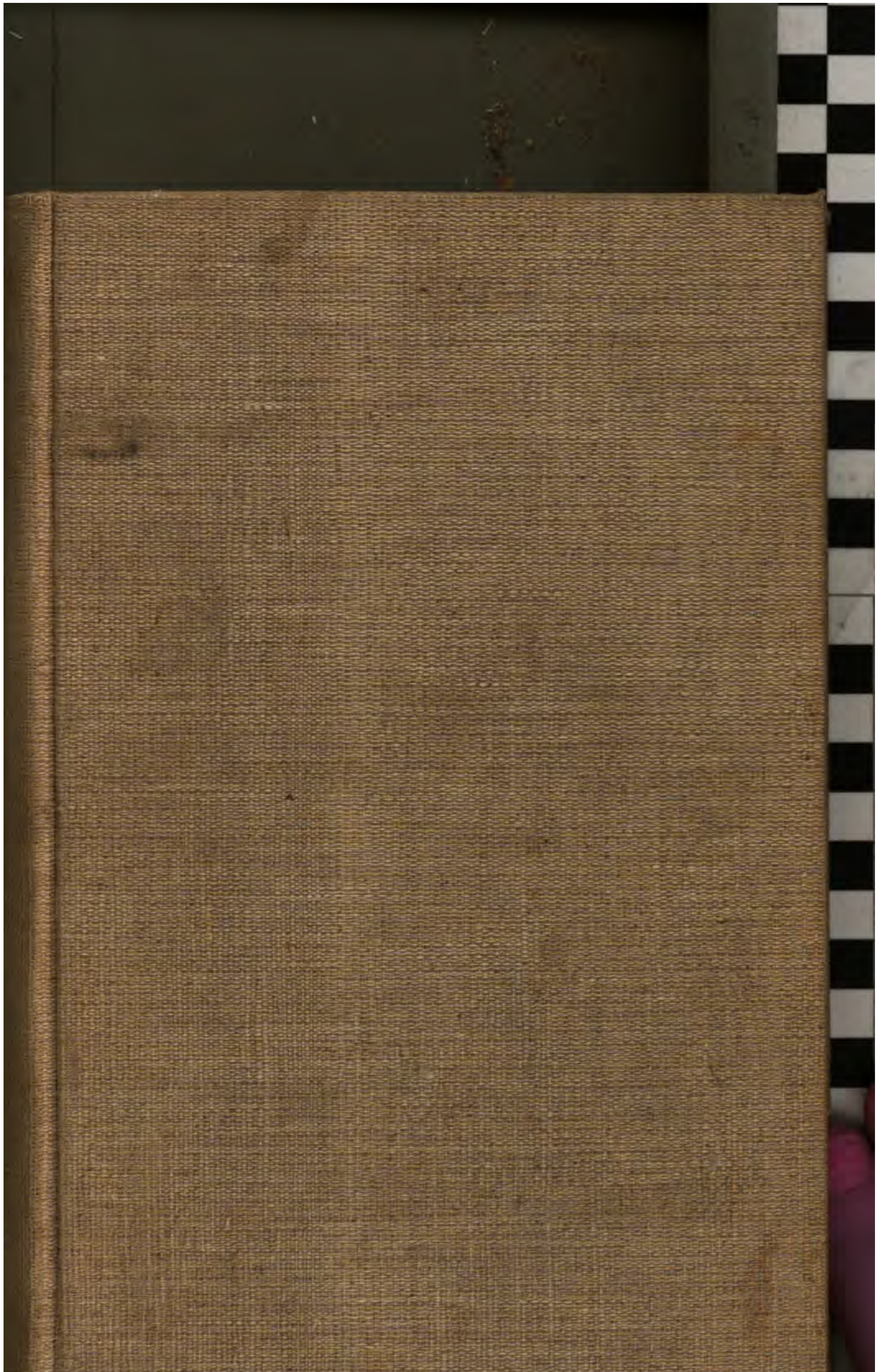

VLASŤ.

Časopis pro poučení a zábavu.

Majetník, nakladatel a vydavatel:

DRUŽSTVO VLASŤ.

Redaktor:

TOMÁŠ ŠKRDLE.

ROČNÍK XX. 1903—1904.

V PRAZE.

KNIHTISKÁRNA * DRUŽSTVO VLASŤ * NAKLADATELSTVÍ.

1903.

Obsah XX. ročníku „Vlasti“.

A) Životopisy.

B) Články vědecké a poučné

C) Čtení zábavné.

D) Básně.

E) Literatura.

1. *Anglická.*

2. *Bulharská.*

3. *Česká.*

Duchovní cvičení velikonoční pro dospělejší mládež, konal P. Martin Janů 1041.
Fysiologie od M. Forstera 753.
Germinal Em. Zoly (Vl. Hálek) 1137.
Heřman hr. Černín z Chudenic 1040.
Hlasy katol. spolku tiskového, roč. 34. (Jos. Herzig) 276, 1038.
Hlasy Svatováclavské, roč. IV., č. 1., 2., 3. (Tom. Škrdle) 462.
Hlubiny moře. Svět. bibl. č. 333.—335. 563.
Chromatické hromobití od L. Lošťáka (Lad. Rozsypal) 563.
Jak byla kořalka odsouzena (Vl. Hálek) 276.
Jest nad námi Bůh? Napsal Fil. Jan Konečný 753.
Katechese dle přednášek † biskupa J. M. biskupa E. J. Brynycha, vydal Karel Janský 80, 949.
Katechetika na základě přednášek † biskupa E. J. Brynycha, vydal prof. dr. Jan M. Jindra 949.
Květy Mariánské (Ign. Zháněl) 562.
Léčení vodou od MUDr. V. Mrázka 81.
Letošní kalendáře (Boh. Jiráček) 369.
Ludmila, roč. VI. svazek 3. (Dr. Rudolf Zháněl) 1039.
Milion od Marca Pola, přel. Dr. Fr. Maleček (Alfons Neubauer) 1037.
Mimo lásku i nenávist, drobná prosa J. Havlasy (B. Jiráček) 82.
Mizerie. Napsal K. Horký 462.
Moravan, kalendář (Dr. Rud. Zháněl) 371.
Museum, časopis bohoslovců československých (Dr. Rud. Zháněl) 561.
Na zámku a ve vsi od Marie Ebnerové z Eschenbachu (Ign. Zháněl) 80.
O bolesti, napsal Em. Bougand 81.
Obrázky ze smíšené osady, napsal Fr. Mimra (V. H.) 849.
Obzor, ročník XXVI. (Fr. B. Žundálek) 368.
O lihovinách, naps. Jan Bečvan 947.
O pekle, cyklus postních kázání od V. Olivy 946.
O scholastice a thomismu, píše P. Benedikt Kundrát O. P. 273, 364, 559, 849, 943.
O závod s pěničkou, napsala L. Grosmannová-Brodská (H. Hálek) 271.
Perla ctnosti od P. Dossa S. J., česky podává Jan Tagliaferro (Ign. Zháněl) 370.
Petr Barbarič od Fr. Janovského. (Dr. Rud. Zháněl) 272.
Pět let v Pekině od Dra. Korzakova (B. Jiráček) 82.
Pius VII. a Napoleon (V. Olešovský) 753.
Pius hrabě d'Avernas (Vl. Hálek) 946.
Pobožnosti křížové cesty od sv. Alfonze z Liguori (V. H.) 946.
Pokladnice mládeže (B. Jiráček) 83, 948.
Pokoj Vám! Dle Karla Guadrupani-ho a Alex. Alf. z Liguori sestavil Josef Míka (Ign. Zháněl) 463.
Pramen života v Nejsv. srdci Pána Ježíše od prof. Dr. Jana Nep. Jindry (Rudolf Zháněl) 183.
Proč žijeme? od Lva Denise 367.
První česká pouť do Lurd od Leop. Kolíska (Vl. Hálek) 946.
Pud pohlavní a prostituce, napsal MUDr. O. Rožánek 270.
Rodičům, 8. č. knihovny Jana Říhánka 463.
Rozhledy po lidumilství (F. Žundálek) 462.
Růže Dominikánská (Fr. H. Žundálek) 562.
Sebrané spisy V. Kosmáky (Dr. R. Zháněl) 1135.
Slova pravdy, č. 15.—18. (Tom. Škrdle) 461.
Srdce lidská od T. J. Čečetky (Dr. Rud. Zháněl) 81.
Svatební kytice od Václ. Honejska (Vl. Hálek) 946
Sv. Vojtěch, časopis (Boh. Jiráček) 1139.
Škola božského Srdce Páně (Ign. Zháněl) 1138.
Úvahy Marianské o litanii Loretánské, upravil Jan Pauly 946.
Uvedení ve vědy přírodní od T. H. Huxleye 276.
Uvítání Ježíška, činohra od Dr. M. Kováře (Em. Žák) 269.
Vlastenecké homilie, sebraná kázání Dra. R. Horského (Vl. Hálek) 269.
Vychovatelka, dívčí román od A. B. Šťastného (Vl. Hálek) 464.
Vzdělávací četba katolické mládeže (Tom. Škrdle) 562.
Zábavy večerní, red. Em. Žák (Josef Herzig) 272, 1040.
Zádušní mše svaté, liturg. pojednání od Fr. Stejskala 463.
Zápisky praktického lékaře 82.
Zavátou stopou, básně V. Korandy (Jan Hejný) 1042.
Z mého zpěvníku, verše R. Stupavského (Lad. Rozsypal) 751.
Z různého ovzduší od L. Grosmannové-Brodské (Vl. Hálek) 1093.
Z války sedmileté, napsal P. V. Vintera (Alfons Neubauer) 963.
Žalmy kosmické, sestavil B. Jiříček (Dr. Al. Kolísek) 460.

4. *Dánská.*

Vorhen og nu (Jos. Šeřík Vitínský) 459.

5. *Francouzská.*

La Revue (Vl. šl. Doubravský) 845.
Le Mercure, časop. (J. Šeřík Vitínský) 459.
Revue mensuelle de l'ecole (týž) 77.

6. *Flámská.*

De bloemekens van den heiligen Franciscus (Jos. Šeřík Vitínský) 747.
Kerstmis of God Kind (týž) 459.

7. *Chorvatská.*

Nazdravičar i Govornik (Jos. Šeřík Vitínský) 363.

8. *Latinska.*

Dictionnarium Marianum (Jos. Šeřík Vitínský) 747.

F) Umění, divadlo, hudba.

G) Drobné literární a jiné důležité zprávy a úvahy.

H) Paběrky z novin a veřejného života.

J) Různé.

K) Zprávy z družstva Vlasť a jeho odborů.

ROČNÍK XX. ŘÍJEN 1903—04. ČÍSLO 1.

VLASŤ.

Na prahu XX. roku „Vlasti".

Do práce jdeme — nových do zápasů,
vzpřímeni vzhůru — neochablí v silách,
netknuti útoky bouřlivých časů
trváme dál na stráži v Thermopylách,
jež nadšeně Petrovu skálu brání;
majíce duše věrou zahřáty
ku novým pracím jdeme nezdoláni —
ó vítán budiž, roku dvacátý!

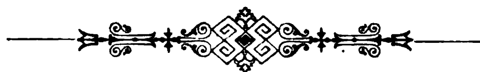
Slabí jsme začli — nesmělí a malí,
a v boji jsme se otužili lítém;
na čela naše rány dopadaly,
Bůh byl nám ochranou a pevným štítem;
Kříž Jeho — prapor náš i naše heslo,
to v před náš každý v pracích, bojích krok
jak vůdce vítězný vždy vedlo, neslo,
a vede nás i ve dvacátý rok!

A všechněch vzpomínáme z duší vděčných,
již ruku v ruce kráčeli vždy s námi
a v boji padli; z říší blaha věčných
shlížejí k nám, ze světů nad hvězdami;
dík budiž Vám, již v nebesích teď dlíte,
na druhy svoje pohlédněte sem —
ó víme jistě, Vy nám vyprosíte,
by Bůh nám žehnal v roku dvacátém!

A zloba krutá kdy se množí všady
na církev lítá bouř a vichr duje,
ó pojďte k nám! Rozmnožte naše řady,
církev i vlasť obranců potřebuje!
Vy, kdož jste dlouho, dlouho otáleli
a dosud rozmýšlíte, váháte —
voláme Vás, by v náruč nám jste spěli,
a byli s námi léto dvacáté!

Do práce jdeme, nových do zápasů,
vzpřímeni vzhůru, neochablí v silách,
netknuti útoky bouřlivých časů
trváme dál na stráži v Thermopylách,
jež nadšeně Petrovu skálu brání;
majíce duše věrou zahřáty —
ku novým pracím jdeme nezdoláni —
o vítán budiž, roku dvacátý!

Josef Flekáček.

Mistr Jan Hus
nebyl reformator Církve ani ve věcech dogmatických, ani mravoučných, ani církevně ani občansky socialních, a podle toho nepřinesla reforma jeho žádoucího ovoce.

Z literární pozůstalosti † Dr. ANTONÍNA LENZE. — Povolením kn. arc. Ordinariatu v Praze.

Úvod.

Že se M. Jan Hus u nás v Čechách velebí a veleben byl nejen jako reformator, ale také jako slavný reformator, a nejen jako muž českého národa znamenitý, ale i jako muž téhož národa největší, jest zajisté všem poněkud vzdělaným předobře známo. Ti, kdož M. J. Husa takto vynášejí, jsou: pseudohusiti, liberálové a sektáři a vůbec všichni, jimž není po chuti naše svatá a světová víra, kteráž nemá na světě sobě podobné. Kdyby se tak dělo pouze od sektářů, bylo by to snesitelno, ale Hus se velebí jako slavný reformator i od mužů tak zvané vědy; pošlých z matek katolických, a to budiž Bohu, zakladateli křesťanské víry; vtělenému Bohu, Kristu Pánu, žalováno.

Ale jaký as pojem má v sobě slovo »reformator«? V středověku bylo vyučováno, že se všecky věci skládají z hmoty a údoby (ex materia et forma), a i lidská bytost že je z hmoty a údoby. Forma, dí tatáž nauka dále, dává bytosti, jíž se týče, zvláštní jí přiměřený, druhový byt. (Forma essentialis dat materiae esse specificum). Dokavad tato forma věc informuje, čili oživuje, až dosud jest ona tím, čím jest, čili tou bytostí, kterou jest. Jestliže se na příklad víno vrhá v ocet, přestává býti v něm, čili odlučuje se od něho forma vinná, bývalé víno není vínem, ale jest octem. Takový převrat neučinil s vínem reformu, ale deformu, neboť víno přestalo býti vínem. Podle toho nemůže se tvrditi také o staviteli, že reformoval dům čili obnovil, když dům do základů zbořil, neboť zrušil prvotní jeho formu a na místo její zcela novou umístil. Takový stavitel tedy neučinil na domě reformu, alebrž deformu.

Přenesme na okamžik tento pojem o reformatoru na reformatora Jana Husa a dejme si otázku: Byl Hus skutečně a v pravdě reformatorem v Církvi Boží? Může se snad o něm mluviti podle pravdy, že skutečně reformoval Církev? O nikoliv! Nebylť Jan Hus reformatorem ani ve věcech dogmatických, ani ve věcech mravoučných, aniž ve věcech sociality církevní a občanské a proto bylo ovoce jeho tak zvané reformy, skutečně však deformy, smutné, ano děsné, a z toho jde nezbytně, že M. Jan Hus neměl těch vlastností, jichž na reformatoru žádati oprávněni jsme, zvláště, anť o sobě hlásal, že ho Bůh k reformačnímu dílu povolal a poslal, aby hlásal pravdu Boží.

KAPITOLA I.

M. Jan Hus nebyl reformatorem ve věcech sv. víry, čili ve věcech dogmatických.

§ 1.

Všecky články víry katolické tvoří organický celek a soustavu tak důslednou, a chceme-li tvoří dům, v němžto jeden kámen ke druhému tak přiléhá, že všechen organický celek sv. víry, všechna její soustava, všechen dům, jenž je zbudován z článků katolické víry, ihned sesuje, jakmile bychom byť i jen jediné pravdy katolické za pravdu nepokládali, ale ji zamítali. Důvod toho je ten, že spoléhá všechna budova svaté víry na božské autoritě a na neomylné pravdomluvnosti Boží, kterýž všechen organismus sv. víry zjevil. A jako spoléhá všechen organismus sv. víry na neomylné autoritě Boží, tak i každý a jednotlivý článek víry. Jestliže se tedy zavrhuje byť i jen jeden článek tohoto organického celku, zavrhuje se také základ, na němž spoléhá dotyčný článek víry, t. j. pravdomluvnost věčného Boha, kterýž jej zjevil, a tím také základ, na němž je zbudována všechna víra, všecko křesťanské náboženství. Odtud zvali otcové svatí ty, kdož byť i jen jednomu článku odpírali, netoliko kacíři, ale naprosto nevěrci.

Z toho zajisté jde, že kdo zamítá jeden článek víry, podlamuje a boří, co na něm jest, náboženství katolické veškero, a o takovém rušiteli nelze říci, a o to podle pravdy, že učinil v náboženských čili v dogmatických věcech nápravu nebo-li reformu, ale spíše, co na něm bylo, zmrzačení a deformu.

Avšak M. Jan Hus, jda za Viklifem, ohrožoval ne jednu, ale více katolických pravd. Vždyť tvrdil:

a) že jest Písmo samo pramen pravd náboženských. On se ovšem ohražuje proti tomu, že by spolu se svým žákovstvem evangelickým chtěl míti samo Písmo za rozhodčí u věcech víry, a dí drsně naproti doktoru Štěpánovi Pálčovi, že by on sobě byl tuto lež vymyslil.*) Avšak pravda jest, že Hus při starobylém a základném článku víry, že Písmo samo není jediný pramen křesťanského náboženství, alebrž i tradice Boží, ani tou dobou netrval, když Štěpána Pálče lhářem nazýval, vždyť to byl jeden z úhlavních článků M. Jana Viklifa; alebrž urputně na něm zůstával, nechtěje se ani na sněmu kostnickém podrobiti nejvyš-

*) Hus De Ecclesia Cap. 16.

šímu sboru katolické Církve, leč by byl Písmem překonán. Dal se tedy M. Jan Hus právě tou cestou, kterouž před ním nastoupili kacíři, stojíce ne tak k Písmu, jako ku svému subjektivnímu výkladu jeho. Hus se dovolával ve své při na sněmě kostnickém výhradně Písma, ač dobře věděl, nebo aspoň jako bakalář theologie věděti měl, že sobě i ta starobylá před Konstantinem a Silvestrem kvetoucí, jím a Viklifem vychvalovaná církev při nastalých sporech o víře jinak počínala. Ta starobylá Církev zavrhla bludy Cerinthovy, Ebionovy a jiné před Silvestrem povstalé bludy, aniž by se byla dovolávala Písma, které tehdáž ještě ani sebráno nebylo, alebrž živé tradice, jakož jest známo ze sv. Ireneje a z Tertulliana a jiných spisovatelů církevních, kteráž se přenášela z biskupů na biskupy, a zjišťována byla zvláště tradicí Římské církve, ba ona a její starobylí Otcové církevní zřejmě vyslovili, že rozhodčí síla u věcech víry je božská tradice, na jejížto základě Církev vyučující spory o víře rozhoduje a povstalé bludy odsuzuje. K božské tradici hledíc zavrhla církev haeresii Ariovu na sněmě nicejském, Eutycha na sněmě chalcedonském, monothelety na sněmě konstantinopolském III., obrazoborce na sněmě nicejském II. a konstantinopolském IV. Hus tedy věděl, a jako bakalář sv. theologie věděti měl, že sektáři nebyli na pravdě, kteří, aby mohli odpor klásti s výsledkem, tvrdili, že Písmo samo, recte výklad jejich, jest pramen náboženských pravd s vyloučením tradice božské. Hus prosil na sněmě kostnickém bývalého přítele svého, Štěpána Pálče, za odpuštění, protože ho nazýval lhářem, nepochybně tou příčinou, že mu křivdil, lhářem ho nazývaje, poněvadž jistil, že Hus jako sekta arménů ve sporech náboženských rozhodčí sílu pouze Písmu přikládá s vyloučením tradice božské.

Tvrdě však M. Jan Hus, že Písmo sv. samo jest pramen náboženských pravd, čili vlastně subjektivní výklad čtenáře Písma sv.: otřásl a rušil celou budovu víry sv., neboť ji vydal touto svojí naukou svévolnému výkladu jednotlivců na pospas: a tou příčinou nelze říci, že sobě počínal jako reformator církve a jejího učení, ale spíše jako deformator a destruktor (rušitel) sv. víry. Právem se tedy říci může, že tak zvaná Husova reformace ve věcech dogmatických byla vlastně deformace.

Vždyť až po tento den jest princip Husův a protestantismu vůbec, že má totiž právo a povinnost, Písmo sv. čísti a odkud sobě výkladem svým soukromým opatřiti, čemu by bylo věřiti a jak život zaříditi, přímou cestou k nenáhlému zapírání pravd náboženských, ba ku konečnému náboženskému nihilismu, k čiré nevěře.

K tomu máme doklady z dějin reformace Husovy, zvláště ze života protestantských denominac. Tak čteme ve vídeňském Vaterlandu z r. 1895 č. 924., že se usneslo 20 luterských pastorů, že se nedá udržeti víra o druhém příští Páně k soudu, jsou prý také zprávy o jeho z mrtvých vstání nejisté, víra v život věčný že nemá základu. Naproti tomuto učení podali positivní protestanté k Oberkirchenrathu v Karlsruhe žalobu, ale marně, přes to, že se dovolávali tak zvané Unionsurkunde z r. 1821,

podle které mají symbolické knihy kalvinistů a luteránů autoritu náboženskou, a že se podle svrchu dotčeného dokumentu na pastorovi žádá, aby vykládal Písmo sv. podle symbolických knih. Avšak Oberkirchenrath neučinil podle žádosti positivních luteránů, rozhodlť zcela podle zásady protestantské o svobodném výkladu Písma sv. a posvětil tak autoritou svou rušení základních pravd křesťanských a nihilisování konfese luterské i kalvinské. Jest také známo, že velmi mnozí pastorové v Prusku nechtějí býti ve svém svobodném výkladu Písma sv. omezováni ani apoštolským vyznáním víry a pravdami tam obsaženými, a na základě protestantského principu o svobodném, na žádné autoritě nezávislém výkladu nelze jich kárati. Právem se tedy tvrdí, že princip protestantismu o svobodném výkladu Písma sv. jest princip konečného nihilismu náboženského a dissoluce, zánik a smrt protestantských denominac. Věru, že dobře poznamenal luterský pastor dr. Tauscher na schůzi dne 19. června 1878 konané: »Neučiní-li se hráz stále se vzmahajícímu rozkladu protestantismu v tom směru, aby mladí duchovní nebyli vychováváni podle zásad subjektivismu beze všech objektivních norem, t. j. bez těch pravd objektivních, kteréž po 18 set let byly zachovávány: pak se bojím o další trvání evangelické církve.«*)

Jestliže tedy M. Jan Hus chtěl míti Písmo sv. samo rozhodčím u věcech sv. víry a jestliže tou zásadou odevzdal výklad jeho do svévole jednotlivců, aby odtud sobě sami vyměřili, čemu by měli věřiti a jak svůj život zaříditi; jakžby se smělo o něm podle pravdy tvrditi, že byl reformatorem ve věcech dogmatických, anť princip jeho o svobodném výkladu Písma sv. znamená vlastně dissoluci a rozklad sv. víry?

b) M. Jan Hus tvrdil, a to opět podle Jana Viklifa, že jsou tajemství sv. víry pouhým rozumem lidským poznatelna, ačkoliv jako bakalář sv. theologie věděti měl a snad také věděl, že sv. otcové staré doby a filosofové katoličtí i theologové žijíci jeho dobou jinak učili. On učil, že jsou tajemství sv. víry pouhým rozumem lidským poznatelna, ač jako milovník Písma sv. předobře znal, co praví sv. apoštol: »Moudrost pak mluvíme mezi dokonalými, ale ne moudrost tohoto světa, aniž knížat tohoto světa, kteříž hynou; ale mluvíme moudrost Boží v tajemství, kteráž jest skrytá, kterouž Bůh před věky k slávě naší uložil; jížto žádný z knížat tohoto světa nepoznal; nebo kdyby byli poznali, nikdy by Pána slávy nebyli ukřižovali ... Nám pak to Bůh zjevil skrze Ducha svého: neboť Duch zpytuje všecky věci, také i hlubokosti božské. Nebo kdo z lidí ví, co jest v člověku, leč jen duch člověka, kterýž jest v něm? Tak ani těch věcí, kteréž jsou Boží, žádný nepoznal, leč jen Duch Boží.**) Sv. apoštol není tedy ani s Viklifem ani s Husem, že by byla tajemství sv. víry pouhým rozumem lidským poznatelna, a tudíž ještě méně tajemství všech tajemství »Nejsvětější Trojice«, jakož se líbilo učiti Viklifovi a podle něho Husovi. Také měl M. Jan Hus věděti a snad také věděl, že bylo mínění toto již za dob Jana Viklifa v Raymundovi

*) Norddeutsche Allg. Zeitung z r. 1878.
**) 2. I. Cor. 2., 6. seq.

Lullovi zavrženo, a to učeným papežem Řehořem XI. Dotčený učený papež censuroval nauku Lullovu, podle které jest prý možno, všecky články víry pouhým rozumem evidentně dokázati, a odtud prý víra pouze nevědomcům potřebna a nikoliv vzdělancům, neboť ti prý bývají lehčeji posuzováni rozumem, nežli věrou. Zavržené sem směřující věty jsou: Prop. 96. »Všecky články víry, svátosti církevní a moc papežova mohou býti dokázány a také se dokazují důvody nezbytnými a evidentními. »Omnes articuli fidei et ecclesiae sacramenta ac potestas papae possunt probari et probantur per rationes necessarias, demonstrativas, evidentes.« Prop. 97. Víra jest potřebna lidem nevzdělaným, nevědomým, služebným a nikoliv lidem rozumu povýšeného, kteříž nedovedou poznávati rozumem a raději poznávají věrou: »avšak člověk vzdělaný bývá spíše tažen k pravdě křesťanské rozumem nežli věrou. »Fides est necessaria hominibus rusticis insciis, ministralibus et non habentibus intellectum elevatum, qui nesciunt cognoscere per rationem et diligunt cognoscere per fidem: sed homo subtilis facilius trahitur ad veritatem christianam per rationem, quam per fidem.*)

Přiznávaje se tedy Hus v této stránce k M. Janu Viklifovi, že by totiž tajemství Nejsvětější Trojice bylo rozumem poznatelno, zapíral bezděky nadpřirozenou povahu křesťanského náboženství, a pronesl, nic nevěda, princip rationalistický, kterýž podrývá a ruší víru sv. snad ještě důkladněji, nežli princip protestantismu o soukromém a svobodném, na autoritě nezávislém výkladu Písma sv., ač jsou ovšem obě zásady i protestantská, i rationalistická rodné sestry.

Jestliže však M. Jan Hus takto zápolil s tajemstvím sv. víry a je tak bezděky strhoval v obor pouhého rozumu lidského a tím zabočil v rationalismus, jakž bychom ho mohli zváti ve věcech dogmatických reformatorem a ne spíše deformatorem?

c) Kdežto podráží Hus zásadami sub a et b všechnu soustavu katolické víry ihned a najednou, ovšem jen, co na něm bylo, ant jakož víme, nedovede ruka lidská rušiti a zkaziti, co Bůh ustanovil pro věky; činí tímže způsobem zápole s jednotlivými články sv. víry. Sem náležejí:

α) jeho bludy, jež přibral z Viklifa,**) kterýž učil, jak jistil na základě slov apoštolových, II. Cor. 4., 16., že jest již tělo lidské samo o sobě člověkem a duše o sobě člověkem, jakož jsou duše lidská a tělo lidské v jednu přirozenost lidskou spojené člověkem.***) Hus se arci tuto kryje poznámkou, že to má býti rozuměno ve smyslu přeneseném, avšak přibírá, snad ani netuše, podle téhož Viklifa haeretický smysl do své anthropologie, opět podle Viklifa, pravě, že jest tělo lidské osoba a duše o sobě osoba, jako jest duše lidská s tělem lidským v jednu přirozenost lidskou spojená osoba.

*) Denzinger, Enchiridion Symbolorum. Ed. VII. p. 147.

**) Viklif, »De compositione hominis.«

***) 3. Sermones Hussii. Sermo IV. Historia et monumenta Joannis Hus. II., 90., 91. Ač by nebyly listy tyto na jisto přesny.

Avšak tak nelze tvrditi bez úrazu katolické víry, neboť kdyby byly rozumy Viklifovy pravdivy, byly by v lidské přirozenosti tři osoby, jakoby v ní podle téže theorie byli tři člověkové; avšak takovéto výstřednosti dáti za pravdu, bylo by věru absurdné. Sem náleží také:

β) kristologické bludy Viklifovy, jež přijal Hus opět ze svého V. evangelia, Jana Viklifa. Kristologie Viklifova jest jednak nejhrubší nestorianismus a s druhé strany, což jest až neuvěřitelno, monofysitismus. Viklif tvrdí totiž, že Kristus Pán jest tvor, užívaje na důkaz toho následujícího syllogismu: »kterákoliv bytost duchová nebo tělesná jest tvor; ale Kristus Pán jest přirozenost i duchová i tělesná, tedy jest tvor.« »Christus est creatura, nam omnis natura corporea vel spiritus est creatura; Christus est tam natura corporea quam spiritus, cum sit homo perfectus; ergo Christus est creatura.*) Viklif se touto argumentací dopracoval k ebionismu a arianismu, ač se proti těmto haeresiím ihned na počátku svého traktatu »de Benedicta Incarnatione« vší silou vyslovuje, a zároveň k nestorianismu, neboť tvrdě, že jest Kristus Pán tvor, a nezamítaje, že jest zároveň věčný a nestvořený Bůh, přijímá v Kristu Pánu bezděky dvě osoby, jednu božskou a druhou lidskou, a to právě jest čirý nestorianismus. Toto své zabočení k nestorianismu dává Viklif na jevo také tím, že rozeznává dvojí poctu Kristu Pánu povinnou, božskou totiž a lidskou, »cultum latriae et cultum hyperduliae.« Pokud prý je Kristus Pán »člověčenství«, náleží prý jemu hyperdulie, a pokud jest Bůh, přísluší jemu »služba Boží«, »latria«. »Christus ex hoc, quod est ista humanitas, et per consequens creatura, adorari debet hyperdulia, et omnis alia creatura adorari debet tantum dulia ... Et cum hoc, quod idem Christus est creator, debet latria soli Deo (debita) adorari.**)

Nestorianismus Viklifův jest také z toho patrný, že rozděluje moc, hříchy odpouštěti, do svémocné, podsvémocné a služebné. Viklif tvrdí totiž, že přísluší svémocná moc, hříchy odpouštěti, pouze Bohu, podsvémocná Kristu Pánu člověku, služebná však knězi. »Licet autem sola Trinitas habet potestatem authenticam (peccata dimittendi), principalem, sola Christi humanitas habet subauthenticam ab intrinseco personalem, cum simul sit Deus et homo; tamen praelati habent commissam sibi ministerialem.« ***) Ze slov těchto jest patrno, že rozděluje Viklif v Kristu Pánu osoby dvě, jednu, která odpouští hříchy svémocně, a druhou, která tak činí podsvémocně, a tou naukou nic nevěda k nestorianismu se žene.

Kdežto však zabočuje zde Viklif k nestorianismu, shledáváme v něm taktéž slova, jimiž se hlásí k monofysitismu. Sem náleží věty jeho: »Přirozenost božská jest syn člověka.« »Natura divina est Filius hominis.« »Přirozenost lidská a božská jsou obojí.« »Natura divina et humana sunt utraque.« »Předpokládám, že

*) De Benedicta Incarnatione. Cap. I.
**) Tamtéž. Cap. 10.
***) De civ. Dominio. I. 28.

osoba věčného Slova jest tělo, duše a Božství«. »Suppono, quod persona Verbi sit corpus, anima et deitas singillatim.«

K těm výstředním bludům kristologickým, církví katolickou před věky zavrženým, dospěl Viklif upotřebením výstředního realismu k výkladům kristologických článků víry. Člověk trne věru nad nesmysly, jež anglický reformator tento, jinak ve vědách, ve filosofii, theogii a právech dosti sběhlý, nahromadil, člověk trne věru, jak mohl Viklif, který sobě na své vědomosti tak velice zakládal, dvě sobě odporné haeresie, nestorianismus a monofysitismus, ve své hlavě srovnati!

Avšak ještě s větším podivením čteme, že i M. Jan Hus slepě následoval Viklifa v těchto nesmyslech. Vždyť uplynulo od těch dob, než se Hus za příkladem Viklifovým do církve katolické pustil, mnoho let. Měl tedy dosti času, aby o nedůslednostech a nesrovnalostech theologie Viklifovy rozjímal. Avšak Hus začal bušiti do katolické církve, jsa ještě mladý a nezkušený, a tak přehlédl v mladické a nezdravé, přemrštěné horlivosti své snadno, čehož, maje na zřeteli nápravu, nikdy přehlédnouti neměl. I on, maje jako Viklif výstřední realismus v zálibě a upotřebiv téže falešné filosofie výkladům nebeské filosofie, čili katolických článků víry, zabředl právě jako Viklif v nestorianismus a monofysitismus.

Stopy jeho nestorianismu shledáváme v učení: že prý přísluší Kristu Pánu dvojí pocta: jedna jako Bohu, latrie, a jedna jako člověku, hyperdulia.*) A to tvrdí Hus, ač jako mistr a bakalář měl věděti, že sněm konstantinopolský II. blud tento zavrhl jako haeresii. Stopu haeresie nestorianismu Viklifova shledáme též v roztřídění moci, jež činí Hus stran odpuštění hříchu, rozeznávaje moc sem směřující do svémocné, podsvémocné a služebné, tvrdě, že prvá přísluší jedině Bohu, druhá výlučně Kristu Pánu a třetí kněžím.**) I monofysitismus hlásal Hus podle vzoru Viklifova, neboť zřejmě učí, že dvě přirozenosti »božská« a »lidská«, jsou jeden Kristus. »Duae naturae divinitas et humanitas sunt unus Christus.***)

Oba, i Viklif i Hus, nepřestali na tom, že bludy jazykem učeným, latinským hlásali; oni je zvěstovali i lidu jazykem národním, ač ovšem pravda je, že se výstřednosti tyto neujaly u lidu našeho, jenž tím dal na jevo, že svým nepokaženým rozumem překonává vybroušenou modrost Viklifovu i Husovu.

Avšak ač oba tito reformatoři, otročíce výstřednímu realismu, hlásali bludy nestorianismu a monofysitismu, přece sobě odporní jsouce, jinde bez obalu vyznávali, že jsou v Kristu Pánu dvě přirozenosti, božská a lidská v jedné, a to božské osobě.

Přes to však neuznal Hus za dobré, odvolati v Kostnici čtvrtou větu z třiceti zavržených, kteráž je monofysitická a zní: »Duae naturae, divinitas et humanitas, sunt unus Christus.«

*) Hus. Super III. Lomb. D. q.

**) Hus. Adversus scripta octo doctorum. Viz dr. A. Lenz, »Učení Jana Husi« 147. seq.

***) Hus. Ecclesia. Cap. 4.

γ) Jako bloudil Hus stoje k Viklifovi stran pravd kristologických, tak se také od pravdy odchyluje stran soteriologie, čili stran učení o vykoupení. Starobylá katolická víra hlásala od věků, že Kristus Pán zemřel za všecky hříchy a za člověčenstvo veškero, ač by byli někteří z vykoupenců z počtu předzvěděných k věčné zátratě a jiní z počtu vyvolených. A poněvadž dal sebe Kristus Pán na vykoupení za všecky, mají všichni, kdož se z milosti a milostí Vykupitelovou stali ospravedlněnými také účastenství v ovoci vykoupení, takže nikdo neuběhne v zatracení, leč jen vinou svou.«

Pravda jest arci, že čteme ve spisech M Jana Husi, že zemřel Kristus Pán za všecko člověčenstvo, neboť on hlásá: »Jde Kristus Pán za ovcí, jež byla zahynula, nechav neb opustiv andělské stvoření, tak že ho na se nevzal; ale vzal jest na se člověctví, aby s ovcí zahynulou v jednotě člověctví byl, jsa člověkem takým, jenž jest nemohl zhřešiti osobou svou, ale mohl jest trpěti pro tu ovci (člověčenstvo) a ji vykúpiti, jenž jest sama sobie nemohla pomoci a za se dostiučiniti.*)

Avšak ač vyznává tuto Jan Hus starobylou víru křesťanskou o vykoupení, odvracuje se od ní svými výklady o předřízení a od předzvědění. On totiž tvrdí, že předzřízení roztřiďuje lidstvo veškero do údů církve Boží, čili mystického těla Kristova, a do údů těla satanášova. Hlava předzřízených, čili církve Boží, jest Kristus Pán a vlévá jim duchovní život, a ti předzřízení, ač jsou-li přítomni v milosti, jsou výlučně členy obcování svatých a účastníci zásluh Kristových,**) neboť oni jsou jedině a výlučně údové mystického těla Páně a trvale a věčně synové Boží, podle přijetí. Z tohoto synovství Božího a z milosti vyvolení a lásky Boží nevypadají předzřízení nikdy, byť i byli v přítomné době ti nejhorší lotrové.

Avšak jinak se věci mají s předzvěděnými k věčné zátratě. Sbor jejich všechen jest šeredné tělo ďáblovo, oni nikdy se nemohou v pravdě státi údy mystického těla Páně, aniž obcování svatých, aniž účastníky zásluh Kristových, aniž jest jim v pravdě možno, vyvětiti se z pazourů ďábelských a ze sboru zlostníků. Neboť jako jest předzřízení spojba, kterouž se spojuje mystické tělo Páně a každý úd jeho s Kristem Pánem nerozvížitelně,***) tak jest zase předzvědění spojba, kteráž nerozvižitelně spojuje předzvěděného s šeredným tělem ďáblovým. Takovou nauku předkládá M. Jan Hus o účincích úrady předzřízení a předzvědění, která jest v Bohu od věčnosti.

Že sobě Hus v těchto výkladech velice odporuje, jest patrno. Jednou tvrdí, že zemřel Kristus za veškero člověčenstvo, za všechny hříchy, a ihned zapomíná, roztřiďuje celé člověčenstvo do dvou částí, do říše Kristovy a do říše ďáblovy, ale nikoliv ve smyslu sv. Augustina, ale v rozumu Jana Viklifa, a odděluje údy obou říší doprosta od sebe, takže podle něho není

*) Postilla. Neděle III. po Trojici. Erben II., 263, 264.

**) Hus. De fidei dilucidatione. Viz též: dr. A. Lenz, Učení Jana Husi. Str. 173.

***) Hus. Adversus Stephanum Palezc, doctorem. Cap. 2.

možná, aby úd říše ďábelské mohl přestoupiti do církve Boží, aniž úd církve sv. do říše ďáblovy.

Podle toho snadno pochopíme, proč M. Jan Hus podle Viklefa zval všecky předzvěděné za živa ďábly a tak pekelníky.

Že děsné toto učení Jana Husi není katolické a nikdy nebylo, trvám, že jest každému věrnému a poněkud obeznalému katolíkovi až příliš jasno, ale vybroušený rozum Jana Husi toho nenahlédl, aniž znamenal odpor, do něhož se zapletl, jednak tvrdě, že Kristus Pán za všecky života svého položil a ihned potom, že sbor předzvěděných zůstává stále a nezměnitelně v objetí ďáblově.

Bystrý rozum J. Husi odporu toho nepostřehl, neboť byl zaslepen Janem Viklifem, který prý otevřel oči jemu a jehož rozklad beze všeho za svatou pravdu a neomylnou přijímal.

Avšak to světlo J. Husi, Jan Viklif, aspoň poněkud snesitelně vyložil a zmírnil své učení, neboť šíře se o vykoupení Páně, praví, že předzřízení jsou vykoupeni na celo (ex integro), z předzvěděných však nejsou někteří vůbec vykoupeni, t. j. kteří nikdy neokusili darů milosti, jiní však že jsou vykoupeni pouze částečně.*)

O takovém zmírnění nečteme ve spisech Husových ničehož. Avšak, ač by byl Hus nevyslovil zřejmě, že Kristus Pán za předzvěděné života svého nepoložil, jest přes to z celé theorie jeho patrno, že je vyloučil, právě jako Viklif, z vykoupení plného, zůstaviv jim pouze vykoupení částečné, přijímaje tím také zmírnění Viklifovo, a to jde také z jeho učení o milosti Boží.

δ) M. Jan Hus učí zřejmě, že Bůh dává i předzvěděným milost účinlivou, nebo jak ji jinak zove, nápomahající, ba on neodpírá, že i předzvědění obdržují milost posvěcující. Mluvě totiž o večeři veliké, dí: »A pozval jest mnohých, neb volal jest mnohé, to věz všecky i vyvolené i předzvěděné, neb všecky volá vnitřním osvícením, jímž jest osvítil každého člověka, aby z přirozenie žádal nebeské radosti.«**) Že i předzvědění mohou obdržeti i obdržují milosť posvěcující, čteme ve spisech Husových nejednou, kdež tvrdí, že předzvědění nemohou se arci nikdy státi údy církve aniž obcování svatých, ale že mohou býti v církvi podle spravedlnosti, čili podle stavu milosti, v němž se nalézají.

Avšak, ač Hus souhlasil s katolickou věrou, pokud tvrdil, že i předzvědění mohou býti účastni milosti Boží, jest jí odporen, hlásaje, že se předzvěděný, byť i byl v milosti, nikdy nestává synem Božím podle přijetí, dědicem království nebeského podle naděje a spoludědicem Kristovým, a to všecko tvrdí Hus jda za Viklifem naproti sv. Pavlu, Řím, 8, 14. »Kteřížkoli Duchem Božím vedeni bývají, tiť jsou synové Boží... A jestliže synové, tedy i dědicové, dědicové zajisté Boží a spoludědicové Kristovi.« Tvrdí takto Hus naproti sv. Petrovi II. P. 1., 4. »Jímž (Kristem) nám převeliká a drahocená zaslíbení daroval, abyste se skrze ně

*) Viklif, De civ. dominio. I. 10. Viz též dr. A. Lenz, Soustava učení Jana Viklifa. Str. 167.

**) Postilla. Erben. II., 252.

stali účastníky božské přirozenosti, utekouce zkázy pochoti, kteráž je ve světě.«

Písmo tedy není na straně Husově a Viklifově, neboť dává všem v milosti postaveným dar synovství Božího podle přijetí a činí je dědici království Božího podle naděje, a nečiní nikde sbor předzvěděných již zde na světě předmětem kruté nenávisti Boží.

ε) Hus vyznává spolu s Viklifem svátost sedmeru, ač s ním není veskrze za jedno, avšak on není ani stran jedné svátosti pravověren.

On není pravověrec stran všech svátosti vůbec, pokud tvrdil, že jest kněz oprávněn beze vší autority papežské nebo biskupské netoliko všude kázati, ale také svátostmi přisluhovati, a pokud jistil, že kněz jsa ve hříchu smrtelném, ztrácí právo ku kněžským výkonům.

Hus není pravověren stran křtu sv., neboť on učí podle Viklifa, že neobdržuje ani předzvěděný ani předzřízený na křtu sv. synovství Božího podle přijetí, neboť má je prý předzřízený vyvolením Božím před křtem sv., předzvěděný však není schopen, aby ho křtem dosáhl. Proti pravdě Boží tvrdí také Hus, jda za Viklifem, že obdržuje pokřtěný nárok na všecky věci vidomé.

Hus nebyl pravověren stran svátosti biřmování, neboť nečinil podle Viklifa mezi knězem a biskupem rozdílu a tou měrou ustanovil svémocně, že jsou kněží řádní rozdavači svátosti této.

Hus nebyl také zcela pravověren stran svátosti oltářní. Zde však nemám na zřeteli, že byl Hus po nějaký čas stran eucharistie s Viklifem za jedno, jakož vydávají o něm svědectví Příbram a Jeroným pražský. Vímť já předobře, že v Kostnici vyznal,*) že jest Kristus Pán na oltáři přítomen přepodstatněním chleba a vína v tělo a krev Páně; avšak přes to nebyl s katolíky plně sjednán, neboť tvrdil, že k platnému posvěcení eucharistie jest nevyhnutelno, aby měl světitel pravou víru o této svátosti, což jest ovšem blud již v Donatistech zavržený.

Hus dává také zřejmě svoji víru na jevo, že jest Kristus Pán přítomen na oltáři v způsobách chleba a vína ve svém spisu »O šesti bludích«, kdež takto píše: »Tělo Kristovo nerodí se, netvoří se, ale v rukú kněžskú spolu činí se; totiž, že Bůh svú mocí, slovy svými, kteráž dí kněz, že v rukú knězskú spolu bývá i tělo Kristovo i zpósob chleba, ač posvátně tu počne býti«. Tak dí Hus na základě sv. Bernarda a dokládá: »Protož, kněže, měj na tom dosti, že jsa bez hříchu smrtelného, když mši slúžíš, obětuješ tělo Kristovo k Boží chvále za lidské a za své hříchy.«**)

V Čechách neučil M. Jan Hus, že by bylo přijímání pod obojí z příkazu Páně k spasení nevyhnutelně potřebno, právě naopak on tvrdil, že ustanovil Kristus Pán v Emausích velebnou svátost pod jednou a že také pod jednou dvěma učenníkům podával.***) Avšak v tom se s ním stala v Kostnici náhlá změna.

*) De sacramento Corporis et sanguinis Domini. Cap. 2.

**) Hus. »O šesti bludích.« Kap. I. Zde je důkaz také, že Hus nebyl stálý v učení, že i zlý kněz platně posvěcuje, jakož i že svědkové, kteří v této věci naproti němu svědčili, nebyli svědkové křiví.

***) Domněnku tuto měli za pravdu i mnozí z theologů katolických, jako učený děkan svatovítský Hilarius.

Slyše totiž, že se rozšiřuje v Čechách způsob přijímati pod obojí, a že někteří jeho přívrženci této novotě odporují, chtěl tuto pro sektu jeho neblahou roztržku zažehnati, a proto uznal za potřebné autoritou svou rozhodnouti, že jest přijímání z příkazu Páně potřebno. Napsal totiž v Kostnici traktatec: »De sanquine Christi sub specie vini, a laicis sumendo,« kterýž přinešen byv do Čech, byl horlivě čítán a po všem království šířen. Možno jest tuto a to právem říci, že učinil Hus toto nové vyznání víry nátlakem bázně, aby strana jeho neutrpěla, a nikoliv z pevného přesvědčení. Tou měrou spojil Hus napotomní své jinak na se rozdurděné ctitele pod zevným heslem kalicha, neboli přijímání pod obojí.

V učení o svátosti pokání není Hus taktéž pravověren, jda u veliké části za Viklifem. On sice s katolíky vyznává, že má svátost pokání tři částky, a proto žádá také na kajícníkovi, aby hříchů litoval, z nich se zpovídal a za ně dosti učinil.

O zpovědi dí, že jest potřebno, zpovídati se knězi ze všech hříchů svých smrtelných do podrobna. »Nekryli by hřiechóv na zpovědi, praví, vědúc, že, když z mrtvých vstaneme, budú bez jich vóle, vstanú-li zlí, všemu světu ohlášeni.«*) Zcela v souhlase s katolickou věrou tvrdí také Hus, že není potřebno, zpovídati se z hříchů všedních.

Co se týká zadostiučinění, není Hus v tom za jedno s katolickou věrou, jelikož tvrdí že nemůže ho žádná moc umírniti, a že není v moci církve, ukládati pokání.

Hus bloudí teké naproti učení katolickému v tom, že odpírá kněžím moc, hříchy v pravdě odpouštěti, alebrž jim pouze přisuzuje moc, ohlašovati, že jsou kajícníkovi hříchy odpuštěny.**) Proto varuje Hus kněží, aby sobě nepřičítali, že mají moc svémocnou, hříchy odpouštěti, neboť ta prý přísluší jedině Bohu, ani pod svémocnou, neboť ta prý náleží Kristu Pánu člověku, neboli člověčenství Páně, jenž prý ji sobě zasloužil vykoupením svým.***) Hus užívá k odůvodnění této své nauky textu: »Kterým odpustíte hříchy, odpouštějí se jim, a kterým je zdržíte, zadržány jsou« Jan 20.; jakoby přesný výklad těchto slov Páně byl ten: »Komu ohlásíte, že jsou jemu hříchy odpuštěny, bude mu to ohlášeno, a komu neohlásíte odpuštění hříchů, nebude jemu ohlášeno.« Vzdor absurdnému smyslu tomu přijal Hus blud tento z Viklifa od církve dávno již odsouzený.†)

Jestliže odpíral Hus za příkladem Jana Viklifa kněžím, že by měli moc hříchy v pravdě a skutečně odpouštěti a že by směli kajícníkům ukládati pokání; tož snadno pochopíme, že odpíral také papeži a biskupům moc, odpustků udělovati, a to naprosto,

*) Výklad I., 35.

**) Hus sebral tuto nauku z Viklifa, a Viklif si ji snad ustrojil na základě učení Mistra hlubokých smyslů, Lombarda, nerozumèje náležitě učení jeho, kterýž učil, že dokonalá lítost jest nevyhnutelná přizpůsoba ku svátosti pokání. Avšak byla a jest obecná víra, že dokonalá lítost, v nížto jest obsažena touha po svátosti, shlazuje hříchy dříve, než byla přijata svátost skutečně. Takovému kajícníkovi neodpouštějí se hříchové na novo, neb jsou již odpuštěny, alebrž rozmáhá se jemu ve svátosti posvěcující milost Boží. Nauka tato je arci podstatně jiná, než Husova.

***) Hus. Adversus scripta octo doctorum. De Eclesia. Cap. 10 a jinde.

†) Conc. Senonense, c. 1140. Professio fidei Valdensibus praescripta ab Innocentio III. a. 1210.

a nikoliv, jak proti pravdě v Čechách a v Kostnici tvrdil, že prý zavrhoval pouze odpustky peněžné.*)

Stran svátosti posledního pomazání nebyl Hus ve shodě s Církví katolickou již tou příčinou, jelikož nepřiznával kněžím, že by mohli hříchy v pravdě odpustiti, a pak že tvrdil, že k udělování téže svátosti není autorisace církevní potřebí.

Že Hus nesouhlasil s učením katolickým o svátosti svěcení kněžstva, jde již z toho na jevo, že nechtěl míti rozdílu mezi knězem a biskupem, a to podle nauky Viklifovy a proto nemoha jinak tím již vyslovil, že jest kněz rozdavačem této svátosti. Neméně odchylné učení přednáší Hus, když jda opět za Viklifem, tvrdí, že biskupové nedávají při svěcení na kněze daru Ducha sv., a to proto, že biskup nemá k tomu moci, aby dával Ducha sv., za druhé, že ten, kdož kněžství přijímá, jest v hříše smrtelném, třetie proto, že již obecně jsú biskupové v hřieších smrtelných, když by ale byl ten, jenž přijímá kněžství, dobrý, obdrží kněžství, ale ne od toho biskupa, ale pro vyššího.**) Hus zde arci nepostřehuje, že řečí takovou dává na jevo, že přisluhovatel jsa ve hříchu smrtelném nepřisluhuje platně a že spolu s Viklifem jest v proudu učení valdenských haeretiků.

V učení o svátosti stavu manželského není Hus odporen víře katolické, jelikož, arci proti svým vlastním zásadám, zůstavuje beze všeho všecky překážky a závady sňatku manželského církví stanovené nedotknuté. Avšak nauka jeho, že ztrácí rozdavač svátosti právo, jí prosluhovati, vrhá i sem bludné stíny své.

Přehlédneme-li učení Jana Husi o svátostech, poznáme snadno, že přednášel o nich učení bludné, a že je vtíral lidu našemu jako neomylné pravdy, a že mu právem vytýkala tehdejší fakulta theologická učení pražského: »že jsú někteří ze žákovstva v království českém, kteří nechtí věřiti, by smyslové jejich a úmyslové o sedmeře svátosti . . . byli křiví.«***) Hus také předobře poznával, že v tom žákovstvu je míněna také jeho osoba, a proto želá na to ve svém dopisu na Křištana.†)

M. Jan Hus tedy, jakož bylo dovedeno sub. *a) b) c)*, těžce bloudil ve věcech katolické víry, podrývaje ji netoliko proto, že ji dal na pospas jednotlivcům stanovením, že má jedenkaždý právo a povinnost rozhodovati na základě Písma sv., čemu by bylo věřiti a jak svůj život zaříditi, alebrž i tím, že prý lze pouhým rozumem tajemství víry poznati, zejména tajemství Trojice Nejsvětější. Hus také podrýval jednotlivé články víry kristologické, sotheriologické, charitologické a pravověrné učení o svátosti sedmeře.

Jestliže však tomu tak jest, jakž by se smělo podle pravdy tvrditi, že se Hus katolických článků víry nedotýkal a že byl reformator ve věcech dogmatických a ne spíše deformator a rušitel. (Pokračování.)

---

*) Viz dr. A. Lenz: »Učení Jana Husi Str. 159. seq. Postilla. Erben. II. 60., a jinde.

**) Postilla. Erben II., 157., 158.

***) Documenta. Palacký. Str. 481.

†) Tamtéž. Str. 62.

Za prázdnin na vsi.

Zas ve vsi rodné, doma zas
jak ve svém hnízdě volný pták —
Jdu mořem polí, zraje klas,
zvad' koukol již a vlčí mák,
les vlídně kývá: Vítej, hoste!
A srdce jásá, duše roste.

A všude radost, ruch i ples,
cit přátelský a tklivý jas,
jak matka hledí tichá ves,
s lip jejích volá vroucí hlas:
Zde domov tvůj a první vznĕty,
sny mládí, štěstí, jaro, květy!

Háj dýchá zdravě, voní mech,
a známou písní šumí les —
ó zde se volně šíří dech,
zde svěží rosa líbá vřes,
a vábně tančí plaché víly:
Jen pojď a naber nové síly!

A žírná niva k žatvě sní,
srp zvoní, bují shon a chvat,
luh láká žnečky, kosa zní
a pod cepy se chvěje mlat,
zvon hlásá lidem za klekání:
Jen z práce plyne požehnání!

Pluh kreslí brázky, aby z nich
vstal živný, plný, zlatý klas,
jde rolník polem vážně, tich,
a nad ním klidný, horký jas:
Dej rosný déšť i slunko, Pane,
Tvá vůle však jen ať se stane! —

Jdu zase z domu, z domu zas
jak z hnízda štvaný plachý pták,
pad' v duši stesk, a vázne hlas —
již v mlhách víska, vlhne zrak — —
Jdu daleko a s těžkou ranou,
leč, doufám, za rok na shledanou!

Jaroslav Tichý.

Jitro letní na vsi.

Noc se loučí kuropěním,
jitro vstává s uzarděním,
s pestrých luhů prchá sen,
z mlh se rodí slunný den!

Na haluzích v raní kráse
svěží rosa kolébá se,
sad se budí, zpívá háj,
všude život, všude ráj!

Všude nový vzlet a čilost,
půvab, lesk a roztomilost,
všude jarý kvap i vznět,
něha, vůně, jas i květ!

Všechno chvátá podle mravu:
oráč k pluhu, pastýř k bravu,
k selce drůbež, z boudy pes —
k práci, k dílu všechna ves!

Nikde klid a nikde stání,
tiše zvoní na klekání,
skřivan volá s bujných niv — —
Bože, jak jsi dobrotiv!

Jaroslav Tichý.

Proklaté peníze.

Napsala VLASTA PITTNEROVÁ.

I.

Byl to výstavný statek u Bohatů v Stájově. Celá dědina se jím chlubila. Říkalo se po horách obvyklými posměšky, jak tak dědina dědině jako i jednotlivci mezi sebou nějakým tím »příslotkem« se posmívá, že v Stájově je opravdu jako v stájích. Že bývaly tam vrchnostenské stáje na hovězí dobytek i ovce a prasata, a z těch stájů že nadělá vrchnost chalupy a z pastýřů sedláky. Tu však hájili se stájovští hnedle, že byť to i byla pravda, že mají přece u nich jeden výstavný statek jako nějaký »purk«. Byl to statek Bohatů. Bohatové bydleli zde od nepaměti.

Povídávalo se, že jmenovali se vlastně dříve prý jináče; jak, to se zapomnělo, tak prý se ale pouze psali (podpisovali); pro velké jmění že začalo se tam říkat »u Bohatů«.

A tak to zůstalo; a když kdysi při velkém požáru v dědině, kam byl Stájov přifařen, shořely s kostelem a farou i matriky, počali se majetníci statku i podepisovati: Bohatové.

Snad z výchlubnosti, snad z pohodlnosti, kdož to může říci, any již hlavy několika pokolení práchnivěly na novém hřbitůvku, který byl založen s kapličkou nedlouho po onom požáru farního kostela v Stájově samém.

Vrchnost dala tehdy místo ku stavbě a darovala pozemek na hřbitůvek, dříví ze svých lesů, kamení z lomů, vápno z vápenice, prkna a šindel z panské pily. Osadníci věnovali práci, těšíce se, že budou mívati nyní aspoň jedenkráte v týdnu mši sv. doma v kapličce. Měl ji docházeti sloužit kaplan z fary a zároveň prosloviti výklad evangelia.

Dělo se tak, avšak mše svatá bývala častěji, duchovní rádi došli i mezi týdnem, přál-li si kdo, aby na jeho dobrý úmysl, či za někoho z milých zemřelých byla obětována mše svatá. I snoubencům docházeli kněží požehnat v domácí kapli, vždy ku potěšení celé osady, která ráda se súčastňovala služeb Božích.

Také při pohřbech shromažďovali se osadníci k společné pobožnosti, a nebylo téměř sebe chudšího výkropu, aby nebyl všemi z dědiny pokdy majícími lidmi nebožtík ku hrobu doprovázen.

Hřbitůvek byl prostičký, obehnaný bílou zdí s černě natřenými laťovými vraty, nad nimiž zvedal se železný křížek a plechová černá tabulka s nápisem ve zlatě: »*Toto jest pole Páně.*«

Na hřbitůvku bylo málo křížů, jen zámožnější stájovští občané postavili někdy odešlým kříž s nápisem několika jmen, tento pak zašlý dalo pokolení příští obnovit a připsati nebo napsati jména jiná, jak přáli si zachovati v rodě a obci památku těch kterých zesnulých.

Rodina Bohatova měla zde u zdi kostela u samého vchodu místo k pohřbívání. Byla zde již řádka křížů, hroby obehnané »zahrádkami« z latí barevně natřených, neb ohraničených rámci

z černě obarvených desek, na hrobech zasázeny byly keře a květiny.

Jméno »Bohata« skvělo se zlatým písmem na tabulkách křížů, bylo vytesáno v břidlici a zasazeno v pomníky pokolení pozdějších. Bylo i zde na posledním údělu lidstva znáti, jak boháči dovedou se bohatstvím svým pochlubiti, ho užíti. Mnohá chudá žena pohlédla někdy polo smutně, polo závistivě k hrobům Bohatovým, kde kvetly na keřích růžové stolistky i bílé růže vonných květů, nádherné pivoňky, pestré tulipány, kde vysoké trsy »slzavých růží« (slezu) se zvedaly až nad kříže, jakoby je chtěly věnčiti a nejpozdnějším podzimem zakvítala ještě kvítka »dušičková«, fialové drobné chrysantemy.

Bývalo ženám z dědiny líto, že ony samy na hrobech svých milých mají pouze ta kvítka polní, jak se sama z drnu pozvédla a rozkvetla, že nemohou věnovati té péče těm pahorečkům, pod nimiž měly svoje nejmilejší.

Ovšem co bylo možno u Bohatů, to nebylo možno více ani v pěti gruntech stájovských. Měliť druzí zámožnější sedláci grunty menší, stížené robotou, kdežto Bohatův grunt byl svobodnický a Bohatové mohli si hrdě říci, že mají na svém gruntě všecko jako vrchnost na panství. Pole s vlastními cestami, lesy s honitbou, rybníky s rybolovem, sady s ovocem, tak zněla ta hrdá výpočta Bohatův, kterou s nimi jaksi pro vlastní pýchu opakovala celá dědina. »A grund jako purk«, dodávali ještě lidé. Lichotilo a lahodilo to ovšem Bohatovým a bylo v tom rodu dosti pýchy. Říkávali staří lidé po dědině, takoví, co pamatovali již všelicos a říkávali, že upamatovávají se proto na události kolem nich se sběhlé, aby zapomněli na vlastní soužení a bídu, že u Bohatů jest ve všem a vždy pýcha. Jen prý za tu pýchu Pána Boha smiřují, prokazujíce křesťanské milosrdenství, ačkoliv mnohé tyto skutky konají také z pýchy.

Bylo snad od nepaměti u Bohatů zvykem, že se každotýdně ve čtvrtek o pečení chleba rozkrájely tři bochníky chudým, již si pro ten krajíc přišli. A to bochníky »spravedlivé«, tak velké jako kolečko od trakaře.

Jiné tři bochníky »husečky«, podlouhlé, zvící děcka, rozdány byly po jednom třem chudým rodinám. Chodily se ženské z dědiny po řadě panímámě doporučovat, aby se na ně nezapomnělo.

Říkávaly, že ten chléb od Bohatů jest tak živný, že nasytí a posilní se krajícem člověk více, než jinými třemi, tak lehoučký a stravitelný, že možno ho podati i koutnici i dáti nemluvňátkům do cumlů a tak požehnaný, že vykrájí z husečky od Bohatů více krajíců než z bochníků od jiných.

Takovou chválu slýchaly panímámy od Bohatů ovšem velice rády a neskrblily nikdy.

Ovšem, co je v takovém gruntě každotýdně o tři bochníky a tři husečky chleba, když se seje po stu mírách pole žita a jařice každoročně!

Ty tři bochníky a tři husečky ani se nepoznají, když se do pekárny vejde takových bochníků dvanáct a takových huseček devět.

Jak neměl by býti takový chléb dobrý, živný a vydatný, když se zadělal pouze ze žitné mouky, bez přísady mouky ječné, strouhaných bramborů vařených i syrových, mleté viky, jak to i ve větších gruntech dělávali. A do zadělání přidávali k vodě polovici mléka a pro lepší chuť krom soli také několik hrstí kmínu, který rostl v hojnosti na Bohatových žírných lučinách.

Jak neměli lidé se o ten kus Božího daru u Bohatů předbíhati, když někdy v těch chaloupkách, které byly opravdu ze stájů upraveny, nebývalo po celou zimu kus chleba viděti a nikdy po celý rok se pekárna k jeho upečení nevytopila.

Však se vědělo, že u Bohatů chléb, který se přes týden nesní a žebrákům nerozdá, skrmí panímámy mladému dobytku, odstávčatům a drůbeži a i koňům že se tohoto Božího daru dostane, po kterém marně mnohá rodina touží.

Tak bylo i Bohatů se vším všudy, všeho bylo nadbytek a byť se nic nezmařilo, přece se všeho užilo.

Celá dědina se tím pyšnila, a lidé jdouce okolo Bohatova statku, pohlíželi naň vždy spíše zálibně než závistivě, vědouce, že dostanou zde i podarování i práci i dobré slovo.

Byl ten statek, jak již řečeno, velice výstavný. Stavení jediné v celé dědině pod patro. Dole kuchyně, veliký čeledník a studené komory, které byly za sklepy. Na brambory, kterých se tehdy ještě tolik co nyní nesázelo, stačily i na řípu a mrkev, na máslo, sádlo, uzeniny a sýr, zelí a okurky, ovoce a povidla i co vše živného a dobrého hospodyně na zimu a po celý rok měly v zásobě. Nahoře byla velká a jedna menší světnice pro hospodáře, ač se celý den v čeledníku zdržovali. Pak komory »chlebová« a »moučná«, kde byly krom vařiva uschovány i pytlíky s mákem, sušenými houbami a ovocem, hrnce s medem, o svátcích koláče. A komory zásobní na vinutí a přízi, ve kterých truhly do víka napěchované uzavíraly bohatství hospodyň.

Peníze a zápisní listiny, kmenové jmění Bohatů, měli hospodáři uschováno v dubové, kované truhlici za postelí ve velké světnici. Tato truhlice byla přibita k podlaze mocnými hřeby na dně, mezi kterými lesklými hlavicemi byl přibit prý tolar; dvacetník stříbrný a sprostý měděný groš, jak si povídali lidé v dědině. To prý jsou »podkladky« pro větší bohatství, říkalo se a nikdo z Bohatů že je neodstraní a nevydá. Říká prý se v tom rodě, tolary že mají pro sebe, dvacetníky pro čeládku a dělníky a groše pro žebráky. Dokud prý se to tak bude zachovávat, dotud nebude prý nikdy v té rodině nedostatků a starostí.

Všechen nábytek v těch sednicích u Bohatů byl důkladný, od mnoha pokolení dědičný.

Nedbali Bohatové, aby nevěsty dovezly si obvyklou výbavou nábytek do stavení; říkali, že mají prý nejraději vše svoje, Bohatovské.

Tak když nějaký kus nábytku sešel, nahradil se jiným, na který dřevo muselo vyrůsti na Bohatovských pozemcích. A to ať to byla již lavice ze smrkového dřeva do čeledníku, či dubový stůl k válení chleba do kuchyně, nebo jedlová prkna na nástěnnou polici do té které komory, či postel z ořechového dřeva nebo

plocha na stůl z hrušně — vše muselo vyrůsti na jejich gruntě a k zhotovení vzal se truhlář do domu.

To patřilo k Bohatovic pýše, a tu sdílela s nimi celá dědina.

Jako od nepaměti bylo obytné stavení i chlévy kryto u Bohatů »domácím« šindelem, tak byla i každá cihla ve stavení udělána z »domácí« hlíny.

Měli u Bohatů prostranný dvůr, který stodoly uzavíraly z jedné, chlévy z druhé strany.

Záprsně byly vydlážděny, před obytným stavením kryl záprseň zděný »žundr«, v jehož štítku byla kaplička se svatým Floriánem, ve vnitř pak lavice, podezdívky to hoblovanými deskami, vždy do běla udrhnutými, položené. I stůl zde stál, kde podáváno žebrákům jídlo.

Vypravovalo se, že za starších časů ležel na tomto stole vždy bochník chleba a stála dřevěná slánka. To k uctění pocestných, již došli do gruntu, když nikdo doma nebyl. Zašel ten zvyk jako mnoho jiných.

Na dubové desce stolu byla vyřezána a vypálena písmena J † H † S † obklopena pěkným věnečkem a pod nimi dva koně proti sobě jdoucí a mezi nimi starodávný nástroj k orání: hák, jakých se užívalo, pokud nebylo pluhů a ruchadel. Bylo to jakési osvědčení rolnického stavu majetníků svobodnického statku.

Za letních parných odpolední sedávali hospodáři rádi v žundru při svačině, usedly tam hospodyně s přádlem na vřetene i se šitím, za nedělních odpůldnů i s modlitební knihou.

Žundr byl vždy čistě vybílen, kolem tmavé »podrovnávky« barevnou čarou i nějakým »cirátem«, jak jej domácí ženské namalovati dovedly, ozdoben, tak že tam bylo milo pobýt. Na zdích žundru bylo zavěšeno mnoho svatých obrázků. Rozličných, jak někdy zdálo se záhodno hospodářům vyměniti v obytném stavení za nové, a starých zničiti se ostýchali; přišly tedy do žundru. Pak donesených z poutí dárků, odtud a odjinud.

Visely tu po stěnách uspořádány jako v »oltářky«, srovnány dle velkosti do skupin, mezi nimi křížky, sošky a růžence. Domácí dcerky a děvečky věšívaly mezi obrázky věnečky ze starčku, rozrazilu a jeleního skoku, zastrkovaly za rámce svěcené kočičky od květné neděle i kytky svěcené od Božího Těla. Nade dveřmi do síně pak visíval vždy věnec od »dožinek«, jaký podávaly rok co rok dělnice hospodyni: z klasů obilných, polního kvítí, makovic polepených pozlátkem, svázaný barevnými stuhami.

Však to obilí na Bohatovic gruntech vyrostlé bylo vždy jako zlato samo.

A říkali lidé, že mají u Bohatů také zlatá srdce. Nad těmi slovy kroutívali staří pamětníci hlavou a opakovali, že u Bohatů jest všady a ve všem pýcha.

A potajmu sklopily se někdy takové dvě šedé nebo lysé hlavy, které mnoho na světě již pamatovaly, dohromady a zašeptaly si zvěst, že u Bohatů neužijí toho bohatství, protože jsou v rodě tom také proklaté peníze... A vyměňovaly si ty staré hlavy posudky, zda jest takové proklaté jmění nepožehnáno až do třetího či až do sedmého kolena.

Pamatovány o těch Bohatových takové divné věci. O těchto se arci jenom šeptalo...

Za to však povídávalo se tu a tam, jak to je v tom rodě divné, že nedožijí tam děti věku, že jest rodičům, vládnoucím dědičným statkem, často hleděti dětem do hrobu, a to dětem již zaopatřeným, vybytým, jimž není přáno užiti jmění, kterým jim rodiče založili blahobyt. A kdo z Bohatů dočká stáří, tomu že sešednou vlasy více právě lítostí nad tím, že předemřou jej potomci, více než léty. A to vše pro to jmění, pro ty proklaté peníze...

Za doby, kdy naše vypravování počíná, hospodařil na Bohatově statku po svém otci Petru Bohatovi Pavel Bohata.

Jména Petr a Pavel byla u Bohatů dědičnými a jaksi hrou náhody či osudu se stávalo, že se střídala u vládnoucích hospodářů; nebylo skoro pamětníka, aby hospodařili dva Petrové či Pavlové po sobě.

Stalo-li se tak, tu říkalo se, však že ten který nesl jméno za otcem, učiní brzy druhému po sv. apoštolu pojmenovému místo, Petr že uhne Pavlovi, Pavel Petrovi.

Popírali to Bohatové, říkajíce, že jest to vlastně jedno, ani vždy u nich Petrové při křtu svatém dostanou též jmeno Pavel a naopak.

Leč těm lidem, již pozorují a pozorovat chtějí, neujde ničeho a takoví činívají svoje uzávěrky o jiných bedlivěji, než se mnohdy starají o zájmy vlastní.

Nynějšímu hospodáři Pavlu Bohatovi hospodařilo se dobře, byl jak se říká »pantátou na vládě« za samých dobrých časů.

Dostal ženu zámožnou, hodnou a zdravou. Zajel si pro ni až daleko na Moravu, až za žirnou Hanu. Seznal jí o pouti na Velehradě a zalíbila se mu rázem tak, že vyptav se, z jaké jest rodiny, přímo z pouti zajel do jejího domova a tam se ucházel o ni u její rodičů. Nepřijali ho příliš vlídně. Neslyšeli nikdy o Stájově, natož o Bohatových, a dcerka jejich měla dosti nápadníků. A bylo jim to divné, že ženich přijíždí sám, bez smluvčího, bez dohazovače.

Stěží přijali Slaných, jak se jmenovali, pozvání od Pavla Bohaty, aby se přijeli do Stájova podivat. Nechtěli ani svoliti, aby pro ně poslal Pavel Bohata svůj povoz, a musil na ně naléhati, aby mu slíbili, že přijedou, byť i určitě neřekli kdy.

Než Pavel Bohata zalíbil se Aničce Slaných tak jako ona jemu, a dívčina doléhala na rodiče tak dlouho, až posléze jedné neděle vyjeli s ní na tu návštěvu. Vyjeli hned po půlnoci, a musili jeti až do osmé hodiny než dojeli. Tak daleko to bylo.

Po cestě se zastavili tu a tam v zájezdných na silnici hospodách a vyptávali se na Bohatovy ze Stájova. Záhy uslyšeli, jaký je to bohatý a pyšný rod, a čím dále jeli, tím více bylo známých té rodiny a tím více se tím lidé chlubili, kdo byl jen trochu s Bohatovými spříbuzněn.

Hodinu cesty před Stájovem již se Slaných mrzeli, že dělali ženichovi takovou drahotu, a pantáta Slaný radil se s panímámou,

zda nemají se někde zdržeti a poslati k Bohatovým posla se zprávou, že jedou.

»Nechme toho huž tak,« mínila posléz panímáma. »Dojedeme a huvidíme, jak nás huvítajou.«

»Budete vidět, že dobře,« jistila Anička, která Pavlovi důvěřovala.

Mrzela se, že nemá k té návštěvě nových šatů, ač byla podle svého kroje velmi pěkně, do samých běloučkých, do faldů na délku skládaných sukní oblečena. K tomu měla šněrovačku ze zlatého brokátu, na které jen hořely červené a modré květy, okruží a rukávce, vyšívané žlutým hedbávím, fěrtoch ze zeleného hedbáví a těch pantlí »trhaček« květovaných na sobě až na zbyt. A šátek červený, květovaný, objímal jako věncem takovou hezkou hlavičku a ruměný obličej, že bylo radost se na Aničku podívat.

Také se kde kdo ohlédnul na hezké děvče v pěkném vozíku, podle statných rodičů.

Když se Slaných blížili k Stájovu, nechali si od lidí po silnici jdoucích ukázati již z daleka Bohatův statek, a pantáta Slaný nezdržel se údivu nad jeho výstavností.

Svezli také na kus staršího člověka ze Stájova. Chuďasa nádenníka, který se po léta již obživoval při Bohatovu gruntě a na dotazy rád vyprávěl o tom, jak se Bohatovým rodem a jměním pyšní celá dědina.

Mimoděk nechal pantáta Slaný jíti koně krokem, byl v rozpacích, že se k vzácnému ženichu tak odmítavě choval.

»A což ten nynější pantáta Bohata se ještě nebude ženit?« otázala se panímáma Slaná.

»To záleží na něm,« odpověděl Stájovák. »Je pánem na gruntě, matka na výměnku se ve svém Pavlovi jenom zhlíží jako ve sluníčku. O nevěstu je takovému ženichu hej. Jen potřebuje vyslechnout vzkazy, co se u Bohatů předbíhají dohazovači. Arci pantáta Pavel se nezahodí, ten bude koukat hu nevěsty na rod. Nevezme si dceru z lecjakých lidí. A pak říkával vždycky, že chce nevěstu pěknou prej jako obrázek, aby se mu prej hned prvním kouknutím do srdca nastěhovala. Na peníze by nemusel hlídat, ale to víme; k boháčům se peníze táhnou jako holubi do holubníku.«

Anička se k té řeči červenala a pantáta Slaný vyndal pytlík s tabákem a podal tomu stájovskému nacpat.

Tento si nacpal ukoptěnou dýmčičku, div že mu nepraskla, a vida, že Slaných rádi poslouchají, vykládal znovu chválu o Bohatových. Ukazoval na lány pole, na kterých počali Bohatovi již klásti žito. Začínali se žněmi vždy až po Proměnění Kristově, jak se na horách říkávalo a říkává posud, že po Proměnění proměňuje se teprve zrno v klasech v živnou mouku na chléb.

Až se pantáta Slaný zamrzel, spočítav kolik již týdnů uplynulo od návštěvy Pavla Bohaty.

Panimáma již se v duchu strachovala, zda bohatému ženichovi nevyšla zatím Anička z mysli. Naslouchala dychtivě a rozhlížela se po rolích, lukách a všem ostatním majetku, jak to Stájovák ukazoval.

Anička zbožně znamenala se křížem, kdykoliv viděla kříž, Boží muka či obraz na stromě zavěšený na pozemcích Bohatových. V mladé duši chvěla se nesmělou myšlénkou prosba k Bohu, aby se stal Pavel jejím mužem. Ne pro ty statky, ale sám k vůli sobě.

Stájovský slezl na kraji dědiny, děkuje za svezení a za tabák, a pantáta Slaný nechal jíti koně docela volně.

Minuli kapličku, kde bylo právě již chystáno ku mši svaté a byli v rozpacích, kam mají zajeti, zda do hospody či přímo k Bohatovům.

Aničce bylo pojednou úzko až k pláči a chytla se matky za ruku.

»Pantáto, víš co, když nás pozval, jeďme zrovna tam,« mínila panimáma.

Pantáta zahýbal na cestu, a již se blížili Bohatovu stavení.

Na přední straně byl kus plotu, podezdívka, a na této ohrada cihlová, mezi pilíři vždy na kus z cihel střídavě kladených, tak že bylo viděti do dvora. Hemžilo se na dvoře tolik drůbeže, že panímáma Slaná spráskla ruce.

Vjeli otevřenými vraty na dvůr, a tu již vyběhl ze žundru Pavel Bohata sám. K pozdravu zavýsknul z plných plic.

Nečekaje až povoz zastaví, napřáhnul ramena a podal si Aničku, uchopiv ji kolem těla. A tak v náručí si donesl uleknutou dívku až do sednice, volaje; »Maminko, chaso, podívejte se a přivítejte, to je naše nastávající panímáma!«

»Vítám vás jmenem Božím,« uvítala Aničku Pavlova matka.

Hosté šli s domácími na mši sv. a po ní brzy na to domluvena byla svatba a po několika týdnech, ještě ve žních, slaveny byly oddavky v té malé, přívětivé stájovské kapličce.

Bohatovi jináče nedali, a nevěsta si trochu více slzičkami odplakala okolnost, že měli v horách jiné při svatbě zvyky, než u nich doma.

Ale slzy nevěstě pěknosti neubraly, a Pavel Bohata se pyšnil, jakou si dovedl vybrati nevěstu.

A pak počali Pavel s Aničkou hospodařiti ve jménu Božím, jak jim matka žehnala. (Pokračování.)

Naše Slezsko.

Napsal J. VYHLÍDAL.

(POKRAČOVÁNÍ.)

X. Zaměstnání lidu slezského.

1. Rolnictví.

České obyvatelstvo ve Slezsku bydlí hlavně na dědinách; jediné *Klimkovice* rázu dědinského jsou městem českým ve Slezsku. Dříve patřil i průmyslový Frýdek nám, ale vinou naší dostal se do rukou odrodilců.

Protože v městech slezských na př. v Opavě, Frýdku, Fryštátu, Těšíně bydlí malý zlomek českého obyvatelstva, povšimněme si hlavně života na vsích — kde náš lid kompaktně bydlí.

Hlavním zaměstnáním Slezanů bývalo rolnictví; Opavsko do dneška podrželo ráz zemědělský, kdežto Těšínsko rozmachem uhelného a hutního průmyslu se ho místy docela zbavilo.

Dědina na Opavsku liší se od dědiny na Těšínsku. Na Opavsku druží se stavení více k sobě, kdežto na Těšínsku, zvláště v horách, jsou roztroušeny na př. na Morávce v Bezkydech na prostoře 87·4 km.

Dědiny těsně u Opavy jsoucí přesvědčují nás o zámožnosti obyvatelstva, kdežto paseky Bezkydské a chalupy na Bílovecku poučují nás o malé zámožnosti, ba bídě.

V českém Slezsku nesousedí domy jako na Hané vedle sebe, nýbrž po většině stojí odděleně; jediné snad Kateřinky spojené s Opavou činí výminku.

V dědinách bydlí na Opavsku: *sedláci či gruntovníci, zahradníci, chalupníci, hofeři či komorníci, robotníci*; na Těšínsku na rovině *sedláci*, v horách *pasekáři*, dále *chalupníci, zahradníci, hurníci* či *havíři* a *robotníci.*

Sedlák (u samé Opavy) na př. v Jaktaři, Vávrovicích, Milostovicích, Zlatníkách, Vlaštovičkách, Stěbořicích atd., má pravidelně 56 jiter pole; ve Slavkově a jinde 30. Polnosti tyto obdělává 4—6 koňmi; ve chlévě chová 10—36 kusů hovězího dobytka kromě bravků. Na Těšínsku v některých obcích uvazují bravky na řetěz za krk a řetěz upevňují u kola v zahradě, neb jinde, by bravek se mohl pásti a neutekl.

Na Těšínsku na př. v Pr. Suché sedlák osívá 40 jiter, v Janovicích pasekář má 56 jiter a fojt až 80; v Pr. Suché Janovicích půlsedlák 30, zahradník 20. Chalupníci větší a menší robí na vlastním větším nebo menším kuse pole. V Bezkydech třetí neb pátý díl pozemků nechávají *příluhem* (úhorem), a pokud možno vápení příluhy, protože pole je vlhké a neodvodněné.

Sedláci mají »statky«, zahradníci »gruntky.«

U Opavy jsou statky výstavny, obyčejně z tvrdého materiálu, dále od Opavy viděti ještě často staré dřevěné stavby, kryté slamou.

Na horách po Lysou jako v Malenovicích, St. Hamrech, Morávce, Pražmě, Raškovicích atd. jsou stavení větším dílem dřevěná, ve Lhotách již jest asi polovice staveb cihelných a kamenných, v Dobré chalupy jsou více pohromadě, v Nošovicích pozorovati podvoje dveří obloukovité, kdežto jinde jsou rovné. Stavba dřevěné paseky je až za 1200 zl., »bo dřevo draho ide.«

Chceš-li někoho navštíviti, ptej se: »kaj se idě do Kotrše, Uvíry, Otipky, Klimeše, Klapetka, Bučka, Palyzy, Anderky, Stříže, Praska, Klapetka, Chalupy atd.« a odpovědí tobě »hef nebo tameky mešká Uvíra« atd. Na dědinách jména dávných držitelů statků jsou ve věrné paměti, takže se pro ně zapomínává někdy na nynější majitele; na př. v Komárově praví se: jdu do Machoně, Pavery, Hušale, Čadrle, přese všechno to, že nyní patří statky Glásovi, Peterkovi, Kozárkovi.

Na Opavsku u sedláka robí *pacholek*, *pohunek* jinak *synek*, *dživka*, *pěstunka* (chůva). Kde pasou v horách dobytek ještě *kravíř*, *kravírka* - *kravarka* - *pastyrka*; na Těšínsku pohunek sluje *pogunič*, *prostředník*. *Chłopi* jsou nádenníci, kteří dostávají od sedláků byt, naturalie a peněžitou odměnu za robotu; chłopovi se u Opavy ve žně platí 80 kr. — 1 zl. a dá se jíst, nádenníci 30—45 kr. stravu a kořalku; ve Skalici (Těšínsko) 50—60 kr. muži, robě 30 kr. kromě jídla a kořalky. Ve Slezsku jest veliký nedostatek zemědělských dělníků, protože uhelné doly je přitahují do svého okrsku. Slezští rolníci pomáhají si dělnictvem z Haliče, (Poláky a Rusíny), které pro své slabé vzdělání málo vyhovuje. Někteří radí, že by bylo výhodnější zváti dělnictvo z uherského nebo moravského Slovenska. Zvláště jest sháňka po robotnících ve žně a v řepy. Mzda žňová jest slušná, rovněž za okopávání řepy. U Opavy se platí robotnícím v řepě zaměstnaným 30—40 kr. a strava; chłop do řepy nejde. Za práci akkordovou od jitra platí se 12 zl. Za 50 kroků čili 25 sáhů, není-li řepa zarostena, platí se 1 krejcar, je-li travnatá již za 18—20 sáhů.

Když není práce, pracují někde toliko za stravu a kořalku či na »zababu« na př. v Sedlištích.

»Mýto« (služba) pacholků u Opavy obnáší 60 zl., dívek 40—45 zl.; na Morávce pocholci dostávají 40—50 zl., dívky 30—40 zl.; mimo to se dává pacholkům na Opavsku 20 kr. v neděli, ve žně 30 kr.

Polní »sévo« na Opavsku jest rež, žito, jačmeň, oves, struk, ščudlek (jetel), míšanina, bub (bob); dále pěstují se kobzole, (zemáky), řepa, zele. Na Těšínsku: obilí (rež), jačmeň, žito, bub, kobzole či zimňoky, kunčina či dětelina, zele.

V horách Bezkydských jarní „naśini« (śivo) bývá jařina (rež na jaře setá), jačmeň, oves; podzimní śivo — křibica též obilí (rež) zvaná. Dříve nescházela nikde pohanka. Do rubiska (vykáceného lesu) sází se kobzole, do kobzoliska se zakopává jařina a křibica, a to jařiny dva díly a křibice třetí. Na rubisku se pálí vrchovce a haluze ze stromů, by popelem zúrodnily půdu. Zimňoky »garbují a okopují«.

Pole hlídá *hutný*, dědinu *vachtař*, *vartař* (Janovice), *půlnoční*. Jednou do roka bývá »*šálená vacha*« (na Těšínsku »*hereog*« *) t. j. všeobecná prohlídka dědiny.

Hranice polí za starých časů označovali »kopci«. Vykopali důlek a nasypali do něho skla a kamení, jinde uhlí. Později zasazovali *kameňě* (hranečniky). Byly-li hranice porušeny, »*přečitavaly se*« t. j. vyváděli s obou sporných stran staré lidi za svědky, kterým bylo přísahati, komu který kus pozemku náleží.

Pověsť vypravuje, že u chodníka mezi lesem Hlubotským a Hrabským jest studénka. Když se soudili Raduňští a Opavští páni o les, komu patří, jistý muž, jmenem Machyna, měl přísahat, komu ten les patří. I vyryli důlek, Machyna vstoupil do něho, dali mu trávník na hlavu, načež přísahal, že les náleží ku panství

*) »Hereog« pochází bezpochyby ze slova Herzog. Němci u Nov. Jičína říkají »Den Herzog suchen« t. j. Ječmínka hledati. (Na Hané.)

Raduňskému. Sotva odpřísáhal, utonul do země, načež se vyprýštila studénka, které přezděli »Machna«.

Aby pro příští časy měli památníky, vylákali k těm sporným místům hochy, které tu mrskali tím úmyslem, aby si dobře pamatovali místa sporná.*)

O těch, kteří *přeorali* hranice, lid dí, že dlouho nežijí a že jest jim kameň po smrti nositi. »V Bruzovicích tam jeden sedlák přeoral hranice a již 7 zahonů si přibral ze súsedových a potom umřel. — Tak potom musil kameň ohnivý nošič a dycky volal: ‚Kaj położić?‘ Każdy śe tam bôl chodić, żodný tam nechtěl jić. Přišli tam vojoci na kvartyr a chtěli jić k muzice, ale hospodoř jim pravil, że aby tam nešli, bo tam straši, że tam chodi chłop s ohnivým kameněm a dycky śe pytô, ‚kaj położić?‘ A vojak na to, że on śe něboji a że půjdě.

Vojoci šli a šel zas ten chłop s ohnivým kameněm a pytal śe: ‚Kaj położić?‘ A ten vojok mu odpověděl: ‚Kajs vzôl, tam polož!‘ I chłop poděkoval vojokovi, a ztratil se a już vieć nestrašił.‘**)

Jakým slezský hospodář byl a místy posud jest, poskytuje nám příležitost do jeho duše nahlédnouti ve své hospodářské knížce z r. 1834 a pozdějších let Viktor Dluhoš.

Dluhoš, rolník z Opavska, ve své knížce v předmluvě dí, »že hospodář má předem věděti, že všecko, cokoli v užívání skrz některá nebeská znamenání nebo času pozorování se vypisuje, k jisté pomoci jest, neboť není vždycky jeden den jako druhý, a jeden čas s druhým stejný.

Neb jak svůj běh planety na obloze nebeské mají, taktéž i časy se mění, kteréž, jak člověku, tak i všechným tvorům jejich povahy přinášejí. *Největší pomoc jest Bůh, kteréhož nejprve před očima míti máme, jehož, jakožto nejvyššího a nejpřednějšího hospodáře celého světa každodenně o zachování a obživení naše prositi, aby tak tím spíšeji vyhledávající prostředky k platnosti byly, neboť se povídá:*

»Tak planety s lidmi řídí,
jak se dluho Bohu líbí.«

Neb toho seznati můžeš z historije Jozue v 10 kapitole, když Bůh státi velel celý den těm dvěma nejvzácnějším světlům, totiž i slunci a měsíci, aby lid israelský proti nepříteli svému brániti se mohel.***) Odtud můžeš poznati, že všecko vládnutí, jak nebe, tak země v božských rukou a moci jest.

Člověk ale pro své zachování povinen jest svou přičinlivosť vynaložiti, a cokoli by jemu k užitku bez bližního uškození pomoci mohlo, o to se obstarati a se přičiniti.«

2. Žniva.

Na dědině slezské radostný rozruch působí »*žniva, žnivo*«, *kosníci* shledávají kosy, našedše jich *naklepávají je* na *klepáči.*

*) Vzato z »Vl. sl.«, I. str. 187 a 27.
**) Kalendář slezský, 1902, str. 113.
***) Mohel = mohl.

Odbíračky shánějí se po *kosácích* (srpech); *ženci* a *žencule* ozbrojení patřičnými nástroji s radostí chvátají na pole. Než se zapraví do práce, požehnají se, a střelné modlitby vysílají k nebesům: pak dají se do kosení obilí.

Skosené obilí svým časem váže se do *provizel* dvojakého druhu: rež se váže do *křižových* anebo do *skrutků* zrobených z posečeného obilí. Na ječmen, žito, oves berou se povřísla *hlavatá či uzlovitá*.

Obilí váže se do menších snopků, jež staví se do *šopek, kozelků, mandlí, sloven, slováků*. Starý křižový mandel, jaké viděti na Hané, zřídka ve Slezsku uvidíš. Postavíme-li ku zpříma stojícímu snopku ještě 7—11 jiných, zrobíme *šopku, kozelka*. V Janovicích, Raškovicích staví obilí do *dvacítek*. Snopky kladou se kolem kolu zvaného *mandelek*; rozsochatina, na níž suší se *seno ulčné* nebo *kunčinové též šcudlekové* (jetelové) zove se *orstev, ostropec*.

Nábožní ženci neopomenou na první šopce u cesty na hoře uplésti z klasů křížek, jejž zhusta kvítím a zelení okrášlují.

Za počasí nejistého nasazují na vrchol šopky snopy tak, aby *řítoví* hledělo k obloze, a rozvinuté klasy obložily pokud dosáhnou ostatní snopky v šopce; třemi nebo pěti *skrutky* šopka jako obručemi se stáhne. O takových šopkách praví se, že mají *šubu, čubu, babu, čapku, piku*. Takovým šopkám praví v Jarkovicích *šandary*, a v Domaslovicích *slováci*; *slovena* stojí bez mandeloku. *Mandlík* zrobíme, když kolmo postavený snopek podepřeme jinýma dvěma, k nimž pak v rovné čáře připojíme dvě takové skupiny; celkem tedy devět snopků. Na horu pak na klasy, aby nezamokalo, položíme dva a na tyto třetí snop.

Má-li se brzo svážeti oves domů, položí se dva snopy ležmo, pak se k nim postaví jeden snop, a možnou mezeru mezi oběma vyplní čtvrtý na horu vložený, a nově utvořenou mezeru zakryje ještě jeden snopek. Takových *mandli ovšaných* viděti celé řady.

»Jačměn a oves vážeme do *lohu*, po cisarsku do *pokladin*«, vypravovala pruská robotnice, »a to tak, že vezmemy naruči zboži, obvažemy na hoře skrutkem a postavimy.«

Na *žebřinovém drabinovém* (Orlová) voze jako jinde vozí se obilí, by cestou nepadalo, přitáhne se *pauzem*. Než se složí, hospodář nebo hospodyně vykropí *humenice* svěcenou vodou. Do poslední fůry má se zasaditi *vonička* uvitá z kvítí a posledního obilí. Aby voničku bylo vidéti, přiváže se na *hrabisku* od hrabí a vrazí do fůry.

O spokojenosti sedláka, má-li obilí svežené, svědčí verše:

Už matě sedlaci vyhrane,
skludili stě spola nědavne
pšenicu a rež, žito a oves,
něpujdětě selky na pole podněs.
Ešli stě tam jake klašy něchali,
vžeňtě hušy, by to sebraly,
nebo vy rady pečinky itě,
na posviceni vy se shledatě.
Šel sedlak na jermak
kupovat šaty,
a pacholkam buty
a selce živutek,

a divce kytlik;
šel sedlak z jermaku
něs teho pytlik.
Šimun z dolu
veze smolu
namazat kočary,
Šimunka podržuje,
a Simun pomazuje,
a krčmař s Dořinum,
ti cedule pišu,
a Janota s Lachymburkem
ti dekrety ćisknu.
A přišel tam Vaclavil,
sebral jim to do galit.
Hopa, hopa, hopa,
ve stodole kopa! Z Palhance.

Jak jest všechno doma, *struk* v to nepočítaje, v neděli na to chystá se *žnivý obid* (Opavsko), či *žnivuvka* (Orlová), *dožinka* (Skalice), *dožinky* (Malenovice). V Janovicích mají dožinku chlapi hned jak dokosí, a robotnice později.

Na celém Slezsku žencule upletou z obilných klasů všeho druhu *věněc*, *viněc*, aby měl podobu koruny, ozdobí kvítím a růžičkami a pentlemi papírovými. Na Morávce udělají viněc toliko z ovesných klasů.

»Prvá« z dělnic, držíc věnec v ruce, přednáší hospodářovi *vinšování*: »Přiněsla sem vam věneček, a vinšuju vam, abystě na rok měli tele kopeček, vele v tym věněčku zrneček. Abystě to ve zdravi zažili, a mnoho hojných žniv přežili.« Též zkrátka takto: »Žnivo smy skludili, tak smy vam věněc uvili. A vinšujem vam, abystě moc namlatili, a teho ve zdravi sežili.«

Hospodář přijme věnec, a zavěsí do síně na *poval* (strop), kdež pobude až do příštích žniv. Na Morávce, v Malenovicích zavěšuje se věnec nade dveřmi do síně vedoucích.

Robotnice někde dostanou za vinšování peníze, jimiž se podělují, nebo *počastnu*. Na př. ve Skalici vaječinu a chléb, sýr a koláče, čtvrtku piva; v Janovicích, na Morávce piva a kořalky, nebo toliko kořalky.

Při pití ženské zpívají nábožné i světské písně. V Dobré na př. Zdrávas budiž o Maria, Pochválen buď Pán Ježíš atd. V Janovicích slyšel jsem tuto píseň:

Aj, v onen dávný čas,
Ježíš Spasitel náš
stupil na lodičku,
plavil přes vodičku.
Aj, buře veliká,
strach, hrůza veliká,
tak že vlny bílé
loďku přikrývaly.
Pán spal na podušce
v konci na lodičce.
Učeníci jeho
volali na něho:
Pane zachovej nás
hyneme v tento čas.
Pan Ježíš tiše vstal,
a větrům přikázal.
Ludé se divili,
kteříž to viděli,
řkuc jaký jest tento,
že větrové, moře
posluchají jeho?
Pane zachovej nás,
když nám též již přijde
tento poslední čas.
Po té smrtelnosti,
přivěd nás do radosti.

V Orlové dle líčení J. Vluky*) podobá se žnivuvka malé národní slavnosti.

*) Č. L., V. str. 38.

»Když poslední obilí naloženo je na *drabinový* vůz, připřáhne se k vozu druhý pár koní, aby slavnostně dovezen byl poslední náklad *‚Božího daru‘* do stodoly. Dcery a synové, děvečky i pacholci dbají toho s největší pečlivostí, aby byl vyzdoben povoz nejvkusněji, — co možná všemi květinami, jež rostou na poli a v zahradách. Již den před ‚žnivuvkou‘ konají služky pilně přípravy na dokončenou; věnce vijí ze všech druhů klasů a okrašlují je také umělými květy a hedvábnou stuhou červenou vespod. — Cestou domů sedí na voze, někteří — zvláště ženské — jdou buď za vozem, buď před vozem za hlučného zpěvu a pokřikování. Nejzajímavějším jest u východoslezských žnivuvek, že se ustrojují svobodné děvice *‚ve snop‘*; obyčejně jsou to veselé a tance milovné holky, jež jsou příčinou mnohých utěšených chvil u dožaté. Odevzdávají také hospodáři věnec a provází-li dožatou hudba, mají úkol všechny účastníky vytančiti, počínajíce hospodářem. Na panstvích bývají žnivuvky zvláště pestré, poněvadž jest ustrojeno více osob ve snopy, čímž se dopomáhá většímu rozmaru.

Za věnec obdrží služka od hospodáře peněžitou odměnu, kterou obyčejně věnuje na novou stuhu do pletenců.

Než odevzdá věnec hospodáři, promluví takto: »Prosím o malé pomlčení a malé k vám promluvení: Vzácný a vážený pane hospodáři, vzácná a vážená paní hospodyně! Co jsme si předsevzali, za pomoci Boži jsme dokonali; žně letoší jsme ukončili — věneček jsme vám uvili, a proto na místě všech vám přeji: tolik zdraví, co je v tom věnečku trávy, tolik set, co je v tom věnečku plev, tolik tisíc, co je v tom věnečku kvítí, a na přesrok tolik kopeček, co je v tom věnečku zrnéček; a k tomu též dobré zdraví a hojné Boží požehnání!«

Na Opavsku žnivý obid bývá obyčejně v sobotu neb v neděli. Hospodyně napekou koláčů, uvaří polévku, podají dvojaké maso, a hospodář narazí čtvrtku. Je-li na blízku nějaký muzikant, třeba jen harmonikář, zavolá se, — veselí jest plničký statek.

Svezené obilí brzo počne se mlátiti; chudobní práci tu vykonají si sami, kdežto zámožnější dávají mlátiti obilí robotníkům z míry. (Dokončení.)

Ze života malého Slováčka.

Lidopisné drobotiny ze slovácké osady, jež zaznamenává staré Slovačisko.

(Jan MICHAL-DVORECKÝ, autor spisu »O sv. Mikuláši v legendě a lidových pověstech i zvycích.«)

»A ešče ťa kolébali . . .«

Psáti vlastní životopis, jest výsadou slavných a velikých mužů. A já? Kdež »já su od svatejch!« Nepíši tedy autobiografie, nýbrž zaznamenávám toliko, co jsem sám prožil a ve svém okolí vypozoroval v oné šťastné periodě svého života, kdy k veliké zlosti mé kamarádi ještě za mnou pokřikovali:

»Jan, baran, basista,
prodal koně za tři sta.«

Jest třeba takových záznamů, protože už i ten milý slovácký lid vlivem novodobé kosmopolitické kultury pomalu odkládá svůj malebný kroj, s krojem pak mizí i mnohé pěkné zvyky, jimiž byl druhdy život lidu obepoután. Třeba tedy zvyky ty zaznamenati, aby nevymizely z paměti.

Dne 9. února 1862 stalo se něco, co bylo významno pro celý můj život: narodil jsem se. Rodištěm mi byly Polešovice. Spatříte je mezi Bzencem a Uherským Hradištěm, jedete-li drahou od Břeclavy k Přerovu. Sedí si v dolině mezi mírným návrším, zelenajícím se révou a ovocným stromovím, jako v pěkné zahrádce. Leží tak, říkajíc v srdci Moravské Slovače, mezi Uher. Hradištěm a Bzencem. Nedaleko vévodí nad krajem dvojhoří Buchlovské se staroslavným hradem Buchlovem a kostelíkem svaté Barborky.

Polešovice jsou úhledným městečkem; po obou stranách »městečka« táhne se řada čistých »gruntův«. Před nimi viděti sem tam ještě pěkné zahrádky, kde si děvčice pěstují bazalky, srdéčka, krušpánek, maří list, tulipány a jiné kvítí.

Zde jest tedy mé milé rodiště, z jehož povahopisného a citového života chci tuto podati několik drobotin. Píši »drobotiny« — nic soustavného To ponechávám péru povolanějšímu. Najde-li v těchto mých drobotinách lidopisec špetičku materialu pro svá studia, budu spokojen a řeknu si, že jsem přece něco vykonal. Nuže tedy k věci.

První postavou, jež v mých vzpomínkách ze zlatých dětských dob přemile září, jest má stařenka (babička), otcova matka, která mne maličkého vypěstovala. Byla starou osobečkou dobráckého vzezření a andělské trpělivosti. Měla se mnou potíž; neboť prý jsem býval v kolebce, i potom, když byl ze mne již větší »cval«, »rozbřejskanejm faganem«, jenž prý ani v noci nedal pokoje. Ale stařenka nepozbyla trpělivosti se mnou, neustále prý ke mně mluvila a se mnou si pohrávala, až se jí podařilo mne »ubékance« rozesmáti neb aspoň upokojiti. Měl-li jsem, probudiv se, po svém zvyku sto chutí spustiti svou oblíbenou melodii do be, rozebírala mne stařenka vlídnými slovy a průpovídkami. Častěj se jí to podařilo. Nejvíce se mi líbívalo, začala-li vlašťovičím šveholením:

»Stávej, stávej, Janíčku,
roztomilej chlapečku;
vlašťovička dávno stala,
pěsničky už odzpívala,
a ty ešce spíš?«

Potom zašvitořila vlašťovičím:

»Už jsem byla v Střejbrnicejch,
Buchlovicejch, v Boršičejch,
a ty ešče spíš?«

Také jsme si často hrávali na »čáp, čáp, čapušky,« »kvá, kvá, kvačica,« na myšičku a jiné dětské hry.

Stařenka byla zpěvulenkou, plna písní i melodií; prozpěvovala si chodíc, sedíc. Když ještě všichni jsme spali, tu již ona si notila: »Minula noční hodina . . .«, nebo: »S pláčem sahám po oděvu . . .«

Také mne učila zpívati, sotva se mi jazyk rozvazoval. Nemohu si odepříti uvésti zde aspoň dvě náboženské písně její, jež lahodí milou prostotou a dobře se hodí pro mysl dětskou:

Andante.

Sto - jí ko - ste - lej - ček, sto - jí na mo - ři

a do ně - ho i - dou pře - krá - sné dve - ři.

1. Stojí kostelejček
stojí na moři,
ano — hle pravda,
stojí na moři.

2. A v tem kostelejčku
sou úzké dveři,
ano — hle pravda.
sou úzké dveři.

3. Za tema dveřama
sou tři oltáře,
ano — hle pravda, atd.

4. Na prvním oltářu
Panna Maria,
ano — hle pravda, atd.

5. Před Pannou Mariou
svíce hořijou,
ano — hle pravda, atd.

6. Na druhém oltářu
milej, svatej Ján,
ano — hle pravda, atd.

7. A před svatejm Jánem
varhany hrajou,
ano — hle pravda, atd.

8. Na třetím oltářu
sou dvě roužičky,
ano — hle pravda, atd.

9. Ach, nejsou to roužičky,
sou to očičky,
ano — hle pravda, atd.

10. Ach, nejsou to očičky,
sou to ručičky,
ano — hle pravda, atd.

11. Ach, nejsou to ručičky,
sou to nožičky,
ano — hle pravda, atd.

12. Ach, nejsou to nožičky,
je to Kristus Pán,
ano — hle pravda, atd.

13. Kdo touto pěsničku
třikrát vyzpívá,
ano — hle pravda, atd.

14. Odpustí mu Pánbů,
kde jakej hřejch má,
ano — hle pravda, atd.

Dle jiné verse této písně pokračuje se od 8. verše takto:

8. Na třetím oltářu
jsou tři roužičky,
ano — hle pravda, atd.

9. Z tej jednej roužičky
vtáček vyhlédá,
ano — hle pravda, atd.

10. Ach, není to vtáček,
je to Kristus Pán,
ano — hle pravda, atd.*)

Jak se radovala dobrotisko-stařenka, když jsem i já začal »podchejtávat« a neohybným ještě jazýčkem po ní papouškovati:

»Stojí tostelejcet, stojí na mezi . . .«

Na velký Pátek vedla mne poprve do toho milého kostelejčka. Ach, to vám byla krása! Viděti toho sv. Jana, svíce hořící, růžičky, varhany . . . a cítiti se jako v nebi, bylo u mne jedno.

Druhá píseň, již jsem jako dítě rád zpívával, byla:

Nábožně.

1. Chodila, chodila
Panenka Maria,
třikrát kol obešla,
k žádnému nevešla.

2. Vešla tě jest, vešla
k jednemu kováři:
»Kováři, kováři,
dej ně položení.«

3. »»Matičko má milá,
jak bys tu ležala,
ve dně, v noci kuju,
nikdá nenocuju.««

4. »Kováři, kováři,
co ty pořád kuješ,
co ty pořád kuješ,
nikdá nenocuješ?«

5. »»Kuju já, matičko,
tři železné klíny,
co budou přibijat
Krista Pána nimi.««

6. Ona se ulekla,
z tamotád' utekla,
přes práh přeskočila,
syna porodila.**)

*) O národním původu této písně svědčí podobný motiv v Koledách Chodských. V »Českém Lidu« (roč. XI., seš. 3., str. 146.) uvádí se Koleda Chodská:

1. Na bílý Hoře
jsou tam tři lože,
vzdávejme chválu Kristu Pánu,
jsou tam tři lože.

2. V tom jednom loži
Panna Maria leží,
vzdávejme atd.

3. V tom třetím loži
ptáček vykouká,
vzdávejme atd.

4. To není ptáček,
je to syn Boží,
vzdávejme atd.

**) Podobné místo shledáváme též v Chodské Koledě (Č. l. 1. č.):

1. Chodila Panna Maria po rose,
Kriste elejson.
Chodila Panna Maria po rose,
Alleluja, zdrávas Maria.

2. Kam, Maria, kam kračíš,
Kriste elejson, atd.

3. Kráčím do Říma na pouť,
Kriste elejson, atd.

4. Maria práh překročila,
Kriste elejson, atd.

5. Krásnýho Syna porodila,
Kriste elejson, atd.

7. Měl tě ten kovaří
děvčátko hezounké:
»Mé milé děvčátko,
podej ně diťátko!«

8. »»Matičko má milá,
jak já vám ho podám?
Jak já vám ho podám,
žádnej ruky nemám.««

9. »»Jak já vám ho podám,
žádnej ruky nemám,
enom ty gramličky,
co držejm knížečky.««

10. K zemi se ohnula,
hned ručičky měla,
hned domu běžala,
rukama pleskala.

11. »Mamičko, tatíčku,
dal ně Pánbu ruce,
Panenka Maria,
co tu včerá byla.

12. »»Ó, kdybych byl věděl,
že to Matka Boží,
byl bych jí dal ustlat
na svém bílém loži.««

13. »»A sám bych byl lehl
hlavou do kamení,
hlavou do kamení,
nohama do trní.««

14. »»To bych byl udělal
lidem na znamení.««

Stařenka učila mne malého »pohana« záhy modliti se. Předně k »andělejčku«.

Andělejčku,
můj strážníčku,
opatruj ně
mou dušičku.

Večer, než jsem usnul, bylo mi po ní opakovati:

»Pán Ježíš buď ně v hlavách*) — Panenka Maria v nohách — andělejčci po stranách — a ty ďáble — pryč ode mně — nemáš přejstupu ke mně.«

Mně se to andělejčkování líbilo, a na toho ďábla jsem se po příkladu stařenčině zhurta osápl. Když však později před modlitbou předcházíval známý domácí katechismusek: »Kolik je Pánou Bohou?« — Jeden. — »V koliknácti osobách?« — Ve třech atd., a po té otčenáš, zdrávasek a desatero, to se mi už někdy přizdávalo obtížným. A věru jest mi k hanbě mé říci, že modlitba má nebyla vždycky zbožnou a vroucí. Pamatuji si, kterak kdysi ráno probudiv se na peci, po několikerém vybídnutí stařenčině poklekl jsem u pekelka a složiv ruce, začal s pocitem pronásledovaného trpitele: »Otče náš, jenž si na nebesi . . .« V tom sveze se mi zrak na sepjaté ruce a spatřiv prostoru mezi dlaněmi, pokračuji v otčenáši nepěkně takto: »To by byla pěkná chaloupečka, enom dvéřka do ní . . .« Než v tom »džig« mne stařenka do zád, chtějíc mne uvésti do pravého taktu. —

(Pokračování.)

*) »Hlavy« jest ona část lůžka, kde se leží hlavou.

Klekánice.

Václav Koranda.

Klekání.

Srdce zvonu:

S Bohem starý zvonku,
srdce tvé chce spáti —
nebudem už více
spolu zvonívati.

Srdce tvé ti vezmou!
Vzpomeneš si na ně?
Naposled dnes zvoním
s tebou Anděl Páně.

S Bohem dej mi ještě,
než má slova zhynou —
nové srdce kovář
ková za dědinou.«

Zvonek:

»Moje srdce věrné,
pláču v marném bolu,
ale ještě ráno
zazvoníme spolu.

Ještě uvítáme
spolu slunko Boží,
než mi nové srdce
kovář v ňadro vloží.

Moje srdce věrné,
duše mého nitra,
běda, musíme už
loučiti se zítra!«

Srdce:

»Dobrý, starý druhu,
přízrak vidím bledý,
že dnes loučíme se
spolu naposledy.

Zvonili jsme léta
v svaté okamžiky —
za svou lásku tichou
vezmi vroucí díky.

Odervou ti srdce —
vzpomeneš si na ně?
Naposled dnes zvoním
s tebou Anděl Páně.«

Bouře.

Zvon umlknul. Noc dusná, k zalknutí,
kraj stopila v své temné peruti
a nad obzorem těžké mraky vstaly.

Blesk stíhal blesk a sterým úhozem
bil v lebky šedých skal a děsil zem —
a hrom a hukot vod zněl přes úskalí.

Už blesky dohasly, hrom dobouřil —
tu z řeky zavzněl praskot — teskný kvil —
jenž přehlušil i hukot kalných proudů.

To starý most se s dravým proudem rval,
by ještě jednou slavně překonal
vztek jeho vln, sil zbytkem starých oudů.

Ne — nechce klesnout smrti pod jarmo.
O, starý moste, rveš se nadarmo —
viz, chladný hrob — viz, jak se rozstupuje,

viz kmenů dav, jak řekou uhání —
to dravý proud je serval se strání,
a po nich k tobě Morana již pluje.

Je troucheň v dřevu tvém, rez v oceli —
a kmeny jdou —hle, již se opřely
jak berani v tvé svazy odumřelé.

A vlny hučí — rostou v dál i šíř —
pěn chumle vystřikly až nad pilíř —
jak rána houkla — páteř praskla v těle.

A starý most, jenž přečkal tolik běd,
teď povyhoup' se ještě naposled —
a každá jeho část se křečí chvěla.

Ach, marný boj! Už chýlí dolů se —
proud zalil ho a již kus po kuse
mu s jásotem rval se starého těla.

Ach, smutný pohřeb měl! Proud — rakví byl,
sbor zpěváků — vln děsný ryk a kvil,
a hvězdy plály — za pohřební svíce.

Tři stíny na břehu, v mlh skryty cár,
se tiše dívaly na mostu zmar,
a ke vsi *zalétly* pak do zvonice.

Píseň klekánic.

První:

»Žal a bídu sestry,
máme jako prve —
marně hledaly jsme
trochu lidské krve.

Marně bloudily jsme
bažinou a stínem —
oj, bez krve lidské
slábneme a hynem.

Raďte, milé sestry —
je už třeba píti,
bychom uchránily
smutné živobytí.«

Druhá:

»Starý most se sřítil —
slyšte, bažin děti!
mladý pán má po něm
ráno na lov jeti.

Nový most my spředem
z nočních mlh a stínů —
mladý pán i s koněm
sletí ve hlubinu.

Roztříští se celý
dole mezi drvy —
dosyta se spijem
čerstvou lidskou krví.«

Třetí:

»Mladý pán dnes váhá,
ač už dní se chvíli!
Běda nám, mé sestry,
zvonek zazvoní-li.

Jakmile hlas jeho
zavzní v podnebesí,
zažene nás do skal
do bařin a v lesy.

Mladý pán jít váhá,
předtucha jej tíží —
běda — sestry — běda — —
zvoník už se blíži.«

Rouhač.

Již mlha řídla, hvězdný hasnul svit,
byl všude mír a všude svatý klid —
a v mlhách mdlých se východ rozhoříval.

Vzduch voněl kol, květ vzpřímil se a zdvih';
zpěv ptáků probouzel se na větvích
a v struhách tratil se vod kalných příval.

Šel starý zvoník, klíče v rukou nes';
šel zarmoucen, zrak zvedl do nebes
a plno slzí bylo v jeho řasách.

»Oj, staré srdce — šeptal jeho ret —
dnes dotlučeš a dozníš naposled!« —
a sklonil šij a stesk mu duši zasáh'.

Hle, stará věž — v ní zarmoucený zvon —
tam srdce čekalo už na svůj skon — —
a starý zvoník váhal otevříti.

Tu vyjel mladý pán, zřel jeho žal —
oj; jak se tomu starci z hrdla smál,
že po ránu svou duši smutkem sytí.

»Lkáš pro železo?« smál se mladý pán.
»Ne pro ten kov — však že byl požehnán.«
»Toť pověra!« »Ne — — víra dobrých lidí.«

»Je k smíchu to a dost! Hoj, koni, v před!«
»Ach, není k smíchu, váš co ctíval děd.
Trest za rouhání člověk si jen sklidí!

Pán skřivil ret — zved' k líci ručnici —
a k srdci zaměřil na zvonek v zvonici:
»Ty srdce s rezem nebudeš víc tlouci.«

A třeskla rána — z vížky zavzněl sten —
cos lítlo vzduchem — mihnulo se jen —
v kal srdce zapadlo — ó Vševědoucí!

Cos z vížky vzlétnulo — ach, byl to chvat,
smích zavzněl zlý — leč kdo se bude ptát,
co v hlase zlověstném se asi chvělo.

Jen kůň se vspjal — pán ostruhy vryl v bok,
a jako bouře hnal se nad potok,
kde čekal trojí stín na mladé tělo.

Umíráček.

Nové srdce:

»Odpusť, starý zvonku,
nemám na tom viny,
že tvé staré srdce
vystřídal kov jiný.

Vím, že vzpomínáš si,
tělo svoje chýle
na ty dávné doby,
na ty blahé chvíle.

Nejsem posvěceno —
běd jsem proto ptáček — —
na ponejprv s tebou
zvoním umíráček.«

Zvonek:

»Nediv se, mé srdce,
že mě bolesť jímá,
vždyť můj soudruh starý
v kalovišti dřímá.

Nediv se, že kolem
táhnou smutků řady —
starý pán mě vznesl —
v srdce střelil mladý.

Nediv se, že tělo
prudce stranou kloním —
mladému dnes pánu
umíráček zvoním.«

Zvoník:

»Umíráček zvoním,
žal mi sbělil líce —
pána mladého už
vezou do vesnice.

Umíráček zvoním,
žal se v duši žene —
zřel jsem jeho tělo
cele zkrvácené.

Umíráček zvoním —
Bůh mé slzy vidí:
za rouhání každý
jenom trest vždy sklidí.«

Cesty srdce.

Povídka. Napsal P. J. Franco S. J. S výslovným povolením časopisu »Civilta Cattolica« pro »Vlast« z vlaštiny přeložil JOSEF FLEKÁČEK.

(Pokračování.)

IX. Hořká krůpěje v číši.

Jaká to byla historie, že Julie klesala málem do mdlob, když si ji jen připomenula? Docela obyčejná, všední a každodenní. Ona sama, když se dala poněkud přemoci ženskou slabostí, zarděla se, že projevila takovou citlivost nad nehodou

v lásce. Přemohla se, poručila mocně srdci, a jala se dále vypravovati:

»Onen mladík,« pokračovala, »jehož rodiče připustili k našim zábavám a který se dobře do nich uvedl, zahrnoval mne projevy lásky. Jakmile jen mohl ke mně něco zticha pronésti, již to bylo ujištění, že jsem navždy vládkyní jeho srdce a že mimo mou společnost není šťasten, že beze mne je mu svět hrobem. Vycítila jsem z toho dobře hodně romantičnosti; ale což na plat? Vždyť je tak sladko, považovati se za milovanou! A bylo to poprve, co paprsek lásky mne ozařoval! Považovala jsem vše za ryzí zlato. Co se však stalo! Kdož by tomu mohl uvěřiti! Téhož večera, kdy již bylo naše nestěstí všude známo, byl viděn v saloně jisté šlechtické rodiny, jak se dvoří jiné, s týmiž posuňky zamilovaného blázna, s týmiž vášnivými výrony citu, které včera ještě měl pro mne. Tak rychle a nemilosrdně opustiti na mizině se octnuvší dívku jest s to, aby člověka otrávilo; že ano! Račte pomysliti; nejsem tak bláhové dítě, abych tomu nerozuměla, že stodvacet tisíc lír věna, které se mu rozplynuly v nic, není vážnou příčinou ukončiti tento poměr; ale mohlo se to státi alespoň trochu slušně, nikoliv bez nejmenšího projevu politování nebo zdvořilosti! Ani neřekl s Bohem! Téhož večera zahrnul mne již takovým opovržením a jinou takovou láskou! Tolik však doznávám, že i v tom pokoření byla jsem alespoň proto šťastná, že jsem byla vysvobozena ze spárů toho bídníka a litovala jsem oné dívky!«

Mistress soucitně povzdychla a pravila:' »Vidíš, že každé zlo nepřichází, aby škodilo. Byla bys bývala připoutána k falešnému srdci. Také já to zakusila.«

»Také vy, paní?«

»Ano, mnoho trpkých dnů jsem prožila, ale byly to věci jiného druhu. Míti s lidmi soucit, stalo se mi více nežli ctností; nutností! Mluv se mnou, jako bych byla tvá matka; jsem o 20 let starší tebe, nech všech zdvořilostí. Říkám ti ty, jako svým dětem.«

»Jak si přejete, ale nehoršete se, prosím, nad mými slabostmi. Jsem prosta veškeré nenávisti, ale trpěla jsem mnoho, boje moje byly hrozné.«

»Rozumím; nemohla jsi jej nenáviděti.«

»Kdybych toho byla schopna, byla bych cítila nenávist k původcům našeho neštěstí, a to onoho dne, kdy jsme vyšli z našeho paláce. Jaké to chvíle hlubokého zármutku! Otec, když mi byl sdělil, že je palác prodán a smlouva podepsána, svolal celou rodinu. »Mám pro vás špatnou novinu,« řekl. »Zachovali-li jsme čest, tedy jsme vše ostatní ztratili; pravím všecko, netěšte se žádnými nadějemi. Příštího téhodne vystěhujeme se z tohoto stavení; není již naše.« »Jakže?« zvolala matka jako ohromená. »Mlč, je to tvoje vina,« odvětil otec s přísností, jaké jsem nikdy u něho nepozorovala. Matka neodvážila se již ani pipnouti. Za hrobového ticha bylo slyšeti jen pláč. Konečně matka si dodala

odvahy a otázala se bázlivě: »A což venkovský náš majetek?« »Je prodán.« »Co nám tedy zbývá?« »Holá bída,« zněla otcova odpověď, »a několik dlužních úpisů mých přátel, jimž jsem šťastnou náhodou půjčil několik dukátů a drobet z tvého věna. Až zpočítáme své dluhy, učiníme rozvahu. Zatím však vidím již napřed, že nám zbude tolik, bychom mohli jísti černý chléb a píti vodu. Uchýlíme se do Cocomera.« Matka podotkla, že tam není pro všecky místa. »Bude je třeba najíti,« řekl otec, nebo budeme spáti pod širým nebem.«

Račte si představiti rozpaky, úzkosti a zármutek při takovém stěhování! To vědomí, že se náš nábytek prodával ve dražbě pro kus chleba, a my všeho zbavení, stísnění a zalezlí do čtyř malých světniček!«

»Pouze čtyři světničky — nic více?«

»Ovšem, a jakýž div! Není to villa, je to domeček s vavřínovým stromořadím, troškou zeleniny, v rozkošné poloze a s pěknou vyhlídkou — ale ničím více. Chybělo nám tam to nejdůležitější, vždyť — mimo mé trety, které nesměly býti v dražbě prodány — všecko se bez milosti prodalo, jen aby se dluhy zaplatily. Rozhlíželi jsme se sem a tam: nebylo možno se tu usaditi alespoň se sebe menším pohodlím. První noc jsme večeřeli ovoce a chléb a spali na židlích a slamnících na zemi. Druhého dne, když jsem viděla tu zoufalou těžkomyslnost všech, poručila jsem vše Bohu, dodala jsem si odvahy a jala jsem zařizovati náš byt, aby byl trochu k světu. Jedna ze dvou podkrovních světniček, ta lepší, upravila se pro otce a matku; do druhé dala jsem lože pro sestru a pro sebe; bratrovi se pořídilo přenosné lůžko v přízemní světnici, kde byla kuchyně a jídelna zároveň; druhému pokoji dala jsem vzezření přijímacího salonku, a tak bylo hnízdo naše jakž takž pořízeno.«

»Co tomu říkala tvá macecha?«

»Macecha? Ani nechválila, ani nehaněla; prstem se ničeho nedotkla; dívala se, jak se pachtíme s přenášením nábytku, jak meteme, uklízíme, rozestavujeme — a mlčela jako hrob. Ne tak otec; když byl doma, dodával nám odvahy, ubožák! Často vzdychl: »Jen se nebojte, děti! Váš otec by snad byl sešílel, ale darebákem nebyl by nikdy.« Častokráte pronesl: »Kdo své neštěstí zavinil, ať nad sebou pláče! nikdo mi nemůže vyčítati, že jsem ho okradl.« A jindy: »Chudé je to snídání, ale je naše.« Když matka viděla, že je náš domek upraven, že místo elegance zavládla čistota, když byly dány do pořádku nejnutnější domácí záležitosti, zdálo se, že přichází zvolna k sobě, jako po dlouhé duševní nemoci. Za měsíc jsme se již vžili do těch svízelů. S jednou věcí však nemohli jsme se naprosto smířiti: s přijímáním návštěv. Málo kdy k nám kdo přišel, pravda, jen blízcí, důvěrní přátelé dobrého srdce; ale když u mřížoví domku zazněl zvonek, volala matka: »Návštěva!« Ach, my nešťastní! Tu jsem cítila, jak mi krev stoupá do hlavy. Zatím otec urovnal účty! za hlavní zásadu ustanovil, že nemůže a nesmí dělati dluhy; denní útraty musily se omeziti na dva franky, nejvýš něco zcela málo přes. Uvažte, prosím! to je plat pro hocha, přiděleného

kočímu ve stáji! A nás bylo pět! To je bída, již lze snadněji snášeti než vylíčiti; stokráte za den cítili jsme nedostatek toho, čeho jsme potřebovali. Kdyby alespoň matka byla uměla snášeti svůj kříž ve svatém pokoji! Ale to ne; často se stala těžkomyslnou, rozezlila se, a odbývaly se sceny, které je třeba viděti! V okamžicích černé této nálady naříkala na všecky a na všecko, vyčítala mi, že nemám srdce pro útrapy rodiny, jen když jsem zachovala své věno; že jsem příliš zpanštěla, že nosím vysoko hlavu, abych dala znáti své sestře, že budu jednou zas dáma v klobouku a rukavičkách, kdežto ona bude někde pradlenou. Věděla jsem dobře, že z ní mluví nervosní, chorobná podrážděnost; vždyť jindy mi lichotila a děkovala za služby, které jsem jí prokázala — ale, vše vzato úhrnem, takové chování činí život nesnesitelným!«

»Ubohá Julie!« řekla Needle-ová, sklonivši se k dívce a políbivši ji na skráně.

»Jaká je to pravda,« začala zase Julie, »že si sami děláme kříže své těžšími, nežli v pravdě jsou! Sešle-li Bůh na nás slaměnné, učiníme je dřevěnými; sešle-li dřevěné, narážíme si do nich hřebíky. Považte, mistress Anno, nebylo-li by lépe bývalo, když již jsme se octli v takovém stavu, upřímně říci: »buď vůle tvá,« a pak všechna svá srdce sdružiti v jedno s úmyslem, vzájemně si pomáhati, těšiti se; byli bychom trpěli desetkráte méně, byli bychom se i zasmáli, vidouce, že děláme všelicos, co jsme jakživi nedělali. Byla jsem kolikráte odhodlána, tak zvolati, ale byla jsem den co den jako mezi kladivem a kovadlinou, od rána do večera slyšela jsem jen samé ach a samé vzdychání; samé vyčítání a věčné reptání -- ach, mistress, to byste musela slyšeti a viděti, abyste si o tom učinila pojem!«

»A což tvůj otec nezakročil, aby zjednal pokoj?«

»Zakročiti? A proti komu? Proti chorobné podrážděnosti nervů? Matka nebyla zlého srdce; uklidnila se po několika dnech. Když otec viděl, že se její rozmary zase blíží, povzdychl jen a poručil vše vůli Boží.«

»Poznala jsem hned první dny, že by bylo pro mne i pro ostatní nejlépe, kdybych odešla z místa, kde jsem byla příčinou nesvárů — a přece jsem se obávala, učiniti o tom zmínku. Znala jsem citlivost otcovu; mluviti mu, že odejdu do cizího domu, bylo by tolik, jako nasaditi mu nůž na srdce.«

»A to ho ctí,« mínila mistres Needleová.

»Rozumím, ale konečně veškeré ohledy, třeba i šlechtického domu, musí ustoupiti nutnosti. Několik neděl obírala jsem se se zalíbením touto myšlénkou. A víte, co mne přivedlo k rozhodnutí? To byste věru neuhodla! Jednou večer vyšli jsme na procházku do Neapole — bylo to po dvou měsících, co jsme byli pro hanbu zakubláni doma. Nemohu vám říci, jaký dojem na mě učinila Neapol po dvou měsících poustevnického života Když jsem viděla ty živé davy, proudící třídami města, ony krámy, plné oslňujících výkladů, mohla jsem na všem oči nechati a táhlo mě to k našemu starému obydlí; srdce se mi svíralo, pomyslela-li jsem na bratra a sestru, kteří měli vyrůstati o sa-

motě, bez styku s lidmi, bez vyučování a vychování. »Ubohé květiny,« řekla jsem sama sobě, »které neoživuje sluneční paprsek! Uvadlé, sotva že se zazelenaly, neúrodné pro celý život! Kdybych alespoň já se jim mohla věnovati! Ale bylo lze v takovém domě zříditi školu a vyučovati, kde matka neztrpěla, abych vůbec nějaký pořádek zavedla? »Je třeba, abych šla,« pravila jsem si; »co se na mně ušetří, za to se druzí obléknou a budou moci choditi do některé školy v okolí. Potom jsem dopsala vám — a konec je vám znám.«

Mistress poslouchala toto smutné vypravování a čím dále tím více obdivovala ctnosti Juliiny. »Není tak na mizině,« myslila si, »jak se domnívá; obětovala samu sebe, aby přispěla rodině. Dobře ještě, že ostala dědičkou po své matce: mohla, kdyby byla chtěla, všecky ostatní z toho vyloučiti. Žádala za vysvětlení: »A což tvůj opatrovník ničeho proti tomu nenamítal, aby onen domek byl ponechán v rukou tvých příbuzných, když jej právem mohl žádati výhradně pro tebe?«

»Bůh chraň!« odvětila Julie. »Byla bych mu snad oči vyškrábala, kdyby se byl jen o tom zmínil. To je velice důležité, že má rodina může míti alespoň ten zbyteček někdejšího jmění. Otci jest platiti nájem strýci poručníkovi, a můj strýc zase z toho platí rodině za mě; co se mne týče, dá-li mi Bůh zdraví, až budu plnoletou, podepíši a vyrovnám všecky ty účty — jako bych byla dostala, co jsem nedostala. Co myslíte? Mohu-liž jednati jinak? Dokud jsme žili v blahobytu, choval mne otec jako královnu, učinil vše, čeho jsem si přála, co jsem žádala — uvažte, prosím, že jsem měla až i deset učitelů.«

»To je štěstí,« podotkla mistress, »že jsi neměla jiných vrtochů!«

Julie byla nemálo unavena; dlouhé a rozčilující mluvení, vzbuzující různé upomínky za dobu půl roku prožitých bouří, ji vysílilo. Rozmluva počala váznouti, a mistress Anně ponechána byla úplná vůle, prosloviti všecky své úvahy, plné chvály a laskavosti, hlavně však biblické; ty nejlíp znala, jsouc zvyklá užívati jich v rodině. Potom se obědvalo a trochu ještě hovořilo; mistress Needleová dostala se do kazatelského tonu, a dcerušky ji poslouchaly s trpnou odevzdaností. Pojednou pozdvihla Klára bázlivě prst a ukazovala matince Julii. Julie měla zavřené oči a kývala hlavou sem a tam, kyvy vždy většími a většími, s malými přestávkami. Paní dala dětem znamení, aby se tiše vzdálily, a upřeně pozorovala spící dívku. »Ubohé děvče!« povzdychla si; »jakých bolestí a smutných změn prožila již v tak útlém věku! Je ke svým tak dobrá a velikodušná, že se zbavila vlastního jmění, jen aby byli oni zaopatřeni! A ona bude se pachtiti po chlebě, jako komorná nebo jinak v nuzných službách, zapomínajíc, že se narodila bohatá, šlechtičnou, s několika předky! Jest nyní na mně, abych se o ni postarala; učiním jí podmínky jak jen lze příznivé. Už jen pro mne je to dobré, že ji zde mám; mohu si alespoň promluviti se vzdělanou osobou výborného vychování. Je to kouzlo, jehož se nemohu nasytiti: její povídání mi připadá jako zpěv kanárka. Ach, kdybych měla to štěstí, vštípiti

jí do srdce alespoň trochu sympatií pro mé názory náboženské! Nic jiného mi nechybí, mohla bych jí svěřiti své děti a potom spáti bezpečně!

Zatím co horlivá paní takto blouznila nad sklánějící se rusou hlavou, Julie najednou sebou trhla; ihned věděla, co se přihodilo, když se uzřela samotná s Needleovou. »Odpusťte,« vzpamatovala se rychle; »po dvě noci jsem nezamhouřila oka; spánek mě přemohl.« Mistress ji dovedla do její pokojů, a když jí dávala dobrou noc, zpozorovala, a to nikoliv bez trapného nepokoje, že si již postavila vedle lože krásného Krista ze slonové kosti a obraz bolestné Panny Marie.

X. Pochybnosti a válečné plány.

Nikdo není tak vzdálen někoho podezřívati, jako poctivá a nevinná duše. Julie, odevzdavši se soucitné své dobroditelce, nepochybovala ani dost málo, že bude v nejbližších dnech požádána, aby počala vyučovati její dcerušky. A v tom očekávání laskala se myšlénkou, že se přičiní rozesíti símě pravého náboženství v tuto rodinu. Byla k tomu neodolatelně vábena vlastní zbožností, jakož i uznalostí. Což mohla nabídnouti lepšího na výměnu přijatého dobrodiní, než oživující paprsek nebeské pravdy? Bála se však, že tento podnik jest příliš odvážný. První myšlénka byla, zatajiti úplně tento tajný plamen srdce a býti v domě jen tím, čím měla býti — nic více. Poznávala, že by neměla chvíli pokoje, kdyby se jí nedostalo příležitosti, konati jiným dobro, kdyby se zcela a úplně nevžila v nynější stav, udělený jí Prozřetelností samou. Sestoupila by i o stupeň níže, jen kdyby se jí naskytla vhodná příležitost, prováděti zamýšlený plán. Jednati s paní Needleovou a to poctivě a bezpečně, toho se jí přirozeně dostávalo, o tom jí nebylo třeba přemýšleti. A to vydá více, než sebe lépe vypočítaná strategie.

Nežli přišla hodina skutků, umínila si Julie, seznámiti se s jazykem nové země, neboť dům a majetek mistress Needleové byla země, a to hojně obydlená. Chápala dobře, jak velice na tom záleží, aby nedělala hned chyby ze začátku. Užívala tedy hojně příležitosti navázati rozmluvu s nejvyšším služebnictvem, nechala si raditi, a jevila za to velikou vděčnost, a tak chytře — jakž chytrá byla — poznala domácí zvyklosti, povahy osob, s nimiž jí bylo společně žíti, naučila se, jak se vystříhati kamene úrazu a přizpůsobiti se opatrnosti, ovládati samu sebe. Spíše než kdo jiný přispěla jí k těm úmyslům dobrá dívka, která k ní přišla, abychom tak řekli, hledat útočiště, přivábena právě tím, nad čím se mistress Needleová tolik zamyslila: Pánem Kristem a Pannou Marií, které Julie umístila vedle svého lože. Kačenka (tak se jmenovala) dozírala v domě paní Needleové na domácí práce a byla přidělena k obsluze obou dívek.

Kateřina byla Tyrolačka. Mistress ji uviděla v jistém hotelu v Inšpruku, kde byla komornou, a vedla si tak skromně, slušně a čistotně, že to byla radost. Vzala ji ihned do svých služeb. Dříve tázala se její matky a ta svolila — s podmínkou, bude-li dcera moci konati své náboženské povinnosti; bylať katolička.

Mistress Anna sice dostála slovu, ale služebné dívky se radovaly, mohly-li jí v tom překážeti, a tím více na ni prováděly svou zvůli, čím více byla Kačenka, dívka prostá, dobromyslná, přičinlivá a bázlivá, tak, jako všecky její krajanky jsou vůbec. Jednou přišla do Juliina pokoje, aby jí odevzdala list a viděla na vlastní oči svaté obrazy, jež si tam Julie postavila. Rozpřáhla ruce a pozdravila je dlouhým »ach«! s nevýslovnou radostí, a div že se nevrhla Julii kolem krku, aby ji zulíbala. To si nedala však ujíti, aby Krista Pána a svatou Madonnu co nejvroucněji nepolíbila a zvolala: »Dle toho poznávám vás, slečno, jako sestru: Pochválen buď Pán Ježíš Kristus!«

»Na věky!« odvětila Julie.

Po této odpovědi, která jí připomínala křesťanský pozdrav domácích hor, cítila ubohá Kačenka, jak se jí slzy radosti derou do očí. S plnou důvěrou rychle začala: »Ach, kdybyste věděla, slečno, jak mě bolí, že se ti protestanti tak ke mně chovají!«

»Cože? paní ti zakazuje konati povinnosti katolického náboženství?«

»Paní ne,« odpovědělo děvče; »přeji-li si jíti do kostela, tak mě dovolí, ale je to miss Mary a jsou to ostatní dívky, které vždy vědí o něčem, aby mi to překazily. Na mši svatou chodím v neděli, když je v blízké vesnici; mohu-li však jíti o vánocích a velikonocích do kostela, je to pro mne slavný den.«

Julie se těmto zprávám divila a podotkla: »A proč ti miss Mary překáží, když ti to paní dovoluje?«

»Miss Mary?« odpověděla Kateřina, »vy to nikomu nepovíte, ale to je nejzlomyslnější osoba z celého domu. Na mě se stále dívá s patra, protože nechci voditi slečinky do modlitebny; to nedělám nikdy a nikdy, pokud se budu jmenovati Kateřina Kruppová, po katolicku pokřtěná, abych chodila do kostela a pak vešla do ráje, a ne abych chodila do protestantské synagogy a pak vešla do pekla. Poslyšte, slečno Julie, chcete-li žíti v tomto domě ve svatém pokoji, střezte se miss Mary.«

Dobrý anděl Juliin tomu chtěl, že časté tyto rozmluvy Kateřininy s Julií nezůstaly paní domu neznámy. Aniž by jí to bylo způsobilo nějaké vrtochy, vzala věc z dobré stránky a dala si Kačenku zavolati. »Pověz mi, je to pravda, že tě má slečna Julie ráda? A Kačenka řekla: »Ona je tak vlídná a dobrá, že má všecky ráda.« »Chtěla bys býti její komornou?« »Velice ráda, milostivá paní.« »Tak je dobře; zprošťuji tě všech ostatních služeb.« »Není třeba; na vše budu míti dosti času.«

»Ne, ne,« namítala mistress Needleová, »nechci tě přetížiti: budeš s ní choditi do kostela, když si toho bude přáti, budeš se s ní postiti a jísti postní pokrmy, vše dle své libosti, ale dvě věci si od tebe vyžaduji: předně, abys s ostatními v domě o Julii nemluvila a za druhé, aby byla s tebou spokojená; pokoj její musí býti čistý jako zrcadlo.«

»Neračte o tom pochybovati, budu jí sloužiti jako byste to byla vy.«

»A toho si také přeji.« Kruppová utíkala radostně k Julii, aby jí sdělila tuto novinu, kterou však již ona věděla; přijala ji

s potěšením. Kateřina, plna radosti, počala mluviti italsky (byla rozena v Tyrolsku na národnostním rozhraní a trochu po vlašsku žvatlala), viděla v Julii svou protektorku, s níž sjedná smlouvu na výboj i odboj. Zatím však počala paní Anna opět míti vrtochy a znovu rozvažovala.

Počala litovati, že se příliš přenáhlila, hodlajíc Julii svěřiti vychování svých dítek; přepadly ji prudké výčitky svědomí a zle ji trápily; zda-li papeženka od hlavy do paty, jako Julie, dovede se tak ovládati, aby nedala dívkám nějaké pohoršení. Obraz Madonny tak brzy zavěšený, způsobil žárlivé pietistce těžké chvíle a vzbudil v ní úmysl, učiniti z Julie prostě pouhou svou společnici. A tak by ona i druhá katolička v domě byly od dívek odděleny, nejsouce s nimi v pražádném styku.

Miss Mary, pronásledovatelka Kateřiny, dala si ze všech sil záležeti, aby mistress v tomto úmyslu setrvala. Byla to stará panna, velikého vlivu v domě, ani ne tak důvěrou, jíž se těšila, jako tím, že jí paní Anna vše schválila, ať už se jí to vydařilo nebo ne. Abychom rozuměli tomuto vlivu staré dámy, třeba si připomenouti trochu historie. Za svého mládí vyučovala mistress Annu — tenkrát ještě dítě — mateřskému jazyku; když pak se provdala, stala se její komornou a důvěrnicí. V příčině náboženství byla vyznavačkou nezlomných zásad a mínila, že jedná v jejich duchu, když trápila a zlobila lidi kolem sebe, jak se jí zachtělo, až toho nemohli snésti. Považovala se nyní za osobu, patřící k rodině a proto nemohla ani slyšeti, aby se mluvilo o nějakém platu, jen vzala občas od mistress Anny nějaký drahocenný dar. Za největší štěstí považovala, mohla-li paní domu udíleti rozkazy a potom hlásati služebnictvu, že to neb ono se děje proto, že ona k tomu radila, že to neb ono se udělati nesmělo a neudělalo, protože ona tomu nechtěla. »Dnes ráno,« tak na př. někdy řekla, »shledala jsem paní trochu přepadlou, poslala jsem ji hned na lože a nevstane dříve, pokud jí nedovolím.« A kdo to slyšel, neopovážil se v její přítomnosti se smáti.

Dobrá mistress, když se přiblížila doba, aby se začalo s vyučováním dítek, žádala miss Mary, aby to učinila tak, jako kdysi s ní, když byla malá. To ovšem naplnilo starou pannu nejvyšším zadostučiněním; věděla, že tím utvrdí své panování.

Jako učitelka dovedla miss Mary se svou »školou« dělati pořádný hluk. Pravopisná nepatrnost byla jí státní důležitostí, pravidlo o větě složené světovou událostí. Její vyučovací osnova záležela v několika odstavcích vlasteneckých dějin, do nichž vpletla něco o Irsku, a posléze zavadila o krále Dermota z Connaughtu, který v jejich očích byl velikým hrdinou, poněvadž ke zničení své vlasti povolal voje anglické. Diktovala jim přehled zmatených údajů, jež poctila nazvem »Studie o revolucích v Anglii«, dotkla se římských, saských, dánských a normánských výbojů, urobila sekaninu z Ceawlinů, Wortighernů, Aelly, Pendy, Edivů, Etelwoltu, Kanutů a Hardikanatů, což vše bylo pravým postrachem jejích chovanek; jindy dala k lepšímu pečeni o králích Deirie a Bernicie, z nichž vzniklo království Nortumbria, za dob Edwina

mocného vládce Erbredwaldského, který — jak mis Mary ujišťovala — byl zakladatelem zeleného parku a zámku, který tu kdysi stával. Svá pojednání pokládala za tak učená a důkladná, že se měla za historika. Mistress Needleová znala výborně dějepis své vlasti a dobře cítila kopance, které stará učitelka svými »přednáškami« chronologii udílí, ale tvářila se, jako by ničeho nepozorovala, poněvadž miss Mary posuzovala dobu reformace — nejhlavnější to pro ni bod historie — se stanoviska úplně protikatolického, či jak ona říkala, protipapežského. Proto mnoho své staré učitelce promíjela — vzhledem, že měla při všem dobrý úmysl a že jí udílela jako dítěti přísné pokyny o počestnosti a skromnosti.

»Ať si jedná podle svého, nechte ji,« říkávala paní Anna, když si někdo stěžoval do jejích vrtochů a způsobů. »Ubohá! vždy mne milovala, sloužila mi, zbožňovala mne, je to zosobněná věrnost, nesmíme ji zarmoutiti — teď, kdy v domě našem sešedivěla.« Tyto pocity, zajisté o dobrém srdci paní Anny svědčící, byly základem velikého vlivu, který miss Mary v celém domě měla.

Miss Mary nelenila a napjala hned všecky síly, jakmile jen zacítila, že se o to jedná, aby byla Julie její nástupkyní. Znala slabé stránky paní Anny a byla stále kolem ní a stále jí hučela do uší, že je to věc svědomí. »Dejte si pozor,« pravila s mravokárnou přísností, »dejte si pozor, má dobrá paní, ta holčička, tak živá a čilá, je Italiánka, a to právě je povážlivé, co mi dává málo důvěry, dejte si na ni pozor, aby se příliš nesblížila s vašimi dětmi. Je příjemná, milá, hodna vaší přízně, to vše uznávám, ale konečně přec jen vždy zůstane pravda, že dcery Moabské byly pohoršením domu Israelského. Tolik jste se namáhala, abyste odstranila ze své osady pastýře, přibarveného puseismem, který — celkem vzato — přec jen nebyl papežencem, a nyní chcete vydáti svou krev v moc tohoto děvčete (a co je jiného, než děvče), které přišlo ze samého středu římského Babylonu a trčí až po krk v pověrách? Vaše matka by mně vás jistě nebyla svěřila, kdyby nebyla znala mé pravověrné zásady: vždyť mládež se nejsnadněji všech novot chytí. Konám úřad strážce nočního, jak praví prorok Ezechiel; volám: bděte, dejte pozor — přijde-li nějaké neštěstí, nikdo nebude moci říci, že jsem já vinna zkázou vašich dětí: ulehčila jsem svému svědomí.«

Ačkoliv paní Needleová věděla, že její stará učitelka vždy ráda přeháněla a nadsazovala, přece její slova přidaná k vlastním jejím obavám, způsobila v ní strašlivou bouři Bylo na ní viděti, že ji nějaká teskná myšlénka rmoutí; domácí lidé se domnívali, že se stala nová jakás srážka s duchovním pastýřem a osadníky, a to že je toho příčinou, nebo že jí zarmoutily smutné zprávy o zdraví Johnově. Nejhůře při tom bylo, že Klára i Klementina, v dětinské své nevinnosti, neustále se k Julii laskaly a k ní se lichotily; matku to naplňovalo úzkostí, až všecka se třásla. »Kdyby alespoň ji ty děti neměly tak rády! Ale při té lásce, při onom čistém a srdečném citu, který pro ni mají, není ani možno, aby necítily též nějaké příznivé dojmy pro její náboženství! Já

ne; jsem vzdělaná, dovedu opanovati své srdce. Dojem, který na mě Juliiny pobožnosti činí, jest pouhé politování; ale což ty ubohé, nezkušené holubičky! Kdo ví, co by z toho vzešlo! Za každou cenu musí toto nebezpečí z cesty, je to povinnost: pryč od nich, pryč!«

Po těchto záměrech války obranné následovaly plány války útočné.

»Jestliže Julie,« tak uvažovala mistress, »bude odstraněna od dítek, že s nimi nebude míti styku a bude toliko výhradně společnicí, otevře se pole, jak zpracovati její srdce a seznámiti ji důvěrně s anglikánským náboženstvím; naskytla by se vhodná příležitost vyprostiti její mysl z papežensk ých předsudků, odsouzených slovem Božím, a osvítiti ji pravým světlem.« Paní Needleová si velice zakládala na své znalosti bible; mimo to cestovala mnoho, a domnívala se, že zná veškeré slabé stránky papeženství; i nebylo pochybnosti, že Julie nalezne zvolna, znenáhla zalíbení spíše v pravdě nežli ve lži, zvláště bude-li jí pravdu tu vykládati mile a laskavě její přítelkyně a dobroditelka? A jestliže Julie otevře srdce evangeliu, tu ji mistress v duchu již zahrnovala přízní a důkazy lásky, jež neklade žádných mezí; měla by ji za osobu, která patří k rodině, ustanovila by jí věno, poněvadž — mimo statky po manželu zděděné, které byly majetkem jejího prvorozence, — měla ještě statky, s nimiž mohla dle své vůle nakládati a z těch mohla Julii bohatě nadati — jak by toho byla hodna její duchovní dcera.

Byla si toho dobře vědoma, že by se se špatnou potázala, chtějíc Julii zjevně přesvědčovati hádáním se o víru. Julie by se měla na pozoru, odporovala by, bránila by se statečně, bylať velmi nadaná a vzdělaná, plynné a duchaplné výmluvnosti. Bylo tedy třeba tajiti tyto zbožné úklady pod pláštíkem nevinného rozmlouvání a opatrně vyvoliti území válečné a omeziti se nejprve na ony výhody církve reformované, kde — jak mistress myslila — má zcela zřejmé a patrné důvody, naprosto odsuzovati papežství. Aby prakticky došla tohoto účelu, rozestřela paní Needleová jemnou síť válečné lsti, nepřipustiti totiž docela a nikdy rozebírání nějaké otázky náboženské; v pravdě však to právo vymínila jen samé sobě — k duchovnímu dobru své přítelkyně.

Na těchto věcech pracovala fantasie paní Anny zimničně, tvořila obdivuhodné vidiny, rozohňovala, rozčilovala se; a stavíc samé povětrné zámky, plna mateřských starostí a opatrných rad, miss Mary nerozhodla se ještě, co má s Julií počíti a jaké zaměstnání jí přiděliti. Tak uplynuly dvě neděle. Julie si odpočinula a paní domu vždy s ní zacházela jako s vzácným hostem. Od lidu v domě ovšem se ničeho nedověděla, a zatím se šuškalo to ono.

Miss Mary se chlubila, zvláště Kateřině: »Ta italská čečetka tady nic nesvede; už jsem to s paní vyjednala.« Zatím měl již John přijeti na prázdniny a sezóna cestování byla za dveřmi; bylo třeba již již se rozhodnouti. Mistress si umínila, že dnes s Julií promluví; že jí řekne zdvořile ale rozhodně svůj

úmysl: míti ji za vlastní polečnici, a proto že jí zprošťuje všech povinností vzhledem ku svým dítkám.

Byla to klička, kterou jí uložilo bohabojné a bázlivé svědomí, klička pro Julii i paní Annu stejně bolestná. Ale — člověk míní, Pán Bůh mění. (Pokračování.)

Dějiny socialního hnutí v zemích koruny České.

Píše TOMÁŠ JOS. JIROUŠEK.

(Pokračování.)

Socialní odbor družstva Vlasť v letech 1891—1901.

Ze všeho, o co se pražští křesťanští socialové v roce 1891 zasadili, vzrostl mohutný křesťansko-socialní ruch a v čele jeho stál socialní odbor družstva Vlasť. Týž dával na vše strany radu, byl pomocí všem, kdož se k němu ve věcech spolkových obraceli, pořádal schůzi za schůzí, a skoro v každé měl jsem přednášku já nebo p. Václav Žižka a často dp. Dr. Rud. Horský a jiní, a to nejvíce z oboru socialního a dělnického.

První veřejnou schůzi s pozvanými hostmi uspořádal socialní odbor v sále Katolické Besedy v Praze dne 6. prosince 1891, kde jsem za hojného účastenství přednášel »O dělnické otázce a Encyklice sv. Otce Lva XIII. Rerum novarum.«

Roku 1895 pořádal socialní odbor celý cyklus socialních přednášek v Praze v sále domu katol. tovaryšů, kde jsme řečnili: já o řešení dělnické otázky socialními demokraty, p. Václav Žižka o socialní otázce a dp. Frant Žák, redaktor »Obrany« a kooperator na Král. Vinohradech, o vědeckém sporu francouzského učence a spisovatele Brunetiéra s chemikem Berthelotem, čili o sporu mezi vědou a věrou.

Mimo působení v Praze zasahoval socialní odbor i na venek. Když se někde zakládal spolek a chyběly zakladatelům stanovy, přispěl socialní odbor ihned ku pomoci. Buď já sám, nebo některý z nás opatřil opis stanov a potřebné formuláře k zadání a zakladatelům bylo pomoženo.

Vzorce stanov, pokud sahají mé zápisky, byly poslány k zakládání spolků do následujících míst a měst v Čechách: Kolín, Vacov, Náchod, Jindř. Hradec, Vys. Mýto, Sedlčany, Červ. Pečky, Vepřek, Noutonice, Vápený Podol, Nymburk, Kuří Vody, Bystré u Poličky, Nový Bydžov, Suchovršice, Byšice, Liteň, Lochovice, Nová Paka, Nová Ves u Lomnice nad Popelkou, Cuclava, Sušice. Libšice nad Vltavou, Přelouč, Kladno, Vel. Nehvizdy, Mělník, Na Moravě: Brno, Svitavy, Frýdlant, Tišňov, Kyjov, Hulín, Bludov, Přerov, Luhačovice a Valašské Meziříčí.

Konal-li některý nově založený katol. spolek ustavující valnou hromadu a potřeboval-li řečníka k vylíčení účelu spolku, směru jeho a stanov, obrátil se na socialní odbor, a ten ihned vypomohl, jak kde mohl. Tak na př. řečnil jsem sám při zakládání spolků

(vyslán social. odborem) od r. 1891 do r. 1901: v Praze (při zakl. Polit. klubu katol. dělnictva), v Litomyšli, v Přelouči, v Pelhřimově, v Mýtě u Zbirova, v Kardašově Řečici, v Mělníce, v Dol. Beřkovicích, na Král. Vinohradech, v Nov. Bydžově, v Nové Pace, v Jažlovicích, v Nov. Strašecí, v Mřičné, v Byšicích, v Černilově, v Lochovicích, ve Vodňanech a ve Vel. Nehvizdech.

Pořádal-li venkovský spolek slavnost svěcení praporu a neměl slavnostního řečníka, první jeho cesta byla k socialnímu odboru družstva Vlasť a odbor řečníka opatřil. Při slavnostech svěcení praporů řečnil jsem v letech 1891—1901 ze social. odboru vyslán: v Neveklově, v Humpolci, ve Vyškově, v Přelouči, v Sušici a v Sedlčanech; dp. Dr. Rudolf Horský: v Náchodě, v Příbrami, v Plzni, v Kostelci nad Orlicí, v Polné, v Mýtě u Zbirova, v Čáslavi, v Hronově nad Metují, v Ústí nad Olicí, v Kardašově Řečici, v Litomyšli a v Černilově.

Svolával-li se na venkově někde župní nebo krajinský sjezd spolků, byl to opět socialní odbor družstva Vlasť, na nějž pořadatelstvo se o řečníky obracelo a odbor ochotně řečníky poslal. Na krajinských sjezdech spolků řečnili jsme, socialním odborem byvše vysláni: já: v Čes. Budějovicích, v Náchodě, v Nepomuku a v Sušici; dp. Dr. Rud. Horský: v Jindř. Hradci, v Náchodě, v Hronově nad Metují, v Dobrušce, v Hradci Králové, v Kostelci nad Orlicí, v Pardubicích, v Nepomuku, v Sušici; p. Václav Žižka v Čes. Budějovicích, v Soběslavi; p. Karel Schwarz, zlatník z Prahy, v Čes. Budějovicích.

Zvláště však na požádání byli řečníci socialním odborem družstva Vlasť vysíláni do členských, měsíčních schůzí a valných hromad katolických spolků, a to tak často a v takovém počtu, že s těží bylo často vyhověti, ale přece vyhovělo se vždy.

Do takových spolkových schůzí jezdil jsem na venek od roku 1891 do polovice r. 1894 ze socialního odboru jako řečník sám a pak přidružil se ke mně dp. Dr. Rud. Horský, p. Václ. Žižka, dp. Rud. Vrba a j. — Pokud mne se týče, řečnil jsem ve spolkových schůzích roku 1891 na Moravě: Valašské Meziříčí (dvakráte), Vsetín, Prostějov, Olomouc, Kroměříž, Kojetín, Vyškov. V Čechách: Cerhovice. — Roku 1892 na Moravě: Boskovice, Letovice, Svitávka, Bučovice, Štěpánov nad Pernštýnem a Bystřice u Nov. Města. V Čechách: Neveklov, Plaňany, Sušice, Volšovy u Sušice, Humpolec, Litomyšl. — Roku 1893 na Moravě: Olešnice a Vyškov. V Čechách: Příbram, Hradec Králové, Humpolec, Litomyšl, Ústí n. Orlicí (2krát), Turnov, Přelouč, Lhotka u Chlen, Polná, Náchod a Hronov nad Metují. — Roku 1894 v Čechách: Kladno, Horažďovice, Krucemburk, Dobruška, Pelhřimov, Louny, Plzeň (2krát), Červený Kostelec, Třebechovice, Kublov u Žebráka, Štěchovice nad Vltavou, Sedlčany, Příbram, Litomyšl, Kostelec nad Orlicí, Červené Pečky, Černoušek pod Řípem, Mýto u Zbirova, Čes. Budějovice. — Roku 1895: Náchod, Hradec Králové, Litice u Plzně, Plzeň, Kladno (2krát), Modletín u Chotěboře, Volyň, Čes. Budějovice, Sušice, Sedlčany, Davle nad Vltavou, Unhošť, Čáslav. — Roku 1896: Libšice nad Vltavou, Kladno, Beroun, Písnice u Dol. Břežan, Mýto u Zbirova, Kardašova Řečice, Mělník,

Červené Pečky, Zbraslav u Prahy, Chrudim a na Moravě: Třebíč. — Roku 1897: Vídeň, Dolní Beřkovice, Litomyšl (2krát), Polička (2krát), Dolní Dobrouč, Kostelec nad Orlicí, Borovnice u Chlen, Král. Vinohrady, Nový Bydžov, Nová Paka, Tábor, Jažlovice u Říčan, Soběslav, Nové Strašecí, Písnice u Dol. Břežan, Jilemnice, Mříčná, Semily, Rynholec u Nov. Strašecí, Byšice, Černilov, Lochovice. — Roku 1898: Netolice, Kladno, Smíchov, Nové Ouholice, Žehrovice u Nov. Strašecí, Vodňany, Čermná u Lanškrouna, Rokytník u Hronova, Úpice, Písnice u Dol. Břežan, Jažlovice u Říčan, Nová Paka, Karlín, Král. Vinohrady a na Moravě Zábřeh. — Roku 1899: Velké Nehvizdy, Cerhovice, Nové Strašecí, Všeradice u Vosova, Kostelec nad Orlicí, Vídeň a na Moravě Hněvkov u Zábřeba. — Roku 1900: Velké Nehvizdy, Král. Vinohrady, Horní Studenec, Nepomuk. — Roku 1901: Sušice, Kladno, Kroměříž a Jihlava.

Dr. Rud. Horský, vyslán soc. odborem, řečnil ve schůzích katol. spolků na následujících místech: Roku 1894: Plzeň, Čes. Budějovice, Příbram, Litomyšl, Mníšek, Humpolec a Kladno (2krát). — Od r. 1895 do r. 1900: Praha (několikrát), Mýto u Zbirova, Kladno (3krát), Louny, Příbram (2krát), Náchod (2krát), Litice u Plzně, Plzeň, Kostelec nad Orlicí, Vamberk, Polná (2krát), Unhošť (2krát), Jindř. Hradec (2krát), Kardašova Řečice, Hronov nad Metují, Ústí nad Orlicí, Tábor, Libšice nad Vltavou (2krát), Noutonice (2krát), Hradec Králové (třikrát), Dobruška, Liteň, Chrudim, Černilov, Humpolec Čáslav, Roudnice nad Labem, Litomyšl, Horažďovice, Blatná, Sušice, Volyň, Čes. Budějovice, Netolice, Nové Strašecí a na Moravě: Vítkovice (2krát), Moravská Ostrava (2krát), Polská Ostrava (2krát), Vídeň, Mělník, Kyšperk, Choceň.

Dále za social. odbor na venkově ve schůzích katol. spolků řečnili: p. Václav Žižka: r. 1894 v Neveklově, r. 1895 v Mýtě u Zbirova, r. 1896 v Čáslavi a Českých Budějovicích, r. 1898 v Soběslavi a na Smíchově. Redaktor dp. Rud. Vrba: od r. 1895 v Plzni (2krát), Příbrami, Milčíně, Dolní Dobrouči, Roudnici, Lounech, Třebešicích, Písnici u Dol. Břežan, Nov. Strašecí, Řeporyjích, Vamberku, Lnářích, Mělníku, Král. Vinohradech, Jažlovicích, Liblicích, Vídni a na Moravě v Letovicích. — Dp. Václav Roudnický od r. 1897 ve Vraném u Prahy a v Karlíně. — Dp. Jos. Šimon, kaplan u sv. Petra v Praze: od r. 1897: na Král. Vinohradech, Dobřichově u Peček, na Kladně, v Tursku u Libšic, ve Vlněvsi, ve Svinařích, v Karlíně, Lochovicích, Byšicích, Liblicích, Holešovicích a v Litni. — Pan Vilém Koleš, dělník krejčovský: r. 1894 v Černoušku pod Řípem, v Náchodě a v Třebechovicích. — Pan Václav Špaček, říd. učitel z Košátek: od r. 1897 v Soběslavi, Táboře, Byšicich, Hradci Králové, Král. Vinohradech, Zbečníku u Hronova, Mělníku Noutonicích, Vlněvsi, Jažlovicích, Benešově u Prahy, Netolicích, Sušici, Všeradicích a Kostelci nad Orlicí. — Pan Frant. Satorie z Prahy: od r. 1895 v Čáslavi, Klatovech, Rynholci, Nov. Bydžově, na Kladně, v Davli nad Vltavou, Mšecích-Žehrovicích, Vel. Nehvizdech, Štěchovicích nad Vltavou, Cerhovicích, Plzni, Přibyslavi, Ratenicích, v Domaž-

licích, Jažlovicích, na Zbraslavi, Radnicích a v Krucemburku. — Dp. Emil Dlouhý Pokorný: r. 1896 v Červ. Pečkách a na Mělníku. — Pan Frant. Skořepa r. 1897 v Žehrovicích u Nového Strašecí. — Pan Jos. Flekáček, říd. učitel: od r. 1897 v Soběslavi, na Mělníku, v Dol. Beřkovicích, na Král. Vinohradech, Jindř. Hradci a Cuclavi.

Dp. Frant. Žák, red. »Obrany«, r. 1897 v Novém Strašecí. — Pan Václav Dvorský z Prahy r. 1899 na Mělníku a Břevnově u Prahy. — Pan Gustav Toužil, red. z Prahy, r. 1897 na Mělníku, v Přelouči a v Novém Bydžově. — Pan Jos. Brož, horník z Kladna, r. 1899 v Rynholci u Nov. Strašecí (2krát), v Liblicích a Nov. Strašecí. — Pan Jos. Hovádek z Prahy r. 1898 v Středoklukách. — Pan Frant. Jelínek, učitel z Malotic, r. 1899 ve Slezském Předměstí, v Semilech a v Cuclavi. — Dp. Josef Teplý, kaplan z Milčína, od r. 1898 na Smilových Horách u Pacova, v Mrákově u Domažlic, ve Vys. Chlumci u Sedlčan, v Jesenici u Jílového a v Nov. Etinku.

Pan prof. Ant. Bonav. Drápalík z Prahy od r. 1900 v Rovné u Hor. Studence, v Cuclavi, v Sopotech, ve Stružinci a Oudavech u Hor. Studence, Novém Strašecí, na Velehradě (sjezd Terciářů), ve Vídni na XX. okr, na Velehradě (sjezd katol. akademiků), v Sopotech (3krát), v Rovné, Štěchovicích n. Vlt., v Kroměříži, v Přibyslavi, Kostelci n. Orl., v Jihlavě, Netolicích, Jindř. Hradci a Stráži nad Nežárkou.

Pan Jan Kř. Maštalíř, stud. z Prahy, v r. 1901 v Karlíně a Žižkově (několikrát).

Zkrátka, nebylo konference, nebylo schůze, nebylo ani všeobecného, ani diecésního sjezdu katolíků českých v Čechách i na Moravě, aby tam nebyl někdo ze socialního odboru družstva Vlasť povoláván za řečníka.

Na všeobecných katol. sjezdech českých řečnili následující členové social. odboru družstva Vlasť: r. 1891 v Praze (I. sjezd praesesů): dp. dr. Rud. Horský, dp. Tom. Škrdle, p. Václ. Žižka a já. — R. 1894 v Brně dpp.: dr. Rud. Horský, Rud. Vrba a p. Václav Žižka. — Téhož roku v Litomyšli (soc. sjezd), dp. dr. Rud. Horský, p. Václav Žižka a já. — R. 1895 v Příbrami dp. dr. Rud. Horský. — R. 1896 v Táboře: dp. dr. Rud. Horský, p. Václav Špaček, říd. učitel a já. — Téhož roku v Praze (na I. zem. soc. sjezdu): dp. dr. Rud. Horský, dp. Frant. Žák, koop. na Král. Vinohradech, p. Václav Žižka a já. — R. 1897 v Hradci Králové: dp. dr. Rud. Horský a p. Václ. Špaček. — R. 1898 v Praze: dp. dr. Rud. Horský, p. Václav Špaček, Jos. Flekáček, říd učitel v Žižkově, p. Václav Žižka a já. — Téhož roku v Praze (II. zem. soc. sjezd): dp. dr. Rud. Horský, p. Václav Žižka a já. — R. 1899 v Turnově: dp. dr. Rud. Horský. — R. 1901 v Kroměříži dp. dr. Rud. Horský, pan profesor Ant. Bonav. Drápalík z Prahy a já.

Na cestovné a nejnutnější potřeby vydáno bylo všem uvedeným řečníkům ze soc. odboru družstva Vlasť na venek do schůzí katolických vysílaným od 9. července 1891 do 30. září r. 1901 na 2021 K 69 h dle zpráv výročních,

K tomu sluší uvésti, že členové soc. odboru měli z pokladny socialního fondu družstva Vlasť placeno toliko cestovné (dráhu a pošty), jinak kromě pohostění v místě, kde přednášeli, nežádali odměn, vykonávajíce své poslání zdarma a z přesvědčení pro dobrou věc.

* * *

Z význačnější činnosti socialního odboru družstva Vlasť od r. 1891 do r. 1901 sluší ještě poznamenati, že dne 11. listopadu 1891 doporučil veřejnosti měsíčně vycházející (ve dvou číslech) »Slova Pravdy«, dne 18. března 1895 k návrhu dp. Tom. Škrdle usnesl se, aby řečníci odboru na schůzích veřejně vyzývali k zakládání katol. spolků, což se děje až dosud. Téhož roku zastoupen byl socialní odbor velice čestně v oddělení katol. spolků českoslovanských na Národopisné výstavě. Dne 11. listopadu 1895 sestavil socialní odbor seznam míst a měst v král. Českém, kde bylo by lze s úspěchem a výhodou zakládati katolické a křesť. socialně vzdělávací spolky; seznam tento odevzdal do rukou předních mužů v katolické organisaci pražské soustředěných v »Družině katolíků arcidiecése pražské«, aby se o tom poradili. Dne 26. ledna 1896 vyzval social. odbor národohospodářského spisovatele dp. Rud. Vrbu, aby sepsal návrh rolnického programu katol. strany, což dp. Rud. Vrba učinil, návrh rolnického programu sepsal a v témž roce vydal. A posléze z důležitějších prací social. odboru sluší též poznamenati, že dne 24. ledna 1898 získal odborného řečníka a propagatora pro zakládání záložen soustavy Raiffeisenovy v dp. Jos. Teplém, kaplanu v Milčíně.

Vnitřní život v socialním odboru družstva Vlasť od počátku jeho založení je čilý a stále a stále činný. Referenti odboru přicházejí do schůzí s novými látkami, pokyny a názory, takže o nějaké ochablosti v odboru není ani potuchy. Zkrátka, socialní odbor družstva Vlasť nahražuje křesťanským socialům to, co socialně demokratičtí internacionálové těžce si opatřují svou pražskou »Dělnickou Akademií« (zal. r. 1898) a národně socialní demokraté svojí »Ústřední dělnickou školou« (zal. r. 1899).

K poznání vnitřní činnosti socialního odboru družstva Vlasť uvádím, že na př. já sám přednášel v odboru již v roce 1891 o dějinách tisku socialně demokratické internacionály a o prostředcích proti němu, o zakládání katolických vzděl. spolků a v roce 1892 o atheismu socialních demokratů. Roku 1893 přednášel v odboru dp. dr. Rud. Horský o svých cestách na Porýnsku a p. Václav Žižka o otázce řemeslnické.

A těch veledůležitých referátů, zpráv poučných, které od r. 1891 v social. odboru byly referenty podány! Žádná socialní akademie by se za ně nemusela stydět. Budiž mně na důkaz toho dovoleno uvésti jen některé předměty rokování socialního odboru, projednané od r. 1891 do konce r. 1901.

Redaktor dp. Rudolf Vrba referoval: o dělnických bouřích a národohospodářské krisi v Italii, o socialním hnutí lidu rolnického v Uhrách, o rolnické otázce v Čechách (třikrát), o mravním

úpadku českého lidu, o pozemkových dluzích, o melioračních podnicích v Německu, o obilních skladištích, o daních a dluzích států Evropských v posledních 50 letech, o termínových obchodech na bursách, o úpadku socialní demokracie r. 1897 v Čechách, o Encyklice sv. Otce Lva XIII., o křesť. demokratismu, o zájmech zemědělců dle názoru prof. Wagnera a o vodních stavbách v Rakousku.

Redaktor »Řemeslnicko-živnostenských Novin« dp. Josef Šimon referoval: o hnutí řemeslnictva a jeho spolkovém životě (dvakrát), o poměrech městských živnostníků, o hesle svůj k svému, o nákupu a o protiliberálních protestech pražských řemeslníků a živnostníků.

Pan Václav Žižka referoval o zásadách katolického života a práce, o mnohých anketách českých průmyslníků, o poměrech pracovníků při řemeslech, o postavení samostatných řemeslníků, o otázce řemeslnické (třikrát), o výrobě zlatnického zboží, o zásadách radikálních pokrokářů, o postupu liberálů českých ve Vídni a o křesťanském demokratismu a socialismu.

Redaktor dp. Tomáš Škrdle referoval o roztržce českých spisovatelů na národní a internacionalní stranu r. 1897, o hnutí katolíků v Čechách a poměrech lidu Slovenského v Uhrách, o svých cestách po Haliči, o kongregaci pro lumpy v Krakově, o národních socialistech a jejich tisku a o zásadách Alfonse Šťastného v náboženství a školství.

Farář dp. Vlastimil Hálek referoval o úpravě obecního chudinství, o tulácích a okresních stravovnách, o sčítání lidu r. 1899, o záložnách Raiffeisenových, o návrzích nového čeledního řádu, o řemeslnických a pokračovacích školách učňů, o otázce řemeslníků a živnostníků, o nových živnostenských soudech, o ochraně malého průmyslu, o alkoholu, o slavnostních a příležitostních listech socialních demokratů a národních socialistů.

Pan prof. Ant. Bonav. Drápalík referoval většinou o socialní literatuře u jiných národů, o poměrech českého studentstva a jeho podpoře, o mravní stránce liberalního studentstva, o pojišťování domácích zvířat v hospodářství a o stinných a světlých stránkách v české literatuře.

Pan Jan Kř. Maštalíř, studující, referoval o veřejných čítárnách a knihovnách, o ženské otázce a o nových zjevech v moderní literatuře české.

Já pak přednášel v odboru o účelu socialního odboru družstva Vlasť se zřetelem na jiné spolky, o sjezdě národně social. dělníků v Praze r. 1898, o socialních demokratech a jejich právu na Národní Divadlo v Praze, o socialní činnosti členů socialního odboru družstva Vlasť, o hnutí a literatuře socialních demokratů a národně social. dělníků českých, o Vincencianech a jejich činnosti v Čechách, o konfekcionářství, o otázce učňů, o úrazovém pojišťování dělnictva, o dělnických bytech a dělnických koloniích, o domovském právu starém a novém a o opravách zákonů hornických v Rakousku a v Uhrách.

Celkem konal socialní odbor od svého založení až do konce roku 1901, tedy během 10 let, 48 schůzí. Vnitřní i vnější činnost socialního odboru družstva Vlasť vzbuzovala obdiv i osob mimo družstva stojících a do socialního hnutí ani nezasahujících, jak o tom svědčily časté přípisy odboru a jeho funkcionářům zasílané. (Pokračování.)

Václav Štulc a jeho paměti.

Stručným životopisem a poznámkami opatřil Fr. H. ŽUNDÁLEK.

Každý upřímný Čech s nemalou hrdostí a pýchou pohlíží na královský Výšehrad, který býval druhdy slavným sídlem českých panovníků. Strážcem tohoto národního pokladu jest kolegiátní kapitola vyšehradská, která volí z pravidla do svého středu zasloužilé muže stavu kněžského. Takovými muži byli Ehrenberger, Kulda, Lenz — a jiní.

Mezi členy tohoto sboru nad jiné vyniká Václav Štulc, probošt, který se proslavil jako spisovatel a vlastenec nejryzejšího zrna. Na nejvyšší místo ve zmíněném sboru byl povolán jen přízní zesnulého kardinála dobré paměti, knížete Schwarzenberga, přes to, že byl za bouřlivých dob v letech šedesátých pro národní a politické agitace u vlády neoblíben, ano měl býti vypuzen z vlasti, což na intervenci téhož arcipastýře bylo zastaveno.

R. 1870 zavítal do Prahy J. V. císař František Josef I., který nemálo si vážil pražského arcibiskupa jednak pro jeho vzácné vlastnosti duševní, jednak také jako svého bývalého druha z mladistvých let. Při rozchodu nabídl císař arcipastýři, aby si na rozloučenou vyžádal nějaké milosti, že mu ji rád vyplní, bude-li to jen poněkud možno. Kardinál Schwarzenberg použil skutečně vhodné příležitosti a žádal, aby na uprázdněný stolec proboštský na Vyšehradě jmenován byl po dlouhé řadě Němců proti dosavadní zvyklosti Čech, a to kanovník Štulc. Císař se zamyslil a odpověděl: »Když jsem odjížděl z Vídně, podepsal jsem právě jmenovací dekret jiného kandidáta, ale není-li to dosud expedováno, stane se po Vaší vůli.« Hned pak bylo do Vídně telegrafováno, jmenování zastaveno, a za probošta byl povýšen Václav Štulc, který takto dostoupil místa, odkud by mohl svojí lidumilnosti otevříti ještě rozsáhlejší pole činnosti, než bylo možno doposud.

Dříve než uveřejníme jeho paměti, uvedeme stručný životopis tohoto muže nad jiné zasloužilého dle dr. Ant. Krecara ve »Slavínu«.

Václav Svatopluk Štulc narodil se 20. prosince 1814 na Kladně, které tehdy ovšem nebylo tak rozsáhlé jako nyní; uhelné doly tamní nebyly dosud objeveny, tak že teprve po jich nalezení r. 1845 nastal v té věci netušený obrat. Otec jeho František byl rolníkem, zedníkem a obecním starším, který vždy a všude ukazoval neobyčejnou horlivost a energii; tuto zdědil po svém otci i Václav. Matka Anna byla ženou dobrosrdečnou a zpěvnou,

od níž naučil se pilně čísti české knihy. Na povahu Václavovu měla nemalý vliv babička se strany otcovy, Božena, která vynikala opět zbožností, jíž naplněno bylo též srdce nadaného hocha. Tato zbožnost tím více byla probuzena, když r. 1822 a 1824 vykonal pouť do Prahy, aby tam uctil ostatky sv. Václava a sv. Jana Nepomuckého.

Na popud místního faráře Weiningera dal jej otec, když byl vychodil na Kladně obecnou školu a připravil se náležitě z němčiny, do Prahy na normální školu Týnskou; r. 1827 pak vstoupil do akademického gymnasia, které bylo rovněž německé jako zmíněná přípravka. Působili však na něm znamenití mužové jako Fr. Svoboda a Jos. Jungmann, patriarcha české literatury, kteří na upevnění národního ducha Štulcova měli rozhodný vliv.

Několik studujících, uvědomělých vlastenců českých, jako Václav Svoboda, Josef Bojislav Pichl, Josef Podlipský, Karel Sabina, Ant. Strobach, Fr. Břet. Trojan a z novoměstského gymnasia Karel Hynek Mácha založili spolek, scházejíce se v bytě Štulcově k rozmluvám o věcech vlasteneckých a literárních. Také se učili jiným slovanským jazykům, aby s úspěchem sledovali též cizí literatury. Tím dána Štulcovi pevná opora k jeho národnímu smýšlení tím více, poněvadž vlastenectví jeho vyrůstalo před očima velikého patriarchy Jungmanna.

Když r. 1830 byla založena »Matice česká«, Štulc byl prvním studujícím, který přistoupil jako člen k tomu důležitému literárnímu podniku.

Vedle francouzštiny oblíbil si Štulc jazyk polský, maje nemalé nadšení pro zápas Polákův o samostatnost. Povstání polské, které 29. listopadu bylo vzníceno, bylo Rusy uduseno a v Polsce zaveden přísný řád, Polákům úplně nepřátelský. Následkem toho sympathie k tomuto utlačovanému národu ještě více byly utuženy. Štulc se stal prvním representantem vzájemnosti česko-polské. Idea národní a slovanská byly celý život jeho vůdčími hvězdami.

Toto nadšení pro Poláky nabylo konkretního rázu jeho přátelstvím s mladým polským knížetem Jiřím Lubomirským, který zavítal r. 1834 do Prahy, aby studoval tam filosofii! V posluchárně sedali vedle sebe a seznámili se tak v brzké době. Tento mladý šlechtic narodil se r. 1818 a zemřel r. 1872. Byl potomkem knížecí rodiny, proslulé v dějinách polských.

»Vzájemnost myšlének a citů výměnou počali již tehdáž týmž takořka citem cítiti, v týchž vědách žíti, k týmž účelům se nésti a týmž okem hleděti v šíř i ve hloubi slovanského života. Štulc vešel s Lubomirským v úzký svazek přátelský, a přátelství to neochablo proměnami a příhodami časův a bylo stále potěch jejich pramenem. Lubomirský zdržel se v Čechách dvě léta a poznav Čechy, přilnul velice k národnosti české. Roku 1848 súčastnil se i slovanského sjezdu zároveň se Štulcem. Přátelství to utvrdilo a upevnilo příchylnost i lásku Štulcovu k Polákům.«

Již jako student Štulc podnikal výlety po Čechách a r. 1834 o prázdninách s Amerlingem si vyšel na Moravu a Slovensko, aby poznal netoliko kraj, nýbrž i jeho vlastence. V Pešti seznámil se s básnickým svým ideálem slovanským, Kollárem. Tím všeslovanské smýšlení Štulcovo bylo dovršeno.

Četba francouzských spisů vedla ho k názorům deistickým, avšak přece nesetrval na této převrácené cestě. K přesně katolickému smýšlení přivedlo jej studium spisů vynikajícího filosofa Bernarda Bolzana. Učení tohoto není sice všude dogmaticky přesné, ale jeho spisy provívá duch nadšeného Lamenaisa. Následkem toho se rozhodl, že si vyvolí dráhu kněžskou, na které mohl nejlépe pracovati dle zásady Bolzanovy: »Blaženým býti a jiné blažiti.« I později, když sám jsa vzdělán důkladně ve věcech náboženských, poznával bludy Bolzanovy, přece zachovával mu uctivou památku.

R. 1835 vstoupil do arcibiskupského semináře v Praze, kde se cítil šťastným a uváděl ihned svoje vlastenecké smýšlení ve skutečnost. Svou národní horlivostí mnoho bohoslovců vlažných opět přivedl do lůna drahého národa. Aby tyto snahy měly pevný střed, založil v semináři vlastenecké kolo, jehož členové se scházeli, předčítali české spisy a jednali o nich.

Než duch tehdejších seminářů kněžských byl rozhodně josefinský, který nesnesl národních snah mezi obyvateli těchto budov. Někteří kollegové sami proti těmto národním snahám reptali, prohlašujíce Štulce za panslavistu a nazývajíce jeho stoupence Štulciány. Také představení neradi se dívali na toto mimoškolní zaměstnání, tak že bylo Štulcovi pro toto přesvědčení zakusiti hrozně útrap. Avšak vždy se zastával názoru, že i katolický kněz může a má býti pravým vlastencem. Že tyto pojmy lze dobře spojiti dle Sušilova hesla, dokázal celým svým životem.

V semináři ujímal se nemálo chudých studentů, kteří docházeli tamtéž na obědy; staral se však též o jejich duševní blaho. Zvláště dával jim na jevo nemalou laskavost r. 1839, kdy stal se jejich prefektem; za jeho vedení přebývalo jich 30 v budově seminární, 90 pak jich přicházelo na obědy a večeře.

R. 1836 podnikl druhou cestu na Moravu a Slovensko, aby tím důkladněji poznal sesterské země a utvrdil svoje svazky s tamními vlastenci.

Po svém vysvěcení r. 1839 stal se kaplanem ve Kvílicích u Slaného na patronátě hrabat Martiniců.

»Co se nyní s tím ideálním knězem stane?« tázal se Petr Kopal ve svém slavnostním proslovu na schůzi Literární sekce družstva »Vlasť« dne 22. října 1899. »Zapadne tam kdes na vesnici, kdež bezpochyby co nevidět zapadnou i všecky jeho ideály z Prahy a stane se z něho farář-sedlák, který si odslouží svou mši a pak pověsí kleriku na hřebík, chodí denně na pole, hubuje čeládku, vypočítává výnos polí a luk.

Pro něco takového Václav Štulc nebyl stvořen. V tom mladém kaplánku něco veskrze originálního, něco netušeného se objevilo. Osvědčila se tu jeho zednická krev. Působil k tomu, aby malá a těsná farní škola byla rozšířena. A ještě něco. Kdež pak byla tehdy ještě řeč o gymnastice, kterou on mezi mládeží zaváděl! A pro mládež ženskou zaváděl přádelny. Kde se v tom mladém knězi vzaly tyto praktické národohospodářské zásady? Nedočetl se jich přece v Mickiewiczovi. Již z toho je viděti ve-

likého jeho ducha, jenž při všem ideálním snažení uměl uhoditi na stránku praktickou.

Z jeho kaplanského působení je známo, že jeho šlépěje byly označeny knihami, jež mezi lidem šířil.«

Nebylo divu, že jeho práce byla horlivá, poněvadž vstoupil do svého nového, obtížného úřadu s nejživějšími ideály. Chtěl povznésti ducha náboženského a národního v celém okolí. A našel klíč do srdce lidu sobě svěřeného, měltˇ k němu vroucí lásku. Horlivě konal svoje kněžské povinnosti na kazatelně, ve zpovědnici i ve škole; do filialní školy dřínovské docházel pravidelně, ač byla vzdálena hodinu cesty. V době adventní sloužíval v Dřínově i roráty. V postě míval kázaní i dvakrát denně.

Seznámil se i s okolními přáteli, stejně smýšlejícími; nebot duše jeho toužila po společnosti upřímných druhův a po přátelství vůbec. Těmito milými společníky byli P. Daneš a Vondra, kaplani na Peruci, a P. Srba, kaplan v Klobukách. S Prahou udržoval čilé styky; někteří vlastenci jej také navštívili v jeho působišti.

Po roce jeho kaplanování zastihla jej krutá rána; umřelat mu jeho druhá vychovatelka, babička Božena, kterou byl tolik miloval. Ráda odešla s tohoto světa, těšíc se, že její vnuk se stal prostředníkem mezi Bohem a lidmi.

Jeho kaplanka neposkytovala Štulcovi skvělého zaopatření, bylo mu trpěti i nedostatku, poněvadž ze svých příjmů rád jiné podporoval. Avšak namáhavá práce v duchovní správě a zvláště ve škole přivodila mu nemilou chorobu; r. 1843 ochuravěl zapálením krku, z čehož se vyvinul chronický zánět. Ač nerad, přece byl nucen opustiti svoje první působiště, aby se odebral do Prahy na léčení. Jeho farníci ho neradi pozbývali, znajíce výborné vlastnosti jeho ducha. Jeho nástupcem se stal Vojtěch Hlinka, který se později proslavil jako spisovatel Fr. Pravda.

Vzpomínka na první léta kněžská, ztrávená ve Kvílicích, byla mu vždy milou; sám tak dotvrzuje:

Lásky mojí drahý sádku,
Prvá moje květnice,
V obihu*) a nedostatku
Vezdy milé Kvílice.

Tkvíte dosud v duši mojí,
Každý luh a každý kmen
V mé paměti nitro kojí
Jako sladký z jara sen.

Žehnej Pán ty pole drahé,
Abych směl vždy srdce blahé
Svojich kojit paměti
Kněžských děl a obětí.

Péčí dra Amerlinga a Špotta vyvázl z nebezpečí a stal se r. 1843 duchovním správcem ústavu pro dospělé slepce pod

*) V hojnosti.

Bruskou. Bolzano a jiní jeho přátelé prokazovali mu v jeho nemoci nemalé služby. Přičiněním hr. Tarouccovy odebral se ještě na léčení do Išlu, ale uzdravil se úplně teprve tehdy, když užíval Priessnitzových obkladů.

R. 1846 jmenován byl duchovním správcem v blázinci u sv. Kateřiny, kde zvláště za cholery vyvíjel velikou horlivost u zaopatřování nemocných, nikterak se nelekaje nákazy.

Bouřlivý rok 1848 uchvátil i méně nadšené Čechy, tím více tomu bylo u Štulce, který byl počítán již tehdy k nejpřednějším vlastencům. V Praze sestoupil se sbor důvěrníků ze všech stavův obou národností, který se nazval národním výborem; jeho úkolem bylo činiti přípravné práce pro sněm. Do tohoto výboru byl zvolen také Štulc. Mezi jiným účastnil se pilně příprav k slovanskému sjezdu, který sešel se 2. června a byl obeslán vynikajícími zástupci všech národů slovanských. Štulc zasvětil jej modlitbou k sv. Cyrillu a Methoději v chrámu Panny Marie před Týnem. Na sjezdě samém pak byl zvolen za prostředníka mezi sekcí českou a polskou. Nad jiné horlivě se účastnil též prací Slovanské Lípy, do jejíhož výboru byl zvolen.

Téhož roku byl jmenován učitelem náboženství na akademickém gymnasiu se skrovným platem; poněvadž nebylo českých učebnic, sestavil přiměřenou knihu učebnou, které se užívalo na témž gymnasiu až do r. 1860. Jeho vlastenecké smýšlení nelíbilo se nikterak představeným úřadům školním, tak že r. 1853, když byl ústav přetvořen opět na německý, Štulc měl býti svého místa zbaven, podržel však jej přes to na intervenci svého příznivce, kardinála Schwarzenberga. Na témž ústavě působil plných 11 let, vychovávaje studující duchem národním a vlasteneckým, neohlížeje se na to, že podobná působnost neprospívá nikterak jeho kariéře. Bylo mu největší odměnou, když mohl povznášeti mysl mládeže k ideálům, buditi nadšení pro ctnost a sílu k boji proti neplechám a pěstovati pevné povahy.

Vedle svého školního zaměstnání rád působil v »Katolické Jednotě«, kde konal přednášky. Zasazoval se ve veřejném životě o rozšíření úcty cyrillo-methodějské. Dne 6. března 1851 nabádal v téže jednotě členy, aby se postarali o uctění této památky založením důstojného chrámu v Karlíně, zasvěceného slovanským apoštolům. Pomocí krále Ferdinanda Dobrotivého i kardinála Schwarzenberga provedeno bylo toto velkolepé dílo po 9leté námaze.

R. 1859 zavítal do Polsky, aby tam pracoval o utužení česko-polské vzájemnosti. Budil při tom zájem Poláků pro studium češtiny, kterážto snaha neminula se účinkem. Ve Varšavě dlel pohostinstvím u hrabat Zamoyských; tamtéž k jeho poctě byl uspořádán slavnostní večer.

R. 1860 byl Štulc zvolen sídelním kanovníkem kollegiátní kapitoly vyšehradské, načež se jal vydávati politický katolický list »Pozor«, z počátku dvakrát týdně, později každodenně. Pro zločin rušení veřejného pokoje byl odsouzen na dva měsíce do vězení, které si odbyl u sv. Jiří na hradě pražském, a ke ztrátě 1000 zl. z kauce. Po odbytém vězení vykonat pouť na posvátný Velehrad přes Vídeň.

Štulc dal podnět k založení vyšší dívčí školy, kteroužto myšlénku starosta Fr. Václav Pštross r. 1863 uvedl ve skutek.

Jako probošt získal si neskonalé zásluhy o kapitolu stavbou nádherného proboštství v gothickém slohu, péčí o stavbu elegantních residencí kanovnických, jakož i snahou přestavěti a rozšířiti kostel sv. Petra a Pavla svým nákladem. Oprava měla býti provedena v původním gothickém slohu, aby stavba tak památná tím více vynikla. Architekt Josef Mocker byl za tou příčinou vyhlédnut jako nejzpůsobilejší ku provedení nesnadného úkolu. Nejdříve zbudovány byly chor a sakristie od základů; při tom kopulová klenba v hlavní lodi byla vyměněna křížovou klenbou gothickou. K tomu konci bylo třeba zříditi k pilířům mohutné podpory. Prací profesora Sequense byla provedena bohatá polychromie choru, kterou patero nádherných malovaných oken příjemně doplňuje. Hlavní oltář jest pravým skvostem celého chrámu. Štulc věnoval na rekonstrukci chrámu 40.000 zl. a v závěti své učinil jej hlavním dědicem. Zároveň ustanovil, aby jeho nástupce pokračoval v této práci, jejíž dokončení se nedočkal. Zemřel po dlouhé, trapné nemoci 9. srpna 1887. Teprve druhý nástupce jeho, probošt dr. Mikuláš Karlach, dokončil toto velkolepé dílo 29. června 1903, kdy chrám sv. Petra úplně opravený byl znovu vysvěcen světícím biskupem msgr. dr. Fr. Kráslem.

»Životní dráha Václava Štulce — píše jeho životopisec — nevyniká žádnými vnějšími bouřemi, není vyznačena žádnými hlučnými nebo okázalými příběhy, které by byly k sobě zvábily zvědavost veřejnou. Nepodobáť se ani horské bystřině, která vrhajíc se střemhlav po balvanech skalních, pádem svým ohlušuje poutníka, ani rozčeřené, divoce proudící řece, která prorývajíc břehy úrodné prsti, jen holými, pustými skalami může býti udržena ve svých mezích; ale jest rovna klidnému, jasnému potoku, jenž z stinných hájů spěchá mezi lučiny a pole, aby je zavlažil krásným, vonným kvítím a žírnými klasy k radosti a užitku hospodářově ozdobil.«

Jako spisovatel byl Štulc povahou básnickou, která se vyznamenávala vroucími city pro všecko dobré a vznešené. Nebyl také nikterak svérázným a nemožno jej čítati k našim klasikům. Sám jest si toho vědom a pronáší soud o svých básnických pracích těmito slovy: »Nikdy jsem toho sám sobě netajil, že čím lépe poznávám cenu pravé poesie, tím skromněji jest mi smýšleti o pokusech a plodech svých básnických. Nic však méně mám za to, že ve květnicích na různých záhonech vedle královské růže stolisté a spanilé lilie druhdy ovšem konvalinky a zvonky, pomněnky a macošky, chudobky a sedmikrásky vděčí se oku a mysli duší krasocitných.«

Již jako studující jinoch a bohoslovec zkoušel se v překladech z polštiny, jež uveřejňoval v časopise »Jindy a nyní«. Jednou z prvních větších prací jeho byl výborný překlad Mickiewiczova Konrada Wallenroda (1847). Další převody z téhož jazyka uveřejňoval v »Bibliotéce zábavného čtení«. V letech 1843-4 vydal řadu životů svatých, dále »Padesát bájek pro naše milé maličké« (1844), »Pomněnky na cestách života« (1845), »Několik

slov k poctivým lidem« (1849). Od r. 1847 vydával náboženský týdenník »Blahověst«, r. 1849 politický list »Občan«, který však byl brzy vládou zastaven. Od r. 1850 řídil katolický kalendář »Poutník z Prahy«. V 1. čísle Cyrillo-methodějského dědictví uveřejnil na ten čas důkladné životopisy slovanských věrozvěstů. R. 1857 sepsal modlitební knihu »Hvězdu Betlemskou« a r. 1861 »Milosrdný Samaritán«. »Časopis katolického duchovenstva« čítal jej ke svým stálým spolupracovníkům; Štulc napsal do něho zejména delší pojednání apologetické »Renan a pravda«, které pak doplnil a vydal samostatně. Taktéž přeložil Mickiewiczovu »Grażynu«, v »Kritické příloze Národních Listů« pak uveřejňoval svoje rozpravy o polské literatuře.

I v posledních letech svého života neunavně pracoval literárně. Již r. 1860 začal vydávati »Besedy katolické«, kde ve dvou svazcích uveřejnil zábavné a vzdělávací spisy v duchu katolickém s názvem »Cesty milosti Boží.« R. 1865 vyšly od něho »Perly nebeské«, básnická sbírka 60 podobenství Nového zákona, r. 1867 »Dumy české«, sbírka politických zpěvů, z nichž vyznívá upřímná láska k národu a naděje v lepší jeho budoucnost. Dělí se na 4 díly: »Vidění«, »Mezi mohylami«, »Z rolí — polí«, »Na ohradách«. Téhož roku sepsal pro Světozor životopis Josefa Jungmanna.

Následujícího roku vydal opět sbírku 37 básní s názvem »Harfa Sionská«, kde srovnává národ náš se židovským a dává mu rady a výstrahy pro budoucnost. Básně jsou psány po způsobu Byronových hebrejských melodií.

Po smrti dra Pečírky (1870) převzal řízení Pečírkova Národního kalendáře. Ještě r. 1875 vydal významnou báseň »Z paláce a kláštera«, kde podává obrázky ze života blahoslavené Anežky České. R. 1885, tedy rok před svou smrtí, začal vydávati a přehlížeti s dr. Lenzem překlad Písma sv., illustrovaný Doréem.

Sebrané spisy jeho vyšly ve dvou svazcích »Národní bibliotéky« r. 1874 a 1878. V prvním svazku jsou obsaženy: »Harfa sionská«, »Pomněnky na cestách života«, »Na Tatrách a pod Tatrami« a »České dumy«, ve druhém pak převody básní polských: »Konrad Wallenrod«, »Sonetty krimské«, »Balady«, »Dziady«, »Z drobných básní« a »Bajky«.

O lidumilnosti Štulcově podává nejlepší důkaz jeho poslední vůle: Kromě jmenovaného obnosu na chrám sv. Petra a Pavla věnoval 4000 zl. kněžím deficientům, 3000 zl. chlapeckému semináři v Příbrami, 3000 zl. Svatoboru, kterému již před tím daroval 4000 zl., 3000 zl. české koleji v Římě, 1000 zl. kostelu na Kladně, 1000 zl. kostelníkům na Vyšehradě, 6000 zl. vikarii vyšehradské kromě řady menších odkazů.

Václav Štulc založil si v českém národě trvalou památku jako příkladný vychovatel, vlastenecký učitel a nadšený katecheta, jako kněz milující národ svůj i celé člověčenstvo, jako spisovatel a vzorný lidumil. Tak vyplnilo se přání tohoto muže, který bývá právem počítán k nejšlechetnějším synům českého národa.

(Pokračování.)

O nábožensko-mravních názorech nejzanedbanějších národů divokých.

Podává FILIP JAN KONEČNÝ.

Úvod.

Otázka náboženská dosud jest otázkou palčivou; nenechává klidně spáti žádného přemýšlejícího člověka. Byly vymyšleny nejrůznější theorie a učiněny z rozmanitých stran nejodvážnější pokusy, aby vnesly světlo do otázky náboženské, s výsledky ovšem také velice různými: co jeden tvrdí, to druhý uvádí v pochybnost a třetí popírá; jednoty zde po vší usilovné práci nemnoho. Na doklad toho uvádíme různé výklady o původě, vývoji, oprávněnosti a závaznosti náboženství vůbec, nechtějíce mluviti o různých konfesních nesrovnalostech a »vědeckých« názorech, jimiž se vnáší nejistota i v *základy* náboženské.

Zvláště oblíbeným koníčkem stala se mnohým modernistům věda srovnávající různá náboženství a stanovíc, co mají společného, vhodného, a co neshodného, různého. Toto poslední dělá mnohým badatelům nejvíce starostí a i radostí, neboť na základě toho budují pak theorie, jež konec konců jsou protináboženské. Z přečetných těchto věcí vybíráme otázku v nápise označenou, chtějíce ukázati, že dosti rozšířené mínění, upírající *všem* národům znalost základních pravd nábožensko-mravních, není pravdivo, zvláště ne u nejzanedbanějších národů divokých, kteří s největším důrazem bývají vedeni za protidůkaz s tou zvláštní tendencí, aby popřeno bylo *universálnosti* myšlénky nábožensko-mravní, jejíhož průkazného ostří odpůrcové nemohou snésti, vycifujíce zcela správně, že universální charakter myšlénky nábožensko-mravní jest nejlepším a nejpopulárnějším důkazem její pravdy.

Bráníce universálního charakteru myšlénky nábožensko-mravní, přidržujeme se prací uznaného v kruzích našich ethnologa biskupa Dr. Schneidra, jenž ve dvou objemných svazcích snesl bohatý materiál na důkaz, že i nejzadivočejší nárůdkové, již zvláště za *protidůkaz* bývají jmenováni, nejsou beze všech myšlének nábož.-mravních, ano že v hlavních pravdách základních srovnávají se s ostatním lidstvem, dotvrzujíce takto universálního charakteru náboženství a mravnosti, jež jeví se následkem toho jako nepopíratelné věno pokolení lidského, volajíc zřetelně každému do uší: »Co všickni lidé, všudy a vždy správným považovali a považují, považuj správným i ty, ať jsi učeným nebo neučeným; měj tedy v úctě náboženství a mravnost, zkoumaje, který systém nábožensko-mravní nejlépe těmto všelidským základním poznatkům hoví.«

Jak už napověděno, nechceme ve studii této vésti důkaz *positivní*, — existuje o tom celá literatura, — ale chceme vésti důkaz *negativní*, tedy jen o nejnevzdělanějších národech divokých, kteří *zvláště byli jmenováni* na důkaz, že *celé* lidstvo nesrovnává se v základních pravdách nábožensko-mravních, a že jsou prý dosti četní lidští kmenové bez náboženství a bez mravnosti. Tím docelujeme předcházejících prací, jež jsme v časopise tomto již dříve byli za rozličnou příležitostí uveřejnili a zároveň podáváme

nový, uspořádaný material historický k otázce o jsoucnosti Boží, náboženství a mravnosti, jež tak mocně tlukou na dveře moderní lidské společnosti. Spis biskupa *Dr. Schneidra* má název: »Die Naturvölker« a je dvoudílný; zde čerpáme z dílu druhého, podávajíce volně myšlénky a výsledky práce Schneidrovy dle plánu, jenž našemu záměru zdá se nejlépe vyhovovati.

Pojednání.

Znalci divokých národů dosud nemohou se shodnouti, *který* kmen třeba uznati za nejpokleslejší a nejnevzdělanější; neshoda tato jest příčinou, že *několik* kmenů divokých označováno bývá nepěkným přívlastkem »nejzpustlejší, nejdivočejší, nejnevzdělanější«. A divná věc! Všecky díly světa — Evropy nevyjímaje, — hostí podnes tyto ubožáky, mající málo radosti a málo cti ze superlativu »nejdivočejší, nejnevzdělanější«; ano, třeba vyznati, že všecky díly světa mají takových »nej-« kmenů, každý pro sebe dokonce i několik, ač jeden jediný kmen dělal by světu celému dosti ostudy. Osvěta a vzdělanost lidská má tedy ještě dost práce, než aspoň první její paprsky všudy v lidstvo proniknou a zbaví četné ubožáky smutných superlativů. Nejvíc zdá se míti (poměrně) těchto lidiček Australie mezi svými starými domorodci vedle jich příbuzných Tasmanců; Amerika vykazuje Eskymáky, Botobnely a obyvatele ohnivé země; Afrika má Hottentotty a Křováky; Asie želí Mincopiův Adamanských a Veddův Ceylonských, Evropa nesmí zapříti *svých* Eskymáků na Gronlandě a jim v tom podobných Laponcův skandinávských.

Jakkoli jsou dosavádní zprávy cestovatelův o všech uvedených kmenech velice kormutlivé, vykazujíce mnoho černých skvrn, přece nejsou úplně beze všeho, nepravím světla, ale beze všeho šera, ukazujícího, že i v těchto zpustošených srdcích aspoň nejvzdálenější paprsky zářivé důstojnosti lidské se obrážejí, ovšem jen temně, ale přece obrážejí a v takové síle, že z nich můžeme aspoň tolik vybrati, čeho v otázce nábožensko-mravní nejnutněji potřebujeme.

O duševním nadání Eskymáků čili Innuitů, jak se sami nazývají, tvrdilo se před nedávnými desítilety, že prý je rovno nule; dnes však zásluhou *Hellwadovou* ví se zcela určitě, že tomu není tak: vždyť jeden z těchto seveřanů prokázal tolik duševní schopnosti, že napsal i svůj životopis, jenž uznán jest hodným, aby byl i do vzdělaných řečí přeložen. Jen trochu pomocného větru vzdělavatelského, a doutnající jiskra v duši divochově na jisto v oheň vyšlehne, ukazujíc, že ubožák náleží také v řady člověčenstva a že na dně duše jeho dřímá důstojnost lidská, majíc zanedbaný poklad nábožensko-mravní, jímž honosí a obšťastňují se lidé pokročilí! O Eskymácích vypozorovali znalci, — Ross, Rae, Parry, Sutherlamd, Abbé Petitot, Nordenskiöld atd. — mnoho krásných prvků zanedbané jich přirozenosti, takže *John Lubbock*, ukvapiv se, chtěl z nich vésti důkaz podivné mravní povznešenosti bez náboženství! Názor tento jest ovšem nesprávným, — Eskymáci nejsou bez náboženství a bez děsných chyb nemravných, — ale ukazuje, že i v těchto ubožácích doutná jiskra nábožensko-mravní,

potvrzujíc námi hájené pravdy, že *všecko* lidstvo zná základní rysy náboženství a mravnosti. Stává se ovšem také, že ten neb onen badatel dodělá se neblahé zkušenosti, ale to nemělo by ho hned sváděti k *povšechnému* nepříznivému úsudku, nýbrž jen mělo by býti pobídkou k opatrnosti, ať se chválí nebo haní. Příkladem toho může býti kapitán *John Ross*, jenž měl na své výzkumné cestě mladého Eskymáka Sackhouse, jehož byl roku 1816 z cesty Gronlandské s sebou přivezl kapitán Newton, a jemuž dostalo se křesťanského vychování. Tento civilisovaný Eskymák byl totiž tlumočníkem mezi Angličany, (vedenými kapitánem Rossem) a mezi soukmenovci svými. Hlavním úkolem Sackhousovým bylo, aby vyzkoumal náboženské názory eskymácké. Obrátil se na nejchytřejšího z nich a dotazoval se ho o tom mnohými řečmi. Avšak Erwick, tak se jmenoval chytrák, kroutil stále hlavou a dával takové odpovědi, že nebylo lze z něho nic kloudného vylouditi, ani nic vyššího do něho vpraviti. Ani slunce ani měsíce ani hvězd neuctíval za božské bytosti. Řekli mu tedy, že existuje bytost věkověčná, všemohoucí, všudy přítomná, jež všecko stvořila. Starý Erwick vyvalil oči a chtěl, aby mu pověděli, kde jest bytost ta, *již se podivně bál*. Více vtipnosti prozradil Erwick, když mu vykládali o nesmrtelnosti, pravě, že před ním dávno a dávno žil muž velice moudrý a ten že tvrdil, že přijdeme za měsíc; teď prý se tomu již nevěří, ačkoli mnozí myslí, že ptáčkové a jiné bytosti dolétají k nám na svět s měsíce. Jižní Gronlanďané čaroděje mají sice, ale v dobré ani v zlé duchy prý nevěří, ač čaroději moře i vítr všelijak zažehnávají. To bylo vše, co věděl »chytrý« Erwick z náboženství. Jak snadno bylo by možno horkokrevnému cestovateli, zvláště kdyby jeho filosofický názor světový *potřeboval* těchto věcí, aby se ospravedlnil, jak snadno bylo by možno udělati na základě toho Gronlanďany bezbožnými, to jest kmenem bez veškeré myšlénky nábožensko-mravní?

Slavný sir John Lubbock byl by při tom asi zajásal, ač zvláštní obdiv a strach, jejž starého Erwicka uchvátil, když slyšel o nejvyšší všudy přítomné a všemohoucí bytosti, jakož i vypravování o dávno minulém velemoudrém muži a doznání o čarodějích, jakož i o ptáčcích s měsíce, bylo by Lubboka v radosti té snad dosti rušilo, nabádajíc, aby se tázal o radu také u jiných domorodců, snad i »hloupějších« než byl chytrý Erwick; u domorodců, kteří by po případě něco jiného byli věděli o onom dávném velemoudrém muži (tradice pokolení lidského?), jakož i o svých čarodějích. Proto zkoumal kapitán *Parry* bedlivě Eskymáky, kteří byli na palubě lodi »Isabelly« a našel, že měli o nejvyšší bytosti pramálo, ba snad žádného pojmu, přidal však na vysvětlenou, že hlavní vinu této nejistoty má zmíněný Sackhouse, jenž jen velmi nedokonale Eskymákům rozuměl, a ještě nedokonaleji mocen byl angličiny, takže snad ani toho řádně Britům nepověděl, co Eskymákům porozuměl. Tomuto doznání kapitána Párryho přichází velice na pomoc zjištěná zpráva, že Eskymáci Labradorští, tedy příbuzní Gronlandských, mají o nejvyšší bytosti dosti jasné pojmy, neboť dotazovatelům o Bohu řekli: »Aha! ty asi myslíš, co dělá Tôrngârsuk?«

Znalci povahy eskymácké tvrdí, že podstatou náboženství těchto ubožáků jest hrubý šamanismus čili spiritismus. Dle názoru Eskymáckého je prý totiž celá země plna ďáblů, kteří mohou dle libosti dobře i zle zasahovati v osudy lidské i v přírodní úkazy. Jakkoli velikou jest moc ďáblů, přece není na vše strany úplně nezávislou, poněvadž ďáblové jsou poddáni Tôrngârsukovi, to jest, velikému duchu, jehož třeba považovati Bohem osobním a dobrým, jenž modliteb ani obětí nežádá, maje lidstvo i bez nich tak velice rád, že zlé duchy mocně krotí, lidstvu škoditi nenechává a mnohdy je i užitečnými býti nutívá. Od velikého ducha Tôrngârsuka dostávají velikou vědu a podivné umění Angekokové čili čarodějní kněží, — v Americe »Ankuti« nazvaní, — kteří, než v úřad svůj se uváží, přísně se naň připravují, žijíce delší čas ve vší od světa odloučenosti a v těžké askési. V přísném tomto způsobě života vytrvávají tak dlouho, až jim Tôrngârsuk pošle Tôrngaka čili strážného ducha, který jim pak dává poznati tajemství přírody a nebeských duchů.

Eskymáci věří také, že duše lidská s tělem neumírá a že dále žije v podzemském ráji, v němž Tôrngârsuk vládne, kdež je stálé léto, stálý sluneční žár, dobrá voda a hojnost všech dobrých jídel. Jen ti smrtelníci přijdou do ráje, kteří se zde mnoho napracovali, mnoho vytrpěli, ale ne bez zvláštní předchozí očisty, poněvadž každý z nich po pět dní padá s tvrdé skály dolů hlavou, než na dno ráje dopadne, po pět těchto dní zachovávají jeho truchlící pozůstalí přísný smutek, zdržujíce se vší lomozné práce, aby padajícího nebožtíka se skály do podsvětí lépe bylo slyšet a aby šťastně se tam dostal. Spisovatel *Cranz* (Historie von Gronland I. 253 a násled.) *Rink* a *Hellwald* (»Im ewigen Eis«) sdělují, že Eskymáci mají také jakési nejasné vzpomínky o stvoření světa a o prvním pádu lidstva. Všecko to ovšem nutně k tomu vede, že nešťastní Eskymáci, kteří měli býti protidůkazem naší thése, neprávem vyhlašováni byli neznalými základních pravd nábožensko-mravních.

Někteří badatelé jmenovali také *Hottentotty* mezi kmeny docela bezbožeckými a vší mravnosti prostými: dnes tomu tak není, protože jest opak všeho toho nepopíratelně zjištěn, oč velikou zásluhu má zvláště *Ehrmann*, jenž v úvodě k *Percivalově* popsání mysu Dobré Naděje prohlašuje: Evropané dlouho velice ubližovali Hottentottům, snižujíce je nespravedlivě; neboť Hottentotti nejsou ani hloupí, ani líní, ani divocí, jak mnozí cestovatelé nepravdivě tvrdí. *A Bory de sct. Vincent* tvrdí dokonce, že prý devět desetin Evropanů není vyššího nadání než Hottentotti! Sir John Lubbock popřel Hottentottům znalost základních pravd nábožensko-mravních, opíraje se o nespolehlivé údaje Vaillantovy, ale neudělal si tím v kruzích znalců cti, protože opak toho zjistili oba dosud uznávaní znalci *Fritsch* a *Kolben*, tvrdíce, že institut náboženský jest u Hottentottů silně vyvinut, že věří v bytost nejvyšší všestvořitelskou a ředitelskou, jež tak jest dokonalou, že žádnému jazyku lidskému nelze toho vysloviti. Bytost tato jest kapitánem všech kapitánů, majíc jméno »Gounja Ticqoa« čili bůh bohů; tancováním proti měsíci *slouží* se jí, neboť měsíc jest její tváří vidi-

telnou (ačkoli bytost sama jest neviditelna); jsou-li unaveni tancem a zpěvem, postaví se Hottentotti zpříma proti měsíci tváří a šeptají modlitby; po modlitbách začne tanec i zpěv znova. Tak děje se vždy, kdykoli má měsíc novou čtvrt; bohopocta jeho trvá ve dne i v noci, při čemž nikdo nic nejí a domů nejde, dokud vše se neskončí. Vedle dobrého kapitána jest kapitán zlý, jenž jest náramně škodolibý a pomstychtivý; proto třeba mu bedlivě sloužiti a velice se ho báti. »Touqoa« jest jeho jméno, a nejlépe se usmiřuje, když vidí, že se ho lidé bojí a jsou před ním velice poníženi. Rovněž věří Hottentotti v posmrtný život, jak vysvítá z veliké úcty, kterou mají k předkům zemřelých, z nichž nejznamenitější dokonce i zbožňují. Zvláštním dokladem víry této jest báječný strach, který Hottentott má při myšlénce, že by se mu některý nebožtík zjeviti chtěl; aby se strachu toho zbavil, volá Hottentott na pomoc čaroděje, a nepomáhá-li jejich umění, vystěhují se osadníci z celého dosavadního obydlí.

Sparrmann vypravuje, že ačkoli Hottentotti velmi málo oděvu dbají, přece, zvláště ženské, toho dbají, aby zastřely, co stydlivost přirozeně zakrýti ukládá. Hottentottská mravnost jest doznale velmi skrovna, ne však nijaká, neboť — jak týž znalec tvrdí — lze nalézti dosti dívek hottentottských stydlivých a slušnosti dbajících. Někteří z průvodců Sparrmannových chtěli se attentatem přesvědčiti o poctivosti děvčat hottentottských, a tu stalo se, co nikdo neočekával: jedna dívka vytáhla na obranu své cti ostrý nůž, hrozíc jím probodnouti každého, jenž by se jí nectně blížil. Mnohoženství jest všeobecně mezi Hottentotty rozšířeno, ale nikoli bezvýminečně, neboť příslušníci kmene *Namaského* mívají pravidelně jen jednu ženu a po její předčasné smrti jen zřídka kdy znova se ženívají. Bohumil *Hahn* vychvaluje Namaské Hottentotty za velice něžný poměr mezi rodiči a dětmi; sděluje i píseň, v níž matka velice něžně o svém dítku pěje. Rovněž je tento hottentottský kmen velice pohostinský; někteří pohlaváři jeho vydali za tou příčinou i zvláštní rozkazy na prospěch příchozích cizinců. Tindall a Kretzschmar pomalovali Hottentotty velice na černo, ale kdo jim uvěří, ví-li, že *Hahn* mezi Nama-hottentotty vyrostl a tak důkladně je poznal jako žádný cestovatel, který zde meškal jen krátký čas!

Hůře má se věc s obyvately ohnivé země čili Pescheraehy, jimž cestovatelé dali jméno »jižní Eskymáci«. Slavný *Darwin* píše o nich v »Cestě přírodozpytce kolem světa« asi takto: Spatří-li člověk tyto lidi, nemůže si dobře namluviti, že by mohli býti našimi spolubližními a obyvately téhož světa. Věru, nikdy bych byl nevěřil, že jest tak obrovský rozdíl mezi člověkem divokým a civilisovaným; jestiť mnohem větší než různost domácího a divokého zvířete . . . Společnost divošská — byli to samí mužové — byla zcela ďáblům podobna.« Viděl-li Darwin *ďábly* kdy ve svém životě, nevíme, ale tomu rádi věříme, že jmenovaní divoši vyhlíželi ošklivě, stojíce na nejnižším stupni lidských bytostí a žijíce — jak tvrdí *Helwald* (Naturgesch. des Menschen I. 470) málo jinak než bobr neb Orang-Utan. Proto však Pescheraehův z lidské čeledi mezi zvířata nezatlačujeme, pamatujíce si,

co za jiné příležitosti týž Darwin o nich napsal (Původ člověka I. 233. Německé vydání), vyznav: »Když jsem žil na palubě »Beagly« s obyvately Ohnivé země, byly mi stále nápadny rozličné jich zvláštní povahorysy, ukazující, jak velice jsou nám podobní v základních mohutnostech duševních; totéž vypozoroval jsem i na plnokrevném černochu, s nímž jsem se tam delší čas stýkal. *V cestě kolem světa*, kterou jako přírodozpytec vykonal a popsal, týž *Darwin* soudí o Pescheraezích asi takto: »Divoši tito dovedli za mnou každé slovo docela správně opakovati, ba mnozí z nich také si slova ta i delší čas pamatovali. To zasluhuje uznání, neboť i vzdělaný Evropan dosvědčí, že správně vyslovovati a dobře si pamatovati cizí slova, není snadným a bez duševní vznešené práce možným. Mužové Pescheraehští volali prý stále »dej mi, dej!« doprovázejíce prosbu svou i významnými posuňky rukou, ukazujíce totiž na ženy a děti, jež za sebou měli, jakoby říci chtěli: Nedáš-li mně nic, dej aspoň slabým dětem a hladovým ženám. Rovněž prokázali tito divoši, že mají docela správné mínění o spravedlnosti, výměně (zboží), majetku, pravdymilovnosti a manželské věrnosti. Jednomu z nich dal veliký hřebík, vypravuje Darwin, nijakým znamením neprojeviv, že zaň také od něho něco žádá. Divoch vybral ihned dvě ryby a podával mu je. Jindy se stalo, že dar, jenž vypadl u loďky, které nebyl určen, byl divochy nalezen a hned vrácen pravému majetníku. Stalo se též, že Pescheraeh, jehož měl na lodi *Mr. Low*, velice byl rozčilen, když mu byla vytýkána lež; a jiný téhož kmene muž žárlil, když viděl, že cizinci jeho ženě věnovali trochu mnoho pozornosti. Misionář *Bridges* nazývá řeč pescheraehskou velice podivuhodnou, pravidelnou a na rozmanité zvláštnosti bohatou; pescheraehský slovník obsahuje dle tohoto auktora ne méně než 15000 jednoduchých a složených slov, dává tedy jasné svědectví o jich duševní síle. *Oskar Peschel* tvrdí, že Pescherachové vynalezli obdivuhodné čluny, které druhdy křižovaly u pobřeží jihoafrických a jihoamerických ve vodách Magalhaesových, La Platských a Panamských, jakož i vedle mysu Hornova. Totéž potvrzují kapitán Wilkes, štábní námořní lékař Ersendorfer, Córdova a jiní, z čehož Peschel soudí, že Pescheraehové nejsou bez značného nadání, jež se stává nápadnějším, pomyslíme-li, že nežili dříve na pobřežích a u vod mořských, nýbrž více na pevnině, jak toho dosvědčuje jejich zvláštní zbraň, které kmenové divocí na pobřeží žijící a námořnictví pěstující nikde neužívají. Dle všeho toho zdá se málo šťastným býti slavný *Virchov*, když jim přisoudil přívlastek »animaliové« čili »živočicháři«. Jméno obyvatelův *Ohnivé země* dostali tito kmenové nejspíše od ohníčků, které neustále na svých čluncích udržují ve dne v noci a za každé pohody i nepohody. Jak oheň z křemene vyluzují a jak na honech i cvičených zvláštních psův užívají, tomu podivují se znalci i takoví, jako jest Darwin. (Schneider l. c. pg. 70.)

Slyšíme-li všecky tyto chvály, nemůžeme pochopiti a správným uznati tvrzení *Cookovo* ani *Darwinovo*, že prý Pescheraehové nemají ani nejmenšího pojmu o nábožensko-mravné ideji, kterou jinak spatřujeme jako zděděné věno veškerého lidstva; nemůžeme pravdivým uznati tvrzení toho, zvláště když se uváží, kterak týž

Darwin (v Cestě kolem světa) nucen jest vyznati: »Mrtvé pochovávají buď ve slujích anebo v lesích... Jakých ceremonií při tom užívají, nemohli jsme vyzkoumati... Nemám důvodu, pro nějž bychom se domnívali, že Pescheraehové konají nějakou bohopoctu, ačkoli mohlo by podobnou věcí býti šeptání, jež starý muž koná dříve než rozděluje své rodině nahnilou slaninu. Každá rodina nebo jistě každý kmen má *svého* čaroděje, jen že není možno vyzkoumati, v čem vlastně »úřad« jeho záleží... Jeden z Pescheraehův vypravoval na »Beagle«, že za zpustošení lidského pokrmu přijde brzy hodně deště a sněhu, a dodal, když můj bratr zabil »divokého muže«, panovaly u nás dlouhé veliké vichřice a hrozné deště... Je-li však tomu tak, který ethnolog může *pravdivě* Pescheraehům odepříti základních rysů myšlénky nábožensko-mravní? Nejeví se na konci vypravování Darwinova patrné vědomí viny, trestu, vraždy a vyšší spravedlivé bytosti? Mimo to vyprávějí Pescheraehové o *černém muži*, jenž lesy se toulá, všecko vidí a slyší, posílaje lidem dobré i špatné povětří, jak si právě zasloužili. *Waitz* upozorňuje (Anthropologie III. 508.), že někteří z těchto divochů uctívají černého muže ve slunci, někteří také v měsíci. Říci něco zlého na slunce, znamená svolávati na lidi trest. Když misionář *Philippo* naříkal, že slunce děsně praží, napomínal ho úzkostlivě kterýsi divoch: »Neříkej, že slunce tuze hřeje, neboť hned se schová a pošle na nás chladný vítr!« Někteří cestovatelé chválí Pescheraehy, že prý se zdržují opojných nápojů, což všecko zajisté mluví *pro* náboženskou a mravní myšlénku, skrytou v přirozenosti těchto divochů, takže nemůžeme přisvědčiti *Hellwaldovi*, upírajícímu Pescheraehům základní rysy lidské přirozenosti, ba i přednosti, kterýmiž se i zvířata honosí.

(Pokračování.)

V podzimní noci.

(ADAM CHLUMECKÝ.)

Tmí se. Vlak jel pomalu a opozdil se. Běžím se stanice do údolí na polní cestu, že si nadejdu dobrou hodinu. Do deváté v noci budu na místě. V listopadě jsou dny krátké a smutné. Nebe šedé, mraky jak olovo, v studených mlhách rýsují se hory, jak smazaná kresba. Ale teď zmizely v přítmí a houstnoucích párách. Vlažná rosa letí s čilým větříkem, bijíc mne do tváře a vrhajíc se mně za krk. Ucpávám uši a zdvihám široký límec. Běžím, abych se zahřál. Cesta je vlhká, ne však blátivá a je mně známa. Za chvíli musí vyjíti měsíc. Mezi roztrhanými oblaky lesknou se již hvězdy. Za mnou na stanici hvízdá vlak, rozjíždí se, duně hukotem v hluboké provlace. A zase hvízdá. Rozhlédnu se opatrně kolem. Loupežníků zde není, ale mezi ježatými pahorky a zmolami je několik cest, a je nutno dáti si pozor. Tamhle naproti trčí modrá skála, pronikajíc přišedlým

dýmem, pařícím se z hustého mlází. Pod ostrou hranou její rachotí bystřina, slyším ji až zde na vrchu, touže po ní. Často jsem tam sedal na křemelích balvanech, zarostlých starým mechem, poslouchaje zpěv ptačí a vodu klokotající po prazích a překážkách a napájel se ze zdravého pramene. Překrásné zátiší! Z jara plno sasanek, podsněžníků a fialek i prvosenek, které v celém okolí nerostou. V létě se tam můžeš pokochat pestřejším kvítím. Krvavý hvozdík závodí s rozmarnou smolničkou a plícníkem, vrbicí, čapínoskem, kozí brada s diviznou velkokvětou, ohnicí a prhou, stračka s hadincem a nade vším vévodí pyšná kapraď, před níž se plazí strakatý břečtan s ostružníkem a skokem jelením v dobrovolné pokoře. Tam se křídlí nad vodou šťavnatý žaběnec, na nějž chodí kosi mláďatům, jímž si polahodí drozd i sýkora, sedmihlásek i stehlík, jest jich plný les a člověk okřívá jejich zpěvem a ruchem radostným. Tam najdeš mezi teplým kamením všeliké mechy, brouky a letouny, ohromné kopce mravenčí, hemžící se pilnými dělníky, bystrou lasičku a veverku, křečka i sysla, a rozumíš-li Boží přírodě, potěšíš se v samotě více než s lidmi.

Tam tedy spěchám rád, cestou ne právě rovnou, ale kratší než silnice, a budu brzy u známých balvanů, jichž dnes pro temno sotva již uhlídám! Cesta se kroutí v pravo, nad zalesněnou roklí, pod roztroušenými smrky. Místy se bělá bříza svým rubášem, šelestíc vlající třásní korunní, s níž listí opadlo. Les houstne. Znám zde každý kmen a jdu jistě, jak doma, nevšímaje si jich a krče hlavu do zdviženého límce. Vítr vane přímo se zasněžených Karpat, je břitký a vlhký, chvíli mně nafukuje plášť do vrchu, že bych se povalil, chvíli mne šlehá vodnatým sněhem do očí, po tváři, a sedá se mně na uších. Pádím po mokrém pažitě skokem a zapomínám na všecku letní nádheru mezi třemi skalami, kdež jsem se — — přece měl již octnouti? — Nebo ještě ne? Spěchám, spěchám, hned to bude, dráha je všudy rovná a bezpečná — — —

Šero lesní černá však povážlivě, na pět kroků před sebe již nevidím, nebe se chmuří víc a víc, měsíc nemůže se probrat; ptám se, kde je skála? Kdež bych ji teď spatřil?! Hledím bokem po stromech — jsou mně cizí, a přece jsem dosud nešel mimo čtyři buky, mimo přelomené jedle při cestě a pěkné, povědomé olšové skupiny — — kde rostou nejchutnější houby, hříbky, kozáky, smrže, modřáky, nasbíral jsem jich s ochotnými dětmi z osady nejeden košík, pro sebe a přátely — — v takovém lesu se nezbloudí — —.

Škrtl jsem sirkou voskovou, svítě si po kmenech, trčících u samé meze. Plamen frkotá, prská a hasne. Rožnu dvě zároveň a svítím, svítím, v pravo, v levo, před sebe, za sebe — — znenáhla se pamatuji. Zmýlil jsem se, trochu jsem si zašel, ale budu brzy na pravé cestě. Co škodí? Jen v levo se držet, v levo!

Na nebi se náhle protrhly mraky a vyšlehl bledý měsíc. V řídkém lesu mně pěkně šeří na cestu — na niž hledím všecek zaražen! Cizí všecko, skály i stromy! Nepozbývám mysli. Směr je pravý. Studený vítr se tuží, burácí lesem a bije sivými párami o zem. Časem vyrazí v houšti na kraji bledým kmenem osyka,

jak přízrak a příšerné keře se krčí jeden za druhým. Chvátám neznámou mýtinou, toče se sem a tam, nebo nevidím bílých stroužek pod nohami, jež vytloukají kola. Jen zpříma, cíle nelze minouti. V noci je člověku všecko cizí, a nejvíce stezky lesní. Mýtina je plna ostružníku, jenž se mi plete do nohou a chytá se mne ostny do pláště. Chvílí z něho nemohu z místa a musím s ním dlouho hráti, abych se neroztrhal. A jedna nesnáz stíhá druhou! V lesích za mnou rozbouří se rázem šumivý hukot a hned se rozječí veškerý hvozd a prudká vichřice lomcuje starými stromy. Vše se ohýbá, zmítá, potácí, praská a úpí, vazké zažloutlé listí lítá jak peří povětřím, tepajíc mne do tváře a lepíc se mně na boty, ovlhlé v mokrém pažitu. Mrazivý vichr roztrhl za mnou mraky, s nichž se spouští děsivé čáry, točíce se vírem a bijíce do sebe. A mžikem se z nich práší sněhem a fujavice žene zářící vločky, jako zlatý vodopád. Vše se mění, vše bělá, země i stromy a stkví se v měsíční šeři báječnou nádherou. A jakoby uťal, zapadl měsíc do černých mraků a mýtinou se rozlétla tma. Fujavice houstla. Drobounký sníh šustil povětřím a bodal jak jehly. Z mýtiny jsem se dostal do mladého lesa. Samo olšoví a lískoví, časem řídké, neproniknutelné dále, pak zase mýtina, plna pařezů, ostružin a břečtanu. Nepříjemná, těžká pouť takovými končinami! Ještě že někdy vyskočil z tuče měsíc a posvítil mně, abych vyhnul záměti! Pak jsem tápal dále tmou a sněhem, jehož přibývalo valem a leckde jsem již nemohl proraziti navátými hrázemi. Člověk není z ocele! Zmáhala se mne mdloba. Uhřát a zpocen spolehl jsem se na široký kmen. Nohy se pode mnou třásly, srdce bušilo, a dech se mrazem zarážel. Jen trochu sednout pod mohutným bukem, jenž skytá zátiší! Čapl jsem mezi tlustými kořeny do sněhu, jak do peří a otloukal boty o sebe, abych nemrzl a neusnul. Přemýšlel jsem, kde jsem? Zajisté šel jsem směrem opačným. Kde budu nocovat? Nezůstanu v lesu? Ale byl jsem statečný. Žáden les zde není tak rozsáhlý, aby ho člověk za dvě, za tři hodiny nepřeběhl, vyjma, že by v mlze chodil kolem do kola. Jdu téměř dvě hodiny, a budu asi na kraji. Potom uvidím nějakou vísku a světlá okna. Vyskočil jsem chutě a zavdav si doušek dobrého vína rozběhl jsem se do zuřivé vánice. Přede mnou se rozevřela široká průseč. Sněhu bylo nad kotníky, ale šlo se v něm lehce, byl sypký. Najednou jsem zaslechl v dáli věžní hodiny. Bily desátou. Tak dlouho jsem se tedy honil lesem? Člověku by se nezdálo, že i trampota chvíli ukrátí! Statečně dále. Než jsem dospěl na kraj lesní, k posledním stromům, obrátil se vítr, jakoby dlaní otočil a dul od strany jižní, věje mně drobný dešť do očí. Za chvíli se povážlivě rozpršelo a setmělo se. Rozmoklým sněhem jsem se dobrouzdal na zorané pole, jda poněkud do kopce. Stanuv na vršku — spatřil jsem ozářené okno v hluboké kotlině, ale ještě nemálo cesty k němu. Oraným polem se putovalo špatně a když jsem se dobelhal všecek rozviklán na louky, brodil jsem se bahnem a močály. Měl jsem však nohy ustavičné suché a obuv obstála zkoušku. Také plášť s kapucí se osvědčil znamenitě. Humpolecká sukna jsou lepší než cizí nejlepší! Žehnal jsem práci domácí a řekl si vědomě: My jsme my!

Tma houstla, dešť houstl, bláto řídlo. Šel jsem jako v měchu. Vítr vyl, buráceje polem a hvozdem, mrskaje mne prškou jak metlou. Pak se natrhl prořídlý oblak, a měsíc vyšlehl a jakoby se zatřásl studenou psotou, schoval se do nových mlžin, jimiž prosvital, jsa v divém úprku. A zase tma! Hledím opatrně po osvětleném okně. Zdá se mně, že couvá, že je dále, než bylo, ale to je řídnoucím a houstnoucím deštěm. Napadlo mně, nejde-li tam někdo jen s lucernou — —?

V dáli zase bily věžní hodiny a štěkal pes. Velmi daleko! Pak štěkalo více psů a strhl se prudký povyk. Dobytek řval, posedlý strachem, polnice se rozječely, hluk se valil hlubokou kotlinou za frčícím lesem. Zastavil jsem se. V levo se rozdouvala sněhová mračna v krvavé záplavě. Vítr se zatočil od severu a hned se z nich pozatrousilo sněhem, sypajícím se, jako miliony jisker ze žhavé peci. Nebe se zardělo jako výheň a hned se rozšeřilo. Řeřavý dým se vznesl povětřím, přeletěl vršky lesnaté a ovál mne čpavým oparem. Ohromná tříšt plamenná trýskla k obloze a za ní zaduněla rána. Země se zatřásla. Psí štěkot se rozběsnil a hluk se vzmáhal. Záplava na nebi rychle hasla. Chvíli temno. Pak zaplála znova, osvěcujíc příšerně padající sníh. Rozrazila mne zima. Rozběhl jsem se bílými lukami dále, hledě po světle v malém okně. Jen chvíli jsem se ohlédl po záplavě, již jsem měl brzy v zadu. Asi za hodinu jsem se dočvachal k bídnému baráku pod vysokým břehem. K cestě byla okna zastřena sukněmi, okno boční, jež jsem viděl již od lesa, bylo beze všeho. Nahlédl jsem do nízké jizby. Na dvou postelích ležely dvě ženštiny, stenající, jakoby měly křeče. Na okně stálo několik skleniček s léky a červené krabičky. Kterak se odvážiti mezi nemocné? Kterak? Kdyby alespoň osada byla blíž, nemohu se však v temně dopátrati ničeho, co by mne vedlo. A zatím se rozlítila vazká fujavice, řvouc v topolích nade mnou a ženouc mne kvapem do rozkývaného žundru u nízkých dveří — za nimiž jsem zaslechl šplíchaní a mydlení — — někdo pral prádlo! Zabouřil jsem na dveře.

»Kdo je tam?« Ozval se mužský. Prosím ho, aby mně ukázal cestu, že jsem zabloudil. Odchýlí dvéře, svítě si na mne. Člověk jak kostra, s vytřeštěnýma očima, otevřenými ústy. Haleká: »Odkud jste?«

»Z daleka. Nejsem zlý člověk. Nepřijmete-li mne, ukažte mně, kde je osada. Někde v zadu musí býti osada?« A zuby mně jektají zimou, div si nepřekousnu jazyk.

»Tak nestojte venku a pojďte k nám a oddechněte si. Bude brzy půlnoc a osada je daleko a cesta po sparech a roklích. Dejte si pokoj! Tam jde o život. Nocleh mezi nemocnými je špatný, ale, chcete-li, spolehněte se zde v koutě na slámě, což teď uděláte? Ustlal jsem tam pro sebe, ale beztoho mne nenechají spat. Jsem té nesnázi již zvyklý. A člověk se postavil k vaně, pera a drhna košile a věše kolem žhavého sporáku, na němž vřela voda, kloktajíc na zemčatech v nevelikém hrnci. Rozhledl jsem se po kuchyňce. Těsná prostora, nízká, pěkně vybílená. Při stěně police s nádobím, křivý stolík a zánovní židle. Nad spo-

rákem na provázku visí řada chudičkých křidýlek, vařek a plechových lžic a nad nimi se bude sušit prádlo na žerdích. Člověk obíhá kolem v nedbalkách a zimničná dychtivost mu hledí z vyhublé tváře, již má zarostlou černým strniskem. Má pleš a jsa velmi dlouhý, vadí jí do zakřiveného trámu u stropu a chytá se za hlavu. Ohlédne se po mně, šklebě se:

»Nic nenavykám na ten trám! Všecku hlavu si otluku. A budu v té boudě brzy rok. Tak hloupě lidé staví!«

»Je to vaše?«

»E, je, je, chudý všudy musí za dveře aneb pod lavici. To jsme koupili i se zahrádkou, bylo to pusté a na spadení. Na lepší v osadě peněz nebylo — chtěli jsme také vyhnouti lidem. Mezi velikými zvony není zvonků slyšet«.

»A byli jste v osadě?«

»E, ne, nebyli. Od zlých spolků bolí hlava. Teď je všudy sám spolek a mnoho lidí nepokojných. Nám je třeba pokoje.« Člověk se rozkašlal, duse se. Pak se rozhovořil znova. »Budu se ženou brzy třicet let a vždycky jsme se tloukli po samotách a bydlili jsme v podnájmu. Lepé je však ve svém. Má nebohá žena je stále chorobná, a neduh bývá nevrlý. Člověk neduživý je netrpělivý, všecko ho píchá, kdejaký pohled, každínké slovo — a cizí lidé nešetří žebráka!«

Z jizby se ozvala slabým hlasem nemocná. Člověk vyskočil, běže po klesajících nohou k ní. »Koho tam máš, Matěji,« zvídá žena.

»A, nějaký pán zabloudil po tmě. Suší se u pece. Nechceš ho tady? E, neboj se, to je pokojný člověk Nechejme ho tam. Spolehne se na slámu. Venku je hrůza Boží. Ať je tady!

»Poslouchej, muži, mně je tak slabo, snad skončím. Toho vína již není?«

»Není, duše moje, odpoledne jsem ti nalil poslední,« povzdechl člověk, chrapě. »Ráno ti vyvěřím v hospodě. Chceš ještě něco?«

»Ne, běž už, běž!«

Dal jsem chuďasovi své víno i s láhví a klopýtal k nemocné s velikou radostí: »Hleď, ten pán měl v kapse víno a posílá ti ho. Zavdej si! Je dobré? Je? Kačí?«

»Ahá! Lepší, než z hospody! To mne posílí! Ať mu to Bůh zaplatí. Děvče stále blázní a mluví ze sna. Nemohu skrze ni spát. Maličké na kolébce je také nepokojné, a bojím se, že vypadne. Nevypadne?»

»E ne, neboj se, Kačí, nevypadne. Jen spi, chudáku, spi!«

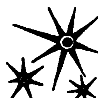
A člověk přiběhl, směje se nepřirozeně na mne. »Chutnalo jí. Teď usne. Sám pán Bůh vás poslal. Byla by vzala skončení. Tak slábla! Host do domu — Bůh do domu!« A vrhnul se chutě do prádla a rozvěšal všecko. Pak ocedil zemčata a stavěl je na lavu: »Mám ještě večeřet. Před večerem jsem byl v lékárně a vrátil jsem se, byla černá noc. Než člověk všecko oběhá, poklidí, nevím, kde mně hlava stojí!«

Bylo mně ubožáka líto. Měl jsem pro sebe v kapse dvě láhve koňaku, do zásoby na dlouhou zimu. Rozmýšlel jsem se,

mám-li mu jednu dát, ať se nemocná pokřísí — a člověk též. Ale, kdy se dostanu do města? A když ho bude náhle potřeba doma? Chřipka se vláčí mezi lidem a mám ji mezi čeledí a mezi svými co chvíle. A nebude-li koňaku? To je to! Co potom? — A nechal jsem koňak koňakem. Hú! hú! Zahučela zemčata po krabatém stole, halíce se do páry. Hospodář si sedl a zval mne k večeři: »Pravda, vy zemčat na loupačku nejíte?«

»Také někdy. Nemáme však letos dobrých.«

»Tyhle jsou jak mandle. Ani kousek masa vám tak nezachutná, jak naše brambory. A tak přisedněte, máte-li hlad, jiného není.« Člověk se usmíval tak starostlivě, že jsem se nesměl vymlouvat. Bál se, že mám prázdný žaludek a při takovém počasí zavítá do prázdna ráda nemoc — — —. (Dokončení.)

K Abrahamovinám zakladatele družstva Vlasť.

Ke zprávám ve 2., 3. a 5. čísle »Našich Listů« a ve 12. čísle XIX. ročníku »Vlasti« uveřejněným přidáváme ještě tento dodatek.

Přítel z gymnasia Jindřicho-Hradeckého a krajan z jihu Čech, básník Jaroslav Tichý, zaslal oslavenci toto blahopřání:

Že's Abrahamem? Kdo by věřil tomu?
A přec to pravda! Uvad' jarní květ,
již prchá léto, stárne, chladne svět,
jen plody visí na nesklonném stromu.

Co jiný šťastně blaha, slávy žádal,
žil ve cti, v klidu, spokojen a mlád
a růže vděku trhal napořád,
Tys, milý druhu, pracoval a strádal.

Pán žehnej Tobě v jeseni Tvé slunné
a, že Ti září ideály junné,
vrať jaro svěží, jasný letní čas!

Žij novou vesnou v tichu nerušeném,
kveť v plném štěstí v blahu netušeném,
a provázej Tě čistý hvězdný jas!!

V Brně, 23. září 1903.

*Jaroslav Tichý.**)

*) Pozdravné dopisy, které hlavně z dáli stále docházejí, nebudou více ani ve »Vlasti«, ani v »Našich Listech« uveřejněny, protože by zabraly mnoho místa, pro jiné všeobecnější věci potřebného.

Až k Harnackovi.

(Z dějin náboženského racionalismu.) Podává F. RADOŇ.

Ač církvi Kristově budoucí protivenství jasně předpověděna (Jan kap. 16.), ač také dějiny církevní o smutných a nebezpečných dobách mnoho vypravují, přece takřka žasnouti musíme nad prudkostí boje, jenž právě v našich dnech rozpoutal se proti církvi Páně.

Jde o náboženství Kristovo; jde, tak říkajíc o jeho bytí a nebytí; zloba bran pekelných (Mat. 16.) soustřeďuje se však hlavně proti církvi katolické.

I u nás, v národě českém jest boj proti Kristu a církvi velmi prudký. Nedejme se másti: boj »proti černé internacionale« platí náboženství Kristovu. Vedle skandalisování kněžstva najdeme v listech »stran pokrokových« přímé útoky na základní články křesťanské věrouky: odmítá se Kristovo Božství, popírá se existence duše (a tím také věčná odplata a věčný trest), neuznává se Bůh-Stvořitel, na posměch je služba Boží, ničím není hřích, atd.

Boj vede se přímo i nepřímo. Otevřeně bojují soc. demokraté, zakrytě liberálové, oklikami protestanté a mladohusité. Zvláštní taktiku v boji protikřesťanském má jistá část intelligence: křesťanství jednoduše ignoruje a hlásá — humanitu. Útěchou, velice slabou ovšem, mohlo by nám býti, že zbraně proti náboženství nekují se u nás, nýbrž v cizině, a že jinde jest boj ještě prudší a raffinovanější. Zakládají se nová náboženství (agnosticismus, occultismus, spiritismus, paganismus, Christian Science, spolky pro ethickou kulturu, pro humanitu a j.), vyhánějí se řehole, zabírá se církevní jmění, ve školách »přednáší« se jen »morálka«, vydávají a rozšiřují se pamflety na potupu víry a kněžstva . . .

Avšak více než hrubé násilí a sprosté pohany daleko více škod působí křesťanskému náboženství útoky, namířené proti základům Kristova učení, pocházející od těch, kteří by měli býti vůdci křesťanského lidu a hlasateli i strážci Kristovy pravdy.

Takovým útokem proti Kristu a jeho učení v době právě přítomné jest kniha »Das Wesen des Christentums« (Lipsko, 1900), obsahující 16 přednášek berlínského bohoslovce *Ad. Harnacka.*

Případně praví spisovatel článku »Harnacks Christus« v Renaissance (seš. 1.): »Harnack vše nadpřirozené z podoby Kristovy obratně odstranil a představil Spasitele tak odraného, jak si ho naše moderní, osvícené pokolení přeje.« — Snadno tedy pochopíme, proč i zjevní nepřátelé křesťanství knihu Harnackovu vítají.

»The Literary Guide and Rationalist Review«, list »svobodných myslitelů«, píše: »Jest to jen půl pravdy, co zde slyšíme, však daleko milejší, než celá nepravda orthodoxních. Pro racionalisty jest kniha Harnackova opravdu útěchou, neboť dokazuje úpadek víry a značí cestu k správnému kriticismu. Ty služby vděčně uznáváme.« A opět: »Je to v naší době znamenitý zjev, že mnozí učeností vynikající bohoslovci o to pracují, aby odňali důkaznou sílu oněm dějepisným pramenům, na nichž křesťanská víra spočívá.« — Smutná to chvála.

Jak z několika zmínek, v českých časopisech učiněných, soudím, přinesla kniha Harnackova i k nám jakousi »útěchu« duchům křesťanství

odcizeným. Tonoucí i stébla se chytá. — Vůbec pozorujeme a sledovati můžeme již v stoletích předešlých, že vždy po nějaké době objeví se nová theorie, od níž lačné, křesťanství odcizené a utýrané duše očekávají nasycení a upokojení. Jásání a opojení bývá z počátku veliké, následuje však zklamání vždy trpčí a pak touha po něčem lepším anebo tupá indolentnost. Jsme sami svědky, jak radostně uvítaná (špatně pochopená) theorie Darwinova, jak vděčně přijato dílo Renanovo, jak ochotně přijímány různé soustavy filosofické, ale nadšení, útěcha a naděje odvanuly dříve, nežli jsme se nadáli. Dnes tedy heslem jest: *křesťanství bez Krista, křesťanství bez dogmat.*

A přece to není nic nového! Už po dvě stě let ozývá se toto volání a jako červená nit vleče se usilování, aby křesťanství zbaveno bylo povahy nadpřirozené, aby Kristus ukázán byl jen jako ideál člověka nebo jen jako přelud a ne zjev historický.

A právě ta okolnost, že již tak dlouho vede se boj proti Božství Kristovu, a že žádná z těch theorií se neudržela a kritice neodolala, to mělo by přiměti naši intelligenci k rozvaze, aby pouhým jménem třeba světového učence nedala se ukolébati v spánek, člověka vzdělaného nedůstojný. Byla doba, kdy vzdělaný člověk se domníval, že mu dostačí na omluvu náboženské vlažnosti nebo docela nevěry poznámka: četl jsem Renana, nebo: studoval jsem Darwina. Mohl by s takovou přijíti dnes? Dnes ovšem může říci: jsem křesťan, křesťan moderní, křesťan dle nejnovější kritiky evangelií . . . Ale právě studium a kritika deismu a racionalismu měla by vzdělaného člověka vyléčiti a vyvésti z tohoto nesprávného a pohodlného mínění o křesťanství.

Bohužel, zdá se, že až do konce časů bude se odehrávati to, co nám tak dramaticky líčí prorok v žalmě druhém: — »Proč se bouřili národové, a lidé proč smyslili marné věci? . .« — »proti Bohu a Kristu jeho.« A lidé odpovídají: »Roztrhejme svazky jejich a vrzme od sebe jho jejich.« — Ovšem marná všechna vzpoura a proto mravné naučení: srozumějte, učte se . . . Marné proti Kristu a proti jeho zákonu vzpírání, hříšné a směšné všechno překrucování jasného smyslu evangelického vypravování, a proto záhubná i trestuhodná jest povrchnost a lehkomyslnost ve věcech, jež dotýkají se duše a jejího věčného osudu.

Harnack domnívá se tedy, že objevil pravou podstatu křesťanství a mnozí (i »svobodní myslitelé«) se z toho (aspoň na polo) radují, ale v pravdě podává nám věc dobře známou — naturalismus totiž a racionalismus, bystrými mysliteli předešlých věků všestranně využitkovaný. Harnackovo »křesťanství« bylo by svět nepřemohlo a také světu ani dnes nepomůže; jest to »křesťanství moderní«, pro naše choulostivé a domýšlivé pokolení dle zvláštní theorie upravené.

V žalostném světle zjeví se nám však Harnackova práce, jdeme-li po stopách podobných snah v dobách předešlých; se vším setkáváme se již brzo po tom, kdy počato bojovati proti nadpřirozené stránce křesťanského náboženství. Naznačíme tedy stručně postup těchto bojů a snah, aby se poznalo, že všeliký odpor proti křesťanství je marný a končí jen zahanbením jeho odpůrců. I tu lze citovati slova zmíněného žalmu: »Jenž přebývá v nebesích, směje se jim a Hospodin posmívá se jim.«

Novověká filosofie tu zásluhu si přičítá, že odvrátila se od staré metafysiky (nadpřirozena) a věnovala se zpytování přírody. Zásada sama

o sobě je správná; pozorování přírody může skutečně býti základem a pramenem neklamného poznání a bezpečného vědění. Bohužel tato snaha zvrhla se záhy v jednostranný naturalismus a umíněný racionalismus. Dostačilo přece rozeznávati přirozené a nadpřirozené, a ne odmítati a potírati nadsmyslné a nadpřirozené. Zapomíná se nejprve, že zpytováním přírody (zkušeností) není naše poznávání dokonáno, tím že pouze získán obsah poznání našeho; poznání samo jest úkonem rozumu. Avšak tato činnost rozumová, o jejíž existenci nelze pochybovati, chce a je schopna poznávati i to, co ze zkušenosti odvoditi se nedá (na př. příčina). Jest však ještě jeden pramen, jímž se poznávání a vědění naše obohacuje, totiž *víra*. To jest pramen nejhojnější. Většina toho, co víme, plyne nám z tohoto pramene. Nelze na př. ani smyslným poznáním ani rozumovým uvažováním sestrojit dějiny některého národa, nebo popsati cizí kraj a pod. Ovšem toto poznání není vždy bezpečné; záleží na poctivosti svědků.

Toto jsme předeslali, abychom pak stručněji mohli na klamnost té nebo oné filosofické soustavy ukázati.

Řekli jsme tedy, že předmětem novověké filosofie jest pouze příroda, a že dle ní zpytováním přírody jedině bezpečné vědění se získává. Zakladatelem této filosofie jmenuje se Angličan *Bacon z Verulamu* (1561—1626), ač již před ním mnozí se obírali pozorováním přírody. Tak na př. *Roger Bacon* (1214—1294), William *Occam* (1270—1347), Koperník. Kepler, Galilei a mnozí jiní.

Přehorlivá snaha, založiti všechno vědění lidské pouze na studiu a zpytování přírody, zavedla některé myslitele na scestí, že i ve filosofii náboženské uznávati chtěli o Bohu jen to, co pozorováním přírody a přirozeným rozumem chápali. Za pramen víry prohlásili jen to, co vyplývá z přirozeného poznání a »náboženského citu«; vše nadpřirozené (zjevené, dané, přikázané, positivní) odmítli. Tak vznikl *deismus*.

Jest pak deismus náuka, jež sice uznává osobního Boha-Stvořitele, ale odmítá takový pojem o Bohu, jak nám ho Zjevení podává. Deismus hlásá náboženství přirozené, odvozené z přirozeného poznání světového řádu (naturalismus); pramenem a sudidlem náboženství jest mu rozum; deismus jest tedy racionalistický. Rozum lidský (bez pomoci zjevení) může totiž k poznání Boha dospěti, a tímto (matným i neplatným) poznáním Boha třeba prý se spokojiti.

Bůh stvořiv svět, nemůže prý pro stvoření své už ničeho činiti; všelikou další činností prý by se opravoval a doplňoval, což prý odporuje dokonalosti Boží. Popírá tedy deismus Boží Prozřetelnost, popírá řízení světa a osudů lidských, popírá také i možnost a potřebu zjevení. Dle deistů byl by svět dílo nejdokonalejší.

Deismus protiví se rozumu i zkušenosti; zamotává se v nedůslednosti. Uznává-li totiž Boha-Stvořitele, nemůže důvodem, že by řízení světa protivilo se svatosti, moudrosti, všemohoucnosti a vůbec dokonalosti Boží, nikoho uspokojiti. Což není dosti nářku a stesku na bídu a ubohost všeho stvoření? — —

Neuznáme-li řízení Božího, musíme klesnouti v bezradný a zoufalý fatalismus, vidouce totiž nestejnost osudů lidských, potlačování pravdy a práva, vítězství hříchu a p. Pak by vše bylo pouhou, slepou ná-

hodou; jinak ovšem pohlížíme na všecko, vědouce, proč se tak děje (pokušení, zkouška, trest). Pozorováním světového řádu, nemůžeme také přijíti k náležitému poznání mravních povinností, jak mnohé mravní poblouzení i lidí nejlépe smýšlejících svědčí. Proto i mnozí deisté zcela důsledně dle své soustavy popřeli rozdíl mezi dobrem a zlem, popřeli odměnu i trest i věčný život atd.

Než deisté jsou slepí nejen pro strasti tohoto hmotného života, oni bídu člověkovu zvyšují (zvýšiti chtějí) popřením zjevení Božího, chtějíce, abychom spokojili se duchovní nejistotou, nevědomostí, slepotou, opuštěností a žízní . . . Kam člověk, sám sobě zůstavený, dospěje, vidíme na pohanech. Odpůrci nadpřirozeného zjevení o tom se neradi zmiňují, zapomínajíce rádi, že jejich humanismy, altruismy, kommunismy atd. žijí a tyjí z křesťanství . . .

Šlo tedy deistům v první řadě o to, aby podvrátili a zničili hodnověrnost oněch dokumentů, v nichž jest zjevení Boží uloženo. Padne-li bible, pak ovšem deistická theorie bude slaviti vítězství.

Tu již vhodně lze připomenouti, že vlastním pěstitelem a zároveň nejúrodnější půdou deismu (a racionalismu) jest — protestantismus.

(Pokračování.)

Jak se dělají přirozené dějiny náboženství?

Dle Davida Huma a také proti němu napsal FILIP JAN KONEČNÝ.

Kdo se chce přesvědčiti, jak se dělají přirozené dějiny náboženství, může si přečísti v *Laichterově* »Výboru nejlepších spisů« knihu XIII., v níž prof. *Škola* podává Humovy dvě studie: 1. »Přirozené dějiny náboženství«; 2. »Rozmluvy o náboženství přirozeném.«*) Prvou studii chceme zde rozebrati k radosti Realistů, kteří Humovi velice důvěřují ve věcech nábožensko-mravních, jak souditi lze z toho, že před touto knihou vydali (svazek *osmý* v Laichterově »Výboru«) také pojednání téhož auktora »Zkoumání o zásadách mravnosti a zkoumání o rozumu lidském.«

Proč tvrdíme, že v označené knize Humově lze se poučiti, jak *se dělají* filosoficky přirozené dějiny náboženství? Proto, že auktor snaží se v celém pojednání zbudovati přirozené dějiny náboženství nikoli na základě zjištěných historických fakt a památek náboženských, tak aby filosofie náboženská byla jich výslednicí, nýbrž docela naopak; auktor buduje dějiny náboženství na základě předem stanovené theorie filosofické, probíraje a přibíraje památky a fakta náboženská, jak se mu právě hodily do krámu na potvrzenou theorie *jeho*, takže i bez nich a proti nim byly by přirozené dějiny náboženství zrovna takového zpracování došly, jaké mají. Máme tedy před sebou kus *zastaralé* theorie z dob, ve kterých se filosofie domýšlela, že smí určovati, co může a co nemůže býti pravdou ve vědách; časy ty již dávno minuly, a dnes

*) Vyšlo v Praze 1900. Cena 2 K 40 h.

jest »hrdá královna věd« ráda — zásluhou svých *nekřesťanských* pěstitelů! — když některý přírodozpytec anebo dějepisec se o ní někde pochvalně zmíní a na její potřebu poukáže.

Následkem této zásadní chyby nemůžeme *celkem* souhlasiti se studií Humeovou a v *jednotlivostech* nebylo by stránky, na níž bychom prou tomu neb onomu odmítavě se nepronesli. Snad dostačí podati několik ukázek význačných, aby toho i onoho bylo prokázáno.

V »úvodě« připouští auktor, že »veškeré ústrojí přírody hlásá rozumného původce a nižádný rozumný zkoumatel nemůže po zralé úvaze ani na chvilku ustati ve víře v prvotné zásady *theismu* a náboženství.« Dle toho soudil by čtenář, že auktor *odsoudí polytheismus* jako výron *nerozumného* pozorovatele přírody a jako *nezralý* názor náboženský, jehož »ani na chvilku« držeti nelze. Ale chyba lávky! Slavný Hume nedbá toho, a chtěje *uhájiti,* že *prvotnou* formou náboženství byl polytheismus a nikoli monotheismus (mnohobožství a ne jednobožství), praví, že víra v moc neviditelnou (str. 1.) byla sice za všech dob velmi rozšířena v celém pokolení lidském, ale ne tak, aby nepřipouštěla výjimky a aby byla jednostejna v ideích, k nimž vede. Divná logika! Proti všeobecnosti má platiti výjimka? Ale, nezdržujme auktorova důkazu a slyšme, jak proti filosofické pravdě, z počátku vyložené a podstatně proti polytheismu namířené, dokazuje, že přes to přese všechno byl polytheismus *prvotnou* formou náboženskou. Tvrdí, že prý byli nalezeni národové 1. beze všeho náboženství, a že 2. věřící lidé nesrovnávají se ani dva dokonale v názorech náboženských, čehož by 3. nebylo, kdyby idea náboženská úplně přírodou byla člověčenstvu dána, a ne odjinud (z venčí, na př. vychováním atd.). Proto třeba prý říci, že náboženství jeví se v přirozenosti jako věc *druhotná* a nikterak tak s přirozeností srostlá, jako jest příkladem pud pohlavní nebo sebe a rodičů milování. Tento pud byl dle auktora všude a vždy shledán v lidstvu stejným; o tento pud všichni a vždy i všudy stejně usilují.

Prosím o slovo! Na *tomto základě* buduje Hume theorii svou, že prvotným náboženstvím lidstva byl polytheismus, a ne monotheismus? — Ano! — Namítám tedy následovně: 1. Dnešní srovnávací věda náboženská definitivně odbyla domněnku, že jsou neb byli národové beze všeho náboženství; nikde takového národa nebylo skutečně shledáno. a pověstná mapa *Lubbokova,* na níž »bezbožní« národové byli označeni, visí kdesi v úkrytě, čekajíc marně nového vydání. 2. Auktor se klame, když na jisto vyhlašuje, že ani dva lidé věřící nesrovnávají se docela v názorech náboženských. Pravda je, že v podstatných *hlavních* věcech náboženských — jsoucnost Boží, nesmrtelnost duše, rozdíl mezi zlem a dobrem, zodpovědnost, povinnost sloužiti Bohu atd. — srovnává se celé lidstvo, učených bezbožníků nevyjímaje (jde-li to do opravdy!). *Další* však odvozená přikázání, zásady a hlavně *upotřebení* jich v jednotlivě nahodilých případech — na př.: *jak* se má prokazovati čest Bohu, vděčnost rodičům, co jest skutečně zlem a co dobrem v daném okamžiku — bývají ovšem často všelijak »k nepoznání« znetvořeny a pochybeny, ale ne tak velice a úplně, aby i z nich neprobleskovala správná základní hlavní idea — jsoucnost a závaznost nábožensko-mravního zákona. Této všeobecné zkáze jsou ostatně podrobeny všecky ideje vůbec, nevyjímaje ani těch, které David Hume neochvějnými a

veskrze zachovávanými byl uznal, tedy i pud pohlavní, láska k splozencům, vděčnost k rodičům, jež prý jsou přirozenosti lidské vlastnějšími než ideje náboženské. O zvrhlosti, zrůdnosti a různosti pudů těch netřeba dnes dokazovati ničeho. I kriminální statistika mluví s důstatek, abychom jiného se nedotýkali. Cítil-li se tedy auktor oprávněna uzavírati z fakta (na př. závaznost zákona vděčnosti atd,), jež má různé chyby (byv upotřeben), že idea jeho nezměnitelně a *prvotně* přirozenosti lidské vštípena, majíc charakter *universální*, proč neviděl se nucena přisouditi tytéž vlastnosti idei náboženské, jež má zcela jistě tytéž, ne-li ještě větší a lepší vlastnosti? Máme za to, že těmito poznámkami otřásli jsme celým *podkladem* filosofické spekulace Humovy a že »ani na chvilku« soudný čtenář nebude o tom na váhách.

Jakoby cítil, že předcházejícím argumentem postavení svého neuhájil, začal auktor takto bojovati na stránce 4.: »Zdá se mi zjevným, že když uvažujeme pokrok člověčenstva od hrubých počátků až ke stavu větší dokonalosti, mnohobožství neboli modlářství bylo a nezbytně býti musilo prvním a nejstarším náboženstvím člověčenstva. I budu se snažiti, abych mínění to potvrdil následujícími důvody.« Tato argumentace mnohoslibná ukazuje základní rysy theorie auktorovy: zavrhuje křesťanský názor o stvoření dokonalého člověka prvého z ruky Hospodinovy a opírá se o darwinistickou nauku, o stálém a pozvolném vývoji lidstva ze stavu zvířeckého k vyšší (nynější) dokonalosti. Před třiceti lety *věřívalo* se této nikdy a nikým nedokázané theorii; věřívalo se jí jako hlavnímu dogmatu nevěrecké liberální spekulace: dnes však už darwinismu umíráčkem vyzvánějí tvrdíce, že jeho nauka »vodila lidi půl století za nos«*) a že za nových třicet let nikdo neví, co z ní vědeckého zbude a co dáno bude na věčné časy do antikvariátu mezi bezcenné papíry, jako připomenutá Lubbockova »bezbožná« mapka. Proto auktor dobře dělá, když ihned *nové* argumentace slibuje. Ať však nezapomíná, že, pokud jde o stálý pokrok lidstva z hrubosti k dokonalosti, třeba učiti se z historie, jež, uváděje všecky technické, mechanické a intellektuální »vymoženosti« našeho věku, neváhá významně poukazovati na dnešní Egypt, Syrii, Persii, Mesopotamii a Řecko, upozorňujíc, že »pokrok« lidstva může se *skutečně* bráti také jiným směrem, než darwinistická theorie vývojová předpisuje, — že může klesati a »jíti zpět«. Statistika a morálka podporují tuto filosofii dějin nezvratnými fakty, a náboženství dává jim silně za pravdu, pozorujíc moderní intelligenci, jež *ztrácí* víru, propadajíc praktické nevěře a protikřesťanské nesnášelivosti.

»Jest věcí nepopíratelnou, — tak opírá Hume vyloženou theorii náboženskou *novými* důkazy, — že asi před 1700 lety veškeré lidstvo bylo polytheistické. Pochybovačské a skeptické zásady několika filosofů anebo theism, a to ne docela ryzí, několika málo národů, nejsou ani námitkou povšimnutí hodnou. Viztež pak veřejné svědectví historie! Čím dále pronikáme starověkem, tím hlouběji shledáváme lidstvo pohříženě v polytheismu. Není známek, není příznaků náboženství dokonalejšího. I nejstarší památky pokolení zjevují nám, že ona soustava byla všeobecně přijatou. Sever, jih, západ i východ nasvědčují jednohlasně témuž faktu. Co se dá postaviti proti svědectví tak úplnému?«

*) Viz o tom příkladem důkladný článek *Pichův* v loňské a letošní »Vlasti.«

Mnoho, velmi mnoho, odpovídáme; prosíce, aby čtenář uvážil následující: 1. Ačkoliv auktor tvrdí, že *veškeré* lidstvo bylo před 1700 lety polytheistickým, přece *ihned* vyznati jest nucen, že byli filosofové a dokonce i národové, jež holdovali nikoli polytheismu, nýbrž theismu (snad chtěl říci: *mono*theismu?); vyvrací tedy Hume sám sebe za čerstva a špatně podpírá theorii svoji. 2. Auktor prohřešuje se i v tom proti dějepisné pravdě, když tvrdí, že čím dále pronikáme starověkem, tím víc a silněji jest lidstvo pohříženo v polytheismu: dějepis a mythologie učí zcela jasně, že mnoh božství v pravěku *ubývá*, a že původních božstev bylo u všech polytheistických národů z počátku jich života daleko *méně*, než později, když se vyšinuli, tak že polytheismu všude přibývá *později a blíže k naší době*. Z jakých příčin se tak stalo, a proč vybájili si lidé vedle Nejvyššího na tisíce bohů jiných, vykládají posvátné knihy křesťanské i staropohanské, takže jest s velikým podivem, proč Hume toho všeho nedbal. 3. Auktor přehlíží, že i v nejhorším polytheismu nezaniká úplně vědomí o *jedné* nejvyšší božské bytosti, jíž jsou podrobeni lidé i bohové: jediné slovo »Jupiter *pater*«, otec bohů a lidí, vysvětluje všecko. Slavný *Max Müller* upozorňuje proto důrazně, že prostým náboženstvím nebyl polytheismus, (nýbrž prý kathenotheismus). 4. Historie a dosavadní zkušenost učí nepopíratelně, že polytheismus čím dále tím více vedl k *a*theismu, čili nevěře, nikoli však k *mono*theismu; tytéž prameny ukazují jasně, polytheismus (Řím, Žaponsko etc.) i *násilně* překážel monotheismu, plodě všude za sebou lhostejnost, pohrdání a zášť proti víře (monotheistické). Dnes i v moderní společnosti vidíme, že atheismus, pantheismus a indifferentismus náboženský nejsou prvotným vyznáním našich vzdělanců nevěreckých, že teprve *vždycky následují za ztracenou* dřívější věrou v jednoho Boha. Není tedy v této věci znamenati pokroku, ale třeba říci, že se v ní jeví zpátečnictví a rozklad. Není také nynější pantheismus stupňovaným polytheismem? Kolik našich pantheistů nynějších bylo *původně* pantheisty? Ani jeden! Všickni byli monotheisty, a teprve *po ztrátě* víry v jednoho Boha stali se polytheisty (pantheisty) Tak bylo i za stara a z týchž příčin, jak literárními a historickými fakty bylo by věc dosti snadno vyložiti. Polytheismus nebyl tedy prvotnou formou náboženství lidského jako jí není *dnes* u moderních pantheistů; národ židovský dává k tomu historický a literární důkaz par exellence! Hume sice tvrdí, že takové výjimky nestojí za povšimnutí, — a všímá si jich přece, věda *proč*! 5. Není pravda, že by nikde nebylo v polytheismu známek dokonalejšího názoru náboženského: odpůrcové křesťanského náboženství tvrdívají, že ve staropohanských (tedy polytheistických) knihách čínských, řeckých atd. tolik jest vznešenosti nábožensko-mravní, že prý křesťanství *nic nového* světu nepřineslo. Ač názor tento jest přehnaným, dostačuje na vyvrácenou pessimismu Humova. I v polytheismu jsou zcela jistě přemnohé pravdy (nabožensví a mravnost *přirozená)* velmi dobře vystiženy a prozrazují (vedle zkaženosti) i značnou vyspělost. Tím první důvod auktorův v pravé světlo postaven, jehož nezastíní ani fráze o souhlase severu, jihu, západu a východu.

(Pokračování.)

LITERATURA.

FRANCOUZSKÁ.

Časopis »Revue mensuelle de l'école d'anthropologie de Paris, publiée par les professeurs«, přinesl ve svém šestém ročníku, sešit IX., strana 300 až 301 a 302, pod názvem »Le dieu et le saint de l'orage chez les Slaves«, pojednání o Perunovi, v němž tvrdí, že mělo-li se zakořeniti křesťanství u Slovanů, musil se jim bůh hromu Perun nahraditi prorokem Eliášem, o kterémž prý »*legenda*« (!) vypravuje, že byl vzat na ohnivém voze do ráje, »Eliáš« je prý zkomolené (dle Voltaira ovšem v jeho »Dictionnaire philosophique«) z řeckého »Ἥλιος« (slunce). Celé toto pojednání je plno pohanských názorů. Podobně pohansky si počínal profesor Louis Léger ve své slovanské mythologii, jako »Études de mythologie slave« atd. Děkujeme pěkně za takovou pozornost. *Jos. Šeřík Vilínský.*

BULHARSKÁ.

A. Strašimirov: **Esenni dni.** Izdava Blgarskoto književno družestvo v Sofija ot fonda »Naprědak«. Str. 144. Cena 1·50 lv. — Touto povídkou p. Strašimirova se bulharská literatura málo obohatila; povídka nevyhovuje ani požadavkům umění ani vkusu čtenářů. Chybou p. spisovatele jest, že náramně rychle píše a to mnoho píše. Právem mu kritika vytýká, že nosí do tiskárny práce, na kterých inkoust ani ještě neuschl. Má prý si vzíti za vzor Maupasanta, jenž 10 let se učil, aniž by stránky napsal. Strašimirov povahy osob v povídce vystupující pouze popisuje; z činů by je čtenář ani nepoznal. Sujet povídky jest velmi pěkný; kdyby jej zpracoval bulharský spisovatel Todorov aneb Vazov, aneb jiný veliký umělec, byla by povídka »Esenni dni« uměleckou prací.

V bulharském písemnictví je málo novinek. Letos dosud vyšlo: »**Tagitě na roba**« (básně o 81 str.) a »**Pastra kitka**« (básně o 40 str.) Prvou sbírku vydali společně Vl. Kovačev a Chv. Siljanov, druhá pochází z péra D. Kačamakova. Referovati budu o nich později. — Ostatní produkce jsou překlady nejvíce z ruštiny. *Fr. Štingl.*

RUSKÁ.

Leonid Andrejev. Mimo M. Gorkého náleží k nejčtenějším ruským spisovatelům Leonid Andrejev. V r. 1898 napsal svou první povídku a nyní se již jeho spisy o překot čtou a překládají. Také u nás co nejdříve vyjdou jeho povídky v překladě; proto nebude od místa čtenáře »Vlasti« s Andrejevem poněkud seznámiti. — L. Andrejev narodil se r. 1871 v Orelu, kde též studoval lyceum. Studoval špatně;*) byl vždy mezi posledními žáky. Z mravů měl obyčejně známku čtvrtou nebo třetí. Jeho otec, geometr, zemřel, dokud byl ještě na lyceu, a od té doby dařilo se mu zle. Rád by byl studoval universitu, ale neměl peněžitých prostředků. Konečně přece jen šel do Petrohradu, aby se dal zapsati na universitu. Prvého roku trpěl hlad a nouzi, a jak sám v autobiografii napsal, jen proto, že neměl zkušenosti a nedovedl využitkovati jednotlivých zbytečných kusů svého oděvu. Někdy nejedl celých 48 hodin a ani mu nenapadlo, aby prodal zbytečný kabát nebo kalhoty. V té době začal psáti povídku »Hladový študent«; při psaní plakal a v redakci mu se smíchem vrátili rukopis. Studie ukončil na právnické fakultě v Moskvě, kde se mu materielně dařilo lépe; přátelé a podpůrný komitét mu pomáhali. V r. 1894 se zanášel myšlénkou sebevražednou a vskutku se střelil ranou z revolveru; následek špatně mířené rány bylo církevní pokání, které mu církevní autorita uložila, a — srdeční vada. Než ta srdeční vada není takovou, aby se mohlo o Andrejevu psáti jako o psycho-pathologickém spisovateli, jak to učinil dr. Ivanov ve stati »L. Andrejev jako psychopathologický spisovatel«. Sám Andrejev se proti tomu ohradil v listu uveřejněném v »Birževija Vědomosti«. — Když vyšel z nemocnice, zkoušel své síly na poli literárním, ale ještě více se zaměstnával malířstvím, které miluje od mladosti. Z počátku zhotovoval portrety po 3—5 rublech; když se zdokonalil, dostával za portret až 10 rublů. Roku 1897 ukončil právnické studium a dal se zapsati do počtu právních zástupců, avšak hned z počátku uchýlil se od pravidelné dráhy. Byla mu nabídnuta redakce soudních zpráv v kterémsi ruském listu, který právě začal vycházeti. Touto prací byl tak zaneprázdněn, že neměl ani času, aby si mohl získati klienty a zdá se, že

*) Viz »Žurnal alja vseh«, sešit lednový letošního roku.

Andrejev neměl ani mnoho chuti po celý život býti advokátem, neboť vedl jen jednu privátní soudní při a tu ve všech instancích prohrál; mimo to se ještě několik jiných kriminalních záležitostí, ve kterých byl ex-offo obhájcem, skončilo s nedobrým výsledkem. Roku 1898 na radu J. D. Novikova začal psáti první povídku, a od té doby se věnoval literární práci dosti rozmanité: byl soudním referentem, psal feuilletony pod různými pseudonymy a povídky. V poslední době se věnoval jen pracím belletristickým. Jak sám uznává, Maxim Gorkij mnoho přispěl k rozvoji jeho talentu svou radou a upozorňováním. — Hned, jakmile Andrejev uveřejnil svou první povídku, upozornila naň kritika jako na skutečný talent. Andrejev ve svých spisech miluje život a lidi, avšak nevida v životě nežli jen samý zármutek, popisuje ho s neuvěřitelnou upřímností. Nepřekonatelná síla přírody — smrt, socialní zla, člověk-bestie, to jsou sujety jeho duševních prací. Smrt ve vší své hrůze jest popsána v povídce »Bolšoj chljem«; živí nikdy nezvědí tajemství, které ssebou do hrobu berou mrtvi: toť sujet »Mlčení«; bezúspěšný boj člověčenstva o existenci s celým množstvím obětí v tom boji padlých jako následek jest popsán v »Stěně«; probuzený člověk-zvíře jest vylíčen v povídce »Bezdna«. »V tumaně« líčí mladou, čistou duši, která upadne do millieu rozvratu a zhýralosti. Tato poslední práce Andrejeva vyvolala mnoho sporu, ba celou literární válku pro a proti Andrejevu. Boj ten není dosud ukončen; v poslední době pod jinou formou bojuje se dále, neboť jest výrazem věčné kontroverse mezi jednotlivými zástupci hesel »l'art pour l'art« a »l'art pour la vie.« — Všech spisů Andrejeva jsem dosud nečetl, nemohu tudíž tu podati dojmu, jaký na mne učinily. Proto podávám prozatím jen mínění některých ruských měsíčníků o Andrejevových spisech. »Russkaja Mysl« v únorovém svazku letošního roku počítá Andrejeva k těm spisovatelům, kteří chtějí stůj co stůj vyniknouti. V Německu a Polsku jest takovým spisovatelem — Przybiszewski, ve Francii — plejáda dekadentů, v Italii — D'Anunzio, v Rusku — Andrejev. V Andrejevových spisech jsou prý jen samé hyperboly, křiklavé situace, surové scény, krev, hnus, násilí, vraždy a sebevraždy. P. Nevědomskij v měsíčníku »Mir Božji« uveřejnil stať »O sovremennom chudožestvě« (dubnový sv.), ve které o Andrejevových pracích soudí takto: »Není tu žádné idey, nijakého positivního názoru na svět. My dosud byli hrdými na naše belletristy, vážíce si u nich onoho ducha humanity a altruismu, kterým jsou proniknuta všechna lepší díla jejich — onoho ducha, kterým naše ruská literatura se tolik liší od současné literatury západu. A toho u Andrejeva není. Vůbec dobra — v smyslu humanity, morálky u něho nenalézáme. U Andrejeva není skutečného umění; on představuje jakési sjednocení, jakousi směs symbolismu s realismem, ba i se strohým naturalismem.«

Putem-dorogoju. Razskazy *Evgenija Goslavskago.* Moskva. 1902. V knize p. Goslavského jest 15 povídek. Není v nich nic pikantního, nic vyumělkovaného, všude jest skutečná pravda životní, pravda zdravého umění. Ze všech povídek nejslabší jest »Ne věst za čem«, ostatní jsou velmi pěkné. Nejlépe se mi líbila povídká »Polyn« (pelyněk); jest to allegorický obraz, jehož obsah těžko podati, právě tak, jako těžko se dá vyjádřiti obsah kterékoliv lyrické básně Puškinovy nebo kteréhokoliv hudebního motivu. Kolik půvabu, kolik graciosní prostoty jest v tomto allegorickém obrazu! Taková jedna stránka váží více nežli celá sbírka ledajakých básní, jedna taková stránka vyrovná se těm nejlepším Turgeněvovým »veršům v prose«. Goslavský píše jen tehdy pěkně a dobře, vyjadřuje-li živou a zdravou ideu, v opáčném případě nenalézá náležité formy a patřičných obrazů. Goslavský jest v této knize lyrikem a zároveň analytikem individualní psychologie. V tom směru jsou nejlepší črty »Sopernica« a »Zvěrok«. — Pp. překladatele z ruštiny upozorňuji na tuto sbírku povídek.

S. Juškovič: **Razskazy.** T. I. c. 1 r. Jzd. tovariš. »Znanie«. 1903. — Z této knihy vane duch smutku, duch zoufalství. Spisovatel jest v této knize pěvcem židovské bídy, která vládne v židovských rodinách přebývajících na Rusi. Židé v Rusku nemají hospodářské samostatnosti, smějí přebývati jen v jistých místech gubernií, nemohou jako u nás vyssávati lid a proto jejich životním údělem v Rusku jest bída a zoufalý boj o skývu chleba. Hlavní hrdina — filosof v povídce »Kabatčik Heyman« praví: »My náležíme k těm lidem, pro které jest dobro zlem a zlo dobrem. Celé tajemství našeho života spočívá v tom, že nikde a nikdy nám nedovolili žíti.« Vše jest v této knize charakteristické a zajímavé, ba i sloh a jazyk, kterým Juškevič vypravuje. Nejlepší črta jest obrázek ze života židovské kojné »Ita Heine« a pak povídka »Raspad«, ve které spisovatel líčí zámožnou kdysi židovskou rodinu v době jejího úpadku a rozkladu. V knize je sice mnoho temných barev, avšak to lze připsati na vrub prostředí, ze kterého spisovatel čerpal látku ku svým povídkám.

M. Lemke: **Dumy žurnalista.** St. Petěrsburg. 1903. Cena 1 r. 25 k. — Účelem této knihy jest obeznámiti čtenáře s temnými stranami ruské žurnalistiky a s bídnými poměry, ve kterých jest ruským novinářům pracovati. Knihu jsem pozorně pročetl a mohu říci, že novinářské poměry v Rusku jsou též takové jako u nás. Ba i čtenáři nejsou o nic lepší. Kolik rad dostává redakce ruského listu od čtenářů! Spisovatel vypravuje, že jeden upřímný rádce si přeje, aby se z časopisu vymýtila všechna cizí slova, poněvadž jim nerozumí, jiný zase si přál, aby při příležitosti Ševčenkova jubilea všecky maloruské verše se přeložily na velkoruštinu, poněvadž se onen rádce bojí maloruského jazyka jako moru; třetí zase nenávidí slov jako: kolise, konstituce, evoluce, revoluce, demokratismus, marasmus, atd. V 3., 4. a 5. oddílu knihy p. Lemke líčí prodejnost ruských listů, plagiaty, krádež illustrací a jiné nectnosti vydavatelů ruských listů; zároveň podává celou řadu důkazů od závislosti žurnalistů od vydavatelů, o jejich úmorné práci atd. V poslední kapitole pojednává se o založení čestného soudu a veliké moci, kterou má živý a úzký styk čtenářů s novináři. — Kdo se zajímá o poměry ruské žurnalistiky, tomu budiž kniha nejlépe doporučena. *Fr. Štingl.*

NĚMECKÁ.

Das Christentum und die Vertreter der neueren Naturwissenschaft. Ein Beitrag zur Kulturgeschichte des 19. Jahrhunderts. Von *Karl Alois Kneller* S. J. Freiburg im Br. (Herder). 1903. Stran 268. Cena M 3·40. — Často tvrdívají polovzdělanci, že přírodní vědy vyvracejí a porážejí věroučné články křesťanského náboženství; jindy opět tvrdívá se, že náboženství jest překážkou vědeckého bádání. Že to tvrzení jest nesprávné, dokazují výroky jednotlivých učenců, kteří právě na základě zkoumání přírody, pevně a neohroženě vyznávají víru v Boha. Spis, na nějž těmito řádky upozorňujeme, obsahuje právě četná svědectví, jimiž se potvrzuje, že věda a náboženství nikterak do konfliktu nepřicházejí. Mluví-li se o sporu mezi vědou a vírou, je ten spor zaviněn buď nevědomostí, buď zlomyslností, nebo (v nejlepším případě) nedorozuměním. Mohou-li učenci prvního řádu t. j. učenci, kteří na dráze pokroku věd přírodních vykonali nejvíce, mohou-li tito zachovati víru a bez bázně ji vyznávati, pak věru nelze tvrditi, že si věda a náboženství odporují. V přítomném spise citují se výroky učenců z těchto oborů: z matematiky, astronomie, fysiky, chemie, geografie, mineralogie, geologie, fysiologie, zoologie a botaniky. Působí to zajisté věřícímu křesťanu nemalou radost, čte-li, jak nejznamenitější učenci svými výroky víru potvrzují. Velmi chválíme, že citáty jsou doslovné (pod čarou se podávají i v řeči původní) a že spisovatel omezil se jen na století 19., s něhož tímto způsobem částečně i výtku a pohanu nevěry sňal. Jenom neradi pohřešujeme jmen slovanských (citují se jen učenci angličtí, francouzští, italští a němečtí); náš Purkyně na př. napsal mnohý výrok víře a náboženství příznivý a o jeho světovém významu také není pochyby. Snad by naše Vzdělávací bibliotéka katolická mohla obstarati český překlad, doplněný jmeny slovanských učenců. *L. † h.*

Oesterreichsbedränger. — Die Los-von-Rom Bewegung. (Studien über politische, religiöse und sociale Zustände der Gegenwart.) Von *Rudolf Vrba.* Prag 1903. Selbstverlag. Str. 640. Cena 10 K. — »Das deutsche Volk ist ein Herrenvolk« — toto nekřesťanské heslo žene velkou část německých politiků v bezohledný zápas o nadvládu a moc světovou. Ovocem první pro Němce vítězné bitvy má býti přivtělení rakouských zemí k říši německé. A Němci vedou tento zápas se šílenou odvahou; hodlají vše rozdrtit, co se jim staví na odpor. Vidouce, že katoličtí Němci nemají chuti vésti boj o surovou nadvládu, vypověděli »všeněmci« vyhlazovací boj církvi katolické — pryč od Říma! Řím brání Němcům v dosažení moci světové, proto budiž zničen. Pan spisovatel líčí ve svém posledním spise různé ty prostředky, jimiž všeněmci o zkázu Rakouska a zkázu katolické církve usilují. Především cituje dokumenty, jimiž jasně se dokazuje, kam snahy všeněmců směřují; v tom je spis dp. Vrby vskutku pokladnicí pro budoucího historika přítomné doby. Avšak p. spis. neměl úmysl sbírati snad jen material pro historiky, ale chtěl rázným slovem dáti výstrahu před nepřítelem. »Discite moniti« — zní to z každé stránky. Bohužel není u nás dost energie na obranu českého jazyka a katolické víry proti snahám všeněmců. Zvláště smutná je kapitola, kde se líčí, jak špatně je postaráno o náboženské potřeby českých katolíků v městech na českém severu. Spisovatel právem vytýká, jak nespravedlivé stanovisko zaujali v otázce jazykové katoličtí spisovatelé a kněží Heidegger a Frind. I v této knize Vrbově sneseno veliké množství statistických dat a důležitých časopiseckých zpráv.

Třeba také tuto připemenouti, že p. spis. všude zřejmě a důrazně zaujímá stanovisko české (na př. zprávy o sčítání lidu). Že kniha psána německy, toho asi příčinou bude, že p. spis. chtěl podati k úvaze spravedlivým Němcům, aby bohatý material knihy vnikl i tam, kam by se český spis nedostal. Obsahu nelze nám pro omezenost místa ani zběžně naznačiti, ale můžeme říci, že jest velice bohatý a látka velice důležitá, zvláště pro nás Čechy — když bezpečně seznáno bylo, že i čeští protestanté (třebas někdy nevědomky) pracují do rukou všeněmců, když o zkázu katolické církve usilují. Knihu tedy upřímně doporučujeme.

L. † n.

ČESKÁ.

Katechese dle přednášek J. M. † biskupa *Eduarda Jana Brynycha.* Vydal svým nákladem *Karel Janský,* farář v Uhersku (Čechy.) Cena K 1·80. Stran 196. V Hradci Králové. 1903. — Biskup Brynych vykonal dílo veliké; toho mu ani jeho odpůrci nemohli upříti. My ovšem cenu jeho práce pochopujeme daleko více, vědouce, že všecko konal z lásky k Bohu a nadšeně. Jeho heslo: vše pro Boha! Neznal oddechu v práci na vinici Páně. Ovoce jeho práce zřejmé jest a v hojnosti se sklízí, ale mnohem více skryto jest a ukáže se v budoucnosti. Nic nepřichází na zmar, — to je nejen zřejmý zákon přírodní, ale i zákon v říši duchovní, v ekonomii Boží. Tak pohlížíme i na Katechese zemřelého biskupa právě vydané. Co dobrého vykonali jeho žáci! Co dobrého způsobily jeho spisy! Proto schvalujeme vydání těchto katechesí. Budou dobrou pomůckou katechetům nováčkům, ale i zkušení katecheté mnohé zrnko dobré v nich najdou, jímž své zásoby obohatí. Jsou srozumitelné, poutavé, vroucí, povzbuzující. Doufáme tedy, že hojného rozšíření dojdou.

L † st.

Marie z Ebner-Eschenbachu: Na zámku a ve vsi: Světová knihovna. 320—321. Přeložila Anna Řeháková. V Praze nákladem J. Otty. 1903, stran 141, cena 40 h. — Německá spisovatelka Marie z Ebner-Eschenbachu je nyní z nejoblíbenějších německých spisovatelek: byla sice již dříve oblíbena, avšak širší obecenstvo bylo na ni upozorněno teprve roku 1900, kdy byly, dne 13. září, slaveny její sedmdesáté narozeniny. Tehdy vyšly o ní dvě větší knihy. Antonín Bettelheim vydal v Berlíně obšírný spis o 256 stranách a Mořic Necker v Lipsku o 268 stranách; Bettelheim podává životopis Ebnerové, kdežto Necker obírá se jejími spisy, jež zevrubně probírá a oceňuje. Vídeňská universita poctila ji čestným diplomem doktorky filosofie a vzdává jí velkou chválu následujícími slovy: jmenuje ji matronam illustrissimam, divina narrandi facultate pæstantem, summam germanici sermonis auctorem, principemque cunctorum nunc in Austria scriptorum, eandem rerum humanarum prudentem contemplatricem neque minus sapientem quam clementem dixeptatrihem — zajisté vzácná to slova. Hlavně dámy zasílaly jí tehdy blahopřání; berlínský spolek paní zaslal adresu 130 dámských spolků a od 138.000 členů. Některé dámské spolky však, které pořádaly na její oslavu slavnostní večery, litovaly, že nepodporuje svým nadaným pérem moderní, pokrokářské ženské hnutí. — Tak stalo se v Brně při schůzi dámského německého spolku dne 22. října 1900.

Ovšem že vydány byly její sebrané spisy v šesti svazcích, vázané za 27 marek a počalo se z nich též překládati něco do češtiny, arci dosti pozdě, vždyť je nám E-ová ještě bližší, příbuznější a srozumitelnější než mnozí jiní cizí spisovatelé a spisovatelky. Spisy E-ové vyšly v několika vydáních, mnohé i ve čtvrtém a skoro všechny vydali Bratři Paetelové v Berlíně. E-ová je nám bližší hlavně tím, že přebývá v letě ve svém rodišti v Zdislavicích u Zdounek na Moravě a že beře často látku z moravských dědin a zámků, ano prvnímu ze svých románů dala český název »Božena«.

Je rozená hraběnka Dubských a provdala se roku 1848 za barona Ebnera z Eschenbachu, který je podmaršálkem na výslužbě. Ve věku 31 let vydala první práci dramatickou a po čtyři leta pilně, ale bez valného úspěchu v tomto oboru pracovala. Teprve v pozdějším věku, a to v 45 letech oddala se belletristice a nejpilněji pracovala od svých 50 do 60 let; vydala 14 svazků povídek, mimo to aforismy a sbírku »Parabeln, Märchen und Gedichte.« Píše milým a poutavým, elegantním a svěžím slohem; za nejlepší z jejích spisů se považují: das Gemeinde-Kind, Unsühnbar a Glaubenslos, ano, některé kritiky praví, že »Unsühnbar« je nejlepší a nejpropracovanější román celého 19. století. — »Deutsche Rundschau« 1900, XII. tak napsala. Za nejlepší z dobrých prací E-ové pokládám: nach dem Tode; die Freiherrn von Gemperlein, der Muss, die Kapitalistinnen, Verschollen, der Fink, Comtesse Munsch. Svou životní filosofii vyjadřuje ve větě: »buďte dobří!« to je obsah a účel všeho života.

Co do smýšlení náboženského nelze E-ové vzdáti tutéž chválu: račte sami posouditi laskaví čtenáři, jak o naší svaté víře smýšlí, z některých aspoň ukázek z jejích spisů: v knize »Zwei Comtessen« 2. vydání str. 32. a n. zpovídá se komtessa Paula, že čte spisy Lutrovy; zpovědník dá jí pak obyčejné poučení. Ku konci pak jako vždy ji vybízí, aby řekla: děkuji Ti, milý Bože, za všechny milosti, které Jsi proukázal mně i mé vznešené rodině; Paula se divila, proč je její rodina vznešená, vždyť jsme před Bohem všichni rovni; v »Neue Dorf und Schlossgeschichten« str. 186 úplně zbytečně přichází slovo Pfäfflein a František z Bauerů nedovolí, aby zaopatřena byla jeho umírající žena; týž šlechtic praví: naše manželství lze velmi snadno rozvésti, ať si jde, t. j. žena má, a žije s tím, s kým chtěla zemříti — str. 206; lež je mnohdy povinnost str. 96; v novelle »Die Freiherrn von Gemperlein« tvrdí baron Ludvík, že Bollandisté mluví ve prospěch krádeže; v románu Glaubenslos je hrdinou kaplan Leo Klinger, který o sobě praví: »jak zřídka shoduje se, co musím učiti, s mým přesvědčením« str. 207; na str. 94. zpovídá týž kaplan svého otce, bývalého setníka u myslivců a dá mu rozhřešení, když se vyznal: nikomu jsem neublížil, nikoho jsem neurazil a pod.; líčí v tomto spisu kněze dobrých mravů, ale slabé víry; proč kaplan nevěří, o čem pochybuje, nikde není blíže označeno; v románu Unsühnbar dostávají oba zpovědníci hraběnky Hermíny notné štulce; zajisté snadno bylo podobných míst vynechati, ježto jindy píše E-ová vždy jako pravá šlechtična slohem vytříbeným, prostým všech narážek; jinak bylo by možno spisy její úplně doporučiti. Časopis »Deutsche Rundschau« píše o E-ové z ohledu náboženského: E-ová chce ukázati, že není potřebí věřiti, že víra je nepotřebna.

Spisek »Na zámku a na vsi« obsahuje tři povídky: »Krajský fysikus« — mnohý řekne si: je tendenční, filosemitická — líčí se episoda z polského povstání v Rakousku roku 1845, kterak agitátor Edvard Dembourski nadchne svou řečí židovského lékaře, krajského fysika doktora Nathanaela Rosenzweiga pro ideály všeho lidstva a učiní z lakomce a egoisty šlechetného lidumila. Druhá novella: »Terezka« líčí mistrně několika jen rysy život, provinění, samovraždu venkovského děvčete Terezky, kterou si oblíbil Toník, ale když se rozhodnouti má, nechce ji. Třetí: Karambambula — což je jméno psa revírníka Hopa, vzora to všech mysliveckých psů, je pěkná kresbička. Všechny tyto povídky psány jsou skvělým, elegantním slohem, čtou se velmi krásně a zasluhují doporučení. Překladatelka vykonala svůj úkol velmi pěkně. *Ignát Zháněl*

O bolesti. Napsal *Em. Bougaud*, biskup lavalský. Z franc. přel. *Ant. Melka*. (Vzděl. kn. katol. sv. XXX.) Praha, 1903. Nákl. V. Kotrby. Stran 80. Cena 90 h. — Veliké tajemství skryto je v bolesti. Člověk trpící jest cosi velikého před Bohem, a my lidé mimovolně pociťujeme úctu a lásku k trpiteli. Blahoslavení lkající . . . Toto tajemství lze chápati jen ve světle víry; také Písmo sv. četnými výroky učí nás čísti v knize utrpení. Z bolesti je velký prospěch; bolest očisťuje, osvěcuje, zušlechťuje, proměňuje; v bolesti blaho, spása, milost. Nemoudré jest báti se bolesti, nerozumné jest vyhýbati se oběti pro Boha. — Spisek »o bolesti« obsahuje několik krásných rozjímání o utrpení, je psán přesvědčivě, vroucně a duchaplně, takže bychom si upřímně přáli, aby hojně byl rozšiřován a čten. Knězi, jenž musí každé chvíle býti těšitelem zarmoucených, poskytne četba spisu hojnost nových, pěkných myšlének, jichž jistě s prospěchem užije. Knížka hodí se také jako dar srdci bolestí sklíčenému. *L. † a.*

Léčení vodou. Širší intelligenci objasňuje *MUDr. Vojt. Mrázek*, ředitel vodoléčebných a slatinných lázní v Letinách, odborník pro balneotherapii v Praze. (Bibliotéka lékařských spisů populárních. Svazek XXI. Nakladatelé: Hejda a Tuček v Praze. Stran 116. Cena 1 K 50 h. Praha, 1903.) — — Spisovatel uznává již v úvodě léčivost vody a stěžuje si, že ani lékaři ani obecenstvo dosti nechápou význam vody. Lékaři zvlášť měli by říci: nostra culpa, vidouce, jakých úspěchů docílil sedlák (Priessnitz) a kněz (Kneipp). Nejsme přáteli přílišného »kneippování«, ale také se nám nechce líbiti, že lékaři vodě, jakožto prostředku léčebnímu tolik se vyhýbají. Zajímavý historický úvod tohoto spisku právem chválí doby dřívější, kdy vody více se užívalo. (Zmínka o »panství mnichů« sotva je oprávněna!) V části fysiologické pojednává se o léčbě pitné a léčení klystéry, o účinu vody na nervstvo, cevstvo, srdce, dýchání a výměnu látek. V části praktické jedná se o různém applikování vody při koupelích a obkladech. Knížka obsahuje dost zajímavého poučení pro širší obecenstvo a lze ji proto doporučiti. *L. † j.*

T. J. Čečetka. **Srdce lidská.** Ludmila ročn. V., svazek 66. V Praze 1903. Cyrillo-Methodějská knihtiskárna a nakladatelství. — V knize této líčí se dvě historie srdcí lidských, jedna smutná, druhá veselá. Oba obrázky jsou vzaty z po-

horského života dělnického, ukazují bahno, nespokojenost, nepořádek, do něhož mnozí dělníci zabředli, opustivše správnou cestu řádného života. Ale poznáváme nejen stinné, nýbrž i světlé stránky života malých lidí, vidíme, že spokojenost nenalézá se toliko v palácích boháčů, nýbrž i v chatrčích chuďasů.

Horský obrázek »bratři« předvádí dva nestejné bratry; dobráka a poctivce Jiřího Hálu, lstivého a prostopášného bratra jeho Jana. Jan žije v městě, Jiří na venkově v horách; ač jsou rodní bratři, jsou povahy jejich zcela rozdílny. Jiřímu umřela milovaná žena Anička, bylo mu po její smrti tak prázdno a tesklivo pod začernalými trámy ve světnici, jakoby z chalupy všecken život se odstěhoval. Proto prodal chalupu a na pozvání bratrovo odstěhoval se k němu do města.

Poctivý Jiří věřil ošemetnému Janovi na slovo, domníval se najíti ho v krásném bytě a ve výborných poměrech, zatím se však velice sklamal. Jan byl chudý dělník, bydlil v nízkém vlhkém domku, žena s dětmi sotva živořily, poněvadž manžel všechno promrhal. Jan chtěl dobráka Jiříka připraviti o peníze, které za chalupu utržil, a zároveň strhnouti ho do víru městského života pokažených dělníků.

Než Jiří poznal brzo propasť, do níž prostopášný bratr ho chtěl strhnouti. Odstěhoval se z jeho domu a vstoupil do práce ve velikém dřevařském závodu. Dařilo se mu dobře, ale spokojen nebyl; toužil po horách. Když se vrátilo jaro, odjížděl Jiřík zase k horám do svého domova.

Druhá povídka »Pro blaho obce« uvádí nás do venkovského městečka Toušeně; starostou jeho je již po dvacet let starý poctivec Jan Klimeš. Po dlouhá léta žila obec v pokoji, purkmistr Klimeš spravoval ji zcela nezištně; od té doby však, co se tam přistěhoval továrník Suchánek, nastaly v obci rozbroje. Suchánek chtěl totiž svrhnouti Klimše a sám na radnici zasednouti. K dosažení cíle toho byly mu všechny prostředky dobré; v novinách kydal hanu na Klimše a jeho stranu, lichotil lidu a dělníkům, založil pro ně zvláštní spolek, sliboval všem hory a doly, házel kolem sebe skvělými frázemi a tak došel i svého cíle; v příštích volbách stal se purkmistrem. Klimeš byl zvolen pouze do výboru: byl chudák tím celý ztrápen, až teprv čas ránu zahojil.

Suchánek začal vládu v obci vesele, ale skončil smutně; za něho zvýšily se přirážky, dluh obecní vzrostl, nespokojenost se množila. Rozmrzen na celý svět nevyčkal ani nových voleb, nýbrž vzdal se po dvou letech svého úřadu. O nových volbách chtěli Klimše míti starostou; přišli, prosili, ale Klimeš nepřijal.

Do děje tohoto jest vpletena historie lásky Boženky, dcery Klimšovy, s Holcem, prvním dělníkem v továrně Suchánkově, končí vesele; Holc stal se manželem Boženky a majitelem továrny, kterou Suchánek prodal, starý Klimeš těší pak se z roztomilých vnoučat.

Svazkem tímto zakončila »Ludmila« velmi vhodně svůj V. ročník; doporučujíce ji všem milovníkům ušlechtilého čtení co nejvíce, přejeme sbírce té i na dále mnoho štěstí a zdaru na pouti našemi vlastmi. *Dr. Rudolf Zháněl.*

Mimo lásku i nenávist, drobná prosa J. Havlasy. Co bylo řečeno o sbírce »Tatranské povídky« a proč byla zamítnuta, to platí ještě u větší míře o sbírce této. V povídce: »Mimo lásku i nenávist« líčí spisovatel poslední okamžiky souchotináře Koruty, který kdysi za pomoci kněze studoval, ano i do řádu duchovního vstoupil, z něhož však vystoupil, nenalézaje dosti síly k stavu duchovnímu. V posledních chvílích tane mu na mysli celý život a v tomto chodu myšlének líčí p. spisovatel věci, které nás zarážejí. Ku př.: Koruta v duchu vidí se, kterak klečí v kapli Sixtinské před hlavou církve, »*která vznik svůj vzala v katakombách*« (str. 55., 56.). Na dalších stránkách vykládá: že papež hromadí poklady a v nich se přebírá. Velice pěkně pak zase je líčen obřad posledního pomazání (str. 58., 59.).

Črta »**Pokání**« je jak nechutná tak i neslušná a opravdu jen uráží.

Hřeb: V povídce té vylíčeno, kterak lékař náhodou objeví vraždu, vykonanou hřebem. Pan spisovatel však nepředvádí, co se stalo s vinníkem. Ve sbírce té opět všude na každé stránce důsledně a úmyslně píše p. spisovatel slovo Bůh s malým »b«. Pro tuto úmyslnou tentenci nelze nám sbírku tu doporučiti. Sbírka je vydána nákladem E. Beauforta

V témž nakladatelství vyšly dále: »**Pět let v Pekině**«, obrázky ze života Číňanů, od Dra. V. Korrakova. V knize té podrobně líčen veřejný i soukromý život Číňanů, jejich lékařství, které jest jen pouhým šarlatánstvím, a proto příčinou tak velikého počtu úmrtí obyvatelstva. Dále líčen i mravní život Číňanů. Obrázky tyto jsou téměř knihou odbornou a nemají pro širší veřejnost zajímavosti.

Další kniha jest: Dra. V. V. Voresajeva »**Zápisky praktického lékaře**«, v nichž odhaluje a bičuje mnohé věci lékařské praxe, které lékaře staví do zvlášt-

ního světla. Mimo to seznamuje čtenáře s mnohými pokusy lékařů na nemocných, čímž důvěra stavu tohoto se podkopává. Ovšem je-li pravdou, co je tu líčeno, o tom laik vyjádřiti se nemůže.

Nákladem Al. Hynka v Praze vycházejí v sešitech **Dějepisné povídky** od Al. Dostála, v nichž osvědčený spisovatel mistrným pérem svým líčí trudné doby naši minulosti. Pro cenný a poučný obsah je vřele doporučujeme, a ony zajisté budou míti hojně čtenářů a nejenom čtenáře pobaví, ale i poučí, kterak trpký a pln boje byl život statečných předků našich, od nichž tak mnohému měli bychom se učiti. Povídky ozdobeny jsou mnohými illustracemi a cena jejich je levná; sešit 15 kr. Ve vydání se pokračuje.

»**V pokladnici mládeže**« u téhož nakladatele pro žákovské knihovny vyšly ve sv. 92. od Jos. Brinara dvě povídky »Lov medvěda« a »Výrova hostina«. Ve svazku 94. pak třetí díl: »Návštěvou v dílnách« od F. Hyšmana a Ant. Mojžíše. Doporučujeme.

Mimo to nutno upozorniti naše čtenáře na »Ludmilu«, sbírku četby zábavné vydávané p. Kotrbou za redakce J. Paulyho; svazek 5. podává od Vlasty Pittnerové zajímavou črtu »Došla štěstí«, svazek 6. Pak od F. J. Čečetky »Srdce lidská«. Oba svazky obsahem velice poučným a poutavým zajisté dojdou rozšíření, kterého zasluhují. *Boh. Jiráček.*

Drobné literární a jiné důležité zprávy a úvahy.

Adolf Harnack. Čeští pokrokáři vidí patrně pokrok v tom, když mohou křesťanskému náboženství nějak uškoditi. Nákladem radikálně-pokrokové »Samostatnosti« vydány již »Zápisky« Smetanovy a »přednášky« Delitschovy a nyní následovati mají Harnackovy »Dějiny dogmatu« (překlad spisu »Grundriss der Dogmengeschichte«). »Samostatnost« (16. září) ohlašuje vydání Harnackovy knihy bombastickým chvalozpěvem, pod nějž podepsal se p. Arne Novák. Z tohoto chvalozpěvu uvedeme několik ukázek: Pan A. Novák píše: »R. 1888 bylo všecko protestantské křesťanstvo v sev. Německu hluboce pobouřeno a nesmiřitelně uraženo. Pastoři na kazatelnách, evang. redaktoři v časopisech, superintendenti v theol. revuích poděšeni strašnou zvěstí: Ad. Harnack, autor nebezpečného díla »Lehrbuch der Dogmengeschichte«, měl se státi profesorem university berlínské. Rozčílení strážcové Sionu zděšeně pobíhali po hradě božím, jejich žurnalisté troubili do strašných svých pozounů, jako by se blížila chvíle posledního soudu. (Tak se ohlašuje »vědecké« dílo!) . . . Vlastním obsahem životního díla Harnakova jest řešení církevně historické otázky po vzniku církve, jak vyvinula se z kázaní evangelia katolická organisace a katol. státní církev ve 2. a 3. století. Harnack je evolucionistou ve smyslu historickém a filosofickém: ví, že nikdy tak dobře nepozná se bytí (das Sein) jako tehdy, když studujeme jeho vznikání (das Werden), ví, že křesťanství jest živoucí organismus, který ovládán jest všeobecnými zákony biologickými. K jednomu z nich vrací se stále, k zákonu přizpůsobování se (die Anpassung). Co jest tedy podstata křesťanství? Jest to poselství socialní obrody, jako směr mravního života, jako direktiva jednající vůle atd.« — Harnack se všemi předchůdci svými i se svými následovníky podstatu křesťanství nechápe nebo spíše chápati nechce a káže nasládlý humanismus, který o náboženství nadpřirozeném nechce nic věděti a který se pro svou »neškodnost« (pohodlnost) nynějšímu pokolení tolik líbí. Více o těchto »humanistických« (a racionalistických) snahách podává se v tomto časopise ve článku »Až k Harnackovi«. *L. † a.*

Črty z katolického života na Rusi. Katolíci v celém vlastním Rusku (totiž kromě Polsky, Litvy a t. zv. jihozápadního kraje) sloučeni jsou v jedinou ohromnou arcidiecési, kterouž spravuje mohylevský arcibiskup, jenž maje stálou residenci v Petrohradě, nazýván officielně zároveň metropolitou všech římsko-katolických kostelů ruské imperie. Jedinou výjimku činí *diecése Saratovská* jináče teres polská, mající zvláštního katolického biskupa se sídlem v povolžském gubernialním městě Saratově, k jehož diecési je přivtělen též celý Kavkaz, čítající nyní na prostoře 8.500□ mil asi deset milionů obyvatelů. Uváží-li se nezměrná rozsáhlost těchto diecésí, skrovný počet kostelů a ještě skrovnější počet kněží k jich obsluze, bude zřejmo, s jakými těžkostmi spojena jest jejich správa a kterak tím trpí duševní zájmy katolíků. Tím radostněji vítá každý upřímný syn církve úsilovné snahy o stálý vzrůst katolických svatyň na Rusi za posledních let a vůbec horlivou péči nových pastýřů o duchovní potřeby duší jejich správě svěřených. Takovým pa-

stýřem jest i nynější saratovský biskup baron *Edvard Ropp*, (nástupce před 2 léty na odpočinutí daného a bohužel nevelmi dbalého biskupa Ant. Zerra), jenž vydal se letos na dalekou visitační cestu po Kavkazu. Uvážíme-li, že kavkazští katolíci celých 300 let neviděli ve svém středu katolického biskupa, tedy sluší nazvati visitaci nynějšího pastýře událostí významu historického. Biskup přijel po Volze do Astrachaně a odtud Kaspickým mořem do Baku, pověstného svými bohatými naftovými zřídly. V Baku zřízena byla před třemi léty katolická osada, která však nemá kostela; má proň zakoupenou rozsáhlou prostoru s vystavenou při ní farou, v níž se zatím konají služby Boží. Pobyv zde dva dni, posvětil biskup základní kámen příštího chrámu a odejel do Tiflisu, hlavního města Kavkazu. V Tiflisu jest mnoho dřevních křesťanských památek, neboť již v prvních věcích po Kr. P. přišli sem hlasatelé evangelia; v IV. stol. působila zde svatá Mina, pro své práce nazvané rovnoapoštolskou. V VII. stol. měli zde Gruzéni již písmo sv. přeložené do jejich jazyku a vlastní liturgii. Do křižáckých válek byl to kraj úplně křesťanský, trvající v jednotě s Římem. V XVI. a XVII. stol. rozšířil se zde kult latinský tak, že sedm tamních biskupů obdrželo postoupně nominaci od papežů z Říma a z Avignonu. Jesuité, Dominikáni, kapucíni, po výtce misionáři, měli zde tehdáž své kláštery. Později nastaly pro Gruzii těžké časy: začaly se vpády Turků a Peršanů, chrámy a kláštery bořeny, křesťanské obyvatelstvo povražděno neb odvedeno do otroctví, čímž církev velice utrpěla. Když ruské voje před sto léty poprve zaujaly Kavkaz, zbylo tu pouze několik katolických mnichů — františkánů. Nicméně zachoval se latinský ritus u Gruzínů částečně podnes, a proto nabyl nynější příjezd katolického biskupa tím většího významu. Na nádraží čekali biskupa četní osadníci, z nichž Poláci uvítali ho řečí polskou, Gruzíni však ruskou. Dokud Rusko neopanovalo zdejší kraj, bylo vzdělání tehdejších obyvatelů velmi omezené. Ruská vláda založila tu záhy gymnasium a pro povzbuzení platila gruzinským rodičům výlohy za vyučování; nicméně bylo z počátku třeba nutiti rodiče k školní návštěvě dětí. Nyní se názory změnily, a gymnasia jsou gruzinskou mládeží přeplněna. Četná intelligence, vyšlá z ruských škol, užívá teď namnoze i v domácím kruhu ruského jazyka a tudíž pochopitelno, proč byl katolický biskup uvítán Gruzíny a odvětil jim též jazykem ruským. V Tiflisu jsou dvě katolické osady: gruzínsko-arménská, mající malý, starodávný kostelíček a polská, těšící se nové a dosti okázalé svatyni. Biskup zavítal nejdříve do starobylého gruzinského kostela, jehož osada trvá již několik století; zde celé tři dni konána bohoslužba a udílena svátost biřmování. Mezi gruzínskými katolíky vynikají zvláštní péčí o zájmy církve milioonáři bratři Zubalové, majetníci bohatých naftových zřídel. Jeden z nich, Štěpán Zubalov, vystavěl vlastním nákladem za 200.000 rublů krásný nový chrám v Batumu, černomořském přístavu v jihozápadním cípu Kavkazu, k jehož konsekraci se biskup odtud vypravil. Vrátiv se po vojensko-gruzinské silnici do Tiflisu, celebroval v polském chrámu a vykonal revisi obou katolických osad. Mimo jiné bylo mu zde řešiti spornou záležitost arméno-gruzinskou. Gruzínský kostel vládne totiž fondem šedesátitisíců rublů, z jehož úroků se kryjí vydaje na chrám a farní školu. Ačkoli jest tu sjednocených arménů-katolíků nemnoho, snaží se nicméně arménské duchovenstvo soustřediti správu nad kostelem i celou osadou ve svých rukou, o čemž stará se úsilovně u vlády duchovní i světské. Biskup rozhodl dle práva a spravedlnosti a provázen žehnáním diecesanů, odejel do Vladikavkazu, navštíviv cestou znamenitý Kazbek, kdež vystoupl až na ledník Davdarak, jejž po úzké klikaté stezce lze dostihnouti jen na vycvičeném horském koni. U ledníka jest chýžina pro turisty, v níž místní inženýři-Poláci dali připraviti oběd pro tak vzácného hosta. V Baltě poslední poštovní stanici před Vladikavkazem uvítala biskupa deputace vladikavkazských katolíků s chlebem a solí. Ve Vladikavkazu ubytoval se biskup ve škole pro chudou mládež, vystavené nákladem inženýra Kerbedzie a vzorně vedené knězem Warpadziánskim. Zde meškal tři dni, pracuje s místními kněžími jako prostý kaplan od rána do večera: zpovídal osadníky i posádkou zde bytující katolické vojíny, připravoval je k svátosti biřmování, několikráte kázal a vyučoval. Bylo mu též vyslechnouti různé stesky, zejména katolických rodičů, jichž děti se učí v tifliských školách a nemají dosud katechety, tak že nebývají ani náležitě připraveny k první sv. zpovědi a sv. přijímání. Tito katoličtí žáci v tifliských gymnasií dostanou zajisté v brzce prefekta, aby jim vštěpoval zásady náboženské. Vůbec vzpružil a utužil zde po celém Kavkazu příjezd biskupa ducha víry a pobožnosti a zůstavil po sobě trvalou památku. Po svém návratu do Saratova nezůstane však biskup Ropp asi dlouho v dosavadní diecési, neboť dle posledních zpráv z Říma zaujme biskupský stolec ve Vilně na Litvě. Nominace ta stala se ještě za Leona XIII. a jenom smrt velikého papeže odročila definitivní nastolení. Jeho nástupcem stane se dle týchž hodnověrných zpráv učený biskup František Albín

Symon, druhdy na slovo vzatý rektor petrohradské akademie, jenž upadnuv v nemilost u ruské vlády, byl několik let internován v Oděse, potom meškal delší čas v Římě a nyní vrátil se rehabilitovaný zpět do Oděsy, vyčkávaje tam potvrzení vyšší vlády v novém úřadě. — Jak ze všeho patrno, nastávají pro katolickou církev v Rusku klidnější časy. *Karel Jindřich.*

Katolická církev v Rusku. V ruské veleříši včetně se Sibíří (výjimkou království Polského, majícího zvláštní jurisdikci) jest nyní asi 800 katolických svatyň, počítaje v to i různé kaple a kostely filiální. Jsou ve správě mohylevského arcibiskupa a spolu všeruského metropolity v Petrohradě a čtyř biskupů: vilenského s residencí ve Vilně, telševského s residencí v Kovně, rusko-žitomirského s residencí v Žitomíru a terespolského s residencí v Saratově. Mohylevskému arcibiskupství jsou přiděleny suffraganie polocka a livlandská, jakož i dosud neosazená diecése minská. Na vydržování všech katolických institucí vyměřena ministeriem vnitra více než skrovná suma 632.389 rublů, která rozvržena následovně:

Gubernie	Chrámů farních	Filiálních	Výdaj
Mohylevská	18	14	7.782 rublů
Vitebská	35	44	24.685 »
Minská	22	15	10.951 »
Vilenská	53	81	40.787 »
Rovenská	72	104	51.326 »
Grodnenská	31	50	29.444 »
Kyjevská	23	28	20.332 »
Volyňská	38	44	22.699 »
Podolská	38	49	24.811 »

Z četných klášterů zbylo v západních guberniích pouze 9; ostatní za různých dob buď zavřeny a zpustly anebo užívány k účelům státním. Uniatské kostely vzaty a předělány do posledního na církve pravoslavné; většina jich zachovala dosud svůj zevnější katolický ráz, uvnitř stopy oltářů, kůry, kazatelny. Z dotčených 9 klášterů mají 1 benediktinky ve Vilně, 1 dominikánky ve vitebské gub., 1 bernardinky v Zaslavi (Volyň), františkáni a brigidky po 1 v Grodně, 1 bernardinky v Slonimi a konečně bernardinky, benediktinky a kateřinky po 1 v kovenské gubernii. Roční dotace na tyto kláštery obnáší 20.440 rublů. Seminářům udílí vláda: mohylevskému 21.000 rublů, vilenskému 8.765 rublů, telševskému 7.500 rublů a žitomirskému 6.550 rublů. Na duchovní akademii v Petrohradě vydává se 45.000 rublů (má asi 60 posluchačů). Mohylevský arcibiskup a metropolita má ročně 6.610 rublů, biskup vilenský 5.475 rublů, telševský 5.475 rublů, terespolský 4.480 rublů; sufraganové telševský, rusko-žitomirský a terespolský mají po 2.000 rub. Konsistořím vláda vydává: mohylevské 8.138 rublů, vilenské 5.297 rublů, telševské 4.800 rublů, žitomirské 3.870 rublů, saratevské 2.500 rublů, římsko-katolická kolej v Petrohradě dostáva 23.347 rublů, kancelář metropolity 2.385 rubl., metropolitní kapitola 9.700 rublů. Výdaje na záležitosti spojené s ústřední správou katolické církve činí 100.407 rublů. Výdaje na jednotlivé kostely, nacházející se v ně hranic západních gubernií páčí se od 85 rublů (v gubernii stavropolské) do 1.900 rublů (v gub. irkutské) ročně. Počet katolíků ve vlastním Rusku jest asi 7,000.000, s královstvím Polským přes 15 mil. (kromě vojska, které má zvláštní okruhové kaplany). Přes tyto skrovné prostředky udílené ze zabraných církevních statků a kapitálů vzrůstá počet katolických svatyň při naléhavé duchovní potřebě katolíků, rozptýlených po celé říši, neustále. Kostely ty staví se, ovšem dík horlivosti duchovních správců, hlavně ze vdových grošů samých osadníků, při čemž dříve nutno vymoci si pokaždé u vlády dovolení na sbírky obyčejně přesně vytknuté a omezené.

Z takových sbírek zbudován *v Moskvě* před padesáti lety krásný chrám sv. Petra a Pavla, a začata před čtyřmi roky stavba druhého velkolepého gotického chrámu Neposkvrněného početí Panny Marie, jenž jest nyní již pod střechou. — Stavba nového krásného chrámu *v Oděse* pokračuje sice volně, ale sbírky řízené tamním farářem, čest. kanovníkem Hartmanem, konají se neúnavně. Výlohy rozpočteny na 180.000 rublů, dosud sebráno asi 70.000 rublů. Na konci dubna zavítal *do Kijeva* na své visitační cestě výtečný biskup rusko-žitomirský Karel Niedzialkowski, celebroval tam v neděli v kostele sv. Alexandra mši sv., udělil svátost sv. biřmování četné mládeži i starším obyvatelům, pomohl tam zříditi katolický spolek dobročinný a prohlížel si s místním duchovenstvem stavbu nového chrámu sv. Mikuláše, která bude státi asi 350.000 rublů. Z Kijeva odejel do železniční stanice města *Pastovo,* kde taktéž světil základy nového kostela. — Také *v Taškentu,* kde služby Boží konány dosud v najatém domě, bude se bohdá

v brzce vznášeti svatyně katolická, dík přičinlivosti nedávno sem přibylého horlivého kněze Justina Pranojtise, druhdy profesora hebrejštiny, církevního zpěvu a liturgiky v petrohradské duchovní akademii. — V Theodosii, v Krymu, slavil v dubnu své druhotiny tamní farář *Řehoř Saparov*. Jubilant jest Armén a vzdělával se v ústavu sv. Lazara v Benátkách. Z lásky k Polákům naučil se polskému jazyku a horlivě se zasazuje o polský chrámový zpěv. V černomořském lázeňském městě *Jaltě* vystavěl pěkný katolický kostel a založil tam katolický dobročinný spolek. Pravý to pastýř svěřeného mu stáda. — *Ve Wilně* restauruje se přičiněním tamního faráře Františka Zawodského překrásná starožitná svatyně sv. Petra a Pavla na Antokolu. Následkem císařského manifestu vydaného 26. února t. r., v němž mimo jiné kladen důraz, aby křesťané nepravoslavní nebyli nadále omezováni ve svých náboženských výkonech, konáno letos procesí o slavnosti Vzkříšení Páně (po 40 letech) z Antokolského chrámu dle starodávného obyčeje opět kolem kostela a nikoli uvnitř. Sluší dodati, že vznešená slavnost Vzkříšení Páně koná se u ruských katolíků obyčejně o půlnoci, jako v církvi pravoslavné, kterýžto obyčej zdá se mi přiměřenější než různodobá oslava Vzkříšení Páně za dne u nás. V Moskvě průvod s Nejsvětějším obchází za hlaholu zvonů a velebného zpěvu všeho lidu třikráte kolem uvnitř skvělé vyzdobeného a osvětleného chrámu, což působí dojem zvláště velkolepý. — I v dalekém *Charbinu*, na samých čínských hranicích, bude vystavěn katolický kostel, jehož základy chystal se na své visitační cestě posvětiti osobně — bohužel předčasně zemřelý — metropolita Boleslav Klopotowski. *Karel Jindřich.*

Rusínské zprávy. Dr. M. Kocjubinskij a M. Čerňavskij zamýšlí vydávati nový ukrajinský almanach. V provolání, zaslaném čelným spisovatelům rusínským, uvádějí potřebu i program tohoto nového podniku. V posledním čase, tak dovozují, stal se literární ruch v Ukrajině živějším. O tom svědčí vzrůst literární produkce a zvýšená cena příslušných prací i jich rozšíření netoliko mezi lidem, nybrž i mezi intelligencí. Jak ruský, tak evropský tisk obírá se novými spisy rusínskými a vytýká jejich pokrok. Za sto let svého trvání nová literatura rusínská vybírala látku svoji převážně z venkovského lidu. Intelligence, byvši vychována evropskou literaturou, právem se dožaduje, aby obor látek zpracovaných se rozšířil i na ostatní obory života, aby všímal si též otázek filosofických, socialních, psychologických, historických a jiných. Ani ethnografické zvláštnosti nebyly dosud úplně oceněny a sebrány. Nový almanach chce tomu nedostatku pomoci a bude uveřejňovati básně, povídky, dramatické práce, jakož i vědecké příspěvky. Čistý zisk jest věnován na ceny za nejlepší literární práce. — Též v Oděse bude vydáván nový rusínský almanach, jejž bude redigovati dr. Dr. J. M. Lucenko. V zásadě odůvodňuje tento nový podnik podobně jako hořejší. Ruská literatura všímá si pečlivě rusínského písemnictví, ale dosud nebylo dostatečného výběru, a to z příčiny, že podobných publikací se v Rusku vydává poměrně málo, k pracím v Haliči vydaným pak kritika a překladatelé nemohou míti zřetel, ježto nejsou přístupny; ruská censura nepropustí ze zásady rusínských časopisů a spisů v Haliči vydávaných. Nová sbírka chce v té věci učiniti nápravu a žádá, aby haličtí spisovatelé zasílali svoje rukopisy úhledně psané redakci nového sborníku, která je předloží ruské censuře; ta sice některé věci snad škrtne, ale v celku přece dá povolení, aby byly tyto spisy vytištěny. — Svobodná ruská universita studií socialních v Paříži požádala prof. M. Hruševského, aby v letní době přednášel o dějinách ukrajinského národa Látka byla rozdělena na 18 přednášek, a stručnými rysy nastínil prof. Hruševskij hlavní periody národního života i literatury rusínské až do obrození v 19. století. Při tom obrátil hlavní zřetel na socialní vývoj, zvláště co se týče nové doby. Různorodé, ač nečetné posluchačstvo súčastnilo se kursu pilně a se zájmem. Jeden z čelnějších nakladatelů pařížských vyžádal si dovolení vydati tyto přednášky svým nákladem ještě tohoto roku. Následkem tohoto úspěchu požádali ruští studenti, v Berlíně dlící, téhož profesora o přednášku o tomto předmětě, k níž se tam shromáždilo velmi četné posluchačstvo. Po přednášce rozpoutala se živá debata; ruská mládež studující dala na jevo slušné vědomosti o rusínských národních snahách. Před tím konal týž profesor podobné přednášky v Londýně. Tím způsobem navázány byly s Francií a Anglií četné literární styky, které budou míti zajisté trvalý úspěch v budoucnosti. Profesoři pařížské školy východních žijících jazyků, k nimž se počítají i slovanské, prohlásili, že jsou ochotni při výkladu o ruském jazyku přidati též semestr k výkladům o řeči rusínské. — Letošní londýnské »The Athenaeum« přineslo přehlednou a poučnou stať o Ukrajině a o rusínské literatuře, seznamujíc tak anglický učený svět s touto popelkou mezi slovanskými národy. Mezi básníky uvádí Kotljarevského, Ševčenka, Kulyše, Rudanského, Fedkoviče,

Franka a Krimského, z pěstitelů krásné prosy Storoženka, Voučoka, Barvinka, Koniského a Hrinčenka. Charaktery těchto pracovníků jsou podány celkem správně, ač ovšem poněkud neúplně a všeobecně, jak ani při rozměru, studie neznámého ale vynikajícího anglického slavisty se rozumí samo sebou. Autor dává tu na jevo nemalé sympathie k národnímu ruchu ukrajinskému. Některé ukázky byly podány též ze spisů Ševčenkových. — Moskevské Rumjancijské museum bude vydávati ethnografické album národů v Rusku žijících; do prvního sešitu kromě Velko- a Bělorusů zahrnuti jsou i Malorusové. — A. Chojnackij, nakladatel četných rusínských knih, ohlásil souborné vydání spisů dr. Ivana Franka, který náleží mezi nejpilnější a nejnadanější spisovatele rusínské. Celá sbírka bude obsahovati 12 svazků, z nichž 10 jest věnováno belletrii, 2 pak vědeckým pracím. Polovice svazků vyjde ještě tohoto roku, ostatní ponechány jsou na příští rok. V této sbírce bude znova uveřejněna řada prací dříve vydaných, avšak též nových nebo přepracovaných, takže bude možno ji ceniti jako znamenitý příspěvek literární. —

Fr. II. Žundálek.

Z Norska. Norské časopisy rozepsaly se v poslední době o katolické církvi v Norvéžsku, z nichž v krátkosti vyjímáme: V posledních 50 letech byly založeny v Kristianii dvě katolické farnosti s farami, školami, síní pro schůze, jakož i veliká nemocnice, řízená Bratry sv. Josefa s klášterem a noviciátem. Před krátkým časem byla založena druhá farnost v Drontheimu. V Bergen, starožitném to hansovním městě, byla vystavěna při kostele sv. Pavla nádherná nemocnice, jež zároveň slouží za mateřinec s noviciatem kongregace Bratří křesťanské lásky. Dále jsou velmi pěkné farnosti (farní osady) s krásnými chrámy Páně, nemocnicemi a školami ve Fredrikstadu, Drammen, Fjorsgrundu, Fredrikshaltu, Christiansandu, Stavangeru, Harstadu, Tromsö, Hamerfestu a Altenu. Počet katolíků v posledních desíti letech se zdvojnásobnil a skoro všichni jsou bývalí protestanté. Není snad žádné země na světě, kde by se katol. církev těšila větši svobodě než v Norsku. V Christianii ku př. mají Bratří křesťanské lásky bezplatnou — volnou — jízdu na tramwayích a veškeré lodní společnosti poskytují jim lodní lístky za poloviční cenu a často docela zdarma. Katoličtí kněží jsou všude v uctivosti a Nejsv. Svátost se může k nemocnému nositi v kteroukoli hodinu denní. O Božím Těle kráčí procesí ulicemi hlavního města, protestanté okrašlují s katolíky oltáře, policie v parádě doprovází procesí a protestanté s katolíky závodí o ozdobování domů a ulic ku cti Nejsv. Svátosti Oltářní. Biskup (apošt. vikář) ustanovuje si své kněze, zakládá ústavy, kostely, školy atd., aniž by se mu do toho stát míchal. Pouze knihy, mající biskupské schválení, mají u věřících důvěru. Z kostelů se tam neplatí žádné daně, z nemocnic jen nepatrné nebo žádné. Též zákon na spalování mrtvol byl na žádost biskupovu, ač již odhlasován, (r. 1896 v »stortingu«) zrušen, tím že se některé věci v textu opravily. Až do roku 1814 nesměl v Norsku bydliti žádný katolík a katol. kněz, jenž by se tam opovážil, byl k smrti odsouzen. Teprve dne 7. června 1842 za příčinou křtu syna francouzského konsula dostal katolický kněz od krále švédského a norského dovolení, že směl v Kristianii mši sv. sloužiti. Následujícího roku bylo onomu knězi dovoleno, aby zůstal a měl bohoslužbu pro těch několik katolíků, kteříž se tam zdržovali a skoro samí Němci byli. Roku 1856 byl opět první katolický kostel otevřen, roku 1869 byla v Norsku zařízena prefektura a r. 1892 apoštolský vikariat a o rok později, při vydání nových zá konů, stal se vikariat tento úplně samostatným a veškerého státního poručnictví prostým. *Josef Šeřík Vilinský.*

Z přednášky prof. Drtiny. V jedné přednášce (letos v Přelouči) pravil dr. Drtina mimo jiné toto: »Postupem času (k středověku) povaha prvního křesťanství podstatně se změnila. Církev jest vším. Jen skrze církev je možno dojíti spasení a kněží svátostmi sprostředkují věřícím vykoupení Kristova. Jako dříve život mravný, účinné lásce k bližnímu věnovaný, byl tím pravým sloužením Bohu, tak nyní vykonávání církevních obřadů, přijímání svátostí, slyšení mše sv. atd. zajišťuje křesťanům nebe. Kněží jménem Božím ovládají svět, bez nich křesťan nemůže být spasen. Svrchovaná láska k Bohu a bližnímu stává se prázdným slovem, rovnost všech lidí pouhou vidinou. Na jedné straně šlechta a hierarchie, na druhé nevolnictví a ujařmění lidu. Národové evropští žili spolu v neustálé nenávisti, trvalém boji; víra Kristova šířena mečem a krveproléváním naproti nevěrcům jako naproti kacířům. Náboženství stalo se činitelem politickým. Peníze nabyly moci i v životě náboženském.« — To z řeči prof. Drtiny uvádí protestantský časopis »Betanie« (č. 13.) a k tomu připojuje následující poznámku: »Těšíme se z takového poznání p. profesora. Kéž by dle něho vrátil se ke Kristu sám!« — Kterak to (tážeme se opět my), že prof. Drtina, znaje povahu prvotního křesťanství, dle »Betanie« dosud nevrátil se ke Kristu? Či snad poznané pravdě odpírá? To by

ovšem nebylo charakterní. — A co jest to: »vrátit se ku Kristu?« Dle »Betanie« (a protestantských listů vůbec) znamená to: vystoupit z katol. církve a státi se protestantem. Ten smysl má ta zbožná fráze u protestantů. Avšak »Drtinové« nejspíš srovnávají slova a skutky na straně privilegovaného biblického křesťanství a vidí tam Německo po zuby ozbrojené na postrach světu, vidí kramářskou, válčící Anglii a pod. — a proto se jim ke »Kristu« nechce. — Avšak i prof. Drtina chybuje, když obřady a posvěcující prostředky (— neníliž i modlitba obřadem? —) prohlašuje za něco zbytečného a když praví, že život ctnostný a láska k bližnímu nebyly ve středoveku pěstovány. Na odplatu věčnou ukazují také apoštolové i nynější protestanté věřící. A nenávist mezi národy posud je. Tedy pravíme: méně kritiky a více snahy po životě křesťanském. *S. ✝ n.*

Ze slovanského světa. *(Padesáté výročí literárního působení A. N. Pypina. — 25. výročí smrti V. A. Slěpcova. — Slovanská encyklopedie. — Počet vydaných knih v Petrohradě. — Matice polská. — Spolek polských žurnalistů ve Lvově. — Drobné literární zprávy. — Slovanské hroby.)* — Rusové nemají se svými velikými muži štěstí. Málokterý z nich dočkal se věku Virchova, Niklišičova, Mommsenova. Ruští vědátoři odcházejí brzy ze světa, zanechávajíce po sobě obyčejně jen památku o svém nadání a velmi málo plodů svého ducha. V tomto všeobecném pravidle činí výjimku *Alexandr Nikolajevič Pypin*, jenž slavil letos 7. května (dle st. kal.) padesátileté jubileum svého literárního působení a zároveň 70. narozeniny. Před nekolika lety byl ještě bez místa, bez titulu, nyní jest universitním profesorem a členem carské akademie věd v Petrohradě. Vydal celou řadu historicko-literárních kritických spisů, z nichž nejvíce vynikající jsou: »Istorija russkoj etnografii» (4 sv.), »Istorija russkoj literatury« (4 sv.) a »Obzor istorii slavjanskih literatur«. Prvé vydání tohoto díla vyšlo 1865, druhé 1881 a třetí se nyní připravuje. Ve všech jeho spisech jeví se Pypinu vrozený vědecký takt, jenž všecka tvrzení opírá o vědecké výzkumy v oboru národnosti a dějin. Pypin nikde nic neidealisuje a také ničím aristokraticky nepohrdá. Jako slavista bojuje ve svých spisech proti mystickému vyvyšování všeho slovanského a proti porušťovatelům, kteří chtějí zničiti Polsku, kteří upírají existenci maloruské národnosti, nebo mluví o »bělohradské gubernii« a »nevděčnosti Bulharů«. — Letos uplynulo 25 let, co zemřel ruský spisovatel *V. A. Slěpcov* (nar. 17. července 1836). Slěpcov náleží k těm spisovatelům a lidem, kteří mají nejen v životě, ale i po smrti vždy jen »smůlu«. Ať začal co začal, nic se mu nezdařilo. Za svého života pořádal Slěpcov přednášky pro ženy, zakládal spolky ku zlepšení existence vzdělaného proletariátu, zakládal divadelní kroužky atd. Na vše to vynaložil všechny své síly, energii, čas, ale vše to nemělo úspěchu. Avšak to Slěpcova nezastrašilo, přese všechny překážky pokračoval vždy ve své sisifovské práci dále. Také jeho nadání spisovatelské se málo uznávalo, ačkoliv jeho větší dílo »Trudnoe vremja« jest dosti zajímavým. Po smrti Slěpcova naň ruské obecenstvo úplně zapomnělo. Sebrané jeho spisy šly špatně na odbyt; kritika se o nich skoro ani nezmínila. Letos, kdy uplynulo 25 let po jeho smrti, napsalo se jen několik povrchních essayí o jeho působení, ze kterých vysvítá, že Slěpcov ani dnes ještě není pochopen. »Kdosi se vyjádřil,« — píše »Russkaja Mysl« v dubnovém svazku — »že u nás ani chváliti neumějí; začne-li kdo podkuřovati svému idolu, podkuřuje tak horlivě, že idolu vletí na hlavu kaditelnice i s kadidlem.« Obětí podobného podkuřování byl letos také Slěpcov. L. N. Tolstoj nazval Slěpcova a Čechova nejlepšími po Gogolovi humoristy v ruském písemnictví. Kdo četl Slěpcovou »Spěvku«, Mrtvoe tělo«, »Svinju« zajisté bude souhlasiti se slovy Tolstého. Letos vyšlo úplné vydání spisů Slěpcova, která jistě najdou pochopení u čtenářů a tím se křivda Slěpcovi za života i po smrti učiněná odstraní. — V akademii věd v Petrohradě od 23.—28. dubna měl své porady sjezd slavistů. V těchto poradách bylo usneseno, že všeobecný sjezd slávistů bude v září 1904 v Petrohradě. Sekce sjezdu budou: 1. pro jazyk 2. národopis. 3. literaturu, 4. historii, 5. archeologii, 6. právo, 7. všeobecné otázky. Sjezd slavistů pestará se také o *vydání slovanské encyklopedie* — naučného slovníku slovanského. Podle návrhu akademika A. Šachmatova slovanská encyklopedie by podávala vědomosti o slovanských jazycích, z minulosti a přítomnosti, o slovanských literaturách a umění, kulturních dějinách a národopisu. Mimo to bude obsahovati i některé jiné obory slavistice příbuzné, na př. všeobecný náčrtek fysiologii zvuků, studie v oboru lexikologie národů se Slovany sousedících. Slovanská encyklopedie má být obšírná jako jest obšírný slovanský svět, složitá jako jsou složity dějiny slovanského plemene. Encyklopedie vydá se v ruském jazyku. — Za půl roku (od 1. ledna do 1. července) minulého roku vydáno v Petrohradě veliké číslo knih. Pod 1699 názvy 7,572.220 výtisků. Dodati třeba, že Petrohrad co se týče tiskových poměrů stojí v Rusku na prvém místě. Z tohoto počtu knih

vyšlo: belletristických v 1,977.911 výt. (Na vydání Gogola připadá 1,070.100 výt.) Výtisků pro národ vyšlo 118.200. Vědecké knihy vyšly v 3,348.142 výt. Knihy pro obecné školy vyšly v 1,633.993, výt. Miscellanea: pod 438 názvy v 1,236.167 výt. — »*Macierz polska*« vydala v minulém roce 4 nová díla obsahující 62 tiskarchů. Jedna práce podává poučení o hospodářství, jedna kniha obsahuje životopis Konopnické a mimo to vydala 5000 výt. Mickiewiczových dopisů. Celkem vytisknuto během loňského roku 26.000 exemplářů a prodalo se 32.196 knih, o 12.604 více nežli v předcházejícím roce. Výkonný výbor s energickým předsedou drem Finklem v čele přistupuje nyní k novému opravenému vydání »Encyklopedie«, jejíž prvý náklad o 5000 výt. jest zcela vyprodán. — *Spolek polských žurnalistů ve Lvově* slavil 10. května své 10leté jubileum. Byl založen r. 1893 od nejmladších polských žurnalistů E. Kolbuszowského a Br. Laskownického. Polské obecenstvo brzy poznalo jeho důležitost a nyní má spolek již 170.000 K jmění, takže podporuje nyní vdovy a sirotky po zemřelých novinářích. V čele spolku stojí nyní Adam Krechowski, kolem něhož se skupilo 63 polských novinářů. — Jak »Blgarska Sbirka« oznamuje, píše Maxim Gorkij nové drama, jehož sujet vzat ze života ruských židů: název jeho bude »Žid«. — Sienkiewicz píše román ze života polského hrdiny Jana III., Sobieského; po té prý bude psáti román, v němž hlavním hrdinou bude Napoleon. — Jak dubrownický »Srdj« oznamuje, vyšla na Cetinji nová báseň knížete Nikoly pod názvem: »Na ponóci od N. 1., Cetinje, k. c. državna štamparija.« — 20. dubna zemřel v Bruselu *Henryk Merzbach*, nadaný polský básník, publicist a dopisovatel varšavských časopisů. Narodil se roku 1837 ve Varšavě, kde též vystudoval. Když prohloubil svá studia také na cizích universitách, usadil se v Bruselu, kde brzy zaujal důležité stanovisko socialní jako neúmorný pracovník na poli humanitárně-filantropickém; jsa majetníkem nakladatelské firmy C. Mouquardt, nezanedbával zesnulý též polského písemnictví; rychle za sebou vydal své básnické sbírky: »Z wiosny«, »Z jesieni« a práce v próse jako: »Joachim Zelewel« a j. Mimo to uveřejňoval stále v »Kurieru Warszawském« pod pseudonymem Agrikoly veršované »Listy z Belgie«. Vedle literární práce zúčastňoval se zesnulý všech prací na poli socialním, zvláště velmi horlivě působil jako tajemník ligy antialkoholní. — 2. května zemřel *Ludwik Jenike*. Poláci v něm ztrácejí vzácného vlastence a »Tygodnik illustrovany« svého duševního otce. Redaktorem »Tyg. illustr.« byl 30 let a povznesl jej tak, že jest tento list nyní nejčtenějším a nejvíc rozšířeným polským belletristickým listem. Jenike v polské literatuře nevynikl žádným velikým původním dílem. Za mladých let napsal sice něco veršů, ale ty jsou bezvýznamné; nejvíce vynikl jako zručný překladatel německých básníků, hlavně Goethe-a. — Ve Strzalkách (okr. Bobrecki) zemřela nedávno *Zofia z Mrozowickich Rudnicka*, polská spisovatelka a veliká dobroditelka vesnického lidu. Nar. se 1823 v Sokolovce. V 26. roce se vdala za zemana Theod. Rudnického. V prázdných chvílích zaměstnávala se Rudnicka, výborná to pozorovatelka a znatelka lidských srdcí a duší, literaturou. Její povídky a novelly uveřejňoval »Tydzien« a jiné listy. Sebrané spisy vyšly ve sbírce pod názvem »Z życia a prawdy«. Nejpopulárnější povídkou jest »Miłość i wola«, která se svého času četla s velikým zájmem. Nejlépe se jí dařily povídky ze života rusínského lidu. V pozdějších letech psala Rudnicka spisy pro mládež a na tomto poli dosáhla nejvíce úspěchu. V tomto oboru vynikla spisem: »Opowiadania Białej Babei«, sbírkou to populárních historických povídek. Řada jejich prací vyšla v překladu ruském, švédském a českém. Jedna její práce, na kterou zesnulá nejvíce kladla váhu, zůstala nedokončena. Smrt jí vyrazila péro z ruky. — 14. června zemřel po delší chorobě v chirurgickém ústavě dr. Solmana ve Varšavě dr. *Jan Karlowicz*, znamenitý filolog a folklorista polský, dlouholetý redaktor »Wisly«, spolupracovník »Slowníku jazyka polského«. Nar. se 28. května 1836, studoval ve Wilně, Moskvě, Paříži, Heidelbergu a Bruselu. Zprvu se věnoval studiu dějepisnému, ale pak se vší horlivostí se věnoval filologii a folkoristice; a na tomto poli získal si zásluh neocenitelných. Jako filolog byl Karlowicz hlavním iniciatorem a spolupracovníkem dosud vycházejícího »Slovníku polského«, pak ještě dvou slovníků: »Slownik gwar polskich« a »Slownik wyrazów obcego a mniej jasnega pochodzienia, używanych w jazyku polskim«. Rovněž velikých zásluh si získal Karlowicz o polskou folkloristiku; Karlowizc jest vlastně tvůrcem polského národopisu, jako redaktor »Wisly« uveřejnil v tomto časopise zajímavou studii pod názvem: Systematy ku pieśni ludu polskiego« a pak ještě celou řadu větších a menších prací. Samostatně vydal celou řadu rozprav, jako: »Don Karlos, králewicz hiszpański«, »O języku litewskiem«, »Próba charakterystyki szlachty polskiej«, »O żydzie niecznym tulaczu« atd. Poznamenati též dlužno, že byl zesnulý velikým milovníkem hudby, které též důkladně rozuměl. Byl virtuosem na vilončelo a autorem v jazyku francouzském

a anglickém oznámeného projektu nového psaní not Za své zásluhy byl již roku 1887 jmenován členem Krakovské akademie věd a umění. — V polovici června zemřel ve Stanislavově v 63. roce svého věku, profesor na tamnější reálce *Ostap Levickij*. Zesnulý náleží k nejstarším rusínským pracovníkům v 60. letech. Největší nadání jevil v žurnalistice a již jako universitní student byl spolupracovníkem »Dzieniku Polskiego«. Jako spolupracovník lvovského týdenníku »Monitor« pod pseudonymem dr. Turcied a Antianarchista uveřejnil mnoho satirických veršů, které byly nejednou konfiskovány. Největší slávu mu zjednala satiricko-humoristické poema: »Uciekiniery« napsané v 60. letech, ve kterém se vysmívá polským povstalcům, kteří v 63. roce se dali s velikým křikem a hlukem do vojny, avšak jakmile ucítili prach, s ještě větším křikem utíkali domů. Poláci prý celý náklad této básně koupili a pak zničili, takže jest již dávno bibliografickou vzácností. Jako básník psal Levickij malorusky, polsky a německy. — V květnu zemřel v Petrohradě mladý ruský nadaný básník *Petro Chvedorovič Porfirov*. Zesnulý narodil se r. 1870 v Petrohradě, kdež i studoval práva. Literárně začal pracovati v roce 1889. Své práce uveřejnil v těchto časopisech: »Životopisnoe Obozrěnie«, »Russkoe Bogatstvo«, »Niva«, »Sever«, »Žizn«. Původní práce Porfirova vyznačují se duchaplností a melodičností. Dle směru a harmoničnosti svých veršů náležel k básníkům Puškinovy školy. Vychovaný klasickými básníky v svých překladech velmi cenných, ukázal jemný umělecký vkus. Překlad Horatiových ód vyniká nade všechny jiné překlady. Původní poesie Porfirova nevyšla ještě ve zvláštní knize. Největší jeho práce je lyrické poema »Perša ljubov«. Ačkoliv se nadání zesnulého ještě nebylo úplně rozvilo, přec z toho, co podal, patrno, že ruská poesie v něm ztratila velice nadaného básníka. — Na začátku května zemřel v Neapoli známý ruský literát *Konstatin Michajlovič Stanjukovič*. Narodil se v roce 1884 jako syn admirála; svou kariéru také začal v námořnické službě, ale ruch v 60. letech jej zaujal tak, že r. 1864 se zřekl námořnické služby a stal se vesnickým učitelem. Po roce se odebral do Petrohradu, kde se živil částečně privátním vyučováním, částečně literární prací. Literárně pracovati začal záhy, již jako 17letý jinoch. Nejlepší jeho práce však pocházejí teprve ze 70. let, uveřejněné v »Dělu«. Jako feuilletonist byl spolupracovníkem listů »Molva«, »Porjadok«, »Novosti«. V r. 1885 byl list »Dělo« vládou zastaven a Stanjukovič poslán na 3 roky do Tomské gubernie. Tu začal psáti své povídky z námořnického života, které jej učinily populárním. Ku konci r. 1890 vyšly jeho sebrané spisy ve 12 svazcích. — V posledním čase zemřel v Bulharsku o bulharskou národnost velezasloužilý muž *P. P. Karapetrov*, (nar. 1845) svého času hlavní tajemník v ministerství práva a poslanec. Zemřel jako okresní soudce ve výslužbě v Sofii. V dřívějších letech mnoho psal do listů: »Ministerski Sbornik«, »Blgarska Sbirka«, »Misl« a j. Jako samostatné dílo vydal spis: »Sbirka«, obsahující mnoho článků z oboru bulharského dějepisu. — Lužičtí Srbové mají málo pro vlast pracujících mužů a ještě jim záhy umírají. Tak i záhy po dlouhé nemoci zemřel *Michal Šewčik*, farář v Lubiju. Narodil se roku 1870, gymnasijní a bohoslovecké studie ukončil v Praze v lužicko-srbském semináři. M. Ševčik byl dobrým Srbem; zvláště drahým mu byl spolek v pražském lužicko-srbském semináři »Serbówka«, o nejž má veliké zásluhy. Když tento spolek slavil 50leté jubileum, převzal Šewčik redakci »Jubilejnych spisow Serbowki« a 1. sešit (»Básně«) sám sebral a vydal. Ke 4. sešitu »Stawizny Serbowki« sbíral až do své smrti materiál, práce však nedokončil. Čtenářům »Lužice« jsou známé jeho studie k »Stawiznam serbskeho studenstva«. Jeden ročník »Krajana« skoro celý sám sepsal a vydal. — *Fr. Šlingl.*

Průkaz intelligence. Velice pošetile, zbytečně a lehkomyslně uráží katol. kněžstvo pražská »Samostatnost« (19. srpna) píšíc, že pastoři vynikají intelligentností nad kněze katolické. »Samostatnost« pro svou nenávist proti náboženství a kněžstvu katolickému jest soudce naprosto nekompetentní a nám ani na mysl nepřijde, žádati od tohoto listu svědectví nestranného. »Samostatnost« ví, že z toho, co v ní psáno, se vůbec nestřílí, a proto jí na nějaké frázi už nesejde. »Samostatnost« myslí dále, že nám Berlín dopomůže k státnímu právu spíše nežli Vídeň; my ji z toho pošetilého sna také nehodláme burcovati. Avšak nelze nám nepokárati u některých listů onu nespravedlnost a zlobu, jakou daly na jevo ve sporu »Nár. Listů« s »Časem«. Říkává se: »Duobus litigantibus tertius gaudet«, ale hádají-li se pastoři s liberály, tu je ten třetí (katolík) bit. »Čas« a pastoři v hádce s »Nár. Listy« plivali po katolících z přesvědčení, ač k tomu neměli příčiny; »Nár. Listy« zase, aby se zdály nestrannými, ujišťují pastory, že mají sympatie k české evangelické církvi, protože vyznání evang. umožňuje intelligenci víru (!), kterou Řím v národě českém v jeho katolické většině na vždy zabil, aneb v nevyléčitelnou vlažnost proměnil (kdo pak asi zabil víru protestantským učencům nebo soci-

alistům?!), ale především (mají »Nár. Listy« sympatie k evangelíkům), proto, že když na národě českém z rozsudku Říma (— Řím si patrně »zimního krále« objednal — ó ta »římská« politika —) vykonána byla rukou německou bělohorská poprava, byla to evangelická hrdla, která mečem popravčím pozutínána. Evangelické zbytky v českém národě jsou nám zbytky a památkou bývalé kulturní samostatnosti české a velikosti (Bílá Hora?!), sahající rozměry až do husitských dob. Atd.« — Takové »rány« by ovšem evangelíků bolet nemusily, vždyť vlastně mířeny jsou na Řím, ale páni pastoři jsou zhýčkáni a proto jich ani dušování »Nár. Listů« nemůže uchlácholit, a proto na schůzi v Krabšicích (26. července) pastor Molnár volá: »Takový list (Nár. Listy) do našich evangelických domácností nepatří!« — Hůře ještě vyčinil »Nár. Listům« farář Dušek v »Čase« (28. července) a tento silácký výkon Duškův omráčil patrně pražskou »Samostatnost« tak, že je všecka nadšena pastorskou intelligencí. Abychom přece věděli, jak se mluví »intelligentně« a jak Dušek o »Nár. Listech« soudí, uvedeme několik »ušlechtilých« výroků. Praví na př.: »tu přijde neurvalec (»Nár. L.«), jehož vlastenectví blábolí a bije nás;« je v něm »duch skotáctví a surové nesnášelivosti«; »Nár. L.« »spáchaly uličnictví«; »surové řádění Nár. Listů«; »bezedná nevědomost a zlomyslnost Nár. Listů«; »N. L. velmistr knuty« a pod. — Hrozný slovník hrubostí dal by se pořídit také z »Hlasů ze Siona«. Tedy čím více sprosťáctví, tím více — »intelligence« (dle »Samostatnosti«). *L. ✝ t.*

Spolek sv. Vincence. Příjmy a vydání konferencí za rok 1900:

	Zbytek z r. 1899:	Příjmy:	Vydání:
Evropa	2,066.402 franky	8,805.581 fr.	8,481.292 fr.
Asie	28.021 »	79.852 »	84.974 »
Afrika	8.074 »	44.008 »	43.022 »
Amerika	228.387 »	1,909.944 »	1,906.169 »
	2,330.884 »	10,839.385 »	10,515.457 »

F. T.

Slovanské rovy. V Moskvě skonal 9./22. června t. r. spisovatel-archeolog *Alekséj Aleksandrovič Martynov*, v kmetském stáří 85 let. Narozený r. 1818, nabyl vzdělání v moskevském dvorním stavitelském učilišti. Odbyv studia s hodností architektora-umělce, byl přidělen jako stavitel k dvorskému úřadu a vystavěl v ruském slohu několik budov, náležejících ministeriu dvora i jiným ústavům. Avšak činnost Martynova neomezila se na práce stavitelské, nýbrž záhy nalezla nové obšírné pole v studiích nad nepřebranými a tehdáž ještě málo zpracovanými archeologickými památkami Ruska, po výtce však jejího srdce, staroslavné Moskvy. Dřevní chrámy, říznice a zvonice, paláce a domy bojarské, hřbitovy s náhrobky a pamětními nápisy, starobylé, historicky důležitější části města a jeho okolí, vše to upoutalo před téměř šedesáti léty jeho vnímavost, stalo se předmětem jeho úsilovných badání, jichž výsledkem byly přemnohé velecenné archeologické spisy. Jsou to zejména: »Rússkaja starina v pámjatnikach cerkóvnago i graždánskago zódčestva« (Moskva 1846—1854, 18 dílků), »Pámjatnika drévňago chudôžestva v Rossiji« (M. 1850, 6 sešitů), Rússkija dostopámjatnosti« (M. 1862—1866; 15 svazečků), »Podróbnoje istoríčeskoje i archeologičeskoje opisánije Moskvy« (M. 1865, 4° 2 díly), »Opisánije Moskóvskago Známenskago monastyrja, s palátami bojár Románovych« (M. 1858—1866), »Nazvánija moskóvskich úlic i pereúekov, istoríčeskimi objasněnijami« (M. 1878, 1880, 1888, troje vydání), Moskóvskaja starina« (v Ruském Archivu« 1878—1879), »Podmoskóvnaja stariná (v »Rusk. Arch.« 1889), »Iz pámjatnych zamětok archeológa« (v »Rusk. Arch.« 1894—1895), »Nadgróbnaja lètopis Moskvy« (1895, 8 knížek), »Moskóvskije kolokolá«, (1896, č. 1.—4.), »Pérepisy moskóvskich dvoróv XVII. a XVIII. stol.« (M. 1896, dva svazky) a konečně »Říznica Simonova monastyrja« (M. 1900). Důkladně tyto spisy, plody více než půl věkové úsilovné práce — kromě četných drobných článků, uveřejněných v různých odborných časopisech, — zjednaly svému autoru vynikající místo mezi znalci ruského starožitnictví a čestné členství mnohých učených společností. — A. A. Martynov byl pracovník skromný a tichý, jehož jedinou rozkoší a slávou bylo neustálé bádání po pramenech k novým archeologickým pracem, jímž téměř celý svůj život věnoval. Znal jsem jej osobně ještě z let šedesátých a dosud vidím tu vysokou, hubenou postavu s oholenou bradou a vždy zadumanou tváří, kterak v tmavém plášti prochází velikým náměstím kol Sucharevské věže, kde každou neděli odbývá se valný trk s nejrozmanitějšími věcmi, an pilně pátrá u antikvářů a jiných starožitníků po žádoucích mu předmětech. V posledním desítiletí nevydal již ničeho, ale neustával shledávati materialy k novým prácem; soudil však, že si dosud vše náležitě neupravil. Psáti mohl tento vřelý vlastenec

ovšem hlavně o mátušce Moskvě, kterouž s její minulostí přímo zbožňoval. »Moskva!« zvolal občas mezi rozmluvou o jejím významu, a v tomto jediném slově soustředila se veškera jeho vroucí láska k prvoprestolnému sídlu. Ale Martynov miloval Moskvu starou, Moskvu velkoknížecí a bojarskou, Moskvu jako srdce, střed, symbol ruské moci a jednoty, jak ji vzletným veršem nadšeně opěval Teodor Glinka. Ta nynější homonivá, v osobních zájmech pohroužená Moskva, nemohla se líbiti vážnému kmetu. Moskva starobylá, snaživá o zmohutnění a sjednocení říše a Moskva dnešní, honící se za požitkářstvím a zvýšenými dividendy, toť jsou ovšem dvě nesmiřitelné protivy. S Martynovem pohřben jeden z nemnohých pozůstalých bardů staré Moskvy a unylý hlahol dřevních zvonů, jenž ho 12./25. června doprovázel k věčnému odpočinku, zvučel jako ozvěna těch minulých věků, které byly tak známy a blízky srdci zemřelého. Pochován na památním Vagaňkovém hřbitově, kde od r. 1896 odpočívá v »bratrských mohylách« na tisíce obětí osudné korunovační katastrofy. — Pomník nehynoucí zůstavil zvěčnělý ve svých četných záslužných pracech — zdaž poctí též »vděční« rodáci jeho památku nějakým náhrobkem? *Karel Jindřich.*

Kalendáře Msgra. Adolfa Rodlera. *Mariánský kalendář, Svatá rodina, Kalendář k uctění Nejsv. srdci Pána Ježíše a Panny Marie.* Pisatel žije ve velikém městě, obydleném většinou dělníky, z nichž slušné procento náleží k straně socialně demokratické. Každého roku má pěkné Rodlerovy kalendáře a ochotně je půjčuje, kdož za ně požádá. Pane, měli byste vidět tu poptávku, jakmile jde srpen ke konci. Lidé nemohou se dočkati a nedivíme se. Jsouť Rodlerovy kalendáře velmi bohaté textem i vyobrazeními, sličné, úpravné, milé vnějškem i vnitřkem — budiž dán pravdě plný průchod bez lichocení. Kalendáře jsou ovocem pečlivé a mravenčí píle redaktora vsdp. Msgra. Adolfa Rodlera, jenž zajisté má s nimi plno práce od podzimu do podzimu. Ale práce ta je požehnaná, nese blahodárné ovoce, je vdp. kanovníku k plné cti a zásluze — Bůh popřej mu zdraví, aby své kalendáře mohl vydávati dlouho a dlouho! — *Mariánský kalendář* má pěkný titulní obraz, hezké obrazy sv. Bernarda, sv. Ignáce z Loyly, instruktivní illustraci »Válečná moc čelnějších států«, krásný obraz »Obrana Prahy proti Švédům« a hojnost jiných vyobrazení. Jsou tu básně, články náboženské, životopisy, četné povídky, historické články, stati z oboru hospodářství a rolnictví, bohatý politický přehled. *Svatá rodina* má čtyři titulní obrazy, krásný výjev z »Bitvy u Kressenbruna«, a dva pěkné obrazy »Buďte milosrdní« a »Královna mučenníků« a veliký výběr článků všech oborů. »*Kalendář k uctění nejsv. srdci*« má 6 titulních vyobrazení, krásné obrazy: Dobrý pastýř, Pojďte ke mně všichni, kteří pracujete a obtíženi jste«, »Vítězství Soběslava v bitvě u Chlumu«, instr. obraz: »Přívoz a vývoz předních světových říší.« Článků z oboru náboženského, historie, povídek atd. je tu výběr přehojný. Všechny kalendáře zdobí věrná podobizna sv. Otce Pia X. Nejlepší spisovatelé katoličtí dávají si o kalendářích vsdp. Msgra. Rodlera dostaveníčko. Tak na př. povídky tu mají: Jos. Křemen, Al. Dostál, Andrlík, V. Špaček, Jos. Flekáček, Křivohlávek, Vlasta Pittnerová, Anna Mittenhubrová, Tereza Polabská, Grossmannová-Brodská, Houska-Počátecký, Ježek, Fr. Suchý, Zákoucký; a jiné články: Prokop Zaletěl (Fabian), Josef Hůlka, B. Hakl, Dr. F. X. Kryštůfek, A. S. Hrázský, Fr. Kroiher, Dr. Lad. Dvořák, J. Braniš, prof. Šimon Pokoj, Leopold Zeithammer, Jos. Dumek, F. Suchý, V. Macek, J. Ježek, Dr. Jan Kryštůfek, J. Křemen, Jak. Sponar, Dr. J. Kubišta, Dr. Ant. Skočdopole. Katoličtí spisovatelé nemají své středisko, jako »Máj«, nescházejí se vzájemně, aby se poznali, potěšili se spolu: mívají své ideální sjezdy v katolických časopisech a publikacích, tam čte jeden jméno druhého, tam se poznávají ze svých prací — a ta radost, sejdou-li se náhodou spolu a dorozumějí-li se. Osobní poznání, osobní styk povznáší, zahřívá. Všichni přispěvatelé do Rodlerových kalendářů se osobně neznají, ale všichni lnou k redaktoru vsdp. Msgru. Rodlerovi neomezenou láskou a úctou, který jí v plné míře zasluhuje, jakož i vděčnosti českého lidu. I letos přinesl svými kalendáři dobrému českému lidu vzácný dar, k němuž mu z plna srdce gratulujeme. *Jan Hejný.*

Paběrky z novin a veřejného života.

Sv. Otec Pius X. — Sv. Otec Pius X. jako bývalý Rakušan zná, jak už veřejnosti sděleno bylo, dobře německy. Sám to výslovně potvrdil jednomu z rakouských kardinálů. Méně však známo je, že čte sv. Otec i slovanské listy. Prohlásil to rovněž témuž panu kardinálovi. Patrně jsou zde myšleny jihoslovanské, asi chorvatské. — Sv. Otec odstranil z přísného obřadnictví dva předpisy: že papež má jísti sám a že na procházkách má ho doprovázeti ozbrojená stráž. Obědvá se svým sekretářem a jinými knězi. V audienci přijímá každého. Bude bydleti v bytě, který obýval Lev XIII. a jenž se upravuje. Sv. Otec jest velikým dobrodincem chudiny. — Sv. Otec a socialní reformy. Mezinárodní konference na ochranu dělnictva zasedala letos v Basileji a dostavili se k ní mezi jiným také bývalý státní ministr svob. pán Berlepsch, exministr Millerand a hrabě Loderini z Říma. Tento byl zvláštním vyslaným zastupcem sv. Otce a v řeči své ujistil účastníky zvláštními sympatiemi Pia X., jenž stejně jako slavný jeho předchůdce Lev XIII. o provádění socialních reforem chová živý zájem, a to tím více, ježto je nový papež »dítětem lidu«. — Na rodném domku sv. Otec Pia X. v Riese odhalena byla za velkého účastenství pamětní deska. — Na holdovací telegram klubu konservativního velkostatku dostal hr. Palffy od sv. Otce Pia X. následující odpověď: »Sv. Otec vděčně přijal projev oddanosti konservativního velkostatku, vzdává dík jednotlivým poslancům, zastupujícím na říšské radě konservativní velkostatek a ze srdce uděluje apoštolské požehnání.« — Merry del Val, státní prosekretář. — Maršálek hr. Badeni oznámil sněmu ve Lvově, že papež Pius X. přijal přání sněmu a výraz citů věrnosti a oddanosti, kterých vysoce si váží, milostivě na vědomí a udělil zemským poslancům haličským své požehnání.

Dějiny pontifikátu Lva XIII. Již r. 1897 pověřil zesnulý papež Lev XIII. hrab. Soderini-ho k jeho vlastní žádosti úkolem, napsati dějiny jeho pontifikátu. Dílo vyjde až rok po smrti papežově, a ráz jeho nesmí oplývati ani chválou, ani polemikou. Spisovatel smí se také jen na takové dokumenty odvolávati, jež jemu papežem Lvem dány byly k disposici. Aby hr. Soderinimu ponechal úplnou svobodu, nechtěl nikdy Lev XIII. nahlédnouti do oné části díla, jež zatím byla dohotovena.

Hanebné nařknutí cti Pia IX. Vším právem platí i zde, že lež má krátké nohy. Leo Taxil, nikoliv totožný s pověstným švindléřem stejného jména, jakožto vydavatel dvou proticírkevních listů v Montpellieru, započal v jednom z nich uveřejňovati hanebný román »Tajné lásky Pia IX.« A tu jeden pravnuk zvěčnělého papeže, hrabě Girolamo Mastal, podal na vydavatele žalobu pro utrhání na cti zvěčnělého členu jejich rodiny, žádaje v případě odsouzení náhradu 100.000 franků ve prospěch dobročinných ústavů, Piem IX. založených. A soud v Montpellieru odsoudil nakladatele k trestu 60.000 franků a k uveřejnění rozsudku v 60 listech. Další uveřejňování románu bylo zakázáno.

Jmenování anglických kardinálů. Anglický král Edvard obdržel vlastnoruční list papežův, ve kterém se jemu sděluje, že sv. Otec hodlá v nejbližší době dva anglické arcibiskupy jmenovati kardinály.

Padesáté jubileum dogma o Neposkvrněném Početí Panny Marie. Z Říma se telegrafuje, že sv. Otec zaslal kardinálům Vincenci Vanutellimu, Rampollovi, Ferratovi a Vivesu y Tutovi list, ve kterém je potvrzuje jako členy Lvem XIII. zřízené komise pro studium otázky, jak by mohlo býti padesátileté jubileum otázky prohlášení dogma o Neposkvrněném Početí Panny Marie co nejvíce oslaveno. V listu svém uveřejňuje papež modlitbu k Panně Marii, kterou každý, kdo se jí modlí, získá třistadenní odpustky.

Vídeňský purkmistr carem vyznamenán. Starostovi města Vídně dru. Luegrovi udělen byl carem řád Stanislavův II. tř. s hvězdou. Anglického řadu dr. Lueger nedostal. Prohlásil totiž před příjezdem krále Eduarda do Vídně, že by žádného nepřijal.

Stříbrnou svatbu slavil dne 15. t. m. tajný rada a člen panské sněmovny Jan hr. Harrach se svou chotí Marií Terezií roz. princeznou Thurn-Taxisovou. Ad multos annos!

Fr. V. Sarinek, slovenský spisovatel, i v Praze dobře známý, slavil 9. října 50leté jubileum kněžské. Jubilant býval kdysi duchovním správcem v nemocnici Milosrdných Sester v Praze, zasedal čas v redakci »Čecha« a přispíval také literárně do naší »Vlasti«.

† **P. Wehinger,** ze svých misijních cest také na Moravě známý, zesnul v Pánu ve stáří 39 let jako misionář a zakladatel ústavu sv. Jana pro malomocné v Mandalay (Birma). Obětoval mladý život svůj ve službě lásky křesťanské, za niž vyplácí se mzda až po smrti. P. Wehinger před několika léty také na Moravě

kázal a šlechetné duše k přispění ubohým malomocným vybízel. Také císař pán tohoto apoštola malomocných svého času ve slyšení přijal a bohatě obdaroval. Bratr P. Wehingera žije v Inšpruku.

»Sv. Vojtěch«, kalendář družstva Vlasť na rok 1904 vyšel. — Prodává se: velký za 1 K, malý za 60 h — Tucet kalendářů většího objemu stojí 8 K, menšího 4 K 80 h. Při hotovém placení dáváme za každý tucet jeden kalendář nádavkem. Poštovné při větších objednávkách a při snížené ceně platí objednavatel, tomu však, kdo platí plné ceny, t. j. 1 K neb 60 h, hradíme poštovné my sami. — Objednávky přijímá a vyřizuje: administrace družstva Vlasť, Praha, čp. 570-II. — Prosíme uctivě členy a příznivce družstva, aby pro náš kalendář rozvinuli potřebnou agitaci, ctěným spolkům a pánům knihkupcům a knihařům a jednotlivým osobám k odebírání jej doporučujíce.

Jak prodáváme naše a cizí kalendáře? Cenu našich kalendářů udáváme v hořejší lokálce. V téže ceně — tucet velkých za 8 K, malých za K 4·80 — budeme prodávati také všecky kalendáře p. Kotrbovy; jiné však kalendáře, Steinbrenerovy atd., můžeme prodávati pouze v plné ceně. Sleva při kalendářích Steinbrenerových, loni nám povolená, byla nám letos odepřena, i nemůžeme je tucet za 8 K, nebo za K 4·80. prodávati. To si račiž každý zapamatovati, abychom nemuseli zvláštními dopisy tuto věc vysvětlovati.

Dobrá matka — dobrý otec. — Vych. letáků Jednoty katol. učitelstva čís. 2. Cena 2 h. Objednávky vyřizuje administrace družstva Vlasť v Praze, čp. 570-II. — Spisovatel předvádí svoji dobrou matku; za děti se modlila, dobře je vychovávala. — Křesťanské matky, čiňte podobně. — A ve druhé řadě vzpomíná svého dobrého otce, milovníka čtení. Neříkal, čeho špatného se má syn varovati a syn se toho varoval přece, nevida to při svém otci. — Leták je dobrý, ba výtečný. Čtenáři, kup si jej a rozšiřuj.

Pozdrav redakce »Vlasti« katol. sjezdu v Brně. — Slavnému sjezdu katol. v Brně. — Zasílám uctivý a srdečný pozdrav statečným Moravanům shromážděným na katol. sjezdu v Brně. Po celý čas své redakční činnosti snažil jsem se udržovati přátelské styky s bratry Moravany a činím tak do dnes. Zvláštní referent, farář z Moravy, všímá si specielně mor. katolického tisku a »Vlasť« mu ochotně uveřejňuje vše, co on za dobré uzná posouditi. Podobně se chová »Vlasť« k bratrskému Slezsku. — V úctě Tomáš Škrdle, red. »Vlasti«.

Přistupte za členy družstva Vlasť. Výbor družstva Vlasť usnesl se ve schůzi, dne 13. srpna t. r. konané, požádati nejprve veřejně a pak třeba soukromně všecky ty, kdož píší do »Vlasti«, »Vychovatele«, »Našich Listů«, »Sborníku Histor. Kroužku«, »Hlasů Svatováclavských« a »Vzdělávací četby katol. mládeže«, aby přistoupili za zakládající členy družstva Vlasť. Zakládající člen splácí 100 kor. ve lhůtách; spisovatel může si vklad honorářem odepsati.

Vlastenecké homilie Dra. Bud. Horského, které vydá družstvo Vlasť, se již sázejí a první sešit vyjde na konci října. Začínají adventem. Pokud jsme mohli do nich nahlédnouti, možno jich užiti v hlavních městech i na vesnicích, i na gymnasiích a realkách, zkrátka všude. Příklady jsou čerpány výhradně z dějin českých. První sešit bude státi 1 K 20 h., bude se prodávati jen za hotové a předplatné již nyní přijímá: administrace družstva Vlasť v Praze, čp. 570-II.

Opavský Týdenník ze dne 23. září 1903 č. 74. praví o Vlasti toto: »Vlasť.... ukončila sešitem 12. XIX. ročník, který je bohatou snůškou cenných prací«. A uváděje v krátkosti provolání redaktora »Vlasti«: »Na sklonku roku«, dokládá »Opav. Týdenník«: »Již z výčtu jmen viděti, že »Vlasť« je mohutným střediskem katolických spisovatelů a ohniskem katolické organisace, jež doplněna bude letos spolkem na zakládání knihoven v Čechách a na Moravě.«

Rakouské výzkumy v Asii. Mezi badateli asijskými zaujímají Rakušané první místo. Tak odhalili Gölbaši-Trysu, prozkoumali Lybii, Lanckoronski procestovali Pamfilii a Pisidii, vládnoucí kníže Liechtenstein pak učinil nadaci, aby celá Asie systematicky byla prozkoumána, akademie vídeňská pak má již rozsáhlou sbírku asijských památek a nápisů. V poslední době odebrala se tam zvláštní expedice německé university pražské, která nyní se vrací s bohatým materiálem. Prozkoumali Isaurií, donesli velmi mnoho fotografií a starověkých nápisů doposud neznámých.

Universita OO. Jesuitův v Beyrutě v Asii byla rozšířena o jednu fakultu pro řeči, dějepis a literaturu východních národův, jmenovitě pro jazyk arabský, který jest základem řečí semitských. Fakulta jest přístupna také Evropanům a kurs trvá 3 roky.

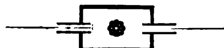
Výstava zázračných uzdravení lúrdských. Dr. Boissarie, ředitel kanceláře k zjišťování uzdravení v Lúrdech, vyjádřil se k redaktoru belgického žurnálu »XX.

Siécle«: K světovému kongresu mediků příštího roku v Římě uspořádám sbírku největších zázraků lúrdských s fotografiemi nemocných a pak uzdravených, pověřených protokoly, a vystavím je ve vitrinách na sjezdě lékařů v Římě. A zároveň hodlám vyzvati lékaře k pouti do Lúrď. — Mnoho-li jich asi půjde? Též Emil Zola pobyl v Lúrdech a přečetl si mnohá zjištěná uzdravení a přece zůstal nevěrcem, protože nevěra nesídlí tak v rozumu, jako ve zkaženém srdci.

Výbor Tiskové ligy konal 23. září 1903 šestou schůzi za předsednictví dp. Tomáše Škrdle. — Jednatel četl protokol předešlé schůze, jenž byl probrán a schválen. -- Předsedající sdělil, že má liga letos údů: 46 zakládajících, 7 přispívajících a 78 dobrodinců. — Druhý časopis ligy: »Obrana víry« se právě rozesílá a doporučuje se přízni katolického čtenářstva. — Proti různým projevům morav. katechety Josefa Svozila vystoupí referent ligy v »Našich listech« zvláštními články. Projevy Svozilovy budí úžas a je s podivem, že proti nim dosud nikdo nevystoupil. — Liga odsuzuje frivolní ráz Vilímkova Humoristického kalendáře a spolu i nevkusný s ním způsob reklamy, do níž také osobu kněze zatahuje. — Liga upopomňuje pp. profesory theolog. učilišť, by někdo věnoval pozornost poslednímu číslu »Hlasů ze Siona« a se stanoviska katolického probral historické pravdy a lži o uctívání ostatku de præputio Ch. Liga poskytne další zprávy a material, kdož by se k práci přihlásil. — Pan Jan Křt. Maštalíř referoval o výroční zprávě spolku »Domovina«, v níž nemístně a netaktně útočeno jest na katolíky. Rozebíral »Kalendář revolucionářů« na r. 1904, jenž si vzal za úkol hanobívati církev svatou; že jsou v kalendariu vynechána jména svatých, jest zcela správné, neboť by se musili svatí jen hanbiti, že jsou zařaděni do spisu, jenž vrcholí ve lži, hanebnosti a nestydatosti. Nemravná literatura jest opět rozmnožena o jeden exemplář: »Švabova pikantní knihovna«; vyslovujeme upřímné politování nad čtenářstvem podobných škvárů. Jinde si blíže na toto posvítíme. — Tím byla schůze skončena.

»Křesťanský dělník«. Orgán katolických jinochů a mužů v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Měsíčník pro rodinu a řemeslo křesťanského lidu. Řídí Fr. Valdmann v Praze čp. 1538-II. Roč. II. č. 2. a 3. — Probereme jen něco, jen to nejhlavnější a nejdůležitější. — Krásný a praktický je ve 2. čísle článek p. Tom. Jirouška: »Národní povznesení řemesel a odborové práce«. Nabádá, aby řemeslník kupoval u řemeslníka a ne u neodborníka; autor volá: je nás na tisíce a tak sobě pomůžeme a řemesla povzneseme. — Druhý příspěvek: Kresťanský dělník jedná o důležitosti stavu dělnického a jeho nepřátelích, třetí: o důležitosti práce — oba příspěvky zasévají užitečná zrna v srdce čtenářovo. — Krásný je článek o Panně Marii a aplikace z toho na jinochy. — V třetím čísle nacházíme nového lit. přispěvatele »Křesťanského Dělníka«, dp. faráře Vl. Hálka. Autor vybírá obrázky křesťanské dobročinnosti v Čechách, uváděje dobročinnost různých historických, katolických osobností českých. — V různých zprávách uvádí redakce slušnou řadu milodarů na »Křesť. Dělníka«, což je důkazem, že tento časopis stále více a více přízně nabývá. — Stojí ročně 1 K 70 h. Doporučujeme jej co nejširší přízni našeho čtenářstva.

Různé. — *Opatem kláštera Želivského* zvolen byl při nedávné volbě P. Salesius Roubíček, dosavadní farář v Želivě. — *Katolické sjezdy* budou konány: dne 19.—21. v Budinpešti a dne 12. listopadu v Boloni a 27. a 28. září konán byl katolický sjezd švýcarský v Lucerně. — *Trest za neposlušnost.* Ve Freiburgu zdráhal se socialně demokratický advokát Naine z Chaux de Fonds, příslušný ke švýcarské milici jako vojín u vozatajstva, uposlechnouti při manévrech rozkazu k pochodu, i byl odsouzen na 3 měsíce do vězení, degradován a kromě toho pozbyl na rok práv občanské cti a ještě zaplatiti musil náklady trestního řízení. — *Šlechetný čin knížete primasa Vaszaryho.* Před 10 léty spáchán byl na knížeti primasovi Vaszaryovi vražedný útok. Pachatel Michael Csolies odsouzen byl na 10 let do těžkého žaláře, avšak po 8 letech propuštěn na svobodu. Kníže primas po tu celou dobu platil manželce útočníkově 70 korun měsíčně, aby netrpěla bídou. Když Csolies byl propuštěn a vrátil se domů, nechtěla žena o něm ani slyšeti, i obrátil se Csolies přímo k arcibiskupovi, aby mu opatřil zaměstnání. Primas Vaszary opatřil mu skutečně místo v továrně na sudy. Když však zmařily se všechny pokusy o smíření s rodinou, rozhodl se Csolies, že se vystěhuje do Chicaga, za kterýmž účelem prosil opět primasa o pomoc. Vaszary nejen že mu opatřil průvodní list do Ameriky, ale dal mu ještě 2000 korun, aby měl býti z čeho živ, nežli si najde za mořem zaměstnání.

Spolkové zprávy.

Literární sekce družstva Vlasť konala 23. září 7 schůzi v XIX. správním roce za předsednictví řídícího učitele p. Jos. Flekáčka a u přítomnosti vzácného hosta z Moravy, dp. Ladislava Zavadila, faráře z Křižanova. — Místopředseda uvítal přítomné členy a přál jim hojně zdraví a Božího požehnání k nastávající práci, vyslovuje naději, že bude vytrvalá a upřímná. Činnost Literární sekce rozšíří se letos i pořádáním přednášek na venkově; všichni členové přislíbili ochotně své spolupůsobení v té věci. Dále promlouvá místopředseda o devatenácti právě dokončených ročnících »Vlasti«, o vstupu do roku dvacátého a žádá všechny členy, aby z plna srdce svým spolupracovnictvím snažili se »Vlasť« a všecky literární podniky družstva povznésti a zvelebiti, aby byli zakladateli družstvu věrnými, vytrvalými a spolehlivými přátely. Uvítání a slova místopředsedova setkala se se srdečným a jednosvorným souhlasem přítomných, vstupuje tedy Literární sekce mnohoslibně v další práce a zápasy. — Dp. redaktor Tomáš Skrdle upozornil, že letos slaví své Abrahamoviny čtyři vzácní mužové: z Moravy dp. archivář Fr. Snopek a gymn. profesor p. Frant. Rypáček, na slovensku říšský poslanec, farář a red. Martin Kollar a z Čech dp. farář Tomáš Pícha. Literární sekce zašle jim písemné blahopřání a v budouci schůzi jejich Abrahamoviny přiměřeným způsobem oslaví. — Týž požádal pp. členy Literární sekce, aby mu udali, které protikatolické časopisy pravidelně pročítají; zavede si zvláštní seznam osob pročítajících a časopisů pročítaných a bude v tom pokračovati tak dlouho, až bude v tuto akci celý protikatolický tisk zahrnut. Kdo v práci ochabne, bude nahražen novým referentem. Mimo členy Lit. sekce k této práci se dosud přihlásili: dp. Jan Ptáček, zám. kaplan v Dolních Břežanech, a jeden vzácný pán z Moravy. Další přihlášky redakce »Vlasti« vděčně přijímá. — Referent sdělil, že mu známý a vynikající literární recensent dp. Frant. Štingl zaslal bohaté zprávy z literatury ruské, bulharské, srbské a rusínské a oba bratří Zhánělové, dpp. Ignác a Dr. Rudolf, podali referáty z písemnictví moravského, jež budou ochotně uveřejněny. — Přál-li by si někdo z přátel družstva pročítati ruské knížky a brožury, redakce »Vlasti« mu je ochotně odešle. — Dp. Boh. Jiráček, katecheta, který se dnes do schůze dostaviti nemohl, zaslal referát a sděluje, že jednatelství sekce přijímá. — Red. p. Tom. Jiroušek sděluje, že by se návrh p. místopředsedy dal ihned provésti na Král Vinohradech a v Brandýse nad Labem, kdež o řečníky žádají. Vyhoví se. — Z přednesených lit. referátův uvádíme toto: dp. katecheta Fr. Žundálek, jenž zná skoro všecky slovanské jazyky, podával zajímavé zprávy z literatury rusínské; referát jeho jest uveřejněn v tomto čísle — Dp. farář V. Hálek referoval o následujících spisech: Josef Dobrovský, národní buditel od K. Valešky. Autor praví na str. 17., že se Dobrovský stal členem lože svobodných zednářů, ale neuvádí při tom žádných historických dokladů. V předmluvě uvádí běžné lživé fráze o katol. životě ve středním věku, na př. na str. 6. o jesuitech a jich učení, že účel posvěcuje prostředky. — Garcia Moreno, obnovitel vlasti a mučedník civilisace katolické, který učinil republiku ecuadorskou zemí nejsv. Srdce Páně, jest jedna z posledních prací zesnulého děkana Vojtěcha Kameše. — Ve »Světové knihovně« vydána dr. Č. Zíbrtem »Historia o životu doktora Jana Fausta« podle originálu z roku 1611 z Musea král. českého s pěknou mluvou staročeskou, která jest příspěvkem k světové literatuře Faustovské. Dále vydán překlad povídky K. Leontěva z ruštiny »Pembe« z epirsko-albanského života. Výběr četby »Světové knihovny« není pro každý věk vhodně volen. — Red. p. Tom. Jiroušek podával úsudek o kalendáři dělnictva československého na rok 1904 a poukazoval na jeho slabé stránky právě tam, kde obsah má býti svědomitěji prokazován, má-li se mu víry přikládati. Dále vyslovil se proti literatuře toho druhu, s jakou dnes Ottova »Světová knihovna«, zvláště překlady z ruštiny a frančiny, chce lid baviti a na duchu povznášeti. Poslední povídky Čechova z ruštiny, které Ottova »Světová knihovna« podala, nelze do rodin připustiti: s morálním stanoviskem společenským naprosto se nesrovnávají. — Pan Jan Kř. Maštalíř referoval o časové brožuře Ad. Srba »Konklave«, což jest prvé číslo rozprav o věcech časových — doporučuje. Dále mluvil o sbírce básní »Násilím vynuceno« od Keera, jež pro nemravný obsah nemožno ani veřejně čísti. K návrhu, aby p. Adolf Srb životopis † sv. Otce Lva XIII. novým sešitem dokončil, se i Literární sekce připojuje. — Dp. katecheta Boh. Jiráček zaslal ke schůzi hojně lit. referátů; probírá některé práce J. Havlasy, dále práci: Pět let v Pekině, obrazy to ze života Číňanů, dějepisné povídky Al. Dostála, dotýká se pokladnice mládeže a katolické »Ludmily«. Pěkné zprávy jeho budou ve »Vlasti« uveřejněny a proto jich zde široce neuvádíme. — Tím byla schůze skončena.

ROČNÍK XX. LISTOPAD 1903—04. ČÍSLO 2.

VLASŤ.

Mistr Jan Hus
nebyl reformator Církve ani ve věcech dogmatických, ani mravoučných, ani církevně ani občansky socialních, a podle toho nepřinesla reforma jeho žádoucího ovoce.

Z literární pozůstalosti † Dr. ANTONÍNA LENZE. — Povolením kn. arc. Ordinariatu v Praze.

(Pokračování.)

KAPITOLA II.

§ 2.

M. Jan Hus nebyl reformator ve věcech katolické mravouky.

M. Jan Hus bloudil netoliko ve věcech katolické věrouky, ale dopouštěl se také těžkých bludů ve věcech katolické mravouky, ač by měl býti právě v tomto směru bezvadný, ant o sobě stále ujišťoval, že jde jemu jedině o nápravu ve mravech katolického duchovenstva.

Až po tuto chvíli jsou u nás v Čechách velmi mnozí, bohužel i tak zvaní vzdělanci, kteří věří, že Hus stál pouze o nápravu ve mravech, a že na sněmě Kostnickém právě proto byl odsouzen, že káral neřesti duchovenstva. V tom jim má býti svědkem M. Jan Hus ve vlastní při, jenž bezprostředně před smrtí proti veškeré pravdě o sobě jistil, že byl odsouzen na základě křivých svědkův a proto, že káral nepravosti duchovenstva, ačkoliv jest historicky jisto, a Hus o tom také předobře věděl, že příčina jeho odsouzení jsou těžké bludy v 30 kusech jeho zavržených obsažené. V této bludné domněnce dává jim svědectví husitská šlechta v dopise na sněm Kostnický, že prý Hus pravdě Boží učil, ač by ti domnělí učenci měli věděti, že záleželo téže šlechtě na tom, aby Hus nebyl za kacíře prohlášen, aby tak zůstala učení jeho bez úrazu, že jest zcela volno uchvacovati zboží duchovenské a urvati na se panování nad ubohým tehdáž kněžstvem. Mám právo říci, že kdyby nešlo o Husa a o revoluční zásady jeho, že by ti učení mužové bez obtíží se přesvědčili, že nelze v otázce této věřiti ani knězi Husovi, ani jeho aristokratickým přátelům.

Pravda jest ovšem, že Hus spolu s Církví katolickou přijímal, že jest svrchovaná norma vší pravé mravnosti, dobrých skutků a sv. života Bůh sám, čili konkretněji, jeho sv. vůle, tak že jest jenom to v pravdě dobré, což se s vůlí Boží, neboli, což se se zákonem Božím srovnává. Jak jest z toho patrno, má Hus na zřeteli mravnost náboženskou a nikoliv tu, kterouž sobě v detormací pokročilí mužové za našich dob vymyslili, na Bohu nezávislou, bezbožeckou.

Hus také zřejmě vyznává, že jest vůle lidská svobodná a že konečné rozhodnutí její není závislé ani na násilí zjevném, ani na nezbytí vniterném, a tím odpírá svému V. evangeliu Anglosasíkovi Janu Viklifovi, jenž Anglosasíkům jako víru předkládal učení, že všecko, což se dělo, děje a díti bude, podléhá neodolatelnému nezbytí podle toho, což vyřkl: »Omnia, quaecumque evenient, absoluta necessitate evenient.«

Hus také věře po katolicku vyznával, že cíl člověka jest nadpřirozený, a proto že ho Bůh učinil podle obrazu svého, opatřiv jej nesmrtelnou duší, kteráž má rozum a vůli svobodnou, ale že přidal jemu i podobenství své, t. j. že ho obdařil milosti posvěcující ihned při stvoření, aby se stal synem Božím podle přijetí a dědicem království Božího podle naděje, a aby měl dokonalou vládu nad sebou a nad vidomým veškerenstvem. Tou měrou byl první člověk v ráji dokonalý a ve stavu nadpřirozeném a tak zcela způsobilý dosáhnouti nadpřirozeného svého cíle, viděti Boha tváří v tvář, jestliby se rozhodnul, vůli svrchovaného Pána svého plniti, čili Jeho poslouchati.

V souhlase s katolíky věřil také Hus, že první člověk v ráji ač byl opatřen všemi dary a silami, aby šťastně dosáhl nadpřirozeného cíle svého, na cestě k bráně nebeské neobstál, opustiv přikázání od Boha dané. S katolíky věřil také Hus, že Adam přestoupiv zákon Boží, ztratil ihned posvěcující milost Boží, čili nadpřirozený obraz a podobenství jeho a všecky dary s prvotní touto svatostí nerozvížitelně spojené, jakož i dokonalou vládu nad sebou a nad zevnou přírodou, čili, jak říkají, nad veškerenstvem vidomým. Avšak, ač ztratil první člověk pro hřích nadpřirozený obraz Boží, neztratil přirozeného obrazu Božího, kterýž se zakládá v duši lidské rozumem a vůlí svobodnou obdařené, a tou měrou neztratil také vladařství nad přírodou, ač bylo ono nedokonalé.

Jakož tuto viděti lze, nebyl Hus v líčení následků prvotního hříchu ani Lutrem ani Kalvínem, kteřížto lidu hlásali, že člověk první hřešiv, ztratil i obraz Boží přirozený a tak se stal obrazem šeredného ďábla.

Tou měrou máme před sebou důkaz, že nebyl Hus ve sporu s katolickou církví, že svrchovaná vůle Páně jest norma dobra, mravnosti i svatého života, že jest člověk povinen této svaté vůli se podrobiti, a aby nadpřirozeného cíle svého dosáhl, že jemu Bůh k tomu pomoci své neodpírá, ale štědře poskytuje. M. Jan Hus přidává také hojné pohnutky, jak on dí, při posuzování, aby se křesťan a vůbec každý svobodně rozhodl, konati podle vůle Boží. »K tomu, aby člověk šetřil přikázání Božích,« dí Hus, »má deset popuzení: Vždyť jest k tomu stvořen. Druhé po-

puzení: život věčný; zachování přikázání jest oběť Bohu nejmilejší, jest znamení přátelstva Kristova, přikázání Páně jsou lehká; Bůh přikázal, šetřiti pilně přikázání. Deut. 11.: »Vložte tato slova má v srdce své a pověste k znamením na rukách svých a mezi očima svýma postavte.« Pán Bůh dává přikázání ne pro užitek svůj. Zachování přikázání vysvobozuje od zatracení. Deváté popuzení jest tělesných věcí zaslíbení. Deut. 36. Desáté popuzení jest výstraha zlořečení Božích.*)

M. Jan Hus také popisuje, a to velmi zračitě, že má člověk svobodnou vůli, aby se mohl sám o sobě rozhodnouti, v přikázání Božích choditi a nástrahám a pokušení od světa, těla a ďábla odolati. »Nejprve tane hřích,« dí Hus, »na mysli, pak povstává lektaničko, potom kochání, pak přivolení proti Božímu přikázání.« Avšak Hus připomíná, žu ne všecko hnutí v nás povstavší a naproti přikázání Božímu čelící jest hřích, jelikož teprv žádost zlá s přivolením ku hříchu dospívá.**) Podle toho dí Hus zcela pravdivě: »Každý hřích smrtelný má pochop a hnízdo ve vůli a koná se v skutku.***)

Než však, ač se Hus, jakož tuto shledáváme. u veliké části stran základů, na nichž zbudováno jest a spoléhá křesťanské učení o mravech, neliší od víry katolické, přece jest ono jakostí svou jiné, než jak od věků učila a učí katolická církev, nebo

a) Hus učí, jsa sobě arci odporen, že, ač jest vůle lidská svobodná, přece je tak seslabena, že nelze nám ani tu krátkou modlitbu: »Otče náš« bez hříchu všedního říci: »Těžko jest,« praví Hus, »neb nelze jest nám padlým a k hříchu obráceným a přichýleným říci tu krátkú modlitbu »Otče náš« bez hříchu všedního; protož hřešíme ustavičně, když se modlíme. Já o sobě hříšný s žalostí vyznávám, že pro svú nestatečnost nižádného skutku neučinil jsem bez nedostatku.«†)

Jak se zdá, neuvážil Hus důsledků těchto svých slov rigoristických, neboť jestliže by pravda bylo, že ustavičně hřešíme, když se modlíme, jaký by as smysl měla slova Páně v zahradě jetsemanské k apoštolům řečená: »Modlete se, abyste nevešli v pokušení.» Zdali ne jiný, leč jen: »Hřešte, abyste nevešli v pokušní?« Anebo, jakž bychom vyložili slova apoštolova »Bez přestání se modlete?« Leč v tom rozumu: »Hřešte bez přestání.« Myslím tedy, že položil M. Jan Hus, jda opět po stopě Viklifově, velmi slabého základu ku stavbě mravného života, a že theorií svou o seslabené přese všechnu míru vůle lidské nestál na základě pravdy katolické.

b) Avšak byť i byl Hus theorií svou o seslabené vůli lidské setrval v souhlase s katolickou věrou, byl by byl pravdu katolickou o základech mravnosti byl podvrátil neblahou naukou svou o účinu smrtelného hříchu na veškeré konání lidské. Hus totiž učí podle návodu Viklifova, že smrtelný hřích celou přirozenost lidskou otravuje, takže, trvá-li ve stavu smrtelného hříchu, všecko

*) Výklad desatera. Kap. 31. Erben I., 52. 58.
**) 2. Hus de peccato mortali.
***) 3. Výklad. Erben. I., 275.
†) Výklad na Páteř. kap. 86. Erben I. 312.

je hřích, ačkoli počíná netoliko činy, vůli Páně protivnými, ale i ty nejlepší skutky v druhu svém (de genere suo).«

Hus vyslovil tuto nepravdivou rigoristickou nauku slovy Viklifovými,*) »že totiž bezprostřední rozdělení lidských skutků jest do skutků ctnostných a nešlechetných, neboť prý všecko, co koná člověk nešlechetný, jest nešlechetné, ježto se děje smrtelným hříchem nákaza v celé přirozenosti lidské; právě tak jako zase milost všecky činy lidské oživuje, tak že ten, kdož jest ve stavu milosti, vezdy koná dobře a záslužně. A to prý jest Písmem odůvodněno, které dí: »Svíce těla tvého jest oko tvé. Jestliže oko tvé bude sprostné, všecko tělo tvé bude světlé. Pakli oko tvé bude nešlechetné, všecko tělo tvé bude tmavé.« Mat. 6., 22., 23. Hus vykládá slovo »oko« »o úmyslu«. Je-li tedy úmysl dobrý, jest také skutek dobrý. Avšak úmysl dobrý může býti v člověku jen tehdáž, je-li ve stavu milosti Boží. Jako jest tedy, rozumuje Hus, úmysl při lidech ve stavu milosti postavených dobrý a tuto svou povahu dobrou na všecky úkony činné i trpné přenáší; tak že jest i spánek při nich skutek dobrý: tak jest zase úmysl pojatý ve stavu hříchu smrtelného vezdy zlý, a přenáší tuto svoji zlobu na všecky hříšníkovy skutky a porušuje a otravuje je, byť byly de genere suo dobré.**)

Je věru divno, že M. Jan Hus nepostřehl, že jest tato Viklifova nauka naprosto křivá, ale ještě více jest divno, že bludu tohoto, jehož se návodem Viklifovým dopustil, ani v poslední době svého života neodvolal, ba k celému kusu tomuto na sněmě kostnickém zavrženému žádných poznámek neučinil, jako k mnohým kusům censurovaným. Zdálať se jemu dotčená věta Viklifova zcela pravdiva, ač ji odsoudilo 50 doktorů na sněmě přítomných.

Zde vychází zvláště na jevo, jak byl Hus, opustiv autoritu církve Boží, sevřen a ukován autoritou odpadlého kněze Jana Viklifa. Vždyť se mohl jako učený mistr a bakalář snadno dopátrati, jak nesmyslné učení jeho je, kdyby byl uvážil, že se cestou touto maří všeliká snaha vybřednouti ze stavu hříšného a navrátiti se k Bohu a ke skutečnému a opravdivému pokání a k nápravě života. Vždyť na základě Viklifova učení není ani možno hříchů litovati, z nich se náležitě zpovídati, dobrý úmysl míti a za hříchy dostiučiniti. Či tomu tak není? Hus učí zcela po katolicku, že se musí hříšník, chtěje dosáhnouti ospravedlnění, náležitě přizpůsobiti, t. j. že musí svědomí zpytovati, hříchů želeti, z nich se do podrobna zpovídati a za ně dostiučiniti. Ale jakž by byla takováto přizpůsoba možna, kdyžby na pravdě bylo, což hlásá podle Viklifa Hus, že jsou všecky skutky konané ve stavu hříchu smrtelného hříchové? Toť zajisté jsou věci absurdné a neuvěřitelné. Hlásati jednak, že jsou skutkové ve hříchu smrtelném konané hříchové, byť i byli do genere suo ti nejlepší i zároveň tvrditi, že jsou takovéto skutky do genere suo sice dobré, ale podle úmyslu zlé a nešlechetné, přípravou posvěcující milosti Boží, což může býti absurdnějšího a sobě odpornějšího?

*) De civ. Dominio I., 43.

**) Hus. De Ecclesia. Cap. 9.

Stran toho učení mohl zajisté každý jen poněkud vycvičený sedláček katolický M. J. Husa as takto interpelovati: »Mistře Jene, ty stále o sobě tvrdíš, že pravdu Boží, kterou ti Bůh poznati dal, hlásáš, pro Bůh tě prosím, abys mi vysvětlil, kterak by bylo lze cestou hříchů dostati se ku spravedlnosti? Či neznamenáš, že se lotrovinou nestává člověk svatým, ale ještě větším lotrem? Nevíš, jako mistr v Israeli, že se od věků ještě nikdo nestal lhaním pravdomluvný, ale tím horší a důkladnější lhář? A ty tvrdíš a nám sedláčkům jako pravdu Boží předkládáš, že se skutky ve stavu smrtelného hříchu konanými připravujeme k ospravedlnění? Neoklamal tě prolhaný Viklif, a neklameš ty český národ, nás sedláky, měšťany, šlechtu a dvořany, jakož i krále a královnu? A proč pro Bóh všemu věříš, co čteš ve spisech anglického mistra Jana Viklifa, nejprve profesora a pak bohatého faráře? Neznamenáš, že, je-li tomu tak, jak ty pravíš, ve stavu hříchu smrtelného všecko je hřích, což konám, byla by nejmoudřejší věc, ve stavu hříchu setrvati a klidně očekávati, zda-li by nás Bůh z něho vysvobodil čili nic?

Hle tedy, jak se rigorismus Viklifův a Husův blíží k veselému laksismu Martina Luthera! Na základě theorie Husovy nelze konati dobrých skutků de genere suo ve stavu smrtelného hříchu, ant jsou všecky i ti nejlepší hříchové, podle Lutra však: nejsou dobří skutkové ku spasení ani potřebné!

Avšak tím se netvrdí, že Hus zamítal dobré skutky anebo zavrhoval desatero přikázání Božích, jakož činil veselý reformator vitenberský, právě naopak! Hus velel činiti dobré skutky a dopouštěl, aby byli k nim lidé připuzováni i násilím, a žádal, aby hříchové byli sami přísnými tresty staveni. Jeho postilla, jeho výklad k desateru a jiné a jiné spisy jsou přeplněny svědectvími, že Hus napomínal, aby bylo vůle Boží posloucháno a přikázání jeho šetřeno, aby byly dobré skutky konány, a že nebyl sporý v líčení radostí nebeských, které čekají na spravedlivé, a hrůz posledního soudu a trestů pekelných.

Jestliže však Jan Hus tak odporné sobě věci přednášel, jako napomínání k dobrým skutkům, a zároveň učil, že všecko jest hřích smrtelný, což koná hříšník ve stavu smrtelného hříchu: pak dal sám o sobě důkaz, že byl duch nekritický a že svou rigoristickou naukou, snad ani nevěda a netuše, podvracel základy mravouky katolické a všeho křesťanského života.

c) Avšak byť i byl Hus učením sub a. b. vylíčeným nepodemílal a nepodvracel základů křesťansko-katolické mravouky a křesťanského života, činil takto především svým hrozným učením o předzřízení a předzvědění, kteréž opět přijal ze svého miláčka anglosaského germana Jana Viklifa. Hus totiž hlásá, že praedestinace roztřiďuje člověčenstvo do údů církve Boží a do údů satanášových. Ti, kdož jsou předzřízeni, jsou výlučně údy mystického těla Páně, t. j. církve jeho. Kristus Pán jest hlava tohoto mystického těla svého a dává jemu pohyb a cit právě tak, jako jest duše hlava těla lidského a je oživuje. Jako má tedy tělo lidské svůj život, svůj cit a pohyb z duše, tak má i mystické

tělo Páně, sbor předzřízených, svůj duchovní život a svůj pohyb z hlavy své, Krista Pána.

Avšak jinak se věci mají s těmi, kdož jsou předzvěděni ku věčnému zatracení. I oni činí sbor, ale sbor čili synagogu zlostníků, a jako jest Kristus hlava předzřízených, tak jest zase satanáš hlava předzvěděných. A jako jsou předzřízení světlé, mystické tělo Páně, tak jsou zase předzvědění temné a šeredné tělo ďáblovo. Toto tělo ďáblovo jest podle svého přirozeného bytu (Esse naturale) dobré, neboť zlo nemá bytu přirozeného — jsouc nahodilé a přistoupilé. Avšak mimo tento přirozený byt dobrý, jenž z Boha jest, má temné tělo ďáblovo »Esse vitii« byt nešlechetný. Forma tohoto těla ďáblova dvojí jest, jedna zevnitřní (extrinseca) a druhá vnitřní (intrinseca). Zevnitřní formou a spojbou tohoto temného těla jest předzvědění Boží, kterým zná předzvěděné a odsuzuje je jako údy ďáblovy k věčnému trápení. Vniterná forma však a spojba jeho jest ošklivost a šerednost konečná, totiž neposlušnost a pýcha, neboli hřích proti Duchu svatému.*)

Z toho již, co tuto bylo pověděno, snadno lze poznati, že Bůh zcela jinak pečuje o předzřízené, nežli o předzvěděné. On sice, jak Hus podle Viklifa tvrdí, dává také předzvěděným milost netoliko nápomocnou, ale také posvěcující, čili milost podle přítomné spravedlnosti (gratiam secundum praesentem justitiam), ale to není ta milost, kterouž bývají opatřeni vyvolení, ale jakostí svou se lišící. Milost uštědřená předzvěděnému nečiní ho skutečně Bohu milého, alebrž on jest stále předmět nevypravitelné nenávisti před Bohem, byť by i nejvzácnější a nejlepší skutky konal a svatostí života nade všecko pomyšlení vynikal: avšak on není předmět obyčejné nenávisti Boží, alebrž toho hněvu a té nenávisti, jakou nenávidí Bůh zatracencův a nenáviděti bude až do bezedné věčnosti.

Podle tohoto učení nejsou dobří skutkové předzvěděných, byť i je konali ve stavu milosti Boží, k životu věčnému záslužny, ale zasluhují pouze nějakých dober přirozeného řádu a nějakého zmírnění pekelného ohně.**) Ať tedy činí předzvěděný cokoliv, nikdy se nevyvětí z objetí satanské říše, kdyby i z lásky k Bohu hotov byl života svého za něho položiti, anť překáží tomu zevnitřní forma temného těla ďáblova, předzvědění Boží. Může arci nabýti předzvěděný milosti posvěcující, ale nestává se nikdy v pravdě a skutečně údem mystického těla Páně a církve Boží, nestává se synem Božím podle přijetí, ani dědicem království Božího podle naděje, ale je stále a nezměněně úd temného těla satanášova a otrok ďáblův.

Ale jináče se děje s předzřízenými. Oni jsou vyvoleni od věčnosti, aby byli synové Boží neztratitelně. Když nejhorší hříchy páší, mohou sice ztratiti milost podle přítomné spravedlnosti, ale nikdy synovství Boží, oni mohou zde na světě páchati nešlechetnosti, ale nemohou nikdy od Boha odděleni býti, neboť vazba, kteráž je s Bohem spojuje, jest právě předzřízení, z něhož nemo-

*) Hus. Ecclesia. Cap. 6.
**) Viklif. De civ. Dom. cap. 11.

hou nikdy vypadnouti. Jestliže by hřešil předzřízený smrtelně, na př. Krista zapřel jako sv. Petr, anebo církev pronásledoval, jako sv. Pavel, neruší se nikdy nezrušitelná spojba s Bohem, kteráž jest předzřízení. Smrtelné hříchy jeho nejsou jemu k věčnému zatracení jako předzvěděnému.*)

Hle tedy, jaký to rozdíl mezi předzřízeným a předzvěděným! Když koná předzřízený dobré skutky, koná je jako člen rodiny Boží, jako syn Boží podle přijetí, jako bratr Kristův a dědic království Božího, proto dobývá sobě netoliko rozmnožení milosti Boží, ale také rozmnožení radostí v ráji nebeském; kdežto ubohý předzvěděný koná své skutky dobré, jakož bylo již pověděno, jako člen ďáblova těla šeredného a jako otrok jeho, od Boha podle předzvědění na věky oddělený, jenž ku své spáse nic činiti nemůže, ani tím nejsvětějším životem, jsa pro věčnost předmět nenávisti Boží.

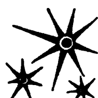
Měl tedy Hus podle této nauky z Viklifa vzaté před sebou dvě části lidského pokolení, sbor předzřízených a stav předzvěděných. Předzřízeným nebyly a nejsou, jak hlásá tato nauka, ani ty nejhorší nepravosti ku věčné zátratě, předzvěděným však nebyly a nejsou ani hrdinské ctnosti ku zásluze. Kdyby byl tedy M. Jan Hus podle tohoto evangelia Viklifova kázal v Betlemě aneb kdekoliv jinde, kdež by byl nabral popuzení, aby se lidé hříchů varovali a podle zákona Božího živi byli? Či nemohl jemu, byť i jen málo vzdělaný katolík, slyše takové divné, v katolické církvi nikdy neslýchané věci, namítnouti: »Mistře Jene, ty o sobě pravíš, že pravdě Boží učíš, řekni mi: Když předzřízenému neslouží ani nejhorší nepravosti ku věčné zátratě, proč by se namáhal z nich vybřednouti, a jestliže neprospívají předzvěděnému k životu věčnému ani nejlepší dobré skutky sebezapírání a svatý život, proč by se zapíral a svatě živ byl? Neznamenáš, že takováto cesta nevede k mravnému, křesťanskému a svatému životu, ale na konec k odvrácení se od zákona Božího a nejhorším nešlechetnostem? Hle, já prostý člověk ty nástrahy a bludy Viklifovy pronikám, a ty, jenž učíš na vysokých školách a mistrem jsi v svobodných uměních a bakalářem v theologii, toho nechápeš? Takovým neřestným bludům neučila nikdy naše starobylá, tebou nenáviděná Církev, kteráž dí: že Bůh obdařuje i předzvěděné plnou milostí posvěcující, že jim dává Ducha svého, že je činí syny svými podle přijetí a dědici království nebeského podle naděje. Proč jsi pro Bůh, Jene, uvěřil tak na slepo Anglosasíku Viklifovi? Ty s Viklifem vysoko ceníš Písmo sv., kde pro Bůh tam čteš tak děsné věci, jako nám tuto v Betlemě ohlašuješ? Nikde! Právě naopak! Sv. Pavel odsuzuje na dobro tvoji vypůjčenou nauku v listu svém k Římanům v kapitole osmé! Či znáš ty pravdu Boží lépe, nežli sv. Pavel? Jak jsi mohl, přednášeje nám tak děsné učení, sám proti sobě psáti: ‚Poněvadž nenie u Boha přijímánie osob, dóvod jest, že nenie nižádnému dóvod ku zoufánie, ač by kdo chtěl nevděčný s ďáblem zúfati, neb tak jest veliké milosrdenství Boží, že i zatracené milosrdně mučí, neb jim

*) Hus. De Eccl. cap. 7.

dává ještě byt, že jsú.*) Hle, Jene, jaké to věci sobě odporné nám hlásati se osmělueš!« Co by byl Hus as odpověděl?

Ze všeho však, což jsme sub *a) b) c)* pověděli, jest patrno, že naznačené zásady Husovy nemohou býti základem křesťanské mravouky a křesťanského života.

Spíše se může říci, a to právem, že podvracel Hus svým učením o sesláblé vůli lidské o tom, že všechno, což činí člověk ve stavu hříchu smrtelného, hřích jest, a svou naukou o stavu předzřízených a předzvěděných, základy křesťanské mravouky. Může se právem tvrditi, že jest mravouka Husova od mravouky křesťansko-katolické jakostí svou rozdílna, a že tudíž nebyl Hus reformator ve věcech mravoučných křesťanského náboženství, nýbrž rušitel a deformator. (Pokračování.)

Vzpomínka.

Chrám šerý byl a tichý,
v něm usnul ples i žal,
jen věčné lampy plápol
se lodí rozléval.

A do tajemných světů,
do snů a do dálí
všech světců glorioly
se tiše dívaly.

Dech nadějí a proseb
pod klenbou tiše táh'
a vzduch se vlnil vůní
po dlouhých modlitbách.

A nevím proč — v té chvíli
slasť vstoupla v moji hruď —
noc první po svěcení:
ó požehnána buď.

Cit žhavý stopil duši,
zrak do nebe se snul —
a před tabernakulem
já na zem pokleknul.

Ta zlatá věčná lampa
se srdcem zdála být;
v ní čistý olej hořel,
z ní planul čistý svit.

A pojednou jsem cítil
své srdce hořeti,
jak byl by vzal je Kristus
v své svaté objetí.

Tu k Němu zaplakal jsem
v ráj hledě daleký:
»V Tvou věčnou lampu změním
své srdce na věky!«

Plál do chrámu svit luny
a k nebi spěl můj vzdech,
by svatý olej v srdci
mi nikdy nevysech'.

V Koranda.

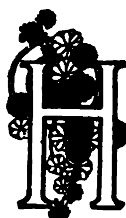

*) Výklad. Erben I., 295, 296.

Proklaté peníze.

Napsala VLASTA PITTNEROVÁ.

II.

Hospodařili Pavel Bohata se svou ženou dobře, nescházelo jim nikdy Božího požehnání, mezi sebou pak měli ten nejkrásnější úděl manželství — to co nazývá lid svatým pokojem — mír a dobrou vždy vůli.

Anička jako panímáma Bohatová přizpůsobila se záhy horáckým zvykům, sama leccos zavádějíc, jak bývalo u nich doma v obyčeji. Kroj svůj odložila v málo letech po svatbě. Říkala, že zmrzelo se jí práti se s tolika bílými sukněmi, jakož i lišiti se vůbec krojem od horaček. Jen způsob vázati šátek na hlavu podržela aspoň po domácku, do kostela a do města vážíc hedbávné šátky »na pokosmo«, jako ostatní panímámy v Stájově.

Měli u těhle Bohatů pět dítek. Tři syny jako jedle: Pavla, Petra a Václava a dcerky Aničku a Pavlinu, obě také hezké jako byla matka za mlada.

Vyrostly ty děti jako pět růží na jednom keři, jako pět stromků v jedné zahrádce.

Panímámě a pantátovi, jak si říkali, při každém pohledu na ty děti srdce radostí poskočilo.

Pavel byl nejstarší a těšíval se, ani společný svátek s otcem a bratrem i sestřičkou světili, že on sám jest prý nejvíce tatínkův, on má s otcem i stejné jméno.

Byl také otcovým miláčkem a vyhlídnut jím za nástupce, ač dle tradice by se byl Pavel Bohata skorem obával, aby Pavel nemusel učiniti místa Petrovi, uhnouti ze statku do toho posledního lidského příbytku — do hrobu.

Svojí ženě ani nesdělil Pavel Bohata té obavy. Tak ji měl rád, že ani nechtěl, aby myšlénka zarmucující kalila její blaho, které bylo viděti v jejím stále úsměvném pohledu, u výrazu jejích pěkných očí.

Žili ve svorném manželství již dvacet pět roků, a věru že s úsměvem si povídali, že do stříbrné svatby přibylo jim více stříbra v truhlici, než se objevilo stříbrných vlasů na hlavě.

A zlato že jim se dostalo těmi zlatými dětmi, to si řekli stárnoucí manželé jako z jedněch úst.

Jak mohl Pavel Bohata tuto ženu zarmucovat sdělováním nějakých pověstí, které by mohly porušiti její klid a pokaliti radost z dětí.

Manželé Bohatovi chystali se hlučně oslaviti svoji stříbrnou svatbu. Pavel Bohata smál se, že teprve to jest vlastně pravá svatba, ani sestárlí již manželé těší se tomu, že svedl je osud k vzájemnému štěstí.

A zároveň měla slaviti svatbu Anička, která se měla provdati do sousední dědiny, kam Stájov býval prve přifařen, za bohatého sedláka.

Byl ženich Aniččin, mladý Josef Havlík, jediným synem z velkého statku, na kterém vázly dloužky tak nepatrné, že zapravily se asi třetinou Aniččina věna.

Rodiče Havlíkovi těšili se na Aničku. Domluvili s Bohatovými svatbu již před rokem, a věru že se lidé v obou dědinách divili, že tak dlouho s ní odkládáno.

Arci mladinké posud Aničce nechtělo se jaksi od rodičů, a ti rádi svolili, aby milá dcerka slavila svatbu ve výroční den jejich sňatku.

Divnější bylo, že ženich sám se svatbou nespěchal, na pospěch netlačil, nedomlouval nevěstě, rodičů neprosil.

Bylť Josef Havlík jonák tak pěkný, hodný a pracovitý, že mu kde kdo přál. Proto také mu přáli lidé tu hodnou, pěknou a bohatou nevěstu. Měli i docela cizí lidé radost nad tím hezkým párkem a říkalo se, že to bude zase jedna nová, vzácná rodina, kterou bude moci se celá dědina pyšniti.

Josef Havlík se na svatbu netěšil. Neměl svou nevěstu, tu hodnou, hezkou, bohatou Aničku Bohatovu rád. Tu Aničku, na kterou se lidé na potkání již pro její hezkosti smáli, tu Aničku, která byla tak dobrosrdečnou, že pozdravila i žebráka, o které říkali její rodiče, že je co živa nerozlobila a nezarmoutila.

Rodiče museli Josefa velice přemlouvati, rozhněval otce a rozplakal matku, než svolil, aby se ucházeli pro něho o Bohatovu Aničku. A to proto, že měl rád jiné děvče, takové, kterého si žádný nepovšimnul, ani nejchudší chasník v dědině. To děvče bylo u Havlíků ve službě, a to od malička, vyrostlo u nich. Zanechali jim je kdysi cigáni za plotem v koutě u stodoly.

Havlíkovi ujali se toho dítěte, pravíce si, že byť bylo i cigáně, má přece nesmrtelnou duši a musí se vychovati. Bylo asi roční, a že nebylo jisto, zda jest pokřtěno či nic, pokřtil je pan farář, a to na jméno Anna, ani právě v den svaté Anny přitáhli tehdy cigáni do dědiny a zmizeli za noci, jakoby je tma byla pohltila.

Tato Anička byla vychována u Havlíků. Říkalo se jí po dědině jenom: »cigáně«, a kdykoliv cigáni potulnou svojí poutí do dědiny přitáhli, ukazovali jim lidé to Havlíkovo přiživňátko, později pastvicu, pak děvečku, zdali prý není z nich.

Žádná ta tlupa se nechtěla k dítěti hlásit, říkali, že se mezi sebou neznají a nevědí, kde mají děti a kde ne. O dítě že není, těch že vždy spíše přibude než ubude.

Jednou na doléhání panímámy Havlíkovy pověděl jí starý cigán, kterému levně ochromlého koně prodali, že to dítě mělo asi jenom mámu, a ta že, jsouc třeba nemocna a vidouc se blízka smrti, dítě odložila, aby se ho lidé ujali.

Starý ten cigán chlubil se, že u jejích tlupy by se to bylo asi nestalo, u nich že se obstarají o děti i sebe menší. To že měla asi matka Aniččina mezi svými proti sobě nějaký hněv a bála se dítě zanechati svým lidem. Třeba také, že měla ta ubohá matka, která dítě odložila, těch dětí u tlupy zanechaných více.

Říkal arci starý cigán-koňař stále: »snad, třeba, možná může být«, — leč panímáma Havlíková mínila, že bylo tomu v skutečnosti tak, jak za možnost udával.

Aspoň ten měkký pohled cigánův, kterým na dítě hleděl, tomu zdál se nasvědčovati.

A k otázce pantáty Havlíka, jaký hněv mohla míti matka dítěte u svých lidí proti sobě, odvětil starý cigán, že asi ten, že otec děcka nebyl z cigánů. —

Dítě Anička rostlo a stalo se z něho hodné děvče. Šestnáctiletá zastávala děvečku a tu ji počali Havlíkovi vypláceti i mzdu jako jiné čeládce. Dříve ji pouze šatili.

Anička nedělala si z toho mnoho, že jí spílají po dědině cigáňat, nedbala o lidi, že nedbali tito o ni, neměla kamarádek, nehovořila s chasníky. Pilně pracovala a volné nedělní chvíle trávila tím, že si zaběhla do lesů.

Co tam dělala, nikdo nevěděl. Nepotkávaly jí ani děti sbírající lesní ovoce, ani babky hledající houby, zaběhla snad do houští, nebo mezi skály a lidé v dědině někdy říkali, že to cigáně snad chodí do lesů čarovat.

Jednou uviděl Aničku v lese Havlíkův jedináček Josef. Seděla na kameně u hluboké tůně, v ošklivém močále, kterému se lidé na tisíc kroků, ba na hodinu cesty vyhýbali. Plakala, až jí srdce usedalo

Josef na ni zavolal; přišel v ta místa náhodou. Vyprovázel kamaráda z přespolní dědiny a vracel se kratší cestou.

Anička na zavolání vzhlédla a na druhé šla poslušně k Josefovi.

Na dotaz, kam až to zachází, pověděla, že jí bývá někdy tak tuze smutno, že nepoznala matky, že se jí lidé štítí. Ana všedního dne pro práci nemá času se vyplakati, že si to nahražuje v neděli, kdy jiné dívky jdou na besedu, na jahody, k muzice. Tu že se jde vyplakat tam, kde ji vidí a slyší jenom Pán Bůh sám, kde jí lidé neuvidí, a jí se pošklíbati nemohou.

Tehdy bohatý synek litoval ubohého děvčete a od té doby častěji s ní promluvil. Ba jednou jí koupil i pouti; obrázek svaté Anny a perníkové srdce.

Přijala to s pláčem; bylo to poprvé, co jí někdo něco daroval. Přilípla si obrázek moučným kváskem na víko staré truhličky, kterou dostala již před lety na svoje šaty, když z ní byla vyklidila staré hřebíky a rozličné úlomky železa, jaké se do ní po léta házely, aby se již nikdy neupotřebily. U Havlíků smáli se tomu tehdy všichni, jak to cigáně si tu truhličku vydrhlo na těch svých pár kloců.

A srdce obalené v papíru si tam Anička také schovala. Nezavedly ji laskominy, aby je snědla, ač jedla perník sotva tři, čtyřikráte co živa a to jenom nějakou odrobinku od dětí.

Ani se Josef Havlík nenadál a zamiloval si to cigánské děvče tak, že slyše, že rodiče domlouvají se s Bohatovými ze Stájova o to, aby dceru Aničku k nim vdali, všecek strnul. Bránil se, udávaje, že nemá posud chuti k ženění, že netroufá si ještě zastati pantátu, že je mlád, že Aničku Bohatovu málo zná. Pravé příčiny nepověděl.

Rodiče nepovolili, a Bohatovi nepostřehli odpor ženichův, míníce, že jejich Aničku každý si musí zalíbiti a zamilovati, tak jak si její matku otec kdysi zalíbil.

Nepřikládalo se tedy chasníkově zdráhání váhy, a Bohatovi nechali platiti důvody, že chtějí Havlíkovi ještě to a ono uspořádati, opraviti, urovnati v hospodářství, jak Josef hleděl docíliti odkladu.

Ustanovení svatby na výročí stříbrné svatby těšilo všecky a Anička již počínala ráda pomýšleti, jak bude u Havlíků hospodařit.

Na Josefovi líbilo se jí právě to, že nebyl tak příliš naléhavý, že se choval skromně, že nebyl hlučně veselý.

Nevěděla ovšem, že Josef, jda z návštěvy od nich ze Stájova domů, zachází do lesa k oné tůni u močálu a tam se obyčejně sejde s Aničkou ciganětem. Že této Aničce říká nejvlídnější slova, vine ji do náručí a pláče s ní proto, že nemůže si ji vzíti za ženu.

Uznávali oba, že nemohlo by to býti, že by rodiče nepřijali cigáně za nevěstu, čeládka za panímámu, sousedé za sousedku. Tajili svoji lásku, jen aby mohla Anička u Havlíků setrvati.

»Jen když tě budu mět blízko, bude mi lehčejác«, tvrdil Josef.

»Každým kouknutím vám budu do smrti všecko dobry přát,« odpovídala Anička.

Přišel den svatby.

Svatebčané jeli z rodné Josefovy dědiny do Stájova na pěti vozech. Vezli sebou šest muzikantů, zpívalo se, výskalo a vše bylo veselo

V kapličce stájovské bylo vše co nejpěkněji okrášleno. Manželé Bohatovi na památku svojí stříbrné svatby koupili pro kapličku kus červeného sukna k prostření na stupně u oltářku a dali pozlatit rámec u oltářního obrazu, představujícího Navštívení Panny Marie, na kterýž svátek byla vždy v Stájově pouť.

Panímáma Bohatova měla s dcerou nevěstou stejné šaty. Byly těžce hedbávné, barvy šedé jako stříbrné, šustily a měnily se.

Panímáma měla na hlavě šátek hedvábný, také stříbrošedý, s bílými květy, nevěsta Anička věneček z rozmariny a pestrých kvítků, s ozdůbkami ze zlatého a stříbrného dracounu.

Obě pak na krku po kolika šňůrách granátů, od kterých vzadu, jak byla spona přišita, visely »stříbrné«, nevěstě černé sametové, dceři její červené hedvábné stužky až k lemu šatů.

Takového něco nepamatovali lidé z celého okolí a říkali si, že za takové oblečení nemusely by se ani hraběnky stydět.

O svatbě si povídaly celé hory kolik neděl. Byla vystrojena u Bohatů tak bohatě, že jenom z vejslužek, jak ženské uznaly, se mohly ještě dvě svatby vystrojit.

Bylo tu jídel dobrých a vzácně strojených. Sama hospodyně z fary vládla v kuchyni; přijela k Bohatovům již tři dny před svatbou. Měla arci ještě pomahačky k ruce, a vdovu po justiciáru a druhou po učiteli. Ty obě byly ze Žďáru, chodívaly »strojit« na svatby široko daleko a znaly, jak se dobré dá připravit ještě na lepší.

Panímáma Bohatová nesměla o svatbě ani do kuchyně se podívat. Pantáta nedopustil. Musela s ním seděti u stolu právě

jako nevěsta, ať si ho ujišťovala ob tu chvíli, že sedí jako na žhavém uhlí, jako na ježčí kůži, jako na špendlíkách.

Neprospělo, pantáta se jenom smál, pravě, že jest stříbrná svatba jenom jednou za živobytí, a jestli se v kuchyni spálí trochu více dříví, vypotřebuje trochu více omastku, cukru, mouky, rozdá neb roznese trochu více koláčů a masa, nemusí se panímáma proto znepokojovat, to že Bohatovi v Stájově ještě vydrží.

Dala si tedy posléz panímáma říci a veselila se zajisté více než o »první« svojí svatbě, kdy dívčí ostych a stesk po domovu, jehož se obávala, tlumily její veselost.

Ten mladý párek nebyl tak vesel jako starý. Ženich klopil hlavu, mysle, že někde v zákoutí jejich statku doma pláče druhá Anička, ubohé cigáně, pláče bezútěšně, snad že proklíná. Ne jeho, to věděl, k tomu že má ho příliš ráda, ale ji, tu, která se stala před oltářem Božím jeho ženou.

Bylo mu pojednou té mladé ženy jaksi líto, že nemá jí z té duše rád, že netěší se na ni, nevítá ji upřímně, srdečně, neříká si, že svede je spolu anděl Strážce.

Mladá, sličná nevěsta pohlížela na Josefa ostýchavě. Ta panenská cudnost bránila jí pohlednouti mu přímo do očí, osloviti jej, vzíti ho za ruku. A ostych její zvětšoval se připomenutím, jak o svatbách, na které bývala za družičku zvána, (a Bohatovy dcery bývaly zvány často) se ženichové k nevěstám chovali jináče, než Josef k ní. Držívali nevěsty objaty kolem pasu, pohlíželi jim do očí, šeptali s nimi, líbali je.

Josef seděl tu skorem nehybně.

Jedli spolu dle zvyku z jednoho talíře, Josef ochotně rozkrájel jídlo, leč jedl netečně, nevšímaje si skorem, ana mu nevěsta nejlepší kousky přihrnovala. Na dotazy její, zda chce více či méně omáčky, zelí, salátu, odpovídal netečně, že mu je to jedno. Také odkládal vidličku dříve, než byl talíř vyprázdněn. Nevěsta pak sotva se pousmějíc k poznámkám, jak jí ženich přeje, že nechává ji dojídati, přestala taktéž jísti a podávala zbytky na talířích očumujícím dětem svatebčanů, které byly za rodiči »na koukačku« přiběhly.

Aničky zmocňovala se neblahá předtucha, že Josef jí nemá pranic rád, že si ji beře jenom pro to její jmění. Nedovedla si představit, jak budou tedy spolu žíti. Měla od dětství před očima vzájemnou lásku rodičů, a bylo jí pojednou smutno.

Hudba hrála, smích, písně a říkání smluvčího a drůžiček se střídaly, svatebčané házeli plnými hrstěmi cukrovinek po sobě, vše bylo rozveseleno, jen ženich a nevěsta ne.

V tom vhozena na mladý párek hrst drobného cukroví.

Anička pozvedla oči a setkala se s pohledem ženichovy matky, přísně a ostře na syna upřeným. Josef zachytil též tento pohled.

Povzdychl a obrátě se k Aničce, počal s ní hovořiti. Tak ledabyle. Jakoby vzpomínal, co má říci, počal povídati nevěstě, jak jí sluší věneček a bílé šaty, do kterých se ke stolu byla převlekla. Jen aby mluvil.

A Anička si řekla v duchu, že vzal si ji tedy asi Josef k rozkazu, ku přání rodičů, již byli Bohatova příbuzenstva a jmění žádostivi.

Odpovídala mu přívětivě, jak byla zvykla býti ku každému vlídnou. A v mírné mysli její napadlo jí, že proto přijala požehnání rodičů a kněze na místě Božím, aby si hleděla získati lásky mužovy. Řekla si, že nesmí jí býti líto, že vstupuje do manželství bez lásky, ana měla posud na světě se ve všem tak dobře, jsouc zdráva, bohata, od rodičů a sourozenců milována.

Že si získá manželovy lásky, jsouc dobrou hospodyní, k němu vlídnou a rodičův jeho poslušnou, toho se zdála býti jistou.

Usmála se vlídně na ženicha a řekla mu, že se těší na tanec.

Místo k tančení bylo vykázáno v největší stodole na mlatě. Okrášlili tam Aniččini bratří s čeledí vše roštím, strakatými šátky a papírovými kokardami, tak že byla radost se na to podívat.

V jednom parníku byli umístěni muzikanti, v druhém stůl s bečkou piva a sklenicemi, a jiný menší s láhvemi rosolky a ošatkami koláčů svatebčanům — tanečníkům na posilněnou a pochutnání.

Záhy šlo se k tanci. Kolo začali ovšem oba páry, mladý a »stříbrný«. Věru, že si pantáta Pavel Bohata statečněji dupnul a se rozehnal, než Josef Havlík, který se trochu zachvěl přivinuje nevěstu k sobě a vcházeje s ní do kola dle veselé hudby.

Josef prováděl po řadě matku nevěsty, starou svatbí, družičky a všecky svatebnice, Anička také tančila se všemi svatebníky. Byla zase trochu smutna při pomyšlení, že naposledy již tancuje pod věnečkem, že zítra ji panímámy očepí, že bude ženou, panímámou, hospodyní.

Tančilo se do rána, pak šli stájovští hosté domů, dohlédnout, trochu se prospat, pak upravit panímámy, obléci se do jiných šatů a zase se sešli k Bohatovým, kde byla snídaně a čepení nevěsty.

Přespolní hosté se také prospali, a bylo zase veselo.

Až k večeru odvážel si Josef Havlík mladou ženu domů. Matka jeho odjela hned ráno, aby připravila doma vše k přijetí svatebčanů a nevěsty. Již předem se omlouvala, že to nebude takové jako zde u Bohatů. Že jsou v Stájově na horách právě jenom jedni Bohatovi.

U ženicha byla také bohatá hostina a svatebčané si pochvalovali. Panímáma Havlíková se stále omlouvala, že to není tak jak u Bohatů, ba ani tak, jak doufala, že to bude. Musila prý se, přijedši, velice zlobit, a našla mnoho práce. Utekla jim totiž děvečka.

Vyprávěla panímáma Havlíková hostům, jak se musela rozlobit, když přišla domů, že jí zatím utekla děvečka. To děvče cigánské, které sebrali za plotem, které vychovali, vyživili, kterému přáli služného jako pořádné děvečce, třeba že by byli měli právo žádat od něho za to od malička obživení práci zdarma.

Všichni svatebčané souhlasili, že skutečně to bylo od Havlíkových až příliš velké dobrodiní, že dávali ciganěti mzdu.

»Já bych se bála takovy stvoření mít v domě, ať je to jaky je, takovy lidi to majou v krvi a cigáni humijou hučarovat,« řekla jedna panímáma.

»No, někdy může bejt takovýho něco ve stavení na dobry,« mínila jiná.

»To dobry bylo jenom to, že slyší Pán Bůh to »zaplať Pán Bůh« i od cigáně,« řekl starý soused.

»I však to taková čeládka nemyslí ani hupřímně,« nadhodil jiný.

»Ale vzal e — rohatej to cigáně, ať si šlo, když huteklo, huteklo,« pravil starý Havlík. »Jen právě na dnešek to nemělo hudělat, když je ve stavení plno šumů a rajtů, plno honů a konů a cizí člověk se nevyzná k pomožení.«

»Pomáhajou ženský rády, to víte, za trochu toho najedění pro sebe a pro děti jde každá, ale jak pantáta povídá, nevyznajou se, a já abych byla všady. Jen o to se ale zlobím, že to stvoření neplechy neřekne: my — tvy a ztratí se,« pravila panímáma Havlíková.

»Jen se ale podívejte, jestli se neztratilo něco s ním,« radila sousedka.

»To bude asi takovy,« řeklo více lidí najednou.

»To ne. Zavřeli jsme všecko. Ne tak k vůli domácím, jako k vůli cizejm. Majou domácí menší zvodpovědnost, když je všady zavřeno. A taky jsem, jak jsem šla pro vokřiny na půdu, koukala do ty Nánčiny truhličky. Má tam všecko jak a co měla. I ten novej šátek na hlavu a fěrtoch, jaky jsem oběma děvečkám i pastvici koupila, jako na památku a pro radost, že žení se novej pantáta, to víte, my to vedem po staru a čeládka patří k rodině,« vykládala Havlíková.

»Tak je to dobře,« chválil Pavel Bohata a dodal: »To jsu rád, že se naša dcera dostala sem k vám, kde se vede jako hu nás.«

»Jen že hu Bohatů a Havlíkůj grunt je přece rozdíl,« zalichotila otci nevěstinu Havlíková.

»A co to cigáně?« tázala se panímáma Bohatová, které bylo toho lichocení od ženichovy matky trochu mnoho.

»Je pryč a pryč. A jak povídajou lidi, nebyli prej tu cigáni v dědině ani v okolí vidět, sic bych myslila, že huteklo se svejma lidma,« pravila Havlíková.

»I kdo ví, jakej dostala vzkaz, takovy lidi dojdou v noci a zmizijou ve tmě, ani se žáden nenaděje. Nechalo tu šaty, a třeba si pro ně pošle nebo přijde, jen aby pak něco na nás nevymáhalo a nechcelo. Jsou cigáni vstavu rozdivnejch věcí si zvymejšlet. Lepší věru nemět s nima ani v dobrým ani ve zlým,« uvažoval onen starý soused.

»Ale kdo pak si bude svatbu kazit povídáním o takovy pakáži,« zvolal smluvčí, postřehna, že tím povídáním mizí dobrá nálada mezi svatebčany. »Hola, páni muzikanti, zahrejte nám něco nahoru, ať se to pívečko lepší pije a z těch talířků hubejvá.«

A povznes sklenici, počal zpívati:

»Hrajte páni muzikanti
vesele,
máme tady novy
manžele!«

Všecko zpívalo s ním a nikdo nepostřehl, že ženich se zamyslil, že nechce jísti, a sklenice, z která společně s nevěstou pili, že zůstává netknuta.

On jediný věděl, proč ta druhá Anička utekla.

Nemohla tedy přece jenom snésti pomyšlení, aby žila pod jednou střechou s jeho ženou, aby viděla, jak on musí se této ženě všecek oddati, jak na ni bude pohlížeti tato jenom co na děvečku, na cigáně, na vyvrhel — — —

A přece mu slibovala, že zůstane zde, že mu bude přát vše dobré, že bude pracovat pro něho, a že neodejde od Havlíků, leda by jí nová panímáma sama propustila.

Josefa to bolelo a nemohl si pomysliti, proč Anička nevzala s sebou asi šatů. Proč nechtěla ničeho od nich, od Havlíků míti? Řekl si, že asi proto, že vyčítala jim v duchu, že jí sice vychovali, ale stále že cítila, že honosí se tím dobrodiním. Vyrostlo dětí sirotků a nemanželských na obci více a neviděli lidé v tom něco tak velikého jako v Havlíkových ujmutí se cigánète

Josefa to bolelo a dával Aničce po delším přemýšlení za pravdu — — A zase si řekl, že vlastně nechtěla snad pohlížet na jeho štěstí s mladou ženou, že se bála, aby snad je neuhranula závistí. Anebo se bála, aby mezi ní a jím, Josetem, nedošlo k hříchu — — —

Hudba vyrušila Josefa z myšlének. Musel jít tančit, musel připíjet svatebčanům, vyplácet si při obvyklých žertech nevěstu, zpívat a při tom mu v srdci bylo bolno.

Až z rána rozcházeli se svatebčané a pozůstalí hosté ukládali se k odpočinku, do kterého zalehly poslední zvuky svatební hudby. (Pokračování.)

Naše Slezsko.

Napsal J. VYHLÍDAL.

(POKRAČOVÁNÍ.)

3. Salašnictví a tkalcovství.

Horalům v horách bezkydských neposkytovalo rolnictví dostatečné výživy, proto oddávali se salašnictví a s ním spojenému tkalcovství. O tomto zaměstnání horalů promluvím šíře.

Od 12.—16. století rumunský živel osazoval se v různých končinách. Usadil se v Alpách dalmatských, v Pomoří, Charvatsku, Srbsku, Sibiňsku, Bukovině, v Haliči. Z Haliče nastěhoval se do Bezkyd Slezských, Moravských, kde s obyvatelstvem

slovanským v jedno splynul. Valachy rumunskými zavedeno bylo v Bezkydech salašnictví, jehož terminologie (názvosloví) jest téměř všechna rumunská.*)

Jako na Moravě,**) tak i na Těšínsku zabývali se Valaši netoliko chováním »statku valašského«, totiž ovec, koz a baranův, nýbrž i dobytka rohatého, tudíž i vyráběním »valašského sukna«, »valašského sýru« (brynze), »valašením« dobytka. Tuto živnost napočali u nás Valaši či Vlaši rumunští, kteří ovšem své národnosti neuchovali, ač rumunská jména některým horám na Slezsku, jako: Kičeře, Gahuře a Mahuře, dali. Pro valašské hospodářství hodily se hory s lesnatými lučinami, kteréž knížecí komoře žádného užitku nenesly. Tyto knížecí hory na Těšínsku rozděleny na tři díly, to jest na troje vojvodství. Na jednom tom díle vládl »valašský vojvoda«, mající sídlo na Lhotě, na druhém sídle vládl v Jablunkově, na třetím sídle na Visle. Vojvoda byl zároveň starostou »práva a ouřadu valašského«, maje k ruce devět přísežných, kteréž právo rozeznávalo všeliké rozepře mezi pastýři-Valachy, pokutovalo a trestalo, hory na pasení ukazovalo jednotlivým majetníkům atd. Vojvoda nepochybně pečoval, aby Valaši platy a desátky do knížecí komory náležitě odváděli. Dle Biermanna dávali Valaši do knížecích důchodů, nepovědomo kterého roku, desátky z ovec, koz a baranův (anebo na penězích za kus po 1 zl. 24 kr., z telat a krav též desátky, nebo na penězích po 3 zl. a 6 zl.; od každého salaše dávalo se místo dvou valašských ovec sáhu valašského sukna, sýra a brynze). Celkem činily pastevní důchody knížecí 3037 zl.; za pastvu černého dobytka (bukvice, žaludy) docházelo 260 zl.«

»Nová doba, nepřející goralům, vytiskla vojvody ze salašů, vytiskla odtamtud — i goraly. Vojvodové zmizeli už před lety, a nynější goral neví ani, proč a jak se to stalo. Ví jen, že kdysi bylo lépe, že salaše patřívaly goralům, a že na nich vládli jejich vojvodové, že ale potom přišli páni, měřili a měřili, a tak zle to vyměřili, že je salašův už teď málo, všecko teď už »panské«. Komora Těšínská — léno to koruny české — dokázala totiž, že většina hor náleží jí, goralům přísluší jen služebnosti. Za tato stará práva goralská odstoupila pak goralům některé salaše úplně — v ostatních goral pozbyl práva všeho. Potom ovšem nebylo goralům třeba vojvodů, neboť salašů zůstalo jim tak málo, že hospodářství tam na salaších opatří jim bačové. Malému vojsku netřeba generálův, několika těm vojákům na salaši, jakými jsou ovčář a kravař, dostačí i kaprál bača.«***)

Že při odnímání salašů goralům nešlo to vždy po spravedlnosti, možno si mysliti; na vyšší a mocnější vždy berou se ohledy. Tak naříkají si potomci Jakuba Krasule z Morávky, že jim salaše násilně vyrvány. Hrabě František z Pražmy roku 1708 dne 6. listopadu potvrdil Krasulovi listinu darovací: »Já Franc, svatořímské říše hrabě z Pražmy, svobodný pán z Biskeru, dě-

*) Někteří jsou toho mínění, že Valaši jsou původu slovanského, na př. doktor Píč.

**) Věstník M. Opav. II., str. 41.

***) Dr. Sláma, Vlast. putování po Slezsku, str. 347.

dičný pán panství Frýdeckého, známo činím tímto listem vůbec přede všemi, a zvláště, kdyby potřeba nastala, že jest přede mne předstoupil Jakub Krasula, věrný milý ze vsi Morávky, majíc list svých předků, jenž zní takto: »Já hraběnka Marie Ludovika, hraběnka z Pražmy, známo činím tímto listem vůbec přede všemi, a zvláště kdyby toho potřeba nastala, že jest přede mne předstoupil Jakub Krasula, věrný milý ze vsi Morávky, dajíc toho zprávu, že jemu vrch řečený »Kičera« nad vsí Krasnou ležící na pašu odňatý a k ruce panstva obrácený jest Vidúc žádosť jeho, nijak mu to odepřít nemohu, nýbrž jemu naproti tomu vrch řečený »Nižní Slanič« v dědičné užívání pastvin ode mne, erbu a všech držitelů panství toho bude mocen Jakub Krasula, erbové a potomci jeho ten vrch užívati, zastaviti, zaměniti, prodati i nechati a jak se svým vlastním činiti. Což pro lepší jistotu jsem se vlastní rukou podepsala a pečeť hraběcí mu přivěsiti poručila.

V zámku Frýdeckém, 24. nov. 1707.«

Jmenovaný vrch »Nižní Slanič« potomci Jakuba Krasule roku 1860 pozbyli. Jak se to stalo (úředních aktů nemáme poruce), vypravují salašníci toto: »K salašníku přišli arciknížecí fersteři a hajní a pravili: »Ten vrch nám musíte dáti stůj co stůj, to je naše.«

Statečný goral se bránil: »Stůj co stůj, na mu dušu, nedam. Mám darovací listinu grofů z Pražmy na budoucí časy pro sebe a své potomky.«

Ferster odpověděl: »Podepiš se, že nám dobrovolně vrch ten odstupuješ.«

Goral: »Na mu dušu, dokud Bůh na nebi, nězrobim toho.«

»Jak se nepodepíšeš, dám tě do vězení,« hrozil ferster.

»Dokud mi Bůh něcha dušu v těle, nězrobim toho.«

»Když se nechceš podepsati,« děl ferster, »tuž na znamení, že vrch odstupuješ, pozři na zem, co na ní stojíš.«

Salašník ale upřel zrak k nebi.

Ferster lstivě pravil: »Nu pozři, co to k tobě jde?«

Chlop se ulekl, pozřel na zem a páni se rozesmáli: »Když jsi pohledl na zem na náš rozkaz, tak souhlasíš, že ten vrch už není tvůj.«

Horal lítostí omdlel.

Ferster se při tom ušklíbal: »Dyž baj za raz umře, všecko jedno.«

Salašníka zajmuli a hnali do chalupy, sebrali tam darovací listiny a odešli.

Goralovi slíbili 32 jiter země náhrady, ale dostal jen 11.

Takové zabírání salašů, vypravují goralé, trvalo do r. 1869; fojti se přidali k pánům.

* * *

Poohlédněme se po salaších, jak vypadají, bychom měli názor o nich. Nejprve podivejme se na kolibu.*)

---

*) Koliba, dřevěné stavení v salaších.

V každé kolibě hoří oheň po celou pastvu; kdyby uhasl — stalo by se neštěstí. Uhasne-li přece někdy, bača skokem letí do sousedního salaše pro oheň, aby uchránil salaše zla.

Nad »vatrou« (ohniště) na »kumháru« visí kotel, v němž se vaří žinčice a j.

Staré ovce skýtaly majitelům na nejvýš 7—10 liber brynze; ty ovce, »které byly na dani«, z těch platilo se z kusu 20 kr. šajnů (8 kr.) a »které byly bez daně«, 40 kr. šajnů. Kdo neměl písemné obdarování od hraběte Pražmy, tomu bylo platiti těch 40 kr. šajnů.

Pasáci brali z ovec užitek — sedmý den; honákovi se vyplácelo do sv. Michala 12 rýn. šajnův a stravu.

Šťastný, spokojený život žili goralé, když salašnictví kvetlo; měli co jíst a o nějaký ten zárobek nebylo!

O sv. Janě Nep. »odlučovaly se« z domova staré ovce od mladých. Staré hnali honáci, pasáci, bačové na salaše a mladé zůstaly doma; tyto vyháněly se též do hor, ale neměly přístřeší.

Bača měl vrchní správu nad salašem. Bačovi podřízen byl »pasák« a »honák«. Bačové dojívali ovce, tužili brynzu, určovali pastvu; jim pomáhali pasáci, někde »valaši« zvaní. Honák obracel stádo, odháněl od škody atd.

Bačové byli obyčejně ženatí; pasáci svobodní.

Ovce přenocovaly v »košoru« (košáru), t. j. v ohradě do čtverce deskami obité. Tato ohrada se den co den posouvala, aby salaš se »pokošoroval« (pohnojil).

V košáru jest malé ohraděné pole, v němž se ovce dojí; do toho malým otvorem vchází jedna ovce za druhou na mostek a dává se podojiti.

Do sv. Maří Magdaleny dojí se ovce třikrát denně, pak jen ráno a na večer.

Pastýři byli nebojácní a veselí. Když přišel medvěd, bača obuchem, nožem, ohněm se bránil; věrný pes byl mu dobrým pomocníkem.

Bača žena celý »krdel« na polan. vesele zpíval píseň ovčářskou:

Ovce moje, ovce,
nech vás pase, pase kdo chce.
Já vás pást nebudu,
rač k muzice půjdu.
Když jsem z lesa vyšel,
muziku jsem slyšel,
tak líbezně hrála,
až poskakovala:
ho, ho, ho, pu, pu, pu,
na polani už su tu!

Bačové měli mnoho nepřátel; i mezi sebou se hněvali a navzájem si škodili. Který bača pásl na špatnějším salaši, záviděl tomu, který měl porostlý bujnější travou, a hleděl mu uškodit kouzly.

Horalé tvrdí, že nejmoudřejší lidé v horách byli bačové; co ti všecko uměli, ani se napísat nemůže, dokonce dovedli čítať i v »černé« knize. — — —

Na příklad. Závistivý bača zastavil stádu protivníka svého »měrynzu«, t. j. přežvykování, »přežuvání«, neb způsobil nadýmání střev a ochromení.

Když byl bača chytrý, snadno si pomohl a nemoc vrátil na stádo škůdcovo.

* * *

Pokud salašnictví kvetlo, obyvatelé horští v zimě tkali huně a plátno, ubrusy, ručníky atd. Vlnu dodaly ovce a len hospodáři, kteří jej seli; kdo měl ruce, tkal. V chalupách kupovali koudel v městě a přadli na prodej.

Hospodáři rozváželi tovar do světa až do Vídně a do Polské. Když vyjeli za dobrého počasí, šlo jim dobře; jak byl čas zlý, stávali na hospodě a čekali na vyjasnění. Když přinesl aspoň bič — nebylo tak zle, jak ale přišel bez biče — to byla veliká hanba.

Po zrušení větší části salašů přišli mnozí komorníci, pasáci, honáci o chléb. Aby lidé neucítili plné bolesti bídy — páni lesy počali káceti.

Kdo měl jen ruce, rubal pantokem les, a o tkalcovství se nestaral.

Otcové zemřeli, pantoky zůstaly — ale na četných stráních místo velikých stromů roste mlází. Mladé pokolení zapomnělo za tkalcovskými »krosnami« pracovati — poslední výživu ztratilo. K tomu ještě přistoupila strojní výroba, která domácí průmysl skoro dobila. Tká se sice po dnes v horách, ale v nepatrné míře a s malým výdělkem.*) Hrubou vlnu dodávají Slováci, z níž připravují se kopyca do krpců a huně.

Aby tkalcovský průmysl v Bezkydech se povznesl, a jím zpomoženo bylo hladovícím horalům, odbor »Matice Osvěty lidové« pořádal od 12. srpna do 9. září 1900 ve Vyš. Lhotách tkalcovskou výstavu, aby se vidělo, co ještě horalé umějí; zároveň založil »*Slezské výrobní družstvo tkalců pro Bezkydy*«, jež má zprostředkovati odbyt tovaru a starati se o povznešení řemesla. Novému družstvu valně se nedaří, ale přece již něco se stalo. Dříve před tím továrník Šídlo z Frenštatu učil děvčata punčochy plésti, čímž zase kousek výživy domácímu obyvatelstvu přibylo.

Nad horami Bezkydskými vládne »Komora Těšínská«, vlastně ředitel její rodem Prušák, za pomocí cizáckých ferstrův a otrockých hajných.

Arcikníže o ničem bezpochyby neví, a ředitel-Prušák se sto padesáti úředníky necítí s lidem, protože jsou cizinci. A lid slovanský? Dlouhou porobou sevřen schyluje záda svá před pány!

Člověku kypí krev v těle, když slyší ty bolné vzdechy a nářky na násilí, jaká se páchají na našich bratřích. Panství ko-

*) Dva za den vydělají 50—80 kr.

mory jest značné. Rozprostírá se v padesáti devíti obcích. Na statcích jest 18 železáren, osm jam a jiných ještě závodů. Komora zaměstnává přes šest set pomocných sil a dělníků do tisíců; vliv její na Těšínsku jest dalekosahající, germanisační působnost rozsáhlá a násilná.

Horalé nejsou též bez viny. Rolnické lesy jsou vyrubány; kořalka jest oblíbena; jindy scházívali se na salaších a pili žinčici, nyní otravují se u žida. Lid prodává rež a kupuje mouku; obilí nemůže na jediném mlýnu semleti atd.

Socialní demokracie mámí utýranou oběť, lid plazí se před pány v prachu a kamení, odívá se cáry ze židovských »sklepů«, pomíjí druhdy oblíbené domácí výrobky vlněné. Lid volá o pomoc, ale málo jest slyšen!

Co si přeje, vymezil na svých schůzích dne 5. listopadu 1899 a 20. července 1902 na Morávce:

»My shromáždění salašníci na veřejné schůzi lidu na Morávce konané, prohlašujeme:

1. Žádáme slavnou c. k. vládu, aby ruční tkalcovské výrobky, u nás zhotovované, pro potřebu vojenskou se upotřebovaly, a u nás přímo objednávaly.

2. Žádáme nové upravení starých salaší pro chov ovcí i dobytka hovězího.

3. Žádáme spravedlivé upravení práce, abychom my otcové četných rodin nebyli odkázáni na milost nebo nemilost fersterů nebo hajných. Žádáme, aby pro případ nemoci a úrazu v lesní práci zákonem nám zaručena byla, obzvláště pro vdovy a siroty, náležitá podpora.

4. Žádáme, by zákonem nařízeno bylo, by les panský, který až do meze sázen jest, byl orubán a do patřičné vzdálenosti uveden byl.

5. Žádáme, by poškozování dřevorubců, kteří v létě dřevo kácejí a s příkrých strání na dolinu sprovádějí, přestalo, a aby po další hladké cestě titéž, kteří nasadili život při rubání dřeva, měli právo na určené místo je dopraviti.

6. Žádáme, by srnčí boudy od našich gruntů vzdáleny byly.

7. Žádáme, by každý srnec nebo srna, jelen nebo laň bez rozdílu, jak se naučí na pole rolníků zabíhati, byla zastřelena!

8. Žádáme, by těm, kteří nemáme práva na stelivo lesní, patřičným dílem na odkoupené naše pozemky připadlo.

9. Žádáme přímé hlasovací právo dle zájmů práce do říšské rady, do zemského sněmu i do zastupitelství obce.

10. Žádáme zavedení jazykové rovnoprávnosti při soudech i všech veřejných úřadech.

11. Žádáme sl. c. k. vládu za zabezpečení starobního a invalidního pojištění rolníka, živnostníka i dělníka.

12. Žádáme o regulaci řeky Morávky.

13. Žádáme, aby sl. těšínská komora zákonem byla nucena postarati se o ty dělníky, kteří při její práci jsou ožebračeni, nebo z práce nemocni propuštěni.

14. Žádáme, by nám sousedům psi a kočky na samých mezích dopadené od panstva nebyly stříleny.

Salašníci ještě sobě naříkají do nespravedlivého vykazování steliva pro ovce a jiný dobytek. Často ferster vykáže jim stelivo až 3—4 hodiny od chalupy, a horal nucen vozením jeho se trápiti. Stelivo jest veliké důležitosti u gazdů horských, vždyť čím by podestýlal dobytek? Proto s dychtivostí čekají na okamžik, kdy mu stelivo určeno bude. Pražmovští žertovně nazývají hrabání steliva »*vinobraním*«.

Jaké to pražmovské vinobraní bývá, osvětlí tento obrázek:*)

»Slavné paměti hrabě Pražma, bývalý majetník panství frýdeckého a na Frýdecku, dával obyvatelům na svých rozsáhlých statcích různé výhody. Kromě jiného povolil, aby si lidé v jeho lesích hrabali potřebné stelivo. Časem povstala z toho tak zvaná služebnost, t. j. právo jistých chalup, že jejich majetníci si každoročně mohli jistou část steliva nahrabat.

Když panství frýdecké přešlo na pana arciknížete, služebnost lidu zůstala. A hrabání steliva v Oboře, t. j. v lese knížecím, který patří ke katastrální obci Pražmě, jmenují nyní Pražmané — Pražmovské vinobraní.

V měsíci říjnu, kdy pan nadlesní v Nižní Morávce, k jehož revíru patří i Obora, vydá vyhlášku, že se jistého dne budou vydávat lístky v kanceláři lesní těm, kteří mají právo hrabat v Oboře, nastává jakýsi zvláštní nepokoj v Pražmě. Ačkoliv Pražmané starají se také dosti značnou měrou o politiku světovou, na ten čas utichne všecko. Jediný jejich hovor v hostinci, po kostele, na setkání jest — o vinobraní.

Také si jednotliví bystrým okem prohlížejí Oboru, kde jest nejvíce steli, kde jest suchá, zkrátka v myslích sestavují celý válečný plán.

Konečně nadejde okamžik vydávání lístků. Každý zastrčí lístek do kapsy a jde domů. Téhož dne před půlnocí však na Pražmě velmi živo. Až na několik povolnějších, kteří si hrabání tak neberou do hlavy, všecko se strojí k odchodu, staří, mladí, jako židé z Egypta do země zaslíbené.

Když byli ještě lucernu spravili a hrábě popravili, jdou do Obory. V Oboře pak jako v nějakém ležení vojenském. Každý podílník pověsí lucernu na buk a začne ohrabovat, t. j. každý si ohraničí takovou plochu, na které by troufal tolik nahrabat, na kolik fůr steli má právo.

Rozumí se samo sebou, že v takovém okamžiku ctnost a skromnost nevyniká. Jeho nejbližší soused jest téhož mínění, že třeba ohrabat větší plochu, aby dosti nahrabal. Takovým způsobem povstane z toho nejdřív ústní potyčka, která se stupňuje ve výrazech, až konečně někdy dospěje k zjevné válce. Jich sečná i střelná zbraň jsou hrábě. Zuby lítají jako kroupy, když se v létě snesou nad Oborou a kousky hrabisk odlitují, jakoby hrom jedli v Oboře byl rozdrtil a třísky na vše strany rozmetl.

---

*) Noviny Těš., č. 53. 1902.

Když si tak byli svoje zbraně rozmlátili, nastupuje jakýsi mír. O hrábě není v horách tak zle, to se ještě pořídí; a mnohý uzná, že při vyměřování hranic trochu přestřelil a nyní s chutí pustí se do hrabání steliva a každý nahrabe tolik, kolik potřebuje. Ale že hrábě pozbyl, to mu dělá zlou krev. Co nezmohl hrabiskem, doplní jazykem. Co se sběhlo v Pražmě od posledního hrabání v Oboře, to se nyní přednese na veřejnost. Věci tajné i méně tajné jdou při hrabání na buben.

Kdo chce seznat Pražmo, tomu třeba, jak se hrabe, projít Oboru a ví všecko, co Pražmo od posledního vinobraní zakusilo.

Když každý odnesl aneb odvezl na trakaři domů stelivo, je rád, že je po tomto Pražmovském vinobraní, a každý ztichne, umlkne, jako ryba ve vodě — až do nového vinobraní.«

4. Ostatní zaměstnání.

Mluvíce o životě horalů bezkydských, zmíníme se ještě o jeho bývalém »výdělku«, totiž »*švercování*« tabáku. Nechme mluviti starého gazdu z hor bezkydských:

»Kdo neměl doma co robiť aneb se mu nechtělo do práce, dal se na švercování. Pět až třicet mužů šlo nakoupit na Uhersko tabáku, vela*) mohl který unést a šli s ním neúhlednými lesními chodníky do Pruska; tam ho draho prodali, a tak s tím živnost vedli.

Rozumí se, že toto švercování tabáku za hranice bylo c. k. zákonem přísně zakázáno. Aby se zákon plnil, byli ustanoveni »auseři« pod komandem »oberausera«. Na každých dvou neb třech dědinách pod Lysou byla jedna kasárna. Auserům dali na pomoc 4—5 vojáků, kteří dostali kvartýr v obci. Vojáci chodívali do lesa na patrol, aby tam na přechodící šverce střehli.

Jak je v cestě dopadli, tak za nimi baj střílali, jak tabák neodložili.

Když bylo mnoho sněhu, šverci po karpách chodili po vrchu pohodlně a auseři v botách do sněhu hluboko se bořili; když se jim podařilo šverce pochytať, tak musili noše tabáku finančnímu úřadu donésť, a byli žalářem trestáni.

Když ale šverci šťastně s tabákem za hranice do prajské přešli a s dobrým výdělkem se domů dostali, a když byla muzika v hospodě, tak si na posměch auserům zpívali:

»Auseři ležo pod jedličku
a šverci kole nich přejdu při měsíčku.«

Když zas šverci chtěli odchodit domu na tabák, tak si podávali s ausery ruce na štěstí, aby se oběma stranám obchod vydařil. Neboť když auseři šverce s tabákem dostali, za to obdrželi »premium« a pochvalu.

Auseři, když byla velká zima, též se jim nechtělo v zimě na mraze ve dne v noci na sněhu stát, vyhledali sobě takové chalupy, co byli jisti, že jich žáden neprozradí a tam svůj patrol odbývali. V takové chalupě, kdo kouřil, měl tabáku dosti, a nemusil se báť »kutrabantu« (pokuty); ale když přišla cizí patrol a našli baj ve fajce »duhan«, tak musil pokutu platit jak jiný.

*) vela = kolik.

Měli to veselý život ti šverci, a málo kdy podařil se auserům kutrabant neb naši lidé znali hory, jako svou chalupu.

Auseři pomáhali též fojtům dvakrát v roce hledat »hereog«,*) To byla tajná noc, ve kterou v ustanovenou hodinu v celém okrese každé domovství přehlíželi. Při tomto prohlížení byl zaměstnán jeden úředník z obce, aufser s vojákem. Tito sobě rozdělili dědinu na části a nevynechali ani jedinké chalupy; kde koho zastihli, sebrali!

Cizího dal odvést fojt šupem, a když dědinského na noclehu zastali, toho též do fojta přivedli? Když byl majetný, tož pro regrací musil něco platit.

* * *

Poctivým zaměstnáním horalů jest dále *vození panského dřeva*. Před r. 1885 platilo se od metru 55 kr., dnes v témž lese 38 kr.; od vození trámu 1 zl. 20 kr.; nyní od »festmetru« 50 kr. »Fořtovi se pěkně vozí, má 4 koně a vozí z roviny smrkové dřevo do Frýdku, až mu je stáhneme s hor; dubové těžší vykáže nám. Co můžem zarobit? Vůz se psuje, koně hynou, darmo povídat,« stěžoval si zkušený gazda. »Tož raděj jdem *do dolů*, tam aspoň víc vyděláme, ale mnozí z nás zaplatí mzdu životem. Kolik z nás již život obětovalo v dolích pro pány? Nějaký čas zarobili jsme pár rýnských — ale pak přišlo neštěstí, a s ním ta nejhroznější bída do rodin. Když zachází krvavé slunce za hory naše, vždy myslím na ubohé sirotky po nešťastnících. A kdyby tam i neztratili života, kolik se tam mladých lidí i starších sepsulo duševně? Vtáhli je do spolků, slibovali lesy a hory Těšínské, a konec konců — stali se z chasníkův darebáci, ochlasti, nevěrci. A takový zkaženec rozsévá hříchy i doma na horách, a pak teprv jsou tací dvakrát nešťastní, nemají se ke komu utíkat a sobě stěžovati, a děti jejich bývají horší otcův —«, tak asi naříkal horal přede mnou.

Do úhelné pánve Ostravské stěhují se dělníci nejen s hor Bezkydských, nýbrž značným proudem hrnou se i z Opavska; v jakém počtu Opavsko dělnictvem na Ostravsku zastoupeno, napovídají výsledky voličů do V. kurie při posledních volbách. Dle těchto zvolení socialně-demokratičtí voliči v *Malé a Horní Lhotě, Velké Polomi, Slatině a Kateřinkách.* V těchto druhdy arcikonservativních obcích odhlasováni voliči socialní demokracie hlasy a agitací dělnictva pracujícího v dolích, vyjímajíc Kateřinky. Na Těšínsku Muglinov, Polská Ostrava a Fryštát a jiné obce volily též se socialními demokraty. V uhelné pánvi Ostravsko-Karvínské čítají na 50.000 havířův a hutníků, z nichž asi polovice žije s rodinami v obvodu jmenovaném. Veliká většina dělnictva jest národnosti české, ačkoli příboj analfabetů, dělníků polských, jest značný. Dvacet pět tisíc rodin havířských a hutných, jak veliké to číslo! Škoda, že tolik českého dělnictva otročí nepřátelům Gutmannovi, Rotschildovi, Vlčkovi a jiným, kteří k němu nemají srdce! Tito chlebodárci tak jsou šlechetní, že od dělnictva žádají nejen namáhavou práci, nýbrž i zradu vlastní národnosti. Takový jest liberální moderní kapitalismus!

---

*) Stala se již o něm zmínka.

Slezsko jest čím dále tím průmyslnější zemí a bude ještě více, až zřízen bude průplav dunajsko-oderský, a doplní se síť železniční; zejména to platí o Těšínsku. Bohužel, že průmysl slezský ocitl se v rukou německých. Ze závodů průmyslových patří nám toliko 1 akciový cukrovar v Háji, na němž mají silný podíl též Němci. 2. Dvě továrny soukenické a jedna tkalcovna. 3. Jeden pivovar menší ve V. Polomi a lihovar v Milostovicích. 4. Železárna velkých rozměrů a několik větších cihelen a závodů podřízenějších. 5. Továrna na nábytek. 6. Knihtiskárna na P. Ostravě. 7. Mlékárna v Jarkovicích a v Hlavnici. Veliké závody patří nám tři. Toť chatrná bilance.*)

K výpočtu těchto průmyslových závodů českých ve Slezsku dodáváme, že ze 181 velkostatků jsou 3 na Těšínsku v rukou českých, 1 v polských a sotva 6 v rukou konservativců ve smyslu českém. Většina náleží ke straně liberální, jen částka ku straně střední, mezi ní i zemský hejtman, hrabě Larisch. Většinu plochy velkostatkův zaujímají latifundie komory těšínské, knížetství opavsko-krnavského, statky biskupství vratislavského a německého řádu, statky hraběte Larische a knížete Sulkovského.

Z drobného domácího průmyslu jmenujeme ještě pletení slaminek, košů, metel, punčoch a čepců. Čepce pletou se na Morávce u Müllerů a v Senově dovedně vyšívají na bílém prádle a prodávají obchodnicím do Mor. Ostravy.

Jako větší průmysl tak i *obchod* patří Němcům a židům. Naše řemeslnictvo a obchodnictvo jest zanedbáno a téměř nesorganisováno. O organisáci jeho na Klimkovsku pokusil se *J. Svozil;* uspořádal, jak již podotčeno, r. 1900 *živnostenský sjezd* — první to český ve Slezsku — ale se slabým zdarem. Opavská *řemeslnická jednota,* ačkoli trvá již přes 20 let, též se nedodělala v organisaci řemeslnické značnějších úspěchů. Lépe se daří *»Jednotě českých hospodářských společenstev«* v Opavě, která hlavně zabývá se obchodem obilním. (Dokončení.)

O nábožensko-mravních názorech nejzanedbanějších národů divokých.

Podává FILIP JAN KONEČNÝ.

(Pokračování.)

Z praobyvatelů Amerických o *Botokudech,* jak jim Portugalci přezděli, můžeme zde pomlčeti, protože jsme už dříve i jim obhájili základní myšlénku nábožensko-mravní. O Ceylonských Weddech a Adamanských Mincopiích dosud věda mnoho nezjistila: onino vedou spořádaný manželský život, jsou upřímnými poctivými a v manželství obapolně věrnými, majíce obapolné přísloví: Jen smrt rozděluje muže od ženy. (*Tylor* v Počátcích kultury); tito však jsou daleko za nimi, nestydíce se za nahotu.

*) O Slezsku str. 65.

a žádajíce, aby jich ženy veřejně k porodu slehly, čímž obojím na nejnižší stupeň klesají, budíce zpustlostí svou proti sobě zasloužený odpor každého člověka. Mezi sebou však jsou přátelskými, něžnými a v manželství i v rodinách vzájemně oddanými. Na zemřelé nezapomínají: vdovy nosívají, dokud znova se neprovdaly, pomalovanou lebku zemřelého manžela stále s sebou. Divoši tito jsou sice naháči, ale proto nelze říci, že by počestnosti docela nedbali, jak o tom svědčí následující příběh. Dvě mladé Adamanky byly přivábeny na evropskou loď, kdež následkem vlídného s nimi zacházení staly se dosti důvěřivými, nikoli však bezstarostnými o svou čest, neboť ač měli v noci zvláštní společný pokoj, a ač nikdo se k nim z námořníků nectně nechoval, nešli spat obě najednou, nýbrž vždy jen jedna spala a druhá bděla, — v čemž až do rána se střídaly. *Symes a Days* píší o minkopieském náboženství dosti zevrubně, takže ani těmto divochům právem nelze popříti základní idee nábožensko-mravné.

Více známostí než o jmenovaných divoších máme o domorodcích *Australských*, jimž mnozí pro jejich tmavočernou barvu říkají australští černoši. Nejlepší ethnologové — Meinicke, de Quatrefages, Müller, Hellwald, Lubbock — dávají je svorně v nejspodnější řády lidstva. Zkoumejme tedy o nich, abychom poznali, mají-li ideji o základních pravdách nábožensko-mravních a dosvědčují-li tako oni našeho přesvědčení, že *všickni* lidé vědí o jsoucnosti Boha a hlavních předpisech přirozeného mravního zákona.

Pomíjejíce všeho zevnějšího a materielní i hmotné kultury, to jest aspoň schopnosti k nim, jak je těmto »nejbídnějším lidem na celém světě« cestovatelé přiznávají nebo též i upírají, budeme přihlížeti jen ku své thesi.

Sir John Lubbock upřel těmto Australcům docela i nejpriprimitivnější náboženství, dovolávaje se úsudku Dra. *Langa* (Quenland, 374), jenž praví: Pobřežní obyvatelé tohoto ostrova nemají zdání o Bohu všemohoucím, jenž by byl kdy svět stvořil a jej po dnes řídil, anebo jenž by o jich skutcích a myšlénkách věděl a za ně jednou soudil. Též nemají nijakého bohoslužebného předmětu, rovněž scházejí jim všecky obětní zvyky. Zkrátka nemají ničeho náboženského, čím by se rozeznávali od zvířat, žijíce ve světě bez Boha. Kdyby tato slova byla objektivně pravdiva, zlé ostří by prozrazovala; na štěstí přivádí auktor v dalším popise dosti zajímavých podrobností, jimiž sám sebe značně opravuje, v čemž i ostatní znalci zároveň s ním souhlasí, tvrdíce však pravý opak hoření Langovy výpovědi. Uznaná aukforita na tomto poli lidského bádání, pověstný *Tylor*, tvrdí v »Počátcích lidské kultury«, že australští domorodci hned za prvého objevení této země prokazovali nanejvýše živou víru v duchy, ďábly a božstva, čemuž až podnes věrnými zůstali. Sir Lubbock byl by se vyhnul jmenovanému omylu, kdyby si byl vedle Langa všímal také zpráv, jež podali Cumingham, Salvado, Standbridge, atd., a kdyby se nebyl dal zaujatí theorii Darwinovou o nenáhlém a neustálém vývoji lidstva, kteráž theorie nedovoluje a to zásadně nedovoluje, spatřovati v prvočlověku známky nábožensko-

mravné. Nejlepší znalci domorodcův australských tvrdí, že kmenům těm náboženských představ právem nelze odříci, že však velice nesnadno jest utvořiti si z chaosu toho určitý obraz, poněvadž téměř každý kmen, každá dědina ba i rodina mívá své *zvláštní* názory, střídajíc je neustále; ale i tak možno prý se vší určitostí říci, že idea nábožensko-mravní jest domorodým kmenům australských divochů v hlavních rysech známa, ukazujíc sílu právě rozmanitostí a pestrostí představ náboženských.

Jako přemnozí jiní nevzdělaní divoši, tak i domorodí Austrálcové zotročeni jsou děsnou pověrou ve strašidla. Počet nadpřirozených bytostí, kteréž tito ubožáci uctívají, jest nad pomýšlení veliký: duchy hemží se dle Austrálce nejen nebe, nýbrž celá země, ve vodách, na skalách, v slujích a křovinách bytují nesčetní duchové. *Mr. Jomes* vypravuje, že když 15. března 1882 ukázala se překrásná Aurora australis, polekali se Yuloognudijští domorodci náramně, domýšlejíce se, že zář a plamen její jest znamením zlosti obávaného ducha Coochiesa. Vulkánické úkazy vysvětlují si tito domorodci taktéž dle starodávného podání jako dítě ďábelské, domnívajíce se, že pod zemí mocní běsové udržují stálý oheň, z něhož tu a tam na povrch zemský vyhazují rozpálené kameny, aby lidi potloukali a úrodu i dobytek zkazili. Podobně vysvětlují si australští divoši všecky ostatní přírodní jevy, obviňujíce neustále »ubohé« ďábly ze zlomyslnosti a škodolibosti proti černému člověku. Ačkoli v celé zemi není ani jediného domorodého zvířete, jež by mělo rohy, představují si diví Austrálové ďábly jim škodlivé s rohy na hlavě a s dlouhým ocasem, tedy jako obyvatelé civilisované Evropy, již ďábla nejvíce jmenují *rohatým! Olfield* nachází tento úkaz nejen podivným, nýbrž dokonce i prazvláštním! Rohatý ďábel australský má také přerozmanitá jména: Potoyan, Wandong, Cienga, Pundyil, Kuinyo, Kumburbar, Warragura, Porkabidni, Pokeybidni, Pulkabidni, Waugul atd., což všecko je důkazem naší hoření věty, že téměř každý kmen těchto divoků jinak a jinak na totéž se dívá, jinak to nazývá a jinak se k tomu má. V jižních a východních končinách znají domorodci vedle ducha zlého také i *ducha dobrého* a uctívají ho za boha, domnívajíce se, že jen on krotí a na úzdě drží zlobu ďábelských duchů. V novém jižním Valesu nazývá se Koyan. Podivuhodno jest, že tamější domorodci přinášejí oběti jen jemu, nikoli však ďáblům. Za prokázané dobrodiní odsluhují si domorodci Pánu svému tancem »Corrobori« zvaným; tanec ten bývá z pravidla v čase úplného měsíce, z čehož lze upozorniti na omyl přemnohých modernistů tvrdících, že prý náboženství povstalo z bázně a strachu a že jest představitelem tmářství. Nikoli! Všude — i mezi nejzpustlejšími divochy — vidíme, že hlavní problem v náboženství jest radost (tanec) a světlo (slunce, měsíc, hvězdy, oheň), taktéž vidíme všude, že jsou zlí duchové ovládáni bytostí dobrou, neskonale možnou, tak že přesvědčení lidstva o světa *Pánu* jeví se výronem skutečné přirozenosti lidské, čímž se vysvětluje, proč každý člověk dle tlaku nitra svého Bohu *sloužiti* chce, vida v službě té hlavní životní povinnost a nejjistější cestu k časnému a věčnému štěstí.

Idea o Bohu-*stvořiteli* působí dosti živě v mysli domorodců. Na jihu nazývají Stvořitele »peiamei« a uctívají ho jakožto Otce všech, jenž v nebi bydlí: »Mah manna — mu — rok,« na jihovýchodě říkají mu Tian. Dále na východ kraluje Devildevil, jako nejvyšší bůh a v Nové-Nursii (k západu) znají Motogona, jenž tak mocen jest, že potřebuje jen říci, aby země byla a hned bude, jak to také učinil hned na počátku světa. Podivuhodným jest, že tamní obyvatelstvo neprokazuje tomuto velemocnému bohu docela žádné zevnější pocty; z čehož dosti závažné poučení plyne cestovatelům, kteří, nevidouce zevnější bohopocty za své několikadenní mezi divochy přítomnosti, hned tvrdí, že ti a ti divocí kmenové nemají o náboženství docela žádného pojmu.

Divoký kmen »Wellingtonův« považuje stvořitelem všechněch věcí Baiamaie neb *jeho syna* Burambina; bůh tento žije vzácně na dalekém ostrovu a pojídá ryby, jež na jeho hlas ze všech stran k ostrovu připlouvají. Každoročně konají domorodci ku poctě tohoto božstva zvláštní pěveckou a taneční slavnost v měsíci únoru. Jméno a moc boha Baiamaie jest daleko široko mezi divochy známa, jak dokázali znalci z písní, jež se u i vzdálených kmenů divošských za týmž účelem a s týmž obsahem pěstují. *Rev. W. Ridley* vypozoroval, že mnozí australští divoši mají zvláštní tradice v nadpřirozené bytosti (Baiamai), jež všecky věci učinila a jež k lidstvu hlasem hromovým mluvila; mimo to vykládají, že Turramullu jest vojevodou všech ďáblův, úklady činících pokolení lidskému a posílajících mu všecky nemoci a trápení; ve shromážděních ďáblů objevuje se Turramullu vždy v podobě hada. Podobné názory o bohu stvořiteli mají kmenové: Parnkalla, Milleuru, Titnie, Dieyerie, Narrinyeri atd.

Dle zpráv Mac Donaldových věří Boonooreové, na pobřeží Viktorie, v Bun-jila, jenž všecko stvořil, jen ne ženy, ačkoli sám sobě udělal manželku. Syn jeho Bin-Beal pomáhal mu při stvoření. Dceru jménem Karakarak poslal na svět zabit hada atd.

Všechny tyto a jim podobné báje o stvoření světa a o poměru Boha ku člověku ukazují dosti jasně, že mají podkladem tutéž základní nábožensko-mravní myšlénku, jež ovšem dle různých poměrů a okolností různě je též zbarvována t. j. znešvařována. Tvrdí-li však *Bedřich Müller*, že prý všecko to povstalo působením misionářů, kteří domorodcům podobné věci vykládali, a že domorodci docela ničeho o tom sami u sebe nevěděli, tvrdí-li to, má patrnou nepravdu a musil by ji dokázati fakty, nikoli však všeobecnými frázemi darwinistické theorie vývojové, dle níž člověk z polodivokého a polozvířecího stavu znenáhla k lidské důstojnosti se vyvíjel, nemaje v sobě o vyšších bytostech a nábožensko-mravních myšlénkách ani ponětí; duše primitivního člověka (divocha) byla prý opravdovou prázdnou tabulí, na niž čas, zkušenost a dojmy teprve ponenáhlu své stopy vtiskly, tak velice a tak často, že konečně i začátky nábožensko-mravních idejí na ní se objevily, jež pak dál a dále se vyvíjely, až konečně nepopíratelné platnosti v člověku se udělaly. Není tento popis tak názorným, jak si jen přáti možno? Ano, ale má chybičku — schází mu důkaz pravdy, tedy základ. Kde zajisté a v které sbírce mají

darwinovci skutečné přírodní doklady k vývoji shora popsanému? Dosud nikde: i tedy jich »věda« je samá theorie, nebo lépe: vybájená hypothése. Náš auktor upozorňuje (str. 100), že náboženství Austrálských domorodců nikterak nepotvrzuje theorie darwinistické o stálém *vývoji* náboženství, poněvadž patrné stopy vykazuje, že to *šlo s ním s kopce*, čili že se kazilo, a původně lepším bylo, než je spatřujeme nyní.

Vedle božstev má australský domorodec také posvátná *místa*, *věci* a *zvířata*, jež považuje oblíbeným bydlištěm bohů, chovaje se k nim s náležitou úctou. Čarodějnictví jest mezi nimi rovněž velice rozšířeno, majíc hlavní kořen u víře v ďábly a běsy, kterými se svět celý kolem domorodce hemží, zvláště v noci. Aby se jim ubránil, potřebuje domorodec čaroděje, jenž uměním svým nezřídka tak velice zlého ducha připoutá, že z něho domorodci i příznivce udělá. Čarodějové z povolání bývají neméně obáváni než zlý duch; na některých místech jsou také u veliké úctě, hlavně pro své lékařské umění. Než se kdo stane čarodějem, musí pozříti kousek lidského masa a musí sobě v noční době na hrobě zemřelých opatřiti od ducha divotvornou kůstku, již nosí v žaludku a z níž malé střepinky prý tajně všem očarovaným vdychuje. Některé čarodějnické rodiny mají tu zvláštní privilej, že divotvornou kůstku nemusí polykat, protože ji při plození dostávají od rodičů. Takové privilegované rodiny jsou náramně vlivuplnými, obávanými a zaujímají divošskou mysl do veliké míry, obstarávají dle jeho názoru všecko, co kdysi přičítalo se pověstným u nás čarodějnicím. Kdo se vyspí celou noc na hrobě zemřelého, jest proti zlým duchům a čarodějům nejlépe obrněn.

Po celé téměř Australii je u tamějších domorodců rozšířena víra v nesmrtelnost a v život posmrtný; z té příčiny hledívají klidně vstříc konci života. Představy o duších zemřelých jsou na mnohých místech různy, většinou hrubě smyslny. Nejlépe smýšlí o tom domorodci z jihu, domnívajíce se, že duše žije po smrti člověka bez těla, nepotřebujíc docela žádné potravy; zpravidla zdržuje se prý v podzemních slujích uprostřed duší z mrtvých předků; jiný zase názor má, že duše z těla vyšedší zalétá k nebeským výšinám, kdež sedí na hvězdách a, byla-li hodnou, bývá zvána k tabuli některým jí zvláště nakloněným bohem. Kolem Port Linleveu vykládají si divoši, že daleko za mořem je *ostrov duší* zemřelých, odkud na svět zalétá zvláštní ptáče, jehož hlas v noci lze tu a tam slyšeti; ptáče to doprovázívá duši zde zemřelého člověka na cestě k ostrovu duší; některé duše nebydlí však až na ostrově zámořském, nýbrž v roklích blízkým příbytků svých milých, na zemi pozůstalých; za tmavých nocí vycházejí duše tyto z doupat a pojídají mravenčí vajíčka; kdo má dobré uši, může i jich rozprávky slyšeti, ale, ať jest velice opatrným, neboť bývají náramně plachými a hned se rozlétnou, jak někoho nepovolaného zvětří.

Východní domorodci se domnívají, že duše zemřelých nejdou po smrti hned na onen svět, ale že trávívají delší dobu na blízku svého těla, jsouce podrobeny celkem stejným podmínkám, jako za živa. Duše kopím probodnutého nebo mečem zabitého jest

připoutána na špičku vražedného nástroje dotud, dokud se vražedný nástroj nedal do ohně. Jiné duše sedívají na stromech a zpívají a hořekují, odkudž, jsouce příbuznými lákány, vletují pozůstalým příbuzným do huby a rovnou cestou zase z nich vylétají. *Watschandisové* blouzní, že, když bojovník ponejprv zabil v zápase svého odpůrce, dostává do sebe jeho ducha, jenž se stává jeho strážcem; nejraději usazuje se blízko jater bojovníkových, ohlašuje mu blížící se nebezpečenství lehtáním a škrábáním. Matky domnívají se, slyší-li v noci teskné hlasy ptačí, že volají po nich duše jich zemřelých dětí, proto vybíhají z chat ven a lákají je do otevřených úst svých. Nelze *z teskluvých* hlasů ptačích, představujících nářek duše zemřelého, nelze z nich vyčísti jakési vědomé pokání činící a očistění potřebující duše? Náš auktor myslí, že nikoliv; ale, kdož ví, zvláště když se uváží, že dle názoru domorodců vracejí se časem jich zemřelí černokožčicí spoluobčané na svět zpět v podobě *bílého* muže, který se však někdy i ožení a dosti nepořádně žije. Myšlénky této užili již mnozí šibalští bělochové, když nuceni jsouce utéci od sourodáků ku př. před trestem smrti, přišli k divochům, vydávajíce se za jich zemřelé předky, kteří proměnivše se v bílé muže, zase ku svým černorodým bratřím zpět se vrátili. Jeden takový »znovuzrozený« stal se tímto šibalstvím z trestance (jenž útěkem zachránil se před smrtí provazem) až náčelníkem lehkověrných domorodců a vzal si podobnou znovuzrozenou za manželku a žil s ní jako všickni ostatní tělesní lidé, neboje se, že divoši, kteří, »znovuzrozené bílé muže« považují manifestaci vyšších *duchů*, podvod odhalí.

Celá víra v nesmrtelnost u australských domorodců je tedy celkem velice kusá a prázdná, nemajíc valné ceny mravní; co však velice padá na váhu, v tom záleží, že víra tato jest velice *živou*, že nikdy neochabuje, ač přívrženci její jsou tak omezenými, že jen pro dnešek žijí o zejtří, se valně nestarajíce. Čím se stalo, se proti tomu v dlouhou nesmrtelnost věří a stále se jí ve dne v noci obírají? Vidím v tom působení lidské přirozenosti, jež pravdu v životě posmrtném *každému* člověku tak mocně hlásá, že jí ani mravní ani náboženská zpustlost a nelidská divokost nemůže potlačiti.

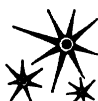
Obraťme teď zraky hlavně *k mravnosti*, když jsme byli *náboženství* australských divochů dosti zevrubně prohlédli. Badatelé zvučného jména — Waitz, Gerland — vyprávějí o nich mnoho pěkného; zvláště chválí jejich věrnost, poctivost, mírnost, vděčnost, úslužnost a skrovnost; jiní znalci však vykládají, že jsou tito divoši zlodějskými, ukrutnými a tak znemravnělými, že pod nimi už žádný kmen lidský není. Nesrovnalosti tyto možno dosti správně vyložiti, uváží-li se, že posuzovatelé měli před sebou různé lidi, za různých okolností a že také sami různě na věc hleděli, jsouce buď příliš přísnými, anebo příliš mírnými v posuzování skutků, které právě viděli. Pravda bude tedy na obou stranách, ale nikde výhradně celá. Také lze říci, že u nevzdělaných divochů je to jako u vzdělaných Evropanů — jednou jsou hodní a dvakrát ne!

Dr. Reichhardt píše o kmenech divochův australských bydlících od pobřeží dále u vnitrozemí mnoho dobrého a tvrdí, že jsou nepoměrně lepšími než jich pobřežní sourodáci, kteří s bělochy se stýkají a v mnohých věcech byli jen jimi pokaženi. Za častých cest výzkumných, které dr. Reichhardt do vnitrozemí ve slabé společnosti podnikal, jen jednou jedenkrát byl od domorodců přepaden; jindy chovali se vždycky mírumilovně, a vidouce, že se s nimi dobře zachází, stávali se i důvěrnými a k službám ochotnými. Jednou stalo se, že náš cestovatel ocitl se s několika jej doprovázejícími muži prostřed 200 divochů; na obranu proti takové přesile nebylo (jemu a 3 společníkům) lze pomýšleti. Začali tedy s divochy jednati přívětivě, ukazujíce jim vše, co mají, a prosíce o radu, kam a jak by jíti měli, aby účelu svého došli. A divoši? Byli k nim tak přátelskými a úslužnými, jak si jen našinci přáti mohli: nikomu nestalo se docela ničeho, a nebylo též ani nejmenší věci poškozeno nebo divochy ukradeno. Jindy zase stalo se, že chudičcí divoši přinesli zbloudilým evropským cestovatelům i jídlo a med, ač sami takořka o hladě byli. Této krásné vlastnosti divošské povahy nemohou znalci ani dosti nachváliti. Cestovatel *King* ušel smrti hladem jen dobrotivostí domorodců, kteří mu ochotně dávali z chudičké stravy, jíž sami pro sebe dostatečně neměli. Že domorodci přepadávají stáda pastevcův a kradou jim četné kusy? Je to pravda, ale proč? Odpověď dal kterýsi divoký náčelník, praviv: My máme jíst kořínky, ještěrky a červy, zatím co běloši, kteří nám vyhubili zvěř, jež v našich lesích pobíhala, takže jsme si dle potřeby maso opatřiti mohli, zatím co běloši mají zbytečná stáda bravu, krav a ovcí? Dejte nám Černochům mléka, ovce a krávy, a my nebudeme míti hlad a nebudeme krásti! — Poukáže-li se na četná přepadení, jichž se černoši na běloších dopustili v lesních pustinách, možno to značně zmírniti připomenutím, že běloši podobně, ba mnohem více přepadali divochy, trýznice, zabijíce, znásilňujíce je (jich ženy), kazíce jich majetek, berouce jim svobodu, tupíce náboženství atd.; ký tedy div, že *divoch* splácel rovné rovným! O všech těchto hrozných věcech civilisovaných Evropanů budeme zde ještě míti příležitost promluviti.

Ženy australských divochů vedou život bědný, skoro mučenický, a přece jsou úplně mužům svým oddány. Z piety k zemřelému muži vláčí sebou vdova kolem sebe jeho kůži a z lebky jeho pije vodu. Je pravdivo, že divoch ucházeje se o nevěstu, hledívá ponejvíce na hmotný užitek, jejž mu žena přinese; nejsou však řídké případy, že sňatky stávají se z upřímné lásky a opravdové náklonnosti. Aby lásku vyznal, nepoužívá k tomu divoch hubičky a dělá-li se mnoho překážek lásce jeho, unese si vyvolenou svého srdce! *Combie* tvrdí (Arabin etc. 254), že obcování tělesné děje se mezi divochy na potkání (promisene), ale náš auktor (str. 110) opravuje ho, tvrdě, že o promisknitě možno mluviti nanejvýše u svobodných, nikoli však u ženatých. Z důvodu, jejž uvedl Combie, upírali mnozí australským domorodcům veškeru mravnost a stydlivost; ukázalo se však, že neprávem, poněvadž i tento hrozně zpustlý divoch nepostrádá úplně v sobě

přirozeného zákona mravního. V roce 1882 byli do Němec přivezeni dva australští divoši a jedna dívka. Když je komise na těle prohledávala, byli oba muži náramně vážnými, ukazujíce, že jim to proti mysli; dívka pak, jich krajanka, jevila v nejvyšším stupni rozčilenost a hanbu, když tatáž operace měla býti na ní provedena. Není také pravdivo, že australští domorodci užívají v rodinách žen společně, ačkoli manželka jednoho bratra dává stejné jméno (můj muž) bratru druhému. Naopak dlužno říci, že věrnost manželská přísně se zachovává, a trestem smrti odpykáná bývá, jak vykládá *Grey*, přidávaje, že mužové bývají až do pozdního věku žárlivými na své ženy. Ženu cizoložnici rozbodávají divoši kamennými noži až ji děsně zohaví; tak děje se i tam, kde mravnost velice poklesla (na př. okolí Alice Spring). —

(Pokračování.)

Stárnem!

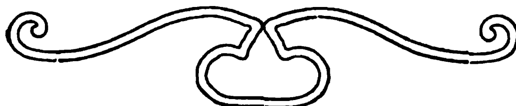
Tak hravě plynou lidské věky,
jak valné proudy tiché řeky,
tak plynou v dálku v žalu, v hoři,
jak vlnky k hlubokému moři.

Ach, trnová jsou pozdní léta,
v nich jarost více nerozkvétá;
jsou smutná, kalná zádumčivá,
jak nad hlavami mračna sivá.

Kde naděje ty plné síly,
jež v duši jindy vévodily?
Kde luzné zámky jako v báji,
jež mladé srdce odkrývají?

Snem bylo vše. — Jen toho blaží
dnů pozdních řad, kdo vlastní paží
přec k cíli dospěl zbožnou touhou
a marně nežil chvíli dlouhou.

L. Sabi.

V podzimní noci.

(ADAM CHLUMECKÝ.)

(Dokončení.)

edli jsme si proti sobě a dali se do česnekové polévky. Zahřívá prý ochladlou krev a osvěžuje ochablý rozmar. Česnek hojí devět nemocí a devět jiných před ním utíká! Černý chléb jak cihla pod polévkou lahodil mně nemálo. Dávno jsem tak silné polévky nejedl. Pak jsme si loupali kouřící brambory. Byly žluté jak zlato a nadmíru chutné. Člověk by je byl jedl i se šupinami! A kterak se blaženě usmíval, že jím a nenechám se pobízet. Nasytil jsem se, jako bych jedl samé koroptve. Zemčata jsou přece — chudákovy křepelky, neb koroptve, dle velikosti! Zaujala mne ihned příjemná lenost a pohodlí žádalo, bych si lépe sedl. Člověk povídá:

»Teď si jen zdřímněte. Budete po česneku spát jako v peří. Znám to. Já se spolehnu v jizbě na lávce, abych vás nerušil. Někdy chrápám.«

»I ne,« pravím, »spěte zde se mnou, tam byste budil nemocné,« a vyndám láhev s koňakem. »Jste tak roztomilý, pojďte, vypijeme každý krapku. Nemáte skleničky? Co tak hledíte?«

»Dušenko, skleničky by byly — ale já kořalky nepiji. Hned vám dám čtvrtičku. Ne, ne, od hladu, moru a vojny a kořalky — vysvoboď nás Pane!«

»To je koňak a je dobrý proti chřipce.«

»Že koňak? To pila má dcera a dělal jí dobře. Tuze dobře! Ale již ho nepije a lékař předpíše — ale nedá.«

»A proč ho nepije?«

»Nemáme naň! Člověka žebráka zhojí jen voda — někdy na loži, někdy až v hrobě. Jen si nechte svůj koňak a ani ho neodecpávejte! Nesete si ho beztoho za lék až z města. Ne, ne!«

»Jedl jsem vaši večeři — pijte můj koňak. Něco za něco!«

»Také pravda. Však málo spím. Jen se tak válím samou starostí, aby mně v noci některá nedokonala. Pořád abych naslouchal, hýbají-li se a jsou-li živy. A nepůjdete si lehnout?«

»E, poseďme a povídejte. Co je vaší ženě?«

»Hm, to je dlouhá trampota! A musím býti trpěliv! »Člověk zaťal zuby a vypil rázem kalíšek. Ihned se chytil za břicho a byl by se zapomněl. Dal jsem mu vody a pokřísil se. »Toto je síla! Každý lék je jedovatý, člověk by se málem otrávil,« šeptal, a zarděl se ve tváři jak pivoňka. A když pil druhý kalíšek, tonul v blažené důvěře a rozpovídal se: »Neviděli jsme se nikdy a nehodí se cizích lidí obtěžovat — no co škodí, nepovím vám ničeho, čeho celý svět neví. Byl jsem kominíkem u bohatého mistra. Dobrák, trochu umíněný, měl hodnou ženu a jedinou dceru. Komu se hodí kominíkovo dítě? Sličná, milá, nejpěknější v celém městě, všecko se za ní ohlíželo, když kráčela v lazurových šatech z kostela. Leč, komu se hodí kominíkova dcera? Hlásil se o ni bohatý vdovec, bez dětí. Toto! — Hlásil se berní z úřadu. Toto!

Přišel lékař. Toto! Profesor. Toto! Komu se hodí kominická princezna, vtipkovalo celé město. Žáden jí není hoden, všichni jsou jí příliš neurození!

Mistr se na ni nehněval. Ať si volí. Není přezrálá. A mistrová se ženichům smála: Zlé maso bez chleba! A smála se kdekomu, vědouc, že dcera nechytí. A tak to trvalo léta.«

»A vdala se pak?«

»Pravda, že vdala!«

»A koho si vzala?«

»Mne si vzala.«

»Vás?«

»No mne! A také bych byl tenkrát lépe udělal, kdybych se byl někde v komíně zadusil, než takový kóusek vyvést. Ta chyba mne trestá bez konce a ji ještě více, tamhle leží jak Lazar. Mohla stavět paní, mohla býti šťastna, vážena — teď je nebohá, povržena a nikdo jí neřekne jinak, než — cikánka!«

»A proč cikánka?«

»Protože mně říkají cikán. Jinak se na mne nedoptáte, než na cikána! To je proto. Po bitvě na Bílé Hoře prchalo panstvo za hranice, do ciziny. Náš praděd sloužil u českého pána a utíkal s ním, vezma ženu a děti, tolik dní a nocí — počasí bylo zlé, bylo to také v listopadu! Vojsko je honilo, měli naspěch. Ve dne se schovávali a spali, v noci cestovali. V Krkonoších zažili mnoho bídy. Zima byla mokrá a samá nemoc. Hned mrzli, hned se topili v rozbředlém sněhu a dusili se mlhami. V noci, v polou listopadu, polámali vůz — a panstvo přesedlo na jiný. Což bylo dělat? Měli pouze dva vozy. Páni byli utrápeni hrůzou — jeli, jeli a věrné služebníčky museli nechat v debřích horských, v děsné fujavici. Plakali všickni — než čas se nesměl mařit, lancouši nebyli daleko za nimi! Jeli. Naši byli nemocni a ustlali si pod hustým smrčím a rozdělali si oheň. Snědli poslední potravu — —

»Nemocní se nemohli ráno stěhovat — a nebylo ani čeho jíst. Chvíli ujížděli kolem nich vystěhovalci, leč nikdo nehleděl a nevšímal si lidské bídy. Člověk byl ustrašen a otupělý. Po každé cestě veřejné bylo vidět ubožáky, buď zmořené hladem, nebo posekané mečem. Blaze bylo mrtvým, umírajícím kynula čáka, že usnou a zapomenou. Hůře bylo těm, kteří nemohli ani okřát, ani umřít! Smrt s nimi hrála jako s červem, vláčejíc je surovým povětřím. Naši leželi opuštěni dva dny a dvě noci, a teprv pozítřku je našli — cikáni. Chtěli je oloupit, vidouce však takovou bídu, naložili je na vůz a ošetřovali je. Dvě děti jim v lese zemřely a zbyl jim jediný syn. To byl náš děd. Tak zůstali mezi cikány a pomáhali se jim živit hudbou. Hráli v hospodách a po svatbách a zvykli na sebe. Nazpět beztoho nesměli, hranice se za nimi zavřely. Mezi cizími lidmi byli by se také neubránili — a člověk v trápení pozbývá beztoho citu! Honili je jako dravce. Když se konečně vyhnanci směli vrátit, přišel děd zpátky do Čech s cikány a opustil je. Oženil se s cikánskou dívkou a měl jediného syna. Usadil se tu a tam, ale neštěstí je honilo z místa na místo. Můj otec se octl tamhle v osadě a dal mne do města ke komi-

níkovi. Mému otci říkali cikán, jak by říkali mně? Bůh jim odpusť a nám též! A teď je i moje žena cikánkou. Komu prý se hodí dcera kominíkova —?«

»A jak se to stalo, že jste si ji vzal?«

»Sám nevím! Nevím, co se jí na mně líbilo. Co je na kominíčku umouněném pěkného? Nebo zač stojí? Nevoní, nemá barvy, nemá peněz — co s kominíkem? Myje se jedenkrát za týden a čpí na sto kroků. I tichý pes na něho vrčí, ježto mu uráží citlivý čenich! Ale ženské mají divné chuti! Zachtělo se babě trucilky. Proč se to říká? Proto se odhodlala, že si nikoho nevezme, leda mne a postavila si hlavu. Domnívala se, že rodiče přivolí, měli mne rádi jako syna. A vyznamenávala mne nápadnou důvěrou a lidé číhají a mluví, mluví —!

»Bylo plné město řečí. Teď prý to víme, komu se hodí kominíkova dcera! Berní, lékař, vdovec, profesor, žáden se nepřilepil a kominík visí jak vrabec na klasu! Kdosi o nás složil písničku a zpívala se po kdejaké střeše za komínem! A co byste nevěřil. Katuška se tím více zamyslila do mě — a já jsem byl pošetilý a nenapadlo mně hlupci: To není pro tebe! Učiníš ji nešťastnou. Staří nepřivolí a utrápí se. A byli z toho oba nemocni. Mně ukázali dvéře — a posílali mne mezi cikány. Tloukl jsem se lidem a našel si službu v malém městě. Měl jsem hodného pána, ale neúprosného. Dobře mně platil, staral se o mne, trestal za chybu s bolestí, ale neodpustil a trestal. Katuška měla zle doma, zle v městě, setkali jsme se na pouti a domluvili se, že se vezmeme. Tak špatně jsme počítali! Byla již dávno dospělá — a byla svatba. Ale jedva se můj nový mistr dověděl, že Katuška rodičům uprchla, propustil mne z práce. Smutně jsme se potloukali světem a živili se, čím Bůh dal. Žena šila, švadlenila, já jsem řezal hračky pro děti — a řežu je dosud. Kdyby toho nebylo, zhynuli bychom hladem. Žena je větším dílem nemocna. Někdy jí odmáchne, vstane, pomáhá a zase dlouho leží. Ano, a teď nám přišla ještě dcera na krk. A co učiní tatík? Je také nemocna.«

V tom se na kolébce rozplakalo dítě. Hospodář vyskočil a kolébal. Žena se probudila, škemrajíc: »Dej mně trochu vody, mám horkost. A nehaž děckem, ať nevypadne. Honem, honem, vody!«

Muž spěchal na dvůr pro vodu a nesl ji v třesoucích se rukou.

»Dej pozor a nerozlívej,« okřikla ho žena. »Dej malému prst do úst, ať se utiší. A kolíbej, kolíbej!«

Kolébka rokotala po zemi a jednotvárně skřípala. Dítě usnulo a v jizbě zase ticho. Člověk odchýlil dvéře a vkradl se po prstech ke mně, s útrpnou tváří: »Je zase dnes velice nedotklivá! Jistě že trpí — již se jí ostýchám zeptat, abych ji nerozlítostnil, pak se buď osápne, aneb mně hodí do očí: Kdo je mým neštěstím vinen? Všecka moje dobrá vůle nic není! Nemá nemoc na jazyku a přece mluví. Ale dobře mně tak!«

»Zapijte to! No!«

Napil se a oči se mu rozsvítily.

»Hm, sám také viny nemám! Vzali jsme se, třeli jsme bídu a vždycky mne těšila: Naši mají — komu by to dali? Nám! Všecko se obrátí! Jen až zapomenou! A hlásila se k nim často, píšíc a prosíc, nedali odpovědi. Šla k nim — zavřeli jí dvéře před hubou. Navštívila je znova, bylo ještě hůře. Jen pes ji vítal a vyhnali ho za ní na ulici. Šel s ní k nám a u nás pošel. A starý hrál zuřivě v karty, hrál po hernách, až pozbyl všeho. Pak ho ranila mrtvice a skonal. Byli jsme na pohřbu a snažili se s matkou mluviti. Nebylo s ní již žádné řeči — rozum byl v temnotách! Ani nás určitě nepoznala. Zemřela v blázinci u sv. Anny v Brně. Nezbylo ničeho a proto z té bídy jsme na své útraty postavili tchánovi dřevěný kříž na hrob — o tchyni ani nevíme, kde leží! Teď pochopíte, jakou nemoc má moje žena! Ale, když jí popustí, není milejší duše nad ní a nahradí mně všecku nevrlost.«

»A kdo vaří a poklízí, když leží?«

»To dělám sám, již mnoho let. Všecko uvařím, sběhám, popravím, umyji, operu, vyžehlím, vybílím, kamna vymetu, obsloužím ji, a teď i dceru. Teď mám práce třikrát tolik. Malé dítě stojí mnoho trpělivosti a matka leží — má právě takovou nemoc, jako stará.«

»Je vdovou?«

»E ne, není! Kdeby! Také se nám tak nešťastně vdala! Můj přítel v městě měl syna a nebyl k ničemu. Jen lelkovat a hrát si, anebo stát ruce v kapsách, nebo strojit panáky. Praví mně, dám ti ho na učení, ať vyřezává hračky a pomáhá ti, třeba z něho něco bude. Pak se může zdokonalit v městě. Chlapík měl již osmnáct let, když k nám přišel a hračkářství se mu líbilo. Byl do práce zručný a po našich laciných hračkách byla hojná poptávka. Dcera naše byla o něco mladší než dělník a pomáhala matce šíti, aneb obsloužila ji, byla-li nemocna. Byla však velice vrtkavá, netrpělivá, a proto matce neuhověla. Všecko jsem sám vymyl, práci i obsluhu. Ale mladí lidé začali s pletkami a dělník si hrál více s děvčiskem, než s hračkami. Měl jsem tolik starostí, práce stála, výdělek klesal — pravím, nebudeš-li pracovat a dělat dobroty — jdi s Pánem Bohem! Byl u nás šest roků — a šel! Našel si práci až v Olomouci u hračkáře a usadil se tam. Poslal jsem jedenkráte dceru s hračkami do města, ujela nám za ním — a tam se vzali! Onemocněla a muž byl neurvalý. Nepotěšil, neobsloužil, lenil a hýřil, někdy jí nabil, takoví to jinak neumějí, utekla tedy k nám i s dítětem. Je také tak nešťastna, a mohla se dobře vdát! Hlásil se o ni panský myslivec, hodný člověk, ale nechtěla jiného — a teď běduje a my s ní. A ještě nás ani nešetří. Komu prý se hodí kominíkova dcera? Vystojím mnoho. Leč — každý hřích se trestá sám a budu trpěliv, snad se časem Bůh i nade mnou slituje! Kdy to bude, ví sám, a já všecko přijmu. Otcovská rána nebolí! Ale, chcete-li, pojďte do komory, ukáži vám naše hračky. Je to děláno jak v zimních rukavicích — děti však soudí mírně a rády si domyslí samy, co hračce schází. Dětské smýšlení si všecko okrášlí, nevidouc nedostatků.«

Šli jsme do komory.

Na dlouhém prkně byly narovnány prapodivné mršky, krávy, jež se poznaly dle rohů, psi v saních, prasátka, kozy, koně, celkem všecko, jako z jedné formy, pomalováno pestře. Za nimi sám černý kominíček se žebřem na zádech, sám cikán a cikánka, Mikuláši v ornátech, čerti rohatí s řetězem na krku, vozíky a trakaře, stříbrné sekerky, pušky na hrách — vše tak prostičké, něco lepší, něco — a toho nejvíce — neohrabané — —

Ptám se: »A prodáte to všecko?«

»Všecko. Bude Mikuláše. Tohle rozkoupí lidé z okolí.«

»Asi — jen chudí?«

»Bohatých mnoho není a chudé děti jsou skromny.«

»Ale po sličnější hračce přece raději chytí, co?«

»Chvíli, — pak se vrátí rádo k naší. Umělá hračka se mu líbí, ale nezaměstná ho jako prostičká, ježto nedostatky si musí domysliti. Vždyť právě děti dělají si panenky a panáky samy a nejradš si pak s nimi hrají. Děti člověk musí znáti! A také, prosím vás, kdo rád vyhodí větší peníze za hračky? Děcko se jí brzy nasytí, otlouká ji, poláme — naši lidé tomu dobře rozumějí.«

»I krásné hračky jsou teď velmi laciné.«

»Možná, továrny pracují s výhodou a proto ubíjejí práci ruční. Já bych toho nedělal, kdyby se lidé nepoptávali, a kdybych se uživil něčím jiným. Ale je to dosti zábavná páračka a jsme živi i s nemocnými.«

V jizbě se zase ozvalo dítě. Vřískalo, jako by je na nože bral. Hospodář letěl, kolébal a již jsem zaslechl ženu:

»Spal jsi?«

»Nespal. Kdepak usnu. Co chvíle se něco strhne. Chceš něco?«

»Ve chlévě breči koza, snad se nebėsí? Onehdy byla napolo oběšena, zaplete se do řetízku a nemůže ven. Nepůjdeš se tam podivat?«

»A dítě tak křičí!«

»Nechej ho řvát, ať se koza neuškrtí.«

Muž chce odběhnout. Procitne naproti dcera a stėná: »Že to dítě nepokolébete?! Nenechte ho plakati. Vždyť se zalkne. Co jste to za děda? Kdybych mohla sama, nebudu se prosit. Kolébejte!«

»Musím jít do chléva, koza se nám běsí.«

»Vzal ji vlk, má nedělat pestva! Dítě je více než koza. Bože!«

»No, tedy vezmu dítě do náruče.«

»Opovaž se, ať se zastudí,« křičela matka. »Nechej ho řvát. A jdi, dáš mně pak zelového listí na hlavu. Jdi a nech děcka.«

»Toto jste matka!« bědovala dcera. »Kdybych mohla pryč —«

»Nezlob, kdo tě sem volal? Jak jsi se vdala, tak máš! Teď trp!«

Muž popadl děcko z kolébky a pádil ze dveří. Chtěl ho položit do slámy v koutě. Křičelo ještě víc. Vzchopil se s ním a stojí zaražen.

Venku vřeštěla koza již nosem — sebral jsem mu dítě a konejšil je, poskakuje s ním z místa na místo. Ale čím dále, tím hůře! Vřeštělo mně do ucha, že jsem málem ohluchl a pot mně vyrážel na čele. Kš! Kš! Hajej! Kš! Kš! Nešťastné pískle! A jak bylo těžké! Obě ruce mně ztrnuly a v levé noze mne píchalo. To mám místo spánku. Raději bych v té fujavici nocoval, než choval takového křiklouna! Jakživ jsem ničeho nechoval — opravdu zlá noc, ještě jsem ji nezažil! Kš! Kš! hajej! malej, kdybych alespoň nebyl zapomněl, jak se malým dětem zpívá! Kš! Kš! A skákal jsem po kuchyni a děcko se unavilo a škytajíc tiše, usínalo. Dýchal jsem naň, aby usnulo najisto a dalo pokoj. Usnulo a usmívalo se. Jen kdyby nebylo tak těžké! V jizbě se ozvala opět dcera:

»Jak prý jsem se vdala! Zrovna jak vy! Špatné příklady kazí dobré mravy. Což, neutekla jste z domu za kominíkem? Děd měl veliký dům a my jsme žebráci. To je vaše vina, trpte teď vy!«

»Zavřeš hubu? Dvacet let trpím a dobře jsme tě vychovali. A to ti povídám, nezkrotneš-li, půjdeš zpátky, sice tatíka usužuješ. Stále ho voláš, poroučíš, věšíš naň hubu — milá dcero, obskakuje tebe, obsluhuje ti dítě jak malý chlapec, nereptá, usmívá se, nevyspí se a nadře se na tě a ještě se za tě chudák modlí! Nemáš citu? Já tvé nemoci nevěřím! Lenochem jsi vždycky byla, stavěla se nemocnou, byla-li práce, nebo byla-lis vykárána — a sotva se ozval v dědině komediantův buben, skočila jsi s postele a běžela daleko na komedii, a kdybychom tě byli uvázali, uměla jsi zmizet! Ó já tě znám! Kdybych byla tak zdráva, jak ty nemocná! Ale, aby se tam jen nebyla k vůli tvému děcku uškrtila koza. Tobě je vše jedno!«

»Ó vy jste matka!«

»Děcko je zpovýkáno. Je zdravé, ale nechce spát na kolébce. Jen se chovat a chovat. Unatahala jsem se s ním a jsem z toho nemocna. Ale již se ti ho ani nedotknu a starý také nesmí. Jdi a chovej si, koupej si synka, per pleny a košilky — to není práce pro mužského. Který dědek by to dělal? Z tisíce jeden ne! Je chudák povolný a proto si naň cupáš! Teď je toho dosti! Ležíš zde jak slaniny — vstaneš a přičiníš se! Ach, moje hlava!«

Člověk se vrátil z chléva.

»Ještě chvíli,« pravil, »byla by tuhá! Měla již jazyk venku. A dobrá kozenka, dobrá! Cosi se jí zdálo a splašila se. A teď Pán Bůh zaplať za chování. Chrobáček malý, jak pěkně u vás usnul!«

A vzal ho jak drahý poklad do jizby na kolébku. Na hodinách byla dvanáctá pryč a chtěl jsem tedy spát. Svlékl jsem se, a zatáhl lampu. Žena se rozhovoří:

»No, jaká? Co dělá koza? Je na světě?«

»A je, je, jen se nestarej. Je jak ryba. Co by se čertovi stalo?«

»No, chvála Pánu Bohu! Bála jsem se o ni. A běž spát. Ale, dej mně toho zelového listí na hlavu. Již se nehněvej, že tě honím.«

»E nebuď, nebuď, kdo se hněvá? Donesu ti ho. Jen kdyby tě hlava nebolela! Co bych neudělal? A co bych nedal za to?!«

»Ty jsi taková dobrá duše. Běž, ať se trochu ještě vyspíš!«

»A mně doneste suchou košili, potím se,« volala dcera.

»Opral jsem ji, jen že ještě není suchá.«

»Tedy mně běžte na komoru pro jinou. Já to nevydržím. A honem!«

»To tak!« rozkřikla se matka. »Nejprv já dostanu listí a pak se mně přestele postel, ležím jak na trní! Ty máš královskou postel, já starý a sleželý pelech. Jen čekej, milostivá paní. A zaopatř si brzy lokaje. Staroušku jdi a nedbej na ni. Víš, jaká je!«

»No, no, jen po dobrém,« prosil staroch. »Všecko vám udělám, a pak si lehnu. Jen tolik nekřič — chceš-li — host nespí a dal ti vína.«

»To je pravda, a choval. Jakýsi dobrák. Ale ať dcera nezlobí a nebudu křičet. Ať se třeba v potu utopí, nech ji a běž.«

Šel zase po prstech, nahrben, s otevřenými ústy a — stydě se již. Viděl jsem to patrně po něm. Dcera vzlykala hlasitě a dítě se nepokojně hýbalo. Lehl jsem — a čemu se dosud divím, usnul jsem, jak ve vodě. Někdy k ránu jsem se polekal. Děcko zavřeštělo, zakašlalo se a hospodář vedle mne chrápal tak blaženě! I ať řve, myslil jsem si, kdy si chuďas odpočine? Ale dcera procitla a volala:

»Tatí!«

»Necháš ho spát,« okřikla ji matka. »Vstaň a kolébej sama!«

»Tatí! Tatí! Chlapeček se dusí! Za kozou jste běžel, aby se neběsila, ta je pravda vaše, a dítě ne? Nestavte se, že spíte! Tatí!«

Ale starý spal tvrdě, dítě vřeštělo, dcera hubovala — — Náhle bouchla u postele židle. Stará všecka rozlícena skočila s lůžka po dceři a vytáhla ji z peřin na zem, rvouc ji za vlasy. Pekelný křik! Chudák vedle mne chrápal, chrápal! Jak to pleská, bouchá a smýká se po zemi! Převalila se svíce a zhasla, převalila se kolébka s děckem. Ještě jedenkrát se rozlítila vřava — a utichla, jako rozdrcena! Za okamžik tam spalo všecko a usnul jsem sám ihned. Ráno byla osmá hodina, když jsem vstával. Starý ještě, ještě spal — — a já myslil, že by měl chovat, obíhat, obsluhovat, těšit a litovat! — — Hospodyně byla zdravá, dcera chovala — zdravá, dítě se smálo zdravé — — hle, z čeho někdo neokřeje?! A mně brněla do cesty hlava a venku nevlídný, listopadový den!

Ze života malého Slováčka.

Lidopisné drobotiny ze slovácké osady, jež zaznamenává staré Slovačisko.

(Jan MICHAL-DVORECKÝ, autor spisu »O sv. Mikuláši v legendě a lidových pověstech i zvycích.«)

(Pokračování.)

»Chebzová lopata . . .«

Nebylo mi přáno těšiti se dlouho se svou milou stařenkou; zemřela, když mně byla tři léta. Po ní ujala se mne tetka Marejna, otcova sestra, která s námi sdílela domácnost od té doby, kdy jí muž prskl do blízkých Uher. Měl jsem ji rád, protože uměla mnoho a pěkně vypravovati. Ona mne uvedla v kouzelnou říši pohádek a bájí o zakletých princezkách, o zlatých »jablejškách«, o strašidlech, hastrmanech, kobylích hlavách, lidožroutech, zbojnicích a jiných podobně líbezných veličinách. Sešeřilo-li se v černou hodinku, hleděl jsem ji nějak zverbovať do kouta u kamen, kde bývala její pohádková kathedra. Někdy přicházelo více »tetiček« na pořečnování.

Některé z pohádek utkvěly mi v paměti; na př. pohádka o »kobylej hlavě«.

»Tož jak to bylo?« začínala tetka. »Byly vám dvě děvčice, nevlastní sestry po matce. Starší — vlastní — byla lenošná a zlobivá a menovala se Anča. A tá druhá — nevlastní — byla hodná Maruška. Šak byla do práce ta jak drak. Maměnka měli radči Anču. Jednou byl v městě jarmark. Tož maměnka řečnujou: Ná tož, děvčice, včil si namočte hlaviska, kerej spěš uschne — može it se mnou na jarmark. Ja což, Anči bylo hejsa, ona si pěkně lapla ke kamnom a co by napočejtal pět, už měla hlavu suchou. Ja ale Maruška mosela chodit kolevá dobytka, tož ji vlasy schly enom pomaličky. Tož teda Anča splétla si vlasy do lelejku, naírndila se jak páv a šla s maměnkou na jarmark. Ale šak maměnka nakázali, než odešli, Marušce: Marušo, to ti povídám, ať ně zavřeš dobře dvérca, aby na tě nepřišla kobylej hlava.

Maruška teda zavřela dvérca, potom vytáhla hrnek z trouby a jedla kašu. Jak tak jí, tož skočej k ní kočička s pece: »Mňau, Maruško, dyť ně také dej!« — A ona jí dála: »Na, tu máš, kotěnko.« V tem se k ní přismejčí také psejk, co ležel pod lavou: »Haf, haf, Maruško, ná, ně nic nedáš?« Aj psovi teda dala: »Na, tu máš, Strakošku!«

Tu vám to začne klepat na okno: »Tluču, tluču, kobylej hlava, otevři! Jak neotevřeš, bude zle!« — »Oh, Jezusky rači,« zakřejkne Maruška, co se lekla. »Ach, co já si nebohá začnu!« A prosej: »Kočičko, prosejm tě, poraď ně, co mám dělat.« — A ona jí radí: »enom jí řekni, že ju pustíš, až ti celej dvúr vydlážděj čistejm střejbrem.« A teda ona: »Kobylej hlavo, šak já tě pustím, ale mosejš ně napřed vydláždit celej dvúr čistejm střejbrem!« — Kobylej hlava ide a tu vám za chvílečku celej dvůr samé střejbro. Ale v tem už zas buch, buch na okno: »Tluču, tluču, kobylej hlava, otevři! Jak neotevřeš bude zle!« — »Ach, co já si nebohá začnu,« povídá zas Maruška, »psejčku, poraď ně, prosejm tě, co mám dělat?« »Řekni, že ju pustíš, až ti celou ká-

lenicu (střechu) obije zlatem.« — »Kobylej hlavo, já tě pustím, až ně celou kálenicu obiješ zlatem.« A za chvilku vám celá kálenica samé zlato. Ale v tem už zas buch, buch na okno: »Tluču, tluču, kobylej hlava, otevři! Jak neotevřeš, bude zle!« Tak Maruška zas: »Ach, co já si nebohá začnu. Kočičko, psejčku, poraďte ně, co mám dělat?« »Nic se neboj, řekni jí enom, že ju pustíš, až ti nanosej v řejčici plnej trečaf (káď) vody ze studně.« »Kobylej hlavo, já tě pustím, až ně nanosejš v řejčici plnej trečaf vody ze studně.« Kobylej hlava ide a nosej, nosej, ale nic nanosiť nemože, dyž jí voda, jak ju nabrala, dycky řejčicou zasdolou vytékla. Tož mosela odejit pryč.

Večer přicházaja maměnka s Ančou z jarmarku dom — och, ti se divili: »Och, ehehle, střecha jak se blejští, ta jak dyby byla ze zlata a na dvoře samé střejbro! Ná, co se to tady, Marušo, přihodilo?« Maruška im vykládá, co a jak. A tož se radovali, střejbro ze dvora vylámali, aj zlato s kálenice postrhali a koupili si pěknej grunt. Ale na rok, dyž zas byl jarmark, povídajou maměnka k Anči: »Tož, včil zas ty, Aničko, ostaň doma, šak dyž se to poštěstilo tej Maryši, aj tobě se podařej.« Tož zas Anča ostala doma, a Maruška šla s maměnkou na jarmark. Anča se také zamčela a sedla si ke kaši. V tom skočej k ní s pece kočička: »Mňau, Aničko, dej ně také!« Ale Anča kop ju, až odletěla ke dveřím. V tej se k ní připlichtí aj psejk: »Haf, haf, Aničko, ná ně také nedáš?« Ale ona ho chlop po chrbetě, a spucovala sama všecko.

Ešče nestala z lavy, v tem cosi klupe na okno: »Tluču, tluču, kobylej hlava, otevři! Jak neotevřeš, bude zle!« Ale Anča ví, co má řejct: »Kobylej hlavo, já tě pustím, ale mosejš ně napřed celej dvůr vydláždit čistejm střejbrem.« Kobylej hlava ide, a tu vám za chvílečku celej dvůr samo střejbro. Ale v tem už zas buch, buch na okno: »Tluču, tluču, kobylej hlava, otevři! Jak neotevřeš, bude zle!« Anča si zaskej spoměla: »Kobylej hlavo já tě pustím, až ně celou kálenicu obiješ zlatem.« A za chvílku vám celá kálenica samo zlato. Ale v tem už zas buch, buch na okno: »Tluču, tluču, kobylej hlava, otevři! Jak neotevřeš, bude zle!« Tož Anča spomíná a spomíná, ale na to třetí si nemože dyby jak spomět. »Oh, já nebohá, co si začnu,« začejná lamentit a prej, »Kočičko, psejčku, poraďte ně, co mám dělat.« »Mňau, mňau, haf, haf, samas jedla, samas pila, sama si raď!« O jak včil banovala, že jim nic nedala — a v tem už se dveře otvírajou a kobylej hlava se dere do jízby, a kmás ju za krk, jak ju trhá, tak ju trhá, až byla celá na kvant. Dyž ju roztrhala, tož vzala hlavu a položila ju do okna. Potom šla pryč. Maměnka, když se vraceli z jarmarku dom, uviďa hlavu, řejkajou Marušce: »Och, podívej ty se, Anička nás už vyhlédá z okejška. Ale jak přišli do jizby, tož začali lamentit, dyž viděli Anču na kusy.

Husí kůže mi naskakovala po zádech, kdykoli tetka vypravovala pohádku o bratřích Tomanovi a Romanovi. Žena Tomanova zabila totiž Romana a zakopala jej v jizbě pod stůl. Zabitý s půlnoci za nepřítomnosti Tomanovy »škrabe« se ze země ven. Tetka uměla hroznou situaci hrůzyplným způsobem líčiti, po pře-

stávkách a dutým hlasem hučíc umrlcova slova, okřikujícího naříkající švakrovou:

Nevolej Tomana, máš doma Romana (tato slova se opakují před každým dalším zvoláním umrlcovým), a už mám hlavu... už su po kolena... po pás... po ramena... celej ven, a křap ju zubiskama do chrtáňu. Při povídce této bych se za celý svět nebyl podíval pod stůl, jenž pro mne potom po několik večerů měl hrůzu umrlčí komory.

Tetka, kdykoli jí otec domlouval, proč nás děsí tak hroznými pohádkami — že »sou to bez teho enom babské darebniny« — bránívala se: »A co ty, Josefe, ty si nevěrec. Dyť ty už snad ani v Pána Boha nebudeš věřit. Neúroku! Jak dyby se nic nestalo?! Oh, stane se, stane a dosť. Nestalo se Jankovi Martikánovému, henkaj v chalupě od Nožičeny? Nestalo se, co?

Šuškalo se o Nožičeně, ale je to už dávno, že to s ňou není ledajaké, ja že má spolky s — Pánbů nedopouštej — s čertem, — Nožičena měla pěknou děvčicu Marjánu, — děvčicko jak zeď. Chodil za ňou Janek Martykánou, chlapec jak rouža. Aj on cosi změrčil. Počkej — povídá si — šak já si počejhám. Tož on večer — bylo to před prvním májem — k Nožičkom na dvůr a skoval se za hranicou drév. Tak tam čekal. Hlásnej prám odtroubil jedenáctou, v tem dvérca u sejně klap... potichučky vynde ven tetka Nožičena, a za ňou Marjána. A každá v hrsti pohřeblo. V tem stará pychňa, ohřeblo mezi nohy, zabrble: »Chebzová lopata, chebzová lopata!« A Marjána po ni také tak. Milej Jaňek ostal jak opařenej: »Oh, Maruško, Maruško, jak sem tě měl rád a ty tak!« Chudáček sedl si na grč (pařez) a čekal. Dyž se už rozsvětlejvalo, tož v tem Jankovi zrovna nad hlavou cosi zase šóust — a stará aj mladá najednou stojijou na zemi u samého Janka. Janek pozdvihňa hlavu, začne Maruši: »Oh, Marušo, Maruško!« »A kde ses tu nabral Janíčku?« stará na něho. Ale Janek obráťa se k Marjáně: »Tož ty s chebzovou (bezovou) lopatou?« — Stará, jak to změrčí, zamumle cosi pod nosem a šváç Janka, začne ho mastit ohřeblem, až z něho byl kozel. Že to tak nebylo? A co vám, šak všecí věděli, jakej to byl kozel a každému ho bylo lejto. Chodíval po městečku s ohnutou hlavou, potřásal ocáskem a tak bolestně mékal, až nad ním dobří lidé plakali. A žádnej mu nic neudělal, aj ty sloty nesčápené, rozpustilé chlapčiska, ho radči poťapkali, než by mu byli neco udělali na překor. Hm, a potom prý se nestane, ja kata se nestane« — přikyvovala si tetka, div si hlavy neutrhla.

»Ja co ti, dušo, že se nestane!« potákala některá z tetek. »Oh, přinde to na člověka nekdy v noci, ani se nenadá. A esli je nedělka v koutě, tož co by v noci ani oka nezamkla. Šak víte o tem špiritusovi u »studeného« kováře Míše, henkaj vedlé hrnčejřa, co peče hrnce.

Tož tá Míšena, dyž byla při dítěti, jednou v noci — už to bylo k ránu — usla jak peň. A když se probudí, tož tam ležej vedlé ní diťátko, takové malušinké, no nepřirovnávaja jak léskovej ořech. A nic vám to, sestry, nechtělo roust, ale brzy to chodilo, aj mluvilo. A mluvilo vám to chytře jak nejakej proťous. Šak

lidé řejkali, že v tem vězej ďách. No tož, podivte se, jednou v seťa pošle ho Mišena na »grejty«, strejček Míša tam vláčili ječmeň. Tož jim poslala neco k snědku v dvoječkách.*) Ten přiňďa tam, slota, lehne si to za hrudisko u nich samejch a začne: »Vlakem, tatíčku, vlakem, nesu vám šlejžečky s makem.«

Míša se ohlédajou, a kde nic tu nic. »Ale keho saka,« začnou terentit, ale nebylo jim dvakrát dobře u srdca. V tem ten špiritusek vyskočej a začne se jim chlachtat; »Dyt su to já tatíčku!« Ale z ječmeňa ten rok nechtělo byt nic; pořád to čapělo v gatiskách a roust nic.

Jednou řečnujou Míša k Míšeně: »Ty, matko, tak se ně to s tejm našejm chlapcem nezdá, takovej nepodařenec. Snád to není, Pánbu nás chraň — a strejček se přežehnali. Tož ně povídá totkaj souseda, abysme mu nastrážili.« — A nastrážili mu. Nastavěli na horkej šporhelt (sporák) prázdnejch škorábek z ořechou, naléli do nich vody jak do hrncou a šli se skovat za dveři, že prý co na to synek. Ten si to ze všeckejch stran obhlédá a najednou povídá: »Sak do teho, jak su starej čert, ešče sem takovejch hrncou neviděl.« — Tož už věděli. A tož mu dávali od tej doby napřed užičku (jídla) od všeckého, aby neškodil.**)

Po takovém dokumentě pustily se kmotřenky do »odborné debaty.« — »Ja že dítě nepodhodí?« — navazovala některá další hovor. — »Ja kata nepodhodí! Ale co šlaka chlapom povídat, co tí vijou.« Náš se ně onegdá smíl, dyž sem povidala, že nedělky nesmijou večer nikde, aby ich neco nepotáhalo, lebo, že se nesmí dítě nechat v izbě samo, že by ho mohlo cosi roztrhat. — Ale chlapisko se enom ščouřil: že prý sou to enom samé robské lapoty. Ahá, lapoty! A co, dyž totkaj Jozka Verbíkou vyhnal Francku — byla ešče v nedělách — do Starejch Hor (jméno vinohradů) táhni — prý — kopat, šak už ti bezteho nic není. Šak mněl z teho! Jaké to bylo, sestry, ešče ten samej deň dopuščení, a kroupy fiščely jak léskovce. Šak měl co sypat dom.«

Takovými důvody býval otec můj odzbrojen. Nebyl bojácným — vždyť byl na vojně obrkanonýrem, a kdysi prý vraceje se okolo půlnoční hodiny od muziky z Ořechova na zádech s těžkým bumbardonem a na ramenou s trošku těžkou hlavou, posadil prý se zrovna pod povětrňákem na mez a oháněje se bumbardoniskem okolo sebe, volal na všecky strašidla, co jich kde bylo, aby jen přisly, že jim jak se patří zavdá. Nebyl tedy bojácný, ale do opravdy se strašidly nechtěl nic míti a v půlnoční čas nebyl by šel za nic okolo hřbitova, kde ten čas obíhala chlapiska bez hlavy a černí psi s ohnivýma očima.

Teta řídila mé první vychování a obohacovala můj obor myšlénkový, čerpajíc z hlubokého pokladu svého vědění. Byla vzdělanější než stařenka, uměla čísti. Z té příčiny zpívala nejraději z tištěných »pěsniček«. Měla jich celý pak sešitý černou nití. Byly to větším dílem známé písně, jež pověstný Škarnicl »na

*) Dva hrnky spojené dohromady jedním uchem uprostřed.

**) Obyčejně není v pověrách lidových špiritus podhoděncem. Špiritus je prý človíček jako prst veliký, jenž přináší tomu, kdo ho má, štěstí do domu. Bývá prý uschován ve škatulce.

světlo ku potěše všem mládencům a pannám« vydal. Zpěvy, opěvující děsné »mordy« s počátkem:

»Poslechněte, o křesťané,
věci hrozné, neslýchané,«

smrtě z nešťastne lásky, jako:

»Na hranicích města německého,«

nebo:

»Na blízku za městem,
tam spatříš hrob,
kdo koho miluje,
slzami jej skrop.« a p.

Dále byly písně obsahu náboženského a »řejkání« (t. j. poučné modlitby). Pamatuji si, že v jednom takovém řejkání bylo žehráno na »kamenná srdce lidí, a to prý jsou ta srdce kamenná a necitelná, protože si lidé stavějí kamenné kříže. Až prý přijdou kříže dřevené zase ke cti, bude prý lépe. Tenkrát jsem tomu výkladu věřil, aniž by mně bylo napadlo, nepsal-li to nějaký stolář.

(Pokračování.)

Dějiny socialního hnutí v zemích koruny české.

Píše TOMÁŠ JOS. JIROUŠEK.

(Pokračování.)

XXVII.

Založení I. Politického klubu katol. dělnictva v Čechách.

Když jsme založili r. 1891 »Dělnické Noviny,« počali do naší redakce ponenáhlu docházeti mnozí pražští a předměstští dělníci z prvních dob dělnického hnutí v Čechách r. 1867—1875 jako: Matěj Patočka, truhlář ze Smíchova, Frant. Klapáč, sítař z Král. Vinohrad, Jos. Černý, sítař z Prahy a j. a j. a zapřádali s námi přátelské styky. Mnozí z nich po pádu svépomocného hnutí založeného drem Fr. Lad. Chleboradem rozptýlili se po katolických spolcích pražských, jako: v Jednotě katol. tovaryšů, v Marianské kongregaci mužů, Spolku sv. Vincence z Paula pro dobrovolné ošetřování chudých atd., kde zdárně a dle možnosti působili. Vzpomínáme často na ty blahé doby shledávání se rozptýlených starých bojovníků za dobrou věc dělnictva českého.

Jednoho dne (v neděli ku konci roku 1892) přišel jsem se podívati do redakce »Děl. Novin« a redaktor Tomáš Škrdle, maje vždy zásobu novinek pro mne, se mnou sdělil, že byl před chvílí u něho Frant. Klapáč ještě s některými dělníky z Buben a Holešovic, a žádal jej, aby mně řekl, že k probuzení a vzdělávání katolického dělnictva, jehož jsme se ujali, bylo by dobře, kdybychom založili pro Prahu a okolí nějaký politický dělnický spolek.

Vyslechnuv sdělenou zprávu, netajil jsem se redaktoru »Vlasti« ihned s obavou, aby to s tím politickým spolkem nedopadlo tak, jako v Brně roku 1886, před jehož založením mne tehdáž zcela oprávněně P. Placid, Jan Mathon varoval. Než redaktor »Vlasti« odpověděl: »Uvidíme, co se dá později dělat.« Tím měli jsme věc za odloženou. Avšak Frant. Klapáč nedal si pokoje a na Nový rok 1893 přišel ke mně přímo do bytu a tak dlouho do mne mluvil, až jsem mu slíbil, že svolám ve věci této malou poradu; on navrhl, aby se stala v Král. Vinohradech.

Porada konala se dne 25. ledna 1893 v hostinci č. 70. ve Škretově ulici za budovou Musea král. Českého po 10 hod. dopoledne. Do porady pozval jsem vedle Fr. Klapáče pp. Jos. Hovádka, knihaře, Jos. Chybu, dělníka hudeb. nástrojů, Jana Januše, krejčího a Viléma Koleše, krejčího z Prahy. Předmětem porady byl vzorec stanov »Prvního politického klubu katol. dělnictva v Čechách«, vypracovaný podle stanov mnou zakládaného politického klubu katol. dělnictva v Brně z roku 1886 a podle stanov katol. politické jednoty pražské a jednoty Valašsko-Meziříčské, v kteréž jsem roku 1891 řečnil a stanovy její sebou si přivezl.

Návrh stanov byl za hodinu probrán a přijat, a Jos. Hovádek se uvolil, že pět exemplářů těchto stanov napíše, aby se mohly zadati k úřednímu povolení spolku. Tím položen byl základ k politické akci katol. dělnictva v Čechách. Zpráva o tom podána veřejnosti v »Dělnických Novinách,« č. 12., r. II. ze dne 16. února 1893.

K potvrzení stanov však hned nedošlo, byly nám vráceny, a musely se znovu přepsati a úředně dožadovaný článek doplniti. Potom byly potvrzeny. Ustavující schůzi klubu svolali jsme na den 18. června 1893 do hostince »u Kuchynků« v ulici Karoliny Světlé na Starém městě pražském.

Schůzi zahájil jménem přípravného komitetu Jos. Hovádek a za účastenství 24 zapsaných členů, vylíčil příčinu a nutnost založení klubu a požádal p. Jos. Lukáše, dělníka řezbářského, aby nám přečetl stanovy. Když stanovy přítomnými byly schváleny, navrhl jsem za předsedu schůze i spolku Jos. Hovádka, který byl zvolen a schůzi dále řídil. Do prvního výboru pak byli zvoleni: P. Frant. Žák, kooperator na Král Vinohradech za I. a já za II. místopředsedu, Vilém Koleš za jednatele, Jos. Lukáš za jeho náměstka a za členy přísedící: Frant. Klapáč, Jos. Schwarz, zlatník, Fr. Satorie, sluha a Frant. Šimek, školník. Za náhradníka zvolen Jan Tomec, řezník. Volba dála se jednohlasně.

Přítomnému redaktoru »Vlasti« Tom. Škrdlovi, který též za člena polit. klubu přistoupil a jemuž 50 zl. ze sbírek na vytlučené okno daroval, učiněn všemi členy ve schůzi srdečný projev uznání za jeho lásku k dělnictvu.[74]) A probíráme-li se zprávami z politického klubu v »Dělnických Novinách« a v brněnském »Dělníku,« najdeme tam v letech 1893 až 1896 hojně

[74]) »Děl. Nov..« II., č. 21., 1893 a »Dělník« ze dne 8. července 1893.

záznamů, že se činně schůzí klubu súčastňoval a do jeho jednání a debat zasahoval až do doby, kdy byl takořka nucen schůzí klubu se nesúčastňovati, chtěl-li míti od některých mladých členů a jejich vystupování proti sobě pokoj a klid.

XXVIII.

P. Tomáš Harant mezi horníky v Rapicích. — Soud s Tom. Harantem a horníky v Unhošti. — Harantovo přeložení do Drahno-Újezda. — Schůze horníků ve Stelčovsi. — Tom. Harant návštěvou v Rapicích. — Harant před zemským trestním soudem v Praze a jeho obhajovací řeč. — Uvítání Haranta z vězení — Z Harantova života.

Roku 1894, když konán v Litomyšli první sjezd katolického dělnictva z Čech, Moravy a Slezska, na němž brali také účastenství horníci: Jos. Brož a Frant. Bryndač z Kladna, Jos. Dušek a bratr jeho Ant. Dušek z Příbrami, J. Choc z Kublova a Jos. Pekárek, hutní strojník z Trhových Dušník, vyšlo na jevo, že křesťanský socialismus počíná zapouštěti kořeny i v lidu hornickém a hutnickém.

A jaký div, lid hornický býval u nás vždy lidem zbožným, lidem, který práci počínal i končil s modlitbou na rtech a křesťanský pozdrav lidu hornického: »Zdař Bůh!« podnes zachovalý, svědčí o této zbožnosti nejlépe. Tím si také můžeme vysvětliti, že křesťanský socialismus našel v lidu hornickém své příznivce.

Myšlénka křesťansko-socialního ducha vnikla však mezi lid hornický u nás dříve nežli socialní demokraté i nežli křesťanští socialové z let devadesátých. Byl to mladý katolický kněz Tomáš Harant, rapický kaplan, v letech sedmdesátých, který, když viděl utiskovati lid hornický v jeho existenčním právu, vstoupil mezi tento lid a plamennými slovy zanesl v něho ducha křesťansko-socialního, právům práce vždy dobrý výsledek zaručujícího.

Tomáš Harant, pohybuje se mezi dělníky a jsa zároveň členem a po krátkém čase i předsedou dělnického spolku »Oul« ve Dříni u Rapic, těšil se mezi horníky jak na Kladensku tak na Buštěhradsku neomezené úctě a vážnosti. Dělníci chodili k němu v rodinných i pracovních záležitostech na radu, navštěvovali chrám Páně, kde kázával, a tak žili s ním a dle jeho slov v nejlepším přátelství. Tomáš Harant byl skutečně první katolický kněz český, který v hnutí dělnickém s dělníky činně působil a s nimi v jejich strastech a stescích za jedno stál. Nezapíral toho také nikdy a před nikým, že nejen slovy, ale i skutky se vynasnažoval otázku dělnickou v duchu a směru křesťanském řešiti a dobrý poměr mezi pánem a dělníkem k obapolné jejich spokojenosti zavésti.

Než mnohoslibná činnost Tomáše Haranta mezi dělnictvem kladenským netrvala dlouho; bylo mu z katolického kněžstva prvnímu pocítiti, jak těžkým postavením ve společnosti lidské jest býti vůdcem dělnictva. On, idealní kněz, který žil z celého srdce pro zbožný hornický lid, zapomněl, že když státi bude v kruhu jeho, ponese všecko dobré i zlé i s ním, zvláště: velkou zodpovědnost za každý krok. Avšak, když Tomáš Harant poznal i tuto

světlou a temnou stránku s lidem dělnickým takořka srostl a mnohého od dělnictva odstrašující, přece necouvl a vytrval, dokud mu bylo možno. Tomáš Harant byl první z katolických kněží, který zakusil také kus té dělnické persekuce a zodpovědnosti, jaká jest údělem tak mnohým zastancům dělnictva.

Dělnictvo kladenské a rapické mělo tehdáž také mnoho na srdci, o čem chtělo se svými pány mluviti, o tom také Tomáš Harant věděl a byl mu i rádcem. Nuže, a to právě po nedlouhé působnosti v hornictvu přivedlo Tomáše Haranta v nemilý styk s úřady a soudy. Tomáš Harant byl obžalován z nezákonného shromažďování horníků a postaven i před soud. Jiný, slabší povahy, byl by se zalekl, couvl a pamatoval na sebe, ale Tomáš Harant povahy takové nebyl. Jeho persekuce nezalekla, on ji prodělal jako pravý zastance dělníků, vyšel z ní hrdě i dveřmi žaláře. Jest zajímavo čísti, co všecko Tomáš Harant pro věc dělnickou prodělal, kdy ještě nebylo u nás o socialně-demokratických zastancích dělného lidu ani slechu. Jsou to zvláště soudní přelíčení s Harantem, v nichž obrazí se nejlépe, jak mezi horníky působil a co pro ně podnikl. Proto tyto soudy s Tom. Harantem neváháme doslovně dle zpráv tehdejších časopisů uvésti, aby každému bylo Harantovo působení mezí dělníky jasno.

»Dělnické Noviny« z roku 1871 o přelíčenich Harantových píší takto:

»Dne 3. listopadu 1870 stál dp Tomáš Harant, kaplan v Rapicích, před soudem unhoštským, jsa obžalován z přečinu proti zákonu shromažďovacímu, kteréhož prý se dopustil následovně: Před více než dvěma roky zadali dělníci rapičtí žádost k hornímu radovi Fritschovi, který ji však pohodil; před rokem chtěli jej ústně prosit, bylo jim to však zakázáno. V tomto trapném postavení uveřejnili své stížnosti, by aspoň obecenstvo poněkud o těch hornických slastech pojem mělo.

Tenkrát se myslelo, že pan rada horníky vyslyší a jejich přání dle možnosti vyhoví, avšak chyba lávky. Pan rada Fritsch nařídil ředitelství v Rapicích, by svolalo horníky na tři šachty. Horníci však dříve, než stížnost jejich byla uveřejněna, usjednotili se, že budou chtít vyslyšeni být *všichni najednou*, což však vyhláškou jmenovanou státi se nesmělo. I obrátili se na dp. Tom. Haranta, který ihned písemné přání horníků, že chtějí býti všichni pohromadě slyšeni, sdělil a o ustanovení hodiny žádal. Nedostav žádné odpovědi, napsal dp. Tom. Harant dle přání horníků vyhlášku, by se horníci ne na jednotlivých šachtách, nýbrž na jedné sešli a všelikých výtržností se vystříhali. Vyhláška ta byla četníkem na Smíchov zaslána, kdež však schůze zakázána (patrně c. k. okr. hejtmanstvím). Horníci se následkem zákazu nesešli, za to však dostavili se na místo ustanovené úředníci a devět četníků. Následkem toho dáni byli do obžaloby pro přestupek práva shromažďovacího dp. Tom. Harant a horníci: Václav Karpíšek, Jan Karpíšek, Jos. Novotný a Vít Pospíšil. Při konaném přelíčení v Unhošti u c. k. okres. soudu odsouzeni jsou veškeří obžalovaní k osmidennímu vězení. Na jejich odvolání se k vrchnímu soudu rozhodl tento, že dp. Tom. Harant není vinen přestupkem práva shroma-

žďovacího, a že se osvobozuje též i od náhrady soudních útrat, okresnímu soudu však že se nařizuje, by spisy tohoto vyšetřování pro právoplatnost rozsudku vrchního soudu odstoupil příslušnému politickému úřadu k dalšímu jednání dle cís. nařízení ze dne 20. dubna 1859. Proti tomuto rozsudku odvolalo se státní návladnictví k nejvyššímu soudu ve Vídni, jenž opět rozsudek vyššího soudu v Praze změnil a uznal, že dp. Tom. Harant jest vinen přestupkem práva shromažďovacího a odsoudil jej do vězení na čas čtyř dnů, jakož i k náhradě nákladu soudního řízení trestního. Ohledně odsouzených horníků Karpíšků, Novotného a Pospíšila ponechán rozsudek první stolice.« [75])

Po vynesení rozsudku u okr. soudu v Unhošti byl záhy z nepředvídaných a dosud neznámých příčin dp. Tomáš Harant z Rapic do Drahno-Újezda opět za kaplana (koncem roku 1870) přesazen. Po jeho přesazení kolovala hned po šachtách rapických mezi horníky jakás chválou pana rady Fritsche oplývající listina, již měli horníci podepisovati; určena patrně pro veřejnost. Dp. Tomáš Harant odpověděl v »Dělnických Novinách« (č. 1. r. II. ze dne 7. ledna 1871) následujícím prohlášením:

»Panu Jos. Fritschovi, hornímu radovi a presidentu buštěhradské dráhy v Praze! Nemáte na tom dosti, že jste mne z Rapic »šikovně« vypíchnul, Vy chcete ještě nyní čist jako anděl před světem se ukázat a za tou příčinou mají Vás ti ubozí horníci »očistit«? Ano i k císaři Ferdinandovi mají podepsat spis, že byli mnou svedeni. Pozor! Dejte jim, co jim dle božského a lidského práva patří a odstraňte ještě jiné »nešvary« a budete očištěn sám sebou, lid Vám bude za to vděčným, a řekne, že jste hodný pán, a budete pak vskutku hodným pánem. Myslíte-li, že bych očištění Vašnostiny osoby podpisy horníků stvrzené běžet nechal, mýlíte se velmi. Stará »Presse« může pak opět od nějakého »nitze« nebo »itze« obdržet telegram o mých osmi dnech, kterými mne p. Stříbrný v Unhošti oblažiti ráčil. Moudrému napověz. Tomáš Harant, kaplan v Drahno-Újezdě, 24. pros. 1870.«

Přes všechny nepříjemnosti a svízele, které se pro pouhé zastání se horníků na kaplana Tom. Haranta svezly, neochaboval tento náš první katolický pionér mezi horníky napomáhati jim a býti jim jak jen bylo možno radou. Tak na příklad dne 26. února 1871 sešli se horníci z uhelen buštěhradských a kladenských počtem přes 200 ve Stelčovsi u Brandýska. Na schůzi řečnili pp.: Jan Trojan z Okoře, Ant. Kocourek z Čičovic a Zikm. Sedláček z Buštěhradu. Když pořečnili, vystoupil jeden z horníků a jal se za velikého nadšení horníků předčítati ke schůzi zpracovaný přípis dp. Tom. Haranta, který do shromáždění dostaviti se nemohl. Přípis byl upřímnou obranou hornictva a líčil celý jejich stav i podával návrhy, jak by se horníkům pomoci dalo, aby mohli býti živi jako lidé. [76])

Schůze trvala tři hodiny. Po přečtení Harantova přípisu přijata pak resoluce následujícího znění:

---

[75]) Dělnické Noviny č. 9, r. II. 7. května 1871.

[76]) Přípis přinesly v plném znění »Dělnické Noviny« v čís. 5. r. II. ze dne 7. března 1871.

»Má se zvoliti komitét sestávající z 12 členů, kteří budou míti za povinnost: 1. Podati ve jménu podepsaných občanů Jeho Vel. císaři a králi Ferdinandovi spis, v kterém budiž řádění uhlířského spolku Jeho Veličenstvu oznámeno, spolu s prosbou, aby doly buštěhradské, panství Jeho Veličenství náležející, vymanil ze spolku obecenstvu tak nepřátelského, a aby poručil, by v službě jeho uhelen zmrzačilí a stářím sešlí horníci, jakož i vdovy a sirotci po nich pozůstalí z pokladnice k tomu účelu zařízené laskavě a spravedlivě byli podporováni. — 2. Podati ve jménu podepsaných občanů místodržitelství v Čechách žádost, aby další trvání spolku uhelného, který proti čl. 479 trest. zákona volnost konkurence zabraňuje a ustavičně ceny zvyšuje, bylo na dále zastaveno. — 3. Nebudou-li míti tyto kroky žádoucího výsledku, aby se vyzvala veškerá městská a obecní zastupitelstva a průmyslové závody v Čechách ke společné schůzi do hlavního města Prahy, ve které schůzi má se uvážiti otázka: Není-li vhodno, aby se Jeho Veličenstvu císaři a králi Františkovi Josefovi I. podala petice a ministerstvu obchodu pamětní spis, v kterémž by příčiny panující nouze o uhlí a škodlivé toho následky na průmysl český vylíčeny byly a za jejich odstranění vzhledem na škodlivé působení uhlířského spolku buštěhradského žádáno bylo. 4. Mají se vyzvati veškeré časopisy československé, aby vlivem svým pracovaly proti monopolu uhlířského spolku a zasadily se o uskutečnění a podporování velmi důležité dráhy duchcovsko-pražské, kterou jedině možno ve středních Čechách a v Praze přítrž učiniti monopolu a docíliti zdravé konkurence v obchodu uhlím, anť tato dráha spojovati bude největší ložiska uhelná v Čechách přímo s hlavním městem. — 5. Má se v žádosti podané c. k. místodržitelství v Čechách vytknouti mimo již v čl. 2. uvedené také to, aby vláda vší mocí se o to zasadila, aby při dovozu uhlí na drahách byla snížena sazba dovozného dle měřítka drah cizozemských.« [77])

Po přijetí resoluce zvolen shromážděním dvanáctičlenný komitét k jejímu provedení.

Akcionáři a nájemci dolů, jakož i jejich úřednictvo, jakmile byl znám výsledek schůze, pustili se na zničení a udušení kroku, jež mužové práce se odvažovali podniknouti.

Všecka nenávist uhlířských závodníků obrátila se hlavně proti dp. Tom. Harantovi, který pokládán *za rádce dělnictva* v této věci, jakož *i za autora resoluce,* která udeřila z čista jasna jako blesk do stojatých vod. A také dle slov samého dp. Tom. Haranta, jak se mně přiznal, právě pro schůzi Stelčoveskou a uvedenou resolucí upadl u mocných a akcionářských uhlobaronů a jejich radů i přátel u velikou nemilost, jejíž ostří dlouho bylo mu pociťovati, více než následky, které měl ze svých soudních procesů a odsouzení. [78])

---

[77]) Dělnické Noviny č. 5. roč. II. 1871.

[78]) Přiznání toto učinil mně dp. Tomáš Harant r. 1894 dne 3. června na faře v Dobřanech u Sedloňova, kde právě jsme se o pouti sešli. Byl jsem v tom čase v Dobrušce, kde přednášel jsem v katol. jednotě sv. Václava, a předseda spolku děkan vldp. Ant. Flesar vyzval mne pak, abych s ním šel na pouť do Dobřan

A skutečně, podařilo se uhlobaronům a jejich horním radům, že ačkoliv komitét zvolen, nedošlo k provedení resoluce ze schůze stelčoveské, a dobrá rada Harantova zůstala bez činu a Harant sám od místa děje daleko vzdálen v Drahno-Újezdě u Zbirova nemohl pro věc nic činiti, a tak se jí propůjčiti, jako když byl mezi horníky v Rapicích. Celá akce tedy padla, ututlala se vlastně, a bylo po hornickém hnutí. (Pokračování.)

In memoriam

věrných členů a přátel družstva Vlasť odešlých na věčnost.

Jak na Vás v srdci vděčně nemysliti
v den památky všech věrných zemřelých,
kdy nade hroby teskně voní kvítí
a záře světel rozlévá se z nich;
jakž nevzpomínat těch, kdož byli s námi,
již spí uprostřed jiřin, chrysantém,
za něž se rtové chvějí modlitbami,
jichž duše v ráji, tělo kryje zem!

Vždyť zříme Vás, jak vždy jste byli naši,
byť slinou posměchu Vás třísnil svět,
dnes vzpomínkami k Vám se duše vznáší
na Vaše hroby vděku kladem' květ;
ať spíte na hřbitovech chudé vísky
či v klenbách, chrámy v šero halící,
dnes duch Váš ozářený je nám blízký,
Vy, drazí, v hrobech spící poutníci!

Vzhlížíme k Vám — ó pohlédněte dolů!
Co naše světla, našich květin vzdech,
na Vaši jasnotřpytnou gloriolu,
jíž Bůh Vás oděl rajských ve vlastech;
nechť láska Vaše k nám se zase sklání,
jak když jste žili s námi, za dnů těch;
vyproste nám od Boha požehnání,
ať vítězíme v těžkých zápasech!

---

a tam byl i dp. Tom. Harant, toho času farář v blízkém Novém Hrádku. Toho dne byl ve velice veselé náladě a mnoho jsme spolu hovořili, zvláště o době jeho utrpení. Smál se tomu hlasitě, když o tom vyprávěl, a ačkoliv věděl a řekl jsem mu, že sbírám paměti pro dějiny dělnického hnutí, přece byl skoupým, aby mně něco sám byl pověděl, a na co jsem se ho netázal, o ničem sám se nerozhovořil. A proto také, co do opravdy jsem chtěl vědět, mně nepověděl. Řekl mně dost, co jsem chtěl, ale polovičku všeho ostatního musel jsem si vyhledávati v časopisech z dob jeho působení v dělnictvu. Škoda, lituji toho v zájmu jeho čestné památky mezi námi.

Ó víme to, že sejdeme se zase,
až vzejde den nad světem poslední
a Kristus přijde u velebné kráse
a hrobů temno v jas se rozední;
ta naděje nám srdce v bojích sílí
hlas anděla až k soudu zazvučí
před Věčnou Pravdou, ó přátelé milí,
zas padneme si s láskou v náručí!

Josef Flekáček.

Dne 2. listopadu 1903.

Cesty srdce.

Povídka. Napsal P. J. Franco S. J. S výslovným povolením časopisu »Civilta Cattolica« pro »Vlasť« z vlaštiny přeložil JOSEF FLEKÁČEK.

(Pokračování.)

XI. Zjevný konkordát a skryté úmysly.

Byly poslední dny září, a rodina paní Needle-ové chystala se obědvati. Byli v zahradě, těšíce se slabému paprsku slunce, dnes nejistému a mlhami se prodírajícímu. Zahrada v zeleném parku byla často salonem, kde se společnost před jídlem shromážďovala. Ale záhony byly již smutné, květiny pořídly, lučiny dříve tak veselé, plné vypěstované trávy a vonných bylin, zkomíraly zcuchané a pokryté padajícími listy; vždy zelené stromy se měnily, přecházejíce v barvu truchlivé žluti; ovzduší samo bylo zakaleno a jevilo první známky nastávajícího podzimu. Julie seděla na trojhranném sedátku, opřena o kmeny dvou buků a malovala neapolský náčrt, selku z okolí Noly ve svatebním úboru. Clara a Klementina byly jí po boku jako obyčejně a stále švítořily o poetickém obleku selčině, o zlatém třepení a krásně se vyjímajících stužkách a o živosti celého úboru, jímž byla veškera obrazotvornost jejich zaujata.

Menší Klementina měla při každém tahu štětce otázek bez konce, a měla pravdu, neboť Juliina malba děla se vůli k ní; chtěla jednu ze svých loutek obléci za selskou nevěstu z okolí Neapole. Tak jí to Julie sama poradila, když ji byla žádala, jak by měla pěkně vyšperkovati pannu, kterou nedávno dostala.

Mistress je tiše překvapila, opakujíc si, jak Julii sdělí své rozhodnutí. Ubohá! chystala se k tomu nerada, potácejíc se mezi ano a mezi ne, mezi mateřskou láskou, která jí pravila, jenom aby dcerušky Julii úplně svěřila, a mezi svědomím, které říkalo »ne«, a strašilo ji Juliiným papeženstvím. Pozorovala ušlechtilou dívku, jak majíc kreslicí mapu na kolenou, byla skloněna nad prací; Klara držela v jedné ruce barvy, druhou hladila rusé kadeře malířky; z druhé strany Klementina, celá pohřížena do malby, s panenkou v ruce, žvatlajíc o drahých látkách, jimiž mínila

A skutečně, podařilo se uhlobaronůr
že ačkoliv komitét zvolen, nedošlo k prr
stelčoveské, a dobrá rada Harantova
sám od místa děje daleko vzdálen
nemohl pro věc nic činiti, a tak s
mezi horníky v Rapicích. Celá akce
a bylo po hornickém hnutí.

a, pozorujíc toto
nad nevinnou
obraz s oným
co se jejich
paní, vysko-
evem poní-
žena do-
a, vždy
máh

In

věrných členů a přá'

Jak na
v den
kdy r
a za
jak
ji

.jto
.em, a taj
.avě přinášela
.iy, a co jej Julie
.oběhnout, ale dejte
vlhka.« Pak se obrátila
.dnuti. Hledala slova, jak
a:
.e, co učiníme z naší malířky.«
pravila s úsměvem: »Učiňte, co se
.u, vše je vám k službám. Myslíte, že
, že jsem ochotna býti vaší komornou?«
nemluv! Proč se zmiňuješ o té přenáhle-
.o ani slyšet; bylo mi velmi trapno již jen viděti,
.ečetíš korunou, jako dříve.«
.m však,« odvětila Julie, »do opravdy jednou pro
.dřekla předností svého rodu a původu, a stalo se to,
.slím, tak trochu ze samolásky.«
»Jak to myslíš?« »To je tak: kdyby mi v srdci ostal jen
malý zbytek pocitu, že jsem urozená dáma, bylo by mi
nevolno, a vy, kdybyste se mnou chtěla mermomocí tak
jednati jako v Neapoli, byla byste desetkráte za den v rozpacích.
Buďme tedy rozumnými a dle toho jednejme: vy jste paní domu
a dle toho račte se ke mně chovati, a já jsem učitelkou vašich
dětí, jak jste si toho přála. A tak jsme každá na svém místě, a
bude mi při tom blaze. Víte, co jsem psala domů v onom listu
bez koruny?«

»Co mám věděti?« »Psala jsem,« pokračovala Julie, »aby se střežili, psáti na mé adrese nějaký hraběcí titul. Měli by na to sami pomýšleti; připomněla jsem jim to však sama. Cítím, že toto úplné odevzdání se do vůle Prozřetelnosti Boží, bez želení a oplakávání minulosti, bez mnohého myšlení na zítřejší den, naplňuje mou duši klidem a i zdraví mému tělu vrací. Podívejte se, již tak nevyhlížím jako první dny; zrcadlo mi to praví.«

»Máš pravdu, mám z toho velikou radost.«

»Dobře; než abych ze sebe dělala nespokojenou a naříkající lady, chci býti raději chudou, ale veselou a spokojenou miss Julií; kdo je spokojený, je bohatý, praví naše přísloví.« To byl

příhodný okamž… …eho by si bylo více přáti u dětí deseti-
nové rozhodnu… připomněla, třeba, abych s tebou
odvahy tak u… …o žádá mé srdce i mé svědomí.«

Jak mo… Julie; »dorozumíme se; to se mi
vrhá v rám… …le. »Ty jsi katolička, já reformo-
jako more… …neshodujeme; jinak byly bychom
podezírán… bez toho takovými, nemám
…lidu, p… za tak obezřetnou, že se
smí… otázek…«

…ši. »Pustila jsem se s vámi

…á, »co mne nutí, abych
…nala. …ejsem, z celého srdce
…myšlená, a … …ám bohudíky kousek

»A proč, … …aby je neměla. Po-

»Stále přemíta… toto mé přesvěd-
dítek; teď by byl již … …duší mých dítek
přemýšlela jsi též o tom v … paprsky víry,

»Mám-li říci pravdu,« odv… …dnou — tam
bývati vychovávacími osnovami, po… *»tam v ne-*
pokynu. Užívala jsem doby odpočinku, …né katolíky
myšlénky. Jestliže však si přejete přistoup…
naznačiti, jak si věc představuji. Již samo s… …eme do
jedná-li se o roztomilé ty andílky; jsou tak up…
tak rády, jsou tak citupIné i za nejmenší laskavost, »Ale
prokáže.«

Mistress, výborná matka, celá se jen zhlížela ve dětech a tato slova Juliina ji tak elektrisovala, že úplně zapomněla na své vrtochy a výčitky svědomí i na žárlivé napomenutí miss-Mary a pravila: »Protože se tak o ně staráš, dávám ti za úkol, abys o tom přemýšlela a pak si o tom promluvíme. Johna čekám již každý den, a jakmile přijde, vydáme se hned na cesty, chceme-li se dostati odtud dříve, než nastanou sněhové vánice; a jakmile se v Italii jen poněkud usadíme, začneš; tady stále jen čekám a čekám a na ničem se nerozhodujeme. Souhlasíš?«

»A jak! Nevím o jiné osnově pro ně, než jaká byla u mne.«

»Zcela dobře; to právě chci. Učiň z nich svou kopii, jestli to možno.«

Julie se usmála těmto srdečným slovům. »Jedná-li se o kopii originálu, tedy výborní malíři, má-li býti originál kopií dostižen, dají si záležeti na každé čárce, každé tečce, každém záhybu a odstínu, a snaží se odstraniti a vyvarovati se každé chybičky ubohého originálu. Tak je tomu i u mne; zde je nebezpečí, že se vám některé črty nebudou líbiti!«

»Které?« ptala se paní Needle-ová se živou zvědavostí.

»Poslyšte, jak se dělo mé vychování a potom suďte — !«

»Jen vypravuj! Řekni mi vše od a až do z, jsem velmi zvědavou.«

»Když otec viděl mou chtivost, učiti se stům věcí, myslil, že mi přistřihne trochu křidélka, připoutá-li mě k jednomu předmětu: ke studiu latiny. »Jsi jako motýl,« říkával mi vždy, »jsi

jako povětrný balon bez přítěže, jejž první zadutí větru odnese Bůh ví kam« A jednoho jitra přišel k nám starý kanovník hlavního chrámu s latinskou mluvnicí, vykládal mi první její stránky a dal mi úkol na zítřek. Dala jsem se do toho dychtivě; zdálo se mi to tak hezké, uměti trochu latinsky, zvláště když jsem uvažovala, že u nás málo které děvče se latině učí. Kanovník mi stále sliboval, že budeme čísti Fedra, Cicerona a kdo ví koho; dával mi překládati a učiti se latinským veršům z paměti. Konala jsem přesně, co mi uložil, deklamovala jsem mu Tibullovy elegie a Virgilovy eclogy, a on mi k nim činil za odměnu různé výklady. »Latina je krásná,« opakoval mi často, »ale přede všemi předměty patří přednost náboženství a historii; bez těch vědomostí je, milá slečno, člověk vždy jen pořád nic a prázdná nádoba.« To byla jako předmluva, opakoval to tak dlouho, až jsem mu řekla o knihy, přinesl jich hodně. A tak počalo se studium latiny střídati se studiem náboženství a historie. Dějepis se mi líbil, ale především se mně zalíbilo vyvraceti všecky námitky, všechny nejapnosti, jimiž se útočí na pravdy svaté víry, přesvědčovati o nich; kanovník často filosofoval, činil klamné závěry, sofismata, jen aby mě spletl, abych nevěděla kudy kam; já však se nedala a hájila pravdu; můj otec, který byl skoro vždy učení přítomen, přerušil mne často: »Neplácej, ty malý theologu! (Mistress Needle-ová si v duchu povzdychla: »Tohle bude tvrdý oříšek, vyprostiti ji ze sítí papeženských hloupostí!) theolog netheolog, mohu vám říci, že jsem se zamilovala do těchto studií, že mi přirostly k srdci. A tak jsem dospěla, alespoň se mi tak zdá, že dovedu si utvořiti jistý určitý úsudek o věcech jak náboženských, tak politických; domnívám se, že myšlení je úkon samostatný, nevyžebraný a nevypůjčený od mínění jiných lidí; neuchýlím se od svého přesvědčení při zavanutí každého sofistického větru nebo při každém prvním plácání. Nuže . . .«

Mistress ji vždy více s tlukoucím srdcem přerušila: »Tak co? Chceš Kláře a Klementině také tak vykládati náboženství?«

»Ach, nikoliv! Docela ne! Pravím vám to proto, abyste úplně jasně viděla, že mi nelze učiniti z nich svou kopii.«

V těchto rozmluvách Juliiných se skrývala velmi jemně horlivá chtivost apoštolátu. Vzbudí v nevinných duších obou dívek touhu po studiu o náboženství, domnívala se zcela správně, že v nich povstane nějaká jiskřička pochybností o anglikánismu; tyto pochybnosti byly by příčinou nějakého i sebe menšího dotazu — a již byla by u věci, kde si s pomocí Boží býti přála. O těchto úmyslech ovšem nevěděla paní Anna pranic. »Že se nechceš dotýkati těchto věcí, svědčí o tvé poctivosti a skromnosti,« pravila. Již jsem měla na jazyku, že ti to sama řeknu. Totiž to, že co se dotýká náboženství a historie, jsem již sama učinila opatření. Miss Mary počala je již loni učiti biblickým dějinám a historii starého věku; v úkolech pak z anglického jazyka, které jim dává, snaží se podati jim počátky domácích dějin. Bude se snažiti, zvolna pokračovati v tom učení, jsem spokojena s její methodou. (Chtěla patrně říci: s jejím protikatolickým duchem.) Co pak se týče náboženství, není jedné neděle, abych jim sama

nevykládala bibli. Nevím, čeho by si bylo více přáti u dětí desetiletých. Když jsi toho sama připomněla, třeba, abych s tebou jednou promluvila, jak si toho žádá mé srdce i mé svědomí.«

»Zaplať Pán Bůh!« zvolala Julie; »dorozumíme se; to se mi líbí!« A paní Anna pustila se dále. »Ty jsi katolička, já reformovaná; jediná to okolnost, v které se neshodujeme; jinak byly bychom jedno srdce, jedna mysl. Jsme i bez toho takovými, nemám k tobě ani stín nedůvěry; mám tě za tak obezřetnou, že se s dětmi nepustíš do luštění sporných otázek...«

»Co myslíte! vskočila jí Julie do řeči. »Pustila jsem se s vámi do nich?«

»To je právě to,« odvětila Needle-ová, »co mne nutí, abych tě měla ráda. Nejsem nesnášelivá, opravdu nejsem, z celého srdce nenávidím nesnášelivost, ale jsem matka, a mám bohudíky kousek svědomí, pochybuji, že by se nalezla matka, aby je neměla. Pokládala bych si za vinu — šetři nebo odpusť mi toto mé přesvědčení — kdybych dopustila, aby do nevinných duší mých dítek vnikla jiná mínění, nežli která já považuji za čisté paprsky víry, živá to vnuknutí Ducha Svatého. Jsem jista, že jednou — tam v nebesích — také ty mi dáš za pravdu. Pravím »*tam v nebesích*,« neboť my v církvi anglické neodsuzujeme hodné katolíky do pekla!«

»Také my katolíci,« řekla rychle Julie, »neodsuzujeme do pekla ty, kteří s námi nejsou u víře za jedno.«

»Tím lépe,« odvětila Needle-ová s patrným uspokojením. »Ale nepouštějme se do náboženských otázek.«

»Ano, vraťme se zase k hlavní věci. Dávám vám své slovo (a Julie položila ruku na srdce) že, co se dotýká mne, nepromluvím o náboženství ani slova. Je to slib, který jsem si opakovala desetkráte za den, nežli jsem překročila práh Zeleného parku. Ale vzájemně, když se vám tak líbí mluviti s otevřenou přímostí, svolujete, abych zcela svobodně vyznávala své náboženství; že ano?«

Mistress Needle-ové nevidělo se býti potřeba, přeháněti co do snášelivosti a citů náboženských, když už hlavní věc, která ulehčila jejímu svědomí, byla odbyta; proto odvětila horlivě: »Co to ode mne žádáš? Věru, že bych já byla první, která by ti připomenula tvé náboženské povinnosti, kdyby bylo možné, aby ty's na to zapomněla. Není věci, kterou bych více nenáviděla, nežli ženu lhostejnou k náboženství. Je zcela přirozeno, že žena bez hlubokého a upřímného citu náboženského je špatnou dcerou, horší se stane jako manželka, a nejhorší, když ku svému i jiných neštěstí se stane matkou. Nemůže býti jinou, než nejprohnanějším pokrytcem; měla bych ji za nepočestnou darebnici, schopnou i nejhoršího, kdyby i na venek se zdála nejdokonalejší ženou pod sluncem; nepopřála bych jí koutku ani u svých psů, nadtož u svých dětí. Uvaž tedy, jsem-li schopna, abych ti bránila, vykonávati povinnosti svého náboženství!«

»Vidíte, mistress Anno,« odvětila Julie s úsměvem, »co mi zde povídáte, jest opakování od slova ku slovu, a to opakování toho,

co mi vštěpoval starý, dobrý můj učitel latiny, monsignor a kanovník neapolské kathedrály. Považujme jej tedy za třináctý članek apoštolského vyznání víry, v němž se úplně shodujeme.«

»Ano, opravdu, v tom se zcela shodujeme; hlásej jej též mým dětem, a budu ti povděčná. Spolehej, že zde budeš moci zachovávati všecky ujmy, které ti vyznání tvé nařizuje, tak jako bys byla doma. Kateřina vyřídí tvé rozkazy správci domu. Co se dotýká obcování službám Božím, máš úplnou volnost. Katolická kaple není tak příliš daleko; dáš si zapřáhnouti. Bude to také výhodné pro Kačenu; dosud chodila pěšky, nyní bude jezdit s tebou. A bude-li ti libo jíti do Newcastlu, to už víš; můžeš tam po dráze dvakráte za den. Dostačí ti to? »Ještě více než dostačí!«

Ale Needle-ová, nechtějíc se dosud spokojiti rozsáhlou tou povolností, pokračovala: »A chceš-li, můžeš si ve svém pokoji též zaříditi kostel; ničeho proti tomu nemám. Znáš anglické přísloví: »Můj dům je můj hrad! Vně — nic, ve vnitřku všechno.«

»Za mnoho a mnoho věcí jest mi vám děkovati,« řekla Julie, ale za žádnou ne tak vroucně, jako za tuto volnost, mé duši tak drahocennou. Dle toho poznávám, že máte srdce jako královna. Věřte mi, mistress Anno, kdybych vás byla snad ode vždy nenáviděla — od téhle chvíle bych vás musila milovati jako pravou matku!«

»Dobře, dobře; odměníš se mi na mých dětech; mám stále touhu, viděti je takové, jako jsi ty. Pomýšleme na to; co se týče literatury a historie, nemám, co bych podotkla; o šití a vyšívání postarají se mé švadleny; od jedné modistky ke druhé jich tahati nemíním. Ty se postaráš o to, abys ušlechtila jejich zevnějšek, aby se uměly chovati ve společnosti, aby mimo svůj mateřský jazyk mluvily ještě jiným — potom kreslení a pianu je budeš učiti, to život lidský okrášluje. Spořádej ty věci a uprav si osnovu a řád sama.«

»Za první zásadu bych považovala, abychom to vše nepřehnaly. Chceme-li, aby nějaké vědění dobře v těch malých hlavičkách utkvělo, třeba nechati něco pro léta budoucí; zatím je navykněme zobati po zrnkách jako ptáčky a čím dále tím více; tím spíše je třeba tak s vašimi, které se budou učiti částečně zde, částečně na venkově, v městech, na cestách.«

»A jak to chceš učiniti?«

»Pro tento rok byly by hodiny učení nemnohé a krátké. Jednu hodinu před jedenáctou dopoledne byl by tělocvik . .

»Tělocvik!« zvolala mistress všecka polekaná.

»Nelekejte se,« konejšila ji Julie. »Ani mi nenapadá cvičiti snad na hrazdě, bradlech, žebříku nebo nějaká »salta mortale«; to jsou hlouposti bezvýznamné a neužitečné; domnívám se, že dívkám vždy ještě dostačí míč, obruč, švihadlo, proběhnutí v zahradě a zadováděti si. Vždyť jsou to květinky, lilie! Tělocvikem rozumím základy ušlechtilého chování se a slušnosti, pohybovati se v salonech bez rozpaků, začátky tance — a tak dále. Tento trošek námahy způsobí, že rády natahnou nohy po hodině vážného učení a budou míti chuť k jídlu. Zamlouvá se vám to?« »Ano.«

»Jiné učení bude piano; neoblomí-li se prsty z mládí, nikdy nebudou pány klaviatury; potom — po polednách po zažitém obědě — počátky kreslení. Kdybyste myslila, že by bylo lépe odložiti kreslení na později, mohl by býti místo něho některý jazyk: frančina, italština, nebo snad latina. V latině se ovšem necítím příliš silna, ale kdybych se připravovala, mohla bych jí též vyučovati.«

»Latina se mně pro nynějšek nezdá,« odpověděla Needle-ová; »francouzsky se přiučí, až budeme cestovati po Francii; nyní by byl čas na italštinu.«

»Jak se vám líbí. Počty a měřictví, přírodopis, fysiku a lučbu necháme na příští dobu. Zatím v nich k tomu vzbudím náladu po cestě jako hrou. Zdá se mi, že tím způsobem, důsledností v metodě a vážným žádáním, aby to, čemu se učí, také skutečně uměly a dokázaly, že to umějí, opravdu nejvíce způsobíme, co lze u dítek tak útlého věku způsobiti. Nechci je omrzeti množstvím látky: chci, aby cítily lásku a touhu věděti každého dne něco, co nevěděly včera.«

»Zajisté«, řekla paní Anna, »že učiníš vše, jak nejlépe rozumíš a dovedeš. Děti jsou jak andělé, na hedvábné nitce je udržíš. Však ty už víš, co a jak.«

»Vždy jen s pomocí Boží, ale dříve, prosím, rozvažte, je-li to tak dobře, jak jsme umluvily, a zdali se vám ten plán zamlouvá.«

»Nemám co rozvažovati,« odpověděla Needle-ová nejvýš uspokojena; »zítra začneme. Jsem šťastna, že ti mohu svěřiti své děti. Jen jedna věc se mi při tom nelíbí . . .« »A ta by byla?«

»Je to jistá žárlivost, která mne skličuje; budeš s nimi po celý den, kdežto já budu sama a sama.«

»Ach matko má,« zvolala Julie vroucně, »budu u vás vždy a vždy, po celé hodiny! Celé své srdce věnuji vašemu domu a mimo povinnosti ku svým v Neapoli chci býti vaše a zasvětiti se své dobroditelce!«

Mistress bylo při tomto výbuchu citů Juliiných, o jejichž upřímnosti nebylo pochybnosti, dokonale blaze a dobrořečila hodině, kdy ji pozvala do Zeleného parku, a kdy zahnala úzkostlivé rady miss Mary. Dohodly se, že školní rok počne již zítra, a že v přestávkách má Julie volný přístup do komnat paniných jako její společnice. Zavolala dívky, představila jim Julii jako jejich učitelku a kladla jim na srdce, aby ji ode dneška poslouchaly jako vlastní matku; zítra v tutéž hodinu počne již vyučování. Julie, znajíc dobré způsoby, rozloučila se s dětmi, a zanechala je s matkou samotné. Matka je rozvážně oslovila. »Potěšení má,« řekla, »budete mít vychovatelku, jako málo kdo! Bude vás učiti, jak býti způsobnými, potom pianu, a mnoha jiným věcem, abyste byly moudré a dokonalé dívky. Nyní jest čas odložiti hračky a oddati se učení. Přičiňte se tedy, abyste učením hodně získaly a aby miss Julie ve všem všudy s vámi byla spokojena. Běda, kdybyste ji zarmoutily! Bylo by to hůře, nežli zarmoutiti mě. Ale proč vám to povídám? Není třeba tohoto doporučování. Miss Julie je vtělený anděl a má vás nekonečně ráda! Nejen že se musíte snažiti, aby byla s vámi spokojena, ale dívejte se na ni, jak se

chová u stolu, jak když hovoří, jak ve všem — a chovejte se tak, jako ona. Učiníte to?« Děti skákaly radostí, vzaly matku kolem krku, zasypaly ji políbeními, a slíbily jí, že se ve všem dle jejího rozkazu zachovají.

Večer téhož dne cítila mistress veliké vnitřní uspokojení nad svou úmluvou s Julií a nad tím, jak dokonale a vážně se jako matka zachovala. Měla tu vlastnost, že všemu svému jednání doma dávala ráz převážný, slavnostní, ba někdy až příliš slavnostní. Někdy si toho byla sama vědoma. Považovala za velikou výhodu, že získala Julii za vychovatelku svých dětí. Obdivovala její chování, plné důstojné skromnosti, a její stálou veselost. »Já jsem příliš rozmrzelá, a neumím dodati dětem trochu ohně,« správně soudila paní Anna; »Julie má v sobě živost jako Vesuv; já nedovedu okázati srdce, leda při mimořádných příležitostech; Julie je nosí na jazyku; dávám se uchvacovati vrtochy, podezřením, předsudky; ona je čistá a průsvitná jako křišťál; já se nedovedu zabývati květinami a hmyzem, Julie udělá z motýlka historii, která baví děti celý den; Klára a Klementina pochytí něco od matky, něco od učitelky; sloučenina to, která se na vzájem bude výtečně doplňovati. Šťastný to den! Snad mi Julie nenaseje do domu semínko papeženství? Ne, to je nemožné: slíbila mi to, a tedy toho neudělá!«

Zatím Julie v blízké komnatě, když jí byla Kateřina povlékla prostěradla a přinesla trochu vody na noc, nemohla zamhouřiti oka, jak byla spokojena. Viděla se nyní zaopatřena na místě, kde své přirozené povaze nemusila činiti násilí, a zároveň na místě, kde se nemusila báti, že utrpí její svědomí nějakého nebezpečí — při všem tom — mohla podporovati svou rodinu.

Vše kolem ní se na ni smálo v barvách růžových, a ona, jata sladkým kouzlem, obrátila se k Bohu a Nejsvětější Panně, rozplývajíc se v citech díků a důvěry. Chápala, že se jí otevře živý zdroj pokoje oné chvíle, kdy bude moci říci: Jsem spokojena, že jsem služkou, protože to Bůh chce. A proč se vzpírati! Vždyť Bůh mohl učiniti, že by se mohla naroditi již služkou jako Kateřina Kruppova, jako ubohé dívky a ženy v okolí Zeleného parku, které bydlí v chaloupkách zároveň s prasátky! A udělal jí Bůh křivdu, odňav jí jmění, jímž ji zahrnoval po devatenácte let? A kdyby se byla provdala za onoho mladíka: kdož pak ví! Snad by dnes zoufale toho litovala! Zde však těšila se klidnému pobytu, třeba i jedla cizí chléb; měla před sebou záměr, jemuž by ráda byla obětovala život: získati církvi celou rodinu. Obrazotvornost Juliina dostávala křídla, a letěla — letěla, těšíc se napřed blahému triumfu, objati svou přítelku a dobroditelku, mistress Needle-ovu, církvi navrácenu, i její děti, a snad i jediného syna Johna. »Ne, ne,« zvolala sama k sobě v nadšení, »nebyla bych hodna patřiti na nebe, jestliže během jednoho roku o něčem lepším nepoučím a z bludu nevyvedu svou přítelkyni. Ale ona nestrpí, abych o tom mluvila. Ano týden tomu as tak bude, a pak začne sama; znám ji. V důvěrné chvíli se její duše otevře, počne se vyzařovati . . ., nikdo ji pak již neudrží! Tyto strachy

před papeženstvím je dobré znamení!« A modlíc se za svou přítelku, byla Julie přemožena spánkem.

Byla příjemně překvapena, když za několik dní potom k ní přišel správce domu a odevzdal jí uctivě jakousi listinu k podpisu a hezkých pár zlaťáků k tomu.

»Co je to?« ptala se.

»To asi víte vy sama, slečno,« odpověděl správce. »Vykonávám, co mi bylo poručeno, a prosím za podpis.«

Julie četla listinu a poznávala, že se jí udílí dvojí štědrý plat: jako společnici mistress Needle-ové a jako vychovatelce její dítek. Paní Anna ani nechtěla, aby jí Julie za to děkovala. Řekla: »Myslím, že je to dobré, bráti plat předem, zvláště když se člověk chystá na cestu, jsou nějaké ty drobné vítané.«

»Jste ke mně příliš velikodušná,« podotkla Julie.

»Učiň mi tu radost a nikdy o tom nemluv. Srdce mi praví, že učiníš mým dětem tolik dobrého, že budu já více dlužna tobě, nežli ty mně.« A rozmluva umlkla.

A miss Mary, uslyševši, že děti jmenují nevinnou její sokyni učitelkou, a doslechnuvši, jak nešťastně dopadly její rady a pokyny, nepromluvila tři dny ani slova a chodila nadutá a dopálená.

XII. Poctivost a klepy.

V hlučném rámusu maloměstského jarmarku nadýmal vyvolavač troubu a vyzýval obecenstvo, aby se šlo podívat na vzácná zvířata, která mu pro zábavu sebral za horami a za mořem. Ale venkované žmolí a tuze mačkají ty krejcárky, než je utratí; k večeru milý vyvolavač poznal, že kořisť dne je velice bídná. Co teď? Dme do trouby vší silou, mlátí do bubnu co může, vyskočí na dřevěné jeviště před boudou a prohlašuje neobyčejně zajímavou a nikdy nebývalou loterii. Dává se do výhry to největší zvíře, nejpodivuhodnější bestie, nejsilnější, nejdražší, nejznamenitější slon za krejcar, za krejcar číslo, největší čtvernožec pod sluncem za krejcar. Čísla šla jako na dračku, někdo si vzal tři, jiný deset, krejcary jen prší. Táhne se: Beco je ten miláček štěstěny. Pozdravují ho hlučným křikem, všichni mu závidí — vyhrál slona!

»Ale slona,« povídá Becovi dryáčník, »musíte si dobře hleděti, jinak vám pojde už třetí den, a kůže nestojí za fajtku tabáku. Jeho výživa není drahá: půl vozu sena denně má dost, pak se napije někde u pramene vody, to mu dostačí; jen vždycky večer mu dávejte soudek dobrého vína. Ale stáj, kmotře — prosím, dejte si dobrý pozor! stáj, to nemohu ani dost doporučiti, musí být veliká a prostranná, jen pro něho samotného, neboť, jestliže bude slon jen přes jednu noc s ostatními zvířaty pohromadě, dej Pán Bůh dobrou noc! sežere ovce, osly, koně, voly, krávy i s rohy. No tak, vezměte si ho; osud vám přál, je váš; odveďte si ho domů.«

Beco ztrnule pozoroval podivnou, ohromnou tu hlavu, uši jako plachty a rypák, vsazený mezi dvěma očima, které nepohlí-

žely nikterak přátelsky. Díval se na ohromné zvíře, které bylo teď jeho majetkem, přemýšlel, jak mu dá po dobrém na jevo, že chce, aby šlo s ním, kýval naň rukou a dával mu znamení. Ale obrovský tlustokožec obrátil k němu své ostré kly, půl druhého metru dlouhé a nedával docela žádné známky, že by uznával nového pána. Dryáčník se ozval: »Počkejte, já na něho promluvím; uvidíte, že poslechne.« Dá mu znamení, a slon počal řváti, že prchalo všecko v divokém zmatku, co bylo na náměstí. »U čerta!« zvolal Beco, zachytiv se kruhu u jedněch vrat, »tohle zvíře nevzbuzuje ale pražádnou důvěru! A potom! každé dva dny vůz sena, soudek vína večer... aby mi tak sežral ten pár pěkných jalovic, které jsem loni koupil. To bych byl blázen! »Poslouchejte, chlapíku, co mi dáte, když vám ho zase prodám?« povídá vyvolavači.

»Nikdy nekupuji jedno a totéž zvíře dvakrát,« odpověděl dryáčník.

»I kdybych vám je dal jenom za to, co jsem dal za lístek?«

»Nikdy ne! To by byla urážka krále přírody!«

»Dobrá! Tak si jej vezměte za nic, já vám jej daruji.«

»Jsem pán, a nepřijímám žádných darů od nikoho.«

»Když je tomu tak,« odvětil Beco více zaražen než před tím, »nechám jednoduše slona tam, kde je; ať si ho vezme kdo chce.«

»Ne tak, pane,« povídá dryáčník, »slon je váš, odevzdám vám jej jako váš majetek, a jest vaší povinností, abyste si jej odtud vzal.«

Krátce: Beco zaplatil ještě dryáčníkovi, aby si ráčil slona nechati.

»Naučení mravné: není to vždy milé, býti majetníkem slona. Mistress Needle-ová byla v těchže okolnostech jako Beco, jen s tím rozdílem, že si nepřála, sprostiti se slona. Neboť slonem pro ni byl (račte odpustit, je to neuvěřitelné, nemožné skoro a nelze to ani chápati) nikdo jiný, než urozená slečna Julie z Allori. Míti ve svých službách tak výtečné děvče, míti ji každého dne jako společnici, uváděti ji do společnosti jako vychovatelku svých dětí, to zdálo se býti paní Anně ozdobou, chloubou a štěstím jejího domu. Ale každý líc má svůj rub. Julie, aniž si toho v nejmenším byla vědoma, zůstávala touž hraběcí dámou, kterou se zdáti nechtěla, a jíž proti celé své vůli byla jak narozením, tak vychováním. Když se někdy zdálo, že je pohřížena ve hru se svými chovankami, četlo se na jejím obličeji vždy spíše ohled, že tak býti musí, nežli že se tak děje z vlastní záliby a touha, zalíbiti se jiným, než zotaviti a pobaviti se sama. I když vykonávala své paní nejmenší služby, nejsouc za to žádána, podržela své chování, skromné, sebe ovládající, a to tak, že paní Needleová vždy viděla kolem sebe vždy osobu sobě rovnou — nikdy ne služku. Když pak se daly do rozhovoru, jevila Julie tak dobrý smysl, tak vytříbený vkus a prozíravý rozum, že se mistress nemohla ubrániti pocitu, kterak Julie nad ni vyniká. Proto byla jemně nucena chovati se ku své podřízené se všemi ohledy, zatím co láska a náklonnost k ní ji pudily, býti k ní naprosto dů-

věrnou. »Jak by to jen mohlo býti,« tázala se sama sebe, »a míti se jako paní k dívce tak urozené, láskyhodné, dobru mých dítek tak se věnující? Tak poddajné, že se kolem prstu ovinouti dá!«

To bylo ono tajné kouzlo, jímž se Julie své velitelky neodolatelně změňovala: opovrhovati každou přetvářkou a umělůstkou, a zachovati se beze změny stále jako služka, i za přítomnosti nižšího služebnictva a cizích osob. Na nic nečiniti nárok, ničeho se nechtíti domoci — to ji činilo paní, to jí dodávalo moci. Čím byl bližší odjezd ze Zeleného parku, tím častější byly návštěvy, nebylo téměř dne, aby nebyla přišla nějaká společnost z okolí, nejvíce dámy; přijímaly se v zámeckém sále. Bylo na Julii, odebrati se tam se svými chovankami; Needle-ová ji společnosti představovala, jak se sluší a patří. Zcela přirozeno, že Julie byla nucena súčastniti se též společného hovoru, a to tím spíše, že mistres Needle-ová, hrda na ni, to velmi ráda viděla. A Julie bavila se nenuceně, jak rozmluva plynula; tady po anglicku s hosty domácími, zde po francouzsku s cizími, kteří náhodou přišli; stačila plácání mladých miss a nestálých větroplachů rovněž jako vážným úvahám jejich mateří.

Zabývavši se dlouho opravdovými studiemi, obdařena dobrou pamětí a živá i duchaplná ve svých úsudcích, měla mimo to dar v ženských společnostech nejvíce ceněný: byla vzácně krásného obličeje, zdobeného prostosrdečností a cudností. Vábila k sobě všecky zraky a znenáhla stávala se paní veškerého rozhovoru; oči všech lpěly na jejích rtech, ona řídila celou zábavu a stávala se tím, čím byla vždy před tím: královnou společnosti.

Stávalo se zhusta, že přítelkyně mistress Needle-ové, obdivujíce ušlechtilost Juliinu a uneseny jejími půvaby a ladným chováním, zašeptaly paní domu, když je provázela ke kočáru: »Zda-li pak víte, že ta dívka je skutečná perla? Byla by královnou ve společnosti pérů anglických.«

»To pravíte mně?« usmála se Needle-ova, hrda na tuto poklonu. »Vím to dobře, a také si na tom nemálo zakládám.«

»A prosím vás, kde jste ji vzala?«

»Vybrala jsem ten kvítek z kytice, nebo spíše spadla mi s nebe — je to hvězdička s neapolského nebe, jež se pro ni zatemnilo.«

»Jak tomu rozuměti? Je to kontessa; s erbem, jejž by jí i vévoda záviděl. Jakáž pomoc! Rodinné neštěstí! Řádný charakter se nemění, byť i se pronikavě změnily dosavadní způsoby jeho života. Co byste tomu řekly: ona imponuje i mně, nechám si od ní rozkazovati. Je to však pravý beránek. Kdybych tomu dopustila, co by se týkalo jí, pustila by se ještě níže: byla u mne komornou, kadeřnicí, služkou. Nemá jiné vady, nežli že se narodila jako papeženka.«

»Papeženka a modlářka?«

»To nechci věděti; v jednání se nepřenáhlí, po ničem nebaží, nežli po vyučování a po svých, jí přidělených záležitostech.«

Julie, studujíc společnost, ve které jí nyní bylo žíti, velmi jasně poznávala, že v zámku je pravý dvůr v malém, s celým

vosím hnízdem žárlivosti, závisti, strannických nevraživostí a klepů, což vše lze nalézti na dvoře skutečném. Proto se rozhodla, že se nebude plésti do věcí, které se jí netýkají, že bude dobrá se všemi, ale důvěrna s nikým, jedině pak že bude pracovati k nejvyššímu svému cíli a záměru, získávajíc si při tom oblíbenost sloužících v domě. Služebné, s nimiž se často příkře jednalo, zle vyplísněné jedovatou miss Mary, oddychly si, dostalo-li se jim nějakého rozkazu prostřednictvím Julie, která, udílejíc jej jménem paní domu, učinila jej milým jako modlitbu. Kateřina nemohla se slečny dosti nachváliti, také trochu proto, aby se pomstila na bručivé staré panně, která byla tolikráte příčinou, že plakala. Často jí paní Anna připomínala svůj rozkaz, aby nechala povídání se služebnictvem a nevypravovala, jaká je miss Mary a jaká slečna Julie. Kačena o miss Mary mlčela, ale široce dlouze hlásala o podivuhodné Juliině laskavosti, která ji jediným slovem ještě neplísnila, ale vždy s jejími službami byla spokojena. Ovšem, Kačenka jí sloužila dobře a od srdce ráda. »Sloužím jí,« chlubila se paní Anně, »jako bych sloužila vám, ba jako bych sloužila anglické královně, kdyby přišla do Zeleného parku.«

»Vždyť je dobře,« pravila mistres, »jen to tolik pořád nepovídej.«

»To není nic zlého! Všichni ji mají rádi; ona je taková milá! Říká mi vždy: »Děkuji vám, Kačenko.« To mi neřekla miss Mary ani jednou, když jsem byla její komornou.«

»No, mlč a jdi. Miss Mary již nemá, proč by se s tebou vadila; buď zticha a nemluv o tom — ani dobré, ani zlé.«

Svým družkám vykládala Kateřina svou úctu a lásku k Julii slovy mnohem výmluvnějšími a důraznějšími a aby tomu dodala ještě více váhy, podotkla: »Miss Julii bych se neostýchala vyzpovídati se.« Z toho udělaly ženské veliký poprask; nebylyť zvyklé tomuto výsloví, u katolíků tak rozšířenému. Ale oblíbenost a dobrá pověst nové učitelky a společnice rostla den ke dni. Nejen že Julie stoupala v lásce u své komorné, katoličky, s níž velmi laskavě zacházela, aby jí nahradila štulce, které jí bylo denně snášeti, ale čím dále tím více se líbila domácí paní, která neustále s ní nalézala nové a nové dokonalosti. Chovanky pak, dítky výborné srdcem i nadáním, byly jako vosk, přijímajíce formu, již se jim Julie snažila vtisknouti; vedla je pouhým pokynem, napomenula jediným pohledem, odměnila úsměvem. Pro ty všecky věci skoro každý v Zeleném parku žehnal hodinu, kdy Julie překročila práh domu. Jedině miss Mary se na to vše škaredě dívala. Čím více pozorovala, že se Julii obecně přeje, tím spíše byla by ji pokousala zlostí. A jak pak ne, když tato italská *baletka*, jak ji potupně jmenovala, tak najednou postoupila na výši, že jí byla rovna jako učitelka domácích slečinek? A to vše i přes obezřetné pokyny a rady miss Mary. A tím více ji pálilo, když viděla, jak se k ní Klara i Klementina mají, více než k ní: byly pilné, plné radosti, upřímného srdce, kdežto v její »škole« seděly nerady a s bázní. Vrchol její nelibosti však způsobila laskavost paní Anny k Julii, přátelství, jež se jevilo ve vzájemném

jejich chování, přátelství, o kterém nemohla říci, že by z něho byla sesazena bývala, neboť se mu nikdy netěšila.

Miss Mary se zdálo, že má v srdci nahromaděný jed, který působí celý ten vrtoch, který by ji snad otrávil, kdyby se jí nebyla kmitala naděje, že jí přece jen ukáže, jak je ona vysoko nad ní a Julie hluboko. Na to číhala přímo zuřivě, ale zdálo se, že nadarmo: Julie k tomu nedávala ani příležitost, ani záminku. Jednak ji o tom spravila Kateřina, jednak vlastní opatrnost, a proto měla se k miss Mary sladce a s náramnou obezřetností. Nezbývalo tedy žárlivé úkladnici nic jiného, než tráviti v sobě svou žluč, a aby ten vztek mohl trochu vyraziti ven, alespoň potaji mumlala s každou služkou v domě, že je to zkáza pro celou rodinu. »Jen se podívejme, taková žába, ještě to má mléko na bradě, a jak to poroučí, jak se to tady roztahuje; v domě, kde to bez ní chodilo jako hodiny!«

»Proč se zlobiti?« odpovídaly její důvěrnice. »Paní to chce, a my musíme držet hubu. Naše paní nevidí, jen jejíma očima; buďme tedy hezky zticha.«

»To je právě to, co mne nejvíc trápí,« řekla zase miss Mary; »když vidím, jak se naše paní zabloumala do takové poběhlice, kterou našla v Neapoli někde na dláždění! Přivede to sem a tady to hraje prim! Kdo by to byl kdy řekl! Já jsem vždycky vštěpovala paní Anně jen dobré zásady, a pokud jich dbala, bylo tady blaze. Ani teď nešetřím dobrými radami, ale kde pak! Ta italiánská čarodějnice na ni bez toho hodila nějaké papeženské čáry a kejkle, takže už naše paní nikoho jiného neslyší. Už to vidí i slepý, že ta cizí prašivina zkazí ty ubohé děti, které jsem vychovávala a učila s takovým přičiněním a namaháním. Už jich nelze ani poznati, co s nimi miss Julie po celý den větroplaší.«

»Ale vždyť přece jen ostávají pod vaší dohlídkou,« praví lichotná služka; »vy je učte, a tak v čas přichystáte protijed.«

»To se snadno řekne!« odvětila miss Mary s povzdechem; »třeba je věci ty viděti v praxi a ne v theorii, to je potom jinší salát. To je jisté, že také dosud něco platím; ale ona je učí tomu, co se jim líbí; brnkati na piano, skákat, chytat motýly; to je jasné, že takové děti beze všeho rozumu letí za tím, kdo s nimi provádí takové hračky a posílají k šípku každého, kdo je chce vzdělávati opravdovým učením. Vidím ovoce svého namahání i nevidím, všecko je zaujato jen pro ni — nezbývá mi nic jiného, než plavati proti vodě. Což nevíte, že i pan John (vrátil se před několika dny) běhá za ní jako pejsek!«

»Což už by byla i jeho okouzlila svou úlisnou hubičkou?«

»I jdižiž! Takový gentleman jako John, ví co se sluší a patří; ten se nedá očarovati tou italskou baletkou. Ona je to, která se pořád kolem něho točí, aby ho chytila do svých lichomatných sítí.«

»Tedy ona za ním běhá?« Miss Mary se vzpamatovala a poznala, jak ji zlost učinila nerozvážnou. »Trochu on, trochu ona. Ještě štěstí, že mám dobré oči a prohlédnu takovou hru

bez brejlí. Však já o tom promluvím a nebude-li mých slov dbáno — komu není rady, tomu není pomoci.«

»Dobře máte, miss Mary. Teď je vás tady více třeba než kdy jindy.« A mluvčí odešla spokojena, že se jí podařilo zalichotiti žárlivé staré panně, ještě však více potěšena, že jí žezlo padá z ruky a přechází do rukou Juliiných — lepších, skromnějších a přívětivějších. Tyhle klepy a řeči se Julie dověděla od Kateřiny, která se považovala vázána svědomím, spraviti ji o tom — pro své i její dobro. Julie slyšíc ji tak zpívati položila jí obyčejně ruku na ústa se slovy: »Na tahle ústa dáme košík, nebo alespoň nějakou síť. Mluvíš příliš mnoho, pamatuj si, nezáleží mi na tom, abych o některých věcech slyšela a věděla.« Ostatně nebylo Julii tak lhostejno, dovídati se o mrzutostech, které miss Mary na účet Johnův strojila. Byly ovšem málo hodnověrné a vymyšlené patrně zlou vůlí, ublížiti na cti; nicméně pohnuly ji k tomu, aby byla hodně opatrná a nedala ani nejmenší příčinu k nějakým tlachům.

Opatrnost její byla však docela zbytečná, neboť John, dle výborného zvyku dobrých anglických rodin, nesetkával se s učitelkou svých sester jinde nežli v komnatě matčině, v sále, ve společnosti jiných. A John povahou uzavřený do sebe a naprostý samotář, byl tak milý a přívětivý jako medvěd. Julie k němu jevila zvláštní ohledy, jen aby se s ním spřátelila; neopomínala se ptáti po jeho zdraví; obyčejně slyšela pouhé »yes« nebo jiné jednoslabičné odpovědi; jestliže z jeho úst zaznělo galantní »i thank you, miss Ginlia,« pak to už byl docela neobyčejný úspěch; a jestliže sestřičky dovádějíce s Julií, mohly na jeho rtech vylouditi jen částečný úsměv, byl to pravý triumf, a matka byla na vrcholu blaženosti. Nešťastný jinoch trpěl hypochondrií, že by se byl kámen nad ním ustrnul. Uměl mlčky vyseděti celé hodiny, opíraje se o lenoch židle a upravuje si kapesním nožem nehty; když se jiní bavili a rozmlouvali, řezal si párátka na zuby, nepromluvil ani slova, nezdvihl ani oči od svého nutně jednotvárného zaměstnání. Jindy usedl si do výklenku gotického okna a vyňal latinskou knihu, tak zvané diamantové vydání Cambridgeské a zůstal tak pohřížen, obraceje list za listem i za nejhlučnějšího švitoření dam a šumu společnosti. V různých těch klachovitostech takového chování nebylo však ani nejmenší stopy po nějaké špatnosti. Nescházel tu pravý poměr bratra k sestrám, ale mimo přísnou povinnost nešel dále.

Chování k Julii omezilo se na nejnutnější zdvořilosti a vždy bylo spíše zmrzlé nežli vlažnější. Jen někdy se jí ptal na význam některého latinského slova, jehož neznal, neb ji prosil, aby mu přečetla něco francouzského se správnou výřečností, neb několik latinských hexametrů, chtěje se těšiti jejich metrikou, vždy lahodnější v ústech Vlacha nežli na rtech Angličana. To byly všecky jeho styky s Julií; z toho viděti, že k tomu bylo třeba neobyčejné zlomyslnosti, aby se v tom vidělo »milostné svůdnictví«, jako miss Mary.

Poněkud více přálo jí štěstí válečné na docela jiném terrénu. Neustávala pořáde stavěti na odiv své historické vědomosti,

v nichž dle svého domnění byla výtečně sběhlá. Julie uměla sice dějepis lépe než prostředně, ale aby rozpředla do podrobnosti osnovy o starých mikroskopických královstvích Veliké Britanie, z nichž některá měla život jako jepice — v tom ovšem stála na slabých nohách. Nepřátelství začalo obyčejně formou vlídnou a pokryteckou. Miss Mary dovedla řeč tak, že se něco tázala svých chovanek, a již počalo se mluviti o těch nebo oněch věcech a událostech, vlasteneckých dějin se týkajících. Při tom zvláště se obracela k Julii, tázala se ji přímo na to nebo ono, jako by o tom byla v pochybnostech, a největší byla to pro ni radost, když ji přivedla do rozpaků, když se zapletla a zmátla a byla jaksi zahanbena nad nevědomostí anglických dějin. Zaplavila ji potom sty a sty jmény a událostmi, nikoliv bez ostrých narážek, cizím k potupě; kdož pak z obyvatelů jiné země byl by tak prakticky znal jen pro anglický svět důležité momenty historické.

Julie vycítila dobře jed z hrubého tohoto počínání »profesorky« historie; nebylo by jí za těžko bývalo, přeměniti úlohy a zmásti svou protivnici podobnou taktikou: vylákati ji z území, kde byla u výhodě a přenésti válku na území příznivé, tam, kde si byla jista. Miss Mary mimo vlastenecké dějiny byla ryba mimo vodu. Ale Julie nedovedla si pomáhati nepoctivými výboji nebo odboji; zvolila raději státi se žákyní domýšlivé učitelky; poslouchala dychtivě její učené citáty, nechtějíc dáti na jevo, že se cítí dotknuta jejími šípy a doznávajíc skromně, že ji dějepis ten velice zajímá, a že by se mu ráda naučila jako dějinám Italie. Konečně žádala vlídně miss Mary, aby jí půjčila nějaké knihy, z kterých by se vzdělala. Ale chytrá stařena sebrala honem, kde co takového bylo v domě a vymluvila se, že nemá výtisky dvojmo, a že knih těch neustále potřebuje; jsou jí tolik, jako v domácnosti sůl. Julie jela do Newcastlu a tam si knihy ony koupila; horlivě a chtivě v nich četla a za krátko tak pokročila, že jí miss Mary nevykládala nic nového. Když miss viděla, že to dále s tou parádou nejde, pomalu přestala a uložila celý ten repertoir knih ku klidnému odpočinku.

Tímto kejklířstvím dosáhla pravého opaku toho, po čem toužebně prahla. Mistress Needle-ová dovedla si o všem učiniti správný úsudek, ač osobně nezasahovala do bídných těch třenic, jejichž úmysl a účel jí byl očividný. Chválila v srdci skromné a taktní jednání Juliino, a bylo jí zle z podlého a klepařského jednání staré panny. Pod svou důstojnost považovala sestoupiti na jeviště oněch zápasů jako hlasatelka a prostředkyně míru a také by nebyla dovolila, aby byl prostředníkem někdo jiný. Jinak však tomu bylo, když se měla nastoupiti cesta do Italie. Tu se musil učiniti konec všem možným mrzutostem vhodným opatřením. Dala si zavolati do své pracovny miss Mary, která jí celé dny hučela do uší. Julie byla zatím zaměstnána vyučováním vlaštiny. Přívětivě, ale se zjevně rozhodnou vůlí pravila: »Poslyšte, miss Mary, je mi známo, že velice nerada konáte daleké cesty mimo Anglii, chci vám přijíti v té příčině vstříc.«

»S vámi jedu vždy ráda,« přerušila ji miss Mary.

»Ne, ne; učinila jsem určitá rozhodnutí a tentokrát nemohu jinak jednati. Znáte rozervané poměry farnosti, ono zlořečené nestálé kvasení, onen plevel puseistů, nevykořeněný, jenž se tak rozmohl. Chci býti o všem zpravena, co se tady děje.«

»Je tady správce dolů a ten by mohl...«

»Ten není dost čilý a potom: rozumí puseismu a vysoké církvi asi jako arabštině. Ten má v hlavě jen stálé počítání mzdy, stávky, neštěstí. K něčemu takovému je třeba ženy! Svěřuji ti důležitý úřad, důležitější než kdy jindy: budeš mě zastupovati u ctihodného rektora, spravovati mě o všem, co se tu děje, co se tu chystá a tropí — o všem všudy. Piš mi alespoň jednou za týden.«

Miss Mary byla by za jiných okolností tuze ráda zůstala v Zeleném parku, ale jak se věci měly nyní, za nic na světě nechtěla se odloučiti od paní. Tísnilo ji kruté tušení, že Julie ostanouc sama v rodině, bez protiváhy, bude za tři měsíce vládnouti. Ale když pozorovala, že mistress Needle-ová od svého rozhodnutí neustoupí, spolkla prožluklou pilulku a tvářila se býti spokojenou. Po straně však bručela a stěžovala si služebnictvu: »Ba ne, již tu není ohledu pro šediny. Miss Julie paní očarovala. Ta tady věru scházela, italiánská žebračka! Jen ať to nedopadne špatně s paní i jejími dětmi!«

Následující dny nemluvilo se v Zeleném parku o ničem jiném nežli o cestování. Italie a Florenc byly v ústech všech. Studovaly se zeměpisné mapy, hledalo se v »Průvodcích«, *v livret Chaix*, snilo a bájilo se o přechodu alpských velikánů. Obraznost dávala již »s Bohem« jedlovým lesům, horským smrkům a mlhám Anglie. Již již se viděli na parníku plaviti se kanálem la Manchským a letěti rychlíky francouzskými a libovali si napřed florentinské podnebí, o němž dívky soudily, že je totéž jako Neapolské, jemuž se loni těšily. Vše se hemžilo přípravami na cestu. Klara a Klementína běhaly sem a tam, shledávaly své sešity a věci a stále žádaly Julii za radu, co si mají s sebou vzíti a co ne. John pomalu a jen tak tak chystal si knihy, dýmčičky a různé drobnosti. Julie si rychle spořádala svá zavazadla a věnovala se zcela paní a dítkám, aby jim byla ku pomoci. Mistress Needle-ová pak především připravila hromadu biblí, aby rodina i služebnictvo měly duchovní potravu ssebou. Mluvilo se: Budeme přes zimu ve Florencii. Ale paní neprojevila svůj úplný záměr: byla sice odhodlána meškati tři nebo čtyři měsíce v tomto městě květin, ale měla na mysli jakési intermezzo, k němuž ji táhlo její srdce. Toužila se tam posilniti u své zbožné víře, a to bez okázalosti a hluku, aby v Julii nevzbudila nelibost.

Miss Mary se rozloučila, aniž by byla sešla dolů ke kočáru; vymlouvala se, že má v koleně rheumatické bolesti. Bylo jí na obličeji znáti vztek a opovržení. Pozdravila všecky, Julii jen tak napolo a tak mrazivě, jak jen dovedla. A v srdci si pravila: »A jestli se už nevrátíš, já pro tebe plakat nebudu.«

A tak odcestovali. (Pokračování.)

Václav Štulc a jeho paměti.

Stručným životopisem a poznámkami opatřil Fr. H. ŽUNDÁLEK.

(Pokračování.)

Z důležitých památek, kterých po sobě zvěčnělý Václav Štulc zanechal, máme v první řadě trojí zápisník, kde zaznamenány jsou jeho paměti nejdříve z jeho života studentského, pak bohosloveckého a kněžského. Tyto dochované památky jsou pravé perly jeho ducha; z nich můžeme souditi nejlépe na jeho myšlénkový vývoj, na jeho snahy a tužby. Dalť v nich nelíčený výraz svého duševního života.

Štulc umínil si pevně, že povede denník svých pamětí; ovšem práce ho od tohoto úmyslu oddalovaly, tak že jest v zápiscích mnoho stránek prázdných. Je toho tím více dlužno litovati, čím úže stál Štulc ve spojení s předními národními a církevními pracovníky, zvláště za svého působení v Praze. Na tento nedostatek si stěžuje sám pisatel ve svém zápisu ze dne 18. ledna 1841:

»Posud jsem hrozný slaboch, který neumí vyvádět úmysly své. Kolikrát jsem si již umínil, kolikráte jsem si to již slíbil a k tomu se upsal nešetřit papíru, péra a práce, *abych svědka nabyl o životě svém.* Než, co tu stránek prázdných čeká na mne, brzo-li je doplním. Neslibujiť nyní, za to však chci činiti věrněji než druhdy, *k čemu mne dřevní slibové váží.*

Složím tuto květy srdce svého i paměť osudů svých; buď to kvítí utěšené, buď si to bodláčí, neb i pelyněk — vše jedno — budeť z toho časem přece věnec. Čím dál naučím se zajisté i z trní plésti sobě vínek růžový a lilie omladnou i v mé zahrádce. Žíti budu celým srdcem svatým účelům, jimž jsem zasvětil život svůj; nebuduť hleděti ani v pravo ani v levo, aby oko mé nešilhalo tam, kde se mu zkáza naskytnouti mohla. Na uzdu pojmu horlení své, abych se totiž sám nezbavil, po čem toužím; neulevím, ale nýbrž rozmnožím se v pracech svých. Vím to, že množství zkažencův nejsem vděk a slova má hrachem na stěnu metaným; mluviti však nepřestanu, pokud se mi v ústech bude hýbati jazyk, napomínati, podněcovati k nápravě života i k bohabojnosti neustanu, pokud poslední krůpěj krve neustydne v srdci mém. Nezapomenuť na sebe. Musí ze mne všecko, což mne posud váže poutem otrocké navyklosti. Nechám i těch ovšem nemnohých návštěv, o kterýchž mi naděje není, že by jimi se pomoc stala nemocným duším. Slova na uzdu pojmu, aby jazyk můj neokrádal bludného bratra o poslední hrstku cti, kteréž snad u lidí požívá. I co jsem kdy dobrého do práce vzíti si umínil a připověděl, zítřejším dnem do toho se dám. Prvé zbaviti se musím starých dluhův a pak počnu dělat na jistiny. Příklad křesťanských duší, slova, jež hýbají duší mou, před očima budu míti a v srdce si je složím i nedám, aby hodina uplynula bez čárky potřebné na obrazu života mého. Tuším, že nebude mi dán dlouhý věk na zemi, ale, co mi dáš, Hospodine, užijiť ho věrně, toliko ty mne neopouštěj, veď a sil mne ramenem otcovským a uléči sám mdloby duše mé.«

Toť confiteor vlastence a kněze Štulce, který život svůj zasvětil církvi a vlasti podle hesla Sušilova:

»Dvé krásek spanilých duše mé ovládnulo stánek;
Zemská jedna, druhá s výšiny poslа nebes.
Církev a vlast — ty v mojich milují sestersky se ňadrech,
Každá půl, každá má moje srdce celé.«

Přikročme tedy již k chronologickému postupu pamětí Štulcových, z nichž vyjmeme všechny důležitější a charakteristické záznamy, opravujíce gramatické odchylky a užívajíce nového pravopisu. První zápis dochoval se nám z posledního roku studií jeho filosofických, které tím byly památnějšími, poněvadž seznámil se s mladým Polákem, knížetem Jiřím Lubomirským, s nímž vešel v přátelský styk, jenž na veškeren průběh života obou měl účin rozhodující. Studovalť Štulc pilně polskou řeč, byv zvláště dojat nešťastným osudem Poláků po nezdařené revoluci r. 1830. Tohoto přítele asi míní zapisovatel ve svém prvním záznamu. Nové přátelství tak působilo na mysl Štulcovu, že srdce jeho překypovalo radostí a nadšením a nutilo jej, aby sdílel se o tuto radost s jinými, což nejlépe dokázal svými pamětmi věkům budoucím.

V Praze, dne 31. prosince 1834.

Dnešním dnem dokonávám rok důležitý, znamenitý ve knize života svého, dokonávám života svého část, která mi nový veliký svět otevřela, která, ač ne jiný, předešlému odporný, čistší a větší snaze mé vytknula cíl. Dokonán jest rok, ve kterém se s návalem nelibosti potkati bylo, ve kterém jsem pocítil velikost povolání věku našeho, kde jsem poznal ve kráse netajené onu božskou, po které toužím a již hledám. — Nalezl jsem přítele! Tím svatým citem přátelství cítím, že probudil se mocněji duch můj, že cit a srdce rázněji bije pro to, co za dobré jsem uznal, po čem toužím, čeho vyhledávám. Patře na ctnosti miláčka mého, vidím, čeho se mi nedostává ještě, než bych říci mohl, já a on jedno jsme. S ním se obírá duch můj, s ním se těší, s ním smutek dělí duše má. Roku toho sesuly se mnohé přepjaté myšlénky, nemající nižádného původu v rozumu lidském, roku toho mocněji a jasněji svítiti mi započalo jasné slunce blahodárného křesťanství. V něm poznal jsem dráhu, po které kdyby kráčeli lidé mocní tohoto světa a kdyby na ni uvedli lidi své, již zde by vykvétal nám ráj.

V Praze prvního ledna.[1])

Den tento, den jakoby poloviční. — Jitro tak milé nepovzbudilo ve mně citů takých, jakož by se to jindy bylo stalo. Jen na sebe obracel jsem myšlení svá; a ač tak patrně poznal jsem dnešního dne vroucnost citů, jakými naplněno srdce milované, přece plížila se ve mně nedůvěra bázlivá jakási. — Hněv bohužel a nenávist některých osob mi snad ublíživších, tyto nešťastné vady i dnes trápiti ducha mého nepřestaly, pekelnicím těmto lahodí to nemálo, možná-li si slůvkem na protivníku mém pomstu vylíti. Mluvě o pracovitosti, stavě se, jakobych byl snad nejpilnějším u vyplňování povinností svých, bohužel i dnes shledal jsem, že málo hodin dnešního dne práci jsem obětoval. A jak mi tu možná bude blížiti se ku záměrům, jež se roznášejí před duší mou?!

*) R. 1835.

Ach, i ty nevedou mne samy sebou, nýbrž i ctižádost nešťastná mísí se v to i kalí mi ony radosti, jež z čistého a nezištného svědomí pocházejí. Dotíraje na sobectví jiných, sám dosud neopanoval jsem tak mocně vášeň tuto ve mně rozžehující se, aby nemátla dráhy mé. Tať jest původem, že tak úporně se vzpírám zdáním přátel svých, pakliže jsou rozdílna s mými, že nelibý jakýsi cit naproti nim v duši mé vkořeňuje se a já bohužel ještě na svatého hráti se osměluji. — Seznámil jsem se dnes s p. Vlčkem.[2]) Pobožných citů málo se zastavilo před duší mou. O kýž bych nemusel často opakovati smutná tato vyznání! Kýž bych následoval vysokých vzorů, o nichž tak rád mluvívám probouzeje jiné! — Kýž bych slyšel vždy srdce mého líbezný hlas, ozývající se ve mně a mě upomínající na osobu nejdražší mi ve světě, na milovaného Jerzyho.[3])

Dne 2. ledna.

Byltˇ to pohřeb Nejedlého,[4]) s nímž se smířila úplně duše má, ač po nemalém zápasu. Bylť pak on přece též prvním, kdož na roli národní pracovati započali, a proč by měla provázeti nenávist ducha jeho až do záhrobí tichého, proč by mnou měla

---

[2]) Jan B. Josef Vlček, spisovatel český (pseud. Vlčovský, Vlčkovský, Vlčkovec, Lykyška), narodil se 27. srpna 1805 v Jičíně, zemřel 6. prosince 1879; na kněze byl vysvěcen v Praze 1828, působil jako kaplan na více místech, nejdříve na venkově, pak v Praze u sv. Haštala a sv. Štěpána, od r. 1854 žil jako zámecký kaplan na komorním Hrádku. K národnímu vědomí probudil se již v domě otcovském, čítaje pilně staré knihy české rodině uchované. Literární činnost jeho byla mnohostranná. Původní jeho spisy jsou: »Píseň ke mši sv. za zesnulé« (1837), »Mythologie čili bájesloví Řekův a Římanův« (1843), »Jeftovna aneb slib vévody«, tragédie v 5 dějstvích, »Bílá paní aneb sladká kaše«, nár. fraška v 1 jednání (1845), »Pohled na starověkou Prahu, na okoliny její na východě a západě« (1848). Četny byly jeho překlady. Přispíval do Květů, Včely a Kroka; sepsal též životopis Jar. Kaliny k jeho sebraným básním. Vlček byl velký talent, ale jeho spisy stávají se nesrozumitelnými a nechutnými četnými archaismy, ve kterých si liboval.

[3]) Kníže Jiří Lubomirski.

[4]) Míní se tu Jan Nejedlý, bratr děkana Vojtěcha Nejedlého, spisovatel český, narozený v Žebráce 25. dubna 1776, zemřel v Praze 31. prosince 1834 a pochován byl v Žebráce, kde mu jeho bratr dal postaviti náhrobek. Studoval v Praze, kde se spřátelil s Hněvkovským, Puchmajerem a Ungarem, který ho přiměl psáti česky. R. 1800 zastával nemocného Pelcla jako profesor řeči a literatury české na universitě pražské, po jeho smrti 1801 obdržel tuto stolici. R. 1803 povýšen byl na doktora práv. Pracoval neunavně v literatuře české hlavně v prose, následuje po výtce spisů z doby Veleslavínovy. Tento jednostranný směr byl příčinou, že se postavil v čelo opposiční strany proti tvoření slov a obratů nových, cizích staré češtině, kterých bylo potřebí, aby se otevřela českému národu brána vzdělanosti novoevropské a vyšším vědám. Přívrženci klasické češtiny Veleslavínovy nepřipouštěli žádného pokroku. V té věci měl Jan Nejedlý takovou nechuť k novotám, že zabíhal až do směšnosti. Podobně se postavil rozhodně na odpor novému analogickému pravopisu, který zavedl Dobrovský, Jungmann pak a Hanka jej přijali. Dle něho starodávné zavřené *v* bylo v násloví vyvrženo, spojka *y* znamenána byla úzkým i, po sykavkách pak *c*, *s*, *z* bylo psáno dle analogie *i* neb *y*. Nastal r. 1828 pověstný spor o *i* a *y*, v němž přívrženci starého pravopisu si počínali velmi vášnivě, brojíce proti osobám a neštítíce se ani udavačství. V té věci bylo vydáno více spisův a brožur. Jan Nejedlý vydal »Würdigung der sogenannten analogisch-orthographischen Neuerungen der böhmischen Sprache«. Zápas ten byl ukončen již r. 1830 a skončil porážkou strany Nejedlého, který tím nemálo utrpěl na své pověsti pro svou bezohlednost a neústupnost. Ale tato stránka povahy Nejedlého nemá býti na újmu jeho opravdovým zásluhám, jakých si dobyl výbornou znalostí českého jazyka a povznesením národnosti české. Tohoto sporu dotýká se Štulc ve svých zápiscích.

vládnouti náruživost a vášeň, pro nižto jeho jsme vůbec odsuzovali a zavrhovali? Šťastným zajisté, aspoň poněkud šťastnějším, nežli by byl v jistém ohledu úplně šťastným člověk ten, kdož prost vášně, nenávisti a hněvu, komuž tyto vzteklice nenalévají smrtného jedu do číše slastí života vezdejšího! I já dnes Bohu díky poněkud aspoň počínám vítěziti nad těmito v duši mé vlastní kryjícími se nepřáteli. Ty, jenž nevystihlou rukou svou řídíš kroky mé, když jsi mne ochránil od hrozícího mi úrazu, Ty, Otče, smiluj se nade mnou, chraň, ostříhej a opatruj veškerých myšlének mých!

3. ledna 1835.

Milý mi byl den tento, spokojen Bohu díky budu se moci poněkud položiti na lůžko své. Vady dnů předešlých méně ovládly mnou, myšlénkami čistšími obírala se duše má. Zalétala tam už ku Seině, kdež milovaného miláček, opravdový snad přítel jeho bydlí; toužím se poznati s ním, snad od něho mohl bych se přiučiti mnohým prostředkům, jakými by se utvrdila povaha a ráz ducha mého. List jeho, z něhož jsem zlomky četl, o jak vroucně psán, jak z horoucího láskou a přátelstvím srdce vyňaté jsou, byly city propagované. Jen jediného se bojím, aby snad se nedal příliš daleko zavésti druh můj myšlénkou o pravdě vymyšlené neomylnosti kněžstva, nemluvím křesťanstva; já dosud, ač méně strannosti ve mně se teď nachází než kdy jindy, pořád vidím klam a šiděrstvo, jakovýmž lidé bídní ubohému lidu i nám zastírati zraky se opovažují.

4. ledna 1835.

Den ten, až na některá okamžení, mile mi ušel. Ráno výborná řeč upevnila záměry mé, ospravedlnila prostředky bezsenné noci, které mi přítel můj milovaný za hřích pokládal. Velikýť mi vytknul cíl pán, prostředků k němu mimo srdce a vůli nemám nižádných. Jak se blížiti k povolání svému? Než ten, co ve mne vlil touhu po dosažení oné blaženosti povšechné, co síly tak patrně slabé oudy churavého těla mého, to mi poslal právě v čas, v kterém měl duch můj osobitný jakýsi druha nejsrdečnějšího. Ten, kdož posílil, oblažil, občerstvil přátelstvím ducha — on se stará, on opatruje, on chrání kroků mých. Jakož žíti jediné nejsvětějším povinnostem, jakovéž na mne vlast, člověčenstvo klade, jsem pevně sobě předsevzal; tak neváhám nikoliv a nikdy položiti život svůj pro vyplnění těch svatých záměrů, k jichž dosažení snad i mne božstvo sobě vyvolilo. Vy pak všichni, kdož jste aneb tichou a poklidnou cestou na vše strany dobro a blaho rozsívajíce kráčeli k dosažení nejvyšší palmy, a mezi těmi náš Josefoviči,[5]) jenž snad nyní se na mne usmíváš, vy všichni, kdož milerádi položili jste život svůj za pravdu a Sokrata až na posledního mnčedlníka našich časů! Vy se vznášejte nade mnou a

[5]) Josef Jungmann, syn Josefa Jungmanna, patriarchy a předního zakladatele novočeské literatury, měl obyčej podepisovati se na svých literárních pracích Josefovič. Narodil se 13. srpna 1801, zemřel 24. prosince 1833; studoval práva a stal se auskultantem zemského soudu v Praze. Přispíval do rozličných časopisů českých, zvláště do »Musejníka« a účastnil se též vydávání překladů van der Veldových povídek, kdež hlavně dbal čistoty a správnosti jazykové. Smrtí jeho zmařeny byly slibné naděje v budoucí jeho literární působení.

přede mnou jako hvězdy jasné ducha mého po dráze ctnostné a pravé vedoucí, chraňte od poklesků ducha mého a ostříhejte kroků mých před pádem. Ach, jak často klesá utrmácená duše má. Jak plané bývají city mé — neníť dne jediného, na němž by duše má byla bez poskvrny zůstala — i dnes byl jsem slabým — i dnes lál jsem nepříteli našemu — i dnes kryl jsem opravdové smýšlení své, zahaluje je jenom pláštíkem povinnosti — i dnes chtěl jsem se potměšile vychloubati — i dneska jsem byl poněkud popudlivým — i dnes nestál jsem v slovu. A teď cítím přece jakýsi podivný cit, jehož tvůrkyní jest noc tichounká.

Hvězdy planou — lomozy utichly.
A za nimi časný běh rychlý
Tichou, klidnou svedl noc na zem;
V noci tiché, v noci klidné, tiché
Hvězdy vzplanou — zhasnou touhy liché,
A já tich a myslí čistších jsem.

Zašla bouře denní — ticho vládne
Kol a kolem v noci tiché, chladné.
A jen někdy zazní v ucho zvon:
Tak i duch můj, prost jsa denních hluků
Pluje v říši citů, rajských zvuků.
A tam blažen, spokojentě — on.

Neb tam slyše ony rajské zvuky
Zapomíná na pozemské muky
Ve budoucnost rajskou zírá den.
A pán, dárce dobrý snu milého
Vzbudí jej do života pravého:
Skutkem vzdělá můj bezsenný sen!

Dne 5. ledna.

Den mi uplynul šťastně dosud. Chtěl jsem se opět dělati lepším, než vskutku jsem. Ctižádost se o mne pokoušela. Slabost mi vadila, že jsem bohužel nevyplnil tu za čas nějaký svaté povinnosti svého předsevzetí.

Dne 12. ledna.

Dnes jest mi opět volno přehlédnouti důležitý tento týden, v němžto mi uplynula jednoho z nejšťastnějších dnů života mého výroční památka: jestiť to den, kde roku minulého milující se srdce naše přízně a přátelství svazkem sloučena ku oblaze mé nejsrdečnější vyjevila to sladké jméno, to slovo, v němž se radostí a slastí nebeských dosáhnouti možným býti soudím: budiž mým přítelem, slovo, v kterém posila a útěcha, podpora mocná na slizské stezce, po které kráčím a jíti mám, cit, nímžto celinký svět objímám, nalezl potravy a sdílnosti v ušlechtilém srdci mého Jiřího!! O kýž jen ještě milejších jest mi dočkati se časů, kde bych se s ním, co teď jedině duchem činím, přísnějším způsobem baviti mohl. Než ty jsi, Pane, jehožto velebnost nižádný zvuk úst lidských hodně pojmenovati neumí, Ty jsi původem tohoto sblížení duší našich, ty jsi svedl nás, ty jsi roznítil v srdci

mém horoucí lásky plapol pro ctnosti jeho; ty jsi naklonil ducha jeho, že i on pomiloval mne, že mým stal se přítelem. O, co v tom slovu síly a vážnosti mi spočívá. V něm objímám velkou polovici vnitřního štěstí svého. O, rač říditi, Pane, kroky mé, rač mne chrániti od pádu, budiž mi nápomocen vyhladiti z duše mé hrdost, nedůvěru, marnou ctižádost, rozněť ve mně čistou lásku k tomu, co teď ctností jest podle zákona tvého, dej, abych vykořenil nenávist osob některých z duše své, dej, aby i zlým neutrhala ústa má; dej, abych prospíval na cestě, kterou kráčeti povinen duch můj, jakož, aby se šířil den co den více kmen přízně naší, a abych pod jeho stínem v rukou jeho aneb s ním zároveň mohl se ubírati ze krajů těch, kdy neplatným mne ku vyplňování velikého úkolu tvého zde na zemi usoudíš a v svět jiný mne povoláš. (Pokračování.)

Ke 40letému kněžství Jana Nep. Černohouze,

kníž. arc. notáře a děkana v Hostivaři.

Nám kmetům ze snů mladí, z doby oné,
kdy rozkvétaly nám jen růže vonné,
co zbylo, než jen trní dobré vůle
z těch ideálů, jež se daří z půle.

Tak růže každá schne, až opadala,
leč Tvoje růže z květů libých stlala
tak mnohou vůni vůkol po všem kraji,
že ze sazenic nové růže zrají.

Věř, příteli, mně zvláště drahý, milý,
věř mně to, jenž to ví a s Tebou sdílí,
co dobra sil jsi, dokud sít se může,
to símě zkvete v nehynoucí růže.

Ty za čtyřicet let jsi nasil kvítí,
jež zdobí luh i krášlí Tvoje žití,
jež pučí, roste, bují znova zase
i Tobě, Tvým i jiným k věčné spáse.

Tys pěstil, sázel v ústraní a klidu
svým ovečkám to vše a svému lidu,
sils celý věk svůj v jasnu, v bouři, v zlobě,
žní ze setby své nečekaje sobě.

Přec pomněnky Ti vzpučí u těch lidí,
již v dobru dobro, krásno v krásnu vidí,
a nehynoucí pomněnka Ti vzroste
tam u Toho, jenž splácí dobro prosté.

Dr. *M. Kovář.*

Vhledy do hlubin světa

Píše BEDŘICH JIŘÍČEK.

1. Nástroje.

Moderní věda pohrdá věrou. Předstírá, že čerpadla, kterými dobývá pravdu, jsou jistější, než čerpadla, kterými čerpá víra své poznatky. Věda nyní za jediná čerpadla pravdy uznává jen smysly, kterými jako okny vcházejí postřehy světa do svatyně duševní, kde jako v dílně duševní se vyrábí věda, čili vykrystalisovaná pravda. Než, čím dále věda pokračuje, tím více upouští od své domýšlivosti, přicházejíc k poznání, že smysly lidské, ta neomylná čerpadla, jsou přece jen mrzáci, a že, chce-li dále přijíti pravdě na kloub, musí to dělati jako krátkozraký kantor, musí si dáti skla na zvědavý vědecký nos: teleskop, spektroskop a jiné různé -skopy a -metry. Co duch lidský bez pomoci smyslů a bez pomoci skelných nebo kovových nástrojů vyzkoumá, tomu moderní věda nepřikládá váhy. Pohrdá již nejen věrou, nýbrž i filosofií a vrhá se s hysterickou zvědavostí na vyzkoumání zemských i světových tajů.

Mnohý člověk, který nadává na zkaženost světa, praví: »já už ani sobě nevěřím.« Neříká nyní totéž věda? Nepraví: »já již ani sobě, svému rozumu nevěřím.« Ale za to věří sklu: teleskopu, spektroskopu, mikroskopu, želatinovému nátěru, bolometru, fotometru a jiným nástrojům, těmto přinášečům zjevení přirozeného. Nositelkyni a vůbec nosičům zjevení nadpřirozeného se víra upírá. A přece obojí nosičové pravdy mají stejný původ.

Obzvláště nyní se velebí přírodní věda, že rozšířila uměle naše smysly, zvláště zrak. Ten nyní se objevil jako velký mrzák mezi pěti smysly člověka, kdy Röntgenovými paprsky se ukázalo, že škála našeho vidění se pohybuje jen mezi prostředky těch kmitů etherových, kterých se udělá za vteřinu od 400 až do 800 bilionů.

Zrak poznává jen jednu škálu v osmi tonech barevných od fialové až do červené a není schopen jednotlivé tony světelné neboli barvy v jeden akkord splynulé rozeznati, kdežto vycvičený sluch v akkordu jednotlivé tony ihned rozezná.

Oko si musí vzíti na pomoc sklo, prisma, které oku, tomuto nedochůdčeti, barvy v paprsku v jeden akkord splynulé rozvede, rozestaví vedle sebe. A aby nad i pod touto škálou se mohly tony barevné vyzvěděti, na to spektroskop nestačí; berou se k tomu na pomoc jiné nástroje. Ty dokazují, že viděná naším okem barevná osmerka neb oktáva je jen výstřižkem z ohromné škály vlnek etherových. Ale nám nedostává se smyslu, jenž by celou tuto škálu nám donesl do vědomí.

Za to máme nástroje, které tyto barvy cítí a nám o tom zvěstují své subjektivní dojmy. Teploměr na př. nesmírně pociťuje tepelní vlnky etherové, které pomaleji, zdlouhavěji letí, Jsme-li v teple, a nevíme-li, jak je velké, musíme se podívati na teploměr.

Bolometr, tento přemrštěný citlivůstkář, je tak rozmazlen, že rozezná, jak teplo o miliontý díl stupně Celsiova se zvýší nebo sníží.

Galvanometr je zase nahrážkou našeho oka pro barvy, které jsou nad fialovou barvou, tedy pro ultrafialové barvy. Obzvláště v galvanometru má věda jemný nástroj. Abychom si jeho citlivost oproti našim smyslům a jiným nástrojům představili, je třeba, bychom si jednotku porovnávající čili míru utvořili. Tu najdeme, když naše smysly nebo nástroje výpomocné již dají na jevo dojem co nejmenší. Jak přírodozpytec nazývá »dyne« sílu, která jednomu gramu dá přírostek rychlosti v jedné vteřině na 1 ctm. Tato malinká veličina je jednotkou síly: a jednou »dyne-í« vykonaná práce se jmenuje »erg«. Je to maloulinká prácička. Jeden kmit našeho oka vyváží více než 100 ergů. A abychom citlivost galvanometru znázornili, řekněme, že jeden kmit oka již je s to, by způsobil sto bilionů kmitů nebo záchvěvů galvanometru. Tak tedy galvanometr je stotisíckrát citlivější než sítnice našeho oka, a desetitisíckráte citlivější než naše ucho.

O kmitech etherových, které letí rychleji než fialové, tedy o nadfialových, a pro které naše oko není chápavým, podává nám zprávu fotografická plotna, ukazujíc zároveň cestu, po níž může se rozšířiti činnost mikroskopu. I tento říká oku: »až potud a nic dále, dále mnou viděti nemůžeš.« Ale za touto hranicí poznatelnosti nebo dojemnosti oční ještě může fotografie pracovati čili jinými slovy: mikroskopické objekty takové (ultrafialové barvy) se v mikroskopu nedají viděti, nám si hrají na schovávanou; ale detektiv fotograf je přece vyslídí, dají se fotografovati. Co se nedá viděti, dá se ještě ofotografovati.

Jak jsou naše oudy citlivy? Naše ruka na př., když se na ni učiní jistý nátlak, na př., když se obtěžká 100 gr., rozpozná rozdíl 30 gr. Při obtěžkání 1000 gr. rozpozná rozdíl 300 gr., to jest: poměr obtěžkávací neb ulevovací je stejný. Naše nejjemnější váhy naproti tomu obtěžkány jsouce jedním kg. na obou váhách neboli stranách již dají věděti, že na jedné je větší tíže, když by se přidal jen dvoustý díl jednoho milligramu.

Než nesmíme hloupým, mrtvým nástrojům záviděti, že nás zahanbují v naší smyslné chápavosti. K naší hrdosti a domýšlivosti třeba říci, že náš nos, ten ubožák a od mnohých krátkozrakých mudrců nepěkně pojmenovaný »mrzák« mezi smysly člověka, došel nyní velké slávy fysickými experimenty. Věda neomylná dokázala, že jisté předměty ustavičně potracují na své podstatě. Vůně, zápach, smrad není nic jiného než úbytě toho tělesa, které voní nebo smrdí. A tyto úbytě nepotřebuje rozpoznávati věhlasný lékař. Nos i nejprostšího smrtelníka pozná dle učence Fischera a Penzolda, kteří roku 1885 se dali do zkumu citlivosti nosu, úbytek tělesa, i když z něho vyjde jen 460tý díl miliontiny milligramu.

Spencer praví: »všecky naše nástroje jsou jen umělé rozšířeniny, prodlouženiny našich smyslů. Nos náš zajisté žádných takových lokajů nepotřebuje. Není také divu, že je tak učelivý; vždyť ním procházejí ustavičně zbytky mozku, podle materialistické nauky zbytky rozumu, až je musíme zachycovati do kapesních šátků.

Velkou tedy dovednost, jakou má nos ve své čenichavosti, nemůže jeviti oko. Vidivost jeho také nahrazuje folometr, by se poznaly rozdíly světla. Folometr ukazuje přesně, ve které třídě jasu která hvězda svítí. Při tomto měření jedničkou nebo měrou jasu jest planeta Mars.

V létě na př. je sluneční jasnost mnohokrát silnější, intensivnější než v prosinci; tohoto rozdílu mnohonásobného oko naše hrubě neznamená. Řeklo by se: v létě je aspoň jednou tak silnější světlo. Naproti tomu filometrem se vypočte, že v létě jasnost je mnohokrát, v jistou dobu až desetkráte silnější než v zimě.

Světloměřič, vyspěv nyní ve své vyškolenosti až na titul: spektrofotometr pomocí vědeckého umělce Murphy-a dovede rozeznati i rozdíly jasu na rozličných místech slunečního kola. Třeba zde podotknouti, že náš Purkyně vyzkoumal ten výjev, že při úbytku světla předmět červený spíše se zatemní než předmět modrý.

Těmito a ještě jinými nástroji, jež se tuto blíže popíšou v jejich podstatném působení, chce duch lidský vyzkoumati taje přírody z blízka i daleké světy ve hlubinách všehomíra.

Než jediné spojení mezi námi a tělesy nebeskými, jediný posel, jenž nám podává zprávy o jsoucnosti a povaze těles nebeských, je světlo. Světlo je mostem, po němž přes ohromnou propasť prázdnoty přecházíme k nejvzdálenějším světům.

Rovnou čarou, tedy nejkratší cestou letí světlo prostorem a dotkne se sítnice našeho oka. Než naše oko je nedokonalý apparát při vnímavosti světla, proto bere rozum náš útočiště k nástrojům, které mu podávají dokonalejší světelné obrazy, než jaké může vystihnouti oko.

Díváme-li se tabulovým sklem, na př. oknem, na nějaký předmět, vidíme jej skoro na témže místě tím přibližněji, čím tenší je sklo. Paprsek zde běží rovnou čarou od předmětu k našemu oku. Ale jinak se věc má, je-li sklo tvaru kulatého jako jsou čočky.

Paprsek prochází různým ústředím vždy dle téhož zákona. Na hranici různého ústředí se láme, a to: vcházeje do hustějšího živlu se kloní k úhlu dopadu, vcházeje do řidšího živlu se odchyluje od úhlu dopadu. Vždy se kloní k hustějšímu živlu.

Může se utvořiti takový tvar skla, na př. čočka, že všecky paprsky, vycházející z jednoho vzdáleného předmětu svíticího mohou, prošedše sklem, se v jednom bodě křižovati, a to v ohnisku čočky; to jsou spojky. Mohou se dále urobiti taková skla, čočky vyhloubené (konkav), při nichž paprsky procházející se rozprchnou, rozšíří, tak zvané rozptylky. Ze spojky a rozptylky sestává tak zvaný galilejský nebo holandský dalekohled. Jeho činnost záleží v tom, že paprsky světlého tělesa přijme, které za spojkou v ohnisku by se měly střetnouti. Než ale se to stane, nastrčí se jim čočka rozptylka, způsobí rozběh paprsků těchto. Takto dostane se do našeho oka více paprsků než bez těchto skel. Světlý předmět nezdá se nám blíže, za to ale jas-

nějším. Tomuto systemu, kterého se ponejvíce užívá u divadelních kukátek, říká se reflektor čili odrážkový dalekohled.

Možno však paprsky prošedší spojkou tak zachytiti druhou čočkou, menší spojkou, až by po střetnutí společném v bodu, kterýžto bod je zároveň ohniskem druhé zachycovací čočky, se rozšířivše touto menší se zachytily. Tuto jsou čočky spojky od sebe tak vzdáleny jako délky nebo vzdálenosti ohnisek obou čoček. Tento system se nazývá Kepplerův dalekohled a také oproti prvnímu refraktor čili lamač, protože láme paprsky. Tento jest ovšem delší oproti reflektoru, jelikož nedosahuje ani délky ohniska větší čočky.

Od světlého tělesa, jež je dále než je délka ohniska, padající paprsky na čočku sjednotí se po průchodu svém v ohnisku, kde se obraz ukáže obrácený. A tento obrácený obraz, který způsobila větší spojka, také objektiv zvaná, pozorujeme nyní druhou, menší spojkou, zvanou okulárem jako nějakou lupou, která nám podává obraz ještě větší, protože pomocí ní své oko přibližujeme k obrazu. Při tom se rozpoznává, že čím kratší jest u lupy délka osy, tím více zvětšuje předmět. A naopak dle zákona optického objektiv ukazuje obraz tím větší, čím větší je délka ohniska. Mohlo by se tedy souditi, že podle toho, jak by se volily při tvorbě refraktoru vzdálenosti ohnisek, že by se docílilo jakéhokoli zvětšení. Tomu však překáží nedokonalost čoček, kteréžto překážky odstraniti se pokouší astronomie již několik set let.

Světlo od těles nebeských k nám docházející není jednobarevné, nýbrž je to svaz různých barev: červené, oranžové, žluté, zelené, modré, fialové. V tyto barvy rozpadne se světlo od slunce i od většiny jiných hvězd přicházející při průchodu skleněným hranolem, při čemž se světlo modré láme nejvíce, světlo červené nejméně. Totéž se děje, i když prochází světlo čočkou. Projde-li světelný bod větší čočkou a usedne-li ve společném ohnisku obou čoček, vidí se lupou bod nikoli bílý, nýbrž ověnčený kroužky, z nichž nejvnitřnější kroužek je červený, nejzevnější fialový, zcela dle zákona rozptylu paprskového. Tomu se říká, že dalekohled polychromuje neboli barví. Zbarvení je tím větší, čím více obrazy zvětšíme. Okraj obrazu se barvami smyje a zatemní. To bylo úskalí, na němž se ztroskotalo všecko úsilí nástupců Kepplerových směřující k zdokonalení refraktoru. Značný pokrok se stal, když se vystihla povaha skel, více méně polychromujících.

(Pokračování.)

Jak se dělají přirozené dějiny náboženství?

Dle Davida Huma a také proti němu napsal FILIP JAN KONEČNÝ.

(Pokračování.)

»Pokud sahá písmo nebo historie,« — tak začíná na str. 5. druhý důvod opěrací — »jeví se, že člověčenstvo za starých dob bylo všude (i toto!) polytheistickým. Máme-liž tvrditi, že za dob ještě starších, před znalostí písma nebo objevením jakékoli dovednosti nebo vědy, lidé chovali zásady ryzího theismu? Což by znamenalo, že jsouce nevědomými a barbary, objevili pravdu, źe však upadli v blud, jakmile nabyli učenosti a vzdělání.« Odpovídáme: Věta prvá je nepravdiva, jak patrno z výkladu našeho nahoře uvedeného. Věta druhá je pravdiva v tom smysle, že člověk má *v přirozenosti* své vštípeno přesvědčení a vědomí o hlavní zásadě theismu, — o jsoucnosti, všemohoucnosti Boží. Vědomí to má před i po »učenosti a vzdělání«, a nemůže se ho úplně zbaviti ani v dělaném atheismu a pantheismu, jak moderní člověk jasně v sobě vyciťuje. Universálnost tohoto *přirozeného* vyššího vědomí potvrzují dodnes i nejzanedbanější národové divocí, a jsou znalci, kteří k malé radosti Humově tvrdí, že divoch u vyšších věcech (nábožensko-mravních) namnoze vynikal a lepším byl *před* vychvalovanou evropskou kulturou než *po* ní, takže »vzdělání a učenost« *v těch* věcech divochům jen uškodily. Není tomu podobně i u mnohých »učených« našich moderních vzdělanců? Prvotný člověk *nebyl* barbarem a nevědomcem, jakým ho *vyhlásila* naše liberálně-darwinistická věda, podání lidstva staropohanského (a polytheistického) zřejmě této *smýšlence* odporuje, vypravujíc, že první lidé byli mnohem dokonalejšími než jich pozdější pokažené pokolení. Proč se *tohoto* přesvědčení lidstva nedovolává auktor, jako se ho dovolával, když před chvilkou *z něho* dokazoval, že polytheismus byl *prvotným* náboženstvím? Inu, dvojí loket! Kde pak jste také vy darwinističtí filosofové *našli* prvotného barbarského člověka a komu jste ho ukázali, že o něm a jeho »nevzdělanosti« tak všecko do podrobna a určitě víte? Kdo pak tvrdí, že lidé prvotní (»barbarští a nevzdělaní«) upadli v blud, *jakmile* nabyli učenosti a vzdělání? Nikdo z nás — než Hume! *My* »zpátečníci« tak pošetilými nejsme, abychom nevěděli, že jak člověku pomalu přibývá, tak ho též *pomalu* ubývá. Tedy žádné »jakmile«, nýbrž dle svědectví dějin hezky *dlouhou* dobu, po níž teprve prvotný člověk poklesl ve věcech »ryzího theismu«, jako poklesávají v nich i naši dnešní atheisté a polytheisté, *předstírajíce* jen na omluvu, že »jakmile« načichli vědou a vzděláním«, hned prý nemohli věřiti (monotheismu) křesťanství katolickému.

»Ale takovým tvrzením, — pokračuje auktor, — odpíráte (?) netoliko všeliké pravděpodobnosti, nýbrž i přítomné naší zkušenosti (oho!) o zásadách a míněních národů barbarských. Divošské kmeny Ameriky, Afriky a Asie jsou vesměs modláři (a znají při tom *hlavní* zásady theismu? Ano!) Z toho pravidla není nijaké výjimky (tedy mluví *pro* nás a proti auktoru?) A to platí v té míře, že, kdyby cestovatel nějaký dostal se do neznámé končiny nějaké a nalezl tamější obyvatele vzdělanými v uměních a vědách .... že budou theisty (opravdu? A naši vzdělanci jsou atheisty a pantheisty = polytheisty!) .... Kdyby je však nalezl nevědomými a barbarskými, tehdy mohl by je předem prohlásiti za modláře, a sotva by se zmýlil.« Poznámkami do textu vloženými již

jsme dali odpověď. Proti poslední větě *křičí* celá moderní srovnávací věda náboženská, připomínajíc, že jen nevědomý turista »mohl by předem« prohlásiti nevzdělané národy za modláře »neboli« polytheisty (dí Hume na str. 4.), jež třeba postaviti proti theistům, jako by byli docela beze všeho náboženství. »Mohl by tak předem« učiniti, ale nevyplatilo by se to; usvědčili by ho znalci již pozítří z chyby, jako usvědčili před ním jiné, kteří dle tohoto receptu své výzkumy o divoších fabrikovali! Celá námitka Humova zakládá se na domněnce, že učením a vzdělaností vytvořil se ponenáhlu monotheistický názor z polytheistického. Já jsem si však udělal k tomu poznámku: Vede-li vyšší vzdělanost a učenost k lepšímu náboženství, kterak je možno, že převážná většina moderních »intelligentů« propadá buď čirému atheismu neb aspoň — jak tvrdí dr. *Krejčí*, stoupenec Masarykův, — k pantheismu čili »od představy boha osobitého k představě všebytosti, jejíhož života částí jest i život lidský.«*) Vracíme se tedy k věkům a národům barbarským, či jest theorie Humova nepravdivou? Vyber si, co chceš, odpůrcům se nezachováš: budou mluviti jménem vědy proti Tobě, a možná, že ani barbarské (klerikální) nevzdělanosti v Tobě neušetří.

Z dalšího dokazování vysvítá, že auktor úplně zamítá jakékoli zjevení Boží, jímž by člověk byl poučen býval o vyšší bytosti, a po té že opakuje, co dříve již byl nedokázaně tvrdil, že totiž prvotný člověk byl hrubě nedokonalým a následkem toho docela neschopným vytvořiti si o Bohu čistější představy, než jaké podával fetišistický polytheismus, jenž **proto** byl prý prvotným náboženstvím lidstva. Polemisovati proti tomu nebudeme; úlohu tu převezmou za nás protestantští Realisté naši, jichž systém náboženský úplně založen jest na nadpřirozeném Zjevení (Písmo svaté) a na *pádu* prvního člověka s vysoké dokonalosti ve stav *úplné* zkaženosti. Od hlavy do paty je člověk na dobro zkažen, učí *Kalvín*, původce helvetismu, dokládaje, že následkem toho schází člověku i schopnost konati dobré. V kolika kusích jest tato nauka protivnou nauce Humově? A přece mají se rádi realisté Humovi s realisty Kalvínovými! V tom jeví se skutečně podivný »pokrok«, ale sotva na základě theismu, jak jej hlásá Písmo a věrouka helvitská.

Poslední důvod Humův zní (str. 6.—7.) podstatně takto: »Duch lidský povznáší se od nižšího k vyššímu, takže teprve časem a pomalu učí se přisuzovati božstvu lepší vlastnosti a dokonalosti. Tento přirozený pokrok myšlení nemůže byti ničím porušen leč samozřejným a neodolatelným argumentem, jenž by ducha bezprostředně uvedl do ryzích zásad theismu, a uschopnil jej, aby jediným skokem přenesl se přes velikou mezeru, jež jest položena mezi přirozeností božskou a lidskou. Než, ačkoli připouštím, že řád a ustrojení všehomíra, zkoumají-li se přesně, podávají takový argument, přece nemohu nijak se domýšleti, že by tato úvaha byla mohla míti nějaký vliv na člověčenstvo, když tvořilo si své prvé hrubé pojmy náboženské.«

Odpovědění: Prvotný člověk nebyl ani barbarským ani polozvířetem, jak předpokládáte, a později (str. 7.) tak zevrubně popisujete, jako by stál ještě dnes »in puris naturalibus« nestydatě před vámi; popisujete zevrubně a appodikticky jistě, ačkoli jste ho dosud nikde neviděli, nýbrž jen si vybájili ve fantasii. *Ukažte* světu *svého* člověka prvotného, a

*) »Naše Doba« X. 5. na obálce, v referátě o spise prof. Krejčího »Filosofie přítomnosti«.

bude po řeči; jinak jest všecko vědecké ujišťování *pouhým* povídáním, jemuž se *nevěří* ani mezi barbary. Za druhé! »Samozřejmý« argument, o němž auktor připouští, že by byl s to, aby přenesl ducha »bezprostředně do ryzího theismu«, stal se fakticky, a to předně a právě na způsob, jejž auktor naznačil, upozorniv na řád a uspořádání všehomíra, jež rozumnému člověku »podává takový argument«, *bije takměř* **každého** *do oči svou účelností* a hlásaje i nejprimitivnějšímu *normálnímu* člověku *Neviditelného*, jak učí *sv. Pavel* k Římanům, nazývaje *neomluvitelným* každého pohana, jenž nepoznal Boha a Jeho jsoucnosti, přetvořiv si Ho u *věc* stvořenou! Mimo to — a toť druhý moment, — *každému člověku přírodou dáno* jest **vědomí nevyhladitelné**, že Bůh nad námi jest, že všemohoucím jest atd.; může tedy každý člověk následkem rozumu a hlasu svědomí »přenésti se jediným skokem přes velikou mezeru« a přejíti do říše »ryzího theismu«, zvláště pomáhá-li mu při tom Bůh nadpřirozeným způsobem, jak my křesťané učíme, ukazujíce zde na milost Boží a na nadpřirozené zjevení (vedle přirozeného), kteréhožto třetího momentu auktor ovšem nepřipouští, ale *protestantští* Realisté připustiti musí, nechtějí-li jedním skokem do veliké propasti moderní nevěry. Jest tedy nový tento důkaz jen vlastně *opakováním a doplňováním* předešlého, nepodávaje takměř nic nového.

V následujícím popisuje auktor prvotného člověka takto (str. 7.). »Avšak barbarský, mrzácký živočich (a takovým jest člověk v prvních počátcích společnosti), poháněný tolika potřebami a vášněmi, nemá kdy obdivovati se pravidelné tvářnosti přírody anebo píditi se po příčinách předmětů, jimž byl od dětství postupně přivykl. Naopak, čím pravidelnější a jednostejnější to jest, čím dokonalejší jeví se příroda, tím více mu sevšední a tím méně se mu chce probírati a zkoumati ji (který divoch, pardon! který »živočich barbarský« pověděl to Humovi?) Ohavná zrůda vzbudí jeho zvědavost a jest pokládána za zázrak (?) Zaráží jej svou novotou (vždyť si ničeho před tím nevšímal, co bylo pravidelného; kterak tedy zaráží jej nepravidelné?!), a hned (?) jej dohání ku chvění, obětem a modlení«. K tomuto »exaktnímu« důkazu jsem si v knize poznamenal: Na stránce 6. tvrdí auktor, že prvotný člověk *nemůže se* přenésti »přes velikou mezeru«, jež jest mezi Bohem a človčkem, tady však na stránce 7. *může* »barbarský a mrzácký živočich« najednou čili »jediným skokem« z ohavných zrůd mysliti dokonce i na zázraky, modlení a oběti! Z pěkného řádu a souladu světového nemůže prvotný člověk poznati argumentu do očí bijícího — jsoucnosti a moudrosti Boží, zde však i »z ohavných zrůd« filosofuje a pozoruje duševní své »chvění«, jež ho dovede k rozličné bohopoctě (modlení, oběti) a přečetným bohům. Kdo nepoznal jednotky, kterak pozná dvojku, trojku, stovku, tisícovku? Kdo nedovede poznati jsoucnosti jednoho Boha, kterak se v něm vzalo poznání bohů mnohých? Kdo nedovede poznati pravidelnosti, které všude a pořád kolem sebe vidí, kterak dovede poznati »ohavné zrůdy«, které jen tu a tam se vyskytují? Kdo dovede říci, co je špatno, neví-li co je *dobro?* Aby někdo mohl mluviti a posouditi nepravidelnosti, je třeba, aby měl (už před tím) pojem o pravidelnosti. Suďte o *chybách* v hudbě, architektuře, mathematice atd., nemáte-li ponětí (a *nedovedete-li* je míti!) o základních pravdách věd a umĕn těch! A divoch-»živočich« barbarský takové kumšty dle Huma dovedl! Tak nemluví skutečná věda, tak mluví fantasie.

»Kdyby lidé dovedeni byli k víře v *jednu* svrchovanou bytost na základě rozumových důvodů z ústrojí přírody«, končí auktor, »nebyli by nikdy mohli zanechati té víry a přijati polytheism, nýbrž tytéž zásady, jež dovedly z prvopočátku způsobiti v člověčenstvu mínění tak velikolépe, musejí tím více býti s to, aby je udržely.« Je to pravda? Neuchylují se lidé od poznané rozumové pravdy také dnes? Nejen *sv. Pavel*, ale i každý upřímný modernista musí vyznati: Lepší věci rozumem chápu, a horších následuji«. Staří pohané říkávali: Errare humanum est; chybovati, jest lidským, a my křesťané jim v tom za pravdu dáváme, učíce, že i spravedlivý denně sedmkráte hřeší t. j. častěji chybiti může následkem vrozené slabosti, okolností a podobně. Hume tvrdí (str. 8.), že prý jen v pravdách historických lze se odchýliti od původní ideje, následkem chatrné paměti, nedbalosti a přehánění, nikoli však »v míněních spekulativních«, jež, jsou-li založena na důvodech tak jasných a očividních, že dovedou přesvědčiti *všeobecnost* člověčenstva, nemohou prý se vůbec zkaziti; jsou-li však založeny na důvodech vyšších (spekulativnějších), jimž rozumějí jen *učenci*, nemohou prý se také zkaziti, protože učenci jim stále dobře rozumějí a neučený dav snadno jich zapomíná a následovně ani také nekazí, takže korrupce takových názorů je prý vůbec nemožna. Proto, uzavírá auktor, »musí se jeviti nemožným, že by theism (*mono*theism!) mohl býti na základě rozumování prvotným náboženstvím lidského pokolení, a že by později porušením vzniknouti byl mohl dáti *polytheismu* a všelikým pověrám pohanského světa.« — Prosím! Je pravdivo, že jen historické pravdy podrobeny jsou změnám? Je pravdivo, že mínění náboženská a mravní a vůbec vědecká (na př. v medicině, technice, astronomii atd.) nepodléhají změnám in deterius et melius, jež jim ubližují neb i prospívají? Je pravdivo, že jediný obecný lid dopouštívá se porušení některého principu nebo mínění nábožensko-mravního, je-li založeno na spekulaci rozumové? Učení páni v těch věcech neporušují pravdy? Neomylnosti panské v těchto věcech dávají smutné svědectví dějiny filosofie a náboženství u všech věkův a národů, ukazujíce výhružně na *učence* kazící náboženství všelijakými hypothesami a nikoli na lid, jenž bludu panského vždy jen ex post prakticky následuje. — Tím jsme hotovi s *povšechnými* důvody Humovými, jimiž podepříti chtěl smýšlenku, že prvotným náboženstvím lidstva byl polytheismus a ne monotheismus. Moc silnými uvedené důvody rozhodně nejsou.

Z jednotlivosti vybíráme následující: Jakkoliv tvrdil auktor před chvílí, že prvotný člověk tak byl zuboženým duševně, že nemohl poznati pravidelnosti a každodenního běhu přírody, jež hlásají jsoucnost *jediného* Původce všehomíra (str. 6.), přece neváhá tvrditi (str. 12.), že »chápavost tak tupá«, následkem nadějí a obav o život vezdejší, hnala ubožáky primitivní k tomu, že »zkoumají (lidé) zvědavě a se strachem běh příčin budoucích a probírají rozmanité a si odporující příhody života lidského«, čímž se stává, že spatřují úžaslým zrakem první stopy božství.« Tedy! Jednou nemůže primitivní člověk poznati naprosto ničeho, co pořád a pořád kolem sebe vidí; podruhé však chápe a *zvědavě zkoumá i běh budoucích* věcí, probíraje rozmanité příhody života lidského!

Zajímavým jest, že Hume připouští, že rozumné pozorování přírody nutí poznati jsoucnost jediné Nejvyšší bytosti. Proto *upírá* primitivnímu

člověku *schopnost* pozorovati krásu a »jednolitou« účelnost přírody (10), tvrdě, že zanechání přírody a *zkoumání po rozličných* událostech života vede nutně k polytheismu. Vedle této příčiny vypočítává Hume ještě strach, nevědomost, pověrčivost a slabost ze zdroje prvotného náboženství (polytheismu). Proti tomu možno říci: Co jest bližším člověku primitivnímu, příroda, v níž se prohání od rána do večera, nacházeje v ní úkryt, jídlo, šat, veselí, nebo *zkoumání* o abstraktních pravdách, týkajících se řízení běhu přírody a života lidského? Povstalo-li náboženství z bázně, nevědomosti, pověrčivosti a slabosti, proč i primitivní člověk v pomoc bohů *doufá*, proč *se raduje* a proč touží *poznati* božstvo a jeho vůli? Kdyby v náboženství jen nevědomost, strach a slabost zříti bylo a ne vedle nich i radost, obětavost, zkoumavost a nadšení, měl by snad Hume pravdu; ale odkud vzaly se v náboženství prvky tyto? Nemluviti o nich, jak činí Hume, neznamená věc vyložiti, nýbrž neprávem ji obcházeti. Tvrditi — a Hume činí tak na str. 16. — že zkoumání po příčinách radostných není člověku tak přirozeno jako zkoumání po příčinách žalostných (žal působících), a že lidé mnohem častěji padají na kolena z citů smutných než libých (i lidem) nevysvětluje nikterak základní otázky: Odkud a jak povstalo v člověku *vědomí náboženské, nedoutná-li posvátná jiskra jeho přirozenosti lidské* **před** jevy a pocity shora vyjmenovanými? Zapalte křesáním hubku, nemáte-li křesavého kamene! Aby nám bylo rozuměno, pravíme: Hume doklady svými na př. vysvětluje, jak povstal v lidstvu *polytheismus*; nevysvětluje však, jak povstala v lidstvu vůbec idea náboženská čili ponětí o božstvu, ‚*theismus*‘. V tom jest však právě »nervus rei« a těžiště celé otázky. Kterak vzmohlo se v člověčenstvu mnohobožství, pověděly nám před Humem dějiny lidské a povídají podnes; práce jeho jest tedy celkem zbytečná, a pro uvedené vady docela nezpůsobilá, aby vyložila *vznik* náboženské myšlénky vůbec, o niž v přirozených dějinách náboženství především jde. (Pokračování.)

Až k Harnackovi.

(Z dějin náboženského racionalismu.) Podává F. RADOŇ.

(Pokračování.)

Luther vydal bibli na pospas lidskému rozumu. On sice učil, že rozum bývá Duchem svatým při vykládání Písem osvícen, ale toto učení bývá každé chvíle zkušeností vyvráceno, jelikož i výstřední bludaři sankce Písma sv. pro své bludy se dovolávali. Tohoto »osvícení Duchem svatým« deisté (a racionalisté) dbáti nemohli, ježto není pro to nijakého důvodu ani záruky, a tak zbyl jim — pouhý rozum, jenž o věcech víry rozhodovati měl. Tak tedy deismus hlavně z protestantismu svoji sílu a odůvodnění čerpal.

Abychom si poněkud představili podkopnické snahy a práce deistů, můžeme se o některých stručně zmíniti.

Deismus náboženský v soustavu uvedl Eduard lord *Herbert* of Cherbury (1583—1648), a to hlavně spisem »De veritate prout distin-

guitur a revelatione, verisimili et falso« (Paříž 1624). Herbert, »otec a hlava naturalistů, tvrdí, že božský původ křesťanství není dokázatelný (snad prý je pouze pravděpodobný), že postačí k spasení, věříme-li v jakous nejvyšší bytost, ctíme-li tuto bytost ctnostným životem, želíme-li svých provinění a jsme-li o věčné odplatě přesvědčeni. To prý jsou společné pravdy všech náboženství. Herbert snažil se totiž vybrati ze známých soustav náboženských společné a základní poučky a utvořiti náboženství čistě rozumové, tak aby náboženství positivní (zjevení) stalo se zbytečným. (Nechť si čtenář laskavě všimne již tuto, jakým způsobem deismus (naturalismus a racionalismus) pracuje, ježto se s týmiž nebo podobnými snahami a cestami dále a dále budeme potkávati.)

Větší škody než Herbert způsobil v Anglii zjevenému náboženství John *Locke* (1632—1704), a to požadavkem, aby se víra podrobila kritice rozumové. Ve spise »The reasonableness of christianity« (Křesťanství rozumové 1695) hlásá náboženství přirozené a racionalismus. Jedině »rozum může prý rozhodovati o tom, zdali to, co se nám podává jako zjevení Boží, také jím jest, čili nic.« Tím ovšem vydáno Zjevení Boží na pospas subjektivismu, nedostatečnému, klamnému, ba i zlomyslnému úsudku lidského rozumu.

Dále ještě pokročil John *Toland* (1670—1722) spisem »Christianity not mysterious« (Křesťanství bez tajemství). Hlásá, že sice v evangeliu není obsaženo nic proti rozumu, ale také nic, co by se rozumem pochopiti nedalo (tajemství). Motiv víry (pohnutka, abychom věřili) je vždy jen v rozumu. Věření podmíněno věděním a rozuměním. (Znatelný sklon k pantheismu, do něhož Toland později zcela upadl.)

Deisté, nalézajíce hojně přívrženců, svými spisy v první polovici 18. století Anglii téměř zaplavovali. Zmínky ještě zasluhují:

Anthony *Collins* (1676—1729). Vykládá ve spise »Discourse of free thinking« (Rozprava o svobodném myšlení), že dovoleno jest v otázkách náboženských (o Bohu, o bibli atd.) užívati rozumu neomezeně. Odpůrci vytýkali mu, že hájí myšlení až příliš svobodné, totiž nevázané, ukvapené, domýšlivé, paradoxní. (Srv. Falckenberg, Dějiny filosofie novověké. Přel. Dr. Fr. X. Procházka. Nákladem Jana Laichtera. Spis tento častěji budeme citovati, ježto se mnohá věc jasněji a stručněji podati nedá.)

Zuřivým odpůrcem všeho nadpřirozeného byl pověstný Tomáš *Woolston* (1669—1733). Byl pro hrubé útoky na anglické kněžstvo dvakráte trestán a také v žaláři umřel. Ve spise »Discourses on the miracles of our Saviour« (Rozpravy o zázracích našeho Spasitele 1727) prohlašuje zázraky za pouhé allegorie, že prý by odporovalo rozumu, kdybychom je do slova vykládali.

O proroctví vyvolal spor William *Whiston* (1667—1752). Popíral také věčné trvání trestů pekelných a v učení o Trojici upadl v čirý arianismus.

Mnoho zla a pohoršení způsobil spis »Christianity as old as creation or the gospel a republication of the religion of nature« (Křesťanství tak staré jako stvoření, neboli: evangelium jako nové prohlášení přirozeného náboženství. 1730). Spisovatel Matouš *Tindal* (1656—1733), člověk povahy nepěkné, přispěl k rozšíření deismu nejvíce. Křesťanství, praví, není náboženství nové. Kristus nedal nového učení ani nových příkazů, obnovil pouze nezměnitelný zákon přírodní, Bohem při počátku

stvoření daný. Proto náboženství zjevené nesmí více obsahovati než obsahuje náboženství přirozené. Rozum je svrchovaný i v oboru náboženství. Tindal nejlépe připravil půdu racionalistům, a jeho myšlénky na všech stranách radostně uvítány, přijímány a zužitkovány, jak dále budeme viděti.

Učení deistů lidu obecnému pochopitelným snažil se učiniti Tomáš *Chubb* (1679—1747), svíčkář a rukavičkář. Učinil tak spisem »True gospel of Jesus Christ« (Pravé evangelium Ježíše Krista 1738). Dle něho »věřiti znamená zachovávati zákon rozumový Kristem stanovený, nikoli však za pravdu míti fakta, jež se o Kristu vypravují. Že Kristus žil, jest pravděpodobno mocným účinkem jeho poslání, ale byl člověk jako jiný. Jeho evangeliem jest jeho učení, nikoli jeho příběhy. Učení Kristovo vrcholí v těchto třech pravdách: 1. Jednej dle mravního zákona rozumového, z lásky k Bohu a bližnímu, to jest jediným důvodem Božího zaslíbení. 2. Přestoupils-li zákon, jest pokání a polepšení jediným důvodem Boží milosti a odpuštění. 3. V den soudný vezmeš odplatu svou dle skutků svých.« (Falckenberg, Dějiny, str. 244.)

Tomáš *Morgan* učí podobně jako Tindal, že křesťanství je pouze obnovením náboženství přirozeného. Nadmíru libovolná jest jeho kritika dějin israelských. (Spis »Morální filosof atd.« 1737.)

Hrabě *Shaftesbury* (1671--1713) hájí sice výmluvně učení o Bohu, ale na křesťanství s trpkostí útočí.

Hrabě *Bolingbroke* (1678—1751) »vyznamenal se« jako vášnivý tupitel všeho náboženství. Jako pramen vědění připouští jen poznání smyslové a reflexi. Bůh svět stvořil, ale nestará se o něj. Tím ovšem možnost zjevení popřena.

V řadě deistů anglických připomínají se konečně Whittey, Somers, Wharton, Shrewsbury, Buckingham atd.

Dílo deistů dovršil konečně David *Hume* (1711—1776) spisem »Natural history of religion« (Přirozené dějiny náboženství« 1755). Snažil se učení deistické filosoficky zdůvodniti. Uznává pouze náboženství přirozené, zjevené odmítá. Dle něho náboženství nevzniká z rozumu, nýbrž vyvoláno prvky psychickými: bázní a nadějí. Starost a naděje vnukají nám myšlénky na bytosti mocnější, jejichž přízeň získati si hledíme. Původní byl polytheismus. Rozum nemůže o věcech náboženských rozhodovati; zbývá jen víra, proti níž Hume nic nenamítá. Tak podvrátil sice racionalismus, ale — zasil skepsi, nejistotu, pochybnost. Dílo deistů sice dovršeno, ale zároveň — podvráceno.

Bludy deistické s dychtivostí přijaty a až do krajností hnány ve Francii. Zanesl je tam *Voltaire*, jenž nějakou dobu (1726—8) v Anglii pobyl, s deisty a jejich spisy se seznámil a z nich také látku k svým lehkomyslným blasfemiím čerpal. Sám Renan jej za to příkře odsoudil.

Nejvíce škod však křesťanskému náboženství způsobilo dílo deistů v Německu, kdež theologové a filosofové různými směry dále o něm pracovali. Již jsme na to upozornili, že Luther (1483—1546), prohlásiv zásadu o volném, subjektivním výkladu Písem, otevřel racionalismu dvéře dokořán. Vedle hrubých a vášnivých útočníků povstali proti zjevení křesťanskému učenci a myslitelé, vynikající důvtipem a ozbrojení rozmanitými vědomostmi. Bohužel, nenesly se jejich snahy k tomu, aby upevňovali a rozšiřovali království Boží na zemi, nýbrž k tomu, aby splnili pošetilou touhu lidského pokolení, jež přeje si zbaviti se pout

zákona Božího. »Dirumpamus vincula eorum et projiciamus a nobis jugum ipsorum,« volají národové (ž. 2.) — roztrhejme svazky jejich a vrzme od sebe jho jejich . . . Dvě stě let trvá boj tento zjevný a umíněný — bez výsledku - Dominus irridebit eos . . . Jásání, jež ozve se mezi »národy«, kdykoli nový odpůrce zjeveného náboženství vystoupí, dokazuje právě, že jeho předchůdci pracovali marně, nikoho neuspokojili; odtud touha po nových a nových »spasitelích«. A noví »spasitelové« přicházejí, vždyť to tak lákavé, tak bohatě odměňované, vším světem oslavované počínání; vždyť po nich tak dychtivá poptávka.

(Pokračování.)

Národopisné rozhledy.

Píše *Karel Procházka.*

Krásnou kresbou ozdobil rázovitý Jenewein skvostné vydání »Země svaté«, vyšlé loni péčí knihtiskárny Kotrbovy. Krásnou duhou je země svatá — a proto symbolicky rozeklenul Jenewein barevnou duhu na obálkovém listě nad allegorickou postavou svaté země. Při nedávné návstěvě národopisného musea spatřil jsem takovou Jeneweinovskou duhu z okna musejního klenouti se nad Prahou. Konec jeden zapadal za »hladovou zdí« a druhý konec v křovinách zahrady — a pod duhou tou úchvatné panorama Prahy — uprostřed s věžemi Týnskými — krásou neodolatelnou upoutalo mne na chvíli drahnou. Snad toho dne úchvatně již obraz na Prahu se nerozvíral oku a srdci českému.

A tu jsem se zamyslil — — — snad odnikud nerozkládá se jímavější pohled do českých krajů, od Tater až po Krkonoše — od kraje Psohlavců až po Bezkydy v jednom obrázku jako zde v síních musea národopísného... a přece tak málo návštěvníků sem pospíchá... sotva za celé odpoledne (při bezplatném vstupu) spatřil jsem nějakého studentíka...

Leč nechci si stýskati — chci chváliti. A chvály svrchované zasluhují ti jednotlivci, kteří publikacemi ruch národopisný životně udržují. Jest to na čestném místě Národopisná společnost československá.

Mám před sebou k recensi právě nedávno vyšlou: »*Národopisnou mapu uherských Slováků*« vydanou drem L. Niederlem. Když jsem se probíral obsahem cenné knihy té, mimoděk vzpomněl jsem si na pěkný obrázek Jaroslava Věšína: Slovačka stojí před vývěsní tabulkou, na níž jest maďarsky psána její rodná vesnička. I táže se, pohlížejic na tabulku tu: »Jako sa teraz naša dědinka volá . . .?«

Věru, pomalu bychom ani nevěděli, jak se jmenují ty slovácké dědinky, jejichž jména se chvatně pomaďaršťují, kdyby ve věnovaném díle profesor Niederle byl se nepodjal záslužné práce a dle spolehlivých pramenů nebyl sdělal mapu uherského Slovácka i se slováckými jmény všech dědin.

Dílo toto jež jest již IX. svazkem publikací Národopisné společnosti, jest zejména tím pozoruhodno, že na základě úředních dat stanoví přesně národnostní hranice, udávajíc v každé obci procenta vzhledem k náboženským vyznáním. Jest to i nejobšírnější novodobá mapa severního Uherska.

Publikace ta jest určena spíše k účelům vědeckým, než pouze snad jen k chvilkové zábavě čtenářově.

Kdo je činným členem Národopisné společnosti (s příspěvkem ročním 4 K — přijímá Adolf Černý, správce národopisného musea, Smíchov, zahrada Kinského), může získati cennou publikaci tuto za příplatek 2 K.

Na místě čestném — ku podivu vytrvale — národopisný ruch udržuje »*Český Lid*« péčí prof. dra Č. Zíbrta. Nestárne. Jako fenix stále svěží.

Mám-li referovati o posledním ročníku XII. nedávno dokonaném, musím jen chváliti. Co tu pilných včel kolem královny — pracovníků kolem pilného redaktora! Ze všech koutů Čech, Moravy, Slezska a Slovácka! Co národopisného materiálu k pohodlnému srovnávacímu studiu tu sneseno, co obrázků živěji nežli

slovo mluvících reprodukováno. Přes devadesát autorů v roč. XII. uveřejnilo příspěvky své — 124 obrázky illustrovány jsou články — to již něco znamená.

Ukázkou stůjtež zde z přebohatého obsahu citovaného ročníku některá záhlaví národopisných statí: Adámek: Tanec lidový z Hlinska, Antl Th.: Lidová zdravověda lékařská, Bačovský J.: Čarování na Chotěbořsku, Bartoš Fr.: Potrestaní karbaníci, Bayer F.: Valašské názvosloví ze salašnictví a hospodářství, Blažek Ant.: O trestu bezbožných tanečníků, Robota na Chrudimsku, Brožek J.: Ohrada kolem kostela z másla, Čečetka F.: Staré zřízení obecní, Čermák K.: Tykání a vykání u dětí československých, Dvorský Fr.: Historické příspěvky k dějinám pověr a čarodějnictví v zemích českých. A tak to pokračuje dál a dále a pestrou mosaiku statí národopisných XII. ročníku »Českého Lidu« tvoří články z oboru kroje, výšivek, umění stavitelského, články zvykoslovné, z mediciny lidové, studie kulturně-literární, krátce materiály a studie z nejrozmanitějších stránek života lidského sneseny jsou v jmenovaném ročníku. A tak stejně slibným bude i r. XIII., jenž právě prvým číslem nastupuje dráhu. Vychází desetkrát za rok a objednati lze za předplatné 9 K 60 h zejména u nakladatelství F. Šimáčka, Praha Jerusalemská ulice čís. 11.

Vedle jmenovaných folkloristických časopisů přináší mnoho materialu lidopisného i »*Časopis společnosti přátel starožitností českých v Praze*«. Zejména v ročníku posledním X. na výsost pozoruhodný je článek dra Jindřicha Matiegky: »O nálezech mrtvol přirozeně zachovalých, též o umělém konservování mrtvol, zvláště v Čechách«. V neobyčejně zajímavém článku tom učený p. autor uvádí slova o téže věci jednajícího Josefa Mayera, učitele přírodopisu na c. k. generálním semináři z r. 1782 .. Množství překladů, které nábožnost uctívá jako ctihodné památky, nenáleží k mému výzkumu.«

Zdá se, že i p. autor nemá v úmyslu ve článku svém uváděti v pochybnost neporušenost těl některých svatých a světic Božích jako zvláštní privilegium milosti Boží a projev všemohoucnosti Boží. — Aspoň vykládaje některé přirozené příčiny zasychání mrtvol, dí: ». . . jsou patrné ještě jiné poměry, které působí zasychání mrtvol.« Řekněmež tedy: i všemohoucí vůle Bo í.

Folkloru věnuje dosti místa i nový časopis umělecký: »*Dílo*«. Vydává jej Jednota výtvarných umělců. Zvláště v I. čísle poutá studie prof. Kouly o české keramice.

Také »*Český časopis historický*«, vydávaný Jar. Gollem a Jos. Pekařem, časopis »*Mor. musea zemského*«, dále *Časopis vlasteneckého spolku musejního v Olomouci*, jakož i »*Věstník*« za redakce Jana Hellicha a Fr. Hrnčíře, neméně i »*Věstník Matice Opavské*« přinášejí více méně článků z oboru národopisu českého.

Mimo to vychází ročně mnoho národopisných monografií, jak po léta záznam o nich vede v »Českém Lidu« dr. Zíbrt.

Kéž naše lidové a spolkové čítárny ze svých knihoven vymýtí mnohé cizokrajné bejlí a odebírají alespoň některé tyto naše časopisy. Věru, opravdového vlastence bolí, když projde venkovské čítárny a nesetká se nikde ani s jedním zmíněným časopisem!

LITERATURA.

RUSÍNSKÁ.

Mikola Černjavskij: *Zori*. Zbirnik poezij. Kijev 1903. — M. Černjavskij objevil se na literárním poli již před 10 lety. Své práce uveřejnil v »Zoře«, »Lit. Nauk. Vistniku« a ve zvláštní sbírce »Donecki soneti«. V přítomné sbírce jest 164 lyrických básní. Spisovatel je napsal během 15 let. Básně nepodávají nic zvláštního, nevynikají úchvatností, než přece jsou sympatické. Jako lyrik jest básník tiché, zádumčivé povahy; příčinou toho smutku jsou životní poměry, v kterých básník žil. Na jednom místě pěje:

»Ne znav ja radoščiv nikoli,
Ne znav jasnih, bezchmarnich dniv.«

Jest si přáti, aby do duše básníkovy vniklo více světla, více svěžesti a pak bezpochyby se i jeho nadání lépe rozvine.

Bohdan Lepkij: *Osin*. Kolomija. 1903. Str. 97. — Zvláštní to sbírka básní! Básníci opěvují jaro, opěvují léto, ale ještě jsem nečetl žádné básnické sbírky, která by opěvovala jen podzim, podzim se vším jeho blátem, deštěm sychravostí. Zajímavo by bylo zvěděti, proč si náš básník vybral právě tento předmět k svému zpracování. M. Gruševská v »Lit. Nauk. Vistniku« tvrdí, že básník náležitě a velmi trefně vystihl podzimní náladu. Nevím, jaký jest podzim v maloruských krajinách, bezpochyby že bude asi takový jako u nás: po celé dni není viděti slunce, vítr šlehá deštěm do oken, před okny stojí holé stromy a louže bláta, na cestách se lidé v blátě div neutopí... Dodávám ještě, že ve sbírce jsou také jiné oddíly básní, ze kterých však vane též všude podzimní nálada, jako: »Amoroso«, »Z hir«. Přirovnáme-li nejnovější sbírku p. Lepkého k dřívějším jeho básním, pozorujeme značný pokrok a rozvoj jeho nadání.

Nauka i rozvaha. Narodna biblioteka. Černivci. 1903. Vidavnictvo ukrajinskoi molodoži. Čislo 1.—13. — Na začátku roku začal vycházeti v Černovicích nový maloruský list »Prijatel« a svazečky »Nauka i rozvaha« vycházely jako jeho přílohy. »Prijatel« po několika týdnech zanikl, ale »Nauka i rozvaha« vychází dále dvakrát měsíčně. Jsou to brožurky o 2 tisk. arších malého formátu. Program této knihovny uveřejněný v 1. čísle zní: »Ukážeme, jakým způsobem lidé dodnes bojovali za svá práva, ukážeme, který způsob byl dobrý a který špatný, aby Rusíni-Ukrajinci věděli, co činiti. To pochopíme, budeme-li věděti, jak po celém světě lidé bojují za svá práva, jaká mají práva a jaká práva máme již v Rakousku a jaká ještě nám přísluší, aby se nám dařilo dobře. My dále musíme znáti svou historii, to jest vypravování o tom, jak jsme kdysi žili, kdo byl naším nepřítelem a jak jsme s ním bojovali. Mimo to bude biblioteka přinášeti také zajímavé povídky a básně.« Až dosud vyšlo 13 svazečků (roč. předpl. 2 K), které odpovídají programu, některé z nich jsou poučné, jiné zábavné. Některé jdou v »poučování« (!) lidu rusínského tak daleko, že ho vychovávají pro — socialní demokracii.

Zbirne vidane opovidanj Ivana Franka. — Nakladatel A. Chojnickij ve Lvově ohlašuje, že vydá sebrané spisy známého rusínského spisovatele Ivana Franka. Vydání bude obsahovati 10 svazků belletrie a 2 svazky poučného obsahu z oboru literární historie a kritiky. Celá serie bude tedy obsahovati 12 svazků, každý svazek bude o 10 tisk. arších osmerkového formátu a všechny spisy vyjdou do konce r. 1904. Toto nové vydání bude obsahovati mimo otisk starších povídek též mnoho nových, dosud netištěných belletristických prací a to tak, že každý svazek přinese starší práce i zároveň nějaký nový spis. V 1. svazku vyjde »Dobrij zarobok i inši opovidanja«, v 2. »Pantalacha i inši opovidanja«, v 3. »Malij Miron i inši opovidanja«, ve 4. »Z burlivih let«, v 5. »Nad Čeremšem«. — Předplatné na všech 12 sv. (na lepším papíře) jest 24 K, na špatnějším papíře 16 K a posílá se do Lvova nakladateli Ant. Chojnickému ul. Ruska č. 3. *Fr. Štingl.*

ČESKÁ.

Budova katolické církve. Napsal P. Ondřej Hamerle. Přeložil Štěpán Fischer, c. k. rada vrchního soudu. V Brně, nákladem knihtiskárny rajhradských benediktinů. 1903, stran 322. Cena 1 K 54 h. — P. Ondřej Hamerle, bývalý provinciál, nyní představený v klášteře Redemptoristů v Lubnu ve Štýrsku, pozdě, asi teprve ve svém padesátém věku věnoval se spisovatelství a vydal několik dobrých spisů, z nichž hlavně vyniká časovostí »Budova katolické církve«. Spisek tento vyšel původně jako podíl spolku sv. Josefa v Celovci a obírá se venkoncem Lutherem. Kdo nemá času, aby pokojně studovati mohl odborné spisy, jednající o Lutherovi, hlavně šestidílné Eversovo dílo »Luther«, osmidílné Jansenovy »Dějiny německého národa«, Döllingerovu třídílnou »Reformaci«, přečti si tento populárně psaný spisek. Kolik je papírových koulí, jimiž má býti církev katolická ne-li ubita, aspoň kalem pomluv a lží uštvána! Nyní, kdy přátelé hesla »Pryč od Říma« rozdávají miliony letáků komolících naši svatou víru, máme i my katolíci bdíti; k tomu cíli odhodlal se P. Hamerle napsati populárně srozumitelný životopis Lutherův a lze jen děkovati, že čilá brněnská knihtiskárna rajhradských benediktinů vydala spisek tento tak lacino, že může se co nejvíce rozšířiti; jeť to kniha pro lid katolický. Pan spisovatel nikde neútočí, ale brání se jen, odráží útoky, mluví neúprosnou logikou, má zřetel ke všem námitkám, jež se činívají církvi. Skoro v každé hlavě, jichž je asi 35, staví oproti Lutherovi vždy některého světce nebo vůbec nějaké vynikající osobnosti z naší církve a vysvětluje, jaký má býti pravý reformátor. Ukazuje čtenáři Luthera, jak ho líčí nestranný dějepis. Spisovatel dosvědčuje všude velikou znalost dějin jak církevních tak i světských a vůbec obrovskou

sečtělost. Ku konci přidány jsou statě velmi poučné, plné dokladů přesvědčivých, jak prospěla reformace národu německému ve světě, v umění, v blahobytu, v lásce křesťanské, v mravnosti, v ohledu náboženském. Čeho jinde se dopátráme po dlouhém hledání, najdeme zde lehce, bez obtíží. Jak často oslavuje se Luther na újmu církve za apoštola pravdy, velebí ho jako vzor ctnosti, jako dobrodince a osvoboditele; tu jest zajisté na čase, ba nutno jest, ukázati ve světle dějinné pravdy, kým byl Luther, čemu učil a za jaká »požehnání« má mu děkovat německý národ. Překlad pěkně se čte, germanismů není. Doporučujeme jak ku sebevzdělání, tak k přednáškám ve spolcích. *Ign. Zháněl.*

Prof. dr. *Jan Nep. Jindra.* **Pramen života v Nejsvětějším Srdci Pána Ježíše.** Duchovní přednášky. V Hradci Králové. 1903. — Procházel jsem se kdysi v norské metropoli Trendhjemu; jasné slunce severní vylévalo své magické paprsky na zádumčivý ten kraj, kterémuž vévodí šedá lepotvárná kathedrála. Zaměřil jsem kročeje své ku svéráznému chrámu tomuto; jak nádherně stál tu starobylý ten velikán, celován zářivým leskem jasného slunce! Nemohl jsem se dosti nadívati na krásu tu, na lepé ty oblouky, štíhlé fiály, četné věžice, mnohotvárné kružoví, vzdušné galerie. — Po chvíli bral jsem se dále; prošel jsem několik širokých ulic, zelených sadů, tu stojím před vysokou bílou budovou, od jednopatrových domků trondhjemských liší se toliko svou prostranností, nad jednoduchým portálem je prostý nápis: »Katholsk. Kyrka«. Otevřenými dveřmi kráčím do vnitř, jímá mne milý pocit; že jsem vysoko na severu, daleko vzdálen od milé vlasti, cítím se tu jako doma. Vždyť před oltářem hoří milé věčné světlo, z postranních oltářů laskavě vítají mne Maria Panna a svatý Josef s Božským Dítětem, u dveří pak zve kropenka se svěcenou vodou. V nádherném velechrámu zůstal jsem při vší kráse chladným, zde klekám, modlím se, ovívá mne tu dech Božský. Nelze jinak; velechrámu trondhjemskému schází hlavní poklad a nejdrahocennější skvost: Ježíš Kristus ve velebné Svátosti oltářní, v prostém kostelíčku na předměstí však cítí věřící srdce přítomnost Boží.

Tak připadá mi, když probírám knížku dr. Jindry. Co se napíše u nás foliantů; tisknou je ozdobným písmem na velínovém papíře, okrášlí skvostnými illustracemi, vážou do pozlacených desk, které spojí sponkou vykládanou rubíny. Udiveni prohlížíme knihu tu, ale zůstaneme chladni.

Jinak jest, čteme-li knihu: »Pramen života«; hned heslo na první straně uvedené: »Nejsvětějšímu Srdci Ježíše Krista budiž vždy a všude čest, chvála i sláva« zamlouvá se nám. Následujících pět úvah: O cíli našem a cestě k němu; o hříchu; jasno v hlavě, v srdci žár; ne spernas modica; o lásce k Církvi; — béře se postupem u duchovních cvičení obvyklým, ale obsahuje mnoho velmi krásných původních a hlubokých myšlének, které zanechají v každém srdci dojem trvalý.

Jsou knihy, které jednou přečteme a pak odložíme. Ne tak s knihou uvedenou; přečetše ji sáhneme opět a opět po ní, stane se nám přítelem, k němuž se rádi vracíme. Ač promluvy ty předneseny byly při duchovních cvičeních bohosloveckých, předce každý bude z nich čerpati hojně myšlének ku svým rozjímáním a kázáním, nikdo nebude litovati, kdo si zaopatří dobrou knihu tuto.

Rudolf Zháněl.

Drobné literární a jiné důležité zprávy a úvahy.

Prof. Masaryk učí se od P. Konečného. Před několika lety hlásal pan doktor v »Základech konkretní logiky« na str. 170., že náboženství není věděním ani jednáním, nýbrž *citem*, jak prý Kaftan správně učí, tvrdě, že náboženství je vlastně tolik jako zbožnost, majíc příčinu svou v postavení, jež jeden každý z nás zaujímá naproti světu. Proti tomu tvrdil P. Konečný ve své polemice, že náboženství záleží podstatně *v poznání a uznání* poměru čili řádu, který mezi Bohem a člověkem jest; cit že jest při tom věcí vedlejší a podřízenou. Nejbližší a pravou příčinou náboženství v nás že též není naše postavení oproti světu, nýbrž neodmluvitelné vědomí závislosti člověkovy na Bohu a na neúprosné povinnosti vyplývající z toho. Také tvrdil P. Konečný, že náboženství není totéž co zbožnost, jelikož zbožnost jest pojem *širší*, poroučejíc, aby *všecky* naše činy, myšlénky atd. konaly se pro Boha, kdežto v náboženství jen se vlastně vyžaduje, aby k Bohu hledělo, co zpříma náleží *k bohoslužbě*, tedy modlitby, oběti atd. Pan Masaryk odpověděl v zašlém »Athenaen« polemice P. Konečného, že prý se z ní ničemu

nemůže přiučiti, »ač p. Konečný ve všeličem's pravdu má nebo míti mohl«. Při tomto odmítavém »nemohu se přiučiti« zůstalo několik let, až najednou — v řeči Svojanovské — vyskočilo p. doktorovi z úst tiché přiznání, že se přece od P. Konečného o správné definici náboženství přiučil, klada podstatu jeho v poměr, jímž se má člověk k Bohu. Když jsme tenkráte ve Vondruškově »Aléthei« zprávu o tom četli, nechtěli jsme očím věřiti, a řekli jsme si: Vida, vida! P. Konečný přichází »do flóru« a učený dr. Masaryk naposledy ještě veřejně *napíše, že* se od P. Konečného »všeličemus« dobře naučil ve sporu o náboženství. A naděje nás nesklamala! Asi před rokem vydal pan profesor spisek »Humanitní ideály«, v němž na straně 54. proti Kaftanovi a podle P. Konečného píše: »náboženství vzniká z poměru člověka k celému světu, zvláště k bohu.« Tamtéž vykládá pan doktor o učeném rozdílu mezi náboženstvím a mravností, tvrdě, že náboženství má »širší okruh«. Teď už jen ještě schází, aby v příštím některém spisku *důsledně* dle hořejšího pan profesor prohlásil, že náboženství není totéž, co zbožnost, jelikož zbožnost má též »širší okruh« než náboženství!

Nový papežský státní sekretář Msgr. Merry del Val není po chuti vládním kruhům našim, jak čtenářové úředního pražského »Abend-Blattu« mohli se již několikrát přesvědčiti, čtouce, že kandidatura del Valova za papežského nuncia při dvoře vídeňském nebyla milostivě přijata pro známé energické odmítnutí rakouského veta při poslední volbě papežské, což vedle kard. Rampolly nejvíce zazlíváno Msgr. Merry del Valovi. Dne 20. října t. r. přinesl »Prager Abendblatt« s patrnou radostí zprávu, že nunciem vídeňským stane se na místě odvolaného kard. Tallianiho Msgr. Pignatelli de Belmonte, a na to 21. října, přináší zprávu o skutečném jmenování Msgr. Merryho státním sekretářem sv. Stolice, provázeje zprávu tu následujícími slovy: »Oznámení, že Msgr. Merry del Val byl jmenován státním sekretářem papežským, neposuzuje se příznivě ani v kruzích vatikánských ani v diplomacii, jež přátelské má styky s vládou italskou. Povolaní tito činitelé spatřují v Msgr. Merrym rozhodného stoupence směru Rampollova. Připustí-li se, že jako státní sekretář bude nucen držeti se jedině rozkazů papeže, jehož program dosud není znám, jest jistě pozoruhodna hotová událost, že byl vůbec del Val papežem za státního sekretáře jmenován. Ve Vatikáně souhlasí s Msgr. Merrym jen *intrasigenti*, v jich popředí ovšem nejvíce *Rampolla*. Pozorování těchto událostí působí nepříznivě v ty, kdož chtějí *mír*.« — Tedy *korrektura* takměř prvního kroku úředního, jejž učinil nový papež, a nestala se v zednářské Francii ani v protestantském Prusku, nýbrž v zemi a v říši, jež papeži říká »*náš* sv. Otec«! Tento fakt jest také významným a »působí nepříznivě« v kruhy, jimž *svoboda* papežské Stolice jest více než pouhým slovem, a kteří touží po tom, aby naši politikové starali se o rozhárané poměry říšské a ne římské! Kdo ví, co se z toho ze všeho ještě nevyklube, zvláště budou-li z Vídně opravdu v Římě žádati za rozdělení diecésí v Čechách dle národností, jak německé noviny velmi určitě předpovídají, a budou-li se i na dále plésti do politiky Vatikánu, jenž právě jmenováním Msgr. Merryho del Val za státního sekretáře *patrně* ukázal, jaký má program »nepolitický a čistě náboženský papež« Pius X., jak mu naši »politikové« přezdívají, jsouce teď jeho *politikou* nepříjemně *překvapeni!*

Katolický kněz píše v realistické »Nové Době« IX. 10, 760: »Rovněž... každý, kdo napíše několik slov o nějaké nepatrnosti ze života, je už prohlášeným a věhlasným sociologem katolickým.« Opravdu? Tedy i auktor těchto jízlivých řádků jest »věhlasným sociologem«, ale zatím jen v »Naší Době«, jež přijala jeho článek »Z vývoje a výsledků moderní vědy katolické, zvláště theologické«, v němž tolik jest nesamostatného a nesprávného, že auktor ani jediného odstavečku nemůže úplně nazvati *svým*, vyjímaje do očí bijící reformní modernu, která právě tak velice poklonkuje názorům vydavatele »Naší Doby« jako sebevědomě a pohrdavě odsuzuje katolickou vědu a snaživou práci! Zasloužená odměna tohoto »katolického kněze« i v táboře realistů zcela jistě nemine. Kdo zajisté bude míti v úctě člověka, jenž přináleží společnosti, kterou před jejími odpůrci snižuje, bagatelisuje a sám nic lepšího než ona nečiní? I historický časopis český vytknul »katolickému knězi« z »Naší Doby«, že podal práci *nesamostatnou*, docela závislou na německém časopise »Tubinger Quartal-Schrift«, z něhož *přeložil* drobty, takže zůstal za prací p. Žilky, pastora helvitského vyznání, jenž v »N. D.« podal o vědě své církve práci mnohem lepší, samostatnější, a já dodávám: práci dýšící úctou i láskou k protestantské církvi, čehož u »kněze katolického« nelze viděti.

Spolek sv. Vincence. *Evropské Turecko.* (1901.) Správní rada *v Cařihradě* řídí šest konferencí. Konf. »Sv. Benedikta« vydržuje asyl, kde ubytovala darmo deset chudých rodin. Tato těžká starost nenese však očekávaného ovoce, a kon-

ference hledí se zbaviti té nemovitosti. Každá konf. vydala poprvé svoji zprávu. Zdá se, že největší životní sílu chová konf. »Nejsvětějšího Srdce Páně«. Malá konf., zřízená mezi chovanci »kolegia sv. Benedikta«, navštěvuje patnáct rodin. Z její zprávy lze souditi, že mladí bratří věnují se svému úkolu s nadšením a zápalem. — Také zaznamenáváme konf. »Sv. Eufemie« *v Chalcedonu*. Její členové, velmi horliví ve schůzích, navštěvují 35 rodin a to: 6 katolických, 10 arménských, 19 řeckých. — K takovým výsledkům zasluhují naši bratří v Cařihradě blahopřání a povbuzení. *F. T.*

Hlasy ze Siona se zas jednou mimořádně vyznamenaly. Jak předešle ve »Vlasti« sděleno, obíraly se (v č. 37.) uctíváním ostatků a velmi neslušně otírají se při tom o církev pro uctívání præputia Kristova. Předně měly by »Hlasy ze S.« z úcty ku Kristu a k Písmu sv. neuváděti toho, čemu nynější frivolní doba srozuměti nemůže (ustanovení starozákonné o obřízce). Dále nechť si prohlédnou věroučné knihy katolické a přeptají se u lidu katolického, zda církev to uctívání nějak hlásá a rozšiřuje. Konečně nechť vezmou rozum do hrsti a bez frivolnosti uváží, co by na takovém uctívání bylo neoprávněného. (Letos kterýsi husita v novinách hlásal, že přivezl z Kostnice kytičku a že ji má u veliké úctě. Kdož by se tedy divil lidu středověkému, nebo lidu v oné italské vesnici, že v úctě měl domnělý ostatek těla Kristova.) Uctívání ostatků (jako článek víry) jest zajisté odůvodněno Písmem, ústním podáním i rozumem, a proto měly by »Hlasy ze S.« mluviti slušněji. Tolik si tvrditi troufáme, že tomu lidu věřícímu, který bona fide v úctě má i nepravé ostatky, lépe bude na soudě Božím, nežli hyperkritickým pastorům, kterým je Kristus pouhým člověkem. Církev zajisté uctívání falešných ostatků nezaváděla, učinila tak nepoctivost lidská, již zvláště ve středověku nebylo možno zabrániti. I tu lze (o úctě takových ostatků) říci: litera zabíjí, duch ale oživuje; nectím totiž věc neživou, nýbrž toho, na koho mne tak věc pamatuje. Tak mám v úctě nepatrný obraz zemřelé matky, poněvadž mi její dobrotu a lásku připomíná. *L. † o.*

Realisté a věda. V hradecké »Obnově« (23. ř.) poukázáno k tomu, že čtyři realisté habilitovali se jako docenti nové české literatury, ač realisté říkají, že ta nová literatura česká za mnoho právě nestojí; čtyři tedy pro dějiny literatury, ale žádný pro matematiku, fysiku, zeměpis... Ta výčitka (správná) nelíbí se ovšem »Času« (č. 291.) a proto snaží se několika vtipy ji seslabiti. — Nikdo by realistům právě nevyčítal, že nemají posud vědeckého dorostu pro všecky obory, ale neměli by se pořád vychloubat a jinými pohrdat. Dále je zajímavo, že si vybírají právě takové obory, kde nejsou vázáni fakty, nýbrž mohou si předmět dle svých theorií upravovat. Tedy: jen více skromnosti pro sebe a více uznalosti pro jiné. *L. † i.*

St. K. Neumann projevuje několikrát do roka dost neomaleně své nejtajnější přání, že by totiž rád co nejdříve poslednímu věřícímu křesťanu oči zatlačil. V čís. 6. »N. Kultu« táže se důvěrně svých čtenářů: »Vystoupil jsi už z církve?« Tato nedočkavost páně Neumannova je zajímavým dokladem fanatismu nevěry. P. Neumann vymrskává z církve a víru v Boha chce všude vyhladit, ale důkazů nemá, ani jich nepodává, pouze praví: vystup z církve, já Neumann si toho přeju, mne tvoje víra dráždí. Jsou mezi nemocnými lidé, kteří závistivě patří na zdraví jiných a rádi by viděli všecko nemocné. Tedy, p. Neumanne, jen nějaký pořádný důkaz, že Boha není, že cílem člověka tento ubohý život pozemský atd., — pak — vystoupíme. *L. † n.*

Prof. Masaryk rozsíval vítr a začíná už klidit bouři. Osud prof. Masaryka je dost tragický; nelze mu upříti velikých schopností duševních, neobyčejné čilosti a všímavosti, zimničné pracovitosti a obsáhlého vědění, ale umínil si hráti »s ohněm«; chtěl Krista a jeho učení oslabiti, odstraniti a na jeho místo postaviti — člověka. Mluvíval tajemně, neurčitě, neřekl, věří-li v Boha, vykoupení, život posmrtný a pod., a když na něj naléháno, aby promluvil jasněji, — zklamal a zmátl — nevěrce.. Proto atheista St. K. Neumann zuří proti Masarykovi (»Nový Kult« č. 6.) takto: »Masaryk zřídka kdy ví dobře, co věří a co nevěří; Masaryk je příštipkář, náboženský diletant, Masaryk stojí před námi jako zloduch, jehož nebudeme moci nikdy dost nenávidět, Masaryk pomáhá reakční, tmářské, ohlupující moci protestantismu — — —« *L. † n.*

Dr. B. Kalandra uchýlil se se svou protestantskou propagandou do socialnědemokr. »Akademie« (č. 12.). Jeho ideálem je »svobodné náboženství a svobodná církev«, ale podle darwinismu nelze tak rychle se vyvíjet a proto katolíci mají se stát nejprve protestanty a pak — pak už to nějak dopadne... Pan Kalandra »pobožným« socialistům hřímá do duše takto: »z náboženství dlužno vyplenit do-

posledních stop autoritářství, orthodoxii, askesi, augurství, pobožnůstkářství...« Ubozí socialisté, jaké to mají náboženství. — Nejvíc běží Kalandrovi o mládež, a »nesmí být vychovávána katolicky« — (jak ráčíte poroučet, pane Kalandro, jste tak váš souvěrec Vilém bojovný, sic volo, sic jubeo.) Protestantismus je prý schopen vývoje; nuže, ať se vyvíjí a katolíků neobtěžuje. Sám St. K. Neumann nazývá kalandrovskou propagandu »pokryteckým žvastem«. *L. † x.*

Stavitel šibeniček (Machar) stal se poslední dobou naprosto nepříčetným zuřivcem; nejhrubší potupy chrlí pode jménem »Mithridates« v »Čase« proti katolickým kněžím. Dnes je ovšem Machar člověkem zcela bezvýznamným právě pro svůj slepý a nespravedlivý fanatismus a zbytečno ho přesvědčovat, chlácholit nebo vyvracet, ale musíme svým čtenářům sděliti, že řádění Macharovo hnusí se i slušnějším protestantům. Karel Rohan v řadě článků »Moderní stoupenci Husovi« (v Rozhledech) odsuzuje bezohledně janičárství Macharavo a odvrací se s ošklivostí od pastorů (p. Rohan je protestant), že takového člověka jako je Machar mají za spojence, jen aby cíle svého: potření katolické církve dosáhli. *L. † t.*

O. Frant. Vaněk zas ve »Květech« (č. 10.) kriticky rozbírá a vykládá »Pověsti o proroctvích biblických«. Pan Vaněk dostal za své »kritické rozbory a výklady« už několikrát »za vyučenou« (hlavně od zesnulého profesora Kyzlinka ve »Vlasti« a v »Hlídce«), ale nepolepšil se. Co už dávno němečtí a angličtí racionalisté světu hlásali a co už dávno a důkladně bylo vyvráceno, pan Vaněk do češtiny »přesazuje«, ač to nikdo nebere vážně. »Květy« lépe by si posloužily, kdyby takové pseudovědecké fantasie odmítly, a pan Vaněk měl by se na poli biblické kritiky poradit s vaňkem a věnovat se něčemu praktickému; svými pletenicemi přidělává pořádným vědeckým pracovníkům jen mrzuté práce. *L. † kv.*

Paběrky z novin a veřejného života.

Socha Vykupitelova na hoře Guadagnolo. Na hoře Guadagnolo v Italii postavili velikou sochu Vykupitelovu, $23^1/_2$ m. vysokou s podstavcem 17 m. širokým, ve kterém je kaple 5 m. vysoká. Vydání činilo 60.000 lir. Pomník ten požehnal kardinal Vannutelli. Je to již 11 pomník postavený na nejvyšších horách Italie.

Sv. Otec Pius X. Při manevrech v okolí Benátek četní důstojníci a vojáci navštívili Riese, rodiště sv. Otce. Ano, general Sartivano sám je k tomu vyzval. Mnozí důstojníci nejen že se do vyloženého alba podepsali, ale konali i řeči na počest Pia X. — Sv. Otec přijal v soukromé audienci německého dějepisce a autora známého díla »Dějiny papežů« Pastora, který doručil sv. Otci čtvrtý díl svého díla. Pastor během rozmluvy poznamenal také, že on i ostatní dějepisci doufají, že zesnulým papežem zavedená značná ulehčení používání vatikánského archivu budou i na dále ponechána, na což Pius X. odvětil: »Mou vůli jest, aby ohledně užívání vatikánského archivu zůstalo vše tak, jak to zesnulý papež nařídil. Otevření vatikánského archivu byl bez odporu jeden z největších činů Lva XIII., nechť tedy zůstane i na dále, jak můj zesnulý předchůdce nařídil, neboť to poslouží církvi jen k slávě a požehnání. Non é da temere la veritá. Poukázal jste ve svém velikém díle právem i na lidské slabosti papežů; to nemůže býti na škodu. Slabosti jsou jako mračna kolem slunce, které potom tím vznešeněji zazáří«. Dále podotknul sv. Otec, že dílo Pastorovo četl v italském překladu, vydávaném v Tridentu, a udělil na konec autoru své zvláštní požehnání k pokračování a dokončení — jak se sv. Otec vyjádřil — obrovského toho díla. Audience trvala 20 minut. — V Muraně u Benátek odhalena byla pamětní deska na počest Pia X., jelikož byl mezi prvními, kteří dali podnět a podepsali provolání ku stavění dělnických domů v Muraně v Benátsku. Za důležité znamení, že sv. Otec se sbližuje s vládou italskou, považují vlašské listy také tu okolnost, že komoří sv. Otce ve Vatikáně dovolil, aby jistý Rovero, skladatel hymny ku poctě sv. Otce od jistého ústavu provozované, směl býti při tom přítomen z řády italskými a s medailí raženou na památku bojů za neodvislost Italie (i od sv. Stolice). — Sv. Otec zaslal pro srbské křesťany v Makedonii 5000 fr., císař František Josef I. 10.000 K. — Nedávno v Neapoli zemřelý kněz odkázal sv. Otci 300.000 lir. Ale příbuzní jeho protestovali proti platnosti poslední vůle a tu Pius X. jim vzkázal po kardinálovi Priscovi, arcibiskupu neapolském, že se dědictví dobrovolně zříká.

Pomník Lvu XIII. V Carpinetu, rodišti Lva XIII., sestoupil se pod předsednictvím měšťanosty výbor k postavení pomniku Lvu XIII. na Semprevise, vrcholu hor lepinských, takže by ho bylo vidět široko daleko.

Jak v Brasilii uctili památku Lva XIII. Ačkoliv je v Brasilii oddělen stát od církve, katolíci, kterých je většina, nejsou bez vlivu na veřejný život. Toho důkazem jest oslava Lva XIII. Po smrti toho papeže řečnil v senatě Olympio de Campos o zásluhách jeho a navrhl, aby se do protokolu zapsala soustrast nad jeho úmrtím. Druhý řečník, Ruy Barbora, dodal, aby na znamení smutku shromáždění bylo uzavřeno. Ku znamení smutku připojili se i sněm, ministerstvo a předseda spojených států, takže celá Brasilie zahalila se ve smutek, jaký nebyl ani v katolických državách evropských.

Úmrtí. Fr. Rozkošný, misijní kaplan při rak. vyslanectví v Cetyni na Černé Hoře, 29. října umřel. Plicní choroba sklátila nadaného a horlivého kněze v předčasný hrob. Fr. Rozkošný byl narozen ve Vlkoši 1866, na kněze byl vysvěcen 1889. Býval kaplanem v Plesné ve Slezsku a v Břestě, načež přijal místo misijního kaplana na Černé hoře. Byl pilným a obratným přispěvatelem do katolických časopisů. Psal pěkné črty a cestopisy i kulturní obrázky ze slovanského jihu. Zasílal zajímavé dopisy z Černé Hory do »Našich Listů« a v XIX. ročníku »Vlasti« uveřejnil práci: »Z mého pobytu na Černé Hoře«. Pro letošní ročník slíbil práci: »O vývoji písemnictví na Černé Hoře«. Zesnulý byl zakládajícím členem družstva Vlasť a naše závody všemožně podporoval. Byli jsme na to hrdi, že máme na Černé Hoře přítele a nyní jsme ho ztratili. Ztratili jsme znatele dálného východu, Dr. Fr. Kyzlinka, a nyní neméně vzácného přítele Fr. Rozkošného. Zesnulý byl vyznamenán srbským řádem Danilovým a teprve nedávno rytířským křížem řádu Františka Josefa. Requiescat in pace! — Dne 9. listopadu obdrželi jsme od voj. kaplana v Kotoru, dp. V. Cimbulky, tuto doplňující zprávu: V Pánu zesnulý dp. Fr. Rozkošný převezen byl dle přání svého do Rakouska, do Kotoru, a zde byl 30. října za účasti státních a vojenských úřadů na hřbitově ve Skaljari pochován. Zesnulý, pokračuje zpravodaj, trpěl plícním neduhem a na konci života byl jen asi 4 dny upoután na lůžko. Svatými svátostmi zaopatřil jej P. Alfons Peruić, quardian z Kotoru, který byl k němu na rychlo povolán. — Dp. V. Cimbulkovi děkujeme za tyto vzácné zprávy.

Šedesáté narozeniny Th. dra Karla Řeháka. Dne 5. listopadu slavil dr. Karel Lev Řehák, rytíř Božího hrobu, zasloužilý spisovatel a farář u svatého Ducha v Praze, své šedesátileté narozeniny. Týž narodil se dne 5. listopadu roku 1843 v Sovenicích u Turnova, kde jeho otec býval řídícím učitelem. Po skončených studiích gymnasijních vstoupil do litoměřického semináře, avšak touha po vyšším vzdělání pudila jej do Prahy, kde na theologické fakultě studia svá ukončil a na kněze byl posvěcen dne 25. července 1868. Záhy po svém posvěcení počal se připravovati na rigorosa a byl i na doktora bohosloví povýšen. V duchovní správě vynikal vždy horlivostí neobyčejnou. Kaplanoval několik let v německých krajích i v Praze, načež se stal psalteristou na Král. Vyšehradě. V té době povzbuzován zvěčnělým proboštem Václavem Štulcem, začal psáti do »Čecha«, jehož zodpovědným redaktorem se i stal, a to v čase nejpovážlivějším, kdy mu trpěti bylo za všecku práci i příkoří. O něco později byl dosazen na faráře v Podolí u Prahy a že kostel byl maličký a téměř na spadnutí, dal se netoliko do opravy, ale i přístavby svatyně, nelituje ani námahy ani velikých hmotných obětí. Poslední léta působí jako farář u sv. Ducha v Praze, kde duchovní správa jest zajisté v celém městě nejobtížnější a nejnamáhavější, ježto po většině sídlí tu chudina. Ve farnosti své, kde dr. Karel Lev Řehák zastává úřad chudinského ředitele, jest oblíben pro svou vzornou péči o čest a slávu domu Božího, o niž horlivě se stará, maje vždy ruku otevřenou pro všecky dobré a katolické podniky, ač příjmy jeho byly vždy a zůstávají po dnes skromné. — Zvláštní zmínky zasluhuje literární činnost dra K. L. Řeháka. Více než 35 samostatných spisů vydal do dnešního dne a některé z těchto tvoří nejen objemné svazky, ale vynikají svou literární cenou trvale. Uvádíme jen jeho »Mannu roku církevního« (1902), »Katolickou mravovědu« (1893), »Památky chrámu u sv. Ducha«, »Myrtový věnec«, »Máj Panny Marie Lúrdské« a jiné duchovní spisy, k nimž čestně se řadí různá apologetická díla (Kde je reformace?), brožury, modlitební knihy a spisy časové. I překladův jeho jest celá řada. Ze sv. Alfonsa přeložil i několik svazků, z Kochema »Výklad mše svaté« a »Prostomilou knížku«, z P. Stixe »Úvahy na každý den v roce« a j. Jeho »Kniha útěchy«, »Kam jdeš?«, »S Bohem či bez Boha«, »Miláček Páně« a j., rozšířeny jsou v tisíci exemplárech. Hledíc k družstvu Vlasť, jest dp. farář Dr. Karel Lev Řehák štědrým jeho podporovatelem. Jako člen družstva

složil 100 K, jako člen fondu Kat. spisovatelů 200 K. Historickému kroužku věnoval 100 K, a když jsme si zakoupili dům, odevzdal nám na jeho uplacení nových 100 K. Jako Vincencian rozšiřuje dp. farář Dr. K. Lev Řehák hlavně katolický tisk a rozšířil ho již tolik, že se mu v té věci v Praze nikdo nevyrovná. Zásluhy jeho o katolický život jsou vůbec veliké a neocenitelné, i přejeme mu na další pouti života všeho zdaru a Božího požehnání.

K šedesátým narozeninám vdp. P. Antonína Rejska, Tov. Jež. Dne 5. listopadu připadly šedesáté narozeniny kněze velezasloužilého jak v království našem, tak na sesterské Moravě známého P. Antonína Rejzka, T. J., superiora u P. Marie v Hradci Králové. Katolický lid pražský s vděčností nevšední dosud vzpomíná na jeho patnáctiletou působnost jako kazatele u sv. Ignacia, na tu jeho bodrou, vždy přívětivou povahu a apoštolskou horlivost. V přerůzných končinách naší vlasti zanechává po sobě památku vděčnou a velice čestnou. Jeho působnost na posvátném Velehradě všeobecně jest známa a s jakou péčí nyní při opravě Marianské svatyně v Králové Hradci si počíná, s jakými obtížemi neúnavně zápasí, toho svědky jsou přemnozí ctitelé jeho. Podivuhodna jest však okolnost ta, že kněz tento při všech těch přečetných námahách apoštolských ještě měl času, aby se i perem proslavil jako hagiograf český cennými spisy svými. Jeho životopisy sv. Josafata, blah. Edmunda Kampiana a blah. Anežky České — vyšlé nákladem Cyrillo-Methodějským, budou vždy zaujímati vynikající místo v posvátné literatuře české; o jiných menších spisech jeho neméně cenných na tomto místě nelze ani obšírněji psáti. Kéž by jeho výklady na náš Marianský hymnus: »Tisíckrát pozdravujeme Tebe . . .« byly vyšly tiskem! — Svatyně velehradská, na jejíž obnově jako bývalý farář velehradský měl P. Rejzek lví podíl, obnovený chrám P. Marie v Hradci, veškeré jeho práce slovem i perem podjaté: ad majorem Dei gloriam — nechť vzbudí muži tak zasloužilému nejen uznání lidské, ale jednou odměnu nehynoucí!

Král Edvard spisovatelem. Král Edvard chce o svých cestách do Portugal, Italie, Francie a na Maltu vydati knihu, která bude hojně ozdobena illustracemi dle momentních fotografií a dle obrazů dvorního malíře Demartina. Text napsal většinou průvodce králův vyslanec Hardinge, král ho opravuje a rediguje. Malý počet výtisků přijde prý i do knihkupectví.

Čestný doktor právnické fakulty české university. Císař dovolil profesorskému sboru právnické fakulty české university, aby jmenoval řádného profesora rakouských dějin v. v., vládního radu. V. V. Tomka, čestným doktorem práv české právnické fakulty.

Jeptišky na universitě. Na filosofické fakultě v Innomostí jsou zapsány čtyři sestry z kláštera sv. Voršily a navštěvují pilně přednášky. Je to známá spisovatelka sestra Vincencie Neuseeová, nyní představená, sestra Boromäa Kathreinová, Rosa Merlerová a Dupenová-Chantalová. Dcera dvorního rady Pastora, která je kandidátkou v témže klášteře, navštěvuje přednášky dějepisné. Řím udělil sestrám dispens od klausury, aby mohly navštěvovati přednášky a výchovu v klášteře v duchu moderním a vědeckém vésti.

Echo z Afriky. Katolický měsíčník na podporu africké misijní činnosti vydávaný družinou sv. Petra Klavera. Číslo 10. a 11., roč. IV. Red. Jar. Hrabačka. Cena 1 K, poštou 1 K 20 h. — Mimo články poučné, zde na př. o družině sv. Petra Klavera a zprávy ze života sv. Petra Klavera, zajímají nás nejvíce dopisy z apoštolských vikariátů v Africe. Mniši i jeptišky zasílají vrchní ředitelce pí. hr. Ledóchowské dopisy o své činnosti, zasílají zprávy potěšující i smutné a vztahují k ní prosebné ruce o pomoc. Pomozte, zašlete peníze pro naše účely, děkujeme za dary zaslané atd., tak to zní ze všech misií Afriky a hraběnka pomahá, jak může, vykonávajíc veliké dílo kulturní a charitativní. Neméně zajímavy jsou zprávy o činnosti samé pí. vrchní ředitelky, která píše o své činnosti ve prospěch misií, hlavně .o svých agitačních cestách po různých městech Evropy — Čtenáři, vezmi Echo do ruky a potěšíš se.

Křesťanský dělník. Orgán katolických jinochů a mužů. Měsíčník pro rodinu a řemeslo křesť. lidu. Red. Fr. Waldmann v Praze, čp. 1538-II. Roční cena 1 K 70 h. — Máme před sebou roč. II., č. 4. Příspěvky lit. zde uveřejnili p. t. pp.: Jos. Mlynář, Jos. Král, Fr. Waldmann, Fr. Černohorský, Vl. Hálek a Jos. Veverka. Dva z nich jsou dělníci, ostatní kněží Články obsahují z většiny pokračování z budoucího čísla a proto si ponecháme jejich rozbor, až budou ukončeny. Těší nás, že různí dárci na »Kř. Dělníka« pamatují a tak existenci jeho umožňují. Chudý, přičinlivý red. ze stavu řemeslnického vydává přesně katolický

časopis, věnovaný hlavně dorostu učenickému — oběť jeho budiž oceněna a odměněna. Pamatujme všickni na vážnost doby, v níž žijeme a dle toho jednejme!

Konference sv. Vincence v naší farnosti sv. Štěpánské vydala letos novou výroční zprávu. Konference podporovala týdně pravidelně 62 chudých poukázkami na potraviny a peněžitými obnosy. Členové konference navštěvovali chudé svěřence své, nové ubožáky vyhledávali a o jejich hmotné zaopatření se starali. Též mravně na ně působili, aby vedli křesťanský život a modlili se za své dobrodince. O Štědrém večeru vystrojila konference 143 chudým vánoční obdarování. Sbírka ve chrámu Páně u sv. Ignáce vynesla 383 K, z pokladny sv. Antonína Paduanského, umístěné ve farním chrámu Páně u sv. Štěpána, vybráno bylo 574 K, sbírka domovní vydala 293 K. Konference měla příjmů 3273 K, vydání 2009 K. Přejeme konferenci u sv. Štěpána hojně zdaru a Božího požehnání.

Spolek pro zakládání knihoven ve Slezsku. Spolek pro zakládání knihoven ve Slezsku konal 8. října dvanáctou výroční valnou hromadu. Valnou hromadu zahájil a řídil předseda dp. A. Suchánek, kaplan z Komárova, který uvítav přítomných, přečetl omluvný list zakladatele spolku dp. Jana Vyhlídala, faráře z Lobodic, a vyřídil jeho pozdrav valné hromadě, načež pojednal v delší případné řeči o účelu a činnosti spolku, doporučuje jej učinné podpoře členů i přátel pravého vzdělání lidu. Potom podávány výroční zprávy jednatelská a pokladní. Spolek v posledním správním roce vyvinul tuto činnost: Založil knihovnu školní v Mokrých Lazcích o 50 knihách, farní knihovnu ve Větříkovicích (40 knih), farní knihovnu na Ostravici (50 knih), daroval Rolnicko-vzdělávacímu spolku v Prostředních Bludovicích 50 knih, české družině marianské 25 knih a Rolnicko-čtenářskému spolku v Lazích 20 knih. Dále rozmnožil Židkovu knihovnu na Borové o 85 knih, farní knihovnu v Jaktaři o 70 knih, farní knihovnu v Plesné o 30 knih a farní knihovnu v Bílovci o 15 knih. Spolek rozdal mezi lid mnoho kalendářů a různých brožur. Pro chudé spolky a obce předplácel spolek 20 výtisků časopisů. Ze členů spolek želí odchodem dvou velice zasloužilých členů výboru z Opavy: p. profesora Frant. Überhubra, který odešel do Českých Budějovic, a dlouholetého jednatele a pokladníka dp. profesora dra Ant. Kubíčka, jenž přeložen do Kroměříže. V posledním spolek ztrácí pilného a svědomitého pracovníka, který po léta byl duší spolku a obtížné funkce zastával vzorně. Valná hromada oběma pánům vyslovuje uznání a díky. Dle zprávy pokladní jeví se peněžní stav spolku takto: Příjmů bylo za poslední rok 889 K 42 h, vydání 704 K 95 h, hotovost pokladní koncem správního roku 184 K 47 h. Při volbě zvoleni do výboru pp.: Josef Fürst, ředitel českého gymnasia v Opavě, P. Václav Frydrych, kooperator ve Stěbořicích, P. Flor. Lužný, farář v Kateřinkách, P. Antonín Suchánek, kaplan v Komárově, a P. Roger Zatloukal, kněz řádu OO. Minoritů v Opavě. Za revisory účtů zvoleni dpp. Ant. Pospíšil, kooperator v Jaktaři, a Josef Moravec, kooperator v Kateřinkách. Hned po valné hromadě nový výbor měl ustavující schůzi, ve které funkce rozděleny takto: Zvoleni byli: Za předsedu dp. Florián Lužný, farář v Kateřinkách, za jeho náměstka p. ředitel Josef Fürst v Opavě, za jednatele a pokladníka dp. Václav Frydrych.

Katolické spolky měly v Miláně velkolepé shromáždění; bylo tam 142 spolků s 6000 členy. Shromáždění navštívil i kardinál Ferrari, arcibiskup milánský.

Katolický list. Ve Švýcarsku v Einsiedelnu vydává po léta již Benziger, knihkupec, obrázkový německý měsíčník »Alte und neue Welt« t. j. starý a nový svět. Má třicet tisíc odběratelů.

Nestrannost a všestrannost Ottova Slovníku naučného. Sešit 478 až 479 tohoto veledíla přináší jako přílohu barvotiskem čistě provedenou »nejdůležitější řády světské«, mezi nimiž perské, siamské, japanské atd., ale o papežských ani muk. Což není papež mezinárodním právem uznaný suverén? A kdo dal řádům vznik, ne-li papežství? A nejsou-li tu řády papežské častěji udělovány i laikům, nežli řád slunce a bílého slona? Ale vždyť je to katolické — pryč s tím, o tom nesmí nikdo zvědět. Kdyby se o tom nezmínil nějaký socialistický časopejsek, budiž! Ale takové arcidílo pro poučení všech (i toho nepatrného zlomku 95% katolíků v zemích koruny Svatováclavské) mělo by si vésti jinak.

V ústavě »Vincentinum« dosáhl právě počet ošetřovanců 50. Tento slušný počet chudých opuštěných, chorobných a zmrzačených vydržuje ve vlastním ústavě účinná láska křesťanská spojenými silami ve spolku sv. Vincence prostřednictvím zvláštního kuratoria a za pomoci řádu Milosrdných sester sv. Karla Boromejského. — Lidumilům naskytá se tu příležitost, aby na prahu zimy milodary své věnovali účelu tak krásnému, spolku a ústavu, který zajisté jest pravou perlou mezi všemi podniky charitativními. Že milodary nedostanou se do ruky

nehodné — může každý býti z předu ubezpečen. Kuratorium, v němž zasedají mužové spolehliví a pro ústav láskou zanícení, nesleduje žádných ohledů světských, ale jediné blaha těch ubožáků, kteří by jinak hladem a nemocí hynuli i bez přístřeší! Každý dárek — ať peněžitý neb v přírodninách — vděčně přijímá se buď v ústavě samém (v Tejnce u Prahy, villa Pettinka), aneb p. L. Zelenka, ústř. pokladník Karla Erv. hrab. Nostice v Praze-II., Mikulandská ulice č. 7. — Za dobrodince konají se v kapli denně modlitby.

Hromadný přestup ku katolictví. V Londýně zařídil farář anglikánský u sv. Michala kostel svůj po katolicku, vyzdobiv jej hojně obrazy, sochami. Biskup jeho mu to zakázal, což mělo za následek, že přestoupili ku katolicismu farář, jeho dva kaplani a osmdesát farníků.

»Kulturní« bestialismus. V Německu platí pověstný »kulturní« stát pruský zvláštní premii za pronásledování a poněmčování Poláků německým úředníkům obecním, zřízencům železničním a — učitelům. Avšak všickni tito »kulturträgři« nejsou spokojeni s dosavadní odměnou za barbarství a žádají zvýšení přídavku za svou bestiální »práci«. Němečtí učitelé měli nedávno sjezd v Gdansku, kdež protestovali proti dosavadnímu přídavku za poněmčování 120—200 marek a žádali nejméně 300 marek. Učitel Thielert dokazoval, že škola je jediným pionýrem němectví v polských krajích. Prohlásil také heslo: »Ven s kněžími ze škol, poněvadž podporují polštinu, vyučujíce náboženství jazykem mateřským!« Jen německé listy katolické protestují proti takovému znásilňování Poláků. Pověstná »nadkultura« ukazuje se tu v celé nahotě. Pravdu měl starý Griliparzer, že »od přepjatého nacionalismu k bestialismu je jen krok«.

Die Zentral-Auskunftstelle der kath. Presse. Pod tímto označením řídí dr. Kaufmann v. Weismes okres. cášského (Aachen) velmi dobré zařízení k vyvrácení lží, které především listy socialně-demokratické a pak vůbec protestantské a radikální s perfidností přímo nevystižitelnou o katolickém kněžstvu, řeholích atd. rozšiřují. Podnik tento je teprve od r. 1900, ale již za dobu tak krátkou posloužil velice k odhalení těch lhářů — na příklad v Praze »Práva Lidu«. Podniku dostalo se pochvalného uznání na sněmě německých katolíků. Roku 1902 byly 152 případy vyšetřovány, při nichž se ukázalo, že 114 udání listů církvi nepřátelských bylo naprosto buď vylháno, anebo ve hlavní věci nepravdivo, 15 případů nemohlo býti vyšetřeno, protože lháři štítili se mista a jména uváděti, a toliko v 13 případech vyšetření dosvědčilo v podstatě pravdu udání. Tedy pouze 8—9 ze sta případů rozšiřovaných osvědčuje se pravdivými. Ačkoliv podařilo se původce těch skandálních historek odhaliti a některé z nich na pranýř postaviti, neubývá nicméně těch lhářů. R. 1903 až do 1. října bylo opět nových 128 případů vyšetřeno. Z těchto ukázalo se pouze 11 v podstatě pravdivými. Podnik tento má již svou filiálku ve Francii a v Belgii, kdež katoličtí mužové spolupůsobení přislíbili.

Konkurs padlé Hospodářské záložny v Praze se končí. Trval 10 let. Věřitelé dostali letos na jaře 11% a nyní na podzim něco přes 5%, tedy celkem přes 16% z uložené hodnoty a ztrát desítiletých úroků z kapitálu. Tato záložna byla proti sv. Václavské velice nepatrná, ručení bylo pateronásobné, téměř všickni členové repartiční podíly zapravili a přece dostali věřitelé jen 16%. Dle toho soudě, trval by konkurs sv. Václ. záložny asi 15—20 let; věřitelé, kteří dostali z ní 50%, mohou se pokládati za šťastné, a kteří dostali 25%, jsou na tom lépe než při konkursu. Při konkursu by snad ani tolik nedostali a mimo to by tratili 15—20letý úrok ze svého kapitálu. Družstvo Vlasť dostalo z padlé Hospodářské záložny celý kapitál 26.000 K a platilo pouze 1000 K palmare právnímu zástupci, kteréžto palmare však zakladatel družstva darem svým nahradil, takže družstvo Vlasť neztratilo v padlé Hospodářské záložně ani haléře.

Dary pro krupobitím postižené, které jsme v obnosu 23 korun obdrželi, zaslali jsme farnímu úřadu v Jistebnici, aby je nejchudším rozdal.

Výbor Tiskové ligy konal dne 23. října t. r. sedmou schůzi za předsednictví dp. Tomáše Škrdle. — Jednatel četl protokol předešlé schůze, jenž byl schválen. — Dp. Fr. Hochovi, kons. radovi a faráři v Jaroměřicích na Moravě, zašle Liga k jeho 70tým narozeninám blahopřání. — Zakládajícím členem Tiskové ligy stal se Jeho Excellence ndp. dr. Martin Říha, biskup v Čes. Budějovicích. Nejdůstojnější Pán složil jako člen hotově 100 K a připojil k tomu dalších 200 K na zvláštní účely Ligy. Krásný, povzbuzující dopis Jeho Excellence učinil na výbor hluboký dojem. Mimo to složil jako nový zakl. člen 100 K J. M. gen.-velmistr ryt. řádu křižovníků v Praze Fr. Marat. — První časopis Ligy: »Husitství ve světle pravdy« byl rozeslán před prázdninami, druhý: »Obrana víry« až po prázdninách.

Mnozí zapomínají na první časopis a zasílají předplatné pouze na druhý. Na to upozorňujeme, prosíce, aby tyto chyby byly napraveny. — Mimo své dva časopisy vydá výbor zvláštní brožuru z péra dp. P. Fil. Konečného: »Jest nad námi Bůh.« — Liga sprostředkovala jistý počet petic obcí na úpravu kongruy duchovenstva a podala je příslušným poslancům. — Tisková liga naše obdržela pozvání k I. rakouskému sjezdu delegátů tiskových lig z Cislajtanie, který byl konán ve Vídni 5. listopadu 1903 v sále spolku katolických tovaryšů ve Vídni VI. okresu. Program tohoto sjezdu tiskových lig obíral se následujícími předměty:

1. Organisací četby všech nepřátelských časopisů, k čemuž má každý zástupce ligy přinésti seznam těchto časopisů z diecésí, jež do oblasti ligy náležejí. Zásadou bude, že každý spolek bude čísti časopisy své diecése a zasílati bude je nejen napadeným své diecése, ale i též do druhých diecésí rakouských. Budou-li se týkati ciziny, zašlou se na redaktora Karla Kaufmanna v Cáchách. Pokud se týkati budou Rakousko-Uherska, zašlou se na dra Ed. Krause, c. k. profesora náboženství ve Vídni IX., sekretáře apolog. bureau, a pokud se týče ciziny, na redaktora Arnošta Kley-e v Berlíně.
2. Vydá se instrukce pro zpracování oprav dle § 19. tisk. zákona.
3. Návrh na podporu centrálních apolog. časopisů světových »Mittheilungen für die kath. Presse Deutschlands« od dra Kaufmanna a »Magazin für volksthümliche Apologetik« od R. Kleye.
4. Společná podpora »apologetického bureau« ve Vídni.
5. Společná akce ve příčině petic a memorand lig.
6. Utvoření »obranné organisace cti kněží« Rakousko-Uherska.
7. Založení jednacích protokolů.
8. Zřízení spolkových advokátů lig.
9. Založení rakouské filiálky »Mittheilungen« dra Kaufmanna.

Naše Liga byla na sjezdu vídeňském zastoupena vlastním delegátem, jednatelem dp. farářem Vl. Hálkem.

Proti rozdělení diecésí přijala Liga tuto resoluci:

Tisková liga má na zřeteli smutné poměry uherskych Slováků, k nimž nacionalní pomaďařený biskup, ač slovensky umí, při gen. visitaci slova v mateřské řeči slovenské nepromluví, kdež biskup na slovenských farách výhradně maďarsky hovoří, kdež biskup podřízené přímo nabádá, aby Slováky maďarisovali. -- Tisková liga majíc tyto hrozné, nekřesťanské poměry na zřeteli, hrozí se toho, žeby něco podobného i u nás povstati mohlo, kdyby německé diecése utvořeny byly, i pozvedá svého hlasu proti dělení českých diecésí, prosíc ndpp. biskupy, aby k těmto pokusům nikdy svolení svého nedali.

Z tiskové ligy. Přispěli: Tom Škrdle, red. Vlasti 50 K; Fr. Kašťák, far. v Sobčicích 10 K; Dr. Al. Jirák, probošt v Jindř. Hradci 5 K; od napadeného kněze z Moravy 4 K; M. Procházka, em. gymn. katecheta v Č. Budějovicích 3 K; Jan Odstrčil, farář v Drnovicích 2 K; duch. vikariatu Libockého 19 K (46 K) a Lukavického 11·05 K. Další příspěvky přijímá: Tomáš Škrdle, pokladník Tiskové ligy v Praze čp. 570-II.

»Sv. Vojtěch«, kalendář družstva Vlasť na rok 1904 vyšel. — Prodává se velký za 1 K, malý za 60 h — Tucet kalendářů většího objemu stojí 8 K, menšího 4 K 80 h. Při hotovém placení dáváme za každý tucet jeden kalendář nádavkem. Poštovné při větších objednávkách a při snížené ceně platí objednavatel: tomu však, kdo platí plné ceny, t. j. 1 K neb 60 h, hradíme poštovné my sami. — Objednávky přijímá a vyřizuje: administrace družstva Vlasť, Praha, čp. 570-II. — Prosíme uctivě členy a příznivce družstva, aby pro náš kalendář rozvinuli potřebnou agitaci, ctěným spolkům a pánům knihkupcům a knihařům a jednotlivým osobám k odebírání jej doporučujíce.

Dobrá matka — dobrý otec. — Vych. letáků Jednoty katol. učitelstva čís. 2. Cena 2 h. Objednávky vyřizuje administrace družstva Vlasť v Praze, čp. 570-II. — Spisovatel předvádí svoji dobrou matku; za děti se modlila, dobře je vychovávala. — Křesťanské matky, čiňte podobně. — A ve druhé řadě vzpomíná svého dobrého otce, milovníka čtení. Neříkal, čeho špatného se má syn varovati a syn se toho varoval přece, nevida toho při svém otci. — Leták je dobrý, ba výtečný. Čtenáři, kup si jej a rozšiřuj.

Vlasteneckých homilií Dra. Rud. Horského, které vydává družstvo Vlasť, vyšel právě první sešit na začátku měs. listopadu t. r. Začínají adventem. Pokud jsme mohli do nich nahlédnouti, možno jich užíti v hlavních městech i na vesnicích, i na gymnasiích a realkách, zkrátka všude. Příklady jsou čerpány výhradně z dějin českých. První sešit stojí 1 K 20 h., bude se prodávati jen za hotové a předplatné přijímá: administrace družstva Vlasť v Praze, čp. 570-II.

Různé. Při katolické universitě ve Frýburku ve Švýcarsku chyběla dosud fakulta lékařká. — Mezi katolickými středními školami ve Švýcarsku vyniká kolej v Mariahilf ve Schwyzu, kterou založil kapucín P. Theodor a jež stojí pod ochranou švýcarských biskupů. — Do židovské nemocnice v Diessenhofenu volány byly jeptišky za ošetřovatelky. — Turecký sultán spotřebuje ročně pro svůj dvůr 114,000.000 korun. — *Jules Verne.* Tento i u nás oblíbený spisovatel francouzský je nyní 75 let stár a skoro úplně oslepl. Pracuje o svém stém románu, který brzy vyjde. — *Abbé Lorenzo Perosi* pracuje o novém oratoriu »Poslední soud«, které má provedeno býti ku přání papeže Pia X. u příležitostné slavnosti v sixtinské kapli. — Pečírkův Národní kalendář vychází v 60.000 výtiscích a letos bylo ho prodáno jen do Ameriky 10.000 ex. My jsme letos ponejprv odeslali do Ameriky větší zásobu, a to 300 ex. — Královna italská věnovala 6000 franků k dokonání stavby katolického chrámu Páně v Cetyni na Černé Hoře. Služby Boží budou prý tam konati italští kněží.

Spolkové zprávy.

Socialní odbor družstva »Vlast« konal od poslední valné hromady dne 23. října t. r. druhou schůzi za předsednictví místopředsedy p. Václava Žižky. — Jednatel p. Tomáš Jiroušek četl protokol předešlé schůze, jenž byl probrán a schválen. — Přednášeli: pan Tomáš Jiroušek: na Velehradě, v Jednotě katol. tovaryšů v Praze, v Radnicích a v Brandýse n. L.; pan Jan Křtitel Maštalíř: v Radnicích a ve Spáleném Poříčí; dp. Vlastimil Hálek: na Horách Stříbrných. — V Národní radě zastupují socialní odbor pp.: Tom. Jiroušek a Dr. Rud. Horský. — Referovali: red. p. Tom. Jiroušek o nové brožuře Lukaščíkově, v níž řeže socialní demokraty v Mor. Ostravě; dp. Tom. Škrdle o poměrech sazečů a strojmistrů v knihtiskárnách oproti jejich prácedárci. — Pan Jan Kř. Maštalíř referoval o 9. čísle »Lidových rozprav lékařských«, jež jedná o hygieně v průmyslu od dra Rambouska. — Dp. Vl. Hálek, farář, uvedl: S vybraným obsahem vyšel letos III. ročník kalendáře »Charitas« redakcí kanovníka dra J. Neubauera ve Št. Hradci. Četba upravena jest vesměs ze článků o křesťanské charitě a humanitě v básních, povídkách ve prospěch lidumilných ústavů spolu s podobiznami mužů, z velké části duchovních o charitu zasloužilých. V čele jich stojí sv. Otec Lev XIII., dále nynější sv. Otec Pius X. a kardinál Simor. Kalendář tento získává si čím dále tím více přátel. — Z protikatolických brožur a letáků vydáno v Olomouci jako 1. číslo brožura »Jak byla kořalka odsouzena« v populární úpravě. — Pan Václav Žižka uvedl: V posledním čase přinesly noviny zprávu o slovech, jež promluvil president Roosevelt k dělnictvu na výstavě v Syraense, kdežto mezi jiným pravil: »Když obchody váznou a kapitál nenese ze svých vkladů žádného zisku, trpí tím lid nejvíce. Mzda dělníka jen tehdy jest bohatou, mají-li i ostatní části lidstva bohaté příjmy. S tímto výrokem nemohu nikterak souhlasiti, třeba jej učinila nejprvnější hlava v Americe, která v něm chce kapitál s lidem stotožňovat. Nemohu chápati, že když ostatním třídám majetným dobře se daří a kapitál dobré úroky vynáší, že již proto se musí také dělnictvu dobře dařiti! Myslím právě naopak, že kapitálu se může dobře dařit, ale dělnictvo může při tom v nouzi a bídě trávit, ale když dělnictvu, řemeslnictvu a rolnictvu dobře se daří, tenkrát všem ostatním stavům dobře se daří. Když však kapitál dělnictvo svírá, tak že ono se hnouti nemůže a jen jemu sloužiti a jemu úrok jeho dobývati musí, kterýžto úrok se v ústavech peněžních stále hromadí, tu nemůže z toho dělnictvu blahobyt zkvétati. Třídám pracujícím a výrobním vůbec dobře se daří, když mohou celý výtěžek z práce své sobě ponechati a nuceny nejsou úrok kapitálu odváděti. Podobný mylný názor panuje o stavu řemeslnickém, kdežto se mnozí domnívají, když obchodnictvu dobře se vede, že i stav řemeslnický při tom zkvétá, zatím však stavu řemeslnickému tenkrát dobře se vede, když obchodníka vůbec nepotřebují a své výrobky přímo na spotřebovatele odváděti mohou. Myslím, že práce nebude moci s kapitálem stejně pokračovati, neboť přijde čas, kde kapitál dostoupí takové výše, že práce nebude s to, aby úroky jeho platila. Pak bude ovšem kapitálu dost, ale práce žádná. Ale i kapitály zmizí, když jim práce za podklad sloužiti nebude, bude po bohatství majetných, ale člověk pracující se přece opět prací svou obživí, jak to Bůh ustanovil.

ROČNÍK XX. PROSINEC 1903—04. ČÍSLO 3.

VLASŤ.

Mistr Jan Hus
nebyl reformator Církve ani ve věcech dogmatických, ani mravoučných, ani církevně ani občansky socialních, a podle toho nepřinesla reforma jeho žádoucího ovoce.

Z literární pozůstalosti † Dr. ANTONÍNA LENZE. — Povolením kn. arc. Ordinariatu v Praze.

(Pokračování.)

KAPITOLA III.

§. 3.

Hus nebyl reformator ve věcech církevní sociality.

Nebyl-li Hus reformator ve věch dogmatických a mravoučných, ještě méně lze říci, že byl reformator ve věcech církevní sociality.

Jan Hus se shoduje s Viklifem, že Církev římsko-katolická, čili, jak říká, Církev Kristova, byla až k dobám Konstantina císaře a papeže Silvestra neporušena, a porušila prý se tak zvanou (smýšlenou) donací Konstantinovou. Tím časem prý vzniklo papežství a rozdíl mezi biskupem a knězem. V té formě však, jakouž byla, římská Církev dobou Konstantinovou nezůstala napořád, ale zjedovatěla a porušila se, a taková byla prý také za času Husova. Někdy, praví Viklif, že zůstala Církev Kristova ve své neporušenosti déle, až prý byl rozvázán satanáš a povstaly řehole žebravé, a proti tomu není také Hus, tvrdě, že setrvala Církev Kristova neporušena až do dvanáctého věku, ančprý za dob Konstantinových pouze zjedovatěla.

Hus věděl, vždyť byl tomu na školách naučen, že ustanovil Kristus Pán Církev a v ní svatovládu, a to svatovládu z posvěcení (hierarchia ordinis); a ta že drží do sebe biskupy, kněze a jáhny a svatovládu z pravomoci (hierarchia jurisdictionis), on také věděl, že se moc kněžská liší od pravomoci.

Hus také dobře věděl, že se všeobecně věří, že byl sv. Petr Kristem Pánem ustanoven za viditelnou hlavu Církve, a že nástupce Jeho v primátu jest římský papež. Husovi nebyla také neznáma katolická víra, že jest pravomoc papežova všeobsáhlá, a že jsou jemu z vůle Boží podřízeni biskupové, kněží a jáhnové

a všichni věřící bezprostředně. Toto všecko viděl Hus na své oči, vždyť k této víře ukazovalo Písmo. odvěká tradice a prakse, kteráž tou dobou v celé Církvi se zachovávala. A ač byla za dob Husových Církev zbědována, byvši do dvou a později do tří obediencí roztříštěna, přece trvala nepřetržitě obecná víra, že pravá nejvyšší hlava Církve jest jenom jedna, a to zakonitě zvolený papež. Hus také věděl, že se přikládá papeži sv. Petrovi a všem v primátě jeho nástupcům zvláštní výsada Bohem jim udělená, že jest u věcech víry křesťanské a v učení o mravech, když rozhoduje, neklamný, Hus také věděl, že tato Církev jest podle všeobecné víry societa viditelná.

Že Hus tuto všecku víru znal, vychází na jevo z té okolnosti, že proti ní zbraněmi Viklifovými až na krev bojoval.

A jaké bylo učení, které předkládal Hus ubohým předkům našim návodem Viklifovým? On tvrdil přede vším, že jest i bojující Církev Kristova sbor předzřízených,*) a šířil se o této nauce zvláště ve svém spisu »De Ecclesia«**), kdež dí: »Ecclesia militans est numerus prædestinatorum, dum hic viat in patriam.« A jelikož, jak Hus několikráte opakuje, že nikdo neví o sobě aniž o jiném, zdali by byl z počtu vyvolených, jest podle něho societa církevní sbor neviditelný. Přes to však přikládá Hus této neviditelné Církvi, jsa sobě odporen, svatovládu viditelnou, která však do sebe zavírá pouze kněze a jahny. Člen této neviditelné Církve jest předzřízený pouze a nikoliv ten, kdož jest z počtu předzvěděných, a tím méně lze, aby předzvěděný byl pohlavářem jejím papežem, biskupem, knězem a jahnem. Hlava této neviditelné Církve jest však výlučně Kristus Pán. Sv. Petr nebyl prý Kristem Pánem ustanoven za hlavu Církve a tak také papež ne.

Kristus Pán prý neustanovil žádné svatovlády z pravomoci, hlásá Hus podle Viklifa dále, a nižádné moci zákonodárné, soudné a výkonné, neboť prý jest zákon Boží plně dostatečen ku srávě Církve. Pravomoc v Církvi není z Boha, ale má prý původ svůj ze šeredného ďábla, zvláště prý jest z ďábla pravomoc papežova. Papež prý není bezpečný útulek ve věcech víry a mravů, ale jest, i když rozhoduje, bludu podroben, jako není hlava Církve Kristovy, ale spíše úhlavní odpůrce, antikrist a hlava zlostníků spiklých naproti Kristu Pánu. On drží ovšem nejvyšší hodnost a vládu nad stavem duchovním a světským lidem a maje pro sebe sbory boháčů a moudrých mužů a chytrých tohoto světa, vyvýšen jest nade všecky bohatstvím, autoritou a ctí, a přede vším těmi věcmi, které náležejí Pánu Ježíši, jako jsou Písmo sv. a svátosti, jichžto zle užívá ku cti a slávě své a obrací na zisk svůj, a to, což ustanoveno jest ku spáse lidské, obrací k svodům od pravdy Páně a od života ctnostného. A přeháněje nade všecku míru zlovolné svoje vývody, praví Hus: »A toto všecko koná Antikrist (papež) k tomu cíli a konci, aby byli lidé od cest Páně odtrženi a zavlečeni k milování světa a strženi k lakotě, k svatokupectví, k pýše a smilství.«***) A jelikož jest papež podle

*) Jádro učení křesťanského.
**) 2. Hus, De Ecclesia. Cap. I.
***) Hus »de Anti Christo«. Cap. I.

popisu Husova taková ohava, pronásleduje tento mistr v Israeli krutým hněvem všecky ty, kdož se hlásí k papeži, jako ku hlavě Církve Kristem Pánem ustanovené, a takou měrou všecky věrné katolíky, zvláště však katolické mistry i doktory a juristy, ježto prý přikrývají ohavnost šelmy (papeže), která prý sedí na místě hodnosti své, jakoby byla bůh, žádajíc aby jí bylo klaněno.*) Antikrist papež sídlí prý v Římě, ale jest prý všude svými nepravostmi, svými bludy, svými pověrami a svými náhončími. Přívrženců Antikristových, jakož i jeho pána, satanáše, jest prý množství veliké. Satan prý způsobil sám sobě Antikrista papeže a postavil ho na výsluní Církve, aby byl vyvýšen nade všecko, což slove bůh, a aby rozmnožil počet těch, kdož jsou podobni jemu pýchou, lstí a lakotou.

M. Jan Hus prorokuje, a to nejednou, že sice pro ten okamžik papež a jeho sbor (katolická Církev) zvítězí, ale na konec prý papežství podlehne, a pravda Husova i Viklifova, t. j. soubor bludů jejich, že vítězství odnese.

Tou měrou není podle Jana Husi katolická Církev ta Církev, kteráž by slouti mohla jedna, svatá, obecná a apoštolská. Ona prý není jedna, neboť prý jen Kristus sjednocuje, ale satanáš a jeho náměstek papež prý rozptyluje; ona není svatá, neboť jest prý ohavnost zpuštění, hrad zlosynů a sbor zlostníků: ona není obecná čili katolická co do času, neboť prý zahyne, ona prý není apoštolská, neboť ta apoštolská Církev vzala prý za své již za dnů Konstantinových.

Hus se tedy sám bez mučení přiznává, že jeho nauka o Církvi není oprava starobylé Církve katolické, ale její poprava. A jakž by také bylo lze souditi jinak? Již jeho učení, že jest písmo sv. jediný a výlučný pramen náboženství křesťanského, a každý věrný že má netoliko právo, ale také povinnost, čísti Písmo a odtud sobě vyvážiti, čemu by měl věřiti a jak život svůj zaříditi, znamená rozklad a atomisování celé society církevní. Neboť jestliže by byla zásada tato pravdivá, pak jest každý jednotlivec sám sobě učitelem u víře, a sám sobě vůdcem na cestě k branám věčným, nač by tedy mělo sloužiti všechno zřízení Církve. Jelikož pak jest podle nauky Husovy každý jednotlivec, jejž Bůh osvěcuje, sám sobě učitelem, mravokárcem a vůdcem k branám věčným, pak jest každý sám sobě Církví (jakož Viklif ve svém spisu de Ecclesia kap. I. určitě tvrdí, že každý předzřízený sám o sobě jest již Církví), a tou měrou jest societa zbytečná, ba nemožná.

Avšak kdyby byl Jan Hus spolu se starobylou Církví přijal, že jest tradice Boží na stejno závažný pramen křesťanského náboženství, byl by dalšími rozklady svými societu církevní, nebo-li formu její, co na něm bylo, doprosta zrušil a zničil, neboť on učí:

a) že jest Církev bojující sbor předzřízených, jichž nikdo nezná, a kteří jsou pouze Bohu povědomi; ale jakžby se mohl tento neviditelný do jednotlivců atomisovaný sbor v jedno shluknouti a způsobiti societu církevní dobře zřízenou a náležitě zpracovanou? Či by snad předzřízení té domnělé neviditelné Církve se u víře naprosto srovnávali na základě čtení Písma svatého?

*) 2. Hus. Magistro Christanno r. 1413. Palacký Docum. Str. 54.

Dějiny církevní mohly již tehdáž M. Jana Husi poučiti, že se tak během 14 set let nikdy nestalo. Také neměl Hus v Písmě základu, že Bůh sám zázračně vede předzřízené k jednotě v učení o víře a o mravech a tak k socialitě církevní.

b) Avšak i kdyby možná bylo, aby se shluk sbor předzřízených v jednolitou societu církevní, rozdrobila by ji nauka Husova, že nemůže býti nikdo pohlavárem Církve, papežem, biskupem nebo jahnem, kdož není z počtu předzřízených, a kdož se nenalézá v stavu milosti Boží, neboť tuť by členové Církve nikdy nebyli jistí, zdali jest ten, který sedí na stolci Petrově, skutečně papež, a zdali je v pravdě biskup ten, v jehož diecési žijí, anebo že je skutečně farář ten kněz, jenž jim až po tu chvíli svátostmi přisluhoval. Za takových okolností by tedy dojista nebylo možná, vejíti v jednotu sociality církevní a přilnouti k duchovním správcům svým a působiti skutečnou a opravdivou společnost církevní, aniž bychom zde učinili zmínky, že za takových poměrů by musel povstati chaos, který by nedopouštěl, zříditi církevní socialitu.

c) Než, ač by i nějakým zázrakem, o němž však ve spisech Husových ničehož nečteme, členové sboru předzřízených se poznávali, nebylo by na základě nauky Husovy, že neustanovil Kristus Pán v Církvi své pravomoc, ale že každý kněz a jahen ji obdržuje bezprostředně při svém svěcení od Boha, v pravdě možno, aby se socialita církevní ve své jednotě udržela, alebrž právě naopak, rozpadávala by se do tolika církviček, kolik by jich do světa rozptýlení kazatelé, pravomocí s nebe opatření, zřídili. Nebylo by nižádné autority, kteráž by ty po celém světě rozptýlené církvičky v jednu jednotu shromáždila, kázeň pěstovala, aby se zváti mohla Církev Boží jednou jednotou víry, jednotou služby Boží a jednotou kázně, neboť Kristus Pán ustanovil, jak Hus zřejmě dí, Církev pouze jednu, Husova však církev jest již v zásadě beze všeho ladu a skladu, pravé to biblické »tohu vabohu«, pravá to pustota a prázdnota.«

Nebyl tedy Hus reformator sociality církevní, ale její rušitel a deformator.

KAPITOLA IV.

§. 4.

Hus nebyl reformator křesťanské sociality občanské.

Jakož jest známo, převalil Hus právo, trestati kněze proti kázni církevní provinilé, kteréhož biskupům odpíral, zamítaje všecku pravomoc v Církvi, moc zákonodárnou, soudnou a výkonnou, na krále a velmože, a porušil tím svézákonnost Církve, Kristem Pánem zaručenou a její Bohem stanovenou nezávislost a svobodu.

Kristus Pán oddělil za příčinou nezávislosti a svobody církevní moc světskou od moci duchovní, kdežto byla obojí tato moc ve státě pohanském v jedné osobě imperatrově sloučena, tak že byl imperator pohanský vladař svrchovaný netoliko ve věcech občanských, ale také nejvyšší kněz všech pohanských kultů. Hus však, jsa Kristu Pánu odporen, přidělil králům netoliko ve věcech

občanských svrchovanou moc, ale také ve věcech církevních. Vždyť jmenuje svémocně krále Václava IV. nejvyšším praelátem kněží v království Českém!

Kdyby byl Hus tuto nauku z Viklifa přijatou důsledně provedl, byl by dospěl k modernímu bludu o církvích národních, t. j. aby každý stát byl nezávislý netoliko ve věcech občanských, ale také ve věcech církevních tak, aby hlava státu rozhodovala v nejvyšší instanci i ve věcech církevních. V té myšlénce vězel as Hus, když psal svým přátelům v Praze,*) že měl ho poslati císař Sigmund králi českému, aby tento ho soudil s duchovenstvem svým přes to, že jeho pře před nejvyšší instancí církevní již již ku svému konci spěchala.

V tom názoru byl Hus daleko vzdálen od učení katolického, že jest Církev povahou svou universální a že nemůže tudíž a nesmí býti omezována hranicemi jednotlivých národů a států, neboť dal Kristus Pán Církvi své za sbor činnosti všechen svět, když velel: »Jdouce po všem světě, kažte evangelium všemu stvoření.« (Marek. 16, 15.) A opět: »Jdouce, učte všecky národy, křtíce je ve jménu Otce, Syna i Ducha sv., učíce je zachovávati všecko, což jsem koli přikázal vám.« (Mat. 28. 19. 20.) Nebyly tedy v úmyslu Páně církve národní a nezávislé, ale jedna jediná Církev všecky národy v jednu jedinou rodinu Boží spojující.

Než, ač se Hus nesnášel jda za Viklifem s katolickou věrou stran učení o poměru státu k Církvi, byl vezdy za jedno s ní v nauce, že jsou obě moci i světská i duchovní z Boha s tím toliko rozdílem, že prý jsou králové náměstkové Božství Páně, kněží však náměstkové pouze člověčenství jeho.

Avšak, ač Hus státní moc neboli královskou velice nad duchovní vyvyšuje a societu církevní státu podřizuje a do podružství, ba do otroctví vleče; předkládá učení takové, jímžto se societa občanská až do základu boří a ruší, a to opět naproti starobylé nauce křesťanské a naproti odvěkým řádům křesťanským. Učilť zajisté M. Jan Hus:

a) přiléhaje ku svému vzoru Viklifovi,**) že princip spravedlivého držení darů Božích jest milost Boží, tak že ten, kdož se dopustil hříchu smrtelného a tou cestou ztratil posvěcující milost Boží, zároveň ztratil právo veškero na svůj majetek, panovník na panování, král na královaní a na všecky dary Páně vůbec. Každý prý, kdož hřeší smrtelně, činí krádež, neboť béře dary Boží bez vůle toho, kdož jest Pán, béře proti vůli Boží pokrm, zdraví, déšt, slunečné světlo i povětřie, jakoby byl věrný sluha jeho, jsa lživý a nevěrný.***)

Tak M. Jan Hus. Avšak srovnejme tuto jeho rigoristickou a bořivou nauku téhož Husa s jinou, kteráž se doprosta sjednává s katolickou věrou, že totiž žádný o sobě neví jistotou víry, zdali by byl ve stavu milosti, čili nic. Když jest tato nauka i podle Husa pravdiva, jakž by směl někdo tvrditi o sobě, že jest skutečný a oprávněný držitel majetku svého, a jakž by směl ho uží-

---

*) Palacký. Docum. 114. Amicis Bohemis. 8 Junii 1415.
**) Viklif. De dom. civ. Cap. 3—7.
***) 2. Hus. Výklad. Erben. I., 208—209.

vati bez bázně, že bude před Bohem zlodějem jmín? Tou měrou se stává majetek soukromý podle práva a spravedlnosti před Bohem nejistý.

Avšak důsledkové téhož učení jsou ještě děsnější. Pravda-li jest, že odjímá každý smrtelný hřích oprávněný jinak a spravedlivý nárok na majetek, pak se stává majetek hříšníků »res nullius«, věc bez svého oprávněného majitele a náležela by podle občanského práva tomu, kdož by ji nejprve uchvátil.

Jaké to děsné učení, a jak děsné důsledy jeho! Majetkové, soukromé právo by bylo při všech občanech pochybno, a bylo by, zvláště při hříšnících zjevných, dáno v plen všem těm, kdož by měli dosti síly a moci, se v ně uvázati. Jaký chaos poměrů všech musel by pak neodolatelně nastati, kdož by dovedl náležitě vylíčiti?

Avšak smrtelný hřích měl by také svůj zhoubný účin na rozmanité úřady a povolání občanské. Rychtáři a konšelé by nevěděli, zdali jsou na dále oprávněni, úřad svůj zastávati, souditi, odsouditi a podle zasloužení trestati, zločiny kárati a pokutovati a vůbec obec říditi, ač by byli jinak k úřadování svému řádně povoláni.

Jelikož M. Jan Hus zle se horšil na duchovenstvo pro panování a zboží pozemské, kteréž drželo, ant prý má ono žíti podle příkladu Páně v naprosté evangelické chudobě, a zvláště na ty duchovní horlí, kteří měli dvoje obročí: zda nemohl ho křesťan zákona znalý as takto interpellovati; »Mistře Jene, ty učíš podle pravdy Boží, že nikdo o sobě neví jistotou víry neklamné, že by byl ve stavu milosti, kterážto dává, jak pravíš, spravedlivý nárok na dary Páně, ty také sám o sobě říci nemůžeš jistotou víry, že jsi předzřízen a v milosti postaven, a tou měrou nemáš ani ty spravedlivého nároku na svoje kazatelství v Betlémě a na nadaci, jížto požíváš, jako mistr ve svobodných uměních a jako bakalář v theologii na pražské universitě, aspoň ne jistého a neklamného. Ty se také horšíš na ty, kdož drží více obročí, ač by se tak dělo indultem papežským, ale sám neznamenáš, že bys měl na svém učitelském úřadu podle svého vlastního učení přestati, a svých pobuřujících řečí v Betlémě zanechati. Držíš dvoje obročí, ač na žádný z nich spravedlivého nároku nemáš, proč je tedy neustupně v držení máš?« Co by as byl odvětil Hus? Zajiste že nic podstatného. Písmo nenasvědčovalo jeho bludům. Písmo sv. učí ovšem na přemnohých místech, že Bohu náleží všecko, on že jest Pán nebe a země, a že tedy není nikdo absolutný pán svého zboží a tou příčinou že má je podle vůle Páně spravovati, zejména dávati almužnu, ale nikde nepraví, že by člověk ztrácel spravedlivý nárok na majetek svůj, když smrtelně zhřešil.

M. Jan Hus podrýval tedy na jisto, jsa Písmu sv. odporen, jistotu majetkového práva proti zákonu Božímu a proti starobylým řádům katolické Církve.

b) Avšak Jan Hus otřásal starobylými řády občanskými ještě důkladněji učením, že těm, kdož jsou v milosti postaveni, náleží svět vidomý veškeren, a že mají míti spravedliví všecky ty věci do spolku.

M. Jan Hus jde v tomto bludu opět po stopách Viklifových. Hus věřil jemu beze všeho kritického uvážení na slovo, když učil, že má býti hříšník ihned zbaven svého majetku a úřadu, když zhřešil smrtelně: »Eo ipso, quo quis peccat mortaliter, est de jure privandus quiscumque dominio statim ... Nullum civile dominium est justum, nisi in naturali dominio sit fundatum, sed nemo habet naturale dominium pro tempore, quo peccat mortaliter, ergo nec civile dominium simpliciter.«*)

A jako věřil Hus Viklifovi, že ztrácí hříšník smrtelným hříchem všechen spravedlivý nárok na svůj majetek: tak věří jemu také, že má člověk spravedlivý nárok na veškerenstvo všech vidomých věcí. »Omnis existens in charitate praedestinationis est, dí Wiklif, quandocunque habet gratiam dei, filius adoptivus; sed eo ipso habet jus ad regnum integrum, et per consquens ad quamlibet ejus partem, ergo omnis sic justus dominatur toti mundo.«**)

I musíme věru žasnouti, že tak učený mistr, jako Jan Hus, nepostřehl, jak bořivé učení z rukou Viklifových přijímá, věře, že každý v milosti Boží postavený a předzřízený člověk má nárok na veškeren vidomý svět, a že věřil jemu, že mají spravedliví všecky věci do spolku, a že tak a nejinak býti musí.***)

A kdyby byl Jan Hus bořivé toto učení o societě občanské na výsost nebezpečné pouze jazykem učených přednášel, bylo by snesitelno, ale on je hlásal beze všeho lidu, zvláště na Kozím Hrádku, †) aniž by byl povážil, jak hrozné následky míti může, jakéž také skutečně mělo.

Písmo sv., jež Hus za příkladem Viklifovým k svému smyslu strhuje, I. Cor., 3, 22, 23, nemá do sebe toho rozumu, že mají býti spravedlivým všecky věci do spolku. A jako jest komunistický názor Husův Písmu odporný, tak odporuje také tradici Boží a církvi katolické, kteráž sice od věků řemesla a chudobu v ochranu brala, ale nikdy nedávala soukromého majetku hříšníků lidem spravedlivým v plen, aniž kdy učila, že se smrtelným hříchem ztrácí nárok na dary Páně. ††)

Podrýval tedy M. Jan Hus netoliko občanské řády a jistotu soukromého majetku celých vrstev lidu, ale i bohem položené základy občanské society a řády křesťanské, jež katolická církev v jednotě s národy křesťanskými od věků k jejich blahu zaváděla.

c) Nedosti na tom, že se naukou Husovou občanské řády církevní stran majetku soukromého podrývají, ba naprosto ruší, Hus přidává k tomu i nejistotu práva panovnického vladařů, a to všecko opět podle návodu Viklifova. Viklif tvrdí totiž, že nemá ani prvorozený syn králův nároků na království, dokavad není pokřtěn, a to proto, poněvadž jest milost Boží princip všeho spravedlivého nároku na panování. A podobně prý světští páni a velmožové tohoto světa postrádají všeho spravedlivého nároku

*) Viklif. De civili Dom. Cap. 3.
**) Tamtéž. Cap. 7.
***) Tamtéž. Cap. 17.
†) Hus. O Svatokupectví. Cap. 4.
††) O tom viz publikace Dr. Ant. Lenze. »Socialismus v dějinách lidstva.« Praha, 1893 a »Vzájemný poměr«.

na své državy a na vládu, jižto mají nad lidem, nejsou-li v milosti Boží. Viklif vyslovil toto učení své větou (XV.) na sněmě Kostnickém zavrženou. »Nullus est dominus civilis, nullus est praelatus, nullus est episcopus, dum est in peccato mortali.*) »Není občanským pánem, není praelatem, není biskupem, kdož se nalézá ve hříchu smrtelném.« Hus tuto Viklefovu větu na krev hájil, jakoby to byl článek víry, ba ani na sněmě Kostnickém neustál v hájení tohoto revolučního bludu, tvrdě, že i král, jsa ve hříchu smrtelném, není králem před Bohem a spravedlivě, nýbrž že jest jim toliko dle jména. Sněm Kostnický shledávaje, že jest učení toto nad jiné nebezpečné, zatratil je netoliko v pořadu vět Viklifových, ale také v Husových, ant XXX. censurovaná věta Husova právě tak zní jako Viklifova, ačkoliv jsou i jiné kusy Viklifovy, jež měl Hus s Viklifem společné, a jež jsou sice v pořádku vět ILV. Viklifových censurovány, ale nikoliv v pořadě vět Husových.

Se sněmem Kostnickým nahlédne zajisté každý soudný člověk, že jest nadzmíněné učení Husovo netoliko bludné, ale také bořivé, revoluční a anarchistické; neboť dejme tomu na okamžik, že Hus podle Viklifa pravdu pověděl, jaké by as neodolatelně povstaly z toho následky? Zajisté ne jiné, leč že by nižádný král, ani císař, ani vladař nemohl a nesměl zjistiti o sobě, že jest před Bohem spravedlivě králem, císařem nebo vladařem, jakoby nemohl o sobě jistiti, že se nalézá ve stavu posvěcující milosti Boží. A jakožby nemohl nižádný panovník o sobě jistiti jistotou víry neklamné, že jest po právu Božím panovníkem: tak by zase nevěděli poddaní na jisto, zdali by byl jejich panovník podle práva panovníkem, anebo pouze podle jména i tehdáž, když by se nedopouštěl zjevných hříchů. Když by však páchal hříchy zjevné, na př. smilství, vyděračství, cizoložství, ukrutnosti a jiné hříchy smrtelné; tuť by bylo dotčeným poddaným zjevno, že mají panovníka ne podle práva a spravedlnosti před Bohem, ale pouze podle jména. Tím by bylo zajisté ohroženo legitimní právo panovníkovo, a utlačovaným národům vtisknuto právo revoluce do rukou proti němu, ba i právo svrhnouti ho s trůnu.

Avšak, tato revoluční hra mohla by se opakovati s každým nově nastoupilým vladařem, ač již by se zval císařem, králem, vévodou anebo předsedou republiky, tak že by v takovém, na zásadách Husových a Viklifových upraveném státu nižádné jistoty, nižádného pokoje nebylo, ale stálá obava hrůz, vzpour a revolucí.

Takové učení není v Písmě, jakž učil Viklif a podle něho Hus. Oba ukazují ovšem k té události, že se Bůh odvrátil od Saula, když nejsa z pokolení Aronova, obětoval; avšak v bibli není, že byl ihned svržen s trůnu, alebrž právě naopak, v bibli čteme, že zůstal králem až do své smrti.

Kdyby bylo učení Viklifovo a Husovo na pravdě, bylo by zcela v pořádku, když by Písmo velelo, aby zlých vrchností, králů a vladařů nebylo posloucháno, avšak Písmo klade na srdce něco zcela jiného. Pilat byl zajisté vladař nespravedlivý, a přece řekl k němu Pán Ježíš: »Neměl bys žádné moci nade mnou,

*) Viklif. De religione privata. I.

kdyby tobě nebylo dáno s hůry; protož kdo mne tobě vydal, větší hřích má.« Jan 19, 11. A sv. apoštol dí: »Každá bytost mocnostem vyšším poddána buď: neboť není mocnosti, leč od Boha, a které jsou, od Boha zřízeny jsou.« Řím 13, 122. Písmo jest tedy naprosto proti výkladům Jana Husi a Jana Viklifa.

Oba také mají proti sobě odvěké učení katolické církve, která vezdy hlásala a hlásá, že moc světská z Boha je, a že jest dlužno poslouchati i zlých vrchností, pokud rozkazy jejich nečelí naproti zákonu Božímu.

Ze všeho však, co bylo předesláno, jde na jevo, že učení Husovo a Viklifovo sem slušící jest bořivé, podvratné a v pravdě revoluční, a že tedy *nelze nijakž tvrditi, že by byl Hus, stoje k zásadám Viklifovým, křesťanské sociality občanské reformator, ale spíše dlužno říci, že byl deformator její a bořitel.* —

(Pokračování.)

Loď smrti.

Václav Koranda.

I.

Nábřeží invalidů.

Šly stíny večerní a mlhy s nimi,
šly hroznou Paříží jen tlumeně.
Loď smrti, černá, s ráhny svinutými
se mlčky kolébala na Séně.
A k lodi, po nábřeží Invalidů,
šlo na sta spoutaných — šlo v němém klidu.

A každou hlavou táhlo utýranou,
že do vyhnanství jen má na čas jít — —
leč, než-li červánky na nebi vzplanou,
už na dně moře, v lodi, budou hnít.
Kdo tuší vše — co platno mu to v muce —
jeť přísný rozkaz pánů revoluce.

Ti nechtěli víc těla zkrvavělá —
vše páchlo hrůzou, všude čpěla krev —
a lůza v Paříži, čím víc ji měla,
tím více žádal jí jen její hněv.
Už tušili, že do bezedné tlamy
by v posled klesnout také mohli sami.

A dlouho, dlouho radili se spolu — — —
dnes ženou do lodi své oběti:
loď vpluje na moře — tam klesne dolů —
a moře shltne vše v své objetí.
Za první lodí půjde druhá, třetí,
a páni nemusí se více chvěti.

A každý den, když v šeru, po ulici,
se táhla šedá mlha do tmava,
šla bídných odsouzenců, s hrůzou v líci,
ku břehu Sény celá záplava.
Šli starci, muži, ženy, dívky, děti . . . .!
Ach, moře nesmírné je pro oběti!

Dnes také šli, jak spadla mlha stmělá.
Hle — k jedné z dam se sklonil důstojník:
»Já markýzo, vás poznal — věřte zcela — —
jen hlavou nehněte — a nechte dík.
Teď každé slovo, byť i šeptem, škodí.
Dnes ve svém plášti vyvedu vás z lodi.«

II.

Neznámá.

Tlum šerých postav na nábřeží stojí.
Kdos vyvolává jméno za jménem,
a každý z přečtených se v nepokoji
v loď bere hned po můstku prkenném.
Dav zvolna v lodi — velmi zvolna mizí —
jen jedna z žen je dosud u markýzy.

Jak jisker dešť, když nocí v tlumích,
tak zrak se jiskřil ženy neznámé:
»To byl můj milenec — a touha snů mých —
to dobře vím — můj sluch mě neklame.
Proč nepřítelku poznal mou, proč mě ne?
Jen hněv a msta se mojí duší žene.

Co chce ta černá loď? Já tuším — tuším —
ta klec má zjednati nám věčný klid;
má býti hřbitovem všem bídným duším —
a já přec vášnivě chci žít a žít.
Dnes celou duší po životě práhnu —
a mladá — krásná — mám tam shníti v bahnu?

Proč, ďáble, lepší osud nevykvet' mi?
Proč jsem jak motýl v plamen zbloudilý?
A krásná markýza se svými dětmi
má doma obejmout se za chvíli?
Proč já mám mřít? Což není cesty jiné?
Když umřít mám — ať ona také zhyne!

A milý můj, nechť obličej svůj vraští —
nechť v marném vzteku čelo kabonní . . . .
Ó nebesa, což kdyby ve svém plášti
mě z lodě vyvedl tak místo ní!
Je v lodi tma — a omyl možný lehce!
Já sama spasím se, když osud nechce.

A pakli milý dosud po mně vzdychá,
až uzří mě, tu zmlkne pojednou:
já ve svou náruč obejmu jej zticha,
co markýza v tůň klesne bezednou.«
Vzduch posledními rozvlnil se jmény —
a po můstku v loď spěchají dvě ženy.

III.

V lodi smrti.

Ve vlhké kajutě plá světlo slabé,
na bídné podlaze je kal a rmut,
a v jednom koutě starý, vetchý abbè,
se tiše breviř modlí sláb a chud.
Co jemu svatá slova přes rty spějí,
dvě ženy vedle na se pohlížejí.

»Nu — markýzo — zda znáš už svého hosta?
Zda víš, kdo v kajutě je před tebou?«
Leč krásná markýza, tvář hrůzy prosta,
tu mlčky stojí s tichou velebou.
»Jdeš smrti vstříc — a přece s hlavou vzdornou —
dnes ani mluvit nechceš na komornou!«

»Pan markýz, manžel tvůj — vždy v citu novém
mě obdaroval tím — a brzo tím.
Ty's žárlila — nu, přiznej se jen slovem —!
Co odpovíš?« »Jen to, že odpouštím!«
Pak rod tvůj zradila jsem republice!
»Co dáš mi za to?« »Modlitbu — nic více!«

»Zda víš, že choť tvůj kles' pod gillotinou
mou nástrahou a lstivým návodem?
Po otci svém i tvoje děti zhynou — —!
Nu, jaký cit máš pro mě v srdci svém?
Jen proklej mě — než zhynu v moře loži!«
»Já prosím pro tebe jen milost Boží!«

»Já dobře slyšela, co v mlze šedé
ti šeptal milý můj. Hruď rve mi zášť —
dnes zradím tě — ten pán tě nevyvede — —!
Co dáš mi na rozchod?« »Ten jeho plášť!«
»Co pravíš? Pomůžeš mi na svobodu?
Zda tušíš, kam jdeš ty?« »Já v chladnou vodu.«

Tu zmlkla neznámá. Co kuje v snění?
Či nový plán jí černou duší plul?
V tom dvéře zaskříply a v okamžení
ji tmavým pláštěm kdosi ovinul.
Co učiní? Hlas chví se jí a třese:
»Ach, pane, odpusťte — vy mýlíte se!«

Plášť změnila a spjala ruce chabé —!
Kdos markýzu už vyved' z kajuty,
už kroky dozněly — u nohou abbé
zjev neznámé se svinul sehnutý:
»Jdem smrti vstříc — hřích krev mi ženě v líce —
chci zpovídat se, bídná kajicnice!«

Proklaté peníze.

Napsala VLASTA PITTNEROVÁ.

(Pokračování.)

III.

Staří Bohatovi slíbili, že budou meškati několik dní u dcery, aby shlédli vše v jejím novém domově. U Havlíků se jim líbilo.

Statek byl spořádaný, mladý hospodář ochoten k opravám, staří uhnuli ihned na výměnek a hovorná panímáma činila Aničce pomyšlení.

Měla na nevěstě stále co chválit. Jak se chápe práce, jak dovede nařizovat čeládce, jak jí všecko sluší, kanafaska tak jako hedbávné šaty. Obdivovala každý kousek výbavy a litovala, že nemá dcery, které by všecko podle nevěsty zřídila.

Josef nemohl přemoci zamyšlení, jaké se ho chvílemi zmocňovalo. Nebyl s to, aby pustil z mysli svoji milou, tu drahou Aničku, jak ji v duchu nazýval. Vzpomínal, kudy asi chodí, a chvěl se při pomyšlení, že je třeba již ženou nějakého cigána. ženou neoddanou, ve svazku neposvěceném. Že jezdí s cigány, nocuje a táboří v lesích, že snad žebrá oděna v cáry, že snad toulá se po dědinách, hádá lehkověrným lidem z ruk ou, vykládá karty snad že i krade.

A říkal si, že to on má na svědomí, z toho že on má hřích, on že neměl si raději všímati cigánského děvčete, ponechati je v klidu a nerušiti jeho zármutek nad opuštěností vzbuzením žalu ještě trapnějšího.

Asi čtvrtý den po svatbě, kdy se Bohatovi rodiče již chystali, že pojedou domů, uviděli první dceřiny slzy. Anička zaplakala si postřehnouc, že mladý manžel se jí téměř vyhýbá. A pak také že stále se kde koho vyptává na tu odběhlou děvečku, na tu cigánskou holku, jakoby Bůh ví co na tom záleželo, že utekla děvečka ze statku, kam šly rády sloužit i dcerky z rodin chalupnických. Však za dva dny měli u Havlíků jinou děvečku, a věru že tuto stará panímáma pochvalovala, vzpomínajíc, co že prý se s tou cigánskou Nánkou nazlobila.

Tu se zastal syn té uteklé dívčiny proti matce tak, že Anička rázem uhodla, do duše si připustila domněnku, že Josef měl asi onu dívku rád.

Bohatovy děti byly zvykly pověděti vždy všecko, co se jim přihodilo, rodičům, a Anička chtěla se svěřiti matce. S pláčem padla jí kolem krku.

Panímáma Havlíková, která mladé manžely stále pozorovala a dobře postřehla Josefovu chladnost k mladé ženě, znajíc ovšem toho příčinu, dovedla se rychle přitočiti.

»Ahá, ahá, maminka odjíždí, a naší zlaté Aničce se bude stejskat. Srdíčko naše hupřimny, vždyť tu máte mě, a já k vám mám lásku jako vaše vlastní matka. Já vás obsloužím, já vám vyhovím, já vám všecko k vůli hudělám, jenom si nám zde nestejskejte. Já vím, že to jináč není, že se při loučení musí plakat, ale jářku, přejte mě hupřimny matce toho zvědět, že se hu nás necejtíte jako v cizím.« Tolika slovy zahrnula panímáma Havlíková Aničku, že netroufala si promluviti s matkou o tom, co jí na srdéčku tížilo.

Také se panímáma nevzdálila, a Anička rozloučila se s rodiči tak, jak se při podobné příležitosti dcery loučívají. Trochu s pláčem, trochu s úsměvem a pohledem plným důvěry, an otec Bohata Josefovi řekl, že skládá mu blaho dceřino na duši.

Josef choval se k Aniččiným rodičům uctivě.

Po odjezdu rodičů zaběhla Anička do zahrady se ještě trochu vyplakat. Usedla pod rozložitý keř šeříku, který stínil okno výměnkářského domku, od hlavního stavení přes dvůr položeného. Výměnkáři viděli hezky do zahrady, do zelena. Pod šeříkem byla lavička, nedávno nově postavená. Zde usedla Anička a položivši hlavu na peň šeříku plakala, namlouvajíc si, že věru pláče jenom steskem po rodičích, že není možno, aby bylo pravdou, co byla si připustila v mysli o svém muži.

V slzách rozplynul se stesk i ta domněnka; Anička počala se těšiti, že jest již mladou panímámou a řekla si, však že muž, až ji pozná, bude jí míti zajisté rád. Že se to stává jenom někdy, aby se měli manželé již před svatbou tak velice rádi, a že se mnohdy běřou dva lidé a sotva že se znají, a jsou pak přece šťastni.

Tak se zahleděla Anička do koruny šeříku. Představila si, jak zde bude asi hezky, až ten keř rozkvěte. Nazývají u nás na horách šeřík svatojanskou křemchou, any obyčejně ty vábně vonící fialové hrozny těchto keřů rozkvétají kolem svatého Jana Nepomuckého a zbožný lid jimi zdobívá světcovy oltáře a sochy.

Anička si řekla, že do té doby, přes podzim a tu dlouhou zimu i procitlé jaro ji zajisté se již Josef upřímně nakloní a ona jemu přivykne a že budou zajisté šťastni. Tak šťastni jako její rodiče, jak byla zvykla od malička na to štěstí patřiti.

Usmála se a pohlížejíc po zahrádce, myslila si, jak si to zde z jara lépe zřídí.

Zahrádka byla málo hleděna. Z jara se sem zasela rok co rok hlavačice řepná a zelná, podsela se zároveň mrkví, na zvláštní záhonek zasadily se řepy a hlávky na semeno, a ostatně si zahrádky nikdo nepovšimnul.

Z květin tu byly dva, tři růžové keře, něco oranžových »sluníček« (měsíčků), dva, tři keře »božího dřevce« (brotanu), šalvěje a levandule. a dva tři trsy »slzavých růží« (slezu).

Anička si řekla, že není divu, že zahrádky nedbáno, ano nebylo v gruntě mladého děvčete. Panímáma že měla jiných starostí než na květiny, a mužští že k tomu nejsou.

Však ona, mladá panímáma, si to upraví. Ještě na podzim nechá záhony zrýpat, udělat kola na květiny a z domácí zahrady ze Stájova od rodičů si donese a nasází pivoňky a srdcovky, tulipánky a narcisky, velké jahody, srstkové a rybízové keře.

Z jara pak nasází hlízy jiřin, kopečky »vošlejchu« (pažitky), naseje petržele, kopru a udělá ze zahrádky pořádnou zahradu.

To že pak bude mít Josef radost, těšila se mladá žínka.

V tom zaslechla hlasy. Z otevřeného okna výměnku zalehnul k ní hlas panímámin.

Již se chtěla ozvati, zavolati, vybídnouti panímámu, ať vyjde do zahrádky, chtějíc jí sděliti, jak si to vymýšlí se zahrádkou pro příští rok, v tom však uslyšela odpovídající hlas Josefův i maně ztichla.

»Já nevím, co ode mne chcete, maminko? Přece se nemusím od vás nechat napomínat, ať ženu vobskakuju. Však jí nehubližuju, nedám ji cejtit ani v nejmenším, jak jsem si ju nerád bral. Ale abych se s ňou mazlil a nutil se do něčeho, co mi nejde od srdce, to mi nemůže žáden poručit,« pravil Josef.

Seděl asi u samého okna, že byť i tlumeným hlasem mluvil, Anička dobře mu rozuměla.

»Co od tebe chcu? Abys jednal jako člověk. Takovou ženskou dostaneš, že ti ju záviděl kdo se na nevěstu podíval, ženská pěkná jako malena, zdravá jako hříbek, a k tomu dobrá jako kousek chleba. Snad se zamračit nedovede. Při tom loučení plakala jako dítě, tak bez všeho křiku, bez vyvádění. Přece je to Bohatova dcera, Bohatova ze Stájova z prvního rodu na celým Žďársku. A ty na ní koukáš, jako bys byl z kamena. Že mi je skoro hanba, já stará ženská tě mám napomínat, abys měl ženu rád,« horlila panímáma.

»Věděly jste, maminko, že Aničku rád nemám, že mám rád tu druhou Aničku. A víte ještě, co jste mi řekly? Že byste mě radějác viděly na márách než abych vás neposlechl. A dělaly jste, jakoby jste si ani nevšímaly, že je mi ta druhá Anička milou. Jen jste ju chuděru psuly a plísnily pro všecko, ať dělala co dobře nebo ne. Nevyslovily jste to, že to víte, že mne srdce táhne k Aničce —.«

»I abych ti nedala po hubě, jak jseš ženáčem a pantátou,« rozhněvala se panímáma. »Ještě mi tu skládej pohádky o tom ciganěti! Anička, bodejť Anička! Jakživ tomu žáden jináč neřekl nežlivá cigánská Nánka a hu něj to je Anička! Anička je tvoje panímáma, a tu jenom máš tak jmenovat. Včil se mi ale přiznáš, jestli's se s tím cigánětem snad spletl tak, že huteklo k vůli tomu hříchu — —? Josef, pro Boha tě prosím, já matka tě prosím, pověz mi pravdu!« Hlas panímámin měknul v slzách.

»Ne, maminko. Nebylo mezi náma hříchu. A proto je mi toho tak líto, že Anička hutekla. Slibovala mi, že zde zůstane, že mi bude každým prej kouknutím štěstí přát. A přece odešla. Anebo jste ju vyhnaly, maminko? Řekníte mi aspoň pravdu. Já se vám na dušu zapřísáhám, že je Anička ode mne čistá, že mezi náma byla jenom taková smutná láska, že jsme se měli rádi bez naděje a bez přání. To jsem věděl, že si ju vzít nemůžu, že by neobstála se mnou mezi lidma, a abych s ňou od vás odešel, to bych byl si pokládal za hřích protivá čtvrtýmu Božímu přikázání. Ale vyčítat mi ju nebudete, maminko. Tak si můžu myslet, že jste ju vyhnaly.« Hlas Josefův zněl trpce i něžně zároveň.

Naslouchající Aničce trnulo srdce lítostí.

Panímáma ujišťovala syna, že Nánku nevyhnala, nevyháněla, že jí to ani nenapadlo A ujišťovala, že se hněvala na syna pro jeho zdráhání se oženiti se s Aničkou Bohatovou, nemyslíc prý, že pohlíží po jiné.

Josef odvětil, že byla mu jeho nynější žena tak jako každá jiná — nežádoucí, nemilou. Že jí neublíží, ale rád že ji míti nebude.

»To se poddá,« mínila matka.

»Ba ne. Vidíte, maminko, vy jste si tatínka brala ráda, a přece se někdy pohádáte, poškorpíte. Ale zasejc to nemůžete přenést přes srdce, a jste hned zasejc za dobře. Nedokážete chvílku na tatínka nemluvit. To že se máte rádi. A vidíte, mně je to jedno, jestli se svou ženou mluvím nebo nemluvím, směje-li se na mě nebo ne, nedovedl bych se na ňu rozlobit, protože mi je to jedno, co dělá. To proto, že ju nemám a nebudu mět rád.« Josef si vzdychl a Anička vzdychla též.

»Boj se Boha, Josef, ať tě za takovou řeč nepotrestá,« varovala matka syna.

»Co může bejt pro mě horšího než co mám? Na dosmrti ženu, kterou bych radějác neměl, a která se tu bude vždycky pyšnit se svou mamonou,« řekl Josef a patrně odešel, ano nebylo více slyšeti hovoru. Anička setrvala na lavičce pod oknem. Nemohla již plakat, nemohla ani přemýšlet. Bylo jí jenom tak hrozně teskno v duši, jakoby se bylo kolem ní setmělo. Takový žal, jakého posud neznala, se zmocnil její mysli. A v tom žalu uvědomila si, že má Josefa nade všecko ráda, že nemůže ani jináče než jej stále a stále mít ráda, třeba ji sebe více odstrkoval a nenáviděl.

Divné, divné myšlénky střídaly se v hlavě mladé ženy. Chtěla vyhledati muže, kleknouti před ním a prositi ho, aby jí měl rád . . . Ne, ne, to nešlo, to nemohlo být . . . Ona nesmí sdělit manželi, že ví, že měl, ba má rád jinou, tu druhou Aničku. Ona musí hledět, aby Josef na ní zapomenul a jí se naklonil. Kde nabude k tomu síly?

Jako v odpověď ozval se zvonek; v dědině vyzváněli večerní klekání.

Již věděla Anička, kde nabude síly — že jen a jen v modlitbě . . . Modlila se zbožně a přidala modlitbu, myslíc na manžela.

Pak vešla, ano klekání umlklo, do stavení a dohlížela ku práci.

Stará panímáma vyšla z výměnku a přívětivě oslovila Aničku, která právě zavírala nadojené mléko do haltýře u pumpy.

»Stejská se vám, stejská, viďte,« řekla vlídně.

»Prosím Pána Boha, aby se mi nestejskalo, aby muž ke mně srdce přiložil, a já zde mohla bejt spokojená,« odvětila Anička.

»Vy dobrá dušičko,« řekla panímáma.

Po večeři sešli se staří i mladí na záprsní. Ženské a starý pantáta usedli na lavičce, Josef podepřel se o zábradlí, které záprseň ode dvora dělilo. Mužští kouřili a povídalo se o polní práci. Bylo se chystati na ovesné žně a pak zrovna mlátiti. Bylo se omlátilo doposud pouze na povřísla, a Havlíkovi chtěli jako každoročně vymlátiti do zimy větší část sklizně, aby nebylo s mlácením v zimě přijednávání, jen co domácí čeládka stačila. Strojů mláticích tehdy ještě nebylo.

»Vezmeme tři páry mlatců a naše lidi. Bude to nejlepší,« řekl Josef.

»Jak myslíš, však jsi hospodář. A ostatně vždycky jsme to dělali tak,« usmál se starý pantáta.

»To bude vaření. No, já naší mladé panímámě pomůžu,« prohodila stará panímáma.

»Když vás to nebude mrzet,« řekla Anička vlídně. »Beztak nevím, na jakou stravu jsou mlatci hu vás zvyklí, aby mě nepomluvili.«

»Jenom podlevá svýho, panímámo, Aničko roztomilá. Však vy to dovedete. Ať vidijou lidi, jak jim přejete. Však on to Havlíkůj grunt hunese, jste-li zvyklá po Bohatovsku víc mastit a posejpat,« pravila stará Havlíková.

»Včil jsu Havlíková,« usmála se Anička, leč trochu bolestně. »Povedu všecko trochu po Havlíkovsku, trochu po Bohatovsku, a půjde to. Ráno jsme dávali hu nás mlatcům zaklechtanou polívku, pod ňu ty jablka a chleba. Dopoledne svačinou chleba a kořalku. V poledne polívku bílou s drobením nebo s nudlema, kašu, kadlátkovy knedle, buchty, dolky, jak se kdy hodilo. Kašu arci žlutou z jáhel, nebo bílou z rejže, zarežnou z kroupek nebo z krupičky, aby neměli hlad, mají-li dělat těžkou prácu. A bílá z kupovany krupice zas říkajou, že prej je hladová, že se po ní brzo vyhladne. Odpoledne k svačině kořalku a vejražkovy koláče, pečeny na holy peci, večír polívku jablkovou nebo jinou zasmaženou a maštěny nudle nebo trpalky.«

»Tak nápodobně jsem to taky dělávala. Však to půjde dobře. A co pak svýmu pantátovi podstrojíte?« mazlivě řekla panímáma.

»I já nestojím o podstrojování, najím se kde čeho,« řekl Josef; ne sice nevrle, ale tak studeně, že to Aničku zamrazilo.

»E mlč, takhle něco mimotně na zub neškodí,« usmál se starý pantáta. »To ona panímáma huž něco hustrojí, jak se říká, pod komínem. To panímámy si nedajou vzít.«

»Zvlášť když se pantátové o to přihlásijou,« odvětila panímáma.

»Náš pantáta vždycky říkajou, že rád vidijou, když maminka na nich mrknou, to že vijou, že je něco chytrýho na zub. Náš tatínek mívajou tak mimotně ňákou tu jak říkajou »vobiračku«, s čím by se při obědě museli moc párat, ňáky to holoubě, nebo maly kuře, ňákou rybičku, když není jinýho tak pár vajíček na rendlíček,« nutila se Anička do veselého hovoru.

»To by naše mužsky taky nezahodili,« usmála se panímáma.

V tom vběhl čeledín Jakub, který již deset roků u Havlíků sloužil a říkával, že odtamtud nepůjde až ho na márách vynesou, zadními vrátky do dvora.

Nemíval Jakub ve zvyku běhati, chodil vždy hezky rozvážně, krok za krokem, a pantáta Havlík říkával, že se Jakub nikdy neschvátí. Byl Jakub z těch lidí, již pracují raději o hodinu déle, než aby si popílili.

Co byl Jakub u Havlíků, rozběhl se jen asi dvakráte; jednou když vypukl v sousedstvu oheň, a on spěchal koně, které ošetřoval jako oči v hlavě, odvésti v bezpečí; podruhé při nějakém sběhu na návsi. Myslil prý tehdy, že se stalo něco Josílkovi. Byltʼ nynější mladý pantáta Jakubovi na světě nejmilejším a byl by za něho dal duši. Říkával mu vždy, že bude on Josífek po něm dědit. Josef tehdy při onom sběhu nebyl, a Jakub nemálo se mrzel, že dal se vyrušiti ze svojí rovnováhy.

»Jakub běží!« vykřikla stará panímáma.

»Co se stalo?« tázali se pantáta i Josef. Neb že se, když Jakub běží, něco zvláštního státi musilo, o tom byli přesvědčeni.

»Neštěstí!« zvolal Jakub.

»Komu a jaký?« tázal se Havlík.

»Hu močálu v lesi, tam v černým houdolí, je v tůni hutopenec,« zvěstoval Jakub.

»I koho tam trefilo neštěstí? Kdo tam taky měl čeho pohledávat?« podivil se Havlík.

»Šli chasníci lesem a stavěli se hu tůně, že vytáhnou prej trochu pruškvorčí. Tam ho roste habaděj. A tu vidijou v rákosí hutopenca. Tak běželi pádem do dědiny. Já byl hu našeho pola, a tu na mě volali, že jdou k představenýmu, a já ať to povím doma,« po svém zvyku rozvláčně vykládal Jakub.

Josef poslouchal s vytřeštěnýma očima. Jakoby tušil, že tam v té tůni, u které sedávala se svým žalem Anička, ta druhá, ta jeho milá Anička, byla to asi ona, která tam našla smrt.

»Kdo to asi je, chudák? Snad byl někdo na pruškvorčí. Pro pár grejcarů co se za to dá hutržit, našel smrt,« řekla panímáma.

»Panímámo, ten hutopenec patří k nám do stavení,« vykládal Jakub dále. »Je to ženská. Víte, je to Nánka, cigáně, co se od nás ztratila.«

»Ježíši Kriste!« vykřikla panímáma, a obě děvečky, pastvica i pohůnek, již se byly za Jakubem na zápraseň seběhly, opakovaly ten výkřik.

»I jaké to budou vopletačky,« zamrzel se Havlík.

»Ba že,« svědčil Jakub.

»Tamhle jde huž pantáta představenej. A stavijou se tu,« ukazoval pohůnek.

Představený ještě s dvěma sousedy, rádními, ubíral se k místu neštěstí. Stavil se u Havlíků, a vida, že jsou již o události spraveni, tázal se, půjde-li někdo ssebou k tůni.

»Půjdu, to víte,« řekl Havlik a šel si pro kabát.

»Pantáto představenej, prosím vás, jenom nám to, toho hutopenca sem do stavení nevozte. Já bych hrůzou nevobstála,« řekla panímáma, pokřižujíc se a děvečky i pastvica spustily zmatený křik, že by se také bály, a že nechtějí utopenou ani vidět.

»No, můžeme ju dát do márnice pod zvonicu, třeba že jestli si snad sama život vzala, tam ani nepatří,« pravil představený. »Toť věřím, že byste se báli ve stavení i v sousedstvu. Ale jářku, zapříhnete a dovezete ju, že ano?«

»Musí-li to bejt,« pokrčil Havlík rameny.

»Tak nechte zapříhnout. A sedneme si na vozejk. Je do černýho houdolí, k tuni hu močálu dost daleko. Chodil jsem celej den za rádlem a nemám huž mlady nohy,« řekl představený, usedaje na lavici na záprsní.

»Do čeho mám zapříhnout? tázal se Jakub Josefa.

Josef stál jako zkamenělý. Dýmka mu vypadla a roztříštila se na záprsní; nedbal toho. Byl bled až do sinava.

Představený, který byl v rozličných případech, jak říkával, zkušenějším, odpověděl místo mladého hospodáře: »No, vem malej fasuněk, shoď košatiny, dej slámu a ňákou desku, s kterou se pak hutopenec dá zrovna do márnice. Zapříhni jednoho koňa; však nás huveze.«

Jakub činil, jak mu kázáno, a chasníci z návsi se sběhnuvší pomohli mu vůz z kůlny vytlačit, košatiny sundat a zapřahat.

Co představený, Havlík a oba radní usedali, běželi chasníci i kluci z dědiny napřed k lesu.

Panímáma přinesla režnou plachtu na přikrytí utopené, a hodila ji na vůz. Všecka se chvěla a měla slzy v očích.

»Jen mi to sem nevozte,« opakovala již po kolikáté.

Anička ani nepromluvila. Hleděla jen a jen na Josefa. Četla v jeho bledosti ten žal, který mu bouřil v duši. Ne více se živou, ale s mrtvou milou mužovou bylo Aničce tedy podstoupiti zápas o mužovu lásku. Přemoci jeho žal tak jako nepřízeň k sobě, usilovati o jeho upokojení, tak jako o křesťanský mír v rodině.

»Jdu taky,« řekl Josef pojednou, tak jako ke všem, neb jako sám k sobě a vtisknuv klobouk do čela, odcházel zadními vrátky.

Anička pustila se za ním. Nikdo toho ve všeobecném rozruchu nepozoroval.

Byla by zajisté panímáma Aničce bránila, jíti na místo neštěstí.

Josef kráčel rychle.

Anička nedbala ho dohoniti, dbala jen aby ho neztratila s očí a nezmátla se v cestě, kterou kráčela poprvé.

Šel Josef přes meze k lesu rychle, Anička nebyla by mu ani stačila, kdyby byla kráčela podle něho.

Ohlédnouc se, viděla vyjížděti povoz teprve z dědiny a zatáčeti do kamenitého úvozu, ku kterému Josef směřoval kratší cestou.

Již se stmívalo, a Aničce připadal ten její muž v soumraku jako jiným, větším, cizím.

Josef šel, nehledě na cestu.

Sejda s meze asi v polou úvozu, kráčel klopýtavě, tak že mu drobné kamení od nohou odlétovalo, nedbal vyhnouti výmolům, šel jako člověk, který nemyslí, kudy a jak, pouze kam jde.

A Anička za ním se žalem v duši. Toho se nenadála, čeho jí bude zažiti sotva za týden po svatbě, pokud ještě se cítila cizí tam, kde byl nyní její domov. A neměla zde matky, aby si postěžovala, nemohla položit hlavu na matčino rameno a pověděti té upřímné duši, co jí srdce tíží.

Že Josefova matka přes veškerou vlídnost jest jí až doposud cizí, že jest to právě jenom panímatka a ne maminka, musila si Anička říci. Setřela slzy v oči se jí stále hrnoucí a sledovala muže.

Byli již v lese; bylo tam skoro tma.

Na cestě k močálu, kudy se málo jezdilo, narostlo mechu; Aničce bylo úzko, že neslyšela ani ohlas Josefových kroků.

Napadlo jí, jak asi ta cigánská holka, ta Nánka či Anička, jak ji Josef sám nazýval, kráčela posledně touto cestou, k místu své smrti. Snad netušila, že jí tam čeká smrt, že uchvátí ji svými drápy — — snad si tam pro ni šla dobrovolně, snad místo neštěstí to byl hřích, který prostřel šeré svoje peruti nad tou tůní, kde shltla voda to mladé dívčí tělo.

Rachot vozu doléhající z úvozu zmlknul, patrně sjeli již na lesní cestu.

Anička se zastavila. Chtěla raději dočkati vozu než hleděti na Josefa při spatření mrtvoly. Tak jí bylo úzko a smutno.

IV.

Anička viděla mezi stromy, že se Josef zastavil. Tam asi byla ta tůně. Rozhlédla se mladá žena, kde se nachází. Cesta byla se snížila do údolí, které se nazývalo »černým«, snad pro vodu v tůni, která se od bahnitého dna zdála býti úplně černou. Okolní stromy a skály vypadaly v zrcadle vodním také úplně černě. Blankyt oblohy ukazoval se pak v nesmírné hloubce. Tůně byla kolem břehů porostlá rákosím, které se táhlo močálem na dlouhý kus do lesa. Řasoví plovalo po vodě, tu a tak i široké listy leknínu, podzimem již vadnouci, plouly na temné ploše vody. Něco výrostků stálo poblíž tůně jak cesta k této ústila.

Josef jim vyhnul a zabočil na levo, kde temná, čedičová skála nížila se svými výběžky až do tůně.

Zde sedávala druhdy ta druhá Anička, ubohá sirota. A odtud asi skočila či spadla do vody.

Zde mezi rákosím leželo její tělo, které byla asi voda vyhodila, vynesla na povrch.

Anička viděla, že usednul na výběžek černé skaliny i že zalomil rukama a pak je opřel o vztyčená kolena. Jakoby se sám v sebe choulil, jakoby se krčil bolestí.

Hleděla se přiblížiti. Zašla mezi stromy, že octla se u Josefa, aniž by ji byl pozoroval. Hleděla mezi rákosí a postřehla mrtvolu.

Rákosí bylo zde asi před nějakým časem vytrháno, tak jak lidé dobývali puškvorcové kořeny a povstala jakás prolina, kam voda vyhoupla dívčino tělo. Rákosí odklánělo se směrem k vodě, dlouhé stonky s chrástky puškvorcovými trčily do výše jako svíčičky. Od těla odchlipovaly se vodní řasy, jako dlouhé, zmatené stužky plynuly po hladině, kterou nečeřil ani nejmenší vánek. Bylo zde v skalnatém údolí v lese tak zúplna za větrem, že obraz přírodní, oku se jevící, byl úplně nehybný.

Mladá žena opřela se o borovici zpola se za ni skrývajíc a očekávala, co se bude díti.

Povoz se přiblížil a zastavil.

Jakub, ant mužští slezli, obrátil hnedle koně, zahnuv na postranní užší cestu. Zajel pak zpět a přímo koně obrátil na cestu k dědině. Otíral ho stále bílým jakýmsi hadrem, aby prý dobrému zvířeti nějak neuškodilo, že poveze mrtvolu. Vykládal hezky rozvláčně takové nějaké své zkušenosti několika chlapcům, kteří povoz obstoupili.

Havlík sám shodil zatím slámu i plachtu s vozu a šel s představeným a sousedy obhlížeti mrtvolu. Na cestě přibrali si četníka, který právě do dědiny přicházel, čemuž byl zvláště představený velice rád.

»Tak tady máme hutopenca,« řekl představený.

Četník došel až k rákosině, nahnul se nad vodu a zapsal si poznámku do knížky.

Stmívalo se, a mužům napadlo, že mělo by se posvítiti na vodu. Nápad ten vzbudilo rozžehnutí voskové sirky, kterou si četník svítil na psaní do knížky.

Mužové se mrzeli, že nevzali lucernu. Někdo sebral suchou větev, rozřezal na konci nožem v drobné třísky a za chvilku tato prostá pochodeň zapálena.

»Jen pozor, pojďte s tím k vodě, ať se něco nestane,« vybízel představený.

Chasník, který zapálenou větev držel, natáhnul rámě nad tůni.

Tůně zaplanula odleskem světla, tak asi jako plávala odleskem červánků při východu i západu slunce, jako osvětlila se odrazem světla měsíčního úplňku. Rozlilo se světlo tetelivými jiskrami po hladině vodní, a z té osvětlené jako z průhledného zrcadla trčelo svadlé rákosí tak šedě a mdle, vrhajíc dlouhé stíny po vodě. Tetelivým odrazem paprsků světla se zdálo, že se ty stíny pohybují, jako se po nehybném povrchu smýkala těla hadí.

Mrtvola dívčina byla v plném osvětlení. Obličej i tělo byly již naduřelé. Šat na těle lpící byl prostý, všední, v kterém dívka pracovala; nohy byly bosy.

Mužští vzali ssebou hák, jakým se strhují větve se stromů, tím podebrali tělo a táhli je ku břehu. Šlo to těžko. Řasy vodní

a kořeny puškvorcové zachytaly se na tělo, ovinuly údy a přilnuly k šatům.

Josef, patřící ze svého místa jako otupěle na namahání mužů, až zaúpěl, vida, jak se s mrtvolou casnuje.

Anička se všecka třásla. Držela se levicí kolem pně stromu, aby neklesla a pravicí zastiňovala si oči, aby jaksi lépe v nejistém, plápolavém světle viděla dobře na mrtvolu.

Po drahné chvíli teprve se podařilo dostati mrtvolu na břeh.

Nedosti šetrně mohli lidé s utopeným tělem zacházeti, nebylo místa, a břeh byl bahnitý, tak že se nohy smekaly. Již povztyčovalo se těžké, stuhlé tělo hrudí a hlavou nad vodu, kořeni vodních rostlin táhlo je za ruce zpět a nohy klesajíce, znovu se zaplítaly v tu smět vláknitých kořínků řasoví, dlouhé kořeny leknínů a tuhé, dřevnaté kořeny puškvorce.

Bylo až trapno na to hleděti, a starý Havlík se odvracel. Chasa zvědavě pak přistupovala blíže. (Pokračování.)

Naše Slezsko.

Napsal J. VYHLÍDAL.

(Dokončení.)

XII. Povaha lidu.

V předchozích 11 článcích bylo mojí snahou uvésti čtenáře do nejtajnějších záhybů srdce lidu slezského, aby s dostatek poznal, jakým jest. Uznávám ještě za vhodno hlavní rysy povahy slezské zvláště vyznačiti, a co vynecháno, doplniti. Než jsem se chopil péra, abych napsal poslední tento článek, dopsal jsem některým vlastencům na Slezsku, aby mi načrtli charakter slezský; přání mému bylo vyhověno, ale dopisovatelé mnohdy v podstatných věcech si odporovali. S díky přijal jsem zprávy jejich na vědomí; kde jsem uznal za dobré, přidržel jsem se jich, kde jsem byl z podstatných důvodů odchýlného mínění, opustil jsem jich, proto páni zasílatelé mějte mne omluvena.

Povaha lidu slezského jest *srdečná;* srdečnost jeví jeho ***národní píseň, měkká mluva a společenské obcování.***

Nejčastěji kráčejí zpěvy slezské pohybem rychlým až i živým, málokdy poměrně mírným a ještě řidčeji volným. ***Krajních mezi tempa táhlého a divokého Slezan téměř nezná, onoho zvláště ne.*** Ráz písní jest prostý, idyllický, tu a tam humorem a vtipem dýšící, prost však ***prudké*** vášně a náruživosti. Zaplane též Slezan hněvem, nepřátelstvím, ale potká-li nepřítele neštěstí, na př. úmrtí v rodině, pád dobytka, oheň, rád zapomíná starých nesvárů, smiřuje se se sousedem a soustrast projevuje i skutkem.

Srdečnosť povahy slezské ozývá se i v měkké výslovnosti, někdy až zpěvavé. Kdo ponejprv slyšel krásný zpěv lašský v chrámích, hluboce bývá dojat něžností, srdečností jeho. Povaha slezská zračí se též v titulatuře při vzájemném obcování. Děti

volají na rodiče matičko — tatíčku, mamulko — tatulku, mamulinko — tatulinku,«*) na babičky a dědoušky — »stařenko a staříčku.« »Stará matička« a »starý tatíček« jsou babička a děd z otcovy strany a »stará mama« a »starý tata« — z matčiny. »Stryk a tětka, tětuška« znamenají většinou bratra a sestru otcovu a matčinu, ale také jsou titulaturou starších lidí. Děti po sestře oslovují strýce: »ujče, uječku«; po bratrovi: »stryku, strýčku«. (Morávka.) Od strany otcovy teta slove »stryna« a matčiny — »tětka«. Kmotři křestní nazývají se »křesný, křesníček — křesno(á), křesnička«.

Muž volá na ženu (v Bezkydech): »Dočkaj mamo« a tato odpovídá »co chceš tatku?« Když má říci, že něco manželu dala, řekne »dala sem to onemu«, a on »oné«. Jinak slují chlap a roba.

K duchovenstvu a učitelstvu zvláště Slezané lnou, vidouce v nich své ochránce; škoda, že někteří odrodilí učitelé této důvěry zneužívají. Obvyklé oslovení kněží jest »velebný paterku, panočku«; učitele — »pane rechtur.« Knězi, učiteli a pánům lid říká »oni«.

Srdečná povaha slezská nepřipouští nejhrubších nadávek. Za veliké pohanění platí: chvant, łach, vilkodlak, stodjabel. Za slabší: zavěrucha, kuřimacek, klajdak, čechman, gybas, grabak, kolo, chlebura, paskuda, gruchel, kordupel, pumykl, gačmala, pošastaněc, pohlupavec, hampicek, kołtun, skřitek, krek, slimak, cham, ožera, vydara, vytahliš atd. Ženským nadávají: klapustina, chlapustina, šlumpeta, štebetule, šterkota, něvlezlo, pometlo, čura, čapčura, gyzd, gyzdula, točidlo, morka a j.

Na Těšínsku liší se v něčem povaha Valachů od lašské. Lid valašský jest v rozprávce nehledaný, řekne přímo, co zamýšlí, nedělá okolkův a nelichotí. Nemiluje takou měrou společenskou »útěchu« jako Laši. Křtiny, pohřby, svatby odbývají se bez značného nákladu; k obvyklé muzice přijdou obyčejně toliko pozvaní, na »jelita« zřídka zvou se sousedé.

Jinak vše na »lašské straně«. Tam ludkové rádi se scházívají, lahodně mluví, a rádi doma i v krčmě se baví. O svatbě srdečnost dostupuje vrcholu; svatba lašská na Tešínsku, z části na Opavsku, není soukromou událostí, nýbrž veřejnou pro všechny. V krčmě téměř celá obec dá si dostaveníčko, ano i ženy, jichž mužové jsou v hutích, dolech, nesouce v náručí kojence, chvátají do společnosti a tance. V hostinci nastane zavdávání, častování a líbezné oslovování: »no křesničku, kmotříčku, ujíčku, ťetuško, švakerku, švakerková atd. pijte«; u Lachů příbuzenství sahá do hluboké minulosti, u nich neplatí pravidlo, že »affinitas non parit affinitatem«. Obyčejně srdečná tato veselost končí svorným rozchodem. Podotýkáme ještě, že Lašky jsou milovnice nemírného a dlouhého tance.

Veselost Slezanů drží se v mezích dovolených, zřídka kdy odbočí do zámezí; proto i při této veselosti, humoru a vtipu Slezáci jsou *vážni*.

*) Nejstarší oslovování bylo »ojtec a mać.« [Morávka.]

Vůči cizinci Slezan jest *uzavřený a nedůvěřivý;* když však tento získal si jeho přízně, tu nedůvěřivost mění se ve stálou přítulnost.

Lidé hlubokého citu bývají zbožní. *Zbožnost* jest vzácnou ozdobou povahy slezské; misionáři zvláště mi chválili zbožnost mužů na Těšínsku.

Jest pravda, že v pánvi ostravské i u Opavy tato jasná stránka povahy slezské jest místy potřísněna kalem moderních protikřesťanských hesel, jejž rozmetává po výtce socialní demokracie a její tisk, než přese všechno to většina lidu jest dobře nábožensky smýšlející, která ochotně plní přikázání víry. Na náboženství lid si ještě nedá sáhnouti; to dobře znají nepřátelé víry, proto tak opatrně ve Slezsku si počínají. Až nastane jejich hodina, však jistě změní taktiku. Na Těšínsku*) v jedné obci zakládali knihovnu, avšak knihy byly obsahu nevhodného, přímo zavržitelného, což vyvolalo v obci pravé vzbouření.

Lid opravdu nábožný bývá i *mravný,* vždyť mravnost má své kořeny v náboženství. Nemanželských dítek na venkově u lidu našeho bývá pořídku, za to německé obce jich mají značné procento. Nezachovalým dívkám přezdívají »závitky«.

Starší úřadové dědinští pilně hájili mravnosti na dědinách. V Malenovicích pod Lysou horal Kozel vypravoval mi toto:

»Jak se zpozorovalo, že »svobodní« obojího pohlaví něco nešlechetného zamýšlejí, tak se na ně páslo. Úřadník s jinými prohlížel stavení. Běda, byli-li postiženi milenci!

Úřad oba dva sebral a do fojta odvedl. Tam byla do rána při nich varta, aby neutekli.

Ráno je do pout spolu sepnuli na nohy a musili jít do kopce ke kostelu cestu spravovat. K práci dostali obecní náčiní: perlík na tlučení kamení a motyku na urovnání tohoto.

Úřadník stál při nich, tak že musili svědomitě a pořádně robiť.

Stravu si koupili v hospodě, a gazda doma musil být bez nich spokojen.

Jestliže se stalo, což bylo zřídka, že některá děvečka dopustila se skutečné hanby, tož musila dle své tělesné a majetné schopnosti cihlu na vrch Lysé vynášet.

Trvalo to hodně dlouho, než na vrchu byla dostatečná zásoba cihel, aby se mohla kaple postavit.«

»Závitky« nesměly nositi splývajícího lelíku vlasů na zádech, těm bylo jej ukryti pod šátek. I v jiné příčině jsou Slezané mravní; bezpečnost majetku doma i na poli jest značná. O hříších proti mravnosti, jako opilství, karbanu, promluvím dále.

Lid slezský jest do krajností konservativní; obyčeje, zvyky předků rád zachovává, jedině v kroji stal se této vlastnosti nevěrným. Zvyky, pověry předků v paměti udržuje dílem z úcty

*) Praví poslanec V. Hrubý na str. 76. v díle »O Slezsku.«

k nim, dílem že jim věří. *Pověrčivých* Slezanů nejvíce najdeš v horách; tam je dosti lidí, kteří věří v útopce, vodníky, nočnice, světlíky, skřítky, vlkodlaky atd. Ostatně o pověrách, čarodějnicích a jiné podobné falešné víře již dříve často bylo mluveno. Pověra někdy zavádí až k falešné přísaze, jak dosvědčuje soudce B. Šimeček.*) Kdysi v Javořince jakýsi horal ulovil si pečeni v panském lese. Hajný ho viděl a udal u soudu, že našel u něho též srsť ze zvěřiny a kus kýty, — ale horal zapíral. Svědek Pavel složiv přísahu, potvrdil nepravdu horalovu. Po šťastném rozsudku oba se podnapili a tu Pavel přetěžkým jazykem chlubil se, že to není jen tak vysvobodit kamaráda a zůstat čistým ... »To máte tak« vysvětloval. »Když soud vám káže zvednout tři palce (prsty) pravé ruky a přísahat, tož dobře, zrobíte tak, jak vám kážou, ale levou ruku položíte na černý chléb do kapsy a držíte ji stále na něm. A teras můžete mluviti, jak chcete a co chcete, a ta všecka nepravda, všecka falš a ta křivá přísaha vleze do toho kusu černého chleba, a ten chleba se potom dá sežrat psovi, a v tom přestane ten hřích. Zvířeti to neškodí, člověk je čistým a přísaha je *tvrdá dokumentní*, neboť soud jí věří a kamarádovi se pomůže.« Názor o odvádění falešné přísahy do chleba, jest dosti rozšířen.

Chvályhodná jest u Slezanů *věrnost manželská a v povolání*. Přestupků proti věrnosti manželské málo najdeš, leda u zpustlého dělnictva v uhelném revíru a některého zvrhlého rolníka. Též *věrnost v povolání* slouží ku cti Slezanům. Obojí pohlaví snaží se plniti své povolání, muž často pracuje mimo dům a žena s vytrvalostí muže hodnou spravuje sama »hospodárku«, a tak o závod snaží se oba dětem něco zahospodařiti. Pilná žena slezská péči má též o domácnost, již obyčejně v čistotě uchovává. Kroj její není nádherný, vyjma snad u Opavy u některých selek a na Ostravsku u žen dozorců. Kartounové šaty převládají v úboru hospodárné ženy slezské, šat její jest tak prostý jako nositelka jeho. Vytrvalost ženy slezské objevila se ve veliké stávce Ostravské r. 1900, kdy ženy překonávaly stálostí mnohé muže, nevynechávajíce ani jediné schůze a hladem při tom strádajíce; jiné zas nedovolily mužům ustati od stávky.

Škoda, že hospodárnost a stálost v povolání žen i mužů porušena bývá opilstvím.

Tolik kořalky, co ve Slezsku se vypije, poměrně nevypije se v Cislajtanii v žádné zemi, připadá totiž na osobu 8·9 litrů lihovin. Jest pravda, že lihovin nejvíce potřebují polští dělníci, ale naši robotníce také jimi nepohrdají. Kterýsi horal mi na mou výčitku, proč se opijí, odpověděl: Čím mám ukojit hlad? Co mám pít? Kníže-pán (komory těšínské) má mnoho folvarků, na kterých se pěstuje obilí a kobzole. Ten dar se spálí na kořalku, — a lidé to vypijí. Kdo je vinen?

Stryk Šigut z pod Lysé hory takto se mnou uvažovali o kořalce a poměrech v Bezkydech:

*) »*Některé lidové právní názory na Těšínsku*« v Kalendáři Slezském na str. 57, 1903.

»Stará gořalka byla neškodlivá, bo byla palená ze samých kobzolí. Včilej ale není: co prve pili ludé po dva dni na hospodě a tela napitý nebyl jako včil, co pije hodinu nebo dvě. Včil je v ní brand; robju ho ve světě v palarnách židé.

Včil jak se dobře napije, musi den, dva dni ležet. Prv si položil hlavu na ruku, a za chvílu byl vyspaný, a už zas mohl pít.

Škoda, že včil taku nepáliju, všecko se včilej kazí. Za osmičku — kvaretku — platili jsme čtyry grajcary šajnových peněz; osm kvaretek jest más.« Včil se platí šest grajcarův, a je menší míra.

Nebožtík starý gazda Tkáč pil gořalku celý týdeň, a druhý týdeň zas pacholek, a jeden druhému pořádně hospodářství veď.

Včilej se hodně pije v lese při těch robotách, na Starých Hamrech, tam jsou pijáci.

Při muzice roby do jedné jizby vevalí ty malé (děti), a v druhé jizbě pije se a tancuje.

Byl jsem na St. Hamrech, na slavných nešporách na odpust, bylo nás v kostele pět mužských a patnáct ženských na začátku. Ostatní všeci byli na trhovisku při hospodách a pili jako duha. Slováci poskakovali u Dužího, roby kouřily. Tam se moc kouří. Já jsem byl rok na Bezkydě, tam přišla jedna k druhé na besedu. Zapálily si fajky, poslaly si na gořalku, sedly si na pec a klebetily.

Na Starých Hamrech jsou plny hospody; ve výplatu obzvlášť. Jen tam dobrý žid jmenuje se Hochvelder, dal na oferu v katolickém kostele rýnský, co žádný jiný katolík nedal.

V horách pije se gořalka, dole pivo.

V Malenovicích jeden gazda vypil půl litra gořalky duškem, a seděl na chvílky a potom jím to o zem buchlo, že nevěděl o sobě. Také jsou ty nové gořalky.

A když ho to na cestě potkalo, tož jak spad, to měl oči otevřené jak zajíc, neměl tolik síly oči zavřít; tak je to, když není gořalka jak se patří z kobzolí. Moc se na gořalku cuduje, ale ona je též užitečná. Jak roba hubuje, tu ůn praví: »neprav nic, pošlu ti na gořalku« a je zas dobře.

Co máme u nás pít, když máme do nejbližší krčmy as dvě hodiny? Víno, ale kaj, — kaj nabrat peněz. Pivo? To vyvětrá. Tuž nezbývá nám leda ta dobrá gořalička — — —«

Pití kořalky ve Slezsku rozmohlo se po roce 1861, kdy počala svoboda živností, kdy krámky, »frlogy« množily se po dědinách jako houby, a z těchto přivykání lihovinám.

Ku cti lidu slezského budiž poznamenáno, že od r. 1840 až 1861 v českém Slezsku málo kdy uzřel's opilce. Byla to doba, kdy Slezáci činili sliby mírnosti*) neb úplné zdrželivosti; mnozí starcové posud žijící mohou se pochlubiti, že od r. 1840 do dneška kořalky nepili.

*) Bratrstvo střídmosti založeno koncem r. 1902 ve farnosti Borovské. Zakladatel dp. Jan Tagliaferro vydal r. 1903 knížku *»Bratrstvo střídmosti«*.

S opilstvím často bývá spojen *karban;* bohudíky ten ve Slezsku nenašel větší půdy. Obyčejně hrají se tyto hry: taroky, v povinnost, maryáš, durák, maušel, sviňor, kuminoř (černý Petr), ferbel, jedenadvacet, čtyryašedesát a j.

Bolné city v nás vzbuzuje fakt, že je ve Slezsku tolik *odrodilců,* tento černý stín zhusta zatemňuje mysl přichozího a pozorovatele poměrů slezských tou měrou, že všechno pak vidí příliš černě. Jest čirou pravdou, že v nynějším Slezsku dříve*) česky se úřadovalo, a později se skončilo, a dnes je jazyk český popelkou! Jak se to stalo?

»Právo jazykové kodifikováno zejména v zákonníku knížete Václava Těšínského r. 1545 a recipováno v jiných knížetstvích, zejména Opavském, Ratiborském, Opolském atd. Josefinskými ordonancemi zavedena vedle češtiny němčina, ta stále více převládala, až bachovský absolutismus učinil onen důmyslný objev, který strašil až po naše dni, ba straší v hlavách různých exaltatův dosud. Ve Slezsku prý není ani Čechův ani Polákův, tak argumentuje známý výnos minist. z r. 1851, jest prý tam zvláštní dialekt, kterého ale nelze povznést ku zvláštní řeči spisovné, proto prý se má úřadovati po německu. — Tak tedy objeveni pověstní »*wasserpoláci*«, jak Slovanům slezským přezdívají, tak povstala fikce, že Slezsko je zemí německou.«**)

Když wasserpoláci nejsou Češi ani Poláci, tož jsou Němci, aneb Němci se státi musí, tak uvažovala byrokratická vláda. Do let padesátých dokonáno zněmčení zbytku českých obcí v okresu Krnovském, benešovském a bíloveckém (Úvalno, Branice, Brumovice, Sosnová, Sádky, Bratříkovice, Mladecko, Deštná, Lublice, Moravice, Bílov, Vikštejn a oba Klokočovy, po letech šedesátých dali se Němci do další práce za zněmčení českého pruhu, který odděluje německé Krnovsko od Opavy. Němčilo a němčí se nejen úřadováním, nýbrž hlavně školou; slabí učitelé získáni pro věc německou, a tak germanisaci se dobře daří. Lid vida nevážnost ku svému jazyku u úřadův a ve škole, vida hospodářskou a politickou převahu německou, svou opuštěnost a odloučenost zeměpisnou, zkrátka, vida že všechno, co má *moc a peníze,* je německé, nachyluje se k němectví.

Profesor Prasek shledává další příčinu odrodilectví v tom, že úroveň historických vědomostí jest u nás žalostně skrovná. Neznalost slezských dějin způsobila, že jsme ve Slezsku ve vlastní zemi cizinci. Slezsko není ani v čítánkách pro obecné ani pro střední školy, ani v učebnicích historických ani v dějinách literatury dostatečně zastoupeno, a odtud ta nevážnost k sobě samým a z ní vyplývající odrodilectví.

Na Moravě a v Čechách jest hojnost posud případů, že posílají děti na »veksl«, aby se naučily německy, co pak teprve ve Slezsku, kde úžeji živel český Němci jest sevřen a skoro výhradně odkázán na německé prácedárce, tam ta přichylnost k němčině jest daleko mohutnější. Tyť asi z hlavních příčin, proč Slezáci

*) O celé půlstoletí než v království
**) O Slezsku, str. 61.

sklánějí šije své pod knutou germanisační, proč ustupují před přívalem němectví. Běda obci, kde zahnízdilo se odrodilectví, tam hyne květ víry, rozlézá se poživavost, pýcha a jiné napravosti! Znám sousedy-odrodilce, kteří se chlubí svou zradou a omlouvají ji, že tak učinili proto, že jsou »viděnějšími a ctěnějšími« než u Slovanů. Takový nafouklý odrodilec vzdaluje se českého lidu, a tíhne k pánům-Němcům. Pýchu tuto pak dědí záhy jejich děti. Stalo se mi u Opavy, že syn robotníkův žaloval mi na p. N. — též žáka stejně let čítajícího — ale synka gruntovníka-odrodilce — že mu to či ono ten pan kluk N. zrobil.

Mezi muži najdeš více uvědomělých než u žen. Muži více vycházejí do světa, někteří byli i na českých školách, kdežto ženy nemají té příležitosti; vychovány byly v ovzduší slezském naplněném baccily odrodilectví a němectví, jich zbaviti nikdy se nemohly. Zvláště v lepších rodinách jest zhoubnost takového ovzduší patrna. Provdá-li se taková za Němce, — jistě bude celá rodina německá. Obyčejně podobně se děje, když Slezan-Čech vezme sobě Němkyni. Kdysi vyčítal přítel známému sousedovi, proč drží s Němci. Odpověděl mu: »Víš, řekl, já mám ženu-Němku, proto musím býti Němcem.« Přítel na tu řeč: »milý kamaráde, kdybys si vzal oslici z prajské do statku, čím budeš?«

Poslední dobou organisací hospodářskou, spolkovou živel český ukazuje větší čilost a statečnost vlasteneckou, jež projevily se posledními vítěznými volbami na sněm slezský přese všechno to, že Kateřinky téměř násilím za pomoci vlády jsou nám vyrvány.

Často se Slezákům vyčítá, že jsou *servilními, bojácnými;* že když přijdou na úřad, třesou se před úředníkem atd. Bojácnost tato není doma jenom ve Slezsku, nýbrž i jinde na př. na Valašsku, Slovácku, částečně i na Hané, však ve Slezsku ve větší míře. Proti servilnosti ohražuje se známý starý vlastenec z Těšínska v listu tímto způsobem: »Opakuji s důrazem, že Slezan při vší úctě k autoritě není servilním. Toho dokladem jest jeho neohroženost, když se jedná o to, by nenesl težářů, jimž více podroben není. Když padlo »panské« (robota) r. 1848, tu ještě chodívali ve Slezsku varhaníci a kostelníci o vánocích po koledě. Toto sobě Slezané svými představenstvy zdvořile, ale rozhodně písemně zakázali. Téhož roku dověděli se již na jaře četné obce, že je patent zrušující robotu vyhotoven, proto sedláci těch obcí odepřeli všechnu robotu na panském a nedali se ani bitím kyji a býkovcem k ní donutiti. Znám obec, i jméno sedláka v ní, který ač byl bit až zemdlel, a když politím vzkříšen — zase byl bit, přece na panské robotovat nešel.*) Ke cti Slezanů budiž ještě tu podotčeno, že Slezan, co podnikne, to též provede, a co Slezanu uloženo nebo sám na sebe převezme, že *spolehlivě* a věrně vykoná. V cizině vpravuje se snadno do poměrů a stává se brzy oblíbeným, odkud přísloví: »není nad Slezana«, jež kdosi doplnil »když se totiž vydaří.« Tak napsal spisovatel a vlastenec od Frýdku.

---

*) Robota teprv na tom panství až 24. října 1848 spadla.

Myslím, že doplněné přísloví »není nad Slezana, když se totiž vydaří,« poučuje nás s dostatek, jak té servilnosti rozuměti. Pravý Slezan, zvláštními poměry slezskými nezkažený, ten tak snadno neskloní své hlavy, ale nasáklý novými proudy, ten se brzo dá zotročiti, jak častá zkušenost nás přesvědčuje.

Hlavními rysy povaha slezská je vylíčená, ostatek čtenář snadno si doplní, přečetl-li pozorně předešlé články. Končím svou práci, k níž jsem látku sbíral na 13 let, slovy dříve zmíněného vlastence z Těšínska: »*Žij blaze, můj dobrý lide slezský, ušlechťuj dobré stránky své povahy pro čest Boží, blaho drahé vlasti a vlastní, a potírej vady, abys se stal dokonalým!*«

V synův památník.

Až budeš jednou, hochu milý.
číst těchto veršů chudých pár,
dej Bůh, by v tobě roznítily
ten mocný lásky plam a žár,
jimž otec tvůj v let mužných květu
lnul věrně k domácímu světu.

V čas šibeniček Macharových,
za cizích větrů vanutí
on nedbal hlasu věštců nových,
jenž hlásal citu vadnutí —
a tebe, sotva žvatlals »tati«,
již vlast svou učil milovati.

Měj rád svůj rod i rodné luhy,
blíž k srdci lidu přikloň sluch,
s ním bojuj jeho zápas tuhý,
a vítězství-li dá vám Bůh,
pak k otcovu jdi kleknout hrobu
a radostnou mu zvěstuj dobu!

* * *

Čas nachýlil se ku západu.
Kdo bděli, jsou již znaveni.
Voj nepřátelský číhá vzadu
a metá hrubé kamení
na Hrad, pod jehož prapor bílý
se Ideálu strážci skryli.

V té četě věrných, milý synku,
i otce tvého blýskal meč,
ač triumfálných neměl vínků,
přec neopustil krutou seč,
a než ho palaš Smrti skosil
on s láskou barvy kříže nosil.

Až, hochu, sliby úlisnými
tě bude lákat nepřítel,
bys opovrhnul znaky mými
a do otroctví Pýchy šel,
kéž zvítězíš v té těžké chvíli —
vždyť *Pavla* jménem jsme tě křtili!

Nechť zvedne ruka tvoje čistá
výš k slunci otcův čestný štít,
buď dobrým bojovníkem Krista,
pro pravdu Páně hotov mřít!
Smích šílenců ti nebuď k žalu —
stůj mužně k stráži Ideálu!

Jan Karník.

Dějiny socialního hnutí v zemích koruny České.

Píše TOMÁŠ JOS. JIROUŠEK.

(Pokračování.)

Jak si lid hornický dp. Tom. Haranta vážil a jak ho miloval, toho skvělým důkazem je zpráva v »Dělnických Novinách« v č. 10, r. II. ze dne 22. května 1871 z Rapic zaslaná. Dopisovatel píše: »V Rapicích a okolních uhelnách buštěhradských rozlétla se dne 17. května (1871) pověst, že velebný pan páter Harant jest zde. Sotva že to zaslechli, již spěchali mnozí a mnozí horníci se svými rodinami k faře rapické, jen aby ho uviděli a jemu díky činili, že se jich utiskovaných tak horlivě a mužně ujímal. Když pak se dověděli, že na den Božího na nebe Vstoupení Páně bude míti velké služby Boží, tu přicházeli v celých řadách do chrámu Páně, ačkoliv už jinde ráno byli v kostele, aby milovaného, o blaho lidu tak pečlivého kněze spatřili, s ním se modlili a tak útěchy nabyli. Byliť jsme do srdce dojati, když vzorný kněz tento při službách Božích i s modlitbou za naše bratry horníky, kteří v povolání svém o život přišli, byl vzpomněl. Očekávali jsme též odpoledne, že bude míti požehnání, kteréhož však neměl; přece ale jsme ho opět shlédli, když šel na návštěvu do Stelčovsi; tu jsme se k němu přidružili a jej do Stelčovsi a později též i odtud radostně doprovázeli. Bůh zachovejž ho stále při zdraví a posilňujž ho, by trpící lid nalézal u něho zastání naproti mocným a potěšení z něho vážil ve všelikých strastech tohoto života.«

* * *

Dne 27. listopadu 1871 shledáváme se opět s dp. Tom. Harantem v síni c. k. zemského trestního soudu v Novoměstské radnici v Praze, kde jako obžalovaný sedí před čtyřčlenným senátem pro přečin proti veřejnému pokoji a řádu (dle § 305 t. z.).

Obžaloba uváděla následující obvinění Tom. Haranta:

»Rozsudkem c. k. okr. soudu v Unhošti ze dne 20. listopadu 1870 byl dp. P. Harant spolu s horníky Václavem a Janem Karpíškem, s Vítem Pospíšilem a Jos. Novotným, co spoluvinníky, pro přestupek zákona o shromážďování, vydaného dne 15. listopadu 1867, odsouzen do vězení na 8 dní a k náhradě útrat soudního řízení. Vrchní soud potvrdil rozsudek tento, až na rozsudek týkající se dp. Tom. Haranta, jemuž vyměřil pokutu 20 zlatých, eventuelně čtyřdenní vězení. Ač byl dp. P. Harant pevně odhodlán trest svůj ve společnosti ostatních odsouzených horníků ve vězení vytrpěti, dal se přec domluvami p. vrchního okresního pohnouti k tomu, že zaplatil pokutu.

Dne 7. června 1871 došel k řečenému c. k. soudu korespondenční lístek nadepsán: »Horníkům Karpíškům, Novotnému a Pospíšilovi v kriminále v Unhošti.« Obsah jeho zněl: »Milí přátelé! Nic netrvá na světě věčně — tedy ani ten kriminál ne — *škoda, že mi nebylo dovoleno* s vámi si aspoň ty čtyry dni posedět! Těch 20 zlatých jsem již klopil (zaplatil). Vy obdržíte po 10 zlatých za zahálku. Již si z toho nedělejte nic, musíme tam všickni. Nejste první ani poslední. Pozdravujte pana Kumberu, mého strážmistra. »Na zdar!« »Sláva vaší statečnosti!« —

Úřední sluha Kumbera, v korrespondenci »strážmistrem« zvaný, jenž při prvnějším odsouzení P. Haranta hrál také svoji úlohu, dodal lístek tento místo do vězení — soudu, a ten v něm viděl ihned trestní skutek, nebo prý se zde vězňové jmenují »přátelé« a provolává prý »sláva« statečnosti, za kterou byli uvězněni, tím pak že se schvaluje trestní čin; a ponévadž i dle písma i dle obsahu ukázal se pisatelem lístku býti P. Harant, pohnán jest před zemský trestní soud. —

»V ten smysl udává asi věc obžaloba, aniž by se ovšem dotkla věcí choulostivějších, totiž tamějších poměrů hornických, jež na záležitost tu vrhají trochu jiné světlo.

Potom ujal se obžalovaný dp. P. Tom. Harant slova a pravil mezi jiným následující: »Slavný soude! Neříkaje »ano« ani »ne« k tomu, že bych byl jmenovaný korespondenční lístek psal a zaslal, chci obsahu jeho hájiti. By však obsahu toho dobře se porozumělo, chci vylíčiti stav věci hornictva v buštěhradských uhelnách. Dříve nežli jsem se s horníky seznámil a s nimi kdy o jich záležitostech byl mluvil, zadali tito již písemní žádost p. hor. radovi Jos. Fritschovi, v níž stesky své přednesli, prosíce v pokoře a úctě o úlevu. Avšak p. rada Fritsch, zuřivý Němec, na žádost tuto neodpověděl, ale podle výroku hodnověrných svědků hned pod stůl ji hodil. Horníci, nedostavše na jmenovanou žádost nižádné odpovědi, odhodlali se stesky své ústně p. radovi Fritschovi přednésti. Sotva že se pověst o tom roznesla, již i jeden »štajgr« vyhrožoval, by nikdo se neodvážil p. Fritsche ústně prositi. Horníci dobře věděli, že kdyby šli všickni, považováni by byli za buřiče, a že kdyby šla deputace, následky »laskavosti« úřednické by ji neminuly. V této tísni přišli ke mně horníci, prosíce, abych jejich stesky sepsal a v časopisech uveřejnil, by obe-

censtvo seznalo, jak se s hornictvem nakládá. Mezi tím byl jsem zvolen předsedou dřínského »Oulu«, v němž výhradně horníci členy jsou, i nemohl jsem žádost jejich odmítnouti a odepříti. I slibil jsem, že napíšu jen to, co sami udají. Bylyť stesky horníků tyto:

Zákon dovoluje sice v neděli a ve svátek pracovati, avšak majetník má právo a vždy na vůli, má-li lid jeho v tyto dni pracovat čili nic. Horníci do kostela pro práci nemohli chodit a práce byla jim rozkázána. Prázdný kostel činil na mne vždy trapný dojem, a proto musel jsem jako duchovní a přítel lidu pracujícího věci té se uchopiti.

Císař Ferdinand Dobrotivý dovolil, by z jeho prostředků v dolech zaražena byla dívčí škola. Horní správa však ustanovila za učitelku osobu, která českého jazyka není mocná a skoro jen děvčat úřednických si všímala, takže děti hornické jsouce odstrkovány, máločemu nebo ničemu se nenaučily.

Císař Ferdinand dal vystavěti pro horníky byty, tak zvanou kolonii. V té měli ze začátku horníci byt zdarma, později museli platit nájemného 12, pak 24 a nyní dokonce 30 zlatých.

V buštěhradských uhelnách jsou tak zvané »magacíny«, totiž sklady potravin. Založeny jsou na prospěch dělnictva, ale škodí mu z příčin různých. Nejlepší důkaz toho je v té okolnosti, že horníci sami zařídit si museli podnikatelský potravní spolek, nechtějíce se státi obětí židovských kšeftařů.

Jiným předmětem stížnosti byla mzda horníkův, která časem tak byla snížena, že nejpracovitější dělník s těží vydělá 25 zlatých měsíčně. K tomu ke všemu nadávky paně radovy a »štajgrův«, jakož i hornické »magacíny«, které založeny jsou ve prospěch hornictva, ale škodí mu, protože z těchto horníci bráti musí mouku, chleba a olej (jiných potřebností se tam nedostane), které věci pak, potřebují-li peněz hotových, za polovičku prodávati musí.

V buštěhradských uhelnách založeny jsou tak zvané »bratrské pokladny«. Do těch musí již hoši od 12. roku přispívati, ačkoli se jim tak zvaná »provise« až od 15. roku počítá. O tom, kam přicházejí peníze za tato leta, nikdo neví co říci. Pokladny bratrské jsou zajisté neocenitelným dobrodiním pro hornictvo, jsou to jeho záložny; mají však veliké vady. Často se stává, že manželce, jejíž muž v uhelnách o život přišel a třeba by mu jeden měsíc na 10 let scházel, strčí se pár grošů, a marně domáhá se slitování. Suma 60.000 zlatých jest z této bratrské pokladny uložena na buštěhradské dráze (!), a nikdo neví, jaké úroky nese; se 60.000 zl. mohla by pokladna hezkým akcionářem býti. Nově zvolený výbor neví do dnes, co a jak se to má s bratrskou pokladnou.

Na tyto stesky horníků přispěl jsem radou a věc přišla až před soud, než horní rada Fritsch se nechtěl vyrovnat, ano propustil jmenované čtyři horníky, již stáli v čele, z práce. Já hájil nyní právo dělníků ve veřejných novinách a na radu mou zadali tito žádost, aby vyšetřující komise stížnosti dělnické náležitě prozkoumala. Než místo vyřízení doručena jest žádost hornímu

radovi Fritschovi, a poskytnuta mu tak příležitost, vylíti si na těch, kdo byli podepsáni, svůj vztek.«

V dalším obhajování pravil dp. Harant, že se mu nemůže nikdy vykládati za trestní skutek, když nazývá uvězněné horníky, s nimiž byl stejného náhledu, svými přátely a pakli psal, »sláva vaší statečnosti«, psal to s tím vědomím, že hájiti svá práva, ano v boji za ně i trpěti, jest skutečně občanskou statečností. Ostatně chtěl obsahem korespondence podati uvězněným toliko útěchy, jak mu kněžská jeho povinnost kázala, a to tím více, jelikož věděl, že manželka Václava Karpíška nad tím případem onemocněla!! Zcela místně — píší »Děl. Noviny« (v č. 24. r. II. 1871) — odbyl dále P. Harant jednoho znalce písma, který nejsa mocen české řeči, chtěl dobrozdání svá podati v řeči německé.

»Po výslechu obžalovaného a předčítání více spisů, mezi nimiž též se nalézalo vysvědčení od představeného Klečky, přistoupil státní zástupce p. Jansa ke skutečným návrhům. Navrhoval, aby dp. P. Harant uznán byl za vinna a odsouzen do vězení na čas tří měsíců. Soud, jemuž předsedal rada p. Jelínek, odsoudil obžalovaného do vězení na deset dní dvojím postem zostřeného. Dr. Mezník výtečnou, na právnických i rozumových dokladech založenou řečí vyvracel všechny dedukce státního žalobníka, avšak osvobození obžalovaného přece nevymohl. Obžalovaný po skončení soudu vyžádal si opis rozsudku.« [79]) —

»Usouzený mu trest 10 dnů vězení přestál dp. Tomáš Harant v Novoměstské radnici v Praze, a to v první polovici měsíce března 1872. V den jeho propuštění došly jej telegrafické pozdravy ze Stelčovsi, Kladna, Buckova a ze Dříně, v nichž vysloveno mu díkůvzdání za jeho statečné zastávání hornictva.« [80])

Vůbec, v letech 1870—1873 byl v dělnickém hnutí u nás kaplan Tomáš Harant nejpopulárnější osobou. »Kladenské hornictvo v den Harantových jmenin dne 21. prosince 1871 podalo mu adresu důvěry a oddanosti, která měla několik tisíc hornických podpisů. Adresa zhotovena byla v litografickém závodě B. Sandtnera v Praze. Na aksamitových deskách nalézaly se stříbrné ornamenty a stříbrný monogram oslavencův. S adresou přijela do Drahno-Újezda sedmičlenná deputace, sestávající z pp. Ant. Tumy, redaktora »Děl. Novin« z Prahy, J. Sudíka, J. V. Vlčka, rolníka z Litovic, J. Oppelta z Buckova a tří horníků: p. Karpíška, Klímy a Šplíchala. Mimo jiné telegrafické pozdravy bylo dp. Harantovi sděleno, že spolek dělníků pražsko-železářské společnosti na Kladně, spolek »Oul« ve Dříni a čtenářská beseda »Žižka« ve Dříni zvolili jej za svého čestného člena.« [81])

Také z okolí působiště Harantova dostavili se s blahopřáním představenstva obcí: Terešova, Lišné, Soběšice, Třebnušky, Jablečna, Biskoupek a Chotětína, aby projevili milému svému duchovnímu rádci svoji oddanost a lásku.« [82])

---

[79]) Celý soud dp. Tom. Haranta, jak zde vylíčen, přinesly »Dělnické Noviny« v čís. 23., roč. II., ze dne 2. prosince 1871 ve článku nadepsaném »Kněz a hornictvo«.

[80]) »Děl. Nov.« č. 6., roč. III., ze dne 16. března 1872.

[81]) »Děl. Nov.« č. 1., roč. III., ze dne 6. ledna 1872.

[82]) »Děl. Nov.« č. 3., r. III. 3. února 1872.

Tím zapsán jest P. Tomáš Harant v srdcích katol. dělnictva českého pro vždy a dějiny hnutí dělnického musí mu vykázati vzpomínku co nejčestnější. Dalších zpráv není. Nit v dělnickém tisku z let sedmdesátých je zde přetržena pro každého stopovatele. Příčina, proč P. Tomáš Harant dále v hnutí dělnickém se neobjevuje, není dosti jasně známá. Možná, že jako mnoho mužů z dělnického hnutí dočkal se zklamání a rozmrzen z pole veřejné činnosti ustoupil. Ale i v tomto ústupu, jak seznáme z úryvků jeho života, zachoval se dp. Tom. Harant čestně, jak na katol. kněze slušelo a patřilo, a to založilo opět novou slávu v jeho životě.

* * *

P. Tomáš Harant, jak jeho vlastní rukou v pamětní knize na faře v Novém Hrádku psáno, narodil se dne 14. listopadu r. 1840 v Ostružně na Šumavě (hejtm. Sušické, okres Kašpersko-Horský). Vyšel z rodiny rolnické, z usedlosti čísla 13 v Ostružně, a proto byl za svého života lidu tolik nakloněn.

Gymnasium studoval v Praze na Starém Městě, v Klatovech a v Písku, bohosloví jako alumnus v Praze. V době války rakousko-pruské byl Tomáš Harant u přítomnosti pruských, po většině štábních důstojníků z Porýnska a Poznaňska, kteří se nábožně na knížkách modlili, dne 15. července 1866 od Jeho Emin. ndp. kardinála, knížete-arcibiskupa pražského Bedřicha ze Schwarzenbergu na kněžství vysvěcen. Kaplanoval na více místech, a to: v Černošíně, Žluticích, Sázavě, Mlečicích, Rapicích, Drahno-Újezdě, Oseku, Žebráku, Mirošově a naposledy v Mýtě u Zbirova. Odtud povolán byl v r. 1882 na faru v Novém Hrádku na hranicích Čech a Kladska. O tom opět čteme v předem uvedené pamětní knize: »P. Tomáš Harant byl dne 25. prosince 1881 od J. J. knížete Jos. Colloredo-Mannsfelda na tuto faru praesentován. Po vládním schválení přibyl na Nový Hrádek dne 4. března 1882 v sobotu o půl 4. hod odpol.«

Red. »Vlasti«, Tomáš Škrdle, zavítal na svých agitačních cestách r. 1890 dne 27. června na Nový Hrádek k Tom. Harantovi. Po obědě vyprovázel jej farář Harant do Bystré k faráři Jos. Barvířovi a tu mu vypravoval Harant o své praesentaci na Nový Hrádek tuto historii.

Když byl Harant pro své vystoupení ve prospěch horníků žalářován a všelijak pronásledován, nabízeli mu protestanti 2400 zl. služby ročně, žádajíce, aby k nim přestoupil a horníky k nim převedl. Ale Harant nejen že to odmítl, ale mimo to horníky důtklivě napomínal, aby své víry neopouštěli. Když se to kardinál Schwarzenberg dověděl, pravil: Das werde ich ihm nie vergessen — toho mu nikdy nezapomenu — a dostál slovu. Kníže Colloredo Mansfeld Haranta na faru praesentoval, ale vláda mu odepřela své potvrzení. Kardinál Schwarzenberg byl o tom od Hradecké konsistoře uvědomen v době, kdy udílel různé audience. Ihned je přerušil a jel k pražskému místodržiteli, tázaje se: Excellenci, kolikrát může býti trestán člověk za jeden přestupek? Odpověď zněla: jednou. A kardinál na to: a já mám kněze, jenž

má býti trestán dvakrát: jednou byl odsouzen a seděl v žaláři a nyní se mu odepírá fara. Excellenc pán se omlouval, to že je asi omyl, přehmat a Harant faru dostal.

Když později kardinál Schwarzenberg v Kladsku na blízku českých hranic biřmoval, Harant šel mu učinit poklonu a byl od kardinála Schwarzenberga co nejmilostivěji přijat a další rozmluvou vyznamenán.

Všickni, kdož Tom. Haranta blíže znali, svědčí, že to byl muž šlechetný, srdce zlatého. Jednal vždy a ve všem přímo, rázně a poctivě, bez ohledu na levo nebo na pravo; nikoho se nebál. Když přišel na faru do Nového Hrádku, stavěla se právě nová fara (stará vyhořela v r. 1880). Pro tuto stavbu měl farář Harant veliké boje; rekursy šly až k ministerstvu. Bránil beneficium i záduš, a z toho povstaly soudy. Tomáš Harant ovšem vyhrál, bylo to ovšem »vítězství Pyrhovo«, ale činilo jej spokojeným. Jeho ráznost v hájení pravdy, sebe a své věci byla vůbec známa a také v době pobytu jeho na Novém Hrádku se osvědčila, když před státním funkcionářem octl se společně se svým věrně jej milujícím kaplanem, Karlem Jelínkem, na lavici obžalovaných pro jakýsi spor s c. k. okr. hejtmanem Neuholdem. I zde vyšli oba z boje dobře.

V sousedství byl farář Harant oblíben. Občané přicházeli k němu na faru o radu a také se jí řídili. Nešel-li farář mezi sousedy, přišli oni jistě k němu. Chudí ho měli rádi pro jeho dobročinnost; ač málo měl, fara byla chudá, přece i z toho mála rád uděloval.

Pro štolu neměl farář Harant s osadníky žádných sporů. Potřeboval-li ho někdo, oznámil mu farář obyčejně dvě třídy těmito slovy: »Chcete to za peníze nebo zadarmo?« Když si občan vybral třídu za peníze — měl to za peníze, a když si vybral třídu zadarmo, měl to zadarmo. Ve věcech štoly sporů u Haranta nebylo.

A jako v životě společenském byl dobrým společníkem, tak i v kostele byl farář Harant výborným knězem. Na kazatelně byl lidem rád slyšen, ve zpovědnici rád viděn. Ovšem, bez nepřátel také nebyl, jako každý přímý člověk, který pro pravdu ničeho se nebojí, ale těch, kteří ho milovali, byla vždy většina.

Na sklonku života trápen byl farář Harant hlubokým rheumatismem a chorobou žaludeční. Po delší trapné nemoci zemřel ve středu, dne 20. listopadu 1895. Na čtyři dny před smrtí dlel u něho návštěvou dřívější jeho kaplan, katecheta Karel Jelínek, který často společně s katechetou Lad. Suchánkem ho o prázdninách navštěvoval a s ním se bavil.

Pohřeb konán byl dne 23. listopadu. Tak slavného pohřbu ještě Hrádek neviděl. Nejen z farních osad, ale z celého okolí sešly se veliké zástupy lidu, aby doprovodily ke hrobu *prvního žalářovaného křesťanského bojovníka za práva českého lidu — bojovníka za práva práce.*

Kněží, kromé místního kaplana, Václava Vostřela, dostavilo se osmnáct, a to: Pelhřim Novák, č. kanovník, bisk. vikář a farář z Nového Města nad Metují (vedl kondukt), Václav Uhlíř, vik.

bisk. sekretář a farář z Velké Jesenice, Ferd. Hanousek, farář z Olešnice, Jan Ot, farář ze Sedloňova, Jos. Domašinský, farář z Dobřan, Jos. Barvíř, farář z Bystré (již zemřelý), Frant. Víša, administrator ze Slavoňova, Kašpar Falta, spiritual a katecheta z České Skalice, Jos. Čech, kaplan z Náchoda (již zemřelý), Jan Kavan, katecheta z Hlinska (bývalý kaplan v Novém Hrádku), Šebestian Weber, kaplan z Olešnice, Alois Dostál, kaplan z Nov. Města n. Met., Otakar Hruška, kaplan z Dobrušky, Václav Pavlus, kaplan z Dobrušky (již zemřelý), Jos. Hrnčíř, kaplan z Opočna, Ladislav Suchánek, katecheta z Nov. Bydžova, Karel Jelínek, katecheta z Heřm. Městce (dříve 3 léta kaplan na Nov. Hrádku), Jos. Dokonal, far. admin na Nov. Hrádku, a nově jmenovaný kaplan Václav Vostřel, který kráčel za rakví.

Na hřbitově nad hrobem proslovil pohřební řeč Ferd. Hanoušek (nynější třebechovický děkan), farář z Olešnice, dobrý přítel a zpovědník zesnulého. Líčil zápasy dp. faráře Haranta, jeho v pravdě karakterní život a povahu, že všichni na hřbitově byli hluboce pohnuti. Na to pohřben byl dp. farář Harant do hrobu vedle postranních dveří (na epištolní straně) chrámu Páně a ve zdi zasazena bílá mramorová deska v černém rámu s nápisem:

Zde v Pánu odpočívá·
P. TOMÁŠ HARANT,
farář na Novém Hrádku;
narozen v Ostružné 14. listop. 1840,
zemřel dne 20. listop. 1895.
Odpočívej v pokoji!
Odpočinutí lehké dejž mu, o Pane,
a světlo věčné ať mu svítí![83])

Slavnostní večer ku poctě Jana N. Černohouze,

děkana v Hostivaři, kněze-spisovatele a šiřitele ušlechtilé četby.

V neděli, dne 8. listopadu 1903, konal se o 3. hodině večerní v místnostech družstva Vlasť slavnostní večer ku poctě vldp. k a. notáře a děkana v Hostivaři, Jana Nep. Černohouze, tichého a obětavého literárního pracovníka a neméně působícího v drobné práci kulturní na zušlechtění lidu našeho dobrou četbou. Večer uspořádán byl Literární sekcí Vlasti. Přítomni byli četní ctitelé oslavencovi; mezi jinými: pí. Marie Eberlová, JUDr. Jul. rytíř Nejedlý, patronátní komisař zemského výboru p. Jos. Beneš, učitelka sl. Albina Fortýnova; z venkova faráři: Josef Charvát z Čakovic

[83]) K životopisnému nástinu Tom. Haranta přispěli mně: dp. Karel Jelínek, katecheta v Heřm. Městci, dp. redaktor Tom. Škrdle, dp. Tomáš Harant, kaplan v Kvasňovicích u Horaždovic, a dp. Frant. Pospíšil, farář v Nov. Hrádku. Podobizna † Tom. Haranta z roku 1870 v čele ostatních křesť. bojovníků za práva lidu hornického přijde v příštím čísle »Vlasti«.

a Ant. Brož z Podolí. — Blahopřání zaslali: Zemský výbor království Českého jako patron kostela hostivařského, patronátní úřad král. českých zemských statků v Praze, J. O. hrabě V. Schönborn, děkan A. Malec jakožto senior patron. duchovenstva, děkan Cháb z Kovár, konsistorní rada Jos. Havránek, kanovník dr. Jos. Burian, faráři: Fanfule a Kulhánek, redakce »Křesť. dělníka«, vděčné Johanneum, báseň zaslal dr. M. Kovář. Báseň Dra. M. Kováře a zmíněné pozdravy byly předsedajícím veřejně přečteny. Oslavenec zaslal telegram, že pro churavost se nemůže dostaviti, se vřelým pozdravem a díky.

Zemský výbor píše:

Veledůstojný pane!

R. 1903 ráčíte slaviti památku svého čtyřicetiletého kněžství.

Případ tak vzácný poskytuje zemskému výboru království Českého jako patronu kostela Hostivařského vítanou příležitost, vysloviti Vašim Veledůstojnostem plné uznání své a upřímné blahopřání, aby v zájmu kostela i správy duchovní bylo Vám dáno ještě po mnohá léta v plném zdraví v úřadě Vašem setrvati.

V Praze, dne 6. listopadu 1903.

Za nejvyššího maršálka zemského:

Schoenborn. Adámek.

Místopředseda Literární sekce, říd. učitel p. Jos. Flekáček, uvítal přítomné srdečnými slovy a pravil: »Sekce naše obrala si za úkol věnovati časem vzpomínku zasloužilým našim buditelům, kteří vynikli v katolickém písemnictví a národu našemu prokázali neocenitelné služby. Několik utěšených večerů pořádali jsme v bývalé Svatováclavské záložně; večer ku poctě vldp. děkana Černohouze chtěli jsme pořádati již před rokem — a právě v té době nastala v záložně oné známá, velmi osudná katastrofa. Proto jsme volili místnost tuto a myslím, že nebude to nikterak na újmu vroucnosti, upřímnosti a srdečnosti dnešního našeho projevu. Oslavenec náš náleží k předním pilným a svědomitým spisovatelům; prací a snahami svými řadí se k prvním buditelům českého národa, jichž stále a stále ubývá. Pracoval za poměrů trudných, úporných, kdy nám zápasiti bylo o každé české slovo, a kdy každý i malý úspěch vyžadoval těžkých zápasů. Leč nechci předbíhati snad to, co uslyšíme z úst našeho milého slavnostního řečníka. Vítaje tedy ještě jednou co nejsrdečněji a nejuctivěji velectěné shromáždění, prosím dp. řečníka, aby proslovil svou řeč o oslavenci našem.«

Řeč dp. faráře Vlastimila Hálka vyzněla takto:

»Stromu podoben jest národ náš, vysazenému větru a bouři. Kořen jeho v rodné půdě — tuť zemědělství s rolnictvem — průmysl a obchod jeho pněm a větvemi, umění jeho listím, literatura jeho květem a plodem. Která část stromu hlásá jeho rod a druh? Není to kmen, ani kořen, ale jeho písemnictví. Když se podaří nepříteli přeroubovati strom národa, kořen i kmen zůstává — zůstane rolnictvo, obchod a průmysl — avšak list jest cizí, květ cizí, plod cizí. Aby zůstal květ národa, jeho písemnictví, bělostným,

čistým, neporušeným, by nesl českému lidu dobré, zdravé, občerstvující ovoce, a to v hojnosti dobré zušlechťující četby — pracovali k tomu povždy i u nás kněží-buditelé a spisovatelé po českém venkově, z ryzí lásky k národu a víře sv.-Václavské. Pracovali s ideály, tichou neúmornou, ale i nezištnou prací.

Čistá literatura jest existenční podmínkou trvání národa, ti pak, kdož ji vzdělávají, zasluhují úcty a vděku, jako přední stráž národního voje. Chudý jest národ český pozemskými statky, ale bohat statky ducha, na své věrné syny, kteří pěstují jeho literaturu. Kniha byla národu českému již před staletími pramenem zbožnosti jako bible, a byla mu potěšením i poučením v celém duchovním životě. Dobrá kniha česká zůstala až do dnes lidu sluncem, které paprsky svými mile zahřívá srdce a k novému životu a nadšení pro dobro, pravdu a krásno, probouzí duševní činnost jednotlivých talentů. A hojnost dobrých knih, těchto cisteren vzdělání a ušlechtilé zábavy pro lid náš, šířili čeští kněží, jež vedla na trnité dráze hvězda lásky k národu, by národ náš pil z čistých studnic literárních plodů. Křížovou cestou lze nazvati zvláště za naší doby práci katolických literátů a šiřitelů knih, jimž nekyne ani sláva ani zisk, nýbrž strádání, opovržení, tupení, ba i výsměch. Nedají se však odstrašiti, bojují a zvítězí.

Ó, věděl a cítil to dnešní náš oslavenec Jan Černohouz až do nejhlubšího srdce svého, že jen potud budeme *platným* národem, pokud dovedeme uhájit svou nejvlastnější bytost, *svého nábožensko-mravně vzdělaného českého ducha*, který nepovšimnut a neželen, ztratil by se ve směsici světové, kdyby hniloba nevěry a cizoty jala se užírati zdravé jeho jádro. To cítil náš Černohouz a proto snažil se zachovati jádro zdravé, v českém lidu neporušené, ušlechtilou četbou.

Oslavujeme dnes tohoto skromného muže; kněze-spisovatele a šiřitele dobrých knih po vlasti české. Snad více veřejnosti naší známa jsou jména jiných katolických spisovatelů, jichž dovedné péro obdařilo literaturu plody duchů bystrých, snad jsou též jména jich více veřejností oceňována, než ta tichá drobná práce pro písemnictví konaná v odlehlých vískách, po českém venkově. Kdož dovede sečísti dobro pro církev a národ, které vykonáno bylo zakládáním knihoven, šířením dobrých knih a časopisů? To jest práce, která zřídka dochází ocenění a uznání veřejnosti. A přece má pro zdravý duchovní, nábožensko-mravní život národa dalekosáhlý význam. Působení to nabývá tím větší ceny, uvážíme-li, že práci tu koná ne pracovník, jenž by pouze tím se obíral a za to nějakou odměnu měl, ale kněz v duchovní správě, jenž snáší břímě dne i horka; tu stojí ve škole několik hodin a zase spěje k nemocnému, koná různé posvátné obřady a své denní modlitby. A přece při tom všem namáhání, které již samo vyčerpává téměř všecky jeho síly, věnuje se drobné kulturní práci, zakládá knihovny, činí výběr knih pro ně, objednává, zařaďuje, půjčuje. Jindy zase šíří členství »Dědictví«, »Zlatých Lístků« a »Zlatých Klasů«; tu věnuje darem knihu, tam zase půjčuje do rodiny vybraný spis, aby poučil, vzdělal a pobavil. A to není práce jednoho měsíce nebo roku, ale dlouhých po-

žehnaných let. Není to snad dílo vděčné a příjemné, ale v nynější, na vděčnost chudé době, práce obtížná, ba přečasto s odporem se setkávající, za niž i různá příkoří kněz — šiřitel četby — trpěti musí.

Oceňujeme-li touto slavnostní schůzí literární zásluhy Jana N. Černohouze, děje se tak, byť proti vůli jeho, z vděčnosti a uznání všeho toho, co svým pérem a šířením dobrého tisku, jednak zakládáním knihoven, jednak rozdáváním knih, vykonal. Než i proto tak činíme, aby podán byl české veřejnosti obraz činnosti českého kněze, jenž svědčí o lásce jeho k vlasti a církvi. Neboť není u nás stavu, jenž by více byl ze svého obětoval na vzdělání lidu katolického nežli české katolické kněžstvo. A to jest nám čestnou i důstojnou obranou proti nepřátelům. Ale i proto vzpomínáme těchto kulturních zásluh oslavence, by jeho literární činnost zde uvedená byla mladším bratřím našeho stavu za příklad.

Jan Nep. Černohouz narozen 31. ledna 1836 v Turnově. Studoval pilně, a byl vždy vnitřní touhou puzen více k tomu, čísti mnoho v knihách, jež se mu do ruky dostaly. Studoval v Litoměřicích a v Praze.

Na kněze vysvěcen 2. srpna 1863, působil jako kaplan v Kouřimi, Zásmukách, v Liboci, stal se r. 1872 děkanem na staroslavné Budči-Kovárech, od r. 1890 jest farářem a osobním děkanem v Hostivaři u Prahy. R. 1898 vyznamenán byl mezi 50 kněžími arcidiecése na oslavu 50tiletého panování Jeho Veličenstva císaře a krále Frant. Josefa I. od J. Em. zvěčnělého ndp. kardinála Františka hr. ze Schoenbornů, hodností kníž. arc. notáře.

Záslužnou činnost Černohouzovu oceňují v první řadě jako nejmarkantnější *v zakládání dobrých katol. knihoven a šíření dobrých knih*. V tom má p. děkan zvláštní osobní originelní přednost, která se táhne celým jeho kněžským životem jako zlatá nit. Již r. 1862, když byl bratr jeho František kaplanem v Bělé pod Bezdězem, daroval tamní Řemeslnické knihovně značný počet knih. Kamkoli od r. 1863 až do letošního roku 1903 přišel, všude bylo první jeho starostí založiti knihovnu. Sotva přišel r. 1863 na první štaci svou za kaplana do Kouřimi, rozmnožil knihovnu ve fil. škole v Třebovli, začež byl r. 1864 jmenován čestným občanem Třebovle a připojených obcí. Stav se kaplanem v Zásmukách, založil skoro úplně ze svého bibliotéku ve filiální škole ve Chvatlinách a obdaroval učitelskou knihovnu v Praze. R. 1867 stav se kaplanem v Liboci, převzal ve správu farní knihovnu, uvedl ji v pořádek, sepsal nový seznam knih a knihovnu tu velmi rozšířil, dílem vlastními knihami, dílem sbírkami, které ročně 20—50 zl. vynášely. Téhož roku ujal se knihovny ve fil. škole v Řepích a zavedl s učitelem sbírku, která vynesla 40 zl. 90 kr. Do dnešního dne mají školní knihovny v Liboci a Řepích největší část knih po Janu Černohouzovi, jak nadepsáno jest vždy na prvním listu knihy. Dlužno podotknouti, že výbor těchto knih jest tak pečlivě upraven, že dosvědčuje výtečnou znalost pořadatele v současné literatuře. V těchto knihách žije osoba vdp. děkana J. Černohouze stále v duchu čtoucích osad. Stav se

r. 1872 děkanem v Kovárech, otevřel lidu svoji knihovnu a obdaroval Občanskou bibliotéku v Zákolanech. Jan Černohouz na všech místech svého působení půjčoval lidu knihy. V Zásmukách, Liboci a Kovárech rozšiřoval »Dědictví sv. Ludmily«, »Zlaté Lístky« a »Zlaté Klasy«, tou měrou, že byl jmenován r. 1865 opatrovníkem a r. 1871 zakládajícím údem téhož »Dědictví«. Na těchže místech staral se o »Dědictví Maličkých« a rozšiřoval »Matici Lidu« a »Libuši«, dokud se nedotýkaly našeho náboženství. Do dnes lze v nesčetných rodinách na farnostech, kdež Jan Černohouz působil, spatřiti diplomky o členství uvedených dědictví a značné množství knížek »Zlatých Klasů« a »Zlatých Lístků« koluje po rodinách, a z nich se půjčuje do okolí a sousedstva. Cestu duchovní správy J. Černohouze v různých farnostech naší arcidiecése naznačuje světlý pruh dobrých knihoven v obcích a hojnost ušlechtilých knížek v rodinách, které tu vykonaly veliký kus kulturní práce v lidu našem. Za to náleží neúmornému tomuto pracovníku, jenž i dnes ještě při ctihodném věku, skoro 68 již roků, při každé cestě z Prahy veze sebou balíky knih pro lid i kalendářové četby, vděčný dík všech přátel literatury české.

Než vedle činnosti a drobné kulturní práce národní chápal se Jan Černohouz i péra, kterým dovedně poskytl mnohé cenné příspěvky katolické literatuře. Již v semináři psával do různých časopisů. Jako *spisovatel* v letech 1868—1883 uveřejnil několik povídek pro dospělé i mládež. Jako kněz působící na venku mezi lidem studoval do hloubi život českého lidu, a není proto divu, že látka jeho povídek brána jest ze života a mistrně zpracována, vynikajíc vzláštní populárností. Tím se stalo, že některé povídky dočkaly se druhého vydání. Jakkoli byly skoro před 30 lety vydány, jsou do dnes při půjčování knih ze školních knihoven vždy se zájmem hledány. Mimo to přispíval Jan Černohouz do různých časopisů prácemi bohosloveckými a uveřejnil samostatně cyklus postních kázaní »David hřešící a kající«. Nejčelnější dílo jeho jest: »Encyklopedie příkladů z písma sv., z dějin církve i z obecného života«, (Praha 1879—1881 tři díly), vynikající a záslužné to dílo v české literatuře bohoslovecké, jak oceňuje sám Ottův Naučný slovník. Obsahuje 4000 biblických příkladů a přes 13.000 ostatních příkladů.

Společně se strýcem svým Františkem Černohouzem († 1891) děkanem v Dobrovicích, výborným to kazatelem a pilným spisovatelem zvláště v oboru homiletickém, vydal »Encyklopedii obrazův« obsahující připodobnění, podobenství, allegorie, bajky, paramythie a hádanky pro kazatele, katechety, učitele a j. (Praha 1881—1885) obsahující přes 11.000 připodobnění, 1600 parabol, 600 allegorií, přes 1200 bajek, celkem 15.000 obrazů. Strýc pak jeho vydal s Janem Černohouzem »Věnec z řečí duchovních.« (Brno r. 1884.)

V letech 1893—1895 vydal Jan Černohouz ve dvou dílech velkolepou »Sbírku příkladů z dějin slovanských, zvláště pak českých«. Kazatelům, katechetům, učitelům, vychovatelům a vzdělaným Čechům vůbec. Věnována jest † J. Em. nejdůst. p. kard. Frant. hrab. Schönbornu. O spisu tomto, na němž autor přes 13

let při duch. správě pracoval, vyslovily se co nejpochvalněji Ordinariátní List Pražské a Budějovické diecése, »Časopis katol. duchovenstva«, »Vlasť«, »Čech«, »Vychovatel«, »Náš Domov«, »Katechetické Listy«, »Kazatelna«, »Beseda učitelská«, »Národní Politika«, »Obrana«.

Jaké úmysly ve své pracné dílo Jan Černohouz vložil, praví v předmluvě:

»Po dlouhém čase podáváme s pomocí Boží pl. t. pánům spolubratřím na vinici Páně novou sbírku příkladův, a to historických z dějin slovanských zvláště pak českých. Pracovali jsme na ní při správě duchovní třinácté rokův a obětovali jsme jí takořka poslední síly své.

Ze příkladův pro nás vůbec zapotřebí jest, nemusím ani dokazovati. Avšak jsou-li příklady vůbec prospěšné, jsou příklady z dějin vlasteneckých takořka magnetem přitažlivým. Anebo co bylo příčinou, že slavný a hrdinný jesuita Jiří Plachý za sebou takořka přitahoval lid v Praze ve chrámu Páně sv. Salvatora? Že užíval v kázaních příkladů z dějin vlasteneckých. A proč se stala kázaní Vácslava Beneše Třebízského: »Pravdou k životu« tak oblíbenými? *Že užíval v nich příkladů vlasteneckých.* A hle, sbírka naše obsahuje přes 11.800 příkladův z dějin slovanských, zvláště českých a proto pevně doufáme, že bude vydatnou pomůckou pl. t. pánům spolubratřím.

Upravili jsme sbírku tu — jest samostatný celek — opět lexikálně dle způsobu naší »Encyklopedie příkladův.« Hesel obsahuje 402 a čerpali jsme ze 726 spisův. Spisovatel anebo pramen všude udán jest.

A tak již jdi »Sbírko příkladův z dějin slovanských zvláště českých« do niv, paláců a chýší českých a hlásej víru a zbožnost našich předkův, jimž se za praporem sv. Cyrilla a Methoděje, patronův našich slovanských a za praporem sv. Vácslava, vojvody země české, vždy dobře dařilo a vzbuď lásku i k víře svaté Cyrillo-Methodějské a Svatováclavské i lásku k milé naší vlasti české.«

Jako třetí uznání hodná vlastnost Jana Černohouze jest jeho *mecenášství* ke všem literárním katolickým i lidumilným podnikům. Jest členem téměř všech katol. dědictví a družstev, jako: Dědictví sv. Prokopa, sv. Jana, Dědictví Maličkých, Matice České, Vlasti, Zlaté knihy a jiných. Čistý výtěžek ze své »Sbírky příkladů« téměř celý rozdal. Každoročně pak před Vánoci poděluje anonymně téměř všecky katolické lidumilné spolky pražské. A i jinak katolické veřejnosti jest dobře známa štědrá ruka »nejmenovaného kněze z okolí Prahy.« V socialním působení vzpomíná naň trvale obyvatelstvo farností, kdež působil, kterak zvláště se staral o sňatky lidí neoddaných a legitimace nemanželských dítek. Chodil po ratejnách ve dvorech, po domcích a chalupách ve vesnici, vyhledával takové lidi a obětavým přispěním usnadňoval jim sňatek. Neobyčejně veliký svazek listin a legitimací nemanželských dítek v našem farním archivu (jest mi totiž přáno působiti ve farnosti, kde dříve dp. J. Černohouz byl kaplanem) dosvědčuje, jak mnoho dobra vykonal v socialním ohledu.

O zásluhách oslavence při okrase a zvelebování chrámů, kdež působil, zvláště v Hostivaři, nebudu zde šířiti slov. Jsou dosti známy.

Hledíme-li vystihnouti z celého života a působení Jana Černohouze jeho životní názor a cíl, shledáme, že jím jest — *pravda:* neskonalá, nadšená, vždy jará a kvetoucí. Ze srdce vždy mluví pravda; byť v neúprosný tvrdý háv oblečená, jeho pérem vládne, a cokoliv promluvil, vždy bylo jen živým ohlasem a ozvěnou tlukotu jeho zlatého srdce, byť často narazilo na stávající zdánlivě pravé útvary.

Miluje církev svatou a jest vždy statečným bojovníkem v předních jejich strážích. Nešetřil hmotné oběti, kde běželo o její zájmy. Bystrým duchem vždy proniknul význačné události, které se jí dotýkaly, a zaujal pokaždé správné katolické stanovisko, jak se po letech ukázalo. To mu dosvědčují pamětní knihy na farách, do nichž před 30—40 lety psal a vždy jakoby prorokoval, bystře výsledek událostí označoval. Dnes po letech čtouce jeho zápisy, díme, že měl pravdu. Uvádíme některé z jeho zápisků:

Tak r. 1869 píše: »Letošním rokem Církvi škola jest vyrvána, aby se naplnila slova Spasitelova: »Ven ze škol vyženou vás.« Kam to ale povede, ukáže budoucnost. Bez Boha asi daleko škola nedojde.«

A dále: »Roku 1869 oslavovali osvícenci naši památku Husa mistra v Husinci, kdež jej vyhlásili za mučenníka a nikoli za kacíře.«

O založení »Čecha« napsal r. 1868: »Ježto i v naší vlasti české jistá strana se postavila na stanovisko protikatolické a nájezdy činila na Církev a sluhy její, viděla se potřeba založiti časopis, jenž by zájmy Církve a sv. víry hájil, jenž v r. 1869 co týdenník vycházeti počal.«

A že Jan Černohouz byl a jest upřímným synem národa českého, ano i mezi buditele jeho náleží (viz »Vlasť« ročník XI., seš. 2.), dosvědčuje celý život jeho, v němž se jeví při všech osudech národa jeho věrným synem nejen slovem, ale i obětavým skutkem. Stejně to dosvědčují jeho zásluhy o českou literaturu. Jak ryze vlastenecky smýšlel, dosvědčuje tento úryvek z r. 1867. Přišed na faru jednu, kdež dle všeobecného ještě tehdy zvyku psala se pamětní kniha německy, jal se psáti do ní česky, započav následujícími zajisté i historicky památnými slovy, které osvětlují jeho české smýšlení:

»Již tato kniha jest svědectvím přesmutným, jak nespravedlivě co s popelkou nakládalo se s řečí naší mateřskou. Nemusím se dovolávati na mnoho důvodů, že zvláště Církev Kristem nejvýš spravedlivým založená, jenž všude a vždy se ukazoval co pravý vlastenec židovský, k tomu povolána jest, aby i mateřské řeči dávala, co jí patří. Chváliti slušno nižší duchovenstvo české, které stojí v první řadě křisitelů národnosti naší české, které již umíráčkem zvonili. Myslím tudíž, že není zapotřebí, aby se kniha tato vedla samospasitelnou němčinou, nýbrž jazykem přirozeným českým.« (1867.)

Jan Černohouz, šiřitel české knihy, spisovatel, věrný kněz a Čech, lidumil a učitel svého lidu, ejhle, toť souhrnem význam našeho oslavence. Od nejútlejšího mládí, u věku mužném i nyní v jeseni života — vždy stál a stojí před zraky našimi jakoby žulovým kamenem hlásajícím všem, kterak nám třeba pracovati, bychom katolickému lidu českému prospěli. Oslavenec náš třeba působil po celý život v ústraní venkova, jest v nejideálnějším toho slova smyslu pracovníkem na svatováclavské národa roli dědičné, pracovníkem skromným a nemajícím jiného účelu, než pro dobro a krásno pracovati až do unavení a radovati se z toho, když z dobré četby rostlo náboženské umravnění našeho drahého českého lidu. Literární dějepis český jest povinen vděčně uznati dle pravdy neocenitelné zásluhy Jana Černohouze o vzdělávání českých duší.

Budiž i nám život a působení jeho vzorem, kterak máme i my až do unavení pracovati pro blaho katolického lidu našeho poctivě, obětavě a neohroženě. Dnešní pak slavnostní večer budiž skromným lístkem ve slavověnci jeho. Nechť mnohá léta ještě žije a působí!«

Když řečník skončil, poděkoval mu místopředseda za krásnou jeho promluvu; přítomní odměnili řeč dp. faráře hlučným potleskem.

Na konci schůze zmínil se dp. Tomáš Škrdle, že právě dnes, 8. listopadu, dovršil největší dobrodinec družstva, nemocný farář-pensista dp. Josef Mencl, 80té narozeniny. Přítomní povstali, aby mu vzdali čest.*)

Cesty srdce.

Povídka. Napsal P. J. Franco S. J. S výslovným povolením časopisu »Civilta Cattolica« pro »Vlasť« z vlaštiny přeložil JOSEF FLEKÁČEK.

(Pokračování.)

XIII. Frejus.

Klára ukrývala hlavu do matčina klína a těsně držela jí objatu; Klementina podobně mírnila tlukot svého srdce v náruči Julie. Znenáhla pomalu vjížděli do horského řetězu mezi Modane a Bardonecchií. Pomyslete, že temnými útrobami hory bylo jim ještě proběhnouti dvanácte tisíc metrů! Jak Julie, tak miss Needle-ová snažily se po celý ten čas, kdy stoupaly podél údolí Arka, obrniti útlé ty bytosti proti strachu; nemluvily o ničem, než že jim stále hlásaly jak krásně, snadně a jako hrou přestoupí ohromné alpské velikány touto jízdou, tak znenáhla, část po části. Ale přes to vše ona teskná tma, pocit tuhé zimy, tak náhle sledující mírné a jasné nebe, tížily jako olovo srdce dětí a naplňovaly je nepřekonatelným strachem.

*) Při této schůzi jsme seznali, že tři vedle sebe se nalézající místnosti v domě družstva Vlasť pojmou na 80 osob, které řečníka dobře slyší; i pro garderobu je tu dosti místa. I budou tedy nyní všecky schůze družstva a jeho odborů ve vlastním domě konány.

»Co se bojíš?« opakovala často Julie mladší dívce; »pohledni vzhůru, je tam lampa a září nad naší hlavou«; Klementina však neodpovídala jinak, než: »Já se bojím.« Klára si konečně dodala zmužilosti; odloučila se od matky a rozhlížela se kolem, třeba s hrůzou; zatím přitiskla mistress Needle-ová druhou dívku, která dosud nebyla tak statečná, k sobě, a dala jí políbení na líce. Když dítě vidělo matce do očí a slyšelo Julii a ostatní, jak ji rozveselují, počalo pozbývati bázně. Dala si sňati šálu, do níž ji zavinuly, když vjížděly do podzemí, ač bylo vnitř vozu jako z jara a potom náhlý přechod k dusnému horku nejparnějších dnů. Jeden chtěl, aby se okna otevřela, druhý, aby se zavřela. Julie tvrdila, že je to úplně lhostejno, byla-li okna otevřena, mocný proud vzduchu z francouzské strany chrlil prudce celé kotouče dýmu z lokomotivy do vnitř; zkusili to a viděli, že má Julie pravdu. Zatím, aby zapudila hrůzné představy, jala se podrobně a hlasitě vypravovati o podniku, provrtati obrovský ten tunel, o tom, jak rozvrhnuty byly plány k té práci, o strašných vrtacích strojích, ozbrojených dláty, aby se zabořila do skalních jeskyní, hnaných parou na dnech těchto propastí, o rourách, které vedly čerstvý vzduch, sestupujících až na dno tohoto hrobu a oživující dech dělníků: o zakládání podkopů, jak se podkopníci skryli za ochranné přístroje, jak vzlétly blesky, rozlétaly se pukající skály a rozsypávaly se útroby země, které brzy na stech vozech byly sbírány a vyváženy nahoru na povrch, zatím co sta a sta dělníků podnikali nové útoky na skaliny, sotva že si oddychli od první práce. Jiné zástupy vedené inženýry a řídiči práce upravovaly získané prostory, kopaly okrouhlé otvory a činily půdu pevnou, aniž by v této směsici prací, následování, postupování a střídání dělníků, podávání si díla z ruky do ruky nastal nějaký zmatek neb porucha v kázni a pořádku co do zpracování namahavě získaného území.

Julie již dříve byla četla učená pojednání o vnitřních geologických poměrech Frejusu, o výpočtech, udávajících neuvěřitelný počet materiálu a vykopávek, vnitřních klenutí a podezdívek. Převáděla tyto nesmírné spousty porovnáním brzy k dosti vysokým horám, brzy k obrovské čínské zdi, tu zase ke chodníku, který by běžel z Londýna až do Říma. Také Johna zajímaly tyto věci, a zdálo se, že mu rozluštění těchto záhad působí veliké potěšení. A mnohem více upoutala ho Julie, když počala řaditi a tříditi různé skalní útvary, kudy jeli; poslouchal s údivem dívku, která v něm oživovala výkladem nerostopisu školní přednášky, o vrstvách stlačené břidlice, začerněné, poněvadž byla vklíněna do žil anthracitu, o vrstvách břidlice, která na sebe se skladajíc, zečtyř- i zpětinásobí se tak, že je silná jako železo, jako nejtvrdší křemen. Když uháněl vlak kolem těchto stěn, ukazovala jim je Julie; v záři svítilen blyštily se nesčíslným počtem krystalů jako nově ražené mince, průhledné i temné, ale vždy zářící; zdála se to býti čarovná chodba, cestovali prostředkem stěn diamanty vykládaných.

Zatím co se Julie namahala zaměstnávati mysl dívek, aby těkavá jejich fantasie nevzbudila v nich bázeň, stala se příhoda,

která pojednou zmařila veškeré její úsilí. Svítilna, která nad nimi hořela, začne slábnouti, třepetá se, chvěje, uhasíná. Chtěj nechtěj povzdychl každý cestující, vida s tlukoucím srdcem mizeti i tuto hvězdičku, utěšitelku ve tmách. Je to věc obyčejná, nic neznamená, ale není mysli tak rozumně uvažující, aby necítila v podzemních hlubinách okamžik stísněnosti. Děti beze slova a bez dechu tiskly se opět k Julii i matce, polekány touto nehodou. Venku byla tma tmoucí, přerývaná jen chvílemi svitem plynových lamp, vždy sto metrů daleko od sebe postavených. Zableskly se a rychle zmizely, třesavým kruhem světla ozářivše vnitřek vagonu, pak zas byla nejtemnější noc. Všichni mlčeli; to ticho dávalo obraznosti křídla, aby vše možné vymýšlela. Velcí i malí seděli ustrašeni, teskně sledujíce každý nový hluk, který se mísil do jednotvárného hukotu stroje. Co je platno mysli filosofovati, když se srdce zmocnil panický strach? Sní se ve bdění. Každá novinka ti svírá ducha, naskakuje ti husí kůže, celý se třeseš, hřmot pádícího vlaku, splývající s odrážením se a ohlasem ve skalách průkopů, zní ti jako hrození; při každé kapce vody, která ztéká na stěnách, máš na mysli mohutné přívaly, které vyrazí a pohřbí tě ve svém jícnu; pískání lokomotivy připadá ti jako syčení hadů, oddychování stroje jako vzdechy příšer nebo strašidel, vycházejících z podzemních jeskyní. Běda, jestliže vlak najednou počne se mírniti ve svém letu, třikráte běda, jestliže se zastaví! Co se stalo? Pokazilo se něco na stroji? Sřítila se klenba? Je zatarasen průchod? Hoří snad vůz? Jaká katastrofa nastala? Ach Bože! Kdo nám přispěje ku pomoci v těchto podzemních propastech? Nic to není; nic; — obezřetnost strojvůdce a topiče, kteří si představovali v obrazivosti své domnělou překážku, a nyní, když se rozplynula obava, konají zmužile dále svou službu, podrobujíce vlak své kázni a svému vedení.

Konečně vylétl první zábřesk toužebně čekaného světla nad romantickými i rozumně uvažujícími hlavami. Našim cestujícím to zvěstoval John, který se díval ven opřen o okno. Ale jeho oznámení a objevení se prvních paprsků slunce na levo i pravo vagonu byl jeden a týž okamžik; všichni okřáli, zaradovali se, tak jako kdo cítí se pojednou býti prost hrozného tlaku, který na něm ležel; volně dýchali a pili velikými doušky jitřní ten pozdrav. John přemýšlel o Virgilových verších, kde jmenuje »*tenarie fanci*« a »*profondi aditi Plutonis*«, několik dělníků, kteří tu podél trati pracovali s vykasanými rukávy a v roztrhaných kloboucích z voskového plátna, pokřtil na »Bronta a Steropa, nuda membra Piracmonis; a nyní se chystal pozdraviti Italii, kterou nikdy před tím nebyl viděl, slovy: »*Salve, magna parens frugum, saturnia tellus, Magna virum*«. Chtěl si udělati oko u Julie, aby ho nepovažovala za neotesaného necitu ku krásám přírodním. Ale pozdrav na samém již jazyku utlumen byl neočekávaným divadlem, jež poskytl první pohled na italské nebe. Nevypadalo jinak, než jako hustá mlha, že se mohla krájeti nožem; pokrývala nižší údolí a všecko kolem. Mezi mlhou viděl s úžasem blyštiti se sněhové spousty i nepomyslil, že je dvanáct set metrů nad hladinou mořskou, smrky, modříny, jedle břízy, které z vlaku viděl, zdály

se vzdychati pod nákladem bílého sněhu, jímž měly obtíženy stará svá ramena. »Ale kde je Bardonecchia, která je na mapách hned při výjezdu z průkopu?« tázala se mistress Needle-ová.

Syn, který vše oknem pozoroval, pravil: »Je dole v údolí; vidím něco jako zámeckou věž, plovoucí na oblačných vlnách. Zde jsme patrně na Olympu, neboť bouře hlučí hluboko pod námi.«

Mistress Needle-ová měla radost z těchto několika slov, která John pronesl; obyčejně vždy mlčíval; pokládala to za dobré znamení. Na stanici v Bardonecchii na chvíli vystoupili. Julie, chtějíc Johna udržeti v dobré míře, byla se sestrami jeho kolem něho a když byl promluvil, řekla: »Jaký to pokrok, pane Johne, proti dříve! Jindy cestujícího, který se bál v zimě přestoupiti tyto hory, strčili do volské, vatou prošité kůže, a spouštěli ho po provazech dolů, jel po úbočích a stráních, provazy tažený. Tak obstarávali přechod alpští horalé, kteří chodí po ledovcích jako na zcela dobré silnici, majíce jako mezci podkovy, okované boty.«

»To je v pravdě veliký pokrok,« odpověděl John, »ale Italie mě tak nepřijímá, jak jsem čekal; zima, sníh, hrůza se podívat; je to tak, jako bychom jeli ze Zeleného parku do Škotska.«

»Jen pomalu, pane Johne; Italie je doleji, a naleznete ji, myslím, vždy přívětivou a pohostinnou, byť i podzim notně byl pokročil. Chtěla bych se vsaditi, že jste se právě těšil verši: *»Hic ver assiduum, atque alienis mensribus aestas;* není-li pravda? »Ano, ano,« divil se John; »vy jste četla v mých myšlénkách.« Od této chvíle byl jako elektrisován. Bylať se ho Julie dotkla na místě velmi citlivém; klassikové byla jediná věc na světě, kde byl John prost hypochondrie. Vstoupil do vagonu s obličejem mnohem více vyjasněným nežli jindy a choval se mnohem více společensky. Julie začala rozmluvu svým okouzlujícím způsobem. Mistress Anna však, místo co by byla měla dle svého obyčeje dychtivě se dívati do krajiny, nezdála se starati se o nic jiného než o své zeměpisné mapy. Hledala jednu po druhé, rozevírala je a podrobně prohlížela, nechajíc map, chápala se průvodců, v nichž hledala s očividnou starostlivostí; od průvodců vracela se zase k mapám.

Tu konečně Julie k ní přistoupila a tázala se uctivě: »Prosím, nalezla jste již, co hledáte?«

»To ty nesmíš věděti«, odvětila Needle-ová s úsměvem. »Hledám něco, co by se ti snad nelíbilo, kdybys to věděla.«

»Jakže! Není mi lhostejno, co zajímá vás.«

»Tak dobře tedy,« řekla paní; »hledám vesnice pověstných Valdenských.«

A Julie, aniž hnula brvou: »Tady jsou. Právě jedeme podél těch údolí. Odděluje nás od nich na pravo hřbet vysokých hor. A Julie ukazovala na mapě: »Fenestrelle je první důležité místo, trochu doleji Pinerolo, na jihozápad, v oněch horách, Luserna, Torre, Angrogna a dále a dále ostatní dědiny.«

»Ach, kéž by tu byla dráha,« zvolala mistress, »která by nás dopravila přímo tam, bez těchto nekonečných pásem hor až k Turinu!«

XIV. Různá povídání.

Julie slyšela tento vzdech paní Anny pro nešťastné heretické kantony Italie, a v srdci svém tušila, že z toho nevzejde pro ni nic dobrého, po dva, tři dny, ne-li více, zármutek. Uklidnila se však a snažila se oživiti rozhovor veselými nápady, příliš se obávajíc, že by mistress mohla se pohřížiti do nějaké askese v příčině Valdenských. Zatím co zrak každého bloudil po drsných a smutných skalinách, mezi nimiž uháněl vlak, ukazovala Rocciamelone, Col della Rotta, Monte Cenis, jejichž vrcholy, obklopeny neustálými větry a ztuhlé věčnými ledovci, se jim jevily a zase mizely. Vypravovala dívkám naproti ní sedícím o příbuzných afrických antilop, o alpských kamzících. Jsou to velmi hezká zvířata, třeba by jejich rodištěm a domovem byla příkrá, v oblacích se ztrácející skaliska. Řekly byste, že jsou vysoustruhovaní, tak jsou štíhlí, mrštní a obratní; mají hladkou bradu, hladké nohy. Jsou nadmíru krotcí, kdo to s nimi dovede a kde mají dobré hlídání; jinak, v přírodě, utíkají před člověkem jako před svým nejukrutnějším nepřítelem.

»Chtěla bych je viděti!« řekly děti skoro najednou.

»To je nemožno!« odvětila Julie, »za časného jitra sestupují se do stád, aby se pásli; po polednách se shromažďují na osamělých místech, aby mohli pokojně si požvýkati a pak se prospati. Ale poslyšte, jak jsou opatrni. Když celá družina spí, jeden bdí a stojí na vyvýšeném skalisku na stráži; objeví-li se nepřítel, dá se stráž do křiku, a kamzíci letí v okamžiku ve sterých, směrech z propasti do propasti, se skály na skálu, rozptýlí se po všech horách, aby nepříteli uprchli.«

»A čím se živí?« ptala se Klementina. »Vždyť nic nevidím, než skály a sníh.«

»Bůh stará se o všecky. V zimě si zalezou do denních úkrytů a spokojí se, najdou-li pod sněhem nějaký spadlý list od loňska nebo kousíček zeleného výrustku, živořícího na kořenech starého stromu, neb sousto zelenošedého lišejníku, který v těch divokých místech v tisících do sebe vpletených nitkách vyrůstá. kdo se málem spokojí, je vždy bohat, a kamzíci jsou velmi skromni. V létě pak oplývají všemi dary Božími, jsou zde květnaté svahy a údolí, šťavnatá luka plná drobných, vonných bylin, tu se mají milá ta zvířátka jako o posvícení.«

»Kéž bychom sem mohli přijíti na jaře!« zvolala mistress, která vždy milovala krásnou přírodu.

»Z jara, paní, budete se radovati v okolí Florencie, bude-li to vaše přání,« odvětila Julie. Potom obrátivši se opět k dívkám: »Kdybyste podnikly v létě vycházku do těchto alpských krajů, vrátily byste se domů s plným košíčkem nejkrásnějších květin, jaké kdy pod sluncem vyrostly. Je tu alpský hořec s vejčitými listy a zvonkem nedostižné modroblankytné barvy, více druhů fial, orchidee zvláštních tvarů, květiny z rodu pyskatých s tak libodechými vůněmi, že lepších voňavkaři nemohou vyrobiti. Mohly byste zde najít vdovičku lesní, kterou jmenují lesní skabiosa, ale i přes toto jméno a příjmení je to velmi hezká, rozto-

milá květina.*) Praví se, že toto hanlivé jméno jí dal lidský nevděk, poněvadž její sestra koná dobré služby těm, kteří jsou stíženi svrabem.«

Tomu se dívky zasmálv a tázaly se: »A jak to?«

»Její sestra slove Skabiosa polní, a tu sbírají a prodávají do lékáren, užívá se jí v kožních nemocech. Příliš krásná není, má obličej od slunce opálený, jako pravá venkovanka, zvyklá žíti na polích a brázdách. Za to lesní její sestra, žijící v těchto alpských poušťích, zachovala lépe svou krásu. Viděla jsem ji ku svému potěšení v botanické zahradě v Neapoli, a i zde je to pravé horské dítě s pěknými vejčitými zubatými listy a s květem milé zefírové barvy; věru, kdybyste ji viděly, nechtěly byste za klobouk jiné květiny.«

»Proč jsi nám ji loni v Neapoli neukázala?« ptala se jedna z chovanek Juliiných.

»Nalezneme ji nejspíše ve Florencii, v botanické zahradě; zajisté však, že se tam seznámíme s její sestrou, skabiosou temnopurpurovou, která dává jméno celému rodu. Nosí na obličeji temný závoj, že vyhlíží jako vzácná Rubensova dáma v tmavém sametu, přes něho sáček s bílými tečkami, to jsou prášníky, vyčnívající na dlouhých nálevkách, které seskupeny tvoří její těžkomyslnou hlavičku. Jako pravá dáma nebydlí na polích ani na lukách, ale oblíbila si jedině zahradu; než tam vstoupí, upraví svůj úbor, a napustí se muškátovou voňavkou.«

»Jaké to nároky!« přerušila ji Klára.

»Neznáš ji?« odvětila Julie. »Jen si vzpomeň, snad si ji již stokráte viděla. Také v angličině ji jmenujete Widows' flower!«

»Ach ano, widows' flower!« zvolaly dívky i mistress najednou, sám John si opakoval: »Widows' flower!«

»Ano, tak nyní vidíte, že vdovička lesní má všude blízké příbuzné. A tak jako ve společnosti lidské jsou bohatí a chudí, i dle zákona a přírody jsou různé stupně ceny a krásy v rodinách květin i zvířat. Všimly jste si někdy azalek nebo rhododendrů, které si tak pyšně vedou v zahradách velikých pánů! I ty mají zde v Alpách své bratry, selské děti, nečesané, ale přece jen bratry; ty tvoří sady kamzíkům, kozorožcům, svišťům a medvědům.«

»A které to jsou?« tázal se John, jehož počínalo švitoření Juliino zajímati.

»Je to azalka položená, pěnišník srstnatý a jeho bratr, zvaný rhododendron hirsutum; tři to zvláštnosti alpské flory. Mimo tyto rostou na zdejších horách květiny, které, pěstovány jsouce umělou rukou průmyslníka, mohly by se rovnati nejkrásnějším, na příklad: na lukách daří se jarmenka větší, kdybyste ji viděly! Je to hlavička oslňující krásy. Patří do řádu okoličnatých; jednotlivé kvítky zdvihají se na krátkých stopkách, vycházejících z jednoho středu — tak jako dráty v deštníku. Stříbrná bělost květiny s růžovým nádechem je tak milá, že nemůže na ni oko spočinouti jinak, než

*) Scabiosa, jako by se česky řeklo: Svráběnka, Chrastavec, z čeledi štětkovitých. Pozn. překl.

s potěšením, když ji na cestě uhlídá. Byla by to pravá ozdoba záhonu, kdo by ji dovedl po domácku vypěstovati. Ale zahradníci milují spíše květiny parádní, než něžné a útlé.«

»A ještě více takové,« podotkla paní Needle-ová, »jimiž se mohou chlubiti: ta je z Ameriky, tahle z Číny, tuhle ta z Australie.«

»To je nejmarnivější, ale velmi zobecnělá marnost. Pohleďte, římské zdi a neapolské střechy pokrývá červený kozlík, (Valeriana) jejž moderní botanikové překřtili na Centhranthus ruber; je to překrásná květina, vyhlíží roztomile, jako kytice korálů. A viděl kdy někdo zahradníka, aby umístil kozlík na čestném místě, které mu náleží? Proč? Poněvadž je to naše domácí květina. Za to však nás zasypávají petuniemi, americkým zbožím, vytrvalým sice co do květu, ale zapáchají, jakmile se k nim člověk přiblíží. Proti gustu ovšem žádný dišputát.«

Tu se vytasila také Klementina se svým úsudkem: »Mně se ze všech květin nejlépe líbí ty drobounké, maličké.«

»Také ty mají své půvaby. Mezi ně čítati sluší i chudobinku sněžní, bílou jak padlý sníh, od něhož má jméno, a jež je pravým trpaslíčkem mezi květinami. Mohly bychom ji sbírati na úpatí ledovců! V Italii obecnou je chudobinka jarní, která se jednoho času těšila pověsti, že pomáhá proti otokům; nyní nezná jiné ceny než vrozenou svou krásu. Je tak maličká, že kdo ji nehledá zrakem kořínkáře, snadno ji zamění s mechem; já ji našla svěží a kvetoucí na náměstí sv. Petra. Jest ji viděti mezi oblázky a dlážděním, jak pozdravuje první paprsky únorového slunce, sedí na růžici drobounkých, podélných, špičatých listů, vyhlíží to jako hvězdice; jsou tak maličké, že kořen, stonky, květ i plod — vše by se mohlo zavříti do skořápek ořechu, aniž by se bylinka poškodila.«

»Roztomilá!« zvolala Klementina.

»Jak krásná díla Boží,« pokračovala Julie, »šlapeme nohama, neuznávajíce je hodna pohledu — vina to nevědomosti naší!«

V té chvíli, kdy se dívka zamilovala do kvítku a Julie konala mravoučný výklad, zastavil se vlak několik okamžiků v Salbertrendu; vesničanka ve svátečním obleku kráčela podél vlaku a vyzdvihovala košíček s osmi neb desíti kyticemi stejných, na pohled velice krásných květin. Julie šla ihned k ní, koupila tři a položivši jednu do klína paní Anny a dávajíc ostatní dětem, volala vítězně: »A řekněte mi nyní, nemáme-li proč zamilovati se do tak milých darů Božích!«

Každý se díval, obdivuje květiny; stoický John žádal matku, aby mu dala část své kytice. Zastrčil si několik kvítků do knoflikové dirky. »Jaká to vůně!« říkal každý. »Jaký to libodech! Jak se jmenuje ta květina?«

»Ta má jmen na kopy a celou knihu historie,« usmála se Julie. »Kdysi sloužila lékárníkům, kteří z ní připravovali masti a léky; ve mnohých evropských jazycích má dvě jména; jedno se odnáší ke kořenu, druhé ku květině. Rolníci jí říkají »Praseči chleb«, protože hlízovitý kořen, docela řepě podobný, je pamlskem pro vepře; jestliže tito ryjí v lese a ucítí jej, nedají si dříve pokoje,

pokud jej nevyhrabou a nesežerou. Lidé však, kteří se obdivují kráse květiny této, dávají jí mnohem vhodnější a důstojnější jméno: perský turban. Botanikové pak ji jmenují Cyclamen europaeum, brambořík evropský. Právě teď je jeho doba, a je to zvláštní věc; kdežto zde na horách rozlévá kolem sebe líbeznou vůni, pěstován nížěji na vzdělané půdě svadne a není ničím jiným, než obyčejnou polní travou.«

»Stane se mu,« pravila mistress Needle-ová obracejíc se k dětem, »jako dívkám, které, jsou-li doma u matky, ode všech jsou milovány; jakmile o ni nedbají, od ní utíkají, nemá jich nikdo rád, schází jim pak skromnost — to je jejich líbezná vůně.«

Julie pokračovala: »Pamatujte si dobře tvar této květiny. Listy, které ji ovinují, jsou její zvláštností, a všechny se narodily z kořene; stonek je hladký a bezlistý, a ony jsou všecky, jak vidíte, úplně stejné, přesně srdčité, mramorované temnou i světlou zelení se žilami určitě kreslenými; proto patří k nejpěknějším květinám. Kalich její pak, věc to dosti řídká, oprávňuje její pojmenování. Pohleďte; je to hlavička dole otevřená, kolem do kola ozdobená turbanem.«

»Ano, je to turban,« souhlasili všichni; »opravdový turban!«

»Který však kloboučník orientu,« pokračovala Julie, »dovedl by okrášliti hlavu turbanem s takovým půvabem? Jaký to výmysl, rozděliti list na pět částí a ovinouti hlavu tak planoucím purpurem! Kdo by viděl jen jednu takovou rostlinu, domníval by se snad, že je to rozmarná hříčka přírody; ale miliony a miliony těchto květin pokrývají zdejší hory a lesy, a nenašly byste jednu, aby se lišila od druhé jen vláskem! Řekněte potom, že ruka Páně nevládne vesmírem! Případ, jenž se milionkráte opakuje sám ze sebe!«

Každý ze společnosti uvažoval dle svého způsobu. Julie radila svým chovankám, aby *Cyclamen europaeum* zachovaly k usušení a uložení do herbáře. »Bude to,« řekla, »upomínka, jak jsme překročily Alpy.«

Mluvení o květinách bylo přerušeno jízdou po úbočích horských velikánů. Uháněli po mostech a viaduktech, překlenujících propasti a rokliny, vjeli náhle do temných průkopů, vyřítili se na světlo, a zase byli pohlceni novou tmou, letěli na vysoké navážce, pod níž hučela rozpěněná Dora, což vše naplňovalo cestující obdivem a úžasem. Ale znenáhla počala se pánev, kudy jeli, vybavovati z horských svahů a hřbetů, které ji tísnily; obzor se šířil a stával se přívětivějším; město jakés věžilo se v hlubinách údolí.

Údolí řeky Dory Riparia oplývá tolika dějinnými památkami, jako málo která krajina v Italii. Zde rozkládá se Susa, Susa již slovutná za dob římských cesarů — zdobí se dosud památnostmi oněch dob Susa, starobylá, ztracená strážkyně italského národa, pokud ještě Italie nebyla prodala klíče od Alpských velehor. Nedaleko odtud je Sagradi S. Michele, matka a královna stopadesáti chrámů a opatství, dosud proslulá svými královskými hrobkami. Poněkud výše trůnila Novalesa, kdysi pobyt pěti set mnichů, věnujících se modlitbě a moudrosti, v časech, kdy vše kolem

bylo pohříženo v temnotách starověku. Třeba uvážiti, že moderní správcové Italie nedovedli lépe využitkovati těchto pozůstatků vlastenecké slávy, stkvěle zářících již od dob Karla Velikého, nežli že udělali z kláštera lázeňské kasino, a více než tisíciletou basiliku prostituovali za sál pro kuřáky. O Saraceni, kteří jste někdy válčili v těchto roklinách, proč jste nezřídili svůj chalifát zde, tady v Novalese? Myslíme, že byste se laskavěji byli chovali k Italii — a buď jak buď, hrubá potupa vždy méně bolí od nepřítele, nežli od vlastního bratra!

Zde tuto skaliska Assietty, Brunetty, Bardu a Exilles proslavila piemontské zbraně posvátnými boji a zápasy, Italii opravdu prospěšnými. V každém století opakovala ozvěna zdejších hor slavná jména; krále Cozzia, přítele Augustova, mocné vládkyně Adlety, která učinila hrabata Savojská velikými, vynořivši je z hlubokých alpských úžin a údolí; Bedřicha Barbarossy, hned vítěze, hned přemoženého, a četných maršálů Francie, kteří zde rovněž se střídavým štěstím bojovali. Zde badatelé dějin hledají stopy Napoleona, Františka I., Karla VIII., Karla Velikého, Pipina, Konstantina, Cesara, Pompeja, Hannibala; Brennů, Bellovesa i Sigovesa v dobách předhistorických i Herkulů v dobách mythologických. My však v údolích staroslavné Susy nejraději uctíváme chudičkého světce z Assisi, který, žádán od Beatrice ze Savoje za památky, neměl nic než svou kutnu, a z té utrhnuv kousek, odevzdal jej panovnici. Nám s výšin těchto hor září nepomíjitelným leskem stopy dvou Piů, VI. a VII., kteří sem vystoupili jako Kristus na Kalvarii, vlečeni jidáši revoluce francouzské. —

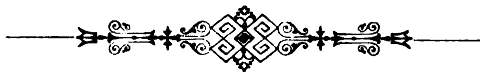
Julie, než byla nastoupila cestu, chtějíc v každé příčině dostáti svému úřadu jako dobrá vychovatelka, zásobila svou paměť vším zvláštním a důležitým, co na cestě shlédnouti měli. Ze svých vědomostí, z dějin a »Průvodců«, jichž byla v domě paní Needle-ové přehojná zásoba, shromáždila si poklad, z něhož bylo lze čerpati do podrobností. Nyní, když viděla tato místa, měla rozsáhlou látku k výkladům; ale viděla, jak její velitelka je čím dále tím lhostejnější ku každé rozmluvě, bylo zcela zřejmo, že má mysl jinde; viděla, jak prohledává své zápisníky a mapy, jak čte některé dopisy, které měla uloženy v mapách, tvrdošíjně využitkujíc posledního zábřesku světla již již ustupujícího soumraku. A proto Julie mlčela se svými připravenými výklady, aby se nestala obtížnou a dotěrnou. Radovala se velikolepému vjezdu do Italie; naznačovala po tichu svým chovankám, kam je nejkrásnější pohled, jak nesmírně velebně se rozšiřuje obzor, jak strašlivých hor stále ubývá a mírná návrší na jejich místa nastupují; Almese, Buttigliery, Villarbasse a Cassellete, bující ještě dávno již po vinobraní, a posléze ohromně rozlehlé roviny mezi Rivoli a Turinem, jejichž konce se oko ani na pravo ani na levo nedohlédá. Mistress Needle-ová neviděla kolem sebe nic. Eden Valdenských naplňoval všecky její myšlénky. Utvořila si o nich báji, odpovídající zcela názorům, jaké o nich kolují v Anglii. Turin jí nebyl ničím; (viděla jej již několikráte) jen proto jí byl důležitým, že zde byla dráha, kterou se jelo do Pinerolu. A odtud rozepjala by křídla do údolí protestantů, jak velice známých

u souvěrců, právě tak neznámých v Italii, i v samém Piemontu, před posledními vzpourami proti církvi. Posléze však, nemohouc již potlačiti své náboženské nadšení, obrátila se k Julii a pravila: »V těchto údolích jest veliký kus mého srdce; dovolíš, abych se tam rozejela?«

»Paní mé líbí se žertovati! Vám není třeba mého dovolení!«

»Nechci, aby jsi se mrzela. Půjdu tam s dětmi sama; ty zůstaneš s Kateřinou v Turině.«

Za těchto slov zazněl dlouhý a pronikavý hvizdot lokomotivy, zvěstující vjezd do stanice, odkudž bylo pak jen již pět minut jízdy do Turina. (Pokračování.)

Václav Štulc a jeho paměti.

Stručným životopisem a poznámkami opatřil Fr. H. ŽUNDÁLEK.

(Pokračování.)

Dne 18. ledna.

Slabostí ducha, návalem prací a pohromami tělesnými soužen, dnes opět mile se chápám péra, dnes, kterýžto den jest mi opět sladkým. Cítím v sobě cosi příjemného, než příjemnost ona a spokojenost není čistá, pokalena jest opět výčitkami, jakými mne vědomí pro spáchané minulého týhodne vady pronásleduje. Svatými předsevzetími nastoupil jsem týden uplynulý — než marna byla předsevzetí — i tenkráte slabost charakteru zvítězila nad záměry a předsevzetím. I tenkráte jsem rozdmychával oheň nepřátelství mezi lidmi, i tenkrát posmíval jsem se slabostem lidským. (b. Tom.) I zúmyslně vypínal se nad jiné, dobře svou slabost pociťuje: každinké nepříjemné slůvko hned vzbouřilo ducha mého a povzbuzovalo k nenávisti osoby na mne dotírající. Než přece vidím, že poněkud aspoň lepší hlas onen ve mně vynikati počíná. Dnes již probleskla mnou myšlénka podati ruku svou ku smíření Slavojovi. Sladké mi bylo dnes ráno, u nohou Jeho v rozmluvách o přelívání myšlének druha Frančana v duši mou ušly nejpěknější hodiny dne dnešního. Vážil jsem si tebe, člověcký genie v osobě jeho, než tu čistost slov jeho v úplné ducha něžnosti a kráse dnes teprve jest pojal duch můj! O kýž mi pohlédnouti možno někdy slovy živě plynoucími přímo tváří v tvář i v srdce jeho! Odpusť mi, drahý, milovaný Jourdone, odpusť důmince mé, kteráž tebe jedině z počátku za člověka méně o věc, více o formu zevnitřní se starajícího pokládala. Než člověk, který radí druhu svému milovati národ svůj, rozšiřovati vědomosti, vystříhati se zábav a rozryvek[6]) pouze tělesných, který vyhledává, by nikoli potlačitelem, nýbrž otcem, raditelem, ochráncem se stal poddaných svých, kterýž tak citlivě to všecko na

[6]) Tohoto slova neudává ani Jungmannův slovník; znamená dle souvislosti: roztržitosti, radovánky.

srdce klade; člověku takovému velice záleží na věci samé, záměry jeho jsou vyšší, nebeské. Ty, Pane, síliž, množiž svazek, který nás pospolu víže, a sil a tvrď záměry mé a nedopouštěj klesati krokům mým na dráze ku dosažení a sblížení se oučelu mému!

23. ledna.

L'amitie est un lien fraternel et, dans sens le plus elévé, elle est le plus bel idéal de la fraternité. C'est un accord supreme de deux ou de trois ames, jamaus d'un bien grand nombre, qui se sont devenues necéssaires l'un a l'autre, qui ont trouvé l'un dans l'autre un perfait disposition a s'etendre, a s' entraider, a s' interpriter noblement a s' encourager an bien.

Mais heureux l' homme qui truuve un ami digne de lui! Abandonné a sa propre force, souvant sa vertu languissait: l'exemple et les encouragements d'un ami double l'energie de son ame. D'abord il's' effrayait pent-etre se voyant enclin a beaucoup de défants, et nayant pas encor toute la mesure de sa force: l'estim de celui quit aime le relév a ses propres yeux. Il rougit encor en secret de ne pais posseder tout le mérite, que lui suppose l'indulgence d'un autre, mais son carage s'acervit et l'aide a se corriger. Il se réjouit de ce que ses bonnes qualités n'ont pas échappé a son ami il lui en est reconnaissant; il brule d'en acquérir d'antres, et, grace a l'amitié voici quelquefois s'avancer rapidement vers la perfection un homme, qui en était loin, qui en serait demeuré loin.[7])

27. ledna.

Slabost, slabost jest stálou průvodkyní všech prací a trudů našich, jí se podrobuje začasto i mocná vůle člověka, otrokem jejím jest každý, kdož se méně stará utvrditi pravdy božské zásady v srdci svém. I já jsem slabým, toužím, chci vroucně, sotva že povznesla se ducha mého peruť ve svět ideálů, ve svět mé touhy a naděje, a aj, již zase klesá nazpět přitažena zastřenou mraky zemí!! Nešťastné náruživosti chci vykořeniti: já chci. a ony se ukrývají v tajemný plášť a chrání se sobectvím. — Má naděje, již jsem, ač slabě, ovšem pokládal v Lecha jednoho,[8]) bohužel tratí se jako poslední paprsek záře sluneční při západě z duše mé. On mocný, zámožný, on pánem poddaných svých! O jak zle, kdy se pustí uzda nezkrocené vůli jeho. On otcem má býti poddaným, on slovem, on snahou má lepší připravovati bytnost, povznášeti je z kalu, kam je ukrutnost a předsudky časů minulých uvrhly, — kde vezme slov, nejsa naplněný citem z jasného pravdy čisté poznání vyplývajícím. Více než slovo působí příklad, nevystižitelnou jakousi mocí táhna za sebou srdce a ducha jiných — než jaký on podá příklad v prázdné pustotě stravě dny tak výhodné mladosti. Srdce mi velí, povinnost člověčenská mi káže, pokusiti se o něho. — Utuchnětež pak i ve mně nešťastné vášně, přesťaň býti podnětem mým cti-

[7]) Je to velká apothesa přátelství, které nutilo Štulce, aby ji různými jazyky vyjádřil.

[8]) Přátelství jeho ke knížeti Lubomírskému stará se o nápravu charakteru, jak toho pojem přátelství vyžaduje.

žádost, přestaň hyzditi skvrnu nevymazatelnou pýcha, hrdost skromná skutky mé. Ne všichni lidé zároveň jsou velikých činů schopni. Činiti, pokud stačuje síla má a podle možnosti prospívati člověčenstvu, to buď veslem, to podnětem života mého. Život můj buď třeba jen potůčkem, i na břehu jeho zkvétati může mile kvítko, i podle něho bujně se rozkládati mohou úrodonosní stromové, nabývajíce potravy a síly z tiché vody jeho. I přestaň záviděti duše má jiným N. štěstí, kterého se i tobě dostalo — on duše šlechetná, on duše dobrá!

30. ledna.

Smutek pokrýval za dnů minulých líce mé: Původ jeho mi není světle známý a já stal se na polo lhářem sebe samého a snad i jiných. Dotknul se osud, jakový potkati hrozí ovšem bolestně ducha mého; vidím na něm vady, jež dávno zakrývati chce. Jest srdce nevděčného; víť on, musíť poznávati stav svůj, v jakém se před rokem nacházel, víť, která ruka vedením Páně vyrvala též jej ze propasti, ve kterouž se pohroužel, než nechce poslechnouti lepšího hlasu, ozývajícího se v vnitřních prsou jeho. Jakýsi odpůrný cit naproti němu, odpornější než kdy jindy zmocňuje se mne — o, jsem, jsem bídný člověk, pokrytý vadami a poklesky a já osměluji se přísně souditi!

On prý trpí tolik co Jiří, zdaž to ne rouhání?
»Na końcu gotów kasać rękę co obrożę targa.«
Než chraň mne přísného soudu, Hospodine náš.

Znovu naděje mi svitá, tebou rozžata, Hospodine. Jest to jinoch onen Stanislav, jak mocné pohnutí jeho, jak vroucně přeje vzdělati sebe, srdce i ducha. Rač mi poskytnouti prostředků, o Pane, nadchni pravdou srdce a rty mé a dej, by upřímo tekla slova má k srdci jeho! Byl jsem dnes u Jiřího, pravdivé porovnání jeho Caesara s Napoleonem, oba zároveň dychtili po slávě, po nejvyšších stupních důstojenství světa, oba nehodných chápali se prostředků, jedině účel svůj na zřeteli majíce. Dobrého-li co učinili, činili pro slávu. Napoleona mysl, myslímť já, štěstí více omámilo, Caesar s dobrým vědomím okrádal jedny, aby druhým mrzké luze jemu nápomocné rozdával. — Jakým způsobem působiti možno na nynější pokolení vzrůstající? S ním vzrůstá síla nepravostí, kteréž záhy veškeré lepší snažení všecku ctnost by udusily. Jakých už konečně jest nám chopiti se prostředků? Ty strašnější nám kopou hrob, než je bělohorský. Filaretismus musí i na naší vypučeti půdě česko-slovanské, ctnosti získati duše naší mládeže mužskou nepokálenou a nerozmrhanou silou opásati je: to musí se státi naším účelem a svatý slib musí úžeji spojiti nás, k tomu směru vedoucí. Každý zajisté z nás vstoupiv ve svatý ten svazek, sám se bude muset pomyšlením ještě lepším státi, nežli byl, čistější city prouditi budou museti denně silněji v duši jeho. I dej jen, Hospodine, by čisté srdce ve všech nás ku svatému tomuto spojení zahořela, by dohasly ve mně i ve druhých myšlénky ctižádostí zapáchající. Buď čistý duch náš, jako za krásného jarního rána, tak čistí buďtež úmyslové naši jako paprskové nebeští a milí a blahostní jako záře nebeského slunce,

jížto se rozvíjejí, vykvétají, zrají a dozrávají plody přírody Páně. »Pán s námi, kdož proti nám!«

9. února.

Málo kdy k tobě jest mi se nyní utéci, kniho drahá, věrná účastnice slasti i trápení mých. Valná řada dnů života mého uplynula do moře, z kad se nikdy nenavrátí — a já málo prospěl, duch můj jaksi roztržit, pomaten, hledá, touží — a přec darmo a darmo — denně výčitky ozývají se v duši mé. O čem řeč pěknou slyšel jsem: s předložením[9]) díti se mají všecky skutky naše, dobročinné, blahodějné a jediné ku velebení Páně směřující skutky naše býti mají. Duch můj, úmysl můj, láska k člověčenstvu, věrné povinnosti vložených na ramena má, čistota ducha a smýšlení, v tom pozůstává láska Páně — šíření pravdy čisté mezi lidmi, v tom záleží velebení a oslava Páně na zemi. Pevně v duši tkví ta myšlénka, vroucí moje žádost — o kýž by očistila se docela ode skvrny, jakouž vidinu tu božskou vášně někdy zohavují! Já věru doufám — co mhy, a ní rozprchnou po krutém boji před sluncem pravdy božské i mraky nad životem mým. Pronásledován, vysmíván budu veřejně od lidí zotročilých, kteřížto dosud tajná mi osidla kladou; milejšíť mi ale idea, po které toužím, kterouž Bůh vlil v ducha mého, idea oblažení člověčenstva, jež uskutečniti podle síly se snažím, milejší, světlejší mi jest touha ta, svatý ten cit, než marná oslava světa, byť i mne ztřeštěncem, fanatikem a jakýmkoli zločincem nazvali, byť i ještě tisíckráte mne nazval kdosi krásnou skvrnou gymnasium — nedbám na to, pokud povědoma si toho bude duše má, že snažení mé jest pravé, čisté, člověcké. Duch váš se snášej nade mnou, on veď velikým příkladem svým kroky mé, duch váš, vznešení vyznavači, neohrožení vyznavači a apoštolové pravdy! Bůh podpaluj ducha mého, zaněcuj a vlívej do něho ducha míru a lásky; duch ten kroť vášně, zhoubně ti počínají se zahnizďovati v srdce mé, jakož i vás vedla a řídila ruka obrovské lásky jeho! Šťastným mne již učinil, on mi dal přítele najíti — dal mi J.[10]) mého poznati, on mi dal poznáním přibližovati se ku svatému a velebnému pravdy svaté chrámu — ve chrámu tom skvíti se počíná již blahodatně světlo křesťanstva, mírný a mocný zase jeho oživující blesk splývá u vnitřnosti duše mé. Jen ještě to žádám na tobě, Otče náš, dej, bych i já ku štěstí bližních čistým úmyslem, čistým srdcem přispívati se vynasnažil ze vší síly své až do skonání i po skonání dnů vezdejších, a tam

O tam nový se oku mému
Nový krásný snaze skvěje svět,
Tam se znovu zašlé síly květ
Zvadlých věkem bujarosti let
Vrátí ke mně duchem omladlému.

A ze rajské ze vysoké výše
Uzřím, jak se šťastně, jak se tiše

[9]) S rozvahou.
[10]) Jiřího Lubomirského.

K cíli svému lidstvo ubírá
Jak se temnost víc a více ukrývá,
Jak se pravdy jasné blesk rozskvívá
a blahostí brána kterak se otvírá.

Jak zakvítá její mocný strom
A já výše pozemských jsa prost pohrom
S tebou, druhu drahý, s tebou srdce moje,
Přestav těžké na podzemí smutném boje
V jiný čistší, blaženější dojdu svět
Spolně s tebou, a již duše jediná tam
V bujné síle čilých mládeneckých let
I tam toužil, tam se světlu přiblížíme.
Tam ty pravdy jasné odkryté uzříme,
Jež zde lidská zlost a smyslů nám kryl mam!

Dne 11. února.

O jak sličná, utěšená dnešní noc! Nebe tak jasné, tak čisté, jen nejskvělejšími hvězdami, z nichž splývá blahodatný blesk květů, miliony poseto jest sklepení jeho. Kýž i mé se vyjasní, kýž i mého života dráha poseje se hvězdami — ctnostmi, kteréž by milou září objasňovaly tmu pokrývající smutné plemeno lidské. — Než slabý jsem, slabá duše má — vidímť, kterakož se nejvroucnější přání má při uvažování trudův a obtížností v trupel[14]) rozpadají. Dnes byl jsem na bále, ztráta tolika hodin drahého času — nový důkaz slabosti předsevzetí mých — zdráhal jsem se z prvu a nechtěl jsem — jednal jsem po tenkrát proti zásadám svým. Buď opatrnější, duše má. Dobrých následků, které by pošly ze ztráty této času, nenalézám nižádných, vyjmu-li, že jsem svalil se sebe podezření jejich, jakobych pohrdal společnosti jich — na tu působiti ponenáhla spustiti nesmím. Dnes též skončil (jsem) zkoušku z dějepisu. Buď velebena ruka Páně, nade mnou — onať i tentokráte rozestřela nade mnou roucho dobroty a lásky své!

Pán řídí kroky, pán životem vládne,
On vede sám rukou ducha tajemnou,
Ním vidí zkvítat, ráje moje vnadné.
A tenkrát se nebe hvězdné nade mnou
Z nebe toho, v mém se srdci rozepíná
Jest to perla trůnu páně nejdražší,
Jest to přízeň, láska ducha Hospodina,
Brzo smutek, žel se strastný rozplaší:
Pán mne řídí, jeho láska krok můj vede,
Kýž ovládne mocněj' ducha zbožný cit.
Tím přelétnu hrobů temných stíny bledé,
Tím se snesu v rajských sídel byt.

Jesus Christus — znak krzyźa — znak ofiar[12]) — znak święty[13]) (z uniesieniem)[14])

[11]) v prach, v niveč.
[12]) obětí. [13]) svatý. [14]) s nadšením.

Czemuž krwi twojej krople[15]) na ludzi nie prysty
I mozgow[16]) im nie spatą wieczystem zažewiem.[17])
Otwój stuga — tyś cierpial, jak žaden z smiertelnych,
I żyje szczęśliwy — spokojny — jak niowiem źadnego
szcześliwego.

(Pokračování.)

Ze života malého Slováčka.

Lidopisné drobotiny ze slovácké osady, jež zaznamenává staré Slovačisko.

(Jan MICHAL-DVORECKÝ, autor spisu »O sv. Mikuláši v legendě a lidových pověstech i zvycích.«)

(Pokračování.)

»Stavej ráno, Marijáno,
dávej vejce každé ráno . . .«

V letě vodila mne tetka do kostela, dávala mi tam »loubat Pánbíčka a svatého Janíčka,« na cestě učila mne lidem »dávat pac«, po kostele chodila se mnou na »kerchov«, pomodlit se na hrobě stařenčině. Kvetla tam pěkná kvítka, růže, fialky, karafiáty a jiné voničky. Směl jsem k nim přivoněti, ale utrhl-li jsem si kvítko, pleskla mne tetka po ruce a vážně napomenula: »Cit! to se nesmí, — tyma voničkama divá se na nás dušička stařenčina.« Vyskytla-li se nám na cestě žabka, táhla mne vší silou pryč od ní, »aby mi nesčítala zuby«: ty prý by mi potom vypadly.

Tetka převzala též úlohu vycvikati mne ve slušnosti a dobrých mravech. Hned ráno poučovala, jak se mám mravně umývati, poněvadž já jsem obyčejně ostudnou tuto operaci, nebyl-li jsem pozorován, odbyl zkrátka: omočiv si konejčky prstů, přejel jsem jimi přes tvář a byl jsem »čist«. »Nee, — Janíčku,« — říkávala tetka, — »dyť tak se umejvajou enom cigáni. Mosejš pěkně vzejt do huby ze dvě užičky vody, nalét na dlaně a šplechnout si tym po hubě. Ale dej pozor, ať celou izbu neposčákáš!«

Nesměl jsem si zabřinknouti nožem o stůl, aby se nevolala psota do domu, nebylo mi dovoleno smejknouti baraničkou o stůl, aby krtice neryly na poli, nesměl jsem zapíchnouti do chleba, že prý by to chlebíček bolelo, a spadla-li mi odrobinečka, honem se mi bylo po ní ohnouti a ji políbiti, neboť »kdo stoupne na odrobinečky, šlape po dušičkách.«

Já jsem sice ještě nevěděl, co jsou to ty dušičky, — představoval jsem si je ve sprostnosti srdce svého asi jako komáří nožky, — ale z poslušnosti k tetce jsem jich šetřil. Večer mne před usnutím napomínala, abych, probudiv se, nedíval se do okna, bych nezapomněl, co se mi zdálo. Zdálo-li se mi něco, musel jsem sen tetce vypravovati, a ona si jej pak vykládala. Sen o ohni znamená prý peklo (t. j. svár) v domě, svatba značí pohřeb,

[15]) krůpěje. [16]) mozků. [17]) věčným zážehem.

zdá-li se o mrtvém, bude pršeti atd. Otec však nad takovými výklady krčíval ramenoma a říkával pohrdavě: »Sena, bzdina, novina.«

Tetka schovávala pro mne chlebové kůrečky a radila mi jísti plesnivý chléb: to prý nejvíc sílí náturu. Onemocněl-li jsem, bývala tetka mým doktorem, vyjma, když bylo se mnou už tak zle, »že sem hleděl už panáčkovi do míška.« — Věděla o prostředcích proti mnohým nemocem. Z její lékařské praxe uvádím toto: od kašlu jest nastrouhaný křen s medem, od bolesti v krku mléko svařené s máslem, proti »ječmenému zrnu« třeba naplíti pacientu do očí, bolení zubů zakuřuje se čertincem, má-li někdo prašivky, třeba jej vehnati nahého do mírně rozpálené chlebové pece, dostává-li někdo kašel, protože se uhřát napil studené vody, třeba honiti jej po dvoře chabovcem, »spadlé čepky« (t. j. napuchlé žlázy krční) třeba zdvihati namaštěnými prsty vzhůru na zákrčí a p. Jen s ohniparou (hostcem) nevěděla si rady. Když jsem byl kdysi ohniparou stížen, zanesla mne mamička k »starému Cabákovi«, jenž tu nemoc zažehnával. Starý Cabák, jehož obyčejným zaměstnáním byla krejčovina, nasadil si brejle se širokým kováním, zadíval se mi přes ně do očí, potom kývl vážně hlavou, jako že »už je doma«. Posadil mne do vycpané židle s vysokým lenochem, ostříhal opatrně s prstů všecky nehty (materiálu bylo dost!), vyňal z poličky kus vosku, udělal deset kuliček, do každé zavalil po nehtu, dal kuličky do papírku a uschoval za roštem.*) Potom hučel cosi mezi zuby a mne žehnal. Poručil mi denní modlitby a přísný půst ve tři největší výroční svátky. Vtisknutím dvou šestáčků do jeho ruky se strany mé máteře skončila operace k obapolné spokojenosti. Když jsem se později vzpíral proti nařízeným věcem, modlili a postili se za mne rodiče a dlouho mi nechtěli věřiti, že by to byla pověra.

Vše, co jsem dosud tuto vypravoval o sobě, spadá do oné periody mého živobytíčka, když jsem ještě chodíval v dětských »šatech«, t. j. oděvu, jenž byl od krku až k patám v jednom a na zádech se zapínal. »Šaty« ty byly na způsob římské togy, jen že poněkud jednodušší.

Konečně nadešel slavnostní okamžik, kdy jsem měl zaměniti »šaty« s oděvem civilisovaného člověčenstva, t. j. s kalhotami. Mně tato záměna tuze nevoněla, protože nohavičky byly dle slováckého střihu úzké, tak že mne do nich tetka natřásla, jako obilí do pytle. »Namordovala« se se mnou dosti, než mne dostala »do tych píščálek«.

Poprvé se tak stalo o velikonočním pondělí; nahoře oblekla mi modrou kordulku s řadou lesklých »bombíků«, na hlavu posadila »šiřáček« s »vonicou« a kohoutím pérem a obula mne do botú s navrapenými holínkami s mašlami a střapci. Tak nafrnděnej šel jsem s mamičkou k rodičům jejím »ke stařečkom na šlahačku«. V ruce jsem si nesl »žilu« (prut spletený ze šesti

*) Tak nazývá se příční trám na »podlaze« (t. j. stropu). Tam schovávají se rozličné spisy od úřadu, peníze a vůbec důležité věci. Na roště zaznamenávají křídou, kolik kde peněz půjčili nebo si vypůjčili, kdy se otelila kráva a jiné rodinné události.

vrbových proutků), jímž jsem měl »vyřezat« stařence a tetičce Maruši, která byla »o poznání« mladší než já. Když jsme došli ke stařečkům, mamička »vinšovali ščasné a veselé svátky.« Já dal stařence, která mne v novém obleku trčícího obdivovala, pac. »Ja lidií, Janku, ná, dyt ty máš nové nohavičky. Ja, kuťa faja, to ti svědčej!« Ale já začal jak stařenku, tak i Marušu mastit žilou, zpívaje při této operaci známý veršík:

»Stávej ráno, Mariјáno,
dávej vajec každé ráno,
jedno bílé, dvě červené,
to je moje potěšené.«

Při tomto zpěvu vznikla v mém »rozoumku« jakás pochybnost. Věděl jsem totiž, že nám doma slepičky každodenně snášejí po vejci a myslil jsem tudíž, že zpěvné vybídnutí mé k mladé tetičce platí za týmž účelem. Otázal jsem se jí tedy: »Maruško, ty umíš také vdákat?« — »Neé«, smála se mi ona. Ale mamička se pustili do mne: »Oh ty, hloupej blvoňu, co se ji to ptáš, co je ona slépka?« — A já na to: »Ná tož, dyž snese každej deň vajco!«

Tato slova vzbudila ovšem v besední společnosti veselost a u mne nesnáz. Stál jsem tam jak (dle výroku mamičina): »přišel jsem k vám, stojím, řekl bych co, nevím.« Konečně stařeček — jmenovali se Vaďura — pohladili mne po hlavě: »No, z tebe, Janíčku, něco bude, esli vyžiješ... Ale strela do tě, dyž ty jí...« a pustili se opět do nehorázného chlachotu.

Brzy však jsem se přesvědčil, že každý dobrý skutek chová v sobě odměnu; neboť stařenka mne obdařila malovaným vajíčkem a krejcárkem; stařeček, jenž právě seděli u mísy s uzeným masem, píchli mi do jedné ruky »kaval« masa a do druhé krajíc chleba, se slovy: »Na, chlapče, jez, ať rosteš.« A já jsem jedl, abych rostl, ačkoli mne mamička okřejkali: »Ná ty, Babuťo Kotkova,*) snad nechceš už zas jest; máš bezteho od oběda ešče plnej báchor.«

Matka mně jídlo přála, ale svým napomenutím splácela pouze povinný tribut »mravnosti«. Na Slovácku totiž, nechce-li člověk býti »neznahaňbou«, nesmí na pozvání hned se dáti do jídla, nýbrž jest mu po několikerém pozvání a prošení za energického odporu se své strany nechati se silou a mocí přivléci ke stolu; násilím vtisknou mu křivák (nebo lžici) do ruky. Než i potom nemá se ponáhlati, nýbrž třeba v mezerách časových i přestávati, aby mu hospodyně mohla připomenouti: »Ale, strejčku (tetičko), dyt vy nic nejíte!« Je-li jídlo na sklonku, třeba přestati, neboť jen chlapci mají právo dojídati, aby jich nezabili na vojně.

Ovšem jsou i tací opatrní, kteří by si »radši ukousli prst, než by co dali.« U těch, pozvou-li přece, třeba na první výzev chopiti se lžice, aby se člověku nepřihodilo, jako se stalo onomu kmocháčkovi z přespolní osady, který zůstal přes poledne v neděli v Polešovicích a přišel si ke známým posedět. Hospodář tak

*) Vykládá se o jakési Babuši Kotkové, že jídávala mnoho a ohumno t. j. hltavě.

na oko zvou: »Ná, kmocháčku, nechcete si k nəm přisednout?« Kmocháček taktéž na oko děkuje: »Ale co by ste si ešče dělali se mnou škodu.« — Dobrá, myslí si hospodář, a obrací se zase k jídlu. Kmocháčkovi hladem »škvrčelo v břuchu« a sliny se mu dělaly na jazyku při pohledu na Boží dáreček, na němž si rodina chutila: maso jak višňa, šišky jak ořechová jádra a spařený salát jak putr! — Ale hospodář více nezve. Tož tedy dobrořečili a vykládali si o všeličem: o panáčkoch, o povětřej, o seťoch, o Anči Kutálkovej a pod. Čím více z mis ubývalo, tím více vázlo řečňování kmotrovi v hubě. Rozhodli se tudíž kmocháček k rozhodnému kroku. »Ja, co sem chtěl řejct... o čem sme to prám řečnovali, sousede?« ptají se, chtějíce hospodáře upomenouti na pozvání. »Ja, o našej Stračeně, co se nám totkaj otelila.«

»Neé, rád bych věděl, co to spíš bylo.«

»Ja, tož o tej Anči Kutálkovej, co za ňou chodí Francek Bartošejkou.«

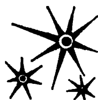
»Ani to ne,« pokračovali kmocháček, sestupujíce dále k seťom, povětřej a k panáčkom. V tom hospodář, kteří už změrčili, co mají kmocháček v nádbě, schámli poslední švalek šišky i zbývající koulejneček masa a nabrali poslední užičku (lžici) salátu. —

Tož kmocháček: »šak že už se dosť naseděli« a dávají kysele s Bohem. A hospodář smějíc se řečnujou k matce: »Napřed nechtěl, a včil by byl všeckejch deset (prstů) oblejzal.« A hospodyně, která rovněž nebyla z Podařova: »Šak tak, bezteho není na málo zvanej.«

Ovšem jsou i takoví neznahaňbové, jichž neradno zváti. Tož vám jednou stařenka Vaďurových smažijou báleše (koláče) pro žence. Tu přijde do sině starý odřivous, známý žebrák z Písku. Že prý kmotřenko, idu si pro tu Boží almužničku. »Ja, di, Matoušu, di do izby, sou tam na kamnech báleše na misi. Tož si vem sám; vidíš, že nemám kdy.« Za chvilku vrací se žebráček z izby: »Tož Pánbu zaplať, tetičko, a naspoř stokrát víc!«

»No, Pánbu tě naděl a přiňdi si zas,« — odpovídají stařenka a nedívají se ani, že kasařírek šmotrcá se ven s naflancovanou kabelou. Když ale za chvíli s páru bálešama vejdou do izby, pohledňa na misu sprásknou ruce: »Oh, Jezusky rači, ja strela do tě, dyt ty's ně všecky zgábl. No, počkej, šak já tě podruhé přivítám.«

I já jako malý »nemrava« pustil jsem se chutě na první výzev do uzeniny. Stařeček si také hleděli jídla; jen ob chvíli na mne laskavě zamžourali a plnými ústy se ptali: »Janku, chlebiček dobrej? Šak je s kohoutím mlékem!« Nebo: »Šmakes her Mates?« — To byla totiž celá zásoba jejich němčiny, jež mně ovšem nemálo imponovala. Později radili i mně, jak bych se nejsnáze německy naučil, známým pořekadlem: »Strč hlavu pod necky, budeš umět německy.« (Pokračování.)

O nábožensko-mravních názorech nejzanedbanějších národů divokých.

Podává FILIP JAN KONEČNÝ.

(Pokračování.)

Zvláště přísným jest divoch australský, jde-li o »kobong« čili o zákon, jenž velí, aby nikdy z téhož rodu nebrali se mladí lidé za manžele; skutek takový považuje se velikou hanbou, jež smrti zasluhuje a strážného ducha vybízí, aby se celému rodu za to mstil. Tento fakt nejlépe vyvrací domněnku, že prý australští domorodci mají všecky ženy na spolek; není tomu tak, a tím vysvětluje se, proč tu a tam divoši unášejí dívky z jiných rodů, nehledě k tomu, že mnohý takový únos jest jen strojený, protože unesená ráda s milým jde, třebas mu i při únose pomáhajíc! Strach, aby nestalo se krvesmilství, způsobuje, že v některých končinách (na př. Viktorii v západí části ostrova) tchýně nesmí viděti ani viděna býti od zetě. *Macgillioray* vypravuje, že když se tak v jeho přítomnosti kdysi stalo, obklopili domorodí divoši hned kolem do kola mladého muže (zetě) a on, zavřev oči, dal si na ně obě ruce, aby tchýně neviděl, jež také rychle odešla. Než divoch stane se mužem, musí býti k tomu »vysvěcen«, obyčejně na ten způsob, že se mu vyrazí jeden nebo dva přední zuby a že se mu sedře trochu kůže s těla; vše to děje se na rozkaz vyššího ducha, jenž podobné záležitosti má na starosti. Po této akci jest mladík *mužem*, a z pravidla ještě téhož dne se ženívá. V čase, kdy mladíci aspirují státi se muži, nesmějí býti od žen viděni, aby nebyli jimi očarováni. V některých krajinách (na Peake Reveru) bývají také dívky podobně jako mladíci prohlašovány *dospělými*, jen že jim zuby při tom nevyrážejí! Obřízka pokolení mužského jest velice rozšířena a považuje se úkonem nábožensko-mravním, při níž přísně zachovávají se ceremonie ustanovené. Nedivme se tomu! Vždyť podnes sedmý díl veškerého lidstva zákona toho bedlivě šetří, a to ne bez rozumných (v těch krajích) důvodů, z nichž *Eyre* uvádí zvláště, že tak přílišné rozplemeňování lidstva se omezuje a zdraví podporuje. Co na tom pravdy, vědí znalci.

Uvážíme-li to všecko, musíme vyznati, že i divoce zpustlý australský domorodec vykonává prakticky myšlénku nábožensko-mravní; vykonává ji způsobem úzkostlivým a nanejvýše obětavým. Život i smrt dává ubožák rád v oběť, aby dostál povinnosti náboženské, jak jí rozumí. Vychloubaví Evropané měli by, co se toho dotýká, australskému divochu spíše se podivovati, než ho odsuzovati, zvláště když vědí, jak sami jsou vlažnými a často i nepřátelskými ve věcech nábožensko-mravních. Má-li Evropan, křesťan, přinésti oběť pro náboženství, na př. v pátek zdržeti se masa, v čas velikonoční vykonati zpověď, mrzí se na to, mluví proti tomu, vynechá to (aspoň mnohý); divoch jde ke všemu nábožensky přikázanému s chutí a radostí, že nutno se diviti jeho heroismu; za zvuku zpěvu a hudby podrobuje se ubožák nejbolestnějšímu trýznění, a šťastně se usmívaje, třebas i bolestí

omdléval, trpí vše rád a do konce. Ovšem třeba vyznati, že motivem všeho heroismu divošského jest obrovský strach, jejž domorodec před božstvem má, boje se ani ne tak věčných trestů jako nemilých následků časných. Než, kdo z nás upře *divokému* nevzdělanci pro věci ty *základního* pojmu nábožensko-mravního? Vykladačem mravního zákona i myšlénky náboženské v každém člověku jest jeho *svědomí*, jež v zásadních pravdách — miluj rodiče, nečiň zlého, konej dobré atd., nikdy se sice neklame, ale v dalších z nich odvozených pravdách, *jak* na př. třeba rodiče ctíti, zda posluhou v nemoci či raději usmrcením atd., často též chybuje, byvši násilnými vášněmi, hroznou poklesloslí, nevzdělaností, divokostí, zlozvyky, výchovou, bídou atd. děsně znešvařeno, jak vidíme na zločincích, idiotech, opilcích, náruživcích a ovšem nejvíce na nevzdělaných divoších, o nichž pro uvedené vady mnozí tvrdí, že nezasluhují počítánu býti mezi lidi. Komu se upře lidská důstojnost, jak možno na něm žádati lidského jednání? Nečiní tedy ubohý divoch vlastně dosti, když aspoň v něčem probleskovati dává lepším vlastnostem přirozenosti své? Že též australský divoch má dobré vlastnosti a že ideu náboženskomravní v sobě chová, dokázali jsme v předchozím dosti obšírně a doložíme v následujícím jestě obšírněji. Každému domorodci divoké Australie je totiž po otcích zděděný zvyk a názor posvátným zákonem, jemuž za všech obtíží a okolností hledí divoch s uznání hodnou svědomitostí učiniti zadost. Z té příčiny dopouštívá se domorodec ukrutnosti na vlastních dětech; otec jich měl tolik a tolik, proč by on, jeho syn, měl jich míti více, zvláště když není čeho jísti a když prvorozenci jsou ve všem potřebném zkracováni druhorozenci (kdyby jich *více* bylo)? To však divochu nevadí, aby láskou nejhoroucnější nemiloval dítek svých. Dítě, jemuž rodiče život popřávají, kojívá matka ne několik měsíců (jak u nás), nýbrž několik let; také otec rád se s ním mazlívá, pokládaje za ukrutenství, kdyby je měl trestati. Umře-li k životu ustanovené dítě, bývají rodiče jeho náramně smutni; matka zvláště nechce se od něho odloučiti a nezřídka stává se, že mrtvolu dítěte nosívá na zadech neustále třebas i několik měsíců (majíc zaobalenu v pytli), až z ní jen kosti zbyly, jež pak s nářkem ukládají do hrobu, jenž jim od té chvíle bývá nejmilejším místem. Rovněž ctí australský domorodec stáří, zvláště rodiče. Spisovatel *Angas* (Journal of Anthrop. Soc. 1871 XXI.) vypravuje o dceři divocha australského, která ze smutku pro zemřelého otce zvolila si vyprázdněnou lebku jeho za nádobu, z níž pívala, aby si pořád na tatíčka vzpomínala. Čteme-li, že domorodec australský vraždí staré a neduživé rodiče, nezapomínejme, že toho nedělá z neúcty, nýbrž z převrácené lásky, domnívaje se, že urychlenou smrtí rodičům z bolestí tělesných k radostem posmrtným pomůže, a že jich tím omladí (— vždyť mají opět v podobě bělochů přijíti na svět!)

Černoch australský, máme-li tmavokožce ty jménem »černoch« nazývati, jest z míry dobrosrdečným a pokoje milovným; pomstu má však zároveň s tím v srdce vtlačenu, a domnívá-li se, že se mu stalo příkoří, přemýšlí hned, jak by se náležitě pomstil! Jen ne polovičatost; jen všecko důkladně, výstředně, tedy i pomstu

až do krve! Co nezmůže jeden, bere na sebe celý rod; proto trvají pomsty australských divochů tak dlouho a jsou zlé. Výmluvy není žádné, povinnost (mstíti se) váže všecky jako posvátný zákon. Převrácený pojem, — ale mnoho se jím vysvětluje v děsném řádění divochově. Rozdílu mezi mým a tvým ve svém rodě divoch australský nezná, a také nijakými dary proti svým získati se nenechá; přichytne-li se však někdo na zboží rodovém, zvláště odvede-li dívku, povstává divoch mstít krádeže, a jak toumí, dokazují nekonečně krvavé spory a bitky, v nichž mnohdy ten neb onen rod bere za své. Mravní hodnoty ovšem nelze v tom valně spatřovati, ale pohléděme kolem sebe do civilisované Evropy a najdeme příklady, které zlé jednání divochovo činí dosti pochopitelným. U nás se však činí rozdíl mezi mým a tvým, ale proto krádeží a všeho druhu podvodů ve velkém i v malém všude dosti, a nepáchají je jen lidé nevzdělaní, nýbrž i velevzdělaní, krém naší společnosti. Pomalu nebude vzdělaného národa, aby neměl Panamy a panamistů, Sodomy a sodomistů atd. Dívky se dnes neunášejí v kruzích našich vzdělanců, ale za to obchod s lidským masem provozuje se en detail et en gros; škandální historky, oplzlé knihy, všeho druhu, »umělečtí« naháči a polosvět s »nóbl vášněmi« náležejí k inventáři všech větších měst. Proč tedy upírati nevzdělanému divochu náboženství a mravnost, když naši výtečníci zbožnost i mravnost si osobují, ač v celém bývají nezřídka raffinovanějšími než ubohý divoch! *Divocha horším jest vzdělanec zdivočilý!*

Nechceme ospravedlňovati nábožensko-mravní pokleslosti divocha australského, ale také nesmíme zamlčeti veliké viny, které se na něm v té příčině dopustili a dosud dopouštějí civilisovaní běloši, nejvíce gentlementští Angličané, jimž takměř celá Australie jest poddána. Tažme se jen, kdo vlastně byli první civilisatoři divošské Australie, a uslyšíme odpověď — byli to velikou většinou *zločincové* a poklesli dobrodruhové, kteří z rodné země do ciziny musili, chtěli-li uhájiti další existenci; takoví lidé ovšem seli símě dračí do prázdné půdy duše divoké, a símě to vzešlo a s ním i jeho následky. Děsnou jest výčitka, kterou činí znalci prvním kolonistům a nosičům kultury do australských zemí; výčitka, která vrcholí v tom, že kolonisté od počátku nic jiného v mysli neměli než *záhubu* nešťastných domorodců, nešetříce při tom ani práva, ani cti, ani majetku, ani svobody, ani lidskosti, zbožnosti a mravnosti, a prolévajíce krev nešťastných ubožáků víc než krev nerozumné zvěře. Aby tyto ukrutnosti zůstaly utajeny, psali zprávy o praobyvatelích země, snižujíce je hůře než zvíře a přikládajíce jim kde které hanebnosti a náruživosti. Kaceřovaní Španělé nenakládali před staletími s Indiány hůře, a špinění Portugalci sotva předčili citlivůstkářské Angličany v jich ukrutnostech proti divým domorodcům. Či nečteme, že příkladem v osadě Utah otrávili Anglo-Američané strychninem studny indiánské, aby takto snadněji domorodce zahubili? Co tomu říká náboženství a lidskost?

Kdyby případy takové zůstaly ojedinělými, kdyby dějepis vedle příkladu připomenutého nevykládal, kterak (Portugalci) civilisatoři úmyslně rozšiřovali neštovice mezi domorodci, aby jich

houfně k smrti ničili, kdyby všeho toho nebylo více, než jsme uvedli, snad by svědomí lidstva tolik nekřičelo; ale podobné věci opakovaly se pravidelně všude, kam vkročila noha civilisatorů-zločinců a vyvrhelů. Náš auktor tvrdí (119): Kamkoliv Evropané stále se usadili, všude bídu, nouzi, smrt a zkaženost domorodcům přinesli. Svatosvatě učiněné smlouvy, přísahy a sliby cynicky rušeny dle libosti, bez potřeby; nejpřirozenější práva šlapána v prach a bláto, nejúctyhodnější a nejněžnější city drze uráženy: mužové jsou vražděni, ženy jich przněny, dívky znectěny, děti prodány, chaty spáleny, posvátná místa ztroskotána, národní zvyky činěny směšnými, náboženství potupeno, a ti, kteří vše to páchali, byli vládou protežováni, chváleni, odměňováni. Kterak neměl za takových okolností ubohý divoch v každém ohledu pustnouti, důstojnosti lidské se zpronevěřovati? Do nebe volající hříchy, jež natropili (a dosud tropí!) »nábožní« Britové v Americe, Africe a Australii, jsou tak četny a hrozny, že není v dějinách lidstva národa, jenž by se byl v tom směru tak velice provinil, jak oni. Až nám tedy zase někdo přijde — jako na př. prof. Emil de Laveley, protestant — a začne vychvalovati národy protestantské nad katolické, zvláště moc a blahobyt Anglie, řekněme mu: »Nemluvte! Mnoho jest mezi vámi zlodějů, zbojníků, vražedníků, smilníkův a žhářů! Tři díly světa přivedli jste nedovoleným způsobem na mizinu, a ostatní dva přivedli byste také, kdyby se Vám daly. Nám Vaše moc a bohatství neimponuje, nám se hnusí! Ve jménu zničených a zohavených národů, zvláště ubohých divochů, připomínáme Vám soud Boží a opovrhujeme Vámi! Kdo chce k tomu doklady, ať si přečte v našem auktoru *druhý* svazek, a ztrne . . .

Pojďme k jinému kmeni divokých, australskému plemeni spřízněných *Tasmanců*, a zkoumejme, jak u nich jeví se idea nábožensko-mravní! Ubohý kmen tasmanský zkusil od civilisovaných Britů tolik, že dnes, až na dosti nepatrné zbytky, už jest téměř vyhlazen. Jako mnohým jiným divochům, tak i Tasmancům přisoudil John Lubbock úplnou neznalost všeho vyššího a naprostý nedostatek náboženství i mravnosti. Ale nepochodil, poněvadž i pramen (Bonwick), z něhož čerpal, podává rozličné doklady pro důkaz, že tasmanští divoši nebyli bez nábožensko-mravní myšlénky a že jí byli za nejtěžších okolností a podmínek životních obětavě věrnými. Dle *Milligana* věřili Tasmanci v bohy mnohé, jakož i četné duchy, zvláště v strážné, a v přečetné mocné nadpozemské bytosti většinou zlé, obývající skalní sluje a rokle. Lieutenant *Jeffrey* sděluje, že vedle víry strašidelné mají Tasmanci také víru v boha dobrotivého, bájíce, že mu přísluší vládnouti ve dne, kdežto démon kraluje v noci Všecko dobré očekávají od boha dobrého. Ženy volají a zpívají jemu, prosíce, aby jich mužům dal na honě hojnou kořist: zpěvy ty jsou prý pěkné, a vždy také různými význačnými posuňky doprovázené. *Bonwick* tvrdí, že Tasmanci mají znalost posmrtného života. K otázce, proč dávají zemřelému do hrobu dýku, odpověděl kterýsi divoch: »Aby mohl i ve spánku (hrobního) bojovati.« Větší díl Tasmanců věří jistě v život věčný, tvrdí týž auktor, přidávaje,

že nejraději hledívají ku hvězdám a k měsíci, kdež tuší »ostrov mrtvých« a kdež doufají jednou se svými se sejíti a v nové lidi (lepší) přeměněnu býti. K mrtvým zachovávají Tasmanci zvláštní pietu. Mrtvoly buď hned pochovávají, buď spalují, aby pak popel uložili ve hrob. Že se duše zemřelých na svět vracejí a že přátelům pomáhají, věří Tasmanci pevně. Slavný badatel *A. de Quatrefages* (Hommes fossilesete Paris 1884, 347.) tvrdí: »S Tasmanci má se věc podobně jako se všemi divokými kmeny; poznáš-li je důkladně, víš, že nejsou ani materialisty ani atheisty, jak se původně myslelo.«

Jak o náboženství tak o mravnosti tasmanské různě se psalo. Cook, Mellville, Labilbardières, Péron atd. obhajují mravné povahy těchto divochů mnohými doklady. Našli-li Tasmanci bělocha spáti, nic mu (z počátku) nevzali a neudělali; také se nemstili a nepodváděli; teprve za »černé války« změnily se tyto věci, ale čí vinou? Vinou přistěhovalých nelidských civilisatorů; doklady podává náš auktor přímo děsné: uříznutým prstem z divocha nacpávány dýmky, ženy těhotné nejraději vybírány za terč střelby, dívky a manželky przněny, a když se vzpíraly, jsou přivázány ke stromům, kdež na nich veřejně pácháno bylo násilí. Ani *důstojníci* britští nezůstali této skvrny prostými! (130—42.) Co si měli také ubozí divoši mysliti, když v křesťanské nauce (na kázání) slyšeli: »Nepokradeš!« a když viděli, že Britové, kteří jim nauku tu přinesli, kradli a brali jim násilně, načkoli přišli? Co si měli ubozí divoši pomysliti, když slyšeli přikázání: »Nesesmilníš«, »Nezabiješ«, a když viděli, že Britové jim bratry a otce vraždili, matky, dcery a sestry znectili?! Musili ještě více divočit, pustnouti, zuřivými a zatvrzelými se stávati, ale opět vinou zvířeckých civilisatorů!

Že by byli Tasmanci bývali lidožrouty, zvláště dokud měli co jísti, a že by byli z pravidla v mnohoženství, není prokázáno; naopak, lze tvrditi, že jednoženství bylo u nich v obyčeji. Rozvody manželské stávaly se často, a také děvčata byla unášívána, ale ne vždy proti své vůli. *Bonwick* tvrdí (Daily life etc. 60), že v tlupách tasmanských, jež žily u vnitrozemí a málo stýkaly se s Evropany, velmi zřídka kdy stalo se cizoložství. V bojích s bělochy, kteří ošklivých dopouštěli se ukrutností na divošských ženách, vraždili ovšem Tasmani vše, nač přišli — starce, ženy, dítky —, nikdy však neznectili žádné ženy bělochovy, nechávajíce tento zločin výhradně civilisatorům páchati na sobě.

Proti cizincům zachovávaly tasmanské ženy zdrželivost svědomitě; *Péron* tvrdí, že mezi nimi byly pravé panny. Dvě mladé dívky, kterých evropští námořníci nepočestnými nabídkami trápili, skočily do moře, aby si nevinnost zachovaly. Později ovšem bylo jinak — ale čí vinou? Kdo kazil divochy a kdo přijímal jich nabídky, kdo za ně platil a jich nestoudně užíval? Civilisatoři, námořníci a důstojníci angličtí! Tak píše *Cook* v »Třetí cestě výzkumné«, tedy svědek nepodezřelý, tvrdě, že tasmanské ženy zprva *pohrdlivě* odbývaly záletníky (Pokračování.)

Vhledy do hlubin světa.

Píše BEDŘICH JIŘÍČEK.

(Pokračování.)

V polovici 18. století se shledalo, že Crowenské sklo o polovici více rozptyluje paprsky než flintové sklo, které má zase stejný lom s oním a proto utvořili čočku ze dvojího skla: flintového a crowenského případně tak, že se v ní barvivost a rozptýlivost paralysovala, vyrovnávala.

Než zase při zdokonalení tomto objevila se jiná vada. Čočka je, jak víme, výsek koule. Čím větší jevila kulatost čočka, tím větší vada spočívala v tom, že paprsky se nejednotily v ohnisku; proto musili čočku sbrousiti do tvaru parabolovitého. A čím více parabolovitější čočka, tím větší jest její rozptýlivost. Tak oprava přivodila druhou vadu. Důmysl lidský hledí proto každou z těchto chyb uvésti na nejmenší míru. Dříve, dokud refraktory barvily, bralo oko útočiště k reflektoru, by více vidělo do nebe; ale nyní reflektory jsou úplně zatlačeny refraktory. Tímto je vysvětlena podstatná působnost dalekohledu. Viděti zde, že dalekohled je jednoduchý nástroj a že k tomu netřeba jiných věcí leda čočky v případně dlouhou rouru zastrčiti a k nebi nastrčiti. Než tomu není tak. Dalekohled je velkým pánem. Třeba mu vystaviti palác, aby nečistý vzduch nečinil mu nepříjemného obalu. Třeba mu dáti pevný podklad na způsob věže, by se neklátil. Na této věži musí se otáčeti na všechny strany, jako pohyblivý bajaco, a kol do kola musí býti chráněn pevnostními vysokými zděmi. K jeho obsluze musí býti více instrumentů než mají velmožové. Jsou to meridian, fotografický apparát, spektroskop, chronograf, umělí měřičové rychlosti pohybu hvězd, které jsou v nitru dalekohledu a kteří jako vláskové od sebe jsou vzdáleni. Vzdálenost jednoho vlásku od druhého udává míru a fotografický apparát tamtéž uschovaný maluje čárkami vedoucími mezi těmito vlásky rychlost běhu té planety nebo hvězdy, ku které je nástroj nastrčen, na kterou nástroj zevluje. Mezi jinými nástroji je též heliometr, v němž se rozřezem objektivu ve dvé utvoří dva obrazy, s nimiž pak libovolně nakládají jiné nástroje jak vyměřovací tak fotografující a jiné. Jest i zde moderní dělení práce.

A celý tento komplikovaný děj řídí jediný prst astronoma, jenž jen ťukne na knoflík, a elektrická síla hýbe ohromnými stroji, až statisíce kilogramy těžkými. Takovým mocnářem je krátkozraký člověk!

Aby nebeské obrazy těmito stroji zachycované nebyly pošpiněny pozemskou špinavou atmosférou, staví se nyní hvězdárny na vysokých horách. Tak je n. p. v Kalifornii na hoře Hamiltonu Lick-ova hvězdárna, na Aetně ve výši 2942 m. a jinde.

Tyto nástroje spočívají na fysikální vlastnosti světla, na jeho lomivosti a odráživosti. Světlo má však ještě jinou neocenitelnou vlastnost, chemickou totiž, pomocí které duch lidský ještě dále vnikl do všehomíra nežli dalekohledem. Světlo píše. Světlopis je tolik jako fotograf.

Pozorujeme-li přírodní zjevy, zvuk, teplo, přítažlivost, světlo, električnost, rozeznáváme jejich vlastnosti a účinky. Ty dělíme zase na fysikální a chemické. Vlastnost světla je, jak jsme poznamenali, ta, že barví a se láme. A této vlastnosti využitkovati astronomové až lichvářsky hledí, aby prostory světa prozkoumali. Fysikální vlastnosti světla nemají pro tuto slídivost zájmu. Zcela lhostejná je pro vědu nebeskou n. p. fosforescence, to je vlastnost, že některé předměty jako diamant, kazivec, skořápky z vejce, byvše dříve sluncem ozářeny, ve tmě světélkují. Je lhostejno, že některé kovy jsou vodiči elektrické síly jen tehdy, když jsou osvětleny.

Avšak mnohem důležitější jsou chemické účinky světla. Světlo má nepěknou vlastnost rozvazovací. Roztrhává chemické manželstvo. Tak na př. chlorid stříbrnatý, zvláštní to sůl ve vodě nerozpustitelná, sloučenina z chloru a stříbra, nátlakem světla ve svém snubu tak se uvolní, že stříbro je pak snadno nakloněno, chlor ze svazku propustiti. A tento rozvod se jeví tím, že barví, píše. Totéž se děje i u bromidu a jodidu stříbrnatého. A toto rozvádění solí stříbrnatých je základem fotografie.

Ani půl století není staré toto umění a již se zdokonalilo dalekosáhlou měrou. Fotografování samo je tak jednoduché, že sta a sta amateurů bez jakéhokoli předběžného vzdělání dospívá k nemalým výsledkům. Mysleme si skleněnou plotnu natřenou jemně a stejnoměrně huspeninou neboli želatinou, kteráž je teplem rozvedena v roztok a která je složena z některé soli stříbrnaté. Schlaďme ji a dostaneme suchou plotnu. Dáme-li tuto plotnu, aniž by kdy na ni před tím přišlo světlo, do dalekohledu tam, kde objektiv tvoří obraz, a dáme-li tam několik vteřin na ni padati světlo, odneseme ji do temné komory, kde se další práce děje za červeného světla, jež na plotnu nejméně působí. Vidíme, že se jod, brom, chlor od stříbra odlučuje, což se jeví větším nebo menším očerněním. Co bylo černé, je bílé, co bylo bílé, je černé, a každý i nejjemnější rozdíl se zde věrně objeví Tento obraz se nazývá negativ, na němž místa zobrazeného předmětu černá jsou bílá a bílá černá. Opačným opakováním téhož děje dostaneme z negativu positiv, jenž věrně zobrazuje originál. Je přirozeno, že rozluka soli sirnaté děje se tím snadněji, čím jasnější je světlo, které padá na plotnu. Viděti dále, že i slabý paprsek světla, když déle působí na sůl, ještě obraz vyvodí. Tím má velkou přednost před naším okem fotografická skříň. Neboť víme, že díváme-li se okem na předmět málo viditelný, přece ho lépe nevidíme, kdybychom sebe déle naň hleděli, kdežto fotografická plotna, berouc do sebe déle světlo i z předmětu námi málo viděného, přece způsobí rozvod čili barví, píše. Má i tu přednost před okem, že obraz světlý okem postřehnutý z paměti vypadne, kdežto fotografický obraz trvá třeba mnoho let. Prokazuje tedy neocenitelné služby tam, kde se jedná o zjevy okamžik trvající. Od dalekohledu se žádá, by přivodil největší zvětšení obrazu, nikoli u fotografie. Proto se kosmetické snímky tvoří v malých dalekohledech jednak proto, že fotografie je věrnější, jednak také proto, že malým dalekohledem se větši prostora světová zachytne na želatinovou desku.

Malým fotografickým apparátem sejme se větší výstřižek světa a sebe vzdálenější mlžiny zřetelněji se objeví než ohromným refraktorem.

Než při fotografování dalekých světů činí nesnáze rychlé otáčení se země; nebo sotva se nastrčí na jistý svítící bod fotografický apparát, již pozorovaný svět běží dále a proto, chce-li pozorovatel ve klidu dostati obraz tento na plotnu, musí rovnoměrně celý apparát obraceti proti rotaci nebo proti srsti zemské. K tomu účelu se sestrojily dva stroje rovnoběžně ku nebi směřující — dalekohled hledající a dalekohled fotografující. Jedním se hledá, druhým se fotografuje.

Pouhým okem nelze znamenati na nebi rychlý běh hvězd, jejž působí rotace zemská; ale díváme-li se na ně trubkou dalekohledu, znamenáme, že plovou po nebi. Dle toho obrazy hvězd na želatinové ploše se objevují jako čárky větší, menší podle doby, jak dlouho na ně paprsek letěl a podle toho, jak je hvězdička daleko na nebi.

Když se nastrčí apparát do krajiny rovníkové, dostaneme značný počet rovnoběžných čárek; když se nastrčí do nebeské krajiny polární, objeví se značný počet koncentrických kruhových úlomků. Proto, jak řečeno, třeba dáti hvězdě nebo krajině nebeské, která se má fotografovati, protirotační pohyb. Fotografie právě touto vlastností, že svými čárkami podává nám směr a rychlost pohybu hvězd, nabývá nesmírně důležitého významu v nebeské vědě. Lupou nebo mikroskopem na snímku fotografickém lze lépe poznati a vyčísti v dotčené krajině nebeské oběžnice, které se prozrazují čárkami.

Touto methodou se objevila nová oběžnice a velký počet asteroidů. Je to snadnější a jistější cesta než-li dlouhé pozorování s jinými tělesy nebeskými.

Dříve se fotografovalo mokrými nebo navlhčenými plotnami, které však ve stavu suchém jsou velmi citlivy a jen okamžik světlo snesou. Kdyby déle na ně padalo, již je obraz rozmazán, rozmazanější tím více, čím silnější světlo na ně padá. Také třepotání paprsků, působené nepokojným vzduchem, zaviňuje nezřetelný obraz. Čím kratší doby se užije, tím zřetelnější obraz. Suchá plotna k snímku měsíce jen $^1/_3$—$^1/_2$ vteřiny potřebuje, kdežto k snímku slunce $\frac{1}{1000}$, to jest tisící díl vteřiny nejen stačí, ale i delší doba než tato by obraz rozrušila. Ale tím se ještě nedostoupila hranice nejkratšího zásvitu, jenž je vůbec možný. Ve velkých dalekohledech dospěli až k zásvitu $\frac{1}{5000}$ vteřiny trvajícímu. Kdybychom sami učinili tak krátký mžik okem, ani bychom dojmu světla nepocítili. Proto zdá se nám nemožno, připustiti tak kratinký zásvit na plotnu želatinovou. A přece je to velmi jednoduchá práce. Představme si před plotnou fotografickou 10 cm. dlouhou, tolikéž širokou, tenkou kovovou plotnu druhou, horizontálně pošinutelnou. Tato pošinutelná deska má na sobě na jednom okraji štěrbinu kolmou 2 mm. širokou. Není to nic jiného než obyčejná závlačka, která pružným pérem tak rychle se může

pošinouti ze strany na stranu, že na příklad za $^1/_{20}$ vteřiny přeběhne vedle celé plotny. Této rychlosti se docílí velmi snadno. Letí-li při postrku závlačky paprsek sluneční štěrbinou, zasáhne plotnu na každém místě jen tisící díl vteřiny. Neboť je-li štěrbina 2 mm. široká, přijde na každý bod plotny jen 100 : 2 — 50 díl doby celého zástrku. Zástrk trvá $\frac{1}{20}$ vteřiny — tedy tisící díl vteřiny.

Takové rychlosti možno jen užívati u předmětů nejsvětlejších, jako je naše slunce. Při této rychlosti pak ani třepotání paprsků, jaké přivodí vzduch, nezatemní obraz, i když paprsky se mnohdy na plotnu pošinou dále. Když se po sobě několikrát obrazy na plotnu zachycují, pak se volí obraz nejzdařilejší. Jakou důležitost tyto bleskorychlé snímky slunce mají, o tom nás poučují skvrny a fakuly sluneční, kteréžto zjevy jsou nepochopitelně rychlé výbuchy z nitra ven letící. Kdežto kreslič dívající se dalekohledem by nebyl s to, aby je okreslil, fotografický apparát bleskurychle podává obraz za obrazem a v každém obrazu kreslí jiný a jiný útvar protuberance.

Zkoumatelům měsíce podává fotografie lepší zprávy než jakýkoli jiný nástroj. Při snímku měsíce se může rovněž užíti tak krátké doby, že v ní nepokojný vzduch nemá účinku na rozrušení paprsků.

Co do vnímavosti je mezi naším okem a fotografickou plotnou rozdíl. I zde se jeví Purkyňovský výjev, jenž spočívá v tom, že, zmírní-li světlo červené a modré — (nebo vlastně plocha červeně a modře osvětlená) v jeden stupeň, toto zmírnění pro oko ještě v jeden stupeň silnějším se jeví u modrého světla než u červeného; kdežto fotografická plotna pociťuje u červené plochy silnější zatemnění než u modré.

Mimo to je v prostoře světa mnoho těles, od nichž vycházejí světelné paprsky, kterých však oko naše nepostřehuje, ale které nám ukazuje fotografická plotna. Mlžiny svítící světlem ultrafialovým jsou i pomocí nejsilnějších skel našemu oku nedostupny, kdežto nepatrnými nástroji teleskopickými fotograficky mohou se nám objeviti. Tím otevírá nám nebeská fotografie krajiny všehomíra, kam naše slabé oko nemůže proniknouti; podává nám klíč k výzkumu nevidomého, neviditelného světa.

Co je chybou u dalekohledu, totiž rozptyl nebo disperse paprsku světelného, to je velkou výhodou v jiném oboru zkumu vědeckého. Spektrální analyse odvozuje svůj původ od disperse světla a uvědomuje nás nejen o zevnějším tvaru a světlosti těles nebeských, nýbrž i uvádí nás do vniterných útrob hořících světů. Obeznamuje nás v chemické jakosti svítících těles. Ba, ona i zvěstuje, jakou rychlostí letí tělesa nebeská prostorem.

V čem záleží podstata spektrální analyse, bylo již obšírně pojednáno ve XVIII. ročníku »Vlasti« č. 3 Zde se jen omezíme na některé zjevy lomu světla.

Pustíme-li tenký světelný svazek, jenž letí od tělesa bíle rozzářeného, hranolem sklenným, uvidíme na stínidle za hranolem nasazeném už nikoli jednoduchou bílou linii, nýbrž ukáže se nám barevný pás, jenž se nazývá spektrum neboli vidmo. Toto vidmo

počíná pro naše oko nejméně zlomenými paprsky červenými, přechází znenáhla do oranžova, žluta, zelena, modra a pro naše oko končí modrem. Než i nad i pod hranicí viditelné duhy se usazují dále od barvy, pro něž nemá oko vnímavosti. Nastrčíme-li stínidlo natřené barioplatinovou cyanurou do místa, na něž padají ultrafialové barvy nám neviditelné, můžeme se přesvědčiti, že v tom kraji ještě jsou paprsky, jež' stínidlo ozařují. To jsou tak zvané Röntgenovy paprsky. Vidmo, v němž barvy znenáhla do sebe na vzájem přecházejí, nazývá se vidmo nepřetržité, neboli spektrum kontinuirní. To je zcela neodvislé od chemické podstaty zářících pevných těles, nebo-li jinak řečeno: pevná, rozžhavená tělesa dávají vždy stejné kontinuirní vidmo. (Pokračování.)

Ze sjezdu rakouských Tiskových lig.

Pražský delegát »Tiskové ligy«, dp. farář Vlast. Hálek, podal v poslední schůzi výboru ligy zprávu o sjezdu delegátů všech tiskových lig a obranných spolků kněžské cti, který se konal dne 5. listopadu ve Vídni v VI. okresu v sále katol. tovaryšů. Sjezd měl za účel přispěti k organisaci ochrany cti náboženství a jeho duchovenstva. Sjezdu se súčastnili zástupci ligových spolků ve Vídni, ve Sv. Hypolitě a Štýrském Hradci; dále ze zemí Korutan, Krajiny, Čech, Vorarlberku a redaktoři: od »Corresp. Blattu« G. Himmelbauer, od »Grazer Volksblattu«, kněz K. Schwechler, a od Celoveckého katol. listu kněz K. Walcher.

Myšlénka lig, která vzala již r. 1890 a podruhé r. 1896 svůj původ v Čechách, ujala se v celém Rakousku, získala si respekt, takže nepřátelský tisk nyní jest již v přinášení lživých zpráv o duchovenstvu opatrnější. Cíle lig odpovídají potřebám časovým a těší se přízni téměř veškerého duchovenstva. S obranou naší cti se počítá u nepřátel, poněvadž nepřátelský tisk ví, že list čteme a pravdu zjišťujeme. Nezáleží na tom, že ze zaslaných 50 výstřižků zašlou jen 2 napadení opravu; dostačí, když každý napadený zví aspoň obsah článku o sobě. Ovšem jsou často výpady tisku toho druhu, že opravovati se nedají. Než tu nutno voliti jiný postup.

Vzhledem k věcným útokům na náboženství dlužno v sídle ligy zříditi »apologetické bureau«. Čtenáři ligy, majíce rozdělené časopisy ke čtení, přijdou-li na útok proti katol. církvi, víře a mravům, vystřihnou jej a s udáním jména, čísla a data listu zašlou vše na »apolog. bureau«, při čemž podotknou, v kterém listu by se doporučovalo otisknouti odpověď a zda ve formě populární nebo vědecké. K tomu připojujeme, že naše liga podobné zařízení má, a jednotliví pracovníci pod značkou svou pracují.

Důležitým zřízením jeví se býti založení »katol. tiskové kanceláře« pro Rakousko, která by sprostředkovala všem katol. listům cislajtánským objektivní politické informace, přehled sněmovního zasedání se stanoviska katolického, apologetické články, korespondenci o situaci v jednotlivých

zemích a poměrů katolíků k ní, telegraf. a telefonické zprávy, insertní společné bureau, a zřízení odborné žurnalistické školy pro katol. listy. Naproti tomu musí se zavázati všecky katol. listy dodávati zprávy denně katol. tiskové kanceláři.

Touto tiskovou kanceláří byly by všecky ligy ve spojení, a ihned by sdělily správnou informaci o každé události, aby se mohlo společně všemi katol. listy proti lži v nepřátelských časopisech celého Rakouska postupovati. Ovšem podotknouti sluší, že zřízení takovéto tiskové kanceláře by vyžádalo větší náklad, spolu i vydržování. Nicméně kdyby myšlénka tato došla uskutečnění, jakož se jeví naděje, byla by předmětem všeho líberálního tisku. Katolické věci by poskytla neocenitelné služby, poněvadž u katolíků nejednotná taktika proti mnohé věci zdárně neprospěla, na př. proti hnutí »Pryč od Říma«.

Shledáno dále, že největší část práce se čtením mají spolky hlavních měst, jako Vídeň, Praha, kdež nejvíce listů vychází, naproti tomu méně listů mají ligy v menších diecesánních městech. V tom případu dlužno práci rozděliti.

V příčině zasílání oprav z cizozemska nutno pověřiti právního zástupce v Rakousku plnou mocí.

Světovou obranu, jakož i zjišťování pravdy v jiných dílech světa, konají »Mitteilungen für die Kath. Presse« od dra. Kaufmanna ve Weismess Rb. Aachen Rheinpreussen, a Arnošt Kley v Berlíně Gr. Lichterfelde ve svém »Magazin für volksthümliche Apologetik«. Oba tito pracovníci zasluhují vděku církve a duchovenstva, neb obstarali na 1200 výstřižků zjištěné pravdy ze všech pěti dílů světa za jeden rok ligám rakouským.

Stěžovati si lze na to, že ještě u všech duchovních v Rakousku nanalezl se zájem pro obranné spolky a ligy, to jednak, že jest skrovný počet členů, ač by vlastně mělo býti členství v ligách závazným pro každého kněze, by byl členem své ligy; a jednak, že na zaslaný výstřižek se vůbec ani neodpoví, aniž jaké kroky činí. Žádný duchovní neměl by útok tiskový mlčením neb ignorováním přejíti, neboť právě toto mlčení a stranění se veřejnosti z naší strany činí nepřátelský tisk smělým a neúnavným v útocích. Jako každý jiný spolek musí i ligy finančně i morálně míti dobrý základ.

Všech 10 rakouských lig v Cislajtanii sestoupilo se pak v pevný svaz a organisační vzájemné spojení. Při tom bylo usneseno podati společně několik petic a memorand o společných potřebách. Jelikož každý spolek získal si u vnitřní agendě mnohé zkušenosti, opatřil si praktické tiskopisy, čímž mnoho výhodného pro každou ligu bylo získáno. Pro země a města diecesánní, kdež posud není liga, upraven seznam jmen důvěrníků pro podání zpráv.

Sjezd těchto lig byl veliké důležitosti, neboť soustředil dosud roztýlenou práci obranného tisku katolického v Cislajtanii v jeden proud, seznámil blíže jednotlivé pracovníky a projednal mnoho důležitých otázek společné práce.

Z tábora českých protestantů.

I.

Čeští protestanté považují za svůj nejdůležitější úkol: odvésti český národ od katolické církve a získati ho protestantismu. Uloviti duši katolickou, sebe horší, pokládají za zvláštní štěstí a nelitují při tom lovení žádných námah ani obětí. Tyto snahy proselytářské jsou ovšem psychologicky vysvětlitelné, ale způsob, jakým se to děje, není čestný. Ne životem bezúhonným a dobrým příkladem, ne trpělivostí a laskavým poučováním, nýbrž tupením a pomluvami katolické víry a katolíků vůbec hledí protestanté katolickou víru zoškliviti, a nenávistí svou nijak se netají. Tak praví na př. zvláštním zelotismem vynikající protestant dr. Lukl na sjezdu českých evangelíků (»Čas« 270.): »Katolictví není jen omyl, blud, nýbrž je to moc, — síla je to, která národy duchovně i hospodářsky dusí, jakž toho národ náš dobře zakusil, vždyť to nejtěžší dostalo se nám z ruky Říma. Proto je naší povinností, snažiti se, aby v národě našem kdekdo (?) dostal se pryč od Říma. Popud k práci pro duchovní (fráze!) pryč od Říma musí vyjít od nás evangelíků. Vše mluví pro to: naše historie i naše povinnost (sobectví!). Když přes tolik pronásledování jsme v národě zachováni, máme tu jistě svěřený úkol.« (Divná logika; snad by se jí mohli řídit katolíci v Anglii, v Německu a jinde. Ovšem by tam protestanté s nimi zatočili. —) Pan dr. Lukl dále: »Má to býti náš výboj, naše misie.« (O upřímnosti těchto slov nepochybujeme.) »Evangelík musí se ostře lišit od katolíka krásným charakterem a čistým životem.« (Neupomíná-li to na pokrytce z evangelia?) »Nechť má kdo chce své hospody, své tance, svou práci v neděli, evangelík má jít cestou svou podle Písma a bude svítit životem svým svému okolí.« (Luk. 18, 11: »Farizeus stoje takto sám u sebe se modlil: Bože, děkuji tobě, že nejsem jako jiní lidé dráči, nespravedliví, cizoložníci, jako i tento publikán.«) — Vůbec, mluví-li evangelík (»uvědomělý«) o katolíku, s největší nenávistí a pohrdáním mluví, a to je právě důkazem, že tu nejde o dílo Kristovo. Evangelík Karel Rohan (v »Rozhledech« č. 2.) charakterizuje tuto vlastnost takto: »z evangelických duchovních, zvláště reformovaných, a následkem špatného příkladu i z četných evangelíků obecných, přímo čiší domýšlivost vůči katolicismu tak nezměrná, že ničeho nezadá domýšlivosti realistů našich vůči nám ostatním. Vychován jako evangelík, znám domýšlivost tu, jejíž bezpříkladnou neomalenost dokážu výrokem evangel. faráře českého (Trnky)«.

Konečně nadešla doba, kdy domnívali se vůdcové evangelíků (a těmi jsou především jejich duchovní), že žeň uzrála již, a lid český již tak zviklaný ve své víře a důvěře k církvi, že snadno víru katolickou opustí a přijme vyznání protestantské. Útok podniknut mnohými směry i způsoby. V »Čase« přímo vybízeno k odpadlictví a hlavním lákadlem měl býti »blahobyt« protestatných států. Toto lákání obstarával hlavně odpadlík dr. Kalandra a spisovatel Jozífek. Tisková Liga, pochopujíc nebezpečenství tohoto svádění a pozorujíc přípravy k útoku na církev se strany protestantské, vydala na rychlo ještě před slavností Husovou obranný spis »Protestanství a povaha českého národa«, kdež sofistika a šalebnost protestantské propagandy na pranýř postavena.

Blížila se Husova slavnost, v níž na straně evangelické skládány naděje veliké. Avšak plán se zhatil, a nastal neočekávaný převrat. Prokázáno totiž, že čeští protestanté hledali pomoci u nepřátel českého národa a že penězi, prostředky hmotnými a nemravnými lid český měl býti o víru připraven. »Národní Listy« zajisté ne bez bolesti a beze strachu o vlastní existenci odhalily spojenectví českému lidu záhubné. Nastal poplach, nastalo zapírání, ale důkazů je tolik, že všechna benevolence českého liberalismu k českým evangelíkům nestačila, aby nezavzněly výčitky a výstrahy, proč čeští evangelíci českému lidu tak učinili, že nejen jeho náboženství, ale i jeho řeč a národnost ohrožují. Zvláštní pozornosti zasluhují Rohanovy články v »Rozhledech«, kdež fakty a železnou logikou o záhubném spojenectví evangelíků s cizinou se mluví. Pan Rohan však i jinak záslužné a spravedlivé práce se podjal, že ukazuje, jak špatnými zbraněmi (potupou a lží) protestanté proti katolíkům bojují. (V č. 8. »Rozhledů« ukazuje na př. dle spisu pastora Geradea, jak vypadá ta »vyšší« protestantská morálka mezi lidem protestantským, jak »mravný« je národ Mommsenův, jak něžní a nezištní jsou evangeličtí Angličané, Holanďané, Američané, a to dle pramenů, jež nám českým katolíkům nejsou známy, ovšem proto, poněvadž jsme dosud snahám českého protestantstva nevěnovali téměř žádné pozornosti. Mylné názory Jozífkovy odmítá nejnověji také realistický »Přehled«.) — Tak vidíme rozmach českého protestantismu dnes poněkud seslabený, ač víme, že jen na čas a že usilování o povalení katolického náboženství v Čechách objeví se brzo opět třeba v jiné formě a ještě úskočněji, ale doufáme v pomoc Boží, že se nepodaří dílo nekřesťanskými prostředky konané, nýbrž že katolíci procitnou ze sna k životu v pravdě křesťanskému.

II.

Karel Rohan, de facto prý (sed non de jure) bývalý evangelík, k skutku odvážnému se odhodlal: vylíčil totiž zásady, snahy a myšlénkové proudy českých evangelíků. Články jeho v »Rozhledech« (Pelcových) vyvolaly značnou pozornost, poněvadž to u nás cosi nebývalého, aspoň za dnů našich, aby evangelík tak bezohledné kritice podrobil snahy a činnost českých protestantů a jejich duchovních, jimž vytýká zvláštní »domýšlivost a bezpříkladnou neomalenost vůči katolíkům«. (»Rozhledy« str. 37.) Jako pádný důkaz uvádí domýšlivou řeč augsb. faráře Trnky »o rozdílu mezi morálkou katolickou a protestantskou«. Pan pastor, »rozumí se«, »dokázal«, že protestantská morálka je »zřejmě vyšší«. Tou neomaleností pobouřen právem volá p. Rohan: »Což jsou, tážu se, katolíci lotři a prasata?« — a ukazuje hned na zkušenost evang. faráře Paula Gerade-a (»Meine Erlebnisse und Beobachtungen als Dorfpastor« 1883—1893), jenž vypsal, jak ta protestantská morálka v praksi vypadá. Divno je, že u nás před touto domýšlivostí protestantskou všecko se krčí a nejhorší potupy protest. tisku mlčením se pomíjejí, ač se tak křiklavě pravdě a skutečnosti protiví. — Že kritika páně Rohanova bude realistům a protestantům proti mysli, o tom nebylo pochybnosti a čekalo se, jakým tonem bude p. R. odpovídáno. »Čas« se přemáhal až běda, i Machar byl krotký, ale za to protestantský tisk očekávání nezklamal, spíše překonal. O p. Rohanovi posud málo jsme věděli, jen tak něco z jeho článků v »Rozhledech«, teď ale z »Husa« (č. 11.) dovídáme se

o něm věcí pěkných . . . Proč psal p. Rohan? Odpověď: »aby podporoval ve své pošetilé ješitnosti kšefty páně Pelclova vykřičeného domu, založeného pro všecky a přece zas jen pro toho, jenž by rád si vystavěl villu »Rozhledy« à la villa »Osvěta«. (Toť přece mistrovský kousek »věcné« — polemiky!) Jak šlechetný je ten p. Rohan! z lásky k Pelclovi svolává na sebe hněv »Času« a pravověrných evangelíků! — A kdo je p. Rohan? Sedmisloupcový článek »Husa« nadepsán: »Stařík mluvka!« Stařík mluvka! — toť dojemná, přímo »evangelická« laskavost... »Pan Rohan (prý) ač má mladost dávno za sebou, neodolá žádné vřavě, aby si v ní nesmočil; jak mladě jarý gamin nemůže se nezastavit při každém pouličním sběhu a nemůže nezaječet svou poznámku à la ševcovský učeň při vídeňském pouličním »hecu«, tak všecka literární činnost p. R. není leč zaječení do veřejných hádek a rvaček novinářských.« (Připomínáme, že takovýmto jízlivým tonem psány všecky protest. časopisy naše od počátku svého trvání. Jsou to odstrašující vzory kousavé ostrosti a vždy jaře čerstvé sofistiky. K tomu patří vyškolenost zvláštní, zajisté už od malička pěstovaná.) »Hus« píše dále: »Charakteristikou p. Rohana je žvavost.« »Škandál je našemu milému Rohanovi magnetem«. (Vytýká se p. Rohanovi, že se súčastnil rozprav o veřejných otázkách, jako by to u publicisty byla — žvavost; patrně jen evang. časopisy smějí o všem mluvit.) — Dále »Hus« zasazuje ránu nejmocnější — jidášství. Praví: »Narodil se sice p. R. také evangelíkem, a popularita zrádcařských Matějů obnáší asi 30 stříbrných; ale to nic, tím větší bude sensace.« (Tomu ani dost dobře nerozumíme.) »A p. R. způsobil sensaci, že všichni slušní lidé trnou, někdejší pak gymnasijní druhové Rohanovi nemohou (?) nepocítiti mravního hnusu (!) nad takovou zradou uvnitř evangelického tábora.« (Což kdyby měli Masaryka, Kalandru, Herbena nebo Machara, — to by teprv bylo »hnusu« nad zradou . . .) Dále: »Pan R. není hoden polemické serie.« — Na to z veliké řady obžalob p. Rohanových jedinou se obírají (a kdo ručí za správnost líčení »Husova«?) To velmi pohodlné. — Ještě něco: »Pan R., na naši slušnost spoléhaje, (píše »Hus«) dovoluje si na výsost neurvale napadnouti osobnost . . . (Tedy i »neurvalost« u »bývalého« evangelíka. Jak to možno v ovzduší evanjelia?) »Pan R. je žvavý a mstivý.« (Mstivost.) Na to si »Hus« přibírá na pomoc Masaryka, jehož pasoval na »učitele národa« (sláva Komenského bledne), ale panu Rohanovi věnuje kytičku v podobě citátu z Přísloví (X, 13. »Kyj na hřbetě blázna«). — Konečně ještě dočítáme, že p. R. je »lživý denunciant«, jenž i nebožtíky denuncuje. Ale teď přijde aspoň chvála katolíkům! Proto pozor! »Hus« dí: »Nejeden katolík je lepší než Rohan.« Ach, jak je nám blaze . . . Takové chvály snad nejsme ani hodni. Není nás sice mnoho (»nejeden«), ale jsme skromni. Ale abychom se přece ještě moc nepyšnili, staví nám »Hus« zrcadlo, jací jsme my katolíci (— tak ubíjí p. Rohana katolickou špatností! — jakoby p. R. za nás mohl!) Tedy obrázky, jak katolíci vypadají (vy všichni katolíci zalezte hanbou do myších děr). »Hus« dí: »moravský Slovák nemá pro »helvita« po pravidle slitování.« (Je-li to pravidlo, je to smutné, ale nevěříme tomu.) Na důkaz praví »Hus«: »Do Č. přistěhoval se evangelík, mydlárna mu shořela; k ohni přiběhli jen židé, křesťané nikoli.« (To že děje se v krajinách smíšených? Pokud my víme, *ne!*) — Do Br. přistěhoval se řezník (evangelík), když žena jeho byla po porodu, vyrazili mu (katolíci) okno, žena to odnese, možná i dítě. (Lze tohle generalisovat? Nikdy. Když

některý zpustlý evangelík souzen pro tupení katol. náboženství, neříkáme, že jsou tací všichni.) — V B. prohlásili, že učitele-evangelíka nechtějí. (Přáli by si katolíka do svých škol protestanté? Ve školách katolických jest jich věru dost a nechovají se právě tolerantně.) — V K. stala se katolička evangeličkou a neklaněla (!) se sochám a nekřižovala se. Za to (?) prý ji zažalovali ... To jsou ovšem smutné obrázky a lze jich jen litovati (ovšem p. Rohan za ně nemůže, to svědectví musíme mu dáti), ale říci, že »kultura jde mimo lid katolický«, že »v jádře v (lidu) je červ, jemuž vrtohlavec Rohan vrtati pomáhá«, že je ten lid »zatemělec a reakce otrocký rab«, toť napsati může jen bezpříkladná domýšlivost (nový doklad k tvrzení páně Rohanovu) a to snésti může jen katolická nevšímavost nebo v pravdě křesťanská laskavost ... *L. † a.*

Paběrky z učitelských listů.

»Učitelské Noviny« ve svém 7. čísle uveřejňují článek »Naše vzdělání a práce«, kterýmž článkem jsou učitelstvu ve tvář vrženy největší urážky. Článek ten čtenáře silně deprimuje a budí zajisté tím větší obdiv, že ani jediný list učitelský neohradil se proti způsobu tohoto psaní. Učitelstvu, zvláště »pokrokovému«, totiž tomu, které se tak nazývá proti nám, učitelům katolickým, dána je článkem rána na dlouhou dobu nezhojitelná.

»Takový článek prý tu ještě nebyl!« Tak zní všeobecně, avšak pánové se mýlí. Takové články už tady byly, a to za dob p. inspektora Pilaře. Tenkráte pobouřily veřejnost články proti učitelstvu, zejména pražskému, psané v »Národních Listech« a se všech stran bylo dotazováno, kdo asi ty hanebné věci psal. Vysvětlení by mohl podati tehdejší referent »Nár. Listů« p. A. Frumar ... Tehdy psal všecky ty urážky pseudonym a nynější článek zase pseudonym, prý mladý kolega, ač fama se táže, není-li to týž autor článků v »Nár. Listech«.

Pro naši katolickou stranu má článek v »Učit. Novinách« veliký význam, neboť tím snadno můžeme poukázati na nestranné, vážné i důstojné jednání naše. Kdybychom my napsali něco podobného, kde kdo by se na nás hrnul a nám klnul. Tu všecko všudy volalo by křikem hrozným, že v nás zříti jest nejúhlavnější nepřátele školy a učitelstva!

Ostatní listy snad se hanbí za ten krutý článek a proto raději mlčí. Tak se hájí učitelstvo? Ačkoliv článek je psán sotva na třech stránkách, přece obsahuje přemnoho hrubostí; uvádíme je zde, aby nám někdo dokázal, zda jsme někdy něco podobného proti učitelstvu napsali a ukázali, kdo je pravým přítelem učitelstva.

V uvedeném článku se o učitelstvu praví: — klidně živořící duševně (2krát) — učitelstvo nepracuje ani z daleka tak, jak by mělo — je namnoze zpátečnické — jeho prázdná činnost — je nevzdělané (11krát) — má býti pracovitější — vyrůstá z lenosti, je líné (6krát) — 95% práce předstírá — práce učitelstva je malá (4krát) — nicotná (2krát) — pohodlná (3krát) — učitel je polointelligent — má nafouklou posu řečníka — nafouklá bublina — povrchní — 90% bezvýznamných a neužitečných — jsme drazí, nevyplácíme se — omezení — nynější učitel zplozuje ve škole zmetky naší společnosti — zmetky ducha posíláme národu — prázdná činnost .... Voláte všichni čtenáři: »Již dost!« Nevypsali jsme ani vše, neboť škoda papíru na ty všecky »pokrokové« ušlechtilé zdvořilosti.

Z článku toho zdá se, že pisatel sám asi vyniká znamenitě nade všecko učitelstvo v celém národě. Proto asi skryl se za pseudonym ten muž výtečný, který, jsa skryt, zůstane nepoznán.

P. Frumar pěstoval až dosud politiku silně protikatolickou, a protože ve věci té již mu docházel dech, nevěděl více, co by kde vytknul, a protože samo učitelstvo jeho strany odpadává od něho, vidí se nucena, něco takového tiskem vydati. —

»Český Učitel« v č. 6. posmívá se organisačnímu návrhu »Obnovy«. Vysmívati se jest velmi snadno. Což kdybychom my chtěli se vysmívati vratké orga-

nisaci učitelů t. zv. pokrokových, kteří se vedení drží velmi slabě. Ne, my se nechceme vysmívati, jen klidně dočkáme se úplného rozkladu a úpadku. —

»Český Učitel« upozorňuje a varuje učitelstvo před kalendáři katolickými a doporučuje kalendáře »Havlíček« a »Palacký«. Naše kalendáře po přečtení doporučují čtenáři sami, protože nikde nepůsobí útočnost, rušivá síla, všude mírný soulad. Kdo čte kalendáře obou stran, snadno pozná rozdíl a ihned se nakloní k nám.

Za to, že kněží domáhají se zvýšení platu, píše »Č. Uč.«, že kněžím je milejší pozemský blahobyt než všechny slasti nebeské. Zdaliž pak kněží vyčetli si někdy, jako »Učitelské Noviny« praví učitelstvu: »Jsme drazí, nevyplácíme se!«

Pánové, vy chcete býti živi! Nebojovali jste dosti dlouho za zvýšení svých platů? Proč z učeben ducha utíkáte k mísám? Proč dříve nevěnujete se ještě exaktním vědám, chcete jísti? Kněží mají hlady mříti? Nesmíte býti tak falešni! Měřte spravedlivě všem rovnou měrou! Neračte plésti záležitosti fysické s duševními! Páni »pokrokoví«, proč pak jste se nedomáhali dříve vyššího vzdělání, tedy stravy duševní a pak teprve vyššího platu? Proč je to naopak? —

To je strachu! Jakýsi p. Josef John (pseud. Pavel Skřivan) prohlašuje v »Č. Uč.« ze strachu před vyloučením z organisace, že není totožným s Pavlem Skřivanem z »Vlasti«, kterou rediguje P. p. Škrdle. — No tak teď, p. Johne, už můžete klidně spáti! To bylo nějakého strachu! Inu, ono je to zlé!

»Český Učitel« vede stálou rubriku »Klerikální hlídka« a co, kdyby vás tam tak vpálili, nebo kdyby tak dokonce učinil »Školský Obzor«.

Jestliže chtějí se t. zv. pokrokoví učitelé státi aspoň v očích čtenářů hodně pravdivými, když píší proti katolíkům, užívají úskoků všemožných. Tak na př. ve »Školském Obzoru« nedávno byl feuilleton, který má se zdáti býti snůškou výroků slavných mužů, kdežto jsou to výňatky z děl jiných, kde pan pisatel vynechává obratně vší souvislosti dřívější ku klamání čtenářstva. Uvádíme aspoň část:

»*Blázinec tohoto světa.* Satirická meditace. I. Začneme kastou našich velebných augurů, které jsem posledními dvěma feuilletony, oplývajícími živočišnými aspiracemi, nemálo pohoršil. Poslouchejte je prosím, jak »mluví o lásce ku svým nepřátelům — a potí se při tom« (Zarathustra). Podívejte se na ně, jak propichují nebe svými pohledy a všemi desíti drží se hmoty — země. Nám nemocným hříšníkům předepisují časté užívání malého obveselení, které lze si snadno zjednati a které se zove »láska k bližnímu« — sami ale, kde mohou rdousí člověka a jeho svobodu — svěcenými provazy (Nietzsche-Amiel). Brzy zapomněli na přikázání »jdouce učte« — a učinili z náboženství lásky a humanity instituci stihající a policejní (Miljukov). Největším odpůrcem jejich jest zdravý intellekt i nenávidí těch, jejichž mozek se zbavil náboženských bázní. Chtějí nám zhnusiti tu sladkou a krátkou píseň života nekonečně rozmanitého a nelogického a to všecko proto, že jsou posedlí chtivostí jednoty a mrtvé uniformity. Víra je zabavuje tak dokonale, že není v nich místa pro milosrdenství (Filon).

Ve svých výkladech nastrkují s chloubou veliký počet těch, kdož na smrtelném loži vrátili se do jejich lůna. »Jak skáčí ti blázni při myšlénce, že člověk vrátí se k jejich náhledům, když mu seslábne mozek« (Heine-Zangvill). Knihotisk prohlásili za vynález ďábla a od té chvíle jedním z cílů lačného klerikalismu jest: vyhubení žurnalismu (mentalita vzbouřence). Členové černé internacionály mění se znenáhla ve vojsko překážející novým ideám (Morley). Vědeckým faktům se posmívají a jejich jistotu viklávají — sami však pro svá absurdní dogmata žádají po nás neobmezenou a nekritickou víru. Vysmějte se těm jejich kapucinádám.«

Kněze tu nazývá duchaplný písař »augury«, ač sám by jistě pro svoji chlapeckost dohledu velkého ještě potřeboval. Nejapné jest samo sebou rčení Zarathustry, sem se nikterak nehodící Výroky další jsou výrony chorobných duší, které nikdo vážně bráti nemůže. Proti Miljukovi ukážeme, že není pravdou nijakou propovědění jeho, neboť vizte jen stálou práci duchovní po všem světě a vrháme zpět zřízení stihající a policejní na ty, kteří sami bouří proti nám, kteří nabízíme stále mír a lásku v lůně naší Svaté Církve. Filonova řeč je nepravou, neboť denně slyší věřící v chrámě i v životě veřejném nabádání k milosrdenství a duchovní sami stojí téměř ve všech institucích milosrdí v čele.

Odpovědí proti Heine-Zangvillovi jest, že dříve ještě mozek v poruše byl, kdo z pravé cesty uchýlil se a naopak zase navrácen jsa ve stav jasného nazírání, přichází k vědomí svého poblouzení. Je dokázáno, že v posledních chvílích života často i šílení nabývají zvláště jasných myšlének. O tom pan pokrokový pisatel ovšem hezky pomlčí.

Věru zbytečno dále disputovati s větami plnými bezlogičnosti.

»Škol. Obzor« přináší paběrky z letošní valné hromady »klerikálního« spolku učitelského, mezi jinými posměšky praví:

»Páter Škrdle vypracuje memorandum, jež zašle se po schválení výborem biskupům a jiným hodnostářům církevním o mravní a dle možnosti i *hmotnou podporu*. O tu hlavně běží, ale pochybujeme, že Skrbenský, Doubrava, Říha etc. nějakým kavalírským darem klerikální učitelstvo překvapí. — *Také ku získání nových členů činných ze stavu učitelského podnikne se přiměřená agitace.* O způsobu jejím nelze prý se rozepisovati. Naposled vyzvána bude zemská školní rada biskupskými konsistořemi, aby učitelům nařídila, že do klerikálního spolku učitelského pod ztrátou existence vstupovati musí. — Snahy jednoty bude prý chvalně známý žurnalista páter Kopal fedrovati v »Katolických Listech«, jakož i v »Kříži« a »Marii«.

Všem lidem krátkého rozumu je ovšem katolické jednání všecko proti srsti a proto musí stále brojiti proti zásadám pravé víry, náboženství a pravé vzdělanosti, která nikdy a v ničem nepouští se zřetele Boha.

Tropiti si žerty i z nejsvětějších věcí dovede i největší hlupák, ale vážně pracovati je za těžko takovému povrchnímu člověku, který se chytil zvrácených idei, jež nikdy u rozumných lidí nedojdou souhlasu.

Vaším heslem je »Proti Bohu!«, za to však naše heslo »Pro Boha« stále je ozářenou aureolou pravdy, svatosti, a stálého i konečného vítězství! *Veritas.*

LITERATURA.

SLOVENSKÁ.

Přátelům slovenštiny doporučujeme velice zábavný, žertovný spis »*Fašiangy*«, jest to »sbierka humoristických solových výstupov« a stojí pouze 68 haléřů (34 kr.). Dále »*Dve na tri*«, jest to taktéž sbírka 222 anekdot, jimiž se čtenář znamenitě pobaví. Cena tatáž jako »Fašiangov« (68 haléřů). Milovníkům zpěvu a hudby můžeme doporučiti »*Slovenské spevy*« (s nápěvy). První díl obsahuje 6 sešitův po 1 koruně, druhý díl 7 sešitův taktéž po 1 koruně. Veškeré spisy tyto jsou velice pěkné a melodické. Uvedené spisy lze dostati u p. *J. Gašparika* v Turčanském Sv. Martině (Turócz-Szt.-Márton) v Uhersku. *Josef Šeřík Vitinský.*

NĚMECKÁ.

Charitas-Kalender auf das Jahr 1904. Herausgegeben von Dr. J. Neubauer, Domherrn in Craz. III. Jahrgang. Wien. Kommissionsverlag H. Kirsch, Wien I. Singerstr 7. — Tento kalendář udržuje stále svoji dobrou cenu. Nový ročník jest obohacen novými spolupracovníky a illustracemi. Kalendář je almanachem velikolepé působnosti lásky katol. církve. Ukazuje světu staré pomníky křesťanské dobročinnosti, upozorňuje na nové tvorby charity a vzbuzuje zájem dobrých srdcí o trpící spolubližní. Účelem jeho jest roznítiti všude oheň lásky k novému nadšení a působení pro dobročinné spolky, ústavy, kláštery, rodiny. Až dosud přijat byl s uznáním ve všech zemích Rakouska, ano i od protestantů v Německu. V čele má na obálce krásný obraz Charity od vídeňského malíře F. Zimmermanna. Z obsahu jeho vyjímáme články: Charitativní činnost Lva XIII. Květiny Charity z Curychu. Charita v Bosně. Péče o vězně. Spolek přátel dítek. Z Berlína obrázky charity. Kardinála Simora charitativní činnost. Serafínské dílo lásky. Červený kříž. Péče o nemocné na venkově. Ústav léčebný pro pijáky v Heidhausenu. Dcery božské lásky. Druhý charitativní sjezd r. 1902 ve Štýrském Hradci. Stinné stránky velkého města, Z obsahu tohoto, jenž bohat jest na čistě provedené illustrace, vidno, že redakce byla velice pečliva na výbor článků pro tento kalendář, jenž určen jest pro Rakousko, Německo a Švýcary. — V českém jazyku vyšel letos kalendář stejného charitativního poslání s názvem »Sv. Josef, kalendář přátel opuštěných obětí« v prvním ročníku redakcí dp. Ant. Hoffmanna, kaplana na Král. Vinohradech. — Přejeme oběma kalendářům charity, by poho-

stinně přijaty byly ve všech rodinách a domech. Abraham a Lot prokázali k svému dobru pohostinství cizincům, kteří ve skutečnosti byli pomoc nesoucí andělé. Stejně budou tyto kalendáře kresťanské charity v domácnostech anděly pokoje a míru, budou vzbuzovati lásku a taktéž lásku rozsívati ku blahu všech trpících a potřebných. *Vlastimil Hálek.*

ČESKÁ.

Vlastenecké homilie. Díl I. »Sebraných kázání«, jež napsal Dr. Rud. Horský. Sešit 1., cena 1 K 20 h. — V pohnuté době, kdy ještě nedoznělo rozvratné heslo »Pryč od Říma«, a kdy v národě českém hledí se docíliti propasti mezi ním a Římem, objevují se v pravý čas v homiletické literatuře tyto vlastenecké homilie dra R. Horského, které vedle citátů ze sv. písma a svatých Otců téměř výhradně bohaty jsou na historické příklady z našich vlasteneckých dějin Čech a Moravy. Nazvány jsou homiliemi, že mají za hlavní podklad homiletické perikopy nedělní a sváteční, při nichž použito i epištol. Dr. R. Horský znám jest po celé vlasti československé jako jeden z nejlepších našich řečníků. A proto dávno projevována byla českým duchovenstvem touha, aby sbírky jeho kázání byly vydány tiskem. Vždyť známa jest bohatost jeho myšlének, výrazná a květnatá mluva, jasné rozčlenění látky a do hloubi duše přesvědčující argumentace a veliká sečtělost. Proto vzbudila zpráva, že Dr. Horský počne vydávati souborně svá kázaní, mezi českym klérem radostné vznícení. Dnes máme před sebou *cyklus řečí adventních* s obsahem: Soudní dvůr. Před poslední instancí. (Na svátek neposkvrn. Početí P. Marie.) Advocata nostra. Soudní řízení. Rozsudek. Po té přichází *cyklus řečí vánočních*: Láska sebe pokořující. Láska sebe obětující. Láska nás povyšující. Následuje pak *cyklus řečí novoročních*: Bilance uplynulého roku. Rozpočet osobní. Rozpočet národa českého. Stručný obsah každé řeči jest za příkladem Chaignonových rozjímání vždy na konec kázaní připojen, čímž kostra řeči lépe vynikne a snadněji se látka v paměť vštípí. Uvedené názvy kázaní ukazují samy, že jsou pojetím věci originálními a liší se význačně od obvyklého genru homilitického. Řeči jsou dále upraveny tak, že jich možno užíti všude, i ve velkých městech i na venkově, k intelligenci i prostému lidu, i k studující mládeži. Lze jich použíti dále k delším kázaním i k ranní, obyčejně kratší promluvě. Z kázaní dýše láska k církvi svaté a láska k vlasti naší české. Autor pak zasvětil je památce vlasteneckého duchovenstva českého, jež mu právem za ně musí býti vděčno. Vlastenecké homilie dra R. Horského jsou cenným příspěvkem v české homiletické literatuře. Autor doufá vydání jich do roka ukončiti. Řeči tyto, čítající v 1. sešitě 80 stránek velkého formátu a hustého tisku, vyjdou v pokračováních nejméně čtyřikrát do roka. Objednávky přijímá za obnos napřed zaslaný: administrace družstva Vlasť, Praha 570-II. Přejeme vlasteneckým kázaním dra Horského hojného rozšíření po vlasti české, aby hlásaly víru a zbožnost našich předků, a budily lásku k víře svaté katolické, nyní tak pronásledované, a lásku k nedílné vlasti naší české.

Vlastimil Hálek.

Uvítání Ježíška. Vánoční činohra se zpěvy o 2 dějích a s dohrou. Veršem napsal Dr. *M. Kovář*. Nápěvy s průvodem harmonia nebo klavíru složil *Jan Evang. Zelinka*. Vydání pro hochy a dívky zvlášť. Cena 60 haléřů. Tiskem a nákladem družstva »Vlasť«. — Loni k svátkům vánočním vydalo družstvo »Vlasť«: »*Vonný dech vánoc*«, dojemnou vánoční hru, již napsal Dr M. Kovář a v hudbu uvedl *Jan Zelinka*. Letos společnou prací těchže autorů vyšlo: „*Uvítání Ježíška*«. »*Vonný dech vánoc*«, hra výpravnější, herecky i hudebně složitější, vyžaduje jak herce tak pěvce již routinovanější. Ale za to je plna ušlechtilých výstupů a divadelních effektů. Větší námaha jest tu korunována neklamným úspěchem. »*Uvítání Ježíška*« jest obsahově jednodušší a k provedení snažší. Sbory zpívají se většinou za jevištěm, a lze je tudíž pohodlněji nacvičiti i bezpečně sehráti. Při tom však i v této vánoční hře se zpěvy jest mnoho nelíčené vroucnosti a dojemnosti.

Stůj zde krátký obsah hry. V prosté jizbě zaměstnáni jsou hoši ručními pracemi. Jeden z nich vypráví sen, jenž se mu před štědrým dnem zdál. Viděl se v nebi. Spatřil Boha, k jehož trůnu, chválu pějíce, blížili se andělé. A nebeský Otec velí Synu svému, aby se vtělil v člověka k spasení lidstva. Hoch slyšel též zpěvy andělův, jimiž narození Páně oslavují. (Kdykoli hoch vypráví o zpěvu andělův, sbor za jevištěm zpěv ten reprodukuje.) Někteří hoši, domnívajíce se, že as v kostele tak pějí, odejdou, aby z blízka naslouchali tajuplným, líbezným zvukům. Leč brzy se vrátí, když seznali, že v chrámě jest ticho.

Druhé jednání uvádí tklivý výjev adorace pastýřů před jesličkami. Hlasy andělské za jevištěm vybízejí lid, aby pospíšil poklonit se narozenému Spasiteli. Pastýři na jevišti, kteří první ze všech přišli, jim odpovídají. Jsou tu zdařilé zpěvy; veršem i hudbou. Mile se zajisté poslouchají verše:

Narozen dýše
Syn nebes říše,
naším jsa hostem
v Betlémě prostém.

Jaké to lože
pro Tebe Bože,
v chudobě chaty
Ježíšku svatý!

Na slámě, plevě
v chudobném chlévě
u vetché chýše
Ježíšek dýše.

Sem přijdou i dospělejší žáci, aby s pastýři dali se na cestu k Betlému. Jdou i tři králové, cestou v pochodovém tempu oslavujíce požehnaný Betlem. Andělé za jevištěm pějí ukolébavku. Náhle ukáže se jasná hvězda a v pozadí živý obraz znázorňuje narození Páně. A nyní všichni přiklekají k adoraci vtěleného Syna Božího.

V dohře zase jsou hoši v prvním jednání vystupující ve své domovině a vidí vraceti se od Betlema tři krále. Na konec přicházejí zpět i dítky s radostným zpěvem:

Vracíme se z lesku jeslí,
kde jsme na kolena klesli!

Scenování této vánoční hry nežádá velké výpravy ani nákladu. Proto lze ji i v nejskrovnějších poměrech vypraviti. Stačí trochu lásky k věci, a hoši nebo dívky zajisté se s radostí několik těch veršovaných slok naučí. Jest tu více počítáno na vřelé srdce nežli na výmluvná ústa.

Zpěvy jsou psány veskrze věci důstojným slohem. Nikde nic trivialního, nízkého. Všudy znamenáte ruku, jež uvykla v duchu církevních zpěvů psáti. Leckde jako by ze srdce českého dítěte chtěla vážiti. Proto melodie hladce plynou a na prvý ráz v paměť je zachytí. Mimo delší zpěv andělův za jevištěm parafrasující liturgické: »Gloria in excelsis Deo«, nebudou zajisté zpěvy činiti pražádných nesnází. Něhou dýše tu tklivá ukolébavka, apostrofa Betlema a j.

Při tom celá hra má tu výhodu, že je přizpůsobena zvlášť pro hochy a zvlášť pro dívky. Dle poměrů místních lze tudíž buď ty či ony zapřáhnouti do úloh, jež děti tak rády na se běřou. Průvod pianový (neb harmoniový) nečiní nikterak nároků na vyšší techniku hráče. Každý poněkud sběhlý hudebník sehraje jej à vista. Proto všude tam, kde této ušlechtilé zábavě srdce jsou přístupna, »Uvítání Ježíška« vřele doporučujeme. Hra mile pobaví i zušlechtí. *Em. Žák.*

Pud pohlavní a prostituce. (Vývoj a porucha pudu pohlavního, výstřednosti a ukájení jeho. Vývoj, dějiny, zřízení prostituce a její vliv na choroby.) Napsal *MUDr. O. Rožánek,* odborný lékař chorob ženských a lékař ve Františkových Lázních. Díl I. Praha 1903. Nakl. Hejda a Tuček. Stran 502. Cena 6 K 60 hal. — Posudek nebo referát o této knize náležel by vlastně do odborného časopisu buď lékařského, nebo filosofického nebo i theologického, ale poněvadž p. spisovatel projevil přání, aby i ve »Vlasti« stala se o jeho knize zmínka, vyhověli jsme přání jeho a to z té příčiny, že pan spisovatel veřejně hlásí se k stanovisku křesťanskému, že ve svém spise na několika místech odmítá útoky proti náboženství činěné a konečně i proto, abychom na spis upozornili těch, kdož (na př. vychovatelové, lidumilové) ve svém povolání a v snaze šlechetné nuceni jsou hledati poučení o thematě, jímž se tuto ohlášený spis obírá. Již tím, že p. spis. s odporem popisuje hnusnou zvrhlost výstředností pohlavních, a tím, že líčí škodu a rozvrat, jež působí sexualní neřesti v poměrech společenských, mocně vybízí k boji proti nevzdělanosti, surovosti a zvířeckosti, jež se jeví v nepřirozeném nebo výstředním ukájení pudu pohlavního. Především obrací p. spis. zření k tomu, aby vysvětlil původ sexualní zvrhlosti a vývoj prostituce, jíž nazývá »zneuctěním lidského těla«. Veden předními badateli a autoritami častě i projevuje mínění, že hlavní příčinou byla by (vrozená) disposice k pohlavním výstřednostem a k zločinnosti vůbec. Ač uznáváme nesnáze při posuzování lidské zločinnosti a zvrhlosti, přece tak daleko bychom nešli, abychom řekli, že nelze nalézti vinníků, na něž za smutné ty zjevy zodpovědnost padá, z čehož opět následuje, že jest možno různé ty choroby a svízele účinně omezovati, potírati a hubiti. Ovšem p. spis. na druhé straně sám k tomu poukazuje, když zmiňuje se o blahodárném účinku Kristova učení, jímž pohanská zvrhlost za své vzala všude tam, kde učení křesťanské přijato a v pravdě zachováváno. Mnoho ovšem může učiniti svědomitý zákonodárce, rozumná výchova, úprava socialních poměrů, ale především vroucí náboženské cítění, bázeň Boží. Nynější rozvoj prostituce, volání po »volné lásce«, rozšíření literatury nemravné, posměch z cudnosti a zdrželivosti a pod., vše to svědčí,

že se svět křesťanský učení Kristovu zpronevěřil. Odtud také plyne nenávist proti náboženství a církvi. Pan spis. sám výslovně (175) praví, že zhýralosti a chlípné surovosti předchází ztráta víry a náboženství. O zdrželivosti několikrát připomíná, že jest možna a žádné škody zdraví nepřináší (315). (Totéž nedávno vyložil universitním studentům prof. dr. Foustka.) Kdo neukájí pudu pohlavního, není ovšem prost bojů, ale vždy vítězí u něho pevná vůle, charakter, svědomitost, úcta k sobě i bližnímu a láska k Bohu. Naproti tomu, kdo je schopen svésti ženu, nebo uchýliti se k prostituci, ten jest člověk slaboch, bez charakteru a bez mravní ceny a síly (151). Surovost a nesvědomitost muže zotročuje ženu (148). A proto každý, kdo přispívá k znemravnění společnosti hlavně necudnou literaturou, měl by býti pronásledován, trestán a znemožněn jako vrah a nepřítel štěstí lidského. Lidumilové celého světa, spojte se!

Z obsahu ještě lze vyjmouti polemiku spisovatelovu proti zastancům »volné lásky« (300—322); o této polemice lze říci, že je velmi účinná a pádná, dále tu vidíme děsné obrazy mravní zvrhlosti mezi pohany, čteme výstrahu před dekadentní literaturou a umění a volání po úpravě, omezení a vyhlazení prostituce, po zlepšení social. postavení žen a jejich ochraně proti svůdcům (kuplířky, obchodníci »lidským masem«), vykořisťovatelům (u divadel, v hostincích, ve vinárnách, v nevěstincích atd.) Souhlasíme také s přáním páně spis., že by si vychovatelé mládeže měli i v tomto ohledu svých svěřenců všímati vhodným způsobem a dáti jim v čas výstrahu.

Mínění o náboženské prostituci u pohanů máme (se stanoviska theologického) ovšem jiné; nevzniká tento zjev z citu náboženského, nýbrž souvisí s jinými neřestmi pohanskými, jež dle výkladu Písma a mínění sv. Otců vznikly odpadem od pravého Boha. Bůh zpronevěřilé lidstvo nechává blouditi a žíti podle převrácených tužeb jeho, aby volání a touha po Vykupiteli a po návratu k Bohu mocněji se ozvala. Pohanství je veliký podvod, jímž lidstvo zaslepeno, lapeno a zpoutáno a v službu ďábla a hříchu uvedeno; »bohoslužba« pohanská je ve své podstatě sloužení ďáblu, jenž ovšem ani pudu tak mocného nemohl (z dopuštění Božího) nevyužitkovati k ujařmení, na potupu a k hanbě člověka. To ovšem je výklad theologický, jenž nám je z celé soustavy učení křesťanského zcela jasný a dostatečný, ale pro laika bez odborného vzdělání theologického snad méně pochopitelný a přijatelný. Náboženská prostituce je pouze posměch Bohu pravému, na nejvýš ještě farizejství, ale v pravdě raffinované ukájení smyslnosti, o němž nikdo (ani pohan) nemůže býti přesvědčen, že by se líbilo Bohu, jelikož už přirozený zákon nedovolenost takové zvrhlosti člověku tušiti a pocítiti dává, jak ostatně některá právní ustanovení pohanská tomu nasvědčují. — Velmi povděčni jsme tomu, co praví p. spis. o »pobožnosti« prostitutek (255). Dříve než jsme k četbě jeho úsudku přišli, učinili jsme si sami poznámku, jež se s míněním p. spis. zcela shodovala, že totiž »pobožnost« prostitutek je vlastně zbabělost, ozvěna náboženského vyučování z mládí a instinktivní strach před spravedlností Boží, ale ne pravá pobožnost, v nížto jest radost a touha po Bohu.

Mohli bychom ještě mnohé místo z knihy uvésti, o němž dalo by se rozpráveti, ale náš referát nad míru by vzrostl. *L. † x.*

O závod s peníčkou. Písně a písničky. Napsala *L. Grossmannová-Brodská.* Čís. 2. »Kytice« vydávané »Českou Rodinou«. V Blatné 1903. Cena 30 hal. — Něžnou kytici našich národních popěvků uvila naše spisovatelka L. Grossmannová-Brodská. V prostičkých verších jest plno poesie, čisté lásky a obrazů z českého národního života. Čtenář okřeje v dechu folkloru, jenž dýše z každé sloky. Autorka líčí český lid v jeho národní poesii, jako náboženský, neabstrahujíc nikterak od citů náboženských. Vlévá vřelou důvěru na př. »Vždyť má Pán Bůh více, než-li rozdal světu, zrnka přeje ptáčkům a vlažičku květu.« Neméně zpěvnost vyznívá z příjemných veršů. Při této příležitosti nemůžeme pominouti životopisu slč. Grossmannové-Brodské, která ochotně přispívá svými pracemi do katol. časopisů a kalendářů. Dle rodiště otcova Č. Brodu přijala příjmí Brodská. Narozena jest 24. května 1859 v Netvořicích u Benešova. Byla učitelkou kreslení a ručních prací v Praze a na Mělníce. V útlém věku 6 let následkem těžké choroby pozbyla sluchu. Pečlivého vychování dostalo se jí od nejpřednějších paedagogů, nicméně soukromě a vlastní silou dále se vzdělávala, pracujíc ve dne pro výživu a po léta za noci studujíc. Jako dívce 17leté otiskl časopis »Paleček« první básně v letech sedmdesátých, a od té doby jest stálou spolupracovnicí českých i moravských belletristických, vědeckých i zábavných časopisů. Během více jak 25leté činnosti spisovatelské psala do »Zábavných Listů«, »Ženských Listů«, »Jitřenky«, »Obzoru«, »Loveckého Obzoru«, »Naší Domácnosti«, »Vesny«, »Vlasti«, »Vychovatele«, »Čes.

Včelaře«, »Děl. Novin«, »Máje«, »Rozhledů po lidumilství«, Vydrových »Besed«, »Dám. Besed«, »Besed mládeže«, »Učit. Novin«, zábavné části »České Politiky«, »Hlasu Národa«, jest feuilletonistkou dámského časopisu »Lady«, dále do »Moravana« a »Našich Listů«. Též do všech téměř kalendářů přispívá. Psávala do »Světozoru« a byla spolupracovnicí »Doplňku Riegrova slovníku naučného«. Rovněž jest obsáhlá její činnost v písemnictví pro mládež, kdež psala do »Jarého Véku«, »Budečské Zahrady«, »Štěpnice«, »Lístků a Květů«, »Květů mládeže«, »Anděla Strážného«, »Malého Čtenáře«, »Besídky Malých«, »Malých Novin«, »Přítele Dítek«, »Naší Mládeži«, »Světozoru pro mládež«, »Zlatých Lístků a Klasů« a j. v., Pode jmény Zdenky Zásmucké, Růženy Šípkové, L. Mělnické, Milana Brodského rozlétají se literární práce tiché trpitelky L. Grossmannové-Brodské po vlasti československé, by pobavily i poučily dospělé i dítky v českých rodinách. Samostatných prací vydala již přes 30 svazků veršem i prosou, z nichž polovina věnována jest mládeži. Tichou, neúnavnou a skromnou pracovnici, od útlého věku ztrátou sluchu nešťastnou, Pán Bůh zachovej! *Vlastimil Hálek.*

Petr Barbarič, věrný následovník sv. Aloisa. České mládeži podává *František Janovský.* Knihovna vychovatelských listů, svazek II. V Ivančicích 1903. — Veleplodný homiletický spisovatel František Janovský, daleko široko známý kazatel a oblíbený vychovatel našeho dorostu, podává ve jmenovaném spisku velmi příhodný obrázek naší mládeži; životopis Petra Barbariče je velmi poučný, poutavý a časový. Předvádí obraz pilného a zbožného studenta z nejnovější doby; žil Barbarič v letech 1874—1897 v Bosně, kdež studoval v diecesanním trávnickém semináři. V Barbaričovi uzří naše mládež studenta, který v těchže okolnostech vynikal a žil svou svatostí. Barbarič o prázdninách cestoval; když mu dovoleno bylo, zakouřil si cigaretu, byl vždy dobré a veselé mysli. Byl ve své třídě primusem, a od spolužáků velmi oblíben. Chtěl se státi knězem, ale nebylo mu dopřáno toho cíle dosíci: zemřel dříve u věku 23 let dne 15. dubna 1897. Kéž naše mládež pilně čte pěknou tuto knížku a jedná dle vzoru mladého Barbariče.

Dr. Rudolf Zháněl.

Zábavy večerní. Redaktor *Emanuel Žák.* Ročník XXIV. Číslo 3. Dílo 133. Poctivá duše. Román rodinný. Napsala Grazia Deledda, z italského přeložila Leop. Pölzelbauerová. — Čís. 4. Dílo 134. Za Poddanství a Svobody. Dějepisná povídka. Napsal Alois Dostál. V Praze 1903. Cyrillo-Methodějská knihtiskárna V. Kotrba. — »Poctivé duše.« Posouzení této práce podáno již v předmluvě, kterou k originálu napsal Ruggero Bonghi, jemuž spisovatelka osobně jest známa. Tento rodinný román má podkladem rodinné poměry, jaké zhusta se přihází, a líčí je přirozeně. Pavel Velena, ač sám obdařen sedmi dětmi, přijme do domu osiřelou dcerušku po své sestře, třináctiletou Annu, které, rodičů svých nepoznavší, dostalo se vychování u babičky, jíž ale smrtí ztratila. Děti Pavla Veleny s radostí přijmou do svého středu malou Annu, kteráž v domě svého dobrodince hledí státi se užitečnou. Dospívající Annu, ač krásou tělesnou nevynikala, oblíbí sobě Velenův syn Štěpán; Anna přilne však láskou k soudruhu svého bratrance k Gonariovi, kterýž sám svým chováním v ní takové pocity vzbudil, potom však láskou zahořel k její sestřenici Kateřině. Štěpán zná tajemství Anino a snaží se překaziti sňatek sestry své Kateřiny s Gonariem, chtěje Anně bolesti uspořiti, kdežto Anna sama sebe obětujíc, sňatek ten prosadí. Jsou to intriky — ale duši poctivých, Štěpána a Anny, kteříž od sebe vzdáleni, konečně přece v lásce se spojí. V děj vetkány jsou rozličné domácí příhody a místní obyčeje, jimiž celek nabývá zajímavosti. Čtení zůstaví příjemný a dobrý dojem. — »Za poddanství a svobody.« Jak již z názvu povídky usouditi lze, vzat děj z dob nevolnictví lidu selského. Maršovice dostaly nového pána, Viléma z Malovic. Poddaní ho vítají se srdcem stísněným, poněvadž za dřívějších pánů nikdo jim v robotě neulevil, ale spíše přitužil; leč vlídná tvář a přívětivá slova nového pána vzbudila u mnohých důvěru. Nyní líčí pan spisovatel na obou stranách, na straně panstva a na straně lidu, dovedným pérem a zajímavě dvojí proud. Pan Vilém ochoten jest lidu na robotě uleviti, zvláště na přímluvu šlechetné choti své, paní Kláry, jejíž rádcem byl staříčký plebán Anselm, kdežto odpůrcem všech úlev jest kastelán Luděk, jehož zásadou jest, že lidu selského jen tuhou vládou na uzdě lze udržeti. Na druhé straně domáhají se sousedé, majíce v čele rychtáře Štěpána, úlev v robotě žádostí podanou k panu Vilémovi. Avšak soused Habart zůstává nesmiřitelným nepřítelem své vrchnosti a jsa toho mínění, že lid jen násilím svých okovů zbaviti se může a nenalézaje u svých sousedů podpory, spojí se s nespokojenci z jiných panství. Panu Vilému jest žádost o úlevu poodložiti pro výpravu proti Turkům, jíž se se svými ozbrojenci súčastní. V jeho nepřítomnosti Luděk lid znovu utiskuje, Habart

chystá vzbouření proti vrchnosti, ale byv prozrazen, vsazen jest do žaláře. Pan Vilém šťastně se vrátí z výpravy, velikomyslně odpouští Habartovi, udělí sousedům úplnou svobodu, zrušení roboty a vymůže povyšení Maršovic za město. Ještě dodati dlužno, že pan spisovatel vedlejším dějem, v němž dcera Habartova Řehořka a Blažej Bečvář, její snoubenec, hlavní mají úlohu, celé vypravování proplétá a takto velmi zajímavým činí. Mluva jest plynná, a proto celá povídka velmi příjemně se čte. *Josef Herzig.*

O scholastice a thomismu. Píše *P. Benedikt Kundrat* O. Praed. — Časopis »Hlídka« přináší v sešitech r. 1903 články o thematě: »Jak zjednodušiti a prohloubiti vyučování theologické? Jan Oliva.« Nevšímali bychom si jich, kdyby pan autor nebyl v nich učinil některé poznámky o scholastice, o učení sv. Tomáše Akvinského a o thomismu, kteréž vybízejí k odporu a vymahají opravy.

Hned v prvním čísle (leden 1903), strana 13. praví p. autor »Ano i *po* (snad má státi *pro*) theorii, která nutně zůstane, žádá se, aby byla kriticky prozkoumána, aby nebyla jen opsána ze scholastiky, neboť by pak nebyla už spolehlivou pro naši dobu.« Naproti tomuto tvrzení neuškodí, když upozorníme na »Syllabus *errorum*« papeže Pia IX. a to na č. 13., kteréž zní takto: »Methodus et principia, quibus antiqui doctores scholastici Theologiam excoluerunt, temporum nostrorum necessitatibus scientiarumque progressui minime congruunt.« Pravdou tedy jest opáčně (podle Tosi):[1]) »Není pravda, že methoda a principie (zásady) podle nichž staří scholastičtí učitelé theologii (bohosloví) vzdělali, potřebám našich časů a pokroku věd nijakým způsobem nevyhovují.« Sv. Otec Lev XIII. ve své památné encyklice »Aeterni Patris« co nejdůkladněji objasnil, jak užitečná, ano nutná jest scholastika pro nauky lidské i pro bohovědu.

Než ale p. autor odvolává se zároveň na to, co Dr. Pavel Schanz o tomto předmětu píše, též »... výsledek scholastické filosofie závisí ode dvou věcí: předně a hlavně od její vnitřní ceny, *kteréž autorita nemůže dáti*« atd. My naopak soudíme, že když se jedná o nejvyšší autoritu církve, jako v otázce o filosofii a theologii scholastické, právě tato nejvyšší autorita jest nám zárukou o vnitřní ceně scholastiky. Potom upozorňuje též p. dr. Schanz, že třeba uvarovati se chyb, »které v minulosti tolik škodily«. Kdo zná dějiny filosofie a tudíž i dějiny scholastiky, ten ví, že i ve filosofii této vyskytávaly se proudy sobě odporující; zvláště byl to nominalismus a nadsazující realismus Mezi těmito nebezpečnými úskalími abychom měli pevný, pravý a bezpečný směr, proto Lev XIII. právě filosofii sv. Tomáše a tudíž thomismus, jakožto filosofii pravou, pro celou církev tak důtklivě doporučuje. Již zde soudný čtenář svůj úsudek sobě učiní o větě, kterou p. autor projevuje v č. 6. str. 431. těmito slovy: »Nemá se též nikdy dávati výhradná přednost jednomu směru scholastickému, jako nyní se děje s thomismem.« A jako na důvod tohoto tvrzení nebo tohoto požadavku praví (tak aspoň souvislost vět tento smysl má): »V jiných směrech je též mnoho dobrého. Tak na př. z praktického života náhled Scotův, že zevnější skutek per se přidává k dobrotě nebo hříšnosti skutku, zdá se nám býti vždy lepší než opáčné mínění thomistů. Ba klonil bych se k náhledu Scotově i co se týká mravních ctností.« — Neupíráme, že i v jiných směrech jest mnoho dobrého, myslíme však, že tato okolnost nedostačuje, abychom těmto jiným směrům před thomismem směli dávati přednost, anebo jim přisuzovali stejnou autoritu s thomismem.

Co učí však thomismus o příkladech p. autorem uvedených, a to *předně* o poměru zevnějšího skutku k dobrotě nebo hříšnosti skutku vnitřního? O otázce této pojednává sv. Tomáš v summě 1. 2. Q 20. v šesti artikulech, čili článcích. Učení, zvlášť art. 4. o otázce přesné: »Utrum actus exterior aliquid addat de bonitate vel malitia supra actum interiorem,« shrnují »Salmaticenses«,[2]) upřímní thomisté, v této jasné větě: »Bonitas actus exterioris, quae est *secundum ordinem ad finem*, non addit ad bonitatem actus interioris, nisi *per accidens;* sed bonitas quae est *ex materia* et circumstantiis, addit *per se.*« Hledíce zvlášť na *hříšnost* skutku

[1]) Vorlesungen über den Syllabus errorum der päpstlichen Encyclika von 8. Dezember 1864. Von Dr. Josef Tosi. Wien 1865, a to str. 46.

[2]) Collegii Salmanticensis Fr. Discalcaetorum B. Mariae de monte Carmeli Cursus theologicus summam Theologicam Angelici Doctoris D. Thomae complectens. Tractatus XI. Q 20. art. 4. (Tom. 6 p. 189.) Užíváme totiž nejnovějšího vydání z r. 1878, ve 20 svazcích tohoto nejrozsáhlejšího a nejdůkladnějšího, jakož i *nejspolehlivějšího* komentáře k summě sv. Tomáše Akvinského.

zevnějšího a vnitřního, dávají titéž »Salmaticenses« toto objasnění:[3]) »Respondetur esse ibi duas malitias realiter distinctas metaphysice loquendo: negamus tamen esse absolute dicendum *duo peccata*: nam sicut juxta doctrinam D. Thomae supra quest. 17. art. 4. ex imperio et actu imperato moraliter fit unus numero actus, licet in esse physico differant realiter, ita ex eorum malitiis quantumvis metaphysice re ipsa distinctis, fit moraliter unum peccatum numero.«

Za druhé p. autor dále píše: »ba klonil bych se k náhledu Scotově i co se týká mravních ctností.« Zde upřímně vyslovujeme své politování p. autoru, jestliže vůbec nauku Scotovu o ctnosti zná. Aspoň Gregorius de Valentia S. J. ve ve svém díle »Commentariorum theol. tomus II. complectens materias primae secundae Divi Thomae pag. 512, když byl vyložil, co Scotus v tomto ohledě učí, dokládá: »Sed haec sententia Scoti non modo cum doctrina phylosophi 2. Ethic. cap. 5. et D. Thomae hic, et aliorum Theologorum communi, sed etiam cum veritate pugnat.«

Rozdíl mezi sv. Tomášem a Scotem dobře naznačili: Scheeben, Handbuch der katholischen Dogmatik I. str. 437. — Willmann, Geschichte des Idealismus, II., str. 505. a Werner, der h. Thomas von Aquino, III., 1. Buch. — Dr. Pavel Schanz p. autorem na str. 13. citovaný, napsal dále tuto větu: »Co prospěje stará filosofie, neznáme-li nové, se kterou se přece při každém kroku setkáváme? Moderní člověk je pro syllogistické dedukce a metafysické spekulace málo zaujat.« Co Schanz jmenuje »starou« filosofii, označuje správně V. Cathrein S. J. jakožto »philosophia perennis,«[4]) t. j. filosofie věkostálá. U pohanských Řeků, kteří filosofii se zvláštní zálibou pěstovali, filosofové přejímali jeden od druhého, co za pravdivé uznáváno bylo; shodovali se tedy při všecké různosti škol aspoň v základních pojmech a v základních zásadách. Nad jiné vynikaly systémy Platona a Aristotela, kterýž však Platona daleko předčil svou důkladností a všestranností. Na důkaz, jak velice byla filosofie Aristetolova u Řeků oblíbená a pěstovaná, může sloužiti tato okolnost, že v Berlině před nedávnem již *dvaadvacátý* svazek různých komentářů Řeckých k Aristotelovi tiskem vyšel.[5]) Theologové prvních časů církve však když arabská filosofie, Aristotelem se zajímající, po dobytí Španělska Maury v X. století přišla ve styk s křesťanstvím na západě a tak víře křesťanské pro své bludy, do nichž svým mylným výkladem Aristotela, též sem tam chybného, dosti nebezpečnou přibírala, museli tehdejší theologové křesťanští více než dosud věnovati se studiu Aristotela samého,[7]) zvlášť když i španělští židé jím se zabývali, a známost o něm mezi křesťany rozšiřovali.[8])

První mezi nimi byl blahoslavený Albert Veliký O. P. (1193—1280), kterýž užíval filosofie Aristotelovy k výkladům theologickým.[9]) Učeň jeho sv. Tomáš Akvinský vzácnými komentáři objasnil a zároveň opravil filosofiii Aristotelovu i použil ji vydatně k theologii. Tím se stal zakladatelem zvláštní filosofické a theologické školy, kteráž po něm thomistickou se nazývá, kterou řád sv. Dominika věrně pěstuje, protože ji má jako právem dědičným, kterouž pak Lev XIII. doporučuje co nejdůtklivěji celé církvi encyklikou svou »Aeterni Patris« ze dne 4. srpna 1879.

Od tohoto roku počalo učení sv. Tomáše Akvinského i mimo řád dominikánský se šířiti a zkvétati i vždy více stoupenců nabývati. O tom všem možno nabýti vědomosti z německého časopisu »Jahrbuch für Philosophie und spekulative

[3]) V tomto samém díle form. 7. pag. 303.; srov. též for. 20. pag. 256. num. 73. téhož vydání.

[4]) Stimmen aus Maria Laach, Jahrung 1903, fünftes Heft: »Das Studium der Philosophie einst und jetzt.« Victor Cathrein, S. J. V stati této dokazuje se důkladně též věta: »Die Philosophie ist die nothwendige Grundlage und Voraussetzung jeder höheren Bildung.«

[5]) Velice zajímavě píše o začátcích filosofie výše již zmíněný Dr. Otto Willmann ve svém znamenitém díle: »Geschichte des Idealismus. In drei Bänden. Braunschweig 1894, a to v I. svazku.

křesťanské, přemnozí totiž sv. Otcové dávali přednost Platonské filosofii.[6]) Když

[6]) Werner, der h. Thomas von Aquino. I. svazek str. 45. Tento autor str. 47. právem upozorňuje, že sv. Augustin nesmí se považovati za rozhodného odpůrce Aristotela. Praví: »Augustinus darf nicht als unbedingter Gegner des Aristoteles genommen werden.«

[7]) Werner, ib. str. 67. — [8]) Ib. str. 69. — [9]) Díla jeho, ač nejsou úplně uveřejněna, obsahují přece 21 foliant. Seznam jejich podává správně Stöckl, »Geschichte der Philosophie des Mittelalters,« 2. sv. str. 355.

Theologie«. Herausgegeben von Ernst Commer. I u nás v Čechách a na Moravě má thomismus vedle přemnohých odpůrců též mnoho stoupenců. Na prvním místě sluší jmenovati p. Dra Eugena Kadeřávka, profesora na české universitě pražské, kterýž mnohými velice cennými spisy v české řeči thomistickou filosofii obecenstvu vzdělanému vykládá; tuto filosofii pravím, kterouž Lev XIII. poctil vznešeným názvem: »filosofie křesťanská v duchu sv. Tomáše Akvinského«.

Ale Schanz touží po filosofii »*nové*«, »se kterou se (praví) přece při každém kroku setkáváme«. Co nám poskytuje nová čili moderní filosofie, P. V. Cathrein krátce a dobře vyznačil [10]) pravě: »moderní filosofie nemá državy pravd, ano ani pevných, všeobecně uznaných základních zásad, bez nichž pravá filosofie je nemožná, tak jako nemožná je chůze bez pevné půdy; hledá se a hledá pořád pravda — ale není ji. Nejprve zavrhla se autorita církve, pak bible, a teď jsme v Babelu. Snad se bude namítati, že sice když se zavrhne autorita zevnější, žádná *theologie* není možná, ale proč by pak filosofie nebyla možná? Což pohanští myslitelé řečtí i bez zjevení Božího nezbudovali jednotné filosofie?«

»Ovšem jest i bez nadpřirozeného zjevení v podstatě filosofie možna, ale právě tento příklad jest důkazem, že filosofie bez kompasu Zjevení Božího mnoho jen temně a nejistě poznává a lehce do různých bludů upadá.

Mimo to jest veliký rozdíl mezi pohanským filosofem, kterýž vůbec s křesťanstvím se nestýkal, a mezi filosofem, kterýž mezi křesťany žije a přece mu křesťanství cizím zůstává nebo se proti křesťanství odmítavě chová. Tento poslednější zajisté i křesťanské filosofii odporuje; byla by mu totiž v přemnohém ohledu nepohodlná. Jedině tato křesťanská filosofie, tak pokračuje dále P. Cathrein, jest pravou, tak tvrdíme s nejplnějším přesvědčením, a kdo ji odmítá, jest již na cestě bludu a nemá jistého kompasu, ne více jistý základ; on se potácí od jednoho systému k druhému, od jednoho bludu k druhému.«

Též berlínský profesor Paulsen, na nějž se P. Cathrein odvolává,[11]) takto drasticky se o stavu moderní filosofie vyjadřuje: »Es unterliegt keinem Zweifel, dass in allen diesen Gebieten (der Geisteswissenschaften) nicht wenig törichtes Meinen von deutschen Kathedern produziert wird, das zum teil nur in der Sucht des Besserwissens und Andersdenkens seinen Ursprung hat. So in der Philosophie. Jeder neue Dozent setzt seine Ehre darein, sein eigenes System zu haben und statt des »alten Wahren«, von dem Goethe einmal spricht, lieber etwas Neues zu setzen, wenn es auch falsch und nichtig ist. Von irgend einem eigensinnig gewählten Standpunkt werden neue verquere Begriffe gebildet und mit ihnen ein Lehrgebäude errichtet. Dann werden Schüler geworben und mit den neuen Begriffen eingedrillt; es gibt keine Narrheit, für die nicht in Deutschland, wenn sie nur in Gestalt eines Systems auftritt, bald ein Anzahl Schüler zu haben wären, die sie als die neueste Weisheit ausrufen und in Zeitungen und Zeitschriften zur grossen Angelegenheit der Gegenwart erheben. So ist der Schöpfer eines neuen Systems, der Begründer einer neuen Schule fertig, man kommt in die »Geschichte der Philosophie« und gehört der Unsterblichkeit an. Das ist der Preis für die Lehrfreiheit, nicht ein wohlfeiler Preis, aber muss gezahlt werden. Freiheit und Gefahr sind nicht zu trennen.«

Smutný jest výrok, který činí dále Schanz, že totiž »moderní člověk je pro syllogistické dedukce a metafysické spekulace málo zaujat«. »Právě však,« tak píše Cathrein,[12]) »stav vyšších duševních věd jest rozhodujícím stupňoměrem pro kulturní výši národů a časů. Co nám to na konec prospěje, kdybychom měli vědomost o součástcích této malé zeměkoule a o zákonech, dle nichž se pohybují, přitahují a odpuzují, kdybychom při tom pozbyli vědomí, co člověk jest, hledíc na vyšší, totiž na duševní stránku jeho, kdybychom již neuměli odpověděti na otázku o původu a o posledním cíli člověka, o svrchované příčině všeho, co jest a co se stává, o tom, jaký osud na nás čeká po tomto vezdejším životě, krátce, o všech těch velikých záhadách, na jejichž rozřešení závisí celá cena lidského života.

Jak to však vypadá nyní u nás v tomto ohledu? Panuje skoro anarchie. Již dávno upustilo se od každé objektivní obecně platné pravdy, tak že jistý učenec mohl popírání každé neproměnlivé a absolutní pravdy za zvláštnost našich časů označiti. Náboženství, mravnost, právo neplatí již, jak profesor Fr. Paulsen

[10]) Stimmen aus Maria Laach, fünftes Heft str. 497.

[11]) Tamtéž, str. 498. Prof. Fr. Paulsen sepsal knihu: »Die deutschen Universitäten«, kterouž Cathrein vhodně cituje. Úmyslně nepodáváme citát náš v překladu českém, protože drastičnost jeho takto lépe se zachová.

[12]) Tamtéž, str. 481.

se vyjadřuje, za pevné absolutní bytce (Wesenheiten), nýbrž za životní výkony lidstva, jež se stále mění. Nejen každý věk a každý národ, nýbrž i každý jednotlivec chce si svou vlastní mravnost, své vlastní náboženství a názor o světě »konstruovati« a též dle potřeby překonstruovati, jestliže to mu vůbec stojí za namáhání, s takovými věcmi se obírati.«

Z toho všeho, co výše bylo uvedeno, poznáváme veliké dobrodiní, které nám plyne z filosofie křesťanské na základě sv. Tomáše Akvinského, čili z thomismu. V něm máme jednotnou filosofii s uznanými a nezvratnými základními zásadami; filosofii, kteráž dávno se skvěle osvědčila, a na níž ti nejhlubší myslitelé starého věku i v éře křesťanské pracovali.[13] (Dokončení.)

Jak byla kořalka odsouzena. Protialkoholistických brožur a letáků č. 1. Všem dobré vůle vypravuje přítel lidu. Nákladem a tiskem Kramáře a Procházky v Olomouci. Cena 6 h. — Spisek tento je otisk z »Novin z Pod-Radhoště«, kdež byl uveřejněn pod jménem »kořalka před porotou«, zpráva ze soudní síně od J. Bečvana. — V boji proti alkoholu dobře působí lidové brožurky, rozmarným a působivým genrem zpracované. Takovou jest i tato knížečka. Družstvo Vlasť vydalo též podobné brožurky »Sklenička kořalky«, v tisku má pojednání o alkoholismu« a vydá celou serii protialkoholistických brožurek. V německé literatuře máme již dosti obsáhlou literaturu z tohoto oboru. Jsouť to praktické knížečky »Mässigkeits-Katechismus«, »Alkohol u. Geisteskrankheiten«, »Alkohol und Entartung« a časopis »Volksfreund gegen den Alkoholismus«. Ve Vídni utvořil se po sjezdu alkoholistickém r. 1902 spolek »Katholischer Mässigkeitsverein für Österreich und Priesterabstinentenbund« Wien X. Kundratstrasse 3. Spolek tento čítající 237 členů a 75 abstinentů vyvinul značnou činnost přednáškami, brožurkami působením na denní tisk k směru proti alkoholu, podal říšské radě petice o přijetí zákona proti opilství. Předsedou spolku jest Otto Kozlík, kurát v c. k. nemocnici cís. Frant. Jos. ve Vídni X Triesterstrasse, znalý jazyka českého, jenž si získal veliké zásluhy o tento důležitý podnik v socialním životě lidu. *Vlastimil Hálek.*

Hlasy katolického spolku tiskového. Ročník 34. Číslo 4. Z Husitství do protestantismu. Historicko-náboženská úvaha. Píše Jiří Sahula. Díl I. Číslo 5. Pod praporem pravdy. Úvahy a obrazy ze života pravých velikánů. Podává Frant. Janovsky. V Praze 1903. — »Z Husitství do Protestantismu«, pod tímto názvem podává známý pan spisovatel první díl své historicko-náboženské úvahy, v němž srovnávaje nejprve husitství s luteránstvím, ukazuje na velký rozdíl obou proudů v tom se jevící, že český rozkol od německého značně se rozchází svým počátkem, povahou i rozvojem. Dále probírá příčiny, proč v Čechách luterství rychle se šířilo a líčí jeho počátky až do pádu vlády Hlavsovy roku 1524. Patrným účelem spisku jest, přispěti k porozumění náboženského zápasu ve století XVI. a hlavně ukázati, že husitství národu českému velmi uškodilo. Poněvadž p. spisovatel úplně věcně si vede, nepochybujeme, že dosáhne svého úmyslu. — »Pod praporem pravdy«. Autor spisku »pod praporem pravdy« hned v první stati dovedně a přesvědčivě ukazuje, kde dlužno hledati pravdu, a že největší učenci a nejznamenitější mužové všech století pravdu v katolické církvi a v jejím učení nalezli. Ve třech následujících statích líčí dosti obšírně a poutavě život a skutky tří věrných milovníků pravdy a církve katolické, totiž slavného generála, hraběte Tillyho, blahoslavené Krescencie Hössovy z řádu sv. Františka a znamenitého učence Bedřicha Ozanama. V nynější době, kdy i v českém lidu s nemalým úsilím šíří se nevěra a nepřátelství ku katolické církvi, věru nutno jest, aby podobné spisy uvedené úvaze českému lidu hojně do rukou byly podávány. Rozvážný náš lid zajisté pozná pravdu a pro ni se rozhodne. Tímto budiž spis vřele doporučen.

Josef Herzig.

T. H. Huxley-e: **Uvedení ve vědy přírodní.** Svět. knihovny, č. 277. — Kdo zná jméno Huxley-e, tohoto Häckla anglického (krom známého podvodu), pochopí nedůvěru, s jakou jsme brali tuto knížku do ruky. Na štěstí obava naše se nesplnila. Nikde není — aspoň ne vyzývavě — útočeno na zjevené náboženství, ale také nikde zmínka o Bohu. Arciť nesmíme zapomínati, že celé thema (*uvedení* do věd přír.) ani nepřipouští zabíhání do detailů. Ostatně místo *Uvedení* vystihl by snad lépe obsah této knížky název: Abeceda věd přírodních; podávajíť se am v skutku nejprvnější počátky věd přír. — *ale tak prakticky, tak jasně, tak názorně*, že je málo vědeckých příruček tak zpopularisovaných. Číslo toto svojí cenou je nám aspoň náhradou za některá čísla Svět. knihovny, jichž by bylo lépe nevydávati. — Mluva — jako vůbec ve Svět. kn. — moderní v dobrém slova smyslu:

[13]) Tamtéž, str. 500.

uhlazená, čistá. Asi ne beze zásluhy redaktora Jar. Kvapila. Tím více se odráží — snad nám nebude vytknuta malichernost — chyba, vyskytující se zhusta i v nejlepších knihách. Míníme slovo: *pomaleji*. Slovo: pomalu je složenina z předložky *po* a neurčité číslovky: málu, nemůže míti tedy komparativu, místo něho užiti je slova: volněji. *Roura*, správněji české »trubička«. Víme, proč p. překladatel se tomu slovu vyhýbá, ale to nemůže býti důvodem, ponechávati — ještě dnes — slova německá, také ne nejkrásnější. Přáli bychom si, aby si páni přírodozpytci, à la Huxley, dobře zapsali tu větu na str. 5.: Nižádný výklad (t. j. příčin) jakékoli věci nemůže býti naprosto úplným, poněvadž vědění lidské i v nejpříznivějším případě jen velice nepatrnou měrou (tedy!) se blíží počátkům všech věcí. Výtečná methoda v této knížce měla by i naší straně býti vzorem ve spisech, určených pro *nejširší vrstvy lidu*, ať už v novinách, ať brožurách: rozlámati totiž dlouhé články na kratší sloupce a dáti jim vždy zvláštní název, v němž by krátce byl označen předmět, o němž se právě v onom sloupci jedná. Nebo *dlouhé* nepřetržité články se většinou nečtou (krom několika nejuvědomělejších dělníků), a tak mnohý znamenitý článek zapadne bez užitku *L. † l.*

Drobné literární a jiné důležité zprávy a úvahy.

Ze Slovenska. Po čtvrt roce shledáváme se na tomto místě se čtenáři zase. Bohužel, nepřináším radostnějších zpráv, než v minulém ročníku. Po Széllovi přišel Khuen Hederváry, ale Széllem neodešla persekuce Slováků. Odešel i Khuen Hederváry a nastoupil Tisza István — ale osudy Slovákův se sotva zlepší. Uherské státní úřady pronásledují nyní slovenského poslance Františka Veselovského pro kandidátní poslanecké řeči z r. 1901. Sotva odsouzen byl Valášek, sotva osvobozen odvolacím senátem z pod obžaloby dr. Markovič, zase nová oběť poslaneckých slovenských kandidatur stojí před sedrií nitranskou. Veřejný žalobce neostýchá se tvrditi, že pohání poslance Veselovského před forum porotní jen z návodu nitranských maďarisačních spolků. (harakteristické přiznání! A jaké malicherné důvody vedou se proti obžalovanému! Že mluvil o císaři, ač Uhry nemají nic společného s císařem, než jen s uherským králem, a že zasazuje se o zavedení slovenčiny ke státním úřadům hornouherským a do hornouherských škol. Obžalovaného hájí osvědčený advokát Stefan Fajnor. — V Rímavské Sobotě ve stolici Gemerské bylo vyloučeno z maďarského gymnasia a zároveň ze všech veřejných středních učilišť uherských šest slovenských junáků, kteří v září se svolením ředitelovým podnikli vycházku do Tísovce, kde bydlíval nebožtík dr. Samo Dayner, a kde nyní dlí paní Terezie Vansová, redaktorka »Dennice«. Z Tísovce vyšli na Muráň, kde si zazpívali několik slovenských písní a do knihy návštěvníků hradu zapsali svá jména slovensky. To ovšem bylo hříchem v očích maďarských profesorů. Mezi vyloučenými jsou také dva synkové zemřelého profesora slovenského gymnasia ve Velké Revúci, Karla Viesta. Celý výslech uveřejnil »Slovenský Denník« vycházející v Pittsbourku v Americe. Poznáváme z něho, jak charakterně si studenti počínali, a jak intrikánsky jednal při výslechu ředitel rimavsko-sobotického gymnasia. — »Narodnie Noviny« mají nový tiskový proces. Za pisatele inkrimovaného článku přihlásil se slovenský spisovatel Janko Klen. Vajanský ještě si nevytrpěl trestu vězení za nedávné tiskové pře mu uloženého, a již zase nový slovenský národní martyr bude postaven před bezbožný soud maďarské šovinistické poroty. Bůh mu buď milostiv. — Své doby bylo mnoho řečí o tom, jak uherský ministr obchodu zachoval se začátkem srpna k Slovákům, vystavujícím své výrobky na krajinské hornouherské výstavě v Žilině. Martinskému fotografovi a národopisnému spisovateli Pavlu Socháňovi, který mu vysvětloval sbírky »Živeny«, která vystavovala slovenské lidové kroje, řekl: »Popravte své mravy« a zástupců martinské továrny na nábytek z ohýbaného dřeva k sobě ani nepřipuslil. Ba při banketě vyslovil se v přípitku, že mu není milý průmysl, který nemaďarisuje slovenského horního Uherska. — Akciová společnost, postavivší továrnu na cellulosu v Turč. Sv. Martině, usnesla se ve valné schůzi akcionářů, aby tovární budova byly prodány maďarské cellulosovně budapešťské. Akcionáři nemohli dosáhnouti provozovací koncese, ač koncese k postavení továrny jim dána byla. U Szélla nesčetněkráte osobně i písemně se koncese domáhali, ale u Tiszy se o to již ani nepokusili. Důležitá posice slovenská bude prodejem cellulosovny ztracena, ale nešlo nyní jinak. — Neustále pronásledován jest slovenský kaplan Karel A. Med-

vecký, který r. 1901 přednášel na valné hromadě »Musealné slovenské společnosti«. Od té doby jest nyní již na páté stanici. Nejen že propadl při konkursu, kde byl tázán na různé paragrafy státního zákona, maje býti vlastně zkoušen z kanonického práva, nýbrž biskupská kancelář Báňskobystřická nedovolí mu ani, aby se na místě ohřál. Honí jej z jednoho konce diecése na konec protilehlý a zase nazpět. Ducha Kristova není v Uhráchl — Snad budu moci příště napsati něco veselejšího.

Ve Val. Kloboucích, dne 25. listopadu 1903. *Frant. Vácsl. Peřinka.*

Ze slovanského světa. *(Dar Polákům Marii Konopnické. — Stoleté výročí narozenin Maurycya Mochnackého. — Přenesení tělesných ostatků H. Siemiradzkého. — Spisovatel Waclaw Sierosiewski studuje plemeno Ajnů na japanském ostrově Jesso. — Spolek sv. Mohara v Celovci. — Národní knihovna v Bělehradě a Sofii. — 25. výročí otevření ženské university v Petrohradě. — 50. narozeniny V. G. Korolenka. — Co čte ruská ves? — Venkovské školství v Rusku. — Drobné literární zprávy.)* — Loni oslavovali Poláci 25tileté jubileum spisovatelské činnosti slovutné básnířky M. Konopnické; letos dovršili svůj hold skvostným darem. Darovali M. Konopnické, autorce »Pana Balcera«, zámek, kde může slavná básnířka v tichu a klidu dále »snuć złotą pazędzą swych uczné i myśli«. Zámek nazvaný „Żarnowie«, jest vzdálen $3^1/_2$ km. od stanice Jedlicě, a stojí uprostřed stinného parku. V zámečku jest 7 obytných pokojů; ve zvláštní dvoraně jsou skupeny vzácné dary, které spisovatelka loni od vděčných Poláků dostala. Zámeček byl odevzdán nové majitelce za zvláštní slavnosti, při které ctitelé z Varšavy přinešli spisovatelce také národní dar 25·000 K. — Ve vsi Bojancu, v Haliči národil se před sto lety muž s duší šlechetnou, veliký vlastenec a světový spisovatel, jeden z nejpracovitějších a nejvzácnějších polských myslitelů. — Maurycy Mochnacki (nar. 13. září 1803 — zemřel 20. prosince 1834). Život Mochnackého nebyl dlouhý, ale bolestný, důmyslnou a důležitou prací vyplněný. Všechna jeho polská literární díla spadají v obor literární historie. Mochnacki byl prvý polský kritik evropského významu, který o jsoucnosti a významu polské poesie přemýšlel tak, jako nikdo před ním ani po něm. Pln víry, že »údělem umění není skutečnost«, že »básník může zcela svobodně tvořiti sobě ideální kraje, odpovídající jeho citu a fantasii«, napsal své největší dílo »O literaturze polskiej w wieku dziewiętnajstym« (Warszawa 1830.) Tento spis stal se pro čtenáře objevením nových pojmů, evangeliem kritických poznámek o polské literatuře. Literaturu nazval Mochnacki »sebepoznáním národa ve svém bytí«, a úsudek ten opřel o hluboké přírodovědecké a historické studium. Zvláštní uměleckou smělost, pevnost a neodvislost úsudku ukázal Mochnacki v druhé části zmíněného dílu, kde se obírá novými básníky: Mickiewiczem, Malczewskim, Zaleskim atd. Sběhem událostí odervaní od vědecko-literárních studií, odjel Mochnacki do Francie r. 1831 a brzy tam proslul jako vynikající spisovatel politický. Starosti a těžká práce brzy vyčerpala mladý organismus; zemřel v 31. roce věku. Na francouzském hřbitově v Auxertes stojí skromný pomník tohoto velikého umělce-myslitele. — 24. září světila Varšava smutný svátek; převáželý se tělesné ostatky zesnulého geniálního umělce, malíře Henryka Siemiradského, do Krakova. Rakev s tělesnými ostatky přejal krakovský delegát dr. Guńkiewicz, jenž slavně slíbil, že tělesné ostatky tvůrce »Swieczników chrześciańsstwa« spočinou v zaslouženém hrobě na Skalce u Krakova, a že tam budou v uctivosti po věky věkův. — List »Russkij Invalid« oznamuje: Známý polský spisovatel a ethnograf, p. Václav Sieroszewski, mešká nyní v Japonsku, kamž byl vyslán od ruské akademie věd a zeměpisného spolku za příčinou národopisného bádání. Jeden z hlavních úkolů pobytu p. Sieroszewského na ostrově Jesso jest studium prvotních obyvatelů tohoto ostrova, plemene Ajnů. Ajnové nyní rychle vymírají a jsou velice zajímavým plemenem v anthropologické a geografické příčině. (Pokračování.)

Prof. Masaryk (jako realisté vůbec — p. Rohan na to v »Rozhledech« poukázal) potrpí si na to, když mu někdo zalichotí. To by nebylo tak zlé, slavní lidé mívají své libůstky, ale nehezké je, že se najdou lidé, kteří p. profesora dovedou polehtat a že p. profesor je za to vděčen. »Hus« (č. 10.) píše: »Prof. T. G. Masaryk je rozhodně člověk tak silného citu náboženského, jako v jeho stavu a povolání málokdo; v české intelligenci neprobouzí zájem o náboženství nikdo více, nežli prof. M. Působení tohoto jest nad míru (!) pozoru- (!) a úcty (!) hodno už proto, že od národního našeho obrození Masaryk je první náš vzdělanec, recte učenec, jenž se nestydí za Krista a jeho Evangelium předně sám, a jenž za druhé učí takto se nestydět i jiné. Všichni naši národní vůdcové a výtečníci dbali jen

náboženských forem, a to často i proti přesvědčení více méně tajenému. Měli náboženství třebas, ale jen radované, ne vlastní, procítěné, a byli buďto poslušní plnitelé náboženství cís. královského, anebo byli ne-li klerikálové, tedy osobně a prakticky nevěrečtí liberálové; Palacký náboženský indiferentista, Havlíček osobně nevěřící liberál a Rieger snad trochu umírněný, nicméně opravdový klerikál. Tito dokázali svojí praksí, že si oživení našich husitských hrobů nepřejí (nestali se totiž evanjelíky). Že tyto hroby věnčili, neupíráme. Že však právě tímto věnčením náš pravý náboženský život nejpůsobivěji dusili, směle tvrdíme. — Ano, od našeho národního obrození nebral to s náboženstvím nikdo tak vážně, tak do opravdy, jako Masaryk, a přece jest nám plnověrným křesťanům Tomášem — Didymem Jestli kde, tu jest nomen omen. Tomáš Masaryk — Tomáš Didymus. Je to zlé či dobré omen? Bezpečně to může ukázati jenom budoucnost. Odpoví si na otázku: »Co učiním s Ježíšem, který slove Kristus?« (Mat. 27, 22). Tomáš Didymus byl věřícím Páně, učedlníkem, apoštolem, ale ne plnověrným (?) hned. V Pána věřil od svého s druhými učedlníky povolání, ale v živého Syna Božího uvěřil z oněch učenníků naposled. A přece byl milovník Pána Ježíše. My zatím nemůžeme uvěřiti, že by prof. Masaryk nemiloval Pána Ježíše aspoň tak jako oni Řeci, co prosili Filipa (Jan 12): »Pane, chtěli bychom viděti Ježíše« — anebo i jako Didymus. (Na to omlouvá »Hus« Masaryka, že nemůže věřiti vše do litery protestantskýeh symbolů — dogmat — protože ho Delitzsch mate a profesoři theologie protestantské a že vůbec dnes už protestanté prohlašují se pro menší závaznost litery svých církevních konfesí.) Když tolik zmatků (mezi protestanty), »spíš je s podivením (píše »Hus« dále), stojí li profesor, jemuž kritičnost naší doby musí přirozeně více v křesťanské plnověrnosti vaditi nežli nám (protestantům), kdo písma svatá od dětinství máme, Pánu blízko — aspoň tak, jak stojí. A proto s respektem aspoň *zatím* (?) jest nám sledovati činnost prof. M., milovníka Pána Ježíše, ač ne plnověrného ještě posla Páně, jakým Didymus na konec se stal. Tak si to i s prof. M. snažně přejeme. Zatím pak se těšíme, že »náboženství jest i pro tak slabé a nehotové« jako je prof. Masaryk.« — — — Ze sladkých, opatrných a lichotivých slov usoudíme snadno, že si protestanté žádají, aby prof. M. víru v Syna Božího vyznal veřejně a jiné té víře získával. Dobré to přání, jenže si protestanté přejou také, aby se prof. M. stal také uvědomělým evanjelíkem a církevníkem. Kdyby Mas. i v Krista uvěřil, ale o katolících (a jejich víře v Krista a o jejich snaze plniti vůli Boží) loyalně smýšlel, neměla by jeho víra v Krista v očích protestantů zvláštní ceny, a kdyby se odvážil něco v protestu církvi neschvalovati, nevedlo by se mu dobře. — Zatím jen víme, že prof. M. zvláštním milovníkem Pána Ježíše se ještě neukázal (sám se s Harnackem jednou tázal, patří-li Kristus do evangelií). Prof. Mas. je snad deista, ale pro svou víru v Boha mnoho dosud nevykonal, vždyť do nedávna platil za moderního člověka — atheistu, vždyť dosud nechává rouhače a atheistu a přítele Machara v »Čase« vandalsky řádit a obraně víry nevěnuje tolik, co kdy věnoval některému sporu svému. Než i naším přáním jest, aby milostí Boží osvícen byl a věrou v Krista spasení došel. Víc od něho nežádáme, ať jest třeba protestantem, je-li ve svědomí s protestantismem upřímně spokojen. Nám se však protivilo lichocení »Husovo«, poněvadž mnoho od Masaryka očekává ve prospěch protestantské propagandy. *L. † r.*

O Darwinově theorii odmítavý úsudek obsažen ve spise Alberta Fleischmanna: Die Darwinische Theorie (Leipzig, 1903), o němž referuje Dr. Ed. Babák v »Přehledu« (č. 48.). Dr. Babák praví: »Fleischmann prokazuje na konkretních příkladech stati ze spisů Darwinových povrchnost a vědeckou bezcennost theorie Darwinovy. Mnohde se spisovateli podařilo dobře ukázat neurčitost a mlhavost myšlení Darwinova, nucenost prostředků, jimiž si pomáhal z rozpaků, do nichž ho přiváděly silné námitky tehdejších jeho odpůrců. Vytýká, že se o Darwinovi vždycky mnoho psalo, ale že jen pramálo lidí svědomitě jeho dílo pročtlo. Spisovatel chce odstranit racionalistické spekulace z přírodní vědy, darwinismus je však »naturfilosofií« dnešní doby. Autor odmítá však nejen darwinismus, nýbrž i theorii vývojovou . . .« *L. † z.*

Cesare Lombroso, kriminální psycholog a anthropolog (profesor na universitě v Turině) není spokojen s nynějším papežem Piem X., poněvadž prý i tento papež »zůstane nedotknut duchem moderního života«. A »jak by také mohl bojovat se silami, jichž nezná a jichž přemoci nemůže? A jak by mohl, i kdyby se boje odvážil, zvítěziti, kde proti Roentgenovým paprskům, dynamitovým strojům, telegrafům, telefonům a stále mocněji se rozvíjející moci státní postaviti může jen staré syrské ceremonie a katolické formule?« (»Přehled« č. 47.) — — Pravda, pravda, milý Cesare Lombroso, proti dynamitu jsou i Shakespeare, Newton,

Dante, Pasteur, Roentgen a třeba i Vrchlický i s celou pyramidou svých veršů přece jen příliš slabými a nicotnými veličinami. Ale, veliký muži, na pravdu se nechodí s dynamitem. Lombrosovi bude hnedle sedmdesát, ale i u něho platí: Das Alter schützt vor Torheit nicht. *L. † a.*

C. **Dušek**, evangelický farář v Kolíně, pověstný svými »styky s cizinou«, omlouval svůj dopis o podporu z Němec; ale jeho omluva a vysvětleni jest dle evangelíka Rohana (»Rozhledy« č. 8.) »přeubohá a vzhledem k důležitosti předmětu úžasně frivolní.« Pan Rohan nazývá to »strašným a nezměrně smutným, že český evangelický duchovní vyznání reformovaného a zároveň jeden z oněch stoupenců Husových, kteří památku Mistra Jana světí prý v duchu a v pravdě, a vedle toho osvědčený realista, že ten žádá, aby »Evangelischer Bund zur Wahrung der *deutschprotestantischen* Interessen« dával německé peníze na účinné propagování protestantismu mezi českým lidem katolickým...« — Tak pohlíží na »práci prokrále pruského« poctivý evangelík. *L. † as.*

W. E. H. Lecky, anglický dějepisec (nar. 26. bř. 1838 v Dublíně), zemřel dne 23. října t. r. v Londýně. Hlavní spis »History of the rise and influence of the spirit of rationalism in Europe« (Dějiny vzniku a působení racionalismu v Evropě), byl také do češtiny přeložen (vydal Pelcl v Knihovně Rozhledů). Lecky snesl tu sice mnoho látky, ale zaujal stanovisko víře křesťanské a církvi nepříznivé. I v Anglii proti němu se strany orthodoxní vystupováno. Jeho úsudek je často smělý a neodůvodněný a jeho boj proti zjevení a víře často lichý, ježto nečiní vždy rozdílu mezi vírou a pověrou a podstatu křesťanství dle své chuti si vykládá. *L. † h.*

Pod vládou sugesce dříme novodobá intelligence, konejšíc se myšlénkou, že mimo přírodu není bytosti, o níž by se člověk starati měl. Tato »útěcha« není nová (pantheismus a materialismus!), ale jakýsi »Futurus« počítá ji v »Rozhledech« (č. 5.) mezi »ideje doby přítomné« a praví: »Mezi nejcennější kusy v odkaze, který jsme přejali od doby minulé, jest poznání, že vesmírem vládne zákon. (A ten »vesmír«? — kde se vzal, tu se vzal; a ten »zákon«? — kde se vzal, tu se vzal.) Nic není nahodilého v přírodě ani v člověku; nic nepovstává bez příčiny v řadě věcí a jevů, a nesmírně složitý řetěz příčin a účinků nikde není přerušen.« (Tomu učí víra ode dávna.) Ale teď: »Víra starých dob; že bytosti stojící mimo přírodu a nad ní, zasahují libovolně (tak se to neříká!) do jejího dění, je vypuzena z nového názoru na světu.« — Náš »Futurus« nepovážil jistě, jak bídný byl by tento život, kdyby tomu tak bylo; náš »Futurus« zapomíná, že to »vypuzení« je pouze *umíněnost*, »novodobá« (bezdůvodná), pro niž veliká většina skutečných učenců — Bohu díky — nadšena není. *L. † as.*

Ladislav Hofman (nar. r. 1876), nadaný historik, zemřel v Brně 4. listopadu t. r. Práce, jimiž Hofman již v mladistvém věku pozornost na sebe obrátil, svědčí o jeho veliké bystrosti duševní a neúmorné píli. Stál ovšem dosud pod vlivem svých učitelů prof. Golla a Masaryka, ale zdá se, že při své bystrosti byl by se dopracoval stanoviska samostatného. Studoval dobu husitskou, hlavně na základě traktátové literatury stol. 15., jíž si dosud málo všímáno, a jeho úsudek leckde lišil se od úsudku Palackého. A již to, že se *snažil* pilným studiem poznati pravdu o době husitské, zasluhuje chvály, třebas mu jeho stanovisko hledání pravdy ještě velice stěžovalo. *L. † eu.*

»Křesťanské misionářství« odsouzeno bezohledně v »Čase« (č. 303.) — Tedy »křesťanské misionářství« píše »Čas«, a má zatím napsat »protestantské misionářství«, ale »Čas« ve své podloudnosti chce, aby čtenáři tím rozuměli misionáře katolické. Kdyby šlo o misionáře katolické, neřekl by »Čas«: »misionáři křesťanští«, nýbrž napsal by: klerikální, černá nebo římská rota, nebo podobně. Nuže, jak soudí protestant o protestantském misionářství? Dle protestantského »Času« soudí takto: »Nekulturní a nehumanní působení křesťanského(!) misionářství bylo už několikrát postaveno do ostrého svět,a. Nansen vylíčil smutné následky misionářské práce mezi Eskymáky. Fiasko misionářské práce v Indii konstatuje v »Hibbert Journalu« pravověrný křesťan, lékař Josiah Oldfield, výborný znatel indických poměrů a rozebírá jeho příčiny. Misionáři prohlašují nekřest. náboženství směhem za ohavnou modloslužbu. Za to vzdělanější Hindu poukazuje k tomu, že se křesťanské konfese vzájemně prohlašují za kacířské. Než Hindové mají misionáře v opovržení nejen pro jejich arroganci a nevzdělanost, ale hlavně pro jejich nečestnost a prolhanost. Aby byla v Evropě větší ochota k vydržování misií, vyličují misionáři ve svých zprávách indický život lživě nejkřiklavějšími barvami, což vynáší jim opovržení a nenávist Hindů. Misionáři nechtějí a snad ani nedovedou přizpůsobiti se indickým zvykům, provokují lid okázalým pojídáním zakázaných

pokrmů, takže jsou pokládáni za lid nižšího druhu. (To zajisté o katol. misionářích nelze říci.) Život misionářů stojí v mravním ohledu hluboko pod bezúhonností indických kněží, kteří oddávají se výhradně svému duchovnímu povolání, zatím co misionáři zabývají se sportem, účastní se všech zábav a vysoko cení dobré jídlo a pití . . . — To zajisté pozoruhodný úsudek z úst protestanta o protestantské misii, a úsudek pro nás tím zajímavější, že ho přináší »Čas«, a to zase tak, aby zakryl slovem »křesťanský« okolnost, že tu jde o misionáře protestanské.

L. † k.

O **»pravé podstatě posedlosti«** psáno v několika listopadových číslech »Času« způsobem ne vždy dost správným a slušným. Dnes prý psychiatrie podstatu posedlosti vysvětlila a učení o existenci »démonů, běsů a ďáblů« je politování hodné pobloužení. Spisovatel (dr. Norb. Havel) nerozlišuje dobře, co je pravda, nečiní rozdílu mezi tím, čemu učí Písmo a církev o existenci démonů a mezi tím, co je výplodem chorobné fantasie nebo projevem duševní nemoci. Tak všechno míchat a plést dohromady a při tom bez důkazu bráti v pochybnost zprávy Písma a svědky zaručené zázraky, není vědecké, ani poctivé. Proti tomu třeba protestovat. (Páni »vědci« snad zase řeknou, že překážíme vědeckému bádání; ne tak, nýbrž odpíráme opovážlivým úsudkům, jež neplynou z vědecké práce, nýbrž z úmyslů méně dobrých.) Kdo mezi lékaři věří v existenci démonů (na př. Dr. Capellmann, dr. Stöhr), toho p. Havel nazve pohodlně — svíčkovou bábou, anebo podkládá mu nekalé úmysly! V tom je trochu zloby. Také způsob psaní není na některých místech dost vážný a slušný. U nás nedávno prof. Thomayer o »posedlosti« promluvil, ale jeho řeč (tuším také profesorem Masarykem) jako lehkomyslnost odmítnuta. Existenci démonů odbývat planými vtipy a učení o působení duchů (andělů nebo ďáblů) porážet poukazováním na choroby duševní, není logické a vědecké. Mluví-li »církevní« zpráva ze středověku o »posedlosti« u člověka duševně chorého, lze z toho jen tolik dedukovat, že se spisovatel (nebo celý současný věk) klamal a mýlil, ale existence duchů tím není ani vyvrácena, ani potvrzena. O existenci duchů svědčí jejich působení na rozum a vůli lidskou (právem mluvíme o ďábelském klamu nebo zlobě), existenci duchů oznamuje nám zjevení Boží (plané popírání zjevení Božího nikterak nás nemate) i úvaha o stvoření, o lidské svobodě a příčetnosti existenci démonů účelnou a potřebnou uznává. »Víra v existenci biblického ďábla« (a čtenáři »Času«?!) není »věcí dávno odbytou« (»Čas« č. 301.) — (kde? kým? jak odbytou? — pouhé popření není vyvrácení), nýbrž učením rozumným. Popírání existence démonů je pouze — zbožným přáním.

L. † k.

Paběrky z novin a veřejného života.

Pomník dělnictva sv. Otci Lvu XIII. dle usnesení výboru stavebního odhalen bude 19. března r. 1904 v den sv. Josefa, patrona dělnictva, ale zároveň v den jmenin nynějšího sv. Otce Pia X. Na návrh hr. Grosoliho uspořádána bude k této slavnosti velká pouť katolíků italských do Říma. Členové výboru pro stavbu pomníku Lvu XIII. přijati budou v nejbližší době od sv. Otce Pia X. Ukáží mu tři velké kovové tabule, na nichž vyryty jsou dělnické okružní listy Lva XIII.: »Apostolici muneris«, »Rerum novarum« a »Graves de communi«. Tyto tabule umístěny budou po stranách pomníku Lva XIII.

Papežská dispens. Sv. Otec Pius X., jak sděluje »Osservatore Romano«, dovolil pro celou církev na Nový rok 1904, jenž připadá na pátek, požívat masitých pokrmů. Na Hod Boží Vánoční, jenž letos rovněž připadá na pátek, jsou již po dávném zvyku církevním dovoleny masité pokrmy.

Úmrtí biskupa-misionáře Anzera. Jan Kř. šlechtic z Anzeru, apoštolský vikář a biskup v jižním Šantunu v Číně, zemřel dne 24. v Římě náhle mrtvicí. Byv narozen 1851 ve Weinriedu v Bavorsku, studoval gymnasium v Meltenu a později v Řeznu. Roku 1876 byl v Utrechtu na kněze vysvěcen a po tříletých přípravách odplul v březnu 1879 do Číny. Svou misionářskou činnost rozvinul nejdříve v Hongkongu řízením semináře a přípravou kněží a katechistů. Roku 1880 stal se generálním vikářem biskupa Cosi v Šantunu. Roku 1884 byl jižní Šantung od apoštolského vikariátu Cosiho oddělen a samostatným biskupstvím učiněn. Prvním zde biskupem stal se Anzer. Zesnulý těšil se důvěře německého císaře a zajisté že měl na německou politiku v Číně značného vlivu. Mezi čínskými mandariny požíval veliké vážnosti. Čínský císař udělil mu vysokou důstojnost,

jež prý rovnala se vicekráli. Anzer dokonale ovládal čínskou řeč. Jeho prozíravost v čínských poměrech úplně se zpravdila pozdějšími událostmi. Přes letní měsíce zdržoval se letos v Mödlingském misionářském domě ku svému zotavení. Bezpochyby, že úmorná činnost misionářská zdraví jeho podryla, jež mu ani delší odpočinek v Evropě navrátiti nemohl.

Šimon Klempa, probošt a kanovník trnavské kapituly na Slovensku, zemřel 25. listopadu ve věku 93 let a v 67. roku kněžském. — Šimon Klempa vyslán byl r. 1837 jako novosvěcenec do rozsáhlé farnosti Pešt-budínské k svatému Josefu za kaplana, a tu přijal r. 1849 redakci »Katolických Novin«, které v život uvedl a které svým nákladem vydával spolek sv. Štěpána. Klempa řídil »Katol. Noviny« i jako farář u sv. Josefa a r. 1851 odevzdal je v redakci Jana Palarika, kaplana u sv. Teresie v Budapešti. Roku 1854 zvolen byl Klempa za faráře u sv. Teresie, kdež žilo mnoho Slováků. Klempa se s Radlinským o to zasadili a také to prorazili, že i Slovákům bylo hlásáno slovo Boží v mateřském jejich jazyku.

Když se r. 1857 zakládalo slovenské družstvo sv. Vojtěcha, měl v tom Klempa účastenství a zvolen byl do deputace, která doručila stanovy kardinálu Janu Svitowskému. Roku 1886 zvolen byl Klempa za kanovníka chrámu sv. Mikuláše v Trnavě a slavil zde téhož roku své druhotiny.

Spolek sv. Vojtěcha zvolil Klempu za II. místopředsedu. Klempa se staral svědomitě o spolek sv. Vojtěcha, hájil a zastával čestnou jeho práci a ještě před smrtí trápila ho myšlénka, kdo ho po smrti nahradí. Čest budiž památce jeho.

Biskup a dělnické spolky. V Mühlhausenu v Elsasku konal se v těchto dnech sjezd delegátů spolků katolických mužů a jinochů. Biskup Fritzen ze Štrasburku, nemoha se pro nemoc dostaviti, zaslal předsedovi sjezdu kanovníku Brettovi list, v němž mimo jiné píše: »Prosím vás a vaše spolupracovníky, mějte zřetel nejen vnitřnímu opevnění, nýbrž také dalšímu rozšíření spolků. Dle mého náhledu musí ve všech místech, kde nachází se větší počet dělnického obyvatelstva, zřízeny býti katolické dělnické spolky. Spolky takové jsou nezbytně nutné k ochraně katolické víry. Jak víte, hraje také materielní otázka důležitou roli. Mnoho dělníků běží za socialní demokracií, poněvadž se domnívají, že ona jich hmotné poměry zlepší. Aby tudíž o hmotné zájmy dělnictva bylo pečováno, musíme zakládati křesťanské odborové spolky.«

Kaplan Mikłaus Andricki, redaktor srbského časopisu »Łužice«, byl přeložen z Ralbic do Budyšína, duševního střediska lužických Srbů. Andricki přichází do Budyšína za kaplana srbského katolického kostela Panny Marie, při němž působil velký buditel Michał Hórnik. M. Andrickým přibývá do Budyšína k dosavadním zasloužilým pracovníkům nová svěží síla, muž vroucího ducha vlasteneckého, pracovník horlivý a vytrvalý, od něhož si Lužičané mnoho slibují. Andricki studoval v Praze a byl chovancem pražského lužického semináře.

»Sv. Vojtěch«, kalendář družstva Vlasť na rok 1904. — Prodává se: velký za 1 K, malý za 60 h — Tucet kalendářů většího objemu stojí 8 K, menšího 4 K 80 h. Při hotovém placení dáváme za každý tucet jeden kalendář nádavkem. Poštovné při větších objednávkách a při snížené ceně platí objednavatel: tomu však, kdo platí plné ceny, t. j. 1 K neb 60 h, hradíme poštovné my sami. — Objednávky přijímá a vyřizuje: administrace družstva Vlasť, Praha, čp. 570-II. — Prosíme uctivě členy a příznivce družstva, aby pro náš kalendář rozvinuli potřebnou agitaci, ctěným spolkům a pánům knihkupcům a knihařům a jednotlivým osobám k odebírání jej doporučujíce.

Jak prodáváme naše a cizí kalendáře? Cenu našich kalendářů udáváme v hořejší lokálce. V téže ceně — tucet velkých za 8 K, malých za K 4·80 — budeme prodávati také všecky kalendáře p. Kotrbovy; jiné však kalendáře, Steinbrenerovy atd., můžeme prodávati pouze v plné ceně. Sleva při kalendářích Steinbrenerových, loni nám povolená, byla nám letos odepřena, i nemůžeme je tucet za 8 K, nebo za K 4·80 prodávati. To si rač každý zapamatovati, abychom nemuseli zvláštními dopisy tuto věc vysvětlovati.

Dobrá matka — dobrý otec. — Vych. letáků Jednoty katol. učitelstva čís. 2. Cena 2 h. Objednávky vyřizuje administrace družstva Vlasť v Praze, čp. 570-II. — Spisovatel předvádí svoji dobrou matku; za děti se modlila, dobře je vychovávala. — Křesťanské matky, čiňte podobně. — A ve druhé řadě vzpomíná svého dobrého otce, milovníka čtení. Neříkal, čeho špatného se má syn varovati a syn se toho varoval přece, nevida toho při svém otci. — Leták je dobrý, ba výtečný. Čtenáři, kup si jej a rozšiřuj.

Jak vyšší církevní hodnostáři družstvo Vlasť podporují. Z metropolitních kanovníků u sv. Víta v Praze jsou členy družstva Vlasť pl. tit.: probošt Ant. Hora, kap. děkan a světící biskup Dr. Fr. Krásl, Dr. Jan Marek, Dr. Jan Sedlák, Dr. Jos. Tumpach, Dr. Ant. Podlaha. Všecky naše časopisy odebírají pl. tit.: probošt Ant. Hora a světící biskup a kap. děkan Dr. Fr. Krásl. Ostatní pp. me.r. kanovníci rovněž hojně a obětavě naše časopisy a podniky podporují. Mimo to jsou ještě J. M. probošt Ant. Hora a Dr. Ant. Podlaha členy fondu katol. spisovatelů, a po 200 K k účelu družstva darovali: ndp. světící biskup Dr. Frant. Krásl a vsdp. Dr. Jan Sedlák. Z ndpp. biskupů jsou zakl. členy družstva: Jeho Eminencí ndp. Leo kardinál Skrbenský, kníže arcibiskup, a Jejich Excellence: Dr. Em. Schoebel, biskup v Litoměřicích; Dr. Fr. Sal. Bauer, biskup v Brně, a Dr. Martin Říha, biskup v Č. Budějovicích, kterýžto poslední mimo to mnoho set korun různým účelům družstva daroval; dále J. M. Msgr. Ferd Kalous. Z ostatních ndpp. biskupů Jeho Excell. ndp. kníže arcibiskup Dr. Th. Kohn věnoval před lety družstvu Vlasť 100 K a Historickému kroužku při družstvu Vlasť zaslal již nejméně přes tisíc korun darů a J. M. ndp. Ferd. Kalous dával družstvu Vlasť až do pádu sv.-Václ. záložny ročně 200 K. Ze zemřelých biskupů byli členy družstva: kardinálové: B. Schwarzenberg a Fr. de P. Schoenborn a biskupové: Dr. Jos. Hais (složil místo 100 K 200 čl. vkladu) a Ed. Jan Nep. Brynych. Schoenborn a Brynych byli zároveň členy fondu katol. spisovatelů a mimo to oba družstvo i jinak peněžitě podporovali a † světící biskup K. Schwarz doručil zakladateli družstva již r. 1884 100 K k účelům agitačním. Plni vděčnosti zde tyto zprávy zaznamenáváme.

Divné příznaky. V »Nové České Revui« Topičově vyšel článek dra Frant. Korába o ženské otázce v duchu pseudopokrokářském. Autor vybízí k agitacím pro uzákonění rozvodu manželského. — V latinské cvičebnici pro I. třídu gymnasia ve cvičení 17. se čte věta: »Mors non est poena, sed naturae lex.« — Je to paedagogické?

Školský Obzor proti členu družstva Vlasť z řad učitelstva. V poslední době přistoupil k družstvu Vlasť za člena zakládajícího p učitel Jan Gmach. Za to má býti vyloučen z pražského Komenského. Máme trpěti, táže se několik členů Komenského ve »Školském Obzoru« ze dne 20. listopadu t. r., aby se v naše tělo počala zažírati zhoubná klerikální rakovina, či uzná výbor za nutné vyloučiti tuto nadějnou figurku ze spolku liberálního? — To je pláče a hořkosti pro jednoho člena, a co by tomu organisovaní teprve řekli, kdybychom jim sdělili, že mezi zakládajícími členy družstva Vlasť je vůbec: 23 učitelů, 21 učitelek a 6 profesorů ze středních škol! A kolik jich píše do »Vlasti«, »Vychovatele«, »Sborníku hist. kroužku«, Vzdělávací četby kat. mládeže« a do kalendáře sv. Vojtěch a kolik jich časopisy družstva Vlasť odebírá, to ani oznamovati nebudeme, aby se z toho redakce »Školského Obzoru« nezbláznila!

Naše Slezsko od Jana Vyhlídala, díl I. a II. — Po několik let vycházely ve »Vlasti« práce o Slezsku, a to nejprve o Češích v Pruském Slezsku a dále o rakouském Slezsku. Tuto práci vydal autor jako otisky z »Vlasti« ve dvou dílech. Druhý díl, jímž se Vyhlídalova práce končí, vyšel letos a »Opavský Týdenník« věnuje mu v č. 89. a 90. ze dne 15. a 19. listopadu t. r., ve zvláštním feuilletonu patřičnou pozornost.

Kritik A. O. P. mezi jiným praví:

Slezsko, »naše« Slezsko, mělo štěstí. Našlo takového pilného a obětavého sběratele, který nejen jemným čichem vycítil, kam který květ naší národní svéráznosti byl odvát, ale dovednou rukou uměl jej zvednout, očistit a zasadit do pěkného rámečku pro radost očí a pro potěchu myslí nynějších i budoucích.

Jan Vyhlídal je tento pilný sběratel. Po třináct let chodil po pustnoucích sadech celého Slezska, nedbal nepohody a svízelů cesty, vcházel odvážně všude, vybíral, očisťoval, rovnal. A nyní nám podává skvostnou kytici nádherných květů, které zachránil od úplného zničení. Výsledky své dlouholeté klopotné práce uložil v knize, kterou nazval krátce »Naše Slezsko«.

Jan Vyhlídal jest dnes z nejlepších znalců Slezska. Víc než 8 let svého pobytu ve Slezsku P. Vyhlídal vykořistil měrou dokonalou. Neustálý živý styk s lidem dal mu nahlédnouti hluboko do jeho duše jako sotva kterému ze slezských pracovníků. Své poznatky uměl zachytit a vtěsnat do úhledné formy a tohoto svého umění vykořistil, jak mu srdce kázalo: k prospěchu a k oslavě českého lidu ve Slezsku. P. Vyhlídal není z těch, kdož honí se za světskou slávou a hamižným ziskem. Píše z lásky k věci a z potřeby srdce a užitek ze své práce dává těm, ke kterým ho srdce táhne: Slezanům. Všecek výtěžek, který mu při-

nesly knihy o Slezsku, věnoval Slezku. Je to již několik set korun, co od něho dostaly národní spolky a podniky ve Slezsku.

Druhý svazek jest vlastním těžištěm celé práce, on bude také povždy ozdobou lidopisného písemnictví slezského a jeho chloubou. Jak pěkné je to dílo, svědčí mezi jiným i to, že slezský sněm, jehož »láska« k českým věcem a podnikům je s dostatek známa, spisovali bez námitek udělil na vydání jeho podporu 300 K a někteří z německých předáků ve sněmu, majíce hlasovati pro podporu, litovali, že spis není psán německy.

A Němci ve Slezsku mají věru čeho litovati! Nemají podobného úplného a účelného spisu o svých krajanech, jak podal je Vyhlídal v »Našem Slezsku« o lidu českém. Po bohaté průpravě, jejíž ukázky roztroušeny jsou po různých časopisech, přistoupil k soustavnému spracování látky o Slezsku. Soustavu, dle jaké chce se říditi v podání látky, označil ve spisku »Čechové v Pruském Slezsku«, který byl předchůdcem i vzorem díla o českém lidu ve Slezsku rakouském. Po dějinném úvodě a údajích o národnostních poměrech českého pruhu v Pruském Slezsku spisek tento líčí podrobně národní a kulturní poměry české větve v Pruském Slezsku, oceňuje práci a zásluhy mužů, kteří se o zvelebení a zachování její přičiňovali. Druhá část věnována jest lidopisu se zběžným pohledem na poměry hospodářské.

Toto rozdělení pojato i do vylíčení českého lidu v rakouském Slezsku, co do rozsahu sídlišť i počtu obyvatelstva přiměřeně rozvedené. Tak povstala kniha »Naše Slezsko« o 2 dílech.

Předvádí-li nám první díl knihy »Naše Slezsko« do jisté míry Slezsko bojující, Slezsko, jak vede zápas za své statky duševní a zděděnou půdu, podává nám druhý díl této knihy krásnou kytici květů vyrostlých na této naší půdě a svérázných plodů celými pokoleními vypěstěných. Plody jsou pečlivě sebrány, soustavně a přehledně sestaveny, oddíly pěkně spracovány. Zkrátka, kniha v každém směru znamenitá. Všecka látka, z níž p. spisovatel z tištěných knih vybral jen nepatrnou část a podává převážnou většinou výsledky vlastní sběratelské píle. Nového je tu podáno tolik, že i mnohý dokonalý znalec slezského lidopisu se podiví a zajásá. Přehlédněte si na př. jen ty písně — jest jich ke 200 a z nich skoro 100 s notami — nebo ty starodávné lidové tance, co tu zachováno krásných pokladů! Kniha tato se musí číst a zažívat.

Kniha vyzdobena je 20 krásnými obrázky, hlavně krojovými a památných staveb. Čtenář ztráví při ní mnoho utěšených chvil a odloží ji jistě s pocitem osvěžení a s přesvědčením, že lid, na jehož nivách tak bohatá úroda byla shledána, není větev usychající, odumírající, nýbrž větev svěží, plná mízy plodné, schopná života.

Druhý díl Našeho Slezska stojí K 4·50 a knihu tu lze dostati pod adresou: Jan Vyhlídal, farář v Lobodicích, p. Tovačov na Moravě.

Jak již bylo řečeno, vyšlo toto dílo ve »Vlasti« v mnohých ročnících a učinili jsme tak jednak z lásky k věci samé, ale neméně i z přízně k Slezsku, které již ze studentských dob v srdci chováme a kterému k jeho kulturnímu vývoji dle sil napomáháme.

Křesťanský dělník dospěl redakcí Fr. Waldmanna (Salmovská ulice v Praze, čp. 1538-II.) k číslu 5. V životopisu sv. Otce Pia X. klade se tu zvláštní důraz na jeho lásku k chudině, rovněž tak i ve článku faráře Vl. Hálka (Ukázky křesť. dobročinnosti) uvádějí se příklady, kterak naši předkové pamatovali v závětích na chudé a kterak se zvláště král Václav IV. o to staral, aby řemeslníci lid nešidili. Povídky i články, jež napsali pp.: kaplan Fr. Král a red. Fr. Waldmann poukazují k ceně práce a zdárné křesťanské výchově jinocha, která mu zaručuje i dobrý postup za tovaryše a mistra a vede jej k přiměřenému blahobytu. — Křesťanský dělník stojí ročně K 1·70 a vroucně jej čtenářům »Vlasti« doporučujeme.

Echo z Afriky, katolický měsíčník na podporu africké misijní činnosti, ukončuje IV. rok své činnosti. — Roč. III. »Echa« měl 1500 abonentů, roč. IV., v naší knihtiskárně tištěný, vyšinul se na 6000 abonentů; »Echo« se rozšířilo hlavně mezi členy III. řádu sv. Františka Serafinského. — Dr. Hugo Mioni dokončuje článek o družině sv. Petra Clavera a popisuje nynější její stav. Za deset let svého trvání dala družina pokřtíti 1658 černošských dětí a vykoupila 976 otroků; 40 vykoupených dítek bylo adoptováno a 20 z nich studuje v seminářích, aby se později staly misionáři svých krajanů. Mimo různé jiné dary zaslala družina do Afriky za 10 let 600.000 K. — Následuje poučení o Černých katechistech. Vtipní černoši vyučí se katechismu, ožení se s katolickou černoškou a působí na místě misionářem jim vykázaném jako první katolická rodina; katechisté vyučují své

černé krajany a hledí je získati víře katolické. Výživu mají od misionářů. Článek vybízí k podpoře katechistů. — Krásné jako vždy jsou dopisy misionářů a misionářek, v tomto čísle z apošt. vikariátu při řece Oranje, v Severním Zanquebaru a na Zambezi. Misionáři děkují za dary jim zaslané, prosí za nové a vylíčují poměry, v nichž žijí. — Článek: »Ze života sv. Petra Clavera« není dokončen, vrátime se k němu tedy později. — Zprávy vrchní ředitelky, jakož i zprávy z Prahy a z Vídně zakončují 12. sešit. Z Prahy bylo zasláno něco beden různých darů přímo do Afriky, něco vrchní ředitelce do Solnohradu. — Ročník »Echa« se končí; kus krásného poučení vykonáno, hojně darů bylo i v Čechách Echem sebráno, i může dp. redaktor Jar. Hrabačka přikročiti v radostném pocitu k V. ročníku. Na »Echo« předplácí se ročně: 1 K, poštou 1 K 20 hal. Adresa: Praha-Hradčany čís. 33.

Svaz katolických žen v Německu. Již na posledním sjezdu katolíků německých v Kolíně n. R. poukázáno na důležitost pevnější a jednotnější organisace katolických žen. Na charitativním sjezdu záhy potom ve Frankfurtě konaném utvořil se již zvláštní přípravný výbor, jenž vypracoval stanovy svazu katolických žen, jenž se již také ustavil. Zvoleno předsednictvo a generální sekretářka, která zahájí činnost 1. ledna 1904. Úkolem svazu jest soustředíti německé katolické ženy v různých oborech spolkové činnosti pracující a spojiti je k účelné součinnosti, uvésti katolické ženy v otázky, jež ve přítomné době ženského světa se dotýkají a poskytnouti jim možnost o rozřešení těchto otázek ve smyslu křesťanského názoru světového pracovati. Členem svazu může býti každá jednotlivá katolická dáma s ročním příspěvkem 1 marky a každý katolický ženský spolek s příspěvkem 10 marek. Není nejmenší pochyby o tom, že se tento svaz bude v brzké době po celém Německu šířiti a bude doplňkem lidového spolku pro katolictví v Německu, v němž již přes 300.000 katolických mužů jest soustředěno.

Katolické ženské hnutí v Italii přihlásilo se na nedávno ukončeném sjezdu boloňském rovněž k životu. Sjezdu totiž byl podán návrh, aby při odborech »Opera dei Congressi«, po celé Italii rozvětvených, zřízeny byly také ženské odbory. Debaty o tomto návrhu súčastnila se celá řada žen, jež svou vzdělaností, řečnickou obratností a láskou, s jakou se věci ujaly, vzbudily všeobecné radostné překvapení. Návrh na zřízení ženských odborů byl sjezdem přijat, a stálý sjezdový výbor pověřen úkolem vypracovati vhodné stanovy těchto odborů a uvésti je brzy ve skutek. — V Čechách máme již celou řadu katolických žen a dívek a lze o nich říci, že co do horlivosti v činnosti spolkům katolických mužů všude se vyrovnají, namnoze pak je značně předčí.

Rybolov v Jaderském moři. Říši Rakouské jest Jaderské moře ohromnou nádržkou plnou chutných ryb, jen že se z ní u nás málo těží. V moři Jaderském žije na 100 druhů jedlých ryb, z nichž asi 60 jest potravou lidu, na 40 pak velmi jemných. Břeh jaderský, na němž rakoušští rybáři loví, je 2600 mořských mil dlouhý, a živí se tu na 12.000 rybářů; v letech 1897—1902 vylovilo se ročně průměrně na 11,041.954 kilogramů ryb v ceně 27,802.495 korun. Má tedy mořské rybářství pro naši říši nemalý hospodářský význam, obzvláště, poněvadž možno ryby daleko rozvážeti. Večer vylovené ryby dodává jižní dráha druhý den ráno obchodům vídeňským, tak že Vídeň může neustále zásobena býti čerstvými rybami mořskými.

Výbor Jednoty českého katolického učitelstva v království Českém konal dne 19. listopadu t. r. v novém svém složení první schůzi za předsednictví učitele p. Fr. Jelínka. — Program schůze byl obsáhlý a schůze sama trvala $2^1/_2$ hodiny, my však z taktických ohledů jen o některém budeme referovati. — Záležitosti odboru Hradeckého byly probrány a vyřízeny. — Nové stanovy byly dle návodu poslední valné hromady změněny a upraveny. Mimo učitele budou v Jednotu pojati vůbec všichni přátelé katolické výchovy, čímž bude Jednota a její působení na širší základ položeny. — Výbor přistupuje k ohražení duchovenstva generálního vikariátu pražského proti národnostnímu rozdělení diecésí.

Výbor Tiskové Ligy konal 20. listopadu osmou schůzi v r. 1903 za předsednictví dp. Tom. Škrdle. — Jednatel četl protokol předešlé schůze, jenž byl schválen. — Těšínský generální vikariát diecése vratislavské zaslal k účelům ligy 200 K. — Liga sprostředkovala podání několika petic obcí za úpravu kongruy nižšího duchovenstva prostřednictvím katol. poslanců na říšské radě a jest ochotna i další petice dodati. — V příčině studia Husa a doby Husovy podniká liga velkou akci obrannou, jejíž rozvrh rozdělen jest na více roků. Liga chystá též zpopularisování vědeckých článků největšího pracovníka o Husovi, probošta dra Ant. Lenze v řadě brožurek pro lid. — Specielně usnesl se výbor, že udělí dvěma osvědčeným

pracovníkům o Husovi po 100 K podpory, aby se jim práce jejich aspoň poněkud usnadnila, dále že vypíše konkurs na nejlepší brožury o Husovi. První bude poctěna cenou 50 K, druhá 30, třetí 20 K. Brožury budou uveřejněny ve spolkovém listě: »Husitství ve světle pravdy.« Brožury tyto přijímají se do 1. května r. 1904 a o jejich ceně rozhodne zvláštní tříčlenná porota. Mimo to vypisuje výbor konkurs na povídku nebo román z doby husitské. Nejlepší práce z toho oboru bude poctěna cenou 100 K a bude ve »Vlasti« uveřejněna a bude ve »Vlasti« mimo přiřčenou cenu obvykle honorována. Liga si pořídí z »Vlasti« otisky: Práce ta musí obsahovati nejméně tři tiskové archy »Vlasti« a přijímá se do konce července r. 1904. Tříčlenná porota byla k tomu cíli ve výboru zvolena. — Dp. farář Vl. Hálek referoval o sjezdu rakouských lig ve Vídni, jehož se jako delegát naší ligy súčastnil. Obšírnou jeho zprávu uveřejníme na jiném místě. Zde toliko podotýkáme, že »Vaterland« a »Reichspost« přinesly oceňující články o sjezdu delegátů lig ve Vídni a o zastoupení pražské ligy na něm. — Pan Jan Kft. Maštalíř předložil řadu zpustlého protikatolického tisku a referoval o jeho obsahu. — Tím byla schůze skončena. Tisková liga má veliké cíle před očima, budiž tedy patřičně oceněna a podporována.

Z Tiskové ligy. Přispěli: Fr. Jelínek, učitel v Maloticích, Václav. Oplt, děkan v Libochovicích, Pavel Mudroch, kaplan v Rožďalovicích, Fr. Pech, č. kanovník, bisk. vikář a děkan v Písku, Jos. Ruml, os. farář v Praze, Ant. Nepil, farář v Bubnech. — Liga blahopřála k 60tým narozeninám zasloužilého apolog. spisovatele, faráře Dr. K. Lva Řeháka. — Těšínský generální vikariát diecése Vratislavské zaslal k účelům Tisk. ligy 200 K. — Olomoučští pp. bohoslovci budou odebírati 35 ex. Husitství ve světle pravdy a 32 ex. Obrany víry. — Peníze a dopisy přijímá: Tomáš Škrdle, místopředseda a pokladník Tiskové ligy v Praze, čp. 570-II.

Různé. Sv. Otec Pius X. převzal protektorát nad řádem benediktinským. — Papežským nunciem ve Vídni má býti jmenován Granito di Belmonte, dosavadní nuncius v Brusselu. — Do lůna katolické církve navrátili se v Anglii opět dva anglikánští kněží. — Dr. Jan Černoch, kanovník, praelát ostřihomský, daroval spolku sv. Vincence ve Skalici na Slovensku 1000 K. — Budoucího roku bude tomu 1300 let, co zemřel papež Řehoř Veliký, římský patricius. Památka tato bude v Římě velkolepě oslavena — Katolické Noviny slovenské, zřízené obětavým farářem v Nádaši, Martinem Kollarem, ukončují 54. rok své činnosti. Red. a vydavatel Martin Kollar ohlašuje, že hodlá vydati ještě jeden ročník, čímž by vyšlo z jeho rukou 25 ročníků. Red. s bolestí oznamuje, že slov. Kat. Noviny mají více abonentů v Americe než na Slovensku.

(Zasláno.)

Poněvadž »Právo Lidu« způsobem neslýchaným již přes rok snižuje katolíky a celou naši práci, žádáme, aby nám stoupenci naši sdělili všecky zaručené špatnosti, které najdou mezi stoupenci socialních demokratů. A nechť nám laskavě zašlou i časopisy, které o těchto špatnostech píší, načež my je v katolickém tisku ve formě obranné uveřejníme. Rovněž žádáme za zaručené zprávy, jak se socialní demokraté chovají k české národnosti a ke křesťanskému obchodnictvu a živnostenstvu. — V Praze, dne 3. pros. 1903, čp. 570-II. — Předsednictvo Tiskové ligy.

Spolkové zprávy.

Výbor družstva Vlasť konal 24. listopadu 1903 třetí schůzi ve XX. správním roce za předsednictví p. Karla Ulricha, c. k. pošt. pokladníka. — Jednatel p. Tom. Jiroušek četl protokol předešlé schůze, jenž byl probrán a schválen. — Výbor uctí památku † faráře Josefa Mencla tím, že bude konati za něho celý rok po každé schůzi modlitbu; výbor prosí pp. členy družstva kněze, aby na něho při mši sv. pamatovali, a ostatní členy prosí, aby ho ve svých modlitbách byli pamětlivi. Lednové číslo »Vlasti« přinese jeho podobiznu a životopis, pokud se dají zprávy o zesnulém, jenž vedl tichý a od světa odloučený život, sebrati. — Prostomilá knížka od Kochéma, kterou nákladem družstva vydal farář Dr. K. Lev Řehák, vyjde r. 1904 ve druhém vydání, i byla příslušná úmluva o novém vydání s p. farářem Dr. K. Lvem Řehákem výborem schválena. — Spisovateli, jehož jméno se dle obyčeje v družstvu panujícího neohlašuje, udělil výbor z fondu kat. spisovatelů větší podporu. — Za darované knihy děkují: Josef Zelený, farní administrátor

v Sedlci u Kutné Hory a Spolek na zakl. kat. knihoven ve Slezsku. — Různým žádostem za udělení knih bylo vyhověno. — Výbor se připojuje k prohlášení duchovenstva generálního vikariátu pražského proti dělení diecésí a prosí nejdpp. biskupy české, aby k tomu svého svolení nedali. — Výbor projednal mnoho jiných záležitostí, které se vymykají veřejnosti. — Schůze výboru byla četně navštívena a o všech odstavcích programu bylo živě rokováno.

Socialní odbor družstva »Vlasť« konal 20. listopadu 1903 třetí schůzi ve XX. správním roce za předsednictví p. Václava Žižky. — Jednatel p. Tom. Jiroušek četl protokol předešlé schůze, jenž byl schválen. — Pan Tom. Jiroušek referoval o povšechné socialní situaci a zvláště se zmínil o socialním tisku a prohlásil ohledně nového překladu z němčiny »Stát budoucnosti« od Ant. Mengra, že není v něm nic zvláštního. Jest to snůška dávno známých zásad socialistů různých směrů, na něž autor pohlíží s liberálního stanoviska. Kniha dělníka zajímati nebude a intelligentnímu čtenáři obsah její je již dávno znám ze spisů jiných. Za to však vítal pro interesenty pojišťování pro případ nemoci novou knihu Fr. Kavky, vydanou Wiesnerem, pod názvem »Pojišťování dělníků a výkonných úředníků pro případ nemoci«. Dále referoval o nové královské dělnické radě ve Španělsku, která tam byla zřízena a o novém ministerstvu práce ve Spojených státech severoamerických. Oboje dobře působí. K zprávě jeho podotkl dp. Tom. Škrdle, že nejpokročilejší zemí, kde se socialní otázka se strany státu ve prospěch lidu prakticky provádí, jest Bavorsko a u nás Dolní Rakousy; tu křesť. socialové provedli ve sněmu dolnorakouském hojný kus práce ve prospěch rolnictva a jiných tříd lidu; u nás však v Čech nemůže se sněm pro samé národnostní spory k takovým otázkám dostati. — Pan Jan Kř. Mastalíř referoval o těchto časopisech a revuích: »Nová česká revue«, »Zemědělská politika«, »Obzor národohospodářský«, »Vzdělání Lidu«, »Nový Kult«. Časopisy tyto co do obsahu rozebíral a dle zásluhy ocenil. Dále referoval o »Svépomoci«, spolku pro opatřování zaměstnání nemajetným stud. českých vysokých škol pražských a spolek ten jako nejvýš humanní a jediný spolek v Rakousku vřele doporučil. — Dp. farář Vlastimil Hálek podal zprávu o působení katol. rakouskeho spolku sv. Rafaela k ochraně katol. vystěhovalců do Ameriky. Pro Rakousko vznikl spolek r. 1899. Předsedou jeho stal se Adolf Josef kníže Schwarzenberg, který právě s odložením správy statků se předsednictví vzdal. Účelem spolku jest pečovati o vystěhovalce, aby neupadli do rukou podvodných agentů, zabrániti prostituci dívek ubírajících se do Ameriky a poskytovati vystěhovalcům na cestě dobrodiní katol. náboženství. Ve všech přístavních městech jsou důvěrníci, nejvíce kněži. Vystěhovalec maje odznak modrou kartu, od spolku sv. Rafaela, pozná na nádraží dle odznaku důvěrníka spolku, obrátí se naň po příjezdu a ten mu poradí nocleh, výměnu peněz a j. Důvěrník zase pozná vystěhovalce dle karty modré. Z Rakouska vystěhovalo se r. 1902 na 100.000 lidí, z těch bylo $^2/_3$ katolíků a z těch $^9/_{10}$ Slovanů. Těm se poskytuje vedle hmotné pomoci a rady i duchovní almužna. Spolek sv. Rafaela měl posud na 1 milion chráněnců, z těch přijalo 105.000 sv. svátosti. Spolkem byla dosud obstarána vystěhovalcům výměna peněz za 16 milionů marek. Členové spolku pracují úplně zdarma. Pouze důvěrníci na nádražích mají od spolku náhradu, ale nesmí nic od vystěhovalců přijati. Spolek obdržel podporu od J. V. císaře Františka Josefa a kardinála Koppa. Sv. Otec Lev XIII. doporučil spolek k podpoře. Hlavně hledí spolek k duševnímu blahu vystěhovalců. Když jim důvěrník poradil v příčině cesty lodí, noclehu, vede je ke knězi, jenž zná mateřskou jich řeč. Veliký vliv má na vystěhovalce útěcha kněze na cestě v mateřské řeči. Často zachrání jeho duši na celý život. Všickni katolíci mají tento podnik podporovati. Jestliže stát ztrácí vystěhovalectvím své syny, nesmí jich církev pro věčnou vlast ztratiti. Kéž i u nás v Čechách najde myšlénka spolku sv. Rafaela příznivce, by mohl zvlášť našim krajanům hojné služby prokázati. — Socialní odbor se na to usnesl myšlénku kat. spolku sv. Rafaela všemi silami v Čechách podporovati, vystěhovalcům jeho dobrodiní sprostředkovati a zástupce svého v Ústředním výboru si navrhnouti. Po úpravě těchto prací bude vydána instrukce a poučení o výhodách spolku sv. Rafaela, aby zvláště duchovenstvo duchovní správy mohlo osadníky své, kteří se stěhují do Ameriky, o spolku tomto poučiti, a jim příslušné legitimace obstarati. — Schůze socialního odboru byla všemi členy navštívena a rokovala ještě o mnohých důležitých otázkách, které se z taktických ohledů vymikají veřejnosti.

Literární sekce družtva Vlasť konala dne 9. prosince 8. schůzi ve XX. správním roce za předsednictví řídícího učitele p. Jos. Flekáčka, hojného počtu členů a za přítomnosti vzácného hosta, básníka Václ. Korandy. — Předsedající uvítal přítomného hosta srdečnými slovy a rozdělil schůzi *a*) na slavnostní a *b)* obyčejnou.

V slav. schůzi přednesl dp. Vl. Hálek farář životopisy 4 vzácných letošních jubilárů: prof. Fr. Rypáčka, archiváře Fr. Snopka, a farářů Martina Kollára a Tomáše Píchy. Životopisy jejich budou v lednové »Vlasti« uveřejněny. — V obvyklé schůzi byl sdělem dík děkana Jana Nep. Černohouze za to, že k poctě jeho byl uspořádán slavnostní večer, a bylo ustanoveno, aby po Vánocích byly pořádány dva nové slavnostní večery, a to k poctě arciděkana a čestného kanovníka Jos. Němečka a † Jindřichohradeckého gymn. katechety a profesora Jana Gabriela.

Red. dp. Tom. Škrdle předložil Lit. sekci nový časopis »Výkřiky« a ukázal jim nové literární práce, které pro »Vlasť« obdržel; dále sdělil, že se již pročítá přes 50 časopisů a že referenti odrážejí útoky v nich proti církvi a náboženství nalezené; konečně předložil poslední číslo letošních »Časových úvah«, kdež píše Jiří Sahula o Českém náboženství. Je to práce důkladná, v níž se zvláště krásně a jasně vyličuje, že bible není jediným pramenem víry. Rozháranost českých sekt od kališníků k Táborům, ba až k Adamitům líčí autor případnými děsnými barvami, aby ukázal, jak ty české církve vypadaly a aby naznačil, jak by i ta nová česká církev vypadala, kdyby byla znovu zřízena.

Dp. farář V. Hálek podával zprávu o novém časopisu »*Kniha*« k šíření dobré četby. Program jeho jest doporučování dobré knihy, která je druhou školou našeho lidu. U nás — dí program tohoto časopisu — je to právě národním neštěstím, že politická vřava zatlačuje smysl po dobré knize. Dále časopis tento píše proti krvavé literatuře. navrhuje pořádání literárních večerů se slosováním knih, dává návod k zřízení malých knihovniček v obcích. Prvé číslo »Knihy« se zamlouvá. — V. Bol. Pavlík-Sychra, redaktor »Jizerana« v Ml. Boleslavi, vydal brožuru »Spiritismus ve světle pravdy«. Cena 50 h. Ježto spiritismus se u nás šíří rychle, jest třeba tiskem o něm poučovati. Tato knížečka psaná v duchu katolickém je vítána, neb není české protispiritistické literatury. Autor míní vydávati protispiristický měsíčník »Posla pravdy« ve směru rozhodně katolickém. Tuto myšlénku lze vítati, nebo mnoho katol. lidu v Čechách propadá spiritismu. — Přednáška dra. Eug. Kadeřávka v universitní extensi »Jsou-li pravdivými námitky proti zázrakům Krista Pána činěné«, vydána byla právě samostatně tiskem, a jest vítaným apologetickým příspěvkem k šíření hlavně mezi intelligencí. — »Kristus«. Mysterium jeho umučení. Duchovní melodrama dle textu písma sv. od Rud. svob. p. Procházky, c. k. okr. komisaře v Praze. Se schválením k. a. Ordin. Pražského. Toto pašijové představení vyniká tím, že má biblický věrný text se zachováním harmonie evangelijní. Některé doplňky jsou vzaty z díla Klopstockova »Der Messias«. Ve schválení Ordinariatním projevuje se přání, by melodram tento proveden byl mimo obyčejné divadlo, na nějakém, pouze za tím účelem zřízeném jevišti, a představení předních náboženských osob aby se ne od herců divadelních převzalo. — Spisovatel V. Štech činí v »Máji« návrh na vydání zemského zákona, by každá obec musila si zříditi a doplňovati knihovnu. Každý musí býti přítelem myšlénky zřizování knihoven, ovšem s tou podmínkou, aby výbor knih byl mravně a nábožensky zušlechťujícím a aby byl dán výhost spisům protikatolickým, nevěreckým a laxním. Sekce chová však obavu, že tato podmínka sotva bude splněna.

Pan red. Tom. Jiroušek obíral se jedině a výhradně dopisem »Obnovy«, v němž pražský její dopisovatel obhajuje a velebí Baráka. Referát Jirouškův bude uveřejněn v budoucím čísle »Našich Listů«. Literární sekce se diví, jak mohl katolický list chvalořeč na Baráka uveřejniti, o němž je přece všeobecně známo, kterak zuřivě a potupně vystupoval proti církvi, jejím institucím a proti katol. duchovním, hlavně proti šlechetnému kardinálu Schwarzenbergovi.

Dp. katecheta Boh. Jiráček probíral několik letošních kalendářů. Doporučil kalendáře: Pečírkův, Štít, Prahu, Hasičský kalendář a vyslovil se proti Slovanskému kalendáři a kalendáři Besed lidu. — Řídící učitel p. Jos. Flekáček k tomu podotkl, že letošní kalendáře popisují oslavu Husovu, úmrtí papeže Lva XIII. a volbu papeže Pia X., v čemž se jeví nejlépe naše duševní miserota.

Dp. katecheta Fr. Žundálek rozebíral obsah brněnského »Obzoru« a časopis ten doporučil. Stejně nadšeně mluvil o slovinských listech »Dom in svet« a »Katoliški Obzornik«. — Referáty obou pp. katechetů budou ve »Vlasti« v plném znění uveřejněny.

Ve schůzi bylo při všech odstavcích živě debatováno a názory byly tříbeny a vyměňovány, čímž se stávají schůze Literární sekce zdrojem poučení pro všecky účastníky.

ROČNÍK XX. LEDEN 1903—04. ČÍSLO 4.

VLASŤ.

† JOSEF MENCL,
farář na odpočinku v Praze.
Narozen v Dřínově u Slaného 8. listopadu 1823. Zemřel v Praze 13. listop. 1903.

Dne 19. října 1901 přišel ke mně červený, malý, zavalitý duchovní a žádal mne, abych mu dovolil složiti v domě družstva »Vlasť« knihu, kterou před časem vydal a kterou měl dosud v knihkupectví Řivnáčově. Pán ten doložil: »Jsem farář Mencl a žiji v Praze na odpočinku.« Toho dne viděli jsme se ponejprv a do té doby nevěděl jsem o p. faráři Josefu Menclovi ničeho, ba nevěděl jsem vůbec, že jest nějaký kněz toho jména, ač jinak znám velice mnoho kněží.

Odpověděl jsem, že k tomu ochotně svoluji, neboť naše skladiště na knihy jest veliké.

Za několik dní byly k nám knihy dopraveny, a p. farář Mencl dal našim dvěma sluhům po 5 K za to, že mu knihy do skladiště našeho odnesli a uložili.

Přišed potom p. farář ke mně, tázal se, jakou bude platit »Lagerzins« (skladné). Já odvětil: »Důstojný pane, u nás je místa dost, jste kněz, i nežádám od vás ani krejcaru.«

Pan farář řekl: »Stanu se tedy zakládajícím členem družstva.«

To jsem ovšem radostně přijal a p. farář zaplatil ihned 20 K a v prosinci téhož roku doplatil celý členský vklad 100 K.

Každý zakl. člen družstva »Vlasť« dostává darem staré ročníky našich časopisů a některé naše knihy, když však p. farář Mencl dar ten odmítl, řka, že je již starý a co že by s tím vším dělal, nabídl jsem mu, že mu budu v náhradu za to zdarma dávati »Vlasť«.

V zimě dne 22. prosince 1901 byl jsem náhle k p. faráři Menclovi povolán. Ležel v posteli, stěžoval si na těžký dech a pravil, že by rád družstvu »Vlasť« něco odkázal a že se mne táže, jak by to měl udělati. Řekl jsem, že si to rozmyslím a že mu odpověď písemně sdělím. V rozmluvě potom jsem pozoroval, že jest p. farář hluboce a všestranně vzdělán a že se zabýval hlavně slavistikou.

Druhého dne dal jsem p. faráři písemnou odpověď a již jsem k němu nešel, abych ušel podezření, že po dědictví jeho příliš toužím a že si je chci zabezpečiti svými návštěvami.

Pan farář se šťastně z nemoci zotavil, v létě se procházíval v parku na Karlově náměstí, o čemž mi můj synovec vypravoval, já jsem ho však nikdy nepotkal a nikdy s ním nemluvil.

R. 1903 dne 11. října byl jsem pozván na svěcení kostela do Stodůlek. Když jsem se večer vrátil, sdělil mi můj synovec Jan Havelka, že byl dnes p. farář Jos. Mencl zaopatřen svátostmi umírajících a že si přeje, abych ho navštívil. Učinil jsem tak druhého dne a tu mi p. farář pravil: »Jsem smrtelný, konec života mého se blíží, i umínil jsem si, že krásnému podniku Vašemu odkáži větší část svého jmění.« Uctivě jsem mu poděkoval, jej potěšil a řekl jsem, kdyby si přál, že ho ochotně a vždy navštívím a co by chtěl, že mu zařídím.

Mši sv. sloužívám v $^1/_2$6 ráno v kapli Červeného kříže. Když jsem ráno po návštěvě u p. faráře Mencla po 6. hodině z Červeného kříže ode mše sv. vycházel, čekal na mne již sluha prof. Zeithammera, jenž s p. farářem Menclem v jednom poschodí

bydlel, řka, abych se ihned k p. faráři odebral, že je mu zle a že snad již umírá.

I spěchal jsem k p. faráři; seděl v lenošce, těžce dýchal, ale byl při dobrém a jasném vědomí. »Jsem smrtelný a rád bych vykonal, co mám v úmyslu, rád bych družstvu vašemu ještě za živa 10.000 K odevzdal. Vezměte tyto dvě spořitelní knížky,« dodal, »jděte do Městské spořitelny, vyberte z nich celou část, přineste mi je sem a já vám 10.000 K hotově vyplatím.«

Spěchal jsem domů k snídani, odtud do Městské spořitelny a když jsem se vrátil, chodil p. farář v županu po pokoji, přijal ode mne peníze a 10.000 K mi hotově vyplatil. Políbil jsem mu vděčně ruku, a on nám zase s neobyčejnou láskou žehnal. Upozornil jsem ho, aby daroval 50 K spolku sv. Vincence pro podporu chudých ve farnosti sv. Štěpána, čemuž radostně vyhověl a kamž jsem peníze ihned odnesl.

Třetí den mne k sobě zase volal, abych se s ním pomodlil modlitby umírajících, a od té doby jsem ho denně navštěvoval, při tom ho těšil a s ním se modlil. Přijal mne vždy s neobyčejnou láskou a stále, při každé návštěvě, družstvo naše velebil a jemu žehnal.

Dne 8. listopadu slavil p. farář 80. narozeniny. Byl již velmi sláb a nemocí zmořen, nicméně poručil své staré hospodyni, aby připravila na stůl zákusky a víno pro gratulanty. Sám již časně ráno se umyl, v župan oblékl a v lenošce očekával hosty. Já byl první; usmál se laskavě na mne, družstvu našemu dobrořečil, ale brzy zavřel oči a nevěděl ani, že jsem přítomen. V poledne ulehl a již nepovstal. V poslední dny již ani nikoho neznal a dne 11. listopadu po dlouhé a bolestné nemoci zesnul v Pánu, určiv si již za živa, za dobré paměti přesně svůj pohřeb.

Pohřeb p. faráře Jos. Mencla konán byl v pátek dne 13. listopadu z chrámu Páně u sv. Štěpána. O $^3/_4$ na 9 sloužil u hlavního oltáře pontifikální requiem vsdp. Dr. Jan Marek, metropolitní kanovník u sv. Víta, za přísluhy místního faráře dp. M. Baťhy, dvou asistentů a 12 alumnů. U vedlejších oltářů obětovali mše sv. za v Pánu zesnulého dpp.: duchovní správce Jos. Zbejval, farář Vl. Hálek, vicerektor K. Štella a redaktor t. l. Mimo tyto súčastnili se pohřbu: předseda družstva »Vlasť« kons. rada Dr. Rud. Horský, děkan Jos. Misler, kanovník a ředitel K. Kmoch a prof. Dr. Václav Hlavatý, faráři: Jos. Nápravník, Rud. Kašpárek a Dr. Ant. Víšek, kons. adjunkt Mat. Kozák, p. Václav Žižka, p. Matěj Zahradnický, pí. Marie Eberlová, školní rada Dr. M. Kovář, prof. Jos. Vávra, red. Tom. J. Jiroušek, členové družstva: Jan Havelka, Jan Křt. Maštalíř a Jan Žák, přátelé zesnulého a hojně obecenstva. Za zpěvu pohřebních písní provázen pp. alumny po obou stranách pohřebního vozu ubíral se průvod k Vyšehradu, kdež byla mrtvola zesnulého kanovníkem Dr. Janem Markem vykropena, načež přejal průvod vldp. kanovník Jan Kuchynka s asistencí a zvěčnělý uložen byl za příslušných církevních obřadů v lůno země na hřbitově Vyšehradském. Četní členové družstva »Vlasť« doprovodili ho až sem, aby mu dali na jevo hlubokou vděčnost. Zesnulý pohřben u hlavního hřbitovního kříže blíže hrobu zvěčnělého děkana Ant. Marka a prof. Šohaje.

* * *

Zvěčnělý farář Jos. Mencl jest největším dobrodincem družstva »Vlasť«, i umínil jsem si, že napíši jeho životopis a ocením jeho činnost v duchovní správě a na poli literárním. Za tou příčinou učinil jsem vyzvání v »Našich Listech« a některým osobnostem jsem dopsal a dne 2. prosince 1903 zajel jsem si do Bohnic, kdež zvěčnělý posledně jako farář působil, ale dověděl jsem se toho celkem málo, neb farář Josef Mencl vedl život tichý, od světa odloučený, vědám a povolání svému věnovaný. Zprávy mi zaslali: děkan Jos. Misler, děkan Ant. Malec, pap. komoří a em. kníž. arcib. vikář Jos. Meloun, kníž. arcib. vik. sekretář a děkan Fr. Kraus, slavista z Krku prof. Jos. Vajs, faráři Vl. Hálek a Jan Vachulka, z Bohnic farní administrator Jos. Sobotka a řídící učitel Jan Šťastný a stará hospodyně jeho, sl. Terezie Schützova.

* * *

Jos. Mencl narodil se 8. listopadu r. 1823 v Dřínově u Slaného. Rodiče jeho Václav a Marie měli tam statek v č. 16. s 90 strychy polí. Josef byl z třinácti dítek druhorozený. Do školy chodil v Dřínově a v Zlonicích. Jelikož se hoch dobře učil, radili p. učitel i tehdejší kaplan Řihánek, aby ho otec dal na studie, a tak se dostal Josef do Litoměřic, kdež, an nebyl znalý jazyka německého, nebyl přijat do gymnasia, ale do obecné školy.

Po prázdninách vstoupil v Litoměřicích na gymnasium a byl tam druhým premiantem. Profesoři i sám katecheta Rolejíček, později mělnický děkan, uznávajíce jeho vlohy, nabídli mu, že může studenty vyučovat a později mu zaopatřili místo domácího učitele, takže mu již z domova podpor nezasílali. Říkával, že se doma ničemu neučil, nebo byl tak pozorný a bystrého ducha, že všecko při přednáškách pochytil. Mimo povinné přednášky učil se Mencl jazyku francouzskému.

Dřínov patří farnosti ke Kvilicím, kdež tehdy kaplanoval Václav Štulc, pozdější probošt Vyšehradský, k jehož radě vstoupil 16letý studující Jos. Mencl za úda České Matice. Později jako kněz stal se členem dědictví sv. Prokopa a děd. Svatojanského a jak již řečeno, zakl. údem družstva »Vlasť«.

Po skončeném gymnasiu v Litoměřicích studoval Jos. Mencl v Praze filosofii a pak vstoupil do seminaře. Byv vysvěcen, ustanoven byl 5. září r. 1849 za kaplana do Postupic. V zápiscích, jež jsem po jeho smrti nalezl, uložil mladý kaplan tyto krásné úmysly:

»Rád bych s pomocí Boží pracoval se zvláštní pilností pro školu Postupickou, jelikož jinak působiti nemohu. K tomu cíli chci sestaviti kratičkou a srozumitelnou mluvnici s pravopisem, každé pravidlo hojnými příklady opatřiti a takto vysvětliti. Napotom přistoupím k sepsání návodu k vyhotovování písemností, kdežto budou děti mít příležitost, ve mluvnici a pravopisu se vycvičiti a zdokonaliti. Mimochodem pro zábavu vytáhnouti pomýšlím ze přírodopisu některá známější zvířátka, rostliny a kameny, seznámiti je s půdou a přejíti k zeměpisu českému a k dějepisu českého národa. Že se na národy slovanské pilný zřetel při tom

vezme, jakož i na znamenitější národy Evropské se nezapomene, samo sebou se rozumí. V náboženství chci mimo vyložení a objasnění hlavních a čelných článků víry dějiny biblické Nového Zákona až do věku nynějšího určiti a příběhy biblické St. Zákona v loni přednášené opakovati. Při tom základy člověkosloví, duše- a tělosloví chyběti nesmějí. Pro zábavu: Hádanky, písně, deklamovánky, přísloví, pohádky a bájky. Kéž by možno bylo, zpěvník nějaký pořádný sestaviti, jeť ho pro dítky velmi potřebí, a nic podobného dosaváde nemáme. Taktéž duchovní písně srozumitelné sestaviti a pokud Bůh um a sílu mi udělí, i zhotoviti se přičiním.«

To jest zajisté krásný a důmyslný paedagogický program mladého kněze z r. 1849. A jaké praktické výsledky měly jeho snahy v Postupicích, o tom nám podává zprávu dopis pap. komoří Jos. Melouna ze dne 18. listopadu 1903. Tam čteme: »Bývalí žáci vzpomínají na vp. Mencla a dosvědčují o něm, že byl miláčkem školní mládeže. Půjčoval žákům knihy, ukazoval jim ze sbírky své rozličné nerosty, při průvodu Božího Těla zavedl družičky a vůbec mnoho a mnoho darů věnoval školní mládeži, která jej navzájem milovala a jeho odchod z Postupic bolestně oplakala.«

Z Postupic dostal se Mencl r. 1852 do Brandýsa n. L. a ještě téhož roku byl přesazen do Vinoře, kde kaplanoval 3 roky. Jos. Mencl chtěl studovati doktorát bohosloví a vstoupiti za tou příčinou za adjunkta do semináře, ale prof. Náhlovský mu 17. prosince 1852 odpovídá, že za adjunkta zvolen nebyl. Z Vinoře přišel do Prahy k Nejsvětější Trojici ve Spálené ulici. Tu se zabýval studiem katechese, $1^1/_2$ roku zastupoval na akad. gymnasiu nemocného Dra Inn. Frencla a rok studoval kanonické právo v Římě, kdež však onemocněl. Než odejel do Říma, ovládal již vlaštinu jako mateřský jazyk.

V Římě byl přijat od sv. Otce v audienci. Řeč jeho k sv. Otci našel jsem v lit. pozůstalosti v několika opisech, a měl v úmyslu cestovati až do Jerusalema, k čemuž však nedošlo. V lit. pozůstalosti zvěčnělého nalezeny byly četné dopisy, jež mu věrný přítel jeho Matěj Šíma, kněz-vychovatel v domě šlechtickém, do Říma zasílal. Z Říma konal cesty do Verony, Benátek, Neapole a na Vesuv.

Když se z Říma vracel, podnikl cestu do Švýcar, odtud do Anglie, a to s velikými obtížemi, nebo cesty konal pouze povozy a po vodě. V Anglii sešel se se svým kolegou Vojt. Náprstkem, který tam bydlel; ten ho všude prováděl a vše mu ukazoval. Z Anglie obrátil se do Paříže, kdež pobyl několik neděl, aby si prohlédl město a okolí. Všude, od Říma počínaje, nakoupil hojně knih, nebo hlavní záliba jeho byla v knihách.

Vrátiv se do Čech, dosazen byl Jos. Mencl r. 1857 v prosinci za kaplana do Liboce, kdež působil $5^1/_2$ roku. Když r. 1863 ubíral se po 14leté službě kaplanské za faráře do Bubenče, napsal o něm libocký farář Karel Uhlík do pamětní knihy: »Působil vydatně v duchovní správě. Hledě k jeho obsáhlým vědomostem a pastorální zkušenosti jest plná naděje, že jako samostatný du-

chovní pastýř s pomocí Boží na tomto svém novém působišti vykoná mnoho dobrého.

»Krásné a čistě psané matriky z doby jeho kaplanování,« píše farář Vl. Hálek, »dosvědčují píli a svědomitost Menclovu i v tomto oboru duchovní správy. »Do matrik psal kalligraficky,« dotvrzuje jeho působení v Postupicích pap. komoří Jos. Meloun.

V květnu r. 1863 stal se tedy Jos. Mencl farářem v Bubenči, a nynější stařičký děkan Ant. Malec u něho kaplanoval.

Kníž. arcib. vikariatní sekretář a děkan zlonický Fr. Kraus nám píše: »Můj otec byl učitelem na tehdejší filialní škole v Holešovicích. Jako student vyššího gymnasia a konviktista chodíval jsem o svátcích do Bubenče do kostela. Pamatuji se, jak se lidé na jeho kázaní těšívali a s jakou živostí kázával. Do dneška mi o Božím Hodě velikonočním znějí v uších jeho nadšená slova: Christus voskres! Poistinně voskres!«

A p. sekretář dále píše: »Když r. 1866 právě před válkou konala se o svátku sv. Petra a Pavla na hřbitově Bubenském májová slavnost, tehdáž zástupové obklopovali postavenou na hřbitově kazatelnu, dychtivě očekávajíce, o čem bude kázati. Jako bych to dnes viděl, ač obsah kázaní mi vyšel z paměti...« a p. sekretář dodává: »Měl jsem vždy před ním veliký respekt, slýchaje o jeho učenosti a duševní převaze.«

R. 1868 stal se Jos. Mencl farářem v Bohnicích a farářoval tam po 16 let. Řídící učitel p. Jan Šťastný vypravoval mi, že p. farář Jos. Mencl byl výborný kazatel a probudilý národovec; ve škole rád vykládal dětem české dějiny, zasedal také v obecním výboru a založil obecní pamětní knihu, ale do společnosti nechodil. Zde v Bohnicích měl u sebe své staré rodiče, které k smrti dochoval. Matriky, jež jsem si prohlížel, jsou psány vzorně. Pamětní knihu psal Jos. Mencl v Bohnicích klasickou latinou; popsal v ní životopisy předchůdců a dějiny chrámu a beneficia a co bylo za něho v chrámu Páně nově uděláno. O sobě poznamenal: nec luxui ullo modo inserviebat, sed tantum res necessarias sibi comparabat.

Po Menclovi nastoupil farář Ant. Herrmann, kterýž o svém předchůdci v pamětní knize napsal: Byl to muž rázný, vzdělaný, znamenitý latinář, hájil vždy úsilovně práva beneficia.

A v pozůstalosti četl jsem v dopise K. Kloboučana, účetního: »Vás tady lidé litují, že jste dobrý kazatel a rádce... Též i my zde Vás želíme jako svědomitého a upřímného velebníčka.«

S pensí 550 zl. odebral se Jos. Mencl po 36leté práci v duchovní správě na odpočinek do svého rodiště Dřínova, odkud přesídlil do Slaného a naposledy usadil se v Praze, kdež byla pense jeho v poslední době zvýšena na 800 zl. R. 1899 jmenován byl Josef Mencl od kap. vikáře Fr. Brusáka kníž. arcib. notářem.

Ze života Menclova sluší zvláště vytknouti dvě věci: jeho obětavost pro filialní chrám Páně v Dřínově a jeho neobyčejnou učenost, o kteréž však málo kdo věděl.

Do Dřínova věnoval celkem na chrám Páně 1376 K a ještě před smrtí přidal 300 K k témuž účelu na dokončení svatyně

v milém rodišti. Tam také odkázal bohatou svou knihovnu. Mimo to daroval dvě bedny knih gymnasiu ve Slaném, začež mu tamní městská rada přípisem ze dne 25. září 1890 srdečně poděkovala.

V literární pozůstalosti Menclově nalezeno bylo hojně dopisů, které si se zvěčnělým kvilický farář Jan Vachulka vyměnil; dopisy ty jednají skoro všecky o chrámu Páně v Dřínově a jeho výzdobě.

Co se hlubokého vzdělání Menclova týče, není zpráv, kdy se do studií pustil a kterak v nich pokračoval. Bývalý kaplan jeho naznačuje, že jako suplující katecheta na akademickém gymnasiu často zastával nemocného profesora a tím že se v latině a řečtině vzdělal. Pan děkan Ant. Malec dodává: Byl výborným latinářem a Řekem, rozuměl a četl vlašsky, francouzsky a anglicky, studoval glagolštinu a jazyk staroslovanský a mluvil rusky, polsky a slovinsky. Před Menclem byl v Bohnicích 50 let farářem Vinc. Sluka, o němž Mencl sám v pamětní knize poznamenal, že byl znatel latiny, řečtiny i arithmetiky. Možná, že i tato okolnost vzpružovala ducha Menclova k další činnosti.

P. Jos. Vajs z Krku nám píše: Kdy zvěčnělý se studiem začal, nevím. Ale jisto je, že to bylo jeho zaměstnáním, když stížen rozedmou plic odešel do pense.

Prof. Vajs pokračuje: Byl samouk, diletant, jak mi sám říkával, ale sečtělý jako málo kdo, pilný jako včela; ač byl stár, sledoval novější publikace pozorně. Odebíral »Kat. Listy«, »Dom in Svet«, »Obzor«, »Hlídku« a »Vlasť« dostával zdarma. V pozůstalosti jsem našel také: »Katolické Noviny z Trnavy«, časopis »Praha«, »Le Pragois«, »Journal literaire« a »Correspondance Slave«.

R. 1897 vydal Jos. Mencl u Otty knihu: Evangelium S. Joannis secundum codices vetero — slavicos characteribus glagolicis et cyrillibus una cum textu graeco et latino exaratum. Spis vydal z piety k sv. apoštolům slov. Cyrillovi a Methodovi vlastním nákladem. Je to jakási čítanka k obeznámení se s rukopisy hlaholskými a cyrillskými.

Knihu tu dal do komise knihkupectví Fr. Řivnáče, ale bylo z ní prodáno celkem jen málo exemplářů, takže měl při ní velikou peněžní ztrátu.

P. Vajs sděluje, že kniha Menclova nebyla zařízena apparátem vědeckým, jak se to dnes žádá a proto nevzbudila pozornosti. Podobně píše Jos. Menclovi Fr. Řivnáč, dodávaje, že jest spisu tomu též na závadu anonymita. Podepsalť se autor toliko slovy: J. M. Leží u nás v našem skladě a kdo by si přál, ať k nám zajde a dáme mu ji dle vůle zvěčnělého zdarma; kdo by si ji přál poštou, ať zašle známku 30 h.

V rukopise zanechal zvěčnělý 28 knih pevně vázaných a krásně psaných, nesoucích se směrem tištěného Evangelia sv. Jana; zaslali jsme je po vůli nebožtíkově do Krku v Istrii prof. Jos. Vajsovi, jenž tam rovněž pěstuje staroslovanštinu a s nímž farář Mencl udržoval již po delší dobu přátelské styky. Očekáváme, že rodák náš prof. Jos. Vajs spisy ty prostuduje a o ceně jejich v některém časopise českém se rozhovoří.

A tento učený muž, tento vysoce vzdělaný kněz družstvo naše tak vroucně si zamiloval, že jsem se lásce jeho k nám podivoval. Z našich podniků nečetl ničeho než »Vlasť« a tato opovržená »Vlasť« roznítila srdce hluboce vzdělaného kněze tak, že družstvo »Vlasť« 10.000 korunami obdaroval. A to stalo se v době našeho ponížení, při procesu záložny Sv.-Václavské, čímž dar jeho nabyl ještě větší ceny.

Odpočívej v pokoji!

Tomáš Škrdle.

Z parku.*)

Básně VÁCLAVA KORANDY. — (Slč. Adéle Wellatové.)

Setkání.

Ach, starý parku, vzpomínáš si,
jsa celý zakryt mlhami,
že oba, ještě před půl létem
jsme sobě byli neznámí?

Když poprve jsem tebou kráčel,
ty mlčel jsi, jak zakletý,
jen datel s dubu pokukoval
v tvář zachmuřenou poëty.

Leč brzo jsme si srozuměli —
vždyť oba dva jsme trpěli,
pod dálným pohledem zlých očí,
pod svými dohlížiteli.

Když květům tvým jsem všem se divil
i stromu stříbrolistému,
my dobří přátelé hned byli
bez studií a systémů.

Dnes vítáš mě — tvá všechna místa —
tvé všechny květy rozvité — — —
kéž zůstalo by naše štěstí
už na vždy nepřetržité.

Hrdličky.

Když poprve jsem vstával v novém loži
a hněvem doposud mi vřela krev,
tu do oken mi svítil východ Boží,
a se sluncem se mísil z parku zpěv:
kukrú — kukrú!

*) Pozn. redakce: několik ukázek z větší sbírky.

Hněv tralil se tak tajemně a jemně!
Ó Maria, toť zpěv tvých hrdliček!
Jak do kaplanky zalétl sem ke mně
já pokorný a tich jsem k zemi klek'.
Kukrú — kukrú!

A když jsem parkem kráčel v zadumání
tou ponurou a tichou alejí,
já tesknil jsem, že neslyšel jsem ani
jak volala mě k nové naději:
kukrú — kukrú!

Zpěv táh' se parkem, alejí až k řece,
od jasné země vzhůru do oblak,
až konečně jsem uslyšel jej přece
a rázem zmizel stín a hněvu mrak.
Kukrú — kukrú!

Ó hrdličky, ó ptáci Matky Páně,
jen dále pějte sladkým hlasem svým.
Když srdce lká a hoře padá na ně,
kéž v kaplance vždy váš zpěv uslyším:
kukrú — kukrú!

Svatý Antonín.

V stinném houští, na pokraji,
kde i ve dne vládne stín,
malá kaplička se tají
a v ní — svatý Antonín.

Pavouk síť zde tiše snuje,
cypřiš touží zde jen snít,
břečťan kámen ovinuje
a kol velký, svatý klid.

Člověk přijde — oddychne si,
jak by srdci našel lék,
zadumá se — hlavu svěsí —
ruce sepne mimoděk.

Co se stalo? — Člověk neví — !
Srdce své jen slyší lkát,
srdce, které bez úlevy
spínal v pouta sofismat.

Ubohé tu přišlo k právu —
Boží dech jím prochází
člověk níž jen kloní hlavu,
ruce sepne v extazi.

Synovství tu Boží cítí!
Ztratil je — ó jaký žel —
v každodenním vlnobití
prohrál je a zapomněl.

U lípy.

Nechť Perun bleskem bil do tvojí hlavy!
Dnes každá ze tvých ran je zalitá.
Svou mocnou korunu pneš v azur smavý,
že sotva paprsek jí prokmitá.

Tvůj každý květ kraj širý vůní prodech',
a list se třpytí bílou krůpějí
a v stínu zeleném je sladký oddech,
když za úpalu květy úpějí.

Ve větvích bzučí včeliček roj zlatý,
v tom tklivém šumu, plném snů a tuh,
a dole — u mohutné tvojí paty
kol lavička se vine v jeden kruh.

Když na ni usedli jsme v kole,
z nás každý jinam hleděl na stranu —
vše smálo se — jen já zřel v tichém bole
zde ztělesněný symbol Slovanů.

Na podzim.

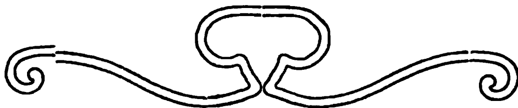
Z mé tiché kaplanky, ve chvílích ranních,
den ode dne, v park zahledím se stmělý.
Už stromy tichnou — listí žloutne na nich,
a dlouhé aleje se odmlčely.
Jde jeseň, jde — a v chladnou tichou zem,
se spouští se stromů list za listem.

Kdes pláče vodotrysk a lká a vzdychá —
sbor hrdliček dnes umlk' — jak by nežil —
květ za květem už umírá kol zticha,
to míza života mu prchá ze žil.
Vzduch páchne plísní, těžký je a mdlý —
a nové mlhy jdou v park prořídlý.

Ach, zapadl a zmizel jeho přepych.
Smrt blíží se — o právo své se hlásí.
Jen smutek zbyl po ránech velkolepých — —
Kdo v zimě vzpomene si na ně asi?
Je teskno kol — a v chladnou, tichou zem
se spouští se stromů list za listem.

V mlh plášti mlčí luka zádumčivá
i stromy ve smutku se kryjí v šeře —
vše v drobném dešti tajuplně splývá
a kalná voda stoupá na Jizeře.
Vzduch páchne plísní, těžký je a mdlý
a nové mlhy jdou v park prořídlý.

Svit slunce nevidím nad smutným ránem.
Hleď, starý parku, zhynulo, co žilo —
ó věř, ó věř, že v nový život vstanem,
a zapomenem zas, co k smrti bylo.
Smrt zdánlivá se v *život* promění —
ó věř, ó věř: své cítím vzkříseni.

Mistr Jan Hus
nebyl reformator Církve ani ve věcech dogmatických, ani mravoučných, ani církevně ani občansky socialních, a podle toho nepřinesla reforma jeho žádoucího ovoce.

Z literární pozůstalosti † Dr. ANTONÍNA LENZE. — Povolením kn. arc. Ordinariatu v Praze.

(Pokračování.)

KAPITOLA V.

Ovoce tak zvané reformy Husovy.

§ 5.

Kvetoucí stav země české před reformou Husovou.

Z toho, což bylo předesláno, jest patrno, že nebyl Hus reformator ani ve věcech dogmatických, ani mravoučných, ani ve věcech sociality církevní, ani ve věcech sociality občanské, ale spíše, že byl ve všech těch směrech deformator, a co na něm bylo, hrobař katolické víry a katolické církve.

Nyní naléhá otázka, jaké bylo as ovoce této Husovy deformy. Jakost tohoto ovoce poznáme tím jasněji, když na okamžik nahlédneme do letopisů naší vlasti za dnů Karla IV. a velikého arcibiskupa Arnošta z Pardubic.

Císař Karel IV. byl panovník opravdu zbožný, víře katolické a církvi, římské stolici a duchovenstvu upřímně a z přesvědčení náchylný On znal cenu katolické víry do hloubky a netoliko že cenu její znal, on také víru svoji věrně vykonával. Bylť katolík podle srdce Božího věrný. Až po tento den se ukazuje na Karlově Týně výklenek, kamž se Karel IV. uchyloval, aby rozjímal o pravdách věčných. Karel IV. byl panovník, jenž neměl za svých dnů panovníka sobě rovného.

A jako neměl Karel IV. za svých dob vladaře sobě rovného v zbožnosti, tak neměl také arcibiskup Arnošt z Pardubic tou dobou velepastýře sobě rovného netoliko v životě bohumilém a svatém, ale také v příkladné pečlivosti, aby byla v království Českém jednota u víře zachována, a v tom se shodovala péče jeho se snahou Karlovou. Oba se snažili, aby kněžstvo zachovávalo kázeň a bylo mravností a životem podle vůle Páně příkladem svěřenému sobě lidu. Arcibiskup Arnošt svolal na ten účel dne 12. listopadu 1349 synodu a na ní vydal zákony ku kázni duchovenstva a k jednotě ve víře hledící pod jménem »Statuta Arnesti«, která také pro svoji výbornost po mnohá století platnost svoji zachovávala.

Snažení Karla IV. a arcibiskupa Arnošta nebylo marné, neboť jednota sv. víry byla národu českému zachována, kacířství tuhými tresty zakázáno, kázeň kněží a lidu byla příkladná, tak že kněží čeští tou dobou vynikali netoliko vzdělaností svou, ale také mravným životem nad mnohými kněžími jazyka cizího.

Snažení toto po nápravě netoliko kněží, ale také lidu obecného neutuchlo za dob biskupů po Arnoštovi po sobě jdoucích. Byliť to arcibiskupové výteční, jako kardinál Očko z Vlašimi a arcibiskup Jenštein. Důkaz toho jest do třiceti synod, kteréž

byly až do časů vřavy Husovy držány, jejichžto všechna snaha k tomu směřovala, aby bylo duchovenstvo všecko svaté kázni zachováno, a když se bylo částečně z ní vychýlilo, zase jí bylo navráceno. Této společné snaze Karla IV., arcibiskupa Arnošta a biskupů jeho nástupců se podařilo, že bylo duchovenstvo celkem vzorné, že vedlo lid po cestách pravých a že jej přivedlo k životu netoliko pravověrnému, ale také zbožnému a mravnému. Svědek o tom jest sám M. Jan Hus, neboť on hlásal, že lid český jest lid té nejlepší víry, a země česká že jest svatá, kterýmžto vyznáním sám sebe odsuzuje i všecko spílání své naproti duchovenstvu, jakoby bylo ono veskrze zkaženo od papeže počínaje až k tomu nejposlednějšímu oltářníkovi. Jan Hus byl dokonce silou pravdy připuzen ku vyznání, že znal mnoho šlechetných plebanů, jimžto není hoden, rozvázati řeménků u obuvi jejich. »Nosco enim, dí,*) multos plebanos, quorum non sum dignus, calceamenta deducere, et quorum plantas propter eorum sanctam conversationem wellem libentissime deosculari.« Pravil jsem, že Hus těmito slovy sám sebe odsoudil a spílání své naproti duchovenstvu, neboť ti, kdož vychovali ten před očima Husovýma svatý lid, byli právě duchovní. Jakž by tedy mohlo býti na pravdě, že byli kněží zlosynové od papeže dolů, až k tomu nejposlednějšímu oltářníkovi?

Přes to však ochotně uznáváme, že v tom množství duchovních, kteří tehdáž v Čechách žili (kostel pražský měl prý 300, kostel vyšehradský 100 kleriků) bylo mnoho kněží nekalých, nedbalých a neřestných. Neboť jest známo z dějin, že by nižádná náboženská revoluce, nebo, jak sektáři říkají »reforma«, nemohla zapustiti kořenů a se rozšiřovati, kdyby nebylo zlých kněží a nevěrných. A tak by byla nezapustila kořenů ani náboženská revoluce Husova, kdyby byl neměl Hus k ruce své hrdých, nepoddajných a víře katolické nevěrných kněží, a to v počtu dosti hojném.

Avšak snaha Karla IV. a věrného rádce jeho Arnošta z Pardubic čelila netoliko k tomu, aby žilo duchovenstvo podle zákona Božího a ustanovení církevních; ale také aby pravá, na víře zakořeněná vzdělanost v zemi se šířila. K tomu napomáhalo vydatně vysoké učení pražské, založené r. 1348, z peněz netoliko Karla IV., ale zvláště z důchodů Arnošta z Pardubic a duchovenstva jeho, kdežto nebyla tehdejší šlechta zřízení university náchylna, především z bázně, že by vliv a moc duchovenstva až dotud dosti veliká, ještě více zmohutněla a se rozšířila.

Universita pražská byla tedy v původu svém z vůle Karlovy katolická a podle důchodů jí opatřených základu duchovenského.

Jako byl Karel IV. zbožný, a jako neměl sobě rovného mezi vladaři v životě bohumilém: tak nebylo také za jeho dob panovníka, jenž by se byl vyrovnal jemu ve vzdělanosti a učenosti. Bylť on, jak píše Palacký, ten nejučenější panovník v celé středověkosti, a jeden z největších učenců svého věku. On sám byl spisovatelem v oboru historickém, právnickém a theologickém.

*) Palacký. Docum. Str. 158.

Karel IV. jsa sám učený, podporoval také hojně ty, kdož slynuli vědeckým snažením. U něho měli podporu všichni dějepisci jeho doby, jako: kanovník pražský František Neplach, opat opatovický, Jan Marignola, cestovatel na východě, Přibík Pulkava z Radenína a pražský kanovník Beneš Krabice z Weitmile. Mužové tito vzali vlastně pobídku ku spisování od Karla IV. Jiné obory literatury byly od spisovatelů na větším díle neznámých pěstovány. Mezi známými zasluhují býti jmenováni: arcibiskup Arnošt a Jan z Jenšteina, jenž byl při Karlově smrti biskupem Míšenským; biskupove Jan ze Středy a Albrecht ze Sternberka, a vyšehradský děkan Vilém z Hasenburka, pražští kanovníci Vojtěch Kankonis z Eričina, chovanec, i někdy (r. 1356) rektor university pařížské, pravý prý div učenosti svého věku, a Tomáš z Třebovle, zbožný Milič z Kroměříže, Toma ze Štítného a Ondřej z Dubé, nejvyšší sudí království českého.*)

Ale netoliko že zkvétala literatura, bujelo ještě u větší míře krásné umění. Malířstvo počítáno dobou tehdejší mezi řemesla a živnosti; Karel IV. držel však při svém dvoře přese všecko nejvýtečnější malíře, jmenovav je mezi své dvořany, jako Dětřicha pražského, Mikuláše Wurmsera strasburského, obdařiv je i statky zemskými. Od Dětřicha pochází větší počet obrazů na Karlově Týně zachovaných. O umění v Čechách svědčí také kovolitecká a kamenická díla, zvláště s architekturou, jejížto drahocenné památky se zachovaly.

K rozvoji umění malířského, řezbářského, kamenického a stavitelského napomáhal Karel IV. stavbou hradů a chrámů. Sem náleží: pražský hrad královský z r. 1333, z něhož však velmi málo se zachovalo, kostel sv. Víta, kostel Karmelitánský, nyní u Panny Marie Sněžné, klášter na Slovanech, klášter v Tachově, klášter sv. Ambrože v Praze, klášter sv. Kateřiny, ozdobná kaple sv. Václava a podobná kaple všech svatých na Karlově Týně.

V tomto konání následovali císaře biskupové, praeláti a šlechta, takže nastavěno po celých Čechách hojně nádherných budov a kostelův netoliko po městech, ale také po vsích. Mohl tudíž Aeneas Sylvius**) právem říci: že nenašel po celé Evropě země, v které by tolik slavných a krásných klášterů bylo, jako v Čechách. Pravil jest takto: »Chrámy až k nebi vztyčené, nad míru dlouhé a široké, břidlicí pokryté; oltáře v nich vysoko stavěné, zlatem a stříbrem, jimiž pokryté ostatky svatých, ozdobené, úprava vesměs bohatá, nádoby nejvzácnější ceny; okny vysokými a širokými průhledného skla a znamenité práce světlo pronikalo. Tomu bylo se co diviti nejen v městečkách a městech, ale i na vsích.«

Snažné péči císaře Karla, arcibiskupa Arnošta z Pardubic, četných praelátů a pánů jest děkovati, že český národ vynikal již před Husem velikou vzdělaností, k čemuž napomáhaly četné školy farní, klášterní, kollegiátní a kathedrální, a zvláště universita, jejížto bakaláři po tři léta na školách farních učiti museli.

*) Palacký. Dějiny. II. Kniha IX., str. 218., 219.
**) Hist. bohemica. Cap. 36.

Avšak netoliko že byl národ náš před Janem Husem u vzdělanosti velice pokročilý, on byl také zbožný, mravný a spravedlivý. Tou příčinou byla také pověst jeho po celé Evropě slavná, tak že byl všude s úctou jmenován. I papež Klement VI. byl zvláštním ctitelem národa českého, a rád slyšel, když byl otcem Čechův (pater Bohemorum) jmenován.

Vypravuje se, že panovala v národu českém kázeň a čistota, manželská věrnost a ctnosti rodinné vůbec, a ty ctnosti měly svůj pevný základ v katolické víře a v zásadách mravnosti katolické.

A jelikož byl národ český pro svoji osvětu, známou šlechetnost ctěn a všude vážen, tak že mohl každý člen národa našeho všude s chloubou vyznati: »Já jsem Čech«, nabýval také jazyk český vždy větší úcty v království, ale také za hranicemi.

K tomu čelil také Karel IV. zákonem sněmovním, stanoviv, aby úřady zemské byly obsazovány lidmi, jazyka slovanského znalými, a poručiv, aby v městech s německými osadníky se dle potřeby také česky úřadovalo, a Němci aby své děti dali učiti jazyku českému. Tímtéž císařem bylo taktéž ustanoveno, aby synové říšských knížat, kteří měli právo voliti císaře, se jazyku českému od sedmého roku až do čtrnáctého učili. Stkvělého lesku nabyl jazyk český také tím, že byla řeč česká v Polsku v Krakově řečí dvorskou a že převládala v jednání sněmovním.

Jakož byl národ náš ve věku XIV. a zejména za dob Karla IV. vzdělaný, pravověrný a pro svou šlechetnost po Evropě proslulý, tak byl také svobodný. V Čechách bylo neznámo, aby mohl býti člověk majetek člověka, a nebo že by mohl jako majetek přecházeti na někoho dědictvím. Nevolnictví nebylo tehdáž v naší vlasti. Aspoň dvě třetiny povrchu země české byly v držení zemanův jen králi poddaných.

Národ český vynikal za dob Karla IV. také blahobytem v míře nevídané. K němu přispívaly: dlouholetý mír, rozvoj obchodu, řemesel a umění. Bylať zajisté země česká dobou Karlovou střed celé Evropy a královská Praha, sídlo císařovo, kdež se neustále shromažďovali osoby knížecí a obchodníci z celé Evropy.

Šlechetný jesuita Balbín, kterýž spatřil na své oči zpustošení země české po válce třicetileté, a také přítomen byl, když Švédové zradou opanovali menší město pražské (r. 1648), a Prahu vůbec obsaditi usilovali, bolně vzpomíná, kterak byla Praha za dnů dávných mocná a bohatá, anť sbírala za dob husitských celé sbory vojska a je také vydržovala.

Takový byl stav našeho království ve věku XIV., zvláště za dob Karla IV. a jeho slavného rádce arcibiskupa Arnošta z Pardubic. Uvnitř země byl mír a jednota náboženská, jíž rušiti nedovolili tito moudří správcové občanské vlády i církevní. V jednotě své byl národ náš silný a měl pro sebe vážnost všech okolních národů. Na základě sv. víry a zásad katolického náboženství byv veden a vychováván, stal se pro zbožnost svou a šlechetnost všem vidnou, a pro množství z piety náboženské vystavěných nádherných chrámů před tváří všech národů obdivovaným. Jeho poctivost a šlechetnost byla příkladná, i od papežů uznávána. Nebylo tak snadno národa, který by byl osvětou a vzdělaností,

zakládáním škol a útulků věd nad něj vynikal. Národ náš vynikal uměním, slávou a blahobytem, tak že bylo jméno jeho u všech národů s úctou jmenováno. Jméno české nemělo tehdáž v sobě příhany, ale bylo veliké pro pověst dobroty, šlechetnosti, správnosti, a života bezúhonného.

§ 6.

Způsob, jak se jal mistr Jan Hus duchovenstvo napravovati.

Takový stav věcí byl v národě českém, nežli se pustil Jan Hus, jako mladý třicetiletý kněz na základě domnělé pravdy Viklifovy do reformy Církve katolické v Čechách. Já zde dím úmyslně do reformy Církve katolické, neboť Hus chtěl napraviti Církev podle jejího božského elementu, čili Církev jako dílo Boží *a nesnad, že chtěl pouze nápravě, jak se tehdáž říkalo, »ve hlavě a v údech«, »in capite et membris«.*

Kdyby byl chtěl M. Jan Hus takovéto reformě, měl by byl v dějinách církevních stkvělé vzory katolických reformátorů, kteříž na půdě katolické pravdy stojíce a autoritu Církve Boží, papeže a biskupů uznávajíce, jali se touže autoritou opatření pracovati k nápravě v Církvi, kněžstva i lidu křesťanského. Vzpomínám tuto na sv. Františka z Assisi, kterýž dav sebe v oběť za spásu lidu, horlivě kázal pokání a návrat k prostým a ušlechtilým mravům křesťanským, a snaha jeho byla korunována výsledkem neobyčejným. Netoliko jednotlivci, ale i celé obce žádali sobě, odloživše porušené mravy, aby sv. František dovolil, by ho směli následovati v ustavičné čistotě, v prosté a upřímné pokoře v evangelické chudobě a v dokonalém poslušenství, a to v řeholi. Světec byl donucen horlivost kajícího lidu tohoto mírniti, že z vůle Páně není řeholní život pro všecky, ale jen pro ty, kteříž mají od Boha k tomu povolání. Nemoha tedy svatý reformátor naplniti touhu k Bohu obráceného lidu, zřídil pro ně autoritou papežskou třetí řád františkánský, aby aspoň mohli jistou měrou následovati sv. reformátora svého v jeho chudobě, v jeho pokoře, v jeho čistotě, v jeho dokonalé poslušnosti, v jeho horlivosti v šetření přikázání Božích i církevních a v oddanosti k hlavě Církve, k římskému papeži.

Tohoto až zázračného výsledku docílil sv. reformátor František. My nečteme, že by byl své horlivé řeči solil výpady a filipikami naproti tehdejšímu duchovenstvu, mezi nimiž byli zajisté také kněží mravů nekalých a kteří zasluhovali pokárání. Ale světec věděl předobře, že takové konání jest proti všemu řádu, věděl, že potřebují duchovní autority a vážnosti, aby mohli dostiučiniti těžkému povolání svému, a že je smrtelný hřích autoritu tuto podkopávati, podlamovati a ničiti. Světec také věděl, že soud nad kněžími, a byla-li vina jejich dokázána, jejich pokárání a potrestání že nenáleží jemu, ale papeži a biskupům.

A jako byl sv. František reformátorem podle srdce Božího, tak jím byl také sv. Dominik. Na jihu francouzské země zuřila haeresia Albigenských, kteráž rozšiřovala bludy societě netoliko církevní, ale i občanské na výsost nebezpečné. Byla také proti

nim vyslána vojska křižácká, ale marně, strašného kacířství tohoto překonati nedovedla. Avšak čeho nedovedla síla vojenská, dovedl sv. reformátor Dominik. I on šel cestou, kterouž kráčel sv. František. A tak sobě počínali i jiní katoličtí reformátoři.

Měl tedy M. Jan Hus před sebou příkladů hojně, jichž mohl následovati, maje na zřeteli reformu mravů duchovenstva i lidu. Ale on volil cestu jinou, drastickou, a jak mínil pro jeho pověst, čest a slávu vydatnější.

Od mladého duchovního, a takový byl také M. Jan Hus na počátku své pověstné reformy, se očekává, a také zajisté se očekávalo, aby jsa zaujat krásou ctností, zvláště o nich se bude šířiti, a posluchače své pro ně rozněcovati a rozplameňovati. Avšak Hus volil cestu jinou, svatým retormátorům zcela odpornou, neboť on na místo nápravy v duchovenstvu jal se vší silou podrývati, podlamovati a ničiti autoritu jeho a vážnost u lidu. On vytýkal katolickému duchovenstvu veřejně s kazatelny, že nekáže, jak zní pravda Kristova, ale že hlásá básně a lži Antikristovy, že nekáže podle Písma a pravdu že zadržuje, a že pravdy Boží nechtějí hlásati, jiným ji kázati a hlásati zakazuje. »Antikristovi apoštolé, t. j. kněží katoličtí, ihned se osopie, a nedadie volati, jedne ač kto chce po jich vóli kázati, je velebiti a jich hřichov se nedotýkati*); kněží prý nebo-li antikristovi apoštolé pronásledují prý krutě ty, kdož pravdu Boží hlásati chtějí: »Kristova pravda, hlasá Hus na kazatelně, málo v lidech svieti, aniž již chtie, aby čtenie nekázali a Krista nejmenovali, a kohož chopie, an Kristovu pravdu upřiemo vyznává, toho klní, pohonie, vypoviedajic, hrdluje a mučie i žalařujie a mrtvie.«**) Hus dokonce dí, že kněží zavrhli zákon Boží jako blud, a proto prý pronásledují a kaceřují všecky kněze, kdož pravdě Boží věrně učí, žalářují a mučí: »Tak jest svět ve hříchu pohřížen, že kazatelé, mistři a jiní dobří křesťané, jenž Písmo Boží ohlašují, jsú nazváni bludní kacíři a svódce prokletí, tak že kto pošne mluviti z Písma Božího, neb přikázanie Božie, ihned psi kúsaví (t. j. katoličtí kněží) řkú: Toť také kacieř... A jsú již zavrhli Božie zákon ... jejž jest Spasitel náš ohlásil, že obyčejem tiech kněžie a zákoníków, jenž sú Krista umučili i viece váží ustanovenie lidské než Božie zákon a učeniky Kristovy mají za proklaté.«***)

Doporučuje tedy Hus děsně poslúchačům svým katolické duchovenstvo, tvrdě o něm lhavě, že Krista a jeho zákon opustilo, že na místě zákona Božího vynálezky, lidské smyšlénky hlásá, že pravdu nekáže a jiným kázati zbraňuje a tím ruší zlomyslně jeho autoritu, ačkoliv dobře věděl, že katoličtí kněží káží na základě Písma a tradice Boží, a že přibírají jako pomúcku výroky filosofů a doklady rozumové. Zlomyslně podvracel tedy Hus autoritu duchovenstva, předstíraje jim, jakoby lid šálili a klamali a lži za pravdu prodávali. A toto podvodné konání Jana Husi, toto podezřívání duchovenstva, jakoby ono nebylo duchovenstvo Kristovo ale Antikristovo, mělo býti cestou, po nížto je chtěl Hus

---

*) Postilla. Ned. II. po Trojici. Erben II., 256.
**) Tamtéž. Erben II. 57.
***) Výklad: Erben I. 235.

přivésti k nápravě? Jaká to nerozumná myšlénka! Tupiti kněze, jakoby všechno katolické kněžstvo mělo své poslání z ďábla a pak je vyzývati lhavě k Viklifové reformě!

Avšak Hus netoliko že vyhlásil katolické kněžstvo za rotu ďáblovu, on také zveličoval jeho poklesky smyšlené nepravosti, jichž nijakž by byl nedovedl dokázati, veřejně o kněžích hlásal, je plísnil a tupil naproti všemu křesťanskému řádu, jehož se sám naproti arcibiskupovi dovolával, že se má totiž chybující bližní nejprve soukromě kárati a teprv, kdyby nechtěl poslechnouti, veřejně kárati. Hus také přenášel nešlechetnosti jednotlivců na všechen stav duchovenský, z čehož byl také od svého bývalého kollegy a kanovníka Ondřeje z Brodu právem kárán. Ondřej Broda snad ani nevěděl, že nezkušený, horkokrevný a naproti řádu Páně horlivý kněz Hus plísní, tupí a haní kněžstvo podle vzoru zlomyslného kněze Viklifa, který, když mu mniši žebraví vytýkali, že proti všemu řádu a spravedlnosti hříchy jednotlivců na celé řehole přenáší, odpověděl, že to všecko koná podle Písma, neboť prý čteme v Písmě, že přešel hřích Adamův na všecky, jakož i spravedlnost Kristova byla všem k vykoupení.

Já jsem učinil svou dobou krátký výtah zločinů, jež Hus veřejně a před vzdělanci neméně, jako před lidem prostým, katolickému kněžstvu vytýkal, je tupil a plísnil, umístnil ve svém spisu »Učení Jana Husi a jeho odsúzení na sněmě Konstanském,«*) a vyzývám každého člověka rozumného, aby rozsoudil, zdali Hus takto štval proti duchovenstvu na základě pravdy. Vždy se mi vtírá myšlénka, že M. Jana Husa zásobovaly ty zbožné matrony, ovšem podle zevnějšku, které tak horlivě evangelium Viklifovo a jeho prolhanou reformu rozšiřovaly, hojnými se všech stran snesenými klepy, a že nezkušený kněz Hus všecky ty klepy horlivě přinášel, a pro pochoutku tehdejšímu klamanému lidu hlásal, že mi jinak dostačuje, že se Hus podle Viklifa v celé své bouřlivé reformě řídil.

Hus tedy namísto, aby byl v řečech svých hlásal Krista Pána a tak vyplňoval, čehož prý obmeškávali katoličtí duchovní, namísto, aby byl hlásal krásu panenské čistoty, pokory, evangelické chudoby, poslušnosti, zuřil stále naproti nepravostem a neřestem duchovenstva, že zradilo ono Krista a zákon Boží, že káže lži způsobem takovým, jako by všecko pravda bylo, co lidu podle Viklifa hlásal. Jakž se měla takovou cestou dařiti náprava lidu a duchovenstva? Svými filipikami naproti duchovenstvu přilákal arci do Betléma množství posluchačů, měšťanů, zemanů, rytířů a pánů, měšťanek a šlechtičen, které jemu také, seč byly, v bořivém díle jeho napomáhaly, avšak takové řeči, takové filipiky a takové podrývání autority církevní papeže i arcibiskupa a veškerého duchovenstva katolického nepůsobilo k nápravě duchovenstva. Měl-li Jan Hus nápravu duchovenstva skutečně na srdci a ne snad zničení Církve a svatovlády; pak jednal velice nerozumně. Byl-li poněkud jen paedegogicky a psychologicky vzdělán, musel věděti, že se nikdo pouhým spíláním a láteřením nenapravuje, zvláště jestliže napravovatel přehání a nespravedlivě kárá

*) Roku 1870.

a plísní. Ještě méně mohl doufati Hus v nápravu domněle zkaženého duchovenstva, když hlásal veřejné zlodějství na zboží církevním, a oloupení kněžstva o všecko obročí. Lid také nevycházel z Betléma po kázaních Husových napravený a svatému životu získaný, kající, tichý a pokorný, ale slyše od M. Jana Husi ty všecky hrozné nepravosti, jichž prý se duchovenstvo katolické dopouštělo, vycházel rozkacen a rozsápán naproti kněžstvu světskému a řeholnímu a činil jemu hrozné příkoří.

Hus tušil, že hlásání jeho příkladné reformy vyvolá bouře, on je také na své oči spatřil, když horle naproti odpustkům vůbec, rozvášnil lid takovou měrou, že odporovali vášnivci odpustkovým kazatelům, čehož následek byl, že tři jinoši byvše dopadeni, byli na radnici staroměstskou odvedeni, aby tam byli podle rozkazu králova sťati. Hus chápal, že vášnivým počínáním těchto mladých lidí jest on sám vinen, a proto táhl v průvodu 2000 žákův k radnici městské a žádal za ušetření těchto mladíkův, *ant prý on sám jest původcem jejich viny*, a tudíž že prý chce také za ně trpěti. Konšelé vidouce, že nastalo v městě veliké jitření, dávali Husovi dobré věci, aby lid uchlácholil, a když pak Hus se svými podrážděnými studenty odtáhl, dali konšelé dotčené mladíky odpraviti.

A tak viděl Hus na své oči krvavé ovoce falešné své reformy, a přesvědčil se, že to byla zlatá slova, kteráž ve svém spisu naproti Pálčovi napsal: »*In nulla materia periculosius peccatur, quam in re religiosa.*« *V žádné věci se nehřeší nebezpečněji, nežli ve věci náboženské.* (Pokračování.)

Proklaté peníze.

Napsala VLASTA PITTNEROVÁ.

(Pokračování.)

Rákosí u břehu se ohnulo, položilo se na břeh a po něm sesmeknuto tělo dívčino na pevnou půdu. Obrátilo se na bok a druhým posunutím obličejem k zemi.

Anička se otřásla při pohledu na naduřelé tělo, jemuž sotva stačil promočený oděv, z kterého se při zvedání hákem odtrhly cáry, na nichž bylo nalepeno bahno a řasoví. Začpěl ostrý zápach bahna.

Četník sklonil se k mrtvole. »Má okolo pasu provaz,« pravil. »A hle, na konci provazu oko. Patrně byl v něm kámen. Opásala se provazem a přivázala kámen, aby jí táhnul dolů. Jest to sebevražda. Jak voda pohýbala tělem, vysmeknul se kámen z oka, a tělo vyplulo na povrch. Leželo ve vodě asi čtyři—pět dní.«

Zmatené výkřiky a řeči mísily se v četníkova slova. Lidé hubovali na mrtvou. Takovou hanbu způsobí ta cigánská holka dědině, holka, která zde z milosrdenství byla ponechána a vyrostla.

»Vždyť řeknou lidi v přespolních dědinách, že jsme nenahučili to cigáně ani znát, co je hřích,« mrzel se Havlík.

»Co asi provedlo, že mu taková myšlénka přišla?« pronesl otázku představený.

»Kdo to může vědět?! Ti cigáni jsou přece jenom jinakej lid, a kdyby bylo jakkoliv, ta divokost v nich časem procitne,« mínil starý soused, pohlížeje na mrtvolu. »Je to divoká krev. Snad to děvče bylo přece trochu tím křesťanským vychováním pozměněno, a když cejtilo, že na něj jde divokost, když se mu třeba chtělo krást, nebo zapálit, nebo — Bože mně netrestej, někoho zabit, tak aby vyhnulo těm hříchům, dopustilo se jinýho hříchu, samobijství.«

Pronášeny domněnky, četník zapisoval při nově zapálené větvi opět do knížky, a tělo cigánské dívky naloženo na vůz. Položili je na desku a s tou všoupli na vůz, pokryli plachtou a slamou.

»Jaké to budou vopletačky! Musí dojít komis, bude pytva, psaní a chození, k vůli takovýmu prevítu. Čert nám byl to cigáně dlužen. Kdo ví, jak za všecko dobrodiní ještě třeba proklínalo a volalo na dědinu neštěstí,« huboval představený.

»Odpusť jí Pán Bůh,« ozval se jasný hlas a u samého vozu stanula Anička.

»Kde jste se zde vzala, nevěsto?« podivil se starý Havlík.

»Pantáto, sousedé, nehubačte na tu chuděru. Snad měla na srdci těžší kámen, než ten, kterej si přivázala,« pravila Anička, a lidé hleděli na ni v údivu, v překvapení.

»Panimámo, vy jste ještě mladá, a nevíte, jaký je špatnej lid ve světě. Toho, kdo si život vezme, nemáme ani litovat, takovej toho nezaslouží, kdo si daru života neváží a nesnáší trpělivě, co na něj Pán Bůh sesílá. Samobijstvo je ten nejtěžší smrtelnej hřích, zoufání nad milosrdenstvím Božím. Takovej hřích, kterej se nevodpouští ani na tomto, ani na onom světě,« pravil vážně onen starý soused a poznamenal se křížem.

»Jeďme, bude brzy tma,« pobízel četník.

Jakub pobídnul koně a jel krokem. Lidé šli kolem vozu a za vozem. Výrostci běželi napřed, chtějíce zvěstovati v dědině, že se ta cigánská Nánka neutopila nešťastnou náhodou, ale sama, že měla kolem pasu uvázaný provaz a v něm zaklesnutý kámen. Však šli již lidé z dědiny vstříc, zvědaví co a jak.

U Havlíků na dvoře bylo celé shromáždění. Seběhly se sousedky, kmotry a tetky, a bylo řečí jako vody. Všecky litovaly Havlíkovy, že musela se taková věc přihodit právě u nich. Povídáno, vzpomínáno a vykládáno, jakých mívá taková příhoda následků. Že bojí se pak lidé nejen na místě tom, kde se to neštěstí přihodilo, ale i ve stavení, odkud nebožtík pocházel, že ať je jak je, nevěští tato událost nic dobrého. A to že se přihodilo v prvním týdnu po svatbě mladého hospodáře, to že jest smutnou předzvěstí pro mladé manželstvo.

»Pro Pána Boha, lidičky, vždyť mě celou pobláznite,« zanaříkala panímáma Havlíková při těch výkladech.

»Budete muset dát na modlení a na světlo,« pravila jedna kmotra.

»Toť se ví, že dáme. Jak pak ne! Vždyť jsem to ciganě přece jenom vychovala, křížem se žehnat a modlit jsem je nahučila. A věřte, sousedky, že mi je toho líto, co jsem na něj nahubačila, že huteklo, nařkla jsem je, že snad nás vokradlo, a ono chuděra přišlo teda k neštěstí,« pravila panímáma.

»A co tam mělo hu močálu čeho pohledávat, snad tam shánělo ňáky čáry,« řekla jedna sousedka.

»Ba právě. A třeba na něco nedobrýho. A při tom ho zastihl hned Boží trest,« mínila jiná.

»Neskládejme na ně hříchu. Byl to přece jenom chudák. Chodívalo se tam do lesa vyplakat z ty lítosti, že žádnýho nemá, že ho jeho lidi jenom tak pohodili, že jim to bylo jedno, jestli třeba zahyne, nebo do jakejch rukou se dostane. A to byla hu nás ta svatba, nedivme se, že mu přišlo líto, když si pomyslelo, že ono asi nebude nikdá mět svatbu. Kdo pak by si taky takovy cigáně byl kdy chcel vzit!« vykládala Havlíková, ale hlas se jí třásl. Vždyť věděla, proč se šla Nánka do lesa asi vyplakat.... A věru, myšlénka, že děvče snad jejího syna a celý rod proklínalo, ji zachvívala srdcem.

Mluvilo se sem a tam, až někdo pronesl otázku, kde je mladá panímáma.

Havlíková se lekla a nevěděla věru, zda snad Anička šla také k místu neštěstí či nic.

»Snad šla s Josefem, to víte, mlady manželé, to se drží hu sebe jako klišťata,« zkusila se pousmát.

»Takovy podívání ale není pro mladou ženu«, řekla jedna kmotra.

V tom přiběhl pohůnek Havlíkův, sotva dechu popadaje. Pádil co mohl, aby donesl do stavení první zprávu o tom, že se Nánka utopila sama.

Vypověděl to, nabíraje dechu a ženské se křižovaly.

»Co tohle tomu cigáněti napadlo!« lomila rukama panímáma Havlíková. »Vždyť nám to přinese neštěstí! A snad nás v poslední svý chvilce proklínalo!«

Lekla se těch slov, vyslovivši je. Rozpoutala tím znovu mnoho povídání a radění.

»Musíte stavení vykropit svěcenou vodou,« radila jedna sousedka.

»Ty věci po tom cigáněti musíte spálit, nejlíp někde na rozcestí. Kdo by je nosil, mohl by přijít k ňákýmu hourazu. Říká se, že věci po hutopencích vůbec přitahujou k vodě, natož když byl při tem takovej hřích,« řekla jiná.

»Panímámo, my se budeme báť,« volaly děvečky a pastvica. Pošeptaly si dříve a nyní najednou vyslovily.

»Jak jináč,« řekla panímáma. »Já sama se budu bát a stavení vykropím svěcenou vodou a vykouřím svěceným kadidlem. Chudinka, naša mladá panímáma, to má zde pěkny přivítáni.«

»Huž jedou!« voláno. Bylo již hodně tma, měsíc svítil bledým světlem, v kterém vypadali lidé jako zsinalí. Vůz přijíždějící úvozem zdál se býti docela černý a lidé za ním též. Ženské maně oslzely a povídaly si: »Totě jako funus.«

Představený a sousedé se radili, kam mají zavésti a uložiti mrtvé tělo.

Že do márnice pod zvonicí samovražednice nepatří, to vyslovil představený již před výpravou do lesa.

»K nám do stavení to nechcu nijak a nijáče,« zvolal Havlík, zapomena, že jest hospodářem vlastně již jeho syn. »Vždyť by se čeládka bála hu nás sloužit a dělníci do stavení k nám přicházet.«

»Máte pravdu, sousede,« svědčili lidé, a jeden nádenník se spěchal rychle bohatému sedláku zalichotit slovy: »Pantáta Havlík má z toho cit a rozum.«

»Dáme to do pastoušky,« rozhodl představený.

»Tam jsou lidi, budou se bát,« namítl první radní.

»Takoví!« řekl druhý. »Starej Jakeš, když pochodí žebrotou, přijde dom s vopicou a spí jako zabitej. A chromá Káča — ta se nebojí ani Lucipera, natož mrtvýho cigáněte. Ostatně se může dát nebožka pod kůlnu.«

»Neříkejte, kmotře, nebožka,« ozvala se žena, která se připojila k povozu. »Nebožka, nebožtík se říká o lidech, co zesnuli v Pánu, takovýhleho něco se jmenuje jenom tak: To, anebo se řekne: ‚hutopenec'.«

»Kmotra kovářka tomu rozumí,« chválili lidé šeptem i nahlas.

Povoz zahnul k pastoušce. Bylo to bídné stavení, kde bytovali obecní žebráci a někdy nějaké to nemanželské děcko, jak je obec živila, pokud nedospělo aspoň k pasení hus. Právě tam byli jenom dva chudáci. Starý Jakeš, opilec, jehož pamatovali lidé již po dvacet let vždy skoro stejně starého a stále opilého. Pak chromá Káča, která již patnácte let obkulhávala kolik dědin v okolí, prosíc za almužnu, vyřizujíc vzkazy a roznášejíc klevety. Ti dva přečkali již více lidí v pastoušce a hráli si tam na domácí pány. Káča, měla-li co lepšího na zub, dala Jakešovi, vyprala i zašila mu šatstvo, a on jí zase nosil zavdanou, kterou se ostýchala sama si kupovat. Dostávala vůbec almužnou vždy jen potraviny a bála se, kdyby je prodala, že by se na ni hospodyně rozhněvaly. Někdy se s Jakšem i pohádala, někdy byli dlouho ve shodě. Kdo se do pastoušky dostal, musil se podrobit jejich ustanovení. Jakeš spal na peci, Káča měla starou postel, která tam kdysi po někom, kdo se s ní přistěhoval, zůstala. Pak byly v pastoušce dvě »šalandy«, jakési to pryčny ku spaní pro ostatní obyvatele, jimž tam dali sedláci občas trochu slámy.

Jakeš měl na peci slamník a pytel vycpaný suchým listím, Káča v posteli slámu a dvě peřiny, které si nějak uchránila z bývalého života. Byla vdovou po drvaři, a dokud mohla, pracovala. V pastoušce se jí líbilo, zvláště byli-li jako nyní s Jakšem sami.

Žádalo se od obce na Káči, aby děti, byly-li jaké v pastoušce, myla a česala a na ně i vyprala. Udělala to, že bylo nezbytí; vyprávěla pak po vůkolí, jakou má práci s těmi fagany, dostalo-li se jí za to více almužny, dobrosrdečně udělila těm dětem nějaké to sousto. Byla však ráda, zbavila-li se té práce, míníc, že jest již starou k jinému než k žebrotě.

Když přibyl povoz s mrtvolou, stála Káča na neohraženém dvorečku u pastoušky, opírala se o berlu a vyhlížela ve měsíčním svitu, jsouc všecka rozcuchána a v kolika šátkách obalena, jako čarodějnice.

Již byli jí lidé doběhli povědět, že dostanou sem utopence. Káča se, jak se první radní o ní vyslovil, nebála ani Lucipera, a proto hleděla se raději představenému zavděčit.

Zavolala několik chlapů, aby odhrnuli trochu roští pod kůlnou, které od drvařek, nemohoucích jí jiné almužny dáti, vyprosila na zatopení, tak aby bylo místo.

Představený za to Káču pochválil, a když byla mrtvola na slámu uložena a plachtou pokryta, a dvéře kůlničky, ku kterým představený poslal domů pro visutý zámek, zamčeny, odebrali se sousedé domů.

Lidé ještě postáli, popovídali, pohubovali, a pak se ubíralo vše na odpočinek.

U Havlíků dlouho neulehli. Byli pohromadě ve velké obytné světnici, starým nechtělo se posud odebrati do výměnku. Ani čeládka nechtěla ulehnout, a Jakub vyprávěl již po kolikáté, jak otíral koně bílou šatkou, pak při návratu že ho třikráte kolem vozu vedl a po zpátku do maštale uvedl. Toto poslední oboje mu poradila stará kovářka, aby prý koňovi neuškodilo, že přišel do styku s takovou mrtvolou. A vůz že nechá státi na dvoře, dokud s něj devětkráte déšť nesmyje ten prý mrtvolný po samovražednici zápach; to rovněž že učiniti jej upozornila stará kovářka.

»Což, to je moudrá ženská,« chválili posluchači.

Panímáma posléz navrhla, aby se pomodlili společně růženec pro upokojení myslí. Stalo se tak.

Po modlitbě prosily děvečky a pastvice, aby nemusily spáti v čeledníku, že se bojí.

Stázina, mladší děvečka, která s tou cigánskou Nánkou spávala na jedné posteli, řekla, že by se jí zdálo, že si jde k ní utopenec lehnout.

Kadlina pak, která nastoupila místo Nánky, mínila, že by si myslila, že ji utopenec stahuje s postele, kde zaujímá nyní jeho bývalé místo. A pastvica se bála, že prý by ji utopenec uškrtil.

»Jděte si na půdu,« navrhla Anička holkám.

»Tam má hutopenec truhlu a šaty. Jakpak kdyby si pro něco přišla,« lekala se Kadlina.

»Já bych myslela při každým šustu, že huž na mě jde,« otřásala se pastvica.

»Však se tam nasedělo a nabučelo co dost,« vykládala Stázina. »A ptala-li jsem se ho, co bučí, tu že prej je sirotek. Já jsu taky sirotek, a jsu ráda, že můžu sloužit mezi dobrejma lidma, a když je po chvíli, ráda si zatancuju a pobeseduju.«

Anička rozhodla, ať si tedy holky ustelou v sednici na zemi.

Stalo se tak, a záhy ztichla děvčata v pokojném spánku.

Josef nebyl promluvil po celou dobu, co z lesa se navrátil. Anička ani nevěděla, kdy došel.

Usedl u okna a seděl ve stínu, odvraceje hlavu proti sklu. K modlitbě pokleknul s ostatními, leč hlas jeho zněl dušeně, a Anička pozorovala, že se zajíká.

Ulehnul tiše na společnou postel a nepromluvil ani slova. Anička nemohla usnouti.

Ano tiché oddychování děvčat se neslo světnicí, obrátila se Anička k Josefovi a zašeptala tichounce: »Josef, potěš tě Pán Bůh.«

Josef zaštkal a uchopiv Aniččinu ruku, tisknul ji srdečně. Neptal se ničeho, nepromluvil, ale v té chvíli stávala se mu žena jeho milou.

Nazejtří byla celá dědina vzhůru. Každý chtěl viděti cigánskou Nánku, a lidé od rána postávali kolem pastoušky.

Tam vedla chromá Káča hlavní slovo. Nic, dočista nic že ju nepostrašilo, vykládala lidem. To proto, že se pomodlila pobožně a zavěsila na krk růženec.

»Nebojte se, lidičky, toho cigáněte, nemůže vám škodit a strašit vás nebude. Strach vodvrátíte modlitbou. A štítit se nemáme ani toho zoufalca, vždyť to byl taky člověk,« tak řekla Kača, a moudřejší lidé ji za tu řeč pochválili.

Dojela z města komise, a po odbyté pitvě vloženo tělo cigánské Nánky do prosté rakve a mělo býti pochováno. V koutě hřbitůvku u zdi, kde byl takový výmol, jak sesula se kdys skalina, v takové půdě, kde rostlo spoře jen i to bodláčí.

Že méně strachu pověrčivým lidem zde naženou hroby samovrahů, než za zdi hřbitovní, kde se kolem choditi musí, byl správný náhled vrchnosti, a od nepaměti již pochovávání takoví ubožáci do toho kouta.

Jak bývalo obyčejem, pochována Nánka až po slunce západu. Hrobník musel zavříti vrata hřbitovní, aby se tam lidé nenahrnuli. Děti arci se nedaly odehnati; vylezly na zeď a přihlížely zvědavě, jak prostá rakev z nehoblovaných desek pokrývala se zemí, promíšenou kamením a úlomky opukové skaliny, na které byla přistavena hřbitovní zeď.

»Nečumte na prázdno a pomodlíte se,« zavolal hrobař na děti.

»Za hutopenca se nemodlí,« ozvaly se děti sborem.

»Tož se modlíte, aby vás Pán Bůh takovýho hříchu huvarovati račil,« kázal hrobař vážně a počal předříkávati otčenáš.

Děti modlily se za ním. Modlitba dětských úst pronikala zajisté k trůnu nebes a žádala odpuštění pro tu duši, která opustila tělo v zoufání a posilu pro ty, jímž bráti se bylo životem, jeho nástrahami a pokušením. — Nevědomky o důležitosti té modlitby modlily se děti a setrvaly, ač pršelo, na zdi hřbitovní, až zmizela poslední hrouda vykopané země na pahorečku, který kryl tělo Aničky, cigánské Nánky.

Staré kovářce přibylo v dědině na věhlasu, a to proto, že pršelo. Řekla hned včera, že bude několik dní pršeti. To prý přijde dešť po utopenci jako po oběšenci vítr.

Arciť soudili jiní lidé také na déšť podle červánků a kola okolo měsíce, leč staré kovářce se arci nejraději uvěřilo.

U Havlíků hned z rána vykropila a vykouřila stará panímáma celé stavení.

Radila se s mladou, co s tou trochou šatstva po Nánce. Nebylo toho mnoho.

Anička chtěla poslati něco do pastoušky, aby chromá Kača Nánku do rakve převlekla; leč Havlík sám řekl, aby nechali pro mrtvolu to, v čem byla, aby se se svléknutým šatstvem netropily třeba ještě zbytečně pověry.

Usnesly se tedy stará i mladá panímáma, že rozdělí šaty děvečkám, pastvici, a něco dají Kači za to, že měla s mrtvolou také něco na práci.

Poslaly pastvicu pro Kaču a ana tato hned se dobelhala, šly se všemi třemi děvčaty i Kačou na půdu, kde stála ta stará Nánčina truhlička.

V.

»Nemusíme se, panímámo, bát, ty šaty po hutopenci nosit?« tázala se Stázina.

»A proč byste se bály? Na ty si Nánka přece poctivě vysloužila, nebo je od nás dostala,« odvětila Havlíková.

Že jako ženský povídaly a stará panímáma kovářka to zrovna pečetily, že prej se majou takovy věci spálit, že by ten, kdo je nosí, mohl přijít v nich k hourazu. Zvláště voda prej přitahuje,« dodávala Kadlina.

»To jsou pověry,« řekla stará Káča. »Šaty jako šaty. Já přijmu se zaplať Pán Bůh, čím mne panímámy podarujou. Takhle kdyby byly střevíce, na to my chození po ty Boží halmužně, abych necejtila v těch mejch roztrhanejch každou šlápotou kamenčí a písek.«

»I dáme vám střevíce i pantofle. Měla Nánka obojí novy«, řekla panímáma, otvírajíc truhličku.

»Chudák, měla zde svou svatou patronku,« pravila Anička, pohlednouc na obrázek, nalepený na víku.

Káča dostala střevíce i pantofle, zimní teplé botky a obšité punčochy, pak dvě košile a režnou spodničku, také jeden kartounový fěrtoch tmavé barvy a modrou plátěnou zástěru do práce i starý vlňák přidala jí panímáma.

Děvečkám rozdělila lepší šatstvo a pastvica, která se zprvu nejvíce bála, div nyní neplakala, že dostala nejméně.

Připomenula panímámu, že přece s Nánkou také sloužila, a že by jí patřilo více než Kadlině, která teprve nastoupila.

»To já vím nejlepší, co komu patří,« odbyla děvče panímáma. »Kadlina dostane ten novej fěrtoch a šátek, aby měla jako vy obě památku na svatbu mladýho pantáty. Tu máš děvče. Tak, a tuhle ty hábky všedni si můžeš, pastvico, vzít do práce; beztoho na tobě všecko hoří. Co pak to je tuhle? Panímáma vzala

do ruky předmět v papíře zabalený. Bylo to marcipánové srdce ztvrdlé na kosť, pocifovalo se v ruce jako kousek dřeva.

Bylo červeně obarvené s okolkem z bílého cukru a ve středu nad několika kvítky z barevného cukru bylo bílým cukrem napsáno jméno: *Anna*.

»Chudák, to měla od někoho z poutu na památku. To mu to muselo bejt vzácny, když si to schovalo,« řekla panímáma.

»Anebo to mělo na ňáky čáry,« mínila Kadlina.

»Nemluv tak, holka. Čáry nepozustávajou. A kdyby bylo humělo čarovat, bylo by si přičarovalo zprávy o svejch lidech,« řekla Anička.

»Kdo by mu byl dal taky poutu. Žáden si ho nevšimnul,« prohodila Stázina.

»Kdo chce to srdce?« ptala se panímáma.

»K jídlu to není a památku po cigáněti by žáden nechcel, spalte to, panímámo,« navrhla Kača.

»Já si to vezmu,« řekla Anička, vztáhnouc ruku po tom zatvrdlém kousku perníku.

»Když vás to nemrzí,« usmála se panímáma.

»Vám, panímámo, nakoupí pantáta asi poutu a perníku codost. Ale nechte si to na památku, že se zde prokázalo dobrodiní sirotkovi a za vašeho hospodaření asi zasejc jinejm prokáže,« řekla vážně stará Kača. »Daly jste od Havlíků ještě i desky na humrlčí truhlu tomu cigáněti, budete mět Boží požehnání za to.«

»No tak pojďme. Ty, pastvico, můžeš si dát svoje hábky do ty truhličky po Nánce. Bát se nemusíš, však je na víku svatej obrázek,« řekla panímáma, ubírajíc se ku dveřím.

»Škoda, že to není Panenka Marja, moje patronka,« pravilo děvče.

»Ten obrázek i jiný si můžeš nalepit. A včil jdíte po práci,« panímáma šla již po schodech.

Stará Kača rozloučila se s mnohými díky, Anička ukrojila jí ještě notný krajíc chleba za její ochotu.

Ukázala Anička Josefovi tu památku po té druhé Aničce, to srdce.

»Chuděra,« zašeptal. »Ztvrdlo to jako kámen, však měli lidi k ní taky srdce z kamena.«

Aničce zněla ta slova jakoby z nějaké písničky, někdy slyšené. Usmála se vlídně na muže a bez dalšího vyptávání uložila srdce do přítruhlí svojí pěkně vykládané truhlice, kde měla všelijaké hezké památky z poutí a trhů.

Toho dne došel posel ze Stájova, aby v neděli přijeli mladí i staří Havlíkovi k Bohatovům na »přátelský oběd«.

(Pokračování.)

O nábožensko-mravních názorech nejzanedbanějších národů divokých.

Podává FILIP JAN KONEČNÝ.

(Pokračování.)

Zvláštní ochranná pravidla na ochranu počestnosti měli divocí *Vandiemové*. Mladíci, jakmile dospívali, bydleli ve zvláštním oddělení tábora a musili časně ráno, než ženské vstaly, místo opustiti; také nesměli se ženskými v lese společně pracovati, a stalo-li se, že některá ženská k nim cestou šla, musila též ihned směr cesty změniti. A přece odpírají někteří badatelé i těmto kmenům mravnost; za důvod vedou hlavně, že mužové Vandemienští chodívali pravidelně docela nazí a že nanejvýše v nemoci a za tuhé zimy jak tak se ošatívali. Zapomínají však přísní karatelé tito, že ženy a dospělé dívky Vandiemské proti tomu pravidelně nosívaly zástěry a přes prsy zavázané kůže kaengurnské. Že se staly chyby, nikdo neupírá; že by však mravní cit docela zde byl scházel, také správným není. Gouverneur *Arthur* prohlásil v úřední zprávě, že vyhubení tito divocí kmenové byli »lidmi jednoduchými, nanejvýše živými a lepším citům přístupnými,« a *Calder* tvrdí, že zcela dobře mohli býti zcivilisováni, kdyby se s nimi bylo jinak zacházelo. Dnes ovšem možno o ubohých Tasmanských divoších mluviti všelicos; nemohouť se brániti, protože nežijí více! Ne humanitu přinesli jim Evropané, ale bestialitu, tvrdí náš auktor (134), a dokládá toho mnohými děsnými fakty. První kolonisté byli s pětadevadesáti procenty sprostými zločinci, a ti, jež jim v čele stáli, neměli asi příliš jemných vlastností, poněvadž by se jinak k úřadu tomu byli nehodili. Nepřátelství začali proti divochům, nikterak jim neubližujícím a nic zlého netušícím, evropští kolonisté, zastřelivše jich hned při prvním setkání 50, ač ani válečných zbraní ani útoku, ba ani obrany divoši nečinili. Jaký material civilisační posílala sem Anglie, viděti z těchto dvou dat. Z devětapadesáti tisíc svobodných občanů bylo přes *20.000 notorických trestanců*, z nichž někteří až *sedmkrát byli k smrti odsouzeni*, ale vždy jí ušli! Mezi zbývajícími ostatními Svobodnými bylo mnoho opatřených »volným listem«, tedy takových, kteří byli vlastně *vykázáni* z rodné země. Čtenář dle toho si pomyslí, co se dělo na ubohých divoších, a kolik víry zasluhují zprávy civilisatorské, když kolonisty vychvalují a domorodce tupí. Prokázáno jest, že deportovaní zločincové, utekše ze žalářů, léta páchali žhářství, zlodějství a všeho druhu ukrutenství — i lidožroutství. Do roku 1854 trvala deportace; pak ji teprve vzdělaná Anglie, jež o lidskosti a jemných formách společenských tak ráda první slovo mezi národy vede, pak ji teprve zrušila, vidouc, že deportovaní zločinci dílo zkázy vykonali, zničivše ubohé domorodce a podrobivše nedohledné končiny země světovládné říši rodné. *Bonvick* složil obsáhlý seznam všelikých stížností proti civilisatorům. Vyjímáme z něho: Kolonisté chodili na hony střílet černou zvěř t. j. domorodce; kolonisté za jednoho padlého trestance zastřelili 60—70 nevinných

divochů; kolonisté, po vykonaném boji s neozbrojenými, postřelené děti házeli do ohně; kolonisté muže divoké zabíjeli, aby psi maso k žrádlu měli; kolonisté chytali divochy, chycené vraždili, pálili, zprznili a zbylé do pevnosti zavřeli, jež nesla drzý nápis: »Etablissement civilisační«. A vláda? Ani jedinkráte *náležitě* nezakročila proti usvědčeným mordýřům, zlodějům a prznitelům atd. (str. 140.—148.).

Křováci! Kdo nečetl o ubohém, mírném, zpustlém kmeni tomto? *Burchel* popisuje je takto: »Nikdy v životě neviděl a nepředstavil jsem si takové bídy, jakou jsem mezi nimi našel.« Nouze byla tak děsnou, že auktor nemohl se na ni bez pláče dívati. »Tak, v takových obydlích žijí lidé?« tázal se sebe sama? Hrůza! O, ubozí divoši! Ať vás vyhlašuje kdo chce a jak chce zpustlými, já vždy ve vás budu ctíti nešťastné bratry. Načež vykládá, co ubožáci zkoušejí, jak o hladě a všelikém trápení žijí, jak přese všechnu nouzi jsou tak poctivými, že cizinci, jenž má všeho dost, dokud mezi nimi jest, nikterak neubližují: »Život svěřil jsem jim,« dodává, »a nechali mně jej, prokazujíce mi při každé příležitosti důvěru, pokoj i ochotu, když se byli přesvědčili, že s nimi dobře smýšlím.« Dr. *Kretzsmar* popisuje ovšem jinak ubohé křováky, dělaje je zvířaty, ale neprávem, poněvadž rozhodně nad zvířata vynikají, ukazujíce, že nejsou prostými všech lidských vlastností. Mnozí cestovatelé — Chapman, Fritsch, Stow — vypozorovali, že Křováci mají značné vlohy umělecké, zvláště v hudbě a malířství. *Hellwald* jest jiného názoru, ale prozrazuje tolik záliby pro theorii Darwinovu, že ubozí Křováci »musili« mu býti hledaným *přechodním* pojitkem mezi zvířetem a člověkem, čili důkazem, že člověk vyvinul se ze zvířete, k čemuž theorie evoluční neměla (a nemá) dosud žádného skutečného dokladu. Dovednost nápodobiti umělého Evropana v malířství, vysvětluje Hellwald u Křováků patrným znamením jich spojení s opicemi, proti čemuž prof. *Fritsch* nejrozhodněji protestuje, vykládaje, že na Křováckých napodobeninách malířských zcela určitě lze spatřovati rozumné věci pochopení a bujné fantastické zbarvení, čehož u žádné opice (čmárající) není.

Mají Křováci mravnost a náboženství? *Lichtenstein* popírá jim to i ono, připomíná však, že mají černokněžníky. *Arbouset* tvrdí, že Křováci věří v neviditelného ducha nebeského, jehož vzývají v modlitbách a jehož uctívají křepčením. Superintendent *Merensky*, jenž 18 let v jižní Africe prožil, rozhodně potvrzuje, že křovácký kmen San věří v bytost nejvyšší, nazývaje ji Cagan nebo Caang, *Liwingstone* myslí, že Křováci mají více pověrčivosti než Bedžuáni (Missionsreisen I., 200.). O nesmrtelnosti duše a o věčném životě mají Křováci rovněž dosti živé představy. Příslovím jest u nich oblíbeným »Smrt je spánek«. Liwingstone vypravuje, že velikou mají důvěru v pomoc zemřelých, jež všecky dle možnosti pochovávají. *Burchell* viděl kdysi Křovačku, jež měla tři prsty zmrzačeny Na otázku, jak se jí to stalo, odpověděla, že si to sama udělala ze zármutku pro tři dcery, které jí umřely. Od té doby pozoroval Burchell ženy i muže Křováky bedlivě, a poznal, že velmi mnozí podobná znamení na rukou

měli. Fritsch a hlavně Chapman podávají bedlivá pozorování, jež o Křovácích učinili, dlouho je zkoumajíce, a pozorování ta nejsou divochům k necti a hájí jich proti spisovatelům, kteří v ubožácích jen zvíře s lidskou podobou spatřovali. *Champan* tvrdí, že mravnost mezi Křováky není horší, ale spíše je lepší než u jiných velikých kmenů divokých. V obcování pohlavním jsou prý daleko střízlivějšími než jiní polocivilisovaní kmenové. Lichtenstein upřel jim sice úctu k čistotě, ale hlavně jen proto, že prý nemají slova, jímž by pannu a ženu od sebe rozeznávali. Proti tomu brání se Champan a tvrdí, že nejlepším protidůkazem jest faktická dosti veliká úcta k čistotě, kterou mají divoši, i když jim ji badatelé upírají. Dle téhož auktora jsou ženy křovácké cudnějšími než bedžuánky a považují za nečest prohřešiti se s mužem, jehož třebas i vyšším považují než sebe. Veliký respekt chovají Křováci ku čistotě mezi pokrevně příbuznými; z té příčiny nedovolují, aby blízcí příbuzní vstoupili v manželství a dopouštěli se krvesmilstva, jak u jiných kmenů se děje, jimž mravnost se přisuzuje. Proti tomu nelze upříti četných velice smutných špatností křováckých. Lehkomyslnost, nečistota (zevní), lenost, krádeže, radost z cizí škody, prolévání krve atd. jsou všeobecně ode všech znalců odsuzovány jako notorické vlastnosti těchto divochů. Mimo kořalku nechtějí prý od civilisace přijati ničeho. Champan to však popírá, tvrdě, že mu přinesli kdysi v pustině čerstvé vody za to, že se s nimi o snídaní rozdělil. *Sparmann* píše, že zubožený stav nynějších Křováků začíná civilisací, kterou jim Evropané přinésti chtěli, místo které však je ožebračovali, takže jistojistým se jeví, že Křováci před »civilisací« měli se líp a byli lepšími. Děsné obvinění! Doufejme, že ve všem všudy nepravdivé, aby *tolik* viny na vzdělancích nelpělo. *Grundemann* přichází však Sparrmannovi na pomoc, mluvě o »scheuslichster Roheit und Ungerechtigkeit seitens der Europaeer«. Nechme tedy toho, a učiňme závěr, že ani zdivočilým Křovákům nelze upříti myšlénky nábožensko-mravní, za to však že jich civilisatorům lze upříti lásku k lidstvu, k pravdě a ke cti aspoň mnohdy.

Slavný *Montesquieu*, maje vyjádřiti mínění své *o černoších*, podal je takto: »Nelze si pomysliti, že by Bůh, jenž je dobrotivým, byl se rozhodl duši lidskou, zvláště je-li dobra, do tak šeredného užalářovati těla, jako je postava černochova.« *Gliddon* k tomu přidává, že tmavějším jest rozum černochův, než jeho tělesná barva. *Hellvald*, jenž k vůli zálibě k Darwinově vývojové theorii zvířeti přisuzuje velikou zdokonalitelnost, přidává se k Müllerovi, jenž praví: »Černocha nelze vychovati, nýbrž jen chovati (jako dobytek)!« Proti tomu upozorňuje *Dr. Schneider*, že v Palermě na Sicilii uctívá lid *svatého* černocha na oltářích, — Benedikta Maura, — jehož černošská otrokyně byla tam druhdy porodila a pomocí příznivců tak vychovala, že vzorným člověkem se stal, jehož všemohoucí Bůh i zázraky oslavil.*) Za, vlastně před a se Schneidrem mluví *přečetní* jiní badatelé ve prospěch černochů.

*) »Nigro quidem corpore,« praví o něm *Rockcho Pirro*, »sed candore animi præclarissimus, quem et miraculis Deus contestatum esse voluit: Černého byl těla, ale bělostné duše, jehož i zázraky Bůh proslavil.«

»Vždy velice bolestně dotýká se mne,« píše *Hecquard,* »nacházím-li lidi, kteří ještě teď tak opovážlivými jsou, že i psáti se odvažují, že Bůh čerňochům neuštědřil duchovních a mravních vlastností jako jiným lidem, a že ubožáci (černoši) náležejí docela jiným než lidským bytostem. Kdo to tvrdí, nepoznal černocha, anebo poznal ho jen ve vyhnanství a v otroctví, tedy v postavení přesmutném a člověka nedůstojném.« *Livingstone* vyznává: »Afrikánům přiznati sluší všecky význačné vlastnosti lidské; ale, co staletí pokazila, musí zase staletí napravovati, a kdo ví, napraví-li všecko!« *Soyaux* přesvědčen jest, že černoši nejsou specificky horšími než běloši, a že černocha nelze jen chovati, nýbrž i vychovati. Přílišné snižování a tupení černochů možno prý odbýti poznámkou, kterou kdysi lev učinil, když na obraze viděl, kterak jeho sourozence kterýsi člověk v zápase na zemi svalil. Pravil: »To není lev opravdový, ale jen namalovaný.« Nás ovšem zpříma tyto spory se netýkají, protože nezkoumáme těchto věcí; my chceme černošské náboženství a černošskou mravnost na jisto postaviti, neprobírajíce jich podstaty zevrubně, nýbrž jen *existenci* jich zajištěnu míti chtějíce, abychom říci mohli: Ejhle, i tento lidský kmen má podíl na společném věně každého člověka, — máť základní rysy náboženství a mravnosti lidské.

Poněvadž dnes už dosti povšechně uznává se, že černoši *mají náboženství* a poněvadž jsme už o tom též ve »Vlasti« psali, jen nejnutnějším z toho zde se spokojíme. *Reichenow* a *Buchholz* tvrdí, že čistokrevní černoši západní Afriky uznávají dvojbožství — Eluug a Mungi — jimž ku poctě za nočního času průvody se dějí, při nichž jakási modla veřejně se nosívá; ženy, otroci a ne úplně svobodní (nezávislí) nesmějí pod trestem smrti pobožnosti této obcovati. *Pinto* myslí, že Ganguellasové nemají náboženství, nýbrž jen čarodějnictví. Totéž tvrdí o *Bihénosích,* přidávaje, že divoši tito věří v nesmrtelný život. *Baker* připisuje proti tomu Nuerům dokonce i monotheismus. *Kaffrům* prý také schází jednotná představa o božstvu, poněvadž nemají přiměřeného slova, jímž by to vyjádřili. Že důvod tento z mnohé příčiny nestačí, již častěji jsme pověděli. Takovým a jim podobným řečem, upírajícím černochům náboženství, možno říci: Ve všech kmenech černošských jest idea náboženská zcela jistě dosti mocně *působivá;* kterak tedy jsou docela bez náboženství? *Livingstone,* jemuž zde přede všemi badateli nejvíce věřiti sluší, tvrdí (Missionsreisen etc. I., 192), že vše, čeho přirozeně vysvětliti nelze, připisuje černoch bohům, zvláště nenadálou smrt a stvoření světa. »Jak podivuhodně všecko udělal Bůh,« říkávají černoši. Umřel-li kdo, těšívají se pozůstalí: »Nemoc ho nezničila; Bůh pozbavil ho života!« Mluvíš-li o zesnulých, vykládá ti hned černoch, že také jeho drahý (otec, bratr etc.) odešel k bohům. Čím více k severu, tím živějšími jsou náboženské představy černošské. *Candido,* jenž soudcem byl lidu černošského a dokonale znal jazyk jeho, vypravoval Liwingstonovi, že *všickni* domorodci černošských území zcela jasné mají o Bohu představy, věříce pevně, že bytost nejvyšší všecko stvořila a dosud zchovává i řídí. Bytost tato v různých nářečích různá má jména: Morimo, Molungo,

Reza, Mpambe, Miambi, Zambi atd. *Marotský* kmen má mimo to zvláště vyvinuté pojmy o nesmrtelnosti duše a o životě záhrobním. Příbuzní navštěvují rádi hroby zemřelých, přinášejíce za ně oběti. Jsou-li nespravedlivě nařčeni z chyby, zvedají ruce k nebi a volají božstvo za svědka své neviny. Podaří-li se jim osvoboditi se, neb ujdou-li nějakému nebezpečenství, obětují božstvu ochrannému kůže neb i ovečku. Na jižních končinách afrických uctívají černoši zvláště duchy zemřelých; nejvyšší sluje Umohologu nebo (jinde) také Ukulunkulu, Mukuru atd. Z těch podobných příčin tvrdí se, že kde tak *živou* jest víra v duchy, tam jistě také že místo má víra v nesmrtelnost. Než přiznejme, že mnozí optimisté šli v tom až příliš daleko, prohlašujíce hned to a ono jistojistým, jako zase mnozí pessimisté, vidouce hrubý fetišismus u kmenů černošských, ihned jásali, že darwinistická theorie vývojová, dle níž lidstvo od prahrubých počátků ve vzdělanosti, náboženství, mravnosti a vůbec u veškerém pokroku začalo, zdá se jim ihned pro tento fakt (pro fetišism) vědecky prokázanou, proti čemuž i pověstný *Max Müller* se ohražuje, tvrdě, že hrubý fetišism černošský ukazuje patrně na nepěkné antecedenkie čili předchozí události, které zhoubně působily u vývoj náboženský a tlačily je právě tím do nynějšího odporného stadia. Z té příčiny žádá týž učenec (Vorlesungen über Religion, 120), aby se náboženství divochů neposuzovalo dle toho, čím se vzdělanci zdá, nýbrž dle toho, čím domorodci *jest*, ano čím nejen jest, ale čím *může* a *chce* býti. Zvláště u fetišistů třeba se míti velice na pozoru, poněvadž víc než jednou prokázáno bylo proti tvrzením velice určitým, že fetišisté mají též vyšší víru než fetiše, a že divoch fetiše uctívá proto, aby dostičinil náboženské povinnosti, to jest touze svého srdce, kteréžto dvě věci jsou nesmírně důležitého významu v otázce nábožensko-mravní. O černoších je nyní všeobecně uznáváno, že nikterak nejsou ve věcech náboženskomravních za ostatními národy divokými; ano, o některých kmenech černošských je nyní zjištěno, že v názorech náboženských jsou nyní tak vysoko, že stojí až téměř v řadách monotheismu, ač náboženství jich není prosto hrubé pověry. *Theodor Waitz* zjistil toto faktum již pomalu před půl stoletím, a nyní čím dále tím více přichází názor jeho k platnosti. *Cruickshank* tvrdí, že idea o prazdroji veškerenstva (o Bohu) od pradávna byla známa mezi černošskými kmeny pobřežními. Domorodci Jabuanští, Quittští, Aquénští, Dualhajští, Gabunští atd., všickni znali a znají bytost nejvyšší. *Livingstone* vyznává, že jako *Willson*, tak i on nenašel v Jižní Guinei ani jediného domorodce bez náboženství, a dospívá konce toho: »Prvotnou věrou domorodcův afrických zdá se býti přesvědčení, že jest nad námi všemohoucí Stvořitel nebes a země.« (Neu Missionsreisen II. 241.) Od Senegalu až na pobřeží Laougské, jakož i v celé vnitřní Africe nejen mají domorodci nejvyšší bytost, ale mají pro ni také zvláštní, mnohdy dosti příbuzná jména, jež po většině označují nebe, jas sluneční a slunce; smýšlí tedy podobně jako jiní lidé, jimž náboženství nikdo neupírá. *Bagirmisové* domnívají se, že bytost nejvyšší mluví s lidmi zvuky hromovými. Slovo »Engai«, jehož užívají divocí Džaggové, Masajové, Makuafiové atd., označuje nejvyšší bytost v podobě nebe

a země zároveň. *Bongové* označují slovem »loma« bytost nejvyšší, chtějíce vyjádřiti štěstí i neštěstí zdroj a zároveň i účin, který bytost tato má v život lidský. Vedle Boha jsou i přečetní duchové od Nejvyššího ustanoveni nad lesy, polmi, řekami a horami; duchové tito bývají zlí a také dobří, a dlužno jich hledět získat po případě i oběťmi. Duchové jsou prostředníky mezi Bohem a lidmi, ale není jich vždy třeba, protože každý člověk k Bohu sám a zpříma obrátiti se může, jak příkladem viděti na modlitbě *Jebusův*, volajících k Bohu direktně: »Bože na nebesích, chraň mne nemoci i smrti!« V celé Horní Guinei je tento způsob modlitby domorodcům nejmilejším. Z toho také patrno, že sprostý fetišism nesmí se připisovati černochům za jediné náboženství; mají víc a rozhodně lepšího. Boho*pocta* jest u černochů horší (většinou) než boho*poznání*, ponévadž kultus černošský obsahuje vedle dobrých prvků náboženských příměsky špatné, pověrečné, modlářské a satanské. Vedle bohů a bohyň mají černoši i polobohy a polobohyně. Podivuhodno jest, co tvrdí *Bosman*, že totiž fetišismus není rozšířen stejně a po celé Africe, nýbrž hlavně ve východních krajích pobřežních, takže se zdá, jako by tam byl odjinud býval donesen. Také *Cameron* upozorňuje, že když se pustil křížem a křížem v zemi černošské, procestovav kraje od Zanzibaru až do Benquelle, našel více amuletů mezi domorodci než model: za to na pobřeží Laongském a Kongském bylo bůžků plno. Jakkoli jest nám zavrhovati rozhodně fetišism, přece nezavrhujeme podobně vyznavačů jeho, nevědoucích, jak hřeší, a myslících, že dobře činí. *Prof. Max Müller* varoval před tím kdysi také (Vorlesungen über den Ursprung etc. der Religion 133) a uváděl na omluvu ubohých divochů a jich fetišismu a modlaření, jež dosud i v Evropě četně se tropí, tak četně, že prý málo je lidí, kteří by neměli svých fetišův a model. Doufejme, že je to upřílišeno; na omluvu černochů a na pochopenou náboženské snahy jejich dosti dobře se hodí. Na námitku, že černoši jsou oddáni víře v čarodějnictví, odpovídá náš auktor (str. 982.), že dobře bude, když si horlivec vzpomene čarodějnických procesů, jež se staletí páchaly v křesťanské Evropě, aby prý divoši, až budou o tom psáti jednou dějiny, byli k nám shovívavými. Tolik o myšlénce *náboženské* mezi černochy! (Pokračování.)

Útěcha.

Jest pravda meteor, a svět — to poušť je širá,
jest meteor, jenž padl v pustý lán,
pad' v moře písku z říše všehomíra
a tu jest věčně snad již pochován.

Žár divoký v něm posud plá a hoří.
On lét' by dál, však v cestě stojí zem,
on plál by dál, — leč písek žár ten moří
— — tu chladne, větrá — jsa jen kamenem.

Tak přejde čas. — I vzejde samum divý,
prach rozmete, jenž žár ten udusil
a ryzí kov, jenž nikdy nezreziví,
dokáže všem, že meteor to byl.

Robert Práda.

Vhledy do hlubin světa.

Píše BEDŘICH JIŘÍČEK.

(Pokračování.)

Zcela jinak se ukáže vidmo, vzbudí-li se světlem přicházejícím od těles plynových. Je zde vidmo různé podle toho, jaký plyn svítí nebo hoří. Dáme-li na př. kousek soli do světla a začne-li svítiti podstatná část soli, totiž sodík ve tvaru plynu, utvoří se na místo vidma nepřetržitého širší žlutá linie, vedle níž ještě jiné tenší žluté usednou. Tyto linie mají ve vidmu vždy totéž postavení. Všechny jiné plyny, hoří-li, postaví také linie ve vidmo, ovšem každý plyn postaví linie jiného druhu, jiné barvy, jiného rozeskupení. Máme zde prostředek rozsuzovací, jímž z vidma poznáváme podstatu svítícího plynu, čili jaký plyn hoří.

Svítící plyny mají ještě jinou vlastnost. Viděli jsme, že sodík ve vidmu svítící utvořil žluté linie. Mysleme si jakýkoli hořící plyn. Paprsek jeho, než přiletí do sklenného hranolu, musí na př. projíti sodíkovým plynem. Co se zde stane? Vidmo se zatemní. Co se tedy stane, když do cesty světelnému paprsku přicházejícímu od žhavého tělesa pevného dáme plyn sodíkový? Sodíkový plyn na místě tom ve vidmě, kde tvoří hořící plyn sodíkový žluté linie, kontinuirní vidmo zatemní a podobně i temnější linie sodíkové se utvoří. Tyto linie se nazývají absorpční vidmo sodíkové. Rovněž tak i každý jiný plyn má tyto temné linie čili absorpční vidmo. A všecky tyto linie nazýváme liniemi Frauenhoferovými, dle vynálezce jejich, jehož život dokazuje starou pravdu, že zdánlivé neštěstí je často zřídlem největšího štěstí.

Josef Frauenhofer narodil se 6. března 1787 ve Straubinku v Dolních Bavořích. Jako 12letý hoch stal se učněm broušení skla v Mnichově. Když dům, v němž bydlil, se zbořil a on v sutinách jeho pohřbený přece byl vytažen, tu pochroumanému učni dal dobrotivý král Maxmilian peněžitou podporu. Této Frauenhofer užil k pořízení stroje brusičského, by jím mohl robiti optická skla. Roku 1809 zřídil optickou dílnu, která rychle nabyla vědeckého věhlasu a on, nedávný učeň sklářský, stal se členem akademie a r. 1824 byl povýšen do stavu šlechtického. Zemřel brzy, roku 1826, sotva 39 let stár.

Obraťme se nyní v duchu k tělesům nebeským. Nastrčme jejich světlu do cesty sklenný hranol. Co nám poví jejich vidmo? Je-li nepřetržité, řekneme, že světlo vychází od tělesa pevného, rozžhaveného. Takové vidmo se však dostane zřídka, a proto

musíme doznati, že těleso nebeské, třeba v nitru pevné, přece hoříc tisíce let svůj obal uvede do stavu plynu, kterýž pak ve vidmu se objeví vidmem absorpčním. Toto také objeví, jaké to plyny jsou, kteréž obalují pevné těleso. Ovšem musí to býti plyny, jejichž vidmo se zná.

Sestává-li vidmo z linií světlých, musíme uznati, že je to těleso plynné. Spektrální analyse dává nám věděti tedy svým trojím vidmem, jaká je povaha hvězd a hvězdiček svítících na nebes báni.

Než tím ještě není vidmové zpravodajstvo vyčerpáno. Ono měří nám pohyby nebeských těles, které miliony mil jsou vzdáleny a oku našemu se zdají býti nepohyblivými body. Než vidmo jejich nám dává věděti, s jakou rychlostí od nás nebo k nám letí.

Dojem světla v našem oku se působí kmitem, chvěním etheru. Podle toho, kolik kmitů udělá ether za vteřinu, objeví se nám různé barvy. Tak na př. je třeba, by udělal ether 400 bilionů vlnek za vteřinu, by udělal našemu oku barvu temně červenou, jak viděti na kraji nepřetržitého vidma, a je třeba, by udělal za vteřinu 800 bilionů kmitů, aby dal dojem fialového světla. Sítnice našeho oka musí tedy jistý počet vlnek etherových proříznouti, by se dodělala dojmu jisté barvy. Tento počet vlnek se rozmnoží, když jdeme rychle světlu v ústrety nebo toto k nám; to je jedno; podobně jako loď musí více vlnek proraziti, když se blíží východišti těchto vln, než když v jejich směru se pohybuje. Podobně i počet vlnek světelných přicházejících od hvězdy ubude, když se hvězda vzdaluje.

Pozorujeme-li na př. vidmo hvězdy k nám letící, tak tam ničeho zvláštního nevidíme Utvoříme-li v tomže spektroskopu současně ještě jiné vidmo přicházející od světla stojícího, na př. lampy pod vidmem hvězdy, ukáže se pošinutí hvězdového spektra. Není modro pod modrem, červeň pod červení. Následkem rozmnožení vlnek při přibližování se hvězdy každé pásmo pošinuto dále; červeno-hvězdové je v poli oranžovém vidmo pozemského světla. Pošinutí všech pásem jde dále, a fialové pole je v tom pásmu světla pozemského, ve kterém již nevidíme barev. Tomuto posunu k červenu odpovídá přibližování hvězdy; kdežto zase posunu k fialovu odpovídá vzdalování hvězdy. Vyzkoumalo se, že rychlejší nebo zdlouhavější přibližování se světla je přiměřeno většímu nebo menšímu posunu a to posunu o »mikron«, což se naznačuje vědecky řeckým »m« (μ), to jest tisící díl milimetru, jenž se ještě dá měřiti, objevuje pohyb světla 1 kilometru, učiněného za vteřinu.

Potvrzují tuto poučku otáčející se tělesa. Utvoří-li se na př. vidmo na jednom i druhém konci aequatoru slunečního, tu jedno spektrum se pošine k červenu, druhé k fialovu, protože jedna strana slunce se k nám obrací, kdežto druhá se od nás odvrací. Spektra na klidných polech nejeví žádného posunu.

Podobný zjev je u sluchu. Pohybuje-li se k nám stroj zvučící, na př. železniční píšťalka, slyšíme lépe; odvrací-li se od nás, slyšíme méně.

Stroj, jenž nám tvoří vidmo, nazývá se spektroskop, jenž Bunsenem dospěl k velké dokonalosti. Spektroskopy jsou též spojeny s fotografickou skřínkou, by zprávy, jež nám podává spektroskop, ihned se mohly ofotografovati a takto jejich obrazy trvaleji se udržely na papíře, než na sítnici našeho oka. Tím se objevila na obzoru vědeckém spektrografie.

Těmito nástroji obrněný zkoumatel pozoruje světy a jejich pohyby.

2. **Výzvědy**.

Země. — Je pravda, že člověk vše jiné lépe zná, než-li sebe sama. Tak i lidé dlouho věděli více o zjevech kosmických, než o svém vlastním bydlišti, o zemi. Co to bylo hádanek! Napřed myslili, že je země plochá jako deska, pak, že je jako válec. Než již Pythagoras tušil, že je země kulatá a dokazoval to, poukazuje na okrouhlý stín, jejž dle jeho domnění snad země vrhala na měsíc při zatmění.

Že je země koule, to dokazuje na př. loď plující po moři, již z daleka vidíme, stojíce na břehu. Napřed se vidí její stožár, pak více a více se objevuje, čím více se blíží. Kdyby naše země byla rovnou plochou, musili bychom daleko do světa viděti, čili měli bychom nesmírně veliký obzor, každý tak velký, jak bystrý by byl jeho zrak. Podle vědeckého výpočtu prý vidí normální zrak předmět v sedmitisíckráte delší vzdálenosti, než je viditelný předmět. Tak bychom viděli horu asi půl mile vysokou ze vzdálenosti 3500 mil. Ve skutečnosti však tak vysoká hora zmizí z dohledu našeho oka i pomocí nejjemnějšího dalekohledu již při 25 mílích. Tento zjev lze vysvětliti jen kulatostí zemskou.

Kulatost země dokazuje také mořský odlesk slunce vycházejícího nebo zapadajícího. Odráží-li se kruh v rovném zrcadle, ukáže se zase jako kruh. Avšak kulatá plocha slunce v moři neodráží se jako kulatá plocha, nýbrž jako vejce podlouhlá, což se vysvètluje jedině vydutou hladinou moře. Povrch moře netvoří zrcadlo rovné, nýbrž vyduté.

Jako dědic milionů mnohdy neví, jak se groš těžko vydělá, tak nyní děti ve škole, učíce se hravě výsledkům zkumu vědeckého, nevědí, jak pracně se leckterý výzkum dobude. Na př. nyní právě vědecká společnost v Berlíně pustila do světa výzkum o obalu vzdušném, jenž jako plášt naši zemi zahřívá, chrání, a vše při životě udržuje.

Vyzkoumalo se, bere-li se tlak vzduchu právě při zemi za jedničku, toto:

tlak vzduchu	1	$^3/_4$	$^1/_2$	$^1/_4$	atmosféry.
stav tlakoměru (výše)	760	570	380	190	mm. rtuti.
výška nad mořem	20	2400	5500	10.000	metrů.
teplota	10°	-2°	-20°	-55°	Celsia.
specifická vlhkost	58	28	08	01	vodní páry pro 1 kgr. vzduchu.

Tedy ve výši 5500 metrů byla by poloviční vrstva vzduchu, ovšem nikoli tak, že by ve výši 11.000 metrů již byla hranice

vzduchového obalu. Zde se jedná o specifické množství, které je dole zhuštěné, nahoře však velmi rozředěné, čím výše tím rozředěnější.

Aby se to vyzkoumalo, musilo se podniknouti vědecké mučednictví, a mnohdy nadarmo. Kolikráte vyletěli učenci v baloně do výše nad mraky a spadli beze všeho výsledku. Anebo dlouho zkoumali různé vrstvy ve vertikální výši nad zemí tlakoměrem, teploměrem umístěným na koši balonovém a za kolik let se teprve přesvědčili, že neměřili stav atmosféry, nýbrž teplotu a vzduch zachycený, usazený na nich samých, tedy přilnulý vzduch sprosté země, který od nich vycházel anebo také teplotu usazujících se paprsků slunečních na instrumentech na balonu jsoucích. Dělali to tak, jako člověk, který hledal dýmku, kterou měl v ústech.

Nyní teprv uměle isolovanými nástroji a pomocí draků, které pouštějí do výšin nebeských a na nichž jsou električtí samoukazovači tlaku a temperatury bez vědeckého mučednictví, to jest bez možnosti, že by při této vzdušné cestě se život lidský zmařil, zaznamenávají, jaký kde ve výši nadzemské je stav vzduchu.

Rozumí se samo sebou, že k takovým výzkumům je třeba velkých nákladů, jichž jednotlivec nemůže obětovati. Nyní právě několik let platí na to německý stát z tak zvaného disposičního fondu. Na balonu ze státních prostředků r. 1893 zhotoveném a »Humbolt« zvaném, dospělo se výše až 4556 m., po druhé výše 6165 m., a nabyla se naděje, že i do výše přes 8000 m. se na něm dospěje; než po šesté vzduchoplavbě při zapalování jiskrou elektrickou balon shořel. Než mysl vědecká neklesla a nový, ještě větší balon »Fenix« se pořídil ze státních prostředků. S tím se ve dvou letech provedly 22 plavby a přinesly velký, vědecky zjištěný, tedy neomylný materiál výzkumný.

Nejvyšší posud proniknutí výše obnáší 9155 m., již podnikl Berson 4. prosince 1894 a nalezl temperaturu — 47·9.

Vedlo by k velké obšírnosti vypravování, kterak kdy kteří učenci co zakusili při vlastní vzduchoplavbě nebo při vypuštění mechanického draka nebo balonu, na němž se nenalézá zkoumatel (unbemannt), ale na němž jsou všecky citlivé nástroje, cítící každý rozdíl stavu vzduchu v každé výši a zaznamenávající trvale i výši, v jaké jsou. Drak se pustí do výše, ale nenechá se mu svoboda, nýbrž se pouští tenkým drátem, po němž se pouštějí elektrické jiskry, by zaznamenávaly tlak i teplotu vzduchu.

O samé zemi se dále pracně vyzkoumalo, že země není pravidelnou koulí, nýbrž elipsoidem, totiž koulí zploštělou, tak, že poloměr mezi středem a polem obnáší 6,356.079 m a poloměr mezi středem a æquatorem 6,377.397 m. Délka poloměru zemského není stejná: menší se o rozdíl 21 km. Odchylka od dokonalé koule dá se vysvětliti otáčením se okolo osy, jelikož kraj rovníkový rychleji se pohybuje než kraj severní. Síla, kterou se zemská hmota rovníková od středu zemského odmršťuje, tedy odstředivost, je větší než na točnách, kde úplně mizí. Této podoby nabyla země hned tehdy, kdy ještě nebyla země vychladlá. Kdyby se netočila, měla by tvar dokonalé koule, jako krůpěj svobodně pa-

dajícího deště. Že je země zploštělá, dokazuje také okolnost, že přitažlivost na rovníku je menší než na točně, čili že člověk je na severu vážnější než na rovníku.

Se zemí nakládáme theoreticky jako děcko s míčem; dělíme si ji na samé dílečky, jako jablíčko, a obraz zeměkoule vyhlíží jako zadrátovaná koule dráty poledníkovými a dráty rovníkovými čili liniemi rovnoběžnými s rovníkem. Rovník je rozdělen na 360 stupňů; posune se tedy za hodinu o 15 stupňů; za 4 minuty o jeden stupeň. Třeba jen délku od stupně ku stupni vyměřiti; ba i jen cestu uběhlou za minutu a již snadno, ba i lehko žák z obecné školy vypočte, jak je dlouhý nejdelší kruh na zemi, z kruhu vypočte se snadno idealní plocha a kubíkový rozměr země.

Nejnesnadnější je správný záznam doby na dvou místech současný, mezi kterými projde slunce právě v poledne a idealní výpočet této délky. Dříve tato práce nebyla exaktní; ale nyní bleskorychlý telegraf usnadňuje korrektnost doby.

Vědeckými výzkumy našly se tyto číslice:

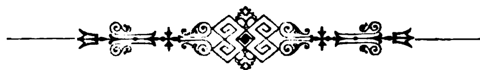
zploštělost zemská	$^1/_{299}$	m.
stupeň jeden poledníkový na točně	111679·90	m.
stupeň jeden poledníkový na rovníku	110665·68	m.
$^1/_4$ kruhu poledníkového (quadrant poledníkový)	10000855·76	m.
stupeň poledníka $(\frac{1}{360})$	111306·58	m.
ideální poloměr koule	6370289·5	m.
povrch země	509507149	qkm.
kubíkový obsah země	1082841320000	ckm.

Vypočetlo se dále, že země, jako již vysílená, se pomaleji otáčí. My však toho rozdílu neznamenáme, jelikož proň vůbec nemáme míry. Čítáme-li denně 24 hodin, v hodinu 60 minut, v minutu 60 sekund, tak otočí-li se země vždy pomaleji, shledáváme, že čím dále, tím delší jsou hodiny.

Lidé však povídají naopak, čím člověk starší, tím více ten čas ubíhá.

Prý se opozdí každé otočení o 0.000259 vteřiny. Kolikrát se musí země otočiti, než by se opozdila o jednu vteřinu! Kolikrát by se musila otočiti, než by se opozdila o minutu! Kolikrát by se musila otočiti, než by se zvětšila hodina o minutu! Kolik tisíc let to bude trvati, než budou pozemšťané míti delší den o hodinu!

Duchem lidským lomcuje snaha, zvěděti, jak jsme vzdáleni od jiných světů. K tomu se berou na pomoc mathematika a spektrální analyse. Vidíme hvězdičku na témže místě ustavičně. Zdá se nám, že stojí, proto se u nás nazývá stálice. Než tento omyl vyvrátila spektrální analyse, dokazujíc nám posunem vidma, že buď od nás, nebo k nám letí rychlostí, jakou si sotva můžeme představiti. (Pokračování.)

Modlitba společná.

Kde záře pochodní se rudě blýská,
tam stěna skalní letmo vystupuje
i pracně vytesaná klenba nízká —
a po ní letí kouř a šero pluje
a v pozadí, jež černým prázdnem zívá.
jak mračno ptákův tíhne a se skrývá.

Zde u kamene, pod nímž po zápase
kdys bledý mučenník byl uložen
dnes věrných zástup shromáždil se zase,
zde s nocí teprv rozsvítí se den.
Zde Romě pod nohou, jež v nočním stínu
dál hledá rozkoš, růže nosí v klínu
a u víně se koupá hýřivá
jak přízrak tichá obec Christianů
se schází, aby modlila se k ránu,
co záští hydra dřímá zuřivá.

Zde ženy klečí s něhou v snivé líci
a s klidem bílých postav z kamene,
pak zástup mužův nehnut a se tmící
jak sosny u horského pramene
a u oltáře přízračný a němý
se tyčí velký, bělovlasý kmet,
by, tělem jenom upoután jsa k zemi,
sem Boha volal v Christianův střed —
a všecko mžikem v zář i v stín se halí,
jak průvan v kalnou skrýši dýchne z dáli.

Jen jedna myšlénka tu ze všad vane,
jen jedna touha září z očí všem:
ni jeden z mužův s chtivě žhoucím rtem,
ni jedna žena kštice rozpoutané
sem nevchází, jen věčnost, láska, Bůh
jsou vrcholem a cílem jejich tuh.

»Ó, Pane, jehož jméno v rudé zoři
se denně stkví a v stříbru věčných hvězd,
a jemuž květ i cedr na pohoří
vždy pějí nekonečnou slávy zvěst,
tam na výši, kde kolem Tvého trůnu
vždy cherub k zpěvu ladí harfy strunu,
kde pod Tvým krokem ve stříbrné háje
se kupí stonky velkých lilií,
kéž hlas náš slabý letí nezmlkaje
a dlaně Tvé nás všecky přikryjí.

Zde skryti pod zem, štvaní, povržení
jak dítky k Tobě, jemuž konce není
se pozvedáme. Dej, by kroky naše
vždy Tobě ke cti dobře kráčely,

by žádost zlá se nezrodila plaše
ni v mukách Tvojim sluhům pod čely,
ať Tvými jsme i v životě, i v smrti,
ať s žalmem na rtech katův pěst nás drtí
a caesara i mučící nás davy
ať obmyje Tvé lásky balsám pravý . . .«

Tak stařec hlasně mluvil jménem všech
a všichni šeptem modlili se za ním
a bylo jim, jak cizí, sladký dech
by vanul k jejich nachýleným skráním
a v posled výše vzplanul světel plamen
a kdosi cizí s knězem řekl: »Amen«.

Jen sebe viděli, když zvedli hlavu
a přec byl Kdosi cizí prostřed davu:
až k patám říza halila ho bílá
a balsám vůni dal mu v plavé kštice
a věčná Dobrota, jež na zem ssílá
i déšť, i slunko, hřála z bledé líce.
Jak slíbil jednou slovy přesladkými
to Kristus přišel, by se modlil s nimi.

Když jménem Božím k modlitbě tak vroucí
i v stínu hranic spěchal zástup smělý,
zda nevěříš, ó lidstvo v skepsi mroucí,
že mezi sebou sama Boha měli?

J. M. Jer.

Cesty srdce.

Povídka. Napsal P. J. Franco S. J. S výslovným povolením časopisu »Civilta Cattolica« pro »Vlasť« z vlaštiny přeložil JOSEF FLEKÁČEK.

(Pokračování.)

XV. Vousatec a vousatka.

Jeden ze stínů, jež poctivá mistress Needle-ová byla nucena uznávati v celém domnělém tom lesku anglikánské církve, byl omezený počet jejích věřících; pět nebo šest milionů bratří, a kdo ví jestli. Jak je možno poznati v tak nepatrném stádci účinky slov »Učte všecky národy,« jak Spasitel byl rozkázal, jak jest jen možno, že po devatenácti stoletích učení a kázaní jest jen takový hlouček ostrovanů, ozařovaný světlem sv. evangelia? »Zde vězí,« rozumovala vroucí obdivovatelka reformy Jindřicha VIII., »zde vězí tajemství; není možno, aby Božská společnost, založená samým Spasitelem světa, byla tak nepatrná, omezená, maličká.« A proto mistress Needle-ová, puzena vynalezavou fantasií a ještě více nepoddajnou vůlí, nutila se, aby nalezla někde děti své církve, své vlastní bratry a sestry. Proto mimo papežence a pu-

seisty (podle ní ještě jsou tito horší papeženců) objímala svou láskou veškeré protestantské sekty, jen když nebyly zjevnými nepřítelkyněmi vysoké církve. —

Měla zalíbení porovnávati vyznání víry různých sekt, i nejnovějších, které denně povstávaly v nekatolických zemích Evropy a Ameriky a pozorovati, nebylo-li by v nich nějaká i dosti malá stopa po třiceti devíti článcích anglikánských. A kde se sektářské nauky nesrážely příliš příkře s vyznáním jejím, už tam četla své vlastní »credo« —; zde zkrácené, tady trochu rozšířené, ztajené, mezi řádky upravené, změněné, ale vždy znatelné dle své tvrdočelné neústupnosti; ihned všecky ty odstíny a všechna ona zbarvení bratrsky v duchu schvalovala.

Ale ze všech odvětví kacířství cítila prazvláštní sympatii k Valdenským. Tato neobyčejná láska k nim byla v ní živena jednak obecnou nenávistí proti katolicismu, jednak tradicionelním duchem její sekty. Bylo jí známo, že pověstný protektor Anglie, Olivier Cromwell, hájil s ohnivou účinností nešťastné Valdenské u vévody Savojského, a již proto, bez důkladnější úvahy, libovala si v drahém jí přesvědčení, že církev anglikánská má v Piemontsku důstojnou sestru. V srdci jejím nepovstal ani stín podezření o hanebné a záštiplné povaze protektorově, duši plné žluči a bláta, nejhodnějším náčelníku všech katů a vrahů, kteří kdy byli proklínáni dějinami; tak hustá byla rouška předsudků již s mlékem mateřským vssátých, které zatemnily mysl její. A že srdce její bylo šlechetné, udílela školám a chrámům po Italii se potulujících Valdenských štědré podpory, napodobujíc tak bez nejmenší výčitky svědomí krutého Cromwella, který, brodě se ve své vlasti v nevinné krvi katolíků, rozplýval se milostností k Valdenským, trestaným od svého knížete za vzpouru, a poukázal jim z erárních peněz Anglie dvanáct tisíc liber roční podpory.

Nešťastná paní Anna se tak velice zabrala do licoměrné oné zbožnosti, že se neostýchala čísti nejprolhanější historii sira Samuela Morlanda, zvláštního vyslance Cromwellova u vévody Savojského; mimo to pohltila směsici lží Lédérových, jenž, uprchnuv do Holandska, chrlil odtud do světa spoustu pomluv proti svému knížeti, spoustu žalob proti jeho spravedlnosti, a maloval obrazy o ukrutných mučeních, která (ve spaní snad) vytrpěli následkem vlastní své zloby jeho spoluvinníci. A že jí ani toto nedostačilo, pustila a zahloubala se do těžko stravitelných svazků historie Valdenských od Mustona; nazval je »Israelity Alp«, a do hromady starých i nových románů od Perrina, Jonesa, Monastiera, Beattie, neboť již dlouho panuje moda vynášeti až do nebe lživými a prohnanými apoteosami povedené ony sektáře; mistress Needle-ová četla i nechutné tlachy Parandierovy, Geymonatovy, Bertovy, Desanetisovy, Boniho. Nepokládala pod svou důstojnost, ubohý zaslepenec! předplatiti se na valdenské časopisy, při jichž čtení dostačí člověku pouhé světélko vědy, aby v každém kroku poznával a viděl pustou štvanici nevěry a nevědomosti. Mistress byla tedy tak vyučená a tak sběhlá ve valdismu, že nedovedla rozeznati vousy od osoby, které náležely, ona neznala pravou historii valdismu, nýbrž toliko jakousi klasi-

ckou sloučeninu mythologie, vynalezenou starými rapsodisty, rozmnoženou a znovu na světlo vydanou moderními opěvateli, chovajíc v živé a čerstvé paměti proslulá jména Angrogna, Luserna, Ramolla, Pomaretto, Prarostino — právě tak jako Londýn, Manchestr, Liverpool.

Julie neměla ani nejvzdálenějšího tušení o této tajné slabosti své rozumné paní; bez onoho zasvitnutí, jež jí vzešlo na cestě, nebylo by se jí ani ve snách zdálo, že ona údolí, v Italii téměř neznámá, těší se v Anglii tak slavné pověsti. Ještě méně věděla, že domnělí valdenští mučeníci konali zázraky, že otevírali měšce biblických společností a vytahovali z nich hezkých pár liber; bylo jí úplně neznámo, že v protestantské Velké Britanii i časopisy, které jinak platí za vážné — jako »Daily Telegraph«, pokládaly si za čest lámati kopí ve prospěch vousatých, a lidé velikého významu prosili milostivou královnu Viktorii, aby následovala Cromwella a protežovala Valdenské. Sotva že se Julie v Turině jen trochu v hotelu usadila, již přišel valdenský duchovní; mistress Needleová ho přijala s velikou ctí a důvěrností, nejen jako osobu toliko očekávanou, ale velice vítanou; z toho všeho Julie poznala, že s tím pánem bylo dostaveníčko umluveno již v Anglii. Nebudeme ho jmenovati příjmením; nazveme ho prostě »duchovním.«

Člověk ten těšil se pověsti jako jedno z nejlepších čísel vousatých celebrit. Nejvyššímu synedriu valdenských však jeho názory už dávno a dávno se nelíbily, i byl obžalován jako nevěrec a haeretik. Ale jakž medle ho mohlo odsouditi shromáždění, jehož každý jednotlivý člen následkem volného projevu mínění a rozumu i svobodné vůle sám je nejvyšším soudcem svých vlastních soudců? A zvláště když se jednalo o muže mocného působení, o kterém se pro jeho spisy méně hloupé než ostatní, ještě hloupější — mnoho všude mluvilo? Krátce řečeno, po mnohých pokusech proti němu ztratila troufalost vyobcovati jej ze svatého bratrstva kuráž, a on, zatvrzelý racionalista, vrátil se z údolí do Turina, provázen pochvalou a obdivem, aby dobře žil ze svých prebend a dělal karrieru u konsulů protestantských dvorů. Nechceme kárati valdenské synedrium ze slabosti, vždyť nemohlo jednati moudřeji, než následovati stopy synedrií v Berlíně, Londýně, Ženévě! Vždyť v Berlíně Sydow, v Londýně Colenso a v Ženévě jiní a jiní ariáni, sociniáni a racionalisti místo vyobcování byli laskáni a přízní zahrnováni a viděli, jak tak řečené »konsistoře« po mnohých hrozbách a cenění zubů se na konec usadily jako putičky, shasly již rozsvícené blesky — vždyť praví přísloví: »Žába nemá zubů«. Ale vraťme se k věci.

Paní Anna nevěděla pranic o příhodách duchovního; znala ho toliko z dopisů, považovala ho za muže veliké váhy a pravověrného vyznavače valdenského učení. A proto, nedbajíc jiného a chtějíc získati času, počala s ním ihned mluviti o zamýšlené cestě do údolí.

»Chtěla bych za každou cenu alespoň jedenkráte ve svém životě obcovati vašim službám Božím,« řekla; »měla jsem vždy

nejhlubší úctu k vašim chrámům, posvěceným od staletí pronásledováními a mučenictvím.«

»Je to vnuknutí Ducha Svatého,« odvětil počestný duchovní, který věděl, že jest mu činiti s pietistkou prvního stupně. »Provázel bych vás osobně, kdybych právě pozejtří neměl církevní službu v bratrstvu turinském. Ale mohl bych vám dáti doporučení, totiž... račte sečkati, vysvětlím vám...«

»Budu vám velmi povděčná,« přerušila ho mistress.

»Vždyť vám,« pokračoval duchovní, »není třeba ničeho jiného, než ohlásiti své jméno. Příliš dobře je všude známo, že ráčíte býti jedna z nejznamenitějších dobroditelek bratří. Vy jste naše nová Electa, podobná oné, jíž píše Jan tak sladké pozdravy »za příčinou pravdy, která meškala v ní.«

»Dovoltež,« odpověděla Needle-ová skromně, »a nezbavujte mě takovým porovnáním zásluhy, ač mám-li jaké.«

Julie byla při tom a pozorujíc, že rozmluva zabíhá do sektářského ovzduší, chtěla odejíti. Ale paní Anna ji zadržela zdvořilým pokynem a dodala: »Před tebou, má milá, nemám tajností.« Pak obrátila se k duchovnímu: »Nenašla by se nějaká slušná osoba, která by se mnou tu pouť podnikla a byla mi vůdcem a průvodcem?«

Duchovní se chvíli rozmýšlel, hladě si bradu až ke špičce. »Ach ano; to není nic nemožného, požádám jednu slečnu — je to pravá perla evangelické církve, vzácná perla a drahocenná — a jsem jist, že si bude pokládati za čest, býti vaší společnicí!«

Nabídnutí to se paní Anně velice zamlouvalo, a to tím více, že duchovní doporučil slečnu s tak stkvělými eložemi, že by snad i skutečně svaté osobě byly přílišnými. Jakmile duchovní odešel, pravila Julii: »Vidíš, duše moje, v ničem nemohu míti k tobě nedůvěru; vím, že jsi moudrá a snášelivá k mým názorům, právě jako já ku tvým. Jen si, prosím tě, nemysli, že snad chci abys jela se mnou; vím, že by to bylo proti tvému smýšlení. Odeberu se tam se svými dětmi, jak jsem ti již řekla, a bude-li to možno, s onou slečnou, abych s ní po cestě několik slov vyměnila. Ať už se věc provede tak či onak, ty s Kateřinou zůstaneš tady v hotelu. Můžete se zatím, než se vrátím, trochu potulovati po Turině.«

Julie byla s tímto plánem docela srozuměna i zeptala se: »A jak se tam dlouho zdržíte?«

»Jeden den tam, druhý věnuji své pobožnosti, třetí den zpět — tři dny budeš paní domu; — ostatně jsi jí vždy.«

Za několik hodin potom se představila slečna průvodkyně, přinášejíc doporučující listy od duchovního do Torre Luserna a projevila ochotu, provázeti anglickou poutnici; ale náhodou nebyla právě paní Anna doma. Bylo tedy na ubohé Julii, aby se přemohla a jménem paní dle povinnosti slečnu přijala. Promluvily jen několik slov a již četla chytrá Julie v srdci cizinky tolik, až se jí zdvihal žaludek. Jakmile slečna ústa otevřela, poznala, že její mluva je čistě toskánská: slečna z Toskány a pro-

testantka — to nemohlo býti jinak, než odpadlice, věc bídná a ošklivá, jako nevím co na světě; něco v Italii vůbec a zvláště v Toskáně naprosto neslýchaného, aby žena hodná a mravná zradila katolickou víru a chytila se valdenského bludařství. Čistá, poctivá a zbožná Juliina duše měla pocit trapné hanby, hovoříc s neblahou touto ničemnicí, vyšňořenou jako dáma drahocennými šperky a umělůstkami. Nezdálo se jí však býti radno, zjeviti jí nepokrytě své vnitřní přesvědčení, tím méně pak ji propustiti, když tak horlivě a dychtivě byla od paní očekávána; proto se spokojila jen tím, že přestala se s ní baviti, očekávajíc příchod mistress Needle-ové. Na štěstí přišla paní za několik minut.

Julie nehádala špatně Drahocenná perla církve evangelické byla tak zvaná inspektorka dívčích škol. Počala svou evangelickou karrieru jako mladá učitelka v Arezzu, kde chtivost fintivosti a mašliček ji zavlekla, že stala se spoluvinnicí anglikánského duchovního.

Usvědčena byvši, že z jeho rukou rozdávala bible Diodatovy a kacířské brožury svým žačkám a neomluvivši se dostatečně z jistých hanebných dohazovačských pletich, tropených ku zkáze jedné vznešené dívky, byla za vlády velkovévody z Toskány vypovězena, a bylo by se jí hůře vedlo, nebýti mocné přímluvy anglického vyslance u dvora. Žila nějaký čas v Piemontsku, ani se nevědělo jak, neznámá a zapomenutá, až se jí zase naskytla příležitost objeviti se ve veřejnosti s dvojí slávozáří; jako vlastenka a mučenice svaté věci; sama o tom neměla před tím ani tušení. Došla přízně u těch, kteří chtěli zničiti náboženské školy; byla pravou rukou takových ředitelů, inspektorů a zakladatelů škol a vhodným nástrojem v rukou nejvyšších úřadů veřejného vyučování v Piemontsku. Pravilo se veřejně, že marnivá fiflenka stala se pravou rukou ministra, že všude dosáhla slyšení, kde chtěla, a místo obvyklého ohlášení posílala svou fotografii — provedenou v úboru ještě chudším nežli nějaká baletka. A tak se stalo, že slečně Elvíře se otevíraly všecky dveře do kořán, hodností i zisku, a že se těšila za své služby bohaté odměně — jak toho vyžadovala doba i osobnosti.

Jest to ku podivu, že všecky ty skandální věci, které se o ní vypravovaly, ani v nejmenším neuškodily slavné její reputaci ve bratrstvu nového evangelia; protekce bohů světského olympu způsobila, že platila ve školách protestantských za perlu. Ač ji nosili na rukou, přece se domýšlivá slečna tak nesnížila, aby byla považována za jakousi žačku valdenských. S velkokněží sekty byla ty a ty a dovedla šikovně zpeněžiti své působení a přízeň, které se těšila u veřejných úřadů; ač měla cestovné hojně nahrazeno, chlubila se svou nezištnou horlivostí, s jakou se věnovala službám evangelia. A počestní duchovníci jí přáli, vědouce, jak vydatného v ní mají spojence. To jí zcela nic nevadilo, že se potají vysmála jejich počínání a nezadala se s duší i tělem protivné jim a s nimi soupeřící sektě evangelické, nezávislé od tabule (synedria) valdenské.

Co? říkávala s protivníky valdismu, takoví horáci, kteří vylezli Bůh ví z kterých alpských roklí, ti budou italským evange-

líkům něco chtíti diktovati? My jsme měli v Toskáně již své chrámy a tajná shromaždiště, když ve Valle Luserně spali ještě zalezlí ve svých děrách jako svišťové! A teď by chtěli hráti prim a aby se celá Italie klaněla jejich tabuli! Oni, kteří ani neumějí mluviti, leda hatlaninu špatně italskou a ještě horší francouzskou! Ať žije svoboda, svoboda volného zkoumání, svoboda církve!

A tahle dáma byla pravou rukou onoho duchovního z Turina, jenž nebyl s valdenskými dávno za jedno, jehož považovali za rebella a se báli, jenž byl velmistr v kejklířství — a jediný známý mistress Needle-ové. Mohla obcovati bohoslužbám valdenských i »neodvislých« evangelíků, podle libosti, a každý duchovní, skopec, považoval ji za svou ovci. Mistress přijala neznámou poběhlici ve slepé důvěře k duchovnímu s velikou úctou, a ujišťujíc ji již napřed svým vděkem za laskavý průvod, podotkla, že zítra ráno, v sobotu, odjede po dráze; v Pinerolu zůstane přes noc, a v neděli ráno odebere se v kočáře do Torre Luserny, aby byla přítomna službám Božím.

XVI. Plán bitvy.

Když Julie v Turině osaměla, povzdychla si hluboce nad zaslepeností své nešťastné paní. Že si jen nechá tolik toho namluviti! V nadšení padá na kolena před stádem nevědomých venkovanů, vedených za nos čtyřmi duchovníky, nekněžími, z kláštera vyhnanými — z každého trochu! a odevzdati se ve společnost ženy, jejíž podobiznu by ani vedle sebe nesnesla! A zatím, co se toto děje, nevidí stkvělé známky církve katolické, divy Prozřetelnosti Božské vzhledem k papeži, obdivuhodnému muži, který s tisíci biskupy spravuje říši Kristovu uprostřed pronásledování a utrpení, jež snáší sám i věřící. Zdá se, že Kristus Pán vrátil se na zemi. A přece myslí, ubohá paní, že žije v dobré víře, — u víře, které se hrozím, když na ni pomýšlím. Můj Bože, jak mocné jsou to předsudky, vssáté zároveň s vychováním; ubozí protestanté!

Jedině ruka Boží může roztrhati tak hustou roušku. A přece se chci o to pokusiti; doufám, že mi Bůh pomůže. Ale kdo mně poradí, kdo mne povede? Zatím co ona bude putovati, aby byla ještě více zaslepena, budu já hledati toho, kdo by mi přispěl sňati jí závoj s čela; vždyť to ani není možno, aby v tak velikém městě jako je Turin, nebylo muže Božího, jenž by mi dal dobrou radu. Ale kde jen ho najdu?«

Zavolala Kateřinu a pravila: »Poslouchej, když nás paní nechala až do pondělka do večera doma, budeš dělati všecko, jak budu chtít?«

»A jak ráda; jen si poručte.«

»Tak poslyš; zítra odložíme stranou všechnu zvědavost a věnujeme celé dopoledne blahu našich duší; líbí se ti to?«

»A jak!«

»Dobře; vstaneme tedy časně a půjdeme do kostela, abychom se nasytily sv. požehnání, mší a svatých svátostí; v Anglii žijeme v té příčině tuze tence. Jediná mše svatá, tichá, opuštěná, málo lidí, pramálo lidí u sv. přijímání — a já mám ráda plné kostely,

mše sv. u dvou neb tří oltářů, plné oratoře, plné zpovědnice, hojně matek s dítkami, a všichni pohříženi v modlitbách k Ježíši Kristu, obětovati se mu v Jeho přítomnosti.« —

»Tak jako u nás v Tyrolsku!« zvolala Kateřina.

»Jako všude v zemích katolických!« odvětila Julie.

Největší Juliina touha nebyla toliko viděti plný kostel, ale prahla především po tom, poraditi se s některým výborným knězem. Ale kam se obrátiti? Neznala v Turině živé duše. Sla tedy na Bůh zdař. Vešla do prvního chrámu, který viděla, a tam se s Kateřinou oddala klidně vroucí pobožnosti. Kněz, jemuž se zpovídala, jí dal adresu na slovutného sluhu Božího, výtečně sběhlého ve sporných otázkách protestantských, a napomenul ji, aby se s ním poradila. Nemluvil nadarmo. Julie se tam hned s radostí odebrala a Kateřinu vzala ssebou. Rozmluva s knězem byla pro Julii jako nebeské zjevení. Důvěrně sdělila vše neznámému jí knězi s přímo dětskou prostotou, již nelze vylíčiti a s níž u katolíků tak zhusta se potkáváme, — řekla mu vše tak, jako by s ním byla známa od nejútlejšího dětství.

Vylíčila v krátkosti svou minulost, nynější poměry a záměr, přivésti zpět do luna církve protestantskou rodinu, u níž žila. Kněz, vyptav se napřed dopodrobna o stáří a povaze budoucích konvertitů, úplně schválil způsob, jak si Julie až dosud počínala. Při těchto jí vítaných slovech nemohla se opanovati, aby neprojevila srdečnou radost a zvolala: »Žehnám, dobrý otče, oné chvíli, kdy jsem překročila prah vašeho domu; vaše slova mě naplňují rajskou útěchou. Cítila jsem sice i já, že pro nynějšek jsem si nemohla počínati jinak, ale nemohla jsem býti dosti spokojena se svým plánem. Bojím se jen, aby se to vše příliš neprotáhlo; hořím dychtivostí, viděti ty drahé duše ozářeny pravdou.«

»Nenechte se uchvátiti netrpělivostí,« pravil kněz; »duch Boží vane kdy a kam chce; nám sluší jen mu neodporovati. Nejdříve je třeba pevně spolehati na nebe; buďte přesvědčena, že veškeré vaše namáhání, a kdybyste si vymyslila i věci nejpodivuhodnější, bylo by docela marné a bez výsledku, kdyby nepomáhal sám Bůh. Co se dotýká víry, tedy ani vy, ani já, všichni misionáři celého světa i papež sám, nemůžeme vzbuditi v nikom hnutí vnitřní milosti. To ovšem nikterak neznamená, že bychom tu měli státi se založenýma rukama. Zcela naopak; pracujme tak, jako by obrácení druhého jen a jen na nás samých záleželo. Důvod toho je ten, že Bůh sám nejvíce pracuje v nitru srdce člověka, provázeje tak vnější úsilí služebníků svých. Rozumíte mi?»

»Ovšem, a zcela jasně.«

»Ze všeho vašeho snažení budiž mimo modlitbu nejdůležitější, nejnutnější a nejpůsobivější dobrý příklad, nikoliv krásná slova.«

»Ach, kéž bych jej mohla poskytovati!« zvolala Julie s upřímně živou skromností.

»Není to tak nesnadno, jak se snad domýšlíte. Nečiňte nic proto, aby to bylo viděno a obdivováno, ale ostříhejte nejvěrněji Boží a církevní přikázání; vždy odpouštějte, nebuďte nikdy ne-

vrlá, a to ne, abyste se zdála skromná a jemnomyslná, ale abyste jí skutečně byla; náboženské povinnosti své konejte bez okázalosti a bez přetvářky.«

»Nebylo by radno některé nikoliv nutné takové věci prováděti spíše v tajnosti, abych nikoho neurazila?«

»Vyjádřete se zřetelněji.«

»Byla jsem v zahradě a modlila jsem se v besídce svůj růženec; tu přichází paní; — ukryla jsem růženec, abych zabránila různým zbytečným řečem.«

»To nikoliv, slečno; to není nejlepší způsob. Neprozřetelné by bylo bývalo, očekávati příchod panin s růžencem v ruce; ale když už vás tak překvapila, nebylo dobře růženec skrývati. Naše náboženství se nebojí světla; nemá, čeho by skrývalo, v čem by se přetvařovalo. Od nejvyšších tajemství Nejsvětější Trojice až do zbožného zvyku užívati svěcené vody, modliti se růženec, nositi škapulíř s Madonnou — všecko je logické, vše se třpytí hlubokou filosofií, či lépe řečeno, každá věc je prodchnuta vznešenou theosofií. Církev katolická nestydí se za nic, nežli za ony syny své, kteří ve své domýšlivé pýše opovrhují tajemnou vznešeností nejobyčejnějších zbožných zvyků a za nevědomost mnohých, kteří jich nechápou. Studujte pilně náboženství, a to tak, abyste je mohla chápati důvody rozumovými; studujíc je, poznáte, jak ze všech stran vám tryskají vstříc prameny světla, ozařujíce obdivuhodnými krásami věci, které se vám zdály dříve býti jen malého a skrovného významu.«

»Bohu budiž chvála,« řekla Julie, »nezanedbala jsem nikdy ono studium; bylo mi vždy nejsladším.«

»Tím lépe. A nyní pomýšlejte, co je nejvhodnější pro nekatolíky, a opatřte si některé knihy.«

»Nevím, které to jsou. Prosím, račte mi je pověděti.«

»Ano. Především opatřte si »Rukověť theologie pro ženy«; je to důkladný katechismus, od Guilloise nebo od Deharbe. Čtěte v něm docela klidně a pomalu; podržte vše, i nejmenší, v paměti pohotově, abyste toho ve chvíli potřeby ihned mohla užíti. Potom Frankův spis: »Nejobecnější námitky«, tam naleznete zásobu nauk a návod, jak lze úplně a jako žertem hravě rozdrtiti nejobecnější výpady nevěrců proti náboženství. Zvláště vzhledem k předsudkům anglikánských protestantů bylo vydáno množství spisů; vy však, slečno, nerozptylujte se přílišnými studiemi; opatřte si spisy Milnerovy, Newmanovy a Visemanovy; je to ryzí zlato, tepané a přizpůsobené potřebám pravověrných anglikánů. A že vaše paní silně načichla valdenskými, je třeba, abyste měla nejnovější spis dra. Melia o valdenských; je to nejobšírnější a nejdůkladnější dílo, které znám. Dobrá jest též příruční kniha od Perrona, nadepsaná: »Valdenští«. Máme též výtečnou práci Charvazovu . . .«

»Račte odpustit,« přerušila ho Julie, »prokažte mi tu laskavost a napište mi to, bojím se, že bych to zapomněla.«

»Milerád.« Kněz vzal papír z psacího stolku a znamenal jména autorů a tituly jejich děl, stále při tom rozpráveje. »Později budu vám moci jmenovati ještě jiné a jiné; ale, věřte mi, není

to zde množství, či mnohost, která pomáhá, jako spíše málo, ale dokonale, od základu studované.«

»Neračte míti obav,« odvětila Julie. »Zachovám se úplně dle rad vašich, a ještě za jiné budu prositi. — Uvažte jen, že žiji sama a nezkušená uprostřed nekatolíků a lačním po dobrých radách, které by mne vzpružily, oživily. Může-liž pro mě býti vhodnější doby nežli nyní, a nebyla-liž bych zpozdilá, kdybych toho neužila?«

Kněz přisvědčil a Julie pokračovala: »a které věci bych především a zvláště měla z knih oněch studovati?«

»Pročtěte vše,« řekl sluha Boží, »ale zkušenost mě učí, že hlavní otázky mezi námi a protestanty lze na prstech zpočítati. Předně: neomylnost církve a poslušnost, již jsme povinni nejvyšší její hlavě; to je hlavní klíč ke všemu; k tomu máme, buďtež Bohu díky, nezvratné a nepřemožitelné důvody, které uchvátí každou duši, pokud není zapřísáhlým nepřítelem pravdy. Za druhé skutečná přítomnost Spasitele v nejsv. svátosti; zde třeba se vyjádřiti větami jasnými a docela přesnými. Za třetí: přímluva Matky Boží a Svatých! tu stačí podvrátiti pomluvačné důvody protestantů, jimiž, aby vyhráli při, zahrnují katolickou církev. Naposledy pak je nutno vylíčiti překrásné a nevyrovnatelné přednosti a vlastnosti sv. zpovědi. To jsou věci, jež třeba poznati a potom o nich jednati.«

»Však jsou též protestantům nejnenáviděnější.«

»Mýlíte se, slečno. Jest velmi málo konvertitů, kteří by nebyli bývali přivábeni k pravé víře zářivým leskem těchto pravd.«

»I co se dotýká svaté zpovědi?«

»Oněm, i co do sv. zpovědi. Tato svátost, dobře poznaná, stává se kouzlem zázračné téměř přitažlivosti. V té příčině jest jen málo vyjímek. Znám zcela dobře protestanty, kteří se stali katolíky jen z touhy, aby se mohli zpovídati; ba, znám i protestanty, kteří se mermomocí chtěli zpovídati katolickým kněžím, aniž by snad chtěli přestoupiti ke katolictví. »Ale, vezměte dobře na vědomí«, říkal kněz, »že vám rozhřešení dáti nemohu.« »To nevadí; cítím nutnost, zpovídati se ze svých hříchů.« »Je-li tomu tak,« namítal kněz, proč neotevřete své srdce svému duchovnímu?« »To se nedivte; je to počestný muž i jeho manželka, dává dobrý příklad — ale důvěru k němu nemám.« Nezbylo nic jiného, než vyslechnouti zpověď — protestanta.«

»Čím to tedy jest,« tázala se Julie, »že se predikanti nemírní ve své zášti proti zpovědi?«

»Tomu se nedivte, toť nejpřirozenější věc na světě. Predikanti v Italii vědí příliš dobře, které ryby berou na jejich vnadidlo. Zkušenost jim praví, že vzdělaný a počestný katolík jich nebude nikdy poslouchati; proto se musí obraceti k těm méně chytrým, k lenochům, k hříšníkům, různými poklesky stíženým. Není snadnější věci, než přesvědčiti někoho o tom, co se mu zamlouvá. Proto vidíme mnohdy tolik odpadlíků, ubožáků, jejichž i nejhrubší hříchy se zakryjí citováním všelikých míst z bible; domnívají se, že upokojí svědomí vnější mravností, vyznáváním

nového náboženství, které neukládá vyznávati se ze svých provinění a hříchů.«

»Počínám chápati ono tajemství.«

Kněz pokračoval: »Jsouť ovšem mezi novými protestanty také někteří, kteří zachovávají si ještě nějaký zbyteček svědomí, ale většina jich přidává ku svému vyznání ještě větu: »Věřím v peníze, které dostávám od predikanta,« nebo »věřím v polévku, kterou mé děti jedí v protestantské škole.« A pokud jsou peníze a polévka, nepostí se, nejde se do kostela, a s pánem Bohem dává se napsati vlastní jméno mezi konvertity pana X., který se udělá hezkým u biblické společnosti. S takovými je snadno vytáhnouti do pole proti zpovědi. V zemích protestantských jest katolíkům jednati docela jinak. Kdož se navrátí k pravdě, jsou pravidelně — ne-li vždy — nejučenější lidé, nejpoctivější duše, které hořce oplakávají nějakou svou chybu, poklesek, a nemají jiného přání, nežli aby byly ujištěny, že žijí v milosti Boží. Učiňte, aby dobře pochopily, že soudní dvůr kajícnosti ustanoven jest od Ježíše Krista, že církev římsko-katolická má pravý, nevyvažitelný poklad Božského odpuštění — a jest jisto, že počestné duše si sv. zpověď zamilují.«

»O tom jsem přesvědčena,« řekla Julie.

Věc mluví sama za sebe. Není pravda, že v té příčině nelze s protestanty jednati, a že zpověď u nich jest něco neslýchaného. Nechme být, že v některých zemích jest, jako ve Švédsku; nemluvme o pokusech, ji zavésti, jako se dělo v poslední době v Německu; v samotné Anglii máte nesčíslné případy ušní zpovědi, a to každého dne. Veliká strana puseistů, z nichž složena je dnes polovina anglikánské církve, ji hlásá, rozšiřuje, provádí.«

»Slyším od vás věci, které mě plní úžasem.«

»Dodávám, že duchovní ji úsilovně žádají, ne snad z vlastní dobré vůle, ale spíše, aby ukojili přání svých farníků. Popud k tomu přichází z nitra, od protestantů pravověrných, zpola osvícených naukami, vycházejícími z arciprotestantské university v Oxfordu. Proto nemohu pochopiti, jak vaše paní, kterou mně tak pěkně líčíte, nedala se unésti proudem, který dnešního dne uchvacuje a unáší protestanty, kteří opravdové světlo upřímně hledají.«

»Je tomu právě naopak, docela naopak. Každá i nepatrná neshoda s třicíti devíti články ji roztrpčuje, a zpověď nenávidí jako věc papeženskou, a ještě více proto, že to jsou puseisti, kteří ji chtějí mezi protestanty obnoviti. Jen kdybych se s ní mohla o tom dáti do řeči! Se svědomím tak poctivým nebyla by to snadná práce! Račte uvážiti: náboženství jest její život.«

»Dobře; slibuji vám, že naleznete vždy svobodu mluviti a otevřené srdce, budete-li čekati, že vám bude dána, a nebudete-li si ji dávati sama. Vaše přítomnost, konání povinností vašeho náboženství, nějaká příznivá událost — to vše přispěje k tomu, že v ní vzniknou dobré myšlénky, pochybnosti, úvahy;

— to vše budete pozorovati i blahodárnou těžkomyslnost, která jí jednoho dne zasmuší čelo a odejme obvyklou veselost. Budiž tomu již jakkoliv, nadejde chvíle, že ulehčí svému srdci a bude se vám lépe zpovídati než nějakému zpovědníkovi. Nejsem žádný prorok, ale to je neomylné rozluštění otázky, vězící ve věčných zákonech lidské psychologie a v obecné úradě milosti a prozřetelnosti Boží.«

»Dejž to Bůh!« zvolala Julie a pozorujíc, že rozmluva stává se již dlouhou, vstala a pravila: »Myslím, že budete tak dobrotiv a vyslechnete mě také chviličku zítra; nechci déle zneužívati vaší laskavosti, jíž máte k neznámé cizince.«

»Dítě mé,« řekl sluha Boží, »jedná-li se o duši člověka, tuď není knězi nikdo neznámým cizincem, ale vždy známým a drahým.«

»Děkuji vám, buďte mi tedy otcem (a při těch slovech se uklonila a Kateřina též) a račtež utvrditi své pokyny svatým požehnáním.«

Kněz pozdvihl ruce a požehnal oběma. Při odchodu řekla Julie: »Slibuji vám, že jakmile přijdu domů, napíši si vše, o čem jste mě poučil a budu se tím spravovati.« (Pokračování.)

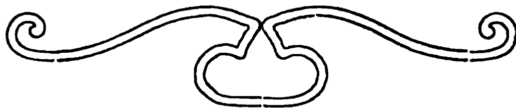
Moje prvotiny kněžské.

Vám — dítky — s třesoucí se dlaní
jsem žehnal v rodném kostelíčku,
když s dětským štěstím v milém líčku,
jste přišly, pro mé požehnání.

Rty moje tehdy němy byly,
jen srdce v slzách promluvilo,
by každé z vás vždy šťastno žilo
z té požehnání svaté síly.

Když očka svá jste zvedly ke mně
a ručky nábožně jste spjaly,
mně andělíčky jste se zdály,
již slétli z nebe v údol země!

A. S. Hrázský.

Slavnostní schůze Literární sekce „Vlasti“

k oslavě čtyř katolických československých spisovatelů, kteří roku 1903 slavili své padesátileté narozeniny.

iterární sekce »Vlasti« věrna svému poslání, aby vedle pěstění katolické literatury oceňovala dle zásluhy i jednotlivé katolické spisovatele, vzdala ve své zvláštní schůzi dne 9. prosince 1903 konané hold uznání čtyřem zasloužilým pracovníkům v katolickém písemnictví. Stalo se tak u příležitosti jich padesátiletých narozenin, k nimž dospěli roku 1903. Z oslavenců jsou 2 Češi, 1 Moravan a 1 Slovák. Jest to

1. Profesor *František Jaroslav Rypáček* (Jaroslav Tichý).
2. Farář *Tomáš Pícha*.
3. Kníž.-arc. archivář kněz *František Snopek*, a
4. Redaktor-poslanec a farář *Martin Kollár*.

Podáváme k oslavě těchto mužů, kteří pérem svým prokázali platné služby katolickému písemnictví, jich životopisná data a spolu seznam literárních jejich prací:

Profesor František Jaroslav Rypáček (Jaroslav Tichý).

Profesor František Jaroslav Rypáček narodil se dne 7. října 1853 z rodičů rolnických ve vsi Hodětíně u města Bechyně na Táborsku v jižních Čechách. Do obecných škol chodil v Bechyni a Soběslavi, studoval na gymnasiu v Jindřichově Hradci, kde maturoval s vyznamenáním r. 1874; na universitě pražské v letech 1874—1877 věnoval se studiu zeměpisnému a dějepisnému i češtiny. Již jako posluchač universitní byl starostou »Historického klubu«.

Roku 1878 stal se suplujícím učitelem prvního českého gymnasia v Brně, kde působil do r. 1887; toho roku stal se profesorem gymnasijním v Třebíči a po devíti letech vrátil se na první české gymnasium do Brna r. 1896. Tam působí dosud.

Prof. Rypáček jest jedním z předních národních pracovníků ve společnosti brněnské, súčastňuje se všech českých, národních podniků, života spolkového a j., pomáhaje buditi a utužovati českou věc v Brně. Jest dopisujícím členem Matice české při museu království Českého, konservatorem moravského musea zemského, jednatelem Matice Moravské a čestným občanem města Ivančic.

Již jako žák gymnasijní počal psáti verše a uveřejňoval je v »Českém Jihu«, v almanachu »Anemonkách«, ve »Světozoru« a v almanachu »Ruchu«. Za pobytu na universitě psal do »Světozora«, do »Posla z Prahy«, do almanachu »Nitry« a do listů studentských. Byl ideálním studentem a pilně si již tehdy všímal literatury.

Přišed do Brna psal a píše verše, literární a historické rozpravy a referáty hlavně do časopisů moravských, jako do »Obzora«, »Hlídky«, »Vesny«, »Literárních Listů«, »Našeho Domova«, »Vlasti«, »Osvěty«, »Časopisu musea království Českého«, do

»Sborníku historického«, do »Českého Lidu« i jinam, a je stálým přispěvatelem »Časopisu Matice Moravské« a »Časopisu moravského musea zemského«.

V programech gymnasijních uveřejnil v. Brně »Pan Vilém z Pernšteina« (1883) a »Paměti a zápisy Smila II. Osovského z Doubravice a na Třebíči« (1897), v Třebíči pak »Úryvky z dějin hradu a města Bechyně v Čechách« (1889), »Z archivu města Třebíče (Kronika Eliáše Střelky a pokračovatelů«) (1892) a »Třebíčské farní kroniky Martina Josefa Matlocia a Jakuba Dvořeckého«, které přeložil z latiny.

O sobě vydal sbírku veršů »V bouři a klidu« roku 1884, »Z našich dějin«, obrazy a podobenství z naší minulosti (1895), »František Palacký« na stoletou paměť narození Otce národa z uložení Matice Moravské (1898) a »Repertorium XXV ročníků Časopisu Matice Moravské« (1901).

Účastnil se redakce »Koledy« a almanachu »Morava svým Maticím«, redigoval čtyři ročníky (IX.—XII.) ročenky dobročinného komitétu dámského »Chudým dětem«, kam stále přispívá verši a literárními i dějepisnými vzpomínkami. Jest odborným redaktorem místopisu ve »Vlastivědě Moravské«, od počátku (1901) rediguje »Časopis moravského musea zemského« a od r. 1898 jest členem redakce »Časopisu Matice Moravské«.

Jest také spolupracovníkem Ottova Slovníku Naučného. Znám jest taktéž svými přednáškami o jubilejních slavnostech spisovatelův a pracovníků českých.

Aby lid venkovský, k němuž jubilant se vždy rád a hrdě hlásí, nabýval známostí o naší minulosti a o slavných svých velikánech, každým rokem přispívá svými pracemi i do různých kalendářů lidových (»Moravana« hojně rozšířeného, do »Moravského kalendáře národního«, jehož XIX. ročník na rok 1903 přinesl i jeho podobiznu).

Vždy také, jak na universitě, kde byl členem a výborem spolků studentských a súčastnil se založení spolku »Stálců« na podporu literatury české, tak i v Brně a v Třebíči působil a působí ve spolcích vzdělávacích i vědeckých a konává přednášky, které těší se značné oblibě. Mluví od srdce k srdci!

V rukopise má velký svazek veršů vlasteneckých, z nichž část byla v posledních patnácti letech uveřejněna v časopisech, hlavně moravských.

Při svých pracích literárních, hlavně veršovaných, užíval různých jmen přijatých, jako Sv. Smutenský, Prokop Hoděta i jiných; nejvíce užívá jména Jaroslav Tichý. Co činil, činil z povinnosti a z ryzího nadšení vlasteneckého, které neutuchalo ani za denních zápasův ani v prosaické zkušenosti.

Je tedy prof. Rypáček snaživým pracovníkem a dobyl si zvučného jména mezi předními našimi literáty českými a jeho — hlavně historické — práce, které mají vážnou a trvalou cenu vědeckou, pojistily mu čestné místo v řadě zasloužilých českých mužů, kteří prací a snahami vynikají. Proto také zařaděn jest do sbírky podobizen a životopisů našich českých lidí »Národního alba« a věnována pracím jeho stručná sice, ale vřelá vzpomínka.

O jeho zdárné práci školské, prodchnuté jak láskou ku škole a mládeži studující, tak i posvěcené vyšším cílům humanním i národním, nemíníme se podrobněji šířiti. Nesčetná řada žáků prof. Rypáčka, kteří dnes zaujímají nejrůznější postavení společenská, vzpomíná s povděkem i láskou svého učitele vzorného, neúnavného, nadšeného. Činnost prof. Rypáčka jest všeobecně známou, kéž i oceněnou!

Tomáš Pícha.

Narodil se dne 19. prosince r. 1853 v Novém Bozděchově, okres Kamenice n. L. Vychodiv doma jednotřídní obecnou školu, dán byl do Jindř. Hradce do hlavní školy. Gymnasium studoval v Jindř. Hradci, potom vstoupil r. 1876 na filosofickou fakultu v Praze, kdež pobyl 3 léta. Rok působil jako výpomocný podučitel na dvoutřídní obecné škole v Kostelní Radouni, okresu Jindřicho-Hradeckého a r. 1880 vstoupil do Budějovického semináře, kdež dne 20. července 1884 byl vysvěcen na kněze, načež stal se kaplanem v Kamenném Újezdě u Budějovic, administratorem v Libniči, kaplanem v Chotovinách, v Horní Pěné, administratorem v Klášteře u Nové Bystřice, opět kaplanem v Horní Pěně a konečně kaplanem v Sudoměřicích u Bechyně. R. 1890 stal se farářem v Korkusově Huti (Korkushütten) u Vimberka a od r. 1896 jest farářem v Lipkové Vodě u Pelhřimova.

Jako kaplan přispíval do »Budivoje« a »Ohlasu od Nežárky«. Později jako farář počal přispívati články do nedělní dělnické přílohy »Čecha« asi r. 1893. Jeden větší článek pod nadpisem: »Církev a tmářství«, byl v této příloze »Čecha« uveřejněn. Jeden článek asi ve 2 číslech uveřejněný, měl název: »Socialistické vychovatelství« — podpis byl pouze T. P. Téhož roku (1893) zaslal několik příspěvků do »Čecha«. Jeden článek uveřejněn byl jako úvodník ve dvou číslech »Čecha« pod názvem: »Ctíme každé náboženství a každé přesvědčení, jen když je poctivé«. — Potom k vybídnutí red. Tom. Škrdle počal přispívati do »Vlasti«. Články a posudky ve »Vlasti« uveřejněné jsou: »Zdánlivá intelligence zvířat« (»Vlasť« roč. XII. seš. 1.—3). Kritická úvaha o článku: »Ethika a živočišstvo« ve »Květech« 1895 uveřejněném (»Vlasť« roč. XII. seš. 7.—10.).

Při literárním sjezdu družstva »Vlasť« r. 1896 měl v V. sekční schůzi přednášku. Předmětem přednášky bylo: »Přírodovědecká literatura« (viz »Vlasť« roč. XII., kde jest přednáška ta na str. 1209—1222 uveřejněna). »Poměr náboženství katolického ku přírodovědě« a kritika v »Naší Době« (»Vlasť« roč. XIII. seš. 11. pg. 1089—1094) a seš. 12. (pg. 1176—1182). »Pithecanthropus erectus« (»Vlasť« r. XV. seš. 1. a 2.) »Ottův Slovník Naučný« po stránce přírodovědecké« (»Vlasť« roč. XVI. seš. 1.—10.). »Zákon příčinnosti a účelnost v přírodě« (»Vlasť« roč. XVII. seš. 1. a 2.) Jest to přednáška, kterou měl při druhém literárním sjezdu družstva Vlasť v odborné schůzi dne 28. srpna 1900. — »Může-li descendenční nauka ve smyslu Darwinově a jeho stoupenců za nynějších známostí přírodovědeckých za pravděpodobnou, vědecky

odůvodněnou theerii pokládána býti?« (»Vlasť« roč. XVIII. seš. 5.—12. a roč. XIX. seš. 1.—9.).

Jako studující na gymnasiu Jindřicho-Hradeckém sbíral národní pohádky, písně a říkadla pro pohádkovou komisi Akademického řečnického spolku »Slavia«.

František Snopek.

František Snopek narodil se 25. září 1853 v městečku Kunovicích na mor. Slovensku, kdež chodil do školy. Osmiletý postoupil do druhé třídy školy svého rodiště, kdež toho roku vyučoval zemřelý již výborný učitel Jindřich Jelínek, jehož působením poslán byl po roce do hlavní školy v Uh. Hradišti a když otevřeno bylo realné gymnasium tehdy ovšem německé, navštěvoval je až do r. 1872, kdy maturoval tamže s výborným prospěchem. Bohosloví studoval v Olomouci, kdež přijal svěcení kněžské roku 1876.

V duchovní správě pracoval ve Velké, v Kuželovém, ve Veselí, ve Strážnici, opět ve Veselí, v Šumicích, ve Střílkách a v Tovačově. Roku 1884 poslán byl za kooperatora k Panně Marii do Kroměříže, kdež za krátkou dobu stižen byl infiltrací obou hrotů plicních, brzo na zvláštní žádost p. děkana Vykydala stal se kooperatorem za jubilea svatomethodějského na Velehradě. Koncem r. 1885 poslán byl zase do Šumic, načež r. 1888 stal se expositem v Svébohově, a když vypracoval všecko, aby v Svébohově byla samostatná fara, obdržel kuracii Blazice pod sv. Hostýnem. Načež r. 1898 povolán k správě kn. a. archivu v Kroměříži. Jsa dosti chatrného zdraví (r. 1878 kašlal krev poprvé), povahou ostýchavý a nejsa řečníkem, nevystupoval veřejně, za to v prázdných chvílích oddával se studiu. Zejména od r. 1880 vyzván jsa k tomu svým nezapomenutelným duchovním otcem (křestitelem a katechetou) děkanem Josefem Vykydalem, jal se studovati v rozsáhlých rozměrech prameny dějin cyrillo-methodějských. R. 1881 v zimě studoval o obřadě cyrillo-methodějském (vyšly z toho pouze částky: Řád svěcení vody tříkrálové a obřad sv. Cyrilla a Methoděje v čas. kat. duch. a Hospodine pomiluj ny v brněnském Obzoru jako vyvrácení článků prof. Hynka Krcha tamtéž uveřejněného Gospodi pomiluj ny) a napsal článek Nauka církve a učení sv. Cyrilla a Methoděje (uveř. ve Sborn. velehradském ročn. II. str. 86—140.) R. 1885 v »Čechu« a v »Hlase« Matejkův obraz na Velehradě. R. 1886 v Rezkově »Historickém Sborníku«: Pannonské legendy a mnich Chrabr (IV. 129—134.). R. 1896 O některých nesrovnalostech v pannonských legendách (Sborn histor. kroužku sv. V. str. 157—168.) a Ze studijí cyrillomethodějských. (Časopis matic. mor. XX. 1896 str. 189—195., 281—289.) R. 1897: List Hadriana II. v pannonské legendě a bulla Janna VIII. Industriae tuae s dodatkem: Svatý Methoděj a Pseudoisidorovy dekretaly (Sborník velehr. VI. str. 1—131.) Hrob a ostatky sv. Cyrilla apoštola slovanského (tamtéž 142—151.) R. 1900: O právomocnosti svatých Cyrilla a Methoděje roku 863—867. (Časopis katolického duchovenstva ročn. XLII. stran celkem 21.) R. 1900—1903 v brněnské Hlídce: K opravám diplomatáře moravského a

v Časopise matice mor. Lechnerovy dodatky k moravskému diplomatáři (XXV. str. 51—61, a XXVI. str. 56—64.). Roku 1902 obšírnou recensi díla Dr. Fr. Pastrnka o slovanských apoštolích: Nové dílo o sv. Cyrillu a Methoději. (Hlídka str. 497—499., 578—581., 660—663., 724—727., 790—795., 859—863.) a konečně letos Nová akta kardinala Ditrichštejna. Příspěvek k církevní topografii moravské. (Časop. matice mor. XXVII. str. 227—309.)

Martin Kollár.

Narodil se 13. října r. 1853 v Čarych v župě nitranské. Studoval v Prešpurku, v B. Bystřici, ve Vácově, v Jágru a v Ostříhomě. Na kněze vysvěcen byl 20. června r. 1879 v Ostříhomě. Kaplanoval v Suchej, Čachticách a Krupej. Správcem fary byl v Biksárde 4 roky a od r. 1879 je farářem v Nádaši, v stolici Prešpurské. Každý rok vydal jeden dva spisy pro slovenský lid. Od r. 1880 řídí a vydává s nemalými obětmi »Katolické Noviny«.

Samostatně vydal: Viera; štít a kotva kresťana v těrajších časoch. R. 1879 Životy Svätých na mesiac februar a marec. Překlady: Štvoro kníh o následování Krista od Tomáše Kempenského, Fabiola od Wiesemanna, Nezlořeč, Oběťa N. Zákona od Al. Tótha, Srdce k Bohu, modlitebná kniha, Červení a černí od Bolandena, Panna Maria Lourdská. Dla H. Lassera, Moderní zásada národnostná a kresťanstvo dla Dr. Stökla, Požehnanie sv. Jana, Šmídove spisy pre kr. mládez, Kalendar: Pútník sv. Vojtěšský, štyři ročníky atd. atd.

Martin Kollár obnovil chrám v Biksardě, v Nádaši a v Binovcách. V Nádaši postavil novou školu.

Odrodilé kněžstvo jej sice nemá v lásce, ale lid vyvolil si jej již po dvakráte do stoličního výboru a r. 1901 za sněmovního svého poslance. Ve sněmu měl ve prospěch svého slovenského lidu dvě řeči; pro nepořádek a rozbroje ve sněmovně uherské více konati nemohl. Nyní překládá Sv. Písmo do slovenčiny, ale od samých korrektur, rukopisů a sazby má již zrak seslabený.

Od r. 1901 je ředitelem litárního slovenského spolku sv. Vojtěcha v Trnavě.

Ze života malého Slováčka.

Lidopisné drobotiny ze slovácké osady, jež zaznamenává staré Slovačisko.

(Jan MICHAL-DVORECKÝ, autor spisu »O sv. Mikuláši v legendě a lidových pověstech i zvycích.«)

(Pokračování.)

»Pod šable, pod šable, pod obušky . . .«

Já jsem si stařečka velice zamiloval. Nikdy mi nedomlouvali a všecko mi udělali po vůli. Měli stolářskou stolici, na níž se rádi »rejpali«. Uměli zhotoviti různé náčiní hospodářské. Mně na fašiňk urobili dřevěnou šavli, s níž jsem dle zvyku slováckých dětí chodíval k příbuzným na koledu, při níž jsem zpívával:

Koledníkům napíchne se na šabli kus slaniny a do kapes nacpe se jim sušenek, koláčů, cukrového a jiných dobrých věcí.

Ale stařeček při takovém nadělení nebývali doma, protože o hodech bývalo v hospodě veselo; měla tam chasa zábavu se svým »pravem«, hospodáři zase častovali se vínem. Se stropu visela velká láhev s vínem, obtočená věnečkem, a každému sousedovi, vešedšímu do šanku, bylo se z ní napíti a dáti na máz vína. Za sebrané peníze pilo se po celé hody. Tož ani stařeček nechtěli »čučat doma«.

Stařeček nebyli ožralcem, ale rádi si přihli. K tomu účelu brávali každé neděle od stařenky po dvou kuprácích (čtverkách). Víc nedostali »ani punového«. Ty však stačily, aby večer přitrcali dom natrknutí. V tom stavu bývali nejnábožnějším; položivše se na lože, začali za mnohých hlasitých vzdechův odprašat Pambíčka, vzpomínati své hříšnosti i lidských nepravostí vůbec, a to vše hlasitě a tak srdečným způsobem, že stařenka probudivši se z tvrdého spánku a necítíc se v tak »kající« náladě, »chlópla ich nekolikrát po zubiskách«, aby měla pokoj. Stařeček přijali vše vděčně. Na všecky liskance a lichotivá jména, jako: naslopané chlapisko a ožhralé čogory, říkali: »Ale ženo, moja Rozárko, dyt ty si přeca moja manželka, samejm Pánem Bohem ně daná!«

Bylit stařeček trpělivi a odevzdaně snášeli ten domácí »křejž«. Hlavním rysem povahy jejich bylo flegma. Nic jich snadno nepřivedlo z konceptu. Kdysi v letě odpoledne přišel jsem k nim. Stařeček přivezli právě furu ječmena do stodoly. Spatřivše mne, řekli: »A to ty si, Janíčku? No poď se mnou do humna (na zahradu), je tam na jakubince jedna hruška, Pane, ty majou šmak! Sou jak máslo!«

Ten rok bylo sucho. Na nebi se nechtělo ukázat ani mračénka, a zachmoulilo-li se přece, tož jenom ucvrklo a bylo po dešti. Tož nebylo ovoce. Šel jsem tedy rád se starečkem. Já sbíral kolky a stařeček jimi ščágali do stromu, ale dlouho nemohli trefiti. Ze sousedového humna dívá se na nás chlapec. Stařeček se rozeženou a švác do vršku: hruška fik dolů a pác chlapíkovi zrovna k nohám. Ten zdvihne ji, zařehoce se nám a fuk s ní

*) Podobné ironické [žertovné] pochvaly naskytují se častěji v lidových popěvcích. Tak chválí na př. popěvek Vizovský hospodyni, že »usušila topénku se starého škarbala«. Srov. v »Česk. Lidu«, V., 2.

domů. Stařeček neřekli bé cé. A nemohli také; neboť na zápraží zazněl rozzlobený hlas stařenčin: »Ja, aby tě ďách, ty matěro, ná co tam děláš? Ehehle, nechá koně stát u voza a ide rážat hrušky. Na, chlapisko, máš rozum?«

Stařenka znali dobře trpělivou náturu stařečkovu a nejednou trpělivosti jejich zneužívali. Bývalo na příklad u stařečků zvykem, že chléb mívali na stole, aby byl pohotově, kdyby někdo přišel na besedu. Každému besedíku bylo ukrojiti si skývečku, aby se na poli rodilo. Stařenka někdy nemohouc rychle najíti křiváku, popadla stařečkovu břitvu, jež ležívala na stole a dala jí ukrojiti chleba. Ky div, že stařeček, stoupli-li si potom v neděli ráno s břitvou do kouta, ve tváři namydlení, se durdívali: »Basom ti koty, zatracené robsko... už ně zas ňou krájala chleb. Celou hubu sem si pošmerendil« (pořezal). Umlkli však, když jich stařenka zakřikla: »Ja kdybys radši neplkotal, hloupé chlapisko, jak dyby sis ju nemohl nabrousit!«

Stařečka bylo lze snadno udobřiti v jakékoli věci. V jednom toliko byli nedůtklivi. Na toho se hned »jak se patří podívali,« kdo se dotkl jejich sedlckého stavu. Měli sice jenom podsedeček a děcek jak kvítí, ale ani kníže nemohl býti pyšnější na svůj knížecí erb, než se pýšili stařeček na ten jejich sedlckej stav. Oni byli první, kteří, když se stala po prvé »na obci« zmínka, že se budou »trhat obecnosti« (děliti obecní pastviska) a že i domkáři a chalupníci žádají svůj díl, »buďa tenkrát radním«, povstali a vyslovili s rozhodností Katonskou své veto proti takovým »neplechám«. Když potom rozzuřil se v obci o tuto věc vášnivý spor, jenž vnesen byl až k soudním dvorům, a osada rozštěpila se ve dvě strany, stařeček div si »plejca nevykřičeli«, hájíce česť sedlckého stavu proti »tym ledačinám a odřiďupom« — domkařům. A protože spor odehrával se nejintensivnějším způsobem v »šenku«, tož stařenka musela volky nevolky přidati stařečkovi ke dvěma kuprákům »přejlohu«, aby si mohli častěji v hospodě zaterentit. Stařeček si nedali svůj sedlckej stav nikde a od nikoho »obrazit«.

Moji rodiče zapíchli každoročně okolo vánoc vepříka a dělali večer téhož dne »pečenky«: rozumí se, že při nich bývali vždy i »stařečci«. Na stole voněly jitrnice, jelita a pečénka se zelím a stálo dobré Polešovské vínečko; hodovníci »šoulali pěkně« do sebe Boží dárečky, »bumbali« vínečko a »dobrořečili«. Hovor stával se hlučnějším, veselším a rozmarnějším, dokud zůstal sedlckej stav »na boku«. Než bez sedlckého stavu zřídka se trachta obešla. Obyčejně začínali stařeček: »To by tak, aby ta chalupnická žebrota brala z našeho, to tak, ehehle, to tak! Ale počkáte si, vy slotáci, vy špaty, vy hloupé ťalupy! Počkáte vy si!«

Tak se začínali »střapit« na mého otce. Ten zas ucítil povinnosť zastati se »chalupnické žebroty«. »A co vy, naduté sesedlačiska, myslejte si, že dyž máte ty smraďuté kobyliska, že ste pánbuví co, a že nama můžete třebas orat? Oh, vy mlsné hubičky, tak za naše peníze loupat cerbuláty a globáse a naslopat se, co? To vy potrefíte? Ja to by trefil každej. Oh dybyste vy radši dali vašejm dětom, co ste slejbili!«

Po takové výčitce skočili stařeček hore, jako kdyby jich osa (vosa) píchla. »Ná, basom ti koty, co ty ně, ty šušňu jeden povídáš? To ně ešče jak živ žádnej neřekl! Ehehle, hleďme si furianta! Že sem nedal? A co sem nedal? Nedal sem Anči Rouženou a Sedlejšťku (jména vinohradův)? A kdo si pěkně odváděl z chléva telenu? A užs zapomněl, kdo se pro tě nalétal k pánom a z vojny tě oslobozoval, a aj do sklepa tě táhal? A ty ně včil tak, ty stafraporte? Pravda, vínečko coudit ve sklepě, to ti vonělo? A potom ešče, že: nedali ste, co jste slejbili!«

»A vy ně budete vyčejtat toho trochu vínska?« opáčil se otec s rostoucí náruživostí, »to ste si mohli vystřebat sami. Dybyste byli radši dali Anči tou trdlicu na konopě, ce ste ju slejbili urejpat na stolici. Už sme spolem na desátej rok, a vám se nechce sednout k tej trdlici.«

Jak otec začal o trdlici, bylo teprve u stařečka zle; sepjali ruce — to byla teprve bolačka do jejich srdce: »Ja, ty mrcho zpropadená, tož ty ně budeš psut skrz nejakou trdlicu? Poď enom sem, poď sem, já ti dám trdlicu na hubísko . . .« a stařeček se stavěli do bojovné positury. Ale tu se vložilo do věci rozumnější ženské pokolení. Má mamička objala vší silou »svého Josefka«, který se už stařečkovi stavěl, a stařenka rovněž násilím odvedla si svého »starého osla«, jak jej nazvala, domů na pelech.

Tak obyčejně zůstala trdlicová záležitosť odročena, až zase na přesroční »pečénky«. Ráno druhého dne přišli k nám obyčejně stařeček zase — »na ostatky« a »dobrořečili« jak by nic.

* * *

»Aj, zhusta, chlapci, zhusta,
aj, konec masopusta . . .«

Stařeček bývali při muzice veselí a také si rádi zatančili. Byl jsem svědkem této jejich veselosti, když se jim ženil nejstarší syn, Antoš.

Sešli jsme se ráno u nich na kafé a po odprosu odešli jsme do kostela: »mládenci pod veličanznýma vonicama«, »droužky« pod věnečky, majíce vyšívané plachty (podobny uvodnicím), nedbale přehozeny přes kříž. Z kostela šlo se do hospody, kdež byl tanec do večera o hladu. Když se stařeček rozehřáli, začali brblati: Nevím, jaká je včil ta chasa. Enom se to trdluje do kolečka. Ale včil si zatančím já sedlckou. Hej, muziko, sedlckou! — zakříkli, kývnuvše na tetku Hurbančíkovu. Vzali ji za ruku a postavivše se před hudebníky, začali, klátíce a ohýbajíce se vejpůl, zpívati zdlouhavou:

Rozmarně.

Oj, va-řil žebrák máčku, va-řil ju se že - bráč-ků,

oj, to vám by - la máč-ka, va - ři - la ju že-bráč-ka.

Když dozpívali, dali se do tance, mezi tím co hudci hráli celý »vrš«. Pomálu poskakovali si dle taktu obnožmo, šoupajíce nohama, prohýbajíce se v kolenou a v půli a držíce tanečnice za ruku nad hlavou, která okolo nich kolem obskakovala. Při poslední notě předposledního taktu vzali tanečnici »přes kříž« (t. j. objali ji vejpůl) a při posledním taktu »bráčka«, otočili se s ní dokola na jedné noze, až tetce zavlál šorec a roztočil se »jak díža«. Po té postavili se před hudbu a zazpívali druhý vrš písně:

Nelaj, devečko, nelaj,
jede k nám švarnej šohaj
na pěkném vraném koni,
jak mu šablenka zvoni,

a dali se do tance jako dřív, ale již ne sami, nýbrž s celou »hospodou«, neboť mezi tím, co zpívali, zatleskali tanečníci na děvčice a postavili se za stařečka do řady.

Potom přišel na řadu třetí, čtvrtý atd. »vrš«:

Aj, zhusta, chlapci, zhusta,
aj, konec masopusta,
aj, masopust se krátí,
už se víc nenavrátí.

Aj, to sou chlapci, to sou,
co palašku nesou, nesou,
aj, to sou enom děti,
aj, co nesou pagnéty.

Svobodné chase zdál se tanec tento zdlouhavým. Objednali si tedy ještě během dne více tanců »sedlckejch«, ale s rychlejším tempem, na písně:

Toužebně, zrychleným tempem.

Rázně a forte.

Před naším jetelina,
žala ju moja milá,
žala, žala, nažala si,
do šátečka svázala si atd.

Nebo:

Hravě.

*) Sukně značí zde louku.

Za naším huménkem sedí zajíc,
jak on sobě nožkama přebírajíc,
dybych já ty nožky měla,
také bych tak přebírala,
jak ten zajíc.

Za naším huménkem sedí skřeček,
za naším huménkem sedí skřeček,
a jak on si poskakuje
a galhoty potahuje,
protože je všecek atd.

Mezi »sedlckejm« tancem tančili tance kolové a jednou strašáka takto:

Mezi tančícími páry je tanečník sám, tančící s pometlem nebo suchým stromkem. Počíná se polkou. Tanečníci obráceni k sobě zadupají třikrát, pohrozí si pravým, pak levým ukazováčkem a otočí se na místě Při otočení snaží se tanečník samotný uchvátiti někomu tanečnici, jemuž potom tančiti jest s pometlem nebo suchým stromkem, až se mu při příštím otočení podaří uchvátiti jinému tanečnici.

Mladá chasa vrtila se nejraději při kvapíku, jejž hudba hrála na píseň handrláckou;

Tetko, kde jdete,
co to nesete?
Handrličky na jehličky,
chlapcom na gatě.

Váznější sousedé kolébali se při valčíku, jemuž říkali »tajč«. Mezi tancem se vždy po jednom »vršu« zastavili a zpívali píseň »o děsném mordování«:

Pošlechněte, o křesťané,
věci hrozné, neslýchané atd.

Tato svatba byla »nobl« podle »sedlckej« pýchy stařečkovy; proto při ni hučela babuška (basa) a šviřinkaly skřejpky (housle). Pravda, inštrmenty (t. j. plechové nástroje) byly ještě »výš«, ale byly drahé a stařečkovi se to »frcání« ani valně nelíbilo. Při chudších svatbách se ještě sem tam tančívalo při »gajdách« (t. j. dudách). Ale gajdy byly už v opovržení a gajdošům posmíváno se písní:

Gajdošku s gajdama
nechoď mezi nás,
je nás za tě haňba,
di radč pryč od nás;
lebo ti tu vypraskáme,
a gajdy ti polámáme,
di s tym rači dom,
pokáď celé máš. —

Večer jsme šli z hospody na svatební trachtu za výskotu a hudby. Kdosi z hostí předříkal modlitby, načež se svatebníci rozesedli za stoly. Mládenci přinášeli z kuchyně jídla: hovězí polévku s lukšama (nudle), které byly delší než formanské tatary.

Polévečka byla dobrá, někteří hosté naložili si až i pětkrát po talíři. Po polévce přišlo hovězí s máčkou křenovou a šiškami, kteréžto poslední jídávají prý velice rádi zvláště »silničáři« (t. j. ti, kteří chodí do světa pracovati při dráze), potom stohy masa s omáčkou i pečeného se zelím, s vařenými trnkami atd. Na konec vdolky.

Než mládenci postavili mísu na stůl, odříkali »proupovědi« veršované a většinou žertovné, jichž obsah byl v nějakém vztahu k obsahu mísy. Sami jedli v kuchyni až po hostině. Něvěsta seděla u zvláštního stolu s »droužkama« a nejedla, protože jí bylo plakati »z musu«. »Droužky bavily ji i hodovníky zpěvem.

Hned při polévce zanotily:

Spadla tutěnka s hřady,
polámala se všady,
polámala se všecka,
už je z ní polévečka.

Podobně zpívaly písně, jež se odnášely k jiným jídlům.

Potom přišly na řadu písně milostné a jiné na př.:

Možeš ty ně, má milá
poděkovat,
že sem tě naučil
děti chovat,
děti chovat,
kašu vařit,
že sem tě naučil
hospodářit.

Nebo:

Bože, boženku,
dej ně dobrou ženku,
co by ně vodila
že šenku do šenku.

Nebo:

Pršelo, bylo tma,
žežulenka zmokla,
nemohla přiletět
k milence do okna.

K milence do okna,
zkázaní vyřídit:
zkázal tě, Maruško,
tvůj milej pozdravit.

Podobných milostných písní bylo velice mnoho; zpíváť je chasa ráda, protože jsou mimo několik jiných symbolických znaků, (jako perníkového srdce, prsténkův a voničky) jedinou mluvou mladé lásky. Jsouť vám ti mladí Slováčkové zvláštními lidmi v lásce. Lásku si vyjeviti slovy, neudělali by mnozí, kdyby jich snad »na fleku zamlaštil«. Stydí se. Sejde-li se šohaj se svou milou, mluví spolu o dovíčem; o koních, kravách, o obilí, kde co naseli, kolik se urodilo, nebo kolik a zač prodali, o kopačce,

o práci, jarmaku, zkrátka o všem možném, jen o lásce ne. Té jest se spokojiti, nevyjádří-li ji píseň, pouze se symboly, jimž ovšem mladí lidé dobře rozumějí. Udeří-li na př. šohaj děvčicu na cestě z kostela do zád, tu ona ví, jak tomu rozuměti a doma vykládá mamičce důvěrně pod komínem.

»Ale, mamičko, má ně ten Janek Havalou rád!«

»Ná, a jak víš, děvčico?«

»Ná, dyž sme šli z kostela dom, tož on ke mně hép a švác ně do zádou, až ve mně zapraštělo.«

A matka už tomu praskotu rozumí, a přijde-li Janek v neděli odpoledne na besedu, volá jej:

»Ná, Janíčku, poď dál, šak co bys stál venku.«

V písni však nestydí se o lásce mluviti: »šak je to enom tak — v pěsničce.«

Já jsem však o svatbě těchto písní mnoho neslyšel. Najedl jsem se, nakladl jídel žebrákům (dětem), kteří dle všeobecného zvyku pod stolem se ukrývají a mlčky svatebníky tahají za nohy, »načgal« si kapsy vdolky, a u vědomí řádně vykonané povinnosti usnul jsem spánkem spravedlivých. Když jsem se probudil, byl v jizbě shon a veliký smích. Prodávali ženichovi nevěstu. Vyvedli mu z komory tři ženské, z nichž si měl svou vybrati. Neuhodl-li, bylo mu zaplatiti kuchařkám. Potom odvedli ženy nevěstu do komory. Když jsem byl starším dověděl jsem se, že ji »čepcovali«. Uvolnili jí totiž jediný lelejk (= vrkoč), jejž byla nosila na znamení svého panenství a spletly jí vlasy do »dvouch lelejkou, aby každej věděl, že už je vdanou robou.«

Třetího dne sešli se svatebníci k nevěstě na svatební koláč, velký jako »mlejnské kolo«, jejž jí matka (u služebných hospodyně) upekla z mulky (t. j. nejlepší mouky pšeničné). Jest rozmanitě ozdoben a uprostřed má »důl«, do něhož házejí svatebčané peneżní dárky pro nevěstu, a pronášejí při tom žertovné nebo i vážné průpovědi. Na př.: »Toto ti hážu z kapce, abys měla do roka chlapce«, nebo: »Toto ti hážu do oka, abys měla do roka proroka« a p. (Pokračování.)

Modlitba trpících.

Aj, svatý Bože, proč žes tolik tíží
nám na šij slabým dětem uložil?
Proč denně necháš prosit pode kříži
by osud cestu z hloží našim nohám vil?

Chtěls poznat nás, chtěls toho okusiti,
zda hodni jsme, zda čela pevných skal
jsou naše duše, aby do nich rýti
mohs přísnou rukou svojí nepřehledný žal?

Chtěls poznat, Bože, lásky naší záři
a čistý v ní a jasný zápal plát;
zda každý z nás je hotov na oltáři
své víry život v oběť nevystihlou dát?

Chtěls z hrudí našich stvořit štítů pluky
jež srážely by touhu hříšných hlav,
jež raděj hrozby trpěly a muky
než pro groš mrzký vzdaly svých se svatých práv?

Ó, Bože! tu sklíčeni jsme velkou tíhou!
Však Tvá-li vůle, zas chcem trpěti;
krev ze srdce nám sterou prýští rýhou,
pro lásku svou k Tobě neznám oběti.

Nuž, uslyšel jsi tisíceré hlasy,
a viděl sílu, jaká plnila hruď nám
a lítost na čele Tvém sídlo zvolila si,
když štváni neznali jsme cesty kudy kam.

Tys poznal křišťál našich svatých citů,
Tys za svododu, za čest poznal svatý boj,
že v ňadrech plane něžná záře jiných svitů,
než v jakých utápí se vládců mocných roj.

Dík, Pane, za tu zkoušku ohněm sžíravým!

L. Sabi.

Až k Harnackovi.

(Z dějin náboženského racionalismu.) Podává F. RADOŇ.

(Pokračování.)

V Německu obrátil se boj hlavně proti Kristu — adversus Christum, jak jednoduše, ale mohutně líčí žalmista. Právě reformace k takovým koncům vésti musila. Jeden z největších škůdců a odpůrců jména křesťanského zřejmě to vyznává. »Reformace,« praví David Strauss, »namířená zprvu toliko proti panující církvi, obrátila se později proti knihám biblickým.« Zcela důsledné. Reformace zavrhla živý učitelský úřad, povahou křesťanství, zněním Písma i historickou existencí i rozumem odůvodněný, a na jeho místo postaven — papež papírový, jak kdosi dost vhodně i nevhodně propověděl. Bible nemůže sama o sobě (tím méně o svém *celém* rozsahu a obsahu) podati důkazu, že jest slovem a dílem Božím. Svědectví vlastní nemůže dostačiti; neboť, jak bychom to vulgarně pověděli: to by mohl říci každý. Proto »křesťanství reformovaně« neslo si zárodek smrti od svého počátku. Jen strach před důsledky a následky působil, že se ta smrtelná choroba neukázala dříve. Bylo potřebí nějakého popudu ze zevnějška, bylo třeba někoho, kdo by dodal odvahy nemocnému, by se k své chorobě přiznal a svému trapnému živobytí konec učinil. A toto vskutku děsně záslužné dílo vykonal

deismus. Byl to zvláště pověstný spis Tindalův, také do němčiny záhy přeložený. Deismem protestantský racionalismus v boji proti bibli a proti Kristu z evangelií znamenitě posilněn a podepřen.

Jako první zjevný protivník positivního křesťanství v Německu vystupuje J. Chr. *Edelmann* (1698—1767), deista, člověk zlomyslný a bezcharakterní. Ve spise »Abgenöthigtes, jedoch Andern nicht wieder aufgenöthigtes Glaubensbekenntniss« (1746) popírá Boha osobního a hlásá mystický pantheismus a hrubý materialismus. Svět je mu věčný, není hříchu, není trestu, zjevení se posmívá. Uklidnil se teprv, když mu sbírkami sehnali obstojné živobytí. Německé literatuře plodí ostudu, takže při jeho životopise citují slova básníkova: der schrecklichste der Schrecken ist der Mensch in seinem Wahn.

Individuum možno-li ještě zchátralejší byl K. B. *Bahrdt* (1741 až 1792). O Kristu a o věcech náboženských mluví způsobem frivolním, rouhavým.

Zpustlý život těchto a podobných lidí nemohl ovšem jejich zbraním proti křesťanství zjednati důvěry a váhy. Hůře ublížil Christof Bedřich *Nikolai* (1733—1811), »otec mělkého berlínského racionalismu, jenž v každém věřícím křesťanu — jesuitu větřil«. Svou sbírkou »Allgemeine deutsche Bibliothek« (126 svazků od r. 1765 do 1792) snažil se poslední zbytky víry v Německu vyhubiti; svou urputností snad všecky idealnější básníky a filosofy své doby proti sobě popudil.

Nových zbraní proti Zjevení Božímu dodala filosofie Wolffova.

Kristian *Wolff* (1679—1754), první pěstitel »německé důkladnosti« ve filosofii, »pravzor pedantského profesora-mudrce«, obdivovatel Číňanů, otec nejtvrdšího racionalismu, usiluje o to, aby filosofie pracovala pojmy zřetelnými a důkazy přesvědčivými a proto důsledně ukazuje svými poučkami cestu k racionalistickému (a empirickému) bádání o náboženství. Toho také žáci jeho přes míru využitkovali, ač Wolff sám náboženství zjevené uznává. Že však vlastně u Wolffa pro náboženství zjevené místa není, jde z první jeho poučky mravní, jež zní: čiň to, co tebe nebo jiného činí dokonalým. Nějaké povinnosti k Bohu, pojem věčnosti a p. z jeho filosofie odvoditi se nedají, spíše popříti. Mezi přívrženci Wolffovými připomínají se: Baumeister, Baumgarten, Belfinger, Cramer, Ernesti, Gottsched, Knutzen, Meier, Reinberk, Riebow, Reusch, Thümmig atd.

K nejprudšímu útoku na zjevenou víru připravoval se hamburský profesor filosofie, Herm. Samuel *Reimarus* (1694—1768). Tento deista, užívaje zbraní z filosofie Wolffovy, potírá sice horlivě atheismus, dokazuje existenci Boží, ale zároveň vášnivě útočí na zjevení křesťanské. Dle něho jsou události Písma (Starého i Nov. Zák.) jen podvodné výmysly. Všeliká dogmata (o Trojici, vtělení Kristově, o vykoupení, o věčné odplatě) jsou proti rozumu. Své deistické názory vykládá hlavně ve spise »Die vornehmsten Wahrheiten der natürlichen Religion in 10 Abhandlungen 1754. Útoky proti zjevení uložil však ve spise, jenž měl míti název: »Apologie oder Schutzschrift für die vernünftigen Verehrer Gottes.« Jak přítel jeho, prof. Ebeling, tvrdil, nebyl spis určen pro veřejnost, psal prý jej Reimarus jen pro potřebu vlastní. Avšak i mezi jeho důvěrnými přáteli v opisech koloval; jeden opis dostal se do rukou Wolfenbüttelského bibliotekáře Lessinga, jenž r. 1774 uveřejnil jeho část pod názvem: »Wolfenbüttelsche Fragmente eines Ungenannten«. V násl. letech uveřejněny jiné »fragmenty«, celkem 7. Publikace fragmentů způ-

sobila škody a veliké pohoršení, a to tím větší, ježto za původce fragmentů považován byl Lessing.

Praktiky Reimarovy užívají racionalisté do dneška; útočí na božský původ zjevení, neuznávají Kristovo Božství, ale při tom neustále prohlašují se za křesťany, i za dobré křesťany, za následovníky Kristovy... Myslí-li to opravdu, či chtějí-li klamati a říci svým čtenářům: sapienti sat, — těžko rozhodnouti.

Reimarus spokojil se pouze racionalistickým výkladem událostí biblických; ránu hlubší zasaditi chtěl J. S. *Semler* (1725—1791) kritikou bible, vykládaje uzdravování posedlých jako metafory a způsoby orientalní mluvy. (Spis: De daemoniacis, quorum in Novo Testamento fit mentio.)

Princip Semlerův přijal pro výklad St. Zákona Jan Gottfried *Eichhorn* (1752—1827), historik, jenž prý neměl pro to důvodu, proč by příběhy synů Jakobových jinak posuzoval než osudy jiných lidí...

Znamenitý krok pro racionalistický výklad Nov. Zákona učinil Gotthold Efraim *Lessing* (1729—1781). K čemu třeba zázraků? — řekl on a jeho přátelé. Což závisí pravdivost křesťanství na bibli, na událostech nadpřirozených? I kdyby to pravdivo bylo, není to k užitku. Nač mluviti o Kristu? lépe o něm — mlčeti, ale tím horlivěji ho následovati. (Tedy zase »dobrý křesťan« bez — Krista.) Základ náboženství je morálka; mravností dospějeme k dokonalému náboženství (rozumovému). Bůh ovšem lidi zjevením (skrze Mojžíše a skrze Krista) vychovával, ale potřebí toho nebylo, člověk by se byl k té výši také dostal (jenže pomaleji); člověk pokračuje, všecko se rozvíjí; co dříve nám bylo známo ze zjevení, to nyní svým rozumem z jiných pravd si vyvozujeme; zjevení nebude už brzo potřeba. S rozumem pokračuje také vůle. Dříve bylo třeba posilovati vůli slibem věčné odplaty; brzo však budeme milovati ctnost pro ctnost, ne pro odplatu — pak nastane doba nového, věčného evangelia — křesťanství rozumové. (Představa o stěhování duší Lessingovi se zamlouvá.) Učení o Trojici, o dědičném hříchu, o vykoupení vykládá filosoficky. Čtení bible se mu protiví; bible není náboženství; už je zbytečna, může býti jen dokladem (ne základem) pravd, k nimž jsme rozumem nutně dospěli.

Podobně jako Lessing také *Kant* tvrdí, že nezáleží na historické osobě Kristově; jde o jeho učení; dostačí jeho učení věřiti a plniti. — Dle Kanta »věčný syn Boží, pro kterého Bůh učinil všecko, má býti pojímán (rozuměn) jako ideal dokonalého člověka. Věřiti v Krista znamená odhodlati se k tomu, abychom v sobě uskutečnili ideal bohulibého lidstva, neboli přijali božské smýšlení Boha syna, *ne* však předpokládati, *že* ideal onen zjevil se na zemi ve skutečném člověku, Ježíši Nazaretském. Spasitelná víra jest jedině rozumová víra v ideal, jejž zastupuje Kristus, nikoli historická víra v jeho osobu. Mimo konání ctnosti Bůh jiné bohoslužby nežádá; pravá bohuslužba záleží v mravném smýšlení a jeho uskutečňování. Kdo dle rozumových zákonů ctnosti žije, náleží k církvi, k národu Božímu«. Atd. (Falckenberg, Dějiny filosofie novověké str. 497.)

Immanuel *Kant* (1724—1804) jest posud prorokem a základem snah, které usilují vyloučiti Krista z evangelií, odstraniti moment nadpřirozený, spokojiti se »postulatem« mravnosti. Vše to možno jen násilným výkladem, vynecháváním a obcházením jasných, ale raciona-

listům nepohodlných míst svatého Písma. Křesťanství jest jim pouze pomůckou, prostředkem k podporování rozumové mravnosti, ne spasitelným prostředkem a vůdcem na cestě k pravé blaženosti. Jsme sice (třeba dle Kanta) oprávněni věřiti, doufati v neomezené trvání své existence, ale jaký bude všecko míti konec, nedá se určiti.

Podobné nauky, jež náboženství vidí pouze v mravnosti, snadno klamou, a je v nich hodně farizejství, ať už vědomého nebo nevědomého. Poslouchá-li výklad nezkušený, snadno myslí, že křesťanství tím se spokojuje, když hlásá jen víru v historického Krista a na mravnost že váhy neklade. Proto takoví »mravnostníci« jen narážejí, jen ťukají a při tom jméno »křesťanství« nejraději nevyslovují; posluchač nebo čtenář pak si myslí: má pravdu spisovatel nebo řečník, to přece dá rozum, že bez mravnosti nelze se Bohu líbiti; a tak se chytají lidé na hesla »humanita«, altruismus, ethická kultura a p.

Jen více poctivosti, pánové, křesťanství se nespokojuje pouhou věrou v historického Krista, víra bez skutků jest mrtvá a mrtvá víra nemůže spasiti člověka, — ale také se vašimi úskoky o Krista historického připraviti nedáme. Kristus je zjev tak mocný, tak dokonalý, historicky tak význačný, že otázce o jeho historické osobnosti vyhýbati se může jen zabedněnost a lenost lidí nemyslících, anebo umíněnost a choulostivost lidí — myslících.

Žák i protivník Kantův, Jan Bohumír *Herder* (1744—1803) podobně jako Lessing (ba mnohem více) náleží k oněm šťastným lidem, kteří vidí kolem sebe jen — pokrok. Byv dříve odpůrcem racionalistické theologie, sám se k ní po roce 1780 přiklonil. — »Bůh jest všejediná, nekonečná, duchová (ne osobní) prasíla, jež zcela se zjevuje v každé věci. Živoucnosti, moci, moudrosti a dobrotivosti Boha odpovídá oživenost a dokonalost veškerenstva, jakož i jednotlivých tvorů, z nichž každý má svou nenahraditelnou hodnotu vlastní, a chová v sobě svou budoucnost jako vlohu. Všude jeden a týž život v rostoucí stupnici sil a forem s nepatrnými přechody. Úkolem dějin jest, aby rozvinuly všecky síly, jež příroda soustředila v člověku jako souboru světovém; jejich zákon jest, aby všude na zemi se stalo, co se na ní státi může; jejich cíl jest — humanita, harmonické vzdělání všech našich vloh . . .« (Falckenberg, Dějiny fil. nov. str. 393.) Hledati v tomto filosofování nějaký jasný pojem o Bohu, o náboženství, o povinnostech, byla by nevděčná práce; zbývá ze všeho člověk, kolem něho všecko se točí, člověk je všecko, Boha vidíme v člověku, člověk je Bůh. »Křesťanstvím« rozumí Herder »činnou lasku k bližnímu«, sloužiti lidstvu; jest to náboženství humanity. To také stálé thema jeho kázaní. Jako historik snaží se osudy lidstva čísti z knihy stvoření.« Že v takové »filosofii« Kristus z evangelia je zbytečný, ba nemožný, snadno pochopíme. Herder také žádá, abychom Krista ctili jako heroa lidskosti, ale o jeho osobě abychom nemluvili.

Představuje se nám pan Bedřich Dan. E. *Schleiermacher* (1768—1834), »otec moderního protestantismu«, pantheista, pán velice milý, šaramantní, »Schöngeist«, jenž sice mívá někdy i »záchvaty křesťanství«, ale může také dobře považován býti za neznaboha. A kdož by si také to jeho rozkošné »křesťanství« nezamiloval! Takové lahodné »frommes Bewusstsein«! »Náboženství svým původem i podstatou není věcí poznání, také ne věcí chtění, nýbrž záležitostí srdce. Citem projevuje se

přítomnost nekonečná; pocitem bezprostředně postřehujeme Božstvo. Náboženství je zbožnost, vědomí stavu, nikoli předmětu. Dogmata jsou popisy zbožného hnutí. Theologie jako věda o Bohu jest nemožná. Jest naděje, že jednou náboženství nebude církve potřebovati. Čím více kdo náboženským, tím více je necírkevním . . .« (Falckenberg, Dějiny fil. nov. str. 601.) — Snadno uvěříme, že »náboženství Schleiermacherovo« velmi se líbilo (a líbí se dosud! zvláště — vzdělancům); vždyť nepředkládá k věření tajemných dogmat, nežádá uznávání pravd zjevených, nezáleží v plnění předpisů a povinností mravních . . . Není to — nic, a přece je to náboženství. Takové náboženství přijme se ovšem s otevřenou náručí všude. Jeho vyznavači nemají odvahy ptáti se, je-li takové učení správné, odůvodněné; bojí se o příjemné illuse. Ne, pánové, náboženství je něco mnohem vážnějšího, upřímnějšího, věcnějšího; není to pouhá »záležitost srdce«, nýbrž také věc poznání, poznání pracného, mnohými také boji získaného a vytříbeného, jest to konečně i věc chtění, věc, jež žádá napjetí duševní energie . . . Náboženství jest zkrátka něco, co všechnu bytost lidskou proniká, vede, povznáší, zdokonaluje, posvěcuje . . . Náboženství jest vlastně skutečné pokrokářství; kdo hlásá pokrok bez náboženství, hlásá a slibuje dosažení velikého cíle — bez prostředků; hlásá a slibuje nemožnost.

Nový tábor odpůrců nadpřirozeného náboženství vzniká působením filosofie Heglovy. Filosofie Heglova jest sice zbudována velmi uměle, ale také zcela libovolně, bez základu a bez důkazu. Je to stavba závratná; sám Hegel prý řekl, že jenom jeden ho pochopil a ten prý ho ještě — nepochopil. Není úkolem těchto řádků vykládati jednotlivé soustavy filosofické, proto omezujeme se jen na nepatrné zmínky, odkazujíce k učebnicím dějin filosofie.

Jiří Vilém Bedřich *Hegel* (1770—1831) učí, že svět (příroda, skutečno . .) jest vyjádřením rozumu — myšlení a bytí jsou totožny; každá věc uskutečňuje nějakou myšlénku, vše skutečné je rozumné — vše rozumné je skutečné. Duch stává se přírodou, stává se duchem skutečným. Svět jest vývoj myšlení. A pod. Také Bůh se teprve stává, probouzí, tvoří a uskutečňuje ve vědomí lidstva; Bůh sám sebe poznává tím, že člověkem je poznáván. Obsahem křesťanského náboženství jest jednota Božské a lidské přirozenosti; Kristus jest pouze symbol, jímž se vyjadřuje stejnost ducha nekonečného a konečného. Tu tedy vidíme, čím Kristus v této »filosofii« je! Hřích prý je nutný, neboť člověk má se za nekonečného a nemůže tedy strpěti, aby se kolem něho stavěly ploty a hranice; přeskočí hranici a to je — hřích. Zlo a dobro je totožné; ba lepší je zlo, jest to známka — činnosti . . . V této filosofii tedy rozdílu mezi přirozeným a nadpřirozeným vlastně není.

Ze školy Heglovy vychází největší novověký odpůrce a nepřítel křesťanství *David Strauss* (1808—1874). Dle Strausse Kristus znamená (představuje) pouze rod lidský; Kristus naznačuje sloučení přirozenosti Božské a lidské, obrazně představuje spojení konečna a nekonečna. Historický Kristus byl fantasií svých krajanů vyzdoben tak, aby přiblížil se idealu, po němž člověk touží; tento ideal (— bohočlověčství —) jest pravdivý a věčný, ale uskutečněn jest v lidstvu vůbec, ne (pouze) v Kristu. Co se vypravuje v evangeliu o Kristu, je spekulativně pravdivo, ale není historicky skutečno; vypravování biblická nejsou podvodem, nýbrž jest to vybájeno, tužbou a přáním vyvoláno.

jest to mythus. Počátky křesťanství jsou lidské a přirozené. Vígouroux (Dějepisný nástin racionalismu str. 42.) praví: »Vývody Straussovy o náboženství a křesťanství jsou přesnou applikací zásad hegelianských: nic není pravdivým, nic není falešným, vše jest pravda, vše jest falešno, neboť vše, co jest relativní, jest zároveň pravdivým i nepravdivým.« — Straussův Kristus byl by ovšem pro lidstvo bezvýznamný — vybájený ideal lidskosti. Lidstvo je syn boží; na místo kultu náboženského má nastoupiti kult geniů. (Tím se nám též vysvětluje, proč tak mnozí »geniové« humanitu hlásají.) Strauss musil pak důsledně přikročiti k potírání authentičnosti Písem svatých (Pokračování.)

Jak se dělají přirozené dějiny náboženství?

Dle Davida Huma a také proti němu napsal FILIP JAN KONEČNÝ.

(Pokračování.)

Na str. 17. snaží se auktor — jako by cítil povinnost, vyložiti záhadný zjev v duši člověkově (náboženství) *psychologicky* — celou záležitost osvětliti takto: »Který věk, která doba životní bývá nejvíce oddána pověrčivosti? Nejslabší a nejbojácnější. Které pohlaví? Odpověď musí zněti stejně. Vůdci a příklady všeliké pověry jsou ženy (praví Strabo). Ony povzbuzují muže k pobožnosti a vzývání bohů a k zachovávání dnů posvěcených. Zřídka setkáváme se s mužem, jenž, nemaje styku s ženštinami, přece jest oddán takovýmto věcem. A z té příčiny nemůže nic býti pochybnějším, než zpráva o jakémsi řádu mužském u Řeků, jenž, přidržuje se bezženství, nicméně pěstoval největší náboženskou horlivost. Jest to rozumování, na jehož *základě bychom museli nevalně smýšleti o nábožnosti mnichů*, kdybychom nevěděli ze zkušenosti, že za doby Strabovy nebylo snad tak neobyčejno zachovávati bezženství a složiti slib čistoty a přece udržovati nejužší spojení a nejúplnější srozumění s oním bázlivým a nábožným pohlavím.« Nechtějíce zde upozorňovati na křiklavou záměnu víry s pověrčivostí a na křiklavé faktum, že mužové nejučenější (kněží i laici) v nejmohutnějších dobách svého života a úmyslů nejšlechetnějších pěstují theoreticky i prakticky náboženství — našeho osvíceného věku z této všeobecnosti nevyjímaje — nechtějíce zde upozorňovati na křiklavá tato fakta, porážející úplně theorii Humovu, k tomu jen s ošklivostí poukazujeme, že auktor nestyděl se učiniti zdrojem náboženství vedle lidské tuposti, strachu, zvířeckosti také *chlípnost*, o níž zkušenost učí, že bývá hlavní a nejobyčejnější příčinou nevěry.

Zvláštního mudrování dopouští se auktor v oddíle IV., nadepsaném: Božstva nepokládají se za stvořitele tohoto světa.« »Jedinou věcí v theologii — tak začíná Hume na str. 18. — v níž shledává se téměř úplný souhlas lidí, jest, že je neviditelná, rozumná síla na světě.« Opravdu? Toť skutečnou *opravou podkladu zprvu* položeného. Ani jsme se nenadáli, že se filosof tak brzo přeřekne! Jen nejásejte, myslí auktor, vždyť se neví, je-li síla ta svrchovanou, či podřízenou, jednotnou, či v menší bytosti rozdělenou a jakými vlastnostmi obdařenou. »O všech těchto věcech rozcházejí se v obyčejných soustavách theologických (!) mínění co nejvíce.« Máme opětně pochybnosti o proneseném

názoru, poněvadž všecky *soustavy,* jež nám vůbec známy, staropohanských i novopohanských nevyjímaje, v tom jsou shodnými, že světem vládne bytost *Nejvyšší,* jíž všecko ostatní jest podřízeno: lidé, zvířata, duchové (dobří i zlí), čas i věčnosti. Hume byl by dobře udělal, kdyby *konkretní* případy takových soustav theologických byl začerstva uvedl. Prosíme laskavého čtenáře, aby si prohlédl, *kterak* dokazuje slavený Hume *všeobecně* domněnky právě pronesené. Před renessancí věřili předkové naši (»tak jako my dnes«), že je jeden *svrchovaný* Bůh, původce přírody, jehož moc, ač nikomu nepodřízena, bývá mnohdy vykonávána prostřednictvím andělův a podřízených duchův. Oni však též věřili, že celá příroda je plna všelijakých skřítků, vil, ďáblův a šotků, *nižších* to bytostí, než andělé stojící u trůnu Božího. Dejme tomu pak, že by někdo v oněch dobách byl popíral *jsoucnost* Boha a andělů; zdaž by bezbožnost jeho nebyla právem zasluhovala názoru *atheismu,* byť i byl připouštěl, na základě *vrtošivého* rozumování, že běžné v lidu povídačky o skřítcích a vilách jsou pravdivé? — Podivná věc! Auktor chtěl dokázati, že »v obyčejných soustavách theologických« nemůže se rozpoznati, jaké vlastnosti náležejí nejvyšší neviditelné a rozumové »síle ve světě«, a na doklad toho uvádí anděly kolem trůnu Božího jako *posluhující* bytosti Nejvyššího, a v přírodě vypočítává přemnoho *nižších* bytostí, jež nemohou ani tolik, jako právě jmenované vyšší bytosti, andělé, jakkoli lidem prospívati a škoditi dovedou. Kdo v tom nepozná *rozdíl* mezi nejvyšší »silou ve světě« a mezi ostatními vyššími i nižšími bytostmi úmysl její vykonávajícími? Má tedy pravdu auktor, když tvrdí, že se neví, je-li »neviditelná« síla ve světě »svrchovaná či *podřízená*«? Nikoli! Vidí se (i z tohoto důkazu) jasně, že jest *svrchovanou.* Co však po té bude s nápisem 4. hlavy, jenž tvrdí, že prý »božstva nepokládají se za stvořitele světa«, čili za svrchovanou bytost?

S díky přijímáme přiznání, že kdyby někdo připouštěl jsoucnost vil a skřítků, nikoli však jsoucnost Boha a andělů, činil by to jen následkem »podivuhodného a *vrtošivého* nějakého rozumování.« Přiznání tomuto jest podkladem správný názor, že vlastně nelze vyložiti jsoucnosti nižších bytostí (vil a skřítkův atd.) bez jsoucnosti vyšší bytosti, což pan Hume z počátku houževnatě popíral, vykládaje, jak polytheismus na světě se vzal, a tvrdě, že byl *prvotným* náboženstvím lidstva. Opětná tedy oprava, a *nám* velice milá. Bez *theismu* nelze vyložiti *poly*theismu. Napřed *kořen* a potom *větve!*

Hlavou potřásali jsme, čtouce na stránce 19. do slova: »Bude zjevno každému, *kdo správně věc* rozváží, že bohové všech polytheistů nejsou o nic lepší vil a skřítků našich předků a stejně nezasluhují nijakého zbožného uctívání. Tito domnělí náboženci jsou vlastně »jakýmisi pověrčivými atheisty« atd. Ano! *Správně-li se věc uváží,* nejsou bohové polytheistů nic více než byli víly a skřítkové našich předků — fantomem čili přeludem, jemuž neodpovídá skutečná pravda; *Bůh jest duch* — dle správného uvažování, — a ne tvor hmotný, živý a mrtvý. Proto také učíme, že kdo správně nectí *pravého* Boha, nemá vlastně náboženství, i když vyhlašuje, že věří a dovolává se proti nám *subjektivního* náboženství, jak učinil jednou ve Vídni jeden velice učený pán z Prahy v zápase parlamentárním proti prelátu *Karlonovi.* Doufáme tedy, že pan dr. *Masaryk nyní* již se poopraví v této věci a nebude tolik horovati pro subjektivní náboženství, když z milého sobě

Huma slyší, že kdo nectí *pravého* Boha jest jen »domnělým nábožencem«; skutečně že se mu má říkati: *pověrčivý atheista*. Prosíme za odpuštění: tuto klerikálně-nesnášelivou konklusi udělal - *Hume!*

Přidáváme na *opravu* názoru Humova toto: *Není* pravda, že polytheisté (tedy i naši předkové, ctitelé vil a skřítků) jsou nebo byli atheisty — vezme-li se věc *přesně*, — proto, že »neuznávají žádné bytosti, jež by odpovídala naší představě božstva.« Proč? Proto, že, ač polytheisté chybují těžce, soudíce o božstvu *dle podstaty* jeho, nechybují, soudíce o božstvu dle *jsoucnosti* jeho, čili: chybují v tom, *co* jest Bůh, nikoli však, *že jest* Bůh. Není také pravda dle svědectví dějin, že by polytheisté »neuznávali žádného prvotného principu duševního nebo myšlénkového, žádné svrchované vlády a spásy, žádného božského zařízení nebo zámyslu v ústrojí všehomíra.« Opak jest pravdiv, a byl i jest všem polytheistům v *paměti velmi živé*, tak živé, že Hume z počátku učinil k vůli tomu příčinou náboženství bázeň, strach, živelní pohromy, zrůdy přírodní atd.

Následující doklady z auktora (str. 19.—21.) *potvrzují* správnost této *naší* výtky. »Číňané, když modlitba jejich jest oslyšána, bijí své modly.« Pochybují tedy o jich jsoucnosti? Nikoli! Chybují v tom, že nevědí, *co* jsou a *jak* chovati se k nim náleží (správně) člověku je vzývajícímu. »Božstvem Laponců bývá každý veliký kámen *podivného* útvaru.« Nevědí tedy o *jsoucnosti* Boží? Vědí. Chybují v tomtéž a tímtéž jako Číňané: v bohopoctě v nauce o bytnosti Boží. Zdaž »*podivný* útvar« kamene, jejž Laponci uctívají, neukazuje, že rozeznávají (aspoň do jisté míry) i tito divoši božstvo od ostatní přírody? Praví-li *Caesar* (Comment. de bello Gall. IV., 7.), že některé kmeny germánské se vypínaly udatností, tvrdíce: »Ani nesmrtelní bohové nemohou se měřiti se Suevy,« atd. nepraví tím nic více, než že starodávní Suevové měli špatný názor o působnosti a síle bohů, nikoli však o *jsoucnosti* bohů. Hume zdá se hlavní váhu na to klásti, že dle staropohanských názorů pronásledovali lidé bohy a bohové že pronásledovali lidi, a dovolává se *Longina* (Cap. IX.) na svědectví, že »takové představy o *přirozenosti* božské, doslovně vyloženy, obsahují opravdový atheismus.« Odporují závěrku, poukazuje na *historii*, která národům těm přes to přese všechno jasné svědectví dává, že měli *ponětí* o božstvu a sloužili jemu (ovšem *špatně* dle *našich* názorů), trestajíce vyhnanstvím a smrtí všecky, kteří *nevěřili* v bohy. Atheismus vlastně dotýká se *jsoucnosti* Boží a ne *přirozenosti*, proti níž uvedené chyby se dály, jak Hume správně poznamenal. Kdybychom dle *svých* (katolických atd.) názorů o Bohu chtěli souditi o Humovi a jeho stoupencích, zdaž bychom je na základě *tohoto jediného* poklesku — nesrovnávají se s naší představou o přirozenosti Boží — neměli prohlásiti »pověrčivými atheisty a domnělými nábožencí?«

Filosofa Huma velice charakterisují řádky následující: »Někteří spisovatelé divili se, že bezbožnosti Aristofanovy byly trpěny, ba i hrány a s potleskem přijímány od Atheňanů, lidu to tak pověrčivého a pro národní náboženství tak zaujatého, že v téže době k smrti odsoudili *Sokrata* pro domnělé jeho nevěrectví. Ale spisovatelé ti *neuvažují*, že směšná všední znázornění, v nichž onen komický básník bohy předvádí, *nijak nejevila se bezbožnými*. Může-liž býti chování zločinnějšího a mrzštího, než jak si vedl Jupiter s Afroditou? A přece byla

tato hra, líčící milostné jeho podniky, *za tak milou jemu samému*, že bývala hrána v Římě vždy z úředního nařízení, když státu hrozil hlad, mor anebo jiná všeobecná pohroma.« Napsali jsme, že řádky tyto charakterisují *filosofa* Huma, poněvadž v nich nepostřehl, co postřehnouti měl, když o Číňanech, Laponcích, Suevech atd. psal, vyhlašuje národy jmenované pověrčivými *atheisty* pro jejich chyby proti božstvu, ačkoli skutkové a řeči ty nebyly horšími skutkův a řečí vzdělaných Římanův a Atheňanův, stávajíce se taktéž ve znamení, jež se jim »nijak nejevilo bezbožným.« — Z velikých *věcných* poblouzení o Bohu a jeho poměru ku lidstvu odvozujeme (právě proto, že tak časty byly, všude a dlouho trvaly, nemohouce pochopení celého nalézti ani v hlavách nejpřednějších staropohanských učenců), *nutnou potřebu zvláštního nadpřirozeného zjevení Božího*, a to nám houževnatě popírají Humeovci, ačkoli *tak* zle o poblouzení tom soudí, že ubohým věřícím staropohanům atheismus předhazují. Kdybychom to učinili my katolíci . . . !

Všecky ostatní doklady auktorovy mají týž účel a týž podklad: z chyb proti bohopoctě usoudili staropohanům *atheismus*, ač četné příklady uvádí, že odsouzení jim národové bohy ctili, o jich přízeň se ucházeli modlitbami a průvody v rozličných potřebách života časného, z čehož vědec by soudil, že zmínění národové *byli proniknuti* dosti živě přesvědčením o jsoucnosti Boží a prozřetelnosti Božské, jakož i o závislosti veškerenstva na všemoci božské. Nejen prostý lid, ale též učenci — zvláště Marek Aurelius a Plutarch (str. 25.) — »nejsou hodní čestného názvu theismu.« Také hájí auktor thési, že staropohanský svět nepřipisoval bohům stvoření světa, ač historie mluví opačně, a nepatrné *úryvkovité* doklady, jež Hume předvádí, potřebují, aby povolanými odborníky byly vysvětleny a v *pravém* smyslu *celku* podány. Z kontextu vytrženými větami ničeho se nedokáže proti *všeobecně* přijatému přesvědčení, že staří národové měli o jsoucnosti a prozřetelnosti Boží, jakož i stvoření světa a životě záhrobním názory určité, živé a všeobecně platné.

Na straně 31., mluvě o způsobě, kterým »se ještě dnes a to v Evropě,« v obecném lidu dokazuje jsoucnosti Boží, tvrdí auktor, že prý náš člověk »ani se nezmíní o kráse konečných příčin,« ale že začne cosi povídati o náhlé smrti přítele, o neobyčejném suchu, a důkaz je hotov. S dovolením! To jest při nejmenším *přehnáno*, a, — nebude-li mne nikdo za to kamenovati, — *psychologicky* dosti dobře vyložitelno: v *sobě* cítí každý nejvíce Boha v hodince smrti, v neštěstí i štěstí. Proč by se tedy zkušenosti *své* nedovolával na důkaz jsoucnosti a prozřetelnosti Boží? Nepopíratelnou zkušeností dokázáno jest, že dnešní věřící člověk *dovolává* se pro jsoucnost Boží krásy a pořádku přírody. Toť důkaz *obyčejný* a v pravdě *lidový*, a Hume jde od pravdy, když opak toho tvrdí. Však má též *proč!* Kdyby totiž dnešní člověk zkoumal o Bohu z krásy přírody a dozkoumal se pravdy, mohl by lehko Humovi vyčísti, že i jeho předkové totéž *mohli*, že jim tedy aukor neměl z počátku knihy všecku *schopnost* k tomu upříti, udělav je mrzáky a polozvěří! Toto *snižování dnešního člověka* jest v soustavě Humově *důsledkem* hyzdění prvého člověka, a podkladem theorie, jež mermomocí chce mít. *poly*theismus před theismem u vývoji náboženském, tvrdíc ještě i zde a o dnešním člověku v Evropě, že »o krásách konečných příčin přírody — z nichž dle Huma jsoucnosti Boží do-

kázati *lze,* — neví ani zbla,« poněvadž »nevztáhne ruky své, aby vás vyzval, abyste pozorovali ohebnost a rozmanitost kloubů v prstech jeho, jejich ohýbání se vesměs jedním směrem, protiváhu, jíž se jim dostává od palce« . . . Neupřilišuje auktor zbytečně, nespravedlivě? I bez vrchních kloubův a jich ohýbání lze z přírody dokázati jsoucnosti Boží.

(Pokračování.)

Prof. Masaryk se rozkmotřil s protestanty.

O prof. Masarykovi soudili protestanté (»Hlasy ze Siona«, 3. pros.), že jest jim — bližší. Avšak pan prof. M. své přátele rád — překvapuje. »Hlasy ze S.« (č. 48.) praví tedy: »V listopadovém čísle »Naší Doby« vyslovil mezi řádky (?! proč ne otevřeně už jednou!?) své »Kredo« prof. Mas. Přijal učení německých racionalistů. (To my kotolíci věděli jsme už dávno.) Mas. prohlašuje za nemyslící theology ty, kdož ještě věří v Písmo svaté, v božství Pána Ježíše a v zázraky. Historický Ježíš vypadal prý (podle prof. Pfleiderera) zcela jinak než ten v Novém Zákoně vylíčený. Toho historického Ježíše, až bude dosti zaručených o něm historických vědomostí (což Renan, Strausz et comp. nedostačí?), nám teprv moderní theologie tedy ukáže. (Vědecká (!) filosofie a vědecká (— jen se nepohanět! —) theologie podaly si v naší době ruce (v »Naší Době« zdá se také — cítí p. prof. M., jak jemně a pichlavě dovedou »Hl. ze S.« mluvit?) Pan prof. viní nás (protestanty) z pokrytství, že prý ze strachu před katolíky své vnitřní rozpory tlumíme a že vlastního a tudíž skutečného přesvědčení nepodáváme. Opravdu věřících spojenců pan prof. »Reformovaným Listům« prý nezávidí. Ony prý správný vývoj theologie a čistého (patřilo by do úvozovek) náboženství nezastaví.« (Proto »Hl. ze S. na počátku článku ironisují: »Dle třetího myslitele (Mas.) zdá se, že měli Hus, Jeroným a jiní mučenici čeští, kteří pro pravdu božího slova a s jménem Ježíšovým na rtech umírali, počkati na Schleiermachra, Pfleiderera, Delitsche, Harnacka, Smendu a podobné a že by si předčasnou smrt byli ušetřili, protože moderní »vědecká« theologie základy křesťanství vyvrátila. Jsou to u nás — evangelíků? — smutné věci. Mlčet už nelze.« — Připomínáme, že jindy protest. tisk říká, že Hus, Jeroným atd. umřeli za svobodu svědomí, za volný výklad slova Božího a pod., kdežto tady na Harnacka, Delitzsche . . . nevraží.) — Dále vytýká prof. M. (dle »Hlasů ze S.«) protestantům, že jejich časopisy »nepřinášejí soustavné a poctivé zprávy z ruchu theologického a církevního a nepřekonávají omyly vniterně, důvody.« Na to hájí se »Hlasy ze S.« takto: »Není to klerikalismus, když se bráníme, aby žákům středních škol dávala se do rukou kniha, jež se opírá o lidské, měnící se domněnky jednotlivých theologů. (Nebyl Luther Kalvin etc. také člověk — theolog? — oč tedy protestanté opírají svůj výklad Písem? — kdo způsobil rozdíly mezi sektami protestantskými? — přece ne Duch sv., nýbrž lidé; má ten protestantismus Achillových pat.) — Následuje v »Hlasech ze S.« místo, jež se nám velmi zamlouvá, jenže se tím neporáží prof. M., nýbrž princip protestantismu a jež by se dobře hodilo do katolické apologetiky. »Hlasy ze S.« praví: »Učebnice, jež má býti výrazem přesvědčení (proč jen učebnice?) té které církve, domněnky jednotlivců obsahovati nesmí, naše (protest.)

časopisectvo podobnými domněnkami zabývati se nemůže. (Proč ne? nejsou-liž to důležitější věci než na př. citáty z »Času« a nesčetné pomluvy a posměchy o katolících?) My (protestantští) bohoslovci před objevem některého vůdce profesora honem do noh nepadáme (— to by měli jen katolíci! —) a objevu jeho tak velké ceny nepřikládáme (— ale církev měla podle Husa tancovat). Seděli jsme (prot. theologové) u noh těchto Gamalielů (?!), slyšeli jsme jejich učené výklady, ale neomráčili nás. (To je smutné! jaká to neúcta před vědou!) S celým vědeckým apparátem tvrdí na př. jeden z nich, že I. ep. Petrova je pravá, druhá nepravá, a druhý o hodinu později (výborně!) i v týž den zase zcela vědecky dokazoval, že druhá epištola je pravá, ale první podvržená. (Toť věru podívaná pro Machary: Pan prof. Masaryk mne si jistě radostí ruce nad svou církví.) Smendovu trhacímu systému Starého Zákona nedůvěřoval ani ten nejnaivnější z nás. (Pěkný profesor — hloupější než nejhloupější jeho žák.) Říkali jsme si, že takováto učenost je velmi laciná. (O, vědo! — jak jsi zneuznána! -- a to že není klerikální zatemnělost?!) Jak velice nedávno rozčeřily Delitschovy kameny moudrosti vlny německé (?) theologie! A dnes? Profesoři Kittel a Oettli, kteří jinak nesouhlasí ve všem s vyznáním své církve (proč nezaloží jiné? —), tedy lidé »myslící« (úvozovky od redakce »Hlasů ze S.«) Delitsche zkritisovali a usadili. (Chuďas, a co si počne pražská »Samostatnost« s českým překladem jeho přednášek? a proč ten Žilka — mělnický pastor — překládá Harnacka, jenž v Kristovo božství nevěří, proč ho pan Šádek neusadí!! —) Vlny se utišují, a za nedlouho bude Delitzsch náležeti k mrtvým veličinám (to snad přece ne!), kdežto evangelium Kristovo bude přinášeti lidem požehnání, posvěcení a osvícení věrně zase dál.« (Tomu věříme; jenom nás mate nenávist »Hlasů ze S.« ke všemu katolickému a jejich běhání za prof. Masarykem a za socialisty.) A teď: »Jeden z největších duchů a učenců Fr. Bacon napsal ve knize »De dignitate et augmentis scientiarum« toto: »Souverainita Boží nad člověkem má právo jak nad jeho rozumem, tak nad jeho vůlí. (S tímhle sotva budou souhlasit v »Čase«, v »Samostatnosti«, »Právu Lidu« — ani »klerikální« »Národní Listy to nepodpíšou!) Jako jsme tudíž povinni (právem dí »Hlasy ze S.« s Baconem) zákona božího poslouchati, i když naše vůle odporuje, tak jsme povinni věřiti slovu Božímu, byť i na odpor se stavěl náš rozum. (Kdyby tohle řekl katolík, hned by ho Machar v »Čase« na šibenici vedl.) »Nebo jestliže toliko tomu věříme, co se srovnává s naším rozumem, chválíme (?) sice věci stvořené, ale ne jejich Tvůrce. Čím cizejší a nevěřitelnější nám se tedy zdá býti Boží tajemství, tím více ctíme Boha, věříme-li jemu a vítězství víry je pak tím vznešenější. Z nevěry povstává zoufání. Uvážíme-li věc bedlivěji, je víra něco důstojnějšího nežli vědění, jaké nyní máme. Nebo při vědění přijímá dojmy lidský duch od věcí hmotných pomocí smyslů, při víře přijímá duch dojmy od Ducha. Činíme tedy závěr, že svaté bohatství čerpáno musí býti ze slova a z výpovědi Boží, a ne ze světla přírody, neb z toho, co praví rozum.« (Jak je to dobré, když se pan Masaryk s pastory rozkmotří, aspoň mu povědí pravdu, jaké by se mu ani moderní katolíci povědět neodvážili.) »Hlasy ze S.« k výroku Baconovu dokládají: »chceme jen na to poukázati, jak vědecká filosofie, mluví-li otevřeně (— p. Mas. nemluví otevřeně? —) a s naprostou poctivostí k odpůrcům (?), přiznává se pokorně ve věcech nadsmyslných k lidské nevědomosti (tak!). »Hlasy ze S.« dále: »Kdybychom tvrdili

zde, že v Božství Kristovo upřímně věříme, poněvadž nás o tom přesvědčuje svatost jeho osoby, jeho řeč a skutky, a z těch zvláště jeho lidumilnost a jeho smrt, jeho mnohými poctivými svědky ověřené z mrtvých vstání, obrácení Pavlovo, působení jeho apoštolů, ohromný vliv jeho evangelia na svět, kde ono s vděčností je přijímáno, obáváme se, že by pan prof. Masaryk přece jen nám nevěřil (?) anebo nás považoval za spojence »Ref. Listů«, o něž nedbá a na něž nic nedá.« (Co tuto praveno, jsou ovšem motiva fidei, ale víra z nich nepramení. Či je prof. Masaryk nechápavý, že víry nemá?) — »Hlasy ze S.« dále: »O Božství Kristovu přesvědčilo nás mnoholeté s Kristem obcování, mnoholetá zkušenost. (— Nás ale velice bolí mnoholeté nenávidění a pomlouvání katolíků v »Hlasech ze Siona«.) Jeho slova jsou nám dražší nade všecky filosofické knihy na světě. P. prof. M. nás přinutil svým posledním posudkem o nás prohlásiti tuto veřejně, že jej za rozhodčího ve věcech víry nikdy jsme nepovažovali a také nepovažujeme.« »Víme, že víra je dar Boží, a proto nikoho neodsuzujeme; víme, že člověk (Masaryk?) nevyučený Duchem sv. (tělesný) nechápe těch věcí, kteréž jsou Ducha Božího.« — »Hlasy ze S.« vykonaly tuto svou povinnost, ale měly ji vykonat už dávno, měly by ji konat proti svým příslušníkům vždycky a neměly by katolíků tak nekřesťansky nenáviděti.

L. † il.

Národopisné rozhledy.

Píše *Karel Procházka.*

Jako ve světoznámém románu Syenkiewiczově šlechetný Petronius — křesťanství tak blízký — nade vše sobě oblíbil převzácnou vázu nesmírné ceny umělecké, tak více méně každý člověk zalíbil sobě v tom či onom »koníčku« Než jsou jisté artefakty, jež nad jiné těší se pozornosti a lásce nejširších vrstev lidových. Na příklad *výšivky* a *kroje* lidové.

Ovšem zase tu bývá nejrozmanitější nazírání a dle toho pak záliba. Tak na př. — a to bývá velmi častým zjevem — lidu v tom nebo onom kraji se líbí, co odpovídá zděděné tradici. To jest regulativ jejich nazírání a pak záliby. Jiní zase řídíce se heslem: »umění pro umění«, s hlediska toho mluví o kráse. A tak to jde dále.

Jak neskonale vznešené je nazírání na předmět umělecký, při němž obsahujíce všechna hesla o nazírání, ponořujeme se do hlubin — a hledáme tam ono tajemné město Js a v něm stříbrné zvony vyzvánějící: totiž prvky, jež jsou odleskem věčné pravdy, krásna a dobra. Jinými slovy — přihlížeti k momentu náboženskému při studiu uměleckých — a vůbec průmyslových předmětů, má pro sebe zájem nad jiné zajímavý a důležitý. S hlediska toho pohlížejíce na umělecké i lidové výšivky a kroje, měrou plnou jsme se mohli potěšiti ze dvou výstavek, před málo měsíci konanými v Praze a v Plzni. Těmto dvěma výstavkám krojovým věnován budiž dnešní referát.

V říjnu 1903 v umělecko-průmyslovém museu obchodní a živnostenské komory *v Praze* (Sanytrová ulice) otevřena byla výstava starých i moderních výšivek, jež v širších kruzích vzbudila neobyčejný zájem. Byla to kočovná výstava svazu rakouských umělecko-průmyslových musei, která koluje po různých rakouských městech.

Myšlénka tato velice se mi zamlouvá. Při výstavce takové není oslňující množství artefaktů — takže pak nelze tu naříkati, že pro les není vidět dříví. Výstavka taková neunavuje. Za to je tu výběr věcí, systematicky rozložených a poučujících. Jednotlivostem věnujeme větší pozornost, do paměti i detaily hlouběji se vryjí.

Zmíněná exposice obsahovala velmi instruktivní výbor starých prací a vedle i moderních.

Především byla vystavena tu vzácná kasule česká z XV. století, kterou darovala pražskému uměl. prům. museu pí. Augusta Schäffnerová. V části retrospektivní zastoupeny byly všecky formy vyšívání, a to jak pracemi lidovými, tak uměleckými — zejména na bohoslužebných rouchách. Na odiv vyloženy tu vedle kasulí českých i rusínské.

Hovíc heslu Maxe Müllera: »Methoda srovnávací jest pravou vědeckou methodou« vyložilo zde pořadatelstvo i hojnost slováckého, chorvatského i rusínského vyšívání. Dále vystaveny tu byly i bohatě cifrované fraky a vesty dvořanů z XVIII. století.

Překrásná byla i dýnka bádenských a korutanských čepic. Škoda že tu nebylo prohozeno i několik proslulých moravských kunovických dýnek z čepců.

Čína a Japan nesmí nyní na výstavě srovnávací nikdy scházeti. A právem Máme mistra Aleše, máme Manesa mistra, — ale i větší národové než my musí hold vzdáti velmistrné kontuře čínské a japanské.

A tak i na pražské výstavce čestné místo vykázáno těmto orientálním bravurním kouskům výšivkového umění. Výstavní síně byla doplněna i výběrem výšivek z Hercegoviny a Lvova a vybranými kousky cizích museí i firem moderních.

Zajímavo je, že vyšívací kruhy nynější vracejí se zase k applikační technice vyšívací, již druhdy hojně pěstovaly u nás kláštery a dámy v hradech českých, jak svědčí na příklad applikované obrazy na zachovaných českých kasulích. Techniku tu mistrně ovládaly druhdy i naše české matky — na příklad na čepcích. Je to práce mravenčí píle na těch čepcích. Mám ve sbírce na př. čepec z Přešticka. Dva takové čepce s podkládací technikou za celou zimu vyšila dívka, pracujíc na nich ovšem jen za večera, ve dne chodíc po robotě a domácích pracích.

Ukázky moderní práce applikační na výstavce zmíněné hojně byly podány.

Mnohou podobu s vylíčenou pražskou výstavou měla výstava vyšívání a krajek v Umělecko-průmyslovém museu král. města *Plzně* nedávno pořádaná.

Na plzeňské výstavě installovány byly ukázky vyšívacího umění opět z různých dob a rozmanitých národů — ale oddíl slovenských výšivek byl nejpozoruhodnější.

Opět bylo v oddělení tom dokumentováno, jak bohatě na Slovensku proudily jižní a východní techniky i ornamentiky na výšivkách i čipkách (krajkách), aniž lze upříti, že snad mnohé prvky autochtonně zde vznikly a snad i se exportovaly přes hranice Slovácka.

Již nápadno je slovácké názvosloví (v Uhrách) s názvoslovím moravským a rusínským nejednoho ornametu výšivkového. Zajímavo bylo srovnati tu i prolamované práce slovácké s ruskými ukázkami. Dýnka chorvatských čepců jako v zrcadle obrážela se v ornamentice na slováckých rukávcích.

Výstava plzeňská uspořádána byla v nových místnostech musejních — a jestliže v parlamentě netvoří Slované harmonický celek, zde docela v bratrském ladu a skladu vedle sebe ukázky vyšívacího umění podaly: Halič, Chorvatsko, Bosna, Dalmacie, Slovensko, Čechy, Morava, dále i Bulharsko, Srbsko, Černá Hora, Rusíni a Rusové.

Kéž jen zlatá zrna, snesená na výstavce plzeňské mnohonásobně se zúrodní a hojné náměty nově stylisují — anebo třeba jen kopírují naši umělci a umělkyně! Pak s povděkem vyhoví se pořadatelstvu plzeňské výstavky a ona nebude jen chvilkovým meteorem, spanilým svitem zazáří všim.

Při této příležitosti buďtež díky vzdány správám umělecko-průmyslových museí, že s opravdovým porozuměním pořádají účelné exposice. Praktická Anglie výstavou londýnskou v roce 1851 pořádanou dala signál k takovým výstavkám a s ohlasem slibným setkáváme se od let již v naší domovině.

Dvě zdařilé jmenované výstavky jsou toho dokladem.

Paběrky z učitelských listů.

A jen v bojovné náladě chystej se, ubohý pokrokový učiteli, čísti pokrokové listy učitelské. Myslíš-li, že po těžké, unavující práci školní najdeš osvěžení v bratrských svých listech, to se notně mýlíš. Rozbouřiti mysl učitelu za každou cenu je snaha liberálních listů učitelských. Nejsi-li nervosním ze školy, tedy tě jím udělají tvoje »Listy«. Kdo klidně a rozumně uvažuje, ten se »liberálnosti« těch liberálních pp. redaktorů jen směje.

V budovách školních zhusta stýkáme se s nápisem, zejména v Praze je to všude, který hlásá, že kouření ve školní budově se zakazuje. Za to »Školský Obzor« nalézá takovou věc tyranisováním učitelů, jak píše (č. 9. 10. str. 9.): Z Kyjovska. Do galerie našich Flachsmannů přidáváme také jeden obrázek z družné Moravěnky. Je to pan Hynek Berka, nadučitel ve Vlkoši. Je to již sice starý pán, avšak absolutistické choutky mu z hlavy ještě nevyšly. Po okrese našem kolují o něm různé pověsti. *Tak běda, prý, učiteli, který by si bez jeho dovolení na chodbě školní budovy zapálil doutník.* — To je tedy provinění toho p. Berky? Bylo by spíše proviněním dovolil-li by takou věc komukoliv! Školní budova není kuřárna, a je to neslušné, kouřiti v budově školní. A pánové liberální, kde je to vaše stálé mluvení o posvátnosti školních budov, učeben atd. Kde jsou ty vaše ideály? — Hned potom vyčítá však pisatel dopisu z Kyjovska p. Berkovi, že si za varhanami vydělává šestáčky a jinému učiteli nařizuje v kostele dozor. Správce školy je zodpovědným za řádný dozor k mládeži při službách Božích a musí se o ten dozor postarati. Jestliže učitelové jedné školy uvolí se třebas střídavě dozírati, tedy každý správce školy s tím souhlasí. Jestliže však páni se dozoru *zcela* vymykají, tu má správce školy povinnost a právo, členům sboru dozor nařiditi. Posud žádný učitel v té věci odporem nic nevyřídil a bohdá také nevyřídí. Známe dobře liberální pány učitelé a přední z liberálních a pokrokových bojovníků, kteří nestydí se za to jíti do kostela s mládeží a střídají se s jinými jen proto, že chtějí jíti také se svou paní do kostela. Pan dopisovatel však si podle Piláta omývá ruce, říkaje: »Nejedná se tu tak o věc samu, jako spíše o formu.«

»Š. O.« ve svých feuilletonech pěstuje zvláštní způsob psaní, je to vůbec nový sloh, který asi vynalezen byl nějakým paralytikem. Má-li *to* býti snad vtipné, pak je věru vtipkářství na mizině. Slyšme nějaké ty »myšlénky«: Až se bude na té katolické universitě v Salcburku přednášeti věda, bude se takovéto vědě říkati: »docta ignorantia«. — Spíše myslíme, že pan feuilletonista píše jako ignorant, protože neví, proč se žádá katolická universita. My to pánovi povíme. To, co hlásají kněží, to se šmahem od modernistů zamítá, a lid pak i mládež je jednostranně vychovávána, že potom nikterak nelze ji přesvědčiti o pravdivém opaku. Je potřebí vzdělati intelligentní dorost na zcela svobodné katolické universitě, kde věda by se zcela nestranně pěstovala a připouštěla i zásady vědy i katolické víry. Naprostá svoboda v bádání bude tu jistě, tím jistější, aby spíše čeliti mohla podvratným naukám a ideím, které vesměs jsou výlučně strannické.

Dále píše se: Kdo bude ještě v budoucnosti dokazovati potřebu náboženství a víry v záhrobí, nad tím se budou útrpně krčiti ramena jako nad duší, která má ještě potřebu nekonečna.

Doufáme, že pan »spisovatel« ještě bude míti »potřebu nekonečna« a rád bude hledati toho Nejvyššího, kterým dnes tak pohrdá. Jen ať si pan pisatel vzpomene, až dolehne naň doba zlá, že ještě rád se obrátí a bude hledati ochrany tam, kde vidí nyní jen nesmyslnost. Nevoláme tresty na posměváčky, ale víme, že pán ten psal a nevěděl co.

Zajímavý projev jest v č. 8. »Posla z B.«, v němž se praví: Kněží tvoří určitou politickou stranu, jí se pevně drží a k ní se všichni hlásí. Jakmile dotekne se někdo jejich zájmů stavovských, všichni jako jedním ramenem pozdvihují prapor kultu politického klerikalismu. Mluvíme tu ovšem o klerikalismu jako politické straně hierarchií řízené. To je tím, že kněží přes všechnu nechuť k stavovské disciplině, žádající aspoň v theorii sebeobětování jednotlivce, spatřují v tuhé politické organisaci své strany podmínky k existenci a vývoji svého stavu. — Výslednicí článku pak je vybízení učitelstva k semknutí také takovému. Tomu hned napomohly »Uč. Noviny« svými nadávkami pokrokovému učitelstvu. Jsou mnohé věci v článku výše uvedeném, které neodpovídají pravdě, jako učení o nechuti atd., avšak tím zajímavější je, že liberální list přese všechen svůj odpor k nám musel uznati naši sílu a mohutnost.

»Čes. Uč.« na str. 149. diví se, že v jistém pošumavském městě tři učitelé koupili si obraz nového sv. Otce a ptá se, mají-li doma také obraz Komenského a Husa. To divení »Č. Uč.« je nejen směšné, ale i malicherné. Zatím při zvolení nového sv. Otce bylo první otázkou, snad každého ve světě vzdělaném, jak vypadá sv. Otec? Inu, nemají-li páni nic lepšího, tedy musí napsati něco hodně hloupého.

»Uč. Noviny« vyzývají organisaci býti na stráži proti zklerikalisovaným učitelům a diví se, kolik učitelů přispívá do časopisu »Anděl strážný«.

To je hrůza, list »Vzdělání Lidu« uveřejnil prý celý obsah »Vlasti«, kterou rediguje známý klerikální harcovník páter Škrdle. Taková reklama klerikálnímu

podniku divně prý se vyjímá v pokrokovém listě. Tak napsal »Š. Obz.« a věru, bylo by těžko psáti obsah »Š. O.«, neboť by to byla snůška kalu a bláta. Vždyť »Š. O.« ani nemůže býti živ z něčeho lepšího, ten musí býti stále jen hodně »pikantním«, aby byl čten — pro legraci. Vážně nikdo taký list, sestavený ze samých bombastických frází, nebere a bráti nemůže. Obsah »Vlasti« může otisknouti každý list. Bojuje za pravdu, tu chce šířiti a šíří také mezi intelligencí, i mezi lidem, třeba na osobu redaktora a spolupracovníků bylo útočeno. *Veritas.*

LITERATURA.

SRBSKÁ.

»Srpske-narodne zdravice o slavamu, krsnome imenu i drugim pričinama kako se nazdravljaju u Boci Kotorskoj, u Chercegovini, u Bosni, u Srbiji i Crnoj Gori.« Kdo chce za levný peníz poznati srbská národní říkadla, obyčeje atd., nechť si dopíše »Bratřím M. Popovića, Nový Sad.« (Srpska knjižara i štamparija Braće M. Popovića u »Novom Sadu). Cena »Srpskih-narodnih zdravic« 40 halérů.

Jos. Šeřík Vitinský.

CHORVATSKÁ.

»**Nazdravićar i govornik**«, sepsal *I. Josipov.* Jest to pěkná sbírka žertovných i vážných průpovídek, příležitostných řečí, obyčejů atd. Kdo jest milovníkem slovanských zvyků a obyčejů a zabývá se slovanskými jazyky, tomu vřele tento spis doporučujeme. Druhé opravené a rozmnožené vydání stojí v tuhé vazbě 2 K. Spis vyšel u »Lav Hartmana, *Zagreb, Ilica.*« *Jos. Šeřík Vitinský.*

SLOVINSKÁ.

Dom in svet. Obrázkový list pro belletrii a vědu. Redaktoři dr. M. Opeka a dr. E. Lampe. Ročník XVI. Lublaň 1903. Po smrti neúnavného zakladatele a redaktora předního katolického měsíčníku »Dom in svet« dr. Fr. Lampe svěřena byla redakce dvěma známým odborníkům, kteří dosud ke zdaru a prospěchu literatury slovinské a katolické intelligence list řídí. I ročník právě dokončený řadí se svými pracemi velmi čestně k předešlým. Shledáváme se tu se známými jmény spisovatelů, kteří obohatili značně domácí literaturu. V leposlovné části zastoupeni jsou hlavně: Bogdan Vened, který uveřejnil povídku z dějin polabských »Naš stari greh«, v němž líčí se pád této mohutné větve slovanské následkem nesvornosti, dále jest tu Ksaver Meško s črtou »Prevare« (Klamy), Fr. S. Finžgar (Moja duša vasuje = se toulá), Roman Romanov s novelou »Na valovih (vlnách) mladosti«, K. Sojanov s črtou »Izza kulis življenja«, Marija s novelou »Lijana« a řada menších příspěvků. Mezi básníky vynikají hlavně Anton Medved, který tu uveřejnil též veselohru »Na ogledih« (na námluvách), Silvín Sardenko a Cvetko Slavin. Z vědeckých prací uvádíme poutavě psaný přehled ruského malířství 17. a 18. věku od Iv. Žmitka, který v Rusku žije a dobře tamní poměry umělecké zná, zdařilou studii o slepcích od dr. Iv. Göstla, studii o německé katolické moderně, o malíři Valvasoru a j. Životopisná část je velmi dobře zastoupena; shledáváme se tu se svým přispěvatelem Fr. Štinglem, který s katolického stanoviska posoudil Jaroslava Vrchlického. Jubileum Mikuláše Alše je vystiženo v článku J. P. Jesenského. Památka předčasně zemřelého malíře-samouka Fr. Dobnikaŕa, bohoslovce lublaňského semináře, který po ukončených studiích chtěl jíti na malířskou akademii, aby se zdokonalil, jest uctěna čestně vypsáním významu a reprodukcí jeho nárysů. Kromě toho jsou tu životopisy slovinského jazykozpytce Jurija Cafa, Fr. Svetličiče a chorvatského dějepisce Radoslava Lopašiće. Reprodukce maleb předních malířů hlavně cizích přináší každé číslo několik. »Dom in svet« všímá si pilně vynikajících zjevů v literatuře slovinské, české, ruské i polské a přináší i o jiných slovanských literaturách zajímavé zprávy. O českých věcech referuje náš krajan Štingl. Ročně se předplácí na tento časopis 9 K, což zajisté jest levná cena za tak vybraný obsah.

Katoliški Obzornik. Urejuje in izdaja dr. Aleš Ušeničnik. Letnik VII. 1903. Lublaň. Naši jižní bratří pracují úsilovně ve všech oborech, pokud jim poměry dovolují. A práci jejich se daří. Vidíme to na »Katolickém Obzoru«, který již 7. rok přináší apologetické a filosofické články se stanoviska katolického a proráží

tak blud a nevěru v písemnictví i ve veřejném životě. Ročník uplynulý uveřejnil delší studie dr. Ušeničnika o tajemství životním, o náhradách křesťanství, o hypnotismu, o Lvu XIII., kde poukazuje na snahy téhož o reformu lidstva v intellektualní anarchii, ve zkáze morální, v politice i socialních otázkách; dále píše o katolické církvi a vzdělanosti, starých křesťanských knihovnách, o římské otázce, o telepatii, o snahách anglikánské církve o spojení s Římem. Kosmologický a teleologický důkaz jsoucnosti Boží rozvádí dr. Gregorij Pečjak, studii o sv. Tomáši Aquinském podává dr. Jos. Terše. Sociologické záležitosti probírá známý dr. Jan Ev. Krek, dějepisné dr. Jos. Gruden. Informační článek o Jar. Vrchlickém podal dr. Alois Dvořák. Ve 4 objemných svazcích je sneseno hojně materialu k obraně našeho náboženství.

Voditelj v bogoslovnih vedah. Podobným čtvrtletníkem je »Voditelj«, jenže jest určen výhradně jen bohosloví. Vychází v Mariboru redakcí Frančiška Kovačiče již šestý rok. Z dogmatiky uveřejněny jsou v ročníku ukončeném studie o darech Ducha sv., o poslední večeři, o pojmu hříchu starých Egypťanů, o hypnotismu, o křtu sv., z církevního práva zvláště zdařilá práce dr. Jerovška o správě církevního jmění a o slibu čistoty. Četně jsou řešeny praktické případy po způsobu lineckého podobného časopisu. Liturgika, katechetika a ascetika mají v listě mnoho pěstitelů. V recensi všímá si časopis pouze odborných děl, při čemž béře náležitý zřetel též k českému písemnictví. Bylo by záhodno, abychom stejným způsobem i my Slovincům spláceli. *Fr. Žundálek.*

ČESKÁ.

O scholastice a thomismu. Píše *P. Benedikt Kundrat* O. Praed. (Dok.) — Poznámka v 7. čísle »Hlídky« str. 508.: »Sv. Tomáše hájí pro sebe jak přívrženci Banneza, tak Moliny«, vyžaduje zvláštního objasnění.[14]) Až do roku 1881 nebyli známí nikomu tak zvaní »přívrženci Banneza«, theologa řádu kazatelského čili Dominikánského, a theologové téhož řádu byli vždycky uznáváni za pravé »*Thomisty*«, za jaké je i papež Lev XIII. ve své památné encyklice »Aeterni Patris« uznává. Roku zmíněného 1881 uveřejnil P. Schneemann S. J. knihu: »Controversiarum de divinae gratiae liberique arbitrii Concordia initia et progressus.« V knize této velice příkře odsuzuje thomisty a vytýká jim, že od času církevního sněmu Tridentského od učení sv. Tomáše Akvinského staré školy vlastně odpadli, že tedy »hujus scholæ theologos, qui Bannesii vatigiis insistunt, potius Bannesianos quam Thomitas« jmenovati bude (nominabimus). Na obranu Thomistů vydal ale P. Dummermuth O. P. znamenitou a objemnou knihu: S. Thomas et doctrina præmotionis physicæ seu Responsio ad R. P. Schneemann S. J. aliosque doctrinæ scholæ thomisticæ impugnatores. Parisiis 1886. a pak ještě druhý vzácný spis: »Defensio doctrinæ S. Thomæ Aq. de praæmotione physica seu responsio ad R. P. V. Frins S. J. Lovanii et Parisiis 1895. V knihách těchto P. Dummermuth vítězně dokazuje, že Dominikánští theologové, kteříž povstali po concilium Tridentském, témuž učili, co učila stará škola Thomistická, že tedy jsou praví Thomisté, nikoliv však »Bannezianі« čili »přívrženci Banneza;« on dokazuje, že Bannez nic *nového* neučil, nýbrž že učení sv. Tomáše Akvinského tak věrně zachoval, jak to činili theologové Dominikánští před Bannezem, jako: Papež blah. Innocenc V. (Petrus de Tarentasia), Joannes de Neapoli; Hervaeus Natalis, Henrieus Gorcumiensis, Joannes Capreolus (Princeps Thomistarum), Franciscus de Sylvestris, Thomas de Vio (Cardinalis Cajetanus) a j. v., o nichž přece nikdo nepochybuje, že učení sv. Tomáše správně rozuměli a věrně vykládali. Škola thomistická tedy v řádě Dominikánském vždy je táž, a v ní jedině jsou ty »puriores fontes« pro učení sv. Tomáše, které papež Lev XIII. míní.

V čísle 6. »Hlídky« vytýkají se sv. Tomáši a scholastice jiné ještě věci a takové, k nimž není možno mlčeti. — Na str. 428. čteme větu: »Sv. Tomáš velmi často se dovolává výroku písma sv. ‚Notus in Judæa Deus', na důkaz výlučné znalosti Boha jen u Israelitů.« Tomu se divíme: Máme totiž před sebou všecka díla sv. Tomáše, a shledali jsme, že těch slov: »Notus in Judæa Deus« sv. Tomáš *ani jednou* neužil, *ani jednou* je nevykládal.

[14]) P. autor k této větě dokládá: »Příčina toho je nám nyní jasná. Mnohá místa jsou taková, že se dají vyložit přirozeně nebo nadpřirozeně.« Nebylo by správnější říci: některé články sv. Tomáše vykládají pravdy *de fide*; jiné opět buď jsou obsahem *ratio theologica*, nebo *veritates ordinis puræ naturalis?* Tím se ale nerůzní, jak za to máme, přívrženci Banneza od Moliny, nýbrž docela něčím jiným,

jak výše vykládáme. Ostatně každý *pravý* theolog ihned pozná, do kterého oboru ta která otázka náleží.

Tamtéž stojí (str. 431): »Scholastika leckdy málo dbá na skutečný život křesťanů, konstruuje mnoho a priori. Jindy opět jednotlivé znaky z jednotlivých případů shrnuje a tak jí povstává hromadný subjekt, kterého však v životě není. Činí tak na př. při jednotlivých ctnostech.«

Jestliže jsme těmto slovům dobře porozuměli, pak zaznamenáváme:

1. Scholastika, aspoň jak ji vypěstoval sv. Tomáš, nic nekonstruuje a priori, nýbrž vždy svůj dotýčný objekt předpokládá. Jestliže p. autorovi na mysli tane »demonstratio a priori«, pak se o tom v každé tušíme logice scholastické poučiti může.

2. Není správné, že scholastika leckdy malo dbá na skutečný život křesťanů; aspoň sv. Tomáš Akvinský probírá život člověka podle stránky přirozené i nadpřirozené ve své Summě 1. 2. a 2. 2. způsobem obdivuhodným, v čemž jej následují nejen thomisté, ale všickni praví theologové.[15]) V první části druhého dílu Summy jedná totiž sv. Tomáš o posledním cíli člověka čili o blaženosti, v čem záleží, co člověka k ní vede; pak probírá skutek lidský, dobrý i zlý, určuje náruživosti (passiones), držebností (habitus), poučuje o ctnostech vůbec, o ctnostech božských a mravních, pojednává o hříších, pak o zákoně lidském a Božím, konečně o milosti Boží, o ospravedlnění hříšníka, i o zásluhách pro věčnost. V druhé části téhož druhého dílu vyučuje sv. Tomáš jednotlivým ctnostem, nejprve Božským ctnostem, pak ctnostem mravným, konečně o jednotlivých stavech; jsouť to zajisté věci, které život křesťanský řídí a spravují.

3. Velice nejasná jsou další slova p. autora: Jindy opět jednotlivé znaky z jednotlivých případů shrnuje a tak jí povstává hromadný subjekt, kterého však v životě není. Činí tak na př. při jednotlivých ctnostech.« — Aspoň thomisté se sv. Tomášem takto nejednají. Učíť totiž, že člověk činný jest pomocí svých mohutností, hlavně (principaliter) svým rozumem a svou vůlí, kteréž jsou tedy hlavní subjekt činnosti, a zdokonalují se tím t. j. nabývají ctností, když činnost má objekt přiměřený, kterým jsou v ohledu mravním: finis, materia et circumstantiæ. By ctnosti člověka měly pak cenu pro věčnost, učí dále thomisté (a s nimi všickni theologové), musí býti konané v stavu posvěcující milosti a za pomocí milosti aktualní, bez níž ani hříšník se obrátiti nemůže.[16])

Na témž str. 431. tvrdí p. autor: »Její (scholastiky) záliba ve filosofování co možná abstraktním dovedla ji k pojmu Boha co actus purus, který pro život křesťanský nepostačuje, ten potřebuje pojmu Boha jakožto osobnosti. Ano nemohu se zhostiti myšlénky, přese všechno opáčné tvrzení osvědčených autorů, že tento pojem actus purus a pojem s ním příbuzný concursus důsledně ve svých koncích vedou k pantheismu.« Naproti tomu uvádíme, co Willmann[17]) o Aristotelovi píše: »Aristoteles hat den treffendsten Aubdruck dafür (den Theismus) geprägt: »Dem Ersten ist nichts entgegengesetszt.« τῷ πρώτῳ ἐναντίον οὐδέν, ein Wort, das wie ein Damm gegen die Fluten des Pantheismus steht. Aristoteles sucht Gott *über allen* Gegensetzen und Relationen. Er ist erhaben über das Wechselspiel von Form und Stoff, weil stofflos: »Die erste Urgestalt hat keinen Stoff, denn sie ist Volldasein«: τὸ τί ἦν εἶναι οὐκ ἔχει ὕλην τὸ πρῶτον· ἐντελέχεια γάρ· Er ist »*Volldasein an sich*« ἐνέργεια ἡ καθ' αὑτήν, actus purus, und dies ist seine Natur.« Aristoteles věděl ale též, že když bytnost Boží (essentia, ἡ οὐσία) nutně jest actus purus, tím samým Bůh jest *osobní*. Willmann totiž píše dále: »Als ἐνέργεια ἡ καθ' αὑτήν ist Gott *Geist*, νοῦς; sein Thun ist denken, νοεῖν.. Der göttliche Geist ist nicht wie der menschliche von dem Denkinhalte abhängig; sein Denken aktuirt nicht eine Potenz, noch wird es von Aussen veranlasst, vielmehr fällt es mit seinem Gegenstande zusammen. Es hat sich selbst zum Inhalte und heisst darum Denken des denkens, νόησις νοήσεως. »Dem an sich Besten kommt das reine Denken des Besten zu«: ἡ νόησις ἡ καθ' αὑτὴν τοῦ καθ' αὑτὸ ἀρίστου. Nemohl arci Aristoteles věděti bez zjevení Božího, že Bůh jest sice »osobný«, ale že jest *v třech osobách*, jak nás sv. víra učí. — Snad by lépe označoval »osobnost« Boží, jak si p. autor přeje, pojem, jehož sv. Tomáš častěji užívá, totiž: »Deus est ipsum esse *subsistens*.« Ostatně

---

[15]) Anthropologii sv. Tomáše podává soustavně dr. Karl Werner ve svém díle »der H. Thomas von Aquino, Zweiter Band.«

[16]) Velice důkladně o milosti Boží pojednává P. Goudin O. P. ve své knize: »Tractatus theologici juxta incocussa tutissimaque dogmata Divi Thomæ Aquinatis. Nova editio curaet studio P. Dummermuth O. P. tomus II. Lovanii 1874. str. 435.

[17]) Ve svém již dříve uvedeném díle: »Geschichte des Idealismus.« Erster Band. str. 506.

připomínáme, že sv. Tomáš zvlášť ve své summě 1. Q. 13. v jedenácti článcích pojednává o jménech Božích[18]) a učí, že nám nemožno jest, Boha pojmenovati tak jak sám v sobě jest, protože bytnost Boží nemůžeme pochopit, a proto že musíme více jmen užívati, abychom analogicky Boha pojmenovali jmény vzatými z dokonalostí tvorů, které vidíme, a kteréž eminentissimo modo v Bohu jsou sjednocené. Podle sv. Jarolíma (ep. ad Marcellam) jmenovali Hebreové Boha svého pravého *desíti jmény*. Myšlénka p. autora, že pojem »actus purus« ve svých koncích vedl k pantheismu, jest úplně nesprávná; právě tím, že jest Bůh actus purus jest bytnost Boží úplně rozdílná (diversa) od všech ostatních bytců, jest od nich úplně neodvislá, předchází, jak se Willmann vyjadřuje,[19]) všecku podmíněnost (contingentia). — Že by byl pojem Actus purus příbuzný s pojmem concursus, jak p. autor udává, nemůžeme nijak za správné uznati, a to tím méně, poněvadž sv. Tomáš, který nejednou Boha jmenuje »actus purus«, ono slovo »concursus« vůbec ani nemá. Vliv Boha na činy rozumových tvorů označuje sv. Tomáš Akvinský slovem: »operari«. Abychom jakožto Thomisté neodmítali slovo »concursus«, musel by pojem concursus míti týž význam, který spojoval svatý Tomáš s pojmem »operari«. Toto »operari«, tato činnost Boha ve tvorech rozumových má ale, jak sv. Tomáš zvlášť jasně učí ve svém převzácném díle quæstiones disputatæ, a to de potentia q 3. a 7. o otázce: utrum Deus operetur in operatione naturae trojí úkol: a) mohutnost trpnou (passiva) převésti v stav činnosti (movet ad agendum) — hle præmotio physica; b) působiti kon (applicans virtutem ad agendum); c) působiti účinek (effectus). Podle tohoto učení sv. Tomáše úplně správně rozhoduje P. Feldner O. P., jeden z předních thomistů nynějších: »Wer also bloss einen Concurs in der Weise annimt, dass Gott einzig und allein nur den Effect wirkt, nicht auch den Act; oder leugnet, dass Gott durch seinen Einfluss das Thätige in der Potenz zu einem Thätigen in actu mache, von dem kann man es wagen zu behaupten, dass er die Lehre des grossen Meisters verlassen habe.[20])

Na téže stránce 431. praví p. autor: »Důkazy, které my nyní ze scholastiky bereme, třeba dříve dobře prozkoumati i proto, že scholastikové jednotlivých výrazů nemají přísně ohraničených, a tím nám leckdy jsou nesrozumitelní. Kdožby neznal bojův o præmotio physica a scientia media? Dobře má tudíž Dr. Schanz poznámkou, že je to prapodivnou illustrací ku chválené jasnosti sv. Tomáše.« — Že tedy scholastikové jednotlivých výrazů nemají přísně ohraničených? Právě naopak. Píše totiž P. Votka S. J.[21]) »Téhož latinského názvosloví užívali pak stále ve středověku filosofové a theologové scholastičtí a je také dle potřeb nově utvořenými latinskými výmezy (terminus) obohacovali, kterým vždy zcela určitý smysl čili výměr (definitio) podkládali. Tak zkvetla snahou a přičiněním hlavně scholastických filosofův a theologův nejen tak zvaná středověká latina vědecká, ale zejména ono velmi bohaté, důkladné a úplně určité názvosloví filosofické a theologické, kteréhož se i při pěstování ostatních věd hojně užívalo. A tohoto důkladného a bohatého názvosloví ostříhala bedlivě i sama církev katolická svou rozhodující autoritou, vědouc předobře, jak mnoho na důkladném a zcela určitém názvosloví záleží, aby v nižších a vysokých školách při vyučování a taktéž při vědeckém bádání a spisování učených knih lze bylo pravého prospěchu a pokroku docíliti a rozšiřování falešných a bludných domněnek snadněji zameziti.«

O sv. Tomáši Akvinském zvlášť takto se vyjadřuje Dr. Scheeben.[22]) »St. Thomas von Aquin (geb. 1225, † 1274), Schüler Alberts des Gr. hat immer als der Hauptvertreter der classischen Scholastik gegolten; er ist für sie, was Wissen-

[18]) Mimo to sepsal sv. Tomáš Akvinský velice cenný kommentář ku spisu zv. Dionysia: »De divinis nominibus.« Jest to onen Dionysius zvaný Areopagita, jehož sv. Apoštol Pavel obrátil, a který sepsal cenná pojednání de divinis nominibus, de coelesti et ecclesiastica Hierarchia, a jiné. Pravost jejich dokázal Natalis Alexander (hist. Eccl. saeculi I.), pak C. Schneider 1884, a proti Hyperkritice zastává též P. Josephus a Leonissa O. M. Cap. v »Jahrbuch für Philosophie und Theologie« v. Commer XIII. Jahrgang str. 82.

[19]) Geschichte des Idealismus, 2. Band, str. 448.

[20]) V knize: »Die Lehre des heil. Thomas über den Einfluss Gottes auf die Handlungen der vernünftigen Geschöpfe. Dargelegt von Sr. Eminenz Cardinal Josef Pecci. Kritisch beleuchtet durch Fr. Gundisalv Feldner O. P. Graz 1889 str. 44.

[21]) Ve spisu: »Sv. Tomáše Akvinského spisek »*O bytí a bytnosti*«. Do češtiny přeložili Jan Kř. Votka T. J., Václav Vojáček, v Praze 1887. Úvod, str. XXVII.

[22]) Handbuch der katholischen Dogmatik. Erster Band. str. 433.

schaft und Auktorität betrifft, was St. Augustin unter den Vätern, und auch in der Lehrsubstanz »Augustinus contractus«; vor allen übrigen Scholastikern ausgezeichnet, wie durch Kenntniss der Schrift und Tradition, Tiefe, Reichthum, Wahrheit und Klarheit der Ideen, Vollendung der Methode und des Ausdrucks, so auch durch Vielseitigkeit und den Umfang der theologischen Leistungen, da er über Alles und in all' den Formen geschrieben hat, worüber und worin die übrigen einzeln gearbeitet: über Philosophie und Theologie, Apologetik und Dogmatik, in Commentaren zur heiligen Schrift ebenso, wie zu Aristoteles, zum Aeopagiten und zum Lombarden, in Monographien, Compendien und in einer doppelten Summa.«

Otázka de praemotione physica, pro niž dominikánští Thomisté na »Bannesiany« překřtěni byli, jak výše označeno, jest co nejvíce důležitá, poněvadž od ní závisí další otázka, zdali totiž každý bytec ens, jak podstatný tak případečný od Boha pochází.[23]) Že tyto otázky sv. Tomáš *kladně* rozlušťuje, dosvědčuje nezvratným způsobem P. Dummermuth výše již uvedený.[24]) — Co se ale týká pojmu »scientia media«, jest třeba osvědčiti, že sv. Tomáš žádnou tak zvanou »scientia media« nemá, že se do jeho systemu ani nehodí, že se mu jen vnucuje a podstrkává.[25]) Jestliže tím způsobem nejasnost povstává, pak toho sv. Tomáš sám nijak nezavinil.

Ještě jedno tvrzení p. autora žádá nutně opravy. V č. 3. str. 188 napsal totiž p. autor: »učení sv. Tomáše o hmotě a formě dnes již nevyhovuje, jak všeobecně uznáno.« — Naopak! Již Plato a Aristoteles poznali,[26]) že se vznik tělesných (hmotných) věcí nedá jinak vysvětliti, leč dvojí prvotí (principium), a to *hmotou* (ὕλη) trvalou, a *údobou* (forma, μορφή), kterouž věc nabývá své zvláštní bytnosti. Tento správný názor přijal sv. Augustin (Confess. 12, c. 3.), od něho pak sv. Tomáš, a na potom i celý středověk. V 18. století bylo pohrdáno scholastikou, a učenci naklonili se k atomismu, na největší škodu věd přírodních, a na úkor pravdy. I dnes panuje ač již ne tak obecně, ve fysice i v chemii názor atomický a monistický. A kam vedou? Povstává z nich buď pantheismus anebo materialismus, a posléze Hartmannův nihilismus.[26])

Kdo chce tedy potírati všecek nynější směr tento materialistický, pantheistický anebo nihilistický, nesmí brojiti proti skálopevným a člověka ku pravdě a ku Bohu přivádějícím zásadám sv. Tomáše Akvinského, i v oboru přírodovědeckém a filosofickém, nýbrž je pěstovati a rozšiřovati.

Upozorňujeme ještě, že scholastickou filosofii sv. Tomáše věrně pěstovalo Collegium Complutense Fr. Discaleeatorum de monte Carmeli (o 5 foliantech), pak Collegium Conimbricense S. J. (velice cenný komentář k Aristotelovi); též Cursus philosophicus R. P. Ioannis a S. Thoma O. P. (novější vydání ve 3 objemných svazcích v 8⁰), a »Philosophia juxta inconcussa tutissimaque divi Thomae dogmata 4 tomis comprehensa, authore P. F. Antonio Goudin, O. P., na něhožto již dříve jsme poukázali. Tento v Prima Pars physicae velice důkladně a správně pojednává: *de principiis rerum*, a jasně vysvětluje učení sv. Tomáše *de materia et forma. Nové vydání tohoto vzácného díla vyšlo asi r. 1858.* Upozorňujeme též na *české* filosofické spisy v duchu sv. Tomáše p. prof. Dra. Kadeřávka. —

Lva Denise: **Proč žijeme?** Nakl. Hejda a Tuček. Dychtivě jsem sáhl po této brožuře 56 str. Domníval jsem se, že naleznu v ní světový názor moderního člověka. Ale je to toliko spiritistický leták, jehož účelem vlastně je reklama dalších — hlavních spisů téhož spisovatele. Pověstný a motivný »pravý francouzský« pathos a bombast hledí na vás hned, ale hned z prvních řádků. Tím stávají se některé věci nejasnými. Jinak je v knize *trochu* pravdy, již vzal autor z křesťanství, *mnoho* tvrzení bez důkazů, konkluse naprosto nesprávné a zcela odporující zkušenosti, mnoho pánovitého pohrdání k »sektářům« a starým náboženstvím (rozuměj hlavně katol. Církev!), hodně neupřímnosti — a že také rouhání, kdo, znaje podstatu

---

[23]) Srov. Feldner »Die Lehre des heil. Thomas über den Einfluss Gottes« etc. str. 71.

[24]) Učení Thomistů de præmotione physica po stránce filosofické přesně a správně vykládá P. Goudin, O. P. Quarta pars Philosophiaæ, disp. II. Q. 3. »de influxu Dei in causas secundas«. Stručně a jasně o tom pojednává též P. Feldner O. P. výše citovaný (pozn. 22.), od str. 49—103.

[25]) Salmanticenses in 1 p. trad. III. třemi disputacemi de scientia media vůbec jakožto nemožné odmítají.

[26]) Viz Schneid Naturphilosophie im Sume des hl. Thomas von Aquin. Paderborn 1890 pak Tilmannus Pesch S. J. Institutiones philosophiae naturalis secundum principia S. Thomæ Aquinatis.

spiritismu, by nepochyboval? Tvrzením bez důkazů — ovšem těžký tu důkaz! — na př. je »perisprit« na str. 15., stěhování, či jak autor říká, očišťování duší, jež se však liší od staropohanského stěhování, že se omezu e toliko na lidi atd. atd., rouháním je, staví-li se Syn Boží vedle Sokrata . . . »Despota otrokem se zrodí, žena pyšná, honosící se krásou, přinese na svět tělo choré a neduživé; zahaleč stane se námezdníkem, shrbený tíhou nevděčné práce atd.« (str. 30.), tak tvrdí autor a dovolává se . . . risum teneatis! . . . vědeckého empirismu, mluví se o experimentálním spiritualismu! Vzpomínáte tu slov sv. Aug.: »Kolik musí věřiti (lidem), kdo nechce věřiti (Bohu)!« Denis popírá *věčnost* trestů, tvrdí — bez důkazů —, že každý člověk dříve nebo později *musí* dojíti spásy (ale ve smyslu D.) a líčí lesklými slovy, jak vlivem spiritismu prý vymizí: závist, zloba..., tma, pověra. Nebude neznabohů a pochybovačů... ustane pomstychtivost atd. (str. 56.) Ani kdyby z popření věčných trestů už a priori nevyplývala demoralisace, lze poraziti tyto optimistické konkluse p. D. právě empirií, které se dovolává: Zkušenost učí, že spiritismus mezi *lid* rozhozený vede k nevěře a immoralitě. Vzpomeňte jen medianství v Krkonoších, vzpomeňte okkultismu v Paříži... Překlad je celkem uhlazený, mluva správná. Toliko na str. 53. je hrubá chyba — vytýkáme ji, že se vyskytuje dosud často i v nejlepších knihách — t. j. *proň* místo pro něj. — Zmínili jsme se šíře o této brožurce, abychom upozornili na *novou frontu nevěry.* Pravíme: novou frontu nevěry — a ne: novou nevěru, neboť v pravdě spiritismus je pantheismem, a pantheismus ve svých důsledcích není-li totéž co materialismus? Není-li konec konců totéž, řekne-li se: Bůh je hmota, nebo řekne-li se: hmota je Bůh? Upozorňujeme při této příležitosti na to, co napsal C. Gutberlet ve Philos. Jahrbuch 1898 (Hlídka 1898. str. 699.) o spiritismu. Jak známo, zaměstnává se G. zvláště studiem tímto, vydal také r. 1882 spis: Der Spiritismus. Nuže, G., jemuž zajisté nikdo nevytkne laxismus, varuje před přílišnou lehkověrností, s jakou někteří katolíci přičítali mnohé zjevy spir. bezprostřednímu vlivu ďáblovu... »Jednak je tato otázka pořád ještě příliš málo osvětlena, jednak *množí se příznaky prapřirozené* vysvětlení tak četně, že sotva můžeme veškerému spir. švindlu vědecký význam přičítati, jak tomu bylo dosud . . .« Stolohyb a klepání na stůl lze bezpečně vysvětliti zcela přirozeně t. j. psychologicko-fysiologickým působením rukou shromážděných na stůl. Jasnovidství není nic jiného než spir. zjev psychopathický totiž: nadčitelnost (podrážděnost, hyperesthesie) chorobně utvářených osob ve stavu hypnosy. Podobně automatické psaní psychografů, zdánlivé čtení myšlének atd. bylo zcela uspokojivě vysvětleno jako zjevy sice abnormální, ale zcela přirozené. — Mnohé zjevy jsou krátce podvodem. Vzpomeňte velikého vyšetřování spir. podvodu letos v Německu, dále podvodu media Bernarda v Kolíně as před 5—6 lety atd. O jiných zjevech spíše lze říci pozměněné Du Bois Reymondovo: Ignoramus — sed non ignorabimus = Nevíme, ale zvíme. A to cestou zcela přirozenou. Protož také měl by se někdo s dovolením biskup. Ordin. osobně súčastniti podobných séancí, abychom proti nim mohli bojovati ἐξ ἀκοῆς καὶ ἐξ αὐτοψίας a ne psáti teprve z doslechu jako slepý o barvách. Přičítají-li se spiritismu nadpřirozené účinky (účinky, kterých nemá sám ze sebe), pak je to pověra. Popírá-li naše intelligence z valné části nadpřirozené vlivy v náboženství, čekali bychom že se oprou jim i ve spiritismu, že odsoudí i spiritistickou pověru. Pokud však víme, přinášejí listy sice horlivě inserty tohoto spir. spisku, ale žádný list nepřinesl odsouzení spiritismu. A vymlouvají-li se, že spir. je dosud vědeckým problémem, měli by se alespoň důrazně ohraditi proti nedůstojné komedii, již provádí p. Denis se jménem Jeronyma Pražského na konci brožury (»kniha ta... připsána duchu Jeronyma Pražského, Husova soudruha v utrpení, jenž spisovateli byl nápomocen (!!!) ve příčině zjištění pravdy o prvotním křesťanství«), jak praví p. spis. v listě svém k překladatelce 18./I. 1902. — Nám katolíkům může býti lhostejno toto zneužívání jména Jer. k reklamě; ale naši moderní husité by se měli důrazně ozvati proti němu. Učiní to? Nevěříme. Nelze pochybovati, že sp. tají v sobě nebezpečenství — dle lidských výpočtů — neboť tajemnost a strašidelná hrůza vždycky mají přitažlivost a dráždivé kouzlo pro nemyslící lid, ale bude to hlavně mezi lidmi beztoho už víře odcizenými. *L. † 3.*

Obzor. Ročník XXVI. Brno 1903. Redaktor a vydavatel msgr. Vladimír Šťastný. Neúnavný pracovník a pěstitel katolické literatury na Moravě, redaktor uvedeného listu, napsal jako doslov XXIV. ročníku tato slova: »Uzavíráme tímto číslem ročník 24. »Obzoru« a byli jsme skutečně na váhách, nemáme-li zároveň oznámiti svému čtenářstvu, že uzavíráme zároveň i poslední ročník tohoto časopisu, jenž patří k nejstarším na Moravě a příštím rokem slaviti má své pětadvacetiletí. A věru jen okolnost tato, v našich poměrech zajisté dosti řídká, a pak i domluva přátel »Obzoru«, s nimiž jsme se radili, přiměla nás, že přece ještě

o tento jubilejní ročník se pokusíme. Nebude-li posledním, záležeti bude hlavně na přijetí, jehož se mu dostane se strany všech, kteří o důležitosti a potřebě katolických časopisů nejen mluviti dovedou, ale také hotovi jsou k udržení a rozšíření jich napomáhati.« Tato trpká, avšak pravdivá slova předeslati jsme považovali za vhodno, abychom pochopili, jaké obětavosti se vyžaduje od katolických nakladatelův, aby dobré podniky literární udrželi. Jubilejní ročník »Obzoru« nebyl posledním, neboť ukončený ročník 26. podává o tom významné svědectví. Přičiněním horlivého a obětavého příznivce tohoto listu, dp. Fr. Korce, faráře v Urbanově, doplněny byly mezery mezi odběratelstvem, tak že možno míti naději, že tak znamenitý orgán i na dále se udrží a bude rozšiřovati lásku k dobré četbě ve smyslu katolickém. Uplynulý ročník byl zahájen »V znamení kříže«, nadšenou básní oblíbeného básníka moravského, Vl. Šťastného, který téměř do každého čísla dle obvyklé tradice přispěl poučnou básničkou. Jemu po bok se řadí R. Stupavský. Z ostatních poetů se tu shledáváme se známými jmény Jana Karníka, Jana Pohořského, Ferdinanda Pěčky Místeckého a j. Část zábavná zastoupena je hlavně A. B. Šťastným (Anděl milosrdenství), Al. Dostálem (Z vděčnosti), Fr. Čechem (Pod polibkem jara, Dva reparáty), Č. Kramolišem (Nedočkavci), Fr. Valouškem (Láska lásku rodí, Za tři a půl). Také některé překlady tu shledáváme. Vědecké části byla věnována značná pozornost. Uveřejnili tu velmi cenné příspěvky Jiří Sahula (Před Bílou Horou), Jan Tenora (Náprava cti r. 1602), Fr. Janovský (Pius hr. d'Avernas, Jindřich francouzský, hrabě Chambord), Jan Vychodil (Velezasloužilý mnich Velehradský), dr. Jan Mayer (Užití rozboru spektrálního v astronomii), Fr. Bartoš (Několik slov o pěstování zpěvu). Cestopisné obrázky podali Ign. Zháněl (Ravenna) a Fr. Venhuda (Obrázky z Bosny). Hojnost drobných zpráv a literární recense doplňují každé číslo. Vzhledem k výbornému obsahu »Obzoru« doporučujeme jej svým stoupencům nejvřeleji; podporou hmotnou usnadníme nakladateli nejen jeho další vydávání, nýbrž i zdokonalení. *Fr. H. Žundálek.*

Letošní kalendáře. Že kalendář v rukou českého lidu konal vždy služby dobré, netřeba dokazovati. On jako věrný druh po dědinách šel od domku k domku a na mnohých místech až podnes je jedinou četbou, která lidu našemu do rukou se dostane. Dnes však, kdy tolik a tak různých je kalendářů, nutno k jejich obsahu pilně přihlížeti, poněvadž mnohý z nich mnoho dobrého neb i zlého způsobiti může, dle toho, co v kalendáři se podává. A ve mnohých také pod rouškou »povídky« snaží se pořadatelé dle cílů a idei svých vsunouti i zásady své, mnohdy převrácené a zhoubné, které vkládají v ústa osob jednajících. Proto nelze kalendářů všech doporučiti.

Mezi kalendáři všemi první a nejstarší zaujímá místo **Pečírkův národní kalendář**, jenž letos dospěl k ročníku 47. Kalendář ten, jako po všechna léta minulá i letos zachoval si skromnou a nehledanou úpravu, ale za to vyniká obsahem svým a pečlivým výběrem poučných a vzdělávacích povídek, v nichž vloženo jest mnohé zrnko zlaté. Pan pořadatel nehledá ani lesku ani slávy, ale snaží se podati kalendář nad jiné vynikající. Pečlivý výběr povídek a známá i osvědčená jména přispívatelů svědčí o ceně kalendáře tohoto, který zajisté i letos úlohu svou vykoná. Doporučujeme.

Kalendář »**Štít**« ročník 4. Je vlastně kalendář obranný a ve formě povídek snaží se některé pravdy víry katolické případně vysvětliti a uplatniti (na př. povídky Fil. Konečného). Z dějepisných líčení (Za svobodu, od Vlad. Hornofa, Co má každý Čech o husitství věděti, od J. Sahuly) čtenář jasně pozná ony dvě veliké doby naší historie, s nimiž dnes tak mnohý neprávem se ohání na úkor a potupu církve katolické. I jiné povídky a články poučné doplňují obsah kalendáře. Doporučujeme.

Kalendář »**Praha**«. Ročník III., red. Dr. J. Zítek. Kalendář obsahuje povídky původní i přeložené a odborná pojednání. Povídka »V bouři« od Boušky a »Milinka Bořická« od Fr. Bízka jsou velmi pěkné. Kalendář ten doporučujeme, neboť pan pořadatel se snaží, aby podal kalendář dobrý a cenný, který by za dnešních poměrů konkurenčních vynikal, což se i zdařilo.

Kalendáře *Ottovy*, a to **Hasičský kalendář**, který, kdy dnes vše tak rádo nazývá se »odborným«, sluší opravdu nazvati odborným, a on v pravém slova smyslu odborným je. Tam nejen obětovní členové sborů hasičských v povídkách naleznou šlechetné vzory hesla »Život za bližního«, ale i hojné články poučné a odborné, týkající se hasičství, jeho cílů, snah i zdokonalení. Úprava je pěkná. Do kalendáře přispěli: Dr. Fr. Harles, K. Zákoucký, Jos. Brožek (jehož povídka »Palič« smutně charakterisuje život dítek nemanželských poslaných na obec, v čemž bylo

by si přáti, aby jednou již nutná náprava se stala), Al. Dostál, Červenka a j. Doporučujeme.

Slovanský kalendář a **kalendář »Besed Lidu«** nelze nám doporučiti, neboť tam v povídkách »Cikánka« (K. Světlá), »Za bludičkou herecké slávy« (J. Kronbauer), »Starý Kordula« (Fr. Trapl) stále a úmyslně slovo Bůh píše se s malým b, čemuž dalo by se vůlí p. pořadatele jistě předejíti, a doufáme, že budoucně tak se stane. Ostatní přispívatelé těchže kalendářů jsou: Brodský, G. Preisová, Alois Chytil atd.

Wiesnerův kalendář **»Český kraj«** je kalendář velký, po vzoru velkých kalendářů Steinbrennerových. Nejlepší povídkou je »Rozička« od Vl. Pittnerové. Ale i jiné povídky jsou pěkné, na př. »Růženec«, »Živitel«, »V bouři života« atd.; nezamlouvá se nám povídka »Arimatejský spolek« od V. Štecha. Také i v tomto kalendáři slovo Bůh píše se důsledně s malým b, zejména v povídkách: »Lesní dravec«, »Strojvůdce Drnák«, »Piano«. Snad příště závada ta bude odstraněna, a pak milerádi kalendář ten doporučíme.

Steinbrennerův II. díl obsahuje kalendáře: **»Vojenský Přítel«**, **»Rolník«**, **»Svatá Rodina«**. Kalendáře Steinbrennerovy jsou s dostatek známy, známa i péče jim p. pořadatelem věnovaná, ony jistě i dále zůstanou dobrou četbou našeho venkova. Doporučujeme. *Boh. Jiráček.*

P. Adolf Doss S. J. Perla ctností. Česky podává Jan Tagliaferro. V Brně. 1903. Nákladem a tiskem papežské knihtiskárny rajhradských benediktinů, str. 102, cena 50 h. V nejnovější době vyšly o ctnosti a čistotě v asketické literatuře hlavně dva spisy, které vzbudily všeobecnou pozornost, a to spis zemřelého knížete-biskupa ve Štýrském Hradci dra Jana Zwergera »Nejkrásnější ctnost a nejohavnější hřích« a spis P. Dossův. Spisek Zwergerův vyšel roku 1875 a dočkal se posud patera vydání; jak nakladatel praví, je rozšířen ve čtyřech vydáních ve třinácti tisících výtisků. Spis určen pro lid i pro kněze, aby ho mohli použiti ku kázaním, ku křesťanským cvičením i ve zpovědnici; má 336 stran a je vázaný za 2 K 80 h. Spisek jesuity P. Adolfa Dossa, jenž býval dlouhá léta spirituálem bohoslovců v římském Germaniku, je psán pro jinochy a slohem snadně srozumitelným, populárním; skládá se z 38 kapitol vždy as o třech stranách, kdežto spisek Zwergerův pojednává více theoreticky nejen o čistotě, ale i o nečistotě, o nebezpečenstvích čistoty, o prostředcích je zachovati a o obrácení po hříchu tomto, pojednává P. Doss prakticky jen o čistotě jako ctnosti, o její vznešenosti, čeho jest ovocem, čeho zřídlem? Napřed je vždy poutavý výklad, pak nějaký zajímavý příklad vesměs o nějakém jinochu. Účel spisku udán závěrečnými slovy: »Jinochu, co soudíš o perle, kterou míním? Věříš, že jest vzácna? chceš ji dobýti, byť i za cenu velkých námah a těžkých zápasů? Chceš si ji zachovati, byť i za největší oběti? Měj odvahu! Jak velebnou jest čistota sama o sobě! Jak cennou u Boha! Jaké požehnání má v zápětí! Jaká odměna očekává je tam nahoře! A příklady tolika velikomyslných chlapců a jinochů jak povzbuzují! Jak Ti ukazují cestu, tito rekové mladosti! Vzhůru za nimi do nebes čistotných!«

Spisek P. Dossův napsán roku 1872 a dočkal se v německém originále devatera vydání a stojí 1 K 20 h. Český překlad je velice zdařilý. Kéž prospěje duším, na jichž zachránění a utvrzení v dobrém tolik závisí. *Ignát Zháněl.*

Ben Hur. Povídka z dob Krista Pána od *Lewisa Wallace.* Autorisovaný překlad z angličiny pořídil Alois Koudelka. II. vydání. V Brně, tiskem a nákladem papežské knihtiskárny benediktinů rajhradských, 1903, cena 3 K 64 h. — Je jistě pozoruhodný zjev, že mnozí spisovatelé nynější a nikterak slabší a druhého řádu vybírali látku z dějin biblických, ano i o osobách nám katolíkům nejvznešenějších. Připomínám Sienkiewiczův román »Quo vadis«; Američan Wallace napsal námi oznámený román z doby Kristovy »Ben Hur«; Sudermann napsal drama »Johannes« atd Americký jenerál Lewis Wallace narodil se 10. dubna 1827 v Brockville ve státě Indiana, kdež byl otec jeho guvernérem; po studiích věnoval se advokacii, ale byl dále literárně činným. Když vypukla válka s Mexikem, vstoupil v dvacátém roce věku do vojska. Po válce opět pilně psal a byl adjutantem u guvernéra státu Indiana. Když vypukla válka mezi severem a jihem, súčastnil se jí též a byl brzy povýšen za generalmajora. Později, roku 1876, byl guvernérem v Novém Mexiku, pak velvyslancem v Cařihradě, kdež pobyl, těše se velké přízni sultánově, do května 1885.

»Ben Hur« vyšel roku 1888; Wallace pracoval o něm úsilovně po sedm let; výsledek byl velkolepý, ale zasloužený; tak pilně studoval, že když navštívil, vydav již »Ben Hura«, Svatou zemi, nezměnil ani řádku, což jistě jest tím pozoruhodnějším Když vyšlo 1. června 1887 německé vydání, jež pořídil americký fran-

tiskán P. B. Hammer, bylo již anglické vydání rozšířeno ve 185.000 výtiscích. »Ben Hur« náleží mezi nejoblíbenější romány světové literatury a byl přeložen do všech kulturních jazyků, ano i do turečtiny, ba bylo obstaráno i vydání pro slepce. Když byl Wallace v Palestině, byl všude sultánovým hostem, kterýž mu i přidělil služebnictvo a vojenský průvod. U brány jerusalemské očekávala ho deputace a dala mu diplom čestného jerusalemského občana. Měl tam přístup i do mohamedánských svatyní, kam doposud nevkročil žadný křesťan. Wallace je zdráv, velmi oblíben, hledaný společník a má, jak zvláště podotýkají jeho životopisci, krásné, úhledné písmo.

První vydání českého »Ben Hura« vycházelo jako feuilleton brněnského denníku »Hlasu«, potom vyšlo jako kniha roku 1889 nákladem J. Dvořáka. Vyjde-li český překlad některého románu ve druhém vydání, je to jisté znamení, že nelze ho čítati k obyčejným. »Ben Hur« patří nyní k nejčtenějším románům a je pravý pendant ku Wisemanově »Fabiole«. Wallace je věřící křesťan — dle všeho protestant, a popisuje Messiáše s ohnivou láskou, takže působí na čtenáře jako apologeta a tím účinněji, protože raději si přečte každý zábavný spis, než aby studoval vědecké dílo. »Ben Hur« je četba zajímavá, napínavá, bohatá dějem i nejúčinnějšími episodami; pobaví, poučí i dojme čtenáře. Překlad lze jen chváliti a doporučiti. *Ign. Zhánël.*

Moravan. Kalendář na přestupný rok 1904. Ročník třiapadesátý. Uspořádal P. *Kristin Lux*, O. S. B. V Brně. 1903. Tiskem a nákladem knihtiskárny benediktinské. Cena 90 haléřů. — Kalendář »Moravan« jest již starý známý moravských čtenářů; vydávalo jej nejprve dědictví Cyrillo-Methodějské v Brně, později jej převzala knihtiskárna benediktinská. V »Moravanu« uveřejňovali práce vždy čelní moravští spisovatelé, jichž řada počíná Kuldou, Šmídkem, Kosmákem, Šťastným a jin.; mimo části kalendářní přinášel »Moravan« vždy velmi bohatou část zábavných a poučných článků. Programu tomu zůstal »Moravan« vždy věren, a kdo má v knihovně celé pořadí 52 ročníků, vládne zdařilou sbírkou zajímavé a oblíbené lidové četby.

Rovněž kalendář na rok 1904 nezůstal za svými předchůdci; již zevně presentuje se nám »Moravan« ve svém známém zeleném kabátě, k němuž nyní velmi vhodně a prakticky připojena červená »jubilejní« plátěná páska na hřbetě. Obrátíme několik listů a máme před sebou pěkný barevný obraz malebné večeře Páně dle Leonarda de Vinci. Kalendářní část, která jako vždy položena na prvním místě, vyniká známou přehledností, důkladností, jasností; pro hospodáře, kteří si v roce všelicos zaznamenávají, vložen jest tu hned bílý papír.

Část zábavně poučná podobá se pestrému koberci nejrozmanitějších jarních květin; nalézáme tu články poučné ze všech oborů, pěkné básně, zajímavé povídky, příhodné vyprávky z doby nynější, poučení pro domácnost, něco pro zasmání. Obsah »Moravana« je specificky moravský; ale na bratry v Čechách není nikterak zapomenuto. Důkazem toho je zdařilá fotografie nového biskupa královéhradeckého dr. Josefa Doubravy, která zdobí hned první stránku této části; připojen k ní také jadrný životopis, rovněž jiné četné články obírají se sousedními Čechami a jejich znamenitými muži. Celou poučně-zábavnou část bude lid náš zajisté s velikým zájmem čítati; řídít se »Moravan« plným říkadlem: »Kdo mnoho přináší, přinese každému něco.« Jsou tu krátké a delší povídky, vychovatelské stati, apologetické, životopisné, cestopisné, články dějepisné, humoresky, úvahy národně hospodářské, pojednání přírodovédecké, na konci pak vítá nás starý známý Tomáš Všudybyl s mošnou po boku a holí v ruce, a vypravuje, co zvěděl ve světě nového. Ku mnohým článkům jsou připojeny velmi pěkné obrázky, celkem jest jich tu přes padesát.

Poslední část »Moravana« obsahuje rodopis panujícího rodu, českou hierarchii, jména různých úředníkův a zastupitelstev, zvláště na Moravě, nejdůležitější předpisy vojenské, poštovní, telefonní, telegrafní, obchodní, pak úplný seznam trhů na Moravě, ve Slezsku a v Čechách.

Není účelem těchto řádků vyčerpati bohatý obsah úhledného »Moravana«, nýbrž jen povolané kruhy na praktický kalendář tento upozorniti. Mnozí kupují si každý rok několik kalendářů, ne že by všech potřebovali pro kalendářní část, nýbrž spíše, aby sobě a jiným opatřili v dlouhých zimních večerech příjemnou četbu. Nuže, kéž milí bratří v Čechách sáhnou též po našem »výrobku moravském«, pod prostou zelenou kamizolou, v níž vetkán jest obraz moravského palladia hostýnského a svatých apoštolů slovanských, najdou čisté, zdravé jádro, jak ten náš bodrý moravský lid. *Dr. Rudolf Zháněl.*

NĚMECKÁ.

»St. Josephsbücherbruderschaft in Klagenfurt« loňského roku opětně podělila své členy těmito knihami: 1. Das Leben Jesu von Dr. Alois Cigoi O. S. B. Professor der Theologie in Klagenfurt. I. Band. 1903. Této knihy »Život Pána Ježíše« vydán byl letos první díl, obsahující tři hlavní statě: Pravda sv. evangelií, Palestina, rodiště Páně a Mládí Pána Ježíše. První stať pojednává mluvou sice prostou, ale vážnou a přesvědčivou o pravosti sv. evangelií, které jsou pramenem života Páně, zmiňujíc se nejprve o přípravě na Vykupitele, potom o vzájemném poměru evangelií, dále poučujíc o jejich pravosti a vyvracujíc námitky od nevěrců proti nim činěné a konečně obhajujíc věrohodnost zázraků. Druhá stať obsahuje místopis Palestiny, jedná o obyvatelstvu, popisuje chrám Jerusalemský a vůbec líčí tehdejší poměry, pokud jich ku porozumění sv. evangelii potřebí. Třetí stať jest nejobšírnější a pojednává, předeslavši důkladné vysvětlení pravdy, o vtělení se Syna Božího a vyvolení Panny Marie za jeho Matku, o narození Páně a o ostatních událostech až po skrytý život Páně. Celý spis působí důstojným a vážným slohem velmi dojemně a přesvědčivě. Četné obrazy krášlí celé dílo. Druhý díl vyjde letošním rokem a opatřen bude také textem písma sv. a jeho přesným výkladem. — 2. Der Tag des Herzens Jesu. Betrachtungen und Gebete von Franz Hattler S. J. jest kniha obsahující poučení o úctě nejsv. Srdce Páně a dvanáct rozjímání, odnášejících se k uctívání Srdce Páně, dávajících však zároveň navedení ku pravému životu křesťanskému. Poněvadž slavné paměti zvěčnělý sv. Otec Lev XIII. veškeré křesťanstvo Božskému Srdci Páně zasvětil, jest tato knížečka ve vhodný čas vydána. Jsou v ní také některé vhodné modlitby a pobožnosti k Srdci Páně, scházejí jen modlitby ke mši svaté, aby mohla býti užívána za knihu modlitební. — 3. Die falschen Propheten. Die grösste Gefahr der Gegenwart. Von Franz Xaver Wetzel. Pan spisovatel, nedávno zemřelý, jenž byl již mnoho dobrých brožurek apologetických vydal, zabývá se v této knize výhradně socialní demokracií, nazývaje ji největším nebezpečím doby nynější. Své tvrzení dokazuje ve dvanácti oddílech, v nichž pojednává o zásadách socialních demokratů a dovozuje, že žádný křesťan k nim přidati se nesmí, že jsou nevěrci, o Bohu, Pánu Ježíši a o jeho církvi a nebi ničeho nechtějíce slyšeti. Dále probírá jejich zásady směřující k zničení všeho veřejného pořádku a mravnosti a ukazuje děsný konec, k jakému zásady ty povedou a konečně udává prostředek k záchraně lidstva před pohromou socialní demokracie. Všechna tvrzení svá dokládá citáty z tábora socialních demokratů, z jejich spisů, řečí a skutků, tak že spis ten každého čtenáře dobré vůle přesvědčí o zhoubnosti socialní demokracie a podává dodatečných zbraní, jichž lze s prospěchem užiti těm, kdož u veřejnosti, na schůzích neb v časopisech lid před socialními demokraty chrániti chtějí. Četné do textu vložené obrazy náboženské, obrazy z křesťanského života rodinného a j. dodávají knize zajímavosti. — 4. Bunte Geschichten. 9. Folge. Tato kniha věnovaná zábavě a poučení obsahuje mnoho zdařilých kratších povídek a vyznamenává se jak rozmanitostí, tak stručností i praktičností; obsahujeť statě vážné i veselé a rozmarné, rozličné praktické pokyny a konečně opět řadu dobrých a vhodných písní. Také obrázky jest vyzdobena. — 5. St. Maria u. St. Josef-Kalender zur Förderung des christlichen Lebens für das Jahr 1904. Kalendářem poděluje spolek každoročně své členy a letošní kalendáře druží se velmi dobře k dřívějším, doplňuje svým vhodným obsahem, kratšími povídkami, popisy, užitečnými poznámkami a hojnými illustracemi již uvedené podíly a slouží takto nemálo k upevnění křesťanského života rodinného. — Posudek povšechný o podílech spolkových na rok 1903 jest nejpříznivější. Všechny spisy jsou nejen obsahem svým časové, nýbrž i v pravdě lidové, jakých lid sobě přeje a jaké mu prospívají. Což dobrého způsobí tento spolek, když, maje již na 100.000 členů, tolik dobrých knih mezi lidem katolickým každého roku rozšíří!

Josef Herzig.

Drobné literární a jiné důležité zprávy a úvahy

Arnošt Denis, francouzský dějepisec a slavista, vydal nový spis o českých dějinách: »La Bohême depuis de la Montgne — Blanche« (Čechy po Bílé Hoře), který právě (opět v překladě prof. dra. Jindř. Vančury) česky se vydává (v sešitech po 48 h nákladem knihkupectví Bursíka a Kohouta). Originál vydán ve 2 svazcích o 644 a 675 stranách. První díl má nadpis: »Le triomphe de l'eglise. Le Centralisme.« (Vítězství církve. Centralism), díl druhý: »La renaissance tchèque. Vers le fédéralisme« (České znovuvzkřisení. K federalismu.) Do češtiny přeloženo

již dříve (1893) dílo Denisovo: »Fin de l'indépendance Bohême« (Konec samostatnosti české.) — Práce Denisovy o dějinách českých přijímají se u nás radostně i vděčně, ale katolická církev (soudě dle některých ukázek) nenašla tuším, v Denisovi dějepisce dosti klidného a nestranného. Sám prof. Goll jemně to vytýká slovy: »Myslím, že nezřídka Denisův úsudek bude se zdáti jednostranný a příkrý co do výrazu.« (Rozhledy č. 11.) A je to vysvětlitelno strannickými tradicemi, v nichž byl Denis vychován a žil. E. Denis (narozený 3. ledna 1849 v Nîmes) pochází z rodiny kalvínské a ssál už jako dítě nechuť a nenávist ke katol. náboženství vypravováním o hrůzách a utrpeních, jichž pro náboženství zakusili jeho předkové. Sám Palacký, ač ducha klidného, smýšlení konservativního a osobní přítel a ctitel některých kněží katolických, nemohl překonati stopy evangelického okolí, v němž byl vychován. Mimo to prožil Denis mládí v nepokojích politických a znám byl jako »nebezpečný republikán«. »Svoboda svědomí« je ta pěkná fráze, kterou se liberálové stále oháněji, ale sami terrorismem v tisku i násilím (zavírání kongreg. škol ve Francii) svobody jiných vážiti a šetřiti nedovedou. A to děje se dnes! a proto není spravedlivo, když »přátelé svobody svědomí« příkrými slovy a posměšně mluví o tom, jak vštěpovalo se cizí přesvědčení před několika sty lety. Nečetli jsme ještě knihy Denisovy, ale podle ukázky v »Nár. Listech« (25. prosince) nezachoval Denis dosti klidu a nestrannosti v posuzování činnosti řádu jesuitského po bitvě bělohorské. »Nár. Listy« (dle Denisa?) praví: »Činnost řádu byla zhoubná: zničení svobody svědomí, již byl národ český dobyl po tolika krutých bojích, zlomení sebevědomí lidu, tupé modlářství nebo pokrytecké zapírání vlastního přesvědčení, pohromy to, jichž následky cítí lid náš posud.« Podle těchto slov soudíme, že Denisovo dílo nic nového nepřineslo, neboť tak psali naši liberálové i bez Denisa už před 30 i více lety, a přece je to úsudek křivý a nesprávný, jak pracemi jesuity Svobody a histor. Kroužku ukázáno. Až naše doba bude prosta chyb a násilí, bude jistě spravedlivější k dobám minulým, nebude jich posuzovat dle názorů a tendencí nynějších. K spisu Denisově se ještě vrátíme. *L. † Z.*

Herbert Spencer (nar. 20. dubna 1820), anglický filosof — positivista zemřel 8. prosince u věku 83 let. Slávou naprosto nezaslouženou už za živa zasypán, bude sice Spencer v dějinách filosofie vždy mezi význačnější myslitele a pracovníky počítán, ale jeho theorie filosofické myslících lidí neuspokojí a praktického významu pro lidstvo nemají. Celá jeho filosofická soustava je umělá hračka, malicherná hra s domněnkami. I materialista a positivista německý Eugen Dühring (Kursus der Philosophie, 1875) mluvě o přírodní filosofii darwinisticko-spencerovské, užívá slov jako: »šarlatanství«, »lehkomyslná povrchnost«, „vědecké mystifikace«, »básnická naturfilosofie«, hračkářství a pod. Směšno je věru, že i u nás pějí se chvalozpěvyo Spencerovi (v některých učitelských časopisech zvlášť); svědčí to o neznalosti theorií Spencerových a o nesoudnosti, s jakou se pohlíží na »hrdiny dne« ve vědách. — Spencer dělí vše skutečné na poznatelné a nepoznatelné (knowable and unknowable). Pojmy: prostor, čas, hmota, pohyb, síla, jsou projevy reality úplně nepochopitelné (agnosticismus); ale ta realita jest, existuje (nedá se ovšem poznat); pomocí těch zjevů máme však *vědomí* (neurčité prý) o nepoznatelnu. (Spencer tedy uznává objektivní existenci věcí). Už tu poznáváme lichost základní věty filosofie Spencerovy: nepoznatelné možno (ovšem neurčitě) — poznati . . . Spencer pak přiznává náboženství tu zásluhu, že udržuje vědomí o tom nepoznatelnu. Jest tedy v náboženství — zrnko pravdy. (Tím »zrnkem« se pak naše »intelligence« dále — neobírá!) — Nemohouce se dále do rozboru Spencerových theorií a dedukcí pouštěti, odkazujeme na dějiny nové filosofie (u Falkenberga na př. na str. 717—725) a na stručnou kritiku ve spise Herm. Grubera »Der Positivismus vom Tode August Comtés bis auf unsere Tage« (str. 111—126). Zajímavo je, že theorie o »nepoznatelnu« výborně hodila se — zednářům a odtud si vysvětlíme také, proč Spencer takové slávy došel (reklama!); v odměnu za dobré služby dal se Spencer po zednářsku spáliti. — Hlavním dílem H. Spencera je spis »System of synthetic philosophy« (deset svazků) I. sv. First principles« (1860—2): II.—III. sv. »The principles of Biology« (1863—7); IV.—V. The principles of Psychology; VI.—VIII. The principles of Sociology (1876—82); IX.—X. The data of Ethics (1879). -- The principles of morality. Něco z toho přeloženo také do češtiny. Úvod do studia sociologie vydal Pelcl. »Dané pravdy mravoučné« vydal J. Úlehla. — Spencer pocházel z rodiny učitelské, byl vyučován soukromě a byl v mládí železničním inženýrem, pak žurnalistou a od r. 1860 jako soukromý učenec věnoval se spisování filosofických spisů. »Rozhledy« připomínají o něm, že žil a zemřel svoboden. *L. † h.*

Spolek sv. Vincence. *Nizozemí.* — Našemu spolku daří se tam výborně. Hnutí lásky našlo cestu do znamenitějších měst království a zrodilo důležité kon

ference. Nové agregace byly: konference »Nejsv. srdce«, »Sv. Anny« a »Sv. Vincence« v Amsterodamě; »Nanebevzetí«, »Sv. Antonína« a »Sv. Josefa« ve městě Breda; »Sv. Anežky« v Haagu; »Sv. Willibrorda« v Sappemeer; »Nejsv. srdce« ve Filbourgu; »Sv. Augustina« a »Sv. Dominika« v Utrechtě; »Sv. Víta« ve Wischoten — 196 konferencí skupených kolem třinácti správních rad měly 3.294 členy činné, kteří navštěvovali 8.959 rodin a obstarali 153 sňatky. Suma prostředků stoupla na 1,545.190 franků, z toho se dalo 508.932 fr. chudým a 621.332 franky se obrátily na prospěch různých činův, jimi se skutkové lásky udržují a množí.

F. T.

The Philippine Islands 1492.—1803. Filipinské ostrovy od r. 1493 do 1803. To je skromný nápis velikánského díla, které má ukázati hlavně Američanům, a to především vládě, povahu a dějiny filipinského lidu. Aby naše čtenářstvo mělo jakousi představu o něm, budiž řečeno, že to bude 55 svazků ve kvartu, složených z děl (v angl. překladě) nejučenějších členů řeholnictva a ovšem i z oněch, jež napsali osvícení laici. Bude to valná řada děl a důležitých listin, mnohých dosud netištěných, shledávaných s vytrvalou námahou po archivech a knihovnách v Evropě a spořádaných s horlivostí úzkostlivou. Budou tu na př. vydány buly Alexandra VI. z r. 1493 a 1501, Lva X. z r. 1514, Řehoře XIII. 1582; dále zprávy o výpravách, jež podnikli: Magallanes, Loaysa, Saavedra, Villalobos a Legaspi-Urdaneta; listy, záznamy, popisy atd. vládních guvernérů, biskupův a jiných osob, nad něž vynikají: Magallanes, Legaspi, Lavezares, augustiniáni PP. Urdaneta, Rada y Herra, první biskup manilský Dominik Salazar; zprávy o úmluvách a obchodech Filipinců s Javou, Malakou, Moluky, Borneem, Novou Guineou, Japonskem a s ostrovy Liu-Kiu; zprávy o podmanění Luzonu, o zřízení církevní metropole v Manile, diecésí Nueva Cáceres a Nueva Segovia; o slavném vítězství Filipincův na moři i na souši nad mohamedány 1638; o zřízení university sv. Tomáše. Dále díla jesuitů o jejich pracích na Filipinách, jež napsali: P. Pedro Murillo Velarde, P. Le Gobien, P. Francisco Combés a j.; díla, jež napsali františkáni: P. Juan de Plasencia, P. Fr. de San Antonio, P. José Torrubia, — dominikáni: PP. Diego de Aduarte, Domingo Gonzales, Vicente Salazar, Domingo Collantes a j.; — augustiniáni: PP. Manuel Carrillo, Antonio Mozo, Gaspar de San Agustin, Joaquín Martínes de Zúnniga, Juan de Medina a jiní. — Dílo se počalo vydávati loni ve Spoj. Státech. Jeho duší je Miss Emma Helen Blair, spolupracovníky: Mr. James Alexander Robertson a prof. historie Mr. Edvard Gaylor Burne. V něm nalezne své zajímavosti učenec, historik, zeměpisec, národopisec, politik, státník. Bude to četba pro každého příjemná, poučná a užitečná. *F. T.*

MUDr. Jos. Bulova, »český darwinista« a obětavý obhájce vraha Hilsnera, zemřel (otravou) dne 2. pros. Bulova (nar. na Mělníce) pocházel z rodičů židovských v 17. letech (dle »Času«) přestoupil k církvi reformované a působil dlouhá léta jako městský lékař v Karlíně. V jeho úmrtním oznámení se praví, že zemřel »oddán jsa do běhu nezměnitelné přírody, po dlouhém a těžkém utrpení, v 64. roce svého neúnavného života, věnovaného blahu rodiny, vědě, svému povolání a humanitě. Pohřeb bezkonfesijní . . .« (Židovská vychloubavost.) Nad smrtí dra Bulovy truchlili hlavně socialisté, jimž psával do časopisů různé zprávy. Bulova hlásal hrubý darwinismus také tiskem; napsal »Výklad života ze zákonů přírodních«, v němž hlásá náboženství »monistické«. Jeho literární činnost však nedocházela v kruzích vědeckých žádné pozornosti a způsob, jakým své názory šířil, odpuzoval. V prostředcích, jimiž pracoval pro své cíle, nebýval vybíravý. Učení Kristovo přečkalo i tohoto odpůrce. *L. ✝ l.*

Realističtí písmáci. Sotva rozbouřily Delitzschovy přednášky biblickou hladinu v Němcích, svrhujíce z Písma svatého na mnohých místech ráz knihy nadpřirozené, hned jali se i u nás v Čechách protestanté s realistickými výložkami vykládati o mythech a bajkách staropohanských (babylonských), jimiž prý různá místa Starého a Nového Zákona oplývají. Kdo se chceš o tom přesvědčiti, přečti si, co v »Naší Době« X. 5. a 6. píše o »vzniku *mythu*« biblického Leviatana, evangelík *dr. Bedřich Hrozný,* nacházeje »s jistotou« i ve 12. hlav. Zjevení sv. Jana »novozákonní tradici babylonského mythu o Labbovi«. Na stránce 415. tvrdí týž spisovatel, že chtěl aspoň na jednom příkladě ukázati, jakou měrou je starý Orient »súčastněn na dnešní formě Starého a Nového Zákona«, a dodává, že příklad ten *není ojedinělým,* jelikož *všecky* zlomky prastaré kultury babylonské, vyskytující se v Bibli . . ., děkují svůj vznik *mythologickému* světovému názoru.« — Dobře, že nejsem *věřícím* evangelíkem; ihned vystoupil bych z církve, v níž se beztrestně smí vykládati o *bajkách* staropohanských, jež se vloudily do knih Starého a Nového Zákona, jenž jest vlastně jediným pramenem protestantské víry.

Jak? Bajkami a staropohanskými názory světovými *má býti obhájeno, že Písmo svaté je slovem Božím*, pravdou nad vše lidské povznesenou? Jak docela jinak zachovali se v Delitzschově záležitosti nenávidění katolíci! Kdo se nebojíš jesuitů, přečti si v jich časopise »Stimmen aus Maria Laach« (1903) článek *Kuglerův* a nabudeš *jiného* názoru, než ti jej zde podává dr. Hrozný, evangelík s realistickými výložkami vědeckými. Ujišťování téhož pána, že odmítá Delitzsche, protože »faktem je pouze, že se starozákonní monotheism *halil často v babylonský šat mythologický*, a že israelská *idea* Boha = zákonodárce, nikoli však Dekalog sám, je původu babylonského«, nic v očích *věřícího* křesťana nepomáhá, protože si myslí: Kdo nám na tolikerých místech zahalil Písmo svaté Starého i Nového Zákona bajkami staropohanskými, dobře by udělal, kdyby nevěreckou písničku Delitzschovu až do konce vyzpíval a polovičkou se nespokojoval. Proč na konci *odmítati*, o čem na začátku bylo *doufáno*, že »se mi podaří dokázati?«

Proč dr. Masaryk opravuje klasifikaci věd? V českém časopise historickém upozorňují na stránce 472., že prof. Masaryk napsal pro »Českou Mysl« článek (1902), v němž jest oprava a doplněk k výkladu klasifikace věd obsaženém v základech konkretní logiky; do filosofie náleží teď nejen logika a metafysika, nýbrž i éthika, *jádro* filosofie; na poslední místo klasifikačního vzorce náleží vědecká theologie. Podivná věc! Proč pak tak najednou nalezla před očima Masarykovýma milost pohrdaná theologie? A co si mysliti, čteme-li, že dokonce nově nalezeno i *jadro* filosofie? Byla tedy dřívější vědecká práce Masarykova na dvou místech *nesprávna*, bez *jádra?* Bez mála *ano*, poněvadž v Základech konkretní logiky pan doktor neuměl ani pověděti, co *vlastně filosofii sluší rozuměti* a těšil čtenáře, že, ví-li se, co filosofie *není*, »v našem případu mnoho znamená«. — Ale také jinou příčinu má náhlý obrat v učenosti Masarykově! Nově vynalezené *jádro* filosofie a milost učiněná »vědecké theologii« mají náramně prosaickou příčinu — je to bída a nouze, čili (chcete-li): boj za existenci. Hrdá druhdy královna věd = filosofie, dodělala se přičiněním svých pěstitelů nekřesťanských rozhodného fiaska na celé čáře věd moderních, takže — doznává p. M. — filosof dnes až úzkostlivě zaznamenává, kde a kdy který odborník přírodovědecký, historický atd., zmínil se uznale o filosofii. Nezbývá tedy chuděrce než dělati z nouze ctnost a nalézti *jádro* čili nové pole činnosti, a tím stala se — když všecky vědy pokusné o součinnosti filosofie ve *svých* oborech slyšeti nechtějí, — éthika a dokonce i »vědecká« theologie! Po tomto divu nepřekvapilo by nás, kdyby ode dneška za rok p. M. prohlásil, že *duší* filosofie jest vlastně *theologie* třebas i nevědecká; jako nás nepřekvapuje, vidíme-li, že filosof M. vydává články a spisky éthicko-náboženské (Humanitní ideály, Právo historické a přirozené atd.), a že jeho stoupenec-filosof *dr. Drtina* na přednáškách universitní extense *opakuje* po našem venkově takměř celá *kázaní* (o lásce křesťanské, o smysle lidského života atd.); *opakuje* takměř do omrzení, ač nové a *nové* bere za to cestovné. Proti tomu ovšem nechceme se ozývati, náležiť to v úvahu činitelů jiných; ale tyto otázky dvé dovolujeme si přece: Proč pytlačí realistická filosofie *v cizím* revíru a *s jakým* pro éthiku a náboženství užitkem? Potom! Nemá realistická filosofie také svou »finanční theologii«, jak kdysi dr. M. vyčítal katolíkům?

Katolicka církev v Sibiři. Nedostatek kněží. Naděje na lepší časy. Obrovská sibiřská dráha a události posledních let na čínských hranicích zmnohonásobily vystěhovalecký ruch z Ruska do Sibiře a jest tudíž i příliv katolického obyvatelstva — kromě hojně na daleký východ posílaných polských vojsk — zvláště z království polského a ze západního kraje veliký. Tím citlivějším stává se rok od roku nedostatek duchovních správců v tomto území. Ještě před 7 roky bylo na př. v Tomské gubernii asi 12.000 katolických osadníků, nyní se počet jich aspoň zdvojnásobil. V samém gubernialním městě Tomsku, majícím jediný katolický kostel a při něm pouze dva kněze (farář Damikis [Litvín] a jeho kaplan), mešká přes 5000 katolíků, ostatní jsou rozptýleni po celé gubernii, rovnající se rozsahem Francii. Nejinak má se to v jiných sibiřských guberniích: Omské (farář Szpigonowicz), Irkutské (farář — polsky probosz — Rózga a kaplan Martin Węcław), Tobolské (farář Przemycki a kaplan J. Underys). Nejednomu knězi, konajícímu visitační objížďku po své skutečně obrovské osadě, uraziti jest ročně do 25.000 verst, aniž vidí ovoce své opravdu úmorné práce. Neboť co může vykonati po čas vyměřeného krátkého pobytu v té neb jiné obci? Pokřtí novorozeňátka, požehná sňatky manželské, udělí poslední pomazání těžce nemocným, pohřbí ty, kdož za jeho příchodu byli zemřeli, vyzpovídá připravené a odslouživ v některém větším příbytku mši sv., již opět odjíždí na celý rok, spěchaje s duchovní útěchou do jiných míst, kde se stejnou touhou čekají jeho příjezdu. Se slzou v oku ho vítají

a s bolem loučí se s ním ubozí ti potulníci, kteří sem přibyli většinou pro vezdejší chléb, netušíce namnoze, jak těžko jim zde bude žíti bez kostela a útěch náboženských, jichž se jim v rodném kraji hojně dostávalo.

Staví se sice nové kaple a kostely, zřizují se nové osady, avšak nedostává se pro ně samostatných duchovních správců a kněžstvo, mající vlastní rozsáhlé farnosti, musí nyní ještě obsluhovati nové, často se zanedbáním svých. Hrstka zdejších kněží trpí následkem toho vysílením, slábne a hyne fysicky a mnohý, jenž dosud horlivě pracoval na vinici Páně, zmalátní, zvláště když vidí, že rozprášení katolíci, jimž se tak zřídka dostává náboženské posily, znenáhla u víře stydnou a stávají se lhostejnými. — A pravosLaví tu všude kolem, a skytá tak mnohé výhody!

Časté střídání se a též občasná vakance stolce nejvyšších správců arcidiecése zavinilo, že duchovní vláda byla nedostatečně informována o potřebách katolíků v tom vzdáleném kraji, a nemohla mu věnovati náležitou péči. Ostatně byly tu dříve překážky i od vlády.

Za poslední desítiletí spravovali arcidiecési: metropolita Václav Žiliński 1856—1863, (1863—1872 vakance), Antonín Fiałkowski 1872—1883, Alexander Gintowt 1883—1889 (1889—1892 vakance), Šimon Kozłowski 1892—1901, Bolesław Kłopotowski 1901—1903. Velikou naději skládali sibiřští katolíci na posledního arcipastýře, Boleslava Kłopotowského, jehož visitační cesta k nim měla se již státi skutkem, an předčasná smrt apoštolské jeho záměry zmařila. Z té příčiny ozývají se nyní ze Sibiře hlasy tamních duchovních správců, vzývající o rychlou pomoc, při čemž poukazováno k tomu, že nedostatek kněží dal by se tam nejlépe doplniti z Petrohradu a některých jiných biskupských sídel, kde kněžstva v poměru ke katolickému obyvatelstvu jeví se nadbytek. Lze doufati, že nový arcipastýř, dosavadní płocký biskup hrabě Jiří Szembek, jenž nedávno v Římě dlel a jehož nominace sv. Otcem Piem X. za metropolitu nyní oficielně potvrzena, ujme se horlivě i této vážné záležitosti, aby duševní zájmy sibiřských katolíků neutrpěly další škody.

Bude-li tomuto nedostatku kněží v Sibiři pomoženo, nastanou tamním katolíkům bohdá lepší časy. Ruská vláda neklade nyní stavbě katolických kostelů již takových překážek jako dříve, vycházejíc z toho správného stanoviska, že náboženská výchova jest pro stát i trůn nejlepší zárukou věrnosti poddaných. Naopak jeví nyní vládní kruhy, zejména v Sibiři — především ovšem v zájmech úspěšné kolonisace — velikou příchylnost ku katolickým přesídlencům z Polska a západních gubernií, uznávajíce v nich slušně živel nad jiné vhodný a spolehlivý. Proto též všímá si tak vláda vystěhovaleckého ruchu z Polsky do Ameriky a stará se dáti tomuto vystěhovaleckému proudu jiný směr, zejména do Zakavkazí a na daleký východ, totiž do Ussurijského kraje, do Mandžurska atp. Z těchto příčin dovoluje se ochotně stavba nových kostelů a tvoření katolických osad. Dříve byly v západní Sibiři jen tři kostely: nejstarší v Tomsku, pak v Sparském selu a v Krasnojarsku. Nyní dovolena stavba chrámů v městech Kainsku a Marjinsku, v koloniích Novo-Nikolajevska, Dvořečnaja Krestavko, Michalovka, Barokovka a Marienburgu. Dovoleny po tři roky sbírky po celé arcidiecési na stavbu nového zděného kostela v Krasnojarsku, jelikož dosavadní dřevěný kostelíček vystavěný ještě za života a nákladem slavného metropolity Ignáce Hołowinského (* 1807, † 1855, metropol. 1851—1855) již valně sešel.

Stavba katolického chrámu sv. Alexandra *v Charbinu*, v Mandžursku, koná se z iniciativy ministeria financí a jeho nákladem; kostel staví se hlavně k vůli četným katolickým vojínům, v kraji tom ubytovaným. — *V Aschabadu*, v kraji zakaspickém, vystaví se nový katolický kostel na náměstí. Sbírky konané se svolením vlády vynesly dosud 4000 rublů.

V gubernialním městě *Tobolsku*, čítajícím 22.000 obyvatelů, bydlí kolem 400 katolíků, kteří tam měli malý dřevěný kostelíček »Boží Prozřetelnosti«. Jejich farářem jest P. W. Przezmycki a kaplanem nedávno sem z Omska převedený P. J. Underys, jejž bývalí jeho osadníci líčí takto: »Kiędz jeszsze młody, zawód swój wysoki pełnil wzorowo i zaskarbil sobie szacunek wszystkich.« Nyní zbudován tam péčí faráře nový kamenný gotický kostel Nejsvětější Trojice, jenž k zimě bude pod střechou. Již sedmý rok působí při kostele dobročinný spolek. (Vůbec jakmile kde založena katolická osada a vystavěn kostel, dbají duchovní pastýřové o to, aby co nejdříve byl založen i dobročinný spolek, útulna atd.) Tobolská farnost zahrnuje celou Tobolskou gubernii se 6000 po ní rozprášenými katolíky. Jsou to Poláci, Litvíni, Bělorusi, Němci, *10 rodin českých* a 20 łotyšských. Kromě kostela v Tobolsku jsou ještě filialní kapličky v Tumeni, Kurhani, Išimě,

ve vsi Hrgniewicze s výlučně katolickými osadníky Bělorusíny; přibyli před několika roky z vitebské gubernie a osada jejich sestává z 35 domků. Chystáno se ku stavbě kostela v Taře, kde bydlí přes 2000 katolíků. — Tobolským gubernatorem jest nyní Polák Alexander Lappa-Starzeniecki, před 48 lety byl jím Alexander Despota-Zenowicz. *Karel Jindřich.*

Biskup-spisovatel. Mezi novověkými katolickými biskupy v Rusku vyniká svými literárními pracemi nynější nejd. biskup łucko-žitomirský *Karel Niedziałkowski.* Ještě jako suffragan mohylevského arcibiskupa a výtečný rektor katolické duchovní akademie petrohradské a posléze jako administrator mohylevské arcidiecése byl stále literárně činný a také nynější, se vzornou horlivostí jím zastávaný úřad pastýřský nevadí mu zabývati se písemnictvím. Ve varšavských časopisech »Kola« a »Przegląd katolicki« uveřejněna celá řada pěkných prací, které vyšly později ve zvláštních svazcích a některé z nich dočkaly se již více vydání. Uvedu jen jeho znamenitou studii o ženské emancipaci: »Nie tędy droga, szanowne pani!« (Ne touto cestou, ctěné paničky!) ve dvojím vydání a »Pielgszymka do Ziemi swiątej« (Pouť do Svaté země), kterėžto obě práce přeloženy též do ruštiny, což výmluvně svědčí o jejich ceně. Dále překrásný spis »Czemu dziś w poezyi niemamy słowików« (Proč nemáme nyní v poesii slavíků), v němž jako hlavní příčiny nedostatku pravých básníků vytknuty pokleslost mravů a pohrdání vznešenými křesťanskými ideály a konečně jeho nejnovější hlubokomyslná studie: »Księza i nauka« (Kněží a věda), kde pádnými důvody dokázána nutnost, aby katolický klerus seč nejvíce ovládal veškerá odvětví současné vědy a vyvráceny liché domněnky některėch kněží, že sluhům církve stačí vědy theologické a světských nauk není jim třeba. — Všestranná činnost horlivého pastýře nezná únavy a polské písemnictví bude jím zajisté obohaceno ještě mnohou perlou. *Karel Jindřich.*

Praha ve dne, v noci. — Před časem rozesílal Körber na ukázku nové dílo, první sešit: Praha ve dne, v noci, o němž »Zvon« v č. 5. píše mimo jiné: »... Obsah 1. sešitu nezavdává nám nikterak příčiny k ohlášené zdrželivosti..., co prozatím zdrželivost tu opodstatňuje, je ohlášení příštích kapitol, ve kterém čteme na př. i tyto nadpisy: Na prahu smrti — kapitola delikátní — Z tajů pražského kláštera — a j., které zavánějí pověstnou bensingrovštinou; také některé obrázky v prospektu vzbuzují obavu, že ohlášené dílo chce dráždit lascivností. Tu je ovšem na místě nejen zdrželivost oproti novému podniku, ale do jisté míry i ostražitost a varovné slovo, a to dřív než bude pozdě, tedy na samém počátku. Nechť nedá se p. nakladatel, který dílo též pořádá a illustruje, uchvátiti podobnými publikacemi cizími, spekulujícími na nejnižší choutky davu jen, nechť vybírá co nejpřísněji spolupracovníky pro tento svůj podnik, který i při svém programu dobře může býti udržen v mezích seriosního literárního díla. Jinak by prozatímní zdrželivost se musela změniti v rázný protest. — Příloha »Pražské novinky«, která bude vydávána dle prospektu ke každému sešitu, nevzbuzuje dle 1. čísla mnoho důvěry. Je psána měkce a zavání vlivem reklamy.«

Podpisujeme oběma rukama. A to tím radostněji, že je to úsudek listu ke katolickému stanovisku — nejmírněji řečeno — naprosto lhostejného. Soudíme, že by každý vážný spisovatel, v první řadě tedy spolek jejich »Máj«, měl stejně otevřeně vystoupiti proti směru, jakým nastoupiti chce — obává se »Zvon« i my — dle všech známek i »Praha ve dne, v noci«. Nic nepoškozuje literaturu opravdovou více než takové buď krvavé, buď lascivní bombasoviny. *L. † 3.*

Bedřich »Veliký«. Redaktor »Lumíru« p. V. Hladík ve své polemice proti p. Arnoštu Novákovi v »Samostatnosti« píše m. j.: »Vytkl jsem poněkud obšírněji případ Arne Nováka (— který ještě loni v soukromých dopisech se rozplýval obdivem pro p. Hladíka. Pozn. pis, —), abych našim čtenářům a přátelům ukázal. jací odpůrci stojí proti nám, nebo jak Bedřich *Veliký* říkával: mit welchem Gesindel ich mich herumschlagen muss. — Bedřicha nazývají »Velikým« a »Judou Makabejským« němečtí protestanti, po nich i někteří katol. *Němci*, více Němci nežli katolíci; že čeští pastoři (smím napsat ještě že *čeští*, vzpomenu-li na činnost Duškovu, Žilkovu a p.?) s enthusiasmem přejali tato epitheta ornantia největšího lupiče 18. stol., kdož by se divil? Než habeant sibi! Ale mezi Čechy neprotestanty musí dolů ty »brýle mámení« protestantské. K tomu cíli podávám několik dokladů, jak vypadal ten Judas »Makabejský« a »Veliký« dle historie a ne dle něm. protest. historiků.

1. Od vlastního otce Fridricha Viléma — neznámo pro jaké provinění — byl odsouzen k smrti. Toliko na přímluvu císaře Karla VI. daroval mu život. Ještě víc. Prostřednictvím generála Grumbkova vyprosil si na císaři — svém kmotru — pro sebe 3000, pro svou sestru Vilému 1000 dukátů ročního platu.

»Tento kníže (píše Bedřich »Vel.«) ... zachoval se ke mně velikomyslně. Chci býti uznalý, jak *povinnost káže*... doufám, že snad nejsem k tomu předurčen,*) abych jim (= svým nepřátelům) místo vděčnosti působil zármutek.« (Oevres XVI. 73.)

A tento Judas »Makabejský« celý život jako lupič pálil, loupil a vraždil beze všeho práva v říši dcery Karla VI., jemuž povinen byl vděčností a kterému vděčnost také sliboval. *Judas?* — Ano, — ale ne Makabejský, nýbrž — *Iškariotský*.

2. »Já miluji ženské pokolení, ale trochu těkavě. Chci jen požitek a po té jím — pohrdám.« (Klopuv: Fridrich II., 51.)

3. Uslyšev o smrti Karla VI., velice se rozčilil. Ne pro smrt císařovu. »Maličkost, jakou je smrt císařova (!), nezasluhuje velikého rozčilení — (řekl) — vše je už připraveno (!!), a běží pouze o provedení úmyslů, jimiž se už déle obírám.« **)

»Nepravím, že se má bezbožnost a nevěra stavěti na odiv, to by bylo bláznovstvím, ale ještě větší pošetilostí by bylo, aby se vázal kníže malichernostmi, jež jsou sdělány pouze pro lid.« (Morgenstudien des Königs Friedrichs II., 14.)

»Dlužno smlouvu zrušiti, škodí-li nám.« (Morgenstudien 62.)

»Protože jsou lidé v tom svorni, že ošálení bližního považují za bídné jednání, dlužno vynalézti nějaké slovo, jež by zmirňovalo tuto věc a toto jednání, a slovem tím je — »politika«. Já aspoň slovem »politika« rozumím — *šáliti* jiné.« (Morgenstud. des Königs Fridrich II. 35.)

»Činiti spolky k vlastnímu prospěchu považuji za největší státnické umění, a žádná moc by toho neměla opomíjeti. Z toho plyne i opak, totiž — rušiti spolky, nejsou-li nám ku prospěchu.« (Ibidem, 62.)

»Prosíme p. Hladíka, aby si povšimnul tohoto dokladu, který se týká stejně »velikosti« Bedřichovy jako nás Čechů:

Roku 1742 v únoru vytáhl B. se spojeným vojskem Francouzů a Sasů na Moravu, při čemž *pruské* vojsko táhlo napřed. Proč, vysvítá z rozkazu B. k jenerálům a plukovníkům.

»Je vůle má, abyste proto postupovali před spojenci, byste na místech, kam vtrhnete, sebrali vše, co jen lze. Moji spojenci, kteří postupují za vámi, nenaleznou ničeho.« (Preusz. Urkundenbuch I., 5.)

»*Chci v Moravě po libosti hospodařit a bez odporu odváděti domů peníze, koně i rekruty.*« (Gfrörer, Dějiny XVIII. stol. III., 153.)

Když pak Francouzi prohlédnuvše úmysl »čistého« spojence, odtáhli a Sasové hrozili, že tak učiní též, dal B. »Veliký« (zloděj a žhář) druhý návod, jehož konec zněl: »*Počínejte si dle methody! Můžete ovšem kuře* oškubat, ale tak, aby při tom nekřičelo!« Gfrörer, Dějiny 18. stol. III., 144.

Týž rozkaz dán od B. i Leopoldu, princi Dassavskému, na vydrancování Čech.

Co bylo slibů od pruských emisarů do Slezska, jak otcovsky (!) bude pečovati »Judas Makabejský« o blahobyt i víru lidu. Zvláště protestanté slezští — jako vždycky naši čeští z veliké části — nenalézali barev dosti, aby vylíčiti mohli budoucnost Slezanů pod vládou »Jidáše Iškariotského« — pardon — »Makabejského«. — Skutečnost? Je malba číslic sice méně umělecká, za to tím působivější.

»Z rytířských statků ve Slezsku ukradeném plynulo *ročně* do nenasytné kapsy »Velikého Jidáše« $28\frac{1}{3}$%, z rolnických usedlostí 34%, a z duchovních obročí 50%.« (Mirabeau a Mauvillon: Pruská monarchie II., 268.)

Po Moravě došlo na Dolní Rakousy. Na 5000 mužů tam vtrhlo. Důstojníkům dán rozkaz: »Hrozte šibenicí, zastřelením a okamžitým vypálením celých měst a vsí! To bude účinkovati! Přinesete peníze a přiženete koně a rekruty!« (Gfrörer III., 154.)

A tento vladař dle soudu nestranných dějin, a »Judas Makabejský« a »Veliký« v protestantském světle mámení, nestyděl se v ležení u Kutné Hory dne 15. června po bitvě u Čáslavi-Chotusic mluviti m. j. takto: »Oznamuji Vám, že jsem učinil příměří s Marií Terezií. Následoval jsem tlaku svého srdce (!); nebylo mým úmyslem Rakousko zničiti. (?) Jen z *donucení* (!!!) udeřil jsem na Rakousko, abych dobyl *práv* (!) Pruska na Slezsko, jichž nám bylo odpíráno.«

Tolik lží, kolik slov — a muž ten se při tom nezalknul! To byla odměna dceři Karla VI., Marii Terezii, od krále, jehož zachránil Karel VI. před tím, čeho si Bedřich vším životem svým zasloužil: šibenici!

---

*) Bedřich často mluví o »předurčení«, kde chce omluviti nějakou svou podlost; zdá se, že tak učinil i zde.

**) Klopp: Fridrich II., 106.

Krátce, ale ostře charakterisuje ho německý spisovatel.: Byl to zvrhlec mravy, bídník nevěrou, zlý duch svým jednáním. — Ale ovšem u protestantů je »Velikým« a »Judou Makabejským«! Je to vůbec protestantská passe obratem ruky vychangeovati největšího nestydu a ochlastu v »milého svatého« muže, a Jidáše Iškariotského v Judu Makabejského!

Dodáme-li, že tento B. »Veliký« se zálibou opakoval ušlechtilou větu, že *»dlužno českou holotu přivésti k rozumu«*, netřeba snad nám udávati více dokladů — je jich hezká řada ještě — že Bedřich nezasluhuje vůbec názvu »Veliký« a nejméně od *Čecha* — leda by se k tomu přidalo: lupič, žhář a vrah. Že nezasluhuje názvu Judas Makkabejský (on nevěřící, pokrytecký a nestoudný cynik), nýbrž Jidáš Iškariotský.

Zdá se, že konečně nový zavanul vítr po českých nivách. Bezuzdné překrucování dějin a fakt se strany realisticko-protestantské otevřelo české intelligenci oči, aby aspoň přestala nadržovati protestantům a nehledala na straně katolické *jen* samý stín a na straně protestantské jen *samé* světlo! Připomínáme články »Nár. Listů« a Pelclovy »Rozhledy«, k nimž se ještě vrátíme a které už v řadě článků — nám katolíkům zůstávajíce stejně vzdáleny — odvažují se proti terroristické menšině protest psáti plnou a histor. dokumenty doloženou pravdou — Postavení nesmírně smutné v tomto boji zaujímají listy staročeské — politiku pštrossího schovávání hlavy, jako by nynější helvetsko-český spor byl věcí toliko mladočeské strany — a ne celého národa. Budoucnost — a snad blízká — vysloví se o této neupřímné taktice určitě. — Příspěveček k nestrannému pohlížení na historii — v našem případě na »Velikost« Bedřicha pruského — podáváme naší intelligenci i zde. Mějme v žilách krev už jednou a ne syrovátku a neglorifikujme sami lidí, pro které je dobrá káznice místo glorioly, člověka, jehož vlastní otec odsoudil k smrti. *L. † 3.*

O manželských rozvodech mezi protestanty a katolíky švýcarskými vydal v roce 1901 dr. *Buomberger*, ředitel statistické kanceláře ve Frýburce, ukázky ve spisku »Die schweizerische Ehegesetzgebung im Lichte der Statistik«. Především si stěžuje, že *ve Švýcařích*, kde, jak známo, protestanté mají politickou převahu, *ženi se do roka* ze všech evropských zemí *poměrně nejméně lidí*, takže jen protestantské Švédsko v této smutné věci má ještě před Švýcarskem malou přednost. Čtenář zajisté rozumí, *co* tento nářek znamená!! Ve Švýcařích, zvláště *protestantských*, ubývá lásky k životu manželskému. Proč? Odpověď zakrytá zní: poněvadž je tam přebytek lásky k životu... Vedle této vady honosí se Švýcary *velikým počtem samovražd*, takže v této příčině nevyrovná se jim mimo protestantské Dánsko a Sasko žádná jiná země v Evropě. Proč? Poněvadž je tam *pro* a nepořádný život mravní (manželský?) a *po* něm *omrzelost* života. V Sasku připadá na 100.000 manželstev 145 rozvodů; v Dánsku 174 rozvodův a ve Švýcarech dokonce **262**, kdežto v katolické Belgii počítá se 23 a ve vykřičené Italii dokonce jen 13 rozvodů na 100.000 manželství. Jest ovšem možno, že mnoho různých činitelů zaviňuje tento úpad mravní, a ne snad jen vyznání (protestantské), ale přece to píchá do očí, že *katolické* kantony švýcarské mají daleko méně smutných chyb shora zmíněných než kantony protestantské, ač stejné mají zákonodárství a namnoze i *nepříznivější životní podmínky*, jak chvalořečníci protestantští výslovně uvádějí. Dr. Buomberger praví významně, že kantony *převahou protestantské* neb aspoň *smíšené* mají mnohem větší procento rozvodů manželských, než kantony převahou katolické, takže se zdá, jako by auktor připisoval *protestantismu* na vrub větší počet rozvodův a samovražd ve Švýcarsku. V podrobnostech uvádí se tyto doklady: v čistě protestantských kantonech připadá na 100.000 manželství 146 až 393 rozvodů; ve smíšených kantonech žádá o rozvod (ze statisíce manželstev) 112—344; v katolických však okresích připadá jen 9 a nanejvýše 73 rozvodů na 100.000 manželstev.

Kdybychom chtěli využiti této statistiky po způsobu protestantů, kteří tak rádi o lepší mravnosti svých souvěrců psávají, vyvozujíce (z nemanželských porodů) odtud superioritu protestantismu nad katolicismem, k jakému došli bychom konci? A byl by jistě oprávněnějším, poněvadž věcněji a šířeji doloženým! Samovražda jestiť nejposlednějším činem v řetězu mravní schátralosti a začasto jen výsledkem jejím; rozvod manželský jest nejširší branou a nejrychlejším krokem k obému, jako zase naopak *řádné manželství jest nejlepší strážkyní a pěstitelkou mravnosti.* *Filip Jan Konečný.*

Paběrky z novin a veřejného života.

Slavnostní večer na počest Msgr. Jos. Němečka, arciděkana v Loukově, pořádá Literární sekce družstva Vlasť v domě družstva Vlasť dne 24. ledna t. r. v 6 hodin večer. Slavnostní řeč přednese p. školní rada Dr. M. Kovář. — Pozdravné dopisy a telegramy (hlavně z diecése litoměřické a z vikariátu oslavencova) přijímá družstvo Vlasť v Praze čp. 570-II.

Lev XIII. — Řezbář Arnošt Boudi odhodlal se, vyhotoviti pomník Lva XIII., který bude postaven na nejvyšším vrcholu hor Lepini nad Karpinetem, kde se Lev XIII. narodil.

Sv. Otec Pius X. — Ohlášený list sv. Otce Pia X. o hudbě a zpěvu církevním vyšel již v »Osservatore Romanu«. List adresován jest kardinálu vikáři Respighimu. Obsahuje instrukce, jaká má být církevní hudba. Má být důstojná, má dbát i rázovitosti jednotlivých národů katolických. Zakazuje se všecka banální hudba i zpěv při posv. obřadech. Ženy nemají na kůru zpívati a mají být nahrazeny dětmi.

Jubilejní rok mimořádný po dávném zvyku na památku svého nastolení hodlá i sv. Otec Pius X. vyhlásit pro všecek katolický svět. Dotyčný okružní list bude prý vydán v lednu tohoto roku. — Na oslavu 50letého jubilea prohlášení dogmatu o Neposkvrněném Početí P. Marie udělí sv. Otec Pius X. plnomocné odpustky všem věřícím, kteří vykonají pouť do Říma za obvyklých podmínek mezi 8. prosincem r. 1903 a 8. prosincem r. 1904.

Adolf Kolping blahoslaveným. Kníže-arcibiskup kardinál vídeňský dr. Ant. Gruscha předloží sv. Otci Piu X. prosbu, aby zakladatel spolků katolických tovaryšů, kněz Adolf Kolping, prohlášen byl za blahoslaveného.

Msgr. Jurij Luscanski, nový apošt. vikář a biskup saský, nastoupil úřad svůj 1. ledna. Lužičtí Srbové jsou velmi potěšeni jeho jmenováním. Před ním byli už dva Srbové apošt. vikáři Jakub Wóski (1771) a Martin Nuk (do r. 1780). Msgr. Jurij Luscanski narodil se dne 8. listopadu 1839 ve Wotrově, studoval v Praze od r. 1855—1865. Byv na kněze vysvěcen, kaplanoval v Ralbicích, Wotrově, Budyšíně, stal se ředitelem lužického semináře v Praze, r. 1894 po smrti Hórnikově stal se kanovníkem v Budyšíně. Vydal srbsky Nový Zákon a řadu náboženských spisů pro lid. Pro Slovanstvo má důležitost jeho spisek r. 1892 vydaný »Serbski seminar sv. Pětra v Prazy«. Spisek vyšel také německy.

Vldp. Frant. Horáček, c. a k. vojenský farář, profesor a duchovní správce vojenské akademie tereziánské v Novém Městě, byl nejvyšším rozhodnutím vyznamenán čestným kanonikátem v Král. Hradci. Prof. Horáček je také literárně činným; napsal velmi mnoho cenných článků z oboru filosofického a vychovatelského, které uveřejnil ve »Vlasti«, »Vychovateli« a jiných českých časopisech, pak vydal několik svazků velmi příhodných exhort pro školy střední. Pro svou vzornou činnost v oboru vychovatelském na školách vojenských byl před lety vyznamenán c. k. zlatým záslužným křížem s korunou. Prof. Horáček požívá pro vzácnou učenost všeobecné úcty, a těší se pro milou, přívětivou povahu všeobecné oblibě jak v kruzích vojenských, tak i kněžských i světských. Na akademii vojenské přednáší o české literatuře a učí češtině, jeho duchaplné přednášky tkví všem posluchačům v milé paměti.

Archivář Snopek. Ve »Sborníku Velehradském« roč. VI. uveřejnil kn.-arcb. archivář Fr. Snopek již r. 1896 článek cenný pro dějiny slovanských apoštolů sv. Cyrilla a Methoděje, nadepsaný »List papeže Hadriana II. v pannonské legendě a bulla Jana VIII. Industria tua.« Po letech zase ku článku tomuto se vrací německý učenec P. Alois Kröss S. J. a píše o něm pochvalně v »Zeitschrift für kathol. Theologie« 1904 p. 136, a praví, že spisovateli Fr. Snopkovi, a to »jeho píli a sečtělosti třeba vzdáti chválu velikou.« Výslovně též doznává, že »badatelům na tomto poli bude nezbytno míti zřetel k úsudkům Snopkovým«. — Uznání takové může těšiti nejen k. a. archiváře Fr. Snopka, nýbrž i nás Slovany vůbec, poněvadž u Němců uznání míváme málo. Avšak pozor, ještě něco! Němci studují »Sborník Velehradský« ještě po letech, u nás pak o »Sborníku Velehradském« několik učenců vyslovilo se pochvalně, ano velmi pochvalně, ostatní však, ať učení ať neučení, o »Sborníku Velehradském« ani nevědí. A přece tolik cenných věcí v něm! Redaktorem byl děkan Jos. Vykydal a po něm děkan Jan Vychodil.

Albert Bedř. Schaeffle. Ze Stuttgartu došla telegr. zvěst, že tam dne 25. prosince r. 1903 zemřel Schaeffle, velký muž státního socialismu. Schaeffle narodil

se dne 24. dubna 1831 v Nürtinkách ve Würtembersku. Rokem 1860 byl jmenován profesorem národohospodářství v Tubinkách, kde prodlel 7 let. Roku 1868 povolán byl na universitu do Vídně a dnem 6. února 1871 vstoupil Schaeffle do minisierstva Hohenwartova jako ministr obchodu a zároveň jako správce ministerstva orby. Když ministerstvo Hohenwartovo již v říjnu téhož roku padlo, uchýlil se Schaeffle k trvalému pobytu do Stuttgartu. Za svého života vydal Schaeffle mnoho národohospodářských děl, z nichž byly nejpozoruhodnější »Trest socialismus« a »Kapitalismus a socialismus«. Pro obsah spisku »Quintessenz des Socialismu« (Trest socialismus), který vyšel v jazyku německém ve třech vydáních, pokládán byl Schaeffle mylně za stoupence social. demokratů po delší čas, až r. 1885 svým spisem »Beznadějnost socialní demokracie v Tubinkách« vydaném mínění toto Schaeffle sám valně rozptýlil. Od té doby pokládán jest dr. Albert Schaeffle za samostatného, svérázného sociologa.

Nathan, vrchní náčelník zednářů, se poděkoval. Italské listy přinesly sensační zprávu, že týž složil svůj úřad z ohledů zdravotních. Jak známo, bydlil týž po všecken čas v Římě zrovna proti Vatikánu, jemuž chtěl imponovati jako papež církve Satanovy. Pravá příčina jeho poděkování se je, že byl zapleten do sensační vraždy spáchané na hraběti Bonmartinim od Tullia Murriho. Týž je též jedním z bratrů . · . a proto nastala Nathanovi povinnost, dopomocí mu k útěku někam do ciziny, kdež by jej rameno světské spravedlnosti nemohlo stihati. Místem takovým byly Athény v Řecku, kamž jej Nathan dobrému známému, taktéž bratru . · · profesoru Amaschinasovi doporučil. Když to přišlo do novin, honem si pospíšil Nathan zprávu tu vyvraceti, avšak advokát Vechini, obhájce Murriho a spolu jeho strýček, svým listem, v němž u Nathana za svého synovce se přimlouval, neopatrně ho prozradil. Na to »Giornale d' Italia« Nathana veřejně vyzvala, aby všecky listy, které poznámku Vechiniho přinesly, žaloval, avšak moudrý Nathan odpověděl, že té cti těm kterým žurnálům neprokáže Avšak nyní z vyšetřování vyšly na jevo věci, které bratry . · . a jmenovitě Nathana těžce kompromitují. Vysvítá z nich, že Nathanovi záleželo mnoho na tom, aby vrah před stíháním byl zachráněn a proto jej doporučil ochraně jmenovaného profesora v Athenách.

Sdružení katol. spolků arcidiecése pražské konalo dne 26. prosince 1903 v Praze za předsednictví vldp. kanovníka dra. Jos. Buriana řádnou výroční valnou hromadu. Po zprávě jednatelské a pokladní provedena volba nového výboru sdružení a jsou do něho zvoleni: (dle »Katolických Listů«) z kněží dpp.: P. Kunz, P. Beránek (z Prahy), Stejskal (Vinohrady), P. Trykar (z Černoušku), P. Bartovský (z Citova), P. Šproc (z Karlína), P. Rouček (z Vepřku nad Vlt.) a z laiků pp.: Hovádek, Albert, Kotrba, Kratochvíl, Nosek, Socha, Svoboda (z Prahy), p. Čumpelík (z Mělníka), pan Hák (z Brandýsa n. L.), p. Mentlík (z Libšic), p. Procházka (z Roudnice), p. Fišer (z Radnice), Magerle (z Karlína) a p. T. Jiroušek (z Král. Vinohrad.) Dále byla na programu přednáška pana red. V. Myslivce na thema »Odpovídají-li katolické spolky potřebám a poměrům naší doby?« Po přednášce vyměněno mnoho názorů a usneseno míti nějakým způsobem podílu na odhalení pomníku sv. Otce Lva XIII., který mu bude dělníky v Římě postaven, a doporučen spolek sv. Bonifáce a jeho list »Svatý Vojtěch« k hojnému rozšíření a k hojné podpoře. Jeho Eminencí ndp. Leo kardinál Skrbenský, kníže-arcibiskup, poslal shromáždění telegram tohoto znění: »Milovaným shromážděným za účelem oživení a rozšíření katolického spolkového života, v arcidiecési pražské tolik žádoucího, z plna srdce žehná kardinál Skrbenský.« Z Moravy pak došel tento telegram: »Vytrvalé zmužilosti v těžkých chvílích křesťansko-socialním šikům v království sestersky žehná křesť.-soc. mor.-slezský výkonný výbor. Šrámek, předseda.«

Odsouzení spisů abbé Loisyho a Alberta Houtině. »Osservatore Rom« uveřejnila seznam zapovězených spisů: »La Religion d'Israel«, L'Evangile et l'Eglise«, »Autour d'an petit Livre«, »Etudes evangelique«, »Le quatriéme Evangil.« Zapovězené spisy Houtina jsou: »Otázka biblická u katolíků francouzských v 19. století.« Dále: »Moje obtíže s mým biskupem.« Kondamnace spisů těch byla vyslovena 16. prosince dekretem sv. Officia a prohlášena 24. prosince. Z listu státního sekretáře kardinálu Richardovi uvádíme: »Sv. Otec byl hluboce zarmoucen a smutně dojat osudnymi účinky těchto spisů.«

Řídící učitel utrhačem Milosrdných sester. »Bozener Ztg.«, a po ní ovšem »Arbeiter-Zeitung«, z níž nejraději čerpá »Pr. L.«, přinesly nedávno zprávu o velkých zlořádech páchaných prý od Milosrdných sester, kterýmž svěřeno je vedení vychovatelny »Rainerum« v Bozenu. Ale »Boz. Ztg.« přinesla odvolání: Přesvědčili jsme se, že naše předešlá udání o nepočestných a nepaedagogických věcech v Rai-

nerum« nezakládají se na pravdě. Doznáváme, že řeholnice nedopustily se překročení práva kázeňského, že vůbec naše zprávy o zlořádech v ústavě postrádají všeho podkladu. Naopak nabyli jsme přesvědčení, že ústav ten od řeholních sester je vzorně veden. Dne 12. prosince 1903. Hans Tanzer, řídící učitel.« — K tomu dodala redakce »Boz. Ztg.«: Jelikož p. řídící učitel všecky své zprávy odvolává, vyslovujeme politování, že jsme jim ve svém listu místa dali, což by se bylo nestalo, kdybychom byli mohli předpokládati, že jsou též řídící učitelové, kteří sice slibují, že všecko od a až do z chtějí dokázati, kteří však, když to dojde do opravdy, všecka svá udání odvolávají. — Tato sprcha na bídné utrhače byla zdravá.

Jak umí »Právo Lidu« drze lhát. — »Právo Lidu« přineslo v denních zprávách dlouhou lokálku, lživou od začátku až do konce. Líčí, jak prý se ve valné hromadě sdružení katol. spolků arcidiecése pražské srazili klerikální generálové a »kohouti« P. Zima, Škrdle, Burian, Kopal mezi sebou. Zatím P. Zima, kanovník Burian a Škrdle před schůzí co nejsrdečněji se bavili. — P. Kopal přišel do schůze později — až mezi jednáním — při rokování pak mezi jmenovanými naprosto žádné srážky nebylo. Kanovník Dr. Jos. Burian řídil schůzi. P. Zima uchopil se při volných návrzích slova a řeč jeho vítána byla s pochvalou a P. Kopal i Škrdle do debaty ani nezasáhli. »Právo Lidu« přináší řeč, kterou prý. P. Škrdle ve shromáždění konal proti spolku sv. Bonifáce a proti Emauzským Benediktínům — řeč ta jest zcela vylhána a vylíhla se v pitomém mozku socialně-demokratického zpravodaje »Práva Lidu«. P. Škrdle seděl po celou schůzi vedle P. Zimy a oba se zcela přátelsky a bratrsky bavili a co nejsrdečněji se po schůzi rozloučili.

Katolíci v Anglii. O postupu katolicismu v Anglii svědčí nejlépe následující číslice. Před 250 lety nebylo v Anglii víc než 50.000 katolíků. Koncem století XVIII. přišli do Anglie katoličtí kněží revolucí vyhnání z Francie. Jejich příchodem oživil se katolický život v Anglii. Za 20 let po jejich příchodu stoupl počet katolíků na 160.000, po dalších 20 letech na 400.000. Roku 1829 udělena byla katolíkům v Anglii náboženská svoboda. Zřízeno bylo 8 apoštolských vikariátů. R. 1850 papež Pius IX. znovu zřídil biskupství v Anglii. Dnes je v Anglii arcibiskup, 15 biskupství, 2022 kněží, 1051 řeholníků, 1,500.000 katolíků. Průměrně vracelo se do církve katolické 10.000 Angličanů, v posledních letech průměrně 16.000, loni 29.000!

Nevědí o katolické tiskárně. Bratrstvo Týnské Lásky k bližnímu pod ochranou přeslavné královny nebeské neví, že jsou v Praze také katolické tiskárny. Jeho zpráva bývala tištěna u Vilímka, poslední je tištěna u Stivína. Tak jedná katolické bratrstvo! Tomu se říká kázeň mezi katolíky, tak se pěstuje heslo: »Svůj k svému!«

Echo z Afriky roč. V. č. 1. [lednové] přináší zprávu, kterak sv. Otec Pius X. již jako patriarcha benátský byl tomuto dílu přízniv. Psalť pí. hr. Ledóchovské: »Jelikož jsem poznal vskutku svatý cíl tohoto zbožného díla a zároveň shledal, jak snadno každý i ten nejchudší tu spolupůsobiti může, snažím se ustavičně dílo toto podporovati.« — Následují žalostné i radostné zprávy od sester nebo od mnichů z misie v Lobembě na Nyanse, z vikariatu v Nyanse, v Dahomeyi a z Kiboscho na Kilima — Ndzaro ve Východní Africe. Tyto dopisy čítáme vždy s velikým zájmem. — Krásné čtění přináší toto číslo »Ze života sv. Petra Klavera«, líčíc, jak dojemně připravoval černochy k sv. zpovědi a jak neúnavně je zpovídal a kterak nemocné navštěvoval. — Kronika družiny sv. Petra Klavera přináší nám zprávu, že se vrchní ředitelka pí. hraběnka Ledóchovská definitivně přestěhovala do Říma. Římský noviciat jest určen pro sodálky všech národností [i německé], noviciat v Maria Sorg v Solnohradsku určen je pro budoucí členky družiny z Rakouska a z Německa. Přejeme pí. hraběnce, aby se jí v Římě její krásné dílo dle velkolepých plánů jejích zcela zdařilo. — Echo z Afriky stojí ročně 1 K, poštou 1 K 20 a předplatné přijímá filialka družiny sv. Petra Klavera na Hradčanech č. 33.

Křesťanský dělník, orgán katol. jinochů a mužů v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Roč. 11. č. 6. Red. Fr. Valdmann v Praze, čp. 1538-II. — Redakce zde uvádí mimo pokračování tři článečky: přání k novému roku, jež píše býv. chovanec Jos. Růžička, Štědrý večer v ústavě Johannea od p. redaktora a pokyny pro nový rok od Jul. Vimmra, slévače v Klatovech. Tento doporučuje k době vánoční skládati účty nejen občanské, ale i duchovní — a tyto se skládají ve zpovědnici. V dalším doporučuje hlavně modlitbu a půst a to v nejširším smyslu. Dopis p. Vimmra je ušlechtilý, plynoucí ze zbožného srdce. — Kř. Dělník stojí poštou 1 K 70 h a my jak »Echo« tak i »Kř. Dělníka« ze srdce čtenářům »Vlasti« doporučujeme.

Výbor Tiskové ligy konal 4. ledna 1904 další schůzi za předsednictví dp. Tom. Škrdle. — Jednatel četl protokol předešlé schůze, jenž byl schválen. — Liga měla na konci r. 1903 zakl. členů 48, přispívající 3, dobrodinců 93. — Tisková liga předplatila si pro rok 1904 řadu protikatolických časopisů, aby je pročítala a církev a nábož. bránila. Mimo to si předplatila litografovaný časopis centrály všech katol. lig, jejž vydává v Německu Dr. Kaufmann a kdež jsou vyvráceny a zjištěny lži ze všech zemí, proti církvi a kněžstvu namířené. Obranné stati z tohoto listu budou dle obsahu a tendence uveřejňovány ve »Vlasti« ve »Vychovateli« a hlavně v »Našich Listech«. — Tisková liga prohlásila se s redaktorem p. T. J. Jirouškem za jedno ve příčině jeho vystoupení proti chvále J. Baráka, prvního to průkopníka boje proti tak zv. klerikalismu v Čechách, kterýžto boj pak přijala mladočeská strana do svého programu. — »Zář« vychází od Nov. roku ve zvětšeném vydání a zahájila silnou agitaci mezi dělnictvem k hojnějšímu odbírání. V 1. čísle prohlašuje, že má soc. demokratická strana v Čechách, na Moravě, ve Slezsku, v Hor. a Dol. Rakousích 358 místních organisací, 971 spolků se 48.777 členy, 36 časopisů s 9.963.000 výtisky ročně. A my? — »Národní Politika« rozdávala k nov. roku prodavačům svým kalendář, kdež vyobrazeny jsou dvě nahé ženštiny. — Liga doporučuje, aby se vystoupilo proti neslušným a mravnost urážejícím masopustním pozvánkám k plesům nepřijímáním a odmítáním jich. — Ligu došla stížnost od rodičů školních dítek na I. díl nové Jursovy čítanky pro I. třídu pro článek 39. »Vánoční stromek«, kdež se malým šestiletým dětem vykládá, jak se vánoční stromek kupuje a od domácích dárky ověšuje. Tím způsobem stírá se již malým dítkám pel s idyllického vánočního stromku. Rodiče tito sdělili lize, že nemohou si jinak pomoci, ony dva listy v čítance svému dítku raději slepili dohromady, než aby ho připravili o radost z Vánočního stromku. I rozumnější učitelstvo odsuzuje tento článek. Jsme nuceni protestovati proti takovýmto článkům v čítankách, které i paedagogicky nejsou místné, protože mysl dětskou připravují o něžné city mládí a záhy ji strhují v drsnou skutečnost života. — Pan Jan Kř. Maštalíř referoval o bezbožeckém tisku: hlavně o knihovně kacířů svobodných myslitelů, kteráž v čísle druhém »Papež a Kristus« zlehčuje učení Kristovo, dále mluvil o brožurách social. dem. o Sv.-Václavské záložně. Konečně rozebíral Rokycanský časopis »Kramerius«, jenž svým obsahem protináboženským a protimravnostním jest až hnusný. — Válná hromada Tiskové ligy koná se dne 27. ledna ve tři hodiny odpol. Výbor sestavil pro r. 1904 kandidátní listinu a sejde se před valnou hromadou ve 2 hodiny odpoledne ještě ke zvláštní poradě. — Pan Jan Křt. Maštalíř bude při valné hromadě přednášeti: »O nevěreckém tisku.« —

Z Tiskové ligy. Složili: Tom. Jiroušek 40 (80) a duch. vik. Jistebnického 10 [30]. Přispěli: Aug. Kleveta, em. děkan v Praci; Jan Kutiš, farář v Kněževsi; Jan Letošník, děkan v Poličce, Fr. Prokop, farář v Počernicích, Fr. Hoch, kons. rada v Jaroměřicích. — Opravy uveřejnily · »Právo lidu« dp. Fr. Langkramerovi, katechetovi v Pardubicích, a »Červánky«: V. Koudelkovi, faráři v Olbramokostele a Aug. Klevetovi, em. děkanu v Praci. — Na Moravu bylo hromadně, najednou a za hotové prodáno: 300 ex. »Obrany víry« a 100 ex. »Husitství ve světle pravdy.« Peníze a dopisy přijímá: Tomáš Škrdle, místopředseda a pokladník Tiskové ligy.

Prodej kalendářů. Cizí kalendáře jsme již vrátili a prodáváme tudíž toliko své kalendáře: tucet velkých za 8 K, malých za 4 K 80 h. Objednávky vyřizuje administrace družstva Vlasť v Praze čp. 570-II

Dobrá matka — dobrý otec. — Vych. letáků Jednoty katol. učitelstva čís. 2. Cena 2 h. Objednávky vyřizuje administrace družstva Vlasť v Praze, čp. 570-II. — Spisovatel předvádí svoji dobrou matku; za děti se modlila, dobře je vychovávala. — Křesťanské matky, čiňte podobně. — A ve druhé řadě vzpomíná svého dobrého otce, milovníka čtení. Neříkal, čeho špatného se má syn varovati a syn se toho varoval přece, nevida toho při svém otci. — Leták je dobrý, ba výtečný. Čtenáři, kup si jej a rozšiřuj.

Přistupte za členy družstva Vlasť. Výbor družstva Vlasť usnesl se ve schůzi, dne 13. srpna t. r. konané, požádati nejprve veřejně a pak třeba soukromně všecky ty, kdož píší do »Vlasti«, »Vychovatele«, »Našich Listů«, »Sborníku Histor. Kroužku«, »Hlasů Svatováclavských« a »Vzdělávací četby katol. mládeže«, aby přistoupili za zakládající členy družstva Vlasť. Zakládající člen splácí 100 kor. ve lhůtách; spisovatel může si vklad honorářem odepsati.

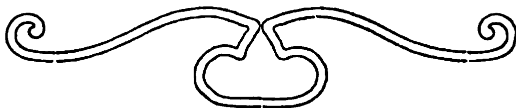
Naše Slezsko, národopisné rozpravy po delší dobu ve »Vlasti« uveřejňované a nyní ve zvláštním svazku samostatně vydané, velmi příznivě byly po-

souzeny v prvém sešitě letošní »Osvěty«. »Obsažná (stran I. dílu 132, II. dílu 340), důkladná práce tato« — praví v »Osvětě kritik F. V. Vykoukal — podává o předmětu, o nějž nám tu jde, tolik látky poučné a zajímavé, že neváháme zevrubněji na ni upozorniti. Kdo se chce o poměrech slezských Čechů poučiti — a to měl by učiniti každý náš intelligent — nemůže k tomu voliti nad tuto knihu pomůcky vhodnější a výmluvnější. Spisovatel (Jan Vyhlídal) působil osm let v Jaktaři na Opavku a měl tedy plnou příležitost seznati život našeho lidu ve Slezsku. Atd.« Na to uvádí »Osvěta« na sedmi stranách obsah spisu Vyhlídalova, čímž zajisté nejlépe uznána jeho důležitost, a zároveň podán tu důkaz, jak cenné literární práce přináší »Vlasť« *L. † x.*

Různé. — Dvanáctiletá Alžběta Františka a 11letý František Karel, dítky arcivévody Františka Salvatora a arcikněžny Marie Valerie, přijaly 8. prosince 1903 první sv. přijímání u přítomnosti Jeho Veličenstva císaře Františka Josefa I. — V Italii utvořil se výbor k lacinému vydání Písma sv. Nového Zákona. Papež Pius X. přijal členy výboru v audienci a záměr jejich schválil. — Ve Spojených Státech v Americe je 40 milionů lidí bez náboženství a 20 milionů nepokřtěných. — Spolek sv. Vincence v Terstu před 16 lety založený, rozdal r. 1902 v 6 konferencích 15.445 K a jeho konference sv. Františka Regis 867 K. Křesťanská charita působí ve všech dílech světa. — Biskup Vilém Franknoi dal v Římě vystavěti dům, ve kterém je knihovna, museum, ateliery pro malíře a byty. Dům bude domovem uherských umělců, kteří se chtějí v Římě vzdělati. — Dr. Rudolf Zháněl, c. a k. vojenský profesor v Železné v Uhrách, nastoupil delší dovolenou, kterou strávil v Římě, kdež zůstal přes svátky vánoční a odkud zasílal do »Hlasu« zajímavé dopisy. — Katolický dům budou stavěti bratří Slováci v Uh. Skalici. Dr. Pavel Blaho stojí v čele podniku. — Angličtí katolíci mají pouze jeden list denní a čtyři týdenníky. — Katolíků v celé zemi Hollandské čítá se 1,800.000, mají však 13 denních a týdenních listů k své obraně a k svému vzdělání. Úkaz tento je rozhodně potěšitelným. — Výměna zkažených bankovek. Kdo má potrhané nebo zcela roztrhané bankovky, může je bez náhrady vyměniti u filialky rakousko-uherské banky v Praze, v Bredovské ulici č. 5. — Kdo zasílá do ciziny větší peněžité obnosy, zajdi si v Praze na Příkopech do Živnostenské banky [v zadu v přízemí] a banka tato odešle ti za mírný poplatek 35 h peníze do kteréhokoliv většího města Evropy. Platíš-li v korunách, banka ti převede koruny na cizí měnu a řekne, mnoho-li je ti složiti; máš-li účet v markách, v rublech, v lirách atd., banka ti vypočítá, mnoho-li to dělá v našich penězích — a za to vše dáš 35 h. Kdyby's poslal peníze poštou, stálo by tě to mnoho korun. — Našim odběratelům z Ameriky radíme, aby zasílali cheky výhradně jen skrze křesť. peněžní ústavy a pokud možno skrze české ústavy. Jsou to maličkosti, lapalie, ale i v malém se má jeviti duch národní a heslo: »Svůj k svému!« Pokud na nás jest, my obchodujeme veskrze toliko s křesťanskými a českými ústavy peněžními.

Vyhláška. Kněz arcidiecése Pražské, jenž se zabývá nebo zabývati míní studiem doby Husovy a Husem samým, obdrží k tomu účelu na rok 1904 200 K podpory. Žádosti o tuto podporu přijímá předsednictvo Tiskové ligy v čp. 570-II. a žadateli sdělí se písemné podmínky, za kterých se podpora uděluje. Žadatelé z Prahy nebo z okolí Prahy se upozorňují, aby si podmínky v místnostech Tiskové ligy v domě družstva Vlasť osobně přečtli. — V Praze, dne 10 pros. 1903. — Předsednictvo Tiskové ligy.

Konkurs. Výbor Tiskové ligy vypisuje ceny 50, 30 a 20 K za nejlepší brožury o Husovi. Brožury budou uveřejněny ve spolkovém časopise: »Husitství ve světle pravdy« a přijímají se do 1. května r. 1904. — Mimo to vypisuje výbor konkurs na povídku nebo román z doby husitské. Nejlepší práce z toho oboru bude poctěna cenou 100 K a bude ve »Vlasti« uveřejněna a zde bude ještě mimo přiřčenou cenu obvykle honorována. — Předsednictvo Tiskové ligy v Praze čp. 570-II.

ROČNÍK XX. ÚNOR 1903—04. ČÍSLO 5.

VLASŤ.

Mistr Jan Hus
nebyl reformator Církve ani ve věcech dogmatických, ani mravoučných, ani církevně ani občansky socialních, a podle toho nepřinesla reforma jeho žádoucího ovoce.

Z literární pozůstalosti † Dr. ANTONÍNA LENZE. — Povolením kn. arc. Ordinariatu v Praze.

(Pokračování.)

Avšak M. Jan Hus neomezil se pouze na to, že podlamoval autoritu duchovenstva a vydával statky jeho velmožům v plen, on také vybízel přímo lid i šlechtu naproti papeži a naproti arcibiskupovi, aby jich neposlouchal, a to již dříve, nežli se jal bouřiti naproti odpustkům. Slyšme jenom, jak roku 1411 v prosinci pronáší v dopisu svém k nejvyššímu sboru soudců v království českém:*) »Tisknú (papež a arcibiskup) a nuzí knížata, pány, rytíře, panoše i chudú obec a pohoní je ven z jich země: a to je proti zákonu Božímu, proti ustavenie práv duchovních i proti cisařským právóm. Protož milí páni a dědicové království českého: přičiňte se k tomu, ať také nehody přestanú, a slovo Boží ať má svobodu mezi lidem Božím. A jáť chci státi jakož jsem vždy hotov byl státi a stával sem před knězem Zbynkem svaté paměti i před jeho úředníky, dokud sě... návodem prælatóv i fařářóv pražských proti mně nepoložil a do Říma nepohnal... A já to znám, že ani papeže ani biskupa chci poslúchati, abych nekázal, neboť to jest proti Bohu a proti mému spasení. Viem to, milí páni, že kázal papež... aby nikdež nebylo kázáno slovo Božie v kaplách; neb viem, že mnozí z vás máte kaply, v nichž vám káží a druhdy i v domech.«

A velmožové husitští stáli ochotně v té neposlušnosti k Janu Husovi, dobře vědouce, že bouře Husovy naproti duchovenstvu a naproti nejvyšší autoritě v Církvi jsou jejich tužbě po zboží duchovenském příznivy, a proto odpírali i oni podle příkladu kněze Jana Husi autoritě arcibiskupově i papežově.

Štvaní Husovo naproti autoritě církevní přineslo také snad proti vůli jeho také své krvavé ovoce, jakož bylo dotčeno, a bouře, které rozsíval s kazatelny betlemské, rozšířily se po Praze, a kvašení obyvatelstva dosáhlo tak povážlivého stupně, že Hus dobře

*) Palacký. Docum. Str. 22. Collegio judicum regni Bohemiæ.

věda, že bouře ty roznítil, uznal za dobré, hlavní město opustiti; jak tvrdil za tou prý příčinou, že hledáno jeho bezživotí. Útěk ten se stal 15. července 1411, avšak Hus se záhy vrátil*) v slavném průvodu českých rytířův a panošův a počal i přes zápověď papežovu zase kázati.

Palacký tuto připojuje:**) »Důkaz to, že již třídy národu valné a přední dávaly se unášeti proudem nového věku.« A já si dovoluji poznamenati: Důkaz to, že se podařilo odvážnému mladému knězi Janu Husovi národ český rozeštvati a prozatím jen do dvou stran rozděliti; důkaz to, že lid český a i třídy vzdělanější začaly Husovi věřiti, že jeho spory stran cizáka Viklifa a jeho učení strašného, nezřídka nesmyslného a zhusta naproti Bohu rouhavého, nejsou záležitostí kazatele betlemského pouze a nyní již netoliko bludaře, ale i zjevného odpadlíka a kacíře Jana Husa, alebrž celého národa českého, a že pře jeho musí býti vyřízena ve prospěch hlásaných bludů jeho, aby nebyla čest království českého potupena, čili jinak, že musí katolická církev uznati, že viklifické bludy, jimiž oblažil Hus národ český, jsou svaté a neomylné pravdy, neboť za takové je kněz Jan Hus vyhlašoval, aby tou cestou byla zachráněna čest národa českého, a proveden byl důkaz, že pověst, jakoby vězel národ ten v kacířství, nemá základu, a ovšem také, aby neutrpěly naděje zhýralé šlechty husitské na zabrání zboží církevního!

Rozvášnil tedy Jan Hus a rozeštval všechen národ k vůli sobě, aby jeho vzdor, jeho ctižádost, pýcha a neustupnost vítězily nad celou katolickou Církví.

Vášnivost Husem povstalá vedla až k veřejnému pohanění Stolice apoštolské satyrickým průvodem od jednoho z milců královských ustrojeným. Přes to přese všechno nehnul král Václav IV. ani prstem, aby potrestal přihanu papeži učiněnou a aby učinil přítrž dalšímu štvaní Husově, národní cti a pokoji náboženskému v království velice nebezpečnému. Hus kázal jako prvé v Betlemě; královna chodila bedlivě na jeho kázaní, a lid byl na dále naproti autoritě církevní zcela svobodně podněcován.

Bludy dogmatické, kteréž Hus hlásal a ve svých spisech jako obžalobný list naproti sobě zanechal, a jako důkaz, že mluvil z něho cizák Viklif, měly býti základem reformy jeho ve směru dogmatickém, bludy jeho mravoučné v oboru nápravy ve mravech, bludy jeho církevně a občansky socialní měly působiti nápravu v societě církevní a občanské.

Avšak musím doložiti, že neměl Hus v úmyslu, aby jeho reforma ničila vzdělanost národní, aby zničeno bylo krásné umění v Čechách, aby velikolepé hrady a kláštery a města a vsi lehly popelem, aby lid za dnů jeho svobodný byl do nevolnictví zavlečen a aby blahobyt národa byl mařen a lid na žebráckou hůl přiveden. Vždyť miloval Hus národ svůj a usiloval povznésti a rozšiřiti jazyk jeho, a byl by jinak chtěje úpadku narodnímu zrádce jeho; *avšak, což je platno, že nechtěl do hrobu zavléci lidu našeho, neboť konání jeho čelilo ku katastrofě národa, kteráž také*

*) Postilla, II., 173. Docum. 719.
**) Palacký. Dějiny III., kn. XI. Str. 151.

stihla naši vlast a národ náš, ač Hus její zpustošení neměl v úmyslu.

Propast, kterouž Hus mezi sebou a širým křesťanstvem způsobil, byla zároveň signatura propasti svedeného národa našeho mezi ním a církví katolickou.

§. 7.

Náprava Husova v oboru dogmatickém přinesla trpké ovoce.

Mínění, že by byl čelil Hus pouze k nápravě mravů, a že se katolických dogmat nikterak nedotýkal, jest naprosto křivé a nesprávné, neboť právě v tom se zvláště liší zmíněná reformace od oné, jižto měli na mysli Konrad Waldhauser, Milíč a Štěkna.

Neumím náležitě udati, za jakou příčinou naši historikové houževnatě tvrdili, že byl Hus — po katolicku řečeno — zcela pravověren, snad že, aby toho mladého, ctižádostivého, hrdého a neustupného kněze omluvili, že jest morální příčina všech zmatků a hrůz, jež stihly národ náš a naši vlast, a všech příhan a potup, které naň uvrhla pověst nekázně, kacířství a socialních bouří a válek. Avšak vše omlouvání je marné, *úhlavní příčina bouřlivých časů husitských měla svůj základ v bořivém a revolučním učení Jana Husi, nebo spíše z bořivé nauky M. Jana Viklifa, přijaté od Husa z programu deformy, jíž upotřebil Jan Hus k reformě své.*

Dogmatické však základy téže reformy byly: Učení Husovo, že je *Písmo jediný a výlučný pramen křesťanského náboženství*, že má každý věrný právo a povinnost, Písmo čísti, odtud vyvážiti sobě čemu by chtěl věřiti a jak svůj život zaříditi. Tím právě odjal Hus své nauce objektivní základ a strhl je v pouhý subjektivismus.

K této své prvé zásadě, kteráž žene neodolatelně na konec k náboženskému nihilismu, přidal ještě druhou, kteráž v první již zavinule je obsažena, *že Kristus Pán ustanovil v Církvi své autoritu*, která ve věcech náboženských v poslední instanci, a to neklamně rozhoduje. Podle zásady Husovy však jest každý čtenář Písma sám sobě církví, sám sobě neomylným vykladačem Písma a neklamnou autoritou, a tak panuje nad věrou, jížto se má vlastně podříditi, neboť ne všem jednotlivcům, ale pouze apoštolům bylo řečeno: »Jdouce po všem světě, kažte evangelium všemu stvoření, kdo uvěří a pokřtěn bude, bude spasen, kdo však neuvěří, bude zatracen.« Marek 16.

K těmto dvěma zásadám Husovy reformy řadí se bludné jeho učení anthropologické, christologické, sotheriologické, charctologické, a učení jeho o svátostech.

Měla li tedy míti Husova reforma nějaký zdar, bylo nevyhnutelno, aby přívrženci jeho a žáci dogmatické základy jeho reformy bedlivě zachovávali.

Tito samozvaní žáci byli: *Kališníci. Táborové. Chelčický a čeští bratří,* avšak ani jedna z těch sekt nedržela všech těch základů reformy Husovy, a mimo to ještě zamítala mnoho článků víry, jež Hus pevně držel v souhlase s katolickou Církví. Hus

25*

však nemohl od svých přívrženců, ačli znal trochu hlouběji své aberrace, ani žádati stabilitu ve víře. I může se zcela podle pravdy říci, že umíral Hus na hranici kostnické jako poslední husita, a že byl v Kostnici viklifismus Husův pochován. Na místě, kde dokonal, může se napsati: *Zde dokonal poslední český husita.*

a) Přátelé Husovi na vysokých školách pražských, mistři a bakaláři, poznali záhy, že se bez autority neobejdou, opustivše tedy Husův subjektivismus, aspoň do jisté míry, nechtěli míti, aby u věcech víry rozhodoval o své újmě čtenář Písma, ba oni zavrhli, aspoň pro tu chvíli, učení Husovo, že by bylo Písmo jediný a výlučný pramen křesťanského náboženství, a žádali, aby věrní jejich dali za víru jejich výkladu. Tou měrou strhli na sebe a urvali svémocně na sebe mistři pražští právě tu autoritu, kterouž zároveň s Husem odpírali katolické Církvi a římskému papeži, přikládajíce, jakoby jim byla Kristem Pánem odevzdána neklamnost u výkladu Písma Božího a u věcech víry, a tím právě, aniž by si byli toho vědomi, povalili úhlavní zásadu náboženské revoluce Husovy.

Z brusu novou tuto autoritu ohlásili ti dobří mistři udiveným Čecháčkům a husitům dne 7. února 1418, tedy až příliš záhy po upalení M. Jana Husi, na schůzi mistrů a duchovenstva v Praze. Usnesli se totiž k uvarování novot, či lépe dalších bludů, které zvláště kolem Tábora se množily, aby byla lidu dána výstraha, a ještě snažněji o to usilovali téhož roku na synodě svatováclavské, avšak patrně na úhonu sveho mistra Jana Husa, ač ho nazývali mučeníkem za pravdu Boží.

V druhém článku synodálním stanoví totiž, »aby se nikdo neodvazoval tvrditi, *že jen to má býti věřeno a za víru držáno, což jest zřejmě a nezavinule v Písmě obsaženo.* Jest prý ovšem všecka pravda užitečná v Písmě obsažena, ale jako v kořenu skrytě, anebo zjevně. Nečte prý se na př. v Písmě, že jest Duch sv. Otci a Synu ve všem roven, ačkoliv jest pravda tato v něm obsažena. A tak prý dlužno říci i o jiných pravdách, k nimžto ukazuje Písmo buď že jasněji anebo temněji. Než slyšme slova tohoto sboru: »Nemo audeat dicere,« dí tento kališnický sněm, »quod ea sola sunt credenda, pro fide aut aliter tenenda, quae sunt Expresse in sacra scriptura et explicite posita, ita quod nihil velit credere, nisi quod expresse exprimit vel simpliciter ponit«.*)

Tento druhý synodální článek poráží patrně úhlavní zásadu Husovu, že jest totiž Písmo sv. jediný a výlučný pramen křesťanského náboženství, a zamítá tou měrou nauku za kteroužto, jak sektáři a pseudohusiti tvrdí, Hus umíral, a pro kterouž ho do nebe vynášejí, hlásajíce do světa, že položil života svého za své přesvědčení, nechtěje odvolati ani těch kusů, jež byly z autografů, jak Hus sám uznává, správně sebrány. Avšak ti přátelé Husovi nevědí, jaký výklad týž Hus dotčeným kusům a vůbec spisům svým přikládá. Oni totiž nevědí, že Hus nepraví, že kusové jeho zavrženi, a spisové jeho vůbec obsahují beze všeho pravdu, alebrž připouštějí, že mají vedle stránky pravdivé také

*) Docum. Str. 678.

nepravdivou, že de possibili mají smysl zlý vedle dobrého. Slyšme jenom, jak píše universitě pražské: »Scitote, quod nullum articulum revocavi neque abjuravi. Volebat concilium, ut omnes et quemlibet articulum extractum de libellis meis fore falsum; nolui, nisi scriptura ostenderet falsitatem; unde quicunque sensus esset falsus in quocunque articulo, illum oetestor, et committo ipsum correctioni D. Jesu Christi, qui meam sinceram intentionem cognoscit non interpretando ad sensum sinistrum, quem ego non intendo.*)

Neumím říci, co as mistři pražští o tomto dopisu soudili, ale to se zdá býti jisto, že si jej as tak vykládali, jako každý rozumný člověk vykládati musí, že totiž jsou kusové Husovi a jeho spisy jak je totiž vezmeme, buď pravdivy nebo nepravdivy, ale podle úmyslů Husových že jsou nezávadny. Ale M. Jan Hus zapomněl, že Písmo dí: »Kdo z lidí ví, co jest v člověku, leč jen duch člověka, kterýž v něm jest?« I. Cor. 2., a že tedy ani ti důmyslní mistři pražští nevěděli a věděti nemohli, jaké úmysly měl Hus při větách zavržených, jakož i v jednotlivých výrocích ve spisech jeho obsažených, když se o nich zevrubněji nevyjádřil. Tou měrou byl ten pravý nebo nepravý smysl kusů vět Husových a výroků ve spisech jeho sedmerými zámky uzavřen. Ale dopis Husův dává zároveň na jevo, že Hus vlastně nerozvážil, co píše, a že nebyl přesvědčen o tom, že psal a mluvil na kázaních pravdu Boží, a zejména že nebyl přesvědčen, že jest nauka Viklifova pravdiva, ač za ni života svého položil! Při tom při všem chtěl Hus, aby ho sněm Kostnický podle jeho úmyslu (!) soudil, ale jakž by to bylo možno, anť Hus sám vyznává, že jsou pouze Kristu Pánu povědomy?

V článku XI. opouštějí mistři Jana Husa na dobro, neboť stanoví, že mají býti kajícníkům od kněží ukládány pokuty a tresty za pokání, kdežto odpírá Jan Hus Církvi všelikou pravomoc, a dokonce tvrdí, že ta jurisdikce, kterou Církev vykonává de facto, z ďábla je: »In confessione auriculari pro poenitentia, si res exigit, jejunia corporalia sunt imponenda, castigatio corporis et alia opera satisfactoria, ut orationes, elemosynae et lacrimae, sunt injungenda, et post hoc manus rationabiliter poenitenti est imponenda.**)

Mistři však jinou stránkou nepřestali na učení, jež hlásal Hus, neboť veleli svým věrným kališníkům, aby udělovali dítkám po křtu ihned velebnou svátost pod obojí, když je dítě ku přijetí tělesně způsobilé. Nejprve má prý dána skrovná částka první svátosti***) pod způsobou chleba, a pak malá částka krve Páně. »Parvuli post baptisma sunt corpore et sanguine discrete communicandi«.†) Jak jest známo, Jan Hus nikdy netvrdil, že má býti dítkám po křtu ihned dávána velebná svátost pod obojí.

Arci že jest pravda, že kališníci na této synodě mnoho článků v ochranu vzali, které Hus spolu s katolíky lidu přednášel,

*) Universitati studii Pragensis 27. června 1415.
**] Docum. str. 679.
***] 2. primi sacramenti.
†] 3. Tamtéž. str. 678.

jako: že jest očistec, že má býti ve mši sv. na mrtvé pamatováno, že se mají díti za ně modlitby a almužny, že svatí v nebi za předzřízené*) na zemi orodují, že jest přísaha ve věci spravedlivé dovolená, že je dovoleno zločince trestati a kárati, ano i hrdla odsouditi, že nikdo nemá věřiti, že kněz ve hříchu smrtelném nekřtí platně a neposvěcuje, aniž platně druhými svátostmi přisluhuje.**) Dále ustanovují mistři, že toliko kněz má tu moc posvěcovati eucharistii a nikoliv laik, byť i byl sebe světější; že má býti věřícím posledním pomazáním přisluhováno, ustanovují, že má býti duchovní i světské vrchnosti posloucháno, a to ex necessitate, a proto že nemá býti odporováno zákonům církevním, zvláště ne těm, které vedou k poslušnosti, zákonu Božímu povinné. Mistři doporučují dále spisy svatých Otcův, a že se nemá nikdo od nich pro lehkou příčinu odchylovati, obyčeje a obřady církevní že mají býti zachovávány, zejména, že má býti při mši svaté užíváno rouch posvátných. Mistři ustanovují, že mají býti zachovávány konsekrace (žehnání, svěcení) vody křestné a jiné benedikce. Avšak ač velí mistři, že mají býti obyčeje a obřady při mši svaté podle starobylého řádu šetřeny, velí, aby byly zpívány evangelium a epištola v řeči české. Mistři ustanovují, že mají a mohou býti v kostelích obrazy Svatých za jistými kautelami, neděle a svátky že mají býti svěceny, a posty a vigilie zachovávány. Konečně ustanovují, že mají a mohou kněží míti, což by jim bylo potřebno, a z čehož by mohli žíti a chudým almužnu udělovati.***)

Články tyto čelí, jak patrno, proti pokročilejším žákům M. Jana Husi, a viděti na nich snahu, zastaviti Husovu reformu v běhu pro ni veleosudném a srázném.

Jak jest z těchto článků svatováclavské synody zjevno, odchýlili se mistři a kališnícké duchovenstvo s nimi od dogmatického učení Husova. Avšak za malou dobu odstoupili od něho ještě více! R. 1420 chtěli se totiž *spokojiti s čtyřmi články pražskými, jinak prý jsouce s obecnou věrou křesťanskou za jedno*, žádajíce pouze: 1. aby bylo slovo Boží svobodně hlásáno, 2. aby byla svátost oltářní každému člověku věřícímu pod obojí způsobou podávána, 3. aby kněžstvo neovládlo zbožím pozemským, aniž aby drželo panování, 4. aby všichni hříchové smrtelní, zvláště zjevní a jiní neřádové, zákonu Božímu odporní, byli stavováni a staveni.«

Jsouť to články shodné úplně s naukou Husovou, neboť obsahují reformní program jeho, avšak r. 1433 dne 11. srpna byly sboru basilejskému formou poněkud změněnou podány, aby totiž: 1. božská eucharistie byla podávána pod obojí způsobou chleba a vína všem věřícím podle prvotního obyčeje Církve; 2. aby všichni hříchové smrtelní zvláště zjevní byli káráni a staveni od vyšších pravomoc k tomu majících podle řádu právního a spravedlnosti v zákoně Božím stanoveného, a kdyby otáleli

*) 7. Tak se nevyslovil Hus.

**) 5. Na sněmě Kostnickém hájil Hus tuto větu do krve tím, že tvrdil, že biskup ve stavu hříchu není biskupem, praelatem a pánem.

***) Docum. Str. 679—681.

praelati v kárání, aby podléhali provinilí rameni světskému, a aby i praelati mohli a směli býti kāráni od svých poddaných; 3. aby kněží a levité měli svobodu v kázaní beze všeho dovolení; 4. aby kněží nevládli občansky nad zbožím pozemským a nepanovali, ale aby měli pouze, což by dostačovalo ku jejich živobytí.

Forma obojích článků, které byly podklad napotomních tak zvaných kompaktat, se poněkud od sebe liší. Forma pořadu prvního vyjadřuje do přísna nauku Husovu, forma pořádu druhého odchyluje se v druhém odstavci od učení jeho, jelikož Hus neuznával v Církvi Boží nižádné autority neboli svatovlády z pravomoci, ačkoliv odstavec sám není v celku katolický, jinak jest souhlasný s naukou Husovou.

Na sněmě svatomartinském v Praze od dne 16. listopadu 1433 konaném, kdež i legati basilejští přítomni byli, tázali se dotčení legati: »Zda-li přijme sněm od sboru výklad druhých tří článků, pakli bude jim dána svoboda kalichu.« Sněm však chtěl znáti formuli osvobození kalicha, a když odvětili poslové: zdali Čechové dosáhnouce konce co do všech čtyř článků, chtěli napotom přilnouti k pokoji a jednotě s Církví, odpověděl Rokycana jménem celého sněmu, že chtěli, a z úst všech přítomných ozývalo se hlučné: Tak, tak. Jenom Payne odporoval, ale byl ukřičen.

Na tom svatomartinském sboru podali legati basilejského sněmu cedule o všech čtyřech článcích, a to dne 21. listopadu 1433. O prvním článku co do kalicha pravilo se, že Čechové a Moravané, jsouce v jednotě a v pokoji s Církví, a nedělíce se ve víře ani v obřadech, leda přijmáním pod obojí, přijímati budou takto mocí vůle Kristovy a *Církve svaté;* otázka, zda-li tak přijímati všem lidem vůbec jest přikázáno, že bude u sboru teprv do plna rozjímána a rozhodnuta;*) ovšem ale že sbor propůjčí kněžím moc, podávati svátost vše *dospělým* osobám, které za to žádati budou, s tím však pokaždé doložením, že pod způsobou chleba netoliko tělo, ani pod způsobou vína krev toliko, ale pod každou způsobou jest celý Kristus a plný Kristus. 2. Při článku o stavování a trestání hříchův skrze ty, na kterėžto sluší, to slovo »na kterėžto sluší«, že jest příliš široké a neurčité, pročež přidali legati, že se to má díti vedle zákona Božího a *ustanovení sv. Otcův*, tak aby moc trestná nepříslušela osobám soukromým, ale úřadům toliko, a to duchovním nad duchovními, a světským nad světskými, šetřícím při tom vždy práva a spravedlnosti. 3. Co do článku o svobodném kázaní slova Božího doložilo, že kazatelé mají od vyšších býti k tomu zřízeni a posláni, a moci biskupovy, jakožto předního pořadatele, že má

*) Po odjezdu českých poslů zejména Prokopa z Plzně a Jana Příbrama z Basileje, kamž se 18. srpna 1437 dostali, a po dva měsíce o podávání svátosti dítkám a o potřebě přijímání pod obojí jednati rozhodl sněm dne 23. prosince 1437: »že lidé světští nejsou povinni přijímati pod obojí, a že ta svátost nemá býti podávána, leč jen dospělým.« Z toho jde, že jednal Rokycana proti kompaktatům, když i dítkám svátost podával, a tvrdil, že jest přijímání pod obojí ku spáse nevyhnutelně potřebno. Viz Tomek. Dějepis města Prahy VI. 31. seq. Požadavky Rokycanovy, aby směla býti svátost i dítkám podávána, a aby směly býti evangelium a epištola po česku čteny, byly od sboru zamítnuty.

býti vezdy šetřeno. 4. Co do světského panování dán jest ten výklad. že jako jednotliví kněží neřeholníci, tak i Církev vůbec mohou míti a požívati zboží pozemských dědičnych, a že zboží taková nemohou od jiných držena ani osobena býti bez viny svatokrádeže (sine sacrilegii reatu). Co do neřádův, kteří při posledních tří článcích v Církvi obecné běží, zůstavuje se snému dolehati na jejich odstranění skrze posly své od sboru, a legatové slibují v tom i ve všem, cokoliv náleži k opravě Církve býti jejich podporovatelé.

Těmito proměnami byly čtyři články husitů podstatně alterovány, a se svého roucha husitského svlečeny: neboť prvním článkem cedule legatů, že má býti velebná svátost *jen dospělým* dávána pod obojí, kteří za to žádají, mocí vůle Kristovy a *Církve svaté,* avšak při každém podávání pod obojí že mělo býti připojeno, *že pod jednou každou způsobou jest Kristus Pán plně přítomen, čehož důsledek jest, že i ten, kdož přijímá pod jednou, celou svátost přijímá.* Druhým článkem se zamítá žádost husitů, aby směli býti kárání praelati a mohli od ramene světského, ba i od lidu, když by biskupové toho obmeškávali. Třetím článkem se zamítá žádost husitů a stanoví se, že bez poslání nesmí ani kněz ani jahen kázati. A konečně čtvrtým článkem se censuruje husitská žádost, aby kněží nesměli míti pozemských statků.

Čtyři tyto tak zredigované články staly se potom kompaktaty, jimiž měli býti husitští Čechové a Moravané sjednáni s Církví obecnou. (Pokračování.)

Pan Fridrich z Donína.

Václav Koranda.

I.

Tmí se kraj a stromy tichnou —
pod nebem se tiše šeří,
zástup mlh se teskně táhne
po rybníku Hladoměři.

V tajné hrůze bílé rybky
plaše ukryly se u dna,
a z vln každá tajně sténá,
naříká, jak žena bludná.

Šumné vlny, dcerky vody,
bílé rybky, rybky zlaté,
řekněte mi, co vás děsí,
proč si tolik naříkáte?

Ach, již vím, co vás tak děsí,
co vám žal do nitra hází:
celé týdny slyšely jste
pláč na hladoměřské hrázi.

Naříkejte — ale tajně,
plačte si — však jenom zticha,
neboť jinak pomstí se vám,
panská zvůle, panská pýcha.

Fridrich z Donína, pán mocný,
oddán karbanu a pití,
ženám těhotným dal rozkaz,
staré hráze obnoviti.

Darmo starý kněz jej prosil,
darmo choti hlas zněl vlídný —
ženy těhotné přec dřely,
celé dny a celé týdny.

V pláči táhly těžké káry,
v pláči hlínu pěchovaly,
Fridrich z Donína jim nepřál
ani odpočinek malý.

Mladý porybný měl rozkaz,
nešetřiti ran ni bití,
kdyby ženy těhotné se
chtěly jemu protiviti.

Porybný jak bouře chodil,
přísný, hrozný, zamračený —
ale ani jednou ranou
nedotknul se žádné ženy.

Hrozný žal mu duši zalil,
v srdci svém měl tolik bolu —
tušil už, že nesetká se
se svým štěstím nikde spolu.

Milou měl, tak čistou, svatou,
že by život byl dal za ni,
panská zvůle zničila mu
jeho štěstí z nenadání.

Fridrich z Donína, pán jeho,
násilím a hrubou silou,
zneuctil a znásilnil mu
jeho dívku, lilji bílou.

Co se bídná, naplakala,
v jasu dne i v noci stínu —
a teď musí s ostatními
na hráz vozit v káře hlínu.

Vozí hlínu, tiše pláče —
v porybném plá zloba divá,
neboť pán ji každodenně
ještě slovy zneuctívá.

II.

Také dnes tu Fridrich stojí,
v šeru plane mu zrak vlčí,
jeho slova peklem páchnou,
ale bledá dívka mlčí.

Náhle bičíkem ji švihl,
že až k zemi klesla v žale —
Fridrich z Donína, pán mocný,
lhostejně jen kráčel dále.

Porybný k ní naklonil se:
»Krev mi vře a vede rámě!
Rozhodnuto! — Hrůzou šílím — —
jenom ty se modli za mě.«

Po cestě se kočár řítí —
země lká a prach se zvedá.
Porybný to pána veze — —
obou tvář je na smrt bledá.

»Na smrt jedem'—jedem'vztekle —
Proč se chvíte mocný pane?
Že tu tolik bledých dívek
po vás v pláči pozůstane?

Či snad proto, mocný pane,
ráčíte se tolik lekat,
že na hrázi budou ženy
dlouho na můj příchod čekat?

Kázal jste, že musí dřiti,
dokavad se nenavrátím —
nuže, jejich těžkou práci
velkou radostí dnes splatím.

Bičík mám — je z drátu spleten —
a mé srdce dobře tuší,
že jím na hrázi dnes zmrskám
černou duši — černou duši!«

Fridrich z Donína se vzchopil,
šílenci chtěl odpor klásti,
ale v tom už s hrozným třeskem
vůz se řítil do propasti.

Na rybníku Hladoměři,
vlny už si oddechnuly,
ženy však až dosud dřely
na hrázi, pro panskou zvůli.

Noc už tu, už stromy ztichly,
pták se skryl do hnízda svého,
ženy ubohé však marně
čekaly na porybného.

Náhle choré ženy kletba,
k nebi vzlétla z nenadání:
»Pán ať sám dnes káru táhne —
porybný kéž popohání!«

Vichor zadul v staré stromy,
rybníkem šla vlna vtáhlá —
kola vrzla — po hrázi — hle — —
černá postať káru táhla.

Táhla těžce! Ale běda!
v káře stála postať stmělá —
a ta bičem ocelovým
druhou postať poháněla.

Svištěl bič a jiskry z něho
osvítily zjev ten štvaný —
ženy hrůzou poděšené
rozprchly se na vše strany.

III.

K staré hladoměřské hrázi,
na konci se tulí chýše,
a v ní chudá, bledá dívka
modlí se a pláče tiše:

»Bože dobrý, milostivý —
hleď jak v hoři lkám a hynu,
pro mou bídu, prosím, odpusť,
milému už jeho vinu.«

Dvéře vrzly — vešla matka —
v tváři děs byl dobře znáti:
»Nešťastné ty moje dítě,
chvěju se až do závrati.«

Po hrázi pán táhl káru,
v káře porybný stál zase —
ale v ruce bič už neměl — —
jeho postať zjasnila se.«

Za milého dál se modlí
bleda dívka, cherub světlý —
ale její tělo slábne,
v matce zemi brzo setlí.

Postí se a k Bohu volá,
níž a níže kloní šiji —
v starý obraz Matky Boží
její zrak se vroucně vpijí.

Prchly dny a staré ženy
u jejího stojí lože —
do večera asi umře — —
k Tobě půjde věčný Bože!

Okno už je otevřené,
aby duše prchla snáze —
a teď známý sten a lkání
bylo slyšet s temné hráze.

Fridrich z Donína to sténal —
vezl káru hlíny plnou —
nad ním v káře bylo zříti
postať bílou, tajuplnou.

Ženy čelo křižovaly,
úzkostí se tetelily —
světlá postať náhle vzlétla – —
ne — to vzlétl holub bílý.

K nebi letěl — zvolna — tiše — —
tratil se vždy víc a více,
a tu k němu z nenadání
přidala se holubice.

Ženy hleděly. jak oba,
tratili se za mlhami —
když tu matka náhle vzkřikla:
»Bože, dcera zemřela mi!«

Na zem klekly chudé ženy,
modlily se vroucně kolem —
nevěděly: mají plakat
radostí či lidským bolem?

Fridrich z Donína však dále
táhl káru plnou hlíny —
jeho pláč a jeho nářek
stále táh' se do krajiny.

Prchla léta — dlouhá léta.
Rozkaz Fridrichův co platí?
Ženy těhotné už více
nemusí hráz spravovati.

Ale Fridrich musí dále,
v tmavé noci, při námaze,
na rybníku hladoměřském
spravovati staré hráze.

Proklaté peníze.

Napsala VLASTA PITTNEROVÁ.

(Pokračování.)

Tento se obyčejně u rodičů nevěstiných vystrojí tu neděli po svatbě. Krom mladých manželů a rodičů ženichových pozve se »svatební služebnictvo«: družičky, mládenci, stará svatbí a smluvčí i svědkové.

Tu se skládá nevěstě peněžité věno, a leccos se ještě »pro Boží štěstí« přidává.

U méně zámožných bývá jenom svačina, nebo snídaně, než »přátelským obědem« jmenuje se to vždy.

U Bohatů se s tím o týden opozdili, protože se svatba protáhla tím pozdržením se nevěstiných rodičů v dceřině novém domově. Ostatně to ohlásila panímáma Bohatová již o svatbě, že počkají, až se trochu po stavení poklidí.

Arciť vystrojili oběd skoro jako malou svatbu. Koláčů napekla panímáma po kolika pecích, a mimo ovci a prase pobilo se drůbeže, že ji pařili v neckách. Anička se těšila k rodičům. Byla ráda, že si nemusí matce ničím postěžovati. Byl k ní Josef velmi, byť i ne bouřlivě laskav a prosil ji v soukromí, aby mu nezazlívala jeho smutku pro tu druhou Aničku.

Velice se mu také zavděčila a získala si pochvalu celé dědiny tím, že navrhla, aby služné, které měla ta Anička — cigánská Nánka ještě k vybrání, darovalo se na nějaký dobrý účel.

Přijal těch několik dvacetníků představený na chudé, a dali opravit trochu střechu i okna na pastoušce, aby ti chudáci tam měli trochu lepší bývání.

Jakub se také těšil na jetí do Stájova a hřbelcoval koně již v sobotu Umyl si pryčku, ač byla od svatby ještě čistá, chtěl získat ve všem pochvalu. Chlubil se děvečkám, jak se ve Stájově poměje, že se nají do červena a vycpe všecky kapsy výslužkou.

»To vy budete jíst hezky znenáhla od poledne do večera,« usmála se pastvica, a dostalo se jí za to od Jakuba buchty do zad.

Nic si z toho nedělala, byla ráda, že se tomu vtipu všichni smáli.

Stázina hnedle se jala vyprávět, jak Jakub by potřeboval při jídle někdy připřež, proto že mu panímámy prve stará, nyní pak mladá dávají vždy zvláště na misku.

»To aby mi to takové otevíhuby nepolkly,« řekl Jakub nezdvořile a rozpoutal tím nový smích.

Vyjelo se v neděli časně ráno, ani chtěli býti Havlíkovi ve Stájově přítomni mši svaté, kteréž obětování si Bohatovi sami obstarali, na dobrý úmysl, jak se říká. Havlíkovi se těšili, že kněz sloužící mši svatou bude hostem na přátelském obědě.

Jeli kolem hřbitova. Josefův pohled zaletěl přes nízkou zídku, kde v opovrženém koutě spala již věčný sen ta druhá Anička. Opovržena za živa, opovržena po smrti. Opovržena svým narozením i svojí smrtí, tím činem hříchu — — Josef si povzdychnul a stisknul rty.

Nemohla-li mu tedy již přáti Anička, jak byla řekla, štěstí každým kouknutím, přála mu to zajisté v okamžiku, kdy klesalo její tělo do té černé tůně. Ten kámen, který si uvázala k tělu, netížil ji zajisté tolik, jako myšlénka, že způsobí jemu, Josefovi, lítost. Josef se domyslil, proč nedostála Anička slovu, proč nesetrvala u nich v domě. Bálo se ubohé děvče, že by se mohlo státi příčinou hněvů a nesvárů mezi manžely, a proto uhnulo na dobro a navždy. — Žel, že hříchem. — — —

Josef o tom přemýšlel, jak komise uznala, že cigánská dívka byla úplně zdravá, že neměla žádného pomatení mysli, že utopila se při plných smyslech, úmyslně, jak naznačoval kámen, kterýž si k tělu přivázala. — — — A přemýšlel, jakých vyslovovali lidé domněnek, proč se to děvče dopustilo sebevraždy.

Shodovali se lidé v tom, že ozvala se v něm ta divoká, cigánská krev, že cítilo, že by kradlo, třeba zapálilo, vraždilo, a tomu že se chtělo uhnouti, že bylo přece jenom dobře po křesťansku vychováno a vedeno.

A také pronesena důmněnka, že třeba si přišli pro Aničku cigáni, že třeba na ní chtěli, aby okradla svoje hospodáře, zapálila stavení, poškodila dobytek, a když toho odepřela, že ji cigáni sami utopili.

Takové neveselé myšlénky měl ten mladý manžel, jedoucí si pro bohaté věno svojí ženy. Seděl s mladou panímámou svojí na kozlíku, staří seděli vzadu, a Jakub v šejtroku bryčky, nohama na rozvoře.

»Přišlo ti smutno, viď Josef?« zašeptala Anička.

Na ta vlídná slova musel se Josef na mladou ženu usmát. Počal jí ukazovati, kam až sahají jejich, Havlíkovy — pozemky, kudy se tam jezdí, komu náleží sousední pole a luka, kde škodívají jarní přívaly, kde páchá škody zvěř, kde vyleží si sněhy rády dlouho do jara.

Pantáta a panímáma promlouvali do toho hovoru, i Jakub přiřekl tu a tam slovíčko, obyčejně, ano se mluvilo již o něčem jiném.

Havlíkovi znali již tu Jakubovu rozvážnost; pousmáli se, i zodpověděli také jeho opozděné výklady. Vážili si věrného čeledína.

Nebyli ještě daleko za dědinou, ano se pojednou v lese, který lemoval tu prostornou část pozemků, rozkládajících se kolem dědiny, zablesklo jako zrcadlo. Opíraly se to sluneční paprsky o hladinu vodní, neplynoucí, stojatou.

Jakub ukázal tam bičem a pravil: »To je ta tůňa v černým houdolí, co se hutopilo to cigáně.«

Josef zbledl a Anička se zachvěla.

Panímáma nevrle zavolala: »Jakub, ty málo mluvíš, ale někdy huděláš lepší, když mlčíš. Kdo by vzpomínal na to cigáně, bylo s tím dost voušťárů.«

»Nekazme si ten dnešní den,« řekl pantáta.

Josef již nepromluvil, a Anička rovněž odpovídala jenom k dotazům.

Jak jeli cestou, každý rybník i potok i stojatá louže, kde se jenom voda zaleskla, upomínaly mladou ženu na tu tůni, kde našla smrt ta druhá Anička, jak ji také nazývala.

Dojeli do Stájova a byli hlučně přijati.

Pantáta Bohata objednal k dnešnímu dnu, aby prvou svatbu ve svojí rodině hodně oslavil, čtyři muzikanty, a ti přivítali hosty slavnostním tušem.

Havlíkovi zářili. Josef nutil se do veselosti, a Anička objímala prudce rodiče, sestru, bratry i družičky a starou svatbí, jež se byly již sešly.

Smluvčí a mládenci uvítali vesele, a se škádlením mladou panímámu, prohlížejíce, jak jí sluší šáteček. Měla červený hedvábný, žlutě, jako zlatem květovaný, s dlouhými třásněmi. Tak hezky na pokosmo do věnečku kolem čela uvázaný, že jí slušel roztomile. Také hedvábné šaty, modré, oblakové barvy, s bílými krajkami, jaké krom svatebních mohla míti jenom právě bohatá Bohatova dcera, jí slušely, a věru, že mohl kde kdo tu hezkou ženu Josefu Havlíkovi ne-li závidět, tedy pochvalovat.

Posnídalo se, ač se Havlíkovi vymlouvali, že snídali doma, a šlo se do kostela.

Mužští pohromadě napřed, ženské za nimi. Mládenci chtěli si druženky vésti. Že jich bylo však do čtyř párů, nesvolila k tomu panímáma Bohatová, díc, že by to bylo jako svatba, a že by lidé jim vyčítali tu prý Bohatovskou pýchu a roztahy.

Po mši svaté, kdy Anička u vroucí modlitbě prosila Boha, aby jí dodal síly získati si lásky manželovy a žíti s ním ve svatém pokoji, odebrali se všichni do gruntu Bohatova, kde je přivítala hudba, a kde se usedalo po chvíli k obědu.

Panímáma Bohatova zavolala Aničku do přístěnku. Řekla dceři, že se musí k obědu převléci a ukázala jí šaty, které jí nechala ušíti, aniž by jí o tom pověděla.

Byly z pěkné vlněné tmavočervené látky, s bílými pruhy, a k tomu na hlavu jiný šátek, arciť také hedvábný, modrý s bílými kvítky.

Anička děkovala rozradostněna matce.

Panímáma Havlíková nemohla nalézti slov samým obdivem, a jenom mnula stále mezi prsty látku šatů a hladila třásně šátku. »To máme nevěstu, to máme mladou panímámu,« opakovala asi dvacetkráte.

Oběd byl veselý. Smluvčí škádlil všecky ženské, zpívalo se, hudba hrala, a po obědě, ani si účastníci přátelského oběda skočili u veselém tanečku, pokynul Pavel Bohata mladým manželům a rodičům Havlíkovým, aby šli s ním nahoru. Odstěhovali se po obědě k muzice dolů do čeledníka, kde bylo více místa, a kde po dobu oběda muzikanti pobyli, hrajíce při otevřených oknech, aby je bylo nahoru dobře slyšet.

Tam v té velké světnici, kde byla ta pověstná Bohatova truhla, chtěl pantáta Bohata vyplatit dceři věno.

Zatím byly domácí ženské poklidily se stolu a prostřely jej čistým ubrusem ku pozdější svačině.

Pavel Bohata pokynul panímámě, a ta stáhla ubrus se stolu.

»Peníze patří vysázet na dřevo,« zažertoval Bohata.

Věno určitě umluveno nebylo.

Havlíkovi se obávali pohoršit nastávající příbuzné velkým doptáváním a vyptáváním.

Domluvili se Bohata s Havlíkem jako staří známí a vzdálení příbuzní o svých dětech, a Pavel Bohata netajil se, že vyvdá dceru rád z rodné dědiny. Nehodil se mu pro ni žádný z domácích synků, nechtěl ji dáti někam, kde bylo velké příbuzenstvo, ani někam, kde byly někdy s jeho rodem nějaké rozmíšky.

A těch měl skoro se všemi sousedy dost. Nemohlo se mu zapomenouti, že si vzal přespolní ženu.

Arciť říkal Pavel Bohata, že nebude klásti nikdy dětem překážek, kdyby si někoho oblíbily, tak jak on kdysi svoji ženu. Ale ty jeho děti byly takové mírné, byly dobře se všemi mladými lidmi v dědině, tak že nedávaly nikomu přednosti.

Když se Bohata tázal dcery, líbil li by se jí Josef Havlík, kterého seznala na svatojanské pouti na Zelené Hoře u Žďáru, tu odpověděla Anička: »Jestli se líbí, pantáto, vám a mamince, mně by se líbil.«

To Pavlu Bohatovi stačilo.

Dojednala se svatba a odklad nikoho nemrzel.

Při zmínce o věně, an pantáta Havlík vypočítal, jaké dluhy váznou na jejich gruntě, řekl Pavel Bohata, že na uhražení a vyplacení stačí třetina věna jeho dcery, a ještě že i z té třetiny třeba zbude.

Jenom to že jest mu milým, že jest Havlík také svobodníkem, a jeho dcera že nebude muset pohlížet za mužem, jak jezdí na robotu.

Uznal, že stenčil se grunt Havlíkův, proto že bývalo více dětí, a že byli nuceni hospodáři i kusy polí odprodat, ana žádala toho od nich dědičná vrchnost, za to že nechala jim platiti svobodnické výsady, které si jedno pokolení muselo ještě z části vykoupit. Byla to tak zvaná robota »*z lásky*«, jíž byli Havlíkové zavázáni dovážeti dvakráte v roce vrchnosti jednou víno z Rakous na povoze párokoňském a podruhé zajeti k lovu na ryby a dovésti lejty s těmito do zámeckých sádek.

Tato robota byla tedy slevena, vykoupena, odpuštěna, jak to kdo říci a pojmenovati chtěl.

Byl však zápis, že vrchnost mohla tuto robotu zase žádat. A aby se toho zbavil, odprodal děd Havlíkův, praděd Josefův, žádaná pole vrchnosti.

Tak měli u Havlíků grund od roboty čistý a měli i »*právo a milost*« žádati vypůjčení peněz, kdykoliv jich potřebovali, z vrchnostenského důchodu.

Museli arciť správně platiti úroky a při odvádění donésti »ctí a darem« panu direktoru, panu důchodnímu i panu kancelářskému něco do kuchyně. Obyčejně to nejlepší, co statek poskytoval.

Ten dluh právě činil tři tisíce zlatých stříbra. Tento Havlík platil úroky dosti lehce, maje jenom jediného syna, pamatovať však ze svých mladých let, že se sourozenci svými, jichž bylo

pět, jídal černý chléb a vaření z černé mouky spoře omaštěné, jen aby se úroky vytloukly. A to byly tenkrát jenom dva tisíce dluhů. Třetí vypůjčen na věna dcerám a odbytné mladšímu synovi, aby statek se netrhnul.

Však to příbuzní Havlíkovi do dnes vyčítali, že nejlépe pochodil, užívaje tolik statků a usmáli se jenom jeho námitkám, že za to platí po otci i dědovi úroky z dluhů.

Tedy čekal, dle vyjádření se Pavla Bohaty, Havlík, že bude Anička míti aspoň deset tisíc zlatých věna, a se ženou se již těšili, jak si bude syn moci se svolením vrchnosti přikoupiti pole a hospodařiti jak se říká: »z plna do plna.«

Bylo polí k přikoupení dosti, utekliť za válečných časů sedláci tu a tam ze statků a vrchnosti obsazovaly tyto jinými, již se do poddanství hlásili a buď část kupní ceny splativše, větší robotu se uvazovali, či kupní cenu celou jako vypůjčku považujíce, úroky do důchodu jako nájem platili.

Že vrchnost usedlým sedlákům pozemky obyčejně vymrskané a zpustlé ráda odprodala, zvětšili mnozí svoje usedlosti a vrchnosti sešly se hotové peníze.

Pavel Bohata schvaloval tento Havlíkův úmysl a oba otcové opakovali si nyní před svatebními svědky, již byli rovněž ku přátelskému obědu pozváni a před přítomným panem farářem toto dojednání.

Nyní otevřel Pavel Bohata almárku koutnici a vyňal z ní klíč od truhly.

»Musíš mi pomoci, panímámo,« pravil ku svojí ženě.

Ta se usmála a přikročila k truhle.

Bohata podal ženě dva pytlíky z režného plátna, zavázané červenou šňůrou.

Panímáma postavila je na stůl a vrátila se k truhlici, odkud pantáta vyňal jiné dva. Pak ještě dvakráte, a když stálo již osm pytlíků na stole, donesl sám Pavel Bohata ještě dva. Potom zavřel truhlu, uschoval klíč a rozvázav první pytlík, počal na dubovou desku stolu sázeti samé tvrdé, do běla vymyté tolary. Vysázel jich desíti řadami po desíti, že utvořily jako čtverhran. Kousek opodál zase, až se dubová deska stolu pokryla desíti takovými čtverhrany.

Tisíc dolarů dobře počítaných!

Potom shrnula je panímáma do pytlíku a nechala rozvázaný státi na okraji stolu.

Pak následovalo totéž s ostatními pytlíky až byl obsah všech desíti vypočítán.

To počítání peněz trvalo plnou hodinu.

Zvonily a zvučely, a přítomní hleděli jako zmámení na veliké toto, na ony časy bohatství.

Peníze vypočteny, a panímáma pokynula mladým manželům, aby si pytlíky sami zavazovali.

Podala mladé ženě ještě čistě novou rozsívku z nebíleného plátna, do které se mělo celé to věno svázati.

»Pán Bůh vám požehnej z toho našeho přičinění, jak požehnal nám,« řekl Pavel Bohata vážně, a požehnal mladé manžely křížem.

Ti políbili mu i jeho ženě dle zvyku ruce i nohy a děkovali upřímným: »Zaplať Pán Bůh.«

»To je zemanské věno,« prohodil pan farář.

Staří Havlíkovi byli jako ohromeni a věru že nevěděli, jak vyjádřiti svého obdivu.

Peníze svázané do rozsívky vloženy zatím na truhlici a domácí panímáma znovu prostřela na stůl ubrus a za chvíli podávána svačina.

Arciť si mladomanželé šli také trochu zatančit.

Po svačině nechtěl starý Havlík se již zdržeti a nutkal k odjezdu, řka, že se bojí s tolika penězi jeti večer přes pole.

Odjeli tedy. Uzel s penězi uložen v bryčce k nohám Havlíkových a ti ho drželi úzkostlivě celou cestu.

Na něm byl položen uzel se šaty mladé panímámy, které měla ráno na sobě, a které jí matka složila do nové, květované plachetky.

»To bude povídání po celejch horách,« těšila se panímáma Havlíková, když byli přejeli Stájov a jeli polní cestou.

»To jsem věru nečekal, že tolik peněz by mohl dáti Bohata dceři. Myslil jsem na zlaté a ony zde tolary, ehm, tolary,« mlasknul si Havlík.

»To máme nevěstu, to máme panímámu,« pochvalovala Havlíková.

Aničce bylo smutno. Bylo jí teprve nyní přišlo rozloučení se s rodným domovem jako do opravdy, a bylo jí toho líto. To nejvíce proto, že měla již tu smutnou zkušenost v duši, že nebyla to upřímná láska, kterou jí podal její manžel s rukou svojí před oltářem. A zdálo se jí, že ty tolary jí mají lásku jaksi zakoupiti. Lekala se jich lesku, jich studenosti, jich tíže. Kdyby tyto tolary byla měla ta druhá Anička, byla by snad bývala také vítanou nevěstou Josefovým rodičům.

Ta myšlénka nešla mladé ženě z duše, a ta roztomilá hlavička Aniččina se klonila jako v smutné předtuše.

Dojeli na místo, kde viděli průlomem do lesů, kde leskla se ona tůně. Již se neleskla v paprscích slunce, které stálo nad západem. Jen tak zašedle svítila plocha vody, jako ocelově, a Aničce bylo, že tak se divně studeně leskne, jako ty tolary. Zachvěla se a pohlédla na Josefa.

Řídil sám koně přes Jakubovu hlavu. Byl si Jakub popřál Božího daru tekutého až skoro přes míru a nyní podřimoval, drže se jak mohl.

Josef nepohlédnul k lesu. Spěchal, aby byli již doma a peníze v bezpečí uloženy.

Aničce bylo smutno při pomnění na všecky žerty, kterých jí bylo dnes přeslechnouti o slastech a radostech mladého manželství. Nebylo toho tak u nich, nebylo. Byl mezi nimi stín, stín smrti a neštěstí. Zdaž jej zapudí záře lásky?

Té lásky, která všecko zapomíná, všecko odpouští, vše snese, která jest tak silnou a nepřemožitelnou jako smrt, — — — Takové lásky, o jaké se píše v písmě svatém, že přenáší hory a přemáhá peklo — — — — Takove lásky, jakou nemůže vzbuditi člověk v člověku, která musí býti Bohem dána — — — —

Anička tušila, že nestane se jí tato láska údělem. Lhostejně při návratu pohlížela na to, když rodiče manželovi při zavřených dveřích a zastřených oknech počítali tolary jejího věna a ukládali je do truhly, napomínajíce syna, ať klíče od sebe neodkládá.

Smutně si řekla Anička v duchu, že ani za ty tolary, za všecko to stříbro jí rodiče nekoupili mužovu lásku. Snad bude jí míti časem rád pro její dobrotu a shovívavost, ale té pravé lásky že mezi nimi nebude, to si řekla znova a znova. A přičinila k tomu v duchu otázku, zda přinesou jim ty peníze, to stříbro, opravdu požehnání? To požehnání, které Bůh dává rosou nebeskou a tučnotou zemskou, které staví dětem domy a dědí se od pokolení k pokolení? — — —

Neměla odpovědi — — — —

VI.

V málo dnech urovnali si Havlíkovic peněžité záležitosti. Zaplatili dluh, splatili rozličné menší požadavky u řemeslníků, koupili veliký kus polností a kus selského, zanedbaného lesa, přikoupili i něco nářadí, zjednali lidi a pustili se ještě na podzim do práce na přibylé výměře gruntu. Zbylo arciť ještě několik pytlíků s tolary, a Havlíkovi konali úrady, zda mají se peníze na úroky půjčiti, či schovati za »podkladek« budoucího jmění. Mívali tehdy lidé ležet doma mnoho peněz a nedbali, že ležením tratí se užitek.

Pověst o bohatém věnu Bohatovy Aničky letěla po horách jak na křídlech větrů, a lidé se znovu podivovali, jak jsou ti Bohatovi bohatí. Tolik stála svatba, výbava nevěsty odvezena na třech vozech, které patřily ku věnu i s potahem: párem koňů, párem volů a párem silných dojnic. A ještě bylo tolik peněz na hotovosti, či na snadě k vyzvednutí. Arciť byla při tom ta Bohatovská pýcha, ta výchlubnost, která musela být nade všecky lidi. Jen aby to bylo něco zvláštního, co jiní lidé tak hned udělati nemohou. A udělají-li, nechlubí se s tím před celým světem.

Měřívali také leckde dcerám věno na mejtníky tolarů, ale nevyváděli s tím, spíše se tím tajili, aby se to neproneslo a nepřitužila vrchnost za tu selskou chloubu třeba roboty, aby se to nedověděl třeba sám císař pán a nechtěl na sedlácích nějakých poplatků na ty vojny, nebo těch stříbrných peněz na rozlití na talíře a mísy pro císařskou tabuli v tom svém purku u Dunaje ve Vídni.

Tak se mluvilo a zazlívalo Bohatovým. A šeptalo se, že ty Bohatovy peníze jsou proklaty a proklaty zůstanou až do třetího či až do sedmého pokolení.

Že jich neužije také rod Havlíkův, to lidé také očekávali a s povídáním o věně mladé Havlíkovy panímámy povídalo se také o té neblahé příhodě, jaká ji do nového domova uvítala.

Dobře že toho nevěděli Bohatovi, že se tak po horách mluví, bylo by jich to zajisté mrzelo.

Pavel Bohata byl stále v dobrém rozmaru a těšil se, že bude nyní strojit samé svatby. Synové Pavel a Petr, starší Aničky, mohli si již vybírati v děvčatech, Václav pak s Pavlinkou měli ještě někdy strach z metly.

Co se vědělo, jak bohaté věno dal Bohata dceři, tu se těšili již lidé, jak si někde i věnem druhé dcery a pretencí synův zvelebí statek tak jako u Havlíků. Však si říkali i otcové a matky i chasníci mezi sebou, že druhou Bohatovu dceru, Pavlinku, z dědiny provdat nepustí a i dbáti budou, aby dva mladší synové nezašli přes pole pro nevěsty a dědic gruntu Bohatova se stájovskou dcerkou se oženil.

Přišla zima, à Bohatovi zajeli si na saních podívat se na Aničku, a ta přijela s mužem a rodiči k nim. Nestěžovala si s ničím, co by ji soužilo, neposteskla si matce ani s takovými drobnými starostmi, jakými žádná dcera matku neušetří, a přec matka viděla na Aničce, že není tak šťastna, jak by jí toho ona z hloubí mateřského srdce byla přála.

Také na Aniččině muži Josefovi viděla panímáma Bohatová takovou divnou sklíčenost.

»Co je vám?« tázala se dcery.

»Nic, maminko; je nám dobře, jsme svorni, máme svatej pokoj v domě, jsme zdrávi, co by nám tedy bylo,« odpovídala Anička.

Neřekla však nikdy: »máme se rádi,« a matka nedovedla se jí otázati.

Pantáta Bohata byl by si nyní po svojí stříbrné svatbě přál státi se dědouškem. Ale Anička doposud neoznámila matce, že by kroužila vrána i jenom z daleka nad stavením.

Přišlo jaro. Starý i mladý Havlík pohlíželi s potěšením na oseté role, jichž tolik ku gruntu bylo přibylo; pohlíželi na místa, kde byli mezi sousedícími lichami rozorali meze.

Havlíkův grunt byl nyní největším v dědině.

»Jen dědiča abys huž měl, erbovníka,« pravil starý pantáta k mladému.

»Také snad to Pán Bůh dá,« odvětil syn.

Přišlo léto, a panímáma Bohatová vybídla dceru, že se podívají spolu na pouť k svaté Anně do Pohledu u Přibyslavi. Říká se tomuto poutnímu místu dle německého jeho jména Frauenthal, zkaženě Frantál. Putují tamže celé hory, z české i moravské strany i z dědin německých přicházejí vzývat zbožní poutníčkové bábu Spasitele světa. Již v úterý před svátkem svaté Anny přicházejí prvá procesí, na svatou Annu jest pouť hlavní, jakož i na oktáv v příští neděli.

Pak každého úterka jest sloužena mše svatá, druhá hlavní pouť koná se pak na sv. Jáchyma, třetí na svatého Václava. Potom zůstane již poutní kostelíček, kam kněz z Pohledu dochází, uzavřen až ku příštímu jaru.

Procesí z měst a dědin, které mají svoji duchovní správu, přicházejí se svým knězem. Každé procesí má svůj křížek, svoje korouhvičky, odněkud nesou družičky sošku Panny Marie nebo svaté Anny. Z bohatších dědin přicházejí procesí s hudbou, a i dospělé dívky ustrojí se za družičky.

Poutní kostelíček vlastně kaple jest nevelká, do šestihranu stavěná budova, s milostným obrazem svaté Anny na oltářku hlavním, na dvou menších pak jest na jednom obraz Panny Marie, na druhém úmrtí sv. Josefa. Nad kruchtami na obmítce obrazy sv. Jana Nepomuckého, svatého Václava a krále Davida sedícího na trůně a hrajícího na harfu. Zařízení jest prostičké. Jenom několik lavic a malá kazatelna.

Málo lidí vejde se do kaple, leč ti, již se tam dostali, poklékají zbožně na vyšlapané dlaždice a přednášejí svoje prosby k Bohu.

Druhá menší kaple jest nad studnicí. Voda dle domnění lidu zázračná — užívá se hlavně pro choré oči — vytéká pod kaplí do vydlážděné studánky, ku které se schází po kamenných stupních. Vodu nabírají si poutníci do přinesených nádob aneb do malých, kamenných plucárků, které se zde prodávají. Ihned na místě napijí se křišťálově čisté a velmi studené vody, vymývají si oči a to do třetice: ve jménu Otce, Syna i Ducha svatého.

V kapli jest nad studnou vystavěný čtyřhran asi do metru výše, kde jest pokladnice na příspěvky na udržování kaplí. Též jest zde obraz svaté Anny za mřížkou, kolem pak navěšeno jest na zdích množství malých i větších obrazů, jak je věnovali poutníci s prosbou nebo díkem za uzdravení, či vyslyšení jiné prosby, jak s důvěrou o přímluvu svaté Anny i její dcery sem se byli uchýlili.

Na prostinkém úzkém oltáříčku jest obětní svíce a dárky z vosku, znázorňující rozličné údy i celé figurky, jak je zbožná důvěra sem klade. Zde jsou ze žlutého vosku od nepaměti stejné oči, nohy, ruce, srdéčka a děťátka, kravičky a ovečky, jak a v čem bylo žádáno uzdravení, potěšení a požehnání.

Lesem, kde je poutní místo, jest kruhem okolo obou kaplí postaveno patnácte kapliček s obrazy křížové cesty, patnáctá jest věnována dušičkám v očistci. Každá kaplička postavena jest mezi čtyřmi lipami, což se v jehličnatém lese velmi pěkně vyjímá.

Kapličky tyto obcházejí procesí konajíce společně pobožnost křížové cesty.

Opodál stojí hostinec a prostý lázeňský dům, kde možno se vykoupati v jehličnatých koupelích. V hostinci jest několik prostranných místností a taneční sál. I venku mimo stoly, lavice a několika besídek jest prostorná dupárna. O hlavních poutích bývá tu po odpoledních pobožnostech veselá muzika.

Poutní místo u svaté Anny těší se přízni celého okolí. Z Přibyslavi, Pohledu, Německého Brodu a Polné jezdívají sem snoubenci k oddavkám, přijímajíce požehnání pro život manželský v prosté kapli uprostřed lesního chrámu přírody.

Mladé matky jezdívají i chodí v procesích sem rády s nemluvňátky, obětujíce je svaté Anně pod ochranu.

Není snad člověka v okolí, který nebyl by někdy sem zajel či zašel na pouť.

Panímáma Bohatová ze Stájova byla zde několikráte a velice se jí tu u svaté patronky líbilo. Napadlo jí, že vykoná sem pouť s dcerou, aby vyprosily si k spořádanému majetku to požehnání dětského úsměvu, o kterém myslila matka že dceři schází. Tomu jen přičítala vinu, že mladí manželé nejsou tak veselí, jak by býti mohli.

Nechtěla panímáma rodině pokazit svůj svátek, na který se těšila vždy celá rodina i celá dědina.

Dalať panímáma vždy sloužiti v kapličce mši svatou, a kdo přišel do Bohatova gruntu přát, dostal snídani. Všecky kmotry a tetky došly do světnice, popily kávy, která byla tenkráte ještě dosti vzácným mlsem a jen o velkých svátcích i ve městě se vařívala, pojedly dobrých koláčů, zavdaly si rosolky i sladkého vína. Chudší lidé dostali v čeledníku buchty a nějaké zavdané, žebráci měli v žundru nakrájené velké krajíce chleba, na míse rozmíchaný tvaroh a v krajáčích mléko.

Pochutnali si mlsnější a najedli se ti nuzní, a kde kdo přál panímámě Bohatové i její rok od roku v pěknější růžičku se rozvíjející dcerušce všecko dobré na světě a po smrti potěšení s jejich svatou patronkou v nebi.

Usmyslila si tedy panímáma, že pojede k svaté Anně na druhou velkou pouť, na svatého Jáchyma. Pantáta ovšem chtěl jet též, nedovedl bez panímámy vydržet ani den.

Anička vybídla Josefa, aby jel také. Ten ovšem svolil a panímáma Havlíková, která od mládí ve Frantále nebyla, svého pantátu přivedla na myšlénku, aby tu pobožnost vykonali také.

Sjeli se na rozcestí za Stájovem.

Padlo svatého Jáchyma právě na neděli a bylo lze očekávati, že bude ve svatoannenském lese větší schůzka, než je-li pouť rozdělena v den památky sv. Jáchyma (16. srpna) a v následující neděli.

Anička byla zde na pouti jenom jednou, a to asi desítiletá. Byla tenkráte pouť „zmoklá"; pršelo, nevydařila se, a Anička pamatovala se nejvíce na družičky, umoklé, zahalené v šátky, pak na obrázky a perník. Měla posud doma ve Stájově v žundru zavěšený obrázek, který jí tehdy matka byla koupila.

Takový obrázek, jakých se prodalo u svaté Anny asi na sta, a sta dětí jimi potěšilo. Obrázek svaté Anny, vyučující dcerušku svoji Pannu Marii z knihy s podivnými písmeny, vystřihnut z nějakého obrázku a přilepen na „stříbrný" papír. Pod obrázkem nalepen polověneček z papírových kvítků. Bylo to pod sklem

ovroubeno úzkým rámečkem, a Aničce způsobilo to tenkráte velkou radost.

Vyprávěla to nyní mužovi a ten jí řekl, však že si může koupiti obrázků kolik chce.

„Škoda, že hu nás nemáme žundr," řekla Anička.

„Nevystavěli ho," usmál se Josef.

V tom uviděli povoz rodičů ze Stájova a nastalo srdečné vítání.

(Pokračování.)

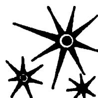
Byl jednou čas.

Byl jednou čas, kdy básník lýru k zpěvu ladě
    za světlo rajských výšin, úsměv slunce prosil,
by květy čarovné štípené v rajském sadě
    ten věčný Zahradník nebeskou vláhou rosil
a srdce uštvaná jich krásou rozechvělá
    na zpěvu perutích v nadhvězdné říše spěla.
    Byl jednou čas, ach teskno vzpomínat,
dnes poupě růžové již červem nahlodáno
květ zlomen lilijí, vše v bahno ušlapáno. —

Byl jednou čas, kdy malíř život štětcem kresle
    ctnost gloriolou věnčil s božskou jiskrou v tváři,
by k ideálům nadchl, k výším zdvihal kleslé,
    kde věčná Láska plá a věčná krása září.
A duše umdlená slast věčných zřídel ssála
    a setřásši prach země, křídla rozepjala.
    Byl jednou čas, ach trudno vzpomínat,
dnes štětec podajný chtíč za ideál kreslí
    a čisté perutě do kalu hříchu klesly.

Byl jednou čas, kdy sochař k dílu nadšen sáhl,
    v ten kámen bezcitný vdech' teplo vlastní duše
ve výtvor mistrný a dílo, po němž prahl
    stín vášně nehyzdil zář věčné pravdy ruše,
snů jeho postavy a slavné jejich činy
    cíl vyšší hlásaly a život lepší, jiný.
    Byl jednou čas, ach, žalno vzpomínat,
dnes božské umění však zaprodané zlatu
    jen tvář ve studu skrývá v poslední cár šatu. —

Miloslav Javorník.

O nábožensko-mravních názorech nejzanedbanějších národů divokých.

Podává FILIP JAN KONEČNÝ.

(Pokračování.)

Hůře, než v náboženství, vedlo se ubohým Černochům (u mnohých badatelů) v idei mravní, neboť obrázky, jež byly o mravnosti černošské (namnoze) do světa posílány, snižovaly divochy nad zásluhu děsně. Pravdivo je, že Afričtí domorodci mnoho a mnoho proti přirozenému zákonu mravnímu hřešili a hřeší; než, nedivme se tomu: z trní nelze kliditi hroznů. Vedle lenosti, nepoctivosti, nepočestnosti, ukrutnosti a všeliké nedbalosti, možno i na Černochu spatřiti vzácné ctnosti, jak ihned ukážeme, připomínajíce, že mezi různými kmeny černošskými různé jsou zvyky, ctnosti a chyby.

Misionáři, již evropské i africké poměry poznali, tvrdí, že Černoši mají zrovna takovou vnímavost a schopnost pro *věci mravní* jako v civilisované Evropě nevzdělaní jednotlivci její. O divokých *Matabellích* píše u Spillmanna (Vom Kamp zum Sambesi, 231.) *Croonenbergs*: »Kolik práce bude třeba, aby si tito smyslní lidé přivykli ideím a mravům křesťanským? Každého okamžiku se očividně přesvědčujeme, jak velice potřebuje kleslá přirozenost lidská milosti Vykupitelovy. Než, i v duši divošské dosud nalézti lze aspoň něco z toho, co *Tertullian* přirozeně křesťanským nazval; kdyby soukromý a veřejný i rodinný život divošský nepodléhal tak velice vlivu čarodějů, měli bychom již teď dosti dobrou naději, že všecko se změní k lepšímu.« *Livingstone* tvrdí, že představy mravní, jež Černoši v dobru a zlu mají, nikterak neliší se podstatně od představ evropských; rozdíl je v tom, že Černoch domnívá se zodpovědným jen nižším bytostem, nikoli však bytosti nejvyšší. Podezřívati, lhát, zlobiti se, neposlouchati rodičův a zanedbávati jich, byly divochům právě tak dobře *jako hříchy* známy, jak jest jim známo, že krádež, vražda, cizoložství atd., jsou špatny; byly jim dobře známy i před tím, než s Evropany do styků přišli, od nichž se těmto chybám spíše přiučili než odučili. Jedinou novotou mravného zákoníka černošského jest názor, že není dovoleno míti více než jednu ženu. *Lenz* tvrdí, že Černoch tolik přirozené chytrosti má, že takměř instinktivně zlo od dobrého rozeznává. Nezřídka stává se, že když si domorodec něco zlého vymyslil, jak by příkladem Evropana ošidil, popadne pro upokojení svého svědomí uctívaného fetiše a zahrabe jej hluboko do země, aby nebyl svědkem a později mstitelem jeho zločinu.

Těmto výpovědím mohli bychom snadno celou řadu jiných přidati, abychom ukázali, že *mravní cit* přičítá se divochům Černošským téměř všeobecně, a zároveň že se jimi také znamenitě vyvrací předhůzka o nepolepšitelnosti černé rassy. Sobě samému jsa ponechán, pustne divoch africký; dostane-li se však na vychování muži šlechetnému, ve všem dobrém prospívá. Duše černošská velice se podobá zahradě porostlé přečetným bejlím, pod jehož zastiňujícími lupeny skrovné, ale nikoli řídké kvetou ctnosti. Nej-

více škodí a škodil duši Černochově hrozný obchod s otroky, k nimž právě tito divoši nejlepší a nejhojnější *materiál* (sic!) po staletí dávati byli přinuceni nelidskými civilisatory. Jak se s otroky zacházelo, nelze ani popsati. Řekne-li se, že zvíře mělo se mnohem lépe než otrok a otrokyně u pána, jemuž tělem a duší do *udření* sloužili, sténajíce pod trýzněním ukrutníkův a neuzdravujíce se z ran, kterými byli stále a stále k smrti ubíjeni, řekne-li se to, neřeklo se mnoho, ale málo! Za takových okolností není divu, že černoši báječně poklesli v lidské mravnosti a důstojnosti! Kdo by z nás Evropanů zachoval se za podobně hrozného utrpení lépe, než pověstný »*Strýček Tom*«, jehož životopisný obraz podala *Beecher-Stoveová?**)

Každý Černoch miluje celým srdcem rodnou domovinu. Nejvroucnějším přáním jeho bývá, aby aspoň po smrti pochován byl vedle otců; přání tomuto hledívají jeho pozůstalí za nejtěžších podmínek dosti učiniti; proto nosívají mrtvoly svých milých i z daleka k rodné vísce a pohřbívají je v »lůně otců«. Slavný *Stanley* popisuje návrat Černochů ze Sanzibaru a praví, že jako šílení vrhali se tvářemi na zemi rodnou, líbajíce ji a jsouce veselí jako děti. Jako rodnou zemi miluje Černoch i své drahé. Srdce rvoucí scény bylo vídati, když v dobách otroctví bývali rodiče odvlečeni od dítek, žena od muže, bratr od sestry. Podobné scény radostné bylo pozorovati, když se jim časem podařilo opět v kruh rodinný vrátiti, neb aspoň druh druhu na blízko ve službě tráviti. Žádná matka nemá něžnější lásky nad matku Černošku; žádné dítě nesplácí lásky mateřské tak velice jako dítě černošské. Zhostiti se povinností mateřských kojnou a chůvou, jak v civilisované Evropě se děje, jest matce černošce nepomyslitelno; u těchto divochů jest každé dítě odkojeno mlékem mateřským. Snad právě proto milují se tak vroucně. *Hecquard* podává toho následující doklad z bájí, jimiž se Černoši rádi obveselují. Kterýsi černý muž ztratil náhle otce; měl tedy jen matku velice neduživou, ale nesmírně ho milující. Mladá žena jeho umřela rovněž, davši mu synáčka, jenž nemaje ani osmi let, uměl už v koráně čísti, ničeho se nebál a z luku ptáčky ve vzduchu střílel. Týž černý muž měl též kohouta, který mu denně 100 zlatých zrnek přinášíval; také měl krávu, jež mu každého rána dávala nové telátko, a konečně měl i bavlnici, která každé noci 30 pletených zástěr mívala na sobě nových. Jednoho dne spadl synáček černého muže do studny, v níž byl by jistojistě zahynul, kdyby se mu nebylo pomoci dostalo; v též době hrozila však zlá koza zničiti výnosnou bavlnici, lev chtěl roztrhati krávu, šakal kohouta, a zlí lidé strojili se v téže chvíli zabíti matku. I nastala otázka, komu nejdříve má černý muž přispěti na pomoc, zdaž synáčkovi, či kravičce, či kohoutu a bavlnici, nebo choré matičce. Aby nechybil, předložil Černoch spornou věc přítomným mužům na posouzenou a všickni téměř byli toho mínění, aby nejdříve pomohl stařičké matičce, potom synovi a pak zvířatům a sázeničkám (bavlněným).

*) Do češtiny přeložil spis její Václav Patejdl ve Vilímkových »Illustrovaných románech pro lid«. Spis ten doporučujeme, ač anglikánský duch náboženský v něm vane.

Robin připomíná otroka na ostrově Martinique, jenž z úspor, jež si byl dlouhým časem nashromáždil, vykoupil z otroctví matku, zůstav sám na dále v děsné porobě, raduje se, že má matku na svobodě. *Winterbottom* tvrdí, že všude v Africe považuje se největší pohanou, když někdo dopustí se něčeho zlého proti matce. »Bij mne,« volal divoký Madingo k odpůrci, »ale nenadávej matce mé!« *Willson* vypravuje, že černoši Krunští, vstávajíce a lehajíce, vzpomínají matky; matce svěřuje syn tajnosti své, na matku a jen na matku volá v nemoci atd. Kmenové černoští na březích Zambeských, Nyassajských a Viktorinští volávají v žalu i v radosti: »O, matko má: O, matko má!« »*Herezové* přísahají »při slzách matčiných,« atd.

Cameron vypravuje, že otrokyně černošská na zádech dlouhý čas mrtvé dítě nosila, nemohouc se od něho odděliti. *Soyaux* píše o Bafiotech, že jich ženy nejen dítky vzorně opatrují, ale že i pohozené cizí (evropské!) děti za své přijímají a o ně se rády starají. — Černošky Mandingské pečují nejen o blaho tělesné, nýbrž i o blaho duševní i. e. *mravní* dítek. První poučení, jež dětem dávají, zní: »Dítě, nelži!« Jedna z nich chválila umrlého syna slovy: »Nikdy nelhal!« Když kteréhosi dne spatřil černoch bělocha bijícího otce (bělocha), odstranil ihned dítě, praviv: »Bojím se, aby se tomu syn od nich nepřiučil.« Ve veliké úctě jest u Černochů stáří. U některých kmenů — Timmani, Bullani, Susuové — mívají staří lidé zvláštní čestná jména, z nichž »starý dědoušku a stará babičko,« k nejoblíbenějším náležejí. *Buchholz* chválí přátelskou věrnost černochů. Mladík kmene Krunského, jenž v cizině zradil krajana, byl, navrátiv se domů, přísně potrestán; mnohdy trestávají nevěrnost v přátelství dokonce i s mrtí. *Grégoire* vypravuje o otroku černošském, že si raději ruku uřezal, aby nemohl býti přibrán na pomoc prací katanských, vykonávaných na krajanech jeho. Nešťastníci černoští, kteří do dálného otroctví na společné lodi byli vlečeni, zůstávali si v cizině upřímně přátely. Jméno »z téže lodi« mělo u nich týž zvuk jako slovo bratr a sestra. Dojímavý příběh zaznamenal o tom *Winterbott om*. Jeden z jeho známých na Jamaice potkal kteréhosi večera černocha, jenž nesl bedničku. Otázán byv, co v bedničce má, přiznal se divoch, že je tam uloženo srdce soudruha, s nímž na též lodi do otroctví odvážen byl a s nímž povždy v nejdůvěrnějším oddaném přátelství žil. Odnáší prý ho nyní k nejbližší plantáži, aby tamější jeho přátelé nad ním si zaplakali. A což ty? Ty jsi neplakal? Óh plakal, celou noc jsem plakal, než jsem ho pochoval, vyznával divoch. Mluvě o statistice zločinců, připomíná *Dickson*, že ze 120.000 černochův a Mulatů žijících v Barabadě jen tři poskvrnili v 30 letech krví lidskou ruce své, ač necitelní majetníci jich ke vzpouře a pomstě každého dne drážďili krvavě. Tak příznivý resultát dělal by čest kriminální statistice evropské a kterékoli jiné, jakkoliv civilisované. *Winwood Reade* sděluje *Darwinovi*, že východoafrické černošky jsou náramně něžny, věrny a náruživě přítulny. Totéž tvrdí o nich *Zoller*, dávaje jim v těch vlastnostech přednost před ženami evropskými. Láska černošská není ovšem tak romantickou a rafinovaně dělanou jako moderně

pěstovaná »láska« francouzská, ale nikoli ku své škodě. Méně slov, více oběti a opravdovosti, toť charakter lásky černošské dle *Cruickhshanka*, jenž z osmnáctiletého pobytu mezi černochy, různé episody o tom sděluje. I lidožraví divoši Niamniamští zachovávají lásku manželskou podivuhodně. Byla-li násilně odvedena Niamniamskeho divocha manželka do zajetí, jde manžel po její stopě míle a míle cesty daleko a v noci odvažuje se i na blízko jejího střeženého vězení a vydává ze sebe daleko slyšitelné zvuky, aby jí svou přítomnost ohlásil, nedbaje, že každý krok a každý výkřik může ho státi život. *Johnston* vychvaluje černochy na Kongu jako lidi citlivé a soustrasti plné. Bakongové jsou rovněž něžnými jako pokojemilovnými; útlocit projadřují již i tím, že mírně zacházejí se zvířaty, nemajíce v té příčině zapotřebí nijakých spolků na ochranu zvířat. Rozzlobil-li se však divoch, vraždívá bezohledně, ale netrápí nešťastníků, již mu pod smrtící ruku přišli a neraduje se též z jich muk.

Mnohé nelidskosti, kterých dopouštějí se černoši podobně jak ostatní divoši, nepadají na vrub jich vrozené ukrutnosti, nýbrž na vrub ukrutné pověry, které již před věky byli propadli a z jejíž pout dosud nebyli osvobozeni. Ve vítězné válce zabíjí černoch nelítostně vše, co lidského pod ruku mu přijde, maje za to, že splácí tím díky fetiši, jenž mu k vítězství dopomohl a jenž žádá, aby jeho ctitel prolil krve lidské co nejvíce. Rovněž mnoho prolito bývá lidské krve při rozličných slavnostech, ale nikde ne z pouhé osobní ukrutnosti, nýbrž vždy z jiného, v očích černošských dobrého důvodu. Všeho toho z plna srdce želeti jest. Těm však evropským cestovatelům, kteří pro uvedené chyby nemohou divochům přijíti na jméno, v paměť uvádíme četné krvavé války a pustošení, jehož se civilisovaní lidé dopouštějí na necivilisovaných i civilisovaných k vůli národnosti, uražené hrdosti, lakotnosti, panstvíchtivosti a bohatství, jak víme v čase nejnovějším o sentimentálních Američanech ve válce se Španěly, Kubánci a Filipinci, jakož i o Angličanech ve válce s Bury, o Němcích ve válce s Francouzi atd., abychom o jiných světových říších evropských a vůbec civilisovaných již déle nemluvili, poukazujíce na to, že z příčin s hora uvedených ke všemu tomu všecky civilisované mocnosti podnes mlčí a statisíce křesťanů třebas i v Číně hubiti nechávají od tamějších fanatiků, jen aby . . . však víte, co říci chceme! Posuďte také naše domácí stranické poměry národní a spor Čechů s Němci atd., a vzpomeňte nadávek, křivd, násilností, lží, praček, soubojů, a — budete mnohem mírněji posuzovati chyby afrických divochů. Veřejná mravnost národů civilisovaných nadělala tolik kousků nepěkných a trestuhodných, že ve *vlastním* zájmu musí chtíti, aby se s chybami divochů nakládalo mírně, dle zásady: *Jakou měrou měříte, takovou i vám bude odměřeno!*

Neodsuzujme tedy bezohledně černých divochů, nevidíme-li na nich křesťanských ctností a spatřujeme-li, že i z naší lásky bliženské mají sotva základní rysy, ale raději ve *svém* zájmu pochvalně o nich mluvme a uznejme dobré jich vlastnosti mravní, když vidíme, že jsou pohostinnými, pomoci ochotnými a soustrast

majícími! V očích černošských nejhorší neřestí jest lakota; proto dává černý muž co má, dává často a rád, nechtěje býti lakomcem, i když vidí, že běloch pro lakotu...!

Mohamedánští Mandingové, kteří z náboženských motivů nenávidí křesťanů a Evropany pro jich chlastounství a nepořádnost nazývají *psy*, prokazují bělochům v čas nemoci službu samaritánskou. Ledyard, Mungo-Park a cestovatel Matheo byli zachráněni od strašlivé smrti hladem, jen obětavostí a dobrotivostí černošských žen, které naříkaly: Bouře burácely a dešť šlehal zemi, když bílí mužové k nám přišli, nemajíce matky, která by jim byla přinesla mléka, a nemajíce vůbec ženy, která by jim byla ze zrní umlela mouky, aby jich nasytila a žízeň jich ukojila. Proto truchleme nad muži bílými, kteří matek ani žen nemají atd. Totéž svědectví dává černochům také Winterbottom, pravě: »Mohu říci, že prošel jsem mezi nimi hezký kousek země, a že nikde nenašel jsem ani jediné černošské vesnice, v níž by mne a mých společníků nebyli přátelsky přijali, ubytovali, pohostili a dále spolehlivě nevyprovodili. I nejzlodějštější černoch ctí pohostinství a dokud host dlí v jeho domě, hlídá mu všecko jeho zboží pečlivě, ničeho se nedotýkaje trestuhodně. Kmeny černošské, jež výjimku činí u věcech těchto, nezřídka poukázati mohou na cestovatele Evropany a vůbec civilisatory, kteří svým jednáním k výjimce té je dohnali. Vrozenou takořka chybou jest černochu lež, stálé klábosení atd. Poctivost zdá se mnohým černochům hloupostí, tak prý se naučili na tuto ctnost pohlížeti, žijíce mezi bělochy, kteří si z podvodů atd. docela ničeho nedělají. Rovněž i krádež zhusta předhazuje se divochům černošským a podobné jiné nepěkné vlastnosti, snižující jich úroveň mravní.

Za to zase chválívá se poslušnost, vděčnost a spravedlnost černošská. Černoch poslouchá bělocha nezřídka i z motivu náboženského, mysle, že »fetiš bílého muže je mocnějším než fetiš černošský.« Často bývá černoch až naivně upřímným a při tom zároveň i viny i zaslouženého trestu jasně si vědomým. Cestovatel *Zöller* píše: Černoch je opravdu dobrákem, chytneš-li ho při krádeži, pozdraví tě přívětivě a přiznávaje se, že ho tentokrát ďábel posedl, požádá tě — nastrčiv záda — abys ďábla holí z něho vyhnal! Danému slovu dovede černoch také dostáti i za těžkých okolností. Kterýsi černošský domorodec upadl do velikých dluhův a slíbil věřiteli, že nezaplatí-li do určitého dne, dá mu v zástavu ženu i děti. Když nadešel den splátky a divoký domorodec neměl povinné částky, zarmoutil se velice; nechtěje daného slova zrušiti a boje se o ženu i dítě, šel a zabil je, jakož i sebe. Případ tento lze ovšem různě vykládati, ale i v *tom* smyslu možno ho upotřebiti, v kterém o něm zde píšeme. Jak byli a jsou černoši svobody milovnými, o tom svědčí nesčetné příběhy zvláště z dob jich osvobození, to jest, když otroctví bylo zrušeno. Opilství vytýkají černochům právem jich odpůrcové, ale zase nejsou zde bez viny Evropané, Američané atd., tedy lidé vzdělaní, kteří černochům lihoviny dovážejí a prodávají. Třeba však poznamenati, že nestřídmost v pití není u černocha ani z daleka tak velikou, jako vídáme u bělocha (zvláště v Anglii). Katolický misionář

P. *Terörde* vypravuje, že v černošské říši Khamasově nesměl nikdo píti opojných nápojův, a že obchodníci, kteří domorodcům lihoviny nabízeli ke koupi, byli řádně potrestáni a za hranice divošské říše vyvedeni. Náš krajan dr. *Holub* píše (Sedm let v jižní Africe) mnoho ku chvále černošské, zvláště v říši krále Khamy, jenž v čas hladu velice šlechetně o poddané se staral, vynaloživ veliké sumy peněz na zakoupení potřebného obilí pro lid svůj. Angličtí filantropové nemohou se dosti nadiviti svobodnému černochu *Jos. Rachelovi*, jenž, obchodem zbohatnuv, celé jmění chudým rozdal a po smrti byl oplakáván († 1758) jak bělochy tak černochy. V požehnané paměti žije dosud otrok *Jasmin Thoumazeau* ze sv. Dominika, jenž v roce 1755 založil v Kapském městě hospitál pro chudé černochy a Mulaty, věnovav se i s manželkou službě té. Mnohými dary ducha i srdce vynikal černošský princ *Angelo Soliman*, jehož i císař Josef II. vyznamenal. Ludvík Desrouleaux byl koupen od otrokáře Pinsuma Bayonského. Dostav časem svobodu, zařídil si Desrouleaux pekařství, zbohatl velice a vida, že jeho bývalý pán následkem nespořádaného života stal se žebrákem, ujal se ho, dav ho zavézti do Francie a zabezpečiv mu roční rentu o 1500 francích. Jiný otrok (osvobozený) prodal vše, co měl, aby podporoval bývalého pána (Colombier) a když ani to nestačilo, pracoval úsilovně a ze mzdy živil nešťastníka v dlouhé jeho nemoci. Onemocněv také, nešetřil se, až umřel u nohou svého pána. *Sestra Marie Alžběta* od Božské Prozřetelnosti, jež roku 1882 zemřela v 95. roce věku svého, bývalá druhdy otrokyně v St. Jago de Kuba, založila v Baltimore klášter pro černošky, jichž teď kolem sta v něm žije.

Mnoho tupená a podceňovaná pohlavní mravnost není mezi černochy na tak nízkém stupni, jak se za to má. Zvláštním úkazem zde jest, že černoši pobřežní, přicházející více do společnosti civilisovaných cizincův, bývají pravidelně znemravnělejšími a v necudnosti raffinovanějšími, než jich rodáci vnitrozemští. Především upozorňují znalci, že africká žena aspoň něco z důstojnosti své v manželství si zachovala. Na ostrovech jezera Čadského smí si muž žen vzíti kolik chce, ale nesmí se jich zbaviti (rozvodem); dcer divoši tito za dary neprodávají, ale žádají, aby se vše ujednalo slušně. *Winwood Reade*, jenž po vůli Darwinově prozkoumával manželství východoafričanů, sděluje, že mezi lepšími kmeny černošskými jest ženě volno vzíti si muže dle svého srdce. Dívky svobodné zpečují se velmi často nucené svatbě a nezřídka odbudou svatební ceremonie za zády rodičů s vyvoleným milencem, načež jich manželství veřejně uznáno bývá právoplatným. Makondové mají zvyk, že panna vdavek chtivá sama si budoucího muže volívá. U Kaffrů dostane sice holka bití, nechce-li jíti za muže, kterého jí rodiče určili, — přece však dosti jest u volbě stavu manželského volna. Ženu bíti považuje černoch velikou hrubostí; za to však nutí ji neúmorně pracovati a může ji, jako kus nepotřebného zboží, prodati. U některých kmenů — Tedů, Bafiotů, Makaů atd., má žena dosti značná rodinná a majetková práva. Lidožraví Niamniamové milují velice něžně ženy své, a Monbuttové dopřávají jim značné samostatnosti. Ženy Senegalských

divochů měly do nedávna pověst jako věrné manželky. Tiapyové neznají prý cizoložství; týž zločin přihází se velmi zřídka u Somraiů, Ndammů, Njillemů a jiných černošských kmenů v sousedství Bagirmisů. Tédové žijí většinou v jednoženství a velice dbají nejen manželské, nýbrž i snoubenecké věrnosti, tak že bratr zemřelého ženicha na místo jeho nastupuje, neb některý jiný blízký příbuzný. Cizoložství a smilstvo stává se zřídka kdy, bývajíc vždy tvrdě mstěno otcem neb manželem svedené. V Dahomě a na Fernandu bývá cizoložství buď hned poprvé nebo jistě po druhé, čili když se opětuje, trestáno smrtí. Makondové a diví Mniamniam jednají podobně. Bougové utratí svůdce, ženu však klacky řádně vyplatí, aby jí na smilnění podruhé zašla chuť. V krajinách, ve kterých je tomu jinak, nevyváznou souložníci a smilníci bez trestu, i když vinice s lehkou odejde. (Pokračování.)

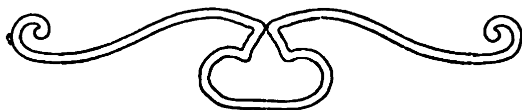
Slavnému biskupu
Josefu Jiřímu Strossmayerovi
k 90tým narozeninám.

Bůh, velký, mocný vládce všehomíra,
vždy s potěšením na vše skutky zírá,
jež čelí k jeho slávě, cti a chvále,
jež všemu národu jsou ku prospěchu
a lidu k úlevě a pro potěchu,
jež dobro, krásno šíří, množí dále.

Tys jeho pravý pastýř, sluho Páně,
jen dobro, krásno sily mu Tvé dlaně,
a Bůh to všecko sčetl se zálibou,
on přál Ti nadějné z nich plody zříti
a nad věk lidský prodloužil Tvé žití
svou přízní, milostí a s tváří libou.

On prodluž věk Tvůj déle, vzácný kmete,
ať síla ducha, svěžest těla kvete
i nadále Ti mnohá ještě léta,
bys potěšil se ze svých dobrých činů,
Ty velký, stkvělý ze slovanských synů,
jímž činná láska zraje, obdiv zkvétá.

Dr. M. Kovář.

Slavnostní večer k poctě † gymn. profesora a katechety Jana Gabriela,

vychovatele katol. intelligence, šiřitele četby a socialního pracovníka.

V neděli, dne 3. ledna 1904 oslavena byla Literární sekcí družstva Vlasť památka požehnané činnosti † Jindřicho-Hradeckého gymn. katechety Jana Gabriela.

Místopředseda Literární sekce, řídící učitel p. Jos. Flekáček, uvítal přítomné hosty a přečetl telegramy, které k slavnosti zaslali:

Jeho Excellence ndp. Dr. Martin Říha, biskup:

Děkuji sl. Literární sekci družstva Vlasť za vzácný projev piety, vděčné úcty a něžné lásky památce a zásluhám důst. pana katechety Jana Gabriela, našeho milého diecesána, kněze vzdělaného, církvi a vlasti upřímně oddaného. Budiž čest památce jeho!

Msgr. Adolf Rodler, kanovník strážce v Č. Budějovicích:

Vzpomínáním k Vám se druží a památku šlechetného učitele, lidumila a vlastence, kněze Jana Gabriela z plna srdce uctívá.

Dr. Al. Jirák, probošt v Jindř. Hradci:

Vzpomínám dnes vřele s Vámi Gabriele.

Jos. Dlouhý, farář v Jarošově:

Vzpomínám přítele svého pana Gabriele, nemoha se však osobně súčastniti dnešní slavnostní schůze, volám k poctě jeho shromážděným: sláva!

P. Norbert Horáček, farář na Andělce:

Vzornému knězi, svědomitému vychovateli, upřímnému rádci a otci studující mládeže. Vděčná vzpomínka od bývalého žáka.

P. Adolf Šindelář, farář v Dolním Dvořišti:

Shromážděným ctitelům šlechetného kněze a vzorného učitele Jana Gabriela přátelské pozdravy z jihu českého odesílá žák oslavencův.

Za Jednotu kat. tovaryšů v Jindř. Hradci kaplan Jos. Šmejkal:

Nehynoucí památce milovaného svého předsedy a vzorného učitele provolává: Sláva!

Gabriel, synovec:

Hluboce povděčen za poctu památky vzácného učitele a vlasteneckého kněze připojuje se Vám celým srdcem jeho věrný ctitel a synovec.

Po přečtení telegramů ujal se slova dp. farář Vlastimil Hálek a promluvil tato slova:

Na literárním sjezdu »Vlasti« v srpnu r. 1900 vdp. kanovník msgr. Adolf Rodler z Č. Budějovic, vyřizuje pozdrav Jeho Excellence ndp. biskupa svého dra. Martina Říhy sjezdu, pravil: »Náš ndp. biskup vyslav mě jako zástupce, chtěl tím družstvu »Vlasť« vysloviti svou sympatii a nejsrdečnější přízeň. Zakladatel družstva zde přítomný dp. T. Škrdle, jako rodák z diecése Budějovické může dosvědčiti, že zvláště v diecési Budějovické nalezla myšlénka »Vlasti« nejvřelejšího přijetí a přízně.« Slova ta mi připadla na mysl dnes, kdy mám mluviti k oslavě J. Gabriela, kněze-vychovatele a milovníka české literatury, jejž nám dala diecése Bu-

dějovická, ve které se zrodil i celý život působil. Družstvo »Vlasť« pak má tím více příčin jej oslavovati, an mu vychoval našeho milého redaktora »Vlasti« dp. Tom. Škrdle a sám stál jako první příznivec »Vlasti« u její kolébky.

Zrak můj obrací se k památné koleji jesuitské, z níž vzniklo nynější gymnasium v Jindř. Hradci. Vidím v duchu, kterak dne 4. měsíce července ve svátek sv. Prokopa, patrona země české, roku 1595 za hlaholu všech zvonů a za zvuku trub i kotlů z přízně mocného pána Adama II. z Hradce, z vroucí mysli náboženské a z lásky jeho ke školství u přítomnosti syna a dědice jeho Jachyma Oldřicha položen slavnostně úhelní kámen k budově koleje, která měla býti pevnou baštou proti příboji lutherství.

Účel koleje vysloven jest základní listinou: »Známo činím tímto listem, že patře s velikou mysli své žalostí na nynějších časův nešťastný běh, hledám způsob, jímž bych starobylé, katolické, mým předkům obvyklé a zděděné náboženství sem tam se kolotající v tom království a zvláště na gruntech mých vzdělati a k prvnímu lesku *navrátiti* mohl, abych tak i předků mých v té věci pobožných příkladů následoval i dle možnosti své se přičinil, aby z Boží Milosti mně lid svěřený ku poctě svého stvořitele navrácen býti mohl.«

Učiliště to stalo se přes 300 let osvětovou pracovnou, na níž působili učení patres, většinou Češi, vychovávajíce mládež jak z nejvyšších rodin šlechtických, tak i z chudého občanstva pošlou. Přemnozí ze žáků zaskvěli se jménem svým zářivě v dějinách: Leopold hrabě Kolonič, kardinál a primas uherský, obhajitel Vídně, František hrabě Rakoczy, Arnošt hrabě Harrach, potomní kardinál arcibiskup pražský, Bartoloměj Trillsam, rektor university vídeňské, učenec Markus Marci, český Galilei zvaný. Zde žili a působili učenci: Václav Šturm a zasloužilý Bohuslav Balbín, jenž se tu modlil ve zdech ústavu k Všemohoucímu, aby nedal zahynouti těžce zkoušenému národu českému i budoucím pokolením jeho.

Tisíce žáků a sta profesorů dřímou již dočasný spánek, vykonavše úkol sobě Prozřetelností svěřený.

Než my z vděčnosti vyvoláváme dnes ve shromáždění naše z legie profesorů tohoto ústavu, kteří jiným cestu života ukazovali, milou a zasloužilou osobu P. Jana Gabriela, vzorného vychovatele intelligence české, šiřitele české knihy, spisovatele a pracovníka socialního, jednoho z nejprvnějších podporovatelů myšlénky »Vlasti«.

Jan Gabriel narodil se 4. února r. 1830 v Ouňovicích u Chudenic, studoval s výborným prospěchem gymnasium v Klatovech, kdež pro píli a nadání své přízně profesorů v nemalé míře požíval stejně jako lásky svých spoludruhův. Ducha svého vzdělával pod výtečnými profesory, mezi nimiž i ředitel-kněz Matěj Růžička se nalézal. Touha ducha a srdce jeho nesla jej ku stavu duchovnímu, jemuž také život svůj zasvětil. Studia bohoslovná konal v Českých Budějovicích pod zvěčnělým biskupem Jirsíkem, vynikaje i tu prospěchem a mravy mezi svými druhy. Již tu plnila jej zvláštní obliba ke knihám, takže kolem sebe v semináři v té době shromáždil hojně čtenářů, stav se zároveň jakýmsi knihkupcem seminárním. Opatřovali si totiž bohoslovci knihy hro-

madnými objednávkami, jež Gabriel řídil. Sám také zjednal si z peněz svých nemalou knihovnu již v semináři.

Na kněžství byl vysvěcen 5. srpna r. 1856. Nejen jako bohoslovec, ale zvláště jako kněz stal se P. Gabriel *šiřitelem české knihy*, a tu se jeví první jeho záslužná vlastnost.

R. 1859 přišel za kaplana do Měčína u Nepomuku, kdež osadníkům otevřel svou velmi bohatou knihovnu ke čtení, které oni horlivě používali. Kaplanské příjmy našeho oslavence rozmnožovala privátní škola, kterou navštěvovalo až 35 žáků. Ty vyučoval s neúmornou, vzornou svědomitostí. Z toho, co mu platili za vyučování, věnoval značné sumy na knihy pro sebe a pro lid. Láskou k českému lidu nadšený kaplan opatřoval si knihy tímto způsobem: každého téhodne jezdila hokynářka do Prahy a ta mu přinášela knihy od J. L. Kobra, J. Pospíšila, V. Hesa a Rohlíčka, kteří mu povolovali 20% provise na svých knihách a 10% na cizích. Na 200 zl. ano více dával horlivý tento kněz ročně na knihy, takže za 10letého pobytu v Měčíně bibliotéka jeho velice vzrostla a velkých skříní vyžadovala. Obsahovala mimo jiné všecky povídky Schmiedovy, Nieritzovy, Hoffmannovy, Ehrenbergrovy, Pravdovy a Němcové. »Babičku« Němcové koupil Gabriel mnohokráte a lidu ji daroval; rovněž i spisy Pravdovy několikráte od něho byly koupeny a znova předpláceny. I jiné spisy Gabriel dvakráte až třikráte objednal, neboť jich mnoho mezi lidem zůstalo, některé zvláště oblíbené se roztrhaly.

Poněvadž lid rád četl, Gabriel odcházeje r. 1867 z Měčína, ponechal čtenářům vypůjčené knihy na památku. Když pak odešel z Měčína, chodili lidé dle zvyku dále k tamějším kaplanům pro knihy. Tito jich však neměli, neboť se důchody jejich zmenšily, a proto pozdější nástupce Gabrielův a bývalý jeho žák z privátní školy, Jan Hoffmann, zřídil s učitelem Janem Duchkem z dobrovolných příspěvků knihovnu pro dítky a pro lid, k čemuž Gabriel peněžitě přispěl.

Knihovna v Měčíně, k níž první základ položil J. Gabriel, byla dosti bohata; v její prospěch se zařizovaly taneční vínky, hudební akademie, takže se stále zvelebovala, o což hlavní zásluhu mělo tamní učitelstvo a duchovenstvo, Janem Gabrielem počínaje.

Když se r. 1867 uprázdnilo místo profesora náboženství na staroslavném historickém gymnasiu v Jindř. Hradci, bylo nemalou starostí zvěčnělého velikého biskupa Jirsíka, aby důležitý tento úřad vychovatelský obsadil dobrou silou. Znaje pak nadaného a horlivého J. Gabriela již ze semináře a maje také vědomost o tom, že vydržuje privátní školu a že dobře je obeznalý ve vychovatelství a patřičnými vědomostmi vyniká, projevil mu svoje přání, aby přijal místo profesora náboženství.

J. Gabriel ve své skromnosti namítal sice, že snad jeho slabé síly k tomu nevystačí, ale tak vážnému přání velepastýřovu bylo těžko nevyhověti. Proto místo přijal, důvěřuje v pomoc Boží. V brzce pak získal si rázem srdce studentstva, jemuž se stal upřímným rádcem i svědomitým učitelem.

Nynější farář na Andělce, dp. P. Norbert Horáček, byl tehdy, když Gabriel do Hradce přišel za katechetu, žákem VIII. gymn.

třídy, i vypravuje do dnes, kterak Gabriel v pravém smyslu okouzlil milým zjevem, nelíčenou laskavostí a vysokým vzděláním svým všecky studující.

Svou kolegiálností zjednal si přátelství profesorů, jimž ukázal se býti druhem srdce zlatého. Nastoupil na ústav J. Hradecký v době velice důležité, kdy po skončené válce a sjednaném míru pražském, jímž Rakousko ze spolku německého vystoupilo a slovanští národové byli jati rostoucím národnostním vědomím. Utrakvistická gymnasia měnila se v ústavy buď české nebo německé. Přišlo nařízení místodržitelské, aby profesoři, kteří jazyka českého úplně jsou mocni, počali jedině v tomto jazyku všem předmětům vyučovati. I gymnasium J. Hradecké prohlášené za české, slavilo své obrození, a první profesoři, česky vyučující, mezi nimi J. Gabriel, získali si o českou obměnu ústavu nehynoucí zásluhy. Jindř. Hradec do té doby s nátěrem německým neb utrakvistickým počal se obraceti k národnímu probuzení.

J. Gabriel věnoval se svému úřadu se zápalem, vynasnažuje se dosti obtížný předmět náboženství studujícím dle možnosti usnadniti. Do dnes vidí bývalí žáci jeho vstupovati do třídy mohutnou důstojnou postavu jeho. Veliký, krásný pán, vážné chůze, ctihodného vzezření. Vysoké čelo jeho končí v bělavý vlas. Příjemný úsměv na rtech děkuje studentům za pozdrav. Vedle vyučování školního působil Gabriel v nedělních exhortách, v důkladných to a krásných řečech duchovních, účinně na city náboženské v mladých srdcích studentstva, jež k němu se zvláštní láskou přilnulo, rádo jeho předmětu se učilo, ano i na hodiny náboženské se těšilo. Dovedlť Gabriel od srdce k srdci mluviti, mysl žáků přednáškou zaujati, mnoho naučiti a to tak, že studující pro celý život zásady náboženské v srdci svém stejně čerstvé a žijící podrželi. Odtud také, že celé šiky naší intelligence vzpomínají s láskou a vděčností na svého bývalého katechetu, povždy s úctou k němu se hlásí a svoje vděčné city na jevo dávají. Vždyť i hmotnou podporu jim skytal a po odbytí gymnasia o podporu v dalších studiích se jim staral.

Gabriel mnoho cestoval a byl velice obeznalý ve všech vědách, a to vedle náboženství zvláště ve světských dějinách. Ku vzdělání jeho družila se i duchapřítomnost; on dovedl vše, co znal, krásně a libě podati. S učebnou látkou býval v patřičné době hotov, všecky žáky vyzkoušel, a přece mu zbylo dosti času, že i jinak mohl studenty poučovati. Když pozoroval, že už předmět jeho žáky unavuje, začal vypravovati: která třída mu dělala radost, vypravoval více, která mu neposkytovala mnoho potěšení, vypravoval méně, ale celkem vypravoval všude. V nižších třídách povídal žákům příhody ze svých cest a svého života, ve vyšších mluvil o vědě a umění. Při tom zasvěcoval studentstvo do praktického života. Gabriel si určil, kdy bude zkoušeti. Stalo se však, že bylo mnoho jiné práce a že většina studujících neuměla. I vyvstal, když Gabriel do třídy vstoupil, nejmilejší jeho žák a požádal jej, aby nezkoušel, že bylo mnoho jiné práce — a Gabriel této prosbě vždy vyhověl a místo zkoušení přednášel. Konati u Gabriela maturitní zkoušku z náboženství bývalo pro

studenty pravou hračkou. »Co bych ty hochy dřel,« říkal, »když je mám osm let, vím, co umějí, a proto jim raději při maturitě práci usnadním.«

Dp. T. Škrdle pak napsal v nekrologu o něm: »Když jsem r. 1868 přišel do Jindř. Hradce na gymnasium, konal jsem s druhy svými písemní a ústní přijímací zkoušky. Tu přišel do zkušební síně duchovní pán krásné postavy, i měl jsem jej za p. probošta J. Hradeckého. Zkoušel nás z náboženství a jednal s námi tak laskavě, že jsme si ho rázem oblíbili. Tento duchovní pán byl nový katecheta Gabriel. Já jsem si jej zamiloval v prvním okamžiku a tuto lásku a s ní spojenou úctu hlubokou zachoval jsem mu po celou dobu svého pobytu na gymnasiu, a zachovám ji daleko za hrob jeho, až ke hrobu svému vlastnímu. I já též jako žák a později jako kněz těšíval jsem se jeho upřímné lásce.« Státní jeden úředník vzpomíná dodnes Gabriela, jak jej naučil čísti Viktora Huga. Byl bych — praví — vše jako nezkušený jinoch při četbě bral za bernou minci, ale Gabriel upozornil nás jednou při přednášce, co dobrého a co zase nedobrého jest ve spisech Viktora Huga, a já od té doby při četbě naučil se rozeznávati a nikdy jsem nechybil.

V tom záleží ***druhá velká přednost Gabrielova***, že byl ***vzorným gymnasijním katechetou***, takže všickni téměř žáci, nechť jsou v kterémkoli povolání, hlásí se k praporu katolickému a mají hluboce vštípené zásady katolické; a byl to za tu řadu let hezký počet české intelligence.

Zvláště pak mnoho vlasteneckých a horlivých kněží českých, bývalých to žáků Gabrielových, děkuje mu své štěstí a spokojenost v duchovním stavu, neboť on dovedl jim na sobě samém dáti příklad ideálního, nadšeného kněze.

Alois Mattuška v dějinách c. k. gymnasia v J. Hradci napsal o něm: »Gabriel působil humanním chováním svým vůči žákům a upřímnou péčí jak o mravní blaho studujících, tak o zlepšení hmotného jich stavu. Důstojné vystupování jeho vedle vznešenosti samého úřadu zjednalo mu vážnosti nemalé u obecenstva, jemuž jako řečník i chrámový kazatel chvalně byl znám. Jakožto rozhodný vlastenec a přítel pravého vzdělání působil na mládež studující.« Zvláště neopomíjel studující mládež upozorňovati na šlechetné činy, pobízeti k sbírkám dobročinným, všudy dobrým příkladem předcházeje. Nebylo podniku dobročinného a vlasteneckého, na nějž by byl Gabriel svým obolem nepřispěl. Pravice dávala, aby levice nevěděla, a obě dvě netoužily nikdy po chvále a uznalosti. Též kaple gymnasijní sv. Víta byla přičiněním a řízením jeho r. 1872 zvelebena a v příjemný svatostánek důstojně upravena, na nějž mnozí studující gymnasia J. Hradeckého i po letech rádi vzpomínali.

Gabriel rád mezi rokem, zvláště pak o prázdninách v celém okolí o poutích kázával a lid uchvacoval. V J. Hradci kázával nejčastěji na poslední den v roce v klášterním chrámu Páně, i bylo radost slyšeti jeho duchaplnou řeč, mohutným hlasem pronášenou. Mši sv. a obřady konal Gabriel tak krásně, že si mladí

studující dělali doma oltáře, napodobujíce milého učitele: dle vzoru jeho vážně klekali, oltář líbali a »Dominus vobiscum« říkali.

Když svěcen byl na náměstí v J. Hradci prapor pěveckého spolku »Černín«, pronesl Jan Gabriel krásnou vlasteneckou řeč, stoje v rochetě na řečništi na náměstí Jindřichohradeckém, jež učinila hluboký dojem na všecky.

Jako *spisovatel*, a to jest třetí stránka našeho oslavence, přispěl platnou hřivnou k posvátnému řečnictví, uveřejniv některé překrásné řeči ke studující mládeži v »Pastýři Duchovním«. Vydal roztomilou modlitební knihu pro studující s názvem »Pobožnost studujícího jinocha«, jakož i podal krásnou řeč při svěcení praporu gymnasijního. Mnohými vzácnými literárními příspěvky přispěl jiným spisovatelům při sepisování životopisů Jirsíka, Jablonského, Růžičky atd. Podal dále důkladné práce z vědy bohoslovné ve výročních zprávách gymnasia. Mnoho příspěvků literárních poskytl místnímu časopisu »Ohlasu od Nežárky«, zvláště velmi cenné úvodníky. Týdenník ten sám doznal vděčně, že od příchodu Gabriela do J. Hradce až do jeho smrti nevyšlo téměř jediného čísla, kteréž by neobsahovalo zpráv z jeho péra. Za dlouhou řadu složil tu Gabriel přebohatý materiál, skvělý důkaz jeho čilosti ducha a horlivé píle.

Studujícím vždy doporučoval zdravou a ušlechtilou četbu, varuje před škodlivým tiskem, jímž by mohly mravní city jejich pohromu utrpěti. Zvláště vítal založení »Vlasti«, jakožto podnik vysoké důležitosti pro katolický život v Čechách. Tehdy přišel do třídy se zelenými prvními sešity »Vlasti«, položil je na stůl, vážně se rozhlédl po studentech a pravil: »Musím vám, přátelé, sděliti věc, která mě nadmíru potěšila. Náš žák Tomáš Škrdle zakládá nový katolický literární podnik a to má velikou váhu pro budoucnost. Bude vydávati časopis měsíčník »Vlasť« s katolickým obsahem. Zde mám první sešit a ten se mi nadmíru líbí. Byl bych rád, kdybyste ho odbírali, aspoň každá třída jeden výtisk, a kdo jste bohatší, odebírejte »Vlasť« sám. Příští hodinu, až si prohlédnete první sešit, se můžete přihlásiti, kdo chcete »Vlasť« odbírati. Byl bych rád, kdyby vás bylo hodně. Ta věc toho zasluhuje. Dá-li Bůh našemu milému žáku Škrdlemu zdraví a sílu, a provede-li, co si umínil, prospěje katolické věci v našem národě, a našemu ústavu udělá to čest. Mám radost z toho; jen ať se časopis ten udrží. Hleďte ho podporovati nejen hned, ale i až jednou budete mimo ústav.« Vyslechli jsme, ani nedutajíce, slova Gabrielova s takovou věrou, že bychom byli za ně do ohně šli. Výsledek byl, že každá třída brala jeden výtisk »Vlasti« společně, a mimo to několik jednotlivě. Výtisk jeden, jejž darem dostával, daroval spolku katol. tovaryšů.

Gabriel i v J. Hradci získal si zásluhy o písemnictví české, odbíraje téměř všecky časopisy české, zakupuje neustále značný počet knih, takže choval rozsáhlou a drahocennou knihovnu, jež každému byla přístupna. Mnoho knih poskytl farní knihovně v Deštné. Stal se zakládajícím členem téměř všech dědictví i také družstva našeho, »Vlasti«. Byltě tehdy k němu zajel dp. T. Škrdle do Jindř. Hradce. Gabriel pozval k poradě Jarošovského kaplana

Tom. Houšku, nyní faráře ve Zbynicích u Sušice, a při přátelském obědu prohlásil, že přistupuje za člena »Vlasti«.

Čtvrtou vynikající zásluhou J. Gabriela byla péče jeho *o spolek katol. tovaryšů*, do něhož takřka nový život vlil. Stav se jeho předsedou, přivedl jej na výši nevídanou. Spolek katol. tovaryšů v Jindř. Hradci byl jedním z nejprvnějších v Čechách a vedením Gabrielovým ukazoval cestu nově zakládaným spolkům katolickým, stav se jim vzorem. Úsilovnou prací J. Gabriela se stalo, že počet členů spolku se značně rozmnožil a k tomu vzácných příznivců si získal. Profesoři a učitelé tovaryšům přednášeli, neboť Gabriel opatřoval tovaryšům na každou neděli poučné i zábavné přednášky, rozšířil jejich spolkovou knihovnu. Zábav a slavností jejich súčastňovala se elita města, věc to dříve v J. Hradci nevídaná. Hlavně pak vedl dorost řemeslnický k zbožnosti a mravnosti, plně přesně účel katol. tovaryšských spolků. Členové počali se cvičiti ve zpěvu, měli ušlechtilé zábavy, podporovali se navzájem v nemoci a nedostatku, dostávali vysvědčení, kterak se chovali, pokud byli členy spolku, jakož i doporučení do ciziny — a všeho toho duší byl milovaný jich čestný předseda P. Gabriel. Věru, mohl býti hrdým na svůj spolek, očihledně zkvétající.

Neméně zásluh si získal J. Gabriel, jenž vždy pro vše krásné horoval, jako starosta okrašlovacího spolku »Vesny« v J. Hradci, jenž měl za účel zvelebiti starožitné a romantické město to a jeho rozkošné okolí. I tento úřad zastával s nevšedním přičiněním a namáháním, hledaje spolku příznivce, potřebnou podporu, vysazuje sám stromy a křoviny a označuje cesty.

Stejně těšil se J. Gabriel lásce svých spolubratrů duchovních daleko široko, kteří si jej vážili pro bodrou ryzí a milou povahu, byl i miláčkem obecenstva J. Hradeckého, které se k němu s důvěrou v potřebách svých utíkalo a ve velké vážnosti mělo.

Za zásluhy ve svém kněžském úřadě vyznamenán byl ndpp. biskupy budějovickými hodností biskupského notáře a při sv. biřmování r. 1888 v Jindř. Hradci konaném hodností skutečného konsistorního rady. Když zvěčnělý J. Em. ndp. kardinál Schönborn ubíral se z Budějovic na arcibiskupský stolec do Prahy, vyzval P. Gabriela, by mu hodné abiturienty z gymnasia J. Hradeckého do pražského semináře vysílal, což také Gabriel činil. J. Em. pan kardinál je beze všeho přijímal.

Ocenění zásluh J. Gabriela stalo se zvláště u příležitosti jeho šedesátiletých narozenin, které oslaveny byly dne 2. února 1890 způsobem dojemným. Spolek katol. tovaryšů uspořádal jemu na počest ve veliké dvoraně »na Střelnici« čestný večer. Sál byl slavnostně dekorován, nad estrádou květinami okrášlenou umístěna byla podobizna oslavence ve vavřínovém rámci. Slavnosti účastnil se celý sbor profesorský s ředitelem A. Pirchanem, duchovenstvo s proboštem drem. Jos. Hofmannem v čele, úřednictvo s c. k. okr. hejtmanem Alex. Květem a c. k. okr. soudcem J. Bublou, starosta města dr. Václav Naxera se zástupci města, hraběcí Černínské úřednictvo, deputace všech spolků a veliký počet jeho ctitelů. Při příchodu J. Gabriela zavzněl hudební pozdrav, všickni jej vítali a dovedli na čestné místo u estrády. Po ouvertuře

»Jugoslavia« následoval »Slavnostní zpěv« Bendlův, načež přednesen byl následující proslov, sepsaný profesorem G. Hešem:

Kdož v luzné, ladupiné vkročiv sady,
v nichž s velebou se v úměr ladný stýká
i prospěšnost i zisku těžba všady,
nevzpomínal by vděčně zahradníka?

Té ruky dělné, kteráž sela, plela —
té mysli vroucí, kteráž péči měla
o každý strůmek, každý něžný kvítek,
jak dobrý otec o blaho svých dítek!

Kdož shlédna chrámu stavbu ušlechtilou,
jehožto báně k nebi hledí směle,
kde um i krása spojily se s silou,
nevzpomínal by vděčně stavitele?

Jenž na základech skálopevných stavě,
zbožnici u výš vznesl, Boha slavě,
a neustál svou péčí o své dílo,
až korunou se zdaru ozářilo!

A vida zdárně mládež odchovanou,
jež Boha ctí a vlasť miluje vřele,
jíž v prsou činy ušlechtilé planou,
kdož nevzpomněl by vděčně učitele?

Jenž v srdce všecka símě kladl blahé
a dobra základy v ty duše drahé,
že vzklíčilo vše, krásně rozkvetalo
a naději v žeň přebohatou dalo!

Aj, kdož je naším dobrým zahradníkem,
a drahná léta vzorným učitelem?
Jemuž jsme zavázáni věčným díkem?
kdož spolku našeho jest stavitelem?

Hle spolek náš, jak malá řádná obec!
On hlava jeho, pastýř vděčných ovec!
My ctíme Jej a milujeme vřele,
Rty velebí Jej vděkem rozechvělé.

Ó, každý hluboce v svém srdci cítí,
čím jest nám všem a jak nás v lásce chová,
jak maják do tmy, tak nám jasně svítí,
neb Jím nám vzešla květu doba nová!

On vychovává nás, jest naším rádcem,
nám vzorem, spolku nejmoudřejším vládcem,
nám k radosti, jenž smutek s čela plaší
a láskou svou se vryl do mysli naší.

On jest nám tím, jakž v písmě svatém psáno,
jímž Danieli, jehož střehli lvové,
jakoby s nebe krmě spásné dáno:
i nám Jím vzešla spása, blaho nové!

On buď nám dále strážným archandělem,
buď dlouho naším otcem Gabrielem:
Kéž Bůh Mu hojně milost svou dopřává,
Našemu otci trojnásob buď: »Sláva«!

Potom promluvil starosta města JUDr. Václav Naxera skvělou řeč, která vzbudila největší nadšení, když vyslovil tužby, »aby oslavenci přáno bylo ještě dlouho vzácné síly své věnovati Bohu, církvi a vlasti, té trojici, jíž náleželo jeho srdce a veškero jeho snažení.« Vřelé pozdravy zaslali tehdy k slavnosti nejdůst. pan biskup budějovický dr. Martin Říha, hrabě Jaromír Černín s chotí, spisovatel Pravda a četní ctitelé jeho.

Však jinak usouzeno bylo v radě Nejvyššího. Řeč oslavencova, kterou hluboce jsa dojat, skromně děkoval za řídkou poctu, byla jako zpěvem jeho labutím. Za několik neděl, na počátku velikonočních svátků, zhoršil se zdravotní stav jeho tou měrou, že na lůžko ulehnouti mu bylo, z něhož již nepovstal. Propouštěje milené žáky své na prázdniny, loučil se s nimi, voláje »na shledanou«. Ale neshledal se s nimi již. Takořka obří tělo jeho za málo dnů podlehlo nezhojitelné chorobě dne 5. dubna 1890. Důstojně a s velkým sebezapřením snášel vážný kmet strastné chvíle posledních zápasů. Ve středu ve sv. týdnu onemocněl, a právě když o vzkříšení uprostřed hlaholu zvonů zavznělo velebné: »Vstalť jest této chvíle,« a průvod vzkříšení ubíral se kolem obydlí jeho, vydechl P. Gabriel naposled ze šlechetných prsou svých. Zastavilo se srdce, kteréž do posledního potluku jen blahu církve, vlasti a žáků žilo.

Pohřeb jeho byl velikolepým projevem smutku celého města a širého jeho okolí. Na padesát kněží kráčelo jemu v čele. Žactvo gymnasijní sjelo se na rychlo odevšad, aby vroucně milovaného učitele doprovodilo k poslednímu stánku. Pohřby zemřelých proboštů konají se s velikou nádherou, ale pohřeb Gabrielův je předstihl. Hrob Gabrielův na hřbitově nejsv. Trojice v Jindř. Hradci označen jest pomníkem, k němuž zařídlil sbírky jeho vděčný žák Tom. Škrdle.

Jakožto obrázek zlatého jeho srdce, planoucího láskou k Bohu, vlasti a jeho bývalým žákům stůjž zde dopis jeho, krátce před smrtí k jednomu z bývalých jeho žáků, který studoval v Praze bohosloví. V dopisu tom zračí se celá čistá duše Gabrielova krátce před jeho smrtí:

Drahý, milý Příteli!

Dostal jsem od Vás tak milý list, že jsem se potěšil velice velmi. Bůh Vás zachovejž při takové pietě a při tak bodré, zdravé i zralé mysli! Byl jsem před nedávnem v Praze, bych se s panem Drem. Eiseltem poradil Přišly na mne najednou tři defekty: hostec do levé ruky, emphisem u srdce a diabetes, pro kterou poslední

jsem se domníval, že musím ihned jíti do Karlových Varů. Byl bych Vás v semináři navštívil; zdržel jsem se však v Praze jen den a když jsem dostal od pana Dra. Eiselta ubezpečení, že se to i doma vyhojiti dá, spěchal jsem domů, bych pány kollegy suplováním obtěžovati nemusil. Je mi nyní poněkud lépe, chodím při všem pořáde do školy, nevím, kdy se zcela uzdravím. Těšil jsem se, že šedesátým rokem, do kterého 4. února 1890, tudíž za dva měsíce — vběhnu, ještě nebude všemu konce; zdá se však, jakoby bylo vše na kahánku. Doufejme, snad Bůh dá, že se té žádoucí pense dočekáme. Rád bych šel do výslužby po 25 roků služby; dostal bych pense 1666 zl. 66 kr. Byl bych si rád podobizny a podpisy vlastnoruční svých milých žáků k šedesátce své zjednal; při své nemoci však ani nevím, jestli se dne svých 60tých narozenin dočkám. Pozdravujte mi všecky naše milé v semináři i mimo seminář. Pozdrav přátelský Vám a jim všem. Pojedete-li na svátky domů, pozdravujte ode mne své milé a drahé. Kdybyste však nějakým způsobem o Hradec zavadil, navštivte mne, bude mi zvláštním potěšením Vás přátelsky uvítati a pohostiti. Bůh Vás síliž a mně dej zdraví, abychom se na dále spolu těšiti mohli! Náš celý dům Vás uctivě a přátelsky pozdravuje. U nás je pan prof. Holejšovský v pensi, místo něho je zde prof. Bernhart z Tábora a místo † prof. Steinhausera prof. Procházka z Králové Hradce, oba hodní páni. Až k nám opět zavítáte, dá-li Bůh, vše si lépe povíme. Pan Strachovský, sochař na Vinohradech chce nám dáti model pomníku Jablonského v Kardašově Řečici a dává naší Vesně radu, by tento pomník, který nám sám řádně upraví, byl postaven do sadů Jablonského. Nabídnutí jsme ve výboru přijali, a na jaře by se vše zařídilo. Všesamé pomníky, u nás J., u Vás H., u nás není však tolik hluku, my staří mlčíme a na povídání máme času dosti. † Štulc si vzal sv. Vácslava na Vyšehrad, vždyť na svato-Vácslavském sv. Vácslav překážel, a nyní to přijde k jiným věcem. Přeji Vám veselých svátků a šťastného nového roku. Bůh s Vámi! Bohorodička Vás ochraňujž! Líbá Vás

Váš starý přítel

Gabriel.

V Hradci, v den sv. Mikuláše 1889.

Nakreslil jsem letmo jen a nejhlavnějšími rysy obraz a činnost muže, jehož památce zasvětili jsme dnešní večer. Kdyby každý vlasti syn prodchnut byl do útrob svých činorodou láskou k svému povolání, k ideám pravdy, dobra a krásna, jakou vynikal J. Gabriel, kdyby pro šíření dobré české knihy, pro ideální katolický život spolkový každý tak pracoval poctivě, obětovně a nadšeně jako J. Gabriel, zajisté že by nám nastati musili dnové šťastnější v národě. On není mrtev, jeho duch žije v studující mládeži, kterou odchoval, žije v lidu, který ušlechtilou četbou vzdělával a odkojil. Ústa jeho sice umlkla, ale skutky jeho mluví zejména k Tobě, doroste stavu duchovenského. Svou dnešní promluvou nechtěl jsem nic jiného, leč skromnou nezabudku položiti na hrob kněze, jenž miluje české písemnictví, jeden z nejprvnějších pochopil

význam našeho literárního sdružení »Vlasti«, a laurový list vděčně připojiti k ověnčeným skráním drahého zesnulého. Budiž památce Tvojí věčná čest i sláva!

Po skončené přednášce, hlučným potleskem odměněné, děkoval místopředseda řečníkovi za jeho zdařilou přednášku a četl došlé dopisy, jež zaslali: Dr. Václ. Naxera, starosta města Jindřichova Hradce; profesorský sbor gymnasia v Jindř. Hradci; Dr. Jos. Novák, ředitel gymnasia v Třeboni s rodinou; gymn. prof. V. Škaloud, gymn. prof. G. Heš, spisovatel Fr. Pravda, spolek »Vesna« v Jindř. Hradci; kanovník Fr. Pech; děkani: M. Fischmeister a Bedř. Kamarýt; prof. Šim. Pokoj; vděční žáci zvěčnělého z Měčína pp.: Jos. Tykal, Jan Tykal a Fr. Linhart; z Měčína Josef Šonka, farář, a Hynek Beránek, kaplan; zám. kaplan Jos. Papež; katecheta Fr. Chramosta; z Počátek: Václ, Vostrý, c. k. lesní komisař a Jan Barthel, adjunkt záložny; faráři: Jan Nep. Holý, Tom. Houška, Mat. Komzák, Tomáš Pícha, Bedř. Vodička a Fr. Vosol.

Všecky dopisy dýší neobyčejnou láskou a úctou k zvěčnělému; uveřejňujeme zde pro omezenost místa aspoň tři, prosíce za odpuštění, že zde obsah všech nemůžeme umístiti.

Dr. Václav Naxera: Byl jsem velice potěšen, že jste pojali pěknou myšlénku uspořádati slavnostní večer ku poctě zemřelého gymn. profesora p. Gabriela. Byli jsme krajani, poznali jsme se na děkanství Přeštickém, kamž docházel oslavenec jako theolog a já o něco mladší jako student. Když pak jsme se v povolání svém sešli v Jindř. Hradci, přilnul jsem k němu upřímným přátelstvím, jež nezkaleně potrvalo až do bohužel předčasné smrti jeho. Seznal a ctil jsem v něm člověka, kněze, vlastence vzácného zrna, vzorné povahy, zlatého srdce. Stejné vážnosti a lásky požíval ve všech vrstvách občanstva Jindř. Hradeckého. Skvělým toho důkazem byla oslava jeho 60letých narozenin, uspořádaná dne 2. února 1890, jíž se všechny kruhy obecenstva súčastnily a jež vyzněla v manifestační ovaci muži zasloužilému.

Důstojný pan farář Hálek vylíčí Vám z vlastní zkušenosti nejlépe, jak horlivým sluhou Páně byl oslavenec, čím byl studentstvu, čím spolku katol. tovaryšů, čím národním podnikům, čím byl nekonečné řadě přátel a ctitelů.

Bohužel, krátce po oslavě té v dubnu 1890 vydechl krásnou, vznešenou duši svou. Kdykoliv navštívím jeho hrob na sv. poli zdejším po boku hrobu gymn. ředitele p. Mat. Růžičky, jemuž byl věrným a oddaným přítelem, táhnou myslí mou vzpomínky na tu šlechetnou duši jeho, vzpomínky, jež patří k nejvzácnějším v srdci mém uloženým.

Požehnána budiž památka jeho!

V Jindř. Hradci, 2. ledna 1904.

Sbor professorský c. k. vyš. gymnasia v Jindřichově Hradci v duchu maje účast na oslavě muže tak velečestného, kterýž měl zlaté srdce pro mládež a jsa vzorným knězem i paedagogem, patří k největším ozdobám ústavu zdejšího, provolává nehynoucí památce jeho nadšené Sláva!

V Jindřichově Hradci, dne 2. ledna 1904.

Dr. Ant. Decker,
c. k. ředitel.

Prof. Gustav Heš,
senior sboru.

Dr. Jos. Novák, c. k. gymn. ředitel s rodinou v Třeboni: Ctitelům † profesora Jana Gabriela, shromážděným k oslavě jeho památky. Jako o prázdninách nad hrobem zvěčnělého, tak nyní opět s Vámi, velectění pánové, vzpomínám s úctou hlubokou na zásluhy muže mnohostranně vzdělaného, kněze vzorného, učitele oblíbeného, dobrodince studujících obětavého, pro vše dobré a ušlechtilé nadšeného, ani vydání ani práce nešetřícího, přítele vzácného a upřímného. Budiž mu zachována paměť nehynoucí!

Na konci schůze povstal pokrevní příbuzný † Jana Gabriela, c. kr. pošt. pokladník p. K. Ulrich a děkoval Lit. sekci jménem příbuzenstva za tuto krásnou oslavu.

Ze života malého Slováčka.

Lidopisné drobotiny ze slovácké osady, jež zaznamenává staré Slovačisko. Jan MICHAL-DVORECKÝ, autor spisu »O sv. Mikuláši v legendě a lidových pověstech i zvycích.«)

(Pokračování.)

»Ach, moja haluzo, rozmarýnová,
už ses ně ulomila . . . .«

Stařečkovi se však tyto a podobné zvyky svatební nelíbily. Říkávali rozumně: »Ná, co po pleskanicách; panáček v kostele ich sezdal, najedli sme se a napili, aj se natancovali, ná, tož co ešče?«

Když jsem k nim přišel v neděli odpoledne po svatbě a žebronil, aby mi zazpívali tou »o máčce«, řekli flegmaticky: »Ja di, chlapče, co po darebninách.«

Měli před sebou jakési řejkání. Byliť horlivým čtenářem. Když v neděli »matka« jejich odběhla kamsi na besedu, a mladí se rozběhli po osadě, stařeček museli doma »hlédat«. Tož nasadili si brejle a »řejkali«. A bylo vám to řejkání! Některé slůvko se ještě jakž takž poddalo, ale s mnohým měli potíž. Bylo to nějakého rozbíhání, nadbíhání, kývání a hlavou kroucení, ččšššuššání, tatatání a momomování, než se vysloviti dalo. Se »švábskejm« to ještě šlo, ale ta lakramentská latina! Koliknástkrát jich stařenka zlobili: »Ná, toš nám, starej, přeca neco vylož, cos tam brebentil. Dyt se mě zdá, že z teho malého ďácka víš!« A měli pravdu; stařeček skutečně málo z přečteného věděli; u nich nebylo čtení prostředkem ku vědění, nýbrž účelem, zábavou. Se stejným zápalem přečetli si Kosmákovy »Kukátka«, jako mou latinskou gramatiku. Ale do řeckého Xenofonta se přece nepustili: »Kdo prý by ty muří nožky chopil!?«

To už se doma u nás jinak čítávalo. Když jsme měli později u nás čtenářský spolek a já, ovšem již jako školák, četl kdysi shromázděným hospodářům o hrozné bouři na moři a o nebezpečí tonoucích, rozplakali se všichni se mnou, ba strejčkovi Soustkovi padaly s očí slzy jako hrách zrovna do piva, jež on potom s velikým žalem v srdci vypil.

Ale stařeček měli tvrdou náturu a neradi se poddávali citům. Kdysi vzali mne s sebou na pohřeb. Umřel strýc Kutálek, jejich vzdálený příbuzný. Kolem nebožtíka, jenž ležel v odkryté rakvi v bílém rubáši, pokryt obrázky a s růžencem na sepjatých rukou, stáli příbuzní i známí, kropili jej svěcenou vodou a vzpomínali ho v dobrém. Stařeček jej též pokropili, požehnali a pomodlili se. Povstavše, též přiložili k truchlivé zábavě polénko.

»Ná, co dělat? Už si to odbyl, už je na pravdě Boží. Šak se chudák aj dosť nadřel; převzal ten grunt tak zmodrchanej, tu dloužek, tam dloužek. Ale co je pravda, to je pravda: byl hospodář! V břuchu neměl kosti, a měchem udřenej také nebyl. A spořil! Odtrhl si od huby a byl na každej krejcar jak čert na dušu. Do hospody nešel, enom tak nekdy aby ďách neměl za zlé, tak že o něm chlapi řejkali: Ten Kutálek lapí dycky doma jak pět grošou. Tož už si mysel, že je na bučku, ale co dělat? Jak už začne chodit nos k bradě na besedu, to už potom ani svěcená nepomože. Ná, šak tá s kosou čeká aj na nás na všecky. Všecko do času, Pámbu na věky.«

Mezitím vešla do jizby manželka nebožtíkova s ženami z nejbližšího příbuzenstva a začala »vřejskat« (naříkati) a dobrých vlastností nebožtíkovi vzpomínati:

Ach, moja haluzo rozmarýnováá,
už ses ně ulomíláá,
můj sloupe zlatééj,
už ses ně zvalíil:
Když přišla nedělaá
čekali sme těé . . .

On totiž v prázdném čase chodil do Písku »na silnicu« (t. j. na dráhu) do práce a vracel se v sobotu večer domů. Chtějíc mu říci, že na něj čekala s večeří, bědákala dále:

Och, můj milej mužu-ú,
už ležíš na mára-ách,
vajca máš na kamnách
kačena ti stvrdla-á . . .

Podobně hořekovala žena nebožtíkova dále, vynášejíc na jevo důležitější momenty ze života jeho.

Tyto pohřební »vřejskanice«, v nichž se vše vyjadřuje, co jest zemřelému ke cti a slávě, dějí se dle ustálených forem, které se v ženském pokolení tradičně udržují. Ubohá žena, již zemřel muž, uchýlí se se svými sousedkami nebo s ženami z přízně před pohřbem někam do zátiší, (obyčejně do chléva nebo do stodoly) a tam »prubuje vřejskání« pod dozorem svých společnic, které připomínají, co by se ještě mělo uvésti.

Tak připomene-li jí některá: »Vidíš, dušo, už tě nebude ani bit,« tož hned je nová sloka hotova. A když potom vykropenou rakev vynášejí mezi ploty k silnici, dá se žena do bědování:

Ach neneste ho mezi ploty,
jak se vzchopí,
tak ně chlopí (t. j. chlopne, udeří . . .)

Neníť u obecného lidu nic zvláštního, odpáše-li někdy gazda řemen od nohavic, aby na uhájení své gazdovské autority ženě své trošku »nachlópal«. A žena přijme odevzdaně těch několik »chlópancou« a váží si »starého« tím více, neboť ví, že i to jest osudem stavu manželského, — dle slovenské písně, jež vdávající se nevěstu už napřed upozorňuje:

»Vydaj sa len, vydaj . . .
čaká (= čeká) ťa za dvermi ta brezová hola.« *)

Ale stařečkovi, ač věděli, že ty křiky dějí se po právu a podle rubriky, nelíbilo se vřejskání ženino. Pomžíkovali na ni jen bokem a bručeli si: »Hloupé robsko, šak dybys radši nevrágala.«

Takoví oni byli: ne a ne se poddat!

Když jsem doma vypravoval plnou hubou a se smíchem mamičce o těch »vajcách«, které nebožtíkovi ztvrdly na kamnách, posmívala se mi, že jí nebylo právě do smúchu: »Toc, och, to sme se tomu nasmúli! A kolik se vás smálo? Ná, dvá: já a náš stařeček.«

Moje mamička měla totiž také »kapku« stařečkovy nátury. A co vám, vždyť to je všeobecným rysem povahy slovácké: nepoddat se! Dokud je mladý slovačina v košilce, rád dává »hubánka«, ale později jako by cit jeho byl objat korou neproniknutelnou. Cítíť on zajisté a cítí hluboce, ale zevně ukázati, že cítí — toto! Každé slůvko vyjadřující vroucí cít »roste mu v hubě«. Teprve když jest se mu rozloučiti s milovanou osobou nebo zmocní-li se ho strach o ni, propuká cit jeho v slzy a nářek. Tak přihodilo se i mé matce r. 1866 za prajzké vojny. Měli jsme právě v Míškách (jméno vinohradu) jakousi »rejpačku« (= práci), když v tom přiběhnou hupkem za námi mamička a s pláčem padnou otcovi okolo krku: »Ach, Jozefku, Praizi idou! Už se valijou do městečka.« V otcovi hrklo lekem jak ve starých hodinách; ale »stavěl muža« a těšil matku: »Ná, co lamentíš, dyť nás snád nesnijou.« — »Ale chytijou tě, a co já si počnu tot s tymto malejm (rozuměj: synkem) . . .« Předcházelať Praize pověst, že pasou po mladých mužích a strkají je do pruské uniformy.

Měli jsme v Míškách vysokou střešni, která byvši před rokem srubána, čerstvými výhonky rozrostla se v košatou neproniknutelnou skrýši. Tam ukryl se otec se strýcem Janem, bratrem matčiným.

Čapěli tam držíce v rukou »pantošiska« **) den a noc, — dokud Praizi neodešli. Ženy jim v noci přinesly jídlo a po odchodu nepřítelově odvedly si je s radostí domů. Když se strýce ptali

*) »Svadobne piesne« v »Čes. Lidu« roč. V. čís. 3.
**) Sekery na dlouhém toporu.

sousedé, kde že byl: »A, vylezl jsem tot v Míškách na vršek uherky (= střešně). Čejkal sem, co budou Prajzi dělat. Oh dyby se ně byli enom nečeho dotkli, — šak sem ich s tamotáď dobře viděl, — och tym bych byl ukázal . . .« — rozkládal strýc sousedům, stoje ze široka a mávaje pantokem ve vzduchu, jako by srážel prajské hlavy.

A měli ti Prajzi skutečně štěstí, že se s mým bojovným strýcem nestřetli; neboť, když se po čase z vojny vraceli naší osadou, nebylo strýce nikde viděti — ukryl se ve sklepě: »Moudřejší prý ustoupí. Šak člověk se ve zlosti necítí a mohl by v náhlosti snadno něco vyvést, z čeho by byly opletačky s ouřady. Tož nač obci škodit!«

Strýc Jan byl velký čtverák. Vylupl-li několik čtvrteček vína, vše v něm hrálo, byl sám šprým a špás, že se celá společnost »válela« smíchy. Sám se málokdy usmál; bylo-li už toho »přesmoc«, zatáhl pouze pravým koutkem úst a oblízl se.

»Dyt ani nevím, kde se ty čertoviny v tom chlapisku berou,« — říkala stařenka nejednou, — »dyt sme ani já, ani starej nebyli taková.«

Pro toto fraškářství brali strýce rádi lidé ke všelijakým trachtám.

Kdysi byl pozván do Písku na svatbu. Nevěsta byla z přízně. Nebyla to sice blízká přízeň, ale tak zpozdaleka, tak řekňa, »jak dyž: vaše krávy se napily z našeho koryta«. Ale strýce si pozvali pro veselost. Svatebčané jedli, pili a dobře se měli. Nejradostnějším okamžikem, — řekněme: vrcholem hodovní blaženosti — bylo, když se objevilo na stole nejoblíbenější jídlo: kaša. Hospodyň pobízí: »Ná, dyt sa neoščádejte. No, kmocháčku . . . svagře atd. pusťte se do toho!« — »A dejte s tym pokoj, šak sme sa už doboha najedli.« — »A co ešče? Prám už abych si řemeň odpásal.« — »Pánbu chraň, už ani do jednej huby.«

Tak a podobně zdráhají se hosté, ale to jen tak »na oko« — ve skutečnosti však sbíhaly se jim sliny v hubě při pohledu na kaši plovoucí v másle a na píď posypanou sladkým perníkem. Zdráhali se, protože si myslili: »Kdo čeká, ten se dočeká« a věděli, co přijde.

Byloť dávným zvykem, že hospodář, když přišla kaša na stůl, aby se hosté neoščádali a mohli mlsné nátuře pohověti, přiblížil se jako náhodou k světlu — jaksi mu dobře nesvítilo — a nepozorovaně foukl na ně. Než se našly sirky — a hledaly se schválně hodnou chvíli — a světlo uvedlo zase do pořádku, byla mísa vyprázdněna.

Strýc Jan o tomto přejném zvyku věděl, a jakmile hospodář se světlu blížil, uchystal se, tak že sfouknutí světla a sáhnutí po míse a zdvižení ji nad hlavy společnosti se strany strýcovy událo se v jediném okamžiku. Ale nyní, to jste měli slyšeti ten šramot a rumplování prázdnými lžicemi po stole, no nepřirovnávaja jako když všichni tamboři u regimentu začali by najednou tlouci na buben.

Když se světlo rozžehnulo: kolik hostí, tolik »zachmoulených« a zapálených tváří sklamáním a nesnází. Ale strýc jakoby nic povídá:

»No milí páni hosti,
toto jídlo bez kosti.
nech nám slouží ke zdraví:
všeckejm dobrého chutnání,«

a pustil se do jídla. Také druzí hosté dali se do jídla a za chvíli se dobrořečilo, jako by se nic nebylo stalo. Ale strýc znal předobře ty ostré křiváčky Písečanův a hleděl se mezi jídlem a ještě za noci z domu a z osady vytratiti a došed za ves, pustil se skokem — zmola nezmola — k Polešovicím.

Konečně nadešla doba, kdy i mně bylo okusiti ze — stromu vědění. Mamička vedla mne poprve do školy. Ve fěrtoušku nesla ze slaměnku »cejsařek« (hrušek) a v hrsti rynskulu pro pana učitele, aby měl na mne »dobré oko«. Na cestě potkali jsme kmocháčka Andrejska, kteří mne nesli ke křtu. Šli z kostela a nesli si od řezníka kousek masa. A tož kmocháček ke mně:

»Ná, toš Janíčku, tož ty už budeš chodit do školy? Na mou duchnu, jakej je z tebe buček! No, toš se teda uč dobře — ale dej pozor, ať si tejm nepopleteš hlavu.« Poťapkali mne po hlavě a pichli mi do hrsti »dvacejtku«.

»Ale Janku,« upomněli mne mamička, »nestoj tu přece jako tele Machovo. Dej přece kmocháčkovi pac a poloubni ruku.«

Janek dal pac a poloubl ruku.

»Tož vedete ho — aj moja šla s malejm Franckem, je už z něho hodnej valikruch. A co to máte, kmotřenko, ve fjertoušku?«

»Ná, vzala sem pár cejsařek, víte, pro učitela. Měli sme ich z míšek ve Starej Hoře.«

»Nám na hruškách pochybilo. Měli sme před domem něco ovesnejch, tak co by pohodil, ale — prosejm vás — kde pak to před chlapčiskama obstojí. Ale v Peklách je tam trochu panenskejch vinarou, tvaroužkou a dubenáčou. Kotou nám ve Slounečnejch chvalabohu naspořilo, pomíšáme ich s trnkama — tech máme doboha — a toš bude na pár kotlou. A toš přiňděte nám, kmotřenko, pomoct míšat. A ty, Janíčku, mosejš přiit také na lejzačku.«

»Ja, šak vás bude dost. Dyt: čím víc opichačou, tým méň kroup. No, s Pánem Bohem, kmocháčku; mosejm it, abysme nezmeškali.«

Ve škole pohladil mne pan učitel a dal mi krejcárek. Tím si získal mou důvěru, že jsem rád chodil do školy. Ovšem v zimě se mi nechtělo vstávati, »Chlapče, chlapče,« říkávaly mi mamička, »nevím, co je to s tebou, dyt ty bys zaspal aj soudnej deň.«

Také mezi chlapci jsem se brzo oznal, k čemuž přispěla zvláště tato událost: Naši mamička přišly do kouta a přinesly mi bratříčka — Jozefka. To vám byly časy! Kmotřenky a sousedy nosily nám pečivo a cukrové — do kouta. I já měl v těchto dobrých věcech oučastenství a vzal jsem s sebou i do školy »trdelník«. Jakmile se trdelník objevil ve škole, hned jsem po-

stoupil ve vážnosti a se všech stran nabízeno mi přátelství v podobě divně kropenatých fazol, bombíků a jiných věcí, jež ve světě školáckém mají svou cenu. Nejhamatnější školák Martin Hurbančejkou nabízel mi kousek staré podešvy, sřezané v trojúhelník a zavěšené na provázku.

»Dej ně trdelník a já ti dám toto.«

»Och, za kus kožiska!«

»Ja, ale šak ty nevíš, jaká je to ochrana. Dyž to budeš nosit na holém těle, tož ti ani lev, ani medvěd nebo vlk nic neudělá!«

Já mu dal trdelník.

»Na tu máš, šak ich máme doma ešče taákovou veličanskou misu« — a vzal jsem od něho talisman Nosil jsem jej »na holém těle«, dokud mi ho mamička nevzaly a nehodily do pece. Ale mohu s dobrým svědomím dosvědčiti, že mi lev, medvěd ani vlk nikdy neublížili. A také Martin stál od té doby při mně a bratrsky odrážel ode mne zaťaté pěstě silnějších druhů, pustil-li jsem se s nimi do bijatiky. (Pokračování.)

Václav Štulc a jeho paměti.

Stručným životopisem a poznámkami opatřil Fr. H. ŽUNDÁLEK.

(Pokračování.)

Dne 22. února Štulc si stěžuje, že málo se obírá svou pamětní knihou, ač by denně mnoho dobrodiní ruky Páně mohl zaznamenati. Přátelstvím s Jiřím nabývá známosti o vyšších radostech, radostech soucitu. »Kéž zachová mi tebe nebes Pán průvodčím, anděle můj, na všech cestách mých až k tichému přechodu v jiný, vyšší svět, v nový ten okres činnosti naší. Kéž z ruky jeho padne prst tvá na mrtvolu mou, spuštěná v chladné lůno mateře země — kéž slzy — než nechci, nechci — dej, Pane, dej, ať jednou hodinou dokoná se pouť naše pozemská, nedej aspoň mně přečkati ostatní den života jeho, dej mi uvítati, klesnouti v objetí jeho tam v krajinách rajských a v jedno splynouti s duší jeho, jak teď láskou tvou city naše splynuly v cit jediný! . . .«

Kdo v tě doufá, Pane, pevně stojí,
ty jsi bašta pevná, štít.
Nechať dují větry, nechať vrah se strojí,
zde na zemi lásky svaté cit.
Ty jsi mocný, ty jsi svatý, Pane:
Prst tvůj houfy jeho vrhne v prach,
a zde ledva slabá paměť jen zůstane
co zamýšlel, co zde konal zlostný vrah.
O ty's láska, ruka láska tvojí
nás zde chrání, o nás pečuje,
ruka lásky tvé svaté k pokoji
kroky naše řídí, spravuje,

až do stáří od zkvětlého mládí
vidím, Pane, všudy ruku tvou,
jež nás dítky pečlivě provádí
světem, zemí, mořem, pustinou.

Těší se z toho, že větší část dne strávil se svým přítelem, což jej tak nadchlo, že napsal polskou báseň »ojczyznu« Litvu.

19. března stěžuje si do snahy využitkovati pracovních sil až do krajnosti. Tak to učinili Haasovci, kteří propustili svého faktora, v jich službě sestárlého, následkem čehož si vzal život.

Dne 20. března. »Celé město plno rozhovoru o budoucím stavu, jaký nám chystá dědic trůnu; jak hluboká to slabost morální, jediné na něho jediného obracejí oči své, sami sobě ku pomoci přispěti nedoufajíce, že by oni sami seč býti mohli, že oni i mohou i mají se starati o dobro obecné, jim se nezdá ani na paměť připadati. Či poznání pouhé nejvyššího zákona mravnosti není již postačitelno člověka povzbuditi k touze po dosažení svého určení?...«

Dále si stěžuje, že se chce zdáti lepším, než jest a bojuje proti tomu.

Člověk božic světem bloudí,
semo tam jdou jeho dráhy.
Ctnost i hřích se za ním loudí,
až překročí hrobů práhy;
v světě vášeň s ním zle zmítá,
v nejistotách duch se stápí
a ve srdce zlost mu lítá,
své zatíná mrzké drápy.
Šťasten již zde, kdož okovy
z srdce, ducha svého shází,
koho osud ve svět nový
dcera Boží, ctnost provází.
Proň za hrobem pučí květy,
které vedrem neuvadnou,
jež nehynou ani lety,
ani mrazu rukou chladnou.

27. května 1835. »Modlitba, ta sladká přítelkyně v strastech a bědách a trápeních vezdejších, jako anděl někdy za tichých hodin večerních snáší se nade mnou a poněkud aspoň posiluje mne na drsnaté dráze té. Modlitba, ó jaký to dar nebes, kdo se umí modliti. Modlitba tu proniká nebesa! Kdo vroucně se totiž modlil, v pravém duchu se modlil, učinil zajisté touže modlitbou pokrok jakýsi znamenitější ku mravnosti... i větší blaženosti, jež mravnosti přísluší...«

Na podzim vstoupil Štulc do k. a. semináře v Praze. Sám popisuje svůj pobyt tamtéž ze dne 1. října: »První den mého zde přebývání uplynul, první to částička času, jejž mi Prozřetelnost v novém žádoucím stavu dle své neskončené milosti uděliti ráčí. Ó vlejž do mne, Hospodine, ducha své lásky, nadchni

mne ohněm a zápalem svatým ke všemu, co v oboru pravdy čisté, jasné božské dcery nevystihlé bytosti své, dej i rač mi popříti pravé úsilovnosti při snažení mém... Půldne ušlo přípravami a dobíháním na návštěvy loučitelné. Odpoledne držána řeč, jednající o stavu duchovenském, pěkná, nicméně přísné jednoty a soustavného pořádku prázdná. Duchovní odvozuje se od duch, pročež zvláště u něho duch převahu nad tělesností sobě má přiosobiti . . .«

V semináři uplynul mu čas prací a učením; pořádku brzy navykl, ač jeho přímá povaha narážela často a působila mu nepříjemnosti. Za takových chvil v důvěře v Boha a práci nalézal upokojení.

Dne 3. prosince. »Večerního rozjímání předmět byl pěkný: úplně a vším má býti zaopatřen kněz, čehož mu zapotřebí, aby mohl vyvrátiti bytelnými důvody námitky činěné učení jeho; aby na všecko k slovu státi mohl . . .«

19. prosince stěžuje si na slabost lidskou, která mu brání úplně provésti předsevzetí učiněná. »Věčně nepostihlé jsou soudy tvé lásky, Svrchovaný. Minula již dvě léta, co tak patrně dotekla se života mého pečlivá ruka Prozřetelnosti tvé, co zatknula na nebi mém jasnou hvězdu průvodnici mou na pouti vezdejší. Já jsem poznal aneb aspoň blížím se poznání vůle tvé. Ku blahosti tvorů i bytostí veškerých obrátiti všecky síly své jest vůle tvá, jest pevný základní zákon všem tvorům stanovený. Tomu žíti, podle něho kráčeti první povinnost má. Dej, ať ji svatě plním, plniti umím. Volnosti, v jakých žíti musím, jsou mi krušné, nemilé, ochabující sílu ducha mého. Není zde zrcadlo, v něž vzhlížeti a sebe poznávati bych mohl. Přítel, přítel pravý je to zrcadlo čisté, jasné, je dar nebeský, vybízející nás láskou k plnění povinností. Pracovati a přičiniti se k zlepšení sebe samého dává nám na srdce, aby druzí námi stali se lepšími . . .«

Po třech čtvrtích roku, totiž 18. září 1836, zaznamenává Štulc snahu vlastní nepovyšovati se nad jiné a chvály cizí nedbati: »Chválí-li tě někdo bez příčiny, nezaslouženě, nechtějž mu nikdy ani slovem ani posuňky přisvědčovati domnělé dobré mínění o tobě. S druhé strany pak též by nebylo vždy záhodno vší mocí a silou bližního chtíti přesvědčiti, že ctnosti, jež on na nás velebí a pro niž nás chválí, docela při nás není: poněvadž tímto způsobem nikoli od tohoto domněle pravdivého zdání ho neodvrátíš, ano i začasté vše, co jsi byl pověděl, skromnosti své připisovati přinutíš a v omylném zdání jej utvrdíš. Nejlépe jest tehda vyhnouti se všelikému ohni; jednoduchým odvoláním dáti na jevo, že nás lidé za lepší, nežli jsme, pokládají. Dostiť je vyznati, že lidé příliš dobří, příliš shovívaví s námi jsou, více než toho zasluhujeme, a z té příčiny se o nás mýlí.

Starej se, abys nikdy mnohými předsevzetími pojednou ducha svého v různé strany nerozptýlil a nezmarnil takto síly jeho. A kdy vskutku poznáš, že nemůžeš učiniti zadost všem předsevzetím svým, že mezi tím, co jeden záměr, jednu práci vyvésti a dokonati se snažíš, právě jednu chvíli to tam, jiné jinam předsevzetí tebe žene a dohání, nuže vzmuž se v spravedlivém roz-

mrzení nad sebou samým, snaže se zdvojeným usilováním načatou a předsevzatou práci přivésti ke konci a pak teprve po zdravém rozvážení, co by po vyplněném předsevzetí prvněji . . . k všeobecnému blahu prospívalo, chop se toho celou silou spojeného ducha svého.«

První kniha pamětí Štulcových popisuje dále dobu ke konci roku 1836, jakož i několik dní v únoru 1837. Jsou to většinou osobní dojmy, které ve vznětlivém srdci Štulcově vyřinuly proudem mohutným; ve všem ozývá se jako refrén jeho přátelství s polským šlechticem.

Druhá kniha jeho pamětí začíná dnem 20. prosince 1837, kdy slavil Štulc 23tileté narozeniny. Děkuje Bohu, že mu podal tolik důkazů své lásky, zvláště že jej povolal ke stavu duchovnímu, kde pro svou spásu může nejvíce pracovati. Jest přesvědčen, že jeho stav budoucí není snadný, že je veliký a těžký, a přirovnává se jako slabý stín k těm, kteří před ním stkví se jako hvězdy.

Dne 21. prosince oslavil jmeniny drahého strýce svého, pravého Čecha a zbožného křesťana. »S potěšením jsi na mne hledíval, vida ve mně probouzeti se Čecha, tvá slova upřímná, tvá srdečná láska ke mně byla podporou a povzbuzením: přímluvou svou nyní v nebesích přispívej mi u Boha, abys na mne křesťana a kněze, služebníka Páně, s hůry mile mohl hleděti.« Téhož dne přiměřeným způsobem uctil památku zesnulých bratří Tomášů, z nichž jednoho doprovodil ku hrobu.

Jakými vážnými plány se obíral již v semináři, vysvítá z toho, že chtěl napsati historické pojednání o stolicích našeho jazyka na universitě.

Dne 30. prosince: »Památný budiž mi opět dnešní den. Bylť to den svěcení kněží. Jak pěkně starala se církev naše katolická o zvelebení duševní služebníků svých, podávajíc jim vznešené povolání svatého učitelství. Kolik tu pohnutlivých slov a napomenutí. Bylť mezi svěcenými jeden z dávných spolužáků mých již na škole venkovské. Podivní byli osudové jeho. Ty rač mu uděliti milosti své, jakož i všem, kdož s ním zároveň stali se účastníky a posluhovači tajemství Božích . . .«

Dne 25. prosince: »Tak památně jsem ještě nikdy neměl příležitosti světiti památku narození Spasitelova. Po mnohých letech poprve jsem přítomen o svátcích těchto mezi svými, u rodičů svých. A že tady jsem, zavdaly příležitost prvotiny krajana mého. I těm byl jsem slavně držaným dnes poprve přítomen . . .«

Dne 29. prosince 1837: »Milostné je zřízení, jakovéž je v církvi naší, že nově vysvěcený kněz slavným způsobem koná památku krvavé oběti Pána na kříži — je to dojemné, vzdělavatelné, vrývá to paměť hlubokou v srdce citlivé; a takových díky Bohu posud stává. Než nač przniti mají nákladné hody, při nichž ducha bývá zapomenuto, utěšenou tuto slavnost duchovní? Ach, příliš jest člověk tělo. a proto podroben modě, otročí byť i nehodným zvykům . . .«

Ty dni bavil se čtením knihy Sambugovy, z níž uvádí významná slova: »Nevolá-li nás stejné smýšlení k jednotě: náboženstvi i obec radí nám k pokoji, ukládajíce nám jej a nad to

pak i lásku za povinnost. Pakli s vámi katolicismus mne neváže, spojuje mne Kristus. A spojen-li nejsem s vámi jím, Spasitelem světa: jsem to Bohem. A pakli ani Bohem nejsem (spojen): jsem to přirozeností lidskou. Jedno z toho přece to zmůže nad námi, že se snášeti, vzájemně k sobě oddáni býti, že se milovati budeme.« Pokračuje pak: »Ano milovati mám i já jinak smýšlející, než láska nebydlí v srdci rozjitřeném, nerozlévá hněvu drtivou hanou, přísným posuzováním! I já chci nositi na štítu snášelivost, zavrhuji, haním přísně toho, kdož dle mého zdání litým jest i nesnášivcem — a zavrhuji, haně jeho, sám se viny smutné, nekřesťanské dopouštím. Bůh mi velí nechati koukol mezi pšenicí, pokud bych vytrhati jej chtěje vzešlý a urostlý, spolu i pšenici bych uškodil: to chci plniti, avšak ďáblu, jak jen moci budu, brániti chci, aby se mně na pole to, jež mi dáno ve správu, nenasilo zhoubného koukolu. K tomu, Bože, dej mi síly. Rozehřej mne láskou k mírnějšímu o bližních souzení.«

V poslední den roku 1838 ozývaly se v něm jakési pochybnosti o neomylnosti papežově následkem jisté debaty v semináři, která byla vážně vedena a do níž zasáhli i představení ústavu. Štulc uvažuje o této věci a myslí, že ani výpovědi božské, ani jaký jiný čistý, snadný, »pochopný« (pochopitelný) důvod není pohotově, aby měl do sebe nějakou moc. Tato pochybnost nikterak nebyla kacířstvím, poněvadž nauka o neomylnosti papežské tehdy ještě nebyla prohlášena za článek víry, což se stalo teprve na všeobecném sněmu vatikánském r. 1870.

Tato záležitost však mu přece učinila dosti nepříjemností, jak z jeho vyznání 1. ledna vysvítá: »Nový rok, první v roku den zasvitnul mi opět, a jest dnem zkoušky tuhé, přísné. Dej Bůh, aby byl k prospěchu mému, k oblaze bratří mých, ku zvelebení slávy Boží. Zkoušen jsem trpce a hořce, avšak děkovati chtěl bych, Hospodine, tobě, kdybys po celý rok navštěvoval mne kříži podobnými: vše, co činíš, je důvodem lásky, ke všemu, čím navštěvuješ, čím zkoušíš, milosti své nám dopřáváš. I mně ji neodepřeš. Víra v prozřetelnost tvoji otcovskou to jest a budiž mi hvězdou, sluncem: tať mi důvodem všeho, co k životu lidskému v nějakém jest poměru . . .«

Avšak již dne 3. ledna »bouřlivé přešly dny; a opět se mi duch vyjasňovati počíná. Nikdy není tak zapotřebí víry v prozřetelnost Páně, než jako když nehody na člověka se shrnou, a nikdy tak sladká, příjemná, ukojitelná není jako právě v tu dobu . . .« Dále projevuje názor, má-li nějakou výpověď považovati za pravou, že ji musí dříve za pravou uznati, a k tomu třeba dostatečných důvodů; pokud mu těch nestává, nelze učiniti, čeho by někdo od něho žádal, třeba by to byl jeho přítel, Tento názor dlužno na pravou míru uvésti potud, že církev žádá od nás víry i ve věcech, kterých náš slabý rozum zcela nechápe, jako jest na př. nauka o nejsv. Trojici. Tu je v platnosti zásada: »Credo, ut intelligam« (věřím, abych rozuměl).

Dne 8. ledna opět oslavil tiše památku svého seznámení s přítelem Jiřím, jehož blaho mu záleží na srdci jako blaho vlastní; v tom právě tkví pravé přátelství. (Pokračování.)

Na počest Msgr. Jos. Němečka.

Předneseno při slavnostním večeru 24. ledna 1904.

Můj zni Ti hold, Ty úctyhodný kmete!
Věz, kvítko *uznání* že dosud kvete;
já jsem Ti v ňadrech utrhl je k vděku,
by vůní těšilo Tě v pozdním věku,
by bujně rozkvétalo v šíř a dál,
a vánek z něho libý dech Ti vál.

I bují ještě srdečník a kvete;
keř ten i květ. Ty stříbrovlasý kmete,
řad dlouhý vděčných ctitelů Ti nese
a věnuje Ti v radosti a plese;
nám *ze srdce* všem vzrostl, vypučel,
by Tobě kvetl, voněl dél a dél.

Kol zahrady Tvé Jizera Ti šumí,
nech vřelé *díky* mé Ti neutlumí!
Hle, přináším Ti v kytce malé, vonné
trs kvítí, jež mi *z lásky* v nitru roste.
Ó přijmi laskavce tu kytici
a vonné *přátelství* z ní dýšící.

Nech šepcí pochvalu Ti naše chlumy,
co v hloubi útrob cítí, tají, tlumí
a zjeví *přízně, příchylnosti* city,
jež v hloubi srdce, duše nám jsou vryty
a dnes Ti se rtů v rozkoši nám zní:
Kéž Bůh Tvé skutky hojně odmění!

On zachovej Tě církvi, vlasti dále
a přej Ti dlouho zříti plody zralé
Tvé práce, námahy a něžné snahy!
On prodluž věk Ti dobrem, krásnem blahý,
vsaď v duši Tvou květ vzácný, *klid* a *mír*,
kdy kol se šíří světa rej a mír.

Tvůj kmetský věk Bůh ojasňuj svou září
a dej Ti v slasti vstoupit ku ultáři,
bys mši svatou mu sloužil *démantovou*
při ducha svěžesti a silou novou.
Vší *uctu* naši Tobě podanou
nech lásky dechy k Tobě zavanou!

Dr. M. Kovář.

Cesty srdce.

Povídka. Napsal P. J. Franco S. J. S výslovným povolením časopisu »Civiltà Cattolica« pro »Vlasť« z vlaštiny přeložil JOSEF FLEKÁČEK.

(Pokračování.)

XVII. Ještě nové úrady.

Není ani třeba podotýkati, že se Julie dostavila právě v umluvenou chvíli, aby dostala napsáno o knihách, jak jí v ranní rozmluvě bylo slíbeno. S rostoucí důvěrou představila se knězi a podávajíc mu sešit, pravila: »Račte laskavě nahlédnouti.« Učený muž se divil, vida, jak dívka na několika stránkách úhledně psaných, v kapitoly se zvláštními tituly rozčleněných, stručně opakovala vše, o čem minule hovořili. Nechybělo tu nic, ani jedna myšlénka, ba i táž slova byla zachována.

»Bude to můj praktický průvodce,« řekla knězi, »až budu sama, bez rádce; v těchto listech budu se shlížeti. Ale dílo není ukončeno, schází poslední část.«

»A která to?« tázal se duchovní.

»Abyste mi, dobrý otče, dal nějaký praktický návod, jak vštípiti úctu a lásku ke katolicismu dceruškám mé paní, ale tak, račte věděti, aby se přímo o náboženství nemluvilo; máme totiž pevně umluveno, že se do takových rozmluv nepustíme.«

Kněz odpověděl: »Nestarejte se o to; téhož dne, kdy vaše modlitby a váš dobrý příklad vám otevrou srdce matčino, a zvláště téhož dne, kdy ucítí, že je přemožena milostí Boží, uvidíte též na svém srdci dceruškv vaší velitelky. V dětech není vzpoury proti Duchu svatému, nemůže ani býti, jestliže budete bdíti nad tím, aby bylo od nich vzdáleno vše, co zatemňuje obraznost a kazí srdce.«

»Opravdu,« odvětila Julie, »co se dotýká obou dívek, doufám v dobrý výsledek, poněvadž ve všem jsou závislé na mně, a také jejich matka je v té příčině citlivá, ba svědomitá. Ale je zde ještě prvorozený, s nímž se málo stýkám, jen u tabule a někdy v rozmluvě. Pouhé pomyšlení, že by v jeho mysl mohl padnouti paprsek světla, naplňuje mne beznadějí. Kdo ví, co by z toho bylo! Nutno ho znáti, abyste si o neblahém tom jinochu mohl učiniti představu. Za rok bude plnoletým a tedy hlavou rodiny, ale podnes nikdo se nemůže pochlubiti, že by věděl, co v něm vězí. Představte si divocha, orang-utanga, to je věru jako vtělený. Ne snad hrubý, ani ne špatný, také má dobré vlohy, neboť je stále pohřížen v knihách, které přímo hltá; ale ve věcech života je necitný pařez, o nic v celém domě nejeví zájmu, kleštěmi aby z něho tahal slova, dokonce úsměv z něho vylákati musil by se snad křesacím kamenem. Neslyšela jsem ho nikdy trochu více a podrobněji hovořiti než se svým jedním profesorem, který zavítal do domu, a to se bavili o filosofii a krásných vydáních různých knih. Jak jednati s látkou tak nepřístupnou?«

»Zkrotíte svého oranga,« odvětil kněz s úsměvem, »a nebudete jej musit ani bíti. Chovejte se jen k němu s největší zdrželivostí, jak jen možno. V takových neproniknutelných po-

vahách hárají často prudké a horoucí vášně; obličej z ledu, srdce z plamene. Snad vás více pozoruje, než si myslíte, snad bystře posuzuje veškeré vaše jednání. Chcete býti i jeho apoštolem? Přinuťte ho, aby ve vás ctil to, co jinoši u dívek nejvíce cení: je to zdrželivost. Jenom to otevře vám dráhu, že mu budete moci konati dobro, jestliže vás Bůh k tomu určil.«

»Štěstí,« pravila Julie skromně, »že pro mne nebude nic snadnějšího nežli toto; mám to v krvi. Co se týče chovanek mých, to se však obávám, že budu k nim až příliš shovívavá; jsou tak upřímné a uznalé!«

»Ach, těm jen otevřete docela své srdce,« řekl kněz. »Především je milujte a přesvědčte je, že jsou milovány. Ale dejte si pozor, abyste se v prostředcích a účelu nemýlila. Jest mnoho matek, které se rozplývají láskou k dětem, a často ta láska není vlastně nic jiného, nežli že milují samy sebe ve svých dětech. Celý Boží den se s nimi obírají a mazlí, daly by svou krev za ně, hledí upokojiti každé jejich přání, je to láska koček ke koťátkům. Vy však musíte se vyzbrojiti nejvznešenější laskou, takovou, která horoucně si žádá pravého dobra milovaných osob. Především pozorujte jejich duši, hleďte vypleti náchylnosti ke zlému a zasíti semena mravních ctností.«

»Ach, kéž bych mohla s nimi alespoň poněkud probírati katechismus!«

»To můžete velmi dobře. Bude-liž vám moci jejich matka míti za zlé, budete-li je učiti, aby byly poslušné? Nebo aby přívětivě jednaly se služebnictvem, neopovrhovaly chudým, nelhaly, nechlubily se, odpouštěly, nemařily čas před zrcadlem a měly na mysli všudy přítomné oko Páně, jež nad nimi bdí, a tak dále? Věřte mi, na této cestě budete nejúčinněji kráčeti ke konversi. Neodplatí vám marnivým fintěním se, jak to činívají dívky těm, kdo je podporuje v jejich vášních, ale jako odměna vzbudí se v jejich srdéčkách pocit úcty a lásky, který vám dá do rukou otěže, tak že je povedete, kam budete chtít. Či myslíte snad, že ty dívky nerozeznávají, třeba by se nedovedly slovy vyjádřiti, uvidíte, že stokráte rozzlobí matku nebo služku, která jim všude a ve všem povolí, a že vycházejí se sestrou ve škole jako andělé, ač nešetří vyplísnění. A proč se tak děje? Poněvadž cítí v oné sestře snahu a touhu, učiniti je dobrými, a lásce tak posvátné nelze se zpěčovati.«

»Rozumějte mi dobře. Nežádám, abyste jim snad neustále kázala; chci říci, že chovanky musí býti přesvědčeny, že především vroucně si přejete, abyste z nich učinila hodné lidi; ostatně ovšem je chvalitebno a nutno, aby poznaly, že jste upřímně oddána jejich vyučování, starostlivá o jejich zdraví a pohodlí, o jejich zábavu: jedním slovem o vše, co je počestné a co se jim líbí.«

»To vše činím, co jen mohu. Také učení, myslím, tim zpříjemňuji a snažím se, aby je vábilo; nemýlím-li se, jsou chovanky spokojeny se mnou jako já s nimi.«

»Dobře tedy, pokračujte.«

»Mám doma kollegyni, také je vyučuje, ale ta je krmí špatně. Nemůže snésti, jak praví, mou lehkomyslnou italskou po-

vahu; je to stará profesorka, protestantka, v jádru dobrá, ale až strohé přísnosti. Chtěla by, aby se učení dělo jako na universitě, aby děti od pultu a knihy ani očí nepozdvihly. Neustává mi stále hučeti do uší, že je vychovávám příliš mělce, ba, že je kazím.«

»Všeho moc škodí,« řekl kněz, »jak činiti učení pouhou zábavou a hrou, tak jako proměniti je v mučení, které vynucuje slzy a vzdechy. Vyjádřím se určitěji. Je třeba žádati, aby se dívky něčemu naučily a to aby opravdu uměly; nic však nevadí, aby to učení bylo zvláště v prvých letech příjemné, milé, zábavné. Naši moderní paedagogové se domnívají, že vynalezli kámen mudrců, když prohlásili zásadu, že mnohým věcem se má učiti snadným, zábavným způsobem; pravda však jest, že tento vynález se napodobuje od kolika století; byl to poustevník sv. Jeroným, ctihodný stařec, který psal římské matroně o způsobu, jak vychovávati děti; pouští se do nejmenších podrobností o umění, kterak činiti, aby si děti učení oblíbily, aby se jim stalo hrou a zábavou.«

Julie si oddychla. »Velikou útěchou mě vaše slova naplňují; opravdu.«

»Především,« pokračoval kněz, »je to květ lásky křesťanské, abychom je v prvních letech útlého věku netrápili přílišným přetěžováním paměti. Je to běžná moda našich dnů, že chceme učiniti z dívek nejméně doktorky. Od šesti neb osmi let se zavírají do škol: tolik čtou, tolik píší, tolik úkolů z paměti, a mimo to hromadu šití, vyšívání, počtů a všeho jiného. To jsou všecko věci velice dobré a užitečné, podávají-li se v přiměřených dávkách; jsou-li však přílišné, vysilují a seslabují schopnosti, teprve povstávající. Uvidíte malá a ubohá ta stvoření plná moudrosti, ale vyzáblé, bledé, bezbarvé, chudokrevné — politování hodné oběti století a jeho pýchy, jakož i nerozumu matek. Jestliže pak po dětství stráveném v namáhavé práci — a tak tomu často bývá — následuje mládí, které se tahá po zábavách, bálech, divadlech, lázních, koncertech a různých více méně vhodných společnostech — potom s Bohem zdraví a sílo! Vychovejte je, aby byly řádnými nevěstami a matkami, aby hned při prvním dítěti nebyly úplně vysíleny a neschopny, samy je živiti; při druhém nebo třetím počíná anaemie, srdeční vady, tuberkulosa, duševní poruchy; to vše zničí život v polovici jeho průběhu, když před tím Bůh ví kolik nemocí nervy a ústroje těla bylo roztřáslo. Ale již dosti o tom! Myslím, že jsem vám naznačil sem tam něco o vychovávání.«

»A já vše budu opakovati v srdci svém; nevím proč, ale vaše slova mi jdou k srdci a praví mi: »Tak jednej a bude dobře.« »Dcero Boží, neřekl jsem nic nepochopitelného, nic nového a temného. Jsem jist, že by těmi starými věcmi omladla veškerá lidská společnost. Co se vás týče, je vaše poslání krásné, že přímo elektrisuje srdce šlechetné a vznešené. Děkujte Bohu za to, čím nyní jste a buďte mu vděčna za zdánlivé neštěstí, o kterém jste mně dnes ráno vypravovala. Bůh vás povýšil. Kdybyste byla ostala doma, tuď zajisté že byste si byla našla

nějaké vám přiměřené místo, věc to důležitá a počestná — ale to vše je nic, docela nic u porovnání s tím, k čemu jste nyní vyvolena, podobná strážným andělům, apoštolům a Spasiteli světa. Ano, ano; neboť proč přišel Ježíš Kristus na svět? Aby spasil duše. A vy jste vyvolena, abyste zachránila poctivou rodinu, rodinu, která může pak za příkladem svým pohnouti služebnictvo, poddané, přátely, a tak státi se semenem nového křesťanství v Anglii; Bůh vás povznesl ve chvíli, kdy se vám zdálo, že vás trestá; buďte mu vděčna.«

Na Juliino citlivé srdce působila tato slova obdivuhodně. Před zraky jejími objevila se v plné záři skrytá vznešenost a sláva úkolu, jímž obmyslil ji Bůh; živá naděje chvěla jí duší, oči se plnily vzácnými slzami. »Otče,« pravila, vaše slova jsou pro mne pravým dobrodiním. Řekl jste mi více za čtvrt hodiny, než by mně samotné bylo napadlo za celý rok. Zaplať Bůh! — A kdybych se k vám někdy uchýlila o radu dopisem: směla bych doufati, že i takto z dáli byste mě oblažil svou radou a svými pokyny?«

Ctihodný kněz vyňal visitku se svou adresou, a podávaje ji dívce, pravil: »Nebudu-li právě příliš zaměstnán, odpovím vám nejbližší poštou.«

Potom se Julie rozloučila. Když kráčela se schodů, zdálo se jí, že jí rostou křídla, nová síla, nová radost ji naplňovala. Obdivovala prozřetelnost Boží, která ze zla činí dobré. »Kdyby má dobrá paní nebyla měla vrtoch, navštíviti Valdenská údolí, nebyla bych tu ostala sama; nebylo by mně napadlo, jíti hned ráno do kostela, nebyla bych se sešla s nikým, kdo by mi byl býval poradil; abych šla k onomu učenému muži a nebyla bych nyní měla útěchu, že vše je dobré, jak jsem si až dosud počínala; nebyla bych měla do budoucna tak živou důvěru a naději. Pohřížena v tak milé myšlénky nepromluvila dosud na Kateřinu, která, nemohouc déle vydržeti mlčeti, prohodila: »Proč jste se, slečno, tak zamyslila?«

»Já zamyslila? Jsem veselejší než kdy jindy, že mi onen pravý sluha Páně vypravoval tolik krásných a dobrých věcí! Což jsi toho nepozorovala?«

»Zdálo se mi též, že je to krásné, co povídá, protože jste to tak pozorně poslouchala. Ale nerozuměla jsem ničemu.«

»Věz tedy, že mně doporučoval, abych se za naši paní hodně modlila a dal mi množství dobrých rad.«

Kateřina zvolala ve své horácké prostodušnosti: »Ach, jak je blaze žíti v zemi katolické! Alespoň člověk ví, ke komu se utéci, tam jsme samy a samy. Ale modleme se: vy máte u naší paní všechnu přízeň; dnes nebo zítra ji přivedete ku katolickému náboženství a potom se všecko obrátí.«

»Dej si pozor,« řekla Julie, »aby ti taková slova nevyklouzla z úst před nikým doma!« .

»A proč?«

»Protože by jsi tím všecko pokazila a měl-li by kdo dobré vnuknutí, zničila bys je. Mluv jenom s pánem Bohem a Madonnou.«

Za této rozmluvy vedla Julie Kateřinu po městě, navštívily kostel Panny Marie utěšitelky a chrám, zbudovaný na místě, kde se udál pověstný zázrak s Nejsvětější Svátostí. Potom se odebraly obě do hotelu.

Mistress Anna necestovala však zatím od Pinerolu k údolím valdenských, jak byl původní její úmysl, ale od Pinerolu k Turinu — aniž by byla vykonala polovici zamýšlené cesty. Zde v krátkosti historie podivné její příhody za vůdcovství slečny Krály, doporučené vousáčem valdenským. (Pokračování.)

Nestor českých skladatelů, Jos. Rich. Rozkošný.

V upomínku jeho sedmdesáté ročnice napsal EM. ŽÁK.

V podzimu roku 1887 zavítav do odlehlé, všeho ruchu velkoměstského vzdálené hostinské místnosti »Salmovky«, s nedočkavým zrakem díval jsem se ke dveřím, vyčkávaje příchodu mistra *Jos. Rich. Rozkošného.*

»Rázem sedmé hodiny máte ho tu,« vysvětloval mně vážený můj průvodčí, příbuzný skladatelův, jenž ochotně vzal na se úlohu, mne, mladého dilettanta hudebního, s mistrem Rozkošným seznámiti. Nedočkavost a s ní jakási duševní tíseň rostla ve mně každou vteřinou. —

Zcela přirozeně. My vděční ctitelé umění, soudíce z děl na jich tvůrce, vidíme v nich lidi, vysoko nad normy životní vynikající. Každý umělec zdá se nám o několik stupínků i jako člověk vyšší, nad ostatní smrtelníky někam až do oblak vyrostlý.

A s takýma očima díval jsem se i na mistra Rozkošného. Byl mi svým uměleckým profilem tak povznešený, že bušilo mi srdce, když blížil se okamžik, v němž jsem se měl s ním tváří v tvář setkati.

Hodina padla. Dvéře prostranné Salmovky se otevřely. Odměřeným, lehkým krokem blížil se Rozkošný. Několik slov officielního představování, nějaká ledabylá otázka, a hovor pokaždé jako by skomíral. Najednou však zaskočili jsme rozpravou na pole hudební — a málomluvný mistr se rozhovořil, že se mi ani domů nechtělo.

A já těšil se opět na příští schůzku za týden. A od toho dne scházeli jsme se pravidelně. Rozkošný otevíral svoji hudební duši; pronášel vždy vystižný úsudek o skladbách hudebních. Čím dále, tím důvěrněji jsme se sbližovali, až vzrostlo mezi námi upřímné, pevné přátelství, jež mi bylo pramenem mnoha ušlechtilých, nezapomenutelných chvil radosti.

A tyto upomínky na zasloužilého skladatele, dávného přítele mého, mne k tomu mají, abych o 70. ročnici jeho čtenářům »Vlasti« o životě, působení a významu mistra Jos. Rich. Rozkošného pro českou hudbu šířeji se zmínil. —

Jos. Rich. Rozkošný je Pražan každým coulem. Náleželť odedávna rod jeho k váženým starousedlým pražským měšťanským rodinám. Otec jeho byl doktorem práv, zemským advokátem a byl též po delší dobu městským radním. Jos. Rich. Rozkošný narodil se 22. září 1832. Že v rodině, z níž vyšel, hudba pilně se pěstovala, i náš skladatel od útlého mládí hudbu si zamiloval Však také otec jej jako malé děcko znovu a znovu k pianu poutal, aby naučil se té divné sfinze — blaživé i děsivé — sáhati na její dlouhé, černé a bílé zuby. Jako devítiletý hoch dán byl do proslulého tehda hudebního ústavu Prokšova, kde mu učitelem klavíru byl výborný J. Jiránek. A Rozkošný stal se brzy nejlepším žákem Jiránkovým. Hudba a vábné umění skladatelské staly se sny mladého virtuosa. —

Ale otec přes očividný talent svého syna nechtěl připustiti, aby mladý Richard cele se věnoval umění hudebnímu. Vavříny umění jsou tak vysoké a jen vyvolencům dostupné! Proto chtěl, aby syn vyvolil si dráhu praktičtější. Přál si z něho míti právníka. Rozkošný tedy navštěvoval akademické gymnasium; ale pak, složiv maturitu, nedal se ve služby Spravedlnosti, nýbrž zabočil na techniku. Při tom, maje od svého mládí lásku k umění malířskému, navštěvoval též malířskou akademii. Však mnohá něžná jeho práce, krajinka, studie, podobizna až do dnes zdobí pracovní salonek mistrův. Ale což! Technice dal brzo »Vale« a Rozkošný věnoval se skladbě a studiu komposičnímu. —

R. 1849 vystoupil poprvé na veřejném koncertě v sále pražského Platýzu, který byl pořádán tehdejšími předáky pražskými v dobročinný účel. Tu založil své jméno jako výborný pianista. A úspěch od koncertu ke koncertu rostl tak, že Rozkošný od let 55. všudy se čítal mezi nejlepší virtuosy na klavír. A z Prahy šlo to dále, do ciziny. Brno, Štýrský Hradec, Terst, Pešť, pak i některá města v Rumunsku a Srbsku byla stanicemi, v nichž s naprostým úspěchem reprodukoval jak přední, na tehdejší dobu největší skladby cizí, tak i ukázky své vlastní umělecké, skladatelské činnosti.

Průvodcem Rozkošného na mnohých z těchto uměleckých cest byl dřívější ředitel pražské konservatoře, výborný učitel houslí a virtuos J. Bennewitz. Byl povolanym interpretem klassické hudby. Sonaty a houslové koncerty klassiků tvořily střed jich pečlivě voleného, obsáhlého repertoiru.

A jméno mistra Rozkošného nabylo takového zvuku, že byl i od kteréhosi arranžera uměleckých produkcí i do Paříže pozván, aby tam uspořádal řadu koncertů. Jen otec stále ještě této umělecké dráze svého syna jaksi nedůvěřoval; a proto Rozkošný odolal této svůdné nabídce.

Z tohoto pěstění klassické hudby — tak aspoň spojuji v nitru svém tyto zjevy — v obou společně zápolících umělcích něco zůstalo pro vždy. Jistá duševní povýšenost a společenská elegance. Klassičnost i na poli hudby obyčejně zůstavuje své silné stopy v duši. Uhlazenost stylu a vyšší forma hudební bezděky i duši činí pružnou a zbavují ji každé drsnosti. Zkrátka:

zušlechťuje. Kdo měl příležitost osobně s oběma umělci se stýkati — jako mně bylo dopřáno — věru že dá mi za pravdu.

Rozkošný již před rokem 1850 zkoušel své komposiční síly. Prvá jeho práce — jak mi slovutný mistr sdělil — byl smuteční pochod. Mladé umělecké duše zmocnila se sentimentalita. Světobol, živený láskou k milované bytosti. Jest to tak častý zjev pro umění nadšeného mladého muže. Kolik skladatelů začlo svoji práci — smutečním pochodem! Z dalších prací mistrových z této doby uvádíme svého času oblíbenou skladbu: »La cascade« (vodotrysk), a barcarollu. Obě brzo po svém uveřejnění byly oblíbenými čísly koncertujících pianistů.

A odtud šlo to hned — k opeře. Prvotinou Rozkošného na tomto poli byla jednoaktovka *»Ave Maria«*.

Aby se v umění komposičním ještě více utvrdil, studoval Rozkošný později nauku o harmonii a instrumentaci u proslulého ředitele pražské konservatoře B. Kittla. Celá řada skladeb pro piano a písní s průvodem pianovým byla prvním ovocem těchto studií. Ale korunou této prvé pracovní periody mistrovy byla roku 1870 na prozatímním divadle českém provozovaná komická opera: *»Mikuláš«*. Slova napsal k ní známý a jeden z nejstarších librettistů českých K. J. Sabina. Týž, jenž dal svým smyslem pro českou komickou operu text Smetanově *»Prodané nevěstě«* a Blodkově známé jednoaktovce *»V studni«*. Obě tyto práce jsou nejpopulárnějšími komickými operami našimi. — Rozkošného »Mikuláš« byl při svém objevení na jevišti šestkráte po sobě dáván. Měl úspěch zcela mimořádný. Proč upadl v zapomenutí a nyní nikde po něm ani stopy, nemohu si vysvětliti. Ale stálo by přece snad za pokus, jednou opět toto dílko přivésti k životu. Snad mu stáří ubralo na svěžesti, pravda. Ale mohla-li se na př. »Svatba při lucernách« nedávno ještě vypraviti — nuž tolik života hudebního Rozkošného »Mikuláš« jistě má v sobě, jako ona práce.

Povzbuzen úspěchem svého Mikuláše, pustil se Rozkošný do práce větších rozměrů. R. Rüffer napsal mu text na romantickou operu o 4 jednáních, jejíž děj položen k známému výletnímu místu Pražanů, k *Svatojánským proudům*. V jich peřejích, v nichž koupají se víly se svojí vládkyní Vltavkou v čele, nalezne nešťastně zamilovaný horník Horymír svoji smrt. V romantismu děje nalezl Rozkošný nejvhodnější prostředí pro svoje měkké skladatelské péro. Milostná místa mají tu přímo Gounodovskou vůni. Scéna vil vynutila si, jak z rozprav mistrových se pamatuji, i obdiv samého mistra Smetany. Proto i tato práce r. 1871 na české jeviště uvedená, došla rázem pronikavého úspěchu. »Rozkošný touto prací vyšinul se v řadu našich prvních operních skladatelů.« Proto Umělecká beseda vydala klavírní výtah celé opery s textem. Dnes nelze se již tohoto vydání dokoupiti. Je všechno rozebráno.

Když z podnětu Národopisné výstavy českoslovanské v Národním divadle dávána byla řada oper našich domácích skladatelů, i Rozkošného Svatojánské proudy dočkaly se svého nového života. I tentokráte neminuly se s úspěchem. A dějiny naší hudby domácí vždy řaditi budou tuto operu mistra Rozkošného mezi

nejlepší plody romantické operní tvorby naší. Ouvertura k této opeře je dosavad oblíbeným číslem programu mnohých našich kapel, civilních i vojenských. —

A nemohu si odepříti kratičkou reflexi. Poslední scénovaná opera *Dvořákova: Rusalka* má totéž romantické prostředí, jako Rozkošného Svatojanské proudy. Ovšem hudba Dvořákova, po oslňujících vzorech českého operního stylu, jejž Smetana ve svých operách vytvořil, vytryskla daleko bezprostředněji z české hudební duše. Dvořák je tu domácnější, svéráznější nežli Rozkošný. Tehdá, kdy Rozkošný psal, stačilo pouhé umístění děje na půdu domácí a národní jména vystupujících osob, aby opera měla patriotický ráz na svém čele. Dnes žádáme více. Chceme českou hudbu, mélos vytryskle z české duše — a neakcentujeme na tolik děj a jeho ovzduší. U Dvořákovy Rusalky — jež látkou svojí je přece kosmopolitická, máme toho nejpatrnější doklad. —

Když vavříny Rozkošného tak rychle zrály, nedivno, že o mistra kde který zpěvácký nebo hudební spolek v Praze se ucházel. Tu byl žádán za sbor, píseň, tu zas reflektováno na jeho osobní vystoupení. Malostranskému zpěv. spolku »Lumír« podařilo se konečně Rozkošného získati za svého sbormistra. A i zde štěstěna, zručností dirigentskou podporována, Rozkošnému přála. V pěveckém zápase, který tehdá spolky pěvecké v Praze pořádaly, dobyl Lumír za řízení mistra Rozkošného prvou vítěznou cenu 15 dukátů. Zpíval tehda effektní Bazainův sbor: »Křižáci na moři«.

Téhož roku byl Rozkošný zvolen též za předsedu hudebního odboru Umělecké besedy. K jeho rozkvětu mistr tu vydatně působil.

Abych čtenáře, jemuž operní tvorba domácí je terra ignota, neznavil, učiňme nyní malé intermezzo a poohlédněme se jiným směrem po tvůrčí činnosti mistra Rozkošného.

Náš čilý jubilant v mládí svém i na vážné luhy církevní hudby nejednou se pustil. Tak již r. 1586 složil ***mši z b dur***. Tuším, že malostranský »Lumír« ji kdysi provedl. Rozkošný sám, jak z jeho vzpomínek jsem v paměti uchoval, hrál při ní varhanový part. Zda však i jinde tato duchovní skladba se dávala, neumím udati. Ale mám návrh. Což aby se některý sbor chrámový o to pokusil? Při nynější snaze, v paměť nynější generace vštípiti a jí uchovati vše, co dávní mistři života schopného byli vytvořili, a uchrániti to před ničivým ohněm zapomenutí, bylo by věru vděčno. — Získati tuto práci, nebylo by těžko. Mistr ve své příkladné ochotě by věru prosebníků neoslyšel. Vedle této skladby napsal Rozkošný ještě *offertorium* pro smíšené hlasy, dvoje housle, violu a violoncello.

Jak vidíte, ze stanoviska rigorosního pěstitele gregoriánského zpěvu nebo stylu Palaestrinova skladbu — řekl bych — přímo kacířskou. Na štěstí, u nás tento — po mém soudě — nemístně přísný hudební fanatismus ztratil docela půdu. Vývojem mechaniky v stavbě varhan — tohoto královského nástroje hudebního — poraženi jsou ti, kteří všechny ostatní nástroje z choru vypudili, na svém nejvlastnějším poli. Dali si do nich — ovšem ve formě jazýčkových píšťal — všechny hudební nástroje. (Jenom

turecký buben a puklice vyjímám.) Čím více se zvuky varhan tonům oněch nástrojů blíží, tím jsou v nitru šťastnější. Nuž, když již takto tajný kompromiss s hudebními nástroji učinili, pak doufám, není dalek den, kdy zas — kde ovšem důstojně lze to provésti — všechny ony nástroje in natura naleznou milost před očima jejich.

Nebudiž mi ve zlé vykládáno toto nemístné extempore. Dixi et salvavi animam meam.

Ale nyní vracím se již k svému pojednání o další umělecké činnosti. Rozkošného. R. 1876 vystoupil mistr novou historicko-romantickou operou na domácí látku: *Záviš.* Její úspěch nebyl již tak trvalý, jako vítězná trofeje Svatojánských proudů. Jen velký pochod z této opery tu a tam ocitá se ještě na koncertních produkcích orchestrálních. Rok na to složil jednoaktovou komickou operu: *Pytláci*, a pak jal se pracovati o velké opeře: *Alchymista.* Obě však nedočkaly se divadelního života. Zda mistr je k provozování nezadal, anebo zda osobní poměry k tehdejší správě divadla — vždyť i v umění zcela vysvětlitelným způsobem osobnost umělcova více či méně na váhu padá — nebyly mistru příznivy, neumím pověděti. (Dokončení.)

Valná hromada Tiskové Ligy za rok 1903.

Valná hromada Tiskové Ligy konána byla dne 27. ledna 1904 za předsednictví dp. Tomáše Škrdle a za přítomnosti vládního komisaře p. Dr. Vl. Srby. — Jednatel dp. farář Vl. Hálek četl protokol předešlé schůze a podával obsáhlou výroční zprávu, z níž toto vyjímáme:

Uplynul nám VIII. rok naší činnosti Tiskové Ligy, nedobytné a nerozborné to falangy, bojující s protikatolickým tiskem. Nejprve želíme ztráty sv. Otce Lva XIII., jenž byl katolickému tisku v pravdě: Lumen de coelo. — Dnes máme konati bilanci své činnosti. Doznati musíme, že nepřátelský tisk s litou odvahou bojoval minulý rok proti zásadám katolickým a proti duchovním jejich hlasatelům. Vítaným prostředkem byla mu katastrofa sv.-Václavské záložny. Nic platno nebylo, že duchovenstvo přineslo heroické oběti. Jako červená nit probíhalo štvaní zvláště socialnědemokratických časopisů veškerý tisk po celý rok. Vedle této aféry poukázati dlužno na slavnost kladení zákl. kamene k pomníku Jana Husi na Staroměstském náměstí, která byla zároveň velikou agitací k rozšíření oslav Husových po Čechách na úkor katolického přesvědčení lidu českého. Při obou událostech vyvinula Liga značnou činnost. Řadou výborných článků a lokálek v »Našich Listech« obhájila české duchovenstvo, že nezaslouží, aby trpělo za záložnu sv.-Václavskou, zvláště když samo největších škod utrpělo. K oslavám Husovým vystoupila Tisková Liga se sbírkou spisů: Husitství ve světle pravdy, s rozbory no-

vinářských článků v době oslav vyšlých, jakož i zahájením velké akce v příčině studia doby Husovy.

Liga konala roku 1903 10 výborových schůzí a projednala v nich řadu důležitých otázek a probrala značné množství nejnižšího hanebného tisku. V referátu tomto získal si zvláštních zásluh p. Jan Křt. Maštalíř. Zakročení Ligy v záležitosti necudných masopustních pozvánek zůstalo bohužel bez výsledku. Liga vystoupila proti tendenčním kusům divadelním s osobou kněze, proti agentuře s krvavými romány, vybízela k pěstování čistého zpěvu národního a k otcovské péči hospodáře o čeleď. Protestovala proti zřizování krematorií, proti uvádění protestantských diakonistek místo katolických řeholnic do nemocnic, proti tisku národních socialistů, který vybízel lid k vystoupení z církve a proti učitelskému štvavému tisku. Liga ohradila se proti návrhu, jenž podán byl na učitelském sjezdu v Praze, aby náboženství ze škol bylo vyloučeno. Liga odsoudila též národnostní rozdělení diecésí.

Ligisté během roku pilně pracovali, probírajíce řadu nepřátelských časopisů a odrážejíce jejich lživé články. Hlavní pozornost byla věnována: »Času«, »Červánkům«, »Záři«, »Právu Lidu«, »Samostatnosti«, »České Demokracii«, »Hlasům ze Sionu«, »Bohemii«, »Nár. Listům« a jiným.

Výstřižků napadeným duchovním v různých časopisech bylo zasláno na 500. Řada oprav, které byly nuceny nepřátelské časopisy přinésti, jest svědectvím, že práce ta byla důležitá.

Liga předplatila »Zprávy z centrály Tiskových Lig«, jež vydává pro zjištění novinářských lží Dr. C. Kaufmann ve Weismes u Cách a zařídila z nich v »Našich Listech« stálou rubriku.

Důležitou událostí pro Ligu jest, že se súčastnila I. sjezdu delegátů všech Tiskových Lig v Rakousku, při čemž seznámila se s bratrskými spolky jiných zemí rakouských. Sjezd tento zřídil organisaci Tiskových Lig v Cislajtanii.

Díky vzdáti dlužno časopisu »Vlasť« a »Naše Listy«, které ochotně zprávy Tiskové Ligy uveřejňovaly.

Nesmíme býti spokojeni pouze s tím, co jsme dosud vykonali, my musíme stále ku předu, neboť záplava bezvěrecké literatury a urputný boj proti katolické literatuře vzmahá se den co den. Ale: pravda vítězí! Za tou pravdou, kterouž nám jest Kristus Pán, jdeme a bohdá zvítězíme.

Zpráva jednatelská přijata byla s pochvalou. Předsedající vzdal jednateli díky jako nejpilnějšímu a nejpracovitějšímu funkcionáři Tiskové Ligy.

Pokladník dp. Tom. Škrdle podal obšírnou zprávu účetní. Tisková Liga měla r. 1903 příjmů 4022 K 17 h a vydání 1826 K 82 hal., i zbývá pro rok 1904 čistého jmění 2195 K 35 h. Valná hromada účty schválila a udělila pokladníku absolutorium.

Při volbách zvoleni byli: za předsedu kons. rada Dr. Rud. Horský, do výboru pp.: Vl. Hálek, Tom. Jos. Jiroušek, Jan Křt. Maštalíř a Tom. Škrdle. Za náhradníky: Ferd. Schmidt, farář v Chotýšanech, a Fr. Žundálek, katecheta v Holešovicích.

Pan Jan Křt. Maštalíř konal na to přednášku: »O nepřátelském tisku« a navrhl po ní tuto resoluci:

»Valná hromada katolické Tiskové Ligy ze dne 27. ledna, vyslechnuvši referát pana Jana Křt. Maštalíře o zhoubě a děsných následcích špatné, nevěrecké a znemravňující literatury, obrací se nejprve k nejdůstojnějšímu episkopátu českému, by vlivem svým zamezil šíření se spisů, kterými duše lidská se kazí a ničí. Na druhém místě žádá katolické poslance, jak na říšské radě, tak i ve sněmu král. čes., by se přičinili, aby jed z literatury nemohl vnikati do mas lidu, čímž se podporuje rozervanost a rozháranost v národě a síla jeho se podlamuje.«

O přednášce samé rozpředena byla obšírná debata.

Konečně přijata byla jednatelem vypracovaná zpráva o situaci, načež předsedající konče schůzi, děkoval všem za vykonanou práci, povzbuzoval členy k práci nové a požádal přítomné, aby povstáním vzdali čest sv. Otci Piu X. a Jeho Veličenstvu císaři a králi Františku Josefu I.

Po valné hromadě zvoleni byli výborem: za místopředsedu a pokladníka dp. Tom. Škrdle a za jednatele dp. farář Vl. Hálek.

Projev Tiskové Ligy o situaci.

Tisková Liga v VIII. svém správním roce přehlížejíc nivy veřejného života a literatury, s bolestí shledává, že my katolíci v Čechách velmi malého významu požíváme, což se též obráží v celém písemnictví.

V boji o národnost, ve kterém čeští katolíci platné a věrné služby národu prokazují, využitkovává falešný radikalismus a s ním náboženský liberalismus všech příležitostí, by katolíky z nevlastenectví podezříval a spolu při tom na náboženském životě lidu zhoubně hlodal.

Pod heslem pokroku ženou se pracovníci v české literatuře za laxními směry cizích literatur, a z nich, byť i při krásné formě, nezdravé a protináboženské zásady sejou do domácí půdy písemnictví.

Nízký a často až oplzlý materialismus, jenž se stal modlou doby, zračí se i v literatuře a umění. Naproti tomu vznešené zásady katolické víry a křesťanského života jsou čím dále tím více zatlačovány do pozadí a místo nich nastupuje vratký rationalismus, který nikdy není s to, aby nitro křesťana uspokojil.

Než i Liga musí to s lítostí projeviti, že podpora katolického tisku českého, jenž jest jedinou pevnostní hradbou naší, následkem smutné katastrofy záloženské ochabuje. Liga nucena jest co nejzřetelněji varovati katolické kruhy, by neopouštěly katolického tisku, sice by došlo k splnění známých slov hlavy fraumaurerie: »padne-li katolický tisk, padne katolismus sám.«

Tisková Liga stojíc věrně na stanovisku katolickém a národním, varuje vůdčí kruhy národa přede všemi podniky, jež by mohly v lidu českém otřásti katolismem, poněvadž s katolickým

náboženstvím národ český stoupá i padá. Žádá dále všecky věrné syny národa, aby v životě veřejném i na poli písemnictví postavili hráze všem příbojům, jež by mohly positivní víru a čistotu mravů jeho zviklati. Prohlašuje pak rozhodně za nepřístojné, když denní tisk strhuje nejvážnější a nejposvátnější věci náboženské v polemiku kruhům theologie neznalým a jí na pospas dává články víry, které jen od povolaných zástupců na poli klidné kritiky v tiché době mají býti co do formy probírány.

Tisková Liga odsuzuje dále a za zavržení hodný prohlašuje zjev nyní do zvyku přicházející, že osoby biskupů a kněží uváděny jsou z tendenčních politických úmyslů na divadelní jeviště a tam důstojnost stavu profanována.

Tisková Liga, pohlédajíc též k vychovatelům katolické mládeže — k učitelstvu — nechce překážeti v ničem, čím stav učitelský chce zájmy své zlepšiti, žádá však od učitelů, jakožto *vychovatelů katolických dítek*, by, stojíce ve škole mimo směry politické, protichůdným liberalismem nedotýkali se v nejmenším náboženských citů dítek ve výchově a při vyučování ostatním předmětům.

Tisková Liga protestuje konečně vůbec proti všem protikatolickým snahám, jimiž se katol. náboženství slovem i tiskem uráží a zlehčuje, vystoupí pak vždy s veškerou energií proti každé svévolné jeho urážce a bude hájiti s posledním členem svým důstojnost katol. víry a čest duchovenstva katolického.

V Praze, dne 27. ledna 1904.

Z výboru Tiskové Ligy:

T. J. Jiroušek, t. č. tajemník. **Tom. Škrdle,** t. č. místopředseda.

Jak se dělají přirozené dějiny náboženství?

Dle Davida Huma a také proti němu napsal FILIP JAN KONEČNÝ.

(Pokračování.)

Otřesy v přírodě, poruchy, věci nevídané a *zázračné*, ač nejvíce odporují plánu moudrého vladaře, vzbuzují v lidech nejmocnější city náboženské... Šílenství, zuřivost a zběsilost a horečná obrazotvornost... bývají často pokládány za jediná rozpoložení, v nichž lze nám vejíti v bezprostřední styk s Bohem.« (Str. 32.) Odpovídáme: tedy nový pramen a výklad původu náboženství? Dobře, a hodí se k předešlému, jenž měl název: tupost, strach, neznalost a chlípnost! Otřesy v přírodě, jakož i nevídané věci a zázračné úkazy, ať jsou pravidelny nebo nepravidelny (i nejvíce), *nikdy nejsou proti plánu Božímu*, nýbrž vždy *dle* něho, byvše od věčnosti zároveň s plánem řádu přirozeného ustanoveny: nejsou tedy porušením, nýbrž *vyplněním* plánu toho. Štiplavá poznámka (str. 31.), že Svrchovaný duch, ustanoviv povšechné zákony, jimiž příroda jest spravována, ponechává zákonům těm nerušené půso-

bení a *neporušuje každou chvíli* určitý ten (sic!) pořad dějů zvláštními výkony volnými (sic!), jest tudíž dosti nejapnou a nemoudrou.

Vyloživ na straně 33.—34., že mnohdy se stává, že stálým lichocením lidu ten neb onen kníže, bohatýr stále větší úcty nabývá, až se konečně bohem stává, vyloživ to, usuzuje auktor (ovšem bez konkretních dokladů!): »Jak daleko jest tedy přirozenějším, když obmezené nějaké božstvo, jež se zprvu pokládá za bezprostředního původce určitého dobra a zla v životě, na konec bývá označováno jakožto svrchovaný tvůrce a správce všehomíra?« Přiznáváme, že jest *možno*, aby se tak stalo; ale *jen tehdy, jsou-li již zde pojmy a vlastnosti o tvůrci a správci všehomíra.* Že podřízený může se vyšinouti na místo vyšší a nejvyšší, učí dějiny. Ale o to *zde* nejde, nýbrž: *může-li* se vyšinouti, když *o vyšším* ani ponětí *není*, čili — abychom slovy auktorovými mluvili — může-li někdo z vil a skřítků udělati boha *bez* boha! Kdo jakživ udělal z nicek jednotku? Má-li lid ponětí o Nejvyšším, může jistojistě časem přisouditi pro rozličné události tomu neb onomu bůžku a národnímu bohatýru titul Nejvyššího; nemá-li však pojmu toho, jak jej přisoudí? Tedy *stará* obtíž, *kterou Hume takto ne přeskočiti, nýbrž podskočiti hledí!*

Jak jest nepravdivým tento důkaz, tak jest nepravdivým konkretní jeho doklad. Auktor tvrdí: »Panna Maria, dokud Reformací nebyla učiněna té věci přítrž, postupovala z pouhé dobré ženy tak, že uchvátila mnohé přívlastky Všemohoucího; Bůh a sv. Mikuláš jsou nerozlučně spojeni ve všech modlitbách a prosbách Rusů. Tomuto *povídání* již ani prostředně u větším katechismu obeznalý školák nevěří, a kdo umí čísti v Bibli, také auktorovi nepřisvědčí, tvrdí-li, že »*tak* stal se Bůh Abrahamův, Isakův a Jakobův nejvyšším božstvem nebo-li Jehovou Židů.«

Tak vyhlížejí vědecké důkazy a doklady Humovy, pro domněnku, že theism vyvine se z polytheismu. Jako by cítil, že zde něco schází, připsal auktor (str. 35.): »Než aby zanechali této náklonnosti ku pochlebování, nábožeci *všech věků* spíše neštítili se největších *nesmyslů a odporů.*

V osmém oddíle (str. 36.—38.) líčí auktor různé způsoby, jimiž lidé hledí se přiblížiti božstvu a získati jeho přízně. Mezi jiným píše doslovně: »Vezměte dva kusy látky — zove se škapulířem — praví římští katolíci, na palec neb půl druhého ve čtverci, spojte je v cípech dvěma provázky nebo tkaničkami do šestnácti palců dlouhými, to pak navlecte si přes hlavu, tak aby jeden kus látky ležel na prsou a druhý na zádech, a to co nejtěsněji na kůži; není lepšího tajného prostředku k zavděčení se oné bytosti Nekonečné, jež jest od věků na věky.« Co nám této očividné *znetvořenině* katolických bratrstev říci? *O duchovním* jich významu nemá Hume ponětí; či *zatajuje* smysl zúmyslně, aby čtenáře klamal? Lehkověrnými zdají se dosti, když ještě *dnes*, tedy po mnohých letech, tento paškvil bez poznámky překládají!

Až dosud slyšeli jsme z úst Humových stále a stále, že polytheism byl *prvotným* náboženstvím člověčenstva, a že teprve hodně později, následkem stálého vývoje a pokroku k lepšímu dostal se na vrch theism (vlastně *mono*theism). Nyní však obrací Hume a tvrdí na stránce 38.: »Jest pozoruhodno, že zásady náboženské jeví jakési stoupání a klesání v duchu lidském, a že lidé mají přirozenou náchylnost povznášeti se z modlářství k theismu, *a z theismu zase* upadati v mod-

lářství.« Skutečně? Kde tedy zůstává Humův *hlavní* předpoklad, že polytheism byl původním čili *prvotným* náboženstvím lidstva, je-li pravdiva věta, že netřeba vždy z modlářství postupovati k theismu, ale že »v duchu lidském« jest stoupání i klesání, čili »z theismu upadati zase v modlářství«? Dovolávati se *tuposti* obecného lidu pro *vznik* prvotného náboženství, modlářství a polytheismu (39.), nic jiného neznamená, než opakovati staré a nedokázané povídačky, abychom z příma nevyslovili *pravého* názvu počínání toho! Prvotného a přechodního člověka-ubožáka, tvořícího most k vyspělému člověku nynějšímu, žádný Darwinista dosud nikde nenalezl, a všecky pokusy skončily s fiaskem žalostným; to však nevadí, aby exaktní vědcové tito nebudovali učených theorií na ztraceném základě tomto s takovou určitostí a troufanlivostí, jako by pro každou písmenku své vědy měli dokladů plné komory. Vidíme-li, kterak veřejnost, zvaná intelligencí, přijímá nedokázané povídačky a domněnky tyto s nadšeností a bez kritiky, zavrhujíc se smíchem názory protivné, nevíme, koho třeba více litovati, zda domýšlivých »učenců« či nedomyslivších vzdělanců.

Srovnávaje modlářství respective polytheism s *mono*theismem (auktor říká pořád theism místo monotheism!) na str. 41.—43., činí tak Hume s patrnou nevraživostí *k theismu!* Připouští ovšem, že modlářství má věcnou velikou vadu (v učení), holdujíc domněnkám ničemným, čímž »až mravnost a lidskost jsou vypuzeny z náboženských soustav lidských.« To však auktoru nikterak nevadí, aby modlářství nevelikou zásluhu nepřipočítal, že prý jest ve příčině pronásledování a nesnášelivosti k jinověrcům lepším než monotheism, křesťanství. Podivná věc! Systém, jenž ničí »mravnost a lidskost« falešnými naukami, najednou nalézá milost a velebí se pro náboženskou snášelivost! Neváháme tvrditi, že i největší snášelivost — *kdyby pravdiva* byla, — modlářská a polytheistická, v očích našich nic neznamená: co vyplývá z bludů ničemných, nezasluhuje uznání a chvály, i kdyby nad zlato se třpytilo. Třeba však s důrazem Humovi vytknouti, že modlářství a polytheism všech starých i nových národů má v historii lidské ve příčině pronásledování jinověrců a snášelivosti náboženské *krvavé stopy.* Tupení *monotheisté* učinili s namaháním přítrž náboženskému krveprolévání modlářskému; a činí tak obětavě dosud všude, čímž podávají nejlepší *skutečný* důkaz, co o monotheismu ve příčině nesnášelivosti náboženské souditi třeba. Kdyby Hume tak veřejně zostouzel mezi divochy modlářskými náboženství jejich jako činí monotheismu mezi přívrženci jeho, odvděčili by se mu snášeliví modláři mečem a ohněm. Povolaným a nestranným ethnologům, po případě odborným historikům ponecháváme posouditi větu (str. 41.): »obmezujíc (modlářství) moc a úkoly svých božstev, přirozeně dopřává i božstvům jiných sekt a národů účastenství v božství a působí, že všechna ta různá božstva, jakož i obřady, bohoslužby nebo podání dobře se vespolek snášejí.« Pověděv tuto dějepisně nepravdivou větu, napsal auktor ihned: »Theism jest opakem toho, i ve svých výhodách i ve svých vadách.« Potom snaží se Hume vyložiti, proč je theism nesnášelivým a myslí (správně), že nauka, jež jen jediného pravého Boha a jedinou pravou víru hlásá, nemůže nezavrhovati odchylných mínění, z čehož prý jde, že »různé ty sekty upadají přirozeně v nevraživost a navzájem vylévají na sobě posvátný hněv a žár, nejzuřivější a nejnesmiřitelnější ze všech vášní lidských.« Dobrá! Nebylo však po-

vinností *filosofa* upozorniti, že přenáší-li se odpor proti *učení* na jinověrecké *lidi*, jest to zřejmým pobloužením a pochybením proti správnému principu, a že k chybě té nevede vlastně systém (theism), nýbrž lidé, kteří jej špatně vykládají a překrucují, zaměňujíce věc (učení) s lidmi?! Tím způsobem byl by stál theism *principielně* nad modlářstvím a polytheismem ve příčině náboženské nesnášelivosti — což i dějiny dosvědčují, — ale toho právě *nechtěl* Hume míti, a připsal: »Snášelivý duch modlářů za doby staré i nové jest zřejmý každému.« Na doklad toho uvádí orakulum v Delfách, jež, byvši otázáno, jaký obřad, jaká bohoslužba jest bohům nejmilejší, odpovědělo, že každý a každá, jež jest zákonem v městě stanovena. Před touto výpovědí padá Hume málem na kolena, volaje: »i kněží tehdejších dob dovedli, jak se zdá, dopřáti spasení lidem jiného vyznání.« My však ukazujíce na jedinou *Dahomei*, jež tisíce lidí každoročně ubíjela (dokud Francouzi nezakročili), tážeme se *filosofa* Huma, zdaž i *v ní obřad ten zákonem stanoven nebyl?* Jest tedy delfické orakulum, jež auktor uvádí na doklad modlářské snášelivosti, správným a důkazným? *Lidumil* neuzná toho nikdy, i kdyby následovně měl dáti přednost theismu před polytheismem, čehož Hume tak se zděsil, že jmenované orakulum docela nesoudně sem za důkaz položil.

Z uvedené právě příčiny pochopujeme, proč tvrdí (43.) auktor, že nesnášelivost náboženství monotheistických jest »pozoruhodná«, srovná-li se s tolerancí náboženství modlářsko-polytheistických. Kdo má bělmo na očích, nevidí, a neuvidí, i kdyby mu někdo knihu dějin před zrakem rozevřel a četl v ní o děsných pronásledováních anglických a holandských páchaných na katolících jménem náboženské svobody po celá staletí, to jest od počátku reformace až na naše časy, a vyhlásí proti nepopíratelnému svědectví dějin, že »jestli mezi křesťany Angličané a Holanďané přijali zásady snášelivosti, pochází zvláštnost ta z pevné rozhodnosti úřadů občanských oproti stálému usilování kněží (*pastorů*, pane filosofe, a ne kněží!) a pobožnůstkářů.« Abych dal za čerstva doklad, sahám již po *Dollingrově* spise »Kirch*e* und Kirch*en*«, kdež se o »snášelivosti« anglicko-holandské uvádějí děsné příklady, ale nechám toho, čta právě v novinách, že nynější král anglický, navštíviv s královnou nešťastný ostrov Irský, jenž by mohl vyprávěti o toleranci anglické, vrátil ubohým Irům tolik práva, že budou moci za patnáct let ponenáhlu státi se z pachtýřů na dávných *svých* pozemcích majiteli a pravoplatnými jich držiteli. Tato děsná nesnášelivost anglická *ušla* filosofu, pracujícímu a studujícímu na *anglické* půdě? Pak věru třeba doznati, že angličtí pastoři a pobožnůstkaři neusilovali o Huma marně. Zaslepili ho tak velice, že neviděl kolem sebe věcí do očí bijících a posuzoval je docela křivě, volaje na konci patheticky: »Lidské oběti Karthagiňanů, Mexičanův a mnohých národů barbarských sotva překonávají *inkvisici* a pronásledování Říma a Madridu.« *Hume* ovšem to »neváhá tvrditi«, ale nebudou mu věřiti ani jeho u nás *realističtí* zbožňovatelé protestantští, protože ještě nedávno (na začátku r. 1903) přinesla vídeňská »Zeit« referát o velikém díle kteréhosi protestantského docenta, jenž dokázal, že hrůzostrašné historie o španělské inkvisici jsou z velikého dílu vybájeny a překrouceny, takže si budeme musit zvykati, *jinak* pohlížeti na španělskou inkvisici, než se dosud dálo na *základě* líčení protestantského a nevěreckého, aby katolicism a Řím hodně byly zhanobeny. *Programovou nesnášelivost náboženskou u nás v Čechách*

pěstuji nejúsilovněji hlasatelé podobných názorů náboženských, jaké o polytheismu má zde Hume, jich miláček a otec; s tím rozdílem, že on to dělá jménem vědy, a oni jménem humanity, kteráž, aby se jim neztratila, jest přivázána na českobratrský provázek, za nějž tahá a jímž mrská jinověrce (zvláště klerikály) »lecjaká« sekta protestantská, abych se doložil slovem prof. Masaryka (v Selbstmordu), ač sama v názorech věroučných jest polovičatá, nejednostejná a nedůsledná, jsouc výsledkem času a směsicí náboženství i moderní nevěrecké filosofie.

(Dokončení.)

Až k Harnackovi.

(Z dějin náboženského racionalismu.) Podává F. RADOŇ.

(Pokračování.)

Nejdále z Hegelianů pokročil Ludvík *Feuerbach* (1804—1872). O náboženství jedná hlavně spis »Das Wesen des Christenthums«. Rozumuje asi takto: »Náboženství povstává z toho, že člověk si zpředmětňuje svou vlastní pravdivou bytnost, staví ji proti sobě jako bytost osobní, aniž si uvědomí toto zezevnění sebe sama a totožnost bytosti božské a lidské. Heglovy věty, že absolutno jest sebevědomí, že v člověku poznává Bůh sebe sama, třeba obrátiti a říci: sebevědomí jest absolutno, člověk zná ve svém Bohu jenom sebe. Božství jest naše vlastní všeobecná bytost, již nazíráme a ctíme jako bytost jinou, od nás rozdílnou, samostatnou. Člověk jest počátek, střed i konec všeho náboženství . . .« (Falckenberg, str. 772.) Člověk jest nejvyšší bytostí; homo sibi Deus; a člověk jest to, co jí: »Was der Mensch isst, das ist er.« Tak srázná jest cesta od idealního pantheismu k nejhrubšímu materialismu! Že podle takového učení Kristus a zjevení jako zbytečnost a nemožnost se odmítají, je samozřejmo.

K radikálním Heglovcům náleží dále *Bruno Bauer* (1809—1882) se spisy »Kritik des Evangeliums Johannis« (1840) a »Kritik des evangel. Geschichte der Synoptiker« (1842). Výsledek jeho »kritiky« je tento: Příběhy evangelické nejsou skutečnými ději, nýbrž jsou to výmysly (ovšem ne podvodné), jsou to výtvory sebevědomí. Křesťanství, křesťanská církev a stát jsou pouhé kategorie, jež dnes nemají již platnosti. Vůbec nic neplatí naprosto, všecko je nicotné; pravdu má jen vše kritisující — »já«. — To vše uvádíme jen jako ukázku, k jakým absurdnostem bezuzdné »filosofování« vede.

Hegel, Feuerbachem »zdokonalený«, tvoří také filosofický základ socialní demokracie. Dle Feuerbacha jest člověk to, co jí; tělo se tedy udržuje potravou; potrava se dobývá prací; jest tedy člověk produktem práce; jest výsledkem hospodářské výroby. Člověk je tím, co vyrábí. (Viz Masaryk, Ideály humanitní. Str. 10. a násl.): Jediným realním základem všeho žití jest život hospodářský; vše ostatní významu nemá. (Historický nebo ekonomický materialism.) Jestě vytknouti třeba, že zakladatelé a vůdcové strany soc.-demokratické za vlastního člověka nepovažují jednotlivce (individua), nýbrž proletářské masy veškerého člověčenstva. (»Proletáři všech zemí, spojte se!«) Jednotlivec nemá významu. Hlavní budovatelé filosofie socialně-demokratické jsou: K. J.

Marx (1818—1883), Bedřich *Engels* (1820—1895), Ferdinand *Lasalle* (1825—1864). Z toho, co jsme pověděli, je zřejmo, že původní a důsledné učení socialně-demokratické nemůže učiti zásadě: »náboženství je věcí soukromou«, nýbrž musí náboženství pronásledovati a potírati jako něco zbytečného a pošetilého.

Jiný důsledek z Feuerbachova materialismu učinil Max *Stirner* (zemř. r. 1856) — pravým jménem Kašpar Schmidt — ve spise »Der Einzige und sein Eigenthum« (1845). Ten praví: Není nic skutečného na světě než toliko já a pokrmy, které mne živí. Ze všech lidí jsem to já, jejž nejlépe znám a nejvíce miluji. Já, jest celým svým katechismem. Konám, co chci a co se mi líbí. Chci vše býti a míti, co býti a míti mohu. Mravnost jest přelud, spravedlnost a všecky ideje jsou strašáky; strašidlo božství třeba zaplašiti a zabývati se toliko tělem lidským. Správné jest pouze to, co mně je vhod; právo jest pouze to, co chci a co dělám já; bohem jsem já.

Škola Heglova nás poněkud oddálila od původní myšlénky, kterou jsme měli sledovati, totiž přímé útoky proti božskému poslání Kristovu a proti nadpřirozené povaze Kristova náboženství. Avšak veliký praktický význam této (Heglovy) filosofie naši odchylku omlouvá. Nepochopili bychom dosti dobře materialistický ráz své doby; neboť útoky jsou vždy povahy více méně negativní, kdežto my stojíme proti před zjevem zvláštním, před tupou, klidnou nevšímavostí, jež náboženství a vše, co s ním souvisí, prostě ignoruje, neútočí-li na ně přímo. Takový stav způsoben a udržován býti může přece jenom něčím positivním, něčím, o co se myslící člověk může aspoň trochu opírati. A to podává jednak pantheismus, jednak materialismus z filosofie Heglovy plynoucí.

Na neštěstí dostalo se filosofii Heglově v době příhodné zvláštní opory theorií Darwinovou. Strauss velebí Darwina s nadšením. Darwin vysvětlil prý původ a vývoj všehomíra bez Boha; toho byla by pouhá kritika nedovedla. — Darwinismus stal se valné části lidstva náboženstvím, a bude to ještě několik let trvati, nežli »náboženství evolucionistické« bude překonáno; aspoň co dosud proti darwinismu bylo uvedeno, bylo přijímáno s nechutí, s nedůvěrou nebo i s umíněností odmítáno.

Než učení Heglovo dalo ještě nepřímo podnět k novým útokům proti Kristu a náboženství zjevenému. Dle některých dal Straussův »Život Ježíšův« vznik škole tak zv. Tubinkské, jejíž náčelníkem byl Ferdinand Kristian *Baur* (1792—1860). Baur, ostatně také heglovec, učitel Straussův, byl sám spisem Straussovým (Das Leben Jesu, kritisch bearbeitet. 2 sv. Tübingen 1835) takřka podnícen k novým útokům proti zjevení křesťanskému. Tolik bylo mu jasno, že kritika Straussova je naprosto libovolná, neodůvodněná, a proto umínil si vědecky zkoumati a stanoviti, co v posvátných knihách pravdivým a co lživým. Než i Baur sestrojil si zcela libovolnou theorii o vzniku křesťanství. Ježíš byl sice zakladatelem tohoto náboženství (ovšem lidským zakladatelem), ale ne v jeho celosti; dal jen jeho prvky, které se pak teprv vyvíjely. Bylo to vlastně pokračování a omlazení židovství, hlavně o Petra se opírající. Však toto símě bylo by zaniklo, kdyby je byl nezachránil svou energií Pavel, jenž sem vnesl živly nové, z části i pohanské. Po delším boji splynuly (asi v polovici 2. stol.) oba směry a tak založeno křesťanství. Chybný, heglovský, libovolný předpoklad přijat za základ a proto celá stavba

hroutí se sama sebou, ač nelze upříti, že její stavitelé užili na mnoze staviva velmi dobrého. Však tyto kvádry a drahokamy vybrali již ze zřícenin obránci křesťanského Zjevení a užili jich k upevnění pravdy.

Nástupci a následovníci Baurovi (Hilgenfeld, Köstlin, Volkmar, Schwegler, Tobler atd.) přinášeli nové a nové domněnky o vzniku knih novozákonních, téměř napořád jeden druhému odporujíce. Již to jest důkazem, že se ubírali nesprávnou cestou.

Strauss a Baur způsobili, že se mezi protestantskými theology považuje Písmo sv. za dílo lidské. O utvrzení tohoto mínění přičiňoval se po celé půlstoletí Jindřich *Ewald* (1803—1875). O něm praví Vigouroux, že »nadán jsa nepopíratelným talentem, pozoruhodnou plodností, hlubokou prozíravostí, nepřimkl se k žádné škole, a oddává se výstřednostem, jež sotva lze pochopiti; hledí zachovati jakési střední stanovisko mezi naturalisty, kteří probírajíce bibli krok za krokem, podrobují každé slovo jakémusi chemickému rozboru, aby v něm nezbyly než věci přirozené; — mezi skeptiky, kteří nevidí v Písmu sv. než mythy; - mezi supranaturalisty, kteří vykládají Písmo v jeho smyslu běžném a přirozeném . . .« — Podobně jednají druzí s knihami Nového Zákona.

Pouhým odnožem a přiživníkem německých racionalistů jest Arnošt *Renan* (1823—1892), jenž by byl v Německu sotva vynikl, ve Francii však jeho význam a slávu na nejvyšší stupeň vynesli.

Zmatky způsobené racionalistickým výkladem Písem naplňovaly protestantské theology nemalými nesnázemi. Bible je základem protestantismu a co by nastalo, bude-li připraven lid o víru v Krista? Kterak vyváznouti z postavení zoufalého? Lidu tedy kázáno o Kristu podle staré tradice, ale mezi theology vzniklo více směrů. Lze rozeznávati směr orthodoxní, jenž uznává nadpřirozenou povahu křesťanského náboženství. a směr liberální, jenž vše nadpřirozené zavrhuje. Před světem j»vědeckým« zastupuje protestantskou theologii jaksi směr filosofický, enž sice Krista a jeho učení přijímá, Kristu největší úlohu jako učiteli a vůdci v »království nebeském« (církev) přičítá, ale o Božství jeho zřejmě se nevyslovuje, nepřímo však je odmítá. Útočiště hledáno u filosofie Kantovy a Heglovy (směr novokantovský a novoheglovský), při čemž také dobře pamatováno na Schleiermachera.

Předním pěstitelem směru filosofujícího byl Albrecht *Ritschl* (1822—1889), univers. profesor v Göttinkách. Hlavní jeho spisy jsou: »Die christliche Lehre von der Rechtfertigung und Versöhnung« (3 sv. 1870—4), »Geschichte des Pietismus« (3 sv.), »Theologie und Metaphysik«. Ritschl opírá se o Písmo svaté, v němž ale nevidí dílo Bohem inspirované, nýbrž dílo pouze lidské, historické vypsání života a učení zakladatele křesťanského náboženství.

Základem theologie Ritschlovy jsou slova Písma: Bůh jest láska. Láska ovšem jeví se, dokonává se milováním něčeho, předmětem lásky Boží je svět (člověk, lidstvo). Svět jest tedy nutný, jest to také svět určitý (tento náš svět; jiného Bůh svěřiti nemohl). Lásce Boží odpovídá (correlativem lásky Boží je) jedna nebo množství osob, duchů, duší. (Zavání to ovšem pantheismem a také podle toho byl by Bůh bytost konečná.) Tělo, hmota není přiměřeným předmětem lásky Boží; jest jen prostředkem při dobývání království Božího. Poněvadž Bůh jest jeden, jest (prý!) třeba jednoty také na straně předmětu jeho lásky.

Tato jednota ustavuje se ve společnosti křesťanské, jejíž úlohou jest hledati (získávati) království Božího. Jednota uskutečňuje se v myšlénce mravního spojení rodu lidského, při čemž pohnutkou jednání jest vzájemná všeobecná láska k bližnímu. Tak prý vzniká nadpřirozená jednota, jež lásce Boží dokonale odpovídá. (I. Jan 4, 12.) Tato jednota jest království Boží. (Církev jest tedy neviditelná.) Království Boží je mimo svět. Ovšem se zaraženě tážeme: A kdo uskutečnil to sjednocení? A jak bylo uskutečněno? Ta úloha dává se — Kristu. Kristus jest v té jednotě pánem, jeho náleží poslouchati.

Nelze tuto učení Ritschlovo obšírněji vykládati a vyvraceti; tolik však z toho, co jsme uvedli, seznáváme, že se nám tu Kristus najednou vynořuje jako deus ex machina, jenž osnovu Ritschlovu vlastně hatí. Kde byla láska Boží před Kristem? Co počíti s dušemi, jež Krista dosud nepoznaly? Atd. Tu již viděti, že filosofie Ritschlova je pouhá fantasie. Mimo to není vůbec jasno, proč by předmětem lásky Boží musila býti jednota duší. Hůře však věc dopadá, považíme-li, že Ritschl Krista Synem Božím sice nazývá, ale Synem Božím ho — neuznává; vidí v Kristu člověka pouhého. Ritschl nikde zřejmě nepraví, jak o Kristu smýšlí; své přesvědčení pečlivě zatajuje. Vykládá, čím Kristus je pro lidstvo, ale neřekne, čím je Kristus sám o sobě; zlobí se na odpůrce, když mu to vytýkají, ale ani na přímou otázku jasné odpovědi nedává. Ta mnohomluvnost, vyhýbavost, nejasnost a sofistická ošemetnost při četbě jeho výkladu čtenáře až k zlosti popuzuje. Nevěda kudy kam, praví konečně: O Božství Kristově nepřísluší theologovi tázati se; to je otázka — filosofická. Tím je ovšem řeči o dost. A přece je dle Ritschla Kristus »Synem Božím«, je nositelem Božího zjevení a vlády Boží nad lidmi, my bez něho býti nemůžeme, a přece nemáme práva tázati se, kým Kristus jest. Máme v jeho učení věřiti, jeho mravní příkazy zachovávati, ale je-li Bůh nebo člověk, po tom se ptáti nemáme.

Po mnohém pátrání možno konečně z Ritschla dostati, že Kristus není Bohem svou přirozeností, nýbrž svým významem a působením pro lidi. Kristus vykoupil nás tím, že nám *svou* láskou k Bohu a k lidem ukázal lásku Boží, a tím, že usiloval o to, aby všichni Boha tak milovali jako on; tak ukázal nám cestu k uskutečnění království Božího — v tom (díle) jest jeho Božství. Kristus usiloval o království Boží tím, že s pomocí Boží stal se nezávislým na světě (samostatným). On má také naváděti jiných, aby takové samostatnosti se domáhali, aby nad světem panovali. V tom záleží náboženství. Úlohou Kristovou bylo také vésti lidi k nezištné, vzájemné lásce, spojiti všecky lidi svazkem lásky.

To by ovšem bylo všecko hezké a rádi o tom slyšíme, ale všecko se nám rozplývá v nic, jakmile si vzpomeneme, že Ritschlův Kristus je pouhý člověk. Kristus nehlásal totiž učení, jež snad od Boha přijal, naprosto ne, nýbrž hlásal učení své, učení, k němuž sám cestou přirozenou dospěl. Kristus přemohl svět, ale k tomu odhodlal se sám od sebe; nebyl k tomu od Boha ustanoven, poslán, milostí, vědomostí a mocí nadpřirozenou ozbrojen . . .

A přece tvrdí Ritschl, že Kristus jest jediný; jenž nás vede k našemu určení, k vládě nad světem. »Třeba se domnívati,« praví Ritschl, že jedině rozněcující a vedoucí silou této (Kristovy) osoby můžeme v takový poměr k Bohu a k světu stoupiti, v jakém stál on.« Tu ovšem celá řada nesnází vzniká. Tak ptáme se: kde máme toho záruku, že

cesta za Kristem je pravá a směr jeho Bohu milý? Proč by nemohl povstati (třeba v budoucnosti) někdo jiný (jenž o Kristu vůbec neslyšel) a dojíti cestou přirozenou podobné (nebo větší) dokonalosti nežli Kristus... Ritschlova filosofie náboženská je pouhá fantasie, plná vnitřních odporů. Jeho filosofie jest užitečná jenom jako provedený důkaz, že jiný Spasitel pro lidstvo není možný nežli Bůh sám.

Odpory a záhady filosofování Ritschlova a jeho důsledky dosavadní zmatky jen rozmnožily. Těch nesnází zbaviti se chtěla protestantská theologie heslem o »křesťanství bez dogmat«! Tímto heslem chtěli také uniknout výčitkám »vědy«, jež zvláště v posledních dvou desítiletích žádala, aby dogmata víry byla odhozena, ježto prý výsledkům vědeckého badání odporují. Křesťanská mravouka budiž zachována, ale články víry (zvláště o božství Kristově a vůbec o všem nadpřirozeném) buďtež vyloučeny. (Dokončení.)

K otázce „Babel a bible“.

»Vaterland« ze dne 13. prosince 1903 přinesl otisk z »Zeitschrift für Ethnologie«, Heft 5., 1903, pag. 733. a nn., v němž přináší velice zajímavou zprávu, která, bude-li vědecky vysvětlena, mnoho přispěje k vyvrácení domněnek některých protestantských učenců o »Babelu a bibli«. Pro její zajímavost chceme ji se svými čtenáři sděliti. — V zasypané knihovně hliněných tabulek v zříceninách mesopotamských nalezly se texty, které podávají zprávy o potopě světa a jiné údaje z pravěku lidstva, a které mají velikou podobnost se zprávami biblickými. Z toho se hned uzavíralo, že spisovatelé sv. knih brali své zprávy z babylonských bájí, a že všecko, co nám biblické knihy vypravují o nejstarších dějinách lidstva, má původ svůj v pověsti babylonské, kterou židé v čas tvého zajetí babylonského znáti se naučili, za svou přijali a potomstvu dochovali.

Tento nový objev v nejnovějším čase způsobil čilou pozornost nejen učenců, ale celého světa, a otázka tato pod heslem »Babel a bible«, která původ svůj vzala v Berlíně (přednáška prof. B. Delitzsche i do češtiny přeložená), stala se předmětem rozprav v časopisech v celém vzdělaném světě. Zejména nepřátelé zjeveného náboženství a katolické církve používali této posud vědecky nedokázané otázky proti pravosti písem i zjeveného náboženství. A právě skoro současně byla zase v Berlíně uveřejněna přednáška, která otázku »Babel a bible« uvedla do zcela jiných kolejí a staví ji do světla zcela jiného.

Německý setník Merker z Moši přednášel dne 18. července 1903 v sezení berlínské učené společnosti pro anthropologii, ethnografii a nejstarší dějepis o náboženství a tradicích semitského kmene v střední Africe Masai-ů, kterážto přednáška vyvolala ve společnosti živé účastenství všech učenců. Merker hodlá vydati větší dílo o svých výzkumech, ale napřed je k posouzení předkládá a doufá, jak sám s důrazem praví, že tím podá novou látku k vysvětlení boje o »Babel a bibli«.

V dalším uvádíme nejzajímavější vývody setníka Merkera, které blíže prozkoumati a odůvodniti bude věcí vědeckého zkoumání.

V pravěku vystěhovaly se, hladem jsouce donuceny, semitské kmeny z původní své vlasti částečně do severních krajin asiatských, z části

přes mořskou úžinu Suezskou do Afriky, až přistěhováním se Egypťanů byla dalšímu stěhování brána uzavřena, načež arabští národové obrátili se pak k severu. Israelité byli poslední a měli by Egypťanům za to vděčnými býti, že jejich stěhování zadrželi, praví Merker, místo stěžovati si, že od nich byli k práci donucováni, která by jim, jako svobodným a práce se štítícím nomadům musela by se velmi těžkou zdáti.

Nejstarším známým národem semitským v Africe musí býti Tatoga, který obývá část Afriky až k jezeru Viktoria. Vedle nich nejstarší jsou Masai-ové, o jichž náboženství a podáních právě Merker pojednává a z jehož vývodů následující se čtenáři »Vlasti« sdělujeme:

Náboženství Masai-ů je jednoduchý, prostý monotheism (víra v jednoho Boha). Boha svého jmenují Ngai a jest to bytost beztělesná, duch. Zhotovování obrazů nebo soch Boha toho bylo by dle prvního z devíti jim daného přikázání hříchem. Bůh ten je stvořitel světa, země a všeho, co na ní jest. On jest všemohoucí, vševědoucí, dobrotivý, nekončený a věčný. »Bůh to ví«, »Bůh dává lidem dobré věci«, je to »vůle Boží« jsou slova, která možno denně z úst Masai-ů slyšeti, jako vůbec hluboká zbožnost je Masai-ovi vlastní. Masai-ové pokládají se za vyvolený národ Boží; jim mají všickni ostatní národové poddáni býti, kteří jenom potud mají právo na svou existenci, pokud jsou opatrovníky věcí Masai-ům od Boha darovaných; neboť jenom pro Masai-e stvořil Bůh svět a všecko co, na něm jest, a jen jim proto patří všecko. Dobudou-li ve válce s některým jiným kmenem kořist, vezmou prý si jenom to, co jim Bůh jako vlastnictví dal, co jim po právu náleží a co jim onen kmen bezprávně zadržoval. »Kdyby nám dali El meg-ové (tak jmenují pohany-nevěřící, vůbec všecky, kdo nejsou Masai-ové = goim u židů) dobrovolně naše vlastnictví, totiž dobytek, který drží, nemuseli bychom proti nim bojovati.« A boj tento vedou vytrvale a neúprosně, čímž se stali ostatním usedlým kmenům pravou metlou.

Každého Masai-e chrání jeho anděl strážný, kterého si představují jako bytost neviditelnou lidské podoby a s křídly. Po smrti určuje Bůh další osud duši, dobrých duše přicházejí do ráje, kde život blažený a radostný. Zlých duše budou zapuzeny na poušť bez vody. Méně dobří budou připuštěni také do ráje, však nikoliv aby vedli život bezstarostný, ale aby těžkou práci konali.

Ohledně tradic Masai-ů podotýká Merker, že uvádí jen ty, jichž protiobraz nalézáme v bibli a ve zprávách babylonských na důkaz, oč blíže jsou zprávy biblické podáním Masai-ů než podáním babylonským.

Dle podání Masai-ů byla země na počátku pustou, temnou pouští, na níž jenom drak se zdržoval, kterého hned na počátku své činnosti stvořitelské Bůh zabil. Krev, která ze zabitého draka vytekla, toť voda, která zemi dosud neplodnou zúrodnila a tam, kde zabit byl drak, povstal ráj. Potom stvořil Bůh tvůrčím hlasem svým slunce, měsíc, hvězdy, byliny a zvířata a naposledy první dvojici lidí: muže seslal na zem s nebe, žena vystoupila z lůna země.

Monotheistické pojímání děje stvoření světa, jak je vidíme u Masai-ů a Israelitů, jest v nejpříkřejším odporu k polytheistické báji Babyloňanů.

V ráji uprostřed nejrozkošnějších stromů ovocných strom, z něhož ovoce požívati lidem zapověděl Bůh. Avšak jednoho dne přiblížil se k ženě had a přemluvil ji, aby jedla z ovoce toho zapovězeného, že

požívání ovoce toho učiní člověka Bohu samému rovným. Žena jedla a dala také muži jísti. Když byli oba jedli, styděli se za svou neposlušnost a skryli se před Bohem, jenž častěji do ráje přicházel. Jsouce vyslýcháni, doznali se ke své vině. Bůh je nyní z ráje vyhnal a postavil před něj hvězdu jiskřící jako strážkyni.

Potopa světa je dle podání Masai-ů strašným trestem za nešlechetnost lidskou, která po spáchání první vraždy (Kain a Abel) dostoupila svého vrcholu. Na zemi žil tehdy dobrý, zbožný muž jménem Tumbainot. Tomuto poručil Bůh, aby udělal dřevěnou skříň a vešel do ní se všemi svými lidmi a některými zvířaty. Nyní nastal silný liják, v němž se utopilo všecko živoucí. Když přestal lijavec, vypustil Tumbainot holubici, která zemdlená s večerem se vrátila k němu zpět. Po několika dnech vypustil krkavce, jemuž na jedno péro v ocase přivázal šíp. Když pták na večer zpět se vrátil, chyběl mu šíp i péro v ocase. Oboje mohl jenom tak ztratiti, že se šíp zarazil do země, když se krkavec na zem posadil. Nyní opustil Tumbainot archu a spatřil čtyři duhy, každou na jiné straně světové, na znamení, že pominul hněv Boží. Od tří synů Tumbainotových, které z hlavní ženy své měl, pocházejí tři kmeny, ve které Masai-ové se dělí.

Babylonská zpráva o potopě z biblioték Assurbanipalovy, který žil kolem r. 650 př. Kr., vypravuje, že bohové návodem Bela chtěli lidi pro jejich hříchy zničiti velikou potopou, však jeden z bohů, Ea, ustanovil zachrániti moudrého Atrachasisa. Když tedy deště přestaly, vypustil nejprve holubici a vlaštovici, naposled pak krkavce, jenž se více nevrátil. V tom se zdá, že se bible více shoduje se zprávou babylonskou, ale to jenom na první pohled, jak dále Merker vykládá a dokazuje.

Biblická a Masai-ů podání se spolu úzce dotýkají jako všude, tak zejména v monotheistickém názoru a stojí obě v úplném odporu s obsahem babylonských hliněných tabulek. A Merker podotýká, že o těchto třech uvedených zprávách proto tak obšírně pojednal, že právě ony ve sporu o »Babel a bibli« tak velikou a jak víme, neoprávněnou úlohu hrají.

Podání Masai-ů kryjí se ještě v dalším s biblickými zprávami a to až do konee období zákonodárství. Tak na př. znají Masai-ové osobu, která odpovídá biblickému Abrahamu, a jejíž jméno jest Naraba. Také jemu se narodí u vysokém věku dědic, jako Abrahamovi Isák; a o synech tohoto dědice vypravuje podání Masai-ů tutéž událost, jako vypravuje bible o Esauovi a Jakobovi.

Osobnost biblickému Mojžíšovi odpovídající jmenují Masai-ové Marumi, kterýž rovněž je koktavý. Poslední den v týdnu, který se rovná sablatu u Židů, nazývají Masaiové esubat-nolon t. j. dobrý den. Podobně jako Židé dostali i Masaiové od Boha »na hoře Boží« desatero přikázání. Co se tkne stěhování národů, vypravují Masai-ové, že dva kmeny Masai-ů, když oni (kteří nyní žijí v Africe) původní svou vlasť opouštěli, zůstaly doma. Jeden z těchto kmenů jmenují El eberet a druhý Amori. Že prvním kmenem třeba rozuměti Hebrey, je skoro jisto; a o kmenu Amori má Merker za to s velikou pravděpodobností, že jsou to bibličtí Amorité. Podaří-li se ethnografii Amoritů objasniti, pak bude nám i jasná cesta, jak se dostaly pravěké báje o původních Masai-ech do Babelu. Prozatím tolik můžeme již nyní poznati, končí Merker své

zajímavé vývody, že Babyloňané vypůjčili si zevnější obrazy oněch podání a vyplnili je kultem Astartiným štípeným na šamaism Sumarů. Národní kmen Masai-ů se svými náboženskými názory a podáními je tím pozoruhodnější, že dle Merkera zdá se býti zcela vyloučeno, že by některý křesťanský misionář u nich byl býval činným, neboť by je tento byl býval spíše vyučil v náboženství křesťanském, o němž ale oni ničeho nevědí a vše, co z tradic Israelitů vědí, končí se obdobím zákonodárství.

J. Jc.

Paběrky z učitelských listů.

Učitelstvo škol měšťanských nemůže se shodnouti s učitelstvem škol obecných a separisuje se dokonale. Nedavno páni z měšťanských, zejména učitelé z Prahy, konali schůzi, na které naříkali na přetížení hodinami vyučovacími. Stesk byl všeobecný, avšak neupřímný, neboť jeden kolega z Prahy učinil návrh, aby učitelstvo pražských měšťanských škol důrazně domáhalo se zmenšení počtu hodin a na důkaz toho přetížení hodinami aby byla c. k. okresní školní radě podána žádost, aby nepovolilo se nikomu více než pět hodin přespočetných. Jak se zachovalo k tomu to ubohé »přetížené« učitelstvo škol měšťanských, vidno z toho, že návrh padl. A potom naříká orgán škol měšťanských na přetížení. Avšak páni dobře vědí, jak v neděli čtyři hodiny jsou dobré, a jak milo je v teplé světnici, co zatím ostatní musí s mládeží do kostela. Ti páni ze škol pokračovacích jsou osvobozeni od návštěvy chrámu Páně? Inu, tím mládeži předcházejí příkladem, která nevidí svého učitele celý rok v kostele, a myslí, že to také může dělati. Opravdový-li nářek na mnoho hodin, vzdejte se tedy nedělních hodin, uleví se vám a pomněte, že den sváteční nastal, šest dní že člověk pracovati má a sedmý den nemá zase učiti. Před upravením služného byly nářky a když úprava nastala, nechal si každý přespočetné hodiny. Inu, honba za kovem plným falše a hříchu! —

»Šk. Obz.« naříká ve svých Socialistických kapitolkách, že učitelé nemívají dostatečného vzdělání a nejsou dosti svobodni: panující vlády a rozhodující konfese je nutí, aby vnucovali mládeži určité mravní, náboženské a politické názory, jež hájí prospěch panujících tříd majetných. Nejlépe by se červeným pánům líbilo, kdyby učitel ve škole mládeži vnucoval určité *nemravní, beznáboženské* a *anarchistické názory,* jež by hájily prospěch panujících vůdců červené gardy. Učitel ve škole, pánové, musí býti zcela nestranný, on ve škole politicky vychovávati nesmí, on vychovávati musí mladež nad stranami, která cílem svým má Boha, vlast a krále. Učitel nestranný vede mládež k poznání dobra, ukazuje zlo, navádí je k pravdě a dá jim vzdělání ku praktickému životu potřebné. Učitel hájí názory majetných jen potud, pokud chudým nejsou na škodu — jinak jen vše spravedlivě. Je potřebí ovšem, aby těch zásad byli všichni vychovatelé.

Na Prostějovsku prodělává učitelský spolek krisi, jak praví se v dopise Š. O., a tu vizte ty liberální svobodomyslníky v pravém světle. Tu svou svobodomyslnost chtějí ukázati a nevědí jak; už prý se probírala themata jako: »Postavení naše vůči klerikalismu, ale krise je přece.

Tamže posmívají se p. Špačkovi z »Kř. Šk.«, že vydává se školskými zákony také výnosy konsistorní a praví se, že budeme míti katolické školské zákony. Inu, pan Liga △ 33 nadarmo ve své šifře nemá dvě trojky. Což pak učitel nemá znáti důležité výnosy konsistorní? Ba mnohý ten liberál ještě rád bude se hrabati v těch výnosech atd., až se zase bude dotazovati nějaký hloupý tatík tábora červených, zda-li by přece nemusel posílati dítě do kostela, aby raději mohlo do socialistických schůzí »dorostu«.

Starosta »Komenského« v Praze, p. Schrötter, je teď cuchán ve »Š. O.«, že je výborem »klerikálního bratrstva Svatodušského«. Ovšem p. Schrötter se vymlouvá všelijak, — v »Čase« na př. to učinil dosti nejapně a neupřímně — že není klerikál, že prý ve výboru nezasedá ani jeden kněz, a že stanovy jsou už 100 let staré, a tu se nelze divit, že jsou tam takové divné (t. j. katolické) paragrafy. To mu není nic platno a tak je týrán dále. Zejména »Pr. L.« upozorňuje nyní na škodlivý vliv p. Schröttra. Vida, jak ti radikální živlové sami se porážejí!

Jeden druhému nepřeje ani trochu té chabé světské slávy. My nerušíme nikomu cti, kdo otevřeně k nám se hlásí, své povinnosti řádně koná a je charakterem. Jakmile však své růžky vystrčí takový pán, tedy ho ignorujeme, ale nešpiníme.

»Š. O.«: »Již to novorozeňátko se znásilňuje a musí se některé církvi zapsati. A tato církev jako polyb uchopí duši dítěte, zpracovává ji ke svým účelům, více ji nepustíc. Sotva se počnou smysly a duše dítěte otvírati se, již ukládají auguři víry matkám za povinnost, aby dítě ve sv. víře vychovávaly, t. j. jeho duši dogmaty, pověrou nacpávaly. Ve školách pan katecheta znásilňuje mladou duši dále a slavné úřady prý mu pomáhají tím, že nařizují nucenou účast na církevních výkonech mše, zpovědi, přijímání, procesích . . .« (při čemž slovíčko sv. úmyslně je vynecháno). Tímto způsobem napsáno je celé rozjímání, které snad bylo psáno pod dojmem alkoholu. Takým spisovatelům je velmi těžko napravovati mozky: Hospodine, jakť jsou mnozí nepřátelé moji! Dlouho-liž marnost milovati a lži hledati budete? Není v ústech jejich žádné upřímnosti, vnitřnosti jejich plné nešlechetnosti, hrob otevřený hrdlo jejich, jazykem svým lahodně mluví. (Žalm. III. 2., IV. 3., V. 10.)

V »Uč. Nov.« nějaký pan Karmen zoufale se rozběhl a napsal »Confiteor«. Popud ke smutné té zpovědi dal mu známý nadávkový článek z č. 7. »Uč. Nov.«. Jak uboze zní takové confiteor, povíme několika ukázkami: Člověk žije, žije; den za dnem ubíhá — ale náhle přivalí se pochyby, klid je ten tam. Ukonejšíte se nějakou sentencí. Nastanou rozpory v otázce náboženské . . . Z toho všeho vyjede si ten pán zase na učitelstvo a praví, že jsou to v tolika případech pouhé karikatury vzdělance. Zdá se nám, že ton ten proti učitelstvu v »Uč. Nov.« se zahnízdil docela. Vždyť ten list odbírají učitelé, tedy se jim musí vynadati. Je to ubohost! Kdyby tak úřednické listy napsaly, že úředníci jsou lenoši, přestali by list ten odbírati. Mají platit a za to si nechati nadávati? A to se ještě těm »pokrokovcům« líbí!

Najednou to celé confiteor ku konci se obrací a dělá reklamu nové vymoženosti: paedopsychologii. To je nauka, která ve všem vidí nemoc. Když vás kluk soustavně týrá, tedy je to choromyslnost atd. Pán ten volá: čert vem psychologii! Jsme katy dětem, trestáme skutky učiněné z naivnosti (ve škole zakážete házeti kamením, kluk jde a dělá to před samou školou), z nevědomosti, i neškodné výlevy dětské bujnosti. Jsme prý surově citovi! Zamezujeme tyransky volnost projevu.

Všecko možné ten Karmen hledá, jen ne náboženství, o které se hned z počátku otřel. Jak známo, to pánům z tábora modernistů nevoní. Prosím vás, jak můžete od nich chtíti, aby uznávali něco z dřívějších? Vždyť musí oni svůj modernism naznačovati tím, že zavrhují vše, co jiný hlásá a mají za dobré jen to, co mluví oni!

Škola mizí v samém modernismu, který zavírá ji všem skutečným idealům Božství, neboť tu pěstuje se přímo výstředně kult novodobého zednářství a beznáboženského absolutismu. Kde zmizel vám modernistům Bůh, tam hrdě nastrkujete své maličké »já« a domníváte se, že vedete jen k umravnění, kteréž chcete nahraditi jaksi novým náboženstvím, novou věrou. Jen nevysloviti slovo Bůh! To zdá se, že by moderní školu profanovalo a mnohý tak, nevěda ani co mluví, chráně se s hrůzou slova »Bůh«, nevědomky se vrací k témuž. Není možno, ani myslitelno něco bez Boha, a přece vše je z ničeho dle nauk hlásaných novodobou školou.

Když spatřuji nebesa Tvá, dílo prstů Tvých, měsíc a hvězdy, kteréž jsi tak upevnil, říkám: Co jest člověk, že Jsi naň pamětliv, a syn člověka, že jej navštěvuješ? Nebo učinil Jsi ho málo menšího andělů, slávou a ctí korunoval Jsi jej. Pánem Jsi ho učinil nad dílem rukou Tvých, všecko Jsi podložil pod nohy jeho. (Žalm VIII. 4—7.)

Vy filosůfkové čtěte písmo a najdete pravdu! To by však bylo pod vaší důstojností a právem psáno: Bezbožné, jako plevy, rozmítá vítr. Pravíme vám slovy písma: Proč se bouří národové a lidé daremné věci přemyšlují? — Jen proto se bouří, protože jich soudnost i rozum ochabuje ve své bývalé energii. Kdo má rozum, srdce a duši zdravou, tenť jistě nejinak, jako dobrý vychovatel ve škole, zvolá: Hospodine, Pane náš, jak důstojné jest jméno Tvé na vší zemi! —

Veritas.

LITERATURA.

FLÁMSKÁ.

»Kerstmis of God Kind geworden uit liefde tot de menschen.« (Vánoce, aneb Bůh stal se dítětem z lásky k lidem.) Zajímavá tato knížka, již právě vydal pater *H. Theelen*, redemptorista dle sv. Alfonse z Liguori, těší se veliké oblibě a přáli bychom si, aby byla též přeložena do češtiny. Je pouze za 30 centimů, a dostati ji lze v »Librairie de St. Augustin et de St. Jean Evangeliste (Boekhandel van Sint Augustinus en Sint Jan Evangelist), Kipdorp 22., *Anvers* (Belgique).

Josef Šeřík Vilinský.

DÁNSKÁ.

»Vorhen og nu« (Dříve a nyní). jest malý, ale důkladný spisek, pojednávající o křesťanství. Neznámý spisovatel v něm dokazuje, že katolické náboženství samo jest pravým křesťanstvím, kdežto protestantism jest pouze křesťanstvím polovičním, a to ještě jen pokud jest věřícím, jinak že nemá protestantství ani práva, aby se jmenovala náboženstvím křesťanským Fortrinlig. *Jos. Šeřík Vilinský.*

FRANCOUZSKÁ.

»Le Mercure«. Časopis tento pojednává ve svém prvém čísle, jež právě vyšlo, o obchodu a průmyslu v Belgii a cizině. Jednotlivá čísla prodávají se po 25 centimech, předplatné na celý rok jest 10 franků pro Belgii a $12^1/_2$ franku pro cizinu. K dostání u vydavatelstva v Brusselu, Zennelaan 132. *Jos. Šeřík Vilinský.*

SRBSKÁ.

»Zašto se u nas nazarenstvo širi i kako bi mogli to sprečiti. Napisao *V. Dmitrijević*, katichita. Nagradila »Matica Srpska« se 300 kruna. Cena 2 koruny 40 hal. — Zajisté, že se najde dnešního dne sotva zajímavějšího a pro Srbsko užitečnějšího spisu nad tento. Pro jeho velikou zajímavost doporučujeme jej příznivcům jihoslovanských pobratimů z plna srdce. Adresujtež: »Srpska knjižara i štamparija Braće M. Popovića u Novom Sadu« (Neusatz, Ujvidék, komitát Bacs, Uhry).

Jos. Šeřík Vitinský.

LUŽICKO-SRBSKÁ

Katholski Posoł. Ludovy časopis, wudawany wot towařstwa ss. Cyrilla a Methodija w Budyšinje. Redaktor *Jakub Skala.* Jedynaštyrcety lětnik. W Budyšinje. Lišć Smolerjec knihićiš — ćenje v Maćičnym domje. 1903. — Nejmenší větev slovanská, lužicko-srbská, přese všecky překážky a přes mnohá pronásledování udržela se dosud a dává na jevo utěšený život svou domácí literaturou. Vedle protestantských »Serbských Nowin«, týdně vycházejících, mají i katoličtí Srbové v Sasku svůj týdenník totiž »Katholski Posoł« (Posel), jejž po nezapomenutelném Michalu Hórnikovi dlouhá léta obratně redigoval kanovník budyšínské kapitoly Jakub Skala, velmi vzdělaný kněz a upřímný přítel národa českého, jehož řečí rád mluví i píše. — Družstvo sv. Cyrilla a Methoděje získalo si tímto časopisem o zachování nepatrného zbytku katolických Srbů v počtu, čítající již přes 12 tisíc duší, nehynoucí zásluhy. Redakce sama o své snaze a práci takto píše na konci ročníku: »Dnešním číslem 52. dokončuje náš časopis svůj 41. ročník. Jak vyplnil svůj úkol »Katholiski Posoł«, býti lidovým listem, nechť jiní posoudí. Na světě není nic dokonalého, a také my nemyslíme, že by tím náš časopis byl. Má se však stále pracovati, aby se vždy lépe vyvíjel, zdokonaloval a svému úkolu stále lépe vyhovoval. Ale také v tom, čehož my jsme poskytli, záleží mnoho práce. Celý ročník obsahuje 462 strany, více než každý dosavadní ročník. A kolik rukopisů vejde se na jednu tiskovou stranu! To však jen tak mimochodem. Když jsme zase rok práce pro svůj národ vykonali, mají mezi všemi myšlénkami, do srdce vnikajícími, největší převahu city nejupřímnějšího díku vůči všem, kteří v namáhavém díle nám byli ku pomoci. To jsou především naši spolupracovníci. Články podali vedle 32 redaktorových pp.: kaplan Andricki 14, administrator Winger 4, emeritní učitel Kral 3, farář Mikuláš Žur, farář Kubaš a ředitel Nowak po 2, emeritní farář Bart, emeritní farář Dučman, dvorní kazatel Kummer, dvorní kaplan Rězak, děkanský kazatel Šewčik, farář Hicka, katecheta Hejduška, učitel Jan Andricki, bohoslovci Wjenka a Rjeda a statkář Michal Šolta po jednom. To jest dohromady 18 spisovatelů.« Články jednají hlavně o všeobecných a domácích církevních záležitostech, jako o Lvu XIII. a Piu X., jakož i o lužických ná-

rodních věcech. Hojně dopisů téměř ze všech katolických osad podávají nám přehled vývoje jejich. — V novém ročníku dosavadní redaktor Jakub Skala se loučí se svými čtenáři, předávaje řízení listu kaplanu Mikuláši Andrickému, upřímnými slovy. Dovozuje, že dílo, které nezapomenutelný Hórnik založil, má trvati a zůstati. »Hlas Katholského Posla« bylo slyšeti v hluku politického života, a tu věděli naši Srbové, co mají činiti, čeho se mají přidržeti. Též do užšího, domácího života účinně zasahoval Posoł, ale bylo potřebí i důraznějších slov; ale i těch katoličtí Srbové rádi poslechli, poněvadž to byla slova otcovská. Jakub Skala řídil list plné 22 roky velmi účinně, jako to činil před ním nynější biskup drážďanský a budyšínský Lušćanski a záhy zemřelý Róla, kteří všichni ze všech sil se snažili obhájiti a zdokonaliti dědictví Hórnikovo. Novému redaktoru vydává odstupující redakce toto vysvědčení: »Pan Andricki jest našemu lidu dobře znám a v »Kathol. Posłu« často k němu mluvil. Proto jej zajisté všichni s láskou přijmou, jak nám je všem známo, že má srdce plné lásky k svým Srbům.« Hlavní administraci Katholského Posła« převzal pak farář srbského kostela budyšínského Mikuláš Žur. Jest naděje, že nový, pilný redaktor k svému listu přivábí hojně mladších sil, které by mohly své péro dobře vycvičiti a tak se připravovati pro práci pozdější. Kéž Bůh práci P. Andrického i jeho listu a celému družstvu sv. Cyrilla a Methoděje udělí hojného požehnání. *Fr. H. Žundálek.*

RUSÍNSKÁ.

Naša istorija v voprosah i otvětach i pr. Izdanija obščestva im. Mich. Kačkovskoho. Č. 330—311. Lvov. 1903. Cena 40 hal. — **Sbornik stichotvorenij**· Izdanija obščestva im. Mich. Kačkovskoho. Č. 326. Lvov 1903. Cena 60 hal. — Obě knížky vyšly ve Lvově; vydal je spolek M. Kačkovského. Rusínský spolek Kačkovského má týž účel jako slovinský spolek sv. Mohora: vzdělávati a povznésti rusínský lid na základě zásady: »molisja, učisja, trudijsa, trezvisja« (Modli se, uč se, pracuj a buď střízlivým.) O založení tohoto spolku a jeho zakladateli uveřejním ve »Vlasti« delší stať, proto v této rubrice nebudu o něm podrobněji psáti. Knížky, které spolek pro lid vydává, se již na prvý pohled každému zamlouvají. Nahoře na obálce jest poprsí Kačkovského, dole náves rusínské vsi, kde je »čitalnja«, národni dom, kostel, hezké budovy, a vše to ozařuje právě vycházející slunce. Uprostřed je velikými slovy vytištěno »S nami Boh«. Ale nejen zevnějšek, i obsah knížek jest velmi pěkný. V prvé knížce jsou krátké dějiny rusínského národa v otázkách a odpovědích. Práce jest krátká, ale úplně postačí, aby měl čtenář o dějinách Rusínů jasné pojmy. Ze spisu se mimo jiné také dovídáme, že psáti a mluviti o nějaké »ukrajinské« národnosti jest nesmysl. Právě tak, jako by byl nesmysl mluviti o moskevské, kijevské nebo podolské národnosti. Rusíni jsou Malorusové, t. j. část jednoho velikého národa ruského jako Bělorusové, Velikorusové. Dále jest v knížce delší historická báseň »Smrt knížete Romana« od Ustijanoviče a pak poučný článek o zálo nách. — Druhá knížka jest sbírka různých básní, z nichž valná část jsou vlastenecké. V poslední době množí se v Haliči počet rusínských čtenářských spolků, ve kterých vře a kypí rusínský národní život; pořádají se zábavné večírky se zpěvy a deklamacemi, ochotnická představení atd. Proto spolek Kačkovského vydal tuto sbírku básní, aby měli pořadatelé zábav a schůzí slušný počet vhodných básní k deklamování. Básně pocházejí z péra starších i novějších haličsko-ruských spisovatelů, kteří do nich vlili vroucí lásku ku sv. víře a vlasti a ohřáli je ohněm lásky ke všemu vznešenému a dobrému. *Fr. Šlingl.*

NĚMECKÁ.

»Gottes Arbeit am Gewissen«. Zesnulý konvertita, *Dr. Anger* vyčítá zde mezi jiným protestantům, že vyhlašují lidi vzdorovité a neposlušné za hrdiny a za opravovatele náboženství a dokládá, že u pravých křesťanů vzdorovitost a neposlušenství není hrdinstvím, nýbrž hříchem! A podobným tónem nese se celý tento výtečný spis. Spis tento vyšel v Paderbornu u J. W. Schrödera (Bonifacius Druckerei) a hodí se výtečně protestantům i katolíkům. *Jos. Šeřík Vilinský.*

ČESKÁ.

Žalmy kosmické. Sestavil B. Jiříček. Knihovny Letorostů č. 4. Vydal »Nový Život«. — Nový Jičín. 1903. — Spisovatel jmenované knížky není čtenářům »Vlasti« neznám; náležíť k jejím spolupracovníkům. To však není důvodem, proč o spise jeho zde se zmiňujeme, *věc sama* zasluhuje nejen upozornění, nýbrž i vřelého doporučení. Že vydal svoje články a úvahy v samostatné knížce, dlužno jen schvalovati. Spis tohoto obsahu a tohoto způsobu pojednání o otázkách veledůležitých,

ba základních, jest opravdu potřebný a v mnohé příčině užitečný. Jsou to články poměrně krátké, jasným slohem psané, které věc jadrně projednávají a zbytečnými úvody a přechody a neužitečnými vysvětlivkami nezdržují.

»Příroda; V té knize čtěte!« Tak asi volá k nám p. autor svými články. Čtěte ve knize přírody a chvalte jejího Tvůrce, *musíte* Jej chváliti, jemu žalmy zpívati za Jeho moudrost, Jeho mocnost, účelnost. Vždyť celý svět, κοσμος Hospodina chválí i tvorové nerozumní. Proto volá autor:

1. Chvalte Hospodina s nebes, chvalte ho na výsostech!
2. Dobrořečte všecka díla Pánu Bohu!
3. Dobrořečte nebesa Pánu, dobrořečte vody všecky, kteréž nad nebesy jsou, Pánu.
4. Dobrořečte oheň i vedro Pánu. Dobrořečte ledové i sněhové Pánu.
5. Hospodinovať jest země i plnost její, okršlek země i všichni, kteří přebývají na něm.
6. Chvalte Hospodina zvěř divoká i všeliká hovada, zeměplazi a ptactvo nebeské.
7. Dobrořečte všecky rostliny na zemi Pánu, a nade všecko vyvyšujte ho na věky!

Chvalte Hospodina stromoví obecné i všichni cedrové.

8. Dobrořečte světlo i tma Pánu: chvalte a nade všecko vyvyšujte ho na věky!
9. Chvalte Hospodina slunce a měsíc, chvalte jej všecky hvězdy i světlo.
10. Nebe a země pominou, ale slova má nepominou. Pod těmito tituly biblických invokací autor pojednává o otázkách stále časových jako jsou: materialismus, stvoření, věčnost světa nebo hmoty a p.

V prvním článku, jenž jest jaksi úvodem k ostatním, praví autor: »Jak s kterého stanoviska se který člověk dívá na svět, takový má z toho hledu požitek. Sedí-li duchem na stanovisku vědy Bohu odcizené, dívá-li se na svět jako na spletitý, mechanický stroj, jenž sám sebou se řídí a spravuje, vidí *v sobě* nejvyšší bytost světa viditelného, sebe zbožňuje. Je též nábožný, avšak úctu, která patří Tvůrci, vzdává sobě. Jelikož ale člověk byť i sebe výše ve vědě se vyšinul, vždy musí poznati v sobě omezenost a mdlobu, nemůže při názoru materialistickém takových duševních slastí požívati, jakých požívá věřící křesťan, když si přisvojí všecky výzkumy nynější vědy o světě a vesmíru vůbec.«

Poněvadž články Jiříčkovy ve stručném přehledu a tonem klidné, ale bystré úvahy předvádějí mnoho z oněch výzkumů »nynější vědy o světě a vesmíru vůbec«, přispívá čtení »Komických žalmů« předně k požitku duševních slastí čtenáře samého, ovšem čtenáře dobré vůle, čtenáře nepředpojatého. Doporučujeme tedy knížku Jiříčkovu předně pro potřebu osobní každého čtenáře. »Žalmy kosmické« poskytují však mnoho materialu, jehož lze užíti k poučení a duševnímu uklidnění jiných. A tu doporučujeme spis onen dále těm, jejichž úkolem jest poučovati a uklidňovati nejen sebe, nýbrž i jiné. Katecheti, profesoři (dotyčných odborů t. j. přírodozpytných) měli by dobře »Žalmů kosmických« si všimnouti a jich pro sebe, pro jiné užiti. Též ku přednáškám populárním se dobře hodí. Některá nedopatření věcná nebo slohová nepadají na váhu. Celkem označuji spis ten *za dobrý*. *Dr. Alois Kolísek.*

Slova pravdy. Roč. XIII. č. 15. až 18. a roč. XII. č. 1. Vydavatel a redaktor Dr. Jos. Burian, sídelní kanovník na Vyšehradě. Celoroční předplatné 72 h.

Č. 15.: **Křesťanská žena za prvních dob církve, vzor našich žen.** Dle franc. spisu P. Badeta upravil Jan Bělina. — Apoštolé a jejich nástupci a pomocníci obraceli se nejprve k římským otrokyním. Otrokyně získaly pro Kristovu víru své paní a vznešené paní své muže, ba některé zastavily vůbec na čas pronásledování církve. Vznešenost ženy a její veliká úloha v prvých třech dobách křesťanství líčí se tu mistrným perem a závěr: naše ženy, berte si příklad z žen a dívek křesťanských z prvních tří století.

Č. 16. a 17.: **Zpátečník.** Obrázek ze života národního. Z pozůstalosti † kanovníka *Meth. Kuldy.* V Kyrilově bydlil v č. 2. sedlák Zezulák, v č. 3. sedlák Zajíček. Zajíček stal se radním, přichytil se světa, nechtěl býti zpátečníkem a prodlužil statek. Zezulák zůstal zpátečníkem, t. j. dobrým katolíkem a pilným hospodářem. Oba sousedé se proto znesvářili, ale děti jejich, Zajíčkův Cyrill a Zezulákova Dorotka se oblíbili, za sebe se dostali a tím Zajíčkův statek, u žida prodlužený, zachovali. Prácička ta jest hezká, ale podivili jsme se, že B. M. Kulda, sběratel a znatel národních pohádek, neosvojil si řeč lidu. Zde, v této prácičce nemluví se řečí lidu.

Č. 18., roč. XIII. a číslo 1. ročníku XIV.: **Pius X.** Napsal *Fr. Vaněček.* — Kanovník Fr. Vaněček jest znalý jazyka anglického a čte anglické knihy a časo-

pisy a proto shledáváme se v jeho pracích s materialem, jehož vůbec v českém písemnictví, i katolické nevyjímaje, postrádáme. Podobně jest tomu také v jeho životopisu Pia X. O sv. Otci Piu X. četli jsme mnoho, sami jsme o něm také látku pro »Vlasť« z různých pramenů sebrali, ale mnoho věcí, které podává ve »Slovech pravdy« kanovník Fr. Vaněček, nenašli jsme nikde. A právě v tom spočívá hlavní cena této brožury. *Tomáš Škrdle.*

»Rozhledy po lidumilství.« Měsíčník ku povzbuzování a podpoře lásky k bližnímu. Ročník XI. Redaktor JUC. Fr. Cyr. Vlk. Administraci a expedici obstarala paní Lotty Trakalová-Kheilová. Ve prospěch jubilejního ženského asylu císařové a králové Alžběty v Praze na Kampě. Praha 1903. Jak tvrda jest u nás lícha pole lidumilnosti, o tom nejlépe přesvědčeni jsou jen ti, kteří v podobných věcech pracovali. Potkávají se tu s nezdarem, překážkami, výsměchem i nevděkem — a proto k tomu skutečně potřebí obrovské síly, vytrvalosti a svaté lásky k bližnímu, chce-li kdo provésti něco úspěšného. Magistrátní úředník Fr. Cyr. Vlk může se za svého 10letého jubilea redaktorského vykázati značným úspěchem. Nehledíme-li k tomu, že neustále prakticky charitu pěstuje, jest již 11leté trvání časopisu lidumilného zajisté dílem velkým, a to tím větším, poněvadž jest řízen důsledně v zásadách katolické víry bez ohledu v pravo nebo v levo, nýbrž jen pro dobrou věc, A přece zvláště v katolických kruzích není tento list dosti oceněn, ač soustředil v sobě slušný počet vynikajících pracovníků v té věci, kteří po příkladě nezištného a obětavého redaktora rádi pracují beze vší naděje na hmotný nebo mravní zisk ve věcech charitativních. A cena 4 K za tolik vzácného, vábivého a u nás málo známého čtení je tak nepatrna, že by se počet odběratelstva snadno mohl zdvojnásobiti, aby tím větší užitek z časopisu plynul ženskému asylu. Avšak přece potěšitelnou zprávu můžeme oznámiti, že »Rozhledy« pomalu, avšak jistě si razí cestu a nabývají hojně přátel a příznivců, kteří vstupují v řady dosavadních pracovníků. V té věci opravdu může býti vzorem neúnavný spisovatel, nestor přispěvatelů »Rozhledů«, světící biskup Msgr. Ferd. J. N. Kalous, který se hlásí dle svého osvědčeného příkladu skoro v každém čísle svým známým čtenářům nějakým příspěvkem, jejž ze své bohaté zkušenosti podává veřejnosti. Jsou to pak tyto stati: Nečistota proti lidumilnosti, Nenávist proti katolické církvi a kněžstvu — proti lidumilnosti, Neopatrné posuzování bližního proti lidumilství, O samovraždě, O tichosti k bližnímu — jak se má hněv krotiti, Pomluva proti lidumilnosti, Pravé přátelství — pravé lidumilství, Vražda proti lidumilství. Do tohoto ročníku přispěli dále: Františka Berková, Klement David, Milada Dynybylová, Anna Dušková, Otto Galásek, L. Grossmanová-Brodská, Klementina Grygarová, Johanna Horušická, Kamila Hrušková, Žofie Jíchová, prof. Jan Kosina, školní rada dr. Matěj Kovář, Vojtěch Kraus, Karel Mašek, Bohuš z Nechvátalova, M. S. Písecká, B. O. Rozvoda, František Sedláček, JUDr. Fr. Schiller, školní rada Josef Šauer z Augenburgu, mag. rada Václav Trümmel. J. Vitelský, JUC. Fr. Cyr. Vlk. JUDr. Jan Vošický, Karel Vrátný, Jaroslav Vrchlický a Fr. H. Žundálek. Příloha »Milosrdný Samaritán« vhodně doplňuje hlavní list, jakož možno totéž říci o četných zprávách, jež nás poučují o charitě a jejich zjevech i snahách. — Nový ročník uvolila se administrovati a expedovati pí. Karla Baumgartlová, choť továrníkova v Karlíně, Pobřežní ulice č. 9, kamž zajisté se přihlásí hojně nových odběratelů, kteří dodají redakci posily a uznání k dalším pracím nového ročníku. *Fr. Žundálek.*

Hlasy Svatováclavské. Vyšlo redakcí faráře Vl. Hálka, roč. IV. č. 1.: *Hnutí terciářské.* Napsal L. † abd. — Spisovatel vypravuje, jak povstal třetí řád sv. Františka, jak se u nás šířil a jak jej Lev XIII. zmírnil. Uveřejňuje se regule řádu, úřad jeho funkcionářů a dokazuje se, že regule toliko a zvláště upozorňuje, co již sama církev pro katolíka předpisuje. Autor jednotlivé články regule vysvětluje a obhajuje a dokládá, že i Lev XIII. i Pius X. byli a poslední dosud jest — terciářem. Péče Pia X. o terciáře se zvláště popisuje. — Hlasy Svatováclavské sou velmi rozšířeny, a tak, doufáme, idea p. spisovatelova dojde širokého povšimnutí a přinese snad i něco užitku.

Č. 2. a 3.: **Sv. patronové čeští** od faráře Ferdinanda Schmidta. Vedle věcí známých dovídá se zde čtenář, proč a kterak různí cizinci, jakož i sv. Josef stali se českými patrony. Životopis světců jest zde podán stručně, ale jest v něm obsaženo všecko podstatné, takže i tato kniha dobře poslouží svému účelu.

Tom. Skrdle.

Mizerie . . . Několik upřímných kapitol české intelligenci. Napsal K. Horký, redaktor »Žďáru« a »Krameriusa«. V Rokycanech 1903. Str. 32. Cena 50 h. — Knížku nebrali jsme do ruky s valnou chutí a nadějí, jelikož její spisovatel znám je jako vášnivý protivník katolíků, od něhož klidné a věcné úvahy o věcech ná-

boženských nelze se nadíti. Knížka obírá se »mizerií« národní a vyplněna je přepjatým horlením a neobvyklými silnými výrazy. Jsme přesvědčeni, že spisek k nápravě ani dost málo nepřispěje Už skoro dvě desítiletí slýcháme a čítáme takové silné kritiky, ale — čím dál, tím hůř. To není pravý tón a pak jest i v tom hubování a kritisování hodně — sobectví. Ti kritikové vlastně chtějí upozornit na — sebe, aby se svět divil jejich bystrosti a odvaze, ale ostatní svou činností nikterak nevzdělávají, obyčejně brojí proti náboženství, rozsívají materialismus a rozmnožují počet stran v národě a poctivé pracovníky svou nadutostí, hrubým posměchem a nezralými kritikami od práce odhánějí. Kdo jsi poctivé vůle, pracuj, z hubování nic není. *L. † x.*

Rodičům. — Spisek (str. 64) tvoří 8. číslo známé knihovničky, kterou vydává a vlastními pracemi vyplňuje dp. Jan Říhánek, ředitel k. a. semináře v Praze. Poslední číslo této sbírky podává křesťanským rodičům návod k zdárné výchově dětí; jest to stručná, populární paedagogika, která do všech rodin, i nejchudších, mohla by vniknouti, poněvadž možno si knížku tu opatřiti za nepatrnou cenu 8 h. Bohatý obsah spisku podán je řečí snadno srozumitelnou, důtklivou, vroucí i nadšenou, čímž četba sama o sobě obtížná a méně lákavá, stává se příjemnější a záživnější. Při četbě seznáme také, že mluví k nám zkušený a velice všímavý vychovatel, jenž bystře pozoruje a posuzuje výchovu dětí v rodinách, ukazuje na její přednosti a kárá vady. Na počátku zmiňuje se o výchově jakožto veliké a svaté povinnosti rodičů a upozorňuje na neštěstí způsobené výchovou špatnou. Zvláštní váhu klade na zbožné vychování, a to zajisté vším právem: počátek moudrosti bázeň Boží. Potom v několika kapitolách mluví o nectnostech dětí, jako jsou sobectví, pýcha hněvivost, lakota, smyslnost závist, a v dalších kapitolách opět jedná o tom, jak pěstovati křesťanské ctnosti v duši dětské. Svá napomenutí a výstrahy dotvrzuje výroky Písma a znamenitých vychovatelů. Spisek nejlépe doporučujeme. *L. † a.*

Zádušní mše svaté. Liturgické pojednání. Napsal *František Stejskal*, adjunkt c. k. č. bohosl. fakulty v Braze. (Str. 66. Cena 80 h. — Praha, 1904. Nákladem vlastním.) — — V záležitosti mší sv. zádušních vydáno v posledních letech Kongregací obřadů několik výnosů, jimiž základ liturgického práva v těchto mších znamenitě byl pozměněn. Poněvadž tedy prakse tolik se změnila a liturgických výkladů před vydáním zmíněných předpisů pořízených nelze již k poučení dobře upotřebiti, jest výklad liturgických předpisů, jehož se nám dostalo prací p. adj. Stejskala, publikací záslužnou, potřebnou a vítanou. Bude téměř povinností kněží, kteří neměli příležitosti slyšeti řádný výklad nových výnosů, toto pojednání o mších sv. zádušních si pročísti; litovati své práce nebudou; lépe jednou se poučiti, než býti v stálé nejistotě, chybovati a býti na posměch a na pohoršení jiným. Jsou také ve spisku probrány mnohé otázky, jež v praksi každé chvíle se vyskytují; rychlé a bezpečné poučení o takových případech usnadněno jest věcným seznamem, jímž spisek opatřen. Tuto užitečnou a potřebnou knížku co nejsrdečněji doporučujeme. *L. † gt.*

Pokoj Vám! Potěšná knížka pro duše bázlivé a úzkostlivé. Dle P. Karla Guadrupani a Alex. Alfonsa z Liguori sestavil Josef Míka. V Brně 1903. Tiskem a nákladem Papežské knihtiskárny benediktinů rajhradských. Stran 219. Cena 1 kor. 20 h. — Hrozný věru je duševní stav lidí o spásu svou bázlivých a úzkostlivých a měli by požívati přece, jsouce nábožni, svatých radostí. Příčinu toho vidí p. spis. v tom, že mravouka svatého evangelia není dosti rozvedena a v jednotlivých případech dostatečně poznána. »Většina těch, kteří píšou nebo mluví, aby poučili duše, zdá se chtíti vedeným spíše ukázati, jak snadno a jak rozmanitě se může hřešiti, nežli objasňovati okolnosti, za kterých se nehřeší; tím se stává, že se nábožné duše, které jsou bez toho více náchylny k bázni nežli k srdnatosti, poddávají bázni tam, kde neví proč.« Je tedy potřebí ukázati, aby svědomitý křesťan nepokládal něco za hřích, co jím není, což přece jest nejdůležitější, protože je podmínkou vnitřního pokoje. Barnabita P. Karel Guadrupani vydal roku 1795 návod pro duše úzkostlivé, který tak zdařilý jest, že vyšel již v mnoha řečích, vydáních a že je všude velmi rozšířen. Pan spisovatel přidal k tomuto spisku několik dodatků, modliteb, písní, takže knížky »pokoj vám« lze i jako modlitební s prospěchem užíti. V 26 kapitolách jsou velmi pěkně, poučně podány některé pro skrupulanty důležité pravdy. Spisek i u nás jistě dosáhne účelu svého, zasluhujeť toho. *Ign. Zhánël.*

Z války sedmileté. Napsal P. Vavř. Jan Wintera O. S. B. (Otisk z »Časopisu katolického duchovenstva 1903.) V Praze 1903. Nákladem vlastním. V komisi Fr. Řivnáče v Praze. — Ačkoli tato práce jest mnohým snad již známa

z časopisu katolického duchovenstva, kdež původně vyšla, přece neváháme na ni upozorniti, aspoň ty, kterým známa není. Zasluhujeť pozornosti všech přátel dějin naší vlasti. Obsahuje zpracování části zápisků opata Grundmanna, o nichž právem praví pan spisovatel, že jsou pramen velmi cenný, pro dějiny našeho mocnářství převzácný. Zprávy zápisků srovnával spisovatel s jinými archivními doklady, z nichž některé zprávy doplněny. Též přihlížel k čelnějším publikacím z doby této. Nemíníme práce této podrobněji rozebírati. Abychom označili stručně obsah Winterova článku, uvedeme nápisy 4 odstavců, ve které jest celá práce rozdělena. 1. Předchozí pověsti a předehra války r. 1756. 2. Počátek války r. 1757. Obležení města Prahy. 3. Rok 1758 a 1759 na Broumovsku. 4. Generálové Laudon a Daun na Broumovsku. Opravdu pěkný příspěvek k dějinám pruského usilování o země koruny české. Přejeme této práci, aby došla bedlivé pozornosti nejen v kruzích odborných, ale i značného rozšíření v celém národě našem, a když vypravováním věcí minulých pobídne k přemýšlení příběhů přítomných, aby roznítila ve všech srdcích českých vroucí lásku k ohrožované vlasti. *Alfons Neubauer.*

Časopis vlasteneckého spolku musejního v Olomouci. Dvacátý ročník dovršuje list tento, vykonav za tu dobu hezký kus záslužné práce a získav si o národopis, hlavně moravský, zásluh nesmírných, šíře touhu po poznání vnitřního i zevnějšího života lidu našeho a zároveň řádné jeho ocenění. Musil ovšem svého nynějšího postavení perně si dobýti, po léta byl s pohrdáním, ba s posměchem přezírán. Nyní tomu tak není, což se stalo zásluhou hloučku vlasteneckých mužů: Dr. Wankla, prof. Havelky, prof. Praska, P. Wurma a j., pak též dcer Wanklových: pí. Vlasty Havelkové, Lucie Bakešové, K. Bufkové-Wanklové a sl. M. Wanklové. Loňský ročník přinášel zvlášť zajímavé články. V delší (38 st.), skutečně instruktivní a rozhled autorky v našem bájesloví a obsáhlou znalost příslušné literatury dokazující stati Vlasty Havelkové: »Po stopách bohopocty přírodní, hlavně slunce, měsíce, ohně a blesku« poutá naši pozornost zejména stálé, fakty podepřené poukazování na souvislost kultu býčího u Slovanů s kultem Apisa v Egyptě. Rovněž v článku M. Wanklové »O starobylosti textilního umění našeho lidu«, jehož si i znalci povšimli, zjištěno a dokázáno faktum, »že mezi lidem slovanským udržel se prastarý druh práce, buď u jiných západních národů se nevyskytující nebo již vymizelý, který hlavně svou podobou a totožností se staroegyptskými technikami o starobylosti textilního umění našeho lidu svědčí.« (Orientalista Dr. Al. Musil pronesl se též, že i motivy vyšívání staroegyptského jsou identické téměř s jihoslovanskými.) V třetím pak pojednání »Chrám Spasitelův v Cařihradě poukazuje opět pí. K. Bufková-Wanklová na vzájemné vlivy a jakési prohnutí řeckého a slovanského umění křesťanského, v kterémž pak slohu vytvořeny mosaiky v dotyčném chrámě, v chrámě Boží Moudrosti, pak freska ve Znojemské kapli, v křížové chodbě dómské v Olomouci a jinde ve vlastech našich. — Však i články ostatní jako: Květena Beskyd moravských od P. Fr. Gogely, Obr Josef Drásal, Zvykoslovná úvaha o Moraně od L. Bakešové, Předhistorické sídliště v Mořicích na Hané od A. Teličky a jiné zaslouží pozornosti, poutajíce i laika. Zvláště však budiž upozorněno na rubriku »Literatura«, přinášející obsažné recense, z nichž mnohé pro hodnotu jejich nazvati možno malými »vědeckými« články. Četné pocházejí z péra »stařečka našeho« P. Wurma. Časopis vřele doporučujeme. Činní členové spolku (roční příspěvek 3 K) dostanou jej zdarma mimo jiné výhody.

Ladislav Rozsypal.

Vychovatelka. Dívčí román. Napsal A. B. Šťastný. Illustroval akad. malíř H. Němeček. V Praze. Nakladatel Rud. Storch v Karlíně. Bez přehnání můžeme říci, že jsme již dávno se nesetkali s knihou tak čistého ideálního obsahu s náboženským cítěním. Děj jest as následující: Jiřina Vrbova stane se vychovatelkou dítka v domě německého továrníka, jehož choť jest Češkou. Jelikož továrník-renegát — v německém městě zaujímá přední postavení, nesmí vychovatelka veřejně česky mluviti. K vychovatelce, šlechetné bytosti, přilne dítko továrníka Ema s celou duší. Ta je učí tajně česky modliti se, vypravuje malé Emě o přednostech českeho národa. Jiřina umiňuje si zůstati v německém městě věrnou Češkou. Stane pak se členkou českého dámského odboru, továrník sice zuří, ale pro její vynikající vlastnosti jí nedá výpověď. Choť továrníkova onemocní, Jiřina ji s velikou láskou ošetřuje. Když paní továrníkova zemřela, s ohledem na dítko ponechá ji továrník v domě, ač německé kruhy naléhají na něho, by pro její činnost k zřízení české školy ji dal z domu. Jiřina řeční při svěcení matiční školy, načež ji večer zběsilci přepadnou, ale továrník ji ochrání. Dojat její českou modlitbou, an vzpomněl, jak sám doma u rodičů česky se modlíval, vrací se továrník k české národnosti přes odpor celého města a vyplňuje poslední přání své zemřelé choti, béře si Jiřinu za

choť a proměňuje svůj dům i továrnu v českou. Všimněme si však hlavně provedení románu. Jiřina dostavši místo vychovatelky »zachází do chrámu Páně, aby tam poděkovala Bohu za Jeho milost a vroucí modlitbou prosila, aby jí dopřál síly a vytrvalosti k těžkému úkolu.« Str. 16. Matka její dokládá při tom: »Bože dobrotivý, žehnej jí. Otče na nebesích provázej ji vždy Svou milostí!« Str. 18. Jiřina béře s sebou svou knihovničku se spisy »Frant. Pravdy«, několik ročníků »Zlatých Klasů«. Zásluhou své kmotry stala se údem »Dědictví sv. Ludmily« a knihy ty spolu se zlatým křížkem jsou jí trvalou upominkou na dobrotivou paní.« Str. 18. Když Jiřina přijela k továrníkovům a vykázali jí pokoj, »zavěsila na stěnu nad stolkem malý černý křížek s podobou Syna Božího, uměle vyřezanou z bělostného alabastru; pod ním pověsila podobizny svého otce, matičky a bratra.« Str. 22. Majíc jíti se představiti továrníkovům, »podívala se na kříž a šla; poznamenala se křížem a zmužile vkročila.« Str. 28. První večer se jí stýskalo po matce; jdouc spát, »poklekla, aby vykonala pobožnost. Modlila se dlouho a vroucně; prosila Boha, aby jí dopřál síly k těžkému úkolu, aby jí nedal klesnouti v bojích, jež snad ji očekávají.« (Str. 37.) Malou Emu seznámila se životem našich světců Ludmily, Václava, sv. Vojtěcha, blahoslavené Anežky, vypravovala jí o velebném dómu svatovítském, báječném Vyšehradu, starobylých chrámech.« (Str. 40.) Brzy poznala, že v rodině továrníkově stojí náboženství na vratkých základech. Pan Rosen byl katolík, ale vlažný; jeho manželka také se příliš nestarala o zachovávání církevních přikázání, a proto i malé Emě pravá zbožnost zůstala cizí. Jiřina pokusila se i v tomto směru o nápravu, vyprávěla jí o Bohu, Pánu Ježíši, o svatých, učila jí četným modlitbám, připomínala jí, jak se má v domě Božím chovati.« (Str. 43.) Továrníková onemocněla, Jiřina poznala, že ji obletuje již anděl smrti, čekající jen pokynu Nejvyššího, aby její duši zanesl před soudnou stolicí Páně.« (Str. 58.) Zavolala Emu řkouc: »Pojďte, pomodlíme se, aby Pán Bůh uzdravil matinku.« (Str. 73.) Paní továrníková »požádala sama svého manžela, aby jí povolal kněze. Skroušeně a kajícně vyznala se ze svých hříchů, smířila se s Bohem a statečně hleděla smrti vstříc.« (Str. 75.) Pak usmála se blaženě a šeptala: »Již jdu — cesta daleká — a tam, ach, Bože — ta krása! Bůh s Vámi — Emo žehnám ti — Bože můj, Bože!« A s tímto posvátným slovem opustila její duše tělesnou schránku a zaletěla před soudnou stolici Páně.« (Str. 78.) Obraz v duši továrníkově krásně líčen, když Jiřina učí Emu modliti se česky »Zdrávas Královno«; tu chce továrník na ni vyraziti a ji vypeskovati, ale v tom vzpomene svého dětství, jak »na nízkém loži klečí jako hošík, ruce má sepjaty a nespouští očí se rtů matičky, která klečí vedle postele a předříkává tutéž modlitbu, tytéž české zvuky.« (Str. 44.) — Citovali jsme úmyslně význačné části života náboženského, jenž proniká celou osnovou děje proto, že se s podobným směrem bohužel v naší literatuře již ani neshledáme. Takto psanou knihou se vzdělá v pravdě náš lid. Autor připsal jí »své drahé choti«, která zajisté může býti hrdou na svého manžela pro tyto krásné myšlénky. Tisk proveden jest na krásném velímovém papíru s čistými illustracemi. Nemůže býti v pravdě krásnějšího vánočního dárku pro českou katolickou dívku nad tuto knihu. *Vlastimil Hálek.*

Drobné literární a jiné důležité zprávy a úvahy.

Th. Dr. Innocenc Frencl, kněz-spisovatel a **Petr Šafránek,** učitel, dva slavní mužové čeští ze Stříbrných Hor. Upominka na slavnost odhalení pamětní desky dru. J. Frenclovi ve Stříbrných Horách dne 2. srpna 1903. Upravil Vlastimil Hálek, farář v Liboci. Knihtiskárna »Vlasti« v Praze. Nákladem odboru Frenclova na Horách Stříbrných. Cena 70 h. Čistý výnos ze spisku tohoto bude věnován ke zřízení nadace pro chudého studujícího ze Stříbrných Hor. Spis věnován »občanstvu města Hor Stříbrných, jež dalo národu českému věrného syna a spisovatele.« — Aby zůstala trvalou památka Frenclova v Horách Stříb., jeho rodišti, a aby rozšířila se známost o jeho životě a zásluhách zvláště mezi mladší generací, vydal autor popis, jakým způsobem oslaveno bylo nejprve 40leté výročí památky úmrtí Frenclova a dále obšírné vylíčení slavnosti odhalení pamětní desky na rodném domku jeho v Horách Stříb. Otisknuty jsou tu obě slavnostní řeči, v nichž se zrcadlí život a působení Frenclovo, jakož i jeho učitele Šafránka, dále básně slavnostní z péra J. Flekáčka a dra M. Kováře, telegramy a dopisy k slavnosti zvláště od ředitele Dědictví Svatojanského preláta msgra. Dra. Jana Sedláka, a výkaz sbírek na desku a nadaci Frenclovu. Vylíčení slavnosti podáno jest tu poutavým

vzletným slohem a provedeno jest něžným způsobem jako báseň o gloriole Frenclově a Šafránkově. Spisek tento uvítán jest zvláštní nelíčenou radostí od obyvatelstva pošumavského města Stříb. Hor a celého tamního okolí, které se naň velice těšilo a vděčně jej od autora, jenž měl slavnostní řeč o Frenclovi na Stříb. Horách přijalo. Bude rozdělen též mezi mládež školní v Stříb. Horách, by zůstala památka Frenclova trvalou i v mladší generaci. Ke spisku připojena jest podobizna Frenclova a Šafránkova s rodným domkem Frenclovým. Tisk knížečky pečlivě provedla k plné spokojenosti odboru Frenclova knihtiskárna »Vlasti«. Objednati lze ji zasláním 70 h na »Odbor Frenclův v Horách Stříb. u Horažďovic.«

Ze Slovenska. I. Smrt profesora Martina Hattaly vzbudila na Slovensku vzpomínky na dobu skoro již historickou, na založení nynější slovenské spisovné mluvy. Opětně ozvalo se při tom jméno Radlinského. O Hattalově zásluze o spisovný jazyk slovenský zmíním se obšírněji v tomto časopise ve článku o dějinách československé vzájemnosti. Přece však nemohu se ubrániti, abych nepověděl několik slov. Hattala byl rodem i smýšlením Slovák. (Nar. 4. listopadu 1821 v Trstené na Opavě.) Ač nejprve stál proti trhání slovenčiny od češtiny, přece později neustával pobízeti svého přítele dra. Ondřeje Radlinského, aby vydával své časopisy jen slovensky. V polemikách, které r. 1858—63 vedl Radlinský s některými Moravany a Slováky (s Plošicem, Šmídkem a j.), ozývá se zhusta duch Hattalův — v polemických článcích Radlinského jsou na mnoha místech vlastní slova a vlastní názory Hattalovy, jak je prozrazuje četná korespondence těchto dvou mužů.

Hattala postavil spisovnou slovenčinu na vědecký podklad, neboť všem pokusům před Hattalou vykonaným chyběla vědecká linguistická průprava a namnoze také znalost české grammatiky a syntaxe. Knihy »Grammatica linguae slovenicae« a »Krátká mluvnica slovenská« (první vydána r. 1850 ve Šťávnici, druhá r. 1852 v Prešpurku) zdají se dokonce býti mostem, spojujícím češtinu se slovenčinou; pro tyto knihy bývají Hattalovi vyčítány vedlejší úmysly, totiž opětné spojení Slováků s Čechy společným českým písemnictvím. Takové záměry zdá se prozrazovati již titul latinske grammatiky slovenčiny (»Grammatica linguae slovenicae, collatae cumproxime cognata bohemica«). Mluvnice tato jest jen srovnávací, bez veliké vědecké ceny, ale jest zakladatelkou nynějšího slovenského pravopisu. Vědecky cennější jest r. 1857 v Praze vydaná »Srovnávací mluvice jazyka českého a slovenského.« Ač Hattala dělí v titulech jazyk československý na český a slovenský, přece píše téměř výhradně jen o »československštině«, pokládaje slovenčinu jen českým podřečím.

Byl knězem ostřehomské diecése a nevystoupil z tohoto arcibiskupství, ani když se r. 1854 stal mimořádným universitním profesorem v Praze. — Do své smrti podpisoval se knězem této arcidioecése a do své smrti zůstal věren svému rodnému Slovensku. Jeho posluchači dosud živě se pamatují, jak rád vplétal slovenská slova do svých přednášek, jak zvláště hřešil na našem *ř* a *ě*, vyslovuje po slovensku »rezať a kresať, pekný a verný.«

Byl podivín; celý jeho život vyznamenává se podivínstvím. Byl nad míru bojovný. Celý život polemisoval, jeho literárním půtkám učiněn byl konec teprve r. 1891, kdy jako stařec sedmdesátiletý odcházel do pense. V jeho obranných článcích »Rukopisů« se zračí jeho celá bojovná povaha. V »Brusu jazyka českého« je zhuštěný Hattala profesor, který ani na kathedře neušetřil svých kollegů, universitních profesorů, kteří na jeho slova nepřísahali. Ale musí se uznati, že v boji o Rukopisy byl sám rovněž neomaleně napadán, ještě hůře než hattalovsky. Ještě přede dvěma roky napadl jej, starce nad hrobem, profesor dr. Jakubec v »Naší Době«, a dnes, když Hattala již odpočívá na posvátném Vyšehradě, neušetřily ho ani nekrology! Dnes ovšem musilo se o něm mluviti — ale nechápeme, proč dr. Jakubec ještě přede dvěma roky vrhl se na svého bývalého učitele, když už učenec Martin Hattala byl mrtev a žil jen vysloužilý stařičký profesor, neznamenající pro přítomnost nic.

Hattala zklamal ve dvojím: sliboval obšírnou obranu rukopisů a nedostal se k ní, a za druhé nedovedl se přimknouti svým konservativním duchem k modernějším vědeckým proudům ve filologii a nedovedl si vychovati nástupce. Svým přátelům, kteří se domáhali obšírné obrany Rukopisů, říkával, že králík má mladé každé dva měsíce, ale lvice jen jednou za dvě léta — ale za to má lvíče. Ale lvíče nepřišlo na svět. — Věčná škoda.

Hattala nebyl mělký učenec, ač na své místo vyšinul se pouze autodidakcí; nenavštěvoval světových universit, ale spojoval v sobě vzácné nadání s neúmornou pílí a se železnou vytrvalostí. V literární historii jeho jméno zůstane, ale divnou

hrou náhody se stalo, že Hattalovi zjednala jméno jeho nejslabší práce, latinská grammatika slovenčiny. Vše, co později napsal, ač jsou to věci mnohem cennější, zanikne časem, ale slovenčina vždy bude hlásati, že Hattala uvedl ji na vědecký podklad. Kolik hovoří ta stručná slova, vetkaná do stuh pohřebního věnce, darovaného Slováky! »Slováci — Martinu Hattalovi!« Tři slova jen, ale hlásají, že Slováci cítí, čím jim byl zemřelý učenec. A nadivno věru, že tento bojovný muž nevrhl se do boje pro samostatnost slovenčiny. Ale chápeme i to. Jen Jungmann, Palacký, Kollár, Šafařík a někteří jiní čeští učenci, kteří za jeho mládí působili a pracovali, byli mu auktoritami. A proto Hattala, ač uznával oprávněnost samostatné slovenské spisby, nevystoupil polemicky na její obranu: nechtěl bojovati s many mužů, kteří mu pomohli k profesuře, a ve kterých viděl jedině vzory českých mužů.

Životopisná data jsou známa z denního tisku. Stačí snad, udáme-li, že Hattala skonal v noci dne 11. prosince r. 1903.

II. Konečně jednu radostnou zprávu. Ale nikoli o Slovácích. Víme, co pro Slovany vůbec znamená Francouz Louis Leger, Angličané hrabata Lützov a Wratislaw, co na př. pro Rusy vykonal Francouz Rambeaud a Angličan Mackay. Našel se konečně muž, který chce ve Francii vzbuditi zájem o nešťastné Slovensko. Je to českemu čtenářstvu dobře asi známý francouzský aesthetik, spisovatel William Ritter. Psává také česky. Z jeho českých aesthetických a kritických essaií nejlépe se mi líbil své doby nekrolog Maroldův, otištěný v »České Revui«. Tento aesthetik pokusil se o povídku z uherského Slovenska. Dostala se mi náhodou pouze do rukou. »Fillete Slovaque«, »Slovácké děvče« — to je titul krásně psané povídky.

Fabule je naprosto jednoduchá. Anča Baňarka milovala Juru Massaryka. Anča šla do Vídně vysloužit si věno, Juro šel na zkušenou. Anča ve Vídni viděla plakáty národopisné výstavy československé, zapomněla na svého Juru s nepěkným jménem a zamilovala si slovenského jonáka, kterého vymaloval mistr Hynais na plakáty výstavní. Tento jonák byl docela jinačí, než její Juro s falešnýma očima. Šla do Prahy, dala se do služby do výstavní slovácké krčmy, kde si Aničku zamiloval nehezký slovenský šohaj Martin. Ale věděl, že není milován, poznal, že Anča touží po modellu Hynaisovy plakátové kresby a nebyl sobecký. Potlačil svou nešťastnou, neopětovanou lásku a vyhledal Aničce Janka ze Záříčí, který asi byl Hynaisovi modellem. Z Aničky Baňasky stala se v Praze upřímná Slovenka, docela hodná svého vysněného Janíčka. To je stručná fabule povídky Rittrovy. Ale kolik kouzla jest v jejich episodách, v líčeních slovenské poesie, slovenské národní písně, lásky prostého slovenského šuhaje!

III. Drobnosti. Hviezdoslav, nejlepší slovenský básník, vydal v letošních »Slovenských Pohl'adech« překlad nejlepšího Shakespearova dramatu »Hamleta«. Administrace dobré této slovenské revue vydala nyní překlad samostatně. Snad martinský »Spevokol« dovede drama nyní také na scénu. Ale obávám se, najdou-li v Martině dosti sil pro mis-en-scénu. Zdaž by tu nemohly vypomoci pohostinsku veličiny pražské »zlaté kapličky«? — Svetozár Hurban Vajanský nastoupil po svátcích vězení ve Vácově za svůj úvodník »Neustávajme«. Masopust mu uherské úřady osladily. Je to již naposled? Vezme jedenkráte již konec persekuce Slováků? — Zmínil jsem se loni o tiskovém procesu »Obzoru«, slovenského hospodářského listu. Proces není dosud skončen. Obžalovaný redaktor Babka, učitel v Liptovské Sielnicci, stěžuje si, že inkriminovaný článek byl státním zástupcem nespravně přeložen do maďarské řeči, a že jen na základě nesprávného překladu byl pohnán před sedrii. Ale to mu asi nepomůže. Spisovatel článku nemůže býti žalován, protože není uherským státním příslušníkem. Je to Čech Zumr, jenž prakticky pěstuje československou vzájemnost.

(Referát lednový.) V lednu byli jsme svědky něčeho na Slovensku nebývalého. Nitránská sedrie osvobodila obžalovaného slovenského poslance Fr. Veselovského, kterému se kladlo vinou, že pobuřoval slovenský lid svými kandidátními řečmi. Proti Veselovskému pracoval celý složitý apparát, kterého též nitránská sedrie užila nedávno proti bratřím Markovičům. Křivá svědectví, falešné přísahy, nesprávné udavačství, neodůvodněný maďarský chauvinismus, fiškusův appel na maďarské vlastenectví porotcův, fiškusovo ohánění se panslavismem poslancovým. Ale konec konců — veritas simplex. Pravda zvítězila. Porota obžalovaného osvobodila, ale královský fiškus (jako u nás státní zástupce) se z rozsudku odvolal. Octne se tedy politická pravota Veselovského před královskou tabulí. Slovenskému advokátu Štěpánu Fajnorovi, který se již mnohokráte v politických přich slovenských předáků vyznamenal, kvete naděje nového úspěchu. — Učitel Jur Babka, redaktor »Obzoru«, má, jak jsme již pravili, novou pravotu. Bude souzen dne 8.

února v Prešpurku. Obranu převzal mladý advokát dr. Ruman z Lipt. Sv. Mikoláše. — Konečně maďarské násilí vztáhlo své bestiální ruce také na dra. Dušana Makovického, lékaře v Žilině. Služný trenčinský dal mu skonfiskovati jeho soukromou slovenskou knihovnu. Odnesli od něj na 600 slovenských knih, mezi nimiž Srbovu brožuru »Die Unterdrückung der Slovaken« (vyšla původně v pražské »Politik« a ve slovenském překladu v Pittsburku v Americe) a Markovičovu brožuru »Nitranský politický proces«. Dr. Makovický stojí k našim katolickým snahám v nepřátelské posici, ale násilí na něm spáchané, kterým je osobní jeho svoboda ohrožena, musíme přece jen uznati brutálním násilím.

Ve Val. Klobúcích dne 1. února 1904. *Fr. Vácsl. Peřinka.*

Český časopis historický polemisuje v theologii se † dr Lenzem pro jeho článek uveřejněný v lonské »Vlasti«, v němž zesnulý probošt snaží se dokázati, že »Učení M. Jana Husi o církvi a o jejích členech není totožné s učením sv. Augustina«, k vůli čemuž srovnává různé texty Augustinovy s výpověďmi Husovými. »Č. Č. H.« zastává se Husa takto (X. 1, 99—100): »Proti tomu možno *hájiti* Husa samým sv. Augustinem, jehož názory Lenz nevykládá vždycky správně. Především co se samého pojmu praedestinovaných týče, jest nepochybno, že Husův pojem církve jako omnium praedestinatorum universitas, quae est omnes praedestinati praesentes, futuri et praeteriti, *úplně se shoduje s Augustinovým pojmem církve* jako certus numerus praedestinatorum ..... Že v názoru o praedestinaci Hus učil podle sv. Augustina po katolicku, Lenz sám přiznává, ale vytýká nekatolický důsledek z názoru toho činěný o praedestinovaných jako jediných a pravých údech církve. *Ale i tento* důsledek možno nalézti u sv. Augustina, podle něhož do církve, jakožto communio Sanctorum náležejí *pouze* dobří a hodní ne skrze vůli lidskou, nýbrž milostí čili praedestinací Boží. To jest právě zásadní chyba Lenzova v nazírání a vykládání pojmu církve a sv. Augustina, že nerozeznává u něho dvojího vlastně trojího pojmu církve, a co se Husa týče, že pomíjí netoliko Husův druhý pojem církve jako universitas fidelium viventium et spiritu et vita Jesu agentium, nýbrž i Husovo rozlišování církve Kristovy a Antikristovy, vyplývající z jeho myšlénky praedestinační,« atd. Slavná redakce »Č. Č. **historického**« pouští se zde úplně *mimo své pole*, do polemických výkladů různých textů *patrioticko-dogmatických* a v tom není kompetentním čili povolaným soudcem, nemajíc k tomu potřebné vědecko-odborné kvalifikace. Přehlíží **historicko**-*literární* fakt, že právě sv. Augustin to byl, jenž plných dvanácte let (od roku 400—412) proti Donatistům bojoval, uče, že údy církve **nejsou** *jen spravedliví a svatí, nýbrž i zlí a špatní*, a že *teprve po všeobecném soudě Božím* budou všickni členové církve jen dobří a spravedliví. (Serm. CCXXIII.) Ve spisech *odvolačních* možno u téhož světce přesvědčiti se o tom obšírně (S. Aug. *Retract.* lib. II. c. XVIII.), a »Č. Č. Historický docela *křivě* podkládá sv. Augustinovi, že možno u něho nalézti Husův *důsledek*, dle něhož prý »pouze dobří a hodní lidé« náležejí církvi jako *jedině praví údové její*, protože sv. Augustin výslovně učí: »Církev tohoto času přirovnává se k poli, majíc zrna smíšená s plevami, majíc k dobrým přimíseny zlé (členy).« (Serm. CCXXIII.) A vykládaje Žalm 48. taktéž dí (n. 8), že v církvi *jsou* **dcery** *zlé a dobré*, při čemž pěkně poznamenává, že *zlé* nazývají se *dcerami* a *nikoli cizinkami*, čehož by nebylo, kdyby církvi jako rovně oprávnění *členové rodinní* nenáležely. Srovnej dále výklad sv. Augustina na slova *sv. Jana* I., II., 19., kde právě o *praedestinovaných* je řeč a kde se vykládá, jak členové mohou z církve *vypadnouti*. Nebudeme dále o *těchto* věcech »Č. Č. *Historickým* (!) polemisovati a prosíme jen, aby si vzal práci a *zevrubně uvedl spis a místo ze sv. Augustina*, kde vychvalovaný husitský »důslek« doslovně *stojí*. Za zemřelého Dr. Lenze — Filip Jan Konečný.

»Naše Doba« podává o slovanských Apoštolech a jich působení XI. 4, dle dr. Brücknera z Berlína mimo jiné také toto (na str. 256): »Avšak ctižádostivý Cyrill *ošálil* jak Rostislava tak císaře a patriarchu, pro něho nadešla konečně dlouho vytoužená, netrpělivě očekávaná příležitost, kouti své vlastní železo.« — Chcete poznati vytouženou příležitost, po níž dávno dychtil sv. Cyrill a chcete poznati, jak »ošálil« pány na Velehradě i v Cařihradě? Slyště! Cyrill dychtil po jiných vavřínech než státi se apoštolem některého národa jako byl sv. Tomáš, Bartoloměj, Bonifác, Vojtěch; Cyrill chtěl se státi a si »zaříditi církev« neodvislou od Říma a Cařihradu »jako měli Koptové, Armeni« atd. Dvakráte byl prý tomu již blízek, ale vždy »osud ošálil jej«, a závistiví nepříznivci vysmívali se po každé škodolibě »apoštolovi neúspěchem pronásledovanému ....« Proto sáhl Cyrill radostně po příležitosti podávané Rostislavem a odebral se na Moravu. — »Myšlénka .... býti zakladatelem *zvláštní* Církve *lidové* ...., která by uznávala za svou hlavu

patriarchu a ne *papeže* . . . ve dne v noci jej od dávna zaměstnávala.« Nu, vida *prvého* u nás bořitele Říma! Náhodou napadá nám, že tato »pravda« odporuje oné, kterou ještě v »České otázce« pan Masaryk hlásal s velikým důrazem o ideji Cyrillomethodějské, tvrdě, že čeští liberálové nemají o *věci* ani potuchy, když nevědí, že vrcholem ideje cyrillomethodějské jest *očividné uznání primátu papežova* čili Říma, kamž oba slovanští Apoštolé poslušně chvátali *skládat účty z víry!* Také dr. Herben horlil *v tomto* smysle tehdy v »Čase« proti »Národním Listům«, a dnes -- ani ne po desíti letech — *dnes* prohlašuje p. Masaryk sv. Cyrilla *protiřímským* od mladosti! — Na str. 259. tvrdí tato »*nová* pravda« o sv. Cyrillu »že »měl již připravenu slovanskou abecedu, když se císaře Michala *lstivě* tázal, zda mají Slované písmo.« Sv. Cyrill dávno už prý věděl, že Moravané mají *svou* abecedu sestavenu, ale on již *dávno* měl také připravenu abecedu »glagolskou« a Morava měla tudíž »býti *zkušebním králikem*« (sic!) pro filologický pokus Cyrillův«, což ani Rostislava ani císaře Michala ani patriarchu nenapadlo. Zde jeví se tedy sv. Cyrill jako šejdíř, jehož pokus se podařil, pouze však z části, neboť konečně Morava se zdráhala zůstati ve *stavu morčete*, (!) jemuž slovanské obřady byly vstřiknuty.« Tak to jde pořád dále až do posledního odstavce (str. 259), kdež se dí, že sv. Cyrill pravil »*as* k císaři a patriarchovi,« *že zlořečeným* Římanům — Cyrill *nenáviděl* Římanů, jak je *přítel* Photia mohl nenáviděti, (dí se v závorce) — můžeme vodu na Moravě odvésti . . ., když *hloupé* Slovany navnadíme vyhlídkou na slovanské obřady, neboť co jiného mohli bychom před Latiníky nabídnouti?« Tím zpusobem yrillův životní cíl, po předchozích nezdarech, byl konečně dosažen,« a sv. Cyrill, v takto císaře i patriarchu, »mohl odejíti s požehnáním« toho i onoho!! . . . této »pravdě« píše *dr. Pekař* v »Českém Časopise Historickém« X. 1, 104. »*Naší Době*« uveřejňuje *prof. Masaryk* překlad článků Brücknerových v »Beilage« *(důvodem je patrně Brücknerovo rozhodné vystoupení proti slovanské liturgii.)* Poslední, uzávorkovaná věta páně Pekařova štouchla sice prof. Masaryka *trochu* pod žebra, ale celkem jest přece jen *slabá*, zvláště máme-li na zřeteli, co o Brücknerovi stojí v »Č. Č. H.« na str. IX. 474. *V odborném* časopise českém očekává naše veřejnost od *povolaných* a učenců českých mnohem více na obranu cti a pravdy svatých apoštolů slovanských, než se stalo zde. Či strpí česká historie toto pytlačení realisty Masaryka v **jejím** *revíru* bez odvety? Psáti veřejně *o* **hloupých** *Slovanech a přirovnávati je ke králíkům, ba dokonce i k morčatům* a poukazovati při tom na *apoštolskou* **lstivou** *činnost sv. Cyrilla,* jest při nejmenším *ostuda*, vyjadřuje-li toto zlé slovo *náležitě* způsob realistického psaní a nemá-li se to zváti *jinak*. *Filip Jan Konečný.*

Spolek sv. Vincence. *Čína.* (1901.) Ani čínská zeď, ani zkamenělé pohanské zvyky synů nebeské říše, ani hořkost domorodců k Evropanům, ani veliká odlehlost té země nemohly zabrániti, aby se tam neuhostil duch sv. Vincence. A byla to naše drahá církev, které se to podařilo, ovšem dosavad jen měrou dosti skrovnou, hledíc na nesmírnou rozlohu čínského carství, kteréž je víc než 200krát tak veliké jako naše Čechy. — Členové konference sv. Josefa *v Šanghai* se rozmnožili; jest jich 24, a ve své činnosti jsou podporováni pěti členy čestnými. Předstihují se v horlivosti a uložili sobě, že se dostaví pravidelně do týdních schůzí. Týdně byly navštěvovány 23 rodiny (47 osob), a krom toho bývali časem podporováni chudí cizinci v městě. Příjem (beze zbytku z r. 1900) byl 3.162 franky; v tomto čísle jest obsaženo 1.600 fr. jakožto kolekty ve schůzích. Toto číslo mluví o šlechetné obětivosti našich bratří. Část příjmů věnována na výchovu 10 chudých hochů ve škole bratří maristů. —

Konference domorodců *v Ton-ka-Dou* zkvétá rok od roku. Duch sv. Vincence proniká víc a více našich mladých bratří čínských, a zásluhu jejich množí ještě nesnáze, které jim činí v návštěvě chudých obyčeje rodákův jejich a pohrdání, které provází osobní obcování s chudými a nešťastnými. V té zemi má cenu jen almužna peněžitá, ta se pochopuje a přijímá. — Poukázek na rýži rozdalo se mnoho, podporovaných rodin přibylo, provedl se jeden sňatek, činžovní spořitelna koná dobré služby. Návštěva chudých v hospitále je pravidelná a působí výborně na pohany, kteří se diví jinochům z řádných rodin, ani se zabývají s těmi, které ranila bída a neštěstí. Návštěva chudých rozšířena tím způsobem, že se vztahuje nejenom na chudé v předměstích Ton-ka-Dou, nýbrž i na ty, kteří bydlí v malých okolních farnostech. —

Konf. *v Hong-Kongu* čítá 76 členů činných. I tam přibývá jak chudých rodin, tak prostředků. I protestanté vzdávají čest dobrým skutkům konference, spěchajíce do jejich bazarů přispívajíce k jejímu zdaru. *F. T.*

»Lotus« (dle časopiseckého inserátu) je »časopis theosofický k šíření prohloubeného, ušlechtilého názoru světového.« Nauky theosofické (praví se v oznámení) řeší přesným, rozum i cit stejně uspokojujícím způsobem všechny záhady bytí přírody i člověka. Ročně 10 čísel. Předplatné 6 K. Dosud vyšlo šest ročníků. Redakce a expedice theosof. časopisu »Lotus« na Král. Vinohradech.« — — Zná-li někdo směr a obsah tohoto listu, mohl by o něm ve »Vlasti« pojednati. Dle názvu »theosofický« obírá se asi otázkami naboženskými, a jak za to máme, sotva ve směru zjevenému náboženství příznivém. *L. † dt.*

»Všední ženy« — prý — »příspěvek k fysiologii lásky naší doby«, tutoknihu doporučuje nakladatelství Hejda a Tuček v »Národních Listech« (17. ledna) takto: »Právě vyšla kniha břitké pohlavní analyse Ola Hansson: Všední ženy. Známý dánský erotik kreslí v tomto díle odvážnou rukou různé sexuelní typy žen. Sám o tom praví: »V těch průměrných ženách — jaké závratné hloubky chorobné vášně a nepřirozené žádosti požitku, rabies amorosa a rabies sexualis, kult Tribadek a hermafroditická hádanka.« To jsou tedy ty průměrné a všední ženy? Bohužel, některé naše spisovatelky (na př. Viková nebo Jesenská a několik moderních) skoro se přičiňují, aby naše doba tak na ženu pohlížela. A následek toho? — pohrdání ženou jako tvorem nezřízeným, vášnivým a nízkým. A to děje se dnes, kdy usiluje se o povznesení člověka. Oplzlá divadla, do nichž se ženy hrnou, necudné obrazy ve výkladních skříních, proti nimž ženy neprotestují, moderní literatura, jež většinou ve službě chlipnosti, to a podobné zjevy nasvědčují, že ženy jdou smutné budoucnosti vstříc. V zájmu své cti a svého štěstí měly by už obrátiti a v pravdě zmužile státi při zásadách křesťanských. — *L. † sk.*

Abbé Loisy! (Stará historie v novém vydaní.) Nedobrá snaha zakaliti pramen, v němž má oporu víra naše, seslabiti totiž autoritu Písma, zachvátila i bohoslovce katolického, bývalého profesora na Institut catholique de Paris, abbé Loisyho. Ježto se jméno jeho teď častěji objevuje, zmíníme se i my krátce o jeho záležitosti. Abbé Alfred Loisy již před více lety dával na jevo svou nespokojenost s katolickou theologií, že je příliš konservativní, málo důkladná a pokroková. V odpovědi své proti (?) knize Harnackově (Podstata křesťanství), napsané pod názvem »Evangelium a Církev« (L'Évangile et l'Église) uložil některé zásady, jež sice u protestantů s radostí byly uvítány, ale odpor vzbudily u katolíků. Kardinál arcib. pařížský Richard již před rokem vystoupil proti knize Loisyho, vytýkaje, že podrývá autoritu Písma, v pochybnost uvádí Kristovo Božství, jeho zázraky a přítomnost v Eucharistii a pod. I jiní biskupové francouzští vystoupili proti smělým tvrzením abbé Loisyho. Avšak nejen autorita Církve opřela se Loisymu, jeho snahy a tvrzení odsoudili největší učenci katoličtí, jichž posavadní vědecká činnost je zajisté významější, než práce Loisyho. Učený benediktin Dom. L. Janssens vytýká Loisymu mělkost a lehkomyslnost. Známý P. Lagrange podobně odsuzuje snahu Loisyho, že bez dokladů otřásá základy víry. Podezřelá velmi je taktika abbé Loisyho; je to známý zjev, že si podobní »reformátoři« v nedostatku řádných důvodů pro svá tvrzení pomáhají dvojsmyslnými a obojetnými vytáčkami. Když před rokem kardinál pařížský tvrzení Loisyho odsoudil, »podrobil se, ale brzo na to vydal nový spisek »Autour d' un petit livre«, v němž dřívější zásady opět ohřívá a hájí. — Abbé Loisy stane se ovšem pověstným, ale snaha jeho je marná. Dnes kritika Písma má na straně katolické pouze význam vědecký (— a ten církev ráda uzná a přijme), pro dogma a církevní disciplinu významu nemá. *L. † z.*

Martin Hattala, bývalý profesor slavistiky na české universitě, zemřel 11. prosince 1903 u věku 82 let (nar. 4. listop. 1821 v Trstěné na Slovensku). Život jeho a seznam literárních prací vypsán v Nauč. Slovníku Ottově (díl X., str. 950—3). Žák Hattalův prof. Flajšhans napsal v »Osvětě« (č. 2.) několik vzpomínek o svém učiteli, v nichž povahu Hattalovu a jeho literární význam oceňuje. Mezi jiným praví: »Po Hattalovi zůstává řada polemik, spousta věcí nedokončených, několik prací dnes překonaných a jediné dílo dokončené na vrcholu věku mužného, Brus — Brus, jehož dnes nikdo nezná, nikdo necituje, nikdo nečte.« »V politice, morálce, v náboženství snad by byl býval na svém místě jako — reformátor . . . Hattalu na neštěstí osud postavil do širého oboru vědy, kdež platí studium fakt (a ne aprioristické ideje). A postavil ho tam, neproved ho před tím školou moderního zkoumání, určiv ho povoláním za kněze, jehož předním úkolem právě jest podrobiti hmotu vůdčí ideji, jehož základním článkem jest víra, experimentem zázrak, zásadou pohrdati světem zevnějším; byl také poslední z kněží profesorů universitních, jeho doba dávno již minula.« — V této poslední větě pověděl p. prof. Flajšhans několik frází, s nimiž nelze souhlasit. Že by kněžství překáželo v studiu fakt, že by víra náboženská a zázrak mohly při zkoumání věcí rozumových

rozhodovati, toť věru zcela plané tvrzení. jež nelze nejmenším důkazem opříti. Byl knězem i Dobrovský, abychom už při jazykozpytu zůstali, a zajisté dovedl operovati fakty lépe než mnohý profesor—nekněz. Ostatně byl Hattala naskrz liberálního smýšlení, jenž asi mnoho si to kněžství nepřipouštěl, jak jeho posluchači vypravují. Život věnoval světu a svět se mu odměnil; církev nemá na něm ničeho. *L. † x.*

Prof. Masaryka nemají rádi už ani pokrokáři ze »Samostatnosti«; vyčítají mu, že jim zmasarykoval Palackého. Byl prý Palacký dle Masaryka »jednou historický, podruhé přirozenoprávní státoprávník, dále federalista historicko-geografický i národnostní a k tomu ještě konstituční centralista«, — zkrátka prý Masaryk přisuzuje Palackému všecko, co je možné na světě. Ale nejenom Palackého, dle Denisa zmasarykoval Masaryk také Havlíčka. Všechen svět má být zmasarykován (katolíci přičiněním »Času« i zmasakrováni), ale ne všude se to p. Masarykovi daří; nedávno se mu opřeli i protestanté, jen ti tvarohoví katolíci (zvláště mezi intelligencí) dávají se vtěsnati do uniformy podle střihu páně Masarykova a zapomínají na všecko, i na duši a věčnost, jako by byl prof. M neomylný a mohl rozsuzovati i o věcech božských a věčných. Vlastní svědomitost měla by ho pohnouti, aby to svým stoupencům pověděl a nebral zodpovědnost za jejich škodu věčnou. — »Samostatnost« připomíná také (č. 1.), že přátelé prof. Masaryka přičítají mu i zásluhy, kterých nemá. Tak nejnovější všestranné lumen realismu pan Chalupný vyčetl pokrokářům, že prof. Mas. už před několika lety objevil národu dra. Aug. Smetanu, kdežto »Samostatnost teprv teď vydává Smetanovy Zápisky (smutné to zásluhy!). Na to »Samostatnost« cituje dvě zprávy z »Časopisu českého studentstva«, že už r. 1891 a 1892 socialisté a pokrok. studentstvo Smetanu uctívali, a že tedy p. Mas. dříve k pokrokářům a socialistům do školy chodil a teprv potom »objevoval«. Pan Masaryk je vtipný a učelivý; má své zbožňoyatele, ale svět je někdy(?) nevděčný. *L. † j.*

Paběrky z novin a veřejného života.

Jubileum sv. Prokopa. Letos jest tomu 700 let, co v Římě dne 4. července 1204 za svatého prohlášen byl náš sv. Prokop, patron český. Jest zajisté nanejvýše záhodno, aby památka muže tak vynikajícího svatostí života, pilnou prací a zásluhami o vzdělání našeho národa. byla uctěna důstojným způsobem. Jak můžeme sděliti, jedná se právě o oslavu našeho patrona a bude zajisté v nejkratší době možno nám sděliti podrobnější věci o jubileu svatoprokopském. Jeho Emin. ndp. kardinál Leo Skrbenský pověřil J. M. ndp. světícího biskupa dra. Fr. Krásla, aby měl péči o slavnosti jubilejní. Jest zajisté všem Čechům bez rozdílu mluveno ze srdce, když pravíme, že jest oslava jubilea sv. mnicha sázavského povinností českého národa, který z požehnané práce a píle benediktinské tak hojného bral ovoce. S radostí budeme častěji přinášeti zprávy o předním zákopníku křesťanské kultury v Čechách.

Velikolepá slavnost k poctě sv. Řehoře za příčinou papežské reformy kostelního zpěvu připravuje se k Velikonocím. Bude to 1300letá oslava sv. Řehoře Velikého, tvůrce to zpěvu gregorianského. U příležitosti té bude zasedati též kongres všech mužů vědy, jejichž bádání Řehořem Velikým se zabývalo. Za tím účelem vyšlo provolání ke katolickým učencům všech zemí, aby měli v Římě přednášky o liturgii, církevním zpěvu, křesťanské archeologii, zejména ze 6. a 7. století. Nejslavnější církevní skladatelé jsou do Říma pozváni. U přítomnosti sv. Otce má ve chrámě Svatopetrském býti provedena slavná mše od tisíce zpěváků, též mnichů a seminaristů v přesném slohu gregorianském. Papežskou reformou mají býti z kostelních kůrů odstraněny všecky instrumentální mše i Mozartovy, Haydenovy, Cherubiniho atd., jež dosud v Italii se provádějí. Nová vydání starého chorálního zpěvu pořádají se v Cambrai, Remsu, Digne, v Řezně a jinde. Mají též i staré značky not býti reprodukovány, v čemž má firma Pustet v Řeznu od 30 let zvláštní výsadu, ale kteráž již minula. Povstávají firmy nové v Belgii a Francii k vydávání starého gregorianského zpěvu. — Jak se z Říma píše, vydá sv. Otec k jubileu sv. Otce Rehoře Velikého encykliku o jeho apoštolském a kulturním působení. Čas, kdy encyklika bude uveřejněna, není ještě znám.

Svatý Otec Pius X. — Pius X. a reforma hudby církevní. V lipském hudebním známém časopise »Signale für die musikalische Welt« (č. 6. a 7.) píše dopisovatel B. Spiro o nedávno vydaném »Motu proprio« sv. Otce. Uvádí. hlavní

zásady sv. Otce a jest jimi nadšen. Svůj referát zakončuje touto úvahou: »Nalezne-li slovo papežovo sluchu, nebude jen církvi katolické vrácen jeden z nejdrahocennějších jejich statků, ale též umění bude dán nový mocný popud a tím učiněn bude veliký krok k povznesení lidstva, nové posvěcení se rozprostře po nesčetných krásných prostorách«. Končí pak: »Ale výnos ten jest tak slavný čin nového papeže, že od dob sněmu tridentského nemá sobě rovna; jistě od dob papeže Pia IV. nenastoupil na trůn sv. Petra muž takového hudebního rozhledu jako Pius X.« Slova tato, která nejsou tedy z tábora katolického, mluví sama ze sebe. — Sv. Otec vydá projev o vědě a víře, v němž varovati bude katolické učence před »omyly moderní vědy«. — Sv. Otec vyšle zvláštní posly k císařům: Fr. Josefovi I., Vilému II. a k caru Mikuláši; obmyslí je vlastními svými obrazy a doprovodí toto obdarování zvláštními dopisy. — Pius X. výboru biskupů v Rakousku poslal odpověď na adresu podanou o biskupských konferencích v listopadu loňského roku. — Píše, že adresou byl velice potěšen. Zvláště z toho byl potěšen, že biskupové otevřeně sdělili, co dobrého i zlého jest v jejich diecésích. Vidí z adresy, že mor bludů šíří se i u nás. Proto připomíná biskupům, aby nezapomínali, že Ježíš Kristus vždy je týž včera i dnes a že je ustanovil řídit církev. Přeje si, aby i oni svým učinili si heslo jeho obnovit všecko v Kristu. Prostředky k tomu udal ve svém okružním listě, doporučuje kněžstvu i lidu, aby se jimi řídili. Biskupům na srdce klade, aby lid důkladně přesvědčili, že církev a vlasť jsou úzce spojeny a že obě spolu buď prospívají, nebo škodu mají. Nic nenapomáhá blahu vlasti tolik, jako náboženství. Ujišťuje svou péčí biskupy a uděluje jim apoštolské požehnání. — Známo, že sv. Otec jako patriarcha benátský měl u sebe sestry své, které po jeho zvolení papežem musely se odstěhovati do Říma, aby byly vznešenému bratru na blízku, kdež bydlely v soukromém domě, nikoli však v paláci papežském Vatikáně. Teprv nyní přesídlí přímo do Vatikánu. Sv. Otec přeje si aspoň několik minut denně s nimi pobýti. Ve třetím patře nad pokoji sv. Otce bude pro ně upraven byt. — Pius X. zaslal sultánu list, aby zastavil vraždění křesťanů v Macedonii. Sultán odpověděl sice zdvořile, ale vyhýbavě. — Svatý Otec Pius X. a Poláci. Sv. Otec řekl faráři Zajackowskému z diecése kaměněcké: »Řekni všem Polákům: Miluji vás, modlím se za vás a prosím, abyste se navzájem za mne modlili, abychom snášeli svoje kříže.« A při jiné audienci Polka prosila: »Svatý Otče, modli se za bídnou, nešťastnou Polsku!« a sv. Otec odvětil: »Polská země jest bídná, ale není nešťastná, poněvadž má víru!« — Dne 8. ledna přijal sv. Otec p. Frant. Mausella, plnomocníka republiky středoamerické Nicaraguy, jenž mu doručil list jejich presidenta. — Papež vydal Encyklyku o Neposkvrněném Početí za příčinou prohlášení tohoto dogmata před 50 lety. Encyklika jest výhradně náboženského rázu, ukládá křesťanům, aby se modlili k Nejsvětější Panně, vykládá podstatu dogma, doporučuje křesť. lásku k bližnímu a povoluje odpustky.

Veliký biskup ďakovský Jiří Strossmayer slavil dne 4. února t. r. devadesáté výročí narození svého. Kéž ho Bůh ještě dlouho Slovanstvu zachová!

J. Ex. ndp. biskup brněnský dr. Frant. Sal. Bauer vyznamenán byl velkokřížem řádu Františka Josefa. Nejdůstojnějšímu velepastýři dostává se k tak vysokému vyznamenání se všech stran přečetného blahopřání.

Osmdesáté narozeniny slavil dne 11. února t. r. Jeho Excellence ndp. Dr. Em. Schoebel, biskup v Litoměřicích. Sv Otec Pius X. zaslal biskupskému jubilaru svoji podobiznu s krásným přípisem.

Osmdesátédevaté narozeniny slavil 4. února zároveň s vlasteneckým biskupem Strossmayerem Pelhřim Novák, č. kanovník, rytíř řádu Božího hrobu atd., děkan v Nov. Městě n. Met. Přejeme vysoce zasloužilému hodnostáři, aby ve stálém zdraví dočkal se stých narozenin.

Družstvo Vlasť zaslalo všem čtyřem uctivé blahopřání.

Šedesátiny slavil dne 3. prosince 1903 zakládající člen našeho družstva i katolického Svatoboru, horlivý *šiřitel našich Dědictví, Ferdinand Harna, farář Chvalkovský* na sv. Kopečku na Moravě. Dědictví sv. Prokopa získal 141 členů. sv. Cyrilla a Methoděje 69. sv. Ludmily 80, sv. Jana Nep. 112, Dědictví Maličkých stejný počet 112. — Při tomto svém jubileu věnoval po stovce korun Velehradu na památné vykopávky, Vlasten. spolku musejn. v Oloumouci na dům, sestrám Dominikánkám v Kokorách na dívčí školu hospodářskou, sestrám Norbertánkám na sv. Kopečku na příští kaplici v jejich samostánku.

† **Lev XIII.** obdrží definitivní hrob v Lateraně. S vyhotovením náhrobního pomníku je pověřen řezbář z Peruggie, Luchelli. Pomník bude postaven při vchodu do sakristie naproti náhrobku Innocence III. a bude mu podoben. Na jedné straně

bude socha sv. Tomáše Aquinského, na druhé socha sv. Františka z Assisi. Náklad uhradí kardinálové, od Lva XIII. jmenovaní.

Veliká slavnost katolických dělnických spolků celého světa uspořádána bude na den sv. Josefa (19. března) v Římě. V tento den odhalen bude pomník velikému papeži Lvu XIII., znázorňující jej jako papeže dělníků. Na pomníku umístěny budou tři bronzové tabulky, v nichž vyryt jest celý obsah encyklik »Apostolici muneris«, »Rerum Novarum« a »Graves de communi«. Pomník měl býti zbudován a odhalen ještě za života Lva XIII., ale smrt tomu zamezila. Nynější svatý Otec vyslovil přání, aby slavnost byla co nejvelikolepější, proto položena jest na den sv. Josefa, den jmenin Pia X. — Dne 16. prosince přijal sv. Otec slavnostní výbor v čele s generálním předsedou kn. Colonnou, protektorem spolku a kard. Ferratou a četnými hodnostáři. Kardinál Ferrata oslovil sv. Otce ukázav při tom na horlivý zájem, jaký tisíce dělnických spolků celého světa k encyklikám Lva XIII. chovají. Sv. Otec odvětil: »Jsem vám, pane kardinále a všem přítomným vděčným, že jste si obrali za úkol uctíti památku mého slavného předchůdce Neboť kdo ctí papeže, ctí i papežství, církev a jejího zakladatele Pána a Spasitele Ježíše Krista.« Na to přešel na encykliky Lva XIII., jichž význam jest dalekosáhlý, a to nejen pro dělnictvo, nýbrž pro veškeré lidstvo. Dále oslovil papeže generální předseda kn. Colonna, zmíniv se o dělnických poutnících, kteří ze všech dílů světa k slavnosti odhalení pomníku se dostaví a prosil o audienci pro tyto poutníky. Sv. Otec odvětil: »Všichni ať přijdou, milí moji dělníci a jich vyslanci. Každou hodinu denní jsem ochoten je přijati a jim požehnati. Bude to mou radostí. Třeba že se osobně slavnosti nebudu moci súčastniti, budu duchem přece přítomen.«

Oslava Jakuba Baldého S. J. — Dne 4. ledna slavili katolíci němečtí památku 300tých narozenin slavného básníka Jakuba Baldého S. J. Baldé psal své básně většinou latinsky a rovná se Horácovi.

93letý farář, *abbé Onias* v diecési Langerské, ve farnosti Planrupt slavil v den Narození Páně 70leté jubileum svého kněžského působení v jedné obci. Farnost jeho čítá 339 obyvatel. Narozen r. 1809 byl dne 25. prosince 1833 na svou faru installován, kterouž po celý život neopustil, aniž přál si býti přesazen. Po všecken čas abbé Onias těšil se výtečnému zdraví, sám dosud vyučuje náboženství, navštěvuje nemocné. Jeho vděčné ovečky na ten slavný den připravily mu velmi dojemnou ovaci.

Jmenování polského biskupa pro Ameriku. Z Chicaga oznamuje se »Dzienniku Poznanskimu«, že sv. Stolice hodlá v nejbližší době jmenovati pro Poláky v Severní Americe biskupa polské národnosti.

Vzácný zjev v českém duchovenstvu. — Dne 24. prosince 1904 dokončí 80. rok věku svého Jan Podlaha, arcikněz, bisk. vikář a děkan ve Stálci u Tábora a 1. května t. r. bude tomu 50 let, co je arcikněz Jan Podlaha farářem ve Stálci, na chudé farce. Českou literaturu podporuje již od r. 1845, tedy skoro 60 let. R. 1845 vstoupil totiž Jan Podlaha do semináře a stal se hned členem Matice české. Družstvo Vlasť čítá tohoto vynikajícího církevního hodnostáře mezi své vzácné příznivce a stálé podporovatele.

Dílo Kolpingovo. Slavný sluha Páně Adolf Kolping, bývalý tovaryš obuvnický, zkusil plnou měrou, jak bývalo zle pocestným tovaryšům v noclehárnách, tak zvaných »herberkách«; i přičinil se potom jako kněz a zakladatel Spolků katolických tovaryšů, aby ve spolcích byly útulny, nocleh i pohostění pro příchozí spolubratry »vandrovníky«. Děje se tak podnes; r. 1902 pohostěno v katolických tovaryšských spolkových domech 112.136 pocestných; vydáno na to přes 70.000 K. Brněnský spolek, ač skrovný, posloužil roku 1903 takto 77 pocestným, jednak noclehem, jednak snídaním, obědem a večeří; nad to i peněžité dopřál podpory, ač sám chud. Avšak pro milého, nic těžkého a pak spoléhá na slovo Páně: »Dejte a bude vám dáno!« — Dne 27. prosince r. 1903 slavil spolek katol. tovaryšů v Řezně v Bavorech 50té jubileum; jest zajímavo a poučno připomenouti z činnosti jeho, kterak za oněch 50 let náleželo mu 11.000 členů, konal 1200 přednášek, poskytl vyučování ve 4000 učebných hodinách a poskytl přístřeší, dopřál pohostění 25.000 pocestných tovaryšů, což stálo asi 12000 K; kanovník Mühlbauer jest předsedou spolku toho už 43 let. — Poslední týden starého roku přijal svatý Otec Pius X. v audienci katolické tovaryše z Němec. Uvedl je předseda Dr. van Gulick; směli přijíti, jak byli: s vakem na zádech, s holí v ruce. Laskavě s nimi promlouval sv. Otec a otcovsky napomínal.

Catulle Mendés, správně Mandl — appes rares! — pověstný francouzský spisovatel pornografických spisů, frivolních feuilletonů a pod., vydal se na cesty, a byv jako Francouz pozván též k nám do Prahy, měl tu přednášku, ovšem proti

dobrému zaplacení. Naše Umělecká Beseda chytila tentokráte pořádného — lososa z blátivé Sekvany, že si jej na přednášku pozvala. Z Prahy odjel do Vídně, kde měl též přednášku, kterou »Zeit« částečně uveřejňuje. Přednáší prý náramně živě, skoro tajtrlicky a co povídá, je učiněný žvast, plný planých vtipů a sebechvály. Ačkoliv velmi dobře německy zná, protože v Německu studoval, dělá, jakoby německy neuměl, proto dělá plnokrevného Francouze a s přídatkem jména starořímského Catulla dává si nátěr klasisty. Tento Catullus (!) Mandl důstojně se řadí k francouzskému abbé Bourrierovi. Měli bychom přece býti trochu opatrnější.

Za polovici, t. j. velký za 50 h a malý za 30 h, prodáváme od února t. r. zbytky našeho kalendáře sv. Vojtěch. Něco velkých kalendářů je bez trhů — ty dáváme jako zábavné a poučné čtení po 40 hal. Poštovné při všech těchto objednávkách platí si objednavatel. — Objednávky vyřizuje: administrace družstva Vlasť v Praze čp. 570-II.

Stručný návod k přiznání osobní daně z příjmů pro farní beneficiaty vydal v českém a německém jazyku Vlastimil Hálek, farář v Liboci u Prahy. Objednati lze u téhož. Cena poštou 43 h.

Naše Slezsko. Napsal Jan Vyhlídal. Vydáno za pomoci sněmu slezského v Praze, nákladem spisovatelovým. Cena 4 K 50 h. Nemáme v naší literatuře knihy, která by tak cele bylo věnována zapomínanému Slezsku a která by dovedla říci o něm tolik zajímavého, jako kniha Vyhlídalova. Spisovatel, jak sám praví, po celých třináct let sbíral lopotně po Slezsku materiál, který byl by časem propadl zapomenutí a který je a bude čím dále vzácnějším pramenem kulturní historie Slezska. Kniha s nevšední svědomitostí a obdivuhodnou důkladností obírá se výročními obyčeji, slavnostmi, zábavami, pověrami slezského lidu, jeho pozdravy, říkadly, krojem, zkrátce celým způsobem jeho života, doprovázejíc svůj zajímavý text též dvaceti obrázky. Cennou částí knihy jsou zvláště lidové písně slezské, kterých je tam na 170, skoro vesměs harmonisovaných, částečně p. Vilibaldem Schreibrem, který se spisovatelem po Slezsku putoval, částečně skladatelem Hrazdirou. Sluší též podotknouti, že čistý výtěžek této knihy jest určen na zřízení stipendia pro chudé žáky českého gymnasia v Opavě, tedy k účelu národnímu, což vedle vlastní její ceny musí býti nejvřelejším doporučením k hojnému jejímu rozšíření. (»Národní Politika« ze dne 10. ledna 1904.)

»Vonný dech vánoc« v Adalbertinu. — Obnova píše: Náboženská tato operní novinka splnila plnou měrou naše očekávání. Plynný verš Kovářův uvedl v hudbu chvalně známý skladatel Jan Zelinka, jehož dílo Narození Páně bývalo předešlá léta v »Adalbertinu« tovaryšskou jednotou provozováno. »Vonný dech vánoc« zamlouvá se nám více svou jednoduchostí a zpěvností, jakož i rozmanitostí děje. Dílo bylo po několik neděl dp. vicerektorem Jurkovičem horlivě studováno a proto potkalo se s úspěchem. Sbory nastupovaly přesně a bylo znáti, že zpíváno s chutí. Hlavní roli dirigentky přednesla svým lahodným zvonivým altem sl. Novohradská, jejíž zpěvný i dramatický talent budí obdiv. V jednotlivých solových partiích zamlouvaly se nám: pí. Dvořáková, slč. Náhličkova, Kalvachova, Němečkova, Fritzova, Brázdova, Březinova, Vaňouskova. Rovněž pp. Dvořák, Beránek, Jenšovský, Polák, Dvořáček, Soudil, Martinec a Jakubský zhostili se zdárně svých úkolů. Výprava scénická byla jak obyčejně přiměřená a zejména obtížné sbory andělů za kulisami lze počítati ku dosti vzácným effektům. Celkové provedení slouží rozhodně ku cti jak obětavému dirigentu, tak i účinkujícím pěvcům, kteří v delikatním průvodu p. ředitele Sekery docházeli účinné posily. Obecenstva sešlo se hojnou měrou a přijalo také vlídně chvalitebnou snahu našich pěvců. Představení poctili svou návštěvou vsdp kapitolní děkan Msgr. dr. Frýdek, vsdp. rada dr. Šulc atd.

»Cyrill«, časopis pro katolickou hudbu posvátnou (red. Msgr. Ferd. Lehner) posuzuje v č. 11. a 12. roč. XXX. roku 1904 vánoční hru »Vonný dech vánoc« takto: Dva osvědčení již v oboru tomto pracovníci podali si tu ruce k společnému dílu, těžíce hojně ze zkušeností posavadních. Již sujet díla jest velmi šťastný: Zkouška na vánoční hru v sirotčinci (obraz I.), při níž dítky usnou, a v kouzelném snu jejich o nebi, o zvěstování P. Marii, narození Páně a sv. Třech Králích spočívá další děj, zakončený probuzením dítek a dokončením zkoušky. Látka čistě originelní, posud zde nebývalá a velice vděčná. Postavy nejrůznější a scény nejzajímavější jako v kaleidoskopu se zde střídají na jevišti. A při tom vše tak šťastně rukou znaleckou voleno, že i na malém jevišti a většinou dětmi zpěvohru lze provésti. Častá při hrách vánočních strnulost dějová a rozvláčnost nahrazena zde dějem rušným a nad míru poutavým; libretista vystříhal se všude nehybných scén, které by zbytečně tok děje zdržovaly. Pestrost scény pak jest opravdu pohádková.

Tak vděčné hry vánoční jako přítomná jest, jsme posud neměli. — Hudba Zelinkova jest velezdařilou. Přiléhá těsně ku slovu a vystihuje všady náladu i dobře charakterisuje, nečiníc při tom ani na doprovázeče přílišných požadavků. Průvod zahraje i průměrný hráč bez obtíží. Rozsah hlasů volen vesměs velmi účelně ve střední poloze. Zpěvy dítek jsou zcela snadny a zpěvny. A ku podivu, vzdor této snadnosti jaká tu harmonická bohatost a rozmanitost. Zelinka také vystříhal se vší banálnosti. V celé zpěvohře nenajdeme »pastorálních« motivů z obligátního již rozloženého trojzvuku tu a tam skromně sextou okořeněného a přece z hudby té a zejména ze zpěvů pastýřských (tedy pastorálních) dýše opravdu vonný dech vánoc a sice českých vánoc. — Při stoupající oblibě her vánočních u nás, které zajisté v ohledu výchovném i náboženském nejsou bez významu u dětí ani u dospělých, dojde jistě zpěvohra tato záhy hojného rozšíření, neboť vyniká hudebně i scénicky nad vše, co v oboru tomto máme.

Vlastenecké homilie Dr. Rud. Horského. Sešit II. obsahuje cyklus řečí v době Zjevení Páně. *Kristus, světlo světa.* Řečí těchto jest sedm a to: Na den Zjevení Páně: Kristus, světlo naše. Na I. neděli po Zjevení Páně: Kristus, světlo ve školách. Na den Nejsv. jména Ježíš: Kristus, světlo svých věrných. Na neděli III. po Zjevení Páně: Kristus, světlo hříšníků. Na neděli IV. po Zjevení Páně: Kristus, světlo v bouřích života. Na neděli V. po Zjevení Páně: Kristus, světlo v křesťanské rodině. Na neděli VI. po Zjevení Páně: Kristus, světlo národa českého. Sešit III. vyšel dne 28. ledna, tentokráte tříarchový s následujícím obsahem: Na neděli VI. po Zjevení Páně: 7. Kristus, světlo národa českého. (Dokonč.) Na den očišťování Panny Marie: 8. Kristus, světlo umírajících. — *Vinice Páně.* Cyklus řečí devítníkových. Na neděli Devítník: 1. Dělníci na vinici Páně. Na I. neděli po Devítníku: 2. Práce dělníků Páně. Na II. neděli po Devítníku: 3. Mzda dělníků Páně. - Sešit IV. vyjde dne 18. února s následujícím obsahem: *Kristus, král bojující.* Cyklus řečí postních. Na I. neděli postní: Souboj Kristův se Satanem. Na II. neděli postní: Království Kristovo. Na III. neděli postní: Zápas říše světa s říší temnosti. Na IV. neděli postní: Zráda Krista, nebeského krále. Na V. neděli postní: Kristus, král od nepřátel potupený. — Řeči dosud vydané došly velké obliby i u kazatelů i u posluchačů. Dnes zaznívají z kazatelen po Čechách i Moravě a i mezi nepřáteli svaté Církve způsobily mocný rozruch, poněvadž nepřátelé tito cítí pádné rány, v řečech těchto jim zasazované. »Vlastenecké Homilie« jsou řeči eminentně časové, bojující jak proti nevěře, tak i proti jinověře a indiferentismu a dokazující pravost naší sv. Církve katolické. Zvláště zajímavými a zálibnými je činí četné příklady v nich, výhradně z českých dějin vyňaté. Po době postní chystá auktor cyklus řečí: Kristus, král vítězný« a pro pohodí svatodušní cyklus »Kristus, pastýř dobrý.« Sešit I. prodává se za 1 K 20 h, II. za 1 K, III. za 80 h a IV. za 80 h. Všecky dosud vyšlé sešity stojí K 3·80. Objednávky přijímá administrace družstva Vlasť, Praha, č. 570-II.

Katolické časopisy v Italii. Italský »Katolický výbor (Opera dei Congresi), jehož předním úkolem jest pečovati o pořádání katolických sjezdů, vydal právě ročenku katolického tisku v Italii. V předmluvě, již napsal P. Zocchi, se praví, že Italii neschází dostatek katolických žurnalistů a časopisů, za to však těmto nedostává se dostatek čtenářů. Přemnozí katolíci dávají přednost listům liberálním, poněvadž prý katolické časopisy nejsou tak dobře psány. Úsudek ten jest nespravedlivý a lehkomyslný, poněvadž ti, kdož jej pronáší a katolické časopisy odsuzují, ani je nečetli. Katolické spolky musí rozšířením oné ročenky postarati se o to, aby v širokých kruzích pro katolické časopisy vzbudily zájem a porozumění. Na to následuje obšírná stať, v níž vylíčen jest historický vývoj katolického časopisectva v 19. století. Prvním byl r. 1820 založený »Amico d' Italia«, načež postupem doby noví a noví tiskoví bojovníci katolické věci vznikali. Po zabrání Říma r. 1870 se tisk katolický značně rozhojnil, poněvadž v době té bylo třeba nejprudší útoky nepřátel odrážeti; tehdy založen v Římě »Voce della Verita«, řízené Jesuitou Curcim. Na to následuje úplný seznam všech katolických časopisů v Italii, spojený se jmény všech redaktorů a spolupracovníků jejich. Vysvítá z něho, že vychází dnes v Italii celkem 26 katolických denníků, jež rozděleny jsou na následující města: Řím 2., Turin 3, Bologna 1, Vicenza 1, Janov 2, Brescia 1, Udine 1, Benátky 1, Modena 1, Neapol 2, Bergamo 1, Lucca 1, Milán 2, Como 1, Ancona 1, Cagliari 1, Palermo 1, Cuneo 1, Florenc 1 a Veiona 1. Týdenníků a měsíčníků vychází 151, literárních a odborných 96 a zábavných 214. — Jak z výše uvedených stesků vysvítá, projevují mnozí katolíci v Italii stejnou lhostejnost vůči svému tisku, jako je tomu i u nás. I ta povrchnost, s jakou katolický tisk odsuzují (vlastně to je chatrné konejšení hlasu svědomí) není našemu kato–

lickému tisku neznáma. Celkem však jsou přece ještě poměry tisku italského mnohem lepší našich. Katolický tisk jest teploměr katolického života.

Zednářské spolky v Rakousku jsou zakázány. To však nikterak zednářům nepřekáží, aby v tak zv. humanitních spolcích své pikle proti trůnu a oltáři nekuli. Vídeňský »Vaterland« uveřejnil v těchto dnech výňatek ze zednářského časopisu »Der Zirkl«, obsahující článek Al. Irmlera z Prahy (!). Článek ten obsahuje výňatky z řeči »našeho velezasloužilého bratra: J. Glücksmanna v poslední valné hromadě naší velelože (Praha)«, v níž se praví: »Je tomu něco přes tři desítiletí, co naše »Humanitas« vystoupila, aby hrob zednářství v Rakousku provalila a do dnešního dne přes 700 věrných stoupenců k. K. získala.« — S vědomím úřadů existuje tedy ve Vídni (I. okr.) zednářská lože, vzdor zákonitému zákazu. Ale tato lože není jedinou; v samotné Vídni je jich deset, ovšem že skrytých pod rouškou »humanitních« spolků. — V Praze byl v poslední době založen zednářský spolek »Augustin Smetana«, v němž jen osoby bez vyznání mohou býti řádnými členy, kdežto osoby, náležející některému vyznání, mohou býti jen členy mimořádnými. Místodržitelství a při rekursu i ministerstvo ustavení spolku zakázaly, ale říšský soud (president dv. r. Unger, který při volbách ve Vídni volil sociálního demokrata) zákaz ten zrušil. — Jak lze z toho poznati, jsou poměry v »katolickém« Rakousku značně prohnilé. Zednáři, povzbuzeni svými »bratry« ve Francii, Italii, Španělsku a j. počínají vyvíjeti horlivější činnost — tajný kulturní boj, jenž vzplanul již po celé západní Evropě. A přece jest stále ještě dosti katolíků, kteří hoví si v klidu, za větrem, oddávajíce se blahé naději, že »katolický« stát Rakousko v ničem jim nedá ublížiti. Snad už bude pozdě, až se přesvědčí o pošetilosti této domněnky. Katolickým je Rakousko již jen dle jména a duch protikatolický proniká všemi jeho pory. Spoléhání na nějakou zvláštní státní ochranu bylo by hříchem. Katolíkům může pomoci již jen pevné semknutí, organisace na širokých vrstvách uvědomělého katolického lidu založená. Polyp zednářstva, židovstvem vedeného, nerozpakuje se již ani mísiti do volby papežovy, a dovede při tom obratně čelné státníky ke svým cílům využitkovati. Třeba stavěti stráže, dokud ještě čas.

Přátelé, lžete a lžete! Toto Voltairovo heslo provozuje tisk socialně-demokratický, hlavně »Červánky«, »Právo Lidu« přineslo vylhanou zprávu, že se předáci katolického tábora v Praze ve schůzi sdružených katol. spolků na den sv. Štěpána v Praze konané mezi sebou pohádali. »Katol. Listy« i »Naše Listy« zprávu tu vyvrátily a »Naše Listy« poukázaly, že průběh schůze byl zcela přátelský, ale to »Červánkům« nevadí, lhou dále, uveřejňují řeči tam nepronešené a činí z toho závěrky nepravé. — Podobně děje se dp. Ant. Hoffmannovi, kaplanu na Král. Vinohradech. Byl nevinně nařčen, a u soudu očištěn, ale »Červánky« proti němu štvou dále, jakoby byl spáchal to, co blouznivá žena proti němu nalhala. — Lžete, přátelé, lžete — ale je tu sbor mužů kol Tiskové Ligy seřaděných, jenž tyto lži vyvrací a bude i dále vyvraceti.

Neškodilo by u nás. V Londýně předvolán byl papírník před soud, aby se zodpovídal, proč brání, aby nemravné pohlednice, stereoskopické obrázky a závadné brožurky u něho nalezené byly zničeny. Policie skonfiskovala při prohlídce krámu 750 pohlednic, 43 tak zv. »lékařských« brožur a několik jiných podobných spisů. Soud rozhodl, aby vše bylo spáleno, a majitele odsoudil ke 100 K soudních útrat, a protože pohlednice vystavoval za oknem, na jeden měsíc do vězení spojeného s těžkou prací.

Čtenářská beseda »Palacký« ve Pleších u Kardašovy Řečice konala dne 17. ledna valnou hromadu. — Předseda p. Jakub Marsa zahájil schůzi a četl protokol předešlé valné hromady. — Beseda měla příjmů 51 K 44 h a vydání 26 K 96 h, i zbylo na hotovosti 24 K 48 h. — Spolková bibliotéka má 585 knih a v r. 1903 přečteno bylo 521 čísel. — Na rok 1904 byli zvoleni: za předsedu a knihovníka pan Jakub Škrdle, za místopředsedu p. Frant. Škrdle, za jednatele p. Jan Kaizler. — Členský příspěvek na r. 1904 určen byl na 1 K. — Beseda odebírá: »Českého zvěrolékaře« a obec jí předplácí: »Pražské Hospodářské Noviny«; red. Tomáš Škrdle jí předplácí: »Naše Listy« a »Křesť. Dělníka« a zasílá jí mimo to hojně jiných časopisů, jež redakčně dostává. — Valná hromada se usnesla, vzdáti svému zakladateli, čestnému a přispívajícímu členu, red. Tomáši Škrdlovi, za obětavost jeho k besedě srdečné díky. — Schůze byla vykonána ve vší svornosti a bratrské lásce. — Beseda odebírala mnoho let »Katol. Listy«, ale »Čecha« přestala předpláceti

Prostě zaznamenáváme. — Feuilletonista »Čecha« dp. Petr Kopal, pravil že prý red. Tomáš Škrdle zavinil vznik zvané katolické moderny. Na to odpovídá

»Bílý prapor«, tedy pramen kompetentní, v č. 3. ze dne 16. ledna 1904: »nesouhlasím, že modernu vyvolala Vlasť. Nikoliv. Moderna byla by vznikla i bez Vlasti, ač snad o rok o dva později . . . přešla do Čech z Moravy . . .

Nová výprava na severní točnu. Petrohradská fysicko-chemická společnost ukončila již svoje přípravy k nové výpravě na severní točnu. Dle pamětního spisu, který zaslala všem povolaným činitelům, vzala si společnost za účel: 1. Pozorovati vyzařování slunce a lom paprsků ve vzduchu; 2. pozorovati pohyb mračen; 3. zkoumati elektřinu vzduchu ve spojení s vyhasínáním ultrafialových paprsků; 4. určiti zjevy zemského magnetismu a elektrických proudů v oceáně; 5. chemicky prozkoumati složení vzduchu a vody a 6. probádati polární led. Dle všeho bude k výpravě vzat také drtič ledu »Jermak«, o němž se proslýchalo, že bude přeměněn v jinou loď, poněvadž jeho opravy pohlcují nesmírné sumy peněz. Jak vidno, jest cíl výpravy, kterou říditi budou přední odborné síly, velmi důkladný. Peněz se již nyní výpravě sešla dosti značná zásoba.

Výbor společné rady katolíků českých konal dne 8. ledna schůzi, v níž vykonána volba tříčlenné komise k vypracování návrhu společného programu zásad katolických stran. Zvoleni jsou: vldp. dr. Rud. Horský, vldp. dr. Jos. Burian a red. p. Václ. Myslivec. Návrh zásad přijde do výboru i do plného shromáždění společné rady. V rokování měli účast: předseda Vojtěch hr. Schoenborn, kanovník dr. Jos. Burian, dr. Fr. Hermann, red. T. J. Jiroušek, farář Vl. Hálek, Jos. Hovádek a red. V. Myslivec. Jednání bylo velice přátelské. Uváženy jsou všecky obtíže i dobré výsledky, které se smírem jsou spojeny. Do tří měsíců má býti věc skoncována.

Výkonný výbor strany křesť.-socialní konal ve středu, dne 3. února svoji 19. schůzi za předsednictví vldp. dr. Rud. Horského. Přítomni byli pl. tit. pp.: Václav Žižka, red. Tom. Škrdle, farář Vlastimil Hálek, horník Josef Brož, Jan Kř. Maštalíř a red. T. J. Jiroušek. Po referátu p. Jana Kř. Maštalíře vyhověno všeodborovému sdružení křesť. dělnictva v král. Českém stran podporovací akce křesť. socialů českých v době stávek. Sdružení na vlastní žádost povede dnes svépomocnou akci dělnictva v případu stávky zcela samostatně. Ostatně celá věc přirozeně rozumí se sama sebou, když stojí zde svépomocná dělnická organise, že náleží jí v přehled akce pomocná i obranná. — Dalším bodem jednání byl smír katolických stran v Čechách. Všichni přítomní projevovali své mínění o smíru a pojednávali o těžkých, tak i o lehkých bodech, na nichž dohoda je nutna. Všeobecně uznáváno, že za základ jednání mohl by se vzíti dosavadní řád Společné rady katolíků českých, která by byla jaksi mostem k opravdovému jednání smíru. Dalším předmětem jednání byly názory redaktora T. J. Jirouška a p. J. Kř. Maštalíře o úpravě prohlašných zásad společného výboru, jakož i další způsob organisace a otázka programová. Během porady vyšlo na jevo, jak veliké obtíže musí se překonati, bude-li se moci pokročiti k smíření. Smír je velice obtížný a ještě více bude vyžadovati na všech účastnících mnohých a mnohých obětí ne finančních, ale z politicko-socialního oboru stran. Uznáváno však jednosvorně, bude-li dobrá vůle k smíru, všecky překážky se překonají a oběti, které budou nutny, nebudou nemožny. Podaří-li se uvésti smír v život, třebas ne pro všechny uspokojující, postupem doby naleznou se vždycky cesty k dohodě úplné právě tak, jako společnou radou dospělo se k urovnání cest ku smíru — a pak zbuduje se smír trvalý, třebas pod praporem jedním. Když to vše uváženo, prohlásil předseda, že bude nutno, aby o celé věci výkonný výbor několikrát jednal a jasna došel, s čímž projeven úplný souhlas. Tím schůze skončena.

Výbor Tiskové ligy konal 27. ledna t. r. desátou schůzi v osmém ročním období za předsednictví dp. Tom Škrdle. — Jednatel četl protokol předešlé schůze, jenž byl schválen. — Vypsána byla cena 200 korun na studium husitské otázky. Přihlásili se dva žadatelé z pražské arcidiecése a dárce 200 korun si jednoho z nich vybere. — Čtěny a zkoumány byly resoluce k valné hromadě a zpráva jednatelova o situaci. Druhé sešity spolkových časopisů vyjdou v krátké době. — Ligu došla stížnost z duchovenstva, jak stranicky si vedou »Pr. Noviny«, což nesluší orgánu poloúřednímu neb úřednímu, jenž má býti spravedlivý ke všem. »Pr. Noviny« uveřejňují články o jesuitech a proti nim, stavěly na roveň nešťastného kněze vedle Hilsnera (z 8. ledna 1904), činily si posměch z obětí záložny sv.-Václavské, a české důležité vlastenecké události ignorují. »Pr. Novinám« bude věnována pozornost po této stránce, a proti strannickosti jich se vystoupí. — Z řad duchovenstva dochází mnoho projevů nespokojenosti s censurou, která propouští ve veřejném tisku značné množství urážek a zlehčování institucí katolických a pomluv hlavně o katol. kněžstvu Liga s politováním prohlašuje, že veškerá její zakročení v tomto ohledu jsou bezvýsledná. — Některé c. k. okr. školní rady počínají svými

plenárními usneseními takořka vybízeti učitelstvo svého okresu (posledně v Nov. Bydžově), by se vzdalo řízení kůru. Naproti tomu nečiní se ze žádné strany kroky, aby vznikl dorost odborně vzdělaných ředitelů kůru a zajištěno jim dostatečné služné. Když vybízel radikální učitelský tisk učitelstvo, by se vzdalo regenschorství, nikdo se tomu tak nedivil jako nyní, když samy c. k. okr. školní rady počínají tak činiti. Liga doufá, že zástupci katol. církve v školních radách okresních i v zemské zaujmou k této otázce nutné stanovisko, a nedopustí, by jednoho dne zůstaly kůry kostelní prázdné, a to z nařízení — okr. školní rady.

Z Tiskové Ligy. Přispěli: Jeho Eminencí ndp. Leo kardinal Skrbenský, kníže-arcibiskup 100 K; vysoce důst. biskupská konsistoř v Litoměřicích 100 K; duchovenstvo vikariátu Jaroměřského 30 K, k čemuž přispěli: 1 bisk. vikář, 3 děkani, 11 farářů a 1 zám. kaplan. Dále: duch. vik. Píseckého (3 K), Dr. K. Slavík, profesor bohosloví v Č. Budějovicích; Václ. Koudelka, farář v Olbram-Kostele; Jan Holub, kaplan v Bernardicích; Fr. Macháček, zám. kaplan v Malešově; Dr. Jos. Mrštík, arciděkan v Chrudimi; Ant. Brdíček, farář v Jestbořicích; Jan Vážný, kaplan v Bavorově; Fr. J. Pašek, farář v Domašíně; Václ. Knetl, kaplan v Mrákově, a farní úřad v Šaraticích. — Přispěli: Ferd. Schmidt 20 (60); po 10: Št. Dvořák (30), řád Dominikánský v Praze (70), duch. vik. Ledečského (30); po 4 K; Vl. Hálek, Fr. Žundálek a Jos. Flekáček. — Opravy uveřejnily »Červánky«: Aug. Schneidrovi, Praemontstratu v Gezaru v Dolních Rakousích; Jos. Melenovi, bisk. vik. tajemníku v Novém Etinku; Josefu Hovorkovi, faráři v Kaňku a Marii Beranové, hospodyni na faře v Kaňku. — Peníze a dopisy přijímá: Tomáš Škrdle, místopředseda a pokladník Tiskové Ligy v Praze, Žitná ulice, čp. 570-II.

Přistupte za členy družstva Vlasť. Výbor družstva Vlasť usnesl se ve schůzi, dne 13. srpna m. r. konané, požádati nejprve veřejně a pak třeba soukromě všecky ty, kdož píší do »Vlasti«, »Vychovatele«, »Našich Listů«, »Sborníku Histor. Kroužku«, »Hlasů Svatováclavských« a »Vzdělávací četby katol. mládeže«, aby přistoupili za zakládající členy družstva Vlasť. Zakládající člen splácí 100 kor. ve lhůtách; spisovatel může si vklad honorářem odepsati.

Různé. — Obrovský pokrok katolického spolku. Přes čtyřicet velikých rolnických schůzí konal Katol. spolek českého rolnictva na Moravě za minulý rok. Ke spolku přistoupilo za loňský rok přes 2300 členů. — Velké dary. Satmarský biskup Julius Meszlény věnoval 270.000 K na dobročinné účely, a 200.000 K na tamější chlapeckou školu, 30.000 K na dívčí ústav v Marmarošské stolici a 40.000 K na pensijní fond pro úředníky biskupských statků. — Kard. dr. Fischer, arcibiskup v Kolíně nad Rýnem, jmenován byl členem panské sněmovny pruské. Jejím členem jest i kníže-biskup vratislavský kard. dr. Jiří Kopp. — Nový ruský zákonník občanský, který vypracovala zvláštní carem ustanovená komise, zaslán byl, aby o něm podal své dobré zdání, profesoru české university dvornímu radovi dru. rytíři Randovi v Praze. — Tisknouti v neděli úmrtní listy, jak dosud namnoze se dálo v mnohých knihtiskárnách v domněnce, že v tomto případě jde o úchylku ze zákona o nedělním klidu, není vůbec dovoleno, jak právě upozorňuje c. k. ministerstvo obchodu výnosem ze dne 11. prosince 1903 všechny politické úřady prvé stolice. — Arcibiskupem v Tridentu stal se Dr. Coel. Endrizzi, profesor morálky na tamním semináři. — Klášter sv. Floriana v Horním Rakousku bude v květnu s velikou nádherou slavit 1600 výročí sv. Floriana, mučeníka. — Stateční studující. V Bruselu chtěli dávati v divadle protikněžský kus, ale katoličtí studující způsobili v divadle hotovou demonstraci, že musila správa divadelní spustiti oponu a kus odstraniti. — Pavel Gugler, svět. biskup a probošt v Záhřebě, daroval spolku sv. Vincence 5000 K s nařízením, aby se úroky vyplácely každého roku sirotkům. — Majetek vídeňského Rotschilda páčí se na 11.116,000.000.

Konkurs. Výbor Tiskové Ligy vypisuje ceny 50, 30 a 20 K za nejlepší brožury o Husovi. Brožury budou uveřejněny ve spolkovém časopise: »Husitství ve světle pravdy a přijímají se do 1. května r. 1904. — Mimo to vypisuje výbor konkurs na povídku nebo román z doby husitské. Nejlepší práce z toho oboru bude poctěna cenou 100 K a bude ve »Vlasti« uveřejněna a zde bude ještě mimo přiřčenou cenu obvykle honorována. — Předsednictvo Tiskové Ligy v Praze, čp. 570-II.

Spolkové zprávy.

Výbor Historického kroužku konal dne 13. ledna v domě družstva Vlasť svoji chůzi za předsednictví Jeho Magnificence kanovníka Dr. Fr. Kryštůfka, profesora české bohoslovecké fakulty. — Předseda vítal přítomné členy, přál jim šťastný Nový rok a vyslovil nad tím své potěšení, že zasloužilý člen kroužku Dr. Ant. Podlaha zvolen byl za metropolitního kanovníka u sv. Víta v Praze. — Jednatel pan školní rada Dr. M. Kovář četl protokol předešlé schůze, jenž byl schválen. — Pokladník dp. Václav Roudnický podával zprávu o stavu spolkového jmění a výbor projednal prostředky, jak by možno bylo příjmy kroužku rozmnožiti. — Provedeny byly volby a zvoleni byli: za místopředsedu Jeho Magnif. Dr. Fr. Kryštůfek, za jednatele školní rada Dr. M. Kovář, za pokladníka Václ. Roudnický a do výboru: Dr. Ant. Podlaha, Václ. Honejsek, Dr. K. Lev Řehák, Frà. Jos. Hamršmíd, Dr. Al. Soldát, Jos. Vávra, P. Al. Kroess S. J., Al. Černovský a Tischer. Družstvo Vlasť zastupuje v Hist. kroužku red. Tom. Škrdle. — Přednášky kroužku konány budou v domě družstva Vlasť. Dne 7. února bude přednášeti prof. Jos. Vávra, dne 6. března Dr. Ant. Podlaha, a to vždy o 5. hodině odpoledne. — Tím byla schůze skončena.

Přednáška v Historickém kroužku družstva Vlasť. — Po delší době sešel se v neděli, dne 7. února t. r., Historický kroužek družstva Vlasť, aby vyslechl přednášku p. prof. Jos. Vávry o panu Janu Kavkovi z Říčan — Jeho Magnificence vldp. kanovník Dr. Fr. Kryštůfek zahájil přednášku o 5. hodině a připomenul, že vzácný člen kroužku, vldp. Dr. Ant. Podlaha, stal se metropolitním kanovníkem, i přál mu, aby té hodnosti dlouho ku svému blahu užíval. — Přednáška p. prof. Vávry byla jako vždy velice zajímavá a poučná. Líčila reformační činnost konvertity p. Jana Kavky z Říčan, hlavně v Brumově na Mor. a později v okolí Karlova Týna. Pan Jan Kavka z Říčan spojoval s horlivostí pro víru neobyčejnou obětavost pro zájmy církve a štědrost k chudým, které zval často k sobě a štědře je hostil. Přednáška byla odměněna hojným potleskem.

Socialní odbor družstva Vlasť konal dne 20. ledna t. r. čtvrtou schůzi. — Jednatel red. p. Tom. Jiroušek četl protokol předešlé schůze, jenž byl schválen. — Od poslední schůze řečnili: red. p. Tom. Jiroušek u katol. tovaryšů v Praze a 4krát v pražském Johanneu, p. Jan Kř. Maštelíř v Párníku a v ustavující schůzi nově zřízeného spolku křesť.-socialního v Dolních Počernicích a p. prof. Ant. Drápalík, dopisující člen socialního odboru, přednášel v Král. Poli u Brna a od 24. ledna až do 25. března bude přednášeti v národo-hospodářském kursu v Brně, který pořádá Moravsko-slezská organisace křesť.-socialní. Bude tam probráno celkem 11 důležitých otázek socialních. — Red. p. Tomáš Jiroušek je nově žádán za řečníka do tří spolků a k žádosti pana hraběte Ferd. Chotka bude p. J. Maštalíř vyslán ke dvěma schůzím do Sušicka a Horažďovicka. — Pan Jan Křt. Maštalíř referoval a rozebíral sjezd socialní demokracie v Rakousku konaný dne 9. listopadu r. m. ve Vídni a sjezd »*ne*socialně-demokratického dělnictva německého ve Frankfurtě n. M.«; referoval o změnách zákona; o živnostenských soudech ve Francii; o ochranných ustanoveních pro dělnice a mladistvé dělníky v cihelnách v říši německé; o šestém sjezdu sionistickém, pořádaném 23.—28. srpna m. r. v Basileji, o novém chudinském zákoně uherském, o brožuře Dr. Reyla »Klíč ku bohatství« v »Časových úvahách« (roč. VIII. č. 1.), kterou vřele doporučil, a konečně referoval o Všeodbor. sdružení křesť. dělnictva pro král. České. — Dp. farář Vl. Hálek podal zprávu o sebraných datech morbidity a mortality řeholnic, které ošetřují nemocné. Polovina jich propadá smrti tuberkulosou a jen nepatrná část umírá marasmem. Průměrné procento úmrtnosti možno stanoviti na 10%, zajisté to značná číslice dobrovolných obětí smrti. Jak nesprávným jest tudíž tvrzení soc. demokracie, že katol. církev ničeho pro nižší třídy lidu nekoná. Služba lásky úplně bezplatná, kterou konají Mil. sestry v nemocnicích, hlavně nemajetným třídám, nazvíce dělnictvu dokazuje toho opak. Ve příčině většího rozvinutí činnosti spolku sv. Rafaela k ochraně a podpoře vystěhovalců do Ameriky jsou práce skončeny, a po dojití příslušného schválení vydá se prohlášení, jak lze snadným způsobem různých výhod pro vystěhovalce získati. — Katolický svaz proti alkoholismu ve Vídni, který nedávno se utvořil, čítá 317 členů, a rozvinuje stále širší činnost, zvláště brožurami a přednáškami. Předsedou jeho jest velečinný duch. správce nemocnice císaře Frant. Josefa ve Vídni Otto Kozlík. — Výslednicí II. charitativního sjezdu, jenž se r. 1903 konal ve Št. Hradci, jest dobročinný svaz pro Dolní Rakousy, který rozvinul činnost s následujícím programem: 1. Předběžné práce k vydání zákona péče o mládež. 2. O používání dětí k prácem, jež jim škodí. 3. Opatřo-

vání dobrovolných poručníků pro slabomyslné dítky. 4. Dozor na nádražích a při jízdách ve vlaku. 5. Ochrana učedníků. 6. Organisace dělnic a služebných. Organisace charitativní činnosti v Čechách byla by též žádoucí. — Tím byla schůze skončena. Z referátu tohoto je vidno, že socialní odbor družstva Vlasť v činnosti své neochabuje.

Literární sekce družstva Vlasť konala dne 20. ledna t. r. 9. schůzi. — Jednatel dp. katecheta Boh. Jiráček četl protokol předešlé schůze, jenž byl schválen. — Red. dp. Tomáš Škrdle předložil nové práce pro »Vlasť« zaslané. Mezi nové hlavní pracovníky »Vlasti« přibyli: dva alumni z Moravy, jeden gymn. katecheta z Moravy a jeden farář z Čech. Každý časopis potřebuje k svému osvěžení nových sil a tím samým jsou i tito literáti do »Vlasti« srdečně vítáni. Pan prof. Ant. Drápalík zaslal nový cenný příspěvek k životopisu † faráře Jos. Mencla. Ví-li ještě kdo o † far. Jos. Menclovi něco zajímavého, nechť to laskavě redakci »Vlasti« zašle. Referent uvedl, že se jeví jakési sblížení mezi katolickou modernou a naším družstvem. Dodal, že by bylo žádoucno, aby ve formě polemik a ve veřejném boji zavedena byla mezi námi umírněnost a šetrnost, v podřízených věcech může býti mezi námi naprostá volnost, ale v zásadním nazírání na církevní a literární život jeví se mezi oběma stranami hluboká propast, již bude těžko překlenouti. Moderna se družstvu nepodá a nám jest těžko, ba nemožno vzdáti se k vůli ní zásad, jež jsme hájili a za souhlasu 90% kněžstva zastávali, když tu ještě moderny nebylo a když její nositelé a zastanci seděli vesměs buď v lavicích gymnasialních nebo v seminárních. Referent probíral a doporučil ze »Slov pravdy«: Křesťanská žena za prvních dob, vzor našich žen, povídku Zpátečník a Pius X. — Z »Hlasů Svatováclavských«: Hnutí terciářské a Sv. patronové čeští. Posudky tyto jsou ve »Vlasti« uveřejněny. — Pan Jan Kř. Maštalíř rozebíral novinky literární, ve kterých se vede zápas mezi mužem a ženou. Jsou to knihy vydané nákladem J. Böhma v Nov. Městě n. M. »Jeden za mnohé«, »Jedna matka za mnohé« a Jedna za mnohé.« Referoval o románě Edmonda de Fongourta »Nevěstka Elisa« (nakl. Hejda a Tuček), kterýžto román byť i místem smutnou pravdu líčil, není možno přece pro nahost obsahu lidu dáti do ruky. Dále o knize »Z bujných okamžiků« od Dr. Efkema, o časop. »Naše Doba« a časop. »Nová Česká Revue«. — Dp. farář Vl. Hálek uvedl toto: Letošního roku nastává památka 100. narozenin kněze, jenž celý život v trudné práci zasvětil Bohu, církvi a vlasti. Byl to Frant. Sušil, vychovatel kněží, spisovatel a pracovník velikého díla »Výkladu Písma sv.«, práce to třicetileté, jakouž se francouzští a vlašští bohoslovci vykázati nemohou. Přeložil dále sv. Otce, apoštolské knihy Josefa Flavia, sbíral po třicet let perly — písně naše a nasbíral jich 1800. Památka jeho jest v katolickém písemnictví v požehnání. Jest tudíž povinností naší, abychom důstojným způsobem oslavili 100. narozeniny toho, jenž nám kněžím pěl: »Buď váš život jedna Boží chvála, slastí Kristus, tužbou ctnosti krása, chotí církev a mzdou lidí spása.« Na to Literární sekce po živém rozhovoru se usnesla: 1. oslaviti 100. narozeniny Sušilovy slavnostním večerem ve velkém rozměru: 2. uveřejniti rozbor jeho spisů ve »Vlasti« a 3. vypsati v brožurce populárně napsané jeho životopis a rozšířiti jej mezi lidem, by ve známost uvedeny byly kulturní a národní zásluhy tohoto českého kněze-buditele. Slavnostní řeč přednese slovutný pan Dr. Rudolf Horský. Dále zmínil se o úmrtí děkana v Lysé n. L. Václava Krupičky a o jeho literárních zásluhách; † děkan Václav Krupička založil r. 1860 v Jenšovicích u Turnova, kde byl kaplanem, farní knihovnu, jíž věnoval 300 svazků. R. 1864 založil farní knihovnu v Kostomlatech, které mnoho knih daroval. Jeho přičiněním založena byla v Kostomlatech Živnostensko-čtenářská beseda, které daroval knih za 130 zl. Mnoho spisů pro mládež daroval i školním knihovnám ve Velkých Kostomlatech a Kostomlatkách a knihovnám učitelským týchž škol mnoho ročníků paedagogických časopisů, jmenovitě »Školníka« a »Školy« a života. Byl zakládajícím členem družstva »Vlasť« a několik let i jeho výborem a podporoval všecky podniky jeho, byv jedním z nejvěrnějších jeho přátel. — Hojné lit. zprávy a referáty přednesl dp. katecheta Fr. Žundálek, jsou a budou všecky postupně ve »Vlasti« uveřejněny a proto zde pouze nápisy uvádíme. — Rozebíral: »Katholského Posla«, »Rozhledy po lidumilství«, »Patronát mládeže« (časopis), »Českého Jinocha« a Paulyho »Čechii«. — Tím byla schůze skončena. — Literární sekce probrala zase hojný kus české literatury a v jednom sezení poučila členy o spisech, jež by jednotlivec týden až čtrnáct dní musil pročítati.

ROČNÍK XX. BŘEZEN 1903—04. ČÍSLO 6.

VLASŤ.

Mistr Jan Hus

nebyl reformator Církve ani ve věcech dogmatických, ani mravoučných, ani církevně ani občansky socialních, a podle toho nepřinesla reforma jeho žádoucího ovoce.

Z literární pozůstalosti † Dr. ANTONÍNA LENZE. — Povolením kn. arc. Ordinariatu v Praze.

(Pokračování.)

Strana Příbramova mezi kněžími a mistry pražskými byla s těmito námluvami spokojena, ale nikoliv Rokycana a strana jeho, a ještě méně Sirotci a Táborové.

Když legatové u večer dne 30. listopadu v posezení výboru sněmovního v Karolíně žádali, aby přijali Čechové smlouvy tyto a Palomar některým pochybnostem od Rokycany, Prokopa Velikého a Petra Payne ústně předneseným dosti učinil; donutkali prý šlechtici kněží všech stran, *že slíbili biskupovi Filibertovi rukou dáním, přijati jménem svých souvěrců námluvy dotyčné.*

Palacký zde dotýká,*) že prý nastala nyní doba, že mohl sbor basilejský z nesvornosti české těžiti; vskutku však byla tato doba také překážka k uskutečnění opravdového a upřímného smíru s Církví, ač zase pravda je, že zlomení síly té nejvýstřednější a sekty husitské, totiž Táborů, usnadnilo ten nuzný pokoj v Církvi uzavřením kompaktát basilejských, nebo jak také slovou jihlavských.

Páni prý uvažovali, jak píše Aeneáš Sylvius, že povrhše králem svým, uvalili na sebe jho Prokopa Velkého, kterýž prý zem po své libosti spravuje, cla vybírá, berně a daně ukládá, lid na vojnu sbírá, vojsko kam chce vede, loupí a vraždí, urozené jako neurozené za své chlapy má. Není prý bídnějšího národa na zemi nad Čechy, kterýžto musí ustavičně polem ležeti a pod stány; buď válčí proti cizím, anebo strachem války na sebe očekávaje. Bylby prý čas, aby Prokopa se sebe svrhli . . . Volili tedy sobě Aleše z Risenburka, aby on celé království spravoval. S pány se spojila pražská města, nikoliv však Nové město. Z toho povstala mezi Starým a Novým městem válka. Nové Město, kteréž stranilo Táborům, bylo překonáno, a tím byla sektě této první rána zasazena tak, že musili ustáti od obléhání královské Plzně.

*) Dějiny III., 132.

Vida Prokop Veliký, že nastává rozhodný boj o vládu v zemi, ujal se opět s Prokopem Malým velení nad Tábory a s nimi spojeným lidem, sebral vojsko, byl však u Lipan na hlavu poražen, aniž byla mrtvola jeho nalezena. V boji dne 30. máje 1434 padlo 13000 Táborů a Sirotků, 700 z nich bylo do jedné stodoly vlákáno a tam upáleno. Byli prý to lidé černí, od slunce a větru osmahlí, vzezření hrozného, měli orličí oči, vlasy nečesané. brady opuštěné, postavu vysokou, údy chlupaté, kůži tak tvrdou, že by od ní, jako od pancíře, meč odskočil.

Ač nebyla hrozným bojem u Lipan moc Táborů a Sirotků naprosto překonána, byla přece velice velmi seslabena, tak že tím bylo jistou měrou umožněno, aby byly konečně kompaktaty ujednány. Došlo k tomu konečně po dlouhých vyjednáváních v Jihlavě. Slavnost k tomu se vykonávala na náměstí dne 5. července 1436. Kompaktáty byly také sborem basilejským přijaty. Ratifikací těchto smlouv došlo také skutečně od sboru basilejského. Kompaktáty byly dne 13. února 1437 králi Sigmundovi odevzdány a zřejmě vysloveno česky, latinsky a uhersky k rozkazu císaře a legatů, a v kapli těla Božího na Novém městě v Praze zlatým písmem napsáno: »že jsú Čechové a Moravané, tělo Boží pod obojí přijímající věrní křesťané a praví synové Církve.«

Kýžby jimi byli také zůstali! Avšak přese všechno přijetí rušil Rokycana tyto úmluvy již v Jihlavě, podávaje v tomtéž chrámu, kde legat biskup Filibert sloužil mši svatou, při postranném oltáři velebnou svátost pod obojí způsobou, a četl při mši sv. evangelium a epištolu po česku, ač k tomu podle kompaktát nebyl oprávněn. Totéž se stalo i v Praze. Byltě Rokycana zarputilý, neustupný kališník a při všem tom byl, ač se snažil státi se skutečným arcibiskupem, i odpadlík i kacíř a úhlavní odpůrce smíru konečného s Čechy. On byl také démon šlechetného krále Jiřího z Poděbrad.

Tou měrou byl zjednán mír s Čechy, ale mír ten byl jenom na papíře, a tím byla také budoucí úplná katastrofa, kteráž národ minouti nemohla, také zpečetěna.

Již základ těch úmluv nebyl správný. Basilejský sněm slíbil husitům v úmluvách chebských, že bude na sboru o věcech českých jednáno na základě Písma a prvních Otců křesťanských: avšak úmluvy tyto byly v odporu naproti autoritě církevní vůbec a apoštolské Stolice zvláště, neboť o věcech víry a mravů nerozhoduje ani Písmo o sobě ani tradice Boží o sobě, ani Písmo ve spojení s tradicí, ale neomylný výklad Písma i tradice od povolané Bohem autority. Proto bylo také všecko unavující hádání husitů a i katolických theologů marno. Také nebyl nikdy takovým způsobem náboženský smír mezi stranami zjednán, dokavad nebyla uznána autorita, kteráž výrokem svým spory rozhodla.

Přes to přese všechno dosáhly kompaktáty od sněmu basilejského stvrzení; avšak kališníci sami podlamovali těžce nabyté kompaktáty a tou příčinou pozbyli již také své platnosti, ač nebyvše Svatou Stolicí ratifikovány, právní platnosti nikdy neměly. Všemohoucí Rokycana jich nikdy upřímně nedržel aniž jeho strana.

Rokycana vyhlašoval Viklifa, jako prve, ačkoliv věděl, že byl národ český stržen spisy Viklifovými do náboženských rozbrojů, za světce, a nechtěl přiznati, že byl odsouzen pro bludy, tvrdě, že byl odsouzen právě jako Hus, poněvadž horlil naproti neřestem duchovenstva a naproti jeho panovačnosti. Rokycana vyhlašoval přes to, že slíbil podříditi se kompaktátům, že je Písmo jediný a výlučný pramen křesťanského náboženství, Církev Páně že jest sbor vyvolených pouze a neviditelný, římská Církev že jest synagoga satanášova, že kdo z ní jako z Babylonu nevyjde, spasen býti nemůže, papež že je Ancikrist, přijímání pod obojí že jest z příkazu Páně potřebno ku spasení, ba on nazval přijímání pod jednou polovičatým a manichejským, rouhavým a kacířským, odpíral těm, kdož umírali bez přijímaní pod obojí způsobou církevní pohřeb. On podával autoritou svojí dítkám velebnou svátost pod obojí, dopouštěl, aby jeho věrní čítali při mši sv. evangelium a epištolu v jazyku českém.

A při tomto neomluvitelném odboji naproti papeži a katolické Církvi doprošoval se stále u sv. Stolice, aby byla jeho volba za arcibiskupa pražského v roce 1343 od stavů vykonaná sv. Stolicí stvrzena. Jaký to opovržení hodný charakter! A tomuto bezcharakternímu člověku byla po smrti Filibertově r. 1441 svěřena vrchní správa nad kališnictvem. Když přišel roku 1448 Carvajal do Prahy, povstalo jitření mezi stranníky Rokycanovými. Ihned se usneslo duchovenstvo kališné, že jest přijímání pod obojí ku spáse potřebno, zakázalo podávati pod jednou, a že nikdo nesmí hlásati, že se neudílí pod obojí více milostí nežli pod jednou.

Když pak se Rokycana 5. září vrátil do Prahy, kteráž se dostala do moci Jiřího z Poděbrad, vydal dekrety, aby neměl v krajích kališných nikdo práva dědického, aby nesměl nabývati majetku, aby neměl práva na církevní oddavky ani na pohřeb v posvěcené půdě, kdo by přísahou nestvrdili, že chtějí při kalichu žíti a umříti. Žádný odpůrce kalicha pak že se nesmí státi měšťanem v Praze. A tak rozkázal Rokycana, aby bylo naproti katolikům konáno, jako naproti bludařům a psancům.

A při tom všem se tato hlava kališníků nestyděla, posílati listy do Říma a žebroniti, aby byla potvrzena za arcibiskupa pražského. Hle! Jak podlý charakter byl Rokycana, jehož pseudohusiti do nebe vychvalují!

Když mu r. 1448 domlouval legat slovy: »Ty můžeš, ač chcešli, přivésti Čechy k jednotě Církve,« odvětil Rokycana: »Bych nekázal o tom tolik mnoho, mohlo by něco býti, ale že jsem mnoho kázal, jak jsem počal s přijímáním pod obojí způsobou, těžko mi jest jinak udělati, a snad by jich málo bylo, ježto by mně uvěřili.«*)

Při tomto stavu věcí nemohl arci sv. Jan Kapistran na Jiřím dosíci, aby směl v Praze o pravdách katolických kázati. Hrdý Rokycana a fanatický kališník tomu odpíral, boje se o svoji moc, kterouž na způsob Prokopa Velikého v Čechách vykonával. Rokycana působil mnoho k tomu, aby byl Menhart z Hradce svržen

*) Erben. Výbor 1. 2. 698. Sborník IV. 66. Viz též Sahula. Význam a důsledky husitství. I., II.

z vlády nad královstvím, a aby na jeho místo dosedl kališník Jiří z Poděbrad, a proto nebylo jemu snadno démona tohoto odkliditi, ač mařil pokoj v zemi, kterýž tak pracně, aspoň poněkud byl obnoven. Ba Jiří se na sněmě v Benešově r. 1457 snažně přimlouval u legata Aenea Sylvia, aby byl Rokycana za arcibiskupa potvrzen, avšak Sylvius naopak přimlouval Jiřímu, aby nepodporoval Rokycanu za kandidáta arcibiskupství, jelikož správce kališný utrhá Stolici apoštolské, Církev z bludu viní a hlásá, že má pravdu v tom, čemu kurie odporuje. Ku konci radil Sylvius Jiřímu, aby se svěřil Kapistranovi se vším, co by ho v přesvědčení náboženském znepokojovalo. Jiří slíbil, že se zachová dle rady Aeneáše Sylvia. Ale bohužel tomu bránil jeho demon, prohnaný pokrytec Rykycana. Jiří rady Sylviovy neposlechl, a jda podle šlépějí kališnické šlechty, zakázal sv. Janu Kapistranovi vstoupiti na půdu českou.

Z toho, což bylo předesláno, jde jasně na jevo, že kališníci přivolivše a přijavše kompaktáta, vlastně se vychýlili z nauky Husovy, neboť ty čtyři články jsou ve svém znění zcela katolické; avšak přijetí jejich nebylo zvláště od Rokycany upřímné, neboť cene jako prve Viklifa a jeho bludy, kompaktaty rušil, až byly konečně Stolicí papežskou, a to právem, zrušeny. Avšak ač Rokycana se tímto konáním zase k Husovi vracel, přec nepřijal ani on, ani panstvo kališnické celé nauky Husovy. A tak jest pravda patrna, že neměla Husova náprava v dogmatických věcech v kališnicích věrných a upřímných žáků. Katastrofa našeho národa ubírala se svou sráznou cestou dále.

b) Ač bylo vybočení z dogmatické nauky Husovy uzavřením kompaktátů, ba i haeretickým učením Rokycanovým dosti rozhodné, bralo ono na se v Táborech chiliastických rozhodnější tvářnost, jak nám vypravuje Vavřinec z Březové a M. Jan Příbram.*) Sešli se totiž o sv. Václavě r. 1420 v domě Zmrzlíkově mistři a kněží pražští, kněží táborští a z obojí strany laikové, za tou příčinou, aby bylo mezi sektami aspoň dorozumění docíleno, a aby se národ netrhal pro spory, které mají kněží mezi sebou. Jednání toto se dělo na základě Písma, ač mohli mistři a kněží již za krátkou dobu po smrti Husově býti poučeni, že se na základě Písma nedocílí žádného smíru, ant tu nerozhoduje písmo, ale výklad subjektivní těch, jichž se týče.

Táborští kněží přišedše do této schůze domnívali se, že bude pouze o tom řeč, zdali jsou Táborové v právu, že má býti sloužena mše sv. bez ornatu; avšak strana kališníků měla pohotově celou spoustu článků (počtem 76) chiliastických Táborů, vlastně kněží Táborských, o nichž tvrdili vším právem, že jsou celé zemi škodlivé. Dotčené kusy byly pak Mladěnovičem předčítány. Já však uvádím na tomto místě jen některé na důkaz, jak věrní synové Husovi s jeho věroukou nakládali.

Kdežto učil Hus, že jest moc světská božského původu, a král že jest náměstek Božství; tvrdili Táborové, že za nedlouho nebude ani daní ani výběrčích ani panování, že nesluší již krále míti, že sám Bůh chce nad lidem kralovati, a království že má

*) 1. Život kněží Táborských. Přepis musejní z rukopisu Třeboňského.

býti dáno lidu obecnému. Všecka práva knížecká, zemská, městská i selská mají za své vzíti, jako vynálezcové světští, ba že všichni páni a rytíři mají podřezáni býti. Kdežto stanovil Hus, že jest Písmo jediný pramen kresťanského náboženství, tvrdili kněží táborští, že bude zákon Boží v mnohých článcích vyprázdněn, ba že má dokonce přestati, ant prý nebude více potřeben, ježto prý bude Bůh každého vyučovati bezprostředně. Kdež učil Hus aspoň v poslednější době, že i zlý kněz platně posvěcuje, tvrdili táborští kněží, že zlý kněz neposvěcuje; kdežto Hus věřil, že jest Kristus Pán v eucharistii přítomen předpodstatněním, a že má býti Kristu Pánu na oltáři klaněno, zamítali táborští kněží učení toto, tvrdíce, že eucharistickému Kristovi nemá býti klaněno, že jsou všichni ti, kdož tak činí, modláři. Hus učil, že může pouze kněz eucharistii posvětiti, táborští kněží však tvrdili, že ji posvěcuje i laik, jestliže je ve stavu milosti Boží a že smí jí a může sobě i jiným přisluhovati. Hus učil, že je zpověď božského původu, a že jest každý hříšník povinen knězi se zpovídati ze všech svých hříchů smrtelných do podrobna; táborští kněží však tvrdili s Viklifem, že pouze Bohu učiněná zpověď jest nevyhnutelna. Hus kladl ovšem kněze a biskupa na roveň, jako Viklif, v čemž ho nenásledovali ani mistři na učení pražském, ani kališníci, ale nevyřkl, že by mohli prostí kněží na kněžství světiti, nebo dokonce na biskupa; táborští kněží však rozhodli, že může pouhý kněz světiti netoliko na kněze, ale také na biskupa. Podle tohoto svého názoru posvětili Mikuláše z Pelhřimova na biskupa, napotom »biskupcem« zvaného. Hus učil, že mají býti Svatí ctěni a vzýváni, táborští kněží zamítali však všecko takové uctívání jako modlářství. Hus učil, že je očistec, a že má býti za věrné duše modleno, táborští kněží však tvrdili, že v očistcový oheň nemá býti věřeno, aniž že se mají díti modlitby za zemřelé. V těchto a ve mnohých jiných věcech se oddálili táborští kněží od Jana Husi, ač ho u veliké úctě měli a prorokovali, že až přijde Kristus v prvním vzkříšení a bude kralovati se svými vyvolenými 9000 let v samých radovánkách pozemských, uzří prý věrní pana Břeňka a M. Jana Husa, aby s nimi hodovali až do soudného dne.

Z tohoto krátkého vylíčení článkův táborských jest patrno, že se dogmatická reforma Husova u Táborů s cílem svým naprosto minula, ač věřili s ním táborští kněží, že Církev katolická není Církev Kristova, že hlava její je Kristus a nikoliv papež, že ta pravá Církev je sbor vyvolených, papež že jest antikrist a náměstek ďáblův a jeho Církev hrad zlosynů a synagoga satanášova.

c) *Ale snad že vytrval Chelčický zdárněji v dogmatických zásadách reformy M. Janu Husi?*

Chelčický vyslovil arci, že hlásal Hus pravdu Boží, ba že je mučenník za pravdu, ale on ho v té pravdě nenásledoval věrně, ale byl z husta v odporu naproti němu.

Slyšeli jsme, že Hus věřil, že jest král náměstek Božství Páně a že jest tedy moc světská původu Božího; takové však nauky bychom marně v Chelčickém hledali, neboť on uznává arci, že je Bůh původce moci světské, ale jenom mezi pohany, avšak nikoliv mezi křesťany, proto zamítá všecku vládu křesťana

nad křesťanem a praví, že jest panování takové pohanské, jíž nebylo mezi křesťany před Konstantinem, vláda prý nad křesťany náleží pouze Kristu Pánu, a proto prý je vláda křesťanských králů nad křesťany vzpoura naproti vladaři Kristu Pánu a pouhá usurpace a hřích smrtelný. Tou příčinou jsou prý povinni císař i králové koruny své složiti, nikdo prý nesmí bez hříchu smrtelného býti zřízencem této vlády, tedy ani rychtářem, ani konšelem ani vojákem. Válka však všecka, byť i spravedlivá a obranná, jest zapovězena.

Naproti Husovi i naproti Viklifovi zveličuje Ch. ovoce vykoupení Páně, tvrdě, že vysvobodil Kristus Pán smrtí svou lidstvo ode všeho poddanství a ode všech šacunků a berní.

Naproti Husovi upírá Ch., že se dostává i předzvěděným milosti nápomocné a posvěcující, *a tou měrou jest Ch. v této stránce mnohem drsnější nežli Viklif a M. Jan Hus, jsa blízek Kalvínovi.*

Chelčický přijímá sice očistec, ale jen v rozumu svém a nikoliv ve smyslu učení Husova, neboť tvrdí, že věrná duše na onen svět odešla a ještě plně nedočištěná nesestoupí do očistce, aby tam byla citelně trápena, ale že prý jsou takové duše chovány v krajinách utěšených až do soudného dne. V den soudný se prý spojí s těly, která za živa měly, projdou ohněm světovým a tak budou očistěny.

Kdežto Hus učil, že svatí za nás orodují a že jest dovoleno a prospěšno je ctíti, zamítá Ch. učení toto jako modlářství.

M. Jan Hus ctil Matku Boží, jsa jí vděčen za to, že i ona měla účastenství v našem vykoupení, že jest prostřednice naše u Boha a mocná orodovnice u Syna svého. Díť zajisté o Matce Boží: *»Nižádný jiný člověk kromě Ježíše, Syna jejiho, není dóstojnější, bez niž není komu z nás spasenie.**) Hus praví dokonce: *»že se pohřešilo člověčenstvie v Adamovi a v Evě, protož člověčenstvie v Synu Božím a v jeho Mateři vytrpělo a dosti učinilo.***)

Příbram dává také o Husovi zprávu: že jda na smrt zpíval modlitbu Panně Marii.***) Ch. však nemá pro Matku Boží jiné chvály, leč jen že měla srdce dobré, ale zároveň ji kárá, že prý se dopustila nedbanlivosti, když ztratila v Jerusalémě Pána Ježíše, a horlí naproti nauce Husově, že jsou modláři ti, kdož nejsvětější Pannu uctívají a vzývají.

Kdežto tvrdil Hus, že jest svátostí sedm, přijal Ch. toliko čtyři a zejména zamítal vášnivé předpodstatnění trvaje na tom, že zůstává po konsekraci na oltáři chléb.

Z krátkého obsahu tohoto jde na jevo, že utrpěla dogmatická reforma Husova v Chelčickém nemálo.

d) *Ale snad že nalezla reforma tato v Jednotě bratrské příznivější přijetí?*

Rozhodující dogmatista Jednoty byl z počátku Chelčický. Od něho bral také k radě Rokycanově Br. Řehoř naučení. Po

*) Hus' O šesti bludích. Kap. 2.
**) Výklad na Páteř. Erben 295.
***) Příbram naproti kněžím Táborským.

nějaký čas stáli bratří pevně k Ch. a odstopili tím již od reformy Husovy.

Prvotná jejich nauka jest nejvěrněji obsažena v apologii »Grunt viery«. K té tedy přihlížím, chtěje na jevo dáti, že dogmatická reforma Husova neměla útulku ani v Jednotě.

Od Ch. odstoupila Jednota později stran učení, že moc světská není božského původu, ale jenom znenáhla. Jak se zdá, tvrdí bratří »v gruntu viery«, že zlé vrchnosti nejsou ze zřízení Božího, neboť praví, že zřízenců takových zšelmilých nelze mieti za sluhy Boží.

Bratří odstoupili od reformy Husovy dogmatické těžkými bludy svými Kristologickými, neboť oni tvrdí, že byl Kristus čtyřicet dní na poušti vyučován, že se učil od své Matky a od svého pěstouna pobožnosti a jiným věcem, kterýž blud byl téměř 1000 let dříve v Agnoetech zavržen. Bratří tvrdili, že měl Kristus Pán zde na světě trvaje víru a naději, kdežto celá Církev tou dobou věřila, že viděl Kristus Pán člověk již zde na světě Boha tváří v tvář, že tedy viděl, v což mi věříme, a měl, čehož my se nadějeme. Bratří také tvrdili, že Kristus Pán podmaňoval své tělo duchu, což jest ovšem blud, kterýž zamítali i Viklif i Hus a téměř 1000 let před nimi sbor Konstantinopolský III. r. 680, neboť ten stanoví, že jsou v Kristu Pánu dvě přirozené vůle, jedna božská, druhá lidská, ale nikoliv sobě odporné, jak se kacíři domýšlejí.

Bratří vyznávají arci s Husem, že jest svátostí sedm, ale že prý nemají pravdy podstatné podstatně do sebe, t. j., že nepůsobí milost, ale že pouze o ní svědčí a že jsou ustanoveny pouze proto, aby byly ku pomoci a ke službě Písma svatého. Takovéto učení se podobá jako vejce vejci učení kalvínskému a zvinglickému.

Ačkoliv pak jsou svátosti podle vylíčeného učení bratrského ze svého obsahu zcela vyprázdněny, přece šíří se bratří ještě dále, že prý platnost jejich jest závislá na pravověrnosti a svátosti i rozdávače i přijímatele, dítky však že se křtí pouze k budoucí víře, což jsou arci bludy, k nimžto se Hus nepřiznával.

Jelikož, jak »grunt viery« jistí, kněz hříšník a bludař neposvěcuje, tvrdí tentýž dokument, že kněží římské Církve neposvěcují platně. Za jedno prý žijí nešlechetně a za druhé prý bloudí v úmyslu, ant věří v proměnu chleba a vína v tělo a krev Páně a proto, že při konsekraci neužívají formy Kristem Pánem přikázané, buď ubírajíce, nebo přidávajíce.

Bratří zavrhují také v »gruntu viery«, že jest Kristus Pán v eucharistii podstatně přítomen a opouštějí tak netoliko Jana Husa, ale také Petra Chelčického. Katolíkům však a kališníkům nadávali bratří modlářů, poněvadž se Kristu Pánu na oltáři klaněli.

Eucharistii jako oběť zamítali bratří, avšak ustavili sobě losem jak myslili s nebe viditelné kněžství, z biskupů, kněží a jahnů, a uštědřili této své hierarchii také pravomoc a tak zavrhli učení Husovo, že prý jest svatovláda z pravomoci původu ďábelského.

Úctu svatým a Bohorodičce povinnou zamítají bratří, jako zlořečené modlářství.

O tom, že bratří poslechnuvše diktatu Lutrova, na konec svátost sedmeru zavrhli, ponechavše sobě pouze dvě, dosti zkomolené, nechceme se šířiti, jakož nikoliv o tom, že přijali od Lutra víru o ospravedlnění pouze věrou, ačkoliv se od něho v učení o kázni podstatně lišili; neboť o tom svědčí jejich konfese z r. 1535, kteráž je téměř veskrze helvetská.

Shrneme-li však všecko, což jsme podali o nauce kališníků, Táborů, Chelčického a bratří, poznáme zajisté, že se Husovi nepodařila náprava dogmatická, že také národa našeho nesjednotila, ale nezhojitelně rozdělila a rozeštvala. Ubohý Hus by byl v mistrech na universitě žáků svých nepoznal, a ještě méně v Táborech, v Chelčickém a v bratřích českých.

Avšak běhy šly ještě dále, a to na základě učení Husova, že má křesťan právo a povinnost, Písmo čísti a odtud vybrati sobě, čemu by bylo věřiti a jak svůj život zaříditi, neboť právě z této subjektivní zásady dospěli mnozí v Čechách až k úplnému bezvěří.

Zbožný Slavata, který z tenat Jednoty bratrské vyvětil, píše v Pamětích svých o těch dobách, že každý věřil, jak se líbilo jemu, tak že se mohli jmenovati ti, kdož slouli pod obojí (kališníci, helveti, luterané a bratří) »quodlibetarii.«

Tyto věci napsal Slavata v první polovici věku XVII., avšak ony byly již na konci věku XV., ba dříve již v sektě Naháčův, tedy dosti brzy po smrti Husově.

Dle zpráv Bohuslava z Lobkovic z r. 1489 byla v Čechách velká náboženská nevázanost; nejedni prý říkali, že v každé víře dosíci lze spasení, ba že jest všecko vylháno; starci, pacholci a ženy se prý hádali o víru, vykládajíce bible ... náboženství potupovaly i děti, smály se mu báby u barvířů, v lázni a krčmách je sápali. Toto já však, píše Lobkovic dále, hněvivě snáším, že mnozí, jsouce na úřadech, sedají v soudu a v radách obecných bývají, ježto ani křesťanského, aniž jiného náboženství nenásledují!

Roku 1497 píše Bohuslav Petrovi Rožmberkovi: »Všickni bludové stekli se do této zemi, jako do louže. Mnozí, Origena následujíce, praví, že všichni lidé budou spaseni ... I těch se nenedostává, kteří se domýšlejí, že se všecky věci dějí osudem. Mlčím o tom, že shrblé báby a pošetilí starci na pivě anebo na víně sedíce tajemství sv. Trojice prokletými otázkami zpytují. Pomíjím jiných mrzkostí, kteréž jsou do této země z Francie a Anglie a od Řeků připlynuly; *nebo jako úd od těla uťatý musí hníti, tak i my, když jsme oddělivše se od všeobecné Církve přijímání kalicha chtivěji než sluší ujali, hned jsme hynouti počali a pod zástěrou kalicha v tisíc jiných bludů jsme upadli.*«

V pravdě Bohuslav vyjádřil praegnantně, kam dospěl národ český, když svodem M. Jana Husi pevnou autoritu Církevní ve věcech víry opustil a vzav z rukou téhož mistra sv. Písmo, sám

sobě se stal Církví a učitelem, neboť autorita Církve katolické spojuje, aniž by oprávněnost rozumu zamítala; nevázaný subjektivismus však drtí náboženství a národ do sekt rozptyluje.

Odtud, díme právem, že dogmatická náprava Husova víru svatou a její základy podryla a národ náš do sekt rozdělila, a že tedy měla následky neblahé. (Pokračování.)

Rybářův štědrý večer!

Přišel štědrý večer, kraj už tmí se v šeře,
v Horkách starý rybář sedí u večeře.

Čekal domů syna! Kdo ví, kde je! Kdo ví?
Rybář dnes má jíti ještě k vodníkovi.

S štědrou večeří už musí k němu jíti,
by mu nestrpčoval vodník živobytí.

K Jizeře teď přišel — skryl se v hustém keři;
»Kubo, slyšíš? Kubo! Pojď si pro večeři!«

Ledu hlaď se hnula, skrabatila tvary — —
z tůně hlas se ozval: »Co mi neseš, starý?«

»Houbovník ti nesu — sotva mu co chybí!
Jenom ze sítě mi nezaplašuj ryby!«

»Houbovník je dobrý — za tebe sám prosí!
Slyšíš, starý, slyšíš? Probořil se kdosi!«

»Neposlouchej Kubo — neodcházej v dáli —
dnes je štědrý večer — to tě Hukal šálí!«

»Možná, že máš pravdu! Jezdí na strakoši —
ale mluvme dále: Co máš ještě v koši?«

»Pochutnáš si, Kubo — je to štědrovnice —
jenom sítě, prosím, netrhej mi více!«

»Chutná mi! Tož letos nestrhám je v řece —
ale — kdosi — slyšíš? — topí se tam přece!«

»Slyším dobře, slyším — hlas je tuze tenký —
to tě šálit chtějí z lesa divoženky!«

»Je to drzá havěť! Kleště vezmu, kleště — —
v tůň je za cop stáhnu! Co máš v koši ještě?«

»Smaženého kapra — délka menší šíře —
bys mi nevyrážel díry do haltýře!«

»Jaká chuť a vůně! Vyplním tvé přání!
Ale musím odtud — slyším bědování!«

»Darmo pádíš v dálku, po dušičce bažíc — —
to ti chutné sousto závidí ten z Dražic!«

»Je to bídný soused! Pluji zase zpátky!
Ach, ten by se nasmál! Jdu si pro ostatky!«

Mám tu láhev vína, mlsky pro tvé děti,
abys nezatoužil měch mi převraceti!«

»Jaké dobré víno! Žár mi do žil vtéká!
Kdos se drápe na břeh — rychle pro člověka!«

»Mám tu druhou láhev — ještě lepší dary!«
Z dálky kdosi houkl: »Nech si všechno, starý!«

Zamyšlen už sedí rybář ve své chýši!
Náhle na zápraží rychlé kroky slyší.

Skřiply staré dvéře, pohnuly se stěny —
do chaty syn vešel celý promočený.

Chvěl se celý zimou, děl pak tiše slovy,
zázrakem že ušel dnes jen vodníkovi.

Václav Koranda.

Proklaté peníze.

Napsala VLASTA PITTNEROVÁ.

(Pokračování.)

ohatovi měli sebou syny Pavla a Václava i Pavlínku. Pavel řídil koně, a ta mládež sesedla se všecka na kozlíku.

»Ty, pantáto, jdi si sednout k stájovskýmu pantátovi, my žensky si tu lepší popovídáme,« navrhla Havlíková, a panímáma Bohatová ochotně slezla ze svého vozíku a zaměnila místo, schválíc tento dobrý nápad.

Povídaly si panímámy důvěrně, a než se nadály, dojelo se k svaté Anně.

Jakub vzal si na starost oba povozy, a příbuzní šli hnedle ku kostelu. »Jděte napřed vy mladí,« vybízela Havlíková.

»Proč jste nevzali taky Petra?« tázal se Josef.

»Což ten domovníček? Nechce nikdá nikam. Zaleze si na podkroví a tam se probírá v ňákejch starejch kronykách. Je toho

tam plná truhla, a ten hoch by v tým ležel. Bůh sám ví, jakou v tym má radost,« řekla Bohatová.

»No, obhlídá aspoň stavení, svůj je svůj, dohlídne přece na čeládku,« neopomenula přichválit Havlíková.

»I to by mohli odnést stavení asi i s ním,« usmál se Bohata. »Mrzím se, že jsem nedal toho chlapca do škol. Radili mi k tomu tenkrát i kantor, i sám pan farář. Ale jářku, snad by hoch nevobstál, snad by mu toho moc hučení hlavu zmotalo, a někdy by přece mohl říct: A vy, pantáto, proč jste mi nedopřáli zůstat sedlákem. Ta selská krev se nezapře, a není dobře nutit ji k něčemu jinýmu. A včíl, když vidím, že Petr chodí jako zapomenutej, shání ty kronyky a myslí Bůh ví nač, tak mě to mrzí.«

»Mohli jste mít tu radost a čest mět v rodě panáčka,« mínil Havlík.

»Nevím, ale našemu rodu nesloužijou ty pansky choutky. Můj bratr, taky Petr, byl ve študijích. Došel až do šestý školy latinsky, pak nám zemřel v mladým věku na tu suchou nemoc. Žáden by tomu nehuvěřil, takovy děcko ve všechnym dostatku vychovany a dostane souchotiny. Však si o tom ještě povíme,« pravil Bohata.

Byli právě u kostela, kam vcházelo procesí a vešli. V malém kostelíčku bylo těsno k umačkání. Nedostaly ani panímámy místa k usednutí, a musely se tísniti v davu. Než přece si libovaly, že dostaly se do vnitř. Vyslechly obě spříbuzněné rodiny kázaní a obcovaly mši svaté. Vyšedše pak ven, oddychovaly si panímámy a otíraly se šátky. Šli všichni s procesím po kapličkách křížové cesty a zbožně se modlili. Procesí bylo z české strany a starý je vedoucí »předzpěvák« volil pěkné modlitby a písně k pobožnosti. Pobožnost ta trvala dobrou hodinu a pantátové Havlík i Bohata počínali se již ohlížeti po lávkách a stolech pod košatými kaštany, kde si mnozí poutníci hověli při sklenicích dobrého piva a nějakém tom zákusku, ať již z ranečků neb košiků vybaleném, z domova přinešeném či hospodským podaném.

»Hm, hm, mám skoro huž žízeň,« řekl Havlík.

»A zakousnout by taky neškodilo,« svědčil Bohata.

»A cumílek starejm chlapečkům k tomu,« usmála se Bohatová. »Jenom si huž jdite a sednite si někam hezky do chládku. Zatím si zavdejte a zakuřte a objednejte něco jest. Já jsem nevzala sebou nic, děti nedbajou na domácí buchty, když vidijou rohlíky a žemličky.«

»Já jsem hupekla přece pár koláčů, snad vám přijdou k chuti, třeba mladá panímáma naša řekly, že chcete jako vydržet pouť,« upejpala se Havlíková.

»My půjdeme ještě ke kapličce ke studni, přijdeme pak za mužskejma. Josef, jdite si s tatíky a ty Pavle taky. Václav s Pavlínkou huž moc pokukujou po perníku. No, jdite si něco koupit, peníze máte,« smála se Bohatová a odcházela ku kapličce.

Havlíková podala Pavlínce a Václavovi po dvacetníku, děti přijaly peníze s malým zdráháním a odběhly mezi boudy.

»Tohle bude pastva,« smála se Anička. »Václav půjde dříve na kysany vokurky než na perník, a Pavlínka nebude vědět kam dřív s grejcary.«

»Koupíme jim potom poutu obrázky a růženečky, řekla Bohatová.

Došli ke kapličce nad studnicí. Koupily plucárky a nechaly je naplniti vodou. Omyly si oči a napily se vody s tou zbožnou důvěrou, jak to činí všichni poutníci, všichni ctitelé svaté Anny. Pak šla panímáma Bohatová ke stolku před kapli, kde prodávány voskové »oběti« a koupivši figurku děťátka, podala ji Aničce.

Anička se zarděla.

»Jen to obětuj, dcero, obětuj Aničko. Přímluvě svaty Anny a Matičky Boží mnohá žena děkuje to rodinny požehnání,« přímlouvala Bohatová.

»Já koupím svíčku na to vyslyšení,« řekla Havlíková.

Učinila tak i Bohatová, koupila svíci, a rozžehly je v kapli nad studnou.

Anička přitočila se ku stolku podavačky, a koupila ještě voskové srdéčko.

O lásku manželovu chtěla prositi v pokorné modlitbě, o tu lásku, o kterou se ucházela celou přívětivostí svojí a o které si musela říci, že nedosáhla ji posud, jak si byla přála.

Položila svoje oběti na oltářek a sklonila hlavu, pokleknouc k modlitbě. Modlila se se slzami v očích, pohlížejíc k pěknému obrazu svaté Anny a v duši prostíralo se jí poznávání, jaké to asi blaho ta láska mateřská, která se opakuje znovu v lásce ženy k vnoučatům, ta láska, která objímá kolik bytostí stejné vroucím citem, stejnou vřelostí, stejným odevzdáním se.

Tak zabrala se Anička do modlitby, že musila ji matka pobídnouti k povstání a odchodu. Šla nepromluvíc a mané vyhnula se kramářským a pernikářským boudám. Obešla je oklikou a pohlížela k temným vrcholkům smrků a borovic, nad kterými se tak vysoko jevila modrá, sluncem ozářená obloha. Tu a tam byl na stromě zavěšen obraz, křížek, soška, růženec, jak je sem věnovali na památku poutníci. Někde zavěšen byl věneček z dělaných květin od nějakého svobodného pohřbu nebo svatby, pestrý, se živě nepřirozeně zelenými lístky, s chomáčky stříbrného a zlatého dracounu, s pěnkovými, lesknoucími se perlemi. Na některém byl fábor z barevné pentle. Více méně byly vybledlé, jak visely zde v dešti a větru.

Anička umiňovala si, že také na některý strom zavěsí nějaký obraz, až zajede sem příštího roku, ať již jest prosba její vyplněna či nikoli.

Panímámy volaly již na ni. Došly k mužským, kteří seděli u stolu, popíjejíce pivo. I děti tam již byly a rozkládaly po stole, co si byly nakoupily. Václavek měl nový nožík, Pavlínka zrcadélko v červeném rámečku, pak měli oba obrázky, perník a ovoce.

Josef podal Aničce balík perníku. Vlídně se usmála.

Usadili se, a hostinský donášel jídlo. Obsluhoval bohatého sedláka sám. Pavel Bohata promluvil s hostinským a za chvilku

byla přinesena celá bečka piva, kterou umístili na lavici. Pavel Bohata chtěl zavdati všem známým, kteří za nedlouho přicházeli se svými sklenicemi, přivádějíce si ženy a děti. Josef točil, a napil se kde kdo. Stájovští se hlásili k Bohatovým všichni, vítali se s nimi na pouť.

»To je Bohata ze Stájova, bohatý Bohata,« chlubili se svým známým z přespolních dědin a za chvíli přicházeli i tito, dostali zavdané a za nedlouho byla bečka prázdná.

Pavel Bohata dal vyvaliti druhou, koupil celý koš rohlíků a nechal donésti plnou mísu uzenek. Častoval kde koho, a lidé si šeptali, to že zase ta Bohatovská pýcha.

Aničce nebylo to milým, a sotva pojedla, odešla do lesa. Chodila sem tam, a slyšíc, že jdou někteří lidé vykonat pobožnost ještě na Kalvarii, kousek cesty od lesa na kopci blíže Pohledu umístěnou, přidala se k nim. Na Kalvarii bylo více lidí, zastavovala se tam odcházející procesí a lidé se loučili, dokonávajíce pouť modlitbou. Anička poklekla na zemi úpalem slunka téměř žhavou a trochu jsouc umdlena, nesebrala hned myšlének k modlitbě.

Na svahu seděly dvě babky. Nebyly to žebračky, ale bylo na nich znáti, že jsou chudy. Byly oděny ve staré, seprané kanafasky, měly odřené kazajky, vybledlé šátky a fěrtochy a i ty růžence, které měly označení poutní pobožnosti na krku, byly staré, jako ohmatané, spravované drátky a navazované nitkami. Hovořily spolu.

»Tak jsem si. kmotřičko, zasejc jednou zavdala piva, řekla starší, s ohnutými zády a vpadlou hrudí, hubená jako kostra.

»I kdo pak vám zavdal?« tázala se druhá, trochu obtloustlá a dýchavičná.

»Bohata ze Stájova dal vyvalit snad kolik beček po sobě, zavdával kde komu. Šla jsem si taky s hrníčkem, měla jsem v něm kousek tvarohu, honem jsem ho vypláchla a dostala jsem plnej. No, dobry to bylo,« mlaskla si hubená.

»Mhm. to věřím. Já nemám na nic štěstí, nepřišla jsem k tomu,« řekla obtloustlá. »Což Bohata ze Stájova, ten může. Má grunt jako maly panství, peněz jako želez. Slyšela jste, jak vyvdal dceru?«

»Vždyť se půl leta o ničem jiným nepovídalo. Všichni žebráci i lidi co jdou světem to mleli, jak vysázel dceři deset tisíc stříbra v samejch tolarech. A co jinýho dostala, že by pro pèt nevěst stačilo,« svědčila hubená

»Na pejchu a na chloubu, to jsou Bohatovi od jakživa známí. I tu Boží halmužnu rozdávajou s pejchou. Jen a jenom, že tak a tak prej bejvalo u Bohatů od nepaměti. A jářku, však on je nebeskej Pán Bůh taky od nepaměti, a může tu pejchu ztrestat,« nevraživě řekla ta dýchavičná.

»Ba že, kmotřičko, taky asi ztrestá. Však to víme, že ty Bohatovy peníze jsou proklaty, a že je žáden z toho rodu nehužije a kdo je hužije, že musí svejm nejmilejším do hrobu koukat,« šeptem pronesla hubená.

»Tenhle Bohata hužije dost,« mínila dýchavičná. »Dorostly mu děti, a tu dceru prej dobře vdal. No s takovou pomocí, není divu. To by si mohla vzít člověka s holejma rukama, a měli by dost.«

»Není prej ale spokojená. Ještě ani nechová a kdo ví bude-li,« zvěstovala hubená. »Nemá požehnání.«

»I ať majou bohaty lidi taky starost,« přála dýchavičná. »Pavel Bohata podědil co dost, předemřely ho sestry a jeho bratr Petr, co měl vlastně dědit grunt. Jeho strejc, otcův bratr, taky Pavel, se zabil. Pamatuju to dobře. Spravovali tam na tom jejich purku, jak se s tím svým stavením vždycky vynášijou, střechu. Můj nebožtík muž, Pán Bůh mu tam vodpusť, byl tesařem a tenkrát tam pracoval. Ten Pavel byl asi osmnáct let, ale furije měl prej v sobě za starýho sedláka. Vy jste to, kmotříčko, neznala, nebyla jste ještě zde, ale já jsem to znala. Sotva že ten Pavel lidem za pozdravení děkoval, jak byl pyšnej. To když tu střechu pobíjali, to se ví, že Bohatovským šindelem, z jejich dříví, z jejich lesů, to oni jináč nedajou a nevedou, nebylo tomu bohatovi něco recht. Vylezl na střechu a zepsul dělníky jako cigány. Ale Pán Bůh trestal. Nohy tomu furijantovi ňáko huklouzly, měl novy boty a spadl. Byl mrtev; ani nevzdechl.« Babka se unavila, zadýchala dlouho řečí.

»Ba ano, Pán Bůh trestá. Ty jejich, Bohatovy peníze, jsou a zůstanou proklaty,« svědčila hubená.

V tom zanotoval předzpěvák novou píseň, a babky pozvednuvše se, přidaly se svými hlasy ku zpěvu.

Anička klečela jako strnulá. Co to slyšela? Nevraživé, nepříznivé řeči, kdežto byla vždy jen zvyklá slýchat chválu a lichocení. Proklatými byly tedy ty její peníze? Ty peníze, pro které si ji vážili rodiče mužovi? A neměla jich snad také užiti. — — Slýchala Anička o prokletí, o kletbách. Tak v povídání, sešli-li se lidé na besedu. A slýchala, že proklatého jmění se neužije, že kletba se dědí do třetího, či až do sedmého pokolení. — — Aničce se zatočila hlava, sevřelo se srdce, mžitky dělaly se jí před očima. Tiše vstala a odplížila se s Kalvárie, spěchala zpět k lesu, a zaběhla přímo do kaple, kde s pláčem poklekla.

VII.

Matka již se po Aničce sháněla, nechalť Bohata vařiti kávu, a divil se, kde je dcera.

»Oslejchá se, tolik lidí, tolik řeči, není tomu zvyklá,« omlouvala Havlíková nevěstu, kterou stále chválila.

Staří Havlíkovi byli dnes velice pyšni, že se mohli se vzácnými příbuznými tak veřejně ukázat a pochlubit.

Havlíková kývala na všecky svoje známé, volala je, nalévala jim piva, podávala housek a uzenek. Rozdávala jako ze svého. A stále vyprávěla, to že dává, tak že oslavuje Aniččinu pouť, jejich mladé panímámy tatínek, bohatý Bohata ze Stájova. Ten že může, ten že má, ten že lidem přeje.

Bohatová zatím šla hledat Aničku.

Josef a Pavel šli s dětmi do panorámy, kde bylo viděti výjevy různých bitev, honeb na dravá zvířata a vražd. Každý obraz byl plný krve, a Pavlínka předem naříkala, že se jí bude o tom všem zdát.

Bohatová vešla do velké kaple Bylo tam jenom několik lidí, nejvíce starých a churavých, již nechtěli býti tam v tlačenici.

Anička klečela před hlavním oltářem, ponořena v modlitbu. Slzy jí kanuly po lících.

Matka poklekla podle ní a pomodlíc se, vyzývala ji šeptem, ať jde s ní k ostatním.

Anička uposlechla a vyšly.

»To si to nějak připouštíš, tu pobožnost, celá jsi z toho pryč. No, bejvala jsem taky taková. Mladej člověk má hned v očích slzy, jak se trochu to srdce pohne. Je ti tu milo u naší svaty patronky, viď? A kde jsi byla pořádem?« Bohatová se zastavila, podělujíc žebráky před kaplí, ač byla již prvé rozdala almužnu.

Nehleděla na dceru a nepostřehla její bledosti.

»Byla jsem na Kalvárii,« řekla Anička.

»Až na Kalvárii? Je tam asi horko. Pojď posedět do stínu, pojď. Pantáta dai vařit to kafaty, dává nám velkou úctu. Po svačině nakoupíme ještě domů poutu pro všecky. Já abych donesla poutu půl dědině. Ale pro Boha, co je ti?« lekla se pojednou.

»Maminko, já jsem něco zaslechla. Maminko, je to pravda, že jsou hu nás, hu Bohatů, proklaty peníze?« pravila Anička tak tiše, že jí matka sotva porozuměla.

»I co by! Jakživa jsem nic takového neslyšela, a jsu přece s pantátou již dvacátejšístej rok. Já můžu mluvit jenom o Božím požehnání u Bohatů, a o žádny klatbě! Nikdá jsem ani na minoutku nelitovala, že jsem se k Bohatom dala,« odvětila matka.

»Jsou prej, jsou. A kdo je z Bohatovejch hužije, zas prej kouká svejm nejmilejším do hrobu,« řekla dcera.

»Ale jdi! To jináč není. Já jsem koukala do hrobu svejm rodičům i ty dobry panimámě Bohatovy, co mě chovala jako vlastní maminka. Děti jste mně, chvála Bohu, vyrostly všecky, a to na radost. A toho statku jsem hužila, viděla jsem půjčovat peníze z domu a přicházet je zasejc do domu. Nepřišli jsme ani o peníze, ani žádny velky ztráty jsme neměli. Tak nejsou ty peníze proklaty. Hužili jsme jich, a hužijete jich vy děti taky,« klidně hovořila panimáma.

»Nebudou prej nám požehnaný, jsou proklaty,« vydechla Anička.

»Kde tě ofoukl ňákej zlej vítr, že tak mluvíš?« divila se panimáma. »Jářku, já vím a opakuju o samým jen požehnání u Bohatů. První dítě syn, dědič a druhý zase syn, že neměli jsme o erbovníka strach, a pak tebe jako růžičku pro radost. A po tobě Václav s Pavlínkou, abysme byli pořadem jako mlady manžele, aby nevyšlo to Boží požehnání ani z kolíbky.« Panimáma se usmála.

»Ale pantátovi humřely sestry a bratr Petr, co měl dědit grunt. A strejc Pavel, dědouškův bratr, se zabil. Vy jste o tom nikdá nepovídaly,« Anička již zase slzela.

»Inu, dítě, to se stane. Mladej člověk humřit může, starej musí. Ty pantátovy sestry se dobře vdaly, kdo může za to, že přišla smrt? A ten bratr humřel svobodnej na suchou nemoc. Já jsem, pravda, tenkrát ještě sotva do školy chodila a ani jsem nevěděla, že je Stájov na světě. A že se pantátův strejc zabil, to bylo neštěstí, — ale žáden za to nemohl. To se stávalo a stávat bude. Pán Bůh dopustí, i lidi nejsou dost vopatrný. Kde's to slyšela, prosím tě?« Panímáma byla již nevrlou.

»Tam si to povídaly báby,« přiznala Anička.

»A co bych to poslouchala. Pojď včil, ať pantáta nehubuje. A bude to dnes cesta dom s těma mužskejma. Pořádem zavdávání, pořádem připíjení a bude to naslopany všecko, i tvůj mladej pantáta i náš Pavel. No, pomodlili se a dali halmužny, tož ať si přejou. Majou z čeho,« panímáma se usmála a vedla dceru k ostatním.

Byla již přinesena káva a dobré koláče, a všichni s chutí svačili.

Josef usednul si vedle Aničky a hovořil s ní vesele. Chtěl na ní pouti a smál se, že ještě nenakupovala, že je prý skoupá.

Nemohla žertovat. Když pak otec Bohata jí podával něco peněz, ať si jde koupit pouti a nezapomene na nějaký poviján, tu vzala ty peníze jakoby ji pálily. Ani se k otcovu žertu nedovedla pousmát. Nakoupila obrázků a perníku pro čeládku. Josefovi koupila dýmku; nejhezčí, kterou mohla dostati.

Chýlilo se k večeru, a bylo na čase, pomýšleti na cestu. Pavel Bohata zapravil velkou útratu a jelo se. Všichni muži byli drobátko nápojí rozjařeni. Pantáta Bohata si pohvizdoval, poplácával svému Pavlovi na rameno, štípal panímámu do plných tváří a opakoval několikráte, že se na přes rok zase sem k svaté Anně podívají, když se ta letosní pouť tak vydařila.

Pantáta Havlík si pozpěval úryvky písniček a panímáma ho okřikovala, že nesluší se cestou z pouti zpívati světské písničky.

Josef objal Aničku kolem pasu a tisknul ji k sobě. Anička nebyla s to, aby se k němu přitulila. Myslila stále na to, co slyšela na Kalvárii od babek. Na rozcestí se rozloučili s rodiči. Dojeli domů, a Anička rozdala čeládce a sousedkám pouti. Dávala ráda, a ráda slyšela srdečná slova za dárky: Zaplať Pán Bůh. Nemohla se však Anička zbaviti dojmů z pouti a chodila zamyšlena.

Bylo arciť mnoho práce v hospodářství s tím obilím, jehož zrní se vymlácené kupilo na sýpkách. Značná a bohatá úroda plnila Josefa radostí. Přemohl ten stesk po té druhé Aničce tak, že sám se tomu divil. A počal pohlížeti na svoji ženu také jináče. Vášnivěji. Tak nějak od oné pouti, kdy mu ji všichni lidé chválili, kdy pyšnil se jí i jejím příbuzenstvem, počal se k ní chovati tak zamilovaně, jak byla by toho z počátku očekávala.

Jak si říkal, že zasluhuje Anička lásky jeho za svoji dobrotu, tak nyní si ji obliboval víc a více i pro její pěkné, zdravé tělo, pro hezký obličej.

Počínal s ní žertovati, bylo slyšeti nyní častěji jeho smích. Ohlašoval se, přijížděje s pole, prásknutím bičem tak silným, jako výstřel z pušky. Kdykoliv jel do města, vždy dovezl té milé mladé panímámě cukrlat, a o muzice nepouštěl ji ani z náručí. Ostatní sousedé museli si ji od něho k tanci vyprošovat.

Anička počínala býti také veselejší, a konečně, konečně mohla říci svoji matce z plna srdce, z úplného přesvědčení, že mají se s mužem rádi.

Stalo se to při návštěvě u rodičů, ani si tam vyjeli po podzimní již sklizni. Popovídaly si tehdy matka s dcerou upřímně a upokojena pohlížela matka za dcerou, odjíždějící s mužem a tulící se k němu.

Pantáta Bohata byl však po odchodu dceřině jaksi zasmušilým a přecházel nepokojně po světnici. Když vše v domě ulehlo, pravil k panímámě: »Ta holka měla dnes divny řeči.«

»Anička?« podivila se panímáma. »Mně neříkala nic.«

»Mne se ptala na mýho strejca, na Pavla, co se zabil pádem se střechy. Nemůžu se domyslit, jak na to přišla, já jsem nikdá o tem nemluvil. A na mýho bratra Petra, co humřel. Taky o tom jsem nemluvíval. A pak se mne ptala —« pantáta se zarazil, a jaksi ulekaně na panímámu pohlédnul.

»Asi na to, je-li to pravda, že máme hu nás, hu Bohatů, proklaty peníze?« tázala se dychtivě panímáma.

»Řekla ti to taky?« Pantáta zbledl.

»Tenkrát na poutě u svaty Anny. Slyšela, jak si to nějaky dvě báby povídaly,« odvětila panímáma.

»A tys jí řekla?« Pantáta přistoupil k ženě a vzal ji za ruku.

»Co jsem jí měla říct? Rozmluvila jsem jí to a řekla jsem jí, že já, co jsu hu Bohatů hospodyňou, vím jenom o Božím požehnání,« řekla panímáma vážně.

»Pán Bůh tě za to pozdrav. Ti lidé ze závisti, že máme víc než oni, spletou divnejch řečí. A ta holka toho má plnou hlavu. Taky prej je v našem rodě tak souzeno, že těch peněz prej nehužijeme, a kdo jich hužije, že musí koukat svejm nejmilejším do hrobu. A to děvče prej se vyptávalo žebráků, co po prosbě chodijou, kdo a jak co o našem rodě pamatuje. A tu slyšela o tom, jak si mojí rodiče rvali vlasy, když jim humřely vdany dcery, jak můj pantáta po smrti bratra Petra do dvou dnů sešedivěl, a jak po tom neštěstí s jeho bratrem Pavlem můj dědoušek do roka humřel. Že hu nás prej musí vždycky hustoupit Pavel Petrovi, Petr Pavlovi, že nepřijde erbovník toho samýho jména po hospodáři na vládě.« Pantáta jedním dechem vypověděl panímámě, co před ní skrýval po tolik let.

»A co je z toho pravda, pantáto?« tázala se panímáma.

»Co ti můžu říct? Nevím, kdy a jak by mohly bejt ty naše peníze proklaty, nepídil jsem se nikdá po tem. Ani není nikde

v starejch biblích a postillách, kde jsou ty rodovy kronyky zaznamenány, zapsáno, že by byly k nám přišly někdy ňáky peníze jináč nežlivá naším přičiněním. Řekl jsem Aničce, ať netrápí s takovejma věcma a řečma, ať se těší svýmu životu, a přijdou-li jí takovy myšlénky, ať se radějác pomodlí,« pravil pantáta vážně.

»To, tak, pantáto. Já myslím, že Anička na to zapomene, kdyby měla něco k chování,« usmála se panímáma.

»Jen aby to huž bylo,« toužil pantáta.

Netrvalo to dlouho, a panímáma Bohatová, zajedouc si na první šlitáži k Aničce, přivezla pantátovi, který k vůli prodeji vytřeného lenu, pro který toho dne židovský obchodník přijel, s ní jeti nemohl, kýženou zvěst, že budou již spolu dědečkem a babičkou.

Oba se radostně usmívali, vzpomněli mladých let, toho času, kdy řekli si: Včil jsme rodiče.

Říkali si to tak často u kolébky, v které hajal buclatý Pavlík, že v celém Stájově to zvěděli a s dobromyslným posměškem se říkalo, že se půjde na besedu k »rodičům«; že ten neb onen potkal »rodiče«; že mluvilo se s »rodiči«.

Smáli se tomu ještě dnes, a pantáta Bohata se hrdě vypjal ujišťuje panímámu, že se bude pyšnit jako »dědoušek«. A jí »babičce« že koupi ku křtinám celé nové šaty, aby se mu znovu a znovu líbila. Že to první vnouče dostane od nich do vínku aspoň sto tolarů, umínil si pantáta ihned. Však dnes za prodaný len utržil zase hezkých pár stříbrňáků.

Panímáma Bohatová netajila se svojí radostí, a v Stájově se povídalo, jak se u Bohatů na vnoučátko těší. Však že si je u svaté Anny na pouti vyprosili, pověděla panímáma každému, kdo chtěl jenom poslouchat.

U Havlíků ošetřovali Aničku jako oko v hlavě. Stará panímáma hned z rána běhala den co den z výměnku do statku, aby mladé panímámě se vším všudy pomohla.

Josef pak Aničce udělal pomyšlení. Byl všecek zjinačen a často v soukromí svojí matce děkoval, že mu nedopustila, aby si Aničku vzal. A divil se, jak matka uhodla, že přejde jej ten stesk po té druhé Aničce. Ani si na ni již nevzpomenul, a šel-li do kostela, neohlédnul se již nikdy do toho hřbitovního kouta, kde odpočívala ta cigánská sirota. Ano, rozhovořil se jednou s Aničkou u přítomnosti matky o tom, a nechal platiti matčin výrok, že to cigáně muselo přece něco znáti více než jiní lidé, a že mu nějak udělalo, chtějíc se státi panímámou na bohatém gruntě. Ze zlosti pak, že se mu to nezdařilo, že vzbouřila se v něm ta cigánská krev a dohnala je k hříchu.

Anička pak myslila si, že dobyla si lásky manželovy svojí oddaností, ku které nabyla síly důvěrnou modlitbou.

Odstěhovala se zima s hor, a jen ještě »bláznivý april« pohazoval vločky sněhovými zelený pažit. Pracovalo se v polích, ukládalo se žírné zrní do zkypřené, v zimě odpočinuté prsti, hospodyně odměřovaly lněné semeno, pohlížely jak vzrůstá v zahradkách řepná a zelná hlavačica, těšily se nad žlutými housatky.

Anička již loni upravila tu zanedbanou Havlíkovu zahrádku až milo. Letos nedovolil Josef, aby tam sama pracovala, raději přičinil se sám a upravil vše dle jejího přání.

Zakvétaly již žluté petrklíče i temně červené, žluté a bílé narcisky zvedaly již svoje plná, těžká poupata na štíhlých stoncích, seřík nad lavičkou, kterou Josef byl zrobil, tam na místě, kde Anička po svatbě jeho hovor s matkou vyslechla, zakvítal již ve fialových hroznech — byl zde květen, máj. Stará hruška, jejíž větve kladly se na střechu stavení, osypala se květem jako bělounkým sněhem, obalila se jím jako mléčnou pěnou, a jak za větru poklepávala svými větvemi na střechu, střásala ty květové lístky, tak že to vypadalo, jakoby bylo po střeše rozházeno plno penízků, které se v záři měsíční leskly jako stříbrné.

A tu zaplakalo konečně u Havlíků to tak dychtivě, tak radostně očekávané děťátko, to vytoužené, vymodlené, uvítané tak, jako by to bylo princátko v královském paláci.

»Máme zasejc Aničku, malinkou Aničku!« Tak hlásila panímáma Havlíková každému, kdo jenom přišel, ať byla to skmotřená sousedka či po prosbě jdoucí žebračka.

Ještě než se ke křtu vypravili, již pojmenovali děvčátko Aničkou. Po mamince a po obou babičkách. »A po té svaté přímluvkyni, Krista Pána babičce«, dokládala panímáma Bohatová.

Byly slavné křtiny, Bohatovi byli kmotry, Havlíkovi skromně ustoupili jim tuto čest, řkouce, že jim to lépe patří, bude to děťátko mít vzácnější památku. Jich že bude mívat stále, dokud je Bůh na světě nechá, že bude bývat u nich na výměnku jako ve svém.

Bohatovi skutečně dali vnučce do vínku sto tolarů, které panímáma v mýdlové vodě věnečkem sušené přesličky vydrhla, aby byly jako mléko běloučké. Také ušila na ně nový pytlíček z režného plátna domácího předení a tkaniva, jako byly ty, v kterých bylo Aničce věno odevzdáno — to bylo tak po Bohatovsku — vše z domácího, z Bohatova.

Křtiny byly přede mší svatou, kterou si kmotr-dědeček výslovně objednal a za blaho nově zrozeného vnoučete sloužiti dal. Po mši podílel všecky dostavivší se žebráky po stříbrném grošíčku.

Ona hubená babka, která o pouti svatoannenské hovoříc se svojí kmotrou, Aničce takových smutných myšlének do duše nasadila, byla zde také, a ač právě nežebrala, přece ráda ten grošíček přijala a do kapsy zastrčila. Rokovala pak mezi známými o tom, jaká že to byla zase pýcha s těmi Bohatovými o těch křtinách.

»Aspoň jsme měly zvláštní mši svatou, při ktery se kde kdo za to maly pomodlil,« řekla jedna rozšafná žebračka, která u Havlíků i u Bohatů vždy dostávala hojné almužny.

»Tak, tak, hupřimnou modlitbu bude moct to dítě potřebovat, však se hřích pejchy kolem něho votáčí,« přidala se do hovoru chromá Kača z pastoušky.

»Ba právě,« dodala ta hubená babka. »Totě pejchy jako hu vrchnosti. Snad hraběcí princezka by neměla slavnějších křtin.

A to zapovití! Všímly jste si, žensky, ta peřinka měla herbávnej povlak červenej jako mák, to se snad ani nepatří. A ta karkulka! Samy zlato, jen se svítila, penízkama a perličkama vyštikovaná. A fábory od povijánu ze samejch červenejch pantlí.«

»No, na dítě patří dát červeny, aby ho lidi nehuřkli. Hlidajou některy huhrančivejma, některy závistivejma očima,« pravila ta rozšafná žebračka.

»Ba, a kdo něco pěknýho nemůže hužít při svejch lidech, má mět aspoň z toho radost. A kdo má radost, nežlivá lidi čistýho srdca?« řekla chromá Kača.

»To bude zasejc tabule na gruntě! HUž včera pekla stará panímáma Havlíková koláče. A co přivezli stájovští, toho bylo taky asi za pár košů. Kdyby takhle mohl člověk aspoň voblíznout,« mínila hubená babka.

»To až na houvodky. Pak prej bude teprvá velká trachta pro všecku přízeň a kmotrovstvo. To prej budou posílat vejslužky jako ze svatby.« Tak vykládala Kača.

»Co pak kdyby byl syn, to by teprvá vyváděli,« mínila hubená.

»Je prej jim to jedno. Dávno huž říkala panímáma Bohatová, když jsme jí my prosební lidi přávali, aby se dočkala vňuka, že je to jedno, bude-li hu Havlíků hoch nebo děvče, bude prej to dítě, budou mět prej vnouče,« sdělovala žebračka.

»No, křtiny byly slavny, jen ať se dočkajou taky těch slavnejch houvodek,« řekla povážlivě Kača a belhala se k pastoušce.

U Havlíků bylo arci veselo. Anička spočívala na posteli, zastřené vyšívanými koutními plachtami, které byla dostala do výbavy. Děťátko měla podle sebe, ač malovaná kolébka, vystlaná měkkoučkými peřinkami, na ně čekala. Měla ta mladá maminka takovou radost nad tím robátkem, že nechtěla je ani na chvilku pustit s očí.

Pantáta Bohata položil bohatý vínkový dárek podle mladé matky do postele, a panímáma přiložila balíček s látkou na šaty, hedvábnou, zeleně a modře pruhovanou, jaké sama měla na sobě, nové, ku poctě vnučky. Maminka že musí míti ty nové šaty k úvodu, řekla babička.

»Zatím mi to, maminko, prosím vás schovejte,« žádala Anička. Byla trochu tím hlukem unavena.

Panímáma vzala látku i pytlíček s penězi a otevrouc truhlu, odšoupla trochu šatstvo, aby peníze položila až na dno truhlice.

»I co pak to tu máš?« tázala se, přišlo jí cosi v papíru zabaleného do ruky.

Bylo to ono perníkové srdce, které si Anička uschovala na památku po té druhé Aničce.

»Ahá, to máš jistě schováno první poutu od svýho pantáty,« usmála se Bohatová.

V tom vešel Josef do světnice.

»Koukejte, pantáto, jak si vás naša dcera považuje. I ten kousek perníku si schovala, jakoby bylo to srdce ze zlata,« pravila Bohatová, srdce Josefu ukazujíc.

»Ale já to srdce — to jsem Aničce snad nekoupil,« řekl Josef rozpačitě. Věděl hned, jaké to srdce a zbledl smutnou předtuchou. Bylo mu v té chvíli, že se přihlašuje ta druhá Anička, že věští mu nějaké neštěstí. Vyšel ven, nepovšimnuv si, že mladá jeho žena volá ho k sobě pohledem svých mírných očí. Té to přišlo jaksi líto a již nepromluvila. Přijala napití se vína, které jí pantáta podal, ač paní bába zbraňovala, že prý je to pro koutnici příliš silné.

Aničce přibrala se dřímota, a bába zatáhla koutní plachty, aby nic mladou matku nevytrhovalo. Spánek nám panímámu hezky posilní,« řekla bába, a obě matky přisvědčily.

Aničku začaly však brzy trápiti zlé sny. Zdálo se jí, že někdo odtahuje koutní plachty a chce k ní vlézti do postele, chce jí vzíti děťátko. Již pohlédla k ní do lože podivná tvář. Viděla tu Aničku jenom jednou, než poznala ji okamžitě. Byla to ta druhá Anička, ta utopená. Měla ve vlasech a na šatech bahno a vodní byliny, kapala jí z vlasů i šatů špinavá voda ve velkých, těžkých kapkách, špiníc lože i pokrývku. Sápala se po děťátku, chtěla je vzít, a mladá matka je bránila. Chytila tu utopenou cigánku za ruce, zrážela jí zpět, a hleděla děťátko krýti svým tělem. Ta děsná holka se jí vymknula, zachechtala se tak divně, zatřásla hlavou tak, že se kapky špinavé vody rozletovaly jako hustým deštěm, a padnuvše Aničce do obličeje a na ruce, studily jako led. A utopená natáhla ruku do ohromné délky, otevřela truhlu, nehýbajíc se z místa v nohou postele, kam byla vskočila, a vyndala z truhly to ztvrdlé srdce a ten pytlík s tolary.

»Za srdce mi dáš srdce, vezmu si tvoje srdce, vydrápu ti je z těla, a za tolary mi dáš svoje dítě, půjdu je utopit, jako jsem utopila sebe, do tůně, do močálu — — Nepotřebuješ dítě, nepotřebuješ srdce, nepotřebuješ lásku, máš tolary, máš peníze, máš Bohatovské proklaté peníze?« chechtala se utopená, a již rvala Aničce srdce z těla.

Anička počala hlasitě, zoufale křičeti, a již všichni přiskočili k loži.

»Panímámo zlatá, koutnico pod ochranou Boží, maminko naša, co se vám zdá,« volala bába, třením po čele budíc mladou šestinedělku.

»Nemělo se jí dáti to víno,« pravila k ostatním, již uděšeni tu stáli.

»Kde mám děťátko?« volala Anička.

»Zde je, zde, podle vás! To se vám něco zlýho zdálo. Vzpamatujte se. Jste mezi náma,« chlácholila paní bába mladou ženu.

Ta se upokojila, pocelovala své dítě, políbila křížek na růženci, který měla na krku zavěšený a díc, že je ospalou, zase položila hlavu ku dřímotě. (Pokračování.)

Z lesa.

— *Rudolf Stupavský* —

Dub.

Dub starý mechovitý,
jenž do sta čítal let,
vztek bouře sklátil litý,
že klesl jako kmet.

Co bouří přeletělo
mu tady nad hlavou,
co blesků v náruč sjelo,
když hřměly doubravou.

Dnes mrtev tady leží,
jak v boji padlý rek,
jej havran jen tu střeží,
jenž měl v něm útulek.

A lesník nahrbený,
když z rána přišel sem,
tu stanul udivený
a šeptnul s povzdechem:

»Nuž předešel's mě, druhu,
s nímž rostl jsem a snil
v tom tichém lesa kruhu,
kdes přítelem mi byl!

Či dřevo chtěl's mi dáti,
bych rakev z něho zbil? ..«
Bol začal hruď mu rváti
a zrak se zarosil. —

Po bouři v lese.

Odumřela bouře v dálí,
zhasl blesků žhavý pás,
závoj par se z lesa valí,
aby v slunci náhle zhas.

Celý les jak vykoupaný
hledí k nebi blaženě,
plesná píseň na vše strany
letí lesem nadšeně.

Všechny stromy upravily
vypraný svůj starý šat
plné svěžesti a síly —
jenom do tance se dát.

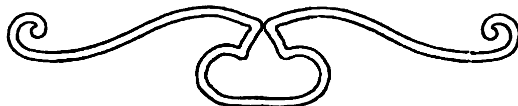
Štíhlá bříza na pokraji
hledí jako panenka,
všechny lístky jasem plají,
bělá se jí sukénka.

Načernalá borovice
zčesaný má dlouhý vlas,
zasmušilé její líce
samé perly, samý jas,

Starý dub i rozjízvený
drahokamů nachytal,
ač byl bouří rozezlený
stojí tu jak pyšný král.

Černé olše s osykami
zas už tonou v šepotu,
listím třepou, korunami,
chválí deště dobrotu.

A zem plná stříbra, zlata
dýchá štěstím znavena,
myslivcova že i chata
usmívá se blažena.

O nábožensko-mravních názorech nejzanedbanějších národů divokých.

Podává FILIP JAN KONEČNÝ.

(Dokončení.)

Jakkoli pravdivo jest, že čistoty dívčí černí divoši příliš si neváží, přece žádá domorodý ženich, aby jeho nevěsta mravně se chovala. Mandingové nepřipouštějí mladíků k obřízce dosti dlouho, aby musili žíti počestně, poněvadž dokud této ceremonie na nich provedeno nebylo, nesmí se ničeho odvážiti, jsouce všude u ženských považováni za »holobrádky«. *Lajaille* tvrdí, že předčasné obcování tělesné, tedy spáchané před obřízkou, považuje se velice ošklivým a trestuhodným. V některých krajinách jest dovoleno mládeži večer bez dozoru k tanci se scházeti ; mravní poklesky, které se při tom přiházejí, bývají dosti přísně na ten způsob trestány, že znectěná dívka, byť i ze zámožné rodiny byla, musí sobě vzíti za muže buď darebu nebo chuďasa. Panny černošského kmene Tiapy nosívají na znamení panenství škeblu na zástěře; kdyby některá dívka jen panictví lhala, nejsouc pannou, má práva ženich, přesvědčiv se o ní, zahnati ji od sebe a žádati, aby mu rodiče vrátili pět volů, jež za ni dal místo svatebního daru. Aby však dívky nebyly bez obrany, bývá v podobných rozepřích zvláštní soud, který vše řádně prozkoumati a po právu buď pro ženicha nebo proti němu rozhodnouti hledí, ukládaje po případě i zvláštní pokuty za křivé nařčení. Kdo pannu svedl, musí si ji vzíti za ženu nebo dáti odškodné, stává se však, že dívka svedená bývá i z domova vyloučena. Kaffrové trestají přísně svůdníka a zakazují mu, aby si svedenou vzal. Zulové trestají vinici tak, že musí zůstati »starou pannou«. Katolický misionář ***Kaufmann*** vypravuje, že Dinkové žijí sice velice zpustle, ale že mravnost zřídka urážejí slovy, posuňky a skutky, zvláště je-li přítomen kněz. Za tři léta misionářova tamějšího pobytu neudál se ani jediný případ mravního veřejného poklesku. Co tomu říkají mravní Evropané, zvláště modernisté, kteří, zvětří-li na blízku kněze nebo řeholníka, dávají k lepšímu svinstvo a škandální historky? Nezřídka stává se, že i čest dívek zajatých, jakož i čest otrokyň mívá černoch u vážnosti, ničeho proti ní nečiní, i když by se všeho beztrestně odvážiti směl. A mezi civilisovanými?... Kolik je šiček, krámských, továrních dělnic, kuchařek a panských, o »umělkyních« ani nemluvě, kteréž, aby dostaly místo a udržely si je, musí...! Věru, že pravdu měl sir Wiliam *Backer,* když děl: Černoši jsou lidé opravdu špatní, ale ne tak špatní, jako by byli špatnými běloši, kdyby za podobných okolností žili. Dr. Schneider dodává: Ano! Černoši jsou špatnými, ale ne tak velice, jako se *stávají,* obcujíce s bělochy. Výroku tohoto potvrzuje *Bastian* slovy: Kmenové divocí, kteří na pobřeží s Evropany do styku přicházejí, bývají zkaženi různými způsoby, jichž běloši užívají, aby je svedli. O takových svůdných způsobech myslí z počátku naivní divoch, že nejsou nemravnými; později však libuje si v nich i když ví, že jsou ošklivými. »Dělají to páni, dělejme

i my,« tak zní konec konců životní moudrost lidová a ký div, že také i moudrost černošská. Co nezkazí u divochů nemravnost vrozená, to jest náklonnost a náruživost k ní, zkazí z Evropy přivezené lihoviny, bacillové to nemravnosti, proti nimž dosud není žádného »serum« ani injekce. V opilství je chlípnost: v opilství ale kolísá celé divošské okrají černošské — tedy, kořalka a rum jsou v krajinách těchto bernou *mincí*; bez kořalky a bez rumu není obchodu, není smlouvy, není práce; bez kořalky je hůře než bez drobných peněz atd. (Sr. *Hübbe-Schleiden*, Ethiopien, 297). Hrdopyšným Britům davají jich vlastní v této příčině následující lekce: S určitostí lze tvrditi, píše *Cruickshank*, že jsme od prvého dne svého přistěhování na Pobřeží Zlaté až do zrušení obchodu s otroky v roce 1807 neprokázali tamějšímu *lidstvu* ani jediného dobrodiní, a že jsme jen tomu neb onomu *jedinci* jeho v tom či onom nějak nápomocnými byli. Bylo-li dobrodiní našich tak málo, kdo změří příkoří, jichž jsme se na Černoších dopustili? Naše hříšná a ziskuchtivá politika rozpoutala všecky možné náruživosti a pustila volnou uzdu vší zkaženosti, takže na nás ani posledního záblesku čisté lidskosti nezůstalo; v mnohém podobali jsme se divé zvěři a zběsilým ďáblům. *W. Pitt* doznává: není národa na celé zeměkouli, jenž by tolik měl viny na zkaženosti černochů (divochů) jako příslušníci Velké Britanie. My Britové jsme přirozený vývoj civilisace v těch krajinách zadrželi! my Britové jsme tomuto dílu světa každou příležitost vzali k polepšení; my udržovali jsme jej v temnotách, v otroctví, v nevědomosti a krveprolévání; my obrátili jsme tam na ruby celý přirozený řád; my posilnili jsme všecek a každý tamější barbarský zlozvyk, a každému divochu dali jsme na srozuměnou, že pod rouškou obchodu smí se všecko páchati — Jako Britové, tak počínali si v zemích černošských také *Portugalci*, kteří však za hříchy své pykají tím, že moci podobné politicky nenabyli a sami, pokud se tam trvale usadili, na úroveň černošskou klesli, oddavše se v náboženství fetišismu, v nemravnosti mnohoženství, ba i souložnictví se sestřenicemi atd. Takovým civilisováním ovšem ubozí Černoši *svých* chyb se nezbavili a *cizích* hojně přijali, takže vysloveno přání, aby »civilisace« kráčela v černošských zemích raději pomalu než rychle. *Lajaille* vykládá, že černoch ponenáhlu, ale jistě odkládá vše dobré, co měl z přirozenosti své, vida Evropany, jichž si jako *vyšších* bytostí váží a jež napodobí, tropiti všeliké neplechy. Stálému svůdnictví, záletnictví, podplácení a zlým příkladům neodolávají ovšem ani černošské ženy a dívky, čím se morová rána mravní nakažlivosti povážlivě mezi nimi šíří, dostupujíc mnohdy takové výšky, že ženy černé nespatřují v cizoložstvu a smilstvu s bělochy nižádné hany, ale spíše vyznamenání! Smíme to omluviti? Málem *ano*, kdyby totiž správnými byly názory *Lady Dof Gordonové*, jež podobné věci nalézá docela v pořádku.« Mají-li totiž vzdělané dámy evropské *takové* názory, ký div, že jim také holdují nevzdělané černošky! Také se však nikdy nepodaří důkaz, že černoši uznají základních předpisů mravních. Kde se tolik hřešilo a hřeší, jako mezi černochy po staletí, hřeší nejen od divochů, nýbrž i od civilisatorů, tam i nejstarší záblesky mravnosti, trvají-li dosud, — a trvají! — jasně ukazují, *že idea*

mravní existuje vnitřní silou svojí, existuje nejen beze vší lidské pomoci, nýbrž i proti staleté lidské zlobě.

K nejhorším výčitkám, jež se proti mravnosti divochů činívají, náleží: lhostejnost ke slušnému zahalení nahoty, malá vážnost ku mladické počestnosti, nedostatek snoubenecké a manželské lásky, rozháranost a nevázanost sňatku manželského, přenechávání žen choutkám svatebčanů a hostů, vespolné žen zaměňování, mnohomužství, krvesmilství, veřejné obcování tělesné atd.

Z nejpřísnějších karatelů tohoto zlořádu jest *Forster*, a to proto, že chce těmito smutnými fakty dokázati, že *prvotní lidé žili po zvířecku*, čehož zbytkem jsou prý dosavádní divoši, porušující nejprimitivnější zákony mravnosti, takže stydlivost, počestnost, panenství a vůbec vše, co ethickým sluje, není přírodou člověku dáno, nýbrž časem, zvyky a hlavně civilisací do člověka přidáno, jsouc tak dobře výsledkem a produktem vývoje lidského, jako vše ostatní, co v přírodě vidíme. Nic není tedy stabilním, nezměnitelným a přirozeným v lidské mravnosti, ale vše podrobeno jest i v éthice změnám a potřebám vývojovým. O nezměnitelném zákoně mravním a přirozeném, křesťanstvím posvěceném a zdokonaleném (v hlavních pravdách *bezprostředně* z něho plynoucích) vykladači jeho čili o svědomí a o absolutní závazné normě mravní, není ani řeči v této nyní dosti zobecnělé theorii v kruzích učených a vzdělaných, v nichž přemnozí holdují nauce její ne tak z přesvědčení vědeckého, jako z pohodlnosti osobní, která v »nezávislosti a v nezodpovědnosti« činů lidských nejvíce si libuje, vyciťujíc, že starý obávaný Soudce stává se tak docela zbytečným a illusorním, i když se pořád a pořád o Bohu mluví...

Mravních chyb divochů nechce nikdo rozumný popírati ani úplně ospravedlňovati; řádně je však vyložiti, a odvážné nesprávné theorie, jež se na chybách těch budují, odmítnouti, toť úkolem prozíravých a logiky dbalých mužů. Z té příčiny »zastávají« se divochů v ohledu mravním, vyšetřujíce a vysvětlujíce chyby jich mravné a bráníce jich proti upřilišovatelům, kteří konce konců hledí vykořistiti pokleslosti divošské proti odvěkému a přirozenému zákonu mravnímu, jak jej od jakživa lidstvo v sobě vyciťovalo a uznávalo. Věc jest důležitá, proto některé doklady a výklady podáme.

Slavný *A. de Quatrefages,* mluvě o nahotě a malé stydlivosti různých divochů, připomíná, že nesmí zapomenouti, že přemnozí z obviněných *opačným* způsobem než lidé civilisovaní chtějí ukázati stydlivost; proto užívají také jiných k tomu prostředkův a znamení (dle našich představ prostředků to odsouzení hodných). Tím lze mnoho vysvětliti, po případě i omluviti, zvláště když se uváží, že povšechný stav divochů jest i dle jich odsuzovatelů více zvířeckým nežli lidským. Prokázáno jest, že i nejdivočejší hordy většinou přece jen »in puris naturalibus« čili docela nahatí neukazují, že jak tak zahalují, co přirozenou stydlivost uráží. Ať se také nezapomíná, že nedostatečné zahalení neb i zanedbané zahalení těla, není vždy průkazem mravní úplné schátralosti, jako nejsou průkazem mravnosti až po krk zapjaté nádherné šaty a kostymy, jež mnohé »evropské dámy« nosívají,

ne k vůli počestnosti, ale aby »vábily« a nemluvě o všelijakých modách, jež ženy civilisované nosívají, nevidouce v tom nic nemravného. Úbory plesové, divadelní a cirkusové, co v té příčině hlásají? A přece jsme civilisovanými, na mravnosť a jemnocit hrdými Evropany. Vedle toho třeba uvésti na omluvu divochovu *zvláštní* jeho přirozeně důstojné chování, jímž takořka z pola svou nahotu zakrývá, tedy asi jako u nás nevinné děti, kteréž i když jsou »in puris naturalibus,« tak si počínají, že ani nejcudnější matky nepohoršují a sebe též ne. Spisovatel *Schweinfurth* upozorňuje velmi případně na *klassické sochy a obrazy* umělecké, které *uměním* jako by byly nahotu zastřely, vynucují v očích divákových podiv a vedou myšlénky jinam než k oplzlosti. Lidé náruživí a mravně zkažení ovšem z toho mívají jiné dojmy, ale zde neběží o jich subjektvitu, nýbrž o objektivní moment, jehož spravedlivě nelze přehlédnouti. Staré přísloví: »Quotidiana vilescunt« »věci každodenní zevšedněji,« také zde sluší uvésti, a »zvyk jest druhá přirozenost«. *Livingstone* tvrdí případně, že »Baenda pezi = naháči na Zambesi patrně cítí se, jsouce nezahalení, neméně slušnými než my, když se v šaty oblečené vidíme.« I civilisovaní *slušní* Evropané, kteří mezi nahatými divochy trávili, doznávají, že časem si na to zvykli (do jisté míry) a že zvláště tmavá a červenohnědá barva pleťová, kterou divoch má, značně seslabuje ošklivý dojem, takřka stíny svými přikrývajíc nahotu divochovu. Aby se neřeklo, že vynikající Evropan tak nesoudil, uvádí náš auktor na straně 429 slavného *Darwina* a *Maltzana*, jenž upřímně vyznává: »černá pleť sluší divochu nahatému; nepokryté tělo bělochovo vždycky mne odporně zarážel.« Přemnohé kmeny divoké zastírají nahotu do jisté míry všelijakým malováním a tetováním těla. *Gumilla* upozorňuje na Indiány, kteří se domnívají, že nejdou nezakrytí mimo chatu, jestliže se v ní před tím tukem a barvou namazali atd.

Stydlivosť náleží přirozeným vlohám přirozenosti lidské, neboť převeliká většina lidstva, divochy v to počítaje, vždy se domnívala, že tělesnou nahotu stydkých údů zakrývati třeba. Fíkový list v ráji považuje toto mravní vědomí za povinnost člověka. Že tu a tam proti faktu tomuto se chybuje, snad i velice chybuje, ničeho na všeobecnosti pravdy nemění. Což nenacházíme, že lidé podobně v jiných věcech proti normě chybují, a přece nikdo jim toho neupírá, proti čemu chybují, na př. bláznivost, slabomyslnost, šílenství atd. jsou proti rozumu a také normální lidé často proti rozumu chybují a přece vše to nedokazuje, že normální rozum není všeobecně přirozeným věnem lidstva. Factem jest, že *divoch také se stydí;* stydí se ne proto, že se mu to řeklo, ale proto, že to *v sobě cítí*, a že styděti se *musí*. »Nedostatečné« přikrytí tělesné nahoty není také »*nijakým*« přikrytím, jak mnozí ethnologové vytýkají, nýbrž jen »nedostatečným«; tedy přece aspoň *nějak* průkazným, že divoch v sobě stydlivost má. I docela nijak nezahalení naháči divocí nebývají beze studu a mravnosti, jak příkladem o Minkopiích je známo a o jiných zde ještě uvedeno.

Jak chybují a přestřelují odpůrcové názoru našeho, viděti příkladem u Darwina, jenž hlásá (O původu člověka I. 153), že

nepočestnost vymizela v člověčenstvu následkem civilisovaného života! Proti tomu možno ukázati na nesčetné vředy všeho druhu smilstva, jež sžírá »lepší společnost« moderního civilisovaného světa. Kde je tolik lidí a tak předčasně vyžilých jako v moderním vzdělaném světě? Proč? Venerismus čili pohlavní výstřednosti a prostopášnosti dávají odpověď. Znám c. k. státního úředníka, jenž zároveň jest učencem a při universitě učitelem a vím, že mi říkával: Více než polovina všeho neštěstí člověka zaviněna jest chlípností: tělo, duše, blahobyt a spokojenost, všecko hlavně smilstvem *trpí*.« Darwinovi bychom také připomenouti mohli *dějepisu*, zvláště křesťanského, jenž dokazuje, že kam nauka křesťanská dospěla a kam se rozvinouti mohla, všude utěšené mravy zkvétaly, i když tam civilisace nebylo a teprve křesťanstvím se k ní přišlo; dále jest také zjištěno, že moderní kultura, kam do divokého světa vkročila a křesťanství se odcizila, všude mravní hnilobu zanesla, šířila atd. Nechtějíce opakovati, co jsme již zde pověděli, upozorňujeme na věci, které zde na konci uvádíme. Právě v těch místech, praví vhodně Dr. Schneider (433), kde se domnívají, že zavrhnuvše křesťanský životní názor, náramně se povznesli a u vzdělanosti pokročili, právě v těch místech kráčí tajně i veřejně drzá mravní zpustlost pod maskou etikety a všeliké pruderie až k orgiím, za něž ani staropohanským prostopášníkům nebylo by třeba více se styděti než moderním vzdělancům, kteří jim hoví, považujíce i ze svých kruhů každého omezeným šosákem, zpátečníkem atd., jenž s nimi nesouhlasí. Divme se tedy divochům, když doma vzdělanost a kultura nezřídka smyslnost opěvuje, chválí a k ní všelijak (vypočítavě) dráždí. Kdyby nábožný moslím Ferghanský, přiznává se *Peschel*, náhodou zabloudil do rozličných plesů naší vzdělané i nevzdělané společnosti a viděl, jak jsou obnaženy ženy a dcery, jak koketují, jak na milce číhají, jak v tanci se objímají a třebas i hubičkují atd. . . ., podivoval by se jistě shovívavosti Allahově, že celé toto pokolení hříšné nezničí mečem a sírou. A což teprve divoch, až by uviděl všelijaké bláznivé kostýmy, křiklavé výstřednosti, hudbu, scény, nápoje, malby!? Věru nevím, zdaž by si nemyslil: Bože, děkuji Tobě, ze nejsem jako tito lidé . . . Než, dosti všeobecných těchto úvah! Spravedlivý čtenář pomyslil si svůj díl a touží snad ještě po jednotlivostech, dokazujících názoru našeho. Zde jsou!

Sparrmann a *de Vaillant* vypozorovali na divokých Koi-Koinech, že mladá děvčata velice jsou stydlivá a cudná. Cestovatel *Ollp* tvrdí, že divocí Namaové jsou dosti dobře mravnými. Gronlandští Eskimáci bývají právě našimi odpůrci za mravnost až do nebes vynášeni, jsouť prý patrným znamením, že dobrá mravnost může se dařiti *bez* náboženství, což *David Cranz* uvedl na pravou míru, upozorniv, že Gronlandští Eskimáci mají také chyby a mravní vady, že však jsou opatrnými před cizinci! Divocí Odxhıbvohé, Omahové, Irokesové, Kansasové, Abenakusové žádají přísně, aby mladá děvčata žila lépe, než vdané ženy; která dívka padne, mívá malou vyhlídku v dobrou budoucnost. Plainsové žádají, aby svůdce vzal si znectěnou, ať jest dívkou, nebo vdovou. *Hesse-Hartwegg* podá život civilisovaných měst, blízkých těmto

divým Červenokožcům a dí, že třeba vyznati, že města u prérií mají tolik mravní hniloby, že pozorovateli více se hnusí, než červení divoši. »Mladé maso« jest nejhledanější pochoutkou civilisovaných gourmandův a »žabky« sotva škole odrostlé mívají i staří páni tam i jinde rádi, jak z různých škandalesních procesů jest dosti známo. Proti tomu tvrdí *Hunter*, že našel divoké hordy indiánské, které mládež a její mravnost na mysli měly, majíce zvláštní oddělené spárny (v táboře) pro jinochy a jiné pro dívky. Mandasové jsou v tomto ohledu velice pečlivými. Irokesové váží si panenství do té míry, že žádají, aby novomanželé celý první rok žili spolu jako bratr a sestra. *Lafitan* vypravuje, že když kterýsi novomanžel chtěl dříve, než měl, použiti lože manželského, opřela se tomu nejen žena, ale celý její rod, jenž, zahnav novomanžela, podal žalobu (kaiekovi) za rozvod, uváděje za hlavní důvod nestydatost zahnaného. Podobný zvyk mají též divocí Abenakisové, kteří považují manželku, jež dříve, než měla, muži po vůli byla, celý život její nectnou. Tlinkitové dovolují sice, aby novomanželé pořád spolu byli, ale do čtyř neděl aby v čistotě jako bratr a sestra žili. *Torguemada* sděluje o Aztecích pěkné mravní doklady. Otec říkával prý tam druhdy dcerám: »Střez se, abys neupadla do bahna smilného. Než by se něco podobného stalo, raději zahyň!« Matka k tomu dodává: »Nečistota vrhne tě do neštěstí a ve zkázu; nečistota zničí tvé manželské štěstí a přinese rodičům hanbu.« Řeči tyto přecházejí z pokolení na pokolení, bývajíce na paměť od domorodců naučeny a beze změny odříkávány. Znalci ovšem připomínají, že takové projevy nejsou asi původními, nýbrž ohlasy z dávných časů křesťanských misií — ale — *vžily-li se* do těla a krve divošské, vžily se do nich jen proto tak hluboce, že v nich ***nalezly připravenou a vnímavou půdu***, čili že ***tam náležely***, což není bezvýznamno pro naši thési. — Mravnost aztecká ovšem za mravností bělošskou pokulhává (vždyť byla jen ***přirozená***, kdežto křesťanství povzneslo mravnost bělochů ***nadpřirozeným*** způsobem); přece dbali však Aztekové, aby nevěsty cudnými byly. Známostí důvěrných před sňatkem netrpěly lepší třídy obyvatel: veřejné nevěstky byly pohrdány, kuplířství trestáváno a svůdce buď musil holku si vzíti, nebo ji navždy nechati. Členové azteckých klášterníků žili v dobrovolné chudobě a čistotě; vestálky aztecké, jež se proti mravopočestnosti provinily, bývaly smrtí trestány. V Tlaskale pobádáni byli mladíci, zastávající službu chrámovou, aby za svobodna žili cudně, v manželství pak aby v jisté doby žili zdrželivě. Jak velice právě ve zdrželivosti vynikali divocí kmenové Chontalenští a Miještí, vysvítá ze závazku, jejž si na několik let učinili, »aby jich ženy nerodily otroků proklatým Španělům« — a závazku dostáli! Peruanští divoši měli nemanželský původ u veliké ošklivosti; staré, počestné panny byly u nich v největší cti a vážnosti. Zachovalí zbytkové z časů Inků zdivočili sice, ale mravně neklesli. *P. Kolberg*. jenž je dobře poznal, vypravuje s nadšením o jejich mravních ctnostech. *Ferdinand Appun*, jenž dlouho žil mezi divokým kmenem indiánským v Guayaně, maje dokonce i divošku guayanskou za ženu, vypravuje, že indiánky nejeví vůbec mnoho náklonnosti k »tělesné lásce« a že jsou vůbec až ku podivu sty-

dlivými »tyto téměř docela nahé osoby.« Jen v opilství dějí se od tohoto pravidla neslušné výjimky. Rozpustilých žertů dívky a ženy indiánské nemilují. *Lafitan* dověděl se od misionáře, působícího mezi divokými kmeny brasilskými, téměř docela neoblečenými, že padlá dívka byla by nejbližšími příbuznými pronásledována a přinucena, aby zůstala na ocet. *P. Martin Dobritzhofer* velice chválí Abipony, mezi nimiž sedm let prožil na misijích, pravě, že všichni bez rozdílu vždy mravně se chovali a dosti slušně oblékali, nenechávajíce nahého ani dítěte několikaměsíčního. »Často jsme si přáli,« končí, »aby Španělé ve městech Paraquayských následovali Indiánů v jich stydlivosti.« Za sedm let neslyšel tento misionář v celém kmeni divých Indiánů nemravných řečí a neviděl ošklivých skutků. Každodenně koupati se v blízké řece jest nezbytným zvykem každého Indiána; nikdy však nekoupali se dohromady muži se ženskými. Taktéž pozoroval P. Dobrizhofer, že paraquayští Indiáni nikdy neznectili zajaté bělošky; i po letech vypravovaly o tom s údivem Španělky, na svobodu propuštěné. Na celém světě nenajdeš více nevinných panen, než u abiponských Indiánův, ač chodí téměř pravidelně docela nazí, hlásá týž zpravodaj. A divná věc! Tito panictví a čistoty milovní divoši nemají mateřského *slova*, jímž by panenskou nevinnost vyjádřili! *George Chavort Musters* zastává se Patagonců, tvrdě, že mezi nimi našel velmi málo nemravnosti, a za to však hodně cudnosti, zvláště pokud opilstvím nebyli pokaženi a pokud kolonistům nepřišli na blízko. Botokudové zastírají nahotu a mají význam, jímž stydlivost atd. vyjádřují. Dívku z Ohnivé Země nazývá *Darwin* velice skromnou a zdrželivou. Když *dr. prof. Bischof* roku 1881 prozkoumával tělesná ústrojí tří čtyřletých děvčátek pešeraeských, pozoroval, že jsou tím pro vyvinutý stud velice znepokojeny; proto další prohlídky nechal. Igorrotové Luzonští mají u veliké vážnosti ctnost ženskou a trestají každý přestupek proti ní. Ani mezi kmeny divokými, které mládeži náramně mnoho volnosti dopřavají, nevymřel úplně cit slušnosti a stydlivosti. Že i kaceřovaní Australci dovedou mrav rozeznati od cudnosti a že také dovedou se dle toho chovati, již z počátku příklady jsme uvedli. Vandiemští, Alfůrové a jin. obyvatelé Jižních ostrovů měli různá velmi praktická zařízení na ochranu mravní zachovalosti. jak už také bylo připomenuto; mají-li, aneb měly-li se u nich věci tyto později naopak, bylo to ovšem také vinou divochův, ale ještě více vinou civilisovaných bělochů, kteří je slovy, příklady, peně i atd. kazili. Jací civilisatoři přicházeli do zámořských krajin, vysvítá ze slov *Cookových:* »Obcovati tělesně s divoškami, vždy jsem námořníkům dovoleným považoval, poněvadž jsem tomu nikterak zabrániti nemohl.« Je pravda, píše misionář *Wilson*, že Tahitky velice neslušně a dotěrně k našincům se chovají, chtějí-li od nich dostati peníze nebo nějaké věci; ale třeba vyznati, že samy do očí našim lidem říkají, že je k *veřejné* nemravnosti svedli: mezi sebou prý divoši *veřejně* nemravných věcí nedělají. *Moerenhout* dává civilisatorům tahitským vysvědčení asi takové: Je to sebranka nejhoršího druhu a dostačila by morovinou svojí nakaziti i *vzdělané* evropské národy. Ký tedy div, že se od nich nakazili *divocí* Tahitové. Na děsné prostituci v Tongu mají dle

Wilsona rovněž hlavní vinu jeho »ničemní« krajané. Proto vyslovují *slušní* mužové zkušení, na př. kapitán *Lesson*, *G Forkter* atd. v ten rozum, že *divochům mravně ublížila známost s civilisovanými bělochy*, kteří nejen v přístavních městech, nýbrž i na lodích tak hanebné orgie páchali, že toho nelze ani napověděti.

Tak a podobně mohli bychom opisovati z různých auktorů mnoho; ale necháme toho, domnívajíce se, že uvedené stačí nejen aby ukázalo pravé vinníky, nýbrž i aby prokázalo, že jako se ubohému divochu nesmí popírati cit náboženský pro nahodilé chyby — pověra čarodějství, ukrutnosti, nedostatek bohoslužebných věcí a názvů atd. — tak také se mu nesmí upírati mravnost, aspoň ne v základních pravdách přirozeného zákona, i když mnoho se na něm spatřuje, co zaráží a uráží slušnost a stydlivost*) Světlo nebývá beze stínův, a stín nebývá daleko světla; proto i u těch kmenů divokých, jež dosti obstojně si vedou jak ve věcech náboženských, tak ve věcech mravních, nachází se různých chyb a odporných vad v obojím směru hojně a naopak: u kmenů, kteří pověstnými se stali a za povrhele lidské společnosti byli vyhlášeni, jsouce přirovnáváni více ku zvěři než ku člověku, i u těch kmenů docela »bezbožných a vší mravnosti prostých,« našli jsme vedle černých skvrn a stínů také světélko, z něhož vyzařuje konec konců přece jen námi hájená these: není národa tak divokého a zanedbaného v základních pravdách náboženskomravních, aby neměl u věcech nejdůležitějších *podstatně* stejného přesvědčení jako ostatní lidstvo. Věc tato tak jest podivuhodná, že nikdo, jenž člověka a jeho náklonnosti zná, nemůže jí přehlédnouti a nevypozorovati zvláštního, mimo přirozenost lidskou, ba proti ní a nad ní stojícího působivého, nezměnitelného činitele — Boha. Dvojího jsme tedy úvahou svojí docílili, především vedla nás *k existenci Boží* a po té vedla nás k jedině možnému *uspokojivému výkladu o původu náboženství a mravnosti lidské*. Ještě slovíčko! Kdo z civilisovaných a učených bezohledně jak náboženství tak mravnost divochů s úsměšky zavrhují, zdaž by dobře neudělali, kdyby před svým prahem dobře napřed zametli a po té kdyby v praktickém životě dle lepšího náboženského a mravního poznání jednali? Praví jednou Pán skrze sv. Matouše: *Blaženými budete, nejen víte-li to, nýbrž učiníte-li to.*

Ze života malého Slováčka.

Lidopisné drobotiny ze slovácké osady, jež zaznamenává staré Slovačisko.
(Jan MICHAL-DVORECKÝ, autor spisu »O sv. Mikuláši v legendě a lidových pověstech i zvycích.«)

(Pokračování.)

»Hopsa, Matyáš!
Z konopiska boly máš . . ».

Když jsem si pěkně ulamoval trdelníku, netušil jsem, že mi tento mls bude osudným a připraví mne o svobodu. A tak se

*) Vždyť podobným způsobem mohli by divoši popříti náboženství a mravnost i nejvzdělanějším národům kulturním? Či nestávají se u národů kulturních chyby i proti nejprvnějším pravdám nábožensko-mravním? Tedy!

stalo: jakmile se Jozefek vyvalil z peřinky, uvázali mi mamička ranec na záda s bratříčkem, jejž mi potom bylo všude s sebou vláčiti. Ale strejček Obdržálkou, — zdá se mi, že jim bylo přezdíváno »paplka«, — urobili mi kolečka (malý vozík). Od té doby vláčil jsem v dobu mimoškolní bratříčka na kolečkách. Ke své hanbě musím říci, že jsem k němu nebyl příliš něžným. Dal-li se někdy »do vřejskání«, vychlopal jsem mu jednoduše po zadničce. Tento pedagogický prostředek se výborně osvědčoval. Chlapeček, kdykoli jsme byli pouze ve dvé, netroufal si ani ceknouti. Ovšem domlouvali mi mamička, došli-li si někdy pro Josefka bezprostředně po »vychlopování«: »Janku, Janku, on se ti v kolečkách obrátil a tys ho nechal ležet na broušku. Podívej se, jakou má p . . . lku od slounka očadlou!« — Upozorňovaly mne, hladíce zarudlý předmět mých konejšivých pedagogických pokusův. Já však, kdykoli mamička začala o účincích slunečních paprsků, hleděl jsem se vytratiti z jizby.

Kdysi odpoledne o prázdninách vyjeli jsme si s Josefkem na cestu. Horko bylo jako v peci a kamarádů nikde. Já ucítil nudu. V tom spatřím nedaleko ve zmole Antolu Vrbíkového, k němuž jsem cítil, — nevím sám, proč — jakousi antipatii. Jako by do mne byl vjel rarach při pohledu na chlapce, hrajícího si v kaménky. Vybral jsem si pleskatý kamének a — frnk Antolovi do zad. Ze zmoly se ozval pláč, já však s vozíkem ten tam. Ale tu na mne volá Pavel Kožušníkou, jenž právě šel cestou dolní a celý výjev pozoroval. »Počkej, Janíčku, to se poví vašejm.« — A skutečně, sotva jsem domů dojel, tu se valijou Vrbíčena se žalobou. Tatinek popadli chabovec a křičíce: »Počkej, ty čerchmante, já tě naučejm házat kamením! Ná, dybys mu tak rozvalil hlavu, ty zbojníku« a jak mne mastijou, tak mne mastijou. Prý: šak já z tebe vyženu brouky!

Zdá se mi, že skutečně »brouky« vyšly; neboť jsem byl od té doby hodnějším. Také ve škole jsem již palaškou »nevydržel«. Pan rechtor mne měli rád, zvláště od té doby, co chodili k nám do spolku. Založiliť a v domě mého otce umístili čtenářský spolek (besedu), stařičký pan farář, pán rechtor a pan kaplan »Patr Bonifácek«. Patr Bonifácek byl duší spolku. Byl výtečný řečník, společník a hudebník, organisátor — zkrátka v každém směru výtečník, tak že by ho byli nejen »stařeček« na faře nosili zrovna na rukou, ale i u lidu byl na výsosť oblíben. »Co řekl »Bonifácak«, to platilo. Pro jeho rázný a řízný způsob řeči šuškali si lidé o něm, že »študiroval napřed advokátské a potom kněžské.«

Patr Bonifácek ve spolku s panem rechtorem pořádali schůze a přednášky, podnikali zábavy a výlety, pěstovali zpěv a hudbu, pořídili spolkovou knihovnu, založili občanskou záložnu, — krátce: budili uvědomění a vzdělanost v lidu slováckém. Jejich, jakož i potomního kaplana, dp. Frant. Koželuhy, zásluhou jest, že Polešovice dodnes jsou nejpokročilejší a nejspořádanější obcí na Uhersko-Hradišťsku. P. František (nyní profesor na zemské reálce v Prostějově) řídil dále založnu i besedu, založil spolek živnostenský i jednotu archeologickou, vystavil spolkový dům, přičinil se o zřízení stanice dráhy u Polešovic, — pokračoval vůbec vše-

stranně v činnosti, odnášející se k duševnímu a hmotnému povznesení Polešovic a okolí slováckého.

Když tedy tito pánove k nám docházeli, snažil jsem se zvláště p. rechtora náležitě obsloužiti a vděčil jsem se mu všemožně. Tato má snaha byla odměněna tím, že jsem se stal ministrantem.

Ministranti chodívali jsme s p. rechtorem po svatých třech králích dům od domu po koledě. P. rechtor psali svěcenou křídou na dvéře Kašpary, Melichary a Baltazary, mezitím co my ministranti jsme zpívali:

Potom p. rechtor »povinšovali«, my přijali do košů dary (vejce, máslo, slaninu, klobásy a pod.) a šli o dům dále.

Jakmile jarní sluníčko osušilo někde kousek suché půdy, sbíhali jsme se chlapci s »načganýma« kapsama fazol a bombíků na šprtačku. Ukroutili jsme si patou důlek a házeli doň fazule nebo bombíky. Dle vzdálenosti vyhozeneho předmětu od důlku nebo dle trefy šprtnutého prstem předmětu do důlku řídila se výhra či prohra. Kýženým cílem našeho snažení bylo získati co nejvíce fazol kropenatých (»Strakošky«). Čím více jich kdo měl, tím větší vážnost jeho byla u spoluhráčův.

Omrzela-li se nám šprtačka, smikali jsme »kotrbelce«, stavěli »suché vrby«, chodili za pase (dokud zápasníci jeden druhým o zem nešpelil), skákali jsme přes »šibenicu«, hráli si na mžikanou, na skovávanou, na zlaté prasátko, na kozu, na kokeš a podobné.

Při poslední hře postavili jsme se do řady, pouze vyptavač zůstal státi před řadou. Vyptavač zavedl s prvním v řadě otázkovou rozmluvu:

»Cingilingiling.«

»Kokeš.«

»Co chceš?«

»Masa.«

»Di do lesa, vyber si ho ze zadního konca.«

Při posledních slovech bylo prvnímu v řadě utíkati na zad a lapiti posledního v řadě. Nepodařilo-li se mu to, musel se znova postaviti napřed.

Jakmile se nalila vrba »mizgou«, otloukali, jsme si z proutí píšťalky, říkajíce při klepání:

»Tluču, tluču píšťaličku,
dej krejcárek na svíčičku,
esli já ju neutluču,
utluč si ju sám.«

S píšťalkami jsme se pak postavili do řady a dělali »bandu«. V květnu jsme střepávali se stromů roháče a chrousty (z po-

sledních dělali jsme si »mlejnky«). Jidndy opět poskakujíce za sebou střídavě na jedné noze, slabičně jsme pokřikovali:

Hop-sa, Ma-ty-áš,
z ko-no-pis-ka bo-ty máš,
sochorem se podpasuješ
a měchem se podpíráš.

Každý »pán«, t. j. člověk ve městském oděvu, mimo veleb. pánů a p. učitele, byl u nás ve velkém podezření, že je »židák«. Přišel-li nám tedy některý »pán« do cesty, »sprubovali« jsme ho. Postavivše se před něho, pozdravili jsme ho hodně hlasitě: Pochválen buď... Neodpověděl-li nám na křesťanské pozdravení po křesťansku, hopkovali jsme za ním pokřikujíce střídavě po slabice:

Žid,
smrad
kolovrát,
u ř . . . i
má
vinohrad.

Také vzájemně škádlívali jsme se posm ěšnými průpovídkami Uměli jsme »posměchy« na různá jména:

Jan, baran, basista,
prodal koně za tři sta,
a hřejbě za dva,
bude brzo svatba,
a krávu za jeden,
my na ňu nepojedem.

Petr,
šišky smetl,
máčku nechal,
s masem utěkal.

Karel — barel,
do pekla zajel,
na bílém koni,
čert ho tam honí, atd.

Děvčatům, jimiž jsme jako »ufrnděným« pokolením pohrdali a společnosti jejich se vyhýbali, dávali jsme lichotivé názvy, jako: žába, čava (velbloud) a pod. Stal-li se někdo z nás zásadám »stavu« svého nevěrným a zastali-li jsme jej při hře s děvčetem, posmívali jsme se mu pokřikem:

»Galán s galánkou,
sedijou si
pod bránkou . . .«

Pokřik tento zdál se nám největší potupou na světě. Obyčejně následovala po něm pračka mezi »milovníkem« a »nepřátely« ženského pokolení. Nás věru jiné, obyčejným smrtelníkům méně cenné předměty daleko více zajímaly, nežli láska. Přešťastnými

na př. jsme se cítili, když se nám kdysi podařilo z potoka vyloviti utopeného kocoura. Všichni jsme jej obtěžkávali, hlasitými výkřiky projevovali radost nad jeho tlouštkou a natěšivše se jím, slavně jsme ho pochovali u cesty.

Nebylo-li jiné zábavy, postavili jsme se někde s tatary a »hrochali« jsme jimi, až to po celé osadě rachotilo. »Plclo«-li (t. j. selhalo-li) někomu místo rachotivého hrochnutí, upadl ubohý majetník tataru u veliké opovržení u svých druhův.

Měli jsme vůbec tolik zaměstnání a běhání mimo školní čas, že mne mamička nejednou za soumraku s chabovcem v ruce hledaly, a našedše mi hřešily: »Ná, ty peligráne, sypeš hned dom! Pořád to mosej kdesi zbouzat, ešce dostane z tého létání lunzoch. Di hned dom a lapni!«

Já tedy šel dom a lapl, ale při nejblžší příležitosti zase škrk ven a ten tam. —

Tato naše chlapecká »svoboda« minula, jakmile nastal čas svatopostní. V té době modlívali jsme se doma v černou hodinku každodenně růženec a zpívali nábožné písně, jako: »Poděkujmež Kristu Pánu... a pod. Tatinek mi také nakazovali, abych místo »spářání« raději doma »mravně« seděl a rozjímal o umučení Krista Pána. Měl jsem sice dobrou vůli, ale zřídka jsem v rozjímání dále přišel, než do zahrady Getsemanské; odtud už obyčejně myšlénky mé nepobožně zabíhaly na Suchý Řádek, na Horní Konec nebo ke Sv. Janu a vůbec na místa v osadě, kde jsme se chlapci scházívali ke hraní a tropívali »dovíjaké pestvo«.

Ta postní doba byla pro nás děti skutečně truchlivou; než přece konečně blížila se ke konci a než se naděješ, už tu byl »svatej tejdeň«.

Na zelený čtvrtek po »grolia« chystali jsme si klepače a řehtačky, jež v naší klučí mluvě nazývaly se: »skokani a žaby.« K poledni rychle jsme něco »pohodili« (t. j. na rychlo pojedli) a pospíšili na Horní Konec k »Prádlu«. Tam jsme se seřadili po dvou a s klepotem i řehotem táhli jsme Městečkem a Zábraním dolů až k panským stodolám. Když jsme tam kdysi došli, tu na nás vyskočilo z panského podsklepí strašidlo — polednica. Byl jím chlap, vysoký jak zeď, oblečen v obráceném kožichu, přes tvář se starým širákem (kloboukem), na němž byla křídou nakreslena hrozná zubiska a veliká volská oka. My se rozprchli a upalovali domů; ti, kdož zůstali v zadu, utržili si několik šlohanců chabovcem. (Pokračování.)

Nestor českých skladatelů, Jos. Rich. Rozkošný.

V upomínku jeho sedmdesáté ročnice napsal EM. ŽÁK.

(Dokončení.)

Rozkošný, jemuž operní tvorba jest nejmilejším polem, potom ustal na čas na této brázdě pracovati. Nebylo tu takořka plamenů úspěchu, jichž každý tvůrčí duch potřebuje, aby jej k neúnavné další práci podněcovaly. Za to uzavřel se do své pracovny a jal se psáti skladby menšího rozsahu. K dřívějším jeho komorním skladbám: sonatě pro housle a piano, serenadě pro oboe s průvodem piana (jíž znamenitým interpretem byl dávný přítel mistrův, slovutný umělec na tento nástroj prof. konservatoře J. König, a celé řadě různých skladeb pro piano přistoupily písně pro čtyři hlasy. Tři z nich jsou pravými klenoty prvé třídy v naší sbírce původních sborů českých.

Na prvém místě tu jmenuji známý sbor: *Hanička.*

Kdo by neznal cituplnou píseň:

Kvete růže, kvete,
ale jednou v letě, atd.?

Myslím, že není v českých městech zpěváckého spolku, jenž by ji neměl znovu a znovu na programu svých koncertů. Setkejte se se čtyřmi nadšenci vícehlasého zpěvu, kterým různost tonin je dosavad hudebním tajemstvím, a oni vám jistě spustí: »Kvete růže, kvete«. »Kytara« pražská ve své statistice produkcí udává, že Rozkošného Hanička dosáhla na její koncertech největšího reprodukčního čísla. Něžný sboreček téměř znárodněl. Jest to pravá immortelka mistra Rozkošného.

Na druhém místě vzpomínám sytého, s pěkným barytonovým solem se vyznamenávajícího sboru: *»O jak jsi krásná«*. A pak pravou perlu vyššího slohu pěveckého: *»Omšený kámen«*.

Zesnulý prof. K. Konrád, výtečný znalec hudební, kdykoli byla řeč o mistru Rozkošném, vždycky říkával: »Kdyby Rozkošný byl napsal jen jediný svůj »Omšený kámen«, pojistil by si tím nehynoucí paměť v každém hudebním českém srdci.« Ta těžká melancholie, dýšící z této písně, dotkne se hluboce vašeho nitra. Kámen v jezera hlubině odpočívající zatesknі si, touží nahoru, k slunci, k životu, k radosti. Ale jeho stesk jen odráží se hluše od němých stojatých vod. Poslechněte si tuto píseň, když některá naděje vaše, na niž jste připjali kus svého života, vám se rozplynula, a v duši své budete hluboce dojati touto písní. Na její tonech chvějí se slzy a vzdechy. Je tak divně dojímavá, rozteskňující i potěšující zároveň.

Není zde však místa k rozborům prací mistrových. Pospěšme dále brázdou jeho skladatelské činnosti. R. 1885 znamená kulminační bod mistrových úspěchů. Tehda totiž zaskvěla se plným leskem divadelním nejznámější opera jeho: *Popelka. Rozkošný byl první z našich skladatelů, jenž národní pohádku hudebně zdramatisoval.* Libretto mu napsal slovutný náš aesthetik prof. Ot. Hostinský. Z lásky k české pohádce pustil se tu Hostinský

cestou, na které nikdo před ním nekráčel. A když s prací svojí byl u konce, upřímně přiznal se mistrovi, řka: »Na listech libretta jsou stopy mé krve«. Nedivno, že spisovatel, jemuž pero nikdy nevypovídalo ochotných služeb, takto si odlehčil. Chápal se látky jemné jako pavučina. — Pohádka v přítmí večera, stlumeným hlasem vypravovaná. Jak s ní na ostré světlo elektrických žárovek, aby ta šeř neprchla a to tajemné, kouzla plné z ní nevymizelo?

A oběma spolupracovníkům úloha ku podivu šťastně se zdařila. Librettista obratně látku na 3 jednání rozvrhl, pěkně děj od jednání k jednání stupňoval, tu a tam napsal slova v duchu národní písně české, a mistr Rozkošný lahodnou, klidnou hudbou vdechl mrtvé liteře hudební život. Píseň Popelčina v 1. jednání: »Měla jsem matičku« a ještě více effektní: »Vítejte mi holoubkové«, hrají na národní, české struně mistrova citu.

Aby děj, jehož životnost pro celovečerní produkci dosti těžko bylo udržeti, neznudil, vložil Rozkošný do druhého jednání veliký, *čtvero ročních počasí znázorňující* ballet!

Ballet! Slovo, jež z dob, kdy velká opera stylu Mayerbeerova bez balletu ani se nedala mysliti, má do dnes notnou dávku frivolnosti k sobě připjatu. Nikoli neprávem. Tam, kde ne tanec sám, ale tanečnice stala se předmětem pozorování — tam ovšem nějakému čistě aesthetickému, duševnímu požitku dávno je odzvoněno. A Mayerbeer ve své žistné spekulaci již rozuměl obchodně-divadelní reklamě. Když na př. v jeho banální opeře: »Robert ďábel« příšery pekelné, jako šedivé stíny se plouhající, náhle na rozkaz svého velitele se vykuklí v lehkonohé, pikantně přioděné (či spíše neoděné) víly — jest to dojista útok na smysly divákovy a spolu jakési zlehčování závratně těžké a hrůzné pravdy o mukách zavržených. — Vezměte vážné, zvukem pozaunů, hlásajících hodinu posledního soudu, se ozývající Mozartovo: »*Dies irae*« a pak jako vyslednici onoho faktu Boží spravedlnosti zkarrikované Mayerbeerovo peklo, plné rozkoše, tanců a divokých orgií. Jaká to profanace! Řekne snad leckdo: »Ale to jest přece pouhá karrikatura; žert, jemuž každý rozumí a kterým pravda sama na vážnosti nemůže trpěti.« —

Nikoli. Pravda vážná, plná tragické hrůzy nesnese karrikatury. A šat, v němž tanečnice vystupují, musí býti společensky přípustný, nemá-li býti urážena vrozená stydlivost lidí slušných, a drážděna smyslnost mladých a starých hýřilů. Divadlo svým původem a posláním toho účele nemá a míti nesmí. A proto ballety toho druhu nikdy na něm nemají míti místa.

Tím však daleko ještě nejsme proti tancům sborovým na jevišti. Národní tance, různé reje, uměním choreografickým symbolisovaný děj — jak na některých pracech Delibesových vidíme, mají své oprávněné místo v hudbě i opeře. »Saltus non est actus malitiae, sed laetitiae«, dí jeden z předních učitelů církevních. Přijde zajisté vždy na to, co a jak se provádí. — Ostatně dnes opera, kdy šťastně se sebe setřásla laciné effekty velké opery francouzské, zvláštních, do opery jako klín vražených balletů již nepěstuje; a tak ballet lascivní pomalu se slušné, seriosní sceny bezděky je vytlačován. Proto, abych již k závěru spěl, s našeho

stanoviska nejsme nikterak proti ušlechtilým, cudným tancům, kdekoli mají jistý umělecký podklad a svůj význam; ale vždy budeme opakovati onen známý Katonův výrok nad osudem Karthaga, kde ballet schopen jest jen pikanterií svou drážditi smyslnost diváků. —

Rozkošný, jenž svým balletem do Popelky vkomponovaným, vytvořil první domácí práci toho druhu, nalezl pro něj pěkný myšlénkový podklad. Čtvero ročních počasí. Symbolisuje tu radosti a plody, jež každá z těchto dob nám přináší. Sujjet zajisté zcela ušlechtilý. Škoda jen, že touha po oslňujícím effektu nevedla choreografy, kteří jej na scénu připravovali vždy cestou, na níž bychom i my mohli říci svoje: Decet. Je tu přece několik scén, o nichž by Bozděchův Generál bez vojska mohl říci: »Jest to podivné, jak se ty dámy umějí neoblékat«!« —

Slákán vrcholným svým úspěchem, s jakým Popelka, jež do toho času po Smetanových operách dočkala se nejčastějšího provozování ze všech domácích oper, všudy se setkala, mistr zůstal na této dráze své umělecké činnosti a vystoupil r. 1889 s novou dramatisovanou pohádkou: *»Krakonoš.«* Ale v té štěstěna nezůstala mu věrna. Kouzlo novoty, jakým Popelka byla opředena, bylo již to tam, a Krakonoš přes mnohé cenné místo, jež operu zdvihalo na touže úroveň uměleckou, na jakém stála Popelka, byl svanut po několika málo reprisách s hladké a kluzké divadelní scény do divadelního žaláře, jemuž se říká eufemisticky — archiv.

Rozkošný, jemná, citlivá duše, nyní domluvil. Viděl, že na té cestě vavříny po druhé tak rychle nevykvetou. Proto opustil dráhu snivé romantiky, která jeho umělecké fysiognomii je vlastně nejbližší, a začal »něco jiného«. Té doby novoitalský verismus, libující si často v drsném hudebním výrazu, slavil svoje jitřní úspěchy. Mascagni-ův »Sedlák kavalír« vítězně dobyl kde které operní jeviště.

Tu Rozkošný, maje živý doklad rychlého úspěchu před sebou, jal se komponovati svoji jednoaktovku *»Stoju«*. Zasnil si hudebně, a leckde také zabouřil. Ale jen s prostředním úspěchem. České duši, tiché a rychle se nevzrušující, jest hudební »verismus« vlašský, v němž to bouří ohnivou krví a rozvášněným nitrem, půdou cizí. Tam se nikdo z našich skladatelů nedodělá vítězství. Ostatně zdá se též, že verismu již zvoní se umíráčkem. Aspoň poslední práce této školy, jež se na našem jevišti dávala, Pucciniova *»Toska«*, zkompromitovala u nás tento podivný styl již na dobro. Taková dějová i hudební řezničina je příliš hrubý požitek pro oko a ucho našeho obecenstva. —

Konečně přicházíme k poslední na jevišti provozované opeře mistra Rozkošného. Jest to na sujjet Vrchlického komponovaná *»Satanella«*. Librettem svým, jež napsal p. K. Kádner, živě upomíná na široké, effektní scény velké opery francouzské. Rozkošný i svojí hudbou šel tu ve stopách této tradice. Ale že zájem pro toho druhu práce není tak živý a čilý jako druhdy, i »Satanella« jedva prošla obvyklým u nás počtem repris, aby každá abonnentní

čtvrtka byla podělena, zmizela bez významnějšího ruchu s naší scény.

Rozkošný, abych sčetl jeho dosavadní divadelní žeň, dal našemu jevišti sedm oper. Některé z nich došly značných úspěchů i na operní scéně brněnské a plzeňské. A že při svých sedmi desítkách, jež ve svém životním kalendariu čítá, ještě jest si vědom plné síly své tvůrčí, patrno zajisté z toho, že dokončuje novou operu, k níž motivem mu je krásná Heydukova báseň: *»Dědův odkaz«*.

A čím vyplnil Rozkošný čas, jenž mezi jednotlivými operami plynul? — Každý tvořící umělec, který pracuje na velikém díle, rád některé dni, týdny, ba i měsíce věnuje oddechu. Odvrátí se od rozlehlých kontur svého díla. Ale že krev jeho nedá mu cele se oddati nečinnosti, chápe se menších prací. Se zálibou pracuje na uměleckých drobotinách. A i v nich najdete u všech umělců věci prvé jakosti. Vzácné ukázky jich duševní, umělecké bijouterie. Rozkošný napsal takých věcí přes 300! Jsou to většinou sbory pro mužské a ženské hlasy, písně s průvodem piana, kvartetta pro smyčcové nástroje, pro 4 lesní rohy, melodram: »Růže« atd.

Pro činnost mistrovu, který jako dlouholetý pokladník smíchovského Sparkassa-Vereinu valnou většinu dne prožije ve spoustách cifer a unavující manipulace s penězi, počet přímo překvapující. A nyní sluší též zodpověděti otázku: Ke kterému uměleckému stylu Rozkošný se hlásí? Či má snad styl svůj vlastní, jímž projevuje se hudební jeho individualita a ztrácí tak každou možnost anonymity, v niž by třeba jen na okamžik haliti se chtěl? Mám-li na zřeteli veliké styly hudební, jimiž národní umělec se projadřuje, třeba říci, že Rozkošný je ***eklektik***. Každý styl zůstavil v jeho duši svoji stopu, vybírá z každého, co jeho vnímavému nitru je blízké. Sladký lyrismus Gounodův, romantismus Mendelsohnův, sladký melos národní písně, jak v duchu jejím Smetana psáti začal, zříte roztroušeny jako lahodné květy v jeho skladbách. A nemá to v sobě ni nejmenšího stínu příhany, že Rozkošný neprojadřoval se po všechnu svoji uměleckou činnost přesně a výhradně tím či oním hudebním slohem. I nejlepší hudební mistři byli eklektikové. Znamenitý francouzský skladatel Saint-Saens sám se jím nazval. Čajkovský nebyl jinakým.

Ale co charakterisuje všechny skladby mistra Rozkošného, jest jistá noblessa tonů, zdrželivost, jež nikde nehledá silného výrazu, formální uhlazenost a zaokrouhlenost skladby. V instrumentaci pak jest to pečlivý výběr nástrojů, jistá akademická střízlivost, jež činí hudbu jeho lahodnou. Nikde nenajdete tu ani pokus útoku na sluchové bubínky posluchačovy.

Tolik o mistru Rozkošném jako o umělci.

Nyní ještě o něm slovo jako o člověku. — Jest to již příliš otřelé rčení, že každý hudebník je trochu zvláštní, exotický. Na mnohém spatřují lidé jisté známky podivínství. Jisto jest, že každý pravý hudebník jest citový člověk. Vždyť hudba sama v sobě jest živel eminentně citový. A v tom smyslu o zvýšené citlivosti, snadném podráždění snivé duše umělcovy, často lze mluviti.

Rozkošný, duše do sebe uzavřená, nemá v sobě této inklinace. Nemiluje veliké společnosti. Nevyhledává hluku veřejnosti. Má svoji, takořka minutovou přesnost v celém denním rozvrhu hodin. Ráno kancelář, odpoledne k 5. hodině vidíte vyšlapovati mistra do kavárny »Imperial«, kde nejužší kroužek přátel tvoří mu tichou společnost. Pak k večeru domů, a po krátkém pobytě v pracovně někam do odlehlého, starosvětského hostince na několik sklenic dobré chmeloviny. Nejprve »Salmovka«, později po uzavření tohoto hostince odlehlá restaurace v tiché ulici na Král. Vinohradech byla cílem jeho putování. Nyní po dlouhá leta rozbil svůj večerní stan v starobylém pivovaře »u Bachorů«. Tam pobude mistr do 9. hodin, a pak domů — k notovému papíru. Rozkošný totiž většinou komponuje v noci. Mrtvé ticho jest u něho — jako u slavíka — chvílí, kdy duše jeho počne žíti v říši tonů. A tu pracuje, tvoří, že by pomalu zapomněl na spánek. Často teprve o 1. neb 2. hodině po půlnoci nastane temno v jeho pracovně.

A tato pravidelnost života má nepopíratelný vliv na tělesnou i duševní konstituci mistrovu. Na svých sedmdesát let vykračuje si starý pán (— snad již lze tohoto nelichotivého jména tu užiti —) neobyčejně rázně a lehce. Vlas ovšem jako by byl sněhem posypán, ale růměnná tvář, vždy zapálený doutník, — bez něhož mistra Rozkošného na ulici ani nevidíte — mladicky vzpřímená postava ukazuje, že život není mu dosud žádným břemenem. Duše jeho stále čile pracuje. Žije pro umění, věří a doufá. V podvečer leckdy postaví se u Madonny, jež tam ve výklenku Salmovy ulice je postavena, a tu si svojí řečí duše pohovoří s Bohem a Světicí. O Velký pátek vykoná každoročně svoji tichou pouť v památný chrám na Karlově.

Spíše samotář nežli dobývavý společník, jest přece mistr Rozkošný neobyčejně sdílný a ochotný člověk. Tisíce deputantů prošlo jeho salonem. Jedni žadoní o nějakou novou komposici, druzí zvou na koncert, třetí prosí za půjčení nějaké skladby nebo některého díla z mistrovy veliké hudební bibliotéky, a Rozkošný nikomu jistě neodepřel. Často vlastní svoji práci u nakladatele koupil a zaslal oněm šťastným fantastům, kteří dosavad jsou toho názoru, že českému hudebnímu umělci sypou se dukáty oknem do světnice.

A při tom je Rozkošný skromný a neobyčejně vděčný za každý projev uznání. A na uznání není náš hudební národ právě štědrý! Nízká závist, intriky a jak se všechny ty nekalé prostředky soupeřů i nesoupeřů jmenují, otravují nejednu uměleckou naši duši. Rozkošný nikdy podobné nečisté předivo ráznou rukou netrhal. Vyhnul se. Nechtěl se špiniti. Pocítil bolest v duši a mlčel. Mlčky přijal i neoprávněnou výtku, již ten či onen kritik, chtěje ukázati odbornou svoji znalost a svrchovanost svého úřadu, mu učinil. To naši nejmladší umělci dovedou se jinak se svými kritiky vypořádati! Ukáží, že dlaně jim nadarmo nenarostly.

Ale čas všechno vyrovná. Smete, co nabubřelého vyplulo na povrch života a pozvedne, co jako zapadlá perla nepovšimnuto odpočívá v jeho proudech. Kdo pozorným, kritickým okem sle-

duje hudební produkci naši, Rozkošného zajisté již vděčně ocenil, a budoucnost snad ještě lépe ocení. Rozkošný na líchu naší Musy hudební zasadil nejeden svěží a nevadnoucí květ. A jest to přímo požadavek naší cti, abychom, vděčně uznávajíce zásluhy Nestora českých skladatelů, mistra Rozkošného, citům svým dali též výraz a tak z nitra jeho hleděli pro národ svůj vyvážiti vše to, co skryto v něm dosud dřímá.

Sedmdesát let života, z nichž více než padesáte věnováno umění domácímu, toť věru již doba, kdy poctivý pracovník může čekati ovoce vděčnosti. A mistru Rozkošnému čestného uznání a vděku se též dostalo. Odborné listy hudební, denní žurnály i naše literární revue více méně stručně ocenily význam mistrův pro domácí naši hudbu a přinesly k 70. jeho ročnici případné články. Proto i my klademe svoji vzpomínku skromně k řadě blahopřejných projevů, jichž v tomto roce mistru Rozkošnému se dostalo. Úcta a dávné přátelství daly nám do ruky péro k tomuto článku. Ale nikde slepá láska nezakalila mysl, abychom dali se svésti k přeceňování a k nezasloužené adoraci. Vavříny zasloužené jsou zajisté každému, kdo vlastní pýchou a domýšlivostí není opojen, nejmilejší. A těch si mistr Rozkošný nejednou prací poctivě dobyl. Nuž, kéž kvetou mu ještě dlouhá, dlouhá léta!

Elegie na Karlův Týn.

V blankyt čistý, v blankyt ocelový
pne se směs a soulad hrdých čar,
smělé zdi a ostré trčí krovy
do modravých průsvitavých par.

Jako vážný svědek středověku,
jemuž zryly boj a bouře skráň,
jako svědek slávy chrabrých reků
obzírá kol truchle tichou stráň.

Tiše tak a němě, jak sfinx bledá
touží časům s resignací vstříc,
k slunci čelo ustaralé zvedá,
zírá na hvězd tlum a na měsíc.

Kdeže slávy jas, jejž v dějin moři
setřel zmar a vojny divá saň,
kdeže třpyt, jenž lámal v jitra zoři
nad obzorem mlhy jemnou tkaň?

Žalujte vy hory, hory kolem —
umřel Karel, truchlí jeho Týn;
z toho, na svahu co vztýčil holém,
zbyl nám Čechům pouze matný stín.

Žalujte, vy lesy, lesy svěží —
s Karlem slávy české plamen kles,
na hrobě mu v žalu národ leží
zbaven svobody své ještě dnes — —

Však v tom stínu slavných věků
jiskra hrá a v plamen vzplane zas,
nové plémě nedbá cizích vzteků,
tož v před, k činům vždycky vhodný čas!

L. Sabi.

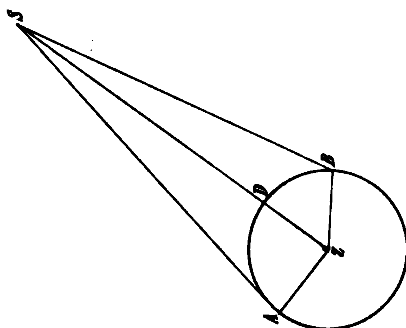

Vhledy do hlubin světa.

Píše BEDŘICH JIŘÍČEK.

(Pokračování.)

Vzdálenosti těles nebeských od naší země měří mathematika pomocí parallaxe. Parallaxe je úhel, který tvoří dvě linie vedoucí se dvou hledisk různých k téže hvězdě. Pozorujme to na obrazci:

Kruh okolo Z značí zeměkouli. A a B jsou dvě různá hlediska, odkudž pozorujeme na př. slunce v bodě S. Úhel A S B je parallaxe. V ohromném čtverci A S B Z dá se velmi snadno vypočísti úhel A S B čili parallaxe slunce. Úhel A Z B sezná se dle geografické polohy míst A a B. Kolik stupňů jsou od sebe vzdáleny, tolik stupňů obsahuje úhel ve středu země. Úhly Z A S a Z B S se vypočtou přímým pozorováním. Součet všech těchto úhlů třeba odečísti od 360 stupňů a obdržíme úhel A S B. Jelikož jsou známy ve čtverci tom dvě strany A Z a B Z jakožto poloměry zemské, možno tedy jednoduchými trigonometrickými výpočty jak stranu A S, tak i B S, i S Z, to jest vzdálenost slunce od středu zemského vypočísti.

Astronom vlastně užívá slova parallaxe k označení úhlu, jejž tvoří linie od hlediska na př. A ku S, tedy A S a linii spojující střed země s hvězdou tedy Z S. Ale týž úhel je velmi měnlivý podle toho, odkud pozorujeme hvězdu. Je-li hvězda právě nad námi v zenitu, je naše stanoviště pozorovací právě v linii spojující hvězdu se středem zemským. Parallaxe je zde O. Nejlépe se dá vypočísti parallaxa, když je hvězda na horizontě, kdy nabývá největší ceny, jsouc nazývána horizontální parallaxou. Parallaxa slunce jest 8,79" stupně. Úhel to velmi nepatrný a při výměru vzdálenosti je to věc choulostivá.

Když Venuše slavila svůj průjezd sluncem, když totiž se na dráze své dostala do linie mezi sluncem a zemí, vypravili kulturní státové r. 1874 své učence, Anglie 29, Německo 5, by měřili parallaxe. Rovněž se tak stalo za 8 let později. Výpočty první i druhé expedice nebyly stejné, ale srovnávací výsledek ohlásil parallaxu 8,85".

Vzdálenost slunce lze také vypočísti z rychlosti světla. Při zatmění měsíců Jupiterových lze dokázati, že světlo sluneční, než k nám dojde, vykročivši na obzor, potřebuje 8^{m} 18^{s}. A fysikálně

skutečně provedené experimenty dokázaly, že se světlo pohybuje rychlostí 300.000 km. za vteřinu. Třeba toto vteřinami, které slunce potřebuje, by k nám došlo, násobiti, tedy 498 × 300.000, činí 149.5 km. Této vzdálenosti odpovídá parallaxa 8,88". Tedy se jeví veliká přibližnost.

K výměru parallaxy vzdálenějších hvězd než slunce nepostačí země, neboť s kteréhokoli jejího bodu je sklon úhlu vždy stejný. Aby se parallaxa těchto vzdálenějších světů docílila, třeba je pozorovati s hledisk vzdálenějších. Volí se k tomu okruh dráhy zemské a také i hvězdy, obyčejně asteroidy. Pozoruje se hvězda na jistém místě se země na př. 21. března, a pak, až země udělá polokruh na své dráze, tedy okolo 20. září a vyměří se pokaždé sklon její.

Průměr dráhv zemské ve vědě nebeské, to jest dvojí poloměr její, nebo dvojí vzdálenost země od slunce, jsa jedničkou míry, tvoří základ k výměru vzdálenosti jednotlivých hvězd.

Ovšem k výměru parallaxí třeba dokonalých nástrojů. A při nejdůkladnějším měření vyhledá se jen vzdálenost přibližná. Tak na př. různí učenci měřili parallaxu hvězdy ve dvojhvězdí 61 Cygni. Dopočítali se různého výsledku parallaxy od 0,27" až ku 0,564". Průměrný výběr obnáší asi půl sekundy, a takto byla by hvězda 61 Cygni 400.000krát dále než slunce.

Pojmu vzdálenosti této hvězdy nabudeme, když si představíme, jak velkou dobu potřebuje její světlo, než-li k nám dojde. Světlo vykoná za vteřinu okrouhle 300.000 km. Od Cygni musí letěti $6^1/_2$ roku, než k nám dospěje. Kdyby její světlo shaslo, dověděli bychom se toho až za $6^1/_2$ roku.

Povězme si nyní, co se vyzkoumalo o povaze těles nebeských.

Největším tělesem pro blízkost se nám jeví slunce, které uštědřuje zemi měrou až vrchovatou a nadbytečnou světlo a teplo. Měnivost a těkavost tepla působí větry, které vystupující vody z moře zahánějí na povrch zemský, odkud zase v potocích a řekách spějí do moře. Je to věčný kruh týchž přírodních dějů. Uděluje a udržuje život živočišstvu i rostlinstvu. Čím by byla země beze slunce! Mrtvou, zmrzlou hrudou, ztuhlým tělesem v ledovém prostoru. Její oceany by byly až do dna zamrzlé, ba i vzduch byl by ve tvaru tekutém aneb snad by jako ledová kůra pokrýval zemi, jako sníh v zimě.

Jen v nitru zemském dřímající síla by časem vychrlovala vulkanicky na povrch země tekuté zemské jádro. To je jediná síla, která nemá svého bytí od slunce; ale jinak každá síla přírodní, každý zjev na zemi přichází v první příčině od slunce, ze vzdálenosti 20,000.000 mil, ať již se jeví rozteplením přímým od slunce neb ať využitkováním síly před tisíci lety v zem vniklé a zde ukryté, jak ji nyní z kamenného uhlí vyluzujeme.

Všechno to napovídá nám jasně, že se zánikem tohoto životodárného pramene i život na zemi, tedy i pokolení lidské zaniknouti musí. Jaký tedy div, když člověk se všemi prostředky, jež mu věda podává, chce uhodnouti dobu, kdy vyteče poslední krůpěj z tohoto životodárného pramene! Jak dlouho ještě z této

ohromné výhně sluneční bude se tato ohromná zásoba tepla a světla tak spoře a bohatě rozlévati na celou rodinu soustavy sluneční?

Jak velké je slunce? Zajisté že ohromné! Vždyť jediná tato rozprostraněnost činí je omezeným pánem v celé naší planetové rodině. Jediná přitažlivost, která v něm je následkem ohromného objemu, činí je střediskem naší soustavy. Parallaxa slunce je 8,85". Průměr země proto musil by se slunce se jeviti jednou tak velkým úhlem tedy 17,7". Úhel, jakým vidíme slunce nebo zdánlivý průměr jeho, odhaduje se na 32,4'. Jelikož se úhly v témže poměru mají jako zdánlivé průměry země a slunce, vyplývá z této rovnice výpočet, že průměr slunce musí býtí tolikrát větším, kolikrát větší je zdánlivý průměr, kolikrát 17,7" jež obsaženo v 32,4', totiž 108,6krát. Skutečný průměr slunce jes tedy okrouhle 1,400.000 km.

Mathematika dále vypočte snadno z průměru koule i objem: tento udává, že jest objem slunce větší 1,280.000krát než zemský objem. Tolik koulí, velkých jako země, bychom musili dáti dohromady, bychom dostali objem slunce. Třeba podotknouti, že nevidíme slunce vždy stejně veliké. V perihelu, v přislunní asi okolo 1. ledna jest úhel menší, kdežto za půl roku je zase větší. Rozdíl činí jen 64", to jest 30tý díl celého zdánlivého slunečního průměru. O týž poměr musí i vzdálenost jeho od nás se měniti, neboť jen tím se dá vysvětliti měnivá velikost slunce. Podle toho jsme v zimě slunci blíže o 30tý díl z 20,000.000 mil, tedy o 5 milionů kilometrů. V tuto dobu dostáváme na zemi více tepla, neboť ho ubývá nebo přibývá řadou geometrickou. Že však přece my v Evropě máme větší zimu, vysvětluje se, že k nám přicházejí sluneční paprsky šikmo. Je to jako mezi lidmi, když pronášejí jednotlivá slova. Tože slovo podle toho, jak je pověděno, zda příkře neb jinak, nás buď hřeje, těší, nebo nás mrazí a mrzí.

Jak velký žár je na slunci, nelze vědě vyzkoumati, neboť je neodvislým od vysílaného tepla, kteréž by se mohlo vypočísti ze řady geometrické podle tepla sletěvšího na zemi. Tím bychom jen vypočetli, jak velké množství tepla přitéká od slunce na zem.

V posledních desítiletech páčí se na 1500 až na 40,000.000°. Jesuita Scheiner udává výši teploty sluneční na 6000 až 7000°.

Jak ohromné světlo musí býti na slunci samém, když i naše oko se oslní hned při přímém pohledu na ně! I světlo je nezbytnou podmínkou každého života na zemi. Veliká číslice, jakou se vyjadřuje síla světla slunečního, je našemu duchu nedostupna. Vezmeme-li za jedničku světlosti světlo obyčejné svíčky, představuje slunce světlo od 300.000 svíček, jež tyto na stínidlo 1 metr vzdálený vrhají. Jelikož slunce je 20,000.000 mil vzdáleno a světla řadou geometrickou v dálce ubývá, vyšlo by výpočtem nesmírné číslo, chtěli-li bychom mohutnost jasu slunečního si představiti. Proto porovnává se světlo sluneční se svítivostí jiných hvězd. Bond vypočetl, že slunce svítí 470.000kráte jasněji než měsíc v úplňku.

Síla slunečního světla je našemu oku nesnesitelná. Proto, chce-li kdo zkoumati slunce, musí se dívati sklem barveným. Pak

i pouhé oko vidí na povrchu slunce rozmanitost: rozeznává jasnější i temnější místa. Oku, dalekohledy, spektroskopy a fotografickým strojem obrněnému odhalují se na ohnivé, zdánlivě jednotvárné kouli zajímavé zjevy. Povrch slunce má na sobě stádo mračen, které se podobají našim mračnům, zvaným »beránky«. Dává dojem koule posypané pískem, čemuž ve vědě se říká granulace. Ale i tato posypanost není jednotvárná, je sem tam prorvaná nepravidelnými pruhy, nebo-li světelnými žilami, které se zvláště pěkně vidí na okraji. Jsou to tak zvané fakule, které bývají předchůdci ohromných bouří a rozruchů na slunci, které se pak nám objevují pomocí nejslabších dalekohledů pod jménem skvrn slunečních. Tyto vzedmuvší se vrstvy dosahují velikosti naší země. Při důkladnějším zkumu shledává se, že tyto skvrny mají temnější jádro, které jest obklopeno světlejším stínem, zvaným »penumbra«.

Rudolf Wolf v Zurichu vypočetl dle statistického pozorování hvězdářského, jež trvalo 112 let, že se tato revoluční činnost slunce opakuje, že sluneční činnost tvoří periodu 11·2-letou, v níž tytéž zjevy skvrn se objevují. S tímto zjevem zároveň kráčí větší nebo menší hřejnost slunce. V této periodě 11·2 let vždy se dostavují chladné i horké roky. Na základě toho prorokuje New-Comb největší (maximum) a nejmenší (minimum) sluneční činnost takto:

maximum	roku:	1904,	91
minimum	roku:	1911,	42
maximum	roku:	1916,	04
minimum	roku:	1922,	55
maximum	roku:	1927,	17
minimum	roku:	1933,	68

Zevnějšek skvrn se často mění neobyčejně náhle, doba trvání jejich jest někdy jen několik minut. Jiné zase trvají týdny, ba i měsíce. Při jejich vzniku tvoří se na povrchu slunce na zrnitém poli napřed temnější místo, zvané »pora« (průduch), jenž více a více se rozevírá, až utvoří skvrnu. Takové výjevy již dávno od Galilea byly pozorovány. Dříve se myslilo, že skvrny ty jsou oběžnice, přišlé do blízkosti slunce. Pozoruje se, že skvrny se objevují nejprve na východní straně a pohybují se k západu. I vypočetlo se napřed, kdy se octnou na okraji a kdy, potrvají-li, se objeví zase na druhé straně. Scheiner tímto zjevem dospěl ku závěru, že ohromné těleso sluneční se musí také otáčeti okolo své osy a udal dobu jednoho otočení okolo 25 dní. Zároveň vypočetl, že osa, okolo které se tato ohnivá koule otáčí, není kolmicí k ekliptice, nýbrž je 83^0 nakloněna. Tím by ekliptika k rovníku měla sklon 7^0.

Nejen skvrny, nýbrž i spektrální analyse dokazuje rotaci slunce, pozorujíc, že světlo s jedné strany slunce k nám letí, kdežto s druhé strany se od nás vzdaluje a zjišťujíc zároveň, že nikoli všecky vrstvy se stejnoměrně otáčejí. Oblasť rovníková se otáčí ve 25·7 dnech; oblasť 25^0 dále od rovníka otáčí se zdlouhavěji, v 26·9 dnech. O 15^0 dále se otáčí již v 29 dnech a v 70ti

stupňové krajině a výše až v 37·6 dnech, tedy o 12 dní později se otočí, než kraj rovníkový. Jak ohromná směs a jak roztodivný rozruch musí víriti na povrchu slunce!

Pozoruje-li se, že skvrny při rovníku jsou více kulaté a dále od něho podlouhlé, není to nic jiného, leč optický klam. Vilson vida na slunci temné skvrny soudil, že těleso to je v jádru svém chladné a temné, jsouc jen obklopeno světlou atmosférou, tak zvanou fotosférou, a že otvory utvořené na povrchu (skvrny) poskytují nám vhled do vnitra slunečního. Tento názor, jemuž hověl i Herschel, jest bludný, uváží-li se, že nesmírné horko, jež tak spoře do vesmíru se vysílá, se silou nikdy neumdlévající, nejen na povrchu slunce se nalézá, nýbrž i do vnitra samého musilo již dávno vniknouti. Vnitro sluneční, i kdyby bylo kdysi méně teplé, časem již dávno musilo nabýti temperatury fotosféry.

Se skvrnami slunečními úzce souvisí, ba i za totožné zjevy se mají ohnivé sloupy, zvané protuberance, které za vteřinu tisíce a tisíce mil nad povrch slunce se vychrlují. Zvláště pěkně se dají při zatmění fotografovati a dalekohledem viděti, kterak se přes okraj jako klasy nebo snopky vystrkují. Poučují nás o ohromném rozvrtu, revoluci a víření na ohromné kouli sluneční. Zajímavá je otázka, zda se tam vše děje tiše, či je tam ohromný praskot a hukot ohně? Víme, že oheň někdy tiše hoří, někdy zase praská.

Dokud nebylo spektroskopu, zůstala zvědavost, co asi ty protuberance jsou, neukojena. Nyní se ví, že jsou to výšlehy hořících plynů.

Okolo světlého obalu, oslňujícího na slunci naše oko, tedy fotosféry, jest ještě jedna zevnější slupka tenká červenavá, zvaná chromosféra, a okolo této je ještě jeden obal, zvaný corona, která se jen za úplného zatmění dá spatřiti.

Spektrální analyse objevuje, že světlo vyšlehující z hořícího nitra slunečního proráží obaly zářících plynů. Spektrální analyse odhaluje nám však ještě větší tajemství, poučujíc nás podle analogie svých linií, jaké prvky tam hoří. Jsou tam tytéž prvky, jako na zemi. I měď, stříbro, a i cín se tam objevil. Těžko bylo dokázati na slunci jsoucnost kyslíku. Bylo viděti ve vidmu dosti linií kyslíkových, ale ty jsou původu zemského. Teprv Runge-ovi a Paschen-ovi se podařilo dokázati, že jisté linie kyslíkové ve spektru odvozují své domovské právo od slunce. Podobně se posud vede zkumu, zda je na slunci uhlík.

Nesmí se tvrditi, že na slunci některé prvky scházejí, nebo že na slunci jsou prvky, jichž na zemi není. Jak spektrální analyse, tak chemie je mladá věda, a co nenalezli dnes, mohou vyzkoumati třeba později. Prvek helium nalezl se dříve na slunci než na zemi. Schází-li ve vidmu slunečním linie chloru, bromu, jodu, kazivce, síry, otrušíku, boru, dusíku, není to ještě důkazem, že se tam nenalézají. Zkusilo se často, že mezi jinými živly hořela síra, železo, nebo měď a ve směsici linií se karakteristické linie síry neukázaly. Hoří-li směs několika prvků, světlo jedno přeráží světlo druhé, a slabší linie se ztratí. Musí se proto uznati, že máme ještě málo dokonalé nástroje. Ale celkem dospíváme

neklamného názoru, že co do směsi prvků je na slunci jako na zemi.

Věda snaží se vyzkoumati povahu jednotlivých vrstev slunečních. Předně zkoumá korunu, jejíž vidmo nejvíce vykazuje helium. Než linie od helia jsou temné, kteréž se neobjevují ve vidmu nitra slunečního, a tento úkaz dokazuje, že světlo koruny sluncové je snad odráženým světlem, vycházejícím od nitra slunečního. Véda šla různými cestami, aby vyzkoumala fysickou povahu koruny a dospělo se k výsledku, že hádanky, jež slunce nám ukládá, jsou k rozluštění tím nesnadnější, čím více se zkumem vniká do nitra.

Pokrok ve vědě objevil, že duch lidský je čím dále, tím vzdálenější jistých odpovědí k otázkám, které se duchu lidskému pořád více a více vtírají. To, co nyní se vypovídá o koruně, je více jen dohad, ač spočívá na pěkné analogii zjevu zemského. Tak na příklad učiní se krásný, koruně podobný pokus elektrickojevný takto: Menší sklenná koule natřená staniolem dá se do duté, vzduchoprázdné, zevnitř taktéž staniolem natřené. Procházejí-li paprsky světla z jedné koule na druhou, dělají taktéž takový výjev, jaký je sluneční koruna, kteráž dle této obdoby by nic jiného nebyla než okružní vyšlehování elektrické síly do prostoru. Tato elektrická práce ve slunci je možná, představíme-li si, jaké ohromné hemžení a tření různých prvků tam se musí díti, což má za následek elektrické nabíjení a vyhazování. Tento vyhazov sáhá podle výpočtu až do výše třetiny a polovice slunečního průměru, dle výpočtu pozemského až do výše 300.000 kilometrů.

Při zkumu, jdoucím dále do vnitra, se nalezne druhý obal, zvaný chromosféra. Tato vrstva je vlastní atmosféra slunce, která, jak vidmo ukazuje, se skládá z vodíku, helia a z hořícího, nám posud na zemi neznámého plynu, zvaného coronium. Chromosféra je sporákem, na němž ob čas vzplanou protuberance, které vyšlehnouce, náhle dosahují ohromné výše. Na vniterném okraji této vrstvy jsou hořící těžké kovy ve tvaru plynu. Dávají se poznati temnými Frauenhoferovými liniemi. Další vniknutí spektroskopem jeví, že chromosférou je obaleno vlastní nitro, jádro slunce. Je to buď pevná neb tekutá zářící koule, neboť vysílá vidmo kontinuirní. V této vrstvě dle mínění některých zkoumatelů vznikají skvrny sluneční jako ohromné otvory, jícny, kuželovitého tvaru. Otevrou se jako tlamy a poskytují zvědavcům lidským dychtivý vhled.

Našemu nepatrnému, malichernému duchu je nemožno si jen přibližně učiniti pojem o ohromném rozměru a časovém postupu, v němž slunce koná svoji práci. Rovněž tak nelze nám si představiti teplotu, žár, jejž vysílá slunce na svoji planetární rodinu.

Země zachycuje cestou pouze desítimiliardovou část toho vyzařování a ta desítimiliardina dostačí, aby udržela nesmírný plápol veškerého pozemského života. Ze šedesáti sedmi milionů světelných a tepelných paprsků, jež slunce vysílá do prostoru, jeden jediný dostávají a využitkují planety.

Naše sídlo, země, není větší než nejmenší skvrna na slunci a výskok protuberance dosahuje za vteřinu desetkrát i dvacetkrát větší výše, než je průměr země. Tyto balvanské spousty vystřeluje slunce do světa rychlostí, která daleko převyšuje rychlost našich moderních střel.

Jak ale, kterak se zodpoví otázka, jak dlouho bude slunce hořeti takým žárem, jakým posud se stává zdrojem našeho života? Odkud bere slunce náhradu za teplo, které do prostoru neustále vysílá a kdy se tato zásoba vyčerpá? Vyčerpati se musí. Jak daleko se lidstvo dívá do minulosti a to je asi pět až šest tisíc let, nepamatuje se, že by sluněčko zlaté více hřálo a úbytě tepla se nepozorují. Tento zjev hodlají vysvětliti dvě hádanky. Jednu hádá Mayer, druhou Helmholtz.

Mayer praví, že se na slunci tak děje obdobně jako u nás v pecích; že se tam přikládá topivo. Jako prý naše země dostane každou chvíli návštěvy meteorů, které přiletují pro přívětivost čili přitažlivost zemskou, tak, ovšem v přiměřeném ohromném množství, doletují do slunce tělesa nebeská. Padají stále na zemi, spadne čtyřicet šest miliard letavic do roka. Nepoměrně více spadne jich na slunce pro povahu jeho přitažlivosti. Ohlašují se strašným nárazem, kterýž pak jako účin se ztratiti nemůže. Přemění se v jinou sílu, teplo. Tím se prý kryje v bilanci sluneční výdaj tepla, který se denně nahražovati musí denním příjmem hmoty vážící 170 trilionů kilogramů.

Flammarion v díle: »Konec světa« dí: Kdyby země spadla na slunce, nahražovala by slunci nynější ztrátu energie po 95 let, Venuše po 24 let, Merkur po 7 let, Mars po 13 let, Jupiter po 32.254 let, Saturn po 9.652 let, Uran po 1.610 let, Neptun po 1.890 let, to znamená, že by pád všech planet na slunce vyvodil dosti tepla, aby se jeho výroba udržela asi po čtyřicet šest tisíc let.

Jak ohromným se nám pidimužíkům tento počet, jak velkou totiž náhradu denně potřebuje za vyzářené teplo, zdá, je toto množství jen nepatrným oproti velikosti koule sluneční. Tento ohled, že by se tolik vagabundů denně navštěvujících slunce tam okolo slunce nenašlo, nesmí se bráti v pochybnost. Takoví sběhové vbíhající do slunce již nikdy se nevracejí. Tím se slunce hmotně zvětšuje. Zvětšováním jeho by též rostla přitažlivost, kteráž by měla účin i na zemi. Poháněla by ji totiž v jejím běhu. Náš rok by se musil dle poměrného zvětšování slunce každý rok zkrátiti o 50 vteřin. To se však nepozoruje.

Druhá důmyslná odpověď k otázce, odkud bere slunce vždy novou energii tepla, zrodila se u Helmholtze, jenž dí, že, jako slunce přitahuje planety, tak stahuje i sebe, svou vlastní hmotu, že se ustavičně krčí, čím je starší, tím více se krčí, jako staří lidé. Tomu však odporuje ohromná temperatura rozžhavené sluneční hmoty, následkem čehož se musí roztahovati. Ubývání tepla a roztahování hmoty teplem se tam vyrovnává, ale tak, že se přece krátí průměr slunce souměrně s výdajem tepla. Tímto stahováním koná se práce, a ta se mění v teplo, kterým si kryje slunce svůj výdaj.

Dle tohoto názoru musí se životodárná síla sluneční vyčerpati v týž okamžik, kdy tak zhustne, že další krčení nebude možno. Helmholtz vypočetl zmenšování nebo zkracování průměru slunečního a shledal, že úbytek o desítitisícinu průměru by vystačil na 1400 let. Uběhlo by 14 milionů let, než by zhustlo slunce na hutnost zemskou, a pak by teprv průměr jeho se o polovici zkrátil. Tato doba dle Helmholtze musí kdysi přijíti, kdy oheň sluneční seslábne, kdy pak se hořlavě tekutý povrch slunce pokryje tvrdou slupkou a slunce se snad stane bydlištěm tvorů, zahřívajících se snad od dalšího nějakého slunce v širší vlasti světové. Byl by to kosmopolitismus a nikoli patriotismus.

Jako nepatrný duch lidský si tvoří prorockou, snad pravdivou báji o budoucnosti slunce, tak i nahlédá do minulosti jeho a tuší, že tento sluneční obr se již miliony a miliony let krčí a že zasahoval svým ohromným pláštěm až přes hranice svého nynějšího panství za oblast sluneční soustavy, a to tenkráte, kdy slunce i planety jeho bydlely pod jednou střechou, všecky ve tvaru plynu, kdy jako větroplaši tvořily těkavou mlžinu, jak posud z mlžin se nové světy tvoří. Věky a věky uplynuly, než z nich z této směsi se zrodila země a její sestry planety.

Jak na naší zemi, tak i v širém kosmu život vzniká a končí, a každým okamžikem ve vesmíru zeje hrůza smrti a usmívá se nový život. Všude se odehrává věčný, hrozný boj života a smrti.

Všechna tato mínění dobře se srovnají s názorem křesťanským. Dle sv. Augustina je Tvůrci jedno: utvořiti svět v okamžik aneb jej dáti vyvíjeti miliony a miliony let. V obém se jeví všemohoucnost a moudrost. (Pokračování.)

Cesty srdce.

Povídka. Napsal P. J. Franco S. J. S výslovným povolením časopisu »Civilta Cattolica« pro »Vlasť« z vlaštiny přeložil JOSEF FLEKÁČEK.

(Pokračování.)

XVIII. Jak se rozbíjí rodina.

Uhlazená a elegantní průvodkyně paní Anny v jejím nadšeném putování do zaslíbené země Valdenských dostala od duchovního zvláštní návod, zcela podle srdce obou, který byl ve příkrém odporu s prostými úmysly zbožné Angličanky. Nejednalo se o nic jiného, než aby valdenské a jejich synedrium i členy jeho zbavili veškeré důvěry, odvrátili od nich velikodušné prameny biblické společnosti a získati je, kdyby se naskytla příležitost, neodvislému evangelismu. Pohnutka tohoto tajného úmyslu byla, že statečný duchovní byl s nejvyšší radou valdenských na štíru, což sice nebylo všem veřejně známo, ale za to bylo to nepřátelství tím jedovatější. Nemohlť stráviti pohanu, že byl v plné synodě (a právem) obžalován z racionalismu, ne-

věry a jiných smutných věcí, což se potom stalo předmětem jednání občanských soudů. Ke svým účelům nemohl najíti příhodnějšího nástroje nad slečnu Elvíru. Byla zuřivým spojencem duchovního, ne snad z lásky k náboženství, ale že ji hluboce urážela zbujnělost alpských hlupáků v jejím toskánském protestantismu. Byla až po zuby ozbrojena znalostí traktátů a spisů, vydaných oběma stranami, uměla na paměť všechny slabé stránky alpského valdismu a mimo běžnou historii valdenských, jak byla upravena pro hloupé k užitku a prospěchu sekty, znala i historii pravou. Nezdálo se jí radno, najednou vylíti veškeru svou žluč politicko-náboženskou před anglickou dámou. Jakmile se uvelebila ve vlaku, který je měl dovézti do Pinerolu, a učinila zadost obyčejným formalitám zdvořilosti, chystala se odhodlaně prováděti zamýšlený plán. Příležitost jí k tomu podala sama mistress Anna. Pravila, že se pokládá za šťastnou, na vlastní oči moci viděti oázy italské pouště. Tu počala Elvíra jako dětsky prostě a plna ochotného souhlasu mluviti: »Bylo to veliké dílo prozřetelnosti Boží pro naši vlast, že uprostřed husté papežesnké tmy zůstala hrstka věřících, kteří nikdy nesklonili svá kolena před Baalem. To třeba doznati, díky Bohu. Měli jsme však neštěstí, které nás žalostně ničí, a nemálo podtíná kořínky evangelisace.«

»Jaké neštěstí?« ptala se mistress Needle-ová, všecka pohnutá.

»Račte uvážiti, paní; kdyby byl světelný majak postaven na lepší místo — na příklad v Toskáně — celá Italie by jej dnes pozdravila a byla by vedena ku přístavu spásy. Neštěstí je, že údolí nemůže býti městem na vrchu ležícím, a proto valdenské světlo nemůže býti nikdy planoucí září, ale spíše lucernou, pokrytou mlhami.«

Mistress nemohla uhodnouti, kam bije toto citování slov písma a žádala za vysvětlení. Tu vyslovila se slečna Elvíra jasněji: »Chci říci, že tento lid, pohřbený v zákoutí Piemontu, nemůže se nikdy hoditi k apoštolátu. Pomyslete jen, prosím, že Piemont je ze všech italských zemí nejvzdělanější. Je tam lid pracovitý, jsou dobří vojáci a obchodníci — vše, co chcete, ale ve vědách a umění je předpotopní, surový, tak že i lidé jinak vzdělaní, chtějí-li mluviti italsky, pobouří vám všecky nervy; kdož pak vládnou čistým jazykem národním — toskánskou mluvou — nerozumějí ani zbla; duchovní jejich káží totiž v nářečí. A to nářečí je třeba slyšeti! Je to míchanice frančiny, provensálštiny, saracenských a longobardských slov a Bůh ví čeho. Vědomí, že zde vlastně Italové nejsou, bylo tak veliké, že v Turině — prosím, slyšte! v Turině severní brána až do nedávna nazývala se »branou italskou«, a kdo se ubíral směrem k Lombardii, říkal: »Jdu do Italie.«

»A co to vše znamená?«

»To znamená velmi mnoho. Je-li Piemont surový, a z celého Piemontu nejsurovější valdenská údolí, co zmohou slova pravdy v místech takového lidu? Nebylo jim dáno víry! Jejich duchovní, chtějíce šířiti evangelium, byli zde onde vysmáni a vypískáni.«

»Což se posílali hlásat evangelium lidé nevzdělaní, k tomuto úřadu nezpůsobilí?«

»Co mám k tomu odpověděti? Mně samotné je známo, že kamkoliv byli posláni, způsobili sotva takový rozruch, jako když sláma hoří — a pak nic, mrazivý chlad, mlčení, hrob. Mají v sobě smrtelnou vadu, že nejsou Vlachy ani nadáním, ani jazykem, ani citem. Může se říci, že skoro až do včerejška jejich katechismy i liturgické knihy byly francouzské, vyžebrané ze Švýcar, Francie a Německa.«

»Ale evangelium konečně je přece jen vždy evangelium; pravda naposledy přece jen musí proniknouti,« mínila paní Needle-ová.

»To souhlasím. Ale kdyby byl sv. Pavel před Areopagem místo filosofování a citování řeckých básníků začal řadou jazykových chyb, co by se bylo stalo? Právě to, co se dnes stále děje duchovním valdenským. V jejich horách jim říkají »vousáči« a to jméno jim ostalo i jinde, a k našemu neštěstí jsou tito vousáči též pravými barbary. Nepochopili své století ani Italii. Kdyby se byli dovedli přizpůsobiti své době, otesati se, vejíti ve styk s lidmi učenými a vzdělanými, jak k nám přicházejí jako vyslanci různých vyznání z Německa a Ameriky, zvláště pak z Anglie, kdyby s nimi byli utvořili jedno společenstvo, — dnes byla by Italie zajisté nejméně do polovice evangelickou.«

»Žasnu,« pravila mistress.

»I já jsem zarmoucena do hloubi duše. Nemohloť dílo Boží v Italii potkati větší neštěstí. Byla bych ráda, kdybych se mýlila, nechci tomu věřiti, co vidím; ale události jsou tvrdošijné, bijí do očí, lze je hmatati rukama. A nemůže tomu býti jinak. Chyba není jenom na povrchu, ale ve vnitřku, v samotných útrobách valdismu, docela nezpůsobilého k proselitismu. Jak mohou vštípiti jiným pravdu, nemají-li o ní sami jasného, určitého pojmu? Evangelické církve mají svá vyznání víry; vy, na příklad, máte třicet devět článků; oni však ani nevědí a nevěděli nikdy, v čem jest podstata valdismu.«

»A je to možné?«

»Až příliš!« odvětila Elvíra s pokryteckým povzdechem. »Úřad můj mi ukládal studovati jejich díla a historii a ujišťuji vás, že je to vše neuvěřitelná fantasmagorie. Ze začátku byli zažranými papeženci, sotva že mohli co najíti, aby se mohli zbaviti papeže, což bylo jedinou dobrou věcí, kterou chtěli učiniti: takovými byli po staletí; uctívali Madonnu, přijímali svátost jako pravé tělo Ježíše Krista a tak dále. Potom dostali nějaký světelný paprsek od Vikliffa a českých reformatorů Husa a Jeronýma z Prahy; za dob Lutherových osvojili si některé idee Luteránské, ale brzy upadli do kalvinismu; a pak smíchali různé nauky, tak že měli z každého trochu, ze všeho něco — jenom ne logičnost a určitost. A takovými naukami mají oslniti a získati lid?«

»A přece,« podotkla Needle-ová, »se v Anglii jejich víra a ctnosti náramně chválí!«

»Ctnosti — no budiž,« odvětila evangelička; »já ctím též vysoce ctnosti tohoto prostého, evangeliu věrného lidu, ale co se týče víry, to se klamati nedám, jak by snad někdo chtěl. Mají́ť některé bludy, záhubné spasení, o tom vám vykládati nebudu;

řeknu jen, že valdenské vyznání víry není vybájený chameleon, měnící barvy vždy dle doby. Věci viděné z blízka docela jinak vyhlížejí, než díváme-li se na ně z daleka. My reformovaní klademe pravdu nad všechen jiný zájem; špatný výsledek snah učiniti Italii evangelickou nemůže nikterak býti brán v pochybnost.«

»A což chrámy a školy, na něž se v Anglii tolik sbírá, to jsou povětrné zámky?« ptala mistress Needle-ová.

»K tomu nemůže nikdo lépe odpověděti než já, která jsem nejen své peníze, ale všechen svůj čas i zdraví za ústrků, nepřátelství a bojů všeho druhu věnovala z lásky k evangeliu. Jsem stále ve službě valdenských; duchovní jejich mají ve mně důvěru. Třeba však doznati, že veškeré naše namahání nemělo jiného výsledku, než že jsme založili některé budovy: ale naplniti je lidmi, oživiti je — což ovšem nebylo mou starostí — byla až dosud planá rána do vody. Nemluvím snad o starých valdenských, dnes v Italii zcela zapomenutých; mluvím o nynější době, době svobody. Jakmile Piemont rozvinul prapor svobody svědomí, přicházeli ze všech stran katoličtí kněží a mnichové, lidé vzdělaní, kteří nemohli již déle snášeti papeženské jho, aby spočinuli v jeho blahodárném stínu, přišla jsem také já, kterou v Toskáně pronásledovali, že jsem dávala dětem dobré knihy, jež mně duchovní anglikánské církve uštědřil. Tito nově obrácení vrhli se ovšem na valdismus a nemohli též lépe učiniti; zahrnul je přízní a penězi. Když byl parlament přeložen do Florencie, zamítl ministr Ratazzi slavnostně návrh zabaviti statky valdenských, tak jako se právě zabavovaly statky církve katolické, a to za velice nadšeného souhlasu sněmovny poslanecké a národa. Byli jsme na vrcholu veřejné přízně, nic nám nechybělo; chrámy, školy, tiskárny a knihkupectví všude nám povstávaly — díky bratrským podporám z Německa, Ameriky a především z Anglie.«

»A nedosáhlo se tím ničeho?« přerušila ji úzkostlivě Needleová.

»Ničeho. Všichni, vidouce tyto přírůstky valdenských, plesali radostnou nadějí, že se valdenští postaví v čelo křižáckého tažení proti papežství. Ale oni nedovedli učiniti ani jeden důstojný a logický krok! Zatím co v Paříži, Berlíně, Ženévě, v Curychu a celé Americe — o Anglii ani nemluvě, ta je první v té věci — se všude mohutně evangelium šířilo, naši stateční vousáči — horáci neměli ničeho jiného na práci než podrobiti celou Italii svému jhu a synedrium učiniti hlavním ústředím veškerého protestantismu. Lidé se měli na pozoru a pak přímo řekli: »Máme-li již býti tyranisováni, tedy lépe Vatikán než valdenští se svým synedriem.«

»To jsou však jen pouhá slova,« vpadla jí paní Needleová do řeči, pohoršená takovou pomlouvačností; »nemohu věřiti nějakému tyranisování. Raději chci slyšeti skutky, události.«

»Zeptejte se duchovního v Turině, svého i mého přítele, a uslyšíte, jak měl již na mále, že bude vyobcován synedriem — on, hlavní sloup a stkvělá ozdoba, a to je skutečné faktum! Valdenští za pomoci peněz biblické společnosti učinili zde onde něco, a já je osobně podporovala v těchto podnicích, ale což

z toho všeho zbývá? V Turině, Janově, Sanpier-areně, Nizze, Brescii, Alexandrii, Asti, Florencii, Pise a Miláně lze viděti některá jejich stavení, v neděli docela opuštěná, po celý týden od duchovních za výborný plat hlídaná. Je to k pláči, když o tom člověk přemýšlí. Stalo se nutností, měla-li býti reformace v Italii zachována, postarati se o jiné kongregace, jejich jhu nepodlehající.«

»A jsou tyto třenice a onen rozkol veřejně známy?« ptala se paní Anna.

»Jak by ne!« odpověděla Elvíra. »Činilo se všecko možné, jen aby tyto rodinné sváry nepropukly na veřejnost. Ale přece jen mnoho vyšlo ven. Vyšly tiskem bojovné traktáty a obrany, útoky, dupliky a repliky; jakž možno, aby taková věc ostala pod pokličkou? Papeženci z toho měli radost, a že byli četní konvertiti — to nebylo pak skoro nic platno. I utekli se valdenští k velice nečestnému prostředku: kupovati a najímati svědomí, a to s takovou nestydatostí, že papeženci, jakmile o nějakém konvertitovi doslechli, ihned se ptali: »Co za to dostal?« Je to věru hanba! Také v náboženských příčinách, jako v politických, můžeme říci: »Bylo nám lépe, když nám bylo hůře.«

»A jak to?«

»Chci tím říci, že dokud nebylo svobody svědomí ani nadvlády valdenské, stala se obrácení silou slova Božího, byla upřímnější a trvalejší. Tak na příklad v Toskáně pracoval hrabě Guicciardini, nyní biskup, z počátku s nebezpečím a pod rukou; pak se stále rostoucí volností, a naposledy pod záštitou vlády velkovévody.«

»Pod záštitou?«

»Ovšem; stateční ministři, kteří den co den chodili si pro odpustky do chrámu Zvěstování Marie Panny, nám přáli až radost — jen tak dalece dávali pozor, aby z toho nebyl veřejný poprask; nenáviděli papeže a šlapali nohama požadavky římské církve; zle se vedlo tomu, kdo by se na nás byl jen křivě podíval. Mohla bych vám o tom vypravovati věci až neuvěřitelné. Nechť vám dostačí, že jakýs páter Franco a jiní černí ptáci jezovitští, opováživše se o nás mluviti poněkud příkře, byli jeden po druhém vypovězeni. Opakuji a tvrdím, že jsme spěli mnohem lépe ku předu, když nebyli na vrchu valdenští. Oni jsou to, kteří zardousili evangelium, právě když se chystalo rozepjati křídla k letu nové svobody; zardousili je násilím, natahnuvše je na Prokrustovu postel svého synedria. Třeba věděti, že se chvastali, že celou Italii podrobí Valdismu! Vzpomínám si na onoho netvora, popisovaného v knize Jobově, jménem Behemot, který tvrdil, že pohltí jedním douškem řeku Jordán.«

Mistres Needle-ová byla touto řečí své průvodkyně nemálo pohoršena a chtějíc odvrátiti již rozpravu od Valdenských, tázala se: »Nuže dobře: a jaká jest nyní naděje o nich?«

»Doznávám se slzami svého srdce,« odvětila slečna Elvíra, »že nelze ničeho doufati. Od jednoho konce Italie ke druhému, nepočítáme-li v to fedrování kázaními valdenských, se nám pěkně

daří rozšiřování biblí; — Barbera, katolický knihtiskař, tiskne nám právě v Římě nový zákon od Diodatiho — před očima samotného papeže; máme pěkné chrámy a sály, činíme hluk se svými kázaními — ale veliké basiliky papeženců nás utiskují. Přicházejí kněží se svými madonnami, misiemi, stkvělými divy a zázraky — lid běhá za nimi a my meleme na prázdno.«

»Málem bych zoufala nad obrácením Italie.«

»Já ne,« vpadla jí Elvíra do řeči, »ale ti neohrabaní horáci se svou drzostí jsou tím vinni.«

»A jakou byste měla v té věci radu?« tázala se Needle-ová.

»Co mne se týče, chtěla bych, aby se evangelium přivedlo ve shodu s nynější dobou, synoda valdenských aby se buď rozpustila nebo nahradila jinými lidmi; ať je každému shromáždění dána volnost proměniti se v církev, a to beze všech zákonů — mimo vědu a pokrok. Chtěla bych, aby se odstranily hloupé a nejapné překlady cizích knížek a traktátů, aby se vyplelo z evangelické půdy všecko býlí, aby se odstranila pověstná ona špína kněží a mnichů známých svými nevázanostmi, kteří se vrhli v náruč valdismu, jen aby mohli žíti se ženskými — věc to, která nás u papeženců nevýslovně zahanbuje. A potom — aniž bychom se zarděli — objevujeme se před lidem jako apoštolé! Jestliže budeme trvati tvrdošíjně na valdenských, nebudeme moci nikdy mluviti o obrácení jediné ušlechtilé ženy, jediného poctivého muže. Co se mne dotýká, vyznávám, že kdybych se na cestách svého života nebyla sešla s učeným a výborným anglikánským duchovním, sto valdenských kazatelů nebylo by mě přivábilo, abych byla zaměnila papeženství s evangelismem; jejich způsoby, jejich domýšlivá pýcha byly by mě v něm jen tím více utvrdily.«

Mistres Needle-ové již bylo zle z nesnesitelné oné svobodomyslnosti, s jakou slečna Elvíra rozsekávala na padrť celou reputaci valdenských. Nade vše pak ji mrzel a hnětl nemilý dojem, jaký budou ze všeho míti její děti, které všecko naslouchaly bez hnutí této rozmluvě s velice patrnou zvědavostí. Učinila si tedy jakési násilí, aby ukončila neblahou pro valdenské rozmluvu alespoň něčím čestným pro ně a pravila: »Inu ovšem; v lidských věcech je vždy trochu světské nezdoby, tomu již nebude jinak; vždyť ani Pavel a Barnabáš nebyli vždycky stejného mínění. Z toho všeho přece jest však patrno, že ono malé stádce je národ mučeníků; pronásledování, která po tři staletí snášeli, jsou slávou evangelia v Italii. Mohla bych čísti desetkráte líčení Gianavella ve Val di Susa, a vždy by se mi zdálo býti novým. Sotva že jsme vyjeli z horských pásem Frejusu, představovala jsem si jej jako nového Josue, viděla jsem, jak vystupuje z drsných úžlabin hor v čele vyvoleného národa, jak poráží na hlavu voje nevěřících, které chtějí zatarasiti jeho kroky, jak je odhodlán, vybojovati se svým hloučkem zaslíbenou zemi — anebo umříti jako mučeník evangelia!«

»Ach, paní!« zvolala Elvíra, »vím dobře, že jest mnoho našich valdenských mučeníků a zajisté to nejsem já, která bych chtěla rváti palmu mučenictví z jejich rukou! Také my se namaháme, abychom je v očích papeženců očistili. Ale, mezi námi

řečeno: mezi tím, co se v lidu mluví a mezi opravdovou historií, je náramný rozdíl. Slavní tito hrdinové scvrkají se pod drobnohledem v pravé briganty. Drancovali zemi neméně než jejich tyrani a kati, dopouštěli se žhářství, šířili v katolických zemích spoustu a zkázu a nezabíjeli jen kněze, — což by bylo bývalo ostatně po právu — ale i starce, ženy a děti. Proto ostaňme raději u básnického podání pro lid a nepouštějme se do historie, to by byl pěkný skandál. Máme na příklad svědectví dějepisce Botty, který se těší takové pověsti jako váš Macaulay, je to veliký nepřítel papežství, a přece pokud se týče pronásledování valdenských, je nucen vyznati, že jsou to pouhé fantastické výmysly, nic více. Račte mi věřiti, paní, vy v Anglii se dáváte unésti velikodušností srdce; my však v Italii, tedy zde na místě, jsme přesvědčeni, že by se prokázala evangeliu nejlepší služba, kdyby se o valdismu ať již starém či novém vůbec nikdy nemluvilo, kdybychom se řídili pokrokem velikých církví v Anglii, Německu a Švýcarsku a vespolek hlásali pravdu oproti papežství.«

Paní Needle-ová byla by ráda nalezla nějaký prostředek, aby průvodkyně její přestala tak pohoršlivými odhaleními. Nevěděla však o žádném a Elvíra pokračovala, ač Angličanka ke všemu smutně mlčela.

»To je mínění všech vážných a o spásu Italie skutečně dbalých osob. Appia, valdenský duchovní, smýšlením arcivaldenský, doznává, že jeho obec po reformaci Kalvínově již není tou, kterou byla; de Michelis, jeden ze sloupů italské reformace, vylíčiv poslední snahy, jak učiniti Italii evangelickou, končí, že sluší upřímně doznati, že valdenští nedělali vlastně nic, nežli že probili peníze, které od biblických společností dostali. Jeho spis jsme z bratrské lásky odstranili z evangelických bibliotek;*) ale jak jej odstraniti z rukou čtenářů listu Times?«

»Times?« zvolala Needle-ová plna úžasu.

»Ano, »Times«. Najděte si číslo ze dne dvacátého sedmého října 1869 — vidíte, že mluvím o věcech nedávno minulých — a najdete tam otevřenou pravdu o našich nešťastných církvích v Italii. Tam se praví, že nám italská vláda dopřává plnou svobodu — a mohlo se říci, že nám v největší míře přeje — ale že přes veškerá úsilí, kázaní, bible a tak dále — jest veliká pochybnost, zdaž událo se obrácení jediného opravdu poctivého člověka. To, co neví »Times«, vím já; příčina takového neúspěchu je valdismus.«

Na tento poslední výstřel slečny Elvíry neměla mistress Needle-ová ani jediného slova; byltř pro ni »Times« patým evangelistou. Umínila si ukončiti rozpravu zatvrzelým mlčením. Ale za toho mlčení rozumovala v ní obrazivost, poctivost, slepá víra a slabost, což vše jí zmítalo jako vždy, když jednalo se o vysokou církev. »To je jistě velmi horlivá neofitka; je to konvertitka našeho anglikánského duchovního, vytrpěla mnoho pro víru, celá hoří, aby své bratry poevangeličila — také duchovní v Turině ji doporučoval jako perlu církve — nepřehání, zajisté že ne, něco

*) Spisovatel Franco dokládá pod čarou, že se knihy té skutečně nemohl dopátrati v ústřední evangelické knihovně ve Florencii. Poz. překl.

pravdy je v tom, škoda, přeškoda, že i zde jsou strany. Vždyť i samotné »Times« to praví.« Zatím co tak blouznila horlivá pietistka, oslnil ji náhlý myšlénkový blesk a zeptala se: »A proč tedy vy, slečno, docházíte k valdenským bohoslužbám, když máte o nich tak nepříznivé mínění?«

»Z bratrské lásky, z horlivosti, aby před zraky papeženců zůstaly zakryty tyto naše slabosti,« odpověděla Elvíra s nevinným pohledem a povzdechem něžné hrdličky.

Nyní se mlčelo na obou stranách. Ale z Angličanky vykouřilo se všechno nadšení navštíviti údolí a obcovati večeři ve Valle di Luserna. Po tolika uctívání a tolika obdivech valdenské historie, když se jí již zdálo, že uvidí proslulý Jerusalem na vlastní oči, když se chystala téměř již překročiti jeho práh, změnilo se jí vše v pravý Babylon. Byla by nyní raději bývala, kdyby si s tím nic nebyla začala, ale bohužel, byla skoro již u Pinerolu; tuze by se byla rozveselila, kdyby z cesty dále nebylo nic. Tu jí přišlo ku pomoci špatné počasí. Byl tmavý, mlhavý, studený večer; návrší kolem Pinerolu zdála se býti pokryta sněhem. Mistress viděla, že jí samo nebe pomáhá a že ničeho na důstojnosti své neztratí. Řekla slečně Elvíře zcela rozhodně, že vzhledem k útlým dětem a zdraví jediného syna Johna, nebylo by moudré, odvážiti se do hor; snadně mohlo by je stihnouti nebezpečí nějaké sněhové a ledové bouře; nezbývá jí tudíž nic jiného, než aby se nejbližším vlakem vrátila do Turína. V tomto odhodlání ji Elvíra velice ráda utvrdila, žalujíc na oko na neblahý nečas, zatím však plesala v srdci nad šťastným výsledkem svého kejklířství. Divná to věc, mluvila pravdu z pouhé zlomyslnosti a záští a shledala, že tím způsobila věc dobrou.

Při návratu rozhovor vázl. John meškal většinou u dveří, pouštěje z úst veliké kotouče kouře; ovšem, že se dovolil od společnosti, aby kouřiti směl, tak že ho nemohli kárati z nezdvořáctví. Děti nechápaly pranic, proč tak rychle jedou zase zpět: myslily nejspíš, že je toho příčinou sněhová vánice. V srdci matčině střídalo se podezření, nelibost a také trochu hanba a stud; cesta byla jí dlouhou. Sestoupivši z vlaku, dovezla v kočáře svou průvodkyni až do jejího bytu a rozloučila se s ní s mnohým díkem, který jí nešel od srdce. Sňala jí s očí roušku, která jí byla milá, probudila ji z milého a příjemného sna. Vrátivše se do hotelu, pravila dětem: »Hle, vycházka, která nás úplně zklamala! V Italii se usmívá nebe a příroda, ale duch je mrtev. Papežství v základech přeměnilo ubohý ten národ, učinilo jej zvířecím, proniklo jej tak, že símě evangelia padají na skálu. Sláva naší církvi s její biblí, s jejím vyznáním víry, s třicíti devíti články, s jejím nižším a vyšším duchovenstvem, s její stálou, neodporující si liturgií — sláva anglikánské církvi!«

Tak si ulehčila ubohá pietistka a těšila se v krutém svém klamu. Ale při jejím návratu domů očekával ji případ — sám sebou sice nepatrný, ale velice přispěl k tomu, že se ještě více roztrpčila, že se v Piemontu zdržela a svůj odjezd urychlila. —

(Pokračování.)

K poctě Msgr. Jos. Němečka.

Nad Jizerou, v kraji vábně milém,
bílý chrámční k jasné výši,
vůkol něho tiché rovy mrtvých
klidem, mírem svatým dýší.

Zmlklé vrby, thuje zasmušilé,
břečtan, růže, zeleň chvojí
jsou tu věncem tklivých upomínek,
jež se ku svatyni pojí.

V zátiší tom nade tmavou hrobkou
nad zelenou, sráznou strání
kolik vyšlo z prsou zarmoucených
vzdechů bolu, smutných lkání?

A v to místo posvátného klidu
stařec stříbrovlasý kráčí,
čítá hroby, upravuje květy,
mnohý rov i slzou smáčí.

Odešly mu mnohé dítky věrné,
k nimžto choval city vřelé,
a co měl, to rád vždy s nimi sdílel
i své srdce dobré, celé.

Nepomíjí, co jim kdysi slíbil
v rozloučení smutné době,
miluje ty dítky mrtvé stejně,
na jejich se modlí hrobě. —

Když pak do chrámu zvou zvuky zvonů
a v něm v záři světla tonou,
kmet přináší oběť drahou, vzácnou,
oběť Kristu čistou, vonnou.

U oltáře v nadšení svém vroucím
Pána Boha zbožně vzývá,
jenž tu skryt jest v taji svatostánku,
jemuž víra žalmy zpívá.

Modlí se tu k Pánu nebe, země,
by dal milost, pomoc svoji
dobrotivou záštitou svou mocnou
v každém žalu, v strasti znoji.

Vroucně prosí Boha za lid český,
by jej sílil v boji svatém,
aby proti bludu, temnu štít měl
v pokladu své víry zlatém.

V zanícení zbožném volá k Bohu,
vlast by naši žehnal v květu,
by ji křísil, chránil, zvedal
k novému vždy slávy vznětu. —

Otče dobrý, v chrámě Tobě milém
Pán nechť slyší prosby Tvoje,
otevři nám ruka jeho mocná
požehnání, míru zdroje.

Za Tvou vřelou lásku k dobru, ctnosti
zachovej Tě všemohoucí,
zachovej Tě lidu, církvi, vlasti,
toť jest přání naše vroucí.

Eduard Mattes.

Dějiny socialního hnutí v zemích koruny České.

Píše TOMÁŠ JOS. JIROUŠEK.

(Pokračování.)

XXIX.

Křesťansko-socialní ruch mezi českými horníky. — Křesť. socialové působící v česko-slovanském hornictvu: Josef Dušek, Josef Brož, P. Tomáš Kubíček, Rudolf Lukaščík a Josef Hrabák.

Odchodem dp. Tom. Haranta z hornického obvodu kladensko-buštěhradského zašel také křesťansko-socialní ruch mezi dělníky na dobu dvaceti let. Navázati styky s dělnictvem pro katolickou myšlénku podařilo se teprve dp. Josefu Tomšů, když na počátku

let devadesátých byl kaplanem na Kladně.[84]) Týž odebíral ve více exemplářích »Dělnické Noviny«, »Večerní Listy« a »Čecha«, které pak do některých spolků na Kladně posílal. Jedním z těchto spolků byl také »Spolek vzájemně se podporujících dělníků pražsko-železářské společnosti na Kladně«, kde ve výboru zasedal horník Jos. Brož. Tohoto vždy aspoň poněkud zajímaly katolické časopisy do spolku docházející, a u téhož horníka, když roku 1893 z těžké nemoci se zotavoval a více čtením zabývati se mohl, vznikla myšlénka, že i na Kladně, kde žije tolik tisíc pracujícího lidu, mohl by se založiti katolický vzděl. spolek. Jos. Brož o této myšlénce dlouho uvažoval a boje se úsměšků, nikomu se s ní nesvěřil. Bylť tehdáž hnutí socialně demokratické na výši své slávy a on věděl, jakmile dostala by se na veřejnost jen dost malá zpráva o spolku katolickém, že by socialní demokraté vynaložili vše, aby založení spolku katolického zmařili.

Po delším uvažování, kdy úmysl založiti katol. vzděl. spolek byl u Brože pevný, svěřil se s plány svými nejlepšímu svému příteli a starému bojovníku za práva horníků ze stávky z roku 1889, horníku Josefu Hrabákovi.

Jos. Hrabák, muž rázný, úmysl Brožův schválil a slíbil, že bude s ním všemožně o založení spolku pracovati. Brožovi i Hrabákovi podařilo se brzo získati pro své plány horníky: Frant. Skřivánka, Jana Smetivého, Jana Dvořáka, Jos. Faraizla, Frant. Kočího a horního dozorce Frant. Bryndu. Dobrou vůli tito mužové měli, ale jak spolek založiti, to nevěděli. I odebral se tedy Jos. Brož do farního domu, kde dp. Josefu Tomšů svůj a svých soudruhů úmysl sdělil a za pomoc a radu žádal. P. Jos. Tomšů, ačkoliv ani jednoho z uvedených mužů neznal, slíbil pomoc i radu a dostál svému slovu v plné míře.

Návštěva u dp. Jos. Tomšů udála se v měsíci srpnu a již dne 1. října 1893 byly stanovy nového spolku podány k c. k. okr. hejtmanství na Kladně. Konečně dne 11. února 1894 svolána byla valná hromada »Křesť. socialního spolku katol. mužů a jinochů«, když stanovy došly zeměpanského schválení. Nyní ovšem událost až dosud utajovaná propukla, a socialní demokrate spustili hrozný povyk a jejich místní orgán »Svoboda«, dle socialistické methody, bušil do zakladatelů i do příštích členů spolku, jichž se přihlásilo 50. Vzdor úsilí social. demokratů, kteří takřka násilím chtěli se vedrati do sálu, kde byla valná hromada konána a kteří chtěli mocí schůzi rozbíti, tato se konala a zdařila

Schůzi zahájil za přítomnosti 57 členů dp. Jos. Tomšů, přivítav krátce přítomných, a za předsedu schůze zvolen byl Frant. Kočí, za zapisovatele Jos. Brož. Když předsednictvo zaujalo svá místa, ujal se slova dp. Jos. Tomšů a promluvil delší a velice pěknou řeč, která mnohého posluchače až k slzám pohnula. Od doby Harantovy byla to na Kladensku a vůbec na Kladně první řeč, kterou přednesl katolický kněz ve shromáždění horníků v hostinci. Řeč provázena byla bouřlivým souhlasem téměř všech přítomných, což na tehdejší dobu mnoho znamenalo. Před volbou

[84]) P. Josef Tomšů, nyní farář v Jirčanech u Prahy, narodil se r. 1864 a vysvěcen byl r. 1888.

výboru promluvil ještě Jos. Brož delší řeč a vysvětlil hlavní zásady spolku a křesť. socialní organisace. Mimo to poukázal na atheistické zásady socialních demokratů a počínání jejich vůdců. Byla to první řeč proti socialním demokratům v sále hostince »u Rohanů« na Kladně, kde dříve (v letech 1879—1884) jen socialní demokraté slovo vedli. Když se socialním demokratům nepodařilo schůzi nového spolku křesťanským socialům rozbíti, schladili si žáhu na účastnících i řečnících schůze ve své »Svobodě«, avšak kořeny křesť. socialismu nebylo lze již vytrhnouti, zapustily se hluboko, a křesťanský socialismus přes všecky bouře trvá na Kladensku dodnes, a to v síle ještě větší.

Socialismus křesťanský nemálo na Kladně vzpružili pak řečníci (mimo místní): dr. Rud. Horský, P. Jos. Tomšů, Frant. Satorie, P. Jos. Šimon a já. Dnes spolek křesť. socialů pěkně si stojí, má bohatou knihovnu, divadelní rekvisity a na jaře r. 1902 zakoupil část pozemku, na kterém si hodlá postaviti vlastní spolkový dům. Jinak dějiny. spolku jsou bohaté a svým časem v »Našich Listech« budou uveřejněny, neboť zde se musím místem omezovati. Kladenští katoličtí horníci, mohu směle říci, stali se prvními agilními průkopníky křesť. socialismu v lidu hornickém u nás a jejich příkladu následovali křesťanští socialové na Příbramsku, Nýřansku a Moravsko-Ostravsku.

Na Příbramsku zasáhl v akci křesťansko-socialního hnutí dp. Prokop Holý, kaplan příbramský. V Jednotě katol. mužů a jinochů, založené v Příbrami r. 1892, rozproudil dp. Prokop Holý čilý život a mne pozval do valné hromady 22. ledna 1893, kde u přítomnosti 300 horníků razil jsem dráhu v řeči půl druhé hodiny trvající snahám a zásadám křesť. socialismu za velikého nadšení. A od těch dob na Příbramsku křesť. socialismus žije.[85])

Za příkladem katolických horníků jednali horníci i jinde v Čechách a na Moravě, a jali se zakládati křesť. socialní spolky. Tak na př. v Nýřanech, místě horníků, vznikla Jednota katolických mužů a jinochů dnem 2. srpna 1896 a udržuje se tam stále. Působí hlavně knihovnou a křesť. socialními časopisy. Je to poslední naše stanice křesťanského socialismu na českém západě.

V Moravské Ostravě působí a v lid hornický jiskry křesť. socialismu šíří od r. 1896 křesť. soc. vzděl. spolek »Volnost« a v Polské Ostravě katol. vzděl. spolek »Bratrství« od r. 1894. Zakladatelem tohoto spolku byl dp Jos. Bystřičan, který v něm také nejčinněji působil.

Největších zásluh o křesťanský socialismus mezi moravskými a slezskými horníky získal si však v polovici měsíce března roku 1894 v Moravské Ostravě dp. Tomášem Kubíčkem založený časopis »*Zájmy Dělnictva*«, který vycházel až do 16. října 1897. Týž list od konce měsíce září r. 1894 vydával zvláštní přílohu pod názvem »Horník«, lidu hornickému věnovanou. Do této přílohy opět dp. Tom. Kubíček většinu poučných článků napsal a »Zájmy Dělnictva« financoval, což stálo jej mnoho obětí, ná-

[85]) »Dělnické Noviny« č. 12, r. II., 1893.

mahy i peněz. V kritické době daroval socialní fond družstva Vlast »Zájmům Dělnictva« 200 K.

Dnem 1. října r. 1894 počaly i »Dělnické Noviny« přikládati vždy ob číslo přílohu nazvanou *»Hornické Listy«*, kterou až do jejího zastavení dnem 16. srpna r. 1896 vedl dr. Rud. Horský, a hornickými články z většiny sám do nich přispíval. Tento list má také nejcennější snůšku úvah a pojednání pro hornické otázky, které budou míti vždy platnost. »Hornické Listy« při »Dělnických Novinách« zastaveny byly proto, poněvadž příbramští horníci s dp. P. Prokopem Holým v čele usnesli se na tom, že budou »Hornické Listy« vydávati sami. Družstvo Vlasť v Praze, podporující každý katolický ruch, přispělo i k tomuto podniku a darovalo příbramským soudruhům na vydávání »Hornických Listů« do začátku 200 korun.

»Hornické Listy« v Příbrami vyšly číslem 1. roč. I. dne 15. září 1896 jako čtrnáctidenník, jehož majetníkem bylo zvláštní družstvo a odpovědným redaktorem byl Josef Anzl, avšak od 9. čísla Emanuel Matějovský.

Než, příbramští soudruzi nemohli tento první a jediný křesťansko-socialně odborový list finančně udržeti, a »Hornické Listy« číslem 24. r. I. dne 11. září r. 1897 v Příbrami vyšly naposled. Další vydávání *»Hornických Listů«* převzala Cyrillo-Methodějská knihtiskárna (V. Kotrba) v Praze a mne povolala za vedoucího a odpovědného redaktora. Ujal jsem se řízení »Hornických Listů« s plným nadšením a vedle řízení »Dělnických Novin« se »Spolkovými Listy« s pílí mé síly přesahující. Dnem 5. října r. 1897 vyšlo 1. číslo II. roč. »Hornických Listů« v Praze jako čtrnáctidenníku. Avšak hned v čísle 2. »Hor. Listů« musili jsme ze čtrnáctidenníku udělati měsíčník: nebylo dostatek abonentů ani dopisovatelů! Námaha moje, trvající rok, a oběti vydavatele p. V. Kotrby, udržeti list aspoň jako měsíčník, byly nadarmo. Drželi jsme list až do čísla 12. (dne 5. září r. 1898), v němž jsme musili oznámiti, že při všem úsilí musíme list zastaviti a také jsme jej zastavili.

Všecko mnohoslibné úsilí hornické konference katol. českých horníků a hutníků, konané v Příbrami ve dnech 29. a 30. června 1895, kde přijat celý hornický a hutnický program (Viz »Hornické Listy«, č. 10, r. 1895 při »Děl. Nov.«), aby aspoň jeden odborný křesť. socialní list hornický se udržel, ukázalo se byti marným.

Tolik k pokusům s hornickými, křesť. socialními listy v dobách našeho rozmachu. Pokud se týče hnutí samého mezi horníky, poslouží k objasnění jeho nemálo životopisy mužů, jimž bylo s hornictvem se stýkati a mezi nimi pracovati. Proto neváháme je v obraze zde podati seskupené kolem nezapomenutelného dp. Tomáše Haranta a život jejich, pokud mně možno, nastíniti. Jsou to: Josef Dušek, Josef Brož, Tomáš Kubíček, Rudolf Lukaščík a Josef Hrabák.

* * *

Křesťanští sociálové
působící v lidu hornickém.

Josef Dušek, horník, narodil se dne 16. prosince r. 1855 v Příbrami. Vzdělání nabyl na obecné trojtřídní škole příbramské a horníkem jest od 14. roku svého stáří. Službu vojenskou prodělal u 18. praporu myslivců v Prachaticích a platil mezi střelci praporu za jednoho z nejlepších. Když se závodilo v střelbě, dosáhl Dušek odměny sedmi zlatníků a stal se střelcem I. třídy a podmyslivcem. V kasárnech šířil katolickou četbou katolické vzdělání, vypravuje vojínům ušlechtilé povídky, aby zabránil různým neslušným anekdotám, jaké mívají vojíni ve zvyku. Tím získal si lásky vojínů i představených.

Když povinnosti vojenské učinil zadost, vrátil se Dušek k hornictví a usadil se u své matky, o niž až do její smrti roku 1896 pečoval.

Roku 1882 vstoupil Dušek do III. řádu sv. Františka na Sv. Hoře u Příbrami, kdež byl zvolen za představeného téhož řádu. Nyní (r. 1904) jest představeným řádu sv. Františka na Březových Horách. R. 1886 stal se zakládajícím a činným členem farní Cyrillské Jednoty na Březových Horách, kde však od roku 1883 jest toliko členem zakládajícím bez členství činného. Roku 1883 jmenován byl členem Literátského bratrstva v Prachaticích. R. 1892 stal se zakládajícím a činným členem »Sv. Prokopské Jednoty katol. mužů a jinochů« v Příbrami, kde zároveň zvolen byl do výboru a za místopředsedu, jakož i za delegáta na různé katolické sjezdy a konference. R. 1893 stal se zakládájícím a činným členem konference sv. Jakuba, která jest odborem spolku sv. Vincence z Paula pro dobrovolné ošetřování a podporování chudých v Příbrami, kde dosud působí. Zakládajícím členem družstva Vlasť v Praze je Jos. Dušek od roku 1893.

R. 1893 vydal se Dušek na své útraty do Říma při pouti jubilejní, kdc jako zástupce katol. dělnictva českoslovanského s dp. Prokopem Holým z Příbrami ve zvláštní audienci odevzdal sv. Otci Lvu XIII. adresu oddanosti a pamětní medaili. V Italii navštívil Neapol, Loretu; Assisi a j. památní místa. Při sjezdu Litomyšlském byl místopředsedou a při všech sjezdech strany křesť. socialní v Čechách při obvyklé mši sv. kněžím ministroval a velmi často tuto čestnou funkci zastává, kde je k tomu příležitost.

V době neblahých zápasů křesťanských demokratů s křesť. socialy Josef Dušek, jako věrný stoupenec posledních, vzdal se činnosti ve Svato-Prokopské Jednotě katol. mužů a jinochů v Příbrami jakož i v politickém tamním spolku »Spravedlnost« a byl téhož roku 1900 ve valné hromadě zvolen Svato-Prokopskou Jednotou čestným členem. Čestné členství připsáno mu za jeho katolické působení v Příbrami a okolí. R. 1901 Dušek se oženil, ale v působnosti své pokračuje stále a zvláště katolický tisk český má v něm šiřitele, jemuž není nikdo z laiků v Čechách roveň.

Členem Svato-Janského a Cyrillo-Methodějského dědictví je Jos. Dušek se svým bratrem Antonínem již od r. 1882. Od roku 1881 do konce r. 1902 zaplatil Jos. Dušek za katolické knihy a časopisy a na různé dobročinné účely dal celkem 18.138 korun. Pouze na »Kříž« a »Marii« z této sumy dal 5.702 K. Z toho jest

nejlépe viděti, jakým mužem pro katolický tisk jest — křesťanský social, horník Jos. Dušek!

»Dědictví Maličkých« získal Dušek od r. 1876 do r. 1902 — 51 členů a jmenován byl za to jeho opatrovníkem a podobně byl jmenován opatrovníkem »Zlaté Knihy« v Písku. Není katolického časopisu, sbírky, jednotlivé knihy a brožury, aby Dušek všem těmto tiskopisům nezískal mnoho a mnoho odběratelů a čtenářů. Jeho přičiněním v Příbrami a okolí tisíce a tisíce exemplářů časopisů a knih dostalo se lidu do rukou. Tak na příklad abych alespoň něco z toho uvedl, jen v r. 1902 získal Dušek »Našim Listům« 7, »Vlasti« 10, Sv. Václavským Hlasům 7, Vzděl. četbě katol. mládeže 11, Echu z Afriky 36, Slovům Pravdy 26, Serafinským Květům 40, Časovým úvahám 4, Pokladu věřících 17 abonentů a t. d. Takovým nevyrovnatelným agitatorem katolické vzdělanosti a osvěty je Dušek, ten skrovný, ale v pravdě mezi námi činností vynikající Dušek.

Když jsme v oddělení katolického dělnictva českoslovanského na Národopisné Výstavě r. 1895 vyložili výkaz agitatorské činnosti horníka Josefa Duška, žasl nad ním každý, kdož se u něho pozastavil. Pamatuji se, jak ke mně, tehdáž na výstavě dozor majícímu, nějaký neznámý, ale dobrý pán při probírání činnosti Duškově pravil: »Kdybyste měli ještě asi 100 takovýchto Dušků, musela by socialní demokracie v Čechách psáti svůj testament!«

Avšak Dušek není jen agitatorem, Dušek je také dělnickým, lidovým spisovatelem. Dušek po těžké práci chápe se také péra a píše — a píše již od r. 1885. V témž roce psával mně již do Brna do »Dělníka«, kde má mnoho prací až do zastavení Dělníka r. 1900 uloženo.

Vyjmenovávati všecky články, které Josef Dušek od r. 1885 až do r. 1904 do katol. časopisů napsal, (ačkoliv mám celý jejich seznam po ruce), zabralo by místa, ne-li více, jednoho tiskového archu jistě! Proto omezím se pouze uvésti listy, do nichž Josef Dušek psal. Jsou to: »Obrana Víry« r. 1885, 1886, 1890, 1891, 1892, »Zahrádka sv. Františka« r. 1887, 1890, 1891, 1892, »Václav« od r. 1881 až do r. 1903 (zde má Dušek celé řady článků a povídek), »Dělnické Noviny« od r. 1891 do r. 1900 (hojně dopisů), »Zájmy Dělnictva« r. 1894, 1898, »Hornické Listy« r. 1896 a 1898, »Obrana« r. 1899, »Ludmila« (v Čes. Budějovicích) r. 1895, 1896, »Škola Božského Srdce Páně« r. VII. a předem uvedený »Dělník« od r. 1885 do r. 1900. Tyto všecky časopisy mají hojně článků, feuilletonů a rozmanitých prací neúnavného péra Duškova.

Josef Dušek je skutečně muž, který straně své křesť. socialní činí všecku čest. Vím, že za těchto několik řádek dostane se mně od skrovného Duška notného pokárání, ale nemohu psáti jinak. Bude-li někdo psáti jednou Duškův životopis celý a dle zásluhy, musí psáti o mnohem více, nežli jsem napsal já.

Proto bratru Duškovi přeji, aby mu Pán Bůh za jeho práci ve všem požehnal a dlouhého věku ve zdraví dopřál.

(Pokračování.)

Motiv velikonoční.

Vzduchem se chvěla sladká tucha jara,
svítilo slunce, rašil mladý bez;
pohádka nová a přec věčně stará
od země snula se až do nebes.

Příroda vzkříšení že očekává,
i země teplý slunka polibek,
jež ničí sněhy, ledy rozpukává,
zeleným rouchem halí její vděk.

To v dobu jest, kdy nad kopule Říma
z celého světa zvony létají,
v nočním kdy spánku lidstvo tiše dřímá,
vzduchem se rozhlaholí potají.

Drobounký zvonek chudé horské vísky
svůj hlásek přidává k nim dojemně,
a mocný chorál, daleký i blízký,
nad věčným městem zvoní tajemně.

Tu zvony pláčí, jásají, tu lkají,
ve souzvuk velebný a mohutný,
však tiše dřímá lidstvo v zemském kraii
a nevnímá ten chorál přesmutný.

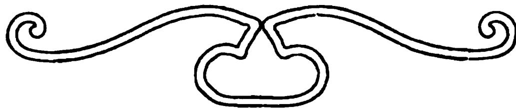
Že lkají nad vztýčeným dřevem kříže,
nad Tím, Jenž trní v čelo dal si vplést,
kdy v umírání hlavu sklonil níže,
a vydechl: »Již dokonáno jest!«

Když na Golgotě bylo dokonáno,
tu jasný den se v hrůznou změnil noc,
po níž však lidstvu nové vzešlo ráno
když Beránek se vydal vlkům v moc!

To hlásají ty zvony hlaholící
večerní dobou v spící krajiny,
nad věčným městem, bledém při měsíci
vyčkávajíce slavné hodiny.

Až zpět se z věčného navrátí Říma,
chorálem velebného nadšení
se jejich kovový hlas rozehřímá
o Spasitele slavném vzkříšení!

L. Grossmannová-Brodská.

Václav Štulc a jeho paměti.

Stručným životopisem a poznámkami opatřil Fr. H. ŽUNDÁLEK.

(Pokračování.)

Dne 15. ledna 1837 stěžuje si, že nekoná dosud svých úředních povinností, jak by činiti měl a umiňuje si, že vše opět napraví. A to mu jde tím upřímněji od srdce, poněvadž nalézá ve stavu duchovním úplnou spokojenost. »Jsem nyní veselejší, jařejší, spokojenější než druhdy, jest to dar Páně, a jak se mi zdá, i následek zásad náboženských, v potají bez vědomí na mne působících. Jim buď zasvěcen, jim posvěcen buď život můj. Ty pak, Svrchovaný, dej sílu vůli mé, aby klamajíc sebe, sama sebe nevyhostila z ráje.«

Dne 7. února 1838, tedy teprve více než za rok, opět se chápe péra, aby ospravedlnil svoje opozdění v záznamech hlavně nemocí tělesnou, jakož i rozrušením duševním.

Dne 11. února zaznamenává novou zkušenost svoji: »Dnes však zkušeností nabyl jsem nového pravidla. Dříve, než do žertů se s někým pustíš, poznej ducha jeho ráz a povahu, překonej se,*) že v něm sobství — ach, toho každý hodnou mírku máme — příliš mocnou nemá převahu, že ho hned slovem neurazíš. Žertuj se známými toliko a s přáteli a tak ujdeš nejedné mrzutosti! Žert nesáhej do života osoby, s níž ti jest žertovati, jinak snadně, nechtě, dotkneš se strunky, kteráž jiný, než bys se nadál, vydá zvuk, jehož ohlas i ve tvém srdci nemilý a trpký pocit zplodí. V žertu nebuď trpkost — satyričnost, buď v něm ohlas jemný veselé lásky!«

»Čím dál, tím více se mi v ducha vtírá přesvědčení, že lidé, kteříž příčící se a protivné jho evangelia Kristova tak rychle, tak chtivě ze sebe odvrhují, svobodně a neodvisle, samostatně pátrati že chtějí, osvědčujíce: nicméně člověka si zvolí ve všem za vůdce, za pána, co pronesla jeho ústa, to jest pravda čistá, neomylná — že by snad nad něho kdy mohl přijíti užitečnější, o tom pomysliti bylo by snad těžkým hříchem. Tak ctí někteří Herbarta, kteréhož já po tu chvíli ovšem jen málo znám, i ctím jej jako člověka, jemuž blaho člověčenstva na srdci leží. Znám ty základní pravdy učení jeho o mravech — jsouť pěkné, vznešené! Než čím jsou, ne-li ohlasem zvěsti nebeské, učení Spasitelova. *On**) trvám Bohem

**) Herbart.

— zbožněným aspoň člověkem, jehož slovům více věřiti jste povolni než nebeskému učení Syna Páně. Byl ovšem z Nazaretu, z Gallilee, a jen lid prostý ctí a velebí vroucně jméno jeho, koře se v prachu před ním, neboť skrze něho koupen svět. Ó když přivedou nauky a vědy vzdělance do lůna sv. víry, Tvého, Pane, náboženství?! Kýž ve mně aspoň, v bratří mých vydá ovoce skutků dobrých, líbezných před obličejem Tvým!«

Ve svém životě spravoval se zásadami (ze dne 19. února): »Pravdy se drž, čiň právě a pak všudy projdeš bez úrazu svého svědomí, v duši pokoj zachovaje . . .« »Chciť se naučiti odpouštěti těm, kdož mně nepřejí, chci věrně milovati, kdož mi

*) přesvědč se.

na cestě určení mého napomáhají.« »Což za pravé mám, toho se upřímně chci držeti, vroucnější a užší, ano přirozenější jest svazek duše takové, která se mnou se srovnává, se srdcem mým, jelikož ve více částkách se stýkáme. Rozdílnost ale v smýšlení theoretickém nestanov mne na tom, abych ducha i srdce zlobivě odvracel od jinak smýšlejících.«

Dne 21. února ». . . Přišel dnes do Prahy vřelý Vinařický: dobrá duše, soudím, ač byla doba, kdež i na něho jsem nevražil: jest povahy prudké, živé, přítel vřelý, jehož dotýká se vše, v čemž příteli jeho nemile se přihodilo. Zaujat pro soud přátel, jim se příliš obětuje: jest člověk a tím jest i jeho přítel, ano z lásky mnohem pěkněji vše vidí při příteli. Nedivím se tedy ovšem popudlivosti jeho; jinak jest duše vroucí, vlasti milovná. Na něm naučím se lahodnosti v obyčejích. Soud jeho jest však mírnější, laskavější.«

Dále vzpomíná téhož dne kněze, jejž potkal; lid jej miluje, poněvadž se oň stará ve vší příčině: »Hledej lásku lidu jako nehledaje jí, miluj duše bratří celou duší, řeč i hnutí, i veškeré jednání tvé nosiž na sobě ráz pravého lidumilenství, a pak budeš lidumilem. Blahé jest povolání, kdež tolik může učiniti, způsobiti! Lid náš miluje knihu, nábožně zdravého ducha, citlivůstkář u něho lásky nenajde.«

Opět si stěžuje 4. března na celotýdenní churavost, při čemž i duch trpěl.

. . . Dne 23. dubna . . . »Nesmím opomenouti rozmilou chvíli, již jsem strávil v utěšené společnosti té čisté duše, lidumila pravého Bol (zana). Svaté jest mi jméno to; v mém srdci se ozývají při pomnění na souhlasný chor ctností jeho ohlas harmonií nebeských, ohlas upřímné žádosti následovati ho na cestě ctnosti. Honorár jest mu simonií: nahlížím smysl, kterýmž ta čistá duše neobyčejná, divná, bláznivá obyčejným lidem slova tato obsáhla . . . Odpoledne opět se St—kem byl jsem na dotčeném místě: opět podobným způsobem uplynuly příjemné chvíle. Mluvenoť o náboženství, o smrti znamenitého Möhlera, kteréhož byl poznal — mladého muže — B. v Praze. Nabízeliť ho odebrati se do Tubink, tam čilejší mládež, tam větší okres činnosti jeho otevřen, tam většího prospěchu vydaly by náhledy jeho. Nepřijalť pozvání toho z lásky k matce, tehdáž na živě jsoucí. Byloť to v roku 1820. Tubinští obrátili jsou se velmi podle větru: jdouť na zpět, řeč, kterouž byli mluvívali před nemnohými lety, nyní utichla, přišla v zapomenutí. Jinak počíná sobě Huber. Prostý farář oplývá šlechetností i papeži samému slušně a šetrně pouhou pravdu říci . . .«

. . . Dne 20. května . . . »Není tomu dávno, co jsem se seznámil s mládencem povahy ušlechtilé, o kterémž se naději, že hodně přispěje životem svým sváté věci lidstva. Jestiť Moravan,[1])

[1]) Byl to hrabě Bedřich Sylva Taroucca, narozený 14. prosince 1816. Vstoupiv do pražského semináře, spřátelil se s mladšími vlastenci českými, mimo Štulce též s Amerlingem a Storchem, jichžto snah sám se účastnil. R. 1843 byl v Brně na kněze posvěcen a spřátelil se tu s Bílým, Šmídkem a Sušilem. R. 1845 vstoupil do duchovní zprávy fideikomisu v Čechách, jejž pak brzo podstoupil mladšímu bratru Augustovi za jistý peníz. Trvale se usadiv v Brně, působil nemálo na rozvoj národní věci na Moravě.

rodem šlechtic, duchem ale vroucí milovník náboženství Páně. Žalovává na se, že bohužel není posud plnitelem jeho, že víc ústy, více slovy nežli skutky křesťanem. Doufej duše dobrá, ten, co dal ti chtění, dá tobě též i dokonání; mnoho dal ti sice, než není to ani práškem ani krůpějištěm v neobsáhlém moři milosti jeho, máť více Hospodin, nežli rozdal. Svatou buď mi povinností vynaložiti vše, seč stačí, síly mé jemu ku pomoci; duše jeho dobrá, důstojná té lásky mé povinné, ano i odměna čeká každého, kdožkoli přispěl k šíření tvé říše, Hospodine, mezi bratry svými na zemi. Může býti, že i den, když jsme poprvé blížeji se sešli, byl zaznamenán v listech těchto: byloť to tuším 26. dubna, i úplnějšího poznání srdce svého nabyli jsme vzájemně dne 14. května.«

Dne 20. května »S mladým Tar (ouccou) čím dále známost má užší se stává: doufám, že ty, Hospodine, usilování mému blahoslavenství svého neodepřeš ku blahému na cestě pravdy a ctnosti prospívání. Vedle rady mé a s pomocí mou založil sobě denník; zdáť se, že obzvláštní obliby nalézá v obcování se mnou: vediž mě ve všem láska přímá i opatrná, přísná i útlá, slovem láska Kristova.

K mnohým žádostem rozmilého mlaďounkého Václava Jiřího dostavil jsem se dne 4. června jemu za kmotra při sv. přijímání. Jestiť to synáček povahy ušlechtilé s obzvláštní láskou ke mně se vinoucí. Milujeť pravdu: umí ceniti rozum i zná držeti jej ve slušných mezech, kde by se zjevení Páně na újmu z nich vykračovati zachtělo. Působil sem naň, ty Pane, víš, zdali dobře až po tu chvíli: nyní většího nabyl jsem k tomu práva, ano svatou svázána se cítím povinností, Tebe, milý kmotřenáčku, chciť všemožně míti ke všemu, což za dobré mám: a srdce tvé, toť jest mi příchylné, budeť i zásadám ústy mými k srdci tvému se nesoucím. Tyť jsi mi též i tím dražší, že jméno nosíš, jež mi tak drahé a vzácné, jméno mého jedináčka, mého druha Jiřího.«

Dne 20. června . . . »Dnes byl jsem u prof. B.[1]) Měl se ke mně velmi přívětivě jako vezdy: chtěl bych i já sobě přiosobiti pěknou tuto vlastnost spojenou s upřímností a otevřeností milého Šneidra.[2]) Mluvil pak o nejedné věci méně důležité. S bolestí narážel na bídného Gutzkowa i stoupence jeho; s útěchou mysli připomínal o kněžně Kolloredovně jako výborné znatelkyni a milovnici sv. náboženství; nezapomněl vytknouti vady, v něž se i výborný Hiršer[3]) zaplétá, v babilonism filosofické řeči německé zabloudil při všeliké výbornosti děl svých neocenitelných. Budiž mi poučkou, bych se i já této nesrozumitelné nadšené matlaniny varoval, k čemuž ve mně za příčinou nedosti jasných ponětí dost veliká naklonnost. — Vzbuzoval mě ku sepsání práce básnické — naučné básně, jednající o vyvolení sobě stavu. Než k takovéto

---

[1]) Bolzana.

[2]) Je tu snad myšlen Fr. Seraf. Schneider, přítel filosofie Bolzanovy, bývalý kaplan biskupa Hurdálka v Litoměřicích, později katecheta na polytechnice a ředitel reální školy stavovské.

[3]) Jan Kř. Hirscher, řádný prof. bohosloví ve Frýburku, narozen r. 1788, zemřel r. 1865. Základní myšlénka jeho spisů jest: Křesťanství jest náboženstvím lásky, na čemž se zakládají jeho mírné a svobodomyslné názory.

práci, to dobře cítím, nestačují ovšem síly mé. Tu zapotřebí zkušenosti a ostrovtipu i obratnosti, takovéž kdybych se chtěl do sebe nadíti, byl bych na omylu...«

Po nejtěžším měsíci bohosloveckých studií, totiž na konci školního roku, vykonal zkoušky a odebral se do Drážďan, načež pobyl krátký čas doma na Kladně a odešel opět na pouť se svým přítelem Bedřichem hr. Sylva-Tarouccou, bezpochyby na Moravu.

Po delším čase pak opět 17. listopadu zapisuje svoji radost ze setkání se svým přítelem Jiřím, ale již mu byla radost zkalena brzkým loučením. Tak stal se jeho denník opravdu »svědkem jeho žalů a nedostatků, slastí a radostí jeho,« jak jej sám nazývá. Dověděl se k potěše své, že ve Francii všichni lidé se veřejně přiznávají k náboženství, což je tím divnější, čím více zla naplodila nevěra ve Francii v dobách minulých.

Se svým přítelem zavítal dne 23. listopadu k svému profesorovi, kde mluvili hlavně o umění krásných: »Jsouť to kvítky urostlé na stromě každého věku z vnitřní povahy jeho: a tak daleko, jak se mu zdá, cena jejich sáhá. Máť každý věk své známky charakteristické: nosíť je i malby, sochy toho věku. A jaktě to smutný věk, v němž domnělí mistři svedeni pochvalou a žádostí vrstevníků svých na pouhém napodobňování věků předešlých umění a stavu zakládají. Taktě namnoze věk náš, jak se jeví v Evropě západní. Střední věk tam slouží za vzor ve všem všudy. Než kterak mohou duše víry prázdné, neumějíc ani opojiti sebe vyšším oním nadšením, jakýmiž planuly duše umělců středověkých: ta útlost v tváři, ta oddanost do vůle Boží, ta nábožná vroucnost přirozená není v obrazech umělců novověkých, byť by rouchem až po patu osoby své přioděli. Nyní formy jen, nikoli ale podstatu navrátiti lze středního věku. Přičtěnost usilováním ultramontanismu i to domnění, jakoby pádem a zničením pohanstva i sošnictví*) veřejné, velkolepé zmizelo. Idealisovali Řekové přírodu, umělíť vtěliti idey své: proč by křesťanům to nemělo býti možné?... Té jednoty přejme lidem, bratřím, národům a člověčenstvu: jednoty víry jasné, skutkorodné... Rozděleni zeměmi a moři, duchem, snažením a usilováním jedno buďme: Slavii zbožnou postaviti uprostřed národů Evropy, aby rozsívala blahočinné světlo o Bohu, osvětu tu čistou, ctnost a blaženství člověčenstvu. To náš cíl, k tomu jsme spojili ruce své: tomu přisáhejte srdce naše v různých světa končinách svatou věrnost svatě zachovávati.«

Dne 25. listopadu: »Poznal jsem se se synovcem Šafaříkovým. Mladá, horlivá, slovenská to duše. Kéž by poznali toliko lidé, v čem vlastně naše usilování záležejí, kam směřují žádosti a touhy upřímných Slavymilů. Neníť to ani předmět, jakovýž se vylíhává v pomatené leckteré hlavě: myť jsme národ mladý co do síly, ač o nás již před tisíci lety pověst slavná byla.«

Se svým přítelem se rozloučil dne 4. prosince, pohlížeje s ním na Prahu na procházce po valech novoměstských. Násle-

*) Sochařství.

dujícího léta 1839 opět 8. ledna slaví proto tím povznešenější myslí šesté výročí svého přátelství s Jiřím. Dne 16. února si umiňuje šetřiti času i okolností, aby užíval správně daných hřiven, z nichž mu bude účty skládati. Dne 18. února poskytl opuštěné rodině, jíž Bůh otce odňal, podpory 30 zl., k čemuž nejvíce přispěl hrabě Bedřich Sylva-Taroucca.

Ač stále touží po zdokonalení a vynasnažuje se státi se lepším, přece nepovažuje se za úplně hodna přijati nižší svěcení, které mu bylo uděleno 14. července.

Dne 19. července přemýšlí o dosavadním životě a přichází k poznání: »Slabé a neduživé bylo tělo mé, a v něm krsal duch, jenž byl jiskrou tvojí. Byl jsem as 5letý, a již panovala ve mně hněvivost, a ty, drahý bratře můj, Tomáši, drahocenný anděli, jenž se na mne díváš s nebe vysokého, ty čistá, nebeská duše... pocítil jsi hněvivost popudlivce malého. Avšak nezůstalo to při vině této jediné. Zjevilať se při mně již tehdáž úskočnost jakási, umějící se vyhnouti náhradě za škodu učiněnou povinné; zjevilať se i lhavost, kteráž z nechuti ke škole pošlé opouštění navštěvování jejího jednáním před rodiči zastříti usilovala. Avšak měl jsem, toť byla vůle tvá, zamilovati sobě školu a učení, a hle, tuť použil Hospodin prvnější chyby mé, a já chtěje se uhnouti a ujíti upomínajícímu spolužáku, zůstal jsem u dobrého strýce, dědečka svého Tomáše, v krajině pod ochranou moudrého a laskavého starce, jehož ctíti a milovati nikdy nepřestanu. Chodilť jsem do školy minické, a poněvadž se tam ke mně laskavěji měli, učil jsem se snadněji, maje nad to laskavějšího učitele v dobrém a moudrém strýci svém. Trvaloť to léto celé; na podzim k rodičům jsem se navrátil a školu opět počal jsem navštěvovati. Psáti jsem uměl poněkud, ale čtení mi nešlo. Tu mně pomáhala drahá matka má i horlivý pomocník školní, jenž přišel na místo tyranského předchůdce, nutil mne, nabyvšího již poněkud k sobě samému důvěry, přísným sice a moudrým jednáním svým k pilnému učení. Jemu, tomuto váženému muži, Josefu Srbovi, je mi za to děkovati, pakli se ve mně vlohy duševní více probudily. Prospíval jsem sice ve škole, za to ale trpěla napořád spanilomyslnost duše mé. Ovšem že k tomu napomáhaly nemálo žalostné okolnosti, ve kterých jsem se nacházel. Doma nebyl jsem sám: měl jsem bratra, kterého, pokud se rozpomínám, láskou dětinnou, bratrskou miloval. Než, nešťastná závisti! Ty's mi již tehdáž srdce otrávila a zbavila mne všech radostí, jichž uděluje člověku pouhá, čistá láska. Bratr můj požíval větší lásky matčiny, to vzbudilo ve mně závist; křivdy některé, jichž jsem zakusil, roznítily závist tuto v žalostnou zášť, a kde zášť přebývá, tam zmizeti musí láska, a kde lásky není, tam hledává člověk svých věcí. Hledalť jich bratr můj, ale on byl mladší, nerozumnější: neměl jsem ani já rozumu o moc více — ale přece jsem ho více měl; já jsem aspoň častěji křivdu trpěl, a msta se mně často v srdci vařila, já se jí protivil jediné tu, kdežto jsem se trestu bál. Matka bratru přála; ta okolnost dusila ve mně lásku k ní. Já byl mladý; hořký byl to kalich, jejž jsem píti měl; jáť jej píti musil, a na mé tváři, po mém čele vyryla si znamení svá nechuť,

nevole. Ze srdce mého zmizela důvěra: upřímnost; jáť se kryl s těžkým žalem svým, ač jej tvář má smutná jevívala každému; já jen v koutech plakával, avšak pláč můj seděl mi na víčkách očí mých. Trestův za vinu jsem se bál: lež mi měla často pomoci. Onať pomáhala, že jsem k smutným okolnostem nové břímě na srdce si uvaloval. Jenom srdce čisté, jasná duše toliko ráda k Bohu se obracívá. Tak to se mnou nebývalo. Učil jsem se modlit, ale jak se vůbec děti modlit učívají, modlitbě mně učeno a srdce mé jí necítilo, a tak se mi stala často břemenem, stala se mi nemilou a velmi obtížnou, tak že důtklivými slovy, hrozbou, trestem k ní jsem se doháněti dal.

V náboženství jsem jen málo prospíval. Ve škole k nám jenom kniha mluvit měla, duchovní neobíral se s námi, a učitel k tomu hrubě nestačoval. Paměť moje se některými pravdami sice obohatila, ale srdce se jimi nezahřálo, vůle jimi nenabyla vůle žádoucí, náruživostem se nepoložila hráz, nedala se uzda. Žil jsem v mravnosti, nenabývaje síly a nevinnosti prvotní, den co den poskvrňuje na sobě svaté zrcadlo. Počalať se vyvíjeti ve mně vada, které jsem se dosud nesprostil a již pravým naznačiti jménem neumím. Jestiť to žádost býti prostředníkem, napomáhajícím bratřím k dobrému, avšak ze žádosti a pohnutky nedobré, ze žádosti způsobem tím přizpůsobiti sobě nad jinými převahu. Nebyl jsem tehdáž bez pověrčivosti: bylať ovšem následkem vychování a okolností, ve kterých jsem žil. Víra moje ovšem byla tehdáž pevna, spolu ale slepá, věřil jsem, nevěda sám čemu, věřil jsem, že to náboženství, ke kterému sám se přiznávám, jest jediné pravé, a měl jsem za to, že každého, kdož by jinak věřil a soudil, nenáviděti dovoleno. Radoval jsem se, čta jednou knížku náruživě spílající jinověrcům, vše, což v ní obsaženo, právě proto za pouhou pravdu maje, poněvadž mi to po chuti a po vůli bylo.

Takový byl život můj — život mravní mé mladosti. K jedinému předmětu v náboženství: k historii jeho se nesla toužebnost duše mé, tu jsem miloval: ta snad mimo vlastní vědomí a zásluhu mou působila blahočinně na vnitřní povahu mou. Dějiny vlasti a národu vzbudily ve mně cit národní, roznítily dřímající ve mně jiskru lásky k vlasti. Odvaha pro vlast a jméno české dáti život a vylíti krev jest vrchní ctností, ač ne zcela nepodkalenou, ke které mne přivedla milost tvoje, Otče svrchovaný. Tys uzpůsobil srdce mé schopné dojmův svatých citův těchto, a již tehdáž, když jsem ještě nestatečen byl k těžkým proviněním, opatřil jsi mne andělem, ostříhati mne majícím a průvodčím po té kluzké dráze, ke které mne i krev rozčileného jinocha, zbaveného té svaté dcery nebeské: náboženství, lehkomyslnost světa i příkladové vrstevníkův mnohem rychleji a hůře byli by zavedli: Díky Ti, Hospodine můj! Ty's postavil mne do takových okolností, že jsem povolán byl k povolání velícímu býti světlem světa, světlem v temnostech svítícím. Podivné byly příhody nepojaté, ač každého dne opětnými byly jsou ty důvody otcovské péče tvé o blaho mé. Nemním, že byl bych musil státi se dokona zlým a tudíž i nešťastným údem společnosti lidské: každý stav, každé povolání obdařil jsi, Hospodine, prostředky, jichž užívaje,

může se člověk ubrániti zlému, činiti dobré a dosíci blaženosti nepomíjející. Ale jinou byl bych kráčel cestou; dáleji bych byl bezpochyby zbloudil, ne tak časně bych se byl navrátil, nepoznávaje, co mnou vládne, a kam vede mne náruživost, kam uvodí neřesti, jenž se příčí duchu Páně. — Pokračování.)

Až k Harnackovi.

(Z dějin náboženského racionalismu.) Podává F. RADON.

(Dokončení.)

Protestantští theologové Božství Kristovo neuznávají, a přece Krista spustiti se nechtějí. Otto *Dreyer*, vrchní církevní rada v Meininkách, ve spise »Undogmatisches Christenthum« (1888) volá: »Podrobme se Pánu bez podmínky. Jeho vůle jest naším zákonem, jeho život a utrpení zářícím vzorem.« A jinde píše: »Evangelium o spáse jedině v Kristu má věčnou platnost pro všecky časy, pro všecky lidi, pro všecka po-t kolení bez rozdílu, a proto je také neměnitelné, v tom také jeho přednos před vševlikou moudrostí lidskou.« Odkud ale ta závaznost a platnost, není-li Kristus Bohem ani Božským posláním zřejmě pověřen, to ať pochopí, kdo může . . . Dreyer má odůvodnění toto: »Proč by neměla někde k uzdravení všech prameniti voda čistá? proč by neměl mezi potácejícími se státi jeden pevně? proč by neměl mezi slepými a poloslepými jeden vidoucí býti? . . . proč ne, když tomu Bůh chce? Proč by neměl životním středem lidstva býti Kristus?« Kdyby Dreyer podobné otázky rozmnožil do nekonečna, nebude z nich důkaz, proč bychom se Kristu měli podrobti, není-li povolán od Boha. Dreyer to cítí a proto vystřeluje poslední prach, když praví: »Zkušenost přemnohých lidí svědčí, že v něm (v Kristu) život nalezli.« Tomu ovšem rádi věříme, jenže třeba dodati! *proto* v něm život nalezli, poněvadž Bůh jest. Kdo v něj jako v Boha neuvěřil, jistě v něm života marně hledal. A kdo učení Kristovo (mravní příkazy) chválí, ale Boha v něm nevidí, chválil by to učení vůbec pro jeho cenu, a ne proto, že je Kristus dal. Pak ale netřeba volati: Podrobme se Kristu, v něm je spasení jedině, dejme mu přednost před vševlikou moudrostí lidskou. Příkazy mravní podržme! dogmat nedbejme! A přece jsou tyto příkazy mravní také jedním důkazem jeho božství. Kde najdete tak dokonalou, tak věčně platnou mravouku, aby všecky poměry lidské obsáhla a řídila, jež by po staletích žádné opravy nepotřebovala. Je možno člověku zbudovati dílo tak dokonalé? Hledejte zjevu podobného. Plniti příkazy zákona Kristova nebývá vždy snadno; jest to jho a břímě sladké a lehké jenom těm, kdo Krista milují. Lze tak heroicky milovati Krista, není-li Bůh?

Tedy »pryč od dogmat!« Ale jak? když jich v bibli tolik, když od časů apoštolských věroučné pravdy hlásány a vyznávány? O víře mluví Písmo stále a s velikým důrazem. Jak oddělit Krista od jeho učení? Tuto odvážnou práci podnikl berlínský profesor Dr. Harnack.

Karel Gustav Adolf *Harnack*, syn evang. bohoslovce Theodosia Harnacka, narozený v Jurjevě (na Rusi) r. 1851, obírá se hlavně studiem prvotních dějin křesťanských a historií dogmat. Ze spisů jeho

nejvíce vyniká »Lehrbuch der Dogmengeschichte« (1888). Pozornost obrátil na sebe již ve sporu o Apostolicum; rozruch neobyčejný však vyvolal vydáním 16 přednášek, konaných na universitě berlínské, pod názvem: »Das Wesen des Christenthums« (Lipsko, 1900). — Ano, co jest podstata křesťanství? Dosud jsme za to měli, že je to učení víry a mravů, jež lidstvu zjeveno bylo Ježíšem Kristem, Synem Božím. V subjektivním smyslu za křesťanství pokládáno ovšem vyznávání učení Kristova (přesvědčení) a ctnostný život na základě tohot učení. Dle Harnacka jest křesťanství něco jiného.

Harnack předem (a priori) podstatu křesťanství určil; dle něho bylo by křesťanství cosi velice jednoduchého: jsou prý to dva největší poklady našeho nitra: víra v nesmrtelnost a ubezpečení, že Bůh jest. Jest Bůh, jest duše. To nám praví naše nitro. Ovšem Harnack nemůže říci (a také neříká), že Bůh nebo duše skutečně jest. On vytýká pouze to, o čem nám nitro naše svědectví vydává. Jinými slovy: Bůh a nesmrtelnost duše jsou pouhé postuláty; člověk po nich touží, přeje si jich, tuší je a cítí. Zvláště Boha přeje si, a to hodně milého, dobrotivého, jenž blaženost zaručuje.

Kdyby tohle jen Harnack hlásil, dostačilo by to: je to sice známé od dřívějška (Kant), ale je to úplné. Krista k takovému »křesťanství« naprosto potřebí není. Ten Bůh (Harnackův) od nás nic nechce, trochu se jím potěšíme, když jsoucnost toho dobrého Boha Otce v sobě cítíme (Schleiermacher) a tím vše dokonáno; máme náboženství, ba máme (dle Harnacka) i Kristovo náboženství (křesťanství).

A co učiníme s Kristem? můžeme se s Pilátem Harnacka ptáti. A Harnack měl by s Petrem říci: neznám ho. Pak mluvil by Harnack upřímně a důsledně. Harnack zlobí se na to, že už od počátku 3. století znešvařeno křesťanství (evangelium) věroučnými články, že křesťan má své náboženské cítění a poznání podrobiti kontrole církevního vyznání víry, čímž ohrožena jeho svoboda a samostatnost náboženská, ale sám chce Krista zachovati, mluví o »spasení v Kristu« a pod., ač by přece bez Krista ta naše »náboženská svoboda a samostatnost« byla úplnější. Je-li naše cítění a poznání Boha a nesmrtelnosti bezprostřední, svobodné, jsou-li oba ty pojmy nutným postulátem našeho nitra, proč je máme »zabarvovati« podle přesvědčení cizího, proč je stavěti do světla, v jakém je vidí jiný, na př. Kristus.

Nuže, Harnack těchto důsledků neučinil, Krista zachoval, a i jakous důležitost a význam mu přičítá. Dle Harnacka je z evangelií pouze to zřejmo, cenno a důležito, o čem nám svědčí i vnitřní bytost naše, že totiž jest Bůh a duše. Kristus pak má tu zásluhu, že tyto dva pojmy pochopil a zdůraznil jako podstatu náboženství, že je v sobě nejdokonaleji prožil, svým životem nejlépe uplatnil a lidstvu jako jediné učení s takovým úspěchem vštípil, že jich dosud nebylo a nikdy nebude možno vyhladiti.

Pověděli jsme tuto slovy co možná důraznými a jasnými, co u Harnacka v záplavě slov a nejasných obratů dost neznatelně proniká. Dobře praví Eduard von Hartmann: »Že muž tak vzdělaný a duchaplný, jako je Harnack, podstatu křesťanství ztenčuje na několik chatrných, plytkých a všedních trivialností a pak o Kristu ještě s citem tak vřelým a upřímným mluviti může, toť věru překvapující psychologická záhada.« Hartmann připisuje to náboženskému vychování a dokládá: »das Wesen des Chri-

stentums steckt entweder in Christologie oder nirgends; wer die Christologie hinauswirft, wirft das Wesen des Christentums mit hinaus.«

A Harnack skutečně Krista z evangelií vyhání. Vždyť praví: »Nicht der Sohn, sondern allein der Vater gehört in das Evangelium, wie es Jesus verkündigt hat, hinein.« (Str. 91.)

To ovšem jest nejodvážněji pověděná nepravda. Harnack může pouze říci: »do mého evangelia Kristus nenáleží,« ale tak násilně jednati s historickými doklady křesťanského náboženství práva nemá. On si vybírá z Písma, co chce, vykládá si to, jak chce, odmítá a zavrhuje bez udání důvodů vše, co se mu nelíbí; pro něho vůbec objektivní historická pravda neexistuje.

Smutné divadlo, jež se nám v tomto zběžném náčrtu ukázalo, nutí mimovolně k vážné úvaze. Všechny snahy deistů a racionalistů až do tohoto dne směřují k tomu, aby Krista buď z historie odstranily, anebo jeho význam co možná snížily. Pomiňme toho, jaké násilí páše se tím na historickém Kristu a na dějinách díla Kristova, a obraťme zření k sobě samým. Kdo uznává Boha Stvořitele (— a neuznávati bylo by přece svévolným bláznovstvím —), kdo pozoruje zvláště život lidský, zajisté s úžasem se táže: je možno, aby Bůh člověka tak opustil, ve zkázu vydal, bez světla, bez vůdce, bez naděje a bez útěchy nechal v neskonalé bídě? To by jistě bylo nad naši sílu a klesali bychom všichni; jedni v zoufalství, druzí v slepou mystiku a kvietismus. To stav rozumných tvorů nedůstojný. Nemáme však práva, ani příčiny Stvořiteli svému rouhavé výčitky činiti, ježto dáno jest nám, po čem touží naše nitro. Vykupitel, Spasitel, vůdce, světlo, pomoc, cesta, pravda, milost, život — vše to dáno jest nám v osobě Kristově. To vše bylo postulátem naší vnitřní bytosti, a ten postulát splněn; přání, tužba stala se skutečností. Historie svědčí o tom. Ale suďme sami: bylo by nám pomoženo Kristem, jak si jej představuje racionalismus, třeba v nejposlednějším svém stadiu (Ritschl, Harnack...)? Rozhodně ne! Jen Kristus dějinami pověřený, jak jej v dokonalé síle, plného milosti a pravdy katolická církev po staletí zvěstuje, jenž od Boha vyšel a k nám království Boží přinesl, jedině ten pomoci může a skutečně pomáhá mdlobě naší, že jím poučeni, potěšeni a posilněni bezpečně kráčíme k svému cíli. Není jiného jména pod nebem daného lidem, skrze kteréž bychom měli spaseni býti. (Sk. ap. 4, 12.) Ježíš Kristus včera i dnes; onť na věky. (K Žid. 13, 8.)

L. † a.

Stanislav Škrabec.

Dr. Flajšhans napsal v úmrtní vzpomínce na Martina Hattalu, že kněz nemá příležitosti procházeti kritickou školou moderního jazykozpytu a upírá duchovenstvu jaksi práva míchati se v jazykozpytných záležitostech. Každý ovšem nemá takové školy, jako dr. Flajšhans, který si osobuje právo takto psáti o duchovenstvu, poněvadž zdá se, že zapomíná, že právě duchovenstvo katolické jest zakladatelem slavistiky vůbec, jako Fortunát Durych a Josef Dobrovský. Každý ovšem nemůže provésti velkolepého díla, které by přetrvalo věky, ale zajisté i Hattala k modernímu jazykozpytu podal materiál, potřebný k dalším monumentálním pracím.

Bratrský národ slovinský má celkem v oboru jazykozpytném málo pracovníků; proto každý povolaný činitel je tím vítanějším a váženějším. Takovým jest i Stanislav *Škrabec,* člen kláštera františkánského na Kostanjevici v Gorici. Klášter ten položen jest na mírném návrší a závodí svou rozkošnou polohou se zámkem bývalých knížat gorických. Klášter má nádherný chrám, který se stal ode dávna milým místem pobožnosti obyvatelstva gorického nejen slovinské národnosti, nýbrž i Italův a Němců. Zvláště za jarního a letního jitra jest tam nejlepší pobyt a jest zhusta vyhledáván. Gorice sama stala se pro své mírné podnebí znamenitým léčebným místem, kde také má kněžský spolek nemocných svůj asyl, zvaný Rudolfinum.

Otec Stanislav Škrabec, jak Slovinci řeholníky správně jmenují, narodil se v Rybnici v Kraňsku dne 7. ledna 1844, slaví tedy svoje šedesátileté jubileum. Je tedy záhodno, aby i náš list důstojně oslavil památku tohoto tichého učence, skrývajícího se v zátiší v rouše mnišském, který má slavné jméno nejen mezi svými krajany, ale také za hranicemi své úzké vlasti. Podáme níže jeho životopis i snahy jeho, směřující k očištění spisovného jazyka slovinského dle výborného měsíčníku lublaňského »Dom in svet« z roku 1902 čís. 2.

Škrabcův otec byl nábožný rolník. Na křtu sv. mu dali jméno Anton. Mladý Anton již v domácí škole ukazoval veliké nadání a velkou chuť k učení. Proto ho rodičové poslali na studie do Lublaně, kdež hoch jevil zvláštní zálibu v jazykozpytu. Rád se obíral Kopitarovou mluvnicí, a také Miklosichova srovnávací mluvnice nebyla mu neznáma; častěji docházel do lyceální knihovny a probíral tyto zajímavé knihy.

Po dokončených gymnasijních studiích a vykonané maturitní zkoušce byl přijat do řádu františkánského. Dne 26. srpna 1863 byla vykonána obláčka v Trsatu, známém to poutním místě na poloostrově isterském, při čemž dostal řeholní jméno Stanislav. Po ročním noviciátě odebral se do Kostanjevice u Gorice, aby tam studoval bohosloví. Poslední dvě léta strávil v Lublani, kde byl také vysvěcen na kněze 3. srpna 1867.

R. 1868 již působil jako supplující učitel klasických jazyků na novoměstském gymnasiu, které tehdy spravovali františkáni. S velikou horlivostí věnoval se svému novému úřadu a nabyl hojně úspěchů mezi žáky. Avšak roku 1870 byl tento ústav odňat řeholníkům, a ponecháni tam pouze oni kněží, kteří byli skutečnými profesory. Mezi propuštěnými byl také Škrabec; zajisté školní úřady dopustily se tu přehmatu, nedopřávajíce tak vynikajícímu duchu, aby se vyvinul na výborného učitele, který by byl každému ústavu ke cti.

Avšak právě touto okolností bylo mu učiněno možným věnovati se dalším studiím podobně asi, jako Jagićovi, když ho chorvatská vláda propustila ze svých služeb. Představení Škrabcovi poznali jeho nadání a poslali ho do Štýrského Hradce na universitu. Tam zůstal tři léta a vykonal státní zkoušku z klasické filologie a slovinštiny pro vyšší gymnasia s vyznamenáním. Dle hodnověrných zpráv mu zkoušející profesor tehdy řekl: »Známku si napište sám, jakou chcete; já radostně podepíši nejlepší.«

A po tak znamenitém úspěchu opět se odebral Škrabec do zátiší kláštera Kostanjevice u Gorice, aby tam posvětil všecky svoje síly klerikům svého řádu na řeholním gymnasiu domácím jako profesor, nebo lektor. Ostatní čas strávil jako nadšený kazatel a zpovědník, při čemž ochotně

působil i jako zpovědník českých alumnů gorických, kteří nebyli mocni jazyka slovinského. Vedle toho však se pilně obíral slovinským jazykozpytem a v té příčině nemálo vynikl.

Od té doby neustále působí na témže místě a vychoval mnoho důstojných synů sv. Františka, jakož i jiných laiků, kteří pracují ku prospěchu svého národa, byvše k tomu vedeni svým učitelem, na nějž s úctou a láskou vzpomínají. Má také všecky schopnosti, potřebné pro úřad učitelský. Jest vyzbrojen řádnými vědomostmi, zná slovanské jazyky, i jiné hlavní evropské; jest nadšen pro svůj obor, i není divu, že jeho posluchači s mladistvým zápalem rádi pracují. Zvláště se stará, aby znali dobře Cicerona a Horáce. Nejde mu o to, aby mnoho přečetli, ale aby spíše dobře zažili, co proberou. Jasným musí býti každé slovo, jasným spojení jednotlivých vět i odstavců, jasným i celek. Povrchnost jest mu odporna. Při tom není nikterak pouhým suchopárným pedantem. Sám o sobě v té věci s klidným svědomím prohlásil: »Já zajisté si nepřeji mládeži ztrpčovati života a pro dvojky již docela nejsem nadšen — profesoři, kteří jich mnoho píší, píší je vlastně sami sobě — ale přece se mně zdá, že učení nemá býti hrou, také ne jen mechanické vtloukání.« — Pozná-li, že je žák nadanější, žádá více od něho; s méně nadanými pak si dá více trpělivosti, avšak pilnosti žádá ode všech. Stranictví nezná; všecky přijímá se stejnou láskou, ale také přísně pokárá, je-li toho potřebí. Přísnost zmírňuje se v tomto výborném učiteli láskou. Hlavním účelem P. Škrabce ve škole jest: učiniti z chovanců dobré řeholníky, vzdělané kněze a prospěšné členy společnosti lidské.

Národu svému jest oddán celou duší. Píšeť sám: »Náš slovinský jazyk jest nejdražší poklad, který nám Bůh dal jako národní, jako Slovincům; proto jest jistě Boží vůle, abychom jej milovali, jako Němec německý a Vlach vlašský, a abychom s ním krásně zacházeli a druh druhu pověděli, když vidíme, že kdo hovoří nebo píše, jak jazyku není přiměřeno, jej kazí a znešvařuje.«

Již patnácte let jest redaktorem časopisu »Cvetje z vrtov sv. Frančiška« (Kvítí ze zahrad sv. Františka), jehož byl hlavním zakladatelem, při čemž neustává pracovati k jednotě a ucelenosti rodného jazyka, píše jazykové rozpravy na deskách tohoto listu. Jeho kredo v té věci jest: »Já jsem si přál od svojich gymnasijních let až dosud, a to byl jediný cíl mého jazykoslovného působení až do nynějška, aby se naší písemné slovenštině ustanovila jediná, slušná a zároveň čistě slovinská výslovnost, mající platnost pro školu i veřejný život vzdělaných stavů.«

Snaží se, aby se Slovinci v té věci přizpůsobili Chorvatům a Slovanům vůbec, ale aby neopustili svého jazyka.

Již jako 26letý mladík napsal do výroční zprávy novoměstského gymnasia r. 1870 učenou rozpravu: »O glasu in naglasu našega knjižnega jezika v izreki in pisavi« (O zvuku i přízvuku našeho písemného jazyka ve výslovnosti i psaní). Tuto studii pak později doplnil a uveřejnil v gorické »Soči«. Také v časopisu »Kres« a Jagićovu »Archiv für slavische Philologie« uveřejnil mnohou jazykozpytnou rozpravu.

Slovinský pravopis má dle jeho názoru býti historicko-fonetický, základem jeho pak historicky oprávněná výslovnost. Míní, že pravopis i výslovnost se nemá upraviti dle etymologie a také ne dle staré slovinštiny, nýbrž dle fonetiky 16. století. Co je všem nářečím společno, má býti ponecháno, v ostatních věcech má se rozhodovati dle jednotné zá-

sady. Základem výslovnosti má býti dolenjský i notranjský dialekt, poněvadž je základem písemného jazyka. Na těchto zásadách je založen také nový Peteršnikův »Slovar« (slovník), jakož i pravopis Levcův.

S důslednou vytrvalostí bojuje proti psaní tvrdého *l* místo *u*, nebo anglického *w*, ač toto *l* zachováno jest v 16. století. Není možno znovu uvésti tento způsob psaní, poněvadž lid místo toho vyslovuje všeobecně *u*. Poněvadž někteří brojili proti této novotě. obrátil se na autoritu v té věci, dra. Jana Baudouin de Courtnay, profesora krakovské university, který jeho stanovisko úplně schválil. Podobně zajímá se o výslovnost polohlásky slovinské, pro kterou nemají Slovinci žádného znaménka, jako ve slovích *pes*, *tema*, *ves*, kde se blíží výslovnosti *a*; psal je obráceným *e*, ale zanechal toho úplně, protože se to neujalo. V cizích slovech místo měkkého *l* píše lj, aby lid nevyslovoval *u*.' Důslednost žádá, abychom psali polohlásku i před *r*, tedy nikoli *vrt* (zahrada), *smrt*, nýbrž *vert*, *smert*. Pro jasnost a snadné porozumění upravil značky výslovnosti a přízvuku na každé písmeně a přeje si, aby se jich užívalo ve všech knihách, které mají úkol učiti slovinštině, jako jsou mluvnice, slovníky, jazykoslovné rozpravy a jiné školské a vědecké knihy.

Bůh popřejž vytrvalému pracovníku, aby se dožil ovoce svých ušlechtilých snah. *Fr. H. Žundálek.*

Národopisné rozhledy.

Píše *Karel Procházka.*

Dávno, dávno již ozývaly se hlasy, abychom navazovali přítomnost na minulou originální českost, abychom stylisovali moderně staré české motivy ať v malbě, nebo v hudbě anebo v kterékoli stránce činnosti lidské. Na př. již roku 1846 Alexandr Popow ve studii »o starobylé české malbě« (č. č. m. XX. str. 637) ku konci napsal památná slova: »Takový jest vůbec karakter české malby; dopuštěno-li jí vzkřísiti se znova, čili navždy skončila svou dráhu, nerozhodujeme. Na každý způsob ji studovati důležito jest jak umělci tak i učenému.«

V době přítomné častěji se ozývají hlasové (Dr. Zibrt, Tyršová atd.), abychom v umění, hudbě, průmyslu a jiných oborech zachovávali originelní českost, ve stilu českém dále pracovali. Není divu, že na půdě české, kudy proudí s takovou intensitou nejroznamitější směry od severu i jihu, od západu i východu, hlasy ty často zaléhají, na prázdno vyznívají. Leč často nicméně nalézají půdu kyprou, úrodnou. V té příčině registrujeme z poslední doby tři potěšitelné záznamy »*o Hastrmanovi*« — vypravuje Jožena Schwaigrová. Illustruje Hanuš Schwaiger. Praha. Kočí. (1903). — Dále jest to: »*Úprkova* výstava« a posléze pokus v Českém Lidu moderně *inscenovat lidové slavnosti.*

S Hastrmanem setkáš se v horách krkonošských — a od shora až dolů ke Karpatům — všude u lidu československého. Ať se mu říká hastrman, nebo vodník anebo vodní muž jako na Slovácku nebo i jinak, vždy je tu týž potutelný mužík, s jehož šosů kape voda, jenž i na rynku se ukazuje, aby kupoval hrníčky s puklíčkami, pod nimiž skrývá duše utopených a jenž schopen je různých metamorfos.

»Viribus unitus« dle lidových tradic Schwaigrova choť textově vylíčila vodníka — a to je přednost péra jejího, že s pelem lidovosti podala nám tuto záludnou vodní potvůrku. Rytířský pak Schwaigr mistrnou rukou illustroval text choti své.

Byl jsem vždy nepřítelem illustrací textu — neboť dosud málo textů nalezlo mistrné interprety. Ale před originalitou Schwaigrovou všechna čest! Nalezl-li rukopis v Mánesovi povoleného illustratora — tož vzkazky hastrmanské, kdo nad Schwaigra byl by lépe illustroval? Hle tak lidové české pověsti dostalo se moderního lidového českého ztlumočení uměleckého. Nemnoho je prací podobných — tak vynikajících. Volají tu ostatní báchorky, pověsti české po podobných interpretacích.

Jako dílo Schwaigrovo žíčící z českého soujetu — podobně *úprkova* výstava, pořádaná Manesem v pavilloně Kinské zahrady v Praze v lednu a únoru

b. r., potěšila srdce měrou vrchovatou. Dokázal tu Úprka opětně, co vzácných podnětů k tvorbě umělecké skýtá lid náš.

Dobře se pamatuji na Úprku, když navštěvoval pražskou akademii. Utkvěla mi v paměti jeho stepilá postava v zimě s plaidem a s čapkou — více ale jeho snivá neplná tvář. Ovšem dle nynější podobky jinak vyhlíží, již nezdá se mi tolik snivosti v jeho tváři, za to ale tím více v jeho mistrovských pracích.

Škoda jen, že tentokráte důstojnější katalog mistra Úprky nepořídil Manes. Případně sice v barvě Úprkově, v barvě červené reprodukovány jsou tu některé práce Úprkovy, ale to nedovede nahraditi mezeru na přehojných zde prázdných stranách, na nichž pro širší vrstvy mohlo se něco pověditi o umění Úprkově a něco i ze života jeho.

Šťastnou byla myšlénka neúnavného badatele prof. *Dr. Zíbrta* s injekcí modernosti oživiti některé obyčeje staročeské v »Č. Lidu« pod záhlavím: Zábavy a slavnosti lidové. Ku provozování upravuje Petr Guth. Počátek byl učiněn: Salíčkou, masopustním zvykem z Kolínska.

Kdo žije mezi lidem, ví, jak lid si libuje v takových věcech. Takového něco lidu dávat do rukou je zdravá myšlénka. Jinak buď trpí nedostatkem zábavy, nebo sáhá k zábavám neslušným, nemaje nic lepšího.

Žiji mezi lidem, a vím, že právě lidové zvyky poněkud jen upravené rád obnovuje, dychtivě po nich sáhá a z gruntu srdce při nich se veselí. Hluboko to koření v srdci lidu českého. Vždyť po tolika stoletích lid náš rád dosud na př. v masopustě stropí si žertík s maškarami — a sám jsem viděl, že při jedné maškarádě 15 zl. dali kolovrátkáři, jen aby jim flašinet prodal, aby s ním mohli tropiti, co by chtěli. Zušlechtnost takové zábavy, podpírati je lidovými přežitky jadrnými a dobrými, šířiti tak vlastenectví i vědomosti, do slušných kolejí sváděti radovánky: toť není práce marná, je to práce úctyhodná.

Žádoucno jen bude, pořiditi později otisk zábav a slavností těch z »Č. Lidu« v samostatnou lacinou lidovou knihu.

Směrem svým v některých částech k dosud uvedenému přimyká se i úhledná kniha *Jos. Müllera: »Sloh v nových proudech.«* (Nákladem děd. Komenského.) Byť v mnohém bychom tu a tam nesouhlasili, přece je v knize té sneseno mnoho věcí zdravých a studia hodných. Zejména kapitoly: »Ústní reprodukce lidových podání hlavně v prvouce« — dále »Prostředí důležitým činitelem při volném tvoření slohovém« — a »Nové směry vyučování jazykového v proudech umělecké paedagogiky« hledí všeobecně do školy vnésti vzdělání a výchovu na jednom z důležitých pilířů, na podkladě české individuality národní.

Posléze na doslov poukazuji i k článku M. A. *Smolkové* v X. svazku Národop. Sborníku. Je nadepsaný: O starobylém pletení na *»krosienkách«* čili *»krosiencích«* u lidu uhersko-slovenského. Pisatelka touží v článku tom, aby umění pletení na krosiencích nedalo se umříti. Aby tradicionelně v umění tom se dále pokračovalo. Není prý v naší moderní době výběr předmětů, jež by se daly hotoviti na krosiencích, nikterak obmezený. A jsou to užitečné věci jako: vložky, šály záslonky a pod. Zajisté i bohoslužebné předměty některé. Přejeme nadšené spisovatelce, aby tužba její se realisovala, tak jako již mnohé úsilí její se zdarem bylo korunováno. —

LITERATURA.

SRBSKÁ.

Simo Matavulj: *Pošljednji vitezovi.* Sveska prva. Mala biblioteka, sv. 43. Mostar 1903. Str. 97. i 16. — Simo Matavulj: *Beogradske priče.* Izdanje uredništva »Dela«. Beograd 1902. — Prvá kniha »Pošljednji vitezovi« (Poslední rytíři) není nikterak novinkou. Vyšla již před 10 roky, nyní pak v novém vydání. Známý srbský povídkář S. Matavulj staví tu čtenářům před oči poslední zbytky zašlé slávy dalmatinského přímoří. Všechny postavy v povídce jsou již takořka v posledním tažení, vše jest opršelé a zašlé. Povídka se velmi pěkně čte jako vůbec všechny práce z péra Matavuljova a zvláště ty, ve kterých popisuje poměry dalmatinského přímoří. — »Beogradské priče« (Bělehradské povídky) jsou novinkou. Spisovatel nepodává v nich nic zvláštního a přece jsou všechny zajímavé. Hrdinami jsou malí, obyčejní lidé, které spisovatel líčí se všemi jejich radostmi a strastmi. S. Matavulj již r. 1891 vydal sbírku povídek a črt pod názvem »Iz beo-

gradskog života« a co mu tenkráte kritika vytýkala, to mu vytýká i nyní. Tak Jovan Skerlić v »Srp. knjiž. Glasniku« praví, že Matavulj, ač již 10—15 let přebývá v Bělehradě, přece ještě náležitě nepoznal bělehradského života a proto jeho bělehradské povídky nejsou dosti »bělehradské«. V Bělehradě se stýká Západ s Východem, v něm je smíšenina ras a národností, mimo domácí obyvatele jsou tu Němci, Češi, Maďaři, židé a cikáni, kteří všichni tu bojují o kus chleba. Co tu vření a zvláštností v životě této podivné směsi lidské. Všeho toho Matavulj, ač jeho talent jest veliký a spisovatelská obratnost neobyčejna, přece v žádné »bělehradské povídce« nevystihl. Přes to přece spisovatel podal co mohl.

Petar Kočić: *S planine i ispod planine.* Sremski Karlovci. 1903. — P. Kočić jest na srbském literárním poli »homo novus«. Jest to mladá, sympatická hlava, kterou si hned po přečtení prvých povídek v této sbírce uveřejněných každý oblíbí. Ve sbírce jest 7 menších povídek, z nichž nejslabší jest črta »Djurini zapisi«. Všechny ostatní jsou svěží, plné života, a což hlavního, popisy a dějem vskutku originální. Z celé sbírky vane čistý, silný horský bosenský vzduch a láska k utlačovaným.

Svet. Djorović: *U časovima odmora,* crtice, slike, zapisci, pripovijetke, Knjiga prva. U Mostaru 1903. Cena 2·50 dinara. — Obsah nejnovější knihy p. Djorovića jest velmi pestrý, jsou tu povídky, črty, obrázky a zápisky. Jak jsem se již vícekráte ve »Vlasti« zmínil, p. Djorović, ač již píše kolik let, přece v podstatě ani za mák se nezměnil. Jak psal na začátku své spisovatelské kariery, tak píše i nyní. Tytéž chyby nalézá čtenář v prvých jeho povídkách a rovněž v této poslední. S. Djorović jest spisovatel plný invence, fabule jeho jsou zajímavé, avšak poněvadž nelíčí dle skutečnosti nýbrž lícně, situace i duševní stavy si vymýšlí, jest v jeho pracích mnoho nejasného, bezbarvého. Dobře mu proto radí p. K. Petrović v kritice jeho nejnovějšího díla, aby jako Hercegovinec bedlivě pozoroval skutečný život hercegovinský a pak své práce ohřál láskou k bědnému obyvatelstvu hercegovinskému. »Chtěl bych — praví p. Petrović — aby knihy p. Djorovića byly výrazem kulturního a národního života v Hercegovině, aby bylo v nich více zeměpisné, národopisné, malebné Hercegoviny. V Hercegovině jsou nyní dvě civilisace, dva světy. Kéž by v každé knize Djorovića bylo pozorovati tyto dvě civilisace! Na jedné straně malebná krása a poesie starého života a starého světa; modré, čisté nebe bez továrního dýmu, skalnatá krajina, nedotknutá lidskou rukou, strmé a úzké mostarské ulice, klidné, starodávné domy se střechami mechem pokrytými. Agové, begové, purpur a zlato minulosti ... a na druhé straně café-šantany, továrny, kavárna, vídeňská toaleta, temná a jednostranná přítomnost ... Nový vzduch, nový horizont, noví lidé, nový život ... zkrátka evropská, moderní, Kallayova Hercegovina.«

Jovan Skerlić: *Unišienje estetike i demokratizacija umetnosti.* Beograd 1903. Cena 0·50 din. Str. 38. — Co tato knížečka podává, přednášel p. J. Skerlić 4. května 1903 v dvoraně »Veliké školy« bělehradské ve prospěch historicko-filologického spolku »Daničić«. Pojednání či správněji přednáška dělí se na 2 části. V prvé vykládá p. spisovatel o oné době v srbském písemnictví, kdy (v 70. letech) vnikly do srbské literatury nové myšlénky, které nejsou nic jiného nežli věrnou kopií ruského hnutí v 60. letech. V druhé části se rozehřívá pro »demokratisaci umění«; »umění, má-li žíti, třeba, aby se vrátilo k svému prvotnímu původu: širokým a svěžím massám národním.« Jako na jiné věci, má také prostý lid právo na květ lidské myšlénky, na umění. Ovšem, dokládá ihned p. Skerlić, má-li si prostý lid všímati uměleckých děl a náležitě je pochopiti, musí míti více volného času a méně starostí o skývu chleba. P. Skerlić je nadaný muž, mnoho četl a mnoho studoval; vydal již dvě práce: »L'opinion publique en France d'après la poesie politique et sociale de 1830 à 1848.« Disertation de doctorat. Lausanna 1901 a pak »Pogled na današuju francusku književnost. U novom Sadu 1902.« Přáli bychom si, aby p. Skerlić, který zná srbskou literaturu tak dobře, vydal nějakou knihu, dle které by se jiní Slované mohli snáze orientovati v nejnovější srbské literatuře.

Fr. Štingl.

NĚMECKÁ.

St. Benedikts-Stimmen. Monatschrift für Freunde des Benediktiner Ordens. Herausgegeben von der Abtei Emaus in Prag, XXVI. ročník, 1903. Stran 384. — Neznám časopisu, který by za peníz tak laciný podával články tak vybraného bohatého obsahu a tak překrásná a četná vyobrazení. Bylo lze předvídati, že i když by časopis tento měl velmi mnoho odběratelů, přece že by sotva měl čistý výtěžek, a to poněkud jen valný. Až dosud předplácelo se ročně i poštou 1 K 50 h, od

nového roku 1904 však redakce poněkud rozšířila list a předplatné jest 2 K 50 h. Nemohu tohoto výtečného listu dosti doporučiti, jsem jeho odběratelem a čtenářem po všech dvacet sedm let co vychází, a vždy uspokojil mne i co do článků i co do illustrací. Podává překrásně psané články asketické, dějepisné, popisy benediktinských klášterů, cestopisy a někdy i nějakou pěknou povídku. Ku konci pak bývá nějaká zpráva z bratrstva k úctě nejsvětější svátosti oltářní z Lambachu, neboť býval časopis tento původně orgánem tohoto arcibratrstva a teprve ročníkem devátým — 1885 — přešel v majetek opatství emauzského v Praze. Předplatné zasílá se přímo na redakci: Opatství emauzské v Praze. Opakuji, že nikdo nebude litovati těch několik grošů za tento překrásný časopis. Nyní je redaktorem dp. P. Kornel Kniel, O. S. B. Tisk, úprava, obrázky, obsah, vše je vzorné.

Ign. Zháněl.

Stadt Gottes. Illustrirte Zeitschrift für das katholische Volk. 26. Jahrgang. Missionsdruckerei in Steyl. 1903. — Kongregace bratří »Božského Slova« s mateřincem ve Steylu v německém Porýní zřídila před několika lety filiální kolej sv. Gabriela v Medlíku u Vídně; účelem jejich jest vychovati pro křesťanské misie obětavé kněze a způsobilé učitele. Členové mladé této kongregace působí velmi blahodárně v různých dílech světových, hlásajíce tam slovo Boží pohanům; u nás vykonávají horliví řeholníci ti dílo bohulibé, šíříce v lidu dobré knihy a časopisy, za kterým účelem zřídili si zvláštní knihtiskárnu. Jednou z nejrozšířenějších publikací bratří »Božského Slova« jest obrázkový rodinný měsíčník »Město Boží« (Stadt Gottes), který letos dokonal již ročník 26.

»Město Boží« jest zábavný časopis ryze křesťanský, kterýž podává ušlechtilou četbu ozdobenou četnými obrazy za skromný příspěvek 4 korun; čistý výtěžek je věnován spásonosnému dílu misionářskému. Za nepatrný peníz ten dostává předplatitel dvanáct objemných sešitů velmi pestrého obsahu. Poutavé povídky ho pobaví, poučné články ze všech oborů vědeckých rozšíří jeho duševní obzor, promyšlené statě náboženské poskytnou příhodné látky ku spasnému rozjímání, zajímavé episody ze života misionářského a novokřesťanů posílí ho u víře. Mimo to přináší každý sešit hojně illustrovaný přehled politických událostí, podobizny a životopisy znamenitých mužů, užitečné pokyny pro domácnost, případné rady ze zdravotnictví, několik řízných vtipů a pod.

Ročník 26. má 572 stran, vyobrazení jest v něm 5—600. Z bohatého obsahu uvádíme: Dvě poutavé povídky ze života prvních křesťanů »Manželka Pilátova«, »Neronovy pochodně« a krásnou povídku z dějin anglické konverse: »Pater Placidus, strážce Velebné Svátosti«; z četby časové povšimnutí zasluhují: »Dějiny boxerů v Číně«, »Život Lva XIII.«, »Pius X., nový papež«, z přírodopisu zalíbí se nám pěkné pojednání o alpských květinách s nádhernými obrazy kolorovanými a j.

Časopis »Stadt Gottes« zasluhuje nejvroucnějšího doporučení; již úhledný zevnějšek doporoučí časopis, který vychází ve formátu velikého kvartu. Na obálce spatřujeme pěkný barevný obraz, jak anděl strážný ukazuje bloudícímu dítěti pravou cestu k městu Božímu, která se v jasné záři sloní na srázné hoře. Cesta k němu je úzká, z obou stran jsou strmé propasti, a zakrývá ji mnohý temný mrak. Ale předchází nás anděl, na jeho skráních září jasné světlo nebeské víry, v ruce stkví se spasné znamení kříže. Následujme ho, nezbloudíme. Čím anděl bloudícímu poutníku, tím jest časopis náš křesťanským rodinám.

Dr. Rudolf Zháněl.

Das soziale Wirken der Katholischen Kirche in Österreich. Die Diözese Leitmeritz. Von Prof. Dr. Franz J. Endler. Nákladem Lvovy společnosti. Str. XII. a 418; r. 1903. Cena 10 kor. — Vídeňská Lvova společnost zasluhuje všeho uznání, že odhodlala se na obranu církve vydati obsáhlé dílo o několika svazcích, v němž by se zračila činnost církve v oboru socialním v minulosti a zvláště v přítomnosti. Spis Endlerův jednající *o diecési litoměřické* jest již osmým svazkem tohoto díla a řadí se čestně ke svým předchůdcům vydaným v letech 1896 až 1902. Pan spisovatel rozdělil celý spis na díl všeobecný (o 220 stranách) a zvláštní (o 198 stranách). V díle všeobecném sestávajícím z úvodu a osmi oddílů, podává nejprve v úvodě dějiny diecése litoměřické, načež promlouvá v oddílu prvém o kultu, posvátných místech, náboženských spolcích, marianské úctě, poutních místech, řádech a kongregacích; v oddílu druhém líčí činnost církve v oboru duchovní správy; tu praví na př. mluvě o misiích, že v letech 1860—80 byly pouze ve 14 farnostech 2 sv. misie, 154 farnosti neměly ještě nikdy misií! V třetím a čtvrtém oddílu pojednává spisovatel o oboru výchovy a školy, jakož i o podpoře škol i žáků, uvádí studentská nadání v oblasti diecése litoměřické zřízená, z nichž 53 nadace s nadačním kapitálem 852.000 korun pocházejí od duchovních. Oddíl pátý vyhrazen

tisku a spolkům katolickým a poučuje nás, proč náboženské vědomí v severních Čechách tolik pokleslo; tak povstal na př. první spolek katolických tovaryšů v litoměřické diecési teprv r. 1880 (v Liberci), prvé vzdělávací spolky r. 1870. Zajímavý je oddíl šestý jednající o vědě, umění a literatuře; uvedeni zde četní zástupci těchto oborů z diecése vyšlí. Oddíl sedmý věnován křesťanské charitě, oddíl osmý činnosti národohospodářské. V díle druhém popisuje pan spisovatel na základě dat diecésního katalogu a dotazníků farními úřady vyplněných dle pořadí vikariátů jednotlivé farnosti, jejich chrámy, farní budovy, počet obyvatelstva v posledních čtyřech desítiletích, uvádí důležitější udaje místopisné a události historické. Celé dílo je snůškou četných dát i zpráv, v němž naši řečníci naleznou vhodnou látku pro přednášky ve spolcích katolických a na obranu církve. Pozoruhodno je, že spisovatel pilně přihlížel i k pramenům českým, k pracím Palackého, Borového, Emlerovým, Wintrovým atd. Značnějších nesprávností jsme nepostřehli, vedle chyb jinde vytčených (viz »Časopis kat. duchovenstva« 1904 str. 75—76) uvádíme, že na str. 11. má státi při Schleinitz-ově instructio parochialis rok 1674 a mezi vikariáty tam uvedenými i vikariát libochovický (bylo jich hned z prvu 7 nikoli 6); na str. 13. schází rok úmrtí biskupa Valdsteina 1789; na str. 18. buďte vynechány Lovosice mezi obcemi s protestantskými modlitebnami; zde ani základ k takové modlitebně nebyl položen. *Jos. V. Bouchal.*

An Gottes Hand. Erzählungen für Jugend und Volk von *Konrad Kühnel.* I. Bd. Adventsbilder. III. Aufl. B. Herder in Freiburg im Br.. 1902. — O účeln sbírky vyslovuje se auktor v předmluvě k celému šestisvazkovému dílu asi v ten rozum: V malých těchto povídečkách, které seřaděny jsou většinou dle církevního roku, chce se lidu podati četba, jež by jednotlivého čtenáře zevně napínavě pobouzela, uvnitř duševně se ho zmocnila a úplně jeho cit zaujala. Doba, kdy lidové povídky psávaly se bezbarevně, již pominula... Hlavní základy víry i nevěry stojí dnes proti sobě s otevřeným hledím v děsném, zničujícím a posledním boji... Z té příčiny nemáme času ani místa vydávati povídky mravně nezávadné v negativním smyslu, to jest, aby v nich nebylo nic zlého; třeba pracovati *positivně*, to jest, vkládati do nich dobro, pravdu náboženskou úmyslně, neboť lidový povídkář má lid ve *své* moci jako řečník posluchače. Náboženská povídka — tvrdí důrazně auktor VIII. — jímá velmi snadno a mocně srdce čtenářovo, je-li opravdu povídkou a ne suchopárným povídáním, poněvadž podnes je pravdou nezvratnou, že srdce lidské stvořeno jest pro Boha a že třeba jen uhoditi správně na jeho struny, aby posvátným hlasem se rozezvučely, nalézajíce největší radost i pokoj ve věcech nebeských, náboženských.

Tážete se, kterak vyhověl auktor úkolu, jejž zde tak krásně a správně vyložil! Znamenitě, nad všecko očekávání! Čtěte kterékoli číslo — jest jich 40 — a ani jednoho nedočtete bez hlubokého duševního a duchovního vzrušení, bez pravého uspokojení, ba přímo nadšení. Auktor dogmatisuje a ještě více *moralisuje* všude, ale *jak!* Ne *slova, celý děj* mluví pro věc, již spisovatel na očích má. A bere látku k povídkám z událostí a příběhů života lidského mnohdy tak blízkých a známých, že vás to až překvapuje. Jako pravý umělec nenanáší spisovatel na obraz mnoho křiklavých barev ani černých stínů; všude maluje téměř beze všech příkras, jen několik prostých rysův, ale tak, že z každého tahu a záhybu probleskuje kouzlo pravdy, krásna a dobra. Je to těžká a velmi vážná četba, ale neunavuje, — naopak povznáší, líbí se! Co toho příčinou? Vypravovatelský talent, jenž dovede živý zájem ve Vás vzbuditi a udržeti osobami i věcmi, které předvádí. Přečtěte si na zkoušku aspoň jednu kapitolu! Já nemohl jsem ani jediné odložiti, abych nebyl dojat, rozechvěn, povzbuzen a auktoru vděčen. Všech vypravování lze použíti jako znamenitých příkladův a příběhů ve spolkových přednáškách, ve škole i v kostele. Mladí i staří farníci moji chtějí napořád »Adventsbilder« čísti, a já, kdyby bylo v této sbírce místo šesti svazků šedesát takových knížek, četl bych je také všecky. *Filip Jan Konečný.*

ČESKÁ.

O scholastice a thomismu uveřejnil p. P. Ben. Kundrat O. Pr. ve »Vlasti« str. 273, a 364. několik oprav a výtek proti mému článku v »Hlídce« 1903 o reformě studia theologického. Dle vyjádření jeho »některé poznámky o scholastice, o učení sv. Tomáše Akvinského a o thomismu vybízejí k odporu a vymáhají opravy.«

Totéž bych mohl říci opětně o jeho opravách a doplňcích a odchylné své názory šíře vyložiti a odůvodniti. Zdali však bych jej tím přesvědčil? Stěží, a tak by spor, jako mnohá polemika, vedl se stále a čtenáři by celkem z toho mnoho neměli, neboť na obšírnější výklady nemám ani kdy ani chuti a stručným vyložením

se mnoho nepořídí. Ostatně na učiněné výtky odpovím v jiné souvislosti později.

Zde se omezím jenom na výtku na str. 364. Výtka ta je takové povahy, že každý i do věci nezasvěcený může poznati a rozsouditi, zdali p. kritik přináší všude nezvratné doklady pro sebe. Z této jediné ukázky může čtenář usuzovati byť ne na všechny, tedy na mnohé jiné výtky proti mně, zdali a pokud jsou oprávněny.

P. kritik píše: »V čísle 6. »Hlídky« vytýkají se sv. Tomáši v scholastice jiné ještě věci a takové, k nimž není možno mlčeti. — Na str. 428. čteme větu: »Sv. Tomáš velmi často se dovolává výroku Písma sv. »Notus in Judaea Deus«, na důkaz výlučné znalosti Boha jen u Israelitů.« Tomu se divíme: Máme totiž před sebou všecka díla sv. Tomáše, a shledali jsme, že těch slov: »Notus in Judaea Deus« sv. Tomáš *ani jednou* neužil, *ani jednou* je nevykládal.«

To je, *vědecky* mluveno, *veliká* obžaloba proti mně. Jen že není správná, tedy křivá. O tom se čtenář přesvědčí z výňatků ze sv. Tomáše. Cituji vydání v Augustae Taurinorum, Petri Marietti, 1893, 1894, 1896 a to komentáře sv. Tomáše k Písmu sv. (ke knihám sv. Matouše, Jana a k epištolám sv. Pavla).

Tu pak v komentáři k evangeliu sv. Jana (1894) na str. 36., sloupec 1. stojí:[1]) »Venit, inquam, in propria, id est in Judaeam, secundum quosdam, quaequidem speciali modo sua erat; Ps. LXXV, v. 2: *Notus in Judaea Deus;* Isa. V: Vinea Domini exercituum, domus Israel est. Sed melius est ut dicatur, propria, idest in mundum ab eo creatum; Ps. XXIII, vers. 1: Domini est terra.«

V témž díle na str. 127., sloupec 2.: »Connumerat se[2]) (Jesus) Judaeis, quia et Judaeus erat secundum gentem, et etiam mulier opinabatur eum et Prophetam et Judaeum esse. Nos adoramus quod scimus; quia Judaei per legem et Prophetas veram cognitionem seu aestimationem de Deo habebant, in hoc quod non credebant ipsum esse corporeum, nec in uno loco determinato esse; quasi ejus majestas a loco capi possit; III Reg. VIII, 27.: Si enim coeli coelorum te capere non possunt, quanto magis domus haec quam aedificavi? Nec etiam idola colebant; et ideo in Psal. LXXV, 2 dicitur: *Notus in Judaea Deus.* Rationem autem hujus assignat cum dicit: Quia salus ex Judaeis est; quasi dicat: Ideo *vera* notitia de Deo habebatur *solum* a Judaeis, quia futurum erat quod salus ex Judaeis proveniret; et sicut principium sanitatis debet esse sanum, ita principium salutis, quae habetur per Dei veram cognitionem et verum cultum, oportet veram cognitionem de Deo habere: et ideo, quia ex eis principium salutis et causa, scilicet Christus, provenire debebat secundum illud Gen. cap. XXII, 18: In semine tuo benedicentur omnes gentes: oportet Deum notum esse in Judaea. Provenit autem ex Judaeis salus tripliciter. Primo quantum ad doctrinam veritatis, quia *omnes gentes* erant in erroribus; *Judaei autem* in veritate permanebant; Rom. III, 2.: Quid amplius est Judaeo? Quia tradita sunt eis aloquia Dei. Secundo quantum ad spiritualia dicta: nam prophetia, et alia dona Spiritus sancti, prius eis data fuerunt, et ex eis devenerunt ad alios; Rom. XI, 17.: Tu (scilicet Gentiles) cum esses oleaster, insertus es in illis, scilicet Judaei; Rom. XV, 27.: Nam si spiritualium eorum (scilicet Judaeorum) participes facti sunt Gentiles, debent et in carnalibus ministrare illis. Tertio quantum ad ipsum salutis auctorem, quia ex eis processit secundum carnem; Rom. IX, 5.: Ex quibus Christus est secundum carnem.«

V komentáři k epištole k Římanům (1896) str. 44., sloupec 2. praví[3]): »Quaesitum est quid amplius sit Judaeo. Est autem ei amplius et quantum ad quantitatem, quae significatur cum dicit: Multum, et quantum ad numerum qui significatur cum dicit: Per omnem modum. Habent enim *amplius* aliquid et in contemplatione divinorum, secundum illud Psalmi LXXV; *Notus in Judaea*, et secundum dispositionem temporalium. Non fecit taliter omni nationi. Habent etiam amplius quantum ad patres, quantum ad promissiones, et quantum ad prolem. Quorum est adoptio filiorum Dei, et gloria, et testamentum. Et in quolibet eorum non est parva excellentia, sed magna et præcipua, quod pertinet ad id quod dicit, Multum. Maximum enim bonum hominis est in Dei cognitione, in hoc quod Deo adhaereat, et a Deo instruatur. Beatus homo quem tu erudieris, Domine.«

V témž díle na str. 56., sloupec 1. stojí:[4]) »Primo proponit quaestionem de Judaeis, cum dicit, An Judaeorum tantum est Deus? Quod quidem videri posset

---

[1]) Při výkladu 1. kapitoly: do svého přišel.

[2]) Rozmluva se samaritánkou.

[3]) Výklad počátku 3. kapitoly.

[4]) Při výkladu kap. 4. verše 29.

alicui per hoc quod dicitur Exodi V: Deus Hebraeorum vocavit nos. Dicendum est ergo, qnod Judaeorum Deus tantum erat per *specialem* cultum ab eis Deo exhibitum. Unde in Ps. LXXV dicitur: *Notus in Judaea Deus;* erat tamen Deus omnium per commune regimen universorum, secundum illud Ps. XLVI: Rex omnis terrae Deus.«

V komentáři k listu k Židům (1896) str. 311., sloupec 2. stojí:[1]) »Dicit ergo: Si sermo factus per angelos punit prævaricatores et inobedientes, quomodo nos effugiemus etc. In quo denotat periculum quod imminet non observantibus. Supra autem vetus testamentum vocavit salutem. Cujus. ratio est, quia sermo ordinatur ad cognitionem tantum, hoc enim facit vetus testamentum, quia per ipsum est cognitio peccati. Per legem cognitio peccati. Item cognitio Dei. Ps.: Non fecit taliter omni nationi. Et alibi: *Notus in Judaea Deus* etc. Non tamen conferebat gratiam, sed in novo testamento confertur gratia . . .«

Ib. str. 319., sloupec 1. psáno:[2]) »Item in medio, quia non ad unum populum tantum, sicut Moyses, missus fuit *(Notus in Judaea Deus)*, sed ad salutem totius mundi (Operatus es salutem in medio terrae); et ideo dicitur Luc. ult.: Stetit Jesus in medio discipulorum . . «

Těchto několik dokladů, na rychlo sebraných, čtenáři postačí k utvoření si úsudku. Při bedlivém hledání shledalo by se jich jistě mnohem více a jistě i případných. Než další hledání bylo by už bezúčelné. Jediný citát zde na druhém místě podaný mluví dostatečně. *Jan Oliva.*

Museum. Časopis bohoslovců československých. Ročník XXXVII. Pořadatel František Hruda. V Brně 1903. Nákladem »Růže Sušilovy«. — »Dvé krásek spanilých duše mé ovládnulo stánek: — Zemská jedna, druhá s výšiny pošla nebes. — Církev a vlasť — ty v mojich miluji sestersky se ňadrech. — Každá půl, každá má moje srdce celé« — toto obsažné Sušilovo motto učinilo nadějný dorost kněžstva československého, shromážděný v seminářích koruny české devisí svého života a napsal v čelo časopisu svého, který již 37kráte koná svou pouť po svých vlastech československých. Museum, které odchovalo literatuře naší tolik plodných spisovatelů a básníků, bylo vždy věrno svému účelu; tentokráte překvapili nás pilní naši bohoslovci pěti objemnými sešity velké osmerky, které dohromady čítají 240 str. a vynikají nejen vkusnou úpravou, přizpůsobenou nynějším moderním proudům, nýbrž i zdařilým obsahem. Jest nám, jako bychom se procházeli po svěžím pestrém palouku alpském, po vzácném koberci spanilých květů, v nichž jsou zastoupeny všechny syté barvy, všechny rozkošné vůně, všechny lepé formy, když probíráme se úhlednými listy těmi. Jsouť tu zdařilé básně, legendy, ballady, pěkné sentence, články vědecké ze všech oborů theologických, literární črty, hlubokomyslná rozjímání, filosofické úvahy, zajímavé překlady, historická pojednání a j. Příspěvky zasílají do »Musea« bohoslovci všech seminářů na Moravě a v Čechách, ani čeští bohoslovci v Římě nezapomínali na svůj časopis, ba i zajímavé zprávy bohoslovců slovenských, chorvatských, slovinských a j. nalézáme tu v jejich rodném jazyku.

Že bohoslovci naši nezanedbávají života spolkového pro dobu naši na výsost důležitého, dokazují zprávy z jednot v každém čísle uveřejněné, máť »Růže Sušilova« ve všech seminářích různé kroužky a odbory; jsou to kroužky sociologické, které budí zájem pro studium věd socialních, odbory apologeticko-přírodovědecké, apologeticko-dogmatické, které pěstují tato pro dobu naši předůležitá odvětví vědy theologické, kroužky biblické, historické, v nichž mají se prohloubiti vědomosti odborné; pro praktický život mají nemalou důležitost včelařské, hospodářské a ovocnické sekce, které sledují cíle praktické.

Naši bohoslovci také pilně sledují život veřejný, literární a umělecký. Dokladem toho jsou články z oborů těch v »Museu« uveřejněné, posudky děl literárních, zprávy ze světa literárního v každém čísle umístěné a j. Nemalou hmotnou oběť přinášejí bohoslovci, odebírajíce skoro všechny časopisy a literární publikace naše a mnoho cizojazyčných.

Aktem vděčné piety jest, že pilní naši bohoslovci posvětili prvotiny svých prací svým učitelům a vychovatelům, kněžím jubilárům prelátu Msgr. Janu Křt. Vojtěchovi a řediteli semináře Antonínu Adamcovi, jakož i neopomenuli přednésti blahopřání novému biskupovi královéhradeckému Dru Jos. Doubravovi, a vděčně vzpomenouti památky zesnulého nestora moravských básníků a spisovatelů kněze-kmeta Beneše Methoda Kuldy.

[1]) Při výkladu začátku 2. kapitoly.
[2]) Při výkladu téže kapitoly.

Není účelem řádků těchto vyčerpati bohatý obsah »Musea« a vylíčiti snaživou činnost našeho kněžského dorostu, nýbrž jen upozorniti širší kruhy čtenářské na zajímavý časopis ten, který marně hledá druha rovného; mnoho prací tu uložených svědčí o mravenčí píli a rozhodném talentu; již proto měl by býti hodně odebírán od kněží a vzdělanců.

Přejeme i na dále »Museu« mnoho zdaru a prosíme všechny přátele našich bohoslovců, by časový podnik ten podporovali. Přízeň starších povzbudí mladé, aby nezakopávali drahocenné hřivny, nýbrž pěstovali je ke cti a slávě Boží, Církve a vlasti. *Dr. Rudolf Zháněl.*

Květy Marianské. List měsíční ctitelů Panny Marie. Pořádá P. Kristin Lux, správce fary v Ostrovačicích u Brna. Ročník XX. 1903. Strana 288. Tiskem a nákladem papežské knihtiskárny benediktinů rajhradských v Brně. Celoroční předplatné 1 K 60 h. — »Květy Marianské« jsou prvním a nejstarším českým Marianským časopisem. Redaktor dp. P. Kristin Lux, benediktin rajhradský, velmi svědomitě vede redakci a podařilo se mu jako pro dřívější, tak i pro tento ročník opatřiti pěkné články, jež pobavily ušlechtile a i povzbudily k větší úctě Panny Marie. Vidíme tu vedle podařených básní úvahy a rozjímání, ovšem dle účelu časopisu tohoto hlavně marianská, avšak nalezneme i povídky, články životopisné, popisy marianských svatyní. Nesnadno pouštěti se do podrobností; podotkneme jen některé články, aby čtenáři naší »Vlasti« poznali bohatství a rozmanitost »Listů Marianských«. »U jesliček«, »Narodil se Kristus Pán«, »Požehnaná ty mezi ženami«, »Křesťanská žena«, »Pomocnice křesťanů oroduj za nás«, »Poutní místo Marie Pomocnice u Cukmantlu«, »Petr Barbarić«, »Pouť do Mariacel a na horu Tabulkovou«, »V Padui na hrobě sv. Antonína Paduanského«, »Uherské Loretto« atd. Nejpilnější z pánů přispěvatelů byli: František Janovský, Jarolím St. Pavlík, Prokop Zaletěl, Dr. Rudolf Zháněl a jiní. Z této malé ukázky viděti, že zasluhují »Květy Marianské« podpory všestranné — vždyť přece všichni jsme ctiteli marianskými. Ctitelé mariánští odebírejte tedy, čtěte, doporučujte a rozšiřujte tento časopis úctě Marianské věnovaný. *Ign. Zháněl.*

Vzdělávací četba katolické mládeže ukončila redakcí učitele p. Fr. Jelínka druhý ročník tímto obsahem: Blahoslavený Hroznata, patron české vlasti. — Tak se chovej. — Pomlásky. — Všecky tři článečky jsou od p. redaktora. V posledním vysvětluje se, proč mladíci o velikonocích dívky metlami šlehají a p. spisovatel celý ten děj i s písněmi při tom obvyklými popisuje. — Ve druhém článečku dává moudrý paedagog žákovi dobrá naučení: aby dělal všecko v čas a aby měl pořádek doma v místě i ve věcech. Žáka vede nejen k pořádku, ale i k zbožnosti. Celý článek je velice pěkně a prakticky sestaven. — Blahoslavený Hroznata — po sv. Ludmile, bl. Ivanu, sv. Václavu, sv. Prokopu přichází »Vzdělavací četba« s životopisem bl. Hroznaty. Je to postup v programu, aby dítky život všech českých sv. patronů poznaly. I tato práce lehkým slohem podaná velmi se nám zamlouvá. — Opakujeme: Vzdělávací četba katolické mládeže, vedená zkušeným a zbožným učitelem, končí druhý rok své pouti. Zápas o školu je hrozný; liberální a pokrokové učitelstvo je na postupu, aby vliv církve, kněze a kat. náboženství omezilo na nejmenší míru. V tomto zápasu poskytnou zbožní rodiče a vychovatelé dítěti velikou oporu pro náboženský vývoj duše jeho, když mu dají do ruky katolický spis — a předplatí »Vzdělávací četbu«. Stojí ročně 40 h a přinese za to hojně užitku. — Objednávky vyřizuje: administrace družstva Vlasť v Praze čp. 570-II. *Tom. Škrdle.*

Růže Dominikánská. Katolický časopis bratrstva růžencového a třetí řehole dominikánské. Praha 1903-4, ročník 17. Po odchodu dp. P. Gualy Konečného do Uh. Brodu ujal se redakce Růže bývalý převor dp. P. Václav Bubeník. Jak z ročního přehledu vidno, list stále pokračuje a plní cele svůj úkol, ke kterému byl založen. Příležitostnými básněmi přispívají do tohoto časopisu hlavně Josef Kratochvíl a Prokop Zaletěl, kteří náležejí k nejhorlivějším spolupracovníkům jeho, Fr. Vorov a j. spisovatelé. Povídka byla uveřejněna jedna, totiž Vina a pokání od pilného spis. Al. Dostála. Životopis faráře arského. J. M. Vianneye, který zemřel v pověsti svatosti, podává Josef Kratochvíl. — Odborná pojednání jsou tu velmi četně zastoupena, hlavně z péra Prokopa Zaletěla, totiž o nejsv. Trojici Boží, o přátelství, o almužně, o slavnosti sv. tří králů; dále jsou tu úvahy o autoritě a novověkém boji proti autoritě, obrana víry katolické, o službě, kterou prokazuje křesťanská rodina církvi a státu. Zvláště mile se čte a na cit čtenářův působí prostě psaná úvaha: Chceš býti spokojen a šťasten? Tuto by měli čísti všichni rozervanci a kandidáti sebevraždy, aby si uvědomili náležitě svůj úkol na zemi i smrti. Letošní ročník přináší též zdařilou dramatickou legendu o sv. Barboře

v 5 jednáních. Časopis všímá si bedlivě časových zpráv svého řádu i celé církve, přinášeje stručné stati o důležitějších událostech, jako o úmrtí Lva XIII., novém papeži Piu X., novém biskupu královéhradeckém, dru. Jos. Doubravovi, o blahořečení člena řádu nejsv. Vykupitele Ondřeje z Abellonu. — Vzhledem k přísně katolickému obsahu i tendenci časopisu doporučujeme vroucně zbožným čtenářům »Růži Dominikánskou« k hojnému rozšíření. Ročník stojí poštou nebo donáškou 2 K 80 h. Kněží mohou dostati tento list též erga tres intentiones, za něž dlužno dříve žádati. *Fr. H. Žundálek.*

Hlubiny moře. Svět. bibl. č. 333—335 od Agnes-Giberneovy, z angl. přeložil Bohumil Bauše. — Italské jedno přísloví praví o moři: Chval moře — a zůstaň na břehu! Je to krásné na moři, ale bezpečnější na břehu. Avšak půvab moře neleží tak v jeho povrchu jako spíše v jeho nitru, hlubinách. Kdo těch nezná, tomu je moře zavřenou knihou, jejíž skvostná vazba na chvíli nás upoutá, ale trvale zaujati nedovede. I povrch moře šírého bez pobřežní scenerie stává se jednotvárnou spoustou vod, jež nás nejprve ohromuje, ale pak — trvá-li déle — nám sevšední a nás nudí. Ale ten bohatý, kypící život v jeho hlubokém nitru! Do nedávna strašila vědecká literatura svým hrozným, tvrdým, suchopárným a bezbarevným slohem. Kniha slečny A. G. má všecky známky přísné vědy, ale spojena je spolu lehkým, zářivým slohem — krátce, ona nevypravuje o hlubinách moře, ona je *maluje.* Historie plavby, velikost moří vzhledem k souši, jeho bohatství soli, hloubku, povrch ne hladce kulatý, jak jsme uvykli si představovati, nýbrž povrch s táhlými pásmy výši vzniklých jednak přilnavostí ke břehům, jednak přitažlivostí zemskou, větry . . . Na př. v deltě Indu je povrch moře o 90 m. vyšší (vlivem Himalaje) než na pobřeží Ceylonu . . . Nepravidelné střídání přílivu a odlivu, různá výška : 0·90—1·20 m. v Tichém oceanu středních pásem, 12 m. rozdíl v kanálu Bristolském, v moři středozemním sotva několik cm., hluchý příliv, bore . . . Zajímavé vysvětlování *zvláštních barev vod mořských.* — (Jako by prý položil vedle sebe prkna, vždy jedno žluté a druhé zelené, duchaplně líčí p. Pacovský ve známé: Cestě do Štambulu . .), proudy — (škoda, že není přiložena mapka těchto proudů!), ledovce, vznik křídy, tvorstvo oceanu ve 3 skupinách, nestvůry jeho, zvláštnosti ze života ryb . . . Pozoruji, že bych málem citoval celou knížku. Ale je to tolik poutavé i místy nové . . . Kniha tato je tím sympathičtější, že výslovně — třebas jenom nesměle uznává Boha-Stvořitele, vyslovuje se určitě *pro* účelnost ve smyslu theistickém a *proti* náhodě. Tak na př. str. 99.: »Útvary takto *účelné* (t. j. ulity, rozdílná kresba, tvar a j. slizu mořského, prvoku — 160.000 prázdných skořepin jeho je obsaženo v 1 cm^3 křídy) *třeba připsati duchu mimo náš obzor vládnoucímu,* nikoli prvoku, jenž neuvědoměle staví, mechanicky pracuje, jako my sami při budování a obnově naší kostry. *Nahodilé* míšení uhličitanu vápenatého *nemohlo by vytvořiti* podivuhodné tvary a spletité vzory těchto malých skořepinek, tím méně účinkovati k tomu, aby z milionů živých prvoků každý druh měl svůj zvláštní ráz« atd. *Liga † 3.*

Lošťák Lud.: **Chromatické hromobití.** 1. svazek: Dr. Ot. Hostinský. Nákl. vl. Akutní otázka tvorby mistra B. Smetany, jež v letech 70tých rozvířila urputný boj v hudebním světě našem [strana Pivodova — družina kolem časopisu »Dalibor«] přivedena opět na přetřes, totiž wagnerianství Smetanovo, jež nepřátelé mu vytýkali a přátelé opět za největší zásluhu a ideál jeho počítali. Lošťák v přítomné brožuře snaží se dokázati, jak ani nepřátelé S. tak ani přátelé neměli pravdu a bojuje proti Dr. Hostinskému jako hlavnímu zástupci a autoru these : že S. byl nadšeným wagneriánem. Odmítá ji jako klamnou autosuggesci. A má úplnou pravdu, že umělecký profil S. byl posuzováním dle měřítka hudebního dramatu Wagnerova a nešťastnou dualistickou analysou, hledající v operách jeho prvky moderní a národní, valně skreslen. Že S. ideálem bylo vytvořiti ryze český sloh v dramatě, dokazuje dostatečně z výpovědi mistra samého. Co však Lošťákovi nutno vytknouti, je forma. Polemika, nemá-li přecházeti v pamflet, musí svá slova vážiti, hlavně pak odhlédati od osob. Toho, jak se zdá, Lošťák neví — [zde ukázky: »starosvětská kritika šosácká uboze netvořivá a neplodně cvrklá«, »dr. Host. je pouze akademicky diplomovaný a úředně pověřený estetik«, svrchovoná hloupost, jež se pouze mohla zrodit v zotročilém údolíčku« atd. konečně také ten sebevědomý titul knížky.], tak že čtenář pozná hned, že Lošťák s Host. se neznají od včerejška. Tím rovněž myšlénka v principu dobrá velice je poškozena. *Lad. Rozsypal.*

Drobné literární a jiné důležité zprávy a úvahy.

J. S. Machar. — Jubileum Macharovo (čtyřicáté narozeniny) oslavili jeho přátelé — realisté a literární socialisté — velice skvěle. »Čas« a »Rudé Květy« vypravily mu slavnostní čísla; vážný a opravdový Bezruč našel zalíbení na »věštbách« Macharových, že nazval jeho rty »nejlepšími, jež vzbudil Hospodin«; »Přehled« lituje, že Machara posud nikdo neocenil; Masaryk vidí v něm nejčeštějšího Čecha a pod.

Maně si při tom podkuřování vzpomínáme na to, co napsal v »Rozhledech« (č. 1.) o chlubivosti realistické K. Rohan. Praví: »Realisté žijí z neustálého, hnusného vychvalování všeho realistického a s realismem jen poněkud souvisícího, a pak z neustálého hnusného, od plvání ničím se nelišícího, principielního hanobení všeho ostatního za každou cenu.« Na to pan Rohan několik ukázek uvádí; na př. »Čas« píše (18. února 1902): »univ. prof. dr. Masaryk, kteréhožto jméno, jak Vaší Eminenci zajisté známo, patří s jmény Tolstého a Sienkiewicze k nejslavnějšímu (!) současnému Slovanstvu.« (Tato slova napsal Machar! — tím si ovšem uřízl u p. Masaryka pořádný dluh; však pan Masaryk při jubileu Macharově dluh i s úroky zaplatil!) — Však nejenom pan Masaryk je mocen a velik, také pana Herbena není dobře si rozhněvati, a proto p. Machar (v předmluvě ke Konfessím III) takto se koří: »— i vážu proto knihu svou k Vašemu jménu (roz. slavnému). Cením si Vás jako literáta. K veliké epopeji Vašeho rodiště »do 3. a 4. pokolení« bude ovšem teprve budoucnost spravedliva, neboť v té officialní naší přítomnosti, řekněme si to s pýchou (inu, jaká pomoc!), jste jedním z nejnenáviděnějších lidí — jako já. Znám Vás dále jako publicistu, jenž zasil už hezkou řadu zlatých zrnek na národa roli dědičné, ta vydala také klasy, dobré poctivé klasy (kde pak asi má je p. Herben uloženy?); že Vám je a slávu žence sebevédomě sebrali jiní (— i ti zloději! — snad to nejsou páni Hajnové, nebo docela Klofáčové . . .), a nechali Vám jen privátní pocit vykonané povinnosti a příležitostně hodili po Vás a Vašem jménu blátem a slinou — to už je běžným zvykem u nás. Nesvěsil Jste hlavu, Vaše bodrá duše se nezarazila (inu, tuhý život!), jdete svou cestou dál a lopotíte se dál pro tu lepší budoucnost (čí?) — případ ne zrovna každodenní. Poznal jsem Vás dále jako dobrého člověka — nač třeba dalších slov? (Pravda, pravda.) V těžké hodině (?), jež padla na den Vašich narozenin (— jen když to nepadlo někam jinam, — to jsme si oddechli —), připisuji Vám aspoň tuhle knížku. Ve Vídni, 7. května 1901. Machar.« A ten ukrutný národ ani po těchle slovech nevystrčil prapory ke cti p. Herbenovi? O té nevděčnosti! Daleká cesta, marné volání . . .

Kult člověka jest jedním bodem v programu »humanismu« a proto jsou nám snahy a skutky zcela jasny; ošklivé však je, že se oslava jedněch děje na účet druhých. Pan »jv.« v Macharově čísle »Besed Času« píše také: »Nepřátelé Macharovi (a uvedeme jmenovitě »Osvěta«) založili život na důležitostech, falešných, hloupých a prázdných, které důležitostmi nejsou. (Lze mluvit potupněji?!) Pracujíce v podstatě pro nejsobečtější a nejzištnější zájmy, dávali jim lživé vzezření velkých, šlechetných a kulturních citů, jen aby si za jich záminkou pojistili pomoc četných jiných, na jichž ramenou by se vysunuli výše nebo aspoň udrželi tam, kde jsou.« (Jaká obratnost slohu vynaložena k vyjádření ničemného úmyslu!)

Mezi chválou praví se také: »Machar byl příliš jiný nežli oni« (jeho protivníci). Poněvadž nepatříme k ctitelům páně Macharovým, musíme za sebe prohlásiti, že Machar náleží k zcela tuctovým nenávistníkům a tupitelům katolického náboženství, a s toho stanoviska celou jeho činnost posuzujeme. Uvedli jsme již ukázky zcela všedního a kamarádského podkuřování, aby se jednou vědělo, že byli za dob Mach. lidé, kteří ve »slávě« velikánů žili, ostatními pohrdali, v čemž bylo mnoho pošetilé komiky. Nejmenším je člověk ve své vášni — a Machar projevil se tak nízkým zuřivcem a fanatikem, že na něj pohlížíme zcela klidně; a pohlížíme na něj také s opravdovou útrpností, vidouce lehkomyslnost a ubohou křečkovitost, s jakou tupí vše, co jiným svato. Machar musí tupit a plivat za každou cenu. Nedávno protestantský list »Betanie«, přirovnávajíc jednu báseň Macharovu k mrtvé mouše, která »schopna je nasmradit mast apothekářskou (obsah listu) i nejvýbornější,« praví: »že by realisté musili být šiřiteli Macharových vzdorů a posměchů víry v Boha a Písmo sv., to nám nejde na rozum. Tupit si pak bibli rouhavě — to si přece také nemusíme jen tak dát líbit, tu bibli, která v našich dějinách napsala nejkrásnější stránky a která z nás samých udělala jiné lidi a vyvedla nás z pouště k studnicím vod živých.« Pak žádá protestantský list ve jménu mravnosti, aby se Macharovi všecko neuveřejňovalo.

My tedy s Macharem jsme již vypořádáni; člověk, který soptí slepým vztekem a nenávistí proti všemu, co Boha a věčnost připomíná, člověk, který jedem potupy potřísňuje všechno, co se mu nekoří, člověk, který po způsobu pokrytců sebe jen za spravedlivého vyhlašuje, člověk ten a takový nemá práva, aby se o něj veřejnost starala. Jsme přesvědčeni, že Machar národu k užitku není, že spíše svým hrubým cynismem ničí mnohou duši nezkušenou.

Ať se Machar dušuje jakkoli, že národ svůj miluje a že ho chce vyléčit, zkušených znalců neoklame. Z jeho práce nevane láska k národu, ne, nýbrž vnitřní nespokojenost, jež se chce vybouřit, sobectví, jež podezřívá a potupuje všechno kolem. Machar jistě nikoho nezachránil; připouštíme však, že je hledanou stravou lidí předrážděných, kteří nedostatek solidního vědění a vlastní chabost nebo zchátralost mravní zakrýti a vyplniti hledí (marně ovšem) četbou, v níž všechny ideály v bahno posměchu se strhují.

»Chyby a nedostatky národní jsou vždy první maskou nespolehlivých,« (píše známý M. Havel) »— odkrývat rány, zkoušet jejich hloubku, ale *hojit* a vždycky jen hojit, *a ne jen na nich se pást.*« (Ovšem Machar vidí právě rány tam, kde nejsou, ba docela vlastní chyby přenáší na jiné). Tedy: »hojit rány, a ne se na nich pást; to dělají mouchy, a ne lékaři.« A příčinou této choroby, jež pohrdá vším? Týž auktor svou zkušenost vhodnými slovy sděluje: »Buď zklamané aspirace a neukojená ctižádost, buď cítění v sobě úpadku nebo hynutí rodiny nebo neryzí původ — nečeský živel v krvi . . .« A co tuto praveno o nespolehlivcích národních, platí podobně o lidech, jimž víra a náboženství nechce býti služkou a pramenem, z něhož by se napájelo jejich sobectví. Ti pak ovšem musí po způsobu Macharově do světa křičeti, že je kněží chtějí zotročiti, že jest jim náboženství řemeslem, že pod škraboškou víry klamou lid a podobně. Takový člověk ovšem nepochopí, že pravý kněz z přesvědčení a z lásky k Bohu pracuje o to, aby Bůh-Stvořitel byl od tvorů a služebníků svých uznáván a ctěn, jak toho skutečnost a pravda vyžaduje. Machar chytne Drozda, rozšlape jej a — cítí úlevu, ale nepováží, že tím pravdy, svatosti a spravedlnosti Boží nezničil. Laciné hrdinství.

O typech zločineckých v dramatech Shakespearových vydal berlínský profesor práva *Kohler* spis, v němž dle nauky »moderní kriminalistiky« posuzuje zlosyny Macbetha, Richarda III., Jaga a Othella. (Moderní kriminalistika dělí zlosyny na zlosyny z vášně, zlosyny z příležitosti a zlosyny z choroby mravní — moral insanity.) — Této práci vytýká dv. r. prof. Zucker právem značné omyly (N. Č. Revue č. 3.) a praví, že Othello patří mezi zločince z vášně (Kohler nazývá jej zločincem z příležitosti), rovněž tak Jago (dle Kohlera jest Jago zločincem z choroby duševní), Macbethovi pak a Richardu III. jest dopřáti titulu krvelačných zlosynů státního převratu. Shyloka (proti Theringovi) Kohler co nejpřísněji odsoudil; prof. Zucker považuje ho za zločince z vášně, jejž k ukrutnosti žene nenávist proti utlačovatelům židovského kmene. *L. † h.*

O vivisekci sděluje dr. N. R. v »Nové Č. Revui (č. 4.), že se provádí »se vší možnou šetrností jako operace u člověka (! jsou také stesky !) a také se snahou, aby se život zvířete jako dosti drahý pokusný material zachoval« a že širší kruhy nejsou o věci dosti informovány. Účelem pak vivisekce jest: přispěti trpícímu člověčenstvu a najíti prostředky k léčení chorob lidských. — To by ovšem bylo prohlášení, jež by mohlo každého uklidniti, ale »odpůrci vivisekce« mají na mysli něco jiného, totiž týrání a ničení zvířat od lidí surových a *neschopných*. Ať se povolí jen autoritám svědomitým, z jejichž badání něco vzejde, a ne každému učeníku. Proto »odpůrcům« vivisekce nelze jen tak bez výhrady vyčítati »citlivůstkářství, reakcionářství, nenávist k lékařům a nesvobodomyslnost.«

L. † h.

Immanuel Kant, »hlava filosofie německé«, oslaven letos hlavně universitami německými za příčinou stého výročí svého úmrtí (12. února 1804). O chvalozpěvy nouze nebylo. Naše stanovisko ke Kantovi je známo (viz na př. letošní Vlasť str. 351.). O Kantovi mnoho se píše, ale zdá se, že nemnoho se mu rozumí. Prof. Tilšer na př. ve »Věstníku král. české Společnosti Nauk« (1901) označuje chimerické učení Kantovo za jednu z hlavních příčin nynějšího myšlénkového i společenského rozvratu. Proti tomuto úsudku bere Kanta částečně v ochranu prof. F. Mareš v pojednání »principie theoretického poznání a mravného konání dle Kanta.« (Stran 52.) Úsudek o Kantovi není dosud ustálen; možná dost, že konečný úsudek nebude zníti příznivě. *L. † l.*

»Ironie osudu.« Počátkem t. roku ustavil se v Praze »spolek pro zachování historických budov a památek starobratrských«, jehož »účelem je zachování,

po případě restaurování historických budov a památek starobratrských, souvisících s českou reformací vzhledem k jich původnímu slohu a účelu.« (Poněkud těžký sloh.) Ve výboru jsou faráři (Hrejsa, Dušek), kazatelé (Adlof, Marek, Růžička, Sekvens, Vančura), stavitel Dvořák a red. Herben. Výbor si přeje, aby »staré památky: kalichy, knihy atd. (? — co asi ještě?) byly shromážděny a zachovány k užitku a požehnání (? — jak to?) i pro přítomnost i budoucnost.« — Odkud najednou tato pieta? Zdá se nám, že to nesouhlasí se zásadami protestantismu. Spolek má ovšem účely ještě postranní, ale jeho přímý a vyslovený účel je chvály hoden. Ale co tomu řekne tatík Žižka? *L. † n.*

Prof. dr. Augustin Rohling, známý učenec a znatel bible a literatury židovské i patristické, odstěhoval se nedávno do Vídně, kdež právě nejnovějšími spisy svými a přednáškami opět na sebe pozornost obrátil. [Prof. Rohling nar. 15. února 1839 v Neukirchen — Westfálsko —, studoval v Münstern a v Paříži, byl profesorem morálky v Milwaukee — v Americe, — v letech 80tých povolán do Prahy, r. 1901 však přinucen jíti do výslužby. Byl známým zastancem učení o »rituelní vraždě« u židů a měl proto mnohé polemiky s rabbíny. Říkalo se, že sám je původu židovského. Posluchači prof. Rohlinga pamatují se na některé jeho osobní zvláštnosti, jež zavdávaly podnět až k anekdotám. Kdo prof. Rohlinga blíže poznal, přesvědčil se o jeho vroucí zbožnosti a lásce k církvi a o pevné i nadšené víře a veliké učenosti.] Prof. R. totiž v posledních letech stal se nadšeným hlasatelem učení o »nové zemi« [nova terra] a domnívá se, že toto učení četnými doklady z Písma a ze sv. Otců dá se potvrditi. Domnívá se také, že už blízko je doba, kdy nastane království Kristovo [das Reich Christi]; doufá prý, že sám se toho ještě dočká. Nasvědčuje prý tomu na př. odchod 160.000 židů [hlavně polských] do Palestiny. *Židé* utvoří tam v Palestině nové království: tento stát stane se středem a Jerusalem metropolí všeho světa. Pak sestoupí Kristus v slávě, jako druhdy na hoře Tábor, a bude osobně a viditelně spravovati všechno lidstvo, a to ne snad jen po 1000 let [chiliasmus], nýbrž bez konce. [Obnovení původního stavu člověkova] A tato doba [příchodu Páně] dle všech známek blízko je. Tento obraz rozvinuje a četnými citáty opírá prof. Rohling hlavně ve spise »Auf nach Zion oder die grosse Hoffnung Israels und aller Menschen.« [Kempten 1901. Köselsche Buchhandlung, 227 Seiten.] Jak patrno, jsou výklady Rohlingovy dost choulostivé a povážlivé, ač v jeho soustavě některá místa sv. Písma a sv. Otců nabývají jasnějšího smyslu a významu. Velmi se těší prof. Rohling tím, že Pius X. v prvé své encyklice na blízký příchod Antikristův ukazuje. Výtce chiliasmu se prof. R. rozhodně brání a zvláštní, praegnantní význam připisuje Marii Panně, než celá stavba jeho vývodů je přece jen příliš odvážná a nedosti přesvědčivá. *L. † sh.*

Spolek sv. Vincence. *Rozvoj spolku za rok 1901.* — Bylo zřízeno 5 ústředních rad, 11 správních rad a 239 konferencí bylo připojeno ke spolku od jenerální rady pařížské. Sídla pěti nových ústř. rad jsou: *Birmingham* (v Anglii), *Parahyba, San Pablo* (Brasilie), *Colima, Tabasco* (Mexiko). — Sídla správních rad jsou: *Leeds* (Anglie), *Harlebeke, Lean* (Belgie), *Matta de Sao Joao, Patos, Veraba* (Brasilie), *Catania, Lecce* (Italie), *Cassel, Videnkirchen* (Německo), *Breda* (Nizozemí). Z těch 239 konferencí čítá: Anglie 51, Australie 3, Belgie 27, Brasilie 49, Costa Rica 2, Francie 57, Irsko 4, Italie 19, Kanada 2, Kapsko 1, Německo 17, Nizozemí 11, Portugalsko 1, Rakousko 6, Skotsko 3, Spojené Státy 21, Syrie 2, Španělsko 6, Švýcarsko 2, Tunis 1. *F. T.*

Ze spisů obsahu filosofického (paedagogického, uměleckého, socialního, histor. literárního . . .) lze z poslední doby zaznamenati tyto: *Pavel Bourget* (Studie ze současné psychologie); *H. Taine* (Dějiny literatury anglické); *M. Graf* (Německá hudba 19. věku); *H. Lichtenberg* (Nitzscheova filosofie); *H. Taine* (Filosofie umění) — vše u Pelcla. — Ve sbírce »*Otázky a názory*« (u Laichtera) vydáno *Ch. Wagner* (Žijme prostě); *John Dewey* (Škola a společnost); *Masaryk* (Sebevražda); *Whitman* (Vyhlídky demokracie); *Aug. Smetana* (Úvahy o budoucnosti lidstva); *Z denníku Amielova.* Dále oznamuje se vydání (u Laichtera) *R. Mutlera* (Dějiny malířství); *A Sabatiera* (Filosofie náboženství) . . . — O zmíněných spisech lze většinou říci, že v nich uloženo mnoho látky a ovoce lidské práce duševní, ale také mnoho, co méně vzdělanému čtenáři může přinésti škodu. *L. † mn.*

L. † h. **Ve Slezsku** šíří se germanisace; ztrácíme tam zemi i lid. Tento stereotypní nářek ozývá se opět z článku »Slezsko« v »Nové Č. Revui« (č. 4.). Uznává se sice, že se tam z české strany pracuje úsilovně, ale pracuje se nesoustavně, sporadicky a proto i nedostatečně. Ve zmíněném článku činí se návrh: ve Slezsku třeba proti německému kapitálu kapitálu českého, v lidu musí se buditi

národní uvědomělost, na vlivná místa (úřady, školy, fary) třeba vší mocí dostat uvědomělé, nadšené intelligentní pracovníky. — Ovšem hezký návrh, vroucí přímluva, — ale. U nás je všecko zemdleno, štvanicemi politických mluvků znaveno a znechuceno; všude stranictví a nenávist; dnes je nejpohodlnější národní prací sbírat pomluvy a potupy na klerikály. Žádáme znova všech katolíků, aby podporovali všecko, co podnikne se na záchranu českého živlu ve Slezsku.

Ottův Slovník Naučný dospěl v dokončeném svazku XXI. k heslu »rozkoš«. Dosud vydáno 488 sešitů po 72 h. Svazek XXI. (1072 stran) obsahuje tato význačnější hesla: Rakousko (asi 150 stran), Řecko (národ, dějiny, literatura), Řím (dějiny, právo, literatura), realismus, renaissance, řízení, román, renta, reformace (bohužel jednostranný a frázovitý článek Fr. Žilky); dále životopisy: Randa, Rieger (velmi obsáhlý), Radecký, Rokycana, Renan (dost nesamostatné). Cola di Rienzi (není připomenuta důkladná práce dra. Oehma), Richelieu, Roentgen, Rousseau, Rezek, Raffael, Rejsek, Rainer, Rembrandt, Reni, Řepin, Rossini, Ranke, Ressel, Rais, Racine, Rabelais . . . I v tomto díle jsou četná vyobrazení a mapy. Přání a výtky, jež máme se svého stanoviska, jsme Ottovu Slovníku již častěji projevili. *L.†d.*

O náboženství má radikálně pokroková strana seskupená kolem »Samostatnosti« zvláštní názory. (Vysloveny v témže časopise č. 90. a 91. loňského ročníku.) »Náboženství (praví se tam několikrát) je věcí soukromou.« A jak se tomu rozumí? Takto: »Každý člověk (— také dle filosofa Spitta v Tubinkách —) má svého boha; tento bůh může pro jiného býti špatným bohem, ale to vše jsou pouhé zkušenosti vnitřního života osobního.« (Tomu skoro věříme, vidouce, jak jedni slouží sobectví, jiní mamonu, jiní chlípnosti, jiní obžerství atd. — a tito »bohové« jsou pro slušného člověka věru špatnými bohy.) — »Církve chybují (čteme v »Samost.« dále), neboť hlásají boha všem jednoho i stejného « (Je-li Bůh, — pravíme my — tedy je Bůh pravda — a pravda jest jedna a pro všecky stejná. Bůh »pokrokářů« podle subjektivní façony je chameleon a nesmysl.) — Dále: »Náboženství je pouze tušení nadsmyslného.« (Výborně! a teď se ptáme: je to »tušení« klam a přelud, či je to tušení pravdy? V obojím případě je »nábožný« pokrokář na holičkách.) — Dále: »Rozum je z náboženství vyloučen.« (No, tohle už je vyšší nesmysl.) »Náboženské představy můžeme vytušit a to tušení, které se nám zdá jedině pravým (— rozum ovšem o té pravosti nesmí rozhodovat —), to jest také naším pravým a jediným náboženstvím. Mělo by vlastně být tolik náboženství, kolik je lidí.« (Proč tedy pánové z pokrokové strany »klerikálů« tolik nenávidí? A proč tu zásadu nehlásají také v politice? Proč sobě připisují to ve všem nejvivinutější »tušení«?) — »Kněžství je kletbou všech náboženství.« (Asi tak jako učitelé jsou kletbou všelikého vědění.) — Na konec však se přece dovídáme něčeho positivního: »Život, z něhož se máme radovat, je pozemský život.« (To jsme chtěli slyšet a ještě nějaký recept na elixir vitae.) *L. † g.*

Paběrky z novin a veřejného života.

Jubileum svatoprokopské oslaveno bude třídenní pobožností ve velechrámě svatovítském, jehož bližší program ustanoví komité, jemuž předsedá J. M. světící biskup ndp. Dr. František Krásl. Též všechna místa v Čechách, kteráž souvisí se životem našeho patrona, oslaví stoletou památku světcovu. Tak památná svatyně posázavská dočeká se letos obnovení svého, aspoň částečného. Dp. farář Konečný v Sázavě právě zahájil sbírky k tomuto účelu. Četní ctitelové sv. Prokopa a návštěvníci Sázavy mají příležitost přispěti k povznešení sázavského chrámu, jehož poloviční ssutiny podnes přece výmluvně vypráví o lahodné kráse bývalé a veliké práci umělecké, kterou slynula svatyně sázavská, střed to apoštolské činnosti našeho sv. patrona. Sebere-li národ český na četné pomníky svých zasloužilých mužů, nebude zajisté skoupým ani při uchování pomníku zbožnosti a umělosti řádu a života sv. Prokopa v Čechách. Pomníku to, který jest nejkrásnější apologií našeho národa, jehož pravost nelze bráti v pochybnost jako mnohý pozůstatek rukopisný. Upozorňujeme ctitele sv. patrona našeho na blížící se 700 jubileum jeho svatořečením, jehož praktickým ovocem budiž úcta a vděčnost k požehnané jeho působnosti a obnova všech památek k světci se vztahujících.

Podobizna papeže Řehoře Velikého. K nastávajícímu XIII. stoletému výročí úmrtí velikého papeže přijal sv. Otec malíře prof. Gust. Rolanda, jenž mu byl představen ředitelem sixtinské kapely D. Lorenzem Perosim. Komitét pořádající oslavu XIII. centeraria uložil umělci, aby vymaloval obraz sv. Řehoře v plné postavě přesně podle starých popisů. Proto konal umělec dlouhá studia nejen ve

knihovnách, ale i archivech. Také oděv má býti historický, tehdejší periodě přiměřený. Zmíněný obraz bude míti velikou cenu archaeologickou a historickou a bude darován sv. Otci.

Sv. Otec Pius X. *Umí-li sv. Otec Pius X. německy a chorvatsky?* Po volbě sv. Otce Pia X. psalo se, že umí německy a také trochu chorvatsky. Nyní se vše vysvětluje. Tyto dny přijal sv. Otec v audienci v Římě sídlící německé preláty msgra de Waala a msgra Baumgartena, kteří mu darem přinesli německé knihy. Přišla řeč na to, rozumí-li sv. Otec smyslu německých knih. Sv. Otec odpověděl, že nikoli. Na nejvýš pomocí slovníka mohl prý by se smyslu dopátrati. Mluvíval prý druhdy německy, ale pak nebylo cviku a od té doby minulo už mnoho let. Na to namítl jeden z prelátů, že prý sv. Otec umí chorvatsky. Sv. Otec odpověděl: »Vzpomínám si už jen několik vět« a také hned některé věty chorvatsky citoval. — *Decurtins u sv. Otce Pia X.* Vůdce katolíků švýcarských, spolkový rada Kašpar Decurtins, přijat byl od sv. Otce Pia X. Mluvilo se hlavně o katolickém ruchu ve Švýcarech a katolické universitě ve Frýburku. Sv. Otec vyslovil se o universitě této velmi pochvalně. Pravil: »Malé Švýcarsko uskutečnilo plán, na nějž neodvážil se dosud žádný velký stát.« Velmi byl potěšen sv. Otec, že universita frýburská za nedlouho doplněna bude fakultou medicínskou. Vyslovil své potěšení, že ve Frýburku nepěstuje se filosofie novokantianismu Pravil o ní: »Tato filosofie ve svých základech ničí pravé pojmy o nadpřirozeném náboženství. Její dcera, racionalistická exegese, místo aby pravdy hájila a dokazovala pravost a věrohodnost Písma sv., vštěpuje v mladé duše pochybnosti a ničí víru.« Potěšen byl také sv. Otec tím, že katolíci používají vymoženosti nové, pravé vědy na vyvrácení falešných pojmů. »Třeba bojovat novými prostředky za starou pravdu.« O socialní činnosti pravil: »Pokračujte v činnosti socialní. Vše, co Vám řekl Lev XIII., opakuje Pius X. Půjdete-li po dosavadní cestě dále, můžete spolehat na podporu sv. Stolice.« Na rozloučenou daroval sv. Otec Decurtinsovi svůj obraz s vlastnoručním podpisem. — *Vídeňáci u sv. Otce Pia X.* Sv. Otec Pius X. přijal v audienci 80 poutníků z Vídně, jež představil rektor Animy msgr. Dr. Lohninger. Vůdci výpravy byli dr. Russel a městský rada Leopold Brauneiss, kupec ve Vídni. Svatý Otec vyslovil se velice pochvalně o Vídni a zvláště o jejím purkmistru dru. Luegrovi, udělil všem apoštolské požehnání a vyzval dra. Russia, aby brzy zase dovedl poutníky z Rakouska. — *Co dělá Pius X. po celý den.* O tom píše pařížský »Figaro«: Pius X. svojí mimořádnou činností převracuje celý papežský dvůr. Časně ráno vstává a zasedá k práci, z níž nechce býti vyrušován. Dopoledne sedí u práce do 10.—11. hodiny, pak teprve udílí audience. Kardinál Merry de Vaal přichází teď až o 12 — dříve o 9, jejž si někdy ponechává přes oběd, aby mohli pracovati dále. Při obědě bývá přítomen sekretář monsgre. Bressau. Po obědě opět udílejí se audience. Ke 4. hodině papež odchází do svého pokoje, kde setrvává až do 9 hodin. Jeho odpočinek pozůstává často jen v modlení breviře. Po večeři více o vládních věcech nemluví. Časem pozve si k sobě obě sestřičky, kteréž se na tu chvíli nemálo těší. V poslední době stalo se 2—3kráte, že Pius X. krásného rána použil a v červeném plášti vyšel si sám do své zahrady na ranní procházku. Stráž za sebou nestrpí. Cítí se šťastným, může-li takto své svobody beze svědků užíti. — *Katolický střed.* Sv. Otec Pius X. přijal dne 13. února v audienci říš. posl. na sněmu německém z katol. středu prof. bar. Hertlinga. Sv. Otec mluvil velmi živě o velkých zásluhách katol. středu a pochválil jeho snahy. — Pius X. obnovil s Mechikiem diplomatické spojení. Delegátem apoštolské stolice jmenován Serafino, arcibiskup spoletánský. — Giuseppina Renia, zemřelá paní v Miláně, odkázala sv. Otci svůj hospodářský statek, který se páčí na 250.000 lir k podpoře apoštolské Stolice. — *Revise breviáře.* Sv. Otec Lev XIII. svěřil v poslední době svého pontifikátu revisi breviáře zvláštní komisi. Anglický list katolický »Tablet« sděluje nyní z Říma, že msgr. Duchesne od nebožtíka sv. Otce pověřen byl úkolem prozkoumat lekce ze života svatých a vyloučit z nich vše, co nesrovnává se s dokázanými historickymi fakty. Nynější sv. Otec Pius X. zanáší se ještě důkladnější změnou. Pomýšlí zvláště na to, odstranit z breviáře officia o svatých a světicích, poněvadž v nich opakují se stále jen některé žalmy a zavést opět officia denní, aby modlil se týdně velký žaltář; jen officia hlavních svátků mají zůstati. Officia sobotní a nedělní mají být zkrácena.

Monika hraběnka ze Stollbergů. Před nedávnem došla z kláštera St. André v Tournai v Belgii truchlivá zpráva, že tam dne 12. února t. r. zemřela klášterní sestra Johanna Marie, dřívější hraběnka Monika ze Stollbergů, veliká přítelkyně a dobroditelka Lužickýeh Srbů. Hraběnka Monika narodila se v Africe v El-Biar, kde rodiče její k vůli zdraví dleli. Otec její hrabě František Stollberg zemřel tam

brzy po jejím narození a matka Magdalena roz. hraběnka z Hoensbroechů zemřela po 8 měsících v domově svém na zámku ve Vorklecích. Hraběnka Monika, jediné dítě, zdědila po svých zbožných rodičích veliké jmění. Vychování její měla na starosti babička její hraběnka Mathilda Hoensbroechova, matka odpadlého Jesuity Pavla Hoensbroecha. Tato vychovala vnučku svou vzorně na zámku ve Vorklecích v lásce k Bohu a bližnímu. Již jako dítě jevila Monika velikou lásku k lidu srbskému. Učila se srbsky, ráda mluvila též s lidem srbsky, podporovala též tu malou srbskou literaturu a pomáhala kde jak mohla. Zvláště též, což jest zajisté neobyčejným zjevem, měla zvláštní zálibu pro krásný srbský kroj, který Srbové zvláště při křtinách a svatbách a jiných slavnostních dnech nosívají. Dala si jej zhotoviti a často jej oblékala a nestyděla se ani jíti v něm při procesí o Božím Těle s ostatními srbskými družkami. V 21. roce věku svého opustila všecko své značné jmění a vstoupila do kláštera St. André v Tournai. A tu zvláště ukázala se býti pravou dobroditelkou Srbů. 25.000 M odkázala na stavbu nové školy ve Vorklecích, různým spolkům dobročinným ustanovila značné roční obnosy a nařídila, aby zámek ve Vorklecích, kdež bydlela a při němž již rodiče její dali vystavěti překrásnou kapli, proměněn byl v nemocnici, což již loňského roku v létě provedeno bylo, tak že dnes zámek její slouží za útulek nemocným, kde pod vzornou správou tří milosrdných sester nalézají pečlivého ošetření a ulehčení. Takových pravých šlechtičen rodem i duchem jest věru málo a proto lid srbský zvláště katolický, velice truchlí nad smrtí veliké své dobroditelky a vzácné příznivkyně.

Za polovici, t. j. velký za 50 h a malý za 30 h, prodáváme zbytky našeho kalendáře sv. Vojtěch. Něco velkých kalendářů je bez trhů — ty dáváme jako zábavné a poučné čtení po 40 hal. Poštovné při všech těchto objednávkách platí si objednavatel. — Objednávky vyřizuje administrace družstva Vlasť v Praze č. 570-II.

Nové literární práce pro »Vlasť«. Známý cestovatel po Rusku a v Asii, výtečný orientalista, Dr. Jar. Sedláček, prof. české bohoslovecké fakulty v Praze, odevzdal nám pro »Vlasť« cestopis: »V ruském Turkestanu r. 1903« — A farář Jan Vyhlídal, jehož práci o Rakouském a Pruském Slezsku — když samostatně vyšla — veřejná kritika všech směrů co nejsrdečněji uvítala, připravuje pro »Vlasť« lit. studii o Hanácích, kteří jsou jakoby šlechtou lidu moravského. Pilný tento literát sbírá k tomu účelu látku již šestý rok.

Oslavy Sušilovy. — Literární sekce družstva Vlasť oslaví 100té narozeniny Fr. Sušila 10. dubna t. r. — *Pozdravné dopisy a telegramy k oslavě Sušilově* přijímá do 10. dubna t. r. inclusive družstvo Vlasť v Praze čp. 570-II. — *Řečnicko-hudební akademii* na oslavu sv. Tomáše Aqu. a na oslavu 100tých narozenin Fr. Sušila pořádali bohoslovci v biskupském semináři kněžském dne 7. března o půl 5. hod. Na programě bylo: hymnus na oslavu sv. Tomáše Aqu. od Fr. Musila na slova Eiseltova, řeč »Evolucionismus a vědy společenské«, hymnus »Pozdrav sv. kříži« od A. Hromádky na slova Vl. Šťastného, řeč »Může-li moderní neodvislá morálka zabezpečit mravnost«, sbor »Adoramus Te« od Al. Kotha, řeč »Sušil jako vychovatel kněžstva a spisovatel bohoslovný«, sbor P. Křížkovského »Sv. Cyrill a Methoděj«.

Jeho Eminence nejd. pan kardinál Skrbenský, kníže-arcibiskup pražský v Růžencové výrobně. Radost nelíčenou a nadšení veliké zříti jest ve tvářích sirotků Růžencové výrobny, kdykoliv zaslechnou, že Jeho Eminence zavítá do jejich středu. Proto není divu, že zármutkem naplněny byly chovanky ústavu, když zvěděly v prosinci minulého roku, že vánoční slavnost pro různé překážky konána bude o něco později. A odbývala se 9. února. O půl 5. hod. zavítal Jeho Emin. do ústavu, očekáván jsa členy výboru v čele s předsedou, kníž. arcib. kons. radou p. prof. Jos. Havránkem. U přítomnosti J. Emin., Její Jasnosti pí. kněžny Idy ze Schwarzenbergu, pí. hraběnky Emy Černínové a jiných vzácných hostí provedly chovanky ústavu dramatický obraz ze života sv. Julie k všeobecné pochvale. Po divadelním představení odebral se J. Em. do pracovny ústavu, kdež byl připraven vánoční stromek, jakož i šatstvo a dárky pro sirotky, opatřené dobročinností příznivců a péčí šlechetné ředitelky pí. Malv. baronky z Helversenů. Pan prof. Havránek nadšenými slovy vítal J. Em. a štědré dobrodince ústavu, začež ndp. kardinál vřele poděkoval p. prof. Havránkovi, jenž obětavě věnuje se ústavu, též děkoval neúnavné ředitelce i všem lidumilným dobrodincům opuštěných sirotků. Uděliv pak přítomným vrchnopastýřské požehnání, opustil J. Emin. Růžencovou výrobnu, provázen vděčnými pohledy osiřelých a zmrzačených chovanek ústavu.

Vzácné jubileum — 50. výročí — slavil dne 24. února t. r. vldp. Msgr. dr. Jos. Burian, sídelní kanovník na Vyšehradě a přísedící zemského výboru krá-

lovství Českého. — Jméno jeho v době poměrně krátké nabylo nejlepšího zvuku po celých Čechách a Moravě, jakožto organisatora katolického a spolkového života. Největší zásluhu vydobyl si o nejstarší spolek katolických tovaryšů. Stejnou zásluhu má o spolek křesťanských socialek, paní a dívek českých. Díme-li o něm, že po celou dobu osvědčil se neúnavně činným a obětavým, to není běžná fráze. Dále jeho činnost v oboru školním v okresní školní radě pražské dochází všestranného uznání. Od minulého roku rozvinuje velmi záslužnou činnost i v zemském výboru. Že i v písemnictví osvědčil se jako praktický spisovatel, toho důkazem jest veliké množství brožurek po celých Čechách rozšířených. Kanovník Burian nalézá se právě v nejlepší životní síle. Jubilant narodil se v Chrášťanech u Týna n. Vl. dne 24. února 1854; studia konal v Čes. Budějovicích, r. 1878 byl vysvěcen na kněze a loni slavil 25té kněžské Jubileum. — Redakce »Vlasti« a »Našich Listů« vyslovují jubilarovi srdečné a upřímné blahopřání. — Dne 7. března t. r. zvolen byl Msgr. Dr. Jos. Burian za děkana král. kolleg. kapitoly na Vyše- Ad multos annos!

Arnošt Muka, vůdce lužických Srbů a profesor gymnasia ve Freiburku v Sasku, slavil 10. března t. r. 50té narozeniny. Po † Horníkovi řídí duševní život Srbů lužických.

Prof. Dr. Č. Zíbrt, slovutný badatel v oboru kulturní historie, slavil v těchto dnech své 40. narozeniny. Čeněk Zíbrt narodil se roku 1864 v Kostelci n. V. z rodičů rolnických, studoval v Písku, později v Praze, kde oddal se cele kulturní historii. Tu redigoval »Český lid« spolu s drem. Niederlem, později samostatně, stal se doktorem filosofie, docentem a kustodem biblioteky Musea král. českého. Posléze jmenován úředníkem biblioteky musejní a mimořádným profesorem kulturní historie na české universitě. Dr. Zíbrt stále obohacuje literaturu českou novými výtvory bádavého svého ducha a spisů jeho jest celá řada. Zíbrt miluje český lid, a ten zase miluje jeho. Ad multos annos!

Slovinští malíři ve Vídni. Ve Vídni uspořádána byla výstavka prací slovinských malířů, která přijata byla umění milovným obecenstvem velmi vlídně, jako vlídně o ní vyslovuje se kritika vídeňských listů. Na výstavce vynikají svými pracemi Ivan Grohar a Richard Jakopič. Grohar vyniká jako krajinář, Jakopičovy obrazy nesou v sobě charakter procítění. Jako výtečný portretista presentuje se Mat. Sternec, poutá přesností Ferdinand Vesel. K malířům druží se na výstavce sochař František Bernekr.

Nová práce dra. Musila. Známý prof. dr. Al. Musil z Olomouce, jenž odkryl zámek kalifů Amru, zaslal Akademii věd vlastní rukou zhotovenou mapu starého Edomu, první to mapu této země. Dr. Musil procestoval tuto nehostinnou zemi v letech 1896, 1897, 1900, 1901 a 1902, a není tu údolí neb zříceniny, jež by neznal. Příroda i lidé přicházejí tam cestovateli nepřátelsky vstříc. Na vysočině na rozsáhlé pláni ve výši as 1500 m. člověk za noci mrzne — jsou tu též nížiny 395 m. pod hladinou mořskou, kde temperatura za slunečného počasí stoupá na 56 st. C. Tuto zemi dr. Musil znovu odkryl. Druhdy byl Edom (Idumäa) jižním pokračováním Palestiny, byl mocnou říší, která za tuhých válek se židy ztratila svou neodvislost. Z edomitského přístavu Eozengeberu vyplulo loďstvo Šalomounovo do Ofiru (snad vých. Indie?). Veliký Herodes byl Idumäec. Později patřila země k Arabii; křižáci se tu usazovali velice četně. Země pozbyla své důležitosti, když ztratila cenu jako spojovací cesta mezi Fenicií a Damaškem s jedné a jižní Arabií, Indií a východní Afrikou se strany druhé.

Polská mluvnice pro kněze v Německu. Nejnovější sešit »Stimmen Maria von Laach« přináší oznámení a doporučení příhodné mluvnice polského jazyka pro katolické německé kněze v těch krajinách, v nichž je mnoho dělníků polské národnosti. Mluvnice obsahuje modlitby při udělování svátostí, hlavně při zaopatřování. Mluvnice ta byla z nařízeni německého episkopatu tištěna a byla vydána v Osnabrücku. — Zdaž mezi knihami německých kněží u nás je též podobná mluvnice jazyka českého, ačkoliv českých dělníků v uzavíraném území jest desetkrát tolik, nežli v Německu polských? Bude-li kdy vydáno nařízení podobné pro německé kněze v Čechách, na Moravě, ve Vídni a jinde?

Jak pečují o české duše němečtí faráři v Bavorsku. Přítel »Čecha« zaslal mu dopis faráře bavorského (Schillingsfürst), jenž zní: Právě jsem byl volán k těžce nemocné Češce, jež nerozumí německy. Nemoc její není v této chvíli ještě nebezpečná, může se ale státi a pak budu musit ji zaopatřit. Pro ten případ prosím Vás (českého kněze) mně následující německé věty do češtiny přeložiti a co nejdříve zaslati. Dále bych Vás prosil, poslati mi co nejdříve malý

český a německý katechismus a též česko-německé zrcadlo zpovědní, jehož bych mohl při zaopatřování užiti. Výlohy s tím spojené milerád nahradím. Modlete se za mne a za mé české ovečky! Srdečně Vás pozdravuje — — — Kněží v Německu učí se polsky a u nás Opitziáni? — — Jen dělit diecése, by se mohli českých duší na vždy zbavit!

Spolek sv. Rafaela pro Rakousko a Německo k ochraně a poučení katolických vystěhovalců do Ameriky, seznávaje, že velmi malý počet vystěhovalců z Čech jeho značných dobrodiní používá, činí nové upozornění na výhody, které jim zdarma prokazuje. Každý z vystěhovalců, kterého duchovní správce doporučí, když již se odhodlal do Ameriky se stěhovati, obdrží na cestu jako legitimaci »modrou kartu«, kterou si upevní na prsou na šat. Na celé cestě po nádražích, přístavech, na lodi, na dráze, poznají ho dle této karty důvěrníci spolku sv. Rafaela, z veliké části kněží sami se ho ujmou a poskytnou mu zdarma radu stran noclehu, stravy, peněz atd., aby neupadl do rukou šejdířů. Hlavně dívkám věnuje se spolkem pozornost, aby neupadly na cestě do tenat prostituce. Jak vítaná jest dobrá rada na takové dálné cestě, ví každý, kdo sám cestoval. Zvláště pro venkovský lid, jenž často mimo domov nikde nebyl, jest to neocenitelným dobrodiním. Jelikož v nastávající jarní době největší počet vystěhovalců z Čech se do Ameriky ubírá, činí spolek sv. Rafaela duchovní správce pozorny na výhody, které poskytuje, by laskavě své osadníky o nich poučili. Dopisy a žádosti o legitimace »modrých karet« jakožto odznaků na cestu, stvrzené místním duchovním, buďtež zasílány na důvěrníka pro Čechy a člena výboru spolku sv. Rafaela s adresou: Vlastimil Hálek, farář v Liboci u Prahy. V dopisu budiž udáno jméno a bydliště vystěhovalce a připojena 10haléřová známka poštovní. Pouze na žádosti stvrzené duchovní správou zašle se »doporučující karta«.

Masarykova »Naše Doba« přináší také »Rozhledy církevním životem«. O katolících vypadají referáty arci po odpadlicku. V posledním čísle »Naší Doby« hanoben je sv. Otec Lev XIII. j a k o l a k o m e c. »Naše Doba« posbírala totiž z liberálních a socialistických listů všecky lži o domněle ukrytých milionech ve Vatikáně. »Kritický« duch Masaryk tomu všemu věří a list jeho ještě lže, že »vatikánské listy mlčí«. Kdyby referent Masarykův chtěl mluvit pravdu a nechtěl lhát, věděl by, že všecky zprávy o domnělých pokladech vatikánských v zápětí prohlášeny byly »vatikánskými listy« za mizernou lež, ale »vědecký« orgán Masarykův lži přímo makavé ohřívá dál. Pro jeho publikum odpadlické je patrně každá lež dobrá, jen když je »protiklerikální«. Na Lva XIII. prý »katolický svět brzy zapomněl« a přece, kdo jen trochu má rozhledu ví, že všade dodnes i v každém životopise oceňuje se veliký význam Lva XIII. Ovšem odpadlíci a jejich listy Lva XIII. neoslavovaly, proto o tom Masaryk nic neví. Návštěvu císaře Viléma u sv. Otce Lva XIII. nazývá »N. D.« posměšně »fraternisováním s protestantským císařem«, ale hned několik řádků níže chválí císaře Viléma, že jako politik si vede, jako hlava velké kalolické menšiny v Německu« a papež, duchovní hlava velké katolické menšiny v Německu, ten má ignorovat císaře? Jak zřejmo, píše »vědecky« orgán Masarykův o církevních věcech náramně strannicky a hloupě. (Hlas ze dne 19. února 1904.)

Podpora duchovenstva ze spolku sv Josefa. — Spolek sv. Josefa na podporu kněží deficientů bude míti letos valnou hromadu a jak slyšíme, bude podán valné hrdmadě návrh, aby se podpora duchovních, kteří ji již mají a kteří později do pense vstoupí, snížila asi o 30%. V »Čechu«, ze dne 28. února t. r. napsal farář dp. Fr. Dusil článek, čelící k tomu, aby se podpora kněží deficientů ve spolku sv. Josefa nesnižovala a aby, co schází, nahrazovali aktivní členové spolku. K tomu si dovolíme poznamenati toto: četní kněží deficienti uložili si své úspory do záložny sv. Václavské a dostali z nich buď $^1/_4$ nebo $^1/_2$ díl — ostatek ztratili. Podobně se stalo mnohým z těch, kdož do pense vstoupiti míní nebo pro churavost musí. Všichni ti toužebně čekali, že jim bude ze spolku sv. Josefa pomoženo — nyní se jim strhne 30%. Někteří, kteří již v pensi jsou, snesou to lehce, většina však těžce a kdož jsou stíženi chorobou a musí vyhledávati lékaře, platit léky a vybírati si pro churavost žaludeční zvláštní, drahou stravu, tu pohlížejí nabudoucí valnou hromanu spolku sv. Josefa s úzkostí. Těmto ubohým zajisté přichází návrh dp. faráře Frant. Dusila velice vhod a budou mu za to vděčni. Dp. farař Fr. Dusil navrhuje doplněk stanov tohoto znění: Valná hromada, řádná či mimořádná, může, když vyžaduje tobo potřeba, stanoviti k ročním příspěvkům zvláštní přirážku. Přirážka tato řidiž se dle výše ročního příspěvku a stanovena budiž v procentech. Na vyměřování podpory pro dobu deficience nemá tato přirážka žádného vlivu. Dp. navrhovatel žádá, aby ti, kdož s ním souhlasí, zaslali

mu k valné hromadě plnomocenství (Fr. Dusil, farář ve Vršovicích u Prahy) a vyslovuje názor, že by se při valné hromadě mohla stanoviti přirážka 50%, takže na př. kdo by platil do spolku sv. Josefa ročně 20 zl., dával by 20 + 10 zl. Přirážka ta že by nebyla stálá, dočasná a řídila by se dle stavu spolku.

»Čech« ze dne 9. března t. r. přináší tento jednoduchý návrh na prospěch spolku sv. Josefa. Z četných výkladů věcných jde na jevo, že stoupá počet deficientů větší měrou než poměrný počet členů, pročež se jeví nebezpečí, že nedostačí příspěvky na krytí odpočinkového platu. Kdežto na počátku při počtu přispěvatelů: 1000 deficientů byly 3 proc., jest teď přispěvatelů 1400 a deficientů je 7·2 proc. Kdyby bylo přibylo stejně dle procent přispívatelů, pak by nebylo žádného nebezpečí. Kdybychom dnes mohli napsati: Spolek sv. Josefa má 2500 členů, nebylo by třeba měniti klíče. Přihlásí-li se více kněží, kteří nebudou pravdě podobně reflektovati na jeho výhody, jest spolek i s nynějším klíčem zachován. Záchranu má v ruce duchovenstvo samo, když přistoupí buď všechno za člena, aneb z valné části. V brněnské diecési jsou všichni duchovní členy svého spolku. Není šlechetnějšího příspěvku stavovského nad těch několik zlatých ročně, jímž se bratřím tolik dobrého působí. Čítáme-li, že duchovenstva světského jest v Čechách 3500, pak jest ve Spolku sv. Josefa toliko 40 proc. přispívajícími údy. Zajímavo by bylo zjistiti, mnoho-li deficientů není členy a nebere spolkovou podporu. Tuším, že těch deficientů bude celkem počet malý. Snad vdp. farář Václ. Honejsek bude míti data po ruce. Punctum sal. jest, že procento deficientů je daleko vyšší (80?) než procento přispívajících (40 proc.). Když by aspoň 75 procent všeho duchovenstva přistoupilo za členy, pak netřeba klíčem hnouti. Zde jest svépomoc na prvním místě a jest to čestnou povinností přispěti svým spolubratřím. Zde nechť ukáže duchovenstvo solidaritu. — K tomu dáváme tyto rady: 1. ať výbor každý dar nebo když jsou dva tři dary pohromadě oznámí ve všech českých kat. časopisech; k tomu ať připojí vždy dva tři nové členy s plnými jejich jmény a tituly; 2. ať při tom žádá, aby se v závětěch na spolek sv. Josefa pamatovalo; 3. ať výbor prosí zvláštními dopisy nejdpp. biskupy, vysoce důstpp. preláty, hlavně probošty a děkany kapitolní, kanovníky, universitní profesory a bohaté venkovské beneficienty za stálé roční podpory; 4. katolický tisk ať je zásobován stálými agitačními zprávami ve prospěch spolku sv. Josefa a ordinariátní listy všech čtyř diecésí ať v tom spolupůsobí. To ať se děje stále a důsledně po více let, a uvidíte, že ovoce práce té bude utěšené. Na základě toho ať se ve valné hromadě přijme návrh dp. faráře Fr. Dusila aspoň na jeden rok, a valná hromada ať splnomocní výbor, aby po roce, po nabytých zkušenostech rozhodl pro další dva roky sám a pravoplatně, jak za nejvhodněji uzná, t. j. ať podrží Dusilovu přirážku dále, nebo ji zruší nebo podporu deficientů sníží. »Naše Listy« i »Vlasť« nabízejí sl. výboru spolku sv. Josefa své volné sloupce k disposici a budou zájem spolku sv. Josefa všemožně fedrovati.

»Křesťanský Dělník.« Orgán katolických jinochů a mužů v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Měsíčník pro rodinu a řemeslo křesťanského lidu. Řídí Fr. Waldmann v Praze čp. 1538-II. Cena roční 1 K 70 h. Pročítáme roč. II. č. 7. a 8. — Redakce uveřejňuje z »Našich Listů« návštěvu redaktora »Vlasti« v Johanneu o štědrém večeru. — Křesťanský dělník, výňatek z práce faráře Jos. Smělého. Článek nabádá dělníka, aby si zabezpečil mzdu v nebi, t. j. aby žil ve stavu milosti Boží, skutky jeho, aby byly nadpřirozeně dobré a jiné dobré skutky aby konal s dobrým úmyslem. — Jul. Wimmer krásným způsobem dokazuje potřebu a vznešenost svěcení neděle a klidu nedělního — to je článek časový a je potřebí, často jej opakovati, poněvadž je málo mistrů, aby ho nepřestupovali. — *Práce* dle školního rady Frant. Tůmy. Práce sílí, blaží a obveseluje, zahálka činí člověka chabým, mrzutým a lhostejným. Článek pobádá učně a dělníka k práci, kterou Sám Syn Boží posvětil; bylť odchovancem tesařovým a pracoval v dílně svého pěstouna. — Farář Vl. Hálek pokračuje ve článku: »Ukázky křesťanské dobročinnosti v Čechách«. Poukazuje na pány z Hradce (Jindřichova), kteří rozdávali na Zelený čtvrtek sladkou kaši (chudí dostali polévku, ryby, sladkou kaši z krupice pšeničné, pecník chleba a žbánek piva — scházelo se chudých 4 — 8 — 9.000) a kteří v Jindř. Hradci zřídili a bohatě nadali špitál u sv. Jana. Rozdávání sladké kaše zrušil císař Josef II., špitál trvá dodnes. — Podobnými články o křesťanské charitě budí se v srdcích jinochů úcta ke katolickým osobám a k církvi — vidí tu jiný svět, než jaký jim malují socialní demokraté a českoslovanská demokracie. — Obě čísla mají ještě jiná různá pokračování nebo začátky článků nedokončených — ty si necháme pro budoucí referát. — »Křesť. Dělník«, kterýžto časopis tiskne se v naší tiskárně, srdečně a vroucně doporučujeme.

»Echo z Afriky«, katolický měsíčník na podporu africké misijní společnosti, vydávaný od Družiny sv. Petra Klavera. Ročník V. č. 2. a 3. Red. Jar. Hrabačky. — Vrchní ředitelka hr. Ledóchowská byla přijata v audienci u sv. Otce Pia X. a obdržela pro všecky své účely a práce apoštolské požehnání. Čtvrté i páté číslo obsahují hojně zpráv od misionářů z Afriky; práce mnoho, žeň veliká, ale všude se jim nedostává peněz, i volají k Družině za pomoc, a ta dle možnosti pomáhá. Na konci každého čísla je denník vrchní ředitelky, líčící hlavně její péči o Družinu a mimo to jsou tu zprávy o činnosti různých filiálek na př. z Vídně, z Mnichova a z Miláns. — Obě čísla vypravují o heronické činnosti sv. Petra Clavera: světec navštěvoval nemocné Černochy, byť byli stíženi sebe ohyzdnější nemocí, zápachem, morem a vůbec čímkoliv; léčil je, nasycoval jejich tělo pokrmem a duši sílil modlitbou a milostí Boží. »Obě čísla čtenáře svým zajímavým obsahem velice dojímají. a není divu, že se »Echo« čím dále tím více rozšiřuje. Ročník stojí 1 K, na venek 1 K 20 h. Doporučujeme.

Výbor Tiskové Ligy konal 27. února t. r. druhou schůzi v IX. správním roce za předsednictví red. Tom. Škrdle. — Jednatel dp. farář Vlastimil Hálek četl protokol předešlé schůze, jenž byl schválen. — Předsedající oslovil výbor těmito slovy: »Dnes slaví 50té narozeniny Dr. Jos. Burian, neohrožený bojovník za práva církve a náboženství, obětavý podporovatel katolických spolků, neúnavný šiřitel katolického tisku, i vyslovuji mu na počátku výborové schůze Tiskové Ligy uctivé blahopřání.« Projev tento bude zanesen do protokolu a mimo to zašle jednatel jubilaru jménem Ligy písemné blahopřání. — Náhradník výboru Tiskové Ligy, dp. farář Ferd. Schmidt, jest znalý jazyka francouzského a italského, i budou mu jednatelem svěřovány práce do tohoto oboru zasahující. — Boj proti církvi, katolickému náboženství a kněžstvu se čím dále tím více přiostřuje, liberální učitelstvo počíná si den ode dne vyzývavěji, pokrokové, proti-katolické časopisy jsou po Čechách dle určitého plánu rozestavovány, jiné časopisy, na př. »Naše Doba«, útočí proti katolicismu čím dále tím prudčeji. — Liga stojí na stráži a útoky statečně odráží, ale ona potřebuje k propagandě svého boje peněz — Liga dává práci — vy vyšší hierarchové a vy šlechtici, vy vůbec bohatší duchovenstvo a bohatší katolíci laikové dejte jí k tomu peníze, staňte se členy nebo jí dejte větší menší podpory. — Konkurs na povídku z doby husitské, který Liga vypsala, trvá do konce září 1904. — Liga schvaluje jednání nedělního »Čecha«, že vystoupil proti moravskému katechetovi Svozilovi, jenž se při volbách exponoval pro Hajna, jeho volební okres projížděl a pro něho agitoval. Liga jednání Svozilovo co nejostřeji odsuzuje a míní, kdyby katolickou modernou a rozvojismem nebyly pojmy mezi kněžstvem popleteny a nebyly zmateny, že by vůbec Svozil možným nebyl. — Těší nás, že důvěrník Ligy na Moravě rozeslal hojně výstřižků napadeným a že dal Lize k disposici zásobu jiného materialu. — Věstník moravských učitelů z 29. ledna radí učitelům, aby činnost misionářů zvláště pozorně sledovali, kterým prý je trnem v oku učitel a škola. Dále prý varují lid před četbou nevěreckých knih, a aby to nedovolil ani školním dětem. Veškeré případy mají býti učitelstvem sdělovány předsedovi právního odboru. Liga prohlašuje to za smutný zjev v učitelstvu, když se propůjčuje k takovémuto způsobu boje. — V těchto dnech právě rozesílá Zemský ústř. spolek jednot učitelských, Jednota učitelstva měšťanských škol, Zemská ústřední jed. hasičská a Ústřední škola dělnická všem svým spolkům a jednotám (v nich sdruženým) vyzvání, aby se postaraly o to, by ve všech místech i v těch nejzapadlejších vískách po Čechách 28. březen t. r. byl oslavou velikého Komenského, aby všude se pořádaly přednášky o významu a zásluhách J. A. Komenského. Tam, kde by nemohli oslaviti Komenského přednáškou, tam doporučuje se, aby alespoň něco přečteno bylo o Komenském a recitováno z jeho děl. Oslava tato ať koná se každoročně a společně. Místní spolky všude utvořte vzdělávací sbory, které by měly za účel nejen pořádati společné oslavy, ale i celé cykly přednášek. Ať jsou požádány všude místní školní rady, aby ze své pravomoci daly v den 28. března t. r. na školách prázdno. Bude pak na učitelstvu, aby přiměřeným způsobem mládeži význam Komenského pro naši školu a tím pro celý národ vyložilo. — Tisková Liga oceňujíc dle pravdy zásluhy Komenského o školu, pokládá za svoji povinnost poukázati na to, že Komenský přál si míti *školu křesťanskou*, jak ze spisů jeho jasně vysvítá. A proto stojí pevně na tom, aby v těchto oslavách líčen byl Komenský objektivně, který ve své didaktice dokazuje, že veškeren vezdejší život člověka jest jen přípravou k životu věčnému a protože »pravá škola srdce v Boha mocnými kořeny zakládá.« Proto jest povinností naší při těchto oslavách Komenského ukázati na to, že mnozí jeho ctitelé, kteří by rádi Boha ze školy odstranili, jeho jméno nadarmo berou a Komenského, jenž nadepsal sedmou

třídu školy pansofické nápisem »Žádný bezbožník sem nevcházej!« tendenčně líčí. Komenský sám svými spisy liberální své oslavovatele na vlastním poli poráží, což budiž všudy tam vytknuto, kde při oslavách by se osoby jeho zneužilo k protikatolické agitaci. — Česká strana lidová (masarykovská) ve valné hromadě 3. února usnesla se vésti boj proti klerikalismu. Klub její, v němž zasedá učitel V. Beneš a učitel Karel Stech, musí prý se domáhati toho, aby dodržována byla svoboda svědomí. To se prý stane úsilovnějšími styky s venkovem, přednáškami kulturními širokým vrstvám lidovým. V Praze bude se pořádati veřejná schůze za náboženskou svobodu, na venkově schůze s jednáním »o poměru učitele k náboženství. — Můžeme ubezpečiti stoupence protestansko-židovského »Času«, že dle státních zákonů každému jest zaručena svoboda náboženská, tedy i katolíkům, kteří nedají se provokacemi podobných schůzí, vlastně proti nim namířených, urážeti. Přednášeti o poměru učitele k náboženství jest nositi sovy do Athén. Naboženství ukládá povinnosti všem svým příslušníkům bez rozdílu, tedy i učitelům, ať jsou kteréhokoli vyznání. Učitelé pak nejsou kompetentní, aby sami nějaké nové náboženství vytvářeli, nejsou pak též nad náboženstvím. Ovšem akce tato má býti agitační proti katolicismu. — Ligu došly projevy souhlasu se založením rubriky »Z centrály Tiskových Lig«, kdež se zjištěné lži v pravé světlo staví. – Svaz Tiskových Lig pro celé Rakousko vydá leták, kdež budou otisknuty nejmarkantnější lži tisku o církvi a duchovenstvu poslední doby a usvědčeny pravdou zjištěnou úředním vyšetřováním. Liga vydá leták tento v českém překladu. — Jelikož socialistické časopisy přinášejí zprávy o nemravnostech kněží cizích zemí a smýšlených jmen, obstará Liga informace přímo u příslušných úřadů, aby dokázala nemravný způsob boje nepřátelského tisku. — O případu řeholnice, která opustila svůj klášter bez dovolení představených v Budějovicích, vyžádaly si četné Tiskové Ligy z Rakouska autentické zprávy, poněvadž liberální tisk vybájil z tohoto případu obrovské lži a šíří je po celém světě. — Ligu dochází z kruhů obecenstva mnoho vážných stížností, jak hluboko zasahuje nemravnost do celého života veřejného a společenského. Sledovati jen trochu třeba hovory mezi dospělými a u mládeže. Co nemravných vtipů, kluzkých dvojsmyslů, anekdot, popěvků, co neslušných zarážejících řečí, dvakráte žel, že i u dětí již se s tím shledáváme. Všemu tomu napomáhá ovzduší zábavných lokálů, četných kusů divadelních, knihy špinavé literatury jen pro nemravnost psané. Dále z výkladních skříní různé obrazy, sošky, pohlednice a jiné předměty, které se jen za účelem nemravného pobavení vystavují, uráží stále mravní cit kolemjdoucích. Liga učiní dle sil svých všecky možné kroky, by se podobným zjevům odpomáhalo. — Pan Jan Kř. Maštalíř referoval o »knihovně kacířů« čís. 3.– 4. »Různá náboženství, jejich původ a rozvoj« a »Kacířské drobotiny«, kterážto čísla cpí záští a zlostí proti církvi katolické, zvláště pak proti jejímu kněžstvu, dále podával zprávu o »Novém Kultu« a »Šibeničkách«. — Tím byla schůze skončena.

Z Tiskové Ligy. Přispěli: Vys. důst. kníž. arcib. konsistoř v Praze (200); dále: Jos. Surka, koop. v Praci; Václ. Havlík, farář v Sopotech; Jan Zeman, farář v Olešnici; Jan Wolf, katecheta v Klatovech; K. Toman, farář v Hloubětíně; Ant. Russ, farář v Čouši; P. Norb. Horáček, farář na Andělce; J. Odstrčil, farář v Drnovicích; Jos. Melena, bisk. vik. sekretář v Novém Etinku, a Rud. Stránský, kaplan ve Vinoři. Na člen. vkladech složil: Št. Dvořák 20 (50). — Opravy uveřejnily: 1. Červánky: dpp.: Janu Vážnému, kaplanu v Bavorově; Rud. Stránskémn, kaplanu ve Vinoři; J. Odstrčilovi, faráři v Drnovicích, a Jos. Zemanovi, faráři v Olešnici; 2. »Česká Demokracie«: dp. J. Paškovi, faráři v Domašíně; 3. »Pokrok«, list nár. dělníků v Brně: dp. Pavelkovi, faráři v Přibyslavicích a pp.: učiteli Kociánovi a nadučiteli Křížovi. — Nákladem Tiskové ligy vyšla objemná brožura: »Jest nad námi Bůh?« Napsal výtečný katolický apologeta, farář Filip Jan Konečný. — Stojí 1 K. — Objednávky vyřizuje administrace družstva Vlasť v Praze, čp. 570-II. — V každém čísle »Našich Listů« jsou uveřejněny zjištěné lži protikatolického tisku a spolu důležité obranné zprávy z katolického života. Zprávy ty jsou naší Lize zasílány ze světové centrály Tiskových lig. »Naše Listy« stojí ročně toliko 4 K, do Ameriky 6 K; i možno si je předplatit a obranné zprávy stopovati. — Peníze a dopisy přijímá: T. Škrdle, místopředseda a pokladník Tiskové ligy v Praze, 570-II.

Různé. *Car a rakouský císař.* Z Petrohradu oznamuje »Frankfurter Zeitung«, že zaslal císař rakouský ruskému carovi velmi srdečný telegram. — *Apoštolský vikář království Saského,* administrator eccelesiaticus Horní Lužice, Jiří Luščanski, rodilý Srb, bude 19. března t. r. ve Vratislavi od kardinála Dr. Koppa posvěcen na biskupa. Ad multos annos! — *Řád Servitů* slaví t. r. 600té jubileum svého založení. Založili ho bohatí kupci Jirenzští a papež Alexandr V. roce 1255

jej potvrdil. — *Haličtí Marianští sodalové* konají letos 29. září na podnět arcibiskupa Dr. Bilczewského kongres ve Lvově. — Na začátku února t. r. konáno bylo v Solnohradě *valné shromáždění spolku na založení katolické university.* Z účtů vysvítá, že loňského roku přibylo 188.272, mezi nimiž je 22.264 K z arcidiecése Vídeňské. Celé dosavadní jmění obnáší 1,000.000 korun. — *Poláci v Haliči chystají letos velikou pouť k sv. Otci do Říma.* Pouti se súčastní všickni biskupové haličtí v čele s kardinálem Puzynou. — *Brasilianská vláda* přeje si, aby sv. Stolice jmenovala jednoho biskupa kardinálem, aby tak i Jižní Amerika zastoupena byla ve sboru kardinálském. — Do ženského kláštera v Riedenburgu vstoupila *baronka Marie Veczey,* bývalá dvorní dáma a vychovatelka arcikněžny Marie Valerie. — Do Anglie přistěhovalo se 6100 jeptišek z Francie vyhnaných, do Spojených Států amerických 1800, do Kanady 1100. — *O Japonsku.* Japonsko měří okrouhle 415.000 km², t. j. asi ²/₃ našeho mocnářství Rakousko-Uherského a čítá na 50 milionů obyvatelstva, tak že připadá přes 100 obyvatel na 1 km². Jest tudíž průměrná lidnatost skoro dvakrát větší, než v naší říši. — *Korea* zaujímá 218.000 km² prostoru, t. j. ¹/₂ mocnářství Rakousko-Uherského bez Haliče a Bukoviny. Obyvatelstva čítá se tam 8—12 milionů. Samo hlavní město Soeul má na 200.000 obyvatel. —*Mandžursko* měří okrouhle asi 1,000.000 km², rozhodně jest větší než říše Rakousko-Uherská. Obyvatel žije v Mandžursku průměrně asi 15 milionů. — Dle zpráv z Propagandy je v Japonsku 90.000, v Korei 40.000, v Mandžurii 35.000 kat. Jest obava, že Japonsko, ať zvítězí či padne, oboří se na Evropany. — Msgr. Mutel, apoštolský vikář na Korei, poslal do Vatikánu zprávu o nebezpečích, jaká hrozí korejským katolíkům v nynějším sporu rusko-japonském. Katolíci, jichž se čítá na 40.000, roztroušeni jsou po zemi, tak že jim vyslanecké stráže v Soelu budou málo platny. Pronásledování a mučenictví jsou obyčejným údělem katolíků na Korei. V březnu r. 1866 tehdejší apoštolský vikář byl sťat, a 10.000 věřících zahynulo ve všeobecném vraždění. Katoličtí misionáři vrátili se na Koreu r. 1876 a založili kolej a seminář v Pinangu. — Jiná zpráva praví, že sv. Otec Pius X. obdržel od japonské vlády ubezpečení, že katoličtí misionáři budou požívati svobody ve svém působení. Podobnou zprávu obdržel prý i z Korey. — Letošní sjezd německých katolíků konán bude v bavorském Řezně. — *Vídeňský purkmistr a kostely.* V sezení vídeňské městské rady upozornili dra. Luegra na chatrné dva vídeňské kostely. Dr. Lueger ihned slíbil, že úřadům, jichž se týče, dopíše, aby povinnost svou konaly. — *Služby Boží v šesti řečech* koná minorita P. Kulhavý, misionář v Edmontonu v kanadské provincii Assinibola. P. Kulhavý mluví plynně anglicky, polsky, německy, francouzsky, rusínsky a řecky a má osadníky všech těchto jazyků a všem vyhovuje v mateřské řeči. — *Ku katol. spolku českého rolnictva na Moravě* přistoupilo opět 50 nových členů. Tím jest už překročen počet 4000. Pokrok to zajisté veliký. — *P. Hartmann,* kněz řádu františkánského, řídí ve Vídni nové oratorium »Sv. Petr«.

Konkurs. Výbor Tiskové Ligy vypisuje ceny 50, 30 a 20 K za nejlepší brožury o Husovi. Brožury budou uveřejněny ve spolkovém časopise: »Husitství ve světle pravdy a přijímají se do 1. května r. 1904. — Mimo to vypisuje výbor konkurs na povídku nebo román z doby husitské. Nejlepší práce z toho oboru bude poctěna cenou 100 K a bude ve »Vlasti« uveřejněna a zde bude ještě mimo přiřčenou cenu obvykle honorována. — Předsednictvo Tiskové Ligy v Praze, čp. 570-II.

Spolkové zprávy.

Literární sekce družstva Vlasť konala dne 25. února t. r. 10. schůzi za předsednictví řídícího učitele p. Jos. Flekáčka. — Jednatel dp. katecheta Boh. Jiráček četl protokol předešlé schůze, jenž byl schválen. — Literární sekce protestuje proti oslavám Macharovým, který drsným způsobem strhuje v bláto náboženství a vlastenectví. — K padesátým narozeninám vldp. Msgr. Dr. Jos. Buriana zašle místopředseda blahopřání; druhé blahopřání odešle p. školnímu radovi Dr. M. Kovářovi k jeho svátku. — Oslavu Sušilovu provede Literární sekce dne 10. dubna t. r. v neděli večer. Program k oslavě byl sestaven a za pořadatele oslavy zvolen redaktor Tomáš Škrdle. Slavnostní řeč prosloví dp. Dr. Rud. Horský a báseň k oslavě napíše a přednese řid. učitel p. Josef Flekáček. — Redaktor »Vlasti« Tom. Škrdle předložil nové lit. práce, jež mu byly zaslány, ocenil je a sdělil, že poslední, únorová »Vlasť« přinesla příspěvky 5 nových lit. přispěvatelů: 1 faráře z diecese Hradecké, 1 gymn. profesora z Moravy, 1 kaplana, 1 alumna z Moravy a 1 posluchače filosofické fakulty na české universitě. Red. »Vlasti« dostává z Haliče

různé polské knihy — kdo by si je přál k recensi, budou mu zasílány. — Práce Michala-Dvoreckéko »Ze života malého Slováčka« právě ve »Vlasti« uveřejňovaná, dochází všeobecného uznání, i bude to zajisté p. autoru pobídkou, aby více podobných obrázků z mor. Slovácka nakreslil. Referent chválí »Hlas« ze dne 24. února t. r., že se rázně opřel Masarykově »Naší Době«, která líčí pap. Lva XIII. jako lakomce. »Naše Doba« dostává výměnou »Naše Listy«, v nichž se mohla dočísti o velkolepých činech — hledíc k dobročinnosti — Lva XIII., ale to se jí do krámu nehodí a proto raději tupí velikého Lva XIII. Taková je ta věda Masarykovská. Na konci rozebíral referent obsah: »Vzdělávací četby katolické mládeže«, jež končí II. ročník své pouti. Referát bude uveřejněn ve »Vlasti«. — Jednatel dp. B. Jiráček rozebíral č. 98. »Pokladnice mládeže«, z »Ludmily« Vl. Pittnerové »Pytlákovu dceru«, »Sebrané spisy B. Brodského« a poslední číslo »Dědictví Maličkých«. Živá debata rozpředla se o »Pytlákově dceři«. Vážený člen namítal, že pytlák jednal nesprávně, jiní jednání jeho hájili, i zvolen byl ze středu sekce rozhodčí, aby práci tu znovu a důkladně prostudoval a v budoucí schůzi o ní zprávu podal. — Dp. farář Vl. Hálek podal zprávu o spisu »Hlasů katol. tisk. spolku« »Život sv. Ignáce z Loyoly«. Napsal Jan Badeni. Přeložil Jan Tagliaferro, farář na Borové. Obšírnějšího životopisu tohoto světce v českém jazyku posud nebylo. Věci prospělo, že, jakkoli bylo po ruce životopisů jeho od jiných spisovatelů, sáhnuto bylo ke spisu Badeniho, an člen Tovaryšstva Ježíšova nejlépe vystihne život sv. Ignáce. — »Museum«, časopis bohoslovců československých č. 1. vyniká články »Idea Cyrillo-Meth.«, »Krása liturgie«, básněmi »Vánoce«, »Modlitba« a hlavně zprávami o literární činnosti bohoslovců v jednotlivých seminářích. Přáli bychom si pro »Museum« prvotiny nějakých povídek, třeba toho nejjednoduššího obsahu, neboť belletrie katolické literatury potřebuje v dorostu duchovenstva posily. — Slovácký americký kalendář »Jednota« na r. 1904 již v IX. ročníku jest jako každý rok almanahem cenných literárních prací odtržného od nás spisovnou řečí bratrského kmene slováckého. Kalendář tento jest vskutku skvostem a chloubou amerických Slováků, spolu i protestem proti násilí, jež se jim v rodné vlasti děje. Neschází v něm ani »súdna sieň v Budínpešti, kde Slovákom maďarskú spravodlivosť merajú.« — Pan Jan Kř. Maštalíř referoval o následujících spisech, jež všechny odsoudil; jejich obsah jest na mnohých místech zabarven proti náboženství a proti mravnosti. Ola Hausson »Všední ženy«. J. Peladon »Citové zasvěcení«; dále rozebíral časopisy »Naše Doba«, »Nová Česká Revue«. Referoval o posledním čísle »Libuše« roč. 33. »Vrah a jiné črty« od K. Želenského, jež nezamítl. Ze »Světové knihovny« odsoudil C. Plammariona »Pouť nebeská« pro nemyslnost a báchorkovitou vymyšlenost, jež se vydává za vědu. Konečně referoval o bezcenných knížkách: »Člověk, jenž nevydal básně« od Záhoře, a »Ta první láska« od Neuberta. — Katecheta dp. Fr. Žundálek přináší povždy do sekce bohaté a zajímavé zprávy ze zemí slovanských, jež čerpá jako znatel všech slov. jazyků z původních pramenů. Podobně bylo tomu i v této schůzi. Velebil zásluhy slovinského jazykozpytce, Františkána Stanislava Škrabce z Kostanjevice u Gorice, jenž slavil 7. ledna 60té narozeniny. Referent mu zašle jménem Lit. sekce blahopřání. Na to podal dp. Fr. Žundálek hojné zprávy z literatury polské, slovinské a slovenské. Z české posoudil: »Serafinské květy«, »Růži Dominikánskou«, »Lvovskou Róžu Dochuwnu« a Hlavinkovy: »dějiny světa v obrazech«. Důkladné referáty jeho budou postupně ve »Vlasti« uveřejněny. — Předsedající řídící učitel p. Jos. Flekáček navrhl, aby se v Lit. sekci zavedly literární rozhovory. Dva neb tři členové vzali by si určité referáty a po každém referátu by se rozpředla debata. Redaktor Tomáš Škrdle pravil, že podobné rozhovory byly již pěstovány za neúnavného † P. Jos. Svobody Tov. Ježíšova v Historickém kroužku; účastňovali se jich mezi jinými i kanovník Brynych a general velmistr Huspeka; rozhovory ty že měly pro přítomné velikou cenu. Návrh p. místopředsedy byl přijat a p. navrhovatel určí pro budoucí podzim určitý program pro tyto rozhovory.« — Red. p. Tom. Jiroušek referoval o novém čísle »Časových Úvah«, kde dp. farář Josef Kousal pěkně líčí zařízení ústavy v Rakousku a její nedostatky. Spisek zasluhuje právem, aby byl hojně čten. Podobně pochvalně zmínil se o novém lidovém katechismu z nákladu moravského »Kazatele«. Předložil též nový časopis »Granát«, který slibuje bojovati na moravskoostravsku proti socialním demokratům a na konec vyslovil nelibost nad stálým otiskováním Mussetových, Maupassantových a p. plodů z francouzské literatury ve »Světové knihovně« pana Jana Otty. »Ústřední knihovna Kobrova« si lépe vedla a také slušný počet dobrých děl vydala — ale ve »Světové knihovně«, půjde-li to takto dále, převládne tam dobrou četbu literární brak a národu se neposlouží. — Tím byla bohatá tato schůze skončena.

ROČNÍK XX. DUBEN 1903—04. ČÍSLO 7.

VLASŤ.

Mistr Jan Hus
nebyl reformator Církve ani ve věcech dogmatických, ani mravoučných, ani církevně ani občansky socialních, a podle toho nepřinesla reforma jeho žádoucího ovoce.

Z literární pozůstalosti † Dr. ANTONÍNA LENZE. — Povolením kn. arc. Ordinariátu v Praze.

[Pokračování.]

§ 8.

Náprava Husova dočekala se záhy trpkého ovoce v oboru mravů duchovenstva.

Stav, kterýž měl Hus, prohlédaje k nápravě, především na zřeteli, bylo duchovenstvo. Tuto svoji nápravu začal Hus velice záhy, již r. 1400, tedy sotva že byl na kněze vysvěcen. Bylo mu tehdáž as 30 let. Byla to zajisté odvážlivost veliká. Vždyť neznal tehdáž a nemohl znáti celého duchovenstva českého, neboť byl tehdáž příliš mladý a pak byl až po tu dobu, kde začal napravovati duchovenstvo, zahrabán v studiích filosofických a theologických.

Zásady však, na jejichžto základě chtěl Hus uskutečniti nápravu duchovenstva, jsou veskrze Viklifovy.

První reformační zásada Husova byla, že mají kněží žíti v evangelické chudobě.

Druhá zásada byla, aby bylo duchovenstvo podřízeno světské vrchnosti, králům a velmožům i ve věcech duchovních.

Třetí zásada reformy Husovy žádá, aby byla Církev zákonem Božím pouze, a nikoliv zákony církevními a papežskými řízena.

1. M. Jan Hus přijal totiž z Viklifa domněnku,*) že zůstala Církev v prvotní své neporušenosti, dokavad žila v evangelické chudobě, tedy až do časů Konstantina císaře, od něhož dostala prý bohatství, čest a důstojenství, aby prý byl papež tak první mezi kněžími, jako byl Konstantin první mezi králi. M. Jan Hus a jeho praeceptor Viklif užili této povídačky k tomu účelu, aby mohli namluviti lidu, že papežství není původu božského, ale že pochází z donace Konstantinovy.

V prvních stoletích nebylo prý podle historické vědy Husovy a Viklifovy žádného papeže, a lid Boží byl spravován pouze zá-

*) Hus. Postilla. Erben 11, 81 a jinde.

konem Božím, a to prý daleko lépe, nežli později, když vzalo vznik papežství a nastal rozdíl mezi knězem a biskupem.

Donací Konstantinovou prý Církev zjedovatěla a se porušila, ač klade Viklif naprostou porušenost Církve až do těch dob, kde povstali mnichové žebraví; Hus však soudí, že ta úplná porušenost nastala ve věku XII., anť prý až do té doby byli hříchové zjevní staveni, t. j. káráni a pokutováni.

Oba reformatoři neměli arci zdání o tom, že měla Církev již v dobách nejstarších, dlouho před Konstantinem, zboží pozemské, povstalé z obětí křesťanů zámožnějších, určených jednak na výživu duchovenstva, pak na podporu chudiny a na zachování a zvelebení míst službě Boží ustanovených a k oslavě oběti Páně. Kdyby byli Hus a Viklif stav věcí znali, byli by as porušenost Církve až k časům apoštolským odkázali, nebo dospěli k přesvědčení, že as obohacení Církve není tou pravou příčinou k jejímu zjedovatění.

Trvajíce však oba reformatoři Hus i Viklif v domněnce, že všecko porušení v Církvi povstalo z obohacení, domnívali se, že náprava duchovenstva bude docílena, když se duchovenstvo samo odřekne zboží pozemského a všeho panování, a pakli by činilo vzdory, aby bylo beze všeho zboží církevní zabaveno, čili uloupeno. K tomu působili oba, seč byli. Viklif vybízel k zabrání jmění duchovenského krále i velmože a kladl jim na srdce, že jsou k této loupeži netoliko oprávněni, ale také povinni, a to pod smrtelným hříchem. Jest prý kněžím zákonem Páně zakázáno, přijímati zboží pozemského, anebo je držeti, tak že prý jsou všickni smrtelně zhřešili, kdož Církev obohatili, a jsou prý neomylně v pekle, jestliže se z toho hříchu nekáli, a všichni prý duchovní, kteří zboží pozemské urputně drží, jsou haeretikové. Tou příčinou vyzývá Viklif krále a velmože důtklivě, aby hříchy svých předků napravili a zabrali zboží kněžské.*) Podobně usiloval také Hus, aby bylo zboží duchovenské zabráno, aby tou cestou byla docílena náprava duchovenstva, a to na Viklifově zásadě, že jsou kněží zavázáni k evangelické chudobě. »Ktož se slibem zavíže, dí Hus, ku kněžství . . . také se zavíže i k těm věcem, jež k tomu úřadu slušejí: a že jest kázaní, nesmilnosť, mše slúženie a dobrovolná chudoba, slušejí všechny věci ty na kněžstvie, protož také k nim se zaslibuje, ač toho úmyslu nemá**) Jinde se táže Hus praelatů sarkasticky: »Čertoví páni, kdeť jsú od Krista k světskému panování povoláni? Snad onde: chcešli býti dokonalým, jdi a prodej všecky věci, daj chudým a poď po mne!«***)

Zvláště drasticky vyzývá Hus knížata světská k zabrání statků duchovenských za záminkou, že z loupeže této vyjde náprava duchovenstva, těmito slovy: »Druhá pomoc, jenžby spíše mohla býti, jest: aby světská knížata a Páni, jsouc od Boha naučeni, nedopustili toho kupectvie a neřádného nestatečných praelatuov na lid sázenie. A to by najspieše vzvedli, kdyby svých otcóv

*) Viz Dr. A. Lenz. Soustava učení Jana Viklifa.
**) Hus. Výklad desatera kap. 13. Erben I., 267.
***) Postilla. Erben. II., 81.

almužen zle utravovati nedali, vezmúce je v svú moc a v svú obranu, aby jimi budúcí nekupčili. Nebo jako oheň vždy hoří a pálí, dokud má co páliti... též oheň ďábluov... A jako bude žádosť k ženě uhašena, když bude muži odjata, tak se to má se svatokupectvím. Též, kdyžby ujeli přílišné almužny a dali skrovnú potřebu knězi, tehdy by žádosť zlú svatokupectvie uhasili; ale dokud budú světští viece almužen přikládati, dotud budú žákovstva v té žádosti podpalovati; oni přikládajíce, a ďábel jako kovář měchy podymuje.*)

Hus vyzývá netoliko velmože, ale také parochiany k zabrání zboží kněžského. »Třetí pomoc by byla,« praví, »aby obec takovým, jenž zjevně svatokupčí a jsú zle živi, nedali požitków, aby jimi nekupčili; ale musila by se obec odvážiti za čas jich pohonów a kleteb, jimiž brání své zlosti.**)

Tato zásada, že jest duchovenstvo zákonem Božím k evangelické chudobě zavázáno, přinesla již za živobytí Husova své ovoce, neboť se jemu kladlo za vinu loupení zboží duchovenského, pronásledování a vyhánění kněží katolických a usazování na jejich fary kněží husitských, anť se všecko to dálo podle učení Husova. Ondřej Broda, bývalý kolega Husův na universitě, nazývá Husa zřejmě původcem pronásledování katolických kněží a klášterů olupování, vytýká jemu zřejmě podvody na lidu páchané a zamítá jeho lhavé stesky, že by on byl proto pronásledován, poněvadž kárá nepravosti kněžské. »O Magister«, píše jemu Broda, »sed non in Israel! non veremini dicere, quod solum propter impugnationem criminum, quae clerus sequitur, excommunicationem et persecutionem patimini! Quis ergo passive persequitur, quis aliis persecutionem procurat, quis vituperat, quis spoliat, quis in faciem caedit, quis monasteria et ecclesias depraedatur? Nonne vos et discipuli vestri? Dicitis de criminibus clericolum; sed de erroribus et scriptis Wicklef, quos protegitis, nullam mentionem facitis... Deponite nubem, tollite occasionem, removete stramen, ut homines videant rem, propter quam excommunicamini. Latet anguis in herba; et si populum simplicem per talia *decipitis*, Deum tamen per talia decipere non potestis. Ubi est, quaeso, compassio vestra cum affictis? Ecce vestrates intrudunt se ad beneficia aliorum, et ut dicitur, vos estis eorum instructor et procurator.«***)

Již tedy, dokavad byl Hus živ, pronásledoval a olupoval členy stavu, jemuž i on přináležel, zabíral jejich statky, vyháněl je z far a usazoval na ně viklefisty svým rigoristickým učením, svým nesvědomitým úhrnkovým horlením na nepravosti kněžské a přenášením jich na všecko duchovenstvo a lhavým učením, že kněžstvo nemá míti statků pozemských, ale žíti v evangelické chudobě, že je hřích, držeti zboží, anť mají kněží žíti podle příkladu Páně.

Avšak jestliže Hus, trvaje v Čechách, působil k pronásledování a olupování kněží katolických a vyhánění jich z far, přiostřilo se ono, když byl na něm vykonán světským ramenem ortel smrti

*) O svatokupectví. Kap. 10.
**) Tamtéž.
***) Docum Str. 520—521.

upálením. Od této chvíle počaly se nad katolickým kněžstvem v Čechách a na Moravě stahovati bouře, zvláště naproti těm kněžím a mnichům, kteří dle pověsti byli vinni upálením Husovým, a tak se podle naučení téhož Husa stali také vinnými příhanou a potupou, kteráž se stala národu českému odsouzením jeho za kacíře. Zvláště v Praze staly se půtky a shony, jimiž zvláště byty těch farářův, kteří jako odpůrci Husovi známi byli, vydrancovány a z části pobořeny byly. Mnozí kněží, nepomohše sobě záhy útěkem, týráni jsou mnohonásobně, některé prý až i zabili a do Vltavy uvrhli. Dvůr arcibiskupův na Malé Straně byl obležen, a arcibiskup sám z těží vyváznul. Ne lépe se dařilo duchovenstvu v krajích, kdežto se jali patronové mnozí vyháněti z far kněze katolické a uvazovati na ně husity.*)

Kronika o věcech českých od r. 1414—1420 vypravuje, že Jan Hus zle pobouřil duchovenstvo více za mrtva, nežli za živa, neboť prý ihned po jeho smrti obrátili kazatelé jeho strany meč naproti nepřátelům pravdy beze strachu a bázně, dotace zamítajíce a všecko svatokupectví a pýchu kněží a lakotu veřejně kárajíce. I povstalo prý veliké pronásledování (katolického) duchovenstva a loupení jejich zboží a obroků. Všichni faráři pražští byli z Prahy vyhnáni, až na Křišťana, faráře ve Větším městě pražském. Na místo vypuzených anebo odešlých farářů pražských usazováni kněží husitští.

Zvláště však vzplanul hněv husitů naproti Janu Železnému, biskupovi Litomyšlskému, jenž vedl spolu s Michalem de Causis při naproti Husovi jménem duchovenstva českého a moravského. On dostal v nepřítomnosti své v Čechách množství opovědných listů od pánů a rytířů, kteří se také podle naučení Husova zachovali a statky biskupské mezi sebe rozdělili.

Král Václav zůstal při těchto loupežích a při tomto týrání katolického duchovenstva zcela nečinný. Královna i dvůr královský byly husitské.

K veliké pohromě týraného a olupovaného duchovenstva byli nejpřednější úřadové zemští sami husiti. Program Husův stran ožebračení katolického duchovenstva byl tedy v rukou patřičných. Šlechta i města i lid vůbec byl ochoten pomáhati duchovenstvu k evangelické chudobě.

2. K této prvé části programu Husova, čelícího k nápravě duchovenstva, řadí se druhá část, přijatá z Viklifa, kterouž odevzdává i osoby duchovenstva do podruží ramene světského a podřiďuje supremacii vlády světské netoliko ve věcech občanských, ale také v záležitostech čistě duchovních, aby provozovali lidé světští nad duchovenstvem kázeň a směli je kárati a trestati i v přečinech anebo zločinech pouze církevních. »Nu králi,« vybízí Hus, »kníže, pane, rytíři i obce! Naučte se od toho sv. knížete (Nehemiáše) kněžím netrpěti smilstvie a cizoložstvie zjevného.**)

Tohoto velmožům M. Janem Husem samovolně přiznaného práva užili oni také v míře svrchované, podřizujíce sobě netoliko osobu duchovního, ale také jeho víru.

*) Palacký. Dějiny III. kr. XI. str. 234.
**) Hus. Výklad desatera. Kap. 40.

Hus se zajisté touto druhou částkou reformačního programu svého se zlou potázal, ač jestliže v pravdě čelil k nápravě duchovenstva, neboť uvalil na ně otroctví nevídané a despotismus daleko horší, nežli kdy byl myslitelen. Vždyť je podrobil a podřídil karabáči a svévoli zhýralé tehdejší šlechty husitské, kterouž dobře znal i její peský život, ale nepravostí jejich jen zlehka nebo docela nekáral, ačkoliv může poněkud omluven býti pro tyranii na duchovenstvo uchystanou tím, že byl slepý a nekritický padělatel reformy Viklifovy.

3. Kdežto uvalil Hus na duchovenstvo pro domnělou nápravu otrocké jho a svévoli marnotratné a bujné šlechty husitské a svémocně jí dal v plen zboží duchovenské, vymknul je třetí částí svého reformačního programu z oprávněné autority biskupů a římského papeže, ovšem pokud na něm bylo, neboť ústavy Církve Boží, kteráž vyšla z rukou vtěleného Boha, nedovede nikdo z lidí měniti nebo zjinačiti, tím méně byl k tomu oprávněn a schopen vášnivý anglosaský reformator, aneb jeho otrocký padělatel Mistr Jan Hus.

Zásada reformy jeho třetí, aby byla Církev Páně spravována zákonem Božím výlučně, jest taktéž vzata z moudrosti Viklifovy. Z této přijal Hus učení, že jest zákon Boží důstatečen ke správě lidu Božího. Nauka tato jest arci o sobě velice krásná a na pohled dobře křesťanská a opravdu katolická. *Avšak ona zavírá v ústech Viklifových a Husových úplnou negaci pravomoci Církve katolické, zamítajíc všecku její moc zákonodárnou, soudnou a výkonnou, a ovšem také pravomoc biskupů vůbec a římského papeže zvlášť.* A že je tomu tak, máme z výkladu Jana Husa samého. Neboť on tuto svoji nauku dovozuje z domněle historického fakta, že prý byla Církev před Konstantinem a Silvestrem pouze zákonem Božím řízena a prospívala daleko lépe, než když nastaly zákony papežské. Tuto svoji nauku dává Hus také na jevo, ovšem opět podle Viklifa, když tvrdí, že moc papežská, recte pravomoc, tedy moc zákonodárná jeho, soudná a výkonná, je původu satanášova.

V krásném rouše podal tedy Viklif a po něm Hus svým věrným revoluční zásadu, podle které by nebylo v Církvi nikoho, kdožby ji viditelně spravoval a komu by lid a kněžstvo ve věcech víry a mravů podřízeni byli.*) Zásada tedy Husova, aby byla Církev Boží spravována pouze zákonem Božím a nijakou měrou zákony církevními, neměla ihned v principu svém do sebe sílu, aby duchovenstvo pravé kázni a dobrým mravům navrálila, spíše byl v ní zárodek k anarchickému převratu.

Všechny tři zásady tedy, jimiž chtěl Hus navrátiti kněžstvo kázni a životu podle srdce Božího, oloupení jeho o zboží pozemské, podrobení jeho pod krutovládu zhýralé šlechty husitské a konečně odstranění biskupské a papežské pravomoci nad kněžstvem, nebyly o sobě již s to, aby ustavily v duchovenstvu kázeň a život příkladný.

K tomu ukazují také dějiny husitstva zejména kališnického po smrti Jana Husi. Duchovenstvo kališnické tonulo v otroctví

*) V takové formě podal také Jakoubek r. 1413 svoji radu, jak by měl v Čechách zaveden býti náboženský mír.

zhýralé šlechty husitské. Tato přitáhla na sebe zcela podle reformačních zásad Husových obročí, z něhož měl žíti plebán, a ponechala jemu jen tolik, aby hladem nezemřel. Podle druhé zásady, že mají velmožové právo a povinnost, puditi lid ku křesťanské pravdě a k životu křesťanskému, urval velmož husitský sobě právo přinutiti lid, *aby zradil víru otců svých a přidal se k cizáckému učení Husovu,*) ba on rozkazoval také kněži, jakby měl kázati a jak služby Boží vykonávati.* Velmož mohl a směl podle reformačních zásad Husových kněze na patronátě svém nutiti, a to hrozbou vyhnání, aby se víry katolické a přesvědčení svého a její pravdivosti zřekl, anebo aby skrovné své živobytí, jež mu oloupená fara dávala, opustil. Zotročení kněžstva kališného dospělo tak daleko, že sobě patron najímal kněze na dobu určitou, jako nějakého čeledína. Všecka snaha kališné konsistoře naproti zlořádům a naproti nehodnému otrokářství tomuto byla marna. Reformační zásada Husova byla mocnější, a nad to vadilo snaze konsistorní také Husovo učení, že Církev nemá právomoci ke správě Církve, a ta, kterouž má, ta že z ďábla je. Proto byla všecka snaha synod kališnických k odstranění tohoto zla marna. Konsistoř pod obojí byla malomocna, vždyť byla ve jhu téhož panstva, proti němuž kněží kališnických hájiti měla.

V této stránce byla jednota bratrská, čili její seniorové nebo biskupové opatrnější, neboť ona opustila nauku Husovu v tom, že Kristus Pán neustanovil v Církvi své žádné hierarchie z pravomoci, a upravila sobě svatovládu poněkud podle vzoru katolického, a velela, aby jí bylo posloucháno. Bratří opustili také jistou měrou nevázanost a svévoli u výkladu Písma sv. a ustanovili na svých synodách přísnou censuru vydávaných knih. Zařízením tímto byla také kázeň při kněžích jejich a i u lidu lepší, nežli u kališníků.

Ubozí kněží kališničtí byli tedy na základě reformačních zásad Husových a ve jménu svobody zákona Božího o náboženskou svobodu svoji oloupeni, a jménem jiné reformační zásady téhož M. Jana Husi, že totiž mají žíti v evangelické chudobě, ožebračeni, a vydáni svévoli, krutosti, tyranii a despotismu velmožův, čímž trpěla arci kázeň a také trpěti musela, zvláště, an sobě musil kališnický kněz, nemaje ze zbytku uloupeného obročí potřebné výživy, vyhledávali živobytí svého způsobem nenáležitým.

Výtečný náš spisovatel prof. dr. Winter nakreslil nám děsný obraz, jak bylo s kněžími nakládáno. On vypravuje, že ve věku XVI. nebyl nejhorší kollator ten, jenž snížil kněze na služebníka, neboť někteří z nich nechtěli míti ani faráře, buď aby jmění zádušní rozmnožili, nebo urvali ty požitky, jež náležely duchovnímu. Jindy sebrali desátky a jiné příjmy farářovy, tak že nucen byl z fary utéci. V tom nebylo rozdílu mezi šlechtou a měšťany, ani mezi husitskými a protestantskými kollatory s jedné a katolickými patrony se strany druhé. Tou příčinou tepe jeden katolický kněz urozené kollatory, kteří pro svá lakomství nenasycená z domů Božích činí domy pusté, neopatřujíc lidí svých poddaných věrnými kazately, toliko aby svobodně důchodů farských užívali a na svá

*) Z toho je vidno, že despotická zásada Lutrova: »Cujus regio, illius et religio« byla již v praksi za dob husitských.

skvostná hodování obraceti mohla. Podobná lakota vedla také měšťany. K tomu nastal ještě jiný zlořád. Páni kollatoři kupovali nebo i prodávali právo kostelního podací. Ba kollatorové páchali na knežích patronátu svého i surovosti. Pohlavkovali je, bili a nohama šlapali. Když nebyl kněz těmto násilníkům po vůli a nerozhřešoval je z hanebností, které páchali, vyhnali ho. Nakládáno s nimi jako s pacholky, byli přijímáni na fary na půl léta a museli také půlletní výpovědi dávati. Že takové zápolení s kněžími nepůsobilo na mravy jejich a na karakter jejich, leží na bíledni.*) Ovšem že činili někteří kollatorové katoličtí čestnou výjimku, a to budiž ku jejich cti řečeno.**)

Všecko však toto surové nakládání s duchovenstvem má svůj základ v reformačních zásadách Husových, ač měl Hus na mysli nápravu kněží a nikoliv surovosti na nich páchané.

Tak se věci měly s kněžstvem kališnickým. *Ale snad zavládla působením reformačních zásad Husových opravdivá náprava u kněží Táborských?* Letopisy naše nezůstavily nám věru zpráv, že by byli vynikali kněží táborští ušlechtilými mravy. M. Jan Příbram, jenž viděl na své oči kruté hospodaření kněží táborských, vypravuje o nich děsné ukrutnosti.

Přijavše totiž kněží táborští z rukou Jana Husi Písmo svaté jako jediný a výlučný zdroj křesťanského náboženství, prorokovali na základě výkladu svého, že jest doba zde (1420), v kteréž nastává zkáza světa celého, všecka prý země bude ohněm spálena, a všecka prý města zhynou, jako Sodoma a Gomorrha. I Praha prý bude jako Babylon zkažena.***) Zůstane prý na zemi jenom pět měst ušetřeno, Plzeň, Louny, Žatec, Slaný a Klatovy. I volali a zvali dotčení kněží všecky věrné, a to pod věčným zatracením pro spásu svoji, aby na hory utekli, ženy aby opustily muže své a děti své. A ženy mnohé a dívky uvěřily výkladům těmto, mnohé však z nich navracely se s hříchy do svých příbytků zpět. Křikem svým zmámili tito kněží veliké množství mužův a obcí, že sú od domův a statků běželi, statky své rozdávali, anebo daleko pod cenou prodávali, a tak k těm prorokům na hory běželi. Falešní tito proroci jim velěli, aby pak, což měli, jako bratří do spolku všecko skládali. Takovou měrou oloupili falešní prorokové tito lehkověrný ten lid o majetek jeho.

Vidouce však lidé, že sú oklamáni, reptali, nastalo tedy nové šálení, zvláště, anť na horu Tábor až 40.000 zklamaného lidu se shromáždilo. Kněží táborští hlásali, že doba obnovy je již tady, vyvolení Páně že budou ihned kralovati s Kristem Pánem tisíc let. Budou prý vzkříšeni prvním vzkříšením dlúho před súdným dnem. I pan Břeněk a M. Jan Hus budú prý vzkříšeni, aby měli účastenství v radovánkách pozemských až do druhého vzkřešení, čili až do soudného dne.

Sedláci prý budú vším zbožím vládnout a ve všech dědinách panovati a takovou hojnost míti, že je bude zlato a stříbro až mrzeti. Platuov, šacunkuov nebudú více platiti, aniž pod ně t. j. pod

*) Prof. dr Winter. Život církevní v Čechách. II., 199. Viz též Sahula l. c.
**) Tamtéž.
***) A mistr Jan Hus slavil Prahu jako město svaté.

pány slušeti, ale jejich rybníky, luky, lesové i všecka jich panstvie mají prý jim býti svobodná.

Avšak proroctví toto se nenaplňovalo, země nehynula ohněm a sírou, Praha a druhá města nebyla zkažena, a ještě méně náhle, obnova země se nedostavovala, Kristus Pán nesestupoval s nebe dolů, aby se svými královal, a proto se jali falešní tito proroci hlásati, že je vůle Páně, aby věrní začali sami hrůzné boje za pravdu Boží a za šíření království jeho. Učili prý, jak vypravuje M. Jan Příbram, sprostné lidi na horách shromážděné, aby zemi všady vůkol obcházeli a všecky hříšníky na všem světě beze vší milosti a milosrdenství zmordovali, domy jejich a stavení zbořili a spálili, pány a rytieře aby podřezali a všecky lidi, kteří by se k nim nedali, aby jako strniště v peci spálili a jim ani kořene ani svrchu neostavili, také aby je jako snopy zmlátili, krev z nich točili, smrtí je mrtvili a štíry a hady a šelmami je hubili. M. Jan Příbram připojuje k tomuto ohyzdnému programu: »O přeukrutné kněžstvie! Ó nekněžstvie, ale horší než Neronovo a Domitianovo ukrutenství a králostvie nikdy neslýchané! ani v kterých kronikách kdy popsané, kteréž téměř všichni kněžie táborští kázachú!

»Učinichú prý nové vyrčenie a jakožto právo vyhlásichú řečí, hrůzú i písmem toto ustanovenie. Kterýžby koli pán, rytieř nebo panoše, měštěnín nebo sedlák napomenut byv od věrných bratří, aby v těchto kusech čtyrech s nimi držel, to je, vysvobozenie každé pravdy, vzvelebenie chvály Božie, v prospievánie spasenie lidského a hříchóv kaženie jich obyčejem, a po napomenutie s nimi toho nevedl, aby takový každý jako satan a drak od nich zetřen a zamordován a statek jeho aby byl rozlapán. Mohú prý v čas všecky statky nepřátelské slušně odjímati, kaziti vzetím anebo spálením, a tak všechen lid sprostný ve všecka bezpráví rozpustichú.«

Jest věru s podivením, kterak se mohlo státi, že lid náš falešným kněžím táborským uvěřil, když shledal, že byl proroctvími křivými klamán, a zejména že uvěřil, že by volno bylo, soukromý majetek loupiti, hrady a města a vsi bořiti, všechen hříšný svět násilně kaziti. Než ten zprvu zbožný lid měl v dobré paměti učení Viklifovo a svého M. Jana Husi, že hříšník ztrácí pro hřích smrtelný nárok na majetek svůj, ba i svůj život, a že jest tedy dovoleno, majetek hříšníků zabrati, ba je i zabíti, pak-li by se k nim, jako ke svatým, nechtěli dáti.

Jestliže však byli kněží táborští, jak je M. Jan Příbram líčí, tak spořádáni, nelze věru říci, že by je byla reforma Husova dobrým mravům naučila, ač k němu jako k mučenníkovi za pravdu Boží hleděli. Ti táborští kněží byli u příčině, že se lid na hory sbíhal, a že se tohoto rozvášněného lidu Žižka ujal, a jiní schudlí šlechtici, a i titéž kněží svůdci s nimi, a počali hroznou bratrovražednou válku domácí v Čechách.

Než to sluší poznamenati, že se dotčení kněží táborští nepodrobili zásadám reformy Husovy veskrze, ant podrželi toliko zásadu třetí, že má býti lid Boží spravován zákonem Božím, a nikoliv zákony papežskými.

Táborští kněží se nezřekli, jak píše o nich Jan Příbram, světského panování, neboť oni prý »hůře a krutěji panují a císařují a všecka zboží, města, vsi, hrady i královské užitky, platy, daně i poplatky násilím a ukrutenstvím osahují a hrady, města i tvrze, i platy, komuž chtíc, vezmúc a komu chtíc rozdávají, jimž páni, rytieři a panoše téměř všichni viece než kdy králům službie a holdujie.«

»A přes to prý sú náměstníci apoštolští, jmenujíce kniežiiní Konštantinovy a císařovy. Avšak oni nejsú apoštolóm podobni. Apoštolé byli ve všech věcech velmi praví, tito sú lháři od počátku. Apoštolé byli ve všech věcech věrní, tito sú ve všech věcech falešní a svůdcové; apoštolé čiští a duchovní, tito hovadní a smilní, mnozí z nich ruffianové, smílní a nečiští. Apoštolé byli tiší a trpěliví, tito mstiví, lití a jako šelmy zuřiví. Apoštolé světsky sú nehejtmanili, ani bojův světských nepůsobili, ani vozuov k boji nespravovali; ale tito boje, kdež chtie a na kohož chtie, strojí, pušky a vozy spravují, a kohož chtie, toho vybojujie. Apoštolé ode vší krvé sú vzdáleni... tito (lidí) bez čísla zhubili a zmordovali. Apoštolé žádnému násile nečinili, ani koho násilím k pravdě přivodili, ani násilím pravdy bránili; tito násilím všecky věci konají . . . Apoštolé nikoho na statku nepoškodili, ale raději sú lupenie trpěli; tito všicku zemi zlúpili, a rádi by svět vešken odřeli a pozřeli. Apoštolé sú zle dobytého nic neměli, ani jeho požievali; tito však, což jedie a pijie, to je cizí úsilé; v čemž chodie, a na čemž jezdie, to násilé; co mají, to kradené, čím vládnú, to je bezprávie. Apoštolé sú k mordům, k pálenie, k lúpežům, k krvi, k pomstám, ani k bojóm nikdy nepobízeli; ale tito sú to všecko široce vedli, kázali a učili. Apoštolé se ve světské běhy nepletli, tito však se ve všecky světské věci upletli. Apoštolé pro Krista všecko opustili, tito však všecky věci vížie, což nejviece mohú, pochmatali a v moc a důstojenstvie násilně vskočili. Apoštolé dobrovolně sú se chudičké a pokorní učinili, tito z chudých sedlákóv, a zchlapilých oráčov pány i biskupy i knížata sú se násilně zdělali, a zbožie cizího se zmocnili... Apoštolé, kdež sú přišli, ač sú jim co dali, toho použili, tito všecko sami zberú a propijí a prožerú . . .«*)

Z toho ze všeho jest patrno, že se Husova reforma na kněžích táborských nezdařila; právě naopak. Oni užili zásady Husovy, že ten, kdož hřešil smrtelně, ztratil nárok na své jmění, ano na život svůj, k děsným vybízením, všech hříšníků vraždami se sprostiti a jich zboží sobě přivlastniti, a, majíce sebe za vyvolené, se domnívali, že jim podle Viklifova a Husova naučení ani ty nejhorší nepravosti neslouží ku věčné zátratě. (Pokračování.)

*) Jan Příbram proti kněžím táborským. Přepis v musaeu.

Z lesa.

— *Rudolf Stupavský.* —

Obrázek v lese.

Kde cestička se v boří vine
a ztichá žití bouř a vztek,
na borovici staré, stinné
tě zdraví prostý obrázek.

Ty rysy prosté, neumělé,
jež matky Boží značí vděk,
v té tiši lesa věčně ztmělé
jak mnohé duši skytly lék!

Jak maně se tu noha staví,
a duši bázeň navštíví,
sny marné prchnou z těžké hlavy
i svět ten celý měnivý.

A duši zdá se rozechvělé,
že ve chrám velký vkročila,
kde cherubů zní zpěvy smělé,
jež láska Boží zrodila.

Když borovice vánek malý
rozkývá v sladkobolný ples,
jak varhany by tady hrály
a hudbou ozýval se les.

A ptáků družina ta čilá
se řadí ve zpěváků sbor,
již partessy své rozložila —
zní hudbou, zpěvem lesa chór.

A člověk chví se udivený,
když hudba ta ho zmámila,
a neví, že tu pode kmeny
se duše jeho modlila.

Hudba lesa.

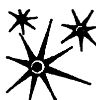
Jaká to hudba nadšeně letí
zamlklou tišinou lesa,
když vánek hravý do starých snětí
jak v náruč hřejivou klesá.

Zašeptá listí, větve se kloní,
koruna chvěje se celá,
akkordem mocným stromy už zvoní,
plaší sen z chmurného čela.

Jako šum bouře odlehlých moří
hudba ta vstoupá vždy výše,
z doubravy letí ve ztichlé boří,
zmírá tam na mechu tiše.

A nový příval zahučí znova,
až stromy zaupí v kmenu,
zatiknou ptáci, jež hnízdo chová,
v bázlivém pojednou stenu.

V duši se lehce hudba ta tříští,
jak by ji uspati chtěla,
aby tak snadně na bouře příští
v životě svém zapomněla.

Proklaté peníze.

Napsala VLASTA PITTNEROVÁ.

(Pokračování.)

VIII.

Já zde zůstanu na noc,« řekla paní bába. »Nevím, nevím, naša mladá panímáma se mi nelíbí. To byly ňáky vyděšeny oči. A srdce jí tlouklo jako zvon. Jen aby nám nepřišla nemoc.«

»Je mladá,« mínila Havlíková. »To tak bejvá; ona se zasejc hupokojí.«

»Já taky nevodjedu. Jeď pantáto dom' jen sám, já zde zůstanu. To víte, lidičky, matka přijde hu dcery hned po andělu Strážci. Třeba jste byla vy, panímámo babičko, moc zkušená, a vy, panímámo maminko Havlíková, moc dobrá, přece já jsu matka, a v těhle houzkostech jest matka dceři nejbližší,« pravila Bohatová.

»Ba arci, já vás panímámo, maminko hupřímná, za to prosím, abyste zde zvostaly, abyste viděly na vlastní oči, že se ničehož nic nezanedbá,« pravila Havlíková.

Pantáta Bohata nechtěl odjet, než přemluvily ho ženské, že by zde darmo překážel, že mladá matka potřebuje klidu. Jel tedy, doprovázen na kus cesty starým Havlíkem.

Anička vykřikovala stále ze spaní. Volala Josefa, který usednuv u postele, nespouštěl z milené ženy ani oka. Anička křičela, že nedá Josefa ani dítě, ať si vezme ta osoba, s kterou se domněle rvala, ty peníze, ty proklaté peníze, které jí nedonesly požehnání — — —

Panímáma Bohatová se všecka chvěla při těch pomatených řečích.

Anička byla rozpálená a k radě paní báby Jakub kolem půlnoci zapřáhnul a jel do města pro lékaře.

»Kdož by se toho byl nadál,« šeptala bába úzkostně. »Všecko šlo tak dobře. Což nám panímámy zlaty, tu našu koutnicu snad někdo huřknul?«

»Bože, Bože, já si dávám vinu,« naříkala Havlíková, »to srdce, víte to srdce, to si nechala panímáma na památku po tom cigáněti, po Nánce, co se hutopila.«

»Aby tak v tym byly ňáky čáry,« lekla se Bohatová.

»Ale srdce nesrdce, cigáně necigáně, neměli jste dávat koutnici napít vína. Takovou sílu, to vomámí zdravýho. Koutnici patří slepičí polívka, nic jinýho! A potom neměla pokoje, jako má koutnica mět. To bylo pořádem chození, vokukování, vočumování, kde jaká sousedka a kmotra a tetka z cely dědiny přišla,« mrzela se paní bába. »Zrovna jakoby žáden jakživ maly dítě neviděl. Arciť, je to Bohatovo vnouče, první vnouče, ale právě proto se mělo radějác před lidma schovat, než hukazovat. Lidi majou ve vočích závist, vyčtou co můžou a vyčítajou nejradějác bohatství,« vykládala paní bába, stírajíc pot s Aniččina čela.

»Kdo to jde?« křičela Anička. »To je strejc Pavel, co se zabil pro ty proklaty peníze! A on chce mi vzít diťátko, chce je shodit se střechy, aby se taky zabilo!«

»Vždyť tu žáden není, hupokojte se,« chlácholila bába.

Bohatová se opírala o stůl. Nemohla ani promluvit. Již věděla, co dceři působilo rozčilení; byly to ty peníze, ta kletba, co na nich lpěla. A s hrůzou si vzpomínala na část té kletby, že kdo z Bohatových těch peněz užije, hledí do hrobu svým nejmilejším — — —

»A co vy tu chcete?« volala Anička, rukama jako někoho odháněljíc. »Vy jste strejc Petr, vy jste šel taky ze světa pro ty proklaty peníze! Vám se slehly na prsa, humačkaly vás a domořily vás! A vy chcete za ty peníze mý diťátko, vy je chcete domořit, jako vás domořila suchá nemoc!«

»Jaké to jsou nápady?« trnul Josef.

Bába uložila děťátko již dříve do kolébky.

Anička spala jen chvíli a volala nyní ty mučivé svoje výkřiky bdíc, všecka rozrušena a rozpálena.

»Tohle bude zlý,« mínila bába. Havlíková se tiše modlila, Josef seděl všecek strnulý. Viděl, že ho neklamalo teskné tušení, že ta druhá Anička se ohlašuje svojí pomstou — — — —

Mladá šestinedělka blouznila dále. Rvala se nyní s utopenou cigánkou o své dítě, rvala se s ní o muže, o jeho srdce, křičela, že ví, že to srdce, co si vzala na památku, bylo opravdivé srdce té druhé Aničky, která je za živa v těle nosila a která jí je podložila, aby ji pálilo, aby ji tlačilo, tížilo jako ty proklaté peníze!

Lékař dojel a krčil rameny. »Zlý případ,« pravil. »Horečka omladnic. Ta mladá žena musela ty myšlénky míti dlouho v mysli, a nyní se jí to složilo a shledalo vše do blouznění. Ale to je tak. Něměla klidu, dali jste jí vína, paní babička má pravdu, že jste jí sami uškodili. To je ta vaše selská pýcha: peníze a jen peníze. Nedávejte dětem do vínku ničeho, nestrojte hostiny, ale dejte šestinedělkám pokoj! Kdo ví, čím jste ještě tu ženušku rozčílili.«

»Co budeme dělat? Pane dochtor, milostpane, já jim zaplatím, co budou jenom požadovat, můj pantáta jim ten stůl toralama posází, jenom jí pomůžou,« prosila a slibovala Bohatová.

»Kdybych nedostal ani findy, pomohl bych rád, bude-li to v lidské moci,« řekl lékař. Zdržel se chvíli, nařídil obklady a obstarání kojné pro dítě, vybídnul, aby se ráno pro něho přijelo a odjel, řka k smutnému Josefovi, který jej vyprovázel: »Budete asi vdovcem, pantáto, škoda té mladé ženy.«

Josef zesinal. Nemohl se ani vrátiti hned do světnice. Opřel se o vrata a pohlížel po dědině a po návsi, měsícem ozářené. »Za Aničku Anička,« zašeptal si a zaplakal. Jak trpce litoval nyní, že neměl tu ženu svoji hned z počátku tak rád jako nyní. Dával si vinu a klnul té druhé Aničce v hrobě, věřil již, že mu udělala, uvěřil v čáry cigančiny, která dala svůj život, aby mohla vyvábiti za to za sebou jiný. Zdálo se mu, že slyší jakýsi hlas, který praví: »Bůh tě trestá« a zoufale tisknul hlavu do rukou. Vrátil se k ženě, ta blouznila dále.

Jakub dovezl lék. Neprospěl mnoho, a ranní úsvit ozařoval u Havlíků ustrašené, uplakané tváře.

Josef poslal pohůnka do Stájova, ať se přijedou všichni s Aničkou rozloučit. Přijeli, i zádumčivý Petr. Tento vyslechnuv co a jak

sestra blouzní, pokývnul hlavou a řekl k otci: »Ano, to já taky vím, že pro ty proklaty peníze nebude hu nikoho z Bohatovejch požehnání «

»Co víš?« děsil se pantáta.

»Povím vám to, pantáto, a vám maminko taky; ale včil ne. Až pozdějác, až k tomu bude čas, a až toho bude víc,« řekl Petr a oči mu planuly v bledé líci, tak jako sestře v horečném blouznění pohřížené.

»Víc, ještě víc! Ty myslíš, že toho přijde, že nás stihne ještě víc?« děsila se panímáma.

Petr kývnul hlavou. Vyšel se švakrem Josefem ven a nechal si od něho vypovědít, vyložit, o jakéto utopené, o jakém to srdci sestra blouzní. Stále a stále opakovala ubohá Anička ty svoje představy.

»Ba právě, ty proklaty peníze. Pro ty jste si mou sestru vzal, ty nemohly jí bejt požehnány. Chuděra Anička, je jí škoda. Nehužila jich těch peněz, nehužije ani radosti nad děckem,« řekl Petr temně. Ten mladý, sotva čtyřiadvacetiletý muž vypadal tak smutně, jakoby měl za sebou již dlouhý život, plný utrpení a stesků. Byl »domovníčkem«, jak říkali rodiče, než nikdo nevěděl, proč se jím stal, proč nedbal o muziky a tanec, o zábavu mezi chasou, proč nevšímal si děvčat, jako jeho bratr Pavel. Byl zdráv, nevyhýbal se práci, ničeho mu nechybělo, a přece si nejraději zalezl do podkroví a probíral se v starých knihách. Byly to bible a postilly s rodovými záznamy, rozličné staré knihy modlitební a listiny, týkající se Bohatovských držav. Že v těch našel, co ho zkrušovalo a mladou mysl mu zatemnilo, bylo jisto. Leč co to bylo, nepověděl nikomu.

Václav a Pavlinka nedovedli ještě posouditi vážnost a žal těch chvílí a záhy odloudili se od nemocné sestry, zaskotačit si na zahradu a za humna.

Pavel těšil otce jak mohl. Seděli spolu a se starým Havlíkem na záprsní, kam až slyšeti Aniččiny zmatené výkřiky, přerývající její blábolení a stupňující se až k pláči. K pláči zoufale bolestnému, ryčnému, srdce pronikajícímu.

Pavel těšil otce, že sestra o tom neví, co trpí, že uniká ve svých vidinách svému okolí.

Lékař dojel a vyslovil určitě, že nemocná neobstojí, i dali ji zaopatřit svátostmi umírajících.

Pro dítě našla zatím paní bába kojnou. Byla to chudá holka, které zemřelo nemanželské děcko právě v den křestu malé Aničky Havlíkovy, a která s radostí přijala toto nabídnutí. Odstěhovala se s dítětem na výměnek k starým Havlíkovým, kde mělo dítě více klidu a lépe se mohlo ošetřovati.

Tři dny a tři noci problouznila ještě ubohá Anička, než posléz ta umdlená hlava se uložila ke spánku, než zavřely se na polo vyplakané oči, zmlkla žalující ústa, dotlouklo zmučené srdce. Ležela tu mrtvá, zbledlá a zhublá, s výrazem klidu v líci.

Panímáma Bohatová potácela se ze mdloby do mdloby, jen chvílemi zoufalým pláčem se z nich vytrhujíc. Pantáta, který ji dovedl vždy ve všem všady potěšit, neměl pro ni slov, nenalezl jich pro vlastní žal.

Josef nebyl si ani podoben. Vypadal o deset let starší. Musel se chystat pohřeb, a Josef určil, že jej vystrojí ženě s veškerou možnou nádherou, jak se sluší na selku svobodnici a Bohatovu dceru.

Dle starého obyčeje měly ženu v šestinedělí zemřelou nésti ku hrobu mladé ženy. Vybralo se jich osm, a jiných osm k nesení luceren. Oblékaly se všecky černě, od sukní až do fěrtochu, jen na krk vzaly bílé šátky, vyšívané půlky, jaké se dávaly šestinedělkám do postele na krk i na hlavu.

Aničku oblékly do rakve všecku bíle, třeba že matka chtěla jí dáti svatební šaty. Přemluvily ji ženy, že sluší zachovati starý obyčej. Ponechaly také Aničce na krku růženec, který jí byla paní bába zavěsila hned jak na bolestné lože ulehla. Kdož byl by tušil, že stane se ložem smrtelným!

Obřad uvádění šestinedělky vykonal kněz dle starého obyčeje u otevřené rakve, a panímáma Bohatová stojíc zde jako kmotra s dítětem na rukou, div žalem neklesala. Sousedky jí musely podporovat.

Bohatovi si chtěli vzít dceřinu mrtvolu do Stájova, na pohřebiště svoje, leč Josef nesvolil. Že si svou Aničku ponechá na blízku, dokud si ho nezavolá za sebou, říkal, a na hřbitově na pěkném místě jí dal vykopati hrob.

Bylo pláče o tom pohřbu nad zesnulou i nad pozůstalými, že, jak se říkává, div že pláč zvony nepřehlušil, leč nic to platno nebylo, a nad Aničkou Havlíkovou, Bohatovou dcerou, zavřel se hrob jako nad nejchudší žebračkou.

Jak se Bohatovi dostali domů, jak se vpravili v několika dnech do starého pořádku v domácnosti, ani sami nevěděli. Zapomněli počítati čas, a věru, že teprve sezvánění do kostela připomenulo panímámě, že jest neděle. Šla do kostela, kde pláčem při připomenutí, že zde byla její Anička křtěna a oddávána, až omdlévala. Musily ji ženské vyvésti a dovésti až domů.

Tu prosila pantátu, ať s ní jede navštívit Aničku, pomodlit se na její hrob.

»A podívat se na vnoučátko,« doložil pantáta.

Jeli, a Pavel je vezl. Jak se upamatovávali cestou na jiné jízdy k dceři, jak nedojevše do dědiny, slezli hnedle u hřbitova, o tom vyprávěl Pavel doma sestřičce a bratrům se slzami v očích. Tak přišlo veselému jonákovi těch rodičů líto, byli jako dva osiřelí holoubkové, však oběma tím žalem vlasy sešedivěly.

U hrobu Aniččina setkali se s Josefem. Líbal jim ruce a rozplakal se s nimi. Po drahné chvíli teprve odvedl si je do statku, kde se potěšili s malou Aničkou. Vedlo se jí dobře při mladé, zdravé kojné.

Havlíkovi sdíleli žal se synem. Jen a jen vyprávěli o Aničce, jak byla hodná a jak ji měli rádi. »Takovou ženskou Josef víckrát nedostane, a kdyby cely Žďársky panství na třikrát křížem krážem projezdil,« vzdychla Havlíková.

»A my ne nevěstu,« dodal Havlík.

»Jen kdybych se nemusel ženit,« řekl Josef.

»Bez ženitby se nevobejdeš. Takhle, vdovcem zvostat nemůžeš. Ráda ti věřím, že se ti srdce před každou jinou ženskou zamyká, ale nejsi, synáčku, ještě vejmínkářem, abys směl a mohl na stary kolena zvostat jenom nebožce věrnej. Ty se budeš muset ženit, a to ženit hned. Tak podlevá zvyku zůstaneš vdovcem do šesti neděl, a po černy mši svaty musíš se vohlížet po nevěstě,« řekla Havlíková určitě.

»Maminko, co vás tohle napadá!« vzkřikl Josef.

»Nic jinýho, nežlivá co se děje pořádem. Kde jakej vdovec se žení, smutek pro mužskýho trvá šest neděl, pro ženskou za muža šest měsíců. To víš, třeba jsme svobodníci, musíme v tomhle si vést jako jiní poddaní, je potřeba hudržet si dobrou vůlu s vrchností,« povážlivě řekl Havlík.

»Máte pravdu,« přisvědčil Bohata.

»To mi srdce hutrhne, když tak brzo přijdete s jinou k voltářu,« řekla Bohatová.

»Není jináč možná. Já jsu stará, hutahaná vejměnkářka, chasa neposlechne, ani nádenníci si z ní nic nedělajou. A potom to dítě bude čím dálejc tím více obsluhy potřebovat,« vykládala Havlíková.

»Dítě si vezmu. A hned si je vodvezu. To zde macoše nenechám,« vyjela si Bohatová.

»Nevezmete, panímámo. Já je nedám. Dítě patří otci. Však já se nad ním nezapomenu. Mám je za svatej odkaz po nebožce. A co bylo nebožčino, to mu taky zachovám,« řekl Josef pevně.

»Nemůže bejt jináč, panímámo,« pravil Bohata konejšivě. »Musíme mu všecko dobrý přát. Však on bude na našu dceru vzpomínat, pokud na jejím hrobě tráva poroste. A dítě vychová.« Panímáma plakala.

»Kdyby byla Pavlinka dorostlá, vzal bych si ju,« řekl Josef.

»Nedala bych ju vdovcovi,« řekla panímáma.

»To ne,« přisvědčil Bohata.

»Co platno, když se i vdovci musijou voženit,« povzdychl Havlík. Pohovořili a po chvíli Bohatovi přijavše uctění svačinou, odjížděli.

Pavel s Josefem popovídali si všelicos a Pavel cestou prohodil: »Až půjde švakr na vohledy, mohl bych jít s ním.«

»Chce se ti ženění?« podivil se pantáta.

»Chce, pantáto. A nic nedělá, nechce-li se vám na vejměnek. K Bohatovým dajou každy rodiče rádi dceru, třeba byla při mužovi jenom tak mezi rodinou, však se jednou dočká, že bude panímámou, až vás zmrzí hospodařit,« řekl Pavel.

»I koukejme na chasníka,« pantáta se pousmál poprvé od Aniččiny smrti.

»Ještě na sestřiným hrobě hlína nevoschla, a ty myslíš na svatbu,« vyčítala panímáma.

»Maminko, voplakávám Aničku jako vy, nevzkřísím ju ale, i kdybych zvostal do smrti svobodnej. Arciť, jak vy chcete,« Pavel pohodil hlavou.

měla všech těch pět nebo sedm »P.«. Byl rád, že nemusí hledět na to nejzávažnější »P«, totiž na peníze.

A Josef řekl vážně, že on předem bude hledat matku svojí malé Aničce, hospodyni svému zalíbenému gruntu. »Tak rád jako tvou sestru, nebudu mět žádnou,« řekl k Pavlovi.

»A já bych si přál, abych mohl mět ženu tak rád jako pantáta maminku,« řekl Pavel, vyrostlý uprostřed toho rodinného tepla, té milé, hřející lásky, jaká vládla u Bohatů. (Pokračování.)

Vhledy do hlubin světa.

Píše BEDŘICH JIŘÍČEK.

(Pokračování.)

Jinak však se dívá na svět nyní tak hluboce prozkoumaný věřící křesťan, jinak nevěrec. Tento nemůže výzkumům vědy takové víry přikládati, jako věřící křesťan. Nebo neuznává-li v theologii jistých zásad, nesmí jich také uznati v astronomii. Neboť tato má jen málo jistých pravd. Největší počet svých výzkumů odvozuje z analogie. Na př. spektroskop ukazuje na slunci linie vodíkové. Z toho soudí: musí tam býti vodík. Zde tedy již ne pracuje smysl, zde pracuje rozum již, zde se filosofuje. Soudí-li tak theolog, pravě, že, jako jsoucnost obrazu předpokládá malíře, tak jsoucnost moudře uspořádaného světa předpokládá tvůrce a ředitele jeho, musí míti právě tak pravdu, jak má pravdu astronom, soudí-li z linií vodíkových ve vidmu slunečním na jsoucnost vodíku ve slunci. Nesmí věřiti poznatkům astronomické vědy, kdo nevěří v jsoucnost Boha. Vše musí se mu jeviti jako vědecká hračka. Jinak se dívá na svět věřící křesťan, jinak nevěrec. Ale také jinak se jeví svět s jiného stanoviska.

Jako dobrý vlastenec si pochutnává na vědomí, že jeho vlast je nejpěknější, tak i náš rozum, obohacen vědomostmi astronomickými, nápraví, že naše kosmická vlast, země, nám podává nejkrásnější obraz světa. Co svými pěti smysly ve světě vidíme na nebi i na zemi, tomu říkáme obraz světa. Že ten obraz neodpovídá skutečnosti, učí nás rozum, povznešší se nad dojmy smyslové. Neboť počet a chápavost našich smyslů jest obmezena a můžeme předpokládati, že mohou býti zcela jiné smysly a jiné dojmy tvorů rozumných i nerozumných. Röntgen a jiní to dokázali.

Nesmíme též zapomenouti, že ve světě širém přebýváme jen na pramalinkém kulatém místečku, které obklopeno jsouc ohromnými koulemi, jako prášek lítá okolo slunce s rychlostí, kterou si nedovedeme představiti.

Než přece je krásný pohled na svět s naší země. Kdyby byli na světě kosmičtí turisté, kteří by mohli pomocí světelných paprsků lítati s hvězdy na hvězdu, uznali by zemi za nejkrásnější turistický bod kosmický. Z daleka by ovšem jinak nevyhlížela, leč jako jiná hvězda neb asteroid.

Mínění, jako by země v sobě chovala tekutý oheň, ukázalo se býti nesprávným. Byť i velká temperatura, jaká se vulkanicky vychrluje z mrtvé země, k němu opravňovala, musí nesmírný tlak čím dále do vnitra tím více rostoucí zameziti každou tekutost nitra. Než rozumování o vnitru země je fádní, avšak pohled na šat zemský dává dojem velmi příjemný až kouzelný, jakého na jiných světech bychom si rozumovou fantasií nedovedli představiti.

Plášť vzduchový, jenž zemi zahaluje, je směs z různých plynů, v níž je navěšeno sem tam hojně vodních par. Kdežto se dříve myslelo, že vzduch je jen slátanina z dusíku, kyslíku a něco málo kyseliny uhličité, vyzkoumalo se nejnověji, že směs atmosféry zemské je mnohem složitější. Je prý dle Williama Ramsay-e a Traverse v ovzduší našem mnoho takových prvků, jež se ještě nedostaly do vědomí nejčenichavějšího učence jako argon, krypton, metargon a také ještě neon. Celkový dojem různé lomitosti světla v těchto prvcích, jakož i odraz světla na vodních bublinkách všude ve vzduchu visících, činí nám zemi naši čarokrásnou. Tomuto zjevu děkujeme soumrak, každý den jinak zbarvený, příjemný a nenáhlý rozdíl mezi stínem a světlem. Není zde odměřeného ohraničení mezi světlem a tmou jako jinde, na př. na měsíci. Pronikavý svit světla na zemi ukazuje nám předměty stejně světlé se všech stran. Tento svit, závislý od odrazu světla na buňkách parních, vyplňujících celé ovzduší, uštědřuje nám krásné modré nebe ve dne a lom světla v horních vrstvách vzduchu maluje nám mračna jemnou červení čili červánkami, které jsou tím hutnější, čím více ovzduší je napito vodními parami. Je tomu právě tak, jako ve vinárně na tvářích hostů.

Jak krásný zjev je dále duha, již dovede vysvětliti každý žák obecné školy! Jak krásný zjev je polární světlo nebo severní záře! Jakkoli je to známo, přece se ještě dobře příčina jeho nevyzkoumala. Okolnost tato, že současné se skvrnami slunečními častěji se objevuje, zdá se nasvědčovati tomu, že je to účinek magnetismu zemského, neboť se potvrzuje, že za výbuchů slunečních protuberancí se jehly magnetické velmi tetelí. Také se soudí z toho, že světlo polární se ukazuje ve velké výši vzduchové, že je to účinek elektrického boje vzduchu rozředěného. Tomu zase odporuje zkum spektroskopický. Zkrátka: učenci si nevědí rady s výkladem polárního světla. Přes to přese všechno je to krásný zjev, okrašlující naši zemi. Slouží-li k ozdobě města elektrické osvětlení, má to celá země lacino od polárního světla.

Jak krásné je na zemi střídání ročních počasí! A to předně děkuje té okolnosti, že osa zemská nestojí rovno na ekliptice. Hle křivost, šikmost, neúhlednost je příčinou takové krásy a rozmanitosti tepla v různých pásmech, a rozmanitosti zdánlivých různých drah téhož slunce. Na rovníku činí slunce polokruhy, které jednou, čím dále k polu, tím jsou menší, ale také po druhé čím dále větší, až i na polu samém se mění v kruhy, je-li točna k ekliptice nakloněna. Dle sklonu osy k ekliptice dělí se povrch země na různá pásma: horké, mírné, studené. A tato dvě poslední zase jsou buď severní neb jižní, podle toho, zda jsou nad rovníkem nebo pod rovníkem.

Paprsky sluneční nepadají vždy stejným směrem k nám; podle blízkosti nebo vzdálenosti slunce měli bychom míti v zimě větší teplotu, a přece máme v zimě zimu proto, že paprsky, jak již bylo řečeno, padají v tu dobu na nás šikmo. Máme čtvero různých počasí, avšak temperatura těchto počasí je podrobena různým změnám. Valně kolísá. Dle polohy slunce a jeho paprsků měli bychom míti největší teplotu v červnu místo v srpnu a největší zimu v listopadu a prosinci místo v lednu. Ale tomu tak není, jelikož země nastřebaným, vssátým teplem nebo vssátou zimou činí odpor buď zimě buď teplu přicházejícímu s hůry a tak činí pobyt na zemi příjemným. Náhlých změn temperatury nemáme, a proto meteorologické počasí valně pokulhává za astronomickým, asi o dva měsíce pozadu.

Jak krásný zjev dále je padání meteorů a letavic — čili jak lidé praví: čistění hvězd. Těchto zjevů bychom neměli, kdyby nebylo okolo země vrstvy vzduchové. Tím, že meteor letí vzduchem a se rozežhaví, vidíváme ohnivé koule, tím že odštípky, útržky světa, letavice přiletí do naší atmosféry a se rozžehnou a ještě než na zem dopadnou, se spálí, vidíme každou noc létavá světla. Děje se totéž ve dne, avšak našemu oku je tento výjev neviditelný, nedává rovněž dojmu oku našemu, jako nevidíme ve dne dojmu hořící svíčky.

Takový celkový obraz vidíme na zemi. Je to kouzelné panorama. Nám se však zdá všedním. A proto, tuším, si budeme více ceniti toho sídla, na něž nás Prozřetelnost vsadila, když vezmeme rozum a fantasii na pomoc a v duchu vyjdouce z úzkého kruhu představ pozemských, utvoříme si obrazy jiných světů, aniž bychom se museli baviti vybájenými vidinami.

Nejbližší nám je měsíc. Jeho horizontální parallaxa je 57' 23". Cesta do něho dle zemské míry obnáší 384.000 km. Dráha měsíce, jako jiných hvězd, není kruhem, nýbrž elipsou, proto jednou je od nás vzdálen 414.000 km., po druhé 354.000 km. Tato délka pro naše poměry není velkou. Rychlovlak by ji, napořád jeda, urazil asi za půl roku. Světlo, které od mnohých hvězd k nám doletělo až za nějaké století, potřebuje s měsíce k nám jen doby $1^1/_4$ vteřiny.

Průměr měsíce je 3500 km. dlouhý, tedy $^2/_7$ průměru zemského. Povrch dle quadrátní výměry jest asi jako plocha Ameriky.

Kdybychom se mohli na vrchol jeho kruhovitého pohoří usaditi, viděli bychom kraj nebo dojem světa zcela cizí. Předpokládati musíme, že pobyt náš tam byl by možný, že by nás neupekl úpal slunce 354 hodiny trvající, že bychom mohli dýchati při vzduchu i více než 300krát řidším než na zemi. Že bychom byli šestkráte tak lehčími než na zemi, bylo by nám možno bez únavy snadno projíti kruhovitá, holá pohoří, od nichž vějířovitě se rozcházejí rozpukliny, rozsedliny dále do měsíce, mohli bychom rychleji procestovati moře suchou nohou. Prohlubně rozsáhlé, jež od nás pozemšťanů jsou jako mare Imbrium, mare Crisium atd. pojmenovány, střídají se tam s holými pohořími nazvanými Apenniny, Kavkaz atd. Sem tam i malé vulkanické jícny se šklebí, a to vše činí nepříjemný dojem na diváka, dívajícího se na to-

vše okem obrazotvornosti vážené nebo sycené z výzkumů nebeské vědy.

Nebe jest i při pronikavém světle slunečním ustavičně černé, a pokud není oslněno, vidí se i ve dne hvězdy. Odměřeně dělí se světlo a stín na povrchu měsíce. Hned ve stínu je tma. Dobře bylo by si tam i ve dne hráti na schovávanou. Pro nedostatek atmosféry světlo se nerozlévá, není to diffuse světla, nýbrž je tam, kam ho pošle paprsek, v rovných čarách. Neláme se. Že schází na měsíci atmosféra, není tam ani soumraku. Než přece po západu slunce nenastane hned náhle tma. Odraz světla slunečního od vyšších hor a odraz světla slunečního od země chrání měsíc od příliš náhlého přechodu mezi tmou a světlem. Spektroskop nám ukazuje, že tam atmosféra není. A kdyby tento tohoto výzvědu nám nepověděl, pozoruje to pouhé oko tenkráte, když měsícem prochází jiná hvězda. Byla-li by tam atmosféra, viděli bychom hvězdičku chvilku, i kdyby zašla za okraj měsíce, nebo když by přicházela k okraji měsíce na druhé straně, viděli bychom ji dříve, než by z okraje vyskočila. Lom světla v atmosféře by nám ji dal viděti ještě za okrajem při vpluti a vyplutí ze zástinu měsícového.

Tak to vidíme při východu a západu slunce na zemi. Vidíme slunce, když ještě nevyšlo, a vidíme slunce, když již zapadlo. Naše atmosféra dělá nám kouzla a čáry, že vidíme opravdu za rohem. Takového kouzla na měsíci nemáme.

Jasněji ještě na zemi svítí tam Venuše, vrhajíc i dosti značné stíny. Než při východu svém pošle tam slunce své paprsky, viděti nějaký okamžik světlo korony, která se na zemi ukáže jen při zatmění slunce. Slunce náhle nevyskočí na obzor. Trvá to dosti dlouho, než spodní okraj opustí obzor; neboť nikoli 12 hodin, nýbrž 354 hodiny, tedy vážněji koná cestu na obloze měsíční,

Noc není kouzelná jako na zemi; zde krásné ohňostroje strojí meteory a letavice, tito toulaví pobudové světa. Než zaplatí svou těkavost světskou draze. Přijdouce na návštěvu k nám, napálí se jako komáři na světle. Přílišným třením ve vzduchu se rozežhaví a nás smrtelníky baví. Meteory to ještě snesou, dopadnou až na zem, ale letavice, tyto útržky kosmické, přijdouce do husté naší atmosféry, se rozžhaví a shoří. A my říkáme: »hvězdička spadla« a ona zatím shořela. Na měsíc také padají, ale po tmě, bez osvětlení.

Kdežto na zemi vidíme, že všecka tělesa nebeská se pohybují a my že stojíme, vidí se s měsíce jedno veliké asi 14krát (než sám měsíc) větší těleso nehybné, ustavičně na jednom místě upevněné na obloze. Je to země, která dlouhé noci na měsíci osvětluje, ale jen na jedné straně. Druhou stranu měsíce ještě žádný pozemšťan neviděl. Slunce svítí oběma polovicím měsíce vždy stejně dlouho, také celé jako nám. Země to oplácí se svým svitem měsíci spravedlivě. Také mu svítí ve všech jevech od tvaru srpovitého až do tvaru koulovitého, podle toho, jak si s které strany to světlo od slunce vypůjčuje. Nezřídka nastanou zatmění slunce a zatmění země, když jest v úplňku. Země přijdouc na své dráze mezi měsíc a slunce, uštědří také měsíci

něco ze své krásy; zahalí ho v krásný zelenočervený plášť. Než není to vlastní zemský oděv, nýbrž jen odraz paprsků slunečních od atmosféry zemské. Pěkné divadlo představuje měsíci země naše svým otáčením okolo své osy jako nějaký kolotoč. Je to živý kaleidoskop. Dosti význačně a zřetelně tam viděti kolotoč velikánské koule, na níž viděti hned pevniny, moře, sníh, ledy, červánky, hory, zkrátka co kdo chce.

Odeberme se na nejbližší oběžnici, na Eros. Tato je tak nepatrná, že bychom ji neznali, kdyby Gustav Witt při svém hledání asteroidů nebyl o ni zavadil, klopýtnul. Nenašel ji na nebi, nýbrž na papíře. Na fotografickém snímku nalezl tři čárky. Dvě byly od asteroidů, třetí od neznámého tělesa. To vzbudilo rozruch mezi ostatními hvězdáři, kteří pak v brzku vyhledali, že je to oběžnice, plovoucí mezi zemí a Marsem. Obíhá okolo v 645 dnech; poloměr její dráhy obnáší 1.4606 poloměru zemské dráhy. Nejbližší vzdálenost od země obnáší $2^1/_2$ milionu mil. Nemá pro nás jiné důležitosti, leč že slouží k výměru parallaxí vzdálených hvězd. Třeba však podotknouti, že oběžnici mezi Zemí a Marsem již tušil Leverrier, jenž taktéž vynalezl Neptun nikoli na nebi, nýbrž na svém psacím stolku. Kdyby se byla tato hvězdička nalezla za Marsem, nebyla by vzbudila podivení. Byla by se považovala za asteroid. Tak ale vede Eros život podivínský, samotářský. Vidí slunce o polovici menší než my. Světlo a teplo se vyrovná pozemskému. V noci svítí jí dvě krásné, dosti velké hvězdy, jedna zelená: Mars, druhá červenavá: Země. Na této viděti všecky tvary, počínajíc od srpu až do tvaru kola. Je tam ale tak úzko, jako nám v nízké malé sednici, je tam příliš malý obzor a omezený rozhled světa. Byli by tam samí omezenci. Byli bychom tam velmi lehkými. Kdybychom radostí vyskočili, vyletěli bychom do výše našich vysokých věží. Ale pád náš by nebyl smrtelný. Byl by ponenáhlý. Vystřelená koule z jednoduché pušky již by se nevrátila na Eros. Tam by se opravdu střílelo do oken nebeských.

Mars není daleko od nás, ač jednou je příliš vzdálen 375 milionů kilometrů a zase blíže, asi 75 milionů kilometrů. Oběhne slunce v 1 roce 352 dnech. Průměr je o 400 km. delší než u Země, tedy asi 6750 km. Dny jsou tam rovny dnům našim a obraz světa je skoro týž jako u nás. Slunce v touže dobu jako u nás přejde oblohu, než o polovici menší je na Marsu slunce pro větší vzdálenost. Jasnost světla se ani nezdá menší než na Zemi. I když při částečném zatmění slunce i polovice kolečka slunečního je zatemněna, přece se sotva pozoruje úbytek světla. Slunce v tak zvaných kanálech a mořích nenalézájíc svého obrazu, se neodráží. To nasvědčuje tomu, jako by byly, mají-li vůbec vodu, jen plytke prohlubně, nebo jen doliska vyplněná bujným rostlinstvem.

Zvláštní divadlo je na Marsu v noci. Týž má totiž dva měsíce. Jmenují se Fobos a Deimos. Jsou to nejmenší tělesa nebeská posud zpozorovaná. Průměr jejich je asi 10 km. Plocha asi 300 km^3. Londýn by vyplnil celý povrch jednoho.

Fobos je vzdálen 5900 km., Demios 19.000 km. První oběhne okolo Marse za 7 hodin 39 minut, Demios za 30 hod. 18 min.

Tento se zdá státi na nebi nepohnutě, jelikož jeho oběh spadá současně s dobou rotace Marse okolo osy, kdežto Fobos rychle obíhá okolo. Noc je tam kouzelná. Země je nejjasnější hvězdou, která tam jasněji svítí než nám Venuše, je tam Večernicí a Jitřenkou. Fobos, jak řečeno, otočí se čtyřikráte více než Mars, ale zdá se jen třikráte tuto dráhu za den prodělati. Za to se také zdá vycházeti na západě a zapadati na východě. Pohybuje se tak rychle, že pouhé oko běh jeho znamená a ustavičně se mění. Hned je jako úkrojek světlého kola, hned půl kola, hned celé kolo. Oko pouhé pozoruje vzrůst ze srpu na kolo a úbytek z kola na srp. Každých 10 hodin předežene svého soudruha, zdlouhavého Deimosa. Jsou-li na Marsu obyvatelé, musili již dávno tímto směšným tancem a jevem různých čtvrtí Fobosa býti vedeni ke zkumu světa.

S Marse není daleko na Jupiter, největší oběžnicí, jejíž průměr je 141.000 km., tedy jedenáctkráte delší než naší Země, která co do objemu je 1280krát menší. Plocha 118kráte je rozlehlejší, ale čtyřikráte řidší. Velmi rychle se otáčí. V 9 h. 55 min. 34 vt. otočí se tento obr okolo své osy a proto všecko, co by na něm nebylo přilnulého, by odmrštil do světa jako velký, pyšný pán, jenž nikoho nepotřebuje. Proto, že bychom se tam neudrželi, kde jsou všecky živly ve vířivé spoustě, usedněme si v duchu na jeden měsíc, již tuhý, a to druhý od konce. Má jich pět. Je velmi malý, je sice čtyřikráte méně pevný než Země, ale s jiných bychom se nemohli na svět dívati. Udrželi bychom se spíše na něm, protože není kulatý, nýbrž rovný. Vidí se tisíckráte a čtyřstakráte větší koule na nebi než je zdánlivě velké nám Slunce a to je Jupiter, jenž největší část oblohy zaujímá. Slunéčko je tam malé, v průměru sedmkrát a v celkové ploše 27kráte menší. Pojem o dnu a noci tam není, jelikož ohromná planeta pořád svítí, ovšem vypůjčeným slunečním světlem.

Slunce je větším dílem schováno za plochou Jupiterovou. Červená skvrna na Jupiteru není ohnivý sporák sopečný, jak se dlouho myslilo. Na hustý obal Jupiterův spadlé světlo sluneční téměř se úplně odráží zpět, jak by, jako velký pán, ničeho nepotřeboval. Se světlem se zároveň odráží i teplo. A jelikož Jupiter má ještě vlastní teplo, je pobyt na jeho měsíci příjemný, více od Jupitera než od slunce zavislý. Ohromná koule, stojící, ale pořád se rychle točící a roztodivné vrstvy, pořád jiné na svém obalu ukazující, roztrhané to, husté cancory mračen, a k tomu tak, jak nám měsíc, rozličné čtvrtě i polovice ukazující. Tak se jeví Jupiter svému měsíci. Je střediskem své vlastní rodiny z měsíců sestávající. Slunce tam tolik zajímá zdánlivě celý svět Jupiterový jako jiná stálice.

Jiný obraz se objeví na Saturnu, obklopeném kruhem světlým a měsíci. S rovníku se jeví kruh jeho jako oblouk světlý, napnutý přes celou oblohu, od točny jako množství vycházejících měsíců na obzoru, kdežto s druhé strany Saturnu jako ohromná zeď temná s tmavým pozadím. Tam je dlouholeté zatmění. S měsíců je viděti kolo se světlým tenkým průhem od polu a s jednoho měsíce (Japetus) dává dojem Saturn jako světlý, bílý klobouk, daný na hlavu šikmo.

S každého kouta světa se nám jeví obraz světa jinak.

Vznesše se do krajů, kde jsou stálice, uvidíme, že každá stálice jako slunce má své oběžnice s družicemi. Stálice třpytí se různými barvami.

Naše slunce má světlo žluté, proto máme světlo žluté. Jsou však stálice, které mají světlo bílé, červené, zelené i modré. Abychom si učinili pojem o jiném osvětlení světa, dejme jen na oko sklo barevné a již vidíme náš svět stkvící se v jiné barvě. Takové různobarevné jsou světy vzdálené. Než zajímavější je svět, kde jsou dvě, tři i více slunci. Víme, že je dvoj- troj- čtver- i desaterohvězdí. Ne jedna, i více hvězd majících vlastní světlo, se točí okolo společného střediska. Tyto současně osvěcují všecky oběžnice a družice. Třeba podotknouti, že někde ve dvojhvězdí jedna hvězda svítí (na př. A Herkulis) červeně a její spoludružka zeleně. Jaká divná podívaná je v této oblasti na některé oběžnici. Mysleme, že jsme tam ráno. Slunce vyjde nad obzor a rozleje bohatě všude červené světlo. Všude je červeno, kam oko dostihne a všecko je červené, cokoli vidíme. Slunce se kloní k západu a hle, než spadne pod obzor, ukáže se na východě druhé slunce, ale zelené. S jedné strany rozlévá se červeň, s druhé zeleň a splývá obé v nepříjemnou šeď. Nyní je všechno šedé. Po západu červeného slunka všecko se objeví zelené. Vliv barevného světla je různý na rozvoj rostlinstva. Ve skleníku červeném jinak se daří rostlinstvu než ve skleníku zeleném nebo žlutém. Rovněž tak se děje i hmyzu. Proto rostlinstvo, které se vyvinulo bujně pod dojmem červeného světla, musí hynouti nebo svadnouti ve světle zeleném. Než i to zelené slunce zašlo a hle, na obzoru se ukáže červený srp a za chvíli opět celá koule zelená. Jsou to měsícové, jeden osvětlený červeným, druhý zeleným sluncem. Hned na to však oba měsícové vezmou na se barvu šedou, jakou jsme viděli ve dne za svitu obou slunci. Oba měsícové se dostali do moře světla společného, když stín planety s obou měsíců se ztratil.

Jaká pestrá, buď příjemná neb oko rdousící směsice světel různobarevných musí panovati na planetách, kterým svítí více, třeba i šest slunci, z nichž každé má jiné světlo. Žádný astronom, žádný mathematik by nedovedl podati výpočet drah v takové soustavě hvězd. Žádný den, žádná noc nebyla by rovna dnu, noci následující. Ba o dnu, noci, ročním počasí nebylo by možno ani mluviti a předpovědění, jaká barvitost světa bude za minutu, je nemožno. Tedy svět tamější je bez kalendářů.

S každého stanoviska jeví se svět a celé nebe jinak. Dojmy světa jsou různé. Než rozumem povznáší se člověk nad dojmy světa vezdejšího. Vše zde vidí jako v zrcadle a tvoří si pojem o moci a moudrosti Toho, jenž vše stvořil, vse pořádá a zachovává.

(Dokončení.)

In hac lacrimarum valle.

Štěstí květ libezný ve výši trůní
nemoha dosáhnout -- spokoj se vůní.

My přišli k rokli. — Dole stíny,
po stěnách spousty štěrku, hlíny,
tu křovin kus, tam holá stráň.
Na druhé straně květ byl bílý
a motýl zlatý sedl naň.

Já motýla chtěl. — Ti co stáli
u rokle se mnou, v smích se dali,
což mrav jest velmi vznešený.
Já dolů slézal. Druzi moji
házeli za mnou kameny.

To nejvíc při tom k smíchu bylo,
když na má záda narazilo
pár dobře namířených střel, —
leč já slez' šťastně po té stráni
a na druhou jsem lézti chtěl.

Ta byla příkrá, k nebi čněla,
jak bída má, jak hora celá
mých snů a mojich zklamání.
Já výš se drápal. - Marně. - Znaven
jsem used' dole pod strání.

Již poznal jsem, že nedostanu
to živé zlato, po němž planu
tužbami mládí žhoucími.
Soudruzi zatím odkvapili
a já se díval za nimi.

Leč já si přál teď aspoň míti
to bílé, nepatrné kvítí,
na něž si zlatý motýl sed'.
Soudruhy dál jsem jíti nechal,
sám pustil jsem se roklí v před.

Tak léta bloudím roklí Světa
s dětinskou touhou školometa,
utrhnout kvítek na stráni;
mí druzi dávno doma sedí
oceněni a uznáni.

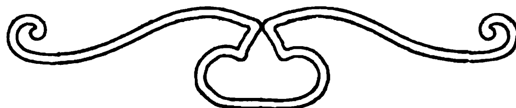
Již marno moje namahání
a zápal můj. Pod příkrou strání
usedám smuten, zmožen, sbit.
Můj motýl pryč — a nyní vidím,
že ni ten květ nebudu mít.

Můj Otče dobrý, všemohoucí,
jenž uděluješ tužby vroucí
a mladých srdcí vzbouzíš vznět,
aspoň to přání ponech srdci,
bych vždy si přál ten bílý květ.

To lhostejno, zda v šťastnou chvíli
ten vytoužený kvítek bílý
rukou znavenou dosáhnu, —
to přání stačí srdci mému
k splnění nejkrásnějších snů.

Vždyť rokle nekonečna není
a přes hloží a přes kamení
já z rokle dostanu se snad . . .
a že jsem dobro, krásu hledal
s útěchou budu vzpomínat.

Robert Příáda.

Václav Štulc a jeho paměti.

Stručným životopisem a poznámkami opatřil Fr. H. ŽUNDÁLEK.

(Dokončení.)

Přišel jsem do Prahy. Bylo to v r. P. 1826—7. A tu ruka tvoje opět vládla nade mnou. Již se mi zavíraly brány, a pokud člověk viděl, nebylo viděti otvoru. Náhoda, či tvé to bylo vedení, že kmotra moje sloužila v domě dozorcově, ujalať se mne tu stará paní, a tak jsem se dostal do škol německých. V živé to nosím paměti, kterak jsi o prospěch můj v umění literním pečoval, ano i o to se staral, otče můj, aby duše má se napravila. Vytrhlť jsi mne z trápivých a záhubných mně okolností domácích a dal jsi mne do rukou lidem takovým, kteří nade mnou s roditelskou laskavostí bděli. Tuť jsem byl pokojnějšího srdce a vyjímaje mlsavosti, ctižádostivosti, zanevřelosti na ty, což mi byli křivdu činili, a vypínavé honosivosti, vin na životě svém tehdejším, pokud paměť moje sáhá, nenalézám. Plnil jsem opatrně a svědomitě povinnosti své, srdce mé počalo se otvírati citům vřelejší pobožnosti; jsa blaženějším vůbec, ochotněji a důvěrněji obracíval jsem se v nehodách k původci té blaženosti. Byl to nejkrásnější čas mého nižšího učení. Byloť to krásné, jasně vzešlé jitro, ukazujíc, jak to za dne býti může, ačť mi brzo tvář sluneční mrak a chmůra měly pozakrýti. —

Pán korunoval usilování mé, a já prostý chlapec, nabuda pochvaly, již jsem na své uši slyšel, pomalu jsem hodně zpyšněl, a s tím srdcem pýchou pozapáchlým do latinských jsem se škol obrátil. S tíží jen bych byl se tam dostal, kdyby mi Bůh nebyl se dal seznámiti se spolužákem, jenž maje otce vysokým úředníkem, uměl osobou i důstojenstvím sobě brány otevříti, kde je jiným zamykali. Jeho pomocí zároveň se synem jeho dostal jsem se do parvy. Z částky držel jsem se v jednání svém zvyku, předešlým rokem nabytého: na mne se přivalily nové povinnosti, těžké a nesnadné, a cit a víra mi pravily, že nic bez Boha nemůžeme učiniti; k němu jsem se tedy častěji obracíval v nouzi, v potřebě vroucně se modlívaje. Avšak nebývala to modlitba z lásky k Bohu, bylo to jenom útočiště duše sevřené, pročež jí si ani za zásluhu pokládati nemohu. Byl jsem pilný, boje se špatných klas. Vedením Božím se to dálo, že se mi dostalo větší odměny, než jsem sám sebou zasloužil: jáť obdržel prvé náhradu a teprve, když jsem si již pomohl na nohy, měl jsem škodovati a dluh svůj spláceti. Vzbudilať se ve mně ctižádost mnohem živěji a silněji, a ta podněcovala mne od té chvíle, pokud jsem měl soupeře; onať vynutila mně slzy bolestné, záviděl jsem tomu, jenž mi ovšem neprávě se předložil, čestné místo a v srdci svém učitele své krutě vinil. Jinak byl jednotvárný život můj zevnitřní, ale nový v srdci mém nastal mi boj. Bratr můj přišel za mnou do Prahy na učení; já měl býti, já byl jeho učitelem a tudy nad ním postaven. Já byl tomu rád, že jsem jednou nad ním práva a přednosti nabyl: on však nikterak se nechtěl řídit vůlí mou, a odtud pošly nové roztržky, nové boje, různice, odtud vyšlo, že jsem výhost musil dáti z srdce svého citům lásky bratrské.

Jemuť přáno, neboť všude vůbec lidé mladším více přejí: já byl přísný, jak to v povaze mé leží, ano přísnější snad, nežli náleželo, neboť odporům kladeným mi odjinud nutil jsem se neustoupiti od svého; tvrdošijná byla již tehdy hlava má. Trvaloť to 3 léta: mnohé půtky, mnohé hádky mezi námi povstaly, a z nich žádná k dobrému, k cíli žádoucímu nevedla. Přestali jsme později bydleti pospolu: avšak láska vzájemná se v srdce naše nenavrátila. Jáť činíval mnoho pro bratra: on ale neuznávaje mých o sebe zásluh o pravé dobré jeho, nedal mi žádoucí příležitosti, kdež bych opět byl mohl zvolati, že bratra mám... V srdci mém již tedy vládla napořád nevůle: a ta nedala mi jednávati, tak že bych v bratru zatvrzelém srdce obměkčil... Avšak již ta knížka slyšela mé vzdechy, slyšela mé žalosti: pročež o poměru tomto ani slovem se nezmíním . . .

Po celý čas mého studování gymnasialního zmáhala se jiskra lásky k vlasti u větší napořád plamen: než nebyl to plamen čistý, nehořelo v něm samé zdravé dříví, tu a tam dým a čoud vyrážel z uhnilé doutnaniny: vášnivější počalo býti moje počínání; cit získal převahu nad rozumem mojím, ve mně počala časem zuřiti nenávist naproti těm, co jsou příčinou zkázy národu mého. A kde cit vládne víc než rozum, kde uhaslo v duši čisté světlo zdravé rozvahy, již nemni, že jsi jist před pádem, že nohu neurazíš o kámen. Vše, co láskou sluje, nemá vědět nic o zášti, nenávisti lidí, byť i proti věcem životem se náleželo zasazovat.

Nicméně však i to vlastenectví byloť mi, ač nečisté a nepravé, před andělem vedoucím mě k tomu, což jest právě dobrým, nedajíc mi zcela klesnouti ve propast, z které nelze pomoci. Hospodine, ty víš, kterou cestou vésti třeba člověka, aby sobě nohou k další pouti nepolámal.

Živý cit můj byl by mne byl dále a dále zavedl, kdyby nebyl našel v tom, co vlastenského, půvabného, vznešeného předmětu. Avšak tak se stala vlast má předmětem snův mých a naděje značitější barvu již nesoucí, než jsou bývali ti, s nimiž sobě dítěcí má obraznost hrávala. Byloť duši mojí zapotřebí nadzemského vábidla, neměla-li klesnouti za oběť pozemským a tělesným půvabům.«

Mladý Štulc dospíval, a tu nastala i pro něho ona nepříjemná »Sturm- und Drangperiode«, kde studující mladík méně si hledí svého duchovního života, zanedbává modlitby, nerad koná vůbec povinnosti náboženské a chytá se při tom více světa. Byl to u něho jako jinde následek špatné četby, která ho povznášela nad povinnost, aby se dobře poučila o věcech božských, poněvadž příliš spoléhal na svoji moc a sílu. Bylo to poblouzení, jemuž neušel ani veliký světa Augustin, který ve svých »Vyznáních« na sebe přísně žaluje. I Štulc nemilosrdně kárá svoji slabost v době studentské.

Léta Páně 1834 přišel Štulc do logiky. Novým logikům oznámil prof. Beer, aby se u něho hlásil, kdo neměl již známého zpovědníka, že mu oznámí dokonalého. Bylo jim choditi dvakráte za rok ke sv. zpovědi. Tímto osvědčeným zpovědníkem byl Šneider, sekretář biskupa Hurdálka, dlícího tehdy ve výslužbě. Zůstával na Dobytčím trhu. Tento zpovědník byl pravým duchovním

otcem Štulcovým, poněvadž laskavě a přátelsky mu vyvrátil všecky námitky proti některým naukám církevním a tím ho utvrdil ve víře. Tehdy Štulc si činil zápisky, které měly nemalou důležitost právě pro dobu vývoje ducha jeho, ale ty se ztratily, neznámo, kdy a jak.

V červenci léta 1839 byl již vysvěcen na subdiakona a tu píše vzhledem k slibu čistoty: »Mneť netáhne srdce žádost k žádné osobě . . . Nyní odevzdal jsem slib do rukou sluhy svého. Pane můj: nedej, Bože můj, mi nikdy ani slovem, mysli, srdce hnutím proti němu se prohřešiti. Neposkvrněna mi zůstaň srdce čistota . . . Láska moje veliký má předmět milování: máť milovati člověčenstvo. Než není člověčenstvo moje odervané ode srdce mého: pojíť mne s ním pevným svazkem národ můj a moji přátelé.« Dne 4. srpna 1839 byl také vysvěcen na kněze.

Jako kaplan dával na jevo dle svých slov »chec stawy literackiej« — touhu uplatniti se literárně, což se mu v jeho kněžském životě podařilo přes úmornou práci v povolání. V Kvílicích rád docházel do filiálního kostela a školy v Dřínově, hodinu vzdáleném, jak ve svých zápiscích doznává.

Dne 16. února 1841. »Národe můj a vlasti má! Kdo vám vrátí život, ke kterému se probuzujete. Vaneť srdcem vaším duch dosvědčující, že Pán posud Čechův z díla svého nepropustil, a okolnosti vaše i nové vzkříšení pojišťují naději, že je sám všemohoucí k novým úkolům povolává. Nechceme trůny bořit, a vrahem, kdo řád pravý ruší, a vzdělávati je a oslavou obrývati je budiž naším úkolem. Blažení národové ať jsou poddáni otcovským žezlům bohabojných panovníkův . . Kýž bych i tuto našel některé na poušti, již by se mnou probuzení a procitlí neváhali zavázati se slibem velkým, národním! Bez národnosti nebudem leč ničím: bez národnosti jest národ jako tvář mrtvá bez barvy, oko beze zraku, duše bez citu, tělo bez duše. Národnost mu dá i barvu i všecken život i všecken ráz.«

V prázdné chvíli bylo mu osvěžením, mohl-li rokovati se stejně smýšlejícími sousedy, P. Srbou, kaplanem v Klobukách, P. Danešem a P. Vondrou, kaplany na Peruci. S Prahou byl neustále v čilém spojení. Avšak jestě ozývají se v něm veliké city vůči představenému v semináři, Rostovi, jehož stanovisko dle názoru Štulcova nebylo ani církvi ani národu ku prospěchu.

Dne 22. září 1841: »Dnes mi provívá duch jakýsi světější, a ohlédnu-li se na dny minulé, jeť mi opravdu děkovati Tobě, lásko věčná. Byl jsem dne 15. u rodičův, a ke mně přibral se milý můj Bedřich z Moravy,*) přines mi celé srdce, naplněné láskou k vlasti, touhou přispěti lidstvu, roznícené snahou sloužiti tobě i církvi tvé. Bavil jsem se s ním a duch můj zalétal po širém světě, hledaje druha přemilého, Jiřího — a hle, i tu vidím důkaz tvé milosti ke mně, po dvou letech mi přichází přežádoucí list z rukou miláčka mého. Dýšeť sice žalostí a útrapou; upřímnost ale oslazuje bolest svírající srdce. Ó slyš mne, Otče náš, a prodluž život, posilni tělo, obživ duši miláčka mého.«

*) Hrabě Taroucca.

Třetí knika pamětí Štulcových datována jest v Kvílicích dne 3. ledna 1843:

»Upřímnost k sobě samému a láska k pravdě budiž duchem této knížky. Lhář každý jest šeredné stvoření, nejšerednější ale zpozdilec je ten, kdo sám sebe oklamává. Chcit se tedy míti na pozoru, abych i já jím nebyl.«

Dle toho se řídí také a uvádí o sobě opět i stinné stránky svoje, kterých si netají, o jichž nápravu však se stará.

Dne 5. ledna ». . . V srdci mém počíná boj. Druzi moji chtějí, abych umdlen jsa, poodpočinutí si přál a na čtvrt léta z vinice Páně se ustranil. Jak těžko mi se to zdá jíti od vás, Kvílice, opustiti tebe, můj Dřínove! Líváte mi časem dosti pelyňku do číše mého života: než jak vás miluji, jak to žiji celý jenom pro vás a duše vaše. Pozdrav mne, posil mne, o Bože, abych odpočívati nemusil.

Dne 8. ledna 1843 zavítal na Kladno k svým rodičům. Na faře si stěžoval na poměry svoje. V noci jej trápil zlý sen, o kterém si nepřál, aby se mu vyplnil: »Bylo to na tři krále, já modlil jsem se v kostele po službách Božích odpoledních. Tu přijde kdos do kostela, počne vaditi se se mnou; žene z chrámu lid, modlící se se mnou, tak že jen několik duší zůstalo se mnou, plačícím u oltáře . . .«

V neutěšených poměrech domácích těší se útěchou Spasitelovou:

V Kristu hvězda blahy*) mé se třpytí
v něm té duši vzešel ráj i mír.
Světlo jeho v oko mé mi svítí
a hlas jeho krotí bouří jeho vír.
On má síla — srdce mé to cítí,
on otevřel duši zniklý ráj
a v mé srdce vsil mi rajské kvítí,
zašlý vrátiv žití mého máj.«

Po 21. lednu nemoc ze zhoršila. »Těžký na mne přišel čas — doba zkoušky. Nemoc má donutila mne odebrati se na radu do Prahy. V neděli na noc dorazili jsme do Slaného, byvše »u lva« hospodou. Dobrý Václav Perucký byl tovaryšem mojím. Ale v Praze rozhodlo se nade mnou, že zde zůstati a léčiti se musím. S důvěrou velikou oddal jsem se šlechetnému Amrlingovi. Můj dobrý biskup dal mi 50 zl. na toto léčení a já ve čtvrtek odebral jsem se na Budeč a poprvé zaobalen byl do mokrých obkladův.

Léčení, kterému jsem se tu podrobil, trvalo mnoho neděl, strávilo mé síly až do krapítku a pomohlo mi aspoň, co sám na sobě znamenal jsem, že jsem i téměř docela nic mluviti nemohl. Prvé než jsem se tam byl odebral, přednášel jsem celé řeči, v krku to arci lehtalo, já však přece konal jakž takž své povinnosti. Propuštěn byv na svobodu, nemohl jsem ani několik řádečků přečísti.« Sám si přičítá vinu, poněvadž byl na zdraví neopatrný; pak v nemoci býval mrzut a netrpěliv.

*) blaženosti.

Téhož roku o slavnosti Panny Marie Sněžné byl bratr Štulcův povýšen na doktora. K vůli bratrovi zdržel se déle v Praze. Mši sv. sloužil v Karolině. Později konal ve své farní osadě přednášky o náboženství pannám, srovnávaje při tom naši víru s perskou a Zoroastrovou.

Za nějaký čas vykonal opět cestu po Čechách, hlavně pobyl v Chrudimi, Litomyšli a odebral se na Moravu, kde »oddychoval vzduchem, který oživuje upřímnou duši jeho Bedřicha« — hraběte Tarouccy. Stěžuje se, že svět se proti němu zdvihá, poněvadž se mu zdál býti přepjatým. Ba i přátelé sami naň naříkali, že způsobem svým více škodí, než prospívá, jinak, že stávající formy přeje si proniknouti duchem a oživiti. Avšak jeho heslem bylo prospěti; jinak by byl marný život, nadarmo by byla obět života.

Při jeho odchodu z Kvílic r. 1843 dali osadníci na jevo svou lítost způsobem velmi dojemným. Po částečném vyléčení z neduhu očního stal se duchovním správcem v ústavě pro dospělé slepce pod Bruskou, kde ujal se horlivě činnosti dle svého zvyku. Bylo mu velkým dostiučiněním, že jeho práci se dařilo. Tak na př. žena, která dlouho odpírala sv. svátosti na smrtelném loži, projevila mu před smrtí vděčnost slovy: »Velebný pane, já jsem řekla svým, že jest náboženství přece tím nejlepším na světě.«

A proto Štulc potírá námitky, které dříve sám církvi činil v dobách studentských, velmi účinně: »Křesťanství a svoboda národův, to prý stojí naproti sobě! Ó blude a šalbo! Jest ovšem též svoboda jakási, kterou sám rozum haní a Bůh nenávidí. Pravé svobody jest ale křesťanství základem jediným a pravým. Chciť se pokusiti o provedení důležité pravdy této. Vezmuť ohled na samu nauku Kristovu a podle ní sestaviti děje a muže, kteří stojí v čele zastupitelstev lidstva.«

Aby se mohl tím více věnovati studiu, upravil si denní řád, jejž přiměřeně rozdělil; denně vstával o $^1/_2$5 nebo 5. hodině, na odpočinek ubíral se nejdéle o 10. hodině, poněvadž takto nejlépe poslouží též svému zdraví.

O nový rok 1845 vzpomíná tisíclete památky křtu prvních českých knížat v Řezně.

Končí pak svoje paměti významným projevem; Blud to, za to míti, že je ctnost tak těžká. Těžkou ji jen moralisté činí a tím právě strach plodí a strachem k pádu ženou — k hříchu ženou. Mírnost, střídmost je tu předním lékem. Chtěje ctnostným býti, nestroj se na to, abys ctnosti dobyl — ale raději pojal za choť, tiše, pokojně k ní se blíže, zamilovav ji sobě a jist jsa o její lásce k sobě. Měj k ní srdce, dbej o ni svojí vůlí a čiň, co třeba činiti. Abys vždy vážil, lekaje se, jak dopadne tvoje váha, není radno. Važ se bez bázně, úzkostlivosti, nelekaje se výsledku, ať jest jakýkoli — pokojně a tiše vezmi, co ti dopadne — pokojně a tiše rovnej své křivoty.

Závist, buď si jakákoli, nemoudrá jest — dušebijná. Více-li jest jiným dáno zdaru, požehnání, budiž z toho vděčen dárci; dobré obecné tím prospívá a posléz i na tebe ovoce to dojde.

»Práce si hleď, v myšlénky své se nepotápěj — společnosti lidské si hleď a ji užívej.« —

Jak z uvedeného vidno, paměti Štulcovy liší se od jiných toho druhu tím, že si málo všímají veřejného života a spíše se obírají vnitřním stavem pisatelovým. Toho dlužno litovati tím více, poněvadž máme málo podobných dochovaných památek z doby našeho probuzení. Ovšem dlužno to částečně vysvětliti okolností, že zápisky tyto jsou z doby studentské a první působnosti kněžské, kdy Štulc neměl ještě dosti rozhledu a porozumění pro život veřejný, aspoň ne v takové míře, jako v době pozdější, když se sám účastnil veřejného života.*)

Děti soumraku.

Jak srny uštvané do sítí krutých lovců
my prcháme na poušť v žár pece rozžhavenou
a marně vázne krok v tom písku řezavém
dál ostny výčitek přes písku žár nás ženou. —

Dál zkrvácenou stopou s skletbou na rtech bledých
my, vyděděnci, spějem hořkou pomstou spiti
a marně toužíme po novém království
a marně voláme zpět utlučené žití.

Za námi tichá města truchlivě jen kynou,
vždyť zavřeli jsme sami o své vůli brány
a z hostinného klidu v úpal vešli jsme
a trnům v plen teď nesem otevřené rány.

Bez konce naše pouť, bez konce naše muky
a nikde palmy chlad a nikde pramének,
my ideály všechny odhodili stranou
a duší lomcuje jen malomocný vztek.

Jen v hnusu rozkoše ráj hledali jsme srdce
však z ráje vyhnáni smrt vezmeme za práci,
hle! v dálce bílé kosti příšerně se šklebí
a stopa zavátá se tiše kolem ztrácí . . . .

Miloslav Javorník.

*) Laskavostí dp. Frant. Čihaře, faráře v Choceradech, bylo s námi sděleno, že r. 1886 daroval týmž jako kaplanu kladenskému na stavbu kostela v Kladně 1000 zl., když farář tamní Liška jal se sbírati příspěvky k tomu konci. Jakmile se dověděl probošt, že P. Čihař je kaplanem v jeho rodišti, vedl jej ke stolku, otevřel víko, vyndal papírovou rentu státní v ceně výše naznačené a řekl: »Tak, to dejte panu faráři, ale dejte to do zdí, do základu.«

Ze života malého Slováčka.

Lidopisné drobotiny ze slovácké osady, jež zaznamenává staré Slovačisko.

(Jan MICHAL-DVORECKÝ, autor spisu »O sv. Mikuláši v legendě a lidových pověstech i zvycích.«)

(Pokračování.)

»Pro tu našu velkou lásku neseme vám po obrázku . . .«

Na Veľký pátek budívali mne mamička ještě před východem slunce: »Janíčku, stávej, půjdem se k potoku umyt!« Tak se prý dálo na památku, kterak se koupal Pán Ježíš ve vodě Jordánské. U potoka bylo již mnoho lidí; jedni se umývali, druzí klečíce tváří k východu, modlili se. I my jsme tak učinili. Jakmile se obloha rozhořela ranní záplavou, pošeptali mi mamička do ucha: »Janíčku, dej pozor, jak si slunečko při vejchodě třikrát poskočej!«

Na Bílou sobotu pálili jsme »Idaše«, t. j. světili jsme polena, z nichž v neděli a pondělí velikonoční malé křížky zapichují se s posvěcenými vrbovými »kotátkami« do polí. Při obřadě tomto byla veškerá pozornost naše upoutána na světícího kněze; bylit jsme přihotoveni, jakmile se obrátí od ohně k odchodu, svorně se vrhnouti s polénky k ohni a očerniti je v uhlí ze svěceného ohně. První vstrčiti polenko do ohně, bylo mezi námi čestnou věcí, jež vábila ctižádost naši. Nic neškodilo, že si mnohý začernil úplně ruce i tvář, ba ani zvoníkovo okřikování a pohlavkování nebylo s to, aby zkrotilo naši horlivost při tomto »posvátném« úkonu.

Vrátiv se s Jidášem domů, postavil jsem se — dle rady maminčiny — do zahrady a dával pozor na »grolia«. Jakmile s věže zablinklo, skákal jsem od stromu ke stromu a třásl stromy říkaje:

»Třesu, třesu, abyste rodily.«

A než se člověk nadál, už tu byly »Boží svátečky«. O neděli velikonoční scházívali jsme se do kostela »na hrubou«; každý z chlapců nesl si čistý uzel, v němž na talíři seděla velká buchta, ovroubena dokola řadou »nafrižulkovaných« (= nabarvených) vejec. Vejec bylo tolik, kolik doma členů rodiny. Tyto Boží dárečky, když byly po »hrubé« posvěceny, přicházejí na stůl před obědem. Každý člen rodiny dostal po vejíčku, potom se jedla svěcená buchta s kávou. Skořápky s vejec a odrobinky z buchty zanesly mamička do zahrádky a zakopaly je na místo, kde se měla síti zelná přísada.

Po požehnání »staří« vyšli si do polí sázet křížky a my děti doma chystaly jsme si žily na šlahačku. Ostatně první svátek velikonoční nebyl pro nás děti veselým; bylo nám mravně seděti doma, nesměli jsme si poskočiti, ba ani knihy do rukou vzíti, bychom svátku neznesvětili. V pondělí bylo veseleji: byla šlahačka. My chlapci docházeli jsme jen ku příbuzným, ale svobodná chasa pásla s pruty po děvčatech. Šlahačníkům dávají se vejíčka, na nichž bývají pěkné ornamenty »šalvostrem« vymalovány, nebo různé obrázky dosti uměle vyryty. Malovaná vejíčka bývají syrová. Po šlahačce se jedno z nich vyprázdní, okrášlí barevnými péry a zavěsí nad stůl na pentličce na strop jako »holubička«.

V úterý ráno mají právo šlehati děvčata; chlapec by se za nic více nedotekl žíly, poněvadž prý pro něho už je prašivou.

V pondělí svatodušní po požehnání býval po osadě shon. »Pacholci« jezdili s králem a průvodci jeho, vyšňořeni a opentleni, s velikými tureckými šátky jako prapory. Zastavovali se před každým selským stavením a hlasatelé pokřikovali své známé: Heilóm! Vychvalovali hospodyňky i děvčice, nebo se i »divokým« posmívali, na př.:

»V našej hospodě sou pěkné tance,
že tato dívka má ráda chlapce.«
Heilóm!

Někdy si ujednali s královníky z jiné osady bitku. Byl-li některé straně zajat král, bylo to pro ni velkou hanbou.

Letní doba přiváděla s sebou nové radosti: nastávaly poutě. První bývala na »Cyrillku« na Velehradě, kamž docházela odevšad veliká proceství, že býval v chrámě i na nádvoří klášterním »strašnej tisk«. Na Velehrad jsem rád chodil, bylo se ve chrámě nač podívati: stěny chrámové sám obraz a potom jsem si představoval, jak ti Maďařiska kdysi ušvihovali hlavy našim slavným předkům. Ale nebývalo mi volno, vzpomněl-li jsem si, že by se mohla podlaha chrámová pod tak velkým množstvím lidu propadnouti; jestiť v okolí Velehradu rozšířena pověst, že kostel stojí na vodě, podepřen na velikých dvanácti pilířích.

Brzo potom chodíval jsem s rodiči a některými známými na Buchlovskou pouť. Cestou vypravoval mi otec o lípě na starém hradě Buchlovském, která tam stojí »hore nohama«, t. j. obrácena vzhůru kořeny. Kdysi prý byl Buchlovský pán zabit. Podezření padlo na jeho panoše. Když prý ho vedli z vězení do věže Barborky na smrt, tu prý panoš na cestě vyškubl ze země mladou lipku, zasadil ji vzhůru kořeny a řekl, že lípa ta na znamení jeho neviny vyroste hore kořenem v mohutný strom. A tak prý ta lípa tam stojí podnes a každoročně v den popravy panošovy zjevují se pod ní tři kapky čerstvé krve.*)

Došedše nad Buchlovice, »škrábali jsme se po čtyřech« na příkrou horu Buchlovskou »Modlu«, na níž stojí kostelíček svaté Barborky.

Kostelík jest pěkný, ale jednoduchý a tak malinký, že sotva malý díl poutníků se tam vměstná. A přece putuje sem lid s velikou zálibou a u velikém množství. Proč má slovácký lid tak velikou lásku k tomuto místu, ačkoli vstup na horu po příkré hoře jest přeobtížný? Že lid rád putuje na Velehrad, není divno. Jest tam veliký a překrásný chrám, v němž ode dávna (již za

*) Podobně i v panské zahradě ve Bzenci stojí dvě mohutné lípy vzhůru kořeny. Větší z nich, jež prý jest tak veliká, že by se pod ní mohl vměstnati celý jízdecký pluk, jest prastará; jest na ni mramorová deska se zlatým nápisem: »Dle listin z r. 1604 byla již tenkráte lípa tato 500 let stará; její kmen jest 6²/₆ sáhu, koruna 66 sáhů v objemu a její větve jsou 10 sáhů dlouhé.« Tyto lípy ukázal mi otec, když jsme tam byli na pouti »na oharkovou Pannu Marii«. Tak se totiž ta pouť nazývá, poněvadž se o ní pojí veliké množství okurkův. Jsouť Bzenčané paleko široko známí zelináři.

řeholníků Cisterciáků) konala se bohoslužba s velikou slavou a dnes konají se tam veliké Cyrillomethodějské slavnosti. Než jak vyložiti si lásku a oblibu lidu k Buchlovské »Barborce«? Této obliby měli by si všimnouti badatelé starožitností Velkomoravských, kteří pátrají po místě starého Velehradu. Zajisté musí býti lidu památným a posvátným místo, kamž tak rád a četně dochází. Jsouť však lidové zvyky, jež udržují se tradicionelně po sta- i tisíciletí, aniž by lid v pozdějších dobách znal význam jejich. Jest to síla zvyku. — Nemohlo na hoře buchlovské býti sídlo knížat Velkomoravských? Hora »Modla« jest přirozenou povahou i polohou svou jako stvořena pro hrad, s něhož by bylo lze ovládati celý kraj. Což nehodila se tedy polohou svou nejlépe knížatům velkomoravským, jimiž neustále brániti se bylo proti nájezdům a vpádům německým? A byla-li hradem jejich, byla zajisté i místem obětním pohanských předků, poněvadž, jak známo, knížata byla zároveň kněžími lidu a zajisté zřizovala svatyně na místech nejbezpečnějších, buď bezprostředně u svých hradů nebo nedaleko nich. Tomu nasvědčuje i ta okolnost, že hora má své jméno od pohanské modly, jež tam byla nalezena. Nesmíme však dále přehlédnouti důležitou okolnost, že věrověstové křesťanští jednak pro bezpečnost, jednak, aby prastaré náklonnosti lidu k místům posvátným pro nové náboženství využitkovali, zřizovali první svatyně na obětištích pohanských, u sídel knížecích ležících.

Hle, jak se hodila právě hora Buchlovská věrověstům našim! Dokázáno-li jest, že u jiných Slovanů tak bylo, že na př. u Srbů zřízeny svatyně Gromovniku Illiovi (hromovládnému Eliáši) a Gromovné Marii na místě, kde byla svatyně pohanského božstva hromu — nebo že v Polsku proslavený poutnický chrámek sv. Anny na Chelmu (Chlumu) (u Žirova) stojí na starém obětišti, nebo že chrám Pirohoštské Rodičky Boží na chlumu u Kyjeva zřídil velkokníže ruský Mstislav (r. 1131) na místě, kde druhdy byla socha Perunova, proč by nemohlo býti pravděpodobno, že i naši věrověsti zřídili svatyni na nejpevnějším místě kraje, jejž považujeme za sídlo starého Velehradu, tedy na hoře Buchlovské? — Pisatel této statě nechce nikterak mínění své klásti proti úsudku slavných badatelů starožitností Moravských (už proto, že není v této věci odborníkem), přece však nemohl si odepříti, na horu Buchlovskou v této příčině upozorniti. —

A nyní vraťme se opět ke kostelíku svaté Barbory. Jest prý tam zázračný zvonek. Tetička má mi o něm vypravovala, že vyhání dření. Potřeba prý jen úd, v němž »dření sedí«, uvázati na provaz visícího zvonku a chvíli jim zvoniti. Jí prý samé to pomohlo od dření v nohách. Můj otec však tomuto »zázračnému« zvonění nepřikládal víry; on sám si raději zašel do »sirkové« koupele Smraďatky za Velehradem a dal si tam nasázeti baněk (t. j. pustiti krev). U sv. Barborky pestřilo se mnoho lidu, zvlášť svobodné chasy, protože odpoledne bývala pod kopcem muzika. Lidé usedlejší, k nimž jsme se i my čítali, zacházejí si na památný hrad Buchlov,[2]) na protějším kopci. Tam jsem si prohlédl

[2]) Na temeni nevysokého kopce strmí prastarý a památný tento hrad a jest malebnou polohou i starověkou konstrukcí vzácnou ozdobou celému požehnanému,

onu lípu, vzhůru kořeny stojící. Kořeny její podobají se úplně rozložité koruně listnaté. Pod ní jest kamenná pavlač, na níž stojí velký kamenný stůl a vedle menší čtyřhranný kámen, jako sedadlo. Tam prý si odsouzenci, než je odvedli do špičaté věže Barborky, usedli a vypili poslední pohár vína.

Pamatuji se, že jsme na této pouti nejednou zmokli. Kdysi, když jsme docházeli k Buchlovicím, strhla se prudká bouře. Uchýlili jsme se do nejbližšího stavení. Než jme vešli do vnitř, napomněla mne mamička: »Janíčku, dej pozor, ať nevstoupíš na prah (práh), aby jim neuhodilo do domu!« Tohoto zvyku šetřeno přísně i doma; ať kdo vešel do jizby nebo vycházel ven, opatrně překročil práh, aby nepřivodil blesku. Rozzuřila-li se bouře příliš, rozžíhávali doma hromičku[3]) a modlili se. Nás děti nebylo za bouře třeba okřikovati; seděly jsme v koutě skrčeny »jak tutěnky«.

Každoročně jsme také putovali do Koryčan, vzdálených asi 4 hodiny od Polešovic. Nedaleko Koryčan, v lese u kříže, odkud bylo viděti zříceniny kláštera svatoklimentského (dle pověsti od Husitů prý zbořeného), býval odpočinek. Tam sbírali »starší bratři«[4]) krejcárky na modlení a zaháněli »prváčky«, což se dálo takto: Jeden ze starších bratří měl k prvákům řeč a odháněl je domů, že nejsou hodni »předstoupit před Panenku Mariu Koryčanskou.« Druhý starší bratr se zase za ně přimlouval a sliboval ve jménu prváčků, že se budou dobře chovati, že totiž nebudou se toulati mezi krámy a boudami a voziti se pořád na ringlšpílu (kolotoči), ale že v kostele budou se nábožně modliti atd., »aby ich enom nechal it dál.« Prváčkům, když se byli krejcarovou sbírkou (a ta asi byla u žíznivých vždy starších bratří věcí neposlední), vykoupili, dovolena další cesta. Kdysi v nedostatku druhého staršího bratra byli požádáni stařeček Vaďura, aby »odprášali«. Oni neradi tento úřad převzali, neboť, jak již víme, nebyli nadšeni pro obřadnosti, a převzavše místo odprášání takovouhle na prvního staršího bratra spustili: »Ná, co ty ale myslejš, ty starej troubo? Ja di, a neplkoc. Jdou už takovej hodnej kus cesty a majou už Koryčany před nosem a včil majout it dom? Ehehle, jakej rozum!« Takoví už oni byli.

V Koryčanech bylo pro nás velké pokušení. Zapomněvše na svůj slib, rádi bychom se byli vytrousili mezi krámy a ke kolotoči, ale starší bratři komandovali do kostela, kdež nám bylo »oblézat« klečmo okolo hlavního oltáře. Některé babky šoustly si při tom dlaní po boční straně oltáře a stíraly si jí pot s čela. Nevím, proti čemu to mělo býti. Je těch zvyků lidových o poutích celý »kvalt« a co všecko není obsaženo v písních, jež někdy bývají

vinorodému kraji zdejšímu. Dvojhoří Buchlovské s hradem a kapličkou, obestřené modravou záplavou vzdušné perspektivy maně nutká pozorovatele zahloubati se do památných dob naší slávy, kdy odtud vévodila knížata velkomoravská veleříše slovanské. S Buchlovem spojena jest historie předních panských rodů Moravských, pánů ze Zástřizl a Žerotínů, jakož i nyní zde panujícího rodu hrabat z Berchtholdův. Poslední rod — pánů z Berchtholdů — udržuje se záslužnou obětavostí tuto vzácnou památku historickou a obohativ hrad bohatou sbírkou vzácných předmětů z dob minulých, získal si nemalých zásluh o historii užší vlasti naší.

[3]) Vosková svíce, jež dávají umírajícím do rukou.

[4]) Vůdcové průvodův.

rázu jarmarečního a ovšem před knězem se nezpívají, poněvadž se ví, že by je zakázal.

Jen jednou, když jsem byl kdesi na Valaších kaplanem, chtěl se kterýsi »žíznivý« starší bratr na mně pomstíti, že jsem před poutníky jeho »poutní« opičku kdysi přísně byl pokáral a mi, vyšedšímu poutníkům v ústrety na zlost, vybral píseň, v níž vy skytovalo se místo, jak nemilo

jest Zašovské Máteři,
že k ní nejdů páteři...

(Dokončení.)

Dějiny socialního hnutí v zemích koruny České.

Píše TOMÁŠ JOS. JIROUŠEK.

(Pokračování.)

Josef Brož, horník, narodil se dne 16. listopadu 1864 na Kladně. Do jedenáctého svého roku navštěvoval obecnou školu na Kladně, kde otec jeho byl horním dozorcem, potom odebral se k svému dědu do Prahy a zde r. 1877 vstoupil do Malostranského gymnasia. Avšak úmrtím svého děda již po roce musil studií zanechati. Vrátil se domů na Kladno k rodičům. V červenci r. 1880 počal pracovati v dolech. R. 1889 a 1893, jakož i r. 1900 súčastnil se stávek horníků na Kladně.

V době r. 1889—1893 byl Brož již členem výboru podporujícího spolku horníků Pražsko-železářské společnosti na Kladně. Zde dostaly se mu do rukou poprvé katolické časopisy: »Čech«, »Večerní Noviny« a »Dělnické Noviny«, které do jmenovaného spolku dával tehdejší farní administrátor dp. Jos. Tomšů.

R. 1893, když se Brož z těžké nemoci zotavoval, pojal myšlénku, založiti na Kladně katolický, křesťansko-socialní spolek, což se mu za pomoci jeho přítele Josefa Hrabáka a několika jiných, hlavně pak za pomoci kaplana Jos. Tomšů podařilo, tak že již dne 11. února 1894 konala se ustavující valná hromada »Křesť. social. spolku katol. mužů a jinochů pro Kladno a okolí.« A od těch dob účasten jest Brož ve všem, co se ve spolku důležitého podniká a do širšího hnutí socialního zasahuje.

Od založení spolku až do r. 1897 byl Brož jeho jednatelem, ale pro nemoc musil se na čas spolkové činnosti vzdáti. Netrvalo to však dlouho a již opět r. 1898 za jednatele byl zvolen a funkci tu až do r. 1901 podržel, kdy na vlastní žádost do výboru volen nebyl. Nyní opět zase obstarává jednatelství spolku a ve výboru pracuje. Od 26. června r. 1898 jest Brož důvěrníkem křesť.-socialní organisace na Kladně a od r. 1998 členem výkonného výboru strany v Praze a mimo to jednatelem »Podporujícího spolku horníků Pražsko-železářské společnosti.« Jako hornický delegát strany křesť. social. súčastnil se všech konferencí a sjezdů strany. R. 1894 na prvním sjezdu křesť.-soc. strany česko-slovanské

v Litomyšli byl mu přidělen referát o pracovní době. R. 1899, dne 16. května, byl místopředsedou konference strany v Praze a dne 28. září 1899 byl II. místopředsedou na III. zemském sjezdu strany a r. 1900 na literárním a theoreticko-praktickém socialním kursu družstva »Vlasť« v Praze předsedou sekční schůze.

Jako řečník vystoupil Brož mnohokráte na Kladně, v Rynholci, Unhošti, Tŕtici, Kam. Žehrovicích, a mimo to v Libšicích, Litni, Byšicích, Hnidousích, Červeném Újezdě, v Praze a na Velehradě.

Na jaře r. 1902 zvolen byl Brož za delegáta druhé skupiny báňského společenstva pro horní revír Kladensko-Slánský. Mimo předem uvedené řečnické činnosti podával Brož v Kladenském křest. social. spolku vždy podrobnou zprávu o všech sjezdech a konferencích strany. Je pořadatelem všech spolkových zábav a činným jako ochotník i na spolkovém divadelním jevišti a vždy za bouřlivé veselosti své humoristické úlohy sehrává, a tak vedle vážného socialismu pěstuje i zdravý humor pro osvěžení mysli.

Když r. 1900 vypukla veliká stávka horníků českých, stál i Brož v řadách stávkujících na Kladně a i když po několika nedělích ztratil všechnu naději v příznivé ukončení stávky, setrval přece až do konce, nechtěje, jako rozhodující činitel mezi křesť. socialy kladenskými, považovánu byti za škůdce věci dělnické, čímž ovšem byl by utrpěl i celek. Od stávkujících křesť. social. horníků bylo mu svěřeno, aby pod kontrolou přijímal podporu pro stávkující a ji vydával. Po celý čas stávky byl též horlivým dopisovatem »Katolických Listů« a od r. 1894 do r. 1900 psal horlivě do »Dělnických Novin« a po těchto do »Našich Listů«. Jest Brož jedním z těch mužů mezi námi, který osvojil si jasný názor o křesťanském socialismu, a proto také i v dobách neblahé roztržky na křesťanské demokraty a na křesťanské socialy přidržel se posledních, jakožto buditelů katolického hnutí v dělnictvu českém.

Přednášky a řeči Brožovy vynikají vždy nejen pílí co do zpracování, ale i co do svědomitosti. Nemluví rád proto, aby mluvil, ale proto, aby lidu něco vážného a poučného pověděl, proto každé jeho vystoupení je katolickým lidem na schůzích dychtivě očekáváno. Přeji Brožovi mnoho zdaru mezi námi, přeji mu, aby se dočkal i radostných výsledků svého působení. Zaslouží si toho bez odporu.

* * *

Tomáš Kubíček, narozen dne 28. února 1862 v Lukové u Přerova na Moravě, studoval v Přerově a v Olomouci, kdež i jako oktaván maturitu odbyl. R. 1882 založil ve své rodné obci čtenářsko-pěvecký spolek »Svornost« a knihovnu, která čítala na 600 svazků. Bohosloví vystudoval v Olomouci. Jako kaplan, hned po vysvěcení r. 1886, dostal se do Litenčic u Kroměříže, kde r. 1888 založil knihovnu pro lid, položiv k ní sám 50 svazků. R. 1890 přeložen do Mor. Ostravy, kde ujal se tamního takořka již rozpadlého spolku katol. tovaryšů a zvolen byv za před-

sedu, se vší rázností spolek povznesl. Prvním činem Kubíčkovím bylo, že spolku katol. tovaryšů zakoupil dům a upravil spolkové řády. Vedle činnosti v tovaryšském spolku založil Kubíček v Mor. Ostravě velkou veřejnou knihovnu, z níž týdně až 100 čtenářů knihy si vypůjčovalo. Pro Spolek tovaryšů zakoupil velikou šatnu k divadelním představením. (Toho času byla to největší spol. šatna na Moravě, v níž chováno přes 300 obleků.) Také spolkové přednášky uvedl do spolku tovaryšů v život a udílel rady a pokyny veškerým katolickým spolkům v okolí. Roku 1894 v měsíci březnu založil Tom. Kubíček hlavně pro hornický lid časopis *»Zájmy Dělnictva«*, orgán křesť. socialní, který držel až do svého odchodu z Mor. Ostravy. List obohatil mnohými články a hornickou přílohou. Roku 1895 přiložil Kubíček činně ruce k založení nového vzdělávacího dělnického spolku »Volnost« v Mor. Ostravě. V Praze, súčastniv se velkolepé návštěvy katolického dělnictva na Národopisné výstavě československé, vedle dp. prof. Frant. Koželuhy, promluvil na schodech Spolkového paláce k shromážděným zde křesť. socialům nadšenou a povzbuzující řeč. Dne 30. července r. 1895 opustil pak dp. Tom. Kubíček po více než pětileté činnosti Mor. Ostravu. Odebral se za svým novým povoláním jako kaplan do Bilovic. Nyní působí T. Kubíček jako farář v Guntramovicích na Moravě.

* * *

Rudolf Lukaščík narodil se dne 23. dubna 1863 v Muglinově v Rak. Slezsku jako nejmladší z patnácti dítek. Otec jeho byl horníkem. V osmém roce stáří poslán byl Rudolf na práci k velkostatku, aby pomáhal rodičům. Následkem toho chodil v Moravské Ostravě velice málo do školy. Ve čtrnáctém roce dán byl na hornictví, při němž vytrval do 17. svého roku, načež přijal zaměstnání při železářství, kdež pobyl až do nastoupení vojenské služby r. 1885. Po vojenské službě, v níž dosáhl Rudolf šarže poddůstojníka, vstoupil opět do práce v železárnách, a vykonal předepsanou zkoušku jako topič parních kotlů a strojů.

V týž čas Rudolf mnoho četl a se vzdělával; i stal se stoupencem směru socialních demokratů, psal do soc. dem. listů a i peněžitě přispíval na účely strany soc. demokratické. Tato činnost měla za následek, že Lukaščík byl pozorován a r. 1892 z práce propuštěn. Do r. 1894 vyměnil několik míst v práci, při čemž se svou rodinou trpěl velikou nouzi. V čase tom otevřely se mu oči, poznal působnost mnohých vůdců strany socialně-domokratické, zvláště Petra Cingra, pozdějšího poslance strany, a to ho přimělo k vystoupení z tábora socialní demokracie.

Když kaplan moravsko-ostravský dp. Tomáš Kubíček založil pro katolický lid, hlavně pro lid hornický *»Zájmy Dělnictva«*, jejichž první číslo vyšlo dne 3. března r. 1894, shledáváme v nich Lukaščíka odpovědným redaktorem. V tomto postavení při listu vytrval Lukaščík až do podzimu r. 1894. Poněvadž však byl časopis vydržován pouze z předplatného a mohl své síly a spolupracovníky jen velice skrovně platit, byl Lukaščík, otec pěti dítek,

nucen místa u listu zanechati. Těžko hledal jinou práci, neboť socialní demokraté, které proti sobě popudil, byli mu všude v patách, a kde se uchytil, i tam docházely proti němu anonymní listy. Konečně po delší době a častém propouštění z práce na různé denunciace socialistů domohl se Lukaščík samostatného a nezávislého místa jako jednatel v oboru technickém, v němž trvá až dodnes (r. 1904).

Lukaščík je neohroženým potíratelem socialních demokratů a byl také několikrát jimi žalován, ale vždy za nevinna uznán — neboť hájil vždy pravdu. Největší přelíčení proti němu konáno bylo před porotou v Novém Jičíně ve dnech 8. až 10. května 1897 pro žalobu, kterou na něho podali socialní demokraté: Arnošt Berner, Petr Cingr a Tadeáš Reger. Porotcům předloženo bylo 81 otázek, je-li Lukaščík vinen tím, co proti socialním demokratům psal; porota však na všecky otázky odpověděla 12 hlasy: ne! Lukaščík byl tedy z obžaloby propuštěn, a žalující socialní demokraté poukázáni k zaplacení soudních útrat. O tomto porotním přelíčení vydal Lukaščík roku 1897 velkou brožuru, nadepsanou: »Porotní přelíčení Arnošta Bernera, Petra Cingra a Thadeáše Regra proti Lukaščíkovi v Novém Jičíně« o 76 stránkách. Mimo to Lukaščík napsal a tiskem vydal ještě dvě velké brožury proti socialním demokratům: »Ze socialně demokratického bojiště, aneb šiřitelé vzdělanosti« (v Mor. Ostravě r. 1900. Nákl. vlastním) o 97 stránkách a »Pro koho bojovalo ostravsko-karvinské hornictvo? Ku 10letému trvání hornické organisace v uhelné pánvi Ostravsko-Karvinské« (v Mor. Ostravě r. 1903. Nákl. vlastním) o 73 stránkách.

Na sjezdu Litomyšlském byl Lukaščík zapisovatelem, a jako řečník vystupoval na katolických schůzích v Mor. Ostravě. Poslední dobou (r. 1904) píše opět Lukaščík do nově založeného čtrnáctidenníku »Granát« v Moravské Ostravě proti socialním demokratům.

* * *

Josef Hrabák narodil se dne 5. ledna roku 1853 na Kladně, kde také jeho otec jako první z horníků kladenského kamenouhelného revíru přišel v letech padesátých na Váňových horách o život. Jos. Hrabák je na Kladensku jedním z nejupřímnějších našinců, smýšlením je křesť. social, horlivý národovec a pro každou dobrou věc člověk obětavý. Zkusil mnoho, a proto také má dobrý rozhled v lidu, mezi nímž se pohybuje. Spolkového života účastní se již od více let, zvláště spolek vzájemně se podporujících dělníků pražsko-železářské společnosti na Kladně čítá Hrabáka mezi své dlouholeté členy. Po několik roků zasedal zde Hrabák ve výboru a svým časem vedl zároveň pokladnu. Členem křesťansko-socialního spolku katol. mužů a jinochů na Kladně je od jeho založení. Jako funkcionář zastával Hrabák v křesť.-social. spolku od r. 1894 do r. 1895 pokladnictví, od r. 1896 do r. 1899 předsednictví. Roku 1900 se poděkoval z členství výboru, ale hned potom roku 1901 opětně byl zvolen za předsedu, při kteréžto čestné funkci setrvává přes všecky její obtíže až dodnes (r. 1904).

Jméno Hrabákovo zaznívalo českou veřejností nejvíce za doby velké hornické stávky na Kladensku, která vypukla částečně 8. května a celkem dne 22. května r 1889. Práci zastavivší horníci zvolili si ihned stávkovou komisi, v níž mimo jiné zasedali: Václav Černohorský, Josef Hrabák, Josef Faraizl (dnes upřímný našinec), Svojsík a j., kterážto komise měla za úkol vyjednávati s řiditelstvem dolů a s úřady. Disciplina v dělnictvu byla vzorná, a v komisi účinně vedl slovo Hrabák, jakož i u c. k. místodržitele barona Krause v Praze, k němuž komise se dostavila. Tehdáž o socialních demokratech na Kladensku nebylo ani potuchy, a za práva dělnictva se přece úspěšně a jak úspěšně pracovalo.

Vůdcové komise měli mezi kladenským obecenstvem a obchodnictvem nemalou přízeň. Nuže, a této dobročinnosti počali na účet komise stavkujících užívati i různí vagabundi, kteří chodili syčet »na stávkující«, ve skutečnosti však to dělali pro sebe. Když se o tom komise stávkujících dověděla, obcházela obecenstvo, obchodníky a živnostníky s výstrahou, aby vagabundům ničeho na stávkující nedávalo, a Hrabák několikráte výslovně k obchodníkům podotkl: »Až my (stávkující komise) budeme něco potřebovat, přijdeme si sami.« A slova tato stala se mu osudnými, neboť jeho závistníci a nepřátelé využitkovali těchto slov při anonymních udáních docela v jiném smyslu, když v den Božího Těla (20. června 1889) vagabundi dobyli Kladna a jali se v celém městě drancovati.

Tehdáž byl Hrabák, muž poctivec a pevný karakter, zatknut. Do dolu, kde pracoval, přišli pro něho čtyři četníci a vedli ho městem k výslechu; dva z nich vešli do síně, druzí dva čekali u dveří na chodbě. Hrabák měl práci, aby se z bídného nařknutí obhájil. Než vyšel po dvoudenním vyšetřování, jak ani jinak nebylo možno, na svobodu, zbaven podezřívání zcela čestně, a stávka skončena k dobru dělnictva. Vagabundům z 20. června, kteří z celého okolí sehnali se na Kladno k drancování, přišlo se na kůži, a čest dělnictva neutrpěla nejmenší pohromy. Roku 1901 stal se Hrabák důlním dozorcem a r. 1902 zvolen dozorci za člena výboru jejich spolku.

Dnes Hrabák žije své rodině a zbývající čas věnuje našemu křesťansko-socialnímu spolku, kde se těší veliké vážnosti členstva jako jeden z nejstarších bojovníků pro práva českého dělnictva. Přeji mu z plna srdce, aby ještě dlouho mezi námi klidně žil a působil. Zaslouží si toho plnou měrou!

* * *

Křesťanskému socialismu v českém hornictvu razila průchod také známá konference katolických horníků a hutníků, která zasedala ve dnech 29. a 30. června r. 1895 v Příbrami, na níž měli účastenství: dr. Rud. Horský, Jos. Brož, Jos. Hrabák, Jos. Dušek, P. Prokop Holý, Jos. Skřivánek, Leop. Havelka, Jos. Pekárek a j. z hornictva a hutnictva. Zde byl propracován a přijat celý katolický program českých horníků a hutníků o stanovisku k náboženství, národnosti, společnosti, o pracovní době, nedělním a svátečním klidu, o práci žen a dětí, o mzdě, o práci akordní, o bratrských pokladnách, úrazovém pojišťování, o ochraně a bezpečnosti v dolech, o kontrole, smírčích soudech, organisaci a tisku. (Obsáhlý tento program přinesly »Hornické Listy« č. 10., příloha k »Děl. Novinám« r. 1895.)

* * *

Touto kapitolou uzavíráme díl II. našich dějin a přistoupíme k dílu III., kterým je zakončíme.

Píseň pokrývače.

Oh, Pane, z vůle Tvé tu mezi oblohou
a zemí visím s výše —
a vratká houpačka se chví mi pod nohou
a prázdnem sténá tiše.

Ba, visím sám a sám — a země hluboko je
kdes pod nohama mýma,
však ještě mnohem výš to věčné nebe Tvoje
jak velký safír dřímá.

Je jaro v rozpuku a v mladé zeleni
se ptáček s ptáčkem honí —
oh, milostný jich vzdech i píseň nadšení
jen v myšlénkách mi zvoní.

A břízy bělounké i sosen černé hlavy
se kloní v chvějné touze
a bledém po písku stín prchá polétavý:
to vše mně zdá se pouze.

Hle, prkna houpavá a čtyři provazy —
toť celý lós můj ve dne —
jen slunce zlatý jas mne vlídně provází
a vítr v skráň mi sedne.

Oh, kdyby provaz kdys tak praskl pod mým krokem,
co s druhým zde se snoubí!
Jak bez obrany pak — jen vzkřiku po divokém —
bych padal — padal v hloubi!

Snad s věže kostelní jen kavek temných šik
by uděšeně vzkřikl,
když dole na dlažbě by život v krvi znik'
a mozek po zdi stříkl.

A přec se nebojím . . . Hle, oblak stříbrobělý
tam vysoko jak pluje!
Oh, dobře vím, že Ten, jenž prázdnem plout mu velí,
i mne zde opatruje!

Jak květy na lukách On sčítá všecky nás,
kdo pracujeme v bázni,
a s lodi tonoucí vždy slyší střelby hlas,
kdy nad vlnami zazní.

I lampy kovkopův On v dlani pevně drží
a s nimi šachtu hlídá
a vodí skalníky tam v hloubi horských strží,
kde stříbrem svítí slída.

Jen rukou pokyne a balvan sražený
se staví v hrůzné dráze —
nuž, Jeho ruce jsou i po mně vztaženy
a tkví tu na provaze.

Tak stojím bezpečen — jen slunce jas mne líbá
a vítr kolem letí —
však ruka všemocná, jež horské cedry shýbá,
mne chrání pro mé děti.

J. M. Jer.

Mučeníci Vendéeští z doby veliké revoluce.

Z francouzského podává ADA HULAKOVSKÁ.

endée! nadepsal P. Ventura; stačilo by zlisovati její prach, a vylisovala by se z něho krev mučeníků. »Tak zní nadpis, jejž pan kanovník Prunier dal své krásné knize: Mučeníci Vendéeští.[1]) Vendée jest v pravdě novou svatou zemí. Jest, abychom užili slov samého autora, ohromným Koloseem, kde katolická Francie s napjetím všech svých sil postavila se v odpor s hrstkou svých nejlepších bojovníků nesčetným plukům nevěrců, jest vybranou smírnou obětí za celý národ katů a odpadlíků... Nové generace budou čerpati z tohoto živého prachu a ze vzpomínek, které z něho dýší, udatnost křesťanskou, která jediná činí vznešené karaktery, krásná žití a svaté smrti.

Jest to kniha plna skutečnosti; z jejích stránek, uchvacujících zajímavostí, vane vánek heroismu, který věru je s to, aby povzbudil k zmužilosti v současných bojích. Jiná, ještě vyšší myšlénka dala vznik tomuto dílu, které bylo sepsáno na podnět Mgr. biskupa luçonského. Před několika léty Mgr. Catteau vyzval členy svého kléru sbírati doklady týkající se »hrdinů vendéeských, kteří zemřeli pro víru nebo byli povražděni z náboženské nenávisti.«

Dopis, v němž blahopřál p. kanovníkovi Prunierovi, že tak výtečně dostál svému úkolu, ukončil slovy, která tlumočí jeho úmysl:

»... Očekávám, že přivolají den našeho vroucího přání a pevné naděje, kdy Církev oslaví veřejnou úctou mučeníky, jejichž heroické boje a slavnou smrt jste opěl.«

Budiž nám dovoleno uvésti některá významná místa z této martylogie vendéeské, která ukáží, jaké podstaty jsou tyto potěšitelné a sílící naděje.

Otevřeme serii těchto krvavých hetakomb skupinou laiků; různá stáří, pohlaví a povolání jsou obetkána týmž heroismem.

Republikánská hlídka, procházejíc farností Rabaterière, zatkla chudého mlynáře, François Surie-a, otce pěti dítek, a odvedla ho s sebou. Cestou mu důstojník sliboval, že mu udělí milost, přizná-li se k tak zvané »národní« víře.

»To raději volím smrt,« odpověděl Vendéan.

»Bídníče,« odvětil důstojník, »zanecháš svou ženu a dítky nejděsnější bídě. Zvolej alespoň: »Ať žije republika!«

»Nikoliv,« namítal venkovan, »to by bylo tolik, jako bych volal: pryč s katolickou věrou. Zastřelte mne; Bůh, který mi dal odvahu zemříti, postará se také o výživu vdovy a sirotků, které mu »doporučuji. »Suire byl zastřelen, a jeho tělo bylo hozeno do příkopu (v dubnu 1794).

Kolem r. 1793 žily na svém statku Méteyrie (Bas-Poitou) čtyři sestry, poslední potomky šlechtické rodiny Vas de Mello. Nejstarší byly 28 a nejmladší 17 let. Stavše se »podezřelými«, byly vrženy do žaláře Bouffayského. Jednoho dne Carrier zvěděv,

[1]) Tato kniha o 460 stránkách vyšla v librairie Pacteau, rue de l' Hotel-de-Ville, Luçon [Vendée]. Cena 3 fr. 60.

že schází ještě čtyři hlavy pro příští pohřební průvod, rozhodl se, aby tyto čtyři mladé dívky onen počet doplnily. Byly spoutány a odvedeny na popraviště. Čekajíce, až přijdou na řadu, zpívaly dojemným a něžným hlasem Mariánskou hymnu; všichni přítomní se rozplakali. Ostří guillotiny svezlo se čtyřikráte, a jejich slavné duše vznášely se k nebesům (14. prosince 1793).

Jak dojemný jest skon malé Jeanny, sirotka z Chavignes! Šik »patriotů« táhl farní osadou 23. února 1794. Jsouc opuštěna a chudá, uchýlila se malá dívenka do polí, aby tam uchránila svou nevinnost a život. Ale jeden vojín jí zhlédl a zaměřil přímo k ní s obnaženým mečem. Jeanna chtěla utéci, avšak zlosyn jí zastoupil cestu. Vidouc se ztracena, tak vypráví se v jejím životopise, sedla si na brázdu a skryla svůj krásný a nevinný obličej do rukou, očekávajíc takto smrt. Barbar vrhl se na mladou oběť, sekaje jí mečem do hlavy. Ale její oblek a dlouhé vlasy vzdorovaly ostří meče. Voják sekl jí znovu, chtěje jí rozpoltiti lebku. Účes a hojnost vlasů sirotka zmařila opětně jeho úmysl. Vražedník se rozvzteklil, a aby tomu již učinil konec, vrazil dívce meč do prsou. Jeanna klesá a umírá na brázdě, zlomená lilie v panenském lesku, jejíž vůně se vznesla zajisté až k trůnu Božímu.

Marie-Renée du Bois jest zatčena na udání malé dvanáctileté dívky. Soudcové domnívali se, že jí prokáží veliké milosrdenství, slíbí-li jí milost, zapře-li svůj čin. »Nechci si zachrániti život lží,« odpověděla šlechetná vendéanka, »a je-li to zločinem, že jsem podala jídla pronásledovanému knězi, umírajícímu hladem, nuže tedy, dopustila jsem se ho, míníc tím vykonati lidskou povinnost.« Neohrožená katolička byla odsouzena k smrti s jinými dvaceti obviněnými. Ženy, obléknuté v bílá roucha, blížíce se k místu popravnímu, zpívaly chvalozpěvy, a když průvod se ubíral kolem kostela, jala jedna mladá odsouzenka plakati; její sestra objavši ji, pravila: »Neplač, má drahá, dnes večer budeme již u Boha.« Oběti byly postaveny řadou podél dvou hlubokých příkopů, kam střelba je pochovala jednu přes druhou (3. srpna 1794). Tamtéž odpočívá mučenice pro Boží přikázání: »Nebudeš lháti.«

A po boku těchto ženských typů vznešených v jejich víře postavme ušlechtilý zjev admirála Louis-Charla, hraběte de Chaffault. Dle svých prostých mravů a horlivosti náboženské byl mužem starých dob. Na svých námořních cestách dal se vždy provázeti jedním kapucínem, svým zpovědníkem a přítelem. A když navrátil se na svůj statek Melay, bylo jeho největší radostí, tráviti celý den v polích ve středu svých čeledínů. Svléknuv, aby jim mohl býti pomocen při práci, svou uniformu, pověsil ji na nejbližší strom. A tento starý důstojník těšil se tak veliké úctě u venkovanů, že nebyli s to, aby nesmekli, když kolem tohoto praporu nového druhu šli. Roku 1793 admirál byl již starcem; avšak nic méně řídil obranu Vendéanů v Montaigue. Byl zajat a uvržen do žaláře a za šest měsíců v něm zemřel. Největší trýzní mu bylo slyšeti nářek nešťastných, kteří hromadně byli vrháni do Loiry, nedaleko jeho věznice. Až konečně 29. června r. 1794 hrabě de Chaffault, 87 roků stár, zemřel ve svém žaláři, nikoli však následkem vysokého stáří, nýbrž pro kruté žalářování.

2. Samo sebou se rozumí, že nejvíce kněží a řeholnice zakoušeli v tehdejší době od revolucionářů. Uvidíme o tom níže.

V měsíci únoru 1793 tlupa »velikých předků« vpadla do kláštera v Saint-Laurent-sur-Sèvres, v němž bylo 26 řeholnic. Tak zvaný general po několika potupných slovech tázal se jich, proč neuposlechly zákonů, který přikazuje, aby se kongregace rozešly. — Člověk by myslil, že to bylo v r. 1903, však nikoli, toto se odehrálo v roce 1793. — Řeholnice odvětily, že zůstaly proto, aby mohly ošetřovati onemocnělé a raněné vojáky. Patrioti (vojáci republikánští) radili se mezi sebou, zda-li by nebylo lépe, kdyby tyto vzbouřenky proti zákonu popravili ihned, ale konečně se usnesli odvésti je do Cholet. Mezi tím chtěla jedna z nich nepozorovaně utéci, avšak byla zatčena a rozsekána na kusy; a tyto části těla vrženy byly na ulici. Druhá, která scházela, byla nalezena v privátním domě těžce nemocna. Zavraždili ji a mrtvolu její vláčeli ulicemi. Pak průvod s 25 zajatými bral se dále. Nemocné odváželi na několika vozích, ostatní šly pěšky, a bylo nařízeno zastřeliti každou, která by s nimi jíti nechtěla. Sestra Viktorina jsouc vedena přední stráží, použila okamžiku, kdy byla nepozorována, a utekla ku svým zajatým družkám, které byly k sobě po dvou svázány a přivázala se k nim. Zbožné oběti dorazily do Cholet k smrti unavené. Zde bylo jim podrobiti se dlouhému výslechu, aniž by se jim dostalo občerstvení a odpočinku. Ku konci tázal se jich soudce: »Chcete žíti a zemříti ve víře katolické, apoštolské a římské?« — »Ano chceme s pomocí Boží?« odpovědělo jednohlasně 25 řeholnic. Když Vendéani zmocnili se Cholet, byly propuštěny na svobodu a věnovaly se opět ošetřování zraněných. Ale po opětném dobytí města byly zase zajaty a odeslány do hrůzyplné věznice Nantesské, kde osm z nich bídou zahynulo.

V Mans tytéž hrůzy. Republikáni odvážejíce řeholnice v několika vozích, zasypávali je nejhrubšími nadávkami. Po jednou napadlo banditům rozkázati řeholnicím, aby sestoupily, a chtějíce ukázati svou dovednost, rozsekali je mečem.

Tři řeholnice augustianské ze Cholet žily v úkrytu v okolí Gaubertièrském. Byly udány, a vojáci přicházející je vypovědět, nutili je, aby volaly: Ať žije republika!

»Raději zemřeme,« odvětily a utekly se na blízkou Kalvarii, kde ležel na zemi Kristus na kusy rozbitý. I uchopily se těchto drahocenných zbytků a zapěly chvalozpěv: »Ať žije Kristus, ať žije kříž!« A na úpatí této Kalvarie byly po té tyto svaté oběti zavražděny a krev jejich potřísnila zbytky kříže.

Snadno může si každý pomysliti, že řeholníci nebyli méně šetřeni než jejich spolusestry víry. Na příklad, dva misionáři ze Saint-Laurentu Jacques Dauche a André Vergé. Byli zavražděni v Rochelle a rozsekáni na kusy. Zmrzačené jejich údy a krvácející hlavy byly vláčeny ulicemi města. Ženy, pravé to furie, zasadily jim první rány a zavraždily je; vytrhly jim jazyk, »jazyk, který«, jak pokřikovaly, »fanatisoval lid« (21. března 1793). Nuže, a toto hrozné vraždění jest zaznamenáno v archivu téže doby těmito slovy: »Zemřeli následkem pobouření lidí.« Tak vepsali v historii tito zdivošilci, kteří byli velikými předky.«

3. Přicházíme k slavnému zástupu kněží odsouzených k smrti. Umučení jejich jest bez odporu nejkrásnější stránkou v dějinách církve katolické ve Francii.

Proti faráři v Saint-Révérend povstaly stížnosti, jak zaznamenáno v záznamech »commission militaire« : Petiot Jaques, farář 48 stár, v Sain-Révered, spiklenec, četl mši v Commequiers a ve Vairé; jedl s řeholnicemi v Roche-aux-Roux, a šel s »rozbojníky«. (30. dubna 1793). Tak zněl revolucionařů rozsudek k smrti. Svatý kněz kráčel k popravě, kliden a s úsměvem na rtech, mezi dvěma zajatci, jichž povzbuzoval svým příkladem a slovy. Cestou zpíval s nebeskou zbožností chvalozpěv blahoslavence Montfarského. Přišed popravišti, žádal, aby mu bylo dovoleno býti popravenu poslední, chtěje povzbuditi těch, kteří odsouzeni byli zemříti. Prosbě jeho bylo vyhověno. Když přišel na řadu, líbal dle příkladu svatého Ondřeje nástroj smrti, objal kata a daroval mu své zlaté hodinky; a pak nastavil krk. Avšak ostří musilo třikráte zasáhnouti hlavu tohoto vyznavače víry, než oddělena byla od těla.

Rovněž takovým hrdinou byl Josef Herbert, farář v Maillé. V prvních dnech měsíce září 1793 jeden chodec z Rochelle, jda Audillami, potkal mladou pasačku, již poznal dle kroje, že pochází z Bas Pointu. — »Odkud jsi maličká?« tázal se dítěte. — »Z Maillé,« odpověděla.

»Ach! ty jsi z Maillé! Nuže, byl jsem se podívat na popravu tvého kněze, p. Herberta.«

»U toho jsem byla poprve u sv. přijímání,« prohodila mladá dívka všecka pohnuta.

»To jsi měla svatého kněze,« podotkl cizinec a vzdálil se.

A skutečně byl farář z Maillé svatým knězem. Byl též zajat, avšak brzy propuštěn na svobodu. Ale místo, aby odešel z vlasti, jak učinili mnozí z jeho kolegů, vrátil se, dávaje v šanc svůj život, aby hájil své osadníky, vydané v nebezpečí zraditi svou víru. Jsa prodán odpadlíky, byl zatknut revolucionáři, kteří ho uvázali k ohonům svých koňů. Tradice vypráví, když se brali kolem jeho kostela, prosil vojáky, aby ho dále nevlekli, nýbrž aby ho zastřelili, »aby krev jeho prolita byla na půdě téže farní osady, jejímž zákonným pastýřem byl.« Jeho prosbě nebylo vyhověno; zavlekli ho až do Rochelle, kde byl uvězněn. V žaláři napsal tento vězeň své neteři dopis na rozloučenou, jejž lze právem nazvati »závětí vyznavače víry«. Zde přinášíme několik řádků, které bychom mohli nazvati výňatkem z aktů mučenníků:

»Dávám Vám, drahá neteři, naposled s Bohem. Neuvidíme se již na zemi, avšak v nebesích, dá-li Bůh. Zítra odpoledne budu usmrcen. Umírám nevinen pro víru, pro své osadníky a skrze ně, a odpouštím jim z celého srdce. Umírám pro naše svaté katolické, apoštolské a římské náboženství, jemuž jsem byl vždy oddán, a bez něhož nelze čekati spásy. Umírám v naději v Boha a v jeho božské milosrdenství. Považuji zítřejší den, pátek, za nejkrásnější den svého života, neboť doufám, že mi otevře dvéře nebeské. Rád bych Vás byl zaopatřil; ale malé mé jmění, které jsem měl, jest zkonfiskováno národem. Stvrzuji vše, co jsem učinil pro Vás; dávám Vám vše, co mám na zemi z upřímného

srdce a přeji Vám věčnou blaženost. Vzpomeňte si na mne ve svých modlitbách a budu-li, jak doufám, požívati Boha, budu ho za Vás prositi . . . Doporučuji sebe i Vás pod ochranu nejsvětější Panny naší patronky . . . Račiž Vás Bůh uchovati před všelikým hříchem, neštěstím a všemi trpkými nehodami. S Bohem ještě jednou *Herbert*, farář z Maillé, zajatec Ježíše Krista.

P. S. Zdravím všechny své osadníky, konal jsem pro ně službu dobrého pastýře; dávám svůj život za své ovce; šťasten bych byl, kdyby jim to bylo ku prospěchu. Zdravím hlavně ony, kteří věrni zůstali církvi, naší svaté matce, ale chvěji se pro ty, kteří vystoupili z lůna jejího; nechť by se brzy k ní vrátili! Ve čtvrtek jest mi zemříti, totiž okamžitě teď.«

A zajatec Ježíše Krista, dokončiv tento vznešený dopis ve své prostotě, byl vyveden, doprovázen jsa dobrou stráží, na veřejné místo a tam popraven (5. září r. 1793).

4. Tuto obdivuhodnou velkodušnost nalézáme v posledním zápase abbého de la Roche Saint-André. »Jak vznešené jest trpěti pro věc Boží!« napsal jednoho dne; a takovým byl jeho život.

Jsa pronásledován jansenisty, proti jejichž zásadám bojoval všude s napjetím všech svých sil, byl nucen se uchýliti do Montaigu, nedaleko svých příbuzných. Po čtyřicet roků žil tam život klášterní, věnoval se jenom modlitbě, studiím, spisováním nábožných spisů a výchově několika duchovních žáků. Bylo mu opustiti jeho Nazaret a vstoupiti na Kalvarii.

Jsa prodán vlastním sluhou, byl abbé de la Roche odsouzen k smrti. Poslední zkouška ukázala heroismus jeho ctnosti. Očekávaje svůj rozsudek, pěl svatý stařec žalmy Laetatus sum; veselím se z toho, když se mi říká: Půjdem' do domu Hospodinova . . . A navrátiv se od soudu domů, projevil svou radost, kterou překypovala jeho duše zpěvem hymny mučenníků: Deus, tuorum militum . . . o Bože, koruno bojovníků, jejichž sám jsi odměnou . . .

V žaláři trávil poslední hodiny před svou popravou v napomínání a těšení svých zajatých soudruhů. Dodávaje jim síly zpěvem chvalozpěvu, jejž složil ku povzbuzení věřících za trvání revolucionářských bouří.

»20. prosince 1793,« tak vypráví baron de Wismes, syn jeho bratrance, »byl abbé del la Roche veden k popravě. Na krátké cestě ze žaláře k popravišti, které bylo postaveno na náměstí bouffayském, zpíval si žalm »Miserere« a hymnu »Vexilla regis«. A nad touto hrdinnou statečností plakali přítomní, i vojáci, pohnutím a soustrastí.

Přijda vyznavač k smrtelnému nástroji, padl na kolena a silným hlasem, který neprozrazoval ani nejmenšího rozčilení, zapěl žalm Laudate Dominum omnes gentes, chvalte Hospodina všichni národové . . . Vstav, pohlédl soustrastně na své katy a soudce Carriera, Fouqueta a Lamberty-ho: »Nespravedlivě mne vydáváte na smrt,« pravil k nim, »za rok zemřete toutéž smrtí vy.« Proroctví se vyplnilo do slova: dne 16. prosince 1794 všichni tři mužové kladli hlavy své ku popravě.

Popravám jednotlivců následovalo hromadné krveprolití. V Laval 14 kněží společně dáno do vězení. Při prvním výslechu byli vyzváni, aby ve Francii jiné víry nevyznávali než onu bohyně Rozumu. Snadně každý uhodne odpověď. 21. ledna konala se nová schůze. »Chceš přísahati?« tázal se soudce jednoho z nich, Jean-Baptiste-a Triquerie-a.

»Nač jest mi přísahati?«

»Že budeš věren republice a že nebudeš vyznávati žádné víry, ani katolické.«

»Toho neučiním nikdy,« odpověděl vyznavač víry, »Ježíši Kristu zůstanu věren až do posledního dechu.« 14 kněží bylo odsouzeno k smrti. Dříve než se vydali na cestu k popravě, vyzpovídal se jeden druhému. Po cestě chtěli pěti Salve Regina, ale kat jim to zakázal. Byli popraveni zároveň s třemi Vendéejskými vojáky, s třemi mučenníky pro tutéž příčinu. Na místě, kde se udála poprava, byl postaven kříž, na jehož podstavci lze čísti výmluvný nápis:

Na tomto místě
ve výroční den úmrtí Ludvíka XVI.
čtrnácte kněží,
jejichž jména zapsána jsou v knize života,
majíce voliti mezi přísahou a smrtí,
zpečetili svou krví čistotu své víry;
v souhlasu s posledními slovy jednoho z nich.
Učíce lid dobře žíti,
naučili jej ještě lépe zemříti.

Nelze ani si učiniti představu o tom, co vše zuřivost revolucionářská dovedla si vymysliti.

Vikář ze Chambertand, François Nicolas, byv udán žebračkou, jíž podporoval, byl zatčen a odsouzen k smrti komisí náhlého soudu v Mortagne (1793). »Katové,« tak líčí jako životopisec, »pohřbili ho za živa, nechajíce vyčnívati jeho hlavu, která jim měla býti terčem při střelbě o závod. Stařec, který před několika lety ve svém 93. roce zemřel, René Baubry, jsa skryt za zdí, slyšel, jak vyprávěl, vystřeliti dvacet ran za sebou. Když hrozní popravčí byli unaveni touto hrou, usekli hlavu své oběti. Hlava mučenníkova kutálela se po celý den v ulicích mortagneských.«

5. Nelze nám ukončiti těchto krvavých řádků, aniž bychom nenačrtli obraz nejkrásnějšího typu kněží vendéejských, André de Beauregard, duchovního při kostele luçonském. Jsa známým odpůrcem »Constitution civile du clergé« (Civilní konstituce duchovenstva), byl nucen zaplatiti svůj udatný odpor životem. Senaseł luçonský, který děkoval své jmění církvi, stal se jejím pronásledovatelem. Setkav se jednoho dne s abbém de Beauregard, pravil mu podrážděně: »Pane církevníku, mějte se na pozoru: hlava nesedí vám pevně na ramenou.«

Jsa všude pronásledován revolucionáři, byl abbé nucen se uchýliti ku své matce do Moulinet. Nuže, v posledních dnech prosincových r. 1792 jeden revolucionářský důstojník zaklepal na dvéře hradu, vydávaje se za zpřízněného s jejich rodinou a žádal

za pohostění. Dostalo se mu dobrého přijetí; byl to zrádce. Jakmile se najedl a ohřál u jejich krbu, spěchal do Poitiers, aby tam udal své hostitely.

Abbé de Beauregard byl intervenován v klášteře Navštívení Panny Marie, téhož města, který proměněn byl ve věznici. Předseda trestního soudu z Vienne, Planier, stál za každou cenu o hlavu »dřívějšího církevníka, velikého vinníka«; velice mu na tom záleželo. Dopsal svým úředníkům: »Svobodu, rovnost nebo smrt! . . . Pošli mi veškerá udání, informace neb výpovědi, které by mohly býti proti Beauregardovi . . . Nešetři ani snah ani námahy, aby's mi dodal prostředků, pro které by zákonitě sťata mohla býti hlava velikého provinilce, aby byl za příklad těm, jež by cítili pokušení nadále setrvati v krvavém náboženství, které od vzniku svého sloužilo pouze k vylidňování země. Pozdravení ode mne a přátelské ruky stisknutí!«

Ale žádané ho nedošlo, vězeň byl přeložen do Paříže a uvězněn v Conciergerii. Tam vedl život světce. Obrátil na víru biskupa vivierského, nasáklého bludem »Civilní konstituce«, a přiměl ho ve svém žaláři, aby odvolal dané slovo. Pročež byl předvolán před revolucionářský soud a odsouzen k trestu hrdelnímu, jakožto nejopovážlivější a nejfanatičtější spiklenec a spurný kněz, zdráhající se přísahati věrnost a rovnost.« (27. července 1794.)

V den, předcházející jeho odsouzení, napsal své matce překrásný dopis, který hoden jest vřaděn býti do martyrologia vendéejského. Uveďme několik jeho řádek:

»Nacházím se v předvečer svého předvolání, jehož příčina mi neznáma, před onen strašný soud. Mé svědomí nečiní mi výčitek, ale to mne neospravedlňuje. Dle všeho soud, který mi tam bude ustanoven, učiní konec mým zkouškám tohoto nešťastného života; Bohu díky, není mi nepředvídaným. Jsem hotov zjeviti se před Bohem, zbývá mi dostáti jen ještě jediné povinnosti. Vidím ve Vás Jeho obraz, do Vašich rukou, má úctyhodná a něžná matko, chci obnoviti své smýšlení, které Jste pečlivě vštěpovala svým dětem.

Věřím vše, v co věří a mne učí církev . . . Chci zemříti jak jsem žil, věrně oddán jejímu učení. Pln důvěry v milosrdenství Boží, které se nejzjevněji ukazuje na hříšnících, přijímám duchem kajícím, za pokání svých hříchů, oběť mého života. Přijímám se srdcem vděčným tuto oběť, kterou mi víra ukládá, jakožto nejvzácnější milost. Budiž mi dovoleno říci, má dobrá matko, že ve zkouškách, kterým mi bylo dopřáno se podrobiti, cítil jsem potěšující účinky jeho neklamných slov.

Nermuťte se tedy nad stavem svého syna. Ve zkoušce chvilkové vidíte cestu, která vede k životu. A čím jsou veškeré útrapy světa proti životu, který nemá konce! . . .

Před křížem, objímaje Vás naposled, činím projev své oddanosti, své úcty, své nejsvětější lásky a lítosti nad vším, čím jsem Vás zarmoutil. Za Vás, nejdražší matko a za všechny, které milujete, ku prospěchu víry, naší nešťastné vlasti, za setrvání všech spravedlivých a za obrácení hříšníků; za všechny, kteří jsou příčinou neb dali podnět našemu utrpení; za mé hříchy,

spojen ve víře s Ježíšem Kristem, svým Spasitelem, trpěvším a umřevším pro mne, v důvěře v jeho zásluhy, v jeho slova, v jeho božské zaslíbení, obětuji Bohu svůj život. Svou duši odevzdávám do rukou Jeho.«

Jak se zjevuje v tomto dopise vyznavač víry, tak vidíme ho kráčeti na smrt, klidně a šťastně. Na cestě ze žaláře potkal tlupu žen náležejících revolucionářům, které čekaly na cestě na oběti, aby se o jejich šat rozdělily. Kat hodil jim některé části obleku, které odsouzenci zůstaly. Ženštiny vrhly se na vytouženou kořist, každá chtějíc míti nejlepší podíl. Vida toto pobouření, zastavil se odsouzenec, pravě k nim něžně: »Prosím vás, drahé ženy, nehádejte se,« a rozdělil jim sám předměty jejich hádky. Pak šel za svým bratrem, který ho provázel. Mučenník pravil k němu pašijová slova evangelia: »Diviserunt sibi vestimenta mea, rozdělili sobě roucha má.« Za několik vteřin po té klesla jeho hlava pod »nožem národním« (27. července 1794).

Končíme slovy dějepisce: Jak podobny jsou si duše mučenníků všech věků — od svatého Štěpána a svatého Ignáce antiochijského — až do obětí revoluce francouzské!

Na rov knížete Karla Schwarzenberga.

Muž velký, kníže rodem, smýšlením,
muž svérazný a přímé povahy
jak ryzí zlato, celým žitím svým
pln pevné síly, mužné odvahy
a ke krajanům lásky vřelé —
on zůstavil nás osiřelé.

»Až do těch hrdel, statků!« rázně děl,
kdy svatých práv se vlasti ujímal.
Dík lidu přijmi. za nějž v boj jsi šel!
Kéž odměnu jsi stkvělou za to vzal,
by splněno bys uzřel přání,
jež námi hýbe bez ustání.

Své věren víře, vlasti, národu,
ctnost, dobro, krásno miloval
a za právo a volnost, svobodu
v seč s odpůrcem se chrabře bral,
a nedobyl-li, po čem bažil,
přec vždy se dobýti to snažil.

Je málo těch, jež pustí do vřavy
se prudké, namáhavé, odvážné,
ne aby získali si oslavy,
leč hleděli si věci závažné.
Ne pro osobu, zisky svoje,
on pro věc účastnil se boje.

Dr. M. Kovář.

Cesty srdce.

Povídka. Napsal P. J. Franco S. J. S výslovným povolením časopisu »Civilta Cattolica« pro »Vlasť« z vlaštiny přeložil JOSEF FLEKÁČEK.

(Pokračování.)

XIX. Za dveřmi.

Paní Needle-ová nebyla takový pokrytec, aby byla zamlčela nehodu, která se jí přihodila, ani zase taková nemilovnice svého náboženství, aby ji byla přímo doznala. Co tedy dělati? Tvářiti se jako by nic a mlčeti, a přikrýti tak s láskou nečest svých drahých, vždy přec jen drahých valdenských. Sotva že se rozloučila se svou omrzelou průvodkyní, pomýšlela, jak by se vzpamatovala ze svého zklamání, těšíc se na duchovní útěchu a umínila si slyšeti kázaní svého duchovního přítele. Prvním vlakem jela do Pinerolu, přišla právě v čas; duchovní byl předstoupil před své chudičké posluchače, rozptýlené v prostranném sále.

Mistress Needle-ové se zdálo, že největší a nejlepší část rozpravy duchovního ubíhá na plano, daleko a daleko se vyhybajíc každému dogmatickému úskalí, plujíc v rozsáhlých končinách a říších oné vzdušné morálky, která upokojí pohana v Australii právě tak, jako katolíka v Římě, podobajíc se krůpěji studené vody. Valdenský duchovní spatřil anglickou dobroditelku hned, jakmile vešla do sálu, a nešetřil zdvořilostí, jimiž jako kadidlem podkuřoval anglikánskou církev, což ovšem Needle-ová přijala se sladkým zadostučiněním, ještě však více zaplesala, když kazatel skončil s vroucím napomenutím k obecné snášelivosti. Paní Anna dobře vycítila, že se tu jedná o zmírnění rozporu mezi přívrženci valdismu a neodvislými evangelíky; vždyť byla o tom poučena.

Po kázaní se několik minut zdržela, chtějíc duchovního pozdraviti. Ovšem, že začala ihned vyprávěti, proč se tak brzy vrací, a řekla pouhou pravdu. Počestný pastýř uchopil se té příležitosti a potvrdil všecko, co slečna Elvíra řekla, a to téměř ve spoustě ujišťování neskonalé a nejupřímnější své úcty k svaté církvi valdenské, k níž měl čest náležeti, ač již bylo na mále, a byl by z ní býval vyobcován. Nelze ani vysloviti, jak toto doznání dle domnění paní Needle-ové vzbuzené silou pravdy obnovilo krutou ránu ohnivé obdivovatelky valdenských; neustávala si naříkati nad svým zklamáním a nad ztraceným cílem své cesty. Duchovní nad tím plesal, odpověděl však nenuceně· »Což se neráčíte smířiti s tou nemilou věcí, která vás i mě potkala? Srdce mi pravilo, že bych vám měl ono zklamání ušetřiti, ale neměl jsem odvahy, vám odporovati. Ráčila jste přijeti z Anglie — a tak odhodlána navštíviti údolí, že se mi zdálo býti nezdvořáctvím, vás z toho zraditi. Nyní učiňte, jak vám radím, a cestujte přes Florencii do Janova. V Janově je reformace statná a bojovná, tam najdete vše, co potěší oko i srdce: chrámy, školy, přízeň obecenstva; ani nechci upozorniti na to, že plavíc se z Janova do Livorna, uzříte čarovné přímo krajiny, jimiž se směje celé západní pobřeží. Je to rozkoš, rozkoš stále nová a nová; mořské krajiny, hory, zálivy, zelené svahy a stráně s vesničkami a letohrádky — zkrátka, je tady vše, co příroda a umění mohou nakupiti pro pastvu očí.

Duchovní toho celkem tolik napovídal o výhodách cesty do Janova, že paní Anna vyšla z valdenské modlitebny s pevným úmyslem, že tam pojede, a nikoliv do Boloně. Doufala, že mimo půvaby cesty, jichž byla velice dychtiva, alespoň poněkud tím docílí zakrýti nezdar neblahé pouti do údolí, a že ukáže své rodině, jak protestantismus v Italii žije a prospívá.

V hotelu se dověděla, že se Julie ještě nevrátila domů. Aby zahnala nudu své samoty, usedla v salonku a prohlížela denní listy. Tak jí uplynuly dvě dlouhé, trapné hodiny, trapné proto, že, ač se probírala v časopisech, nemohla zapomenouti na svou příhodu a smutné historie milovaných valdenských bratří. V tom uslyšela Juliin hlas a kroky její na schodech; šla s Kateřinou, rozmlouvajíc, i vešla plna veselosti do salonku.

»Ach,« zvolala, zočíc paní, — »co tak brzy?«

»Dříve, než jsem sama myslela. Bylo tam tolik sněhu, že jsme sotva dýchaly. Vždyť Klára a Klementina jsou tak slabé!«

»Každé zlo neškodí,« odvětila Julie; »upokojte se, budeme alespoň o den dříve ve Florencii.«

»A jak jsi se zde bavila ty?« ptala se paní.

»Bavila by nebylo to pravé slovo; ale zaradovala jsem se a okřála jsem až ku podivu.«

Mistress, podrážděna touto náhodou, zcela protivnou jejím osudům, zvolala živě: »Ty jsi dítě štěstěny, a já pytel neštěstí. A kde jsi byla?«

»Chodily jsme s Kateřinou po kostelích.«

»A co jste našly nového?«

»Nového nic, ale chtěla jsem si opět dopřáti požitku viděti zástupy lidu, jež tak dlouho jsem již neviděla, chtěla jsem se opojit kadidlem, světly, zvukem varhan, a slyšela jsem i polovici kázaní. Zdálo se mně, že jsem v Neapoli . . .«

»Jen už řekni všecko, Julie: též jsi se zpovídala a přijala svatou večeři.«

»Toť se ví, že to byla moje první myšlénka,« odvětila Julie s upřímným úsměvem.

»A znáš tady některého duchovního?«

»Ale kde! Klekneme si u první zpovědnice, kterou najdeme, a známost je hotova.«

»A stačí ti to, otevříti svou duši tomu, kterého poprve v životě vidíš?«

»Ovšem že! Šla jsem s důvěrou, dostala jsem rozhřešení, byla jsem u svatého přijímání, jak říkáme my, a Kateřina též; vše šlo krásně a hladce. Vyznáváme tutéž víru, tutéž mravouku, stejných způsobů vždy a všude.«

Tato poslední slova ťala mistress Needle-ovu do živého; nemohla potlačiti povzdech.

»Já nešťastnice byla jsem sama; ty najdeš růže na poušti, a já trní v zahradě. Šla jsem do Pinerolu s touhou, že uzřím druhé vydání prvotní církve, poznala jsem však, že tam nepřítel nasel plevele. Dosti již, nepouštějme se do takových řečí! Jdi jen a svlékni se, budeme obědvati.« A po těch slovech vyšla ze salonku.

Kateřina bylo již v Juliině pokoji, aby jí pomohla, a domnívajíc se, že paní Anna je v komnatě na druhé straně, počala štěbetat, jak jen uměla, a nedávala věru hubě darmo jíst. Povídala o věcech, které viděla a o stech jiných; nevzpomněla si, že dvéře sousedí právě se salonkem, kam se paní byla vrátila, a proto dobře to její povídání slyšela. Nejprve si mistress myslela, že tam půjde a štěbetalce přikáže, aby byla trochu zticha; ale s ohledem k Julii tak neučinila. Jakmile však uslyšela jmenovati miss Mary, pudila ji zvědavost slyšeti, co se povídá. Kateřina neustála vypočítávati křivdy, jichž od zlomyslné stařeny utrpěla a Julie zastávala se nepřítomné. Needle-ová přiblížila se ke dveřím a pozorně poslouchala.

»Chtěla bych pořád cestovati,« hovořila rozveselená Kateřina, »už jen proto, že bych se nemusila kočkovati s miss Mary; se slečnami dobře vycházím; jen ta menší mě někdy peskuje, že prostěradlo má záhyby, že poduška dobře neleží, že umývadlo není dosti čisté, nebo že mýdlo nemá vůni po broskvi; ale což to! to vše projde, matka jejich se k nim nepřidá . . . . .

»Mnoho toho namluvíš, hrozně mnoho,« přerušila ji Julie, »kdybys byla u jiných pánů, to bys teprve viděla . . .«

»To říkám také, vždyť já si nestěžuji! Měla jsem radost jako blázen, když mi řekla paní, abych se připravila na cestu, že budu komornou dětí a miss Mary s námi nepojede. Když zde není ona, aby ve všem hrála prim, tak jsou všichni spokojeni. Dělám, co mohu! byla jsem za panskou v prvním hotelu v Innsbruku; dámy a kněžny byly se mnou spokojeny, a toho zpropitného, co jsem dostala! Matka má to ví nejlépe! Dávala jsem jí vše, ani krejcaru jsem si nenechala. Nejsem ctižádostivá, ani marnivá. Nepatřím k těm, které všecko promydlí za mašličky; jsem-li čistá, více nepotřebuji. Pro sebe neutratím skoro ničeho, každého čtvrt roku posílám něco domů. A proč bych utrácela? V šatech po paní si vykračuji jako nevěsta. Kdybych se vrátita domů, to by ovšem bylo něco jiného. Ale měla bych jistě veliký měsíční plat; paní by mne přijala s otevřenou náručí. Byla to dobračka, ubožák! přála mi z celého srdce; plakala, když jsem ji opouštěla.«

Co se mne týče, ani mi nenapadlo, abych odtamtud šla pryč; matka má to byla, která mermomocí chtěla, abych k té paní šla. A byla jsem již plnoletá — mohla jsem jednati dle svého. Ach, kdybych byla jen věděla, že tady budu slyšet bručení miss Mary, ani párem koní by mě sem byli nedostali, neboť račte věděti« . . .

»Prosím tě, mlč,« přerušila ji Julie; »tyhle tlachy umím již z paměti. Jsou to tvé vrtochy; což se nestydíš, pořád na tu ubohou stařenu žalovati?«

»Když je tak zlá!«

»A ty zase tak hodná! Ty, která jsi dnes ráno vykonala své náboženské povinosti, a už zase řežeš své blížní! Buď jen zticha! Když je zlá ona, za to je paní dobrá, a ta ti stále přeje. Rozumíš! Snášej jednu z lásky ke druhé!«

Mistress se všecka zaradovala z tohoto pro ni tak čestného důvodu. Julie pokračovala: »A jestli mi naděláš plné uši takovými žvásty, vypeskuji tě hůř než miss Mary.«

»Vy? A vypeskovat mne? Ani byste toho nedovedla, jste příliš dobrá. Co byste mi to řekla?«

»Řekla bych ti, že to není správné, když tady neustále tlacháš, zatím co děti tě snad potřebují, aby se oblékly.«

»Je tam panina komorná.« »No tak jen už jdi, prosím tě.«

Paní Needlová přiložila ruce k uším a přiblížila se k zámku u dveří. Ale Kateřina začínala znovu a znovu »Víte, co byste měla udělat? Měla byste vypravovati paní o zázraku, který jsme dnes viděly...«

»Prosím tě, jdi po svých a dej pokoj!«

»Tak to budu slečinkám vypravovati já, až půjdu večer spat.«

Mistres Needleová byla jako na trní, ale vytrhla ji z něho Julina odpověď: »Myslím, že budeš tak rozumná a nebudeš povídat nic. Modli se za všecky, to je to pravé. Jestliže s dětmi promluvíš jen slovo o náboženství, víckrát se na tebe nepodívám.«

»Tak je to dobře,« pravila Needle-ová sama k sobě; »alespoň Julie dostojí svému slibu.«

Ale Kateřina nedala se jen tak zhola odbýti a ve své žvatlavé prostotě pokračovala: »Nedovedu pochopiti, proč by se jim nemohlo povídati o tak krásném zázraku, který našemu svatému náboženství činí takovou čest.«

»Na tom nezáleží, že toho nedovedeš pochopiti; dostačí, dovedeš-li mlčeti, abys naší paní nezavdala pohoršení. Nemáš tolik filipa, abys srozuměla, že takový zázrak protestanty ani nehne? Chceš nevinné dívky uvésti v pokušení, aby daly ústům svým ujíti některému neuctivému slovo o Pánu Ježíši v nejsvětější svátosti?«

»Ale kdyby věděly, že jsme to na vlastní oči viděly...«

V tom okamžiku zvítězila v paní Anně zvědavost nad obvyklou vážností, umírněností; zakašlala trochu, zašramotila hodně, aby se zdálo, že teprve přichází, stiskla kliku a pravila: »Je dovoleno? Až na konec sálu je slyšeti Kateřinu, jak vyvolává o zázracích; jaký to zázrak jste viděly?«

»Neračte ji poslouchati,« řekla obezřetně Julie; »to je její vrtoch.«

»Jaký pak vrtoch; vždyť křičí: zázrak, zázrak!«

»Tím chce říci, že dnes viděla chrám vystavený na místě, kde se udál zázrak. To je vše.«

»Ano, totéž jsem chtěla říci,« dodávala Kateřina, a vyklouzla z komnaty jako myš.

Ale paní slyšela mluviti o zázraku nejen Kateřinu, nýbrž také Julii, a podezřívajíc dle svého zvyku, že ji snad chtějí zatajiti nějakou obdivuhodnou novinu, již spatřily, opakovala: »Viděly jste něco obzvláštního?«

Julie, chtějíc zostřiti paninu zvědavost, dělala drahoty: »Není to věc pro vás; račte mi věřiti, nechte toho být.«

A Needle-ová, majíc laskominy více než před tím: »No a co to může být? Nějaké kejklířství, nějaká šalebná hra, klam a mam, kterým se zde v chrámech cizinci častují!«

»Nic takového to není; ale což by vám bylo platno, kdybych vám vypravovala legendu; to pro vás nic není.«

»Na tom nemusí ti záležeti; vypravuj to pro mou zálibu. Znáš mne, že ráda všecko vidím, všecko slyším, a následkem toho vážím si všeho, čeho si váží jiní ve svém svědomí.«

»Když si toho přejete, není nejmenší překážky, abych vám to vypravovala podrobně a od slova k slovu, a dovedu vás na místo, kde stojí pomník toho . . .«

»Ach; jest tedy také dokonce i pomník na onom místě?«

»Ovšem,« odvětila Julie, »a jaký pomník!«

»Je to daleko?« ptala se Needle-ová. »Kočárem asi deset minut.« Mistress se podívala na hodinky a pravila: »Až zítra; teď půjdeme k obědu. Ale velmi se tomu divím, že mi nikdo o tom ještě ničeho neřekl, a byla jsem již přece několikráte v Turině; znáš mě, že jsem v tom chlapík, vyčenichat, kde je co nového.«

»To záleží nejvíce na osobách, s kterými vám zde bylo se stýkati. Musím vám říci, že událost ta je jedna z nejpamětihodnějších, které kdy se přihodily, a pomník, jenž ji připomíná, jeden z nejkrásnějších chrámů v Turině.«

»A ty tomu věříš?« tázala se paní.

»Tak jako tomu, že vás vidím před sebou; kdybych o tom pochybovala, musila bych se domnívati, že to není s mým mozkem v pořádku.«

»Tedy,« soudila mistress Needle-ová, »bys mne měla za blázna, kdybych tomu nevěřila?«

»Ach ne, paní; tisíckráte ne! Nemůžete věřiti tomu, co jste neslyšela; a kdybyste to byla i slyšela, my katolíci nemáme za nevěrce, neznabohy a bezbožce ty, kdož nevěří zázrakům nezjeveným.«

»Co pravíš? Já vždy jen slyšela, že katolíci pevně věří všem legendám o madonně a svatých; to jsi jako poloviční kacíř . . .«

Julie se usmála. »Kdybyste věděla, co vše v té příčině připisují na účet katolíků!«

»Co se dotýká zázraků, jste tedy jako protestanti?«

»To byste zabíhala příliš daleko; pravíme jen, že je svobodno přijati ten neb onen zázrak za pravý či nikoliv, aniž se tím kdo dopouští kacířství. Ale kdyby se někdo odvážil prohlašovati ten neb onen zázrak za falešný i potom, když jej církevní autorita zkoumala a uznala za pravý, to by byl zpozdilý, hloupý, malověrný člověk, ale přece nikoliv kacíř, poněvadž církev neprohlašuje události, které schválila, za články víry.«

»No tak mi vypravuj o tom divu, a nemluvme již více.«

V tom vkročil do salonku sloužící a ohlásil, že je jídlo na stole. Needle-ová se obrátila k Julii a pravila: »Tím lépe, alespoň se nepustíme do otázek náboženských.«

XX. Zázrak a jeho logika.

Sotva že zasedla rodina ke stolu, dala se paní Anna opanovati svou anglikánskou pýchou a strachem, aby nezabředla do papeženských pověr, a řekla: »Poslyšte, zejtra nás povede miss Julie do kostela, kde se stal zázrak; dejte pozor, děti, a mějte chrám ten v úctě; nikdo nás nenutí, abychom chodili do katolických chrámů a tím méně, abychom věřili jejich legendám:

jestliže však tam vejdeme, mějte na mysli své vzdělání, nedávejte na sobě znáti opovržení, ať už uslyšíte cokoliv vypravovati.«

»Nebojte se, paní; jak místo tak událost nevzbuzují opovržení, ale úctu.«

»Drahá přítelkyně, jsi příliš prostosrdečná a snadně se dáváš svou zbožností svésti, že věříš tomu, co tvé srdce těší. Nevyčítám ti toho, ale já mám srdce příliš drsné; — buď bible, nebo osvícený rozum — to neb ono, jiného nic.«

»Nemluvte tak příkře o svém srdci,« usmála se Julie, »vím, že je dobré, šlechetné a zbožné; jen dejte pozor, aby vám neprovedlo nějaký neočekávaný žert.«

»Nebojím se; jsem zkušená. Vždy ještě jsem viděla, že jisté kromobyčejné události, zkoumané zblízka, objevily se jako prosté přirozené úkazy, nebo se zamotají tak temně, že je nelze míti za dokázané.«

»Souhlasím s vámi; člověk nesmí býti tak lehkovážný, aby hned křičel: »zázrak, zázrak!«; ale jsou věci, že by člověk opravdu byl slepým, kdyby jich neviděl nebo viděti nechtěl.«

»Ovšem, kdybych viděla mrtvého vstávati z mrtvých, volala bych: »zázrak!« Ale od vzkříšení Lazara až podnes se nic podobného nestalo.«

»A přece děly se zázraky, neboť Pán slíbil, že kdo věří v Něho, divy konati bude, a ještě větší, nežli konal on sám.«

»Kdyby tomu tak bylo, uskutečnilo by se to ve chrámích, kde se zachovává čistota víry, jako je tomu — odpusťte, je to mé mínění — právě v církvi anglikánské! Ale dnes již v Anglii zázraků nevidíme, tedy se již nedějí, a dějí-li se, tedy jistě ne ve chrámech, kde se pěstuje pověra.«

»Chcete říci v církvi katolické, není-li pravda? A což kdyby vás některý skutek z tohoto omylu vyléčil? Neboť vězte, není tvrdošíjnější věcí nad skutek; čím více se popírá, tím pevněji stojí. Kdož může pouhými slovy sbořiti to, co se stalo? Co byste tomu řekla, kdybyste viděla zázrak tak nepopíratelně, že by nemohlo býti o nějaké halucinaci ani řeči?«

»Co bych činila? Já . . .« A mistress Needle-ová přemýšlela; potom, obávajíc se, aby nepohoršila děti, odvětila s přinucením: »Řekla bych, že nic nechápu a ničemu nevěřím.«

Klára i Klementina upřely zrak brzy na Julii, brzy na matku, chytajíce jejich slova tak dychtivě, že to bylo paní Anně až nápadno. John, který obyčejně jedl maje oči upřeny na talíř, neodtrhl zrak od Juliiných rtů, již již ssebou škubaje, že se pustí též do debaty. Posléze, když se mu zdálo, že máti dosti správně neodpovídá, vmísil se do rozpravy: »Já alespoň, kdybych viděl zázrak, o němž by nebylo pochybnosti, řekl bych prostě: je to zázrak, ale nedokazuje pranic.«

Dobrá paní Needle-ová plesala nad touto vítěznou odpovědí synovou a přidala: »I já chtěla říci totéž.«

A Julie, aniž by ji to bylo zmátlo, řekla: »A kdyby událost ta stvrzovala nějakou pravdu?«

»To je nemožné,« chvatně namítal John.

»Já však myslím, že je to možné, neboť . . .«

John, nemoha se více opanovati, červený jako zoun, přerušil Julii a opětoval: »Je to nemožné, neboť každý skutek je příhoda praktická, konkretní, zvláštní, neodůvodňuje žádnou pravdu, která je pojem spekulativní, ideální, generální, ať už je Bůh, či ďábel nebo příroda jeho příčinou, skutek nepraví nic, z něho nelze tvrditi nic, pranic.«

Mistress Needle-ová byla v sedmém nebi: její syn otevřel ústa k náznému rozhovoru, s ohněm, snad až s přílišným ohněm; planul bystrou moudrostí (tak alespoň se jí zdálo) a zbožností — vše dle přání jejího mateřského srdce. Ale Julie nedala také jazyku zaháleti; toliko aby pana Johna neurazila, posypala trochu cukrem tu lžíci hořkosti, kterou mu chtěla dát spolknouti.

»S vámi jest věru radost hovořiti,« řekla, »a kdybyste byl doktorem filosofie, opravdu byste si toho vavřínu zasloužil. Nuže, chci se postaviti před váš soud. — Nejdříve mi řekněte, odkud to, že apoštolové dokazují božství Ježíše Krista zázraky, jím konanými? Jak to, že zástupy, majíce uvěřiti naukám Kristovým, chtěly divotvorná znamení? Co tím chtěl říci Kristus, když jim vytýkal nevěru: »Když nechcete věřiti mně, věřte mým skutkům.« A jak si vysvětliti poslední slova sv. Marka: »Apoštolé, rozcházejíce se, kázali všude Pána, dotvrzujíce svá kázaní zázraky.« Jisto jest, že všecky divy Ježíše Krista a jeho apoštolů byli skutkové zvláštní, a jak Kristus sám, tak písmo svaté tvrdí, že dokazují náboženství, jež jest souhrnem tajemství a předpisů, čili pravd spekulativních i generálních.«

John, uznávaje tyto nepopíratelné důvody, přiostřil vtip a namítal: »Kristus i apoštolové volali Boha za svědka pravd, které hlásali. Bůh se zjevoval zázraky, lid věřil — věc šla svou cestou. Ale domnělé dnešní zázraky jsou něco docela jiného; nedělá je Bůh ani apoštolové, aby stvrdili nějaké učení, jsou to (jestli vůbec jsou) podivuhodné příhody, které nějakou určitou thési ani netvrdí, ani nepopírají. Na co lze souditi, táži se, na příklad z toho, že nějaká socha matky Boží hýbe očima? Nebo že některé dítě vidělo Madonnu tak nebo tak oblečenou? Neb že se nemocný uzdravil, když pil lourdskou vodu? Jsou to věci, v nichž obraznost hraje velikou úlohu, ale dejme tomu, že jsou pravé; jakou spekulativní nebo generální pravdu lze z nich dokazovati? Nic, pranic. Zajisté že souhlasíte, miss Julie.«

Paní Needle-ová plesala radostí nad tak bystrým (jak se jí zdálo) řešením té věci, přikyvovala hlavou a chválila syna, těšíc se též z duchovního požitku, jejž z toho měla Klára a Klementina. Ale její triumf netrval dlouho. Julie krájela právě beefsteak, a jako by se nebylo nic stalo, obrátila se s úsměvem k Johnovi: »Už vidím, že má pan John libůstku, nepopřáti mi dnes kousek chleba v pokoji; tak mi zatápí. Dva soudy najednou a jednoho je dost! Pravíte, že moderní zázraky neznamenají tolik jako apoštolské, které tvrdily nějakou pravdu, a že moderní zázraky jsou podezřelé podvodem a šalbou.«

»Nebo alespoň bezděčnou halucinací,« přerušil ji John, který již litoval přílišné živosti, již dal na ievo, a chtěl ostati v mezích zdvořilosti.

»Dobře,« pokračovala Julie, »činím vás znovu soudcem. Dejme tomu, že byste — ze zvědavosti cestovatelské — šel navštívit obraz Madonny a viděl, že na vás patří dobrotivě a laskavě, nezdálo by se vám, že je to nebeský pokyn, ctíti Nejsvětější Pannu?«

»To zajisté ne. Věřil bych prostě, že mám něco v žaludku, co působí nějaký zvrácený dojem, nebo že má obraznost si dělá ze mne posměch, nebo že mě hra světla šálí.«

»Velmi dobře byste učinil,« dodávala Julie, jsouc dobrou řečnicí, »kdybyste se v prvé řadě pojistil proti illusím, ale ostaňme u podmínky, že byste i po zralém uvážení zcela zřetelně viděl hnutí namalovaných víček, jako nyní vidíte oči své paní matky; co byste potom činil? Pochyboval byste i potom, že onen divuplný pohyb vás k něčemu vybízí?«

»Zajisté; v tomto případě bych si už učinil své úvahy.«

»A což kdyby,« sledovala Julie věc dále, »jedna vaše sestřička, vstupujíc do vozu, upadla (Bůh toho nedopouštěj!) a zlomila si ruku, a já ji vykoupáním v lourdské vodě zhojila; neutvrdilo by vás to v přesvědčení, že Bůh schvaluje tímto divotvorným znamením onu důvěru, již jeho věrní mají v Marii Pannu?«

»Kdyby se ty skutky staly, to je to!« namítal. »S tím »kdyby« se nafabrikuje hromada věcí, které nejsou. Chtěl bych je však viděti skutečné a popírám je, pokud jich na vlastní oči neuvidím.«

Julie mu nepopřála oddechu. »Připouštíte tedy, že kdybyste takové věci viděl, zároveň byste cítil, jak se chvěje ona spekulativní nauka, ona pravda, ono dogma, které vám dává tolik přemýšlení. A proto se opevňujete druhou a poslední hradbou, že popíráte existenci událostí samých.«

»Ano, ano, vracím se k této obraně,« odvětil John nenuceně, jako v přesvědčení své nepřemožitelnosti, »doznávám, že divy, kdyby se tak uskutečnily, jak je bájíte, by mi daly hodně přemýšlení. Je-li však předpoklad falešný, je falešný i závěr, z absurdního rodí se zase absurdní. Učiňte, ať vidím zázrak a hmatem se o něm přesvědčím; potom si o tom promluvíme.«

»Kdybych měla to poslání od Boha, učinila bych jej, abych pana Johna upokojila. Nebo ještě spíše bych jej učinila až po jídle, aby vaše sestřičky, všecky pohříženy do zázraku, nešly spat o hladu.«

Těmi slovy chtěla Julie ukončiti rozmluvu a pokračovati v ní ve vhodnější době a nenutiti Johna, aby uznal svou křivdu. Ale paní Anna, i při své žádosti nevcházeti nikdy do luštění věcí náboženských, hnala věc do krajnosti. Zdálo se jí, že John dosti dlouho se držel ve šraňku, že byl sice poražen ve mnohých bodech, ale ostal neporanitelným na posledním náspu, totiž že popřel existenci zázraků v naší době, což Julie nemohla mu vyvrátiti. Chtějíc tedy zjistiti jeho vítězství, pravila: »Jsem jista, že onen zázrak, o němž jste mluvily s Kateřinou, náleží k oněm, které jsouce zblízka zkoumány, rozplynou se v nic.«

A John dodal v mladistvé bujnosti: »Kdo mi bude vypravovati zázrak (mimo ty, které jsou v bibli) a způsobí, že mu uvěřím, erit mihi magnus Apollo, a daruji mu ihned mé repetýrky

se zlatým řetězem. Ani jeden moderní zázrak nesplňuje všecky podmínky, které pokládám za nutné, abych jej uznal pravým.«

Julie se nechtěla pustiti do hádky, i odvětila žertem: »Tyhle podmínky, které se činí Bohu, nechceme-li uznati jeho díla, mi poněkud připomínají šelmovství jistého pověstného našeho šaška, který byl od krále odsouzen, aby byl na stromě oběšen. Žádal, aby mu byla povolena milost, aby si mohl sám vyhledati strom, který by se mu líbil. Stalo se dle jeho přání; byl voděn lesem, aby si ten strom našel, ale považte! žádný strom se mu nelíbil. A tak nemohl býti oběšen.«

»To se na mne nehodí.« řekl John. »Nežádám snad svévolných podmínek; chci jen, aby okolnosti, za nichž se zázrak udál, neodporovaly rozumu a vylučovaly každý možný klam. Abych uvedl příklad: jedná-li se o uzdravení vodou z Lourd, jak je nyní modou, přál bych si, aby nejdříve konsultace lékařská uznala nemoc za nezhojitelnou, pak aby lučebný rozbor lourdské vody dokázal, není-li snad náhodou ta voda léčivou, potom, aby zdraví bylo dosaženo okamžitě, za bílého dne, před zraky mnoha svědků, a posléze bych chtěl čekati rok, zdali se nemoc zase nevrátí.«

»To byste mohl přímo žádati,« pravila Julie, »aby Duch svatý sestoupil v podobě holubice, šeptal vám do ucha a zázrak vám zjevil. První obrácenci toho od apoštolů tolik nežádali, aby jejich slovům uvěřili, a velice se obávám, že se asi nikdy nebudete těšiti té radosti, uzříti div, když dáváte Bohu takové podmínky.«

»Jsem také spokojen.«

Tvrdé pravdy měla Julie již na jazyku, jimiž mohla ostře potříti mladíkovu bujnost a jak náleží mu ukázati, jakou křivdu činí Bohu takovými požadavky: ale umínila si, setrvati v dobré míře Usmála se a mluvila dále: »To zase já velice dychtivě se pídím po zázračných příhodách; najdu-li je v dějinách starověkých či moderních, raduji se z toho jako z daru nebeského; pozorně je čtu, studuji je, sháním se po nich, a to pro jádro náboženských pravd, jež obsahují. A na onom, jež se nazývá zázrak turinský, přímo po labužnicku si pochutnávám a vyvozuji z něho své důsledky.«

»Tak proč nám to tedy nevypravuješ?« řekla Klára, kterou dlouhá rozmluva, z níž málo rozuměla, již notně nudila.

»Ano, vypravuj,« naléhala mistress Needle-ová, »ale jen tak, co ty sama ze všeho uznáváš za pravé.«

A John dodal s vítězoslavným názvukem: »A já vám slibuji, miss Julie, že — nebudete-li mně míti za zlé — vám ihned dokáži, kde jsou chyby oné legendy, kde její slaboučké stránky, a čemu věřiti nelze.«

V té chvíli byli s večeří u konce, odešli do salonku, všichni se tlačili kolem, opakujíce: »Poslyšme zázrak.«

Julii to nezmátlo; pravila klidně: »Budu vypravovati, co pokládám za jisté, chcete-li tomu věřiti nebo ne, to jest vaší věcí; já proto v rozpacích nebudu.« (Pokračování.)

Slavnostní řeč,

již proslovil dne 24. ledna t. r. na počest vsdp. kanovníka Mons. Josefa Němečka, bisk. vikáře a arciděkana v Loukově,

Dr. M. KOVÁŘ.

lepá vášeň, zášt, nenávist, pomstychtivost čím dále tím více vymýšlejí různé křiklavé a šeredné neplechy, ohavnosti, zlořády, jež prý panují a se páší na farách a v klášteřích, i pouštějí se pak nepřátelským tiskem jako čirá pravda a nezvratná fakta do světa za podlým účelem hanobiti církev katolickou, její učení, její instituce, ostouzeti katolické kněze, mnichy, jeptišky a katolíky vůbec, jež staví na pranýř posměchu.

Zvláštními nedostižnými rekordy v tom vyniká žurnalistika židovská, zednářská, i ta, jež je zakoupena od zbohatlých synův israelských, k nimž se druží i ostatní protikatolický tisk. Když se i dokáže, že na oněch vymyšlených, jedovatých zprávách není ani zbla pravdy, málo který z těch listů přinese opravu, že zpráva jeho nezakládala se na pravdě, nebo že byla z velké části vybájena či dle libosti a strannické potřeby přibarvena. Jen tehdáž, podá-li napadený opravu dle čl. 19. tiskového zakona, je časopis, kterýž uveřejnil lživou onu zprávu, donucen odvolati ji, ale leckdy přidá k ní opět poznámku svou, ač proti zákonu, by zaslanou opravu seslabil, aby zdálo se, že přece má list jeho pravdu nebo pravdy část, řídě se lidovým pořekadlem: »Není šprochu, aby nebylo pravdy trochu«, nebo latinským: »Calumniare audacter, semper aliquid haeret«. (Jen směle pomlouvej, něco z toho přec uvízne.) Ale zhusta není pravdy ani za mák. Zlomyslný člověk, aby se vymstil, v mozku svém si to vybájil od začátku do konce, časopis to uveřejnil, lživá zpráva rychle rozšíří se jinými protiklerikálními listy, a ač i snad jedním listem odvolána, v ostatních zůstává jako skutečná pravda.

Stává se sic, ale Bohu díky velice zřídka, že pochybí i kněz. Tu pak zase obecným zvykem nepřátel z chyby a viny jednotlivcovy soudí se o celku čili ihned se generalisuje, že všichni kněží jsou takoví. Proč neděje se tak a důsledně také tak u jiných stavův, u obchodníků, průmyslníků, rolníků, advokátů, notářů, úředníků, profesorů, učitelů a j. Co může za to 100 hodných pokladníků, že někde jeden dopustil se zpronevěry čili defraudace, ač dlužno přiznati, že poměrně jich bylo již značné procento. Byl to tu bankovní úředník jeden, tam pokladník jiný, ale proto nejsou vinni všichni. Kolik je jich zase, kteří ze svého nahradili škody, vzniklé přepočítáním, chybou, nedopatřením?

Pochybil tu kněz jeden, provinil se jinde jiný, ale kolik je jich to ze sta, že se hned z těch poklesků viní celý stav kněžský? Kolik procent poklesne jich ve stavech jiných, a tu nikdo nerce, že jsou příslušníci téhož stavu všichni darebové a ničemové; i bylo by to také nanejvýš nespravedlivo.

A to právě zase jest úkazem symptomatickým, že každý, pochybí-li kněz, se tomu nad míru diví, nad tím žasne a trne, z čehož plyne, že se stává neobyčejné zřídka, aby poklesl duchovní, a je zajisté opět důkazem, že číslo provinilců ze stavu toho je

nanejvýš nepatrné. Neboť kdyby se poklesky kněží opakovaly častěji, bylo by přestalo veliké to ustrnutí a pominul by neobvyklý úžas, i bralo by se to za událost všední, tak že to svědčí zase jen o tom, že mezi osobami duchovními je počet zlosynů praskrovný.

Proto tím větším odporem doráží na srdce každého spravedlivého pozorovatele, když nepřátelské listy, dopustil-li se kněz nějaké viny, ihned v různých variacích píší: Ejhle, takoví jsou kněží všichni!

Nejsou, nejsou! důrazně se ohrazuji. Znám celé řady duchovních, kteří svědomitě a horlivě bez úhony a bez únavy konají nejen své práce a povinnosti, nýbrž kteří jednají i šlechetně, dobře činíce i nepřátelům svým, kteří jim ubližují; znám mnoho duchovních, kteří vynikají netoliko jako horliví učenníci a sluhové na vinici Páně, ale i jako pilní dělníci a pracovníci na národa roli dědičné.

Stanovili jsme si asi před 6 lety ve »Vlasti«, zvlášť v literární jeho sekci, občas pořádati slavnostní večírky na počest mužů katolických, o naši věc zasloužilých, vytknouti zásluhy, jichžto si získali o církev i vlast i jednotlivé osady katoličtí duchovní, ať již zesnulí, ať dosud žijící, a ukázati na ně jakožto světlé příklady a jasné vzory k následování. I myslím, že při nynějších útocích na vše katolické je to nejen veřejný dík a uznání těmto mužům s naší strany, ale že jest to nyní naším přímým úkolem, naší nutnou povinností a vnitřním příkazem postavovati tyto muže do náležitého a zasloužilého světla, aby jejich blahodárné skutky každý viděl a poznal.

Tak promluvil ve dvoraně Katolické besedy dp. P. Karel Burian o kanovníku Karlu Vinařickém, p. řídící učitel Jos. Flekáček o kanovníku Josefu Ehrenbergrovi, dp. farář Vlastimil Hálek o americkém vynikajícím knězi Josefu Hessounovi a nedávno o děkanu Janu N. Černohouzovi a professoru Janu Gabrielovi a na Stříbrných Horách měl slavnostní řeč při oslavě Innocence Frencla; dp. kníž. arcib. notář a redaktor Petr Kopal přednesl slavnostní řeč o faráři Václavu Kosmákovi; dp. prof. Václav Müller pojednal o biskupu Janu Val. Jirsíkovi a o kanovníku Beneši Meth. Kuldovi; náš milovaný předseda Dr. Rud. Horský vylíčil nesmrtelné činy svatého Otce Lva XIII., slavné a blahé paměti; mně připadlo promluviti o blahodárném působení a literární činnosti probošta Dra Antonína Lenze, vikáře Bohumila Hakla a univ. professora Dra. Frant. X. Kryštůfka, jakož i dříve ve družstvu Arnošta z Pardubic ocenil jsem zásluhy probošta Václava Štulce, Františka Pravdy (Vojtěcha Hlinky) a arcibiskupa Arnošta z Pardubic. V úzkém kruhu literárního odboru družstva »Vlasti« oslaven František Rypáček, profesor v Brně, Tomáš Pícha, farář v Lipkové Vodě, František Snopek, archivář v Kroměříži, Martin Kollár, poslanec a farář v Nádaši na Slovensku. K oslavám vynikajích mužů jinde pořádaným zasílány pozdravné přípisy nebo telegramy, tak při oslavě Douchově, Sušilově, Vlasákově, Frenclově a jiných.

Proč to dnes uvádím? Mimo naznačené již důvody i proto, aby se nám nevyčítalo, že jsme nevděčni a netečni.

* * *

Dnes je mi promluviti o muži, k němuž mne pojí dávnoleté přátelství a příchylnost, jehožto život a působení znám dopodrobna, a jehož jsem si velice vážil hned od prvního setkání. Jest to vikář, arciděkan a čestný kanovník Monsignore Josef Němeček v Loukově, vikariátu Turnovského. Oslavu jeho chystali jsme již loni, ale pro rozrušené poměry a nedostatek vhodných místností byli jsme nuceni od ní upustiti. Ač vinou jednoho pobloudilého kněze pobouření z jeho neblahých skutků dosud neutuchlo, nedáme se tím mýliti, i domívám se, že právě nyní je toho vysoce potřebí poukázati na kněze jiného, v dobrých činech sešedivělého, a říci: »Ejhle, to pravý sluha Páně, na němž není podvodu ni lsti.«

Není obrem, velikánem na poli vědeckém nebo literárním, ač i tu zabírá místo čestné, ale za to tím více vyniká vzácnými vlastnostmi srdce, dobročinností, pohostinstvím, štědrostí, laskavostí, vlídností, neúnavnou pílí a horlivostí, ochotou, nezištností, láskou a mírností.

Daleko široko znám jest loukovský pan vikář jako štědrý hostitel. Kdokoli z příchozích kněží nebo laiků jako host zavítá na faru loukovskou, nikdo neodešel bez přátelského pohostění. A jak při tom dovede svou upřímností a srdečností hosta pobaviti! Já sám byl bych, pobývaje vždy o prázdninách v okolí, častěji zavítal k němu, ale nechtěje zneužívati jeho příliš laskavého pohostění, obmezoval jsem návštěvy své, ač bych si byl mnohdy rád s ním pohovořil v duchaplných rozmluvách. Sám žije skrovně a skromně; co ušetří, to vše věnuje skutkům dobročinným a užitečným.

Oslavenec náš, arciděkan loukovský Josef Němeček, narodil se v Rožďalovicích dne 2. března l. 1824, dovrší tudíž nyní 80. rok požehnaného věku svého. Uvážíme-li, že časté a těžké stíhaly jej choroby, tu podivujeme se, jak vysokého dospěl věku. V nemocech jevil neobyčejnou trpělivost a příkladnou oddanost do vůle Boží, spojenou se světlou nadějí, že jej Bůh opět pozdraví.

Otec jeho byl majitelem domku v Rožďalovicích a asi 20 korců polí u města, majetku to nepatrného, pomníme-li, že požehnán byl neméně než 15 dětmi, z nichž na živě zůstalo jich 9, a to 6 hochů a 3 dívky. Jeden bratr jeho absolvoval konservatoř hudby v Praze, a jsa hudebníkem při knížecím dvoře v Srbském Bělehradě, zemřel u věku ještě mladistvém. Druhý sourozenec jeho, vystudovav na vysokých školách technických v Praze, byl císařským úředníkem a též záhy dokonal dráhu pozemskou. Třetí bratr byl správcem světoznámé sklárny hraběte Harracha v Novém Světě.

Náš jubilár vychodiv ve svém rodišti třetí přípravnou třídu německou, privátně se připravoval ke zkoušce, jíž se podrobil v Mladé Boleslavi s prospěchem uspokojivým a vstoupil pak do 1. třídy gymnasia v Litoměřicích Studoval v bídě a nouzi, jako většina našich venkovských synků, z nichž nejeden nedostatkem výživy zaplatil to životem. Jeho se v Litoměřicích ujal soucitný, též chudobný bohoslovec a poskytoval mu ze své dosti skrovné stravy malou část. Při tom nemohu nezmíniti se, kolik nás v semináři litoměřickém požívalo toho dobrodiní, že jsme od bohoslovců, Čechů i Němců, dostávali obědy a večeře, začež jsme jim

tu tam konali drobné služby, chodíce jim pro rohlíčky, ovoce, papír, šňupavý tabák a p. a pokradmu i pro doutníky. Teprv později nahlíželi jsme s podivem a s povděkem, jak mohli z těch malých porcí jídla udělovati ještě almužnu. Nevím, trvá-li tam tento chvalitebný zvyk až dosud, i domnívám se, že trvá, ale nejeden z nás byl tím z nouze vyrván a snad i od smrti zachráněn.

Do 2. třídy gymnasijní vstoupil Josef Němeček k Piaristům v Praze a vytrval tu pět let do ukončení studií gymnasijních. Po tři léta až do syntaxe stravoval se tu z potravin v kufříku uložených, a to hlavně z Božího daru (chleba), tvarohu a ovoce, což mu z domova posílali po »formanovi«, jakož se dělo tenkrát i jiným studujícím. Tu vzpomínám si, jak jsem sám, když bratr můj František studoval v Mladé Boleslavi a v Praze, jako malý hošík nosíval též chléb, buchty, tvaroh, máslo a prádlo formanovi do Březiny, přes hodinu od nás vzdálené, aby mu to přivezl do Boleslavě a později do Prahy.

Od 5. třídy gymnasijní, tehdáž zvané poesií, až do ukončení fysiky, posledního to ročníku tehdejší filosofie, byl Němeček domácím učitelem dvou studentíkův, u jichž rodičů měl byt a stravu, čímž byl dosavadní bídy prost. Dokončiv filosofická studia za professora Jandery, Presla a j., r. 1844 žádal za přijetí do semináře litoměřického, kde byl pak 4. července bouřlivého roku 1848 vysvěcen na kněze.

Jako neomysta dostal se za kaplana na chudou, obtížnou faru podkrkonošskou v poutnickém místě Boskově, patronátu knížete Rohana, a když tam pobyl půldruhého roku, byl vybídnut konsistoří litoměřickou, aby přijal místo německého kazatele při katedrálním chrámu Páně sv. Štěpána v Litoměřicích; slul tenkrát již kaplan Němeček jako věhlasný kazatel. Avšak on neostavil chudou veskou kaplánku českou a vytrval tam pak 14 plných let, až r. 1862 povolán byl za zámeckého kaplana na Sychrov od J. J. knížete Kamila Rohana, jehož pak byl doživotním zpovědníkem a patronátním rádcem až do jeho smrti.

Na Sychrově, kdež byla dosti objemná správa duchovní s povinností katechety na školách v Radostíně, Němeček se zdarem působil 11 let, načež r. 1873 dostal se za faráře do Loukova nad Jizerou, kdež až dosud je horlivě činný jako správce farnosti 31 let a jako správce vikariátu 25 let, kteréžto 25leté jubileum oslaví se tam letos.

Chrám loukovský byl vně i vnitř dosti sešlý, jakož i hřbitov kolem kostela, když se na faru přistěhoval nový farář Němeček. Tam, kde má kostel své jmění buď na jistinách, buď v pozemcích anebo v obojím, snadno a bez obtíží možno přistoupiti k opravám. U kostela loukovského tomu tak není. K faře patří sic asi 100 korců polí a luk, ale kostel nemá jmění zádušního. A tu vyvíjel farář Němeček svou činnost nejzáslužnější.

»Stánek Boží,« pravil, »musí vábiti i svou úhledností vnější i úpravou a ozdobností vnitřní.« A proto jal se zbožný a horlivý farář opravovati svatyni od paty až k hlavě, od podlahy až ke klenbě chrámové a zvenčí až po střechu a věž. Vlhké zdivo otlučeno, vyasfaltováno, nově omítnuto a zdi vkusně omalovány, oltář

hlavní i oltáře postranní upraveny a okrášleny, sochy a obrazy spraveny, varhany obnoveny, nově přistavěna věžička sanktusová, již chrám dosud neměl, pořízena nová roucha bohoslužebná (mezi nimiž neméně než 15 ornátů), tak že v žádné věci není nedostatku, vším potřebným je kostel opatřen, a to vše jeho zásluhou a nákladem. Tím vikář dává ostatním farářům dobrý příklad, jak mají si hleděti čistoty a úpravy svých chrámů. Též kostel filiální v Sezemicích jeho péčí obnoven a ozdoben.

Hřbitov, rozkládající se okolo kostela, byl též zanedbán, i těšil se pak jeho zvláštní péči, byl opraven, čistě upraven a trojí železnou branou opatřen též nákladem farářovým. Dojímavo jest čísti tu tklivé verše na některých náhrobcích. I táži se jednou dojat p. vikáře, kdo ty pěkné veršíky psal. »To já,« pravil skromně přitlumeným hlasem, aby to nikdo neslyšel, a pousmál se: »Pletu se také básníkům do řemesla.«

Mimo toto všecko, což zajisté vyžadovalo nemalého nákladu, dal v rozsáhlé farnosti své postaviti krásné, umělecké sochy, a to na cestě k Loukovci sochu pěstouna Páně a svého patrona sv. Josefa a sochu trpícího Spasitele Ecce homo; nad Loukovem vypíná se mohutný monumentální kříž na žulovém podstavci, mříží obehnaný; blíž Sezemic stojí socha dobrého Pastýře a sv. Josefa, u Kobyl socha sv. panny Barbory, mezi Loukovem a Dařenicemi (stanicí české severní dráhy Svijany-Podolí) postavena socha bolestné P. Marie, na cestě k Penčínu socha Matky Páně s Ježíškem, nad Loukovem socha sv. Jana Nep., na Svijanech socha P. Marie. Vše to pořízeno péčí a značným nákladem vikářovým. Taktéž svým nákladem dal starobylou sochu sv. Jana Nep. na návsi v Loukově přestavěti, opatřiti zahrádkou a obehnati železným plotem. Sochu sv. Václava daroval chlapeckému konviktu studentskému v Mladé Boleslavi; do Tatobit věnoval zvon na věž; kapli ve Žďáře slíbil sochy sv. Josefa a sv. Anny a krásný ornát.

Jeho přičiněním zřízeny kaple v osadách k Loukovu přifařených, a to v Penčíně, v Újezdě (Svijanském), v Havlovicích, v Kobylech, aby obce ty, od farního chrámu vzdálené, měly alespoň své poutní slavnosti.

Dbal též o to, aby budova farní opatřena byla všemi potřebami a možným pohodlím.

Přišed jako farář na osadu Loukovskou, shledal, že zanedbaný kostel zanedbává se i od osadníkův, ale brzo opraven byv, počal se naplňovati i věřícími napravenými a povzbuzovanými farářovou horlivostí a přesností ve vykonávání služeb Božích, obřadů církevních a zvláště pěknými, dojemnými, prohloubenými kázáními a příkladným životem. Dosud, ač kmet 80letý, každou neděli a svátek má kázaní nejméně $^1/_2$hodinové, a co bylo těch promluv při různých jiných příležitostech, zvlášť při svěcení kaplí, soch, škol, jimiž byli posluchači dojati a uchváceni. Dosud též vykonává obsáhlou agendu farní (kromě vedení matrik, což obstarává dp. Vinc. Drbohlav, kaplan jeho), jakož i vikární a sám jako vikář stále a pilně chodí na visitace. Pracuje svědomitě až do umdlení. »Dokud mohu, budu pracovati,« říká, namítá-li se mu, aby se šetřil.

Svým nákladem zařídil i farní knihovnu, kteráž obsahuje mnoho set svazků dobré katolické četby, a stále ji doplňuje. Takových knihoven mělo by býti po zemích koruny Svatováclavské všude, aby lid čtením knih mravy kazících a víru jeho hubících a tupících se nekazil a nevrhal se do kalu nectností a nevěry.

Velikých zásluh dobyl si vikář Němeček v celém horním Pojizeří o zpěv chrámový. Vydalť sbírku kostelních písní s nápěvy vyšlou pod názvem »Skřivánek«, jenž se dočkal několika vydání, čímž přispěl k rozvoji zpěvu, zvláště ve své osadě.

Příjmy z beneficia svého obrací k účelům zbožným a užitečným — k potřebám beneficia, k opravě a zvelebení chrámu a jeho potřeb, k podpoře chudiny a vůbec k účelům prospěšným. Jest zakládajícím členem dědictví sv. Prokopa, Svatojanského, Cyrillo-Methodějského, Matice české, družstva Vlasť a členem mnoha jiných spolků domácích. Sám potřebuje málo — a za to přeje jiným.

Ač zahrnut rozsáhlými starostmi a pracemi úřadu farního a vikárního, byl po dlouhá léta členem c. k. okresní školní rady v Turnově, za kteroužto záslužnou činnost dostalo se mu při odchodu r. 1901 od c. k. zemské školní rady plného uznání a díků.

Pokud mu tyto veřejné úřady, jež vymáhají mnoho práce a času, dovolovaly, byl též literárně činným. Drobnými pracemi přispíval do »Blahověsta«, do »Školníka«, do »Posvátné kazatelny«, do »Časopisu katolického duchovenstva« a j. Jeho samostatně vydané spisy jsou téměř veskrz obsahu asketického; jsouť to modlitební knihy: »Růže karmelská«, »Maria Matka dobré rady«, »Domácí poklad«, »Království Boží«, »Rukověť odpolední pobožnosti«, »Příležitostní řeči a modlitby«, dále pak kázaní Marianská: »Vavřínový věnec« a »Květnice Marianská«. Mimo tato díla tiskem vydal »Dějepravný popis poutnického chrámu Páně v Boskově«.

Z jeho modlitebních knížek vane hluboká zbožnost, čistá láska, veliká úcta k rodičce Boží a k sv. patronům našim.

V chování a jednání je nad míru milý, srdečný, přívětivý, vlídný, laskavý, hovorný, ba dosud ještě žertovný a vtipný, tak že se těší všeobecné cti a vážnosti, každému je milý a ode všech milován. Ke svým je laskav, a nikdo neslyšel, že by komu co odepřel. Dobré udílí rady, kdo se k němu uchýlí, zvláště též rady zdravotní; neboť sám bývaje churav, zabýval se studiem spisů lékařských, a tu se i z vlastní zkušenosti mnohému potřebnému naučil.

A jak otcovsky se vždy měl k spolubratřím svým, zvláště ke kněžím mladším, jak mile a dobrosrdečně hovořil s nimi, nabádal je a nevnucujícím způsobem ukazoval jim cestu pravou, čímž mnohého získal a jiného uchránil úskalí, o něž hlavně v dobách moderních nejeden si ranil srdce i duši; svým přátelským, dobráckým rozhovorem a tou láskou, jež mu při tom zírá z modrého oka, oslazoval trpkosti a kyselosti těžkého povolání kněžského, a ten rys dobrácké jeho české povahy, jíž vůdčí hvězdou byla láska k bližnímu, tak evangelickým způsobem pochopená, jevil se a jeví ve všem jeho konání a jest v přední

řadě příčinou té všeobecné obliby dobrého stařečka, k němuž lne netoliko veškerá farní osada, jíž tak velikou část svého života i působení věnoval, ale i každý, kdo měl příležitost setkati se s ním a poznati tu jeho duši šlechetnou.

Že jeho záslužná činnost neušla zrakům úřadů nadřízených, plyne z toho, že roku 1892 byl k návrhu biskupské konsistoře litoměřické jmenován od Jeho Svatosti, nezapomenutelného papeže Lva XIII., papežským komořím a roku 1895 čestným kanovníkem litoměřickým.

R. 1898, kdy 4. července slavil 50leté jubileum kněžství za nesčetného účastenství osady a širého okolí, udělen mu byl Jeho Veličenstvem císařem a králem rytířský řád Františka Josefa a při slavnosti téhož jubilea mu připjat. — Téhož roku vyznamenán byl biskupskou konsistoří titulem »arciděkan«.

I občanstvo zásluhy jeho uznávalo a ocenilo tím, že zvolen byl čestným občanem osad Loukova, Svijan-Podolí, Radostína. Také mnohé spolky udělily mu čestné členství.

O jeho skromnosti svědčí nejlépe též počátek a konec jeho dopisu, jejž mi zalal, když jsem jeho p. kaplanovi oznámil, že jemu na počest bude pořádán slavnostní večer. Píše:

»Nemálo jsem se podivil čta v přátelském listě Vašem o oslavě, jaká se mně, bídnému a nuznému na těle i duchu chuděrovi státi má vedle velezasloužilého děkana Černohouze.

Absit, tak *úpěnlivě a na kolenou prosím*, nechte mne na odpočinek odejít *v pokoji — po boji.*«

A na konec: »Za laskavý přemilý pozdrav Váš srdečné, upřímné díky!

Líbám ruku, jež psala list v záležitosti mé panu kaplanu a trvám v doživotní oddanosti a lásce Vám i celé milé rodině Vaší vděčně oddaný staroch

Jos. Němeček,
arciděkan.

V poslední chvíli se dovídám, že neúnavný p. arciděkan chce se odebrati na odpočinek, věru zasloužený, jehož mu z té duše přejeme.

Proslovení končil řečník veršovaným přáním, jež bylo uveřejněno v sešitě únorovém,*) a druhým, od faráře Ed. Mattesa, jež vyšlo v březnové »Vlasti«.

* * *

Pozdravné telegramy k slavnostnímu večeru zaslali: za městskou radu v Rožďalovicích starosta Jos. Šanda; za obec Svijany-Podolí Dr. Tůma; ze Svijan-Podolí rodina Mackova; Jos. Svoboda, děkan v Turnově; Jos. Turek, děkan v Týně-Rovensku; za biskupský konvikt v Mladé Boleslavi: Dr. Fr. Kordáč, rektor, V. Davídek, ředitel; ze Světlé pod Ještědem: Fr. Hernych, děkan a Fr Petura, kaplan; ze Sedmihorských Lázní Rudolf Šubrt; synovec oslavencův Ant. Šulc; kaplan oslavencův Vinc. Drbohlav. z Litoměřic alumni: Černý, Dumek, Kos, Milčinský, Novák, Sládek;

*) Str. 434. — Do slohy 5. vloudil» se chyba tisku smysl rušící, i má poslední verš v ní zníti: kdy kol se šíří světa rej a *vír*.

Pozdravné přípisy zaslali: Jeho Excellence ndp. Dr. Em. Schoebel, biskup v Litoměřicích; Fr. hrabě Thun, okr. hejtman v Mnichově Hradišti; Fr. Svatoš, okr. hejtman v Turnově; V. Černý, em. gymn. ředitel; Fr. Tater, učitel v Turnově; Hospodářsko-čtenářská beseda v Loukově; Petra Buška synové, umělecký závod řezbářský pro práce kostelní v Sychrově; z Dobrovice: Fr. Hartmann, bisk. vikář a děkan, Jan Sládeček, katecheta, a Ladislav Mrázek, kaplan; z Přepeř: Jan Tyrichter, bisk. vik. tajemník a Jos. Bém, kaplan; Jos. Dumek, bisk. vik. tajemník v Jeřmanicích pod Ještědem; Fr. Mendlík, děkan v Krnsku; Jan Počta, děkan v Loučkách; Dr. Jos. Rydvan, děkan v Kostomlatech; faráři: Fr. Hladík v Loukovci, Petr Kouble ve Březině, Fr. Portych v Tatobytech, Jos. Syrový v Dolním Slivně, Tomáš Veverka v Praskolesích; Jindř. Macoun, admin. v Libuni; Václav Dlask, zám. kaplan v Sychrově; Jos. Lusk, kaplan v Loučkách; Fr. Stejskal, adjunkt c. k. theol. fakulty v Praze; za mělnickou vikariátní skupinu zemské Jednoty katol duchovenstva J. Linhart, předseda; volná konference duchovenstva shromážděná v Tatobytech pod Kozákovem.

Osobně přišel Literární sekci blahopřát a děkovat za oslavu příbuzný oslavencův Ant. Šulc, statkář v Poučníku, ale schůze se súčastniti nemohl.

Pro omezenost místa uveřejňujeme zde jen něco pozdravných telegramů a dopisů:

Vynikajícímu rodáku rožďalovskému Msgr. Jos. Němečkovi, čestnému kanovníku, arciděkanu a biskupskému vikáři v Loukově, přejeme ze srdce stálé zdraví a spokojené stáří.

Za městskou radu *Josef Šanda*,
starosta.

Jménem osadníkův vroucí dík za oslavu. Nemohu se pro churavost súčastniti, proto připojuji se k veškerým ovačním projevům nejupřímněji. *Drbohlav*, kaplan oslavencův.

Zdvořile děkuje za pozvání přeji slavnostnímu večeru na den 24. t. m. položenému co nejvřeleji důstojný průběh. Dej Bůh, aby Msgre J. Němeček, tento té největší úcty a lásky požívající kněz, jehož kněžské druhotiny před šesti lety jsme v Loukově okázale oslavili, se dožil v plném zdraví svých blízkých 80tých narozenin.

V Turnově . . . Fr. Svatoš, c. k. okresní hejtman.

Mnichovohradištský c. k. okr. hejtman, JUDr. Fr. hrabě Thun, zaslal delší dopis, z něhož vyjímáme: Děkuji srdečně za laskavé upozornění v příčině jubilea našeho ctěného a milého vikáře Loukovského.

S radostí konám povinnost svou, napsav mu k tak významné slavnosti své srdečné blahopřání. (Zvláštní blahopřání, úplné uznání zásluh p. oslavených, bylo přiloženo). Lituji velice, že mi není možno osobně do Prahy k slavnosti se dostaviti, budu však duchem dlíti mezi Vámi a přeji od srdce mnoho zdaru.

Veleváženému shromáždění nejuctivější pozdravení.

Zvěsti, že na počest našeho p. vikáře Msgr. Jos. Němečka pořádán bude v Praze slavnostní večer, byli podepsaní mile dojati a považují za svou povinnost sl. Literární sekci družstva Vlasť vysloviti svůj nejvřelejší dík...

— — — — — — — — — — — — — — — — —

Svému všeobecně váženému, vždy klidnému veledůstojnému p. vikáři... přejí, aby jej Pán Bůh ještě mnohá léta ve zdraví těla a čilosti ducha jeho ctitelům zachoval.

Budiž mu čest a chvála a sláva. — Jan Tyrichter, bisk. vik. sekretář v Přepeřích, a Jos. Bém, kaplan.

V úctě podepsaný výbor Hospodářsko-čtenářské besedy v Loukově, uslyšev, že Lit. sekce sl. družstva Vlasť pořádá slavnostní večer k poctě našeho duchovního pastýře, čestného měšťana, dlouholetého člena besedního, Msgr. Jos. Němečka, pokládá za svou povinnost, jménem veškerého měšťanstva, které v besedě zastoupeno jest, projeviti sl. družstvu Vlasť nejvřelejší díky za počest muži prokázanou, jehož více než třicetileté působení v obci a farní osadě stále vidíme a blahodárně pociťujeme. Že se za to u všech osadníků těší všeobecné lásce a úctě, netřeba uváděti. Z hloubi srdce mu přejeme příjemné okamžiky vysokého stáří a jednou odměnu věčného blahoslavenství. O čemž ho osobně ujistíme.

S výrazem hluboké úcty a vděčnosti oddaný výbor Hospodářsko-čtenářské besedy v Loukově. — Jos. Žďárský, předseda. — Jos. Najman, jednatel.

Když místopředseda Lit. sekce, řídící učitel p. Jos. Flekáček, řečníku za jeho přednášku poděkoval a schůzi ukončil, zval pan školní rada Dr. M. Kovář účastníky k čaji. Dámy zasedly do místností administračních, pánové se rozestoupili do dvou místností redakčních a zde byl pohostinstvím pana škol. rady Dr. M. Kováře, na počest oslavence, podáván čaj se zákusky, při čemž panovala srdečná nálada a zábava.

U splavu.

Rád k splavu chodívám, když za šera
už zlaté hvězdy na oblohu vpluly,
když zadumaná, smutná Jizera
se rozteskní a do mlhy se tulí.

Splav hučí, bouří, naříká a lká — — —
já poslouchám — a děs mi duší zvoní,
slov šepot na ústech dnes umlká
v té písni strašlivé a monotonní.

A zdá se mi, že dnes a na vždycky
mou polekanou duší zníti bude,
ten splavu vzdor a nářek mystický,
ty hrozné protesty na skutky chudé.

A dále po splavu zní vody spád!
Jen chumle pění se a v dálku spějí.....
Ó srdce slyš! Zda slyšíš v splavu lkát —
v tom hukotu — i lidstva epopeji?

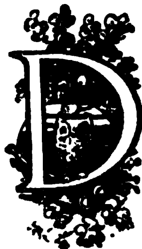
Ó věčný nářku bité lidskosti!
Tvá bolest bouří dál — je věčně živá.
A země spí — jen měsíc s výsosti
pln žalu tichého se k splavu dívá.

Václav Koranda.

Spolek na zakládání katol. knihoven.

Píše *Tomáš Škrdle.*

Do budovy katolického spolkového života zasazuji nový kámen: »Spolek na zakládání katolických knihoven,« jenž mi byl k. a. Ordinariatem i c. k. místodržitelstvím potvrzen.

Miluji družstvo Vlasť, miluji Tiskovou Ligu a milovati budu stejnou láskou i nový spolek knihovní.

Postup katolického života musí se bráti dvojím směrem: musíme odrážeti útoky nepřátel na čest a osoby katolické, na víru naši, abychom tím odvahu nepřátel seslabovali a katolický lid a sebe ve víře utvrzovali; ale vedle toho musíme i positivně pracovati, spolek za spolkem, knihu za knihou, brožuru za brožurou vydávati, ústav za ústavem, klášter za klášterem zakládati a tím katolicismu nových polí dobývati. Podobným podnikem má býti také spolek na zakládání katolických knihoven. On chce rózšířiti veliké množství knih a brožur mezi katolickým lidem a chce práci svou prováděti dle určitého řádu či systému.

K účelu tomu přijímá spolek členy, přijímá také dary na penězích a knihách atd., o čemž nás poučují první §§ stanov:

A) O účelu a prostředcích.

§ 1. Účelem spolku na zakládání katolických knihoven jest: zakládati katolické knihovny v kterémkoliv místě království českého, nebo knihami doplňovati bibliotéky již založené a vydávati tiskem knihy a brožury, které by se do takových knihoven hodily. Knih může se dostati toliko členům, nebo takové obci, spolku a korporaci, v níž má spolek několik členů.

§ 2. Prostředky k tomu jsou: vklady členů, dary nebo odkazy na knihách a na penězích a čistý výtěžek z prodaných knih a brožur.

B) O údech.

§ 3. Údem spolku může se státi každý katolík, veřejně k víře se hlásící a ji životem svým osvědčující, a vůbec všecky právní osobnosti, jež nesledují cílů protikatolických.

Členové jsou:

a) zakládající, kteří se zaváží splatiti v půlletních lhůtach po 10 K 100 K. Také může býti přijat za člena, kdo daruje vhodných knih v ceně 100 K.

b) přispívající, kteří splatí každoročně příspěvek nejméně 2 K ve prospěch spolku, nebo darují vhodné knihy v ceně 2 K.

§ 8. *e)* Do valné hromady vysílá k. a. Ordinariat svého zástupce s virilním hlasem.

Nuže, přátelé, hlaste se za členy buď zakládající nebo přispívající a darujte vhodné knihy. Něco kapitálu se uloží na zlé časy, za ostatek zakoupí se knihy a rozdají se členům tam, kde toho bude nejvíce potřebí. Někde založíme zcela novou knihovnu, jinde ji doplníme, opět jinde jen něčím přispějeme.

Až bude přihlášeno aspoň 15 nových údů, svolám ustavující valnou hromadu, zvolíme výbor a počneme svou činnost.

Všickni výboři budou konati svoji práci zdarma, a to dle § 9., *c*). Nebude jim placeno ani cestovné, ani remunerace za jejich práci a namahání. Kdo má chuť za těchto okolností se mnou ve výboru pracovati, kdo chce zdarma a nezištně ve prospěch církve spolupůsobiti, račiž mi to oznámiti — dle toho se poradíme a kandidátní listinu výboru k valné hromadě sestavíme.

Pražská synoda nařizuje, aby všude farní knihovny byly zakládány, ale nařízení to se až na nepatrné výjimky neprovádí, ba děje se nyní méně, než konali kněží buditelé, kteří hojně knihoven zakládali, pro ně i domky stavěli, fundace zakládali a vůbec velikou péči jim věnovali. — Náš spolek bude jakousi zpružinou, aby to, co zanedbáno bylo, v hojné míře se provádělo, a aby řady farních i spolkových knihoven katolických povstaly. Náš spolek bude v této příčině liknavé k horlivosti povzbuzovati, horlivost pilných pracovníků posilovati a bude tak v intencích synody pracovati. Přátelé, v životě katolickém pracuji již přes 20 let; říkají o mně, že jsem neústupný a nepodajný; pravda, co chytnu do ruky, nepustím a nepovolím, i kdyby se mi k vůli nepřátelům církve a náboženství nebo mým osobním stavěly v cestu balvany sebe větší a sebe těžší. Prosím tedy za důvěru a v té důvěře za podporu. Prosím za podporu všecky, od nejvyšších do nejnižších, kněze i laiky, ale zvláště se obracím k Vám, pp. vikářové, faráři a kaplani — Vy držíte katolický život, Vy nejvíce ze všech kněžských stavů pro věc katolickou obětujete, Vy jste základ, opora a posila všech, kdož něco v katolické straně podnikají. Ve Vás jsem seznal největší fedrovatele katolického tisku a ve Vás doufám nalézti také nejlepší přátele nového spolku na zakládání katolických knihoven.

Přemožený Kristus vstává zmrtvých — světem se rozléhá radostné »Alleluja«, — i nás chtějí nepřátelé ukřižovati, naši svatou věc šlapati v bláto — nepřátelé ti se množí a rostou — ale nebojme se: Kristus vstal po velikém utrpení zmrtvých a tento veliký zázrak je naděje i pro nás i pro naši věc, že také jednou zvítězíme a radostné »Alleluja« zapějeme. Jen se nebát, jen pracovat, jen obětovat a stále pracovat a stále obětovat a při tom se nikoho nebát a Boha za milost prosit — a požehnání Boží naši práci nemine!*)

---

*) *Pozn. 1.* Místodržitelství povoluje stanovy jen pro jednu zemi. Musil jsem tedy Moravu vynechati, ač bych rád i tam spolek na zakládání katol. knihoven rozšířil. Ve Slezsku již podobný spolek mají. Přejí-li si bratří Moravané, aby i tam

Jak se dělají přirozené dějiny náboženství?

Dle Davida Huma a také proti němu napsal FILIP JAN KONEČNÝ.

(Dokončení.)

»Na základě srovnání theismu a modlářství — právě jsme je sdělili — můžeme učiniti ještě některá jiná pozorování« (45.). Jaká? O působení jich »vzhledem k zmužilosti anebo poníženosti.« Dobrá! Jak zní pozorování ta? Takto! »Kde božstvo bývá představováno jako nekonečně povznesené nad lidstvo, víra tato, ač veskrze správnou, přistoupí-li k ní ještě pověrčivá hrůza, ráda sráží lidského ducha do nejhlubší poddajnosti a poníženosti a označuje mnišské ctnosti: umrtvování, kajícnost, pokoru, jakožto jediné vlastnosti božstvu milé. Kde však je názor, že bozi jsou jen o málo vyvýšeni nad lidi a že částečně se z toho nižšího stavu vyšinuli, tu, vzývajíce je, nepociťujeme takové nevolnosti a docela můžeme beze všeho rouhání i těšiti se, že se jim jednou vyrovnáme. Odtud čilost, oduševnělost, statečnost, velkomyslnost, svobodomyslnost a veškeré ty ctnosti, jež činí národ velikým.« Takto se píše na adresu křesťanství a theismu, jejž auktor považuje korunou osvíceného náboženství, jehož lidstvo *časem* dostoupilo, vymanivši se z modlářství? Věru, zvláštní filosofie a ještě zvláštnější logika! *Věcně* vyvraceti názoru auktorova nehodláme. Kdo z křesťanské nauky neví ani tolik, aby *uznati*, to jest *oceniti* dovedl křesťanskou pokoru, lásku, obětavost a poslušnost; a kdo *proti* nim vychvaluje pohanskou oduševnělost, statečnost, hrdost a svobodomyslnost, přidávaje makavě, že tyto ctnosti činí národ velikým, z čehož per contrarium následuje, že ctnosti křesťanské činí národ mrzským; kdo z křesťanství ani tolik neví, že Kristus napomínal, abychom dokonalými snažili se státi, jako Otec v nebesích dokonalým jest, a kdo se domnívá, že uctíváme-li staropohanské modly (bohy), nepociťujeme nevolnosti ani rouhání, nebo kdo se domnívá, že umrtvování, pokora a kajícnost jsou »mnišské ctnosti«, jimiž prý *jedině* (!) lze zalíbiti se Bohu, kdo se toho domnívá a kdo tak málo o věci ví, nezasluhuje, abychom se zabývali rozumy jeho! Z té příčiny, ne k vůli Humovi, nýbrž k vůli čtenářům, jimž chceme podati *celek*, přidáváme ještě i toto (str. 46.): »Heroové v pohanství odpovídají dokonale (ale, ale!) svatým v papežství a svatým dervišům v mohamedánství. Místa: Herkulovo, Theseovo, Hektorovo, Romulovo zaujímají nyní Dominik, František, Antonín a Benedikt. Na místě ničení potvor, porážení tyranů, hájení domoviny (křesťané vlasti nehájí?) naší, staly se nyní bičování (a církev chválí na sv. Dominiku *apoštolát!*) a

---

spolek na zákl. katol. knihoven působil, nechť mi to laskavě písemně sdělí a já se postarám, aby stanovy i na Moravu rozšířené došly ministerského schválení. Anebo: chtějí-li bratří Moravané samostatný knihovní spolek založiti, dám stanovy naše opsati a ochotně jim je zapůjčím, aby si dle nich samostatné sdružení mohli zříditi. —

2) Dosud do 8. dubna za členy zakl. — 100 K — přistoupili: Tomáš Škrdle, red. Vlasti; Vl. Hálek, farář v Liboci. Přispívajícími — 4 K ročně — členy stali se: Aug. Krčmář, farář ve Stodůlkách; Alois a Josef Černý, sazeči v Praze; Ludvík Čaboun, farář v Roztokách; Ant. Mokráček, kaplan v Úněticích; Fr. Stibor, farář v Jinovicích; Jos. Šimek, kaplan v Písku. Spisovatel a farář Alois Dostál splatí tento vklad knihami. — **Jeho Eminencí ndp. Leo kardinál Skrbenský, kníže-arcibiskup, zaslal k témuž účelu 150 K »s nejlepším přáním plného zdaru šlechetných snah.«** — Nové členy, příspěvky a dary přijímá: Tomáš Škrdle, Praha čp. 570-II.

posty, zbabělost (a sv. František šel k obávanému sultánu tureckému!) a pokora, podlá poníženost (a sv. Benedikt uměl majestátně mluviti s divým králem *Totillou!*) prostředky, jimiž lze získati si slávy nebeské (ne docela, poněvadž »*duše*« všeho toho = milost Boží a skutečná *dokonalost*, dosud chybí, nebyvši ani slovíčkem vzpomenuta!). Potom vykládá auktor o Alexandru Velikém a Brasidu Spartanském a o pohnutkách, jež je vedly k činům velikým (časné ohledy, ctižádost), přidávaje, že *Macchiavelli* dobře vystihl ducha katolického náboženství; vyzvěděl, že doporučuje »toliko passivní zmužilost a trpělivost«, čímž prý zkrušuje ducha a uzpůsobuje ho »pro otroctví a poddajnost« (47.). Nechtěj, čtenáři, aby slepý správně soudil o barvách. Kdo si z nás třebas jen jednou a jedné hleděl křesťanské ctnosti, na př. stavu přiměřené opravdové čistoty, ví, kolik aktivity a účinné vytrvalé námahy třeba, aby ctnosti té nabyl, ji zachoval, zdokonalil. Právě proto, že křesťanské ctnosti jsou obtížny, vyžadujíce veliké sebevlády, záporu, práce a obětí, právě proto brojívají proti nim modernisté, omlouvajíce lidské slabosti, vychvalujíce vášně a velebíce hřích.

Bylo-li dosavadní »pěkným«, jest zakončení ještě pěknějším! »Brasidas chytil myšku a byv od ní kousnut, pustil ji, řka: »Nic není tak bídného, aby se nehájilo, má-li dosti zmužilosti k obraně.« Naproti tomu dal prý se (dle *Bayleva* článku!) *Bellarmín*, kardinál a člen Tovaryšstva Ježíšova, trpělivě a pokorně trápiti blechami a jiným »ohavným hmyzem«, pravě: »Nás odmění nebe za utrpení naše, ale tito ubozí tvorové nemají než požívání života přítomného.« Že auktor *neslevi* theistům, zvláště katolickým, předpokládal jsem; že by však před Bellarmínem přednost dával Brasidově myšce, jest tak »ostrým«, že jsem toho nepředvídal; proto, po příkladě Bellarmínově, nehodlaje se proti všelijakým knihovním »blechám a ohavným hmyzům« bråniti, krátce poznamenávám, že požívatelé přítomného života nedovedou pochopiti vznešenosti, úmyslu a pohnutky křesťanského trpitele, nekousne-li jich na svou obranu pořádně, jako Brasidovi udělala myška! *V tomto* označeném smysle přijímám za *svá* auktorova závěrečná slova: »Takový jest rozdíl mezi zásadami řeckého heroa a křesťanského *svatého*, poznamenávaje, že učený Bellarmín *církevně* za svatého prohlášen dosud nebyl, ač opravdu vzorně živ byl, a že polytheistický defensor trochu předčasně vybleskl v Album římských čili křesťanských (všeobecně uctívaných) svatých. Tak to bývá, když si někdo nešikovně zafilosofuje a zapapežuje! Z úst takového znalce nikterak nepřekvapují chvály staropohanských mythologů, i když tvrdí (str. 48.), že »veškerá osnova mythologická jest tak *přirozena*, že zdá se více *pravděpodobným*, že v té ohromné rozmanitosti oběžnic a světů někde *opravdu* se uskutečnila«, anebo když na úkor theismu dí (49.), že veškerá tato lidová theologie, *zvláště scholastická*, jaksi lační po nesmyslnostech a odporech! Dějiny církevní jsou prý toho nejlepším dokladem: co nejvíce odporovalo zdravému rozumu, vždy dostalo ve všech sporech vrch, čehož příklad jest na učení arianském, nestorianském, pelagianském, monotheletickém, sabellianském, o protestantském ani nemluvě, poněvadž o jeho konečném osudu teď nelze ještě nic určitého říci (lze! Prožírá ho *nevěra!*). Kacířství je prý vždy na straně zdravého rozumu, a kdo chce »opírati se (50.) přívalu scholastického náboženství (sic!) tak slabými (?) zásadami jako na př. že *nelze, aby tatáž věc byla a zároveň nebyla, že celek jest větší než*

část, že dvě a tři je pět, znamená chtíti zastaviti třtinou ocean.« Proti všemu tomuto »exaktnímu« vědění nemáme ničeho namítati, než že náleží uvésti je v husí nožky, aby se označilo, co v něm vězí. Scholastika, která právě lidskému rozumu tak veliké pole vykázala ve spekulacích náboženských, hájíc vždy a všude (mimo jiné) všecky zásady zde proti ní vedené různými *filosofy*, scholastika vyhlašuje se zde nepřítelkyní rozumu lidského a neznalkyní zásad *dvě* a tři je pět, celek je větší než část jeho, *nelze, aby tatáž věc byla a nebyla* . . .*) Chcete-li však auktora zakřiknouti pravým jménem za počínání toto, zadržte na chvilku, neboť se Vám posmívá slovy: »Zda-liž chcete stavěti profanní rozum**) proti posvátnému tajemství? Není trestu dosti velikého na bezbožnost vaši. A tytéž ohně, jež byly zapalovány pro kacíře, budou sloužiti k vyhubení filosofů.« Do *opravdy* řečeno: »filosofové« profanující bezbožností svou posvátná tajemství nic jiného nezasluhují, než co jim auktor zde předpovídá. Proč si z toho nevzal naučení?

Ve dvanáctém díle odhaluje Hume vzácnou mysl svou a zároveň i *účel*, proč vše předchozí napsal: *zášť proti katolicismu!* Slyšte! (Str. 51.) »Nutno vyznati, že římští katolíci jsou sekta (děkujeme!) velmi učená; a že nižádná společnost náboženská — pane Masaryku, Dušku, Herbene atd., chyťte se za hlavy! — kromě církve evangelické, nemůže jim upírati, že jsou nejučenější ze všech církví křesťanských a přece prohlašuje Averroes, věhlasný Arab, ». . . že ze všech náboženství jest nejnesmyslnějším to, jehož přívrženci, *utvořivše své božstvo, pojídají je.*« Hume špatně zná dějiny naší církve: sta a sta let *před* »věhlasným« Averroem činili nám výčitky podobné Židé a pohané, obviňujíce nás, že pojídáme Krista, chlapce atd. na tajných schůzkách atd. a vše ukázalo se planým tlachem nevěcným, jako planým tlachem jest, že bychom si »*utvořili* božstvo a snědli je!«

Na základě této *hrubé neznalosti* věci opovažuje se filosof Hume sprostě vtipkovati blasfemiemi a všeho druhu utrhačnými povídačkami, prozrazujícími vedle hrubé nové neznalosti také nové rouhání, jehož nemůžeme ani pravým jménem označiti. »Skutečně věřím, že není ve veškerém pohanstvu vědy, jež by tak vyzývala *k posměchu* jako tato věta *o skutečné přítomnosti* — tedy článek katolické víry! — neboť odporuje tak rozumu, že vymyká se síle všelikých argumentů. Jsou o té věci i některé *pěkné povídačky* (!), jež ač poněkud *(poněkud?)* profanní, bývají vypravovány katolíky (?) samými. Jednoho dne prý — a to je *důkaz?* — kněz jakýsi podal omylem místo svátosti *známku herní*, jež byla náhodou (!) zapadla mezi hostie. Příjemce čekal trpělivě nějakou dobu, až by mu na jazyku roztála. *Vida však, že ji neubývá, vyňal ji, volaje na kněze: Nezmýlil jste se? Či dal jste mi snad Boha Otce? Je tak tvrdý a tuhý, že nelze ho spolknout.*« Který kněz katolický nerozezná herní známku od konsekrované hostie? Který *katolík* čeká, až mu sv. hostie na jazyku *roztaje*, a který katolík *vezme si z úst* sv. hostii, a zavolá na kněze v kostele, nedal-li mu v nejsv. svátosti Boha-*Otce?* Toť »povídačka« ne profanní, ale . . .!

*) Poznamenáváme prostě, že scholastika mnohem lépe znala uvedenou zásadu, poněvadž k ní přidávala »simul et sub eodem respectu« = *zároveň a v témž smyslu*, což Hume vynechal, ač jen *s tím* přídavkem uvedená zásada jest pravdiva!

**) Rozum ne, ale *profanaci* rozumu, ano; — nic lepšího nezasluhuje, a ten, kdo ji působí — také ne! Rozumíme?

A *s takovými filosofy* jest nám bojovati?! Kdybychom *my* tak ostouzeli nauky jejich, třebas profanní čili světské a světácké, co by nám udělali?

Hanebnost tato — jiného vhodného významu neznám, abych věc náležitě označil, — není v knize Humově ojedinělou. Hned za ní má povídačku jinou, ještě horší (možno-li to vůbec), totiž: Katoličtí doktoři na Sorbonně v Paříži hleděli prý kdysi jakéhosi Turka spasiti; proto přimlouvali mu, aby se obrátil, slibujíce »mu ku povzbuzení hojnost dobrého vína na tomto světě a ráj na onom.« Turčín vábným slibům neodolal, a »byv dokonale vyučen a katechisován, na konec svolil, že přijme svátosti křtu a přijímání.« Když se tak bylo stalo, a když kněz následujícího dne jal se Turčína dále vyučovati — a byl prý už před tím *dokonale* vyučen u víře — a se tázal: Kolik je Pánů Bohů? dostal za odpověď: Žádný, poněvadž byl jsem židem, a toho jsem včera *snědl!**) — Vykládati Humovi křivdy, jichž se proti nám dopouští těmito blasfemickými povídačkami, jest zbytečno. On je o správnosti rouhání tohoto tak přesvědčen, že neváhá připsati: »Taková jsou učení katolických našich bratří.« (Str. 52.) Že tyto hrubosti již do české veřejnosti vnikly novinami (Frumar!), jest známo, a bylo dokonce klerikálům za denunciantství podstrkováno, když se opovážili proti tak neslýchané potupě brániti a na ni — veřejně učiněnou — také veřejně odpovídati! Tak ku staré křivdě přišla nová, a bude se snad i na dále opakovati, protože dobří Čecháčkové liberální mají ve zvyku pochutnávati si na kostech protináboženských, jež už dávno odhodili protestantští a židovští nevěrci, stydíce se za ně.

Laskavý čtenáři! Slíbil jsem probrati studii Humovu až do konce, ale doufám, že mi z podaných dosud ukázek přisvědčíš, přiznám-li se, že nemohu a nechci dále otravovati sebe ani Tebe povídačkami a rouháním podobného kalibru, jaký jsme právě viděli. Doufám také, že uvedené, jež ze dvou třetin probírá práci auktorovu, dostačuje, aby se poznalo, jak se dle Huma dělají přirozené dějiny náboženství a jaký hlavní účel mají. Ostře protikatolická tendence spisu Humova vysvětluje, proč *realisté* přeložili jej; zároveň však také ukazuje, jakého křesťanského a vůbec theistického smýšlení realisté jsou, když *takovou* náboženskou stravu snesou.

Dobře, že přirozené dějiny náboženství skutečně takovými nejsou, jakými je Hume dělá a — nikdy neudělá!

P. J. Svozil o klerikalismu.

O »klerikalismu« psáno ve »Vlasti« už několikrát; upozorňujeme především na článek »Prof. Masaryk o klerikalismu« r. XVII. str. 964 a násl. (červenec 1901), kdež naše mínění o klerikalismu dost jasně podáno. To připomínáme, aby někdo nemyslil, že bereme na klerikalismus páně Svozilův jiný loket.

*) Sv. Tomáš Akvinský dí překrásně opak toho v písni všeobecně v celé církvi užívané. — Pange linqua — »Nec sumptus consumitur«, což by aspoň učení realisté mohli vědět, a následovně nemusili by tak urážlivých slov »snědl Boha« užívati v knihách, jež mají býti *nejlepším* výborem«!

Brožura Svozilova (stran X a 46) obsahuje tyto kapitoly: Co je klerikalismus. Kler. katolický. Stát a církev. Některé podrobnosti o poměru mezi státem a církví. Škola a církev. Školy seminární, klášterní a internaty. Boj proti klerikalismu.

Spisovatel, katolický kněz, katecheta v Bystřici p. H., spolupracovník »radikálně-pokrokové „Samostatnosti"«, vystupuje veřejně a neúnavně jako nepřítel všelikého »klerikalismu«. Smýšlení je liberálního (bez úmyslu to pravíme) a o reformy v církvi usiluje svým zvláštním způsobem; neklerikální »Hlídka« měla s ním už před lety spor a dala mu několik napomenutí na rozloučenou, prý na cestu z církve, a listy katol. »moderny« už několikrát prohlásily, že se v názorech s p. Svozilem rozcházejí.

V poslední době exponoval se P. Svozil jako volební agitator pro kandidáta pokrokářů, dra. Ant. Hajna, kteroužto činnost »Samostatnost« takto si pochvalovala: »Tak k nám mluviti mají kněží a všechno bylo by jinačí.« — Tedy zarytí a zaslepení odpůrci všeho náboženství — pokrokáři — naleznou při lovení mandátů milost před očima páně Svozilovýma, ale lidé, jimžto je náboženství svato a kteří zajisté k časnému i věčnému blahu svých bližních o uplatnění náboženství Kristova usilují, pro ty má P. Svozil jen strannickou kritiku a podezřívání.

P. Svozil mluví velmi nejasně, že čtenář neví často, co dle pana Svozila klerikalismus je a kdo jej hlásá a upevňuje. Tak praví na str. 29., že »pastoři živí a podporují klerikální směr zrovna tak, jako to činívají katoličtí faráři a kaplani.« Kdo tedy chce, aby ve škole dán byl dětem návod k životu náboženskému, ten je dle p. Svozila — klerikál. Základní pravda náboženská, že stvořen je člověk, aby Boha poznával, jej miloval a věčně spasen byl — tato pravda byla by pramenem klerikalismu; kdo usiluje, aby ta pravda v praksi byla uvedena, je — klerikál. Nejasným pak horlením páně Svozilovým čtenář uváděn je také ve zmatek a klam, že se domnívá, jako by kněz násilím, lží a přemlouváním pomocí náboženství jen k svému prospěchu pracoval.

Trpěla by některá společnost takovéhoto příslušníka, jenž jinými pohrdá a o sobě praví, že není jako druzí lidé? Zajisté ne. A kněží mají to od P. Svozila snášeti trpělivě! (Teprv nedávno pochopil p. Svozil neudržitelnost svého stanoviska a vzdal se úřadu katechetského.)

Jakousi omluvu vidíme ovšem v tom, že p. Svozil jest ještě mladý muž, méně zkušený, a že podléhá příliš moderním a pokrokovým frázím; zdá se, že je v něm mnoho slavomamu a samolibé touhy po popularitě; konečně působí na něj také zvláštní ovzduší, jež vane za nynějšího metropolity moravského. (P. r. Dr. Kohn zatím resignoval.)

Pan Svozil nepodal ve své brožuře nic nového; opakuje tytéž fráze a výčitky, tože horlení a nadsazování, jaké čteme denně v listech pokrokářských, realistických, liberálních i soc.-demokratických. Pan Svozil dívá se na »klerikalismus« (tak zvaný) cizími brejlemi; odtud všecky ty jeho omyly, nejasnosti, nesprávnosti i směšnosti. Jest jedním z nich (klerikálů) — říkají o něm socialisté a protestanté a »musí« je (klerikály) znát. Avšak čtenář se přesvědčí z jeho spisku, že p. Svozil mluví o klerikálech jako o lidech jakýchsi neurčitých a bojuje proti větrným mlýnům. *Kde* je ta společnost klerikální, které jsou její stanovy, jaké její záměry in concreto, z jeho řeči nepoznáváme. Klerikál nemá to přece na čele napsáno, a jedná-li někdo špatně ve jménu náboženství,

je to jeho vina, nechť je mu v tom zabráněno, ale mluviti tak nejasně, aby pro »klerikála« trpěla katolická církev, aby podezření bylo vrháno na katolíky, není věru správné.

»Klerikalismu« (proti *zneužití* tohoto názvu vždy jsme protestovali) není dle našeho soudu nějaký system, není program, nýbrž je to všeobecná vlastnost lidská, jež ve jménu některé ideje domáhá se panství nad jinými. Pan Svozil to na konec (str. 45) uznává sám, když praví: »Chceme-li přemáhati klerikalismus opravdu, tož musíme jej přemoci nejprve v sobě samých. Jeť každý člověk náchylen k tomu, aby donucoval druhé k přijetí, k uznání jeho vlastních názorův a pranýřoval každé jiné jednání, než jak je předpisuje jeho strana.« »Klerikalismus« (tak zv.) jest tedy to, čemu se jinak říká sobectví, panovačnost, pýcha, prospěchářství. A tyto vlastnosti z náboženství věru neplynou, ty náboženstvím jsou odsuzovány a zatracovány. Ale protiklerikálové a pan Svozil zvláště jdou příliš daleko, když i odpor Církve proti bludu (náboženskému) prohlašují za panovačnost a nesnášelivost, a když sami neodsuzují dosti přísně a důrazně boj nevěrců a bludařů proti Církvi. Bojují snad katolíci proti soc. demokratům, realistům, pokrokářům tak, jako tito bojují proti náboženství (výsměchem a nenávistí) a jako bojují časopisy těchto stran? Zajisté ne.

Řekl jsem, že p. Sv. bojuje proti větrným mlýnům, když vidí všude klerikalismus (a při tom ovšem nejasně poněkud označuje církev za pramen a středisko klerikalismu). Pan Sv. volá bez ustání: »svoboda«, »svoboda«, pryč s hmotnou mocí, církev nesmí být chráněna mocí státní atd. — ale všecky ty nářky neodpovídají skutečnosti a p. Svozil sám nepostačuje vypočítávat výjimky a případy, kde právě svoboda katolíků mocí státní je potlačována (Francie, Rusko, Italie, kulturní boj atd.); zbývá tu snad jediné Rakousko se svými paragrafy trestního zák. (122 a 303), kteréžto paragrafy se věru s nějakou zvláštní přísností neprovádějí a trest nebo obžaloba nestíhá zajisté člověka dobře smýšlejícího, nýbrž pravidelně otrapu, jemuž to zvláštní potěšení působí, může-li hodně okatě posvátné city jiných uraziti. A co, pro Bůh, máme říci o časopisech jako jsou: Červánky, Zář, Právo Lidu, Čas, Kramerius, Hlasy ze Siona atd. atd. — to že není svoboda? může cizí přesvědčení býti více uráženo, než se děje nám katolíkům v těchto časopisech? Renan, Zola, Knihovna kacířů, krvavé romány, to vše bují, víru a mrav ničí a ještě není svobody?! Sami nevěrci už to přiznávají, že věru moci katolické církve nepociťují. »Rozhledy« (ze dne 2. ledna 1904) píší (bohužel poněkud hrubě): »Ozve-li se na př. heslo »klerikalism«, víte, že jako svobodomyslník musíte beze všeho volati hrr na něj! ačkoliv od té doby, co jste se před svatbou zpovídal (— a ani k tomu nikdo nemůže býti nucen! —), vám sv. církev ani stéblo přes cestu nepoložila, a ačkoli velebníčkové, s nimiž se osobně stýkáte, jsou skoro vesměs příjemní společníci, kteří hrají s vámi dardu, pijí pivo, rádi vypravují i poslouchají zelené anekdoty, přece nemůžete si příležitostně nezahorliti proti jesuitismu a tmářství.« — Pan Svozil vidí moc »klerikalismu« také v tom, že učitelé a profesoři musejí vodit děti k náboženským úkonům. U mládeže jest ovšem dozoru třeba a učitelé a profesoři jsou také vychovateli, ten dozor by jim tedy za těžko přicházeti nemusil, ale aby toho stesku nebylo, nechť se zákon o dozor postará jinak; snad to už zemský nebo státní rozpočet nějak unese.

Přidáme-li k tomu chování rakouské byrokratie při hnutí »los von Rom«, nebo nedávné rozhodnutí nejv. soudu, že jisté dogma (tuším o transsubstanciaci) je ustanovení lidské a podobné zjevy, nechápeme věru, jak lze tvrditi o katolické církvi, že by se nějaké přízni vládní těšila. — Pan Svozil i toho dotýká se, že přestoupení k jiné církvi je stíženo zákonem; ty obtíže v praksi nejsou tak veliké a myslím, že jich vůbec nikdo nepociťuje, a jsou jimi vázány církve všecky.

Základní chybou úvahy p. Svozilovy o klerikalismu jest jeho nesprávný názor o náboženství vůbec a o náboženství nadpřirozeném zvláště. — Pan Svozil mluví o lidech »nábožensky založených« (30), což zavání materialismem nebo »darwinismem«, jako by na př. nevěrec za to nemohl, že není »nábožensky založen«. Prvek (vloha) náboženský je v člověku *každém* (náboženství přirozené) a pěstovati prvek tento je svatou *povinností* vychovatelů; Bůh pak sám náboženstvím zjeveným přichází člověku na pomoc. Výmluvy nemá nikdo; za nevěru a neštěstí nevěrcovo někdo zodpověděn bude; snad jeho vychovatelé nedbalí, snad ti, kdož mu pohoršení dali a člověk sám pro vlastní lenost, pýchu, požívavost atd.

Stanovisko zcela nesprávné zaujal p. Svozil proti křesťanství. Praví na př.: »Kristus, Syn Boží nikdy a nikde nenutil ani živé duše, aby přistoupila k jeho učení, aby přijala jeho přesvědčení.« (10.) To přece není pravda; praví-li Kristus: »Kdo neuvěří, bude zavržen«, je to přece nucení mocnější nežli hmotné násilí. Kdo o pravdě je přesvědčen, bude usilovati, aby ostatní pravdu přijali a skrze pravdu spaseni byli. Nemůže nikomu býti lhostejno, vyznává-li sám nebo jiný pravdu, anebo tápe-li v bludech. Kristovo učení je spasitelná pravda (kdo uvěří spasen bude) a lidem není dáno na výběr, chtějí-li podle učení Kristova živi býti a věřiti nebo ne. Tím ovšem není řečeno, že by někdo směl někoho nutiti násilím, aby křesťanem se stal. — Z toho jde logicky, že povinností na př. rodičů je, aby své děti ve víře křesťanské vychovávali nebo o náboženskou výchovu svých dětí se starali. (Pan Svozil přiznává rodičům právo ustanovit dětem svým směr výchovy; divíme se, že ho učitelské listy jako klerikála nerozkřičely; pokrokoví učitelé upírají totiž rodičům toho práva; oni prý si s dětmi mohou dělati, co chtějí — ve jménu pokroku. Jinak ovšem p. Svozil trefil pokrokářským učitelům svou brožurkou do noty; už nás upomínali, abychom prý na vývody páně Svozilovy odpověděli.)

Mnoho nesprávností je v kapitole o »školách seminárních, klášterních a internatech.« Tu vzal si pan Sv. na mušku některé výstřelky, jež přičísti třeba na účet neschopnosti správy toho neb onoho ústavu, a ne na účet výchovy náboženské nebo výchovy společné. Býti vychovatelem není snadno: dejte do náboženské školy zkušeného, rozumného, vzdělaného vychovatele, a výchova prospívati bude znamenitě. Nynější škola praví o sobě jen, že vyučuje a za výchovu zodpovědnu činí rodinu (konečně právem, poněvadž zákon toho od ní nežádá) a jak ta výchova ve veliké většině rodin (zvláště rodin náboženství odcizených) vypadá, je zkušenějším lidem známo. A příčinou toho je svoboda, přílišná nevázanost. Dítěti patří svoboda, ale jen do jisté míry. (Ostatně známe rodiny, kde zase jsou děti tak spjaty, stísněny, učením přetíženy, že by jim ta nesvoboda v internatech mezi čilejšími druhy a při vyměřenějších zábavách zdála se býti rájem.) — Vůbec jsou tvrzení p. Svozilova velice odvážná

a bylo by třeba zvláštního spisu, aby na pravou míru byla uvedena. Tak na př. s neobyčejným rozhorlením vypravuje (str. 41), že »klerikální« »Našinec« vypovídá práci na národa roli dědičné proto, že se »Hlasy z Pobečví« dotkly nějak nepříznivě »klerikálů«. Z toho dedukuje p. Svozil, že »klerikál zříká se i své přirozené povinnosti národní...« Rozumí se, že pokrokářský, realistický, evangelický, soc.-demokratický čtenář řekne a usoudí, že katolík nemá citu pro vlast a národnost, a přece za výrok »Našince« je zodpovědna jedině jeho redakce, a ne »klerikálové«, kterýmžto jménem protivníci katol. církve rozuměti chtějí jenom katolíka. Ostatně, co počne si p. Svozil s faktem, že učitelstvo (někteří ovšem) před úpravou svých platů prohlašovalo, že se práce národní nesúčastní, dokud nebude za svou práci slušně odměňováno, a našli se lidé pokrokoví, kterým tyto hlasy učitelstva zdály se zcela přirozenými, pochopitelnými a omluvitelnými.

Vůbec všechen material proti klerikalismu čerpá p. Svozil z výroků nebo skutků ojedinělých, za něž církev katolická nemůže býti zodpovědna. Výrok jeptišky nějaké, nebo kněze, nebo některého časopisu katolického (často »katolického«) hned se prohlašuje za dogma církevní, a svět vyzývá se k svaté válce proti klerikální násilnosti.

Veliký humbug tropí se frází, že ve jménu náboženství loví se pro klerikální politiku. Pochybuju, že by někdo dostal mandát poslanecký, kdyby jen řekl: volte mne, já mám náboženství. Strana Luegrova na př. nezískala mandátů poukazováním na náboženství, nýbrž svým programem národohospodářským, lidovým smýšlením, agitační čilostí... Přistoupí-li k tomu programu statečné vyznávání víry, jež chce dávati Bohu, co Božího jest, nechce trpěti olupování a znemravňování lidu, chce-li uplatnit zásady křesťanského náboženství, není to zajisté nic špatného a strana taková má na existenci právo. Jakmile však zbujní a chce někoho utiskovat, musí býti a bude také zavržena, kdyby nevím jak za náboženství se skrývala. — Podobně i tisk pouhou vignetou »katolický« nebo »náboženský« nikoho nepolapil. Strašidlo »klerikalismu« je pouhý manévr zednářský, jímž má býti náboženství zdiskreditováno, ze srdcí vyrváno, ze škol a pospolitého života zapuzeno Člověk inteligentní neměl by se tímto strašidlem dát oslepit.

Poznámky. 1. Na Moravě znějí úsudky o p. Svozilovi velmi nepříznivě. Něco jich sebráno je v brožuře »Volné časové sociální úvahy, týkající se hlavně kraje a okolí sv. Hostýna.« Časopisy zaznamenávají, že posluchači odcházejí z přednášek Svozilových velmi pohoršeni. Někteří praví, že při jeho řeči mají dojem, jako by slyšeli člověka bez přesvědčení a bez kouska positivní víry. Tak na př. přijímání svátostí nazývá prý p. Sv. malicherností (str. 6. zmíněné brožury). Vytýkají mu, že povolání svého (jako kněz) užívá k oklamání lidí, jež nerozvážnými frázemi ve zmatek uvádí; zbožnost p. Sv. podezřívá a uvádí v posměch, ale lidem lhostejným a liberálním lichotí a dává jim za pravdu.

Panu Svozilovi přičítá se (na str. 8.) autorství »Mikulášského listu besedy bystřické l. P. 1903.« Je-li to pravda, nevíme, tolik však říci můžeme (list ten přečetše), že je to slátanina hloupá a nechutná a že tomu měl p. Sv. zabránit, aby na světlo Boží nevyšla.

Panu Svozilovi činí se přímé výčitky (str. 8.), že svých povinností kněžských neplní řádně. »My, katoličtí laikové (praví mužové z jeho působiště) mnoho o tom mluviti nemůžeme, než tolik musíme našemu

vel. pánu říci, že pořádným člověkem jest jenom ten, kdo své povinnosti všecky řádně plní. Velebný pane, je to správné, aby katolický kněz dlouho do noci snad denně v hostinci vysedal, a pak celý týden, ba celý advent (mimo školní v neděli) mše sv. nesloužil? Atd.« (Aby se snad někdo farizejsky nepohoršil, že toto citujeme, pravíme, že p. Svozil kritisuje všecko bezohledně a že každé jeho slovo lapají naši nepřátelé dychtivě; nám tedy třeba věděti, jak vypadá tento »kritik« v nedbalkách.)

Někde jsme také četli, že p. Sv. předpovídá, že mu protivníci vyčtou nějakou ženu. Cherchez la femme! je sice osvědčená zkušenost, ale p. Sv. nemusí se báti, stojí-li pevně in puncto hoc. To předpovídání je poněkud opatrné a vypočítané. Pracovati a »reformovati« panu Svozilovi nikdo nezbraňuje, ale musí míti k tomu schopnosti, musí dbáti pravdy, nesmí při tom nikomu křivdit, nesmí se »klerikálně« vyvyšovat a jinými pohrdat, nemá dělat povyk v »Čase«, »Samostatnosti« a na schůzích soc. demokratů. Bude-li p. Svozil pravdu mluvit, neudolá ho nikdo. Kdo za pravdu bojuje, ten neustupuje do ústraní, když se mu naskytnou překážky; to činí jen prospěchář, který, nemůže-li říci: »veni, vidi, vici«, uchýlí se v čas na »zasloužený odpočinek« a pomyslí si: nač se dřít, když z toho nic neplyne. Ujišťujeme p. Svozila, že budeme mu přáteli a pomocníky, bude-li pracovat nezištně a poctivě. Nechť tedy k svému poučení uváží, co mu dnes tuto pravíme. Pro pravdu porozumění máme, ale sofismat, lží a zbraní nepoctivých nestrpíme. Jde-li o věci veliké a svaté, tam přestávají dobrodružství a lehkomyslnost.

2. Zaslány nám z různých stran projevy odporu proti názorům a proti činnosti páně Svozilově. Tak na př. z obšírné kritiky Svozilova »Klerikalismu« (z Brna — »dr. Moravus«), jíž nemožno pro nedostatek místa otisknouti, vyjímáme několik výtek: »Není jasno, co pan Svozil »klerikalismem« rozumí (viz str. 1, 2, 5, 6, 11, 29 . . .). Také nelze bezpečně říci, kdo je dle p. Sv. representantem toho klerikalismu. Nejasné jest vymezení vzájemného poměru mezi církví a státem (str. 23, 24, 25, 36, 40, 20). Není zřejmo, kdo vlastně rozhodovati má o výchově dětí (str. 30, 31, 32). O výchově v ústavech mluví p. Svozil nesprávně a lehkomyslně.« —

3. P. Sv. praví (na str. 2.): »Náboženství mám přece na to, abych jím sebe povznášel, ušlechťoval a zdokonaloval. (To je pravda samozřejmá a nevíme proč a proti komu p. Sv. tuto pravdu tak zdůrazňuje.) Mám je tedy také na to, abych se dle něho snažil žíti ve spolku s těmi, kteří dle téhož náboženství žijí a chtějí žíti. (Opět svatá a samozřejmá pravda, pravda, kterou Kristus Pán mnohem mocněji, jasněji a slohem srozumitelnějším vyjádřil.) Mám náboženství na to, abych sám vniterně, duševně rostl, abych vyrůstal a rozvíjel se, co jen mohu (— jak určitěji mluví katechismus náš! —), a ne abych jiné znásilňoval, abych jiné podmaňoval.« (Kdo to tak hlásá? kdo to schvaluje? Bojí se p. Svozil někoho jmenovat? Proč pořád ta protivná nejasnost a neurčitost?)

4. Str. 5: »Charakteristické je, — píše „Věstník katol. duchovenstva“, — že v zemích katolických katolické náboženství se pronásleduje, v zemích protestantských naše víra bez překážek se rozvíjí.« Toto tvrzení velmi často i v katolických časopisech se opakuje a pan Svozil je také přijímá, ač je velmi nepřesné. Vždyť je přece celá řada fakt tomu tvrzení odporujících a naše časopisy každé chvíle nové do-

klady přinášejí o pronásledování katolíků v zemích protestantských. Od kulturního boje v Německu není tak dávno a ve státech německých (Sasko na př.) celá řada ustanovení na úkor katolíků. I v Americe jsou katolíci v úřadech zkracováni, o Německu ani nemluvě. Belgie je stát katolický a Rakousku i p. Svozil vyčítá, že má zákony, jimiž se církvi straní. Zbývají zednářské *vlády* ve Francii a v Italii a fanatismus nevěry je přece známý zjev psychologický, jemuž běží o zničení náboženství, a ne o svobodu svědomí.

5. Na str. 7. uvádí p. Sv. zápas mezi papežstvím a císařstvím ve středověku. Tenkrát prý vyrostlo klerikální pojímání náboženství. Snad má p. spis. na mysli nějakou »vývojovou theorii«, které my však neuznáváme. Zápas mezi papežstvím a císařstvím měl své příčiny, plynoucí z poměrů a povahy tehdejší doby. Zjev ten patří dějinám; »klerikálům« může býti jen odstrašujícím příkladem pro své smutné konce a následky; nějakého nadšení pro své snahy z něho čerpati nemůžeme. Dějiny jsou taková »ancilla«, jež dodá důkazy pro všecko, jichž pak lidé zlí rádi zneužívají. Mohli bychom už jednou toho nepraktického historismu nechat a raději otevřít oči a pozorovat poměry a požadavky své doby a bojovat o uskutečnění potřeb nynějších. Za to, co bylo, žid nic nedá. Dějiny vykládá si každá strana ve svůj prospěch; je to rejdiště, na němž se rádi prohánějí falsatoři. Jen opatrní, učení a poctiví historikové mají býti slyšáni.

6. Str. 11. »Dnes ve jménu náboženství (praví p. Sv.) obsazují se záložny, Raifeisenky, obecní výbory — a tak se stává, že mínění několika klerikálů v praksi a v jejich okrsku vydává se za učení jedině katolické, za učení, jehož vyznavači jediní mají pravdu v politice, jediní právo rozhodovat o veřejných věcech — a nikdo jiný.« Divíme se, že p. Svozil tak nesoudně píše. Kolik na př. mají těch obecních výborů katolíci? Zná p. Svozil poměry ve smíšených osadách? Ví, kdo se tam do výborů všemožně hledí dostat? Protestantské časopisy říkají, že katolíci proto volí protestanty, ježto je v nich (v protestantech) víc intelligence. (To je pan hr. Sternberg intelligence vtělená, když dostal tolik hlasů, a p. Hajn a p. Svozil jsou hrozní ubožáčkové.) My proti panu Svozilovi musíme konstatovat, že právě liberálové, pokrokáři, soc. demokraté vyhlašují se za jediné privilegované držitele pravdy v politice a jediní osobují si právo rozhodovat o veřejných věcech a zakazují katolíkům zásady katolické ve veřejném životě uplatňovat.

7. Podivná je věta na str. 11. »Hmotný nátlak budí odpor, proto je v katolické církvi více násilných převratů, více revolucí a proto jich (?) v katolicismu vždy bylo tak mnoho, že na ty, kteří jej přijímali s nedůvěrou neb odporem, působil vždy silou hmoty, a ne jen a jen silou ducha.« (Čtenář zajisté pozoruje, že p. Sv. není mistrem slohu.) Tato věta páně Svozilova je tak chatrně podepřena, že sám ihned musí dodávat: »Ostatně (!) tento zjev bylo zrovna tak dobře možno pozorovat často a často (!) v církvi anglikánské a v církvích protestantských, pokud (?) i v nich bylo jednáno klerikálně.« (Takhle by neměl nikdo psát, kdo veřejně vystupuje!!) Je věru smutno, že takovou lež papouškuje p. Svozil po protestantech; to je zaslepenost a lehkomyslnost. (Viz Hlavinkův spis »Bludy a lži v dějinách.«)

8. Jistou nesnáz působí nám však věty páně Svozilovy na str. 12: »Státní úředníci rukují v plné parádě v průvodu na Boží Tělo, na

Vzkříšení, profesoři jsou nuceni voditi, neb i navádět (?) studenty k náboženským výkonům církve, s nimiž nesouhlasí, v něž nevěří. Podobně je to při učitelstvu a ledakde (?) jinde. A přece tím vším dosahuje klerikalism právě opak toho, co by v zájmu náboženství měl hledět dosíci. Nucením budí se v profesoru, učiteli, úředníku ono jízlivé nepřátelství, které se pak manifestuje, kde jen je příležitost, u klerikálů pak budí se ona vyzývavost, která přímo nutí k odboji. Tak potom náboženství, místo aby zušlechťovalo a povznášelo naše soužití, náš společenský život rozeštvává a tříští, rozleptává a rozežírá jej jedem nesnášelivosti.« (Je vidět, jak si p. Svozil siláckými výrazy pomáhá; rozumní lidé to ovšem odsoudí.) — Předně si p. Svozil odporuje a škodí, když těm chytrým klerikálům tak notnou dávku zaslepenosti přisuzuje, že se totiž sami ubíjejí. Víme dále, že účastenství úředníků nebývá právě nucené, nýbrž více dobrovolné; poznali jsme mezi úředníky lidi velmi zbožné; po účastenství vlažných jsme se nesháněli. Také mezi profesory jsou atheisté přece jenom výjimkami. (Viz ve spisku Fil. Konečného »Jest nad námi Bůh« výroky světových učenců o náboženství. Máme za to, že jen duševní lenost vyhýbá se veřejným pobožnostem a že by pro několik mělkých křiklounů neměl p. Svozil tak silnými slovesy naříkati.) Víme, že kde je rozumný ředitel ústavu a katecheta (— jsou-li to lidé vzdělaní a charakterní —), tam že profesoři tíže zákona nepociťují. Ostatně je to účastenství a ta assistence u lidí indiferentních jen pasivní formalita, a ne, jak p. Svozil líčí, nějaké násilí proti cizímu přesvědčení. Vzdělaný profesor ctí cizí přesvědčení, nebude zbožností jiných pohoršován a snad i pozná, jak důležitým činitelem ve výchově je náboženství a nebude sám dávati pohoršení svěřencům svým. Rodiče zajisté přejí si, aby vychovatelé jejich dětí ctili jejich náboženské přesvědčení. Stát konečně sotva z přízně k náboženství, ale spíše z pudu sebezachování výchovu náboženskou trpí nebo podporuje. Je-li tedy mezi vychovateli mládeže člověk bez víry, měl by býti pro bezcharakternost odstraněn, jelikož přijímá plat a povinností neplní; měl by sám míti tolik citu a bráti na se jen povinnosti, které plniti chce a může. Pisatel těchto řádků znal profesory evangelíky, kteří byli opravdu vzory náboženské horlivosti žákům svého vyznání a přísnou kontrolu vedli nad žáky při návštěvě náboženských úkonů, a ku podivu, od svých kollegů byli za to chváleni. Jen my katolíci jsme plni ohledů a zmane-li se někomu něco nám vytýkat, ihned všichni chceme své přesvědčení skrývati a měniti, aby ten někdo nebyl pohoršen.

9. Last not least. Pan Sv. praví také na str. 42.: »Jedinou z velikých opor klerikalismu katolického je na př. celibát. V tom způsobu, jak je přikázán, je bojem proti přírodě (?), a ne snahou o zdokonalení její!« — Zajisté podivný názor o celibátě a ovšem i zcela nesprávný. »Protipřirozenost« popírají i autority lékařské a na obranu celibátu napsáno již tolik důvodů, že by se o této otázce mělo jednat vždy jen vážně a důkladně, a ne jen v ošumělých frázích. Zcela bezmyšlénkovitě však opakuje se obvinění, že celibát je prostředkem k posílení hmotné moci církve. Naprosto ne. Spíše manželství duchovních sesílilo by nadvládu kněžstva. (Pro styky příbuzenské.) Církev neměla by tolik odpadlých kněží a zarytých nepřátel. Než ptáme se: není v Rusku, Anglii, Německu . . . klerikalismu? ctí se tam snad cizí přesvědčení náboženské? není tam státních církví? Věru nechápeme, proč by kněz, který všecko

Bohu a bližnímu obětuje, kněz, jenž k takové oběti se odhodlal, aby jiným byl k užitku, proč by ten měl usilovat o nějaký prospěch pod záminkou náboženství. Dobrému knězi je zajisté jediným cílem vésti lid k Bohu a ctnosti. Jiného od něho církev nežádá. Právě rodová kasta kněžská pracuje spíše v osobním a zájmu prospěchu. — *L. † k.*

Boj učitelských listů proti nám.

Ano, je tomu tak, je to hrůzný na všech stranách proti nám boj, jenž zahájen hrubou palbou. Boj ten vede se proti nám jakožto zástupcům a obráncům církve; v nás pak dle redaktorů učitelských listů je prý všechno zlo . . . Stále ti svobodomyslní ohánějí se pravdou, ale naši Pravdu, tu Nejvyšší, uznati nechtějí.

Š. O. uvádí se také článkem o pravdě, avšak neopomene, aby neznamenal, že prý pravdu v kostele bijeme ve tvář. Tam, kde sídlo té Nejvyšší Pravdy, kde Věčný Bůh, tam odvažují se takového tvrzení.

Jak jízlivá to poznámka, že jsme prý ještě příliš uvězněni v kleci víry, a zatím tak mnozí jsou skutečně uvězněni v kleci bezvěrectví, odkudž nejen že nemohou se dostati, ale v poznání pravé víry jsou i vysmíváni, zdržováni a kaceřováni.

Ten »slavný« Ikonoklastés ze Š. O. je málo sečtělým pánem, když odvažuje se ku tvrzení větou: Zákony, literatura, náboženství, církve a všecky způsoby života jeví se hotovou parodií pravdy. — Měl by pán ten aspoň čísti jen trošíčku Svaté Písmo a poznal by mnohé, o čemž se jeho pravdomluvnému mozku ani ještě nezdálo. Avšak těžko panstvu ze Š. O. něco vykládati, neboť tam jen »PRAVDA« sídlí, plní se, šíří se a revolverově cpe čtenářstvu do mozku. Kdo neuvěří, ten se vrazí do Š. O. a je zničen! Chudák!

Jak uboze zní vyzvání k učitelstvu, aby při průvodech do polí o sv. Marku a dnech prosebných se nechodilo s obnaženou hlavou, stačí prý jen při obřadech. Jdeme-li na pohřeb, za průvodu nesmekáme, a je to také náboženský obřad. Pan pisatel zapomněl, že církevní výkon při pohřbu je výkrop a modlitby! Záležitosti té má se vzíti učitelská veřejnost. Církevní zástupcové v okresních školních radách, buďte na stráži!

Hospodin Bůh uvedl lid svůj z vyhnanství a z ciziny, totiž z Egypta, do vlasti pravé, do země zaslíbené, mocným ramenem svým a oblak vedl lid vyvolený, ukazuje mu cestu. (II. kn. Mojž. 13, 21, 22.) I nás vede také pravice Otce nebeského tímto životem pozemským, a každé slovo dobré a spasitelné, kteréž slyšíme — jest spasitelné — pokynutí pro život. (Mat. 4, 4.)

Kde stojí moderní škola? Poráží totiž v lese hříchů dříví sekerou své svobodné vůle a obtížila břímě života ještě více vinami svými. Hle, chce sobě oblehčiti břímě tím, že hřích na hřích hromadí, vinu na vinu přikládá. Trestati bude tě zlost tvá — zahyneš a mzdu bohaprázdnosti své vezmeš. Protož nechať není ti lhostejné, když tisíce útlých duší ve hříších tvých má hynouti a nemeškej k Bohu se navrátiti, ani den ode dne s návratem svým neodkládej.

P. z B. si zase jednou na nás vzpomněl a věnoval nám úvodník, ve kterém nám vykládá, proč je dobře, aby se učitelstvu vady vytýkaly. Zkrátka staví se v řadu hanobitelů vlastního stavu, aby však se čtenářstvo nevrhlo pro to na list, vinu a hrůzu všecku hrne na nás. Jen tak dále! My stojíme stále na stanovisku idealní slušnosti i v polemice a tomu věrni zůstaneme povždy. Jak lze to však srovnati s vaší svobodomyslností, když nám upíráte slušnost, když list učitelský vynadá učitelstvu. Neozve se ovšem žádný, protože se páni bojíte a krčíte se před křiklavým Frumarem, rudým Benešem a vševědou Klikou.

To jsou vůdci všech modernistů atheistických! Proč pak jste, pane redaktore »Uč. N.,« ještě v církvi katolické, když otiskl jste své kredo bezvěreckosti? V listě svádíte to ovšem na klerikály, ti že prý mají ukrutnou moc (avšak takými despoty jistě nejsme jako vy), zatím však dobře znáte zákony školské, o kterých chytře mlčíte! Ti mladí by se málem dali napáliti.

Š. O., žurnál revolverový, psaný po způsobu pověstného amerického listu Kicker Trizona, napadá kde koho. Tak také vyjel si na pražského okresního inspektora. Panstvu nebyl vhod dotazník, kdo umí hráti na varhany a kdo by při

mši sv. žákovské hrál, teď zase rozčilení je, že inspektor objížděl školy a žádal, aby mládež nenosila trikolor. Jak se zachovati, je věru těžko.

Ve výroční zprávě za šk. r. 1902—3 schází, či měla by zníti věta: v jednání o docházce školní *a chrámu Páně* postrádána dosud někde — *téměř všude* — potřebná ráznost a přísnost, *naopak nalezena chladnost a nevšímavost*, co se týče návštěvy kostelní.

Školo novodobá, neztratíš ničeho na svém idealním stylu, když v Bohu najdeš zalíbení. Avšak přijdou doby, kdy seznáš pravdivost slov našich. Veritas.

Paběrky z učitelských listů.

»Byvali pak i falešní proroci v lidu; jakož i mezi vámi budou falešní učitelé, kteříž uvedou sekty zatracení, a toho Pána, kterýž je vykoupil, zapírajíce, uvodíce na sebe rychlé zahynutí. A mnozí následovati budou jejich zahynutí, skrze něž cesta pravdy bude v porouhání dávána.«

Tak nutno nám zvolati se sv. Petrem (II. epišt. 2.—1.—2.) při čtení učitelských časopisů t. zv. pokrokových, které nemají nic lepšího na mysli, než psáti proti svaté církvi a proti svatému náboženství katolickému.

Je to smutné, že listy pokrokové nevidí nic lepšího pro práci učitelskou, než zbytečně bouřiti mysle, tak dost úmornou školskou prací zmožené.

Vrcholem všeho jsou nyní páně Frumarovy »Učitelské Noviny«, které ve své troufalosti postoupily hodně daleko a všemu učitelstvu vrhají ve tvář hrozné obvinění.

Troufalost »Uč. Novin« je veliká a je s podivem, že učitelstvo nezakřikne toho velikého frasistu a politického chameleona. Jak odměnil se ten pan redaktor svým dobrodincům Mladočechům, kteří ho usadili do tepla, je všeobecně známo. Tací páni nemají politické ceny.

»Uč. Nov.« daly si do čela článek: Náboženské přesvědčení učitelstva a jeho příslušnost k církvím.

Již motto navádí vás ku klamu, neboť tu chce pisatel dáti si glorioluu opravdovosti, neboť praví: Smím napsati pravdu? A pravdu nepíše, lže v hrdlo!

Z českého učitelstva ze sta přísluší 98 k církvi katolické, ale to není jeho náboženské přesvědčení. Učitelstvo zemí koruny české jest prý náboženský starozákonní Sodomou . . .

Pan pisatel nejspíše neví, co to bylo v Sodomě, a ví-li, tedy dává učitelstvu jistě velmi skvostné vysvědčení, které si žádný nedá za rámeček!

Kdož věří v Syna, má život věčný; ale kdož jest nevěřící Synu, neuzříť života, ale hněv Boží zůstává na něm.

Mezi 98 není prý ani 10 věrně katolických! Jak filosoficky hluboce rozjímá, pravě, že boj s Bohem Stvořitelem zažili jsme všichni! — Ó nicotný ty červíku pozemský, jak chloubavě píšeš, ještě štěstí, že vykládáš, že poražených a poraněných tisíce. Netroufal si ten plodný spisovatel tvrditi, že vítězi jsou . . . Ubožáci bádali prý, jak ten svět povstal, a nikam to nemohli dotáhnouti, tedy zemdleni sklonili hlavy (taková bádání dělají se obyčejně v hospodě a zmoženi alkoholem sklánějí hlavy).

Poněvadž zemské věci mluvil jsem vám, a nevěříte, kterak, budu-li vám praviti nebeské, uvěříte? (Evang. sv. Jana 3. 12.) Ale tato jedna věc nebuď před vámi skryta, nejmilejší! že jeden den u Pána jest jako tisíc let, a tisíc let jako jeden den. (II. epišt. sv. Petra 3. 8.) Jak směle zní samomluva takového nerozumného písálka, stůjž zde ukázka: Není boha. (Schválně malé *b*!) Není věčného boha. Svět je věčný. Byl vždy a bude vždy v stálé, věčné proměně. —

Tak směle zní fanfary »Uč. Novin«, avšak jakmile dozněl hlas »trouby«, ihned nastává jakási kapitulace, která zaznívají z úst plných alkoholu při matném kroku toho exfilosofa: Je Bůh? (Aha, již píše se velké *B*.) Nevím. Neznám a nepoznám. Ignoramus et ignorabimus. — A mate se panu pisateli mozek notně, neboť tohle už je přece vyložená nepříčetnost.

Jaký sobec ozývá se ve slovech: Býti nástrojem štěstí nejprve sobě a pak vlastním dle J. Milla.

Berte si příklad honem dle toho a dospějete daleko. My všichni celek jsme a jako jeden muž, pracujeme také jeden pro druhého.

Dí-li noha: Poněvadž nejsem rukou, nejsem z těla; zdaliž proto není z těla? To ovšem není zásadou »Učitelských Novin!« — Nemůžeť tedy oko říci ruce: Nepotřebí mi tebe; aneb opět hlava nohám: Nepotřebuji vás!

Šlechetné jsou zásady »Uč. Novin«, neboť nejprve vynadaly učitelstvu, že nestojí za nic, pak si daly psáti dopis ze Srbska a chválily srbskou královraždu, a teď rozryly tichou hladinu náboženského smýšlení učitelstva.

O rozvoj pozemský se musím úsilovně starat. tak zní heslo »Uč Novin«, jen hodně jíst, a pak na tu duši snad přece nějaká chvilka zbude. A když ne, nu to pan redaktor už to nějak rozpíše a vy tu moudrost v »Uč. Novinách« přece pochytíte. Nač by páni v redakci tam také v něco věřili, neboť jejich heslem jest: Začne-li po smrti nový, jiný, dokonce snad lepší život, hoj, pak se pustím v nový ten rozvoj s takovou vervou jako zde na světě. Tedy až potom, až se přesvědčím. — Jen prosím, nebude-li to pro pány již pozdě!

Viditelné projevy náboženské jsou prý bezcenné, a proto slavná redakce »Uč. Novin« od nynějška pořádá neviditelné projevy náboženské a hojnost viditelných projevů beznáboženských. Pak jsou i bezcenné fráze vaše, neboť to je vaše náboženství a tyto viditelné projevy jsou tedy bezcenné.

A prosím, jen se neračte upejpati, neboť prý slovutní páni realisté na miliony lidstva, které má náboženství opřené o pověry, zázraky, oltáře a kněze, hledí shovívavě.

Tomu se říká nejlacinější odpor. To je jako ten rváč, který křičel: »Lidičky, držte mě, já ho zabiji!« A když ho žádný nechtěl držeti, tedy — utekl . . .

Konečně začínají »Uč. Noviny« pouštěti krokodílí slzy a naříkají: Matriková příslušnost je tíží, neboť mnozí nemají tolik mravní síly, aby z církve vystoupili.

Samo sebou se rozumí, že ta síla schází i celé výbojné redakci »Uč. Novin«, ovšem hned se omlouvají, že prý jim v tom brání učitelská závislost, a pak proč prý by měli býti trestáni pro rušení živnosti klerikálům. — Není nad dobrou výmluvu. A takovouhle slátaninu propustí pokrokový redaktor. Totiž pokrokový jest jen na papíře.

Pak si také vezmou Husa a dle něho praví: miluj pravdu, prav pravdu, drž pravdu až do smrti. Ale před těmi slovy mají strach, neboť hned kapitolují: Kdyby prý učitel-nevěrec učil svou pravdu, musel by sebrati svých pět švestek a hledat existenci tam, kde jeho pravdu snesou.

Strach před chlebíčkem je zaráží a jejich ideály se ničí! Ten nářek, že učitel-atheista posílá své dítě do náboženských hodin; pak ale prý dává si vyprávěti, co bylo probráno, a prohlásí: To není pravda! Jak by páni křičeli, kdyby tak katecheti dětem říkali, to není pravda, co vám pan učitel říkal! Ale učitel smí to dělati.

Milion korun odměny tomu, kdo najde rozum redakce »Uč. Novin.« Patří taký učitel do školy?

Hrdě hlásají »Uč. N.«, největší část učitelstva v ohledu náboženském hraje komedii; mladí jenom před dětmi, staří před dětmi i před lidmi. Učitelé prý jsou uzavřeni slovem »blahobyt« a katolická církev prý železnou rukou svírá školství. Učitel nesmí mluviti pravdu, tu *svou* pravdu, poněvadž katolická církev, její orgány a její časopisy první by volaly se sv. Lukášem: »Tohoto jsme nalezli, an převrací lid.« A dlouho by lid nepřevracel. Mladí lidé opravdoví s úžasem se rozhlížejí kolem, kde jsou katoličtí kolegové, kteří s láskou a nadšením se hlásí k náboženství, jemuž snad i učí děti, a vidí hříšnou, vynucenou přetvářku, mezi členy »katolické jednoty učitelské« vedle toho ještě hrubší, hříšnější, dobrovolnou přetvářku. Ozdravění nepravdivých dnešních poměrů nelze odnikud čekat. Úplné odloučení školy od církve je pro nás hudbou budoucnosti, které my už neuslyšíme.

Tak píší »Uč. N.« a nestydí se řady těch lží, těch vět plných nelogičností. Heslem všeho je: Pryč církev od školy!« Jako závěr elegicky pronášejí: Zůstáváme v katolické církvi: *Musíme!* Zemřeme v tragickém svém poslání: celým svým životem máme šířiti pravdu — toť ideál; a svůj vnitřní, soukromý život máme otrávený lží: jsme členy církve katolické, ale dle článků, zásad a příkazů této církve nežijeme.

Divte se pak, že dnešní mládež se střílí, když vychází již z obecné školy od takých lidí, kteří přistupují v řady těch bezbožců . . . Kde má potom mládež nabýti ideálů? Kam to pro Bůh spějeme? Je tohle možné pravdou býti?

Nebuďme takými škarohlídy. Těch několik nohsledů redakce »Uč. Novin«, kteří jsou potřeštěni slavomanem, těch několik Frumarů, Kliků, Benešů atd. není ještě déšť! Toť příliš malé mračno, než jsou přece zlým úkazem své doby.

Avšak nemůže zmařeno býti slovo Boží! Nedejte se svoditi. Porušujíť dobré obyčeje zlá rozmlouvání — praví sv. Pavel. Dlouho nepotrvají žvásty takých listů učitelských, ale je to smutným úkazem, že dosud nikdo z řad učitelstva nevystoupil proti terroru strany té. Caveant consules! *Veritas.*

Drobné literární a jiné důležité zprávy a úvahy.

Ze Slovenska. Nitránská sedrie osvobodila poslance Veselovského. Ale tím politické a tiskové procesy slovenské nebyly ještě skoncovány. Peštská sedrie odsoudila redaktora »Obzoru« učitele Babku na tři dni do vězení, ale jeho obhajce, advokát dr. Ruman z Lipt. Sv. Mikoláše, podal odvolání proti rozsudku, Ale mají nyní ještě Slováci několik soudů na hlavě. Vypočteme aspoň některé. Rudolf Viest, statkář a evangelický církevní dozorce, jest žalován pro pohřební řeč, kterou měl nad hrobem pastora Pavla Markoviče v Hrachově v Gemerské stolici, otce našich mladých nadšených pracovníkův Markovičů z Povážského Nového Města; Igor Hrušovský, redaktor »Považských Novin« a účetní »Ludové banky« v Povážském Novém Městě, má pět tiskových sporů. V jednom byl již odsouzen a to pro vychvalování zločinu, kterého prý se dopustili obranou bratří Markovičův, souzených v Nitře pro kandidátní poslanecké řeči. Ač odvolací senát bratry Markoviče uznal nevinnými [tedy se zločinu nedopustili] — byl přece Hrušovský, Markovičův příbuzný, pro schvalování zločinu odsouzen. Tomu se říká spravedlnost »rytířského« národa maďarského, pravda dp. poslanče Kolláre? Pan farář Kollár z Nádaše, slovenský poslanec, jmenuje obyčejně při svých řečech na uherském sněmu Maďary titulem »rytířského národa«, To bylo zajisté také kavalírské, že primas království uherského, ostřehomský arcibiskup Vaszáry, naléhal na pana faráře Kollára, aby mu svatosvatě slíbil, že nebude se na příkoř stavěti maďarisaci? Časopis »Cernokňažník«, vlastně redaktor Jur Čajda, je žalován pro pobuřování illustracemi. Jest to časopis humoristický — kdyby otiskoval takové illuatrace, jako naše »Šípy« nebo Vilímkovy »Humoristické Listy«, byl by redaktor víc v žaláři než na svobodě — ale obrázky »Černokňažníka« bývají obyčejně až hrůza neviňounké. Také dr. Pavel Blaho, lékař v Uherské Skalici ve stolici Nitránské, má tiskový proces. Dr. Blaho jest odchovancem pražských mladších universitních proudů, tak poněkud Tolstojovec. Býval redaktorem »Hlasu« a nyní vydává laciný lidový list »Pokrok«, krejcarový týdenník. Je to list velice dobrý, velmi obezřetně řízený. Dr. Blaho je v soukromém životě zcela jinaký, než byl jako redaktor »Hlasu«. Dr. Blaho dobře poznal, co prospěje slovenskému lidu a chopil se společně s katolickým děkanem Skalickým, drem. Ludevítem Okáníkem, drobné práce; oba tito nadšení mužové vykonali pro lid velice mnoho; západní Slovensko jejich úsilím pozvedlo se k nemalému národnímu i hospodářskému pokroku. Dr. Blaho náleží k nejagilnějším členům »katolického kruhu« Skalického. Ale konečně i na něho došla řada. Otiskl ve svém listě »Pokroku« otevřený list kněžím Okáníkovi a katechetu Bielkovi, kde mluvil o vyučování maďarčině. Státní fiskus našel v tomto otevřeném listě přestupek pobuřování proti maďarské národnosti, ač uražen nemohl býti uherský národ, nýbrž jen kněží Okáník a dr. Bielek. Ale proto bude vždy ještě dr. Okáník společnou rukou pracovati s drem. Blahem o zušlechtění slovenského lidu. Zajímavy jsou pohnutky, z nichž královský fiskus pohání před soud advokáta dra. Jana Vesela ve Zvoleni. (Dokončení.)

Paběrky z novin a veřejného života.

†

Karel kníže Schwarzenberg

zemřel 29. března t. r. v Praze ve svém paláci ve věku 80 let. Narodil se 5. července r. 1824. Zemřel člen vysoké české šlechty, důvěrný přítel a spolupracovník bratří Jindřicha a Richarda hrabat Martiniců, Lva a Františka Thuna, knížete Lobkovice, Riegra a Palackého. Rok po smrti Riegrově, vůdce národa českého, odebral se na věčnost první český kavalír.

Rod Schwarzenbergů, který dal říši a vlasti naší ministry, generály, rod z české vysoké šlechty, jménem i zásluhami nejvzácnější, ztratil svého majorátního pána.

Kníže Karel Schwarzenberg byl šlechtic od hlavy až k patě. Jsa vnukem vítěze u Lipska, byl věrně oddán trůnu — r. 1848 činně súčastnil se války v Italii a s vyznamenáním vrátil se z bojiště. Z bojiště válečného přestoupil pak na bojiště politické a brzy ryzostí svých zásad a věhlasem svým stal se vůdcem české

šlechty. Bojoval za spravedlnost a práva českého národa a jako v ohledu náboženském byl přísným katolíkem, tak ve směru politickém byl zásad neochvějných; ač smířlivý, stál pevně na svém stanovisku. Zbraně jeho byly však vždychy rytířské, způsob boje knížecí.

Hlavní činnost zesnulého knížete viděla pražská sněmovna, říšská rada a budova Zemědělské rady v království Českém. Na sněmu českém byl kníže Schwarzenberg pevným zastancem historicko-politické individuality našeho království, centralistické ústavy byl nepřítelem rozhodným a stálým, byl duší akce fundamentálních článků a platil za hlavního fedrovatele myšlénky pasivní oposice proti vládě vídeňské. V době ministerstva Hohenwartova byl sněmovním zpravodajem, který referoval o císařském reskriptu. Tenkráte popularita knížete byla v celé zemi neobyčejnou, a hrdé vlastenecké jeho heslo: »Až do těch hrdel a statků!« vzbudilo po celé vlasti nadšený ohlas.

Český národ pokládal knížete Schwarzenberga za vzor českého šlechtice — kníže Schwarzenberg o svém poměru k českému národu vyjádřil se takto: »Rod můj srostl s kmenem českého národa; s českým národem rod můj kvete, s českým národem bude žíti, jen s českým národem by uvadl!«

Mezi českou šlechtou jest prý jen asi 12 rodů dobře katolických — ostatní rody žijí katolicky jen dle jisté rodové tradice; mezi nejhorlivější kavalíry katolické patřil bez odporu zesnulý kníže Schwarzenberg. Žil přísně katolicky a zesnul krásnou smrtí věrného a do vůle Boží odevzdaného katolíka. I my v družstvu »Vlasť« želíme upřímně jeho smrti. Když totiž naše družstvo bylo založeno, stál Karel kníže Schwarzenberg mezi prvními jeho zakládajícími členy. Zvěčnělý kníže odebíral od počátku »Vlasť«, »Sborník Hist. Kroužku« a jediný z české šlechty předplácel si také »Vychovatele«. Živnostenskému spolku ve St. Sedle u Vorlíku předplácel 2 ex. »Děl. Novin« a po nich 2 ex. »Našich Listů«. Roku 1890 stal se zesnulý členem fondu katolických spisovatelů s vkladem 200 K. Odebíral také časopisy Tiskové ligy: »Obranu víry« a »Husitství ve světle pravdy«. Oba jeho synové, nynější kníže Karel a JUDr. Bedřich odebírají rovněž »Vlasť« i »Sborník Hist. Kroužku«; oba jsou zakládajícími členy družstva a mladý kníže Karel dává mimo to ročně družstvu »Vlasť« darem 20 K. I zaslali jsme při úmrtí starého pána mladému knížeti dopis, v němž jsme dali výraz pocitům vděčnosti, lásky a úcty k tomuto obětavému rodu, a školní rada Dr. M. Kovář a red. Tom. Škrdle súčastnili se za družstvo »Vlasť« pohřbu Karla knížete Schwarzenberga a jej až k nádraží na poslední cestě jeho doprovodili. R. i. p.

Sv. Otec Pius X. Sv. Otec Pius X. jakožto biskup římský si přeje, aby jeho diecése byla vzornou diecésí katolického světa. Proto nařídil kanonickou visitaci v Římě, jíž nebylo již od r. 1824. Sv. Otec přál by si sám visitovat. Poněvadž však za nynějších poměrů Vatikán opustit nemůže, ustanovil k visitaci zvláštní komisi. Visitace začala na Bílou neděli v basilice lateránské, jež je biskupským kostelem sv. Otce Pia X. Následovat bude visitace ve všech ostatních basilikách, kostelech a klášterech římských. — Za příčinou pamětního dne sv. Řehoře vydal papež encykliku, ve které nejprve poukazuje na regenerátorskou činnost sv. Řehoře vzhledem k celému socialnímu životu a pak praví: On, papež sám, jenž hledí na svět ze zdi Vatikánu, vidí se obklopena různými nebezpečími, ale cítí se, jako Řehoř, nepřemožitelným svojí důvěrou a silným na skále církve, jež se opírá o zaslíbení Boží. Vyzývá národy, aby se kolem této církve shromáždili, která jedině může světu mír zabezpečiti. Sv. Otec poukazuje pak na nutnost shody mezi světskou a církevní mocí, jež obě jsou zřízeny vůlí Boží a mají se na vzájem podporovati Vezměmež si na příklad neochvějnou pevnost sv. Řehoře, umiňujíce si za každou cenu hájiti práva a výsady, jejichžto strážcem před Bohem i lidmi jest papežství. Dnešní doby jsou mnohem vážnější, než za Řehoře. Národové jsou zemdleni námahami života. Nejedná se už o haeresii. Dnes přikládá se již sekera na kořen stromu, který slove církev. Popírá se činnost Boha při stvoření a řízení světa a možnost zázraků. Tím padělává se historická věda a tak se stává, že jedni, oslněni leskem rozvoje vědeckého aparátu, ztrácejí víru, druzí pak, kteří víře věrni zůstali, kritické vědě připisují povahu ničivou. Za to však věda nemůže, neb ona jest sama sebou bezpečným prostředkem bádání, předpokládaje, že se jí správně užívá. Papež poukazuje na mravní důsledky tohoto názoru a končí poukázáním na význam vlivu biskupů na volbu o zřízení kleru, zejména v oboru vyučování a socialní činnosti na prospěch slabých. — V dubnu dostaví se k sv. Otci deputace katolických žurnalistů z Belgie. — Anglický cestovatel po světě, G. Lynch, v Review of Review popisuje audienci, kterou mu u sv. Otce vymohl Msgr. Murphy, praefekt irského collegia. Sv. Otec přijal ho v malém salonu a choval se k němu vlídně

jako jednoduchý farář. Cestovatel líčil sv. Otci bídu lidu křesťanského v Macedonii a prosil sv. Otce, aby se ujal lidu tohoto. Sv. Otec odpověděl, že učinil u sultana pro Macedonce více, než je Lynchovi známo, a že obdržel také v té příčině od sultána odpověď.

Královna Margarita k sv. Otci Piu X. Katolický list turinský »Il Momento« přinesl zprávu, že sv. Otec Pius X. přijme v audienci italskou královnu vdovu Margaritu. Římský »Messaggero« zprávu tu potvrzuje a praví, že královna Margarita zná a velice si váží sv. Otce Pia X. z doby, kdy byl patriarchou benátským. Kdykoli zavítala do Benátek, vždy navštívila královna Margarita kardinála patriarchu. Když stal se kard. Sarto papežem, projevila královna Margarita přání, býti od něho přijata v audienci. Vyjednávalo se, a výsledek prý je příznivý. Královna Margarita použije práva panovnických osob, dá si k této příležitosti cizí jméno a přijata bude v soukromé audienci od sv. Otce. Nyní se vyjednává jen o podrobnostech audience. K této zprávě »Messaggera« dodává dopisovatel »Köln. Volkszeitungu«, že má důvody pokládati zprávy »Il Momenta« i »Messaggera« za pravdivy.

Pomník sv. Otce Lva XIII., jenž postaven byl z příspěvků dělnictva všeho světa, odhalen byl dne 19. března v nádvoří lateranské basiliky. Pomník představuje dělníka, an opřen o své nástroje, oči upírá na kříž, jejž drží v pravé ruce. Na příčném rameni kříže jest nápis. »In hoc signo vinces — v tom znamení zvítězíš!« Bronzová socha je vysoká 3 m 75 cm a spočívá na granitovém bílém a červeném podstavci, $4^{1}/_{2}$ m vysokém. Na přední plotně podstavce jest věnování, po ostatních stranách vyryty jsou na bronzových deskách sociální okružní listy sv. Otce Lva XIII. »Quod apostolici muneris«, »Rerum novarum«, »Graves de communi«. Dále vyryty jsou na rozích jména ctností víry, spravedlnosti, milosrdenství a pokoje a seznam spolků dělnických dle národů, které na stavbu pomníku přispěly. Pomník je dílem sochaře Annibala Montiho z Cremony, podstavec dílem inženýra Rosiho z Říma. Při odhalení v sobotu 19. března měl slavnostní řeč kardinal Ferrata, kníže Colonna odevzdal pomník kanovníkům lateranským, člen městské rady římské, Persiccheti, měl nadšenou řeč o papežích dělníků Lvu XIII. a Piu X.

J. M. arcibiskup Dr. Theodor Kohn, jenž se vzdal svého úřadu arcibiskupského, požádal dne 12. března sv. Otce Pia X., aby slavně prohlášeno bylo, že jest v záležitosti zpovědního tajemství nevinen. Sv. Otec dne 14. března prostřednictvím státního sekretáře takto odpověděl: »Nejvyšší tribunál sv. římské a všeobecné inkvisice vynesl tento soud: »Po bedlivé úvaze všech okolností nebylo zjištěno svádění k porušení zpovědního tajemství.«

K oslavám Sušilovým. Ve výborové schůzi Dědictví sv. Cyrila a Meth. v Brně bylo usneseno, aby na počest stoletých narozenin zakladatele a prvního starosty Dědictví Fr. Sušila: 1. aby všem tohoto roku přistupujícím novým údům dostalo se 6 knih za podíl; 2 aby se knihovnám a spolkům o knihy žádajícím poskytlo zdarma tolik knih, kolik zásoby dovolují. Porto třeba ovšem zapraviti; 3. aby se k letošnímu podílu přidal stručný životopis Sušilův a dějiny Dědictví C.-M.; 4. aby se Dědictví přiměřeným způsobem súčastnilo slavnosti, kterou zařídí Katol.-polit. Jednota brněnská na oslavu stoletých narozenin Sušilových. — Aby opravdově důstojný pomník zvěčnělému velikánu našemu moravskému Františku Sušilovi v N. Rousinově postaven býti mohl, je potřebí, aby celá veřejnost česká sbírkou přispěla ku dokončení díla na věčnou památku Sušilovu. Obracíme se tudíž znovu ke všem velect. pánům ctitelům slavného Sušila, prosíce o příspěvek, jenž laskavě zaslán budiž farnímu úřadu v N. Rousinově, Morava. — O Fr. Sušilovi přednášeli: V neděli dne 13. března Msgr. Vl. Šťastný v bisk. semináři pacholeckém a 10. dubna katecheta Fr. Žundálek v Literární sekci družstva »Vlasť«, o kteréžto přednášce přineseme v budoucím čísle »Vlasti« delší referát.

P. Denifle. Od vydání Döllingerova díla »Dějiny reformace« nezpůsobil žádný spis z tohoto oboru takovou pozornost jako dílo Dominikána P. Denifleho — »Luther a lutherství«. Přední harcovníci protestantští Harnack a Seeberg podjali se těžkého úkolu, aby pádné historické vývody Denifleho aspoň poněkud seslabili, když již nebylo lze je vyvrátiti. Učený dominikán ale ani po kritice dvou jmenovaných profesorů se neodmlčel, nýbrž v novém zvláštním spise »Luther ve světle rationalistickém a křesťanském« všecky chabé námitky jejich důkladně vyvrátil. Když tedy nebylo možno dostati se Deniflemu na kůži cestou kritické vědy historické, volili protestanté prostředek jiný, ovšem že málo chvalitebný. — Hlavní spolek Evangelického svazu v Bavořích podal totiž královské akademii věd v Berlíně otevřený dotaz, v němž se táže: »zdali to královská akademie dovede srov-

nati se svou důstojností, aby největší německý muž [Luther], jenž národu německému prokázal služeb nepomíjitelných, byl od jejího dopisujícího člena generálního definitora potřísněn způsobem vší vědě ku posměchu sloužícím. Doufáme, že se královská akademie o to postará, aby pověst její členstvím takového muže na dále újmu netrpěla.« — Takovýto způsob byl by k umlčení historické pravdy nejpohodlnější, ale vědeckým právě není. Co se před krátkým časem právě protestantští vědátoři navychloubali, že jsou prosti předpokladu, ale zde najednou chtěli by nestrannému vědátoru vnutiti předpoklad vší historické pravdě odporující, že byl Luther nejdokonalejším mužem pod sluncem, kterého jen láska k pravdě a ctnosti reformátorem víry i církve učinila. Ještě dobře, že nelze tuto snahu Evangelického svazu stotožňovati s přesvědčením protestantských vůdců vůbec. Tak píše protestantský anglický učenec Rashdall v předmluvě ku svému velikému dílu »The Universities of Europe in the Middle Ages, Oxford 1895«: »Zvláště vidím se nucena prohlásiti, jak mnoho děkuji P. Denifiemu, jedinému modernímu spisovateli, jemuž jsem mnohým zavázán . . . Vidím se nucena projeviti svůj obdiv nad nesmírnou jeho učeností a důkladností. Třeba že je Denifle dominikánem, neshledal jsem u něho ani stopy ultramontánní stranickosti.« — A tohoto učence přeje si Evangelický svaz bavorský z berlínské královské akademie věd jen proto míti vyloučeného, že označil Luthera takovým, jakým vskutku byl.

Patero jubileum slaví letos vdp. P. dr. Maurus Kinter, archivář benediktinského opatství v Rajhradě. Narozen 1842 v Brně, vstoupil r. 1859 do řádu benediktinského v Rajhradě, složil 5. dubna 1864 slavné sliby řeholní, 4. června 1864 byl vysvěcen na kněze, od 18. září 1864 je knihovníkem, od 15. října 1864 archivářem opatství rajhradského. Slaví tedy letos 40leté jubileum jako řeholník, kněz, knihovník a archivář. K tomu přistupuje páté 25leté jubileum jako prvního redaktora »Studií z řádu benektinského a cisterciackého«, jež r. 1880 založeny byly na oslavu památky 1400letých narozenin sv. Benedikta. Vdp. dr. Kinter vyznamenán byl za svou záslužnou činnost, jejíž jubilea letos oslavuje, hodností kníže-arcibiskupského rady arcidiecése vídeňské, rytířským křížem řádu Františka Josefa, rytířským řádem saského řádu Albrechtova, španělským řádem Karla III., papežským čestným křížem »pro ecclesia et pontifice«. Jest členem ředitelstva Lvovy společnosti, dopisujícím členem České Akademie v Praze a členem Ústř. komise pro zachování církevních památek, kuratorem Moravské musejní společnosti. Přejeme jubilantovi, by ve zdraví dočkal se i 50letých i dalších jubileí.

Vyznamenání. Pan MUDr. Ot. Rožánek, odborný a lázeňský lékař ve Františkových Lázních a zakládající člen našeho družstva, byl pro své zásluhy jmenován komandérem papežského rytířského řádu Božího hrobu a byl mu udělen komturský kříž téhož řádu s prominutím tax.

Nová práce dra. Musila. Za předsednictví ministra Hartla byla předložena v poslední schůzi cís. akademie pro vědy ve Vídni nová práce dra. Musila: »*Třetí cesta do „Amry"*«. Od téhož autora nachází se v tisku vídeňské akademie: »*Nalezení zámku „Amra"*« a »*Druhá cesta do „Amry"*«. Všechny tyto práce tvoří část monumentálního díla o zámku »Amry«, který byl, jak známo, od dra. Musila v arabské poušti objeven. Tiskové výlohy tohoto díla jsou rozpočteny na 68.000 K a cena jednoho výtisku určena na 250 K. Dílo vyjde koncem tohoto roku.

Přistupujte za členy Dědictví Svatojanského. — V těžkých dobách let dvacátých století předešlého zdálo se již, že přese všechno úsilí buditelů národa českého jazyk český přece zanikne. Josef Dobrovský ztratil všechnu naději na jeho zachování a Palacký, počínaje vydávati »Časopis Českého Musea«, v úvodu svém poukázal na toto veliké nebezpečí. Těžko teď vmysliti se v bolest všech pravých a nadšených vlastenců českých, kterým se zdálo, že již již jazyk český vymizí z lidu, přestane býti živým. Než oni neztráceli naději úplně, nezaložili ruce v klín a neoddávali se smutnému klidu; přiložili ruce své k dílu a tím úsilněji se starali o to, aby nebezpečí ono bylo odvráceno, zažehnáno, zapuzeno.

A dílo obětavých nadšenců se dařilo blahodárně. Knížky české počaly se tisknouti ve větším počtu. Jakmile sebe nepatrnější a menší byla psána a tištěna, sdělovali si to, dychtivě očekávali okamžik, kdy ji čísti budou a knihovnu svou ji rozmnoží. Zvláště duchovní nabádali své osadníky, aby knížky takové si kupovali a čítali, aby knížkám těm dostávalo se rozšíření a spisovatelům podpory a podnětu k další záslužné práci.

V těch dobách vznikly časopisy Českého musea a katolického duchovenstva, v těch letech trudných založil bývalý jesuita, jenž po zrušení řádu svého stal se kaplanem v Sedlci u Votic, v Klokotech, v Jindř. Hradci a expositou v Čiměři a jako pensista přebýval v Plané a v Táboře, Antonín Hanikýř, 1821 Dědictví

Svatojanské. Co sobě uchránil v postavení nevýnosném, to věnoval jako základ, tisíc zlatých ve stříbře, na vydávání dobrých, vzdělavatelných knih v jazyce českém. Nedočkal se vyplnění své tužby; zemřel 15. března 1833 v Táboře v 80. roce svého věku.

Teprve r. 1835 vyšla první knížka a od té doby každého roku nová knížka putovala do rukou těch, kteří přistoupili za členy tohoto Dědictví sv. Jana Nepomuckého. Celkem vydána 91 kniha v počtu skoro jednoho a čtvrt milionu výtisků českých knih. Jaká to záslužná a blahodárná činnost!

Spisovatelé katoličtí jména nejzvučnějšího v Dědictví uveřejnili své knihy; tak nezapomenutelný biskup budějovický, Jan Jirsík, Václav Pešina, Pantaleon Neumann, Vojtěch Hnojek, Josef Ant. Šrůtek, Innocenc Frencl, Hugo Karlík, Klement Borový, Josef Ehrenberger, Jan Desolda, Vincenc Bradáč, Jan Votka, Václav Beneš Třebízský, Fr. Eckert, Vojtěch Pakosta, Alois Dostál, dr. K. Lev Řehák, Bohumil Hakl, dr. Podlaha, dr. J. Sedlák a m. j.

A každá kniha jest pokladem, skvostem, který neztrácí ceny a několikráte přečtena, opět se čte se zájmem, co těšilo a povzbuzovalo rodiče rodičů, to s radostí čtou vnukové a nalézají útěchu, povzbuzení, ušlechtilou zábavu a nadšení k další ctnostné a úsilné práci.

Než nyní zdá se, že při množství českých knih neustále vycházejících, mnozí zapomínají, ano oni nevzpomínají na tohoto mohutného veterána různých nynějších knihoven, z nichž mnohé vzdalují se od toho písemnictví českého, které do let padesátých právem se nazývalo panenské, vždy a všude zušlechťující. Proto píši tyto řádky na povzbuzení, aby věrní katolíci nezapomínali na toto Dědictví Svatojanské a hojně za členy přistupovali.

Vždyť onen vklad 20 korun jednou pro vždy zaručuje právo na všechny podíly, které vyjdou za života takového člena, a proto dobře by bylo, kdyby kmotrové při křtu sv. a sv. biřmování, nebo rodiče při prvním sv přijímání dítek místo různých darů dali do rukou dítka diplom členství Dědictví Svatojanského. A při svatbě katolických snoubenců mohl by se dáti těmto, diplom pro celý rod (vklad 40 korun). tak by potomci vždy měli památku na onen slavný den po mnoha desítiletích, ano, dá-li Pán Bůh, i staletích, pokud by rod ten trval i Dědictví Svatojanské.

Při zakládání spolkových knihoven rovněž by se dalo velice výhodně použíti tohoto prostředku, aby knihovna každého roku byla obohacována a rozmnožována podíly Dědictví, které členům poskytnou poučení, povzbuzení i ušlechtilé zábavy spíše než mnohá jiná kniha, o které mnohdy těžko lze říci, že jest dobrá, ano často i odsouzena býti musí.

Mimo tyto výhody jsou i výhody duchovní, poněvadž členové Dědictví Svatojanského mohou získati v oktávě sv. Jana Nep. plnomocné odpustky za obyčejných podmínek přijetí sv. svátostí a modlitby na úmysl sv. Otce. Za zemřelé údy slouží se každého roku 15. května u hrobu sv. Jana Nep. slavné requiem, a také četní členové kněží slouží za ně v oktávu téhož svátku mše svaté. Stávají se tudíž údové též účastnými hojných milostí duchovních, které sami již vybízejí každého, kdo jen může, aby údem Dědictví se stal.

Dle nejnovější zprávy ředitelstva dostoupil počet členů dosud do Dědictví zapsaných čísla 29.474. Z nich mnozí již zemřeli, a proto nutno jest jich řady doplniti, aby Dědictví mohlo neustále blahodárnou činnost svou rozvíjeti. Čteme-li v časopisech německých doporučení vřelá podobných ústavů, jež ač nemají tak dlouhého trvání ani tolik zásluh, ač ukládají členům délkou času větších obětí, a přece počtem daleko větším 115.000 členů vykázati se mohou, pak skutečně musíme se rozhodnouti, starati o hojné rozšiřování a doporučování Dědictví; každý úd agituj mezi svými známými a přáteli, přiveď aspoň jednoho nového člena a buď jist, že prospěješ sobě i dobré věci.

Kéž nalezne Dědictví Svatojanské všude u upřímných katolíků hojně příznivců a rozšiřovatelů — na prospěch svaté naší víry!

[Vklady zasílejtež se poštovní poukázkou s nápisem: Ředitelství Svatojanského Dědictví v Praze, Král. Hradčany. Zasílatel udej své jméno, osadu farní, poštu a diecési.] *s*

Výbor Jednoty českého katolického učitelstva v král. Českém konal 25. března svoji schůzi v domě družstva Vlasť za předsednictví p. učitele Frant. Jelínka. — Přítomni byli všickni členové výboru: tři řídící učitelové, dvě učitelky, čtyři učitelové a jeden katolický duchovní. — Jednatel p. Jos. Jakubše četl protokol předešlé schůze, jenž byl schválen. — Za zemřelého bývalého předsedu Karla Skultétyho a za všecky zemřelé členy vykonána byla modlitba. — Z bohatého

programu, který byl na schůzi probrán, uveřejníme jen tyto věci: Oba vydané etáky se uspokojivě prodávají, pročež se vydá třetí leták. — Probírány a doplňovány byly opravené stanovy, v něž budou pojati mimo učitele také »přátelé křesťanské výchovy.« — Mimořádná valná hromada konána bude dne 15. května v 10. hodin dopoledne, v den před svátkem sv. Jana Nepomuckého, a večer na to koná se důvěrná schůze učitelstva a přátel křesť. výchovy. — Byly přijaty různé návrhy, jak by se měl spolek upevniti a rozšířiti. — Předseda p. Fr. Jelínek přednášel od poslední schůze; v Častolovicích a dvakráte v Kutné Hoře. — Končíce tento referát, opět a opět katolickou veřejnost na tento důležitý spolek upozorňujeme. Katolíci, važte si Jednoty českého katol. učitelstva, podporujte ji, získávejte jí příznivce a členů! Jednota tato vydává vychovatelské letáky, svými členy řídí »Vzdělávací četbu katolické mládeže« a »Učitelskou přílohu« ve »Vychovateli«, koná přednášky, členové její odebírají hojně katolického tisku, tisk ten dle možnosti i dále rozšiřují, členové její súčastňují se i jinak katolického spolkového života, vyznávají veřejně svoji víru, trpí pro své přesvědčení, i zdaž nezasluhuje četa těchto statečných bojovníků v řadách liberálního, pokrokového, ba bezbožeckého učitelstva, uznání, ocenění a všemožné podpory!?!

Zemské sdružení katol. spolků pořádalo dne 27. března o 5. hod. odpol. schůzi členů katol. spolků z Prahy a okolí, která byla četně navštívena. Schůzi vedl místopředseda p. *Josef Hovádek* a vldp. dr. *Rud. Horský* mluvil přes půl druhé hodiny o českém státním právu se stanoviska historického. Delší výtah z řeči přinesl denník »Čech« dne 28. března. Tímto svým vystoupením dokázal opět vldp. dr. Rudolf Horský, jak velikým fondem všestranných vědomostí vládne. Shromáždění neskrblilo pochvalou a potleskem slovutnému řečníku, když skončil svoji velkolepou řeč, která poznovu dokázala, jakého řečníka a vědátora máme v dru. Rud. Horském.

Jednota ku pořádání národní slavnosti sv. Jana Nepomuckého na Karlově mostě v Praze rozesílá právě výroční zprávu o činnosti své za rok loňský, za níž vyjímáme: Výbor jednoty zaznamenává potěšitelnou zprávu, že za 13letého trvání jednoty bylo mu možno za podpory četných příznivců důstojně splniti úkol vytčený. Starostou jednoty jest p. Václ. Pažout, maj. domu. Slavnost Svatojanská jak na mostě Karlově, tak na Janském náměstí konána byla loni týmž důstojným pořádkem jako v letech minulých za četné účasti zbožných ctitelů sv. Jana Nep. jak domácích, tak i milých poutníků z venkova českého i moravského. Přes to, že jednotě dostalo se řady darů, zmenšilo se jmění její o 1773 K 46 h., o kterýžto obnos přišla jednota v záložně SvatoV-áclavské. Ztráta tato téměř ovšem mizí, uváží-li se, že rovná se skorem darům, které jednota během let od záložny obdržela a které byla morálně nucena vrátiti. Jednota čítá celkem 328 členů, a to 2 čestné, 85 zakládajících, 65 činných a 176 přispívajících. Jmění má jednota celkem 2514 K 45 haléřů.

Svatováclavská Jednota v Praze konala dne 6. března v místnostech Jednoty katolických tovaryšů valnou hromadu, již zahájil ndp. biskup dr. Krásl. V úvodní řeči připomenul, co se důležitého v uplynulém roce stalo; tklivými slovy pozastavil se nad úmrtím velikého papeže Lva XIII. Dále přešel v promluvě své k nově panujícímu sv. Otci, papeži Piu X. Konečně zmínil se pan předseda též o právě započaté válce rusko-japonské, kdež bojuje vzdělanost křesťanská proti pohanské, v kterémžto případě jest si toliko přáti, aby zvítězil Kristus, aby zastkvěl se kříž spásy na dalekém Východě a evangelium aby hlásáno bylo tamějším národům. Po té přednášel dp. P. K. Nováček, jenž v řeči své přechází na válečné pole ve východní Asii, kde nyní žije asi 30.000 křesťanů, vzpomíná objevení se v Japonsku sv. Františka Xavera, dále pronásledování křesťanů v 16. století na půdě japonské, zvláště misionáře blah. Karla Spinoly, který neohroženě víru svatou hlásal, až konečně dne 10. září 1622 na popravišti palmou mučennickou byl ozdoben, když v téže době umučeno bylo na ostrovech japonských na půl druhého milionů křesťanů. Řečník končil přáním, aby také tam na dalekém Východě víra se rozšířila a zmohutněla. — K řeči dp. řečníka dovolil si ještě ndp. biskup-předseda přičiniti vzpomínku na 26. mučenníků, jejichž památku dne 11. února slavíme, kteří při zmíněném pronásledování křesťanů v Japonsku byli za císaře Taikosama popraveni, s nimiž hrdinnou smrt podstoupil též jeden malý hošík, který se přes všecky domluvy svých přátel ke Kristu Pánu veřejně hlásil. — Do výboru na tři roky byli zvoleni pp.: Dr. Jindřich Beránek, Karel Hrachovec, Frant. Lisický, Václ. Stupka a J. Skřivan. — Ke konci schůze podotknul ndp. biskup, že dne 1. července t. r. započne triduum slavnosti Svatoprokopské, ve kterýžto den budou ostatky sv. Prokopa ve slavném průvodu přeneseny z chrámu Páně Všech Svatých do

dómu Svatovítského. V neděli, dne 3. července bude konán průvod s těmito sv. ostatky po náměstí hradčanském v tom asi pořádku, jaký bývá o slavnosti Božího Těla, při němž mají páni členové naší Jednoty býti pořadately. Potom valná hromada skončila.

Slavnostní schůze spolku k výchově katolických učitelů ve Vídni. Ve Vídni se to přece nějak hýbe v nynější školské mizerii, v níž veliký počet učitelstva hlásí se k atheismu a důsledně i k socialní demokracii. Spolek jest pod protektorátem arcivévody Ferdinanda Karla. Sezení konáno ve veliké dvoraně hudebního spolku. Přítomny byly arcivévodkyně Marie Josefa a Marie Valerie se svými dvorními dámami, mnoho též prelátů a farářů. Slavnostním řečníkem byl P. Winkler z Inšpruku. První právo (přirozeně) na školu mají rodiče; druhé církev od Boha udělené a teprve třetím v řadě přijde právo státu. Na tomto pořadu může sice býti pácháno násilí, ale nemůže dvěma prvním faktorům právoplatně býti odňato. Řečník na konec apeloval na katolické obyvatelstvo, aby právo své důrazně hájilo, jako to ve Vídni činí statečný starosta dr. Lueger. Dokud nebude katolických vychovatelských ústavů, atheisti z obecné školy nevymizí.

Příbramská vikariátní skupina konala první schůzi v Dolních Hbitech za účastenství 8 členů. Pan farář E. Hrdlička z Břez. Hor přednesl svůj elaborát »o vikariátních knihovnách«. Dovozuje podrobně nutnost jejich a přijato: 1. sídlem knihovny budiž Příbram, knihovníkem budiž vždy jeden z kaplanů; 2. knihovna zřízena bude jednak z knih, které jednotliví kněží darují, jednak z příspěvků (3 kor. ročně a 1 kor. zápisného); 3. knihovna bude obsahovati knihy theologické, české, pokud možno všecky a vynikající cizojazyčné, monumentální díla vědecká, světská a skladby hudební chrámové, odpovídající duchu církve; 4. o knihách, které koupeny býti mají, bude rozhodovati pastorální konference, v níž návrh přednese tříčlenná komise, do níž zvoleni pp.: Hrdlička, Leffler a Svoboda; 5. komise tato vypracuje knihovní řád. Zemské jednotě se navrhne, aby pořídila soupis kněží v podnicích kulturně-vlasteneckých súčastněných, aby bylo patrno, jak klerus na roli národní pracuje. Skupina zhotoví soupis literatury, již klerus ve skupině příbramské zastoupený podporuje.

Spolek rakouských národů. Spolek tento konal dne 22. m. m. za předsednictví dědičného hraběte z Trauttmansdorffu ve Vídni valnou hromadu. Správní rada podala zprávu o činnosti. 650 obcí z rozličných korunních zemí jsou členy spolku. Spolek v r. 1903 rozdal podpor přes 15000 K, z čehož připadá přes 9000 korun na Čechy, Moravu a Slezsko. Dle nových stanov zvoleno kuratorium, v němž jsou pp.: Maxm. Egon kníže z Fürstenbergu, Jan hr. Harrach, Alex. markrabě Pallavicini. Gener. tajemník Dr. svobodný pán z Bischoffshausenu byl znova zvolen a říšský posl. Jan hr. Larisch za Slezsko, říšský posl. Otto hr. Serényi za Moravu a dvorní rada Fr. Šuklje ze Kraňsko novou volbou do správní rady byli povoláni. Mimo jmenované patří k správní radě říšský a zemský posl. Dr. Bedřich hr. Deym ze Stříteže. Valné shromáždění zvolilo za revisory účetního ředitele dol.-rak. místodržitelství Jos. Kieslinga a Dra Štěpána Horáka, c. k. okr. soudce. — Spolek rak. národů vstoupil v život na oslavu 50tileté památky panování císaře a má účelem poskytnouti přiměřenou rychlou první pomoc při škodách ohněm neb jakýmikoli živelními pohromami způsobených. Členy spolku jsou obce, které platí roční příspěvek 10 K a domovní příspěvek po 30 hal. z domu přihlášeného. Vláda a obzvláště politické úřady napomáhaly posavad k rozšíření spolku a uznaly jeho blahodárnou činnost. Čím více obcí bude ve spolku, tím větší budou i podpory. Správa spolku vybízí veškeré obce, které dosud nejsou členy, aby ke spolku přistoupily. Adresa: »Spolek rakouských národů ve Vídni IV. Paniglgasse č. 17a.« — Vysvětlení a stanovy se na požádání zašlou.

Požadavky katolických studentů v Pešti. Jak známo, vznikla peštská universita z velikých fundací katolických biskupů, ale »posvětštila se«, to jest, zapomněla na svůj katolický původ a stydí se vyznati víru. Katoličtí studenti universitní byli těchto dnů deputací u rektora prof. G. Heinricha žádati ho, aby 1. ve všech posluchárnách byl na stěnách kříž, 2. aby starý prapor universitní s obrazem P. Marie zase byl rozvinut, 3. aby na filosofické fakultě přednášel profesor o křesťanské filosofii, 4. aby nedělní dopolední přednášky byly zrušeny.

Pro Vincentinum. Kdo míníš skutek dobročinný, lidumilný vykonati, pamatuj na Vincentinum. Jest to ústav svého druhu jediný v Čechách, ano snad v celém Rakousku. Založil si ho spolek sv. Vincence pro dobrovolné ošetřování chudých v království Českém před více lety, aby v něm ošetřoval a vším potřebným opatřil ty největší nuzáky: osoby staré, neduživé, zmrzačelé, ke každé práci neschopné, osoby opuštěné, které by jinak veřejnosti na obtíž připadly. Nyní

nalézá se ústav ten ve vlastním domě »na Petince« za bývalou Strahovskou branou a opatřeno jest v něm přes 50 ošetřovanců mužských i ženských. Ústav svěřen jest ctih. milosrdným sestrám řádu sv. Karla Boromejského, jichž místní představenou jest ctih. S. M. Antoinetta, roz. hr. Chotková, správu obstarává zvláštní konsorcium za předsednictví J. Ex. Karla Erv. hrabě Nostice a domácím správcem jest dp. P. Konstantin Beránek, kapitulár Strahovský. Z toho viděti, že celý ústav nalézá se v dobrých rukou, a že se v něm pěstuje čistá, obětavá láska křesťanská. Kdo chceš očitě se přesvědčiti, nelituj procházky a navštiv ty chudé; uzříš prostornou zahradu, útulnou domácí kapli — všude čistotu a spokojenost. Jediná touha oživuje všechny ty, kdož o ústav se starají: rozšířiti ho, aby vždy více a více ubohých mohlo býti zde opatřeno. Krok se k tomu učiní tohoto jara přestavbou sousedního domu, což vyžadovati bude značného nákladu. Vzhledem k tomu opakujeme: Kdo chceš lidumilný skutek vykonati, pamatuj na Vincentinum. Milodary nejlépe zaslati na adressu: Ludvík Zelenka, ústř. pokladník J. Ex. Karla Erv. hrab. Nostice v Praze, II. Mikulandská ul. č. 7. — Taktéž vložiti lze milodárky do peněžní schránky, upevněné na Karlově Mostě u sochy Panny Marie Bolestné (naproti sv. Kříži.) — Pražskou šlechtou v paláci hraběte Palffyho ve prospěch dobročinných účelů pořádané divadelní představení vyneslo pro ústav Vincentinum obnos 2180 korun; sbírka podniknutá dne 27. března t. r. po kázaní dp. P. A. Jemelky S. J. ve chrámu Páně u sv. Salvatora vynesla k témuž účelu čistých 122 K 95 h.; všem dobrodincům »Zaplať Bůh!« Kéž by na ústav ten pamatováno bylo také legáty.

Sjezd rakouských katolíků. Ve vídeňském paláci hraběte Sylva-Tarouccy byla dne 20. března porada delegátů rakouského episkopátu s komisariatem všeobecného rakouského sjezdu katolíků o otázce katolického sjezdu během příštího roku. Na podzim bude v téže záležitosti odbývati se konference delegátů, k níž pozváni budou širší katolické kruhy. To všecko jsou náramně dlouhé lokte. Méně radění, více skutků.

Katolický denník hodlají založiti chorvatští biskupové. Týž má vycházeti v Záhřebě a má vůči proticírkevním listům hájiti zájmy církve a kněžstva. První číslo vyšlo již 1. dubna. Všichni chorvatští biskupové na podniku tom se súčastní.

Zákon o jesuitech v Německu. Zrušením § 2. výminečného zákona proti jesuitům a jim příbuzných kongregací, není jesuitům vrácena úplná svoboda v Německu, jak se z prvu myslilo. Zrušen byl sice § 2., ale v platnosti zůstal § 1., dle něhož kolleje jesuitům v Německu nejsou dovoleny. Jesuité smějí nyní více v Německu se zdržovat jako soukromé osoby, ale nesmějí zakládat si své kolleje.

Tisková Liga konala dne 10. března svoji třetí výborovou schůzi za předsednictví dp. Tomáše Škrdle. — Jednatel četl protokol, jenž byl probrán a schválen. — Určen byl honorář za novou brožuru Tiskové Ligy: »Jest nad námi Bůh?«. Zprávy z centrály Tiskových Lig v »Našich Listech« uveřejňované bude si honorovati sama Tisková Liga. — Liga prosí apologetické spisovatele, aby vhodné brožury pro ligistickou »Obranu víry« připravovali. Každá uveřejněná práce se přiměřeně honoruje. — »Přítel Ligy« z Moravy sděluje důležité informační zprávy z Moravy. — S laskavým svolením vdp. ředitele k. a. semináře v Praze J. Říhánka bude přednášeti v dubnu v pražské literární jednotě bohoslovců »Růži Sušilově« jednatel dp. farář Vlastimil Hálek o thematu: »Kterak může v praxi kněz používati pomoci Tiskové Ligy«. — Ve příčině článku v »Correspondenz-Blattu«, kdež dokazuje farář V. Schreiner, že farní úřady nejsou skutečnými úřady (Behörden) a působení kněze v kostele, ve škole, při výkonech náboženských a u vedení matričního úřadu že není úřední působností, takže nelze se jemu dovolávati při napadení v tisku úředních oprav, prohlašuje Liga, že tento názor pana faráře V. Schreinera nutno pokládati za subjektivní. Liga trvá na svém výkladu úřední působnosti kněze, majíc jej doporučený vynikající právnickou autoritou českou a dotvrzený specielním případem, kdy se státní zastupitelství v Praze faráře, jenž zaslal od farního úřadu úřední opravu a neměl ji otisknutu, ujalo, a redakci listu donutilo úřední farní opravu otisknouti. — Tisková liga vydala právě samostatnou brožuru »Jest nad námi Bůh« z péra Filipa Konečného. Brožurka jest velice krásného přesvědčivého obsahu a pro přítomnou dobu, která jest otrávena nevěrou, velice vhodnou. Každý, kdož ji přečte, jistě si objedná více výtisků k rozšíření mezi lidem, neboť tak pěkné apologetické práce již dlouho tu nebylo. — V Brně počal vycházeti nový studentský list »Vatra«. Dosud vyšlá čísla svědčí o tom, že pluje směrem zcela moderním, pokrokářským a v první řadě má ovšem namířeno na středoškolskou výchovu a na katechety. — Tisková liga jednajíc o studentských sebevraždách, hledá příčinu jich nejen ve škole, ale též v rodinách. Jest málo náboženské vý-

chovy, a v rodinách je bázně Boží méně. Žádáme pro výchovu studujících více náboženství doma, více víry v Boží prozřetelnost a méně nevěrecké laxní četby a zevních materialistických vlivů. Dříve bylo více učení, maturita těžší, plno chudoby mezi studenty, kteří žili jen o bramborách, zaprážce a mouce z domova přinesené, ale sebevražd mezi studujícími nebylo. Studenti přinášeli si z domova pevnou víru, bydlívali v rodinách zbožných, a tím se stávalo, že jejich náboženské cítění bylo pevné. Více obnovy v náboženském duchu, a budeme míti mládež spoléhající nejen na Boží prozřetelnost, ale též na Boží milosrdenství. — Tisková liga poukazujíc na založení právě protestantské »České diakonie« pro Čechy, která má čeliti proti katolickým řeholnicím, obsluhujícím nemocné, varuje katolíky, aby tohoto podniku ani mravně, ani hmotně nepodporovali, ke katolickým nemocným diakonek nevolali, nýbrž na kruhy protestantské je poukazovali. — Tisková Liga odsuzuje nízký a rouhavý obsah čís. 10. »Záře«, které od počátku až do konce jest naplněno těmi nejsurovějšími urážkami katol. duchovenstva a náboženství. Divíme se, že mohlo ujíti konfiskaci, neboť šílené řádění protináboženské přesahuje tu všecky meze. — Stejně brutálním způsobem postupuje proti katol. zřízením a kněžstvu v duchovní správě pracujícímu tisk národních dělníků v časopisech brněnském »Pokroku«, v pražské »České Demokracii« a pranic si nezadá od tisku soc. demokratů. V tomto ohledu není mezi socialními demokraty a nár. dělníky zcela žádného rozdílu, obojí potírají zavile a neurvale katolické náboženství a jeho zřízení. — Protestantský list »Hus« vysmívá se Tiskové Lize pro vypsání cen na husitské brožury, řka: »bude ten Hus v nich vypadat«. Odpovídáme redaktoru jeho, pastorovi Pelíškovi v Semtěši, že jako vždy v našich katol. spisech, bude i tu vypadati Hus historicky, to jest dle historických pramenů, a nikoli tendenčně zabarvený, jak jej protestanté dle své potřeby líčí. — Liga konstatuje, že kšeftaření zprávami soc. demokratického tisku o nemravnostech, kterých se měl dopustiti ten který kněz v Trantárii, se již přepnulo do té míry, že již žádný tomu takořka nevěří. V poslední dobu začal červený tisk tolik zpráv o tom přinášeti a v tak nedokonale věrohodné formě, že si sám podťal důvěru v jich pravdivost u svých čtenářů. Jsouť všecky podobné zprávy na jedno kopyto a při tom tak málo zajištěny v obvyklých dokladech, že i prostý čtenář řekne, tohle není pravda. Osvědčilo se staré přísloví, všeho moc škodí i na těchto přepepřených zprávách socínského tisku. Doufáme, že usvědčováním podobných lží za krátkou dobu podlomíme jim zcela kořeny ve víře čtenářstva.

Výbor Tiskové Ligy konal dne 28. března čtvrtou schůzi za předsednictví Tom. Škrdle. — Jednatel dp. farář Vl. Hálek četl protokol předešlé schůze, jenž byl schválen. — Předloženy byly různé dopisy, žádosti, dotazy, bylo o nich porokováno a referentům byly odevzdány k vyřízení. — Nová brožura Tiskové ligy: *Jest nad námi Bůh?* z péra faráře Filipa Konečného jde čile na odbyt, což vzal výbor s potěšením na vědomí. — Moravský zástupce Tiskové ligy zaslal výboru obšírný dopis o své činnosti a k žádosti jeho budou různé opravy lží z Centrály Tiskových lig v »Našich Listech« uveřejňované — pokud se Moravy týče — i v moravských časopisech publikovany, ale výbor si přeje, aby bylo všude naznačeno, že jest zpráva ta vzata z »Našich Listů« a že pochází z Centrály Tiskových lig. — Těšínský gener. vikariát věnoval Lize svůj katalog duchovenstva, začež Liga díky vzdává. — Zprávy naše o zjištěných lžích z Centrály lig otiskují s povděkem jiné katolické listy českomoravské pro kruh svých čtenářů, což nás v zájmu dobré věci těší. — Tisková Liga vydá ještě letos tiskem výtečnou a sensační práci dra. Karla Lva Řeháka o Lutrovi, spočívající na kritických historických pramenech. Liga odsuzuje nekněžský obsah a láskyprázdnou formu článku bývalého katechety, P. Svozila, kterým v »Samostatnosti« k radosti nepřátel našich pojednal o posledních záležitostech Olomouckých. Císařská-královská zemská školní rada ve své výroční zprávě o stavu národního školství v Čechách za rok 1903 na stranu 37. napsala: »Učitelstvo z převeliké části se snažilo, aby nejen vyučovalo, nýbrž také vychovávalo k mravnosti a zbožnosti.« Duchovenstvo z vlastní zkušenosti ví, že tato »převeliká část« jest ve skutečnosti jen nepatrnou »hrstkou«. — Liga odsuzuje snahy učitelstva umenšovati povinnost návštěvy kostela školní mládeží, aby totiž nemusela navštěvovati během letní doby všedního dne každodenně mše sv. a poukazuje na nařízení konsistorní v té příčině r. 1893 zaslané k provedení příslušným okr. škol. radám. Taktéž politování hodno jest štvaní učitelského tisku proti průvodům na sv. Marka a o křížových dnech s poukazem na to, že prý se mládež nachladí. V případě studené povětrnosti učiní zajisté každý duchovní ve příčině obnažení hlavy při modlitbách všemožnou úlevu. — Ve příčině zřízení evangel. fakulty v Praze poukazuje se na nepatrný počet kandidátů pastorství

z Čech (ve Vídni byli 4 Češi), pro něž zřizovati dvě fakulty, neboť by musilo býti v Praze dle nynějšího vládního systému česká i německá, by bylo zbytečné obtížení poplatnictva z velké většiny katolického. — Ligu docházejí projevy nad vzrůstající rozpustilostí mládeže školní, která nedbá napomenutí starších osob. Učitelstvo pak se sebe svrhuje zodpovědnost za chování se mládeže mimo školu. Bylo by věci velmi na prospěch, kdyby v přednáškách o Komenském místo různých frází bylo trochu věcného rokování věnováno předmětu, jakou mládež a jaké učitelstvo co do zbožnosti a pěstování mravnosti Komenský si míti přál. Osvětlily by se tak mnohé stíny nynější školy. — Z literárních zpráv dlužno zmíniti, že Beblova »Žena« vyšla právě ve 34. vydání německém — a že Storchova »Snáře« prodáno bylo v krátké době do Ameriky 18.000, do Ruska 1750, do Německa 1746 výtisků, celkem prodáno dodnes 90.000 výtisků. — Zemřel v Praze vášnivý redaktor »Záře« Ant. Pravoslav Veselý, v stáří 30 roků na souchotiny. Byl zapřisáhlým nepřítelem katol. církve, napsal řadu štváčských článků proti ní a vystoupil z katol. církve. Před smrtí na týden napsal ještě podobný ironický článek »Budiž slyšán hlas církve«. Pohřeb jeho dál se bez kněze, bez kříže v záplavě rudých karafiatů. Ubohá duše! — »Červánky« otiskují nejpotupnější články o papežích. — »Hlasy ze Siona« otiskují pod názvem »Socialistické paběrky v římské zahrádce« pamflety o katol. kněžích ze »Záře« a z »Práva Lidu« a snižují se tak k okřídlenému slovu »žurnalistická chátra«. Zapomínajíť, že socialistické časopisy stejně hanlivě píší o pastorech jako na př. č. 12. »Červánků« o evang. pastoru Michalíkovi z Michalkovic ve Slezsku. Katolický tisk pak nikdy podobných zbraní neužívá, aby bral střelivo ze social. demokratických pracháren. — Nová brožura »Statistisches zur modernen Judenfrage« podává zajímavá data o vedení tisku židy. Tak praví: »Lidovské listy«, jako »Neue Fr. Pr.«, »Arbeiter-Zeitung« ve Vídni, »Berliner Volksblatt« v Berlíně, »Frankfurter Zeitung« dávají tón s mnoha jinými ke štvaní proti katolíkům. Ve Vídni, která má 1,600.000 obyvatel a 170.000 židů, jsou celé $^{2}/_{3}$ časopisů zcela v židovských rukou. Z as 1000 uherských listů jest as 100 katolických, 25 protestantských, 40 druhých národností, ale nejméně 800 židovských. Uveřejníme svým časem výňatky z této brožury. — Vydáním práce své »Proč byl Beckedorff paedagogem katolickým« zavděčil se dr. Eug. Kadeřávek, že uvedl ve známost katolické zásady ve výchově tohoto konvertity z protestantství. Beckedorff byl r. 1820 radou v pruském ministerstvu vyučování, poznav učení katolické, přijal je, načež byl od krále pruského propuštěn ze státní služby. Nebyl proto roztrpčen, ale modlil se za krále každého dne Otčenáš. — Pan Jan Křtitel Maštalíř podav zprávy, jež se vymykají veřejnosti, referoval o těchto časopisech: »Vzdělání lidu«, »Ruch«, »Radikální Listy«, »Kramerius«, »Zář« a »Bílý Prapor«, pokud se týče jejich obsahu náboženského, dále rozebíral Knihovnu kacířů č. 10. »Socialní nauky křesťanství«. — Tím byla schůze skončena. — Tisková liga kráčí vítězně ku předu, kéž by účely její byly také hmotně podporovány.

Z Tiskové ligy. — Zakládajícím členem stai se: Jos. Domašínský, děkan v Dobrušce. — Přispěli: Jan Hikl, farář v Kostelci; Jan Záruba, farář v Gruntu; Václav Jetmar, kaplan v Něm. Brodě; Karel Čermák, farář ve Výmyslicích; Hugo Cervinka, f. admin. v Modřanech; Ign. Kolísek, kooperator v Bílovicích. — Na čl. vkladech složil: Ferd. Smidt 20 (80). — Opravu uveřejnil »Pokrok«, časop. národně socialní v Brně dp. V. Uhýrkovi, faráři ve Slavkově a »Právo Lidu« farnímu úřadu na Zbraslavi. — Brožura: »Jest nad námi Bůh« stojí 1 K, ale přímo v administraci družstva Vlasť objednaná stojí pouze 60 h. — Časopisy Tiskové ligy: »Husitství ve světle pravdy« a »Obrana víry« stojí každý ročně 1 K, oba tedy dvě koruny, a předplatné na ně přijímá administrace družstva Vlasť v Praze čp. 570.-II. V »Obraně víry« vyšly: č. 1.: Protestantismus a povaha českého národa (F. X. Radoň); č. 2.: Marie Stuartovna a Sjezd českých evangelíků. Oba tyto sešity se prodávají jednotlivě po 28 h. — Husitství ve světle pravdy vydalo v č. 1.: Význam M. J. Husi (K. Střela) cena 25 h. a v č. 2.: M. Jan Hus. Přehledný nástin jeho života, činnosti, povahy a odsouzení. Píše Václav Lefler. Ještě tento rok vydá Tisková liga samostatně výtečnou brožuru o Lutrovi z péra Dra. Karla Lva Reháka. — Nové členy, čl. vklady, dary a dopisy přijímá: Tomáš Škrdle, místopředseda a pokladník Tiskové ligy v Praze čp. 570-II.

Různé. — J. Exc. ndp. biskup. dr. Schöbl jmenoval J. Mil. msgra. Ferd. Kalousa, světícího biskupa pražské arcidiecése a probošta v Staré Boleslavi, skutečným konsistorním radou. Blahopřejeme. — Szatmarský biskup Julius Meszienyi zaslal za příčinou stoletého jubilea szatmarské římsko-katolické diecése Jeho Veličenstvu holdovací adresu a věnoval 1 a půl milionu korun ke kulturním účelům. — Vácovský biskup hr. Csáky rozparceloval 1600 jiter svého velkostatku a pro-

najal lacino sedlákům, kterým hrozila bída a nouze. — Profesorem všeobecného státního práva, švýcarského státního práva a mezinárodního práva na katolické universitě ve Frýburku ve Švýcarech jmenován byl dr. Karel Scheinpflug, pens. sekční rada v rakouském ministerstvu orby, jenž loni odešel na odpočinek, poněvadž nesouhlasil s liberalisticko-kapitalistickým názorem vlády o burse obilní. — Zednáři zvolili za svého velmistra Hektora Ferrariho a za jeho náměstka Adolfa Engla. Oba jsou židé a úhlavní nepřátelé křesťanství. Také předešlí velmistři, Nathan a Lemmi, byli židé. — Letos na Velký pátek dne 1. dubna odstraněny byly zednářskou vládou francouzskou z paláce spravedlnosti kříže a obrazy Krista, z nichž některé byly starožitné a cenné.

Za polovici, t. j. velký za 50 h. a malý za 30 h., prodáváme zbytky našeho kalendáře sv. Vojtěch. Něco velkých kalendářů je bez trhů — ty dáváme jako zábavné a poučné čtení po 40 hal. Poštovné při všech těchto objednávkách platí si objednavatel. — Objednávky vyřizuje: administrace družstva Vlasť v Praze čp. 570-II.

Konkurs. Výbor Tiskové Ligy vypisuje ceny 50, 30 a 20 K za nejlepší brožury o Husovi. Brožury budou uveřejněny ve spolkovém časopise: »Husitství ve světle pravdy a přijímají se do 1. května r. 1904. — Mimo to vypisuje výbor konkurs na povídku nebo román z doby husitské. Nejlepší práce z toho oboru bude poctěna cenou 100 K a bude ve »Vlasti« uveřejněna a zde bude ještě mimo přiřčenou cenu obvykle honorována. — Předsednictvo Tiskové Ligy v Praze, čp. 570-II.

Spolkové zprávy.

Socialní odbor družstva Vlasť konal dne 10. března t. r. pátou schůzi za předsednictví p. Václava Žižky. Protokol předešlé schůze byl čten a schválen. — Od poslední schůze dne 20. ledna t. r. přednášeli: red. p. *T. J. Jiroušek* dne 6. února v Katol Jednotě v Častolovicích »O stanovisku, zásadách a cílech katolických spolků«, dne 31. ledna v Pražském »Johanneum« »O umění malířském a zvláště o Vereščaginově exposici obrazů „tažení Napoleona I. r. 1813 na Rus“« a dne 21. února v Katolické Jednotě na Král. Vinohradech »O významu katolických spolků a součinnosti v nich katol. žen«. — Pan *Jan Kři. Maštalíř* přednášel v Sušici v katol. polit. jednotě pro záp. Čechy »O hnutí pryč od Říma« a »Spolku sv. Bonifáce«; před tím řečnil v Sedlici u Kutné Hory »O významu katol. spolků« v odbočce všeodb. sdružení. — Pan Václ. Žižka řečnil v Marianské kongregaci v Praze· »O taktice katolíků«. — Dne 13. března řečnil p. Jan K. Maštalíř na Mělníce, později v Horažďovicích. — Red. pan Tom. Jiroušek omluvil se nemocí a poslal tento list: »Česká národní veřejnost pozastavuje se nad tím, že socialní demokracie ohledně rusko-japonské války nemá týchž názorů jako každý upřímný Čech. Zjev tento není novým. Kdyby česká veřejnost neměla tak krátkou paměť a vzpomněla si, kdo byl r. 1891 proti zemské jubilejní výstavě, kdo byl r. 1895 proti národopisné výstavě, kdo v letech sedmdesátých zrazoval před sbírkami na Národní Divadlo, kdo psal a vydal r. 1878 a r. 1880 podruhé brožuru proti »Národovcům«, kdyby česká veřejnost si pamatovala, kdo r. 1880 rozbil v Konviktě mladočeský sjezd, na němž mělo se mluviti proti útokům na Čechy z německých »partajtágů«, kdyby si česká veřejnost pamatovala, kdo na říšské radě kopl do českého státního práva r. 1897 a konečně, kdyby česká veřejnost četla ty »vlastenecké« články v socialistickém tisku, nedivila by se tomu, že socialní demokraté Rusům jakožto Slovanům nepřejí. Kdy nepřejí nám v naší vlasti, komu pak vlastně mají přát? Oni se mezi nás Čechy do národního tábora nikdy nehlásili — ale, vsaďme se, že na prvního máje »Národní Divadlo«, ten dům, který postavil »Národ sobě«, bude jejich? Že ne? To bych nemusel znát naše vlastenecké hlavy. Ti do prvního máje zaspí a zapomenou všecko.« — Dp. farář Hálek podal zprávu o spolku sv. Rafaela. Vzhledem k oznámení v listech přihlašují se stále katoličtí vystěhovalci, kteří se ubírají do Ameriky, o doporučující karty na cestu. Sirotku jednomu, jenž chtěl se ubírati za provdanou sestrou do Chicaga a neznal její bydliště, opatřena adresa. Projednává se umožnění návratu dívce z Čech, kterou nesvědomitý svůdce do Ameriky vylákal a ji opustil. — Upozorňuje se na vídeňský spolek kněží-abstinentů alkoholických nápojů a druhý spolek proti alkoholu. „Kdož by snahy těchto spolků blíže chtěl sledovati nebo k nim přistoupiti, nechť se obrátí na dp. Otto Kozlíka, duchovního správce nemocnice Vídeň X. Triesterstrasse. — Ustřední vedení českého řemeslnictva a živnostnictva hodlá založiti novou stranu politickou pro Čechy a Moravu po způsobu strany agrární a má sledovati cíle

čistě stavovské. Nedá se upříti, že živnostnictvo nemělo dosud potřebné organisace, v zákonodárství, ničeho na svůj prospěch v posledních letech nezískalo, a tímtéž jest v úpadku. Jsme z věcných důvodů nuceni schváliti tento krok živnostnictva k organisaci ovšem s výhradou, aby v otázkách nábožensko-socialních svůj program aspoň v hlavních bodech rozumně dle zásad křesťansko-socialních upravilo a nedalo se svésti nicotnými hesly liberálních stran. Hnutí mezi živnostnictvem a řemeslnictvem bude se věnovati v »Našich Listech« náležitá pozornost. — Pan Jan Křt. Maštalíř rozebíral z literatury: »Úřední podání a živnostenský řád«; obě knihy vyšly nákladem Kobra a doporučil je; dále referoval o »Naší Době«, Obzoru Národohospodářském« a o nové »Revui protialkoholické«. — Předsedající pan Václav Žižka: »Jako otec svých synů napomíná, tak já připomínám všem členům našich křesťansko-socialních spolků, aby nezapomněli jeden každý vykonati svou povinnost a přistoupiti v čase velikonočním ke sv. svátostem, aby dobrý příklad dán byl všude v obci, kde spolky se nalézají. Dále, aby každý na svém místě konal dílo apoštolské tím, že by nejen sám ze spolkové knihovny pilně dobré knihy čítal, ale takové i jiným půjčoval, aby vědomí katolické se probouzelo a osvěta křesťanská se šířila. Nejlepší knihy v tom ohledu jsou životy svatých a spisy sv. otců církevních.« — Socialní odbor oceňuje neobyčejně katolické hnutí mezi rolníky moravskými a redaktoru a vůdci, rolníku Šamalíkovi, vyslovuje za jeho práci díky. — Spolky, které od nás žádají řečníky, dají jim nocleh a stravu; družstvo Vlasť zaplatí cestovné. Tím byla schůze skončena.

Přednáška v Historickém kroužku družstva Vlasť. Historický kroužek družstva Vlasť konal 6. března t. r. druhou přednášku v domě družstva Vlasť za hojné účasti posluchačů. — Přítomni byli: Jeho Magnificence kanovník Dr. Fr. Kryštůfek, dvorní rada, universitní profesor Dr. Kvíčala, převor Frá. Jos. Hamršmíd, školní rada Dr. M. Kovář, kons. rada Václ. Honejsek, far. Dr. K. Lev Řehák, mag. úředník JUC. Cyr. Vlk, duch. správce Ant. Postřihač, prof. Em, Žák, vicerektor K. Štella, kaplan V. Roudnický, archivář Tischer, adjunkt Fr. Stejskal, stříbrník Václ. Žižka, obuvník Václ. Průša, universitní studující Alfons Neubauer, spisovatel Jan Křt. Maštalíř a jiní a jiní pánové a dámy.

Metropolitní kanovník Dr. Ant. Podlaha podal ukázkou obraz činnosti arcibiskupa Zbyňka Berky z Dubé z prvých pěti let jeho biskupování. Byla to doba těžká, kdy v Čechách vše již se schylovalo ke krisi náboženské i politické. V Čechách na úkor katolictví rozmáhal se tehdáž vždy víc a více lutheranismus, a to nezřídka pod pláštíkem utrakvismu. Na čelná místa v životě veřejném dosazováni byli mužové katolickému náboženství zjevně nepřátelští. Bylo tehdáž žádoucno, aby v čele arcidiecése stál muž ostražitý, obezřetný a energický. A všemi těmito vlastnostmi honosil se arcibiskup Berka z Dubé. Byl především ostražitým strážcem čistoty víry v Čechách, tehdáž těžce ohrožované. Kdykoliv uslyšel, že někde zavádějí se novoty u víře, vždy neprodleně a rázně zakročil, a to zpravidla přímo u samého císaře. Rovněž tak rozhodně a rázně hájil práva církve katolické proti přehmatům moci světské. Vždy pak účinně podporoval vše, co by vésti mohlo k zvelebení a utvrzení katolického náboženství. Zejména ujímal se horlivě řádu jesuitského. Vůbec nedal si ujíti nižádné příležitosti, která mu podávala možnost prospěti věci katolické.

Tak zasazoval se o to, aby statky císařské prodávány byly jen pánům katolíkům, aby v čelo českého vojenského lidu proti Turkům vypraveného postaven byl katolík a p. Ze všeho jest patrno, že arcibiskup Zbyněk Berka v nesnadných poměrech horlivě a rázně zastával se utiskované víry katolické a všemožně jí prospěti hleděl. Úsilí jeho sice nejednou nedosáhlo žádoucího úspěchu, on však nedal se odstrašiti nižádným nezdarem.

Po skončené přednášce hojným potleskem přijaté povstal Jeho Magnificence kanovník Dr. Fr. Kryštůfek a děkoval p. kanovníkovi Dr. Ant. Podlahovi za jeho přednášku, přál mu, aby ve zdraví těšil se v novém svém působení a prosil jej, aby zůstal kroužku věren.

A obrátiv k převoru Frá. Jos. Hamršmídovi, blahopřál mu k jeho povýšení, uváděje, že byl vždy horlivým členem kroužku, že často přednášel a vyslovil mu přání, aby dlouho žil ve svém úřadě, a dle možnosti aby i dále pro Historický kroužek pracoval. A rovněž srdečnými slovy děkoval za návštěvu dvornímu radovi Dr. Kvíčalovi, a všem přítomným blahopřál k svátku p. škol. radovi Dr. M. Kovářovi.

Kons. rada Václ. Honejsek projevil radost nad tím, že jeho bývalý kaplan, Dr. Ant. Podlaha, stal se metropolitním kanovníkem a srdečnými slovy mu k této hodnosti blahopřál. — Tím byla tato hojně navštívená a zdařilá schůze skončena.

ROČNÍK XX. KVĚTEN 1903—04. ČÍSLO 8.

VLASŤ.

Památce Sušilově.

Proslov k slavnostnímu večeru, pořádanému literární sekcí družstva Vlasť dne 10. dubna 1904.

Velduchu jasný, kterýs nad hvězdami,
a k němuž duše s láskou zalétá,
ozářen slávou, věnčen zásluhami,
laur pozdní, vděk náš, Tobě vykvétá;
bylť Tebou národ český požehnaný,
byl's věrný Jeho, věrný Církve syn;
byl's prorok, Bohem lidu svému daný,
Jejž vlasti k spáse poslal Hospodin!

Tvé zraky onen zásvit zlatý zřely,
jenž nad národem probuzeným vzplál,
kdy z mrtvých k žití opět vstával celý
a nový život v něm se rozléval;
nejen že zřel's to; — Tys v nadšené píli
svým vroucím srdcem, které Bůh Ti dal,
byl prvním z těch, kdož národ probudili,
z těch's nejvíc, apoštole, pracoval!

A všecek žil jsi stále lidu svému,
tož svému lidu, z něhož vzešel's sám,
a z duše Tvojí jasem slunce jemu
víry a pravdy zářil drahokam;
to srdce Tvoje štědrým bylo stolem,
na kterém lid vždy hojné hody měl;
byl's celý život lidu apoštolem,
byl's vůdce, otec, rádce, buditel!

Náš pozdrav dnes se nese k hrobu Tvému,
Tys odešel — však nezemřel jsi nám;
my zříme k Tobě jako vzoru svému,
vděk s modlitbou se vznáší k výšinám;
duch Tvůj nám sluncem v žití bude pláti
a posilní nás v horkých bojích dne;
v Tvém duchu chceme stále pracovati
Tvé šlépěje sledovat šlechetné!

Jako Tvé srdce, velký buditeli,
církev a vlasť i naše srdce měj,
těm dvěma obětujme život celý
a láska k nim se stále rozmahej!
To věštit bude vlasti dobu novou
se sluncem blaha, tolik žádoucím!
Kéž nezajde nad vlastí Sušilovou,
Bůh nedej zhynout nám — ni budoucím!

Josef Flekáček.

Mistr Jan Hus
nebyl reformator Církve ani ve věcech dogmatických, ani mravoučných, ani církevně ani občansky socialních, a podle toho nepřinesla reforma jeho žádoucího ovoce.

Z literární pozůstalosti † Dr. ANTONÍNA LENZE. — Povolením kn. arc. Ordinariátu v Praze.

[Pokračování.]

§ 9.

Husova náprava nepůsobila ku reformě lidu, ba ona neměla do sebe síly ku zachování mravnosti, kteráž lid náš před jeho reformou přede všemi národy šlechtila.

M. Jan Hus vydal národu českému svědectví, že jest to lid té nejlepší víry, že jest šlechetný, dobrý, ba dokonce svatý, a věru tomuto svědectví neodpírá ani sněm Kostnický, pokud směřuje chvála ta k dobám, nežli započal Hus haeretickou reformu svou. Neboť sněm Kostnický neváhá ve svém dopisu na císaře Sigmunda r. 1416 vyznati, kterak trval lid český v pravé víře od těch dob, kde přijal křesťanství a kterak byl zbožný.*)

Jinde čteme ustrnutí nad tím, že r. 1419 bylo od téhož lidu tolik zlého pácháno, kterýžto lid byl před mnohými národy osvícen pravdou, vědou, chválou a ctí vyvýšen, a přes to přese všechno

*) Höfler: Die Geschichtschreiber der Husitischen Bewegung. II., 245.

že vzdělanci jeho v bludy upadli, a lid že odpadl od svatosti a spravedlnosti. »Audi ergo mirabile et terribile de hoc populo, qui de ceteris erat in mundo in scientia, veritate et cognitione Dei illuminatus, in sanctitate et justitia perfectus, et in laude abundanter et in honore exaltatus. Et ecce scientifici et illuminati in errores ceciderunt, . . . et malefactores facti sunt.«*)

Na základě, že byl národ český před Husem i pravověrný i zbožný, a v pevném spojení se sv. Stolicí, povstalo pořekadlo, že žádný věrný Čech nemůže býti kacířem, »neminem vere bohemicum posse esse haereticum«, a tohoto pořekadla zneužil Hus ku svým záměrům, že prý nepřátelé jeho křivě nařkli národ český, že by byl kacířský.

Byl-li však národ český, jak Hus tvrdil, lid té nejlepší víry, lid svatý, a i Praha svatá, pak nepotřeboval lid ten nápravy. Hus však vnutil přese všecko tomuto dobrému lidu svoji z Viklifa vzatou nápravu a tak dlouho do něho mluvil, až ten nebohý jím svedený lid začal věřiti, že záležitost Husova jest záležitost celého národa, a jeho Viklifické spory že jsou spory všeho národa českého a že by tedy vyhlášením Jana Husi za kacíře byl všechen národ za kacířský vyhlášen, a tak potupen a pohaněn, jakž také husitská šlechta sboru kostnickému s hrozbou dopsala.

Jednání toto Husovo bylo původní, ve Viklifovi neměl v tom vzoru, neboť ten se neodvážil tvrditi, že by odsouzením jeho nauky o eucharistii byl všechen národ evangelický jako kacířský odsouzen, ač měl i on mnoho přívrženců v Anglii i v kruzích nejvyšších právě tak, jako M. Jan Hus. Viklif také bludů svých nezapíral, ano zřejmě vyznal, že předkládá učení, kteréž není souhlasno s viditelnou církví katolickou. Hus však své bludy našemu lidu přednášel jako katolické pravdy s prvotní církví souhlasné. Že konání takové nebylo upřímné, snadno se lze dovtípiti.

Začínaje tedy reformu svoji, měl Hus před sebou dobrý, pravověrný a šlechetný lid český. Kéž by byl aspoň k tomu hleděl, aby dobrý a šlechetný lid také dobrým a šlechetným zůstal.

Ale pohříchu! Co nám vypravují krvavé dějiny vlasti naší? Ony nám vypravují, že se stala s lidem naším následkem haeretické reformy Husovy neuvěřitelná změna. A jakž mohlo také býti jináče? Husovy reformační zásady nečelily již o sobě k míru, ale ku rozdvojení a rozvášnění. Vždyť již za jeho živobytí plodily rozbroje a krve prolévání.

M. Jan Hus viděl na své oči krvavé ovoce reformy své, on také byl přesvědčen, že roztržka jím způsobená nedá se již zaceliti, ale on konejšil svědomí své tím, že Kristus Pán nepřinesl na zem pokoj, ale meč. »Schisma populi,« píše Hus Křišťanovi, »non credo, quod possit sopiri, quia prophetiam Christi oportet impleri, qui non venit mittere pacem sed gladium, quo separet fratrem a Filio et matrem a Filia.«**) Způsob jeho řečí na kazatelně nebyl podle toho, aby působil k míru náboženskému. Hus přinesl meč na kazatelnu betlémskou. Napadal papeže, kardinály, biskupy, praeláty, ba duchovenstvo veškero, jako by bylo všecko

*) Chronicon universitatis Pragensis. 1348—1413. Höfler C. c. II. 38.

**) Docum. Str. 62. n. 30. M. Christanno r. 1413.

zkaženo od papeže dolů až k tomu nejposlednějšímu oltářníku. Takové řeči musely lid rozvášniti naproti duchovenstvu, ba naproti celé Církvi popuditi, autoritu její podrýti, v Církvi bezvládí způsobiti a roztržku nezhojitelnou učiniti.

Hus se při tomto revolučním konání odvolával právě na zkaženost duchovenstva, ale zapomněl, že sv. Augustin určitě dí, že nelze vynajíti příčinu k oprávněnému rozkolu a že každé trhání jednoty církevní je zločin. Dopustil se tedy Hus zločinu naproti jednotě církevní, a s ním všichni spoluvinníci.

Současný jeden spisovatel vida na své oči zločiny, které husiti páchali, rozdvojení a zdivočení lidu takto zvolal: »Viz, Čechu můj, jaké zločiny se páchají. Jeť každé město samo v sobě rozděleno, ba každý dům, žena proti muži a muž proti ženě, otec naproti synovi, rodina naproti hostu svému. »Ecce mi Boheme, vide sanae mentis oculo, quanta mala tunc facta sunt! Erat enim civitas in se, imo omnis domus divisa, uxor contra virum, et e converso, pater contra filium, familia contra hospitem.*)

Avšak netoliko města byla sama v sobě rozdělena, rodiny a domy, ale všechen národ byl rozvášněn a o svoji dobrotu oloupen, neboť povstaly záhy rozmanité sekty, které, ač stále tvrdily, že umřel Hus za pravdu Boží, přece se od této domnělé pravdy více méně odvrátily, majíce příklad na něm samým, anť i on odvěkou pravdu katolickou opustil a víru katolického národa našeho bludy Viklifovými zhusta absurdními rušil.

Povstalať sekta Kališnická, pod návodem zvláště M. Jakoubka, kteráž sice nauku Husovu částečně opustila a k nauce katolické se přiblížila, kteréžto sblížení se zvláště jeví v čtyřech článcích pražských. Z těch článků povstala proměnami a přídavky tak zvaná kompaktata. Na sboru basilejském vyřkl arci taborita kněz Prokop Veliký, že chtějí Čechové na těchto čtyřech článcích přestati, a totéž opakoval na sněmě svatohavelském v Praze Rokycana, hlava kališníků, i Táborové i Sirotci. Avšak smír kompaktaty učiněný byl, jak jsem pravil, jen na papíře, a nedošlo k němu ani s kališníky. Rokycana, kterýž prvotně táboritům hověl, ihned v Jihlavě proti kompaktatům jednal, a podobně i v Praze za dob biskupa Filiberta. Při mši sv. čítal evangelium a epištolu po česku, dítky svátostí oltářní obsluhoval, hlásal, že jest přijímání pod obojí ku spáse věčné nezbytně potřebno, že přijímání pod jednou jest pouze poloviční svátostí, že jest i Církev bojující sbor pouze předzřízených, a když marně usiloval, aby byl v Římě za arcibiskupa potvrzen, zuřil, začal najednou láteřiti a do Církve katolické bouchati, ji Sodomou a Babylonem a synagogou satanášovou nazývati a papeže Antikristem, a konečně aby dokázal, že mu na míru s katolickou Církví pranic nezáleží, začal s patriarchou konstantinopolským vyjednávati o unii.

Takovým způsobem byl lid český klamán od člověka, jehož mu stavové samovolně za arcibiskupa vnutiti se snažili. Jak byl tedy náš národ šizen! On doufal, že se kýžený mír s křestanstvem stane skutkem, a že se vrátí bývalé zlaté časy Karlovy, a proto

*) Chronicon Prokopii, notarii Pragensis. Höfler »Geschichtschreiber der husitischen Bewegung.« II. 73.

pozdravoval v Praze radostným pláčem kompaktata. Ale Rokycana naděje jeho zmařil! On také byl vlastní příčinou pádu šlechetného Jiřího z Poděbrad. Vždyť lid znovu naproti Římu rozvášnil a vyzýval lid veřejně, aby vyšel z toho Babylonu, t. j., aby opustil katolickou Církev, ant prý není jinak pro něho spasení.

Víme, že toto ohyzdné bouchání Rokycanovo zavdalo příležitost k ustavení jednoty bratrské, neboť sestřenec jeho, zakladatel jednoty, bratr Řehoř, učinil se svými přívrženci to, k čemu jim Rokycana radil, a zašel sobě k radě pokrytého strýce svého k Petru Chelčickému, aby od něho nabyl dalšího poučení. I tato rada dává na jevo, jakého ducha byl Rokycana, a podává důkaz, že papež nemohl tohoto bídáckého muže a zjevného vlka za arcibiskupa pražského potvrditi.

Kompaktata nemohla tedy přinésti lidu náboženského pokoje, ant jich ani vůdce kališníků, Rokycana, nechtěl zachovávati, bouře stále proti katolíkům, a tak byl příčina, proč ani mírnější sekta husitská se nepřivinula ku jednotě katolické, ale ve stálém rozrušení a rozechvění trvala; a proto míním, že Rokycanovi nekřivdím, když s Prokopem Plzeňským pravím, že Rokycana byl odpůrce smíru s Církví, a když tvrdím, a že byl on vlastně démon Jiříka Poděbradského, a že úmysly tohoto velikého krále ku smíření s Římem v niveč obrátil. Zrádná povaha Rokycanova se zvláště jeví z jeho poměru k jednotě bratrské. Ti ubozí bratří vyšli podle jeho rady z Babylona, a když vyšli, pronásledoval je krutě. Rokycana je vedle Husa úhlavní příčina těch věcí, které se v Čechách dály a konečně k poslední katastrofě našeho národa dospěly. Jiřík nebyl zásadný nepřítel Církve. Vždyť umíral jako katolík, a i jeho rodina stala se katolickou. Úskočný Rokycana překazil všecko.

Druhá sekta byli *Táborové*, a ti opět se do odrůd dělili. Rozeznávají se Táborové chiliastičtí, kteří svedeni byvše od kněží táborských na hoře Tábor a i na jiných horách komunismus spravedlivých, čili synů a dcer Božích zaváděli, a při tom nejhorší nepravosti páchali, jež nám s důstatek vylíčil M. Jan Příbram.

O nich mluví také Ondřej Broda,*) že totiž kněží táborští sedlákům na horách hlásali, že smějí a mohou všecky statky nepřátel zabírati, ba je také vražditi, a ti svedení lidé prý podle návodu svých svůdců také tak činili, domnívajíce se, že jest jim naproti nepřátelům Božím všecko dovoleno, ba že mohou páchati naproti nepřátelům zákona Božího skutky ty nejďábelštější, a že zločiny takové jsou prý až záslužné. »Omnia diabolica opera, si dicere fas est, promtissime perpetrare, sanctum, bonum atque licitum reputabant.«

Z bývalé zbožnosti, mírnosti a šlechetnosti nezbyla svedenému lidu tomuto léč jen pouhá hesla. Ty ctnosti odložil v ležení na Táboře. Nebylť on více národ dobrý, ale zdivočilý a vedením zločinných kněží táborských sesurovělý. Byliť Boží bojovníci, ale neměli do sebe bázně Boží.

Táborští kněží nevěřili ve skutečnou přítomnost Páně na oltáři, ale přes to, jakby věřili, lidu nepověděli, proto je také

*) Andreas Broda. De origine Husitarum. Höfler l. c. II., 351.

ostře kárá Chelčický jako pokrytce pro zlehčování této svátosti, ant s ní na vojnu chodí, kdež se dějí mordové a lúpežové, a ant kněží ti svátost tuto podávají mordéřóm, zlosynóm, zlodějóm, lichovníkóm, pyšníkóm, a ledajakým pyšným lidem.« *)

Tomuto zlehčování velebné svátosti připisuje Ch. poblouzení jiné a neuvěřitelné, a zdivočení nad jiné děsnější, sektu totiž Adamitů, neboli Naháčů, kteréž jest ovšem v těsném spojení s bludem Chiliastů na Táboře. Děsné toto poblouzení v životě předcházelo poblouzení Martínkovo o velebné svátosti. Moravský tento kněz tvrdil, že jest Kristus Pán jako člověk jedině v nebesích, a v eucharistii že jest pouhé znamení jeho přítomnosti. Ch. kárá učení Martínkovo touže měrou jako učení Táborů,**) kteří učili, že Kristus Pán je na oltáři, ale nikoliv podstatně, ale pouze mocně a duchovně.

Zprvu byl biskupec (Mikuláš z Pelhřimova) za jedno s Martínkem, ale když se stal táborským biskupem, odvrátil se od něho. Tím vzala počátek střední strana Táborů, ale ukrutnost jejich se nezměnila.

Martínkovi však nastaly kruté doby. Ve schůzi v domě Zmrzlíkově 10. prosince 1420 jednal s ním biskupec solidárně. Avšak brzo potom musel kněz Martínek Tábor opustiti, i se svými přívrženci, počtem as 300 osob s ženami a dětmi, a do Příbenic se odstěhovati. Odtud byl pak do Tábora k hádání zavolán, a musil jako kající hříšník své bludy odvolati. Oldřich Vavák z Hradce dal ho zatknouti dne 29. ledna 1421 a do věže vsaditi. Odtud byl od Táborů vyprošen, a vida stav věcí, chtěl prchnouti do Moravy, ale byl na cestě lapen i s průvodcem svým Petrem jednookým od Diviše Bořka, náčelníka Orebitů, jenž se snažil ho obrátiti biblou anebo násilím, ale marně. Pak byl Martínek i se svým průvodčím arcibiskupovi Konradovi, nyní již odpadlci, do Roudnice vydán, kdež byli oba i Martínek i průvodce jeho žalářováni krutě celých osm neděl, až slepý Žižka naléhal na Pražany, aby byli oba do Prahy přivezeni. Ale Pražané se obávali přívrženců Martínkových, a proto poslali do Roudnice kata, kat popálil vězňům nejprve boky, a potom byli oba do sudu zabedněni a na hranici upáleni.

Přívrženci Martínkovi byli pak v kruté zimě z Příbenic vypuzeni a ukrývali se delší čas v dražických lesích. S nimi byli jen dva kněží, mezi nimiž »Kaniš«. V tom lese se již vmyslili do nového království Kristova a do stavu rajské nevinnosti. Proto zuřil Žižka. I přichvátal na Tábor dne 1. dubna 1421, a vrhnuv se na blouznivce, překonal je. Ti, kteří byli zjímáni, byli přivedeni do Klokot u Tábora. Zde bylo s nimi mnoho zápoleno, aby se zřekli bludů svých, ale marně. Žižka je tedy kázal upáliti do 59 osob obojího pohlaví, a mezi nimi i kněze Kaniše. Šli prý všichni vesele na smrt, pravíce, že ještě téhož dne budou s Kristem královati. Po odchodu Žižkově bylo jich ještě 25 schytáno a upáleno.

*) Psaní M. Janovi Rokycanovi.
**) 2. Replika. Kap. 14.

Avšak tím nevzal za své chiliasmus naháčů. Když byl Kaniš upálen, stal se sedlák Mikuláš jejich vůdcem, odkudž sluli Mikulášenci. Mikulášenci učili, jak právě byli na Táboře naučeni, že bude Písmo vyprázdněno, a Bůh sám že je bude vyučovati, ale zašli ještě dále, odřeknuvše se netoliko Písma, ale i náboženství veškerého, tvrdíce, že není ani Boha, ani čerta, leč v dobrých a zlých lidech, měli sebe za syny Boží, a ducha svého za ducha svatého a Krista za svého bratra. Vše, což měli, měli do spolku. Manželství považovali za hřích, smilství však za povinnost. Někteří chodili nazí, přikládajíce sobě rajskou nevinnost. Poslední sídlo své měli na jednom ostrově řeky Nežárky, nedaleko vsi Valu mezi Stráží a Veselím. Tam se ohradili, a jakož byli zvykli na Táboře, trýznili okolní obyvatelstvo loupením, pleněním a vražděním.

Žižka poslal na ně ku prosbě Oldřicha mladšího z Hradce svého hejtmana Bořka se 400 oděnci ku konečnému jich vyhlazení. Naháči se bránili zuřivě a pobili množství Táborů a mužstva Oldřichova, ale konečně byli překonáni a ohněm vyhlazeni.

Hle, kam až dospěla náboženská revoluce Husova za pět let po jeho upálení! Kam zaběhl ten náš dobrý lid, kterýž s takovou důvěrou slovům jeho naslouchal, domýšleje se, že Viklifovy bludy jsou pravda Boží! Ovšem že sobě Hus takovéto nápravy nežádal, která se v plné hrůze na Tábоře objevila na knežích Táborských, aniž chtěl, aby se dobrý český lid dal na takovou nápravu, jakou na sobě vykonal Martínek se svými přívrženci, anebo dokonce Mikulášenci čili Naháči; avšak on se odtrhl od autority, která učení o víře a o mravech neomylně vykládá, nabádal pány, rytíře, panoše a měšťany, aby autority té neposlouchali, a dal lidu do rukou Písmo, aby je sobě sám svobodně vykládal, ač vyřkl, že je Písmo kniha sedmerou pečetí zapečetěná. On sám tvrdil, že vše je spravedlivé, což činí spravedliví, a že předzřízení, ač by hřešili smrtelně, nehřeší ku věčnému zahynutí. Tomu-li však tak, jakž by mohl omluven býti Hus, že byl aspoň nepřímo učitel Táborů, ano dokonce i Naháčů, neboť zásada jeho, že jest Písmo jediný pramen křesťanského náboženství, a čtenář nezávislý vykladač jeho, vede k ponenáhlému vyprázdnění náboženství a konečně k náboženskému nihilismu, a jeho nauka o výsadách předzřízených, že jim žádná nepravost neškodí s ohledem na život věčný, vede přímo k zlořečenému životu.*)

Chiliastičtí Táborové byli mravů drsných a zdivočilých, avšak ani ta strana, kteráž se shlukla pod vedením Mikuláše biskupa, nemůže se honositi mravy ušlechtilejšími, neboť byli i oni vychovanci zuřivých kněží táborských, kteříž učili, ničiti nepřátely

*) Znalec husitismu, Nedoma, píše (Věstník král. české společnosti nauk z r. 1891 str. 39.) na základě dopisu M. plebana z Chojnova na arcibiskupa Zbynka r. 1408, kde tentýž naříká, že povstal v jeho osadě obyčej ďábelský, scházeti se v noci, a v těch nočních schůzkách páchati ohavnosti. Podle toho soudí Nedoma, že nelze klásti adamitství Táboritům na vrub, kdežto nadzmínění parochiané ohavnosti adamitské o 10 let dříve páchali, a proto zavrhuje svědectví Vavřince z Březové. Avšak jinak svědčí Chelčický.

beze všeho milosrdenství, kazili je ohněm a sírou a umývali ruce své v krvi jejich.

Se Žižkou se nepohodli stran učení o velebné svátosti, neboť tvrdili, že jest Kristus Pán v eucharistii mocně a duchovně, ale nikoliv podstatně, kdežto jinak věřil Žižka. Tou příčinou zanevřel Žižka na táborské kněze, odšel a odstoupil od Tábora as r. 1422. Valná část kněží a lidu následovala příkladu jeho, a tak se utvořila třetí sekta táborská, tak zvaní Orebité, po smrti Žižkově Sirotky se zovoucí.

Avšak, ač se stal rozklad mezi sektami táborskými, a ačkoliv se vespolně z bludů vinili, v divokosti a surovosti předstihovala jedna druhou. Ani vojska pražská nečinila výjimky. O krutosti i Táborů i Pražanů dává svědectví dobytí Chomutova dne 15. března 1421.*) Při tom vynikly divokostí svou zvláště ženy táborské, neboť vyvedše veškerý počet žen a panen chomutovských, plačících pro muže a otce, ven z města, jakoby jich litovaly a chtěly je zachrániti, tam svlekly je ze šatů, pobraly jim peníze a jiné věci a potom je v chýži jedné vinice upálily.**)

M. Jan Hus tušil hrozné věci, které nastávají, a kdyby byl do hloubky znal bludy Viklifovy, kteréž v sobě drží plnou anarchii v theorii, byl by byl také pochopil, že po anarchii v theorii bude následovati anarchie v životě. Byl také varován, avšak on ve svém zhoubném díle neustal. Viděl na své oči nezhojitelnou roztržku v národě českém, ale nečinil ničeho, aby rány, jež národu českému zasadil, zacelil.

Bývalý kollega M. Jana Husi, M. Jan Broda, dopsal jemu přímo, že jest příčina rozbrojů náboženských v Čechách, a i on musel také viděti, co se chystá kolem Tábora, kdyby tedy chtěl upírati, že jest Hus morální příčina zdivočení lidu našeho, ač hlásal rigorismus Viklifův, ovšem falešný?

Tentýž Ondřej Broda popisuje ve svém spisu***) příčiny, proč povstala revoluce husitská, Husa při tom nejmenuje, ale tím přísněji dokračuje, jako na původce zdivočilosti a sesurovění národa, na hrdé, pyšné a pokrytecké kněze, zejména na mistry pražské university, viklifismu oddané, kteří naproti duchovenstvu katolickému nezřízeně kázali, a všechen řád duchovenský podvrátili. Sobě prý přivlastňují hrdí tito lidé vědu a učenost všechnu, pohrdajíce učenci celého světa, a vynášejíce Viklifa nade všecko. »Svedení jimi lidé řádí po celé Moravě a po Čechách, a vraždí lidi napořád, kdož nechtějí přijati jejich a Viklifovou perfidii. Loupení mají prý ti lidé za dovolené naprosto, a hlásají, že urvati cizí majetek není hřích, ale zásluha.

M. Ondřej Broda nám dává také zprávu, kteraký lid byl mezi těmi, kteří tak ukrutně s katolíky nakládali. Byli prý mezi nimi sedláci, krejčí, ševci, zlodějové, paliči, lotrové, smilníci, zkrátka všeho druhu zlostníci, a ti táhli se svými ženami naproti hradům a městům a naproti lidem zbožným a dobrým, a pakli se nepři-

*) Palacký. Dějiny III. kn. XII. str. 73.
**) Tomek. Jan Žižka. Str. 82.
***) De origine Husitarum. Höfler l. c. II., 327.

dali ku jejich sektě, vydrancovali je. Krutostí však vynikaly ženy nad muže, páchajíce vraždy do nesmírna.

Počítá se, že během husitských válek 300.000 katolíků, mužů, žen a dětí bylo porubáno, a proto praví katoličtí spisovatelé podle pravdy, že jest země česká prosycena krví mučenickou těch, kteří zhynuli krutou rukou husitskou, a v tom že je země česká skutečně svatá.

Sluší zde ještě poznamenati, že, ač husité naproti katolíkům, zvláště naproti kněžím a mnichům krutě řádili a že bez milosti, bez výslechu a procesu upalovali, ani židům ani kacířům neubližovali.*)

Broda zde také dotýká,**) že by byl nikdo neuvěřil, že národ český tak hluboko klesne.

Petr Chelčický popisuje hroznou pokleslost mravů českého lidu, jako očitý svědek, kterýž na své oči viděl počátek vzpoury Husovy, a i běhy válek husitských, ve svém spise o svátosti sedmeře.***)

Ovocě reformy Husovy nebylo tedy podle naděje, jakou si snad, neznaje do hloubky démonismu v nauce Viklifově, činil Hus. Nebylť ovoce téže reformy ctnosti: mravnost, ušlechtilost, pokora, tichost, mírnost a láska k Bohu a k bližnímu: ale děsné ovoce její byla ztráta bývalých ctností a života křesťanského, a na místo nich nastoupila zdivočilost a sesurovění.

§ 10.

Náprava Husova a svízele církevní.

Hus se ovšem strojil ku napravě Církve všemi možnými prostředky, zamýšlená reforma jeho čelila již a priori proti vůli věčného Boha, neboť on chtěl na Církvi katolické reformovati to, což Kristus Pán pro věčné časy zbudoval, ústavu její, a veškeré k víře slušící články. Proto byla náprava Husova stavěna na písku.

Hus si umínil na základě moudrosti Viklifovy, na místo staré domněle zkažené Církve zbudovati jinou.

K tomu však bylo nevyhnutelno, aby autorita staré Církve byla odstraněna. K tomu účelu byla katolická Církev Husem, hrdými mistry na universitě, a husitskými kazateli hyzděna za místo ohavností spuštění, za pravý Babylon, za Sodomu a Gomorhu, a za synagogu satanášovu vyhlášena, duchovenstvo nesvědomitým a prolhaným tupením a přenášením nepravostí jednotlivců na všechen stav a všechnu vážnost u lidu připraveno, a lid naproti němu neustálým tupením a haněním rozeštván a rozlícen.

Toto všecko se Husovi výtečně podařilo, zvláště ant hlásal o katolických duchovních, jako by byli nevzdělanci, idioti a nevědomci, v čemž jemu pokrokářští mistři všemožně napomáhali.

Hus při těchto rejdech naproti duchovenstvu nepovážil, že není nic velikého, vyvolati vášně lidské a národ rozeštvati. K tomu zajisté nebylo třeba, býti bakalářem, mistrem anebo doktorem,

*) Broda l. c. str. 346.
**) Broda l. c. str. 347.
***) Rukopis pražské kapitoly D. 82. L. 186a—186b.

toho by byli dovedli za časů Husových také výrostkové, mladí bakaláři a žákovstvo. Láteřiti naproti duchovním, je bez soudu odsuzovati, zlehčovati, tupiti a haněti dovede i nyní každý trhan. Hus nepovážil za druhé, že jest snadno lid rozeštvati, ale nesnadno jej upokojiti, a že není nesnadno vyvolati bouře, ale že je veleobtížno, je utišiti.

Husovi se podařilo, vzbouřiti lid český naproti katolické Církvi, a naproti duchovenstvu rozeštvati, a jej o potřebnou důvěru u lidu a o vážnost oloupiti, katolickou Církev samu jako zkaženou, kteráž prý zahyne, zostuditi. Na takovémto lhavém základě mohl a směl Hus před lidem hlásati, že nemá Církev kotolická propůjčené sobě od Krista Pána pravomoci, a ta, kterou drží, že jest původu satanášova, že není tedy římská Církev Církví Páně, papež že je Antikrist, a kněží že jsou satrapové jeho, že jí tedy nevštípil Pán, že tedy zahyne, a pravda jeho (t. j. bludy Viklifovy) že odnese vítězství.

Pobořil tedy Hus a do hrobu uložil, co na něm bylo, societu katolické Církve, a na jejím místě měl jinou na zřeteli, kteráž prý jest sbor vyvolených, Církev to neviditelnou, do níž o své vůli nikdo nevchází a vejíti nemůže, ant se v ní nevchází křtem rodovým, ale vyvolením od věčnosti, kteráž nemá nade vší pochybu jistých pohlavárů, ant nikdo neví o sobě ani o jiném, že by byl předzřízen, a bez vyvolení nemůže nikdo býti úd Církve, a ještě méně její pohlavár.

Takovou Církev měl Hus na mysli, kteráž jsouc neviditelná, nemůže se sejíti v jedno, ku kteréž nemůže žádný odkázán býti, aniž ji pro neviditelnost poslouchati. Byl to chaos Církve, pravý Babylon zmatení, pravý rozklad Církve, pravá její zřícenina.

Po smrti Husově nejednali žáci jeho podle vzoru jeho. Mistři a kněží pražští učinili sebe vyučující Církví, Táboři ustavili sobě Církev bez ohledu na mistry pražské, podobně i Orebité, Bratři Chelčičtí a jednota bratrská.

Církevní societa nepřijala tedy z rukou Husových nápravu, ale hotovou popravu! (Pokračování.)

Proklaté peníze.

Napsala VLASTA PITTNEROVÁ.

(Pokračování.)

IX.

Poutní chrám v Obyčtově stojí na vršku, od jehož plošiny rozbíhá se náves, tehdy arci ještě hrbolatá, plná výmolů.

Stráň od kostela táhnoucí se k Svitavě, kolem kroužící, jest kamenitá, proto však zapustily v ní přece kořeny stromy a rostly po léta, skytajíce milý pohled a chládek.

Obyčtovský chrám stavěn jest do podoby želvy, a obraz na hlavním oltáři, představující Navštívení Panny Marie, ukazuje po-

dobu Matky Boží tak milostnou, že s důvěrou povznáší poutník žaly a starostmi sklíčený svoji mysl pro potěchu k té, kterouž nazvala příbuzná její Alžběta »požehnanou mezi ženami«. Na obraze kloní se matka Jana Křtitele před matkou Spasitelovou, žena před ženou, matka světce mučedníka před matkou Boha Vykupitele. Zbožná nálada zmocní se příchozího do chrámu, poutníci poklékají, nacházejíce v modlitbě útěchy a posily.

Nepojme chrám arciť množství poutníků, již sem přispěchají; obcují službám Božím poklékajíce na hřbitově a na prostranství před kostelem. Střídají se jednotlivá procesí, vykonávajíce pobožnost, modlíce se a zpívajíce.

Naši mladí sedláci dojeli do Obyčtova po ranní mši svaté a šli hnedle do kostela. Bylo právě opět přede mší, již měl sloužiti kněz přišlý s procesím z Jam.

S procesím přišlo více malých i větších drůžiček a rozestavěly se kolem oltáře, majíce v rukou rozžehnuté svíce.

Josef dal na modlení za svoji ženu i vtisknul svíčkové bábě do ruky několik stříbrných grošíčků na světlo. Vzpomenul na loňskou pouť u svaté Anny, a slzy mu zakalily zrak. Sklonil hlavu a vroucně se modlil.

Na kruchtě ozval se zpěv a nesl se ku klenbě chrámu. Bylo již pozdvihování, a Josef teprve povznesl hlavu. Pohlédnul v důvěře na oltář a zdálo se mu, že se Matka Boží na něho usmívá. Zrak jeho sjel na polokruh družiček a maně zastavil na dvou děvčatech, které jej uzavíraly. Byly stejně oblečeny, stejně velké, a jak tak podle sebe stály, byly si velice podobny. Pod řídkými bílými sukněmi měly stejné růžové sukně, živé barvy jako rozkvetlý mák, fěrtoušky z měňavého do modra a červena hedvábí jako koukoly v poli, černé sametové lajblíčky a bílé košilky s rukávci červenými pentlemi podvázanými. I lajblíčky byly červenými pentlemi šněrovány. Na krku měla obě děvčata barevné skleněné korály, na hlavách v pěkně učesaných vlasech vysoké věnečky jako korunky z dracounu a pestrých dělaných květin.

»Buďto kamarádky nebo sestry,« napadlo Josefovi.

Pavel ho v tom šťouchnul; postřehnul, že švakr taktéž utkvěl zrakem na oněch dívčinách, které on sám již chvíli pozoroval.

Mše svatá byla u konce; lidé vycházeli.

Josef se zavěsil Pavlovi pod paží, aby se jeden druhému neztratili a dostali se v tlačenici ven. Lidé rozproudili se po prostranství před kostelem pod lípami, kde byly postaveny kramářské boudy i dale po návsi.

»Kde je Václav?« tázal se Josef.

»Někde mezi boudama. Má trochu peněz, tak to musí hutratit, aby ho nepotrkaly,« smál se Pavel.

»No, vokurkám a perníkovýmu nevodpustí,« přisvědčoval Josef.

V tom vycházely družičky z kostela, any byly prve nedohořelé svíce na stojaně přilíply, za »dušičky« je obětujíce.

»Josef, švakře, ty dvě,« šeptal Pavel.

»Právě ty dvè. Ale čí a odkud jsou?« otázkou odvětil Josef.

»Poptáme se. Je to procesí z Jam. Máme tam známé. Ahá, tamhle jde rychtář. My mu říkáme »strejčku«. Já se přihlásím,« rozhodl se Pavel.

A již několika rychlými kroky octnul se za statným sedlákem, v dlouhém modrém kabátě, s vestou sametovou plnou malých knoflíčků »řimbuláčků« a vysokou vydrovkou na hlavě, ač bylo parné léto. Byla to pěkná, již prošedivělá hlava, kterou vydrovka kryla. »Pozdrav vás Pán Bůh, strejčku rychtáři. Pěkně vás vítám na pouť,« pozdravoval Pavel.

Josef stál již za ním a také rychtáře pozdravoval.

»Taky tě vítám. A kterej pak ty jseš, jak jseš se mnou známej, že mi strejčkuješ?« otázal se rychtář. »Já jsu ze Stájova, Bohatůj, nejstarší, Pavel. A to je švakr, Havlík, svobodník, co měl sestru Aničku,« sděloval Pavel.

»I Pán Bůh vás oba pozdrav,« rychtář vlídně podával oběma ruku. Pavel mu ji políbil, což mu vyneslo od rychtáře vlídný pohled. U syna známého boháče cenil rychtář tuto zdvořilost více než u chudého chasníka.

Nyní nastalo vyptávání po rodičích, divení se, jak Pavel, jehož rychtář několik roků již neviděl, vyrostl a sesílil, libování si, že ho, rychtáře, poznal a že se hlásil.

Pak obrátil se k Havlíkovi. »Tak vy jste svobodník Havlík z B... Arci, slyšel jsem o vás, že jste dostal Bohatovu dceru, a že vám tak mladá humřela. To jste asi vyšel na vohledy, na vobhlížku. Bárci, vdovcem nemůžete zůstat. To je hezky, že nečekáte na dohazovače a zašel jste se pod ochranu a požehnání Matičky Boží obyčtovsky,« chválil rychtář.

Josef se zapálil. Po chvílce dosti rozpačitě řekl: »Jak jináč, pantáto. Je tu dítě, je tu grunt, panímáma je stará, nelze jináč.«

»To vím, to vím. A slyšíte, strejčkujte mi, já jsu z Bohatovsky přízně, a ty vy se jistě nezřeknete,« řekl rychtář, Josefa se zalíbením prohlížeje.

Popošli od kostela, a rychtář se ohlédnul. »Mám zde holky,« pravil. »Musím je vzít do hospody, budou mět žížeň. Pro hlad jim panímáma hupekla buchet. Sám si rád zakousnu.«

»Máte zde dcery, strejčku?« otázal se Josef. Spíše jenom proto, aby mohl rychtáře strýcem nazvati.

»Dceru nejmladší z desíti dětí a vnučku, sirotu po nejstarší dceři, vychovali jsme ju. Šla máma při jejím narození do hrobu jako vaša žena, strejčku Havlíku. Tatík se voženil, je tam zasejc kolik dětí, humřel, děvče sotva odrostlo, a druhá žena se vdala podruhy. No, hu nás je co jest a co dělat pro víc lidí, tak jsme si to děvče vzali. Je to o dvě leta starší nežlivá ta naša nejmladší dcera, tu nám Pán Bůh poslal, jak panímáma říká, jako prej svaty Alžbětě to pozdní požehnání. Však si ale s tou tetkou jenom karamádijou, ani jí nenapadne, aby řekla: tetko, vy,« vykládal rychtář.

»Tak pojďme do rychty, strejčku; snad za náma ty holky trefijou,« mínil Josef.

»Řeknu tamhle starý Pepce, nesla jim košík s buchtama, ať přijdou,« pravil rychtář a řekl několik slov stařeně poblíže se zastavivší.

Ta přikývla hlavou, prohlížejíc zvědavě oba mladé sedláky. Rychtář se s nimi ubíral do rychty, kde byla výsadní hospoda.

Bohatův čeledín zajel tam s povozem hned prve, a vida přicházeti hospodářova syna se švakrem, šel jim vstříc, oznamuje, že má koně v maštali, a že Pavel nemusí o ně míti starostí. Vlastně očekával několik grošů na pivo, kterých se mu také i od Josefa dostalo.

Usedli na zahradě u stolu, a dali si nalít piva do dřevěných korbelů. Objednali si také k jídlu jitrnice a vepřovou pečeni.

»Ty holky nejdou,« pravil rychtář, ohlížeje se.

»Snad kupujou poutu,« prohodil Josef.

»Na to je času dost,« řekl rychtář.

»Až odpoledne k muzice, to si pospíšijou,« usmál se Pavel.

»To je strejci ale provedou, že ne, co?« kývnul rychtář.

»Já ne,« odvětil Josef. »Nebudu tancovat, až leda zasejc jako ženich, až budu muset. Věřte mi, strejčku, že mám srdce jako v kleštích.«

»Věřím, věřím. Taková ztráta — to není maličkost! To jde člověku hlava dlouho kolem a srdce se svírá. Taky náš zeť po dceři nebyl by měl na ženění mysel, ale taky platno nebylo. Vdova po něm to tak. Našinec, selskej člověk, musí dbát předem na tu prácu, od který je živ a živí ty, co jsou s ním a hu něj. Škoda každýho páru rukou, který chybí, oči, který tak dohlídnou jako oči hospodyně, ty člověk tak hned nenajde,« uvažoval starý rychtář.

»I dohlíd by člověk i sám by pracoval, ale to srdce bolí. A lidi nevěřijou, ti nejbližší nehuvěřijou, že by chcel člověk tak sám a sám do smrti truchlit,« vzdychl Josef.

»To nejde, strejčku, to nejde. To by mohly rody vymřít, a to vrchnosti nedopustí. Selskej stav nesmí vymřít, ani se zmálit, kdo pak by se staral lidem o chleba,« rychtář se napil s chutí červeného, řízného piva.

Hospodská přinesla objednané jídlo na cínových talířích, na jakých se podávalo vzácnějším hostům, ku kterým ovšem jamenského rychtáře i stájovského Bohatu se švakrem počítala. Velké, třízubé vidličky a nože s rohovými střenkami i rohové lžíce na nabírání okurkového salátu, který na bílé polívané misce přinesla, položila na stůl.

»Že ty holky nejdou. Snad vás zahlídly a stydijou se. Aha, tamhle stojí hu plotu. Jen sem, vy sojky,« kýval rychtář na děvčata, která se byla u plotu postavila.

Poslušně šly holky dále.

Pavel s Josefem pohlédli na sebe jako omámení. To byly ty dvě družičky stejně oblečené, jichž si byli dříve v kostele

všimli, ty roztomilé dívčiny, které se jim zdály podobou býti sestrami. Nyní bylo viděti, že jsou si sice podobny, ale přece rozdílny. Stejně hnědé oči hleděly u menší a buclatější vesele do světa, a při každém pohnutí úst utvořily se v lících dolíčky. Vlasy se dívce pod věnečkem kudrnatěly a byly barvy jako pěkně uleželý, od slunéčka zhnědlý, ještě nevytřený len. Její družka, trochu vyšší a bledší hleděla hnědýma očima vážněji, i rty byly pevněji semknuty, vlasy nebyly kadeřavé, byly o něco tmavší. Postava byla méně buclatá, ale silnější. Bylo na dívce vidět, že jest o něco starší, i že přeletělo nad tou smutnou hlavou již leccos smutného.

»Tak tu jest naša Otylka a tu její tetka, naša Maruška,« uváděl rychtář děvčata a vysvětloval jim: »Tohle je strejc Havlík, jak jste slyšely že mu humřela žena, Bohatova ze Stájova, a tohle je jeho švakr, mladej Bohata. Taky strejc. No pozdravte, co pak jste nechodily do školy?«

Děvčata podala mladým mužům ruce a pozdravila obvyklým: »Vítám vás na pouť.«

Pavel i Josef podali jim zavdat, otec přistrčil jim talíř s jídlem a děvčata postavila na stůl košík s buchtami, vyzývajíce, aby si strejcové brali.

»Tohle dostaneme od strejčků poutu,« usmála se Otylka, a kolem úst ve tvářích se jí prohloubily důličky. Smálo se na ní všecko, ústa, oči i ty kudrnky vlasů jakoby se zachvívaly.

»To se rozumí, a zatancujeme si,« odvětil Josef. A se zálibou prohlížeje děvče, dodal: »Ty máš jakýsi panský jmeno.«

»Narodila se v adventě, a já jsem nechal křtít děti rád podlevá kalendářa, nejdýl v tejdnu aby mělo svátek. Bylo před Lucijou, ale to panímáma nechcela, prej za Luciju že chodíjou taky strašit. Otylka je hezky jmeno, hu nás ho dost dávajou, taky mladá hraběnka je Otylija. A hezky se to volá,« povídal rychtář.

»A ty jsi asi Maruška po mamince?« obrátil se Josef k vnučce rychtářově.

»Ba ano,« řekl rychtář. »A jakoby jí z oka vypadla. To byla dobrá hodina, ta její matka, škoda jí do ty země, do ty hlíny. A nehužila světa.«

»Vzpomínáš na maminku?« tázal se Josef dívky.

»Každej den se za ňu modlím. Měla jsem hodnou druhou maminku, nehublížily mi ani kouknutím, ale přece si myslím, že vlastní matka jináč na dítě promluví, jináč ho políbí,« řekla Maruška.

»Tak bude někdy asi i moje Anička říkávat,« pravil Josef smutně.

Zabral se s Maruškou do hovoru o svojí dcerce a nebožce ženě.

Pavel s Otylkou odešli za chvíli mezi krámy, Pavel řekl, že se ohlédne po Václavovi.

Rychtář hovořil také s Josefem a rovněž mu radil, ať se ženitbou neotálí.

»Trochu smutku po nebožce vám žena huž vodpustí; však si nevezmete žádny mlady třeštidlo. Pak trochu zvyk, trochu dobrá vůla, a bude vám zasejc veselo na světě,« pravil zkušený muž.

Přeslo poledne, šlo se na požehnání, a na sále v rychtě zazněla veselá hudba. Pavel odvedl Otylku k tanci, pro Marušku také přišli známí chasníci, a rychtář s Josefem si poseděli sami.

Jamenské procesí chystalo se k odchodu. Družičkám bylo se ubírati do párů. Zavolaly starou Pepku a svěřily jí znovu svůj košík, který byl skoro plný marcipánu, jak dostaly mnoho pouti.

Josef koupil oběma po kusu marcipánu »tabulu« vykládanou mandlemi, smutně pohlédnul na srdce, které Pavel koupil Otylce. Nedostal se jménem »Otylie« a tudíž koupil jiné. Se smíchem je Otylka schovávala, aby nebylo viděti, že jest z bílého cukru, jako v perličkách nakapaného utvořen nápis: »Z lásky«. Vzpomenul Josef na to srdce, které koupil kdysi té druhé Aničce, a které se stalo památkou tak neblahou.

Pavel krom srdce nakoupil ještě jiného perníku, červené sekané korály, zrcadélko, jehlice do vlasů se skleněnými hlavicemi, škatulku mušlemi vykládanou, a to vše do růžového hedbávného šátku, nejhezčího co na pouti byl k dostání, svázal, a Otylce dal »poutu«.

»Pantáto, smím to vzít?« tázalo se děvče v rozpacích otce.

»No — je to od strejčka. Ale jářku, pěkně se poděkuj. A pozvi strejčka, oba strejčky ať se taky přijedou k nám do Jam podivat,« usmál se rychtář.

»To přijedeme,« řekli švakři.

»Na jamenskej pouť?« otázala se Otylka šelmovsky.

»To by snad bylo trochu dlouho,« namítnul Josef. »To je až na svatýho Martina.«

»O jé, to zpívajou v Jamách: »Sníh se sype velkou mocí« a to musí padat sníh, i kdyby byly třešně na stromech,« přiřekl Václav prostořece.

»Nebuď hubatej,« okřikl jej Pavel.

»Přijeďte kdy chcete, vždycky vás rádi huvidíme. Ale víte, to jako aby mohly žensky hupíct ňákou tu placku nebo něco na kosti. Potom by panímáma hubačila, že pozveme jářku hosti a nehumluvíme, kdy přijedou. Tož strejčkové, kdy vás můžeme čekat?« Rychtář byl drobet rozjařen pivem, byltˇ si zavdával s četnými známými, a pak byl rozveselen milým mu skutečně setkáním s Bohatovým synem a zeťem. Ač to bylo vzdálenější příbuzenstvo, vážil si ho rychtář jako všichni lidé v žďárských horách.

»No, nežlivá nás ty žně zapříhnou, mohli bysme dojet. Co švakře?« Pavel pohleděl na Josefa.

»Taky myslím. A aby se na to nezapomnělo, tož radějác dřív. Třeba ode dneška za tejden, když jsme huž roztoulaní,« přisvědčil Josef.

Procesí jamenské odešlo, a naši poutníci chystali se k odjezdu. Usednuvše podle sebe zprvu nepromluvili.

A když zajeli za Obyčtov a přijeli za dědinou Sazomínem do lesa, počali hovořiti.

»Ty, švakře, mně se zdá, že se nám oběma podařilo,« řekl Pavel a usmál se tak blaženě, jako se usmívá právě jenom mládí, vidoucí ve všem, co osud mu skýtá, jen a jenom dobro a štěstí.

»Tobě snad ano a mně — já nevím. Pavle, víš ať je holka jaká je; hodná, hezká, poctivá — přece to není Anička,« Josef byl smuten.

»Ejnu ano, to jako bych já chcel takovou jako je maminka a žádnou jinou. Ale Josef, huž to věřím, že se našemu pantátovi zalíbily tak prvním kouknutím maminka naša, jako ta Otylka mně. Hned bych byl s ňou běžel do Jam,« Pavel si lusknul prsty.

»Zrovna s procesím?« smál se Josef.

»A skoro. Ale od dneška za tejden — Josef, to pojedeme na námluvy!« Pavel se neudržel, zatočil kloboukem nad hlavou a výsknul si, až se od hor odráželo.

Čeledín pivem a tancem rozehřátý a Václav taktéž požitky pouti rozveselený, přidali se výsknutím, nevědouce vlastně, proč, an drkotání pryčky přehlušilo hovor, vedený tlumeně. Jen tak z radosti nad vydařenou poutí, z té překypující, vytryskující radostí mládí, která se raduje životu, že právě žije.

»Musíme se poradit s pantátou a já tyky s našejma,« řekl Josef povážlivě.

»Náš pantáta zná rychtářovy z Jam, vždycky se k sobě hlásili, strejčkovali, na kancelářu k vůli houřadním věcem se scházívali Vždycky říkal, že je rychtář jamenskej jeden hodnej člověk. A pak, není-li tam svobodnictví, přece je robota jen tak z lásky a svý děti jistě nikdá na robotu neposílali. Arci Maruška, to nevím jestli je ze svobodnickýho,« vykládal Pavel.

»Na robotu ale nechodila a jakorát asi chodit nebude. Ta Maruška by pro mě byla, věru, ta by se mi šikla Tak trochu, posmutná, voslejchavá, ta by měla srdce i k dítěti i k rodičům,« uvažoval Josef.

»Ale je ta Otylka děvče! Jsou si s Maruškou podobny, ale to jen tak jako namátkou. Otylka je jako jiskra! Ty důlečky v tvářích jí slušijou; jen jen jí v nich smích hraje. A ty kudrlínky! Jako ovečka, jako jehňátko. A ty oči jako srnka, Josef, to děvče musím dostat. To budou lidi koukat! To je dost, že se huž nevdala, že ju někdo neodvedl. Ale vlastně je to dobře. Ta rostla pro mě, pro mě kvete ta panenská růžička,« Pavel vzal Josefa okolo krku.

»Bude to asi takovy, že nemůže dát rychtář dětem velkýho věna. Třeba že je na vládě ještě, že nejde na vejměnek přece

nebude moct huložit. Povídal mi, že pro Marušku majou skoro tolik co nic. Dali její matce jenom dvě stě tolarů, ty padly na ňáky dluhy, tatík jí nemohl odkázat ze svýho podílu, protož si druhá žena grunt vyplatila a stala se zápisnicou. A pak se zasejc vdala, jsou tu dvoje děti, a říká prej rychtářovejm dávno, že dá-li Marušce co, že to bude jenom z milosti, povinnost že k tomu nemá. A na tu Otylku taky moc nezbyde. Šel by na vejměnek rád, ale nejstarší syn, co má převzít rychtu, je zatím se ženou hu jejích rodičů a domů přijde leda vypomoct. Má hu toho pantáty vobživu a ňákej podíl z prodanýho. Ale pretencu nechcou dceři dát, až zeť nastoupí po rodičích. K tomu nechcou, aby měl ještě někoho na gruntě, že má svejch dětí k práci dost, huž vyrostlejších, a chcou, aby bylo krom vejminkářů na gruntě čisto, aby neměl příživníky,« vyprávěl Josef. Bylo takových rodinných poměrů mezi lidem více a koho právě tlačily, postěžoval si rád.

»Já tohle vím; jednou to pantáta vykládali. To taky že pro to poslední dítě nemůže strejček jamenskej huložit, že huž zapsal synovi kontrakt, hned jak se ten ženil, a to nebyla Otylka ještě na světě. Byl prej z toho tenkrát smích, že panímámě poslaly nevěsta i jedna vdaná dcera do kouta a po nejstarší dceři že zde vnučka starší než ta svobodná tetka. Včil jsem se na to hupamatoval,« rozpomenul se Pavel.

»Že to ty lidi nemrzí. Když děti mřou, tak je lítosti co dost, proč má bejt smích, narodijou-li se děti starším lidem? A bejvajou takovy nejmladší děti rodičům nejmilejší. Jak pak, když se tak vydařijou jako ta Otylka. Na tu jakoby byla všecka pěknost,« zaliboval si zase Pavel.

Josef zastavil se ovšem ve Stájově. Vypověděl Bohatovým, že se »obhlížka« jemu i Pavlovi vydařila.

»Rychtecký z Jam jsou hodny lidi,« řekl Bohata. »To víš, Pavle, že já proti tomu nejsu a přeju ti to, že se ti děvče do srdca nastěhovalo. Kde je hupřimná láska, tam není potřeba tolarů, arci kde jsou, nejsou na závadu. Pojedeme teda v neděli na námluvy, na přípověď a Josef taky.«

»Mám jet sám s naším pantátou zrovna z domu, nebo se mám zde stavět?« tázal se Josef.

»I jenom si to vodbyďte sám pro sebe,« řekla panímáma trochu nevraživě. »Ale to vám povídám předem, že kdyby to dítě ty vaší novy panímámě překáželo, že si je vezmu.«

»Nevezmete, panímámo, jak jsem huž řekl. Maruška vyrostla taky hu dědečka a babičky a řekla mi, že jí je toho přece líto, že se i když na ňákej den jenom přijde tam, co se narodila, že se cejtí víc jako doma. A že má ráda i tu — jak vy byste řekly — i macechu i toho otčíma. A takovy hupřímny duši rád svěřím k vopatrování svou zlatou Aničku,« řekl Josef, a Bohata mu pochvalně přikývnul.

Havlíkovi rádi vyslechli, že syn nadarmo nevyjel a Havlík rád se uvolil, že pojede se synem na námluvy do Jam.

Usnesli se, že to bude tak lépe, aby jamenští viděli, že Josef od Bohatových příliš nezávisí.

Josef obíral se malou Aničkou. Nemohl se utěšiti a bylo mu hůře, než před prvou svatbou. Ale vzpomínka na ty dobré, mírné, trochu smutné oči Maruščiny jej jaksi potěšila. Řekl si, že téhle nevěstě nebude muset aspoň skrývat to, co mu srdce hryže; ten smutek po ženě, tak jako Aničce skrýval ten smutek srdce. A říkal si, že mu Anička jeho jistě požehná k druhému sňatku. Vždyť že se mu zalíbila Maruška vedle sličnější Otylky, a to v kostele, před oltářem Matky Boží, považoval za příznivé znamení.

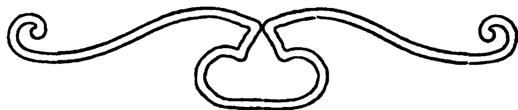
Panímáma, matka jeho, jej v té myšlénce utvrzovala a věru se těšila na nevěstu, jsouc starostmi o hospodářství všecka znavena. (Pokračování.)

Ubitý.

Ve stínu tiché rokyty
vojáček ležel ubitý.
Než mladý život dokonal,
na drahý domov vzpomínal:
Tam doma pěkně rovitá
též stála mladá rokyta,
a z jara její větvičky
stříbřité měly kočičky.
Je trhal v květnou neděli
a v chrám šel s nimi veselý.
Pak dále zašel na hřbitov
a snítku vetknul v otcův rov:
»Tatíčku, v jara úsvitě,
ta naše jíva zdraví tě!
S ní naše chata prostičká
též pozdravuje tatíčka.«
A pak se tiše modlíval
a vřelé slzy roníval . . .
Kdo za něj pod tvou rokytí
se bude asi modliti?

J. M. Dědinský.

Vhledy do hlubin světa.

Píše BEDŘICH JIŘÍČEK.

(Dokončení.)

3. Tušení.

Při zkumu světa vtírá se do mysli tušení, že všude, jako na naší zemi v malém, je vznik, vývoj, rozkvět a zánik. Svět není mechanické, nýbrž organické povahy. Všude je vývoj a nikoli mrtvý klid.

Jaký to odpor mezi dnem a nocí se jeví, mezi světlem a tmou. Myslíme, že ve dne vše vidíme a v noci nic. Ale je tomu naopak; ve dne vidíme jen malý úlomek světa — obzor, kdežto v noci, kdy nastává tma, za oblohy mraky nezasloněné, vidíme nesčíslněkráte, bili- trili- i quadrilionkráte více než ve dne. Když hvězdička za hvězdičkou z hlubin světa povyskočí, až konečně udivené oko do té hloubky světa zapadne a se zadívá, až se zapomene, víří divné myšlénky naším duchem a blažené city zmocní se našeho srdce. I nejmenší hvězdička, ohromný to svět mezi miliony světy, není nám cizí, nýbrž přívětivou poselkyní, zvěstující nám mocnost Boží. Malá, jako zrnéčko svítící hvězdička, ve skutečnosti však snad tisíckráte větší než naše slunce, zvěstuje nám poselství o světě jiném. Je to pozdrav z druhého světa.

Zde život a tam by měla býti jen smrt? Celý svět jeden hřbitov? Země život — a celý svět její mrtvá obruba? Tento kontrast příčí se našemu rozumu, proto tuší ve prostoru světa také život. Také jiné stálice, třeba by byly sám žár a oheň, mají svá stádečka planet a družic, jež zahřívají a život vyhřívají, jako slepice svým teplem probuzuje k životu kuřátka.

Víra v obydlitelnost těles nebeských je prastará. Indům bylo třeba jiných obydlitelných světů pro stěhování duší. Slunce, měsíc, hvězdy dle posvátných knih, zvaných »Vedy«, byly místem buď trestu neb odměny zemřelých lidí. Úryvek ze zpěvů orfických, (Orfikové byli sekta řecká), jež nám zachoval novoplatonik Proklus, vypovídá zřejmě, že na měsíci se vypínají hory, města a nádherné budovy. Lactantius tuší na měsíci obyvatele bydlící ve hlubokých slujích. V nejstarších dobách křesťanských popisuje Lucian ze Samosty fantastickou cestu na měsíc. Měl tedy Jules Verne již svého předchůdce. Plutarch z Chaeronoy popisuje měsíc a dokládá, že jsou tam obyvatelé asi nám podobní. A Origines, církevní spisovatel sní, že duše lidské, než se dostaly na zem do těl lidských, byly obaleny vzdušnými těly a obývaly různé světy. Po více než tisíci let zabývaly se mysli lidské touto otázkou. Kardinál Mikuláš Cusa, rodem Němec, známý z procesu Husova v Kostnici, ve svém spisu »de docta ignorantia« zřejmě učí, že tělesa nebeská jsou oživena rozumnými tvory, jejichž přirozená povaha je ve shodě s poměry místními, snad od našich poměrů zemských zcela odlišnými. Totéž učil Galilej. A Pierre Borel okolo r. 1657 předpovídal, že vzduchoplavba v budoucnosti rozřeší tuto otázku. Huyghens hlásá zásadu, že na jiných tělesích musí tak jako u nás býti voda. Kde je voda, tam je hlavní podmínka pro zdárný vývoj ústrojného života. Než říše rostlinstva a živočišstva bez rozumných

bytostí by byla jen budovou beze střechy, království bez krále. Mezi nejnovějšími zastanci obydlitelnosti jiných světů zaujímá přední místo P. Secchi, bývalý ředitel vatikánské hvězdárny. Není to tedy pověrou obecného lidu, nýbrž tušením učenců, které se téměř rovná osobnímu přesvědčení.

Než člověk, holdující vědě, tedy přesný vědec, musí svůj výrok opírati o jisté důvody. Jeho hypothesa nebo předpoklad musí míti oporu. Americký astronom Newcomb praví: »O tom nemůže býti pochybnosti, že naše malinká planeta není v celém světě samotnou, na níž se rodí plody civilisace, na níž se přítulně kupí obydlí, přátelství a konečně se rodí touha, vniknouti do tajů přírody. Ostatně tato otázka nenáleží do záhad vědy, která ji nerozluští, je to oprávněná tucha.«

Posud jsou nám otevřeny dvě cesty, po nichž lze rozumu přijíti k závěrku, že na jiných světech je život ústrojný. Nejjistější zprávu nám ze světa přinášejí meteoriti, letavice, onino rychlí poslové, kteří rychlostí 16—72 km. za vteřinu do naší atmosféry vniknou. Vidíme-li moukou popráseného člověka, soudíme, že byl ve mlýně, nebo při mouce. Má-li povětroň na sobě prach organických látek, soudíme, že byl kdesi ve světě, kde je život.

Meteory objevují se nám ve výších nad zemí od 150 do 180 km., tedy ve výš ce 16kráte vyšší, než až kam vzduchoplavbou se může dospěti. Ta m vzplanou a tvoří krásný ohněstroj; ve výši asi 90—100 km. shasínají.

Z periodických letavic je nejčetnější roj Vavřincový okolo 10. srpna a roj listopadový. Roj Vavřincový zdá se vycházeti od souhvězdí Persea, listopadový od souhvězdí Lva. Ostatně již 3000 koutů světa napočítali, odkud letavice na nás prší. Nejvíce jich padá okolo 6. hodiny ranní. Jsou to většinou uštipky, utržky, třístičky z komet. Nejkrásnější dešt ohňový z komety Biela zvané byl 27. listopadu 1872. R. 1885 27. listopadu u Mezapilu v Mexiku spadla koule ohnivá, 8 liber těžká, pěkný to kus železa, pokropený zrnky grafitovými. Dle profesora Langley-e je to zbytek z Biela-vské komety.

Ač prý celý povrch zemský denně přijímá návštěvu ze světa 300 milionů meteorů, přece jen málo který spadne až na povrch země. Všechny skoro v nejvyšších vrstvách vzduchu, které tvoří ohromnou pevnost a jako silný pancíř proti hroznému nebeskému dělostřelectvu, přejdou ve tvar kouře, takže naši pevninu a moře pokryje jen meteorický neviditelný prášek. Není tedy možno tento prášek dostati pod mikroskop a zkoumati jeho chemickou podstatu.

Spektroskopický zkum srpnových i listopadových letavic objevil při jádru jejich kontinuirní vidmo. Skládají se tudíž z pevných látek, které pak žárem způsobeným třením v odvzduší promění se ve tvar hořícího plynu; proto také se objevuje svazové vidmo v ohonu, jejž tvoří letavice. Železo, magnesium, sodík i helium, sluneční to plyn, celkem 24 živlů, oznamuje spektroskopický zkum v letavicích. Že v nich je smíšenina niklu se železem, což na zemi se nikde nepřihází, docházejí zkoumatelé k tomu úsudku, že letavice a povětroně jsou kosmického původu. Obsah 86% sraženého vodíku na povětroni nalezeného u Sananta v Uhrách do-

svědčuje, že je to vyvrhel z tělesa podobného našemu slunci. Neboť jen slunce jest obaleno takovou žárnou vodíkovou atmosférou, jiš železo v takovém množství do sebe vstřebe. Budiž i podotknuto, že vodíkové protuberance našeho slunce dosahují výše až 70.000 mil, spolu i unášejíce železité páry. Ohromnou, nám nepochopitelnou silou a rychlostí bývají tyto kovy ve tvaru plynu vymrštěny do prostoru, a to tak daleko, že již je slunce svou přitažlivostí do sebe nevolá. V prostoru pak se při 273° schladí na hrudu. Tak viděl Fényi, ředitel observatoře uherské, 20. září 1893 v průběhu čtvrthodiny výskok protuberance do výšky 500.000 km. Ve vteřině urazila tedy 350 km. Tato rychlost přesahuje střely našich nejsilnějších děl 400kráte.

Přírodozpytec francouzský Daubrée má sám na 300 meteorů, vážících dohromady 40 m. centů. Pět z nich v sobě chová ústrojné látky. Jeden z nich padl u Alaisu 15. března 1806, druhý na Mysu Dobré Naděje 13. října 1838, třetí u Kaby v Uhrách 15. dubna 1887, čtvrtý u Orqueil-u v jižní Francii 14. května 1864 a pátý ve Švédsku. První dva dle zkumu odborných znalců obsahují 7·41% hlíny, která je výrobkem hnití látek rostlinných i zvířecích za účinkování vody. V meteoru nalezeném u Kaby kromě kovů je bezbarvá látka, která roztála při rozteplení, při zuhelnatění se rozložila a pak se při rozžhavení v páry měnila. Obsahoval tedy látku uhelnatou, podobnou vosku, a zdá se, byť i pravděpodobně jen ústrojného původu. Než mnozí chemikové dovozují, že i z acetylenu, cestou pouze anorganickou, mohou povstati podobné látky.

Je-li v meteoru uhlík, buďsi bez tvaru nebo jako grafit, není to ještě důkaz o životě ústrojném, ač i stavby nebo kostry ústrojných těles sestrojeny jsou z uhlíku, neboť i ve vyvrhelech vulkánických nalézá se hojně grafit.

Před léty státní návladní v Reutlingách dr. Hahn se domníval, že nalezl cestou mikroskopickou v meteoru zkamenělý život. Pod drobnohledem se mu objevily kostry drobounkých hub, korálů a j., jež r. 1881 dal na 32 tabulkách ofotografovati. Obětoval na to i dalekou cestu ke stařičkému Darwinovi, by mu ukázal ony meteory poseté zkamenělými živočichy. Starý Darvin radostí vyskočil se svého sedadla, jakmile tyto exempláry spatřil. Než tato radost dr. Hahnovi netrvala dlouho. Daubrée a Meunier v Paříži ohlásili, že se jim podobné tvary cestou chemickou v peci rozžhavené také srazily. Podobně i profesor Lasaulx v Bonnu Hahnovy ústrojné látky v meteorech poznal jako zárodkové počátky krystalisujícího se křemene, zvaného olivin.

Že na meteorech není známky o ústrojných látkách, nelze se diviti, uváží-li se, jak vznikly.

Daubrée-ovi se podařilo uměle vyrobiti meteory, a to za nesmírně vysoké teploty. Toto, jakož i nesčetná zrnka železa na meteorech svědčí tomu, že povstávají nejspíše z pár kovových, které náhle z horka dostanou se do chladna, kde se náhle ve tvar pevný promění.

Od roku 1887 se na meteorech hledají diamanty, které na nich povstávají náhlou přeměnou uhlíkových par v pevný tvar.

Dle této poučky daří se profesoru Moissann-ovi v Paříži výroba malých umělých diamantů, lesklých i bezbarvých. Mnozí soudí, že vůbec všecky diamanty, které jsou na zemi, přišly s nebe.

Než přece na povětroni nalezeném v Australii našly se známky ústrojného života. Je proto otázka, jak mohl se státi výhoz tohoto tělesa z tělesa nebeského, podobného ve vývoji ústrojném naší zemi? Představme si, že planeta jiné soustavy a nikoli naší sluneční v sobě v nitru chová rozžhavené železo. Toto žhavé jádro je obaleno korou křemenitou. Tekuté železo při schlazení se nesrazí, nýbrž natáhne se jako led. Proto ochladlé jádro svírající krunýř rozpučilo. Ohromné pukliny se rozšklebily křížem a křížem, do nichž všecka voda na povrchu jsoucí se slila. Vnitro vroucí vodu vniklou musilo proměniti v její součástky. Tím se utvořil třaskavý plyn v ohromném rozměru, který vyvrhl, vyhodil uvolněné hrudy kury planetové daleko do prostoru. Tento pochod živelní na planetě musí nám se ukázati na nebi jako nová hvězda, jejíž vidmo ukazuje jasné linie vzbuzené spalováním vodíku, ale brzy se zase ztrácející, což se také u nových hvězd pozoruje.

I naše země musí kdysi podobné výstupy na jevišti světovém prodělávati, ale teprv v daleké budoucnosti, až vnitro zemské vypije naše ovzduší a všecku vodu a až všecken život pohasne, jak to Flammarion ve svém díle: »konec světa« vyvozuje.

Není však naděje, že bychom kdy skutečný nějaký organický objekt na meteoru uviděli. Jen z organických zbytků utkvělých na některých meteorech lze souditi, že kromě země též jinde ve světě jsou organické bytosti.

Jiným zpravodajem, který nás vede k domněnce, že na jiných světech je život, je dalekohled. Největší posud dalekohledy zvětšují předměty viděné až na 6600kráte. Dávají na př. viděti měsíc až i 16 metrů v průměru. Než co to prospěje! Berson, jenž v balonu vyletěl až do výšky asi 10.000 metrů, viděl pod sebou zemi asi tak velkou, jak velkou je největší vojenská mapa. S výše 67 km i velká města v noci osvětlená se jeví jako blýskající se místečka. Předmět na měsíci musí býti aspoň 50 metrů široký, máme-li jej se země nejlepším dalekohledem viděti jako jehlu. Při 500násobném zvětšení objeví se Mars asi tak velký jako měsíc prostému oku. Na Venuši musil by předmět býti široký $^2/_3$, na Merkuru $2^2/_3$, na Jupiteru 11, na Saturnu 22, na Uranu 48, na Neptunu 77 mil, by se viděl se Země jako jehla. Než přece i dalekohledem bylo by lze dobře spatřiti na Měsíci jev života, kdyby tam byl, i s Měsíce bylo by, kdyby tam pozorovatel byl, lze spatřiti život zemský. S Měsíce lze dobře rozeznati díly země, lesy, louky, moře, údolí, města i větší dědiny.

Ale se země nevidíme na měsíci leč prázdnotu. Měsíc je mrtvý a ztuhlý; nemá ani vzduchu ani vody. Na 14denní noc se zimou až 170^0 C následuje tropický den tak dlouhý jak noc jeho, s horkem takovým, že by vody měnilo v páry. Jen v prohlubních na měsíci tak četných zdá se býti nějaká vlkost, která když nastane den, se jako světlý mrak nad měsícem rozprostře, takže na

krátko tyto kraje měsícové se nám ukazují nejasnými, ale nikoli dlouho. Jakmile slunce vystoupí výše, ihned mlhy rozptýlí. A na těch místech tuší pozorovatelé, že vidí plochy se světlým nátěrem zeleně. Pochází tato zeleň od matného rostlinstva, jaké na zemi je na horách vysokých pod věčným sněhem?

Na Marsu pravděpodobně víří život. Vidí se tam, kterak za různých počasí čepice (asi sněhové) na točnách rostou nebo se zmenšují, kterak od polů se vinou struhy vodní. Moře i pevniny, kraje bujné zeleně lze dobře rozeznávati. Po všech různých názorech o kanálech Marsových nabývá vrchu tušení, že jsou to přece stoky, uměle vypracované od Marsanů.

Myslí se, že sám Mars ve svém útvaru kosmickém stárne a obyvatelé pokročilí v kultuře hledí si na něm život prodloužiti, proto si učinili umělé zavlažovací stoky a splavy. Ač dle našich poměrů zemských je to ohromná práce, musíme uznati, že na Marsu je vše lehčí, neboť tam tak velkou silou svalovou, jaká je na Zemi, možno třikráte více práce udělati. Mimo to ani si představiti nemůžeme, jak ohromné stroje a mechanické přístroje mohou tam býti. Velkou pozornost budí často na Marsu pozorované signály světelné. Mnozí si to vysvětlují, že Marsané nás na Zemi pozorují a dávají nám znamení. Je také domněnka, že na Marsu snad život byl, ale nyní prý již pro řídkou atmosféru a skromnost vodstva shasl.

O Venuši soudí znalci, že tam mají život, ale takový, jaký byl na Zemi za periody kamenného uhlí, kterážto perioda před tisíci lety již zapadla do věčnosti. Je tedy Venuše, tato mlhami vždy zahalená kráska, mladší než Země.

Na Merkuru nelze býti obyvatelům tak ústrojně sestaveným jako jsme my, jelikož průměrná teplota jest 100° C.

Ostatní planety naší soustavy nejsou ještě hotovy, aby hostily na sobě život.

Je život i mimo naši sluneční rodinu? Již při zkumu meteorů musí se tato otázka pravděpodobně zodpověděti kladně. Podivné hvězdy povahy Algol-ové, totiž proměnlivé ve svém jasu, musí býti obletovány planetami, které je zaclánějí. Ovšem i nejsilnější dalkohled nám je neodhalí; i fotografie je na plotnu nenapíše, než astronomové činí jistý závěr, že zákony Kepplerovy nemohou se jen aplikovati na naši sluneční soustavu; jistě mají platnost za naší soustavou sluneční daleko široko v prostoru.

P. Secchi praví: »Stvořený svět, jejž pozorujeme, není nahromadění svítících hmot, je to spíše roztodivný organismus, v němž počíná život tam, kde žár hmoty přestává. I když tento život se nepostřehuje teleskopy, třeba přece z analogie naší Země souditi na skutečnost ústrojného života na jiných tělesech nebeských.«

Že onen život musí míti podobnost jakousi s životem zemským, ač Stvořitel v celém světě nepracuje jako byrokrat dle jedné šablony, to dokazuje zkum chemický i biologický. Dovedeme si představiti tvora, v němž je bílkovina, ale nikoli tvora, v němž by byl křemen. S jistotou můžeme tvrditi, že přitažlivost drží

celý svět před rozpadem a rozprchem, všude stejně musí míti účin na stavitelský plán ústrojných bytostí v celém světě.

Než na všecko přece se musí říci: Mysl lidská chce vše zvěděti a při svém úsudku se velice přepočte.

Jako v malém, tak i ve velkém, v celém světě tuší se organický život, život nejen jednotlivých tvorů, nýbrž i organický život celých světů.

V beztvarých mlžinách počíná se příroda organicky vyvíjeti. Točivým pohybem, kterýž je následkem vzájemné přitažlivosti různých atomů, srážejí se tyto hustěji a hustěji, až se z nich utvoří jádro, druhé to období tvořícího se světa. Z jiných mlžin se zase vyvinuly skupiny hvězd, v jejichž chaotickém kolotání a srážení astronomové vidí počátek pořádku, počátek nového života vzešlého z katastrofy světů, které se srazily, a srážka tato objevila se jako vzplanutí nových hvězd.

Za naší soustavou sluneční zuří ustavičně hrozný boj světů, z nichž jedny hynou, a nové vznikají.

Ze skupin hvězd, které se srážejí, povstávají nové systémy planetární. Na naší soustavě sluneční máme toho příklad. A na proměnlivých hvězdách vidíme schladlé světy, které jisté slunce obletují a stávají se sídlem nového života. Ale i shaslé, dříve svítící planety nejsou u konce svého vývoje. Neodpočívají od boje, jejž bojovaly miliony let. I když život na nich zanikne a ztrnulost a smrt planety zastihne a dlouhý kosmický spánek nastane, přijde zase na ně činnost. Dostanou se na pouti své prostorem do kosmické masy, v níž nabudou zase novou energii a přijdou zase do oběhu kosmického života.

Kde je smrt, tam je také život. Zásada tato se uskutečňuje v celém prostoru světovém.

Ze života malého Slováčka.

Lidopisné drobotiny ze slovácké osady, jež zaznamenává staré Slovačisko.

(Jan MICHAL-DVORECKÝ, autor spisu »O sv. Mikuláši v legendě a lidových pověstech i zvycích.«)

(Dokončení.)

»Oj ty štědrý večere, ty tajemný svátku, cože komu dobrého neseš na památku?«

Pouť koryčanská konala se »v trnkovou Panenku Marii«, t. j. v čas, kdy dozrávalo ovoce, zvláště trnky. Byla to doba pro nás chlapce nejpokušitelnější. Jak nechoditi na jablka, hrušky, trnky a ořechy, když se to Boží nadělení tak svůdně sevšad na nás smálo! A tož jsme chodili, zvláště na ořechy. Potkal-li v té době druh druha, ptával se:

»Kolik už máš orejch[1]) (rozuměj ořechův)?«

[1]) Zájmen: oný, oná oné zhusta užívají Slováci, mluví-li o známých věcech. Jest to jaksi režonskou mluvou, trošku podobnou zkrácené mluvě důstojníkův

»Tři kopy a devět vršou![2])

»O jej, a já už šest kop!« odvětil prvý s pýchou, jíž snad nepocifuje ani Rotschild nad svými miliony.

Já jsem měl též uschováno »na houře«[3]) v seně několik kop, ale musel jsem se s nimi před domácími tajiti, protože v našich vinohradech nebylo ořeší.

V září bývaly veselé večery — vařily se trnky (= povidla). Lidé se k večeru scházeli »na míšaní« nebo »na lejzačku«, zvláště svobodná chasa, a tu celá osada rozléhala se zpěvem; oddávalať se chasa vedle rozličných »pestev« zvláště zpěvu, aby »míšači« nezdřímli a trnky se »nepřiškvařily«.

Říjen byl nám chlapcům měsícem toužebně očekávaným — bylo vinobraní. V určitý den sešel se ouřad, jenž povolav k radě obecního hotaře (hlídače vinic), určil den vinobraní, jež v neděli potom obecní posel vybubnoval. V pondělí vše se hrnulo »na braní«; a bylo se radost podívati, jak v zeleni stromův a rév pestřily se barevné šátky ženských a modré kordulky »bračův«. Po vinobraní bývalo hned, neboť těch několik achtelíčků a půlachtelíčků, jež patří jednotlivcům, bývalo obráno »na dranc«. Brači nechávali naschvál sem tam některý »střapec« viseti »na ostrléz« (t. j. oběrky), pro nějž si po vinobraní přišli. My chlapci jsme o ostrlézy hrubě nestáli: neměli jsme času, neboť jakž bychom byli mohli při veselém »presování« vína scházeti?! My jsme si raději uštípli střapeček již před vinobraním. Nakazovali nám sice doma, že hrozny se nesmí trhati před vinobraním, protože by potom »brablci«[4]) všecko ozobali. Ale což, když bylo pokušení tak lákavo!

Já jsem si též rád zašel již před vinobraním do vinohradů, »dívat« se na hrozny, — nejraději do Staré Hory. Bylo odtamtud viděti až do Uher, bylo viděti jezditi »mašinu« od Hradiště ke Bzenci, a pak tam na hrušce císařce zůstávaly až do podzimu oběrky. Než, jest mi k mé hanbě říci, že to vše byly pouze zevnější — řekl bych: právní — důvody mých oblíbených docházek. Více mne tam vábil cizí peň v sousedově achtelu Kutálkovém. Naši měli pouze obyčejný »řezlejk«. Ale na Kutálkovém byl muškát, rakouský, černé hrozny a veliké »cecky«. Proto jsem častěji »coudil rounou« (t. j. brázdou) mezi naším a Kutálkovým a hleděl si uchmátnouti střapeček vzácného druhu. Ale pamětliv brablčího nebezpečí, neukmásl jsem ho rukou, nýbrž vytáhl křiváček[5]) z bočnice (boční kapsy u kordulky) a pěkně ušvihl střapeček u samého pně, aby to brablci-zloději nezmerčili. Kutálek však měli »cizí« hrozny sčítány, a nerádi mne viděli rounou vedle jejichho »zbouzat«.

a aristokratů, kteří užívají slov neb půlslov místo celých vět. Vidí-li Jura Janka, že jde z jarmaku, ptá se ho: »Jdeš z oného?« Vidí-li, že nese na svém klobouku více kloboučků pro chlapce, ukáže na ně tréskou dýmky nedbale: »Cos dal za oné?« — »Ja, 2 oné,« odpoví jarmarečník a tazatel se dovtipí, že: dva zlaté.

[2]) Vrš = 3. — [3]) Houra = půda.

[4]) Vrabci.

[5]) Křivák má každý Slováček. Užívá ho k rozmanité »rejpačce«, později, když vyrostl v jonáka, brání se jím při bitce.

»Čuješ, ty kasafírku,« — volávali na mne, »šak ty se kdysi omejlejš. Jak tě enom jednou při tom drapnu, tož z tebe nadělám ouhrabkou. A aj tvého starého to potom bude koštovat s pár rynskulej!«

Ale nedrapli mne nikdy. Ovšem že proto nebyli s rodiči mými v nejlepším přátelství a chodili okolo nich »jak bubák« (= bez pozdravu).

Za dřívějších dob byl přísnější řád a běda zloději hroznův! »Páni« střežívali přísně vinohrady, pokud měli z nich desátek. Ze Sedejšček byl desátek panský, ze Slounečných biskupský a z Míšek farský. Pod nejpřísnějšími tresty bylo zakázáno choditi na hrozny před vinobraním. Ba stávalo se dokonce, že v té době nastraženy na noční zloděje ve vinohradech kosy, ostřím vzhůru obrácené. Až když páni si obešli vinohrady a utrhli v každém achtelu po dvou střapcích (této dávce se říkalo »košné«), pak se vybubnovalo vinobraní. Každý desátý hrozen byl odveden vrchnosti jako desátek (»zemní«). Nyní ovšem může si vyjíti každý do svého vinohradu, kdykoli mu libo.

Chýlilo-li se teplé počasí ke konci, nebrali jsme si toho příliš k srdci; přicházelyť s novou roční dobou nové radosti. V »agvent« budívali mne mamička ještě za tmy. »Ná, stávej Janku, už ses mohl dosť vykysat, půjdeme do Božího kostelejčka.«

Chodívali jsme pilně na roráty — a chodili jsme, my chlapci, rádi. Donášeli jsme si do kostela voskové sloupky nebo svíčičky, jejichž rozžíhání, čistění a vzájemné sfukování s dostatek zajímalo »zbožnou« mysl naši a vyneslo nám zároveň dosti lepancův od stařečka Vaďurových, kteří byli nad námi dohlížitelem v kostele. Já jsem ovšem měl protekci, již mi mnozí druhové záviděli, a po libosti směl jsem sfukovati sousedům světla.

Brzy přisel sv. Martin na bílém koni a čím více bylo sněhu, tím větší naše radost. Led i sníh skytal nám dosti zábavy. A jak bylo příjemno, když večer se sešla u teplých kamen beseda na dračku. Vykládaly se pohádky. Poznal jsem, že i ty pohádky měly jaksi svoji saisonu. Jeden rok byla strašidla, druhý zakleté princezky, třetí hastrmani atd. v modě.

Některá tetka vykládala pohádku na př. o hastrmanovi: K jednomu řezníkovi přišel vám jakejsi pán a že chce masa. Měl na sobě zelenej kabát, na kerém byl jeden šos krapečku kračí. Řezník se podívá: aha — změrčí on, že tomu panovi kapká z delšího šosa voda — povídá si, šak já už tě, kakraholte — znám. Už poznal, že to byl hastrman. Tak povídá: »Ná, pantáto, ukažte ně, z kerého chcete: esci z plec lebo kyty.« Hastrman natáhňa ruku, ukazuje prstem: z tehoto! Ale v tem řezník sekeřisko do ruky a švih ho po prstě, že mu hned prst uletěl. Hastrman fuk ven; ale obráťa se ve dveřách: »Ej, počkej, ty zbojníku, šak já si na tě počejhám!« — Řezník ide jednou s druhejma na maso. Povidá: »Neutečte ně, idu enom tot k potoku . . .« Ale jak si čapne, tu ho cosi ze zadku kmás a už ležel ve vodě. Bylo vám tam enom s užičku vody, ale hastrman ho nepustil, až dušu vypustil.«

Potom obyčejně rozpředla se o předmětě debata. Každý pověděl, co kdy slyšel o hastrmanovi: že sedává za měsíční noci u Moravy a šije boty, při čemž mu kape voda s klobouku atd.

Na dračkách vypravovány také denní příhody. Tak povídá jednou tetka Havalova: »Sestry, slyšely ste už o Čagánčeně? Neé? Tož se podivejte. Včerá byla s Čagánkem u Stodůlkou na pečénkách. Pěkně jedli, pili a dobře se měli. V noci stane Čagánek, mosel it ven. Ná, šak už víte, jaké to bejvá po pečénkách. Přiňda do sejně, už mosel dat nohy do křejža a ani hni dál. Ná, tož myslej si: dyž už to má byt, tož nech je to. Potem vyslékňa se, holej jak Adam šmotrcá se do izby. Čagánčena se probudí — myslejm on do čehosi drcl — a uviďa bílé chlapisko jak zeď před sebou, celá se trese a začne ho zaklejnat: »Zaklejnám tě ve jménu Pána Boha živého, ať si dobrej nebo zlej duch, pověz, co žádáš? — A strejček Čagánek jak by nic: »Ná, košulu a gatě.« —

V neděli před sv. Mikulášem přicházeli sv. Petr a Pavel, odění za biskupy a s berlami v rukou — v četném průvodu. Nám dětem házeli ovoce, dospělým dávali líbati umazané dolní konce svých biskupských berel. Po nich potom přišel ve svůj čas sv. Mikuláš v průvodu andělů, čertů, smrti atd. Zažili jsme dosti strachu, když na okně zasvištěl prut a v síni zacinkal zvonek a zarachotil řetěz. Rozevřenými dveřmi vešel »svatý« a za ním vskočilo do jizby několik čertů s rohama, ohnivými jazyky a tlustými tatary. Za to však ráno radovali jsme se z dárků, jež nám v noci naložil sv. Mikuláš do bot. Bývaly tam ořechy, jablka, do nichž byly zastrčeny krejcary a někdy i desetníček, švestkoví panáci, papíroví i pečení Mikuláši a pod.[6])

Ani jsme se nenadáli, a už tu byl štědrý den, den velikého pokušení pro nás malé. Byl bych tak rád viděl zlaté prasátko,[7]) ale jakž se zdržeti jídla, když celým domem zaváněla vábná vůně čerstvě pečených koláčův. A tak vždycky zvítězil ve mně smyslný element a zlatého prasátka jsem nikdy neuzřel.

Na štědrý den se u nás nepracovalo. »Chlapci« chystali pro dobytek a nosili vodu, poněvadž práce tyto o Božím Narození konati se nesměly, ženy pekly a drhly (= čistily dům). Odpoledne mužští »brali klouče«[8]) a šli do sklepů, »koštejřem« natočit vína na svátky a přinést jablka, ořechy nebo i hrozny k večeři.

Večer, jakmile začaly proskakovati kvězdy, prostřeli mamička na stůl bílý »obrousek«, jenž zůstával prostřen až do »Štěpána«. Potom snesli jídla na stůl: hubovou polévku, hubovou omáčku

---

[6]) O zvycích svatomikulášských vydal Jan Michal, farář v Křesťanovicích u Dvorců na Moravě, objemnou knížku: »O sv. Mikuláši v legendě a lidových povéstech i zvycích.« Ježto skoro všecky české listy pochvalně ji posoudily a čistý výtěžek věnován býti má ohroženému matičnímu gymnasiu v Zábřeze na Moravě, doporoučíme ji, jakož jsme již dříve učinili v tomto časopisu. Knihu lze koupiti v každém knihkupectví. Spisovatel zasílá ji ochotně každému, kdož mu pošle příspěvek na gymnasium zábřežské. Pozn. red.

[7]) Slibuje se dětem, že spatří na večer zlaté prasátko, vydrží-li o štědrém dnu celý den bez jídla. Výklad tohoto zvyku viz v knize, o níž jsme se zmínili v poznámce 6.

[8]) »Bráti klouče« znamená jíti do sklepa na víno. O někom, kdo tam často chodí, říkají, že »bere často klouče«.

na kyselo (byli bychom se za ni zrovna »zabili«), kaši nebo krupici, vařené sušénky (= sušené ovoce), oplatky s medem a pečivo.

Ode všeho zaneslo se do chléva dobytku, aby se dobře dařil. Krávy dostaly i po oplatku s medem. Po jídle my děti louskaly jsme ořechy a pojídaly jablka. Staří nejedli »tech hlouposti«. Mamička toliko vzaly si pouze tolik jablek a ořechů, kolik bylo členů rodiny, aby z nich »prorokovaly«. Ořech »štěrbatý« a jablko »červivé« značí smrť do roka. Než, to dálo se jen tak — dle starého zvyku; už se tomu nevěřilo. Zatím bylo venku živo; bylo slyšeti hlasitý hovor, rány z pušek a hróchání pastýřovo, jenž »hnal Betlémské stádo«. Dům od domu obcházely chudé děti, zpívajíce koledy. Umĕl-li některý zvláště pěknou, zavolali jej tatínek do jizby, aby ji zazpíval ještě jednou. Jedna z písní, jež se mi zvláště zalíbila, byla tato:

Rázně.
Já ve-zmu bu-ben, vyn-du z le-sa ven, já mu za-bu-bnu-ju.
Mírně.
Ve-zmu ta-ké dva ba-ran-ce,
jed-no-ho dám je-ho mat-ce
Sladce.
a dru-hé-ho je-mu, Je-ží-šku mi-lé-mu.

Jiná koleda:

My sme svatí koledníci,
rádi bysme brali,
po tronîčku, po patáčku,
dybyste nám dali;
esli nám nedáte,
tož se zpodíváte:
všecky hrnce vám roztřepem,
co v polici máte,
ešče aj ty sklenice,
co z nich pijáváte.

Později přišli besedníci: chlapci« zapálili si fajfky, »dundali« vínečko a položivše se na slámu na zem prostřenou, řečňovali. Spáti nešel nikdo, aby nezaspal jitřní. Jakmile začali o jedenácté vyzváněti, vypravili se všichni do kostela. Každý těšil se na pastýřskou (mši), při níž se zpívaly na kůru pěkné koledy.

Na sv. Štěpána obcházel obecní pastýř dům od domu; »vinšoval ščasné a veselé svátky . . .«, podal hospodáři březovec a dostal kopu vdolků a »sypaného«. Vůbec musí každý, nechce-li býti nazván nemravou, jakmile vejde k někomu o vánočních svátcích do domu, »vinšovati«.

O ostatcích bývalo veselo; doma se smažily koblihy a v hostinci se pilo a tančilo. V ostatkové dny má prý si každý zatančiti, aby prý rostly konopě. Přišel tudíž v úterý dopoledne některý muzikant i do školy asi na hodinu, nám školní drobotině zahrát. To byl náš bál, při němž jsme se — ovšem po suchu — vrtívali a skákali. Masopustní horečce taneční říká se: skákati na konopě. Dorostlá chasa obnášela po domech, kde měli děvčice, okrášleného a zapentleného, na desce uvázaného »barana«, jejž potom stárci slavnostně v hospodě stínali kosířem.

*

Tolik z mých dětských vzpomínek. Uveřejňuji je, protože myslím, že jest v nich obsaženo sem tam něco z lidových zvyků, co ještě dosud snad není zaznamenáno a co by se snadno mohlo vytratiti z paměti, protože s krojem i zvyky víc a více mizí. Myslím, že by bylo dobře uveřejňovati podobné zvyky lidové z jednotlivých osad. Aspoň bychom měli časem celkový obraz zvyků lidových.

Slavnostní večer na počest † Frant. Sušila.

Literární sekce družstva »Vlasť« pořádala na oslavu 100. narozenin † Frant. Sušila, kněze, spisovatele a buditele národa, v neděli dne 10. dubna t. r. slavnostní večer v sále Jednoty katolických tovaryšů. Krásnou tuto slavnost poctili mimo jiné: metrop. kanovník Dr. Jan Marek, předseda Jednoty katolických tovaryšů kanovník Fr. Vaněček, s místopředsedou kaplanem Janem Beránkem; Fr. Matouš, c. k. dvorní lesní z Hvězdy; faráři: konsist. rada Václ. Honejsek, Dr. K. L. Řehák, Vl. Hálek a Klem. Kuffner; duch. správcové: Antonín Postřihač a Em. Stárka; prof. E. Žák; převor řádu sv. Dominika Fr. Bruno Bárta s Moravanem P. Česlavem Přichystalem; red. Tom. Škrdle; katecheta Boh. Jiráček; kaplan Frant. Petráček; sl. Grossmannova-Brodská s matkou Růženou; pí. Marie Eberlová; školní radové: Dr. M. Kovář a Jos. Šauer z Augenburgu; profesoři: Jan Kalivoda a Jan Kosina; mag. úředníci: JUC. Fr. Cyrill Vlk a revident Fr. Kohout; za Jednotu v Brandýse n. Labem: Jos. Hák, úředník; za Kat. Jednotu v Karlíně: Karel Doležal; red. Tom. Jiroušek, úředník Jan Žák, faktor Boh. Šubrt, knihař Jan Blíženec, zlatník Karel Schwarz, mistr obuv. V. Průša a jiní a jiní — bylať slavnost ta velice četně navštívena. — Metropolitní kanovník Dr. Jan Marek zapůjčil k slavnosti sádrový odlitek poprsí Sušilova, kterýž byl postaven v čele sálu na povýšeném řečništi.

Po krásném a citu plném proslovu, kterýž napsal a sám přednesl říd. učitel Josef Flekáček, ocenil zásluhy Frant. Sušila o církev a vlast v nádherné, důkladně prostudované a sestavene řeči známý spisovatel a katecheta Frant. Žundálek, rodem Moravan. Vážený řečník v řeči, hodinu trvající, vylíčil nejprve útlé mládí velikána slovanského, Fr. Sušila, obohativ slova svá zajímavými episodami ze života oslavence, potom sledovali jsme Frant. Sušila ve škole, v semináři a na kaplance. V této stati

poznali jsme nadání Sušilovo, poznali jsme vlohy a touhu jeho prospěti národu svému. Jako mladík plný ideálů rozhoduje se pro trnitou cestu služebníka Božího, vstupuje pak do semináře jen proto, poněvadž vidí, že veškeré inteligentní vrstvy v národě stojí v řadách nepřátel národa českého, jen kněžím v srdci nevyhasla láska k rodné půdě, k rodným bratřím. Proto vstupuje do semináře, by rozmnožil řady těch, kteří s národem dobře smýšlejí. Zásadu tuto věrně sleduje jak na kaplance, tak i na stolci profesorském v Brně, kamž povolán za profesora biblického studia. Zde stal se vůdcem, otcem a buditelem národa svého, neboť působě v duchu vlasteneckém na své žáky, působil tím na národ celý. On je učil jazyku českému, by mohli kázati lidu českému. Tím stal se patriarchou národa českého. V druhé části své řeči rozebíral slovutný řečník zásluhy Sušilovy na poli vědy theologické, kdež si získal nehynoucích zásluh, hlavně překladem a výkladem Nového Zákona, Písma sv., překladem sv. Otců apoštol. a sv. Justina a upravením dějin Jos. Flavia; stejných nehynoucích zásluh získal si o národ svůj sbírkou národních písní a jinými četnými skutky vlastenecké piety. Když řečník skončil krásnou řeč svou, byl za ni hojným zaslouženým potleskem odměněn.

Po té přečetl p. Jan Kř. Maštalíř telegramy a blahopřejné dopisy ze Slovenska, Moravy a Čech, jež k oslavě Sušilově zaslali:

a) telegramy: Ferd. Juriga, kněz v Prešpurku, a Dr. Kolísek, profesor a katecheta v Hodoníně.

b) dopisy: 1. z Moravy: Ign. Zavřel, farář v Přerově: Ferd. Harna, farář a Jindř. Valouch, kaplan ve Chvalkovicích: Al. Viceník, koop. v Bílavsku pod sv. Hostýnem; 2. z Čech: Čtenářská beseda ve Plešich (Jakub Škrdle, předseda); Sv.-Josefská Jednota v Písku (Fr. Pech, předseda; Jos. Šimek, místopředseda: Ant. Pech, jednatel); spisovatelka Ludmila Grossmannova-Brodská: učitelka sl. Albína Fortýnová; učitel Fr. Tater; farář a spisovatel Frant. Jiří Košťal; kaplan Václav Pokorný; duchovenstvo v Písku a celého vikariátu Píseckého (Fr. Pech, č. kanovník a bisk. vikář); Jednota českého kat. učitelstva v království českém, (předseda Fr. Jelínek, učitel.)

Krátkým a srdečným doslovem zakončil schůzi místopředseda literární sekce p. říd. uč. Jos. Flekáček.

Cesty srdce.

Povídka. Napsal P. J. Franco S. J. S výslovným povolením časopisu »Civilta Cattolica« pro »Vlasť« z vlaštiny přeložil JOSEF FLEKÁČEK.

(Pokračování.)

»Pamatujete se na onu zasmušilou zříceninu, kterou jsme spatřili po levé straně asi za hodinu potom, když jsme opustili Fréjus?«

John vzpomínal: »Bardonecchia, Salvoulx, Oulx, Sulbertrand. Exilles . . .«

»Ano, Exilles! Tam byla v patnáctém století veliká bitva a vesnice byla vydrancována. V té vřavě, kdy bylo všude zříti jen zbraně, vešel jakýs zločinec do kostela, urazil dvířka u tabernakulu. kde se chová svatý chléb, jejž katolíci ctí jako pravé tělo Ježíše Krista...«

John již otevíral ústa k odporu, ale matka mu pokynula, aby mlčel, a řekla: »Buďme šetrnými.«

Julie vypravovala dále: »Svatý chléb se chová v nádobě, která slove ostensorium. Nyní se užívá spíše monstrance, na tom však v našem příběhu nezáleží. Ostensorium má podobu křišťálového válce, je vyšší než širší, má pokrývku a kovový podstavec, obyčejně zlatý nebo stříbrný. A to bylo to, po čem dychtil svatokrádežný lupič; lakotně se toho chopil a ve spěchu a chtivosti nepomýšlel ani, aby dal pryč svatý chléb.«

»A jak se dělá ten chléb?« ptala se jedna z dívek.

»Z nejjemnější obilné mouky, po způsobu bělounké oplatky. Dělají se malé a ty se rozdávají věřícím při svatém přijímání, nebo — jak bys řekla ty — při svaté večeři. Jedna se udělá větší, veliká hostie, a ta se chová v tabernakulu v ostensoriu a vystavuje se k uctívání. Lupič vzal ostensorium s velikou hostií, zabalil je do uzlu k ostatním nakradeným věcem, a aby zločin spíše ukryl, dal to ještě do pytle, naložil na mezka a uprchl.

Ubíral se skoro touž cestou jako my z Fréjusu. Došel do Turina a kráčel po náměstí. V tom — ejhle prst Boží! Uprostřed náměstí se mezek svalil a nic ho nepřiměje k tomu, aby vstal.«

»Jaký div, byl vysílen,« zvolal John.

»To může být,« řekla Julie. »Jakž tomu bývá, sbíhal se lid, aby jej zdvihl. Ale zvíře bylo jako z mramoru. Pojednou, aniž se byl kdo pytle dotknul, rozvázaly se provazy...«

»Byly špatně svázané,« rychle pravil John.

Julie se usmála a vypravovala dále: »Balík, který byl v pytli, se rozvázal a objevilo se ostensorium.«

»To si nějaký pálený chlapík přispíšil, aby si v pytli zalovil,« John na to.

»Tomu nevěřím,« pravila Julie. »Z úcty před nejsv. svátostí a z hrůzy před svatokrádeží neodvážil se nikdo vložiti na to ruku. A ostensorium, samo od sebe se osvobodivši, počalo se zvolna, zvolna vznášeti do výše, až tak vysoko, že mohlo býti viděno z celého náměstí; tam se zastavilo, jako by bylo umístěno na trůnu oltářním. Představte si, co se zatím dělo na náměstí; lid se vrhal na kolena, aby se klaněl Pánu Ježíši Kristu, který takovým divem dokazoval svou přítomnost v hostii (alespoň to bylo jeho přesvědčení a já tomu také tak rozumím), někteří padli tváří svou na zemi, jiní modlili se s rukama sepjatýma, jiní volali za odpuštění hříchů. Pověsť o velikém zázraku rozšířila se zatím po celém městě, jeden sděloval ji druhému, letěla jako elektrická jiskra. Každý běžel o překot, aby uzřel toto vidění. Mladí, staří, děti, ženy, vše v jediné směsici tísnilo se na náměstí; viděti, padnouti na kolena a modliti i klaněti se, to vše byl jeden okamžik. Biskup turinský, markýz Ludvík Romagnano, nevěděl ihned, co by v tak neobyčejném případu měl činiti. Shromáždil katedrální

kapitolu, duchovenstvo města a řeholníky klášterní k mimořádné poradě a v úžasu, úzkostí se chvěje, žádal za radu.«

»A zatím ostala hostie stále ve výšinách?« tázal se John již bez žertu ne k radosti své matky, jíž srdce rozčilením tlouklo.

»Zajisté,« odvětila Julie, »a hodiny tak plynuly. Na poradě se usnesli, odebrati se v procesí na místo a tam pokorně prositi, aby Bůh zjevil svou vůli. A tak se stalo; biskup oblékl pontifikální roucho, průvod se seřadí a slavně kráčí z katedrály za nesmírného úzkostlivého očekávání všeho duchovenstva a lidu. Když došli na náměstí, prodlévala hostie stále na svém vzdušném trůnu a množství prolévalo slzy a trvalo na modlitbách. A hle; zázrak sleduje za zázrakem; dvířka ostensoria se otevrou, hostie vyjde, nádoba celou svou tíží padá na zemi; hostie ostává sama, vznáší se výše, počíná se osvětlovati, zářiti, planouti oslňujícím leskem jako slunce v poledním žáru. Při tom pohledu nemohl nikdo potlačiti nával citů; jednomyslné plesání nese se k výšinám, volání, pláč, křik, vše dotýkalo se hvězd, každý oddal se pobožnosti dle svého způsobu; buď klečel, buď ležel na zemi, neb stál vzpřímen, s rukama sepjatýma vzhůru pohlížeje. Myšlénka projela náhle duší biskupovou; dal si podati kalich, vysoko jej vyzdvil k výšinám a zapřísahal vroucně Pána, aby sestoupil dolů ku svým věřícím. Div divoucí to říci; po této modlitbě počíná se třpyt hostie mírniti, před tváří všeho lidu snáší se níže a níže, až sestupuje do kalichu, nechávajíc za sebou světlou stopu, která v krátkosti zmizela.«

John a jeho sestry si oddechly; bylť se jim zatajil dech, jako kdyby se byli na zázrak onen právě dívali. Needle-ová však, aby přerušila nebezpečné úvahy, jichž se bála po této povídce, pravila Julii: »Tak, již to víme, ale ty umíš vypravovati!«

Julie, chtějíc kouti železo dokud je žhavé, pravila: »Prohlašuji, že jsem vše četla v církevním dějepise a právě tak jsem to vypravovala; nic jsem nepřidala, nic neubrala. Chtěla jsem se zde na místě o tom poučiti, šla jsem tam s Kateřinou, a kostelník mně opakoval vše tak, jak jsem to četla. Viděla jsem ono místo, kde se hostie vznesla do výše; je tam pamětní deska, která udá lost tu vypravuje; okolo ní je ochranné zábradlí se znaky města — to vše je v kostele, který se nazývá »Corpus domini«, a tak jej zve — jazykem latinským — i prostý lid. Je to jeden z nejkrásnějších chrámů v Turině — a krásných je zde nemálo — dle plánu architekta Vitozziho, všude samý bronz a mramor, také obrazy jsou od výborných malířů; zkrátka: jest hodno, aby to člověk viděl.«

John, který hledal záminku, jak tuto celou historickou událost uvésti v pochybnost, ztratil odvahu, když slyšel tyto podrobnosti, a ještě více, když Julie pokračovala: »A jakoby nestačilo na paměť příběhu toho obecné ústní podání všeho lidu a chrám, který hlásá jeho autentičnost, byla ustanovena kollegiátní kapitola kanovníků, aby konala úřad v novém kostele a bratrstvo laiků, byly ustanoveny každoroční veřejné slavnosti za spolupůsobení úřednictva a zástupců města a slavnosti každého měsíce, a město počalo býti hrdým na titul »město nejsvětější svátosti«.

John se neodvážil promluviti ani slova; potichu si hvízdaje, zašel do své komnaty; jeho sestry byly poslány na lože; jejich matka byla pobouřena. Mistress Needle-ová si připomínala se žalostí, jaké papeženské dojmy může vzbuditi v duši dítek toto vypravování, tak působivě podané; obžalovala sama sebe z lehkomyslnosti a neprozřetelnosti, že dala podnět k takové rozpravě proti všemu svému úmyslu a záměru: zkrátka, nemohla se utišiti, pokud z Turina neodjede; a to učiní zítra. Řekla Julii jen tak na půl úst: »Zítra ráno pojedeme do Janova.«

Pak, zastyděvši se poněkud nad touto úsečností, pravila přívětivě: »Dovolíš? Půjdu na chvíli do tvého pokoje; řeknu ti proč; ráda bych si s tebou důvěrně promluvila.«

XXI. Důvěrná rozmluva.

Julie, jsouc pojednou pozvána k důvěrné rozmluvě, hlasem chvějícím se a přerývaným, v tuto hodinu právě po vypravování o zázraku, které převrátilo na ruby názory mistress Needle-ové o Eucharistii, nepochybovala, že nastane nová disputace, živější a pohnutější, než před tím. Měla naději a bála se. Ledová hradba, bránící rozhovoru o náboženství, byla prolomena, a to o hodně dříve, než si sama odvážila pomysliti. Předešla svou velitelku slovy:

»Nemýlím-li se, paní moje, jste poněkud rozčilena.«

»Až příliš, nezapírám toho,« odvětila Needle-ová.

»A co vás tak rozčililo, smím-li se ptáti?« — »Nepomýšlíš na účinek, jaký může míti tvé vypravování na mé děti! Ach, jak dobře bys byla učinila, kdyby jsi se nebyla o ničem zmínila!«

»Zajisté, že jsem tak neučinila schválně, a proti vaší vůli.«

»To jsem tak nechtěla.«

»Ale uvažte jen, že jsem já vás k tomu nenutila. Dnes byla jsem s Kateřinou navštívit chrám Corpus Domini, a to z dychtivosti, uzříti pomník, který posiluje mou víru ve skutečnou přítomnost Spasitele v Nejsvětější Svátosti — víru, která je mi drahá jako můj vlastní život. Vidíte, že v rozmluvě s vámi co mám na srdci, mám i na jazyku. Kateřina ve své prostotě rozplývala se zbožností a stále jen chtěla, abych vás poprosila, abyste i vy kostel navštívila; odpověděla jsem jí: »ne«, a to rozhodně a určitě. Zakázala jsem jí i slovem se o tom zmiňovati, vypeskovala jsem ji, a pak, nevědouc již co, jsem jí i vyhrožovala. Potom jste přišla vy; vyptávala jste se mne neustále, a potom jste mne všichni přinutili, abych vypravovala; což mohu za to já?«

Needle-ová, která tajně naslouchala rozmluvě Juliině s Kateřinou, nemohla popříti pravdivost této omluvy, i odpověděla poctivě: »Máš pravdu, přítelkyně; jsem tím sama vinna, jakož i John — ač je-li to vůbec vina. Máť John podivnou hlavu! Vždyť to vidíš, v rozhovoru je jako by neuměl pět počítat, blahoslavený člověk, který dovede otevříti tu přihrádku, kde má slova zamčená; pojednou učiní vycházku na pole náboženské, dá se do toho, šermuje bez přestání, že jsem myslila, že se z toho už nevyplete.«

Těmi slovy dala mistress na jevo, že zapomněla, co vlastně chtěla říci.

»Váš syn je poněkud fantastikem; toho příčinou je hypochondrie, která ho tráví až do kosti. Dnes mluvil, oháněje se samou logikou, a žasnu nad ostrovtipem jeho dialektiky, která by mi dala jak náleží co proto, kdybych — alespoň tak myslím — neseděla tak pevně v sedle se svou pravdou. Jest patrno, že knihy netoliko čte, ale studuje, že jim rozumí, že je proměňuje v krev. Jeho podivné, roztržité chování nemá jiného kořene, nežli že je stále a horlivě zabrán do myšlének. Míním, že nelze užíti lepšího léku k napravení jeho povahy, nežli když mu podáte příležitost, aby projevil své názory a zásady, povzbuzovati ho, polemisovati s ním, přemoci ho — a celkem dodávati mu stálé odvahy. Tak nebude míti kdy, aby hromadil černou náladu a odnaučí se své zamlklosti. Zlé srdce zajisté nemá; vždyť jste viděla, s jakou dvornou přívětivostí mi odporoval. Ubliží někdy sestrám? Pohněvá jen dost málo vás? Pracujte s trpělivou vytrvalostí s ubohým tím nemocným a uvidíte, že to bude pravá perla.«

Ubohé matce se třpytily v očích slzy pohnutí, když slyšela Julii mluviti s takovou něžností o svém nešťastném prvorozenci; nemohouc se přemoci, pravila: »Dobrá Julie, ty vidíš v mé rodině jen samé růže a květiny; obávám se, že na vše hledíš spíše srdcem, nežli očima. A přece mi dělají tvá slova větší starosti, než si myslíš. Co ti mám říci? Nejvíce se obávám, vzpomenu-li, že za rok bude licenciátem ve filosofii a krásných vědách a plnoletým; svým pánem, a já ho nemohu udržeti při rozmluvě ani pět minut; nic jím nehne, nic ho nebaví, po ničem mu nic není; řekne ano nebo ne, zadívá se do kouta a zustane jako zdřevěnělý.«

»A přece dnes sršel jako ohněm,« řekla Julie, »a nepopřál mi ani času k odpovědi.«

»Až příliš! Ale to nejsou rozmluvy, kterých si přeji od něho slyšeti. Leč již dosti o tom. Ty jediná bys ho mohla přivésti na jinou cestu, hovoříc s ním o vědách a uměních. Vím, že si tě váží. Za několik dní po svém příjezdu z Cambridge mi řekl: »Dobře jste učinila, máti, že jste sem to děvče vzala. Alespoň ji lze poslouchati, když mluví; ale ta nešťastná miss Mary hovoří rukama a má hlas jako rozzuřená kočka.« Tak mi to řekl. Z toho soudím, že si tě váží, a můžeš mu tedy učiniti dobrodiní.«

»To asi málo, jak myslím. Což mohu já, pouhá dívka a učitelka, zmoci s mladíkem, který vykonal svá studia?«

»Jen to zkus,« naléhala Needle-ová, »ale pro Bůh, za to jen tě prosím, nepouštěj se do otázek jako dnes! Věř mi, byla jsem jako na trní!«

»Na počátku nebo na konci?« tázala se Julie.

»Stále, zvláště když jsi vypravovala onu legendu. Jaké to bude pro mě namáhání, než vyhladím dojem, jaký učinila na něho a jeho sestry! A přece jsem tím vina jenom já, to doznávám. Kdo ví, jaké chmury zahalí nyní jejich duši! Umíš výborně vypravovati, že se ti musí věřiti!«

»Odpusťte, paní moje,« přerušila ji Julie. »Snad se nedomníváte, že jsem událost tu ozdobila a vyšperkovala nějakými příkrasami, které jsem si vymyslila?«

»Toho se nedomnívám, ale ty tomu věříš tak odhodlaně, tak tvrdošijně, že tvé přesvědčení — abych tak řekla - se stává nakažlivým.«

»A přála byste si snad, abych o svém náboženství mluvila jen tak tak, vlažně, jako o vyznání Konfuciově? Nebo abych vám tvrdila nějakou věc, o níž sama pochybuji?«

»Přála bych si,« odvětila mistress Needle-ová, »abys hned tak lehkomyslně nevěřila, neboť je v tom nebezpečí klamati se.«

Julie, užívajíc laskavosti, před chvílí jí osvědčené, opřela se rázně. »Proč soudíte s takovou jistotou, že se klamu? Jedná se o událost, která se sběhla za bílého dne, u přítomnosti poctivého lidu, za okolností, které by otevřely oči mrtvému, neřku-li slepému; vše dosvědčeno jest až po naši dobu historickými doklady, podáními, neochvějnými důkazy; jsem-li já lehkověrná, jest i lehkověrným, kdo věří, že byl Alfred Veliký, že Vilém Dobyvatel konal výpravy, že byla bitva u Hastingsu.«

Needle-ová zůstala beze slova; teprve po chvíli mlčení snažila se vyplésti se z úzkých: »Poslyš, nepachtím se po tom, abych snad zpytovala, co je pravdy nebo lži na tom tvém zázraku. Po zázracích Pána Krista a apoštolů je každý jiný zázrak pro mě docela zbytečný.«

»A což kdyby vševědoucí Bůh nějaký div pokládal za užitečný a vhodný? Jestliže Bůh sám jej učiní, myslím, že je nepovažuje za zbytečné.«

»Dovol,« zvolala mistress živě, »a co má býti s tvým zázračným chlebem, který uvázl v povětří? A proč se to nestalo v Londýně, proč v Turině? Proč před třemi stoletími a ne raději dnes?«

»To ví jen Bůh, proč, a není povinen to s námi sdělovati. Kdyby se to stalo dnes, mohl by se někdo týmže právem — ač mohla bych spíše říci neprávem — tázati, proč už se to nestalo dříve? A kdyby se to bylo stalo v Londýně, mohl by se obyvatel Turina ptáti: proč se to přihodilo tam a ne tady? Ostatně, co se dotýká místa i doby, nějaký důvod bychom mohli tušiti sami.«

»Tak jej poslyšme.« »Ale neurazíte se?« »Ani pomyšlení!« »Mohli bychom si mysliti, že Turin . . . Ale ne; vy byste mi nikdy neodpustila tuto papeženskou, ba arcipapeženskou myšlénku.«

»Odpouštím ti ji dříve, než ji vyslovíš; snášelivost je mou nejzamilovanější ctností.«

»Nuže dobře,« pravila Julie, »dejte pozor! Kalvínské novoty, odporující skutečné přítomnosti Ježíše Krista v Nejsvětější Svátosti, vznikly nedávno v krajinách zaalpských a byly by nalezly příhodnou půdu i v Piemontsku, kde Valdenští byli v boji proti katolicismu zároveň s Anglií: nebyla-liž to dobrota a milosrdenství Boží, utvrditi zázrakem starobylou víru v městě, které bylo nejvíce vystaveno útokům bludů kalvínských? Nechtěl snad tím Bůh zaraziti onen pochod bludu, aby Italie, sídlo náměstka Kristova, ostala prosta kacířství, zuřivě bijícího na její brány? My, opakuji to, neznáme záměry Boží; mám-li však mluviti dle svého svědomí, vyznám, že tenhle důvod zdá se mi býti blízkým pojmu, jejž máme o Prozřetelnosti Boží.«

»Když to není pravda, alespoň je to vtipně vymyšleno,« usmála se Needle-ová, a vracejíc se ku svým názorům, dodala: »Něco jiného je míti pohotově šikovnou, duchaplnou odpověď, která se vočkuje do hlavy samými předpoklady, nebo, chceš-li, naukami římského vyznání, a něco jiného je, abych to horem pádem uznala za pravé. Uznáš to zajisté sama, že nemohu dovoliti, aby se hlavy mých dětí naplnily takovými fantastickými viděními a výklady, které sama nazýváš arcipapeženskými. Poslyš, Julie, jsem upřímná; zdá se mi býti spravedlivé, nechati ti tvoje přesvědčení, raduj se z něho jak chceš; vážím si ho, a závidím ti ten blahý klid při tom; co se však dotýká mne, nemohu, nesmím a nechci připustiti, aby takové pověry (odpusť tomu slovu, vylétlo mi tak z úst), se nasadily také v mém domě. Učiním vše možné, abych je ničila v srdcích mých dětí. A máš-li mě ráda, zanech jednou pro vždy řečí o náboženství před dětmi. Z návštěvy kostela nebude zítra nic; najdu již výmluvu; — bylo by to jako nalíti oleje do ohně.«

Z těchto slov poznala Julie, že samoláska a samolibost vítězí v Needle-ové nad svědomím; ač přesvědčena, že nemohla zapomenouti, jak celá ta rozprava začala, že tomu sama chtěla, a že ji sama nejvíce živila a přiostřovala svou tvrdošíjností — přece neuznala za vhodné, roztrpčiti ji ještě více nějakými výčitkami. Její srdce mluvilo více než rozum; jata soucitem nad tak ubohou zaslepeností a přemožena mocnou láskou k duši své milované dobroditelky, vzala ji za obě ruce, políbila je, přitiskla je k srdci a pravila hlasem povzdechu se podobajícím: »Nebojte se, dobrá máti má, nepronesu slova, jež by porušilo klid vašich dětí . . ., nevím, jestli se mýlím, ale kdo by neznal poctivost vašich úmyslů, snadně by se mohl domnívati, že se bojíte pravdy.«

Mistress Needle-ová cítila, že horká slza její přítelkyně jí skanula na ruku a četla ve zracích jejích vedle vroucí lásky i přímou, ale spravedlivou výčitku. Směsice studu a kárající hlas svědomí se v ní ozvaly. Pýcha jí napovídala, co říci, aby zakryla svou porážku. Ale jak může jen plísniti čistého toho anděla, jenž jí se slzami v očích líbá ruce? Přemohla se a odvětila, aniž by se bránila vyslovené obžalobě: »No konec již; zítra změníme podnebí; Janov se svým mořem a přístavem, se svým čarokrásným okolím způsobí, že zapomeneme na všecko.« A odešla.

Odcházejíc, nesla si však ssebou vystřelený šíp: »Bojíš se pravdy«. Julie četla v nitru mého srdce. Ona zářící hostie, vznášející se ve vzduchu, viděná tisíci lidmi v pravé poledne, stále se objevovala před rozechvěnou její myslí; důsledky z toho prýštily se stále a neúprosně, a ač byla daleko a daleko vzdálena obavy, že by se mohla přichýliti k papežství, uznávala, že se příběh Julií vypravovaný podceňovati nemůže. Snažila se zničiti všecky důkazy, které Julie uvedla, a pátrala dychtivě, jak o tom všem pochybovati.

Marné snažení! Julie není ze zpozdilých, které se dají snadno klamati, není pokrytec, jenž by mě chtěl svésti . . . událost se stala tak, jak to praví; takové věci a okolnosti se nevymýšlejí. Byla jsem neprozřetelná! Já píchla první do vosího hnízda! Za

takového přemítání ji přemohla slabost a mistress zavřela oči ke spánku. Ale najednou se prudce probudila: Julie stála u ní a okazovala na zářící hostii; cítila na své ruce její políbení a její slzu a tvrdé slovo: »Bojíš se pravdy!«

Nazejtří časně z rána, když celá rodina ještě spala, byla již paní Needle-ová u dveří Juliina pokoje, a berouc zvolna za kliku, tázala se: »Je dovoleno?«

Julie klečela a modlila se; poznala hlas, povstala a pospíšila otevřít, a zvučným hlasem pozdravila paní. »Dobré jitro! Co se stalo? Již jste oblečena k vycházce?«

A Needle-ová jako by pokračovala v rozmluvě od včerejška: »Chci ti dokázati, má milá, že se pravdy nebojím. Oblec se a pojď, půjdeme do chrámu, o němž jsi mluvila.«

»Jestli si toho vy přejete, ano; — já jsem tam, jak víte, již byla.«

»Ano, ano, chci to, přeji si toho, nebude-li tě mrzeti doprovázeti mě.«

»Velmi ráda, když tak nečiníte k vůli mně.«

»Nikoliv, sama to chci viděti.«

»A nepůjde nikdo jiný?« ptala se Julie.

»Nechci děti buditi, teď právě se jim to nejlépe spí. A John, to vím jistě, chrápe jako svišť.«

Julie neodpověděla. Rychle se oblékla a šla s ní s roztomilou nenuceností, ani se nezmiňujíc o včerejším rozhovoru. Vykládala jí vše s naprostou zdrželivostí. Co však neuzřeli! Když se přiblížili k zábradlí, jež obkličuje mramorovou desku na místě, kde se div udál, viděli tam jinocha se skloněnou hlavou, jak kukátkem čte nápis, hlásající zázrak.

»To je John!« zvolala mistress v bolestném překvapení.

Byl to opravdu John. Matka se zarazila, zůstala stát a s tlukoucím srdcem ho pozorovala, obávajíc se úzkostlivě, zdali se syn nedá svésti k nějakému klanění. Ale nestalo se tak. John klidně a bez citu četl nápis, vyňal svůj zápisník a opsal si jej; pak zápisník zastrčil do kapsy a bez nejmenšího projevu úcty nebo neúcty obrátil se ke dveřím; vyšel z chrámu a ani Julii ani matku vůbec neviděl. Ubohá mistress nechtěla už nic viděti; vrátila se domů stísněna krutou obavou. Zeptala se Johna, kde byl, že jí řekli, kterak již za časného jitra byl vyšel. John odvětil: »Šel jsem si vykouřit doutník a pak se podívat na kostel, o němž nám včera večer miss Julie povídala.«

Matka neodvážila více se ptáti. Julie nedala na sobě ničeho znáti, ale velice se radovala z dobře zasetého semene; těšila se nadějí, že vzroste a tvářila se, jako by byla zapomněla věcí minulých. A když paní, aby jaksi s hrdostí dala na jevo, že se ničeho neobává, odložila odjezd o den, tu Julie, pověřena byvši, aby byla panstvu průvodkyní při zábavných vycházkách, se již ku chrámu Corpus Domini ani nepřiblížila. Hledala spíše, aby je zavedla na náměstí a do veřejných sadů, na vrch, odkud jevil se krásný rozhled na celé město; společnost bavila se nenuceně bezvýznamnými hovory. A tím vším uneseny, nevzpomněly si již dívky na kostel, pomník udavšího se zázraku. Večer vypravovala

Julie stále jen o tom, co uvidí v Janově a potom ve Florencii. Needle-ová byla velice spokojena a neměla o tom tušení, že její přítelkyně učinila příměří jen proto, aby se mohla navrátit k útoku, jakmile dobrá příležitost se k tomu naskytne.

John vrátil se po včerejším řečnickém turnaji, nikoliv nepodobném umělému ohněstroji, ku svým starým obyčejům; skoupý na slova, ještě skoupější obdivem nových a nových věcí, které se jeho zrakům jevily.

K Julii choval se jako obyčejně; zdvořile, uctivě, s mrazivým chladem. Ale Julie byla již poznala, jak mnoho lze věřiti jeho chladnosti: jeho oposice, tak náhlá, živá, prudká a odvážná odhalila jí nitro jinochovo. Divila se velice, vidouc ho docela jiného, než jakým jej soudila býti: mrtvého pro každý náboženský cit. A obdiv její byl by desetkráte vzrostl, kdyby byla mohla viděti v hlavě Johnově tu tajnou práci myšlének nad jeho věk sahající, za to však tím živější a bujnější, čím méně se jevila na venek. A o tom měla míti Julie brzy nové důkazy. (Pokračování.)

Pochybnosti svatého Petra.

Lidová legenda ze španělského. Veršem vypravuje *Josef Kreutzer.*

(Milému příteli důst. pánu PAVLU NAVRÁTILOVI, faráři v Dubňanech.)

I.

Za onoho času s Petrem apoštolem
putoval Pán Ježíš světem — lesem, polem,
samotami, vesnicemi, města
dál, dál vedly jejich svaté cesty.
Svatý Petr delší dobu divně kloní
v zadumání hlavu k zemi, slzy roní,
smutek plaší se rtův úsměv lásky,
hlubší, hlubší vrývá v čelo vrásky.

»Petře, Petře,« Spasitel se vlídně táže,
»jaký zloduch rozum, srdce, jazyk váže,
žes tak smuten? Pověz, co tě svírá!«

»Dobře vidíš, Pane, že cos týrá
duši moji — v noci nemožno mi spáti,
ve dne pak, když vidím slunce jasně pláti,
žádnou ach! to radost nepůsobí.
Pochybnosti srdce moje drobí.«

»Nuže, Petře, svěř se! Či snad nemám práva
znáti všechněch srdce tvého hnutí? Sláva,
radostné žes zvěsti hlasatelem,
mým že budeš místodržitelem,
mým jest darem vůlí Otce nebeského.
Moudrost božskou, podklad štěstí pozemského,

věčného též blaha, já vlil v duši
tvoji . . .«
»Tedy, Pane, věz, že kruší
mysl moji pochybnosti děsné — za ně
sám se stydím, pomyslím-li jenom na ně.
Pochybuji o *spravedlivosti*
Otce Tvého — rovněž o moudrosti —«
»Ztratil's rozum, Petře?«
»Stane se tak, Pane,
myšlénky-li také dosud neslýchané
na mne útočiti budou stále.
Vím, že myšlení to málo kalé,
černý nevděk že to, smrtelný hřích, vina
rouhání a lásky božského že Syna
nejsem hoden — čím však víc se snažím
jich se shostiti — tím víc se pražím
v žáru jejich krutém. Běda, mistře, běda!«

»Máš však důvod, Petře, mysliti tak věda,
nestačí že pochybnosti míti,
nýbrž třeba důvody je příti?«

»Toť je nejtrapnější, Pane, důvodů že
mnoho — mnoho. Naskakuje husí kůže,
pomním-li, co viděti nám bylo,
když jsme putovali kazit dílo
ďábla, bojujíce proti bludům, hříchu.
Zdali nezřeli jsme nestoudných žen pýchu,
hedvábná jich roucha, šperky zlaté,
v bohatství a slávě údy klaté?
Kolik pak žen ctnostných, obětivých matek
znalo chudé cáry jenom za svůj statek?
Což pak dítky? Žádná na nich vina,
údělem však jejich bída, špína?
Na oběti svůdců kydána jen hana,
svůdcům všude úcty otevřena brána,
poctivci — ti v trápení a hladě,
ničemi — se těší nadevládě . . .
Dost však o tom! Nuže, mistře dobrotivý,
je-li nebeský Tvůj Otec spravedlivý,
moudrý, kterak může stále zříti
na neplechy, jichž jak v poli kvítí?«

»Ustaň, Petře, počínáš už mluvit hříšně —
ale upokojž se, pochybovat pyšně,
v zlobě nedovedeš — jest to slabost,
rozumu všech lidí stejná chabost.«

Úsměv vlídný na líci se Mistra chvěje,
paprsek tu božského se světla leje
v duši Petra, mysl osvěcuje,
pochybnosti rázem zapuzuje.

Poutníci jdou dále, vedouce již hovor
jiný.

II.

Návrší před nimi zelené v slunečním jasu
koupá se, barevné vrhajíc stíny,
domeček bělostný na vrchu ve stromů pásu
útulný, ačkoliv jenom je z hlíny.
Za domkem vlní se široké úrodné lány
ječmenem, pšenicí zlatou a žitem,
dozrálé klasy, jež dobrotou božskou jim dány,
sklízejí manželé s hošíkem Vítem.

»Mistře a Pane můj! nemožno dále mně jíti
v žáru tom,« promlouvá Petr tu svatý,
»stále pak třeba jest lysinu přikrytu míti,
uškodit mohl by paprsek zlatý.
Žízeň též ústa a hrdlo mé velice týrá.«

»Chvíli jen vytrvej!« Spasitel těší
Petra. »Již brzy se naplní útrap tvých míra —
domku nás občerství chládeček svěží.«
Po chvíli sedají poutníci ve třešně stínu.
Hospodář vida, že hosty má, spěšně
přichází, vlídně je vítá a poroučí synu,
česal by dozrálé, slaďounké třešně;
hospodyň přináší studenou vodu, chléb chutný —
posloužit všichni se o závod snaží.

»Zdá se mně, letos že úděl váš nebude smutný,«
Petr dí, »úroda na roli vaší
slibuje hojnou žeň.«

»Bohu dík budiž a chvála,«
hospodář odvětí, zbožně kříž dělá,
»požehnal lopotám, mozolům našim a z mála
učinil hojnost. Snad splní se vřelá
touha, by synek náš studovat v blízkém moh' městě.
Rádi chcem pracovat — o hladu býti,
jenom když pomůžem k lepší mu životem cestě.«
Hosté se chystají dále zas jíti,
vstávají, děkují, žehnají dobrým těm lidem,
zvolna pak kráčejí v slunečním žáru.
Petr se usmívá, s labužným pojídá klidem
šťavnatý třešní plod — v nadšení varu
»hodné to lidičky,« promlouvá ku Pánu svému.
»Zajisté,« Spasitel k tomu mu praví,
»pospěš však, hrozivé mračno se v obzoru lemu
tvoří a v brzku proud snese se dravý.«
Rychleji pokročí, došli by ochranné střechy.
Mraky se šedivé valí blíž — blíže,
zaduje vítr a žalostné vyráží vzdechy,
ztemnělé nebe blesk klikatý líže,
po chvíli duní hrom, první již ve vzduchu šustí
lijáku kapky, a ihned zas zdálí
slyšeti zlověstný rachot krup, pole jež pustí,
rolníkův zármutkem, slzou zrak kalí . . .

Minula bouře, a slunéčko rozhání mraků
cáry. Pán s Petrem svou opouští skrýši.
Petra děs jímá — se zastaví, nevěří zraku,
krupami povstalé spousty zře výši.
Ctihodný obličej světcův se ve smutek halí,
temnější mraky se na lysé čelo
kladou, než před tím se za bouře oblohou hnaly,
vnitřním chví bolem se celičké tělo.
»Co je ti zase, můj Petře?« Pán jeho se táže.
»Zdaž jsi sám neřekl,« Petr dí v pláči,
»v domku tam lidé že hodní jsou, dobří, že váže
zákon je Boží, jho života vláčí
pokorně?«
»Ovšem.«
»A přece je takovou ranou
stihl Tvůj Otec? Kdo neměl by vážně
mysliti o tom a stíhat Ho po právu hanou?«
»Petře, již o tom dost — žádám tě snažně.«

Úsměv tu vlídný se na líci Mistrově chvěje,
paprsek božského světla se leje
v Petrovu duši a poznání jasné v ni seje,
pochyby veškery mžiknutím pleje.

Poutníci dále jdou, vedouce hovor již jiný.

III.

Slunce za hory se skrylo — lesů velikáni
temné šíří stíny — korunami jejich lkání
dumné nese svěží vánek —
koruny se k sobě kloní, jako by si chtěly
ve hodince černé povědět vše, dokud bděly,
než se v noční vnoří spánek.
Houštinami duní táhlé vlčí vytí.
»Pane,
ani krok dál nejdu,« se rtů Petra teskně vane,
»slyšíš? — jest se věru báti!«
»Nestarej se.« Mistr vece, »na blízku zde žije
poustevník, jenž skorem světec, jistě nás kdes skryje,
v bezpečí tam budem spáti.«
»Bohudíky! Nabývám zas dechu.«
Jak Pán pravil,
nedaleko chýška, poustevník v níž život trávil
chudý, v kajícnosti svaté.
Mile ovšem přijal hosty, večeři jim chystá,
ořechy, chléb klade na stůl prostý, voda čistá
perlí se však v číši zlaté.
Petr divně hledí na číš zlatou, drahokamy
na ní dávají třpyt matný, jako by samy
necítily doma v chatě.
»Diví se as,« praví bratr lesů, »hosté moji,
takovou že číši chudý sluha Boží svojí

zove. Ovšem vždycky svatě
neplynul můj život. Bohatství lesk, čest a sláva
byly údělem mým kdysi: Boha, jenž vše dává,
nevzpomněl jsem. Marnost světa
upoutala mysl moji cele, všechny síly moje
vyžádaly světské jenom snahy, vášně boje —
trvalo to drahná léta.
Bůh však dotekl se milostí svou srdce mého,
všeho jsem se odřekl a majetku se svého
zbavil, rozdav chudým celý —
jenom číši tuto ponechal jsem přece sobě.
Rozjímaje o životě věčném v tiché kobě
bývám všecek rozechvělý,
že jsem dlouho, dlouho bloudil . . .«
»Velmi dobře, krásně,
věru křesťansky vše řečeno,« dí Petr, »jasně
nevím však, proč zlato toto?«
»*Král* můj v důkaz přízně dal mi pohár, já však síly
neměl dosti, opustiti dar tak čestný, milý,
nevděk by to býval. Proto
klenot vzal jsem do samoty svojí. Ale vidím,
toužíte že po spánku již — ihned lože zřídím —
suché vonné seno lesů.«
Učiní tak, dobré noci přeje, v kapli pílí,
pomodlit se za hosty své, spánek síly
Bůh by seslal.
Sotva k plesu
probudilo slunce rannímu sbor pěvců čilý,
vstává s Mistrem Petr — ke snídani zvou chléb bílý,
ořechy a voda v známém
nám již ve poháru zlatém, démanty se skvoucím.
»Posnídejte!« poustevník dí hlasem tichým, vroucím,
»odpusťte však, že se plamem
zbožnosti víc dávám vésti, nežli hostinností,
k obvyklé se modlitbě své beru. Bůh vás v ctnosti
svaté vodiž zemským žitím!«
Kéž se jednou shledáme tam v nadehvězdné říši,
jestli na zemi se nespatříme!«
Petr tiší
žízeň svoji vody pitím.
Ale ruče vstává, k poustevníku kroky míří,
ve tváři mu vidět, jaké city úcty víří
v duši jeho. Všecek září —
světce prosí, aby bez okolků povinnosti
konal svoje, díky vzdává potom s horlivostí
tiskne ruce obě. V tváři
radost obráží se zřejmě. Posnídali — dále
cesta jejich vedla.
»Mistře, jaký muž to! Stále
k němu pne se moje snění!
Světec pravý!«

»Zda jsem neřek', světec že to málem?«
»Co to pravíš? Světec *málem?* — Světec *zcela*, kalem
žádným potřísněn on není!«
Ořechy — chléb — suchá zajisté to byla strava.
Není tedy divu, hrdlo jako žhavá láva
poutníků že žízeň suší.
Pramének tu nedaleko z pod kořenů tryská,
zprvu bublá, potom stříbrnými zvuky výská.
Petrovu však radost ruší,
že jest třeba shýbnouti se, prostocviky také
po chuti mu ovšem nejsou — rozpaky však jaké —
pomoci když není jiné.
Tu však Mistr otevírá tlumok, vyndá číši
poustevníka zlatou — nyní ovšem nepopíši
Petrův lek a líce siné.
Do vousů cos bručí — Mistr nedbá, z číše pije,
podává pak Petru, do tlumoku s klidem kryje.
Dále svou se cestou brali.
Petr vzdychá, zarmoucen jest na smrt, přec se vzmuží,
Pána takto oslovuje: »K svatému tam muži
pěkně jsme se zachovali!
Nasytil nás, jak jen mohl, výborně se spalo
v seně vonném. Jako by to ještě bylo málo,
ač tam číše vzácná, přece
ve světnici samy nechal. Šibalství to zjevné,
pohár že Jsi vyfouk' — mínění mé o tom pevné —
Bůh pak co as k tomu vece?«
»Otec můj to viděl — nejsvětější vůlí Jeho
stalo se tak —« Spasitel dí přísně, »zase *svého*
rozumu chceš jenom dbáti?«

V tom však úsměv vlídný na líci se Mistra chvěje,
jako jindy božské světlo v Petrovu se leje
duši, pochybnosti zvrátí.
Slzy lítosti se s očí Petra hojně řinou —
»odpusť!« bolně lká, a vedouce řeč zase jinou
kráčejí dál svojí cestou.

IV.

Tu řeka před nimi, vln příval kalných v stálém běhu
se valí — člunem jenom možno k protějšímu břehu,
a převozníka nikde. Jako rybář starý v spěchu
chce Petr chopiti se vesla. Po zrychleném dechu
znát povolání jeho dávné. Ale Mistr brání.
Stud v svatého líc Petra temně rudé stíny vhání.
Než převozník se vrátí, sedají si k dveřím chaty.
A odpočinku bylo víc než třeba. Jejich paty
už jeví stopy dlouhé cesty. Také chleba kusem
by nepohrdli. Sedí chvíli. Převozník tu klusem
se blíží s vrchu, na němž kostelík se bělá, svítí
Tvář muže v slzách, zármutku jest otočena sítí.
Hned omlouvá se, čekati že cestujícím bylo,

žbán vína, lososa jim dává, bylo-li by milo
tím obnoviti síly kleslé. Opouští pak chýši,
by převezl je na břeh druhý. — Již se k němu blíží.
Vak otevře Pán tajně. Nebozez tu vyndá silný,
jejž nosil na památku Josefovy ještě dílny.
Jím díru vrtá na dně člunu. Nohu v otvor vpraví,
by voda vniknout mohla, okamžik až přijde pravý.
Když dojeli, vzít odměnu si převozník se zdráhá.
Šli tedy díky vzdavše. Náhle výkřik, jak když sahá
smrt na oběť svou chladnou dlaní. Petr napřed zírá,
a plavce mizet vidí v řeky víru. Úzkost svírá
dech — přece v hrůze volá: »On se topí — pomoz Pane!«
»Ať vyplní se vůle nebeského Otce, dané
jen rozkazy já jeho plním. Provrtal jsem proto
člun, řekou když jsme pluli.«
»Ale, mistře drahý, toto
jest přece jenom . . .«
»Nemluv, Petře! *Radost* jest nám míti,
když dáno nám jest vůli Boží vyplněnu zříti!«
»Než nijak nechápu já toho.«
Úsměv láskyplný
zas z očí Páně tryskne. Petrovou se hrudí vlní
jas světla božského a pochybnosti rázem mizí.
Tich slzy roní. Poutníci jdou dále cestou svojí
a hovor jiný spolu vedou.

V.

Pozdě večer došli zcela neznámé jim dosud vísky.
Na noclech se chodce, který jim se první zjevil,
táží, muž však, vrávoravým opilost jenž jevil
krokem, hrubá slova bručí, stěží pohybuje pysky.
Svatý Petr opilce se řádně potrestati chystá.
Pán mu brání, pravě: »Udeří-li někdo tebe
v pravou líci, nastav levou — kdo chce míti nebe,
poslechnouti musí, jak dí Otec: nedávej mstě místa!«
Petra potom vede do podloubí poblízkého chrámu.
Šťastně strávili noc — spali klidně jako, čisté
svědomí kdo mají. Tací ochraně se jisté
těší Boha, prosti jsouce ďábelského klamu, mamu.
Sotva ranní zoře jasem pozlatila střechy domů,
probudí se oba. Před dveřmi, jež proti stála,
hospody zří ležet muže — duše v něm as malá —
proto jdou, by poskytli mu pomoc. Jaký pohled! *Tomu*
pomoci by měli? Jeho šaty — samé skvrny vinné —
místy jenom cáry visí — ruce podrápány —
v líci jedna boule! Petr všecek rozhněvaný
»Pojďme, Pane!« v nevoli své volá, rukou prudce kyne.
»Nechme opilce tu ležet! Věru vášeň zvířecí to;
kdyby po mém bylo, v lékárně by jenom směli
prodávati víno, běda těm pak, již by chtěli
přestoupiti zákon taký — bylo by jim toho líto!«

»Petře,« Mistr kárně praví, »teprve hoď tehdy kámen,
jestliže sám bez viny jsi zcela, na vinníka!«
Petr vzpomněl sobě, kterak v chatě převozníka,
statečně se držel žbánu — tváří šlehne studu plamen.
»Vstávej, muži dobrý! Spasitel dí k spáči pijanovi,
»den jest, slunce volá k práci!«
On se zdvihá zdravě
rozpačitě, plaše, studem zardělý se právě
hledí uchýliti do postranních ulic, jak by nový
den ho tísnil, pudil daleko kdes před lidmi se skrýti,
kde ho nikdo nezná.
»Není muž to,« Petr vece,
»jenž k nám včera zdvořile tak mluvil? Tedy přece
setkali s ním jsme se ještě.«
»Ano,« Mistr praví, »míti
památku má na nás. Hola, muži dobrý,« za ním volá,
okamžik jen ještě.«
Uposlechl v líci bledý
klopí oči vida Petra pronikavé hledy.
Spasitel vak otevírá, pohár zlatý vyndá zdola,
s laskavými podá muži slovy: »Vezmi, cenu
velikou má, prodej jej a užij po Božího
vůli!«
S díky muž jej béře, postranní ho
ulička kdes schová. Petrovu líc nad bělostnou plenu
hněv a smutek barví. »Mistře, Pane, Otce nebeského
spravedlivost takhle-li se jeví, zhýralého
pijana že ještě odměňuješ — pak se svého
držím úsudku, že . . .«
»Rozvaž, Petře, dřív než Otce mého
spravedlivost v pochybnosti vezmeš. Kolísá tvá víra
často, síliti ji musím. Na tvé víře hodlá
Otec stavět dílo, jehož pekla zloba podlá
nikdy nepřemůže. Vůle *tvá* ať tedy neodpírá
úradkům těm *božským!*«
Takto Mistr mluví, veda
Petra do podloubí chrámu. Tam s ním na zem sedá.

VI.

»Od té doby,« praví, »co jsi pochybnosti
nebeského Otce o spravedlivosti,
Jeho také o moudrosti zjevil,
v mínění svém nic jsi nepolevil?«
Se slzami v očích Petr v odvět dává:
»Co jsem ve dnech těchto viděl, neuspává
pochybností červa, více hlodá
spíše, nelítostně srdce bodá.«
»Pozorně slyš tedy, co ti řeknu nyní:
až se vyplní, co Otec v nebi míní,
lépe slz svých užít budeš moci,
v osudné když pro mne noci

slabost přemůže tě — bázeň lidská, lichá.
Ustaň tedy plakat nyní.

Manželé ctnostní, žeň jejichž se obětí stala
zlonosných mraků, jak dobře víš, chtěli
synka dát studovat, chvalnou jest láska jich dbalá.
Kdyby však ve skutek přejíti měly
jejich sny, kletbu by přinesl jejich syn drahý,
v rodné své zemi by rozséval spory,
víru by ničil a zármutkem připravil záhy
rodiče v časný hrob — lásky by svory
v rodině svojí vše přelámal, neštěstí zdrojem
byl by jí — duši svou v zkázu by třeba
na věky uvrhl. Nyní však tváří mu znojem,
mozoly na rukou denního chleba
z ornice dobývat bude, jak rodičům jeho.
Rodičům blažené připraví stáří,
v stavu svém věrný sám dožije věku se ctného,
smrt pak když života jemu dech zmaří,
v příbytcích nebeských dostane jistě se místa
jemu, jak všechněm těm, práce jichž strastí,
životem ctnostným žít snažení nesou se čistá
k oslavě Boží a prospěchu vlasti.

Poustevníku, jenž nás přijal pohostinně, vřele,
jednoho jen zapotřebí bylo, by byl cele
světcem. Nitku jen mu bylo
jemnou, velmi jemnou marnivosti přetrhnouti
světské, jež ho k zemi táhla na životem pouti.
Vykonal jsem toto dílo —
podle vůle nebeského Otce pohár zlatý
vzal jsem, kterýž chuďas choval ješitností jatý,
králův že prý dar to vzácný.
Poustevník jest nyní nebes dědic, vzdal se *všeho*,
člověka co těší, prost jest bláta pozemského,
dle mne vede život pracný.

A *převozníka* co se týče, jejž jsi viděl mříti
tam v řeky vlnách kalných, věz, že nemohlo líp býti!
Zla mnoho páchal ve svém na zločiny hojném žití,
by majetek si mohl cestujících lupem vzíti,
vždy hotov býval život jejich na pospas vln dáti.
Ač často začal z činů svých se klatých s bolem káti,
přec nevytrval — nejednou v své hříchy klesl zase.
Než včera duše jeho v milosti se stkvěla jase,
byl od vin hříchů lítostí a zpovědníka slovy
čist učiněn a proto mohl vjíti v život nový
tam nad hvězdami, do nebeské věčné slávy,
jej jinak by však jistě pozřel pekla jícen žhavý.

Konečně muž, kterému jsem v dar dal poustevníka číši,
poctivým kdys býval hospodářem, o rodinu
četnou pečovat mu bylo — mlčením však minu,

co mu přetrpěti bylo, než se v šťastné dříve chýži
uhostila bída, po chlebě než dítky s pláčem lkaly.
Pošetilec pitím běd svých zapomnět chtěl. Splatí
nyní dluhy všechny darovanou číší, vrátí
blahobyt se do rodiny jeho. Dříve již se rvaly
o rodinu jeho neřesti, jež z bídy, hladu klíčí,
ale nyní v dobré zas se všechno rázem změní,
stěhovat se bude z domu jeho pusté klení,
modlitba se vrátí, požehnání pramen, jež zlo ničí.
Takto ti, již první do pekla už udělali kroky,
cestu zase najdou do nebeské říše blaha.
Drahý Petře, myslím, že má přesvědčiti tě snaha
s úspěchem se neminula. Nebudem už více soky!

Nebeský můj Otec spravedlivost vždy je
sama, rovněž jako moudrost, třeba kryje
úmysly své před rozumem lidí,
kteří nikdy příčin neuvidí,
proč Bůh něco tak, ne jinak vykonává.«
Paprsek zas božského se snáší
světla duši v Petrovu a plaší
pochybností chmůry, jemu pro vždy dává
víru pevnou, která tehdy na hoře mu
oliv do ruky meč břitký tlačí
hájit mistra, pokud síly stačí,
vyrvat zástupu ho bezuzdnému.
Jenom na Kaifáše dvoře opustilo
světlo božské Petra, aby Pána
třikrát zapřel — po té jemu dána
víra ještě větší — na ní božské dílo
stojí pevně — církev katolická svatá.

Ustavující valná hromada
spolku na zakládání katolických knihoven

konána byla 28. dubna t. r. v domě družstva Vlasť.

Přítomni byli: zástupce Jeho Eminence metropolitní kanovník Dr. Ant. Podlaha; sazeči Alois Černý a Josef Černý; spisovatel Jan Křt. Maštalíř, zástupce družstva Vlasť red. Tom. Jiroušek; dále: faráři: Lud. Čaboun, Vl. Hálek, Aug. Krčmář a Frant. Stibor; kaplan Jan Mokráček a red. Tom. Škrdle.

Zakladatel spolku redaktor Tom. Škrdle zahájil schůzi křesťanským pozdravem; »Pochválen buď Ježiš Kristus« a pomodlil se za zdar spolku modlitbu »Otče náš« a »Zdrávas Maria«. Obrátiv se k zástupci Jeho Eminence, metrop. kanovníku Dr. Ant. Podlahovi, vítal jej srdečnými slovy v naší valné hromadě a žádal jej aby svým referátem utužil přízeň Jeho Eminence k našemu spolku a sám aby rovněž vzácnou přízeň nám věnoval. Oslovený odvětil

těmito milými slovy: »Jeho Eminencí nejdp. kardinál ráčil mne pověřiti čestným úkolem, abych súčastnil se ustavující valné hromady. Jeho Eminencí vítá s radostí tento nový spolek a to tím spíše, poněvadž se jím ve skutek uvádějí davná přání naší prvé synody, i přeje činnosti jeho hojného požehnání Božího.«

Předsedající požádal faráře Aug. Krčmáře, aby převzal úřad zapisovatele, předložil úřední povolení stanov od Jeho Eminence a od cís. kr. místodržitelství a sdělil, že náš spolek má 3 údy zakládající, 11 přispívajících, tři dárce na penězích a dva na knihách. Spolek může míti nejméně 7 členů a ve valné hromaně musí býti přítomna nejméně pětina údů. Po těchto formaliích oslovil předsedající shromáždění těmito krátkymi slovy:

»Haec dies, quam fecit Dominus, exultemus et letaemur in ea.« »Toto jest den, který nám připravil Pán, radujme se a veselme se z něho. Velectění pánové, snil jsem krásný sen, často jsem o něm přemýšlel a dnes se uvádí sen můj ve skutek. Snil jsem o tom, kterak by se daly masy katol. kníh rozšířiti mezi lidem českým a dnes klademe k této myšlénce základní kámen. I raduji se radostí nejčistší a prosím vás i všecky ostatní, kteří se k nám ještě přidruží, abyste na tomto poli pracovali nezištně, neunavně, vytrvale ke cti Boží, ku blahu našeho lidu a ku zdaru naší milé vlasti.

Velectění pánové, v p. faráři Vl. Halkovi shledal jsem energického pracovníka: ve družstvu Vlasť sňal s beder mých těžké břímě práce, v Tiskové Lize jest nejčinnějším výborem, i navrhuji jej za předsedu spolku na zakl. katolických knihoven, doufaje, že i zde bude státi na svém místě.

Farář Vl. Hálek zvolen byl za předsedu jednohlasně a zaujav předsednické místo, oslovil shromáždění touto řečí:

Velectěné shromáždění! Na literárním sjezdu »Vlasti« r. 1900 byl mi svěřen úkol, bych pojednal o zakládání »katol. knihoven«, jichž účelem by bylo nejen zmařiti vliv špatné knihy, ale i positivní práce, šířiti a utvrzovati zásady křesťanské. Vždyť každému z nás jest známo, co v poslední době povstalo po městech i po nejodlehlejších vesnicích knihoven a knihovniček s pochybným výběrem knih špatných co do víry i mravů, které neušlechťují, ale kazí. Výsledkem tehdejšího sjezdu měla býti dle přijaté resoluce akce k zakládání katol. knihoven na každé farnosti, aby tak proti špatné knize staly se lékem knihy dobré, které rozšiřují pravdu, dobro a mravnost. Než ve přípravných pracích se shledalo, že nelze této myšlénky uskutečniti než *systematickou* a *řádně organisovanou* prací. A tu když r. 1903 slavil své padesátileté narozeniny redaktor »Vlasti« dp. T. Škrdle, seznav ze své bohaté tiskové a organisační zkušenosti, že jen pomocí *spolkové půdy* lze tuto myšlénku se zdarem provésti, prohlásil u příležitosti svého jubilea, že pokládá ještě za úkol svého života na poděkování Bohu a z lásky k Bohu položiti základy ke spolku pro zakládání katolických knihoven po vlasti naší. Tím vyplnil poslední část dědictví zvěčnělého ndp. biskupa Ed. Brynycha: »Proti knize knihu.« Vypracovav stanovy, jež došly schválení, položil dnešní ustavující schůzi do budovy katolického spolkového života nový

kámen »Spolek na zakládání katol. knihoven«, který by velikou práci svou prováděl dle určitého řádu či systemu. Tímto novým spolkem, který dnes vchází v život, má býti vlastně provedeno nařízení provinc. sněmu Pražského, část IV., »by ve farnostech byly zřizovány knihovny k půjčování knih, z nichž by mohli věřící bez nebezpečí užitečnou četbu k zábavě duševní si opatřovati.« Spolku tomuto dostalo se vedle státního povolení i schválení nejdůstojnějšího kníž. arc. Ordinariatu Pražského a uvítán byl hned v prvních dnech radostným souhlasem katolické české veřejnosti. Vždyť kniha jest dnes thermometrem života, a kde není dobré knihy, upadá náboženské uvědomění, mravný život a naopak. A proto přistupujeme dnes v té atheistické a frivolní záplavě literární k budování vlastních svých pevnůstek, dobrých knihoven, a vynasnažíme se, by obsah jich byl vybraný, třeba objem knihoven byl z počátku menší. Avšak žádná pevnost neobstojí bez přátel a dodavatelů prostředků. Proto v dnešní zahajovací schůzi obracíme se na všecky přátele dobré české knihy, by rozmnožili řady našeho spolku a svým členstvím jej podporovali v nastávajících úkolech. Zmnohonásobený příval špatné četby vyžaduje naši energii a obětavost, a nikoliv skleslost mysli a upjatost tam, kde situace vyžaduje spolupomoc. Čekáť nás, velectění přátelé, v této akci práce veliká. Nedbejme však obtíží a překážek. Vždyť i první kněží — spisovatelé a křísitelé musili překonávati velké překážky. Ale oni nedbali toho a pracovali ve prospěch českého lidu. I my chceme tímto novým spolkem pracovati pro blaho své vlasti, neboť milujeme český katolický lid, z něhož jsme vyšli, mezi nímž pracujeme, a chceme mu dobrou knihou *zdravou duševní stravu* poskytovati. Tím zajisté nejplatněji přispějeme *k idealnímu kulturnímu povznesení lidu českého*. Přijde zajisté doba, kdy i tato práce naše na tomto poli dojde lepšího ocenění, až se přestane podceňovati vše, co jest katolickým. Proto volám u kolébky tohoto nového spolku: »Práci této žehnej Bůh!«

Po této řeči sympaticky přijaté zvoleni byli do výboru: Ludvík Čaboun, farář v Roztokách; Aug. Krčmář, farář ve Stodůlkách; Jan Křt. Maštalíř, spisovatel v Žižkově; Jan Mokráček, kaplan v Úněticích; Fr. Stibor, farář v Jinovicích a Tom. Škrdle, red. Vlasti v Praze. Za náhradníky: Tom. Jiroušek, red. »Našich Listů«; Al. Černý, sazeč v Praze; Ant. Plaček, měšťan v Pacově, a Jos. Šimek, kaplan v Písku.

Nový předseda četl schválené stanovy družstva a některé jejich paragrafy byly patřičně vysvětleny a odůvodněny.

Volných návrhů nebylo, i zakončil předseda schůzi, provolav se shromážděním třikráte: »sláva«: Jeho Svatosti papeži Piu X., Jeho Veličenstvu císaři a králi Františku Josefovi I. a všem českým nejdpp. biskupům.

Základní kámen jest položen — jest položen k veliké budově katolické. Hledáme dělníky a pracovníky, kteří by v čele s výborem tuto velkolepou budovu zdárně stavěli. Bůh této práci požehnejž!

Na Triglavské koči.

Píše PROKOP VÁVRA.

lpská turistika dobývá si vůčihledě půdy též u národů slovanských. Jižní Alpy, kde slovinská řeč hlaholí, bývají ovšem hlavním působištěm turistických spolků slovanských, před nimiž jako hegemon kráčí v popředí »Slovinské planinské družstvo«, protože slovinská vlast honosí se horskými velikány takové krásy, jakými se jiní slovanští národové ve svých oblastech pochlubiti nemohou. Výsledek činnosti tohoto družstva jeví se více než tuctem horských chýží většinou ohostěných, které sice nedělají parádním vzhledem dojem hotelových kasáren švýcarských, za to však ladnou jednoduchostí svou daleko lépe se hodí do rámce svého horského okolí, nezůstávajíce v zásobení a pohodlí pozadu za chatami německých spolků, ba ony je spíše předčí útulností, čistotou, lácí a jinými některými výhodami.

Slovinské duchovenstvo čítá mezi členy několik horlivých podporovatelů slovanského alpismu, kteří mimo jiné postarali se o to, aby vedle některých horských pohostinných chýží stála také kaplička, takže knězi-turistovi možno v říši skal a sněhu i celebrovati, a obyvatelé i hosté chýží mohou obcovati službám Božím. Tak tedy i návštěvníci Triglavu slýchají častěji hlas zvonku, zvoucího je do útulné malé kapličky na Kredarici, kdež v letní čas slouží mši sv. věkem již pokročilý pan farář z Dovje, P. Aljaž, nazvaný žertovně »farář Triglavský«. Bylo mi dopřáno osobně seznati tohoto Nestora slovinských turistů, a to nedaleko romantického vodpádu Peričníka v údolí Vratském; šel dohlédnout na stavbu hotelu Aljažova v závěru kotliny pod nebetyčnou stěnou Triglavskou, a provázel dva pány v kolárech. Po vzájemném představení zvěděl jsem, že jest to kanovník lublaňský s kaplanem, že hodlají ve Vratech přenocovati, aby ráno závratnou stezkou Vratskou lezli na Kredarici. Nečítám se ovšem k horolezcům, kterým takové choulostivé lezenice jsou pochoutkou, a proto dávaje jim »s Bogom«, slíbil jsem, že se ráno shledáme až na Kredarici samé, ale že tam vystoupím údolím Kotu.

Téhož odpoledne zastavil jsem se v Rabičově gostilně ve vsi Mojstraně, abych se poptal po vůdci, čili jak Slovenci říkají, po *»vodniku«*. Za chvíli přivedla hospodská příbuzného, kováře, který se poněkud nesměle, ostýchavě představil jakožto autorisovaný vůdce Petr Rabič. Uměl též několik českých slov, více ovšem ovládal němčinu, a tak s naší míchaninou němčiny, češtiny, prošpikovanou slovenskými známými slovy, dohodli jsme se o zítřejším »potu« (cestě). Prohlédnuv s uspokojením moje a bratrovy kované boty, slíbil, že ráno před 7. hodinou dojde pro nás do Dovje, a že as ve 3 hodiny odpol. dojdeme Kotem na Kredaricu.

Večer byl překrásný, a jak vůdce, tak paní hostinská v Dovji slibovali nám na zítřek krásné počasí. Štábní mapa ukazovala, že výstup na Kredarici bude důkladnou prací pro plíce i nohy, neboť Dovje jest ve výšce asi 600 m. nad mořem, a Kredarice 2500 m. n. m., tak že jest stoupati 1900 m.

Došel jsem ráno na faru, abych s důstojným pánem P. Aljažem se domluvil o celebrování, on zase mi při té příležitosti ukazoval dalekohledem s okna svého bytu vrchol Triglavu s t. zv. Aljaževim stolpem, plechovou to budkou pro ukrytí turistů v čas nepohody. Rozeznal jsem několik pohybujících se teček vedle stolpu, a hádali jsme, ovšem mylně, že to asi jsou oni dva páni z Lublaně se svým »nosačem« (nosičem). Vrátiv se do hostince Železníkova, nalezl jsem tam již čekajícího vodnika, který náš ruksak strčil do svého, nemálo si libuje, že mu dáváme nésti tak malé břemeno. Ovšem, bylo lehké, protože jsme nechali všecky cestovní potřeby, které k výstupu nebyly nutné, u Železnika, proviant pro sebe si vůdce opatřuje sám, neboť tak to má ve své autorisační knížce od alpského spolku předepsáno. Přešedše po mostě Sávu, zastavili jsme se v Mojstraně u Rabičova bytu; doskočil si pro svůj pikl, a za malou chvíli ocitli jsme se v lesním stínu. Dvě hodiny kráčeli jsme lesní samotou v údolí Kotu, a to cestou pohodlnou s nepatrným téměř stoupáním, tak že zdálo se, jako bychom šli na procházku oborou. Ticho přerušovaly časem jen zvonky pasoucích se stád na sousedních stráních. O půl desáté ustoupilo stromoví štěrkovišti, a před námi bylo viděti závěr údolí Kotu. Viděli jsme se s obou stran obklíčeni obrovskými kolmými vápencovými stěnami, pravidelně vrstvovanými, a před námi převislá stěna o málo nižší, nad níž strměla do výše pustá stráň se sněhovými poli, balvany a štěrkovišti. Triglav ovšem ještě nebylo viděti; zakrývají jej jeho mohutné výběžky, Vrbanská špica a Rjovina. Pod její kolmou stěnou bylo lze v ohromné výšce rozeznati stezičku, vinoucí se klečí a houštinami alpských růží, vzhůru ke sněhovištím; ale hádankou mi bylo, jak se k té stezce dostaneme, když je pod ní zmíněná převislá stěna, tvořící závěr Kotu. Avšak náš vůdce usadil se bez dlouhých řečí u potůčku a popřál nám asi čtvrthodinkového odpočinku. Sousto čokolády z našich zásob nás občerstvilo, a my zdvihli se pak za svým vůdcem, jenž nám po několika krocích ukázal rokli dříve neviditelnou, kde červená znaménka označovala turistickou cestu. Nelze ovšem mluviti o cestě v pravém slova smyslu, nýbrž jsou to spíše jen skalní stupy i římsy dílem vysekané, dílem přirozené, kde bylo třeba trochu opatrnosti. Tím jsme se vyhnuli zmíněné převislé stěně a dostali se za hodinu na stezku, kterou jsme z dola viděli. Druhý pramének poskytl nám občerstvení a zásobu do naší polní láhve, neboť dle ubezpečení vodnikova nebylo na další cestě až na Kredarici vůbec již ani pramene, ani stínu. Slunce, blížíc se k polednímu vrcholu dráhy své, vysílalo již přes vrchol Rjoviny vydatné paprsky, takže kráčeli jsme v parnu, pomáhajíce si uvolněním toilety. Havelok nesl nám vůdce, kabáty byly přehozeny přes ramena, vesta a límce rozepjaty, a při tom všem potili jsme se my dva s vůdcem našim, jako kdyby nás někdo ždímal, ačkoliv jen padesát kroků na levo bělalo se srázné sněhové pole pod stěnou Rjoviny. V této výšce bezmála již 2000 m. n. m. nebylo viděti živoucího tvora mimo krásné motýly, zvláště paví oka a perlovce, kteří nás provázeli, obletujíce, jakoby se radovali, že vidí nějakou jinou živou bytost. Také rostlinstvo ustoupilo pustým stěnám a štěrkovištím. Tato štěrkoviště čili sutky nenáleží nikterak k příjemným stránkám

alpských výstupů, i zkušeného alpisty unavují, poněvadž tvoří pohyblivé území a mohou se státi i nebezpečnými, je-li pod nimi příkrá stěna. A což teprve když polední slunce kolmo na ně praží! Tak jsme šli i my, každým krokem klouzajíce a »palicami« se zadržujíce po sypkých stráních vzhůru, až posléze mocný balvan nám poskytl tolik stínu, že jsme si oddechli, a ke hlavě se hrnoucí krev se uklidnila. Byl to malebný odpočinek, ježto před tím nebylo pokdy při namáhavém pochodu kochati se rozhledem na divoké pustiny, nyní však sedíce ve stínu, mohli jsme obdivovati šedé srázné stěny Rjoviny na jižní, a Vrbanské špice na severní straně a na severovýchod obráceni, s povděkem pozorovali jsme, jaký kus pochodu skalní pustinou máme za sebou. Únava nepůsobila blahodárně na naše zažívací ústroje, neboť stěží jsme mohli pojísti kousek chleba, sýra a čokolády: náš vůdce však pojídal s patrným apetitem svůj studený oběd. Tím větší byla žízeň, a lítovali jsme, že naše polní láhev není třikráte větší. Nad námi onen svah štěrkovitý měnil se pomalu ve svah skalnatý s několika kraterovitými prohlubněmi, vyplněnými sněhem. Tato část triglavské hornatiny nazývá se »Peklo« a náleží k nejmalebnějším částem jejím, ovšem, že ony prohlubně nejsou původu sopečného, nýbrž ledovcového. Na začátku tohoto »Pekla« zdá se, jakoby vegetace byla na chvíli zvítězila nad skalní pustinou, oko odrazem světla a leskem vápencových skal unavené okřálo na oase zeleného trávníku, kdež jsme i svým nohám popřáli několikaminutového odpočinku. Tam nás předhonil jakýsi německý turista, patrně v krajině asi dobře obeznalý; šel bez vůdce. Setkali jsme se s ním později v chatě Dešmanově i na Kredarici; z jeho podpisu v knize cizinců jsme se dověděli, že jest to profesor botaniky ze Charlottenburgu. Další pochod vyžadoval již zase opatrnosti. Sněhové prohlubně vysílaly na všecky strany dlouhé sněhové jazyky po stráních a skalách vzhůru, a tato šikmá sněhová pole bylo nám přejíti. Dobrou službu dělala zde tmavá skla na očích, kované boty a alpské hole. Vodnik kráčel zprvu před námi, později, když sněhové svahy stávaly se příkřejšími, držel se nám po boku, dávaje pozor, abychom nevyklouzli. Cestu bez vůdce nebylo by tu snadno nalézti, ježto na sněhu není značek a třeba dobrého zraku i rutiny, aby se rozeznala červená značka na druhém konci sněhového pole v kamení natřená. Sněhová pole vítali jsme s radostí, neboť tu nám bylo možno ochladiti si sněhem žíznivé rty a spocenou hlavu. Vrbanská špica byla již za námi a místo ní po pravé ruce zvedaly se útesy Biegunjského vrchu. Netrpělivě těkali jsme očima, hledajíce, brzo-li se před námi objeví Dešmanova chata, kde měl býti vlastně polední odpočinek a radostné »Victoria« vylétlo nám z úst, když jsme zočili její střechu. A hle, za chatou rýsuje se již na modrém bezoblačném obzoru šedý srázný štít Triglavský, mezi chatou však a Triglavem svítí bělostným leskem rozsáhlá plocha ledovce.

Chata Dešmanova náleží německo-rakouskému Alpenvereinu, a byla před tím, než slovinské družstvo dostavělo chatu kredarickou, nejbližším východiskem a »prenočištěm« těch, kteří navštívili štít Triglava, nyní ovšem o dobrou hodinu vzdálenější od

Triglavu než Kredarice, pohostí málo noclehářů a turistům je vítanou jen proto, že jim skýtá na pochodu občerstvení. Tak i my jsme asi tři čtvrti hodiny pod jejím přístřeším si odpočinuli, od Slovence, jenž tam hospodáře zastává, koupili si láhev červeného vína, chléb, máslo a vejce a již v půl třetí odpoledne nastoupili poslední, ale nejtěžší část výstupu na Kredarici. Rabič volil novou cestu slovinským družstvem zřízenou, která vyhýbá se ledovci triglavskému a přetíná pouze východní jeho výběžky. Ty jsou dosti příkré a vyžadují opatrnosti, aby turista nesklouzl a neskulil se po kluzkém sněhovišti a nesjel třeba několik set metrů po svahu ledovce do zející prohlubně. Posléze šplháme se pomocí železných skob a drátěného lana na stěnu asi dvacítimetrovou, překonáme sutkovou stráň a stojíme o půl čtvrté odpoledne na prostranném hřebenu Kredarice 2515 m. nad hladinou mořskou. Studený vítr nás ovanul, avšak ani jsme si toho nepovšimli: noha stanula, neb oko uchváceno bylo nevýslovným dojmem překrásného rozhledu. Při obtížném stoupání zapomíná člověk na okolí a rozhled, jakmile však stanul na cíli svého výstupu, tu nechce se mu ani odloučiti se od pohledu, kterým se mu odměňuje jeho namáhání.

Na západě strmí vzdorný a zdánlivě nepřístupný štít Malého i Velkého Triglavu, pod ním útulná chata Kredarická s kapličkou, stojící na malé plošině přímo nad ledovcem. Na sever shlížíme pod sebou sněhové prohlubně a stráně Pekla, končící pod skalními útesy Rjoviny, Běgunjského vrchu a Vrbanské špice. Doleji zeje propast Vrat a za ní kupí se nebetyčná řada Julských velikanů Razorské skupiny: Kukova špica (2470 m), Suchi Plaz (2643 m), Široka Peč, Stena (2500 m), Bihauc (2440 m). Dále na západ vynořují se jako ostrovy ve stkvoucím moři bělostných oblaků nádherné štíty Razoru (2600 m), Mangartu (2685 m) a jeho nebezpečného dvojčete Jalouce (2655 m).

Na jihu obdivuje oko tisícimetrové kolmé a vrstvované stěny Tošče a Dražkiho vrchu, zalétá do údolí Kermy a za Tošcem zří krásné zelené údolí bochiňské, uzavřené řetězem jižních výběžků Julských Alp. Na severu, pokud nám údolí Kotu a Kermy průhled dopouští, zříme pásmo Karavanek, nejzáze pak na východě štíty Savinské, sdružené kol Kočny a Grintovce. Východní polovice obzoru je tak čistá, že se nám zdají nejbližší velikáni horští tak blízkými, co by kamenem dohodil. Ale od jihozápadu útočí bělostné pásmo oblakové, tak že nelze nám viděti Terstský záliv. Tento nával bílých sluncem ozářenych mlh hluboko pod námi tříští se a zadržuje masivem Triglavu a jeho jižních výběžkův, ale za to průsmyk Lukňa (1779 m) pouští zrádně do údolí Vratského táhlé pruhy megly (mlhy), takže sám vůdce Rabič nedělá nám velkých nadějí na zítřejší slibnou vyhlídku. Než dosti již té pastvy očí, unavené i žíznící tělo hlásí se k svému právu, nuž tedy honem spěchejme k vábícímu přístřeší těch několik kroků!

Chata Kredarice, co se týká hojnosti zásob a pohodlí, závodí se známou českou chatou pod Grintovcem. Jest ovšem dřevěná, přízemní, lany drátěnými proti větrům pojištěná a hromosvodem opatřená. Vnitřek je prakticky rozdělen; dole je kuchyň, za ní

místnost hostinská, ovšem neveliká, pak prostranná ložnice pro pány. v podkroví pak dámská jizba. Kaplička za chatou postavená jest z kamene a cementu, má zvonek nad stříškou na železné konstrukci visící, ve vnitřku oltářík v podobě Lurdské jeskyně. Pro malý prostor kaple musí zbožní věřící státi venku nebo v podstřeší chaty. V chatě hospodaří dva statní slovenští manželé, kteří měli velikou radost, že budou zítra tři mše, neboť zmínění dva páni duchovní z Lublaně byli právě na vrcholu Triglava a hodlali také zítra celebrovati. Mimo to hostila tenkrát Triglavská koča ještě onoho pruského botanika a několik mladíků Slovinců; jen jeden byl Víděňák, ale když viděl, že s němčinou ani v kuchyni se nedorozumí, vyklubalo se z něho, že je Moravan, a čeština mu prokázala dobré služby.

Prvním občerstvením v chatě bylo nám kráňské rdečo, (světločervené víno), pak bílá káva, grachova jucha s kruchem (chlebem); k večeři jsme si objednali roštěnku s »rižou«*) a zatím co se večeře připravovala, dívali jsme se před chatou na známé dva duchovní pány, jak pracně slézají s Malého Triglavu k chatě. Takový pohled ovšem nevzbudil v nás touhu navštíviti Aljaževa stolpu, vždyť třeba šplhati se téměř po kolmé stěně pomocí lana a zaražených skob na Menší Triglav přes 100 metrů, ostatních pak 250 m stoupá se po úzkém hřebenu na Velký Triglav ke stolpu. Pro případ nepohody má turista k ukrytí nedaleko vrcholu malou sluj t. zv. Staničevo zavetišče. Oba duchovní nebyli příliš spokojeni rozhledem s Triglavu, neboť viděli jen totéž co my s Kredarice, totiž východní polovici obzoru, kdežto Trenta a celý západ tonul v mlhovém moři. Proto též západ slunce neposkytl nám toho dne neobyčejného divadla; pouze ono posvátné ticho v této skalní pustině zanechalo v duši hluboký dojem, zvláště když nesl se jemný, melancholický hlas večerního zvonku řídkými vrstvami horského vzduchu.

Do devíti hodin seděla celá naše společnost v teplé útulné jizbě při lampách, kdežto venku ukazoval teploměr jen několik stupňů nad nulou. Po deváté musilo se světlo shasiti, okenice se uzavřely a vše odebralo se na lůžko, dávajíc se ukolébati ve spánek obvyklým zde svistem noční melusiny.

Zároveň s východem slunce budilo se obyvatelsvo a hosté chaty; zazněl hlas zvonku svolávající k nejsv. oběti. Oba duchovní z Lublaně celebrovali jeden po druhém, navzájem si ministrujíce; po nich teprv já, dávaje si ministrovati od svého bratra (gymnasisty), ač právě nebyl dobře vyspalý. Na chatě totiž není jiné vody než z ledu a sněhu, a bratříček dostal z ní v noci malou indisposici, což však ráno na štěstí přešlo, když se zahřál kávou.

Ranní vyhlídka, soudě dle houstnoucích oblaků na západě, neslibovala ustálené počasí, a proto kolem sedmé hodiny ranní opatrně sestupovali, či spíše klouzali jsme se po sutkách do údolí Kerny, kudy vede cesta rovnoběžně s údolím Kotu do Mojstrany, jsouc toliko o hodinu delší. Oba lublaňští duchovní nastoupili hned za námi pochod do Belopolje a k jezeru Bochyňskému. Boky Triglavské k jihovýchodu obrácené jsou na floru bohatší, na sníh

*) Cenník potravin jest v chatách Slov. alp. družstva k nahlédnutí vyložen.

chudší než severní svahy; očím turisty skvostnou pastvou jest kolmá stěna Tošče a Dražkiho vrchu, ještě hladší a sráznější než jižní stěna Rjoviny. Údolí Kermy mohu směle turistům doporučiti k sestupu, zvláště těm, kdož nemilují slézání s příkrých stěn a vyhýbají se sněhu. Ten rok bylo ho vůbec v horách málo, v Kermě skoro žádný, takže jediné choulostivější místo na celém sestupu minuli jsme dosti pohodlně, ač náš vodník byl by málem sám uklouzl na této as třicetimetrové stěně. Vypravoval, že sklouznutím rozbil si právě na tom místě hlavu o skálu nějaký turista, jenž tudy loni šel bez průvodce při větším zaledněni, takže ovšem skalní stupně nebyly znatelné.

Volí-li si kdo údolí Kermy k výstupu, třeba velké porce vytrvalosti a trpělivosti, snášeti žízeň, ježto dno údolí poskytuje méně lesního stínu nežli Kot, za to však více štěrku, takže pod ním potůček mizí, a pouze jediný pramen a to až dole, nás na sestupu občerstvil. Krásou přírodní ovšem závodí údolí Kermy s Kotem, neboť zdá se, jakoby po obou stranách obrovská pila vrstvované skalní masy vápence přiřezala a marně hledá oko na tisícimetrových stěnách nějaké pukliny nebo výstupku, kudy by se noha živoucího tvora mohla vyšplhati. Přechod mezi těmito obrovskými stěnami a zeleným údolím tvoří ssutkové svahy, a na nich objevilo bystré oko vůdcovo několik kamzíků, kteří as 1000 kroků od nás bezstarostně se popásali. Vedle těchto »gamsů« a stáda koní i dobytka nepotkali jsme v celém údolí živoucí bytosti, až teprve nedaleko myslivny viděli jsme celou rodinu lesního hlídače kráčeti k horám. Ohlédnuvše se za nimi, pozorovali jsme, že jsme si volili k návratu pravý čas, nebo za námi již temné chmůry vkrádaly se do údolí, věštíce blízký déšť. Před polednem zastavili jsme se na statku ležícím před rozhraním Kermy a Kotu, abychom čerstvým mlékem uhasili žízeň a po poledni již jsme obědvali v Mojstraně v gostilně Rabičově, tam také zaplatili jsme vůdci, připsavše mu do knížky pochvalné uznání (ovšem česky), a po obědě libovali jsme si, jak nám krásná pohoda po celou turu vydržela.

Do Dovje došli jsme ještě za sucha, avšak přiznali jsme se vespolek, že sestup s hor bývá obyčejně nepříjemnější než výstup; aspoň pro nohy. Pětihodinový sestup s Kredarice do údolí Sávy dal nám důkladně pocítiti naše puchýře na nohou, které jsme si za týdenní dřívější putování alpské ulovili. A přece zapomněli jsme rádi na překonané obtíže cesty a srdce plnilo se blahým citem spokojenosti a spolu díkem ochraně Boží, jež nám dopřála plným douškem ssáti do sebe čisté ovzduší oněch skalních kolosů a pocítiti lidskou nepatrnost vůči ohromným výtvorům všemohoucí vůle Tvůrce nebeského. Nuže, vy nádherní, nezapomenutelní štítové Triglavští, přeji vám, by co možná nejvíce mých českých krajanů připutovalo se vám obdivovat a zkusilo pohostinství dobrého lidu slovinského.

Praktické návrhy stran východní otázky církevní.

Podává P. V. ŠPALDÁK T. J.

Snahy, získati národ ruský katolické víře, vzbudily u nás sice mnoho zájmu, nadchly nás, abychom modlitbami svými k tomu účelu přispívali; ale dosud měly v zápětí málo praktické činnosti, jež by přímo k účelu tomu se odnášela. Nejpovolanějšími apoštoly (mluvím o působení apoštolském, jaké nyní je možno a též svrchovaně potřebno) by byli Slované, vzdělaností a učeností Rusům se rovnající, přátelskými styky s nimi sblížení.*)

Ovšem již nás z části předešli Vlaši a jiní (Bessarione a podobné podniky); ale že to je jen jakýsi náhražek, jenž účelu svého domáhá se pomůckami nedokonalými, ne-li nezpůsobilými, pochopí každý, kdo bedlivě se zabývá činností, k sjednocení s Římem čelící.

A právě nyní byla by nejvhodnější doba, nyní pravím, kdy Tolstoj »probil breš v religioznom indifferentizmě russkoj intelligencii i zaprosy religioznago seznania postavil v centrě vnimania,«**) kdy i ve východní církvi ozývají se hlasy, svědčící o upřímné touze po sjednocení obou církví.***) Jak pěkně napsal nedávno v Stranniku†) na slovo vzatý professor G(lubokov)skij: »Cerkovnoe razdělenie uslovlivalos čelověčeskimi nedorazuměniami i deržitsa čelověčeskim uporstvom uslivaemym oboudrcymi podozrěniami i vzaimnym nedověriem, a potomu točnoe poznanie, bezpristrastnoe priznanie i otkrovennoe soznanie avlautsa važnějšimi orudiami k ustraneniu etogo priskorbnějšago sredostěnia. Sozdannya luďmi zatrudnenia i uprazdnautsa prežde vsego čestnym čelověčeskim napraženiem.«

Jaké činnosti bylo by třeba, chceme-li dáti se do práce apoštolské? Především potřebna jest kritika domněnek a důkazů schismatických theologů ruským jazykem podávaná; zvláště je třeba paralysovati vliv protestantské theologie lichou učeností se blýštící††) a důkladná apologetika křesťanství.†††) Však možná, že o tom jiní jinak soudí. Ale ať jakékoli činnosti třeba, základem každé bude znalost theologické literatury ruské; a té nelze nabyti bez knihovny, která by otevřena byla všem, kdož by chtěli theologii schismatickou se zabývati, která ostatně i jinak byla by užitečna. Tím jsem se dostal, kam jsem zamýšlel.

---

*) V Rakousku vůbec vynikl zvláštní účastí v řešení této otázky Alb. Ehrhard. Die orientalische Kirchenfrage. Wien 1899. S. 61.

**) Osvoboždenie. Štutgart, god II. (dek. 1903) str. 219.

***) Cf. Hlídka XX. (1903) str. 633—634; 795.

†) str. 199.

††) O tomto vlivě zvláště přeloženými v době nejnovější knihami anglickými a německými píše A. Palmieri v »Revue de l'Orient chretien« VI. (1901) p. 260: Ces oeuvres, conçues dans un esprit d'hostilité ouverte pour l'enseignement catholique et bien souvent avec les croyances orthodoxes, sont trés répandues dans les rangs du jeune clergé russe.« O účinu německé »vědy« píše Vasilěv (tamtéž citovaný p. 261): »Naša bogoslovskaa nauka stoit vesma těsnoj svazi s německou: mnogo zaimstvovala ot nea horošago v vidě metoda i materiala, niskol'ko ne vo vred pravověrnym tradicam i našej konfessional'noj osobennosti.«

†††) Cf. A. Ehrhard. Die oriental. Kirchenfr. 1899. S. 54.

Jak zříditi slovanskou knihovnu theologickou? Dlužno pomysliti, že ruská literatura theologická není nepatrna; na př. časopis »Christianskoe čtenie« vydává se již od roku 1821; »Strannik« od roku 1850; »Prudy Kievskoj duhovnoj akademii« od r. 1860; »Pravoslavnyj Sobesědnik« již před r. 1867; »Věra i Razum« od r. 1884 atd. Podotýkám také, že rakouské universitní knihovny neodbírají ani jednoho ruského theologického časopisu.

Slovanskou knihovnu theologickou lze poříditi »Věstníkem slovanské literatury theologické« z počátku malým, ale čím dál tím větším. Tento věstník bylo by třeba vydávati ruským jazykem. Ne jen proto, že má zároveň již působiti svou kritikou na ruskou theologii, ale z důvodů praktických, protože by jinak Rusové*) a ani jiní Slované mimo Čechy si ho nevšímali, nebylo by snad ani dosti českých přispěvatelů atd. Byl by to pro náš národ leda nový přepych a — tříštění sil, kdybychom raději pro sebe chtěli zvláštní věstníček ruské literatury, než bychom soustředěnými silami Slovanů postavili se v čelo vědecké práce theologické o sjednocení obou církví.

Ale z týchž nebo podobných důvodů praktických měl by se náš Věstník tisknouti latinkou. Žádá toho především ohled na většinu čtenářstva. Každý, kdo není Rus (i Srb), sáhne raději po zvyklejší latince; vzdělaný Rus pak zajisté nebude míti v ruštině latinkou tištěné nesnází. Dále z příčin peněžitých bude třeba ohlédati se zvláště z počátku po odběratelech ruštiny méně pilných; kdo by však odebíral, čeho si ani přečísti neumí! Podá-li se však věc latinkou, mnohý, který jak živ neučil se ruštině (snad pro samé první překážky nezvyklým písmem připravené), časem porozumí, nebo se aspoň odhodlá přiučiti se čeho třeba, ač má-li zájem. Mimo to i kdyby podařilo se získati tolik odběratelů azbuky, že by se věstník udržel, přece čím více peněz, tím lépe; může se věstník snáze povznésti, může zbýti více na knihovnu. Na konec podotýkám, že na samých Rusech žádají i v jiných vědách, aby psali latinkou.**) Ba žádají toho i na Němcích, aby nepsali knih svých »švabachem«; a ten rozdíl není tak veliký. Jak tisknouti jeřík atd., o tom snadno se dohodnouti. Myslím, že by se mohl úplně vynechávati, aspoň kde není slyšeti (š, s); tak činí se v německých dílech vědeckých, na př. v »Zeitschrift für katholische Theologie XXV. (1901) S. 314, kde se takto přepisuje: Kreščaetsja rab Božij . . . i vo věki věkov. Zdá-li se však, že třeba přepisovati i samá ruská znaménka, mohl by jeřík nahraditi se tečkou neb čárkou, a jer mohlo by se vynechávati.

Tyto návrhy podávám veřejnosti na posouzenou. Děje se zajisté u nás literárně příliš málo, co se dotýká řešení otázky východní. Kéž by tyto řádky neminuly se svým účelem!

*) O tom viz na př. v Hlídce XIX. (1902) 614.
**) Tak v botanickém »Zentralblatt« 1902.

Vzpomínka na 25 let literární práce českého kněze.

ověděli jsme se, že náš oblíbený spolupracovník, známý povídkář a humorista, ***František Jiří Košťál,*** farář v Skuhrově, vzpomíná letos své 25leté literární činnosti. Jelikož i jiné listy katolické o jubileu tomto se zmínily, považujeme za svou povinnost zasloužilému literátovi věnovati stručnou vzpomínku. Doufáme ovšem, že o jeho abrahamovinách (r. 1907) bude nám možno přinésti obšírnější literární studii, v níž význam Fr. J. Košťála jako spisovatele bude oceněn. Zatím omezíme se na výčet jeho prací a několik povšechných poznámek.

Fr. J. Košťál již jako abiturient rychnovského gymnasia r. 1877 tvořil si samostatně proslovy a výstupy pro to, co tenkrát mysl jeho jímalo — pro studentské zábavy. Jako bohoslovec býval často režisérem studentských divadelních představení. Z toho vzešly další práce dramatické. Jednoaktovku »Studentský kousek« (s podpisem Fr. K. Řecký), jež ovšem tiskem vyšla později a byla od té doby sehrána často i na jevištích katolických spolků — napsal r. 1879. Toho roku však také vyšly prvotiny jeho tištěných prací. K. pobyl r. 1877—1878 v semináři litoměřickém, kdež Češi měli svůj ovšem psaný čtrnáctidenník redakcí A. V. Mareše; K. byl hned v hloučku kolem redaktora z IV. ročníku. Z Litoměřic přestoupil do semináře v Hradci Králové. Pro jisté nadržování menšině na úkor většiny. Čechové byli tenkrát v Litoměřicích u značné většině; v prvém ročníku byl poměr 6 : 2. V Hradci Králové byl hned v řadě těch bohoslovců, kteří toužili po širším vzdělání a chtěli šířit zájem pro českou literaturu.

R. 1879 2. února založena v hradeckém semináři »literární řečnická jednota bohoslovců« a sám Dr. Reyl praví v Almanachu na počest 20letého trvání jednoty vydaném, kde i K. uveřejnil jednu ze svých horských povídek —: »Čestný název tvůrců a zakladatelů jednoty náleží bez odporu pánům Kamarýtovi, Dvořáčkovi-Košťálovi!« Bylť K. svého času v jednotě jednatelem a předsedou. *V r. 1879 vyšly také a vycházely dál prvotiny jeho tištěných prací.* Byly to »Vlastenecké vzpomínky« otiskované v Šimáčkově »Poslu z Prahy« a později v téhož »Českých Novinách«. Byly to výsledky pilného prostudování starých spisů českých z let probuzení národa v bibliothece hradeckého semináře. Psal K. i tyto práce s pseudonymem Fr. K. Řecký! Podle ulice »v Řekách« v Solnici, kdež se r. 1857 narodil. Časové feuilletony v »Č. Novinách« (Dvě české ženy, Národ sobě a j.) obrátily pozornost na mladistvého a nadšeného literáta. Kromě do »Č. Novin« psal již v semináři do »Šumavana« a »Mor. Orlice«. (»Naše staré hrady a zámky.«)

Po vysvěcení (r. 1881) dostal se za kooperatora do Skuhrova, kdež je od r. 1888 farářem. Skuhrov pro rozlehlost všech svých osad v krajině již hornaté není nikterak štací pohodlnou. A vedle toho býval p. farář, jehož K. byl spolupracovníkem, často stíhán obdobnou nemocí, jež ho někdy i dlouho na lůžko poutala. Byl

to chvalně známý Petr Henč, farář a bisk. notář, jenž r. 1888 nemoci své podlehl. K. byl nucen často a často všechny povinnosti duchovní správy zastávati sám a sám. Ač konal vše rád a s horlivostí, aby všem byl vším, nelenil ani v ohledu literárním. Záhy z toho svého Skuhrova rozšířil své spolupracovnictví od »Č. Novin«, jimž zůstal věrným až do známého jich splynutí s »Pokrokem«, na »Stráž na Východě«, »Pernštýn«, »Hradecký Polaban« a »Slovan«, kde vycházely jeho známé statě »Hradec Králové a česká literatura« a nadšené články o Třebízském, Ehrenbergrovi, Balbínovi a j. nesčetné práce pro feuilleton, na »Pokrok«, »Čech« (1881), »Vlasť« (1885).

Co se týče krajinských listů, byl K. svého času zastoupen pracemi svými v listech celého našeho českého východu. Mimo jmenované krajinské listy přispíval do »Ratiboru«, »Českého Východu«, »Polabských Listů« (Kolín), »Česk. Venkova«, ano prostřednictvím V. Durycha i do »Podvysockých Listů« a do obou listů v Rychnově n. Kn. a do »Obnovy«. To už mimo styky s listy pražskými a moravskými. Práce jeho uveřejnilo svým časem na 30 časopisů, z nichž mnohých je přispívatelem doposud. Feuilletonů v různých listech uveřejnil na 300. — A příspěvků do různých kalendářů podal na 40. Velmi mnohé povídky jeho uveřejnily i české listy americké. S mnohými pracemi svými se Fr. J. K. už těžko shledá. Vedle četných prací v »Hlasu Národa«, zejména v »Národní Politice«, v »Zábav. Listech«, »Vesně«, »Palečku«, »Novém Palečku«, »Veselých Listech« a obzvláště »Ves. čtení«, kde se mu za jeho humoresky dostalo i literární ceny, psal mnoho dopisů, úvod. článků, feuilletonů i do listů katolických, křesťansko-konservativních. V naší »Vlasti« uveřejnil »Za povoláním«, »Dědeček a babička«, »Jan Kornelius Conseli«, »Jos. A. Šrůtek« a chystá pro nás práci »Na hranicích i za hranicemi«, řadu pojednání z vlastního názoru čerpaných.

Čtenářům »Čecha« i bývalých »Večerních Novin« je znám rovněž řadou prací a zvláště v »Čechu« rozmarných a humoristických. Vzpomeňme na »Vznik a pád firmy Malák a Doživa«, »Cestou za prostonárodní poesií«, »Šlakovické kanály«, »Proč ve Vyhnánově serbusa shodili a zas ho zdvihli«, »Sv. Florian a p. Ferd. Hubáček«, »Proč jsem si neobjednal u Felixe Blažíčka vertheimku«, »Když jsem bral peníze«, »Co jsem měl jednou k večeři«, »Almanach nebo příručná knížka bratří zednářů«, »Vysoký státní úředník katolíkem«, »Ze života podhorských kněží«, »O jistých volbách«, »Ze života starého literáta«. »Jak ten horák honil p. pátera«, »O těch botách na faře v R.«, »Tam na kopečku Homoli nikoho nic nebolí« atd. atd. V »Katolických Listech« mimo řadu dopisů uveřejnil r. 1898 v č. 26. o podpisu L.... onen známý článek o spravedlivějším upravení patronátních poměrů pro snazší a také spravedlivější postup duchovenstva, článek to, jenž vzbudil pozornost i v kruzích mimokněžských.

Úvodních časových článků uveřejnil v různých listech četně. »O národnostních poměrech v horách Orlických« podal kdysi (1881) zprávu i Skrejšovskému do Vídně a Skrejšovský ji přeložil a dal ji v čelo svého listu »Tribüne«.

Na dráhu polemiky za naši víru, církev — a zřízení její — uveden byl samým zvěčnělým biskupem Brynychem. Tím se dostal do styku s »Českým Východem« a jeho rázovitým redaktorem J. Tomšem, nedávno zesnulým. Sám Dr. Reyl mu posílal různé nepřátelské časopisy. Košťál plnil sloupce »Českého Východu« zdárnou obranou. Tehdy vycházel »Č. Východ« až o 16 stranách — před »Obnovou«. — V »Č. Východu« uveřejnil K. na padesáte různých úvah, článků a dopisů. — Některé, jako »Milujme se — nedejme se«, vzbudily pozornost. A to vše vedle povídek a humoresek, jež v »Čes. Východu« objevily se pod čarou ve feuilletonu.

V »Obnově« na obranu naši od něho vycházely zajímavé dopisy: »Přání kořínkáře«, »Sokolujte si, nesokolujte si, jste vždy biti«, »K výchrstkům různych také-časopisů«, mnohé povídky a humoresky. Kalendář »Štít« podává rok co rok jeho práce. Nadšené dva feuilletony v »Obnově« o Fr. Pravdovi způsobily, že když byly stařičkému veteránovi předčítány, vyhrkly mu slzy. Historická povídka »Za ztrátu domoviny« v kalendáři našem »Sv. Vojtěch« (1903) vzbudila zájem takový, že byl Košťál požádán, aby podal zprávy o rodech z té doby — za účelem dosažení šlechtického predikátu — a dopsal mu i Dr. Trakal, řed. akad. Strakovské, o dějinné prameny rodu Straků z Nedabylic na Šonově a Trtici. — Ostatní naše kalendáře katol. jako »Vlastenecký poutník«, »Svatováclavský kalendář«, »Meč« — že už po delší dobu přinášejí jeho práce, je známo. Při spisech příležitostných, slavnostních almanaších byl často žádán za příspěvky a podal práce do »Sokol od pomezí« (1887), »Rodnému městu« (1886), »Památník Radhoště«, »Pomněnka na Hradec Králové«, »Pelclův almanach«, »Almanach bohoslovců v Hradci Králové« a j. Do listů moravských směru našeho přispíval do besídky »Obecných Novin« a j.

Tím, že svého času byl Košťál přispívatelem do tolika různých listů venkovských dopisy, úvahami a feuilletony, rozptýlil se jaksi na závadu prací belletristických — ale přece i v tomto oboru podal dokladů značných práce vytrvalé i trvající. O sobě vyšly z jeho péra »Cesty Boží« (Brno), »Pantáta Trousil« (Praha, Záb. več., rozebráno), »Z našich hor« (Lac. knih., Praha), »Na zdar Matice« (koluje již ve II. jednání), »Studentský kousek« a jiné menší práce dramatické (Praha), »Z dějin rodného kraje« (Rychnov), »Páni a horáci« (Záb. več., Praha), »Z našich hor« (II. část, Brno), »Od jesliček září láska« (Praha), »Hluchoněmý« (Hradec Králové, rozebráno), »Za vpádů Bedřichových« (Hlasy k. tisk. spol.), »Věrný čeledín« (Hradec Král.), »Z ovzduší doby«, k nimž druží se řada povídek téhož směru, uveřejněných o sobě, jako: »Jen do těch blahobytníků«, »Nepotřebovali kázaní o křesť. poctivosti« a jiné (Hlasy kat. tisk. spol.), »Časové obrázky« (»O jednom sl. neuvítání a neslavném uvítání« a »Slavme slavně Čechů slávu — dřív však sobě vzdejme chválu«) (Hlasy kat. tisk. sp.), »Tři obrázky z našich hor« (Lidmila, rozebráno).

O další práci faráře K. v tomto oboru svědčí nejnovější příspěvky literární pro rok 1904 v časopisech i kalendářích — a ze-

jména jeho »Obecní sirotci« a nové horské obrázky v tisku rovněž pro rok letošní. A má konceptů a rukopisů i na celou řadu dalších sbírek.

Ze svých kázaní mnohá uložil v »Posvátné kazatelně«, »Pastýři«, »Rádci duch.« a »Kazateli«. — Chystá se však vydati kázaní nedělní, sváteční a řeči příležitostné a duchovní o sobě — v kolika sbírkách. Psalť Košťál různé statě i mimo svůj obvyklý podpis Frant. Jiří Košťál. — Podepisoval se pod práce své i Fr. K. Řecký, K. L. Solnický, Hajský, Hojecký, Bělenský, Jaromír Horský, I. z Hrádku, J. K. Českohorský a j.

Zásluhy jeho ocenili: Ottův Slovník Naučný, Bačkovského »Přehled písemnictví«, »Veselé čtení« (podobizna), »Národní album« (podobizna) a již označený kalendář »Vlastenecký poutník« s podobiznou a životopisem V. Špačka. Mnohých údajů z tohoto užito i zde.

V ohledu vlasteneckém zpracoval a přednášel K. mnoho řečí o slavnostech besed a spolků Národní Jednoty Severočeské. Odboru severočeské Jednoty pro Solnici a okolí býval i předsedou.

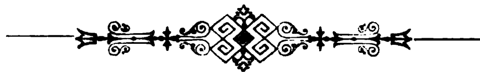
Ačkoli pro značné štvanice proti kněžstvu v letech 1891 — a dále — podnikané ustoupil dobrovolně z této činnosti veřejné — přece i dále byl zván k řečem slavnostním, jak o tom svědčí slavnosti Palackého v Dobrém a Lukavici a přednáška o úkolech Matice a Severoč. Jednoty na ohrožených Lomech. A když na Lomech dosaženo české školy — nové budovy školní — provázel akt zasvěcení školy té nadšenou básní v Ratiboru »Naše česká dědinka svůj dnes svátek světí.«

Roku 1887 byl pokladníkem družstva pro zřízení pamětní desky buditeli Michalu Silorádu Pabrčkovi v Solnici. Jsa jedním z původců myšlénky té a horlivcem o uskutečnění její — osvědčil se i jako pokladník. Deficit slavnosti v obnosu 51 K 86 h zaplatil jako kooperátor — ze svého!

Působil též jako delegát pro okresní národopisnou výstavku v Rychnově n. Kn., kamž sebral a podal mnoho předmětů vzácných z oboru kroje dávného a ukázky starých knih a písní českých, jakož i »Pověsti a pověry« a »Úsloví a přísloví« ze Skuhrova a okolí. Mnoho výšivek národních dodal i do pražského národopis. musea. Za tuto činnost odměněn byl na Rychnovsku tím, že jmenován byl dopisujícím členem musejního spolku »Pelcl« v Rychnově n. Kn.

Při tom při všem je K. kněz povahy skromné — kde může prospěje, ale nedere se v popředí — a kde by viděl, že spolupůsobení jeho by vadilo, překáželo, ustoupí klidně, hrdě, bez výčitek. V. Špaček v zmíněném kalendáři o něm píše: »Nepřihlasil by se k nám, neřekl by, že je na tom světě také jakýsi Fr. Jiří Košťál, který pro náš český lid tak dávno píše! Ne, to by neudělal sám od sebe nikdy. Pisatel této črty sám mu dopsal: »Pošlete nám přece také svoji fotografii. Vás jsem skoro nikde ještě neviděl. — Důkaz, že se na skromné lidi zapomíná.« »Než buďsi,« jak Košťál sám říkává, »jen když Pán Bůh dává myšlénky a ještě nerozechvělou ruku, aby je mohla na papír sděliti.« Je mužem opravdového a hlubokého

přesvědčení náboženského a vřelé lásky k domovině, a to také jeví se v jeho spisech. Vždy a s každým snášelivý, jenom to nesnáší s klidem, děje-li se co na úkor víry, národnosti a spravedlnosti. Zvěčnělý farář a básník A. Potěhník jej často jmenovával Aristidem. — A při tom milovník české knihy a českého čtení. Již na třiadvacet let skorem je správcem, knihovníkem a nakladatelem farní knihovny pro český lid ve Skuhrově. Jak jsme se o tom již zmínili, od září roku 1881 do září roku 1903 rozšířil 32.264 českých knih 23.264 vypůjčovatelům. Pojednání a úvahy o víře, obrany její, čtení náboženská, časopisy podobné pilně shromažďuje a když jich má tolik, že stačí pro některou z přifařených osad, říká: »kdo chce něco náboženského čísti, přijďte si ke mně, dám vám to zdarma.« Tak rozdal již na sta brožur, knížek i celých časopisů jak pro dospělé, tak pro děti. Říkává: »My kněží odebíráme mnoho, ale necháváme to po přečtení zbytečně ležet; co s tím doma, dejme, co je vhodno mezi lid. A lid náš ještě je takový, že rád, zvláště v postě, obírá se i úvahami náboženskými.« Že pak již nyní přece veřejně vzpomíná své pětadvacetileté práce, činí to z té příčiny, že se řídí heslem: Když ani my si o své práci nic neřekneme, pak se tím spíše řekne, že nic neděláme. A smí-li kdo jiný v každém jiném oboru si vzpomenout a si říci: já pracuji již pětadvacet let — proč by to neměl říci — i kněz?

František Sušil.

Napsal ANTONÍN B. DRÁPALÍK.

Dne 14. června t. r. bude tomu sto let, co se narodil František Sušil, kněz-buditel českého národa a jeden z nejpřednějších spisovatelů moravských. Jak tomu vůbec bývá při podobných význačných dnech, bude i Sušila nyní více, než kdy jindy vzpomínáno: při přednáškách i v časopisech bude nastíněn posluchačům i čtenářům obraz jeho života a neúnavné, blahodárné práce ku prospěchu církve i vlasti. I my pokládáme za svoji povinnost, ukázati svým čtenářům, čím byl Sušil jako kněz a profesor Nového Zákona své církvi a vědě bohoslovné, čím byl jako syn českého národa svému mateřskému jazyku, jenž vzkříšen byv z dlouholetého spánku, víc a více se v dobách jeho upevňoval a utěšeně rozvíjel.

Bohužel čas, místo, ani síly naše nedovolují nám, abychom podali o něm obraz úplný, jak bychom si přáli. Omezujíce se tedy na rysy nejvýznačnější, odkazujeme ctěné čtenáře k některým spisům, které o Sušilovi pojednávají. V první řadě jest to životopis Sušilův od Matěje Procházky,[1]) přítele a o něco mladšího vrstevníka Sušilova; hlavně však odkazujeme k důkladné, po ně-

[1]) *František Sušil.* Životopisný nástin sepsal Matěj Procházka. V Praze 1871. Připojeno k II. dílu Sušilova překladu »Listů sv. Pavla Apoštola« str. 409—447.

kolikaletých přípravách psané práci dra Pavla Vychodila,[2]) jejíž ukončení za letošního jubilea Sušilova zajisté přišlo vhod. Avšak i jiné, drobné články[3]) rozličnými episodami osvětlují tu neb onu stránku povahy neb činnosti Sušilovy.

* * *

František Sušil narodil se dne 14. června 1804 v Novém Rousinově nedaleko Brna. Rodiče jeho Fabian Sušil a Teresie, rozená Pospíšilova, měli osm dítek, z nichž František dle stáří byl třetí. Avšak všecky kromě Františka a o čtyři roky mladší Josefky záhy zemřely. Proto také žily obě tyto pozůstalé dítky v upřímném přátelství a bratrské lásce, a Sušil velmi často vzpomíná ve svých básních sestry své; jako jeden z mnohých dokladů toho uvádíme[4]) ze »Sebraných básní« (z r. 1862, str. 192):

Sestro milá, dávno ležíš v hrobě,
A já ještě v domě, chrámě, venku
Slzy cedím jako pro milenku,
A jak dítě chodím o sirobě.
Sloužila jsi pleti svojí k zdobě,
Svět ctil tebe jako posvěcenku,
A já kochal v tobě milostenku,
Žen milostnost všechnu zřel jsem v tobě.
Dvě jsme byli jenom děti spolu,
Proto svatá poutala nás láska;
Leč tě časně otkla smrti páska.
Já sám nyní zůstaven jsem bolu;
Či tvých dětí — poupat svadlé růže —
Pěstování nahradit' tě může?

Rodiče jeho měli z počátku najatý hostinec v Rousinově (čís. 6), kde se náš oslavenec narodil; v pozdějších dobách však bydlili ve vlastním domě (čís. 25), kde rovněž provozovali živnost hostinskou a spravovali polní hospodářství.

Oba životopisci Sušilovi líčí je jako manžely prodchnuté zbožností a láskou nejen k víře, nýbrž i k českému jazyku. O otci Fabianovi praví Vychodil,[5]) že »v obecním výboře, z části Němci obsazeném, naléhal na to, aby se úřadovalo po česku.« A česká kniha nebyla u Sušilů neznáma. Jak vypravuje M. Procházka,[6]) otec Sušilův byl biblař a pilný čítatel českých spisů. Když se synáček naučil čísti, vyhledával mu otec z písma sv. kapitolky a místa, která o povinnostech dětí k rodičům jednají; i říkával k němu: »Synu můj, přečti nám tato slova a vlož si je sám hlu-

[2]) *František Sušil.* Životopisný nástin od Dra. Pavla Vychodila. Sešit 1.—5. V Brně 1898—1903.

[3]) Hlavinka Al.: *Památce Sušilově.* »Obzor« XVI. 289—292. — *František Sušil.* Studujícím v biskupském semináři (v Brně) přednesl Vladimír Šťastný. Právě vychází v »Obzoru« XXVII — Ostatní literatura uvedena bude u jednotlivých oddílů Sušilovy činnosti.

[4]) Zároveň budiž to s ostatními dalšími výňatky skrovnou ukázkou z jeho činnosti básnické, o níž později bude zmínka.

[5]) Fr. Sušil, str. 10.

[6]) Fr. Sušil, str. 413.

boko v srdce své.« Už tenkráte budila se v synovi láska k bibli, v nížto rád čítával, netuše, že to vlastně onen živel života, v němžto se co muž nejvíce pohybovati bude, poněvadž právě v tomto oboru Prozřetelnost božská jemu zvláštní a velikou úlohu vytkla. Už tenkráte naznačoval Bůh jeho láskou k bibli budoucí jeho povolání.« Na tuto poznámku Procházkovu vzpomínáme si bezděky, čtouce vzpomínky Šťastného[7]) o tom, kterak Sušil vybízel své posluchače bohosloví, aby učili se »kapitolkám« z Nového Zákona.

Vedle tohoto prvního vzdělání, jehož se mu dostalo od pečlivých rodičů, působila na něj záhy tamější obecná škola. Zde vedle jiných základních vědomostí dostalo se mu vzdělání ve zpěvu a hudbě. Znalost těchto umění přišla mu velice vhod při sbírání národních písní, které chodě od dědiny k dědině, dával si zpívati a při tom si je zaznamenával.

Otec pozoruje neobyčejné nadání a píli Františkovu, brzy se rozhodl, že poslední učitelkou nebude synovi škola obecná; i dal jej cvičiti v latině a v ostatních předmětech prvních tří latinských škol. Tento učitelský úřad vzal na sebe tamější kaplan František Pospíšil, bratr matky Františkovy. Vybyv předepsané zkoušky — dle tehdejšího řádu jazykem německým — přijat byl r. 1819 do čtvrté třídy gymnasijní u Piaristů v Kroměříži, kde počaly na něho působiti živly poněkud jiné než dříve v jeho domově. V patnáctém roce věku svého odchází z rodného místa, na něž v pozdním věku takto vzpomíná (Sebrané básně, 1862, str. 189.):

Toť ten městec, rodič to dnů mojich,
Kolébka a hrobka mojí mládí!
Duše má k těm polím často pádí
Pootavit v památky se zdrojích.
Na těch nivách jsme jak včely v rojích
Scházeli se ke hrám spolu čádi,[8])
Snášeli jsme k věžem z chmelnic kládí,
Vedli války přioděni v zbrojích.
Pohřbeny jsou dávno hry ty v hrobě,
Ze živých mne tu již nikdo nezná;
Předc ta paměť jest mi přelíbezná.
Drahý poklad má ten městec v sobě,
Otec, matka, sestra, mi v něm leží,
Tož hruď má sem trojnásobně těží.

V Kroměříži[9]) pobyl Sušil tři léta, vychodil zde totiž čtvrtou, pátou a šestou třídu gymnasijní. Z učitelů působil na něho hlavně třídní, P. Placidus Horn, jenž vynikal vzděláním literárním a byl činným v kritice i v básnictví. Ve studiu literatury byl stoupencem snah Herderových a tedy také ctitelem básnictví lidového. Na Sušila působil velmi příznivě co do studia literárního a všímavosti

[7]) »Obzor« XXVII. 114.
[8]) Čádi = děti.
[9]) O národnostních poměrech na kroměřížském gymnasiu a v městě tomto vůbec, srov. Vychodil, na uv. m. str. 14.—16.

k písním národním. Dle osnovy učební i dle osobní náklonnosti pobádal žáky k veršování, které Sušil pilně pěstoval.[10])

V Kroměříži ukázal Sušil, jak pevný základ byl mu doma dán po stránce národnostní. Vedle toho nemálo přispěla k upevnění jeho vlasteneckého smýšlení předmluva ke slovníku Tomjovu (1791 vydaném), takže jak praví M. Procházka,[11]) »ačkoliv zde (v Kroměříži) co do národního života panovala čirá tma a nikdo zde se k národnosti české nehlásil, přece Sušil, nezaslechnuvší ve škole ani jednoho zvuku české mluvy, měl už tenkráte úplné a jasné vědomí, že jest národem Slovan, a to český Slovan. Vědomí toho nebylo tehdáž vůbec nikde na Moravě, nebylo ho ani v lidu obecném ani v osvícencích, kteří se napořád své národnosti odříkávali a za českou mluvu zrovna styděli.« Milým zaměstnáním byla mu v Kroměříži četba klasiků řeckých a římských, jak sám v jedné znělce se přiznává, vzpomínaje na Kroměříž (Sebrané básně 1862, str. 189.):

Kroměříži, město prostomilé,
Kdež jsem kochal s života se vesnou,
Kdež jsem jinoch vnikal dráhou těsnou
V člověčenstva doby starobylé.
V jaké slasti ploulo ňádro čilé
Z řeckých hájin pijíc vodu přesnou!
Mněl jsem vidět' krásu netělesnou
An se spouští s nebe k mysli spilé.
Žil jsem tehdy v říši ideálů;
Nežil, snil jsem; a byl sen ten slastný,
Blaženějším jsem byl všechněch králů.
S Olympu mne sehnal osud strastný,
A já truchlil ztrativ svoje nebe,
Nepoznalť jsem ještě, církvi, tebe.

Po šesté třídě gymnasijní odebral se z Kroměříže do Brna na filosofický ústav (t. j asi nynější 7. a 8. třída). Bydlil kdesi na Pekařské ulici u jakési »paní Ludmily« a pokračoval horlivě ve studiu klasických jazyků, z nichž zvláště oblíbil si Platona (ze spisovatelů filosofických) a z latiny Ovida. Profesory jeho byli vesměs mužové mladého věku.[12])

Vlastenecké nadšení jeho bylo v Brně valně posilněno. Setkalť se zde brzy se dvěma muži, kteří tak jako tomu bylo v Čechách, vzdělávali sklesklou mluvu národní a probouzeli vědomí vlastenecké. Byl to piarista Dominik Kinský, profesor filologie a dějepisu na ústavu filosofickém, a Vincenc Ziak, kooperator u sv. Tomáše v Brně. Jimi povzbuzen, učil se cizím jazykům, aby jejich písemnictví poznal a z nich pro vlastní jazyk těžiti mohl.

R. 1827 byl Sušil posvěcen na kněze. Věříme-li životopisci Procházkovi, který Sušila dobře znal, můžeme se směle domnívati, že přijímal svěcení kněžské, jsa si vědom obtíží tohoto stavu, jak je později sám svým posluchačům vyjádřil ve znělce (Sebrané básně, 1862, str. 167.):

---

[10]) Tamtéž, str. 16.
[11]) M. Procházka, na uv. m. str. 413.
[12]) Stručnou charakteristiku jejich viz u Vychodila na uv. m. str. 18.

Proč chceš, synu, posvěcen byť v kněze?
Žádá-li tvé duše tíhota
Dojíť lodi v bouři života,
Která v přístav blaženosti veze?
Přístav ten se jenom pro vítěze
Nad vášněmi zlými bleskotá;
Koho pojí vášní mrákota,
Kněz jsa do pohrom vždy hlubších leze.
Ale o svojí kdo vlastní vině,
Ač byl stroskotal již víry loď,
Do kněžské se vtírá do svatyně:
Takovýto hříšný svatokrádce
V nevěstku má církev, Páně choť,
A jest horší nad Jidáše zrádce.

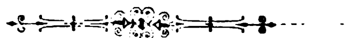
Prvním a skoro posledním působištěm Sušilovým byly Olbramovice, tehdy německo-česká farnost u Krumlova, kde pracoval po devět let, jsa stejně oblíben u Němců, jak u Čechů, ačkoliv se svým smýšlením českým nikdy netajil. Skoro za rok dostal za mladšího spolupracovníka Tomáše Procházku, jejž svými domluvami českému národu navrátil, a který hlavně také Sušila pohnul, aby ucházel se o uprázdněnou profesuru Nového Zákona v Brně.

Jakkoliv se domníval, že dostane se uprázdněné místo některému z »vyšších« žadatelů, než byl on — venkovský kaplan —, přece uposlechl domluv T. Procházky a podrobil se v prosinci roku 1835 zkouškám konkursním se stkvělým výsledkem a byl tudíž od biskupa Gindla jmenován skutečným profesorem biblického studia Nového Zákona v lednu 1837. Jmenování toto zastihlo jej již v Komárově u Brna, kamž v říjnu 1836 byl přesazen.[13])

Jako profesorovi otevřelo se Sušilovi v Brně zvláště veliké pole působnosti, na němž dal se s napětím všech sil do práce a pracoval plných třicet let. Pomíjíme prozatím tato léta jeho života, o nichž se později zmíníme, líčíce jeho literární činnost a úřad učitelský a zakončujeme stručný životopis jeho několika jen smutnými črtami. Na svých potulkách sbíraje písně v okolí rožňovském, nachladil se r. 1853 a od této chvíle často churavěl, až neúprosná smrt ukončila jeho život v Bystřici pod Host., dne 31. května 1868. Odtud převezena byla mrtvola jeho do Brna a na úmrtním domě v Bystřici zasazena byla mramorová deska s tímto nápisem:

V domě tomto usnul v Pánu
31. května 1868
FRANTIŠEK SUŠIL,
chlouba Moravy — ozdoba církve.

(Pokračování.)

[13]) Nedopatřením zajisté jmenován u Vychodila na uv. m. str. 54. rok 1837, neboť hned potom tištěný blahopřejný dopis Boignerův datován jest 8. února 1837, a to již Sušil v Olbramovicích nebyl.

Hlavní zásady ethiky humanitní.

Píše FILIP JAN KONEČNÝ.

Prof. Masaryk vydal v roce 1901 knížečku »Ideály humanitní«, v níž probral a zkritisoval různé problémy, které řešiti se snaží hádanku, jež má název »otázka mravnostní«. V práci této, pokud o přehled a kritiku různých směrů jde, byl auktor dosti šťastným; nikoli však v odstavci, jemuž vyměřil, aby podal vedle předcházející práce negativní kus názoru positivního, to jest, aby pověděl, co proti všemu zkritisovanému *správným* považuje. Odstavec ten má nápis, jejž jsme dali v čelo práce této, totiž: »Hlavní zásady ethiky humanitní«.

Pan professor vyjadřuje se na straně 54. následovně: »Teď k závěrku, aby nebyla to jen kritika, chceme se dohodnout o věcech, které každému z nás mají být a jsou důležity. Především o *rozdílu náboženství a mravnosti*. Mezi náboženstvím a mravností jest rozdíl věcný. Mravnost není náboženstvím a náboženství není mravností. Může býti člověk nábožensky velice věřící, oddaný své církvi, svým dogmatům a předpisům a nebude mravný, ba bude třeba nemravný. Nemluvím jen o svatouššství. Ale náboženství je tolik různých forem, že prostě myslit, jakoby ten, kdo má náboženství, proto už měl mravnost, je omyl. Mravnost, to je poměr člověka k člověku. Potřebujeme mravnosti ve svém styku s bližním. Náboženství vzniká z poměru člověka k celému světu, zvláště k Bohu. Náboženství má širší okruh než mravnost; v náboženství mravnost je obsažena.«

Především nás těší, že můžeme projeviti souhlas se základní myšlénkou Masarykovou, dle níž mezi náboženstvím a mravností jest *rozdíl věcný*, poněvadž víme z historie náboženství a filosofie, že dosti bylo a jest horlivců, zvláště mezi protestanty, kteří náboženství *ztotožňovali* s mravností, chtějíce právě tímto *praktickým* momentem opodstatniti a zachrániti náboženství v nevěreckém lidstvu. Nikoli! Mravnost není jediným podkladem, ospravedlňujícím potřebu a existenci náboženství; naopak! náboženství jest podkladem a tmelem mravnosti, určujíc její směr a dávajíc jí závaznost, čili povznešenost a *sankci*. Dobře dí Masaryk: »Náboženství má mravnosti býti podkladem. *Nedovedu* si představiti posledního rozřešení mravní otázky bez náboženství.« (ibidem.)

Jakkoli připouštíme, že náboženství a mravnost nejsou věcně totožny, nýbrž že jsou věcně *rozdílny*, přece s důrazem připomínáme, že nejsou a nesmějí býti věcně a fakticky *rozděleny*, a to právě pro kořen čili *základ*, jejž náboženství mravnosti skýtá, považujíc mravnost *korunou* svojí, čili praktickým výsledkem. To jest náboženstvím pravým, opakoval kdysi *po sv. Jakubu* velesprávně dr. Masaryk (v České otázce), abys navštěvoval vdovy a sirotky, zachovav se neposkvrněným od tohoto světa! Koruna u žádného stromu nesmí fakticky oddělena býti od kořene, nemá-li vzíti ztrátu, ba dokonce i za své. Z té příčiny děláme otazník a vykřičník k slovům Masarykovým, povídajícím, že někdo může býti velice náboženským a přece nemravným a stupňujeme otazníky a vykřičníky ty, čtouce, »že náboženství je tolik různých forem, že prostě myslit, jakoby ten, kdo má náboženství, proto už měl mravnost, je omyl.« A do třetice zmnohonásobňujeme otazník a vykřičník ten, čtouce »ale mně nestačí náboženství positivní, to jest náboženství církví, které nyní jsou.« Pravdou jest ovšem, že kdo má kořen stromu, nemá ještě jeho

koruny; ale proti tomu třeba říci, že rostoucí, kvetoucí a živoucí koruny stromové bez kořene také ještě nikdo neviděl. Živoucí koruna stromová, v našem případě bohulibá mravnost, *předpokládá* vždycky *spojitost* s větvemi, pněm a kořenem, tedy s náboženstvím. Jaký tedy má smysl řeč Masarykova, vypravujíc, že, ačkoli »v náboženství mravnost jest obsažena«, přece že jest omyl myslit, »jakoby ten, kdo má náboženství, proto už měl mravnost«. Zde jsou zajisté 1. náboženství a mravnost věcně nejen rozdílny, nýbrž i *rozděleny*, tedy koruna bez kořene! 2. Zde jest zajisté vyjádřeno, že *všecky* formy různých náboženstev jsou konec konců stejně pochybeny a neschopny býti »základem« mravnosti, proti čemuž měli by nejvíce protestovati, nedím katolíci, nýbrž reformovaní helvité, k nimž se *nedávno* pan doktor v náboženství přidal. Facit krátký celého jest: Pan Masaryk theoreticky dobře rozlišuje *pojem* mravnosti a náboženství; prakticky však zachází daleko, trhaje od sebe, co má býti spojeno, vyrůstajíc takměř jedno z druhého. Také i v tom zachází pan doktor příliš daleko, že všecka náboženství hází do pytle, jenž má nápis: Nepravdivý, stejně bludný. Proti tomu jako křesťané rozhodně protestujeme, vidouce v Kristu a Jeho náboženství pravý a jediný kořen i zdroj vší opravdové mravnosti. Helvité ať si třeba v »Čase« nebo ve »Hlasech ze Siona« vyřídí tuto záležitost se svým »stoupencem«, dostává-li se jim k tomu ovšem potřebné kuráže a netřese-li se při tom jich »čisté« evangelium.

»Chci míti mravnost na náboženském základě, ale na náboženství jiném než tom, které se oficiálně podává. Jaké, do toho se nelze zde pouštěti.« Pane doktore, račte dovoliti osobní otázku! Proč jste tedy přestoupil k helvitům? Oni mají snad také náboženství oficiální? Zavrhujete *své* helvity tedy zároveň s ultramontany? Děkuji! Já již v této záležitosti ani slovíčka neřeknu, ponechávaje závěrečné slovo Vašemu panu superintendentovi. Jen k tomu, o čem *zde* mluviti nechcete, dovolím si veleskromně poznamenati: *Až* se pan Masaryk do budování *lepšího* náboženství »pustí«, budeme míti o jedno *racionalistické* »náboženství« více, a bude-li mezi realisty přijato, budeme míti o jedno »oficielní« náboženství více, tedy opět něco, co »mně nestačí«. A ráčíte-li, pane doktore, napovídati, že »náboženství nemá se ztotožňovati s theorií, s učením církevním«, a že třeba »ethiku náboženskou od theologické a církevní« rozlišovati, tedy jako učeliví Vašnostini žáci po realisticku dovolíme si konstatovati faktum, jež zní: Mravnost nesmí se ztotožňovati ani s Masarykovskou theorií a ethika náboženská musí se rozlišovati od realistického učení. Jak ty mně, tak já tobě! Či nemají celé církevní společnosti, zvláště ovšem helvitská, v této otázce ani tolik práva, jako jedinec Masaryk? Nemluvím »o svatoušství«, ale tvrdím, že v tom »je omyl«.

Pan doktor tvrdí, »mravnost to že je poměr člověka k člověku«. Do opravdy? Proč tedy, veleučený pane, několik řádek níže píšete, že mravnost jest obsažena v náboženství, jež nic jiného není, než poměr člověka k *Bohu*, bez něhož nelze vyložiti »základ« a »poslední pravdy mravnosti«? V tom jest opět nedůslednost, a nikoli nepatrná. Laskavý čtenář zajisté tohoto přehlédnutí nezapomene panu profesoru, jenž chce míti mravnost na náboženství, ale Pán Bůh v této mravnosti a náboženství nesmí býti! Nyní také každý pochopí, proč pan Masaryk tak důrazně tvrdil, že mezi náboženstvím a mravností jest *věčný* rozdíl a *co* tím *vlastně* chtěl. O sobě správná tato rozluka má v ústech Masary-

kových nesprávný smysl, namířený nejvíce proti náboženství, zvláště *nadpřirozenému.*

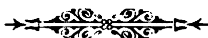
Když se byl pan doktor přesmykl přes oficiální a církevní theorie náboženské, jež »*nesmí*« býti základem mravnosti, a když »zatím« *bez* základů jal se budovati theorii mravnosti, zapomněv v ní Pána Boha a dovoliv mravnosti, že smí býti *jen* mezi člověkem a člověkem, nikoli však též mezi člověkem a Bohem, pokračuje takto dále: »Při otázce po mravnosti a základech mravnosti jedna otázka třeba se zdá býti formálního rázu, je důležita: Jak poznáváme poslední pravdy mravnosti? Co má rozhodovat o mojí mravnosti? Určitěji řečeno: mohu já vyvodit zásady mravnosti ze svého rozumu nebo z citu?« Odpověď a otázka: Nemá *zde* mimo mé »já« nikdo práva mluviti? Nikdo, — ani ne Bůh? A proč najednou chce p. M. vše »vyvodit« ze *svého* citu a rozumu, když jako helvitský stoupenec má také *Písmo* a když jako kritisující mudrc chce míti mravnost založenu na *náboženství?* V *ty* konce vybíhá vykládání jeho?! Ó, jak jsme pravdu měli, když jsme před chvílí děli, že z celé řeči vyzírá nová forma *racionalistická*, jež (dodáváme) *slovy* náboženství proklamuje.

Pan Masaryk chce ze sebe, ze *svého* rozumu a citu, vyvoditi *základy* mravnosti a stěžejné její pravdy. Jde tedy vyšlapanou *starodávní* cestou, po níž před ním šli »všickni starší filosofové minulého věku«, ovšem (přidáváme) filosofové *nekřesťanští*, což k vůli helvitským stoupencům páně doktorovým připomínáme, aby to bylo důslednějším a účinnějším, poněvadž katoličtí filosofové stavěli vždycky mravnost na Bohu a Jeho věčném mravním (přirozeném) zákonu, vyvozujíce z něho pomocí rozumu a nadpřirozeného zjevení základní pravdy mravnosti. Proti tomuto správnému postupu jest *Kantem* vybájený *kategorický imperativ* ve vzduchu a také Masarykova »theorie mravnosti« jest proti tomu ve vzduchu, jak ihned uslyšíme.

»Dnes dovolávají se lidé v theorii i v praxi rádi citu,« pokračuje Masaryk (55), připomínaje *Huma*, jenž nechce míti založenu mravnost na rozumu, ale »na citu, a to na sympatii, na humanitě, na lásce«. Nu budiž, ale jaký jest vlastně *obsah* této citové »theorie«? »Míti se rád — to je kodex vší mravnosti.« Opravdu? To by právě neznělo zle, jenže nevíme, *jak se máme míti rádi!* A může býti láska všelijaká: *zlá* i dobrá. V Písmu čteme: »Kdo miluje duši svou, ztratí ji«. Kdyby pan doktor věřil *sv. Augustinu,* našel by u něho (Tract. 51 in Joan.) pěkný výklad: Si male amaveris, tunc odisti, si bene oderis, tunc amasti. Noli amare in hac vita, ne perdas in aeterna vita« atd. Pan Masaryk pomáhá si z nesnáze krátce: »Dokazovat tohoto předpisu — »Mít se rád« — netřeba; cit sám sebou každému jej dává.« Podivná věc! Co však odpovíme podle této nauky zloději, lichváři, cizoložníku a všeho druhu smilníku? »Mám se rád,« odsekne mi nemrava, a nebudu-li spokojen, dovolá se »citu«, jenž »sám sebou« všecko *právě* tak dává, jak smilník a zloděj koná! Souhlasím tedy s panem Masarykem a zavrhuji takovou »oficiální i neoficiální theorii«, a chci »mít mravnost na *náboženském* základě«, ale na jiném, než zde proti církevnímu panem auktorem byl tak důrazně *(špatně)* položen.

Za to, co napsal Hume, dr. Masaryk ovšem nemůže. Slyšme tedy, jak *on*, náš pražský filosof, rozumuje! »Přiznávám se tu k těm, kteří zakládají mravnost na citu, ale nemyslím, že cit má býti v protivě

k rozumu. Citů je mnoho: pěkných, nepěkných, šlechetných, hrubých, surových — to všecko jsou city. Citová ethika se nesmí ztrácet v citech. Myslím tedy, že soulad citu s rozumem a dojisté míry převládání citu nám bude základem mravnosti.« Budiž, ale tu máme opět *nový* »základ« mravnosti; základ, jenž není totožný se »základem«, jejž před chvílí viděl p. Masaryk v *náboženství*. Či jest Masarykovo »náboženství«, jež učinil základem mravnosti na stránce 54, totožno se »souladem citu s rozumem a dojisté míry převládání citu nad rozumem, jež učinil opět »základem« mravnosti zde na stránce 55?« Mnoho *jasna* v tom jistě není, a určitosti programové již docela ne, protože »citů je mnoho«, a že z napověděného nelze si ani vybrati, co jest citem mravně dobrým a škaredým. Myslíme také, že »soulad rozumu s citem«, nebo dokonce »převládání citu nad rozumem« není *základem* mravnosti, nýbrž jen důležitým *činitelem vyvozujícím mravnost* ze »základů«, jež zůstaly však *nevyloženy*. (Dokončení.)

Z domácího světa hudebního.

(První český festival.)

Z řady koncertů, jež rok od roku stává se delší, letos vystupuje koncert prvého řádu, *hudební festival*, který o svátcích velikonočních konal se v Praze. Třídenní hudební slavnost, jež hlavně ve svých číslech pěveckých vysoko vynikla nad všechny koncerty širšího slohu, a která, jakož doufáme, stala se šťastným počátkem dalších českých festivalů hudebních.

V Anglii staly se tyto hudební svátky v nejkrásnějším slova smyslu zjevem pravidelným. Odtud šířily se po všech hudebně vyspělých zemích. Složitá, k tomu cíli zvláště seskupená tělesa zpěvácká a hudební, vystupovala tu v největších a nejcennějších skladbách a vábila celý vzdělaný hudební svět. Nezřídka i skladby k hudebním festivalům Anglie sama u skladatelů světových jmen si objednala. — Německo má v cyklu oper Wagnerových, jež periodicky v Bayreuthě se provozují, a to od nejpřednějších umělců světových, nejchvalněji známý svůj operní festival.

My vůči cizině na festival dlouho jsme se neodvažovali. Neznali jsme svoje síly. I mimořádné vydaje, jež pohltí stavba vhodné místnosti, v níž rozlehlost nemá býti na úkor akustičnosti, lekaly mnohého nadšence. Konečně i nedůvěra, kterak široká cizina, nás podceňující a nám často nepřátelská, přijme naše pozvání, zarážela před tímto odvážným činem. Celý rok dály se z popudu *hudebního odboru Umělecké besedy* úrady a přípravy k této hudební slavnosti, až konečně festival stal se skutkem.

Překážky šťastně překonány. Úspěch finanční byl uspokojivý. Mravní, — při festivalech ovšem nejdůležitější, — přímo překvapující. Ti, kdož železnou rukou chopily se myšlénky, stali se vítězi. Ostré dissonance, jež do té příčiny zavládly mezi výborem Umělecké besedy na jedné straně a hudebním jejím odborem na straně druhé, konečně úspěch festivalu, jakož doufáme, šťastně odstranil. Nastane zajisté nyní zas plná shoda tam, kde každý nesoulad nejkřiklavěji působí, — na poli hudebního umění.

O průběhu festivalu na tomto místě podrobně psáti není naším úmyslem. Denní listy v tom ohledu vyplnily cele svůj úkol. Ale chceme

jen několik poznámek přičiniti potud, pokud referáty denních listů o nich buď se různily, neb to či ono opomenuly. Několik drobností, jež přece jsou hodny povšimnutí. — Ve festivalovém výboru samém byla tvrdým oříškem otázka, v jaké řeči zaslati pozvání do ciziny. Při nezdravém antagonismu národním, hlavně mezi námi a Němci, i tato formalita měla svůj nemalý dosah. Výbor konečně se usnesl, aby cizina se zvala moderní řečí salonů, *francouzštinou*. A tak se stalo. Nevíme, zda tak šťastně otázka byla tím rozřešena. Aspoň z fakta, že z Němců, mezi nimiž je dosti ctitelů naší hudby, nikdo nepřišel, soudím, že pozvání ve francouzském jazyku nebylo jim dvakráte milým. Po našem soudu bylo by šťastnějším, kdyby se byla do ciziny poslala buď pozvání výhradně česká, anebo dvojjazyčná. Česká a spolu překlad jich v jazyk každého z pozvaných národů. Nezapírejme si přece, že přes všechny politické a národnostní protivy a rozmíšky mezi Němci máme daleko více hudebních přátel nežli mezi všemi ostatními národy dohromady; ani Rusy a Poláky tu nevyjímám. Němci znají našeho Dvořáka a Smetanu mnohem více, než Francouzové, ba i bratří Slovani. —

A kdo z pozvaných přišel? Přední celebrity německé, jež v přátelském poměru k naší domácí hudební intelligenci se nalézají, slušně se omluvily. Telegrafický pozdrav vykonal tu obvyklou formu zdvořilostní. Většina měst a korporací pozvaných ani toho neuznaly za dobré. Z Francouzů jako deputace dostavili se dva.

Rozumí, se, že jásání nad dalekými hostmi z Francie nebylo konce. Ale buďsi. V pohostinnosti raději více než méně. Jen jedno nechceme tu přehlédnouti. Francouzští hosté byli více taktnějšími, nežli si radikální naše strany přály. V jich očích se oba prohřešili tím, že ve své zdvořilosti odevzdali své navštívenky u místodržitele království českého, u Jeho Em. pana kardinála jako primasa této země, a u nejvyš. maršálka. Navštívenka, zůstavená v paláci prvního katolického hodnostáře, byla našim pánům proti mysli. Dopustili se tím francouzští hosté v jich očích něčeho, co čpělo zpátečnickým klerikalismem. A býti jak náleží hrubým vůči každému »klerikálu«, toť přece je první přikázání každého českého pokrokáře! — Každý z nepředpojatých pozorovatelů zajisté v tom vidí, jak jsme ještě daleci toho, abychom slušný společenský takt pochopili a ten aby přešel nám všem v krev a duši. —

A nyní k festivalu samému. Úvodním číslem a takořka středem festivalu bylo velikolepé oratorium mistra Dvořáka: *Sv. Ludmila*. Dvořák na libretto Vrchlického celou nádherou své tonomalby líčí prvé svítání křesťanství v Čechách. Je pro vznik této práce Dvořákovy zajisté zajímavou, že oratorium své skládal mistr *pro anglický festival*. Anglie objednala u mistra Dvořáka toto dílo. A Dvořák — nejosobitější česká hudební duše — sáhl tu po látce domácí. *Sv. Ludmila* jest jedno z nejrozsáhlejších objemem a také svým zpracováním nejzdařilejších — hlavně ve sborových partiích — dílo mistrovo. Postup děje, jenž dává základní myšlénku oratoriu, této skladbě zpola světské, zpola duchovní, jest ovšem pomalý a vážný. Jest to jako mohutná řeka ve své největší šířce. Široký proud, majestátním klidem ku předu tekoucí. Také mistr Dvořák sám říkal, že v žádné skladbě nenapsal tolik nadpočetných not, jako ve své Ludmile. Ale v oratoriu, jak klassičtí pěstitelé této veliké hudební formy je vypěstili, často se tak děje. Zajímavo též, že Dvořá-

kovo oratorium: sv. Ludmila jest *jediné české oratorium* v pravém smyslu slova.

U nás, jako u většiny národů, jichž hudební vkus operní, jalovou a na effekt zevnější vypočítanou hudbou, valně se pokazil, pro oratoria není již skoro smyslu. Spojili jsme příliš hudbu s divadelním dějem. Absolutní hudbě nedostává se proto pochopení. Z té příčiny připadly některé hlavy na zvláštní myšlénku, oratoria scénovati a jednotlivým zpěvákům vnutiti tak úlohu herce. Nebude snad nezajímavo poznati, že prvá, nejstarší oratoria vlastně byla vždy scénicky vypravena. Teprve později ustalo se od tohoto divadelnictví. Bach, Händl, Mendelssohn svá oratoria pro scenu nikdy nepsali. Až v posledním čase vrátili se někteří nadšenci k první myšlénce, oratoria scénicky vypraviti. S Lisztovou *sv. Alžbětou* pokus se zdařil. A to proto, že Lisztovo znamenité toto dílo má v sobě mnoho prvků dramaticky působivých a tak pro scenu vděčných. Loni stal se i u nás podobný pokus s Dvořákovou: sv. Ludmilou. Správa divadelní věnovala největší péči její scénické výpravě. A přece pokus tento u širokého obecenstva nenabyl porozumění. Děj sám, prostý všech dramatických a na zevní effekt vypočítaných prvků, není pro scénické oživotnění dosti způsobilý. Proto po dvou reprisách scenované sv. Ludmily všechna další snaha položena ad acta.

Za to sv. Ludmila provedena ve své původní formě nescenické působí vždy dojmem neobyčejně silným a hlubokým. Jest to dílo vzácné hudební virtuosity mistrovy. Má vděčné partie solové, a hlavně sbory, kontrapunkticky zpracované, přednesené massou zpěváků, zůstavují úchvatný dojem. Mistr Dvořák, pracuje oratorium pro cizí festival, zajisté pod tímto dojmem snažil se vtisknouti své práci rysy klasičnosti, jež nehoní se za osobitým projevem národní individuality autorovy. Ale nezapřel se. Co chvíli zazní vám český, »Dvořákovský motiv« v uši, a už z něho mistr upřádá svoji bohatou polyfonii. A důmyslným zpracováním písně sv. Vojtěcha, již mistr užil ve scéně poslední, sv. Ludmile neklamně byla tak vtištěna pečeť českého původu.

Referáty denních listů pečlivě ocenily velkolepý výkon sdružených našich zpěváckých spolků. A byl to věru nemalý příklad jich pěvecké zdatnosti a vyspělosti. Neboť potřebí uvážiti, že většina členstva jich nebývá zpravidla hudebně ani valně vzdělána. A nad to práce Dvořákova ukládá tu zpěvákům velmi značnou úlohu. Proto za svůj uhlazený a sladěný výkon zaslouží všechno naše pěvectvo naprosté uznání.

Jedné zajímavé kritiky nemohu však pominouti. Jest to sice drobnůstka, ale dosti charakteristická. »Právo lidu« referujíc o provedení tohoto díla, poznamenalo, že Dvořákovi první část, hlavně ve zpěvech pohanského lidu, daleko lépe se zdařila, než další hudební líčeň křesťanských sborů. Je to ovšem věc vkusu, že jednomu více se zamlouvá to, jinému ono. Pravda, hudební líčení probouzejícího se jitra a s ním příprava k zasvěcení nové zlaté sochy bohyně Baby je v Dvořákově práci překrásné. Myslíme však, že to Boží jitro je stejně krásné dnes, v době křesťanské, jako bylo dříve. A u Dvořáka, jehož duše byla tak jemně křesťansky smýšlející, viděti, že se mu pohanská část lépe povedla, je přece jen komické. Ostatně jsem přesvědčen, že nějaká hymna na Satana, byť byla sebe nicotnější, našla by u mnohého posluchače z řad socialní demokracie daleko příznivějšího přijetí, nežli ten nejvznešenější hymnus na Boha a Ježíše Krista. —

Aby na českém festivalu byla zastoupena hudební naše produkce v každém hudebním oboru, věnován byl *druhý a třetí den* slavnosti nejznamenitějším dílům orchestrálním, vokálním, komorním a zpěvům solovým. Z orchestrálních prací byly to: Smetanovy symfonické básně: Vyšehrad a Blaník, Dvořákova symfonie z Nového světa a houslový jeho koncert, Fibichova symfonie z E-moll a téhož skladatele melodram Vodník. Ze zpěvných čísel nádherná kantáta Smetanova: Česká píseň, skládaná na slova starého vlasteneckého buditele Jana z Hvězdy a sbor: Na moři. Dále Bendlův pochod Táborů. Rozkošného: Omšený kámen a Pallovy české tance. Z komorních prací byl tu zastoupen Smetana svým dnes již světoznámým kvartettem: »Z mého života« a Bendl kvartettem z F dur. V solových písních s průvodem klavíru byli tu na programu: Malát, Nedbal, Kovařovic, Picka, Chvála, Novotný, Hoffmeister, Macan, Trneček, Horník, Vendler, Novák. Klavírními skladbami representováni: Smetana, Kaan, Suk a Novák.

Jest to zcela vysvětlitelno, že prvý čes. festival měl býti jaksi výstavní retrospektivou naší celé hudby dosavadní. A tu těžko věru bylo voliti v tom množství prací, z nichž všechny měly způsobilost produkce slavnostní, výstavní. Pro mnohého skladatele nezbylo místa. Ale nelze jinak. Bude-li šťastný výsledek letošního festivalu počátkem dalších hudebních slavností našich, jistě že na mnohého skladatele, který letos vyšel na prázdno, s určitostí dojde. —

Festival konal se v pravém křídle výstavního paláce v královské naší Oboře. Rozlehlá tato dvorana byla k tomu účelu šťastně a vkusně upravena. Pojala jistě na 10 tisíc diváků. Když jsem po letech do těchto síní vstoupil, bezděky mne napadla vzpomínka na jubilejní výstavu z roku 1891. Jaké požehnání zanechala tak ve svém obrovitém pomníku, v hlavním paláci. Kolik výstav a slavností zde se již od té doby konalo! A nebýti tohoto paláce, nebylo by ani jich. Hudební festival toho rozsahu nebyl by věru ještě dlouhá leta u nás možný. Jen jednu poučnou zkušenost pro další toho druhu slavnosti odnesli jsme si odtud. A ta jest: Komorní hudba, zpěv solový neb produkce klavírní ztrácejí se v těch dlouhých prostorách výstavního paláce. Proto bude potřebí pro tyto výkony voliti přece jen dvoranu skrovnější. Přátelé klasické hudby komorní budou podobné opatření jen vítati.

Na konec dodáváme ještě, že dirigentem oratoria a orchestrální části koncertu byl mistr *Oskar Nedbal* a prof. *Hanuš Trneček*. Vokální část řídil pan *Norbert Kubát*, ředitel plzeňského Hlaholu. Praktický úvod k produkci každého dne se stručným rozborem prováděných skladeb napsal v tom oboru chvalně již známý prof. *V. Müller*. —

Prvý český festival vyzněl jednomyslně přáním, aby se v několika letech pomýšlelo na opakování jeho. Periodické hudební slavnosti toho rozsahu budou zajisté nejlepší attrakcí všech milovníků hudby u nás i v cizině. A mimo to mohou býti i mocnou vzpruhou pro skladatelskou činnost našich osvědčených autorů. Vypisování cen na zdařilé a k tomu cíli hodící se skladby rozdmýchalo by nejlepší zápolení mezi průkopníky našeho domácího umění. A tak nezbývá než končiti slibnou perspektivou do budoucna: Kéž dočkáme se druhého festivalu hudebního! A na něm setkáme se se skladbami, jež přímo pro tento festival byly napsány!

Národopisné rozhledy.

Píše *Karel Procházka.*

Milou něhou dýše nejedno okénko chaloupky české. Bývají v nich vesele pelargonie s červeným květem, fuxie se skloněnými květy jakoby k laškovnému rozhovoru, rozmariny zvědavě ven prohlédající — a také mučenka.

Tak tomu bývá jako v tom okénečku i v našich národopisných referátech. Bývají v nich prohozeny i veselé i smuteční květy. Tak je tomu i v rozhledu dnešním.

Mučenkou počnem. Trhám jeden květ z ní a kladu jej na hrob † *Marie Smolkové,* bývalé učitelky paličkování krajek Městské průmyslové školy pokračovací pro dívky a nadšené dělnice na poli národopisu českého. Z té četné řady industriálních učitelek — jež od počátku braly se trnitou cestou z neuznání a dosud se jim nedostává ve školství náležitého ocenění — vysoko se propracovala. Stala se u nás jednou z nejlepších znatelkyní krajek a přední fedrovatelkou oživení průmyslu toho.

Chudoba ohřívala svým chladným teplem výzkumné práce její i literární — a ku podivu přece byla s to, aby tolik dobrého a užitečného vykonala!

Ve svých literárních pracích — jak jinak ani býti nemohlo — opět a opět píše o vzácných krajkách na rouších církevních. Kéž sv. Brigita — patronka krajkářek — v síně Toho uvedla ji, onať nejeden oltář Jeho zde na zemi uměním svým ozdobila.

Radostnější thema podává nám třetí výroční zpráva *»Zádruhy«*, družstva to k povznesení lidového průmyslu. Zvídáme z ní, že ve třetím správním roce pilně pracováno bylo v odboru krajkovém, výšivkovém i keramickém. Na podnět »Zádruhy« prodávány byly v Karlových Varech na hlavní promenádě české výšivky — a to se zdarem.

I prodej Zádruhy spojený s výstavkou Zádruhy o výstavě a trhu hospodářském v Král. Oboře o dnech Svatojanských 1903 v Praze byl uspokojivý.

Vánoční výstava Zádruhy byla bohatá. Prohlédl jsem výstavku tu a chválím, s jakou ochotou přední dámy pražské kupujícím ochotně podávaly vysvětlivky. Jako popelka tulí se v malé místnosti Zádruha v paláci Sylva-Tarouccově dole — o vánoční výstavě však přioděla se jako ta popelka v pohádce v nádherný šat princezky — v prvém poschodí paláce naplnila skvělými — a ne drahými — věcmi prostranný salon. Nezapomínejme Zádruhy!

Novým zdravým podnikem jest před nedávnem vydávaná sbírka: *»Národních pohádek«* prací osvědčené dvojice dra Tille a mistra linky Aleše. Akcentuji mistra *linie* — neboť ta neodolatelně při něm působí, přemáhá vše — i stínění těrkou — proto tak vzácně se u něho shledáváme s touto technikou.

Při pohádce: »Hastrman« vytěrkoval Aleš na obrázku scénu s hastrmanem — mám za to, že by linie sama dost mluvila — ba výrazněji! Při pohádkách snad by neškodilo, kdyby pan autor Tille uvedl i místo, odkud jest ta či ona pohádka. Ovšem že tak výborný tento znatel činívá jinde, kde vědecky píše o národních pohádkách (Národop. sborník, Český Lid) a věrně je vypisuje dle lidového podání, leč neškodilo by i v podniku zmíněném. Dosud vyšly zvířátka a Petrovští, Jan, o věrném koníkovi, Hastrman, Lidojed.

Pohádky ty s pelem lidovosti píše Tille svérázným způsobem, vybranou mluvou s jemným odstíněním slovesným.

Kdykoliv mluvívám se Slovákem ať dráteníčkem nebo sklenkářem, divívám se jejich bohatosti slovné — zdá se mi, že našemu lidu obecnému scházívá taková bohatá zásoba slov, jakouž honosívá se i ten prostý Slovák. Proto chválím, že pan autor Tille obeznamuje již útlé dítko se vzácnějšími pěknými slovy naší řeči v pohádkách svých.

Zajímavou etapou ve vývoji Národopisného Musea v Praze jest nový podnik. Letošním jarem přibyla museu krásná okrasa, poblíže něho znázorněna je ve skutečnosti *česká květena* v malém. Tu je vysazen krásný vějíř zábonků, posázených různými zástupci flory bohemiky. Útulná je zejména zahrádečka u zvonice. Zásluhu o to má rada Národop. musea, která podnik ten — dle vzoru švédského — financuje, jsouc podporována správou zahrad Kinských. Na 500 druhů českých květin tu má býti zastoupeno. Jako bývalý žák znám dobře působení pana profesora Nekuta. Jeho vědecká znalost a šlechetný zápal pro vše dobré je zárukou, že vrchní řízení této *české* botanické zahrady lidové je v rukou znamenitých.

Uplynulý rok Národop. musea v zahradě Kinského vůbec byl rokem požehnaným. Museum bylo nově installováno a otevřeno, a vydána byla pro kulturní

jednotu československou důležitá kniha profesorova L. Niederla: Národop. mapa uherských Slováků, o níž jsme již referovali, učiněny byly přípravy k vydání České Vlastivědy atd Úmrtím ztratila Společnost Národop. musea více členů v minulém správním roce, mezi jinými B. M. Kuldu, kanovníka a sběratele pohádek moravských, polského etnografa dra Karlowicze a jiné.

Dne 24. dubna pořádala Společnost výroční valnou hromadu v Klementinu a za předsedu zvolen byl dr. L. Niederle, univers. professor, a členy výboru pp.: dr. Polívka, dr. Tille, dr. J. Jakubec, dr. A. Kraus, dr. Zubatý, dr. Máchal, konsistorní rada Ignác Wurm, dr. Smetánka. Správci musea jsou spisovatelé: pan Ad. Černý a pí. Vl. Havelková.

Sympatie naše provází tyto pány, aby se zdarem pracovali v tom, v čemž dávno je předešli Krolmus, Sušil, Bartoš, J. Náprstková, zejména p. dr. Zibrt, Koula, Tyršová, Wurm, Vl. Havelková a jiní nadšení odborníci.

LITERATURA.

FLÁMSKÁ.

»De bloemekens van den heiligen Franciscus van Assisië: (Květinky sv. Františka z Assisi). Povídka ze středověku. Vydal nejmenovaný menší bratr — kapucín. Líčí se zde velice poutavě a mistrným slohem ctnosti, divy a zázraky sv. Františka Serafínského. Výtečné dílo toto vyšlo ve dvou svazcích v 8⁰ o 176 str. Svazek je za 1 frank 25 centimů, adresa jest: Den Heer De Seyn-Verhougstraete, in Aalst, België). *Josef Šeřík Vilínský.*

LATINSKÁ.

»Dictionnarium Marianum« (Marianský slovník). Ve slovníku tomto sestavil kardinál Vivès y Tuto mistrným způsobem všecko, co nejkrásnějšího a obdivu nejhodnějšího církevní otcové o velikosti a důstojnosti Rodičky Boží napsali. Kardinál Vivès y Tuto, člen řádu menších bratrů — kapucínů, vydal mnoho spisů, a ani v jednom z nich nezapomněl vzdáti hold Rodičce Boží, Panně Marii.

Josef Šeřík Vilínský.

ANGLICKÁ.

»*The Virgin*« (Panna). Jest výtečný spis z péra letos v březnu zesnulého redemptoristy, patera Viléma Godtse. Pater Godts, veliký přítel Poláků a Čechů, přivedl kanadské protestanty tímto spisem do velikých rozpaků, a mnohé z nich tento spis, pojednávající o Panně Marii, v lůno katolické církve zpět přivedl.

Josef Šeřík Vilínský.

POLSKA.

Marya Kanopnicka: **Drobiazgi z podróżnej teki.** (Drobečky z cestovní knížky.) Sbírka básnických úryvků — drobtů – jak sama spisovatelka je nazvala, která vznikla na jejích potulkách po březích Adrie a v poetické Provencii. Mistrně líčí několika jen slovy krajinu a zachycuje náladu vlastní duše, rozechvělé krásou modrého nebe, moře, bujné přírody a provençalských zpěvů. Celkem velmi se liší sbírka tato od »Italy« větším citem, ušlechtilejší formou a plastičtější názorností.

V. šl. Doubravský.

»*Rocznik żydowski.*« Ve Lvově vychází každého roku židovský kalendář v polském jazyku, pod výše udaným názvem. Vychvaluje židy a jest psán duchem zionistickým. Letošní ročník żydowskiego roczniku« vychvaluje v povídce »Żydówka« věrnost židovských žen, a líčí Poláka, malíře Bielského, jako pravého dona Juana. Všecky ženské svedl, ale židovskou matku svésti nemohl a proto pln zlosti zvolal za ní, když mu nechtěla býti po vůli: »Żydówka!« *Josef Šeřík Vilínský.*

BULHARSKÁ.

Ivan Vazov vydal nový román. Vydání a oceňování této knihy bylo v poslední době v Bulharsku »událostí dne.« Bulharské časopisy nepsaly o ničem jiném nežli o tomto románu. A věru, že toho zaslouží. Jest to práce znamenitá, jakou mohl napsati jen nejlepší bulharský povídkář a básník, I. Vazov. A také byl již čas, aby se poněkud osvěžilo suchopárné pole bulharského písemnictví. V posledních

letech podával Vazov Bulharům jen krátké novelly, črty, skizzy nebo básně, ovšem že velmi cenné, ale přece jenom toho bylo málo; nyní však překvapil všechny obšírnou belletristickou prací »*Kazalarskata carica*« (Roman. Sofija 1903, str. 422, cena 3·20 l.). Někteří kritikové vyčítali Vazovovi, že pořád jen ve svých pracích popisuje bulharskou minulost, o přítomnost že se nestará a jí pohrdá; bezpochyby prý není schopen ji pochopiti a podati z ní několik obrazů. A najednou podává Vazov bulharskému čtenářstvu knihu, ve které vystupují moderní Bulhaři a moderní Bulharky; líčí v ní nejnovější bulharskou dobu, nejnovější bulharský život s jeho slastmi a strastmi, s jeho růžemi a trním. V novém románě odhaluje Vazov čtenářům nynější bulharskou duši; kniha je galerií plnou obrazů, představujících duši moderního Bulhara, kterou Vazov tak dobře zná jako bulharskou přírodu. Sám Vazov pokládá román »Kazalarskata carica« za nejlepší své belletristické dílo. Jak »Blgarska Sbirka« oznamuje, vyjádřil se Vazov o tomto díle takto: »Do tohoto díla jsem vložil vše, čím Bůh obdařil mou duši. Na díle »Kazalarskata carica« jsem pracoval několik měsíců s opravdovou láskou za neustálého chvění .... Teprve když jsem nový román ukončil, oddechl jsem si ....« — Látku k novému románu čerpal Vazov z nynějšího bulharského života a snaží se v něm ukázati mravní stránku moderního bulharského života. Obsah jest tento: Slečna Conka Chrusanova stane se vesnickou učitelkou. Seznámí se s obecním písařem Trajčevem, jenž byl dříve učitelem, ale pro nedovolený poměr s učitelkou musil učitelství zanechati. Jest to člověk hezký, avšak veskrze zkažený. Conka, dobrá to duše, se do něho vášnivě zamiluje, poněvadž se domnívá, že jest Trajčev právě tak andělským jako ona. Trajčev však milenku pouze klame, a když ji svede, zmizí. Conka z počátku nevěří, konečně když se přesvědčí o smutné pravdě, začíná její utrpení a strádání. Z vesnice musí jako padlá dívka odejíti a uchýlí se do Šumenu, kde se chce otráviti. Zachrání ji její bývalá přítelkyně Kasapská, herečka a žena režisera Kasapského. Paní Kasapská snaží se Conku dostati k divadlu, což se jí podaří; bývalá učitelka stane se členkou divadelního družstva »Teatralen naprědek« v Sofii pod jménem Stefanka Georgieva. Jako herečka zkusí mnoho, rána na ránu padá na její krvácející srdce. Když se doví, že její svůdce Trajčev v brzku se ožení s dcerou jakéhosi boháče, umíní si, že nejdříve zastřelí Trajčeva a pak sebe. Za tím účelem odebere se do kostela, kde má býti kopulace, ale její úmysl se nezdaří. Místo svůdce postřelí jiného; následkem toho omdlí a pak, když ji odnesou do hotelu, končí sebevraždou. — Toť krátký obsah románu. V Trajčevu podává Vazov typ bulharské mládeže, která se den co den v Bulharsku množí. Najde se všude: na nejvyšších místech a také v kancelářích, obchodech, ve školách. »Trajčevci — před nas, zad nas, i okolo nas« praví spisovatel. Trajčevci znají ženy jen ze šantanů, a proto hledí na každou dívku jako na šansonetku, která prodává svou ženskou čest za prvou sklenku koňaku. V románě jsou i jiné osoby, avšak ty spisovatel uvádí jen proto, aby více vynikly hlavní osoby: Trajčev a Conka. Povahy Trajčeva a Conky jsou také nejlépe zpracovány. V tom se vůbec Vazov velmi dobře vyzná. — Tento román doporučuji všem překladatelům z bulharštiny, neboť Vazov jím obohatil nejen bulharskou, ale i světovou literaturu. —

Fr. Šlingl.

NĚMECKÁ.

Msgr. Dr. Anton de Waal, **Papst Pius X. Ein Lebensbild des hl. Vaters.** Allgemeine Verlagsgesellschaft in München. Cena 4 kor. 80 hal. — Kratinký čas po nastolení a korunovaci sv. Otce Pia X. oznamovaly noviny životopis nového papeže: apoštolský protonotář a ředitel poutnického domu v Campo Santo v Římě, Msgr. Dr. Antonín de Waal, byl tím pilným spisovatelem, který v době kratinké, nemaje skoro žádných tištěných pramenů, sestavil velmi objemný, důkladný a přesný tento životopis.

Ač dílo toto jest tedy prací jen několika z téhodnů, přece najdeme málo biografií, které by psány byly takovou láskou a slohem tak květnatým, jako spis přítomný. Sestavuje první důkladnou knihu o sv. Otci Piu X., vzal Msgr. de Waal na se nemalý úkol; prostudoval především úřední zprávy, které biskup mantuánský a patriarcha benátský zasílal o činnosti své apoštolské Stolici, vyptával se ústně a písemně na místech, kde sv. Otec dříve působil, navštěvoval a vyhledával osoby v okolí sv. Otce, vyžádal si od nich potřebných dat, ano na některé věci tázal se i samého sv. Otce, který dobrotivě mu podal potřebných poučení.

Tak vznikla kniha naše, která všechna nese onu pečeť, již na první stránce čteme vlastnoručním písmem Pia X.: »Omnia vestra in charitate facite« (všechna díla svá konejte v lásce). Dětinná láska a oddanost k dobrotivému sv. Otci, kterou

dýše každá řádka objemné knihy této, zavítá zajisté do srdce každého, kdo vnímavým srdcem sleduje zajímavé rysy šlechetné povahy tu vylíčené.

Spisovatel uvádí nás do konklave, kde kterýsi kardinál francouzský dává se s patriarchou benátským do řeči, když pak mu odpovídá latinsky, podotýkaje, že francouzsky neumí, dí mu Francouz: »Si linguam Gallican non loqueris, Papa fieri nequis.« »Neumíte-li francouzsky, nemůžete býti papežem,« načež skromný Benátčan usmívaje se, odpovídá: »Deo gratias.« »Děkoval bych za to Pánu Bohu.« Nicméně poslední skrutinium ukazuje, že benátský kardinál Josef Sarto dostal 50 hlasů, tedy o osm více, než k platné volbě třeba.

Jen s váháním přijal pokorný sluha Páně volbu: »Nemůže-li kalich tento mne minouti, abych ho nepil, staniž se vůle Boží; accepto, přijímám volbu,« když pak sekretář a sluha přicházejí ho přiodít rouchem papežským, řine proud horkých slzí z jindy jasných jeho očí.

Bleskem roznáší se po všem světě radostná ta zpráva, celý okrsek zemský plesá, že Církev v muži tak výtečném a apoštolském našla náměstka Kristova.

Tu líčí spisovatel velmi zevrubně dosavadní běh života nového papeže. Předvádí nám skromný dům obecního sluhy Jana Sarta v Riesi, provází studenta Josefa, čili jak mu doma říkají, Beppa, s polentovým koláčem v kapse do Castelfranca do školy, odkudž ho vede otec do semináře v Padově.

Mladík rieský prospívá výborně ve všech vědách, ale ztrácí brzy pečlivého otce. Pečlivá matka Markéta, ač nyní starati jest se jí o osiřelý houf nezletilých dětí, ponechává »Beppa« na studiích, a pláče radostí, když dne 19. září 1858 přijímá z rukou jeho Tělo Páně a novokněžské požehnání.

Neomysta Sarto jest nejprve kaplanem v Tombolu, pak farářem v Salzanu; všude získává si všechna srdce. Proto stává se kanovníkem a jenerálním vikářem v Trevisu, r. 1884 biskupem v Mantově, r. 1893 kardinálem a patriarchou v Benátkách. Zbožná matka Markéta viděla syna svého, jak konal biskupské funkce, ano dočkala se toho, že syn její nosil purpur Církve římské.

Odebíraje se z Benátek do Říma ku konklave r. 1903, koupil si kardinál Sarto zpáteční lístek a prosil známé, by modlili se za šťastný návrat. Než člověk míní, Pán Bůh mění. Po několika dnech roznesl telegraf do všech končin, že patriarcha benátský jest novým papežem.

Celý svět přijal zprávu tu s jásotem, do Vatikánu pak sbíhaly se blahopřejné telegramy od císařů, králů, knížat, národů, měst a jiných.

Děje tyto líčí Msgr. de Waale slohem velmi poutavým a protkává četnými zajímavými episodami. První oddíl věnován jest posledním dnům papeže Lva XIII. a jeho slavnostem pohřebním; neboť nelze mluviti o novém papeži a nepřipomenouti se jeho velikého předchůdce, jehož jméno jest velikým po všem světě; každý čtenář zajisté bude spisovateli povděčen, že takto projevil svou pietu k velikému nebožtíku.

Kniha Waalova jest ozdobena velmi zdařilou podobiznou sv. Otce Pia X. a 137 obrázky, které předvádějí nejen Řím, nýbrž i rodiště a všechna působiště nového papeže, jakož i nejdůležitější výjevy z jeho života.

Nádherná biografie Waalova doporučuje se jednak poměrnou lácí, jednak řídkou důkladností, jednak skvostnou úpravou sama. Jest psána očitým svědkem událostí římských v dojmu událostí samých, láska a uctivost kněze k nástupci Kristovu vtiskla spisovateli péro do ruky; kdo se zájmem přečte životopis ten, bude roznícen ohněm lásky k velikému Piu X., právě jako ten, kdo měl to řídké štěstí spatřiti otcovskou jeho tvář a potěšiti se pohledem jeho milostivých očí.

Dr. Rudolf Zháněl.

ČESKÁ.

Dodatek k článku »o scholastice a thomismu.« (Vlasť str. 273 a 364). Píše P. Benedikt Kundrát O. P. — Ve »Vlasti« str. 559 upozorňuje nás dp. Jan Oliva, autor stati: »Jak zjednodušiti a prohloubiti vyučování theologické?« v Hlídce 1904, že sv. Tomáš Akvinský *vícekráte* uvádí a vykládá slova písma sv. »Notus in Judaea Deus.« S povděkem přijímáme toto upozornění. Ale nemůžeme za odůvodněnou uznati výtku, kterouž p. autor při citování slov: »notus etc.« sv. Tomáši činí.[1]) Píše totiž v »Hlídce« 1903 na str. 428: »sv. Tomáš velmi často se dovolává

[1]) Nám jde jedině o to, abychom výtky sv. Tomáši Akvinskému a jeho škole činěné objasnili a opravili. Činili jsme to v našem výše jmenovaném článku tím způsobem, že naproti výtkám p. autora Jana Olivy stavili jsme *citáty*, které měly objasniti i opraviti ony výtky, kteréžto citáty i dnes za úplně správné pokládáme, o čemž každý, komu na tom záleží, se jistě, jak doufáme, sám přesvědčí.

výroku písma sv. »Notus in Judaea Deus« na důkaz výlučné znalosti Boha jen u Israelitů. Vidno nyní, že tomu tak nebylo.« — Zvlášť ze druhého citátu ze sv. Tomáše ve »Vlasti« str. 560 (rozmluva se samaritánkou) vidíme jasně, že sv. Tomáš nemluví o *výlučné* znalosti Boha jen u Israelitů, nýbrž o jejich *jediné správném* poznání Boha: »... ideo vera notitia de Deo habebatur solum a Judaeis« etc. a odůvodňuje to slovy sv. Pavla Rom. 3, 2: »Quid amplius est Judaeo? Quia tradita sunt eis eloquia Dei.« O jiných národech praví sv. Tomáš: »omnes gentes erant in erroribus,« čímž netvrdí, že by vůbec žádného (arciť nepravého) poznání Boha neměli. Vysvítá to jasně ze stati, kteráž předchází citat p. Autora, počínající slovem: »Connumerat se etc. Sv. Tomáš totiž učí:[2]) »Cum ergo Deus sit omnino simplex, non potest de eo haberi falsa cognitio per hoc quod aliquid de eo sciatur, et aliquid nesciatur, sed per hoc quod non attingitur.[3]) Unde quicumqne credit Deum esse aliquid quod non est, puta corpus, vel aliquid hujusmodi, non adorat Deum, quia nescit sum, sed aliquid aliud. Samaritani autem falsam opinionem habebant de Deo dupliciter. Primo quia aestimabant eum esse corporeum, unde et credebant ipsum in uno loco corporeo tantum determinate ibidem adorari oportere. Deinde quia non credebant eum esse super omnia, sed aequalem aliquibus creaturis: unde simul cum eo et idola adorabant, quasi sibi aequalia. Et ideo nesciebant eum, quia non attingebant ad veram cognitionem ejus: et ideo dicit Dominus: »vos adoratis quod nescitis,« idest, non adoratis Deum, quia nescitis ipsum; sed phantasiam vestram, qua aliquid apprehenditis ut Deum. Ephes. 4, 17: »Sicut et gentes ambulant in vanitate sensus sui etc.«

Z těchto slov sv. Tomáše a z uvedených jím slov sv. Pavla vidíme, že sv. Tomáš uznává, že měli pohanští národové známost o Bohu, ale *nesprávnou*, poněvadž Boha samého neznali, neměli o něm pravého ponětí, kteréž měli jen Israelité, »quia Judaei, jak úplně správně učí sv. Tomáš,[4]) per legem et prophetas veram cognitionem seu aestimationem de Deo habebant etc.« — Na tomto poměru pohanských názorů k Israelitům ani nejnovější objevení Babylonská nic nemění. O tom však nebudeme se rozepisovati ani se hádati. Podotýkáme jen, že pohanští národové, čím vzdálenější byli od prvotních tradicí lidských, tím více a hlouběji v bludy klesali.

Nemůžeme též přisvědčiti slovům, která p. autor napsal v »Hlídce« 1903 na str. 429, totiž: »... lidé neradi velkými věcmi, vyžadujícími podrobného přemýšlení, se namáhají, raději se spokojí výroky dříve učiněnými, spoléhají se na autoritu, třebas ve všem všudy nevyhovovala. Vidíme to nyní dobře na autoritě sv. Tomáše.« Tak? — Co aspoň papež Lev XIII., slavné paměti o autoritě sv. Tomáše smýšlel, můžeme jasně poznati z jeho památné encykliky »Aeterni Patris«, kterouž co nejdůtktivěji doporučuje učení sv. Tomáše nejen jakožto našim časům vyhovující, ale zcela potřebné. Uvádíme z této encykliky jen tato slova Lva XIII. »His vero Pontificum Maximorum de Thoma Aquinate judiciis, veluti cumulus, Innocentii VI. testimonium accedat: Hujus (Thomae) doctrina prae ceteris, excepta canonica, habet proprietatem verborum, modum dicendorum, veritatem sententiarum, ita ut numquam qui eam tenuerint, inveniantur a veritatis tramite deviasse; et qui eam impugnaverit, semper fuerit de veritate suspectus.« (Serm. de S. Thoma).

Jak i nynější sv, Otec Pius X., tedy též nejvyšší autorita naší sv. církve na zemi, o učení sv. Tomáše soudí, jasně poznáváme z jeho památného a neobyčejné energického projevu ze 23. ledna 1904,[5]) z něhož tyto věty uvádíme: »Pius PP. X. Ad perpetuam rei memoriam. In praecipuis laudibus Leonis XIII. fel. rec. decessoris Nostri quisque aequus rerum aestimator hoc ponit, quod is adolescentis Cleri studia ordinare convenienter temporibus aggressus, Sancti Thomae Aquinatis disciplinam in primis instaurandam summa contentione curaverit. ... Itaque institutis praeceptisque philosophiae christianae ac theologiae Ducem Magistrumque suum restituit Doctorem Angelicum, cujus divinum ingenium arma elaborasset ad tuendam veritatem multiplicesque errores hac etiam aetate profligandos per quam idonea: siquidem quae, nati ad utilitatem omnium temporum, sancti

[2]) Uvádíme slova sv. Tomáše z vydání Bernardi Mariae de Rubeis: »Divi Thomae Aquinatis Doctoris Angelici O. Praed. Opera. Tomus tertius. Venetiis 1745, pag 508.

[3]) V poznámce: *Al.* quod non attingitur, nescitur.

[4]) Vlasť, str, 560, druhý citat p. autora.

[5]) »Ss. D. N. Pii PP. X. Litterae ad pontificiam academiam Romanam s. Thomae Aquinatis de cultu philosophiae doctrinaeque thomisticae provehendo.« Užíváme otisku v časopisu »Divus Thomas« 1903 fasciculus 2, pag. 232.

Patres Doctoresque Ecclesiae tradiderunt principia sapientiae, ea nemo Thoma aptius, colligendo ex eorum scriptiis, composuit, nemo luculentius illustravit . . . jamvero ad fovendam, quam Encyclicis litteris »Aeterni Patris« indixerat, instaurationem disciplinae Thomisticae, subinde in urbe Roma, utpote quae catholico orbi hoc etiam in genere exemplo deberet esse, propriam Academiam instituit, a S. Thoma Aquinate eam nuncupans, cui propositum esset explicare, tueri, propagare doctrinam, praesertim de philosophia, Angelici Doctoris . . . Ad nos quod attinet, quando Pontificatus Noster incidit in tempora, traditae a patribus sapientiae inimica fortasse magis, quam unquam antea, omnino oportere ducimus, ut quae Decessor illustris de cultu philosophiae doctrinaeque Thomisticae constituisset, ea religiosissime servanda, atque etiam in spem uberiorum fructuum provehenda curemus. . . Verum ne nobilissimae contentioni diuturnitas remissionem afferat, magnopere cupimus, ut voce et auctoritate Nostra spiritus sumant etiam alacriores ac tamquam renovatis auspiciis in propositum incumbant. Quae tamen cohortatio non ad hos tantum modo spectet sed pertineat, uti debet, ad omnes, quicumque in catholicis orbis terrarum scholis philosophiam tradunt; nimirum curae habeant a via et ratione Aquinatis numquam discedere, in eamdemque quotidie studiosius insistant. Vehementer autem universis auctores sumus, ut sollertiam laboresque suos conferant maxime ad cöercendam pro virili parte communem illam rationis fideique pestem, quae longe lateque serpit: »neorationalismum« dicimus, cujus ne perniciosos afflatus sacra praesertim juventus vel minimum sentiat, omni ope atque opera providendum est.« (Dokončení.)

Z mého zpěvníku, verše R. Stupavského. — Přímořské dojmy a elegie, verše J. Kalusa. — Kosmické žalmy, napsal *B. Jiříček*. Náklad. »Nového Života« v N. Jičíně. Cena po 1 K.

Mezi nejlepší práce, jimiž nás v době poslední spisovatelé katoličtí překvapili, počítám rozhodně ony tři svrchu nadepsané knihy. Nenadržuji ani nelichotím, dávám jedině volný průchod pravdě, jsa si dobře povědom i jejich nedostatků. Je to vskutku pěkný dárek k poslednímu Ježíšku pro příznivce a čtenáře kat. literatury. Byly vydány skoro současně a stalo se tak dobře, neboť podivuhodně se doplňují, tvoříce svým stěžejním a základním motivem: Já, Vlast, Bůh, gradační, milou trojici.

Své »já« se všemi vztahy: k Bohu, lidem a přírodě podává nám autor »Z mého zpěvníku« ve svých verších. Srdce autorovo tvoří centrum, z něhož rozbíhají se zlaté nitky na vše strany, obepínajíce všecky věci malého, ale půvabného království básníkova a vrací se nazpět ku svému východišti. A jsou ty nitky zároveň strunami, na kterých vládce jejich vyluzuje své dumky — i sloky jásavé. Radím vám však, abyste nepřistupovali k četbě, zakutáni a obrněni jsouce všemi možnými i nemožnými, přísně ztrnulými pravidly esthetickými, s brejlemi analytického, rozleptávajícího kriticismu na očích, jinak odvrátíte se od knížky puritánsky rozhořčeni, neboť Stupavský pěje, jak mu zobák narostl, a vy se snad těšíte na poesii zamlženou, etherickou, příjemně dráždící, prodchnutou vůněmi tropickými. Ne? Stupavský poskytuje své nitro nepokrytě, nitro dokořán otevřené, se všemi jeho radostmi a strastmi bez módních příměsků prázdné, bezmyšlénkovité symboliky a mystiky, v čemž já právě vidím hlavní podstatu a nejvýznačnější rys jeho umělecké individuality, což mu také razí cestu do srdcí prostých, nenapudrovaných a neblascovaných, do duší, jež k četbě přistupují s myslí vnímavou, neuzavírají se dojmům, nýbrž stávají se tvořivými, navazujíce tam, kde básník ukončil. Tito si Stupavského zamilují, ti přehlédnou i nedostatky, odpustí kusost, snažící se vystihnouti stručnou mnohomluvnost národní písně. Resumé pak výrazných značek básnického profilu Stupavského, jehož, ač kniha debuttera (veřejně však vystoupil již v roce 1890) stavím mezi básníky, dobu kvasení si již odbyvší: melodičnost, svěží intonace, mladistvou vervu i při motivech prostičkých a chvályhodné inklinování k písni národní. Stíny, bez nichž by obraz nebyl úplný: dřevěné rýmy (zamiluj — zanotuj; vesele — stodole; na střechách — ve mlhách) neujasněné, někde i přehnané motivy smuteční, autoru nesvědčící, časté opakování týchž slov, čímž mihne se v čtenáři pocit jednotvárnosti. Některé básně (Měsíček, Země vstává, Zimní nálady, V parku) mohly býti docela dobře vynechány a nahrazeny lepšími z hojné produkce autorovy. Mezi nejpěknější beru: Matičce I.—V., Kaplanskou písničku, Vánoční zvonky, Kohoutek, Píseň cepů, Sníh a Pohádku. — Před kritikou »moderní« nenalezne asi kniha milosti, právě pro svou prostotu a neškrobenost, právě jak se to stalo »Potulnému zpěváku« K. Skřivana, ač jsem toho mínění, že v brzku celá naše poesie vrátí se v regim poesie národní (jak již učinila mnohá

umění), k čemuž dávají katoličtí autoři jako vždy jindy iniciativu; odnášejí si však pouze trochu pohrdání a výsměchu.

Docela jiným směrem ubírá se J. Kalus. Tam intimní lyrika, zde epika se stafáží nekonečného moře. Kalus bude asi mnohým znám jako neunavný opěvatel valašského, drsného, ale upřímného lidu, jako nadšený a subtilní malíř hor valašských s jejich hustými, temnými, stále zamyšlenými lesy, s jejich sporými, kamenitými políčky, pestrým kobercem lučin a dřevěnými vískami, na jichž dochových střechách tak často usedá tíživá Nouze, jako rozmarný figurkář svých sousedů a poetický národopisec zvyků valašských (jmenuji cykly: Valašská svatba, Valašský krmáš, V. helekání atd.) Poslední sbírkou uhozuje na odlišnou notu. Zůstává i zde plnokrevným epikem, ale zabočuje k reflexím, v nichž jest mu osou vlast, naše trpící, těžce zkoušená vlast, její zápasy a boje za svatá, nezadatelná práva svá. Snad se vám to zdá nápadným; titul kniha nese: »Přímořské elegie a dojmy« a obsah má býti vlastenecký. Je tomu již tak. Jiní autoři své dojmy při pohledu na moře podávají prosycené erotikou, Kalus činí výjimku. Ví, že za tu odvahu — neboť dnes pěti vlastenecky je skutečně odvážné — sesype se mu na hlavu spousta kamení, ale »nuž, ať se směje modoma slavná prostotě mojí.« — Kalus přijíždí pln fantastických illusí a snů k moři, ale zklamán hledí kol sebe, »nezřím však nikde představy své, jež v mysli moji léta už žila.« Stojí na písčitém břehu, hledí na hru vln klidně šplounajících a narážejících bez úspěchů na neústupné skalnaté břehy; vidí svůj rodný domov, jenž stejně spjat hrázemi okovů, osud hořký a trudný za sebou vleče. Ten obraz pak tkví mu jako vryt v paměti, provází jej na všech potulkách Terstem, Benátkami a při plavbě, v chrámu konečně sv. Marka vyvěrá ve vroucí modlitbu za rodné bratry, by vzchopili se k mužnému činu a z ponížení vyrvali moře. Panorama alšovských obrázků defiluje tak před čtenářem, mžikových snímků fotografických, tu s nádechem trpké a nahořklé ironie (Pro koho moře darmo rodí perly? Dvě sirény. Na terstském náměstí. Před odjezdem z Benátek), tu blížících se poesii sociální (Benátské skříně výkladní, Stříbrná luna, snad i Ryba), jinde balladicky naladěných (Pianista, V rybářské krčmě, Mrtvý pták) a přece všecky vyrostly, vzpučely na témže podkladě, jsou jen odbočkami jednoho velkého, ve spodu se valícího proudu — motivu to vlasteneckého. Básní čistě lyrických nenaleznete. Rýmů Kalus v této sbírce neužívá (až na jednu báseň: Mořská bouře), neboť: »Když zápas veden za statky otců na život, na smrt: netřeba zvonků. Když máti zmírá řetězy spjata, břitký meč v hrudi: netřeba zvonků. Právo-li vbito na kříži visí, násilí vládne: netřeba zvonků.« (V básni: Spadly my rýmy.) Verše však přes to plynou hbitě. Tesklivá nálada, rozestřená nad celou knihou, zaujímá a upoutává čtenáře.

O třetí knize promluvil již ve »Vlasti« pan dr. Kolísek, s jehož úsudkem můj se úplně shoduje. *Ladislav Rozsypal.*

»Čechie.« Obrázkový a zábavně poučný měsíčník pro českou domácnost. Řídí Jan Pauly. Ročník II. Praha 1903. Nákladem Cyrillomethodějské knihtiskárny. Ročně 8 K. — Když P. Pauly před dvěma lety zakládal tento časopis, tanul mu na mysli vzor německých rodinných časopisů »Über Land und Meer«, »Der Hausschatz« a jiné. Podle toho také zařídil obsah, aby hověl katolické rodině české. Pokud dosud vydané dva ročníky dávají na jevo, možno právem tvrditi, že pořadatel dostál obtížnému úkolu, který si vytkl. Belletristická část je zastoupena jmény, která již jinde osvědčila svoji zdatnost literární. Vedle toho překlady osvědčují vkus a vhodný výběr. F. Kyselý, Daniel Kubis, J. Květenský, Fr. Leubner, J. V. Vinař uveřejnili v uplynulém ročníku řadu zdařilých básní, které svou umravňující tendencí dobře se hodí pro křesťanskou rodinu. Vedle toho jsou tu črty, povídky a romány X. Andrlika (Cesta Prozřetelnosti), Boh. Brodského (Jako v pohádce), F. J. Čečetky (Radostné cestování, Chtěla jejich štěstí), Adama Chlumeckého (U Čapků), K. Karáska (Obětovala se), J. Kosiny (Úmrtní šaty paní Rolandové, Draze vykoupena), B. Mellanové (Neodsuzujme, Rozdílné štěstí, Před prahem cíle), Jana Pauly (V neštěstí), Vlasty Pittnerové (Paní správcová, Bartoňáci), A. G. Stína (Velkonoční dopis příteli), A. B. Šťastného (Bůh se hněvá), Ivana Vazova (Pilátova dcera), J. Šlosara Doubravského (Jak pan otec Sýkora zlato dobýval). Cestopisy napsal K. Černý. (Cestopisné vzpomínky na Krakov, z Čech do Hercegoviny). V každém čísle jest uspořádána náboženská hlídka, již řídí V. Oliva, zdravotnická vedením dr. Fr. Holečka, a přírodopisná, již vede K. Černý. Besídku dámskou i domácnosti pořádá osvědčená Vlasta Pittnerová a dětskou Karel Eichner. Kromě toho jsou zajímavé drobné zprávy a hádanky rovněž v každém čísle. Jakkoli je do textu zařaděno mnoho zdařilých vyobrazení, hlavně od B. Knüpfera, J. Hajného, F. Klimše, Schlesingra, K.

Režného, L. Kuby, J. Panušky, K. Langera, J. Scheiwla, Ant. Manesa, Jos. Jelinka, St. Lolka, Q. Kociána, F. Kavána, přece nešetřilo pořadatelství nákladu a přidalo ještě obrazové přílohy Sigm. Rudla (Narození Páně), A. Masáka (Brána kláštera březnovského), Q. Kociána (Naděje), B. Sprangera (Z mrtvých vstání), J. E. Böhma (Sv. Jiří), Theodora Veselého (Prodej vlasů odpravené), A. Häuslera (Rybář), F. Bílka (Kristus a Magdalena), jakož i barevnou lithografii k písním V. J. Novotného. Katolické rodiny vykonají jen svou povinnost, když vymýtí německé, namnoze víře nepřátelské, zábavné časopisy a předplatí se na »Čechii«, která jim podá hojně příhodné a bezvadné četby. *Fr. H. Žundálek.*

Pius VII. a Napoleon. Napsal ryt. z Himelů. Přeložil Štěpán Fišer. — Časových úvah red. dr. Fr. Reyla roč. VIII. č. 3. — Líčí se tu krásný zjev vynikajícího, mírného a laskavého papeže Pia VII. a hrdého císaře Napoleona. Sv. Otec podléhá, musí do vyhnanství, snáší opuštěnost a tvrdost vězení. Napoleon mezitím jde výše a výše,ale v Rusku je strašně poražen a ponížen klesá hloub a hloub, až konečně musí sám do vyhnanství, an zatím Pius VII. vrací se do Říma a tu klidně umírá. Celá knížka jest vznešenou apologií papežství. — Časové úvahy, jež stále doporučujeme, jsou za 1 K ročně. *Václav Plešovský.*

Fysiologie od M. Forstera. Svět. kn. 183—4. Přel. z angl.: *F. Floss.* Zdá se mi, že jednou konečně musime si dáti otázku: Pro Boha, což máme utonouti v potopě samých *belletristických* knih? Což není škoda toho času, ztráveného *samou* belletrií — a z veliké části ke všemu belletrií namnoze umělecky bezcennou, obsahově závadnou? Vím, že jsou knihy vědecké, odborné, ale jejich množství poměrně mizí v moři zábavné lektury a nad to zajímají se o ně z pravidla jen lidé toho kterého stavu a oboru — tím záslužnější je činnost svět. knihovny, že vedle zábavných vydává i vědecké spisy zpopularisované pro všecky vrstvy, které o poučení stojí. Další takovou knížkou tím lepší quality, čím menší quantity — obé je velikou předností *zde* — je kniha či knížka Svět. kn.: *Fysiologie* (lidského těla). O tom zajisté není sporu, že naše tělo je nám jednou z nejbližších věcí a odtud netřeba dokazovati dále, že bychom toto tělo a jeho funkce měli přece znáti netoliko povrchně, ale i uvnitř. Výhodnou příležitost podává tato knížka. Platí o ni v plné míře slova p. B. Bauše v předmluvě k »Hlubinám moře«: Anglické knihy populární z věd přírodních, jakož i populární přednášky pro lid . . . jsou vzorem věcného, jasného, klidného poučení pro každého, kdo *jen poněkud* vřelé účastenství přináší předmětu vstříc.« —

Během času podáme referát také o ostatních přírodovědeckých číslech Svět. knihovny. Fysice Balfourt-Stewartově, Geologii, Astronomii, Chemii a j. Rádi bychom, kdyby se v našich kruzích intensivněji studovaly vědy přírodní. Jednak poskytuje člověku jednu z nejčistších radostí: čísti »v knize přírody«, jednak vyžaduje to obrana sv. víry naší. Bylať tato nejprve utápěna v krvi; později v inkoustu. To bylo nejprve na poli filosofie, zvolna měnilo se těžiště a přesmykalo na pole theologické, pak historické a nejnověji přírodní. Ne že by na ostatních polích boje nebylo, ale dnešní filosofie moderní je v takovém stavu, že o ní lze plným právem užíti obdobných slov Brunétièreových: bankrot filosofie — sbíráť jak Lazar drobty, jež z milosti jí hází bohatec-přírodozpytec a mění se denně, jak chameleon barvy, upadajíc z absurdity do absurdity a z abnormality a brutality do abn. a brutality (Cf. Max Stirner, Nietsche, Tolstoj aj. aj.); hradby theologie a historie přece jsou obsazeny obránci, ale ve vědách přírodních je u nás jediný — p. far. Tom. Pícha. Zde by *mladí* kněží měli vděčné pole. *L. † 3.*

Jest nad námi Bůh? Napsal *Filip Jan Konečný.* (Praha, 1904. Nákladem Tiskové Ligy. Stran 128. Cena 60 h.) — — Opravdovou potřebu populárního spisku o jsoucnosti Boží seznáme nejlépe, nahlédneme-li do několika čísel některého časopisu socialistického. S hrůzou žasnouti musíme nad drzostí a lehkomyslností, s jakou dnes atheismus Boha popírá a lid o víru olupuje. Jen náhodou beru právě do ruky číslo »Červánků«, v němž je dokončen »výklad« o »životě posmrtném«, jehož poslední věta zní: »Smrt jest koncem života; hmota žije dál, ale duch přestal žíti na vždy, a proto bezúčelno po něm pátrati.« A listy nevěrecké pronikají i do posledních chatrčí, a mnohý duchovní správce o tom — neví . . . Tak to dále jíti nesmí; víru hájiti je svatou povinností všech věřících a duchovních především; tiskem šíří se nevěra, tiskem nechť se také víra utvrzuje. — Známý apologeta dp. farář Konečný dal svým spiskem dobrou zbraň do našich rukou na obranu víry, a kde vidíme víru ohroženu, tam hleďme spisek jeho dostati. Nabízejme ho slovy: příteli, ty čteš jen útoky proti víře; máš-li jen špetku rozumu a dobré vůle, slyš také stranu druhou, obranu víry. — Nebudeme o spise opakovati obvyklé obraty chvály, ale s dobrým svědomím říci můžeme každému: vezmi a čti —

a seznáš brzo, jak lehkomyslně, jak nelogicky, jak směšně jedná nevěra, a jak důsledné a poctivé smýšlení vede k Bohu. Knížka podává ve formě zábavné (rozmluva) důkazy o jsoucnosti Boží, *důkazy*, jimž rozumný a nepředpojatý člověk přisvědčiti musí. Na konci spisku podány také výroky některých z největších učenců, kteří víru v Boha veřejně vyznali. *L. † mn.*

Sv. Alfonsa Marie z Liguori. **Cesta spásy a nábožné úvahy** v rozličných článcích života duchovního. Z vlaštiny přeložil *P. Frant. S. Blažek*, z kongr. nejsv. Vykupitele. V Praze, 1904. Nákladem Cyrillometh. knihkupectví. Stran 280. Cena 1 kor. 70 h. — České překlady spisů sv. Alfonsa utěšeně se množí, a jak se domníváme, k velikému prospěchu všech, kdož hledají opory v utvrzení na obtížné cestě ku křesťanské dokonalosti. Lehká mysl a materialismus naší doby sotva ovšem nalezne zalíbení v úvahách o pravdách věčných; nechtějí slyšeti, zlobí se, podezřívají, omlouvají se, na špatné kněze nejraději se odvolávají, jen aby nemusili překonávati duševní lenost a opustiti příjemnost požitků pozemských, — ale zda tou »pštrosí politikou« Bůh a jeho pravda se zničí a udolá, na to bojí se pomysliti. — Oba spisy sv. Alfonsa mohutnou logikou ukazují cestu spásy, jež záleží v lásce k Bohu a v bázni před ztrátou věčné blaženosti. Z různých stanovisek snaží se svatý spisovatel přiměti člověka k životu ctnostnému, křesťanskému, Bohu milému. — Panu překladateli náleží ovšem nemalá zásluha, že bohatý poklad myšlének českým překladem přístupným učinil mnohým duším po pravdě toužícím. Jsme jisti, že více způsobí dobrého než mnohá moderní »těžká« a veliká kniha, s velikým rámusem do světa puštěná a velebená. Četbu spisů vřele doporučujeme.

L. † sk.

Drobné literární a jiné důležité zprávy a úvahy.

Výroční účetní zpráva. K tomuto číslu »Vlasti« jest přiložena účetní zpráva družstva Vlasť za rok 1902—1903. Kterýkoliv člen družstva Vlasti by ji neobdržel, račiž ji reklamovati a bude mu hned odeslána.

Účty na sklonku XIX. správního roku. — Letošní účty vykazují krásnou položku — dar 10.000 K faráře pensisty † Jos. Mencla. V čas záloženského ruchu, kdy se každý bál o peníze, vypověděl nám soukromý věřitel 10.000 K, rovněž i staviteli bylo třeba dluh za stavbu sazárny zapraviti, i vypůjčili jsme se r. 1903 ze spolku Praha 20.000 K. Touto půjčkou a oním darem zapravili jsme všecky soukromé dluhy až na moji půjčku. A já věru družstvu obtíží činiti nebudu, takže z této stránky jsme si finance jaksi upravili a četných starostí se zbavili.

Ačkoliv jsem při pádu Hospodářské záložny ničím vinen nebyl a ačkoliv jsem hlavně pro družstvo naše 10 let zasedal ve věřitelském výboru této záložny, nechtěl jsem, aby v ní družstvo sebe menší ztráty utrpělo, i daroval jsem družstvu tolik — 1.000 K — co obnášelo palmare právního našeho zástupce. Družstvo zde tedy ani haléře ztráty a útrat nemělo a obdrželo nad to od všeobecné masy padlé Hospodářské záložny 397 K příspěvku na palmární výlohy. Tak tedy i zde zbavili jsme se starosti, která mé srdce dlouho tížila. Ti pak, kteří při pádu této záložny vydali proti mně tajný leták plný hany a rozeslali jej po Čechách, zajisté že se nyní zastydí, když vidí, jak tato věc pro nás čestně vypadla. V letáku tom jsem byl obviňován, že družstvo Vlasť přijde mou vinou v Hospodářské záložně o velké peníze a zatím družsto Vlasť nepřišlo o nic a neplatilo ani palmare. Když se tehdy blížil pád Hospodářské záložny, vybral jsem z ní po částkách 1600 K: bylo mi volno vybírati mé vlastní peníze, nebo peníze družstva. Já vybíral peníze družtva a své jsem nechal plavati a přišel jsem o vše. Celá moje osobní pohledávka v Hospodářské záložně činila 1200 K a s úroky na konci konkursu dělalo to nejméně 2000 K — o ty jsem přišel, abych zachránil družstvo, a dostal jsem pak při skončení konkursu z celého obnosu 16%. To pravím na obranu proti těm, kteří proti mně zmíněný leták vydali.

Pádem Svatováclavské záložny trpěli jsme r. 1903 hrozně. Peněz se scházelo málo a vydání rostlo téměř denně. I snížili jsme honorář, přestal jsem vyplácet balíky knih, které jsem zasílal novým členům, a aby dva naši sluhové doma pracovali a adresy psáti mohli, obstarával jsem malé obchody z většiny sám; nemám škol a tak jsem tím spojoval dopolední procházky. Tím vším jsme hojně ušetřili, ale věda, že je finanční stav stále neutěšený tím, že přichází málo předplatného, začal jsem agitovat: v Praze osobně, na venek písemně a novinami a díky Bohu, od Nového roku nastal v naší knihtiskárně netušený obrat: dostali jsme hojně práce a dostáváme ji dodnes, čímž se naše finance trochu vzpružily.

Pro sklad papíru vzali jsme si byt, za nějž jsme dostávali ročně na 180 K činže, tím se tedy roční činže z domu ztenčuje.

Vedeme administraci a expedici Tiskové ligy a povedeme expedici Spolku na zakládání katolických knihoven, tím se nám zase trochu ulehčí.

Všecky naše časopisy mají hojně dluhu — ale ty se stále splácejí, jak jest z účtů viděti (viz příjmy). Tak na př. splatili dlužníci: »Vlasti« — 7539 K, »Vychovatele« — 3321, »Našich Listů« — 2805, »Sborníku« — 2099 atd. atd. Nejlépe se dosud vyplácí »Vlasť«, ač jest časopisem nejnenáviděnějším a ač dává při každém členu ve prospěch družstva slevu 2 K.

Papírnický závod vynáší málo, ale krámská ve volných chvílích pracuje pro expedici a tím si polovici služného v tiskárně obdělává a mimo to jest hojně peněz na dluzích.

Máme nový a slušný příjem z Tiskové ligy: vydává dva brožurové časopisy a vydala objemnou brožuru, ale jsme jí dlužni, obděláváme si dluh a tak hotového krejcaru nevidíme; až se dluh splatí, bude zase lépe, bude více čerstvých peněz.

Účty sděláváme pracně; trvá to 3—4 neděle, než malé obnůsky sestavíme, velké cifry z nich uděláme a než všecka oddělení probereme a spočítáme. Jeden počítá, druhý reviduje a teprve zrevidované položky dle řádu a pořádku zapisujeme, súčtujeme a zase úhrn zrevidujeme. Když jsou účty sestaveny, srovnáme k nim účetní doklady a čekáme na hlavní revisi.

Jsem sice pokladníkem družstva, ale sám bych tu věc již nezastal, neméti v úřadnictví našem spolehlivých a svědomitých spolupracovníků. Je to práce ohromná a obtížná a velice zodpovědná.

Loni jsem končil tuto finanční zprávu heslem: ne z oka rmutného, ale z ruky pilné naděje kvitne, letos zakončuji veseleji: v naší tiskárně přibývá práce, přibývá radosti . . . *Tomáš Škrdle.*

Ze Slovenska. (Dokon.) Maďarisační spolek Femka konal ve Zvoleni valné shromáždění a žádal, aby jen z toho důvodu byla osvětlena všecka okna ve městě. Ale roduvěrný Slovák dr. Vesel, jehož jsme osobně poznali v Martině při slavnostech, oken neosvětlil. Proto mu v noci lůza maďarská okna vytloukla a dům pošpinila. Ráno vyvěsil dr. Vesel na svém domě tabulku s nápisem· »Toto sú stopy maďarskej kultúry v XX. století.« Proto jen jest pohnán před soud. Maďaři asi soudním půhonem chtějí skutečně dokázati, jak jsou kulturní, a jak se u nich zakořenilo heslo již Ferdinanda I.: »Fiat justitia, pereat mundus. Učitel v Sučanech, Jaromír Neumann, tichý Slovák, který se nikdy pro své slovenské přesvědčení nevydával v šanc nebezpečí vládního útisku, vyučoval slovenskou mládež slovenskému zpěvu — má se z toho zodpovídati před soudem v Turč-Sv. Martině. Trest dá se předvídati: suspense a tím zbavení místa. Maďarská kulturní spravedlnost XX. století nezná jiného trestu, jako zničení Slováka. Proti maďarstvu také prý bouřil evang farář v Tuřanech [turč. stolice] L'udevít Hrolička. Byl pohnán pro směšnou věc před církevní soud, kde byl uznán nevinným. Ale světský soud stíhá jej z tohož domnělého deliktu. Janko Porubský [Haluska] spolupracovník »Národních Novin«, je žalován pro pobuřování proti stát udržujícímu maďarstvu, kterého se prý dopustil »Otevřeným listem kláštorčanom pod Zniovom«, otisknutým v »Národních Novinách«. Napomínal je totiž, aby zůstali při slovenčině a dbali si svých slovenských škol. Nevíme, jsou-li to všecky slovenské politické přestupky. »Národnie Noviny« nechodí dnes na veřejnost se všemi politickými soudy slovenskými a také ve svém »chýrníku« ani těchto námi uvedených všech neohlásily, aby neubíraly slovenskému lidu naděje v lepší budoucnost Slovenska a slovenského národu. — Nový maďarisační nepřítel povstal Slovensku spolkem »Dinke« [= »Dél magyarországi közmüvelödési egyesii et,« t. j. »jihouherský kulturní spolek«]. Usnesl se tento *čistě kulturní* spolek, že r. 1905 rozšíří po slovenském kraji slovensky psané kalendáře s maďarisační tendencí. — Víte dnes, proč jsou národní vlastenecké slovenské kalendáře tak laciné? Protože mají čeliti rovněž laciným kalendářům vládním a kalendářům vydávaným maďarisačními spolky. Ve slovenském městečku Tisovci, druhdy sídle národního vůdce Daxnera, mohou slaviti letos divné pětadvacetileté jubileum. Výročí čtvrtstoletého marného prošení za povolení a schválení stanov místního pěveckého spolku. Za posledních 25 let byl Tisovec třináctkrát odmítnut s prosbou, aby povoleno bylo zříditi pěvecký spolek — ovšem slovenský! tu vězí kámen úrazu. Za nových 25 let mohou v Tisovci slaviti padesátiletou paměť prvního odmítnutí žádosti o zpěvácký spolek. V Uhrách je vše možné — i věci nejnemožnější. — Z ministerstva kultu odstoupil ministr dr. Julius Vlassics, a jeho místo zaujal dr. Albert Berzeviczy. Ač má odstouplý ministr Vlassics o uherské školství ohromné zásluhy, ač se mu nesmí upříti prozíravost a hluboká

vzdělanost i řádné chápání úkolů školských všech oborů — přece jednomu nerozuměl: Komenského zásadě vyučování v rodném jazyku. Vlassicsovou snahou bylo opříti školou maďarskou státní myšlénku a proto bojoval proti nemaďarské škole, na prvním místě proti škole slovenské. Ale nástupce jeho šlechtic Berzeviczy vyslovil se, že slovenské školství potlačí jestě více úplnou reorganisaci škol elementárních, aby také na konfesijních školách na Slovensku vyučovalo se v duchu maďarském. Mají tedy Slováci o novou pěknou vyhlídku více. Po profesoru Vlassicsovi — Berzeviczy, čili dle němčiny: es kommt sehr selten vas Besseres nach.
Ve Val. Klobúcich dne 24. března 1904. *Frant. Vácsl. Peřinka.*

Hlídka časopisů: — *Przeglad Polski* přináší v dubnovém čísle zajímavou studii Dr. Pavla Popiela o třináctiletém jubileu papeže Řehoře Velikého pod názvem: »Z povodu trzynastowiekowego jubileusza Grzegorza Wielkiego.« Oceňuje význam jeho jak v tehdejší politice světové, tak i v reformách církevních. — *Przewodnik naukowy i literacki* za měsíc březen podává některé články z historie církevní i světské; »Swiaty Stanisław, biskup,« od K Szkaradek-Krolovského. — »Andrzej Radwan Zebrzydowski, biskup Krakovski,« od Dr. Tad. Troskolańského. — »Z przeszłośći zákonu (z minulosti řádu) Bazyliańskiego na Litwie i Rusi«, od Wołyniaka (pseudon.). Vesměs pokračování. Posléze dokončení dějepisné stati Ant. Procházky: »Charakterystyka Kazimierza Jagiellończyka.« Spisovatel shoduje se s vývody Fr. Palackého i W. W. Tomka, že Polska dosazením Vladislava Jagelonského na trůn český a uherský nejen ničeho nezískala, nýbrž i Češi a Uhři velmi na svém politickém významu ztratili volbou Vladislava Jagelonského. (Časopis tento vřele doporučujeme ct. duchovenstvu a těm, kdo se obírají dějinami církevními. Vychází měsíčně ve Lvově. Předplatné činí 8 kor.) — *Czytelnica dla wszystkich.* Nový týdenník, vycházející v Poznani. V č. 14. kromě mnoha zábavných a poučných příspěvků sluší uvésti »Czem są cechy a czem być powinny.« (Co jsou cechy a které jsou jejich povinnosti.) Studie tato jest velmi povrchní, tu a tam často sama sobě odporující. — *Krytyka* v čísle dubnovém ve své pokrokářské ráži vrhla se článkem K. Radosławského »Koniec demokracyi chrześciańskiej« na encykliku papežskou »Motu proprio,« nedávno vydanou. Nelíbí se jí zejména devatenáctý článek zmíněné encykliky o vzájemném poměru společenských stavů a opravuje jej zásadami theorie Lockea »O vládě občanské« z r. 1689 (a ne z r. 1691). Pisatel — ač pokrokář — zapomíná, že Locke napsal theorii svou na opravu *tehdejších poměrů společenských,* že užívaje k tomu spisů liberálního Miltona (1608—1674) a A. Sidneya († 1683) jako pomůcek, vypouštěl z nich vše, co pro dobu jeho bylo již zastaralé, dále zapomíná, že třeba dnes dívati se na společenský život jinak, ten že socialními převraty někde příliš uvolněný, jinde násilně stísněný žádá jiného obrození než jaké hlásá Locke. *V. Šl. Doubravský.*

Slovenský »Hlas« věnoval velkou část obsahu březnového čísla (VII. r. 3. č.) Macharovi. Mnozí z abonentů odbírají tento list z lásky k lidu slovenskému, chtějíce *jeho literaturu* podporovat (tedy ne tak z potřeby), ale podporovateli macharismu býti nechtějí. To nechť si pan redaktor a vydavatel dr. Vavro Šrobár uvědomí. Šířiti Macharův cynismus na Slovensku je vskutku zaslepenost. »Báseň«, »Konec satana« (dobrý Čech by řekl »satanův) je lehkomyslný žvast. Ať se pan Machar a s ním i pan Šrobár vypořádají dříve s Písmem Svatým a řeknou poctivě lidu, že učení Kristovo chtějí z jeho srdcí vyrvat, že učení Kristovo o pekle a ďáblu je klam. Ale ono je to pohodlnější satanit se proti páterům; jen že to dovedl i nejhloupější středověký sprosťák. Proti víře musí se bojovat rozumem a důkazy, a ne lehkomyslným posměchem. Budou-li na Slovensku »vlastenci« »pracovat« jen kritikou, cynismem a macharovským chechtotem, a vážné lidi od práce odhánět, ubíjí idealy, jež posud slovenskému lidu byly oporou v boji proti bídě a maďarskému násilí. *L†h.*

Frivolností odsouzení hodných dopouští se často Herbenův »Čas«, když zatahuje do polemik se svými odpůrci osoby a věci, jež jsou katolíkům posvátny. Že na př. dr. Kramář, M. Čapek a K. Rohan »Času« na paty šlapou, na tom snad my katolíci viny nemáme, a přece »Čas« (čís. 47.), aby ony muže v posměch uvedl, frivolně píše, že jim papež poslal řády a požehnání a p. Rohana vybídl, aby »přestoupil k Svaté Katolické Církvi«, a aby se tak brzy stalo, »bude se svatý Otec svými modlitbami u Syna Božího a Panny Marie přimlouvati.« Také prý »sv. Otec svou neomylnou rozvahou ukáže národu cestu k splnění národních cílů.« — K čemu to? Může takováto lehkomyslnost býti straně raalistické ke cti? Možno míti důvěru v poctivost a opravdost realistů? . . . *L. † l.*

Oslavování J. A. Komenského v den jeho narozenin 28. března (nar. 1592) má se díti každého roku a tento den má být národním svátkem, »jak již dávno

jest (?) 6. červenec.« Přednášek oznámeno hojně, ale jména řečníků až na nepatrné výjimky nejsou zárukou, že by z oslav Komenského mohl národu vzejíti nějaký prospěch. Nejhorší při tom je, že snahy většiny nynějších pedagogů naprosto odporují zásadám Komenského, jenž výchovou chtěl vésti k Bohu, kdežto radikální učitelstvo od Boha chce odváděti a šíří svými časopisy fanatismus nevěry. Jiná okolnost nedobrá je, že i Komenského hodlají využitkovat páni pastoři. *L. † d.*

Evangelická fakulta bohoslovecká při české universitě pražské jest prý »neodkladnou potřebou«, jak na schůzi evang. spolku »Jeroným« bylo 25. března dokazováno. Skromni naši evangelíci věru nejsou. Kolik posluchačů by ta fakulta mohla mít? Kolik jich má vídeňská? Při bratrském poměru českého a německého evangelictva mohla by vídeňská fakulta býti utrakvistickou; to ovšem je pouze naše rada, poněvadž se nám nezdá, že by ministerstvo vyučování českou evang. fakultu v Praze tak snadno zřídilo. (Musilo by evang. fakultu zříditi i při universitě německé.) Tyto nesnáze znají čeští evangelíci převelmi dobře a vědí, že z toho mraku pršet nebude, ale obrátí na sebe jednou zas pozornost české veřejnosti, a o to jim běží. Také se nám nezdá, že by evangelíci tak snadno oželeli podpor a výhod, jichž se jejich bohoslovcům dostává v Anglii a v Německu. *L. † il.*

O hmotných poměrech katol. duchovenstva přináší dubnová »*Osvěta*« informační článek p. faráře F. Polívky. V článku přehlednými výkazy a jasným výkladem podává se důkaz, že hmotné postavení kněžstva je smutné, a že třeba nápravy. Pan spisovatel končí větou: »Nebude-li náprava brzy zjednána, není možno veliké většině duchovenstva dostáti povinnostem ze všech stran jemu ukládaným; po nápravě umlknou i na oko oprávněné stesky, že katol. kněz nestará se již tak o idealní věci (literatura) jako za dřívějších časů.« — Za tento článek může katol. duchovenstvo býti redakci »Osvěty« vděčno. *L. † gj.*

»Národnost a náboženství« jest nadpis zajímavého článku v »Osvětě« (č. 4.), v němž známý historik *F. A. Slavík* ukazuje, jak v Německu usilovali o poněmčení českých exulantů. Článek psán je na výstrahu těm, kdož nechápou nebezpečenství hesla »pryč od Říma«. *L. † gj.*

Prof. Goll. Byli jsme upozorněni, že ve zprávě o zesnulém Lad. Hofmanovi (str. 280) neprávem uvádíme jména »Goll a Masaryk« vedle sebe jako jména odpůrců katolického náboženství, ježto prof. Goll mluví o katol. církvi celkem klidně a spravedlivě, což o prof. Masarykovi říci nelze. Pisatel oné zprávy (L†eu) nám sděluje, že se tak jeho stručné poznámce rozuměti nemělo; chtěl říci, že Hofman v nazírání filosoficko-náboženském podlehal vlivu Masarykovu (jeho skepsi a racionalismu), v posuzování pak dějin českých (doby husitské hlavně a bratrské), že přijímal názory svého učitele, prof. Golla. *I.*

Ubohý Hus. Nákladem J. R. Vilímka vydává se nový »historický« román z dějin českých: »*Světla Čech.*« Napsala Věra Kryžanovskaja. Autor. překlad Jar. Janečka (v 19 sešitech po 30 h.) — Jaký literární šmejd se tímto spisem podává českému čtenářstvu, poznáváme ze slov prof. Flajšhansa, jenž v »Osvětě« (č. 4.) toto píše: »Román, pokud ještě vycházel v časopise (ruském), byl u nás chválen do nebe, je to snad však nejhorší dílo z celé belletrie Husovské. Je to krvavý román v nejhorším toho slova smyslu, scházejí v něm jen Jesuité (jezovité), aby bylo vše dovršeno. Historického na něm není nic, mimo titul a některé výroky Husovy, jež autorka Bůh ví odkud sebrala a jež v díle působí jako blasfemie.« O »historických poznámkách« té »ušlechtilé« spisovatelky dí: »Je to čirý švindl, při němž nevíš, máš-li se diviti více drzosti, s jakou se cituje, nebo nevědomosti, jakou autorka u publika předpokládá. Celá kniha tato má něco podobného s romány Herlošovými, ale Herloš svoje knihy psal před 60 lety (a teď se ještě doporučují!) a jeho osoby jsou aspoň životné; hrdinové a hrdinky Kryžanovské jsou však prostě loutky marionetní — takové jsou jejich pohyby i řeč. Bylo by urážkou srovnávati kterékoli dílo naší nové literatury s tímto cizím krvákem. A pro takovou bezcennou knihu u nás reklama všemi prostředky pracuje.« *L. † gi.*

Holohlavost a — »Čas.« »Nár. Listy« přinesly, tuším, někdy v lednu »zasláno«, v němž otiskují se četná »díkůvzdání« za mast, která prý znamenitě se osvědčuje pro vzrůst vlasů. V tomto »zasláno« bylo také několik dopisů od farářů a kaplanů, kteří si mast pochvalovali. Za několik dní přinesl »Čas« rozpustilý feuilleton od p. dra. Herbena, v němž si tento evangelický křesťan s pekelným gustem ztropil posměch z oněch kněží, že podporují švindl. (Nás ty kněžské dopisy k reklamě použité také netěšily, ale že by se z nich dal ukovati tak ostrý meč proti katolické církvi, toho jsme se nenadáli.) Tenkrát tedy (v Nár. Listech!) užili chytří klerikálové »zázračné« masti na ohlupování lidu. Jaké však podivení naše, když v č. 87. »Času« čteme inserát: »Holohlavosti, padání a šedivění vlasu jak

se zbaviti a nový vzrůst vlasů jak vypěstiti, sdělí každému na požádání zdarma Frant. Kolman, rolník ve Vilímově u Litovle (Morava).« Z toho tedy mravní naučení: masti proti holohlavosti působí teprve tehdy, jsou-li inserovány u pana Herbena a tím zároveň pozbývají svého účinku jako prostředek na ohlupování lidu. — Celá tato věc ovšem do literatury nepatří, ale je to zajímavý příspěvek k poznání dra Herbena. *L. † k.*

Dr. Kalandra už zuří. Známý fanatický protestant dr. Kalandra napsal do »Času« (č. 107) tato ztřeštěná slova: »Bojovat proti klerikalismu a být při tom členem církve katolické svědčí o polovičatosti, o pohodlnosti, v největší části případů o zbabělosti. (Dru Kalandrovi totiž uřezány byly uši, když odpadl k protestantismu, — ale on si z toho nic nedělal; — muž statečný!) Ano, zbabělci jsou ti, kteří stále bouří proti klerikalismu (— klerikálové jim dávají za to zvláštní premie! —), Hierarchii, papežské neomylnosti, římskému augurství (= helvetské kalandrovství), katolickým dogmatům, jimž nevěří, katolickým obřadům, jichž se neúčastní, z nichž si — ovšem v soukromí (— dobře, že nám to pan Kalandra prozradil, teď si na ně dáme lepší pozor! —), z nichž si v soukromí, ti hrdinové! dělají posměch, a (pozor! — o tohle právě p. Kalandrovi jde! —:) a kteří při tom trvají v církvi katolické . . .« — Je věru úžasno, jaká hrubost, drzost a neomalenost může dnes zcela bez trestu roztahovati se v listě česky psaném. O Kalandrovském šílenství psáno také v brožuře »Sjezd českých protestantů.«
L.† sz.

Společnost pro spalování mrtvol konala dne 30. března v ženském klubu v Praze svou čtvrtou valnou hromadu za přítomnosti 32 členů. Celkem čítá tato ohněchtivá společnost 284 členů; mezi nimi jsou města Praha, Bubeneč, Vysočany, Úpice, Vršovice, Střešovice a 2 lékařské spolky (Praha a Prostějov). Z tohoto počtu členstva jest 228 mužů a 48 žen, z nich jest 40 vdaných a 8 svobodných (učitelek). Ze života této společnosti nejzajímavější jsou tři fakta: Především jest to sjezd českých a německých rakouských měst, která se vyslovila pro spalování mrtvol. Podnět k tomuto sjezdu vyšel z české společnosti a vídeňský spolek »Flamme« ho uskutečnil. Sjezd byl dne 23. června 1903 ve Vídni; ze 69 měst vyjádřivších se pro fakultativní spalování mrtvých obeslalo jej svými delegáty 39 měst. (z 25ti měst českých — 12 měst). Jak samozřejmo, tento sjezd náhončích svobodných zednářů kategoricky vyslovil přání, by v Rakousku bylo zákonně dovoleno spalovati mrtvoly, když vláda ničeho nenamítá proti společnostem, jež cíl tento sledují. Jak vláda bude tomuto přání ochotná, ukáže nám budoucnost! Druhou zajímavostí jest vzrůst členstva, a to: R. 1900 bylo 72 čl.; r. 1901—115; r. 1902 —178 a počátkem r. 1904 již 284 členů! Při čemž konstatujeme, že tak zvaná inteligence tvoří půdu, v níž jedině tato v konečném svém cíli a poslání myšlénka svobodozednářská — spalovati mrtvoly se uchytila! Lid, ten dobrý lid jest ještě v jádru svém nezkažen, ale tak zv. inteligence je úplně prožraná hnilobou! a proto chytá se každé příležitosti, jež by podporovala její požitkářství, jež by je potvrzovala v jich neznaboženském životě. Třetí zajímavostí jest návrh p. Felcmana, ředitele ze Smíchova, totiž aby činitelé a pracovníci v této myšlénce obešli cestu zákonodárnou — když se ukázala neplodnou — a šli opatrně, ale vytrvale k svému cíli cestou živnostenskou. Má totiž společnost česká podati plány krematoria magistrátu, v případě zamítnutí provésti rekurs až ku správnímu soudu! Při čemž p. Felcman ujišťuje, že »jak on zná složení správního soudu, neřekne ne!« Pěkný to obrázek správního soudu! Než my budeme též na stráži, by nepřátelé učení Kristova nezvítězili jen tak snadně. Důvody, jež přátelé kremace uvádějí ve prospěch svého ideálu, jsou jen pláštíkem pravého a tajného přání — poškoditi Církev Kristovu.
L. † bapt.

Sebevraždy studentů v Praze vzrušily veřejnost a zaměstnávají dosud povolané i nepovolané přátele studující mládeže. V »Čase« lékař dr. H. pomstil se »vzpomínkou« na prof. Š., z níž možno čerpat podezření, že k sebevraždám dohánějí »tyrani« profesoři. To nezdá se být pravdou, protože naši otcové a dědové mívali profesory mnohem přísnější a nevraždili se. — Jiní dávají vinu celému systému výchovy a učební soustavě. V tom zrnko pravdy může být, ježto nynější střední škola chce býti universitou a technikou zároveň a požaduje (zvláště v přírodních vědách) od žáků dost mnoho. — Důležitější však jest výčitka, že střední škola pouze vyučuje, ale nevychovává, že mravní stránku výchovy zanedbává. (Poukazuje se na onanii, jejíž příčinu »Věstník českých profesorů« vidí v úpadku náboženském.) — V brožuře »Studentská otázka a studentské sebevraždy« (Praha, 1904. Cena 90 hal. Stran 142) dr. Adamík právem poukazuje na »pathologické charaktery« — choroby a abnormalnosti duševní. Snad bývaly takové charaktery

i za stara a jsou i u nestudentů; jsou jistě nebezpečny takové duševní choroby, ale máme za to, že při pevné víře v Boha a v posmrtný život nemohou člověka zdolati. V zmíněné brožuře (Studentská otázka . .) uveřejněn denník studenta sebevraha F. H., z něhož soudíme, že hlavní vinu nese moderní četba a moderní »názor« světový. Sebevrah pochybuje o životě po smrti, a k tomu nedospěl ovšem přemýšlením, nýbrž měl to vyčteno z »moderních« spisovatelů, kteří účel a úkol života vidí v ukájení vášní a dráždí fantasii nezkušených lidí a klamou. Nedostatek víry — nedostatek síly. *L. † n.*

V nemocnici Alžbětinek v Praze na Slupi, založené r. 1720, jež čítá 68 lůžek, bylo v roce 1903 ošetřováno 1124 nemocných mimo četné ambulantní případy. Propuštěno bylo 658 vyléčených, 202 zlepšených, 49 nevyléčených, 153 zemřelo, 65 zůstalo na konci roku v ošetřování. Počet ošetřovacích dnů obnášel 20700, tak že na jednu ošetřovanku přichází průměrně 19 dní. Vyznání byly nemocné většinou katolického až na 12 evangel, 2 israel a 1 baptistku. Vdaných bylo 158, vdov 198, ostatní svobodné. Dle povolání bylo 33 chotí úředníků, 25 chovanek různých ústavů, 10 žen obchodníků, 10 učitelek, ostatní soukromnice a osoby služebné. Větších chirurgických výkonů provedeno 105. Z příčin smrti byly častější: tuberkulosa 53, rakovina 11, vada srdeční a sešlost věkem po 17, tyfus 3 z 21 případů. S povděkem dlužno zaznamenati, že i loni bylo 36 chudých rekonvalescentek přijato do ústavu cís. Frant. Josefa v Tuchoměřicích. Domovem bylo 25 nemocných z Moravy, 8 z Rakous, 2 z Haliče, 2 z Uher, 1 z Anglie a ostatní z Čech. — Vrchní administrativní správa nemocnice spočívá po mnohá léta v osvědčených rukou představené konventu Alžbětinek, *Marie Ignacie Rabasovy*. Lékaři ústavu byli primář dr. *Jaroslav Lenz* (Újezd 595-III.) a ordinář dr. *Karel Heinrich* (1937-II.). I v minulém roce zavedeno v nemocnici mnohé zlepšení na moderním základě zdravotním. Do nemocnice přijímají se nemocné ženy a dívky bez rozdílu příslušnosti, náboženství, národnosti a stavu, stížené nemocemi vyhojitelnými nebo zlepšení schopnými, v první řadě služebné nebo chráněnky dobročinných ústavů, dále i jiné nemocné, jež však dlužno před přijetím u správy nemocnice ohlásiti. Služebné pojištěné pro případ nemoci u pražské magistrátní pokladny se též přijímají. Nemocné ošetřují se v převážné většině úplně zdarma. Více než 180 let působí sestry Alžbětinky neúnavně pro blaho trpících nemocných a ústav jejich zasluhuje účinné podpory naší veřejnosti. Správa nemocnice vyslovuje tímto všem šlechetným dobrodincům, kteří loni na ústav odkazy, penězi, potravinami, minerálními vodami atd. pamatovali, upřímné díky!

Paběrky z novin a veřejného života.

† Dr. Antonín Dvořák.

Truchlivým pro celý národ český stal se letošní krásný den prvního máje. Zemřelť jeden z jeho synů nejlepších, geniální mistr říše tónů, jenž v době nové kromě Smetany byl největším representantem české hudby. Ant. Dvořák zemřel v 63. roce věku svého, v týž den, kdy před 30 roky vydechl duši V. Blodek, dvacet let po Smetanovi. Měli jsme dva velké umělce, kteří nastoupivše nové dráhy, však sobě velmi podobné, dosáhli vrcholu tvorby umělecké a umění české proslavili daleko za hranicemi.

Geniální dramatik Smetana a geniální symfonik Dvořák, dvě jména, jež věky přetrvají. Dvořákovi osud více přál. Jeho »Slovanské tance«, »Moravské dvojzpěvy«, »Svatá Ludmila«, Requiem a první skladby symfonické i komorní razily mu v době dosti brzké cestu za hranicemi až k velikolepým vítězstvím na festivalech anglických.

Dvořák byl mistrem nepřekonatelným v oboru symfonie, oratoria a hudby komorní. Z počátku byly mu skvělými příklady Wagner a Liszt. Záhy však uchýlil se na vlastní cesty v individuelní své říši tonů, na nichž překrásná stvořil díla nezměrné ceny umělecké. A každé jeho dílo, každá melodie jest ryze národní, ryze slovanská.

Celý národ v němém smutku truchlí nad jeho rakví. Nesmrtelná bude jeho památka, nesmrtelné jeho jméno .....

* * *

Mistr Antonín Dvořák narodil se dne 8. září 1841 v Nelahozevsi u Kralup. Poněvadž v rodině Dvořáků bylo řeznictví a šenkýřství dědičnou rodinnou živností, byl k tomu předurčen i mladý Antonín. Ale vyslovený hudební talent hnal jej na uměleckou dráhu, čemuž konečně i otec, nadšený »muzikant«, povolil. Dále je běh Dvořákova života zcela prostý a dostatečně známý, tak že můžeme se zde obmeziti jen na nejnutnější data. Byl ještě jako konservatorista violistou v kapele Komzákově, s níž byl engažován do orchestru prozatímného divadla. Po 11ti letech stal se varhaníkem u sv. Vojtěcha. V této době nastala doba jeho světové slávy. Ujal se ho Brahms, a kritikové Hanslick a Louis Ehlert důrazně upozornili na jeho dílo. Přední nakladatelská firma Simrockova v Berlíně převzala jeho skladby do nákladu, a hned na to následovaly (na popud Hanse Richtra) triumfy v Anglii, kde se stal rázem populárním, píše nejmonumentálnější svoje díla pro anglické festivaly. Roku 1888 byl jmenován dopisujícím členem srbské akademie v Bělehradě, r. 1889 obdržel řád železné koruny, r. 1890 byl jmenován čestným doktorem university v Cambrigdi a české university v Praze, načež r. 1891 následovalo jmenování řádným členem České Akademie. V letech 1890—92 byl profesorem vyšší nauky o skladbě při pražské konservatoři, načež roku 1892—95 byl povolán za ředitele Národní konservatoře v Novém Yorku. Odtud vrátil se zpět na pražskou konservatoř. R. 1898 dostalo se mu čestného odznaku pro umění a vědu, kteréžto vyznamenání uděleno z hudebníků jen ještě Brahmsovi, a brzy na to byl zároveň s Vrchlickým jmenován doživotním členem panské sněmovny. Po odchodu Benewitzově stal se ředitelem pražské konservatoře.

S Dvořákem vymírá první generace našich velikých skladetelů, kteří českou hudbu přivedli k úchvatnému rozkvětu.

Pohřeb mistra Dvořáka, jenž konal se 5. května, byl velikou manifestací celého národa zesnulému mistru. Velkolepého průvodu súčastnili se nejvyšší maršálek král. Českého Jiří kníže Lobkovic, místodržitel hrabě Coudenhouve, starosta měst pražských Dr. Vl. Srb, česká universita, mnoho kněžstva, všechny spolky pěvecké, akademické i umělecké, Sokolstvo, členové nár. divadla atd., vynikající osobnosti ze světa uměleckého i široké vrstvy lidu. Na hřbitově Vyšehradském rozloučil se s velikým mistrem naším tklivými slovy prof. Knittel, dojemnou řeč o jeho zbožnosti promluvil kanovník Jos. Kyselka, načež tělesná schránka jeho za zpěvu pražského »Hlaholu« k věčnému uložena byla odpočinku.

O mistru Dr. Ant. Dvořákovi jest všeobecně známo, že byl velice zbožný. Často sedával v Emauském chrámu a modlil se z modlitebních knížek, a když kdysi při návštěvě v pražském semináři zastihl svého zpovědníka — Emauzského mnicha, spěchal k němu a uctivě mu políbil ruku. — V červnové »Vlasti« přineseme o Dr. Ant. Dvořákovi z péra našeho hudebního referenta prof. Em. Žáka zvláštní článek.

Sv. Otec Pius X. — *Apoštolská visitace italských diecési.* Prefekt kongregace koncilů, kardinál Vanutelli, vyrozuměl písemně všecky biskupy italské o nastávající apoštolské visitaci jejich diecésí. Visitatoři složí v ruce prefekta nebo sekretáře kongregace koncilů přísahu mlčenlivosti a svědomitého plnění svého úřadu. — V diecésích nesmí se jim dostati slavnostního uvítání, nesmí se súčastniti žádné hostiny a mají se jakéhokoliv jurisdikčního aktu zdržeti. V ruce jejich složí vyslýchaní přísahu, že budou vypovídati pravdu a zachovají mlčenlivost. Visitatoři mají nejdříve vyslechnouti biskupa o stavu jeho diecése a potom předsevzíti visitaci církevních osob, míst a věcí. Nejdříve se koná visitace biskupské kurie, při čemž vyslýchán buď generální vikář a po něm ostatní obřadníci, potom visitovány mají býti: biskupský seminář, kathedrální chrám, všecky — i ty nejchudší — farní kostely a kaple. Také domy řádové budou visitovány, pokud neděje se tak představenými řádů. Visitatoři mají se na všech místech přesvědčiti o přijímání sv. svátostí, návštěvě služeb Božích, zachovávání církevních přikázání, o rozšířených vadách, zvláště rouhání, špatných mravech, nestřídmosti, o rozšíření dobrého a beznáboženského tisku, o stavu bratrstev a zbožných spolků. — Visitator má vykonaná šetření každodenně sepsati a nejen nepříznivé, nýbrž i příznivé zaznamenávati. Záznamy musí se díti tím způsobem, aby v případě ztráty jiným byly nesrozumitelné a dotyčným osobám neškodily. Na základě záznamů sepíše se důkladná zpráva a zašle sv. Stolici. — Patrně jedna z dalších reforem tichého, ale reformního papeže. — *Sv. Otec Pius X. o Francii.* Francouzský poslanec

Delarbre přijat byl tyto dni od sv. Otce Pia X. v audienci. Mluvilo se arci o nynějších smutných poměrech ve Francii. Sv. Otec pravil: »Především doporučuji práci. Každý katolík musí se zabývat politikou, musí být mužem práce. V době rozháranosti, v jaké žijeme, nezná svoji povinnosti, kdo nevšímá si veřejných záležitostí.« — Tato slova sv. Otce netýkají se arci jen Francie! — V dalším rozhovoru pravil sv. Otec, že neleká se ve Francii rozdělení církve a státu. Pronásledování pomine, ale upevní věřící a učiní duchovenstvo statečným. Bouře přináší sílu, jednotu i vítězství katolíkům francouzským! — *Deputace ústředního výboru katolíků z Německa u sv. Otce Pia X.* Sv. Otec Pius X. přijal 4. dubna 20člennou deputaci ústředního výboru katol. sjezdu v Německu. Hr. Droste-Vischering přečetl holdovací adresu, na níž sv. Otec latinsky velmi blahosklonně a uznale odpověděl. Vzpomněl lonského jubilejního sjezdu katolického v Kolíně nad Rýnem, pochválil socialní činnost katolíků v Německu a udělil všem apošt. požehnání. Po té byli sv. Otci představeni jednotliví členové deputace. Některé liberální listy pozastavují se zbytečně nad řečí sv. Otce a vidí v ní polemiku proti — Francii. Je přirozeno, že sv. Otec chválí, kdo chvály zasluhuje. Nemůže chválit Francii, kde Combes proti církvi tolik řádí. — *Katoličtí lékaři u sv. Otce Pia X.* Na podnět spolku francouzských lékařů katolických sv. Lukáše uspořádána byla tyto dni pouť katolických lékařů do Říma. Účastníků bylo na 300 z Francie, Belgie, Italie. Lékaři tito přijati byli od sv. Otce Pia X. ve slavné audienci. Pozdravnou řeč měl místopředseda spolku sv. Lukáše, Kosmy a Damiana, dr. Lebec z Paříže. Pravil mezi jiným: »Ukvapené úsudky odvrátily od Boha ducha, který Boha má poznávati. My lékaři křesťanští věříme, že pravá věda vede k Bohu a ve stvoření vidíme přítomnost Boží i její působnost. V době, kdy církev krutě je pronásledována, zdála se nám příhodnou tato manifestace vůči učencům svobodomyslným. Sv. Otec projevil radost nad mezinárodním svazem těch, jimž svěřena je péče o lidské zdraví. V době, kdy boj se vede proti víře, je důležito postavit lékařskou vědu na křesťanský základ a věnovat se též péči o zdraví duše. Lékaři křesťanští ať věnují se povolání svému jako duchovnímu povolání, ať léčí choroby těla i duše. Na konec udělil sv. Otec apoštolské požehnání lékařům, jejich rodinám i nemocným. Potom přijal v audienci 200 osob, většinou příbuzných katolických lékařův, ošetřovatelův a ošetřovatelek nemocných. — *Apoštolská prefektura v Japonsku.* Z Říma se oznamuje, že papež Pius X. zřídil na ostrově Šikoku v Japonsku apoštolskou prefekturu, jejíž vedení svěřeno bylo Dominikánům, od Severních států z ostrovů Filippinských vypovězeným. — *Polské biskupství v Americe.* Sv. Otec Pius X. přijal tyto dni vyslance katolických Poláků v Americe, kněze Kruszku, a rozhodl ve prospěch Poláků, že polské biskupství v Americe má býti zřízeno. — *Polští poutníci u sv. Otce.* Polské listy oznamují z Říma, že přijal papež asi 600 polských poutníků z Haliče, Ruska a Německa, kteří se dostavili za vedení sedmi polských arcibiskupův a biskupův. K poutníkům se připojili zemský maršálek hr. Stanislav Badeni, předseda krakovské akademie věd hr. Tarnovský, člen panské sněmovny hr. Karel Lanckronski, zemský poslanec dr. ryt. Kozlowski, knížata Ladislav a Adam Sapieha, hr. Krasicki a četné šlechtické dámy. Papeži odevzdána byla holdovací adresa v národních barvách zhotovená a odznaky Polska a Litevska ozdobená. V adrese se praví s ohledem na postavení Poláků v Rusku a Německu: »Náboženství, totiž naše svaté a katolické náboženství našich předků, jest násilnými nevraživostmi tak otřeseno, že již nejtěžší škody utrpělo. V kostelích, které pro ně zřízeny a vyzdobeny byly, slaví se kulty cizí. Násilím a nespravedlivými zákony jsme ze svých odvěkých zemí vytlačováni, ano i řeč po otcích zděděnou hledí nám nepřízeň našich nepřátel vyrvati.« Papež přijal adresu polskou přívětivě a udělil poutníkům požehnání. Zem. maršálek hr. Badeni byl ve zvláštní audienci přijat, v níž se vyptával papež na národní poměry Polákův a na haličské zemské záležitosti. Rovněž tak přijati ve zvláštní audienci hrabě Tarnovski a kníže Sapieha. — *Dr. Maryan Zdzichowski*, profesor jagellonské university v Krakově, vynikající slavista, přijat byl tyto dni v audienci u sv. Otce Pia X. Jako znalec poměrů mezi Poláky v Rusku, pozván byl od státního sekretáře kard. Merryho de Val, aby podal zprávu o katolickém ruchu mezi Poláky. V audienci sv. Otec Pius X. vyslovil přání, aby katolíci snažili se o sjednocení s rozkolníky, aby všemožně hleděli rozkolným bratřím ulehčit návrat do církve katolické. Chválil slovanské strany, které v této věci jsou záslužně činny. — *Vatikán a ochrana dělnictva.* K mezinárodnímu sjezdu na ochranu dělnictva, který konati se bude v Bernu, vyšle sv. Otec Pius X. svého oficielního zástupce. Značnou pozornost vzbuzuje tento krok z té příčiny, že proti tomu vláda italská ničeho nenamítá, neboť právě na její protest nedošlo k přizvání zástupce sv. Stolice ku konferenci míru svého-

času v Haagu konané. Soudí se z toho, že poměr mezi Vatikánem a Kvirinálem přece jen není již napjatý, jak tomu bylo dříve.

Dr. Antonín Horný, papežský protonotář a prelát, kapit. děkan při velechrámu sv. Štěpána ve Vídni, komtur řádu Františka Josefa a rytíř Božího hrobu, vznešený tento církevní hodnostář, z milosti Boží dožil se 29. m. m. požehnaného věku 80 roků. Nejen Jednota sv. Methoděje ve Vídni, v jejíž čele již na 25 let stojí, ale zajisté i veškeren katolický národ československý vzhlíže v tento den s úctou, láskou a vděčností k svému oslavenému rodáku, kterého nejen Jeho Svatost, nejvyšší hlava církve sv., ale i Jeho Veličenstvo císař a král vyznamenal, a kterého Pán Bůh ve své Prozřetelnosti omilostnil věkem tak vysokým. Vznešený tento prelát větší část svého života tráví ve Vídni, avšak nicméně zůstal věren svému národu. Za úkol svého života si zvolil: býti otcem lidu českému ve Vídni, a tento úkol též svědomitě a neohroženě plní, pečuje o to, aby nejdražší statky lidu českému se zachránily: víra a mravopočestnost. Těchto dvou základních sloupů časného i věčného blaha lze však jen tehdy uhájiti, hlásají-li se lidu pravdy náboženské v jazyku mateřském, v řeči mu srozumitelné. Tyto pravdy náboženské zároveň jsou nejspolehlivější a nejjistější ochranou jazyka mateřského. A ten lid český, zdali pak si váží tohoto pokladu? Ty chrámy vídeňské, v kterých slovo Boží v řeči české se hlásá, ty zástupy mužův a mladíků, nehledě ani k zbožnému pohlaví ženskému, jsou živým důkazem, jak důležité, jak potřebné dílo koná Jednota sv. Methoděje, jejíž předsedou jest vsdp. prelát dr. Horný. Kéž dobrotivý Bůh na přímluvu Bohorodičky a svatých našich patronův lidu českému ten drahý život vsdp. předsedy Jednoty sv. Methoděje na mnohá ještě léta ve zdraví zachová, kéž se dočká dokončení onoho díla, kterým se mají lidu českému ve Vídni pro budoucí časy pojistit služby Boží v jazyku mateřském!

Spisovatel František Pravda (kněz Vojtěch Hlinka), jeden z nejzasloužilejších buditelů českého lidu, slavil 87. narozeniny. Nejstarší tento spisovatel český tráví večer svého plodného života v zátiší pod Svatoborem u Sušice v Hrádku-Desfours. Povahy je milé, sdílné, upřímné a pohostinné. Úzkostlivě však vyhýbá se všeliké vlastní oslavě. Stane-li se, že turisté zapějí mu před jeho obydlím, jest celý rozechvěn a odmítá od sebe všechnu chválu. Vzpomínky jeho nejčastěji zalétají do Kvílic, kde jako kaplan pokřtil spisovatele Václava Beneše Třebízského, do pražského semináře, kde dlel současně s Karlem Havlíčkem Borovským. Vzpomínává s veselostí na smutný jinak pro náš národ rok osmačtyřicátý, kdy zvolen »polním kaplanem« národní gardy. Vojtěch Hlinka narodil se dne 17. dubna 1817 v Nekrasíně a na kněze byl vysvěcen dne 31. července 1842 v Praze. Býval vychovatelem u barona de Sturmfeder. Zásluhy jeho byly i od církevních představených uznány. Jeť stařičký spisovatel čestným konsistorním radou a biskupským notářem v diecésích pražské, budějovické a králové-hradecké. Také král. město Sušice jmenovalo jej čestným měšťanem.

Padesáté narozeniny praeláta monsignora dr. Jana Sedláka. Dne 9. dubna slavil svoje Abrahamoviny praelát msgr. dr. Jan Sedlák. Jubilár narodil se v Tojanově 9. dubna 1854, vysvěcen byl 9. srpna 1876 a súčastnil se jako polní kaplan rakousko-uherské výpravy okupační v Bosně r. 1878 a jest z té doby majitelem vojenské medaile. Po té byl činným v duchovní správě a byl posléze farářem ve Velkých Popovicích. Odtud jmenován byl sekretářem k. a. konsistoře a na to kanovníkem metropolitní kapitoly sv.-Vítské. Jubilár jest dnes kanovníkem-seniorem, doktorem theologie, domácím prelátem Jeho Sv. Pia X., k. a. konsistorním radou, radou círk. soudu manželského, zkušebním komisařem, členem sněmu král. českého atd. atd. Velikých zásluh získal a získává si jako neúnavný ředitel Dědictví Svatojanského. — Rozsáhlou agendu vede vys. důst. p. kanovník z valné části sám. Také školská komise při sněmu král. českého má v p. jubilárovi člena vzácné píle a svědomitosti. Při každé vhodné příležitosti i jako člen kapitoly Svatovítské osvědčil se vsdp. kanovník dr. Jan Sedlák jako věrný syn českého národa. Praelát dr. Jan Sedlák stal se již ve V. Popovicích zakládajícím členem našeho družstva, odebírá »Vlasť«, »Naše Listy«, »Sborník hist. kroužku« a před dvěma roky daroval na účely našeho družstva 200 K.

Kníže Karel Schwarzenberg a katolická církev. V »Čase« uveřejněny byly ve feuilletonu vzpomínky na knížete K. Schwarzenberga, z nichž vyjímáme o poměru šlechty k »Politik« Skrejšovského. Skrejšovskému — píše »Čas« — vedlo se zle. Ucházel se o pomoc Karla kn. Schwarzenberga a šlechty vůbec. Dne 13. prosince 1877 dostal od kn. Schwarzenberga tento list: »Vaše Blahorodí! Vážený list Vašnostin ze dne 13. t. m. nepřekvapil mne, an mi již před časem jak kníže L., taktéž i hrabě M. o nehodě Vaše blahorodí, Bohu žel zastihší, jakož

i o prostředcích, jimiž se ohroženému závodu pomoci zamýšlí, obšírně vyprávěli. Pamatujete se ještě, ctěný pane, že jsme již před lety v podobné záležitosti spolu vyjednávali a že jsem již tenkráte na tom stál, že bych se nikdy nesúčastnil podniknutí, které by směřovalo buďsi k zakládání, buďsi k podporování časopisu, který by mně nepodával spolehlivých záruk, že chce a bude dle oboru svého upřímně zastávati zájmy církve katolické. Setrvám i dnes na stanovisku tomto, jelikož přesvědčen jsem, že se jako Čechové i jako Rakušané jinak neubráníme četným vnějším a ještě nebezpečnějším nepřátelům domácím, pak-li se rozhodně a mužně neopřeme o nezvratné základy církve . . .«

Ant. Pravoslav Veselý, redaktor »Záře«, zemřel 18. bř. (nar. v Jičíně 30. června 1873) a pohřben za účastenství prý asi 20 tisíc lidí. (»Záře« prý se vydává sto tisíc výtisků.) Literárního významu A. P. Veselý ovšem nemá, ale jako vydavatel a rozšiřovatel atheistického tisku zjednal si mnoho smutných zásluh. Bůh mu buď milostiv. My ho souditi nebudeme; snad jednal v poblouzení a nevědomosti. Nevěděl, co činí, když surovým obsahem svého listu ubíjel víru v lidu dělnickém a v slepém šílenství hanobil kněžstvo. Smrt takových lidí naplňuje věřícího člověka soustrastí a bolestí. Musí přicházet pohoršení . . . Veselý vyučil se typografem a vrhl se záhy v proudy života politického, uvěřiv fantasiím a heslům mladých radikálů a pokrokářů. Činnost rozvíjel horečnou a byl několikrát žalářován. Víru ztratil záhy; vystoupil z církve a psychologický toho následek byla jeho nenávist k náboženství a kněžstvu, již ve svých časopisech a brožurách (»Zář«, »Zrcadlo klerikálů«) vášnivě projevoval. Jeho smrtí ovšem nic se nezmění, poněvadž první starostí literárních socialistů je ničení náboženství, a ne starost o blaho lidu. *L. † x.*

80letý kněz Slovák před soudem. Před porotním soudem v Pešti zasedl nedávno na lavici obžalovaných 80letý pensionovaný římsko-katolický kněz Ondřej Rojko. Žalován byl pro podněcování proti uherské národnosti, jehož se měl dopustiti tím, že dne 18. července minulého roku napsal do časopisu slováckého »Slovensky Tyhodnik« článek pod názvem »Novomodní loupežnictví«. V článku onom nazývá Uhry, kteří slovácké obyvatelstvo o jazyk a národnost oloupiti chtí, lupiči a zločinci a dovolává se ochrany nebe proti utiskovatelům. Obžalovaný před soudem pravil, že je přesvědčen, že by i Uhři každého, kdo by je o jazyk oloupiti chtěl, lupičem a zločincem nazvali. Sám cítil se vždy uherským státním občanem a se svými uherskými ovečkami žil povždy v míru, toho však, kdo svůj jazyk a národnost zapírá, pokládá za anarchistu. Po provedeném líčení byl P. Rojko na základě výroku porotců osvobozen.

Řeholnice na universitách. Na universitě v Bonnu — pro katolíky — dalo se v tomto semestru zapsati několik řeholnic, jakožto řádné posluchačky filosofie. Denně je prý je tam vídati v řeholním šatě, opásaném cingulem a dělati si pilně zápisky. Chtějí dosíci doktorátu z filosofie. Též na universitě v Inšpruku navštěvuje několik Uršulinek filosofické přednášky, jakožto řádné posluchačky.

Nové skladby Perosiho »Stabat Mater« a »Poslední soud« provozovány byly v Římě v sobotu dne 16. dubna před sv. Otcem Piem X., kardinálským sborem a asi 300 pozvaného, vybraného posluchačstva. Zpěváků bylo 300. Provedení bylo skvělé. Sv. Otec dal několikrát živě na jevo uspokojení a pochvalu.

Dědictví Svatojanské v Praze vydalo právě letošní podíl, a to knihu »Po cestách života,« obsahujících osm pěkných povídek oblíbené naší spisovatelky Vlasty Pittnerové. Kniha ozdobena zdařilou podobiznou Pia X., jehož životopis a překlad první jeho encykliky připojen prací ředitele Dědictví, kanovníka dra Jana Sedláka. Krámská cena úhledné knihy je 5 K. Údové Dědictví obdrží knihu tu, přihlásí-li se o ni v onom knihkupectví, které na svém členském lístku naznačené mají. Ředitelství Dědictví samo podílů členům nezasílá. Důstojní duchovní správcové se upozorňují, že mezi členy Dědictví zapsáno jest zvláště ze starších dob též mnoho obecných škol, které však již po řadu let podílů sobě nevybírají, buďto že se členský lístek ztratil nebo se na členství pozapomělo. Nový členský lístek zašle ředitel Dědictví (Praha, IV., 37.) za poplatek 50 hal., potřebí jen mu dopsati a uvésti, krerého roku škola údem Dědictví se stala. Knihkupectví pak, která knihy Dědictví vydávají, byla poukázána, aby neodebrané podíly všem údům aspoň za poslední tři roky vydala.

Katolický tiskový spolek v Chorvatsku. Tyto dni přinesly všecky listy zprávu, že biskupové chorvatští zakládají »klerikální« stranu, ale slavný biskup đakovský Josef Jiří Strossmayer prý nesouhlasí a podpis svůj i všelikou podporu prý odepřel. Tak tvrdily i »Lid. Nov.« Dle pravdy nejedná se prozatím o založení katolické strany, nýbrž o založení katolického denníku chorvatského a péči o dobrý

katolický tisk. Není pravda, že biskup Strossmayer s touto akcí nesouhlasí. Sekretář stařičkého biskupa dr. Josef Loncarič prohlašuje v »Glasu Naroda«, že J. Ex. biskup Strossmayer příslušné provolání ihned jako ostatní biskupové chorvatští podepsal, že svého podpisu nikdy a nijak neodvolal, ač na něho se strany »Obzoru« byl činěn nátlak. Listy, které o biskupu Strossmayerovi do světa pustily lež, mají nyní příležitost povědět pravdu.

Pouť do Sv. země. Z Lince jelo zvláštním vlakem 475 poutníků do Sv. země. Všude v Horních Rakousích na nádražích byli vítáni. Pokud nám známo, jedou s touto poutní výpravou do Sv. země Aug. Brzobohatý, děkan a farář z Doubravníka, a P. Klement Janetschek, konsist rada a farář ze St. Brna.

Sjezd křesťanských zřízenců železničních v Rakousku konal se v neděli dne 10. dubna t. r. v zasedací síni vídeňské radnice. Dostavilo se 194 delegátů z celého Rakouska i z Bukoviny a Bosny. Všeobecné schůze, již řídil president svazu A. Beberič, súčastnilo se 3000 železničních zřízenců. Jako obyčejně byli by hrdinové svobody socialisté rádi sjezd rozbili, ale nepodařilo se jim to. Mezi řečníky byli posl. Gessmann a Axmann. Vytýkáno vládě, že se stará o sestátnění drah menších, nevýnosnějších, ale ne velikých, jako dráhy severní císaře Ferdinanda. Po řečích delegátů přijata pak resoluce a předsednictvo vyzváno, aby se zasazovalo o uskutečnění požadavků zřízenců, zvláště aby uzákoněno bylo přiměřené starobní pojištění.

Jubileum českého království. Den 19. duben t. r. byl význačným dnem. Byla to památka, kdy před sedmi sty roky, t. j. léta 1204, papež Innocentius III. zvláštní bullou propůjčil panovníkům českým žádoucí titul královský na věčné a budoucí časy a tím Stolice apoštolská přijala Čechy do počtu království křesťanských. Prvním dědičným králem byl Přemysl Otakar I.

Na Stráži — k obraně. Vychovatelských letáků č. 3. Cena 4 h. — Katolický učitel uveřejňuje zde nejhrubší projevy nevěry z učitelských listů a plamennými slovy vyzývá rodiče, aby se tomu postavili na odpor. Aby se přidružili k jednotě českého katolického učitelstva a odtud ať zahřmí bezbožeenským smělcům v uši hlas tisíci tisíců: Až potud a ne dále. Leták tento doporučujeme k hojnému rozšíření — vyšel v 10.000 exemplářích. Před tím vydala Jednota českého katol. učitelstva leták: č. 1.: Matka — dítě od sl. Aug. Rozsypalové — č. 2.: Dobrá matka — dobrý otec. Číslo 1. a 2. se prodává po 2 haléřích. — Objednávky vyřizuje: administrace družstva Vlasť v Praze čp. 570-II.

Echo z Afriky, katolický měsíčník na podporu africké misijní činnosti, vydávaný od družiny sv. Petra Clavera red. kapitulního ceremonáře Jar. Hrabačky v Praze, Hradčany. Roční cena 1 K, na venek 1 K 20 h. Číslo 4. a 5. — duben a květen. — Čteme dopisy z apoštolské prefektury v Dolní Cimbabasii, při řece Oranje, z Východního Kapska, v zemi Basuto, ze Zlatého Pobřeží, z Jižního Zanquebaru a dovídáme se z nich o heroické činnosti katolických misionářů. V Salt Pondu ve Zlatém Pobřeží kosí smrt jednoho misionáře po druhém a přicházejí noví a noví, aby získali Kristu duše nesmrtelné. K dopisům těmto druží se jiné zajímavé zprávy, na př. Obrácení princezny v Ugandě, nové zprávy ze života sv. Petra Clavera, krátké zprávy z misií a konečné zajímavosti z denníku vrchní ředitelky a zprávy spolkové, na př. z Vídně, z Maria Sorg, z Mnichova, z Vratislavi. Terstu, z Milána a z Prahy. Zpráva z Prahy líčí velkolepý úspěch přednášky, kterou konali ve prospěch misií P. Jana Zima z Emaus a P. Thome, misionář z Kilimandžaro ve Vých. Africe. Ohromný Žofinský sál byl obecenstvem přeplněn a výsledek celé akce byl nad míru uspokojivý Přednášky se súčastnil mezi jinými také nejdůstojnější náš Arcipastýř Leo kardinál Skrbenský.

»Křesťanský Dělník«. Orgán katolických jinochů a mužů, měsíčník pro rodinu a řemeslo křesťanského lidu. Řídí Fr. Waldmann, vrchní dozorce v Johanneu čp. 1538-II. Cena 1 K 70 h. — Z »Křesťanského Dělníka« máme upřímnou radost a těší nás zvláště, že se množí dary na jeho vydávání; tak na př. mezi jinými přispěli po 10 K: nejvyšší zemský maršálek Jiří kníže Lobkovic, Zdenko kníže Lobkovic, probošt Václav Kotrch, různí faráři a kaplani, učitelové a učitelky a jiní laikové. Obsah »Křesť. Dělníka« jest dvojí: rozjímavý a praktický, obé pak nese se k tomu, aby čtoucí učeň, dělník a řemeslník konal s radostí svoji práci a věrně plnil své povinnosti k Bohu. Pracemi přispívají do »Křesť. Dělníka«: faráři, kaplani, bohoslovci, sám redaktor a různí jiní řemeslníci a dělníci a dosti často zde podává zajímavé články red. T. J. Jiroušek. — Zjev »Křesť. Dělníka« jest pozoruhodný: malý člověk, obuvník a vrchní dozorce Johannea, začíná vydávati časopis, pouští se do velikého díla, přináší oběti a doufáme, podnikem svým prorazí. Přejeme mu toho a přičiníme se referáty svými, aby cíle svého dosáhl.

Výbor spolku na zakl. katol. knihoven konal 28. dubna první schůzi za předsednictví dp. faráře Vl. Hálka. — Za místopředsedu a pokladníka zvolen byl dp. Tom. Škrdle, za jednatele dp. farář Aug. Krčmář. — Výbor rozšíří farní knihovnu ve Stodůlkách a nabídne z vděčnosti za dar 150 K jednu knihovnu Jeho Eminencí, aby si ji umístil kdekoliv na svojích panstvích. — Výbor doporučuje k hojné návštěvě schůzi Jednoty katol. učitelstva a přátel křesť. výchovy, která se koná 15. května o 6. hod. večer v Jednotě katol. tovaryšů v Praze, Anenské nám. č. 209. — Přispívající člen platí nejméně 2 kor.; 2 kor. se přijmou od chudých členů, jinak všichni, hlavně kněží, budou platit ročně 4 kor. nebo dají knihy v ceně 4 kor. — Čtenáři knih se uctivě prosí, aby výboru sdělili, které z přečtených knih se hodí pro rolníky, řemeslníky, do vsí, do měst, pro průmyslové závody; i výboři budou ve schůzích výborových své zkušenosti z tohoto oboru sdělovati a tak se bude tvořiti seznam knih pro ty které knihovny. — Obdarovaný zapraví si při zásilce porto a zatím se budou rozesílati knihy nevázané. — Knihovní řád vypracuje pro budoucí výborovou schůzi red. Vlasti. — Expedici převezme za přiměřenou náhradu administrace družstva »Vlasť. — Seznam nám darovaných knih se bude zapisovati sumárně, seznam knih, které výbor rozešle, bude se zapisovati do zvláštní knihy zevrubně; práci tu zdarma obstará člen výboru p. Jan Kř Maštalíř. — Stanovy spolkové se dají do tisku. — Provolání o novém spolku sestaví a vydají pp. předseda a jednatel. — Výbor projednal ještě jiné různé spolkové potřeby a radil se hlavně o rozšíření nového našeho spolku. — Mile bylo přijato, že metrop. kanovník, vdp. Dr. Ant. Podlaha, přistoupil po valné hromadě k našemu spolku za člena zakládajícího.

Ze spolku na zakládání katolických knihoven. — Za členy zakládající přistoupili: Dr. Antonín Podlaha, metropolitní kanovník v Praze; Svato-Josefská Jednota v Chotýšanech; družstvo Vlasť a Jan Bliženec, mistr knihařský v Praze. Poslední dva členové zapraví členské podíly — po 100 K — knihami. — Přispívajícími členy stali se: Jos. Vávrů, em. farář v Slabšicích; Jan Hejtmánek, biskupský vikář v Německé Bělé; Ferdinand Schmidt, farář v Chotýšanech; Jan Křt. Maštalíř, spisovatel v Praze, a Ant. Plaček, měšťan v Pacově. Tento píše: S velikým uspokojením jsem četl zprávu o založení spolku na zakládání katol. knihoven. Tím se moje ustavičná tužba splňuje. Toť pravá rána na hřebík. Tak se to patří. Nelenit a bude se zelenit. Náš lid byl dosud odsouzen čísti socínské a liberální pamflety, nyní bude míti přístup k studnici. Přispěli: a) na penězích: Em. Žák, gymn. professor na Smíchově; Vikariátní skupina Plánická; Karel Jindřich, faktor tiskárny v Moskvě v Rusku; b) na knihách: Jos. Flekáček, říd. učitel v Žižkově (20 knih), a Jan Groh, farář ve Zvoli (40 časopisů, 13 knih a přes 100 brožur.) — Vikariatní skupina Mladoboleslavská ve své schůzi 5. dubna uznala velkou důležitost farních knihoven a doporučuje, stávající knihovny doplňovati a tam, kde žádných není, nové zakládati. — Další členy, vklady členské a dary přijímá Tomáš Škrdle, pokladník v Praze čp. 570-II.

Tisková liga konala dne 28. dubna svoji pátou výborovou schůzi za předsednictví dp. Tom. Škrdle. — Jednatel četl protokol minulé schůze, jenž byl probrán a schválen. — Doporučení Tiskové Ligy a uznání její činnosti, kterého se jí dostalo v č. 4. Ordinariatního listu Pražské arcidiecése, posílilo všecky její pracovníky k úsilovné nové práci. — Usnesení duchovenské skupiny Příbramské, by navázáno bylo spojení s Ligou na obranu cti kněžské, bylo s radostí přijato; Liga mileráda vítá spolupracovnictví z té které krajiny, neboť potřebuje hlavně důvěrníky z venkova k podávání zpráv. Návod pro práci se zašle skupině Příbramské. — Liga protestuje proti nízkému způsobu psaní »Školského obzoru« a ostatního učitelského tisku, zvláště proti článku »Černá moc«, kdež se o kněžích píše jako o nejzvrhlejších lidech. Nechť vezme učitelský tisk na vědomí, že katolické listy nikdy na podobnou hnusnou zbraň proti učitelstvu se nesnížily. — Pastor Frant. Šádek v Ranné ohlašuje novou odpověď na výtečný spis dra K. Lva Řeháka »k té obraně reformatorů a reformace« vydaný r. 1898. Sensační spis o »Lutrovi«, dle historických pramenů od dra. K Lva Řeháka, který vydá Liga, osvětlí nejlépe základy protestantismu. — Doporučuje se pro smíšené osady sbírka povídek »ze smíšené osady« od faráře Fr. Mimry v Krouné, vydaná bisk. knihtiskárnou v Hradci Králové. — Výzva k letošním oslavám Husa, jež mají býti prohloubenější, konstatuje, že se letos nevydá žádná brožura o Husovi, poněvadž jest brožur i spisů Husových mnoho na skladě — *nerozprodaných*. — Soc demokraté vydali pamflet »Jak povstali svatí« od Jana Diviše. Vydáme proti němu patřičnou obranu. — Tisková Liga doporučuje nový »spolek na zakládání katol. knihoven po Čechách a prosí, by hojně se k němu přistupovalo za člena, an jest to spolek nanejvýš

nutný a časový. Přispívající člen platí 4 kor. ročně, zakládající 100 kor. ve lhůtách. Novému spolku daruje Tisková liga všech svých spisů po 1 exempláři. — »Ústřední vzdělávací sbor pro království české, jejž utvořilo sokolstvo, učitelstvo, dělnictvo a hasičstvo, tvoří nyní odbočky ve všech místech se zastoupením sokola, učitelů, hasičů a dělníků. Sbor tento pojal v sebe pouze ty spolky, jichž účel se snáší se snahami *pokrokovými*. Z přednášek doporučuje o Husovi, o bitvě Bělohorské s následky. Brožury jeho se nesou, jako na př. o Komenském, směrem protikatolickým. Vzhledem k tomuto směru jsme nuceni ohlásiti, že nemůžeme s ním se stanoviska katolického souhlasiti. — Ligu docházejí projevy uznání za zřízení rubriky se zprávami Centrály Lig, které usvědčují řízně nepřátelský tisk ze lží. — Za první čtvrtletí 1904 rozesláno bylo 200 výstřižků napadeným kněžím s poučením, jak si vésti mají v obraně své cti. — I vnitřní agenda Ligy, kterou nemůžeme s veřejností sděliti, jest stále rozsáhlejší a vyžaduje značné práce. — Liga si zakoupí pro své potřeby trestní zákonník. — Pan Jan Kř. Maštalíř referoval o nové zpustlé a nemravné literatuře, o valné hromadě společnosti pro spalování mrtvol a o valné hromadě domoviny. — Tím byla schůze skončena.

Z Tiskové ligy. Přispěli: Jos. Rejzek, děkan v Nymburce; Richard Černý, voj. kaplan v Hradci Králové; Václ. Kotrch, probošt v Roudnici n. L.; Ant. Nevrkla, farář v Konešíně; Mat. Jičínský, farář v Hnátnici; Josef Dlouhý, farář v Jarošově; Jan Hlavsa, kaplan v Deštné; Vojt. Kratochvíl, farář v Těchonicích; Jos. Sochor, farář v Heralticích; Vikariátní skupina Plánická; Jos. Růt, bisk. vik. tajemník a děkan v Kasejovicích; Fr. Čejka, kaplan v Třebotově, a duchovenstvo vikariátu Opočenského, které darovalo 24 K. — Opravu uveřejnily: »Právo Lidu« dp. Fr. Hrudkovi, katechetovi v Břevnově; »Čas« dp. Mat. Jičínskému, faráři v Hnátnici; »Červánky« dp. Jos. Dlouhému, faráři v Jarošově, dp. Fr. Sladkému, kaplanu ve Strmilově a dp. K. Čermákovi, faráři ve Výmyslicích. — K opravám se hodí I. ročník kalendáře »Sv. Vojtěch«, který je dosud na skladě a stojí 1 K. Tam je článek, jak se mají psáti opravy — tím se nám práce s opravami spojená velice ulehčí, i prosíme, aby si jej každý, kdo chce psáti opravu, zakoupil. — — Nové členy, členské vklady, dary a dopisy přijímá Tomáš Škrdle, místopředseda a pokladník Tiskové ligy v Praze čp. 570-II.

Různé. K radosti všech nás katolíků jmenován byl knížetem arcibiskupem v Olomouci Jeho Excell. ndp. biskup Dr. Fr. Sal. Bauer a jeho nástupcem v Brně Dr. Pavel hrabě Huyn, dosud farář v Běhařovicích na Moravě. — Předsedou katolických tovaryšů v Praze stal se Fr. Vaněček, kanovník kollegiatní kapitoly na Vyšehradě. — Křesť. socialové při posledních doplňovacích volbách obecních ve Vídni urvali liberálům zase dva mandáty. Obecní zastupitelstvo vídeňské jest nyní složeno následovně: 136 křesťanských socialů, 20 liberalů a 2 socialní demokraté. Známý a výtečný Jesuita P. Abel koná letos ve Vídni kázaní pro děti. Prvnímu kázaní o sv. Stanislavu bylo přítomno 1200 dětí. — J. Černý, náš sazeč, horlivý katolík, jmenován byl při valné hromadě Jednoty katolických tovaryšů v Sušici čestným členem. — Císař Vilém II., když nedávno přijal při svém cestování po moři opata z Monte Cassina, měl na prsou medaillu sv. Benedikta, která byla r. 1880 ražena na památku 1400 narozenin sv. Benedikta. — Ženský magistrát. Haddam (Kansas) je prvé město ve Spojených Státech amerických, který má ženského starostu a ženský magistrát. — V Hamburku zemřel protestantský pastor, který zanechal 11 milionů korun. — Být to tak katolický farář, to by byl rámus v Israeli, v »Čase« a v »Právu lidu«.

Přistupte za členy družstva Vlasť. Výbor družstva Vlasť usnesl se ve schůzi, dne 13. srpna m. r. konané, požádati nejprve veřejně a pak třeba soukromě všecky ty, kdož píší do »Vlasti«, »Vychovatele«, »Našich Listů«, »Sborníku Histor. Kroužku«, »Hlasů Svatováclavských« a »Vzdělávací četby katol. mládeže«, aby přistoupili za zakládající členy družstva Vlasť. Zakládající člen splácí 100 kor. ve lhůtách; spisovatel může si vklad honorářem odepsati.

Svatý Jan Nepomucký a »pravda jeho odpůrců«. Od T. J. Jirouška. Cena 3 hal. — **Obrana sv. Jana Nepomuckého proti českým pokrokářům a nevěrcům.** Napsal Bapt. Vělinský. »Hlasů Svatováclavských« roč. IV., č. 4.—5. Cena 14 h. Na 5 ex. dává se 1 zdarma. — Objednávky vyřizuje administrace družstva Vlasť v Praze-II.

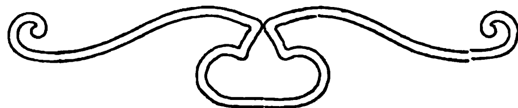

Spolkové zprávy.

Výbor družstva Vlasť konal dne 21. dubna t. r. schůzi za předsednictví p. K. Ulricha, c. k. poštovního pokladníka. — Schůze byla zahájena modlitbou. — Omluvili se dpp: Ant. Suchoradský a Emil Stárka. — Jednatel p. Tomáš Jiroušek četl protokol předešlé schůze, jenž byl schválen. — Výbor se usnáší, aby se daly všecky domovní chodby od domovních vrat počínaje až nahoru upraviti a vybíliti. — Jelikož se v redakčních síních družstva konávají nyní četně navštěvované schůze, zakoupí administrace šest nových seslí. — Farní tiskopisy budou se zasílati franco; objednatelům bude se počítati jen nákladní list (12 h), ale poštovné se jim zapraví. Vázané matriky se z toho ovšem vyjímají. — Určeny byly knihy a časopisy naše do různých knihoven, z nichž budou obdarovány dvě bibliotéky na Slovensku. — Valná hromada družstva koná se v úterý Svatodušní dne 24. května t. r. v půl 1. hod. odpol. v domě družstva Vlasť, Žitná ul., čp. 570-II. — Výbor určil program valné hromady a sestavil kandidátní listinu pro volbu výboru. — Dne 15. května večer před svátkem sv. Jana Nep. koná Jednota českého katol. učitelstva v domě Jednoty katolických tovaryšů schůzi učitelstva a přátel křesťanské výchovy. Výbor žádá své stoupence, aby se této schůze četně súčastnili a prosí farní duchovenstvo, aby na to Svatojanské poutníky upozornilo. — Ke Spolku na zakládání katolických knihoven přistupuje družstvo Vlasť za člena zakládajícího a 100 K splatí knihami. Družstvo daruje nyní i budoucně novému spolku po 1 ex. všeho, co tiskem vydá. Za delegáta družstva k valné hromadě Spol. na zakl. katol. knihoven byl zvolen p. Tom. Jiroušek. — Za blahopřání od družstva zaslané děkují: Jejich Excellence ndpp. biskupové: Dr. Em. Schoebel a Dr. Fr. Sal. Bauer, pap. prelát a metropolitní kanovník Dr. Jan Sedlák, čestný kanovník, em. bisk. vikář a děkan Pelhřim Novák a za soustrastný přípis děkuje Karel kníže Schwarzenberg. — Tvrdošijné dlužníky, kteří po několikerých, ba několikaletých upomínkách nic z dluhu svého nesplácejí, odevzdá výbor právnímu zástupci, aby je napomenul a kdyby to nepomohlo, aby na nich dluh soudně vymáhal. »Hledíce nestranně ku Křesť. Škole« a »Vychovateli«, prohlásili jsme hned z počátku, že katol. duchovenstvo dvou orgánů neudrží a tím méně, když na Moravě povstal třetí katolický orgán vychovatelský. Naše předpovědění se vyplňuje: »Křesť. Škola« naříká, že se jí vede nevalně a různí faktorové snaží se, aby ji pomohli. V poslední době ať o jiném pomlčíme, doporučil ji organisovanému duchovenstvu sám vdp. předseda Zemské Jednoty katol. duchovenstva. My »Křesť. Škole« nikterak neškodíme, ale to nás bolí, že se má jejím vyvyšováním a doporučováním do pozadí zatlačovati starý, 19letý orgán paedagogický, náš »Vychovatel«, jenž svůj úkol též věrně plní. Nemožno-li udržeti dvou katolických časopisů vychovatelských, proč by měl býti obětován právě »Vychovatel«, orgán starý, osvědčený, orgán pp. katechetů a katolických pp. učitelů, časopis 20letého našeho družstva. Prosíme tedy veřejně a snažně jako strážcové zájmů družstva Vlasť, aby se akcí, o níž byla řeč, »Vychovateli« nikterak neškodilo, »Vychovatel« aby nebyl do pozadí zatlačován, neboť i on nemá právě onou konkurencí nikterak na růžích ustláno. — Na konci schůze mimo obvyklou modlitbu pomodlil se výbor »Otče náš« a »Zdrávas Maria« za největšího dobrodince družstva, † faráře Josefa Mencla. — Tím byla schůze skončena. Budoucí schůze bude až po valné hromadě.

Socialní odbor družstva Vlasť konal dne 3. května t. r. šestou schůzi za předsednictví stříbrníka p. Václava Žižky. — Jednatel p. Tom. Jiroušek četl protokol předešlé schůze, jenž byl probrán a schválen. — Od poslední schůze řečnil pan Jan Křt. Maštalíř na Mělníce. Řečniti budou člen. socialního odboru: p. Tom. Jiroušek na Mělníku, jeden nebo dva v Konojedech a p. Jan Křt. Maštalíř v Klatovech. — K sjezdu terciářů v Místku a katol. rolníků českých na sv. Hoře zašle socialní odbor pozdravné dopisy. Dp. farář Vl. Hálek četl brožuru: »Proč piješ«, kterou nám zaslal dp. farář Jan Tagliaferro a doporučil ji k uveřejnění; družstvo Vlasť ji vydá na podzim tohoto roku. — Dp. farář Vl. Hálek podal zprávu o spisu dra. Jos. Schranka právě vydaném ve Vídni »Der Mädchenhandl und seine Bekämpfung«, v němž popisuje celou jeho organisaci a veliký rozsah. Spolu při tom uvádí zařízení státní, spolu i usnesení sjezdu, kterými se má proti obchodu s dívkami čeliti. Některé význačné statě budou vydány v českém překladu v »Našich Listech«. — Socialní odbor projednával návrhy stran zřízení »Apoštolátu střídmosti« pro Čechy a Moravu a podnikne akci k jeho uskutečnění, jestliže najde aspoň přiměřený počet pracovníků. Až dosud vydávala pro tuto myšlénku »Vlasť« brožurky, a to »Kořalka« a »O lihovinách«. — Dále uvedl referent z výroční zprávy spolku

ku podpoře a zaopatření propuštěných káranců v Praze za r. 1904, který podává těmto nešťastným pomocnou ruku, by se dostaly do urovnaných poměrů, že ve spolku působí jako důvěrníci i jako členové s příspěvkem větší počet z řad katol. duchovenstva. — Pan Jan Křt. Maštalíř mimo vnitřní věci referoval o 27. výroční zprávě spolku sv. Vincence z Paula, kteráž jest mocným dokladem křesťanské lásky k bližnímu a zároveň pádnou zbraní proti nepřátelům křesťanské charity. To samé platí o výsledcích práce útulku »Vincentina« a polku sv. Františka Regis, jenž stará se o chudé konkubináře. Bůh žehnej práci té. — Dále doporučil »zemský pojišťovací fond císaře Františka Josefa I., jenž se velmi dobře osvědčuje jako zemská pojišťovna starobní. — V dalším referátu pojednal o I. mezinárodním kongresu pro školní hygienu« pořádaném v Norimberku letošního roku v dubnu a přímých a nepřímých daní v Rakousku. Pak referoval o spolku českých žurnalistů — Rozebíral časové brožury »Studentská otázka a studentské sebevraždy«, »Sebevraždy studentů« od Dr. Reyla a pokud vyšlo v »otázkách a názorech«, »Sebevražda« od Dra. Masaryka. — Zmínil se o obsahu »Revue protialkoholické« a o »Almanachu král. hl. m. Prahy« na r. 1904, kterýžto jako praktickou pomocnou knihu doporučil. — Konečně promluvil o nové politické konstelaci v národě českém, totiž o »společné radě« stran radikálních (nár. děl., rad. a rad. pokrok.) — Místopředseda p. Václav Žižka pravil: V našem čase pokládám za velmi důležité, aby křesťanští socialové všímali si poměrů na poli národohospodářském následkem nadvýroby, a stopovali boj o práci, jenž vzniká mezi rozličnými státy, aby uhájily svůj průmysl, respektive udržely svou výživu a svou moc. Je to smutné v našem čase s tím moderním pokrokem, že se národové vlastní prací doma uživiti a na výši moci udržeti nemohou, ale nuceni jsou práci svou vyhledávati u národů cizích a jich obchodně využitkovati. Žehralo se na řemeslnická společenstva, jež druhdy mocí svého práva výrobu obmezovala, aby se příliš nerozmnožila a pro své množství v ceně neklesla. To však se činilo, aby člověk, jenž se práci věnoval, řekněme řemeslník, ať mistr nebo dělník, v práci své výživu svou měl zajištěnu, aby i dělník jednou se povznésti a k samotné živnosti sobě dopomoci mohl. Byla to organisace čistě lidová, aby lid v práci výživu svou měl pojištěnu, jak to velí zákon Boží A co se děje dnes, kde kapitál na poli práce opanoval. Tu vidíme samé zdražování, samé kartely a trusty, které ne k zajištění výživy lidu, ale k zajištění úroku z kapitálu se tvoří, a ne k povznešení stavu dělnického, ale k otročení jeho pracují. Tak máme kartel železářský, cukrovarnický, lihovarnický, bavlnářský a jiných karlelů a trustů, jak v Evropě tak i v Americe, proti čemuž naše liberálně smýšlející intelligence ničehož nenamítá, jen když z toho dobrý úrok a hojná dividenda plyne. Ale zásada křesťanských řemeslníků. »Kdo chce jísti ať pracuje« ta se jim nelíbila. Pročež myslím, abychom ty věci pilně stopovali, neboť se dá očekávat, že z toho jednou velký nepořádek na poli práce vznikne a výživa lidu velice ohrožena bude, tak že jen návrat k zásadám spravedlivým, zásadám to křeťanským opět pořádek na poli práce možným se stane. — Redaktor »Vlasti« dp. Tom. Škrdle k tomu podotkl, že s vývody p. místopředsedy souhlasí, ale ze své praxe že k tomu dodává, když se dělnictvo zorganisuje, že si počíná oproti prácedárcům podobně. V knihtiskárnách na př. že jest tištěný cenník, jenž ukládá povinnosti prácedárcům a dělníkům. Prácedárce musí své povinnosti plniti přesně a kdyby je překročil, má na krku stávku nebo jiné nepříjemnosti, kdežto dělník přijde-li do práce pozdě, zkazí-li práci, pracuje-li nedbale, vytrhuje-li svou rozpustilostí jiné z práce, nepovažuje to za nic a prácedárce musí veškeru energii k tomu vynaložit, aby dělnictvo, které samo od prácedárce přesných povinností vyžaduje, samo je plnilo. — Jednatel p. Tom. Jiroušek poukázal na pořádání sjezdu: Terciářů v Místku a katol. rolníků v Příbrami u Svaté Hory. Na konec rozebíral emancipační otázku žen a mužů ohledně práce. Tím denní pořádek vyčerpán a schůze skončena.

ROČNÍK XX. ČERVEN 1903—04. ČÍSLO 9.

VLASŤ.

Mistr Jan Hus
nebyl reformator Církve ani ve věcech dogmatických, ani mravoučných, ani církevně ani občansky socialních, a podle toho nepřinesla reforma jeho žádoucího ovoce.

Z literární pozůstalosti † Dr. ANTONÍNA LENZE. — Povolením kn. arc. Ordinariátu v Praze.

[Pokračování.]

§ 11.

Husova reforma a občanská societa.

Pravda jest ovšem, že vyvýšil Hus moc světskou, jda po šlépějích Viklifových, přese všechnu míru.

Vždyť zavlekl v otroctví králův katolické duchovenstvo a veškeru Církev, chtěje, aby byl král ve své zemi svrchovaným praelátem duchovenstva a podřídil je jemu i ve věcech čistě duchovních, a obmyslil je mocí trestnou nad plebany, i kdyžby se pouze proti řádům duchovenským provinili.

Snad by byl M. Jan Hus, jsa i v tomto směru všechen Viklifův, kdyžby byl déle v Čechách prodlel, také vyřkl, že jsou biskupové pouze mandatary a officialy královými, a že mají svůj úřad duchovní zastávati, jakož i duchovenstvo všecko ve jménu jeho*)

Avšak což bylo toto vyvýšení moci světské platno, když ji Hus svými zásadami až do základů porouchal? Vždyť učil: *»že není pána občanského, když jest ve hříchu smrtelném. A věru král Sigmund dal Husitům dosti příčin k důmněnce, že není králem před Bohem podle práva a spravedlnosti, ale pouze dle jména, a podobně i neřestem oddaný král Václav.*

Již na základě této zásady oprávnil Hus své věrné, aby podle vůle své vypověděli králi poslušnost, a způsobili pro jisté příčiny naproti němu bouře, neboť kdo není panovníkem podle práva a spravedlnosti před Bohem, jakž by jím býti mohl v oboru občanském? Takovou naukou byly již protrženy základy society občanské.

Avšak Hus vůbec učil, a to podle příkladu Jana Viklifa, že se ztrácí hříchem smrtelným všechno právo na državu a zboží, jehož majitelem hříšník se býti praví, a tím dává v nejistotu ve-

*) Viklif. De officio regis cap. 7. 8.

škeré řády občanské, činí nemožnou všecku správu občanskou, a otvírá tou měrou nepokojům a vzpourám bránu širokou a cestu prostrannou.

Touto cestou jdouce mohli Husité tvrditi, že mají dostatečnou příčinu ku vzpouře naproti zákonnitému nástupci Václava IV., císaři Sigmundovi, a nebylo jim potřebí po jiných příčinách se sháněti, že Sigmunda za krále míti nechtějí, poněvadž prý nedodržev Husovi gleitu, ač ho dodržel pokud dle práva mohl, a dopustiv jeho upálení, potupil prý, pohaněl a poskvrnil čest národa českého.

Jakož jest v učení Husově o občanské societě obsažena anarchie, tak vydalo zase ono ovoce anarchické.

Po Václavově smrti roztříštěna byla jednotná správa a vláda země české, lid rozechvěn, rozeštván a rozpoután. Pražané a Táborové zápolili mezi sebou o nadvládu v zemi, navzájem krajiny pustošíce, sebe vespolně potírajíce válkou hroznou a ukrutnou, anebo do spolku města a hrady obléhajíce, bořice a vsi a města v zříceniny obracejíce, tak že byla v kvetoucím před nedávnem království hotová anarchie, kterážto 15 let ubohou naši vlast svírala, až v bitvě u Lipan radikální strana, Táborská totiž, jak někteří praví, »radikální a demokratická« podlehla, a vítězství odnesla strana aristokratická s měšťanstvem, zvláště s Prahou spojená.

Hus tušil, jak jsem již dotekl, hrozné převraty a bouře, které lidu českému nastávají, ale nevěděl, jakou hrůzu způsobi jeho učení o spoustách smrtelného hříchu směrem ku panování a državám zboží pozemského v societě občanské, anť by byl jinak snad upustil od štvanic, jimiž zvláště v Betlémě vynikal; ale to se musí podle pravdy přiznati, že byl morálním původcem těch spoust v zemi naší, neboť ony vycházely z učení jeho již tou dobou, když ještě v Čechách trval.

Hus tedy nebyl oprávcem řádů občanských, ale spíše jejich popravcem.

§ 12.

Husova reforma a vědy.

Bylo řečeno, že za časů Karla IV. zkvétala literatura, a že vynikal národ český vzdělaností; a tuť bychom byli oprávněni, očekávati, že takové vzpružení duchů, jaké k místu přivedla reforma Husova, také blahodárně působiti bude na rozvoj a rozkvět literatury a osvěty národní.

Než pohříchu reforma Husova byla násilná, bořivá a revoluční. Ona nestavěla, ale bořila, ona nezdokonalovala, ale což bylo dokonalého, podvracela. Ona, jakož bylo vylíčeno, náš tichý, šlechetný a dobrý národ od starobylé tichosti, šlechetnosti a dobroty odvrátila, a vdechla v něj Viklifickou surovost, zášť, hněv a nenávist naproti všemu, což vznešená minulost katolická ve světě v socialním a kulturním ohledu ustavila.

Ač byla země naše již dříve, nežli byla universita Karlova štědrou rukou Karlovou, arcibiskupa Arnošta a katolického duchovenstva zřízena, svojí osvětou proslulá, anť kvetly po celé zemi školy netoliko klášterní a kathedrální, při kollegiatních kapitolách, ale také farní; avšak zřízením university, dokavad ji

jed Viklifismu nezachvátil, obdržela vzdělanost netušené výše, ant všecky třídy občanstva, šlechta, zemané i měšťané u vědách s sebou závodili. Avšak, bohužel, na sklonku věku XIV. začal Viklifismus na universitě Pražské bujeti; ovšem že byly čteny nejprve filosofické spisy Viklifovy. Než filosofické tyto spisy obsahují netoliko odpor naproti starobylé filosofii křesťanské, kteráž ve věku XIII. k svému vrcholi dospěla, ale také povážlivé věty, kteréž naprosto se nesnášejí s pravdou filosofickou, ale zvláště ne s nebeskou filosofií, jakož viděti lze z anthropologických a christologických bludů Viklifových, jež i Hus nejenom na kathedře, ale i v Betlémě kázal.

Již z toho je viděti, že ti Mistři pokrokářští, kteříž podle příkladu Husova filosofii Viklifovu pěstovali a Viklifické spisy filosofické ku čtení doporučovali, malou znalost filosofických spisů Viklifových na jevo dali, když tupili, hyzdili a haněli arcibiskupa Zbyňka, že filosofické spisy Viklifovy spolu na hranici odsoudil. V pravdě! Byla-li oprávněno tupiti Zbyňka slovy: »Zbynko biskup, abeceda, spálil knihy nic nevěda,« jakého as názvu mělo se dostati mladým a hrdým pokrokářským Mistrům, kteří se odvážili tvrditi, že ve Viklifových filosofických spisech bludů není, a že tedy neměly býti spáleny? Tím také dali Mistři ti na jevo a prozradili bezděky, že nebyli povoláni řešiti věcí theologických.

Pěstovaná zvláště od českých Mistrů filosofie Viklifická dala tedy již na sklonku věku XIV. podnět ku sporům, jichž se účastnil také Hus. K těm se přidružily i jiné, jež se týkaly nadání četných při universitě zřízených, kterými sebe cizí tři národové, majíce hlasy tři naproti jednomu hlasu národa českého hojně obmyslili, tak že již tehdáž muselo býti aspoň ve skrovné části národu českému vyhověno.

V r. 1400 znal M. Jan Hus již značnou část theologických spisů Viklifových. Já soudím takto na základě jednoho dopisu Husova k Pražanům, v němž jich napomíná, aby přikázání Božích šetřili, a vyznává, že prý jim více jak 12 let slovo Boží hlásal, a aby se nedali svésti těmi, kdož prý odstoupivše od něho, stali se nepřátely pravdy Boží a jeho.*) Od r. 1400 začaly rejdy Husovy naproti katolickým pravdám na základě nesmyslných a nemotorných bludů Viklifových.

Viklifismem byly přiostřeny spory mezi českým národem a třemi národy cizími, Bavory, Sasy a Slezany. Budiž to ku cti tří těchto národů řečeno, že se nedali uchvátiti novotami Viklifovými, a že dali svým odporem naproti Viklifistům bezměrně lepší známost o katolické víře na jevo, a o Viklifových článcích, jakož i o propasti, kteráž mezi věrou katolickou a Viklifickými bludy až příliš patrna byla, nežli Mistři, doktoři a bakaláři čeští. Přiostřené tyto spory o nadacích a kollejích universitních vedly na konec k dekretu Kutnohorskému (r. 1409), jímžto přiřkl Václav IV. národu českému tři hlasy na universitě, a ostatním národům pouze jeden.

*) Docum. Str. 41.

Dotčený dekret zavdal příčinu, že se němečtí profesoři i žáci jejich z Prahy vystěhovali a v říši nové university zřídili.

Tím utrpěla sice Praha a universita velice velmi. Až po tu chvíli byla universita Pražská universitou světovou, z nížto vážila svoji vzdělanost a osvětu celá střední Evropa, od dob transmigrace stala se universitou pouze lokální.

Než tato citelná rána by se byla snad zacelila, kdyby byl Hus se svými pokrokářskými Mistry zastavil své revoluční rejdy a ustal od své bořivé reformy. Ale pohříchu Hus tak neučinil, alebrž po odchodu cizích Mistrů, bakalářů a doktorů ještě rozhodněji naproti katolíkům, naproti duchovenstvu, biskupům a papeži bouřil a podobně jednal i naproti českým katolickým členům university, čímž se na konec i jejich vyloučení z vysokých škol Pražských docílilo, tak že se stala universita Karlova husitskou, protikatolickou, ač byla z peněz katolíků a k tomu účelu zřízena, aby byla záštitou víry katolické a osvěty katolické.

Tím již pozbyla universita Pražská všech výsad, jimiž byla hojně obmyšlena od sv. Stolice, kteréžto výsady jí také od Církve odňaty byly, tak že se oddělila ode všech universit katolických a od širého křesťanstva.

Na tento úpadek Pražské university naříkají netoliko naše starobylé letopisy, ale také sněm Kostnický v dopisu svém na císaře Sigmunda r. 1416 buďže v listopadu, anebo v prosinci psaném. Sněm Kostnický bolestně dotýká, kterak kleslo učení Pražské, kteréž v katolickém světě jako klenot převeliký proslulo, a sektou husitskou v nivec uvedeno bylo. Neboť prý husitští Mistři nejprve tři národy z university vypověděli a napotom i Mistry a doktory katolické svého národa, aby mohli bludy své bez odporu a svobodně hlásali, buďže přímo nebo nepřímo do vyhnanství vypudili. Tou cestou učinili prý sektáři tito z university dříve tak věhlasné místo děsné opuštěnosti. Byla prý proslulá po celém Německu, a k ní putovali netoliko jinoši, ale i lidé věku dospělého, aby se vzdělávali u vědách. Nelze prý ani náležitě vyjádřiti, kolik učených mužů universita tato vychovala, o čemž vydávají svědectví Mistři a doktoři, nyní po všem světě rozptýlení. Dříve prý vyhledávali universitu tuto scholárové jako slavnou pro vědu a umění, nyní však pro bludy její před ní prchají.*)

Universita Pražská, byvši od znamenitých učenců opuštěna, nemohla arci touže měrou působiti ku vzdělanosti lidu a k osvětě, zvláště ant se stala jevištěm divokých sporů Viklifických, a byvši druhdy katolickou, světovou, v pravdě povšechnou, přeměnila se na lokální husitskou. K jakým koncům konečně dospěla počátkem věku XVII., *vypisuje výtečný náš dějepisec prof. Dr. Sigmund Winter.*

Zbědovaná tato universita a od katolíků širého světa míjená, přitáhla na sebe neklamnou autoritu papežovu, neboť anarchickou reformou Husovou nebylo lze pracovati, anť anarchie nedovede stavěti, ale pouze bořiti, avšak na autoritě skutečně ji nepřibylo.

*) Palacký, Docum. Str. 649., 650.

Universita hynula a spoře byvši navštěvována, nemohla zdárně působiti ani ku vzdělanosti svého vlastního rozvášněného a v domácí válku vehnaného lidu.

Těmito běhy zastaveno bylo také všecko snažení literární, až na půtky sekt mezi sebou.

A ještě méně bylo možno, aby se byla vzdělanost a osvěta mohla vyvíjeti, ant měli Táborové velikou část českého království sobě podmaněnou a majíce v ohavnosti všecku minulost katolickou, nenáviděli všecko, což katolická Církev ku vzdělanosti lidské ustavila, zařídila a svojí autoritou také hájila. Mělit v této stránce, jakož i ve mnoha jiných zlořečenostech vzor v cizáku M. Janu Viklifovi, který zřejmě vyslovil, že university, akademie, kollegia, graduace a jiné zařízení Církve katolické jsou původu satanášova. K tomuto svému vzoru hleděli, ant jim byl domnělým mučenníkem za pravdu Boží Janem Husem nade všechny doktory doporučován, především ovšem kněžím Táborským, kteří vévodili sektě této.

Táborové zavrhli všecky ss. doktory, sv. Augustina, Jeronýma, Ambrože a jiné, zvláště když shledali, že svatí učitelé tito nejsou k jejich straně nakloněni, a poněvadž jejich spisy zavrhovali, proto je také trhali a pálili nebo do cizích zemí odprodávali, a v tom sú nenabytné oblúpení země české učinili. Mimo to pálili i jiné přeužitečné knihy a ohněm ničili a jiné drahocenné spisy, které jsú byly nejdražším klenotem v zemi, trhali, kazili nebo prodávali. I učení misterská jali se obnovovati a i mistry věrné a pravdě Boží užitečné jali se tupiti a haněti, a jelikož nechtěli k jejich běhům svoliti, hrozili jim i smrtí. Z té své nevěry jali se škol žákovských kaziti a učení školní a latinské velice tupiti a sami dítky, pacholieky i dievečky na učenie přijiemali a je česky učili, a ješto to na knieži neslušie dievečky ohalovati a šilinkovati, to co z toho pocházelo, toho neslušie ani praviti. Z této nevěry pošlo, že po zrušenie téměř všech škol musili se žáci nejlepší v tomto královstvie dáti jedni k řemeslům, jedni k bojóm a jiní na jiné světské běhy se vydati, a to je škoda nenabytná této země. Ano Táborové neušetřili ve své sektářské zuřivosti ani Písma svatého, neboť domnívajíce se, že budou bezprostředně od Boha vyučováni, kázali, že mají býti kaženy i bible. Tak píše očitý svědek vandalismu Táborského M. Jan Příbram.*)

Připojuji zde poznovu, že M. Jan Hus neměl v úmyslu svou reformou Viklifickou osvětu a vzdělanost českého národa poškozovati, rušiti a ničiti, avšak jaký úmysl měl v konání svém, nepodléhá soudu lidskému, jakož nepodléhaly *úmysly jeho,* kteréž měl, když přijal bořivé a nesmyslné bludy Viklifovy, soudu a nálezu sněmu Kostnického. Sněm Kostnický soudil podle objektivního smyslu vět, kteréž ve spisech jeho shledává a nedal se klamati nemistrským rozdělováním dvojího smyslu, jejž Hus sobě vymyslil na obranu Viklifových a svých po něm zděděných bludů, že prý jsou, jak děl, některé věty Viklifovy podle jejich dobrého smyslu pravdivé. A tak i já nejsem oprávněn vtírati Husovi *zlý*

*) M. Jan Příbram. Proti Táborským kněžím.

úmysl při jeho působení na universitě a znenáhlému vypuzení katolických Mistrů a doktorů z university Pražské, nebo že úmysl jeho byl, snížiti úroveň vzdělanosti lidu českého; ale konání jeho na universitě a jeho následky, šíření démonických bludů Viklifových a v nich obsažený zdroj, odkud čerpali Táborové svoji nenávist naproti vědám, to podléhá soudu lidskému. *A na základě tom si dovoluji říci, že domnělá oprava čili reformace Husova uškodila vzdělanosti české, ano že vědu a vzdělanost, co na ní bylo, téměř pohrobila a zničila.*

§ 13.

Husova náprava a umění.

Jestliže utrpělo snažení literární v Čechách, jakož i osvěta a vzdělanost tak zvanou reformou Husovou, utrpělo umění reformou touto ještě více.

Hus vychvaloval osobu Viklifovu nade všecko, a vážil si a cenil spisů jeho na výsost a vyznal bez obalu, že spisy ty otevřely mu oči. Odtud také doporučoval spisy tyto žákovstvu, ano i lidu.

O této chvále Husem Viklifovi dávané věděly předobře všecky odstíny Viklifických čili Husových sekt. Zvláště sobě tuto chválu brali k srdci *Táborové.* K Viklifovi stojíce, zavrhovali všecky university a akademie jako dílo satanášovo.

Avšak Táboři nenáviděli, pokud možná, ještě více umění, neboť umění měli v nenávisti na základě dogmatických zásad z Viklifa a snad také z Valdenských přijatých, a pak že hořeli, naučeni byvše od Viklifa, záštím nevyslovitelným naproti řeholím.

Viklif rozeznává čtyři sekty v Církvi katolické: sektu papežovu, sektu kanovníků čili Augustinianů, sektu mnichů čili Benediktinů a sektu Bratří žebravých čili Františkánů a Dominikánů; a tvrdí, že sekta papežova je z ďábla, podobně i sekta Augustinianů a Benediktinů, Bratří žebraví však že mají původ z Belzebuba, knížete ďábelského.

Z ďábla prý je papežství a všecka sekta jeho, t. j. všecko katolické duchovenstvo a všecko množství katolického lidu.*) Papežství samo jest prý pohanskou novotou. Konstantin prý je ustanovil podle návodu ďáblova, a Silvester prý zhřešil smrtelně, přijav důstojnost tuto.**) Všichni nástupci Silvestrovi, držíce prý důstojnost papežskou tvrdošijně, hřeší smrtelně.***) Podobně prý zhřešili všichni zakladatelé řeholí, právě proto, že řehole zakládali a jsou prý neomylně v pekle, jestliže se nekáli.†) A poněvadž jsou řehole podle fanatismu Viklifova původu ďábelského, jmenuje Viklif řeholníky již za živa pekelníky,††) ano živoucími ďábly.†††) Vstoupiti do řehole jest prý tolik, jako za živa do pekla sestoupiti, jelikož prý řeholník, vstoupiv do řehole, opustil reguli Kri-

*) Viklif. De Christo et ejus adversario Antichristo.
**) Tamtéž.
***) Tamtéž.
†) Viklif. De religionibus vanis mona chorum.
††) De Fundatione Fratrum. Kap. 1.
†††) De diabolo et membris ejus.

stovu, a přijal reguli zakladatele téže řehole, a tak opustil Krista Pána.*)

Ježto však jest papežství a jeho sekta podle téhož Viklifa z ďábla a podobně všecky řehole, nelze prý se nadíti spasení ani v katolické Církvi ani v řeholích.**)

A jelikož jsou mnichové již za živa pekelníky, jsou prý řehole nejpříjemnějšími příbytky satanášův.***). Mnichové prý jsou zrádci Páně†) a kacíři, zvláště prý tou příčinou, že hájí přepodstatnění chleba a vína v tělo a krev Páně na oltáři.

Kdo prý tedy podporuje mnichy, rozšiřuje ďáblovinu a svodí bližní své, ant prý jich Kristus neustanovil, jelikož by byl jinak nevelel, aby šli apoštolé do celého světa, ale aby se zavřeli do kláštera.††)

Tohoto lidumilného evangelia Viklifického ujali se především Táborové, a odtud vycházel jejich vztek, a zvláště zuřivost Jana Žižky, a nikoliv hlavně tou příčinou, že byli řeholníci zvláště odpůrci Viklifových bludů a tak i Husových v české vlasti naší.

Právě podle Viklifa nazývali Táborové kláštery brlohami lotrovskými, ustavenými prý v odporu naproti zákonu Božímu, ant prý Kristus svým apoštolům a skrze ně kněžím přikázal, aby se neuzavírali, ale šli po všem světě kázat a křtít ve jménu Otce, Syna i Ducha svatého. A tak prý jest dlužno vyvrátiti a zbořiti všecky kláštery, ať již dotacemi nadané nebo žebravé.†††)

Z těchto věcí jest patrno, že názory Táborův o klášteřích jsou právě takové, jako M. Jana Viklifa.

Viklif zavrhoval také nádherné chrámy, nádheru v bohoslužebních náčiních a při službách Božích, umělé sochy a obrazy, úctu svatých a světic Božích, jakož i úctu ostatků svatých a obrazů jejich, on zamítal všecky obřady při udělování svátostí a při oběti mše svaté, a to tak do přísna, že všecky ty obřady čítal k vynálezkům z ďábla pocházejícím.

Na těchto základech spoléhala zuřivost husitův vůbec a Táborů zvláště naproti kostelům a především naproti klášterům, neboť tam shledávali všecko to, což Viklif z původu ďábelského odvozoval; nádheru ve chrámech, v bohoslužbě, v zlatých a stříbrných náčiních, tam shledávali umělé obrazy a sochy, a provozovanou úctu svatých a jejich ostatků a zvláště úctu svatého zakladatele dotyčné řehole, o němž se dočetli z evangelického doktora Jana Viklifa, že je v pekle, ač jestli nečinil z toho pokání, že řeholi založil, a přitrhnuvše ku klášteru, a majíce na mysli, že v něm sídlí vtělení ďáblové, mnichové, kláštery že jsou nejoblíbenějšími příbytky satanáše, že všecko, což v klášteře a v chrámě jest, v bohoslužbě, v rouchách, náčiních, v obřadech, při svátostech a při mši svaté jest z ďábla, zahořeli hroznou vzteklostí a divokostí, a ztekli klášter a mnichy porubavše nebo upálivše,

---

*) De Fundatione sectarum. Kap. 15.

**) Tamtéž.

***) Tamtéž. Kap. 11.

†) Tamtéž. Kap. 8.

††) De religione privata II., 2.

†††) M. Laurentius de Březina. De gestis et variis accidentibus regni Bohemiae. 1414—1422. Höfler l. c. I., 395.

budovu klášterní a chrám zapálili, oltáře roztloukli, obrazy a sochy roztřískali, obrazy na stěnách a v oknech zničili, řádíce nejinak nežli z pekla vyšlí ďáblové.

A v tomto vandalském pustošení uměleckých památek a biblioték nebylo valného rozdílu mezi Tábority a Pražany. Oni neušetřili ani nejkrásnějších obrazů na plátně, na skle a na stěnách, ani nejumělečtějších sochařských a stavitelských památek.

Husité a zvláště Táborové »obrazy modly nazývali a je hanebně trupali, pálili, siekali a s posměchy brali a pálili a malovánie na stěnách kopími a kordy bodli, a divná odiva jest, že obecně *když sú namalovaného ďábla nalezli, tomu sú nic nepřiškodili.**) »Oni (Táborové) všechen řád Církve svaté v slúženie a obětovánie té drahé svátosti zamítli, toliko řkúce »Pateř« a něco ze čtenie, a tak sú své mše slúžili. Všecky modlitby k svatým ze mše vymítili. Mšaly (missaly) kazili a pálili, kazili, sekali na škodu nenabytnou této země Slúžili lecdes bez oltářů a na lečems neposvěceném. Ornaty, to je, všecko rúcho měšské, kterakkoli drahé nebo laciné, jehož bieše v české zemi mnoho ke cti služby Božie nadáno, to sú lúpežně roztrhali nebo pobrali a kabátův sobě nadělali a ženy čepcuov a měštřóv i řryjkuov, obojkuov z nich sobě nastrojili, druzí zlato ze zlatohlavuov sú pálili a tudy těžili. Z alb sobě košil nadělali, koně mešním rúchem odívali. Oltáře všudy ztroskotali a rušili a svátosti z nich vymítali. Kostely užitečné kazili a pálili, a kněží (Táborští) to sami dělali, a tak druhým zlý příklad dávali, z kostelů chlévy nadělali, koně a dobytek v ně stavěli, zvony všade rozchytali a zbili a zvonovinu do jiných zemí prodávali. Svícny kostelní, ampule i svíce rozchytali a zkazili, archy, kdež tělo Boží stáváše zavřeno, vybíjeli, tělo Boží rozsypali a rukama tlačili, druzí rukama, jako jiné oplatky jedli, v ústa sobě s rúháním cpali, krev Kristovu z kalichóv vylévali, z monstrancí tělo Boží vyvrhovali a pobírali.«*)

S velikým hořem čteme v letopisech o tomto vandalském konání Husitů a zvláště Táborů, tak že i Palacký, ač evangelík a velmi šetrný k husitismu, vyznává, »že nejvíce litovati jest zaumyslného boření a rušení klášterův i kostelův a posvátných věcí v nich i pokladův uměleckých; ant to byli pokladové, jimiž co do velikosti a skvostnosti a bohatství jejich staré Čechy nad jiné krajiny vynikaly.**)

Dokumentů historických o zuřivosti Táborů a všech Husitů napořád, zvláště však bývalého loupežného rytíře v malém, Jana Žižky, a později v rozměru velkém, jest množství veliké. Vydávají o vzteklosti Táborů hrozné svědectví na severu i na jihu, na východě i na západě zpustošené kláštery, kostely a hrady.

Ukrutné toto ničení klášterů bylo jako domovem v druhdy svaté Praze. Zde zničili Husité 10 klášterů s příslušnými k nim dobročinnými ústavy. Vavřinec z Březové čítá 20 klášterů nadáními opatřených, 18 žebravých a šest ženských klášterů, jež tito zfanatisovaní a zdivočilí lidé za krátkou dobu v prach a popel

*) M. Jan Příbram. Proti kněžím táborským.
*) Příbram. C. c. O tom předmětu píše též Vavřinec z Březové. Höfler I., 397.
**) Palacký. Dějiny III. kn. XII., 363. 364.

obrátili.*) V kronice university pražské čteme k roku 1419, že Husité zničili mnoho klášterů a 100 kostelů vyvrátili.†)

Dne 8. máje 1420 zapálili Husité strahovský klášter i knihovnu, dne 23. máje téhož roku zapálili klášter Postoloprtský, Benediktinům náležející, velice nádherný, jejž zbořili a knihovnu i archiv naprosto zničili; dne 25. máje 1420 obořily se Táboritky, jako pravé divoké furie, na klášter sv. Kateřiny, jejž zbořily a jeptišky zapudily; dne 10. srpna 1420 vedl táboritský kněz Koranda Tábory a jiné fanatické sbory naproti klášteru zbraslavskému, nad jiné kláštery nádherně vystavenému. Zde, ačkoliv zuřivému útoku jejich nikdo neodporoval, potřískali všecky ozdoby umělecké a zloupili všecko, což mělo cenu, neušetřili ani hrobů královských. Podobně zle se vedlo Vyšehradu. Když posádka tamní po vítězství Husitů nad Sigmundem pevnost vyšehradskou i město podle přípovědi vzdala, vedrala se husitská chátra pražská násilím do hradu a počala ihned popoledni dne 1. listopadu 1420 se hřmotem tepati v kostelích obrazy, oltáře, varhany a ozdoby všeliké, a dne 2. listopadu hrnulo se tam celé téměř obyvatelstvo pražské (husitské) a jalo se bořiti netoliko zdi hradní, čelící k Novému Městu, ale i kostely samy, i domy kanovníkův, ba i palác královský, takže od této chvíle ztratil tento staroslavný hrad, kolébka to monarchie české, všecku svoji nádheru a slávu svou. Dne 7. června 1421 nedala se chátra husitská v Praze z návodu kněze Jana Želivského zdržeti, aby rouháním a vandalismem divokým nepotřískala a nespálila hned všecky krasoumné ozdoby chrámu sv. Víta, zvláště obrazy oltářní mistrovské a vzácné; ba i chrám i stavení i hradby jali se někteří bořiti; než tomu zabráněno.

Kdožby však dovedl vylíčiti všecky ty ukrutnosti, kteréž byly při dobytí klášterů, hradů a měst páchány, a všecky vraždy, jichž se dopouštěli rodáci naši proti rodákům svým; kdožby dovedl vypočísti, kolik as a jak vzácných uměleckých ozdob, biblioték a archivů bylo fanatickými sbory Husitů a zvláště Táborů v prach a popel obráceno ku veliké škodě a veliké hanbě našeho národa, za jehož prý čest a slávu, jak nám chtějí pseudohusité namluviti, Husité a Táborové bojovali!

Věru, je málo příkladů v dějinách, aby byl který národ tak sám proti sobě zuřil a sebe mařil, jakož se tak dělo za dob bratrovražedných válek husitských.

Všecky však bouře tyto měly svůj podnět, příčinu a zdroj ukrutnosti a zdivočelosti v démonické náuce Viklifově, a tak i v tak zvané reformě M. Jana Husi. Husova reforma nebyla žádným požehnáním, ona nesloužila ani vědám, ani uměním, ona spíše literaturu a vzdělání ladem ležeti nechala, pomůcky její, biblioteky a archivy pálila, ona nic uměleckého a trvanlivého nepostavila, ale drahocenné památky katolického umění, stavitelství, sochařství a malířství ničila, *jakoby bylo bývalo úkolem jejím, zničiti všecko, což by potomkům na paměť uvádělo bývalou velikost katolických předků jejich.* (Pokračování.)

*) Höfler C c. I., 395. 396.
†) Chronicon universitatis Prag. Höfler. I., 37.

Uvítání

Jeho Biskupské Milosti Th. Dra. FRANTIŠKA KRÁSLA,

k svěcení zvonů a kaple Navštívení P. Marie ve Žďáře
dne 30. a 31. července 1904.

Buď vítán, Milosti, buď vítán k nám,
jda jménem Páně posvětit náš chrám,
jímž chvála Boží zde se rozšíří.
My vítáme Tě, vzácný pastýři!

Jdeš světit dnes i zvonů zvučný hlas,
jež mají ve chrám sezváněti nás,
a matutinum, laudes ke svátku
zde pěti dnes u svatých ostatků.

Buď vítán, biskupe, sem v naši ves
a viz tu radost, viz náš vnitřní ples!
To dílo naše, tato svatyně,
jež ke cti Panně ční zde v dědině.

Buď vítán, vřele vítán v tento den,
kdy stánek Boží má být posvěcen.
Náš Tobě, Pane, blahý hlásá ret,
co cítí dítě, žena muž i kmet.

Jsme šťastni, svůj že máme krásný chrám,
a šťastni, Ty že jej jdeš světit sám.
Ó přijmi dík, náš z hloubi útrob dík
za tento přeblažený okamžik!

Nám slza radosti se třpytí všem
a slastí srdce bije v nitru svém,
že slyšeti je čilý jeho tluk,
až v kapli zazní svaté písně zvuk.

Dík Bohu vzdejme k jasným nebesům,
že přál nám postaviti jemu dům,
jímž sláva jeho zde se rozšíří. —
Buď vítán, světiteli, pastýři!

Dr. M. Kovář.

Proklaté peníze.

Napsala VLASTA PITTNEROVÁ.

(Pokračování.)

X.

Bohatovi i Havlíkovi pořídili v Jamách dobře; umluveny obě svatby.

S tou Pavlovou a Otylčinou usneseno trochu počkati, nebyloť pro mladé lidi příliš na spěch, i přes postoupení statku rychtářova nejstaršímu synovi. I netrpělivý, zamilovaný Pavel, který otci stále jeho vlastní rychlou ženitbu připomínal, musel uznati, že se může přece počkati, až apoň po sklizni.

Otylka se přece musila s rodiči přijet podívat na příští svůj domov, panímáma musila ji seznat a musila se domluvit, co a jak se svatbou. Nebo že svatba »erbovníka« Bohatova ze Stájova musí býti příslušně oslavena, to se rozumělo samo sebou.

Také již napověděl Bohata rychtářovům, že bude svatba u nich ve Stájově, aby se šlo od oltáře Páně přímo »s požehnáním domů«. Také z té příčiny, že Jamy neměly svého jména nadarmo, byla dědina sama i všecky k ní cesty samá jáma, rokle a výmol. Nesnadno bylo se tam dostati, a věru lépe bylo dojíti si tam pěšky.

A přímo pověděl otec ženichův, že nepřejí si pro nevěstu výbavy, že nechají to tak, jak to bývalo »po Bohatovsku«, aby byl všechen nábytek z domácího dřeva, domácí práce.

I přes nedávnou dceřinu svatbu že jest u nich dosti věcí v zásobě a že nejdouce sami na výměnek, upraví tomu mladému párku za byt výměnkářský domek, odkud bylo čelným oknem viděti pěkně ke kapličce a bočným na dvůr.

A jako za prozatimný podíl, aby ti mladí viděli, jak jim Pán Bůh svého požehnání přeje, že nechá se jim výměnkářská role, taková tabula o dvacetipěti měrách výsevku, k tomu luka jak stačí k obživení dvou kraviček, nějakého ušipance a trochy drůbeže. Aby se také ti mladí trochu na svém přičinili, ač jináče půjdou se starými ke společnému stolu, vezmou si dříví na topení, lněného domácího oleje na svícení i všeho, co dům poskytne do vůle dle potřeby. Co utrží z toho svého podílu, tím že si mohou založiti »pokladeček«, tak pronesl Pavel Bohata svoje a ženino přání, a rodiče Otylčini neměli námitek.

Panímáma rychtářka zajíkajíc se slzami jistila, že bude se až stydět dáti k Bohatovům dceři tu chudičkou výbavu, která prý se ztratí asi v jediné jen z Bohatovic pověstných truhel, jaké dostávaly nevěsty od Bohatů. Takové truhly, naplněné vinutím a šatstvem, musely býti čtyřmi muži neseny a na vozy nakládány a skládány, jak šla po léta pověst po horách.

»No, co nebude mět, to se jí přidá. Jen aby měla húctu a lásku k nám rodičům i k místu, do kterýho se dostane,« odpověděl Pavel Bohata, a Otylčini rodiče ujišťovali, že dceři, kdyby na ni mělo býti kdy žalováno, pohrozí kletbou nejpřísnější, aby se nechodila ani na hrob rodičův pomodlit.

Věna na penězích také nechtěl Bohata přijati. »Nedělejte si starosti a s novým hospodářem mrzutosti,« pravil. »Dejte dceři nějaký ten tolar pro štěstí, na povijan, jářku, spočtete jich řekněme deset, jako je Božích přikázání, a bude odbyto.«

Tak málo žádal od nevěsty synovy muž, který dal dceři deset pytlíků po tisíci tolarech.

»Neříká se darmo v Žďárských horách, že majou Bohatoví v Stájově zlaty srdce,« zvolal starý rychtář s pláčem, a objímal Bohatu.

Panímáma plakala též, a nejstarší syn, dojednávání přítomný, až závistivě pohlížel na sestřičku, která tak byla mu doma nemilou, na překážku, a nyní došla takového štěstí. Spatřoval štěstí, jako sedlák klopotě uvyklý více ve jmění než v štěstí rodinném, který sestře kynul v rodině příštího manžela.

Bylo dojednáno. Pavel a Otylka políbili oběma otcům a matce ruce i nohy, Otylka si trochu zaplakala, ale za chvílku vyběhli s Pavlem do sadu a byli samý žert a smích.

Druhá svatba dojednána ještě kratčeji a rychleji. Josef Havlík věna nežádal.

Ani dobytku, ani nábytek. Šaty a prádlo i vinutí po nebožce že se uschová pro dcerku, ostatní co by se Marušce snad nedostávalo, že jí koupí sám. Předem na svatební šaty. Dával je tehdy i bohatší nevěstě nejčastěji ženich darem, aby prý se vidělo, jak jí bude přát.

Než tu se ozvala Maruška, řkouc, že obleče se do svatebních šatů po svojí nebožce matce.

To arci všichni schválili, a Josef řekl nevěstě vlídně, že váží-li památky po matce, bude sobě i zajisté vážiti všech jeho památek po první ženě.

Svatba měla býti hned. Již příští neděli měla býti první ohláška, aby přede žněmi byla u Havlíků již nová hospodyně.

»Kdo by si dnes tejden pomyslil,« pravila rychtářka, prostírajíc na stůl ku svačině, nachystanou pečenou drubež a koláče. Kávy na rychtě v Jamách posud nevařili. Zdál se jim býti ten mls příliš drahý, a pro sedláky nepříslušný. Než dobrého piva vzali domů k dnešnímu dnu celý soudek.

»Že budeme chystat dvě svatby,« dořekl rychtář a pohlédnul vlídně na Marušku, panímámě pomáhající. »Že tu vnučku zaopatřím, kladu si od Pána Boha zrovna za milost.«

Josef Havlík chtěl mít úplně tichou svatbu. »Já jsu vdovec, Maruška sirotek, nač veselí?« pravil. »Přijedeme sem s pantátou, tuhle pantáta Bohata poslouží mi za svědka, Pavel a Otylka za mládence a drůžičku, a panímáma Bohatová za starou svatbí. Tady se dáme v kostelíčku u toho vašeho svatýho Martína oddat, něco se pojí, a pak se může hu nás stolovat. To pozveme pár sousedů, jen tak vedlejší a protější, jak se to patří, a odbude se zrovna i čepení. Tak to bude dobře.«

Všichni souhlasili, a když ženichové odjížděli, hleděno za nimi snad ze všech v Jamách stavení zvědavě i závistně.

Těch čtrnácte dnů od první ohlášky do svatby uplynulo velmi rychle.

Odbyla se svatba, jak si to Josef Havlík přál, a věru že panímámě Bohatové bylo té nevěsty líto, jak to šlo vše bez velké veselosti. I ty hedvábné šaty po matce, zelené s bílými květy, vypadaly na Marušce nějak smutně.

To byla Otylka, které Pavel na modré hedvábné šaty koupil, proti nevěstě jako nějaká hraběnka, jak se všichni shodovali.

Zatáhli sice v Jamách i v rodné Josefově dědině chasníci svatbě, hrála hudba při tom, střílelo se a vejskalo, — než pravého veselí tu nebylo.

Nemusela se panímáma Havlíková jako o Josefové prvé svatbě obávati, že hosty málo uctí, vynikla nad jámenské hostinou tak, že se až styděli, hlavně nevěstina babička, která přemohla laskominou ostych a vyptala se vnuččiny tchýně důkladně, jak se přece vaří to kafaty, které jí chutnalo nad pivo a rosolku. Nebyla si jista, je-li chutnější, máčí-li se koláč do něho, či pouze k němu přikusuje, zda najde se lepší chuť v pojídání sladkého, hnědého toho moku lžící či popíjením v doušcích.

Jen ženich si liboval. Byl klidnější než o prvé své svatbě. Nehryzalo ho nic trapného v srdci, a žal o zemřelou ženu utišil dostatečně čas a modlitba.

Maruška pohlížela k němu s takovou vděčností a důvěrou, chovala se k rodičům jeho i Bohatovým tak uctivě, k čeládce a sousedům tak vlídně a k malé Aničce tak srdečně, že bylo viděti, jakou to do brou duši si vyhlídl a našel na té obyčtovské pouti

A nyní hospodařil Josef Havlík s druhou ženou klidně a spokojeně.

Maruška vážila si svého zaopatření, přičiňovala se a ošetřovala malou Aničku jako oko v hlavě.

Panímáma Havlíková, byť tuto nevěstu stále nechválila a jí nelichotila jako dceři Bohatově, byla s ní přece spokojena a přála synovi, že bez dlouhého jezdění, vzkazování a smlování s dohazovači si našel druhou ženu.

»Ta teprve hužije ty Bohatovsky peníze,« říkali lidé. »Cizí ano, ale Bohatovy děti jich nehužijou,« dokládalo se.

Kdyby byla panímáma Bohatová o těch řečích věděla, byla by se rmoutila. Tím více, an je opakoval syn Petr i k otci i k bratru Pavlovi.

Panímáma neměla kdy, aby si povšimla, že se něco takového v domě mluví. Novomanželům hnízdečko chystala, těšila se na nevěstu. Nevěsta měla dostat všecky šaty od nich, od Bohatů. Ty nejhezčí vzorky dovezl panímámě žid ze Žďáru; objednal je z Vídně.

Tak jako svoji Aničce najednala panímáma šatů nevěstě Pavlově a těšila se, že až nevěsta den před svatbou přijede, bude všecka překvapena a udivena nad těmi všemi věcmi, které skládala a věšela panímáma v upravené na výměnku světničce do truhel a jarmar.

Také pěkný obraz Navštívení Panny Marie, takový jako na oltáři v Obyčtově, neopomenula panímáma koupiti. Dověděla se, že ve Žďáře žije starý malíř, který znal druhdy lepší časy a zhotovuje takové obrazy, vyřezávaje a pozlacuje k nim též i rámce.

Koupila tedy takový obraz a zavěsila jej nad postelí v bytě mladých manželů. Panímáma měla z této pěkné památky již předem velkou radost. K dovršení ještě koupila věnec z dělaných kytek a ovinula jim rámec obrazu.

Pantáta zase vybral na komoře jednu menší zásobní truhlici z tvrdého dřeva, z buku, vyrostlého v Bohatově lese, dal ji okovat, z měděných cvočků vyraziti letopočet a umístili v synově bytě. To měla byti »pokladnice«, do té měli si mladí manželé ukládati peníze, jak si jich naspoří, předem pak »podkladkem« to nevěstino věno, těch deset tolarů, a k tomu co nevěsta o svatbě dostane »na poviján«.

»Hezky to budou mět ty děti uchystány,« říkali si pantáta s panímámou denně.

Pavlovi vlekl se čas. Nemohl se nikdy dočkati ani neděle, aby šel za nevěstou. Pro špatnou cestu nezapřáhal si, ale jezdil na koni. Slušelo mu to. Měl pěkný postroj na koně a zapletl mu vždy hřívu červenými pentlemi, jak se sluší na ženicha. A s obou stran u uší připjal mu kytky z domácí zahrady. Vybíhali lidé po Stájově, aby viděli jak Pavel jede, jak pěkně i s koněm vypadá, a byl znovu vždy jeden hlas, že přes Bohatovy lidi není, a že se jimi celý Stájov může pyšniti.

A což v Jamách! Tam čekali lidé od rána, kdy ženich pojede na rychtu. Přáli rychtářovům to štěstí s dcerou i konečný odpočinek na výměnku. Pyšnili se také tím, že stájovský Bohata vybral si dcerku jamenskou, a že se tak stalo o pouti, těšili se, že tu jakoby uznána zbožnost jamenských panen.

Nevěsta Otylka se ovšem nejvíce těšila. Přičiňovala se na polích, nedbajíc únavy a ožehu slunečního, tak jakoby svojí pílí mohla přiměti čas, aby spěchal, aby se již brzy dočkala svatby.

Pavel nepřijel nikdy bez pěkného dárku nevěstě. Hedvábné šátky, pentle, všelijakou drobnou parádu vozil nevěstě, k tomu všeliké mlsy a od Josefovy svatby panímámě rychtářce vždy také kávu, cukr a cikorii na tu vzácnou pochoutku.

Již stála na polích strniska, žitná i ječná, a v ovse skrývaly se koroptve, počínaly na ně hony jako vždy ku konci žní.

Hospodyně chodily na »loupání« na zelí a řepu, převářely a nalévaly máslo, počaly cpáti husy, chystaly se na zimu.

U Bohatů se chystali k Pavlově svatbě.

Lidé se jen divili, kde ti Bohatovi stále a stále naberou peněz. Co měli mezi lidmi, se nevědělo, i že mají uloženo i v panském důchodě; než nešlo to lidem do hlavy, že mohou míti tolik stále pohromadě. A zase se opakovaly staré šepty, že nebude Bohatovým to jmění požehnáno.

Petr Bohata přihlížel mračně ke všemu chystání. »Jen kdy byste tolik nevyváděli,« říkal k matce i k otci.

Odbývali ho nevrle. Otec znovu a znovu se mrzel, že ho nedal na studie. Že by si byl tak »mutýroval« hlavu svými knihami a dal s těmi divnými muchami, které se mu v hlavě slétaly, pokoj ostatním, a nerušil jich veselí.

Petr si pojednou oblíbil sedati v žundru, udíleti tamže žebrákům almužnu, a dávati se s nimi do řeči.

Že směli si u Bohatů žebráci v žundru poseděti, činili tak rádi, tím více, ani dostavše svůj krajíc, dostali ještě jistě oběd a ne-li jiného, tedy kyselé mléko, kterého bylo u Bohatů arci vždy s dostatek.

Petr oblíbil si hovořiti s žebráky a vyptával se jich pojednou tak dychtivě na všeliké v rozličných rodinách se sběhlé události, že se tomu kde kdo divil. Ještě kdyby se byl žebráků, kteří věděli na kolik hodin cesty v okolí, jak se co v které rodině vede, dotazoval, kde by pro něho byla vhodná časem nevěsta, ale to se ptával jenom na takové věci, které se dávno na polovic zapomněly, a na které se museli žebráci často rozpomínat, že kdy o nich vůbec slýchávali. To na rozličné v některých rodinách vládnoucí zvláštní osudy, kletby, dědičná neštěstí. Jak někde v některé rodině v každém pokolení někdo zemře buď vraždou, buď neštěstím. Jak jinde není v žádném manželství poctivé lásky a pravé věrnosti. Někde že znesváří se vždy bratří mezi sebou, někde nemají lásku k sestrám, někde nedaří se lidem druh té neb oné setby na poli, jinde chov toho neb onoho dobytka.

Tak pátral Petr po takových podivných věcech, že žebráci si mezi sebou říkali, že tento mladší Bohata jistě zvěděl něco o tom jejich rodinném osudě, a že chce vyvozovat ze splnění událostí u jiných rodů, zda se stane u nich, u Bohatů, jak se stávalo, že uhne jemu Petrovi erbovník Pavel, a on se stane po otci nástupcem, svobodníkem, majetníkem Bohatova gruntu.

A mimo to si mezi sebou šeptali ti nejstarší a nejzkušenější, kteří počítali svoje leta přes osm a děvět desítek, že asi zvěděl ten Petr Bohata, že mají u nich ty proklaté peníze, které nemohou býti požehnány.... A proto že se vyptává a vyzvídá, jak by asi mohl ujíti nějak té rodinné kletbě, jak těšiti se z užívání statků.

Nevěděli a nedovedli mu arci pověděti, jak by některá rodina byla ušla svému osudu, jak se dal usmířiti... Říkali, že nebyli nikdy takových věcí pamětníci po horách; a i takoví lidé, kteří z daleka sem přišli, takoví »světem jdoucí«, putující nezřídka po dlouhá léta, neznali pověděti jiného, než že se vyplní, co bylo souzeno a rodinné kletby že vyplňují se až do třetího i do sedmého pokolení...

Petr byl po takových rozpravách vždy ještě zasmušilejší a málomluvnější, zalezl si na podkroví a tam se hrabal ve starých knihách, které by tu jináče byly klidně práchnivěly. Měli Bohatové ten pěkný zvyk, že každý nastupující hospodář koupil si novou bibli i knihu evangelií i postillu i nové knihy modlitební. Že pak ve starých málokdo se probíral, ač jinak neuctivě pohozeny nebyly, ale ve staré truhle pohromadě složeny, což divu, že trouchnivěly. Až Petr našel na nich zálibu.

Od sestřiny smrti tím bedlivěji pročítal staré zápisky na deskách kněh. Co hledal, nepověděl.

Nechal si vyprávěti od otce o nešťastné smrti jeho strýce Pavla. Otec mohl dovozovati jak chtěl, že s čerstvě pobité šindelové střechy mohl klouznouti a zabíti se každý, Petr přece vždy odpověděl: »Musel se vyplnit osud, Pavel musel ustoupiti Petrovi.«

»Byl to taky Pavel, můj otec byl křtěn na obě jména jako všichni, i ty i já,« odpověděl otec. »Dobře mi pan farář vysvětlil, že vůle Boží a ne osud nebo úsud, jak lidi říkajou, vládne člověkem. Měl hospodařit můj bratr Petr, místo mě, tomu se nechtělo sedlačiny, dal ho teda nebožtík pantáta na študiu; kdo za to mohl, že dostal suchou nemoc! A mne si teda hned tenkrát vyhlídl pantáta za erbovníka, třeba jsem nebyl nejstarší a po něm Pavel a ne Petr. Tak nemysli na takovy věci, a radějác se ohlídni po nevěstě.«

»Ani mi nenapadne,« řekl Petr.

»Nemysli, že tě zkrátím,« děl otec. »Dostaneš podíl, budeš-li se chcet přiženit. Budeš-li chcet s bratrem hospodařit, ještě lepší, taky jedenkráte dva bratří Bohatové Petr a Pavel společně hospodařili a i vejměnku společně hužívali. To víš, že mám pro vás, pro všecky dost. Třeba jsem nedávno vyplatil chuděře nebožce Aničce, Pán Bůh jí odpusť, těch deset tisíc, jářku deset tisíc tolarů na dřevo, přece bych je, kdyby bylo potřeba, pro tebe ve čtyrech, pěti měsících i z vejpovědí i z huloženýho sehnal.« Hrdě se vypjal Pavel Bohata při těch slovech.

»Ty proklaty peníze! Aspoň kdybych věděl, kdy a jak to prokletí na ně, na náš rod přišlo,« řekl Petr temně.

»Dej pokoj, Petře, a nezkoumej soudů Božích. Nech spát naše předky v hrobě, nezdvihej jejich hříchů svou všetečností. Pán Bůh trestal, a chce-li trestat dále, před Božím trestem není vyhnutí. Byla-li kletba, pozůstávala-li, však ju Pán Bůh z našeho rodu sejme, až jeho svatá vůle toho nazná. Těš se tomu, co máme, co můžeš hužit, přej chudejm a co nás stihne, snášej. Mné taky krvácí srdce nad Aniččinou smrtí, ale řekl jsem si při ztrátě dítěte: Pán Bůh dal, Pán Bůh vzal, jeho jméno budiž pochváleno! Tak jako bych byl řekl, kdyby tenhle Bohatův grunt vyhořel do základů, kdyby krupobití, nebo jiná škoda zničila hourodu.« Tak vážně neslyšel ještě Petr otce promluviti. I v té vážnosti ozvala se Bohatova pýcha.

Petr byl ještě smutnější, a čím více se blížila Pavlova svatba, tím více se vzdaloval lidí. Pracoval jaksi s nechutí.

Když byla část úrody vymlácena a panímáma prvně pekla »z nového chléb, kyprý jako koláče, a koláče vejražkové chutné jako marcipány, jak tvrdily sousedky, kterým se po starém zvyku doneslo ochutnati, tu si Pavel zavýsknul, že se brzy již budou péci kolače na jeho svatbu. A Petr odsunul koláč, který mu matka podala a zakryl si oči rukama. Měl divné, teskné tušení, kterého se zhostiti nedovedl.

Krátily se dny a dloužily večery. Již sklidila se s polí řepa a mrkev; bramborů se tehdy málo ještě sázelo, již čekaly hospodyně se sklízením zelí, jenom co toto nějaký mrazík obejde, len sušen na strouhách, z lesů veženo roští a chmour na stlaní a obložení příbytků.

Po dušičkách měla býti Pavlova svatba.

Jamenskou pouť, na svatého Martina chtěl bratr Otylčin slaviti již jako hospodář na otecké rychtě.

Pavel byl tak zamilován jako kdysi jeho otec, a ten se těšil ze syna tak, že přehlížel úplně škarohlída Petra, který šel Pavlovi, veselému a sdílnému, z cesty kde mohl.

Václava neměli doma. Poradiv se i s panem farářem i s pány na úřadě, dal ho otec do škol. Václav měl dobrou hlavu, leč nechtělo se mu jaksi z domova. Měl příliš rád pole a lesy, luka a lány, těšili ho koně a dobytek, rád pracoval v zahradě, obíral se včeličkami, pěstoval holuby a králíky.

Matka byla by si přála míti z Václava kněze, leč hoch, slyše, že by musel dvanácte roků choditi do škol, chytal se za hlavu a naříkal, že by toho nepřečkal. Byl právě třináctiletý, a že nebyl znalý němčiny, měl choditi ještě rok do školy, aby se jí přiučil. Zatím cvičil ho pan farář, kam denně docházel. Z cesty přes pole si nedělal ničeho, nebylo to daleko, k vůli mši svaté jezdili si Stájovští pro kněze vždy více z úcty, než ze skutečné potřeby. Než učení mu mnoho nevonělo.

Pan farář vida, že hoch i přes nechuť dobře chápe, těšíval ho, že se mu učení zalíbí, a nebude-li chtít studovat latinské školy, že po třech, čtyřech třídách může se chopiti něčeho jiného, státi se třeba myslivcem, čehož by otec při přízni vrchnostenského úřednictva snadně dosáhnul.

To Václava opravdu těšilo a chuti k učení mu dodávalo.

Když pak ho otec dovezl do Brna, kde mu pan farář opatřil byt u rodiny učitele, ku kterému Václav do školy chodil, a který ho také doma vyučoval, tu se mu počalo líbit to učení víc a více. a těšil se, že je ve městě i že bude přece pánem, byť i doposud nevěděl jakým.

Na Pavlovu svatbu měl přijeti domů. Tehdy se snadno dovolilo žákům vynechati školu. Měla s ním přijeti paní učitelová a dvě její děti, aby svatby užily s sebou. Poslati povoz až do Brna nebylo Bohatovům žádnou obtíží. Že by Václav mohl o bratrově svatbě chyběti, nikomu ani nenapadlo.

Tedy se chystalo a chystalo. Mladá Havlíková, Maruška, přijela na kolik dní před svatbou k Bohatovům na výpomoc. Vzala s sebou malou Aničku s kojnou její, čímž způsobila panímámě Bohatové největší radost.

Bylo arci chystání, až — jak si sousedé šeptali, to přesahovalo meze. To aby prý se chystalo v panském dvoře, a ne v selském, byť i svobodnickém statku.

Ať se chlubili Bohatoví, že jim přijdou na svatbu syna dědice i úředníci vrchnostenští i kněží z farnostní dědiny i pan farář z Jam, přece se to dle rozumu sousedek neslušelo na sedláky, co se konalo.

Bylo toho povídání tolik, že snad se ani s pravdou nesrovnávalo. Co se však srovnávalo, byla velká radost a štěstí snoubenců, velká láska rodičů. Že takové lásce neodepře Bůh svého požehnání, doufali u Bohatů mladí i staří, a těšili se budoucnosti tak jako dni svatebnímu.

XI.

Když vjížděla Otylka s rodiči den před svatbou do Bohatova gruntu, zdálo se jí, že to není ani možná, že tady bude paní.

Nechtěla se zajet podívat do Stájova. Ani rodiče ji k tomu nepřiměli. Říkala, že příliš by se ostýchala, že nechce viděti Pavlův příští majetek až o svatbě. Tak tedy stalo se jí po vůli, a Otylka jen od matky nechala si vyprávěti, jak to u Bohatů vypadá. Ovšem, matka sama ani při návštěvě dobře si vše neprohlédla, nemohouc taktéž do poslední chvílky uvěřiti, že jest to pravda, že na její nejmladší dítě, takové »zbytečné děcko,« jak mu celé příbuzenstvo říkalo, čekalo takové bohatství a muž tak je milující.

»Neříkávala jsem nadarmo, že mě Pán Bůh požehnal s Aničkou, tak jako svaty Alžbětě pro velikou radost,« opakovala denně rychtářka.

Když rodiče Pavlovi Otylku vítali a znovu vítali tím dobrým, vlídným slovem, jakým si manželé Bohatovi byli zvykli ku každému hovořit, tu Otylka pojednou v mladé duši svojí pocítila něco jiného než radost a ostych, které zprvu jenom pociťovala. Seznala, že vítána jest zde proto, že přinésti má sem, kde sídlí blahobyt, to co se zve opravdovým štěstím — lásku. A to nejen lásku k manželi, ale i lásku k jeho rodičům, k celé jeho rodině, k jeho domovu. Že se má státi členem toho všeho, že má, musí to vše milovati z plna srdce, že budou se kdysi k ní upírati zraky všech, jako nyní k té matce Pavlově, která jí slzíc objímala a žehnala křížkem, kropíc jí svěcenou vodou i slzami.

Otylka políbila ruce i nohy oběma Pavlovým rodičům, objala Pavlínku i Václava.

»A kde je Petr?« tázala se Pavla. Neodpověděl a uváděl jí do źundru, kde ležel na stole bochník chleba a podle něho stála slánka, z lípového dřeva vyřezávaná, na které byl vyřezán pěknou prací Kristus na kříži rozpjatý a na druhé straně ve věnečku dvése tisknoucích rukou.

Nůž, který ležel podle, byl jako slánka starou, vzácnou rodinnou památkou, střenka jeho byla rohová, stříbrem okovaná.

Zde podal pantáta Bohata nevěstě synově chleba a soli, zde přivítali ji oba rodiče vlídnými slovy.

Po drahné chvíli, po pohostění zavedli Bohatovi nevěstu i její rodiče do toho nově upraveného příbytku, a tu Otylka až si oči rukama zakryla, nechtějíc uvěřiti, že to vše, co zde vidí, jest a může býti její.

Matka Pavlova otvírala před ní almary a truhly, ukazovala vinutí, prádlo, šaty i šperky, a Otylka i s matkou div že našly slov překvapením a radostí.

Svatební šaty objednali Bohatovi pro nevěstu synovu takové, jako mívaly zemanské dcerky. Byly z hedvábného brokátu, barvy tvrdě červené, hořící jako mák v obilí, obšité zlatými prýmy. V látce byly vetkány zlatem klasy, tak jako schvalně pro nevěstu rolníkovu, který živí sebe a rodinu svojí výtěžkem polí, té hroudy, kterou rosí svým potem a kterou miluje a ošetřuje, ku které láska se dědí pokolením za pokolením. Na krk si směla nevěsta otočiti zlatý řetěz, silný na malík se zavěšeným křížem zvící prstu.

Otylce až se dělaly mžitky před očima a lekala se, že v těch drahých šatech nedovede ani dobře pokročit.

Schýlil se večer, a přišly drůžičky vázat fabory na rozmariny přišli hudebníci vyhrávat ženichovi a nevěstě.

Byli ovšem uctěni, a rychtářka spínala ruce nad množstvím chystaného jídla, masa i koláčů, ano i medového, sladkého pečiva, které zajisté předčilo marcipány od pernikářů.

Panímáma Bohatová naučila se to od své tchyně k slavnostním příležitostem péci, a trošku si na tom zakládala.

Pečených a smažených věnců a vysokých koláčů ozdobených perníkovými srdéčky, ptáčky a panáčky na pozlátkem oblepených hůlkách napíchanými i dělanými květinami, čerstvou rozmarinou a svatými obrázky, bylo kolik, a matka nevěstina i ta paní učitelová z Brna, Václavova kvartýrská tvrdily, že jich bude škoda nakrájet a pojíst.

I mísy oplatek napekla rychtářka. Nepekla jich od Aniččiny svatby, a nemyslila prý, že jich kdy bude ještě péci, ana nemohla zapomenouti, jak se před Aniččinou svatbou ji nechtěly dařiti, lámajíce se a kazíce, což prý bylo špatným znamením.

Tentokráte však zdařily se velice pěkně, a Bohatová ukazovala trošku chlubně, jak jsou věnečky a srdéčka, jaké na formách, také bohatovských dědičných se nacházely, pěkně na sladkém těstě vylity.

»Tolik všeho! Tolik všeho!« žasla rychtářka a napadlo jí, že za to, zač bude jen to jídlo, mohla by míti mnohá nevěsta věno.

»A skoro všecko domácí. I pšeničná i žitná mouka, máslo, vejce, tvaroh, mák, povidla, med i perník, jen trochu toho koření a mandlí a hrozinek jsem koupila do pečitýho. A na maso jsme zabili krávu, dva kousky vepřového, dva škopy a ta drůbež se skoro ani nečítá. Ryby máme taky naše, a i ty zajce a srnce si pantáta odstřelil. O mléku ani nemluvím, pojďte se podivat, kolik hrnců smetany mám sebráno na to kafaty. Pivo, víno a rosolku si obstaral pantáta,« vykládala Bohatová.

»Jako u zemanů,« svědčila rychtářka a paní učitelová z Brna tvrdila, že takovou svatbu nevystrojí dceři ani mnohý prokurátor.

Mladí lidé zatím zpívali a bavili se, nevěsta chránila rozmariny, a byla tou jejich vůní jako zmámena. Seděla se ženichem v rohu stolu a tiskli si ruce.

»Kdyby huž bylo radějác po všem,« šeptala Otylka.

»Taky bych byl rád,« řekl Pavel.

Seděli těsně vedle sebe; za nimi ku stěně byla od oken ouzká jenom ulička.

V tomže okamžiku cítili, že někdo vklouznul do této uličky a za ně se postavil. Byl to Petr.

Sklonil se nad nevěstou a pravil k ní: »Vítám tě hu nás. Dej Pán Bůh, aby tě nestihla naše kletba, abys hužila ty naše peníze.«

Otylka zaražena nemohla ani odpovědít a Pavel řekl: »Dalo se ti do hlavy, Petře?«

»To je tedy Petr,« řekla Otylka, a volně pravila: »Asi mě nerad vidí, nepřeje mi, že jsi si mě vybral, Pavle.«

»I patří ho zavřít, aby nevyváděl. Však je blázen,« zabručel Pavel, jsa rád, že hrála právě hudba a nikdo Petrovým slovům nerozuměl.

Petr se nepozorovaně ztratil, jak byl přišel.

Dlouho setrvala mladá chasa a panímáma Bohatová musela napomínat k rozchodu. »Však že zítra a pozítří ještě všecky svatby užijí.«

Otylka s matkou spaly v komoře nad čeledníkem a ještě si chvíli povídaly. Neříkaly vám maminko nic panímáma o Petrovi?« tázala se Otylka. »Tuze si na toho Petra panímáma naříkala, jakou dělá jejímu mateřskýmu srdci prej starost. Je škarohlíd, domovníček, nikam nechodí krom kostela, nemluví s chasou, jen ve starech knihách prej se přehrabuje. Bojí se panímáma, aby se mu snad, Bože neskládej, nedalo do hlavy. Měl prej tu sestrů, tu Aničku tak rád, a bere si snad tu její smrt tak k srdci,« řekla rychtářka. Tak byla Bohatová omluvila a vyložila nepřítomnost Petrovu při uvítání nevěsty.

»Nebude na mě zlej?« obávala se Otylka.

»Co by? Však on se tě muž zastane,« mínila matka.

Svatební den Pavlův a Otylčin vyhoulil se z listopadových mlh smavým jitrem, sluněčko osvítilo vrcholky hor, a hudebníci jdouce ranním zastaveníčkem vyhrávat nevěstě a ženichovi, těšili se, že za hezkého dne bude se jim příjemně foukati i do plechů i do dřeva, natož příjemněji pohlížet do sklenic.

Nevěsta strojila se od časného rána. Mladá panímáma Havlíková, Maruška, jí zaplítala vlasy. Upletla několik širokých »rozmarínových« copů a upevnila je jako do smyček kolem hlavy, samými pěknými jehlicemi s hvězdičkovitými hlavicemi z barevných, skleněných korálů.

Nezvyklý tento účes slušel Otylce jako vůbec vše.

Oblékajíc se, zapomněla pro radost nad kmentovými, vyšívanými spodničkami na úzkost, která se jí zmocňovala před vážným okamžikem života.

»Maruško, to je krása, viď?« šeptatala družce.

»Neříkej krása; to se nepatří, krásná je jenom Panna Marja a ze stvořených věcí jenom hvězdy a duha Boží,« poučovala Otylku mladá Havlíková.

»Ach Bože, když mám takovou radost. A včera, nežlivá jsme od nás jeli, při mši svaty, jak jsem šla k svaty zpovědi a k přijímání, tak mi řekli jemnostpán, ať se těším ze všeho, co mi Pán Bůh v tom novým stavu poskytne. Tak to není hřích,« namítala Otylka.

»Ne, to není. Jen se těš! Ale zahučuj se bejt trochu mírnější, jak se patří na panímámu,« řekla Nuruška.

Otylka zakroutila hlavou a rozesmála se všemi svými v hezounké tváři dolíčky. Podívala se na svoje střevíce zhotovené z téže látky co šaty, ozdobené mašlí jako ruka velkou se stříbrnou přeskou, s červenými podpatky a usmála se znovu. Radost jí nutila ku smíchu.

Přišla řada na šaty. Až se v Otylce dech zatajil, ano těžké hedvábí kolem ní zašustělo. Řetěz na krku ji studil, a na ruce v krátkých rukávech jí bylo chladno.

»Sedni si, dám ti věnečky,« řekla Maruška.

Má ve ždárských horách snad až doposud každá nevěsta věnečky vlastně tři. Jeden z dělaných květin, pestrý, s chomáčky dracounu zlatého i stříbrného i s malými zrcadélky. Ten má dlouhé, splývající konce, a jest svázán barevnou pentlí s dlouhými fábory. Druhý jest z čerstvé rozmariny, kulatý, tak že pokreje hlavu mezi velkým věncem. Jest ovinut a svázán úzkou červenou pentličkou. Třetí jest asi zvící tolaru. Jest ze stočené kostice, ve které jsou napíchány vonné hřebíčky, mezi těmi ovíjí kroužek červená pentlička, tažená ve středu několikráte křížem, kde jest sešita malou kokardičkou.

Takový věneček podá družička zároveň s rozmarinou ženichovi. Ženich upevní věneček podle prutu rozmariny a svatého obrázku na klobouk, a pak kloboukem zatočí i třeba do výše ho vyhodí. Nespadne-li věneček a neodrobí-li se hřebíčky, tu jest to znamením, že jest ženich poctivým, totiž mravně zachovalým. Arciť namáčejí družičky při zhotovování tohoto věnečku hřebičky do gumy nebo propíchavše do kostice dírky, přitáhnou každý hřebíček nitkou hedvábnou.

Tyto věnečky svůj i ženichův schovává každá nevěsta jako vzácnou památku. Kde mají v zasklenné skříni sošku Panny Marie, kříž neb sošku nějakého světce, dávají tyto věnečky k nim. Říká se, že jako hřebíček jest vonným kořením, tak že poctivá láska jest právě tak vonnou.

Věnečky měla Otylka již upevněny a Maruška seběhla pověděti, že jest nevěsta hotova.

Snoubenci přijali požehnání rodičů a odebrali se do kaple, která zářila leskem tolika svící, kam je bylo jen možno umístiti. Na každé svíci byla dělaná kytka, na oltářku kolik nových kytic v podstavečkách zlatým papírem oblepených a kolem oltářního obrazu věnec z růží. To vše dali Bohatovi ku poctě synovy svatby.

Pan farář promluvil k snoubencům pěknou řeč, napomínal je k vděčnosti k rodičům, k přízni, k spoluobčanům, k životu křesťanskému. Přál jim blaha, kterého možno najíti na zemi, přál jim šťastného rodinného života. Žehnal jim jménem Božím, slovy lásky, světil jich svazek a doporučoval pokoru při tom velkém jmění.

Po obřadech a sledující mši svaté šla svatba s veselou do statku, tu rozpoutalo se při hodování veselí až skoro příliš hlučné. Jedlo se do večera, tančilo se do rána. Ráno rozvedeni svatebníci s hudbou domů, aby se trochu prospali, ve statku trochu poklizeno, nachystáno nových jídel, a ještě před polednem sváděni opětně hosté k čepení nevěsty.

Ta se arci již včera několikráte převlékla, měla ke stolu prací šaty, bílé s červenými pentlemi, k tanci růžové, dnes pak k čepení oblékla opět šaty hedvábné, měnící se ze žluta do růžova, jak ženské mínily: barvy cibulové.

Šátek, který jí darovala stará svatbí dle zvyku, byl těžce hedvábný, bílý s modrými květy. Měla stará svatbí co vybírat, aby dostala nějaký, jakého nevěsta posud neměla.

Také měla Otylka pokaždé jiné střevíčky. Dal jí je darem ženich, jak bývalo ve zvyku. Ovšem, Bohatův syn dal svoji nevěstě šest párů střevíčků hnedle. Byla to na ně podívaná! Byly tu střevíčky k oddavkám z látky od svatebních šatů a se stříbrnými přeskami, pak kožené, jedny z lesklé kůže vyšívané dracounem, černé, druhé červené se skleněnou přeskou v mašli, třetí běloučké s vyšitými pestrými květy; pak černé střevíčky sametové a jiné ze zeleného sametu. V každém střevíčku byl položen křížový tolar, a mimo to nasypáno drobného cukroví, oříšků a mandlí.

Toť se ví, že si měli lidé na celých horách o téhle svatbě po celou dlouhou zimu co povídat. Nepovídali si však jenom o nádheře té svatby, ale též o bratru ženichovu, který se stal svým chováním každému nápadným. Nedal si říci, aby, jak se na ženichova bratra sluší, posloužil mu za mládence; říkal však, že najde bratr dosti kamarádů, kteří tak učiní; on že k tomu není. Za to však usadil se v žundru, kde byli podíleni žebráci, a vzal si ten úkol sám na starost, přes všecky námitky rodičů, že se to pro něho nesluší.

»Almužnu hudělovati jest křesťanskou ctností, a ta se sluší každému konati,« odpovídal, a sám pomáhal do žundru snášeti vše, co rodiče určili k rozdávání. Se zálibou srovnal si na stole malé hliněné talířky, na které velkou lžící nabíral polévky, hrnéčky na mléko, které se rozdávalo až polévka došla, ač jí bylo několik velikých hrnců. Lžíce měli žebráci arciť ssebou dle starého zvyku. Pak navařila panímáma pro žebráky veliké hrnce jahlové a krupkové kaše, napekla buchet a ku chlebu schystala mísy domácího sýra.

Měl Petr co rozdávat a činil to rád. Ku každému dárku měl soucitné slovíčko, usazoval staré žebráky na lavice v žundru, mladší žádal ať postojí, přidával jídla, o jaké kdo prosil. Pro sebe nechal si od každého jídla, co měli svatebníci donésti, pojedl však sotva pro zahnání hladu a všecko maso rozdal také některým svým chráněncům, nejstarším žebrákům, již mu vykládávali ty divné kroniky rodové.

Žebráci blahořečili Petrovi, znovu a znovu říkajíce, že mají u Bohatů zlatá srdce.

Nemohli se lidé mezi sebou shodnout, zda bylo toto Petrovo vyvádění o bratrově svatbě činem pokory, opravdové křesťanské pokory, či také činem Bohatovské pýchy. Sestrčilo, schýlilo se v rokování více těch starých, mnoho pamatujících hlav dohromady a shodli se ti pamětníci, jací pozorují jiné jenom proto, aby se přesvědčili, že člověk jest vždy a všudy jenom klátící se třtinou, nemoha sám určiti svého osudu a čině nejlépe, odevzdá-li se zcela vůli Boží; že mladší syn Bohatův chce jaksi usmířiti tu rodinnou kletbu, chce pokorou svojí zasloužiti si, aby mohl užíti toho jmění, těch proklatých peněz — — —

»A kdyby všecko rozdal, na poušť šel a žebrotou se živil, nehusmíří hněvu Božího, neodvrátí, co je husouzeno až do sedmýho pokolení tomu rodu, jak trvá klatba. Přetrvá-li klatba pokolení troje, že nehleděli ju lidé husmířit, potrvá až do sedmýho,« pravil při takových úvahách starý žebrák, kterému scházelo do sta let asi jen pár měsíců, a kterému Petr Bohata o bratrově svatbě tak sloužil, že podav mu od svého oběda, i maso na drobné kousky mu rozkrájel a ze svojí sklenice mu piva napíti podal.

Chromá Káča z pastoušky z bydliště Havlíkova pak dodávala k tomu, že ona byla již svědkem, jak smutně zašla dcera Bohatova, první z tohoto pokolení, kterou stihnul osud, že zemřela mladá, peněz neuživši, a stížena k tomu ještě kletbou od utopené cigánské dívky. Prohlédla Káča, že to děvče měl na svědomí asi manžel Aniččin. A domnívala se o tom hůře, než vskutku bylo.

Tak šly řeči po horách, z úst do úst, z uší do uší. U Bohatů zatím žili klidně a vlídně.

Mezi mladými manželi zatím bylo, jako když samé růžičky rozkvétají, žili spolu jako dvě hravé děti, a pantáta s panímámou vzpomínajíce na prvý čas svého manželství, těšili se z nich upřímně. Pracovali po celý den mezi ostatními, a pozdě večer odvádíval si Pavel svoji roztomilou panímámu do toho jejich hnízdečka, jak si navykli říkati.

Když v zimě uhodily sněhy a mrazy, tu nosíval ji po dvoře v náručí, prošlapuje si statečně z rána vyházenou a večer zachumelenou pěšinku.

Museli arciť ve výměnkářském domku topiti v krutých zimách také aspoň celé odpoledne. Byla tam kamna s pecí, do kterých se z venčí přikládalo, a kde hořela celá nerozštípaná polena.

Tu někdy na večer usmyslila si stará panímáma, že půjdou zase oni k mladým na besedu a nechavši předoucí čeládku — tehdy předli i mužští na horách, — pod dohledem nejstarší děvečky, došla k mladým, nesouc vždy nějakou zvláštní pochoutku sebou, kterou mimo čas připravila. Bývala to káva, a k ní smažené Boží milosti, či jiné pečivo; svařené pivo, které chutnalo zvláště mužským, uvařené či upečené uzené maso a jak se tak v takové domácnosti již něco vynajde.

Pantáta měl pro Pavlovu Otylku v kapse vždy nějaký pamlsek, ať již kousek marcipánu, či rohlíček, byl-li ve městě, nebo drobná cukrátka, či hrst domácího sušeného ovoce, nebo zvláště pěkné jablko. V tom byl vždy zapíchnut aspoň stříbrný grošíček, tak že mladé ženě přibývalo na ten »podkladek« v truhlici. Zvětšil se mimo věno těch desíti tolarů od rodičů darem ve střevíčkách od ženicha, pak bohatým »povijánem«. Dostala při vybírání »na poviján« nevěsta mnoho peněz od zámožných hostí i sedláků i panských úředníků.

Zdálo se, že v tom útulném hnízdečku mladých manželů není ani cítiti krutou zimu z venčí. Byla toho roku na horách zlá zima a se zimou mezi chudým lidem byla stále krutější bída. V celých zástupech táhli žebráci od dědiny k dědině, od domu k domu. U zámožných lidí mnoho se rozdalo; nejen chléb, ale

i strava vařená. Bramborů sázelo se posud velice málo, lidé jejich výživnosti nevěřili. Podány-li dělníkům, mlatcům či sekáčům, musely býti hodně omaštěny a do polévky z nich přidávány krupky a vejce. Než již počínala si čeládka říkati, že jsou brambory skoro chutnější, než stálé střídání vařené řípy nebo mrkve s krupkovou kaší a hrachem.

U Bohatů navařeno krom obvyklé dávky chleba denně pro žebráky hrnec řípy či hrachu i kaše z ječných krupek. Byť i nemaštěné, přijali ti lidé rádi to vařené sousto.

Petr sedával v žundru a nosil přišedším žebrákům to jídlo na hliněných talířkách. Nechal nastlati v žundru vždy do výše na půl lokte slámy, aby se žebráci aspoň od nohou zahřáli. A na podezdívku stavěl hrnce se žhavým uhlím, aby si mohli hřáti ruce.

»Vypálíš nám ještě grunt. Někdo shodí ten hrnec, sláma chytne, a oheň jest hotový,« řekl jednou otec.

»Dáme pozor, pantáto,« odvětil Petr. Byl by žebráky nejraději do čeledníka vodil, kdyby byl směl.

Bohata nevšímal si více synova »vyvádění«. Shodli se s panímámou, že Petra nechají, ať si přijde na jiné myšlénky sám od sebe. Však že se to stane, byli si jisti. Sami byli Pavlovým štěstím sice zveseleni, než vzpomínka na Aničku, jejíž rov poprve zapadl sněhem, lákala vždy slzy v jejich oči a smutné stesky z jejich úst.

Panímáma často hleděla na pantátu, jak mu vlasy zšedivěly a sama ukazovala na celé prameny svých taktéž zšedlých vlasů.

Maruška Havlíková navštívila Bohatovy častěji, a to vždy s malou Aničkou, a k vůli ní. Děťátko rostlo až radost, a ukazovala se již nyní podoba s jeho nebožkou matkou až dojemně. Bylo v dobrých rukou u Marušky, která v klidném štěstí domácnosti vlastní také jen jen kvetla.

Říkaly si s Otylkou, že Matka Boží jim ty hodné muže přivedla.

»Zároveň jsme byly druženkami
a včil jsou z nás obou panímámy,«

zazpívala často vesele Otylka, která se posud neubránila smíchu, nazval-li ji někdo panímámou.

Také ji rodiče mužovi i přes zvyk nazývali Otylkou, právě z velké záliby a lásky.

Petr nenadělal se švakrovou mnoho řečí. On nazýval ji vždy panímámou a choval se k ní jako se choval ke každému: vlídně, ale úsečně. Odpověděl ku každému dotazu, sám však neoptal se švagrové nikdy na nic, neměl, o čem by se s ní rozhovořil a dojíti k mladým na besedu mu již dokonce ani nenapadlo. Za to Pavlínka byla se švakrovou jedna ruka, a Otylka přilnula k dívčině jako k vlastní sestře.

Prošlo to mladinké panímámě, když si jako k vůli Pavlínce ještě občas zaskotačila, pohonily-li či poklouzaly se, či sněhovými hroudami se poházely.

Pavel rozdováděl se častěji s nimi, a tu bylo starým Bohatovým přimhouřit oka.

»Aspoň je hu nás veselo,« omlouvával pantáta ty mladé lidi.

»Ať je veselo, dokud zasejc zármutek nepřijde,« svědčila panímáma. Nakazila se jaksi těmi Petrovými starostmi a stále se obávala, že čeká na ni nějaký nový žal, že krutá rána osudu, Aniččinou smrtí jí zasazená, nezůstane jedinou. Darmo ji pantáta těšil, že za Aničku má nyní Otylku, siroteček po Aničce že má hodnou matku, Václav že bude jim vděčen kdysi za to, že stane se pánem a vzdělaným člověkem, panímámě přibývalo obav v duši tak jako těch šedivých vlasů na hlavě. Tak nějak počínala poznávati, že ty peníze opravdu nejsou všecko, že se jimi smrti člověk nevykoupí, žalům jimi neubrání, stesky jimi nezaplaší. »Co jenom zasejc přijde, co to bude?« říkávala si v truchlé předtuše.

Roztály sněhy na Aniččině hrobě, zakvětl tento pestrými kvítky, kterých tam Maruška svojí předchůdkyni nasázela. Josef postavil ženě na hrob pěkný kříž. Zajel proň až do Ranska. Byl železný, litý s mnohým zlacením a ve středu byla kaplička k otvírání. V té byl nápis: jméno zesnulé a den jejího zrození a úmrtí i hezký veršík, že oplakává ji upřímný manžel, rodiče a dceruška.

Věšela Maruška i věnce na kříž a častěji rozsvěcovala u něho světlo v kalíšku z červeného skla.

A o výročí Aniččina úmrtí, když zase kvetly stromy, narcisky a šeřík, tu panímáma Bohatová dojedouc ku hrobu dceřinu, zaplakala si tam, že manžel Aniččin pohlíží zase vesele do světa a se zálibou na druhou svoji ženu.

»To je běh světa,« řekl pantáta, když mu to povídala.

»Ba ano, běh světa,« přiřekl Petr. »A možno, že tím během světa i vy zapomenete. A lepší je tomu, kdo na vytrpění zapomene pro novou radost, nežlivá pro novy trápení.«

Takhle divně ten Petr nyní mluvíval a panímáma si řekla, že to nové trápení stihne ji asi k vůli tomuto synovi.

(Pokračování).

V ruském Turkestanu 1903.

Píše prof. Dr. JAR. SEDLÁČEK.

aždá účelně podniknutá a moudře provedená cesta může býti a bude poučnou i zajímavou; cesta do východních krajin jest jí pro nás ve větší míře. A co jest to, co nás na Východě tak vábí, co nás tam ve zvláštním stupni zajímá? Snad jsou to krásné krajiny, přírodní zjevy a divy? Východ má sice hojně malebných krajin; malíř, milovník přírody, nalezne tam mnoho překvapujících obrazů — avšak tamní přírodní krásy obyčejně dlouho netrvají, prudký žár sluneční je brzy ničí — jinde nalézáme přírodních krás více, a jsou též přístupnějšími. Snad vábí nás tamní lid? Pravda, život východních kmenů jest velmi zajímavý. Kdo může Orientaly blíže seznati, zpozoruje u nich velmi milou stránku povahovou, snad nalezne v nich i zalíbení — avšak tamní lid ukazuje cizincům

i mnohé nemilé stránky, jež by náštěvníka spíše odpuzovaly než přitahovaly.

Nevábí nás tam věci nové, moderní. Východ zajímá a přitahuje nás hlavně svými starožitnostmi, svými zříceninami z dob starých a nejstarších! Za těmi jezdí množství Evropanů do sv. Země, do Egypta, do Malé Asie a dále na Východ.

Střední Asie jest nyní ruskou železnou drahou otevřena a snadno přístupna. I tam jsou mnohé zříceniny, památky někdejší slavné doby persko-arabské. Zajímavy jsou zde i židovské osady, jež přestály (snad již od perských dob zde usazeny) mnohé převraty a změny správy a zachovaly si stále svůj zvláštní ráz. Neméně mohou poutati i nová ruská zařízení, kterými se má zdejší lid vzdělávati a země zvelebiti.

V dřívějších letech bylo každému cizinci třeba zvláštního vojenského povolení, když chtěl jeti do krajů zakaspijských. Nyní jest země v civilní správě, a proto stačí obyčejné povolení k cestě do Ruska i k výletu do Samarkandu. Pouze některá vojensky důležitá místa nejsou bez zvláštního dovolení přístupna.

Byl konec března. Neočekávali jsme, že spatříme při jízdě jižním Ruskem všude sníh, že budeme i v Baku i v Zakaspijsku trpěti zimu. Mořská jízda z Baku do Krasnovodska stala se při noční bouři velmi nepříjemnou. Starší loď byla vlnami zmítána. Strop naší komnaty propouštěl vodu, která byla vlnami vnášena na palubu, a tak se stalo, že mně padaly kapky vody k hlavě a smáčely stůl a lůžko. Loď byla přeplněna, jiného místa nebylo, a bylo třeba těšiti se na vysvobození v Krasnovodsku. Tam vysvítilo slunce a začalo býti horko.

Odpoledne, za zvuků hudby místní posádky, unášel nás vlak do stepí střední Asie. Hudba hrála na počest odjíždějícího jakéhos náčelníka.

Druhý den byl dosti jasný. Před polednem i po polednách viděli jsme po levé straně na poušti přeludné obrazy. Řady velbloudů, vysokorostlé stromoví vroubící tok mohutné řeky, obrazy domů nebo stanů — vše to bylo na severním obzoru našem; vše pouze krásný přelud!

U Geok-Tepe padal sníh. Sníh a mrazivý vítr nás vítal i v Samarkandu. Ruské město jest od nádraží vzdáleno skoro 5 verst; v otevřeném vozíku zavezl nás sartský izvoščík do ruského hostince.

V průvodu Sarta vyjeli jsme do města. Nebudu popisovati široké ruské město s dlouhými stromořadími a zahradami. Rusové pečují zde, jako i v jiných ruských městech horkých krajin, aby měli mnoho stromoví a stínu. Netřeba připomínati, že jest tu postaráno i o pěkné ruské chrámy; bohoslužbu pro katolíky má polský kněz ve vojenských kasárnách.

Na konci ruského města jest hrobnice Tamerlana, zvaná *Gur-Emir* (mohyla velitele). Za jeho doby bylo toto město zvláště proslaveno. *Timurlenk* (chromý) spojoval ve svých rukou moc nad střední i nad přední Asií, vedl mnoho válečných krvavých výprav, že se jeho jméno jen s hrůzou vyslovovalo. Ještě před svou smrtí shromáždil dvakrátstotisíc mužů a táhl proti Číně. V Otraru,

dvě stě mil od Samarkandu, zemřel r. 1405. Jeho tělo bylo přeneseno do Samarkandu a pochováno v Gur-Emir, jež si byl sám postavil.

Hrobnice tato bývala prý nejkrásnější ze všech staveb Samarkandu. Roku 1386 pochoval zde Timur svého učitele a rádce Sejid-Berke. Ještě dosud jest kopule, krytá smaltovanými deskami, ve výši 50 m., dosti pěkná. Jest usazena na kulaté stavbě jako rozpůlený meloun. Kdo chce spatřiti zdejší starší stavby, ať si pospíší, neboť se již rozpadávají. Z minaretů hrobnice Timurovy stojí jediný, a ten jest již tuze nebezpečně nakloněn. I vchod hrozil sesutím; byl trochu opraven. Na deskách jsou arabské nápisy v živých barvách (bílé, modré, zelené), někde psány ve velikém rozměru.

Malým vchodem na západní straně vcházíme do chodby, kde vítá návštěvníka mullâ (jako maulâ = pán, učený muž, i učitel) a vede do čtverhranné síně pod kopulí, kde jest devatero náhrobků; hroby jsou v dolejší místnosti, v kryptě. Vnitřek jest, jako jinde, pokryt arabskými nápisy. Praví nám: »Řekl Bůh velebený a nejvyšší: »Kdo vejde sem, najde tu spasení (t. j. v ráji). Hle ráj, který jest vám zaslíben; vejděte do něho, tam setrvává se na věky. Řekl Bůh velebený a nejvyšší (andělům): Uveďte bohabojných do ráje a k šťastným a pokojným vodám (rajským). Pravdiv jest Bůh veliký!«

Řekl prorok (jemuž buď pokoj!): Smrt — most, spojující druhy s druhami« (jedny s druhými).

Mullâ zde nejeví takovou úctu, jako to bývá v arabských mešitách a hrobnicích. Místo jest čisté, ptáci v něm však poletují dle libosti. Uprostřed jest zelenavý kámen (nefrit), jenž značí náhrobek Tamerlanův. Na něm praví starý nápis: »Toto jest hrobnice velikého sultána, milostivého vladaře (chakan), Emir-Timura-Kuragana, syna Emira Taraga, syna Emira Bergula . . . syna Tumnaj-chana.«

Máť předka jeho a předka Čingiz-chána, zvaná Alankuba, počala kdysi od vlka, který k ní přišel a proměnil se v člověka, neboť byl potomkem Ali-ho, syna Abu-Taleba (z rodu Mohamedova).

»Umřel (Timur) v noci 14. šaʻbânu r. hežry 807.« (1405.)

Náhrobní kámen má velikou cenu, poněvadž prý jest to největší kus čistého nefritu, jaký se vyskytuje. Dle pověsti byl darován mongolskou kněžnou Nadir-šachovi již r. 1415. Jiní dí, že jest z hor Kuen-Lun provincie Khotanské. Dle podání byl rozbit zloději, kteří v něm hledali zlata; jiné podání dí, že jej rozbili lidé Nadir šacha perského.

Vnuk Tamerlanův, *Ulug-beg* (zemř. 1449) jest pochován vedle učitele Timurova. V náhrobku Timurově jest uvnitř napsáno: »Kámen tento jest postaven Ulugbegem Kuraganem po výpravě v Žitta.«

Za náhrobkem jest výklenek s malou kopulí; byl určen pro stálé světlo. Za tím jsou na dvou tyčích prapory s koňským ohonem (tuch-bajdoch); znamení to síly; lze je často spatřiti.

Dolejší místnost jest vyložena mramorem a jsou tam náhrobky zabílené vápnem. Uchovávali prý zde i onen veliký koran Osmanův, který pocházel z Bajazitova pokladu.

Sláva Timura, založená na krvi a plenu, netrvala dlouho. V blízké ruské tvrzi ukazují *Kuk-taš* (tůnní kámen, šedý kámen) Timurův. Jest to $3^1/_4$ metru dlouhý mramor, na němž byli vladaři po Timurovi korunováni. Nyní jsou na místě Timurova paláce dělostřelecké sklady, a na trůn Timurův může sedati každý.

Vjeli jsme do města domorodců. V ruském městě nebylo ještě žádného života; zde byly ulice naplněny domácím lidem, nejvíce Sarty. Každý zdejší obchodník má ve svém krámku zavěšenu klec s křepelkou; pju-pju ozývá se tu ze všech stran. Mají v tom ptáku zvláštní zálibu. V bazaru je živo. Život města se soustřeďuje *v registanu* (náměstí). Ačkoliv jsou stavby kolem náměstí velmi sešlé, větší část smaltovaných desek s nich již zmizela, přec působí tři souměrné stavby perského slohu mocným dojmem. Ze strany jižní jest registan otevřen.

Proti nám stojí škola *Tilla-Kari,* na západní straně náměstí jest krásný portál školy *Ulug-bega,* na východní pak straně podobný portál mešity *Šir-dar.* Průčelí jest zabráno vysokou, otevřenou branou; na konci průčelí vyvstávají jako stěžně minarety, nyní hrozivě skloněné. Někteří míní, že jest to sklonění pouze zdánlivé, způsobené optickým klamem. Jiní míní, že se sklonily za zemětřesení, jímž byl Samarkand dosti často navštíven.

Mešita *Ulug-beg* byla vystavěna vnukem Timurovým r. 1434. Ten se snažil učiniti Samarkand středem vzdělanosti a věd. Sám miloval astronomii, postavil při své škole observatoř a uváděl sem znalce z různých míst. Dříve slynul Bagdad vědomostmi. Tam založena r. 1065 první vysoká škola (jako universita). Učenci krajin za Oxem (Transoxeanie) ustanovili proto zvláštní truchlivou vzpomínku a slavnost na počest vědy, když slyšeli o založení této medresse. Pravili, že tou školou věda utrpí, stane se strnulou, že bude učitel učiti pouze to, co jemu jeho učitel dal, že nebude rozvoje.

O této škole Ulug-bega dí nadpis: »Tato stavba nejvznešenější a nejvyšší ze světových míst, nejdokonalejší z domů, ukazuje základy nauky a vede k cestě spasení ty, kteří v něm žijí, lidí šariatu a fetwy (zákony dle koranu a právní rozhodnutí). Proto nazváno toto veliké bydliště: »Žije v něm učení.«

Abdullatif, syn Ulugbega, povstal r. 1449 proti svému otci, zvítězil, a zavěsil hlavu otcovu jako znamení vítězství na průčelí této školy.

Ještě dosud mají tu učitelé koranu a žáci kolem nádvoří malé komnaty. Nahlédli jsme do některých: všude rohožka a nádoba k umývání se, místo, kde si vaří a několik perských knih. Z arabských knih mívají někdy koran, někdy pouze několik sur. Že tu neschází čilim t. j. nargile, vodní dýmka, netřeba připomínati. Škola Ulug-bega má 24 komnat; v každé mohou bydliti dva žáci. Na vydržování jejich má medresse polnosti, dva bazary, 211 krámků a 71 skladišť.

Podobně zařízena i *Tilla-Kari* (zlacená) z r. 1618. Krásnými jsou pouze harmonické rozměry její stavby a mihrab (ukazující směr k Mekce) její modlitebny.

Třetí škola pochází z r. 1616. Po vyzvání vystoupili jsme na její minaret a nad průčelní bránu. Na registanu hemžilo se pestré množství lidu. Sartové a Bucharci, odění v pestré, dlouhé vatované kožichy, buď kupovali nebo naslouchali vypravování zde sedících vypráváčů. Zastavili jsme se zde. Vypráváč (slepec) zadrnkal několikrát na dlouhý strunový nástroj, pak řekl zase část svého vypravování. Vypravoval živě, někteří si poslední jeho slova vždy opakovali, jindy zvolal ten a onen: Amin! Pravda! Naslouchají tak po celé hodiny. Jiný vypráváč vypravoval zpěvně a dramaticky. Do malé nádobky přijímá penízky posluchačů.

Se střechy lze přehlédnouti pomníky staré slávy Samarkandu. Odtud vycházel někdejší kovář z Khitâ, Čingis-chán se svými zástupy, aby plenil západní krajiny. V Bochaře prý za něho zahynulo 24.000 učenců.

Východně od nynějšího města stávalo staré *Maracanda*, jehož založení připisují jedni *Afrosiabovi* ze 4. tisíciletí př. Kr., jiní Kajkausovi z 3. tisíciletí, a někteří Alexandru Velikému z 4. st. př. Kr. (u Arabů dzu-l-garnaim — o dvou rozích; dle Daniele).

Arabové přišli sem již v sedmém století, když prý jim město vydobyl vůdce *Šamara* (odtud by bylo Šamarkand). Za Timura bylo prý město okrášleno mnohými zahradami; bylo zde 12 sadův dle 12 znakův zodiaku. Posel kastilského krále, který je tehdy viděl, přirovnal je k Sevile. Marko Polo je velebí.

Na nádvoří medresse seděl též domácí lékař. Měl kolem sebe několik nemocných, jimž podával pradivné léky. Nejprve po diagnosi psal ve svém denníku velmi mnoho vysokých arabských číslic, pak připravil ze svých koření a plodů (bylo tu i jakés sladké dřevo) lék, který odevzdal nemocnému. Honorář byl velmi malý, ač-li nepočítáme k němu kuře, jež měl svázané na zemi vedle sebe. Všichni se zde chovají k cizinci přívětivěji než kdekoliv v Turecku.

Dole podávali nám obchodníci ustavičně nádobu na tabák ke koupi. Každý ji nosí a po chvíli vysype z ní maličko na ruku a žvýká z toho. Zde prodávali též vzácné cukrovinky bagloba (cukr, mandle, šafrán), kandalat a j.

Stěží projeli jsme Taškentskou silnicí bazarem k jiné zřícenině, nazvané po manželce Timurově *Bibi-Chanum* (královna B.). Začínal mohamedánský svátek, a proto bylo zde mnoho jezdců a diváků z okolí Samarkandu.

Bibi pocházela prý z Číny. Timur jí vystavěl r. 1388 mešitu, vedle níž ona vystavěla školu, kde bývalo i 1000 žáků.

Věže průčelí jsou šestihranné, tu a tam ještě pokryty překrásnými smaltovanými deskami. Výška jest 50 metrů; dvůr býval kryt mramorem, jejž přinášeli z lomů na slonech.

Ve dvoře jest nádoba s vodou k umývání věřících a jakýsi kamenný podstavec, na němž býval koran oné královny. Ještě v minulém století (18.) byl prý tam otevřen veliký koran, právě na tom místě, kde Bibi naposled čtla. Nyní jest podstavec lidu předmětem pověry; ženy jej podlézají, aby si tím pomohly ku potomstvu. V Šach-Sinda, jiné hrobnici Samarkandské, ukazovali nám strom, jehož plody prý k témuž účelu bývají prodávány.

Při jízdě z Krasnovodska seznámili jsme se s židovským mladíkem z palestýnské Tiberiady. Jel do střední Asie sbírat mezi souvěrci na chudé svého národa v Jerusalemě a ve svaté Zemi. Ten nám doporučil návštěvu některých sbornic v Samarkandě, v Kokandě a v Buchaře. Návštěva židovských domů zdejších jest velmi zajímavá. Snad nepochází původ zdejších osad právě z dob assyrského zajetí, jest však zajisté velmi dávný. Jest ku podivu, jak si tu zachovali Židé svůj zvláštní, někdy i pěkný typ. Přestáli mnohá pronásledování. V Buchaře nesměli kdys ani jezditi na koni; bylo prý jim nositi zvláštní šat a na hrdle potupné znamení. Nyní se jim vede dobře; na mnohých místech jsou boháči. Onen sběratel zde vybral kdys více než v Evropě.

Malou uličkou, která vedla v Samarkandu k židovské synagoze, nechtěl náš izvoščík jeti; bylo v ní bláta v hloubi až i jednoho metru. Po straně byla prvnější hrázka, po níž mohl pěší opatrně kráčeti. Kolikráte sklouzla noha buď do bláta nebo do vody za hrázkou tekoucí. Po dlouhé cestě došli jsme za průvodu četných hebr. dětí do dvoru modlitebny. Správce její přišel, vítal nás a ukazoval závitky a knihy, jež zde chová. V Kokandu jich bylo více. Závitky, jichž se užívá, nejsou tuze staré. Většinou jsou koupeny z Jerusalema. Starší ukládány v Geniza při modlitebnici. Mezi tím, co jsme tam dleli, naplnil se celý dvůr. Divili se, proč jsme vyhledali právě sbornici.

Pomníky *Šach-Sinda* na východní straně Samarkandu ukázaly nám starší vzácný způsob arabsko-perského zdobení lépe než zmíněné Tamerlanovy památky, neboť jsou dosud dobře zachovány. Při ulici nebo chodbě k hrobnici Šacha-Sinde jest ještě 18 jiných hrobnic.

Šach-Sinde pocházel prý z Korejšitů a přišel do Samarkandu, aby tu hlásal islam. Žil prý několik století a nemohl umříti. Jednou, zatížen břemenem let, počal si kopati hluboký hrob a oznámil, že se tam položí. Lidé se sběhli a poznali, že Šach-Sinde i pod zemí dýchá. Timur tam poslal několik lidí; ti se nevrátili. Jeden muž se tam spustil hlavou dolů, a viděl Šacha-Sinde, jak se právě modlí. Toho se ulekl a tři dni byl bez vědomí. Po třech dnech řekl mu světec, aby se vrátil k živým, by však ničeho nevypravoval, co viděl. Hrozil mu, že by on i jeho potomstvo oněměli do osmého pokolení. Nahoře hrozil mu Timur smrtí, neřekne-li, co viděl. On promluvil a stalo se, jak světec řekl.

Tamerlan si chtěl zase světce nakloniti, a proto by byl vystavěl tuto hrobnici, k níž putuje mnoho věřících, zvláště žen.

Krásné nápisy praví: »Ve jménu Boha milostivého, slitovného. Není Boha kromě Boha, Muhamed jest jeho prorok. Svědčím, že není Boha kromě Boha a svědčím, že jest Muhamed jeho služebník a posel.

Není Boha kromě Boha jediného, jenž nemá společnika (žádného). Jemu náleží svět, k němu nese se chvála. On dává život a béře jej. On věčný a nesmrtelný, v jeho rukách milosti, on panuje nad vším. K tobě vše se vrátí!«

Zde jsou pochovány sestry Timura, jeho kojná, jedna z jeho žen a na konci Šach-Sinde, t. j. živý král (zemřel r. 59. r. hežry).

Na jedné hrobnici jest napsáno: »Věřící (muhamedáné) neumírají, nýbrž přecházejí z jeděch dveří do druhých.«

Na hrobnici Šacha-Sinde pak dí nápis: »Nejvyšší Bůh praví ve své knize: My jsme viděli, jak svou tvář obracíš k nebi a určili jsme jí nyní směr tam, kde se ti líbí. Obracej svou tvář k zavřenému (haram) chrámu; ať jsi kdekoliv, tam obracej svou tvář. Ti, kdož mají písma (židé a křesťané), vědí, že jest tato pravda od pána jejich. V pravdě! Bůh zná, co oni dělají. (Z koránu 2 s.)

Řekl Bůh nejvyšší: »Mešity jsou Bohu určeny; proto nevzývejte vedle Boha nikoho!« (Z koránu 72 s.)

Při šíření islamu v zdejších krajích událo se prý následovní: Tughluk Timur chan dával psům vepřové maso. Šejch Žamaluddin k němu přišel. Chán se ho tázal: Jste vy lepší než ten pes, neb ten pes lepší než vy? Šejch odpověděl: Mám-li víru, jsem lepší než ti dva, nemám-li víry, je pes lepší než já. Chán byl tím dojat a nabyl lásky k islamu.

Dlouho jsme pozorovali živé barvy ozdob těchto hrobnic. Tu krásná zeleň kopule, tam nebeská modř desek. V hrobnici poslední je mnoho darů věřících: obrazy z Mekky, koberce, kozlí rohy. Světec prý stojí stále živ za svým náhrobkem.

Podívali jsme se do starého koranu, jenž má listy v délce dvou metrů, navštívili jsme komnatu jednoho učitele, který mluvil s velikým potěšením arabsky, ukazoval všechny své knihy, podával čaj a cukrové věci. Na konec sešel se veškeren lid, k mešitám přičtěný a vyprovázel nás velmi přátelsky. Poslední slova byla: »Není lepšího učitele než hrob, užitečnější věci než kniha a spasitelnější věci než samota.« Bachšiš byl přiměřený.

Ještě nám bylo zajeti k místu, kde stávalo *Marakanda* (Afrosiab). Před hlubokým údolím či spíše kotlinou, nad jehož strání bylo ono město, stálo asi sto koní. Jezdci seděli, hovořili a pili čaj. Čekali na pozdější dobu, kdy měly začíti jejich dostihy. Když jsme přijeli, prostřel obchodník plstěnou pokrývku a podal zelený čaj. Vůdce jezdců přistoupil a žádal, abychom koupili berana, o něhož by mohly hned začíti dostihy. Po krátkém rozmýšlení podal jsem žádaný peníz, a náčelník vzal zabitého berana na kůň, vložil si jej pod koleno a sjel do kotliny. Ostatní za ním a honili se, hned mu berana vytrhl jiný, za nímž se zase ostatní pustili, i na horu i do nadržené vody. Vše dálo se prudce v nejrychlejším tempu. Diváci nahoře sedící tleskali. Po dlouhé chvíli vyjeli všichni nahoru a závodili v rovině. Nemohli jsme se dočkati konce. Koňové byli pěkní; jednoho z nich cenil Sart na 60 rublů.

Podobný zajímavý požitek ze starých památek poskytla nám ještě města Kokand, Mero a Buchara. Zde byly nejlepší školy v letech 873—1004.

Ze Samarkandu pochází nejstarší druh arabského papíru (751—796). Tam naučili se přípravě jeho od Číňanů. O těchto zajímavostech mluví mnohé průvodní knihy.

* * *

Zvláště dojímavý pohled poskytlo nám město *Andižan*. Tam není starožitností, tam jsou pouze zbořeniny. Celé město, dříve 46.000 ob. čítající, bylo nedávno, v prosinci 1902, velikým zemětřesením zbořeno. Když jsme byli již v Kokandu, zajeli jsme snadno až na tuto poslední stanici zakaspijské dráhy pod horami Alaj nedaleko Pamiru.

Časně z rána jsme dojeli. Spolucestující mínil, že je tuze brzy, bychom zůstali ležeti ve voze. Průvodčí nás nechal, sluha též, a teprve k 7. hodině vyšli jsme z vozu. Stanice polozbořená, úplně opuštěná, úřadování dělo se v železničních vagonech, jež stály na oddělených kolejích. Ve vagonu, jenž jest jídelnou druhé třídy, jsme posnídali; pak jsme se vydali do města. Hned za nádražím, po obou stranách silnice viděti jest spousty rozvalin; jsou to zbořené domy bohatého Andižanu. Tu a tam zůstala střecha skorem celá, když byla ze železného plechu. Někde vystupují ze zřícenin pouze veliká, stěnná kamna ruská. Jinde pracují lidé, aby snad ještě něco cenného nalezli. Náš společník vystavěl zde na rychlo prkennou boudu s dvojí stěnou za 3000 rublů, otevřel obchod, kde prodává zboží všeho druhu; vydělává značné peníze. Lidé se sice odstěhovali, avšak město se zase znovu postaví, neboť jest zde bohatá krajina bavlny, a pro hmotný prospěch zapomíná se nebezpečí.

Silnice jsou nyní zanedbané, skorem nikdo po nich nejde; dříve to byly živé, čisté ulice. Vojsko je v dřevěných barácích. Chrám (ruský) je též ze dřeva; starý hrozí sesutím. Úřadové bydlili v železničních vozech, jenž tvoří ulici o 73 vozech. Tam byl i lékař, lékařka, hostinec s lůžky, soud, městský úřad, stavební úprava, policie a vše ostatní. Nové stavby zakládány buď v zemi, jako prozatimní školy domorodců a nemocnice, nebo na způsob lehkých švýcarských domků.

Neštěstí událo se v 10 minutách. V noci zaslechli lidé praskot, viděli, že padají části zdí, utíkali na ulice, volali k Bohu! Mnoho jich zahynulo, ostatní trpěli zimou, spali venku, ve vozech, v chýžích domorodců.

Zdejší stavitel upozornil mne, abych zajel i do města tuzemců. Tamní chýže neutrpěly mnoho; jsou nízké.

V mešitě pobořily se některé klenby a padla část minaretu. Tamní učitel byl velmi vlídný, mluvil též arabsky a ukazoval nám všechny škody v mešitě. Připomenul, jak volali lidé: Bůh porazil! Boží vůle!

Počasí bylo krásné. Kol 8 hodin téhož dne bylo malé zemětřesení, jehož jsem ani nepozoroval. Později vypravovali lidé, že se při něm v blízké vesnici sesulo několik chýží. Děkovali jsme Bohu, že se na železné dráze nic nestalo, neboť bychom byli odříznuti od světa.

Vybízel nás sice společník k jízdě do Oše, odkud se vychází na Pamir; avšak tu cestu ponecháváme turistům. My jsme se vraceli, bychom prohlédli ještě jiná místa Turkestanu, jež jsou snáze přístupna. (Pokračování.)

Dva sonetty.

»*Ab aeterno ordinata sum.*«
Proverb. 8. 23.

I.

O Lilje nebes, zářný Květe bílý,
Jež z rukou Tvůrce vykvetla Jsi skvělá,
dřív nežli země nad prázdnem se chvěla,
dřív nežli časy věčnost rozbrázdily!

Královen Paní! Kráso, o Níž snily
jen nejsvětější archandělů čela —
ó popřej, píseň tato neumělá
by k chvále Tvojí našla dosti síly!

Však Tys tak krásná, v takém záříš jasu,
že marně hledám pro zpěv slovo vroucí,
jež vystihlo by stínem jen Tvou krásu.

I ptám se s pěvcem touhou zmírající:
»Kdo jest ta žena, jako slunce žhoucí,
jak měsíc krásná, jako zoře skvící?«

II.

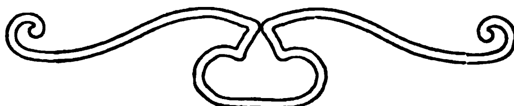
O jest to Ona se souhvězdím v čele,
oděná sluncem, — luna jest Jí prahem,
pod její krokem země vzdychá blahem,
před Její krásou blednou archandělé.

Čistotou Její světice se chvěly,
Věhlasem Její žasli vyznavači
a mučenníci svíjeli se v pláči,
když utrpení ženy této zřeli.

To královna jest, Matka Lásky Pána,
toť hvězda, z které kane Světlo spásy
a věčných síní vytoužená Brána.

Buď zdráva Paní, ze všech vyvolená!
Všech bludných plavců radostnými hlasy
Miriam, Hvězdo, budiž pozdravena!

Robert Práda.

Valná hromada družstva Vlasť

konána byla v úterý Svatodušní, dne 24. května 1904 v domě družstva Vlasť. Přítomni byli z venkova: faráři Ludvík Čaboun a Jos. Bouchal a horník Jos. Brož. Ostatní byli z Prahy a z pražského předměstí. První místopředseda družstva, c. k. pošt. pokladník Karel Ulrich, jenž dlí venku na dovolené, se omluvil.

I. Proslov předsedy, kons. rady a kníž. arcib. vik. tajemníka Dra. RUD. HORSKÉHO.

Předseda kons. rada Dr. Rud. Horský, kníž. arcib. vik. tajemník, ve $^{3}/_{4}2$ hod. odp. začal valnou hromadu tímto proslovením:

»Zahajuje tuto řádnou valnou hromadu, všechny srdečně vítám a pozdravuji našim krásným Svatováclavským pozdravem »Pochválen buď Pán Ježíš Kristus«. Sešli jsme se, velectěné shromáždění, abychom přehlédli svou činnost za minulý rok, a při přehlídce té všimneme si hlavně tří věcí: předně podíváme se do našich řad, a tu vidíme, že prořídly; smrt učinila v nich mezery, vzala z našeho středu mnohé vzácné spolubratry a přátele. Jsou to tito neohrožení spolubojovníci: (shromáždění povstává) Bartoš Josef, děkan v Zahájí. — Havrda Fr., arcikněz v Soběslavi. — Herold Fr., arciděkan v Plzni. — Hrádek Fr. Dr., kapitulní děkan u sv. Víta v Praze. — Kadláček Jan, kons. asesor a farář v Moravičanech. — Khun Karel, farář v Liberku. — Kocian Václav, farář v Olšanech. — Krunert Blažej, farář ve Velími. — Kyzlink Fr. Dr., ředitel Frintanea ve Vídni. — Mencl Jos., farář na odpočinku v Praze. — Mlčoch Al., kaplan v Mutějovicích. — Schwarzenberg Karel, kníže v Praze. — Skultéty K., říd. učitel v Šestovicích. — Sýkora Jos., farář v Nové Vsi. — Šrámek Mart., kaplan v Č. Budějovicích — Warter Ferd., převor řádu Malt. v Praze. — Veselý Ferd., maj. závodu hračkářského v Praze. — Zborník Václav, farář v Čečelicích. — Žalák Jan, farář ve Fryštáku. — Devatenácte našich členů povolal Bůh z tohoto světa. Připomínám si při tom, drazí přátelé, slov našeho Spasitele: »Kdo mě vyzná před lidmi, toho i já vyznám před otcem svým, jenž jest v nebesích.« Všickni zesnulí hlásili se za života svého zjevně a statečně k našemu družstvu; a ctěné shromáždění, hlásiti se dnes ke družstvu Vlasť, které platí za ultrakatolické, jest už řádné vyznání víry; zesnulí nebáli hlásit se k nám, kteří za Krista Pána bojujeme; přejeme jim tedy, aby rovněž i je vyznal Kristus Pán před otcem nebeským a volám k tomu: Odpočinutí věčné dej jim, Pane, a Kristus Pán, který je světlo věčné, ať jim svítí.« (Souhlas.)

Prořídlé řady naše doplnil hlouček nových dvaceti pěti zakládajích členů. Vítáme je upřímně a přejeme jim i družstvu, aby z nich byli stateční spolubratří a horliví členové. (Souhlas.)

Za druhé si všimneme, drazí přátelé, *naší práce*. Byla v minulém roce klidná; a nechať se na ni vyplní slova Kollarova: »Práce tichá a společná zjedná vlasti oslavu.« První naší starostí v minulých letech bylo, abychom nabyli *terrénu*. Ten máme, a

Bohu díky, rozsáhlý terrén; pracujeme nyní na svém zdokonalení, a jak — to seznáte se zpráv referentů jednotlivých odborů.

Nebyla-li naše práce taková, jak prospěch družstva a církve svaté vyžadoval, nebyla-li tak všestranná, intensivní, tuď věru je vina spíše na okolnostech než na nás. Třeba svědomitě uvážiti, *kolik* nás pracovalo a *kolik* naše ramena unesou; co se nás dotýká, mohu s dobrým svědomím prohlásiti, že jsme nezaháleli, že jsme se přičiňovali ze všech sil. (Souhlas.)

Za třetí prohlédneme si naše finance. Mnohého snad, velectěné shromáždění, zarazí nová hypoteční půjčka ze spolku »Praha« 20.000 K. Ale z té zaplaceny byly soukromé dluhy; na jedné straně ovšem dluh přibyl, ale na druhé straně zase dluhů ubylo; soukromých dluhů až na jeden není, nýbrž pouze hypotekární. Družstvo, jak vám, drazí přátele, známo, dostalo od zemřelého faráře, skromného učence-orientalisty Josefa Mencla, značný dar 10.000 K; náš starý Tomáš (obrácí se na red. Tom. Škrdle) pohnul se též u příležitosti svých padesátých narozenin a daroval nám 1000 K. (Projev souhlasu a díků.) Kráčíme ku předu pomalu, ale jistě. Vykazujeme ovšem hypotekární dluh 73.870 K, bylo by nám lépe bez něho, ale slušno uvážiti, že nám zase mnohé přibylo. V roce 1901 měli jsme 65.000 K dluhu, teď 73.870 K, špatně by však nás posuzoval, kdo by myslil, že proto pokračujeme od lepšího k horšímu; tenkráte nebyla tiskárna, a ta representuje 40.000 K, tedy jsme o 25—30.000 K proti onomu roku *stoupli*. (Souhlas.) Dříve jsme mohli počítati jen dům v ceně 160.000 K. (Souhlas.)

Kdyby dlužníci platili jen *částečně* své dluhy, nejen že bychom my úplně své dluhy zaplatili, ale měli bychom ještě *značné jmění*. Velectěné shromáždění! Vy, jako valná hromada, jste *suverénní* při posuzování naší činnosti; prosíme, abyste ji posuzovali *spravedlivě* ale zároveň též shovívavě! A nyní přejdeme k dennímu pořadu. (Potlesk a souhlas.)

2. Čtení protokolu posl. valné hromady.

Jednatel Tom. Jiroušek četl protokol předešlé řádné valné hromady.

Předseda Dr. R. Horský se táže, přeje-li si kdo nějaké poznámky.

Red. Tom. Škrdle: O vydání »Slovníku« nebylo lze jednati; bylyť příjmy družstva slabé, jakož všude v katolických spolcích a podnicích po katastrofě Svatováclavské záložny bylo znáti velice značný úbytek. Nyní ovšem se poměry stále lepší.

3. Jednatelská zpráva družstva Vlasť za XIX. správní rok.

Přednesl jednatel T. J. Jiroušek:

Velectěné shromáždění!

V minulém roce stihla katolický svět z Říma truchlivá zvěst, že tam dne 20. července zesnul v Pánu veliký papež Lev XIII., kterému družstvo Vlasť vděčí za mnohá Jeho požehnání, jimiž družstvo Vlasť provázel a přízni československého lidu doporoučel.

Tato láska a přízeň sv. Otce Lva XIII. k družstvu Vlasť velice pěkně je vylíčena v XIX. ročníku »Vlasti«. Časopisy družstva Vlasť vyšly ve smuteční obrubě, přinesly životopis sv. Otce a výbor ve své schůzi dne 13. srpna vzpomínal v modlitbě zesnulého sv. Otce Lva XIII. s plnou vděčností. Po zármutku radostnou byla pak zpráva, že dosedl po volbě sv. kollegia kardinálů na trůn sv. Petra kardinál Josef Sarto jako papež Pius X., opět přítel lidu a muž života přesně katolického, jakého potřebuje dnešní svět.

Neméně radostnými byly pak pro družstvo zprávy, že Jeho Eminencí ndp. Leo kardinál Skrbenský, kníže-arcibiskup pražský, a Jeho Milost ndp. dr. Josef Doubrava, biskup královéhradecký, ráčili přistoupiti ke družstvu Vlasť za členy zakládající.

Družstvo a zvláště jeho výbor, posilněno touto přízní, vzpružilo se v naději k lepší budoucnosti v novém nadšení, k novým pracím a pracemi také družstvo Vlasť se svými odbory nad mnohé korporace skutečně vyniká.

A dnes je katolíkům práce třeba, všecko rozumování nespomáhá, nepracuje-li se. Nuže, v družstvu Vlasť a jeho odborech ve směru literárním, socialním a historickém skutečně se pracuje a družstvo Vlasť svým tiskem zjednává v lidu platnost křesťanské osvětě a křesťanskému vzdělání, vychovávajíc budoucí ochránce víry, národnosti a vlastenectví v pravém smyslu slov.

Nuže, na katolících jest: družstvo Vlasť nejen proti odpůrcům křesťanství hájiti, ale i podporovati, aby družstvo Vlasť mohlo dospěti k cílům, které si před 20 roky bylo vytklo. Jest snahou katolických jednotlivců, spolků, jednot a sdružení povznésti kato lický život v zemích koruny české a snahu tu fedruje družstvo Vlasť nejúsilovněji! Nuže, nechť tedy jednotlivci, katolické spolky, jednoty a sdružení seskupí se kolem družstva Vlasť a provádějí s nim tyto snahy *společně* — tím se práce uspíší a věci katolíkům společně prospěje.

Nuže, snahám těm zdar, sjednocenosti kolem katolických mužů v starém táboře »Žehnej Bůh!«

* *
*

Pokud se týče vnitřní a zevnější činnosti výboru družstva, sděluji, že správní výbor od 2. června 1903 konal pět schůzí. Během minulého roku dle zprávy účetní zemřelo 19 starých zakládajících členů a 25 nových přistoupilo.

Dle uvedené zprávy účetní v m. r. velkolepě dobrodinci obmyšleno bylo družstvo Vlasť; tak na př. bývalý farář Bohnický, skromný učenec a slavista, Josef Mencl, daroval družstvu Vlasť 10.000 K, zakladatel družstva a redaktor dp. Tomáš Škrdle u příležitosti svého padesátiletí 1000 K. Mezi dalšími podporovateli družstva a jeho odborů shledáváme Jeho Jasnost panujícího knížete Jana Liechtensteina, Msgra Adolfa Rodlera, kanovníka-strážce v Čes. Budějovicích, Klementa Kuffnera, faráře u sv. Víta, Josefa Bernáta, probošta na Mělníku, Ant. Klenku, faráře a Jos. Bedrnu, kaplana v Častolovicích, prof. dra Jaroslava Sedláčka v Praze, Karla Jindřicha, faktora knihtiskárny v Moskvě, Msgra Bohumila

Hakla, děkana v Hořicích, Ferd. Zárubu, faráře v Hirschenstandu, duchovenstvo vikariátu píseckého a více nejmenovaných. Všem zaplať Pán Bůh!

Výbor pamětliv velkolepého daru faráře Josefa Mencla, když týž zemřel dne 11. listopadu m. r., byl na jeho pohřbu cele zastoupen, aby prokázal čest muži, který plně pochopil, čím družstvo Vlasť jest a jsouc podporováno, čím bude celé katolické straně nejen v Čechách, ale i na Moravě a ve Slezsku.

Minulého roku v měsíci září, když zakladatel družstva Vlasť, redaktor Tomáš Škrdle, dosáhl 50 let a sloužil mši svatou v klášterní kapli sv. Karla Boromejského v Karlíně, přispěchal k této významné a tiché události celý výbor družstva Vlasť, aby projevil srdečné blahopřání zakladateli nejmohutnějšího katolického sdružení českého a aby mu zároveň složil dík za dar, který družstvu složil v upomínku svého padesátiletí.

Příležitostné gratulace a projevy během m. r. zaslal výbor: J. M. ndp. svět. biskupu dru Fr. Kráslovi, J. Excell. ndp. biskupu dru Janu Emanueli Schoeblovi, J. Excell. ndp. knížeti-arcibiskupu dru Frant. Bauerovi, J. M. ndp. biskupu dru Pavlu hraběti Huynovi, rektoru bisk. sem. Fr. Kordáčovi, kapitol. děkanu Msgru dru Jos. Burianovi, kanovníku Fr. Vaněčkovi, kanovníku dru Janu Sedlákovi, vikáři Pelhřímu Novákovi a smuteční projevy zaslány rodině zemřelého Karla Skultétyho, bývalého člena výboru družstva Vlasť, a Jeho Jasnosti Karlu princi Schwarzenberkovi při úmrtí jeho otce v Praze, kde při pohřbu výbor zastoupen byl redaktorem dp. Tom. Škrdlem a p. c. k. školním radou dr. Mat. Kovářem. Mimo to poslány též pozdravné dopisy na katolický sjezd v Brně a k slavnosti dra Innoc. Frencla na Horách Stříbrných.

Z tiskopisů vydalo družstvo Vlasť svým nákladem: II. díl »Dějin socialního hnutí v zemích koruny české« od T. J. Jirouška, »Vlastenecké homilie« od dra Rud. Horského, kalendář »Svatý Vojtěch« ročník III. pro rok 1904 uspořádáním říd. učitele Jos. Flekáčka, »Uvítání Ježíška«, vánoční zpěvohru s notami, od dra Mat. Kováře, hudbu složil Jan Evang. Zelinka. Knížka tato vyšla ve dvojím vydání: zvlášť pro hochy a zvlášť pro dívky. Mimo to vydali u družstva Vlasť oba tito autoři »Vánoční koledu«.

Z brožurek vydána Jana Bečvana »O lihovinách«, Vlastimila Hálka »Pobožnost křížové cesty«, Ant. Plačka »Pobožnost Svatojanské hvězdy« a mimo to vydává družstvo Vlasť ve své režii »Vlasť«, »Vychovatele«, »Naše Listy«, »Sborník historického kroužku«, »Hlasy Svatováclavské«, a společně s Jednotou katol. učitelstva českého »Vzdělávací četbu katol. mládeže«.

Dále tiskne se v knihtiskárně družstva Vlasť měsíčník »Křesť. Dělník«, »Echo z Afriky« a Tisková Liga dává u nás tisknouti své »Husitství ve světle pravdy« a »Obranu víry« a mimo to vydala Tisková Liga u nás tiskem velkou brožuru Filipa Jana Konečného nadepsanou: »Jest nad námi Bůh?« V tomto porozumění katolické svépomoci od katolíků ku katolickému závodu pomáhá se družstvu Vlasť, že má pro svoji tiskárnu, expedici a administraci stálou práci a v ohledu finančním i stálý příjem, že může

k zaměstnanému svému personálu býti družstvo i právo při práci i výplatě.

Knihy darovány byly k zvláštním žádostem: odbočce Všeodborového sdružení křesťanského dělnictva v Sedlci u Kutné Hory, klášterní knihovně v Českém Krumlově, farní knihovně v Radošovicích v Čechách, odbočce Všeodborového sdružení křesťanského dělnictva v Novém Městě nad Metují a odbočce Všeodborového sdružení křesť. dělnictva v Rychnově nad Kněžnou. Vydání s těmito knihami a zásilkami spojené činilo na 400 K. Mimo to rozhodnutím výboru přistoupilo družstvo Vlasť za zakládajícího člena nového katolického spolku pro zakládání katolických knihoven v král. českém, který byl právě založen redaktorem dp. Tom. Škrdlem. Mimo to usnesl se výbor poskytovati uvedenému spolku po jednom exempláři všech vhodných tiskopisů a listů, které družstvo svým nákladem vydalo a vydá.

K uvedenému dlužno poznamenati, že družstvo Vlasť podporovalo i v minulém roce účely kulturní, tak na příklad dáno na přírodovědecké studium dp. Tom. Píchovi 40 K, spolku pro zakládání českých knihoven ve Slezsku posláno bylo mimo 50 knih podpora 20 K, a Jednotě sv. Methoděje ve Vídni 200 K. Dále v papírnickém závodě družstva Vlasť prodávaly se tiskopisy Cyrillo-Methodějské knihtiskárny, jako: »Poklad věřících« 80 ex., »Český Jinoch« 60 ex., »Kříž« a »Marie« dohromady 10.000 ex., »Přítel dítek« a veškeré páně Kotrbovy kalendáře a naše časopisy a tiskopisy.

Zkrátka, papírnický závod družstva Vlasť jest takořka malou katolickou tvrzí na rozhraní Prahy a Vinohrad, odkud katolický tisk se v okolí jeho šíří.

Mimo již uvedené každý dělník a pomocník závodu družstva Vlasť dostává »Naše Listy« zdarma. Pro spolupracovníky redakce družstva odebírají se »Hlas«, »Mír«, »Civilta catholica« a »Stimmen aus Maria Laach«.

Ohledně oslav Husových vydáno výborem příslušné prohlášení, jímž bylo protestováno, aby oslav Husových nebylo zneužíváno proti katolické církvi a katolickému snažení v národě českém, což národu bylo by jen na újmu.

Pokud se týče získávání nových členů k družstvu Vlasť, rozeslány byly dopisy vldpp. vikářům, rektorům seminářů, spolupracovníkům časopisů družstva Vlasť, různým osobám družstvu nakloněným a mnohým abonentům a odběratelům »Vlasti«, »Našich Listů«, »Vychovatele« atd.

Zkrátka, výbor přičiňoval se se svými funkcionáři kde a jak mu bylo možno, osobně i písemně, aby podnikům družstva, jako: knihtiskárně, odborům, fondům a časopisům i závodu papírnickému získal nových a nových příznivců, podporovatelů a odběratelů. Celý rozvoj a pokrok družstva Vlasť seskupuje dnes katolíky kolem jeho podniků a zvláště katolické spolky a katoličtí agitátoři venkova poznovu jako v letech největšího rozvoje roku 1893 až 1903 vyhledávají pevnou posici v osvědčené a staré katolické baště, jíž jest družstvo Vlasť v boji za víru, vlasť a národ náš. Další práci »Zdař Bůh!«

Když se nikdo nehlásil ke slovu, promluvil Dr. Rud. Horský: »Jednatelská zpráva potvrdila, co jsem na počátku schůze byl pravil: že činnost našeho družstva se brala tichým proudem. Pracovali jsme klidně ve svém nitru, a to je práce plodná a záslužná. Mluvil jsem nedávno s jedním pánem, o kterém, velectěné shromáždění, nemohu říci, že by byl právě naším příznivcem, a ten mi řekl: »Kdyby družstvo Vlasť již nebylo, musilo by se založiti, a to k vůli přátelům i nepřátelům. K vůli přátelům, aby se měli kde soustřediti a kde pracovati, k vůli nepřátelům, aby nemusili zahálet a měli do čeho bíti. (Veselost.) Nepřátel se nebojíme, to jsme, trvám, nejednou dokázali (souhlas), jen si přejeme, aby nám přátelé zůstali věrni a aby jich přibývalo!« (Souhlas.)

4. Zpráva účetní za XIX. správní rok.

Pokladník družstva red. Tomáš Škrdle zastavil se u různých položek účetních a vysvětloval je, tak na př. dar všeobecné masy padlé Hospodářské záložny, náš poměr k Obchodní zádruze v Brně a jiné více. Uvedl, že zakládající členové spláceli až 8—9000 K ročně, nyní však zapravili pouze 2957 K; pramen těchto příjmů se bude stále umenšovati, ale nevyschne, dokud budou noví členové přibývati. Ke všem vydáním časopiseckým, společným a vůbec v účetní zprávě sub. I.—VIII. uvedeným sluší poznamenati, že jsme ze své tiskárny vydali již hojně vlastních knih a brožur — vydání bylo a jest v účtech v plném obnosu uvedeno, však příjem vězí z většiny v těchto knihách a brožurách a bude rok od roku splácen. A bude zvětšován tím, co tu máme knih a brožur ještě z knihtiskárny p. Kotrbovy a toho je hojně (tuhle koupil na př. jistý klášter ve Vídni tisíc ex. jedné naší starší brožury). Z toho bude míti družstvo stálý, větší neb menší příjem po celých budoucích 10—15—20 let. Z tohoto širšího rozhledu se musí náš knižný obchod posuzovati.

Z účtů zmizela rubrika: Sbírky na pomník † kněze básníka Vojtěcha Pakosty. Pokladník odevzdal obnos 114 K 98 h. král. kollegiatní kapitole vyšehradské a předložil stvrzení obnosu od J. M. vys. důst. p. kap. děkana Msgr. Dr. Jos. Buriana.

Naším zápasem s křesťanskými demokraty, Rozvojisty a s katolickou modernou byly podniky družstva zdecimovány, bojem tím trpěl také náš pap. závod, i kladli jsme všecku naději do knihtiskárny, ale i tam naděje naše rok od roku mizela, až teprve letos od Nového roku nastal netušený obrat.

Referent pravil: Vida, jak málo předplatného pro pád Svatováclavské záložny dochází a jak všecko u nás vázne, začal jsem úsilovně agitovati: obešel jsem si pražské kláštery, některé fary a spolky, psal jsem na venek, pobádal jsem příchozí, v »Našich Listech« a na obálce »Vlasti« začal jsem rozebírati heslo: »Svůj k svému« a nyní Vám sdělím výsledek své práce. Referent jmenoval kláštery, fary, kongregace, spolky, závody, obchody, osoby (mezi jinými na př. kaplan Jan Pauly, farář Dr. K. Vondruška) a jmenoval jich ohromnou řadu, které nám daly práci. Jedné cizí knihy jsme tiskli 20.000 ex., dvou po 10.000 ex., četných po

5—3—2000 ex. a různých a četných tiskových drobností. Není skoro dne, aby nepřišla nějaká práce do tisku, ač se již pomalu blíží doba letní, v níž jiné tiskárny část personálu propouštějí. Mimo to nám tři velké firmy v Praze dodávají stálou práci.

Je samozřejmo, že přibývá čerstvých peněz. Předplatné za to docházelo stále ve skrovné míře, vzpružilo se však upomínkami — ač ne v žádoucí míře — které jsme v dubnu začali rozesílati. A při těchto upomínkách vidíme, co bychom mohli míti peněz! Jedině dlužníci od písmena B zaplatili by nám všecky dluhy, mimo dluhy hypotekární, kdyby předplatné zaslali.

Ale — referent končil — nic nenaříkat — knihtiskárna vzpružuje celý náš obchod a vlévá mi v mé ustarané a upracované údy nové čerstvé krve k další práci.

Referent předložil pokrokový časopis »Přehled« ze dne 21. května t. r., kdež se o naší »klerikální práci« na konci úvahy takto mluví: »Všeho jmění má tiskové družstvo Vlasť 165.050 K 52 h. Roční obrat jeho však obnášel v rubrice příjmů 387.774 K 01 h. Kde má pokrokový svět český jedinou podobnou organisaci, která by nesloužila prospěchu jednotlivcovu, nýbrž jako podnik družstevní zabezpečeně byla v rukách kollektivních, jež by nehověla soukromé snaze výdělečné, ale jediné a všemi silami společné myšlénce? A jak obratně a všestranně klerikálové ve Vlasti využívají svého hmotného sesílení pro svoji věc, ukazuje rozvětvení odborů družstevních. Mimo dům, tiskárnu a obchod papírnický, jenž slouží družstvu jenom hmotně, mají silnou činnost vydavatelskou (vypočítávají se časopisy) a mají fondy pro katolické spisovatele, pro zakládání knihoven, socialní fond, historický kroužek a j. mimo podniky, jež přímo s družstvem souvisejí.«

O účtech rozpředena byla živá debata, po níž bylo pokladníku red. Tomáši Škrdlovi uděleno jednohlasně absolutorium.

5. Zprávy odborů.

a) Zpráva z Historického kroužku.

Přednesl jednatel školní rada Dr. Mat. Kovář.

Historický kroužek, založený r. 1891 zesnulým nezapomenutelným P. Jos. Svobodou, zažil několik let ne-li tučných, alespoň nikoli hubených, ale od katastrofy Svatováclavské záložny a úmrtím jeho příznivců a podporovatelů zvláště vynikajících, jakými byli ndpp. biskupové královéhradečtí Dr. Jos. Hais a Ed. Jan Brynych, kapitolní děkan litoměřický Mons. Dr. Jan Řehák, jakož i odchodem knížete arcibiskupa olomouckého Dra. Theod. Kohna nepodařilo se nalézti náhrady za ztráty utrpené. Máme sice malé jměníčko 548 kor. 54 hal., ale tím nemůžeme podnikati nic většího. Na štěstí toho také není nevyhnutelně třeba. Sborník Histor. kroužku vydává družstvo Vlasť svým nákladem, letos již V. ročník ve čtvrtletních lhůtách v sešitech čtyřarchových, tedy ročník o 16ti tiskových arších. Musím doznati, ač mi to jako jeho redaktoru nepřísluší, že nejen ústně, ale i písemně s mnohých stran uznává se jeho důležitost pro vědecké články v něm obsažené, a to nejen z kruhů katolických, ale i jiných vědeckých. I listy německé všímají si ho, francouzský historik Denis jej cituje a nedávno přinesl »Čech« delší o něm úvahu plnou uznání.

Pro nedostatek vhodných místností r. 1903 nemohli jsme přistoupiti k obvyklým přednáškám, konaným jindy v zimních měsících. Ochotnou nabídkou dp. red. Tom. Škrdle, že by k přednáškám propůjčil své místnosti redakční, stalo se, že jsme letos mohli přednášky zase obnoviti. Byly dvě. Dne 7. února přednášel pan prof. Jos. Vávra o Janu Kafkovi z Říčan a dne 6. března vsdp. Dr. Ant. Podlaha, metrop. kanovník u sv. Vita, o arcibiskupovi Zbyňku Berkovi z Dubé. Po skončené přednášce, která, jakož i první, byla hojně navštívena a s potleskem přijata, blahopřál p. přednášejícímu vsdp. pan kanovník Dr. Fr. X. Kryštůfek jménem Kroužku k dosažení vysoké hodnosti církevní.

Historický Sborník, ročník loňský, přinesl tyto archivní práce: *Jos. V. Bouchal*: Poněmčení farních osad Zahořanské a Křešické u Litoměřic; *Frant. J. Čečetka*: Kniha účtů nymburských; *Dr. M. Kovář:* Korunovace císaře Karla VI. na krále českého dne 5. září 1723; *Dr. Ant. Lenz*: Sv. Tomáš Aquinas a M. Jan Viklif o řeholích; *Václ. Oliva:* Z minulosti Chlumku u Luže a jeho okolí; *Fr. V. Peřinka:* Protestantismus a katoličtí apologeté na Moravě; *Dr. Ant. Podlaha:* Rafael Soběhrd Mnišovský ze Sebuzína (1580—1644); týž: Rukopisný sborník Evermonda Jiřího Košetického; týž: z dějin katolické reformace; *P. Ant. Rejzek:* Památnosti farní osady Sloupnické; *Jan Křt. Roškot*: Darování vsi Praskoles knězi Albertovi, rektoru při kapli sv. Apolináře na hradě Žebráce; týž: Potvrzení císaře Karla IV. v kapli sv. Apolináře na hradě Žebráce a vsi Praskolesích; *Fr. Štědrý*: Příspěvek k životopisu sv. Jana Nepomuckého; týž: Doplňky k V. dílu Tomkova Dějepisu města Prahy; Mikšovicova kronika Lounská. Mimo to přinesl Sborník hojně drobných zpráv archivních od J. P. Hille, Dra M. Kováře, Dra Ant. Podlahy a Dra J. Zítka, a posudky od Dra M. Kováře, Fr. V. Peřinky a Dra A. Podlahy.

Na darech přijal Histor. kroužek: od. ndp. knížete arcibiskupa olomouckého 100 kor. a od nejmenované čtenářky »Kříže« a »Marie« prostřednictvím p. V. Kotrby, majetníka Cyrillo-Methodějské knihtiskárny, též 100 kor. Mimo to darovali dp. Václav Roudnický 10 kor., dp. farář Jan Vyhlídal 4 kor., dp. farář Štěpán Dvořák 2 kor. Za prodané starší výtisky Sborníku strženo 44 kor. 30 h. — Zemský výbor darem zaslal Kroužku XIX. a XX. svazek Archivu zemského, začež písemné vysloveny díky. — Archivu zem. král. Českého daroval Kroužek veškery sešity a ročníky Sborníku Histor. kroužku.

K návrhu dp. V. Olivy vyzvány důst. úřady farní a kláštery ve všech časopisech vydávaných družstvem Vlasť, (ve »Vlasti«, »Našich Listech«, »Vychovateli« a ve »Sborníku«) aby bohaté své archivy, chovající mnoho historické látky dosud nezpracované samy vyčerpati hleděly, neponechávajíce toho některým laikům, kteří jich nejednou již vykořistili na úkor věci katolické tu chybným čtením, tu vynecháním, tu skomolením neb jinde dokonce zlovolným překroucením nám svědčící pravdy.

Při nové volbě výboru zvoleni: předsedou vdp. kanovník Dr. Fr X. Kryštůfek, c. k. univ. prof., jednatelem Dr. Mat. Kovář, c. k. školní rada, pokladníkem dp. kaplan Václ. Roudnický, knihov-

níkem vsdp. kanovník Dr. Ant. Podlaha; do výboru: vdp. kons. rada farář Václ. Honejsek, univ. prof. Dr. Al. Soldát, prof. Jos. Vávra, P. Al. Kröss S. J., vdp. převor Jos. Hamršmíd, P. Ferd. Černovský O. Aug., dp. Fr. Fischer, kníž. arcib. archivář. Jako delegát Vlasti ve výboru zasedá dp. red. Škrdle. Za revisory účtů zvoleni: prof. Karel Pánek a P. Václ. Váchal O. Praem.

Dalšímu zdaru a rozkvětu Historického kroužku Zdař Bůh! Kéž se mu najde nových dobrodinců, příznivců a předplatitelů »Sborníku!«

Předseda Dr. Rud. Horský: O lidech vynikajících se praví, že docházejí uznání až po smrti. Jsem pevně přesvědčen, že náš »Historický sborník« teprve po letech, třeba po 50 i stu letech, bude podle zásluhy oceněn, a že se teprve potom rádo uzná, jak cenné a vzácné příspěvky sem podali *klerikálové*. My oceňujeme jejich práci milerádi už dnes a děkujeme všem těm klerikálům, kteří svými pracemi sborník obohacují. Přejeme si, aby činili tak i na dále. (Souhlas.)

b) Zpráva socialního odboru družstva Vlasť v XIX. správním roce.

Přednesl jednatel odboru red. Tomáš J. Jiroušek.

Roku 1891 založili jsme socialní odbor družstva Vlasť a vytkli jsme mu malý, ale významný účel: poskytovati radu ve věcech spolkových, socialních, poskytovati lidu vzdělání řečníky a tiskem. A snaha naše se zdařila. Socialním odborem zavdán podnět k zakládání katol. vzdělávacích spolků, k pořádání schůzí s přednáškami a rozhovory a konečně vyvoláno velké křesťansko-socialní hnutí s valným počtem vzdělávacích spolků.

Něco podobného podnikli po nás teprve na podzim roku 1896 socialní demokraté; založili si »Dělnickou akademii«, která má podobný agitační a organisační úkol jako náš socialní odbor. Socialní demokraty následovali národní socialisté a založili si roku 1900 »Ústřední dělnickou školu«, která je centrem ostatních národně-socialních spolků. Nejnověji vidíme opět něco takového kopirovati radikálně-pokrokovým učitelstvem, realisty a národními socialisty, kteří si dohromady, ačkoliv jsou různých směrů a zásad, založili pro »vzdělávání« lidu »Ustřední vzdělávací sbor král. českého«.

Nuže, zde vidíme nejlépe, že první náš křesťansko-socialní krok založením socialního odboru družstva Vlasť byl dobrý a účelný, a že jako odpůrci a nepřátelé naši seskupují se kolem socialně-demokratické »Dělnické akademie«, kolem národně-socialní »Ústřední vzdělavací školy dělnické« a pokrokáři, realisté a národní socialisté kolem »Ústředního vzdělavacího sboru král. českého« i katolíci a zvláště katolické spolky měli by se šmahem seskupiti kolem nejstaršího toho druhu sdružení, kolem Socialního odboru družstva Vlasť. Čím déle s tímto krokem bude se otáleti, tím více rozvoj zdravého křesťansko-socialního hnutí bude se u nás zdržovati a v rozptýlenosti budeme slábnouti, kdežto ne-

přátelé naši budou se kolem svých sborů, akademií a škol koncentrovati a na venek se rozšiřovati k naší společné škodě.

Tolik chtěl jsem připomenouti, než přikročím k vlastní zprávě socialního odboru za 13. rok jeho trvání.

* * *

Socialní odbor družstva Vlasť, v němž účastni jsou jako členové a funkcionáři: předseda vldp. dr. Rud. Horský, místopředseda p. Václav Žižka, jednatel T. J. Jiroušek, pokladník dp. Tom. Škrdle a jako referenti a členové p. Václav Průša, dp. Vlastimil Hálek, p. Jan Křt. Maštalíř a p. Frant. Waldmann, tedy celkem 8 činných členů a 1 dopisující (p. prof. Ant. Bonav. Drapalík v Brně), konal od 2. června m. r. celkem 6 schůzí.

V těchto schůzích referovali: dp. farář Vlastimil Hálek o II. charitativním sjezdu ve Štýrském Hradci, o výsledku voleb do říšské rady v Německu, o spolku sv. Rafaela pro vystěhovalce, o morbiditě a mortalitě katol. řeholnic v nemocnicích, o protialkoholistickém spolku ve Vídni, o dobročinném svazu ve Vídni, založeném pro celé Dolní Rakousy, o organisaci českých řemeslníků a živnostníků a mimo to podal pěkný rozbor Štýrsko-Hradeckého kalendáře »Charitas« na rok 1904 a doporučil delší úvahou protialkoholistickou brožuru »Jak byla kořalka odsouzena«.

Místopředseda p. Václav Žižka podal v jednom referátu obsah řeči amerického presidenta Roosevelta, ve které si týž pochvaloval, kde prý kapitál vzkvétá, tam že se dobře vede i dělnictvu, což p. V. Žižka v dobře promyšleném rozboru vyvrátil a dokázal, že blahobyt dělnictva nespočívá ještě v tom, když se kapitál v rukou jednotlivců hromadí. Dále referoval p. V. Žižka o povinnostech katolíků v době velikonoční a o významu knihoven, o významů dobrých knih a dobré četby vůbec.

Red. dp. Tom. Škrdle podal referáty o poměru pánů a dělníků, o smlouvách a pracovní době, o mzdě a povinnosti pána k dělníkovi a dělníka k pánovi a konečně o postavení a blahobytu rolníků v Dolních Rakousích a v Bavořích, tedy v zemích rozhodně katolických, kteréžto postavení a hospodářský vývoj uka zuje, že tam, kde katolicky se žije, i existence dobře se zakládá.

Pan Jan Křt. Maštalíř referoval o otázce dělnických bytů v Praze a okolí, o potírání tuberkulosy v Německu, o zprávě rakouského statistického úřadu za rok 1902, o studentském spolku »Svépomoc« v Praze, o sjezdu socialní demokracie rakouské ve Vídni dne 9. listopadu 1903 konaném, o sjezdu nesocialistického dělnictva německého ve Frankfurtě nad Mohanem, o živnostenském soudu ve Francii, o ochraně dělnictva cihlářského v Německu, o VI. sjezdu Sionistů v Berlíně a o Všeodborovém sdružování křesť. dělnictva v král. českém. Mimo to podal p. Jan Křt. Maštalíř posudky o Svozilově brožuře »O klerikalismu«, vydané radikálně-pokrokovou »Samostatností« v Praze, o »Nové české revui«, o »Zemědělské politice«, o »Národohospodářském Obzoru«, o »Vzdělání Lidu«, »Novém Kultu«, »České Demokracii«, »Samostatnosti«, »Nové Době«, »Revui protialkoholistické«

a podal více posudků o různých knihách a brožurách protináboženských a nemravných.

Jednatel T. J. Jiroušek referoval o socialní situaci, o královské dělnické radě ve Španělsku, o novém ministerstvu práce ve Spojených státech severoamerických, o falešném vlastenectví socialních demokratů dle jejich tisku a činnosti protinárodní, o přízni liberálních vlastenců českých k socialní demokracii a jejich nenávisti ku křesťansko-socialně-národnímu dělnictvu českému. Dále podal posudky o Mengrově »Státu budoucnosti«, o Kavkově »Pojišťování dělnictva v Rakousku«, o Lukaščíkově brožuře »Pro koho bojovalo Ostravsko-Karvínské dělnictvo v letech 1893—1903« a posoudil více socialních brožurek.

Tedy vnitřní socialní, kritická a rozhledová činnost socialního odboru byla dosti značná. A pokud se týče socialní činnosti odboru na venek, je zajisté neméně jako každého roku i tentokráte pozoruhodnou. Řečníci socialního odboru pořádali během doby od poslední valné hromady dne 2. června 1903 konané celkem 29 přednášek v pražských a venkovských katolických spolcích, od nichž k tomuto účelu byli požádáni.

Přednášelo se v následujících místech katolických a křesť.-socialních spolků a od následujících členů socialního odboru družstva Vlasť.

Předseda vldp. dr. Rud. Horský přednášel ve schůzi předměstských a pražských katol. spolků dne 27. března 1904 v sále Jednoty katol. tovaryšů v Praze »O českém státním právu«.

Místopředseda p. Václav Žižka přednášel v Mariánské kongregaci mužů v Praze »O taktice katolíků ve veřejném životě«.

Dp. farář Vlastimil Hálek byl slavnostním řečníkem při odhalení pamětní desky na rodném domku vldp. dra Innocence Frencla na Stříbrných Horách.

Pan Jan Křt. Maštalíř přednášel v Unhošti »O křesťanském socialismu a otázce řemeslníků, dělníků a rolníků«, v Radnicích » O liberalismu«, ve Spáleném Poříčí »O zločinnosti a alkoholismu«, v Dolních Počernicích »O významu a úkolu vzdělávacích spolků«, v Hradci Králové »O ochranném zákonodárství dělnictva«, v Sedlci u Kutné Hory »O účelu a významu katol. spolků«, v Sušici »O hesle: Pryč od Říma!« a »O spolku sv. Bonifáce«, na Mělníku »O spalování mrtvol«, v Klatovech »O významu a úkolu vzdělávacích katolických spolků« a v Praze v Tiskové Lize »O nevěreckém tisku« a »O spalování mrtvol«.

Jednatel T. J. Jiroušek přednášel v Praze (křesť.-soc. klub) »O politických úkolech katolíků a snahách katolicko-politických spolků zvlášť«, na Velehradě »O česko-moravské vzájemnosti a solidaritě«, v Praze (v Jednotě katolických tovaryšů) »O socialismu demokratickém, anarchistickém a křesťanském«, v Radnicích »O řemeslnicko-živnostenské otázce«, v Brandýse nad Labem »O řemeslnicko-živnostenské otázce«, v Praze (v Jednotě katol. tovaryšů) »O účelu, snahách a cílech katolických spolků«, v Častolovicích »O účelu katolických spolků a základech křesťanského socialismu«, na Král. Vinohradech »O společných úkolech mužů, žen a dívek v katolických vzdělávacích spolcích«, na Mělníku

»O účelu, snahách a cílech katolických spolků s křesťansko-socialní tendencí«, v Praze (v katolickém ústavu »Johanneum«) »O životě a obecném působení řemeslníků českých ve starých dobách«, »O křesťanské vzdělanosti a osvětě mezi řemeslníky starých dob«, »O životě a působení vynikajících mužů stavu řemeslnického Tomáši Newcomenovi, Johnu Wattovi, Benjaminu Franklinovi, Jiřím Stephensonovi a Tomáši Edisonovi«, »O vzdělanosti a chybách vzdělání u člověka«, »O umění velikého malíře Vasila Vereščagina, zvláště o jeho velkolepé exposici čtrnácti obrazů, ukazujících tažení Napoleona I. roku 1813 na Rusi«

Celkem vystoupili řečníci socialního odboru od jeho založení na 431 schůzích a katolických shromážděních.

Vedle této činnosti zastupovali: předseda vldp. dr. Rud. Horský a jednatel T. J. Jiroušek socialní odbor družstva Vlasť jakožto nejstarší křesťansko-socialní radu českou ve hlavním sboru »Národní rady české« a jednatel T. J. Jiroušek mimo hlavní sbor i v národo-hospodářském a socialním odboru Národní rady české a posléze týž vede i jednatelství ve výboru zemského sdružení katolických spolků v král. českém a mimo to všickni členové socialního odboru družstva Vlasť, až na dva, zasedají ve výkonném výboru strany křesťansko-socialní v král. českém. O práci mají tedy postaráno dost, stěžovat si na nezaměstnanost nemohou.

A konečně musím se též zmíniti, že socialní odbor družstva Vlasť vystoupil m. r. o oslavách Husa s rázným protestem na veřejnost, aby těchto slavností nebylo zneužíváno proti katolické církvi a proti katolíkům, jak u většině oslav skutečně se dálo.

Jak viděti, socialní odbor, co do činnosti, je mohutným pilířem družstva Vlasť a Bůh dá, že v budoucnosti se ještě často v zájmu družstva osvědčí.

Předseda: V žádném odboru družstva nebylo zaháleno. Dobře napsal jistý pokrokový list, že organisace našeho družstva a činnost jeho je obdivuhodná. Chvála z úst protivníka znamená mnoho. V oboru socialním nesložíme ruce v klín, ale budeme pracovati úsilovně dále. (Souhlas.)

c) Zpráva o činnosti Literární sekce.

Přednesl jednatel katecheta Boh. Jiráček.

Literární sekce družstva Vlasť při vší ochablosti, která mezi katolíky panovala, konala čile a vytrvale povinnosti své. Ona oslavila Jana Nep. Černohouze, děkana v Hostivaři, Msgra Jos. Němečka, arciděkana v Loukově, † profesora Jana Gabriela, a zvláštní stavnostní schůzi konala na počest 100letých narozenin † Fr. Sušila. Všecky tyto schůze a slavnosti pečlivě vypravené slouží Literární sekci ku cti a nadchly její členy k další horlivé činnosti.

Literární sekce konala v XIX. správním roce 10 porad. V těchto schůzích probrali různí referenti velikou řadu dobrých a hlavně špatných knih. Uvedli autora, obsah knihy a místa závadná. Při oněch zase pochválili, co chvály zasluhuje. Jest tedy Literární sekce sborem stále bdělým, aby katolíci na dobro byli upozorňováni a před zlem varováni. Ale mimo to jest Literární

sekcê poučným sborem pro členy samy, kteří se zde za jednu schůzi dovědí více, než by za dlouhou a dlouhou dobu sami mohli přečísti. Literární sekce jest konečně kritickým sborem: jeden referuje, posuzuje, druzí zasahují do debaty a tak se zde tříbí rozum a úsudek a členové si zvykají na vážné literární debaty.

Literární sekce, uznávajíc moc tisku, jenž tak hrdě nazývá se druhou velmocí světa, a jenž může mnoho dobrého a naopak i mnoho zlého, jak denní příklady svědčí, způsobiti, snažila se ze všech sil, aby cíli vytknutému dostála; bylo by si jen přáti, aby pp. knihovníci katolických knihoven dbali také posudků knih, Literární sekcí posouzených (kteréžto posudky bývají ve »Vlasti« neb »Našich Listech« uveřejňovány) a hojným opatřováním dobrých knih nejen četbu dobrou čtenářům svým do rukou dávali, ale i dobrý tisk a jeho spisovatele i nakladatele podporovali a tak sami špatné knize v kruhu čtenářů svých a v okolí svém čelili, a byli tak spolupracovníky Literární sekce a snahy její podporovali.

V Literární sekci samé byly mimo veřejné schůze oslaveny Abrahamoviny: Fr. Snopka, archiváře z Moravy; Fr. Rypáčka, gymn. profesora v Brně; říšského poslance, redaktora a faráře Martina Kollára na Slovensku; Tom. Píchy, faráře v Lipkové Vodě.

V Literární sekci zasedají: řídící učitel Jos. Flekáček, místopředseda; katecheta B. Jiráček, jednatel; redaktor Tom. Škrdle, red. Tom. J. Jiroušek, farář V. Hálek, spisovatel Jan Křt. Maštalíř a katecheta Fr. Žundálek.

Dr. Rud. Horský: Literární sekce je nám důkazem, jak i málo mužů mnoho dokáže, jen když se chopí upřímně práce. A že je a bylo odboru toho třeba, dokazuje činnost jeho výmluvněji, než by i nejvýmluvnější řečník mohl dokázati. Děkuji všem členům Literární sekce za jejich snahy a přeji pro budoucnost hojně zdaru. (Pochvala.)

6. Dotace družstva Vlasť.

Návrh výboru, aby valná hromada věnovala pro XX. správní rok spolku sv. Methoděje ve Vídni 200 K, přijat byl jednohlasně a s nelíčeným souhlasem.

7. Návrh výboru na změnu stanov

rovněž přijat byl jednomyslně a to tak, aby vždy první a druhý rok vylosováni byli dva členové výboru a jeden náhradník, třetí rok aby z výboru vystoupili tři výboři a dva náhradníci. Vylosovaní nebo vystouplí členové výboru a náhradníci mohou opět býti voleni. Předseda se volí na tři roky a po uplynulé lhůtě může býti opět zvolen. K podnětu red. Tom. Jirouška může výbor stanovy změniti i v těch směrech, které on přesně udal.

8. Volba předsedy, nového výboru a náhradníků

vykonána svorně a jednomyslně dle návrhu výboru všemi přítomnými i všemi 25 hlasy, došlými písemně. I zvoleni jsou: za předsedu Dr. Rud. Horský, farář na Šárce u sv. Matěje; za členy

výboru: Vlastimil Hálek, farář v Liboci; Tom. Jiroušek, redaktor »Našich Listů« v Praze; Dr. Mat. Kovář, školní rada a gymn. profesor v Praze; Emil Stárka, duchovní správce trestnice na Pankráci; Ant. Suchoradský, katecheta v Praze; Václav Žižka, stříbrník v Praze; Karel Ulrich, c. k. poštovní pokladník v Praze. – Za náhradníky se navrhují: Fr. Žundálek, katecheta v Holešovicích; Ant. Postřihač, duchovní správce na Karlově; Jos. Brož, horník na Kladně, a Em. Žák, gymn. profesor na Smíchově.

Skrutátory pro venkovské volební listiny jmenoval předseda pp. Jos. Brože a Jana Křt. Maštalíře.

Zvolen byv za předsedu, prohlásil Dr. R. Horský: »Děkuji vám, drazí přátelé, vděčně za volbu; slibuji, že se polepším. (Veselost.) Opravdu se polepším; neboť poslední 2—3 měsíce měl jsem plno prací vikariatních. Jakmile se mi v těch uleví, jsem zas celý družstva Vlasť a budu psáti II. část Homilií (pochvala), kde chci se i rozepsati proti heslu Los von Rom (pochvala).«

Po valné hromadě v první výborové schůzi byli zvoleni: za I. místopředsedu: Karel Ulrich, c. k. pošt. pokladník; za II. místopředsedu: farář Vl. Hálek; za jednatele: red. Tom. Jiroušek.

Ukončení schůze.

Předseda končí valnou hromadu, která se konala za úplné svornosti a milé jednomyslnosti, vzletným apelem k přítomným, aby provolali slávu Jeho Svatosti papeži Piu X., nejd. episkopátu českému, s nímž vždy půjdeme, majíce v tom záruku, že půjdeme cestou pravou, a J. V. císaři a králi Františku Josefu I. Za hlučného provolávání slávy končí se významná tato schůze družstva.

Za mistrem Antonínem Dvořákem.

Napsal EM. ŽÁK.

»O v které písni naposled
jsi jásal a se chvěl,
než pro strnulý jasem svět
jsi pro vždy oněměl?«

Smrt, jež zastaví let genia v plném rozmachu jeho tvůrčí síly, jež přerve zlatou nit života, spřádanou z vděčnosti, lásky a slávy, jest věru tragická. Jest tím bolestnější, čím byla nečekanější. A proniká duši tím hlouběji, čím rostly do větší výše naděje a přání, jež upínali jsme k tomu, jenž nám byl vzat.

Na obzoru naší hudební musy české rozzářily se tři hvězdy vzácné velikosti. Žádný národ neměl té doby tři tak svérázné a jasné. Byli to: *Smetana, Dvořák* a *Fibich.* Jimi vstoupilo naše hudební umění v nové koleje. Co bylo před nimi, bralo se veměs za vzory cizími. Za Smetanou, jenž prvý čerpal ze studní domácí musy české, rychle následoval *Dvořák* s *Fibichem.* A hlavně Dvořák to byl, jenž všechny hudební formy, počínaje písní až k mohutnému oratoriu a opeře, naplnil *českou hudbou* a tak učinil

český živel hudební vítězným zápasníkem na podiu celého hudebního světa. Dvořák razil cestu pracím Smetanovým. Neboť na »triumfálním voze Dvořákově svezl se jeho předchůdce, *mistr Smetana.*«

Přes všechnu nevraživost národní, přes všechnu upjatost ciziny k naší umělecké produkci, Dvořák svými skladbami opanoval všechen hudební svět. Stal se jedním *z nejpopulárnějších mistrů hudebních v přítomné době.* Proto národ náš byl tak poctivě hrdý na svého mistra, a Dvořák přes všechnu protichůdnost a rozmanitost názorů na to či ono umělecké působení, ode všech byl uznáván za *největšího symfonika* naší doby.

A když Dvořák před třemi léty v plné síle životní stál na vrcholu své slávy — kdo se toho nadál, že k hrobu jeho je tak krátká cesta? Řekl bych, že divnou shodou okolností, kdyby slovo to v křesťanském názoru nebylo nahraženo světlejší pravdou: Prozřetelnost. — Dvořák skončil svůj život pozemský *prvního máje* tohoto roku. V době, kdy slavíci nejsladčeji se rozklokotávají, náš nejzpěvnější velikán umlkl tomuto světu navždy.

Nechci tuto znovu se rozepisovati o dílech mistra Dvořáka. Učinil jsem tak zvláštním článkem v XVIII. ročníku »Vlasti«. A kolik ještě prací skryto jest v opuštěném stole mistrově, dovíme se později. Sláva Dvořákova vrhne zajisté své světlo v taje jeho zásuvek a mnohé dílo z péra mistrova, dosud neznámé, ocitne se v rukou jeho četných ctitelů. Vždyť známo, jak přísným soudcem byl Dvořák — *sám sobě.*

Ale chci promluviti o Dvořákovi jako o člověku a křesťanu.

Mnozí velikáni, vysoko nad jiné svým uměním a vědami vynikající, prosluli též svojí výstředností v tom či onom směru. Jejich originalita v chování a ve způsobech činila je pak tím zajímavějšími. A co u obyčejného smrtelníka platilo by za hrubé porušení společenských řádů, u vyvolenců mus přijímáno jako vzácná kuriosita a zajímavá výstřednost, jež je činí tím originelnějšími. U mistra Dvořáka tak nikdy nebylo. Byl bodrý, přátelský ke každému, s nímž se stýkal. Upřímně otevřený, pravá holubičí povaha.

Aspoň jeden obrázek. Jako ředitel konservatoře měl ovšem mnoho jednati s mladými čekateli umění. V každé té hlavě dříme sen o budoucí slávě. Škoda, že zkušení učitelé nejednomu z nich musí tuto domýšlivost z kořene vyvrátit! A kdysi měl býti jeden z kandidátů odmítnut. Vida své naděje rozpadávati, se sepjatýma rukama prosil jinoch za přijetí. Profesorský sbor trvá však na svém. Tu povstává Dvořák a sám se zaň přimlouvá: »Přijměte ho! Hleďte, jak prosí; vždyť by mne hnedle rozplakal.« — A kolikrát byl mistr Dvořák u presidenta akademie, stavebního rady p. Hlávky, prosit za podporu pro mladého studenta! Kolik tu vykonal dobrodiní, drobné práce národní, k níž ho vedl hluboký cit k lidem, základní rys křesťanské mravouky.

A víte, proč mne u mistra Dvořáka tato stránka jeho povahy tak mocně dojímala? Poněvadž ne každému hudebníku a ne každému hudebnímu skladateli je dána. Jsou, kteří dovedou napsati nejněžnější tklivé skladby, a v životě svém, ať rodinném či

společenském, jsou nejvýš tvrdí a drsní. Cit jejich jest jednostranně vyvinut. Dvořák něžný a láskyplný jako ředitel konservatoře, skromný, daleký vší ctižádosti — umělcům často až nezdravě vlastní —, milý a přátelsky oddaný ke každému, kdo se s ním stýkali, byl nám dvojnásob drahým a vzácným.

A Dvořák byl též upřímným a oddaným katolíkem. Varhanictví v kostele sv. Vojtěcha v Praze bylo jedno z prvých jeho stanovišť na pestré dráze životní českého hudebníka. Kostel, zbožnému srdci jeho tak blízký, jej poutal posvátnou svojí službou. Dvořák byl z hlubokého svého přesvědčení věřícím a povinností svých dbalým katolíkem. Jeho grandiosní »Stabat mater«, Requiem, Te Deum, oratorium sv. Ludmila jsou nejvlastnějším projevem jeho nitra. Jeho »biblické písně« na slova žalmů jsou modlitbou hudební duše.

Nechci však tuto opakovati, co jinde o jeho náboženském smýšlení a životě jsem napsal. Mohlo by se snad nám vyčítati, že »klerikálové« requirují nyní mistra Dvořáka pro sebe. A toho jsem dalek. Dvořák, který stál vždy mimo válčící strany politické, budiž ušetřen i po smrti nějakého sporu o příslušenství. Žil vždy zbožný život, a dnes nenáleží již nám, náleží Bohu, který jistě jest jeho nejlepším soudcem a odplatitelem. Tolik říci o něm přece snad můžeme.

Ale jedno přece nemohu opomenouti. Dvořák byl též pilným čtenářem Písma. Nejednou z jeho úst jsem slyšel, s jakou láskou čte v knize Moudrosti nebo Žalmy. A v době své choroby, jak jeden pražský list oznamoval, pilně četl: Rozbor filosofie sv. Tomáše Aquinského.

Pokud jsem Dvořáka znal, jsem přesvědčen, že knize této mnoho asi — nerozuměl. Ale jest to zajímavý zjev, že na konec své pouti životní pokoušel se vniknouti v hloubky náboženskofilosofických otázek.

A myslím, že právě pro jeho vroucí náboženské cítění, jež z jeho na církevní texty složených děl tak bezprostředně vane, Anglie rozuměla mistru Dvořákovi snad ještě lépe, nežli vlastní jeho půda. Vždyť i my dovedli jsme dokonale oceniti svého nejslavnějšího skladatele teprve tehdy, když již cizina jej věnčila laurem. Proto též dvojnásob tklivě zněla pro nás zpráva, že v Anglii vesměs hluboce zarmoutili se zvěstí o jeho náhlém skonu. A když o květnovém festivalu anglickém nadešel jeden z koncertů, na jichž programu nikdy již neschází práce Dvořákova, před zahájením slavnosti věnována zesnulému něžná vzpomínka. Orkestr sehrál smuteční pochod Chopinův. Vzácný akt piety k zesnulému mistru! U chladných a k cizím národům jen upjatě se chovajících Angličanů tím významnější, že , pravidla jen úmrtí některého člena panovnického rodu provázejí tímto významným projevem smutku v umění.

Když tělesná schránka zesnulého dne 4. m. května v nádherném zlatém voze byla provázena kol Národního divadla, z loggie jeho nesly se dolů lkavé zvuky vlastního mistrova Requiem. Byl to nejdojemnější okamžik z Dvořákova pohřbu. Umění pozdravilo mistra jeho vlastními tony. Zdálo se mi, že sama česká Muza

hudební kleká nad vychladlým tělem mistrovým a modlí se za svého vyvolence: »Odpočinutí věčné : . .« A ten, který v životě svém tak poctivě křesťansky cítil a smýšlel, došel jistě odpočinutí u věčného Slitovníka. A jestli sami andělé zpěvem vítají v nebi šťastné vítěze v bojích života, poctivé pracovníky, kteří s hřivnou Bohem mu svěřenou svědomitě hospodařili, pak jistě i duši Dvořákovu pozdravili radostným hymnem díků, volajíce k Bohu zástupů: »Te Deum«.

S Dvořákem bylo nám se již rozloučiti. Duch jeho odešel, tělo setlí; ale díla jeho jako vzácné poklady hudebního umění českého zůstanou stálým majetkem všeho hudebního světa.

Za všechno to umění, jímž jsi, veliký genie, oslavil náš národ český pro všechny časy, za příklad pravého života křesťanského, který z Tebe zářil i těm, kteří jinde nevidí neb očí schválně zavírají, budiž Tobě nehynoucí dík a sláva! Ave, anima pia!

Malá vzpomínka na mistra dra Ant. Dvořáka.

Slovutný kazatel český a člen ctih. řádu sv. Benedikta na Slovanech, *P. Zima*, kázal po pohřbu mistra Dvořáka o životě, působení a zbožnosti tohoto velikého skladatele. Kázaní P. Zimy bylo tak vroucí, že vzbudilo až vzrušující dojem v četném posluchačstvu, a jak jsem se dověděl, po nařízení vdp. převora Odola Volfa bylo P. Zimovi kázaní to opakovati.

Dostalo se mi svého času příležitosti poznati mistra a neváhám tudíž k životopisu jeho malou vzpomínkou touto přispěti.

Před třemi roky chtěl si Dvořák pořiditi v Táboře villu a přijel z Prahy ranním vlakem do Tábora. Očekával a provázel jsem ho. Prvním cílem mistra na staropamátném náměstí táborském byl chrám Páně, kde se vroucně pomodlil, kleče před oltářem; potom si prohlédl chrám a Klokotskou ulicí dali jsme se na Parkány, do parku, pak od hradu Kotnova a bechyňské brány dolů k Lužnici, kde na pozemcích mlynáře Roberta Brdlíka, v překrásném lesním údolí, jest pro zátiší a villy místo přímo ideální. Bylo vše v plném květu a částečně již po květu; mistr se zalíbením a často zadumán obdivoval se této velebné kráse.

Vyprávěl jsem mistru, že by se tu přes léto rád usadil ministr dr. Rezek; rada městská že mu má opatřiti přiměřený byt (ne však v hotelu), než byt takový že v Táboře není, a tak že ministr do města asi nezavítá. Dvořák odvětil, že nesnadno jest jemu se rozhodnouti, ježto kupuje jakýs hotový majetek u Příbrami, a zde že by mu bylo teprve novou villu stavěti.

Přišli jsme k ville Českého quartetta nad Brdlíkovým mlýnem, kde před rokem bydlili v létě pp. Hoffmann, Suk a Vihan; p. Nedbal bydlel u svého tchána, p. Setunského v městě. Villka ta je dřevěná, zpola česká chalupa, zpola švýcarský domek, ukryta v šťavnatém porostu, s krásným rozhledem do údolí a Pintovky.

Nad villou za lesem je poutní místo Bohorodičky Klokotské, kterýžto chrámek s farským stavením a terasou ovládá jako rozhledna celé údolí lužnické s rozhledem do širošírého okolí.

Mistr byl unesen, neustále se zastavoval a jaksi k sobě promlouval: Ach Bože, to je krása! — Popisoval jsem mu Harrachovu cestu k Vlčímu důlu a k zřícenině Příběnické, údolí bechyňské, směr trati, kudy povede elektrická dráha.

Ale již při chůzi od Kotnova do údolí jsem pozoroval, že mistr se často zastavuje, v jistý směr že naslouchá, a mluvil-li jsem k němu, rychle vpadl pohybem ruky, jako by chtěl říci: »Počkejte!« Pozoroval jsem, že mistr naslouchá — zpěvu ptáků a chvílemi jaksi přizvukuje . . . »Tudl-tudl-tídl-tudl-tím-tí . . .« Upřímně se přiznám, že bych se byl dal při tom skorem do smíchu, ale úcta k mistru a skutečný vážný okamžik mne také jaksi dojímaly, než-li jsem pochopil, *co* míní se svým »tudl-tídl...« V tom ze sousedního na onom břehu Lužnice tmavým smaragdem zelenajícího se lesa Pintovky ozval se tlukot slavíka a pod Klokoty přizvukoval mu jiný kamarád.

»Pčk ... — pčk . , . !« zastavil se mistr a sledoval koncertující nejlíbeznější mistry pěvce mezi opeřenci. »Vidíte, jak veliké muzikanty stvořil Pán Bůh! Ni jediný ton, ni jediný hlásek nevyzní falešně, není hozen pod stůl! . . . Tú, tú, tú, tú . . . tluče . . . Jak mocný je Bůh!« Mistr usedl na skalisko, já stoupal o několik kroků výše, abych se mu nedíval ve tvář.

»Vidíte, jak je to vše moudře stvořeno? Kdyby tak precisně a krásně zpívala kterás dáma v »Národním«, nestačila by zpívat a se děkovati za frenetické aplausy, ale kdybychom my zaaplaudovali ***těmhle slavíkům***, nejen že by umlkli, ale zalétli by hloub do lesa ulekáni.«

Mistr dlouhou chvíli kochal se v krásách přírody, posléze opřel sevřené ruce o kolena, a tuším, že se modlil. Alespoň nežli vstal, udělal kříž.

»Pojďme na Klokoty,« pravil, »není na chvat, a zde jest tak překrásně, že bych i já chtěl zde věčně dlíti.« (Mistr narážel na verš písně: »Tam tichou nad Lužnicí«). Upozornil jsem, že tato cesta lesem na Klokoty byla by příkrá a radil, abychom dali se lesem od leva, ke kapličce u »Dobré vody«, kolem »Kalvarie« do klokotského chrámku. Mistr se tázal, co znamená kaplička u »Dobré Vody«. Pravil jsem, že v pěkné barokové kapli na hřbetu tohoto lesního skáloví jest obraz Boží Rodičky, a pramen čerstvé, jako křišťál čisté a výborné vody. Odtud že lid říká kapličce u »Dobré Vody«. Tato řeč o starém věhlasu vody klokotské jako léčivé přivedla mistra jaksi do jiné nálady a uvedl asi následovně:

»Když jsem byl ředitelem konservatoře v Novém Yorku, přišel ke mně kdysi agent a žádal, abych mu podepsal jakousi reklamu jeho vína, že mně dá firma za to vína, co budu pro dům potřebovati, a to jakkoliv dlouho, a darem krásný klavír od první americké firmy. — Dělají to mnozí lidé v Americe, není to konečně nic nepěkného, vždyť i u nás podpisují profesoři reklamu

sodovkám. Avšak já se k tomu odhodlati nemohl. Bylo mi to příliš banální. Konservatoř chambrigdská měla úmysl jmenovati mne doktorem muziky, a toho právě agent chtěl využiti pro svoji firmu. Nedal jsem se chytit. Agent se velice divil mému váhání a stoupal s nabídkami, až jsem mu ukázal dveře. Ať si dělají Američané co chtějí, já byl tam a jsem i zde Čechem.« — A tak mnohé ještě věci mistr vyprávěl a já ho pozorně vyposlechl.

Spoceni a znaveni došli jsme kapličky u »Dobré Vody«, ale byla zavřena. Dveřmi i okny bylo vidět do vnitř. Chudičká lesní kaplička s tisíci podpisy po zdích a s makovičnou střechou pod lípami, jež proti východu zastiňují zevní fresku Máti Boží klokotské. Ale tu vodu byl by mistr rád viděl i okusil. Nabídl jsem se, že pospíším do Klokot a opatřím klíč od kaple a sklenici. Mistr děl, že se sem ještě podívá, a po odpočinku na Kalvarii šli jsme lesem do Klokot. Uvedl jsem, že svého času býval tam farářem přední buditel národního ducha českého, J. Kamarýt, jemuž »Svatobor« dal na hřbitově v Táboře postaviti pomník, a jehož hrob velice uctívá táborské studentstvo, kladouc naň na dušičky obětinové věnce Matiční a pějíc přiměřené sbory. »*To je krásné, to jsou hodní hoši, studenti měli by všude tak činit.*« Za hovoru o Paříži došli jsme Klokot. Těšil jsem se, že seznámím důstojného nástupce P. Kamarýta, »residenta« klokotského, dp. Šedivého, s mistrem Dvořákem, avšak velebníčka nebylo tuto. Odejel k nemocnému. Mistr projevil přání, že tu pobude přes poledne. Já odběhl do hostince k Veselým, aby se zařídili s obědem. Potom mistr — jak vyprávěl pan řídící — si prohlédl fresky v ambitách a pak v chrámku samotný poklekl před hlavní oltář, pomodlil se a na chórku zahrál na varhany: »Tisíckrát pozdravujem Tebe!« s různými preludiemi. Ubohé, skrovňoučké varhany klokotské, jak velká čest potkala vás v ten den! Doktor hudby, J. V. císařem a králem Františkem Josefem I. řádem železné koruny vyznamenaný, člen české akademie pro vědu a umění, čestný doktor filosofické fakulty vysokého učení Karla IV. v Praze, první rakouský pair, atd. atd. atd., tolik nadšen, posadiv se k vám, zahrál hymnu k Matce Boží . . .

Cestou žádal mistr, abych ho nepředstavoval, že nechce býti prohlížen, sledován, že si odpočine v lese, a že se zde snad zdrží do příštího dne. K večeru měl jsem ho v Klokotech vyhledati.

Dostavil jsem se večer, ale mistra ne a ne nalézti. Nějaký cizí pán tak a takový byl prý viděn cestou od »Dobré Vody« k pasece do lesa k porostu. Věděl jsem hned, že mistr šel tam na slavičí koncert. Nechtěl jsem ho rušit aplaudováním, voláním či jinak a smluvil jsem se s dp. Šedivým, aby dal mistru Dvořákovi nocleh na faře v pokojích (dříve celách), které obýval r. 1900 dvorní rada pan Müller-Kutnohorský, nejvyšší rakouský mincmistr z Vídně. Nedočkal jsem se mistra. Dověděl jsem se však, že navrátiv se z lesa, přijal pohostění dp. »residenta« klokotského, že dlouho do noci hledě s okna do šumných hlubin lesního údolí na Lužnici studoval zpěv slavíků. Velebný pán nemohl také pochopit — vedle v pokoji — co znamená ono časté:

Tudl, tídl, tá-fí-fí . . ., že při tom mistr dělal pravou rukou, jakoby hrál na klavír . . .

Pak neměly býti skladby mistrovy tolik originální, že už r. 1887 napsal o nich kritik Hanslick: »Dvořák je vážným umělcem, který se mnoho naučil a přece nepozbyl své naivnosti a svěžesti. Z prací jeho mluví k nám originelní osobnost a z osobnosti té vane osvěžující dech bezprostřednosti, neopotřebovanosti.«

Gustav Toužil.

Z lesa.

— *Rudolf Stupavský.* —

Suché větve.

Co na zemi tu větví tleje,
jež hostil kdysi strom,
než zalehla je beznaděje —
je k zemi srazil hrom.

Že chtěly jásat mízou mladou
jak jiných větví tlum,
zda zachvělo to blesků řadou,
když bily v lesní chlum? — —

Teď hniloba jich osud příští
v té lesní tišině,
leč kdysi chudém na ohništi,
by vzplály jedině.

A v žáru tom by ještě jednou
jich celý život táh',
jak v hruď když zhaslé tužby sednou
a hoří v zpomínkách!

Spadalé listí.

To listí zelené a svěží,
jež snilo v korunách,
hle, na zemi zas mrtvé leží,
když podzim v stromy sáh'.

A zmlklý les se teskně dívá
na drahokamů skvost,
jak na zemi teď stlívá,
čím bujel, jásal, rost'.

Vše podzim šedý vzal mu rázem,
když přišel náhle v kraj,
vše štěstí z korun strhal na zem
a dal mu smutku taj.

A místo vůně plíseň ostrá
v hruď tady dotírá,
strom každý šedivá je kostra,
již zkáza rozžírá.

To jakby duše vešla tiše
v snů odumřelý sad,
kde plíseň sklamání jen dýše
a vše chce umírat.

Cesty srdce.

Povídka. Napsal P. J. Franco S. J. S výslovným povolením časopisu »Civilta Cattolica« pro »Vlasť« z vlaštiny přeložil JOSEF FLEKÁČEK.

(Pokračování.)

XXII. Čtvrt hodiny na stanici v Alexandrii.

John, vstoupiv v Janově do železničního vozu, schoulil se do koutka, jak to dělával vždy. Chvílemi podíval se roztržitě ven, hnedle však skryl se zase do svého koutku a zavřel oči. Nekouřil, to bylo proti jeho obyčeji, nečetl, a to už bylo docela proti jeho zvyku. Julie se laskala myšlénkou, že snad znovu přežvykuje svůj zuřivý útok proti zázrakům, že si opakuje zdravé pravdy, které slyšel, a činí si o všem tom rozumný úsudek. Částečně Julie uhodla, částečně však byl toho John daleko vzdálen.

Nikdo na světě neznal dokonale Johnovo náboženské přesvědčení: sama matka jeho neuměla v srdci jeho důvěrněji čísti, než kterýkoliv cizinec Když trávil své prázdniny doma v rodině, říkal s matkou a sestrami Evening prayer — večerní modlitbu — vyslovoval dobře věty, hlasitě, správným přízvukem; ale ani jediná slabika nesvědčila o nějaké zbožnosti nebo nezbožnosti; byl přítomen službám Božím, obcoval jim uctivě, ale pranic více; súčastnil se svaté večeře, když si toho matka přála, bez odporu, ale také bez horlivosti.

A přece nebyl John člověk nábožensky indifferentní a nemohl jím ani být, zvláště v rodině, kde bible a třicet devět článků církve anglikánské tvořily celý vnitřní život a dávaly směr, ráz a řád všemu jednání a konání. Dle pravdy však lze říci, že mistress Needle-ová nedovedla v srdce svého prvorozence vlíti zbožnost tak, jako to dovedou matky katolické. Nevěděla ničeho o starostlivosti zbožných matek, které téměř závodí s anděly strážnými, jen aby též narozeno bylo pro nebe ono milé robátko, které ony zrodily pro tento svět. Nikdy nebyla vzala na klín své děťátko za jiným účelem, než aby je pokryla polibky; ani na mysl jí nevstoupilo, vzíti je za ručičky a poznamenati čelo, ústa a prsa svatým křížem a zasvětiti je tímto prvým, ale zajisté svatým úkonem ve víru v Nejsvětější Trojici a ukřižovaného Spasitele, byť si děcko toho ovšem samo ještě nebylo vědomo. Tím méně se snažila, posvětiti prvé článkované zvuky, vycházející z úst dítěte, ku cti a chvále Ježíše Krista, učíc je vyslovovati to požehnané jméno, jako činí tisíce katolických matek. Daleko jí byla vzdálena myšlénka, ukázati dítěti krásný obraz Marie Panny, aby se naň usmálo, aby mu poslalo ručkou polibek: »Podívej se, dítě, to je tvá nebeská matka.« Mistress Needle-ová vychovala svého syna s nesčetnými starostmi a mnohou opatrností, jak číniti, aby vyrostl ve zdraví; — byl‘, jak jsme pravili, stále churav a slabé tělesné soustavy; ale nesnažila se nikdy, aby za prvního zásvitu probouzejícího se rozumu povznášela smysly jeho ku věcem nadpozemským. Jen jednou, když mu bylo skoro sedm let, a byl následkem své nemoci nebo špatné nálady nad míru svéhlavý, odmlouvačný a zlý, zavolala si jej, ukázala prstem k nebi a pravila: »Podívej se Johne, tam nahoře je Pán Bůh. Víš, kdo

je to? On stvořil mě a tebe a celý svět. Je to náš pán; budeš-li hodný, odmění tě, budeš-li zlý, tak tě potrestá . . .«

A to byl prvý pojem, který měl John o velebnosti Božské. Pravda jest, že matka neotálela vštěpovati mu i jinak prvky mravního a náboženského života. Vzbuzovala v něm myšlénky o všudypřítomnosti Božské, často stavěla mu před oči věčnou odplatu spravedlivých a věčné tresty, jimiž pohrozeno nešlechetným. A právě co se dotýká věčného trvání trestů, při tom déle prodlévala, citujíc slova bible, jež je potvrzují způsobem rozhodným; chtěla tak způsobiti, aby se její děti měly na pozoru před hloupými výklady, jaké právě té doby přišly do mody. Tato mateřská naučení provázela Johna do koleje a nebyla mu bez užitku. Jeho zasmušilá a nespolečenská povaha vzdalovala ho různých nepřístojností a pohoršení, jakáž přináší vychování v koleji. Staral se o své zdraví, žil vzdálen soudruhů, studoval, spal, stavěl si povětrné zámky. A tak, nejsa rozptylován hrami, zábavami a hlukem, neotráven předčasnou zkažeností, která bývá údělem moderních ústavů, podržel jistou část náboženských citů, jež mu matka v srdce zasadila. Byl daleko vzdálen onoho pojmu »zbožný mladík« ve smyslu katolickém (tento typus je mezi protestanty zcela neznám), ale při obecných modlitbách společných bylo jeho chování jakéž takéž; na universitě v Cambridge, v King's college nikdy nejednal po způsobu svých kollegů, kteří všelicos tropili, jen aby zahnali nudu tak řečených »služeb«: pohroužil se do studování obivuhodných oken kaple, považovaných v Anglii za mistrovské dílo gotického stavitelství.

Jistý fellow, či jak bychom řekli my, doktor, byl mu dle anglických zvyků soukromým společníkem a on jeho klientem; a ten ho zasvětil do nových ideí reformace, které poslední dobou zmítaly nitrem anglikánské církve. John, vášnivý čtenář, trávil mnoho hodin o samotě a dychtivě hltal traktáty nejhorlivějších novotářů. Veliká byla přeměna jeho náboženských názorů a jeho víry, ale nic mu nesestoupilo do srdce; ani jednou nepocítil touhu, státi se bojovníkem pod praporem sekty reformátorské. Zdálo se mu jedině správným věnovati zvláštní pozornost nové škole puseismu a ritualismu, jako majákům světla, vztýčeným od Boha k zapuzení tmy jeho církve; upřímně ctil náčelníky této vzpoury proti třiceti devíti článkům, jako znamenité znalce křesťanství, obnovitele církevní ústavy v Anglii, spasitele vysoké církve.

John, vraceje se domů do Zeleného parku, nemínil nikterak vysloviti své náboženské smýšlení, aniž horliti pro nějakou změnu; vědělť příliš dobře, že by každá špetička novoty naplnila jeho matku nevýslovnou hořkostí. Aby uchránil domov mrzutostí, nechal v Cambridge všechny knihy, o náboženských otázkách jednající. Jen jeden tiskopis vzal ssebou: byla to strana »Times«, kde bylo uveřejněno vyznání víry nového londýnského biskupa, doktora Jacksona, proslovené u příležitosti jeho uvedení v dieoesi. Zdálo se mu, že jest to jeho vlastní vyznání, které si sám ze sebe utvořil, ale jasnější a lépe formulované. Následuje bludy svých učitelů, nabýval každého dne vždy více a více přesvědčení, že církev anglikánská není nic více, než větev jediné a pravé církve

katolické, založené Ježíšem Kristem, ale větev nejsilnější, nejvznešenější, nejbližší svěží zeleni apoštolské; větev, která silou reformace Jindřicha VIII. omládla, byla zbavena všech svadlých listů, všech zlých příživníků, které dosud moří církev východní a zvláště církev papeženskou, římskou. Londýnský biskup, promlouvaje ke shromážděnému kleru, vyslovil se takto: »že vždy věřil, že je to slávou anglikánské církve, ne-li jejím charakteristickým základem, že je znamenitě protestantská i katolická zároveň; protestantskou ve své účinné oposici proti Římu, katolickou, jako zdravý a živý úd oné církve, která je mystickým tělem Ježíše Krista. Je zdravá, poněvadž byla reformována. A proto se nerozpakoval vyznati své přesvědčení, že reformace byla požehnáním a nikoli snad zločinem, jako mnozí pravili.« (Times, 15. února 1869.)

Dobrý biskup se tedy domníval, že v církvi Kristově jsou větve shnilé a větve plné života; jedna pak z nejstatečnějších a nejvíce k životu se majících že je ona, již od původního kmene oddělila sekera Jindřicha VIII., se snášelivostí za dob apoštolských neznámou neupírala život ani církvi římské, byť i byl méně energický, nežli její.

John si liboval v takových názorech a mínil, že tím ujednává mír se všemi křesťany na světě, ať jsou jakéhokoliv vyznání; nikterak neuznával nutnost, aby byl stranníkem anglikánského puritanismu, jak by mu ráda s veškerým důrazem uložila jeho dobrá matka. Aby upokojil svědomí své, schvaloval se zálibou pokusy nových apoštolů reformovati reformaci Jindřicha VIII., učiniti ji schopnu života a dlouhého trvání. Radoval se novým praktikám, zavedeným v některých chrámech: z křížů na oltářích, slavnostních obřadů eucharistických, mešních rouch a pluviálů dle způsobu římského, zpovědnic a četných jiných novot, nesoucích se k nádhernější liturgii, ku povnesení zbožnosti.

Johnovi se zdálo, že anglikanismus rozkvétá denně více a více, čím hojněji se obaluje zelenými listy, vzatými ze stromu katolicismu, nic toho nedbaje, že takové listy bez oživující mízy a spojení s kmenem apoštolským nic neznamenají, chybí-li opravdové kněžství a když udílení svátostí stává se spíše divadelní scénou, když i samotné uctívání obou způsobů v tak řečené večeři je prázdnou idolatrií, a když konečně všecko, co není založeno na uhelném kameni, položeném Kristem, a na jeho církvi, není budovou, ale sříceninou. John sbíral spíše to, co se pravdou býti zdálo, než skutečné jádro pravdy; domníval se, že žije v samotném srdci pravé církve Kristovy, stejně vzdálen pověr papeženských, jako přílišné strohosti reformátorů šestnáctého století. S takovými názory, jinak velice upřímnými, ale s nikým veřejně nesdělenými, očekával John ovšem velice dychtivě Juliino vypravování o zázraku. On, jenž na počátku tak ohnivě harcoval proti pravdivosti zázraků v moderních dobách, byl na konec vypravování jako předělaný. Nechybělo mnoho, jakož on již byl chladný rozumovatel o náboženství, že by byl věc tuto umístil ve své privátní theologii, aniž by se bál, že ji snad vyvrátí z veřejí. Jaká obtíž připustiti div, který potvrzuje skutečnou přítomnost Ježíše Krista v Eucharistii?

Nová škola věří na přítomnost Krista ve svaté večeři (a prohlašuje (jakou logikou, to John nezkoušel), že tytéž články anglikánské církve neobsahují ničeho protivného. Jakýž tedy div, že Bůh chtěl svrditi tuto víru zázrakem? I sama matka moje mohla by uctívati způsoby chleba a vína ve svaté večeři, a nemusila by zapříti svou víru. Toto všecko je — a to je jistá věc! náramně daleko, aby mne to snad přiblížilo k papeženskému katolictví; to mě utvrzuje v mém katolickém protestantismu. Ubohá Julie, myslí-li si, že mne jen dost málo zviklala v mém přesvědčení!

To byly asi úvahy a myšlénky, jimž se John oddával skrčen v koutku vagonu. Zatím čekal na příhodnou chvíli, aby mohl v nepřítomnosti matčině s Julií promluviti a svěřiti jí v tajnosti součet svých úvah, jež byl si učinil z včerejší rozmluvy. V Alexandrii stavěl vlak čtvrt hodiny; s tím John počítal a nikoliv nadarmo. Mistress jako dobrá Angličanka vklouzla ihned do kavárny na nádraží, aby se s dětmi občerstvila; Julie ostala venku, omlouvajíc se, že se po delším sedění ráda chvilku projde. John si nedal ujíti dobrou příležitost. Sestoupil za Julií a počal bez okolků: »Miss Julie, vy zapomínáte, že jsem vám něco dlužen.«

»Vy? Ani ve snu mně nenapadá, co.«

»Ovšem, že jsem vám dlužen, a to mé zlaté repetýrky se řetízkem.«

»Žertujete,« pravila Julie, která si opravdu nemohla vzpomenouti, co jí byl v ohni jejích rozmluvy slíbil.

John začal: »Jsem vám je dlužen, slíbil jsem vám je, přesvědčíte-li mne o existenci zázraku. Dnes ráno jsem o všem uvažoval a konec konců je, že jsem přesvědčen; hodinky se řetízkem jsou tedy vaše. Zbývá jen . . .«

Julie se velice ulekla, i odvětila mu chvějícím se hlasem: »Pro Bůh, a máte-li svou matku jen trochu rád, zapřísahám vás, zapomeňte na ten žert, jako jsem na něho již zapomněla já. Co jen myslíte? Vaše matka by z toho měla smrt.«

»Na to jsem již pomýšlel, a vím, jak si pomoci.«

»Prosím vás, nehledejte žádných prostředků a žádné pomoci, a nedělejme zbytečný hluk.«

»Kdo pak dělá nějaký hluk? Jen o tom rozumně uvažuji. Hodinky a řetízek je dar mé matky, má to cenu dvacíti čtyř liber; jestli vám libo, myslete si, že jsem vám věc odevzdal a zároveň za spravedlivou cenu vykoupil.«

»Nikdy ne,« řekla Julie zcela rozhodně, »ani hodinky, ani jejich cenu; to nemůže býti.«

»Považte, miss Julie: vy nutíte gentlemana, aby porušil svou čest. Mohu něco slíbiti a slovu nedostáti?«

»Ničím neporušíte svou čest; sprošťuji vás toho a snažně prosím, abyste na svůj slib zapomněl.«

»Čest mi nedovoluje, abych toto sproštění přijal. Dohodněme se tedy; dám vám měsíčně čtyři libry, to mi nebude nesnadné.«

Julie sepjala ruce, a pravila s nejživějším přízvukem snažné prosby: »Pro vše, co je vám na nebi i na zemi nejdražším, nemluvte o tom; nechme všeho být, pane Johne, vy, já i vaše paní matka.«

»To je vše marné; chci tomu tak. Jsem třeba medvěd, jako mi říká moje matka, ale lhářem, který nedostojí slovu, nebudu nikdy.«

John pronesl tato slova s tak tvrdošíjnou hrdostí, že Julie uznala za dobré se vzdáti a vyjednávati. »Když tomu za každou cenu chcete, nuže budiž, přijímám, ale pod jednou podmínkou. Budete je sám dávati chudým. Jste srozuměn?«

»Vy jste paní těch peněz, miss Julie; budiž, když tomu chcete. Mám je dávati chudým katolíkům?«

»Katolíkům i nekatolíkům; dostačí, budete-li tu almužnu rozdávati z lásky k Ježíši Kristu.«

»Ale na váš účet, peníze jsou váš majetek.«

»Jak se vám líbí; dostačí jedna libra měsíčně, abyste si neublížil.«

»Ne, řekl jsem čtyři, a při tom zůstane.«

Po celou dobu cestování a pobytu v Italii byl John věren svému slibu. Dával po lírách a půllírách ve stříbře a dával skoro vše, co dostával od matky, jakoby se co nejdříve chtěl zbaviti dluhu, který ho tísní. Mistress Needle-ová nic nevěděla a nic netušila. Julie dobře pozorovala, že John udílí štědře almužny a měla v něho nejlepší naděje; v jeho jednání bylo něco drsného, prudkého, divokého: ale nelze upříti, že i cosi, svědčícího o upřímnosti a šlechetném duchu.

XXIII. V Janově; harmonie a disharmonie.

Kdož by neznal v Janově pana Battistu Quattrobrassu? Je to veliký muž svého druhu, všude známý jako falešný desetník, ceněný jako vzácný exemplář ciceronů. Představte si otylého, svalnatého, dosti velikého muže, určeného přírodou, aby se stal statným námořníkem; potom však byl sveden osudem a nutností k žvanivému řemeslu Cicerona. Představte si ho, jak vyhlíží ve své uniformě, kratičkém fráčku s lašťovičím vykrojeným ocasem, všecek ve tváři oholen až na dvě houštiny knírů myší barvy, kolínskou vodou pokropené, v rukavicích, které považuje za bílé. Myslí si o sobě, že je polyglotta, poněvadž mluví i nemluví několik jazyků, a obyčejně tomu sotva rozumí sám, co povídá. Ale v mateřské řeči jest opravdu graduovaný doktor, a že je ze záliby velikým filologem před Hospodinem, počal často rozmluvu vlašsky a zamířil najednou do nejšišlavějšího janovského nářečí. O své vlasti mluví jako milovník a vzdělanec. Ví z paměti, jak daleko je z Foce do Lanterny, a vystoupiv až na výši náměstí sv. Dominika, jmenuje zpaměti paláce a jejich nynější i dřívější majetníky; může ti říci, kde je jaké schodiště, jaký sál, rozhled, gallerie, jakákoliv zvláštnost, jíž by měl cestovatel viděti. Vstoupí-li do musea, není zde obrazu, sochy, starobylé nádoby, podvržené jakékoliv hlouposti či pochybné starožitnosti, aby ji zcela bez rozpaku nejmenoval a nepopsal, míchaje tak historii a archaelogii a uváděje nejnovější zprávy a »výzkumy«, o nichž se nikomu nezdálo. Každý vrátný před ním smeknul, jako před důležitou osobou z domu; správcové velikých hotelů, potřebovali-li cicerona prvního stupně, sháněli se jenom po něm. A takové výše spole-

čenského postavení dospěl vlastní zásluhou a povoláním, v němž byl pravým vyvoleným. Konal svá studia prvotně na malé lodi, která křižovala po středozemním moři; prometl všecky přístavy kde jaký, až dostal se na velikou loď; naučil se znáti mrav i jazyk různých národů, až posléz v jakési pranici, která se strhla na Labradoru pro nějakou zásilku tresek, nechal jedno oko a vrátil se do vlasti, aby dokonale využitkoval nevyvážitelného pokladu nabytých vědomostí.

V těch několika dnech, co mistress Needle-ová prodlévala v Janově, stále se chystajíc k další cestě přes Florencii, nevyšla ani jednou z hotelu, aby se nebyla s panem Battistou poradila. On uměl několik slov anglických, paní Anna rozuměla sem tam něco vlašsky, Julie byla oběma tlumočnicí, a tak se všichni tři vzájemně dorozuměli a určili pořad nastávající vycházky. Za takového průvodu viděla mistress se svými vše, co dobře provázený cizinec viděti má, ať již se šlo k moři na cestu bárkou po přístavu, věc to naprosto nutná tomu, kdo si chce učiniti obecný pojem o poloze a velikoleposti města, či o pouti k Marii Panně Carignanské a pak opáčným směrem až k Lanterně, nepočítaje obvyklé procházky, korsa, vycházky ke svatému poli ve Staglieno nebo k ville Pallavicino.

Každý z cestujících měl mysl plnou krás toho, co viděl. Žádné město neposkytuje zraku tak překvapující rozhledy, tak různá panoramata, tak nádherné pomníky a paláce, jako Genua, královna Ligurie. A kdo by mohl pozorovati Janov s ptačí perspektivy, celé jeho okolí v okruhu asi desíti mil, musil by uznati, že pyšná Genua si vyvolila pro sebe nejčarovnější polohu z celé italské rozkošné zahrady.

Mistress Needle-ová nedala si tentokráte pokoje, dokud nepozná Janov, ač několikráte již v Italii zimu strávila. A nyní velikolepost Turina, zřejmé bohatství Milána, bizarní přísnost Benátek, umělecké krásy Florencie, hlučná veselost Neapole, orientální úsměv Palerma, ba i sama věčná majestátnost Říma mizela před Janovem, v každé části originelním, před Janovem, jenž je samé světlo, samý mramor, samý pohyb, stálý život neúnavného lidu na zemi i na moři.

Takový byl prvý dojem cestující družiny. Mimo to vše však toužebně si anglická pietistka přála obdivovati zde výhody, úspěchy a pokroky reformace, neboť věděla, že za tím účelem bylo do Janova posíláno hodně peněz. Vzpomínala si, jak docházely biblickou společnost vítězné zprávy o pokračujících a stkvělých podnicích protestantů v tomto městě, jak se chlubili valdenští a jiní horlitelé pro čisté evangelium; její srdce se rozplývalo radostí; očekávala, že uzří kvetoucí chrámy protipapeženské a především obec vlastního náboženského vyznání. Ale po nešťastném výsledku pouti do údolí Pinerolských neodvážila se ani, aby se veřejně o tomto svém očekávání zmínila. Číhala na příležitost uzříti tyto chrámy jako náhodou, aby jimi byla překvapena. Odjíždějíc z Turina, ani neměla kdy zeptati se duchovního na poměry protestantů v Janově; tak byla rozmrzena jednak zklamáním na své cestě k valdenským, jednak disputací Julie s Johnem. Nezbývalo

nic jiného, než vyžádati si zpráv od pana Battisty. Zavolala ho stranou a ptala se: »Mohl byste mi říci, kde je tady kostel anglikánského vyznání?

Battista, kdyby ho byl někdo žádal, aby ho dovedl k Madonně delle Vigne, mohl tak učiniti se zavázanýma očima; ale tahle otázka ho přivedla do nemalých rozpaků. Že však věděl, jak zle by pošramotilo jeho ciceronskou čest, kdyby něco v Janově byl neznal, odpověděl nenuceně: »Je to ve třídě Assarotti,« a ukázal to hned na plánu. Ctihodný ten muž neměl o tom ani zdání, co je na světě různých protestantských sekt a vyrozuměv ze všeho, že si paní přeje viděti kostel, který není katolický, beze všeho uvažování jí chtěl ukázati ten jediný, na nějž se pamatoval. Tato otázka vzbudila v něm ostatně velikou zvědavost, nemohl si ani pomysliti, že by tato dobrá a skromná cizinka nebyla katoličkou. Kdož by to jen byl mohl tušiti! Vždyť nebyl pozoroval, že by ona i její družina si byli činili posměch ze svatých věcí, viděl, že se ve chrámech chovají slušně, že hlasitě nemluví, nechechtají se a nejedí, jak to protestanté často dělají i v chrámech nejslavnějších. Že by si byla klekla k modlitbě, toho Battista ovšem též neviděl, ale ten nepěkný zvyk mají i mnozí katolíci; za to však viděl klekati Julii a modliti se, jako jménem všech; celkem tedy se domníval, že jest mu činiti s panstvem katolickým, čili jak říkal, »křesťanským«.

Mistress studovala pozorně plán města, jeho okolí a třídu Assaroti, a pak oznámila své rodině velice krásnou vycházku do hořejších končin města, k Albergo dei poveri, na prostranství kdys tak obávaného Castelletta a posléz do alejí Acquasolských. »Až tady půjdeme,« myslila si, »jako náhodou zajdeme do třídy Assarotti a seznámím se s místem, kam půjdu příští neděli na služby Boží!« A těšila se, že si promluví s tamním duchovním o počtu věřících, o návštěvě škol, o počtu konversí; její děti se poučí, Julie se podiví, a anglikánská církev ostane povznesena v povinné cti a úctě.

Bylo čarokrásné jitro; vesele kráčeli za neustálého štěbetání obou dívek a Julie, John jen chvílemi pronesl slovo obdivu. On totiž byl poprve na jihu a velice se divil lahodnému vzduchu a jasné obloze v již tak pozdním podzimu. Čistý, kyslíkem hojně bohatý vzduch, vanoucí od výšin, upamatoval ho na práva jeho anglického žaludku; když přišli ku kavárně Acquasola, obrátil se k matce: »Mohli bychom tady učiniti malou přestávku, tak na kousek befsteaku. Co tomu říkáte?«

»Dobře máš,« odvětila rychle matka; zastávka před obědem, který tak hned nebude, nemůže škoditi.«

Zastavili se tedy v kavárně ku všeobecné spokojenosti; tento skutek se líbil všem, ba, panu Battistovi zdál se býti přímo prozřetelností. A tak vyšli odtud posilněni, s pokojnou myslí, pevnějším krokem. Mistress měla na mysli stále jen svůj chrám; ostatní těšili se na překrásný rozhled ze třídy Assaroti, která tu značně stoupala do vrchu.

»Jaké to divadlo!« zvolala Julie.

Také paní stanula všecka udivena. »Musíme dojíti až na vrchol,« pravila obezřetně, doufajíc, že v půl cestě přijdou ke chrámu.

Klara a Klementina šly napřed, za nimi paní, Julie a John, ozbrojeny »Průvodcem«, vázaným v červeném chagrinu, pan Battista šel po straně, řídil celou četu, odpovídal k otázkám a chvílemi přešel sem nebo tam. Stoupali do vrchu krok za krokem, zvolna, obdivujíce dvě nekonečné řady paláců, sahající až k náměstí Maninově; mistress Needle-ová doznala, že sotva kdy viděla nádhernější třídu.

»A v takové poloze!« zvolala Julie. »Pozorujte jen magický dojem, jaký činí bok pevnosti nahoře na nejzašším vrcholu, jak krásně doplňuje pohled na celou třídu! Věru, že se zdá, jako by to byl maloval šťastný genius malíře krajin, a nestavěly tu surové ohledy válečné!«

John cítil, jak se mu při Juliiných poznámkách otevírají oči. Až dosud nebyl se nikdy zabýval otázkami uměleckými vůbec; obdivoval z pravidla skoro každý předmět, který viděl, jen když byl veliký a nápadný; byl by se stejným citem chvály pozoroval liverpoolské doky jako palác Strozzi ve Florencii; z krásných umění neznal nic, mimo o čem se jen tak dověděl z literatury. Oči jeho téměř visely na rtech Juliiných. Jemu byly tyto obrovské budovy, některé z pravého mramoru, všecky velikými, souměrnými, zkrátka: non plus ultra ušlechtilé architektury. Ale vzdělaná dívka, která měřila vše kružidlem, majíc na mysli četná mistrná díla Řecka, starého Říma a stavitelské památky Italie z minulých století, soudila o tom jinak a nemohla se zdržeti, aby svůj úsudek nepronesla.

»Pravda,« řekla, »je to bohaté, veliké; málokterá italská obec mimo Janov by mohla postaviti takovou řadu paláců, ale — buď už tomu jakkoliv, starý Janov to není.«

»Jak to?« ptal se John.

»Vzpomeňte si na vévodský palác, který jsme včera viděli, s předsíní, jíž podepírá osmdesáte sloupů z bílého mramoru; může závoditi se sídlem každého císaře. Hleďte; to je starý Janov. Připomínám vám palác university., Doria Tursi, Serra, Durazzo, Brignole, Balbi . . . to vše je starý Janov. Tato obchodní knížata si stavěla obydlí jako králové. A teď si představme Albergo dei poveri, jejž jsme viděli před chvilkou, nemocnici Pammatone, S. Maria di Carignano, S. Siro, Madonna delle Vigne, S. Lorenzo — podivejte se na ně a poznáte hned, jak jsou maličké.«

»A přece,« opakoval John, »je tato třída velikolepá; moderní Janov mě naplňuje úžasem.«

»A zajisté právem. Janov v moderních dobách méně se vzdaluje staroitalských tradic a může se honositi, že postavil nejkrásnější budovy. Viděl jste svaté pole?«

»Jak by ne!« zvolal John.

»Najdete,« pokračovala Julie, »hřbitovy s krásnějšími zahradami, jako v Neapoli, bohatší vzácnějšími starožitnostmi jako v Pise, majestátnější, jako v Turině, v lepší poloze, jako v Římě, ale nikde nenajdete svaté pole s tak přesnou a ušlechtilou architekturou, jako v Janově! Které jiné obci by se bylo jen zdálo o sloupořadí,

které obklopuje svobodný přístav, vše samý čistý carrarský mramor! K tomu je třeba janovského genia, janovských peněz, a lidu tak podnikavého a obchodnického, jako je zdejší«.

John i přes výklady Juliiny ostal pohřížen do obdivování budov, otáčeje kukátko brzy na levo, brzy na pravo.

»Co tu konečně najdete, co by neodpovídalo antickému?" řekl prudce. »Je to jen jiný způsob, ale rovněž krásný a velikolepý.«

»Chcete viděti píď za pídí?« odvětila Julie. »Uvažte tedy jen něco docela obyčejného. Příbytky starých patriciů tady v Janově i všude jinde nebyly určeny k ničemu jinému, než aby tvořily útulek jediné rodině panských mravů, která stkvěle hostívala své klienty a hosty. Nádherný byt k tomu cíli byl jediný, s několika vedlejšími pro členy rodiny nebo ku pohodlí přátel; ostatku užilo se na byty služebnictva, četné čeledi, na skladiště, stáje atd. A ten plán měli stavitelé na mysli, když budovu stavěli. Podivejte se na tyhle moderní paláce, prohlédněte si je od hlavy až k patě: co jim řeknete! Nezdá se vám, že to páchne výdělkářstvím? Ještě štěstí, že všecky nejsou takové. Počítejte poschodí: tři, čtyři, pět i šest; jsou to, chcete-li, domy bohatých bankéřů, podnikatelů plných peněz — ale nikdy ne paláce velikých pánů. Najděte mi tam bránu, schodiště, vestibul, dvůr se sloupořadím — co vás napadá! majetník nechtěl plýtvati stavebním místem, chtěl míti hodně bytů k pronajatí; to je dnes hlavní myšlénka každého, kdo staví. Využitkovati všeho, aby i v posledním koutečku přízemí mohl býti krámeček k pronajatí!«

John se divil sám sobě, slyše tyto prosté, ale pravdivé úvahy, že mu to již samo nepřišlo na mysl. Needle-ová též sledovala rozhovor, ale stále myslela na svou protestantskou kapli; tu pojednou uzřela na pravo novostavbu, ale již tak pokročilou, že bylo na první pohled viděti, že to bude něco monumentálního.

»Co je to?« ptala se pana Battisty.

»To je kostel Neposkvrněného Početí; věřící jej staví sami na svůj náklad.« Tato odpověď ovšem paní málo potěšila; už myslila, že uslyší, to že je ten chrám anglikánské církve. Horší však bylo, že současně Julie uzřela na pravo nesmírnou budovu, zastavila se, sepjala ruce a zvolala: »Je-li pak to možná! Jaký to nesoulad, jaká to disharmonie! A postavivši se tak, že viděla třídu Assarotti a bok ulice Curtatone, měřila vše živým duchem neapolského umělce a zhrozila se nad neforemnou skupinou. »Pojďte sem, mistress Anno, a podivejte se, lze-li nahromaditi více šeredy v jediné stavbě! V nejvelikolepější třídě Janova vystavěti takové zdi, počmárati je špinavými, protivnými barvami! To je přímý políček dobrému vkusu a umění!«

Netušila, že tato poznámka krutě se dotýká srdce paní Needle-ové. Zbožná pietistka měla stále na mysli kostel anglikánské církve a četla na průčelí nevkusného tohoto stavení nápis: »Ježíš mu pravil: já jsem pravda a život. Nikdo nepřichází k otci, leč skrze mne. Bůh je duch, pročež, kdož ho vzývá, má tak činiti v duchu a pravdě.« Z těch slov soudila bezpečně, že je to chrám její církve. (Pokračování.)

Slavnosti Jednoty českého kat. učitelstva v král. českém.

I. Mimořádná valná hromada.

V neděli, dne 15. května t. r. konala Jednota českého kat. učitelstva v král. českém mimořádnou valnou hromadu ve velkém sále Jednoty kat. tovaryšů v Praze za přítomnosti c. k. policejního komisaře dr. Mil. Buďárka. — Omluvily se: sl. Albína Fortýnova a sl. Aug. Rozsypalova. — Jako hosté přítomni byli: Alois a Martin Voler, kamnáři v Plzni, a Fr, Jelínek ze St. Kolína. — Předseda učitel pan Fr. Jelínek uvítal členy a požádal, aby pan říd. učitel Jos. Flekáček přečetl protokol poslední valné hromady, což týž učinil — Dle návrhu výboru byly odbory Králové-hradecký a Mlado-boleslavský rozpuštěny. Již dlouho nejevily činnosti a byly tudíž Jednotě zbytečnou přítěží. Zjednodušený spolek bude nyní moci tím intensivněji pracovati. — Předseda četl změněné stanovy a tyto byly tak, jak je výbor vypracoval, schváleny. Dle nových stanov rozšiřuje se spolek v ten způsob, aby v něm byli zastoupeni mimo učitele a katechety také přátelé křesťanské výchovy. Těmto jsou ve výboru vyhražena čtyři místa a mimo to dvě místa náhradnická. Přátelé křesťanské výchovy budou platiti pro spolek ročně 1 K, ale může jim tento obnos snížen býti až na 20 haléřů. Tímto způsobem mohl by míti spolek přátelské kroužky na četných místech království českého a mohl by s jejich pomocí jako občanů a otců nebo matek rodin čeliti nevěreckým proudům v učitelstvu.

Přijat byl návrh p. předsedy, aby kterýkoliv člen mohl konati jménem Jednoty po Čechách veřejné přednášky. Přednášející musí to dříve oznámiti předsedovi Jednoty, a když ten věc schválí, může se přednáška konati; řečníku zaplatí se dráha. Člen výboru, říd. učitel p. Jos. Kavka, jest ochoten přednášeti o své cestě po Rumunsku, hlavně o tamní náboženské a mravní výchově mládeže.

Starý přítel Jednoty zaslal 10 K a připojil k tomu tato povzbuzující slova:

»Všem velect. pp. účastníkům schůze dne 15. května račtež laskavě vyříditi můj srdečný pozdrav — vyjadřuji jim svůj obdiv, že mají tolik statečnosti a zmužilosti čeliti tomu záhubnému proudu nevěreckého liberalismu, který by vzkvétající naše školství jistě zničil! Nechť vydrží v tom »křížovém ohni«, který na ně zaslepení jejich kollegové neustále vrhají! Věřící lid náš na vesnicích začíná již prohlédati, a brzy se stane nevěrecký učitel na našem venkově nemožným! Chtít odstranit sv. náboženství ze škol obecných, to není nerozum neb pošetilostí, nýbrž přímo šílenství, z nejhorší zášti proti božskému učení Kristovu pocházející.«

Předseda ukončil schůzi, provolav slávu: Jeho Svatosti papeži Piu X. a Jeho Veličenstvu císaři a králi Františku Josefu I.

II.

V neděli dne 15. května o 6. hodině večer konala Jednota českého katolického učitelstva schůzi pro členy a hosty, přátele křesťanské výchovy.

Přítomni byli mezi jinými: Školní rada prof. Šauer z Augenburgu, předseda katolických tovaryšů kanovník Fr. Vaněček, farář Vl. Hálek, řídící učitelové Jos. Flekáček a Jos. Kavka s dcerou Annou, učitel Jiljí Březina a Václav Dvorský, redaktoři: Tom. Jiroušek, Václ. Myslivec, Tom. Škrdle a red. »Selských Listů« Fr. Šafránek; Fr. Hlavatý, předseda křesť.-socialního spolku v Týništi n. Orlicí; Jan Mošna, delegát katolické Jednoty v Karlíně, a z Libšic n. Vltavou přišli: Václ. Beránek, Fr. Mentlík a Jos. Smetana.

Učitel p. Fr. Jelínek, předseda Jednoty, zahájil schůzi a přečetl pozdravný telegram, který ke schůzi zaslal Jeho Eminenci, nejdůstojnější arcipastýř, a jenž zní: »Šlechetným snahám ze srdce žehná kardinál Skrbenský.« Otcovská slova Jeho Eminencí přítomné potěšila. — Protokol poslední schůze četl řídící učitel p. Jos. Kavka. Protokol byl bez debaty schválen.

Po přečtení protokolu ujal se slova p. předseda učitel Fr. Jelínek a mluvil o liberálním učitelstvu a náboženské výchově školy.

»Lituji, že tak málo účastníků se sešlo. Nepracujeme pro sebe, nýbrž pro dobré snahy, pro uplatnění zásad víry katol. ve škole i u vychování vůbec. My přinášíme oběti, stojí nás mnoho práce, peněz a času, co konáme. Běží tu o naši mládež. Stýskalo se častěji na to, že vysoké, ano i střední školy v ohledu nábož. mládež kazí. Dnes hrozí nebezpečí toto i ve škole obecné. Když jsme zakládali před lety Jednotu čes. katol. učitelstva, byli jsme uvítáni salvou potup a posměchu. Mnoho členů se tím odradilo, někteří zlhostejněli, jsou nečinni. Nebyla to vhodná doba, mělo se vyčkati do dneška. Byli jsme to jen my učitelé a někteří kněží, kteří potřebu spolku uznávali; veřejnost širší pro snahy naše neměla smyslu. Tehdy tvrdilo učitelstvo, že spolek náš jest zbytečný, podezřívali nás, že chceme zavléci stav náš do otroctví kněží a mnohé jiné nesmysly. Vylučovali nás ze spolků učitelských, vyslovovali nám politování a opovržení, tvrdili, že jsou také katolíci. Dnes nemohou to tvrditi. Dnes mnozí náboženství tupí, v posměch uvádějí kněžstvo a obřady církve, brojí proti článkům víry, ano i loni podali návrh na vyloučení náboženství ze škol. — Dokladů toho pak podal celou řadu. Nejeden úryvek citovaný z časopisů učitelských vzbudil úžas a bolestné překvapení u přítomných. — Ač katolická žurnalistika v poslední době pilněji všímá si neblahého působení nevěreckých učitelů, zůstávají snahy naše nepovšimnuty. Rozšiřujeme právě stanovy našeho spolku tak, aby mohli býti členy spolku všichni katolíci, nejen učitelé, a příspěvek stanovili jsme nejmenší na 20 hal. ročně, aby nikdo neměl výmluvy, že pro chudobu členem býti nemůže. — Přáli jsme si dnes zde v širší známost uvésti snahy naše a na ně upozorniti. Zvali jsme v novinách, psal jsem některým spolkům a pánům, a ani ti všichni nepřišli. U nás venku, když někde hoří, vše se vyburcuje ze spánku a spěchá ku pomoci, aby z hořícího stavení zachránili, co se dá zachránit. — Nyní také zuří požár protikřesťanské výchovy ve Francii. Tam však zažehnut požár ten s hora. Tam byla to vláda, která vnucuje lidu školy beznáboženské. U nás také chytá, doutnalo déle

uvnitř, nyní plameny prorážejí a kouř se valí z budovy ven. U nás jsou to sami učitelé, kteří zaněcují požár výchovy protikřesťanské. Nemyl se nikdo, že zákon školní stanoví nábožensko-mravní vyučování a vychování, že se tudíž protinábožensky vyučovati nemůže. Ve »Škol. Obzoru« kdosi již zřejmě napsal, že žádný zákon nedonutí učitele — ovšem nevěrce — aby všeliké plané obřady, pověry a kejkle klerikální u mládeže šířil a podporoval. Co těmi planými obřady, pověrami a kejklemi míní, o tom není pochyby; nazván na příklad průvod o Božím Těle »klerikálním vejšlapem«.

Kdosi projevil, že nám nutně třeba katolického ústavu učitelského mužského. Nepochybuji, ale liberálové z toho nemusí míti strach. Při osvědčené čilosti u nás to zítra ještě nebude, a kdyby bylo, ovoce hned neponese. Co však nutně třeba a neodkladně se vykonati musí, jest to, aby celá katolická veřejnost jako jeden muž proti neznabožským proudům v učitelstvu zahřměla: *»Až potud!«*

Mnoho se mluví o otázce socialní. Připravuje se společný program katolíků českých. Avšak já tvrdím, *že není palčivějšího bodu, na němž by se všecky síly katolíků soustřediti měly, než ochrana křesťanské výchovy a křesťanského rázu školy proti bezbožeckým snahám vůbec a se strany učitelstva zvlášť.* Mluví se dlouho o katolické organisaci. To však podobá se rozladěným varhanám o několika rejstřících, z nichž každý jinou barvitostí se ozývá. Já však představuji si organisaci jako dobře sladěné varhany, které v souladu, byť různou barvitostí každý rejstřík pro sebe hrál, v tak důležité otázce jako tato, zavzněl plný stroj mohutným souzvukem.

Je to smutné, že v otázce tak důležité mimo naše novináře katolické téměř nikdo si toho nevšímá. Jedinou výjimku činí dnes pozornost J. Em. nejd. pana kardinála, jenž nás poctil telegramem. Proto chtěli jsme dnes o tom pohovořiti a netajím se svým sklamáním. Já tedy mám jako učitel první to být, který odváží se poukázati na zhoubné působení učitelů-nevěrců. Budou tvrditi snad, že pálím do vlastních řad, do svého stavu. Nikoli! Jen chyby kárám a na ně poukazuji. Liberálové zhusta si pochvalují Husa, že káral bez milosrdenství chyby svého stavu a proto že ho upálili. Nuže, mně se to na něm také líbí a proto ho v tom následuji. Upálení se nelekám! Nebojím se nepřátel, byť i jich bylo celé legiony proti mně, proti nám a našim snahám. Jsem již ostřílený jelínek, v boji tom jsem již sešedivěl a při zásadách křesťanské výchovy vytrvám do smrti. Nelekám se tisíců střel nepřátelských, ale bojím se neupřímných přátel; z celého spolku zbylo nás vytrvalých pracovníků málo. Nesnese každý tolik potup jako my, předsedu prvního přivedly útoky ty do hrobu. Síly naše ochabují a proto volám ku každému upřímnému katolíku: Sem v naše řady, vzhůru hlavu, nám ku pomoci, sice buď padneme nebo odstoupíme. Odstoupíme čestně a jen tehdy, donutí-li nás nevšímavost vlastních řad a činitelů katolických, kteří si nás nevšímají, nebo klidně k boji našemu s útrpným úsměvem

přihlížejí, případně i nepříznivě kritisují aneb nám pomáhají s rukama v kapsách — dobrou radou.«

Vývody řečníkovy pečlivě propracované a s procítěním přednesené odměněny byly na konec potleskem všech přítomných. — Pan učitel Nepokoj řeč tuto v »Čase« snižoval a odcházeje ze schůze vyslovil politování, že ji musil slyšeti, my však s důrazem opakujeme, že p. učitel mluvil otevřeně, bez ohledu a s hlubokým citem o svém předmětu.

Předseda Jednoty katol. tovaryšů vldp. kanovník *Fr. Vaněček* vítal účastníky schůze a pravil, že místnosti katolických tovaryšů jsou nejen pro tento den, nýbrž pro každou budoucí schůzi k službám Jednotě, která tak záslužně a statečně hájí věc svatou. Mluvím, praví pan kanovník, pod dojmem řeči páně předsedovy. Obraz, který nastínil citáty pan předřečník, jest tak smutný, že musíme žasnout nad černí jeho. Vždy jen vidíme ty známé listy tupit a hanobit víru katolickou — proti nim poukazuji na slova světového Lacordaira, jenž takým lidem říkával: *co má člověk proti víře než — své zkažené srdce!* Katechismus jest předmětem úsměšků v jejich ústech a časopisech; větší nad ně filosof Brentano dětem svým na smrtelné posteli odkazoval katechismus jako knihu, která zodpovídá všechny otázky, které filosofie nikdy nezodpoví. Však co mne hluboce žalem dojalo, jest onen rouhavý výrok o Nejsvětější Svátosti Oltářní, důkazu to nekonečné lásky Ježíše Krista, který tak pustým způsobem byl zneuctěn a porouhán. Proti jich rouhání vyznávám a věřím v Tebe, Svátostný Ježíši! Jejich řeč není řeč vzdělaného člověka, to jest řeč, jakou bylo slýchati toliko na Kalvarii pod křížem od lotra. Onomu muži, kdo to psal, budiž Bůh milostiv! Jací jsou to smutní Husité? Ti žádali, aby směli přijímati Tělo Páně pod obojí způsobou a když jim to konečně povoleno bylo, rozhlaholily se všechny zvony po království českém a svěcen radostný svátek. Kdož se dnes toho jména dovolávají, rouhají se takým způsobem tajemství vznešenému. Co mají z Husa? Komenského se dovolávají tolikrát! My ctíme (u Komenského) jeho víru a křesťanského ducha, kterého učinil základem a vrcholem vší výchovy. Ač mimo církev, přece ctíme jej a jeho víru křesťanskou. Co však zbude ctíti na něm jeho velebitelům, když stojí mimo půdu křesťanství? Proti také spoustě staví zde Jednota sebe jako hráz. Dílo těžké, mnohdy bez velkých patrných výsledků, jak pravil p. řečník, ale já dokládám — dílo ne bez zásluhy! Hrstka jest zde na straně křesťanské a zástup proti. Pravá to pavučina proti zdi. Ale kde jest Bůh, jest pavučina zdi pevnější než Jericho. Proto neztráceti ducha, vytrvat: práce jest naše — výsledek Boží!

Slova se ujal p. red. Tom. Jiroušek a mluvil takto: »Velectěné shromáždění! Co jsme zde slyšeli o liberálním a radikálním učitelstvu, to už není vzdělávací methoda, ale to je už hotový paedagogický nihilismus a anarchismus! Nuže a tu nám, křesťanským socialům, kteří jsme odpůrci každého nihilismu a anarchismu, nastává povinnost ozvati se veřejně a říci ku katolickému lidu, toho, co dnes se děje a připravuje ve škole, aby netrpěl. Jest na nás, účinně podporovati snahy učitelstva katolického, které dbá toho,

aby škola byla národní a katolickou. Naproti nevěreckému učitelstvu jest pak na nás odhodlaně vystoupiti a na místech kompetentních a zvláště na zemské školní radě domáhati se toho, aby škola byla a zůstala alespoň tak katolickou, jak nám toho zaručují zákony, které, aby se překročovaly, nedovolíme. Sjednoťme se, máme po ruce tisk, spolky, živé slovo, a vyvolá-li proti sobě radikální učitelstvo dosud nevídaný boj, v němž rodičové mohou nevěreckým učitelům odpírati i školní péči o dítky, to pak ať přičítají sami sobě. Ukažme pánům liberálně-radikálním učitelům, že už nás dochází trpělivost, aby k náboženství a duchovenstvu chovali se na dále jako dosud — zvláště ve škole, která musí býti národní a katolickou. Katolíci, ukažte, že jste katolíky a nebojte se za sebe jednat.«

Na to promluvil dp. farář Vlastimil Hálek: »V zastoupení družstva Vlasť, jeho odborů a Tiskové Ligy, která po léta trvání svého obhajovala vytrvale na poli tiskovém ducha křesťanského v našem školství ve smyslu snah spolku katol. učitelstva českého, a jej svými sympatiemi provázela, prohlašuji, že i na dále budeme všemi našimi prostředky podporovati snahy a cíle spolku katol. učitelstva, tak veledůležitého. Tím více pak se vynasnažíme nyní, kdy spolek novou úpravou stanov postaven byl na širší lidové základy, takže lze se státi jeho členem za roční příspěvek 20 h, sesíliti jeho organisaci a pracovati k jeho hlubšímu u nás zakotvení. Proto volám: Nechť žije, roste a zkvétá!«

Když byl ještě promluvil p. Jan Mošna z Karlína, přijata byla tato resoluce:

»Jsme přesvědčeni, že liberalismus na poli náboženském vede k pochybovačnosti a lhostejnosti náboženské, ano i čiré nevěře. Proto zásady liberalismu nelze nikdy s prospěchem uplatniti při nábožensko-mravním vyučování a vychování mládeže, jak je zákon školní stanoví.

Litujeme proto velice toho, že liberální tisk učitelstva českého vůbec, mezi ním pak »Český Učitel«, jako orgán Ústředního spolku jednot učitelských zvlášť, o záležitostech náboženských nevážně, ano i posměšně píše a vážnost náboženství katolického podrývá a nevěru v učitelstvu šíří.

Ohražujeme se slavně proti jakémukoli podezřívání, že bychom snad stavovské organisaci učitelstva nepřáli, naopak uznáváme její důležitost, avšak protestujeme proti tomu, aby s organisací tou souviselo tupení víry, podporování rozkolu mezi kněžstvem a učitelstvem a šíření nevěry v učitelstvu, jak se dosud děje.

Litujeme, že tisk tento pranýřováním učitelů nábožensky smýšlejících docílil toho, že veškeré organisované učitelstvo, ač jsme přesvědčeni, že v řadách jeho značný počet je těch, kteří náboženské přesvědčení mají, k zhoubnému řádění tomu mlčí a tím výstřední živly protináboženské posiluje.

Prohlašujeme slavně, že k učitelům liberálním nemáme důvěry, že nepokládáme je za schopné k tomu, že by mládež nábožensko-mravně vyučovali a vychovávali a proto chceme se přičiniti o to, aby zhoubnému řádění jich přítrž učiněna byla.

Úkolem školy jest nábožensko-mravní vyučování a vychování mládeže a toho může poskytovati jen ten, kdo sám náboženské přesvědčení má. Katolíci nepřejí si, aby děti jejich vzdělávali učitelé-atheisté.

Vyzýváme nábožensky smýšlející učitelstvo, aby odvrhlo bázeň před terorismem nesvědomitých štváčů, zanechalo vší obojetnosti a přiznalo barvu. Proti každému škodnému přehmatu učitelů-atheistů, jichž zajisté mnoho není, se vší rozhodností se ohražujeme a neustanou-li ve svém řádění, budeme poctivým a veřejným způsobem proti přehmatům těm vystupovati.

Učitelstvu sdruženému v Jednotě českého katolického učitelstva a přátel školství projevujeme svou plnou důvěru a prosíme všecky upřímné katolíky, aby za členy spolku toho přistupovali. Nejedná se zde o osobu neb stavovský zájem tohoto učitelstva, nýbrž o zájem katolických rodičů vůbec; sami pak budeme všemožně o uplatnění zásad křesťanských ve výchově vůbec a školní zvláště horlivě pracovati.«

Předseda poděkoval pak všem účastníkům a vyzval přítomné, aby provolali slávu sv. Otci Piu X., Jeho Vel. císaři a Jeho Em. nejdp. kardinálu Skrbenskému, čemuž s nadšením vyhověno.

Ve prospěch Jednoty českého katol. učitelstva. Zemský sbor křesť.-soc strany usnesl se pod předsednictvím kons. rady dr. Rud. Horského, kníž. arcib. vik. tajemníka a faráře, na tom, že bude všemožně podporovati snahy a účely Jednoty českého katol. učitelstva v král. českém. Za tou příčinou přistoupili ihned za členy přispívající: předseda družstva Vlasť Dr. Rud. Horský, II. místopředseda farář Vlast. Hálek, člen výboru družstva Vlasť duchovní správce Em. Stárka. Člen výboru red. Tom. Škrdle jest údem Jednoty od začátku. — Ostatní členové sboru pp.: hor. dozorce J. Brož, red. Tom. J. Jiroušek, spisovatel Jan Křt. Maštalíř a stříbrník Václav Žižka přistoupí k téže Jednotě ihned, jakmile budou změněné její stanovy schváleny; dle změněných stanov mohou býti členy vedle učitelů a duchovních také všickni přátelé křesťanské výchovy.

Dějiny socialního hnutí v zemích koruny České.

Píše TOMÁŠ JOS. JIROUŠEK.

(Pokračování.)

DÍL III.

I.

Studium křesťanského socialismu v seminářích.

V letech 1890—1891, v letech našeho probuzení, kdy v městech i na venkově náš tisk podnikl toto buditelské dílo, zanesen socialismus tímto tiskem i do českých seminářů v Praze, Českých Budějovicích, Hradci Králové, v Brně a Olomouci. »Vlasť«, »Nedělní dělnickou přílohu Čecha«, »Dělnické Noviny« a »Dělníka« znal tehdáž každý bohoslovec právě tak dobře, jako v městě a

na venkově každý farář, každý kaplan a každý rozhodný katolík-laik. Byly to blahé doby katolické sjednocenosti a nadšenosti k společné práci za praporem starých předáků křesťanského socialismu, které se snad alespoň v té míře více nevrátí.

Že vychován byl ve stavu duchovenstva mladý kněžský dorost socialně již i v seminářích, který když vyšel pak ven mezi lid, začal zakládati katolické socialní spolky a oživovati vůbec katolický život, toho zásluhu u nás největší mají předem uvedené listy: »Vlasť«, »Nedělní dělnická příloha Čecha«, »Dělnické Noviny« a »Dělník« a později »Obrana práce« (zal. r. 1893). Nuže, a z těchto listů naučili se čeští bohoslovci znáti socialismus, jeho příčiny, důsledky, zlo i dobro — jak kdo si jej vykládal a proto právem připisuji těmto listům hlavní zásluhu o poznání socialismu u nás, hlavní zásluhu o probuzení katolického lidu ve směru — křesťansko-socialním.

Křesťansko-socialní listy české v českých seminářích zdomácněly právě tak, jako kterékoliv listy katolické. Tak na př. byly r. 1896 odebírány a čteny v seminářích křesť.-socialní listy *»Dělnické Noviny«* v Praze 1 exemplář, v Brně 15 ex., v Českých Budějovicích 8 ex., v Hradci Králové 1 ex., v Litoměřicích 4 ex. a v Olomouci 10 exempl., celkem 39 exempl. — *»Dělník«* byl odebírán v seminářích: v Praze 7 exempl., v Brně 4 exempl. a v Olomouci 4 exempl.; celkem 15 exemplářů. — *»Obrany práce«* odebíralo se v seminářích: v Brně 5 exempl., v Litoměřicích 3 a v Olomouci 5 exempl.; celkem 13. — *»Zájmů Dělnictva«* (zal. v Mor. Ostravě r. 1894) odebíráno v semináři olomouckém 43 exemplářů. — Celkem tudíž bylo semináři českými odebíráno 110 exemplářů tehdáž vycházejících katolicko-socialních listů českých. Ke studiu socialismu bylo toho zajisté pro mladý kněžský dorost až dosti.[1]) Z toho lze také nejlépe viděti, jaké nadšení mezi seminaristy pro křesť. socialismus zavládlo.

Nadšení pro křesť. socialismus mezi bohoslovci dostoupilo vrcholu, když na sjezdu českých bohoslovců v Praze, konaném v semináři ve dnech 13. a 14. srpna r. 1895, přední sociolog český, dr. Rudolf Horský, přednesl k bohoslovcům velkou, důmyslně nastudovanou a nadšeně proslovenou řeč »o socialismu a jeho podstatě«. Řečník podal jim nejen výklad socialismu, nýbrž nastínil i cesty, po kterých bohoslovci se mají bráti, jak socialismu mají rozuměti, aby, až přijdou ze seminářů do správy duchovní, byli dobrými rádci a vůdci svěřeného jim katolického lidu. Nadšení po skončené řeči dra Rud. Horského bylo viděti v očích a na tváři každého bohoslovce. Nemenším jásotem uvítána tehdáž slova bohoslovce Smitky, který pravil: »Oč my bohoslovci jsme zkráceni, že nemůžeme se jako jiní akademici zanášeti politikou, o to zase získáme, když se budeme věnovati sociologii. Studujme soustavy socialní a zakládejme si socialní kroužky!«[2])

A k tomu také dle uvedených slov došlo. Nejprve studován socialismus, pak pořádány jednotlivci přednášky a konečně za-

---

[1]) »Museum« r. 1896, str. 273.—274. Brno.
[2]) »Museum« r. 1896 str. 99.—102. Brno.

kládány v seminářích *socialní kroužky*, které staly se školami socialismu mladého kněžstva.

* * *

Mezi bohoslovci v semináři pražském počal socialismus zajímati bohoslovce již v letech 1890 a 1891, kdy právě »Vlasť« a »Nedělní dělnická příloha Čecha«, řízené red. Tom. Škrdlem a »Dělnické Noviny« vedené mnou a dr. Rud. Horským zvlnily socialními články u nás jindy tichou hladinu katolického života.

Tehdáž nebylo ještě socialních kroužků v českých seminářích, ty vznikly později, ale byli zde již mezi bohoslovci jednotlivci, které nadchl socialismus křesťanský v té míře, že jali se o něm přemýšleti, a vzchopivše se, počali robiti samostatně socialní přednášky pro schůze bohoslovců, kde zjednávati počali názorům svým platnost, aby i jiní učili se v socialismu chodit a pracovat. A dílo nadšenců se dařilo.

V pražském semináři roku 1890 počali přednášeti ve schůzkách bohoslovců Karel Procházka: »O socialismu a katol. kněži«, Frant. Fryč: »O amerických dělnících a rytířích práce«, Weis: »O socialismu« (3krát), Václav Šproc: »O vlivu filosofie na socialní poměry«, Václav Engler: »O příčinách a zásadách socialní demokracie«, a »O nedělním klidu se stanoviska náboženského a hygienického«. Roku 1896 přednášel bohoslovcům kollega jejich Jaroslav Rouček »O komunistických názorech Petra Jos. Proudhona a veden též rozhovor »O důležitosti studia sociologie«. Mimo uvedenou činnost obdarovávali pražští bohoslovci knihami a časopisy i mnohé spolky. Tak na př. zaslali darem 50 svazků knih (r. 1894) křesťansko-socialnímu spolku katolických dělníků na Kladně, 50 svazků knih křesť.-socialnímu spolku katol. dělníků »Svornost« v Náchodě a 46 svazků knih Svato-Prokopské jednotě katol. mužů a jinochů v Příbrami. Různé noviny předpláceny a posílány spolku kladenskému a příbramskému.[3])

V letech 1897—1900 udržoval socialní kroužek v semináři pražském hlavně bohoslovec Vincenc Bočan. Přednášel a nabádal spolukollegy, kde a jak mohl, aby též přednášek se ujali a v nich se cvičili. Nejzdařilejšími byly jeho přednášky na thema »Stát liberální a stát socialně-demokratický«.

* * *

V semináři česko-budějovickém jali se bohoslovci pěstovati studium socialismu jednotlivě a samostatně již po vydání Encykliky sv. Otce Lva XIII. »Rerum novarum« v roce 1891. Přednášky, které v tomto oboru nastudovali, přednášeli obyčejně ve schůzích bohoslovecké jednoty »Jirsík«. Pokud mně známo, zabývali se tehdáž studiemi socialismu a přednášeli z nabytých zkušeností zvláště bohoslovci: Petřík, Mráček, Kroiher, Kotrouš, Roubík, Smitka a Husar.

---

[3]) »Museum« r. 1894, str. 162.

K založení socialního kroužku došlo teprve roku 1894, a to přičiněním bohoslovce Frant. Vaňka. Kroužek založen nejprve užší a potom teprve i kroužek širší. Kroužek širší založen roku 1895. Co členové kroužku užšího nastudovali, to v širším kroužku přednášeli a tak si navzájem myšlénky sdělovali.

O tomto kroužku čteme v časopise »Museum«, roč. 33., na str. 170.: »Socialní kroužek při »Jirsíku« vznikl v roce 1894, a pořádány v něm bohoslovci přednášky: o chudinství v katolické církvi, o otázce židovské, o socialní otázce v službách poesie a j. Tento kroužek byl po pražském bohosloveckém sjezdu r. 1895 důkladněji ustaven, tak že byla v užším probírána otázka socialní systematicky dle programu litomyšlského. Účastníci doplňovali si navzájem vědomosti o každém bodu z řady sociologů, hlavně Lenze, Vrby, Scheichera, Horského a j. O každém bodu rozpřádaly se rozhovory. Schůze kroužku užšího byly jednou v témdni. Když probrána důkladně látka, uspořádána schůze kroužku širšího, každému přístupná, v níž o témže thematě mluveno členem kroužku užšího.«

Zkrátka účelem užšího kroužku bylo: vychovávati dle programů o socialní otázce na katolických sjezdech přijatých uvědomělé pracovníky k positivní práci v hnutí lidu, až ze semináře vyjdou ven. Širší kroužek zřízen byl pro ty, kteří věci přáli a chtěli býti účastni ve schůzkách, kde hlavní slovo vedli členové kroužku užšího. Jak se samo sebou rozumí, užší kroužek doplňoval se z kroužku širšího těmi, kteří ku křesťanskému socialismu měli nejvíce schopnosti a lásky.[4])

Nejpamátnější a nejrozhodnější obrat v semináři česko-budějovickém podnikli bohoslovci v zájmu studia křesť. socialismu v roce 1897. Tehdáž byl to bohoslovec Viktor Michka, Jos Mezera, J. Vážný a J. Tupý, kteří se přičinili o to, že v semináři dne 2. prosince zreorganisovaně založen socialní kroužek na základě řádných domácích stanov. V uvedený den konána také valná hromada 38 členů kroužku, v níž jsou zvoleni: za předsedu Jos. Mezera a do výboru: J. Novák, J. Vážný, J. Tupý a Viktor Michka. Když se byl kroužek ustavil, bylo přikročeno k pořádání širších schůzí, v nichž byly konány přednášky. V době 1897—1898 bylo konáno 8 přednášek. Přednášeli na thema: J. Vážný »O socialní otázce«, J. Tupý »O vzniku a rozvoji otázky socialní« a »O theorii Malthusově« a J. Pfauser »O mzdě a dělnictvu«. — V roce 1898—1899 zvolen za předsedu kroužku J. Vážný a pořádáno 8 přednášek, a to: Michka »O katol. sjezdu v Praze r. 1898«, »O smýšlení křesť.-social. dělníka vůči náboženství, církvi a vlasti«, Petr: »O individualismu a společnosti«, Mikulíček: »O podstatě a účelu společnosti«, Štefl: »O historickém vývoji poměrů národo-hospodářských«, Vážný: »O spolkaření«, »O praktickém vedení spolku« a Pfauser: »O řemeslnické otázce«. — V roce 1899—1900 zvolen předsedou kroužku J. Tupý a pořádáno 18 přednášek na různá themata. Přednášeli: Michka: »O úvodu do socialní otázky«, »O otázce školské« a »O otázce zemědělské«. Poustka ml.: »O úkolech katol. církve v soc. otázce«,

[4]) »Museum« r. 1896, str. 104. Brno.

»O organisaci«, »O spolcích a tisku«. Suda: »O společnosti a rodině«. Pfauser: »O některých pojmech národo-hospodářských«, »O moderním socialismu« a »O otázce řemeslnické«. Tupý: »O povšechné karakteristice otázky socialní«, »O křesť. socialismu a o dělnické otázce«. Poustka starší: »O liberalismu«. Fridrich: »O burse«. Pátek: »O družstvech rolnických« a Tuháček: »O zemědělském dělnictvu«. — V roce 1900—1901 byl předsedou Viktor Michka a pořádáno bylo 20 přednášek. Přednášeli: Michka: »Úvod do socialní otázky« (třikrát) a »O erfurtském programu soc. demokratů« a »O řemeslnictvu«. Procházka: »O ženské otázce«. Pátek: »O vzniku a vývoji řemesel«, »O živnostenském řádu« (třikrát). Tuháček: »O zásadách liberalismu v otázce řemeslnické«. Kohout: »O následcích svobody řemesel«. Pfauser: »O nedostatku řemeslného dorostu«. Perneor: »O programu strany křesť.-socialní a social. demokratech«. Svoboda: »O dělnickém zákonodárství«. Suda: »O mzdě«. Poustka ml.: »O alkoholismu« a »O otázce bytové«. Jiran: »O vlivu židovstva na společnost« a Poustka starší: »O stávkách« (několikrát). Členů měl kroužek stále kolem 40 a posléze v roce 1901 bylo jich dokonce 50. Z příspěvků a darů pořízená socialní knihovna kroužku čítala 64 čísel ve 72 svazcích. Příruční knížkou pro themata přednášek dle slov bohoslovce Michky byl hlavně »Protokol litomyšlského sjezdu z r. 1894«. — V roce 1900—1901 konal kroužek 12 schůzí a měl 26 členů. Předsedou byl Jos. Tupý a jednatelem Viktor Michka. (Pokračování.)

Ve prázdném chrámě.

Jako velký, jasný rubín,
jako pozdrav jiných světů,
věčná lampa rudým světlem
jen se kmitá v houští květů.

Narcisky a hyacinty,
konvalinky, růže bílé
prokmitají šerem chrámu
za večerní teskné chvíle.

Pouze člověk jednotlivý,
smutný chodec osamělý
utíká se pro úlevu
z podvečera ve chrám ztmělý.

Neprůhledná rouška temná
světců sochy zahaluje,
pouze kadidla dech vonný
ještě zvolna vzduchem pluje. —

Rozešly se lidstva davy,
zmlkly hlasy varhan, kněží;
ticho svaté, přetajemné
v prázdném chrámu na všem leží.

Však kdo *nyní* před oltářem
k Bohu spíná chvějné ruce,
útěchy ždá, vyslyšení
úlevy v duševní muce.

Oh, ten zná a pociťuje
proč se zchýlil ve chrám ztmělý,
že útěchy, jíž zde dojde
nedal by mu ni svět celý . . . .

L. Grossmannová-Brodská.

Projev Tiskové Ligy vzhledem k oslavám Husovým.

Ve schůzi dne 30. května 1904 usnesla se Tisková Liga na následujícím prohlášení:

V poslední době staly se Husovy slavnosti v naší české vlasti vlajkou, pod kterou prý se rozněcuje láska k národu a pomáhá se ku zvelebení a štěstí jeho. Ve skutečnosti jsou však heslem, jímž se provádí rozpor a odboj proti autoritě církevní. Majíce dobrou toho zkušenost, že slavnosti tyto, třebas se jim dával nátěr pouze národní, jsou dobře promyšleným plánem našich nepřátel *na podrývání katolické církve v Čechách*, spatřujeme v nich *skrytou demonstraci protikatolickou.*

Jako věrní katolíci prohlašujeme, že naše mínění o Husovi dnes jest totéž, jaké o něm prohlásil sněm Kostnický, autorita to v církvi nejvyšší. Projevujeme tudíž na základě zkušeností z posledních let, že Hus za stávajícího způsobu oslav pálením ohňů, transparenty s jeho upálením a obrazy: »Ejhle kacíř« ve dvě polovice — církevní a národní rozděliti se nedá, aby národnostní polovice v tomto způsobu oslav se schválila, a o církevní se mlčelo, poněvadž se *ve skutečnosti proticírkevně demonstruje a národní moment zůstává podřízeným.* Slouží pak jen za tah našich nepřátel, aby neprozíravé katolíky oklamali a uspali, by kult Husův se hojně v lid vočkoval, představa lidu o Husovi by byla jako o muži, který hlásal odboj proti katolické církvi, a který jako haeresiarcha byl nevinně upálen.

Jsouce neoblomnými katolíky, nesmíme se s resignací odevzdati osudu. Máme příklad na sv. Otci stojícím na svých protestech proti uloupení Říma, a vidíme, že tyto protesty nejsou marnými. Spatřujeme věrné Čechy, jak vedou houževnatý boj za státní právo na pohled bezúspěšný a přece v něm trvají. Tak i náš protest proti oslavám Husovým nezůstane bezvýsledným. Naopak, kdybychom mlčeli, tenkráte bychom ukázali svoji slabost, že jsme *mrtvi.*

Nebojíce se výtky, že tím dráždíme vrstvy, poukazujeme na to, že *drážděni jsme my katolíci v Čechách,* bychom byli při oslavách Husových jen němou kovadlinou a pseudohusité hlučně do nás bušícím kladivem. Nesmíme tudíž pouze klidně k oslavám Husovým přihlížeti, nýbrž bdělým okem pozorovati a usvědčovati *falešnou masku oslavovatelů Husových* a na každý útok odpověděti ráznou odvetou.

Upřímně pak radíme katolíkům v Čechách, by se k oslavám Husovým zachovali následujícím způsobem:

1. by se zdrželi důstojně všech oslav Husových a nikterak k jich pořádání nepřispívali.

2. by se náš katolický lid poučoval o Husovi a jeho učení na základě výsledků kritického studia dra. Ant. Lenze.

3. by šířeny byly mezi lidem brožurky »Husitství ve světle pravdy« a jiné podobné.

4. by lid náš oceňoval podstatu oslav Husových dle shromáždění jeho oslavovatelů, ve kterém se nalézají liberálové, atheisti,

soc. demokraté, národní nevěrci, anarchisti, dekadenti, nikdy však opravdoví katolíci.

5. by katolický lid náš při oslavách Husových sice neprovokoval svedené jeho oslavovatele, ale přece jen ve vážné chvíli pronesl důstojně přesné katolické stanovisko k Husovi.

6. by poukazováno bylo na protestantské agitace s Husem pro heslo »Pryč od Říma«, jež by bylo největším neštěstím národa českého v ohledu národním i náboženském.

7. by vůdčí kruhy národa byly upozorněny, že poctivá politika národní má se varovati všeho, co rozděluje kruhy národa, a vyhledávati spíše to, co jej spojuje.

8. že do té doby nemůžeme uznati oslavy Husovy jako *čistě národní*, dokud z nich nebudou odstraněny protikatolické demonstrační formy osvětlování, pálení hranic, transparenty s Husem na hranici a s ironickým »Ejhle kacíř«.

Hlavní zásady ethiky humanitní.

Píše FILIP JAN KONEČNÝ.

(Dokončení.)

Dle našeho názoru má se věc takto: Základem mravnosti jest přirozený (věčný) mravní zákon (řád); činitelem vytvařujícím mravnost (učení) ze základů jest rozum lidský, přihlížeje v práci té jako k normě čili ředidlu ku zjevení Božímu (zvláště nadpřirozenému) a dostávaje potřebnou sankci od všemohoucího a přesvatého Boha. Ze všeho toho nemáme u výkladě Masarykově o »mravnosti« ničeho než směs citu a rozumu, které jsou i základem, činitelem i ředidlem i sankcí mravnosti.

A tak stojí před námi celá theorie v náramných nedbalkách, takže kdybychom i chtěli přijati myšlénku Masarykovu o »citově-rozumářském« *základě* mravnosti, nevěděli bychom z uvedených nedostatků, jak dále a kudy kam ze slepé uličky. Jak se jmenuje vyrabitel čili činitel, ředidlo a sankce této mravnosti? Je to opět »cit a rozum«?« Tedy: *idem per idem?* Autor zdá se, že vycítoval uvedené nedostatky, ale neodčinil jich jasným výkladem, nýbrž jen zakřidovat je hleděl neodůvodněným povídáním, že prý z toho, co jsme slyšeli, »ujasníme si ty základy«, když si *nejlepší* vybereme. Potom ihned dodává: »Než obávám se, že se bude zdát všecko samo sebou srozumitelno.« I nebude, a my nemůžeme ani pochopiti, proč pak jest Masaryk v této věci tak lehkověrným a proč dokonce myslí, že se může dovolati příkladu »Enšpigla«, jak svolal krejčí (str. 56), že jim musí něco důležitého povědět. Všichni se sešli a Enšpigl upozornil je, aby nezapomněli dělat uzel. Ano. Jen že *zde* zapomněl dělati »uzel« p. Masaryk, který, maje zodpověděti shora položené otázky, vymlouvá se na jich samozřejmost a dobrácky hlásá: »Především nic nového, nýbrž staré uznané pravidlo je základem i moderní mravnosti: *Miluj bližního svého, jako sebe samého.* Nešťastný »základ« mravnosti. Zde máme již *třetí* základ a pořád se kolísá celá soustava této ethiky, vykazujíc všecky nahoře námi označené trhliny, snad právě proto, že má každé chvilky jiný »základ«. Nejprve měla totiž (na str. 54) základ v náboženství; po druhé měla (str. 55) základ

v souladě citu s rozumem, a teď po třetí (str. 56) má základ v lásce k bližnímu. Nač *tolik* »základů«? Jeden, ale *dobrý* základ postačil by úplně.

Než se dáme do dalších auktorových výkladův, upozorníme, že jeho ujišťování o *náboženském* základu ethiky humanitní dostává *třetím* »základem« trochu světla: jest v něm totiž *jenom* řeč o bližním (člověku) a zapomenuto na *Boha*, jenž v prvé části připomenuté *staré* zásady ethické všude přicházívá, jelikož zásada ta správně zní: Milovati budeš *Pána Boha* svého z celého srdce . . . *a* bližního jako sebe samého. V ethice Masarykově, která chce míti základ v náboženství, jest vynechání lásky k *Bohu* a kladení důrazu jen na lásku ke člověku do očí bijící nedůsledností. Kristus Pán, když *úplněji* a jinak (podstatně) formuloval hlavní *přikázání* (ne *»základ«*) ethiky než p. Masaryk, věděl, proč *lásku* k bližnímu postavil *za* láskou k Bohu, a proč lásku k Bohu dal na první místo; — chtělť tím pro všecky časy upozorniti na **pravý základ** *ethiky na Boha*, bez něhož v otázce mravnosti vše jest ve tmě, nejistotě a jen z polovice, poněvadž bez Boha tam schází *správný* základ, ředidlo, vykladač, sankce! Což má také člověk jen povinnosti k člověku, k sobě rovnému a ne rovněž a zvláště i k *Bohu*, nejvyššímu *svému* Pánu? Jakou jest »mravnosť«, která této neomluvitelné povinnosti člověkovy k Bohu si nevšímá, *zásadně* nevšímá, protože zúmyslně poměru tomu se vyhýbá? Nikoli! Mravnosti náleží nejen uspořádati poměr náš dolů (vůči lidem), nýbrž i *nahoru* (vůči Bohu), poněvadž de facto člověk poměru svého (služebního) k Bohu zhostiti se nemůže, jak pan doktor správně poznamenal, když na stránce 54. o podstatě náboženství vykládal, prohlásiv je základem mravnosti! Nejen náboženství *bez* Boha jest contradictio in se, ale i *mravnosť náboženská* bez Boha jest očividnou nedůsledností, takže ani nemůžeme pochopiti, jak po tolikerém ujišťování, že základem mravnosti jest náboženství, mohl p. Masaryk vynechati v přikázání lásky Boha. *P. Weiss* tvrdí v Apologii (I. 13 n. 4—5 etc.), že tato ethika je starodávní (Wolfova) a — bezbožeckou.

V dalším vykládá autor, co jest láska k člověku a člověčenstvu, podávaje zároveň návod, *jakou* má láska ta býti. Co tam pověděno, obsahuje větším dílem praktické pokyny dosti známé a dobré, ač tu a tam možno zamyšleně potřásti hlavou. Všecko vykládání to nevnáší však *do věci* shora vyložené podstatné změny, nýbrž jen více světla do jednotlivostí, což by téměř bylo mohlo odpadnouti, kdyby »základ« mravnosti byl *správně* vyložen býval. Také nacházíme opět *nový* čili *čtvrtý* »základ« mravnosti na stránce 60., totiž *jen* »cit«. Spisovatel má o tom doslovně: »Mravnost je založena na citu.« Kde zůstal »rozum« aneb aspoň soulad rozumu s citem, jak se žádalo na stránce 55. při *druhém* »základě«? Na čem tedy *do opravdy* zakládá se vlastně humanitní mravnost? Na náboženství, na souladě rozumu s citem, na lásce k bližnímu, či jen na citu? Propadený Enšpiglův »uzel«!

Vedle toho překvapilo nás, že p. Masaryk, jenž přikázání lásky zkrátil, vynechav z něho lásku k Bohu, *přidal ke čtvrtému přikázání dosti obšírný dodatek*. Slyšme ho na str. 56. a 57. »Už dávno bylo řečeno: Cti otce svého i matku svou! Já myslím, že máme k tomu přidat: A měj úctu k duši svého dítěte. Pamatuj na generace budoucí!« O přídavku tomto nechceme zatím rozhodovati. Pochybujeme však, že by pan auktor doporučil přídavek ten *svému nevinnému* dítěti. Co by

s přídavkem tím dělali dospělí a třebas i manželé, kteří neměli dítek a nemohou míti »generací«? Bez pochyby zase by »přidali« t. j. žádali, aby se doplněk Masarykův odstranil, a rozkazu Božího aby člověk neopravoval, i když má doktorský diplom v kapse. Není vždy radno dělati se tuze chytrým, protože »mnohovědomost nás nespasí«, dodává velmi správně spisovatel na str. 60, čemuž ještě lépe bylo by rozuměti, kdyby místo mnoho*vědomosti* byl napsal, že mnoho*mluvnost* nás nespasí. Nespasí, ani — v humanitní ethice.

Na str. 59. má p. doktor věcně velmi správné poučení: »Pracovat to znamená odpírat zlému a důsledně. Všude a vždy zejména v jeho zárodcích.« K tomu jsem si poznamenal: Jak se tato nauka rýmuje s učením Masarykovým v »Základech konkretní Logiky«, v němž se tvrdí, že se nemá odpírati zlému, chce-li vzdělanec dostoupiti vrcholu evangelické morálky? O *kterém* zlu mluví zde a tam p. doktor? Takového zmatku nemá býti ve spisech logických a programových, jež vydal *týž* auktor.

Na stránce 60. píše se: »Člověk od přírody je slabý, ale není z gruntu zlý.« Tohle mluví z pana Masaryka bývalý katolík a nebylo by radno poslati výrok ten za rámeček pravověrným *nynějším* souvěrcům autorovým, reformovaným helvitům, poněvadž by se rozkřikli, že prof. Masaryk podkopává jich *základní článek víry* (o úplné zkaženosti přirozenosti lidské).

Na konec uzavírá spisovatel takto (61—62): »To je suma toho, co bych si utvořil z různých soustav ethických. Není to nic nového. Nesmíme očekávat, chceme-li si tajemství a úkoly života do opravdy rozluštit, bůh ví jakých nových zjevení. Vzpomínáno na bohatého mladíka v evangeliu. V své mladosti ostříhá všech přikázání desatera a chce míti život věčný. Kristus mu radí, chce-li dokonalým býti, aby prodal co má a následoval ho. »Uslyšev pak mládenec tu řeč, odešel smuten, neboť měl statku mnoho.« Vždycky jsem o tom přemýšlel: i odešel smuten jenom proto, že měl prodat co měl? Patrně byl to docela hodný hoch, mladík vzdělaný, žijící podle oficiální morálky a oficiálního náboženství, ale cítil jeho nedostatečnost. Šel tedy k mistrovi za tím účelem, aby slyšel něco hodně nového (?), velikého. Ale mistr nedává jiné rady než: měj lidi rád!« K tomu poznamenáváme, že opětně p. auktor u výkladě svém šikovně z celého poučení Kristova vyšoupnul *Boha*. Kdy pak jakživ učil Pán Ježíš, že kdo chce dokonalým býti, nepotřebuje nic jiného, než míti rád *lidi?* Miluj Boha *nade všecko*, dí Kristus. Už slova Páně »*Následuj* **mne**«, usvědčují p. doktora z velice povrchní exegése a vnucují výklad i smysl, který Masaryk z nich odstraňuje, totiž: Měj **mne** rád, to jest Krista čili *Boha*. — Leží přede mnou breviář, saham po něm a vyhledávám si homilii *sv. Řehoře* (32. in Evang. Communeunius Martyris), v níž vykládá sv. Řehoř text sv. Matouše (hl. 16). »Kdo chce za *Mnou* přijíti, zapři sebe sama, vezmi kříž svůj a *následuj mne*«, v tato slova: »A není člověku tak nesnadno opustiti *své* (zboží), jako jest mu obtížno opustiti *sebe*«. Na jiném místě čteme (v homilii *sv. Hieronyma* super Math. 19. d. lib. 3.) o následování Krista a o zanechání bohatství pozemského takto: Poněvadž nedostačuje jen *opustiti* (pozemské věci), přidává evangelista, což dokonalým jest, totiž »A *následovali Tebe* (Krista) . . . Pán (Kristus) praví: Amen, pravím Vám. Vy, kteří jste *následovali mne*, budete . . . seděti na dvanácti

stolicích atd. Nepraví však — dí důrazně sv. Hieronymus — »kteří jste *zanechali* všecko, (budete se mnou souditi svět), *to zajisté učinil i Krates* filosof a mnozí jiní, bohatstvím povrhše, nýbrž kteří jste *mne následovali*, což v pravdě apoštolům a věřícím přísluší.« **Tak** p. Masarykem uvedenému textu rozuměti třeba dle výkladu *Svatých* a doufáme, že pan profesor nepovažuje se větší autoritou u výkladě Písma než sv. Řehoř a sv. Jeronym, kteří *v následování Krista* viděli hlavní obtíž mladíka, jenž odešel smuten od Pána, slyše, že má zanechati statku mnoho. Bylo-li mladíku obtížno zanechati »svého«, kterak mu nebylo daleko obtížnějším zanechati »sebe«? Je tedy smysl sv. Evangelia na uvedeném místě nikoli »Měj lidi rád«, nýbrž měj Mne t. j. Krista-*Boha* rád, více rád než všecky, ano než i »sebe«. Tohoto výkladu ovšem p. M. pro základy *své* humanitní ethiky potřebovatı nemohl, proto vynechal *Boha* v přikázání lásky, dotvrdiv na novo, jak jest těžko opustiti »sebe«.

Summa summarum naší kritiky zní: Ač má humanitní ethika Masarykova *čtyři* základy, přece pevně nestojí: schází jí dobrý základ jednotný, schází jí norma, schází jí sankce zákona a schází jí činitel oprávněný a *spolehlivý*, jenž by budoval mravnost na základě uznaném. Všecko povídání Masarykovo od počátku až do konce neodčiňuje velikých těchto chyb, ale je mnohdy i zveličuje všelijakými přiznáními a exegésemi racionalistickými, takže nepodává se zde konec konců nic »nového«, ale opakují se názory staré, z jiných spisů auktorových známé.

LITERATURA.

FRANCOUZSKÁ.

La Revue (bývalá Revue des Revues) v čísle z prvého května zmiňuje se v článku »*La faillite nationalisme dans les Beaux-Arts*« (úpadek národního ducha v krásném umění ve Francii) o rozmluvě, kterou měl Paul Gselle, autor tohoto článku, s umělcem Rodinem, známým u nás též z výstavy výtvarného umění. Rodin zcela nepokrytě odsoudil směry vládnoucí v uměleckých kruzích francouzských, slovy: »Co nazýváte *školou francouzskou, není dnes již školou uměleckou!* Dříve jí byla: *totéž* vychování, *totéž* nadšení sdružovalo umělce *téže* země. Dnes se to skutečně změnilo. Školy francouzské již není, uplatňují se jen jednotlivci.« Autor pak podrobným rozborem uměleckých děl dokázal pravdu slov Rodinových. Co tomu řeknou naši umělci, kterým byl Rodin u nás — »bohem«? — Studie Dra. R. Rommea »*L'enfer industriel*« (Peklo v průmyslu) obírá se socialní otázkou, jež poslední dobou rozvířila všecky vrstvy společenské ve Francii: boj proti alkoholismu a tuberkulose. Alkoholism podmiňuje tuberkulosu, stát to dobře ví, ale vzpomíná si, že mu ročně vynáší 600 milionů franků. Proto se chrání proti alkoholismu přímo vystoupiti. Jako u nás! A dále tuberkulosu podporují v jejím vývoji nedbalá opatření zdravotní v továrnách, zejména v těch, kde se zpracovává vlna. Dělníci pracují v dusné, vlhké temperatuře, dosahující až 40 stupňů, která jest pravým jedem pro unavené plíce. Také prý vláda toho nevidí ... Zůstanou tedy asi nadále tyto dvě hlízy »peklem« Francie ... Myslíme však, že těch hlíz tam mají více! Pomalu bude Francie peklem pro každého člověka se zdravou duší.

Vl. šl. Donbravský.

POLSKÁ.

Hlídka časopisů: *Krytyka*, maj 1904, přináší tentokráte několik lepších prací. Z nich dlužno uvésti studii W. Feldmanna o *Stanislavu Tarnowskim*, nestranném literárním historiku, a jeho monumentálním díle »Historya Literatury Polskiej 1904«, v němž uložil Tarnowski všecka svá literární bádání, především o Mickiewiczovi a Kraszewskim. — Dále pro nás zajímavý zvláště je článek »*Nacyonalizm w wychowaniu*«, kterýž napsala Iza z Moszczeńskich-Rzepecka. Stručně řečeno, autorka vřele se přimlouvá za to, »aby každá národnost ve smíšených státech měla své vlastní, dostatečné, povinné školství, aby tím způsobem kulturní

úroveň u sousedících národností byla stejná. Nacionalismu doma i ve škole má se vyučovati, při tom však rozumně a vážně poukazovati na nutnost pokojného spolužití s národností druhou. Tak vychovají se ryzí, pevné charaktery a vášnivé spory národnostní přestanou časem samy.« A dále obrací se na současné poměry a tepe je slovy: »Přejeme si vroucně, aby naše děti byly vyučovány jen pro nás, ale jak zajisté podivná to nedůslednost, jestliže matky polské, skládající peněžité dary pro ztýrané děti wřešenské a horlící proti školám německým, samy své dcery a syny, sotva že počali mluviti, svěřují péči cizozemských vychovatelek, žádajíce, aby děti již od třetího roku, po celé dny jen francouzsky nebo německy mluvily, se učily záhy odvykati rodičům a zvykati osobám cizím.« Poznámek k tomu netřeba. Volání autorčino vyzní jistě na plano. Německého furoru nezastaví, a matky budou se řídití dále — podle mody, která jim sama odnímá dítky.

Przeglad Polski pokračuje v májovém čísle v článku »Moje przeprawy« od Andrzeje hr. Zamoyského o přípravách k polskému povstání r. 1830-31 a jeho dějinách. — V polit. přehledu dopisovatel pravdivě charakterisuje českou nesvornost slovy: »Čechové mají v parlamentě zástupce, kteří se vespolek jen sváří a svádějí půtky o sympatie národa jako při dražbě . . .« A což Poláci?! — *Przeglad Wszechpolski* vypočítává ve článku »Szkolnictwo ludowe i niższe w zaborze pruskim« obyvatelstvo polské v provinciích pruských. Ve vých. Prusku je 299 tisíc Poláků t. j. 15%, v záp. 546 tisíc t. j. 35%, v Poznani 1,163.000 t. j. 62%, ve Slezsku pruském 1,083.000 t. j. 24% veškerého obyvatelstva. O polské školství bídně tam postaráno. Školy nevyhovují počtem, takže pruská vláda letos nepřijala přes 2000 dětí školou povinných do škol polských. Proč tak učinila, je na bíledni. Na německých školách pro polské děti je dosti místa!! — *Echo muzyczne*, ve Varšavě vycházející, obsahuje ve dvojitém čísle (15 a 16) tři překlady libret k oratoriím proslulého P. Lorenze Perosi-ho, ředitele kaple Sixtinské: I. »Sąd ostateczny« (Poslední soud), II. »Boże Narodzenie« a III. »Zmartwychwstanie Pańskie.« Zdařilé překlady pořídil katolický básník P. Wl. Kirchner. — *Rola*, katolický týdenník, vycházející ve Varšavě, přináší pozoruhodnou obsáhlou studii historicko-fysickou »Poganizm, jego istota i skutki« z péra K. Niedziałkowského, biskupa Łucko-Żytomierského. Upozorňujeme na ni naše katol. církevní historiky. Obsažená jest již ve dvacíti číslech. — *Vl. šl. Doubravský.*

Pan **Bernard Połoniecki** (Potoniecki) ve Lvově vydal v poslední době mnoho spisů svým nákladem. Škoda, že jsou mezi nimi i takové, jichž nám doporučiti nelze. (Jako Pomionův »Kodeks honorowy i reguly pojedynku« atd.) Za to se nám velice líbí básnická díla J. Kasprowicz-e, jako: »Moja pieśń wieczorna«. »Poematy«. »Na wzgórzu śmierci«, »Święty Boże, święty mocny«, »Dies irae«, »Salome«, jež jsou v jednom svazku s podobiznou spisovatele za 4 koruny. Neméně krásné jsou téhož autora (J. Kasprowicze): »Salve Regina«, »Poematy«, »Hymn świętego Franciszka z Asyżu«, »Judasz«, »Marja Egipcyanka«. Svazek těchto posledních je za 3 koruny 50 haléřů. Chcete-li přímo objednati, adresujte: »Do Wydawnictwa Księgarni Polskiej B. Polonieckiego we Lwowie.« *Jos. Šeřík Vilínský.*

Jozef Jankowski: **Zwrotki.** Warszawa, nákladem Gebethnera i Wolffa. 1903. Str. 75. Cena kop 70. — Sbírka básní z péra Jankowského není veliká, ale velmi sympatická. Básník vyjadřuje tu trojí stav duše, a proto má sbírka také tři oddíly: »Musa ardens«, »Musa dolens« a »Musa jocans«. Obsah všech básní jest výraz lásky k ženě, a to na základě křesťanském. Neopěvuje se tu »pohlaví« jako u moderních našich a cizích básníků, nýbrž tu vítězí duch nad tělem, věčnost nad chvilkou rozkoše. V čele sbírky jest podobizna autorova, úprava knížky jest velice vkusná.

Janina Górská vydala druhou sbírku básní pod názvem »*Poezye*« (Warszawa Teodor Paprocki, str. 136, cena 1 rb.) Sbírka není v ničem závadnou, může se dát do rukou každého čtenáře, avšak mnoho umění v ní není. J. Górská vydala již r. 1900 jednu sbírku básní, a nová sbírka je podobna staré jako vejce vejci. Verše Górské jsou uhlazené, čtou se hladce a příjemně, avšak není tu pravé živosti, vše jest mdlé. Některé básně jsou jen příležitostné; náboženské nijak duše nevzrušují. Z obou svazků, starého a nového, snadno by se byl mohl udělati jeden, a ten by byl zcela jistě vyhověl vkusu všech čtenářů.

Polské belletristické spisovatelky byly v poslední době velice pilné. Z jejich péra vyšlo mnoho knih, z nichž některé jsou velmi cenné. — Marya hr. Tyszkiewiczówna napsala povídku »*Spójnik*« (str. 300, cena rb. 1 kop 50), jejímž hlavním hrdinou jest kněz a jeho socialní působení, předmět velice vábný pro každého belletristu; v polském písemnictví bylo ho dosud málo užíváno, proto jest povídka »Spójnik« něčím novým. Kněž v povídce hr. Tyszkiewiczówny není osobou tuctovou,

jest energický, ideály jeho sahají výše nežli obyčejných kněží; chce zachrániti opuštěné, nešťastné dítky, a to za pomoci široké akce socialní, které se mají »súčastniti všechny stavy a osou, »spójnikem« celé akce má býti stav kněžský. Obsah povídky jest velice pěkný a zajímavý. Tím však, že spisovatelka chtěla všechen děj soustřediti jen kolem hlavního hrdiny, utrpěla práce na živosti a rozmanitosti. Jinak »Spójnik« zasluhuje všestranné pozornosti. — Zofia Urbanowska svou povídkou *Róža bez kolcow* seznamuje nás s čarokrásnou přírodou v Tatrách. V této dosti obšírné knize (458 str.) jsou podány nejzajímavější vědomosti o zvířecím a rostlinném světě hor tatránských. Básnickým štětcem jsou tu vylíčeny úchvatné rozhledy, údolí, vrcholky hor, vodopády, pak lid, jeho zvyky, obyčeje, písně, nářečí a kroj. Co se dá nejkrásnějšího povědět o Tatrách, jest v této knize sebráno. Aby svou knihu více oživila, vpletla spisovatelka do popisů a lícní zajímavou postavu anglického lorda a sympathického anglického jinocha. Že tu také románová zápletka neschází, rozumí se samo sebou. Tato nová práce také u nás známé polské spisovatelky, jest obsahem i formou velmi cenná. — Emma Jeleňska v povídce *Dwór w Haliniszkach* (Varšava, nákl. Gebethnera a Wolffa, 2 sv., cena rb. 2·—) uvádí nás do dvojího ovzduší, do dvojího světa: do vesnického šlechtického zámku a pak do Říma, do středu tamější kosmopolitické, aristokratické kolonie polské. Děj této dvousvazkové povídky jest napínavý; líčí se tu typ polské šlechtičny, která po různých trpkých zkušenostech nabytých v Římě nalézá konečně také štěstí po boku milovaného a milujícího muže ve venkovském sídle, »dvoru na Halimiszkách.« Vypravování jest plynné, lehké, a poutá neustále pozornost čtenářovu. Spisovatelčino nadání jeví se více v popisech než v psychologické analysi. — E. Orzeszkowa, jejíž většina povídek jest již přeložena do češtiny, napsala delší povídku »*Anastazya*.« (Varšava, nakl. Gebethner a Wolff, str. 258. Cena rb. 1.50.) »Anastazya«, která již dříve byla vytištěna v »Tyg. ill.«, líčí nám smutnou, melancholickou zádumčivou dívku, která mnoho bolesti a zármutku vytrpěla, ale pak našla spokojenost v resignaci a tichém posvěcení. Pravý opak její jest Apolinary Tuczyn, člověk bez svědomí, jenž v honbě za bohatstvím hrdinku povídky opustil. E. Orzeszkowa jest oblíbenou, obratnou spisovatelkou, a proto není třeba více se šířiti o její nejnovější práci. — Pod názvem »Fragment« uveřejnila Wiktorya Przerodska (nákl. Fel. Przerodského ve Varšavě, str. 167, cena rb. 1.—) opravdu jen »*Fragment*« ze života, avšak fragment rázovitý, velmi dobře zachycený, ve kterém dokazuje, že spolužití dvou světů — intelligentní, zámožné rodiny a dětí lidu jest nemožné; tak daleko se již tyto sféry od sebe vzdálily. — Gabryela Zapolska svou nejnovější povídkou »*Jak tęcza*« (Jak duha) vstoupila na zcela jinou dráhu svého tvoření. Kdežto v dřívějších svých pracích holdovala realismu přecházejícímu až v naturalismus, v této povídce obírá se více duševními stavy svých hrdinů, či lépe řečeno hrdinky. Hlavní osobou jest tu mladá, bohatá vdova, plná vnad a touhy po životě, která nemůže dosíci štěstí a spokojenosti. Psychologie hrdinky zaujímá sice větší část knihy, avšak přece spisovatelka nezapřela svého dřívějšího literárního směru. — Marya Rodziewiczówna napsala jako vždy sensační povídku »*Macierz*« (str. 278., cena rb. 1·50). Povídka, ve které se spisovatelka honí za efekty, bude se zajisté zamlouvati širším kruhům čtenářstva. Povahy jsou tu nakresleny jen hranatými, hrubými konturami, za to však vzbuzují u čtenáře soucit a sympatii. Spisovatelka líčí ovzduší venkovské, které velmi dobře zná, lépe nežli ovzduší městské. Není pochybnosti, že tato práce bude míti také takový úspěch jako dřívější její spis. »Wrzos.«

Nejlepší knihou v minulém roce vydanou jest zajisté Kaz. Przerwy-Tetmajera: »*Na skalnem Podhalu*«. Fr. Vondráček přeložil ji do češtiny, slovácké »Liptovsko-Oravské Noviny«, pak německé »das Kleine Journal«, »Neue Züricher Zeitung«, »Münchener Post« a »Zeit« přinesly z ní ukázky v překladu. Všechny spisy, které K. Przerwa až dosud vydal, mají charakter více analytický nežli synthetický; ve všech jsou hlavními osobami, jak podotýká jeden polský kritik, »przecywilisowani i przerafinowani intellektuališci lub nerwowcy.« Ve sbírce povídek »Na skalnem Podhalu« uvádí nás spisovatel do světa prostých horalů podtatranských, kteří mají zcela obyčejné instinkty a náruživosti. V předmluvě píše p. Tetmajer: »Povídky »Na skalnem Podhalu« nejsou ani opakováním původních pověstí huculských, ani variací na jejich themata: ony se výhradně zrodily v mé fantasii. Mou uměleckou snahou bylo, aby události ode mne vymyšlené a vyprávěné vypadaly tak jako by se vskutku staly a byly vypravované od horalů. Pohnutky měl jsem dvě: první, že jsem se mezi horaly narodil, a byl mezi nimi vychován; druhou, že znám jejich písně, kterých umím asi tisíc.« Musíme uznati, že se práce p. Tetmajerovi jak náleží zdařila. Některé povídky jsou velmi dojemné a přece nejsou sentimentální. Ethické

i náboženské názory podtatranských horalů podal spisovatel velmi mistrně, někdy i se zdařilým humorem. Jejich víra jest dílem naivní fetišismus, dílem mythologický anthropomorfismus. Pán Bůh jest pro ně jakýmsi dalekým vladařem, ku kterému se obracejí jen v případě velmi nutné potřeby. Teprve, když přichází těžká nemoc, kterou nemůže vyléčiti ani medvědí sádlo ani babské čáry a zaříkání, utíkají se a smiřují se s Pánem Bohem. Při čtení této knihy jsem si několikráte vzpomněl na své osadníky — alpské horaly, kteří jsou podtatranským horalům v mnohém podobni. — Velmi dobrou prací jest také kniha G. Danilowského »*Dwa glosy*« (Novelly s illustracemi K. Gorského. Str. 382. Cena r. 1·50). Spisovatel líči ve všech novellách »dva klasy«, dva světy lidí; jeden žije v rozkoši, bez starosti o zítřek, druhý trpí nedostatek a nemá ani nejpotřebnějšího. Tato myšlenka patrna ze všech povídek podána jest v různých variacích. — Novou práci uveřejnil též Feliks Brodowski: »*Chwile, fantazye, nowele, obrazy natury*«. S předmluvou St. Krzemińského (Varšava, str. 206., cena rb. 1.—). Nadaný p. Brodowski, jenž patří k mladým polským povídkářům, vzbuzuje svými spisy lásku k bližnímu, soucit s nešťastnými. Obsah povídek jest větším dílem smutný, velmi smutný, někdy pessimistický; v některých črtách spisovatel skoro vnucuje čtenáři myšlénku, jako by všechny ideály lidskosti byly illusemi, jako by nebylo ani hodno námahy za to pracovati ku blahu jiných. — Sbírku povídek: »*Kwiat lotusu. — Sen. — Biją dzwony. — Kamień węgielny. — Pieśń drutów telegraficznych*« debutuje mladý autor (někteří se domnívají, že jest to autorka) Sćibor. (Náklad. Gebethner i Spólka, Krakow, str. 204., cena rb. 1·—) Jako u každého začátečníka jsou tu povídky banální a povídky pěkné. Nejvíce se mi líbily črty »Kwiat lotusu« a »Pieśń drutów telegraficznych.« Prvá velmi dobře vystihuje slasti a strasti dívčí duše; sujet druhé jest velice originelní. Jinoch naslouchá zvuku telegrafických drátů, který v jeho duši vyvolává řádu dojmův a obrazů, končící se došlou zprávou telegrafickou o smrti jeho snoubenky. — Povídka »*Przed wschodem słońca*« z péra Henryka Zbierzchowského (Nákl. H. Altenbérg, Lvov, str. 208. cena rb. 1·20) jest starou, ale věčně mladau historií dvou srdcí, která se spojila k doživotnímu trápení. Hlavní osobou je tu básník a žurnalista Sieniowski. Na jevišti povídky vystupují též dekadenti, kteří v alkoholu utápějí všechny lepší city, pak literáti, žurnalisté atd. Děj jest napínavý, někde až sensační. — Kniha Teodora Jeske-Choińského »*Różycki*« není literární novinkou, vyšla již před několika desítiletími, nyní však objevila se ve druhém vydání. Když byla poprve vydána, neměla tolik významu, jako nyní. Jest to obraz poznaňských poměrů a v dnešní době jest tendenční, jako by byla psána pro nynější dobu, kdy jsou čtenáři svědky pruské protipolské politiky, kterou Němci nazývají »obranu východních hranic proti nájezdu Slovanů«. V povídce líčí autor odrození zgermanisovaného polského úředníka, který pod vlivem ženy, Polky, stává se zase Polákem. Kdo se zajímá o poznaňské poměry, tomu budiž povídka Choińského vřele doporučena.

Kazimierz Wachowski: **Słowiańszczyzna zachodnia.** Studya historyczne. Tom. I. Warszawa. Náklad E. Wendegai S—ki. 1903. Str. 271. Cena rb. 1·20. — Svědomitě psané dílo p. Wachowského obsahuje 3 studie. Prvá studie má název: Slované a Germani na začátku středního věku. Druhá studie líčí Slovany a Evropu západní od r. 596—814. a třetí vládní zřízení Slovanů polabských a pomořanských. (stol. VII.—XII.) Třetí studie jest nejdelší a také nejzajímavější. Spisovatel seznamuje čtenáře se slovanskými poměry od začátku usazování se Slovanů v kruzích nadlabských až do času jejich úpadku a začátku německé kolonisace; pak vyličuje dějiny říše ranské až do pádu Arkony, dějiny Pomořanů ve stol. XI. a XII. Zkrátka — jest tu vylíčen boj Slovanstva s Germanstvem, jenž se začal již v nejstarších dobách a trvá až dosud. Spis jest psán důkladně a populárně.

Fr. Štingl.

ČESKÁ.

Dědictví Svatojanské. Podíl údů na r. 1904. »*Po cestách života.*« Povídky Vlasty Pittnerové. »*Pius X. a jeho první okružní list.*« Napsal Dr. Jan N. Sedlák. S podobiznou sv. Otce. V Praze 1904. Cena 5 K. — Za pečlivého řízení svého ředitele vdp. preláta msgra. Dra. Jana Sedláka vydalo Dědictví Svatojanské pro rok 1904 podíl s povídkami, jenž byl vděčně uvítán veškerým členstvem po vlastech česko-slovanských. S první otázkou na rtech ubírají se každoročně členové Dědictví Svatojanského ke svým duch. správcům o podpis svých diplómků, jaký as jest letošní podíl. Mile byli překvapeni slyšíce, že obsahuje letos příjemné povídky naší osvědčené spisovatelky Vlasty Pittnerové »Po cestách života.« Obsah jich vzat jest ze života lidu našeho, jehož ráz jest tu dokonale vystižen ve všech odstínech

povah, smýšlení, řeči i skutků. Povídky jsou tu s nadpisem: *Rézinka. Dílě z pouti. Kříž u silnice. Nevlastní. Na Martinci. Matka. Zmařený život, Rychlářka.* Možno o nich říci, že vskutku zaujmou celou pozornost čtenáře, pobaví a při tom ušlechtile na srdce jeho působí zvláště svým duchem náboženským. V povídce »Rézinka«, jež byla svojí matkou v přemrštěné vyhýčkanosti vychována, začež musila prodělati v životě trpkou zkoušku, zachází otec její kupec Staněk v den sňatku jejího bratra »do kostela a s vroucí láskou vzpomíná syna v modlitbě, vzývaje pro něho požehnání nebes.« (Str. 63.) Předav obchod zeťovi, chodí denně s manželkou do kostela, kdež si brzy na ně zvykli denní navštěvovatelé kostela (str. 73). Když se dceři Rézince špatně vedlo, hledala paní Staňková »útěchy v modlitbě a modlitbou ne více vyzývavou, úpěnlivou, ale pokornou, důvěrnou, žádala od Boha pro dceru ne více to štěstí, které klame lesklým povrchem, ale mír duše, poznání povinností křesťanské matky a sílu k vychování dítek.« (Str. 85.) Po smrti Rézinčina lehkomyslného manžela, jenž jí hrozné útrapy působil, »poklekla přes to vždy Rézinka na hřbitově u jeho hrobu, na který byla dala upraviti kamennou desku, na níž byl vytesán kříž a slova: Odpusť nám, o Bože, naše viny, jakož i my odpouštíme našim vinníkům! To bylo Rézinčino odpuštění manželu, slova, která denní modlitbou opětujíc vždy na něho vztahovala, vždy znovu a znovu mu odpuštěním svým odpuštění Božího žádajíc. Děti naučila vzpomínati na otce, jako na člověka nešťastného. Těšila se do vysokého věku . . . s tím požehnáním lásky rodičů k dětem a dětí k rodičům . . . té lásky, kterou Bůh odměňuje již i na světě . . . toho požehnání otcova, matčina, mocného jako modlitba pronikající nebesa.« (Str. 117.) Že takto v povídku vtělená přikázání Boží mocně na dobrou stránku čtenáře působí, jest jisto. — K podílu připojena jedna z nejlepších podobizen sv. Otce Pia X. s jeho podpisem a spolu vedle životopisu sv. Otce pojednání o jeho prvním okružním listu z péra vdp. preláta dra. Jana Sedláka. »Celým tím listem sv. Otce — dokládá p. autor — dýše hluboká jeho víra a naprostá oddanost ke Kristu a jeho církvi. Při tom však jest ráz listu srdečný a zajímavý — jakým jest i sv. Otec sám.« Kéž splní se hojnou měrou připojená slova vdp. ředitele Dědictví Svatojanského: »Katolíci, procitněmež a seřaďmež se — stav duchovní i lid věřící — kolem svých vůdců biskupů, a s nimi úzce spojeni čiňme to co nařizuje Bohem nám daný nejvyšší vůdce a velekněz náš!« K četným cenným knihám Dědictví Svatojanského, jež rozšířilo již přes $1^1/_4$ milionů českých knih po městech, vesnicích a samotách, a tím nejlépe dosvědčuje svůj literární význam, druží se důstojně i letošní podíl. Bude pro svoji povídkovou četbu po venkově jistě čtenářstvem horlivě vyhledáván a po rodinách čten. *Vlastimil Hálek.*

Obrázky ze smíšené osady. Napsal *Fr. Mimra,* farář v Krouné. Řada II. Cena 2 K. — V době, kdy protestantské heslo »Pryč od Říma uměle jest vnášeno pastory i do krajin českých, vyšla sbírka pěkných povídek, určená hlavně pro osady, kde žijí katolíci s evangelíky v téže obci. Jest jaksi pokračováním povídek podobného genru, které vyšly z péra zvěčnělého ndp. biskupa E. Brynycha jako na př. »Kříže a Kalichy«. Dp. farář F. Mimra vynasnažil se v několika povídkách milostným způsobem ukázati všem katolíkům dobré vůle vady, nedostatky a chyby, kterými hřeší někdy katolíci na smíšených osadách zadáním své víry na škodu své duše a na škodu svého i svých dítek spasení. Dle markantního názvu některých povídek jako »Odřekli se jí«, »Nepotřebuji zpovědi«, »Pro kousek masa o Velký Pátek«, »Však mně ruka neupadne pro sváteční práci«, seznáváme již předem předmět, o němž se jedná. Vřelá výzva k srdcím katolickým na konci každé povídky nezůstane zajisté bez účinku. Upozorňujeme zvlášť význačně na tuto pěknou knihu, kterou pan spisovatel velice prospěl k posilnění katolíků ve smíšenych osadách. Kéž by aspoň jeden její výtisk přišel do každé osady, kdež žijí katolíci mezi evangelíky. Jistě by bylo o mnoho méně ztrát duší katolických. *V. H.*

O scholastice a thomismu. (Pokračování.) V článku našem »o scholastice a thomismu« opakuje se nejednou (»Vlasť« č. 4.) rčení: »præmotio physica«, čímž Thomisté označují svým způsobem vliv Boží na činy člověka, jak v pořadu přirozeném, tak i nadpřirozeném.

Rčení »præmotio (též: »prædeterminatio«) physica« zdá se býti mnohému neobyčejně tvrdé, ano odporné. Zajímati tedy bude nejednoho čtenáře, když zde sdělíme, co učený a zbožný theolog P. Antonín Massoulie P. Præd. o této věci napsal.[*])

[*]) Ve svém díle o dvou svazcích (fol.): »Divus Thomas sui interpres de divina motione, et libertate creata.« Tomus Primus. Ed. secunda. Romæ 1707. pag. 71 et seq. Něco podáváme v překladu, ostatní v původním znění. — Srov. též

Když povstalo Kalvínské kacířství, mnozí theologové, vidouce, že nemálo lidí k oné straně se kloní, namáhali se milost Boží účinnou se svobodnou vůlí v souhlas přivésti. K tomu cíli vynalezena byla od nich nová slova, kterými by se ona souvislost vysvětlovala. Protož shledáváme, že v čase 6. sezení církevního sboru Tridentského, (kteréž se konalo dne 13. ledna 1547), kdežto se jednalo o otázce srovnalosti svobody vůle lidské s milostí Boží, sami též Otcové onoho sv. sboru, kteří se jednak zmíněného šestého sezení, jednak jiných sezení súčastnili, účinnost milosti a působnosti Boží různě pojmenovali, totižto:

1. Motionem divinam nobis ignotam, et non perceptam, qua prius a Deo movemur. Cornelius Mussus, Episcopus Bitont. ex Ord. Min., qui hanc sextam Tridentini sessionem in ordinem redegit. Lib 1. de Divina Historia Cap. 17.

2. Vocationem efficacem, cui nullus unquam resistit immo, cui non potest resisti (potentia scil. consequente, et cum actu conjuncta:), certitudinem luminis, et adjunctum robur fortitudinis, immo et prædeterminationem. Ambrosius Catharinus, Episcopus Minoriensis ex Ordine Præd. in cap. 8. epist. De Pauli ad Rom.

3. Virtutem, et impulsum Spiritus Sancti. Scripandus, tunc Generalis Ordinis D. Augustini, postea Cardinalis, in cap. 8. epist. ad Roman.

4. Applicationem, et virtutem, qua Deus prius, et efficacius operatur, quam causa secunda. Idem Cornelius Mussus eodem lib. cap. 15, et Franciscus Romæus, Generalis Ord. Prædicat. lib. de Libertate Operum, veritate 7.

5. Operationem Dei prius naturâ efficientem. Joannes Antonius Delphinus, e Casali Majori, Ord. Min. Convent., Episcopus Trevisanus sive Torpellanus, lib. 4. de Libero Arbitrio, §. Opera Dei in tres classes.

6. Efficientiam Divinæ voluntatis, quæ naturâ antecedit efficientiam nostræ voluntatis. Andreas Vega Ordin. Min. qu. 11. de Justificat.

7. Ignotam Divinæ virtutis applicationem, et voluntatis nostræ mirificam inclinationem, et inflexionem. Idem lib. 6. in Trident. cap. 6.

8. Concursum Dei naturâ prærequisitum, sine quo non possumus agere, et quo posito implicat non agere Præmotionem. Dominicus Soto Ordinis Prædicat. lib. 1. de Natura et Gratia cap. 16., qui liber dicatus est Patribus Trident. in 6. et 7. sessione collectis, et a Legatis approbatus.

9. Motionem instrumentalem, aut quasi instrumentalem. Alphonsus a Castro Ord. Min. libro 8. adversus Hæreses, Verbo, Gratia.

10. Causam efficientem, moventem, impetum. Melchior Canus Ord. Prædicator. lib 2. de locis Theolog. cap. 8, et lib. 12. cap. 12.

11. Firmam, et efficacem vocationem, cui liberum arbitrium non renuat; immo, et firmam, atque immobilem prædeterminationem. Alphonsus Salmeron Societatis Jesu disputat. 19. in epist. ad Roman.

Hi omnes interfuerunt 6. Sessioni.

12. Tacitum impulsum. Marcus Hieronym. Vida, in primo Hymno de Deo, et in Hymno de Spiritu Sancto.

13. Usum causarum secundarum, tanquam instrumentorum. Federicus Nausea, Episcopus Viennensis cent. 1. homil. 72.

14. Gratiam prævenientem, quâ homo cooperatur alteri gratiæ prævenienti, scilicet vocationi. Joannes Gropæus in Euchirid. Coloniensi, tract. de Sacram. Pœnitentiæ.

15. Impulsum. Stanislaus Hosius Card. in Doctrina Fidei cap. 67. et 72.

16. Applicationem causæ secundæ. Bernardus Bonjoannes, Episcopus Camerinus in Compendio Summæ D. Thomæ 1. p. cap. 106.

17. Vim, dispositionem, qualitatem, quâ Deus nos prius movet. Jacobus Naclantus, Episcopus Clodiensis ex Ordine Prædicat. lib. de Origine Contingentiæ.

18. Applicationem, et impressionem Dei, cum qua implicat non agere. Joannes Antonius Panthura, Episcopus Cosentinus æ Ord. Præd tom. 2. op. tract. 1. cap. 31, et tract. 3. cap. 22.

19. Auxilium speciale præveniens primitate operationis facientis nos facere. Gaspar Casalius, Episcopus Lactiensis ex rd. D. August. lib. 1. de Quadrup. Justitia cap. 32.

---

dílo: Antonini Reginaldi Ord. FF. Præd: »De mente s. Concilii Tridentini circa gratiam se ipsa efficacem etc.« (fol.) Antverpiæ 1706: Præloquium, pag. 9 et seq. — Podáváme skoro celý tento dotýčný výklad P. Massoulié jedině proto, poněvadž jasně vykládá nejen původ, ale i význam slov. „præmotio physica«.

20. Tactum Dei efficacem, quo cor aperit. Joannes Xuares ex Ordine D. August. Episcopus Conimbr. in cap. 1. Marci, et Ludovicus Sotomajor Ord. Præd. in cap. 5. Cantic.

21. Concursum Dei prævenientis, et auxilium quo Deus specialiter adjuvat. movet, inflectit. Didadus Covarruvias, Episcopus Civitatensis, et postea S. Domin, in cap. Alma Mater, de Seut. Excomm. in 6. p. 1. §. 4. num. 2. et 3.

22. Causam primam, et efficacem operationem Dei priorem naturâ. Petrus Soto, Sel. Ord. Præd. lib. de Instit. Sacerdot. lect. 9.

23. Auxilium ut Dei inspirationi obediatur, motionem Dei prævenientem simul tempore. Ferdinandus Vellotillus- postea Episcopus Lucensis, in advertentiis ad SS. Patres ad S. Ambros. q. 21. et ad tom. 1. August. q. 4, qui etiam approbat dicta Dominici Soto.

24. Intrinsecum Divinum impulsum, efficacem motionem, apertionem cordis priorem quam nos obtemperemus. Michaël Medina Ord. Min. lib. 1. de recta in Deum fide, cap. 2. et lib. 2. et lib. 2. c. 1.

25. Impulsum, et efficacem excitationem, quâ Deus nos trahit. Cornelius Jansenius, postea Episcopus Gandavensis in cap. 21. Proverbior. et cap. 59. Concordiæ Evangel.

26. Instinctum, afflatum, energiam operandi. Joonnes Asselius in cap. 8. ad Rom. et in cap. 2. ad Philippen.

27. Efficacem Dei operationem, et non tantum vocationem, inspirationem, et boni propositi suggestionem, seu impulsum, et potentissimam motionem. Didacus Pagva de Andrade lib. 4. Orthodoxarum Explicationum ex Patribus Societatis Coloniensibus in Censura adversus Joannem Monem cum fol. 36.

(Dokončení.)

NĚMECKÁ.

Literatura hnutí »Pryč od Říma« ukazuje nám katolíkům, s jakou rafinovanou propracovaností a neusmiřitelnou záští se pracuje protestanským tiskem mezi katolíky, aby zradili svoji církev. Podáme našim čtenářům malý obraz spisů a brožur, které v poslední době byly vydány:

Berichte über den Fortgang der »Los von Rom«-Bevegung. Herausgegeben von Pfarrer Lic. theol. P. Bräunlich (pastora v Halle). Obsah jich jest. Seš. 1: Die neueste katholische Bewegung zur Befreiung vom Papsttume, Von P. Bräunlich. Seš. 2: Die österreichische Los von Rom-Bewegung (Veranlassung und Ursprünge). Von P. Bräunlich. Seš. 3: Los von Rom?! Eine Studienreise nach Oesterreich von Pfarrer Lic. theol. O. Everling. Seš. 4: Die Los von Rom-Bewegung in Frankreich. Von Rechtsanwalt Eug. Réveilland in Versailles. Seš. 5: Die Fortschritte der Los von Rom-Bewegung in Oesterreich. I. Böhmen. Von P. Bräunlich. Seš. 6: Evangelisches Erwachen im katholischen Kanada. Von Pastor J. L. Morin in Montreal. Seš. 7: Die Los von Rom-Bewegung in Steiermark. Von Pfarrer Lic. theol. P. Bräunlich. Seš. 8-9 (Doppelheft): Die Los von Rom-Bewegung in Italien. Von Superint Lic. K. Rönneke. Seš. 10: Die Los von Rom-Bewegung in Spanien. Von Leopold Hagemann.

Druhá řada obsahuje:

»Los von Rom-« Kämpfe im Böhmerland von Pfarrer Lic. theol P. Bräunlich. Seš. 1: Wie Böhmen protestantich wurde. Seš. 2: Wie man Böhmen katholisch machte. Seš. 3: Wie die heutige protestantische Kirche in Böhmen entstand. Seš. 4: Was die Los von Rom-Bewegung Böhmens in vier Jahren erlitt und erkämpfte. Seš. 5: Die Los von Rom-Bewegung in Belgien. Von Provinzialvikar Georg. Fritze,

Další sešity se připravují. Hlavním pracov. jest pastor P. Bräunlich v Halle. kdež jest ústřední kancelář Gustav Adolfského spolku. — Od téhož jest spis:

Die Zustände in der deutch-evangelischen Kirche Oesterreichs vor drei Jahren und heute. Cena 30 Pfg.

Dále šíří se spisy:

Deutschland und Rom. Von Professor Dr. Graf du Moulin-Eckart, kdež se překrucují dějepisné události proti Římu.

Geschichts-Wahrheiten. Zwanglose Hefte zur Aufklärung über konfessionelle Zeit-und Streitfragen.

Sešit 1: Ignatius von Loyola und der Protestantismus. Von Dr. D. Leopold Karl Goetz, a. o. Professor an der Universität zu Bonn. Pojednávají tendenčně o tom, jak řád Jesuitský byl založen k zničení protestantismu. Druhý sešit obsahuje:

Materialien zum Verständnis und zur Kritik des katholischen Sozialismus. Von Lic. theol. G. Traub. Proti řádu Tov. Ježíšova vydány mimo to:

Würzburger Luther-Vorträge hervorragender deutscher Gelehrter als Antwort auf die Angriffe des Jesuiten Berlichingen. Herausgegeben vom Evangelischen Bund. 1. Prof. Dr. Graf Du Moulin: Luther und das deutsche Kulturleben. 20 Pf. 2. Prof. Dr. Kolde: Luther auf dem Reichstage zu Worms. 30 Pf. 3. Pfarrer Steinlein, Ansbach: Luther und der Bauernkrieg. 40 Pf. 4. Hauptprediger Dr. Gener, Nürnberg: Luther und die Moral 30 Pf. 5. Pfarrer D. Dr. Buchwald. Leipzig: Luther ein christlicher Charakter. 30 Pf. 6. Prof. Dr. Kamerau. Breslau: Luther und seine Gegner. 30 Pf. 7. Superintendent D. Meyer, Zwickau: Luthers bleibende Bedeutung. 30 Pf. (Dokončení.)

Drobné literární a jiné důležité zprávy a úvahy.

Z nejmodernější polemiky. (Ukázka.) Redaktor »Nového Kultu« (v č. 18.) takto svého kritika z »Času« odpravuje: »Čas« přináší články i lokálky o žurnalistické chátře. Správné, to je jisto. Ale kdo si chce soustavně všímati cizích prahů, má míti před svým prahem zameteno. A dobře zameteno. »Čas« má však od nějaké doby žurnalistickou chátru pod vlastní střechou. Hrubé, zákeřnické, nestydaté fysiognomie. Doklady pro to jsou skoro v každém druhém čísle. Hlavně »čapkovinu« obstarává obchodní agent firmy Masaryk, Herben, Jozífek a Spol. — dr. Emanuel Chalupný. Nejen i v »Čase«, i jinde; v »Naší Době« na příklad. Chybí tomu člověku jen známý židovský typ obličeje, dle něhož poznáte takovou vetřeleckou veš na všech cestách; jinak tváří se stejně sladce, když dělá obchody a počíná si stejně hrubě, když uvádí někdo jeho drzost na pravou míru. To byl právě jeho případ s p. F. X. Hodáčem. Jistě se řídí p. Hodáč hodné správnou zásadou: na hrubou díru hrubá záplata. Ale p. Hodáč vraždí vtipem, kdežto p. Chalupný zabíjí sebe vlastní neomalenou hrubostí. To je ten rozdíl, který v poslední dobé přivedl dr. Emanuela k tomu, aby se obnažil, obnažil na tragikomického kašpárka pro plaisir kaváren. Třepe vztekle všemi údy a stává se křečovitým, modním artiklem nudícího se publika, artiklem stejné hodnoty jako pražská odrhovačka, počínající vokativem jeho křestního jména... »Čas« kdysi něco chtěl, něco dobrého pro český život. Ale je to již dávno. Žije jen tradicí. Štika pošla, její mrcha hnije a smrdí. A myslí se, že na troše smradu v Čechách nezáleží.« — Ubohý Herben, musí už do pense; vystoupili eskamotéři obratnější.

Český časopis historický ještě jednou tvrdí (č. 2. str. 231. ročník X.), že »husitský důsledek«, dle něhož »*jen* Svatí« jsou údové Církve, jest učením *sv. Augustina*, a že tedy dr. Lenz nečinil Husovi ve »Vlasti« oprávněné výtky. Pan *Kybal*, auktor článku, vypisuje na základě *protestantských* studií o sv. Augustinu různé texty velikého *církevního* učitele, z nichž však vysvitá nepředpojatému, že světec učí: údy církve jsou zlí *i* dobří (plevy *a* zrna, růže *a* trny atd.), a *jen Svatí* jsou údy Církve, pokud církev představuje onu *část* věřících, kteří již došli bohulibé dokonalosti. Pan Kybal nechal všecky *mé* texty, jimiž jsem mu ve »Vlasti« omyl jeho dokazoval, úplně stranou, jako by jich nebylo, ač jsem i na literárně historický fakt upozornil, dle něhož *sv. Augustin bojoval proti Donatistům až* do smrti, nechtěje připustiti, že *k Církvi vůbec* náležejí jen Svatí. Věc tato mohla a měla *historický* časopis upozorniti, aby byl opatrnějším v úsudcích o věcech *dogmatických*, jež jsou a zůstávají mimo jeho obor; ale on přijal protestantské výklady p. Kybalovy (dle Doxnera, Harnacka, Seeberga), zavrhnuv výklad církve katolické, která víc než tisíc let před protestanty a husity znala a vykládala sv. Augustina, takže již jure praescriptionis názory její o smyslu učení sv. Augustina mají býti literárnímu *historikovi* aspoň tak platny, jako pozdější výklady jejich odpůrců, kteří by sv. Augustina, *církevního* učitele, udělali rádi ochráncem *svých* necírkevních bludů. Ve spise Lenzově »Učení Mistra Jana Husi« 333, může se pan Kybal a s ním i Č. Č. H. přesvědčiti, že i M. Jan Hus hleděl svou nauku *jen* o Svatých údech církve správně vyložiti slůvkem »finaliter« a »propriissime«, to jest docela *po katolicku*, protože i my učíme, že *konečně*, to jest, že církví *zvítězivší*, budou jen Svatí, *ale to není celý pojem církve nynější*. V jakém smysle i »nesvatí« údové (věřící) církve nazývají se *Svatými*, učíme ve článku víry o »Obcování Svatých«. Pan Kybal zdá se toho všeho neznati, a do konce vykládá, že sv. Augustin měl »dvojí« názor o členech církve, kterážto poznámka mohla p. auktorovi otevříti oči, aby viděl, že to tedy *jen* se Svatými nejde. Ale o tom již provždycky dost!

Filip Jan Konečný.

Více světla (jak toužil umírající Göthe) snad přece časem přinese vědecky prohloubenější ctění Husovo aspoň u těch, kdož ho ctí *upřímně a nepokrytecky*. A po čase snad přece nebude tak snadno komediantským t. j. *neupřímným* ctitelům

H. malovati takové lži a drzosti čtenářům na vrby jako se dosud dělo. *Vážná* kritika tomu nedopustí. Důkazem toho je ostré odsouzení Vilímkova »historického« románu ruského: Věra Křižanovskaja: *Světla Čech* od Dr. Fleischhansa v Osvětě č. 4. »Vlasť« referovala o tom sice, ale snad p. red. »Vlasti« dovolí, abychom citovali neméně ostré odsouzení téhož románu kritikou: »Zvonu«, protože je podrobnější. Je to zjev pro nás přece jen potěšující, proč ho nerozšířiti, když máme beztoho *potěšujícího* dnes velmi málo. (Zvon č. 30.)

»Autorka píše sympathicky o působení Husově, jeho stoupencův a o velkém hnutí českého národa po upálení mistra Jana až do smrti krále Václava IV. To jest jediné, co jest nám na tomto díle sympathické. Jinak dílo samo neupoutá čtenáře jen poněkud v našich dějinách zběhlého, neupoutá, ano odpudí, a nevím, dočte-li taký čtenář i jen první díl do konce. Takový historický román byl by u nás možný před sedmdesáti lety; dnes však tolik vybledlé romantiky, tolik nemožností a věcných nesprávností nelze snésti. Je tu i leccos nechutného, jako na př. líčení orgií na faře, kamž se také dostane Hus, »jehož jemný, bledý obličej zakončen byl dole na bradě vouskem do hrotu přistřiženým. Takto se tam dostal: Hus tedy s kozí bradkou vracel se z Husince, kdež byl obstarat dědictví své sestřenice (!) r. 1401. Setkav se s mistrem Jeronýmem jede do Plzně. Na noc chtěli zůstat v nocležné hospodě, ale ta před tím zpustošena. A tu dojedou na večer kamsi na faru, kdež farář s vojáky, s mnichy a s ženami, mezi nimiž jsou tři jeptišky a cikánka (r. 1401!) oddali se právě orgiím. Jeden z těch zhýralých mnichů měl na tlustých nohách sandály a na těch ostruhy. Cháska dobře přijala oba zbožné mistry, ba farář nabídne Husovi »sestru Bertu«. Hus a Jeroným plni rozhořčení odjedou ihned z fary. Hus si vzpomene, že nedaleko odtud jest hrad Rabštýn. Rozjedou se tam (cestou do Plzně) pod večer, a nežli se úplně setmí, dostanou se k Rabštýnu, jenž, mimochodem řečeno, bylo od Plzně čtyři dobré míle. Na tom hradě mají biblioteku, z té vede tajný vstup do tajné místnosti, z té vchod do tajné chodby atd. Na hradě p. z Valdštejna mají Antonína Brodu, »učitele válečného umění,« jenž tu zastává »toto čestné a dobře placené místo. Ale ten Antonín Broda je tajný podobojí (r. 1401), přívrženec starého obřadu, jenž se dle autorčina mínění, v Čechách tajně zachoval od časů Methodějových. Líčí se také tajné shromáždění přívrženců tohoto ritu při mši sloužené za noci v lese. Za doklad, že ten obřad v Čechách se do těch dob udržel, uvádí autorka, že Karel IV. při své korunovaci přijímal pod obojí způsobou. Ale co by řekla tomu, že také ještě Ferdinand V. roku 1836 přijímal pod obojí způsobou, ovšem také při své korunovaci na českého krále. Ale dost. Celý rejstřík byl by těch výtek. Jen ještě něco z doslovu. Tam se za červencové noci zjeví nad Prahou podoba starce (Čas) a ten se ptá Libuše na hradbách sedící: Kdy pak konečně odebereš se na odpočinek? A Libuše na to: Jakž mám jíti na odpočinek, když můj drahý národ dosud trpí — — Dle téhož doslovu dříme Žižka se svými vůdci v Blaníku u Tábora! A teď řekne čtenář sám: Nač se, pro Bůh, takové věci překládají? Překládají se ze spekulace nakladatelské i proto, že nemáme sami k sobě dost vážnosti, že nám zalichotí každá zmínka o nás někde za hraniceni a že tu tam u nás je zrovna manie po uznání ciziny. Smutnější však je, že takové knihy, jako jsou »Světla Čech« docházející u nás pochvaly jako na př. v »Ženských Listech«. Tam referentka mimo jiné také napsala, že apparát románový (Světel Čech) snad někde poněkud excessivní (pletichy a zločiny Brankassovy, přestrojená pážata, vraždy, jedy, zázračná vidění), svědčí o tom, že autorka dovede obratně užívati též prostředků, které jí mají získati pozornost čtenářstva kruhů nejširších.

Tedy jako u sprostých krváků. Referentka »Ženských Listů« napsala na konec: Možná ostatně, že četba knih cizích o nás povzbudí ku pilnějšímu studiu našich dob. Splní-li se to referentce Ženských listů, nebude pak nikdy psát s takovou pochvalou o knihách, jakou jsou »Světla Čech«! —

Jsme přesvědčeni, že: co sto věků *bludných* hodlalo, zvrtne doba, víme také, že hluboké a nepředpojaté studium rozežene mračna předsudků, omylů i zlomyslných falsifikátů, — jsou oba tyto hlasy *už nyní* předními vlašťovičkami jara — pravdy? *Liga † 3.*

O kultu marianském promluvil svým známým nešetrným a sofistickým způsobem dr. Herben (»Čas« č. 119.) v polemice proti p. Al. Mrštíkovi. Praví: »Pan Alois Mrštík je výborný beletrista, ale nic víc. Do filosofie by se pouště: neměl a nejméně do náboženské. Moravský lid je bigotní, to víme všichni. Ale ne proto tak soudíme, že je pobožný a víře své úplně oddán. Předně není oddán víře, nybrž panáčkům. Dokumenty z jediné jihomoravské vesnice nasbírané dokážou, že lid věří víc v pověry a čáry než v Krista. To je víra? A když při ta-

kové víře je pobožný, to že něco znamená? Mašukulumbové se v náboženském vytržení svíjeli v křečích před svými bůžky. Pan Mrštík by se jinak díval na kult marianský, kdyby se z nějaké historické knihy poučil, že kult Mariin začínal tam, kde kult Kristův přestal. Kristus a jeho mravní názory, to jsou věci nepohodlné pro život, těžké jho a přísný zákon. Marianský kult odbývá se obrazy, písněmi, věnci, poutěmi, a klerikalism ovládá jím ženský svět u nás jako ve Francii, Italii a ve Španělích. To všechno pan Mrštík neví, a proto by ho »Čech« nejraději rozemlel na prášek a dal všem učitelům užívat. Muž, který nechce svobodu na rozumu založenou, nýbrž nějakou jinou.« Pan Herben nebývá vždycky v náladě tak kalvínsko-puritanské a my ho rozhodně podezříváme, že by miloval Krista pro jeho »nepohodlné mravní názory«, ale to ať si vyřídí s humanisty a socialisty. (Četli jsme mnoho dokladů, jak ta morálka bez kultu Panny Marie — tedy u protestantů — vypadá.) Protestujeme však proti ďábelsky vypočítanému přirovnávání vroucí víry katolického lidu k náboženskému blouznění Mašukulumbů. Mezi ctiteli Marie Panny byli a jsou lidé vynikající vědomostmi a charakterem a je to věru bezedná zloba a spíše šílená nepříčetnost tvrditi, že přestává kult Kristův tam, kde kult Mariin začíná. Právě z dějin lze dokázati, že živá víra v Krista spojena je s vroucí úctou Rodičky Boží. Slyšel p. Herben někdy něco o Husovi a jeho úctě k P. Marii? Proč tedy mluví tak do větru? a tak lživě? a tak zlomyslně? — ten moderní Husův stoupenec? *L. † k.*

Lidové přednášky universitní na venkově mívají někdy obsah i účel hodně nelidový. Jsou stesky zvláště na prof. Drtinu, že svými tendenčními a neodůvodněnými fantasiemi snaží se podrývati víru a existenci světa nadpřirozeného a zatlačiti křesťanství, a tak propagovati svůj plytký humanismus. Brněnská »Hlídka« (str. 355.) poznamenává velmi vhodně, že by měli řečníci vybírati themata z oboru věd lidu bližších; praví totiž: »Zajímavo je, že naši řečníci jdoucí poučovat lid, ať z katheder universitních či nižších nebo dokonce jen od socialistických redakčních stolků — nejraději si vybírají thema: jak povstal člověk. Poněvadž tu je věda ještě sporna a tak plna hypothes — poněvadž tu není možná skoro nic dokázat, ale všeho jen se domýšlet — *proto* asi naši vědátoři tuto vědu lidu nejraději nosí . . .« *L. † dk.*

Pravoslavná propaganda v Polsce a v Západním kraji. — Hlavní rádce a vůdce petrohradské synody, oberprokurator Konstantin Petrovič Pobědonoscev, představuje občas svému veliteli »Vsepoddannějšij otčet«, t. j. podrobnou zprávu o činnosti a úspěchu pravoslavné církve a o její propagandě mezi různými sektanty, zbylými uniaty a vůbec jinověrci, k nimž připočtěni ovšem i katoličtí poddaní ruského samovládce. Podáváme z posledního, právě vyšlého »Otčetu« za rok 1899 ve výtahu některá zajímavá data, týkající se království polského a t. zv. Západního kraje.

Počet pravoslavných v eparchii (diecési) chebrusko-varšavské (zřízené pro snadnější, nikoli přesvědčením, nýbrž krutými administrativními způsoby, zejména za někdejšího general. gubernára Gurky, prováděním pravoslavizování nepoddajných unitů) páčí se na 486.000 osob. Procento značný počet nevynikají prý zvláštní horlivostí ve víře a nezřídka podléhají vlivům katolického okolí. Z někdejších unitů vzdoruje dosud (uporstvojet) a nezná se ku pravosloví 81 000 duší (r. 1897 bylo jich 83.000) a kromě těch bylo ještě 7.000 u víre chabých a nespolehlivých. Vliv katolicismu jest prý zvláště silen v gubernii sedlecké a suvalské. V sedlecké gubernii, čítající 115 pravoslavných farností se 157.000 osadníky, napočítáno 62.000 úporných (tvrdošijných) a 5.875 malatných; nemanželských rodin bylo 9.766 a nekřtěných dítek 26.000! V suvalské gubernii, mající 7 pravoslavných far s 14.000 osadníky, vzdorovalo jich 9.270, svazků nemanželských bylo 619, nekřtěných dětí 1.875. Celkem žilo r. 1899 v království polském z pozůstalého *unitského* obyvatelstva 10.727 rodin bez církevního žehnání a přes 29.000 dítek zůstávalo nekřtěných! (Unité totiž nesmějíce z časů hrůzovlády zlověstného Muravjeva přiznávati se veřejně pod nejtěžšími tresty za členy církve katolické, volí raději neoddávati se a nekřtíti svých dětí u pravoslavných kněží. A takový hrubou nesnášelivostí zaviněný stav ruská vláda spíše snese nežli svátostní žehnání církve katolické).

Hlavní toho příčinou jest dle úsudku p. oberprokuratora neustávající úsilovná katolická propaganda (!) šířená kněžstvem místním i zahraničním. Dík jejich vlivu zřizují se tu bratrstva »Srdce Ježíšova«, do nichž ochotně vstupují i *nepoddajní* (uniati!), rádi konajíce společné modlitby a pobožnosti jazykem polským. Kromě řečeného jsou tu ještě »Bratrstva růžencová«, t. zv. »Kółko« a jiné, k nimž se »úporní« houfně *hlásí*.

Pomýšleje o prostředcích, kterak tomu odpomoci, dí oberprokurator dále: Vliv duchovenstva (pravoslavného) může (má!) býti pouze mravní. V první řadě

třeba postaviti důstojné konání služeb Božích, zejména v dni sváteční, potom vyučováni věřících mimo chrám. Velký účin mají církevní školy, jichž působením antagonismus mezi pravoslavnými a zatvrzelci mizí. Zvláštní zásluhu získala si v té věci škola v Groszkoswie, slynoucí(!) vyučováním zpěvu. V obci té se život celé osady zračí ve škole a společné zpěvy obměkčují srdce i nejzatvrzelejších. Katolická propaganda pochopila význam těchto škol a na mnoha místech otevřeně s nimi válčí. (Katolická propaganda páně Pobědonosceva není ve skutečnosti leč nejzákonitější obranou katolického stádce proti proselitským choutkám zřízenců p. oberprokuratora. Mimo jiné nástrahy mají k tomu sloužiti církevní školy, do nichž vábeny děti katolických rodičů. Proto vydal statečný biskup Zwierowicz svůj znamenitý pastýřský list, v němž neohroženě vystoupil proti podobnému řádění. Než i tento oprávněný protest bdělého pastýře byl mu ruskými šovinisty vytýkán téměř jako zločin. Jinak přece není nikoho tajno, že katolickému knězi v Rusku hrozí za přijetí pravoslavného Rusa do lůna katolické církve, aby tento tak činil z nejhlubšího přesvědčení, vypovězení do Sibiře — k čemu tedy to lhaní o katolické propagandě (!).

Ohromný vliv mají — dle téhož oberprokuratora — i pravoslavné ženské kláštery, které pečují o zbloudilé, ošetřují je v nemoci, vyučují děti ručním prácem, navštěvují chaty vesničanů a laskavým poučením a napomínáním získávají jejich důvěru, tak že ochotně sdílí s nimi své žalosti a radosti. Celkem navrátilo se r. 1899 v chełmsko-varšavské diecési k pravoslaví 960 osob. Na všechen způsob kotví prý naděje pravoslavné církve v mladší generaci, vychované v školách ruských a v duchu pravoslaví.

V Západním kraji nebylo prý r. 1899 v církevním životě žádných zvláštních přeměn (jinými slovy: pravoslavná propaganda nemá se tu čím pochlubiti). Duchovenstvo pracuje všade horlivě, ale ještě prý mnoho let uplyne, než bude pravoslaví v zdejším kraji vráceno stanovisko mu přináležející. I zde klade »Otčet« hlavní váhu na činnost církevních škol, dodávaje, že duchovenstvo mělo tu hlavně na zřeteli vyučování děvčat, jsouc přesvědčeno, že vychované v duchu náboženském budou jako matky vštěpovati tytéž zásady příštímu pokolení.

Nejvíce bije prý do očí nedostatečný počet pravoslavných církví, zejména vůči bohatství a mnohosti svatých jiných vyznání! Církvice jsou malé, staré a chudé, zvláště v diecési mohylovské a polocké, a to i v takových městech jako Mohylov a Dvinsk (dřívější Dünaburg). Z té příčiny obrácen zřetel hlavně na stavbu nových církví, jichž roku 1899 zbudováno: v diecési volyňské 21, podolské 14, kijovské 11, litevské 7, minské 5 a v mohylovské 4 — všeho tudíž 62 nové církve za jeden rok!

Účinně působí též před lety zřízená pravoslavná bratrstva: sv. Ducha, sv. Vladimíra a Zjevení Páně. Jelikož v polocké diecési obývá mnoho Lotyšů, postaráno, aby tam byli sojaščennici, mocni tohoto jazyka, a šířeny též mezi lidem knížky náboženského obsahu v jazyku lotyšském.

K »nejpoddanější zprávě« připojena ku konci statistická data. Mezi nimi budí naši pozornost tabelka, obsahující číslice osob všech vyznání, které r. 1899 přestoupily k pravoslaví. Všech bylo 18.739, a mezi nimi 1.885 totiž 10% katolíků. Z těch připadá na jednotlivé diecése: na litevskou 254, volyňskou 157, podolskou a mełmskou po 100, kijevskou 96, minskou 89, polockou 85 a petrohradskou 67 odpadlíků. Největší číslice přestouplých vykazuje zpráva vojenského protopresbytera; za pobytu ve vojště přihlásilo se ku pravoslaví 376 katolíků. — Jest ovšem otázka, z jakých pohnutek se tak stalo.

Takové jsou tedy výsledky té úsilovné pravoslavné propagandy, na niž vedle mohutné morální (?) podpory duchovních i světských úřadů nelitovány milliony rublů. Snadno poznati, že všecka ta zde vylíčená činnost není leč chabým napodobením toho bohonadšeného ruchu, jaký od věků rozvíjí po celém oboru země Církev katolická. Smutný to zjev, kde na př. jediná církevní škola za vyučování zpěvu musí býti jako něco zvláštního stavena v »Otčetu« za příklad jiným. Ženským klášterům slouží tu opět za vzor katolické kláštery, kde vyučování, ošetřování nemocných, podpora chudiny a jiné skutky milosrdenství jsou obyčejným zaměstnáním, an zatím klášterský život v celém Rusku nevyniká ničím leč okázalou a velice dlouhou, unavující bohoslužbou.

V závěrku nebude zbytečno zmíniti se krátce o významu oberprokuratora synody. Tento úřad, jakož i sama petrohradská synoda, kterou byl zaměněn tehdejší moskevský patriarchát, zřízen carem Petrem I. r. 1722. Prvním oberprokuratorem byl plukovník Boltin a po něm ještě více vojenských hodností, osob to v duchovních věcech sotva kompetentních. Jejich vliv nebyl ostatně z počátku

příliš značný. Při utvoření ministerií nebylo zřízeno zvláštní ministerstvo kultu, nýbrž zastával je osobní synodalní prokurator, jenž od r. 1803 zplnomocněn dávati zprávy bezprostředně samému císaři. Z toho času nabýval úřad ten vždy větší vážnosti a významu. Oberprokurátor rovná se nyní ostatním ministrům, zasedá ex officio v říšské radě a v komitetu ministrů. Jest prostředníkem mezi carem a vyšší vládou z jedné a synodou z druhé strany, dbaje zároveň, aby *jednání synody nevykračovalo nikdy z mezí zákona!* Dozor nad místní duchovní vrchností (biskupy, archimandrity, konsistoři atd.) vykonává skrze své představitele, jimiž jsou: pomocník oberprokuratora nyní Vlad. Karlovič Sabler, prokuratoři synodalních odborů v Moskvě a Tiflisu a konsistorialní tajemníci. Za posledních desítiletí vzrostl vliv tohoto úřadu tím, že se jeho správy ujali takoví horlivci jako pověstný hrabě Dimitr Tolstoj, autor fanatickou záští diktovaného spisu »O katolicismu«, pozdější ministr osvěty a nynější zkušený právník Konst. Pobědonoscev.

L. † 25.

Od malých Karpat koncem dubna. Nedávno uveřejnil úřední »Közlöny« dvě krátké zprávy; jmenování dra. Alex Párny-ho, světícího biskupa a kanovníka jagerské diecése za biskupa spižského, a Volka (Wolfganga) Rodnaiho, velkovaradínského kanovníka a taktéž světícího biskupa, biskupem Báňsko-bystřickým. Katol. list »Alkotmány« uveřejňuje k těmto zprávám životopisy obou, velebí schopnosti i veliké zásluhy nově jmenovaných biskupů a dodává, že biskup Radnai, který se narodil v obci Kisjenö v aradské stolici, osvojil si slovenský jazyk hned v Čabe, když tam chodil do školy. Při druhém se o té okolnosti nezmiňuje, což by zajisté byl učinil, kdyby biskup Párny jen trochu slovensky uměl.

Snad se mýlím, ale nevěřím, že by se byl biskup Radnai o to staral, aby slovensky nezapomněl, v naději, že ji bude někdy potřebovati.

Co se dotýká jmenování biskupa Párnyho, který se narodil v městečku Gyöngyös-i, osadě úplně maďarské, svůj život ztrávil ve vídeňském Pazmáneu a mezi Maďary, tu věru se musí katolický Slovák s trpkostí tázati je-li to pravda nebo žert? Pro špižskou, skoro úplně slovenskou diecési ustanoví za biskupa muže, který se s lidem nedovede dorozumět, s lidem, jemuž má kázat slovo Boží, jehož má jako arcipastýř v nynějších nebezpečných dobách vésti po pravých cestách katolické víry! Kdyby měl nově jmenovaný biskup všecky dokonalosti a schopnosti pro tak vysokou hodnost potřebné, už ta jediná okolnost, že *neumí slovensky*, znemožňuje jeho působení jako biskupa. Kdybychom my katoličtí Slováci neměli tak trpkých zkušeností, ani bychom tomu nemohli věřiti, že člověk, který jediného slovenského slova neumí, opováží se přijati skoro úplně slovenský stolec biskupský. Nedivte se tomu, že katolický kněz, který si o svůj lid už mnohé zásluhy zjednal, uslyšev tu novinu, zvolal s rozhořčením: »Toho opovážlivce by měli postavit před církevní soud, neboť jednal proti kanonu tridentského sněmu! Druhý kněz, muž velmi pilný a nadaný, u věřících velmi oblíbený, rovněž se o tom velice trpce vyslovil, řka, že v Římě spíše politisují, než aby se starali o náboženství a duševní blaho lidu.

Chceme na několika příkladech ukázati, že vlastenečtí kněží i laikové mají mnoho příčin si stěžovati na lhostejnost rozhodujících kruhů církevních. Když zesnulý rožnavský biskup Schopper přijal důstojnost biskupskou, napsal mu jeho dobrý přítel, tehdy ještě žijící stařičký kanovník, rozený Maďar (Karol Szathó, prešpurský kanovník, který mi to sám vypravoval) list, ve kterém ho místo gratulace ostře káral, že se opovážil přijati hodnost biskupskou, když ji nemůže zastávati. A tito až dosud dobří přátelé se pro slovenčinu rozkmotřili a již nikdy se nenavštívili.

Onen kanovník mně již dvakráte vypravoval, jak on, rozený Maďar, se alespoň tolik slovensky naučil, aby mohl Slováky zpovídat. Způsob, jakým jeho kollega, pešťský kaplan, odháněl Slováky, kteří nevědouce, že slovensky nerozumí, chtěli se u něho zpovídat, tak útlocitného Maďara urazil, že si umínil, že se naučí slovensky, aby mohl ubohé Slováky zpovídat. Byl povolán k umírající službce. Ta začala lámat němčinu a kněz ji vyzval, aby se zpovídala jen slovensky; tu se umírající Slovačka tak zaradovala, že se může slovensky zpovídat, že kaplan nemohl na ten výjev v celém svém životě zapomenout. Ještě nyní je stařičký kanovník všecek rozčilený, když si na to vzpomene. Tak cítí nezkažený Maďar. Bohužel však, že není každý tak spravedlivý a nepředpojatý.

Když nebožtík Rimski, jako nově jmenovaný báňsko-bystřický biskup, přijímal blahopřejnou deputaci, tu se vyslovil, že si koupil slovenskou mluvnici, aby se učil slovenské řeči. Leč nepřivedl to příliš daleko; každý ovšem nemůže býti Mezzofantim.

Slovenčinu nechal slovenčinou a diecési svěřil zlopověstnému Havranovi, slováckému renegátu, kterého se zvolenští Slováci sprostili až po Rimsky-ho smrti. Bývalý spišský, nynější velkovaradínský biskup Szmerecsányi, mluvil alespoň šaryšským nářečím a po vysvěcení na biskupa naučil se od svého tajemníka alespoň tolik správně slovensky, že mohl krátce kázat a při biřmování biřmovancům dávati otázky.

O nitranském biskupu Bfude-ovi píše mi můj přítel, že když se sejde v Nočerku (na Nitře) se sedlákem, osloví ho maďarsky. Jestli mu maďarsky odpoví, pustí se s ním do rozhovoru; odpoví-li mu však oslovený slovácky, že maďarsky neumí, odsekne mu biskup: »To je chyba«, a nechá milého sedláka stát. Týž biskup ještě jako poslanec sněmovní přišel ku kollegovi Porubskému, hornooravskému Slovákovi, s otázkou, umí-li se modlit slovensky. Když tázaný přesvědčil, prosil ho, aby ho naučil »Otče náš«.

Oslovený neměl tolik trpělivosti, aby ho tak dlouho učil, až si kandidát slovenského biskupského stolce osvojí potřebnou způsobilost, a poslal mu někoho za učitele.

Není pak divu, že potom katolický kněz, jehož si vysoce vážím — je to p. Rich. Osvald, administrator tepličanský, vydavatel »Kazatelny«, dal svým známým na vědomí, že jsou to — naši biskupové, kteří jsou nejvíce na překážku tomu, aby katoličtí kněží zůstali věrnými katolické církvi. List jsem už roztrhal, aby jej u mne nikdo nenašel.

Když bývalý spišský biskup, nynější arcibiskup Kiločský Csaszka (vlastně Částka—Čiastka, rodem Slovák) přišel do jedné obce biřmovat, modlil se v kostele k vůli jednomu přítomnému Maďarovi Otče náš po maďarsku; jen konec — Sláva Bohu — k vůli lidu říkal slovensky. Učitelské deputaci neuměl nic jiného klásti na srdce, než aby vyučovali maďarštině, že si toho vláda přeje.

Když jeden farář v čele svých věřících vítal biskupa Szmercsányiho po slovensku, arcipastýř se za to na starého kněze osopil a uložil mu, aby po druhé užíval jazyka církevního (latiny) nebo maďarštiny při jeho uvítání. V ostřihomské diecési neumí arcibiskup ani světící biskup Khol slova slovenského; jediný stařičký Boltižár, bývalý vikář v Trnavě, dorozumí se s lidem, který je velikou většinou slovenského původu.

Jaká může býti výchova klerikův za takových okolností? Taková, že jeden chovanec bisk. semináře košického vyznal, že je maďarisování Bohu milejší, než vyučování katolické víře. Z takových seminářů vycházejí potom kněží, kteří neumějí lidu kázat slovo Boží ani zpovídat. — Spišský biskup přijal Maďara, který neuměl ani slovo slovensky, za kaplana do své diecése. Každý si může pomyslit, jaké bylo potom jeho »působení«. Naučil se krátkému kázaní z paměti, a tím potom příští neděle trápil Slováky. Stalo se, že kněz, který se dostal na čistě slovenskou faru, prosil p. M. Kollára, aby mu poslal slovenskou mluvnici. — Kaplan Juriga mi sdělil, že v tekovské stolici, kdesi v Levicích, zpovídal Slováky Maďar, který ani slovíčko slovensky neuměl.

Tak se snižuje katolické kněžstvo za nástroj maďarisace, která ohrožuje celou Slovač. Slovač je zbožná; velmi dbá na svého kněze. Ten má na lid největší vliv; nejvíc mu může prospěti nebo obtížiti a škoditi.

Odnárodnění kněžstva je největší neštěstí slovenského lidu. Mnoho se o tom uvažovalo, jak tomu zlu odpomoci. Kolikráte byli již v slovenských časopisech katoličtí biskupové kárání pro své protislovenské chování. Jeden slovenský vlastenec radil, aby se vydal malý, snadně srozumitelný spisek, kde by se slovenský katolický lid upozornil na nepřátelské chování biskupů a kněžstva vůbec. Že by takto vážnost stavu kněžského trpěla, je na bíledni. Jiní by zase rádi vydali epištolu Záborského, která již v letech padesátých vyšla českým jazykem; v ní jsou sebrané citáty ze sv. písma na obranu národnosti. Tím by se dostala slovenskému lidu do ruky zbraň, jak hájiti se proti odrodilému Maďarovi. Někteří kněží zamýšleli vypraviti do Říma poselstvo, aby prosilo sv. Stolici za jmenování vikářů pro Slováky; nechť ti spravují katol. církev a biskupové ať užívají svých důchodů. Když jsem o tom s jistým vysokým hodnostářem (byl to biskup Strossmajer) mluvil, řekl mi, že by tím sice Slováci objevili svou statečnou mysl, ale úspěchů že by se nedodělali nižádného.

Nejradikálnější prostředek doporučil nedávno jeden světský intelligent: bojkotovat maďarisující katolické kněze, nechodit vůbec do kostela, když katoličtí kněží učinili z chrámu maďarisační ústav. To by byl však potom konec katolické církve vůbec. Obecný lid to neudělá, ale spíše bude přestupovat na pravoslaví, jako se to nedávno stalo v marmarošské a berežské stolici; to Maďary velice po-

plašilo. Bojí se, že by za obecným lidem šli intelligenti, a tak by všecky snahy maďarisační byly marné.

Směrodatné kruhy církevní, Bohu žel, berou celou věc na tuze lehkou váhu. Videant consules. *Slovák.*

»Echo z Afriky«. Ročníku V. č. 6. (červnové) redakcí Jar. Hrabačky. Cena 1 K, poštou 1 K 20 h. — Líčí se tu v pokračování život sv. Petra Klavera a jeho duchovní působnost v Kathagině. I bohatí dávali se pod jeho vedení a zatvrzelí Turci obraceli se k víře Kristově. — Dopisy z Afriky líčí tamní chudobu a duševní i tělesnou bídu Afričanů. Vizme příklady. P. Hynek Meder, představený v Sant Pond: »Služby Boží sloužíme ve škole, nemáme dosud svého chrámu; v neděli odstraní se lavice a náš chrám je hotov. Tento stav je dále nemožný. S ohromnými obětmi — a mnoho slz bylo při tom prolito, — působili a pracovali naši předchůdci, shromáždili tuto křesťanskou obec okolo svých hrobů . . . než dosud nemá tato obec žádného srdce, nemá dosud chrámu. P. Kümmel píše z Assaby: Zřídili jsme dům pro malomocné. — Velký Bože, jaká bída, bolest a chudoba na tomto kousku země. Nechci Vám ani popisovati toto místo smutku, tento živý hřbitov... Křesťané mne prosí, abych jim podal sv. přijímání, katechumeni žádají sv. křest — ale nemáme ani kaple a moje misijní pokladna jest již také prázdná. — A tak to jde dále a dále. — Obrácení princezny v Ugandě jest zvláštním potěšujícím zjevem při čtení »Echa« — protestanté jí slibují, hrozí — ale ona se od pravé víry Kristovy odvrátit nedá. Zprávy vrchní ředitelky zakončují krásný obsah »Echa«. — Jak toto úchvatné čtení a líčení heroických skutků katol. misionářův na čtenáře působí, vysvítá z toho, že redakce musila věnovati při tomto čísle na různé dary 7 stran drobného tisku místo obvyklých 3 stran.

Výroční zpráva nemocnice Milosrdných bratří v Praze. — Vždy mne to hluboce dojímá, čtu-li výroční zprávy katolických dobročinných spolků nebo ústavů. Jaká to velikolepá činnost, provozovaná v nejrůznějších směrech a způsobech a jaký při tom trpí církev posměch a pronásledování! Otevřme výroční zprávu nemocnice Milosrdných bratří v Praze! Za r. 1903 bylo tam ošetřováno 4052 nemocných, mezi nimi 5 řeků nesjednocenných, 66 evangelíků, 4 starokatolíci, 64 israeliti a 1 bez vyznání. Zpráva uvádí počet ošetřovanců různých stavů a největší počet — 903 — bylo nádenníků, tedy těch nejchudších členů společnosti lidské, za nimi následují dělníci pekařští, obuvničtí, zámečníci, zedníci, kočí atd. Kněží tam bylo 25 — mezi nimi i pisatel těchto řádků, — učitelů 5. Do ústavu císaře Františka Josefa pro rekonvalescenty v Tuchoměřicích, založeného Českou spořitelnou, bylo přijato též 98 rekonvalescentů z nemocnice Mil. bratří. Nemocnice má 179 postelí, čítaje v to 12 pokojů, zařízených pro nemocné duchovní v I. poschodí. — V jiných částech Rakouska mají Milosrdní bratří ještě mimo Prahu 15 nemocnic, v nichž je 1379 postelí a v nichž byly r. 1903 22.304 osoby ošetřovány, mezi nimi bylo 549 evangelíků, 495 židů, 52 řeků, 6 bez vyznání, 5 starokatolíků a 2 mahomedáni. — Přejeme ctihod. Milosrdným bratrům v Praze, aby dílo jejich zkvétalo a aby je provázelo požehnání Boží a Bůh aby byl na věčnosti za jejich obětavou práci štědrým odměnitelem.

Paběrky z novin a veřejného života.

Pius X. a souboj. Před nějakým časem značný rozruch vzbudilo v katolické veřejnosti chování se vojenských kruhů rakouských v otázce souboje. Studující katolické university v Inšpruku a senior sdružení katolických akademiků »Austria« vyzván byl studentem německo-nacionálním na souboj. Odmítl vyzvání, odvolav se na své náboženské přesvědčení, jež mu souboj zapovídá. Poněvadž byl zároveň záložním důstojníkem, dostala se záležitost ta před vojenský čestný soud. Zde zastupoval Webra dr. Schuhmacher, který je rovněž členem sdružení katolických akademiků a uvedl za důvod k odmítnutí souboje: katolické přesvědčení a občanský zákonník, který na souboj jako zločin trest stanoví. Dr. Schuhmacher zároveň prohlásil, že takové jednání úplně schvaluje. Následek záhy se dostavil a senior Weber i dr. Schuhmacher zbaveni byli důstojnické hodnosti. Jednání jejich sice odpovídalo náboženskému jich přesvědčení a občanskému zákonníku, ale příčilo se vojenské »cti«. Nyní dochází z Inšprucku zpráva, že sv. Otec udělil oběma degradovaným důstojníkům vyznamenání řádem »pro ecclesia et pontifice«. — Chvályhodný tento čin Pia X. bude ovšem v kruzích německo-nacionálních a u zástupců

vojenské »cti« považován za demonstraci, ale rozumní lidé jej uvítají. Co zaslouží chvály a uznání, ať je má a svět ať vidí, že si sv. Stolice dovede vážiti těch, kdož proti přežitkům barbarství vystoupiti se nezdráhají. — *Pozoruhodný výrok* pronesl nedávno papež Pius X. Ve schůzi nové komise pro kodifikaci církevního práva, jíž sv. Otec byl přítomen, měl sekretář této komise arcibiskup Gasparri k sv. Otci promluvu, v níž mezi jiným pravil, že ustanovení komise slouží ke cti a chvále Boží a pontifikátu Pia X. Sv. Otec ve své odpovědi vzhledem na tuto poslední větu poznamenal, že, jak vidí, velmi lehce zapomíná se na papeže zesnulého. Byl to jemný pokyn, jímž Pius X. vyjádřil přání, by upuštěno bylo od přílišných chvalozpěvů, jimiž byť se to i sebe upřímněji dálo, papeži žijícímu bývá holdováno. — *O osobnosti papežově* píše protestantský spisovatel O. Wendling do »Strassb. Post« toto: Stanul před námi, oděn v bílý oblek. Obličej papežův má zdravou barvu, hlavu pokrývají stříbrobílé vlasy. Vypadá prostě a přece mile jako venkovský farář z Porýnska. Pius X. má měkký, lahodný hlas, který lehce se chvěje, srdečností jest provanut, od srdce přichází a k srdci jde. Mluví dosti rychle, plynně, řeč svou doprovází živými posuňky, které však nikterak nejsou nápadny, nebo přemrštěny. Mluvil o vzkříšení Naimského mládence a přešel na thema o lásce rodičů k dětem. Rodiče napomínal, aby děti své zbožně vychovávali, děti napomínal, aby rodičům svým stáří zpříjemnily . . . . prostá slova papežova ve veřejné audienci promluvena svým hlubokým dojmem. Celkový dojem osobnosti papežovy jest velmi sympatický. Co zvláště chudším Římanům se líbilo, byl — kapesní šátek, který Pius X. ze svého roucha vytáhl; šátek byl pruhovaný, z plátna a stál nejvýše 48 centesimů, »ecco il fazzoletto di colori, quarant' otto centesimi il prezzo«, odhadovali prostí Římané papežův kapesník.

K papežskému vyznámenání Fr. Pravdy. Na slovo vzatý a velezasloužilý spisovatel náš František Pravda (Vojtěch Hlinka), jenž 17. dubna t. r. dosáhl 87 let, jmenován byl od Jeho Svatosti Pia X. tajným komořím papežským, a vzácné toto vyznamenání přivezl mu z Prahy metropol. kanovník dr. Josef Tumpach. A přivezl je do Hrádku v průvodu kníž. arcib. vikáře a děkana Václava Lercha z Berouna a K. Pošmurného, kaplana na Žebráce. Nejprve kmeta Pravdu oslovil řečí vzletnou a srdečnou, připomínaje veškeré zásluhy jeho, a vyřizoval pozdrav všech členů metrop. kapitoly pražské. Na to podal faráři zbynickému Tom. Houškovi, sestřenci Pravdovu, ke čtení velice krásný list J. Em. ndp. Leona kardinála Skrbenského, ve kterémž Jeho Eminence dí, proč miláčka našeho Pravdu Hlinku Svaté Stolici k vysokému vyznamenání navrhl, doporučil, a spolu též mu slovy tklivými blahopřeje. Přípis Jeho Svatosti Pia X. v řeči vlaské přečetl metrop. kanovník sám, jakož i latinský dekret jmenovací. Konečně vyňal kanovník dr. Tumpach pěkný kolár s fialověčervenou náprsenkou a ctihodnému staroušku Pravdovi jej blahosklonně věnoval, řka, žeť on v okamžiku tom jest nejmladším monsignorem. Tím vším a podobným byl nový papežský tajný komoří Vojtěch Hlinka nad míru překvapen, dojat, ba až k slzám pohnut, a vřele děkoval všechněm za vzácné to vyznamenání, jehož prý ani nezasluhuje. Žel jenom, že ubohý a vetchý již stařeček tento ze všeho nic neviděl a nevidí, jsa úplně světla očí zbaven.

Šestasedmdesáté narozeniny a své jmeniny slavil v těchto dnech vdp. Jan Nep. Lad. Duben, apošt. misionář, bisk. notář, emer. vikář atd., atd. na odpočinku v Sušici — i přejeme při této příležitosti horlivému sluhovi Páně, jenž až dosud vypomáhá ochotně i na kazatelně (letos při májové pobožnosti, jak v Sušici, tak i v Horažďovicích), aby jej Pán nebeský sílil, by na té vinici Páně, na které vždy tak horlivě a nadšeně pracoval, ještě dlouho ke cti a slavě Boží a ke spáse duší nesmrtelných spoluúčinkoval a ve příkladné štědrotě své, o níž svědčí snad všechny církevní a vlastenecké podniky (na př. Jednota sv. Methoděje ve Vídni a j.), ještě mnoho dobrého vykonati a korunu věčné slávy tím jistěji si zabezpečiti mohl.

Kněží-vědátoři. Dne 21. května konala vídeňská Akademie věd slavnostní schůzi. V té poukázal dv. r. ryt. Karabáček na úspěchy, jichž cestami svými docílil mladý kněz-badatel dr. Musil. Na to oznámil předseda Ed. Suess, že cena Liebenova za nejlepší práci z oboru fysiky v posledních letech v Rakousku uveřejněnou, přiřknuta byla knězi P. Frant. Schwabovi v Kremsmünsteru za vědeckou práci, uveřejněnou v pamětních spisech akademie.

56letý kněz doktorem práv. Farář Florian Fritz ve slezské vesničce Kylešovicích předsevzal si, že ještě v 56. roce svého věku musí dosáhnouti doktorátu práv. Studoval na své faře dnem i nocí, až vytknutého cíle dosáhl. V pátek, dne 20. května byl na universitě vídeňské promován na doktora veškerých práv. Rektor dr. Escherich a četní přítomní vytrvalému pracovníku srdečně blahopřáli.

Kněz-cestovatel. Dne 5. t. m. přednášel v Londýně uherský cestovatel prelát hrabě Vay o svých cestách ve Střední Asii a v Sibiři. Prelát ten procestoval již skoro všecky díly světa, byl nejen v Asii, nýbrž prošel na příč Afrikou a Austrálií, navštívil Ameriku a polyneské ostrovy Tichého okeanu. Byl jmenován od sv. Otce apoštolským protonotářem a vyslán, by navštívil všechny charitativní ústavy církevní »in partibus infidelium«, proto odebral se nejprve do Spojených Států Severoamerických a Kanady, odtud do Afriky, zvláště do Marokka, Tripolidu, Senegalu a Konga. Pak vydal se do Asie, kdež procestoval Persii, Vých. Indii, Birmu, střední Asii, Sibiř, Čínu, Koreu a Žaponsko. Odtud obrátil se do Australie, Nov. Zelandu, pak se plavil k mysu Hornu v Jižní Americe, procestoval Argentii a Brasilii, přes Southampton vrátil se do Anglie. V Londýně mluvil obzvláště o Korei a Japonsku, popsal své audience u císaře korejského v Soelu, a u mikada japonského v Tokiu. Hrabě Vay nastoupil cestu svou v době, kdy dráha sibiřská nebyla ještě zahájena, jen zvláštním doporučením dovoleno mu jeti s prvním vlakem do Vladivostoku.

Jednota českého katolického učitelstva a družstvo Vlasť. — Některým lidem jest solí v očích, že mezi družstvem Vlasť a Jednotou kat. učitelstva panuje již od počátku dobrá shoda, která zvláště mezi dvěma muži, † říd. učitelem Karlem Skultétým a red. Tom. Škrdlem, druhy z obecné školy, byla udržována a která trvá i po smrti † p. řídícího učitele. Družstvo Vlasť si vypůjčilo od Jednoty peníze a platilo jí 4·20% a jinde platilo pouze 4%. Členové Jednoty byli štváni, že u družstva o peníze přijdou, nebo prý to v něm vypadá jako v záložně Svatováclavské. (?) Ale družstvo Jednotě celý dluh i s úroky zapravilo a tím se všeho podezřívání a osočování zbavilo.

Bude dobře, aby i dále shoda ta byla udržována, a to hlavně v zájmu Jednoty a proto poměr obou sdružení zde vylíčíme.

Jednota jest zakl. členem družstva a splatila mu 100 K a mimo to někteří členové její odebírají své orgány: »Vychovatele« a »Vzděl. četbu« a něco málo z nich i »Vlasť« a někteří jsou členy družstva. Za to družstvo Vlasť poskytuje Jednotě tyto výhody:

1. Jednota má v domě družstva zdarma své sídlo, knihovnu, vychovatelské letáky a zvláštní místo pro své tiskopisy a jiné úřední knihy. Letáky vychovatelské prodává redaktor Vlasti Jednotě zdarma.

2. Jednota koná v domě družstva Vlasť své výborové schůze, a to beze všeho poplatku, a může zde konati i valné hromady.

3. Jednota si volí redaktora »Učitelské přílohy Vychovatele« a »Vzdělávací četby katol. mládeže« a družstvo Vlasť tyto redaktory honoruje a vydává pro účely Jednoty obě tyto publikace. Redaktoři od Jednoty volení mají úplně samostatné postavení a Jednotě z toho spojení nevchází ani haléř vydání.

4. Zprávy z Jednoty a inseráty o letácích uveřejňují se úplně zdarma ve »Vlasti«, ve »Vychovateli« a zprávy i v »Našich Listech«. Jednota si platí jedině inseráty v »Našich Listech«. Zprávy do »Vlasti« a do »Našich Listů« píše redaktor »Vlasti« a při tom všemožně Jednotu doporučuje a peníze pro ni sbírá, referáty ve »Vychovateli« jsou z péra redaktora »Učitelské přílohy«. K tomu budiž podotknuto, že inseráty o vychovatelských letácích uveřejněny jsou zdarma také na obálce »Vlasteneckých Homilií« a na obálce brožury Tiskové Ligy: »Je-li Bůh nad námi«, jakož i na obálce »Vzděl. četby«.

5. Spolkové mše sv. před valnými hromadami sloužívá z ochoty vždy některý kněz z družstva Vlasť.

Zkrátka: družstvo Vlasť si váží Jednoty a těší se z jejího spojenství a z trochu hmotné a morální přízně, ale za to dává Jednotě tolik vyhod, že jí to nebude moci poskytnouti žádná jiná strana nebo korporace. Morální síla družstva přitahuje Jednotě četné dobrodince, kterých by nebylo, kdyby nebylo spojenství s družstvem. Pan pokladník Jednoty to dobře ví, nebo jemu se zasílají z družstva podpory pro Jednotu od těch, kteří byli k tomu orgány družstva nebo osobami z družstva povzbuzeni.

A závěr: ať toto spojenství potrvá i dále: družstvo Vlasť nabývá nyní veliké přízně v širokých vrstvách československých a tato přízeň bude míti blahodárný účinek i na Jednotu.

Asyl pro dospělé dívky slepé. Osud dospělých dívek slepých bývá žalostný. I když pobyly v ústavě pro dítky nevidomé a naučily se různým pracím, vyjdouce z ústavu bývají často považovány za břemeno své rodiny. Tím hůře s těmi, které ani rodiny nemají, kam by se uchýlily. Býti slepým a k tomu ještě opuštěným — jaké to neštěstí! »Jubilejní ženský asyl cís. a král. Alžběty v Praze»

(na Kampě) chce ujímati se takových dívek, pokud jsou práce schopny, a zříditi pro ně útulný domov. Ježto však jeho místnosti nestačí, hodlá zříditi pro ně filialku. Z té příčiny vznáší prosbu k dobrým duším, aby z útrpnosti k ubohým poskytly pomoc k uskutečnění samaritanského toho díla. Dárky peněžité i jiné, nebo dotazy buďtež adresovány správě »Jubilejního ženského asylu cís. a král. Alžběty v Praze (na Kampě)«, nebo paní H. Lamblové, choti c. k. dvorního rady v Praze, (Františkovo nábřeží 4).

Mezinárodní výstava Marianská v Římě r. 1904—1905. — Na oslavu padesátého výročí prohlášení dogmatu o neposkvrněném početí Panny Marie uspořádána bude v Římě v paláci Lateránském mezinárodní výstava Marianská, která potrvá od září 1904 do Velikonoc 1905. Výstava ta bude míti tři hlavní oddělení, z nichž každé zahrnovati bude několik skupin podružných, jak vysvítá z tohoto přehledu:

První hlavní oddělení: Úcta Marianská. — Skupina I.: Ikonografie. A) Malířství: 1. Reprodukce obrazů uctívaných v nejznamenitějších svatyních celého světa. 2. Malby umělců klassických buď v originálech anebo v reprodukcích. 3. Malby starší v originálech nebo v reprodukcích. 4. Malby moderní. — B) Sochařství: 1. Reprodukce soch uctívaných v nejznamenitějších svatyních. 2. Skulptury ze dřeva, ze slonové kosti a kovu. 3 Reprodukce starých skulptur. 4. Skulptury moderní. — C) Kresby, rytiny, mosaiky, výšivky a j.: 1. Dřevořezby, kresby a p. 2. Mědirytiny. 3. Mosaiky a malby na skle. 4. Výšivky, korouhve a bohoslužebná roucha s obrazy Madonny. — Skupina II.: Numismatika a sfragistika: 1. Pamětní medaille. 2. Medaille Marianských svatyň, medaille devoční a poutní. 3. Peníze s obrazem Madonny. 4. Pečeti s obrazem P. Marie, v originale nebo v reprodukci.

Druhé hlavní oddělení: Literatura Marianská. — Skupina I.: Díla dogmatická, liturgická, archeologická, historická, asketická, apologetická a homiletická, vztahující se k Panně Marii a vynikající zároveň i po stránce umělecké. — Skupina II.: Kancionály a jiné rukopisy drobnomalbami ozdobené. — Skupina III.: Periodický tisk a jednotlivá čísla časopisů, zvláště ta, jež obsahují umělecké illustrace, vztahující se k Panně Marii, k její úctě a k svatyním jí zasvěceným.

Třetí hlavní oddělení: Marianské řehole, ústavy a družiny. — Skupina I.: Marianské řehole a ústavy. 1. Dějiny řeholí a ústavů náboženských, založených k úctě Panny Marie zvláště pod titulem P. Marie bez poskvrny hříchu prvotního počaté. 2. Zprávy o úspěšné činnosti těchto řeholí a ústavů pomocí obzvláštní úcty Panny Marie, hlavně v missiích. 3. Zevrubné vylíčení předpisů a pravidel směřujících k pěstování úcty marianské. 4. Statistické přehledy. 5. Hagiografie (životy svatých a vynikajících osob, které se vyznamenaly obzvláštní úctou k Panně Marii). 6. Bibliografie odborná. — Skupina II.: Marianské družiny. 1. Stanovy a pravidla marianských družin mužův i žen. 2. Statistické přehledy. 3. Marianská bratrstva, jejich stanovy, odznaky, svatyně atd.

Vzhledem k důležitosti této výstavy ráčil J. E. nejd. pan kardinál ustanoviti, aby i arcidiecése Pražská výstavu tu způsobem důstojným obeslala. Za tím účelem ráčil jmenovati komitét, jehož úkolem jest, příhodné výstavní předměty sebrati, uspořádati a do Říma zaslati. Předsedy komitétu jmenováni byli metrop. kanovníci Václav Manlík a dr. Ant. Podlaha; členy jejími pánové: kanovník Vyšehradský Frant. Vaněček, univ. prof. dr. Jos. Zaus, profesor Jos. Havránek, univ. prof. dr. Frant. Endler, rektor kn. arc. semináře Jan Říhánek, univ. prof. dr. Kar. Hilgenreiner, profesor Václav Müller, kapitulár Strahovský dr. Is. Zahradník, P. Cornelius Kniel O. S. B. a Antonín Ostrčilík, superior S. J. v Praze.

Jelikož úcta k Rodičce Boží v arcidiecési naší od nejdávnějších dob utěšeně vzkvétala, projevujíc se všemi těmi způsoby, jež výstavní program naznačuje, lze se nadíti, že sejde se exposice bohatá, arcidiecése naší důstojná. Jest tu však třeba součinnosti všeho duchovenstva naší arcidiecése, i žádáme tudíž snažně veledůstojný klerus, aby práce řečeného komitétu všemožně podporoval, zvláště ovšem zasíláním vhodných předmětů výstavních (v originále nebo ve fotografických reprodukcích), jež v jednotlivých farnostech nebo klášteřích se nalézají. — Zásilky přijímá ředitelství kniž. arc. semináře v Praze, a to až do konce července. V prvých dnech měsíce srpna bude pak hotová kollekce v Praze, vystavena a potom do Říma zaslána. — *Z kniž. arcib. konsistoře v Praze,* dne 28. května 1904.

Víra a věda. Známý královský filosof Kant Immanuel, jehož stoletou památku nedávno v Německu slavili, říkával ku konci svého života: Bible je přece jen nejvznešenější poklad, bez něhož bídný by byl můj život. Jacobi ujišťuje: hlavou jsem sice pohanem, ale v srdci jsem křesťanem. Fichte pravil ku příteli, který si mu stěžoval, že nerozuměl čemusi v jeho systému: čtěte evandělium sva-

tého Jana, tam najdete vše, co si myslím a toho se držte. Jak vypravovala Hegelova vdova, modlíval se Hegel na smrtelném loži: Ježíši, vezmi mne k sobě celého! Rudolf z Mayerů píše: z plného a upřímného srdce volám: pravá filosofie není a nemůže býti ničím jiným než propedeutikou — přípravou — pro křesťanské náboženství. Přemohla tedy filosofie křesťanství? nikoliv. Kdo by to však tvrdil, dokazuje jen, že nezná ani toho ani onoho a že nechce svědectví dáti pravdě.

Jak se šetří náboženských citů a nedělního klidu v Americe. Světová výstava v St. Louisu zahájena byla modlitbou »Otče náš«, kterou hlasitě se modlilo všecko slavnostní shromáždění. Pak teprv ujal se slova předseda výstavního výboru. Výstava potrvá až do 1. prosince, ale v neděli bude vždy zavřena. Ani výstavou nesmí být porušen nedělní klid. U nás arci jináče!

Jednotě českého katol. učitelstva daroval prostřednictvím redakce Vlasti 10 K Václ. Macek kanovník v Č. Budějovicích, a přispívajícím členem s vkladem 4 K stal se: P. Václ. Váchal, farář v Nebušicích.

Ze spolku na zakládání katolických knihoven. — Za členy zakládající — vklad 100 K ve lhutách — přistoupili: vys. urozená paní Johanna hraběnka Nosticová v Praze a její komorná slč. Augusta Podroužkova. — Přispívajícími členy stali se: Antonín Keppert, em. farář v Tuchlovicích; P. Václ. Váchal, farář v Nebušicích, a vikariátní skupiny Plánická a Příbramská. — 10 K daroval Václav Macek, kanovník v Č. Budějovicích. — Dne 3. června byla odeslána první knihovna farnímu úřadu ve Stodůlkách. — Nové členy, členské vklady a dary na knihách a na penězích přijímá: Tom. Škrdle, v Praze čp. 570-II.

Z Tiskové ligy. — Přispěli: Duchovenstvo vikariátu Ledečského 10 (40); Fr. Skotnica, farář v Domaslovicích (10 K); Fr. Pašek, farář v Domašíně; Karel Hubert, kazatel v Kutné Hoře; Jos. Sedláček, kaplan v Rovni, a farní úřad v Brušperku. — Opravu uveřejnily: »Červánky« dp. faráři Fr. Paškovi a »Zář« vldp. Vojtěchu Lhotskému. — »Husitství ve světle pravdy«, časopisu Tiskové ligy, vyšlo roč. I. číslo 2. s obsahem: Mistr Jan Hus. Přehledný nástin jeho života, činnosti, povahy, odsouzení. Píše Václav Lefler. Jednotlivá čísla prodávají se po 32 hal. v administraci družstva Vlasť v Praze čp. 570-II., celý ročník stojí 1 K. — Nové členy, dary, předplatné a dopisy přijímá: Tom. Škrdle, v Praze čp. 570-II.

Výbor Tiskové Ligy konal 18. května t. r. šestou schůzi za předsednictví Tom. Škrdle. — Jako milý host přítomen byl dp. Aug. Krčmář, farář ze Stodůlek. — Americké Dělnické listy ze dne 1. března 1904 zhanobily kněze Karmelitána z Lince, přičítajíce mu ohavné činy. Liga dopsala do Lince, kdež se z úředních akt dověděla, že jest celý článek vymyšlen. Hanopis i odpověď z Lince budou časem v »Našich Listech« uveřejněny. — Pan Jan Křt. Maštalíř referoval o nejnovější literatuře protináboženské, a to: »Ježíš Kristus«, Knihovna revolucionářů, »Ejhle Člověk«, »Básně z Heinea«; Antiklerikální epištoly: »Kramářství římské hierarchie« a »O bozích«, konečně o darebácké besedě v »Právu Lidu« ze dne 15. května 1904. — Před nastávajícími vikariátními konferencemi vznáší Liga snažnou žádost k vdpp. vikářům a duchovenstvu, by při konferencích byla uspořádána sbírka ve prospěch Tiskové Ligy, důležitého to spolku k obhájení cti kněžské a katol. náboženství. Mnozí duchovní z vlastní zkušenosti potvrdí, jak jim byla vítána pomoc Ligy při jich napadení. Příspěvky buďtež zaslány na Tisk. Ligu v Praze 570-II. — Jednatel podal zprávu o sbírce brožur »Volksaufklärung«, vycházejících ve Warnsdorfu v německém jazyku, z nichž některé jsou velmi praktické. — Ligu došla na konkurs pro sbírku »Husitství ve světle pravdy« výborná práce »Pryč od Říma a Husova národní církev«, dále »Česko-slovanský katolík a husitství«. — Pracovník vyslaný Ligou do Třeboňského archivu sdělil, že nalezl hojné materialu podávajícího příznivé svědectví katolické straně více než táborské, hlavně žaloby Oldřicha z Rosenberka na Táborské a jich odpory. — Prosili bychom příznivce katol. dějepisu, by věnoval někdo nějaký větší obnos na další husitské studium v archivu Třeboňském. — Třetí kongres spiritistů konal se v Saské Kamenici a usnesl se podati petici k říšskému sněmu německému, aby sestavil komisi znalců k prozkoumání spiristických zjevů za tím účelem, aby úřady a soudy nestranně mohly spiritismus posuzovati. Redaktor spiritistického časopisu dr. Schaarschmid při sjezdu přednášel báseň od »ducha« diktovanou »Pozdrav duchů třetímu sjezdu«. Spiritismus šíří se dosti značně po Čechách. Dobrou antispiritistickou knihovnu počal vydávati redaktor »Jizerana« Pavlík-Sychra. První sešit má nadpis: »Církev satanova čili Spiritismus jest učením protikřesťanským.« — Soc. demokracie doplňujíc poslední část na svém tiskovém poli, počíná právě vydávati »Lidovou knihovnu« s belletristickou látkou rázu social. demokr. Jak smutné ovoce ponese mezi lidem tato četba, jest na bíledni. Vzhledem k tomu jeví se tím větší nutnost,

aby podporován byl spolek pro zakládání katol. knihoven a spolu sbírka, která počne vycházeti pod názvem »Vzorná farní knihovna pro český lid.« — Evang. reform. orgán »Hus« uveřejňuje článek »Liguori a jeho mravouka« s opsanými lžemi z Grasmanova pamfletu, v němž štve proti Redemptoristům a Jesuitům. — Radik. pokroková, radikálně státoprávní a národně socialní strana spojily se ve spolek ve »spojenou českou oposici« a utvořily proti mladočeské společnou radu. V ustavující této schůzi v konviktě prohlásil dr. Kříž nejkrajnější nepřátelství katolíkům v Čechách. — »Červánky« v č. 18. článkem »Proveďme očistu« vybízejí k odstraňování obrazů a soch svatých z příbytků. — Proti šíření časopisu »sv. Vojtěch« spolku sv. Bonifacia agitují soc. demokraté tím, že dávají si donášeti onen časopis a pak jej ničí. — »Zář« v článku »Růže ctnosti« v č. 20. nejhrubším způsobem podezřívá zpovědníky španělské královny Isabelly, aniž by mohla historickým důkazem jim nějakou špatnost dokázati. Dále štve s potupným obrazem kněze na hromadě peněz, jakoby duchovenstvo ničím nepřispělo na sanaci známé záložny, ačkoliv právě toto největší oběti přineslo, a nejvíce ztrátami postiženo bylo. — »Čas« pěstuje denně perfidní vtipy o katol. náboženství. V č. 130. posmívá se zázrakům. Spolu agituje v Čechách pro vídeňský spolek rozvedených manželů. K pouti svatojanské šířil pamflet Herbenův o sv. Janu Nep. pod reklamou »spor dějin českých s církví římskou«. — Liga doporučuje spisek »Hlasů Svatováclavských«: Obrana sv. Jana Nep. proti českým pokrokářům — nevěrcům od B. Vělínského. — Tisk pokrokářského učitelstva v poslední době sám první začal nízké hanobení katol. duchovenstva. Když na hrubé výpady jeho odpověděly katolické listy, vrhlo jim pokrokářské učitelstvo ve tvář přezdívku denunciantství. Nyní ohlašuje se veřejná schůze za náboženskou svobodu a volnost přesvědčení. Nízkost boje pokrokářského učitelstva odsuzuje se sama sebou a dokazuje, v jakých rukou se ve škole mládež často nalézá. — Z Mnichovského knihkupectví J. Lehmanna vyšla právě německá potupná brožura k šíření hesla: »Pryč od Říma«, »O římských papežích« s názvem »Unfehlbar!« od O. Hegemanna v 10 vydáních a nabízí se v 100.000 výtiscích. Jest to snůška historických lží a pomluv. Překlad její přinášejí »Červánky«. Liga vydá s názvy seznam všech brožur, které byly vydány k šíření hesla »Pryč od Říma«, aby odhalen byl obraz celé této hnusné práce proti katol. církvi.

Různé. — *Henryk Sienkiewicz* odebeře se prý na bojiště ruské sbírat materialu pro nové povídky. — V Linci, kde již dlouho působí katolické gymnasium, povstane *katolický učitelský ústav*. Katolický školský spolek německý, obdržev svolení lineckého biskupa Dr. Doppelbauera, zakoupil nedaleko dómu stavební místo, v srpnu bude započato se stavbou, která bude na jaře r. 1905 skončena. Učitelské síly jsou již zajištěny. — Na den 13. června t. r. připadly stoleté narozeniny ruského básníka Chomjakova. — Eduard Sandorfi, redaktor »Křesťana«, »Posla sv. Antonína« a katecheta peštbudínský, založil pro Slováky v Pešť-Budíně: Slovenský dělnický kruh katolický. Je totiž známo, že k socialní demokracii hlásí se již na 8000 Slováků a že mají dva své socialně demokratické časopisy: »Stavitelský robotník« v Budapešti a rolníci na Dolní zemi v B. Čábi: »Slobodnvo Slovo.« — Jos. Winkler, čestný biskup ve V. Varadíně, daroval při svém 60tiletém kněžském jubileu 100.000 K na dobré účely. — V Bosně a Hercegovině je 700.000 pravoslavných, 360.000 katolíků a 600.000 mahomedánů.

Spolkové zprávy.

Socialní odbor družstva Vlast konal po valné hromadě první schůzi za předsednictví p. Václ. Žižky. — Jednatel pan Tomáš Jiroušek četl protokol předešlé schůze, jenž byl schválen. — Pro letošní období zvoleni byli: za místopředsedu stříbrník pan Václ. Žižka, za jednatele red. pan Tom. Jiroušek. — Red. dp. Tom. Škrdle upozorňuje katolické mistry a vůbec katolické prácedárce, aby vedli učně své k zbožnosti, doporučovali jim návštěvu chrámu Páně a přijímání sv. svátostí. Dále upozorňuje, aby katoličtí a zbožní rodiče, když dávají své synky na řemeslo, dali si písemně do smlouvy, která je pak společenstvem schválena, že synkové jejich mají právo i o svátcích jíti na služby Boží. Referent to učinil se svým synovcem, který se učí v Praze truhlářství. Když je svátek, na př. Božího Těla, Všech Svatých, sv. Václava atd., jde synovec jeho na mši sv. a po mši sv. do práce. Více si katolík u mistrů vymoci nemůže. Práci nedělní zakazuje ovšem

zákon. — V Kardašové Řečici padla továrna na hedvábí a 300 lidí jest bez práce. Radikálně pokrokový časopis »Štítný« v Jindřichově Hradci vycházející k tomu poznamenává, že dělníci továrni v Kard. Řečici, většinou socialní demokraté, měli svůj konsum, svou hospodu u žida, maso že kupovali u žida, takže prý řemeslníkům a živnostníkům řečickým mimo nutné potřeby mnoho tržiti nedali. K tomu poznamenáváme, že red. »Červánků«, pověstný Špera, je rodem z Kardašovy Řečice a že zde hlavně své otravné čtení rozšiřoval. — Pan Jan Kř. Maštalíř referoval o »Obzoru národohospodářském« a novém časopis všeodborového sdružení křest. socialního dělnictva v Král. Českém »Práci«, jež oba doporučil. Potom referoval o boji proti alkoholu v Badensku, jemuž dalo podnět gen. ředitelství státních drah; o akciové společnosti ve Frankfurtě n. M. pro stavbu malých bytů pro živnostníky a dělníky: o hnutí proti stávkám v Německu, o socialní činnosti říšského sněmu v Německu; konečně podal zprávy o vnitřních věcech, jež se vymykají veřejnosti. — Dp. farář Vl. Hálek rozebíral předmět používání dětí v podnicích továrních před 14 rokem stáří. Zaměstnání dětí v továrnách škodí jich duševnímu dobru a překáží tělesnému vývoji. Užívá se dětí v práci v továrnach tkalcovských, knoflíkářských, ve sklárnách atd. Sesurovění mravů, předčasné pohlavní klesnutí, tělesné zakrnění, tuberkulosa, jsou jich údělem. Živnostenský řád stanoví, že nesmějí se děti před 14 rokem při podnicích továrenských a před 12 rokem při živnostenských užívati. Státní orgány, zvláště živnostenští inspektoři, měli by přísně dozírati na plnění zákona, by se zjednala řádná odpomoc. — Podal zprávu o spisu: »Die Auswanderung aus Oesterr. Ungarn nach Nordamerika« od dra. Arnošta Weisla, ve kterém se uvádí, že počet vystěhovalců za minulý rok z Rak. Uherska obnášel 209.203, z nichž bylo 7224 Čechů. Co se týče vzdělání, prohlašuje spisovatel české vystěhovalce za nejvzdělanější. — Ze sjezdu právnického vítati lze krok k povznesení a rozvoji samosprávy zřízením stolice samosprávy při pražské universitě a poučování o ní na školách odborných. Přejeme si míti zdravou samosprávu, která by rozvinula velkolepou, socialním požadavkům doby odpovídající činnost. — Ve Vídni konala se porada v ministerstvu o úpravě zákonem pracovní doby dělníků u železnic a v obchodech. — V Praze a předměstích nalezeny sklepní byty v 1143 domech, podkrovní ve 204 domech, které jsou z pravidla sídlem nemocí. Bytové otázce měla by býti se strany úřadů věnována větší péče. — K apoštolátu střídmosti přihlásili se vdp. dr. K. Slavík, profesor bohosloví v Č. Budějovicích a Jos. Kotlaba, kaplan v Strunkovicích. Další přihlášky přijímá i Socialní odbor »Vlasti« Praha 570-II. — Socialní odbor konal důkladnou poradu o tom, kterak by se dal opět vzpružiti katolický spolkový život v Čechách, jenž v poslední době klesá. U výsledku těchto porad podnikne socialní odbor závažné kroky k obnovení práce a činnosti katol. spolku. — Red. pan Tom. Jiroušek podal nástin rozvoje katolického spolkového života v Německu, jaký koncem roku 1903 se jevil dle úředních spolkových zpráv. Statistika, kterou referent o spolcích a časopisech podal, jest v čísle 40. »Našich Listů«, ze dne 4. června t. r. Na konec referoval o nových řemeslných komorách v Německu a jejich nedostatečnosti. Ve věci té podán bude v »Našich Listech« zvláštní poučný článek, poněvadž i u nás mnozí touží po zavedení řemeslnických komor, ačkoliv se málokdo stará, jak by se mohly osvědčiti nebo neosvědčiti jako v Německu. — Konečně místopředseda pan Václav Žižka promluvil v tato slova: »My křesťanští socialové musíme na poli národohospodářském vždy za to míti a při tom na základě naší víry pevně státi, že práce lidská jen tehdy v pravdě zkvétá, člověku na těle i na duši prospívá, když se koná v mezích zákonů božských. Jsou to hlavně tři svatá přikázání, která jí ten pravý směr naznačují, totiž třetí, páté a sedmé. Předně tedy aby se den sváteční náležitě světil, od práce se odpočinulo a žádná práce v tom způsobu se nekonala, kde by se přikázání toho šetřiti nemohlo. Za 2, aby nižádná práce, pokud možno, se v ten způsob nekonala, kde by lidský život za oběť padnouti mohl. Za třetí, aby každý pracovník nebo vyrábitel svou práci či výrobek poctivě zhotovil, čímž by spotřebovateli výrobku spravedlivě posloužil; naopak má však i spotřebovatel výrobku na pracovníka či vyrabitele slušný zřetel míti a práci jeho a vynaložený čas na ni spravedlivě odměniti, aby ani vyrábitel spotřebovatele, ani spotřebovatel vyrábitele nešidil. Jen na takovém základě, když práce lidská zákonem Božím obmezená bude, jest možno národům pokojně a samostatně se vyvíjeti, svou obživu sami ze sebe čerpati a své zájmy u národů jiných nevyhledávati.« — Tím byla schůze skončena. — K 10letému jubileu křesť. socialního spolku katol. mužů a jinochů na Kladně zašle socialní odbor blahopřání. —

ROČNÍK XX. ČERVENEC 1903—04. ČÍSLO 10.

VLASŤ.

Mistr Jan Hus

nebyl reformator Církve ani ve věcech dogmatických, ani mravoučných, ani církevně ani občansky socialních, a podle toho nepřinesla reforma jeho žádoucího ovoce.

Z literární pozůstalosti † Dr. ANTONÍNA LENZE. — Povolením kn. arc. Ordinariátu v Praze.

[Pokračování.]

§ 14.

Husova reforma a blahobyt země české.

Víme předobře z letopisův našich, že národ náš slynul za dob Karlových blahobytem, ano bohatstvím velikým velmi, a že závodila Praha nádherou svojí s Paříží, jsouc městem po Paříži v Evropě největším, v němž se také obchody celé Evropy soustřeďovaly. Přílišným však blahobytem znádherněl národ náš, zpyšněl a zbujněl, zvláště, ant bylo jemu lahoděno, jako národu slavnému, šlechetnému, pravověrností svou a ctnostmi nad jiné národy vynikajícímu. Sám jeho nejoblíbenější kazatel M. Jan Hus hrdost tuto podněcoval, lahodilť národu svému a nazýval jej lidem té nejlepší víry, kterýž ani kacířským býti nemůže, ano, on jej zval i národem svatým.

Pravda jest, že se národ český ve válkách husitských proslavil uměním válečným a udatností svou, a jest téměř neuvěřitelno, že tento počtem svým skrovný národ četnými vítězstvími celou téměř Evropu překonal, ale jaký as blahobyt se rozhostil ve vlasti naší po tolika vítězných taženích a vražedných bitvách?

Byla vedena válka ve vlasti naší záhubná, proti zevným nepřátelům však vítězná, patnácte let. Domnělá pravda husitská se rozšířila po Čechách a po Moravě a porušila svými zásadami i okolní národy. Katolíci byli ve své vlasti tupeni, haněni, vysmíváni a z měst vypuzováni, nebyla jim dopřána ani městská práva, byli pronásledováni, o statky olupováni, jejich universita od Husitů obsazena, a tak všecko vyučování mládeže jim urváno. Katolíci byli jako na smrt vydáni kališníkům, Orebitům a zvláště Táborům.

Snad hryzlo někdy svědomí tyto pronásledovatele, zvláště Tábory, proto nemohše své tyranství a ukrutnosti, které páchali na lidu bezbranném a zvláště na knězích a mniších při svých

loupežných taženích po Čechách omluviti, dovolávali se příkladu Makkabejských, kteří prý také válčili; avšak M. Ondřej Broda odbývá tyto ukrutníky velmi případně tím, že se Táborové dovolávají na zmar Makkabejských, neboť tak činíce píší prý více proti sobě nežli pro sebe, neboť Makkabejší bojovali naproti pohanům a naproti Židům, již nešetřili zákona Páně, Táborové však že válčí naproti křesťanům, naproti lidem nejlepším, naproti Karthusianům, naproti Cisterciakům, naproti mnichům, naproti Bratřím žebravým, naproti zbožným a věrným občanům království. Nad to prý mají u sebe lidi druhu nejhoršího, lotry, zloděje a vražedníky. *Katolíky prý Táborové pronásledují, Židův však na pokoji nechávají.**)

Jestliže tedy bojovali Husité a zvláště jejich výstřední částka, Táborové, naproti vlasti své, naproti národu svému, naproti Čechům, kteří nechtěli býti zrádci na víře otcův svých, na víře sv. Václava, na víře svaté paměti Karla IV., arcibiskupa Arnošta z Pardubic a Jensteina, a zvláště na víře před nedávnem pro zpovědní tajemství umučeného svatého Jana Nepomuckého; jestliže Táborové ničili majetek netoliko šlechty a měšťanů, ale také rolníků, jestliže role jejich pustošili, obydlí jejich zapalovali a zásoby kde jaké uchvacovali; jakýž as blahobyt mohl ve vlasti naší býti, zvláště anť patnáctiletá domácí válka, vyvolaná démonickou haeresií Viklifovou, zem stále pustošila a lid ožebračovala?

O veliké bídě patnáctiletou domácí válkou ve vlasti naší nastalé píše očitý svědek Petr Chelčický takto: »A trvala válka ukrutná s záhubami přílišnými, s velikými strachy a davy. Mnozí ze sedláků a lidí robotných pro chudobu a pro hlad nemohli na dědinách ostati. Nebo někteří troje neb čtvery platy na hrady a na města museli platiti oběma stranám: a vojska polní ostatek jim pobrala.**)

A nejenom lid po venkově zchudl a byv zbědován a ožebračen ze statků utíkal, ale i města byla o svůj blahobyt oloupena. Vždyť byla mnohá z nich dobyta násilím, popleněna a spálena, nebo vydrancována, obyvatelstvo porubáno nebo upáleno. I královské hlavní město Praha na svém blahobytu velice utrpělo domácími spory a bouřemi uvnitř města, drancováním a konfiskacemi zvláště občanů katolických. Praha utrpěla váznutím všeho obchodu a zvláště tím, že se okolní obyvatelstvo katolické vyhýbalo zemi a národu a městu v bludech tonoucímu a kacířskému, že rádo míjelo národa, kterýž pronásledoval katolickou Církev, vraždil kněze její a mnichy, zboží duchovenské uloupil, a hlásal takové učení, na jehož základě nemohla by obstáti ani církevní ani občanská societa.

Na toto snížení, na tuto pohromu a na ztrátu blahobytu a bývalé slávy národa a královského a sídelního města Prahy naříkají současní spisovatelé. Autor kroniky kapituly Pražské vzpomíná, kterak dokud slavné království české trvalo v poslušnosti sv. Stolice, že jemu Bůh žehnal dary duchovními a ve-

*) Ondřej Broda: De Origine Husitarum. Höfler. I. l. c.
**) Chelčický: Postilla. Ned. II. adv.

zdejšími, a je stále rozmáhal. Dalť jim krále Karla nad jiné slavného císaře, kterýž Prahu rozšířil, Nové město a šest klášterů založil. Služby Boží se děly slavně; kostel Pražský měl 500 duchovních, Vyšehradský 350. V Praze se shromažďoval lid odevšad, na universitě Pražské bylo žákovstva s doktory a Mistry třicet šest tisíc, v zemi mnoho klášterů, z nichž měli chudí lidé hojnou výživu.

Všeho bylo v hojnosti, v nížto žily všecky stavy, páni a rytíři, měšťané, obchodníci i řemeslníci. Všecka země kvetla, a bylo příjemno žíti v ní Její chrámy výškou svojí nebes dosahovaly, oltáře jejich byly pokryté zlatem a stříbrem, roucha kněží drahými kameny ozdobena, a náčiní nad míru skvostné a drahé.

Ale běda, běda! Nic není stálého na světě! Stalať se hrozná změna ve službě Boží, ve víře křesťanské, a to všecko pro perfidní nesmysl Viklifův (Viglefistarum perfidia), jejž hlásal M. Jan Hus.*)

Jiný autor vzpomíná na ctnosti královského města Prahy, kteréž ztratilo, kterak bylo ono slavné a nad jiné vynikalo. Na to naříká, že ne bez bolesti a bez slz musí vysloviti, že jest nyní město to nejvzácnějšího obyvatelstva svého zbaveno. Dříve prý jsouc v pokoji, mohlo slouti Jerusalemem, ano mohlo se nazývati také městem věd, dokavad kvetla universita, a chovalo v sobě množství moudrých a učených. Mohlo se město také zváti »Abela« za příčinou opatrnosti. kterouž slynulo. Byloť prý o městu tom pořekadlo, jdi do města a taž se (v pochybnostech svých), neboť ono bylo pro svoji moudrost a opatrnost všude velebeno. Byloť ono městem zbožnosti a slitování, městem útěchy a radosti, městem bez nedostatku, v němž bylo nahromaděno množství viktualií. Bylo to město veleslavné, ale kýž by jím bylo také zůstalo!

»Ale pohříchu město to dříve nad jiné slavné spojilo se se zloději a paliči a shromáždilo kolem sebe sbory zlostníků, vraždilo a olupovalo nebo vypuzovalo nejlepší občany své.«

Kdož by se byl nadál takové změny! Slunce Prahy se zatmělo! »Ó Praho,« dí dotčený spisovatel, »tvoji obchodníci byli knížata, Francie i Anglie, Uhry i Polsko byly jako tvoji poplatníci, ano i Benátsko a krajiny okolní! Quis cogitavit haec super Pragam quondam inclitam, cujus negociatores principes, institores ejus incliti terrae. O Praga, tibi Francia, tibi Anglia, tibi Ungaria, tibi Polonia, tibi Venetiae, tibi quaevis adjacens provincia sua mercimonia porrigebat.«**)

Husova reforma tedy a bouře, které v zápětí nastaly, nepřinesly vlasti naší nic dobrého. Bývalá sláva ustoupila nastalému opovržení národů, zámožnost a bohatství minulo, a nastoupila ne-

*) Chronicon capituli Metropolitani Pragensis. 1318—1439. Höfler l. c. I., 68., 69.

**) Höfler. l. c. II. 311. seq. »Incipit litera de civitate Pragensi continens lamentationes de actis et factis quondam ab hareticis ibidem commissis.

majetnost a děsné ožebračení národa. A ke všemu tomu husitský vandalismus urval chudému lidu útulky, četné kláštery, a za to za všecko zpustošiv zemi a ožebračiv národ, zůstavil jemu strašné vyhlídky do budoucnosti, kteréž se také naplnily.

§ 15.
Reformace Husova a svoboda národa českého.

M. Jan Hus horlil za svobodu zákona Božího, čili aby směl každý kněz a jáhen kdykoliv a kdekoliv slovo Boží hlásati; ať že v kostele nebo mimo kostel, na polích, zahradách, v lese nebo za ploty, neb kdekoliv, a to nezávisle na autoritě biskupské nebo papežské.

Hus také pranic nedbal na zákaz papežův, aby v kapli Betlemské nekázal, a vyzýval zřejmě velmože české, aby i oni nic nedbali rozkazů papežových. Bezděky a nic nevěda, dal Hus na jevo, že chce míti v kázání slova Božího *nevázanost a svévoli*, a snad ani netušil, že otevírá tou cestou bránu úplné anarchii ve službě církevní.

Jelikož však M. Jan Hus svobodu slova Božího, recte svévoli a anarchii, tak vysoko cenil, že se ani zjevné vzpoury naproti autoritě církevní neštítil, dovolávaje se, že sluší Boha více poslouchati, jenž velel: »Jdouce učte všecky národy,« nežli člověka papeže, kterýž mu brání kázati: snad že Hus, pravím, ten velebitel svobody v kázání slova Božího, *reformu svoji tak zařídil, aby byla také ochranou svobody občanské?*

Pohříchu na to Betlemský kazatel naprosto zapomenul, ano on vehnal lid zásadně v despotickou moc velmožů, aby mohli hnáti i násilou k náboženským výkonům lidi sobě podřízené, aniž by byl povážil, že násila u vykonávání náboženských povinností a mravních odporuje vůli Páně, kteráž velí, aby jedenkaždý křesťan jemu sloužil o své vůli k tomu se rozhodnuv, aniž by byl dále povážil, že se může přihoditi, že ti velmožové odhodí pravdy věčneho Boha a budou se přiznávati k bludům, lahodícím vášním jejich, a že majíce pro sebe pobídku jeho, budou ubohý lid připuzovati ve jménu domnělé pravdy, aby opustil osvědčenou skutečnou pravdu katolickou, jakož se také již za živobytí jeho dálo, a ještě v hojnější míře po jeho upálení. Tak jsou činili Táborové ve městech dobytých a po venkově despotismu jejich podléhajícímu. Tak činili i kališníci v Praze i na venku. Že od této poroby náboženské není daleko k porobě občanské, uzná zajisté každý rozumný člověk.

Za časů Karla IV. byl národ náš, jak již bylo řečeno, svobodný. Nevolnictví bylo u nás neznámé. Aspoň dvě třetiny země české byly v držení zemanů, jen králi poddaných. Avšak již během občanské války přituženo lidu, zvláště však po bitvě u Lipan se stav věcí úplně změnil.

Současný svědek toho všeho, jak zpupná šlechta po této vražedlné bitvě s lidem selským nakládala, jest Petr Chelčický. On byl arci zásadný nepřítel dělení lidu do šlechty, do duchoven-

stva a do lidu pracujícího, a chtěl míti na světě plnou rovnost beze všeho panování, jsa v těch věcech za jedno s kněžími táborskými, kteří, klamajíce lid do hor sběhlý, slibovali taktéž plnou rovnost všech beze všeho panování. Že však těch věcí nedodrželi, vytýká jim právem M. Jan Příbram, jakož bylo ukázáno. Avšak, ač byl Chelčický krutý a rozhodný nepřítel šlechty, přece nelze jinak, nežli mu věřiti, když kárá ji, že krutě nakládá s lidem, ant nejenom on takové svědectví vydává, ale i jiní současní spisovatelé. Slyšme, jakou nám dává zprávu o tehdejších šlechticích: »Jeden (šlechtic) prý dí: »Odrať chlapa jako lípu,« a druhý dí: »Deř sedláky, neboť se zotaví brzy, jako vrba u vody stojící«. Šlechta prý dí, »že zdědila to zboží i panstvie i lid,« kdežto jest země majetkem Páně: i plnost její, hory i doly, i země i krajiny. »Což jsou dali otcové vaši (vy baroni) za jeho zemi, aby vás nepřátely jeho (v ní) dědicky usadili?«*) A opět dí o pánech erby korunovaných: »Oni prý se vyvyšují a pýchou Lucipera převyšují, život vedou sodomský, mají svobodu zla, vše jim sluší a proto jest bezvědomie u nich.«**) A opět dokračuje Chelčický na šlechtu, řka: »Údové hrbovatí (snad erbovatí), jenž drží meč, jiné menší údy dáví, zarmucují, tepou, sázejí do věží, obtěžují robotami, úroky a jinými zámysly, že jako uvadlí chodí, a tito jako koně obroční sytí.«***) A zase rotí na šlechtu slovy: »Všichni chtie pány býti, panoši, žoldnéři, neboť snadno jest na tlustých koních jezditi, hroziti a hrdě mluviti, chlapy a výry sprostným lidem dávati a odříti je, jako lípu a hlavu jim zbíti, vždycky hojně jísti a píti dobré a nejlepší věci, prázdniti, túlati se z místa na místo a rozličné hřiechy bez súdu páchati. Takových hrdlacuov přílišné rozmnoženie všude po hradiech a po městech jest, nebo skrze moc násilí činí obcem, aneb platy berúce doma dobrá bydla na to majie, hodujie, a prázdný život na to vedú.«†) A zase horlí, »že majie kněžie pánóm říci: »Neslušie na vás ta lenosť, celý den prázdniti, seděti, túlati se, v šachy, vrchcaby, neb v karty hráti, dlúho spáti, vždy smilniti jako hovadóm, vždy se cpáti a píti víno nebo pivo co do sudu a nikdy nelačněti. Také neslušie na vás, chudé lidi své dráti a bezprávie jim činiti robotami, lovy, ponůckanie přimyšlenými a jinými břemeny je tisknúti.«††)

Nadělali tedy, jak svědčí Chelčický, šlechticové z obcí robotárny a z lidí druhdy svobodných robotníky a na konec nevolníky. Marně se dovolával týž Chelčický, aby zastavil kruté konání šlechty naproti lidu a uvalování na sedláky robotování a nevolnictví Písma sv. tvrdě: že umřel Kristus Pán i za robotu. »Pokojně jede (Pán Ježíš) a nehrozí jí (choti své Církvi) panováním a porobením ukrutným, ani robotami ani platy velikými. Ale přišed k ní, všecky svazky, břemena a obtížení robotné, pod nímž jest ležela povržena jsúc na zemi pro núzi těch robot a služebností ďábelských. Ty všecky věci na se vzal milosrdný král a sňal je s hrdla jejího, vise na kříži s pláčem bolestně, Aniž ji také obtížil, pokrmův nákladných a desátkuov obilných na ní nepoloživ.†††)

*) Sieť Viery. I., 27. — **) Tamtéž. II., 1.
***) O trojím lidu řeč. Rkp. kapitoly svatovítské. L. 98b.
†) Tamtéž. L. 103b. — ††) Chelčický. Postilla. Ned. III. adv.
†††) Tamtéž. Ned. I. adv.

Než marné všecko volání! Osud lidu selského byl zpečetěn. Zprvu bylo jim na horách slibováno, že budou všichni hříšníci od Boha ohněm a sírou zahlazeni, Kristus Pán že sestoupí dolů s nebe, všichni vyvolení že budou vzkříšeni a že nastane královávání po celých tisíc let. Ale Kristus Pán nesestoupil, proto bylo sedlákům řečeno, že jest vůle Páně, aby oni sami zbrojně vytáhli a všecko obyvatelstvo hříšné na zemi ničili a mordovali. Statky prý pánů a rytířů že budou jejich majetkem, panování že nebude, a že nastane rovnost všech, aby jen bojovali za zákon Boží a za svobodu jeho.

Sedláci se dali opět oklamati, ale jaký obrat nastal již během hrozné války občanské a ještě více, když byla bitva u Lipan zakončena? Zedřený a válkou přesoužený a na žebráckou hůl přivedený venkovský lid obdržel jho roboty a nesvědomitého vydírání. Lipany nad ním rozhodly; vítězství u Lipan ukázalo, že šlechtě husitské nešlo tak o svobodu zákona Božího, jako o zajištění lupu duchovenských statků, o porobu kněží a podmanění lidu venkovského. Ihned zajisté byla zavedena zásada: že každý člověk v zemi musí míti svého určiteho pána, není-li jím sám. Nařízeními z let 1472, 1478 a 1479 začalo se i u nás zaváděti nevolnictví podle vzoru německého v říši.

Tou měrou byl selský lid český z dvojí stránky obmyšlen vymoženostmi německými, jednak anglogermanskou osvětou Viklifovou, kteráž Husovi oči otevřela, a pak z Němec k nám přišlým nevolnictvím a porobou.

Ovoce Husovy reformy bylo tedy i s této stránky trpké, ač ovšem nezamýšlel Hus uvaliti takového zla na lid český. Ale zásady, jež k této porobě vedly, byly při něm zajisté. Vždyť uvalil na velmože svémocně, aby směli kárati a trestati duchovní i pro přestupky církevní, a aby směli lid násilně puditi k výkonům náboženským, v čemž již byla obsažena netoliko Viklifická haeresie, ale také despotismus ve věcech náboženských.

Za dob katolických měl každý občan království českého volnost a svobodu, odvolati se z nálezu soudního k úřadům vyšším, pakliže se měl ve svých právech za zkrácena, bylo mu zůstaveno právo, odvolati se a práva svého hledati buďže u soudu světského, nebo u soudu církevního. Zde neměly místa nižádné výsady.

Ale za dob svobodného husitstva, a podle svévole šlechty husitské stalo se jináče, takže nesměl lid naproti svému pánovi, když bylo křivděno jemu, ani soudně vystoupiti. Tento stav věcí ukazují nám Všehrdovy spisy právní. Spisovatel tento píše v roce 1499: »Při pohoních jest otázka, a nevelmi snadna, móžli člověk pána svého pohnati, když se jemu křivda děje a zvlášť znamenitá, jako se to nyní lidem dosti zhusta přiházi . . . K otázce té odpovídajte jiní, kdož tomu lépe rozumějí.« O deset let však později píše týž spisovatel beze všech rozpaků: »Než aby člověk anebo pacholek, anebo služebník měl svého pána poháněti, všem se neslušné a nepodobné zdá, a naprosto nespravedlivé!«

Despotismus tedy, který zavládl v Čechách, a nevolnictví, kteréž sevřelo ubohý lid náš k Viklifickým bludům svedený, není

původu katolických dob, aniž má svůj zdroj v katolicismu, neboť se nesnáší s katolickou věrou, ano nemůže ani obstáti při věrné víře katolické lidu, sedláků, měšťanů i šlechticů, ale kolébka jeho je haeresie a u nás v Čechách husitismus.

Že poroba lidu českého neumdlela za vládnoucí haeresie husitské, a napotom opět za dob haeresie německé luterské a helvetské, ale že se ještě přiostřila, jest, tuším, dobře známo, ale také známo jest, jaká pohroma zastihla tuto zrádnou a despotickou šlechtu po bitvě na Bílé hoře, a jak byla ztrestána právě tím, čímž se naproti duchovenstvu a naproti lidu zabíráním zboží kněžského a konfiskacemi statků katolíkův a trýzněním lidu selského provinila. Skončila bídně tato nesvědomitá šlechta husitská, jako zrádná nejenom, ale také jako zbabělá.

Jest věru věcí nesnesitelnou a lží nad jiné hanebnou, že zrádcové národa a vlasti se u nás smějí lidu předkládati jako mučenníci, jakož je tak jmenovati se odvážil Amos Komenský v historii o protivenství církve české a autoritou jeho sepsané a po něm mnozí pohříchu katoličtí spisovatelé. Věru, že zasluhuje výborný náš spisovatel scriptor Dr. Václav Řezníček díků našich, že hanebnou tuto šalbu náležitě odhalil. (Pokračování.)

Jen jedinou krůpěj . . .

Ve chvílích bolesti po stopách Páně
duše má slzami zrosené zraky
toužebně upírá k nebeské bráně
ztopené do mlhy, zalité mraky.

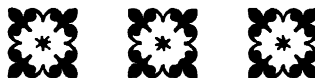
Z dálky již kyne mi vítězná meta,
cesta však rdousena trním a hložím;
životem vleku já třpytný prach světa,
kde já, ach, ubohý břímě to složím?

Zsinalé skráně mé horký pot rosí,
hrdlo mé svírá zas palčivá žízeň,
ubledlé rty marně o krůpěj prosí,
před cílem klesnouti, - jaká to trýzeň!

Nenech mne zemdleti na cestě, Pane,
když vidím šlépěje světců v dál pláti,
za nimi stopa má ať nezůstane,
za nimi drsnou se cestou chci bráti.

Rozevři náruč Svou dítěti svému,
svlaž rosou milosti vyprahlou půdu,
jen jednu krůpěj vlij květu svadlému.
Jen jednu krůpěj a uzdraven budu!

Miloslav Javorník.

Proklaté peníze.

Napsala VLASTA PITTNEROVÁ.

(Pokračování.)

XII.

řišlo léto a s ním naděje na hojnou sklizeň. Všade bylo Boží požehnání. Těžké obilné klasy se skláněly na polích ve vlnících se stéblech, a babičky vyprávěly dětem, že kráčí to Kristus přes obilí, které pod jeho stopou nalévá se žírným zrnem, přištím to chlebem v klasy.

Panímáma Bohatova si umínila, že se podívá na památku své milé Aničky zase letos ku svaté Anně, a to opět v den pouti Jáchymské. Hodlala tak činiti každoročně, míníc, že uctí tak památku milé dcery a věnujíc tuto pobožnost, neprohřeší se tím velkým, silným steskem, který se jí stále v duši ozýval. Vyzvala mladou Havlíkovou, aby jela také a vzala ssebou i malou Aničku.

Stalo se tak, jeli i staří Havlíkovi a sjeli se opětně tak jako loni. I mladí Bohatovi jeli i Pavlinka. Mladá panímáma Bohatová čekala také již nadělení od čápa, a věru že ráda se jela doporučiti do ochrany svaté Anně.

Zažili všichni ten den mile. Panímáma Bohatová stěžovala si stále na Petra, který téměř den ode dne stával se zasmušilejším a často odešel třeba na několik dní, anižby sdělil, kam a proč. Vrátil se vždy všecek bledý, vyhublý, s očima jako od pláče vyhaslýma, nemluvnějši než kdy jindy. Rodičům odpovídal k výtkám: »Přejte mi toho. Kdybych chodil k muzikám, mezi chasu, jezdil po poutech a jarmarkách, přáli byste mi toho, tedy mi nevytýkejte, co mě těší.«

Ponenáhlu se dovídali Bohatovi, kudy Petr chodí. Nechtěli tomu ani věřit. Petr potuloval se daleko po horách, vyhledávaje nejchudší lidí, žebráky, kterým nebylo ani v pastouškách poskytnuto přístřeší, ale bydleli ve skalních jeskyních a boudách v lese. Přinášel jim almužnu, dostával'ť od otce každé neděle stříbrný dvacetník, což byl tenkráte velký peníz, a matka také mu přidala. Zdržel se tu a onde několik hodin, jinde i třeba dnů a pracoval těm lidem. Snesl jim z lesa suchého klestí, rozsekal je k pálení, obstaral políčko, kde měli někde kousek na stráni, upravil plot z kamení a hlíny, skopal je jenom motykou, pomohl s kouskem té sklizně, ošetřil a obsloužil nemocné. Že s těmi lidmi mluvíval jen a jenom o té jejich bídě a o vší světské nicotě, činilo jej ovšem ještě truchlivějším.

K jeho pozvání přicházeli ti lidé za ním do Stájova a u Bohatů, kde se dávalo vždy hojně almužen, rozdávalo se nyní třikráte tolik. I s trakaři si přijeli ti Petrovi známí a odváželi i slámu na svoje lože, tak jako obilí, vařiva a chléb.

A Petr je vítal jako vzácné hosty. K otcovým námitkám odpovídal slovy z písma svatého, poukazuje, že Kristu Spasitel

byli nejmilejší bídní a ubozí, že radil Kristus těm, již jej chtěli následovati, aby rozdělili statek svůj ubohým a nuzným.

Otec nenašel jiné odpovědi, než kdysi nevrlé otázky: »Což chceš rozdat celej Bohatovskej grunt?«

»Rozdal bych všecko, pantáto, jen aby nebylo hu nás víc těch proklatých peněz,« odvětil tehdy Petr a pohlédnul na otce tak, že mu od té doby beze slova podával klíče od komor, sýpek a sklepů, když chtěl Petr almužny udělovat.

Havlíkovi těšili panímámu, že Petr získá si zvláštních zásluh před Pánem Bohem, a ona dala se potěšiti. Stará Havlíková mínila, že jen jednoho by Bohatovým nepřála, aby totiž Petr se nezahleděl do nějakého děvčete mezi tou chamradí, a třeba nebyl k tomu nějakými čárami přilákán. V hloubi duše věřila dosud stará Havlíková, že to cigáně, ta utopená Nanka, nějakými kouzly, za které svůj život dala, toho dosáhla, že ta, kterou si Josef za ženu zvolil, musela se přece ze statku Havlíkova odkliditi také do hřbitovní hlíny — — — —

»To bylo by nám huž všechno jedno,« řekl Bohata. »Čekám od Petra něco takovýho. Musíme se jenom nad druhejma dětma těšit.«

Nakoupili pouti a jeli domů.

Bohatovi se pranic nepodivili, když přišli domů a když viděli na záprsni a v žundru více chudých lidí, jak žebráků oděných v cáry, tak i lidí uspořádanějších, na kterých však bylo viděti ve všem všudy velkou nouzi. To se takový lid táhnul za Petrem a zajisté že na dnešní den, o kterém více neděl již věděl, že všichni z domu odjedou, si jich sezval více než jindy.

»No, to bude asi prázdno v chlebovy komoře i v mlíčníku,« řekla panímáma.

»Nech toho, panímámo, nech, ať není ještě větších svízelů,« řekl pantáta.

Starší děvečka přišla si postěžovat, že musela skoro celý den k příkazu Petrově vařiti. Hrnce krupkové, jáhlové a moučné kaše, které Petr sám na mísy vyklápěl, máslem mastil, perníkem posýpal a medem políval; pak hrnce polévky, kterou také Petr ty svoje hosty obsluhoval. Jen prý se to jídlo do těch lidi ztrácelo. Odporovat že se bála, an Petr jí řekl, nebude-li vařiti ona, že si budou ty žebračky ženy vařiti samy.

Tomu nechtěla děvečka připustit, bojíc se pak, že by teprve padlo mnoho vařiva a třeba se i něco rozkradlo. Tedy vařila, jak Petr poroučel, ač se všecka třásla, strkajíc hrnce na vozíčku do nistěje a přistavujíc je na ohništi.

Pantáta odpověděl vlídně na pozdravy Petrových hostů, šel beze slova nahoru do světnice, a tam usednul ku stolu, podepřev hlavu o ruku.

Panímáma, dávajíc čeládce pouti, obrázky a perník, vyslechla ještě dále, co a jak. Div nespráskla ruce, slyšíc, že Petr snesl dolů i kus plátna a rozstříhal je na kusy, rozděliv je žebračkám. Ano i peřinku jedné snesl pro choré děcko.

»Pak můžou děkovat na stotisíckrát,« řekla temně.

»Pán Bůh to huslyší,« ozval se vedle ní jasný hlas.

Bylo to mladé děvče, přinášející čistě umyté mísy a lžíce do čeledníku. Opláchla je u studny na dvoře, aby neměly děvečky práce k vůli těm, jež Petr nasytil chutným soustem, jakého se jim asi zřídka dostalo.

Panímáma se podívala na tu holčicu. Byla vysokého vzrůstu, ohebná jako mladá břízka. Byla oblečena jenom v režný plátěný kanduš, z nejsprostšího plátna, bez jakékoliv barevné pružinky a rukávy košile nad lokty sdrhnuté byly také jenom režné, hrubé. Na krku mělo děvče šátek z kusu bělejšího plátna, zástěru z modravého kanafasu. Na hlavě nemělo ničeho, černé vlasy stočené v silných copech třikráte kolem hlavy, chránily lépe než šátek. A přece nebylo děvče v obličeji spáleno, bylo bělounké, jakoby se mlékem umývalo, pod černým obočím a řasami pohlédly na panímámu dvě pěkné modré oči.

Toho děvčete nikdy panímáma nebyla posud viděla.

»Co jseš zač, holka? Z jakejch lidí? Taková zdravá a silná a žebráš,« řekla panímáma s výčitkou.

»Nežebrám, panímámo, posluhovala jsem žebrákům s vaším synem,« odvětilo děvče a pohlédlo na panímámu tak, že ji to rázem u srdce zamrazilo. Vzpomněla na slova Havlíkové.

Ano, již zde bylo to zlo. Způsobí je Petr asi tím, že bude to děvče z té chamradi, tu žebračinu chtít si uvést do Bohatova gruntu jako svou ženu. Panímáma nepochybovala ani okamžik, že se tak stane.

»Ptám se tě, co jseš zač a z jakejch lidí?« opáčila panímáma otázku.

»Já pocházím z Lacinovejch, panímámo, co byli před lety z Bohatovejch. Byli zde v Stájově dlouhy léta, ještě tenkrát, když tu bejvaly pansky stáje. Můj předek, prachdědek, teprvá se odsud odstěhoval. Šel odsud s holí a mošnou žebráckou, s modlitbou v srdci, ale s kletbou na jazyku,« odvětilo děvče.

Nezvyklý tento způsob mluvy zarazil panímámu. Petr tak mluvíval a Bohatovi si říkali, že si osvojil způsob řeči z těch svých starých knih.

»Nikdá jsem o Lacinovejch neslyšela a neslejchala,« řekla panímáma.

»Věřím, slejchala jste asi jenom o Bohatovským bohatství,« řeklo děvče, a modré oči zaleskly se mu tak, že zdály se býti černými.

»Co měli ti, jak povídáš, Lacinovi s Bohatovejma kdy co dělat? Přece to nebyla asi přízeň?« tázala se znovu panímáma.

»Měli s nima co dělat a mylíte se, že to nebyla přízeň a přátelstvo podlevá krve. Nevíte-li nebo vědět nechcete, já vám povídat nebudu,« pravilo děvče a obrátilo se k odchodu.

»Kde bejváš?« otázala se panímáma. Nebyla s to, aby spustila s dívky oči.

»Dost daleko odsud. V lesích za Kotlasy, máme tam ve skále příbytek, trochu nám ho hupravil Pán Bůh, a trochu si

ho hupravujeme pokolení za pokolením. Je to taky náš, Lacinovskej purk, třeba že ne tak pyšnej jako ten váš Bohatovskej. Hu nás jsou za hosty leda ti, co huž jsou ode všad vyhnáni, ode všech vopovrženi, od jakejch by pes kus chleba nevzal, kdyby ho měli a kteří jsou přece Panu Bohu mili pro tu svou bídu,« zahovořilo děvče.

»A tam — k vám chodí snad taky ten náš syn?« vzkřikla panímáma.

»Chodí k nám Petr Bohata a s mým starým dědou si rozprávějí, jakej je ten svět a lidi v něm, a jak Pán Bůh nad náma shovívá a trestá, jak slyší žehnání i klatbu. Přivítáme a vyprovázíme Petra Bohatu jménem Božím a co nám přináší ctí a darem, dáme halmužnou těm, co jsou hu lidí v opovržení a hu Pána Boha v lásce,« dívčina s pozdviženou hlavou postavila se před panímámu.

Stála ve světle zhasínajícího dne a vlasy její leskly se jako tmavá koruna na hlavě, čelo lesklo se bělostí, oči divným žárem.

»A jak's sem přišla?« zvolala panímáma všecka zaujata.

»Požádal mé Petr Bohata, ať přijdu sem posloužit s ním těm, kteří jsou nejlepšími přátely Kristovými:: bídnejm a ubohejm. Můj děda nemohl přijít se mnou, je mu huž sto let, a oči jeho nevidí víc světlo, on má jenom světlo víry v duši. Leží na kusu skály, kterou vymlely vody v tom našem příbytku, tak že mu tam nastelu jako do postele suchýho listí, co nám daruje les a slámy z našeho políčka. Od lidí my ničehož nic nechceme a nevezmeme. Pro nic jinýho jsem nepřišla, panímámo Bohatová, neokusila jsem vašeho chleba a nepojedla jsem vašeho sousta. Přinesla jsem si z domova sušeny lebedy a kořínků, toho jsem pojedla a bukvicovejch jader. Nezlákalo mě zde ani máslo, ani med.« Děvče hledělo hrdě na panímámu.

Panímáma musela usednouti. Nohy se pod ní třásly. K takovým lidem tedy chodil Petr.

Již natahovala panímáma ruku, chtějíc děvčeti vykázati cestu ze dveří, leč nedokázala toho, chtělo se jí poslouchati dále tu divnou řeč dívčinu.

»Jak se voláš?« tázala se.

»Kristina jsu křtěna, Kristou mě nazval děda, a tak mi říkali rodiče. Bejval můj tatík uhlířem, pálil milíře, a neznalo se hu nás bídy. Měl můj tatík tři ženy a šestnácte dětí. Já jsu nejmladší po třetí ženě a mě si nechal děda hu sebe. Druhy děti se rozešly světem, nevíme o nich. Chudí lidé najdou chleba, najdou vobživy. Já zůstanu hu dědy, až humře, pochovám ho a pak půjdu sloužit. Ale ne k boháčům, jako jste vy; půjdu sloužit ještě k chudším než jsem já, k takovejm, jaky miluje Kristus,« pravilo děvče.

»I že se vám chce panímámo takovy vejklady poslouchat,« ozvala se děvečka, ukládajíc nádobí, které schválně znovu přemyla.

»Kde jsi seznala mýho syna?« tázala se znovu panímáma.

»Pověz!« ozval se hlas pantátův, který byl sešel po chvíli zamyšlený dolů do čeledníku, v téže chvíli, kdy Krista tam vstoupila.

»Chodijou k nám do Kotlaskejch lesů ti nejchudší a nejsmutnější k mýmu dědovi pro potěšení. Dáme chudejm aspoň přístřeší a přeležení, žížnivejm hlt vody a hladovejm to sousto, ktery máme. Smutny pak potěší děda dobrým slovem, takovým, co stojí v písmě svatým. Humí děda náš rozprávět jako slouha Páně. Dovedli k nám syna vašeho žebráci, dovedli ho smutnýho a nešťastnýho, nad kletbou vašeho rodu sklíčenýho a děda náš ho potěšil. A tak —«

»Mlč!« zahřměl pantáta.

»Budu mlčet, když mi kážete. Poslouchám lidi, ne že bych se jich bála, ale že se bojím Boha,« odvětila Krista.

»Ta kletba, ta kletba! Kdy já zvím přece, jak je to s tou kletbou?« zalomila panímáma rukama a slzy jí vyhrkly.

V tom vešel Petr do čeledníka. Vyprovodil již poslední svoje hosty a přišel oznámit Kristě, že čeká na ni chromá žena, kterou slíbila doprovoditi domů.

»Půjdu,« řekla Krista. »Bůh vás zde opatruj.«

»Počkej,« zavolala panímáma.

»Nemůžu čekat. Chromá Marjána je z Kotlas, máme daleko, a ona jde tak těžko, že chvílema ju musím nést na zádech,« pravila Krista.

»Ty dušo dobrotivá«, řekl Petr vřele »Ty znáš prokazovat křesťansky milosrdenství podlevá písma svatýho.«

»Tož jdi,« kynul pantáta děvčeti.

Odešlo, provázeno Petrem.

Pantáta po odchodu Kristině setrval chvíli v mlčení. Pak ujal panímámu za ruku a šli k mladým, k Pavlovi a Otylce.

Otylka byla všecka ulekána těmi divnými lidmi, jací se zde dnes sešli. Navykla sice již trochu těm Petrovým hostům, než co se dnes zde sešlo, to přesahovalo vše, co kdy viděla. Takoví divní mrzáci, na rozdivných berlách se belhající, po stoličkách po zemi se šoupající, s boláky hrůzu vzbuzujícími, s řečmi, které zaléhly do příbytku mladých manželů, děsícími více než sebe hrůznější pohádky. Bylo slyšeti stěžování, lkání, proklínání i pustý chechtot a žerty.

Pavel byl rád, když se to rozcházelo a rád uvítal rodiče.

»Pantáto, toho Petra nesmíme víckrát nechat doma samotnýho, tohle se víckrát nesmí stát. Takovou chamraď, takovou sebranku si on sem sezve. Div jestli nás nevykradou, když to zde vidijou, co sami nemůžou mět, div jestli nás nevypálijou a nebudou hledět zamordovat,« řekl Pavel.

»To je trápení,« zanaříkala panímáma. »Otylko, ty jsi celá hustrašená, pojď sem, já tě vomiju tou vodou od svaty Anny, jen jestli nám tě někdo nehuřknul.«

»Já ju nespustil ani k oknu blíž,« řekl Pavel. »Kde je Petr?«

»Poručil jsem, ať ho sem pošlou. Ve velkým stavení nechcu dělat křiku před čeládkou, ale zde nám musí povědět, kde přišel k těm lidom, k těm Lacinom.« Pantáta vzdychal tak trudně, jako vzdychával při vzpomínkách na Aničku.

»Viděli jste tu Kristu? Ta zde dělala jako hospodyňu. Vykládali mi naši lidé, že vítala každýho prej jmenem Božího milosrdenství a prosila, ať přijmou tu almužnu k vůli tomu, kterej ju podává za celej svůj rod. A rozdávala toho jídla jako ze svýho. Nesli si ti lidé po vejslužkách jako ze svatby. Budete mět panímámo v komorách jako po Brandeburcích,« Pavel zlostně dupnul.

»Ať by si byl rozdal sebe víc, všecko, co je v domě, jen k těm lidem, k těm Lacinom kdyby se mi nebyl dostal,« řekl pantáta zase tak smutně, jako když o Aničce mluvíval.

»Co jsou to zač? Povídala čeládka, že zůstavá to děvče, ta Krista, s takovým starým, snad stoletým dědou v skalním příbytku v Kotlaskejch lesích. Ten starej prej má dar Ducha svatýho, humí zažehnávat též nemoce a potěšit každýho třeba v největším zármutku. A ta Krista taky chodí pomáhat lidem, co děda pro velky stáří a slepotu nevychází. Je prej jí jedno jít v noci nebo ve dne, v zimě nebo v letě. Chodí tak bez šátku na hlavě, ať se činí jak se činí, jen v zejmě obleče starej kožuch po svým tátovi a dřeváky na nohy. Žáden se jí neopováží hublížit. A náš Petr —« Pavel se zamlčel.

»Náš Petr asi —« panímáma nedořekla.

Pantáta přikývnul hlavou. Rozuměli si.

Petr za chvíli přišel. »Co mi chcete, pantáto?« tázal se. Vypadal dnes tak jako omládlý, jako osvěžen a oči se mu leskly.

»Nebudu se s tebou vadit. Neboj se. Rozdáváš-li, rozdáváš taky ze svýho a dovedu spočíst, co a jak, aby druhy děti nebyly k vůli tobě zkráceny,« pravil pantáta vážně, ne však přísně. »Jen chcu vědět, jak's přišel k těm lidem, k těm Lacinom.«

»Dočetl jsem se toho jména, o tom rodě v zápiskách po prachdědovi našem, a vím, že ten rod je to, k vůli kterýmu na našem rodě pozůstává klatba. Ta klatba, že z našeho rodu kdo hužije těch proklatých peněz, kouká do hrobů svejm nejmilejším, a tak klatba že hustupuje hu nás protivá předhurčení a přání Pavel Petrovi a Petr Pavlovi. Tak jako zde hustoupil Lacina Bohatovi, jako zde hustoupila chudoba bohatství. Však to snad víte lepší, nežlivá já, pantáto,« pravil Petr, a ten jasný pohled jeho pohasnul.

»Vím o klatbě, ale nevím, jak na náš rod přišla. Víš-li, pověz, pověz Petře,« pantátův hlas zněl prosebně. Ovinul ruku kolem chvějící se panímámy a přivinul ji k sobě, tak jako Pavel chvějící se, ustrašenou Otylku.

»Zvěděl jsem to od děda Laciny. Seznal jsem Kristu hu chudejch lidí. Sloužila nemocnejm, těšila smutny, přišla všady jako anděl. Jak jsem ju viděl, padla mi do srdca. A hned jsem se na ňu vyptal. A lekl jsem se, jak jsem slyšel, že je Lacinova. Hned jsem zvěděl, že to je ten rod, kterej se odsud odstěhoval.

Málo jenom je zapsáno o něm. Prachděda náš napsal do stary postilly, kterou jste vy, pantáto, asi ani v ruce neměli, že kdo z Bohatů koho z Lacinů potká, by měl líbat to místo na zemi, kde ten Lacina stojí, a odprošovat za stary křivdy a hříchy. A tak jsem to tomu slepýmu dědovi řekil a ten —«

»Co huslyšíme?« lekala se panímáma.

»Ten řekil, že klatbu nemůže člověk člověku vodpustit a sejmout, ale že může ten, kdo ctí lidskou bídu, změnit klatbu v požehnání. Ne požehnání na majetku, ale požehnání srdcím pro svatej pokoj.« Petr stíral slzy.

»A ty chceš tu klatbu našeho rodu změnit v svatej pokoj?« pantátovi kanuly slzy.

»Pokud mi Bůh síly dopřeje. Pověděl mi ten slepej Lacina, že pochází jejich rod z našeho. Prachprachdědové byli bratří. A všichni se jmenovali Lacinové. Bylo to za starejch časů, ve vojnách, a hu Lacinů bylo moc jmění. A tu se mělo vodvádět na ty vojny peněz, kdo co mohl. Tak ten jeden bratr, nevím, jestli Petr Pavla, nebo naopak, jak ty jmena od nepaměti v tym našem rodě šly, přemluvil druhýho, aby řekil, vyznal na houřadě, že bratr jeho za svůj podíl na penězích dostane od něho podíl na gruntech, na všem statku, a on, co ty peníze má, že půjde do vojny a ty peníze donese sám pánu císařovi. A nechali na houřadech, jak se říkalo do desek zapsat, že ty statky, pole, lesy, luka, rybníky, všecko v domě jak stojí a leží, patří tomu bratrovi, co zůstane pantátou. Ten druhej bratr šel do ty vojny, ale jenom s málo penězi. Přemluvil ho ten druhej bratr, ať nepovijou, co majou peněz, že až se z vojny vrátí, budou zase spolu hospodařit. Zatím že přestaví stavení. A ten jistej šel do ty vojny a vrátil se po dlouhejch letech. Ani nepoznal náš grunt, přestavěl ho ten bratr jako purk, a začalo se zde říkat u Bohatů pro velky bohatství. A ten Bohata jak se začal i psát, toho bratra vojáka vodbyl, že není prej mu ničím povinen, že je v deskách na houřadech psáno, že on ten všechen majetek od něj koupil. Nevzal ho do statku a nedal mu peníze. A tu ten bratr voják, kterej si přivedl ženu a děti, proklel ty peníze a vyslovil tu klatbu, že i když se Boží požehnání hourodou od Bohatovýho rodu neodvrátí, peníze zůstanou proklaty, a žáden z toho rodu jich nehužije, jako on voják jich nehužil, a kdo jich hužije, že za to svejm nejmilejším do hrobů koukat bude, tak jako on ten Lacina jako voják svejm nejmilejším kamarádům do hrobů koukal. A jako on Lacina hustoupit musí Bohatovejm, tak ať v tom rodě hustupuje Petr Pavlovi, Pavel Petrovi —« zalkav, skončil Petr vyprávění.

»Tak jsme proklaty,« řekl Pavel.

»Musíme hledět klatbu husmířit. Vysvětlil mi děda Lacina, že nehusmíří-li se klatba do třetího pokolení, trvá prej dle starejch pamětníků až do sedmýho — — — My jsme to sedmy pokolení snad huž, nedovedeme to dobře ani spočítat, ale musíme hledět husmířit, co se dá. A já to dělám, jak myslím. Prosil jsem dědu Lacinu, ať se k nám přestěhuje, nechce, chce humřít, kde se narodil, kde se ten arciděda husadil. Mezi skálama a lesama. Tak

mi pantáto nebraňte, nepřekážejte v tom, čeho konám. A žáden ať se toho nedoví, že víme, v čem ta klatba pozůstává.« Petr sklopil hlavu.

Ženské plakaly. Pantáta a Pavel nemohli ani promluvit. Poseděli dlouho po tmě, bez řeči a tiše.

Pantáta oba syny objal. Na Petrovo líce skanula otcova slza.

Petr neulehnul. Obcházel stavení a patřil za měsíčné noci do dáli, kde Kotlaské lesy věnčily obzor. Tam v skalním doupěti na suchém listí spala ta, která právem příbuzenství mohla spáti v Bohatovu stavení v prachových peřinách — — (Dokončení.)

François Coppée.

Životopisná studie ADY HULAKOVSKÉ.

rançois Coppée! Který myslící člověk nezastaví se při zvuku tohoto jména! Vznešený duch, stojící na výši slávy, jako málo kdo, ovanut náhle vánkem milosti Boží, stává se katolíkem, z nevěrce praktickým křesťanem. To děje se v době, kdy vláda, všechen tisk, divadlo, ulice, peněžní mocnosti začínají krutý boj proti Církvi, kdy jméno »katolík« je nebezpečím, ponížením, hanbou! A tento duch, mi láček mus, jimž žil v tichosti a ústraní po dlouhý věk, dává se v šanc špinavému péru novinářů — pro víru, která mu bývala ničím, již sám pronásledoval ironií a sarkasmem. Tento muž čte evangetium a podivuhodné světlo osvítá jeho rozum, začíná se modliti a nalézá skrytou rozkoš v sjednocování se s Bohem, kleká ke stolu Páně a cítí blízkost Spasitele ve svém srdci. Není to divné, nejsou to divy? A toto obrácení není rozmar a vrtoch, ale těžce vybojované vítězství. Jaké to potvrzení slov mudrcových, že člověk je od přirození katolíkem, a že třeba násilí rozumu a srdce, aby jím přestal býti, a stálého zapírání ušlechtilé lidskosti, aby se k víře nenavrátil.

Pochod svého obrácení napsal ve volných statích, jež vydal pod jednotným záhlavím »La Bonne Souffrance« (dobrotivé utrpení); byloť utrpení, nemoc prostředkem, kterým Bůh ho k sobě přitáhl. A nastojte! Kniha po většině náboženská a reflexivní došla jen ve francouzské řeči nesčetných vydání; máme v rukou vydání devadesáté páté. Podivuhodno, jak lidstvo o náboženské pravdy se zajímá. Známo jest, že tomu není ani 20 let, kdy prohlašováno náboženství, boj o ně a p. za překonané stanovisko! Jak mělké to byly duše, které tak mluvily a psaly! Jakoby mohl lidský duch ustáti a netázati se stále a stále: odkud jsem, kam jdu; jakoby mohl ustáti nemysliti na svou odvislost, kterou tím více cítí, čím je vzdělanější a duchaplnější. Vždyť patří k podstatě pojmu o člověku!

Než vraťme se k slavnému akademikovi. Podavše několik zpráv o jeho životě a literárním působení, uvedeme šířeji některé myšlenky z knihy »La Bonne Souffrance«, již přeložiti nelze pro-

vysoké požadavky nakladatelovy. Vyšla u Alf. Lemerre-a v Paříži, Passage Schoiseul 25—31.

Dávno, než vyšla uvedená kniha, četlo se v dějinách současné francouzské literatury slibně toto: François Coppée narozen r. 1842 v Paříži, člen Academie française, jest nejznámějším a nejoblíbenějším současným básníkem. Svou komedií »le Passant«, provedenou v Odéonu (druhé hlavní divadlo pařížské) roku 1869, obrátil na sebe pozornost obecenstva. Uveřejniv na to různé jednotlivé práce, pěkné verše bohatého a snadného rýmu, rozkošné komedie, pustil se konečně do veliké poesie v »Severo Torelli«, a toto dílo dalo pečeť jeho slavnému jménu. Mezi jeho pracemi nejkrásnější jsou: »Le Reliquaire«, »la Grève des Forgerons«, »les Humbles«, »Fais ce que dois«, »Olivier«, »Le Luthier de Crémone«, »le Trésor«.

Brzy na to jmenovali ho všichni kritikové »nejzručnějším, nejobeznalejším veršovcem mezi Parnasisty francouzskými, těšícím se zároveň největší popularitě.« Hleďme několika řádky vystihnouti charakter jeho spisů.

Příčina jeho veliké popularity spočívá v následujícím. Obecenstvo miluje obzvláštní takové vypravování, v němž zadost učiněno jeho vkusu pro situace děsné a dramatické; miluje divadlo velikého obětování se, vznešeného neštěstí, které ho vytrhne pro okamžik ze všedního života denní práce a zavede do krajů ideálnosti. I zavděčí se mu vždy, kdo mu ukazuje, že nevděčná a neuznaná práce přece má také svůj tajemný půvab, realný a nikoli jen vybásněný, kdo mu před oči uvede, že květina poesie pučí i na půdě nejvyprahlejší a ve skulinách zdiva nejvlhčejších příbytků. Spisovatel, jenž oběma těmto potřebám vyhověl a spojil nad to ještě harmonii lahodných veršů, zvučnost rýmů v mohutný dojem, jest uznán potom od světa malých lidí za tuto zábavu a duševní požitek za výtečného básníka.

Nuže a toto vše vystihnouti podařilo se Coppéovi. Ve svých povídkách v próse, avšak obzvláště v rozkošné sbírce poesie: v »Les Humbles« vypravuje o skryté oddanosti, o obětích statečně přinesených, které jsou tím záslužnější, že jsou skryté; on nás provádí po ztracených čtvrtích staré Paříže, uvádí nás do příbytků vzhledu nehezkého a nevkusného, kde jeho milující, a malým a slabým nakloněné srdce objevuje onu diskretní, skrytou poesii, jež je tím dojemnější, že je vystižena ze středů nízkých a prostředních existencí. Snad napadne tu někomu jméno ruského Gorkého. Ale chyba lávky! Coppée nemá nic nízkého. Coppéova duše je idealní, ušlechtilá; proto jeho malí lidé jsou druhu zcela jiného. Za to ve svém Recits et Elégies a ještě více ve svých veršovaných dramách: »Severo Torelli, les Jacobites, Pour la Couronne«, unáší nás z těchto všedních míst a přenáší do světa prudkého, malebného, kde bouří tragické a krvavé vášně, jež skvěle líčí zvučnými, mistrnými verši. K nejslavnějším z jeho básní počítají kritikové, vyjma již uvedené, tyto: »L'Exillée«, »Le Cahier rouge« (Červený sešit), »La Benédiction«.

Než podejme také poněkud seznam jeho prací. Seznam není sice úplný, ale dosti obsažný. Z básní uvádíme tyto: »Premières

Poésies« (První poesie), — »Poèmes modernes« (Moderní básně), — »La Benédiction« (Požehnání), — »La Grève des Forgerons« (Stávka kovářů), — »Plus de sang« (Již žádné krve), — »Les Humbles« (Z malého světa), — »Le Cahier rouge« (Červený sešit, do češtiny přeložil Ladislav Tesař), — »Les Recits et les Élegies« (Povídky a Élegie), — »La Maison de Molière« (Dům Molierův), — »Contes en Vers et Poésies diverses« (Povídky ve verších a různé poesie), — »La Marchande de Journaux« (Prodávačka novin), — »Pour le Drapeau« (Pro prapor), — »Les Boucles d'Oreilles« (Náušnice), — »Aux Bourgeois d'Amsterdam« (Občanům amstrdamským), — »Prière pour la France« (Modlitba za Francii), — »Dans une Église de Village« (Ve vesnickém kostele), — »Au Président Krüger« (Presidentu Krügrovi), — »Le Liseron« (Svlačec), »La Tête de la Sultane« (Hlava sultánky), — »Le Roman de Jeanne« (Román Jeanny), A. L. L. M. M. l'Empereur et l'Impératrice de Russie« (Jeho Veličenstvu císaři a císařovně ruské), -- »Les Paroles sincères« (Upřímná slova), — »Dans la Prière et dans la Lutte« (V modlitbě a zápase) a j. . .

Z dramatických prací chválí se: »Deux Douleurs«, drama v 1 jednání ve verších (Dvě bolesti), — »Fais ce que dois« (Čiň co máš), episodka dramatická v jednom jednání a ve verších, — »L'Abandonnée« (Opuštěná), drama ve dvou jednáních a ve verších, — »Le Rendez-vous« (Dostaveníčko), komedie ve verších v 1 jednání, -- »La Guerre de Cent Ans« (Stoletá válka), drama v 5 jednáních s proslovem a doslovem, ve verších spolu napsal s A. d'Artois-em, »Le Trésor« (Poklad), komedie v 1 jednání, ve verších, — »Madame de Maintenon«, drama v 5 jednáních, ve verších, — »Severo Torelli«, drama o 5 jednáních, ve verších, — »Les Jacobites« (Jakobiti, drama v 5 jednáních, ve verších, — »Le Pater« (Otčenáš), drama ve verších v 1 jednání; přeložen byl ve »Vlasti« a došel veliké chvály.

V dějinách literatury Aus. Ricarda uveden Coppée jako nejliterárnější současný dramatický básník. Bohatá obraznost, ušlechtilý, jemný sloh, vřelý smysl pro prostotu a krásu, jimiž vynikají jeho dramata, nejsou menší též v jiných básnických jeho spisech.

Ze spisů prosou psaných uvádíme tyto: »Une Idylle pendant le Siège« (Idylla v době obležení), »Contes en Prose« (Povídky v prose), »Vingt Contes nouveaux« (Dvacet nových povídek), »Henriette« (Jindřiška), »Les Vrais Riches« (Praví boháči), »Mon franc parler« (Upřímná rozmluva) 4 svazky, »Coupable« (Vinník, přeložen do češtiny), »La Bonne Souffrance« (Dobrotivá utrpení), »Contes tout simple« (Prosté povídky, s illustracemi) a j. . .

Ale nyní k přeslavnému spisu jeho »La Bonne Souffrance«! Není veliký, sotva 250 stránek oktávky. Osmnáct statí různého obsahu, a jedním duchem provanutých, rychle přečtěno; ale k některým čtenář vrací se zas a zas, nebo mané nutí nejen ku čtení, ale i k rozjímání. Myšlénky v nich uložené myslícímu duchu ani potom nedají pokoje: vždyť jde o život, jeho význam, o víru, o otázky, jichž naprosto a úplně nikdo z duše své nevyžene.

Nejprve obraťme se k úvodu, vypravuje nám dílo obrácení Coppéova. Nechť slovutný spisovatel, pokud dovoleno jeho slova

uvésti, sám mluví: »Během minulého roku, po celé řadě vážných nemocí, jež mne uvedly několikráte do nebezpečí života, vrátil jsem se opět k praktickému vykonávání náboženství katolického, které jsem od svého dávného jinošství zameškával.«

Vypsav své literární pokusy a úspěchy, pokračuje: »Byl jsem vychován křesťansky a od svého prvního přijímání plnil jsem své náboženské povinnosti po několik let s nelíčenou horlivostí. A vyznávám upřímně, že to byla krise mého jinošství a stud z jistých doznání, které mne přiměly k tomu, že zřekl jsem se své obvyklé zbožnosti.« Nedobrý život, hlavně pýcha — hle, vyšlapaná cesta k nevěře — špatná četba ji dovršila. Ale Coppée nebyl fanatikem nevěry, on jen věřit zapomněl.

Píšeť: »Dnes jsem opět nalezl svou víru, a táži se sama sebe, ztratil-li jsem jí kdy úplně. Můžete nalézti v mých spisech některé stránky — které zavrhuji a jimi opovrhuji — kde mluvil jsem o náboženských věcech s pošetilou lehkomyslností, někdy s hříšnou opovážlivostí, ale marně by tam kdo hledal rouhání.«

Církevní obřady vždy ho dojímaly svou jednoduchou klasickou krásou. Proto dí: »Ano, čím více o tom přemýšlím, tím více věřím, že trochu víry křesťanské dřímalo vždy v hloubi mého srdce.«

Coppée byl chudý a mnoho zakusil ve svém mládí. Pokračuje něco dále: »Beati mites,« pravil náš Spasitel na hoře. A skutečně měl jsem to štěstí, že za večera mého života, když vrátilo se mi utrpení — ačkoli v hodinách blaha špatně jsem používal milostí, jimiž jsem byl zahrnut — Bůh dal padnouti paprsku svého milosrdenství na mne, a vrátil mi útěchu modlitby a víry. Toto obrácení na víru — nutno tak je jmenovati — bylo, pravda, rychlé, ale nestalo se náhle, ani nepovstalo z okolností neobyčejných. Přece jest mi je přičítati milosti Boží; neboť přirovnávám-li nynější svůj morální stav onomu, v němž jsem se nalézal před několika měsíci, žasnu nad změnou, a zdá se mi býti zázračnou. A dobrodiní, které z něho čerpám, mohou dosíci všichni. Chce-li ho kdo dosíci, musí si je žádati se srdcem pokorným a oddaným.« Dobře tu postřehnuto, že víru dlužno si i vymodliti a že bez modlitby není možná.

Jako vážný muž a duch vznešený nemohl Coppée nemysliti na život, jeho cíl, na zodpovědnost za dobré a zlé. To byly myšlénky, jež ho často zabývaly. Píše: »Kdykoliv mi napadlo přemítati o konci mého žití a pokusiti se, sebe sama souditi, jak mne jednou Bůh souditi bude, nebyl jsem spokojen sám sebou. Probíraje se svou minulostí, musil jsem se často začervenati, a cítil jsem na sobě tíhu břemene svých hříchů. Ze slabosti a zbabělosti nezlepšil jsem svého chování; ale věřte, opakuji to ještě jednou, že byl ve mně základ křesťanský, neboť činíval jsem v myšlénkách jakýsi akt kající, v němž byl také základ katolický, neboť děsnou zdála se mi smrt, kterou by nepředcházelo vyznání a odpuštění. Bůh shovívavý a dobrotivý ušetřil mne před chvatným a chvějícím se vyznáním in extremis.

V měsíci lednu 1897 za mého pobytu v Pau, kam jsem se uchýlil před zimou, jsa již po několik měsíců churav, byl jsem

nucen náhle povolati z Paříže chirurga a podrobiti se strašné operaci. Byl jsem si úplně vědom nebezpečí, které mne ohrožovalo, a prosil jsem výtečnou sestru řádu dominikánského, která bděla u mého lůžka — a které jsem věnoval také vzpomínku v této knize (Guignol na stránce 33) — aby poslala pro zpovědníka, kdyby se můj stav měl zhoršiti. Ale můj přítel, doktor Duchastelet, mi zachránil poprvé život, a já jsem na nic jiného více nemyslil, než na rychlé a úplné uzdravení, které mi sliboval. Dnes trnu, připomínaje si svou hříšnou lhostejnost a pošetilou lehkomyslnost. Chtěl jsem ukázati, jak hluboko tkvělo zapomenutí myšlénky náboženské ještě v mé duši v této době, klada do této knihy stránky »Cloches et Lilas« (Zvonky a šeřík, na stránce 21). Když jsem je psal, byl jsem již opět několik týdnů v Paříži, cítě ještě zmalátnělost rekonvalescenta. Uvidíte, čtouce je, že v den velikonoční minulého roku byl jsem s to, abych šel kolem kostela, aniž bych pocítil touhu v něj vstoupiti, já, jenž v příštím roce v téže době přistoupil jsem k přijímání pokorně, jak povinností jest každého křesťana. Zlepšení mého fysického stavu bylo krátkého trvání. Počátkem měsíce června nové zakročení bisturie (operační nástroj), a to mnohem krutější, přivedší mne opět na prah smrti. Toto opětné onemocnění mě přinutilo zůstati po delší dobu v bolestné nehybnosti těla. Byly to hrozné dny. Tehdy obrátil se můj duch k myšlénkám vážným. Soudil jsem sebe sama s přísností svědomitou — zprotivil jsem se samu sobě, zhrozil jsem se nad sebou — a tentokráte přišel kněz — ten, jemuž jsem věnoval tuto knihu.«

O něco dále píše zase: »Zpovídal jsem se se slzami lítosti nejupřímnější, a dostal jsem rozhřešení s neklamnou potěchou. Ale když mi kněz pravil, že přinese nejsvětější Svátost, váhal jsem, jsa všecek nekliden a cítě se nehodným nejsvětější Svátosti. Nebezpečí smrti nebylo blízké. Muž Boží nenaléhal: »Modlete se jenom,« pravil mi, »a čtěte evangelium.«

Po dlouhé týdny a měsíce, které jsem trávil na lůžku a v pokoji, žil jsem s evangeliem, každá řádka svaté knihy obživla pro mne a mne přesvědčila, že to, co praví, jest pravda. Ano v celém evangeliu viděl jsem zářiti pravdu jako hvězdu a cítil jsem ji bíti jako srdce. Jak bych neměl od nynějška věřiti v zázraky, v tajemství, když právě ve mně se stala proměna tak důkladná a tajuplná? Má duše byla slepá pro světlo víry a nyní je vidí v celé nádheře jeho; byla hluchá pro slovo Boží a dnes je slyší v jeho přesvědčující líbeznosti; byla ochromena lhostejností a nyní vznáší se s veškerou svou silou k nebesům; a démonové nečistí, kteří ji mámili a jí ovládali, jsou z ní na vždy zapuzeni.«

Také jej zabývala myšlénka, jak chovanec chudého řemeslníka, Ježíš, mohl podrobiti si na tisíce let svět! Dnes jest o Božství jeho přesvědčen a rozumí tomuto divu. Přesvědčení toto dalo mu nesmírnou duševní sílu; své přesvědčení sám si vyčetl z evangelií. Ó jak je asi četl veliký tento duch! Několik řádků, jež o tom uvádí, dávají tušiti veliké věci! Ovšem, že četl ho už ozářen milostí Boží!

Než dále: »Ku konci října, kolem blížícího se svátku dušiček, bylo mé smíření s Bohem definitivně zpečetěno. Pln víry a oddanosti přijal jsem nejsvětější Svátost, připojuje k tomu velikému výkonu vzpomínku drahých zesnulých, kteří mne očekávají v životě věčném.«

Coppée stal se jiným člověkem. Zevně týž, byl uvnitř změněn. Pokroky ku křesťanské dokonalosti byly patrny; sám seznával nyní, jak nesmírnou cenu dodávají člověku. A nad to je nevýslovně šťasten, ano, šťasten. Píše: »Nemám lepších okamžiků, než oněch, kdy obracím se k Bohu, přednášeje mu svou lítost nad minulými poklesky a dobré úmysly pro budoucnost; anebo kdy ho prosím za onen mír, jejž nám přislíbil v jiném životě a o němž nám jeho milost dává v tomto světě předtuchu. Ano, není v pravdě krásnějšího okamžiku, než kdy člověk se vmyslí do přítomnosti Boží. Tisíckráte budiž velebeno utrpení, které mne zase přivedlo k Němu! Neboť teď ho znám, Nepovědomého! Evangelium dalo mi ho nalézti. On jest Otec, on jest můj otec! Mohu s ním mluviti s plnou důvěrou, a on mne laskavě poslouchá!«

Dovolujeme si k tomu jen dodati, že to je ta věčná písnička o štěstí. Milliony a milliony vyhazují lidé a nenalézají je. Goethe řekl na konci života svého, který byl obsypán vším, co svět zove velikostí a štěstim, že neměl 4 neděle šťastné; Lenau, jejž jeho kritik v nádherné básni přirovnává gothickému dómu, skončil zoufalstvím. V uveřejněném denníku slavné Baškircevové, nadané malířky, která v mladém věku zemřela (1884), dočítáme se, že udržovala živé literární styky se Zolou a podobnými lidmi, jak při tom naplněna byla nesmírnou ctižádostí, zmírajíc téměř touhou po slávě a štěstí svého »já«, jak na venek skutečně žila nádherně, šťastně, slavně . . . ale potom přichází zklamání. »*Chtěla jsem všecko, všecko a ve všem jsem byla zklamána,*« to jsou vlastní její slova, konečný výsledek a souhrn atheistického života.

Než vraťme se ke knize Coppéeově, totiž k vlastnímu obsahu. Stati, jež následují, psány byly během krise obrácení; je v nich tedy, nikoli však soustavně, zobrazen i pochod jeho obrácení.

První stať vypravuje o snech nesmrtelné slávy, — ale ten, jenž ji snil, domníval se býti na prahu smrti. Těžká nemoc volala k němu: tedy všemu konec? Ó jak krásně vylíčil ten veliký a pyšný, a přece zas tak malý egoismus slávy, to chtivé »já« —.

Druhá stať je rozkošná episoda z nemoci, ve které ho milosrdná sestra ošetřovala; je jí věnována. Má název »Guignol« (Šašek). Psal ji ještě poloviční nevěrec, který nechápe, co je nemoc, odkud je, kam vede. Ale že je tu a neodchází, hledá útěchu a úlevu v »pitvornostech« šaška. Tak neskonale směšný je nevěrec v nemoci. Jak stydí se nyní asi Coppée za tyto chvíle, či vlastně, jak se diví nyní, osvícen věrou, jak může býti i genius slepým! Vážnost nemoce, obětavé ošetřování, veselá episodka se sestrou, radost a útěcha ze šaška . . . věru, mistrný obrázek.

Ve stati »le Fleuve« probírá duchaplným způsobem tok řeky od pramene až k moři. Na konec dodává následující reflexi k tomu:

»Znám duši podobnou této řece. Jako tato zmizí v moři, tak ona zmizí ve smrti. Jako tato, blížíc se propasti, cítí se mohutnou vzhledem k své minulosti, jsouc hlubokou a trpkou, — hlubokou jako vzpomínky, trpkou jako zkušenost. Vzpomíná svého života, jenž byl celkem tichý a dobrý. Přece však — jak mnoho nečistého do sebe přijala na své cestě, tato ubohá duše, a na vždy s sebou odnesla! Jako řeka převaluje a skrývá ve svých blátivých hlubinách nečistoty a mrtvoly, tak duše — i sebe méně viná — jest plna tajné hanby.

Zůstati čistým na tomto světě je nemožno; státi se jím zase v novém životě, jaký to ideál, jaké vznešené naděje! Tato řeka, kterou moře hlučně vdychuje, očistí se v soli nesmírného oceánu. Ubohá duše, existencí svadlá a hluboce zmatená na prahu velikého tajemství, i ty osměluješ se doufati ve věčnou nevinnost! Proto myslíš dnes na všecky zvony kostelů a kathedrál, jež řeka zrcadlila ve svých vlnách, a jež jsi ty tak často potkávala na cestě, aniž bys poslechla jejich slavnostního pokynu. Konečně odpovídáš znamení těchto starých šípů z kamene, ukazujících ti nebe s důvěrou a přikazujících ti modlitbu a víru.«

Jak patrno, nemluvil tu již nevěrec, ale muž-myslitel, opravdový a vážný zkoumatel života. Spisovatel je už na cestě k víře. Že už se modlil, dokazuje vzpomínka na chrámy.

V jiné stati, nadepsané »Pour celle qui priait«, líčí jadrně sceny chrámové a zastavuje se u prosté ženy, která nedaleko od něho se modlila, čině různé meditace. Mimo jiné píše: »Jak se modlila! A jak byla šťastna v modlitbě . . . Ne, ona jistě za nic neprosila. Svůj život práce a běd přijala dávno s plnou resignací. Ne, ne! za nic na tomto světě neprosila! Ale ve své vznešené důvěře a podivuhodné naději prostých duší byla jista života lepšího, věčného blaha, ano, jemu už nyní se těšila, splývajíc s duší v soulad hudby varhan a v opojný kouř kadidla . . . Víra chudých! Poslední poklad útěchy trpícího lidstva! Jak jsou zločinní a vinní ti, kteří tě podrývají, jak jsem byl jím i já druhdy, jak mi vyčítá mnohá stránka diktovaná ironií a pýchou! Četl jsem právě s hořkým zármutkem vypravování pověstného doktrináře anarchistického . . .« a nyní rozebírá směšnost slibovaného socialistického ráje, poukazuje na zmáhající se sebevraždy a končí poukázáním na sladkou útěchu u nohou Krista — —

Podobné myšlénky, ale z jiného hlediska, nalézají se ve stati: »L'Énfance et la Prière«. Zde mluvil už křesťan, který nesmírnou životní cenu víry v Boha pochopil a prožil, ano proto snad hluboce pochopil, »*poněvadž*« ji prožil.

Svou živostí s umělým kontrastem hluboce dojímá stať »Noël impérial«, líčíc Napoleona, jejž odívá do slávy všech dobytých zemí a království, opojeného svým vítězstvím. Líčení je umělé a zvláštní, úsečné a zase reflexivní.

Zazní zvon na půlnoční. Napoleon se probudí. Vidíme ho ve vavřínech starých vítězství, velikého, slavného a mocného. Jak velkolepě je to vylíčeno. Korsický orel slyší zvon, zvoucí lid do

chrámu, poklonit se novorozenému Spasiteli, synu Božímu. Ale Napoleon má jiného Boha. Vedle v jizbě spí jeho synáček, dědic jeho slávy, dnes majitel už několika královských korun. Nemůže odolati, aby se naň nešel podívat! Čtenář snadno si představí, jakým opojným snům velikosti a pýchy se tu oddával. Rychlým obratem spisovatele-virtuosa slyšíme, než se nadějeme, zvony od Vaterloo, kde byl poražen a z jiných míst. Coppée připojuje krátké reflexe, jak nad »bohem« země, jenž tu v pýše rozpřádá své sny, panuje Bůh věčný, jenž jinak obrátil osudy smělého dobyvatele. Co je čest a sláva člověka, nectí-li ho Bůh! Napoleon a Maria, chudá matka betlemská, aj, kdo by se nezamyslil. Jak ta krátká stať je silná, jak překvapující! Jen veliký umělec mohl to napsati! V brillantním obraze Napoleona vysloven a shrnut je konečný výsledek básníkových rozjímání o slávě a moci lidské, jakým podroben bývá zajisté každý smrtelník. Bylo by zajímavo srovnati s ní známou arabesku Sv. Čecha o kavkazském Čechu a zkoumati, která z nich je křesťanštější a proto i hlubší a pravdivější! Než spějme dále:

Stať: »La Meilleure Année (Nejlepší rok) má toto pěkné místo v utrpení: »Uměti trpět! Uměti trpět! Toť jest drahocenným tajemstvím, které jsem objevil v evangeliu za své nemoci; a pročež v tomto prosincovém večeru, kdy, dávaje s Bohem odcházejícímu roku, který mne zanechává ještě velice slabým a odsouzeným k úzkostlivému ošetřování, prohlašuji hlasitě, že mi byl blahodárnějším a prospěšnějším, než všecka ostatní léta. Ach, kdyby nešťastní uměli lépe trpěti, a kdyby šťastní uměli lépe milovati, jaké by to červánky míru a dobra se vznášely nad celým světem! Ti, již nevěří v zázraky, měli by si alespoň přáti v ně věřiti. Možno-li doufati, že se tak stane? Lze-li důvěřovati některým příznivým zjevům? Tomu vánku náboženskému, který na příklad proniká některá díla moderních spisovatelů a jejž shledáváme i v různých časopisech? Nebo snad zřejmému nepokoji nepřátel Božích, zděšených, jak se zdá, důsledky svého zlověstného počínání? Ach, kéž by přišel rozsévač semene, kéž by rozhodil plnou hrstí semeno rozhodnosti a křesťanské solidarity na tuto moderní společnost, žalostnou a chatrnou, kde vidíme svrchu srdce zkažená a vyschlá, a dole zbouření a zoufalství!

Jaký vznešený úkol — jaká sláva — pro mladého geniálního básníka, jenž by se prohlásil novým Chateaubriandem, novým předchůdcem renaissance víry! Běda! Že mohu pouze vysloviti toto přání, já ubožák, nalézající se na sklonku svého života, který objímá kříž jako tonoucí svírá pevně trosky ztroskotané lodi.

Pozoruji smutně svou duši v cárech, stydě se nabídnouti Bohu tak bídný dar. Ale oddávám se s důvěrou té myšlénce, že jeho milosrdenství je stejně veliké jako šlechetná láska jeho služebnic, malých sester chudých, jež, odívajíce se v chudobný šat a živíce se zbytky jídel, šatí a živí nehodné starce.

Budiž veleben rok se ukončující, neboť byl mi rokem milosti, kde mi bylo dáno sebrati trosky svého srdce a znovu zapáliti v této nádobě rozbité zrnko kadidla modlitby.«

V »Dialogu des Morts« (Rozhovor mrtvých) dává nám v pantheonu naslouchati rozhovoru mezi Voltairem a Rousseau-em, »velikých« obyvatelů místa nesmrtelnosti. Každé slovo, každý pohyb, i oblek jejich jest ironie a satira. Tak šňupe Voltaire z tabatěrky, darované mu pruským králem. Rozhovor sám je zžíravá kritika jich vlastních osob a děl. Coppée jen všecko napovídá, zachovávaje eleganci a ušlechtilost výrazu i myšlénky do poslední tečky; ale každý mu rozumí. I pýcha Voltairova je charakterisována výborně až k smíchu, že par hasard se zmiňuje o svém sousedu tu, V. Hugonovi. Vzpomenuv zvířectví revoluce v Saint-Denis, obrací se k Rousseau-ovi, jenž tu stojí s gravitou šlechtice, řka: »nejste-liž to Vy, který učil lid, že je svým vlastním souverainem?

Rousseau nezůstává odpověď dlužen, ale odpovídá Voltairovi: »Hnal-li jsem se za nemožným přeludem, stavěl-li jsem na oblacích, byl jste vy neúnavným bořitelem ideálu a autority. Odsoudiv revoluci, obhajuje se: já však chtěl jen spravedlnost, štěstí všech. Mohl-liž jsem předvídati také zločiny? Předvídati, že já člověk měkký k slzám, já přítel přírody, ctitel mléka, — utvořím srdce kamenná a krvelačná, že Robespierre vzpomena si zásad mnou hlásaných o oprávněnosti trestu smrti poseje Francii popravišti? . . . Ach, někdy přec mne souží, že píše onu osudnou stránku, podepsal jsem tisíce ortelů smrti.«

»Milý kmotře,« odpovídá Voltaire, jenž už se více neusmívá, »snad vás potěší, že i já nyní často pochybuji o výtečnosti svého díla.« Jsou to rozkošné ironie, které si sám klade do úst, a čtenář by se jim srdečně zasmál, kdyby nebyly tak strašlivě pravdivy. Vzpomíná na cynismus a bezbožnost nynější doby, končí, že by snad bylo bývalo lépe, kdyby byl své vtipy toho druhu z dictionnaire philosophique zachoval pro sebe.

A Jean-Jacques vzdychá si dále, kdyby alespoň revoluce nebyla bývala než bouří, jež zčistí vzduch a po níž by následovaly pořádek a mír. A já snil ve svém Devin du Village o zlatém věku. — Nyní rozebírají heslo egalité, liberté, fraternité revoluce. Dále se táže, co soudíte o podrobení Církve státu? Odpověď je zase správná. Kdo by při ní nevzpomněl na genialní konferenci Brunetièrovu o Církvi národní. Coppée dává řečníky citovati vždy vlastní jich dílo; je v tom velice vtipná ironie. Hned následuje druhý vtip: »jsme tu sami, táže se Voltaire po tichu; kdyby nás slyšel státní úředník, bylo by po našich náhrobcích veta!«

Pak zase rozebírají »la liberté«. Uvádíme už jen slova, Votaire vzdychá: »Ó Rousseau, la Revolution que nous avons préparée, n'aurait-elle pas, par hasard, fait banqueroute? Ó Rousseau, revoluce, kterou jsme vyvolali, nebyla by učinila bankrot? Ó Voltaire, vzdychá Rousseau, la Declaration des Droits de l' Homme, qu'on a puisée dans nos ouvrages, ne serait-elle qu'une mystification? Ó Voltaire, zdaž prohlášení lidského práva, které čerpali z našich spisů, nebylo snad mystifikací?« Jaký myšlénkový chod básník v stati tímto vyličuje, je samozřejmo. I to byly kaménky k budově jeho obrácení.

Statí »Confidence et Confession« (Důvěrná sdělení a zpověď) knihu končí. Jsou to dojemná slova, jež nemohou neotřásti čtenářem. Stůjtež zde aspoň některé věty závěru. Coppée píše:

»Nešťastníku, který se potácíš pod nesnesitelnou tíží svých špatných vzpomínek, přibliž se a odlož bázeň lidskou. Neboj se, že by se nad tebou zhrozil a tebe si zošklivil neznámý, beze jmenný, kterého by jsi si vyvolil za důvěrníka. Ostatně, aby zachoval tvé tajemství, jsou jeho rty uzavřené pečetí svátostní. Ten, jenž tě poslouchá v malé budce, ani tvého obličeje nerozezná a neuvidí tě červenati se. Vyznej mu veškeré své hanby. On ti odpoví s otcovskou shovívavostí, a bude mluviti k tobě jen o milosrdenství a odpuštění. On bude ovšem požadovati, abys napravil zlo, které jsi spáchal a je-li již pozdě, není-li to již možno, uspokojí se projevem srdečným a upřímné lítosti. Pak ti uloží za jediný a sladký trest, abys naplnil svou duši vůní krásných modliteb, a pozdvihne ruku k tvému čelu, pronese latinská slova, a ty se vzdálíš, potěšen, hříchů zproštěn a cítě svou duši lehkou, jakoby jí narostly křídla andělská! Ale na toto vše mi odpovídáš s výkřikem bolesti, nesměl bych pochybovati o moci svatosti, ale musel bych v ni věřiti!

Staré dítě civilisovaného světa, což jest to něco tak těžkého? Což necítíš páliti v sobě ani krůpěje křesťanské krve, která po tolika staletí proudí v žilách tvého pokolení? Neslyšíš zaznívati ozvěnou zázračné slovo, které uzdravilo antický svět z jeho zkaženosti a zkrotilo zdivočelost barbarů? Což nečetl jsi a přemítal o evangeliu, jediné to knize, v níž nalézáme odpovědi na veškerou duševní úzkost? Učiň jako já! Rozevři opět evangelium a vrať se ke kříži. Odlož veškeru pýchu a postav se před soud zřízený Kristem, či vlastně před sídlo milosrdenství, které předstihuje naše nejvznešenější sny o spravedlnosti. Sluha Boží, který tě očekává ve zpovědnici, bude požadovati na tobě jen několik slzí, jimiž bys smyl skvrny své duše; neboť on má tu moc od Pána nekonečné dobroty, který na Kalvarii odpustil kajícímu zločinci a otevřel mu cestu skvělou do ráje a života věčného.«

Končíme svou krátkou a neúplnou studii. Mnohých statí jsme se ani nedotkli, ačkoli i ony jsou článkem v psychologickém řetězu obrácení slavného básníka. Neníť obrácení jen dílem milosti Boží, ale také vlastní práce. U Coppéa mimo nemoc užil Bůh za prostředek jeho básnického nadání, klonícího se vždy k reflexím a uvažování jak o velikých kulturních dějích, tak i o malých zkušenostech kolem sebe a vlastního nitra. Některé jsme uvedli. Mohli jsme uvésti i jeho stať o sv. Vincenci z Pauly a j.; ale čtenář utvoří si snad i z tohoto mála, co jsme podali, obraz duševního procesu velikého ducha. Jsou důkazem, že člověk, který nad prostřednost vyniká, nemůže jíti životem k smrti bez ustavičných bojů a přemýšlení o otázkách světa, života, duše, Tvůrce a pod.

Kéž by všichni, kdož víru ztratili, příkladem Coppée-ovým byli povzbuzeni a nezůstali ve své nedůstojné lhostejnosti! Platíť tu slovo Paskalovo z jeho »Pensées«, že nežije životem důstojným

člověka, kdo největší tyto otázky ignoruje nebo dokonce hrubě je potírá (p. 108).«

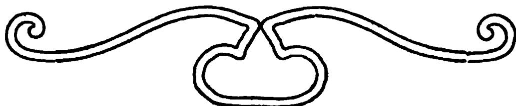
Kdo by si tu nevzpomněl na jiného veleducha. Alexandra Humboldta, korunovaného slávou a ctí nad všecko pomyšlení. Zemřel v roce 1859 v omrzelosti a s bázní před smrtí. Napsal o sobě: »Večer mého života je trapný a velmi smutný. Celý život lidský je velký nesmysl. Kdybychom aspoň věděli, proč jsme na světě! Ale to zůstává mysliteli nejistým. Největší štěstí je naroditi se jako blbec!... Proto poznamenal o něm Ed. Jörg, že přes všecku svou vědu zemřel jako nemoudrý (»Thor«). Jeho věda že nestala se dobrodiním lidstva, nebo byla bez moudrosti a ctnosti.«

Jak jinak stojí tu Coppée! Jeho zjev je nyní samé světlo a jas. Jakým dobrodiním je vlasti a lidstvu, ukáže blízká budoucnost. Coppée jest světlem zároveň i druhým. Že tomu vskutku tak, svědčí přes 90 vydání jeho knihy.

Druh Coppée-ův, filosof Jouffroy, nemálo prý se podivil, dostav do rukou katolický katechismus; napsal: »je malá knížečka, které se dítky učí; čtěte ji, zove se katechismem. Najdete v ní rozluštění všech otázek. Zeptejte se křesťana, odkud je pokolení lidské, a on to ví; kam má přijíti, a on to ví; jak tam přijde, a on to ví. Zeptejte se dítka, které dosud nikdy hlouběji nepřemítalo, proč je na světě, a kam přijde po smrti, a ono vám dá jasnou a jistou odpověď. Původ světa a člověka, účel jeho zde i po smrti, poměr jeho k Bohu, lidem a nerozumnému tvorstvu, — dítko to ví všecko. A až vyroste, bude míti o právu přirozeném, státním a lidském zcela správné pojmy, nebo plynou jasně a samy od sebe z křesťanství. To nazýváme vznešeným náboženstvím, jež žádné veliké otázky bez odpovědi nenechá...«

Tento nový veliký svět odhalil se před kroky Coppée-ovými. Mnozí jiní čtou katechismus též, ale se slepou duší. Coppée pronikl ducha katechismu, jenž není než krátký soustavný výtah sv. Písma života lidského a věčnosti. A život, jeho utrpení, práce, lidstvo, smrt, nebyla mu více hádankou. V duši pocítil onu radost, kterou má poutník, který své síly, cíl cesty zná a ví, že ho dojde, a že bude velkolepý. On ví, že všecka práce, utrpení, radost není než prostředkem k cíli, poutnickou holí. — On rozumí, proč může míti práce havířova, v zemi skrytá, stejnou cenu jako práce veleducha, pracujícího na pokroku lidstva. On našel na svůj život krátce pravé hledisko, hledisko Boží, a měl dosti odvahy, uvésti i je do života. Odtud modlitba, svátosti a j. . . .

Sláva a čest takovým charakterům; ale sláva a čest také Bohu a jeho dílům v těch, kdož se mu poddávají!

Vítězství ducha.

Ten, kdo v práci pramen blaha hledá,
komu skytá půvab žití
jeho vlastní tvůrčí duch:
vítězem je naší doby nové,
jemu hvězda jitřní svítí,
v duši jeho hostí se sám Bůh.

Jenom setrvati nutno jest v tom,
co v nás varem spěje k výši,
co nás pudí silou v před;
božská jiskra v duši vzňatá, vřelá
za svým cílem nechť se vznáší,
k užitku ji přijme světa běh.

Překážky-li nakupí se v cestu,
odhodit jich dlužno s klidem
jako býlí nebo trn,
není třeba šetřit úzkostlivě
plev, raději však s pílí
hledat pravých, zlatých, hrdých zrn.

A kdo s této stránky chopí vesla,
přeplaví se jistě šťastně
v přístav spásy, v ducha slast,
neboť se mu zjeví v chvíli jasné,
k nížto dospěl činem smělým,
co jest v pravém smyslu slova »vlast«.

Té pak půdě, k níž nás hnutí srdce
pudí mocně silou svatou,
vypěstujme v duších sad,
oběti své píle, lásky čisté
jí na oltář vložme slavně,
dáť nám ona za to pevný hrad.

Nám pak báti nebude se třeba
nepřátelů zloby, hněvu
ani zhoubných, ostrých střel,
v hradu mravouky dozvíme se,
jak lze spokojeně žíti,
tiše chránit duše božskou běl.

Nejen ona pevnost poskytne nám
všeho, co svět mění v nebe
a ve slunný, květný ráj:
ona zjeví nám, že v pozdním věku
lze nám sníti jako v máji,
žíti možno novou jara báj.

Jestliže tu jarou svěžest mládí
povždy zachováme v žití
než nám zem vykáže hrob:
nebudeme plakat, ale šťastně
žíti budem jako světci,
neznajíce smrti, ani mdlob.

Věčnost uchopíme myslí smělou,
hledět budem v Boží světlo,
v jeho zlatou čistou zář —
v ní pak jako odraz zjeví se nám
gloriolou ozdobená
reků svatých povznesená tvář.

M. P.

Srbský román.

Z rozhledů po srbské literatuře podává
JAN TŘEŠTÍK.

Otcem srbského románu jest Milovan Vidaković, jehož práce mají ovšem mnohé vady doby, v které vznikly, za to však v čele svém nesou nepopíratelný znak ryze národního ducha. Vidaković kráčel věrně ve šlépějích slaveného reformatora srbské literatury, Dositije Obradovića, jenž první v polovici minulého století zavedl do knih prostou mluvu lidovou. Oba muži spisy svými působili pronikavě na cit a podnítili pravý zájem širších vrstev čtenářstva pro literaturu národní.

Milovan Vidaković narodil se v osmdesátých letech XVIII. století v obci Nešekunićích v Srbsku. V mladistvém věku odešel za hranice do Uher, kde konal vyšší studia, načež po nějaký čas působil jako profesor na gymnasiu v Novém Sadu. Kolem r. 1835 přestěhoval se do Pešti, kde živořil vyučováním mládeže a spisováním. V době nemoci musili ho často krajané nejnutnějším podporovati. Zemřel také v úplné chudobě a pohřben jest na srbském hřbitově v Pešti, v sousedství básníka Michala Vítkoviće.

Do času působení Vidakovićova měla srbská zábavná literatura dosti, jak původních spisů, tak překladů, ale vesměs ceny nepatrné. K překladům užíváno tehdy s oblibou německých románů, které oplývaly nejbujnější a nejnesmyslnější romantikou. Mimo ty překládaly se lidu těžko stravitelnou mluvou psané převody římských klasiků: Ovida, Virgila a j. Původní pak romány skládány v duchu pseudoklasicismu, dle šablony rytířských středověkých vypravování, avšak žádný z tehdejších spisovatelů nepřičinil se, aby četby milovnému lidu podal duševní stravu v duchu čistě národním. Proto po Rajićovi a Obradovićovi má Milovan Vidaković pro dnešní rozvoj krásné literatury srbské největší zásluhy.

Jako vůbec bývá údělem apoštolů nových směrů, nedostalo se také Vidakovićovi za života od současníků ani náležitého uznání; naopak, dožil se ještě v poslední době své činnosti nemalého posměchu. Romány jeho označeny potupným příznakem za »jalové«, ač do nich vložil všecek cit vlastenecký i něhu duše svojí, kteréž ctnosti teprve vděční potomci dovedli náležitě oceniti. Plody jeho vydávány na veřejnosti se značnými obtížemi. Obyčejně poskytnul potřebný náklad některý vlastenecky smýšlející krajan, v Pešti usedlý, nebo v nedostatku podobného »nakladatele z ochoty« vydal autor knihu sám, čímž se vždy důkladně zadlužil.

Vidaković napsal mnoho románů, jako: »Velimir i Bosiljac«, »Usamljeni Junoš«, »Veseli Dvori Jve Zagorice«, »Ljubomir u Jelisijumu ili Svetozar i Draginja« a mn. j. Z těch zvláště charakteristickým pro tvoření Vidakovićovo jest spis poslední, který spisovatel označil za »moralnu povijest«. Látku tohoto románu vzal autor ze XIV. věku, z doby cara Dušana a častečně z panování cara Uroše. Sám v předmluvě k prvnímu vydání »Ljubomira u Jelisijumu« píše, že osnovu románu tohoto předčítal mu již před mnoha lety mladý kaluděr v monastiru Ravanickém ze starého jakéhosi rukopisu. Z dětských dob pak uchoval v paměti historickou pověst o národním junaku Ljubomiru, kterou v románové roucho oděnou v mužném teprve věku lidu svému předložil. Děj jednoduché snad pověsti národní, romantickými přímětky Vidakovićovými rozšířen, vzrostl na trojdílný román, v němž dle obyčeje tehdejších románopisců spředeny jsou možné i nemožné zápletky, jejichž rozuzlení namnoze působí naivně. Domácí kritika pokládá toto dílo za čelný plod Vidakovićova tvoření a za úhelný jaksi kámen, o nějž opíraly se další svérázné snahy pozdějších literátů, budujících lidový román srbský.

Hlavní hrdina románu jest Ljubomir Sokolović, šlechtic hercegovský, jenž jako válečník proslul již za dob srbského krále Štěpána Dečanského.

Na počátku vypravování osvobozuje Ljubomira z vězení věrný druh Milorad. Do vězení uvržen byl následkem úkladů Nikoly Bučiny, ministra při dvoru cara Dušana. Pohnutkou k tomu byl únos Bučinovy dcery synem Ljubomirovým. Po svém osvobození odejde Ljubomir s Miloradem do Larisy v Thesalii, kde přenocují v domě obchodníka Nestora Haralampija; ihned druhého dne odejdou oba na venkovský statek Nestorův. Rozkošnou polohou váben zakoupí Ljubomir od svého hostitele statek. Po nějakém čase nalezne blízko domu pohozené dítě (Svetozara) a ochrání je od uštknutí zmije. V ty dny přijde ze Srbska na strýcův statek šestnáctiletý Kuzman, syn Ljubomirovy sestry. Brzy potom zemře Nestorova žena, kterou záhy i manžel následuje do hrobu. Na smrtelném loži odevzdává Nestor dceru svoji Agapiju v ochranu Ljubomira, který nazval dívku tu Draginja. Zvláštní náhodou připadá Ljubomiru starost o nového nalezence Čedomila, kterého do statku přivádí nějaký stařec ze sousedstva. Dospívající Draginju svěřuje Ljubomir známé ženě, aby dívce vštípila potřebné nauky pro budoucí život, a také Svetozara s Kuzmanem vyšle do Larisy ke zkouškám.

Po nějaké době vypraví se náš hrdina ve společnosti sousedního mlynáře na lov. Zde setká se s carem Dušanem, který v rozmluvě s Ljubomirem nabývá přesvědčení o nevinnosti a věrnosti svého bývalého vojevůdce. Ljubomir provází Dušana do Athen, kde ho stihne zvěst o úmrtí Draginjy.

Svetozar navrátil se zatím domů. Při vycházce na statek spolužákův spatří tu krásnou Milisavu, kterou pobláznĕný profesor Parmenion svou pošetilou láskou pronásleduje. Milisava odejde s Kuzmanem do Jelisijumu, kde stane se hospodyní Ljubomirových adoptovaných synů. Později na procházce do okolí sejdou se Ljubomir a Svetozar náhodou s jistou igumanijí (představenou kláštera). Z této vyklubala se Kosara, matka Svetozara i Čedomila, dcera z předu vzpomenutého carského ministra Nikoly Bučiny, která kdysi uprchla s Ljubomirovým synem. Kosara opustí klášter a odejde do Ljubomirova statku, kde je ctěna jako paní domu.

Aby pletivo bylo ještě více romantické, setkají se později Ljubomir a Svetozar u bohaté vdovy Pelopidy s oplakávanou dcerou Nestorovou Draginjou. Ta byla totiž nepoctivými ošetřovateli mylně zpravena o odjezdu Ljubomirově, násilně poslána do kláštera, odkud uprchla do domu Pelopidina, kde sloužila pod přijatým jménem Theodora. Ljubomir odebéře se do vlasti své, Hercegoviny, kde ho poddaní slavně uvítají. Mezi hosty jest i Kosařin otec, Nikola Bučin, který se dostavil na zvláštní příkaz carův, aby se smířil s Ljubomirem. Tím končí prvý díl.

V druhém svazku nalézáme hrdinu se Svetozarem na cestě ku dvoru cara Dušana do Prizrenu. Svetozar přidělen je Dušanem do carské kanceláře; i zde mu dlužno bojovati s úklady. Jakýsi Vlajko, syn carského dvořenína, odvede ho v noci do bytu padlé ženy, vdovy Marie, s tím úmyslem, aby čistou pověst mladíkovu pokálel. Po mnohém úsilí však vyprostí se Svetozar přece z nástrah vdoviných. Vypravování zauzluje se dále nešlechetností Vlajkovou, který násilně unáší Draginju. Společným zakročením všech jednajících osob, hlavně přispěním Vlajkova, otce Nikoly, dopaden je únosce v čas, a dívka osvobozena.

Na počátku třetího dílu jmenován je Ljubomir »gubernátorem« Černé Hory. Za tím však unesena opět Draginja dvěma mladíky, kteří dopadeni při činu Kralevičem Markem, jenž stává se včasným ochráncem dívky. Svetozar po příchodu svém na Černou Horu povýšen carem za vojvodu, pojme pak Draginju za ženu a ta mu později povije syna. Také Čedomil, zamilovav si v blízkém Dubrovníku Jelicu, dceru Gagoviće z Njeguše, přispěním Ljubomirovým ožení se s vyvolenou dívkou. V té době dojde Ljubomira zvěst o úmrtí Dušanově a že novým carem prohlásil se neoblíbeným Siniša. Tomu postaví se Ljubomir na odpor a v čele věrných poddaných poráží voje Sinišovy, zabije ho konečně i jeho syna Štěpána. Potom ustanoví za svého nástupce Kuzmana a přiděliv správu některých krajů Černé Hory svým vnukům, klidně umírá v náruči Svetozarově.

V době působení Vidakovićova nepřihlíželi ještě romanopisci k tomu, aby vypravování rozvíjelo se na historické podstati, ne-

řkuliv aby postihli správná líčení přírody, poměrů socialních a j. podrobností, které by čtenáři podali věrný obraz doby, v níž děj románu se odehrává. Tak Vidaković líčí »v Ljubomiru« již v XIV. století Černou Horu jak samostatné území; skalná Hercegovina oplývá zájezdnými hostincemi, pohodlnými kavárnami a po silnicích bez závady přijíždějí kočáry až z daleké Paříže a t. pod. Také popis carského srbského dvora v Prizrenu a líčení slavností jsou ryzími plody spisovatelovy fantasie.

Vidaković neskrblil na mnohých místech moralními poučkami. Tak s důrazem uvádí, že »opilství je zdrojem všeho zla a zvláště rakija je člověku škodliva.« Dívkám radí »da ne budu lakomislene da se kite« (krášlí). Zajímavý je paedagogický požadavek Vidakovićův, »da djeca Boga poznadu iz prirode, prije no što im se o ujem počne govoriti.« Socialní náhledy spisovatelovy obrážejí se v politických úvahách o vzájemné povinnosti vladaře a poddaných.

Ačkoliv Vidakovićovi známa již byla Rajićova historie srbské dávnověkosti, dal se spisovatel v románu fantasií unésti k mnohým dějinným nesmyslům. Rovněž i snaha autorova, aby jednající osoby přiblížil skutečnému lidovému životu, připletla v děj nápadné poklesky při povahovém líčení.

Většina osob ve Vidakovićových spisech jsou šiřiteli ideálního dobra a zvláště v »Ljubomiru« hrdina románu je nositelem ušlechtilých lidových ctností. Veškery činy jeho směřují k bláhu vlastní rodiny a k povznesení rodné země. Přes mnohé vady vykonaly spisy Vidakovićovy záslužný kus práce v obrození lidu srbského.

Po Vidakovićovi vyniknul v polovici tohoto století jako románopisec Bogoboj Atanacković. Atanacković Bogoboj působil jako advokát v Baji v Uhrách. Mimo četné novely vydal v roce 1852 román »Dva idola«, který později přeložen Stefanem také do češtiny a v roce 1863 vydán s názvem »Dvě modly«. Směr jeho tvoření jasně vyznačen je v uvedeném románu, jenž pokládá se za Atanackovićovu nejdokonalejší práci. Bogoboj byl prvý, jenž vědomě a pronikavě s uměleckou vervou pozvednul srbskou povídku na současné moderní stanovisko. Jasným okem analysuje život lidový tak, že až dodnes román »Dva idola« poskytuje více méně pravý obraz národních snah, které u Bogoboje s větší věrností a porozuměním jsou líčeny, než jak to shledáváme v pracích Vidakovićových.

Překleneme nyní dobu rozvoje, v níž krystaloval srbský román a uvedeme stav jeho z let posledních, kdy jeví již jistou domácí rázovitost.

Nejnovější zálibou srbských spisovatelů jest, že z pravidla osnují románovou látku svou na romantické podstati života hajduckého. Podobný sujet románu, vlasteneckým nadšením prosycený, hoví ovšem chuti širších vrstev čtenářstva, ale vážná stavba práce a trvalá cena spisu z pravidla při odhadu střízlivé kritiky dosti povážlivě kolísá. Ta stěžuje si vůbec do malé svědomitosti autorů při detailním studiu látky dějepisné.

Současný život národní, zajímavé zjevy lidu venkovského, jeho snahy, socialní vášně, přednosti i vady, našly u novějších srbských povídkářů výtečné tlumočníky. To dokazují práce Lazy Lazareviće, Stjepana Ljubišy, Janka Veselinoviće a mn. j. Z nich vysvítá, že i sebe jednodušší osnova, vzatá ze života národního, musí býti náležitě propracována, aby celek vyšinul se na úroveň umělecké dokonalosti. (Pokračování.)

V ruském Turkestanu 1903.

Píše prof. Dr. JAR. SEDLÁČEK.

(Pokračování.)

Buchara.

Mohamedáné obdařují města svá rádi krásnými přívlastky. Mekka jest arciť nad jiné vznešená, vznešeným jest jim i Jerusalém; zářící jest Medina, slavnou, věhlasnou jest *Buchara,* ale též *vznešenou,* jako Jerusalém. Buchara může v Zakaspijském kraji zajímati pozorného cestovatele ještě více než Samarkand, a proto učiníme zde o ní příslušnou zmínku.

Vlak nás přivezl do Kaganu (Nová Buchara), odkud lze zajeti odbočkou do Staré Buchary. Byl večer. V Kaganu bylo velmi mnoho cestujících, neboť právě začínal v Buchaře veliký trh a tak nebylo lze nalézti pohodlného noclehu. Ruský voják, Polák, pomohl nám konečně k dosti slušné komnatě.

Buchara jest hlavním městem emirátu, jemuž vládne nyní Seid-Abdul Achad Chan (od r. 1885). Týž chtěl, aby byla železná dráha (ďáblův vůz) aspoň dvacet verst od města vzdálena. Po delším jednání přiblížili se tratí městu až na 12 verst; nyní vede do města postranní dráha. Odpor proti západním zřízením mizí.

Vyjeli jsme izvoščíkem do staré Buchary časně z rána za neobyčejné nepohody. Byl prudký mráz, vítr nám hnal sníh do obličeje. Město jest obehnáno dosud zdí z hlíny a že leží v rovině, nečiní zvláštního dojmu. Před městem vedou v polích mnohé strouhy, jimiž jest bohatá rovina zavodňována z řeky Sarafšanu průplavem Šachrud. Po straně u silnice bylo středisko trhu a slavnosti. Ač bylo velmi chladno, přec již bylo ono místo naplněno lidmi různých krojů a národností. Domácí lidé si blátivé cesty, jež tam vedla, nevšímali; nám to bylo obětí, za niž ty orientální požitky, jichž trh poskytoval, skorem nestály. Byla tu i hudba, cukráři a obchodníci všech druhů. Kdysi mívala Buchara u mešity Mâch zvláštní trh, kde prodávali modly, až se jich někdy prodalo za 50000 dirhem. (Dirhem, peníz stříbrný, jako drachma, měl ceny mezi 70—80 hal.) Král, který ten trh zařídil, postavil prý v den trhu svůj trůn na náměstí a každý Bucharec zahodiv starou modlu, opatřil si před králem novou. Později prý byl v téže mešitě chrám ohně. Když přišel islam, stala se modlitebnou pravověrných.

Izvoščík se nemohl s Bucharci smluviti. Mluví řeč tureckotatarskou; u dvora dávají ovšem přednost perštině. Vyhledali jsme Muchtara Chožu, s nímž jsme si na cestě učinili známost, a ten nám v prohlídce města přispěl. Sám pochází z Uzbeků, kteří jsou s Tadžiky panujícími v těchto krajích. Postavou vysocí, liší se od ostatních bílým turbanem a krásným hedvábným čapanem (kaftanem). Zlatem protkávaný turban jest znamením vznešeného rodu. Ibu Faris k tomu připomíná: Arabové vyznamenávají se čtyřmi zvláštnostmi před ostatními národy: Ovazy na hlavě jsou jejich korunami, pláště jsou jejich zdmi (hradbami), meče jsou jejich svrchním rouchem a básnictví jest jejich archivem.«

Židé zdejší nemohou nositi turban. Chodívali v šedých kaftanech s teplou, huňatou čepicí (konfederatkou). Dříve bývali mnohdy v úzkostech, nyní se jim vede již lépe a mnozí oplývají blahobytem. Bucharci mívají kožený opasek. Židé mívávali pasem provaz. Jejich modlitebna není skvostná; uchovávají však při ní ještě leckterý starší spis. Rabbi Chizkaja bin Mulla Chajjim těší se tu veliké vážnosti.

Netřeba připomínati, že jsme projížděli zdejším bazarem velmi volným krokem. Bazary jsou často úzké ulice, po výtce kryté. Řemeslníci jsou i zde seskupeni dle odborů při sobě, krám jest mu dílnou i místem prodeje. Obchodník sedí trpělivě za svým zbožím a zachovává klid, i když již hrozí nebezpečí, že mu bude nahromaděné a pěkně seřaděné zboží naším vozem nebo břemenem velblouda nějakého poraženo a rozmeteno. Na některých místech povstala směs vozů a soumarů; Kirgizové křičeli, zvony velbloudů množily hluk, domnívali jsme se, že někdo musí utrpěti úraz. A divno; všichni se nejdříve starali, aby učinili místo našemu vozu, pak se teprve starali o sebe, a vše se dobře skončilo.

Bylo nám jeti kol několika škol. Buchara bývala jimi proslavená; dosud tu čítají 103 školy, menší i větší, mešit jest zde (po místním pořekadle) tolik, kolik je dní v roce (360 jich počítají). Bucharec může svou pobožnost vykonávati každého dne v jiné modlitebně a někdy je sotva všechny vystřídá (měsíční rok má 356 dní.)

V zdejších školách se podává, co Mohamedáné zovou vyšším učením. Tu luští rozličné obtížné případy soudní tím, že se odvolávají na knihu (koran), na ústní podání; a hlavně na podobné případy, které byly tím neb oním slavným soudcem rozluštěny. Kdo zná mnoho ústních podání, kdo snad jednou záhadný soudní případ způsobem překvapujícím rozhodl, jest jim Šalomounem.

Imâm tradic pravých pochází z Buchary. Jmenoval se Abu abdullahi Muhammed ibu Ismail ibu Ibrahim ibnul Mughiral-Žufil-Buchari (nar. 810); zemřel v Chartang u Samarkandu 870. V téch dobách pátrali pilně po výrocích Mohammeda. Výroků těch a podání, že to a to Mohammedem bylo proneseno, množilo se nesmírně. Al-Buchari hleděl vybrati jen pravé tradice a přijal do své knihy (Sahih) z 600.000 tradic pouze 7000, o nichž se

domnívá a svědky dokazuje, že jsou pravé. Mnohé tradice jsou ovšem i malicherné, směšné; u mnohých uvedeni jsou svědci, kteří s Mohammedem ani nežili. Tak rozšiřoval Abul-Hasanul-Rai kol 690 r. výroky M. a tvrdil, že s ním byl v Turkestanu, a že jej vyzdvihl do výše v oné noci, když se měsíc z lásky k proroku rozpoltil.

Básník Kulthum ben Amzil-Akabi rozšiřoval jednou výrok podání: »Kdo dosáhne koncem jazyka svého konec svého nosu, může byti bezpečen, že nepřijde do ohně.« Všichni posluchači se hned v tom počali cvičiti.

Jindy vypravoval jakýs stařec zvláštní tradici, že budou o soudném dni dvě trouby troubiti — při zvuku jedné budou všichni omráčeni, zvukem druhé trouby všichni vstanou. Aš-Šabi se k tomu nahodil a vytýkal onomu starci: »Ty děláš z jedné dvě.« On řekl: »Ty zlomyslníku, jak chceš něco popírati, co jsem obdržel od proroka!« Zdvihl svůj střevíc a veškeren lid bušil do aš-Šabi-ho svými střevíci, až přísahal, že nebude jedna trouba, nýbrž že jich bude třicet. —

Zvláštním zjevem jest zajisté, že se v Buchaře, daleko od střediska islamu, vyvinula a udržela veliká náboženská horlivost. O té podává svědectví ono množství modliteben a škol, tu rozhlašoval veliký počet žáků a učitelů, kteří z Buchary vyšli, tu zvěstovali fanatičtí dervišové v dalekých krajích.

Mešity jsou otevřeny; vidíme, že tam někteří ze žáků vykonávají modlitby, nebo čtou z koranů, jež mají buď na kolenou nebo na kerasi (na pultech) rozevřené — avšak cizinci nelze zde do mešit vcházeti, aspoň to není Bucharcům milé.

Jeli jsme na místo *divanbegi* (velký vezír), kde stojí mešita a škola z dob Imankuli chána ze 17. století. Pod vysokými stromy je vodní nádržka, kde vykonávají Bucharci předepsaná umývání. Tutéž vodu brávají někdy i k vaření čaje, jejž zde ve vůkolních krámech hojně pijí. Bucharci nedbají toho tuze, že si zdejší vodou přivádějí pod kůži červíka »medinskou strunici«, která jim působí boule a vředy. Mají tu zručné holiče, kteří vyvinutého červíka, někdy i několik metrů (3) dlouhého, dovedou i s hlavičkou vytáhnouti a tak nemocným pomáhají.

Ve východních vypravováních bývá nezřídka zmínka o bucharské věži *Manari-kaljanu* (věž zločinců). S této věže, jež má 51 metrů zvýší, shazovali zločince k této smrti odsouzené až do roku 1886. Jak hrozné bylo to divadlo shromážděnému lidu! Stáli jsme na registanu pod věží a hrůza nás jímala při vzpomínce, jak tu odsouzení byla vykonávána. Věž je minaretem mešity Kaljan neb Kelan zvané (z doby Tamerlana). Nahoře má 16 malých oken mezi řadou pěkných sloupků; cimbuří jest zvláště jemné. Na vrcholu sídlí čápi.

S minaretu mívají muezzinové (kteří volají k modlitbě) krásnou vyhlídku. Nezřídka brávají k tomuto úřadu nebo službě slepce, aby nemohli patřit do dvorů a na střechy příbytků, kde by snad mohli shlédnouti ženu v nezahalené tváři. Když měl býti zločinec svržen s bucharské věže, bývalo ženám zakázáno vycházeti, aby je snad při svém padání nespatřil.

Nad registanem stojí vchod k emirovu paláci s tvrzí, *Ark* zvanou, z devátého století. Vladař vyniká nad všechny poddané, proto mívá v sídelním místě i výše postavený palác. Zde jest rozsáhlé návrší (stříbrné město), ohražené vysokou, cimbuřím opatřenou, hliněnou zdí, jež jest vyhraženo vladaři a předním důstojnostem jeho. Blížili jsme se k bráně, avšak služebníci zde ležící vyšli nám vstříc a zdvořile oznamovali, že tak prostě nelze do palácového prostranství vejíti. K emirovi jezdí cizinci koňmo, pěšky nechodí.

Emir má dosud dosti význačnou samostatnost. Má své vojsko. Velení tohoto vojska dálo se pouze zvuky trubky. Může raziti malé peníze, stříbrnou *tenga*, jež má ceny asi 38 h, a mosazný peníz *pul*, menší jednoho halíře. Tyto peníze jsme obdrželi již na dráze, v bazaru měli penězoměnci ošitky pulů. Nynější emir byl dosazen ruským velitelem a zrušil při svém nastolení otroctví a jámy *(zindane)*, v nichž bývávali zločinci vydáni týrání štěnic a jiných cizopasníků. Do jámy (i 11 m. hloubky) házel jim soucitný lid něco potravy. Nikdo odtud nemohl uniknouti, nebylo tedy ani třeba hlídačů.

Mešita *Kaljan* bývala kryta a ozdobena porcelánovými, barevnými deskami; nyní jsou zde pouze jejich zbytky. Praví, že se do této modlitebny vejde 10000 lidí. Bucharci jsou zbožní; konají mnoho úklon. Vidíme před mešitou řadu lidí, kteří se sklánějí k zemi, dříve než vcházejí do vnitř.

Před každou mešitou sedí nebo stojí několik Bucharců, čekají snad, až bude doba modlitby. Bývalo tu zvykem i to, že kdo nešel k modlitbě, byl bit býkovcem a zaplatil 5 dinarů (Dinar, zlatý peníz, jako mitskâl, měl asi 12 korun ceny). Kožený nástroj (někdy i pletený), kterým je muchtasil trestal, zval se dirrat (durrah). Chalifa Omar trestal prý jím i svého syna pro opilství, až zemřel.

Zastavili jsme se u malé *školy* (mekteb); děti seděly na rohožce, kde měly své kalamdane (a věci ku psaní) a odříkávaly si, co jim učitel uložil. Ten přišel, uctíval našeho průvodčího i nás mnohými slovy a mezi jiným pravil též: »Jest známkou milosrdenství Božího býti spolu s takovými, jako jsi ty.« Vchanátě je 3400 malých škol.

Na ulicích jsme viděli chodit nebo stát lidi v roztrhané pokrývce, vzezření úplně zanedbaného. Jsouť to zdejší *dervišové* nebo fakirové. Mnohý z nich neprosí, stojí, čeká, až se mu dostane jídla nebo nápoje; nedá-li mu nikdo, hladoví. Někteří jsou lépe oděni; každý derviš si velmi váží svého šatu a své pokrývky na hlavu. Vypravujíť, že dostal Mohammed, když byl andělem Gabrielem do nebe uveden, z drahocenné tamní skříně mnoho pestrých rouch. On je na zemi rozdal svým příbuzným, ti je darovali svým dědicům; a kdo nyní od jakéhos šejcha obdrží ten aneb onen šat, jest hned k jeho rodu jaksi připsán, a může tak zvaným »řetězem« vésti svůj rodokmen k Abu Talibovi a k Adamovi.

Řetězy mohamedánského bratra končívají takto: »Já, slabý a ubohý před Bohem, syn toho a toho, ... syn šejcha, bílé

perly, vůdce víry, osy světa .... syna N. a N. syna Abu Taliba.... syna Adama, otce lidí, který byl stvořen z bláta (hlíny); bláto jest ze země; země z pěny; pěna z vln; vlny z vody; voda z mysli (rozumu) Boží; jeho mysl z jeho moci; jeho moc z jeho vůle; jeho vůle z jeho vědění.«

Mnohý derviš pošinuje stále zrnka svého růžence; tím řídí své odříkávání. Někdy 100, 500 i 1000 krát totéž vzývání denně, nebo po sobě opakují. Mívají proto růženec o 1000 zrnech: někdy přehazují tolikéž i kaménků. Tím, aneb jiným způsobem, stálým přemítáním, hledí prý se spojiti s Bohem, aby s ním byli, jak Sufijjové praví, jedno. Abu-Said z Chorazanu na rajské řece Oxu (v nynější Chivě) shromažďoval kolem sebe v 9. století všechny, kdož chtěli vésti tento dokonalejší způsob života. Žádal od nich mezi jiným, aby se odívali vlnou, znamením čistoty (vlna—arab. suf, není však původem jména sufijjů). K dervišům pak přistupovali jak mužové, v pravdě zbožní, idealisté, tak též hysterikové, snílkové, lenoši, blázni, chorobní lidé; někdy nalézala i naprostá nečinnost obdivu u lidu, domnívali se, že vede k svatosti. Představení dervišů požívají veliké úcty. Tak vypravují, že šejch Nežmeddin Kobra byl mužem, jenž vytesával svaté (nikoli v sochách): na koho se podíval, ten se stal svatým. Podíval-li se na psa, i ten tím získal, nebo se stal vůdcem ostatních psů ulice nebo města. Na Východě tvoří, jak známo, psi jednotlivých ulic velkých měst pro sebe smečky, do nichž cizích psů nepřipouštějí.

Účel jejich je srozumitelně vyjádřen v tomto vypravování. Jistý muž přišel ku bráně milovaného Boha a klepal. Hlas odtamtud se tázal: »Kdo jsi ty?« Odpověděl: »Jsem já.« Uslyšel: »Tento dům nemůže pojati mne i tebe.« Dům zůstal uzavřen. Horlivec odešel na poušť, z lásky k Bohu se postil a modlil o samotě. Po roce se vrátil, opět zaklepal u oné brány a slyšel otázku: »Kdo jsi ty?« Ctitel Boha řekl: »Jsem *ty!*« Dvéře se otevřely a vstoupil do ráje. — Jest tu pantheism.

Znovu jsme vjeli do bazarových uliček. Vozkovi jest stále volati: Pošt, pošt! t. j. pozor, neboť povstává na mnoha místech tlačenice. V bazaru potravin nakupují právě v tuto hodinu zeleniny svěží, krásné; každý obchod trvá déle než u nás, smlouvání vyžaduje více času. Obdivovati se jest klidu prodavačů, kteří v téže době i 6 až 10 kupujícím zároveň zadost činí.

V několika papírních a knižních krámech spatřujeme množství barevného, pestrého papíru, jenž potištěn obrazy ze svatých míst Islamu: Mekky, Mediny, Jerusalema, Kerbela. V bazaru kotlářů jest stálý hluk; dělník tluče tu na kov bez odpočinku od rána do večera za trpělivosti, kterou mívávali snad pracovníci středověku, která však jest u nás asi velmi řídkou. Pekař předkládá čerstvé pečivo, které připravil v primitivní peci staré doby. Hlasitě zve všechny, by okusili jeho díla. Tam soustružník tetivou si otáčí kus, jejž chce obráběti. Vše po starém způsobu předků.

Jak snadno lze zde nakoupiti krásné hedvábí, látky Kašmíru a Indie, látky zlatem prošívané, pravým zlatem i nápodobeným — avšak kupci vyceňují předměty své vždy velmi vysoko. Není každému milo, dlouho smlouvati. —

Kdysi bývalo město Merv (staré Antiochia Margiana) po Bagdadu nejslavnějším městem Východu, nyní zůstaly z něho jen zříceniny. Buchara se udržela, poněvadž jest tu přičinlivý lid, roste, poněvadž jí nyní Rusko zabezpečuje mír. Dříve byly ve střední Asii stálé půtky mezi jednotlivými kmeny a chanáty; nyní to, jak se zdá, přestalo. Podmínkou rozkvětu krajiny jest tu vždy voda, řeka. Když přestali v Mervu řeku Murgab rozváděti po polích, krajina hynula a pustla, poušť Kara—kum (»černý písek«, též »hrob karavan«) ji zabírala svým přeletavým pískem. Nyní jsou v Mervu nové vodní stavby zřízeny a kraj proměněn v oasu, krásnější než okolí Buchary.

Byli bychom z Mervu rádi zajeli na perské hranice, do Kušky, dovolení nám bylo uděleno, avšak byla obava, že bude v horách tamních ještě větší zima než na nížině, proto jsme této jízdy zanechali. Právě v té době byl kraj onen trochu znepokojen, neboť vypravovali, že perští poddaní hořejšího Murghabu veškeru vodu řeky pro sebe sváděli a zadržovali, takže byla v dolejších, ruských krajích neúroda. Žádalo se, aby zabralo Rusko celý hořejší tok řeky pro sebe. Jiní tvrdili, že příčinou neúrody bylo nové zavodňování velikého carského statku v Bairam Ali, a že se tím nedostávalo vedlejším domorodým majetníkům žádné vody.

III.

V ruském Arménsku.

Několikráte četl jsem v časopisech o nových objevech u patriarchálního sídla Armenů. Jeden znalec tu tvrdil, že bylo původní sídlo armenského království Tirdatova tam, kde stojí nyní Ečmiadzin, klášter a chrám armenského patriarchy; druhý tvrdil a dokazoval, že to místo dlužno hledati asi dvě hodiny odtud, tam, kde se nyní nalezly základy a zbytky chrámu z dob Řehoře Osvětitele, kde prý již před 3000 lety stával nějaký pohanský chrám boha slunce. Věc byla zajímavá; když jsem byl v Tiflise, neměl jsem do Ečmiadzinu daleko a odhodlal jsem se tam jeti.

Krátce před odjezdem bylo nám zažíti zvláštní příhodu, která charakterisuje stálé napjetí v kavkazském obyvatelstvu. S koňské dráhy sestupoval mezi jízdou ruský vojenský důstojník a hleděl v běhu sundati s vozu i své dvě dítky. Kočí nepozoroval, co se děje a jel dále, i když důstojník nevlídným způsobem zastavení žádal. Když se octl důstojník v nebezpečí, neboť upadl, zastavil se vůz, a tu počal vojín hrozným způsobem kočímu spílati. Všichni přítomní a kolemjdoucí ujali se vozky, jehož důstojník hned vytaseným mečem na rameno ťal, a chtěli důstojníka násilně ztrestati. Tomu se vyhnul, když s hrozbou odešel. Bylo patrno, jak snadno tu povstává vzbouření a rvačky. Za chvíli přišel úředník tramwaye a zapisoval si všechny osoby ve voze, aby mohly býti svědky ve prospěch vozkův. Jak se zdá, lid tu ruské vojsko nemiluje. —

Dráha, vedoucí k Ečmiadzinu, byla teprve před krátkým časem otevřena. Tázal jsem se mnohých, na které nádraží by

mi bylo jeti, abych se dostal do Ečmiadzinu; nikdo mi nedovedl říci. Teprve na nádraží Tiflisském, před odjezdem bylo mi řečeno, bych si vzal lístek do *Karchunu*. Byl jsem naplněn bázní, že jdu do krajiny, o které jsem se dříve nijak nepoučil, kde nikoho neznám, avšak touha po seznání starožitností a poučení dodávala i tu odvahy.

Vozy, jedoucí zároveň do Karsu a do Jerivanu, byly přeplněny; stěží nalezeno příhodné lůžko. Můj soused kladl si pod hlavu revolver, polovina cestujících byla ozbrojena po čerkessku; v noci procházely vozem přemnohé nebezpečné osoby — to vše způsobovalo nepokoj. Umluvili jsme se se sousedem, že budeme střídavě bdíti, aby nám nebylo nic vzato. Tak dočkali jsme se rána v Alexandropolu. I tu bylo ještě dosti sněhu; s hor přicházel chladný vítr. Ráz cestujících se změnil: mnoho Armenů, Peršanů a tu a tam nějaký Tatařín.

Na jednom nádraží rozbil si jakýs Tatařín prst a krvácel velmi silně; houf soudruhů stál kolem něho a jeden utrhl hadřík se svrchního roucha a zavazoval mu jeho značnou ránu. Přistoupil jsem k nim a roztrhl jsem mlčky šátek svůj a obvázal jsem mu tu ránu čistě a účelně. Upoutal jsem tím na sebe velikou pozornost; všichni mně posuňky a neznámými slovy děkovali a na všech zastávkách se ke mně hlásili. Nyní jsem nalezl dosti Armenů, kteří mne poučovali, jak se z Karchuna dostanu do Ečmiadzinu.

Armenové byli u své křesťanské víře velmi horliví. S údivem čteme, jak se u nich křesťanství za Luzavoriče (Řehoře Osvětitele) rázem ujalo a rozšířilo. Král Tirdat byl prý stižen touž nemocí, jako Nabuchodonosor (lykanthropie); když jej sv. Řehoř uzdravil a pokřtil, vydal rozkaz, aby jeho poddaní křesťanskou víru přijali. Chrámy stavěny na všech místech. Jest nám jeti kolem zřícenin města *Ani*, jež se zvalo městem »o 1001 chrámu«. Jsou tam snad i zbytky ze 4. křesťanského století, avšak pro vzdálenost a pro drsné počasí nelze nám tam jeti.

Odpoledne vyhlíželi všichni cestující z oken vozů, aby se pokochali pohledem na hory *Ararat*. A vskutku pohled naň byl v onen den zvláště krásný. Do čtvrtiny své výše byl kryt bělostným sněhem, jež slunce právě velmi jasně ozařovalo. Nahoře byl malý mráček, který prý sedívá velmi často na temeni velikého Araratu a dává mu zvláštní ráz. Hora vystupuje z nížiny Araksu do strmé výše 5160 metrů; malý Ararat se k ní na západní straně do výše 3960 m. přikloňuje. Celé hodiny stáli někteří u okna a hleděli k té tajemné hoře.

Arménům jest památnou a milou, poněvadž jest jmenováno jméno její v Písmě sv. Toto praví sice, že Noemova archa spočinula *na hoře v zemi Ararat*, záhy však lokalisovalo podání onu událost k hoře Araratu. Pod ní hledali pak vinici Noemovu a vděčni jsouce velikému patriarchovi, zasazovali tu révu pilně až do našich dob.

Jest známo, že měli Babyloňané jakousi báji o zátopě tehdejšího světa, při níž se zachránili *Ut-napištim* se svou manželkou

na lodi. Ta spočinula na hoře *Nisir;* vrch ten jest mnohem dále na jihovýchod položen na dolním Zábu, jako hory Kardu v Kordyeně, na levém břehu Tigridu. Kardu jmenuje syrský a arabský překlad na místě Araratu. Židé zde od dávna usazení jmenovali jiný vrch jižněji horou Noemovou a říkali, že jsou tam ještě zachovány zbytky z Noemovy archy.

Dojeli jsme do Karchuna. Tázal jsem se náčelníka nádraží, jak je daleko do Ečmiadzinu a kolik jest za vůz platiti. Řekl mi vše velmi ochotně. Vozka žádal za cestu 11 verst dlouhou pětkrat tolik, než řekl přednosta. Smluvil jsem se s jiným Arménem, jenž konal tutéž cestu a vyjeli jsme od dráhy. Náš vozka přibral na cestě ještě z lásky 8 vojínů, kteří jeli na dovolenou. A vůz byl pouze pro dvě osoby! Vojínové byli velice dobří. Divili se, proč do jejich místa jedu, chválili chrám, těšili se na služby Boží; litovali, že ve vojště, v místě, kde jest jim právě sloužiti, žádných služeb Božích nemají. Přemlouvali mne, abych nechodil v Ečmiadzině na noc do hostince (jest tam hotel Ararat), nýbrž abych šel bez ostychu do klášterního hostinného domu, tam že budu dobře přijat, a že mi bude pak lze spatřiti všechny vzácnosti a poklady kláštera. Poslechl jsem jejich rady a nelitoval jsem toho.

Vagaršapat (staré Viašat-aban) zove se město ležící při klášteře. Založeno v 6. století před Kr., bylo sídlem armenských králů až do r. 344. Když jsme jím projížděli, stálo veškero obyvatelstvo na silnici a prohlíželo příchozí velmi bystře. Evropan, ne Armén, jest zde dosti řídkým zjevem, neboť čeho by zde hledal? Za obchodem sem nikdo nepřijde, neboť v tom jsou Armenové sami velice sběhlí a dovední; jsou prý bezohlednějšími a zručnějšími v obchodu než Řekové a Židé. Za zbožností, na pouti přicházejí sem pouze nesjednocenní Armenové; katolíků tu není. Tu a tam zajede sem turista aneb, kdo chce spatřiti zdejší starožitnosti.

Přijel jsem před hostinný dům. Mnich, jenž se stará o hosti, mne laskavě přivítal, a po pozdravu žádal ovšem ihned průvodní list. Byl jsem překvapen, když potom počal hovořiti německy! Zdejší mniši se učí pilně němčině, němčina je i ve vyšších armenských školách zavedena, mnozí kněží bývají posíláni do Jeny, Lipska na studie, a tak rozšiřují pak vážnost k tomuto jazyku. Byl jsem uveden do domu, seznámil jsem se se dvěma jinými hosty, Armény, kteří uměli též trochu německy. Ihned mne poučovali o starých zpěvních knihách armenského kláštera, ukazovali zvláštní značky (neumy), dle nichž mniši v choru pějí, pak mi byla přislíbena na druhý den prohlídka všech důležitých věcí, dána postní večeře a vykázána komnata.

Síň v prvním poschodí byla dosti prostranná a čistá; koberců tu nahromaděno snad z celého domu. Spozoroval jsem, že jsem nahoře sám a počalo mi býti úzko. V noci vystoupil kdosi po zevnějších schodech ku dveřím 1. poschodí a chtěl otevříti. Nevím, byl-li to jakýsi pokus nevítané návštěvy aneb omyl. Když jsem si vzpomněl, jak upřímně a nelíčeně se mnou mnich jednal, přešla bázeň.

Zdejší patriarcha nebyl přítomen; dlel v Tiflisse. Snad se právě připravoval nový zákon, jímž postaveny byly všechny veliké statky armenské církve pod státní správu. Ráno mi ukázali jeho sídlo, pak jsme šli do hlavního chrámu. *Kathedrála* má nyní již vzhled ruský, starého slohu jest pouze červenavá věž, prý ještě z r. 618. Uvnitř jest sice zvláštní, avšak krásnou její úpravu zváti nelze. Před oltářem jsou na alabastru obrazy sv. apoštolů a Panny Marie s dítkem. Chrám jest zasvěcen *Panně Marii;* pod kopulí ukazují místo, kde sestoupil Kristus Pán a ukázal se sv. Řehoři Osvětiteli (r. 303). Odtud i jméno Ečmiadzin, jež znamená: »*Jednorozený sestoupil*«. Sedadlo z ořechového dřeva jest dar Innocence XI. ze 17. století. Nahoře jsou malby stromů, prostě provedené.

Vedli nás do síní sakristie; v každé síni se k nám přidával jiný služebník, a tak rostl náš průvod. Spatřili jsme mnoho drahocenných darů, rouch pro bohoslužby, křížů a p. I koruna Tiridatova tu jest. Poněvadž nebyl patriarcha doma, nevedli nás k nejvzácnějším pokladům toho chrámu, kde prý mají *kopí*, jímž byl Spasitel proboden. Roku 34 (Kristova) přinesl prý sv. Juda Tadeáš tento vzácný klenot do Arménska. Jiní tvrdí, že jest to kopí sv. Řehoře (snad sv. Jiří?). Jinou vzácností jest uchovávaná *ruka* sv. Řehoře Osvětitele. Ani onen kousek Noemovy *archy* jsem neviděl, jenž by byl darován sv. Jakubu nisibenskému nebeským andělem.

Milý průvodčí vedl nás do *tiskárny*, kde jsme poznali slavného ředitele, archimandritu Mezropa Ter-Movsesjana, spisovatele a vědce. I tento hovořil německy a vysvětloval, co arménskou tiskárnou zdejší již vykonáno bylo. Nyní tisknou kritické vydání armenské bible.

V akademii zůstávají alumni tři léta; tam jest němčina povinným předmětem. Žáků nebylo mnoho; v jedné síni bylo jich pouze šest. Mají Arménové ještě více seminářů. Velmi důležitými jsou jim zvláště semináře v Jerusalémě a v Armaši (v staré Nikomedii — nynějším Ismidu). Chovanci prý se, jak mi jeden vypravoval, před nedávnem postavili proti svému řediteli; chtěli prý míti ředitele přísnějšího! Bylo jim povoleno, nynější se jim prý však zdá zase tuze přísným.

V zahradě postaven jest pomník jakémus armenskému romanopisci. Divil jsem se, že jest romanopisec duchovním vzorem; jest to snad svědectvím národního citu a nadšení.

V knihovně jest mnoho vzácných exemplářů. Bible s krásnými obrazy a ozdobami, bible, skvostně i ženami psané a bohatě ozdobené. Nejstarším či nejvzácnějším rukopisem jest armenské evangelium z 10. století.

Starší a vzácnější knihy byly prý uchovávány v klášteře *Savanga* při jezeře Vanském. Tamní knihovník se však jednou obával lupičů, a proto ponořil všechny staré knihy do jezera, aby je tak zachránil! Mínil, že je po nebezpečí zase vytáhne.

Tataři zovou Ečmiadzin jménem Uč-Kilisa t. j. tři chrámy. Stojíť tu ještě chrámy světice Gajany, která byla mučednicí; jest

vyobrazena jako jeptiška. Tázal jsem se, mají-li též kláštery ženských; jeden z průvodčích tvrdil, že žádných mezi Armeny není, jiný pak správněji to připouštěl. Odpor ten byl nám podivným. Chrámy Ripsimy a Šogakat (sv. Mariny) doplňují tu trojici chrámovou.

Odjeli jsme v průvodu jakéhos Bulhara z Ruščuku, jenž sem náhodou přišel, na místo odkrytých zřícenin chrámu *Zuartnoc* (veselý), které tvoří největší zdejší zajímavost. Tamní strážce a archeolog, archimandrita, nás přivítal, ukazoval a vysvětloval vykopávky. Uchovává zde i nalezené *nápisy klínové.* Jeden začíná slovy: »Chaldisovi, pánu světa, dal Rusas, syn Argistis, tento kámen napsati.« Dále mluví o vinici, kterou zřídil, o zdi a průplavu. Vše to shledává archimandrita v zdejším místě a proto mu přikládá veliké stáří. Nám se zdálo písmo jaksi tuze nové, snad mohl býti ten kámen i odjinud sem přinesen! Rusas II., král v Chaldi, na konec praví asi toto: »Kdo by tento kámen zničil, pokazil, jeho místo změnil, zemí pokryl, klamně říkal: »Já jsem jej postavil,« kdo by jméno setřel, svoje vložil, ať je z Biana neb z Lulu: Chaldis, Teisbas, Ardinis, bohové, ať vyhladí jeho jméno, jeho símě, jeho potomky ze zemí.« *Rusas II.* žil v Chaldi, říši při severním Eufratu, v dobách Assarhaddona (681—668 př. Kr.). Tento kámen tvořil prý práh hlavní brány křesťanského chrámu, jejž tu stavěl katholikos Nerses III. (»stavitel« jmenovaný; 641—661 po Kr.).

Jaký by tu byl býval dříve chrám boha slunce, to ovšem není jisto. Možno jest však, že na místě pohanským lidem svěceném a ctěném povstal chrám křesťanský. Tam, kde stával na př. židovský chrám, stával potom chrám pohanský, pak křesťanský, nyní modlitebna mohamedánská. Místa úcty zůstávají, i když se náboženství mění.

Zbytky Nersesova chrámu jsou velmi pěkné. Chrám byl v podobě rovného kříže. Zde byla prý hrobnice sv. Řehoře; hlava jeho byla nad oltářem. Na mnohých sloupech bylo napsáno jméno Nersesa. Ozdoby 4orlové (církev), réva, granátové jablko se často opakují. Zde bylo i soudní místo. Archimandrita míní, že zde stálo též Vagaršapat (Valaršapat) a hájí své mínění mnohými důvody. Prohlédli jsme jeho museum nalezených a přinesených starožitností s velikým zájmem.

Ku konci přinesl knihu a pravil, že se do té knihy každý návštěvník zapisuje — a že žádný neopomíjí dáti na vykopávky několik rublů. Sluha mlčky nás zase upozorňoval, že žádný návštěvník neopomíjí dáti na vodku.

* * *

Ečmiadzinský patriarcha (i katholicos) jest theoreticky patriarcha všech Arménů, celého národa. Má však praktickou vládu pouze nad Armény Ruska a Persie. V Turecku vede pouze obvody v Sis a Aghtamar, kde jsou církevní správcové samostatní ale menší. Aghtamar jest ostrov ve Vanském jezeře, k němuž církevně již nic nenáleží. Katholikos v Sis je vážen, protože zde bývalo sídlo patriarchy.

Jerusalemský patriarcha Arménů (nesjednoc.) má v Palestině a v Syrii 5 biskupství.

Ostatní turečtí Arménové jsou podřízeni cařihradskému patriarchu, sídlícímu v Kumpaku. Ten vládne nad 21 aparchiemi.

Nynější patriarcha cařihradský byl zprvu knězem sjednocených Arménů a opatem Antonianů u sv. Petra v Římě. R. 1870 odpadl, a nesjednocení jej rádi přijali. Postavení jeho jest velmi krušné, neboť jest mu hájiti lid stále pronásledovaný a ničený.

Čtu právě: jak vážný německý znatel Východu tvrdí, že se ti menší národové připojí časem jako »Kulturdünger« nějakému národu většímu! Žel Bohu! (Dokončení.)

Neděle je svatá.

Rosou na stéblech si mokrých trav
jako démanty hrá slunce svit,
komárů a šídel dav
oblétá kol šumný splav,
jiřic smích
jásá v nich,
a tam proudem na olšině skryt
drozd svým jitro vítá jásotem.
Věnec šedých mlh kol chlumů kles,
vrány v řadách zvučným krákotem,
sýkorky a káně kdes
opoustějí zvlhlý les;
skřivan výš
vzletěl již,
a v klid svatý pohroužená zem
tone v lesklém šperku zas.
V stromech listí šum a zvlněn vzduch —
a tam v pole, bohatý kde klas,
kam zřít lze kolem v kruh,
vábný teď se nese ruch:
sladký tón
zpívá zvon —
neděle je svatá — s věže hlas
do chrámu zve pro potěchu lid.
A už v stech se zbožní berou blíž
sem, kde sílu k práci, v srdce klid
štědře dává věčný Bůh —
Již se pestří lidem luh —
mládí svět
stáří květ
v chrámě střásá všechnu s prsou tíž —
Neděle je svatá — k Bohu blíž.

L. Sabi.

Cesty srdce.

Povídka. Napsal P. J. Franco S. J. S výslovným povolením časopisu »Civilta Cattolica« pro »Vlasť« z vlaštiny přeložil JOSEF FLEKÁČEK.

(Pokračování.)

Pan Battista, který o nesčíslných pestrých odrudách sekt protestantských neměl ani zdání, ji v tom domnění potvrdil.

Ale paní Anna byla brzy vyvedena z klamu. Vešla do vnitř, hledala správce domu, a uzřela prostou ženštinu, jak vychází ze dvířek a nese hrsť zeleniny.

»Jaký je to kostel, dobrá ženo?« tázala se jí.

»To není kostel; ten je trochu doleji, na levo; zeptejte se po sv. Bartoloměji.«

Ale Battista přispěl Angličance ku pomoci a tvrdil s veškerou určitostí, že je to protestantský kostel.

»A kde je pan duchovní?« tázala se mistress.

»Není doma,« zněla odpověd.

»Je někde v městě?«

»Nikoliv paní; je v Pinerolu na prázdninách.«

Při slově »v Pinerolu« byla Needle-ová naplněna podezřením·
»Což není ten pán Angličan?« chtěla věděti,

»Nikoliv, paní; není.«

»Nuže, jakým tedy protestantům náleží tento kostel; anglickým?

»Ne, paní; patří protestantům, kteří přišli z Pinerolu.«

»Chcete tedy říci valdenským, že ano?«

»Ano; valdenským.«

Mistress obrátila se rozhořčena ke svému Ciceronovi: »Což jsem vám neřekla, že hledám kostel anglikánský, kostel, který náleží Angličanům.«

»Račte odpustit, signoro; myslil jsem, že hledáte kostel protestantský. Kdybyste byla řekla, že anglikánský, byl bych vás tam dovedl přímo: považte, prosím, že znám Janov jako své boty. Ale to nic nevadí; račte jít se mnou; jsme tam hned.«

Společnost kráčela za panem Battistou. Julie nyní věděla, že vycházka mistress Anny je vlastně zbožnou poutí, že hledá chrám své církve, proto si umínila, že neodsoudí již nižádnou architekturu, byť byla i sebe horší. Sešli až na náměstí Corvetto a odtud na náměstí Marsala.

Opět jevil se zrakům jejich krásný pohled i rozhled. Ale každá líc má i svůj rub. Na prohlubenině v levo uzřeli budovu, která právě tak urážela oko, jako falešný ton v koncertě urazí ucho. Battista ukázal na budovu, řka: »To je, prosím, anglikánský kostel.«

Tato oratoř co do uměleckého provedení bídně se representuje i slabému znalci a nikterak neodpovídá svému okolí a nemá zřetele k poloze místa a svému sousedství! A právě tak nemotorná jest i její zvonice, čtyřhranná, nízká, krytá jehlanem lahvovité podoby, živá to disonance u porovnání se vším ostatním okolo.

Julie, majíc obrazotvornost naplněnu tolika krasami a úsměvy moře i země, vidouc tolik triumfů přírody i umění, cítila, jak by srdce její tížil balvan, když zavadil její zrak o nešťastné toto stavení, neodpovídající poloze, ani víře, ani obloze, ani umění Italie. Paní Needle-ová prohlížela budovu i její sousedství a pohlížela tázavě na Julii, ale ta mlčela, obávajíc se, aby svou přítelkyni neroztrpčila. Ale Julie se velice podivila. Neeodle-ová již se poněkud pozastavila nad celým tím chrámem; zpozorovala totiž zde onde řecké kříže, a to jí nešlo do hlavy. Posléze se ptala zcela přímo: »Co myslíš, Julie? Srdce mi praví, že se ti taková stavba naprosto nelíbí. Řekni, zdali se mýlím.«

»Nemám ničeho proti ubohé této stavbě,« odvětila Julie, »jen se mi zdá, že se sem do těchto míst nehodí.«

»A co tím chceš říci?«

»Že by se docela dobře hodila jinam, ale nikoliv sem.«

»Ráda uslyším, kam.«

»Na příklad někam do nejzaššího Skotska nebo na orkádské ostrovy. Ubozí tamní rybáři by se domnívali, že mají basiliku.«

Mistress Needle-ová se usmála této nové pokloně. Julie poznala, že se paní příliš nezamilovala do svého kostela a pokračovala: »Věru, že mne pohled na nezdařené toto stavení přímo dusí, uvážím-li, že je zde, v Janově, uprostřed dvou tříd, oplývajících stkvoucím mramorem, blíže rozkošné Acquasoly, pod září tohoto safírového nebe! A nedivte se; mám vkus Italiánky. Ta trpasličí, nemotorná věž, ona střecha jako sedlo na koni, ta hromada kamení mě skličuje, trápí; vše zdá se ke mně volati: »Což jsme v nějakém sídle se zámečkem cikánů?«

»Chtěla bys snad něco, jako je sv. Pavel v Londýně?«

»Mám-li říci pravdu, spokojila bych se něčím mnohem méně, a také ničím. Mluvím jako pouhý laik, ale tady nebe i země vyžadovaly slohu dorického nebo jonického, nebo perly umění byzantského, ač nedostačila-li by lehká korintská rotunda; zkrátka: něco, co je v souladu se vším ostatním.«

»Já však,« vmísil se do toho John, který si rád zahrál na umělce, »já však bych řekl, že sloh křesťanský, jako přísnější, vždy vábí spíše k pobožnosti, než sloh pohanský.«

»Sloh křesťanský a sloh pohanský?« opakovala Julie. »Kdož pak vám řekl, že klasický sloh je pohanský? Což mu nebyl udělen křest hned v prvních křesťanských chrámech, které byly všecky kopiemi řeckých a římských basilik? Nekvetl i v samých katakombách? Tak řečený gotický sloh, ať už je původu saracenského či severního, je alespoň o osm, deset století mladší. A jsou gotické chrámy, které mají přísný i důstojný vzhled zároveň, upokojí oko a povznášejí ducha k nebesům, že nás přímo zvou, abychom v ně se zbožností vstoupili.«

»Dosti již,« přerušila ji Needle-ová, »já nejdu tak do hloubky, ale o tom mne i mé oko poučuje, že, vezmeme-li vše souhrnem, kostel ten zde není vhodně volen. Ale podívejme se raději už do vnitř.«

Vrata byla otevřena; zedníci a jiní dělníci zde pracovali. Julie se zarazila nad přímo mrazivou prostotou vnitřku. Za to ubohá mistress Needle-ová věnovala pramálo pozornosti estetickým úvahám o vnější a vnitřní architektuře, bylať s hrůzou zpozorovala oltářní stůl s antipendiem a stupněmi zcela podle římského způsobu, po straně stál kamenný polosloup s deskou, patrně připravený pro konvičky k obětování, jako v kostelích katolických. Teskné podezření sevřelo srdce horlivé puritánky: že se dostala do doupěte puseistů. Chtěla míti jistotu a srdce čisté. Vystoupila po schodech k muži, který tu stál ve slušném obleku a zdál se býti dozorcem nad dělníky, a zeptala se ho po anglicku: »Nač jsou tady tyto schody?«

»Sem se bude dávati kříž a svícny,« odvětil tázaný. »Což nevidíte? Je to oltář, a tady jeho stupně.«

Odpověď ta Needle-ovou ještě více pobouřila. »A kterému vyznání náleží tato modlitebna?«

»Vysoké anglikánské církvi.«

»A což ta užívá kříže a svícnů?«

»Ovšem, paní; kostel se staví pro reformované nové školy.«

Pochybnosti mistress Needle-ovy se proměnily v strašlivou skutečnost: upadla opravdu do synagogy puseistů, nejhoršího a nejnenáviděnějšího místa, jež si jen mohla představiti. Vzpomněla si v rychlosti na všechna jejich papeženská pokrytství, jak je nazývala, na jejich odpadlické obřady, jimiž představovali římskou mši, onu mši, jíž třicátý první článek vysoké církve zavrhuje mezi *blasphemous fables;* nahromadila ve své obrazotvornosti v okamžiku obrazy o všech ohavnostech, které se velmi brzy zde budou konati a jako lvice, jež brání svá mláďata před lovcem, chytila za ruce obě dívky a chvatem opustila modlitebnu. Ostatní kráčeli zvolna za ní.

Po ceště nepromluvila zklamaná paní ani slova. V hotelu zavolala svého cestovního agenta a řekla mu: »Odjeďte ještě dnes večer se všemi zavazadly do Florencie; jeďte přes Bolognu. Zítra ráno pojedeme my a nebudeme se nikde stavěti. Čekejte nás ve Florencii u večerního vlaku a dovedete nás do hotelu. Znáte mé požadavky: pohodlný byt, pěkná vyhlídka, vkusný nábytek. V městě se trvale nezdržíme, můžete se podívat na některou villu v okolí.« Cestovní agent se jen uklonil a řekl: »Stane se, jak poroučíte.«

Paní Anna vyšla sama z domu. Kam, nikdo nevěděl. Julie myslila, že snad k anglickému konsulovi nebo k některému ze svých korespondentů. Jisto však je, že nepřišla až k samotné večeři. Byla všecka rozmrzelá — to vše ze samé horlivosti pro vysokou anglikánskou církev. Jedla s nechutí. Užila chvíle, kdy se Julie vzdálila, aby trochu upravila své šaty; jakmile byla s dětmi sama, počala prudce: »Jsme zrazeni se všech stran. Pořád jen dáváme a dáváme, ještě ani chvíli nepřestalo samé rozdávání biblické společnosti a společnosti misijní, a za to vše se nic nedělá — nic solidního a trvalého. Jsem zpravena o všem a všecko je to na vratkých nohách. Valdenský chrám není k ničemu jinému, než aby dělal tmu v celé ulici, ani víra, ani svědomí nepřivádí

zdejší lidi ku konversi, jedině peníze to dělají. Konvertitů je pramálo, jsou to lidé špatné pověsti, pravý vyvrhel společnosti; není to ani jediný muž nebo žena slušného postavení. Školy jen že tak tak živoří; chodí tam v zimě trochu hladové luzy — to je všecko! Také ústavy anglikánské církve (mluvím o pravé, vysoké církvi) špatně se zde osvědčují; lid ani neví, kde jsou; byli jsme skoro u nich, a náš průvodce to nevěděl. Chodí tam jen naši krajané; bez nich byly by opuštěny, a skoro též jsou — kdyby ze zvědavosti nepřivábily někoho ze zdejších. Není zde nic, než ono mizerné doupě darebáků, kteří se zde roztahují před domácími i cizími, kteří . . .«

John, jenž ve svém nitru dobře pozoroval úspěch puseistů, tázal se se strojenou lhostejností: »A o kom to mluvíte, matinko?«

»Míním,« odvětila paní, »ony nešťastníky oxfordské školy, kteří sem přišli zasévat semene papeženství, jako by ho tady v Italii bylo ještě málo! Viděl jsi dnes ráno kostel, který staví?«

»Ano, viděl jsem jej, ale to mnou docela nic nehne. Poznal jsem v Cambridge mnohé přívržence této školy, ale věru, nezdáli se mně špatní, byli to úcty hodní . . .«

»Ucty hodní odpadlíci,« vpadla mu mistress příkře do řeči, »kteří však nemají dosti odvahy, aby se jimi prohlásili. Nevíš, synu, kam jejich sekta míří. Jsou stokrát horší a zavržení hodnější, než papeženci. Tito vyznávají své náboženství alespoň za bílého dne, jsou přesvědčeni, že konají dobře, s nimi je alespoň nějaká řeč. Podívej se na miss Julii: je to papeženka od hlavy do paty, ale neuráží mě; jest upřímná, mluvím s ní jako se sestrou. Ale s těmi . . . ne, s těmi se nemohu smířiti, nesnesu jich ani namalovaných! Jsou to licoměrníci; protestují proti papeženské církvi a zatím obnovují a padělají její pověry; slouží mši, klekají před chlebem ve svaté večeři, zavádějí ve svých chrámech svaté a madonny, modlí se za zemřelé, vracejí se ke zpovědi: co jim zbývá činiti, aby byli papeženci, a to zarytými papeženci? Tropí takové ohavnosti a chtějí býti považováni za anglikány, za nejlepší anglikány, za reformátory a svaté naší církve; zatím co tak prahanebně zrazují svou matku, žijí z jejich dobrodiní a stráví příjmy, které z její ruky dostávají . . . Stokrát více si vážím protestanta, který zřejmě a veřejně přejde do papeženské církve, když ho k tomu svědomí nutká, než protestanta, který se snaží, aby veškerou mocí svého pokrytectví zavedl do své církve papeženství.«

John nechal přejíti výbuch této náboženské bouře své matky a odvětil klidně: »Nerozčilujte se, matinko; neřekl jsem vám nikdy jediného slova ve prospěch té nové reformace, ale mohu vás ujistiti, že jsem poznal v Cambridge profesory, kteří této novotě přáli, a zdáli se mi býti učenými a poctivými.«

»Ať tě již nikdy neslyším takto mluviti,« řekla Needle-ová s roztrpčením, »nechceš-li mou duši otráviti krutým podezřením.«

»Nepochybujte o mně,« pravil John; »neučiním nikdy ničeho proti svému svědomí.«

Mistress již neodpověděla. Tento den a noc zdály se jí nekonečnými; nemohla se dočkati, až ukáže Janovu paty. Neustávala před dětmi brojiti proti pohoršení kaple puseistů a láti na odpadlictví jejich a boj proti církvi anglikánské. Podrobila přehlídce veškerá jejich nová dogmata a svatokrádežné ceremonie, hubujíc se zvýšenou rozčileností na bohoslužebný jejich oděv, kázaní a nauku, které vždy směřovaly k tomu, obejíti třicet devět článků, příkře odsuzovala úsilí, s jakým se snažili zakládati protestantské kláštery, především však to, že zaváděli zpověď a sloužili svatou večeři s missálem, Kyrie, Gloria, Pozdvihováním a jinými praktikami, které považovala za mnohem horší a záhubnější než samo vyložené papeženství. A za takových neustálých řečí se usadila ve vagonu.

Julie jí neodporovala. Zdálo se jí, že strojený katolicismus puseistů — ač jinak mnohým spravedlivým duším v pravdě užitečný, neboť jim byl stupínkem k pravému katolicismu Ježíše Krista — nezaslouží dosud pražádného hájení. Myslila si: chybí v něm to nejlepší; není v něm kněžství, tedy také ne eucharistie; je tedy materialní idolatrie ono uctívání hostie jimi posvěcené. Není zde společného spojení a poslušnosti s nejvyšší hlavou Církve, není zde lásky, a tedy také ne duch Ježíše Krista. Mimo rozkolníky jsou puseisti i haeretiky; ubozí puseisti!

XXIV. Ve Florencii.

Mistress Needle-ová vykonala vše podle připraveného plánu; jenom když přijeli do Bologně, chtěla přece jen učiniti zastávku, nežli vstoupí do středu Apennin. Telegrafovala cestovnímu svému maršálkovi, který už byl ve Florencii, aby ji čekal druhého dne na stanici Santa Maria Novella.

»Paní,« pravil jí, pozdraviv, »jste ubytována v hotelu Nový York, najal jsem čtrnácte pokojů, opatřených vším pohodlím ku přezimování.«

»A jaká je vyhlídka?« ptala se paní.

»Jedna z nejrozkošnějších daleko široko. Kdyby však se vám lépe zamlouvalo bydleti ve ville nebo letohrádku, je jich v okolí hojnost. Informoval jsem se v ústavech, které je pronajímají.«

»Uvidíme,« odvětila paní a obrátila se k Julii. »Co ty myslíš?«

»Co učiníte dle své libosti, vše bude dobré,« řekla. »Vždyť jste sem přišla pro své zdraví a pro zábavu. Mám-li však raditi, myslím, abychom si zatím odpočinuli a pak učinili podle počasí a okolností.«

Tak přijeli do Florencie. Mistress Needle-ová nabývala svého obyčejného klidu, čím více se vzdalovala Janova. Doufala, že Florencie napraví neshody janovské, tak jako Janov setřel papeženské upomínky z Turina. Pevně si umínila, že její přezimování bude klidné, že se nebude pachtiti po mimořádných nějakých pobožnostech; domácí její církev — tak nazývala biblicky rodinu — dostatečně ji zaměstná; bohoslužba v kterémkoli pro-

testantském kostele bude jí pak vrcholem a korunou náboženských povinností. Nejvyšší duchovní dobro (a to bylo stále předmětem její péče a jejích myšlének) poskytne dětem, když jim ukáže rituelní obyčeje katolíků, a potom vzbudí v nich k nim největší nechuť a odpor, jak jen možno. Tím myslila dosíci dvou velmi důležitých výhod: upevniti je v čistém anglikanismu, porovnávajíc je s papeženskými pověrami a vštípiti jim silnou, na rozumových důvodech se zakládající nenávist proti puseismu, až příliš po Anglii se potloukajícímu; neboť, což konečně byl puseismus jiného, než směsice římských kejklů, upravených a přizpůsobených na protestantský způsob? Julie pak, nemajíc o cíli tohoto plánu ani potuchy, ráda jim vysvětlí rozličné věci papeženské, a tak bude sloužiti jejím dobrým účelům.

»Bude to docela dobře,« rozumovala horlivá pietistka, »když nám Julie poskytne, ani si toho nejsouc vědoma, odškodnění za pohoršení, které způsobila v Turině neblahou povídkou o zázraku.«

Toť se rozumí, že se mistress Needle-ová před svou přítelkyní neprozradila ani slovem o svých klikatých záměrech, které měla za svaté a požehnané. Za cesty z Janova do Florencie sdělila se s ní jen o své vroucí touze, žíti ve Florencii zcela klidně, a znovu začíti učení svých dcerušek, které bylo za cestování, krátkých zastavení a různých roztržitostí zanedbáno. »Ubytujeme se na delší dobu, ať už v hotelu nebo ve ville za městem; důležito je, abychom nyní v učení důsledně pokračovaly. Co tomu říkáš?«

»To je, čeho si přeji,« odvětila Julie; »nemohu se toho ani dočkati.

»Učiníme rozvrh hodin, jako nějaký edikt, a na tom budeme pevně trvati.«

»Proč rozvrh? Nejlepší bude takový, jak jej podají okolnosti samy; v hodinách milého tepla půjdeme na procházku, ostatní čas dne — ovšem mimo jídla — věnujeme studiím.«

»Chci život spořádaný,« řekla Needle-ová; »procházkám jsme se oddali až příliš, stali se z nás skoro tremplové.«

»Je dobře, ale nějakou hodinu musíte svým dítkám popřáti, aby se radovaly na slunci, když nám je Pán Bůh pošle; a potom — myslím — neodjedete z Florencie, aniž byste poznala její památnosti.«

»To poznáme samo sebou, jen bych nerada, aby si ty děti navykly přílišnému běhání. Ostatně důvěřuji ve všem tobě; ty s nimi studuj, bav se s nimi, jak uznáváš za dobré.«

»Nemějte starostí; vynasnažím se, aby odpočinek zostřil chuť ku práci, a aby práce byla odměněna příjemným odpočinkem.«

Za takové rozmluvy blížili se cestující k městu květin. Nedobrý humor, který nad nimi visel po celé dva dny jako mrak, očividně se rozptyloval. Náhodou při první jízdě se svahů apeninských je přijala Toskána velmi vlídně, milou atmosférou, prosycenou plným světlem, pravou jarní oblohou. John porovnával tento příjezd se strašlivou cestou z prohlubin u Frejusu. Tam vyjížděli z podzemních roklí, aby vjeli do hrozných jícnů, obklopených děsnými skalisky, brzy plazili se hrozivými úskalími, brzy

vznášeli se nad bezednými propastmi, tedy letěli po horských hřbetech, shlížejíce na daleké roviny pod sebou. Stromy tam stály se zasněženými hlavami a obaleny pláštěm mlhy; tady je ovíval libý vánek a sliboval mírnou, příjemnou zimu. Vše kolem bylo ještě zelené; Julie okazovala Johnovi slavnostně olivové háje, které se hojně prostíraly na oněch šťastných úbočích, pokud jim kaštan, dub a buk neubraly půdy.

»Podívejte se, pane Johne,« řekla, »okolo vás roste strom Minervin; upřete naň kukátko, uvidíte zajisté pod listy černé bobule; to je plod, z kterého se lisuje olej. Kde zříte olivové háje, můžete říci: tady není nikdy drsná zima. Takové to zde ovšem není jako v Neapoli, ale pobyt je zde překrásný.«

Mistress Needle-ová kochala se po celou cestu z Pistoje do Florencie pohledem na domky rolníků, které všude krajinu oživují. »Je to zvláštní,« pravila; »krajiny naše jsou pusté, v Lombardii a Piemonto však svědčí rozsáhlé dvorce a statky o bohaté a úrodné zemi; v okolí Neapole jsou obydlí venkovanů zanedbaná; tady je všecko jedna zahrada, role rozdělené, selská stavení vyhlížejí jako panské letohrádky.«

»A přece tu není žádných pánů,« usmála se Julie; »žije zde lid, který neví, co je bída.«

»Kdyby,« zvolal John s drsným přízvukem, »chatrče našich nájemníků takhle vypadaly!«

»Pak byste ovšem,« odvětila Julie, »neměli ve vašem Northumberlandu a v celé Veliké Britanii mnoho milionářů.«

»A jak to?« divil se John.

»Poněvadž bohatství nemnohých je utvořeno z chudoby mnohých. Kdyby se majetníci pozemků tak chtěli přizpůsobiti, že by se spokojili s polovicí a druhá polovice stala se majetkem vzdělavatelů půdy.«

»A tak se to dělá v Italii?« ptal se John.

»Ne všude, ale rolník má v hojné míře vše, čeho potřebuje.«

»A majetníci jsou s tím srozuměni, když se jejich příjmy tak ztenčí?«

»Vidíte to na vlastní oči; je to náš obyčej, nebo, chcete-li, obyčej starokřesťanské kultury, která tady také ještě nevymřela. A odtud pochází, že má Italie desetkráte méně boháčů než Anglie, ale také desetkráte méně chudých.«

»Mohu říci, že mi to není úplně jasné.«

»Není to k víře nepodobné,« pravila Julie, »je to pravda jasná jako slunce. Tady je půda rozdělena v nesčíslný počet pozemků, a jest velice mnoho lidí, jimž takový kus dostačí a žijí šťastně, aniž by tonuli v bohatství, a i tito nechají počestně a klidně žíti zemědělské dělníky, jako své menší bratry, a tak vzniká národ ani ne bohatý ani ne chudý, ale spokojený, ba šťastný. I po různých a přemnohých pohromách, které stihly národ, nenajdete tady massy chudáků, hadrářů hladem polomrtvých, stádo nevolníků, kteří padají pod despotickou knutou několika majetníků, ale také nenajdete naduté boháče, kteří pohltili sami jmění, jež poskytuje celá širá krajina. Chápete již?«

»Je to pravda,« řekla mistress s obvyklou svou uznalostí. »Kolikráte jsem prodlévala o svátcích v italských vesnicích; nelze upříti, ten lid u porovnání s naším činí dojem pravých pánů.«

Rozmluvu přerušil Johnův výkřik; ukazoval s nadšením na stavení na vrchu, s levé strany obklopené obilnými stohy. »Podívejte se! V takovém domě bych rád bydlel! Jestliže takhle zůstávají sedláci, to by měli páni bydleti v křišťálových palácích!«

Julie se usmála. »A spokojil byste se den co den s trochou polenty místo vašeho befsteaku? Tito zde jedí málo chleba, pijí málo vína, silná hovězí polévka už je vzácnost, kus skopového nebo hovězího masa v neděli je pravá hostina. Ta čistota pak, jež vás okouzluje, je laciná; to už je tak pud zdejších obyvatelů. Lidé z Toskány nesnesou nic špinavého; všechno umyjí, očistí, uhladí. Robí-li stoh, učiní to rychle a s takovým mistrovstvím, že se střechy stéká déšť tak pěkně, že sláma ostane suchá jako troud. Mají-li mnoho slámy, postaví stohy kolem svých obydlí s uměleckou souměrností — ostatně to zde vidíte. Pronajatý majetek nájemníka jest nejen pečlivě vzdělán, ale okrášlen jako květinový záhon. To jsem seznala v Toskáně, když jsem tu před léty byla.«

»A jaké je tohle žluté obilí?« ptal se John, neuměje jinak naznačiti, co viděl.

»Je to kukuřice, obyčejný to pokrm zdejších lidí a to i bohatších. Jinak se jmenuje turecká pšenice a vy jí říkáte Indian Corn.«

»A proč je pověsena jako by ji vystavovali?« tázala se jedna dívka.

»To činí proto,« řekla Julie, »aby kukuřice na slunci spíše uschla a uzrála. Je to již tak zvykem v této krajině; vesničané z toho mají radost, mohou-li jí ozdobiti všechny stěny v domě, na něž slunce svítí; asi tak to dělají v okolí Neapole zase s makarony; všechno jimi ověsují.«

»Budeme také jísti indian-corn, matinko?« tázala se obě děvčata.

»Ovšem že, vše co budete chtíti, jen když budete prospívati v učení,« řekla matka laskavě, poněkud jsouc již rozveselená.

V hotelu se mistress Needle-ové vše ku podivu líbilo. Julie, jako by jí cestování samo bylo oddechem, pospíšila ihned otevírat zavazadla, roztřiďovat šaty a ukládati každou věc na patřičné místo. Na sebe myslela nejposledněji. Za chvíli byl dívkám vykázán pokoj, v němž shledaly veškeré pohodlí, tak jako by v něm byly bývaly od jakživa. Julie starala se nejen o vše, co se dotýkalo nutných potřeb, zdraví, učení, oděvu, ale byla pečliva i o různé maličkosti, o hračky a jiné drobnosti, chtěla, aby byly ve všem spokojené.

Matka, nebýti Julie, byla by jim zajisté také všecko opatřila; ale Julie ji ve všem předešla; znala jejich pomyšlení a učinila vše ihned, a tak paní Needle-ová byla četných starostí zbavena. Měla z toho radost, viděla, že je Julie stále veselé mysli a že jde jako z jedné zábavy do druhé; dala se jí vésti, aniž si

toho sama byla vědoma, co se jí líbilo, zdálo se i jí býti to nejlepší. — Obstaravši vše doma, měla Julie ještě dosti času, aby, jak pravila, si vzala kousek Florencie. Usedli do kočáru a k velikému potěšení mistress Needle-ové učinili městem generální projížďku, do Cascine, do stromořadí dei Colli, na hlavní korsa. Když se vrátili, prohlásila Julie slavnostně: »Zejtra je škola — opravdová a přísná. Procházky však budeme konati každého dne, kromě toho se vám dostane mimořádných prázdnin, budete-li hodné. Tak tomu chce matinka a má pravdu.«

John druhého dne ráno, jakmile byl dvakrát zívnul, učinil si plán o šťastném živobytí. Nejmilejší své knihy měl ssebou, jiné snadno bylo lze nalézti ve veřejných a do hotelu dodávaných knihovnách; nějaká literární nebo jiná rozmluva s Julií oživí večery; někdy půjde tam neb onam po městě, jak se mu bude chtíti — ničeho více si nepřál.

Mistress, vidouc, jak se zde ve Florencii vše pokojně utváří, opětně děkovala Bohu za šťastné vnuknutí, vzíti Julii do svého domu. Zdálo se jí den ode dne patrnějším, že se stala jejím dětem andělem strážným a téměř druhou matkou, která z ní snímala mnoho starostí a dala jí požívati sladké radosti, viděti dítky vyrůstati ve ctnostech a oněch ušlechtilých vlastnostech, které zdobí jejich stav. Těšila se, že dnové její budou pokojní a klidní. Snad by tomu opravdu tak bylo bývalo, kdyby nezkrotitelná horlivost v otázkách papeženských nebyla často zkazila a zvrátila i nejlepsí její úmysly. (Pokračování.)

Boží dřevec.

Od JANA KARNÍKA.

Mé dobré ženy ruka milá
na stůl mi kvítí postavila,
hle, Máří list i srdíčka,
zde pivoňkové rudé plamy,
a známou vůní zavála mi
Božího dřevce větvička.

Tam u nás doma v dávném čase
rost' Boží dřevec v prosté kráse
při zídce kolem kostela,
a jasmínové bílé květy
po keřích byly rozesety
jak čisté roucho anděla.

Ten milý dřevec! . . . Dech když jeho
se tklivě dotek' srdce mého,
vzplál před mým zrakem dětství ráj,
tu Mladosť, Vesna, čarné víly,
v sen kouzelný mne zkonejšily,
zahrály sladkou na šalmaj . . . .

Zřím sebe v středu zbožných davů,
jenž hlasno pějí Kristu slávu
při Těla Páně slavnosti,
hle oltář plný kvítí, chvoje,
a na všem slunka zlaté zdroje
jak úsměv šťastné radosti.

Hle, rudé řasy baldachýnu,
kněz s Nejsvětějším v jeho stínu,
jak hořící keř monstranc plá! —
zřím ministrantů četu smavou,
ten klučík s hlavou kučeravou:
ach, to jsem já, ach, to jsem já! —

Let řada prchla od té doby,
já zbaven mládí květné zdoby
nad vonnou kytkou vzpomínám;
již nasycen jsa žluče zřídlem
a s popáleným duše křídlem
zpět toužím k jarním lučinám.

Když nad životem Zoř se rděla,
šat liliový duše měla —
ó jak dnes kalem zohaven!
Duch, který láskou Boží zkvétal
a v nadoblačné říše vzlétal,
lstí pekla měl být' otráven!

Leč nezhynul jsem v léčkách vraha;
dnes vítězem je čistá snaha,
jež nad bahno mne pozvedla,
a pod popelem kajícníka
má duše za své viny pyká,
zář vášní dávno pobledla ....

Ač na vždy prchla léta mladá
a za květem květ v srdci zvadá —
přec zoufalostí nekvílím;
mně z dětství zbyla víra svatá,
ta číše míru vrchovatá,
tou zmdlené srdce posílím!

Nechť vadne kvítí v hořké vůni,
však okřeje zas na výsluní
pod Boží lásky paprskem;
a nechať květ i tělo svadne,
nám kynou nové květy vnadné
a věčné jaro — za hrobem.

Dějiny socialního hnutí v zemích koruny České.

Píše TOMÁŠ JOS. JIROUŠEK.

(Pokračování.)

V semináři královéhradeckém vznikl socialní kroužek roku 1896. Čteme o tom v »Museum« z r. 1896 na stránce 104: »U nás se pracovalo nejvíce v kroužku socialním. Nebyl sice — snad proto, že kroužek teprve letos vešel v život — počet členů takový, jaký jsme očekávali; ale když pohlédneme na práci, již za krátkou dobu kroužek vykonal, jsme zcela spokojeni. Scházeli jsme se dvakráte týdně, jedna hodina byla věnována sociologii Stöcklově, ve druhé obírali jsme se studiem příčin socialní bídy.« — A na jiném místě čteme, že v kroužku přednášel (roku 1896) bohoslovec Ladislav Kunte »o socialní krisi«.[5]) Dále opět dávají bohoslovci královéhradečtí v »Museum« (str. 269 r. 1896) o sobě věděti, že: »V socialním kroužku probraly se některé části Encykliky »Rerum novarum«. Dne 10. května roku 1896 přednášel v kroužku ředitel »Boromea« Frant. Reyl »o knězi v životě veřejném«. O jeho přednášce se píše: »Vyvrátiv blud oněch, kteří by knězi ponechali rádi jen kostel, z veřejného působení jej naprosto vylučujíce, ukázal, proč kněz se i tohoto musí súčastniti a kterých vad nutno se při tom vystříhati. Přešed pak na pole socialní, rozhovořil se o katolických jednotách, jich důležitosti a způsobu zakládání.«

Když v ročníku 1896—1897 literární kroužek bohoslovců královéhradeckých vydal tiskem dvě čísla svého »Sborníku«, shledali jsme se tam s pěknou prací obsahu socialního »Dělnická otázka«, jíž podal člen social. kroužku, bohoslovec IV. ročníku Fr. Šebestík.

Socialní kroužek v roce 1896—1897 měl 22 členů. Schůzky byly třikráte v týdnu, střídavě: theoretické a praktické. V theorii probráno: »Jest otázka socialní pouze otázkou žaludku?« (4 před-

[5]) Museum, r. 1896, str. 162.

nášky), »otázka socialní«, »individuum a společnost«, »podstata a účel lidské společnosti« (2 přednášky), »práce a kapitál« a »socialní úkol církve katolické«. V přednáškách praktických vždy jeden člen zastupoval stranu křesťansko-socialní a jiný stranu socialně-demokratickou. (Tento způsob ovšem nelze doporučiti, neboť jest více nepraktickým než praktickým, poněvadž praktiku socialních demokratů nikdy nemůže katolík vystihnouti a i kdyby chtěl, nemůže, už jako katolík. T. J. J.) Tak byla praktická přednáška probírána za součinnosti všech, zvláště thema: »Inkvisice«, »M. J. Hus« a j.[6] V témž roce probírány též programy: křesťansko-socialní a socialně-demokratický.[7] Také v roce 1898—1899 velice se líbily v kroužku přednesené názory bohoslovce V. Lankasa (z III. roč.) »O problemech moderní výchovy ve státě socialistickém.«[8]

* * *

O cvičení se v theoriích socialismu mezi bohoslovci v semináři brněnském čteme velice zajímavé sdělení v »Museu« r. 1894 na stráce 159, které zní: »Novinkou letošního roku byl sociologický kroužek, nejutěšenější zjev našeho živcta. Potřeba jeho pociťována již dříve, avšak založen byl teprve letos. Členů přihlásilo se 20 a ti zvolili si za předsedu kollegu J. Šilhana, na jehož podnět kroužek byl založen. Předseda měl za úkol starati se o schůze a themata přednášek.

Byli jsme ovšem v té věci nováčky a pomýšleli jsme z počátku voliti themata soustavně, abychom tak probrali aspoň tresť celé otázky socialní; ale shledali jsme, že by se tak vytvořil způsob kollegia, kde by někdo to, čemu se dříve naučil, přednášel a ostatní byli by odsouzeni »přednášku« poslouchati. Dáno tedy přednost volným rozhovorům, k nimž byly voleny praktické časové úvahy a otázky. Ve schůzi se smluvilo thema pro schůzi příští a kollega, který se uvolil rozhovor započíti, se o něm důkladně informoval (vedle ostatních) z vlastních zápisků, po případě z jiných přístupných pramenů a v příští schůzi vyložil krátce věc, o níž bylo mluviti a nyní se rozpředl hovor.

Tento způsob se znamenitě osvědčil; neboť tak měl každý možnost mluviti, a schůzím dostalo se neobyčejné živosti. Schůze konaly se dvakrát týdně. Officielní účastenství bylo vždy slušné (obyčejně nad 20, nikdy pod 15, to jest 25 proc. všech kollegů), skutečně však bylo ještě větší, poněvadž o thematě ze schůze se hovořilo i mimo schůze.

Z předmětův, o nichž se mluvilo, uvádíme některé: všeobecné rovné a korporativní právo hlasovací, o úpadku rolnictva a pomoci, hospodářská společenstva, Raiffeissenovy záložny, vyvázení hypotečních dluhů (srovnáno s vyvázením selských statků z r. 1848), hospodářské a mravní účinky odlidňování venkova a přelidňování měst (zvláště proud z Moravy do Vídně), otázka

[6]) »Museum« 1896—1897, roč. 31., str. 139.
[7]) »Museum« roč. 31, str. 236.
[8]) »Museum« roč. 33, str. 98.

židovská a potravní spolky jako prostředky svépomoci, o svobodné konkurenci, o zřízení cechovním a jeho světlých a stinných stránkách a podobné. — Pravda, nevypracovali jsme si programu socialního, jímž bychom chtěli obroditi svět, ale co jsme vykonali, na to lze přihlížeti spokojeně. Pro příští rok dán byl příklad i pobídka, a bude-li se tímto směrem pracovati dále a jmenovitě, doplní-li se taková organisace novými kroužky, vychováme sami sebe v muže, nadšené pro práva lidu, z něhož jsme vyšli a jemuž budeme apoštolovati. Není pochyby, že by i »Museum« získalo touto organisací.

Úspěch našeho sociologického kroužku jest: 1. poznali sebe a svoje společné snahy ti, kteří o sobě téměř nevěděli; a vědomí, že druhý, třetí, že jich patnáct, dvacet chová tytéž vznešené idealy, dodává nové síly a vytrvalosti; 2. doplňovali jsme si navzájem vědomosti a vzbudil se zájem pro věci, kterých si dříve mnohý snad ani nepovšimnul; 3. i formální prospěch vzešel tím, že byla dána každému příležitost věcným způsobem hájiti svoje stanovisko. — Účastníci koupili si na památku po exempláři Kettelerova spisu »Die Arbeiterfrage und das Christenthum«, který dle slov Laveleyových obsahuje »vznešené myšlénky, pronesené úchvatnou výmluvností«. Pilně se též čítala dra Scheichera »Monatschrift für christl. sociale Reform«.

O dalším socialním působení bohoslovců v semináři brněnském čteme roku 1896 v jejich listu »Museum« na str. 103.: Jako v letech minulých pěstuje se u nás studium socialní pravidelnými a společnými rozpravami. Scházíme se v prázdné chvíli dvakrát týdně, abychom se na vzájem poučili, pobavili a povzbudili ku práci. Schůze jsme rozdělili na dvě pořadí pod názvem »socialního kursu« a »socialního kroužku«. V prvém systematicky probíráme socialně právní část Stöcklovy filosofie. V těchto rozpravách hledíme se utvrditi v základních pojmech a pravdách vědy socialní, bez níž socialní otázce rozuměti je nemožno. Dosud jsme rozebrali stati o společnosti a právu.« — A dále píší r. 1896 brněnští bohoslovci ve svém »Museum« (str. 103.): »Zabýváme se v socialním kroužku otázkami praktickými a časovými. Tyto schůze jsou nám jaksi praktickou školou, kde hledíme zkoušeti, jak dovedeme z kapitálu těžiti, jak dovedeme theoretických pravd využitkovati k praktickým applikacím. Dosud jsme probrali otázku »O bursách«, »o Raiffeissenovkách« a »otázku ženskou«. — Dále čteme v »Museum« r. 1896 (na str. 160.) zprávu brněnského semináře: »V socialním kroužku bylo pojednáváno: »o pojišťování dělnictva, o výrobních společnostech, nedělním klidu, o dělnických bytech a chudinské otázce.« V socialním kursu pak jednáno o právu majetkovém a o právech vrozených. Přednášeno též (bohosl. Bakon z II. roč.) »Jak církev katolická řešila otázku socialní.« — R. 1897 čteme v »Museum« na str. 30. a 90., že »socialní kroužek v semináři existuje a pořádá týdně dvě schůze, v jedné že probírá socialní otázky po stránce theorie a v druhé po stránce praxe«. Bohoslovec III. roku Šťasta podal v kroužku pěknou přednášku »o pokusech zavésti komunismus«, které se dály v 17., 18. a 19. století. Druhou přednášku na totéž thema

přednesl bohoslovec Běhal.[9]) Frant. Stupal, bohoslovec IV. roč., přednášel r. 1898—1899 »o liberalismu a socialismu na poli náboženském.«[10]) — Roku 1900 měl kroužek 12 členů, schůze konány dvakrát týdně a čteny v nich a probírány: Dra. Roberta Neuschla »Křesťanský socialismus«, Biederlackova »Otázka socialní« a pojednáváno o různých thematech. Člen kroužku Jos. Knos přednášel v širší schůzi kroužku »O Marxově materialistickém pojímání dějin« a »o Marxově kritice filosofie«. Jan Spurný přednášel na themà: »Pokládají socialní demokraté náboženství za věc soukromou? a Frant. Křivý uspořádal přednášku »Die Kathol. Kirche und der sociale Friede.«[11])

* * *

Také v semináři olomouckém založen bohoslovci socialní kroužek. Dle »Musea« přednášeli v něm roku 1895—1896: bohoslovec Michlík na thema »Proč a jak máme studovati otázku socialní«, »pojem socialismu a jeho poměr ke komunismu« a »o oprávněnosti soukromého majetku«; bohoslovec Jan Dostál: »o názorech o soukromém vlastnictví«; bohoslovec Škrabal: »o dějinách socialismu až do doby Karla Marxe«; bohoslovec Majer: (německy) »o socialní otázce a sv. Otci Lvu XIII.«; bohosl. Michlík: »o podstatě otázky socialní a poměru k ní stran politických«. Dále bohoslovec Michlík pokračoval ve svých přednáškách na themata: »Karel Marx a theorie třídního boje, materialistický názor světový, mravnost a právo, státní socialismus, vznik a povaha otázky dělnické, rolnická družstva, sociologie historická, filosofická a naturalistická, přirozenost společnosti lidské, právo osobní: majetkové, smluvní a dědické, svoboda a řád hospodářský.« Bohoslovec Markytán přednášel: »Lassalle a železný zákon mzdy, prostředky proti hospodářské krisi.« Bohosl. Skácel: »o liberalismu a socialní demokracii«; bohosl. Škrábal: »o křesťansko-socialním směru, o prostředcích řešení otázky dělnické a o státu a zájmech dělnictva«. Bohoslovec Moravec přednášel »o rozdílu mezi křesťanským a demokratickým socialismem; bohosl. Jan Dostál: »o vzniku a povaze otázky rolnické, o rodině dle názorů liberálů, socialních demokratů a křesťanských socialů«, bohoslovec Škrábal: »o emancipaci žen« a bohoslovec Merkl »o tisku«.[12]) Mimo uvedenou činnost zaslali bohoslovci olomoučtí darem 30 svazků socialních knih Křesťansko-socialnímu spolku katol. mužů »Rovnost« ve Vitkovicích u Mor. Ostravy.[13]) — V ročníku 1896—1897 přednášeli v social. kroužku: Michlík na thema: »Bohoslovec a socialní otázka« a »o sociologii sv. Tomáše Aquinského« a předseda kroužku Frant. Dovrtěl: »Socialismus a náboženství.« Dále přednášeli v ročníku 1898—1899: bohosl. Vícha: »O vývoji idei socialismu«, bohosl. Břeský: »o nutnosti a úkolu křesťanské sociologie«, předseda bohosl. Malý: »o křesťanském demokratismu«,

[9]) »Museum« r. 1896—1897, str. 235.
[10]) »Museum« r. 1898—1899, roč. 33., str. 145.
[11]) »Museum« r. 1899—1900, r. 34., str. 37., 133. a 234.
[12]) »Museum« r. 1896, str. 269—270.
[13]) »Museum« r. 1894, str. 159.

bohosl. Lexa: »o římském právu a jeho poměru ku křesť. socialismu« a bohosl. Konařík: »o úpadku rolnictva«, »o významu úpadku řemesel v socialní otázce«, »o dělnické otázce« a j. — V ročníku 1900 a 1901 přednášeli v kroužku bohoslovci: Konařík »o dějinách socialismu ve starém, středním a novém věku«, »o Tom. Morusovi a jeho Utopii«, »o Cabetovi a jeho Ikarii«, »o římském právu«, dále Urban: »o budoucnosti velkovýroby«, »o kartelích a stávkách«, bohoslovec Kestl: »o profylaxi alkoholismu«, bohoslovec Kotyra: »o Louisu Blancovi« a »o židech podle talmudu«, bohoslovec Viceník: »o kontrole našich záložen« a »o zakonnité reformě k zařízení obilních skladišť rolnictva« a bohoslovec Dufalík: »o římském právu a křesťanství.«

A jako v přednášení, řečnění a tichém studiu knih národohospodářských, tužili se bohoslovci i v samostatném tvoření vlastních socialních názorů, které v úpravě článků a pojednání dávali do tisku. Mnozí z nich přispívali jako dopisovatelé do »Čecha«, »Katolických Listů«, »Dělnických Novin«, »Hlasu«, »Budivoje«, »Obnovy«, »Dělníka«, »Obrany Práce«, »Zájmu Dělnictva« a zvláště pak do »Museum«. V »Museum« shledáváme se s dosti obsáhlými a pěknými pojednáními bohoslovců, jako roku 1894 od Jana Sedláka »Kterak vede theorie Smithova k atomisaci veškerého života společenského a jak ji národohospodářská soustava provedla«, r. 1896 od Jaroslava Roučka »Životopis dra Rud. Horského«, od J. Lukáška »Svatý Tomáš Aquin. a socialní idee«, a od téhož bohoslovce delší řada článků »Mzda«. Dále psal bohoslovec Jan Kovář r. 1898—99 v »Museu« pojednání »Jak řeší katol. církev otázku socialní?« a roku 1900—1901 Jan Spurný článek »Jest náboženství věcí soukromou?« Také »Almanach bohoslovců slovanských v Rakousku«, vydaný r. 1888 v Brně, přinesl pěknou socialní studii bohosl. Ludv. Kulhánka z Prahy »Nevěra plodí anarchismus«.

Dnes, můžeme směle říci, mnohý statný pracovník ve spolcích, ať kaplan, ať farář, vědomosti své o zájmech lidu a zásadách socialních přinesl si do praktického života z valné části již ze semináře. A hlavní zásluhu toho mají všichni, kdož socialními kroužky socialní přednášky v seminářích pořádali a k studiu socialismu nabádali. Tak se stalo, že přibylo mezi kněžstvem hojně zápasníků křesť. socialismu a bylo by si přáti, aby jen vytrvali a na dále v mladistvém zápalu ducha křesťanského v životě veřejném posilovali a oživovali. Potom budoucnost bude patřit nám.

II.
Tři nejlepší léta v hnutí katol. lidu českého.

Za nejkrásnější dobu v našem křesť.-socialním hnutí považuji tříletí 1894, 1895 a 1896. Tenkrát jsme stáli na výši své doby a imponovali odpůrcům i nepřátelům. A co všecko bylo vykonáno v onom tříletí! Dne 30. července 1894 zahájen v Brně I. velkolepý sjezd katolíků česko-slovanských, 8. září sjezd křesť.-socialního dělnictva česko-slovanského v Litomyšli, 21. října otevřen slavně vlastní dům Jednoty katol. tovaryšů v Čes. Budějovicích

a 6. listopadu zasedali zástupci naší křesť.-socialní strany v poradě 42 národních spolků českých v paláci hr. Silvy Taroucy v Praze, kde se radili o uspořádání Národopisné výstavy československé. A v roce 1895! Dne 16. června otevřena na Národopisné výstavě mimo církevní oddělení v národopisném paláci velkolepá exposice katolického dělnictva v paláci spolkovém. Dne 29. června konána v Příbrami památná konference zástupců katolických horníků a hutníků českých a v týž den konán byl v Českých Budějovicích I. sjezd katolických spolků diecése českobudějovické a vysvěcen spolkový dům tamní Jednoty katol. tovaryšů. Dne 12. srpna konán v Praze II. sjezd 400 předsedů a zástupců katolických spolků českých. Dne 13. srpna uspořádána v Praze návštěva exposice katolického dělnického oddělení na Národopisné výstavě česko-slovanské, k níž přijeli předsedové a zástupci katol. spolků na 60 povozech kromě těch, kteří dostavili se pěšky nebo místní drahou. Dne 18. srpna konán velký sjezd katol. spolků pod širým nebem za přítomnosti 2500 účastníků v zahradě zámku Náchodského (sjezd tento připraven byl poradou spolků, která se konala dne 3. června), a dne 9. září zahájen v Příbrami II. sjezd katolíků česko-slovanských.

A v roce 1896! Dne 27. června konán II. sjezd katolických spolků diecése česko-budějovické v Jindř. Hradci. Dne 6. září odevzdána deputaci katol. dělníků českých adresa důvěry a oddanosti Jeho Milosti ndp. Eduardu Janu Nep. Brynychovi v Chrasti (podepsána 2500 předsedy a členy katol. spolků) a večer na to velká schůze katol. lidu v Chrudimi, kde členové deputace řečnili. V týž den konána důvěrná schůze katolických socialních spolků v Morav. Ostravě a krajinský sjezd katolické národní strany na Moravě v Novém Jičíně. Dne 9. září zahájen v divadelní budově v Táboře slavný sjezd katolíků českých, na nějž budeme dlouho pro jeho zdar vzpomínati. A konečně dne 27. září zahájen v Praze I. zemský sjezd delegátů katolické křesťansko-socialní strany v král. Českém.

Vedle této činnosti konány byly slavnosti svěcení nových praporů katolických a křesťansko-socialně vzdělávacích spolků: v r. 1894: v Proseči, Polné a Přelouči; r. 1895: v Náchodě, Sušici, Horním Jelení, Mýtě u Zbirova, v Brušperku a Telči na Moravě a r. 1896: v Příbrami, Plzni, Lounech, Kostelci nad Orl. a v Boskovicích na Moravě.

Mimo to vznikly v r. 1894 při »Dělnických Novinách« (dne 1. října) »Hornické Listy«, v Moravské Ostravě »Zájmy Dělnictva« (dne 3. března) a r. 1896 při »Dělnických Novinách« »Spolkové Listy« (dne 1. září) a v Příbrami samostatně (dne 15. září) »Hornické Listy« jakožto orgány strany křesť.-socialní. Dále r. 1894 vznikly nové katolické a křesťansko-socialně vzdělávací spolky: *v Čechách*: v Mrtníku, Trhových Dušníkách, Rokytníku, Kostelci nad Orl., Dobrušce, Sedlčanech, Písku, Modletíně, Chrasti, Holešovicích, Přibyslavi, Mýtě u Zbirova, Kladně, Litomyšli (kř.-soc. jed. přetvořená ze spol. katol. tov.), Bohuslavicích, Jilemnici (ze spol. katol. tov. přetvořená katol.-živ. jednota), Čáslavi, Unhošti, Červených Pečkách a *na Moravě*: v Hulíně, Kyjově, Náměšti

nad Oslavou, Mohelnici a v Polské Ostravě. Roku 1895 vznikly katol. a křesť.-socialně vzdělávací spolky: *v Čechách*: v České Čermné, v Libšicích nad Vltavou, Velkém Poříčí, Liticích, Rychmburku, Velkém Dřevíči, Hnátnici, Sušici, Jincích, Zbečníku u Hronova, Vamberku, Luži, Světci v severních Čechách, Sezemicích, Písnici, Berouně a *na Moravě:* ve Velkém Meziříčí, na Starém Brně, Bludově u Štermberka, Třebíči, Mor. Ostravě (»Volnost«), Brně (»Svornost«) a v Novém Jičíně. A konečně r. 1896 vznikly katol. a křesť.-socialně vzdělávací spolky: *v Čechách:* ve Lhotě u Mýta, Kardašově Řečici, Mělníku, Slezském Předměstí, Nýřanech, Obecnici u Příbrami, Polici nad Metují, Suchovršicích u Úpice, Praze (Tisková Liga), Kejžlici u Lipnice a Velké Jesenici a *na Moravě:* v Pozořicích u Brna, Brtnici u Jihlavy, Jaroměřicích, Obřanech, Čechovicích u Olomouce a Horákově u Brna.

Celkem tedy vzniklo v letech 1894, 1895 a 1896 v Čechách a na Moravě 64 křesť.-socialně vzdělávacích a katolických spolků českých! Jest-li pak se někdy takové třiletí ještě vrátí? a s ním ta veliká nadšenost! Dnešní doba a tehdejší se nedá porovnat. Dnes stojíme takořka na troskách těch ideálů o veliké katolické straně, již jsme tehdáž budovati počali za jásavého hlaholu pěkné, roku 1894 složené hymny Vladimíra Šťastného:

Zazpívejme sobě bratři
píseň práce ve sboru,
sdružme se kdo k sobě patří
k vítěznému praporu!
Světem ať náš prapor vane
práce Bohem požehnané;
jím se dále k cíli vést,
budiž práci sláva, čest!

Doby ty uplynuly, a my dnes počínáme znova. Počínáme po trpkých zkušenostech a sklamáních; počínáme za poměrů, jichž jsme v roce 1896 neočekávali. (Pokračování.)

Z cesty Dánskem.

Píše profesor Dr. RUDOLF ZHÁNĚL.

Letem do Dánska.

Nastaly prázdniny r. 1901; setřev se sebe školský prach, navštívil jsem především milou vlasť, kterou jsem provázen blahopřáními svých přátel po krátkém pobytu opustil, abych se vydal s nerozlučným druhem J. na dalekou cestu k »třeskutému« severu. Neměli jsme sice úmyslu pátrati po Andréovi, ani prozkoumati severní pól, ani doplniti výzkumy Nansenovy, nicméně však přece jsme měli před sebou dalekou cestu.

První naší štací měla býti Stará Boleslav; tam chtěli jsme si vyprositi na milostivé Matce Boží šťastnou cestu a šťastný ná-

vrat. Ale člověk míní — dráha mění. Rychlík státní společnosti ve známé »důkladnosti« dorazil do Kolína o čtvrt hodiny později, proto jsme vlaku, který nás měl dále nésti, nedostihli. Bylo nám v Kolíně dlouho čekati, a musili jsme se spokojiti tím, že jsme svatyni Staroboleslavskou jakož i město z dráhy jen jako v pohádce zahlédnuli.

Dále dařilo se nám již lépe. Viděli jsme Berlín, Hamburk, Brémy, Lubek, Roztoky, navštívili jsme několik menších měst lázeňských na břehu mořském; posledním cílem na »naší pevnině« bylo mořské lázeňské město Warnemünde. Tam jsme se šťastnou náhodou ještě setkali s dvěma krajany. Kráčíme s J. podél dlouhého průplavu mořského, mluvíce jako vždy jindy česky, když tu za námi se ozve udivený výkřik: »Hle, pánové jsou Češi, musíme se jim představiti,« a již tiskli naše pravice dva rodní bratři. Stěžovali si, že posud nikde českého zvuku neslyšeli, ač již celým Německem projeli a ve Warnemündě delší čas pobyli. Totéž jsme zakusili i my na svých cestách; mnozí naši »vlastenci« stydí se za svůj jazyk v cizině a mluví raději německy. Navštívil jsem na př. jednoho roku české lázně Teplice, Karlovy Vary, Marianské Lázně, českého slovíčka jsem však neslyšel, pouze v Marianských Lázních procházely se dvě děti, které s matkou naším rodným jazykem hovořily.

V milé společnosti šli jsme k moři; bylo sice trochu pohnuto, nicméně však lodi pluly po něm zcela klidně. Proto jsme doufali v dobrou plavbu.

Dříve však než jsme zemi, v níž jsme se všude domluviti mohli, opustili, zašli jsme si ještě do hotelu na silnou vidličkovou. Poněvadž parník teprve o jedné hodině do Ljedseru vyjíždí, zbývalo nám dosti času. Posilnivše se a trochu si odpočinuvše, šli jsme k parníku. O lístky jsme se starati nemusili, měli jsme je již ve svém svazečku okružních biletů.

Statná loď »Císař Vilém« se pomalu plnila. Stáli jsme na palubě první třídy, kde jsme nejen proti žhavým paprskům slunečním byli kryti, ale měli i volný rozhled na moře.

Načekali jsme se dosti; mělať loď mnoho zásylek, proto odplula asi o 15 minut později, než jízdní řád označoval. Konečně zarachotil řetěz, parní píšťala třikráte zapískla, a loď hnula se ku předu.

Nejprve pluli jsme úzkým přístavním průplavem, jehož dobrou polovici náš parní obr svým mohutným tělem zakrýval. Předhonili jsme několik plachetních jacht, na nichž seděli lázeňští hosté, kteří se brali na projížďku po moři. Na jedné nepatrné lodici seděla celá rodina: otec, matka a několik dětí; když náš parník kolem nich svižným tempem se hnal, rozhoupala se lodička jako na houpačce; veselí výletníci nepozbyli však humoru; děti se smály a křičely, že mají zadarmo pěknou houpačku, a pozdravovaly naši loď bílými šátky.

Po chvíli minuli jsme maják a octli se v široké zátočině mořské, jejíž hladina byla četnými loďmi, nejvíce plachetními, oživena. Zatím jsem si prohlížel naši loď, její přízemí a cestující.

V první třídě sedělo veliké mezinárodní publikum; vedle Němce Francouz, vedle Angličana Dán. Na některých tvářích bylo viděti radost, z čehož jsme soudili, že se asi vrací domů; celkem zdálo se, že Dánové a Švédové, obyvatelé severu, na lodi převládají. Cestující první třídy seděli — jak to již vždy bývá — zadumáni, soused na souseda se ani nepodíval ani nepromluvil, a každý snažil se dáti na jevo lhostejnost ku svému okolí, jak to moderní mrav předpisuje. Za to bylo na přední polovici lodi, kde měla místa druhá třída, veselo. Všichni se tam přátelsky a nenuceně bavili, jak by se již znali po celé věky; popíjeli známou v Čechách i v Německu oblíbenou hnědou tekutinu — pivo, a zajídali to pečeněmi a jinými výrobky lodní kuchyně. Mezi skupinami pokuřujících tatíků a klábosících matek točily se děti, bavíce se také svým způsobem: tam hoch pouštěl do vzduchu proužek papíru — byl to papírový had —, onde zase chlapec díval se na obrázky, jiný psal pohlednici z lodě, děvčátka pak hrála si se svými pannami.

Zatím loď plynula dále a dále, a na mizící se břeh byla pěkná podívaná. Prostíral se za námi v ohromném polokruhu, modré pole širé hladiny mořské bylo ohraničeno jasným pásem bílého písku, za nímž se zelenaly lesy a luhy, na březích pak warnemündských stály celé legie kobek pro lázeňské hosty. Kdežto na pravo, k východu, byl obzor úplně čistý a obloha jasná, na levo, na západě, kradly se černé stíny, jako by věštily blížící se mlhu nebo bouři!

Na jihu vypínal se maják a povětrňák warnemündský, za ním pak čněly věže roztockých kostelů. Čím dále jsme pluli, tím hlouběji klesaly poslední známky milé pevniny, až již se rýsovaly na obzoru jen jak stinné čáry; pak konečně zmizely. Dali jsme tedy »S Bohem« pevnině, a v duchu zvolali: »za čtrnácte dní na shledanou!«

Loď plula neunavně, dále mocně brázdíc sivé vlny širého moře, které pořád růsti se zdály; také na západě množila se mlha.

Dohonili jsme plachetní loď; plula všemi plachtami, než náš parní velikán ji ve chvilce předhonil; sedělo na ní několik rybářů; byli to asi známí našich lodníků, neboť se pozdravovali a domlouvali různými posuňky.

Po chvíli zahlédli jsme na obzoru černý kouř, pak vynořil se komín, konečně trup lodní; netrvalo to dlouho, a potkali jsme se s parníkem, který plul ve směru opáčném.

Tak mile plynul čas pozorováním okolí; než ještě i jiná kratochvíle se nám skýtala. Naši loď provázelo totiž několik bouřňáků; hned tu byl jeden, po chvíli dva, ba najednou letělo jich za námi asi šest. Ptáci pilně pozorovali hladinu; kdykoliv z lodi bylo něco shozeno, slétli se k tomu, a sedíce na vodě, rvali se o kořist. Někteří cestující házeli opeřeným průvodcům kusy rohlíku; ptákům se nejednou podařilo v letu sousto pochytiti.

Zatím vzdýmalo se moře více a více, vítr také se vzmáhal, že loď chvílemi se až potácela, když bílé hřebeny vln se proti ní

opřely. Než také břeh se blížil; viděli jsme již dánské bílé domky, červený písek na břehu mořském, zelené stromy a pole. Minuli jsme zakotvenou loď plachetní, bóji se zvoncem a naznačenou cestou plouli jsme k dánskému břehu.

Kdo nás tam asi uvítá? Byli to celní strážníci, kterým jsme obsah svých nepatrných zavazadel ukázali; dali nám modrou ceduli, na níž stálo »Tollberichtet«; odevzdali jsme ji vrátnému, vkročili na perón a vstoupili do železničního vozu druhé třídy. Ptali jsme se konduktéra po oddělení pro nekuřáky, ukázal nám je hned ochotně; poněvadž tam však nebylo místa, sedli jsme si jinam. Když pak šel po chvíli konduktér chodbou vagónu a nás mezi kuřáky spatřil, upozorňoval nás zdvořile, že kupé pro nekuřáky je dále. Zajisté vzácná to pozornost k cizincům, kterou jsme ostatně pozorovali v Dánsku i Skandinavii u všech železničních zřízenců.

Dánské železniční vozy jsou velmi pohodlné; mají široké postranní chodby, v nich na konsolách byla v láhvích pitná voda se sklenicemi, pak zvláštní oddělení s umývadlem, u něhož ležel kousek mýdla a visel čistý ručník; pitná voda byla na větších stanicích nahražena čerstvou.

O 3 hod. 34 minutách zazvonili na staniční zvonek; v Dánsku a Skandinavsku zachoval se totiž dosud praktický zvyk zvoniti před odjezdem vlaku. Na dané znamení hnul se vlak a unášel nás ke Kodani.

Ostrov, kterým náš vlak se hnal s větrem o závod, jmenuje se Falster a náleží k souostroví dánskému. Jeli jsme nejprv podél moře, na němž bylo viděti mnoho mořských trav a chaluh, pak zase šťavnatými lučinami, na nichž se pásl bujný skot a statné ovce, které na kolících v jedné řadě zaražených uvázány byly; pak jsme se zase potěšili pohledem na úrodné nivy, na nichž se zelenaly pěkné pařiny; roztroušeně po krajině bylo viděti domky dánských rolníků, které svými červenými zděmi doškovou střechou pokrytými venkovskou idyllu mile oživovaly. Také několik bukových a jehličnatých lesů jsme projeli.

Asi hodinu jeli jsme plnou parou po falsterském ostrově; o půl páté dorazili jsme k mořské úžině, přes níž nás měla převézti trajektní loď. Čekala již na nás a na průčelí stkvělo se její jméno: »Alexandra«. Bylo to ponejprv, co jsme po trajektní lodi měli jeti, proto jsme zvědavě pozorovali, co se bude díti.

Především přirazila loď až ku břehu tak, že se dotýkala předku silného mostu, ku kterému vedly železniční koleje; také na lodní palubě byly koleje, které se sbíhaly s kolejemi na mostě. Když vše tak bylo přichystáno, odepjali vlaku lokomotivu a připjali ji do zadu; pak pustili páru a parostroj zatlačil vagóny přes most na palubu lodní, kde je ještě upevnili kládami, aby se nemohly pohybovati. Celá tato procedura trvala asi 10 minut.

Lodní trajekty jsou zřízeny pro pohodlí cestujících; mohou zůstati seděti v kupé a přeplují moře, nevystoupivše ani z vlaku, do něhož byli usedli. Nicméně většina cestujících opustila těsné kupé a procházeli se, když loď se hnula ku předu, po palubě,

užívajíce kořenitého vzduchu mořského, nebo zasedli k připraveným stolům a posilovali se dobrým douškem piva a pečení ku další cestě.

Asi 15 minut pluli jsme mořskou úžinou, jejíž vlny se hodně čeřily; parník »Alexandra« přistanul těsně u břehu, po chvíli přihnala se lokomotiva, která nás opět dopravila z moře na pevnou zemi. Byl to ostrůvek Masned, z něhož jsme se dostali po železničním mostě na veliký ostrov Seeland.

Krajina, kterou nás vlak nyní unášel, podobala se na vlas krajině, kterou jsme projeli na ostrově Falsteru. Byla to rozsáhlá úrodná rovina, na níž oko s radostí spočinulo, poněvadž se vše stkvělo svěží zelení. Na polích jsme viděli všude tytéž plodiny, které se pěstují u nás, zvláště jsme si všimnuli širých lánů ječmene a brambor. Na stanicích, které jsme nyní projeli, stálo velmi mnoho lidí; náš vlak však nikde nezastavil, lidé čekali na osobní vlak, který jel hned za naším rychlíkem. Doufali jsme, že snad tu uvidíme nějaký národní kroj, ale zmýlili jsme se; všichni byli oblečeni mezinárodním moderním střihem.

Ač vlak uháněl neustále rovinou, nebyla nám přece jízda jednotvárnou; chvílemi jsme pozorovali úrodu na polích, pak zase shlédli pěknou vísku s červenými domky, tu objevilo se na obzoru modré moře, po němž plulo několik plachet, onde v močálu se brodil bujný skot, jinde ptačí filosof, čáp, o jedné noze luštil své vodní problémy, tam stála řada statných zavalitých koní. Než jsme se nadáli, zastavil vlak v Kj..ge, kdež hlásal celý les mohutných stožárů, že jsme opět u moře. Kj..ge je již město prastaré a leží uprostřed zálivu Kj..geského, kde r. 1677 Dánové vedením Nielse Juela nad Švédy zvítězili. Též dne 4. října 1710 byl záliv tento dějištěm ohromné katastrofy; Norvéžan Ivar Hvitfeldt vyhodil tam loď »Danbrog« se 700 muži do povětří, a tak uchránil dánsko-norvéžské loďstvo jisté zkázy.

Chvilku se zastaviv, ujížděl vlak dále; hodnou dobu jeli jsme kolem modravé hladiny mořské, jež kdysi byla zmítána rykem válečným, nyní však se vlnila před našima očima v idyllickém klidu.

Další zastávkou bylo staroslavné město Rooskilde. Několik žíznivých německých cestujících stouplo si, jak se vlak zastavil, do dveří železničního vozu, a volalo plným hrdlem: »Bier, Bier...« Ale nikdo jich neslyšel, nebo slyšeti nechtěl. Vidouce marnost svých pokusů, vrátili se žízniví — bylť toho dne hodné parno — do kupé s trpkou poznámkou: »Viděti, že nejsme doma; tu ani piva nelze dostati.«

Po krátké zastávce unášel nás rychlovlak dále ke Kodani. Zahlédli jsme tichý fjord Rooskildský, který hluboko do země se zatíná. Dále stavěli hned u dráhy celou osadu; buď vyhořela před tím anebo to snad byla obydlí pro dělníky některého velikého průmyslového závodu. Než dále jsme uháněli s větrem o závod; přejeli jsme také řeku; byla regulována, řečiště velmi prohloubeno, ale pramálo vody v něm. Cestou vítali vlak lidé, kteří šli podél železničního náspu; mávali bílými šátky.

Konečně k 7. hodině večerní dojeli jsme do spousty domů, vlak zastavil a název štace Kjöbenhavn (vyslov Köbenhaun) hlásal, že jsme u cíle, v Kodani.

Slunce stálo ještě hodně vysoko nad obzorem, když jsme opouštěli rozsáhlé kodaňské nádraží. Vůbec jsme pozorovali, že čím dále jsme se blížili k severu, tím více se den dlouží. Tak v Kodani jsme ještě o $^1/_4$10 večer docela pohodlně četli noviny, a když jsme o $^3/_4$10 se ubírali na lože, bylo ve světnici pouhé šero.

(Pokračování.)

Vítězství kříže.

(Příteli P. JANU HALOUZKOVI věnováno.)

Sek seker v lese — těžkých pádů rány.
Má mysl přešla za dějinné brány —
I tam se kácí, co jak maják stálo.
Co vychvalami velikým se zdálo,
to proudem času mizí jako mucha.
Ční věčně jenom *velikáni ducha*
a mučedníci za ideu padlí!
Tou jejich *smrtí oživne* svět zchřadlý
a přes katy a mučírny a hroby
se zbudí z bludů, z mrákoty a mdloby.

Co zmůže v světě velká oběť čistá?!
Viz na Golgotě visícího Krista!
Jak vrah byl popraven, jak zlosyn podlý! —
A světa mocnáři se k Němu modlí!

Kříž, potupy znak, nástroj ku popravě,
je zdobou korun na královské hlavě,
ční na chrámech i na rozcestích v poli.
Lid zbožný při něm skládá svoje boly
a sil si nabírá, když pod ním klečí. —

Ta oběť, nad niž nikdo nezná větší,
své jisté vítězství si v nitru nesla. —
A byť i duše tíhou klamu klesla
až tam, kde čirá beznadějnost dusí,
tou velikostí zastavit se musí
a volat výrok ústy nepřítele:
Ty, Galilejský, zvítězil jsi stkvěle! —

Ve Veřovicích, dne 12. června 1904.

Jan Ev. Nečas.

Pán Bůh odpustil.

Napsal VÁCLAV ŽMUDZKI, přel. FR. WOLF.

alentin Hora a Jan Lokalski pocházeli z jedné vesnice, v jednom roce se narodili, oba i v jednom odvedeni též k vojsku. Přiděleni byli též oba do malé pevnosti na samé hranici Evropy a Asie, Valentin k četě, a Jan ke službě při vojenské nemocnici.

Zle bylo chlapcům v cizině. Jiný kraj, jiní lidé! Jedinou útěchou jejich bylo, že byli oba pohromadě, že si mohli od srdce pohovořiti, dodávati si navzájem odvahy. Proto se též scházeli často, jak jen zaměstnání služební tomu dovolovalo, a jako dříve ještě ve vsi rodné byli k sobě jako obyčejně vrstevníci a dobří známí, tak nyní jeden ke druhému přilnul srdcem jako k rodnému bratru. Cizina učí milovati své lidi!

Jedenkráte, jak obyčejně, sešli se chlapci pod večer v kasárnech. Bylo to právě ve svatvečer Božího Narození. Vzpomínka na ten den, dříve tak krásně slavený v rodných krajích, smutně oba dva naladila. Chlapci mlčeli, každý zalétal myslí tam ven, ven za hory a lesy, a toliko tlumené vzdechy, vycházející střídavě tu z jedné, tu z druhé mladé hrudi, svědčily o tom, že oba myslili na jedno a totéž.

Valentin první přerušil mlčení: »Ale, pamatuješ, Jene, jak to bylo tenkráte?« promluvil potichu.

»Ale, pamatuješ, Valentine?...

Oba se usmáli. Což taková chvíle se někdy v životě zapomene? A zvolna, zvolna začali obživovati. Nachýlili hlavy k sobě, šepot stával se hlasitějším, zvuk mateřské řeči jakoby jim rodnou zemi stavěl před oči. Rozhovořili se tak, že ani nespozorovali příchod službu majícího důstojníka do kasáren. A důstojník chvíli stál za jejich zády, naslouchal pilně, a toliko přistřižený vous stále divočeji ježil se mu na hněvem se chvějícím retu. Konečně učinil krok v před a stanul před nimi.

»Tak, vy tuláci, po polsku mluvíte! Tady v kasárnech po polsku!«

Chlapci se zarazili.

A důstojník odešel ihned hlásiti vyššímu představenému. Rozhodnuto bylo v krátku. Jan na dva dny žaláře o chlebě a vodě, a Valentin na šest hodin stráže bez vystřídání, a to u staré prachárny, stojící dosti daleko od města.

Ihned též přistoupeno k provedení trestu. Jan doprovozen do žaláře, Valentin na stráž.

Strašné bývají mrazy na dalekém východě. Mrazy, že ptáci mrznou v letu, a s úst vyplitá slina jako rampouch ledu padá na zem. Valentin věděl o tom ze zkušenosti, neboť již po dvakráte oznobil si uši tak, že by mu málem byly padly; posteskl si v duchu, když jen pomyslil na oněch šest hodin, ale neztratil naději v Boha. Hned též vzal na sebe ohromný služební kožich, který pro pohodlí stráži byl všude po ruce v budce strážní a postavil se, ani na chvíli nesedaje, aby stálým pohybem zachoval kolem sebe teplo. Ovšem na nějaký čas ukázalo se to opravdu velmi dobrým

prostředkem, ale pouze na nějaký čas, pokud povětří bylo pokojno. Však v brzku zavanul větřík, z počátku velice klidný, tichý, který stěží, stěží hrstku sněžných vloček dovedl odvanouti z místa. Obyvatelé východní vědí ze zkušenosti, co značí takový větřík, a v čas hledí se ukrýti, kde možno, jako myši v děrách. Valentin věděl rovněž o tom cos z doslechu; udělalo se mu smutně kolem srdce, leč co měl činiti? Vrátiti se do kasáren, aby dostal kuli do lebky za neposlušnost? Zavinul se tedy toliko těsněji do kožichu a zrychlil krok.

V tu chvíli větřík začal se zvolna měniti. Chodil kolem, jakoby váhal, jakoby nevěděl, co má dále počíti. Sněžné vločky se hrnuly tu jako ubrus v před, tu vyskakovaly najednou vzhůru, jako svatojanské mušky, otáčely se nějakou dobu v povětří a potom znovu velmi klidně padaly na zem. Vítr jakoby také utichl úplně a po dlouhou chvíli ani jedna vločka sněhu nehnula se z místa.

Valentin si oddechl. »No, chvála Bohu,« pomyslil, »má-li to býti takto, to není ještě mnoho strachu! Leč najednou kdes, hle, ve stínech nočních zařvalo cosi jako zvíře nenadále udeřené holí. V téže chvíli a z téhož právě místa vyrval se ze země ohromný sloup sněhu, mrštil vzhůru závějí a počal se točiti jako vřeteno, házeje kolem celými hrudami sněhu. V povětří se zatemnilo. Valentin vytáhl z pod kožicha ruku, chtěje přidržeti čapku na hlavě, leč v tétéž chvíli právě pod jeho nohama vyrval se druhý takový sněhový sloup. Polovinu kožichu mu to vyzdvihlo jako křídla nad hlavu, ucpalo ústa sněhem, naplnilo oči. Padl celou svou délkou na zemi, téměř jsa bez vědomí, a zadržel se sněhové kůry, zatnuv do ní prsty, aby jej to jako prach nevyzvedlo do výšky. Po chvíli přece se poněkud vzpamatoval a po rukách počal se posunovati stranou k budce. Budka byla do polovic zavátá sněhem, leč již se mu nechtělo zahřívati se chozením. Chtěl raději státi na místě.

Leč zima nedala na sebe dlouho čekati. Nadarmo třel ruce i nohy, nadarmo zakrýval si hlavu kožichem. Chladno pronikavé prorážełlo celý oděv, vnikalo pod košili na holé tělo, bodalo a štípalo až k umrtvení údů. Slzy mu vstoupily do očí.

»Zač to,« myslil, »zač to?... Kéž vás Bůh přísně pokáře, psí bratři, kéž vás pokáře!« Klel a plakal. Leč již se nepokoušel brániti se déle. Stáhl se toliko v půli, vtiskl se do samotného kouta budky, a zaťav zuby, zůstal nehybný.

Konečně po nějakém čase sama zima počala ho jaksi méně trápiti. Toliko jakási divná, nekonečná bázeň ho celého obklíčila. Slyšel vytí bouře, útočící vztekle na jeho úkryt, zdálo se mu, že v tom vytí slyší pro sebe nějaký neuprosný výrok. Zdálo se mu, mohl by na to konečně přísahati, že někde daleko, daleko kdosi volá ho jménem.

»Valentine, Valentine!...« rozléhá se neustále, a vítr uchvacuje ten hlas a roznáší ho s jekem po celém zasněženém okolí, jakoby stěžoval, že nemůže nalézti toho, jenž mu určen za kořist.

Valentin se chvěje, silněji tiskne se ke tvrdé stěně. — Najednou zatřásla se budka v základech. S ďábelským chechtotem,

chechtotem radosti vpadá vichr do jejího vnitřka, vyzdvihuje chlapce ze země, uhodí s ním.

Valentinovi zarazil se dech v hrudi.

»Panno Čenstochovská, zachraň ubohého,« volá. A najednou, sotva ještě mohl domluviti, všecko se změnilo. Po strachu ani sledu, krutý vichr chová ho jako děcko na lahodných křídlech a lehounce spouští ho na jakousi jako routa zelenou louku.

Kráčí si Valentin po oné louce; je krásná pohova, na hoře raduje se skřivánek, kvetoucí pohanka lehtá nozdry vůní medu, kdesi daleko pod černým borem zvoní po obilí písnička:

»Koupala se Kačenka v moři,
pásla koníčky v obilí...«

Ohlíží se s úžasem a najednou poznává, že jest ne méně' ne více, než ve svém rodném kraji, za návrším již viděti je i starou lípu a střechu otcovské chaty. Zrychlí krok, a srdce tak buší, tak buší, mocný Bože, div hruď nerozbije. Konečně, hle i sad. Vrata skřípla.

»Burku, ty na mě štěkáš?« »ne, ne, poznal přece, věrné psisko! Dosti, nelísej se, nemám nyní času...« Ještě krok. Ale ruka se chvěje, ani kliky nemůže uchopiti. Vchází a »Pochválen...« praví — »Pochválen!...«

»Panenko nejsvětější, tys to, ty synku!«

Staré matčiny dlaně tulí ho do ustaraného klína, a ze starých očí slzy kanou, kanou potůčkem na jeho hlavu. Cítí ty slzy, ó a jak je cítí: takové horoucí, velké a těžké! I samému je tak nějak radostně, a cosi, není to smích, není to lkání, vstupuje do hrdla a brání mluviti.

Potom vchází do světnice otec, sousedi... Mladší bratr zkouší si jeho vojenskou čapku, sestra připravuje jídlo... Valentin se směje, rozpovídá se vesele... a najednou, najednou, otec béře klanici a do lebky udeří »Proč vy, proč tatíčku?« lká chlapec upřímně: »já vám přece nic...«, otec po druhé, po třetí... Valentin se dá do pláče. Rány stávají se stále silnější, stále více bolestné. »Tys se do kolonií odebral,« hřmí nad ním hněvivý hlas otcův, »zošklivila se ti otčina, na Sibiř jsi odešel, cizí zem chceš svým potem zalévati, tu máš za to, nač ti Sibiř!« »Ach, nepůjdu, tatíčku, nikdy již nepůjdu.« Valentin ho prosí, zaslání hlavu rukama a najednou slyší, že v otcův hlas splétá se jako nitka jakýsi hlas jiný, zvětšuje se, zmáhá se, přehlušuje všecko a sám již pouze hučí mu do uší: »Tak ty hlídáš, psí synu, to tak ty stojíš na stráži, polačisko bídné.«

Valentin užasl. Ohromným násilím otevřel víčka, před očima zableskla mu na chvíli hněvivá tvář důstojníka službu majícího, a upadl znovu do víru horečkových vidin. Otcova klanice a důstojníkovy podkůvky sloučily se mu v jedno, krátkou chvilku cítil ještě trochu bolest, konečně ztratil vědomí. Ale důstojník, neboť nyní nebylo to přelud, ale skutečnost, povolil své nenávisti.

Křičel, vztekal se, dupal nohama, až se unavil a ochroptěl. »Odneste tu zdechlinu,« obrátil se k vojákům z obchůzky.

Dva vojáci chytili Valentina pod paží, pozdvihli na nohy a jako kládu dřeva opřeli plecema o stěnu budky. Čapka mu spadla na zem, hlava klesla, ostrý vítr lízal mu tváře ledovatým jazykem, vynucuje hojné slzy z bezmyšlénkovitě patřících očí. Nic necítil.

Důstojník však, oddechnuv si, přiskočil znovu k němu.

»To takto hlídáš, psí synu? Na stráži spáti při prachárně! To tak odbýváš stráž! Řemeny dříti s tebe, tuláku, rozstříleti je málo.«

Uhodil ho ještě do ucha z jedné strany. Valentinovi se hlava sklonila na rameno jako uťatá. Udeřil s druhé, hlava se vrátila na své místo. Na konec poručil ho odvésti do žaláře.

Leč Valentinovi to bylo všecko jedno. Nic nevěděl o Božím světě. Nevěděl též, že ho ještě postavili před samého velitele pevnosti, který mu naplil v tvář a bezohledně řekl, že takový otrhanec není hoden nositi vojenský šat, nepamatoval si, jak strávil noc ve studeném, vlhkém žaláři, a jak ho odtamtud doprovodili do nemocnice. Silné promrznutí a rány uvrhly ho v nebezpečnou nemoc. Chlapec blouznil, tu plakal, tu se smál zas najednou, a Jan, který jako sluha v nemocnici patřil stále na jeho muky a viděl, že očividně, téměř každým dnem hyne, málem že sám neonemocněl ze žalosti.

Konečně asi v polovici druhého týdnu nabyl Valentin vědomí. Rozhlédl se po sále, ve kterém ležel a usmál se zdlouha na Jana, který právě začínal topiti v kamnech. Jan jednu chvíli byl u jeho lůžka.

»No, chval Nejvyššího,« zašeptal radostně, »přeci jsi se vzpamatoval. Ale nahnal jsi mi strachu, víš!«

Stiskl srdečně ruku nemocnému, leč radosť jeho netrvala dlouho. Když pohlédl do Valentinových očí, bledých jako hvězdy na ranním nebi a patřících tak divně, jako by jimi vyzírala na svět ne ta stará, dobrá duše Valentinova, ale jakási jiná, neznámá, jakási zvláštní, beznadějný smutek sevřel mu srdce. Odvrátil se rychle, jako by spěchal k přerušené práci, ale v pravdě nechtěje Valentinovi ukazovat tu slzu, která se mimovolně vkrádala do jeho očí, leč Valentin ho ani nezdržoval. Obracel toliko za ním oči, pak znovu chvilku je zamykal jako by byl umučený a tak ležel tichounce, bez pohybu, beze slova.

Teprve před samým večerem, když Jan uspořádav práci, sedl vedle něho při lůžku, Valentin vložil svoji studenou dlaň na jeho ruce, chvíli ještě mlčel, konečně začal tichým hlasem: »Jak se vrátíš, Jene, pozdravuj tam ode mne matku, otce, všecky pozdrav ... Pověz jim ... že jsem pamatoval na né v poslední chvíli.«

Janovi zatřásly se ruce, jako vyplašenému ptáku. »Co to mateš?« ... zašeptal, »či snad mám se já sám vrátiti? Neboj se, dá Bůh, uzdravíš se, ještě se vrátíme najednou, jako jsme najednou přijeli.«

»Och,« vzdychnul nemocný, »nevrátím se, já se nevrátím, já již to vím. Já již nikdy více neuzřím vícekráte ... ani otce,

matky... ani naši země svaté... ani slunka našeho... ani... ne... ne... nikdy.« Zapadlá hruď vypjala se mu pod košilí, jako by ji lkání pozdvihovalo, potom zapadla ještě hlouběji, přivřel oči a toliko rozevřená víčka oční třásla se mu jaksi divně.

Jan seděl zaražený, se svěšenou hlavou, bez rady.

Jak nastala noc, horečka, ktera na chvíli nemocného opustila, znova se počala zmáhati. Oddychoval těžce, na líce mu vystoupily silné ruměnce, rozšířené zřítelnice hořely jako dva uhly.

Okolo půlnoci pocítil Jan slabé stisknutí Valentinovou dlaní a nachýlil se k němu.

»Jeníčku,« začal nemocný sotva slyšitelným trhaným hlasem, »pro Pána Ježíše Ukřižovaného zaklínám tebe, udělej, zač tě budu prositi... Vidíš, já tu zůstanu sám, sám na věky... nepřátelská země bude mne tlačiti na prsou, bude mi strašně smutně.... Ty napiš našim, ať pošlou... prstečku naší země... kytičku nějakou... a ty všecko na můj hrob... uděláš to, uděláš?«

Janovi sevřelo se hrdlo jako železným kruhem. Neotevřel úst, boje se, by dlouho zadržovaný žal nepropukl ve hlasitý křik, pokynul toliko hlavou. Ale Valentin silněji stiskl jeho ruku a opět počal šeptati:

»To je trest Boží, trest na mne. Pamatuješ se, Jene, jak to bylo tehdy? Přemlouvali nás do Sibiře, slibovali zem zadarmo... Já se k tomu klonil. Chtěl jsem opustiti otčinu, odejíti. A Bůh mne pokáral. Ostanou tu moje kosti... Ale duše, Jene, duše! Ty se za mne modli, prosme oba Boha, možno-li, by duši odpustil, Jene!« Sepjal ruce a s velikým úsilím počal slova Otčenáše: »Otče náš, jenž jsi na nebesích...« Jan klesl při lůžku na kolena.

»Odpustí On tobě, odpustí Pán milosrdný, ale těm psím bratrům neodpustí. O neodpustí, o neodpustí!« — Jan zapomněl na to, kde jest, povolil svému bolu. Leč v téže chvíli vyšel ze sousedního sálu službu mající lékař:

»Jaké to křiky,« zasikal hrozebně — »pryč odtud!«

Jan vzkypěl hněvem. Pohlédl na lékaře tak, že ten až ustoupil, avšak sám se nehnul z místa. Lékař odešel a za malou chvíli vrátil se s důstojníkem a dvěma vojáky. Zatkli ho.

A Valentin zůstal sám, a pouze žlutavé světlo noční lampy klouzalo se stíny po jeho tváři, polité smrtelným potem, a pronikavě hledělo mu do očí, jakoby přisvědčovalo té smrti, která vztahovala již k němu kostnatá svá ramena z nejtemnějšího kouta sálu.

Daleký východ rděl se již leskem červánků, a ještě bojoval se smrtí. Teprv když první paprsky vycházejícího slunce zazářily šikmo špinavými okny sálu, počal se zvolna upokojovati. Tělo dožilo, stydlo, na čele usazovalo se slavné upokojení. Naposledy ještě jednou otevřel oči, zamrkal víčky, jakoby světu posýlal poslední požehnání a skonal.

Hle, Bůh vševědoucí seslal v tu chvíli anděla svého, aby vzal tu od těla se osvobozující duši, přikryl ji svými křídly a zanesl tam nad modrou Vislu na klasy šumící lány obilní. Trpěl, a dostalo se mu odpuštění.

František Sušil.

Napsal ANTONÍN B. DRÁPALÍK.

(Pokračování.)

Po stručných životopisných údajích, které jsem právě naznačil, obraťme pozornost svoji k činnosti Sušilově.

Co se postupu týká, bude mi snad vytýkáno, že nedbám vnitřní souvislosti a časového pořadí, jak rok od roku spisovatelská činnost Sušilova se vyvíjela a literárních plodů jeho přibývalo; mně běží spíše při práci této o to, abych pouze ukázal, *ve kterých oborech* byl Sušil činný, *a s jakým výsledkem* a zdarem se práce jeho potkala. Neboť jak brzy uvidíme, nebyla spisovatelská činnost jeho omezena na jediné pole literární, ale jest také — objektivně posuzována práce jeho v jednotlivých oborech ceny nestejné. Avšak byla-li snad *v některém* oboru *méně cenna* — nepravím bezcenná — než v oboru jiném, nebo než u vrstevníků jeho v témže oboru se jevila, nebo než by ji někdo se stanoviska dnešní doby posuzoval, není tím ještě nikterak řečeno, že by *celá* jeho životní práce byla pro národní náš život bezvýznamna. Jako se skutky každého člověka nečítají, nýbrž váží — non numerantur, sed ponderantur — tak i Sušilovi přísluší v každém odvětví literárním, v němž pracoval, určité místo, a dle toho jest *celkovou* činnost jeho posuzovati.

V době obrození národa českého, před rokem 1820, soustředili buditelé naši všecky síly své k tomu cíli, aby jazyk český a národní vědomí české bylo probuzeno a na první základy postaveno; za *tím* účelem pracovali *svorně všichni* vlastenci čeští, laici i duchovenstvo, katolíci i protestanté; obory pak, které vedle básnictví nejvíce byly pěstovány, byly jazykozpyt a dějepis. Na ostatní vědecká odvětví nedostávalo se v těchto dobách ani sil duševních pro nedostatek pracovníkův, ani sil hmotných, poněvadž vědecká literatura nemajíc dostatek čtenářův a odběratelů, přinášela sice svým pěstitelům slávu a uznání národa, ale po stránce hmotné žádala od nich mnoho obětí.

Teprve po jmenovaném roce 1820, v době literární obnovy v národě našem, nastává ponenáhlu i v ostatních oborech vědecké prosy utěšený ruch, a do této doby spadá vystoupení a činnost Sušilova: byl činný v básnictví theoreticky i prakticky, ale pracoval též jako povolaný *odborník* na poli theologickém.

Veškera činnost jeho provanuta jest dvojím duchem — náboženským a vlasteneckým — ale tak, že nesnadno jest říci, kde ta neb ona vůdčí myšlénka více převládá, kde Sušil více prospět chtěl církvi nebo vlasti. Tento nerozdvojný ráz práce své naznačil Sušil sám známými verši:

Dvé krásek spanilých duše mé ovládnulo stánek:
zemská jedna, druhá s výšiny pošla nebes.
Církev a vlast — ty v mojich miluji sestersky se ňadrech;
Každá půl, každá má moje srdce celé.

Ostatně jak nesnadno jest odděliti navzájem pojem činnosti náboženské a vlastenecké vůbec a u Sušila zvláště, toho do-

kladem uvedena buďtež zde slova B. M. Kuldy, pronesená dne 26. července 1871 při odhaleni pomníku Sušilova. Praví:[14]) »Nechápu, kterak by sobě počínali dva řečníci, z nichžto by jeden měl oslaviti Sušila ***národovce*** a druhý Sušila ***církevníka***. Kdyby mne někdo nazval ***národovcem***, a představoval by sobě národovství moje ***bez ducha křesťanského***, já bych mu domnělou poctu takovou rozhodně vrátil; a kdyby naopak jiný jmenoval mne ***církevníkem***, domýšleje se, že ***národovství*** jest věcí vedlejší

František Sušil.

a zbytečnou, tomu bych odvětil, že křesťanství nikoli není mimo národy, nýbrž pro národy a v národech. Dokonalé ***celé člověky***

---

[14]) Frant. Sušil, Životopisný nástin od M. Procházky, str. 411. a 412. Uvádím tato slova Kuldova k uvážení, jak dalece se po dnešní dobu vyplnila. Že i Sušil předvídal nebezpečenství pro národ náš z liberálních proudů tehdejší doby plynoucí a směry takové odsuzoval a káral, patrno z různých nápisů, z nichž pouze tento uvádím (Nové básně Františka Sušila, II. C. nápis 224.)

Nerovnost.

Svůj kdo tupí národ, zrádcem jej vlasti nazýváš.
Proč kdo tupí církev svou, sluje tobě rekem?

v hojném počtu a v každém národě shledáváme mezi nádenníky, řemeslníky, průmyslníky, obchodníky, umělci a učenci všech odborů; ale ti všickni jsou oživeni *věrou* a *zbožností*. Naopak ale ještě nikdy nesetkal jsem se na svých cestách v nižádném stavu s člověkem *dokonalým* a *celým* bez víry a zbožnosti. Vědoucnost a obratnost sebe výtečnější v jednom nebo v několika směrech zůstavuje člověka přece *kusého* a *necelého*, v odporech se kolísajícího, pakli prázden jest *víry* a *zbožnosti;* bližším pozorováním nabývá se jistoty, že člověk takový podobá se muži *po jedné straně mrtvicí raněnému*. Národovec, jenž by volil národ náš Československý povznášeti a zvelebovati *mimo Krista* anebo dokonce *proti Kristu*, věda nebo nevěda, tuše nebo netuše, vštěpoval by do národa svého zárodek jistého úpadku a byl by hrobařem jeho, kdyby duch Kristův nevýslovně mocnější nad zámysly pouze tělesné a zemské, v pravou chvíli nezvolal: »Šavle, Šavle, proč mne pronásleduješ? Tvrdoť jest tobě proti ostnu zpěčovati se.«) (Skutk. apošt. 9, 4—6.)

Co se obsahu týká, můžeme celou veřejnou činnost Sušilovu, literární a spolkovou, rozčleniti v tyto oddíly:

1. Překlad a výklad Písma sv. Nového Zákona.
2. Spisy sv. Otců apoštolských.
3. Církevní hymny a snahy směřující za opravou kancionalu se beroucí.
4. Sbírky národních písní moravských.
5. Krátká prosodie česká.
6. Původní činnost básnická.
7. Překlady z klassiků starověkých.
8. Činnost učitelská.
9. Činnost spolková a organisační.

Jednotlivé tyto oddíly činnosti jeho nejsou všude bez naprosté vnitřní souvislosti, ačkoliv co do času vyvinuly se nestejně. Promluvíme o nich tudíž v pořádku právě naznačeném.

* * *

Prvními třemi body zapsal se Sušil v dějinách písemnictví českého jako vynikající *odborník ve vědě theologické*, až do té doby málo pěstované; zvláště jeho *překlad a výklad Písma sv. Nového Zákona* jest dílo epochální, pro jehož celkové ocenění dostačí pouze uvésti, že jednak překonal jím Sušil všecky podobné práce svých předchůdců,[15]) jednak že dílo jeho nenašlo až po dnešní dobu sobě rovného.

---

[15]) Byli to předně kněží řádu pavlánského Fortunát Durich (také Durych) (1735—1802) a František Faustin Procházka, (1749 -1809). Arcibiskup pražský Antonín Petr hrabě Přichovský, známý odpůrce josefinismu, odhodlav se na vybídnutí císařovny Marie Teresie vydati znovu katolickou bibli, pověřil tímto úkolem jmenované kněze z řádu pavlánského, kteří roku 1778 vydali Nový Zákon a r. 1780 Starý Zákon pod názvem: »Bible česká to jest celé svaté písmo starého i nového zákona, podle starého obecného lat. textu od římské katolické církve potvrzeného a užívaného přeložené, opět s obzvláštní pilností přehlédnuté, ponapravené a znovu vydané.« — František Novotný z Luže (1768—1826) vydal r. 1810 spis: Bibliotéka českých biblí od

Jak již dříve bylo řečeno, pracovalo duchovenstvo v době obrození spolu s ostatními buditeli skoro ve všech oborech českého písemnictví. Tím vysvětlujeme si částečně zjev, že ve vlastním oboru bohovědném pracovalo celkem málo; co bylo vykonáno, mělo ráz spíše lidový, populární, ale před vědeckou kritikou vždycky neobstálo. Avšak Sušil, jakkoliv i jinak byl činný »na národa roli dědičné«, pokládal za svoji povinnost, plynoucí z jeho professorského úřadu, aby ve svém vlastním oboru působil nejen slovem, ve svých přednáškách před bohoslovci, nýbrž i tiskem, pro širší veřejnost. »*Rozumělo se i Sušilovi samo sebou, že obory bohovědné mají býti pěstovány především těmi, kteří zastupují učení bohoslovné; předpokládajíť se u nich všechny podmínky k tomu potřebné, schopnost i příležitost.*«[16]) Toto přesvědčení sám uskutečniti chtěl ihned, jakmile učitelský úřad v Brně zahájil. Neboť již roku 1838 psal V. Pešinovi, redaktoru »Časopisu pro katolické duchovenstvo«: ».... opovažuji se i tuto otázku na Vaši Důstojnost a Milost skládati, zda-li kdo na kommentáru sv. Písma pracuje. Položil jsem sobě za úkol života, dá-li Bůh obšírným výkladem Nového Zákona vel. duchovenstvu posloužiti, kterážto práce teprve po mnohých letech k žádanému cíli přivedena býti může....«[17])

A skutečně teprve r. 1865 oznámil Sušil Vinařickému, že výklad Nového Zákona je »právě hotov«. Přes čtvrt století pracoval Sušil o předsevzatém díle, a proto s oprávněnou důvěrou můžeme *předpokládati*, že vynaložil na ně všecky síly a schopnosti své.

Jelikož ještě před touto dobou bylo známo, že Sušil chystá výklad Nového Zákona, byl r. 1862 vybídnut, aby svěřil jej »Dědictví sv. Prokopa« v Praze, které založeno bylo r. 1860 k vydávání spisů bohovědných v jazyku československém. Po krátkém

---

XIII. věku až do leta 1810, který později vydán jako úvod k překladu biblí nákladem fondu škol normálních Téhož roku vydal: Písma svatého nové úmluvy Evangelium, aneb blažené zvěstování. Díl I. — Jan Krbec (1791—1857), zpovědník při chrámu sv. Víta v Praze a ředitel kněžské káznice u sv. Jiří, obstaral v letech 1848—51 rovněž vydání bible. — František Bezděka, kněz církevní a skriptor c. k. universitní knihovny v Praze, vydal r. 1861 »Biblí čili Písmo svaté« s přemnohými obrazy, při čemž řídil se Šestidílnou biblí Bratří českých s nepatrnými dodatky a přídavky. — Tomáš Draský (1791—1843) vydal: »Wýklad český neobšírný, wšak bezpečný wšech Písem swatých staré i nowé úmluwy z půwodních jazyků osprawedlňující a wyswětlující obecný, od církwe swaté schwálený a zwo.ený text lat. bible, ano i wšeliké učení sw. katolické a apoštolské římské církwe, kterýž oddáwá wlasteneckému národu swému Tom. Draský, měšťan pražský, služebník církwe.« V Praze I. díl r. 1822, II. díl 1827. — František Poláček (jindy též Pullaschek, 1757—1818) vydal v Brně 1791 ve dvou dílech »Písmo sv. Nového zákona pro lid vyložené.«

[16]) Vychodil na uv. m. str. 264. — V části otištěné v čísle květnovém na str. 735. t. l. vynecháno nedopatřením ve druhém řádku slovo »by«, takže místo zní: »— jejíž ukončení za letošního jubilea Sušilova zajistě by přišlo vhod.« Týká se to díla Vychodilova, jehož uvádím 5 sešitů. Zatím však vyšel právě nyní sešit šestý, kterým celé dílo skutečně jest ukončeno, a znovu co nejvřeleji je doporučuji.

[17]) Časopis kat. duch., 1838, str. 737. Cituji dle Vychodila, str. 266.

váhání vyhověl Sušil tomuto přání a tak v prosinci r. 1863 vydáno *»Evangelium svatého Matouše, přeloženo a obšírně vyloženo od Františka Sušila, professora theologie.«* Roku 1865 vydáno: *Evangelium sv. Marka a sv. Lukáše*, 1867 sv. Jana, 1869 *Skutky apoštolské*, roku 1870 a 1871 *listy sv. Pavla* kromě listu k Židům, který *s ostatními spisy* Nového Zákona vydán byl r. 1872.

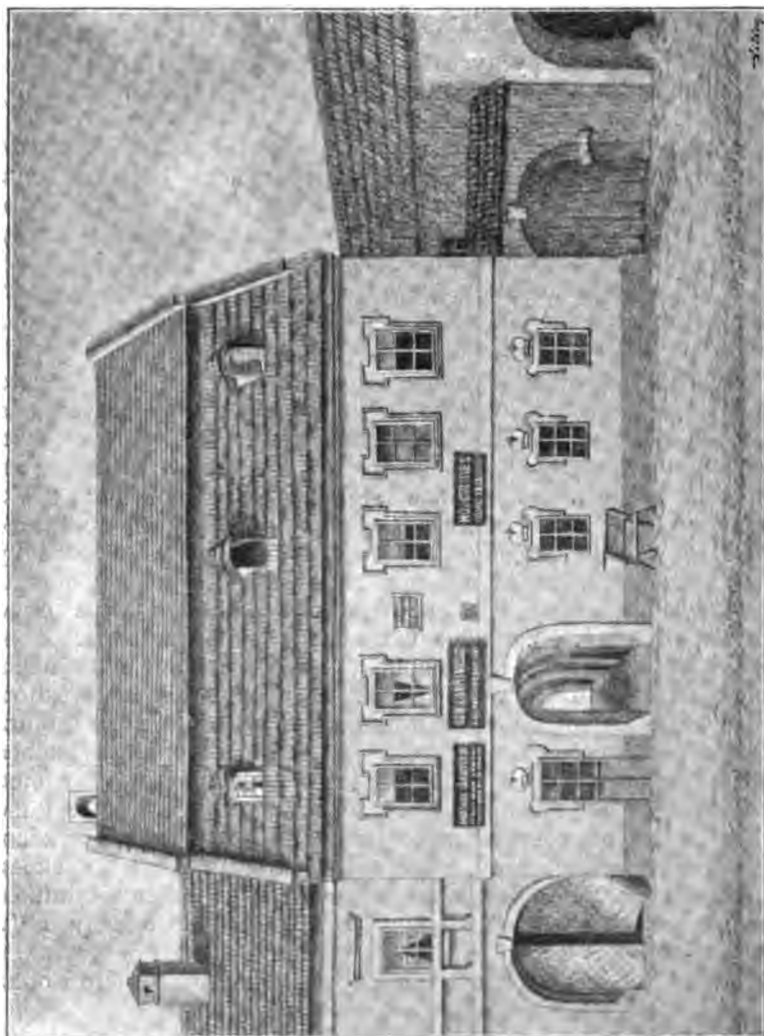
Celé dílo, jak již nadpis upozorňuje, třeba posuzovati se dvojího stanoviska: *překlad* a k němu připojený *výklad*. Měl bych tudíž promluviti o tom, pokud se práce Sušilova zdařila a odpovídá vědeckým požadavkům. Jsem si však vědom vlastní nedostatečnosti k takovému úkolu, neboť — abych s malou pozměnou užil slov Vychodilových výše citovaných — *rozumí se samo sebou, že práce bohovědné mají býti posuzovány především těmi, kteří zastupují anebo studovali učení bohoslovné, předpokládajíť se u nich všechny podmínky k tomu potřebné, schopnost a theologické vzdělání.* Jest vůbec mým přesvědčením, že jako nikdo nesmí plésti se do toho oboru, kterým se nezabýval, tak ani nemá nikdo práva mluviti (a dokonce snad odsuzovati) v otázkách theologických, kdo studia — ať řádná nebo soukromá — opravdu v nich nekonal; in concreto: myslím, že o Sušilově překladu a výkladu může mluviti jen ten, kdo konal důkladná studia ve všech naukách bohovědných, s nimiž překlad a výklad Nového Zákona souvisí. Z toho důvodu bych toto dílo Sušilovo mlčením pominul, odkazuji však k obšírnému ocenění z péra dra. Vychodila,[18]) z kteréžto práce ad informandum vyjímám:

»Celkový úsudek o *překladě* Sušilově nemůže vyzněti jinak než docela chvalně. A je to praveno zcela upřímně, po zevrubném prozkoumání a srovnání celého textu i různých překladů, ne snad jen tak, aby Sušil mermomocí byl chválen, při tom však s jakousi útrpnou výhradou. Tak totiž působí na vzdáleného pozorovatele všechny ty chvalořeči stereotypně opakované, když pokusí se opakovati, jak vychvalované dílo Sušilovo bylo vlastně zužitkováno. S plným přesvědčením a doufám že i právem lze prohlásiti, že překlad jeho jest prací všestranně vynikající.«

»Co do *věrnosti* a přesnosti obsahové není asi závažnější námitky; naopak, všechny jiné překlady dosavadní, které více šetří zděděných obratův a tím jaksi větší popularity, stojí v této příčině pod ním. Sušil využitkoval veškeru ohebnost a mohoucnost soudobé češtiny, aby co nejvěrněji vyjádřil původní obsah a výraz, ano mnohým navrženým obratem předstihl současnost, raze cestu závěrečné ustálené úpravě textu českého, jako žádný jiný . . . Písmo zajisté venkoncem srozumitelno jest samým textem jen tomu, kdo jinak s obsahem jeho a výkladem jest obeznámen; překlad, jenž by sám každému stačil k úplnému porozumění, jest vůbec naprosto nemožný. To-li se uzná, uzná se také, že Sušilův překlad zúplna vyhovuje všem možným požadavkům i doslovné věrnosti i *srozumitelnosti*, i sotva najde se tak brzy překladatel, který by oběma požadavkům, zhusta si odporujícím, lépe vyhověl, nehledíc ovšem k podrobnostem podřízeného významu, kde jsou možny obraty různé.

[18]) Na uved. místě, str. 264.—305.

»Po stránce *esthetické* pak vyniká *překlad* Sušilův nade všecky vybranými obrazy, plynným pokud možno tokem slov a libozvučností. — — — Je to čeština nevšední, vysoká v nejlepším slova smyslu. Tak asi by po nepatrných změnách zvyku doby hovících zněla ona biblická čeština, očištěná od těch roz-

Rodný dům Sušilův.

ličných zakořeněných nešvarů, jakou bychom rádi na posvátném místě slýchali.« —

Co se výkladu týká, praví Vychodil: »(Sušil) nechtěl výkladu svého nazývati vědeckým, a proč, an se vůbec nerad blýskal slovem vědy. Však v pravdě stojí výklad Sušilův na výši soudobé vědy biblické zúplna, jsa pravou encyklopaedií vědy novozákonní. Jakkoli snad nelibě dotýká se čtenáře ta neb ona upří-

lišněnost slohová, *co do obsahu jest a zůstane výklad tento dílem stežejným ceny nehynoucí.«*

»Otázek úvodních, kterými se zabývá t. ř. *introdukce biblická*, totiž o původu a osudech jednotlivých knih, neprobírá ovšem obšírně, ale přece zaznamenává stručně všechny podstatné výsledky příslušného bádání.

»Slovný výklad nauky novozákonní provází zevrubnými rozbory příslušných otázek *archaeologických* (ethnografických, topografických, dějezpytných) a *dogmatických*, a to kriticky, odvažuje různé důvody, jaké byly proneseny. Rozhoduje se obyčejně ve smyslu výkladu zobecnělého . . . .

»Filologii *semitskou* nezabývá se více než potřebí k etymologickému, po případě historickému vysvětlení jmen a názvů. *K řeckému* textu ovšem ustavičně prohlédá, nikoli však tolik za příčinou *kritiky textové*, jako spíše pro shodu mezi textem řeckým i latinským a překladem českým. — — —

. . . *Jménem* málokdy kterou z novějších autorit výslovně uvádí, nejčastěji ještě Maldonata. V tomto nedostatku literaturních údajův jest podle nynějšího zvyku snad jakási mezera.«

Celkem shrnuje Vychodil svůj soud po této stránce v tato slova: »Dílo Sušilovo mělo by se plným právem nazývati *epochálním*, pokud jde o ně samo. I dnes, po třiceti letech, vyhovělo by ještě úplně úkolu svému, budouc na některých místech po stránce slohové dle nynějšího zvyku pozměněno, po případě zkráceno I věda theologická i praktická potřeba (homiletika, hagiografie) měla by v něm ještě pořád výbornou pomůcku, která asi tak brzy lepší nahrazena nebude a vlastně nahrazována býti ani nepotřebuje, pokud věda novozákonní podstatných změn ve výsledcích svých nedozná. Že se dílo Sušilovo vlastně »epochálním«, novou epochu zahajujícím nestalo, není vinou jeho. Před ním a po něm — veliká prázdnota, až do nejnovější doby, neboť studium biblické u nás leželo bohužel úplně ladem. Nové vydání díla toho s obnoveným poněkud rouchem by velice posloužilo nejen památce Sušilově, která právě v tomto směru velikým neprávem jaksi bledne, nýbrž i věci samé. Působilo by zajisté povzbudivě nejen jméno Sušilovo, nýbrž i vzácný obsah, v díle tom uložený. Oslavuje-li se památka jeho jakožto buditele a sběratele písní, nemenší měrou by slovem i skutkem měla býti pěstována památka jeho jakožto *velikého biblisty a theologa našeho.«*

Potud uvádím z díla Vychodilova, k němuž ostatně odkazuji. O slohu Sušilově promluvím později.

Druhým dílem z oboru theologického jsou *»Spisy svatých Otců apoštolských.«* O překladu tomto pracoval ještě jako kaplan v Olbramovicích a brzy po té, jakmile ujal se professorského úřadu v Brně, vydal jej v Brně r. 1837 s věnováním tehdejšímu biskupu brněnskému Gindlovi.

Vedle Písma sv. Nového Zákona — svatí Otcové apoštolští, tradice, kteréžto dvě částky pevně spolu souvisí. Sušil obraznými slovy naznačuje tuto nutnou souvislost v úvodu: »Ve přírodě, dále nemáš úkazu pěknějšího, milejší zábavy, jako považovati

prokvétání stromu, jakož i každého myslícího člověka zajímá jinoch plný vroucnosti, plný svaté nevinnosti, když v životě jeho se jakoby kalich květu rozvinuje. A takový květ ze srdce mladé církve Kristovy vyrostlý jsou Otcové Apoštolští. — Krom toho Písmo svaté N. Z. podává nám ovšem vodu živou, »vskakující do života věčného,« ale samo neobsahuje v sobě celý pramen vyřinulý ze »skály, jenž jest Kristus«; ono raději samo odkazuje k jinému zdroji, jehožto částkou jest, k ústnímu podání. To pak zachováno jest nám nejpředněji skrze Otce apoštolské. Z nich naučení víry, z nich předpisy mravní, z nich osudy církve za nejstaršího věku čerpati lze nám, ano za jejich pomoci do samého Písma hlouběji vnikáme . . .«[19])

Překlad tento vyšel ve třech vydáních. »Vydání druhé, opravené a rozhojněné« vyšlo r. 1849; k třetímu vydání za života jeho již nedošlo; teprve r. 1864 vydáno bylo nákladem sv. Prokopského Dědictví v Praze po skončeném vydání překladu Nového Zákona. (Pokračování.)

Národopisné rozhledy.

Píše *Karel Procházka.*

Z poslední doby s potěšením můžeme registrovati opět několik pozoruhodných záznamů. Především mnoho si slibujeme od chystané *Marianské výstavy* v Praze, kteráž počátkem srpna se má pořádati v Praze a odkudž výběr Marianských památek se má poslati na mezinárodní výstavu v Římě. Pevně doufáme, že do výstavy té zahrnuty budou nejen umělecky cenné artefakty Marianské, ale i lidové — bez přísného měřítka uměleckého — rázovité památníky kultu Marianského v Čechách. Jelikož při všech výstavách velikých i menších duchovenstvo co nejochotněji spolupůsobilo a převzácné klenoty k výstavám propůjčovalo a vynikající místo má v archaeologii a národopisu českém, jest zajisté morální povinností museí českých, aby ochotně k výstavě té propůjčila památky marianské v originále nebo v reprodukci. Kdyby se snad některá musea rozpakovala zapůjčit věci své do Říma, aspoň na pražskou výstavu zajisté ochotně je zapůjčí. Bude to výstava kat ex ochen náboženská, kulturní, osvětová — srdci českému daleko bližší než chystaná výstava památek českobratrských — tuším v Chrudimi —, za kterouž stojí Herben a společnost.

Čeští bratří — na př. J. A. Komenský věřil a hájil božství Kristovo proti socinistům, Jonáši Schlichtingovi — a jak jest to asi s moderními odpadlíky k protestantismu? Proč právě ti fedrují výstavu českobratrskou? Pro pevnou víru v božství Ježíše Krista? . . .

Letošní sedmisté výročí svatořečení *sv. Prokopa* opět dává příležitost lidu českému, aby ta duše davu — jádro lidu — ukázala dávnou úctu k milým patronům českým. Zvláště rolnický lid v Čechách ctí sv. Prokopa jako svého zvláštního ochrance jednak proto, že pocházel z rodiny rolnické, jednak proto, že družina klášterní jím založená pustou kdysi krajinu sázavskou pod jeho vedením obrátila v úrodné nivy. Tolikéž horníci v Čechách oblíbili sobě sv. Prokopa za svého patrona, že namnoze světec ten přebýval v jeskyních. Pražská diecése čítá celkem 29 kostelů, kaplí a oltářů sv.-Prokopských, litoměřická 15, královéhradecká též 15, budějovická tolikéž 15 svatyň sv.-Prokopských. I Morava ctí sv. Prokopa obzvláštním způsobem.

Co vděčného pozorování o letošních oslavách sv.-Prokopských — jakož i o poutích se tu naskytá pozorovateli lidu — národopisci! Co obrázků slovných

[19]) Úvod k 1. vyd. str. 5. a 6. — Citát ovšem přepisuji dle nynějšího způsobu psaní (w—v, g—j, au—ou atd.)

i fotografických bylo by lze učiniti z kultu sv.-Prokopského. Pozoruhodná studie i po stránce naší učinili slovutní badatelé J. b. M. Dr. Fr. Krásl a Dr. Ant. Podlaha ve spisu: »Sv. Prokop« a v »Č. Květech« 1904 seš. 9.

Zajímavou výstavkou pro kulturního historika a národopisce byla *výstava titulních listů*, pořádaná v umělecko-průmyslovém museu obchodní a živnostenské komory v Praze v měsíci červnu. Výstava tato se snažila znázorniti vývoj titulního listu. Spolu poskytnouti měla modernímu tvoření studijní material a vzory staré i nové výzdoby titulních listů. První knihtiskaři se snažili napodobiti písmem i úpravou svých knih nákladné knihy psané a tak je nahraditi. Jako v knihách psaných nebylo zvláštních titulních listů a initialy a jiné přízdoby dávaly se ozdobně do textu vmalovati, tak i tiskaři upravovali své knihy. Počínali a končili je stejným způsobem a pro initialy vynechávali místo a dávali je do knih miniaturními malíři vmalovati.

A tu na výstavě jmenované vystaven byl vzorek staré knihy rukopisné prvním listem svým jako ukázka obvyklé úpravy počátku pravé knihy. Kniha rukopisná a podle ní i první knihy tištěné obvykle začínaly; »Počíná se....« latinsky: Incipit....« a končily: »Skonává se....« latinsky: »Explicit....« Odtud se zove takový počátek knihy stručně: Incipit a konec Explicit.

Od těchto ukázek jde to na výstavě protirudolfinské až po naše časy. Mnoho věcí poutalo nás tu s hlediska našeho, na př. prosté a vkusné titulní listy českých knih z doby národního probuzení: Krameriusův Esop z r. 1791, Nejedlého Smrť Abelova z r. 1804, V. Nejedlého Poslední soud, Čechoslav z r. 1821, Hankovy písně, Klicperův Almanach z r. 1828. Dále zajímaly nás titulní listy dle nákresů Manesových, jakož i titulní listy rozličných lidových moderních spisů Raisových a podobných dle nákresů Alešových atd. S povděkem odnášel sobě návštěvník z výstavy té na památku doprovod výstavní od F. A. Borovského — velmi instruktivní za — 4 h. Toť je pravá popularisace umění.

V té míře neupokojil mne ani tak katalog XIII. výstavy *spolku »Manes«*, vystavujícího v červnu a červenci ve výstavním pavilonku v Kinského zahradě ukázky umění *grafického* zejména z Němec, Francie a Rusi. V katalogu tom nebyly by vadily kratinké životopisy umělců vystavujících a ocenění jejich umění. Reprodukce děl vystavených pro katalog nebyly šťastně voleny — a na tak drsném papíru ovšem ukázky obrazové lépe nemohly dopadnouti. Naproti tomu jak jinačí knihou téhož Manesa byl výstavní katalog: Manes — Úprkův katalog již tak neuspokojil. Ale jinak spolku Manesovi sluší všechno uznaní v ideální a nákladné práci jeho. Škoda, že tak málo ceněná. Kdykoli přijdu do výstavy jeho -- téměř sám a sám tu obcházím. Připadá mi, jakoby kresby v Šípech lidovým massám více se líbily! Leč to mimochodem.

Poukázati chci, že i na jmenované výstavě leccos po stránce studia národopisného nás upoutalo — byť to bylo z luhů cizích. Tak na př. Maxe Liebermanna (Berlín) původní lithografie: Na podzim (lidová scena), lepty: Na bělidle, Pasačka, jiná Pasačka koz, Rybářky pletoucí sítě, Klepání kosy — na zemi sedě naklepává kosu — u nás sedě na stoličce zvané »babce« — Sázení bramborů. Skvostná zde vystavena byla perokresba Lva Baksta (Petrohrad) k Čajkovského pověsti; »Labutí hrad«.

Mezi vzácnými náměty náboženskými tím více vynikal zde kolorovaný tisk, představující sv. Jiřího — nápodobenina to lidového obrazu od Ivana Bilibina (Petrohrad). Téhož umělce vystavena zde byla malovaná kresba, titulní list k báchorce: Volga — po způsobu neumělých kreseb dětských. M. Jakunčikova (Petrohrad) vystavovala rázovitou venkovskou kapličku ze dřeva pod č. 126. a barevný lept: Hřbitov (č. 127.). Mimoděk hřbitov ten — beze zdi — připomínal mi chudičký slovácký hřbitov, který druhdy viděl jsem za Vlárským průsmykem. Nade vše ale oslňovaly barevné litografie, často s náměty souvisícími s lidopisem od Henriho Riviéra (Paříž). Obraz: Sníh — se sousoším kříže uprostřed působil kouzlem neodolatelným. Škoda, že nedaleko odtud zavěšen byl obraz: Krásná operace, byť sebe mistrněji provedený, nicméně svědčící o jakési perversitě.

Konče referát, poukazuji ještě k poslední zprávě rady Národopisného Musea Českoslov. v Praze, dle níž členem Národop. společnosti jest 23 kněží — poměrně nejvíce ze všech stavů. Učitelů na př. je několikráte více nežli kněží a není jich členy ani 23. Zajímavý dokument, že prý duchovenstvo necítí s lidem, že není vlastenecké.

LITERATURA.

POLSKÁ.

Róža Duchowna. — Letošním rokem začíná tento malý měsíčník již sedmou pouť výroční, rozšiřuje dobrou náboženskou četbu po vlastech polských. Pět ročníků horlivě a obezřele redigoval P. Antonín Górnisiewicz O. Præd., náklad pak nesl konvent dominikánský ve Lvově. Ročníkem šestým přenesena byla redakce na P. Konstantyho Marii Zükiewicze, člena konventu dominikánského v Żólkwi, který také převzal náklad na tento list, vydávaný bohužel s hmotnými obětmi, poněvadž dosud nedošel takového rozšíření, jakého by zasluhoval. Jest za 1 K ročně. Uplynulý ročník jest výmluvným svědkem pečlivé snahy nového redaktora, který nikterak nezůstává za svým předchůdcem. Tento list jest hlavně k tomu cíli ustanoven, aby rozšiřoval úctu, lásku a nábožnost k sv. růženci, jímž sv. Dominik tolik lidí obrátil z kacířství na pravou víru Kristovu. Za tím účelem nesou se také všecky články a básně uveřejněné. Panna Maria je tu oslavována jako »potěšitelka zarmoucených«, »potěšitelka církve«, »královna jara«, »náš ideál«, »potěšitelka polského národa«, »utěšitelka rodiny, mládeže, ve všelikých potřebách, jest útěchou spravedlivých i hříšníků, jeví tuto naši útěchu hlavně v modlitbě růžencové, těší člověka v hodině smrti a duše v očistci. Popisují se poutní místa jako Panna Maria Jackovská, zrušený klášter dominikánský, flavigny sur Ozerain, dále májová slavnost, svatodušní svátky, uvádějí se tu příklady ze života slavných mužův i zbožných lidí, již dožili se vlivu modlitby růžencové a uveřejňují se vhodné povídky. Do každého téměř čísla pak zasílají údové různých bratrstev zprávy o rozvoji těchto spolků, tak že se tu objevuje před našima očima téměř veškeren účin úcty Marianské i růžencové mezi polským lidem. — Sedmým ročníkem opět přešla Růže do původního svého sídla, totiž do konventu dominikánského ve Lvově; redakci pak převzal P. Wincenty Maria Szumski, lektor theologie zákona »kaznodějců« — kazatelů, jak se dominikáni polsky nazývají. Nová redakce ujišťuje v úvodním slově: »Co se nás týče, budeme se starati, abychom učinili časopisek svůj rozmanitým vším tím, co dýše milostí k Bohu a sv. církve, mezi články našimi bude všude zářiti, a to leskem mohutným diadem královny nebe i země: svatý růženec.« — »Róża Duchowna« plní věrně úkol svůj, podávajíc zbožnému lidu příhodnou četbu a vedouc jej takto ke čtení vůbec. Časopisu přejeme hojně zdaru. *Fr. H. Žundálek.*

Čím jsou nám »Hlasy kat. spolku tiskového« nebo »Dědictví sv. Prokopa, Václava« atd., tím jest Polákům **»Macierz Polska.«** Byla založena r. 1882 od J. J. Kraszewského *»dla szerzenia oświaty ludowej w tych warstwach społeczeństwa, w których jej potrzeba okaże się najpilniejsza.«* »Macierz Polska« svůj úkol svědomitě plní.

1. Vydává týdenní časopis *»Niedziela«*, který přináší církevní a politické úvahy, povídky, zprávy domácí i z ciziny a obsáhlou rubriku poutavých rozmanitostí.
2. Z důchodů nadání Kościuškova vydává laciné prostonárodní spisy.
3. Z vlastního nákladu (Wydawnictwo Macierzy Polskiej) vydala ve 20 letech přes 80 svazků z oboru krásné náboženské, hospodářské a cestopisné literatury a j.
4. Mimo to »Macierz Polska« založila »Biblioteku Macierzy Polskiej.« Dosud vyšlo 22 čísel, která postupně přinášejí: *a)* spisy praktické a hospodářské, *b)* zábavné, *c)* cestopisné a přírodovědecké, *d)* rozpravy z rozmanitých nauk.

Redakce a administrace »Macierzy Polskiej«: Lvov, Gmach Sejmovy.
V. Šl. Doubravský.

SLOVENSKÁ.

Knižnica kazatel'ská. Vydává *Fr. Richard Osvald*, správca fary, censor diecesánsky. V Ružomberku, tlačou knihtlačiarne Karla Salvy. 1904. Příloha ku »kazatelne« XXIV. — Sväzok I: *»Májové kvety«* čili nábožné rozjímania o blahoslavenej Panne Marii pre májovú pobožnosť. L'udu slovenskému venoval *Franko V. Sasinek.* Stran 98. — Sväzok II. **Ježiš Kristus vo sviatosti oltárnej.** Napísal *Jozef Hajdušek*, lazarista—missionár. Stran 93.

Pan farář Osvald, přes to, že má pro svoji »kazatelňu« nemnoho odběratel, přes to, že za »kazatelňu« platí na slovenske literární poměry značný honorář, 20 K za tiskový arch, nešetří přece nákladu a přidává nyní ke každému číslu zdarma svazeček »knižnice kazatel'ské«, což při nízkém poměrně předplatném je dar značný. »Spolek sv. Adalberta« míní vydávati »knižnicu zábavnou

pre l'ud«, Osvald vydává »knižnicu kazatel'skou«, s »Národními Novinami« vychází jako příloha »Romanová bibliotéka«, věnovaná výhradně překladům; snad tyto nově založené sbírky budou pobízet slovenskou intelligenci k intensivnější než dosud činnosti spisovatelské. Hlavně lidu jest třeba podávati nové, ale dobré věci. Knižnicí kazatelskou jest prozatím odpomoženo potřebám cleri in cura animarum laborantis, neboť na Slovensku není oné hyperprodukce, pokud se homiletické literatury týče, jako u nás. Ale za to, co se vytiskne na Slovensku, je dobré, lepší než mnohé české homilie. Májové kvety Sasinkovy jsou psány sice ve formě náboženských rozjímání, ale za to kázání Hajduškova o nejsv. svátosti oltářní jsou dokonalým dílem homiletickým a pokud je zemřelý již mladý lazarista-misionář Hajdušek proslovil, nemohla se minouti účinku. Po zemřelém misionáři zůstalo zajisté více rukopisů kázání, takže bylo by zásluhou všecka sebrati a spojiti v cykly a uveřejniti. Snad se také o to pokusí neúmorně činný a vzácně obětivý pan farář Osvald. *Frant. Vácsl. Peřinka.*

Posol božského Srdca Ježišového. S povolením c. Vrchnosti vydávajú kňazi Spol. Ježíšovej v Trnavě. Ročník VII. 1903. Redaktor Alojs Daubner. — Jesuitská kollej uherská stará se pečlivě o Slováky; vzdělává misionáře nejen pro misie, nýbrž i pro vzdělání lidu vůbec. Uplynulý ročník »Posla b. Srdca« má na 368 stranách hojně povzbuzující náboženské četby, což vidno nejlépe z bohatě zastoupených rubrik rozmanitého obsahu. Jsou tu nejdříve úvodní články, jednající o nejdůležitějších událostech církevních (úmrtí Lva XIII. a zvolení Pia X.); dále udávají se tu hlavní úmysly modlitbového apoštolátu, pěstuje se úcta k božskému Srdci Páně, popisuje se život Pána Ježíše, pilně se pěstuje zahrádka Panny Marie, pracuje se v »dielně sv. Jozefa«, vyličují se hlavní zásluhy měsíčních ochranců; čtenáři se vodí do školy božského Srdce, aby tu nabyli posily ve štěstí i neštěstí, a obeznamují se s běžnými zprávami církevními i státními. Více příhodných obrázků doplňuje tento kaleidoskop. Spolupracovníci tohoto měsíčníku jsou faráři: Andrej Bážik, farář lúčanský, Jan Donoval ve Smolinsku, Štefan Haluška v Oravce, Štefan Hatfar ve Velkém Borově, Ant. Hromada v Bielompotoku, Martin Pazúrik v Stankovanech, Josef Závodský v Mariathále, kaplani Josef Buday, † Josef Hajdušek, Ludovít Hotár, Josef Höhr, Stanislav Kianička, Karol Kološ, prebendát Ferdinand Raiskup, Jan Škoda, učitel Jan Petrovič, Jan Straka.

K ročníku je přidána ještě zvláštní příloha, znázorňující sv. Rodinu. Za nepříznivých poměrů bojuje »Škola b. Srdce« statečně za víru a vlast, a její práce a snahy se potkávají se zdarem. *Fr. H. Žundálek.*

NĚMECKÁ.

Literatura hnutí »Pryč od Říma«. (Dokončení.) Proti klášterům vydán spis: B. Quinandeau: Klostergreuel. Vom Verfasser genehmigte Uebersetzung der zweiten Auflage (11 Tausend des Originals). — Mit einer Einführung von Andreas Bourrier. Cena Mk. 1·50. — V něm ohřívány jsou staré protestantské lži o životě klášterním, o týrání sirotků sestrami »Dobrého Pastýře«, což již dávno jest jako zlomyslné utrhačství vyvráceno. Výchově v klášteřích se tu spílá jako »středověkému otroctví«.

Stav kněžský se zlehčuje spisem: Erlebnisse eines Gewissens. Von François Granjon. Vom Verfasser genehmigte Uebersetzung von A. Kötteritz. Cena Mk. 2·40. — Líčí se tu jinoch, jenž s nadšením stává se katol. knězem. V duši jeho prý nastanou boje. Odtrhne se od církve, kdež prý nenalezl pravdy a stane se protestantem. Tímto tendenčním spisem mají se získávati apostaté ze řad katol. duchovenstva.

Než však i k dějepisu sáhnuto, by pomáhal hnutí »Pryč od Říma« spisem: Friedrich der Grosse und die kath. Kirche. Auf Grund der Akten des preussischen Staatsarchivs dargestellt von Dr. Ottmar Hegemann. Cena Mk. 5·—.

Dobrým beranem stal se protestantům též: Leo Taxil. Ein Miniaturbild aus dem grossen Verzweiflungskampf der römischen Priester-Herrschaft um ihren Bestand. Von Lic. theol. P. Bräunlich, Halle a. S. Cena 30 Pf. — Pastor P. Bräunlich píše tu jízlivě, že prý žádná hloupost nebyla tak velká, aby jí celý katolický svět nevěřil.

Jelikož němečtí katolíci jsou trnem v oku protestantům, podezřívá se jich vlastenectví v brožuře: Ist das Zentrum eine Gefahr für das Deutsche Reich? Vortrag, gehalten von G. A. Schlechtendahl. Cena 20 Pf.

Všecky tyto spisy a brožury šířeny jsou hlavně knihkupectvím J. Lehmanna v Mnichově, a pomáhá jim šířiti heslo »Pryč od Říma« evangel. týdenník tamtéž

vydávaný »Die Wartburg«. — Z přehledu tohoto jest vidno, že hnutí »Pryč od Říma« bylo pastory důkladné zorganisováno, a bude ještě dlouho řáditi tiskem. *V. H.*

Volksaufklärung. Kleine Hand-Bibliothek zur Lehr und Wehr für Freunde der Wahrheit. Herausgeber K. Herdach. Druck und Verlag von A. Opitz in Warnsdorf. Böhmen. — Jako naše Tisková Liga, »Hlasy Svatováclavské« a družstvo Vlasť vydává apologetické brožury pro český lid, vycházejí pro německé katolíky v Čechách ve sbírce »Volksaufklärung« praktické obranné brožurky. Podáváme zde obsah posud vyšlých, by čtenáři naši měli obraz brožurkové obrany se strany německých katolíků v Čechách:

Sešit 1. »Missglückte socialistisch-communistische Versuche.« Von K. Herdach. »Ist Eigenthum Diebstahl?« Von P. Heimbach. — 2. »Die eigentlichen Führer der Socialdemokratie.« Von K. Herdach. »Christliche Arbeiterfürsorge.« (Mit Geständnissen socialdemokratischer Führer.) — 3. »Freiheit, Gleichheit, Brüderlichkeit in der Praxis« oder »Socialdemokraten unter sich.« Von Registrator. »Die Sklaverei und das Christenthum.« — 4. »Kirche und Cultur«. Thatsachen und Antworten auf bübische Anrempelungen. Von J. Fuchs. »Ist der Glaube an Wunder widersinnig?« Von Prof. Dr. Bal. Hackel. — 5. »Kirche und Schule.« Von J. Fuchs. — 6. »Kirchenvermögen — Judenvermögen.« Von J. Fuchs. »Fördert die kath. Kirche den Aberglauben?« Von R. H. — 7. »Der Peterspfennig.« Von Dr. J. W. »Der Rund des Kirchenstaates und die angebliche Misswirtschaft daselbst.« Von Dr. J. W. — 8. a 9. »Verdienstliche Thaten statt leerer Worte« oder »Sociale Thätigkeit der Kirche.« — 10. »Galileo Galilei.« Von K. Rössler. — »Eine Excursion in die Fixsternwelt.« Von K. Rössler. — 11. »Einige Fragen an Gottesleugner.« Von H. G. — »Tetzel und sein Ablasskasten.« — 12. »Die Bartolomäusnacht oder Pariser Bluthochzeit.« Von J. O. — 13. »Socialdemokratische Kampfesweise.« Von Orest-Pylades. — 14. »Die Wahrheit.« — 15. »Was verdanken die Deutschen dem Katholicismus?« Vom Abg. Fürst. Al. Liechtenstein. — »Aus der Blüthezeit des Innungswesens.« Von K. R. — 16. »Rettung und Hebung des Bauernstandes.« Von A. P. — 17. »Die Greuel der französischen Revolution.« Von Dr. Gurnemanz. — 18. »Die Judenfrage in Oesterreich.« Von A. K. — 19. »Papst und Kirche.« Von A. H. — »Das Märchen von der Päpstin Johanna.« — 20. »Was verdanken die Deutschen dem Papstthum?« Von Dr. J. Jatsch. — 21. »Der Cölibat der katholischen Priester.« Von M. S. — 22. »Die Macht der Presse in gutem und schlechtem Sinne.« Von J. Publicus. — 23. »Die moderne Schandpresse.« Nach ihren eigenen Leistungen beurtheilt. Von J. Publicus. — 24. »Leichenbeerdigung oder Leichenverbrennung?« — 25. »Rundschreiben Papst Leo XIII. über die Arbeiterfrage.« — 26. a 27. »Die häusliche Erziehung.« Von Schuldirector J. Kurze. — 28. »Glaube und Wissenschaft.« Von R. S. — 29. »Woher, Wohin?« Von R. S. — 30. »Die Seele des Menschen.« — »Echtheit und Glaubwürdigkeit der vier hl. Evangelien.« — 31. »Religion und Religionslosigkeit.« Von R. S. — 32. »Die spanische Inquisition.« Von J. G. »Bestätigung der Bibelberichte durch die Ausgrabungen in Babylon und Ninive. — 33. a 34. »Die Wunder von Lourdes.« Von A. Reiners. — 35. »Autorität und Freiheit.« Von Prof. Dr. Mausbach. — 36. »Die Jesuiten und ihre Widersacher.« Von Gracchus. — 37. »Für Kirche und Papst.« Von J. M. Schmidinger. — 38. »Die Beschimpfung des Beichtinstitutes.« Von Dr. Aug. Egger, Bischof von St. Gallen. — 39. »Offenbarung, Wunder und Geheimnisse.« Von R. S. — 40. »Missglückte Angriffe auf die mosaischen Berichte.« Von R. S. — 41. »Jesus von Nazareth.« Von R. S. — 42. und 43. (Doppel-Nr.) »Die Centralfrage des Christenthums.« Von R. S. — 44. »Die wahre Kirche.« Von R. S. — 45. »Die Kirche als Lehrerin der Welt.« Von R. S. — 46. »Die Kirche als Mutter der Gläubigen.« Von R. S. — 47. »Die Kirche als Hirtin der Völker.« Von R. S. — 48. »Ekkehard« oder »Wie man Zeitromane schreibt.« Von Dr. C. Willems. — 49. a 50. »Der Illuminatenorden.« Ein Betrag zur Geschichte der Freimaurerei.« Von Dr. Krückemeyer. — 51. »Etwas vom Unglauben.« Von H. B. — 52. »Die Gefühlsreligion, die moderne Religion.« Von P. W. Lerch S. J. *Vlastimil Hálek.*

ČESKÁ.

O scholastice a thomismu. (Dokončení.) 28. Operationem Dei nostrâ priorem prioritate naturæ. Franciscus Cranzius Ord. Min. lib. 1. Locorum Catholicor. cap. 57.

29. Efficientiam Divinam, qua Deus operatur opera nostra. Arias Montanus in cap. 26. Isaiæ.

30. Divinam occultam gratiam moventem liberum arbitrium, usum, quo Deus inclinat nos, auxilium speciale, quo prius movemur. Taddæus Perusinus Ord. D. August. in c. 2, 10. et 64 Isaiæ.

31. Impulsum. Adeodatus Senens. Ord. S. August. in Oratione habita in Tridentino, fer. 4. Cinerum.

32. Motionem instrumentalem. Franciscus Turrianus Soc. Jesu lib. 4. pro Epistolis Pontificum, cap. 2.

33. Intimam virtutem, qua Deus ad motum atque actionem ita impellit, ut præveniat. Catechismus Romanus, mandato Concilii Tridentini, jussu s. Pii V. editus, ab eodem, et a Gregorio XIII. approbatus . . . .

34. Et ipsa Sancta Synodus Tridentina eandem expressit nomine vocationis Dei. Nomine autem motionis[7]) quandoque intelligi juxta modum loquendi Sacræ Scripturæ veram efficientiam constat ex illo, vocat ea quæ non sunt tanquam ea quæ sunt . . . .

36. Gratiam adjuvantem, prævenientem, quâ homines disponuntur ad convertendum se, adjutorium præveniens sine quo non potest homo agere: tactum Dei, quo homo aliquid agit; gratiam prævenientem quâ Deus nos convertit et convertimur. Trident sess. 6. cap. 5. et can. 3.

37. Virtutem, quæ bona opera antecedit. Ibidem cap. 16.

38. Impulsum Spiritus Sancti animam moventis. Ibidem sess. 14. cap. 4.

39. Motionem, cui liberum arbitrium motum cooperatur. Ibidem sess. 6. can. 4 . . . .

44. Conficitur a sex. Patribus Societatis Jesu jussu quartæ Congregationis, et cura Præpositi Generalis, liber de ratione Studiorum, in quo Divi Thomæ opinio, quod causæ secundæ moventur a Deo, ut instrumenta a causa principali, libera relinquitur. Ex libro ipso initio et pag. 11. 1586 . . . .

49. Molina typis mandat anno 1588 concordiam Ulisipponæ, negatque liberum arbitrium prius a Deo motum, et applicatum esse, quam agat. Patet ex ipsa editione.

Contendunt Patres Prædicatores ipsum prius a Deo moveri: hinc cœperunt uno verbo dicere illud præmoveri, quo etiam, nomine usi fuerant quidam antiquiores. Cum viderent Patres Prædicatores æquivocationes diversas in disputationibus de hac re, cœperunt varia scribere. Bannes Ordinis ejusdem post censuram adversus theoremata P. Prudentii de Monte Major,[8]) scripserat commentaria in primam partem, et mox in secundam secundæ, approbata a Didaco de Caves ejusdem Ordinis Regi catholico a sacris confessionibus, qui et ipse Tridentino interfuerat; nusquam tamen quod legerim, usus est nomine præmotionis, vel prædeterminationis physicæ, quam vis in re dicat auxilium scilicet præveniens determinare voluntatem. Sed post theses P. Antonii de Padiglia cœperunt communiter uti nomine præmotionis, concursus prævii, etc.

Sed Patres Societatis utebantur etiam eisdem nominibus, in explicatione tamen multum discrepabant. Nam cùm duplex sit causalitas, altera metaphorica, et moralis per modum finis, et objecti, altera efficiens vere ac proprie per modum agentis: Patres Societatis, quando dicebant Deum præmovere, intelligebant ipsum præmovere per modum causalitatis metaphoricæ, et moralis; Patres vero Prædicatores intelligebant per modum causalitatis efficientis vere ac proprie. Et quia causalitatis hæc, ut distinguitur a morali, solet vocari in scholis causalitas physica. idest vera, et propria, et non metaphorica; realis,[9]) non objectiva: ad tollendam omnem æquivocationem cœperunt uti nomine præmotionis physicæ.

Verum neque per hoc nomen sublata est omnis æquivocatio: nam Patres Societatis etiam usi sunt eo nomine, et dixerunt, Deum præmovere non solum ex parte objecti, sed etiam ex parte potentiæ, et præmovere physice, et præmotione physica; intelligentes tamen hoc nomine inspirationem, et motionem moralem, quæ quia in sua entitate est quid reale, et physicum, vocata est ab illis

[7]) Na místě slova »motionis« má státi správně: »vocationis. (Poznámka písatele těchto řádků.)

[8]) R. 1581. Srov. »Historia Congregationum de auxiliis divinæ gratiæ sub summis Pontificibus Clemente VIII. et Paulo V. Autore et defensore Jacobo Hyacintho Serry Ord. Præd. Antverpiæ 1709 pag. 5, též Dr. Karl Verner: »Der heilige Thomas von Aquino«, Dritter Band. pag. 388.

[9]) V podobném smyslu stanoví can. 3. Synodi Ephesinæ œcumenicæ III. a. 431 spojení bytnosti Božské a lidské v Kristu Pánu καθ'ἕνωσιν φυσικήν. Překlad má arci »per unitatem naturalem« (Denzinger, Enchiridion), což však lépe by znělo: per unitatem realem. Srov. Hefele »Conciliengeschichte. 2. Band. 2. Aufl. pag. 170.; též uvádí Willmann. Geschichte des Idealismus. 1. Band, pag. 578: πρόληψις φυσικὴ τοῦ καθόλου, — φυσικῶς νοεῖσθαι.

præmotio physica, et dictum est quod Deus præmoveret physice. Et præterea quia juxta Molinam in concordia quæst. 14. art. 13. disp. 38. illa gratia præveniens, quæ ut prævenit consensum liberi arbitrii, moraliter dumtaxat illud excitat, eadem tamen jam consentiente libero arbitrio, et una cum illo est instrumentum Dei, quo scilicet Deus influit vere ac realem supernaturalitatem in actum liberi arbitrii, ut sit, qualis ad salutem oportet; idcirco illam gratiam prævenientem dixerunt præmovere, et concurrere physice.

Et cum PP. Prædicatores instarent, quod concursus causæ universalis, et superioris qualis est Deus, debet esse prior naturâ concursu causæ inferioris, particularis, et subordinatæ; Patres Societatis ex hac ipsa ratione sumpserunt occasionem stabiliendi suam sententiam, dicentes quod sicut concursus causæ superioris est quidem aliquo modo prior, determinatur tamen a causa secunda, sicut concursus solis ad productionem plantæ determinatur a planta, terra, et aliis causis inferioribus, ... et sic de aliis: ita etiam concursus Dei determinatur ad speciem actus ab ipso libero arbitrio.

Patres Prædicatores instantes ostendebant disparitatem, volentes quod Deus præmotione illa sua physica determinabat liberum arbitrium, sive movebat ad actum determinatum, ut etiam loquitur S. Thomas 1. 2. q. 9. art. 6. ad 3. Unde tandem ut omnes æquivocationes tollerent, usi sunt hoc nomine prædeterminationis physicæ: quo nomine intellexerunt motionem realem, non solum in sua entitate, sed etiam in modo movendi, qui non est tantum moralis et metaphoricus, sed realis, physicus, et per módum causæ efficientis: qua Deus prius naturâ movet voluntatem ad actum certum, et determinatum.

Quare cum ex mandato Clementis VIII. ad quem jam relatæ fuerant hæ controversiæ. Inquisitto Hispaniæ præcepisset, ut doctissimi quique suas sententias scriberent de concordia Molinæ, et de modo loquendi Bannis ac Zumel: quorum ille erat ordinis Prædicatorum, iste ex Ordine s. Mariæ de Mercede; et scripta ad ipsum Sanctissimum mitterent, intimato hoc Sanctissimi præcepto tum Patribus Societatis, tum Provinciali Provinciæ Hispaniæ Ordinis Prædicatorum, iste in Capitulo Provinciali Segobiæ 1595 selegit ex Consensu Capituli octo Patres: P. Joannem de la Fuente Magistrum, P. Dominicum Bannes Magistrum et primarium in Academia Salmanticensi s. Theologiæ professorem; P. Didacum Janquas Magistrum; P. Petrum de Herrera Magistrum, et in eadem Academia publicum Theologiæ professorem; P. Petrum de Ledesma Magistrum Cathedraticum Salmaticensem; P. Didacum Alvares Magistrum, et Lectorem Theologiæ in Conventu s. Pauli Vallisoletano; P. Christophorum Rodrigues Præsentatum, et Priorem, et P. Didacum Nunno Cabesudo Præsentatum, et Regentem Collegii S. Gregorii Vallisoletani. Horum singuli seorsim composuere proprias elucubrationes, quæ cum simul oblatæ fuissent Sacro Tribunali, et prolixiores fuissent inventæ, P. Dominico Bannes cura demandatur easdem juxta sensum ab illis octo Patribus communi consensu intentum redigendi in compendium. Quod ille præstitit composito scripto cui præfixus est hic titulus »Apologia Fratrum Prædicatorum in Provincia Hispaniæ s. Theologiæ Professorum, adversus quasdam novas assertiones cujusdam Doctoris Ludovici Molinæ nuncupati etc.«

Huic Apologiæ subscripserunt octo illi Patres, illamque cum libello supplici Sacro Tribunali obtulerunt: et hoc est primum opus, in quo primum viderim Patres Prædicatores usos esse nomine illo Prædeterminationis Physicæ, sub hac conjuctione, idest conjungendo particulam illam Physicæ cum nomine Prædeterminationis: namquantum ad nomen Prædeterminationis, jam vidimus supra, illo usos fuisse Catharinum et Salmeronem, et ante illos ipsum s. Thomam in 1. ad Annibald. dist. 47. qu. unica art. 4., quodlibet 12. art. 5.. in cap. 5. S. Dionysii de Divinis, nominibus;... in Epistolis D. Pauli habemus nomen Prædestinationis, in græco προορισμός latine prædefinitio, et prædeterminatio... Rem autem esse antiquam satis constat; quia Patres Prædicatores nomine Præditerminationis Physicæ intelligunt motionem Dei, quâ Deus in tempore exequitur quod ab æterno decrevit et prædefinivit. Cum igitur s. Thomas et ss. Patres dicant, Deum decreto suo omnia etiam opera libera ab æterno prædifinisse, et prædestinasse; sane executio, sive motio executiva illius voluntatis congrue vocari poterit prædefinitio, prædestinatio, et prædeterminatio executiva: et cum voluntas Divina causet omne ens, non solum moraliter, sed etiam physice, et hoc, quod est causas secundas agere, sit quoddam ens. profecto poterit hæc prædeterminatio vocari physica.

Addendum quod Antiqui verbis æquivalentibus utebantur.... et ipse s. Augustinus lib. de corrept. et gratia cap. 12. et 14. dicit, quod voluntas humana, Divinâ gratiâ insuperabiliter, et indeclinabiliter agitur.... Sane si nomen attendamus,

aliquid majus videtur agi hominem insuperabiliter .... quam prædeterminari physice ....«

K těmto výkladům P. Massoulié jen ještě to podotýkáme, že nynější thomisté vliv Boží na vůli člověka označují obyčejně rčením: præmotio physica, kteréžto slovo věcně znamená totéž jako prædeterminatio physica.

Pobožnost křížové cesty z péra sv. Alfonsa Marie Liguori. V Praze 1904. Nákladem Redemptoristův. Knihtiskárna družstva Vlasť. -- Zasloužilá kongregace Nejsv. Vykupitele v Praze vydala letos v novém nákladu v naší knihtiskárně pobožnost křížové cesty sepsanou sv. Alfonsem mimo píseň při ní. Vyniká lahodným překladem hlubokých myšlének velikého světce a zakladatele kongregace OO. Redemptoristů. *V. H.*

Pius hrabě d'Avernas, věrný následovník sv. Aloisa. (1875—1901.) Ze spisu Bernarda Arense T. J. podává F. Janovský. Cena 40 h. Nákladem knihkupectví Cyrill.-Meth. v Praze. — Z obšírného spisu profesora z řádu T. J. ve Feldkirchu B. Arense podány tu výňatky životopisu mladistvého hraběte Pia, jenž svým životem následoval andělského mládence sv. Aloise. Pius hrabě d'Avernas narodil se ve Štýrsku r. 1875 a pokřtěn byl knížetem-biskupem Sekavským Zwergerem. Byv rodiči zbožně vychován, studoval v jesuitském gymnasiu ve Feldkirchu ve Vorarlbergu, potom práva na lovaňské universitě v Belgii, a při tom vynikal ctnostným a hluboce nábožným životem. Byl sodálem Marianské kongregace, členem konference sv. Vincence, bratrstva věčného se klanění, a horlivě účastňoval se poutí. I jako dobrovolník ve vojenské službě zůstal stejně velice nábožným. R. 1900 putoval do Říma k sv. Otci získat jubilejních odpustků ve svatém tom roce. Na cestě domů pocítil první známky nemoci, jíž podlehl, nábožně skonav 4. února 1901. Podoben byl za živa i ve smrti sv. Aloisiu. Knížečka ta hodí se za dar středoškolské i universitní studující mládeži. *Vlastimil Hálek.*

Svatební Kytice. Snoubencům a novomanželům věnuje Václav Honejsek, k. a. kons. rada, notář a farář u sv. Haštala v Praze. 1904. Cena 60 h. — Praktická tato knížečka, která jest nejlepším dárkem k sňatku pro katolické snoubence, poučuje je o svátosti manželství, povinnostech křesťanských manželů, kterak mají si pomáhati k štěstí zde na světě i na věčnosti. Dále jest tu poučení o sv. zpovědi a sv. přijímání před sňatkem, o mši sv. a požehnání novomanželů. Z bohatých zkušeností dp. kons. rady a faráře, za 40tileté jeho duchovní správy, jest tu sneseno vhodnou formou vše, co dle požadavků církve sv. mají snoubenci znáti. Kéž by možno bylo docíliti, by si snoubenci před sňatkem tuto knížečku koupili od duch. správce, jenž by mohl míti vždy několik výtisků na skladě. *Vlastimil Hálek.*

Úvahy Marianské o litanii Loretanské. Dle Jana Zöllnera upravil Jan Pauly. V Praze 1904. Nákladem Jana Kotíka na Smíchově. — Kde se koná při májové každoroční pobožnosti promluva, nastane kazateli brzy nedostatek o látku, zvláště jestliže stále týž duchovní káže. Proto vítanou pomůckou jest překlad kázání Zöllnerových, jenž již dříve býval kněžími v originále vyhledáván. Pan překladatel upravil příjemně v českém vydání výklad litanie Loretanské, která jest nepřeberným pramenem pro májové pobožnosti. Doporučujeme knihu dp. Jana Paulyho k hojnému použití. *L. † 40.*

O pekle. Cyklus postních kázání. Napsal a kázal Václav Oliva, kaplan v Luži. Cena 70 h. V Praze 1904. Nákladem Cyrillo-Methodějské knihtiskárny. — V tomto cyklu svých kázání probírá pan spisovatel velice nesnadný homiletický předmět populárním a přece velice důkladným způsobem. Materialismus a smyslnost naší doby toho vyžadují, aby jako léku, byť trpkého, bylo proti těmto chorobám užito výkladu o věčném trestu — pekle. Než posluchačům, kteří z pravidla četli různé spisy popírající peklo, jest třeba toto učení církve katolické podati na základě pečlivě zpracovaného kázání, plného hlubokých důkazův a dokladů. Úkol tento vystihl dokonale p. autor ve svých pracích: 1. Buď — anebo. 2. Jest peklo. 3. Co a kde jest peklo. 4. O pekle citu. 5. O pekle ztráty a zoufání. 6. O pekle či o věčnosti. 7. O lécích či prostředcích proti peklu. Kázání tato jsou velmi dobrou pomůckou všem kazatelům pro postní dobu. *L. † 4.*

První česká pouť do Lurd r. 1903. Sestavil Leopold Kolísek, farář v Předklášteří. V Brně 1904. Cena poštou 1 K 50 h. S několika vyobrazeními. — Aby zůstala trvalá památka na tuto první českou pouť do Lurd, vydal poutníkům i ostatní české katolické veřejnosti nadšený ctitel Lurd farář L. Kolísek popis cesty do Lurd, dojmy z ní a spolu i kázání, která duchovní po cestě k poutníkům konali. Maje několik vyobrazení, stane se tato kniha milou četbou všem ctitelům

Panny Marie. — Spolu vydal dp. L. Kolísek apologetickou brožurku »Lež a pravda o Lurdech« jako odpověď časopisu »Pokrok«, orgánu to národních dělníků na Moravě, který přinesl 1. května 1903 pod názvem »Putujete do Lurd« hanebný článek o Lurdských událostech. — Horlivému šiřiteli kultu Panny Marie Lurdské po Čechách, Moravě a Slezsku, přejeme hojné síly a zdraví k dalším oslavám Lurd mezi lidem česko-moravským. *Vlastimil Halek.*

O lihovinách. Napsal Jan Bečvan (pseudonym kaplana Moravského). Cena 16 h. V Praze. Tiskem a nákladem Vlasti. — Družstvo Vlasť se svým socialním odborem provádí apoštolát střídmosti aspoň zatím vydáváním praktických protialkoholistických brožurek pro lid, jež jsou hojně objednávány po Čechách a zvláště na Moravě. I tato brožurka — s oddíly: »Co je to alkohol nebo-li líh? Líh je příčinou chorob tělesných. Úmrtnost pijáků. Choroby duševní. Zločiny a sebevraždy. Vliv na potomstvo. Mravní, náboženská a socialní stránka. Některé předsudky, jež obhajují lihoviny. Příčiny pití« — vykoná mnoho dobrého v boji proti alkoholu ku blahu mnohých nešťastných. Objednati lze ji ve Vlasti Praha II-570. *L. † 4.*

Dějiny světa v obrazech. Od pravěku do počátku XX. století. Složil *Alois Hlavinka.* Díl první: Starý věk. V Brně 1903. Cena 3 K. Nákladem dědictví sv. Cyrilla a Methoděje. Stran 576 a XXIII. — Dějiny světové pro nejširší vrstvy našeho lidu katolickým duchem psané je dílo, jež každý uvítá s radostí. Protože byly tištěny v desíti tisících výtisků, protože mělo Dědictví cyrillo-methodějské koncem roku 1902 členů rodův a údů věčných 3090, údů kněží 2570, tedy dohromady 5660, rozšíří se jistě po všech našich vlastech a poněvadž náš lid rád čítá dějepisné knihy, dojde jistě také zasloužené obliby. Náš osvědčený spisovatel Alois Hlavinka je nad jiné způsobilým, aby podal lidu látku tak obsáhlou jako jsou světové dějiny, slohem poutavým, srozumitelným a pro všechny zajímavým. »Všeobecný dějepis vypráví důležité děje pokolení lidského; ačkoli vše, co se stalo, jen to, co pokolení lidskému nějak znatelně prospělo nebo uškodilo. Dějiny světové líčí veliké změny krajů a národů, vysvětlují důvody a následky velikých činův působnost znamenitých mužů, kteří jako nástroje prozřetelnosti Boží zasahovali do proudu času a událostí.

První díl »dějin světa« pojednává o starém věku, čili o době od počátku dějin až do zániku západní římské říše čili do roku 476 po Kristu. V krátkém úvodě zmiňuje se pan spisovatel o otázkách všeobecných jako: co jest a jak se dělí dějepis, počátky dějin, jednota pokolení lidského, vznik státu, počátky vzdělanosti, modlářství, naděje ve Spasitele, dějiště a národové; dále následuje osm obrázků, v nichž jsou krátce ale obsažně podány dějiny Číny, Indie, Egypta, Židů, Feničanů, Babyloňanů, Assyřanů a Peršanů; na počátku každého obrázku seznamuje pan Hlavinka napřed čtenáře s krajem a lidem toho či onoho národa, podávaje ze zeměpisu a etnografie tolik, co nevyhnutelně potřebí, pak všímá si méně politických, ale tím více kulturních dějin, jež jistě mají větší zajímavost; zmiňuje se o náboženství, životu rodinném, řemeslu, umění, řeči, písmu, zákonodárství. Jak přirozeno, věnováno národům ve starém věku nejpřednějším, Řekům a Římanům více obrazů, Řekům jedenáct, Římanům dvacet jeden, tak že je v celku obrazů čtyřicet. V době řecké je zvláštní obraz o vědě a umění; z líčení dějin římských zmiňuji se o překrásných obrazech: plnost času, vykoupení; počátky církve; šíření a působení křesťanství; císařství křesťanské, jež se hlavně zamlouvaly. Vůbec nutno říci, že si autor nevšímá valně válek a dějů méně poutavých, ale že chce podati hlavně kulturní náčrt případné doby, k čemuž volil vhodně formu obrazů.

Stručností ukázal se býti spisovatelem mistrem jak slohu tak i ovládáním látky. Kniha přijde vhod všem přátelům dějin v lidu, i naší mladeži studující, která najde zde četbu zajímavou jak slohem tak i četnými zdařilými obrázky, doplňující vhodně učebnice. Ukazovatel důležitějších osob a věcí usnadní upotřebení knihy. Kéž i další díly brzy následují a jsou tak zdařilé a krásné jako tento první. Též přidána mapka znázorňující hlavní dějiště starého věku. *Ign. Zháněl.*

Česká konfesse. Časových Úvah roč. VIII. č. 5., a 6. a 7. a *Z husitství do protestantismu.* Historicko-náboženská úvaha, díl II. Kališná hrůzovláda. Hlasů kat. spolku tiskového roč. 35., č. 3. Cena 50 h. — Snaživý a horlivý Jiří Sahula obohatil katolické písemnictví těmito dvěma spisy: — V prvé knize líčí p. spisovatel zánik církve husitské či kališnické a bídné živoření a konečný pád její konsistoře, a potom nás poučuje o české konfessi, kterouž se nazývá ono náboženské vyznání, na jakém se sjednotili aspoň zevně čeští protestanté a českobratrská Jednota r. 1575. Konfesse byla složena spíše k obraně proti konservativcům než k přesnému a jasnému poučení spojených sektářů. Byla sepsána s patrnou péčí, aby se co možná vyhnula sporným otázkám. Text byl tak povrchního

znění, že každá strana pohodlně se mohla pod ním krýti. V nové konsistoři zasedali lutheráni i čeští bratří a vyšší instancí konsistoře bylo známé direktorium, sbor laiků. Je zcela přirozeno, že tyto dva živly, lutheráni a čeští bratří, upřímně k sobě nikdy nepřilnuli, sebe podezřívali, zvláště ani se čeští bratří klonili ke kalvínům, odpůrcům lutheranů. Velikou ránu zasadili konfessionalisté české konfessi volbou kalvínského Fridricha Falckého za krále českého a pád její přivodila bitva na Bílé Hoře. — Z dějin české konfesse, končí autor, může katolík čerpati poučení, kam vede odvrácení se od živé a stále bdělé autority Svatopetrského stolce, která jest ustanovena samým Kristem, aby vždy nezměněnou, jedině pravou nauku Jeho hlásala. Písmo samo k utvrzení a jasnému poznání pravdy Boží nikdy nestačí. — Autor slibuje, že o poměru nynějších evangelíků k starodávné české konfessi pojedná později.

Druhá knížka, Kališná hrůzovláda, popisuje boj kališníků v Praze s lutherány. Strana Paška z Vratu v Praze, strana kališníků, zvítězila a lutherány strašně pronásledovala, ale tím svoji existenci podkopávala. Zvláště mne v tomto čísle zajímala — mimo celý poučný děj — jak kališníci přísně zachovávali posty. Církevní posty — nařizovali — od starodávna obvyklé buďtež zachovávány. Neposlušní propadnou pokutě . . . lidé v čas postní nejedli vůbec do sytosti a přísnější úplně nic . . . V postní dni se maso neprodávalo . . . Kališníci k starodávným postům přidali také půst na vigilii památky Husovy (5. července). Za to Husa kališníci, ač se učením jeho nespravovali, hlučně oslavovali. Autor uvádí z roku 1517: V neděli na vigilii mistra Jana Husi a mistra Jeronyma Pražského, když bylo po jitřní, a potom i v pondělí na týž svátek konšelé pražští pálili oheň pod mostem na malém ostrůvku blíže krucifixu; a na věži mostecké trubači slavně troubili, na bubny bubnovali, z hákovnice s mostu stříleli a z tarasnic také stříleli od mlýnův k Petřínu; a pan purkmistr Sigmund od Tváří s panem Janem Hlavsou a někteří jiní z pánův (konšelé) byli na mostě, dívajíce se na ten oheň dolů, kdež lidu bylo veliké množství. — Při slavnosti Husově zpívány schvalně písně provokativní.«

Obě práce Jiřího Sahuly skytají čtenáři hojného poučení a pro katolíka jsou ve víře jeho jen ku povzbuzení. Katolík vidí, jak pevná jest víra jeho a jak vratké bylo učení Husovo a jeho pozdějších ctitelů. Čím více budou katolíci čísti podobné spisy, tím spíše odvrátí se od moderních oslavovatelů Husa a velebitelů jeho pozdějších následovníků. Tedy jen Husa a Husity číst a studovat, to bude naším vítězstvím. *Tomáš Škrdle.*

Pokladnice mládeže. V nedávných dnech slavila tiché a významné jubileum »Pokladnice mládeže«, dospěla totiž k číslu 100. Pan pořadatel Ant. Mojžíš, říd. učitel v Karlíně, snaží se bedlivě a obětavě, aby »Pokladnice mládeže« plnila úkol sobě vytčený, aby byla malým čtenářům pokladnicí zábavy a poučení. Další činnosti projevujeme hojného zdaru.

»Pokladnice mládeže« č. 68. Ze strastných dnů od Al. Dostála, je úchvatné líčení doby slavného Jiříka, kdy zuřila válka občanská. Povídka líčí smutný zánik hrádku »Kozí Hřbet« v kraji Benešovském, majetek to lidumilného Petra Břekovce, který pro lásku k ujařmenému lidu a zpustošené vlasti nechtěl znova pozdvihnouti meč svůj proti králi Jiřímu a za to byl od nepřátel, v jichž čele stál Zdeněk ze Šternberka, poražen, a hrad jeho rozmetán. Věrní poddaní však z pod trosek dobrého pána vyhrabali a poctivě pohřbili. Ve šlépějích otce kráčely i dítky Aleš Břekovec a Markéta.

Č. 94. Návštěvou v dílnách, díl III. od F. Hyšmana a A. Mojžíše, seznamuje malé čtenáře s prací v dílnách a popisuje různé nástroje. Návštěvy doloženy jsou povzbuzujícími příběhy ze života.

Č. 95. Malý kralevic, napsal Bela Henryk, přeložil G. N. Mayerhofter, je stará pohádka s moderním nátěrem. Místo skutečných rytířů vystupuje tam 10. pluk husarů, dobrý duch, který mladého kralevice z nebezpečí zakletí vysvobodil, unáší jej v baloně. Malým čtenářům nebude zajisté tato modernost překážkou a oni rádi budou knížku znova a znova čísti.

Č. 96. Sara Kru a miss Minčina, z ruského sborníku přeložil V. Broj. Utrpení opuštěného sirotka, jemuž jest zároveň s otcem vzata i láska světa. Konečně shodou okolností najde Sara Kru v muži, jenž byl příčinou zkázy jejího otce, svého zachránce a dobrodince, který se opuštěné dívky ujme, a snaží se jí nahraditi otce, o kterého ji připravil.

Č. 97. Přírodovědná čtení. Podává J. Klika. Poutavým způsobem podává mládeži zajímavé a poučné obrazy z přírody, budíc takto lásku mládeže k přírodě a skytajíc jí mnohá poučení.

Č. 93. Kytka z drobných básní K. Vinařického. Mládeži podává Václav Lípa. Je to souborná sbírka básní a říkánek přítele mládeže K. Vinařického, z nichž jest patrna jeho láska i snaha nejen mládež pobaviti, ale i poučiti.

Č. 100. Ze slovenských hor a chat. Povídky a cestopisy Klimenta Čermáka. Není zajisté druhého dílka, jako toto jubilejní číslo, které by mládeži tak snadně, ale zároveň i poutavě a poučně líčilo památky pravěku slovenského a které by zároveň tak upřímně probouzelo v mládeži lásku a chuť sbírati a ošetřovati památky starověké. Knížka jest doplněna četnými vyobrazeními. Líčení krajin a života lidu moravského a slovenského je velice pěkné. Knížka je poctěna cenou (patrně jubilejní); té si plnou měrou zasloužila. *Boh. Jiráček.*

Cesta spásy a nábožné úvahy o rozličných článcích života duchovního od sv. Alfonsa Marie z Liguori. Z vlaštiny přeložil P. Frant. Sal. Blažek z kongregace nejsv. Vykupitele. Cena 1 K 70 h. V Praze 1904. Nákladem Cyr.-Meth. knihkupectví. — Ctihodní OO. Redemptoristé působí nejen horlivě hlásáním slova Božího při sv. misiích, duchovních cvičeních a kázaních ve svých chrámech a po venkově, ale i též pracují pérem na poli literatury theologické ve skrovném čase svého odpočinku. Jest to zvláště dp. P. Frant. S. Blažek, jenž nám v české roucho lahodným překladem uvádí spisy velikého sv. Alfonsa, které mají býti lékem době naší, prosáklé nevěrou a oddané materialismu. Kniha tato pojednává v podobě rozjímání a úvah prostými a nehledanými slovy o nejdůležitějších pravdách našeho sv. náboženství, a hlavně o pravdách věčných. Uvádíme na př. dojemnou »Rozmluvu umírajícího s ukřižovaným Spasitelem«, »O domu věčnosti«. Psána jest od světce, který co psal, sám v duši měl, a dle toho v celém svém životě se řídil. Sv. Alfons sám doporučuje tuto knihu jako velmi užitečnou pro „kněze, řeholnice i lidi ve světě«. Kéž četní katolíci z ní najdou život věčný. To bude nejmilejší odměnou horlivému p. překladateli. *Vlastimil Hálek.*

Katechese dle přednášek J. M. ndp. biskupa Ed. J. Brynycha. Vydal K. Janský, farář v Uhersku. Cena 1 K 80 h. Tiskem biskupské knihtiskárny v Král. Hradci. Čistý výtěžek ve prospěch »Adalbertina«. — Jest známo, že zvěčnělý pan biskup byl výborným katechetou. Jeho »Katechese pro první (i druhou) třídu školy obecné« vyšly r. 1892; ostatní však katechese nebyly uveřejněny. Aby vznešené myšlénky katechesí ndp. biskupa, jež byly při tom jasny, přesvědčivy a poutavy, ladem neležely, vydal dp. farář K. Janský tuto sbírku, která kněžím, katechetům i učitelům, kde na školách vyučují náboženství, bude neocenitelnou pomůckou. *L. † 4.*

Katechetika. Na základě přednášek J. M. ndp. biskupa Ed. J. Brynycha a dle četných spisů jiných napsal prof. dr. Jan Nep. Jindra. Hradec Králové 1904. Biskupská knihtiskárna. — Pomník, který staví vděčná diecése Královéhradecká a její klerus velikému apoštolskému biskupu, má spočívati nejvděčnějším a nejkrásnějším způsobem v zachování jeho prací. Bylo jeho přáním, aby na základě přednášek, jež míval jako profesor pastorálky a katechetiky, byla zpracována učebná kniha časová dle nejlepších pomůcek. Této práce se podjal vdp. prof. dr. Jan Jindra, a spracoval je pro posluchače theologie v odstavcích: »O školách«, »Katechetická didaktika«, »Katechetická paedagogika« s četnými poučnými statěmi pro katechety. Jest to vítaný spis, který bude posluchačům katechetiky dobrou pomůckou ke studiu, a položí u nich pevné základy k úřadu katechetskému u výchově nové generace. *L. † 40.*

Drobné literární a jiné důležité zprávy a úvahy·

Ze Slovenska. Nejprve jednu z nejnovějších zpráv, ale také z nejpotěšitelnějších. Dne 5. června t. r. konali slovenští katoličtí dělníci veřejné shromáždění lidu v Pešti, jehož súčastnilo se na 800 osob. Ke shromážděným promluvili krásné řeči kněz, redaktor Kresťana (druhdy) Eduard Šándorfi, dr. Procházka a Jerko Skyčák. Pojednali o socialní otázce na základě křesťanském a lidovém a docílili, že dělníci se usnesli zorganisovati se, zříditi se podle odborů. Takové katolické pevné organisace na Slovensku nelze zříditi, jako je »Jednota« severoamerická, neboť v Uhrách není pro ni vychovaných Slovákův ani příznivých po-

měrů, ale přece od lidí, jako je Šándorfi, dá se mnoho, velmi mnoho očekávati. Jen nedej Bůh, aby Šándorfimu i v tomto svázala ruce maďarská »l'udová strana«, jako mu je svázala v redakci druhdy znamenitého »Kresťana«. — Ze starších spisovatelů slovenských odebral se na věčnost dne 4. června t. r. prešpurský advokát Vendelín Bohaboj Kutlík V posledních letech již nebyl literárně činným, ale do posledního dechu podporoval slovenské národní snahy. V Prešpurku byl upřímným rádcem Čechů, hlavně českých dělníků, hledajících tam práci nebo tam zaměstnaným Čechům pomáhal vždycky rád. — Ve Zvoleni zakládají slovenskou akciovou knihtiskárnu. Hlavou je tu doktor Vesel, společnost bude financovat nejspíš Zvolenská l'udová banka. Ve zvolenské stolici a ve Zvoleni samém úsilovně pracují Maďaři proti národnímu hnutí slovenskému, bude tam tedy akciový národní podnik velikým dobrodiním. Ale — cellulosovna martinská nedostala koncese, dostane ji zvolenská tiskárna? — Loňského roku vydala, tuším »Politik« v Praze, dobře psanou brožuru »Die Unterdrückung der Slovaken durch die Magyaren", kterou americký »Slovenský Denník« přeložil do slovenčiny. Brožura tato měla divný osud. Nejprve si jí uherské slovenské listy nevšimly, ale nyní všimla si jí vláda a zakázala jí poštovní dopravu do Uher. Pravda bývá ovšem trpká! — Na uherském sněmě jednalo se o návrhu nové učebné osnovy pro školy elementární. Slovenští poslanci mlčeli k útokům na školu konfessionální, jedinou dnes podporu nemaďarských národností uherských, ale za to posvítil si na novou osnovu rumunský metropolita Metiann. Psali jsme již v jednom dřívějším svém referátě o zamýšlených školských reformách nového uherského ministra výučby, nyní již pomalu budeme referovati o vykonávání těchto reform. — Na národohospodářském poli slovenském vypralo se v posledních měsících trochu hodně špinavého prádla. Ukázalo se bohužel také, že český kapitál nepřišel pomáhat Slovákům nezištně. Budou ještě soudní opletačky pro účty továrny na cellulosu v Turč. Sv. Martině. Lékař z Považského Nového Města dr. Julius Markovič podal při obchodním soudě báňsko-bystřickém žalobu na správu cellulosovny, kterou napadá některé položky v účtech, hlavně cestovní útraty a diety českých členů správy, na prvním místě moravského poslance Karla Bubely ze Vsetína, kterému správa vyplatila rovných 11.000 K diet, účet českých časopisů, které prý dostaly za inserci 11.000 K, účet technického správce továrny, kterému se vyplácelo měsíčně 1000 K služného a který kromě toho dostal ještě 5000 K cestovních útrat. Celkem vykazují české účty 70.436 K 58 h, které nejsou řádně prokázány. Také žádá se zrušení usnesení správní rady, aby se členům správní rady dala zvláštní odměna 9300 K. Vždyť zvláštní odměny mohou se udíleti jen z čistého zisku (tantiemy), ale tato továrna nezačala ani pracovati, proto nebylo ani čistého zisku. Také na ostatní martinské podniky peněžní a průmyslové došlo. Mladý Slovák uveřejnil v »Českém Lloydě« trpké a dobře na zranění vypočítané útoky na správní výbory všech martinských podniků, které ovšem přišly s odvetou. Toto pouze konstatujeme, přejíce Slovákům z upřímného srdce, aby nebylo mezi nimi »haraštických« kousků maďarských notářů. S procesem cellulosovny dočkáme dychtivě výsledku. Divíme se jen, proč o této věci české časopisy mlčely.

Ve Val. Kloboucích, dne 23. června 1904. *Frant. Vácsl. Peřinka.*

Slovanské hroby. *(Mieczyslaw Orgelbrand. — Walerya Marrené-Morżkowska. — Adam Plug. — Kornilo Ustijanovič. — Izidor Vorobkevič. — Dragiša Mijušković. — Simon Šubic.)* — V 55. roce věku zemřel Mieczyslaw Orgelbrand, magister práva a administrace, bývalý spoluvydavatel a redaktor »Kuryera Codziennego« a »Wieńca«, spolumajitel jedné z nejstarších varšavských firem knihtiskařských, která má veliké zásluhy o vydání všeobecné encyklopedie populárně nazvané »Wielka Encyklopedya Orgelbranda«. V r. 1897 změnila se firma v akciovou společnost, která se minulého roku stala velikým podnikem nazvaným »Towarzystwo artystyczne«. Hlavním jeho ředitelem byl zesnulý M. Orgelbrand. Dílna má asi 600 dělníků. Smrt Orgelbranda jest tudíž velikou ztrátou pro celý polský národ.

Dne 10. října 1903 zesnula po trapných srdečních záchvatech paní Walerya Marrené-Morżkowska. Narodila se před 70 lety ve vsi Zbożenna v opoczynském okrese z otce generála Jana Mallet de Granville a Adély z Krasińskich. Zesnulá psala povídky a též články do různých časopisů. Ačkoliv v jejích povídkách převládá struna erotická, která vyznívá sentimentálně v milostná duetta, ve článcích, které uveřejňovala v časopisech, psala o všem, co mohlo raziti cestu pokroku vědy, umění a socialní práce. Dnes chápala se péra na obranu nejnovějších zásad paedagogických nebo též socialních, bojovala za práva ženy, zítra zase oznamovala čtoucímu světu zjevení se velikého talentu nebo polemisovala s těmi, kteří ho ne-

chtěli uznati. Modernismus v umění a literatuře měl v zesnulé horlivou zastankyni. Toto tříštění spisovatelské síly bylo příčinou, že Morźkowská nezůstavila žádného většího znamenitého díla. Zesnulá psala mnoho. Z jejích 20 povídek nejvíce svého času byly čteny: »Jerzy«, »Walka«, »Historya dwóch serc«. Nákladem Mianowského vydala spis »Dějiny umění«, který byl v brzku rozebrán. Ve své mladosti nějaký čas malovala a lásku k umění zachovala si až do smrti. Dlouhá léta, až do posledního okamžiku, podávala referáty o malířství a řezbářství do listu »Kuryer Poranny«. (Dokončení.)

Realistická kritika chorvatského katolicismu přináší XI. 7., hrůzostrašné ukázky z řádění chorvatského klerikalismu pod rouškou náboženství a vlastenectví, snižujíc a podezřívajíc vše, cokoli se tam na straně katolické děje, jen ne její odpůrce, i kdyby to byli *nezralí koši na gymnasiu*. (Str. 522.) Biskupové a kněží, zvláště »proslulý Mahnič«, »nadbiskup Posilovič«, fanatičtí katecheti bez důkladných vědomostí, ale s celým apparatem klerikálního farizejství«, »superior Seigerschmied« a dokonce i ctihodný mecenáš Strossmajer dostávají řezu, že na nich ani vlásku neskřiveného nezůstává. O Strossmajerovi píše se, že je »úplně hříčkou svého okolí« a že se nechal »lapit jako cenné lákadlo«. O jesuitech ví auktor, že za jich vlády rozšířilo se »široce úžaslé špiclovství« (snad i v N. D.?). Noviny, časopisy, školy, tiskárny atd., zkrátka vše, cokoli katolíci v Chorvatsku a v Bosně do rukou vzali na obrození víry, národnosti, pokroku a vzdělanosti, atd., naplňuje jich odpůrce v realistické Naší Době jizlivostí a podezříváním, jehož jsme nikde u nás podobného nenalezli v listech slušných. O superioru Seigerschmiedovi vypráví »Naše Doba«, že má zpříma neomezený vliv na své fanatické okolí, a končí, že »nyní chystá se zdlouha připravovaný, systematický a chytře provedený atentát na kulturu, a cítění a myšlení lidu atd. S dovolením! Kolik škol, časopisů a tiskáren založili chorvatští realisté za výtečného působení »Naší Doby« v lidu svém? Či pracují jen hubou na hrubo a pérem na křivo, jak ukazuje jich osvícený stouponec v »Naší Době!!? Naše katolická kultura je sta a tisíciletá, u všech národův osvědčená; realistická však věda a humanita čím ta aspoň u nás v Čechách se osvědčila a uznaný vděk národa si zasloužila? Kdyby známá arcimodla realistická měla jen obložené pantoflíčky velekněze, vlastence a mecenáše Strossmajera, byla by se již dávno stala realistickým fetišem nejhrubšího zrna; ale protože jich nemá, — kritisuje, křesá, kárá a podezřívá *až hanba!* Povídačky o superioru Seigerschmiedovi již vyvrátily i denní listy u nás v Čechách; rozumí se, že realistická »Naše Doba« opravy nepřinese, jako jí nepřinesla, když na příklad o nešťastném Dru. Kohnovi z Olomouce vykládala, že v Římě nepohoří, ač »pohořel« atd. Všeho toho je snad příčinou nešťastný margarin, o němž dr. Masaryk v »Naší Době« se letos zmínil, když vykládal důvody proti papežské neomylnosti, připomínaje, že kterási kongregace římská prohlásila margarin za postní jídlo. Prosím, nehněvati se k vůli této poznámce; časem podáme z »Naší Doby« více a »lepšího«, zatím však mohl by si s nešťastným margarinem pomazati rány onen student (gymnasista), jehož dle »N D.« 522. spoličkoval, na zem svalil a pokopal »chovanec germanika v Římě«, katecheta-šlechtic *Mihalovik*, začež prý pobitý žák dostal ještě 16 hodin karceru. Dopisovatel »N. D.« tvrdí, že tato věc je *úplně* zaručena, ale my, dokud neuvidíme »margarin« (»úřední důkazy«), nevěříme a »N. D.« radíme, aby neštvala žáků proti učitelům a spokojila se jen tupením katolíků.

Něco z »historie«. Na den sv. Vojtěcha (23. dubna) rozumoval pan dr. Herben v »Čase« (č. 113) takto: »Riegrův Naučný Slovník praví: r. 1038 jest od Čechů tělo jejich sv. krajana do Prahy přeneseno, kde nyní spočívá. Avšak i Hnězdno doposavad honosí se hrobem sv. Víta (?), k němuž se konají pouti z celé země; na čí straně je pravda, ovšem dnes rozhodnouti nelze. To praví Riegrův Sl. N. a my (dr. Herben) s ním souhlasíme; těžko dělat revisi svatovojtěšskou, když není ještě vyřízena modernější záležitost patrona zemského. O jednom historie praví, že vůbec neexistoval, druhého máme dvakrát.« — A my dokládáme: těžko dělat revise událostí staletých, když dosud není vyřízeno, je-li pan Herben realista nebo ne. Aspoň moderní satirik J. Holý dokazuje v »Samostatnosti« velice přesvědčivě, že dra Herbena nic není tak daleko jako realismus. Nezbývá tedy než přijati mínění, že existují dva páni Herbeni, z nichž jeden je veliký světec a národní prorok a druhý náramný darebák. Než je také možná z té nesrovnalosti »historických pramenů« usouditi, že redaktor »Času« je osoba mythická, na oklamání »pokrokových« Čechů nastrčená a stejně záhadná jako známý Max Rumpler.

L. † k.

Vnitřní kolonisace zemědělská. Časopis »Čech« (č. 124) obírá se touto otázkou a přináší návrh, jak by možno bylo opatřiti prostředky k praktickému

řešení této otázky. Jde totiž o to, aby zakupovány byly velkostatky, jichž se stále dost na prodej nabízí, aby pak byly rozparcelovány na menší usedlosti, a ty aby novým rolnictvem (z lidu dělného vznikajícím) byly osazovány. Navrhuje se tedy založiti skutečně českou spořitelnu, do níž byly by převedeny ty miliony v peněžních ústavech často nepřátelských uložené, za níž by ručení převzal svaz českých obcí, a čistý výnos z tohoto kapitálu (jehož by se při agitaci na sto milionů sehnalo) obracel by se na akci kolonisační. — Snad bylo by možno i jiné návrhy podati, ale myšlénka vnitřní kolonisace měla by býti uskutečňována co nejdříve. *L. † n.*

Paběrky z novin a veřejného života.

Nová encyklika. »Temps« ohlašuje vydání nové encykliky, v níž pojedná Pius X. o povinnostech katolických laiků. Nová encyklika má býti doplněním předešlé, v níž pojednáno bylo o povinnostech kněží. Sv. Otec pojednává v encyklice o povinnostech života rodinného a žádá od těch, kdož stojí v čele katolických podniků, aby také svým chováním v soukromém životě vždy dobrým příkladem svítili.

Pomník Lva XIII. na Velehradě zřízen bude napřesrok, a to jako znamení vděku za velikou lásku Lva XIII. k Slovanstvu, zvlášť za jeho blahosklonnost v otázce cyrillo-methodějské. Náklad na pomník uhražen bude ze sbírek, jež zavedl velehradský farní úřad. Arcibiskup dr. Bauer věnoval na pomník 5000 K.

60leté kněžské jubileum slaví letos vsdp. arcikněz a apošt. protonotář msgr. Jan Nepom. Klein, děkan v Činěvsi u Dymokur, domácí prelát Jeho Sv., kněz-jubilár atd., rytíř řádu císaře Františka Josefa I. a řádu krále Alberta Saského. Děkan Klein narodil se dne 6. ledna 1821 v Oboře, na kněze byl vysvěcen dne 28. července 1844. Osvědčil se při všech humanních i vlasteneckých podnicích a sbírkách jako pravý katolický mecenáš, přispívaje povždy ochotně a štědře, o čemž by i naše družstvo široce mohlo vypravovati.

Čtyřicetileté jubileum sv. profesí velebné matky M. M. Pavliny v klášteře pražských Voršilek a soudobně její jmeniny oslavily 29. června t. r. chovanky pensionátu u sv. Voršily velice pěkným způsobem, z něhož vidno, jaké lásce a úctě se těší velebná matka nejen u svých podřízených, ale i u chovanek. Hlavně líbil se Dvořákův »Slovanský tanec«, J. Berndtova alegorie »Zbožně a vesele«, jakož i epilog se závěrečným obrazem. Hlubokým dojmem působilo nad jiné zdařilé drama »Sv. Anděla a založení řádu Voršilek« — tu účinkující chovanky v pravdě pěknými výkony překonávaly jedna druhou. A ve všem byla viděti ruka neúnavné virtuosky M. M. Alfonsy, která s nevšední obětavostí starala se o zdar slavnosti. Velebné matce pak po závěru slavnosti za napjaté pozornosti gratuloval ndp. světící biskup dr. Fr. Krásl, který ve své řeči letmo zmínil se o zbožnosti, poslušnosti a pracovitosti — kdo tak žije, má požehnání Boží. Zmínil se dále o 40letém pobytu jubilantky v klášteře, což jest jistě veliká oběť, ale kdo naučil se poslouchati, ten dovede i poroučeti — jest milý, přívětivý a dobrotivý k jiným, přísný k sobě. O pracech M. M. Pavliny vypravuje každý koutek této budovy. — Mater Maria Pavlina, roz. Amalie Burdova, narodila se v Praze dne 25. ledna 1838. Byla jedinou dcerou všeobecně váženého MUDra Aug. Burdy, který po 25 let byl vrchnostenským lékařem hr. Aichelburga. Absolvovala učitelský kurs v klášteře Voršilek v Praze, i obdrževši vysvědčení způsobilosti pro hlavní školy dívčí, přijala v témže klášteře řeholní roucho dne 21. listopadu 1861; dne 29. června roku 1864 složila pak slavné sliby řeholní. Pak působila na škole klášterní a později po 23 roky jako vychovatelka v pensionátě. Od roku 1895 jest představenou kláštera. Za úřadování svého založila českou školu obecnou a měšťanskou, z nichž obecná požívá již práva veřejnosti. Na zmíněné škole měšťanské otevřena bude již příštím školním rokem třída třetí a škola ta obdrží pak též právo veřejnosti. Ježto dosavadní místnosti školní nepostačovaly, věnovala část zahrady ke stavbě nové školní budovy, která příštím rokem školním účelu svému odevzdána bude. Horlivost svou pro okrasu domu Božího ukázala M. M. Pavlina kromě jiného tím, že přispěla k tomu, aby v klášterním chrámě konána byla pobožnost k Panně Marii lurdské jazykem českým, kterážto pobožnost dříve konávala se pouze německy. Pořídila též svým nákladem krásnou sochu Božského srdce Páně, k jehož úctě v měsíci červnu každoročně pobožnost se koná.

Kanovníkem vyšehradským zvolen vdp. Monsignore dr. Frant. Zapletal, prorektor papežské kolleje římské, rodem Moravan. Zvolený kanovník jest notářem

všech biskupství českých a majitelem řádu »Pro Ecclesia et pontifice«. — Vicerektorem české kolleje v Římě jmenován byl dp. Fr. Stejskal, adjunkt české fakulty bohoslovecké v Praze. — Oba dva jsou zakládajícími členy našeho družstva.

Vyhlídalovo stipendium. Dp. farář Jan Vyhlídal v Lobodicích určil jistý výtěžek z prodeje svého spisu »Naše Slezsko« na stipendium pro české gymnasium. Bude po prázdninách obnosem 2000 K aktivováno. Stipendiem a darem 1000 K na vydání dějepisné čítanky slezské dospěly dary jím Slezsku věnované 20.000 K. Slezsku věnoval dp. farář mnoho let úsilovné, namahavé a úmorné duševní práce a její hmotný výsledek, přidav ještě mnoho nad to.

Deniflův »Luther« právě vyšel ve 2. vydání, což při spise tak objemném, obsahujícím skoro 1000 stran, jest v obchodě knihkupeckém i v Německu řídkým zjevem. Dokazuje to především, že slavný Dominikán svým epochálním dílem vzrušil nejen Německo, ale i celý křesťanský svět, což nemálo mrzí nejen protestanty, ale i židy. »Neue Fr. Presse«, 2. vydání ohlašuje, nazývá Deniflův spis — pamfletem. Je to ovšem nejsnadnější způsob odsouditi spis, jehož pravdu nelze popírati. Denifle druhé vydání rozdělil na dva díly: V prvním (420 stran) je znáti některé změny, a to ve prospěch celého díla. I ve druhém vydání Denifle vyzývá Harnacka ve jménu vědecké cti, aby se zastal Luthera, jejž nazývá opilcem, zhýralcem, lhářem, falsifikatorem, odpadlým mnichem. Na to odpovídá kritik ze židovského listu, že Deniflovo dílo je učeností překypujícím pamfletem. Veledílo Janssenovo dosáhlo již vydání 18. Z toho je znáti, že díla katolických učenců nalézají v Německu velikého rozšíření a že protestantští vědci před nimi jsou na ústupu — nechtějí s nimi ani mluviti.

Úmrtí. V kolleji OO. Redemptoristů u sv. Kajetána v Praze zesnul v Pánu posilněn sv. svátostmi P. Alois Roller dne 25. června t. r. P. Aloise Rollera znají zajisté všichni kněží v Čechách i na Moravě, ježto vynikal netoliko svým zbožným životem, ale i svou učeností a řečnickým nadáním. Na jeho kázání misionářská pamatují se zajisté dodnes celé kraje, v nichž zvěčnělý misie konal, a jeho duchovní řeči při kněžských exerciciích byly jistě pravými perlami a proto nikdy nezůstaly bez hlubokého dojmu na všecky účastníky. Po mnoho let působil jako misionář mezi Čechy vídeňskými. Kostel OO. Redemptoristů ve Vídni jest beztoho znám jako český kostel po celá desítiletí. Působiště při tomto kostele jest v mnohém ohledu velice pracné a důležité. Kolik zde vykonáno dobrého pro naše krajany, zná jen málo kdo z nezasvěcených. Musí se viděti ty zástupy Čechů, kteří se hrnou do kostela Maria Stiegen, v němž se jim obětavě přisluhuje sv- svátostmi, kázáními a křesťanskými cvičeními. Tamť pravá ustavičná misie. Není divu, že poněkud slabší povaha záhy klesá. Jako zpovědník byl neméně oblíben a nelze se tudíž diviti, že při tolikeré námaze tělo horlivého sluhy Páně po dlouhý čas chřadlo. P. Roller cítil to na sobě sám a proto prosil snažně, aby na něho více hodnost rektora vnesena nebyla, kterémužto přání také v poslední době bylo vyhověno. — A podivno, když právě vše odevzdal a vše dokonal, co mu uloženo bylo, počal postonávati vždy více a více, až konečně tělo prací vysílené podlehlo mrtvici. Zesnulý vydal též malou, ale srdečnou knížečku: Jak lehce rozjímati. Sám byl ducha rozjímavého a to bylo kouzlo, které dodávalo půvab jeho řeči ve zpovědnici, jež nikdy nebyla opuštěna. Ještě v pátek před záchvatem mrtvice pravil k jednomu ze svých kněžských přátel po sv. zpovědi: »Teď se musím připravovati na smrt.« V sobotu ráno dle zvyku svého vykonal sv. zpověď a sloužil mši svatou naposled. V poledne nastal první záchvat, ktery v týdnu v oktávu jeho sv. patrona končil svatou smrtí. — P. Alois Roller narodil se roku 1846 v Ústí nad Orlicí z rodičů sice prostých, ale velice zbožných. Z rodiny této vzešli vedle něho ještě dva synové, a to ještě žijící P. Josef Roller, rektor kolleje Redemptoristů v Obořišti, a † Antonín Roller, který jako kněz neméně horlivě působil. Co tito tři bratři-kněží vykonali pro kongregaci Nejsv. Vykupitele, když tato u nás v Čechách a na Moravě zapouštěla své kořeny, dovede oceniti jen ten, kdo zná všecky obtíže, které v cestu se stavěly. Bratr zvěčnělého Antonín zemřel před několika lety a dnes odchází nejmladší P. Alois — čistá a zbožná duše, ktera si zachovati dovedla vedle lásky k Bohu i srdce pro vlasť nadšené do poslední chvíle života. — V neděli dne 3. t. m. zemřel ve Frýdku P. Angelus Lubojacký; narodil se v Klimkovicích ve Slezsku r. 1850, na kněze vysvěcen byl r. 1875. P. Lubojacký má velikou zásluhu o lid slezský, mezi nímž s velikým výsledkem pracoval. Frýdek jest město zněmčelé. Marianské pouti zdejší jsou liberálům německým solí v očích. O povznesení ducha katolického má zesnulý velikou zásluhu. I v literatuře byl P. Lubojacký činným, zvláště v řádové. Bylť v Praze členem řádu dominikánského, kde dal podnět k založení pěkného měsíčníku »Růže domi-

nikánské« a byl účasten při založení Růžencové výrobny. Vydal dále »Manuale pro bratry a sestry III. řádu sv. Dominika« a obšírný spis »Třetí řád sv. Dominika«, a co v tisících vydal, to v krátkosti rozprodal a vůbec v Čechách i ve Slezsku hojně katolického tisku rozšířil. Zvěčnělý byl zakládajícím členem družstva Vlasť, časopis »Vlasť« v řádě dominikánském horlivě rozšiřoval a tam družstvu Vlasť na 8 členů získal; nebyliť tehdy ještě Dominikáni observantní.

† **Smiles.** V těchto dnech umřel u věku 92 let v Londýně v Kesingtonu známý spisovatel Samuel Smiles. Byl povoláním ranhojičem, pak věnoval se spisovatelství, naposled byl zaměstnán u železnice. Díla jeho »Svépomoc« v Anglii z počátku nevšimli si valně, ale později bylo přeloženo skoro do všech řečí evropských, také do japonštiny a dvou dialektů indických a turečtiny. Vyšlo už v počtu 180.000 exemplářů. Smiles sepsal kromě toho »Povinnost«, »Karakter« a jiné spisy; u nás je vydávalo staré nakladatelství Šimáčkovo a víme ze zkušenosti, že jadrné myšlénky Smilesovy na čtoucí mocně působily. Nám se z něho zvláště zalíbila věta: Kdo rázně začal, půl díla vykonal.

Ze spolku na zakládání katolických knihoven. — Přispívajícími členy stali se: Ant. Štenc, kaplan v Divišově, obec Slabčice a Redemptoristé v New-Yorku v Sev. Americe. — Darovali: Václ. Macek, kanovník v Českých Budějovicích 10 K a Bedřich Pachta, zám. kaplan v Litomyšli 2 K. — Zdeněk Souhrada, chemigraf v Podbabě, nám píše: S radostí vítal jsem Vašnostinu myšlénku, založiti spolek na zakládání katolických knihoven, neboť v nynějších poměrech bude tato myšlénka, která stala se již skutkem, pevnou hradbou proti nepřátelům našim; a z Ameriky se nám sděluje: S potěšením uvítali jsme myšlénku, že založen býti má spolek na zakládání katolických knihoven. Myšlénka ta jest velmi dobrá a věc velmi nutná — nejen v Čechách, ale i zde v Americe. Pisatelé rozvádějí tuto myšlénku, přistupují za členy a přednášejí svá přání. Podepsáni jsou: P. Jan Kissner, rektor Redemptoristů v New Yorku, a P. Boh. Matějů, kněz téže kongregace. — Za oba dopisy srdečně děkujeme. — Nové členy, členské vklady a dary na knihách a na penězích přijímá: Tomáš Škrdle v Praze čp. 570-II.

Výbor Spolku na zakládání katolických knihoven konal dne 27. června druhou schůzi za předsednictví dp. faráře Vlastimila Hálka. — Jednatel, dp. farář Aug. Krčmář, četl protokol předešlé schůze, jenž byl schválen. — Spolek má 8 členů zakládajících, 16 přispívajících a 8 dobrodinců. — Knihy darovali: Jan Groh, farář ve Zvoli; Josef Flekáček, řídící učitel v Žižkově (dvakrát); Ant Plaček, měšťan v Pacově; Družstvo Vlasť a Tisková Liga. — Spolek zaslal knihy do Stodůlek a nyní vypomůže knihami dp. Antonínu Štencovi, kaplanu v Divišově, a Josefu Vavruovi, em. faráři ve Slabčicích. Upozorňujeme, že se knihy darují pouze členům. — Dp. předseda sestavil a přečetl provolání, kteréž výbor schválil. Provolání vytisklo se v 500 ex. a bude mimo to otištěno v katolických časopisech. — V odměnu za to, že spolek nachází stálou podporu v tisku družstva Vlasť, dá spolek inserát do kalendáře sv. Vojtěcha a dá inseráty do »Našich Listů«. — Výbor bude sbírati material k návodu, jak katolické knihovny zakládati, říditi a rozšiřovati. Až bude material sebrán, posouzen a sestaven, vydá se tiskem. — Místopředseda dp. Tomáš Škrdle vypracoval knihovní řád; řád ten byl ve výboru probírán, opraven a doplněn a uveřejňuje se za tou příčinou, aby jej mohli výboři a zkušení knihovníci prostudovati a dobré zdání o něm podati; v budoucí výborové schůzi bude definitivně přijat a budou dle něho knihovny zakládány a řízeny. Zní:

1. Spolek zakládá katolické knihovny k duševnímu blahu lidu s tou intencí, aby vždy a stále katolické zůstaly;

2. Za tou příčinou se přijímatel knih písemně zavazuje, že bude katolický ráz knihovny, kterou jsme založili, nebo rozmnožili, nebo ku které jsme aspoň základ položili, hájiti a že se dle sil přičiní, aby se tak dělo i v budoucnosti. Je-li knihovna na faře nebo u soukromé osoby, budiž vedena odděleně od ostatních soukromých knih, budiž veden a v knihovně chován soupis darovaných a přibylých knih a doporučuje se, aby ještě jedna nebo dvě vážené katolické osoby o existenci a počtu knih věděly, aby tato v případě úmrtí nástupci nebo jinému řádně a bez ujmy mohla býti odevzdána.

3. Je-li přijímatel knih našich laik neb spolek neb obec, ten se zavazuje, že bude do bibliotéky nové knihy kupovati jen za souhlasu svého faráře. Farář může k této kontrole delegovati svého kaplana, katechetu, nebo jiného duchovního, jenž v jeho farnosti žije.

4. Každý správce knihovny námi darované nebo rozmnožené zašle nám na konci prosince každého roku zprávu, jak knihovna působí, jak a čím se udržuje a rozmnožuje a zdali se přesný její katolický ráz zachovává.

5. Kdyby se stalo, že by knihovna naše po odchodu nebo po smrti přijímatele ladem ležeti zůstala, může ji výbor spolku na zakl. knihoven jinému v téže obci předati nebo docela do jiné obce přenésti.

6. Jinak v mezích tohoto řádu ponechává výbor obdarovanému úplnou volnost, aby knihami námi darovanými svobodně a neobmezeně ku blahu lidu působil, ale po svém odchodu z místa musí knihy jiné, katolicky smýšlející osobě ve správu odevzdati a výbor o tom vyrozuměti.

Od venkovského člena obdržel spolek tento povzbuzující dopis: »Na hospodářské schůzi v N., kdež bylo mnoho účastníků, navrhl jsem založení lidové knihovny katolické a dal jsem do začátku 20 knih. Jeden účastník navrhoval, že by se mohli ucházeti o přenosnou knihovnu studentskou, kterou byli mladí husité založili a již z každého šosu kape Hus. Lid však o ni nestojí. Měli ji v zimě v sousední vesnici, ale nelíbila se jim. V druhé vesnici Y mají též pěknou obecní knihovnu, kterou jsem s dobrým katol. obsahem založil r. 1900 na památku nového století, a postaral se, aby se tam husitské škváry a nevěrecké pamflety nedostaly.« Když by každý ve svém okolí aspoň poněkud se o založení katol. knihovny staral, docílil by zdárného výsledku, a spolek náš by mu milerád pomocnou ruku podal k další práci.

Z Tiskové Ligy. — Přispěli: Duchovenstvo vikariatu kopidlneského 10 (40); Štěpán Šťastný, farář v Loučeni (10); Dr. Jos. Mrštík, arciděkan v Chrudimi; Jos. Stejskal, farář ve Studnici; Fr. Fiala, bisk. vikář a děkan v Dolní Cerekvi; P. Norb. Horáček, farář na Andělce; Jos. Bečička, kaplan ve Skutči; Jos. Rejzek, děkan v Nymburce, a Bedřich Pachta, zám. kaplan v Litomyšli. — Na počátku července ukončila »Obrana víry« č. 3. a 4. první ročník. Obě tato spojená čísla přinášejí práci: »Reformace ve světle pravdy« od V. O. Bělského. — Kdo tedy na I. roč. »Obrany víry« předplatné 1 K dluhuje, račiž ji zaslati, nebo právě o prázdninách čerstvých peněz potřebujeme. — O prázdninách ukončí se také I. ročník druhého časopisu Tiskové Ligy: »Husitství ve světle pravdy«, a to prací první cenou poctěnou. Tento časopis stojí rovněž 1 K, oba tedy dvě koruny. Předplatné přijímá: administrace družstva Vlasť v Praze, čp. 570-II.

Výbor Tiskové Ligy konal dne 30. května 1904 VII. schůzi za předsednictví dp. Tomáše Škrdle. — Jednatel četl protokol předešlé schůze, jenž byl probrán a schválen. — Předloženy byly dvě poslední čísla »Bílého Praporu«, orgánu katolické moderny a čteny byly útoky »Bílého Praporu« na »Čecha«. Mezi »Čechem« a »Bílým Praporem« nastala zjevná a hluboká roztržka, což katolické věci jen prospěje, neboť »Čech«, vytržen z ovzduší katolické moderny, bude si tím bedlivěji a svobodněji hleděti úkolů, k nimž byl založen. Liga tu věc pouze konstatuje a více se s ní zabývati nemíní. — Brožuru o Luthrovi z péra Dr. Karla Lva Řeháka vydá Liga ještě letos a rukopis bude co nejdříve dán do tisku. — Další brožuru: »Zdali jsme chybovali, že jsme zakládali katolickou stranu a máme-li v tom pokračovati,« napíše red. p. Tomáš J. Jiroušek a Liga ji vydá na podzim tohoto roku. — Také pro další čísla časopisu »Obrany víry« a »Husitství ve světle pravdy« jest literární material připraven. — Liga se dovídá z bezpečného pramene, kterak to socialní demokraty mrzí, když musí přinášeti opravy; lid že jim časopisy vrací, vida, že lhou, a kdyby prý to kněží důsledně prováděli, že by nastal veliký obrat. — Liga ohražuje se proti tomu, aby duchovenstvo bylo »Časem« a učitelskými listy označováno nadávkou denunciantství, poněvadž žádný toho důkaz mu nemůže býti dosvědčen. Na čí straně jest vina, ukazuje štvavý článek »Času« č. 145.: »Organisace klerikalismu je silná jen proto, že organisace učitelstva je slabá. Učitelstvo mělo by bujaře vesele zdvihnout rukavici a přijati boj. Nejen slovy a články v časopisech, nýbrž skutky. Kde se škola postaví proti faře, občanstvo pokrokové všude půjde se školou. Politické strany snad také. Prostředků na odzbrojení a skrocení našich lámů jest dost.« — Vídeňský antikvariat M. Breitensteina (snad žid? Pozn. red.) rozesílá po farách své seznamy knih, z nichž velkou část tvoří pornografická literatura. Jednání to lze nazvati drzostí. a nejlépe cenníku od pošty nepřijímati. — »Zář« v č. 22. dopouští se hrubých urážek sv. Václava a uvádí je jakoby byly historicky pravdivé, ačkoli nic podobného z dějepisu o něm není dokázáno. Jak »Zář« surově ničí ty nejněžnější city IV. přikázání Božího, ukazuje lokálka její »Zrnka«: »Rádi mluvíme o povinné vděčnosti dětí k rodičům. Za to, že jsou na světě, nejsou jim díkem povinny, rodiče řídili se při tom pouze svou smyslnou rozkoší.« Není pak divu, že se dítky chovají pak k rodičům, jako k němé tváři. — »Červánky« líčí ve svých románech stále hrabivého kněze, jak umírající přemlouvá a píše jim falešné poslední vůle, by odkázali celé své jmění kostelům, kněžím a klášterům. K takovým hanopisům

může se obhájiti katol. kněžstvo poukázáním na to, že církev mu zrazuje a nedoporoučí, aby mělo velké účastenství při sdělávání posledních pořízení. — Ve příčině cestujících firmy Schafstein a spol. z Kolína nad Rýnem s knihou »Poutnická hůl katol. křesťana« dala Liga hned z počátku upozornění v odstavci »Centrály Lig«, že agentura s touto knihou nemá s církevní věcí pranic co činiti, a že jest to soukromý podnik. Proti zneužívání pouze církevního schválení textu knihy — za obchodním účelem — vyslovil se hned v počátku Ordinariat z Kolína nad Rýnem. — Duchovní správy nabývají zkušeností, že národní dělníci v poměru ke katol. církvi vedou si nyní hůře než socialní demokrati. Vytasují se při úkonech církevních se sazbou štoly, kdy již toho soc. demokraté zanechali, nechtějí se dáti zaopatřiti, kde tito k domluvě manželky přece jen v poslední chvíli si dávali říci a agitují úsilovně proti církevním slavnostem. A při tom všem kryjí se maskou »národní«. — Ústřední spolek učitelský na Moravě hodlá vydati souborné vydání všech spisů A. Komenského. Těšíme se na ně a přejeme si, aby učitelstvo je horlivě a důkladně pročetlo. Bude-li upřímně čísti, přesvědčí se, jak hluboce křesťanskou školu přál si míti Komenský. — Proti brožuře »Obrana sv. Jana Nep.«, která byla vydána ve »Hlasech sv.-Václ.« od B. Vělínského, vypadl »Čas« s celou snůškou svých lichých námitek proti osobě našeho světce. Zajímavé jest, že učený »Čas« věcně nepolemisuje, jak se dalo čekati od listu, který se pokládá za denník intelligence, nýbrž brožuru odbývá vulgárními slovy: »Pan pisatel velice drze tvrdí . . . . Neměla by se trpět taková drzost nějakých Vělínských . . . .« Těší nás ze zamlklosti »Času«, že brožura dotkla se pravého terče, a tím též svůj úkol vykonala. — Pan Jan Křtitel Maštalíř referoval o posledním pamfletu Macharově »Satirikon«. Jest to »krásná« odpověď na letošní oslavu Macharovu. Jest to vrchol sprostoty, na jakou může básník dospěti. Stejné ceny mravní jest v nové úpravě nyní vydávaný »Nový Kult«. Dále mluvil o článku uveřejněném v časop. »Česká Vídeň«, jednající o J. Ex. arcib. Dr. Fr. Sal. Bauerovi. Všecky tyto »skvosty« literární odsoudil. — Po skončené schůzi byla konána zvláštní porada o Husových oslavách a projev Tiskové Ligy v této příčině byl v červnové »Vlasti« uveřejněn.

Z Jednoty českého katolického učitelstva. — Jednota rozeslala na různé křesť.-socialní spolky letáky, a to č. 1. a 2. po 80 ex. a č. 3. po 40 ex. Jednota prosí, aby si katolické spolky tyto letáky pročtly a mezi členy je rozšířily. — Jako členové složili: sl. Albína Fortýnova 6 K a Dr. M. Kovář 4 K; po 2 K: Dr. Rud. Horský, Vl. Hálek a Emil Stárka. — Darovali: po 10 K: Václ. Oplt a Št. Šťastný; po 2 K: Fr. Bejček, V. Engler, Fr. Kamarýt, V. Kočka, Fr. Pašek a Ferd. Schmidt. — Dalším přispívajícím členem stal se Ant. Suchoradský, katecheta v Praze. — Nové členy, příspěvky a dary přijímá pokladník Jednoty: Karel Jelínek, učitel ve Starém Kolíně, nebo administrace družstva Vlasť v Praze, čp. 570-II.

Dědictví sv. Prokopa v Praze je spolek, jehož účelem jest vydávati vědecké bohoslovné knihy v jazyku českém sepsané. Spolek vznikl ze skutečné potřeby, neboť vyžaduje toho česť vzdělaného národa, aby měl vlastní literaturu bohosloveckou. A proto, jakož i vzhledem k tomu, že obě starší lidová Dědictví (sv. Jana Nepom. a Cyrilla a Methoděje) utěšeně vzkvétala, ustavil se roku 1860 řečený spolek, jehož stanovy došly schválení církevního 1. května r. 1861 a světského 22. června 1861. Volbou 8. října ustanoveni a arcibiskupským přípisem 8. listopadu 1861 potvrzeni byli: K. Vinařický za starostu, Fr. Náhlovský za náměstka, Edv. Terš za pokladníka, Fr. Srdínko za jednatele a K. Navrátil za zapisovatele spolku. Od kněží českých uvítáno bylo založení spolku s radostí. Tehdáž čítala Matice Česká mezi 4697 údy 1215 kněží — pro Dědictví sv. Prokopa bylo třeba sehnati aspoň 500 členů a počtu toho v brzku bylo dosaženo, což je věru dobrým svědectvím pro tehdejší generaci českého duchovenstva katolického. Dědictví vydalo od svého počátku 43 knih podílů, jejichž cena (z pravidla každého podílu) bývá 6 až 10 kor. Členský podíl 44. (na r. 1904) právě se tiskne. Zajisté slušný to úrok ze vkladu 80 kor. Seznam knih může na požádání býti zaslán těm, kdož se členy státi míní. Pro informaci uvádíme ze stanov spolkových následující odstavce: § 7. »Řádným členem stane se, kdokoli složí 80 kor. buď najednou nebo ve čtyřech po sobě jdoucích letech (po 20 K), nebo i (za mimořádných okolností) v menších částkách a v době delší. Za to podělován bude až do svého úmrtí vždy jedním výtiskem knih každého roku nákladem téhož Dědictví vydaných.« — §§ 9.—16. »Kdožkoli první část vkladu odevzdá, nabude již práva k účastenství a k vybírání knih vydávaných; kdo by však po dvě leta upsaného základu zapravovati zanedbal, pozbývá prava k odebírání; nabude ho však, jakmile náležitě doplatí.« »Vklady složené jsou jměním Dědictví sv. Prokopa a nevracejí se ani pro nedoplatek, ani v případě úmrtí.« »Každý kněz, jsa údem Dědictví, zavazuje se

každého roku sloužiti jednu tichou mši sv. za živé i zemřelé spoluúdy a dobrodince téhož Dědictví, pokud možná v oktávě sv. Prokopa. Jiní údové závazku tomu dosti učiní zbožnou přítomností při mši sv. na týž úmysl v dotčené oktávě.« »Nesmrtelné ústavy, na př. biblioteky, mohou býti údy, složí-li 200 kor. najednou nebo v pěti letech po 40 kor.« »Správu Dědictví vede výbor sestavený z 20 kněží, kteří buď v Praze aneb na blízku Prahy přebývají. Předlohy k poradám výboru upravují se ve dvou odborech, ve vědeckém a hospodářském. Výbor se doplnuje volbou, a to naprostou většinou hlasů. Volba tato platí na 4 leta. Z prostředku svého volí výbor: starostu, jeho náměstka, pokladníka, jednatele a zapisovatele. Právo potvrditi zvolený výbor i řečené představenstvo přísluší kn. arcib. Ordinariatu pražskému.« Poznámka. P. T. členové, zasílající splátky, nechť udají číslo svého diplomu členského. Stvrzení splátek uveřejňují »Časopis katol. duchovenstva« a listy »Čech« a »Hlas« (od r. 1904) vždy za půl leta. Přihlášky za členy a splátky zasílány buďtež pokladníku dole podepsanému. Expedici podílů obstarává knihkupectví B. Stýbla v Praze-II. »Diplom« (zápisní list) ovšem třeba zaslati buď přímo nebo skrze některé knihkupectví. Za vydání knihy platí se 12 hal. Starší knihy, jichž seznam v časopisech se uveřejní, prodávati se budou po prázdninách členům se slevou 50 proc., podíly z let posledních se slevou 33 proc., ale jen za hotové a to jen u pokladníka. Starostou Dědictví jest nyní J. M. ndp. biskup dr. Frant. Krásl. Ztratí-li kdo diplom, nový bezplatně mu vydá pokladník Dědictví, jímž t. č. jest Jan Říhánek, Praha-I., č. 190.

Družstvo Velehrad. Roku 1902 utvořilo se na podnět věrného strážce posv. Velehradu zesnulého P. Jana Cibulky družstvo »Velehrad«, které má účelem pracovati pro zvelebení posv. Velehradu, podporovati duševní činnost, poskytovati poutníkům výhody po čas pobytu na posvátném místě. Poněvadž se dosud jevil větší nedostatek místa pro noclehy, zakoupilo družstvo »Velehrad« dům a připravilo asi 20 postelí pro noclehy. Za nocleh se bude platiti něco přes korunu, podle jakosti postele. Dům stojí na vyšším místě vedle mlýnského potoka a bude naznačen tabulkou s nápisem: Noclehárna družstva »Velehrad«. Zajisté přispěje k oslavení sv. Cyrilla a Methoděje, kdo přistoupí k družstvu »Velehrad«, které má za účel zvelebiti ta posvátná místa, která si vyvolili sv. věrozvěstové za východiště, odkud slovanským národům chtěli největší dobrodiní prokazovati. Přispívající členové platí najednou nejméně 2 koruny, a roční příspěvek 50 h; řádní členové platí najednou alespoň 5 K, a roční příspěvek 2 K. Zakládající členové platí nejméně 20 K a roční příspěvek 5 K. Ročně bude sloužena čtyřikrát mše sv. za živé a zemřelé členy družstva. Obnos za členství nejlépe se pošle vldp. prof. Alfonsu Saucrovi, pokladníku družstva do Uh. Hradiště.

Katolická církev v Australii. »Osservatore Rom.« uveřejňuje zprávu o pokroku, jejž činí církev katolická v Australii. Během posledních 30 let zřízeno tam bylo 19 diecesí, nečítaje v to kvetoucí diecesi novozélandskou. Vedle duchovenstva světského působí zde také několik horlivých řádů. Veliké vážnosti získává církvi osobnost kardinála Morana, arcibiskupa sydneyského, který arcidiecesi přivedl v posledních letech k velikému rozkvětu. — Město Sydney, které bylo dříve úplně protestantské, má dnes třetinu obyvatelstva katolického v 80 farách se 168 kostely a kaplemi. Kathedrála gotického slohu může se směle přirovnati k velikým kathedrálám starého světa.

Přípravka pro střední školy. Před třemi lety založili šlechetní přátelé mládeže studentský internát sv. Prokopa v Praze, aby žáci středních škol byli vychováváni a vyučováni také v bedlivé kázni domácí. Správa tohoto ústavu shledala za dobu svého působení, že mnozí žáci vstupující do první třídy na gymnasiích nebo realkách, měli značné mezery, zvláště v češtině a počtech, čímž studium vázlo a konečný výsledek byl neuspokojivý. Ředitel internátu uvažoval o těchto nesnázích, dotazoval se zkušených scholastiků a došel přesvědčení, že by nejlépe pomohla škola, kdež by žáci pro studium určení, důkladně byli vzděláni v české mluvnici, počtech a vlastivědě, aby jim tyto předměty nepůsobily obtíží na středních školách. Členové správy internátu uznali, že jest tato cesta správná, podali žádost zemské školní radě a dostali dovolení, aby přípravka pro střední školy byla zřízena v září tohoto roku. I má tato škola za úkol, aby připravila hochy pro střední školy tak, aby jim studium bylo přístupnější a nepůsobilo nesnází. Za tou příčinou bude české mluvnici a pravopisu věnována péče nejbedlivější, a to se zřetelem na povahu latiny, francštiny a němčiny. Základní pravidla z počtů a měřictví ať jsou vyložena podrobně a hojně procvičena příklady; potom nebude třeba v proudu studií stále se k nim vraceti. Dějepis český budiž důkladně probrán, aby měli žáci dobrý základ látky pro české úkoly na středních školách. Zeměpisné počátky se

vyloží podrobně, neboť v tomto předmětu zápasí žáci na středních školách velice. Avšak také v přírodopise, přírodozpytě, kreslení a krasopisu bude žákům poskytnuta náležitá příprava. Mimo náboženství bude též vyučováno nauce o slušném chování. Kdo si mládeže za dnešních dob všímá, zajisté přisvědčí, že toho pilná potřeba.

Přípravky pro střední školy jsou již dávno zavedeny v Němcích a na Rusi. Školský časopis v Mnichově pojednávaje o přípravné škole v letošním červnovém čísle, pravil: »Jen tam jest u chlapce pravá disposice a příprava ke studiu, kde každé odvětví základných vědomostí má to, co mu právem náleží a kde zářivé paprsky jednotlivých věd jsou harmonicky spojeny ve sličný celek.« Podobný časopis v Moskvě: »Hošík, maje řádný a pevný základ v přípravných vědomostech, spatří ve vědách otcovského dobrodince, jenž u svěřenců svých nové síly tělesné i duševní probouzí, probuzené cvičí a tuží, otužené vede do boje, aby podali světu důkaz, že je škola vzdělala pro život.«

Doufáme, že i u nás tato škola vykáže se dobrým prospěchem a vychová jinochy ke studiu v pravém slova smyslu povolané.

Do přípravky mohou se hlásiti žáci, kteří vychodili nejméně 4. třídu obecné školy a hodlají se věnovati studiu na středních školách. Zápis začal 1. dnem měsíce července a potrvá až do 15. září t. r. od 8.—12. hodiny dopoledne v domě č. 40 ve Štěpánské ulici. Žák dostaví se s rodiči nebo zástupci, maje vysvědčení z posledního čtvrtletí; též možno přihlásiti se písemně. Školní plat měsíčně činí 15 K, zápisné 2 K. — V Praze, v červnu 1904. — Ředitelství přípravky pro střední školy ve Štěpánské ul. č. 40 (Dvorní pivovar).

Echo z Afriky. Ročník V. č. 7. červencové. Redakcí Jar. Hrabačky, kapitulního ceremonáře u sv. Víta na Hradčanech v Praze. Cena K 1·20, v Praze 1 K. — V čele čísla líčí se život sv. Petra Clavera, hlavně jeho tělesné umrtvování se. — Dopisy z Afriky poučují nás o pokroku misionářské práce v Africe a o obtížích s ní spojených. Zakončují se obrácením princezny v Ugandě, která pro víru trpěla, ale zvítězila. — Hraběnka Ledochowská, vrchní představená, líčí v denní kronice mimo jiné návštěvu Poláků u sv. Otce Pia X. a v líčení tom jeví se nám pravá Polka, hrdá na své krajany, z nichž tři církevní knížata i její družinu v Římě navštívili. — Darů vykazuje toto číslo »Echa« na $2^1/_2$ strany drobného tisku, což jest krásným svědectvím, jak mocně četba »Echa« na čtenáře působí. A my to »Echu« přejeme a čtenáře k dalším obětím vybízíme.

»Křesťanský Dělník«. Orgán katolických jinochů a mužů v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Měsíčník pro rodinu a řemeslo křesťanského lidu. Redaktor Fr. Waldmann, vrchní dozorce a varhaník v Johanneu v Praze, čp. 1538-II. — Nadšený jinoch katolický dokonává druhý rok své literární práce. »Křesťanský Dělník« končí v červenci II. ročník a začne v srpnu ročník III. — Ve 12. čísle roč. II. farář Vl. Hálek dokončuje milou stať o dobročinnosti a dělník A. Bolešínský popisuje svoji plavbu do Ameriky. Krásné a dojemné jsou články: »Matčina modlitba obrátila nezdárného syna« a »Sirotek na hřbitově«. — Jako upřímní přátelé »Kř. Dělníka« zveme čtenáře »Vlasti«, aby si třetí ročník »Kř. Dělníka« v hojném počtu předplatili. Kdo má v rodině nebo v přátelstvu učenníka, mladého tovaryše, hleď mu tento list předplatiti a získáš mu na cestě života dobrého rádce a věrného přítele. Časopis stojí ročně 1 K 70 h a kdo můžeš, přidej něco na vydávání a zvelebení tohoto milého listu.

Paramentní spolek důstojnických dam založen byl z popudu polního biskupa Dra Bělopotockého. Spolek má účelem opatřovati kostelními rouchy a náčiním katolické kostely a kaple vojenské. Má již 1000 členek a uspořádá příštího roku výstavu paramentů.

Článek Jesuity v pretestantském listě. Před několika měsíci vyzvala redakce německého listu »Protestantenblatt« členy řádu Tovaryšstva Ježíšova o příspěvek, v němž by pojednáno bylo o řádu Jesuitském. Na vyzvání toto přihlásil se známý Jesuita Bernhard Duhr (autor díla »Bajky o Jesuitech«), jehož příspěvek také zmíněný list v č. 26. ze dne 25. června uveřejňuje. Na pěti sloupcích pojednává P. Duhr věcně a vážně o zásadách a organisaci řádu Tovaryšstva Ježíšova. V dalším článku slibuje pojednati o jeho působení. Redakce zároveň poznamenává, že po tomto druhém článku následovati bude odpověď prof. Hermanna z Marburgu.

Katecheti a školní knihovny. V poslední schůzi vídeňského katechetského spolku přijat byl návrh předsedy P. Mackla, který pravil, že katecheta má právo a povinnost prohlížeti knihy, jež přicházejí do žákovské knihovny. Právo toto zakládá se na výnosu ministra vyučování, kterým se ustanovuje, že z knihoven mají býti vyloučeny všechny knihy, kterými se vůbec úcta k náboženství porušuje.

Císařovna habešská do Jerusalema. Císařovna habešská podnikne se skvělou družinou, která čítá přes 200 osob, na jaře pouť do Sv. země a do Jerusalema k Božímu Hrobu. Bydleti bude v habešském klášteře v Jerusalemě. Jest to ponejprv, že člen císařské rodiny habešské podniká pouť do Sv. země. Z té příčiny odebralo se také do Cařihradu zvláštní poselství z Habeše a bylo nedávno od velkovezíra slavnostně přijato.

Dobročinní milionáři. Statistik Hagar vypočetl, že američtí milionáři rozdali za posledních 10 let 2505 milionů marek, a to počítá jen dary, které převyšovaly obnos 26 tisíc marek. Kdyby se počítaly dary pod tuto sumu, tak by jich bylo na miliardu. Nejštědřejší byl Andrew Carnegie, který rozdal na 380 milionů.

Milion korun Milosrdným bratřím odkázal v těchto dnech zemřelý vídeňský advokát dr. Eduard Pokorný a má býti celý tento obnos věnován účelům nemocničním. — V Innomostí zemřela Anna Seewaldova, která odkázala 400.000 K k zaopatřování chudých vdov a chudých děvčat.

Tak se má pracovat. Katolické listy v Německu s radostí oznamují svému čtenářstvu, že dílo zesnulým Windthorstem založené triumfuje. Jest to Lidový spolek pro katolické Německo, který v těchto dnech právě dovršil číslici členstva obdiv a úctu vzbuzující — 400.000. Dlouho nemohl spolek tento dociliti počtu 200.000 členů, až se mu to teprve roku 1902 podařilo. Rokem následujícím dovršen byl třetí stotisíc a nyní již čtyři sta tisíce členů seřaděno jest v tomto nejnadějnějším spolku německých katolíků. Z Uher, Korutan, Holandska a četných jiných zemí přijíždějí do ústředí tohoto spolku katoličtí pracovníci, aby, seznavše zařízení spolku tohoto, ve své domovině podobné spolky v život uvedli. Také jedině této práci děkují katolíci němečtí své úspěchy na poli politickém i socialním.

Různé. — Farářem v Jerusalemě je P. Hermes Kohout, rodák z Českých Budějovic, kněz řádu sv. Františka. Jeho farnost jest v celém městě a čítá 5.000 katolíků latinského obřadu. — Ve Francii jest 6 biskupství bez biskupů; vláda Combesova jmenovala by je ráda bez dorozumění s papežem. Pius X. dal generálním vikářům těchto diecésí taková plnomocenství, že jest řízení diecésí zabezpečeno. Biskupské úkony, na př. svěcení kněží, vykonávají sousední biskupové. — Cena postu. Dr. Lehman v Drážďanech píše, že dospělí lidé jedí a pijí více než je třeba, což jest příčinou mnohých nemocí, hlavně slabosti srdce. Chválí katolickou církev, že dny zdrželivosti od masitých pokrmů a ujmy podporuje zdraví. — Katolický sjezd severních Čech bude se konati 14. a 15. srpna ve Warnsdorfu. Mimo jiné přijdou řečníci z Vídně a z říše.

Spolkové zprávy.

Výbor družstva Vlasť konal dne 15. června t. r. druhou schůzi za předsednictví kons. rady Dra Rud. Horského, kníž. arcib. vik. sekretáře a faráře a za hojné účasti výboru. — Jednatel p. Tomáš Jiroušek četl protokol předešlé schůze, jenž byl probrán a schválen. — Správce domu oznámil, že jsou v domě družstva všecky byty obsazeny. — K návrhu II místopředsedy dp. faráře Vl. Hálka budou letos administrační a redakční místnosti novou malbou opatřeny. — Dle usnesení valné hromady probíral výbor změnu stanov, odstavec za odstavcem a definitivní změny provede v budoucí schůzi družstva. — Pokladník družstva vylíčil zevrubně finanční situaci družstva a upozorňoval výbor na různé nedostatky a na možné úspory. O celé věci zavedeno bude specielní jednání v budoucí schůzi družstva, ale již nyní obnovil výbor své usnesení, aby se proti dlužníkům, kteří již několikráte byli upomínáni a nic nezapravili, zakročilo právním zástupcem a dluh jejich aby se soudně vymáhal. — Jednotě českého katolického učitelstva projevil výbor již častokráte svoji přízeň a přízeň tu i nyní dává tím na jevo, že tuto Jednotu svým stoupencům co nejdůrazněji doporučuje, že člena výboru dp. Tom. Škrdle žádá, aby v Jednotě českého katol. učitelstva jako výbor setrval a tam dle sil svých pracoval k jejímu rozkvětu a zvelebení. Na důkaz přízně této přistupuje výbor družstva Vlasť, dp. katecheta Ant. Suchoradský k Jednotě za člena a pan školní rada Dr. M. Kovář členství své v ní obnovuje. — Na podzim vydá družstvo novou brožuru: »Proč piješ« z péra dp. Jana Ev. Tagliaferra z Borové ve Slezsku. — Schůze výboru trvala tři hodiny, a byly v ní ovšem ještě různé jiné předměty a otázky probírány.

Literární sekce družstva Vlasť konala 22. června t. r. po valné hromadě první schůzi ve XX. správním roce. — Jednatel dp. Boh. Jiráček, katecheta, četl

protokol předešlé schůze, jenž byl schválen. — Zvoleni byli: za místopředsedu řídící učitel p. Jos. Flekáček, za jednatele dp. katecheta Boh. Jiráček. — Redaktor »Vlasti« sdělil, že pro »Vlasť« získal dva nadějné literáty, universitní studující, jednoho filosofa, druhého právníka, a konečně že se hlásí k »Vlasti« svými pracemi jeden lékař, dobrý básník. — Referent četl ve »Hlasech katolického spolku tiskového« Sahulovu práci: »Z husitství do protestantismu« (roč. 35., č. 3.), v němž se líčí kališnická hrůzovláda Paška z Vratu a jeho stoupenců oproti lutheránům. Referent poukázal mezi jiným hlavně k tomu, jak kališníci přísně zachovávali posty (str. 48.) a jak okázale oslavovali Husa, ač nepřímo učením jeho pohrdali. — V »Ludmile« vyšla (roč. VI., sv. 2.): od pí. Vl. Pittnerové povídka »Pytlákova dcera«. O této povídce rozcházelo se v Literární sekci mínění: jedni tvrdili, že jest »Pytlákova dcera« hledíc k náboženství dobře líčena, druzí to popírali — za rozhodčího byl zvolen red. »Vlasti« dp. Tom. Škrdle. Týž nyní v obšírném referátu dovodil, že Pepina a její snoubenec Lojzek měli o pytláctví zvrácené názory, ale v pozdějším věku se polepšili; matka Lojzkova nikdy pytláctví neschvalovala, ač ho nyní trpěti musila, ba, když Lojzek stále pytlačil a když se pro Pepinu popral, z toho se celá na rozumu popletla a v tom stavu zemřela — trpěla duševní trest za syna — to jest tedy vše v pořádku — vina se u mladých napravila pokáním a za vinu syna a za svoji slabost oproti synu matka trpěla; ale v jednom pí. spisovatelka pochybila. Pickhartka, matka Lojzkova, vyzve neteř svoji Pepinu — jejíž otec byl pro pytláctví od myslivců téměř utlučen a zahynul — aby vykonaly po starodávném obyčeji, když někdo v přízni náhlou smrtí je postižený, sv. zpověď. Při tom jde Pickhartka nakoupit ve Žďáře potřeby na posvícení, majíc sebou peníze za srnce, kterého její syn Lojzek pytlácky zastřelil a v městě zpeněžil. Dle rozmluvy po sv. zpovědi, kterou obě ženy mezi sebou vedly, soudě, ani Pickhartka se nezpovídala, že přijala od syna peníze za srnce, ani Pepina, její neteř, se nevyznala, že schvaluje a podporuje Lojzkovo pytláctví. Jediné toto nedopatření, jehož by se spisovatel-kněz nedopustil, ale jež se pí. Vl. Pittnerové přísně vyčítati nemůže, jsem tam postřehl — jinak jsem se vším zcela spokojen. — K přání Literární sekce bude celý rozbor této povídky ve »Vlasti« uveřejněn. — Dp. farář Vl. Hálek podal zprávu o časopisu »Kultur«, který vydává vídeňská Lvova společnost. Jest to cenná publikace s důkladnými pracemi. Poslední ročník přináší paměti Josefa sv. pána Hefferta, presidenta Lvovy společnosti, z nichž mnohé týkají se vynikajících mužů českých. Dále paměti pruského vyslance Quidona z Usedomu o Piu IX. v Gaëtě. Vedle mnohých pěkných článků dovídáme se tu z činnosti společnosti Leonovy, že r. 1903 měla sekci pro přírodní vědy, sekci pro umění, která konala zdařilou uměleckou výstavu, sekci pro sociální a právní vědy, sekci pro vychovatelství, sekci pro dějepis, sekci pro filosofii a theologii. Lvova společnost vydává 2 časopisy: »Allgemeine Literaturblatt« a »Die Kultur«. Ročně vydá 26.365 K, od počátku svého trvání vydala 315.296 K. Od c. k. ministerstva kultu dostává podporu 1400 K na vydávání D. Allgem. Kulturblattes a jiných spisů. Členů čítá přes 2000. Lvova společnost koná totéž poslání jako naše Vlasť, ovšem ve větším rozměru. Pro svůj orgán »Die Kultur« vyžádala si zprávu o dějinách, organisaci, působení Vlasti, dále o jejích časopisech, odborech a schůzích. V Uhrách vykonává tutéž úlohu spolek sv. Štěpána t. j. Szent István-Társulat, o jehož činnosti přineseme zvláštní zprávu a srovnáme ji s působností Vlasti. — Dále referoval o povídce L. Grossmannové-Brodské »Z různého ovzduší« v »Ludmile«. Osvědčená spisovatelka vložila do této povídky plné ducha náboženského kus svého vlastního života a illustruje mistrně život dělnický v továrnách neméně i jiné společenské poměry. Slč. Grossmannová-Brodská ubírá se právě do Ruska do Petrohradu, by poznala nové dojmy ke svým pracem a tímtéž svoji literární činnost značně osvěží. — Dp. katecheta Boh. Jiráček rozebíral Mojžíšovu pokladnici mládeže, a to: »Ze strastných dnů«, »Návštěvou v dílnách«, »Malý králevic«. »Suru Uru a miss Minčina«, »Přírodovědní čtení«, »Kytka z drobných básní K. Vinařického« a 100. číslo: »Ze slovenských hor a chat«. Referent povídky tyto doporučil, blahodárnou činnost říd. učitele p. Ant. Mojžíše pochválil a navrhl, aby mu Literární sekce zaslala k 100. jub. vydání čísla blahopřání. Návrh byl jednohlasně přijat. — Literární sekce určila na podzim dva literární večery na oslavu katolických mužů a usnesla se, že zašle Msgr. Janu Kleinovi k jeho 60tiletému kněžskému jubileu uctivé blahopřání za to, že tento ctihodný kmet tak horlivě kat. tisk podporuje a mezi lidem rozšiřuje. — Pan školní rada Dr. M. Kovář děkuje sekci za blahopřání. — Budoucí schůze koná se po prázdninách, na podzim.

ROČNÍK XX. SRPEN 1903—04. ČÍSLO 11.

VLASŤ.

Mistr Jan Hus
nebyl reformator Církve ani ve věcech dogmatických, ani mravoučných, ani církevně ani občansky socialních, a podle toho nepřinesla reforma jeho žádoucího ovoce.

Z literární pozůstalosti † Dr. ANTONÍNA LENZE. — Povolením kn. arc. Ordinariátu v Praze.

[Pokračování.]

§ 16.

Nepřinesl husitismus národu mimo strašnou pohromu zhola nic dobrého?

Přehlédneme-li, což bylo o tak zvané reformě Husově řečeno, musíme podle pravdy vyznati; že nebyl Hus reformatorem Církve Boží ani ve směru dogmatickem, ani v mravoučném, ani ve směru církevně a občansky socialném. Musíme uznati, že reforma Husova se na pravdě nezakládala, ale že měla do sebe bludy děsné, podvratné, čelící naproti Církvi a naproti víře katolické, ale také naproti řádům občanským, jakož zvláště kancléř university Pařížské Jan Gerson jasně vyličuje ve svém dopisu na Kunrata, nehodného arcibiskupa Pražskeho.

Odtud neměla také reforma Husova žádoucího ovoce. Ubohý národ náš, dříve u víře sjednocený, roztříštěn jest do více sekt, z kterých ani jedna při učení Husově nesetrvala. Kališnici, Táborové, Orebité a Čeští Bratři sobě vespolně spílali a kacířů dávali.

Lid český, dříve slavný a ode všech okolních národů vysoce ctěný a vážený, stal se předmětem potupy a nenávisti, kteráž ani nyní zažehnána není. Vždyť se stal lid náš český, jindy dobrý a mírný, zbožný a šlechetný, národem zdivočilým a ukrutným a postrachem netoliko národům okolním, ale i hrůzou sobě samému pro hroznou ukrutnou a divokou válku občanskou.

Pro děsné náboženské nepokoje a pro bludy stala se universita pražská dříve kvetoucí a světová ústavem pouze lokalním. Všecko snažení literární bylo bouřemi válečnými a válkou domácí zažehnáno, umělecké památky zničeny, slavná minulost katolická pohaněna a potupena, národ zubožen a o svoji svobodu oloupen a do nevolnictví zavlečen.

Takovou reformou obdařil Hus bezděky náš lid, náš dobrý a věrně katolický lid a své víře tak oddaný, že se stalo pořekadlem, že není možná, aby věrný Čech stal se kacířem.

K těmto všem věcem přihlížeje, nemohu souhlasiti s těmi, kdož tvrdí, že byl M. Jan Hus reformator Církve, kdežto byl vlastně deformator a rušitel těch Bohem položených zásad, na nichž zakotvená jest Církev až po tento den a zbudována zůstane až do skonání světa.

Nebyl-li však Hus v pravdě reformator Církve, jakžby se mohl v pravdě zváti reformatorem slavným? A přece se pronášejí takové, ničím nedůvodněné fráze, a náš katolický lid, byv ve věku XV. Husem rozeštván, štve a bouří se tímtéž Husem na novo. A kdyby ti, kteří s jménem Husovým takové hry a šalby tropí, byli aspoň pouze sektáři a jejich pastorové, ale pohříchu ti, kdož lid náš heslem jména Husova štvou, jsou ponejvíce synové katolických matek! A kdyby to byli pouze nedoučení výrostkové, nebo lidé se studií sběhlí, bylo by poněkud pochopitelné a pro nevědomost lidí podobného druhu snesitelné! Ale bohužel! zhusta jsou ti, kdož takovými dávno odbytými frázemi katolíky a Církev katolickou, ač jsou podle jména katolíci, urážeji a potupují, doktoři a profesorové, a tou měrou kazí výchovu katolické mládeže.

Ti vysoce vzdělaní pánové odporují sobě sami a vyvracují tak, anižby chtěli, fráze své. Vědomosti o Husovi a jeho reformě se rozmáhají, a vlivu tomu se neubrání ani doktor ani profesor. Dokavad se u nás do podrobna nevědělo, že závisel Hus ve své reformě všechen na Viklifovi a na jeho zásadach, mohlo se o něm tvrditi, že vynikal samostatnými bludy, které tvořily základ reformy jeho. Teď jest arci jináče! Roku 1884 ukázal Loserth spisem »Hus und Viklif«, že nebylo na Husovi valné samostatnosti při reformě jeho. Avšak Loserth postavil pouze texty Husovy a Viklifovy vedle sebe, aby naznačil, jak Hus statečně čerpal své rozumy z Viklifa, ale nevytknul reformačních článků Husových a Viklifových, aby bylo lze poznati, jak daleko zabočili oba bludy svými a zásadami od Církve katolické, neboť to bylo teprv mými zhanobenými publikacemi učiněno, spisy totiž: »Vzájemný poměr. Praha 1896; Apologie sněmu Kostnického. Praha 1896; Jest pravda nepochybna, že umřel Hus za pravdu Boží a za své přesvědčení. Praha 1898; Soustava učení M. Jana Viklifa. Praha 1797. Několik dodatků k učení Jana M. Jana Husi. Ve Vl: sti 1899.« Těmito spisy jsem vyličil učení kněze Jana Viklifa a kněze Jana Husi důkladněji, nežli ti, kdož psali o soustavách těchto dvou mužů, a podobně i o závislosti reformy Husovy na knězi Janu Viklifovi.

Tomuto pokroku v poznání osoby Husovy a jeho reformy nemohli se ubrániti ani ti, kdož zovou Husa velikým a slavným reformatorem. Ale ku podivu! Z jedné stránky ho zovou velikým a slavným reformatorem, a z druhé prohlašují, že reformační zásady Husovy jsou vlastně zásady z Viklifa přibrané, a že hlásal týž Hus lidu českému reformu cizáckou a germánskou, z Viklifa uchvácenou, a že tedy reforma jeho jest vlastně padělek. Ale takové míti o Husovi přesvědčení a zároveň ho velebiti jako velikého reformatora a národu našemu jako vzor, jehož by následovati měl, doporoučeti, jest dojista veliká a nepochopitelná nelogičnost a nedůslednost.

Než nepřinesl husitismus národu skutečně nic dobrého a prospěšného?.

Náš veliký dějepisec myslí, že přinesl husitismus národu českému mnoho dobrého, ač uznává, že pod heslem náboženství a víry se rozhostily nešlechetnosti a hříchy, že probuzeny byly náruživost a vzteky, že spácháno hrůz a ohavností bez počtu, že vyvolány byly boje a války neslýchané, že bylo povražděno lidu na sta tisíce, že byly pobořeny hrady, vyvrácena města, popáleny vesnice, zpustošeny celé krajiny, fanatismus že protrhal všecky společenské svazky, vyvrátil starodávné základy státu, že zničil utěšené květy nauk a krasoumy, že zdivočil mysli a zmařil blahobyt obyvatelstva na dlouhý čas.*)

Veliký dějepisec náš mluví tuto svatou pravdu, jen že úhlavní vinu všech těch pohrom nese viklifický fanatismus, jejž Jan Hus, jako pravdu Boží velebil a tak v národ náš pochodeň vrhl, jižby však, i kdyby byl chtěl, uhasiti nedovedl. Husitismus začal rozbroje a krupobití naproti katolíkům již za živobytí Husova.

Přes to však, že obrátil husitismus vlast naši v pustinu, že rozdvojil rodinné svazky a všechen národ rozeštval, tvrdí veliký náš dějepisec, že povstalo z něho pro národ náš mnoho dobrého, a k úžasu svému čteme, že i pro nás katolíky.

A jaké bylo to dobro? Náš dějepisec praví: »*že zrušeno jest svůdné a nebezpečné domnění o bezprostředném náměstnictví Božím na zemi, a že pravda Boží neprýští ze shromáždění, ale z rozumného pojímání Písma sv. co slova Božího . . . Národ český prý pomáhal otevříti duchu lidskému nekonečnou dráhu pokroku.*

V jiném spise svém píše dějepisec náš ještě drastičtěji o tomto předmětě: »považovala prý se hierarchie netoliko za dožitelkyni, ale i *za tvůrkyni křesťanství, nejsouc potřebna podpory se strany rozumu, ani se strany Písma, ant prý se považovala jistým způsobem jako vtělení Ducha sv. Kdyby prý se bylo v tomto způsobu pokračovalo dále, byli by prý se stali papežové Dalailamové. Pohromu tuto prý odvrátil husitismus.*

To byla tedy ta dobra, která přinesl prý husitismus i katolíkům. Že píše takto dějepisec náš jako protestant neznající do hloubky základů katolicismu, netřeba dokládati.

Já si tedy dovoluji jako katolík takto odvětiti: Husitismus nic dobrého pro lidstvo neučinil, když návodem Husovým autoritu Církve, a papeže u věcech víry podvracel, neboť zásada, že každý věrný má právo a povinnost Písmo čísti, a odtud sobě vyvážiti, čemu by měl a chtěl věřiti, jak svůj život zaříditi, jest falešná, netoliko proto, že Písmo samo není jediný pramen křesťanského náboženství, ale také tou příčinou, že vede podle dějin křesťanského náboženství k náboženskému nihilismu. Vždyť se národ náš na základě této zásady rozštěpil do nesčíslných sekt, a dospěl až ku bezvěří aspoň v mnohých členech svých až ku zločinnému životu v Naháčích. Kališníci sami horlili naproti zlo-

*) Dějiny III. Úvod válek husitských.

volným a svévolným vykládačům Písma, a postavili na místě autority Husem, co na něm bylo, podvracené, autoritu mistrů a pražských kněží.

Tohoto dobra nechce míti katolicismus a děkuje za tento husitský dar z celého srdce. Dobra toho a daru toho nepřijme katolicismus nikdy. Domnělý ten dar husitský odmítá katolicismus, a jeho přívrženci počtem 300 millionů, neboť ví a zná, že by to byl dar danaický k roztrhání jednoty u víře, o čemž má také odstrašující příklad na nynějším protestantismu.

V Písmu sv. shledávali kališníci stvrzené domněnky své, ale také chiliasté, Táborové, Orebité, přívrženci Martinkovi, ba i Naháči, jednota bratrská a mnohé jiné sekty, které se od sebe lišily v podstatných věcech věroučných i mravoučných.

Není tedy možná, aby bylo Písmo recte soukromý výklad jeho, pravidlo víry, neboť Kristus Pán nechtěl a nechce, aby se Církev jeho do sekt drobila, ale aby byla jednota zachována. Za tuto jednotu také prosil Otce sveho nebeského. Jan 17, 20, 21. Princip tedy, na jehož základě se jednota u víře neomylné drobí, a konec neodolatelně k nihilismu náboženskému spěje, nemůže býti pravdivý.

Z bludu husitského, že Církev nevykládá neomylně, čemu by mělo býti věřeno, a jak by měl býti křesťanský život zařízen, ale že na místo autority církevní rozhoduje rozum čtenáře u výkladu Písma, nevyplynulo pro národ český nic dobrého a prospěšného.

Náš dějepisec tvrdí, že se považovala hierarchie za tvůrkyni křesťanského náboženství atd., avšak v tom se klame, neboť bludnost jeho mínění dokazují všichni sněmové, i počínaje sněmem nicejským, až do sněmu tridentského a vatikánského, neboť všecka usnesení se děla na základě slova Božího, obsaženého v Písmě a v tradici Boží. Církev se nikdy nepovažovala za tvůrkyni křesťanství, alebrž za povolanou jeho zachovatelku. Kdo poněkud zná konstituce papeže římského, od Klementa počínaje, až ku velikému papeži Lvu XIII., pozná, že se papež nikdy nepovažoval za tvůrce křesťanství, anebo že směr jeho čelil k tomu, aby se stal Dalailamou. Od dalších rozkladů mlčím z úcty k velikému dějepisci našemu, kterýž jest zhusta spravedlivější ku Církvi katolické, nežli mnohý historik, jejž přikájela katolická matka,

Jako nemohu souhlasiti s těmi, že ovoce husitismu, pokud se zakládá v subjektivismu náboženském a v domnělem právu a povinnosti, z Písma sobě utvořili víru a pravidla křesťanského života, bylo nějaké dobro z krve sta tisíců vyvážené a zpustošené vlasti naší vycházející: tak nesjednávám se také s těmi, kteří za dobro z husitských hrůz povstalé vyhlašují, že prý odnašel husitismus vítězství nad hierarchií a nad autoritou katolické Církve úmluvami chebskými, podle kterých měly býti spory náboženské vyřízeny na sněmě basilejskem na základě Písma a svatých Otců staré doby křesťanské.

Myslím, že jest známo, že svrchovaná autorita Církve, Eugenius papež IV., těch námluv neschválil, ale zřejmě vyslovil,

že jsou na úkor autority v Církvi svrchované. Kompaktata byla arci stvrzena, ale nikoliv v prvotním znění husitském, ale ve znění s pravdou katolickou souzvučném. Kompaktata stvrdil arci basilejský sněm bullami, do Prahy roku 1437 poslanými, ale nikoliv papež Eugen IV. Papež tento trval ve svém odporu, ač Jiří Poděbradský zvláštním poselstvem do Říma r. 1445 a r. 1447 za stvrzení kompaktat žádal. Kompaktata neměla tedy zákonitého podkladu. Svrchovaná moc v Církvi jich nepotvrdila, ani tehdáž, když Jiří roku 1460 opět slavné poselství do Říma vypravil, ba Pius II. prohlásil 31. března 1462 kompaktata za neplatná, a žádal na králi, aby se přijímání pod obojí odřekl. Nebyla tedy ani chebskými umluvami ani kompaktaty autoritě Církve katolické zasazena smrtelná rána. Tři sta millionů katolíků se podřizují i dnes autoritě, ač prý jí zasadil husitismus smrtelnou ránu, a síla její je dnes mohutnější, nežli kdy prve, a tak autorita přečkala všecky ty sekty, jež splodil husitismus, vždyť není po nich ani památky, a přečká i ty sekty, do nichž se rozdrobil protestantismus, neboť věčná Pravda, »Pán Ježíš, neodvolal zaslíbení svého, že brány pekelné nepřemohou Církve jeho.«

Jinak píše o ovoci husitismu věhlasný historik, znamenitý učenec a národa českého nad jiné milovný, *jesuita Balbín.* Viděltě učený tento kněz na své oči celkový význam husitismu a protestantismu. Viděl dokončenou válku třicetiletou, a děsný úpadek a záhubu vlasti naší, našeho národa i našeho jazyka. Týž veliký Balbín žaluje především, že se nečiní ani zmínka neb aspoň po skrovnu o arcibiskupu Arnoštovi z Pardubic, ač nebylo po svatém Vojtěchovi na stolci biskupském v Praze biskupa jemu podobného. Byloť se báti o hřtány, t. j. o život katolíků, když, jakmile pozdvihl hlasu svého Hus, brala se vlast naše se svého vrcholu, a když po ní pobíhali Táborité a Pražané a Sirotkové, a soužili a hrdlovali katolíky a chrámy. Knihy a umělecké památky pálili, jakoby jim bylo válčiti se zříceninami chrámů a klášterů.

Balbín vzpomíná také na bývalé slavné doby království českého, a na slavná jeho města, městečka a vesnice a na hrdou a mocnou Prahu, do níž se, jak praví, mnohdykráte za jeden den sešlo na sto tisíc cizinců, na svatý život její obyvatelů, na vědu a umění, a na bývalé množství učenců ve vlasti naší, a končí takto: »O mužové, o Čechové, nejsme ani stín staré slávy země české! Jsme zajisté ohromný důkaz hněvu Božího: »O viri, o Bohemi! Vix umbram gloriae veteris, et Majorum aequamus. Sumus profecto grande divinae indignationis documentum.«*)

O těch dobrých věcech, jichžto prý jsme z husitismu nabyli, neznamenal učený Balbín ani stopy, ale ukazuje na zříceniny měst, městeček, hradů, kostelů a klášterů, jako na pomníky vandalismu a divoké revoluce husitské, když takto píše: »Ubi nunc centum in sola Bohemia florentissimae civitates, quarum nomina recitare possum? Ubi trecenta oppida? Ubi triginta pagorum millia, ut villarum numerus non innuatur? Ubi viginti ecclesiae collegiatae? Ubi parochiales ecclesiae duo millia tres et triginta?«**)

*) Balbinus. Vita Arnesti Ed. II. a. 1664.
**) Tamtéž.

Takové ovoce přinesla na konec lidu našemu revoluce husitská. Ona národ náš o osvětu oloupila, umělecké památky vlasti naší obrátila v prach a popel, národ náš rozeštvala, rozdvojila a rozdrobila a zdivočela a o dobrou pověst mezi národy připravila, stálé sváry a nepokoje roznécovala, a majíc nenávist naproti autoritě s protestantismem společnou k tomuto se naklonila, a tak husitský rigorismus s laxismem lutherským v jedno spojila, království naše o bývalou jeho sílu oloupila, lid do nevolnictví a otroctví zavlékla, takže národ český nebyl schopen, aby odolal hrozným dobám, kteréž naň přikvapily.

Revoluce husitská se proměnila za časů Ferdinanda II. v ohavnou vzpouru proti tomu uznanému a korunovanému králi českému, v nížto hráli hlavní roli čeští bratří a helveti, za vůdcovstvím cizáckých Němců a agitátorů. I hotovila se tato česká (!!) revoluce zraditi vlast a ji zaprodati tureckému padišahovi, a jest tedy zodpovědna za katastrofu našeho národa na Bílé hoře, a nikoliv od té zrádné revoluce tupená, olupovaná, pronásledovaná a od těch zrádců vší svobody zbavená Církev katolická. Na Bílé hoře nerozhodovala konfese proti konfesi, ale politická moc Ferdinandova naproti polické moci dynastů, kteří revoluci začali, ale zbaběle bránili.

Klimšova kletba.

Jaro přišlo náhle, země zmladla nová —
starý sedlák Klimeš orá u Hrušova.

U Hrušova orá, po poli se dívá —
starý sedlák Klimeš dávnou píseň zpívá:

»Rodičko má dobrá, země, matko stará,
tvoje líchy orám, na sluníčku z jara.

Na sluníčku orám, aby dech tvůj ožil,
aby mladé teplo tobě vniklo do žil.

Tichounce jen chodím, matko, po tvé hrudi,
moje ruka zvolna ze spánku tě budí.

Měkce šlapou volci, vonný dech tvůj cítí —
probouzej se, matko, probouzej se k žití.

V plodné lůno přijmeš símě z mojí ruky —
uživila's dědy, uživíš i vnuky.

Sluníčko jde spáti, už se blíží k horám,
tichounce tvé líchy, matko země, orám.«

Dobrou noc už skřivan všemu kraji dával,
starý sedlák Klimeš pole dooravál.

II.

Země zachvěla se s tichým bědováním —
vrchní z Horek přijel — šafář běžel za ním.

Vrchní Osterský, to hrozné jméno lidu,
pláč jen kolem šíří, prokletí a bídu.

U starého Klimše stanul hněvem bledý:
»Na panském dnes oráš, Klimši, naposledy!«

Klimeš tiše povstal, zvedl bílou hlavu:
»Rod náš po staletí má to pole v právu!«

Od koho máš právo?« — »Mám je po praotcích!«
»Zítra se to dozvíš na rychtě ve Brodcích!«

»Proč se chcete mstíti na rodině naší?«
»Tvoje hulákání v poli zvěř nám plaší!«

»Tiše jenom zpívám matce — rodné zemi —!«
»Nám teď bude sloužit země tvá — pes němý!«

»Jako psa ji ztrestám!« Osterský se zdvihl,
v smíchu bičík vytáh', matku zemi švihl.

Po něm švihl šafář. Zem se chvěla stkaním:
vrchní tryskem odjel, šafář běžel za ním.

III.

Stará rychta v Brodcích k zemi nachýlená,
násilí tam vládne, chudý v pláči sténá.

Právo nad chudáčkem musí zaplakati:
panská zvůle vládne, panská zvůle platí.

Starý sedlák Klimeš hrdě zvedá hlavu —
pánů nebojí se, stojí na svém právu.

Stará rychta sténá, stará rychta úpí —
šafář starce bije, vrchní starce tupí.

Klimeš tiše slzí, v duši hořko mu je —
nemůže se bránit, mlčky ustupuje.

Osterský meč tasil, v bílou leb švih' rázem,
pramen rudé krve střikl a pad na zem.

S očima se Klimeš zvédá zarudlýma,
proti bídným vrahům kletby k nebi hřímá:

»Včera zem jste bili, bídné panské zmije —
kéž vás ve svém nitru nikdy neukryje.

Starce lysou lebku dnes jste zbili kletí!
Kéž ty vaše lebky straší po staletí!«

IV.

Zahynula žalost, zahynulo hoře,
čtyři sta let dlouhých uplynulo v moře.

Dobrá matka země živí dál své děti,
jako živívala dříve po staletí.

Dále tiše chodí sedlák po ní z jara,
aby lehce vstala roditelka stará.

A když děti zemrou nemocí či žaly,
v lůně svém je skryje, aby lehce spaly.

Jen dvě lysé lebky v Horkách nad Jizerou
ve hřbitovní kapli svítí nocí šerou.

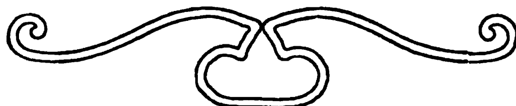
A když slavík zpívá v parku v teplém máji,
obě lyse lebky tiše naříkají.

Kolem plno květů, plno vůně kolem,
lebky lysé v kapli pláčí dávným bolem.

Sešlehali zem, když z jara ještě snila,
proto ve své lůno zem jich neukryla.

Zbili lysou lebku v staré rychtě naší,
proto po staletí jejich lebky straší.

Václav Koranda.

Proklaté peníze.

Napsala VLASTA PITTNEROVÁ.

(Pokračování.)

XIII.

ovídalo se po celém okolí, jak Petr Bohata podivně se zachoval v den, kdy rodiče jeho se sestřičkou, bratrem a švakrovou pobyli na pouti u svaté Anny. Rozličně o tom lidé soudili. Ponejvíce se mluvilo, že Petr snad pozbývá rozumu. Někteří soudili pak, že snad Petr oblíbil sobě Kristu Lacinovou, kterou znali lidé daleko široko, tak jako jejího slepého děda. Říkalo se o těch dvou, že žijí podle písma svatého a podle srdce Božího. Tak žíti totiž doporučoval slepý Lacina každému, kdo došel si k němu pro útěchu v nějakém žalu. Slepý stařec dovedl potěšiti lidí, dovedl jim promluviti do svědomí, pohnouti citem. Mnozí mu žehnali, a byla o něm řeč po celých horách, že v té své skalní jeskyni bytuje jako poustevník, těší lidi slovem Božím, a pomáhaje v chorobách těmi bylinami, které vyrostly na polích a v lese, zalévány rosou nebeskou, zahřívány slunečním světlem, tím velikým, jasným okem Božím, jak nazýval je ten, jemuž nebylo je přáno více zříti.

A Krista měla po dědovi ten dar pomáhání, dar ušlechtilé řeči, dovedla poskytnouti útěchy také vlídným slovem, až toho bylo divno při jejím mládí. Byli by lidé přáli Kristě, aby se stala u Bohatů panímámou, leč netroufal si nikdo tvrditi, že by Bohatovi svolili, aby si syn jejich dovedl ženu ze skalní jeskyně, takovou lesačku, která chodila v režném plátně, ve starém mužském kožuchu a znala se se všemi žebráky v okolí, již našli vždy noclehu v tom skalním doupěti, které nazývali domem, či hnízdem, či brlohem, jak právě jim napadlo!

Ptávali-li se lidé Kristy, zda se nebojí v té jeskyni, tu odpovídala jim pokaždé stejně, že tam, kde vytesal její předek, kterýž jeskyni tu vynašel, do skály první práci svoji kříž, jest pod ochranou jeho bezpečna a jista. I na dotazy, zda nebojí se choditi po lesích a dálném okolí, třeba za tmy a zlého nečasu sama a sama, spěchajíc pomáhati chorým, odpovídala Krista, že požehná se na každou cestu svatým křížem, doporučí se pod ochranu anděla strážného a sílí se modlitbou, kráčejíc bezpečně i za noci a bouře. Taková byla Krista.

Žádný sebe zpustlejší člověk nebyl by si dovolil uraziti ji nepočestným slovem, drzou řečí, zářilo něco v očích jejích, co každého odzbrojilo a zarážel.

U Bohatů se nyní mluvilo mnoho o Kristě. Bohatovým nenapadlo, že kdyby se stala Krista Petrovou manželkou, byla by odčiněna tak část staré křivdy, kterou předek Bohatův rodu Lacinovu byl kdysi učinil, ve které pokolení za pokolením nevědomky pokračovalo.

»Hučiň tak, Petře,« nabádal i Pavel bratra.

»Myslím, že by k tomu děda Kristiny nesvolil, on nepomejšlel nikdy na to, ju vdát, třeba se hodní i dost zámožní lidé o ňu

hlásili, přes to, že chodí v režným kandušu a že vostává v ty skále, kde jsou okna proraženy v kameně, kde je místo postele, stolu a lavice taky po kusu skály a kde se topí v budlině, odkud kouř dírou vodchází. Má ten slepej děda s Kristou na mysli cos jinýho. Však vám to, maminko, sama řekla, že až dědu pochová, půjde sloužit chudejm a nešťastnejm. Bude asi vobcházet světem jako poutnice a pomáhat, kde bude potřeba, těšit, kde bude zármutek. Chodí k nim, k Lacinom, takovej poutník, kterej prošel kolik zemí a pomodlil se v moc a moc kostelích a Krista o něm říká, ten že je nejšťastnější člověk, kterýho zná,« rozhovořil se Petr.

»Ať k nám zasejc aspoň přijde ta Krista,« žádala panímáma syna.

»Pozvu ju, ale nevím, přijde-li. To mi hučinila k vůli, aby zde posloužila mejm hostům, ale na besedu jen by asi nedošla,« mínil Petr.

»Teda dojdeme my za ňou. Vyhledáme toho dědu Lacinu, promluvíme s ním a poradíme se s ním, jak husmířit tu klatbu. Všaktě nemáme pokoja ve dne v noci,« řekla panímáma.

»Tož ano. To huděláme,« přisvědčil pantáta.

Nedalo se však vypraviti se na tuto návštěvu tak hned. Žně byly v plném proudu a hnedle počato s mlácením, svážením chmouru a dříví, loveny rybníky.

Václav, který trávil prázdniny doma, vypraven znovu do škol, kde se mu počalo učení stále více dařiti. Panímáma ho sama zavezla do Brna, kde nakoupila mnohých pěkných a drahých věcí.

Nejvíce zaneprázdnění pak způsobil příchod malého hosta, hezkého chlapečka, kterého povila mladá panímáma a kterého uvítali u Bohatů ovšem jako prince. Kolébali malého Pavlíčka v kolébce, ve které vykolébáno již kolik Bohatů, na které bylo vymalováno na modré půdě tolik květů, ptáčků a motýlků, co se jenom vešlo.

Byl zde již podzim se svými mlhami, věšícími se nad lesy, se svými časnými přímrazky, se svojí smutnou náladou, an konečně jednoho dne již po dušičkách, po výročí Pavlovy a Otylčiny svatby, zapřáhal Petr do jednokoňské bryčky a usazoval rodiče na zadní sedadlo, sám vyšvihnuv se na kozlík říditi koně.

Nebylo sice u Bohatů zvykem, jeli-li spolu někam pantáta s panímámou, aby se jelo s jedním koněm, leč Petr stál na svém, že do kotlaských lesů by se na špatných, úzkých cestách po úvozech s těžším povozem a párem koní daleko nedostali.

Kotlasy jsou malá dědina na moravské straně žďárských hor. Bývalo kolem nich lesů taková houština, že těžko bylo nalézti cestu k dědině, která se skrývala v údolíčku jako v kotlině, odkudž asi také povstalo její nazvání.

Nechtěli se Bohatovi nikde stavovati, i vzali sebou jak obrok pro koně, tak potravu pro sebe. Panímáma by byla ráda vzala Kristě i slepému jejímu dědovi něco cti a darem, leč Petr jí to rozmluvil, řka, že by toho pro sebe nepodrželi. On sám že co kdy jim dal, nikdy se nedočkal, aby vzali si z darů jeho i jenom sousta, vše rozdali žebrákům. Starou postillu, ve které se v zá-

piskách byl dočetl oné zmínky o rodu Lacinovu, dávno byl do skalního příbytku donesl, a Kristě, která též čísti uměla, ukázal.

Vyjeli Bohatovi časným jitrem do chladné mlhy, do zachmuřené krajiny, Jeli kolem luk bílým přímrazkem pokrytých, kolem potůčků lehounkou korou ledovou již potažených, kolem bezlistých stromů.

Jen to šípkoví kolem cest podrželo trochu svého zeleného listí, mezi kterým se rděly šípky jako veliké krůpěje krve. A jako krví červenaly se jeřabiny na bezlistých jeřábech, bílým mrazem obalených, na kterých usedly vrány a kvíčaly v celých houfcích, hledajíce tam to sporé sousto, které jim matka příroda s plody polních stromů zanechala.

Bohatovi jeli pomalu po špatných cestách, smutnými lesy, kde bezlisté buky a břízy i modříny, zbavené svého hedvabného jehličí. smutně se jako tulily mezi smrčiny a borovice. V lesích ozývaly se rány seker pracujících drvařů, ozývaly se tu a tam výstřely z pušek myslivců, tu a tam ozval se skřek ptačí, těch přezimovačů, již snášeli zde s lidmi kruté horské zimy. A praskot větví, které lámal v běhu ubíhající jelen, dupot jeho kopyt i lehký poskok srnčí.

Panímámě Bohatové bylo teskno a přivinula se k pantátovi. Sama nejvíce doléhala, aby jeli k tomu Lacinovi; práhla spatřiti Kristu a promluviti s touto dobrými slovy. A nyní bylo jí jaksi teskno, smutno v tomto šeru lesů a mlhy.

Minuli Kotlasy, kde chudí sedláci udiveně patřili za pěkným povozem a jeli kamenitým úvozem k temnému hvozdu, kde byl konečný cíl jejich cesty. Vjeli mezi skaliny, vytýčující se z lesa jako nějaké město s věžemi, jako řada obrů, jako výtvory obrovitých, neznámých rukou. Tvořily ty skaliny tu a onde jako mosty, jako zříceniny a uchytnuté na nich stromy zdály se vrcholky svými sahati až do oblaků.

Bylo zde skoro temno, ač bylo krátce před polednem. Zdálo se, že se ty skaliny s obou stran úzké, mechem zarostlé cesty, kde bryčka drkotala a kůň klopýtal přes kořeny a pahýly stromů, sbližují a sbíhají, jakoby cestu zavíraly, tak že nebude po chvíli možno jeti dále.

Někde převyšovala se skalina nad cestou jako obloukem, kterýž jim bylo podjeti a panímáma se křižovala strachem, zda se takový nějaký balvan neutrhne a nepohřbí, neumačká jich pod sebou. Tu a onde zurčely potůčky jasné vody, ze skalin sbíhajíce na úpatí v malé ručeje a studánky, kde bylo možno putujícímu se občerstviti, a kde asi chodila ukájeti žízeň lesní zvěř.

Pojednou vykřikla panímáma zděšeně a chytila se pantáty kolem krku. Byl to zvláštní útvar skaliny, jenž tak jí polekal. Vztýčovala se tu mezi tmavým smrčím k obloze obrovská hlava z kamene tak temného, že zdál se býti úplně černým. Vyrůstala ta hlava nad vrcholky stromů, jakoby někde povstával zde obr, zkamenělý zlou sudbou či kouzlem. Tak zřetelně bylo znáti útvar skály, tvořilo se čelo, nos a brada a pod čelem jakoby zely prázdné oční důlky jako u kostlivce. Bylo to děsivé, ta černá hlava

týčící se k šedým oblakům, příšerně působil ten pohled na osamělé přijíždějící, vidoucí to poprve.

Petr se obrátil a pravil: »Nelekejte se, maminko, je to jenom skála. A brzo budeme na místě.«

»Jak můžou lidi kolem toho chodit! Já bych strachem huschla,« řekla panímáma.

»Není to pěkny podívání,« přisvědčil pantáta, jenž jako vždy panímámě přisvědčoval.

Přejeli tu obrovskou hlavu, panímáma zamhouřila oči, aby ji z blízka neviděla, a přijeli mezi skály méně vysoké a méně tmavé.

»Zde vostávajou Lacinovi,« pravil Petr, ukazuje bičem na hladkou téměř skálu, v které jevily se otvory jako okna a dvéře, ovšem dosti nepravidelné a u těchto zavěšené, z proutí upletené okenice a jednotné dvéře. K těm vedly příkré a nepravidelné schůdky, vytesané ve skále. Asi v polovině byla utesána rovná a hladká pěšinka, vedoucí v prostoře asi pěti kroků k prohlubince, kam zurčela voda jasným pramének z vrcholu skaly.

»Zde slezeme,« řekl Petr. Seskočil s kozlíku, shodil koňovi řemení, a uvázal ho ku stromu. Přehodil mu sena do neciček, které měl ssebou, nasypal mu ovsa.

Pantáta pomohl panímámě slézti a podal jí košík, ve kterém měla nějaké pečivo z mouky i maso.

»To zde nechte, maminko. Třeba pro to pak skočím, pojíme-li nahoře,« pravil Petr.

»Můj ty Bože, a zde vostávajou lidi,« zašeptala panímáma. Bála se hlasitěji promluviti, ana ozvěna mezi skalami zanášela hlas, hlaholíc jako posměchem, vracela zvuk zpět.

»A jaky lidi, maminko. Spravedlivej člověk a panna bez ouhony, jak v písmě stojí. Pojďte, maminko, povedu vás nahoru, abyste nehuklouzla.« Petr vzal matku za ruku a jal se vystupovati po schůdkách. V tom vystoupila Krista do otvoru, sloužícího co dvéře, který vypadal jakoby jedna z velkých kamenných desek, jaké zde zdánlivě vedle sebe postaveny byly, byla odšoupnuta, pokrývajíc ve výši otvor ještě tak, že byly ty dvéře nahoře jako šikmo seříznuty. Na skobách bylo zavěšeno pletivo z proutí, kterým se otvor zavíral.

Krista zůstala státi na prahu, který tvořil přirozený výstupek skály. Neviděla příchozí, pohlížela ť vzhůru k obloze. Byla oděna v režný svůj kanduš, z něhož vynikaly trochu jen častějším prádlem zbělené rukávy košile. Svoje černé vlasy měla Krista spuštěny ve dvou pletencích, silných jako ruka, sáhaly jí až přes obrubu kanduše. V ruce držela velký džbán z černé hlíny, šla patrně pro vodu.

Sestoupila, stále pohlížejíc k obloze, až ku pěšince a šla ke studánce. Na příkré skále to vypadalo, jakoby se pěšinka po své šíři tratila do skalné stěny a jakoby dívka, ač kráčela dosti pohodlně, se udržovala jen opřením prstů u nohou.

Panímámě zatajil se úzkostí dech. Nemohla pokročiti, nemohla vykřiknouti. Jen úzkostlivě pohlížela, nesmekne-li se Krista.

Dívka zatím nabrala již vody do džbánu a vzavši jej do ruky tak, že opřela ho o loket ruky levé, pravou ho přidržujíc, hleděla dále k obloze.

Po chvilce počala zpívati:

»Kdož ochrany Nejvyššího
v skrejši jeho užívá,
ten v stínu Všemohoucího
bezpečně odpočívá.«

Jasný, libý hlas dívčin nesl se lesem. Ozvěna nevracela zvuk zpěvu jako pošklebkem, než provázela jej jako hudbou vzdálených varhan.

V tom pohlédla Krista maně dolů a uzřela hosty. »Kdo to k nám přichází?« tázala se, nepoznávajíc příchozí v šeru lesa a mlhy.

»Tvůj bratr Petr Bohata a rodiče jeho,« odvětil Petr.

»Buďte vítáni jménem Páně,« řekla Krista zdánlivě bez všeho údivu a spěchala rychle do skalní jeskyně.

Než dovedl Petr panímámu, kterou od zadu pantáta podporoval, do polou schodků, byla Krista již zpět ve dveřním otvoru.

Držela v ruce malý pecen chleba, černého jako ty skály a nůž, čistý a lesklý. Ve skořápce potoční škeble pak trochu soli.

Podávala příchozím na práhu svého domova chléb a sůl, takové uctění, jako byl ten domov, prosté a zvláštní. Chléb byl podivné chuti, mouka byla ponechana s otrubami a divná zahořklost pocházela jistě od mleté stromové kůry, kterou nejchudší lidé do toho Božího daru přiměšovali.

Bohatovi nemohli promluvit.

Krista znovu je vítala a připojila k uvítání slova: »Čekali jsme vás. Děda již po koliknáct neděl říká, že sem přijedete, abyste zvěděli od něho to, čeho se již dověděl váš syn a aby byl učiněn mír mezi rodem naším a vaším, ktery jsou jako stromy z kořene jednoho, z nichž jeden vyrůstal v sadě pěstovanym a druhý ve tvrdy skále.

Biblický způsob řeči působil na Bohatovy tak, že pohlíželi na dívku s obdivem. Vešli dále, přímo do jeskyně. Byla prostornějši a vyšší, než by se z dola bylo zdálo. V koutě pod otvorem, zastávajícím okno, který snad lidská ruka do skály vtesala, ležel na vysoko nastlaném chmouru a troše slámy stoletý děd Kristin. Režný pytel naplněný suchým listím měl pod hlavou. Byl oděn v režnou halenu jako v rubáš a přikryt hrubou houní. Hlava jeho byla úplně lysá, jen u uší bělely se chomáčky vlasů a dlouhý bílý vous splýval na prsa. Lebka i obličej byly stejně přihnědlé a slepé oči byly pokryty víčky, která se již neotvírala.

»Buďte vítáni jménem Páně,« pozdravil příchozí. Mluvil slabým, ale dobře srozumitelným hlasem. »Nyní propustí Pán služebnika sveho v pokoji, ano se vyplní smíření mezi rody našimi a klatbu nahradí mír a pokoj.«

»Dejž to Pán Bůh,« řekli manželé Bohatovi i Petr.

Podávali všichni tři ruce slepému starci a Krista vložila ruce jeho v jejich dlaně. Petr polibil tu vyschlou zahnědlou ruku se žilami zafijalovělými a panímáma Bohatová, které připadal Lacina jako poustevník, taktéž přitiskla rty na ruku, která byla studená jake led.

»Přišli jste se poradit o smír?« děl stařec. »Netřeba smíru, kde není hněvu a hněv rodu našeho na váš uprchnul jako mraky prchajou po obloze nebesky. Jen tu klatbu třeba smířit před Bohem a před světem.«

»Poraďte nám a huděláme, jak poradíte,« řekl Bohata.

»Jak poručíte,« dodala panímáma.

»Prokazujete dobrodiní a prokazovali je i předkové vaši. Bylo-li hu vás neštěstí, ten osud smutnej, že hleděli rodiče do hrobu dětem prvé než ty hužily těch peněz proklatejch, husmiřite tu klatbu. Jen láskou je možno klatbu zrušiti, tou láskou, jaká nezná pejchy. A bejvalo hu Bohatů pejchy moc a moc. Co myslili jste že dáváte dětem z lásky, dávali jste z pejchy. Ty peníze, ty zůstávaly proklaty, že jste se jimi pyšnili. A halmužny jste z pejchy dávali. Až syn váš Petr dával halmužny s pokorou, sloužil těm, co jsou hubohy a bídny, ktery Kristus nazývá svými přátely,« stařec si oddechnul.

»Mluvíte jako kněz a já se vás bál. Já jsem slejchal od svýho otca a ten taky snad od svýho otce, že kdo z našeho rodu se přiblíží někomu z rodu Lacinovýho, přijde ve zlý konce. Nebylo daleko široko po horách Lacinovejch, jen jsme věděli, že jsou mezi žebráctvem známi a že pomáhajou. Ale my jsme nikdá jejich pomoci nehledali,« řekl Bohata.

»Až já jsem ju hledal a dosáhnul jsem ju,« děl Petr.

»Strejče,« ozvala se panímáma jaksi nejistě, nevědouc vlastně, jak Lacinu oslovit.

»Jsu vaším strejcem a jsu nejstarším z rodu, říkejte mi dědo,« vyzval Lacina.

»Dědo náš, poraďte nám a poslechneme,« řekl Bohata.

»Poradím. Ty jsi Pavel, otec Pavlův a Petrův. Změniž to, co bejvalo hustanovením v dědictvu hu Bohatů. Ať nevládne gruntem a vším bohatstvím ani Petr ani Pavel a ať nevydávajou podílů sestrám a bratřím. Ať společně vládnou Petr s Pavlem a sestry a bratři zůstanou hu nich domovem, pokud budou chcet, tak jak to bejvalo mezi lidma. Ať si synové přivedou ženy a dcery, nemusí-li následovat svejch mužů, že potřebuje ten kterej pro domov svůj ženu statečnou, jak v písmě o ní psáno, ať huvedou muže do otcovskýho dědictví. A ať se starajou rovnou starostí a hužívajou rovným hužitkem o to, co Bůh jim svěřil a co žehná rosou nebeskou a tučnotou zemskou. A dcera vydaná ať jako vdova vrací se pod ochranu těch, co jsou hlavami rodiny a nebude sirot a sirotci nebudou opuštěni. Takový zařízení pozůstávalo a jmenovalo se zádruha, že druh za druha pracoval a stál před světem i před Bohem.« Stoletý stařec vysílen dlouhou řečí, poklesl na chudobném loži. Krista přistoupila, podávajíc mu v nádobce vody k napití.

»Tak to hučiníme. Syn Václav chce-li hukončit školy, bude mět vždycky domov na Bohatovským gruntě. A vyplní-li se moje přání, stane se knězem, slouhou Páně a nejvíce odčiní tu starou křivdu modlitbou hu oltářa Božiho. Syn můj Petr a dcera Pavlínka si může zvolit, koho budou chcet a třeba byla nevěsta a byl zeť ze žebráků, jen když nebude při nich toho hříchu pejchy, ale pravá pokora a láska křesťanská.« zahovořil Bohata, tak že i žena i syn udiveně na něho zahleděli nad těmi slovy, způsobem řeči, jakým nemluvíval.

»Bůh ti požehnej toho houmyslu. Klekni Pavle Bohato a já ti požehnám pro celej tvůj rod. Žehná to Lacina taky Lacinovi, nebo z Lacinů jseš a jedna krev je v našejch žilách. Tož ať je taky jedna láska v našejch srdcích. Žehnám ti a rodu tvýmu z pokolení do pokolení jménem lásky Boží, ve jménu Otce i Syna i Ducha svatýho. Amen.« Hlas starcův zněl mohutně a obličej jeho byl ozářen jako by svitem radosti. Paprslek sluneční vniknul v tom otvorem ve skále nad hlavou starcovou, prodrav se mraky a mlhou a utkal kolem té hlavy jakoby světelný kruh. Jako světec vypadal stařec stoletý na chudobném loži.

Vložil vyhublé ruce na hlavu Pavla Bohaty, klečícího a plačícího. I žena Bohatova i syn jeho i Krista poklekli a plakali.

»Neplačte,« pravil Lacina. »Těšte se smíru a hudržujte pokoru a lásku a nebude míti více klatba moci k rodu vašemu. Já humřu brzy, snad za den, snad za hodinu, jak se Bohu zlíbí seslati pro mně některýho ze svejch andělů.«

»Na těchle rukou vás, dědo náš, snesu dol' a dovezeme vás k nám, k Bohatovejm, kam přináležíte, abyste požehnal i druhejm mejm dětem a vnoučatům,« zvolal Bohata.

Požehnal jsem ti za celej rod. Já humřu, kde jsem se narodil. Kdo z Lacinů k vám přijde, přijmete každýho. Zde to dítě, to děvče, který zná pravdy Boží a slova písma, se stane vašou dcerou. Ta přinese rodu vašemu požehnání.« Stařec přivinul Kristu k sobě.

»Jen ať přijde a huvítáme ju jako dceru,« zvolala panímáma. »A chce-li se stát ženou Petra našeho, huvítáme ju jako nevěstu nejvzácnější,« dodal Bohata.

»Kristo, milá Kristo!« zvolal Petr.

»Nepřijdu hned,« odvětila Krista. »To víte, vy dědo náš, že přála jsem si putovat. Budu putovat, sloužit chudejm a nešťastnejm a poctívat Boha modlitbou. Tak bude lepší, viďte, dědo náš?«

»Jdi, kam tě povede tvá mysl. A až ti bude smutno, až budeš myslet, že včil tě potřebujou v tom rodě, kterýmu přináležíš, tož se vrať mezi ně a služ všem s láskou a pokorou. Ať se staneš ženou, ať zůstaneš pannou, ať staráš se či sloužíš, vždycky doneseš svýmu rodu požehnání!« Tak děl stoletý stařec a Krista sklonila hlavu na jeho lože.

Kmet sedřimnul a všichni setrvali v mlčení.

Po chvíli probral se Lacina z dřímoty a řekl: »Odejděte nyní s Bohem. Chcu setrvat sám, jen s Kristou a odevzdat dušu svou do rukou Božích. Jsem smířen s Bohem, byl můj život pokáním a slepota moje zadostučiněním. Jděte v pokoju.«

Nemohli promluviti i odcházeli tiše, se slzami. Krista je provázala až dolů na úpatí skály. Beze slov loučila se s nimi, znamenajíc jednoho po druhém křížem a sama čelo k požehnání jim nastavujíc.

Nepomyslivše ani na jídlo, usedli na povoz a odjížděli. Panímáma nelekala se již ani obrovité skalní hlavy, aniž převislých skal, cítila mír v duši požehnáním starcovým v tuto vzešlý. Jeli nemluvíce, ani vyjedouce z lesů nepromluvili. Bohata byl zamyšlen, leč kliden a Petr pohlížel vážně před sebe. Jemu zůstal přece žal v duši. Cítil, že má Kristu z celeho srdce rád. A obával se, že tato nepřijde, nevrátí se k nim, že zůstane on, Petr, osamělým pro život, věděl že neoblíbí si ženu jinou . . .

Dojeli pozdě večer a objímali Pavla, Otylku, Pavlínku i malého Pavlíčka. »Přinášíme vám požehnání od arcidědy našeho, človèka spravedlivýho.« řekl Bohata a zdálo se všem, že vane tím Bohatovým statkem jako svěží vzduch — mír a pokoj — — —

(Dokončení.)

Z cesty Dánskem.

Píše profesor Dr. RUDOLF ZHÁNĚL.

(Pokračování.)

Ve čtvrtek, dne 18. července.

Kodaň.

První cesta z rána byla do kostela; nedaleko nádraží ve Stenosgade mají důst. Otcové Jesuité pěkný kostelík s kollegiem; byli jsme proto velmi rádi, že máme příležitost sloužiti mši sv. V Kodani jsme ponejprv pozorovali, že nejen řeholníci, nýbrž i světští kněží katoličtí nosí plnovous; vypadají s dlouhým vousem velmi ctihodně. Když jsme vstoupili do kostela, četl právě ctihodný stařec se stříbrným plnovousem mši sv.; v lavicích klečelo poměrně dosti věřících, kteří pobožně mši sv. obcovali; všichni klečeli a modlili se z modlitebních knížek.

V sakristii přivítal nás vážný muž v černém civilním obleku s plnovousem; byl to bratr řeholník, kteří zde chodí bez hábitu.

Po mši sv. hovořili jsme chvíli se ctihodnými otci, kteří všichni plynně mluví německy a také většinou z Němec pocházejí.

Počet katolíků v Dánsku je nevalný; je jich tam celkem asi 3000 duší. V Kodani je mimo kostel jesuitský ještě jiný katolický kostel, u něhož sídlí dánský apoštolský vikář.

Posnídavše, vyšli jsme procházkou po městě. Blízko našeho hotelu a nádraží prostírá se pěkný Oerstedův park (Oerstedsparken). Na místě tom bývaly dříve bašty, příkopy a městská opevnění; nerovného tohoto terrainu je v parku velmi výhodně užito; jsou tam pěkná jezírka, přes něž se klene vysoký úhledný most, jinde zase žene se mocný pramen ve smělých kaskadách kamenitým řečištěm, jinde zase poutají oko naše lepé skalnaté

formy. Park tento má jméno po znamenitém dánském přírodozpytci Oerstedu, jehož pomník sady také zdobí.

Z parku vkročili jsme na elegantní prostrannou ulici Nörrevoldgade; jest to třída nádhernými budovami zastavená a pěkným stromořadím posázená.

V sousední Frederiksborggade opravovali právě dláždění! viděli jsme tedy obyčejný obraz pouliční, který chodcům málo kdy vhod přijde. Musili jsme přecházeti ze strany na stranu, abychom se vyhnuli pracujícím. Chodím velmi nerad ulicemi, v nichž se právě opravuje dláždění; neboť jednou málem by mne byla stihla nemilá nehoda. Šel jsem po Vídni, kde právě kameníci opravovali dláždění; spěchám na druhou stranu, abych se jim vyhnul, než v tom kterýsi dělník odhodí kámen, který právě k mé noze dopadnul; kdyby byl kámen dopadnul jen o jeden decimetr dále, měl jsem nohu rozmačkánu.

»Per aspera ad astra,« říká se a to osvědčilo se i nyní na nás. Z rozkopané ulice Frederiksborgské octli jsme se na Luisině mostu (Louisesbro), odkudž se jeví velmi pěkný rozhled. Po obou stranách táhnou se široké vodní basiny četnými bílými labutěmi oživené; obě strany jsou pěkně vroubeny zeleným stromovím, z něhož majestátně vystupují skvostné okolní stavby; na konci jedné hladiny vodní zdá se z vody vyrůstati v pohádkovém slohu zbudovaný vodní pavillon.

Pokochavše se pěkným pohledem, šli jsme kolem botanické zahrady dále. Zahrada tato zaujímá místo dřívějších opevnění a je velmi pěkně rozložena. Viděli jsme rozsáhlé sklenníky, a zvláště všimnuli jsme si umělé skály, která jest posázena všemi druhy rostlin, kleré na skalách rostou a zároveň skýtá pěkný rozhled po okolí.

Hned za botanickou zahradou strmí k nebi nesčetné věžky a cimbuří proslulého Rosenborgu (Růžového zámku). Před branou stál na stráži voják; měl modrou uniformu a pušku nesl volně na ramenou. Vstupující zdvořile pozdravil a na otázky ochotně odpovídal.

Zámek sám je vystaven v tak zvaném dánském slohu. Někteří sloh ten velmi obdivují a nazývají ho svérázným nordickým slohem, než na nás činil dojem známých cihlových renaisančních staveb, bílými kamennými lištvami opásaných. Četné věžky, arkýře, výstupky a cimbuří dodávají Rosenborgu romantické vzezření, jež pěkný sad kolem se prostírající ještě zvyšuje. V nádherně upravené zahradě, která pěknou tuto budovu ze všech stran obkličuje, pozorovali jsme zvláště mnoho růží, odkudž snad, či pro červenavou barvu zdí nazván zámek tento růžovým. Vystavil jej r. 1606 dánský král Kristian IV., a zámek ten býval dříve královským sídlem; nyní jest upraven za dějepisné museum královského rodu dánského.

Hned za zámkem je postaven pomník proslulému povídkáři Andersenovi; sedí tam uprostřed pěkných květin a vykládá povídky. Místo toto, které je střediskem několika mohutných stromořadí, jest oblíbeným rejdištěm kodaňských dětí. Viděli jsme tu

celé legie nadějných dánských synáčků a dcerušek, jak si tu pod dozorem starších hrají. Hned u pomníku Andersenova, kde nějaký občan nebo rozsvěcovač kodaňský odložil žebřík, radoval se dav hochů, kteří vesele po příčlících poskakovali; že by si při tom mohli vaz zlomiti, ani jim nenapadlo. Dále komandoval jiskrný klučina celou řadu buclatých Dánů drobnějšího zrna, jako by je vedl Burům na pomoc. Jiní hoši zase cvičili se v jízdě na kole, jiní běhali za obruči, jiní skákali o vysokých holích. Na lávce zase sedělo několik děvčátek, nejstarší pletla punčochu a houpala nejmenšího bratříčka v kolébce, spolu však také dohlížela jako nejrozumnější na menší sestřičky, které pískem si pohrávaly. Ve stínu košatého stromu seděl zase stříbrovlasý dědeček, obklopen řadou červenolících vnoučat. Byl to obraz, jaký viděti často u nás, a také park sám směle lze srovnati s nejpěknějšími našimi sady. Stromořadí, skupiny stromů a keřů velmi ladně střídají se se záhony různobarevných květin a pro oko libě upravenými koberci květinovými.

Vůbec lze pozorovati, že dánská vegetace je velmi vyvinuta, stromy krásně urostlé; mohutné kmeny sadu Rosenborgského byly by i v našich krajích pěknou ozdobou. Ač tu zima déle trvá než u nás a také je zde nižší temperatura, nicméně působí dlouhé dny letní velmi zdárně na vývoj rostlin Jsouť tu v létě dny právě tak teplé, jako u nás, jenom že slunce mnohem déle stojí na obzoru; po desáté hodině z rána, kdy jsme byli v sadech Rosenborských, ukazoval teploměr ve stínu 20 stupňů dle Reaumura.

Ze zeleně sadu vyšli jsme do prósy života na »Landemaerket«, kde právě pantáta z venkova s trakařem se projížděl a zpívaje, svou zeleninu přízni všech kuchařek vřele doporučoval. Slovům jeho jednotvárné »písně« jsme nerozuměli.

Zatím jsme byli v kostele Nejsvětější Trojice (Trinitatis Kirke). Vešli jsme do kostela, kde právě kdosi hrál na varhany; nalezli jsme ho otevřený, což nás překvapilo, poněvadž v zemích protestantských kostely mimo neděle a svátky, kdy v nich věřící se shromažďují, bývají zavřeny. Kostel svaté Trojice je vystaven v přechodním slohu gótickém, je neveliký, třílodní, má mnoho lavic a v předu stojí oltář s obrazem — jak se mi zdá — Ukřižovaného.

Věž, která stojí u kostela nejsv. Trojice, stala se pro svou podobu památností kodaňskou, které žádný cizinec navštíviti neopomene. Jest to tak zvaná kulatá věž (Runder Taara), kterou Kristian IV. za astronomické observatorium vystavěti dal. Vypravuje se, že Petr Veliký s manželkou svou Kateřinou se dal ve čtyřspřežném kočáře dovézti až nahoru. Nevedouť na kulatou věž schody, nýbrž po mírně stoupající rovině ubíráme se pomalu nahoru. Věž je 15 metrů široká a 36 metrů vysoká.

Ze široké plochy horní je rozkošná podívaná na město a okolí. Ze spousty domů, které pod námi ležely, vynikaly věže četných kostelů, zvláště markantním zjevem je mohutná báně kostela mramorového a štíhlá věž chrámu Spasitelova. Z kypré zeleně četných sadů, v nichž se zrcadlily zelenavé hladiny vodní, čnělo

hojně věžiček a cimbuří staveb, provedených oblíbeným tu slohem dánským. V jiných čtvrtích bylo zase viděti rozsáhlé průmyslové závody, jejichž strohé komíny chrlily černé mraky kouře. Obraz ten doplňovalo moře, které zaujímalo celý východní obzor. Byl to tam čilý život; mezi četnými plachetními loděmi rejdily svižně parníky, některé lodě právě braly svůj náklad, jiné jej zase právě skládaly, na dálném obzoru pak míhaly se plachty jako silhuetty. Kolem města v moři bylo viděti četné tvrze, které město objímaly jako železný věnec. Vzadu na obzoru kmitalo se cosi jako pruh vzdálené země; bezpochyby švédský břeh.

Dlouho nemohli jsme se rozloučiti se skvostným panorámem; mimo nás stálo na věži mnoho jiných cizinců, převládali mezi nimi Němci. Že však to není vždycky touha po rozsáhlé vyhlídce, která mnohé vzhůru vede, dosvědčovalo dvojí železné zábradlí, které věž nahoře lemovalo; původní zábradlí bylo pouze nízké, jak je všude vidíme; vedle něho však běželo zábradlí druhé, vysoké, vyšší než muž, aby je nikdo nemohl přeskočiti. Bezpochyby kdysi některý zoufalec se vrhnul s věže, pročež obezřelá správa městská dala plochu věžní vysokou pažbou opatřiti, které by nerozvážní kandidáti sebevraždy přeskočiti nemohli.

Ze široké věže šli jsme kolem university do kostela Panny Marie (Frue Kirke), který je metropolitním chrámem celé říše. Starý kostel mariánský, který na témže místě stával, byl r. 1807, když Angličané město bombardovali, zničen, a vystaven tam nynější chrám ve slohu řeckém, který proslul hlavně nádhernou výzdobou soch a skulptur, jež vesměs dovedné dláto Thorwaldsenovo z kamene vykouzlilo.

Vlys dorské předsíně zdobí od Thorwaldsena navržený, ale od jiných umělců v mramoru vytesaný obraz: svatý Jan Křtitel káže na poušti, nade dveřmi pak je krásná skulptura: slavný vjezd Pána Ježíše do Jerusaléma. Podle vchodu stojí pod sloupovím předsíně dvě sochy od žáků Thorwaldsenových v nadživotní velikosti: Mojžíš s deskami zákona od Bissena, a David od Jerichana.

Věru, pěkná je myšlénka, která předsíň chrámovou tak harmonicky vyzdobila. Starý Zákon, Mojžíšem a Davidem zastoupený, přivádí nás k asketickému kazateli na poušti, s Kristem Pánem pak vcházíme do křesťanské svatyně.

Vnitřní chrámovou výzdobou jest dvanáct soch sv. apoštolů, které Thorwaldsen v Římě modeloval a z části i sám vytesal. Všechny sochy jsou velmi krásně provedeny, nejpěknější prý jsou sochy sv. apoštolů Pavla, Jana, Jakuba, Matouše a Tomaše.

Na hlavním oltáři, který je také jediným oltářem svatyně, stojí obrovská socha Spasitele, před oltářem pak je socha klečícího anděla řídké krásy.

Na obou stranách oltáře jsou kaple; v jedné je relief, představující večeři Páně; Kristus Pán žehná kalich, apoštolé pak až na jednoho v pobožném zanícení klečí u nohou božského Mistra. Druhá kaple jest bezpochyby křtitelnicí.

Výzdoba a stavba chrámu je důstojná, ba velkolepá; než obrazu nebo sochy svaté Panny, jejíž jméno traditionelně tento

velechrám dánský nese, tu marně hledáme; neznáť tamější náboženství úcty Mariánské, jest se nám jen snesením apoštolským spokojiti.

Než i jiné okolnosti nám připomínaly, že nejsme v katolickém chrámě; u oltáře ležela kniha Bädekrova, na jiné lavici zase kdosi prostřel annonce, také jsme tu neviděli žádného zbožného; chrám byl zavřen, a bylo nám složiti dříve 50 oerů, než jsme se mohli podívati do vnitř.

Poněvadž již čas pokročil, šli jsme do hotelu na oběd. Zvědavému čtenáři, který by rád poznal dánské dejeuner, sděluji tu náš jídelní lístek. Polévky, na které si doma rád pochutnám, ale o kterou na cestách nedbám, jsme nejedli. Měli jsme rybu s majonaisou, neboť ryba je vždy v krajinách severních a námořních úvodem do jídla; pak nám dali sekané hovězí maso s brambory, na konec pak následoval sýr s obligátním máslem. Celé menu toto bylo pouze za 2 koruny.

Po obědě jsme si vyjeli do Klampenborgu, kterýž výlet popíšu později. K večeru vrátivše se z Klampenborgu, šli jsme procházkou po jiných částech města.

Nedaleko našeho hotelu na radnickém náměstí stojí radnice, (Raadhus) moderní cihlová stavba s četnými vikýři a vysokou věží; průčelí věže zdobí barevná veliká skulptura, představující biskupa. Jestiť zakladatelem města biskup Absalon z Roeskildy, který r. 1167 na Slotsholmu, na ostrově, který dosud je jádrem města, založil tvrz, dle níž i rybářská vesnička již dříve tu vystavená městem Absalonovým (Axelhus) byla nazvána. Biskup Absalon čili Axel počítá se mezi slavné preláty dvanáctého století; pocházel ze slavného dánského rodu Hvide a narodil se roku 1128 ve Fjenneslevlille na Seelandě. Studia bohoslovecká vykonal v Paříži, v polovici století dvanáctého stal se biskupem v Roeskildě, od r. 1178 byl arcibiskupem v Lundě a primasem země švédské. Arcibiskup Absalon učinil se velmi zasloužilým o pokřesťanění a civilisace skandinávských zemí; také na ostrově Rujaně rozšiřoval úsilovně křesťanství. Proto ho jmenoval papež apoštolským legátem na skandinávském severu. Život svůj dokonal v benediktinském klášteře Soroë, který sám byl dříve založil; jsa starcem 73letým odebral se do tohoto klášterního ústraní, konal pilně duchovní cvičení, když ho dne 21. března 1201 zachvátila nelítostná smrt. Jest zajisté důkazem vzácné piëty a nehynoucí vděčnosti, že hlavní město dánské obraz tohoto proslulého o vlasť velezasloužilého muže postavilo na průčelí nejpřednější městské stavby.

Prošedše několik ulic, stáli jsme u Kristiansborgu, který zaujímá ono místo, kde dříve byla postavena Absalonem pevnost. Rozsáhlý tento zámek byl po požáru r. 1794 vystaven, ale r. 1884 padl opět plamenům za oběť; prázdná začmouděná okna hleděla strnule na nás jako černé oční důlky kostlivce. Kde dříve panovala královská nádhera, tam je nyní spousta rumu. Sic transit gloria mundi!

Za zámkem Kristiánovým je bursa, renaissanční to stavba ze 17. století, s četnými vikýři a vysokou věží, která svou po-

dobou je nápadna; špici její tvoří totiž čtyři dravci, jejichž hlavy dole spočívají, ocasy pak se splétají v kužel. Věru, bizarrní to myšlénka! Či jest to snad upomínka na molocha, kterého nazýváme mammonem, jemuž mnozí vše, život, čest, poctivost, ba i nesmrtelnou duši přinášejí v oběť?

Vůdcem na další naší pouti dánskou metropolí byla nám význačná památnost kodaňská, štíhlá to vysoká věž kostela Spasitelova (Vor Frelsers Kirke), pravý to opak nahoře zmíněné široké věže. Na vrcholek věže, který je ozdoben pozlacenou sochou Spasitele, vedou točité schody; z věže, která je 90 metrů vysoká, je rozsáhlý rozhled až do Švédska.

Městská čtvrť, které kostel Spasitele vévodí, slove Christianshavn a náleží mezi nejstarší části kodaňské, Jsou to také většinou starobylé domy, mezi nimiž se rozvíjí hustá síť vodních kanálů, oživených četnými lodicemi. Jest to čtvrť obchodnická, kde mi bylo také několika oerami obchod dánský podporovati. Utrhl se mi totiž cestou knoflík, a každý z vlastní zkušenosti ví, jak důležitým faktorem jest tento nepatrný předmět. Knoflík jsem sice zachoval, ale čím ho přišíti? Nezbývalo tedy než jíti do niťařského obchodu a zaopatřiti si niť s jehlou. Než jak se domluviti s obchodníkem? Náhodou jsem měl sebou dánskou konversační knížečku. Našel jsem si v ní odstavec: »u krejčího« a v něm podškrtnul slova »Traad« (vyslov tró) t. j. niť, a »Synaal« (vyslov synól) t. j. jehla. Takto ozbrojen všel jsem do obchodu, kde obchodník mé objednávce hned porozuměl, jenom se ptal, jaké barvy má býti niť; ukázal jsem na svůj černý kabát, a po chvilce jsem měl, čeho jsem si přál.

Že jsem se již dal do nákupu, vešel jsem ještě do blízkého papírnického závodu. Zápisník, který jsem si vzal na cestu, byl již skoro popsán, proto jsem si chtěl koupiti nový; řekl jsem prodavači »Notes« a donesl mi jich hned celou haldu na vybrání; pak jsem ještě obstaral pro sebe a druha J. pohlední lístky. Každý se těší, dostane-li z daleka pohlední lístek, ale kdyby věděl, co obtíží je s tím spojeno, sotva by něco podobného žádal.

V cizí zemi, jejíž řeči nerozumíme, nesnadno si vše opatřiti; některý obchodník má lístky, ale nemá poštovních známek; poštěstí-li se konečně oboje si opatřiti, pak si sedni a piš, často jsi umdlen, a času, jejž s tím ztrávíš, dalo by se v cizině mnohem lépe užíti! Konečně když máš vše napsáno, jdi ještě hledat schránky na dopisy! V Dánsku náhodou byly »Postbrevkasse«, ale všude jich nenalezneš.

Vracejíce se z Christianshavnu všimnuli jsme si přístavu; byl až přeplněn parníky a plachetními loďmi, které buď nakládaly anebo přivezené zboží do skladišť odváděly. Byl tu velmi pestrý ruch. Zakotvené lodi byly všech možných forem, starobylé, moderní, rybářské kocábky a ohromní velikánové transatlantičtí, lodice výletní a obchodní, pestrá pak rozmanitost ve větru se nesoucích vlajek dosvědčovala, že jsou to lodi všech národů

Přístav Kodáňský je velmi pohodlný a dobrý; severní část jeho je tak hluboká, že do ní i ohromné parníky transatlantické

vplouti mohou, jižní průliv přístavní je však poměrně mělký, tak, že jím jen menší lodi projedou.

Výtečný tento přístav dal také městu jméno; jmenujíť Dánové ve své mateřské řeči svou metropoli Kyobenhavn (vyslov Köbenhaun), což jest překlad latinského »Portus mercatorum« (německy Kaufmannshafen).

Další cesta vedla nás kolem královského divadla na Kongens Nytoro, t. j. Královské Nové náměstí, střediště všeho života a kommunikace kodaňské. Na náměstí tom stojí jezdecká socha krále Kristiana V. obklopená pěkným sadem, budovy pak kolem náměstí jsou vystaveny v elegantním moderním slohu, pročež se Královské Nové Náměstí čítá k nejpěknějším místům Kodaňským. Ze třinácti na náměstí toto ústících ulic vyvolili jsme si »Bredgade« (Širokou ulici) na další pouť. Jest to ulice paláců a rozsáhlých staveb. V ulici této, jakož i jinde pozorovali jsme velmi mnoho soch. Jsou tu znamenití muži vytesáni ve všech možných postavách: někteří sedí, jiný zase drže taktovku v ruce, řídí sbor, jiný řeční, opět jiný zdá se kolemjdoucím vykládati své rozumy, jiný zase jako druhý Aeneas nese muže na zádech, ba jeden z nich měl u nohou za sebou státi jakýsi podivný hmoždíř, byl skoro jako »hrnec«.

Asi uprostřed přetíná Širokou ulici Frederiksgade, v níž stojí mramorový kostel a Amalienborg. Se stavbou kostela tohoto, který měl dle plánu býti nejvýstavnějším kodaňským chrámem, počalo se r. 1749: než práce byla pro nedostatek peněz přerušena, a až teprve r. 1894 dokončena. Již z daleka je viděti krásnou kopuli, mědí okrášlenou a pozlacenou, pročež se čítá mramorový kostel mezi první ozdoby kodaňského obrazu. Na římse, která kolem kopule běží, je podivná skupina soch; vedle sv. Petra a Pavla zříti tam také Luthera, Husa, Wikliffa.

Amalienborg je komplex několika budov, které obklopují okrouhlé náměstí; paláce tyto byly původně majetkem vysoké šlechty, až po požáru Christiansborgu staly se královskou residencí.

Na Bredgasse stojí katolický kostel sv. Ansgara, u něhož sídlí apoštolský vikář dánský. Podřízeno jest mu mimo Kodaň ještě 7 misionářských stanic, v nichž působí asi 30 kněží.*) V Kodani samé je asi 2200 katolíků, kteří mají mimo kostel sv. Ansgara šest veřejných kaplí a čtyři školy. Vydává se tam také katolický časopis »Kirketidende« (církevní list). Nyní je v Dánsku náboženská svoboda, ale nebylo tomu vždy tak. Když v 16. století byla zavedena násilím »reformace«, zakázal roku 1683 král Kristián V. katolickým kněžím pod trestem smrti v zemi přebývati. Nicméně navštěvovali kněží z okolních zemí Dánsko, aby udělovali věřícím svaté svátosti.

Protestantská církev dánská zachovala mnohé katolické zvyky; stalo se tak proto, aby neprozíravý lid, vida formu částečně zachovánu, byl snáze o pravou víru ošálen. Tak na př. dánští duchovní slouží jakousi zkrácenou mši, oblékají se v roucha boho-

*) Dle Alex. Baumgartnera S. J.

služebná a pod. Památkou na staré katolické časy bylo asi také klekání, kteréž zvonili, když jsme stáli u mramorového kostela. Proč tak činí, nemohli jsme posouditi; z těch, kteří šli po ulici, nesmekl a nemodlil se nikdo.

Na konci Bredgade je citadella, kde jsme ukončili dnešní pouť; sednuvše si na kolem jedoucí tramvaj, zaplatili jsme 10 oer a jeli přes »Kongens Nytoro« k hôtelu.

Objednavše skromnou večeři — sýr, chléb a pivo — sedli jsme si před hotelem do podloubí a pozorovali život na ulici. Kolo zdá se býti v Dánsku velmi oblíbeným; jezdili po ulicích bicyklisté v zástupech, a ve všech hostincích mají u vchodu železná držadla, do nichž se kola upevňují. Také mnoho chudiny jsme pozorovali; nejprve přišlo děvčátko prodávajíc květiny; nesměle a smutně k nám zraky obracejíc, beze slova nabízelo je ke koupi, když pak jsme jí udělili almužnu, němě poděkujíc odešlo. Za chvíli přišel zase chudý hoch v ošumělém kabátu, po něm pak starší žena; pokud jsme mohli, dali jsme ubohým maličkost, vždyť bída je hrozná!

Také náboženského poučení se nám dostalo; šel kolem jakýsi muž nesa v rukou balík brožurek, dvoulistových to letáků; vida nás venku seděti, položil mlčky dva exempláře na stůl; ač jsme mu dávali na jevo, že tomu nerozumíme, nechal je ležeti a odešel.

(Dokončení.)

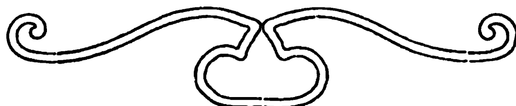
Můj ráj.

Je v světě milounký koutek,
jak byl by pro štěstí stvořen,
a tam jak v hluboké tůni
klid mojí duše je vnořen.

Je kdesi šumivý hájek
pln jahod, ostružin, mechu —
ten kryje lilie lásky —
slz mnoho — tisíce vzdechů.

Tam teče po tichu voda —
hučivá, temná a sivá,
s ní plynou dni mého blaha —
ó moje Jizero snivá!

Marie Veselá.

Srbský román.

Z rozhledů po srbské literatuře podává JAN TŘEŠTÍK.

(Dokončení.)

Pro srbský historický román chybí však v kruzích literátů dosud náležité porozumění a hlavně žádoucí studium dějinných údajů, na jejichž pevném podkladu má vzrůstati celá budova románu. Beletristé srbští v jisté ukvapenosti, aby vyhověli zálibě čtenářstva, vrhli se v posledních letech takořka s továrním chvatem na výrobu lidových románů, k nimž čerpají látku z blízké nebo dálné minulosti národa. Tím však předešli svou snahou a fantasií samotné dějepisce, kteří pokládají za přední a dosud nerozřešený úkol: objasniti náležitě události doby županské, boje za svobodu a j. Tak vyvěrá sujet každého dosavadního srbského historického románu ze zdroje romanticky spředených episod. Za to práce, které berou za podklad současný život a různé socialní záhady lidu srbského, rozvinují již dokonalejší perspektivu básnické tvořivosti a neminou se také účinkem. V tomto směru vykazuje srbská beletrie již některé pozoruhodné práce.

V roce 1896 vyšel v Novém Sadu zajímavý román »*Nazareni*« z péra Jašy Tomiće, kterým jsou drasticky líčeny mnohé nábožensko-socialní zjevy mezi Srby. V čele knihy napsal autor obšírný úvod, kterým seznamuje čtenáře se zásadami nazarenské sekty náboženské, na jichž podstati zbudován je vlastní děj románu. Látka tato není ovšem novou v srbské literatuře.

Román tento přimknul se dějem svým k časové otázce, která v nejnovější době jako povážlivá rakovina socialní šíří se mezi příslušníky východní pravoslavné církve. Pokud přihlížíme k vlastní stavbě románu, zdá se nám v detailech jaksi nepropracovanou a v psychologickém rozvržení ukvapenou. Rozvoj charakterů obou hlavních předáků nazarenských, Lazara i Borivoje, je do jisté míry nepřirozený. Pěkné úvahy socialní vložil však spisovatel do úst popu Svetozaru, zakladateli »Društva dobrih ljudi«. Ač postrádáme v práci umělecké zaokrouhlenosti, jakož i marně hledáme vlastního hrdinu románu, nelze upříti mnohým oddílům působivosti, která knihu tuto řadí k zajímavým spisům v srbské belletrii.

V témže roce vyšel v Bělehradě od Janka M. Veselinoviće sepsaný historický román »*Hajduk Stanko*«. Spisovatel znám je srbskému čtenářstvu z let dřívějších jako dovedný a plodný povídkář. Jeho »*Slike iz seoskog života*« (obrázky ze selského života) vyvolaly před časem pravé vzrušení, tak že na slovo vzatý zemřelý již kritik Dr. Milan Jovanović viděl v něm budoucího srbského Turgeněva.*) Janko Veselinović byl kdysi učitelem na venkovské škole. Drobné práce jeho prosyceny jsou tak věrným líčením venkovských zajímavostí, že selské črty ony pokládá srbská kritika právem za vynikající zjevy na poli domácího krásného písemnictví. Z odhodlaných náběhů autorových do prací

*) Některé zdařilé selské obrázky Veselinovicovy přeloženy byly Janem Hudcem do češtiny a vyšly před časem v XII. svazku »románové knihovny Světozora.«

širokých rozměrů — připomenutým románem »Hajduk Stanko«, pak románovou satirou na nynější společenské poměry srbské »*Junak našich dana*«, kteráž práce vyšla v bělehradském »Delu« v roce 1897; je zjištěno, že Janko zůstane vynikajícím povídkářem a ničím více. Budování spletitých osnov románových vymyká se z přirozeného nadání autorova, jak sám »Hajduk Stanko« dokazuje. Kniha tato není románem o jednotvárném dějovém předivu, ale snůškou pěkných, zajímavých episod, které se lahodným vypravováním čtenáři velice zamlouvají.

Zajímavo je, že autor užil za hrdinu historického románu osobu naprosto smyšlenou. Stanko je výtvor fantasie plodného povídkáře, a povznesen za junáka vypravování, ozdoben je všemi pěknými vlastnostmi, jakými lid srbský ve svých epických písních opěvuje hajduky z dob bojů za »kříž čestný i svobodu zlatou«. Bez vylíčení hajduckých snah za práva domoviny, které tak úzce spojeny jsou s dnešním rozvojem socialních poměrů národa, nelze si ani mysliti lidový srbský román. Proto i »Hajduk Stanko« v podstatě jest vybraným plodem z celé té řady národních písní. On je pravým hajdukem minulého století, vlastencem čistého zrna, jehož veškery činy směřují v prvé řadě pro dobro otčiny.

Román tento i přes svoje mnohé nedokonalosti srbskému čtenáři vždy se bude zamlouvati. Spisovatel nakloněn škole romantické, dosti věrně nakreslil jednotlivé obrazy, odpovídající duchu času, v němž působil »Hajduk Stanko«. Líčení pak zápasu s Turky náleží k nejkrásnějším místům celé objemné Veselinovićovy knihy. Mnohé charaktery jsou dobře rozvedeny, ač celkové stavbě zajisté vadil chvat, s jakým práce tato dle posudku osobních přátel spisovatelových uvedena byla předčasně a bez žádoucího prohloubení na trh literární.

»*Srpska književna Zadruga*« v Bělehradě vydala v roce 1897 román »*Gorski car*« od Svetolika P. Rankovića. Kniha ta uvítána byla při svém objevení domácí kritikou velmi vřele. Tak napsala Gavriliovćova »Iskra« mezi jiným následující úvahu. »Zdá se nám, že »Gorski car« dojde mezi všemi dosavade »Zadrugou« vydanými spisy největšího rozšíření, neboť on uspokojí čtenářstvo mnohem více, než ostatní díla. Román tento svědčí o vynikajícím nadání a energii autorově, který látku poměrně surovou zpracoval v dokonale umělecký celek. Z té příčiny chvála spisovateli vzdaná vrací se i na správu podniku, jenž dílo svým nákladem vydal«.*)

Dílo toto vyvěrá z dojmů současného života v království a předvádí dnešního hajduka srbského v celé nahotě jeho snah a skutků.

Kniha psána jest opravdu poutavě. Postupný rozvoj Gjuricova charakteru od malého zloděje až do loupežníka vynikajících rysů podán je dokonale a s psychologickou jasností. Spisovatel bezohledně odhaluje vředy nynějšího socialního života po srbském venkově, jaký vrcholí v novodobém hajductví, kteréž urvalo pro loupežnou činnost svou čestný název oněch staletých ochránců

*) »Vienac« 1898. br. 12.

víry a svobody národa srbského, o jejichž snahách tak vřele se rozepsal na př. Veselinović v předchozím románu. Loupežnické výkony dnešních hajduků líčí Ranković věrně bez nadsazování a vystavuje tak v plné nahotě to novodobé junáctví, jakého každý cti národa dbalý srbský vlastenec opravdově musí želeti. Psychologické zauzlení je dobře osnováno. Pěkné vnitřní spojení dějové a výrazné kreslení charakterů jednajících osob jsou celému vypravování nemalou předností a podává záruku příštích zdařilých plodů nadaného spisovatele v oboru socialního románu.*)

K uvedené již Veselinovićově knize »Hajduk Stanko« svou historickou trestí druží se román »*Neimari*«, který vyšel v roce 1896 v Bělehradě z péra Kosty Perinoviće. Spisovatel je mladý povídkář, jenž pokusil se tímto románem o zpracování zajímavé látky na širokém základu historických událostí, s připojením poutavých episod starého života hajduckého.

V čistě historickou osnovu dovedně vplétal spisovatel vlastní tkanivo románové, které je plodem jeho obrazotvornosti.

V roce 1898, dvě leta po »Nazaranech«, vyslal Jaša Tomić na literární trh nový společenský román ze současného srbského života, nazvaný »*Trulež*« (Shnilotina). Nápadno, že i v této práci sáhnul Tomić k látce ze života venkovského, neboť až posud v nedostatku duševního i kulturního střediska poskytují vůbec srbská města sporé a nevděčné motivy ku společenskému románu. Zašly již ony doby, kdy Nový Sad zván byl »srbskými Athénami«, ač tehdy společenský život srbský ještě málo byl rozvinut, aby tu sloužiti mohl za osnovu k významnější práci románové. Od dob těch pronikavá decentralisace socialní přenesla v Srbsku svou působnost na venek a tak vykristalisoval zde pověstný svou rázovitostí a idylickým půvabem slynoucí selský život, z jehož vln Lazarević, Ljubiša, Veselinović, Sretenović, Ilijć, Corović a j. nadaní vypravovatelé vylovili zajímavé perle pro své lidové povídky. Tomićova práce nepokrytě předvádí nám hrozivý úpadek ušlechtilejšího snažení povolaných činitelů v národě a odkrývá tu trulež« (shnilotinu), jaká po mravní stránce jeví se dnes bezcharakterní hamižností v mnohých vrstvách společenského života po srbském venkově.

V knize této vystupují mnohé přednosti Tomićova péra, jenž jeví se jako výborný znalec lidového života své vlasti. S neúprosnou upřímností provádí nás spisovatel tím charakterním blátem, jaké poslední dobou nahromadily v Srbsku nešťastné vnitřní poměry politické. Jednotliví nositelé povah v »Truleži« jsou dobře voleni, také protivy duševní: ničemný, po zisku lačný Kamenko a ideálným dobrem prodchnutá Olga jsou na svém místě. Od dříve vzpomenutých »Nazarénů« jeví »Trulež« nejen vnější technickou stavbou, ale i v charakterním propracvvání znatelný pokrok a postavila jméno Jašy Tomiće mezi přední pěstitele společenského románu Srbského.

*) Sv. Ranković na škodu literatury srbské zemřel již v r. 1899.

V ruském Turkestanu 1903.

Píše prof. Dr. JAR. SEDLÁČEK.

(Dokončení.)

Na Krymu 1903.

Černé moře jest od starodávna rozhlášeno, že jest nehostinným, bouřlivým a bylo mu proto eufemisticky dáno jméno »euxinos« (hostinné m.). Před čtrnácti lety ukázalo se však při mé sedmidenní jízdě velmi příznivým, a proto jsem neváhal znovu jeho vlnám na dobrém parochodu z Batuma do Sevastopolu se svěřiti. S Batumem jsem se skorem nerad loučil; stojíť tu katolický chrám, jenž jest snad nejkrásnějším ze všech katolických chrámů Ruska (vyjímáme ovšem Polsko). Prostranný, krásně upravený, s kryptou a hořejším chrámem, dělá jeho nová budova čest osadě zdejších katolíků, a ctí i dárce, Francouze, kteří šlechetně k stavbě přispívali.

Pozdě v noci, za dosti silného větru, vyjeli jsme z přístavu. Noc byla nepokojná; nezbylo než těšiti se, že parochod za krátko zase do nějakého přístavu vjede, kde bude klidno.

Společnost byla velmi pestrá. Bylo tu množství ruských poutníků, jedoucích do nového Athonu. V tamním přístavu jich zase mnoho přišlo na loď, a přinášeli ssebou celé snopy zeleného myrtovi a jiných větviček; mělit tam květnou neděli. V jiném přístavě přistoupil k nám muž, slušného sice obličeje, avšak všecek rozrušený a v roztrhaném šatu a vypravoval zvláštní příhodu. Hrál v té obci — tuším, že se zvala Sóči — v karty, a obehráli jakéhosi venkovana o vše. Ten vyšel pak v nepříčetném stavu na ulici, kde upadl a byl nalezen četnictvem. To ho odvedlo, avšak muž druhého dne zemřel. Lid domnívaje se, že mu četníci ublížili a že umřel po ranách, jež mu snad stráž dala, shlukl se a obléhal četnictvo a obecní správu a lékaře v obecním domě. Lékař byl těžce poraněn, dva ze strážců prý zabiti, dům z části pobořen. Náš spolucestující byl snad v té věci též zapleten, avšak jevil podivuhodný klid, sotva se s několika jinými domluvil, již počal zase hráti v karty, a byli jsme rádi, když v Novorosijsku loď opustil.

Různí obchodníci s knihami a ozdůbkami procházeli v obdobích lodí a nabízeli své zboží. Vlach, jenž prodával benátské věci, připomenul, že prodá v Rusku nejvíce oněch tretek, při nichž jsou neslušná vyobrazení; podobnou zkušenost sděloval s námi i knihkupec, jenž se chlubil, že dovede zaopatřiti i věci zapovězené. Bylť to žid. —

Jakýs továrník a mlynář z Taganrogu, též Vlach, chválil si ruské kláštery, v nichž na jeho prosby a po jakýchsi přímluvách zavedeny byly dvakrát neb třikrát týdně jeho makkarony. O igumenech těchto klášterů mluvil nadšeně; ostatních nedbal.

Děkoval jsem Pánu Bohu, že se pohoda u Krymu zlepšila. Za krásného počasí shlédli jsme nádhernou Ialtu a oči bychom byli nechali na krásné ruské rivieře od Alušty až k chersones-

kému mysu. Jak rozkošnou jest asi tato země v době rozvití, když již před jarem tolik půvabu podává!

Sevastopol, k němuž jsme zamířili, zdržel nás svými památkami několik dní. V musei obrany Sevastopole lze si dle obrazů a dle uložených památek z r. 1854—55 představiti hrůzy francouzsko-anglického oblehání toho města. A příčina, či spíše pohnutka a příležitost k výbuchu oné nevraživosti národů hledá se na svatých místech v Palestýně. V Betlémě byla odstraněna stříbrná hvězda, naznačující místo, kde se narodil Spasitel světa; z toho povstalo nedorozumění, diplomatické vyjednávání, jež skončilo válečným sporem. Rusů padlo v bojích Sevastopolských asi 127.000. Hřbitovy a některé pomníky zaznamenávají úžasná čísla padlých vojínů všech tří bojujících mocí.

Odpoledne zajeli jsme do *Korsunu*, kde jsou zbytky starobylého města Charsonesu. Snad zde dlívali někde též sv. Cyrill a Methoděj! Místo jest hlavně proto památným, že tu byl roku 988 pokřtěn Vladimír Kijevský. Krásný chrám sv. Vladimíra stojí nad zříceninami Chersonesu, aby byl stálým pomníkem oné události. Klášter sv. Jiří, který byl r. 988 na jižní straně Sevastopolu založen, jest taktéž krásným památníkem toho. Na blízku prý bývala Ifigenie (hledajíc touhou a duší svou řeckou zemi) kněžkou Artemidy. Mnich, jenž nás v chrámě provázel, nemohl skoro ustati a líčil nám lásku, již mají k Čechům a horoucí touhu, abychom se dočkali lepších časů. Bylo nám před ostatními, neznámými Rusy těžko tázati se, jak si ty lepší časy Čechů představuje? Zde nelze rozeznati náboženský hovor od politického; obojí hovor nevede k ničemu a může se státi nebezpečným. Proto jsme se raději tázali po významu těch a oněch obrazů, po klášterním životě tamním a oddávali jsme se dlouho čarokrásné vyhlídce z hořejších oken katedrály.

Na návrší dul vítr z mořské strany neobyčejnou silou. Vším úsilím bylo nám zabrániti, aby se malý vozík izvoščikův větrem nepřekotil. Děkovali jsme Bohu, že nám nebylo třeba vydati se toho dne nehostinným vlnám moře.

Prohlédli jsme v musei chersonesském staré křesťanské, řecké a jiné památky. Chersones stál již v 5. století před Kristem; proto jsou zde i pohanské památky. Ze 3. století př. Kr. jest tu zachován nápis, jenž obsahuje občanskou přísahu Chersonitů; jest to unikum.

Hlavní příčina, proč jsme v zdejším kraji zastavili, byla návštěva koraitského místa *Čufutkale*. Z rána vyjeli jsme po železné dráze do Bachči-Saraje. Za Sevastopolem jsme jeli kolem mnohých jeskyň; i Inkermanský klášter má některé komůrky ve skále. Mniši stáli před klášterem a pohlíželi zvědavě na vlak; cestující promluvili při tom o nich mnohé nezdvořilé vtipy. Na výšině jsme jeli úrodným, ovocným krajem. Skorem všechny jabloně a mnohé jiné štěpné stromy byly od zdola až nahoru zabíleny vápnem nebo jinou bílou látkou, která má odstraniti s kůry mechy a jiné škůdce. Bylť to neobyčejný pohled na řady bělavých stromů; listí ještě ani neměly.

Na nádraží *v Bachči-Saraj* nás obklíčilo množství vozků; každý chtěl nás provésti krajem. Strážník přišel, bez milosrdenství všechny odehnal a určiv nám cenu, vybral vozku a usadil nás a vyslal do Ćufutkale, jež leží na vrchu za Bachčisarajem. U tatarského, chanského paláce v městě přistoupil k nám Tatařín, který se představil, že jest hlavním kikeronem tohoto místa. Zval se tuším Misivut, těšil se tomu velice, že jest uveden v průvodčí knize a že může ukázati doporučení vzácných osob. Bylo velmi dobře, že přistoupil, neboť vozka si chtěl jízdu zkrátiti a tvrdil, že jest jízdní dráha nahoru tuze příkrá, radil tedy, abychom tam vystupovali pěšky. Průvodčí však, velice pohodlný muž objemného těla, nutil, aby jen objížďku vykonal. Dojeli jsme nejprve k hřbitovu Karaitů, do údolí Josafat. U vchodu jest krásný pomník archeologa a rabbína Karaitů, Firkoviče, jenž prodal staré rukopisy hebrejské z Čufut-Kale do Petrohradu, a hleděl je klamně připsati ještě starším dobám, aby je lépe zpeněžil. Ve třech jazycích vzpomíná se na náhrobku veliké slávy Firkovičovy; jeho podvodné pokusy jsou zaznamenány jinde. Vystupoval jsem o něco výše, abych shlédl i starší náhrobky, avšak Tatařín mínil, že jest to nebezpečno, poněvadž se prý za náhrobky zdržují lupiči. Firkovič tu ukazoval náhrobky i ze století před Kristem; s námahou na ně tajně starší data připisoval; staré jsou zajisté.

Od údolí vyjeli jsme na vrch a tam jsme před sebou měli mrtvé město *Čufutkale.* Dříve bylo pevností (Selalchudim = skála Židů), ve 14. a 15. století snad zde přebývalii krimští chanové, pak bylo sídlem židovské sekty *Karaim*, kteří je v polovici 19. století opustili.

Vešli jsme branou do města; domy některé jsou ještě v dosti dobrém stavu. Na kraji stálo pět mladíků a začali nám hráti na hudební nástroje (trubka, dva klarinetty, tuším i housle) zvláštní pochod. Je prý to melodie karaitských písní. Před jedinou zde obývanou budovou přivítal nás rabbi či chakam (mudrc), jenž nám ukázal nové stavení, v němž byl jednou i car návštěvou, pak nám nabídl jakési občerstvení a prováděl ještě v několika budovách. Z rukopisů zde nechovají žádných; nebyly by tu ani v bezpečí. Synagoga nemá nic zvláštního; knihy mají tištěné z Vilny. Jsou to modlitby a biblické čítací knihy. Pentateuch se předčítá hebrejsky v roce o sobotách dle pořádku, jaký jim stanovil rabbi Anan; haftaroth (části z ostatních biblických knih) jsou též odchylně sestaveny a čítají se jinde tatarsky, zde prý hebrejsky.

V dřívějších dobách se domnívali, že zde bylo též hlavní město oněch *Chazarů*, kteří se stali v devátem století Israelity, avšak nyní poznáno, že město Itil, Sarkel, Bělavěža bylo při ústí Donu, a jiné Sarygšar či Bajda západně od Volgy. Jejich králové, zvaní Chaganové, vedli mnohé výbojné výpravy do Persie a do byzancké říše. Byzantiští vladaři dávali prý z úcty ku Chazarům na listiny, jež jim zesílali, těžší zlatou pečeť než na listiny jiným národům zasílané. Za sv. Cyrilla byli ještě pohanským zvykům oddáni, ač jiní tvrdí, že se stali Židy již v době Harun-ar-rašida (786—809). Masudi praví, že sem přišli Židé z Rumejska, a že

král Chazarů Magan přijal židovskou víru. Rabbi Chisdai, lékař a ministr u Abderrahmana an-Nasira (912—961) v Kordově, prý psal chazarskému králi, aby od něho seznal pravý stav židovského toho království.

Kníže Chazarů Adar-Narse prý se v pátek modlil s mohamedány, v sobotu se Židy a v neděli s křesťany. Říkával: Jakmile někdo z nich ke mně přijde, tvrdí, že je v jeho víře pravda, jinde klam. Proto držím se všech — až najdu pravdu.

Legenda o Konstantinovi (sv. Cyrillu) dí, že byl u Chazarského knížete — snad v městě Samanderu (nyn. Turchu?), a že mu bylo podjati se náboženským rozmluvám se Židy i se Saracény. Život sv. Methoděje jmenuje pouze Židy. Arabští cestopisci jen tvrdili, že chazarský král pozval zástupce všech tří náboženství k veřejné rozmluvě. Žid zvítězil, poněvadž křesťanský biskup, jenž o víře své mluvil, byl méně sběhlý a odvolával se na israelskou víru jako Základ náboženství Kristova; islamského disputanta prý se zbavili jedem.

Říše Chazarů prý byla v židovské správě asi sto let, ač jí pověst velmi mnoho let přidává. Vzdálení Židé se později domnívali, že se udrželo v Chazarii království desíti kmenů (Israele): »potomků Abrahama ze Simeona a Manase, jimž platí dvacet pět národů poplatky.«

V 13. století se zmocnili Krymu Tataři; na čas uhájili si zde panství i Janované; stálými boji byl však Krym zpustošen, což se za turecké vlády nezlepšilo.

Karaité byli zde velmi dávno usazeni. Jsou židovskou sektou, která převzala, jak se zdá, mnohá ustanovení a zvyky od starších Sadduceů, ze sekt Isavitů a Judganitů, a stavěla se proti Rabbanitům, kteří si velice vážili tradice (ústního podání, zejména talmudu), ano kteří někdy tradici stavěli nad bibli. Karaitům založil soustavné učení *Anan* ben David, jenž se v osmém století přestěhoval z Bagdadu do Palestiny.

Veden snad hádkami, jež v oné době povstaly v Islamu mezi Sunnity a Šiity o ústní podání, počal Anan klásti celou váhu na písmo a opakoval: Hledejte (hluboko) pilně v písmě! Odtud i jméno Karaitů (mikra značí písmo, kara čísti), čtenáři Písma.

Abu Isa, který žil asi 60 let před Ananem, vydával se za Messiáše, bojoval proti Mohamedánům, byl poražen a zabit. Jeho věrní očekávali, že se znovu objeví. Isavitům doporučoval i četbu evangelia i koranu, zapověděl maso (pouze z ptactva — kuřata nikoli — a jelena dovolil) a víno. Isavité dostali se později k Ananovi. *Judgan* byl žákem Isaovým, učil podobně jako tento. O sobotě a o svátcích tvrdil, že byly v době chrámu přikázány, nyní že jsou pouze památkou. I jeho stoupenci rozmnožili řady Anana. Zákony určovány z bible, ze soudů rozumu a ze souhlasu náboženské obce. Svátky některé si jinak počítali. Ač si chtěli hleděti pouze Písma, byli časem nuceni zavésti některá tradicionelní ustanovení. Benjamin *Nahavendi* zřejmě vyslovil: »Kdo chce z Kareů, ať se řídí dle předpisů rabbanitských.« »Souhlas náboženské obce« jim bylo velmi těžko stanoviti a nalézti. U mo-

hamedánů ustanoven souhlas soudruhů Mohameda; ten v mnohých záležitostech rozhoduje. Karaité to vzali od mohamedánů, dali však tomu slovu jiný, dosti neurčitý význam.

Kdysi byli Karaité velmi horliví; mnoho asketů, kajícníků, vyšlo z nich. Lid jim dával přednost před ostatními Židy. V Rusku dosáhli mnohých privilegií. Proto opustili Čufut-kale a odebrali se do měst, kde nabyli vážnosti a bohatství. Nyní jsou v Egyptě, na Krymu, v Polště a po různu; čítají jich asi 5—6000 vůbec. Čufutkale jest jim poutním místem.

Chakam ukázal nám ještě náhrobek *Nenkedži*, dcery chána Tochtamyše († 1407), která zde z nešťastné lásky skočila se skály (1437). Ukázal nám i vězení, pohovořil o svém samotářském žití a rozloučili jsme se.

Pod pevností v údolí jest *tatarské poutní místo*, v němž jsme se též maličko zastavili. Stařec, který nás s velikou radostí provázel, ukázal nám výtah z arab. koranu, z něhož čítají; celého koranu nemají, nerozuměli by mu. Pak nám vysvětloval děje mužů, jichž náhrobky v mešitě hlídá. O jednom pochovaném sultánu vypravoval, že mu byla na cestě z Mekky křesťany hlava uříznuta; on vzal hlavu pod ruku a přišel sem, by tu odpočinul (Gazi Mansur Sultan?). Ještě tu leží šejch Chalil a Ramadan, a k nim se připojí — tak připomenul můj průvodce — nynější šejch. Zítra to ještě nemusí býti? — prohodil vtipně onen stařec.

Sestoupili jsme dále do údolí Kača a octli jsme se *v ruském* poutnickém klášteře *Nanebevzetí Panny Marie* (Uspenskij Bachčisarajski skit). Baedeker to jmenuje klášter sv. Anastasie! Vlídný mnich vedl nás hned nahoru do skalních jeskyň, kde dřívější mniši, divotvorci, přebývali. Někde jest skála obrazy ozdobena; hořejší chrám je nejvzácnější. Mnich nám prodával malé brožurky z trojcké laury, obrázky, opasky Panny Marie; měl mnoho drobných peněz a žádal, bychom si je vyměnili. Líčil, jak je místo četně navštěvováno, zval, bychom se tu 3 dni v hostinném domě pohodlně zdrželi — ovšem marně. Místo jest však neobyčejně vábné a poutavé.

V Bachčisaraj vítal nás u *paláce* chánů policejní mistr, by nám dovolil vejíti do paláce. Za to bylo se nám zapsati do knihy a zaplatiti pranepatrný poplatek. Po té doporučil nás jakémusi Tataru, který je správcem palácové *mešity.* Ten nám ukazoval hroby chánů od r. 1537 (Mengli Gyrej Chan dobyl 1870 Krymu) a přidával patřičné i nepatřičné poznámky.

Na blízku mně doporučil i návštěvu hrobu *Diliara Bike,* půvabné georgijske ženy Krym Gyrej Chána († 1769). Ta prý nechtěla nikterak změniti náboženství a trpěla dlouhou dobu v zajetí. Pochovali ji v koutě mohamedanského hřbitova. Nekteří ji zaměnili mylně s Marii Potockou, a pravili, že tato byla Chánem držána a nucena ku sňatku, a že nechtějíc opustiti víru, zde zemřela a pochována jest. Puškin má některou báseň o tom.

Průvodčí mešity odevzdal mne průvodčímu paláce. Chan Abdul Sahel-Giraj vystavěl tu sídlo r. 1518, jež bylo 1736 zničeno. Později tu vystavěl Potemkin r. 1787 pro Kateřinu palác dle starých

vzorů. Vzácným není; a že v něm nikdo nepřebývá, jest i zanedbán. Ukazují tu Selsibil (pramen slzí) z Mohamedova ráje; voda padá po sobě do 15 misek. Jiná fontána se zove po Marii Potocké; jest spíše jako hračka.

Nyní následovaly nabídky obrazů, tatarských předmětů, návštěva tatarské kavárny a ochutnání zdejších šašlíků (skopové části na rožni pečené) ve Fontana, návštěva starých hrobů a j. Ciceronů bylo nám tedy asi tucet.

Na nádraží setkali jsme se s mužem, jenž měl policejní lístek pro předepsanou cestu. Intelligentní muž ten uměl šestero jazyků, byl však nihilistou; odsouzen z prvu k tříletému vězení, byl nyní pod pětiletou dohlídkou. Sotva že vyšel na dvoranu nádražní, všichni zřízenci se k němu scházeli a poslouchali ho, jako by svatá slova mluvil. Poněvadž uměl i česky, míním, že byl Čechem. Když se vyjádřil bezbožně o klášteřích, nebylo lze s ním mnoho hovořiti. To nám zůstalo divno, že může, ač jest pod dohlídkou, tak účinně nihilistickou propagandu prováděti. Vypravoval nám, jak jej zdejší policejní správce k sobě pozval, jak jej čajem uctil; což asi nebylo pravdou.

Bachči saraj nám zůstane pro mnohé příhody v stálé upomínce!

Sevastopol poskytuje ještě mnoho poučných věcí; biologická stanice na př. jest sice u přirovnání s neapolskou velmi malá, avšak přec krásná.

Po Sevastopolu zabavila nás Oděsa a podala odpočinek a občerstvení po nepříjemné mořské jízdě. Odtud pak byl návrat domů již snadný.

Dějiny socialního hnutí v zemích koruny České.

Píše TOMÁŠ JOS. JIROUŠEK.

[Pokračování.]

III.

První tábor křesťanských socialů v lese u Červeného Kostelce r. 1894. — I. sjezd katolíků československých v Brně 1894. — I. sjezd katol. spolků diecése česko-budějovické v Čes. Budějovicích r. 1895. — II. sjezd předsedů a zástupců katol. spolků v Praze r. 1895. — Sjezd katol. spolků pod širým nebem v Náchodě r. 1895.

Máme za sebou ve hnutí katolického lidu českého velikou řadu pěkných vzpomínek. Jednou z nich jest zajisté také nezapomenutelný první tábor křesťanských socialů českých, konaný dne 22. července 1894 v lese »Občině« u Červeného Kostelce, k němuž dostavilo se z celého okolí více než 4 tisíce osob. Ze spolků dostavily se na místo táboru, kde vlály červeno-bílé prapory, katolické jednoty: »Katol. dělnická Svornost« z Náchoda, Sv.-Josefská Jednota z Červeného Kostelce, z Hronova n. Metují

a z Úpice a na místě táboru u řečniště, kde stály dvě velké slavobrány s křesťanskými hesly: »Zdař Bůh!« a »Vítejte křesť. socialové nám!«, hrála červeno-kostelecká kapela p. Hanuše vlastenecké a národní písně.

Táboru předsedali dpp. Jaroslav Šourek, kaplan červeno-kostelecký, Josef Kalous, kaplan z Hronova, a Jos. Fr. Stejskal, kaplan z Náchoda. Dle programu mluviti »o socialní otázce dělníků, řemeslníků a rolníků« přiřknuto pořadatelstvem tábora mně. Učinil jsem, seč mé síly stačily, a názory mé ve více než hodinu trvající řeči došly všeobecného souhlasu tisíců. Po mně mluvili k témuž thematu též předsedové táboru a taktéž s úspěchem. Nadšení bylo veliké a po táboru konána na místě veliká spolková slavnost, v níž účinkovaly zábavní odbory všech čtyř katolických spolků. Červený Kostelec, když jsme se z tábora a slavnosti v lese vrátili, vítal naše nepřehledné řady červenobílými prapory se svých budov a když jsme do něho vešli, byl nás plný. Na ulicích v pochodu provolávána byla sláva svatému Otci Lvu XIII., císaři pánu, biskupu Brynychovi, a radost byla nad zdarem táboru všeobecná. Takový katolický ruch byl u nás před deseti lety. Všady, kam jsme zavítali, měli jsme přízeň lidu a slova naše, rozvážně k lidu mluvená, vzbuzovala v nás důvěru a zjednávala zásadám křesťanského socialismu přátele. Tehdáž bylo velikou občanskou ctí každému, kdo o sobě mohl říci: »Jsem členem katolického spolku a jsem křesťanský social.« Tak bylo v počátcích našeho probuzení.

* * *

I. sjezd katolíků česko-slovanských konal se v Brně ve dnech 30., 31. července a 1. srpna 1894 ve velké dvoraně Besedního domu za imposantního účastenství lidu. Sjezdu předsedal Otto hrabě Serényi. Ve třech slavnostních schůzích mluvili: J. O. Vojtěch hr. Schoenborn: »Proč jsme přijeli na katolický sjezd«, dp. Frant. Pohunek: na thema »Církev, národ a škola«, dp. Dr. Robert Neuschl: »Boj za práva«, dp. Tom. Šilinger: »Tisk, světová velmoc«, dp. Václav Kosmák: »Rolnictvo a řemeslnictvo jindy a nyní«, dp. Dr. Ant. Cyr. Stojan: »O důležitosti spolkového života katolického«, p. Ferd. hr. Chotek: »O církvi katolické a národech slovanských«, dp. dr. Rud. Horský: »Liberalismus, socialismus a anarchismus«, a dp. Karel Wisnar: »Křesťanská věda oživí a povznese český národ«.

V odboru socialním mluvili: dp. Rud. Vrba: »O otázce dělnické«, p. Václav Žižka: »O otázce řemeslnické«, p. Timotheus Nitče: »O otázce řemeslnické« a dp. Frant. Janiš: »O nedělním a svátečním klidu«. Mimo tento odbor zasedalo a rokovalo se na tomto sjezdu ještě v odboru školském, v odboru pro veřejný život a v odboru pro vědu, literaturu a umění. Přijímání resolucí z odborů věnována jedna veřejná a společná schůze.

Přípisů a pozdravných telegramů došlo k sjezdu veliké množství ze všech míst zemí koruny české.[14]) Sjezdu súčastnila

[14]) Zevrubně celý průběh sjezdu líčí »Zpráva o I. sjezdu katolíků českoslovanských v Brně«. Uspořádal P. Tomáš Šilinger. Nákladem družstva »Hlasu« v Brně. 1894.

se katol. šlechta, církevní hodnostáři a J. M. ndp. brněnský biskup dr. Fr. Sal. Bauer, který mu udělil své požehnání.

Sjezd brněnský, jak se očekávalo, skutečně celým katolickým životem na Moravě i v Čechách hnul. Účastníci posilněni duchem křesťanským, jali se ve smyslu usnesených resolucí pracovati a výsledek této práce všecky, kdož o katolické věci dobře smýšleli, úplně uspokojoval. Po sjezdu brněnském následoval sjezd katol. dělnictva v Litomyšli, taktéž důležitý, o němž zpráva podána v dílu II. na str. 93—95.

* * *

Krajinské spolkové slety a sjezdy zahájily katolické vzdělavací spolky z diecése česko-budějovické sjezdem, který za příležitosti oslavy 40letého trvání Jednoty katol. tovaryšů v Českých Budějovicích ve dnech 29. a 30. června 1895 tamtéž konaly.

Ku sjezdu dostavilo se na 400 zástupců katolických spolků z Jindř. Hradce, Pelhřimova, Netolic, Volyně, Nepomuku, Sušice, Týna nad Vltavou, Písku, Třeboně a Čes. Budějovic. Mimo tyto účastníky byli zde též zástupci katol. spolků z Humpolce, z Plzně a z Prahy.

Po vykonané slavnosti na památku 40letého založení Jednoty katol. tovaryšů v Čes. Budějovicích, která se konala dne 29. června dopoledne, zahájen odpoledne ve spolkovém sále domu katol. tovaryšů spolkový sjezd, jemuž předsedal vldp. kanovník Matěj Wonesch. Dp. Frant. Husar, ředitel ústavu hluchoněmých a místopředseda tovaryšů, ujav se slova, líčil nutnost organisace katol. spolků a předložil ihned vypracované stanovy »Sdružení katol. spolků v diecési Česko-Budějovické«. Návrh stanov odstavec za odstavcem probírán a pak všeobecně přijat. Tak založena první krajinská, vlastně diecésní katolická spolková organisace česká.

Dne 30. června bylo ve sjezdu pokračováno. První mluvil o ženské otázce jako referent p. Karel Schwarz, dělník zlatnický z Prahy. Druhým referentem o svornosti v práci a bratrství ve spolkovém životě byl pan Václav Žižka z Prahy. Třetí referát »o spolkové a dělnické organisaci« připadl mně. Zde ve své řeči, půl druhé hodiny trvající, líčil jsem místní, krajinský a zemský způsob organisování se katolických spolků, od něhož se lze naditi dobrých výsledků. Souhlas měl jsem všeobecný; po nás zasáhli ještě do debaty: dp. Jiří Čadek, předseda katol. tovaryšů v Sušici, dp. Frant. Husar, p. Albert Kotrba z Prahy a předseda sjezdu, vldp. kanovník Mat. Wonesch. Sjezd byl zakončen v nadšené náladě. Dopisů a pozdravných telegramů (mezi nimi i od J. M. ndp. biskupa česko-budějovického, dra Mart. Říhy z Puchoře), došlo hojně.

* * *

Po sjezdu česko-budějovickém následoval dne 12. srpna 1895 II. sjezd předsedů a zástupců katolických spolků v Praze, na němž mělo účastenství na 400 osob. Sjezdu předsedal vldp. ka-

novník dr. Jos. Burian. Velká dvorana domu svato-Václavské záložny sotva stačila pojati všecky, kteří se dostavili. Byly zde zastoupeny katol. spolky z Mrtníku u Komárova, Hronova, Rokytníka, Přibyslavi, Kostelce nad Orl., Přelouče, Hradce Králové, Písku, Pelhřimova, Netolic, Čes. Budějovic, Černoušku, Roudnice, Čáslavi, Týna nad Vlt., Plzně, Chrasti, Třebechovic, Neveklova, Příbrami, Mýta u Zbirova, Humpolce, Hlinska, Čermné u Lanškrouna, Chrudimi, Rychmburka, Noutonic, Libšic n. Vlt., Polné, Červ. Kostelce, Únhoště, Kladna, Loun, Červen. Peček, Drahno-Újezda, Horního Jelení, Modletína, Opočna a Náchoda. Z Moravy se dostavili zástupci katol. spolků: z Vyškova, Bučovic, Prostějova, Telče, Ostrova u Sloupu, Brna, Jihlavy, Uhřic u Vyškova, a z Kroměříže.[15])

Na sjezdu mluvili: předseda dr. Jos. Burian »o úkolu katol. spolků v naší době«, dp. Fr. Kolísek, předseda katol. tov. z Brna »o jednotách katol. tovaryšů a socialní otázce«, dp. dr. Rudolt Horský »o organisování a spojování katolických dělníků« a dp. Prokop Holý, kaplan z Příbrami, »o důležitosti a potřebě jednot jinochů a mužů«.

Po přednesených řečích přijata příslušná resoluce a účastníci v 60 povozech odjeli na Národopisnou výstavu česko-slovanskou do oddělení výstavy katol. a dělnických spolků ve spolkovém paláci. Zde uvítal nás předseda výstavního výboru hrabě Lažanský. Po něm mluvili k zástupům vldp. kanovník dr. Jos. Burian a prof. Frant. Koželuha z Prostějova. Po těchto řečích zapěna pak všemi přítomnými křesť. socialní hymna: »Zazpívejme sobě, bratří, píseň práce ve sboru«.

V restauraci Pecoldově na výstavišti uspořádán pak po prohlédnutí výstavy banket, na němž mluvili kanovník dr. Jos. Burian, redaktor dp. Tom. Škrdle, pan Albert Kotrba, redaktor dp. Petr Kopal a já. Radost nad zdařením sjezdu a výstavy katol. dělnictva ve spolkovém paláci byla obsahem všech zde pronesených řečí.

* * *

Druhý krajinský sjezd katol. spolků (po česko-budějovickém) konán byl pod širým nebem v prostorné zahradě zámku náchodského dne 18. srpna 1896. A sjezd tento byl velkolepou manifestací křesťansko-socialního dělnictva, na níž mělo účastenství přes 2500 dělníků z Náchoda a okolí. Ze spolků se dostavily: Vzdělávací spolek katol. dělníků »Svornost« z Náchoda (300 členů), Sv.-Josefské jednoty katol. mužů a jinochů: z Hronova n. Met. (40 čl.) a z Úpice (20 čl.); dále Svatováclavské jednoty katolických mužů a jinochů: z Velkého Poříčí (35 čl.), z Bohuslavic (20 čl.), z Velkého Dřevíče (15 čl.), z Dobrušky (20 čl.), »Svatý Jan«, spolek katol. jinochů a mužů z Rokytníku (18 čl.), Jednota katol. jinochů a mužů z Červeného Kostelce (45 čl.) a »Sv. Jan Křtitel«, spolek katol. mužů a jinochů z České Čermné u Náchoda (32 čl.).

Velká zámecká zahrada byla plna účastníků, a předsednický stůl s řečništěm stály na vysokém náspu a řečníci tak obklopeni,

[15]) »Děl. Nov.« č. 23 a 24 r. IV. 1895.

že muž stál vedle muže. Úkol, mluviti k prvnímu odstavci denního pořádku »o organisaci katolického dělnictva česko-slovanského«, připadl mně a k odstavci druhému »co chtějí křesťanští socialové« mluvil dp. dr. Rudolf Horský. Shromáždění předsedal svobodnou volbou místní kaplan dp. Josef Frant. Stejskal

Během své řeči přečetl a navrhl jsem k doplnění našeho litomyšlského programu dvě resoluce: první zněla na zavedení živnostenských a továrních inspektorů, kteří by vyšli svobodnou volbou z řad dělnictva s opatřením státním a druhou resolucí dožadovány jsou dělnické komory, do nichž vedla by se volba dělnictvem. Vytknuto v resoluci zároveň, že komory tyto musily by míti své zastoupení na sněmu i v říšské radě. Mandát komorníků potrval by tři léta. Obě resoluce byly jednohlasně táborem schváleny.[16])

Po tříhodinném trvání byla schůze skončena za velikého nadšení.

IV.

I. sjezd katolíků arcidiecése pražské v Příbrami roku 1895. — II. sjezd katol. spolků diecése česko-budějovické v Jindřichově Hradci roku 1896. — I. literární sjezd družstva Vlasť v Praze r. 1896. — Odevzdání adresy biskupu E. J. N. Brynychovi. — Katolický sjezd v Táboře r. 1896.

První sjezd katolíků arcidiecése pražské konal se ve dnech 9. a 10. září 1895 ve velkém sále »Střelnice« v Příbrami, k němuž dostavilo se na 2000 lidu. Sjezdu předsedal Ferdinand princ Lobkovic a referenty byli: dp. prof. Josef Havránek »o náboženství a národnosti«, dp. dr. Rud. Horský »o socialní otázce«, dr. Bedřich princ Schwarzenberg »o poměrech rolnictva«, prof. dr. M. Kovář »o poměrech školských« a pan Josef Janků »o katolické organisaci«. Ke všem těmto řečem navrženy a přijaty byly příslušné resoluce.[17])

Pozdravných telegramů a dopisů přišel velký počet. Na sjezd tento, který měl dvě velké schůze, dostavil se velký počet šlechty, církevních hodnostářů, J. M. ndp. biskup brněnský, dr. Fr. Sal. Bauer a J. E. Frant. de Paula kardinál Schoenborn, arcibiskup pražský, který sjezdu udělil vrchnopastýřské požehnání. Sjezd byl ukončen za nadšené nálady a dr. Rud. Horský nazván zde vynikajícím křesťansko-socialním řečníkem, kterýž vavřín řečnického umění až dosud mu přísluší.

* *
*

Druhý sjezd katol. spolků diecése česko-budějovické, na němž přijaty byly úředně povolené stanovy sdružení diecésních katol. spolků, konal se dne 28. a 29. června 1896 za vedení před sedy vldp. kanovníka Mat. Wonesche v místnostech zámecké zahrady v Jindř. Hradci. K sjezdu vyslalo 12 spolků 92 zástupců.

---

[16]) »Děl. Noviny« roč. V. č. 1. rok 1895.

[17]) Viz »Zpráva o I. sjezdu katolíků arcidiecése pražské v Příbrami.« Uspořádal a vydal dr. Jos Burian. 1895, Praha.

Byly to spolky: Jednoty katol. tovaryšů: z Čes. Budějovic, Netolic, Třeboně, Pelhřimova a Sušice, dále Sv.-Josefské jednoty katol. mužů a jinochů: z Týna nad Vltavou, Klatov, Písku a Telče. Mimo to Sv.-Václavská jednota katol. mužů a jinochů z Kardašovy Řečice, Spolek katol. dělnictva z Třebíče a Spolek katol. tovaryšů z Jihlavy. Sjezd byl konán po oslavě 40letého trvání místního spolku katol. tovaryšů, která byla velkolepou. Když byl zvolen výbor diecésního sdružení spolků a probrány různé, spolku se dotýkající záležitosti, zakončen byl sjezd pěknou a velice poutavou přednáškou směru křesťansko-socialního, kterou měl k shromáždění dr. Rudolf Horský. Sjezdu došlo mnoho pozdravných přípisů a telegramů.[18])

* * *

Roku 1896 došlo ve družstvu Vlasť také k dílu velkolepému a toho druhu z katolické strany prvnímu — k literárnímu sjezdu, Po dobrém uvážení a usnesení valné hromady dne 30. ledna 1896 sestoupil se ve družstvu Vlasť dne 12. března 1896 komitét z 11 členů, který vzal na sebe úkol uspořádati první literární sjezd družstva Vlasť. Komitét se skutečně přičinil a sjezd se konal ve dnech 10., 11. a 12. srpna 1896 ve velkém sále záložny Svatováclavské za velikého účastenství z Čech i Moravy. Nejpřednější osobnosti z duchovenstva a katolických laiků dostavili se v přehojném počtu a pozdravných dopisů a telegramů došlo velice mnoho. Celý česko-moravský episkopát — mimo arcibiskupa Dr. Th. Kohna — byl zde také svými vyslanci zastoupen.

Slavnostní velké schůze byly konány tři a mluvili v nich: dp. dr. Ant. Podlaha »o rázu moderního umění«, dp. Filip Jan Konečný »o nových literárních proudech«, dp. František Weber »o významu katol. písemnictví v nové době«, dp. dr. Rud. Horský »o naší literární organisaci, její účelech a principech«, který zároveň pronesl na konec sjezdu skvělou řeč socialního směru »Církev a socialní otázka« ve smyslu usnesených resolucí ze schůze socialně-odborové.

V odborových schůzích, které konaly se v malé dvoraně Svatováclavské záložny, přednášeli: dp. Rud. Vrba: »O knihovnách a kolportáži katol. tisku«, dp. Frà Josef Hamršmíd z řádu Maltánského »o historickém kroužku družstva Vlasť, jeho účelu a potřebě, hledíc k současnému historickému písemnictví«, dp. Frant. Žák »o směrech moderní poesie a její hlavních representantech u nás«, pan Josef Flekáček »o divadle za naší doby«, dp. Tomáš Pícha »o literatuře přírodovědecké«, dp. Rudolf Vrba »o agrární otázce«, dp. Jan Holba »o záložnách Raiffeisenových«, p. Václav Žižka »o otázce řemeslnické« a já »o dělnickém a socialním hnutí a jeho literatuře a žurnalistice«.[19])

[18]) Zevrubnou zprávu o tomto sjezdu, jakož i úplné znění stanov sdružení přinesly »Dělnické Noviny« roč. V. č. 22. 1896.

[19]) Zevrubné řeči a resoluce přinesly ze sjezdu »Vlasť« roč. XII. str. 1185 až 1235, »Vlasť« ročník XIII. str. 54—216 1896 a »Dělnické Noviny« ročník V., čís. 24. 1896.

Třem slavnostním schůzím předsedal starosta družstva Vlasť, dp. dr. Rud. Horský a devíti odborovým či sekčním schůzím předsedali P. T. pánové: prof. dr. Matěj Kovář, metropolitní kanovník dr. František Krásl, Msgr. dr. Alois Jirák, JUDr. Bedřich Weber, Vojtěch hrabě Schoenborn, kanovník dr. Jos. Burian, farář Václav Uhlíř, kovářský mistr Václ. Wainar a kanovník prof. Ignác Berger.[20])

Tento literární katolický sjezd byl na tehdejší dobu novinkou v lidovém hnutí a ukázal, že katolíci také něčemu ve všem literárním snažení rozumějí a že něco dovedou.

* * *

Když začátkem r. 1896 propukla v liberálním a pokrokářském tisku proti královéhradeckému biskupu Edvardu Janu Nep. Brynychovi pro jeho přesně katolické vystupování v jeho diecési při svěcení spolkových praporů a j. příležitostech pravá bouře, tu katolické dělnictvo se vzchopilo a podněcovatelům lidu proti biskupovi dalo ráznou odpověď.

Tehdáž, dne 9. února 1896, konal Politický klub katol. dělnictva v Praze schůzi, v níž jsem se ujal slova a v delší řeči doporučil jsem návrh, aby na štvavé vystupování liberálního a pokrokářského tisku bývalé »Omladiny«, odpověděno bylo hromadným podpisováním adresy důvěry biskupu Brynychovi. Návrh byl jednomyslně ve shromáždění přijat a za šest měsíců vezla naše dělnická deputace adresu do Chrasti.

Adresu, která skvostně a umělecky provedena byla dělníky zlatnickými, bratry Karlem a Jos. Schwarzem a skvostnou vazbou opatřena, podepsalo přes 2500 dělníků z Čech, Moravy a Dolních Rakous mimo funkcionáře a výbory 42 katolických a křesťanskosocialních spolků českých, representujících více jak 5000 členů! Byli to hlavně předsedové a výboři Jednot katolických tovaryšů v Praze, Hradci Králové, Hradci Jindřichově, Chrudimi, Horním Jelení a Třebechovicích; dále předsedové a výboři sv.-josefských jednot katol. mužů a jinochů v Proseči, Poličce, Rychmburku, Vel. Dřevíči, Plzni, Chrasti, Úpici, Hronově a Červeném Kostelci, dále předsedové a výboři Svato-václavských jednot v Dobrušce, Kardašově Řečici, Sedlčanech a Bohuslavicích; předsedové a výboři jednot katolických v Kostelci nad Orl., Příbrami, Rokytníku, Horního Štěpánova u Jilemnice, Jilemnice, Velkého Poříčí, Luže a Loun, a konečně předsedové a výboři křesťansko-socialnědělnických spolků v Červen. Pečkách, Přelouči, Humpolci, Mýtě u Zbirova, Vamberku, Třebíči, Hlinsku, Náchodě, Praze, Zbečníku, Sezemicích, Litomyšli, Čáslavi, Únhošti a na Kladně.

---

[20]) Ignac Berger, profesor náboženství na německých školách v Jihlavě, čest. kanovník a předseda spolků katol. tovaryšů a Sv.-Josefských jednot v diecési brněnské, zakl. člen družstva Vlasť, horlivý národovec český a přítel křesťanských socialů českých, narodil se roku 1831 ve Velkém Meziříčí a zemřel v Jihlavě dne 18. června 1899. V dobách smutného rozkolu křesťanských socialů stál profesor Berger věrně při straně naší, jak ještě před svojí smrtí na krátký čas zvláštním přípisem dru Rud. Horskému to dosvědčil a svůj souhlas s jeho taktikou a křesť. socialním směrem projevil. Čest budiž jeho památce!

Když jsme přijeli vesměs ze stavu dělnického vyslaní zástupci já, p. Václav Myslivec a p. Edvard Bystřický, oba dělníci obuvničtí, do Chrasti dne 6. září 1896, přijal nás J. M. ndp. biskup Edv. Jan Nep. Brynych velice laskavě a mile naslouchal slovům, které jsem já jménem dělnictva a pan Václav Myslivec jmenem katol. jinochů k němu, odevzdávajíce mu adresu, promluvili.[21])

Pan biskup byl našim vystoupením mile překvapen a potěšen. Děkoval nám za naší k němu lásku a důvěru velice vřele. Prohlížeje adresu, pravil, že dlouho na tento krok katol. dělnictva k jeho obraně vedený bude pamatovati, a že žádné útoky nepřátel náboženství od jeho cest, po kterých kráčí, ho neodvrátí, načež nás po přátelské rozmluvě propustil.

Z Chrasti odjeli jsme rovnou do Chrudimi, kde byla večer pořádána veřejná spolková schůze Politickým klubem katol. dělnictva pro král. České z Prahy, na níž jsme měli řečniti. Schůze byla zahájena za velikého účastenství v místnostech Jed. katol. tovaryšů chrudimských a trvala přes dvě hodiny. K programu jsme mluvili: p. Edv. Bystřický »o národnosti«, p. Václ. Myslivec »o náboženství« a já »o tisku pokrokářů, liberálů, social. demokratů a o postavení katolického dělnictva«. Schůze vyzněla ve velkou ovaci ndp. královéhradeckému biskupu, těžce zkoušenému vlastenci, národovci a lidumilu.[22])

Potom, když akce katol. dělnictva a její výsledek přišel do veřejnosti, byl již tisk církvi nepřátelský k biskupu královéhradeckému v útocích poněkud slušnějším.

Tak jsme, křesťanští socialové, dělali obranu v dobách, kdy teprve pět roků života měli jsme za sebou.

* * *

Po brněnském a příbramském katol. všeobecném sjezdu konán třetí takový sjezd ve dnech 9. a 10. září 1896 v hradišti Žižkově, nynějším král. městě Táboru, který stkvěl se v červenobílé záplavě praporů a na ulicích stály dvě velké slavobrány s vítacími hesly. Katolíků z diecésí česko-budějovické, pražské a královéhradecké dostavilo se na 3000 a sjezd byl konán v měst. divadle. Sjezdu byl po celou jeho dobu přítomen J. M. ndp. biskup česko-budějovický dr. Martin Říha a kanovník Dr. Frant. Krásl, zástupce J. E. ndp. kardinála a arcibiskupa pražského Fr. de Paula hrab. Schoenborna.

Po zahájení sjezdu Msgr. dr. Al. Jirákem zvolen předsedou sjezdu J. O. Vojtěch hr. Schoenborn a místopředsedy probošt dr. Ant. Lenz a purkmistr města Tábora p. Alexandr Seyk.

Dle programu mluvili: p. prof. Jos.. Braniš na thema »Kdy byl národ český šťastnější, zda v dobách náboženského rozkvětu nebo náboženského úpadku«, dr. Rudolf Horský mluvil »O úkolu katolíků v socialní otázce«, učitel p. Václav Špaček »O škole a náboženství,« p. Frant. Šrámek, rolník »O příčinách mizení blaho-

[21]) »Dělník« roč. XII. čís. 12. Brno. 1896.
[22]) »Dělnické Noviny« roč. VI. čís. 2. 1896.

bytu mezi rolnictvem«, a já »O poměru socialních demokratů k živnostníkům, řemeslníkům a rolníkům. Po řečích dra. Horského, říd. učitele Špačka a řeči mé přijaty též příslušné resoluce.[23])

Také táborský sjezd byl pro nás katolíky jako sjezd brněnský a příbramský novým povzbuzením k další činnosti a práci a zdařilý jeho průběh budil v nás nadšení i nové naděje v lepší budoucnost. Dopisů a pozdravných telegramů došlo sjezdu velké množství. (Pokračování.)

Vnitřnosti zemské.

Píše BED. JIŘÍČEK.

Chodíce po zemi, myslíme, že máme pevnou půdu pod nohama. Podle mnohých zkoumatelů prý tomu tak není, jak si to myslíme. Držíme se jen tak země jako slepičí vši jejího vejce. Země naše je jen jako vejce a my jsme obyvatelé přilnulí na slupce zemské, která objímá vnitřní oheň. Není to tedy báchorkou, když hrozní kazatelé blouzní o vnitrozemském hořícím pekle.

Jakou si kdo utvoří hypothesi o vzniku země, takovou pak má jako důsledek domněnku o nitru zemském. Vyvinula-li se země tak, jak Kant-Laplace učili, z plynové koule, byla-li naše země kdysi původně plynnou koulí, která později přecházela ve tvar tekutý a pak pevný, je důsledný závěr, že nitro zemské snad posud je buď tekuté nebo plynné.

Povstala-li naše země, jak se nejnověji hádá, z hluku a ze střetnutí různých kosmických mas, nebo — zřetelněji řečeno — povstala-li naše země tak, že velké pevné těleso světem okolo slunce se kroužíc, na sebe přivábilo rozmanité hmoty ve světě se toulající, jak vzdušné tak tekuté i pevné, pak je jistý předpoklad, že země až do nitra svého je tvaru tvrdého.

Osoba veřejně působící bývá vydána v šanc veřejné kritice. I její vniterné úmysly chtějí vyslíditi. Často ji i podezřívají. Tak to činí učení slídiči i s naší matkou zemí, která je nejvíce veřejně činnou. Všelijak její nitro podezřívají. Jedni tvrdí tvrdošíjně, že je v nitru jejím ohnivé moře, kdežto astronomové a zemězpytci chtějí ji vnutiti tvrdé nitro až do nejhlubší hloubky. Podezřívají ji jako matku s tvrdým srdcem. Mimo to jsou ještě podezřívavci, kteří hlásají, že vnitřek zemský jest ve stavu vzdušném. Že nitro zemské je žárné, nasvědčuje tomu prý ta okolnost, že teplota stoupá zároveň s hloubkou. Dělají do země díry, hluboké jí zasazují rány a jizvy a při tom shledávají, že čím dále se jde do země, tím větší větří se teplota.

Než na různých místech různě se teplota jeví. Na př. když se vrtalo u La Rochelle, shledalo se, že při vzestupu o 19 metrů hlouběji vždy tepla přibylo o 1 stupeň C, kdežto u Liverpoolu

[23]) Resoluce, jakož i vyňatky řečí pronesených na sjezdu táborském přinesly »Dělnické Noviny« v č. 2., roč. VI., 1896. Řeči Branišova a Špačkova vyšly tiskem ve »Slovech pravdy«, roč. VI., č. 15. (Braniš) a roč. VII., č. 2. a 3. (Špaček).

přibylo teploty o jeden stupeň až při hloubce 87 metrů. Čím dále jde se do nitra zemského, tím větší teplota sh'edává se. Toto vnitrozemské měřidlo teploty nazývá se geothermická neboli zemskotepelná stupnice.

Že v různých místech je různá teplota, hádají odtud, že leckde jsou různé vlivy vychodící od chemické práce různých zemin, které se ustavičné slučujíce nebo rozlučujíce vyvíjejí různou teplotu. Ale hlavní věc při tom je ta, že tepla do hloubky přibývá, neboť při každém vrtání do země, které se koná za příčinou zkumu zemské teploty, shledává se, že na každém místě více méně teploty do hloubky přibývá.

Nedávno takovou díru zkumnou dělali u Sperenberku blízko Berlína. Došli až 1272 metrů do země. U Schladenbachu blízko Hallu došli až 1716 metrů hluboko.

Měl-li by chodec projíti po zemi 1716 metrů, učiní tak za 20 minut. Je to dosti velký kus cesty, avšak oproti vzdálenosti od středu zemského je to jen drobet. Čítá-li se poloměr zemský na 3,700 000 metrů, je to tedy asi $^1/_{3000}$ díl. A z tak teninké slupečné vrstvy naší planety chtěli bychom činiti jistý neklamný závěr na vnitřní stav naší země?

Než neúmorní slídičové nemálomyslní a jsou nezvratně přesvědčeni, že se dopídí pravého stavu vnitřností zemských.

Teploty při vnikání k nitru zemskému přibývá — řečeno v průměru — asi vždy při 31 metrech o jeden stupeň C. Z toho činí mnozí závěr — jak míní, zcela správný — že by se v brzku asi při vniku pěti mil do nitra zemského přišlo na žár, při němž by všechny i nejtěžší kovy přešly v žárnou tekutinu. Než tuto se věc uvažuje jednostranně. Jinak se jeví věc ojedinělá, jsouc sama o sobě, jinak se jeví, jsouc ve spojení s jinými věcmi a vztahy. Má se to zrovna tak jako s lidmi. Člověk jako poustevník anebo mezi zděmi uzavřený řeholník může býti svatý, kdežto ve styku se zlým a pokaženým světem lehce dojde úrazu na své mravní hodnotě. Může býti plný hříchů. Tak se to má s vědeckým zkumem. Věc sama o sobě pozorovaná dává jiný dojem než uvažovaná se vlivem, jaký ona má na okolí a okolí na ni.

Při výpočtu, že stoupá teplo o 1 stupeň C při 31 metrech do zemské hloubky, přišlo by se na hořící plyn. Avšak musíme také ohled míti na ohromný tlak, jejž vyvozují současně vrstvy několik mil tlusté na vrstvy spodní. Při deseti mílích by se ovšem při tom výpočtu došlo na žár 2000°, při němž se vše mění v žárný plyn. Ale zároveň ve vrstvě tak hluboké tísní tlak ohromný spodní vrstvy. Tento tlak tlačí massy pod zemí tou měrou, že se nemohou i při nejvyšším žáru měniti v plyn, nýbrž musí stenati a se tlačiti do nehybného stavu zrovna tak, jako by byly na povrchu země ve ztunlém stavu. Tepnobití atomů, jež by bylo shodno na horko jsouc na povrchu země, tam dole v uzavřenosti musí se obmeziti za pohyb vězňů, uzavřených v těsné žalářní komůrce.

Zkrátka následkem ohromného tlaku jsou tam massy v takovém stavu, jemuž říkají přírodozpytci »stav kritický«. Kdyby tyto vrstvy byly náhle zbaveny tohoto otrockého tlaku, jistě by se za vlivu ohromného žáru daly do klokotu jako vařící voda. Pro-

vrtala-li by se až k nim s hora, s povrchu zemského díra, utvořil by se z toho strašný ventil. Byla by to umělá sopka, z níž by se běložárná láva chrlila, která by za bouří a ohromného zemětřesení trvala velmi dlouho.

Podle toho zdá se, že není možno, by nynější sopky měly své zřídlo až tam v zemi, kde celé jádro je samo žárné moře, sic jinak by musila sopka silněji a bez přetržení řáditi. Musí míti své zřídlo v hloubce menší, kde ještě není vše hořlavým těstem.

A při předpokladu, že tlak brání tomu, by se vrstvy zemské lehko neměnily v žárnou tekutinu a hořlavý plyn, lze souditi pravděpodobně, že obal zemský má velkou tloušťku, takže se nemusíme báti, že se propadneme. Jedni hádají, že tento obal jest na 50, jiní až na 200 mil tlustý a jsou odvážlivci, kteří si troufají tvrditi, že země až do nejvniternějšího nitra jest pevným tělesem. Celá země až do vnitra je prý ve kritickém stavu následkem ohromného tlaku. Avšak nesmírná teplota v nitru zemském uznati se musí. Nyní jen se vtírá otázka, zda je tato teplota zbytek teploty dřívější, která v takové míře kdysi byla i na povrchu zemském, ale která se vyzařováním do prostoru s povrchu zemského vytratila jako s povrchu kámen, čili je tato teplota následek ohromného tlaku?

Měla-li kdysi země teplotu i na svém povrchu takovou, jako v nitru, musila kdysi býti žárnou koulí. A byla-li žárnou koulí, musí se předpokládati, že se ponenáhlu na povrchu kolem do kola tvořila pevná slupka, která až posud více a více tloustne. A William Thomson se odvážil i vypočísti, kdy se tento krunýř zemský počal tvořiti; prý mezi 20—200 miliony lety. Od té doby tvářnost země započala se tak upravovati, by byla zdrojem našich radostí a žalostí.

Teplota ve vnitru zemském jsoucí nemusí býti pouze zbytkem teploty povšechné, jakou měla kdysi země i na svém povrchu. Koule, která má takový rozměr jako naše země, i kdyžby měla na povrchu malou nebo žádnou teplotu, musí brzy vyvinouti v sobě žár následkem ohromného tlaku, jaký vrchní vrstvy činí na spodní. Tak na př. stiskneme-li železo tiskacími stroji, rozehřejeme je. Nebo kuřák, přitlačí-li palcem vrstvu tabáku v dýmce své, ihned způsobí si větší rozohnění v dýmce a více kouře v ústech. Je tedy možno, že teplota nitrozemská je pouze výroba tlaku, jaký činí látky zemské, tažené přitažlivostí do středu zemského.

Mnohé okolnosti to dosvědčují. Když se na př. při stavbách tunelů vniká horizontálním směrem do země pod vyšší nebo nižší kopce, shledává se, že na různých místech ve průkopu jest různá teplota, ač je stejně daleko do středu zemského. Pod vyšší horou je vyšší teplota, takže dle teploty může inženýr lehko vypočísti, jak vysoká vrstva je kde nad tunelem.

Je jen divno, že v moři je jinak jak na souši. V moři nestoupá teplota do hloubky, nýbrž jí ubývá. Ve hloubi mořské asi o 3—5000 metrech je teplota průměrně asi 2 stupně C, a to nejen u rovníku, nýbrž i v severních mořích. Hádají, že tato nízká teplota vzniká z podmořského proudu, jenž jde od točen k rovníku. Kdyby však bylo dno mořské od nitrozemského žáru zahříváno, musilo by býti ve hloubce 3000 metrů horčejší o 100° C

než na pobřeží. Ve hloubce 8.500 metrů, jak se až posud nejhlouběji do moře vniklo, musila by býti teplota asi o 260° C. Proudy jdoucí od točen a plazíce se na dně mořském nemohly by jistě schlazovati teplotu dna mořského na 2 stupně C, kdyby dno mořské jako kachlemi objímalo vnitrozemskou pec. Tato okolnost svědčí proto, že ještě daleko pode dnem mořským musí býti ten žár, jejž mnozí hledají v zemském nitru.

Od předpokladu, zda je nitrozemské horko zbytkem žáru, v jakém byla kdysi celá země, nebo výrobou tlaku vrstev zemských, závisí pro geology různé otázky. Tak na př. jak povstala břidlice? Tato podle theorie nebulární byla kdysi nejprvnější slupkou, objímající ohnivé massy vyvinuvší se z hořlavého těsta ze všech zemin nejspíše, jelikož nejdříve svou povahou schladla. Než jsou i učenci, kteří nepotřebují k výrobě břidlice žáru. Dovozují, že krystalinská břidlice, jakož i mnohé mladší kameniny jsou usazeniny z původních moří. Usazeniny tyto později pod tlakem, jaký na ně činily vrstvy vrchní, se přetvořily nebo-li metemorfovaly. Ale musí se připomenouti, že tehdejší vodstvo mělo vyšší teplotu a bylo rozlito po celém povrchu zemském.

Hádá se celkem toto. Teplota na povrchu zemském v dobách, kdy se tvořily ty vrstvy zemské, do kterých až posud do hloubky bylo možno vniknouti zkumu lidskému, byla vyšší než nyní, ale nikoli tak vysoká, že by pevná tělesa nynější se musila roztaviti.

Byla-li kdy země žárnou koulí, nelze s jistotou dokázati a nemusí se žárná zeměkoule předpokládati jako nutný stav k vysvětlení nějakého zjevu. Obal země je nyní velmi tlustý. Nitro zemské následkem tlaku je žárné, ale nikoli tekuté, proto můžeme na zemi klidně žíti a spáti.

V nitru naší matky země plá mocný žár plodné lásky k nám. Aby tento žár lásky nepřešel v přemrštěné výstřelky jako u opice, která svá mláďata z lásky uškrtí, jest obmezován nesmírným tlakem gravitačním. Má tedy i tato láska svou sebekázeň. Láska tato nikdy se nezvrhne ve škodlivou náruživost. Jen málo kdy ukáže svou přemrštěnost sopečným výbuchem. Máti naše země je jako slepice. Slepice vyhřává svým regulovaným vitálním teplem kuřátka, země své pozemšťany. Tvrdil-li by kdo, že výhřev slepice jediný budí život kuřat bez vkladu zárodu do vajec, je právě tak dalek pravdy, jako darwinista, jenž drže se theorie samovolného plození (generatio aequivoca), mní, že matka zemé je sama sebou plodnou a nepotřebovala kohosi, jenž by jiskru života na ní vzbudil.

Dokud člověk žije, je jeho nitro jemu samému, ba i lékařům, kteří jej snad léčí, záhadným. Rovněž tak i matka země má ve svých vnitřnostech jakési živly, zrovna takové jako my ve svých vnitřnostech, jakýsi rachot a výbuch, kterému se říká vulkanismus, jakési proudění, jakému se říká zemětřesení. To jsou hrozné zjevy a dělají zkoumatelům velkou starost. Jak povstávají?

Dříve pro tu okolnost, že se nejvíce sopečných komínů kupí na pobřeží mořském, se soudilo, že vulkanismus vzniká tím, že voda mořská vnikající skulinami do nitra zemského hořlavého, že působí tam ve velkém tak jako v malém vřící voda v hrnci

pod skřidlou. Když vře, skřidlu zdvihne a přes okraj hrnce se přeleje. Tak to činí v zemi rozžhavené voda smíšená s látkami v ní rozpuštěnými, zvaná láva. Vychrluje se na povrch zemský buď puklinou již hotovou nebo si sama provrtá nebo propálí komín nebol ventil, jemuž se říká sopka.

Nyní se proti této theorii vulkanické namítá, že musí býti v zemi i jiné příčiny, které vyvozují vulkanismus, jelikož se vulkany objevují i v nitrozemských krajích daleko od moře, a jelikož nikoli všudy na pobřežích mořských, nýbrž jen někde jsou umístěny.

Jak by se to dalo vysvětliti, že atlantický okeán vodu do země na pobřežích nepropouští, kdežto velký okeán sopkami se jen hemží?

Jak se nyní ventiluje otázka vulkanická?

Nyní se učeně praví: vulkanismus je výslednice různých sil, a to síly mechanické, thermické neboli tepelné, elektrické a jiných, mezi nimiž králuje síla tepelná. Přibytek tepla do hloubky a teplé prameny, jež se proudí ze země a zovou se teplice, nejsou nic jiného, než účinek vulkanismu, rovněž tak jako kouřící hory. Vulkanismus má svůj kořen ve tvorbě zemské. Stavba zemská není ještě hotovou. Pořád se koná přestavba, pořád se přestavuje. Jen pro krátkost doby, jaká je vyměřena životu lidského pokolení, se nám zdá, že je země dokončena jako nějaký dóm. Zatím ona je nyní jen ve slohu přechodním.

Věří-li kdo v dogma theorie Laplaceovy o vzniku světa i země z mlžiny, má-li kdo víru mlžinovou nebo nebulární, lehko si vysvětlí vulkanismus. Zbytek žáru v nitru zemském chce se ještě uplatňovati, a to uplatňování je vulkanismus.

Než i bez víry nebulární se může vulkanismus vysvětliti. Můžeme si zobraziti, že země rovněž jako měsíc původně kdysi schladla až do dna, ale procházejíc kdysi na své pouti kosmickou mlžinou tak se rozehřála na povrchu, že i kamení se roztavilo. Nové hvězdy, jež na nebes báni občas zazáří, snad takovým způsobem se ohlašují.

Dle této představy měla by země tvrdé jádro, které jest obaleno ohnivým futrálem, který však zase jest obložen ztuhlou slupkou, na níž máme tu čest se pohybovati. Země by tedy měla ohnivé mezikruží nebo mezikoulí. Dále možno činiti závěr, že toto ohnivé mezikoulí již tak schladlo, že jen sem tam leckde zbylo ohnisko více méně rozsáhlé, které jest zdrojem vulkanického soptění. Tato theorie zdá se zamlouvati a i vysvětliti, proč již na měsíci vulkanická síla nepracuje.

Tomuto výkladu je podobna theorie pancířová, již vynesl na světlo Stübel, uče, že země má dvě obálky, mezi nimiž sem tam jest vulkanické hnízdo. Země k tomu přišla takto. Když země na povrchu ztuhla, prorazil si vnitrozemský žárný materiál sem tam v původní slupce zemské díru, kterou se chrlilo ohnivé těsto ven na povrch zeměkoule a zalilo zemi kolem do kola. Z tohoto těsta povstala nová zevní skořápka zemská. Mezi oběma skořápkami nachází se ještě posud vulkanický sporák, jenž již tak zu-

řivě na venek netrká, jak to činil vulkán původní nitrozemský, když vydával těsto na utvoření druhé skořápky zemské.

Měli bychom takto sekundární vulkanismus. Tím se přenáší sídlo nynějších sopek více k povrchu zemskému, čemuž svědčiti se zdají mnohé okolnosti. Tyto jsou: nepatrnost vulkanických staveb neboli vulkanické tektoniky, seskupení hor, slabá činnost posud chrlících sopek, brzká únava i nejzuřivějšího soptění. Tyto zjevy poukazují na to, že vulkanické živly jsou jako drobní výrobníci, že to neberou až ze středozemského základu, nejsouce ve spojení se sporákem středozemským. Poukazují spíše na to, že ne hluboko pod námi jsou obmezená, slabá, lehko vyčerpatelná ohniska vulkanická. I nahromadění vulkanických kopců v malém prostoru dokazuje nízký, povrchní původ sopek. Je pravdě podobno, že ohnivý žár, kdyby vycházel až z nitra zemského, chrlil by se jednou, a to ohromnou prorvou a nikoli malými, nepatrnými průduchy, jaké sem tam pozorujeme a zuřil by, když ne ustavičně, aspoň déle a hned by se tak neunavil a neoslabnul. Ale tak po výbuchu následuje vždy přestávka a odpočinek. Pro plýtkost pramenů vulkanických svědčí i ten zjev, že sousední jícny jsou klidnými, když nedaleko od nich některý z nich se dá do chrlení. I vyhozená látka neboli láva prozrazuje, že je vyhozena z hloubky neveliké. Po výbuchu sopečném leckde se země sníží. Tyto sníženiny jsou však nepatrnými a jsou způsobeny jen utvořením nepatrných místních pozemních dutin.

Z toho všeho jde na jevo, že ohniska sopek lze klásti nehluboko do země. Lorenzo je klade do hloubky 1000—2500 m. Vesuv však prý má své ohnisko až ve hloubce 3000 metrů.

Jak si máme vulkanickou činnost představovati? Rozžhavená látka tekutá žene se tlakem z nitra zemského nahoru k povrchu země. Přijde do míst pod povrch zemský, kde tlak není úplně vzdorným a prorve slupku jako klující se ve vejci ptáče, nebo najde si puklinu, touto se vychrluje a pro svůj jícen si ji upravuje. Vyvržené látky i za výbuchu i potom ztuhnou a bývají od vědců pilně zkoumány. Shledává se, že vulkanická kaše jest nadchnuta mnohými plyny, které vnikly do země a byly vstřebány od vnitrozemských látek. Obzvláště je to voda, která se v hojné míře v těstě vulkanickém jeví. Voda se rozlučuje při témže žáru, jako stříbro ve své původní prvky. Při obyčejném tlaku a žáru 2500 stupňů C vysokém se rozlučuje. Ve hloubkách zemských, kde tlak jest ohromný, drží se voda pohromadě ještě ve svém chemickém sloučení, avšak nikoli jako voda, nýbrž jako rozvedené manželstvo, ale pro nedostatek volnosti drží se ještě pohromadě. Pory, jež se objevují v lávě, svědčí tomu, že jak voda, tak i jiné tekutiny jsou ve vrstvách dosti hlubokých. Jak, kterak se tam dostanou tyto látky?

Vnik nebo výlev vody až do nitra zemského, kde je vulkán, nelze si představiti. Třeba si jinak jejich přítomnost odvoditi. Theorie Laplaceova vidí v těchto látkách zbytky té vody, která tam zůstala, když se ještě země převozovala z mlžiny v tuhý tvar. Je-li tomu tak, bylo by vulkanické soptění ještě až posud odpařováním země. Voda, která v lávě ven na povrch vychází,

jest původu vnitrozemského a nikoli povrchozemského nebo atmosférního. Nitro zemské není stravováno vodou mořskou, nýbrž moře přijímá výbuchy sopečnými vodu z nitra zemského. Voda karlovarská dle všech okolností je původu nitrozemského. Věda tuto mimoděk jde ve shodu s údajem biblickým. V bibli při popisu, jak se země zatopovala, činí se zmínka, že i ze země voda vzhůru vystupovala.

Jak si představují stoupenci nebulární hypothese tento pochod? Země původně byla plynnou koulí, a ponenáhlu se ochlazovala tou měrou, že se na povrchu jejím usazoval tuhý obal. Tuhnutí obalu nedálo se klidně asi tak jako za mrazu led. Když se obal zemský tvořil, zuřil strašný boj mezi vnitrozemským žárem a povrchním chladem. Sotva se pevná částka utvořila, brzy se prolomila. I když tlouštky na obalu přibývalo, přece, ač se průlomy neděly tak často, sem tam spoře se vulkanické prorvy tvořily. Konečně proto, že ochlazování nabylo vrchu a dosti značně pokročilo, vulkanické výbuchy se jen na některá místa obmezovaly. Láva se tou onou prorvou vylévala na zem a tuhla a nový krunýř jí dávala.

Kdežto v nitru zemském byl jeden společný ohromný sporák původní, utvořovala se menší ohniska vulkanická blíže povrchu zemského. Jsou to sekunderní vulkány. Voda těhotná na kovy, to jest chovající v sobě rozpuštěné látky minerální, vylévala se z nitra na povrch a pokryla zemi vzácnými usedlinami a brzy ztuhla, jak to až posud činí v malém sem tam na zemi, tak zvanými teplicemi.

Teplé prameny minerální jsou výrony původní vody, ještě té, která se stačila schovati do nitra zemského, než země ztuhla. Když pak země ještě více ztuhla a zchladla, dělaly se na ní jednak větší kraby neb záhyby, jednak se více rozjizvovala. Jizvami se prodíralo ven, jak mohlo, vnitrozemské žárné těsto a utvořilo si své jícny. Utvořila se tertierní, nejvrchnější, tedy povrchní zřídla vulkanická a teplé prameny s nimi ve spojení nabývají již rázu historického, to jest, jsou nám již známými.

Nedá se upříti, že země stárnouc a tvoříc na své tváři nejen vrásky, ale i pukliny, vulkanismus si velmi usnadňuje, neboť mnohá puklina může se rozevříti až hluboko do těch krajů, kde by se láva ráda dostala ven. Pukliny a rozsedliny vulkanismus přivolávají všudy tam, kde je krb vulkanický, jenž nijak jinak nemůže své horké výrobky ven vyvrci.

Vulkanická činnost může nastati také všudy tam pod povrchem zemským, kde se stane úleva tlaku. Dvě věci jsou jisté: ohromný tlak vrchních vrstev na spodní i na boční a vzrůst tepla, povstalý z tohoto tlaku. Vrstva vrstvu tlačí, vrstva o vrstvu se opírá, vrstva vrstvě uhýbá, vrstva od vrstvy bývá posunována. Úhyb a posun může míti za následek, že někde v zemi tlak jisté vrstvy, jistého balvanu úplně se zmírní nebo přestane, jelikož těžiště se přeneslo někam jinam. Kde tlak při vysoké teplotě přestal, tam musí látky z tak zvaného kritického stavu přejíti do stavu normálního a se roztaviti a rozežhaviti. Z toho nastane

vulkanické těsto, magma, které, může-li, hledí se dostati na povrch zemský.

Které vulkány takto povstaly a kdy které takto povstávají, nelze uhodnouti. A zdali to jsou ty vulkány, jimž předchází zemětřesení, také vždy nelze zjistiti. Ovšem, uhne-li v zemi nějaká vrstva a svým úhybem uvolní tlak, jistě napřed nastane zemětřesení. Avšak zemětření před výbuchem sopky může býti zaviněno i tlakem z dola. Rozžhavené těsto se někde skulinami dere vzhůru a tlačíc nebo narážejíc na své cestě na překážející vrstvy, tvoří velké nárazy, které zplodí vlnivé pohyby vrstev zemských, což je zemětřesení. Obdobu toho nalézáme v mikrostatu lidském, kde alkoholický tlak vzbuzuje taktéž úsobní tělotřesení. Mnohdy výbuchy sopečné přijdou neočekávaně, bez předběžných otřesů, zvány jsou právě tím katastrofy, jelikož lidé jimi náhle postiženi jsou ubohými. Mnohdy zase se země třese, i slyšeti v nitru vulkanický řev, prameny vyschnou, mraky jsou promíchány i kouřem, ale výbuch pak nastane buď nepatrný, nebo vůbec ani svou činnost vulkán na venek neukáže.

Dříve se sopky rozdělovaly na činné a vyhaslé. Nyní se od tohoto pojmenování upustilo. Hlavní úkol sopečné činnosti jest výhoz žhavých látek z nitra na povrch, nikoli ale provedení občasné kommunikace mezi nitrem a povrchem země. Výbuch nastane vždy na tom místě, kde se mu klade nejmenší odpor. Vedle staré sopky povstává obyčejně nedaleko nový jícen. Vulkán není dítko geologické, nýbrž mechanické, je ohlašovatelem, že pod ním je vulkanický hořící krb.

Ale vulkánu se vždy nepodaří prodrati se až na povrch zemský. Jeho činnost může přestati spíše, než se dostane na světlo Boží. Takoví zamlklí vulkánové se nazývají kryptovulkáni, jejichž zkameněliny se nazývají laccolithy. Jsou to vulkanická nedochůdčata. Takový vniterný rozruch pociťují obyvatelé země jako zemětřesení, nebo jejich následek je ten, že se půda sníží nebo zvýší.

Sopky zjevné mají velký geologický význam, to jest, sopečná činnost má veliký vliv na morfologický útvar zemský. Zda také laccolithy, tyto výrobky kryptovulkanické, uplatňují svůj vliv na útvar zemský, posud ještě není zjištěno.

Jaký má konec sopka? Skoro každá od své hrozné činnosti si odpočine. Pak nastane jen solfatární činnost. Tím se rozumí výron vodních par v podobě malých sloupů a výron plynů jak z jícnu, tak z puklin na svahu sopky jsoucích. Mnohé sopky, jako Solfatara a Demavend, ustavičně v tomto stavu setrvávají. Fluor a chlor, jenž v době nejzuřivější činnosti se objevuje, úplně zmizí. Konečně zmizí i sirnaté plyny, teploty ubývá. I kouřné sloupy pominou. Jen kyselina uhličitá buď jako plyn odchází (mofetty), nebo smíšená s vodou se objevuje. A mnohé Teplice jsou posud pomníkem bývalé sopečné činnosti na těch kterých místech zemských.

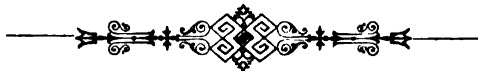
Tak matka země za dřívější hrůzu, jakou lidem nahnala svou soptivostí, chce jejím potomkům učiniti náhradu léčivými pra-

meny. I v tomto směru se děje v přírodě vyrovnání. Za dřívější přírodní katastrofy objeví se na těchto místech lahoda a lázeň.

A lidé usazují se rádi na svahu vulkanických hor, které od nepamětných dob nezanechaly stop své soptivé činnosti. Jen dle stavby dají se poznati. Jak často tento klid strašně zklamal. Člověk však má tolik důvěřivosti, bezstarostnosti a často i lehkomyslnosti, že žádná výstraha ho nepřivede k tomu, by opustil to místo, na němž mu hrozí záhuba. A obzvláště v okolí vyhaslých sopek pozývá lid k usazování se půda, která větráním lávy zúrodněla. Kvetoucí města a skvostně vzdělané polnosti nezřídka rozkládají se na úpatí vulkanických hor. Okolo Vesuvu kvetla Italie jako rozkošná zahrada; na jeho úpatí se seskupovala lidnatá bohatá města. Než Vesuv najednou ze svého spánku procitl a popelem a lávou celé okolí zasypal. Neučinil tak náhle. Dal dříve znamení. Roku 63 po Kristu zemětřesení dalo výstrahu celé krajině okolo Vesuvu, rolníka napomenulo, aby svůj dobytek odehnal od jícnu sopečného. Avšak kdo by byl myslil na nebezpečí, zasypánu býti popelem a lávou? Zrovna tak to bylo v letech 1139 a 1631, kdy Vesuv se strašně rozzuřil a 110 kvetoucích měst a dědin s tisíci lidu zničil. Tak občas síly přírodní se proti člověku rozzuří, aby mu ukázaly, že veškerá nadvláda, jakou provozuje nad silami přírodními, je jen vláda trpasličí, a že jen z milosti si dávají se sebou pohrávati, když se propůjčují důmyslu lidskému, by jich vykořistil. Časem si zahrají živly a síly přírodní hroznou hru revoluční, v níž člověk a jeho život nemá většího významu, než život mouchy.

Jako nejdovednější státníci ničeho nezmohou proti revoluci, tak nejdůmyslnější inženýr je v koncích se svou moudrostí při vzbouření živlů přírodních. Bez rady, bez pomoci a zastrašen oslňující silou zuřivých mocností, je rád, když aspoň si zachrání život. Ještě posud trváme pod dojmem takové hrůzy, která se stala na ostrově Martiniku a Sv. Vincenci. Tam Mont Pellé, zde Soufriere své jícny rozevřely a vychrlily do rozsáhlého okolí svého žhavé kamení, žhavý popel a lávu. Města, dědiny, kvetoucí kultura jsou zničeny, obyvatelstvo spáleno a pohřbeno.

Nic nelze proti tomu namítati, že Stvořitel dopustí živlům přírodním takovou ničivou moc. I lidé si dovolují podobné, ba i horší ještě katastrofy. Z děl a pušek srší oheň a olovo nikoli maně vyhozené jako ze sopek, nýbrž mířené na životy lidské. Pro slávu jednoho člověka ničí se tisíce a tisíce životů lidských. Životy tyto mladé a bujaré končí předčasně, a to za hrozných bolestí. Kolik rouhání a proklínání vyjde z úst padlých vojínů, než na své strašné rány dokonají! (Dokončení.)

František Sušil.

Napsal ANTONÍN B. DRÁPALÍK.

(Pokračování.)

Vydání první obsahuje »Úvod povšechný« a po něm různé listy buď úplné, buď u výtahu. Z úplných jest to *list sv. Klementa Římského* ku Korintským (s úvodními články: Život jeho, O listu jeho, Povaha sv. Klementa Římského, Obsah listu jeho); *sedm listů sv. Ignatia Mučedníka*: k Efeským, k Magneským, k Trallianským, k Římanům, k Filadelfickým, ke Smyrnenským a ku Polykarpovi (opět s úvody: Život jeho, Zpráva druhů sv. Ignacia o jeho umučení, O listech jeho, Povaha sv. Ignacia Mučedlníka); *list sv. Polykarpa* ku Filippenským (rovněž s úvody: Život jeho, List církve Smyrnenské o umučení jeho, O spisech sv. Polykarpa); konečně *list ku Diognétovi* s úvodem o listu tomto. Dále pojednává »*O tak nazvaném druhém listu sv. Klementa Římského*« a připojuje *výtah* z něho; *O listu Barnabovu* rovněž s výtahem; *O Hermovi a jeho pastýřovi* s výtahy: 1. Vidění. 2. Přikázání. 3. Podobenství. Ku konci připojuje »*Výkaz hlavních křesťanských pravd, které se ve spisech sv. Otců Apoštolských obsahují.*«

Změny, které se staly ve druhém vydání, naznačuje sám v předmluvě slovy: »kdo vydání druhé s předešlým porovná, shledá brzo je i úplnějším a opravenějším býti než bylo první. Překlad veskrze opraven, uvedení do spisův více odůvodněna, vysvětlení všudy rozmnožena jsou, spisové, z nichžto u vydání prvním jenom výtah položen, totiž II. list Klémentův, list Barnabův a pastýř Hermův, v překladu novém vyloženi jsou tuto; jakož pak naposled i ukazatel nauk, jenž se ve spisech těch nalézají, rozhojnění a rozmnožení dosáhl. O úvodu povšechném bojíme se, aby nezdál se za meze spisů těch vybíhati.«

Třetí vydání[20]) rozšířeno bylo o překlad tří spisů *sv. Justina* (Obrany I. a II. a Rozmluvy s Tryfonem), k nimž však Sušil úvodu již nenapsal. Jinak učiněny v něm změny jen nepatrné. Vydavatelem byl dr. Klem. Borový.

Mluvě o prvním vydání, praví Vychodil,[21]) že »po věcné stránce je dílo Sušilovo zcela dobré, podávajíc vše důležitější, čeho na tehdejší stav vědy té od knihy vědecko-praktické žádati lze.« A na konec úvahy své v těchto spisech praví:[22]) »Jedno důležité odvětví theologické v literatuře české, jež až dosud v patristice vykazuje velmi málo příspěvků, zastoupeno tímto dílem Sušilovým nejen zcela dostatečně, nýbrž velice platně a čestně.«

Třetím dílem v theologické literatuře byl *překlad církevních hymnů*. Jednou z pohnutek, která ho ke kroku tomu vedla, byla obnova církevního zpěvu. Sám praví o tom v předmluvě k prvnímu vydání na str. II.: »Jest ještě jiná příčina, která nás k tomu vy-

[20]) Vydáno r. 1874, nikoliv 1864, jak v minulém čísle na str. 939. nedopatřením vytisknuto.
[21]) František Sušil, str. 90.
[22]) Tamtéž, str. 100.

bídla, abychom se v překládání hymnů těch vydali. Nebude nikoho tajno, že mnozí obnovu pěsenníků či zpěvníků obmýšlejí, kteří spolu i pravidla navrhnuli, dle kterých by obnova ta či oprava se konati měla. Vůle ta všady chvalitebna a ctihodna se jeví; avšak nám zdá se ta věc až nad to zavilá a osuhlá býti, než aby tak lehkou měrou jí vyhověno býti mohlo. My zatím jsme uznali za vhodné, církevní hymny dříve v přeložení co příspěvek k obnově pěsenníku vydati, any z hymnů církevních písně naše svaté co ze zdroje se vyprýštily.« Úpadek tedy církevního zpěvu a snahy po jeho obnově byly jednou z příčin, proč Sušil překlad církevních hymnů podnikl, očekávaje od nich pro jmenovaný účel nemalý užitek.

Poprve vyšly »*Hymny církevní*« r. 1846 v Brně u Františka Wimmera (Fr. Gastla). Obsahují předmluvu, úvod a 125 hymnů. V předmluvě naznačuje Sušil, proč podnikl překlad těchto hymnů, v úvodu pak pojednává o zpěvu, hlavně písni duchovní, o jejím rythmu, rýmu a nápěvu a ku konci podává stručné dějiny církevního zpěvu se zvláštním oceněním těch hymnů, jichž překlad právě podává.

Hymny samy rozděleny jsou dle jednotlivých svátků a církevních slavností v tomto pořádku: Číslo 1.—29. jsou hymny dnové, 30.—34. cyklus vánoční, 39.—62. velikonoční, 63.—78. svatodušní, 79.—89. na svátky nejblahosl. Panny, 85.—89. na svátky s. s. anjelů, 90.—123. na dny svatých a světic Božích, č. 124. na den posvěcení chrámu Páně a č. 125. Dies irae. Na konci připojen »Ukazatel« všech hymnů dle jejich začátku. V poznámkách podán krátký výklad o skladateli toho kterého hymnu, a symbolické nebo historické narážky vysvětleny.

»Vydání druhé opravené a rozmnožené« vyšlo r. 1859 v Brně nákladem Nitsche a Grosse. Předmluva i úvod až na některé poznámky zůstaly nezměněny. Za to však počet hymnů rozmnožen na 202 čísla, z nichž 11 hymnů jest řeckých.

Pokud se metrické stránky týká, snažil se Sušil v prvním vydání vystihnouti rozměr původní. Pouze k příkladům v umělých slohách antických připojuje překlad rýmovaný, obyčejně trochejský. Jako doklad uvádím hymnus 81. v latinském originále a v obojím překladu Sušilově:

Alma Redemptoris Mater, quae pervia coeli
Porta manes, et stella maris, succurre cadenti,
Surgere qui curat, populo: tu quae genuisti,
Natura mirante, tuum sanctum Genitorem,
Virgo prius ac posterius, Gabrielis ab ore
Sumens illud Ave, peccatorum miserere.[23])

Překlad v rozměru originálu zní:

Slavná Matko Boží, jež hvězdou vezdy pomorskou
Ostáváš a nebes bránou! Rač přispěti padlým,
Jižto snaží povstat se, lidům; ty, z kteréžto se ráčil

[23]) Dle poznámky Sušilovy v prvním vydání jest auktorem této antifony benediktín Hermann *Dnavý* (Contractus), * 1013. † 1054; v druhém vydání překládá jeho latinské jméno Hermann *Ochrnulý*.

K přírody obdivení narodit tvůj tvůrce pověčný,
Zůstavší pannou prv i teď. Z Gabrielova ústa
Pozdravení přijmouc smilovat nad námi se hodlej.[24])

Totéž rýmem:

Matko Páně, nebes bráno
Hvězdo morská, lidstva schráno![25])
Přispěj lidu ku pomoci,
Jenžto vstává z hříchův noci.

Příroda to zřela v žasu,
Že se zrodil z tebe v času
Jenž ti život ráčil dáti,
Panenství ti věčné přáti.

Pozdravením Gabriele
Pozdravujem tebe vřele,
Ty pak Panno věčně čistá
Za nás hříšné vzývej Christa.

V druhém vydání vyskytují se až na nepatrné výjimky překlady dvojí vedle sebe: buďto trochejský a jambický, nebo přízvučný a časoměrný, nebo ve slohách antických a rýmovaných. Tento dvojí překlad odůvodňuje Sušil v předmluvě na str. VII. slovy: »Zdáli se někomu zbytečno, že dvojí převod předkládáme, nechť nás u toho slova Viktoryna ze Všehrd omluví. Když mest nastává, dí on, nevyléváme starého vína ven, anoť oboje má svou zvláštní chuť. Tak i nový překlad starého nekazí, nýbrž jej vzácnějším činí.«

Volil-li Sušil vedle antických rozměrů i novověké, činil tak za tím účelem, aby hodily se ke zpěvu lidovému, a tím způsobem aby hymny vnikly v širší známost. Že se v té příčině Sušil neklame, toho dokladem jsou některé antifony a písně, které přešly do různých modlitebních knih a zpěvníků, avšak nikoliv v rozměrech originálu, nýbrž ve verších rýmovaných. Srov. na př. výše uvedenou Alma Redemptoris Mater.

Ovšem úprava veršová nestačila ještě, aby se hymny dostaly úplně mezi lid a u něho ujaly. Vedle zevnější podoby, formy, byl tu ještě obsah, lidu často nesrozumitelný pro rozmanité narážky rázu historického nebo symbolického, které nepodařilo se Sušilovi lidu srozumitelnými učiniti. Byly tudíž hymny jeho odkázány jen na překlad knižní, v duchovních písních však se neujaly.

---

[24]) Ve druhém vydání jest překlad v původním rozměru pozměněn takto:
Slavná Matko Boží, průchodná bráno nebeská,
Morská hvězdo veleskvoucí! ač přispěti padlým
Jenžto snaží povstať se lidům, ty z kteréžto se ráčil
K přírody obdivení narodiť Tvůj Tvorce velebný,
Jsouc pannou prv i teď. Z Gabrielova ústa přijavši
Pozdravení smilovať nad přehříšnými se hodlej.

[25]) V druhém vyd. *chráno*.

Jinak o mluvě a technice překladatelské promluvím všeobecně o něco později.

Překlad církevních hymnů nebyl jedinou cestou, po které se Sušil ubíral za opravou chrámového zpěvu a duchovních písní. V Brně konal často přednášky o náboženském zpěvu domácím a různými články, hlavně v »Hlasu« uveřejňovanými, budil pro něj pozornost a čilejší zájem. Jako starosta »Dědictví sv. Cyrilla a Methoda« usiloval o vydání poutní knihy, v níž by všecky cenné a obsahem i formou vyhovující písně poutní byly sebrány; avšak k uskutečnění tohoto podniku pro různé překážky nedošlo.

Současně i v Praze jednalo se o vydání velikého českého kancionálu. Sušil byl pořadatelstvem vybídnut k spolupracovnictví, aby část písní znovu přehlédl, doplnil a pro nové vydání kancionálu upravil. Dle původního plánu mělo býti dílo vydáno společně »Dědictvím sv. Cyrilla a Methoda« v Brně a »Dědictvím sv. Jana« v Praze na oslavu tisícileté památky příchodu svatých věrozvěstů Cyrilla a Methoděje na Moravu; avšak v tomto rozsahu, jak původně se obmýšlelo, nebyl záměr proveden; vydán byl pouze kancionál »Dědictvím sv. Jana« jako členský podíl na rok 1863.

Při díle tomto přísluší Sušilovi již ta zásluha, že myšlénku, obroditi chrámový zpěv, všemožně podporoval a šířil a českým pracovníkům v té příčině posily dodával; avšak i přímo spolupůsobil Sušil při vydání kancionálu Svatojanského svými písněmi a hymny, z nichž mnohé beze změny, nebo jen s malými změnami do kancionálu přijaty, mnohé zase byly základem a vzorem, dle něhož jiné byly pořadatelstvem skládány.[26])

Nesplnily se sice všecky tužby a přání, která Sušil po této stránce choval. Neboť přál si jako kněz, služebník Boží, aby i oslava Boží konala se způsobem, nejvyšší bytosti důstojným, přál si jako vlastenec, aby česká hudba povznesla se k tomu stupni, na němž kdysi požívala všeobecné slávy a vážnosti. Čeho se Sušil nedočkal, bylo úkolem doby pozdější a i dnes o povznesení chrámového zpěvu konají se hlavně mezi duchovenstvem vážné porady.

Dílem skoro celé životní dráhy Sušilovy jsou *sbírky národních písní moravských.*

Sbírky našich národních písní vůbec nebyly bez vlivu na probuzení a rozvoj českého básnictví. Pozornost, jaké dostalo se sbírce národních zpěvů srbských, Vukem roku 1814 ve Vídni vydaných, přiměla i některé české vlastence k tomu, aby domácí národní písně sbírali. U nás v první řadě byl to František Lad. Čelakovský a Josef Vlastimil Kamarýt, z nichž prvý vydal již r. 1822 první díl pod názvem »Slovanské národní písně, sebrané Frant. Ladisl. Čelakovským«. Pokračuje ve sbírání, chtěl vydati i písně jihoslovanské a v příčině Moravy obrátil se na Sušila. Jeho hlasem povzbuzen, jak v předmluvě ke své velké sbírce z r. 1860 doznává, uznal Sušil roku 1824 potřebu takového sbírání a od té chvíle v prázdných dobách jal se i on sbírati písně národní. Z počátku bylo to nejbližší jeho okolí, jehož národní poklady zpěvné sbíral a roku 1835 vydal pod názvem »Moravské Národnj

[26]) Více o církevních hymnech Sušilových a jeho snaze o opravu kancionálu viz u Vychodila na uv. místě str. 101—137.

Pjsně sebral F. S. W Brně 1835. Wytištěny u Jozefa Giřjho Traszlera.« Sbírka vydána byla dle všeho nákladem Sušilovým. Obsahuje předmluvu, 190 písní a 14 zlomků; nápěvů připojeno 91. V textu označeny jsou písně dle svého obsahu zvláštními tituly, v seznamu pak dle svého začátku. Naleziště udáno není, rovněž varianty uvádí jen u tří písní.

Když r. 1837 stal se professorem Nového Zákona v Brně, dostalo se mu více volného času o hlavních prázdninách i o svátcích, nežli dříve míti mohl jako kaplan. Pokračoval tudíž ve sbírání i ve vzdálenějších krajích své vlasti a po třech letech vydal výsledek této práce pod názvem: »Moravské Národnj Pjsně. Sbírka nowá. S 288mi nápěvy od F. S. W Brně 1840. Tiskem wdowy Rudolfa Rohrera.« Celá tato sbírka obsahuje 586 písní; varianty jsou četnější, než ve sbírce první. Na konec připojeno jest rozdělení dle obsahu: A) 1. Rozpravné; 2. naivní, žertovné a satyrické; 3. elegické; 4 popěvky. B) 1. Svatební; 2. vojenské; 3. žatevné či žnecké, 4. tanečné. Ostatní písně daleko přes polovici celé sbírky jsou dle vysvětlení Sušilova »písně v užším smyslu.«

Zatím, než tato druhá sbírka vyšla, vydal Jan Kollár »Národnie zpievanky«, sbírku národních písní slovenských, ve dvou dílech r. 1834 a 1835, Čelakovský r. 1840 »Ohlasy písní českých 1840« a před tím roku 1825 a 1827 druhý a třetí svazek »Slovanských národních písní«. K těmto všem, jakož i k jiným sbírkám slovanským Sušil bedlivě přihlíží, navzájem srovnává a napodobnosti v poznámkách ukazuje. I tím tedy stává se nová sbírka tato nad první dokonalejší a cennější. (Dokončení.)

Cesty srdce.

Povídka. Napsal P. J. Franco S. J. S výslovným povolením časopisu »Civilta Cattolica« pro »Vlasť« z vlaštiny přeložil JOSEF FLEKÁČEK.

(Pokračování.)

XXV. Já to viděl!

Což je vše platno, má-li člověk neštěstí! Mírumilovné záměry mistress Needleové počínaly ve Florencii naráželi na nepředvídané překážky, rozbíjeti se o úskalí, které dosud bylo ukryto pod vodou. John si oblíbil pouštěti se s Julií do učených hádek. Když ho to chytilo, byl samý dotaz k ní, a to se matce docela nic nelíbilo; ač se dosti snažila se svými dceruškami dáti rozmluvě jiný směr, nic jí to nebylo platné. A naléhati na něho, aby toho nechal, to laskavá matka nechtěla; věděla určitě, že by se její ubohý syn, nemoha dle své vůle rozumovati, uzavřel sám v sebe jako v oněch smutných dnech v zeleném parku, kde sedával při rozmluvách mlčky a nebyl ničím více, než jako kdyby tam byli přidali jednu židli. Nový tento jeho rozmar hádati se s Julií způsobil alespoň, že počínal býti trochu společenským, čehož si jeho matka vroucně přála. A konečně, bylo by to moudré, roztrpčiti

syna, když se stával právě plnoletým? Snad by tím bylo v jeho srdce zaseto símě, které by ho pak rodině odcizilo.

Mistress Needle-ová nepřála si sice, aby se v její rodině mluvilo o náboženských otázkách, ale objevila-li se nějaká, nedovedla ji zamluviti; vždy připravena horlivě hájiti pravou víru svých dětí, pustila se do toho plnou parou. Tak se stalo, že nebylo teprve Julii třeba hledati příležitost, aby mohla mluviti, o čem si přála; příležitosti ty hrnuly se samy od sebe a jedna lepší než druhá. Nic nebylo tak lhostejného, aby John, do všeho dloubající, nebyl z toho vytloukal kapitál proti papežencům. Zdálo se, že vítr, vanoucí od severu, působí na něho, že se dává do filosofických hádek. Často Julie, vidouc klidný západ a hvězdami se třpytící oblohu, pravila žertem své paní: »zítra se otočí vítr a budou učené hádky; uvidíte, že John požene útokem na celé čáře: literatura, krásná umění, bible, všecko, všecko přijde na přetřes. Však uvidíte!«

»Ale jdi,« odpovídala mistress Anna s úsměvem, »však ty nejsi z těch, které se bojí: však on dostane pro vítr, ty ho proženeš.«

»Každý zatápí tím dřívím, které má.« »Nikoliv, beze žertu,« řekla mistress, »děkuji ti z plna srdce. Ty jsi ho vycvičila a otesala za několik neděl více, než všickni profesoři v Cambridge za tu celou dobu, co byl na universitě.«

»Ne, paní, vy to jste, která to působíte; kdybyste do toho nepromluvila, vázla by celá rozmluva velmi brzy.«

»Ano, ano, já! Víš dobře, že bych v jistých rozhovorech ani nehlesla; ale jak jen možno mlčeti, když mě k mluvení vždy donutíte?«

Julie velmi dobře rozuměla, které jsou to rozhovory, jež se paní nelíbí; i odvětila jako by se omlouvala: »Ale dovolte, nemůžete přece říci, že to jsem já, která neplní to, co jste ode mne žádala. Pan John se táže po jistých věcech, a to do nejmenších podrobností; bylo by vám milé, kdybych mu dávala odpovědi docela jiné, či kdybych mluvila o červeném, když on o modrém?«

»To nepravím, ale vše ve mně vře, když ho vidím, jak rozvazuje, jak se brání a útočí!« Aby nezavdala sama příčinu k mrzutostem, snažila se statečná dívka najíti jiný obor nevinných rozmluv, tak, aby zajímaly i děti, a aby se jimi všichni zabývali. Počala ve škole s děvčaty hovořiti de omnibus rebus et de quibusdam aliis, aby v nich vzbudila zvědavost věci samy viděti a studovati; vštěpovala svým chovankám zásadu, že je lépe věděti méně, ale důkladně, než mnoho a chatrně nebo zmateně. Máme-li mluviti jako vzdělanci, třeba míti správné a důkladné pojmy, a ne směsici tisíce věcí, o nichž mimo jméno nevíme praničeho. V tom úmyslu vodila denně společnost (a mistress Needle-ová nemohla si lépe přáti) do obrazáren, aby shlédli slavné dílo umělecké, jindy na místo, odkud je krásný rozhled, nebo do chrámu, podívat se na paláce, proslulé stavitelskými zvláštnostmi, na pomníky, na cokoliv jiného, hodného vidění. Studovalo se zde s »průvodcem« v ruce a Julie přidávala své poznámky. Chovanky pak psaly o tom úkol slohový, a to v jazyce vlašském; vše volně, pokud uměly a do-

vedly, popisovaly i přidaly svůj úsudek, ovšem vždy zbarvený dle slov jejich učitelky, jak je při výkladu slyšely. Práce ta byla pak opravena a přepsána, a byla provodem nebo historií k fotografii, která se učinila hned na místě, a nebylo-li to lze, načrtla Julie věc několika rysy. Tak vznikalo album, které se týdně rozmnožovalo o čtyři až pět kusů.

Toto moudré opatření Juliino zaměstnávalo celou rodinu. Práce na tomto albu účastnily se dívky, John i mistress, a dávaly látku k četným rozmluvám.

Paní a její prvorozený poslouchali se živým zájmem umělecké slohové práce, brzy Kláry, brzy Klementiny, vědouce, že jsou plny ducha jejich učitelky, porovnávali je s tím, co viděli, a učinili si svůj úsudek. John se zamiloval do myšlénky, že rozumí dobře italštině, a ježto uměl výborně latinsky a velmi dobře francouzsky, nebylo mu obtížným činiti skutečné pokroky v tomto jazyce. Jeho matka mluvila napořád, ať to šlo jak to šlo, nedbajíc, činí-li z mužského ženskou nebo naopak, právo to, jež Angličané v theorii připisují jedině všemohoucnosti svého parlamentu; brzy byla učitelkou, brzy žačkou. Dům stal se akademií vlašského jazyka; Julie byla ovšem jejím ředitelem i presidentem.

Jinou velikou výhodu viděla Julie v tomto zařízení, že jí bylo zcela volno určovati, která mistrovská díla mají dívky poznati a vyloučiti všecko, co by se jí zdálo nevhodným nebo nebezpečným. Vodíc společnost, aby seznala slavná díla, nechala ji těkati brzy zde, brzy onde, ale upoutala ji tam, kde nemohla ničím utrpěti čistá nevinnost jí svěřených milých bytostí. Mistress brzy postřehla tuto válečnou lesť a úplně to ovšem Julii schvalovala. Někdy však mluvila určitě a jasně, jak jí to napovídalo její mateřské srdce a neposkvrněná počestnost jejího svědomí, doporučujíc dětem bez ohledu skromnost očí: »Dejte pozor, musea a sbírky v Italii jsou pro veliké masy, je tam též mnoho nedobrého; velmi často se stane, že byste se měly dívati na věci, na něž se žádná slušná dívka dívati nemá. Víte, co máte dělati, přijdete-li někam, kde je necudný obraz, uzříte-li v zasklené skříni nějakou ošklivou věc? Opovrhujte v srdci vším, co vaši čest tak veřejně uráží, nevšimejte si toho, jděte dále. Tak to velí sám Duch Svatý v písmě svatém.«

Za těchto okolností Julie, pod záminkou výkladu, nedala si ujíti příležitost zaseti tu a tam dobrou myšlénku, připomenouti a zvýšiti slávu katolického náboženství, které skoro napořád bylo původcem sta a tisíců uměleckých výtvorů ve Florencii. Nepovažovala své city, vidouc násilí, jaké se zde koná majetku církve, vidouc vdovskou opuštěnost svatyň a klášterů, pozorujíc, jak se potlačuje nejsvětější ze všech osvět. Slzy ji polily, když vstoupila do starobylých, ctihodných obydlí zbožnosti, z nichž stala se světská doupata, hlídaná lupiči fisku, zřela, jak se za líru prodávají zvědavosti každého cizince, jenž se zalíbením prohlíží hanbu vlastní svojí vlasti, posvátné obrazy, výtvory štětce světců, památky po velikých učencích církve, památky po velikém občanu korentinském, jež se staly téměř lákadlem tlampače. »Barbaři, bar-

baři florentští!« zvolala. »Ne všichni florenčané, ale ti, kdož to vše uvádějí v posměch! Před vašima očima byli služebníci Boží vyhnáni na ulici a skromné holubice vyházeny z hnízd nebo utiskovány a trápeny jako nepřítelkyně, a jsou to přece vaši bratří a sestry! Vy jste se báli těchto slabých a bezbraných! Co jste v nich nenáviděli! Nevinnost a zbožnost! Posadili jste samy sebe do domů, které náležely jinému, oblékli jste se do toho, co vám nepatřilo, pokryli jste stůl cizím chlebem. Kdyby se něco takového stalo v Cařihradě židům od musulmanů, byli byste samý protest a samé osvědčení, a zde, ve středu katolického světa, sami tak činíte, křesťané proti křesťanům! Kdo nyní cestuje italskými městy, kam jen pohlédne, je uražen úpadkem náboženství a stálou, triumfující svatokrádeží.

Mistres Needle-ová nedívala se ovšem na vše toto očima Julie, ani neměla její srdce, aby nad tím byla plakala; ale v nitru svého svědomí nemohla přítelkyni své nedati za pravdu, když jí někdy uklouzlo trpké slovo žalu nad pronásledováním, které v Italii proti církvi zuří. Nalezala v Italii časopisy a ovzduší, abychom tak řekli, plné zprav, jak se zde nebo tam zmocnili ozbrojenou rukou klášterů, jak mnichové a řeholnice byli násilím vyhnáni ze svých sídel, jak byly církevní statky konfiskovány a prodávány v dražbě; a to vše na ni — duši přímou a poctivou — působilo dojmem jako nějaká veřejná vražda; řekl-li kdo, že to vše se děje na základě zákonu, aby nemohl býti viněn z násilí, tu přitiskla si ruce na čelo a odpověděla: »Snad je to na půdě zákona pro vás, katolíky, o tom se s vámi nebudu příti; ale my Angličané se právě chystáme odňati legální konstituci v Irsku, bude tedy církevní jmění necháno vládě k disposici; tolik však vám mohu říci, že kdyby měla vláda tu drzou opovážlivost a přivlastnila si i ze zákona jediný haléř nebo třeba jen půl, nebylo by v Britanii jediného Angličana, který by nekřičel: »Zloději! Zloději!« Ale katolíci mají jiný dekalog, jinou spravedlnost.« Tak mluvila poctivá pietistka, připisujíc italským katolíkům dílo jejich nepřátel, u vesla se nalézajících apostatů. Tato jednomyslnost theoretických názorů, která šťastnou náhodou mezi oběma panovala, udržovala harmonii konversací, a nebylo by nikdy bývalo ani potuchy po nějaké hádce, kdyby ji nebyl John nějakým způsobem úmyslně nezačal. Nebyla mu známa úmluva matky s účitelkou jeho sester, kdyby o tom byl věděl, zajisté že by nebyl ztrpěl, aby se mu dávalo za vinu, že on je to, který úmluvu porušuje. Mnohdy — z úcty a ohledů k matce — nedotýkal se jistých otázek; byl odhodlán, jak se vyjadřoval, udržeti svobodu všech diskussí, jako právo, které úzce souviselo se svobodou svědomí. Tuto »svobodu« s přirozenou svou neomaleností, vždy však loyalní a přímou, přál sobě i Julii. Nemůže se tedy nikdo diviti, že vkročil před večeří do salonu, kráčel přímo k Julii a zvolal: »Tentokráte jsem to viděl já!«

»A co jste viděl?« tázala se dívka.

»Věci, jež nelze ani vysloviti, hloupé. věru k neuvěření.«

»Aj! A kde jste to byl?« — »V jakémsi kostele Madonny.«

»Řekněte, v kterém.«

John se chvíli rozmýšlel, vzpomínaje a pravil: »U Zvěstování.«

»Snad chcete říci »Nejsvětějšího Zvěstování?«

»Ano, ano! A jaký je rozdíl mezi jedním a druhým jménem?«

»U nejsv. Zvěstování je obecný, běžný lidový název zde ve Florencii, nikdo by jinak neřekl a také nerozuměl, kdybyste zapomněl přidati slovo »nejsvětější«; každý zdejší zbožný obyvatel by vám to opravil jako chybu —; stalo se to mně samotné.«

»No tak tedy u nejsv. Zvěstování; před chvílí viděl jsem tam spoustu kacířství, nebo kacířských praktik — slyšte dobře, miss Julie! kacířských nejen proti bibli, ale i proti nauce papežské, neboť tu, račte vzíti na vědomí, znám též.«

»Je-li možná!« zvolala Julie. »Mám radost, když vidím, jak poprvé hoříte horlivostí pro něco papežského. Nuže, jen ven s tím, počítejte všechno to kacířství, jak jste je viděl — jedno za druhým — ale bez horlivosti Eliášovy.«

John poznal, že hlasem i posunky překročil ve svém útoku meze oné umírněnosti, již se domníval míti. Opanovav se, pokračoval se strojenou chladností: »Umínil jsem si, že budu po celou hodinu studovati zvyky a obyčeje věřících, kteří se přijdou klanět Madonně.«

»A myslím,« přerušila ho Julie, »že jste neviděl nikoho.«

»Jak to, nikoho? Byl jsem ukryt blíže oltáře s pověstným obrazem, v ústraní, stále prohlížeje kukátkem obličeje, posunky, tváření se zbožných příchozích, viděl jsem alespoň osmdesát lidí různého stavu a stáří.«

Mistress Needle-ová vidouc, že je John rozčilen, přistoupila k němu se slovy: »doufám, že jsi se nedopustil žádné neslušnosti, z nichž katolíci naše krajany tak rádi obviňují.«

»Co si to myslíte! Znáte mne, jaký jsem, nepřekážím ani mušce, ale také nesnesu, aby někdo překážel mně. Bylo tam položero; já mohl sám nepozorován pozorovati všecky ostatní, a to mně právě působilo velikou radost. Zcela správně jsem si klekl, když klekali ostatní, a zcela správně jsem si sedl, když si oni také sedli a dělal jsem co oni dělali. Kdybyste mě byla viděla! Byla byste si myslila, že jsem katolík, nebo alespoň puseista.«

»Nedopouštěj pán Bůh!« zvolala mistress.

»Tak co jste viděl?« naléhala Julie. »Povězte to přece! Našel jste svým kukátkem na slunci nové skvrny? Nějaké klanění? Pravý kultus idolatrie, kultus uloupený božství a hojně rozdávaný bytostem stvořeným?«

»Nic takového,« odvětil John; »co se děje v duši, vidí jen Bůh sám; nechybělo však nic z toho zevnějšího, co vydává svědectví o adoraci vnitřní. Lidé klekali když přicházeli a odcházeli, neb se hluboce ukláněli, pak s očima vyvalenýma se upřeně dívali na plátno, na němž vymalován obraz, křižovali se na prsou, byli pohříženi v modlitbách, líbali zemi a okraj oltáře, někteří zůstali téměř ležeti na jeho stupních. A to nikoliv snad jenom sprosté ženy, jimž bych to mohl omluviti pro jejich prostotu, ale

lidé každého věku, ba i lidé lepších společenských stavů, pokud jsem mohl souditi dle zevnějšku. Ptám se: jak se může výrazněji vyjádřiti duch klanění se? Katolíci přece se klaní eucharistickému chlebu; to přece nezapřete?«

»O tom není pochybnosti; to je dogma katolické Církve.«

»No tak dobře,« odpověděl John; »a jak dáváte na jevo toto klanění? Právě tak, jako jsem viděl. Já to porovnával; je to jedno a totéž klanění. Žádal jsem, aby mi ukázali, kde je oltář se svatým chlebem; ukázali mi jej. Právě tak se chovali lidé u tohoto oltáře; spíše bych ještě řekl, že se ani tak neklaněli. Viděl jsem, jak mnozí současně se klaněli Madonně i obraceli se k tomuto oltáři. A v tom vidím heresii nejen proti bibli, ale i proti nauce katolické. Vždyť vy přece v theorii nepřipisujete božství Madonně, ale Ježíši Kristu, z chleba, jak vy pravíte, proměněného v pravé tělo. Mohu se vám přiznati, miss Julie, že až podnes nebyl bych nikdy věřil, že katolíci takovým způsobem ctí Madonnu; ale nyní nemohu přece zapříti, co jsem na vlastní oči viděl — slyšte, miss Julie, já to viděl!«

Julie nechala přejíti tento proud obžaloby a pak řekla úplně klidně: »Jaké to kacířství jste viděl v málo okamžicích! A přece vás ujišťuji, že jste je neviděl všecka. Viděla jsem jedno a s hlubokým pohnutím na ně vzpomínám. Představte si mladého muže s černou rouškou na klobouku; kráčí k oltáři a vede si dva andílky, jež se podobali oněm stříbrným, které krášlí oltář. Poklekli vedle něho, každý z jedné strany; sepjali ruce, otec ukázal jim obraz a tak zůstali v hlubokém zadumání — jako člověk, když se modlí sklíčen těžkým bolem. Pak vyňal z kapsy dva peníze, jež dal dítkám do ruky, vzal jedno po druhém pod paží a vyzdvihl je, aby hodily peníz do schránky a daly políbení na kraj oltáře. Hned mě napadlo: to je otec, jenž ztratil manželku a přišel prosit nebeskou matku, aby byla sirotám jeho matkou, když už jim ta pozemská odešla. Cítila jsem, jak prudce mně srdce bije; netrvalo dlouho, viděla jsem něco podobného. Přišla žena, obklopena dětmi. Tři byly větší, ty políbily oltář samy; jedno menší, a to matka vyzdvihla, aby tam dosáhlo. Žena byla ve smutku; byla to zarmoucená vdova; přišla hledat útěchy u té, již nazýváme útočiště zarmoucených. Nemohu vám vylíčiti dojem, jaký jsem měla, vidouc rodinu tu u oltáře Jak ráda byla bych matku tu, vyzdvihující dítě, fotografovala, kdyby to bylo mohlo být! Zdálo se mně to býti poetickou, rozkošnou heresií, dodávala s úsměvem; a ačkoliv není všude zvykem líbati oltář jako zde se to dělá, líbilo se mi to tak, že jsem plna radosti spěchala a políbila oltář — byla jsem právě takovou kacířkou, jako jsou tady ve Florencii!«

John se domníval, že Julie pojímá věc jaksi žertem, a to snad proto, že jí není při jeho vývodech dobře, že se chce další řeči vyhnouti; i chtěl neústupně pokračovati ve svém hovoru, ale matka mu dala znamení, aby přestal a pravila: »Pojďme k večeři a nerozebírejme tyhle věci!« John se posadil beze slova. Přežvykoval své důvody a vývody proti Julii a v srdci si myslil: »Však já nepovolím! Co jsem v Turině prohrál a zač stále platím řad, tady vyhraji — já to viděl!«

XXVI. Ostrá šarvátka.

John si umínil stůj co stůj způsobiti Julii porážku; sotva že povstali od stolu, pustil se opět do řeči. Nebyl by měl dříve pokoje, kdyby si nebyl dle svého způsobu ulehčil; těšil se na úplné vítězství.

»Až půjdete zase do kostela Nejsvětějšího Zvěstování,« pravil Julii, »tak mi řekněte.«

»S radostí,« zněla odpověď Juliina. »Což ještě myslíte na kacířství, které jste tam viděl?«

»Ani ne, ale rád bych si dopřál požitku — to víte, každý máme své gusto — zda-li také vy, v bibli tak sběhlá, si budete tak počínati jako onen neuvědomělý lid.«

»Ach, což já! Já jsem z těch křesťanských plebejců největší plebej! My, pane Johne, nemáme víru v kolika vydáních: obyčejné pro neuvědomělé, a přepychové vydání, abychom polehtali pýchu a samolibost učených; jsme všichni jeden lid; jedna víra pro všecky, jedno náboženství, jedny obřady.«

»Tedy se všichni klaníte Madonně v Nejsv. Zvěstování?«

»Mistress Needle-ová pozbývala již naději, že se přestane o té věci mluviti. V přítomnosti Juliině nechtěla, nemohla Johna zakřiknouti. I snažila se věc trochu alespoň zamluviti nebo přivésti řeč na jiné koleje. »Prosím tě, udělej mi to k vůli, Johne, a nech už toho ubohého kostela. Věru nechápu, proč jsi si jej vzal tolik na mušku. Ani se nepamatuji, že bychom tam byli bývali. Kde je?«

»Na konci ulice dei Servi, má nejlepší místo v celé Florencii,« rychle řekl John.

A Julie dodala: »Vzpomeňte si na onen kostel se zlatou klenbou! Jeden z prvních, který jsme vůbec viděli, se sloupořadím v popředí, jež odpovídá oněm, která zdobí náměstí, jsou dle návrhu Brunellesche-ho!«

Mistress nemusila ani dlouho vzpomínati; hned to věděla.

»Zajisté, že si ještě vzpomenete,« ujala se Julie opět slova, »že jsme ze sloupořadí vešli do nádvoří se zasklennými ochozy, kde jsme obdivovali obrazy proslulých mistrů; je to vše vyzdobeno florentinským vkusem.«

Paní začala se široce a dlouze na všelicos vyptávati, jenom aby zmařila Johnovo další nalehání; ten však, dav se na chvíli touto lstí ošáliti, nedal se klamati a pustil se zas do boje.

»Já zase jsem ze všeho nejvíce studoval onu kapli hned na levo, jak se vejde do kostela, jejíž štíhlá kopule pne se do výše lodi. To bylo místo, jemuž se miss Julie chtěla vyhnouti.«

»O nikoliv,« zvolala živě Julie, »to je cíl a střed mé touhy, tam spěchám s celým srdcem a s myslí, nemohu-li tam osobně. Tak je tomu!«

Mistress Needle-ová se smířila se svým osudem; že nemohla zároveň se synem súčastniti se půtky, alespoň ho chtěla posilniti a dodati mu odvahy.

»Také já byla v oné kapli poněkud pohoršena,« pravila.

»A proč?« tázala se Julie.

»Nerozčiluj a neznepokojuj se, má drahá,« odvětila Needle-ová, »ty víš, nemohu nenáviděti to, co ty miluješ; ale dej si říci a vzpomeň si, že jsme tam kráčeli po porfyru a egyptské žule, že jsme se shlíželi v achátových a jaspisových stěnách a před námi se třpytily poklady ze stříbra, ten obraz, poloviční relief...«

»Ano, to je svatý Alois, jak se zasvěcuje Marii Panně.«

»Nevšimla jsem si ho tak podrobně; vím jen, že sošky, svícny, lilie, lampy, všecko bylo ze stříbra, a proto mně napadla slova Jidášova, když viděl rozlitou drahou mast...«

»Myslím,« přerušila ji Julie, »že jste ihned zahnala tuto ošklivou myšlénku, která vašemu srdci i bibli se tak protiví.«

»Ano a ne,« řekla Needle-ová; »tady se neužívá onoho bohatství ku poctě Božské osoby Ježíše Krista, ale ku poctě lidského tvora, jako jsme my. Jak to souhlasí s přikázáním, že se Bohu samému klaněti máme, tomu věru nerozumím.«

»Tady vězí váš omyl, že každá pocta prokazovaná tvoru, odnímá povinnou úctu Bohu. Právě opak je pravdivý. Ctíme v Marii Panně osobní vznešenost, kterou jí Bůh s nejvyššími dary své milosti propůjčil. »Zdrávas, milosti plná,« praví evangelium sv. Lukáše. Táži se: může býti před Bohem hříchem, uznáváme-li jeho dary a vynášíme-li je? Podívejte se; pan John má překrásné hodinky a stkvostný řetízek, chválím je u přítomnosti vaší a pravím; raduji se s vámi, pane; to je nádherný, bohatý řetěz, vaše matka má výtečný vkus, znamenitě vám sluší. Řekněte paní Anno, považovala byste tato slova za urážku? Zajisté že nikoliv, právem byste se tomu těšila, myslila byste si, že jsem vám tím, co jsem řekla synovi, chtěla učiniti poklonu. A rovněž ctíme Boha, velebíme-li Marii Pannu a milosti, jimiž ji Bůh obdařil.«

»Dobře,« vmísil se zase John do řeči, hloubaje, »ale při tom všem přece jen ztrácíte ze zřetele nejvyšší poctu, jíž jsme povinováni Kristu, a tu porušujete, prokazujete-li ji jeho matce, která je pouhým tvorem.«

Julie neodpověděla, odvrátila se od Johna a pravila s vlídnou laskavostí paní Anně: »Mistress Anno, vy jste nejšťastnější matka, jíž znám v Anglii; máte syna, který je perlou všech synů; laskavý, uctivý, vděčný, uznalý, bystrého vtipu, výborný dialektik, blaze vám, požehnaný to plod života vašeho!« Tak hovořila Julie a obrátivši se k Johnovi: »Pane, neurazila jsem vás tím?«

John mlčel a Julie začala znova: »Zdá se vám, že my, velebíce Marii Pannu, poněvadž je matka Ježíše Krista (a božské toto mateřství je uhelným kamenem, na němž se velebení Marie Panny zakládá) nectíme tím Krista samého? Ne, a tisíckráte ne; velebení ono ovšem platí Marii Panně; která, třebas byla tvorem, je hodna úcty nejvyšší, ale podstatně vrací se ku Kristu Pánu, asi tak, jako vy se považujete pocténým, chválím-li a ctím-li vaši matku.«

Ani John, ani matka jeho nenalezli slova, jímž by vyvrátili tento pádný důvod a Julie pospíchala k závěru: »Vidíte, že je tedy jasným, dobrá má paní, kterak by oplakávání stříbra a drahých kamenů, které zdobí oltář Nejsv. Zvěstování, na vlas se podobalo

onomu lakotnému a bezbožnému horlení, jež z plna srdce nenávidíte u nešťastného onoho apoštola.«

John byl z ticha a nezdvihl ani hlavu; teprve po chvíli pravil: »Miss Julie, celou svou řečí a všemi jejími vývody jste nedokázala nic jiného, než že se může matka Ježíše Krista ctíti a velebiti, aniž by se tím ublížilo poctě Krista samého. Až sem může s vámi jíti každý dobrý protestant; neboť kdo z nás učí, že by se měla matka Boží nectíti? Zlo vězí v tom, že vy katolíci ji ctíte jako Boha samého, docela stejně; a v tom vězí chyba a — odpusťte mi to slovo — modlosložebnictví!«

Mistress Needle-ová schválila tuto poznámku přikývnutím i posunky.

»Mluvíte zcela svobodně,« řekla Julie, »dovolte, abych tak činila i já.«

»To můžeš!« zvolala paní, dychtiva na další její obranu.

»Všichni máme nějaké předsudky od narození,« pokračovala Julie, »já také. V Neapoli, když jsem byla ještě dítě, jsem si vždy myslila, že všichni nekatolíci jsou zapřísáhlými nepřátely poznané pravdy. Když pak jsem poznala vás a jiné protestanty, přesvědčila jsem se, jak bylo toto mé mínění nesprávné; poznala jsem i v obcích heterodoxních mnoho vzdělaných osob pravověrných. Znenáhla zbavila jsem se tohoto předsudku a poznala jsem ku své radosti, že třeba mnozí bloudili, přece velmi málo jich bylo heretiků, totiž takových, kteří by tvrdošijně vyznávali poznaný a zřejmý blud. Učiňte také tak, odvrhněte předsudky, vssáté již s mlékem mateřským, a . . .«

»Viděl jsem to na vlastní oči,« přerušil ji John.

»Neviděl jste pranic, co by vám dávalo právo vznésti na nás obžalobu, že se klaníme Madonně. Co jste viděl? Jak věřící klekají, líbají oltář Marie Panny. Dobře; otevřte bibli a najdete, že zcela podobně tak činily i osobnosti svaté. Abraham poklonil se lidu oné země, do které přišel; Jakub poklonil se sedmkráte před bratrem svým Esauem; David klonil se před Saulem, Saul před Samuelem; prorok Natan klonil se Šalamounovi, Sunamit proroku Eliášovi, Abraham, Lot a Josue poklonili se andělům, kteří se jim z nebes objevili. Co znamená slovo klaněti se? Pokloniti se, aby je hluboce uctili, to není pražádné modloslužebnictví. A totéž činí katolíci před oltářem Marie Panny. Kdo vám řekl, že připisují tím Madonně důstojnost Božskou, takovou moc, jako má Bůh, nebo moc od Boha nezávislou?«

»Vy to neděláte,« řekl John, »protože jste příliš vzdělaná, ale jiní to dělají.«

»Jiní to dělají jako já,« řekla Julie. »Kdož z nás byl by tak zpozdilý a považoval Nejsv. Pannu za bohyni?«

»Všichni tak dělali, což jsem na vlastní oči viděl. Katolický lid ctí chléb v eucharistii, klaní se mu tak, jako Božství samému. Dobře tak; ale před oltářem Madonny činí docela totéž. Jedno z obojího není správné; buď klanění se Kristu v Eucharistii, nebo klanění se Madonně. Z toho není vyjití.«

»Zcela pohodlně se z toho vyjde,« usmála se Julie. »Vy sám mi otevřete dvéře do kořán, jen po malém rozmýšlení. Nevěřím,

že byste myslil, že klanění záleží toliko ve vnějších projevech, jinak by Abraham, Jakub, David a jiní svatí, jež bible velebí, byli modloslužebníky jen proto, že činili poklony před sobě podobnými; byli by modloslužebníky, kdo se pokloní před papežem a biskupy, a konečně byli by jimi i všecky dobré děti, které klekají před rodiči, aby se jim dostalo jejich požehnání.«

»Ale vnějšími úkony se dává na jevo, co se děje ve vnitřku.«

»Ano,« pravila Julie, »jestliže vnější úkony jsou ohlasem vnitřního přesvědčení; nejsou-li, třeba je vykládati dle ostatních okolností. A zde okazují okolnosti neobyčejně jasně, že katolík se klaní eucharistii, nikoliv však Marii Panně.«

»A jaké to jsou ty ostatní okolnosti?«

»Slova a city, které vyslovují.«

»A jak vy to víte, že je vyslovují?«

»Dobře, znám jejich vnitřní city právě tak, jako vaše. Mohu pochybovat o vašich vnitřních citech, vidím-li vás, jak máte v rukou Prayer-book? Čtete jej dobrovolně, vyslovujete tedy ony city, jež slova jeho obsahují. Taktéž je tomu u nás: všechny naše liturgické knihy, missál, bohoslužba, svaté obřady — vše vyjadřuje zcela určitě, že se Ježíši Kristu klaníme, matku Ježíšovu pak že uctíváme.«

»Budiž,« řekl John. »Připouštím (ač mi to není jasné), že kněžské knihy činí jakýsi rozdíl mezi uctěním Boha a tvora; ale lid . . . .«

»Lid jsem já a všichni laikové,« odpověděla Julie. »Spravujeme se katechismem, kde je nauka o ctění Boha samého vyjádřena co nejpřesněji, mnohem určitěji, než ve vašich třiceti devíti článcích. A potom: i my pouzí laikové, kteří o theologii nemáme ani pojmu, máme sta a tisíce náboženských kněh, kde Nejsv. Panna se uznává jako tvor, ne jako Bůh.«

»To bych chtěl vidět na vlastní oči.«

Julie povstala, odešla do pokoje a vrátila se s několika knihami. Položila je před Johna se slovy: »Račte si je prohlédnouti, pročísti slovo za slovem; jestliže najdete jedno slovo, jednu známku, jednu urážku, z níž bylo by lze souditi, že se Marii Panně připisuje neřeknu Božská moc, ale pouhá moc od Boha neodvislá, roztrhejte ty modloslužebné knihy, nebo tak učiním já sama:«

John vzal chladně knihy, rozsvítil svíčku a sedl si ke stolečku stranou. Julie se o něho nestarala. Za čtvrt hodiny začal John opětně mluviti a obrátil se k Julii:

»Tyhle knihy si ponechám také zítra, libo-li vám.«

»Nechte si je jak dlouho chcete,« řekla Julie.

Mistress Needle-ová byla jako na trní, ale neodvážila se vstoupiti mezi Julii a Johna; její syn byl vším tím vinen; přestati ještě nechtěl, dychtil po pokračování.

»Ostatně, miss Julie, musíte přisvědčiti, že si lid uctívá Madonnu jak chce, nehledě k tomu, co knihy a spisy učených povídají.«

»Ale s vámi je třeba trpělivosti,« zvolala Julie, tlumíc výčitku jemným hlasem a posuňkem. »Lid čte tak jako vy a já, a kdo neumí čísti, má katechismus a své modlitby v paměti. Ne-

mluvím o Salve Regina, Ave maris stella, řekl byste, že jest to latinské, ale připomínám »Zdrávas Maria«, to se modlí každý ve své mateřské řeči. Kdybyste se byl trochu vmísil mezi lid, mezi ty ženy a děti, které se u oltáře Nejsv. Zvěstování zbožně modlily, byl byste slyšel ze všech stran šepot »Zdrávas Maria«, že by to bylo i anděla Gabriela, jenž první slova ta pronesl, potěšilo. Nuže, a co se praví v této modlitbě? Svatá Maria, matko Boží, pros za nás. Rozumíte? Pros za nás! Zde máte celý traktát theologie; Marie Panna se ctí, že je svatá, že je matka Ježíše Krista, a tak se výslovně uznává její lidská, od Boha odvislá povaha, k níž se utíkáme, chtějíce dosíci milostí od Boha. To je víra, jíž vyznávají kněží, učenci i lid. A nyní jděte a zle si stěžujte do papeženského modloslužebnictví.«

John ostal jako opařen po přesvědčivých těchto důvodech. Mistress Needle-ová jen ztěží potlačila starost, jak bude s Klarou a Klementinou, kterým neušlo z celé rozpravy jediné slovo, a jak se zdálo, všemu dobře rozuměly.

Ale John byl neúnavný. Vzpamatoval se a začal zase: »Jestliže jste tedy s námi protestanty za jedno, že se nemáme klaněti Madonně . . .

»Katolíci se jí neklaní,« opětovala znovu důrazně Julie.

»Jak srovnáte ono místo v modlitbě s výslovným učením sv. Pavla, že máme za přímluvčího Ježíše Krista?«

»To je jiná otázka,« odpověděla Julie. »Nejprve mi vraťte mou čest. Před svou matkou a svými sestrami vyznejte, že nejsem modloslužebnice, neboť (a to pronášela hlasem pohnutým), jak mohla bych se poctivě dívati lidem do očí v domě, kde se mi cos takového vrhlo ve tvář?«

»Ne, ne, nejste modloslužebnice,« křičely dívky, rovněž pohnuty nad pohnutím své učitelky. Tento křik nevinných dítek hořce se dotkl srdce jejich matky.

Johna to nedojalo pranic; řekl s polovičním úsměvem: »Vás z toho tedy vyjímám, co se dotýká ostatních, uvidím, až prostuduji vaše knihy. Ale nikterak nemohl bych propustiti jen tak onu falešnou zbožnost, kterou katolíci volají Madonnu jako prostřednici, když přece svaté písmo naznačuje jediného prostředníka Boha-Člověka: »Máme orodovníka svého u otce, Ježíše Krista spravedlivého.«

»A na co soudíte z těchto slov písma? Že Kristus je náš nejvyšší prostředník; bible nic jiného netvrdí. Vždyť i církev katolická vám podává miliony důkazů den co den: všechny své slavné modlitby končí utíkáním se k prostředníku, o němž mluvíte a jehož si přejete: »skrze Krista Pána našeho« — z úcty k němu, pro jeho zásluhy. Jste spokojen?«

»Nejsem,« odvětil John; »neboť, když už máme tohoto prostředníka, věru nevím, proč se vzývají ještě jiní četní prostředníci a přebyteční orodovníci, aby zase oni pomohli u Božského prostředníka nejvyššího. Víte zajisté, že i sám svatý Pavel odmítá každé dodatečné prostředkování určitými slovy: »Jediný je prostředník náš, Ježíš Kristus.«

»To znamená: četl jste svatého Pavla s myslí předpojatou!« zvolala Julie. »Chtěl-li sv. Pavel vyloučiti všechny prostředníky u Boha, nebyl by doporučoval sám sebe prosbám dosud živoucích věřících.«

»Ano, doporučoval se,« poznamenal John, »aby se věřící utíkali pro něho k Ježíši Kristu.«

»Ale vždyť je to totéž, co děláme my,« zvolala Julie, »utíkáme-li se k Nejsvětější Panně a svatým vůbec! Vyznáváme, že Kristus sám je orodovníkem naším, on, který spojuje v sobě bytost lidskou a Božskou, že přímluvy jeho mají cenu nekonečnou a nejvyšší, to je také smysl slov sv. Pavla. Abychom se dostali ke Kristu, odvoláváme se ku svým živým bratřím, jichž si vážíme, jež pokládáme za přátely Kristovy, utíkáme se ku svatým v nebi, kteří jsou vyvolenci jeho, a především se obracíme k matce Kristově, poněvadž nikdo tolik u syna nezmůže, jako matka. A to, jak vidíte, pranic neumenšuje nejvyšší přímluvčí moc Krista Ježíše. Vmyslete se chvíli do toho, že jste jediným ministrem královny Viktorie, a že celá veliká Britanie je ve vaší moci, jako byl Egypt v rukou místokrále Josefa. Kdyby někdo, chtěje od vás dosíci nějaké přízně, přimlouval se u paní Anny, zdaliž by tím umenšil a seslabil vaši moc? Zajisté že ne; spíše by tím uznal, že vy jste jediný a nejvyšší prostředník u královny, protože se namahá získati si vaší přízně, bez níž by asi nedošel přístupu ku královně. Jen si všimněte vždy věcného smyslu! Kde je jaký biblický text, jenž by zakazoval souditi dle věcného smyslu?«

»Jak to, dle věcného smyslu?«

»Citujte mi text ze sv. Pavla nebo sv. Petra, jímž by matka Boží zbavena byla práva, každé matce vlastního, totiž aby od vlastního syna dosáhla nějaké věci. A pak: proč myslíte, že by na nebi méně mohla, než mohla na zemi? Nebyla-liž prostřednicí u svého syna na svatbě v Káně Galilejské? Jen dle věcného smyslu, pane Johne! Byla by to čest pro syna, zbaviti matku přirozených jejích práv? Mohl byste se vy tím chlubiti, že vaše matka od vás ničeho nemůže dosíci? Byla by to hanba pro paní Annu, ale tím větší ještě hanba vaše.«

John se podíval na matku a cítil živě ohavnou zradu, jakou by na ní spáchal, kdyby popřel jakýkoliv její vliv na sebe. Mistress pak jímal stejný pocit; hořela hanbou jen při myšlénce, že by nic nezmohla u svého syna. Byl to okamžik, kdy srdce rozumovalo více než mysl, i nastal náhlý klid zbraní. Pak jako obyčejně John se zase otřásl a zamlčuje přesvědčení, jež se zmocnilo jeho duše proti vůli, hledal čestný ústup. »Vy, miss Julie, umíte každou věc vylíčiti jen z pěkné stránky; mám silnou obavu, že jste i ty římské náuky vyšperkovala . . .«

»A jak to?« přerušila ho Julie. »Což mě máte za schopnu, že bych zradila svou víru a líčila ji jinak? Bůh mne chraň!«

»No dobře, věřím vám, alespoň dnes. Jen mi řekněte, jak můžete jen ještě přidávati k tomu výstřednímu kultu Madonny, jejž u katolíků tolik káráme. Všecko je plno samých devotionálií, kaplí a svatyní, kam se člověk podívá, nové se všude ještě staví,

všude samé divotvorné obrazy, májové pobožnosti, novény; kdy a kde nařizuje bible takové přídavky k náboženství?«

Julie se nedala zmásti touto otázkou a chtějíc zůstati na dobyté půdě, odpověděla: »Dobře; alespoň teď mluvíte jako filosof. Není to již uctívání Marie Panny, jež vás uráží, není to dovolávání se jejího prostřednictví, to vše jste poznal a uznal, jedině výstřednosti v praktické pobožnosti to jsou, které vás zarážejí. Dogma vám nevadí, jako přílišné jeho výklady. To jste mi měl ovšem říci hned; i mně se to nelíbí, co se přehání; to bible nikde nedoporučuje.«

John okřál po projevu této povolnosti Juliině. »Tady je pravý uzel sporné otázky; protestanté by nikdy tak nebyli proti uctívání Marie, kdyby je neurážela přehnaná jeho přílišnost, již vy sama odsuzujete.«

»Dejte pozor, abyste se neklamal. Výstřednosti jsou spíše subjektivní, kdo si je vymýšlí, než objektivní, kdo se jich dopouští. Abychom si učinili úsudek o tom, co je málo, a co je příliš, pokud se týče nábožnosti, musili bychom dříve uvažovati o věcech jiných. Chcete, abych vám to v kratkosti naznačila?«

V tom zazvonila mistress Needle-ová, což bylo znamením služebnictvu, aby vše připravilo na noc a zároveň vyzváním společnosti, aby učinila konec dalšímu povídání. Julie vyskočila první od stolu, rozsvítila si svíčku, chystajíc se dříve do sveho pokoje, jak to vždy činila, než se rodina počala modliti své protestantské modlitby. (Pokračování.)

Uherské družstvo sv. Štěpána.

Podává VLASTIMIL HÁLEK.

Úkol družstva »Vlasť« v národě českém vykonává pro Uhry družstvo sv. Štěpána. Založeno bylo r. 1848 tehdejším děkanem Peštské theolog. fakulty a pozdějším biskupem Sedmihradským, Janem z Fogarasy s několika stejně smýšlejícími muži za tím úmyslem, aby čelilo jako katolický spolek proti tehdejšímu vše ovládajícímu protikatolickému duchu. Úlohou jeho mělo býti vydávati a šířiti dobré spisy katolického směru mezi lidem i také mezi vzdělanými kruhy. Spolek měl z počátku jméno: »Jó ės olcsó könyvkiadó társulat« (»Družstvo k vydávání dobrých a laciných kněh«; teprve v pozdějších letech dostal jméno »Szent-István-Társulat« (»Družstvo sv. Štěpána«), dle příjmí prvního krále Uherského, sv. Štěpána.

Družstvo započalo svoji činnost dne 1. května 1848; ta však byla přerušena politickými událostmi. Jimi utrpěl též mladý spolek citelnou škodu na svém jmění, ježto Uherské papírové peníze klesly na čtvrtinu své prvotní ceny. Též po bojích osmačtyřicátých byl spolek nějakou dobu ve svých pracech zdržován. Jeho publikace byly policií zabavovány, styk se členy zakázán. Teprve když v zemi poněkud klid zavládl, mohl spolek opět svoji činnost zahájiti. A tu se přihodil ten zvláštní zjev, že družstvo svatého

Štěpána se stalo středem veškeré literární činnosti v Uhrách za doby absolutismu.

Policie totiž dusila veškerý spolkový život a pronásledovala s nedůvěrou všecku literární činnost. Družstvo sv. Štěpána však mohlo vyvíjeti činnost nejen následkem svého význačného katolického rázu a svého poměru ke katolické hierarchii -- biskupové jsou totiž dle stanov protektory družstva — ale i též proto, že na činnosti družstva měli podíl veřejně známí podporovatelé trůnu, konservativní politikové hrabě Jan Cziráky, baron Jan Sennyey, Jiří Majlath a Pavel Somssich (hrabě Jan Cziráky byl prvním místopředsedou). Ano družstvu dostalo se vyznamenání, že tehdejší vojenský a civilní guvernér Uherský, arcivévoda Albrecht, osobním zakročením zrušil některá policejní opatření vzhledem k družstvu sv. Štěpána. Tak na př. požívalo družstvo té výhody, že jeho týdenníky směly vycházeti bez kauce. Arcivévoda Albrecht přijal několikráte přední muže družstva sv. Štěpána v audienci a ujistil je nejen svou zvláštní přízní, ale i též zvláštní milostí královou.

Toto skoro privilegované postavení družstva sv. Štěpána mělo za následek, že se k němu v letech absolutismu vše připojilo, co v Uhrách tehdy v politickém a literárním ohledu vynikalo. Mimo jmenované konservativní politiky, kteří měli rozhodující vliv na vedení a ducha družstva, shledáváme ve výboru Frant. *Deáka*, barona Josefa *Eötwöse* a j. Též protestantští spisovatelé přistupovali ke družstvu, jakkoli ono nikdy nezapíralo svého katolického směru, nýbrž naopak vedlo si stále přesně jako katolický spolek, a to na př. svým účastenstvím na slavnostech při prohlášení dogmatu Neposkvrněného Početí a svojí literární agitací pro světské panství sv. Otce.

Mimo různá díla, která byla určena pro lid i pro intelligenci, vydávalo družstvo v oné době více týdenníků, a to dva maďarské (»Kath Néplap« a »Családi Lapok«), jeden německý (»Katholischer Christ«) a jeden slovácký.

Zřízením uherské ústavy získalo družstvo sv. Štěpána širší pole pro svoji činnost. Jestliže se již dříve zabývalo vydáváním školních knih, byla přece jen tato činnost omezována malichernými předpisy absolutistické vyučovací správy. Tato vázanost přestala, když Uhry obdržely své vlastní vyučovací zákonodárství. Ve smyslu Uherského školního zákona z roku 1868 obdržela vyznání náboženská právo, by si sama pro své školy učebnice obstarávala. Následkem toho připadl sklad učebnic pro katolické obecné školy ve velkem rozsahu družstvu sv. Štěpána; a nyní jsou téměř ve všech obecných školách v Uhrách jeho učebnice zavedeny.

Vedle těchto školních knih a různých lidových spisů nesla se činnost družstva v sedmdesátých a osmdesátých letech k tomu, že se vydávala díla pro vzdělané kruhy. Objemná maďarská encyklopedie, maďarský překlad světového dějepisu Cesara Kanta, »Házi Könyvtár« (Domácí knihovna) s objemnými svazky, které pojednaly o různých církevně-dějepisných a apologetických předmětech, jsou trvalým důkazem široko rozvětvené a obsažné činnosti družstva. V letech osmdesátých obrátila se pozornost družstva též k literatuře mládeže.

K podpoře vědeckého bádání v katolickém duchu, jakož i k povznesení belletrie byl založen roku 1887 zvláštní odbor s názvem »Vědecký a literární odbor družstva sv. Štěpána«, jehož členy jsou dodnes nejznamenitější učenci a spisovatelé katolických Uher. Odbor sestává ze dvou sekcí, z nichž první zabývá se theologií, filosofií, přírodními vědami, paedagogikou a školstvím, náboženskou lidovou a belletristickou literaturou, druhá dějepisem a jeho pomocnými vědami, právní a státní vědou a sociologií. Mimo přednášky svých členů vydala tato sekce též několik větších publikací, tak na př. »Paměti (Monumenta) reformace v Uhrách«, jichž až dosud mohl vyjíti teprve první díl.

Munificencí episkopátu a obětavého katolického lidu Uherského mělo družstvo již ode dávna svůj vlastní útulek. Dvoupatrový dům v nynější Pavel Királyi-ské ulici ukázal se však býti časem malý, tím spíše, že družstvo platíc ročně tisíce za tisk, pojalo úmysl zříditi si vlastní tiskárnu.

Dík opětné munificenci episkopátu a zvláštní horlivosti předsedy, hraběte Ferdinanda Zichyho, vůdce všech katolických snah v Uhrách, mohlo družstvo sv. Štěpána vystavěti si svůj vlastní nový, veliký dům s moderně zařízenou knihtiskárnou. Od konce roku 1898 vyvíjí se činnost družstva v tomto paláci (Budapešť, VIII. Szent-Királyi-utcza 28).

Ruku v ruce se vzrůstem místností vzrůstala i činnost družstva. As od 6 roků vydávají se tu ve vlastním nákladu učebnice pro obecné i střední školy, které nejen od odborného referenta uherského ministeria vyučování doznávají uznání, ale i též na největší části katol. středních škol a na více státních vyučovacích ústavech jsou zavedeny.

Aby se vzdělanému obecenstvu poskytla nábožensko-mravně nezávadná četba belletristická, vychází nákladem družstva »Családi Regénytár« (»Rodinná románová knihovna«), která každoročně obsahuje řadu svazků. Pro lid vydávají se brožurky po 4—20 hal. v tisících exemplářích, jež se též zasílají do Ameriky. Mimo nábožensko-mravní předměty probírají se v těchto spiscích hospodářské a socialní otázky populárním a zábavným způsobem. Též potřebám širokých lidových vrstev slouží podnik »A magyar nép könyotára« (»Knihovna uherského lidu«), která probírá všeobecně užitečná themata v malých hezkých knížkách. K tomu vydává družstvo paedagogický týdenník »Népnevelö« (»Vychovatel lidu«), který se zdarma zasílá všem katolickým obecným školám Uherským. Každý Ordinariat nahrazuje družstvu za každý exemplář náhradu poštovného jednu korunu. Dále vychází nákladem společnosti měsíčník »Katholikus Szemle« (»Katolická revue«), která přináší instruktivní články úvodní o denních otázkách, mimo to povídky, posudky, politický přehled a j. Členům družstva dává se zdarma.

Co se týče tiskárny družstva sv. Štěpána, která se nazývá »Stefaneum«, náleží tato k nejpřednějším tiskárnám Budapeštským pro moderní své zařízení, pro množství práce a vzorné provádění tisku. Pracujeť nejen pro družstvo sv. Štěpána, ale i též pro jiné objednávky. Nyní se tisknou na strojích tiskárny mimo knihy

4 denní listy, 11 týdenníků, 5 čtrnáctidenníků a 13 měsíčníků. Roční obrat tiskárny obnášel za jeden rok (1902—3). 1,455.257 K.

Vzhledem k rozšíření činnosti musilo družstvo pozměniti své stanovy, a po důkladné revisi byly nové stanovy 10. prosince 1903 valnou hromadou přijaty a 29. února 1904 ministerstvem schváleny. V nových stanovách upraven jest účel a organisace družstva následujícím způsobem:

1. *Účelem* družstva jest: pod ochranou patronky Uher, nejblahoslavenější Panny Marie a prvního apoštolského, svatého Krále sv. Štěpána, pěstovati a šířiti katolickou literaturu. K tomu slouží tyto prostředky:

a) Ve svém vědeckém a literárním odboru pěstuje vědu a literaturu v katol. duchu a snaží se ji šířiti přednáškami a vydáváním vědeckých a belletristických děl.

b) vydává církevní, vědecké, vzdělávací, prospěšné a zábavné knihy, časopisy a brožůry.

c) splnomocněno uherským episkopátem vydává a šíří dle jeho pokynů školní učebnice pro katolické školy Uherské.

2. Vzhledem *k organisaci* mělo družstvo sv. Štěpána až dosud čtyři druhy členů: Čestné, zakládající, řádné a členy vědeckého a literárního odboru.

Zakládající členové platili základní vklad 210 K; řádní roční příspěvek 6 K 30 h. Členové vědecko-literárního odboru neplatili ničeho, nýbrž byli výborem družstva voleni k návrhu odboru, knížetem-primasem Uherským potvrzeni a na výroční valné hromadě prohlášeni.

Dle nových stanov obnáší základní vklad 400 K a roční příspěvek řádných členů 10 K; členové vědecko-literárního odboru jsou však voleni odborem a nikoli výborem družstva. Při tom zřízeno nové činné členstvo s příspěvkem 2 korun ročně z lidových vrstev.

Všickni členové dostávají roční spolkový dar různých spisů, jako letos na př.: Lidové vydání knih Nov. Zákona, knížku o léčivých bylinách, kalendář pro rok 1905 a zábavnou knihu.

Správu družstva sv. Štěpána vede valná hromada, výbor a předsednictvo, které sestává z jednoho nebo dvou předsedů a místopředsedy, který vždy musí býti kněz. Episkopát Uherský má dle stanov nad družstvem protektorát. Té doby jsou předsedy družstva: Hrabě Ferdinand Zichy, rytíř řádu zlatého rouna, tajný rada a člen sněmovny magnatů, a hrabě Mikuláš Mořitz Esterházy, c. a k. komoří, člen sněmovny magnátů; místopředsedou jest opat-kanovník dr. Alex. Gieswein. Dále má družstvo ředitele, jenž musí býti též duchovní, tajemníka a více úředníků. Nynějším ředitelem družstva jest Josef Kaposi.

Vědecký a literární odbor družstva sv. Štěpána má dvě sekce, které konají měsíčně své chůze, kdež členové nebo hosté konají přednášky. Ty pak vyjdou tiskem v sešitech.

Předsedové družstva volí se doživotně, místopředseda, ředitel a tajemník volí se na 6 roků, po případě znovu bývají potvrzeni.

Stav jmění družstva sv. Štěpána vykazoval loni aktiv .	2,304.887	K
passiv .	1,101.217	K
čistého jmění . .	1,203,670	K
Příjmy roční za dobu od 1. dubna 1902 do 31. března 1903 obnášely	293.808	K
vydání	154.923	K
čistý výnos . . .	138.885	K

Počet členů jest kolem 4800; mezi nimi mnozí Maďaři bydlící v Americe, kteří zůstávají věrni katolicismu ze své staré vlasti.

Jakkoli zdají se býti poměry družstva sv. Štěpána příznivými, přece jen naříká si toto na vlažnost předních kruhů z duchovenstva a katoliků-laiků k němu, takže se obává budoucnosti. Proto při nové úpravě stanov postavilo se družstvo na širší základy lidové, a zřídilo k ostatním kategoriím členů ještě členstvo z lidu s 2 K ročního příspěvku, od něhož čeká posílení družstva. Jestliže však vlivné přední kruhy katolické družstvu nepomohou aspoň k získání tohoto členstva z lidu, pak praví družstvo, že sice nezajde, ale že bude výsledek jeho práce velice slabý.

Z přehledu vývoje a činnosti družstva sv. Štěpána v Uhrách lze seznati mnohou podobnost s působením a organisací našeho družstva »Vlasť«. Ovšem družstvo svatého Štěpána bylo založeno v dobách příznivějších, jest svým 56letým trváním daleko starší, opřeno jest v národě politicky daleko silnějším, a finančně zajištěno jest, a to hlavně tím, že vydává školní učebnice státem schválené. Družstvo »Vlasť« 20 roků staré, založeno bylo již v dobách kritičtějších v národě těžce se domáhajícím politických svých práv, a nenabylo podporovatelů v tak vlivných osobách-laicích jako družstvo sv. Štěpána. A přece vzmohlo se ze zrnka hořčičného k nynější poměrně dosti značné síle. Stesk ovšem projevují obě družstva stejný, totiž že slábne zájem pro jejich poslání a že jim ubývá hmotné podpory se strany katolické veřejnosti. A přece potřebí jest v každém národě pevného tohoto středu pro společnou organisovanou positivní práci na hlavních polích duševní tvorby v literatuře a vědě-pěstěných na půdě křesťanské. Jedině tu podáme věcný důkaz, jenž musí vítězně poraziti opáčný směr protikřesťanský na tomto poli. Byť výsledky v jednotlivých letech pro nepřízeň poměrů byly skrovnější, než si ideální duchové přáli, jest přece každým katolickým literárním družstvem zasazen stěžejní kořen do půdy národa, jehož peň a větve šíří a v budoucnosti vždy šířiti budou po vlasti ovoce křesťanské literatury. Význam zakotvených katol. literárních družstev obrněných časopisy a tiskem vůbec, tiskárnou a organisovanými odbory ukáže se v každém národě teprve v dobách pro katolicismus kritických.

Dějiny Chlumku u Luže ve světle pravdy.

Odpověď p. Dr. K. V. Adámkovi. — Píše VÁCLAV OLIVA.

Údělem pravdy, jak zkušenost učí, bývá cesta trnitá, zdlouhavá, nepříjemná, ale ve výsledku vždy vítězná. Toť zjev v životě jednotlivce, v životě společnosti i v životě národův. Proto nedivu, že zjevem tímto musí projíti každý, kdož pravdu miluje a pokládá ji za jeden z nejvznešenějších úkolů lidstva. Po sta a tisíciletí může předsudek vládnouti nad pravdou, ale posléze přece pravda zazáří ve svém lesku a kráse. České dějiny vůbec a české katolické dějiny zvláště mohly by v tomto směru uvésti dokladů na sta. *Snad dějiny nižádného národa nebyly od odpůrců katol. církve ať tajných, ať zjevných, tolik překrucovány, zkomolovány a lží prosákly jako dějiny národa našeho.* V rozmachu doby svobodomyslné odvažoval se kde kdo metati kamením po pravdě našich katol. dějin, odvažoval se kde kdo na úkor pravdy vychvalovati i to, co jinde již dávno uznáno za špatné a opakem zase tupiti vše, co neslo značku katolictví a čím katolicismus ukazoval svou největší sílu křesťanskou. A přece pravda prodrala se ku předu. Era svobodomyslná skončila všeobecným úpadkem a nastoupila rozvaha, která zase navrací v pravé koleje výstřelky doby nedávné.

Stejného osudu dočekaly se již částečně také *dějiny Chlumku u Luže*. Dlouho a dlouho po dobách josefinských, dobách to hrozného vídeňského centralismu a poněmčovacího systému. jeden z nejkrásnějších koutů východních Čech, Chlumek u Luže, byť na historii velebohatý, nezajímal srdce česká. Teprvé v době národních křisitelů znamenitý skutečský rodák *Antonín Rybička*[1]) obrátil ke Chlumku a jeho okolí pozornost české intelligence i českého lidu a seznámil je s jeho dějinami. Po něm mimo jiné následoval hlavně, bohužel dnes již zapomenutý, ale nedoceněný kněz a historik rychmburský farář *Alois Brychta.*[2]) Oba tito mužové, vedeni láskou ku pravdě, hleděli nestranně vylíčiti velikou minulost jak hradu Košumberka, tak Chlumku. Než po době jejich nastal obrat. *Hugo Jiroušek*, odchován dobou liberální i jejími názory, začal minulost Chlumku překrucovati a stinnými stránkami zasypávati, hlavně zvelebitele svatyně chlumecké, jesuity. Vrchol této činnosti zračí se *v Pamětní městské knize lužské v pojednání o době jesuitské.* Tu nahromadil „městský kronikář« tolik překroucenin, nesprávností a zvrácených názorů, že pojednání samo ve světle historické pravdy jeví se mi jako bezcenný škvár a hanopis hrubého zrna. Pojednání »městského kronikáře« stalo se pramenem p. Dr. K. V. Adámkovi ve spisku: »Luže, Košumberk a Chloumek v XVII. a XVIII. věku. Sám p. Dr. toho doznává. Poprvé uveřejnily Adámkův spis »Památky archeologiché a místopisné.« Po zásluze ocenil jsem zmíněnou práci jednak v »Česk. Východě« ve článku »Trs poměnek«, jednak ve »Sborníku historického kroužku« ve článku: »Z minulosti Chlumku u Luže a jeho okolí.« Pan Dr. Adámek na vývody mé odpověděl v »Československých letopisech musejních« (R. II., čís. 3.), a to způsobem takovým — což hned doznati musím — jak jsem od *seriosního historika* — ta slova podškrtuji — za jakého se přece p. Dr. vydává a vydávati musí, nikdy neočekával. Myslím, že p. Drovi tak jako mně jde pouze o pravdu a

[1]) Sr.: Památky archeolog. IV. 49 nn.
[2]) Sr : »Památnosti chrámu Páně na Chlumku« (Blahověst 1879).

o českou historii minulosti. V tomto případě však nesmí míti místa vtip — aniž bych o jeho podařenosti neb nepodařenosti co pronesl — a osobní narážky, ale historická fakta a vážná historická tvrzení, podepřená co možno nejpevnějšími důvody. Vtip je sice laciná »obrana«, jež nestojí žádné — alespoň nepodařený vtip — duševní námahy a práce, ale nesvědčí nikdy o důkazu, či nemá síly důkazné.

Pan Dr. rozděluje odpověď svou na tři odstavce. V prvém odstavci poukazuje na své prameny, v druhém mluví o Divišovi Lacembokovi a ve třetím o božských kněžích, zejména o jesuitech, při čemž dovolává se znovu svědectví „pilného kronikáře p. P. Jirouška«. Dobrá. Chci v tomto rozdělení p. Dr. následovati, toliko s tou pozměnou, že promluvím nejprvé o »pilném kronikáři« a ukážu, v čem ta jeho píle záležela a jakou kdy má cenu jeho pojednání v pamětní knize města Luže a konečně učiním malou zmínku o »poznámkách« páně doktorových o mně.

I. »Městský pilný kronikář« počíná líčiti pobyt jesuitův v Košumberce následovně: »Po smrti slovutného a urozeného pana Diviše Lacemboka Slavaty truchlivé a na milosti chudé časy obci lužské nastaly. Jinak ani státi se nemohlo. Neblahé následky nešťastné bitvy bělohorské musely ztuha dotknouti se města zdejšího i okolí. V držení rozsáhlého panství košumberského uvázal se ... Vilém Slavata ... muž jinak ušlechtilý, avšak zarputilý nepřítel a neuprositelný škůdce všeho, co se neklanělo Římu. Za jeho panování započali členové řádu Tovaryšstva Ježíšova a jiní mnichové nekalé své řemeslo — násilné obracení na víru římsko-katolickou i v těchto končinách. Že řemeslu svému dobře rozuměli a že žádného nelekali se prostředku ...« atd. Po těchto frázích, vypůjčených ze spisů liberálních, pastorských a zednářských následují nové, jako: »Tak i zde (na Chlumku) v tomto tichém zákoutí nešťastné české vlasti zapustil řád Tovaryšstva Ježíšova rýč hluboko do země, krví svatých mučedníků za právo a pravdu napojené, aby vykopal nechvalný hrob staré české slávě a svaté svobodě, na něm pak aby položil zakladní kámen svému panství vykrmenému, tučnému ... pláčem, krví a klatbou«, anebo: »Že by bohatý a mocný (Vilém Slavata) tento pán obci čímkoliv dobrým a užitečným byl prospěl, leda že ji násilně a to z gruntu a dokonale na víru samospasitelnou obrátil, nikde ničeho se nedočítám.«

Při zmínce o zakladatelce Chlumku Marii Maxmiliáně Evě Terezii Hysrlové dí: »Paní tak těžce zkoušená musela se později ovšem státi hříčkou v rukách chytrých jesuitů, kteří její náboženský cit, její manželské neštěstí k svému prospěchu vtipně využitkovati dovedli. Roku 1669 připloužil se první tovaryš z řádu Loyolova na statek košumberský, aby dílo započal. Byl to jakýsi Mikuláš Kozel, který ... od svých pánů představených vyslán jest na tučnější lov, nežli poskytovaly chudé ovečky navštěvující jeho kázání. Společníkem, rozumnějším dozorcem, tajným špiclem ... byl mu bratr Jan Křižulka ... Kozel v tak pěkné zahradě! Od té doby všecko, cokoliv se dělo na statku Košumberském, nedělo se z vůle hraběnky, ale spíše návodem a přičiněním pánů páterů.« Krátce poznamenávám: V přípise ku purkmistrovi — jak doleji bude slovně uvedeno — tvrdí »pilný kronikář,« že byl při sepisování této stati poukázán skoro výhradně na jesuitské annály košumberské, tedy na práci jesuitskou o jesuitech, ale o těchže jesuitech

píše takové nepravdy, že ani »Červánky« a »Právo lidu« by si to nedovolily. Je v tom důslednosť? Je tu pravda? Je možno, aby jesuité sami sobě takto psali? Kde historická nestrannost a objektivnost? *Již tato okolnost vpaluje nesmazatelné znamení lži na čelo celé té historie* a posměšný ton *degraduje ji u soudných lidí na čirý pamflet*, ježto rozvaze musí se jeviti jako výron zášti.

V tomtéž utvrzují ještě další slova: »A tu již první stal se zázrak. Když svatý obraz (Rodičky Chlumecké) na místo ... zasaditi chtěli, k nemalému prospěchu svému shledali, že otvor pro obraz uchystaný jest příliš těsný. Nadarmo namáhal se páter Kozel. Každý pokus jeho ukázal se býti marným. Zmatek dosáhl pak stupně nejvyššího, když netrpělivý již arcibiskup k rychlosti napomínal. Bezpochyby byl by již raději seděl u tučné tabule...« anebo slova, jež charakterisovati ani se neosmělím: »O Božím Těle uvedli (jako hru náboženskou)... věčně věků interesantní pád nešťastného otce Adama se všemi konsekvencemi, při čemž nábožným posluchačům fortelně vložili na srdce, že jediné výkupné za hřích prvních rodičů musí se složiti při oprávněné privilegované bance nebeské v jesuitské zpovědnici. Že při tom na zázraky nezapomínali, netřeba teprv vykládati. Dovedliť otcové z Tovaryšstva onačejších a těžších věcí, nežli jest taková maličkost jako zázrak. Proto se to též každý rok zázr aky hemží. Nadělali jich tolik, že až i sám letopisec jejich pan Ivánek povážlivě nad takovým množstvím hlavou kroutí, dokládaje, že je lepší jediný zázrak autoritou církve uznaný a stvrzený, než tisíce takových, jež začínají jakýsi, odkudsi a kdysi, napomíná tedy pány bratry, aby budoucně čas zázraků, jména osob, míst, svědků atd. bedlivě zaznamenávali. Myslím, že nebude od místa, když pro lepší orientování se čtenáře několik povedenějších zázraků zde uvedu. Roku 1670 panna jakási stavu panského těžkou, až dosud neslýchanou stížena jest nemocí. Hlava její spuchla jako kotel (ter, urnáč). Křečovitě vypoulené oči dosáhly velikosti příšerné, nos v houbovitě naběhlém obličeji dokonce zmizel. Zbubřelost tato byla tak ohyzdná, že nešťastná tato panna, aby u jiných strach a ošklivost nebudila, na lidi jen pečlivě v roušku zastřená vycházeti si troufala. Veškerá lidská pomoc nic neprospívala, tak že nemocná poslední naději svou na pomoc nebeskou složila. Učinila slib, že jestli se uzdraví, k obrazu Matky Boží na Chlumku putovati bude. A hle! Téhož ještě večera velkou ucítila úlevu. Otok patrně se tratil a nežli uplynulo půl noci, veškerá ohyzdnost zmizela, oči svěžím zahořely ohněm a mezi boubelatými tvářičkami nejspanilejší vyklenul se nosíček. Ale, jak již to obyčejně bývá, uzdravená panna radostí nad tak netušeným obratem na slib svůj v úzkosti učiněný na čisto zapomněla. Co se stalo? Trest následoval v patách. Stará ohyzdnost se vrátila a neopustila ji dříve, až dle slibu svého pouť na Chlumek vykonala. Žila ještě dlouho svěží a krásnější než kdy jindy. Roku 1671. Jakýsi a kdesi oloupen jest o peníze, což tak bolestně jej dojalo, že ze zoufanlivosti chtěl pověsit se na oprátku. Úmysl tento ohavný když syn jeho poznal, zapřísahal jej, aby tak nečinil, slibuje, že ukradené peníze nazpět přinese. I vydal se na cestu, maně bloudil sem a tam několik již hodin, uraziv již hodně mil, avšak o penězích ani ceku maku. V úzkosti nevýslovné maje na paměti více nešťastného otce nežli zmizelé peníze, padl na kolena svá, volaje hlasitě Marii na pomoc. Ach nastojte! Člověk nějaký kvapem ku klečícímu se blíží. Jest to zloděj, jenž

otce jeho oloupil, hodí ukradené peníze zmámenému k nohám a již v útěku hledá spásu. Neníliž to podivné velice velmi? Jan Ignác Parvus (Malý) rodič z Nepomuk, od řemesla malíř, sřítil se v kostele Vejvanovském s celým lešením od samého stropu a tak nešťastně padnul, že za mrtvého jest odnešen. Avšak učinil slib Marii Svatochlumecké, zdráv od pádu svého povstal. Zimnice, zlámání, suché vody, slepota, hluchota, průtrže, jedním slovem jakékoliv nemoce léčily se na Chlumku velmi rychle a za dosti nepatrný honorář.«

Toť maličká jen ukázka »pilností městského kronikáře.«[3]) Co slovo, to výsměch katolických osobnosti a katolických institucí.[4]) Čtenář žasne, že slova tato mohla vyplynouti z pera katolického kněze, z pera, jež mělo zasvětiti se práci vzdělavací, osvětové a mravní. Než již stalo se. Litera scripta manet (Co jest psáno, zůstává) a proto nezbývá nic jiného než podaná slova osvětliti pravdou. Městský kronikář nepodává sice nikde pro tvrzení svá zvláštních dokladů, ale při všem, co vypravuje, dovolává se latinských annálů residence košumberské. Alespoň v přípise svém k lužskému purkmistrovi při odevzdání své »pilné« kroniky píše: »Slavný a opatrný pane purkmistře a slavná rado! Uvázav se na domluvu několika přátel a milovníků starobylého čtení ku sepsání historie města zdejšího, nebyl jsem sobě vědom všech těch obtíží, jaké se mi při podniku tomto naskytnou. Doufal jsem najisto, že v archivu městském hojných najdu pramenů ku práci své. Než krom Kopiáře a několika tu i tam roztroušených psaní, nenašel jsem nic . . . tak že skoro výhradně byl jsem poukázán na latinské annály residence košumberské. Nestalo se tedy vinou mou, že podal jsem práci hubenou a nedokonalou, ale spíše nedostatek souvěkých hodnověrných zpráv jest toho příčinou. Než že neuchýlil jsem se nikdy od pravdy, ničeho nikde nepřidávaje, myslím, že přece tomu onomu prací svou posloužím,[5]) tak že nebude podniknuta na zmar. Žádám tedy, abyste co nestačitelného zde bude omluvili a raději dobrou vůli mou za vděk vzíti ráčili. Vaší opatrnosti slovutných pánů ponížený a ochotný služebník Hugo Jiroušek, kaplan.« Dobrá. Vypravují annály košumberské právě tak jako městský kronikář? Vypravuje stejně tak historie? Vizme alespoň něco.

Městský »pilný kronikář« nemá v lásce, jak z výše citovaného plyne, především jednoho z nejznamenitějších českých synů a pánů, Viléma Slavatu. Že katolíci a katoličtí dějepisci všeobecně Viléma Slavatu

[3]) Podobných »ušlechtilostí mám vypsanou celou řadu a při příležitosti odhalím v nich obsažené celé pásmo lží. Prohlásil sice »auktor: »Stať, o níž tu jde, psal jsem víc jak před třiceti lety. Nepsal jsem ji pro veřejnost, a nebylo tudíž bezohledné kritické revise třeba. Za těchto okolností mohlo ovšem, buď chybným čtením, buď jiným nedopatřením do spisku vlouditi se nějaká nesprávnost a byl bych panu pisateli povděčen, kdyby mne byl přátelsky v soukromí na ni upozornil a to tím spíše, an po dlouhém bádání a zralejším uvažování sám jsem se chystal to a ono ve spisku tu pozměniti, tu umírniti, tu konečně vynechati.« (Č. Východ čís. 7. 1903), ba přál si, abych na veřejnost ho necitoval. Chtěl jsem přání jeho vyhověti tím více, ježto sám doznává, a to veřejně, že se tehdy »přenáhlil«. Než poněvadž p. Dr. Adámek v poslední své práci o Chlumku zase se »pilného kronikáře P. Jirouška« dovolává, musím znovu stať zmíněnou citovati. Že se tak děje, abych užil slov p. Drových, »já za to nemohu«.

[4]) Ještě štěstí, že žádný státní návladní té historie nečetl. Nevím, zda by pak neoháněl se § 303. trest. zák. Pamětní kniha je přece knihou veřejnou. (Poznámka sazeče.)

[5]) Kterak se tato slova srovnávají s prohlášením: »nepsal jsem ji (tuto stať) pro veřejnosť?«

chválí, jest známo, ale že i liberálové a mužové vědy ve chvále jeho jsou neunavní, mnozí přehlížejí. Jmenuji pouze některé. Jireček dí o něm: »Pozůstalo po Slavatovi množství dopisův předůležitých pro historii nejen českou a moravskou, než i obecně rakouskou. Ale hlavní dílo jeho jest »Historické spisování«, jakož on je nazývati uvykl, na kterémž pracoval od l. 1637 až do smrti.« (»Anthologie z lit. české« II. 378.) Jakub Malý píše: »Spis ten (Slavatův) má velikou cenu jako důležitý pramen historický. *Osobní povahy byl Slavata lepší, než jeho pověst. Náboženské jeho přesvědčení bylo upřímné, byl upřímný Čech a vlastenec.* Nezištnost svou dokázal tím, že opominul použíti k obohacení svému příležitosti, jaká se mu naskytovala k lacinému zakupování konfiskovaných statků, nevycházeje téměř po celý čas života svého z peněžitých nesnází.« (Vlastenecký slovník historický 758.) »Znaky rodů českých« vydané »Společností přátel starožitností českých v Praze« nazývají Slavatu »proslulým v tom nejlepším slova smyslu, ba i »Časopis Českého Musea« z péra Františka Tischera svědčí o neobyčejné a veliké jeho *svědomitosti*. Významně týž časopis dokládá: »Slavata pečoval (při spise svém) o správnost řeči (1902 str. 307.) Ejhle, byl tedy Slavata muž upřímný, charakterní, veliký Čech, vlastenec, člověk nezištný, spisovatel neumorný a při tom nesmírně svědomitý. Proč tedy ho mnozí tupí? Zajisté jedině proto, že byl horlivým katolíkem a jednal dle svého pevného přesvědčení. Ale tak to jest, jak říkávali staří: »Si duo faciunt idem, non est idem«. (Činí-li dva totéž, není to totéž.) Ti páni, kdož do nebes vynášejí Husa pro jeho náboženské přesvědčení (— ač bylo bludem), psí hlavuby strčili na katolíka Viléma Slavatu, který též jednal dle svého náboženského přesvědčení, jež bylo naprostou pravdou' Proto souhlasím s p. Dr. Adámkem, když píše: »Dějepisec musí dbáti jen pravdy, neusuzuje o lidech dle jejich vyznání, nýbrž dle jejich činů.« Kéž by slovy těmi v první řadě vždy byl se spravoval městský kronikář a v druhé řadě p. Dr. Adámek sám! Alespoň by se byl nikdy neodvážil nazvati Viléma Slavatu »zrádcem víry« a týratelem měšťanů!

Dále zastavuji se u *domnělých zázraků*. Něco frivolnějšího a také nepravdivějšího, než jsou slova městské knihy svrchu uvedená o zázracích chlumeckých, doznávám, po celý život svůj jsem nečetl. Tento tabák byl samému Dr. Adámkovi příliš silným a proto, že vypůjčil si zmínku o P. Ivánkovi, který prý nepřál upřílišování zázračné moci obrazu P. M. Chlumecké, neodvážil se přece některé zázraky specielně vypočítávati, ale tvrdí pouze: »Rozšiřovaly se zprávy, kterak lidé nemocní a v nesnázích postavení docházeli tu pomoci.« Naproti tomu konstatuji: Annály košumberské psány jsou latinsky. To, co městský kronikář jmenuje zázrakem, sluje tu »dotes Marianae« (dary Marianské), »beneficia Mariana« (dobrodiní Marianská), »gratiae Mariae« (milosti), sanitates (uzdravení), ale nikde miraculum, jak zázrak latinsky se jmenuje. Proto mluví-li městský kronikář o zázracích, nad to způsobem velice nevhodným a uštěpačným, nejen že jest dalek pravdy, ale také objektivnosti. Místo pana Ivánka o zázračné moci obrazu chlumeckého zní: »Uvádím dobrodiní marianská, ježto zázraky je pojmenovati se neodvažuji.« Tážu se: Nemluví toto místo jasně pro jesuity? Nesvědčí, jak svědomitě a církevně korrektně si počínali? Nedokazuje, že sami události chlumecké vždycky jen pravým jménem nazývali? Ano, jesuité zázraky na Chlumku »nedělali«, ale zázraky ty vykonal škrtem péra v městské knize lužské

městský kronikář a nadělal jich tolik, že se to »jimi hemží«. K zázrakům, jež sám takto vykonal, připojil pak týž kronikář nesčetné překrouceniny a zkomoleniny a tak sám své vlastní dílo odsoudil! Proto dobře radí Dr. Adámek: »Kdo chce... polemisovat, musí dříve umět číst, a umět česky a spis si pročíst,« či vhodněji pro náš případ řečeno: Kdo chce psát o jesuitech, musí dříve umět číst a *umět latinsky* a *spis si pročíst.*

Aby se nezdálo, že přeháním, uvedu doklad. O prvním »zázraku« píše městský kronikář jak nahoře uvedeno, že když obraz Marianský na místo zasaditi chtěli, otvor pro obraz byl malý a na modlitbu P. Kozla konečně obraz do otvoru zapadl. Annály košumberské o tom do slova píší takto: »Když, jak dříve jsem vypravoval, za velikého lesku posvátný obraz Rodičky Boží Pomocné z hradu do kostela již konsekrovaného se přenášel a do kostela se přišlo a obraz na své... místo se zavěšoval, byl prostor pro něho malý tak, že obraz tam vejíti se nemohl. P. Mikuláš Kozel se ulekl... a když zvláště arcibiskup připomenul, že jest na čase, aby bohoslužby započaly... pokleknuv P. Kozel, vroucně se modlil, a... a obraz bez další námahy byl zavěšen.« Tak vypravuje se na str. 15. Před tím, prve než vypravování započalo, dí se na str. 14.: »Protože až do tohoto roku (1676) žádných záznamů o původu kultu Marianského na Chlumku není..., tu připojuji, co si lidé o počátku jeho vypravují.« Nyní srovnejme vypravování městské knihy a annálů. Městská kniha mluví, že biskup pospíchal k tučné tabuli, annály však, že již je na čase počíti bohoslužby. Co je pravdou? Dejme tomu, že tehdy průvod s obrazem Marianským z Košumberka začal, nejdříve jak vůbec možno, o desáté hodině. Netřeba dlouhých dalších výkladů, že průvod dospěl na Chlumek nejdříve o třech čtvrtích na jedenáctou. Následovalo jistě hodinové kázaní a pak se obraz zavěšoval. Proto nejsem pravdy dalek, že do poledne již mnoho nescházelo a bylo vskutku na čase, aby podle zákonů církevních,[6]) začala slavná pontifikátní mše sv. Městská kniha mluví o zázraku, annály pouze o tom, co si lidé vypravují. Uvažme dobu tehdejší, uvažme vzdělání lidu a přesvědčíme se, jak nespravedlivě a nepravdivě počíná si městská kniha, mluví-li jednak o zázraku, jednak o touze arcibiskupově po tučné tabuli. Dnes vysvětlíme si zcela dobře, co tehdy lid — prosím pozor! — si vypravoval! Zatím co některý člověk uvolňoval rám, P. Kozel, aby zbytečně nemařil času, se modlil. To bylo to celé. Vidíme, že jesuité nebyli kejklíři, jak je různí kronikáři nazývávají.

Jiný doklad. »Zázrak«, který vypravuje městský kronikář při roce 1670 o panně jakési ze stavu panského v podstatě — to slovo zdůrazňuji — podán v annálech tak, jak v městské kronice, ovšem bez »básnických« okras. (»Oči svěžím zahořely ohněm a mezi boubelatými tvářičkami nejspanilejší vyklenul se nosíček« a p.) To by bylo tedy zcela v pořádku. Než annály po straně listu, kde znamenán vždy hlavní obsah stati, před uvedením tohoto »zázraku« výslovně dí: »Následují rozličná dobrodiní R. Boží a uzdravení.« Na str. 17. uvádí se celá zmíněná událost na pravou míru těmito slovy: »Při roce 1670 vypravuje se o vznešené dívce, jejíž hlava a oči tuze byly otekly. Věděti jest, že byla to sama paní českého rytíře Ludmila Alžběta Slanka, rozená

[6]) Divím se, že »městský kronikář«, který přece v Luži tolik let kaplanoval, a zákony církevní o bohoslužbě znáti musí, tak nerozmýšleně při sepisování městské knihy si počínal.

Příbeková z Otaslavic,[7]) jež na radu urozené paní Maxmiliany Hubrykové, rozené Fleischmannové z Tumbachu, učinila Rodičce Boží Chlumecké slib a ještě téhož dne prohlédla na jedno oko. Vypravuje se, že upadnuvši ve spánek, spatřila Rodičku Boží v té podobě, jak na vrchu Chlumku se spatřuje, ale se všech stran světly ozářenou a s velikou hořící svící u hlavy; když pak se probudila, že pocítila, že zcela jest zdráva. O nové nemoci se ničeho více neví.« Oč se tu tedy vlastně jednalo? O nic více a nic méně, než o pouhý otok hlavy a očí. Postižená slíbila pobožnost k Rodičce Boží a otok se ztratil. Sama to přičítala přímluvě Rodičky Chlumecké a kronikář, jak mu to bylo vypravováno, událost tu zaznamenal a nazval ji uzdravením. V tom nespatří rozumný člověk docela nic zlého. Bylo tu vskutku uzdravení, a to uzdravení dle domněnky trpící na přímluvu Rodičky Boží. (Dokončení.)

LITERATURA.

SLOVINSKÁ.

Gradivo za zgodovino Slovencev v srednjem veku. (Prameny dějin Slovinců v středním věku.) Sestavil prof. dr. Fr. Kos. Nákladem »Leonovy družby« v Lublani. 1903. Tiskem katolické tiskárny. První kniha (od r. 501—800). Stran LXXX + 416. Cena 8 K, pro podporující členy Leonovy družby 6 K, pro řádné a ustavující členy 4 K. — Dějiny každého národa jsou nejdůležitější potřebou národní a kulturní; ale jest potřebí, aby byly úplně spolehlivy, jinak nemají ceny. Dějiny pak se mohou psáti jen dle původních pramenů; dokud tyto nejsou zpracovány a vydány, nelze pomýšleti na sepsání důkladných a spolehlivých domácích dějin. U Slovinců nebylo dosud podobného díla. Jest málo pracovníků a příliš mnoho látky, poněvadž je tento národ roztroušen ve více zemích, tak že vlastně podrobných dějin nemá. Avšak našel se věhlasný muž, který si obral za životní úkol objasniti historii slovinskou. Je to prof. dr. Franc Kos, který již celá léta věnoval studiu domácí historie a s neúnavnou pilností a podivuhodnou horlivostí sbíral a snášel dějepisné zprávy, zápisky, regesta ze všech možných pramenů o dávných osudech Slovinců. Celé dílo jest rozvrženo asi na deset velkých svazků. Nepatrný národ slovinský nemá bohaté akademie ani jednotlivých mecenášů, kteří by se postarali o vydání tak nákladného a přece veledůležitého díla. I převzala ochotně veliké břímě katolická »Leonova družba«, ustanovivši se na vydání těchto regest ve schůzi dne 23. prosince 1901. Spisovatel nejen že se zřekl honoráře za svou neúnavnou práci, ale ještě věnoval 600 K na vydání tohoto spisu. Ředitel bisk. semináře dr. Josip Lesar přispěl pak k tomu konci 100 K. — V předmluvě ospravedlňuje vydání této knihy, ač její potřeba sama sebou jest na jevě: Kdo chce stavěti dům, jest mu dříve si připraviti potřebného kamení, vápna, písku a ostatních věcí a pak teprve přistoupiti k dílu. Každý národ, který chce jako takový vystupovati, musí míti tolik životní síly, aby mezi jinými seznámil se znenáhla se svou minulostí. Velicí národové mají mnoho dějinných pramenů, malý národ však musí shledávati vše roztroušeno v různých dílech. Historiku jest probrané prameny posouditi kriticky, a pak teprve jich může užívati. Když se národ obeznámí s minulostí svou, nebude možno tvrditi, že nemá dějin. Spisovatel uvádí také prameny, které sice přímo se netýkají Slovinců, ale národů dříve obývajících země nyní slovinské, aby tak obraz byl úplný, což je samozřejmo, aby vyplynuly poměry, jaké Slovinci našli při svém příchodu v těchto krajinách. Proto také je třeba osvětliti dějiny sousedních národů, poněvadž ti mají také účin na vývoj slovinského národa. Takovými sousedy byli patriarchové aquilejští, biskupové solnohradští a furlanští i bavorští vévodové. Nejen listiny v té věci jsou důležity, nýbrž také jiné dějepisné údaje, jako poznámky ze spisů různých spisovatelů, letopisův i kronik mají vážnost hlavně v nejstarší době. Spisovatel vybíral tyto údaje hlavně z vydání kritických, ale bylo potřebí sáhnouti i k méně kritickým, poněvadž nebylo lepšího vydání. Vypisoval prameny doslovně v původním jazyku, jen z listin učinil obšírné výňatky čili pořídil regesta, poněvadž by nebylo možno všeho uveřejniti. V některých listinách je mnoho materiálu k slovinským dějinám, v některých

[7]) Měli v držení Brežovice u Chroustovic. Sr. »Ottův sl. n.« (XX. 664.) článek: »Příbek z Otaslavic«.

pak pouze jedině jméno; odtud vysvětluje se různost délky regest. Na konci každého regestu jsou uvedeny knihy, v nichž je vytištěna listina. Spisovatel přebývá v městě, kde není podobných knih v knihovnách, proto za drahý peníz mu bylo většinu knih vlastním nákladem zakoupiti; některé si vypůjčil z různých knihoven, což rovněž stálo mnoho starostí. V dějepisném přehledu uvádí poměry před příchodem Slovinců, a to zeměpisný nástin, území východních Gothů, náboženské a církevní poměry; potom pojednává o Slovanech a jejich bojích s Byzantinci a obrací se k Slovincům a popisuje důkladněji jejich dějiny, pokud ovšem zdá se mu býti potřebno pro porozumění pramenů. K dílu je přidán velmi praktický rejstřík. Dílo toto možno právem nazvati »Monumenta Sloveniae«, jak kritika s potěchou dovozuje. Bylo by si jen přáti, aby toto epochální dílo také se rozšířilo mezi vzdělanými slovinskými kruhy, aby tak plně byla odměněna snaha obětavé »Leonovy družby«. *Fr. H. Zundálek.*

ČESKÁ.

Marcolo Polo: »Milion« čili cesty po Asii, po Africe, a po moři Indickém popsané ve stol. XIII. Přeložil Dr. František Maleček. V Praze. Nákladem J. Otty 1904. (»Svět. knih.« č. 388 až 391.) — Ve »Svět. knih.« vyšel již jeden cestopis, totiž Martina Kabátníka cesta z Čech do Jerusalema a Kaira r. 1491—1492. Vydal dr. Justin V. Prášek, jenž dříve r. 1894 vydal diplomaticky věrně cestopis Kabátníkův dle rukopisu knih. kapituly metropolitní v Praze. Dr. Prášek zabýval se též cestopisem Marca Pola již před více lety. Roku 1897 v »Časopise Českého Musea« uveřejnil pojednání o cestopise Polově; do Ottova Slovníka Naučného napsal velmi dobrý článek o témže cestopise sub voce »Marco Polo« díl XVI., 825 až 826. Prof. Prášek ve Sbírce pramenů ku poznání literárního života v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, vydávané III. třídou české akademie, uveřejnil staročeský překlad »Milionu« Marka Pavlova z Benátek dle jediného dosud známého rukopisu spolu s překladem latinským, na jehož základě byl vzdělán překlad staročeský. Toto vydání hodí se jak historikovi tak českému filologovi, neboť obsahuje filolog. úvod a slovníček od dra. Flajšhansa.

Výňatky ze staročeského překladu již před lety uveřejnil K. J. Erben ve Výboru z literatury české, též Jireček v Anthologii z literatury české.

Literaturu českou o Marku Polovi uvádí dr. Jos Hanuš v Památníku české akademie z r. 1898, III°, 64, též obecné encyclopaedie, jako Ottův Slovník, již nahoře připomenutý, Meyers Konversationslexicon 5. vyd. 14. svazek str. 20. sub. voce Polo Marco nebo Brockhaus' Konversationslexikon 14. vyd. 11. svazek, 580 až 581, nebo La grande encyclopédie svazek 23, strana 44 až 45.

Novočeský překlad, vydaný od dra. Malečka, je pořízen na základě textu vlašského. Původně napsán byl »Milion« asi francouzsky (úvod dra. Práška k vyd. z r. 1902.)

Staří Čechové vždycky se zajímali o země východní; proto také cestopis Marka Pola přeložen byl záhy do češtiny.

Z českých cestovatelů starodávních připomeňme jen jednoho, jenž je méně znám, a o němž Ferdinand Tadra v knize »Kulturní styky Čech s cizinou až do válek husitských« učinil obšírnější zmínku na str. 4.—7. Jest to Odoricus de Foro Julii jinak de Pordenone (Portus Naonis ve Furlansku.) Město toto v letech 1270 až 1276 náleželo Přemyslu Otakarovi II., a mělo v těch letech českou posádku. Otec Odorikův, jenž sem přišel s českou posádkou, se zde usadil a oženil, a r. 1286 narodil se syn jeho Oldřich. Vstoupiv do řádu menších bratří, cestoval v letech 1316—1330 po Asii, byl i na ostrovech moře indického, jda jakožto missionář radlicí slova rozrážet nezoraná pole lidských srdcí. Po návratu do Evropy brzy zemřel r. 1331 v Udině, kdež dodnes jest jeho náhrobek. Že byl Čech, svědčí nejen zprávy jiných, ale i on sám nazývá se ego frater Odoricus Boemus. Cesty své popsal latinsky; rukopisů cestopisu tohoto zachovalo se několik, jeden v biblioth. metropolitní kapitoly.

Tadra praví o Odorikovi: »Hlásil-li se Odoricus sám k národnosti české tím větší právo, ba povinnost máme my, mezi jména Čechů ve středověku proslulých, ba světoznámých vřaditi též jméno slavného cestovatele a blahořečeného missionáře, Čecha Oldřicha čili Odorika, z jehož spisu pozdější cestovatelé, i sám Mandevillex u nás více než Odoricus známý, celé části skoro doslovně přepisovali.«

Laskavý čtenář promine, že jsem vybočil z hranic referátu o cestopisu Marca Pola.

Cesty Marka Pola byly pro výzkum Asie velmi důležity, a proto zasloužená je pozornost, které se těšil a těší Marko Polo dodnes. *Alfons Neubauer.*

Hlasy katolického spolku tiskového. Ročník 35. Číslo 1. Život sv. Ignáce z Loyoly, zakladatele Tovaryšstva Ježíšova. Napsal P. Jan Badeni T. J. Přeložil Jan Tagliaferro, farář na Borové. Číslo 2. Kristus! Bůh! Několik upřímných slov o vážných věcech podává František Prokop.

Dobrého katolíka jistě nemálo zajímá, zvědět podrobnějších zpráv o životě a působení velkého světce a slavného zakladatele řádu Tovaryšstva Ježíšova. Uvedená kniha čtenáře s dostatek poučí o sv. Ignáci a jeho díle. Nejprve líčí pan spisovatel mladá léta světcova, původní jeho povolání ke stavu vojenskému, pak náhlý obrat v jeho životě ku službě Boží a seznamuje nás s jeho přípravou k novému povolání, pozůstávající ve zbožném rozjímání, pouti do sv. země, v jeho studiích, jimž se věnoval v Barceloně, na vysokém učení v Alkale a v Paříži. Na školách trvaje byl světec nejen žákem, nýbrž i učitelem, a příkladem i slovem jiných nabádal k zbožnému životu: V Paříži získal první soudruhy. mezi nimi P. Fabra, sv. Františka Xav., s nimiž umluvil zřízení řádu, kterýžby se úplně věnoval službě Boží a spáse duší. Poněvadž mu po skončených studiích bylo raděno, aby chatrné své zdraví ve své otčině upevnil, odebral se světec do Španěl a tam nejdříve a potom ve Vlaších s velikým úspěchem kázal. Do Benátek přišli za ním soudruhové pařížští a tam začali společnou blahodárnou činnost. Přijav svěcení kněžstva, odebral se s P. Fabrem a P. Laynezem do Říma a pokračoval s nimi a s jinými ve své činnosti. Ve společných poradách, provázených modlitbou, ustanovili pravidla řehole své a domáhali se potvrzení papežského. Po mnohých nesnázích a pronásledováních, o nichž sám sv. Ignác doznává, že byly z nejhroznějších, jež prožil, ač mu po celý život zápasiti bylo s nespravedlivým pronásledováním, potvrzena řehole T. J. papežem Pavlem III. Dále rozepisuje se kniha o zvolení sv. Ignáce generálem řádu, o základních pravidlech a vnitřním zařízení T. J., o apoštolské jeho činnosti a konečně o hrdinských ctnostech světcových, jeho smrti a oslavě na zemi a v nebi. Neváhám přiznati, že čtení tohoto životopisu sv. Ignáce čtenáře velmi pobaví i poučí. Kdo sama sebe povzbuditi chce k opravdovému životu zbožnému a zanícen býti k práci pro čest Boží a spásu bližního, vezmi a čti! Také nebylo by se škodou, aby zvláště nepřátelé víry katolické a sami katolíci, kteří zaujati jsou proti »Jezovitům«, přečetli sobě tuto knihu. Nabyli by jiného přesvědčení. — »Kristus! Bůh!« Jak z nadpisu vidno, podává pan spisovatel ve svém spisku několik upřímných slov o vážných věcech, totiž o Bohu, o Kristu Pánu a o náboženství. Ovšem není to dogmatické pojednání o jsoucnosti Boží a Kristově, nýbrž pestré náčrtky páně spisovatelovy, mající podkladem jeho životní zkušenosti, příhody z cest a nahodilé úkazy a události ze života veřejného, jichž vesměs za tím účelem používá, aby dokázal, že Bůh jest, a že člověk jediné v Bohu a v zachovávání náboženství Kristova nalézá opravdového blaha. Sám spisovatel praví, že kniha jeho, jen z vděčnosti sepsaná, nečiní nároků na literární cenu, ale že lidé v ní najdou upřímnost a pravdu. Spisek se čte zvláště pro rozmanitost obsahu příjemně. *Josef Herzig.*

»Český Jinoch«. Ročník VIII. Rediguje prof. Václav Müller. V Praze 1903. Nákladem Cyrillomethodějské knihtiskárny V. Kotrba. — Právem se dotvrzuje, že pro mládež má býti voleno jen nejlepší, poněvadž dojmy, které si mladistvá mysl ze čtení odnese, jsou namnoze trvalé. Naše katolická literatura nemá příliš velkého výběru knih a časopisů pro dospělejší mládež. Proto hořejší časopis, který 10kráte za rok podává vybranou četbu pro mládež, dlužno ze všech sil podporovati, aby se na své výši udržel. Redakce pečlivě vybírá nejvhodnější látku, aby plně uspokojila mladistvé čtenáře. Uplynulý ročník přinesl mnoho básní, hlavně dr. Matěje Kováře, našeho pilného pěstitele katolické poesie, a Prokopa Zaletěla. Vedle toho jsou tu v řeči vázané zastoupeni Bohuš z Nechvátalova, Fr. Němčický, F. S. Tichý a J. Kř. Vělinský. Články vzdělavací podal hlavně redaktor V. Müller (Cesta do Betléma, K nové práci, Svátek jména Ježíš, Sv. Mikuláš, Sv. Prokop) a V. Mlynář (Člověk — svět v malém). Články cestopisné, národopisné, děje- a zeměpisné uveřejnili V. Müller, K. J. Zákoucký (Krakov). Původní povídky jsou od Z. A. Kouckého (Nezapomenu) a A. B. Šťastného (Úkol spolužákův), překlad zdařilé povídky »Z mládí Josefa Verneta« od Lavergneové velmi pěkně se čte. Přírodopisné stati napsali V. Karlínský (Něco o sopkách. Telegrafie bez drátu), a J. Kosina (o červené jahodě, kávě, palmě, stáří zvířat, vlčím máku, ze severoamerického pralesa). Bohatá směs na konci čísla zajímá každého čtenáře nemálo, poněvadž jsou tam uveřejněny příhodné události ze života mládeže dospělejší, i různých jiných oborů. Obrázky pěkně provedené doprovázejí text; jsou hlavně od Mik. Aleše, V. Cvekla, J. Jakši, L. Kuby, J. Nejedlého, J. Říhy, K. Špilara, J. Tachecího a j. Vzhledem k výbornému obsahu a pečlivé snaze redaktorově lze tento časopis

upřímně doporučiti dospělejší mládeži, v něm najde poučení a zábavu; zvláště studentstvo nižších středních škol by jej mohlo s prospěchem čísti; bystřili by zároveň svůj um na hádankách v příloze uveřejňovaných. Předplácí se ročně 1 K.

F. H. Žundálek.

»Ludmila.« Ročník VI. Svazek 3.V. Šlosar-Doubravský. »Z lásky k svým.« V Praze 1904. Cyrillo-Methodějská knihtiskárna a nakladatelství V. Kotrba. — Přátele poutavé četby, kteráž nejen baví, ale také poučuje, přečtou svazek »Lud milou« předložený s velikým uspokojením. V. Šlosar-Doubravský podal v tomto románu nejen velmi živý názorný obraz ze života sedmnáctého století, nýbrž položil také v rámec ten děj, který každý soudný čtenář od počátku až do konce přečte se stoupajícím zájmem. Živými barvami na základě pramenů a vědeckých spisů líčí se tu smutné doby války třicetileté, která tolik pohrom na vlasti naše uvalila.

Měrou vrchovatou zakusily země naše a jejich obyvatelstvo trampot válečných, několika proudy valila se vojska švédská v žírné kraje naše, zaplavujíce je nevídanými ukrutnostmi. Nešťastné bylo místo, kam vkročily švédské hordy, a ještě nešťastnější byli lidé, u nichž se uhostily. Obyvatelé podobali se spíše psancům, než usedlíkům této země; metla válečná vyháněla je z vlastních příbytků, brala jim poslední sousto z úst, ba i největší statek — víru.

Švédové hospodařili v Čechách jak egyptské kobylky; vše uloupili, zničili a zavlekli do ciziny. Tak pustla země a s ní i lid. Když pak Švédové odtáhli s bohatou kořistí, přistěhoval se horší nepřítel — hlad a mor. Ty řádily mezi lidem s velikou dravostí, a odnikud nekynula pomoc. Nejhůře bylo na venkově; obyvatelé z hladu jedli věci nezáživné a odporné, čímž klestili moru cestu ještě více. Nikam nebylo možno nepříteli tomu utéci; věšel se lidu na paty a následoval je i tam, kam ani Švédové se neodvážili.

V tento smuteční rámec klade spisovatel román lásky polského šlechtice a císařského důstojníka Řešovského a Aničky, dcery rychtáře a rolníka Vaníčka v Hořovickém Újezdě. Hejtman Leutner, muž nízké povahy, unesl mu ji, Řešovský pak marně ji hledal u Baltu, u Porýní, v Bavořích, až konečně šťastně ji nalezl v domku prostých uhlířů v odlehlém úvalu Berounky v krajině Plzeňské. Hned druhý den po únosu podařilo se jí prchnouti z rukou svěřepého Leutnera, dobrosrdečná rodina uhlířská přijala ji jak vlastní dítě. V prosté chatě této slaví milenci svůj sňatek a prožijí v blaženosti několik měsíců.

Šťastně se končící historie tato jest jedinou světlou vásou ponuré povídky. Nalézáme tu sice velmi mnoho ryzích, nezištných, šlechetných charakterů, ale většina jich hyne jak oběť děsné doby své.

Šlechetný plukovník Horáček, velitel vratislavského pluku, který ujímá se utiskovaného lidu, hyne v neznámém kraji; Vitouš, kněz idealista, který život svůj obětuje svému českému lidu, umírá zabit obyvately újezdskými, k nimž spěchal s pomocí v době moru až z Prahy, jeho otec, rychtář poctivec, který ujímal se svých občanů, když nespravedliví úředníci vrchnostenští je krvavě potlačovali, byl zběsilým hejtmanem Leutnerem nejprve oslepen, pak zabit.

Kolik to smutných výjevů a truchlých scén! Jak tragický jest osud Madlonského pluku, jehož konec líčí spisovatel věrně dle rokycanské pamětní knihy! Věru srdce bolí, když dovídá se o útrapách, jež tenkráte přestál ubohý národ náš! Jen důvěra v Boha, pevné přilnutí k víře od otců zděděné ochránilo národ náš, že neklesl v hrob, z něhož byl by nepovstal!

V. Šlosar-Doubravský vystihnul výtečně v historickém románu tomto ducha sedmnáctého století; podává nám sice především pestrý, živými barvami vylíčený, pravdivý obraz bouřlivé doby té, ale přináší také mnohé sentence, jež pro dobu naší mají platnost. Tak čte se na str. 40.: »Jak jsem pozoroval, jste vy Češi divní lidé. Domníváte se, že budete spíše spaseni, že budou z vás dokonalejší lidé, že se nad ostatní povznesete, když svou řeč budete zapírati a němčinou se chlubiti. A jak sladce usmívá se každý, komu se podaří několik slov po německu říci! Už rodáky svými pohrdá, vtírá se mezi cizáky, a když ho odkopnou, připlazí se k nim, aby aspoň ve stínu jejich ležel. Jak otroci jste! . . . Jak se Češi mlsně začali ohlížeti po cizině, veta bylo po jejich moci, po jejich staré víře.«

Jsme povděčni spisovateli za jeho povídku; ukázalť v ní dovedným pérem, že úplně převráceno jest v bouřlivých dobách válek náboženských hledati výkvět slávy lidu českého, že nikterak odpad od víry Cyrillo-Methodějské, nýbrž jen pevné přilnutí k víře této po otcích zděděné oblažiti může národ náš. Spisovatel maluje sice mnoho barvami temnými, ale doby ty byly také přesmutnými pro národ náš,

zavinivše jeho úpadek. Všem přátelům dobré, laciné, zdravé četby lidové budiž »Ludmila« a svazek tento doporučen! *Dr. Rudolf Zháněl.*

Heřman hr. Černín z Chudenic. Obraz ze života a činnosti jeho. Napsal *František Tischer.* (Vzdělávací katol. knihovny svazek XXIX. Praha 1904. Stran 314. Cena 3 K 50 h. Nákladem V. Kotrby.) — — Bohaté a zajímavé zprávy o Heřmanu Černínovi z Chudenic spracoval pan spisovatel (archivář kn. arc. konsistoře pražské) v ladný a přehledný celek. Dvakráte konal hr. H. Černín cestu do Turecka jako vyslanec císařský a zastával také v zemi důležité úřady, a proto obsahlost látky vyžadovala jistě mnoho času a obratnosti, měl-li obraz českého pána tak plně a jasně vyniknouti. Četli jsme práci, když vycházela v »Obrázkové Revui« a líbila se nám velice a doufáme, že i vědecká kritika bude spokojena. Pan spisovatel ovládá látku úplně, čerpaje jednak z pramenů archivních, jednak ze zpráv již tiskem vydaných, maje nad to zvláštní schopnosti k bádání a spisování historickému. Při této příležitosti projevujeme naději, že p. spisovatel obrátí se časem k studiu katolické reformace v Čechách a užije svých schopností a vědomostí také ve směru apologetickém. Spis »Heřman hr. Černín z Ch.« doporučujeme jako četbu zajímavou i poučnou, majíce zároveň radost, že katolická literatura novou důkladnou prací byla obohacena. *L. † jv.*

Zábavy večerní. Redaktor: Emanuel Žák. Ročník XXV. Číslo 1. Dílo 137. *Kletba zločince.* Povídka. Napsal František Čech. Číslo 2. Dílo 138. *Marta.* Povídka Marie Guerrier de Hauptové. Přeložil Vítězslav Unzeitig. V Praze. Majetek a tisk Cyrillo-Methodějské knihtiskárny V. Kotrba. — Běžný ročník Zábav Večerních začíná původní povídka »Kletba zločinu«. Rolník Čečetka, touže po bohatství, hodlá postavit přádelnu. Ku vhodnému zařízení továrny potřebuje místo, kde stojí baráček Nejedlého, a aby ho získal, dopustí se zločinu. Nejedlý vypůjčí si totiž od Čečetky beze svědků peníze a zase je poctivě vrátí. Leč té okolnosti použije Čečetka, aby dostal baráček, vymáhá na něm po druhé dluh i soudně a ovšem falešně přísahá. Otec Čečetkův, přesvědčen jsa o poctivosti Nejedlého, marně varuje syna před křivou přísahou a v týž den umírá, sděliv ještě snaše své přesvědčení, že syn falešně přisahal. Nejedlý, dříve hodný manžel a snaživý muž, oddává se po čas soudu nestřídmému pití a po soudu, kterým o veškeré jmění přišel, pozbývá rozumu a stane se tichým bláznem. Čečetkovi narodí se němé děvče. Dotud pan spisovatel vypravuje. Ostatek děje krátce jest pověděn v doslovu. Čečetka vystaví továrnu a bohatne, nemá však pravého štěstí rodinného a za několik let při prudké jízdě smutný béře konec. Manželka jeho vrátí rodině Nejedlého ztracený majetek, a syn téhož stává se správcem továrny a ženichem dcery Čečetkovy. Již obsah povídky se zamlouvá a připojíme-li, že psána jest slohem lehkým a příjemným, není pochybnosti, že bude od čtenářů vděčně přijata. — »Marta«. Pan Delaroche, bohatý statkář, ztratí odvážnými podniky své jmění. Brzy potom zemře mu choť a on se odstěhuje s dcerou Martou do Paříže. Marta zasnoubena jest bratránkovi Jindřichovi, námořníku, kterýž ji až po třech letech hodlá pojati za manželku. Pan Delaroche nenalezne v Paříži výživy, tak že Marta sama ručními pracemi otce i sebe nuzně živí. Otec onemocní a oběma dostane se dobrodinců v lékaři Müllerovi a jeho hospodyni Madleně. Po brzké smrti otcově stane se Marta přičiněním lékařovým vychovatelkou v rodině zbohatlé vdovy paní Sorrinové. V úřadě tom jest jí mnoho příkoří snášeti, jak bývá v rodinách, které vychovatelku jen za draze placenou služebnou považují. Marta se těší, že ji Jindřich, oznámivši svůj příchod, v brzku pojme za choť. Leč stihne ji nová ztráta. Jindřich se sice vrátí, leč zahyne při projížďce na moři. Marta těžce onemocní, ošetřována jsouc paní Madlenou, a uzdravivši se, vrátí se k paní Sorrinové. U ní více ještě vytrpí než dříve, až konečně úřadu svého se vzdá, do Paříže odejde a tam hodinami se živí, až se jí dostane po smrti paní Madleny skrovného dědictví. Celá povídka velmi mile se čte. Čtenář oblíbí sobě Martu pečlivou a něžnou k otci, svědomitou v plnění povinností, trpělivou při všelikých pokořeních a hrdinnou při všech ranách ji stihnuvších. Povídka poctěna jest cenou Akademie francouzské. *Jos. Herzig.*

P. Celestina Bernutiho. **Duch sv. Alfonsa Marie z Liguori.** Dle 3. vydání z vlaštiny přeložil *P. Bohumil Matějů,* kněz kongr. nejsv. Vykupitele. V Praze, 1904. Nákladem Cyrillometh. knihkupectví. Stran 346. Cena 1 kor. 80 h. — Pravdu smutnou pravíme, vyznáme-li, že dnes duchovní četba napořád se zanedbává. Chceme-li totiž »s duchem času kráčeti«, musíme téměř hltati obsah přečetných novin a knih, čímž mysl a paměť příliš se rozptyluje a změlčuje a stává se pro vážné a vytrvalé přemýšlení o pravdách věčných skoro neschopnou. A přec jaké to bohatství pravdy, krásy, útěchy v duchovní četbě! A vidíme-li nad to ještě náboženské pravdy takřka zrealisovány v životě svatých, nelze pochybovati o mocném,

ušlechťujícím působení duchovní četby. — Život sv. Alfonsa jest obraz křesťanského charakteru. Plným právem lze o něm říci: »Duch vlídný, dobrotivý, stálý, jistý« (Moudr. 7, 23). Úcty hodná povaha. pevné zásady a důsledné, neoblomné jich uskutečňování v praksi. Tu teprv vidíme, jak bezedná byla to zloba a neskonalé bídáctví, když před časem nedávným jistí lidé a jisté časopisy (i české!) na tohoto světce se vrhli. Spis zdá se nám jako mosaikový obraz, v němž ctnosti světcovy jako vzácné kameny září a pronikají. Nejvřeleji doporučujeme. *L. † sk.*

»Církev satanova« čili »Spiritism jest učením protikřesťanským«. Napsal V. Bol. Pavlík-Sychra, redaktor »Jizerana« v Mladé Boleslavi. »Antispiritistické knihovny«, která vychází ve lhůtách volných v Ml. Boleslavi, sešit 1. Cena 2 h. Věnováno dp. Václavu Davídkovi, řediteli bisk. konviktu v Mladé Boleslavi. — Když před lety vzniklo nové učení spiritistické, nikdo netušil, že se v Čechách ujme v tak značné míře. Kořeny své zapustil spiritismus hlavně v nižších třídách lidu a udržuje se pod klamným předstíráním, že souvisí s náboženstvím. A přece nalézá se v přímém odporu s křesťanstvím, které usiluje podkopati. Mimo to spiritismus překrucuje Písmo sv. a falešně vykládá články katolické víry. Jest dílem satanovým se všemi svými divy a podvody. To vykládá spisovatel v knížečce »Církev satanova«, která vyšla právě v nové »Antispiritistické knihovně.« Musíme s radostí uvítati vydávání této knihovny, poněvadž nebezpečí rostoucího spiritismu mezi českým lidem nemusí se podněcovati. Autor vydal již tři protispiritistické spisky, a to v »Časových Úvahách«, »Spiritismus čili mediánství« (V. Bledý), který jest již dávno rozebrán, takže nebylo žádného českého spisku protispiritistického, který by mohl nyní býti dán do rukou oklamaného lidu. Proto vydal V. Bol. Pavlík-Sychra druhou brožuru »Spiritismus ve světle pravdy«, dedikovaný Jeho biskupské Milosti nejdůstojnějšímu panu biskupu Královéhradeckému dru. Josefu Doubravovi, jenž projevil spisovateli své plné uznání jeho práce. Nyní pak vydal týž spisovatel tuto třetí brožuru »Církev satanova« jako 1. číslo slíbené »Antispiriticstické knihovny«, ale snad i jako poslední její číslo. Neboť nový tento podnik jeho našel velice málo porozumění. Zbylo mu přes 1000 kusů brožurky a předplatilů přihlásilo se jen 20, ačkoli sám jest nakladatelem, jenž musí hraditi tisk, poštovné a všecky ostatní výlohy. A přece dlužno jest tento jediný podnik proti spiritismu co nejvíce podporovati, uváží-li se, jak velice rychle se po vlastech našich šíří, zvláště v Podkrkonoší, v poříčí Úpy a okolo Turnova, v Kladně a v samotné Praze a jejím okolí. Proto jest nanejvýš nutno proti této moderní pověře organisovati soustavný boj, a ten jest možný hlavně tiskem. Doporučujeme proto důtklivě odebírání »Antispiritistické knihovny«; předplácí se 2 K na 10 čísel u p. V. Bol. Pavlíka-Sychry, redaktora »Jizerana« v Ml. Boleslavi. Kdož pak odebere 1. čísla »Církev Satanova« nejméně 100 kusů, obdrží 50% srážku, t. j. místo za 10 zl. jest 100 kusů za 5 zl. Spisovatel p. Boh. Pavlík-Sychra dokončuje právě nový spis jednající populárně »o spiritismu«, v němž pojednává o povaze spiritistů a jich životě, jakým způsobem získávají nové své vyznávače, jaké obtíže nastávají katol. knězi v působení mezi spiritisty atd. Těšíme se na tuto novou práci s přáním k p. spisovateli, by tiskem na tomto poli proti spiritismu nepřestával pracovati. Ovšem s druhé strany kéž odbírají se tyto brožurky v hojném počtu do farností, kde spiritismus bují nebo počíná zapouštěti kořeny. Vydavatel p. Pavlík-Sychra obrací se v provolání na každého, když by mu podal pomocné ruky v akci protispiritistické. V zájmu dobré věci kéž mu nikdo své jakékoli spolupomoci neodepře. *Vlastimil Hálek.*

Duchovní cvičení velikonoční pro dospělejší studující mládež. Konal i vydal *P. Martin Janů*, C. SS. R, minister kolleje v Obořišti. V Praze 1904, nákladem V. Kotrby. Str. 51. Cena 50 h. — Čím více útoků na studující mládež za dob našich činí zlý svět, aby jich od Boha a ctností odvrátil, tím většího úsilí třeba pěstitelům jich, aby duše jich zachovali, a budoucími způsobilými vůdci národa učinili. K tomu zvláště vhodnými pomůckami jsou obvyklá duchovní cvičení pro studenty v době velikonoční, jakožto příprava k hodnému i předepsanému přijetí svátosti! Dp. spisovatel použiv mnohých svých zkušeností při duchovních cvičeních studující mládeže, sestavil tuto velmi zdařilou knížku zejména jakožto pomůcku pro exercitatory, ale i jako příhodnou památku za duchovní cvičení pro samy studenty. Knížka obsahuje čtyři vhodné promluvy. Pro zpytování svědomí řeči: »Cos věřil? a »Cos konal?« Pro hodnou zpověď řeč: »Naprav se!« a pro hodné přijetí nejsvětější Svátosti a setrvání v dobrém řeč: »Setrvej!« Všechny jsou dobře promyšlené, přesně logicky sečleněné a četnými citáty z Písma svatého, z krásné literatury i ze života pěkně protkané. Zejména vzletnou a úchvatnou jest řeč poslední, ve které dp. exercitator pro setrvání v dobrém způsobem něžným

doporoučí, jakožto pomůcky: úctu Bohorodičky a nejsv. Svátosti oltářní! Doporučujeme upřimně. —*L.*—

Zavátou stopou. Epické básně *Václava Korandy.* 1904. Tiskem a nákladem družstva Vlasť v Praze. — Není pro redaktora nic nemilejšího, než když nemůže přijati zaslaný mu rukopis. Zde přestává všecko přijímání osob; rozhoduje přísně jen věc a její kvalita. »Zamítnutá práce znamená míti zas o jednoho nepřítele víc«, povzdychl si nejednou redaktor »Vlasti«. A v mnohém případě měl skutečně pravdu. Za nedlouho se to ukázalo. A nebyl to často nepřítel pouze jeden, ale kolik najednou. »Odpuzujete talenty«, slyšeli a četli jsme. »Odstrkujete od sebe geniální lidi; takhle to nedotáhnete nikam«. To máte, prosím, z podstatných příčin nepřijatý a vrácený rukopis. A kdybyste práci onu přijali, vidíte na druhých stranách zamračené obličeje a dostanete dopisy, kde vam mnozí svou přízeň vypovídají, budete-li takové slabé věci (nebo se dá epitheton jiné) uveřejňovati. To patří k známým slastem redaktorským. Uvádíme to proto, že na »odpuzování talentů« se ukazovalo už příliš často, kdežto ani prstem se nehnulo, aby ukázalo se, že se mnohý, přemnohý nejen **získal**, ale v literárním kruhu, a ovzduší »Vlasti« *vyvinul*, a to od chvíle, kdy poslal nesmělý básnický pokus do redakce, až do okamžiku, když vyslal první svou sbírku básní do světa.

A to patří zase k radostem redaktora. Vidí jeho knihu před sebou a opakuje si s chloubou: »Ten začal u nás; u nás se vyvinul.« Je to přirozená chlouba i radost. Stane-li se z učenníka mistr a umělec, rádi se s ním pochlubí, kdož ho vyučili. Ovšem: nejvíce tu rozhoduje talent, vocatio poetica; někdo řekne snad: byl by se vyvinul i bez vás. Budiž; ale u nás začal, my jej upozornili na rozhodné nadání, povzbudili, aby pokračoval, nedal se odstrašiti nějakým snad nezdarem, uveřejňováním prací dodávala se mu odvaha, zkrátka: vyvinul se.

Z knížky »Zavátou stopou« máme radost. Václav Koranda je rozhodný talent, epik, a jeho oborem, kde se mu nejlépe daří, je legenda a balada. K legendám patří v knize: »Marnost«, pěkná pohádka »Legenda z přástky«, klášterní »Rajmond Diocrés (vyrovná se nejlepším svého druhu), »Polibek Satana«, »Poslední Rožmberk«, »Dvojí písmo«, »Sv. Šimon Stylites«, vynášející tak krásně pokoru, »Hagia Sofia«, »Car a košile«. Krásná je balada z pobřeží »Harro« a selská balada »Klimšova kletba«. Mezi romancí a baladou je »Angelus«, k lidovým básním toho druhu patří »Bílé koně«, »Lhářka«, »Rybářův štědrý den«, velice pěkné jsou: »Pan Fridrich z Donina«, »V Ringstedu«.

Václav Koranda je poeta natus legend a balad. I v ostatních jeho básních je tento živel silně znáti (»Matka«, »Královna salonů«, »Apostati«, »Klekánice« a j.)

První báseň »Mistr Jan Hus« se asi našim liberálům nezalíbí, ale pochvala liberálů není zajisté to, po čem autor touží. Každý rozumný člověk musí souhlasiti s básníkem, vkládá-li Husovi do úst slova:

»Můj věčný Bože! Ne! to nechtěl jsem!«

když vidí, jak

»vozy duní přes hory a nivy,
zem pije lidskou krev, křik rozléhá se divý
a hrady, tvrze, města v plamenech.
Vše drtí se, cit svaté lásky zmizel
zášť jenom zde a hlad a krev a svízel,
pláč zoufalý a zmírající dech.«

Rovněž zcela správně jest postiženo, co volají moderní Husovi ctitelé k jeho pomníku na Staroměstském náměstí:

»Tys symbolem nám vzpoury, jež nám svítá.
Co víra u nás je? Co autorita?
Tys druhou sklál, my první zničit chcem.«

A že by zbožná matka Husova se modlila u sochy Matky Páně za svého syna, o tom není nejmenší pochyby.

V záplavě lyrických básní, kde skoro každý podává jenom napořád své »já«, stavě s cynismem na odiv své rouhání, svou nemravnost, nevázanost a zpustlost, je kytice básní epických pravou oázou; vedle básní Pakostových a Bulantových a ostatních současných básníků katolických zaujímá Koranda místo velice čestné, vynikající. Látka skoro napořád nová, forma bezvadná, rým neotřepaný, nehledaný, nikde pro rým nebo pro rhytmus nepácháno na jazyku násilí, nikde nepřitahován za vlasy. Máme všecku příčinu, k básníkovi volati: »Pokračuj! Neostávej státi! Piš, těšíme se na další — ex ungue leonem, bude to ještě hezčí, dokonalejší!«

Básník se ovšem musí připraviti, že z některé a třeba i mnohé strany přiletí na něho také kámen. Když už pro nic jiného, tedy alespoň proto, že je *kněz, věrný přítel družstva Vlasť.* Musíme tedy tomu rozuměti, pravíme to přímo a upřímně. Nadějeme se, že to autora nikterak neskličí nebo snad dokonce neodstraší. Kamenování neušel ani Dante, ani Tasso. To byl od jakživa úděl Geniů, dnes je to údělem i talentů — údělem každého, kdo pracuje.

Nepatrnosti, jako »a blesk do šera v chrámu díval, *rýsujíc* svůj obraz dlouhou čarou« »nežli orel *letíc* nade mraky« uvádíme jen, aby se neřeklo, že jsme si jich nepovšimli. Lapsus calami nebo correcturæ.

Knížka má slušnou úpravu, pěkný, zřetelný tisk. Většina básní, ne-li všecky, uveřejněny byly ve »Vlasti«, kde autor počal svou básnickou dráhu.

Mnoho si od něho slibujeme. Je nadšený, horlivý, talentovaný mladý muž — nuže, dařiž ho Bůh zdravím. Vlasť i církev bude míti z prací jeho prospěch. A vlasť i církev potřebují nadšených a horlivých pracovníků nyní snad ještě více, než za dob probuzení, jež mnohému dnes již je ničím, nebo polozapomenutou idylickou legendou. — Básně stojí 1 K 20 h. a objednávky vyřizuje administrace družstva Vlasť v Praze čp. 570-II. *Jan Hejný.*

Z různého ovzduší. Napsala L. Grossmannová-Brodská. »Ludmila« č. 5. R. 1904. Osvědčené péro naší lidové povídkářky podalo v »Ludmile« českému čtenářstvu povídku ze života lidu, ve které líčí různé osudy, utrpení a zkoušky obyčejných rodin. Dotýká se života továrního a zase venkovského, spojuje něžně život na farách, osvětlujíc nesčetné dobré skutky, které se z farních domů konají, ač před očima světa jsou skryty. Spisovatelka, jak se zdá, podává tu i kus svého vlastního života, kladouc vzpomínky svého mládí v jednotlivé částě děje. Význačnou známkou jejích prací jest kolorit náboženský, který proplétá celou povídku. Dech modlitby, důvěra v Boha v neštěstí, pieta k obrazům svatých v domácnosti, důstojná kresba osob kněžských, ocenění života a působení kněžského nese se prostičkým a přece zajímavým vypravováním autorky. V pravdě nutno doznati, že podobné knihy vzdělávají, a bez bázně mohou býti dány k četbě kterémukoli členu rodiny. Proto tím většího ocenění zasluhuje péro české povídkářky, která nedala se unésti novodobým frivolním proudem nyní téměř celou belletrii zaplavujícím, ale zůstala věrna zdravému směru literární tvorby. Slč. Grossmannová-Brodská odebrala se letošního roku do Ruska, a zajisté že ze studií na své cestě čerpati bude látku k novým prácem. *Vlastimil Hálek.*

Drobné literární a jiné důležité zprávy a úvahy.

Slovanské hroby. (Dokon.) Dne 2. listopadu 1903 zemřel polský básník a spisovatel Adam Plug (Antoni Pietkiewicz). Adam Plug, jak píše »Tyg. illustr.«, nebyl ptákem vysokého vzletu aniž se sám cítil povolaným ku splnění důležitého společenského poslání. Pracoval tiše, klidně. Asi před 50 lety vydal své prvé básně »Wigilia s-go Jana« a »Poezyi«; o těchto básních ví nyní jen bibliografie. Tohoto osudu dočkaly se i jeho povídky »Duch i krew«, »Maciej Futornik« a j. Nejlepší jeho práce pocházejí z let pozdějších, dospělých. Povídky »Oficyalista« a »Bakalarzi« ještě dnes se mohou čísti se zálibou. Jeho delší báseň ve verších »Sroczka« podobná »Panu Tadeuszu« stala se populární. Vyšla v několika vydáních a čítá se hojně od prostého lidu. Že práce A. Pluga nemají veliké literární ceny, toho příčinou jest jejich rozvláčnost. V některých povídkách jest trochu satiry, a to tendenční, která někdy přechází v karikaturu. Básník v mladých letech překládal mnoho Shakespeara a vliv tohoto básníka též lze pozorovati ve spisech zesnulého Pluga.

Dne 22. července 1903 po krátké nemoci zemřel známý halicko-maloruský malíř a básník Kornilo Ustijanovič. Zesnulý byl synem halicko-maloruského literáta Mikoly Ustijanoviče a narodil se r. 1839 ve Volkově. Národní a střední školu navštěvoval v Drogobiču, Striju, Bučači, Lvově a uměleckou akademii absolvoval ve Vídni (1858—1863). Jako malíř nežil stále na jednom místě, nýbrž jezdil po celé Haliči a maloval hlavně kostelní obrazy. Delší čas pobyl také v Bukovině, Varšavě, Petrohradě a na Kavkazu. Cestoval též po Rumunsku a Italii. Tyto cesty měly ovšem veliký účin na jeho literární a uměleckou tvorbu. Jako spisovatele lákaly a vábily ho dávné knížecí doby maloruské a pak mythologie, a to snad bylo příčinou, že se širší kruhy o jeho literární tvorbu nezajímaly. Přes to jest Ustijanovič spisovatelem, na kterého se tak snadno nezapomíná. Největší jeho

práce vyšly ve Lvově ve 3 svazcích v 70. letech pod názvem »Pisma K. N. Ustijanoviča«. V těchto spisech chtěl zesnulý vylíčiti Malorusům jejich historickou minulost; vzorem mu byl Shakespeare, ale bohužel Ustijanovič neměl Shakespearova talentu. Výše nežli tyto spisy lze ceniti jeho lyrické básně, uveřejněné v různých časopisech. Ustijanovič napsal též několik významných povídek. V roce 1882—1883 redigoval list »Zerkalo«, který byl nejlepším maloruským humoristickým listem. O jeho malířských pracích nemůže se říci, že by byly dokonalými. Ustijanovič nebyl bez nadání, avšak jeho nadání nemohlo se, jak náleží, rozvinouti. Meškal větším dílem na venkově, vzdálen uměleckého střediska a tím ovšem také jeho talent zakrněl.

Roku 1903 zle řádila smrt v řadách maloruských literátů; zemřel Iljarion Hrabovič, Ostap Levickij, zemřel K. Ustijanovič a dne 19. září zachvátila smrt i Izidora Vorobkeviče. Kromě Hraboviča náleželi všichni tři k nejstarším maloruským národním buditelům v Haliči a Bukovině; jejich největší zásluhy netýkají se tak literatury, jako národní práce; oni byli pionýry nových myšlének a proudů (v 60. a 70. letech) mezi rusínskou intelligencí, která pak probudila lid a tím se stalo, že tito zesnulí mužové dali základ k národnímu hnutí a národní idei mezi Rusíny vůbec. Největší díl těchto zásluh přísluší Vorobkevičovi, jenž dlouhou dobu zároveň s Fedkovičem byl jediným zástupcem Bukoviny v rusínské literatuře. Zesnulý J. Vorobkevič narodil se r. 1836 v Černovicích, kde jeho otec byl katechetou (řecko-kat. vyznání) na tamějším lyceu. Stav se záhy (r. 1845) sirotkem, odebral se ku svému dědu protopopovi do Kicmani a pak do Černovic, kde studoval gymnasium a bohosloví, které ukončil r. 1860. Za rok potom byl vysvěcen na kněze a působil na různých místech. Když vykonal zkoušku na vídeňské konservatoři z nauky o harmonii a kontrapunktu, dostal r. 1868 místo učitele zpěvu na kněžském semináři v Černovicích s titulem a charakterem profesora bohosloví. V tomto úřadě byl až do nedávna. Před několika lety byl jmenován archipresbyterem a mimo to byl vyznamenán řádem Františka Josefa. V poslední době stále postonával a neviděl na jedno oko. — Působnost zesnulého byla dosti rozmanitá. Delší čas byl redaktorem rusínského oddílu v rumunském církevním listě »Candela«, který vycházel v Černovicích a v kterém uveřejnil mnoho svých »rad pro národ«. R. 1877 vydal první bukovinský almanach »Ruska chata«, kde mimo své práce uveřejnil též příspěvky svého bratra, Fedkoviče, Popoviče, Kuliše a j. Vorobkevič jest známý též jako hudební skladatel, a to nejen u Rusínů, nýbrž i u Rumunů. Vydal dvě církevně-slovanské a dvě rumunské liturgie, vydával sbírky maloruských a rumunských písní pro národní a střední školy atd. U haličských a bukovinských Rusínů zjednal si slávu hudebního skladatele hlavně svými melodramaty a operetkami, které dlouho provozovalo haličsko-ruské divadlo a pak nápěvy ke svým a cizím básním. Některé jeho písně se zpívají všeobecně v Bukovině a Haliči a náleží k nejpopulárnějším rusínským písním jako: »Vi divoči sini oči«, »Jak bim bula ja zazulev«, »Sonce sja schovalo za visoki hori«, »Čom krasna Bukovina« a j. Největší slávu sobě zjednal Vorobkevič jako básník. Na literárním poli vystoupil poprvé r. 1863, tedy právě před 40 lety. Svým vlastním jménem se podepisoval jen na hudební skladby, na literárních plodech se podepisoval Danilo Mlaka, ač měl i jiné pseudonymy. Vorobkevičovy poetické plody se skládají z krátkých lyrických veršů, ballad a delších básní, zvláště historických. Nejlepší jsou jeho lyrické práce. Z nich patrno, že byl Vorobkevič velmi nadaný, že by byl napsal znamenité práce, kdyby byl více studoval. Toho u něho nebylo, a proto zůstal jen básníkem nad prostřednost nevynikajícím. Dalším jeho historickým básním, jako »Kleopatra«, »Timoš Chmelnicki« a j., se vytýká těžkopádnost a jazyková neuhlazenost. Zesnulý nebyl stylistou; rusínský jazyk znal jen z řeči, nikdy ho důkladněji nestudoval; proto není jeho sloh vybraný, uhlazený, ač jest národní. Způsob veršování jest primitivní; verše jsou těžké, neuhlazené, obzor jeho myšlének úzký, a proto jsou jeho práce monotonní. Přes to přece zůstane Izidor Vorobkevič ve vděčné paměti Rusínů jako jeden z prvých národních buditelů.

Ku konci září zemřel dr. Dragiša Mijušković, profesor dějin slovanského práva na Veliké škole v Bělehradě. Mijušković je znám v literárním světě svými znamenitými pracemi z dějin srbského práva a mnohými překlady z oboru práva a dějin. Z jeho původních prací vyniká spis »O sistemu Dušanovog Zakonika«, v němž je dokázána these, že Dušanův zákonník jest památkou veřejně-právního charakteru, jakýsi druh ústavy srbské středověké državy. Jak »Srp. knj. glasnik« poznamenává, jest prý veliká škoda, že zesnulý neuveřejnil přednášek, které konal jako profesor dějin slovanského práva, v kterémžto oboru byl znamenitým odborníkem.

Dne 27. července 1903 zemřel ve Št. Hradci v nemocnici milosrdných bratří universitní profesor a slovinský spisovatel Simon Šubic. Zesnulý se narodil r. 1830 v Kraňsku. Studoval v Celji a Lublani gymnasium, ve Vídni pak na universitě mathematiku a fysiku. Jako profesor působil v Pešti, ve Vídni a ve Št. Hradci. R. 1859 byl jmenován mimořádným profesorem mathematiky a fysiky na štýrskohradecké universitě. Zesnulý Šubic mnoho studoval a mnoho psal; jeho spisy jsou hlavně vědeckého obsahu. Jihoslovanská akademie jmenovala Šubice svým dopisujícím členem. Dopisoval do »Radu«, pokud tento přijímal slovinské články. Zesnulý psal mnoho též v německém jazyku; především však zásoboval svými odbornými pracemi slovinské listy; psal do publikací »Slov. Matice«, »Dom in Sveta«, »Zvonu« a j. *Fr. Štingl.*

Ze Slovenska. Dne 1. července dokonal životní pouť 67letý slovenský spisovatel Adolf Peter Záturecký, známý také českému světu svou objemnou knihou slovenských přísloví, kterou vydala česká akademie. Byl učitelem v Brezně. V Báňské Bystřici mi vypravovali o jeho vlastenectví. Kdysi při evangelické učitelské konferenci zahájil senior, tuším Mockovčák, schůzi maďarsky a prohlásil, že se bude maďarsky rokovat. Stařičký již Záturecký však povstal a ohradil se proti takovému vylučování slovenčiny z konference konfessionálních učitelů. A předseda měl obyčejné v takových případech ohražení: Záturecký je slovenský buřič a pansláv a chce-li mluvit, aby mluvil jen maďarsky. Ale na konec mluvilo se přece slovensky. — Dne 7. července ozval se na uherském sněmě zase hlas slovenský — jen že bohužel prázdný. Promluvil Veselovský proti rozpočtu. Pověděl sněmovně vše, co si myslí o špatnosti uherského zřízení, uherské správy, uherského zákonodárství, o vysoké potravní dani, neupravenosti uherského kolkového zákona, o přetěžování daněmi předních tříd a nadlehčování boháčům, o špatném elementárním a předním školství, o hromadění státních i soukromých dluhů, o špatných cestách, průmyslu atd. Pověděl mnoho a neřekl nic, neprospěl ani Slovákům ani opposičníkům — řeč celkem prázdná. Tak se slovenské národní zájmy nehájí. — Něco pro zasmání. Magistrát města Zvolena usnesl se advokátovi dru. Vladimírovi Fajnorovi, který tam už od dvou roků bydlí, odepřít práva příslušnosti jako národnostnímu agitátorovi. Maďaroni na Slovensku bojí se Slováků. — V Uherské Skalici staví se velkolepý a vkusný representační katolický dům. Vidět, co zmůže skalický »katolický kruh« se svým farářem drem L. Okáníkem v čele. Ale ovšem za součinnosti ostatních činitelů. Vzájemné nadávání, jaké dnes přišlo na Slovensku do módy, nezbuduje ničeho. To jen zbytečně roztrpčuje. Jsem přesvědčen, že i na Slovensku dá se mnoho vykonati laskavým upozorněním na chyby. Ti darebáci, lumpi, oplani — to jsou nejmírnější titulatury — chyb neodstraní. Chci tím říci, že ve Skalici pracují si svorně do rukou farář dr. Okáník a lékař dr. Blaho, z nichž každý je přece jiných názorů. — V Trnavě je sídlo drem. Radlinským založeného spolku sv. Vojtěcha. V Pešti mají maďarský spolek s podobnou tendencí, spolek sv. Štěpána. Trnavský lokální maďarisační společeк požádal ostřehomského arcibiskupa primasa, aby spolek sv. Vojtěcha zrušil a jmění jeho dal maďarskému spolku sv. Štěpána. Nevíme, stane-li se maďaronům po vůli, ač očekáváme do primasa Vassáryho, že na tento návrh nevejde. Hraje se tedy už také o spolek ryze náboženský, jehož založení stálo nejlepši katolické hlavy slovenské tolik potu a tolik bezesných nocí. — Košický biskup Bubics vydal pastýřský list proti vystěhovalectví, kde zase svádí se stěhování na nedostatek vlasteneckého citu Slováků. Rozumíme tomu. Pana biskupa pálí, že ušlo z jeho diecése před jím nastrojenou maďarisací mnoho lidu do Ameriky. Ale není tak jen v košické diecési. Vystěhovalectví bude čím dále tím horší. Letos na př. ve Spišské stolici z 5287 odvodem povinných dostavilo se jen 2421! Spišská a košická (i báňsko-bystřická) diecése náležejí k nejvíce maďarisovaným hierarchiím. Tu je kořen zla. Ve Val. Klobúcích dne 21. července 1904. *Frant. Václ. Peřinka.*

Výroční zpráva Nár. Jednoty Pošumavské za rok 1903—4 vykazuje značnou práci na obranu českých menšin na jihu českém. Jednota sice čelila z národnostních důvodů proti hnutí »Pryč od Říma«, starala se o otevření českého kostelíku v Kaplici, pořádala 865 přednášek, avšak též dávala průchodu značnému počtu přednášek o Husovi a tendenčně líčené době pobělohorské. Zdá se, že se odkloňuje od původního svého směru konservativního, který v ní byl, též tím, že do zakládaných knihoven vřaďuje spisy protikatolické a odborům svým zasílá časopisy pokrokářské. Dlužno zmíniti se, že v odborech Nár. Jednoty Pošumavské pracovalo v značném počtu české duchovenstvo na jihu českém v intencích čistě národních, že však tímto liberalisujícím směrem se mu spolupráce a působení v odborech stěžuje. *L. † 4.*

Francouzská revue »Le Mois littéraire et pittoresque«, mezi jejímiž spolupracovníky se též nalézají čeští umělci Alf. Mucha a Adolf Vacha, přinesla v čísle dubnovém zajímavou studii o Praze a Čechách s četnými illustracemi uměleckých děl našich krajanů: Engelmüllera, Fialy, Kouly, Liebschera, Jansy a Úprky. Autor tohoto článku Dominique Netterlé líčí v něm dojmy svých cest po Čechách. Tato francouzská, velice zajímavá revue jest smýšlení katolického.

Ada Hulakovská.

Živa č. 1. str. 10. píše, že prý »theologové hájíce zázraky, končí negací nikoli velikých zákonů věd přírodních, nýbrž negací nejobyčejnějšího dění.« — Jaké »nejobyčejnější dění« negujeme? Myslím, že tak všeobecné a proto neurčité, ne-li prázdné útočení není důstojno listu tak vážného a vědeckého jako je »Živa«. Ať pan Dr. Rayman formuluje konkretní vytky a ne tak vrchnopanské pohrdání! Vylučujíc zázraky, vylučuje či popírá »Živa« et tuttiquanti Stvořitele, Boha všemohoucího, ale nemá, odkud by původ světa a »die grossen Welträthsel« vysvětlila. Či stačí k tomu osud? Náhoda? Spencerovo: Nepoznatelné, nebo Hartm.: das Umbewusste? *L. † 3.*

Vzpomínka na Bossueta. V měsíci dubnu několik francouzských listů oslavilo čestnou vzpomínkou památku slavného biskupa Bossueta u příležitosti dvoustého výročního dne úmrtí jeho. Jak všeobecně známo, zemřel 12. dubna 1704 ve 4 hod. ráno v Paříži v ulici Sainte-Anne, ve věku 76 let a několika měsíců. Ve své poslední těžké nemoci dal si šedesátkráte přečísti Písmo svaté.

Ada Hulakovská.

Katolický tisk a dobročinnost. — Vylíčili jsme zlo špatného tisku; přejdeme k jeho protiléku. Před tím pokládám za důležito doplniti své poznámky o »Ústředním vzdělávacím sboru království Českého«, podati totiž doklad, že je to spolek ve službách a v poddanství učitelů, to bude asi příčinou, že sokolové, kteří dali podnět k ustavení tohoto sboru, zřekli se součinnosti, vidouce, že by byli o málo více než figurky v rukou realisto-socínských učitelů. Je totiž výbor složen takto:

Předseda není ve »Vzd. L.« jmenován. Proč? Členové:

1. Za Z. Ú, Sp. jednot učitelských učitelé: Boh. Skála, Karel Škaloud, Václ. Pivnička, Em. Rosol. = 4.

2. Za Jedn. měšť. škol: Kamil Buzek, Odolan Hrabal, Ant. Smolka, Jin. Buzek. = 4.

3. Za »Z. Ú. J. hasič.«: Jos. Macháček, Ferd. Kulich, Jindř. Michálek, Boh. Křečan. (Tento poslední jest učitel, zdaž i ostatní, nevím, ale myslím, že aspoň některý, na př. Michálek.) Nápadné je, že není udán charakter; patrně aby nebilo do očí, že je tam samý učitel! = 4.

4. Za »Ú. Šk. dělnickou« (!): Jiří Pichl (nár. soc.), JUC. Sokol, Evžen Hammer. = 3.

5. Za »Spolek přátel dělnictva«: Ferd. Chalupíček, Leop. Weiger, Jindř. *Šorm*)*, JUC. Bol. Bolé, = 4.

6. Za »Jed. samosprávných úředníků«: JUC. Lad. Tuma, K. Hőfner, Jan Zákostelecký. = 3.

Kooptovaní členové: V. Kukaň (známý!) a J. Stárek (opět učitel) z Chorušic = 2. Tedy z 24 členů výboru je — pokud já vím — nejméně 11 učitelů, ale jistě z ostatních ještě některý je učitelem. A jak učitelé — prý 98% dle »Uč. N.« — odhazují masku, není jim tento spolek prostředkem k vzdělání lidu, nýbrž nástrojem k boji proti náboženství. A aby měli snažší práci, chtějí při tom zneužiti spolku tak humanitního, jakým jsou hasiči. Co se jim nezdařilo u Sokolů — ovládnouti je, toho chtějí dosíci u hasičů. Ale tam je na venku mnoho agrárníků, pro něž učitelé, jak velmi dobře víme, mají zvláště mezi sebou jen »ušlechtilé« známé »tituly«. Proto myslíme, že se jim pasť nezdaří. Nicméně *upozorňujeme všecky své přívržence — hasiče*, aby — jak organisovaní uč. říkají — *bedlivě »kontrolovali«, učitelé chtějí zavésti spolky hasičské!* . . . . »Společné práce *musí* prý se účastnit *každý* člen.» »V. L.« str. 172.

Jaká ta »společná práce« bude, suďte sami: »Na př. při letošní oslavě Komenského sdruží se v osadě 10 spolků, ale oznámí ji na c. k. okr. hejtmanství jenom jeden, třeba Sokol — (aby nemohl býti po nějaké »moc poučné« přednášce

*)Opět učitel z Vinohrad, jednatel spolku. »Vzd. L.« str. 120. — Ostatních neznám. Snad by je mohl doplniti, kdo je zná! Proto klademe jména dle »V. L.« str. 172. Konečně ve smyslu pověstného tajného oběžníku uč. Rašínovských lze usuzovati, že jsou to »figurky« uč.!

rozpuštěn celý Uč. sbor? — pozn. pis.); ten pak je odpověden (!) úřadům; příště, na př. *při oslavě Husa ohlásí slavnost hasičstvo* (aha, záloha!) atd. . . . .« ibidem. Nuže, snad není zbytečno širší upozornění na nový učitelský manevr! Budou-li nám učitelští páni »kontroloři« vyčítati denunciaci, je nám více než lhostejno.

Nesmí tak býti dál, jak bylo, to pasivní čekání a vyhýbání se boji. Nikdo se mu nevyhne, a nevyhnul, protivníci naši se málo ohlíželi, zda bojujeme čili nic, nýbrž rozhodně stříleły stále. Teď budou nejen rozdávati nýbrž i přijímati.

A bořivou činnost jejich v první řadě třeba odrážeti tiskem pevně katolickým. Každý, kdo chce zůstati křesťanem, musí býti tak disponován, aby měl nechuť a odpor proti literatuře nemravné a nevěrecké, aby sám jich *nechtěl* čísti. Nemluvím tu o těch, kteří obírají se obranou víry, a proto jsou nuceni znáti moderní publikace, jako na př. spisovatelé, řečníci a j. katoličtí! Ale kromě tohoto případu nepřináší to prospěchu, za to však veliké nebezpečenství pohroužiti se do četby jistých románopisců a filosofů moderních zvláště, nemá-li kdo důkladného uvědomění náboženského. A i tak opatrnosti.

Umění očisťuje? — Tak se říká sice, ale je to formulka, která nesvědčí právě o hluboké psychologii. Či přestává jed býti jedem proto, že je podáván a požíván v nádobě z ciselovaného zlata? A krásný sloh zdaž *myšlénku nečistou* nečiní stokrát zhoubnější, místo aby *ji* učinil neškodnou? Taková báseň moderního spisovatele, hýřící bohatou nahotou, je zhoubným dílem prvního řádu, protože staví před oči v nezapomenutelném reliefu a v kouzelném světle svůdný obraz, který zakaluje ducha, jej ovládá a s krutým násilím svádí ke hříchu.

Hoří. — Díla *protináboženská* jsou ještě nebezpečnější, protože víra je nejcennějším statkem, a byla-li jednou ztracena, je těžko ji znova najíti. Taková je lidská mysl, že námitka vtiskuje se mnohem živěji, než prostý výklad pravdy. A když ji pochybnost zraní, rána je často bolestná a zvolna jenom se hojí.

Odtud zapovídá Církev sv. čísti protináboženské knihy ne, že by jim přiznávala tím zvláštní cenu vnitřní, intellektuelní, nebo že by měla tak malou důvěru v moc víry. Nikoli, ale ona se bojí pro duše naše oné bořivé, ničivé síly, kterou má každá negace, popírání, a která se nesmí zaměňovati s přesvědčivou silou pravdy. *Něco zničiti — k tomu netřeba vždycky předpokládati právo, ba ani ne vždy skutečnou sílu. Šílenec nebo dítě mohou zničiti velkolepé dílo.* A právě tak dětinské nebo pitomé sofisma může zničiti víru jednotlivců, ale to nedokazuje ničeho proti pravdě víry. Působí taková sofismata a falešná hesla velice podobně jako poplašné slovo v naplněných místnostech: »Hoří.« Snad ani nehoří nebo kdož ví kde, a kdyby hořela i místnost sama, všichni ti lidé vědí, že kvapem si neprospějí, nýbrž uškodí, stokrát o tom slyšeli, ale oni stokrát odhazují zkušenost a řítí se do neštěstí většího než je sám oheň. Je v tom rozum? A podobně mnozí lidé-katol. ztrácejí hlavu, sotva že se vyskytne nějaké heslo »los von Rom« nebo námitka ať v knize, ať slyšená, a jásot nepřátel: Hoří, hoří katol. Církev! Nebylo by tu na místě, aby si každý katolík, i když nedovede *hned* té námitky vyvrátit, hrdě opakoval: My můžeme čekat!? Což pak je Církev od včerejška?

Chci se přesvědčit sám, — tak se vymlouvají ti, kdož nechtějí se zříci četby nemorální. Jsou podobni dítěti, které by řeklo matce: Chci se najísti tohoto ovoce — nebo řekněme: otrušíku, abych se přesvědčil, je-li jedovatý! — Ne, odpovídá mu matka, ty můžeš se přesvědčiti jinak, a netřeba ti dávati svůj život v nebezpečenství. Předně máš věřiti matce! Máš věřiti chemikům, kteří je analysovali. Můžeš věřiti mrtvolám nebo zdechlinám před tebou ležícím, lidí či zvířat, která jím se otrávila.

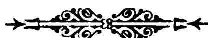
Stejně varuje i Církev sv. věřící, *kteří dobré vůle jsou,* že není jim třeba čísti nevěrecké knihy, aby odtud teprve sami se přesvědčili o jejich škodlivosti. Tato kniha popírá Boha, duši, božství P. Jež. atd. Nuže, tisíckrát bylo vám dokázáno, že jest Bůh, je duše nesmrtelná, je Pán Ježíš Bůh i člověk. Kniha tato pokryla cestu, kudy šla, mrtvolami, zabíjejíc duše čtenářů, jejich mužnou sílu, důstojnost, ctnost, pokoj. Kniha tato jest jedem — a to má stačiti vám, jste-li dobré vůle.

Nesnášelivost a zbabělost. — »Ale to je nesnášelivost, bojovati proti špatnému tisku«, vytýkají nám, katolíkům, moderní »apoštolové« »snášelivosti«. Ať pomlčím o tom, že toto panstvo — fanatické až k šílenství (viz Machara a vůbec realisty kolem »Času«, »Kramerius«, »Právo Lidu«, »Zář« soc. a záře učitelské: »Šk. O.«, »Č. U.«, »Uč. N.« a j.) a intolerantní, že by všechny katoliky nejraději na lžíci vody utopilo, má *nejméně* práva vytýkati nám nesnášelivost, — nesná-

šelivost *sama sebou* není špatná. A to by si měli opět zvláště darwinisté*) pamatovati!

Nesnášelivost právě dle darwinismu je zákonem každého života, protože je podmínkou každého boje. Není nesnášelivosti krom té, která porušuje právo. Vědcové-lidé mohou býti snášeliví, věda sama jistá, dokázaná, pravá, nemůže býti snášelivou. Jeť 2 + 2 = 4, a tato pravda nestrpí vedle sebe lži na př. že 2 + 2 = 5, 6, 10 atd Světlo nestrpí vedle sebe tmy — je špatná *tato* nesnášelivost? Je nesnášelivo vlastenectví, nesnese, aby kdo potupil prapor vlasti. Člověk je nesnášelivý ke zvířatům škodlivým, ke hmyzu, který ničí jeho ornice, lesy, k vlkům, kteří napadají jeho stáda atd..... A přece tato zvířata mohla by se dovolávati (abychom tak řekli) svého práva k životu. Ale blud tohoto práva nemá.

Špatná kniha, kniha bludu a jedu, nemá toho práva též. A snášelivostí, které se naši »přátelé« od nás dovolávají, míní vlastně, abychom na sobě nechali dříví štípat, ale to není snášelivost, — to je zbabělost! Co činiti? (Dokonč.)

Paběrky z novin a veřejného života.

Všem svým přátelům, kteří mi k mému 25letému kněžskému jubileu ústně, nebo písemně nebo telegraficky blahopřáli, srdečně a uctivě děkuji.

V Praze, dne 20. července 1904. *Tomáš Škrdle.*

Výročí úmrtí Lva XIII. Dne 20. července bylo tomu právě rok, co rozlétla se světem křesťanským zvěst o úmrtí velikého papeže Lva XIII. Okolnost ta vyvolává v myslích katolického světa upomínky na zářící tento vzor na stolci Petrově. Mnoho výročních uplyne ještě dnů, proud času označen bude zatím novými mezníky desítiletí, ano, staletí, ale památka jeho nebude zavána tímto proudem, aniž jménu jeho souzeno bude propadnouti zapomenutí. Ba čím větší mezera času děliti jej bude od světa žijících, tím více vzpomínáno bude moudrých a laskavých jeho rad. Zemřel jako Mojžíš světa katolického a nebylo ani jemu popřáno zaradovati se z kýžené svobody. Pouta násilím na papežství vložená nesl po celý svůj pontifikát, svému nástupci je zanechal a doufejme, že aspoň s tohoto sejme je čas, jenž všecko mění i časy a k vítězství vede pravdu. V nádvoří Lateránu hlásá dělnictvem celého světa postavený pomník jeho slávu a péči o třídy zubožené, v srdcích milionů věrných katolíků zbudován jemu pomník nehynoucí, kol něhož dnes ctitelé jeho vili věnce vděčných vzpomínek. Také Slovanstvo vděčně ho vzpomíná a pamětní deskou u hrobu sv. Methoděje na Velehradě vzpomene jeho přízně a bystrozraku. Lev XIII. má již svého nástupce a což katolíky ještě více těší, také svého následovníka, pokračovatele. Pojí se zde tudíž se smutnou upomínkou zároveň radost nad důstojným nástupcem Piem X. — Papež Lev XIII. stár byl 93 leta, 4 měsíce, 18 dní ve 26. roku svého pontifikátu. Lev XIII. byl 257. v řadě papežů a vedle Pia IX. seděl nejdéle na papežském trůně. Papež Pius X. udělil při smutečních službách Božích, které zpěvem kapely své ozdobil abate Perosi, absoluci. Poněvadž Sixtinskou kapli opravují, byly služby Boží v chrámě svatého Petra. Mrtvé tělo Lva XIII. je dosud v prozatímné mramorové rakvi. — V chrámě sv. Petra celebroval kardinál Agliardi slavnou mši sv. za papeže Lva XIII. Papež vykonal u prozatímného náhrobku krátkou modlitbu. Slavnosti přítomni byli dále synovec zesnulého papeže, velevyslanci rakousko-uherský a španělský, tajemník francouzského velevyslanectví, vyslanci pruský, ruský a bavorský, četní kardinálové a množství věřících.

P. Orsenigo, všeobecně známý tahatel zubů, mnich v Římě, zemřel ve stáří 70 let na žaludeční nemoc. Bylo poměrně málo lidí, kteří by jeho pomoci nebyli potřebovali. On pomáhal všem od vyžraných bolavých zubů, jež měl ve velikánském pytli, vysícím nade dveřmi, uloženy. Byl to mnich ctihodného vzezření, s dlouhým vousem, jejž znal každý chlapec. Rozbolel-li se komu zoubek, zněla útěcha matky: »Půjdeme k P. Orsenigovi.« Cesta do jeho »atelieru« byla snadno k poznání po krvavých skvrnách. Zuby tahal za »Zaplať Pán Bůh!« Most, jenž přes Tiberu k jeho bytu vedl, slul v řeči lidu »Krvavý most«. Kdo ten pytel nade dveřmi

*) Boj o život!

spatřil, měl útěchu, že co nevidět i jeho bolavý zub v něm zmizí. O množství zubů v něm svědčilo, že za den jich vytahal mnoho, a že tuto praxi provozoval plných čtyřicet let. Z četných darů od bohatších vystavěl krásně zařízenou nemocnici pro chudé v Nettuno, kdež i uprostřed svých chuďasů zemřel ne na bolení zubů, nýbrž na bolesti žaludku.

Lužický Srb čestným doktorem německé university. Něm. bohoslovecká fakulta v Praze propůjčila saskému apoštolskému prefektu a biskupu Jiřímu Luscanskému čestný doktorát theologie. Biskup dr. Luscanski, který má svoje sídlo v Drážďanech, studoval na německém malostranském gymnasiu v Praze a na německé fakultě tamtéž. Byl několik let praesesem lužického semináře v Praze, v němž se vychovává dorost duchovenstva pro saskou a budyšínskou diecési. Dr. Luscanski je rodilý a rozhodný lužický S b, který do nedávna byl předsedou »Macice Serbské« v Budyšíně. Také přeložil část Písma sv. na jazyk lužicko-srbský.

Papežské vyznamenání. Vdp. Bedřich Kamarýt, apoštolský misionář, čestný konsist. rada, bisk. notář, majitel zlatého záslužného kříže s korunou a záslužné medaile, osobní děkan v Deštné, jmenován papežským komořím.

Jubileum 20letého působení na poli socialním slaví letos zemský advokát a obhájce JUDr. Julius rytíř Nejedlý, komtur řádu sv. Řehoře v Praze-II. Jest tomu letos 20 roků, co jest členem městského školního výboru pokračovacích škol průmyslových v Praze, spolu jich inspektorem a vůbec pracovníkem v otázkách živnostenských. Věnovalť již před čtvrtstoletím dr. rytíř Nejedlý zvláštní pozornost zákonům o živnostenstvu. Když se r. 1879 jednalo o reformy zákonů živnostenských, súčastnil se zejména jako člen vrchního ředitelstva Průmyslové Jednoty pro Čechy velmi činně prací směřujících na opravu řádu živnostenského, podav sám více odůvodněných dobrozdání za příčinou nové osnovy téhož zákona, jenž vydán byl r. 1883. Jak známo, zákonem tímto zavedena byla zcela nová prakse, zejména ohledně nové kategorie živností, tak zv. řemeslné upravení společenstev. Živnostnictvo nevědělo si ve mnoha případech rady, a tak obracelo se na dra ryt. N., jakožto známého v tom odborníka, jenž vždy s největší ochotou každé korporaci a společenstvu živnostenskému vstříc vycházel. Jeho přičiněním přivedena ve mnohá ustanovení zákonná jasnost rozhodnutím správního soudního dvora, jež dr. ryt. N. stížnostmi za společenstva i jednotlivce podanými a zastupováním svým při líčeních ústních u správního dvora soudního ve Vídni přivodil. Vůbec bude málo společenstev v Praze, která by se celou řadu let po vydání nového řádu živnostenského nebyla obracela na dra ryt. N., jenž je vždy bezzištně, totiž bez každého honoráře, poradami a pokyny zastupoval, takže lze o něm říci, že po celou řadu let vykonával takořka zdarma onen úřad, jenž připadl nyní instituci živnostenských instruktorů. Ve příčinách těch býval i na venkov povolán, kdež rovněž ochotně přednášky konal. Pojednání dra ryt. N. o otázkách 'práva živnostenského. zejména též o známkách ochranných a ochraně vzorců došla povšimnutí i za hranicemi. Z přednášek jeho jest známý cyklus: »O nynějším řádu konkursním, jež měl v obchodním spolku »Merkur«, a jež vyšly pak v českém národo-hospodářském časopise »Český Lloyd«. V klubu novoměstském pak měl celou řadu přednášek o otázkách práva živnostenského. Když průmyslová Jednota pro Čechy založila průmyslovou pokračovací školu a město Praha ji převzalo do své správy, dr. ryt. Nejedlý povolán byl za člena městského školního výboru pokračovacích škol průmyslových v Praze, stal se jich dozorcem, súčastnil se také příspěvky pro učební pomůcky k potřebě těchto škol vydaných, tak zejména vyznamenal se spisem Písemnosti a listy jednací již ve čtveru vydání od řed. Karla Bulíře vydaných. Průmyslové a pokračovací školy tyto čítají dnes na 4000 žáků a 119 učitelů. I jako právník vydal rytíř dr. Nejedlý několik cenných spisů, které se dotýkají blízko socialní otázky. Jest to r. 1881 komentovaný zákon proti lichvě, jenž doznal pochvaly všech téměř listů českých, »Řád stavební pro král. České« a »Komentář k exekuční novele«. Za přízeň k České koleji v Římě, za působení literární, za právní ochranu, kterouž ochotně a nezištně dr. rytíř Nejedlý skytal katolickému duchovenstvu, byl před 2 roky jmenován komthurem řádu sv. Řehoře Velkého a brevem papežským mu udělena práva s hodností tou souvislá. Letos dr. ryt Nejedlý dokončil 57. rok věku svého v plné svěžesti tělesné i duchovní. Jako vynikající právník a přední advokát Pražský věnuje se se vší účinlivostí povolání svému. Jest čestným členem celé řady spolků a též Pražského Bratrstva řemeslníků a živnostníků. Oceňujíce vděčně zásluhy dlouholeté práce dra rytíře Nejedlého na poli socialním, kdež i mnoho dobra v lidumilství a obhajování nemajetných vykonal, jako zvláštnímu příznivci našeho listu a podniků družstva Vlasť vůbec, přejeme p. dru. ryt. Nejedlému všeho dobra a ve zdraví dlouhá léta.

12letá básnířka. V Londýně a v Americe v nejbližší době vyjde svazek básní od Enidy Welsfordové, 12letého děvčete, jež básní už od svého šestého roku. Básně prý jsou krásné, plné něhy a síly, jakoby byly dílem zralého ducha. Sama o sobě praví básnířka: »Jsem jen nádobou, z níž poesie plyne.« Je tak skromna a placha, že spolužačky její nic nevěděly dosud o básnickém jejím umění. Její učitel Smith napsal ku svazku jejích básní předmluvu, v níž tvrdí, že všecky básně jsou její prací, že nikdo nedal jí k básním ani popudu, ani jich neopravoval. Otec mladistvé básnířky je učeným professorem mathematiky a matka znamenitou malířkou.

Protestant o katolických misionářích. Pobočník švédského krále Oskara II. Coucheron-Aumot vydal před nedávnem spis: »Číňané a křesťanská missie«, v němž na základě zkušeností, za dlouholetého pobytu v Číně nasbíraných, missionáře protestantské nechválí. Vytknuv jim neznalost čínského života a literatury, píše: »Četl jsem mnohé tyto útoky na nábožensko-filosofické spisy Číňanů a missijní společnosti evropské (protestantské) měly by litovati, že nevolily lépe ty, kteří evangelium knížete pokoje na půdě čínské měli vštípiti. V tom oboru mají katolíci značnou převahu. Všecky jejich missijní společnosti stojí pod dozorem papeže a jen mužům dostatečně vzdělaným a bystrého rozumu se dovoluje, na obtížné missijní pole Číny se odebrati. Oni vydobyli si respekt čínských učenců, což, bohužel, nelze říci o většině missionářů protestantských. Co může to prospěti, jestliže mužové, jako Richard, Nevius, Bourdou a jiní (protestanté) budují, když existují sta v missionářské armádě protestantské, zvláště žen s větším srdcem než rozumem, kteří zbudované svým nerozumem bourají. Nikdo nečetl díla Konfuciova a Menciusova, aby nepocítil hlubokou úctu před těmito mudrci . . . A zvláště proti jejich moudrým naučením čelí útoky nemoudrých. Katolíci začínají po mnohých trpkých zkušenostech vyučovací svou methodu budovati na základě čínskými mudrci položeném. Protestanté zajisté časem poznají, že jejich Ježíš vždy bude chladně přijat, dokud nepřestanou Konfucia činiti směšným. Byli to mužové vyvolení, oni Jesuité, jež Řím na počátku XVII. století na Východ poslal, aby tam evangelium hlásali a obor katolické církve rozšířili. Byli to muži, stojící na výši evropské kultury a zároveň nadšením plápolali. Jemným způsobem a vzdělaným vystupováním dovedli si zjednati přístupu do bran císařského paláce, neboť se jim zdálo nejlepším, začíti práci shora. Poněvadž byli tito apoštolové výteční astronomové, mathematikové, malíři, architekti a hudebníci, nebylo divem, že je vládnoucí císař přijal s otevřenou náručí. A dobrá ta pověst, jakou si Jesuité svými vědomostmi získali, vynutila jim úctu i u zavilých nepřátel nové nauky.«

Stoleté jubileum rakouského císařství. Dne 11. srpna t. r. bylo tomu sto let, kdy císař František II. jako císař římsko-německý přijal titul císaře rakouského, který ode všech mocností evropských byl uznán. Patent, jenž za tou příčinou dne 11. srpna r. 1804 byl vydán, praví mezi jiným: »Všecka království a jiní státové naši mají podržeti jméno a stav svůj a korunování na království uherské a české má se jako dosud beze změny zachovávati.« Jako císař rakouský přijal název Františka I.

Dobročinnost. Na Vincentinum, útulek pro nezhojitelně nemocné a chudé osoby obojího pohlaví bez rozdílu národnosti, došly následující dary peněžité: P. T. pp: Vojtěch rytíř Lanna 200 K; A. Bamberger 50 K; Vilém Umrath 100 K; Gustav Adámek 10 K; Batovec 10 K; První česko-moravská továrna na stroje 100 K; cís. rada Jos. Vohánka 50 K; Ludvík Veselý, c. k. nadporučík a velkostatkář v Úsobí na Moravě 25 K; Vilém Güntner, c. a k. rytmistr a velkostatkář v Lounech 25 K; cís. rada Prokop Sedlák 10 K; Karel Kubeš, ředitel cukrovaru 10 K; cís. rada A. Eckert, dvorní fotograf 10 K. — Správní výbor, vzdávaje vřelé díky, prosí za další milodary na adresu: Ludvík Zelenka, hl. pokladník v Praze-II., Mikulandská ul. č. 7.

Z ředitelství Sv.-Václavského pensionátu v Bubenči. P. T. Dovolujeme si oznámiti, že jsme předešlého roku ústav svůj stavbou rozšířili. Jest to jediný český vychovávací ústav (pensionát-internát pro hochy) spojen je s obecnou pětitřídní školou (od 6—11 roku), který má právo veřejnosti. Zvláštní a výslovný účel školy té jest připravovati na studie; obzvláště v 5. třídě — vlastní přípravce — vyučováno je dle přání a instrukcí ředitelů okol. pražských škol středních. Z 50 studentů — bývalých chovanců ústavu — prospívají 23 s vyznamenáním, 12 skoro s vyznamenáním, tedy 35, t. j. převážná většina 70 procent znamenitě. V ohledu zdravotním ústav výhodami vyniká. Ve villovém pražském předměstí Bubenči (nikoli v továrnických Bubnech) moderně a prostranně je vystavěn a zařízen. Cesta odtud na Hradčany a Malou Stranu alejemi trvá sotva čtvrt hodiny. — Denní hry

na prostranném hřišti, týdenní procházky do přírody a koupel jsou zavedeny. Ústav má svého lékaře; nestal se však za celý rok případ onemocnění.

Pro své křesťanské národní matiční školy! Z ředitelství sv.-Václavského pensionátu v Bubenči u Prahy dochází nás tyto řádky: Loňské prázdniny rozšířili jsme nákladem 50 tisíc korun svou školu a vychovávací ústav, jehož místnosti, vyměřené pro 40 chovanců, již byly přeplněny. Dvouletá sbírka, kterou jsme k tomu účelu již předem podnikli, vynesla 25.000 kor. Letos v září musíme dle smlouvy zaplatit z druhé polovice dluhu část 15.000 K. Avšak ku hroznému překvapení jsme jako opuštěni; září se blíží a my máme jen několik tisíc. Komu záleží na zavádění náboženských škol a ústavů pro hochy, kdež se zápalem se pracuje budování ryzího křesťanského základu s vlastním zřetelem ku časovým světofrásím a životním lžizásadám: komu záleží na tom, by každým rokem více učitelů křesťanskými zásadami prodchnutých vstupovalo v službu naší české mládeže: ten jistě ihned se může rozhodnouti ku almužně pro nás — neb pro tyto cíly pracujeme. Přítomná sbírka má umožniti přímé působení ku založení katolického ústavu; dokud vázneme v dluzích, nesmíme ku předu. Přispíváme z přesvědčení na školy národní, školy matiční — založme obdobně přispívání na křesťanské školy národní, vždyť školy a vyšší přesvědčení — totiž náboženské k tomu nutí. — Dle možnosti! Ale aspoň korunu, neb i méně, jen ne úplné odmítnutí; jak je trapné, přijde-li na 3000 adres (útrat 360 kor.) pouze 50—1000 darů.

Lidový spolek pro katolické Německo, založený Windhorstem, dosáhl počtu členstva 400.000. Během jednoho roku přistoupilo 100.000 nových členů. Dle sdělení spolkového věstníku konal spolek od 1. do 20. března v Německu 243 schůzí. Dle vzoru jeho založeny již spolky v Holandsku, Francii, Korutanech, Irsku a Sev. Americe.

Katolický tiskový sjezd konal se v Seville za účastenství 6000 španělských katolíků. Předseda mosgr. Spinolo, arcibiskup sevilský sdělil, že při audienci, jíž měl u sv. Otce, napomínal tento španělské katolíky k jednotě, sice jinak může je stihnouti týž osud, jako katolíky francouzské. Řada řečníků promlouvala pak o důležitosti tisku a vyzývala k šíření listů katolických. Usneseno zříditi v Madridu katolickou telegrafní tiskovou kancelář, na níž by se katolické listy v důležitých otázkách mohly obraceti. Dále usneseno vyzvati vládu, aby ve všech zákonitých ustanoveních užívala svého vlivu na potlačení pornografické literatury.

Katolická universita v Solnohradě. V době od 16. do 18. srpna uspořádají katoličtí studující celou řadu slavností a zábav ve prospěch zřízení katolické university v Solnohradě. Spolek solnohradských Schönereriánů ihned se usnesl, že proti slavnostem katolíků uspořádá protidemonstrace a obrátil se již na ostatní nacionální spolky německé o pomoc. — Tomu se říká liberalismus. Je však pravděpodobno, že jako v Linci ani v Solnohradě nezaleknou se němečtí katolíci nacionálního teroru, který nedovoluje jinak smýšlejícím volný projev smýšlení.

Akademie bohoslovecká, na Velehradě pořádaná, měla skvělý průběh. Odhalení desky Sušilovy konalo se způsobem slavnostním. Slavnostními řečníky byli: Dr. Hruban, ř. a z. poslanec, Dr. Ant. Podlaha, kanovník svatovítský, msgr. Vlad. Šťastný, farář Alois Hlavinka a prof. dr. Fr. Nábělek. Odhalení desky konalo se za hojného účastenství.

Socha sv. Václava v Praze. Profesor Myslbek ukončil právě své velikolepé dílo: Sv. Václava, na němž již od několika let byl pracoval. Jízdecká socha tato, zvýší 5 m 60 cm, budí opravdu mohutný dojem. Slavný mistr vložil do tohoto díla svého nejlepší stránky svého umění a pomník sv. Václava bude nejen jednou z nejkrásnějších památek pražských, ale i nehynoucím pomníkem velikého umění Myslbekova. V nejbližších dnech bude odevzdán sádrový model k lití do bronzu. Socha postavena bude, jak známo, na pražském Václavském náměstí.

Jubileum hromosvodu. Ve dnech od 15. června až do prvních dnů červencových uplynulo právě sto padesát let od té doby, kdy náš geniální přírodozpytec Prokop Diviš svůj první hromosvod sestrojil. Prokop Diviš narodil se dne 1. srpna v Žamberku a odstěhoval se s rodiči do Znojma, načež na jesuitském lyceu absolvoval gymnasijní studia. V premonstrátském klášteře v Louce u Znojma posvěcen jako člen řádu na kněze. Když byl na domácím klášterním ústavě řadu let působil jako profesor, přijal faru v Přímělicích u Znojma, kdež se oddal studiu specialis modus fulminis electrici. (Zvláštního způsobu blesku elektrického.) Po četných pokusech vystavěl konečně v rolích u Přímětic stroj »machina meteorologica« zvaný, jenž sestával z vysoké tyče na sloupu 22 sáhů vysokém; na tyči byly opět vodorovně připěvněny tyče s 12 konci, kdež připevněny byly krabice se železnými pilinami atd. Popis zachován ve studijní knihovně olomoucké; poprvé

vydal popis a vyobrazení Pelzl v »Abbildungen böhm. und mähr. Gelehrten« III. Abth. Zprávy o funkcích stroje uveřejňovány v pražském časopise »Prager Postzeitung« profesorem universitním Serincim a ve »Stuttgartisches Journal«, jakož i v »Brünner Intelligenz-Zettel«. Na ponoukání však závistivých odpůrců přišli r. 1759 venkované z okolí, žádajíce, aby stroj odstranil, že prý jest příčinou velkého sucha, toho leta panovavšího; rok na to pak násilím hromosvod zničili. — Prokop Diviš současně s Franklinem pojali myšlénku, chrániti život a majetek lidský před zhoubným bleskem; Divišovi patří priorita v realisování své myšlénky, která i později budila obdiv u odborníků.

»Křesťanský Dělník«, roč III. č. 1., redakcí Frant. Waldmanna v Praze čp. 1538-II. — »Křesťanský Dělník«, orgán katolických jinochů a mužů, nastupuje dráhu třetího roku. A začíná pěkně, zasévaje v mladá srdce učenníků dobré zásady životní. Oba články p. redaktora: »Obranný boj proti kapitálu« a »Učeň« jsou velmi praktické. Začínají se práce: »Pilnost, vzdělanost a šetrnost v domácnosti« od S. Smilesa a mnohoslibná zábavná práce: »Dědictví po babičce« od Jos. Brožka, jehož jméno zde ponejprv vidíme a kterého v »Kř. Dělníku« srdečně vítáme. Krásný dopis z Jičína od p. Jos. Růžičky zakončuje toto číslo. — Nechť »Křesť. Dělník« nalezne v řadách našich čtenářů hojné podporovatelů a šiřitelů; kdo máš v příbuzenstvu učně, tomu »Křesť. Dělníka« předplať. Stojí ročně i se zásilkou 1 K 70 h.

»Echo z Afriky«, roč. V. č. 8. Red. Jar. Hrabačka. Toto číslo uveřejňuje Breve sv. Otce Pia X o družině sv. Petra Klavera, zaslané vrchní ředitelce hrab. Ledochowské, kterým Pius X. z apoštolské své moci ustanovil Naši Milou Máti Dobré Rady a sv. Petra Klavera za zvláštní ochrance Družiny. Sv. Otec při tom Družinu velebí a doporučuje. — Další obsah líčí pokorný a svatý život sv. Petra Klavera. Z Afriky má toto číslo dopis pouze jeden; apoštolský praefekt v Landaně děkuje pí. hraběnce za zaslané dary. Za to kronika Družiny, v níž pí. hraběnka zaznamenává své dojmy v Římě, jest bohatá; mezi jiným popisuje paní hraběnka svou soukromou audienci u sv. Otce Pia X. Ač je parné léto, v němž všecko, i dobročinnost ochabuje, přináší toto číslo přece skoro na dvou stranách milodary pro africké misie. Celá zevní úprava tohoto slavnostního čísla činí milý dojem.

Z Jednoty českého katolického učitelstva. Jan Duben, děkan na odpočinku v Sušici, zaslal Jednotě dar 10 K. Al. Brynych, řídící učitel ve Hlavečníku, zaslal členský příspěvek za 2 roky v obnosu 4 K. Za členy přistoupili: František Pilný, c. k. profesor v Plzni, (5 K), Gerlach Dvořák, farář v Kmetňovsi, (4 K), Vincenc Němeček, farář v Kněžicích, Karel Kotrbelec, farář v Pouchově u Hradce Král., Katol. spolek pro Jindřichův Hradec (1 K), red. Václ. Myslivec; z Mělníka přistupují za členy přispívající: Sv.-Josefská Jednota (1 K) a s příspěvkem 20 h: F. Čumpelík, řezbář, C. Somer, obchodník, V. Slavík, katecheta, F. Pokorný, funkcionář, Jos. Vacek, krejčí, Jan Paprt, úř. sluha, F. Vaněk, košíkář, F. Žežulka, tesař, Jos. Linek, rolník, F. Dvořák, pomocník obuvnický, V. Procházka, obuvník, F. Srazil, c. k. poříční, V. Žežulka, rolník, Petr Buchta, rolník, oba z Bousovic. Konečně přistoupili za členy: Katolická národní beseda pro Karlín a okolí, Frant. Vohnout, děkan v Žlunicích (2 K); Křesť. soc. spolek katol. mužů a jinochů na Kladně (1 K); Tom. J. Jiroušek, red. »Našich Listů« na Král. Vinohradech; Jan Křt. Maštalíř, spisovatel v Žižkově; V. Průša, mistr obuv. v Praze; F. Waldmann, redaktor »Křesť. Dělníka« v Praze; Sv.-Josefská Jednota ve Vlňovsi a Katolická jednota paní a dívek v Pardubicích. — Nové členy a dary přijímá: Karel Jelínek, učitel ve Starém Kolíně, nebo administrace družstva Vlasť v Praze, čp. 570-II.

Výbor Jednoty českého katolického učitelstva konal v neděli, dne 17. července další schůzi v domě družstva Vlasť za předsednictví p. učitele Fr. Jelínka. Stanovy Jednoty byly k. a. Ordinariatem potvrzeny a zadají se nyní k c. k. místodržitetství. Výbor rozeslal na různé katolické spolky vychovatelské letáky, aby je mezi sebou rozprodaly, a rozeslal těmže spolkům agitační dopisy. — S resolucí, která byla Jednotou na sv.-Janské schůzi přijata a která byla namířena proti liberálnímu a nevěreckému učitelstvu, vyslovily souhlas: Katolicko-národní Jednota ve Mříčné, Sv.-Josefská Jednota na Mělníku, Katolická Jednota sv. Vojtěcha z Kutné Hoře a Katol. národní vzdělávací beseda pro Karlín a okolí. Mimo to Sv.-Josefská Jednota na Mělnice hlásí řadu nových členů pro naši Jednotu a Politický klub křesť. socialní v Plzni zaslal dar. Čilému a hojnému přistupování údů spolků křesť. socialních k naší Jednotě hledíme s nadějí a radostí vstříc. Vůbec bylo konstatováno, že od poslední Sv.-Janské schůze těší se naše Jednota vzácné přízni katolického duchovenstva. Tak Novobydžovská skupina duchovenstva se usnesla, naši Jednotu podporovati, kéž to i dále potrvá a kéž řady našich dobrodinců stále a

stále rostou, aby mohla Jednota kulturní své poslání se zdarem vykonávati. Připomínáme, že dle nových stanov platí člen 20 h. ročního příspěvku, spolky však 1 K. Výbor děkuje moravské »Hlídce«, že se zastala Jednoty naší proti názoru Kroiherovu v »Hlasu Národa« pronesenému. Zemskému sdružení katolických spolků pro království České zapraví Jednota příspěvky v obnosu 21 K. Valná hromada Jednoty koná se 16. srpna v domě družs.va Vlasť. — V 8 hodin slouží se v kapli Červeného kříže za zemřelé členy mše sv. a v 9. hodin zahájí se valná hromada, jejíž program výbor sestavil. — Pan předseda přednášel: v Rovni a v Noutonicích. — Kéž tato Jednota roste a mohutní, kéž ji katolíci a hlavně kněžstvo věnuje stálou a patřičnou pozornost.

Z Tiskové Ligy. Přispěli: Duchovenstvo vikariatů: Libockého 16 (62), Černokosteleckého 13 (51), Soběslavského 13 (64), Jistebnického 10 (40) a Kosteleckého n. Orlicí 10 (50). — Dále: Dr. Ant. Brychta, kanovník v Hradci Králové; P. Jos. Bergmann, probošt v Mar Chlumu; Jos. Buchta, farář v Roketnici; Boh. Zahradník, farář v Ouběnicích a Jan Komorád, farář v Letonicích. — Opravy uveřejnily: »Pokrok« důst. duchovenstvu v Jaroměřicích; »Právo Lidu« dp. Vojtěchu Chybovi, katechetovi v Rakovníce; Čas« dp. Boh. Zahradníkovi, faráři v Ouběnicích, a »Červánky« dp. Beerovi, faráři v Kostelní Myslivě a dp. Tošnarovi, katechetovi v Král. Poli. — Kniha o Luthrovi z péra dr. K. Lva Řeháka a 3 i 4. číslo »Husitství ve světle pravdy« budou v brzku vydány. — Příspěvky, členské vklady a dary přijímá: Tomáš Škrdle, Praha 570-II., předplatné na časopisy Tiskové Ligy zasílají se: administraci družstva Vlast v Praze čp. 570-II.

Tisková Liga konala dne 22. června svoji VIII. výborovou schůzi za předsednictví red. Tom. Škrdle. — Jednatel četl protokol minulé schůze, jenž byl probrán a schválen. — Liga dá do kalendáře sv. Vojtěcha tři inseráty a zakoupí všecky časopisy a brožury, které budou jednati o slavnostech Husitských. Liga při tom prosí, aby venkovští přátelé její zaslali jí všecky novinářské projevy o slavnostech Husitských a aby jí referovali o schůzích, v nichž by se útočilo na církev a na katolické duchovenstvo. — Ke konkursu za nejlepší brožury o Husovi přihlášeny byly dvě práce. Jedna z nich se bez udělení ceny v »Husitství ve světle pravdy« uveřejní, druhá: »Pryč od Říma a Husova národní církev« uznána byla jednohlasně za práci vynikající a výbor jí udělil první cenu — 50 K. Zároveň bude tato práce uveřejněna jako 3. a 4. číslo v I. ročníku »Husitství ve světle pravdy« a vyjde ještě letos. Také »Obrany víry« roč. I. bude v krátké době číslem 3. a 4. ukončen — Liga se z bezpečného pramene dovídá, že se na Národní radu činí nátlak, aby podnikla boj proti klášterním pensionátům; věc ta vybízí katolíky, aby stáli na stráži. — Vzhledem k oživovaným právě vzpomínkám na pobělohorskou exekuci na staroměstském náměstí nad odbojnými stavy, která se některými řečníky a listy vyličuje jako dílo katolíků, poukazuje Liga na to, že tato exekuce byla rázu čistě politického, jakožto trest zákonitého vladaře nad stavy, kteří se proti němu vzbouřili a byli co do vyznání nejen protestanty, ale i katolíky. Nelze tudíž katolíky za ni činiti zodpovědnými. — Na sjezdu mladočeských poslanců v Praze 21. června poukazováno na vnitřní rozervanost českého národa a na ubíjející se síly jeho v boji bratrovražedném k radosti nepřátel. Bylo usneseno pracovati k spojení všech sil národa. Liga prohlašuje k tomu, že by vůdčí kruhy národa měly uvážiti, zda jest to prospěšným národu, když zvláště čeští katolíci jsou hanobeni tiskem i na schůzích od různých stran, od kterých stále jen protikatolické demonstrace se pořádají. Proto nechť mladočeští přední mužové pracují v první řadě k tomu, by se protikatolickému štvaní učinila přítrž, a katolíkům aby se spíše podala ruka, by mohli ve společné věci národní klidně spolupracovati s nadšením, které jim nikdy v těžkých dobách národa nescházelo. Národu českému prospěje jen společná vytrvalá práce a nikdy bratrovražedný boj, jako jest nízké štvaní protikatolické, které se od českých stran nyní soustavně provozuje. — Socialní demokraté vydali brožuru »Těšitel nemocných«, v níž líčí hanebné kněze, jak falšuje testamenty umírajících na prospěch odkazů církvi. Dále ohlašují spisek »Papažská neomylnost«, který není původním, ale jest překladem protestantské brožury »Unfehlbar« vydané k heslu »Pryč od Říma«. Ohřívají se tu staré věci o některých papežích. — V »Záři« č. 24. v článku »Za svobodnou školu« volá soc. demokracie, že chce míti ve škole hlavní svoji páku za své zásady. Jest prý třeba věnovati velikou péči dítkám, co jim katecheta ve škole povídá a dítěti to doma náležitě vysvětliti čili vlastně zvrátiti. Jest smutným zjevem, že i zliberalisované učitelstvo přeje zásadám soc. demokracie a podává jí ruku na udupání náboženství ve škole. Zapomínají i jiné vůdčí kruhy, že zbytek dobra, co jest ještě nyní ve světě, pochází jedině z náboženství. — S politováním se shledává, že na mnohých místech

počínají již i hasičské sbory se vzdalovati slavností církevních, ačkoli ještě do nedávna tak činily. V působení hasičském jest jedině náboženská myšlénka — lásky k bližnímu — schopnou, nadchnouti k obětavosti a k obraně majetku a života bližních. — Při schůzi žen »Pro hlasovací právo žen« dne 14. června 1904 vytáhla do boje Tereza Nováková proti klerikalicismu českých žen, jenž prý se dá jedině zlomiti, bude-li jim přiznáno hlasovací právo. České ženy prý dobře vědí, že jen reformací stal se český národ něčím v koncertu světovém, a věrny protiklerikálním tradicím českým, nepůjdou prý za modlářkami, ale za příkladem husitských a ostatních osvícených žen, jichž česká historie prý tolik vykazuje. Paní Tereza Nováková zapomněla, že česká historie měla nejlepší ženy katoličky a že jedině žena náboženského smýšlení nejlépe dovede svůj úkol plniti. — Pastoři vydají lidovou bibli s obrannou tendencí pro evangelíky — »Hlasy ze Siona« radují se z rozsudku kasačního soudu ve Vídni, dle něhož urážka papeže není prý urážkou katol. církve, an prý jen »papežství« je zřízením katolické církve, ale nikoli ten který papež pro svou osobu. Dle toho analogie urážky mocnáře a mocnářství by vedla k divným důsledkům. — »Hus« v č. 6. prohlašuje, že převezení ostatků Kollárových ve svátek sv. Jana Nep. bylo evangelíkům zadostiučiněním, an byl nejen evangelíkem, ale i evangel. bohoslovcem. A postřehla prý se o celé té slavnosti neodpustitelná zásada u české intelligence o Kollárově konfesi za každou cenu mlčet. S povzdechem prý bylo seznáno, že na radnici pražskou k pohřbu Kollárově se nikdo nedostavil z katolické bohoslovecké fakulty, vůbec žádný katolický kněz, až na jednoho staříčkého. Není divu, poněvadž protestanti učinili z národní oslavy Kollára demonstraci protestantskou. — »Hus« v článku o »Evang. fakultě bohoslovecké« tvrdí, že v církvi katol. ve vlastním smyslu vědy bohoslovecké není, an prý jsou tu dogmata ustálená a nezměnitelná, která prý činí římská theologie pouze jasnějšími a něco nového prý nemá práva. Za to v bohosloví protestantském prý každý učenec smí bádati volně, proto prý je vědou rovnocennou. Jest to pýcha, která s hloupostí sousedí, tvrditi, že katolická theologie není vědou, a protestantská že jest vědou. Tážeme se jen evangelíků, které fakulty byly při universitách zřízeny, katolické nebo evangelické? Katolické fakulty byly zřízeny jako prameny vědy spojené s učením Kristovým. Protestantismus pak vzdor historickým důkazům pravosti katol. církve se od ní odtrhl a tu teprve vznikly jeho theolog. fakulty, které popřely důkazy a ubírají se nevěreckou cestou. — Spolek pastorů zakládá úřad pro právní poradu evangelíků. —

Ze spolku na zakládání katolických knihoven. Za členy přispívají přistoupili: Ant. Polívka, děkan v Divišově, a Al. Dostál, farář v Křečovicích, splativ členský vklad 16 knihami. — Knihy byly zaslány do Divišova a do Slabčic. — Nové členy, členské vklady a dary na knihách a na penězích přijímá: Tomáš Škrdle v Praze čp. 570—II.

Různé. Jesuita vyznamenán. Císař japonský udělil řediteli observatoria v Zi-ka Weih v Číně P. Frokovi řád svatého pokladu 4. třídy za jeho zásluhy o japonské příslušníky. Řád tento má osm tříd. — Nástupcem biskupa Anzera v úřadě apoštolského vikáře v jižním Šantungu jmenován byl P. Aug. Henninghaus, který působí jako profesor na misijním semináři v Genčoufu a byl po dlouhou dobu pravou rukou biskupa Anzera. — Ant. Lór, ředitel kníž. arcib. konviktu v Příbrami, zvolen byl kanovníkem ve Staré Boleslavi a nastoupil počátkem srpna své místo. — Dne 13. června otevřena byla ve Vídni útulna pro staré lidi i s kostelem k ní přiléhajícím. Útulnu, kamž se vejde až 4.000 lidí, posvětil za přítomnosti Jeho Veličenstva kardinal Gruscha. — U Otců Redemptoristů v Linci konán byl 16. června Eucharistický sjezd, na němž mělo účastenství 300 kněží. — Apoštolská Stolice rozhodla, že býv. arcibiskup olomoucký bude dostávati roční pense 50.000 K. Pense začíná 14. březnem, dnem jeho resignace. — Sjezd katolíků německých koná se letos v Řezně pod protektorátem knížete Thurn-Taxise. Je to již 51. katolický říšský sjezd. — V Clarensu zemřel 14. července t. r. poslední president Transvaalské republiky Boerů, Pavel Krüger, ve stáří 79 let a převezen byl dle přání do Pretorie, kdež i manželka jeho odpočívá. — Podivný obraz. Ve Vídni je na prodej velký obraz Leonarda da Vinci: Poslední večeře Páně. Obraz je zhotoven z 12.000 celých a z 8000 v částky rozstřižených poštovních známek a zhotovil jej Fr. Beatus, školní bratr ve Vídni. Obraz všichni zvědavě si prohlíželi. — Chorvatský arcibiskup Dr. Juraj Posilovič daroval vrhborevské kapitole v Sarajevě 2000 K na vydávání katolických knih chorvatských.

Spolkové zprávy.

Socialní odbor družstva Vlasť konal 27. června druhou schůzi za předsednictví p. V. Žižky. — Jednatel p. Tom. Jiroušek četl protokol předešlé schůze, jenž byl schválen. — Člen odboru, dp. Tom. Škrdle, sdělil, že napíše do kalendáře »sv. Vojtěch« o socialním odboru článek. Za tou příčinou znovu četl brožuru: »Z dob našeho probuzení«, sepsanou p. Tom. Jirouškem a jednající hlavně o našem socialním odboru, a pravil, že byl překvapen bohatostí materialu a důkladností jeho spracování. Slova ta dotvrdil také dp. far. Vl. Hálek. Ona brožura stojí 20 h a vřele ji doporučujeme. — Referent uveřejnil rodičům jisté dívky v »Národní Politice« inserát; dívka hledala službu u dobré katolické rodiny. Zpravodaj přijímal přihlášky a návštěvy osob, které chtěly dívku tu do služby přijati a byl překvapen, jak ten inserát příznivě působil a jaká je v dobrých křesťanských rodinách touha po tom, aby dobře vychovaná, zbožná dívka k nim do služby vstoupila. Socialní odbor při tom oznamuje, že Marianský ústav v Ječné ulici v Praze poskytuje přichozím dívkám do Prahy zdarma přístřeší a zaopatřuje u katolických paní služby. — Jednatel p. Tom. Jiroušek rozhovořil se o nynější situaci, v níž katolíci ve spolkovém životě se octli nejen ve městech ale i ve venkovských obcích, vyslovil však naději, že právě útoky nepřátel katolicismu vyburcují všecky spolky a jednotlivce k čilejšímu životu a bude opět živo jako jindy bývalo. Zároveň sdělil, že přednášel v Brandýse n. L. a p. Jan Maštalíř že řečnil v Konojedech. — Dp. farář Vl. Hálek podal zprávu o mezinárodním Marianském ochrannem spolku pro dívky, jenž jim v celém světě radou i skutkem poskytuje pomoc při cestování, ve službách i v továrnách. Spojen jest se spolkem katol učitelek. Právě vydána byla pro ně příruční knížečka »der Führer«, kdež uvedeny jsou pro každé větší město Evropy, Ameriky, Afriky a Asie adressy osob neb ústavů katolických, u kterých najdou radu a poučení. Pro Prahu na str. 77. jest pro poučení družstvo Vlasť, Praha 570-II. a redakce »Rozhledů po lidumilství 359-III. a Marianský ústav v Ječné ulici. — Na světovém sjezdu žen v Berlíně pronášely některé řečnice výtku katol. církvi, jakoby pokládala mateřství u ženy za něco nečestného a ponižujícího. Padla slova, že jest »to mizerný klerikální názor, tím bídnější, že prý jest od největších pokrytců pronášen.« Proti tomu dlužno se ohraditi tím, že katol. církev váží si mateřství sedmou svátostí, a že je naopak povznesla úctou Matky Boží. — Na konci promluvil místopředseda p. Václav Žižka v tato slova: »V těchto dnech přinesly noviny vyjádření tajemníka čínského vyslanectva v Petrohradě, kteráž u nás křesťanských socialů povšimnutí zasluhují; praví se tam mezi jiným takto: „Čína války nepotřebuje a vždy se bude vyhýbati krvavým srážkám, pokud bude moci... Odvěký pokojný rozvoj Číny může býti dán za vzor všemu starému i novému světu. Před očima Číny rodily se, vzrůstaly a umíraly veliké státy, které vedly mnoho válek; Čína válek nevede a kdo může o ní říci, že je stát slabý? Nikoli, nám války netřeba a my netrpělivě čekáme, až bude mezi Ruskem a Japonskem dobojováno.“ Pravdu těchto slov uznati musí každý křesťanský social, neboť i naše snaha jen po tom se nese, podobné poměry na poli práce u národů křesťanských docíliti, kde by trvání výživy národu jen na pokojném rozvoji práce založeno bylo, kteráž i říši čínskou čtyry tisíce let zachovala, jelikož u národů jiných svých zájmů nevyhledávala. Obdivovat musíme velikou pravou pokročilost práce u Číňanů, velikou jejich pilnost, dovednost a pracovitost a krásné, umèle pracované výrobky jejich. Bylo mi dopřáno přízní pana hraběte Thuna prohlédnouti velkou sbírku výrobků čínských, jež tento pán ve svém paláci jako výstavu uspořádal a kterou on, jako důstojník u mariny při poslední válce čínské tam byl shromáždil. Tam neplatila zásada, jen lehce a rychle vyrábět, ale tam platilo práci skutečně zdokonalovat a ušlechťovat. Tímto způsobem živila prace ohromné massy čínského lidu, neboť způsob ten rozmnožuje práci lidu a zabraňuje zahálku jeho. Práce sama sebou zdokonalovaná přechází v umění, jež lid šlechtí, jej povznáší a hojné výživy mu poskytuje a tím vyplňuje práce úlohu svou, jakou jí Bůh vykázal Na to jednou dojíti musí u národů křesťanských, z čehož vzejde i církvi katolické veliké vítězství, až lid v církvi katolické svou pravou matku pozná.« — Na konci schůze čten byl z »Hlasu Národa« článek dp. Fr. Kroihera a socialní odbor přijal a uveřejnil proti němu resoluci, jež byla ve 44. čísle »Našich Listů« uveřejněna.

(Zasláno.)

P. T.

K pravému kulturnímu povznesení katol. lidu českého přispěje nejplatněji *dobrá kniha*, která mu poskytuje zdravou duševní stravu. Dobrá kniha vykonává poslání apoštolské. Dávati lidu dobrou, ušlechtilou knihu je tolik, jako bojovati proti špatné. Záplava špatného tisku doby nynější vedla nás ke zřízení organisace, by se šířily dobré knihy po vlasti české — k ustavení *spolku pro zakládání katol. knihoven*. Účelem jich bude vzdělávati lid ušlechtilou četbou, šířiti a utvrzovati zásady křesťanské a mařiti vliv špatné knihy. Vždyť každým dnem rostou po městech i nejodlehlejších vesnicích knihovny a knihovničky s pochybným výběrem knih špatných, co do víry i mravů, které neušlechťují, ale kazí. A přece dějiny učí, že víra, mravnost a na nich založená vzdělanost jsou nejprvnějšími sloupy každého národa, a kdo těmito sloupy hýbá, podkopává samotné bytí národa. Což máme se takového osudu dočkati i na milém národě českém? Nám katolická víra ukládá povinnost, bychom milovali skutky svůj národ a podepírali to, na čem časné i věčné blaho jeho spočívá — *křesťanskou vzdělanost a mravnost*. Proto přistupujeme k budování dobrých knihoven s vybraným obsahem pro katolický lid, aby výběr dobrých knih po venkově i městech stal se lidu pramenem vzdělání, poučení i ušlechtilé zábavy, posílil jeho náboženské vědomí, pomáhal tvořiti ryzí povahy, probouzel jeho činnost duševní k novému životu v duchu katolickém a bránil odkřesťanění lidu českého. Výsledek díla tohoto, jímž se vlastně bude prováděti usnesení provincialního sněmu pražského a synod, a počato již bylo se schválením vrchnopastýřským, bude záležeti na požehnání a pak na lásce i obětovnosti, s jakou bude podporováno katolickou veřejností a pravými přátely českého lidu. Proto především snažně prosíme veledůstojné duchovenstvo, všecky upřímné katolíky a přátely dobré české knihy, by *rozmnožili řady našeho spolku jednak svým členstvím*, jednak *dary, odkazy, věnováním knih* spolku poskytli svoji spolupomoc v tak důležitém díle. K poučení o tom stůjtež zde §§ 1.—5. stanov:

§ 1. Účelem spolku na zakládání katolických knihoven jest: zakládati katol. knihovny v kterémkoliv místě království českého, nebo knihami doplňovati bibliotéky již založené a vydávati tiskem knihy a brožury, které by se do takových knihoven hodily. Knih může se dostati toliko členům, nebo takové obci, spolku a korporaci, v níž má spolek několik členů.

§ 2. Prostředky k tomu jsou: vklady členů, dary nebo odkazy na knihách a na penězích a čistý výtěžek z prodaných knih a brožur.

§ 3. Údem spolku může se státi každý katolík, veřejně k víře se hlásící a ji životem svým osvědčující, a vůbec všecky právní osobnosti, jež nesledují cílů protikatolických.

§ 4. Členové jsou:

a) zakládající, kteří se zaváží složiti v půlletních lhůtách po 10 K dohromady 100 K a nežádati více kapitálu svého zpět. Kdo by však z nich nejdéle do 10 let celý vklad nesplatil, pozbývá svých členských práv do té doby, dokud by celý vklad nesložil. Také může býti přijat za člena zakládajícího, kdo daruje vhodných knih v ceně 100 K;

b) přispívající, kteří splatí každoročně příspěvek 4 K ve prospěch spolku, nebo darují vhodné knihy v ceně 4 K.

c) čestní, které k návrhu výboru bez debaty volí valná hromada.

§ 5. Práv svých nabývá zakládající člen splacením prvé části vkladu nebo darem vhodných knih v ceně 100 K, přispívající splacením celého svého ročního příspěvku nebo darem vhodných knih v ceně 4 K.

Zakládání a doplňování knihoven bude se díti dle docházejících podpor a příspěvků.

Nuže, vážení příznivci katol. českého lidu, prosíme Vás, *hlaste se za členy buď zakládající nebo přispívající, a darujte vhodné knihy!* Čím větší bude oběť, která se pro tuto dobrou věc přinese, tím hojnější bude požehnání Boží na celém díle.

Veškeré dopisy, zásilky peněz a knih buďtež adresovány na »Spolek pro zakládání katol. knihoven v Praze 570-II.«

Za výbor „Spolku pro zakládání katol. knihoven v Čechách“

v Praze, dne 16. května 1904.

Aug. Krčmář, farář, jednatel.

Vlastimil Hálek, farář, předseda.

Tom. Škrdle, redaktor, místopředseda a pokladník.

ROČNÍK XX. ZÁŘÍ 1903—04. ČÍSLO 12.

VLASŤ.

Mistr Jan Hus
nebyl reformator Církve ani ve věcech dogmatických, ani mravoučných, ani církevně ani občansky socialních, a podle toho nepřinesla reforma jeho žádoucího ovoce.

Z literární pozůstalosti † Dr. ANTONÍNA LENZE. — Povolením kn. arc. Ordinariátu v Praze.

(Dokončení.)

KAPITOLA VI.

§. 16.

Jan Hus neměl těch vlastností do sebe, jichž bychom směli právem žádati na něm, jako na reformátorovi, jenž pravil o sobě, že byl k tomu dílu Bohem zavolán.

Nikdo nezapírá, že byl Hus mravný, v chování svém ku svým příznivcům ušlechtilý, vždyť by byl z těžka na sebe do Betléma přivábil měšťanky, šlechtičny, dvořany, ba i královnu.

To také uznávají letopisové naši. Ani odpůrci jeho nepraví, že by byl vedl Hus život nemravný a zločinný, a zvěstují, že byl muž ostrovtipný a velice výmluvný.*) Jeroným pražský tvrdí; že ho znal od mladosti jeho, že nebyl žádný pijan ani chlípník, aniž zločinný, ale že byl čistotný a střídmý, věrný kazatel evangelia.

Avšak to bylo právem vytýkáno Husovi od katolíků, že je pyšný, hrdý, neústupný, vrchnosti církevní neposlušný, tvrdošíjný, že tupí duchovenstvo nezřízeně, přenáší chyby jednotlivců na všechen stav, že se odvažuje tvrditi, že kněžstvo veškero jest zkaženo od papeže až dolů ku nejposlednějšímu oltářníkovi, že učením svým vede k olupování církevního zboží, že přes zápovědi papežské v Betlémě káže, a jiné a jiné věci, které jsou neméně přestupky a zločiny, jako na př. prznění coelibátu, ba Husovy nadzmíněné vady jsou socialitě církevní daleko nebezpečnější, neboť čelí proti jednotě církevní a znamenají rozklad.

Pravda tedy jest, že Hus coelibátu neposkvrnil a že byl chování ušlechtilého, ale čím více se zabral do bludů Viklifových a do rigoristické a zasmušilé povahy reformy Viklifovy, tím více ztrácel svoji bývalou katolickou zbožnost, a jeho snahy po ná-

*) Chronicon Procopii notarii Pragensis. Höfler l. c. I. D.

pravě se proměnily v neuhasitelnou nenávist naproti duchovenstvu a naproti autoritě církevní, zvláště však papeže římského.

Avšak ač ssál vzpouru svoji z Viklifa, přece se tajil svým viklifismem. Zakrýval haeresii svou, neřekl národu našemu o Viklifovi pravdu, a v tom byl zajisté k lidu našemu neupřímný.

Tou příčinou již se domnívám, že M. Jan Hus, bývalý katolický kněz, neměl těch vlastností, jichž žádati máme právo na muži, jenž sebe ohlašoval před lidem jako reformator a jako hlasatel pravdy Boží. Hus však byl k lidu našemu neupřímný, zakrýval před ním pravdu, ba on zapřel velikou část svého učení i na sněmě kostnickém. Na důkaz toho pravím:

1. Jest jisto, že kněz Jan Hus již r. 1400, tedy ve svém třicátém roce, bludné učení Viklifovo hlásal, neboť on sám vydává o tom svědectví, když r. 1412 takto píše Pražanům: »Plus quam duodecim annos in verbo Dei apud vos laboravi.« »Více jak 12 let jsem pracoval u vás ve slově Božím.*) Toto slovo Boží však, jež má kněz Jan Hus na mysli, jest viklifické evangelium, neboť ihned napomíná: »Pro utrpení Ježíše Krista vás prosím, zapřisáhám, abyste zachovali evangelium jeho a při něm setrvali.... Nechtějte se tedy v duchu potáceti a vrtkavými se státi, aniž se ohlížejte na ty, kdož nastoupivše cestu nejistou, jinam se obrátili, a nyní nejlitějšími nepřátely Božími učiněni jsou.«**)

Tak píše kněz Jan Hus r. 1412, a přes to všecko se protivuje r. 1403 odsouzení 45 kusů Viklifových za tím nepravdivým, že prý jsou kusy ty Hübnerovy a nikoliv Viklifovy.

Při tom se dopustil kněz Jan Hus dvojí neupřímnosti a nepravdy, neboť není na pravdě, že sebral Jan Hübner všech 45 vět Viklifových, neboť 24 z nich byly již na synodě v Londyně r. 1382 zavrženy; a za druhé vyřkl se svými pokrokářskými mistry vědomou nepravdu, tvrdě, že prý jsou kusy ty ze spisů Viklifových křivě sebrány, a že nejsou tedy Viklifovy, ale Hübnerovy.

Že Hus neupřímně s lidem jednal a nepravdu jemu o kusech Viklifových pověděl, na to jsem vedl důkaz ve svém dogmatickém spisu: »Apologie sněmu kostnického v příčině vět Viklifových,« z něhož lze jasně poznati, že jsou zmíněné kusy Viklifovy ve spisech jeho v drsnějším ještě smyslu obsaženy, neboť jisto jest nade vší pochybnost, že kněz Jan Hus tou dobou znal spisy Viklifovy až příliš dobře, když takovýto úsudek o větách Viklifových pronášel.

2. Od těch dob uplynulo pět roků. Doba byla v Čechách velice vážná. Vnitř v zemi se rozmáhaly viklifické bludy, jelikož bylo Husovi a jeho bořivé snaze naproti duchovenstvu příznivo zbujnělé měšťanstvo, dvořenínstvo, šlechta, ano i sama královna, a zároveň se rozmáhala za hranicemi škaredá pověst království, že jest viklifickým kacířstvím nakaženo. Václav IV. byl nepřítelem duchovenstva, a přál i těm, kdož je pronásledovali, ale pověst taková překážela jeho politickým plánům, státi se císařem. Proto

*) Docum. Str. 41.
**) Tamtéž.

naléhal, aby bylo království české od příhany kacířství očištěno. K jeho rozkazu svolána byla schůze národa českého na universitě dne 20. května 1408, a sešlo se u Černé Růže na Příkopech v Praze veliké množství členů university národa českého, a to dle výslovného rozkazu králova, aby dotyční členové národa českého na universitě odsoudili 45 vět Viklifových a je zavrhli. Z ostatních tří národů nebyl nikdo přítomen, neboť těch se netýkala zlá pověst kacířství, ale pouze a jedině národa českého. Bylo na místě mistrů 74, bakalářů 120 a 1000 studentů. Vůdcem tohoto sboru byl M. Jan Hus, a hlas jeho byl rozhodující. Nejprve byly čteny kusy Viklifovy již v roce 1403 od university úhrnkem censurované, zatracené a zapovězené. Poněvadž však Jan Hus a přátelé jeho se protivili zavržení jich úhrnem, pravíce, že mnohe z těch článků, vezmouce je ovšem v dobrém smyslu, nebyly by křivé; vyřčena jest zápověď dotčených kusů těmito slovy: *»aby žádný úd národa českého neopovážil se, držeti, učiti, nebo hájiti který oněch článků ve smyslu jejich kacířském, anebo pohoršlivém.«*

Touto poznámkou byla censura vět Viklifových z r. 1403 vyřčená nadobro odstraněna. Sám Palacký tak praví,*) když dí: *»Přídavkem stala se zápověď sama arci jalovou.«* A tak je tomu také skutečně. Avšak výrokem přívrženců Husových a především jeho stala se zápověď a zátrata Viklifových kusů netoliko jalovou, alebrž také úskočnou, neupřímnou, pravou to orakulí; neboť Hus a jeho přátelé neohlásili lidu českému, který smysl dotčených kusů by byl dobrý a který kacířský a pohoršlivý. Král Václav nenahlédl bohužel, jak nehodnou hru tropí Hus s ním a s národem českým, a s dobrou pověstí jeho mezi národy křesťanskými, a jak nehodnou. Král svolává schůzi k tomu účelu, aby členové naroda českého dali na jevo, že zamítají kacířství viklifické a s nimi že je zavrhuje za hranicemi potupený národ, a kněz Jan Hus, člověk to mladý, ale odvážný, opovažuje se naproti vůli královĕ právě opak toho činiti, což byl král svolanou schůzí zamýšlel! Věru, kdyby byl prchlivý Václav IV. byl nahlédl nehodnou hru a neupřímnou, kterouž Hus s ním tropil a s naším svedeným národem, *byl by byl Viklif dojista hlavou Jana Husi zaviklal.*

Nehodná a neupřímná tato hra Husova s králem především a s národem českým vychází také na jevo ze zápovědi Husovy a jeho přívrženců, že od té doby nesmí míti žádný bakalář čtení veřejného o některém ze tří spisů Viklifových: Dialogus, Trialogus a De Eucharistia. Ty tři spisy musel Hus předobře znáti, že jsou v nich hojné bludy Viklifovy, jež zatratila synoda londýnská roku 1382 a roku 1396, ač jsou v nich ve smyslu ještě drsnějším obsaženy, a to nejenom bludy na dotčených synodách zavržené, ale i ty, které sebral Jan Hübner.

Kdyby byl kněz Jan Hus byl k národu svému stran Viklifových vět upřímný, byl by byl vůbec vyslovil, že jsou věty ony pro svůj dvojsmysl, jeden dobrý a druhý kacířský anebo bludný anebo pohoršlivý, nebezpečny, a proto že mají býti vesměs cen-

*) Dějiny. III. 11. str. 91.

surovány a zakázány všem, netoliko bakalářům. *Ostatně sobě bakalář Hus nedal brániti a hájil napořád kusy Viklifovy.*

Neupřímná tato hra s národem českým a zatajování pravdy stran bludů Viklifových svědčí, že reformatorovi Husovi chyběla upřímnost a pravdomluvnost. On shledává dvojí smysl při mnohých těch článcích, jeden dobrý a druhý zavržitelný, a chce, aby toho křivého žádný nedržel. Což by byl as kněz Jan Hus s národem českým nebezpečnou hru tropící odvětil na otázky: a) Mistře Jane! Jaký smysl dobrý je as v této větě Viklifově: »*Církev římská jest synagogou satanášovou?*« anebo b) ve větě: »*Volba papeže od kardinálů jest satanášem zavedena?*« anebo c) »*Všecky řehole jsou původu ďábelského.*« Anebo d): »*Bůh musí ďábla poslouchati.*« Anebo e): »*Všecky řehole žebravé jsou haeretické*«; anebo f): »*Ti hřeší, kdož zakládají řehole, a ti, kdož do nich vstupují, jsou mužové ďábelští.*« A toho druhu jsou mnohé jiné věty Viklifovy, v nichž bychom marně hledali nějakého smyslu dobrého. Hle tedy, jak neupřímně zahrával Hus s národem českým a nebezpečně, ač dobře tušil valící se náboženské nepokoje v Čechách!

3. Bylo sub n. 1. řečeno, že Hus křivdil M. Janu Hübnerovi, jakoby byl padělal věty Viklifovy, jakoby byl jejich autorem Viklif, což bylo patrnou nepravdou, a nelze ani věřiti, aby Hus o této křivdě, jsa pilným čtenářem Viklifových spisů, byl nevěděl. A tu bychom se mohli nadíti, že snad tuto křivdu napraví a odvolá, čímž se proti Hübnerovi provinil, a že tedy vyzná, že věty Hübnerem sebrané jsou skutečně Viklifovy, ale marné čekání! Hus i v odpovědi na žalobu Jana Peklovu r. 1414 podanou, že totiž Jan Hus, jak prý dotčený svědek z úst jeho slyšel, když právě jsa nemocen na lůžku trval, tvrdil, že prý jsou všecky věty Viklifovy pravdivy, až na větu o tělu Páně. Hus však odpovídá: Není pravda! jelikož prý nejsou všecky ty věty počtem 45 Viklifovy, ale jsou prý Janem Hübnerem podvrženy, jemuž prý Mistr Mikuláš Litomyšlský ve schůzi universitní pravil: »Ty jsi falešně, bezbožně a vadně vyňal věty ze spisů, neboť tak v nich neznějí. A on prý Hus připojil, že takovíto falšovatelé by měli býti spíše upáleni, než Berlin a Vlaskam, kteří falšovali šafrán, avšak že vyznává, že mnohé z těch kusů v dobrém smyslu jsou pravdivy. Proto prý ani později nechtěl souhlasiti, aby všecky ty kusy byly odsouzeny, avšak že nedí, že jsou všechny pravdivy, anť prý jsou některé kusy Hübnerovy falešny.*)

Tak píše Hus tou dobou, když znal spisy Viklifovy, z nichž zmíněné kusy sebrány byly dopodrobna, a když mohl býti veden důkaz, *že všecky spisy jeho jsou protkány bludy Viklifovými*, a zejména u veliké míře i těmi, jež jsou zavrženy v dotčených větách sebraných. V neupřímnosti stran Viklifových vět zůstává si tedy Hus věrným!

4. Ano, Hus zůstal při křivdě, Hübnerovi učiněné, a při svém vědomě bludném názoru o větách Viklifových i ve svém veřejném výslechu druhém na sněmu kostnickém. Bylať naproti němu pronesena žaloba: »že učil a tvrdošijně zastával články Viklifovy ve školách a v kázaních. Hus odvětil, že nechtěl nikdy

*) Docum. Str. 178. 179.

hlásati bludů, ať již Viklifových aneb kohokoliv jiného. A když se mu namítalo, že kladl odpor zátratě 45 kusův, přiznal se Hus, že kladl odpor zavržení článků těch v tom rozumu, že by žádný z nich nebyl katolický, ale že každý jest buď kacířský, nebo bludný, nebo pohoršlivý, a tu prý mu nebylo lze souhlasiti s úhrnkovou jejich zátratou. Tak prý nemohl souhlasiti se zátratou článku: »*Papež Silvestr a Konstantin císař zbloudili, obohativše Církev*«; aniž se ztrátou věty: »*Je-li papež neb kněz ve smrtelném hříchu, nesvětí na kněžství, nekřtí*«, anebo se zátratou článku: »*Desátky jsou pouhé almužny*«.*)

Že i zde byla odpověď Husova neupřímná a pouhou hrou, jde z toho, že Hus bludy Viklifovy skutečně hlásal a to všade, kde se událo jemu; a o tom svědčí jeho latinské spisy i české. Nápadné jest, že při tomto výslechu tvrdí Hus, *že nemohl souhlasiti se zátratou věty:* Je-li pepež neb kněz ve smrtelném hříchu, nesvětí na kněžství, nekřtí, *kdežto jinde na krev se hájí, že vezdy učil, že i kněz zlý platně přisluhuje svátostmi.* Nepochybně, že i zde měl na zřeteli »dobrý smysl věty a pravdivý a druhý křivý.«

5. Avšak Hus nejenom že neupřímně s národem českým zápolil stran vět Viklifových, on také svého učení na sněmu Kostnickém věrně nevyznal, jak se na domnělého mučenníka za pravdu slušelo, ale on ho jednoduše zapřel, neboť

a) on k článku obžalobnému (v procesu articulus 4. et 8), že tvrdošijně hlásal bludy Viklifovy na školách a ve veřejných řečích, odpovídá: »Non est verum«. Není pravda! ač mohla celá Praha a celý český venkov dosvědčiti, že jest tomu tak, a i jeho spisy.

b) Ku článku obžalobnému (v procesu 10tému), že byl přívržencem Viklifovým, a že ho hájil, odpovídá opět: »Non est verum« : Není pravda, ač je pravdou nepopíratelnou, že byl všechen Viklifův.

c) Ku článku obžalobnému (v procesu 18), »že by byl hlásal, že kněz, jsa ve hříchu smrtelném, neposvěcuje tělo Páně,« odpovídá Hus: »Non est verum.« »Není pravda«, ač svrchu před sněmem tvrdí, že se zátratou tohoto článku nemohl souhlasiti.

d) Ku článku obžalobnému, v procesu Kostnickém XIX., že Hus tvrdil, že by odpustky od biskupa neb od papeže obdržené nic neprospívaly, odpovídá: »Není pravda, že tak učil, ač prý zavrhoval odpustky za peníze dávané·« Avšak Husovo: »Non est verum,« nedokazuje nic, leč jen, že zapírá učení svého, neboť on zamítal právě jako Viklif odpustky vůbec a nikoliv pouze ty, jež byly udělovány za podmínkou podpory peněžité naproti králi neapolskému.

e) K obžalobnému článku v procesu XX., že tvrdil Hus, že jest římská Církev synagoga satanášova, praví opět: »Non est verum,« »není pravda,« že by byl tak tvrdil, ač vyznal na sněmě. že tak neřekl »assertive«, ale že tak pouze slyšel od těch, kdož v Římě byli. Avšak to jisto jest, že zval papeže Antikristem a náměstkem ďáblovým, a jeho pravomoc ze satanáše odvozoval, z čehož arci vychází logický důsledek, že jest netoliko částečná Církev Římská synagoga satanášova, ale i shromáždění věrných katolíků

*) Docum. Str. 278, 279. Učení Jana Husi. Str. 293.

po celém světě rozptýlených a v jednotě pod nejvyšší hlavou Církve, římským papežem jsoucím. Hus se dovolává arci rčení svého ve své knize de Ecclesia, »že jest Církev římská svatá podle svatých údů svých,« avšak tam má zřetel ku Církvi, pokud jest ona sbor vyvolených.

f) K obžalobnému článku, v procesu XXIX., podle kterého prý Hus učil, že by byli světští páni povinni, zabrati zboží duchovenské a že lup tento jest skutek záslužný, odpovídá arci Hus: »Non est verum«; avšak jest jisto, že netoliko učil, že jest velmožům dovoleno, ba i lidu, zabrati zboží duchovenské, netoliko když by byli ve stavu hříchu smrtelného, ale vůbec, ant prý jsou zákonem Božím k evangelické chudobě zavázáni, tak že se učení jeho s Viklifem úplně kryje.

g) Ku článku obžalobnému v processu IX., že pro bludy Janem Husem rozšiřované povstala v Praze vzpoura a hrozná bouře, tak že mnozí vážní mužové byli přinuceni, opustiti město, Hus zase odpovídá: »Non est verum,« ačkoliv mohla celá Praha svědectví vydati, že on byl příčina loupení zboží kněžského, vyhánění katolických farářů a usazování viklifických na místo jejich, nebo to všecko bylo již v Čechách jemu právem vytýkáno. Ba zdá se, jakoby byl Hus zapomenul, že on sám v bouřích pro odpustky působením jeho v Praze vyvolaných táhl v průvodu 2000 žáků ku staroměstské radnici, žádaje, aby zatčení tři jinoši propuštěni byli, ant on sám prý vinen jest tím, co jinochové tito spáchali a v tom mluvil svatou pravdu.

Patrno tedy jest, že se M. Jan Hus nechoval na sněmě Kostnickém tak, jak se na reformatora slušelo.

Při vší horlivosti a snaze ku nápravě marně pracoval, neboť reforma jeho neměla základu pravdivého do sebe, alebrž strašné, podvratné a zhusta nesmyslné bludy cizáka germánského Viklifa. On nebyl a nemohl býti v pravdě reformator ve věcech Církve dogmatických, mravoučných, církevně- a občansky socialních. On také nápravou svou nepřidal lidu našemu mravnějšího života, alebrž on jej příšernými zásadami reformy Viklifovy o bývalé dobré mravy připravil, a uvalil válkami a bouřemi, jež měly hlavně ve viklifismu svůj zdroj, na lid bídu a na konec nevolnictví, tak že zůstalo našemu národu, dříve tak slavnému mezi národy, opovržení a potupa.

Hus neměl také těch vlastností, jež jako ohlášený lidu reformator míti měl. On lidu našemu tajil, jak se věci mají s bludy v 45 větách Viklifových obsaženými, a to důsledně r. 1403, 1408 a r. 1412, ba i na sněmě Kostnickém.

On také svého vlastního učení na sněmě zapíral, a tudíž sám, aspoň nepřímo vyznal, že v jeho viklifické reformě pravdy nebylo.

Není tedy možná podle pravdy říci, že byl Hus reformator, a ještě méně, že byl slavný reformator, že umřel za pravdu Boží a konečně za své přesvědčení. Celý průběh procesu jeho ukazuje, že tomu tak nebylo.

Na Vyšehradě, 24. ledna 1901.

Černí švališeři.

Václav Koranda.

I.

U nás na Schwarzbachu pole písek samý,
trochu chudé trávy, domky s chalupami.

Mohyla tu pne se, kamenný kříž na ní —
vojáci tam leží v bitvě porubaní.

I když slunko svítí, i když kraj se šeří,
dole tiše dřímou černí švališeři.

Jenom v tichých nocích, zem když sotva dýše,
černí švališeři rozmlouvají tiše.

Tiše rozmlouvají, pláč jen sotva tají,
na ztracený život sobě vzpomínají.

Na Francii myslí, na rodný kraj smavý,
zde — v té dálné zemi, složili své hlavy.

Napoleon velel — na pochod se dali,
bujné jejich koně tehdy smutně ržáli.

Do Rakous se hnali — na severní stranu —
v zmatku couvlo nazpět vojsko Rakušanů.

Přešli modrý Dunaj v opojení novém —
Rusové zpět couvli se svým Kutuzovem.

V dálku zas už letí, k nepříteli měří —
v nejkrajnějším křídle černí švališeři.

Hoj, to byla jízda ve kotoučích prachu!
Náhle zastavili blíže u Schwarzbachu.

Neblesklo to v lese, jako blíská v mraku!
Ne — to zablesklo se zbraní od kozáků.

Kozák v každém houští, kozák v každém keři —
běda vám, ó běda, černí švališeři.

V čele Bagration v kyryse se sluní,
a již země stená, a již země duní.

Jako bouře přišli, slunka zář se skryla —
nebe bledlo hrůzou, lidskou krev zem pila.

Mnoho bylo hrůzy, krve bylo mnoho,
černí švališeři padli do jednoho.

V chudou zem je dali, konec bylo stenu —
to jste švališeři měli za odměnu.

II.

Starý dudák Korbel, prudký v každém slově,
na obžinkách hraje chase na Klikově.

Hospoda je plná, stříbro v misku zvoní —
konev též — vždyť dudák pilně hledí do ní.

Chasa bouří v tanci, stírá horká čela,
aby na robotu trochu zapomněla.

Dudy naříkají, vášeň těla bliží —
Korbel dohrává už, oči se mu klíží.

Oči se mu klíží, starý dech se krátí,
nechce starý dudák, nechce víc už hráti.

Darmo chasa prosí, žadoní a stená —
Korbel svoje dudy vzal už na ramena.

A tu kdosi vzkřikl, když už mizel z dveří:
»Kéž ti dudy zkazí, černí švališeři!«

Starý dukák Korbel bez bázně a strachu
kráčí polní cestou domů do Schwarzbachu.

Těžce jde a zvolna, k zemi tělo chýle,
když tu hrob zří náhle s křížem na mohyle.

Zastavil se dudák, hrob svým hlasem měří:
»Vstávejte už z hrobu, černí švališeři.

Vstávejte už ze sna, z hrobového prachu — — —
Korbel vyzývá vás, dudák ze Schwarzbachu.«

Země zaduněla, cosi svitlo v šeru —
švadrona to jede černých švališerů.

Rytmistr jde v předu, ohněm zrak mu blýská,
hrůzou starý dudák ustoup' do křoviska.

Palaše se lesknou, o třemeny zvoní,
chudá zem se chvěje pod kopyty koní.

Pokřik letí nocí, koně vzpínají se,
švališeři klnou, hněv je v každém ryse.

Oči švališerů temnou nocí planou,
marně starý dudák ustupuje stranou.

V jeho věrné dudy uhodil kůň rázem —
starý dudák vzkřikl — a již klesal na zem.

III.

Ozářeno bělí, ozářeno nachem,
tiše zlaté slunko vstává nad Schwarzbachem.

Vstává s tvářinkami zlatě růžovýma,
mlčky prohlíží si, kdo to v strouze dřímá.

Bože, to je Korbel, starý dudák chudý —
v jedné ruce ranec, v druhé ruce dudy.

Slunéčko jej šimrá, do oček mu svítí —
nemůže však nijak starce probuditi.

Přišla stará žena s ustaraným čelem,
boky podepřela sobě nad Korbelem:

»Vstávej muži! Slyšíš? Opilý jsi zase?
Proč jen za dudáka já jsem provdala se!

Polituj mě Bože — svět se — se mnou točí — —!«
Starý dudák Korbel náhle pozved' oči.

A už kráčí domů — žena dál jej tupí —
on však beze slova jde až do chalupy.

Darmo žena pátrá, darmo rozum sbírá —
proč dnes starý dudák si jí nedobírá.

Oheň zvědavosti celičkou ji provál —
konečně jí dudák všechno vypravoval.

Žena žasne, trne — sotva sluchu věří —
jak jej potrestali černí švališeři.

Po dudách se točí ostrý pohled ženy —
»Polituj, ó Kriste, měch je protržený!«

Jako dlaň je rána, hroznou silou vrytá —
oba vidí náhle — to je od kopyta.

Po kraji dál chodí, Korbel, dudák chudý,
zašitá je rána, spraveny jsou dudy.

Otisk od podkovy dobře každý vidí —
a tu starý dudák napomíná lidi:

»Nechte hroby v klidu, mrtvých lůžka těsná —
nikdo mrtvých spáčů neprobouzej ze sna.

Nejvíc klidu přejte těm však mezi všemi,
kteří porubáni v cizí dřímou zemi.

Vojáčkové bědní mnoho vytrpěli,
než-li ve svou náruč hrob je pojal stmělý.

Modlete se s dětmi, když se večer šeří,
aby tiše spali černí švališeři!«

Proklaté peníze.

Napsala VLASTA PITTNEROVÁ.

(Dokončení.)

XIV.

Po nějakém čase donesli k Bohatovým žebráci zprávu, že starý, slepý Lacina asi zemřel. Našli skalní doupě opuštěno, zahnízdily se tam prý sůvy a netopýři, a na hřbitově jamenském, kam Kotlasy byly přifařeny, vyskytnul se nový hrob. Mínili, že tam asi Krista dopravila a pochovala tělo dědovo. O Kristě nevěděl nikdo.

Rodiče Otylčini, navštívivše dceru, vyprávěli, že byl u nich podivný pohřeb. Vyskytnul se pojednou na hřbitově čerstvě vykopaný hrob, kterého hrobníkovi nikdo kopati nekázal. Leč pan farář že o tom věděl, že dovolil hrob vykopati cizí dívčině, kterou nikdo neznal, a která ho přišla o to poprosit. A pan farář vykropil tento hrob, kam uložila dívčina tu mrtvolu, zavázanou pouze v pytli, bez rakve, pomodlil se vážně a po mši svaté, při které cizí ta dívka přistoupila k sv. přijímání, že vyzval osadníky pomodliti se za člověka spravedlivého, který zesnul v Pánu, odevzdán do vůle Boží.

V Jamách neznali Kristu, ač o ní slýchávali, nedošla tamže leda k pomáhání chuďasům, a to si jí nikdo nepovšimnul.

Bohatovi arciť věděli hned, že to byla Krista, která děda sama pochovávala. Jak dostala mrtvolu starcovu přes lesy a rokle na ten kus cesty za studených dnů listopadových, to nemohli se domysliti i shodli se, že jí asi pomohli známí žebráci. Snad jí slíbili mlčeti, neb nemohli se od nikoho dověděti, že byl by pomáhal Kristě pochovávati děda.

Petr byl časem smuten. Tesknil po Kristě a rozmlouval o ní s rodiči téměř denně.

»Snad přijde na jaře, vrátí se jako ti ptáčkové z jižních krajů,« těšila jej panímáma. Nepřišla. Nepřišla, ani když zazvonily srpy a kosy v obilí, ani když spadalo listí se stromů a země utuhla v mrazech, pokryla se sněhem. Nepřišla ani za rok, ani za více roků.

Zatím Pavlinka Bohatovům dorostla a vyvolila si manžela, který se na Bohatovský grunt přistěhoval. Byl z poddaných sedláků a třeba stal se podílníkem na Bohatově statku, musel docházeti na robotu, jsa vázán robotou osobní, dvou pracovních dnů v týdnu od Jiřího do Václava a jednoho půl dne od Václava do Jiřího.

Za peníze a prosby bylo mu dovoleno posílati za sebe pacholka, vždyť to byl přece Bohatův zeť a podivně to vypadalo, měl-li pracovati v letě v polích, na podzim loviti rybníky neb nadháněti zvěř a v zimě mlátiti či štípati dříví v panských dvorech.

Často šel za švagra na robotu Petr místo pacholka. Tak se cvičil v křesťanské pokoře, že šel pracovati mezi ponížené, aby

mohl těšiti ty, již trudně snášeli poddanství vlídnými slovy a přispěti slabým prací, hladovícím pokrmem, smutným vlídnými slovy.

Již přes deset let uplynulo od Kristinina odchodu a Bohatovi neuslyšeli o ní žádných zpráv.

Bohatovi manželé zatím sestárli, změnili se synem Pavlem obývání ve výměnku, ač pantáta rozhodoval posud ve všem, co týkalo se hospodářství i rodinných záležitostí.

Panímáma Bohatová usmívala se po celý den, a úsměv jí slušel k prošedlým vlasům a vrásčité tváři. Byť i někdy zaplakala si při vzpomínce na svoji Aničku, o které říkala, že byla tato obětí kletby rodinné, byť i zatruchlila nad Petrovým mlčelivým steskem, přece toho nedokázala, nepousmáti se na vnoučátka při každém na tyto pohlédnutí.

A batolilo se těch vnoučátek kolem Bohatových za dobrý tucet. Přibývalo v Bohatově gruntě, Otylka a Pavlinka měly stále co chovat, a když Maruška s Josefem dojeli, přivezli krom hezounké Aničky sebou více té dětské droboty, která jmenovala Bohatovy dědouškem a babičkou.

Vládli gruntem bratří Pavel a Petr Bohatové se švagrem robotníkem společně a výtěžky z prodeje odevzdávali otci Bohatovi.

Bohatovi se dočkali té radosti, že byl vysvěcen za kněze syn Václav, kterýž zvážněl lety a těšil se nade vše učení školnímu. Stal se knězem rád a z přesvědčení. Pavel Bohata vymohl toho na vrchnosti, aby svolila zříditi ku kapličce v Stájově faru. Vrchnost svolila a postarala se o svolení vrchnosti duchovní.

Pavel Bohata dosáhl toho, že syn jeho byl jmenován ve Stájově prvním farářem. Vrchnost postavila farní dům, přispěl ku stavbě Pavel Bohata i dřívím i kamenem i šindelem. Chudí osadníci přispěli prací.

A Pavel Bohata věnoval synovi podíl polnosti i lesa od statku Bohatova, který měl zůstati deputátem farním na věčné časy.

Bohatovi měli nyní syna a bratra knězem a farářem. Těšili se z toho, a s nimi těšila se celá osada.

Petr byl u bratra, mladinkého faráře, více než doma, vedl mu hospodářství a těšil se z něho, jakoby Pater Václav nebyl mladším bratrem, ale vlastním jeho synem. Z pokory zastával Petr také službu kostelnickou. I hrobaři vypomáhal v práci na hřbitově. Připomínal si, jak Krista pochovávala svého otce a neštítil se kopati hroby a přehrabovati se v setlelých kostech lidských. Také rozdával lidem květiny na hroby a sám tyto pomáhal upravovati. Žebráky poděloval Petr stále ještě stejně rád. Zacházel i na poutě a všady ho již znali pro příkladnou jeho pobožnost a hojné almužny

Vymírali pomalu staří pamětníci v dědině a okolí a zřídka kdy se již upamatovali lidé na tu rodinnou kletbu Bohatovskou a nešeptávalo si více o proklatých penězích. Však nebývalo již tolik těch peněz na hotovosti u Bohatů. Postoupením pozemků k faře ztenčil se přece výtěžek statku, bylo více členů rodiny, a Bohata půjčoval jistiny na menší úroky, nehledaje v tom více

pýchy, že u Bohatů jsou vždy a stále peníze v truhlici. Také návodem Patera Václava podnikal rozličné opravy na statku. Stavěl řádné cesty do polí, prorážel takové v lese, upevňoval rybníky hrázemi, opatřoval dobrými stavidly a potrubím.

Tu přinesla doba velkou změnu. Přišla konstituce, zrušena robota a rolnictvo si oddechlo. Byl jiný čas, dýchalo se jako v jiném vzduchu a sedláci svobodníci byli rovni robotníkům. Čeládka dostávala větší mzdy, měnila a vybírala si místa dle libosti, kde kdo povznášel svobodněji hlavu.

Petr Bohata pravil k otci a bratru, že slyšel o tom, že tak se stane. A to již před lety od stoletého, slepého Laciny. Ten že říkával, že bude zrušeno poddanství, že bude míti lid svobodu práce, že k tomu dojde, byť i ne hned.

Rozpomenul se Petr tak na děda Lacinu, že zatoužil spatřiti to místo, kde nabyl útěchy ve svoji zádumčivosti, kde dostalo se rodu Bohatovu požehnání smíru od arciděda.

Chtěl se tamže podívati. Zmínil se o tom bratru faráři a on chtěl taktéž zříti ono místo.

Vyjeli z rána po mši svaté a jeli krajinou rozvitou v jasu a kráse jara.

»Je tomu huž šestnácte let, co jsem tudy šel ponejprv. A skoro patnáct, co jsem tu jel s rodiči, co humřel děda Lacina a odešla Krista,« pravil Petr k bratrovi, podle kterého seděl v lehounkém jednokoňském kočárku.

»Že'ť pak nám nenapadlo, dříve se sem podívati,« řekl farář.

Jeli úpravnější silnicí než jaká byla před lety, lesy vymýtěnými a uspořádanými, kolem dědin výstavnějších. Potkávali je lidé vlídně pozdravující, bylo vše jinaké než druhdy. A tak jeli květoucími lučinami, kde zlatem kvetly pampelišky a blaťouch, kde třepotaly se růžové kvítky lepáčků mezi hnědými třaslicemi. Jeli silnicemi kolem polí, kde v mladém osení již mohl se skrýti holub a odkud vzlétal skřivánek s jásavou písní k nebesům. Kolem silnic květly jeřáby a javory, s mezí voněla mateřídouška, od močálů zaváněl balšám. Vonělo všechno: vzduch i země, pole i lesy.

Vjeli za Kotlasy do hlubokých lesů a jeli mezi skalami. Modrá obloha stkvěla se nad vrcholky stromů a sluneční paprsky vnikaly až mezi ty skály. Tichounce našlapoval kůň a ujížděl kočárek na cestě porostlé mechem, vyčnívající kořeny a pahýly stromů byly obrostly tímto i jiným zelením, všade bylo živo, plno síly, vzrůstu, jasu.

Zpěv ptactva se ozýval z hloubi lesů. Chechtání hrdliček a houkání divokých holubů jakoby přivítalo bratry v tom osamělém koutě, kam zajížděli.

Dnes by se tu snad ani maminka naša nebály,« prohodil Petr.

»Nemůže posud zapomenout na ty skály, na tu strašidelnou obrovskou skalní hlavu,« děl farář. »Divila by se zajisté, že se nám tu líbí.«

V tom již objevila se před nimi skála v útvaru hlavy. Nebyla skutečně tak strašidelnou jako před lety. Vzrostly kolem stromy,

tak že netyčila se již tak osaměle. Deště a sněhy zůstavily také na ní více stop, tak že byla jaksi pravidelnější a že bylo jasno, vypadala spíše jako žert přírody než příšerně, jak působila druhdy i na samého Petra.

Dojeli pod skalní doupě, kde narodila se Krista a kde skonal její děd. Zastavili, slezli a Petr opatřil koně. Šli po stupních na skálu.

»Je vidět, že se zde nechodívá,« pravil farář.

Stupně byly zarostly mechem. Jako zelené podušky nakladeny by tu byly, tak bujel tu mech a nohy v něj zapadaly nestlačujíce ten bujný porost.

V polou schůdků pustil se Petr pěšinkou, taktéž mechem obrostlou, k studánce. Zde byl mech méně bujný, tvrdší a červenavé drobné travinky zvedaly se nad zelenou, jako korou utvrdlou porostlinou.

Studánka byla plna vody čisté a jasné. Bratří se napili.

»Pěkná studánka, jen Rebeka k ní schází,« zažertoval farář.

»Chcete říci: Krista, pane bratře,« pravil Petr.

»Tedy Krista aby nás uvítala a podala nám chleba, byť i s otrubami a stromovou kůrou, ale s dobrým slovem,« odvětil farář.

Šli po dalších stupních nahoru. Košatinové dveře i okenice byly dávno setlely, větry odervaly jejich zbytky a otvory dveřní a okenní zely tu prázdně a smutně.

Petr vkročil do jeskyně. Farář za ním.

Rozhlížel se zvědavě, Petr v teskné vzpomínce zakryl si oči rukama.

»Zde v této kotlince asi se vařívalo a topilo, touto děrou asi ucházel kouř. A ty balvany zde v té skalní klenbě málo přitesávané, sloužily za stůl a lavice a tam ta prohlubinka jako ve výklenku asi za lože. Zde tedy skonal ten arciděda, jak jej jmenujete,« pravil farář.

Přikročil blíže. Otvorem padal plný svit slunce a ozařoval postavu, ležící na loži kamenném, postlaném trochou svěže zelené trávy a kapradí.

Farář vykřiknul překvapením. Petr vykřiknul též.

Na loži vztyčila se postava. Ne stařecká, odumírajícího člověka jako dědy Laciny, ale postava ženy v plné životní síle. Černé, rozpletené vlasy zakrývaly ji jako pláštěm splývajíce přes režný šat. Opálené, upracované ruce odhrnovaly vlasy s čela, bílého a vysokého, jehož se netkly paprsky sluneční.

»Kristo!« vzkřikl Petr, až se to rozlehlo v jeskyni.

»Petře! Jak sem přicházíš? Proč jsi nečekal, až já dojdu k vám?« otázala se Krista povstavši úplně.

Byla bosa a oděna v režný kanduš, v jakém vždy chodívala. Na krku měla zavěšený růženec jako poutnice. Režnou kabelu jako nosívají žebráci měla podloženu pod hlavou.

Stála v plném slunečním světle, které obetkávalo její hlavu jakousi svatozáří.

»Proč jsi nečekal, až já dojdu k vám?« opětovala Krista svoji otázku.

»Hnala ho sem mocnost vzpomínky, zde chtěl uleviti svému stesku,« odvětil farář místo bratra.

»Kdo jste vy?« tázala se Krista.

»Jsem farářem ve Stájově, Petrův bratr Václav,« děl mladý kněz.

»Václav! Pravda — po tolika letech dospěl chlapec v muže,« řekla Krista, skláníc se nad ruku knězovu.

»Vítám tě srdečně mezi nás,« pravil Václav a Petr rozpjal náruč proti Kristě.

Ustoupila zpět a opřela se o skalní stěnu.

»Ne tak, Petře,« řekla »Vrátila jsem se jako poutnica. Odpykávala jsem ty dlouholeté hněvy, až mi řekl ten vnitřní hlas, ať se vrátím, ať přestanu sloužit cizím a jdu sloužiti svejm lidem. Tak jak to prorokoval a hustanovil nebožtík děda. Dojdu k vám, k Bohatom, až se zde pomodlím za nebožtíka dědu, Bůh ho oslav a zapláču si zde pro něho.«

»Neoplakávej smrti spravedlivého,« připomenul mladý kněz.

»Řekněte jí, ať jede s náma,« vybízel Petr.

»Však já přijdu. Přijdu jako k svejm a přijměte mně jako svou vlastní,« děla Krista.

»Přijdeš jako k rodíčům, jako k bratrům a sestrám,« ujišťoval Václav.

»A ke mně jako k ženichovi. Čekal jsem na tebe tolik let,« zvolal Petr.

»Neměla jsem světských myšlének,« řekla Krista. »Ale podrobím se, co hurčí hlava našeho rodu, tvůj otec, Petře. Pozdravte ode mně všecky, já dojdu, až si zde porozprávím s tím mým dědou, na kterýho jsem došla sem vzpomínat. Až si zvopakuju jeho slova a naučení.«

»Ty scházela jsi jenom k úplnému klidu a blahu rodiny,« pravil farář.

»Jak Bůh chce,« sklonila Krista hlavu.

Bratří odcházeli, odjeli. Jeli zase tou krajinou, plesající v jasu jara. Cesta ubíhala. Petr popoháněl koně, aby byli již doma. Dojeli a přinešenou novinou způsobili radostné vzrušení.

Od hodiny k hodině, od chvíle ku chvíli očekával Petr Kristu. Od práce ohližel se, zda nepřichází, za odpočinku večerního i přivstav si s ranním úsvitem vycházel jí vstříc až na hranice Bohatových pozemků, aby uvítal ji na Bohatovském již gruntě jako člena rodiny.

Přišla po mnoha dnech za večera. Objevila se v sadě, kde vítr setřásal bílé květy hrušní a narůžovatělé jabloní, kráčela po květných lupenech a měla hlavu i šat jimi posety.

Přišla s pozdravem jména Božího a byla uvítána radostnými výkřiky.

Záhy se po okolí rozneslo, že vrátila se Krista a lidé sbíhali se k Bohatovým, aby přednesli vnučce Lacinově prosby, zda bude opět pomáhati v chorobách a těšiti v trápeních.

Slibovala.

K dotazům, kudy chodila, odpovídala, že prošla mnoho krajů, že všade pomáhala, sloužila a těšila. Že sílila se modlitbou, vzpružovala láskou, chránila pokorou.

Lidé se tázali, zda setkala se ve světě s někým ze svých četných bratří a sester.

»Nevím,« odpověděla. »Neříkala jsem nikomu, kdo a čí jsu. Ani se mně lidi nevyptávali. A kdo se ptal, tomu jsem řekla, že se volám Krista a že jsu služebnice Kristova. Nechali mně odcházet ve jménu Páně tak, jak jsem přišla. Říkali o mně, že jsu poutnica, snad poustevnica, a já jsem říkala, že jsu děvka Páně.«

»A požehnána mezi ženami,« doložil Pater Václav.

Za nedlouho byly v chrámě Stájovském oddavky Petra s Kristou. Tiché, beze vší okázalosti. Jen žebráci vyčastováni na Bohatově gruntě a obdařeni hojněji než jindy.

Bylo místa pro třetí rodinu v tom rozsáhlém stavení. Krista pracovala v polích i při domě, ošetřovala rodiče Bohatovy, opatrovala dítky celé rodiny.

Přicházeli lidé pro radu a pomoc v chorobách. Krista sbírala léčivé byliny, vařila mastě, chystala obvazy, napravovala polámané údy. Na požádání zacházela přes pole, bylo jí jedno, zda byla noc či den, léto či zima, pohoda či nečas. Nebála se, tak jako za svobodna říkávala, že jde s ní anděl strážce.

Neměla dítek, i starala se o všecky v dědině sirotky. Těšila zarmoucené, smiřovala nepřátele, utužovala lásku v rodinách.

K rodině Josefa Havlíka zacházela jako k svým. K jejímu návrhu Josef Havlík to bohaté věno Aniččino stejným dílem mezi všecky děti svoje hodlal rozdělit, aby nezůstala kletba prokletí ani na těch penězích, ani na statku jimi získaném.

Dožili staří Bohatovi padesátého výročí svého sňatku. Oslavili zlatou svatbu a syn farář podal jim při slavnostní mši svaté pozlacené berličky, které Krista ovinula čerstvou rozmarinou.

Byli ti staří rodiče ne více siví, ale běloučtí od vlasů jako holoubkové a tulili se k sobě v upřímné lásce.

Za nedlouho dosloužila jim Krista oběma k smrti. Zhasla prvé panímáma, tiše, bez dlouhé nemoci a když ji pochovali, ulehnul pantáta a zemřel — jak řekli lidé — více steskem po věrné družce než chorobou.

»Tihle Bohatovi hužili těch peněz a krom jedný dceři nekoukali svým nejmilejším do hrobu,« řekli staří pamětníci.

»To bude huž kletba s toho rodu sejmuta a zůstane při něm jenom požehnání,« tak se mluvilo a šeptalo a kde se schýlily nějaké dvě, tři bělovlasé hlavy, nad nimiž přeletělo již osm neb devět desítek let, dohromady, tu rokováno o tom, jak kletba vyslovená trvá do třetího či až do sedmého pokolení.

A zase se po nějaký čas povídalo za dlouhých zimních večerů, kdy vzpomíná se na všecky možné kronyky, které si lidé rádi vykládají, aby zapomenuli na starosti a bědy vlastní, o těch proklatých penězích, které nepřinesly rodu Bohatovu blaha. To proto, že byla v tom rodě dědičným hříchem pýcha, s kterou Bohatové i dobrodiní prokazovali.

»Nade všecky klatby jest Boží slitování,« říkala Bohatová, žena Petrova, Krista.

Rod Bohatův vzrůstal, příbuzenslvo se množilo. Nedalo se déle dobře žíti pohromadě v té zádruze rodinné, i rozdělily se po smrti rodičů Bohatových pozemky i jmění hotové.

Z velkého stavení, které bylo z časti zničeno ohněm, rozestaveno více menších a byť hlavní budova ač zmenšena, any přízemní komory byly na chlévy změněny, zůstala, přec nebyl to více ten Bohatův statek, o kterém se povídávalo jako v kronykách, že se jím chlubila celá dědina.

Petr s Kristou přestěhovali se na faru k Páteru Václavovi.

Změnami doby povolán byl Václav později jinam a manželé šli s ním. Byli uvykli vésti mu hospodářství.

S pláčem loučili se lidé ve Stájově i okolí s Kristou. V novém domově nežila Krista dlouho. Nakazila se při ošetřování nemocných a zemřela, sotva počínajíc stárnouti. Petr od její smrti scházel.

Místo její na faře nahražovaly čas od času neteře, dcery Pavlovy nebo Pavlinčiny, i dcery Havlíkovy.

Na tetu Kristu vzpomínal kde kdo. »Nesmíme o ni plakati, o spravedlivy se nepláče,« říkal manžel její Petr při každé zmínce.

A znovu a znovu vyprávěl, jak setrvala do smrti v pokoře, jak vyžádala si, ať obleknou ji do rakve v režný její kanduš, ve kterém putovala a který si zachovala pro památku.

Za několik roků po její smrti zajel Pater Václav provázen Petrem podívat se do rodné dědiny, kde bylo tolik změněno. A tu si zajeli bratři také do Kotlaských lesů, podívat se na skalní obydlí, kde se Krista byla narodila.

Lesy byly z velké časti promýtěny, skály byly proměněny v lomy, prorvány, rukoum lidským musilo ustoupiti dílo přírody.

Obrovská hlava zvedala se posud k oblakům. Nepůsobila příšerně, bylyť upraveny k jejímu vrcholu stezky a schůdky pro rozhled, který cestující vyhledávali.

Skalní doupě bylo zarostlé. Uchytily se tam semena břízek, modřínů, křoviny, kapradí a mechy. Nebylo skoro k rozeznání, kde bývaly schůdky a sestárlí bratří nebyli by se odvážili nahoru.

Postáli, pobyli zde drahnou chvíli ve vzpomínkách a modlitbě.

»Tak sňata s našeho rodu klatba, to pro velkou lásku a pokoru, kterou nás Krista nahučila«, pravil Petr.

»Byla-li kletba, byla v rukou Božích, a jak říkala Krista, nade všecky kletby jest Boží slitování,« pravil Pater Václav vážně.

Jeli bratři zpět večerní chvílí, jeli sestárlí, chýlící se k večeru života. Vzpomínali zemřelých, vzpomínali starých časů a starých podání.

A oba šeptali tichou modlitbu za ty svoje milé, modlitbu díků a důvěry k Pánu, který kletby mění v požehnání a jehož slitování věky přetrvalo a přetrvá — — — —

Na obloze vycházely hvězdy.

Vnitřnosti zemské.

Píše BED. JIŘÍČEK.

(Dokončení.)

Jiný děsný zjev na zemi je zemětřesení. Dříve je geologie nerozlučně s vulkanismem spojovala. Mluvilo-li se, psalo-li se o zemětřesení, myslilo se spolu i na vulkanismus. Nyní však je ve vědě úsilí, seismologii, to jest nauku o hnutí vrstev zemských vůbec učiniti samostatnou vědou.

Jako lidstvo nadchlé kulturou nabylo větší nervosní citlivosti, tak i nyní více cítí na zemi sebe menší vlnivý pohyb, jenž se proudí vrstvami zemskými a jenž dříve málokdy dojal batolivé mravence lidské, kteří neměli po ruce ještě těch nástrojů, které oznamují sebe menší otřes.

Shledává se, že nepatrný pohyb na některém místě povstalý uvede téměř celou zemi do pohybu. Na všech místech, kde mají vhodné nástroje, znamená se hnutí půdy. Divno je, že výbuchy sopeční celou zemi nerozvlní, kdežto nepatrný otřes celou zemi uvede ve větší nebo menší vlnivé hnutí. Strašná pohroma na ostrově Martiniku nemohla uvésti v pohyb všecky nástroje zemětřasopisné, kdežto menší pohroma na Quatemale přiměla všecky nástroje do pohybu.

Nyní jest úplně zjištěno, že zemětřesení, ač také může býti způsobeno vulkánem, není výhradně jeho výplodem. Mnohdy nejhroznější otřesy země neměly za východiště vulkanický výbuch. Nejhroznější posud historicky známé zemětřesení dne 1. listopadu 1755 u Lissabonu nemůže se nijak přivésti ve spojení s vulkanickým soptěním, ježto by tenkráte bylo někde v blízkosti zuřilo. Jen se vypravuje, že horké prameny u Teplic tenkráte vyschly. Zemětřesení r. 1880 na Ischii, ač bylo strašné, přece se jen omezilo na týž ostrov a sopka monte Epomeo chovala se klidně. Řecký kraj Fokida se třásl od 29. července 1870 po tři léta ustavičně. Na pozorovací stanici Athenské napočítali za ten čas 300 větších otřesů, kdežto menší záchvěvy děly se bez přestání; skoro každou třetí vteřinu ozval se záchvěv, takže denně se napočítalo až 29.000 záchvěvů. Za to však vulkanickou činnost nikde kolem do kola nebylo lze znamenati.

Katastrofa povstalá dne 27. srpna 1883 na Krakatoe uvedla do rozruchu celou zemi i celé ovzduší. Ohromná vlna mořská, která se vzedmula, když se vulkán do moře ponořil, způsobila vlnivé rozrušení po celé zemi. Vlnivé hnutí ve vzduchu se projevilo zvláštním zvukem, který byl slyšitelný v takovém prostoru, jaký zaujímá Evropa. Kolísání barometru ukázalo, že vlna vzdušná způsobená katastrofou proběhla několikráte okolo povrchu zemského. Malé zemětřesení se leckde pociťovalo, avšak značný otřes nikde.

Z toho vidno, že povrch země není pevný, nehybný. Země ustavičně se třese, jak subtilní, citliví nástrojové dokazují. Leckde i vlnky povstalé z hnutí země mění se ve vlnky zvukové. Tak tedy s bázní a třesením nejen konáme své spasení, nýbrž i stojíme i žijeme.

Máme tedy všude, kamkoli se obrátíme a povstaneme, pod sebou mocnosti a síly, které naši podlahu znepokojují a ji proraziti usilují? Všudy zuří pod námi oheň? Tak se dříve myslilo. Nyní se tuší několik příčin zemětřesení. Podle vzniku dělí se zemětřesení na vulkanické, tektonické a propadlinové.

Vulkanické zemětřesení se považuje za provodný zjev sopečné činnosti a zasahuje jen malý kraj, což dokazuje nepatrnou hloubku sopečného krbu. Propadlinové zemětřesení povstává tím, že spodní vrstva se podemele. Na ní ležící vrstva uhne a uvede v sousedstvu rozruch a rozkyv. Ve krajích sádrových se tak často děje.

Největší důležitosti nabývají zemětřesení tektonická nebo dislokační. Jejich těžiště nebo-li ústřední východiště je ve značné hloubce a proto zasahují velké kraje. Jejich vznik není tak zřejmý jako dvou předešlých zemětřesení. Je však jisto, že takové zemětřesení nastane, když se ve vrstvách zemských uvolní napjetí. Zemské vrstvy nejsou ustáleny. Vrstva se tlačí na vrstvu, vrstva se přesunuje přes vrstvu, ohromný balvan dříve v celku jsoucí hrozí rozpoltěním, onde zase vrstva se sníží a snížíc se, posunuje své těžiště jinam, při čemž nastane náklonnost ku přesunu a odtržení. Jakmile se takové napjetí uvolní, nastane pohyb, čili zemětřesení, které se sdělí vrstvám vedlejším do vzdálenosti největší.

Není pochybnosti, že v zemi se objevuje takové napjetí. Těžko však jest uhodnouti příčiny, které budí tato napjetí. Může se jen hádati, že tlak napjetí budící je následek hutnosti, přitažlivosti a teploty zemských vrstev. Malý analogický příklad vidíme na sklu náhle schladlém, praskne.

Podle toho snadně pochopíme, proč sopky již dávno vyhaslé jeví ještě posud náklonnost k zemětřesení. Vrstvy chladnou, chladnouce se krčí a uhýbají. Úhybem způsobují pohyb. Japonsko, Italie jsou posud náchylny na takové zemětřesení, nacházejíce se v napjetí.

Dle nejnovějšího výkladu souvisí zemětřesení s tvorbou pohoří. Dříve platilo v geologii dogma, že horstvo povstalo na zemi silou, která šla z dola na horu a zvedala povrch zemský. Nyní však nabývá vrchu víra, že horstvo se tvoří bočním tlakem, stahem a postrkem. Hory povstaly zkrabatěním povrchu zemského. Takové vrásky a zmrštěniny a záhyby jsou tenkráte možny, když síla z boku zvedá povrch zemský. Tato síla se dostavuje následkem tuhnutí země. Zmenší-li se objem, zmenší se i obal země a nastanou kraby. Takové zjevy se na zemi pozorují. Uhlokopové dobře znamenají v uhelných dolech, kterak jednotlivé vrstvy se k sobě blíží a na sebe se tlačíce se zvedají. Záhyby takové mohou povstati i z jiných příčin. Když na př. nabotnají, taktéž se na sebe tlačí a se zvedají. Podle tohoto výkladu byly by síly budící zemětřesení tytéž, které jsou činnými jako stavitelkyně horstva.

Zda se také moře třese? Je dokázáno, že na dně mořském není hor. Byť i známost naše o moři byla nepatrnou, přece se ví, že tvářnost dna mořského se liší od tvářnosti pevnin a že prohlubování moře a zvyšování pevnin je ve vzájemné souvislosti. Kyvadlové zjevy dokazují dále, že vrstva pevnin je více rozděra-

věna, kdežto pode dnem mořským jsou vrstvy více zceleny. Proto zemětřesení tektonické nebo dislokační zřídka kdy může nastati pod mořem. Není tam k tomu náklonnosti.

Je rozdíl mezi makroseismy, velkotřesy, které lidé pociťují pomocí svých vlastních čidel a mikroseismy čili malotřesy, jež lidé mohou pozorovati jen pomocí citlivých nástrojů.

K mikroseismům náleží pohyby země buzené tlakem vzduchu nerovně rozděleným. K mikroseismům náleží i nepatrné doběhy vln, přišlé od velkých, ale dalekých otřesů zemských. Stane-li se někde silný otřes, nastane vlnivé pohybování celého povrchu zemského. Ale čím dále od hnízda (epicentra), tím je záchvěv slabší. Věda a technika pokročila již tak, že se jí podařilo přenésti vlnění zemské ve vlnění zvukové, tedy ve znění. Právě jako v člověku se tu děje. Cítí-li člověk znění v uších, není to nic jiného než přenos pohybů částek tělesných ve chvění vzduchu okolo bubínka sluchového. —

Chvění zemské půdy má dvojí příčinu. Jsou příčiny vnitrozemské a zároveň časově nepravidelné, majíce ráz nahodilosti a jsou chvění nebo pohyby vrstev zemských pravidelné, majíce původ kosmický. Přitažlivost slunce a měsíce, ač je nepatrné, znamená se na údajích kyvadel. Slunce ještě mimo to svou výhřevností má také účin na pohyb povrchu zemského, budíc vlny tepelné a dynamické. Učenci nyní v zemětřesení kladou velkou naději. Doufají, že kdysi dá jistou zprávu o pravé povaze nitra zemského. Jen třeba nastrčiti mu všudy na všech možných místech dokonalé nástroje kyvadlové a tyto tak upraviti, aby ohlašovaly, odkud, z jak daleka a jakou vrstvou se chvění bralo, zda tekutou, pevnou, plynnou vrstvou; a když vyspěje sestrojenost kyvadel k takové dokonalosti, jistě se vyzkoumá stav nitrozemský.

Jak již podotknuto, jsou tři hypothesy. Jedna hádá, že je nitro zemské žhavě tekuté, obalené tenkou slupkou, druhé tuší v nitru zemském tvrdinu až do dna; třetí, a to nejmladší hypothesa, hlásá, že nitro zemské je plynné. Tato poslední domněnka má nyní nejvíce vyznavačů. Jest odůvodněna takto: Spektrální analyse objevila, že vesmírná tělesa mají většinou nesmírně vysokou teplotu a že jsou z těchže látek jako země. V prostoru světovém jsou tělesa žárná jako slunce vedle takových, která teprve povstávají a vedle jiných, která již chladnou, a takových, která již mají schladlý obal. Některá již úplně dohořívají. Nemáme proto příčiny, abychom naší zemi přisuzovali výlučné, výminečné postavení světské. Tytéž zákony a síly, které vládnou ve všem míru, ovládají také naši zemi.

Povážíme-li tyto okolnosti, jakož i tu, že teploty do nitra čím dále přibývá a vezme-li se ještě v úvahu ohromný tlak vrchních vrstev na spodní, pak není div, že plynová hypothese má nyní nejvíce vyznavačů. Než přece je to jen hypothese.

Která z těchto tří domněnek je pravou, jistě v brzku se rozluští. Tuší se, že jemnými nástroji se rozezná, kterými vrstvami šlo vlnění, které se dovlnilo na to místo, kde je nástroj. Jinak se musí ohlásiti vlnění, které šlo vrstvami pevnými, než ono vlnění,

které šlo rožhavenou tekutinou nebo žárnými plyny. Kdyby na celé zemi byly rozestaveny stanice opatřené mistrnými citlivými nástroji, pak by jedno jediné zachvění země na všech místech zkumně zachycené podalo jasnější a jistější zprávu, než všechny posavadní učené theorie. Avšak k tomu je ještě daleko. Taková organisace sice se již zamýšlí; aspoň k tomu dán byl počátek na mezinárodní konferenci ve Strassburku; avšak ještě mnoho vody uplyne a tisíce a tisíce záchvěvů zemských se stane, než se budou zachycovati do těchto zamýšlených uměleckých léček.

Abychom si záchvěv země znázornili, učiňme si porovnání. Vhodí-li se kámen do vody, pozoruje se dvojí rozchvěv. Jeden rozchvěv vody nastane bezprostředně a těšně ve vodě okolo kamene a je zcela nepravidelný. Dále od toho nastávají pravidelné vlny, které se rozšiřují zvolna po celé hladině dále a dále — až ku břehu. Podobný zjev stává u zemětřesení. V epicentru, kde původní otřes se zrodil, nastane pohyb nepravidelný, obyčejně jeden nebo více nárazů. Od tohoto místa dále nastane pohyb vlnivý. Vlny projdou celou zemí. Mimo to v epicentru předchází před nárazem rachot, jenž je vyvoděn týmž pohybem, kterým nastal náraz.

Hlavnímu proudu předchází a po něm následuje menší chvění, kteréž však bývá tak nepatrné, že není smysly lidskými pozorováno, nýbrž jen nástroji.

V čem spočívají tyto nástroje? Jsou to v podstatě kyvadla, zvaná seismograf-ové; oznamují celý průběh zemětřesení, liší se od seismoskopů, které toliko spádem tělesa jen počátek zemětřesení oznamují. Posud jsou vynalezeny stroje, které jsou schopny oznamovati jen ten proud zemětřesný, který jde zemí směrem horizontálním neboli z boku. Proud, který jde zdola — vertikální — posud ještě nemá své rafie.

Aby se lépe poznala činnost těchto nástrojů, musí se u zemětřesení rozeznávati dva živly: náraz a vlnivé chvění. Náraz, je-li dosti silný, oznámí každý nástroj, vlnivé chvění ale jen ty nástroje, které mají své kyvy přizpůsobeny vlnám zemětřesení. V Italii se obyčejně berou k tomuto zkumu zemětřesnému za seismoskopy dlouhá různě dlouhá, blízko sebe postavená kyvadla. Při zemětřesení vzdáleném uvedou se v rozkyv jen některá kyvadla, totiž ona, u nichž doby kyvu jsou jaksi úměrnými k dobám vln tohoto vlnivého pohybu zemského. Je to tedy dynamická resonance neboli ohlas, jak to vidíme u hudebních nástrojů. Vmísí-li se do chvění náraz, oznámí jej všechna kyvadla, ale jejich kyvy brzy utichnou.

Jak jsou zřízena kyvadla? Každé kyvadlo v podstatě se skládá ze dvou částí, z hmoty nehybné a kyvné. Nehybná pevná podloha se tak sepne se zemí, že má účast na všech hnutích země. Nad ní je koule dole opatřená psacím cípem, kterýž na pevné podloze píše a zaznamenává každý úhyb, jaký nastane, když se země pohne. Koule visí na pružných pérách, při nichž se ztrácí a vymírá mnohý pohyb, nebo na dlouhem tenkém drátu.

Jsou však také trojramenná kyvadla, která nemusí býti tak rozměrná jako předešlá. Je to trojuhelnice, která dvěma vrcholy,

hořením a dolním, je vpravena do žlábků, ve kterých volně při kyvech se může vrtiti. Třetí vrchol jest opatřen psacím cípem a může se volně točiti. Takové kyvadlo je masivní trojuhelník, zavěšený jednou stranou jako dvéře do veřejí pomocí cípků do pánvic. Tento trojhran se může otáčeti jako dvéře a třetím vrcholem, opatřeným pérem, může zaznamenávati otřes nebo pohyb té masy, na níž jest upevněn. Toto kyvadlo je hluché k nárazům, které přicházejí kolmo, tedy z dola a proti tomu nárazu, který by náhodou procházel rovinou závěsnou, to jest, který by šel týmže směrem, ve kterém visí kyvadlo. Proto se obyčejně na témže místě postaví dvě kyvadla, každé v takové rovině závěsné, že tvoří jejich roviny pravý uhel.

Zajisté dveře, kdyby byly při zemětřesení otevřeny a u kliky trčelo zápisné péro, které by se dotýkalo obloukovité papírové výdutě, jistě by se rozkývaly a péro by psalo. Kyvadla tato nestojí úplně kolmo, nýbrž upraví se tak, aby rameno vpravené do pánví tvořilo s kolmicí velmi nepatrný úhel. Čím menší je tento úhel, tím je doba kyvu větší. A taková kyvadla se rozkývají jen tehdy, když masa, na níž visí, se rozkýve do takového vlnění, při němž doba vlny odpovídá době kyvu. Z toho plyne, že otřesy způsobené z blízka povozem, úderem, spádem těžké hmoty jich nerozkývou. Tím se vysvětluje, proč blízké nebo místní zemětřesení tak jasně nezaznamenávají jako zemětřesení vzdálené. Takové kyvadlo postavené v Praze by pražské zemětřesení tak jasně nenaznačilo, jako zemětřesení záhřebské nebo japonské.

Co zaznamenávají kyvadla? Zaznamenávají různé črty, z nichž lze rozeznati trojí druh pohybů zemských. První druh je původu kosmického. Kyvadlo mění periodicky pomalu svou polohu, aniž by se rozkývalo. Bylo zpozorováno, že ve dne za účinku tepla a za účinku měsíce se polokoule, obrácená ke slunci, poněkud vzdme a dá to na kyvadle znáti. Mimo to se země hýbe účinkem těch sil, které tvoří horstvo. Tato horotvorná síla je výslednice síly gravitační, síly tepelné, síly, která povstane přesunem a tlakem vrstvy na vrstvu, takže lze velmi nesnadno jednotlivou sílu si z toho vypočísti, vyňati.

Druhý druh záznamů, jaké činí kyvadla, vzniká z kyvů více méně pravidelných, které trvají hodiny, ba i celý den. Tyto kyvy nepovstávají náhle. Trvá to dlouho, než se dají kyvadla do rozkyvu. Nepřestávají náhle, nýbrž zase se znenáhla ztrácejí. Zjev tento, když jsou kyvy nepravidelnými, nazývá se rozruch kyvadlový nebo mikroseismický nepokoj. Jsou-li vlny pravidelné, nazývá se toto zemský tepot čili pulsace. Mikroseismický nepokoj je jistě účinek ovzduší; zda i pulsace je téhož původu, nelze posud zjistiti. Třeba podotknouti, že kyvy toho druhu jsou ohlasem vlnivých pohybů, do nichž se dá povrch zemský. A tyto pohyby nastanou, když na různých stanicích meteorologických se znamená různý tlak vzduchu. Je tedy nepokoj mikroseismický jen místního původu a nezachvacuje celý povrch zemský.

Proto má kyvadlo i pro povětrnostní předpověď dosti velký význam. Mikroseismický nepokoj je mnohdy předchůdcem velkého

zemětřesení. Zemětřesení je mnohdy výsledek toho, že napjetí, jaké je v zemi následkem tlaku různých vrstev na sebe, se uvolní. Když nastává toto uvolnění, dá se země do mikroseismického nepokoje, jenž toliko kyvadlem se poznává. Proto také znalci kyvů dovedou předpověděti zemětřesení. Než se dostavilo roku 1874 zemětřesení v San Remu, třasoměr nebo trommometr Kosi-ho dal se do nepravidelných kyvů.

Nyní se pozoruje i souvislost mezi magnetem zemským a zemětřesením. V Japonsku roku 1896 pozorovali učenci magnetický rozruch před zemětřesením. Nepokoj povrchu zemského může tedy vzniknouti nerovným tlakem vzduchu. Tlačí-li vzduch nerovně na různých místech na povrch země, povrch její se rozkolébá. Ve mnohých krajích jižní Ameriky jsou zemětřesení vítanými zvěstovateli deštů. Zemětřesení se tam příliš nelekají, na jejich palachových chýžích nenadělá jim škody; za to však nedostatek deště přivodí neúrodu a hlad.

Konečně označují kyvadla obrazce, jež jsou odleskem zemětřesení. Zobrazují zemětřesení místní, blízké i vzdálené. Podle toho také se jeví obrazy.

Místní zemětřesení rozkýve kyvadlo hned náhle do velkých kyvů. Kyvy pak se menší a menší. Obraz vyhlíží jako střeška. Blízkým zemětřesením se dělají napřed jistou dobu malé kyvy, kterou nazývají předruchem, pak náhle se dělají velké kyvy, odpovídající vlastnímu hlavnímu nárazu, a znenáhla ustávají. Zde tedy lze rozeznávati tři doby, předruch, rozruch a doruch. Trvání předruchu je přiměřeno vzdálenosti epicentra. Je-li zemětřesení příliš daleko, trvá předruch déle, má i dva díly, mezi kterýmiž jakož i mezi rozruchem vždy kyvadlo pomaleji se kývá, dělá větší amplitudy. To vše kyvadlové péro třasografuje a jako telegraf telegrafuje. Po rozruchu rovněž v doruchu jsou dvě oddělení zcela odpovídající předruchu . . .

Z doby, jak dlouho trvá rozruch a z doby, jak dlouho trvá mezi jednotlivými oddíly předruchu, lze vypočítati, jak daleko je epicentrum, což se dá uvésti do mathematických rovnic. A to je velkou výhodou, protože dostane se snadně zpráva o zemětřeseních, která mají svá epicentra v místech nepřístupných, jako hluboko pod povrchem zemským a hluboko pod mořem.

Zkušenost učí, že průměrně každý druhý den je zemětřesení, a to zemětřesení prostřední, a že průměrně jednou za měsíc je někde na zemi katastrofa. Jakmile se zřídí dostatečně po celé zemi pozorovací stanice zemětřesné, nabude se přiměřený obraz třasavosti celé země, a pak se rozřeší otázka o vztahu zemětřesení ku tvorbě povrchu zemského. Statistické záznamy dokazují, že v zimě je zemětřesení častěji než v létě. Je také vyzkoumáno, že některé kraje jsou více stiženy zemětřesením než druhé; na př. alpské kraje jsou více třasavými než severní německá krajina. Než i v jednom a témže kraji jisté body zemské jsou třasavější než druhé. Co do třasu třeba činiti rozdíl mezi primérními (prvotními) a sekundérními) (druhotními) třasy. Místo, kde je epicentrum, je prvotní. Od toho vycházejí pak jako ze zřídla všechny otřesy v souse-

dících krajích. Je to kraj ústředních strků. Sekunderní kraje jsou ony, v nichž se jen země vlní následkem nárazů přišlých ze sousedních krajů. Dále se objevuje, že kraje primérní mají i na povrchu zvláštní ráz co do svého geologického útvaru. To jsou na příklad mořská pobřeží a horstvo. Vzácný příklad dává Italie. Pobřeží italské a hlavní hřbet apeninského horstva jsou pokryty primérními kraji. A mezi nimi jsou kraje sekunderní.

Seismicita, to jest náklonnost ku třesení, třasochtivost a útvar zemský neboli stavba, složení vrstev zemských úzce spolu souvisí, že lze z toho na ono činiti jistý závěr. U člověka taktéž lze z třasavosti jistých údů činiti závěr na jejich bývalou činnost.

Seismologie je nová věda, věda o pohybech, které mají sídlo v zemi. Tyto pohyby jsou různé. Jejich rychlost a rozměrnost prochází všemi možnými stupnicemi. Každý otřes země je účin mnohých a různých příčin. Často malý, na pohled nepatrný děj, nastalý na vhodném místě a ve vhodnou dobu vzbudí dřímající příčiny, které mohou přivoditi nesmírnou pohromu.

Nebude od místa, když si připomeneme též, kterak si Falb*) vysvětluje zemětřesení.

V nitru zemském je prý žárná tekutina, která právě tak jako moře je podrobena přitažlivosti kosmických těles. Je tam příliv i odliv, klesání a vzedmutí tekutých hmot. Když se vysoko vzedme nějaká vlna, povstalá následkem příznivého seskupení slunce, země a měsíce, bijí, tlukou rozzuřené vlny v nitru zemském na stěny pevného obalu. A stěny se otřásají a zároveň, najdou-li tekutiny žhavé průduch, vychrlují se jako komínem na povrch země. Nastává vulkanismus. Zda tato domněnka je správnou, kdož to dokáže? Je však jisto, že měsíc, slunce má účin nejen na tekutinu zemskou, nýbrž i na pevninu. Účin ten budí rozdíly tlaku vrstvy na vrstvu; z toho vzniká tam větší napjetí, onde zase uvolnění, po uvolnění úhyb, z úhybu pohyb vedlejších vrstev a zemětřesení je hotovo.

Tak na př. měsíc táhne zemi jako země měsíc. Měsíc se točí ve vzdálenosti 50.000 mil od země. Měsíc zvláště cítí u země větší naduření okolo rovníku, z čehož vzniká nerovnost dráhy měsíce; ale kraj okolo rovníku je více od měsíce přitahován než ostatní kraje a z toho povstává pak kolotání země, nutace.

Zemská osa za 18 a půl roku opíše na točnách ellipsu, jejíž průměr by obnášel, kdyby se to dalo změřiti, 570 metrů. O tolik měsíc rozkýve zemi sem tam, jako kdyby se to dělo pomocí nějakého řetězu. Že z tohoto nepřetržitého účinkování měsíce nastá-

*) Rudolf Falb se narodil 13. dubna 1838 v Obdachu ve Štýrsku. Měl býti původně krejčím; avšak svým nadáním vzbudil u řeholních kněží pozornost a pomocí jejich se vzdělal pro stav kněžský. Přijal také šestou svátost a byl činným nějaký čas ve správě duchovní. Studoval pak ve Vídni a v Praze vědy přírodní. Roku 1874 přešel ku protestantismu a oženil se. Roku 1889 vydal spis o zemětřesení a vulkanismu, který doplnil r. 1894 podobným spisem. Za účelem vědeckého bádání podnikl cesty po severní a jižní Americe. Mimo to sepsal mnoho spisů z oboru hvězdářství, povětrnosti a vědy přírodní. R. 1888 přesídlil se do Schöneberku u Berlína, kde 30. září 1903 zemřel. Berlínští vědátoři ho neměli rádi, vytýkali mu nedostatek exaktnosti, zovouce ho »der wandernde Professor«.

vají ve skalách a vrstvách zemských napjetí, nebo již napjetí jsoucí se zvyšují, nebo uvolňují, kdo by pochyboval? A takový nátlak musí býti největší, když měsíc je zemi nejblíže. Proto k tomu netřeba velké učenosti, předpověděti, kdy asi nastane zemětřesení, jak Falb často prorokoval. Prorokoval nejen kritické dny povětrnosti, nýbrž i kritické dny zemětřesení.

I nepatrná přitažlivost nebo tlak může způsobiti rozruch i zemětřesení. Zvětší-li se jen o maličkost, již může nastati katastrofa rovněž tak jako na vážkách. Jsou-li na vážkách dvou kolébajících se na společném těžišti stejná závaží, je klid nebo rovnováha. Ale jakmile na citlivou vážku dáme jen částečku grammu, již padne dolů. Právě tak je to se hmotami zemskými. Jsou ustavičně v rovnováze, ale na vahadle. Jen nepatrný tlak, jen nepatrný přítah může způsobiti hroznou katastrofu.

Tak Stromboli, ustavičně činná sopka, malý to ostrov severně od Sicilie, zakouří si silněji, když tlaku vzduchu ubude, to jest, když tlakoměr klesne. Již starověcí plavci, vidouce změnu směru kouře ze Stromboli, předvídali změnu počasí.

Často také leckde pozorují, že výbuchům vulkanickým předchází náhlé klesání tlakoměru. Klesání tlakoměru uvádí se do spojitosti se zemětřesením, takže na mnohých barometrech pod čárkou, která naznačuje bouři, jest čárka, která je označena slovy: zemětřesení.

Nejmenší rozdíly tlaku, ať se dostaví na zemi a v zemi změnou tlaku vrchních a bočních vrstev, anebo zvláštním přítahem těles nebeských na blízku kroužících (slunce a měsíce), anebo také tím, jak mnozí hádají, že se (až posud) země následkem točení okolo sebe splošťuje, jsou s to, aby rozpoutaly živel zemětřesení a živel vulkánický jako rozžech zápalky v dynamitu způsobí hrozný výbuch. Všichni tito činitelé se namáhají, aby vrstvy zemské přetvořovali v nenáhlém tempu. Vše se kolotá. I nejtvrdší kámen má příliv a odliv. Vlní se také. Vše je v ustavičném pohybu. Klidu není ani na zemi ani na nebi (v ovzduší). Když se pod nohama našima země třese, cítíme s třesoucím pocitem uctivosti hrozící prst mocné přírody. Zda tím neb oním otřesem země přijdou tisíce příživníků lidských na zmar, nesmí padati na váhu při pomyšlení, že země vždy dále a dále spěje ku vývoji.

Nejvíce však znepokojuje učené mysle zvědavost, jaké přece je to nitro zemské, z různých hledisk se snaží mnozí obádati vniterný stav země, avšak posud je snaha marná, by se dospělo nějaké jistoty.

Přibývání tepla do hloubky opravňuje k názoru, že nitro zemské je žhavé. Průměrně, jak již bylo řečeno, přibývá při každých 30 metrech tepla o jeden stupeň C. Tato geothermická stupnice však není pro všechny vrstvy zemské stejná. Ve vrstvách vulkanismem pronícených, v uhelných a petrolejových ložiskách je geothermická stupnice malá, obsahujíc jen 10 metrů pro jeden stupeň, kdežto v Čechách ve vrstvách u Příbrami potřebuje pro jeden stupeň až 66 metrů, a v zemi, která je pronícena látkami měděnými, je tato stupnice ještě větší. Vezme-li se však průměrný přibytek tepla do hloubky při 30 metrech o jeden stupeň, nalezne

se, alespoň v theorii při 70 km. teplota 2000° C, při níž za obyčejného tlaku všecky zeminy se roztavují. Z toho se ve hlavách lidských, toto uvažujících, soudí, že ve hloubkách, které sotva přesahují stý díl poloměru zemského, všechno je roztaveno, a my bychom na takovém nejistém plastickém, pohyblivém polštáři měli ustláno! To by byla kolísavá podlaha našeho bytu! Ovšem, s jistotou to nesmíme tvrditi, jelikož zase nevíme, jak to spolu umluvily tam v nitru zemském tlak a teplo. Nevíme, kdy tlak dovolí teplu roztaviti tvrdiny. Smlouvu tuto učencům posud se nepodařilo vypátrati.

Že by nitro zemské mohlo býti pohyblivým a nikoli pevným, dosvědčovati se zdá také zkum geologický, jenž znamená, že povrch zemský se zvedá a klesá, jako by byl na nějaké pohyblivé podstatě. Mikroseismický nepokoj kyvadel, jejž budí nerovné rozdělení vzduchu, poukazuje také na tento tenký obal zemský, jenž i tlakem vzduchu se dá rozkývati.

V novější době razí si cestu názor, že v zemi jsou tak jako na zemi všechny možné tvary hmot, pevniny, tekutiny, vzdušiny, plyny i hořící se neslučující (dissociační) prvky. Jiní zase hádají, že pevnina sahá až do 100 km, kdež začíná hořlavá tekutina, tak zvané magma. Ve hloubce asi 300 km. od povrchu zemského je vše ve tvaru plynném. Avšak rozdíl těchto tří tvarů hmot následkem hustoty magma a ohromného tlaku, pod nímž stonají plynné hmoty, není veliký. Jejich vlastnosti jsou tytéž jako vlastnosti pevných hmot.

Proti tvrzení, že teploty do hloubky přibývá, se ozývá mnohá námitka. Teplota povrchu zemského má svůj pramen z tepla slunečního; teplota přicházející z nitra zemského je nepatrna oproti teplotě ze slunce. Mimo to mnohá vrtání do země ukazují, že čím hlouběji se jde do země, tím pomaleji teploty přibývá. Podle toho by se objevil jiný obraz teploty zemské. Snad v jisté hloubce by se přišlo na stejnou konstantní teplotu veškerých vnitřností zemských, které jsou obaleny o něco studenější korou než nitro zemské.

Ještě jiný obraz si můžeme utvořiti o zemi. Je povědomo, že meteory jsou temná tělesa, která procházejíce ovzduším, na povrchu se rozžhavují. Podobně se to má s novými hvězdami. Jsou to zchladlé hvězdy, které procházejíce mlžinou, dostanou se do žáru. Stalo-li se tak někdy naší sluneční soustavě, měli bychom zchladlý obal zemský, pod ním žhavé pohyblivé pásmo, jež objímá málo teplé jádro, jež ve svém nitru má nejmenší teplotu.

Nynější zásoba tepla na zemi je stálá, ani jí nepřibývá, ani neubývá, Spíše jí ubývá, ale úbytek ten je tak nepatrný, že jí celkově za dva miliony let sotva ubude o jeden stupeň. S úbytkem teploty ubývalo by objemu, jenž by se znamenal tím, že by se země rychleji točila. Avšak posud ještě žádný smrtelník nedokázal, že by délka dne se změnila. Z toho se musí činiti závěr, že teploty dle našeho pozorování a počítání ani neubývá, anebo že snad krčení země se vyrovnává účinkem přílivu a odlivu mořského, jenž zemi brzdí v jejím pohybu. Tak tedy, i kdyby se den jevil

kratším nebo delším, nemohlo by se z toho souditi, že se objem země zmenšil.

Tak tedy veškeré možné probádání teploty zemské nijak nám nepodává jisté zprávy o vnitřním stavu země. I zkum hustoty, tvaru, i pohybu zemského nevede k jistému závěru. Než jsou jisté okolnosti, které ukazují, že nitro zemské je tvrdé. Praví-li se »tvrdé«, nemusí se tím mysliti stav právě takový, jaký u tvrdých těles vidíme na povrchu země, nýbrž třeba si představiti, že nitro zemské je jaksi tuhé.

Nutace čili kolotání polů zemských prý nutí k závěru, že nitro zemské není tekuté. Utvořili učené dilemma: buď je země až do dna tvrdou, nebo obal zemský podléhá těmže silám, jakoby byl tekutým. Jelikož proti druhému oddílu tohoto dilemmatu je zjev přílivu a odlivu, musí se uznati, že nitro zemské je tvrdým. Také se na to ukazuje, že větší hutnost v nitru zemském není od tlaku, jelikož v pevných tělesech molekule dohromady jsou již tak stěsnány, že již sebe větším tlakem se více stěsnati nedají. A je-li v nitru zemském větší hutnost, není to následek tlaku, nýbrž povaha látek. V nitru jsou látky hutnější. Čím hlouběji prý se jde do země, tím více je tam železa. Pak spektroskopický zkum dokazuje, že železo při budování světa hraje největší úlohu. Meteority padající na zem skládají se ze železa a kamene. Že v nitru našem je mnoho železa, toho příčinou je velká magnetičnost země. Magnetický živel v zemi je tak silný, že se zdá, jakoby v každé metrové zemské kostce bylo 3 a půl kg. ocele napojené magnetismem. A kde je magnet, tam není tekutina.

I ten, jenž vyznává víru nebulární, totiž, že svět povstal z pramlžiny, může se zpřáteliti s tvrdým nitrem zemským. Je-li čím dále do země tím větší horko, nemusí to býti zbytek bývalé hořlavosti, nýbrž následek tlaku vrstev výše ležících. Když těleso dříve žhavě tekuté zchladne a ztuhne, bude jeho specifická váha menší než stejný objem jeho tekutiny, když při ztuhnutí se roztáhne, bude jeho specifická váha větší, když při ztuhnutí se skrčí. V prvním případě bude ve svém roztoku plovati, v druhém případě ve svém roztoku utone. Je otázka, zda vulkanické těsto ztuhnouc se krčí nebo větší. Shledalo se zkouškami, že magma ztuhnouc, se na objemu menší. Dle toho, když podle nebulární theorie se naše země tvořila, ztuhlé části klesaly, tonuly, jelikož byly specificky těžší, na spodek a ochlazovaly roztaveninu nebo-li roztok. Tedy padajíce do nitra zemského, ochlazovaly i nejhlubší vrstvy. Dle této poučky by země musila tuhnouti, počínajíc z nitra k povrchu a nikoli s povrchu k nitru. Tak výklad o tuhém nitru zemském dá se srovnati i s nebulární theorií, když se dokáže, že pevné těleso je specificky těžší než jeho roztok.

Než theorie nebulární se nyní poopravuje, doplňuje se theorií meteoritovou. Původně prý byla ve všemmíru mlžina. Z ní se vyvinuli meteoritové a z meteoritů se utvořily světy. Dělo se to tedy tak jako se stavbou domů. Napřed se napálí cihly a z cihel se staví domy. Tělesa nebeská povstala z meteoritů jako domy z cihel.

Je prý přirozenější, že napřed působily síly molekulární a pak teprve přitažlivost. Sestává-li naše země z takovýchto meteorovitých cihel, může se dohadovati, že je až do nitra svého takového složení, jak to vidíme na povrchu. Je tam tedy směs pevných, tekutých, vzdušných látek.

Pozorujeme-li naši sluneční soustavu, shledáváme, že je země v ní nejtvrdším tělesem. Vezmeme-li hutnost země za jedničku, je hutnost: Merkura 0·6, Venuše 0·8, Marse 0·7, Jupitera 0·2, Saturna 0·1, Urana 0·2, Neptuna 0·3, slunce 0·2. Nejmenší hutnost jeví Saturn, je tedy tělesem, jež ve svém vývoji je nejvíce pozadu, proto v jeho okolí třeba hledati ony živly, z nichž se soustava naše počala vyvinovati. Jak známo, je Saturn obklopen kruhem, jenž se skládá z meteoritů nebo podobných těles. Zdá se tedy, že meteoriti jsou snad kvadrové, z nichž se naše soustava sluneční vystavěla.

Tvrdé zemské nitro hlásají nejnovější objevy. Tyto zajisté mají, jsouce rázu fysikálního a mathematického, větší váhu než vývody filosofické spekulace z doby minulé. Třeba však podotknouti, že vhledy nynější do světa nejsou jasným dnem, nýbrž teprve rozedníváním.

A čím více tajemství přírodních duch lidský odhaluje, tím více záhad nových před ním vyskakuje. Věda je jako mnohohlavá saň. Čteme v starověkých mythologiích i v našich pohádkách o statečných rytířích, kteří sváděli boj s mnohohlavou saní. Sotva sklátili jednu hlavu, již jich na trupu od téže hlavy vyvstalo deset. Takoví novověcí rytíři jsou vědátoři. Sotva přijdou na kloub jedné záhadě, již naskočí deset nových.

Než i geologie chce mluviti o dogmatu středozemském. Její zkum se sice obírá jen korou zemskou, avšak ta sahá dosti hluboko do země. Velkou obtíž hypothesi o pevném nitru zemském činí voda, která je hlavním činitelem při tvorbě vulkanického řemesla. O vodě se ví, že pronikne i kovové nádoby, když se v nich patřičně tlačí. Jelikož však stavba skalisk je porovitější než kovy, může se předpokládati, že voda u břehů mořských tím více proniká, čím vyšší je sloup vody ji tlačící. Vnik vody pak ještě více se podporuje vláskovitými dírkami. Ovšem ve větší hloubce dírkovitost a tudíž pronikavost se zamezuje větším tlakem. Tam však se voda zase přeměňuje v páry a vnikne i tenčími pory. Vnikne jako pára tam, kam jako tekutina nemůže se dostati a může býti nápomocnou k výrobě rozžhaveného pásma, mezi pevným obalem a pevným středem zemským. A toto pásmo může býti právě hnízdem, z něhož vzniká vulkanismus. Vulkanismus je možným i bez žhavého nitra zemského.

To, co nyní věda podává, nemůže ještě vésti k jistému závěru o vniterném stavu zemském. Budoucnost náleží seismologii, která asi v nauce o nitru zemském bude míti týž význam jako spektroskopie v nauce o chemické povaze těles nebeských.

Ale veškerý vědecký zkum naší země nám hlásá tože, co víra; totiž: že zde nemáme stálého sídla.

Dějiny socialního hnutí v zemích koruny České.

Píše TOMÁŠ JOS. JIROUŠEK.

[Pokračování.]

V.

Počátek rozkolu.

Napsal jsem, že nejkrásnější dobou našeho křesť.-socialního hnutí byla léta 1894, 1895 a 1896, v nichž celá řada schůzí a sjezdů katolických konána a 64 vzděl. katol. spolků bylo založeno a mnoho více jiného vykonáno. Než, právě v této době našeho rozkvětu a všeobecného snažení započíná rozkol, který až dosud není urovnán.

Jsem tedy ve svých dějinách u nejbolavějšího místa našeho života, na jehož vylíčení jsou také někteří zvědavi. Přejíti se nemůže.

»Bude rozkol v dějinách také vylíčen?« tak jsem byl již dotazován. »Bude,« odpověděl jsem. »A co tomu mnozí řeknou?« »No, pro pravdu se přece nebude snad nikdo horšiti,« odpovídal jsem. »Co se sběhlo — minulo, nemůže se to zamlčovati a bylo by to chybou zamlčovati to, z čeho můžem bráti pro budoucnost i poučení.« Tak odbyl jsem nejednoho ze svých přátel. Nyní jest na mně slovu dostáti.

* * *

Přiblížil se rok 1895. Nevěděli jsme nic, jsouce do práce zabráni, co se mimo nás děje, jen někteří o všem mimo nás podnikaném boji se dověděli a roku 1900 nám to jasně vylíčil sám p. Vilém Koleš v »*Nových Proudech*« na stránce 142. ve článku »Z dob našeho probuzení«, kde píše, že (r. 1895): »V jedné poradě, konané v soukromém bytě soudruha Jos. Hovádka a Edvarda Bystřického v Karlově ulici, usneseno po uvážení všech okolností, založit laciný 2 krejcarový list křesťansko-socialní pod jménem »Bojovník«. Tímto činem — píše p. Koleš — chtěli jsme ve své prostotě:

1. Vlíti kapku balsámu do jeremiady »Čecha« i p. Jirouška.[24])
2. Zacpati ústa social. demokratům, že nestává intelligentních katol. dělníků, a že jen kněží naše listy zakládají a vedou.
3. Způsobiti milovanému vůdci dr. Horskému velkou radost naší odhodlaností a vyspělostí a při tom nepřítele poráželi účinnější taktikou, což by zajisté nebylo bez vlivu na obsah a směr stávajícího listu.«[25])

[24]) Poukazovaly tehdáž časop. »Čech« a mnou řízené »Dělnické Noviny«, jak social. demokraté vzrůstají, aby i našinci se práce chápali atd., čímž jsme dřímající k činnosti burcovali.

[25]) K těmto dvěma odstavcům podotýkám: Brněnského »Dělníka« založil dp. Mathon za pomoci mé a laik Jiří Pustovka byl jeho redaktorem. »Obrana Práce« založena byla společně dp. Methodějem Hoškem a dělníky J. Skalou a Ant. Rippem a Ripp i Skala byli redaktory. »Zájmy Dělnictva« založeny byly společně dp. Tom. Kubíčkem a Rud. Lukaščíkem a laik Lukaščík byl redaktorem. »Dělnické Noviny« založilo družstvo Vlasť, spolek kněží i laiků a já byl redaktorem s dp. dr. Rud. Horským. Zde tedy šli laikové a kněží ruku v ruce a nedělali vše jen kněží. Nu, a že byl by měl »Bojovník« lepší taktiku, nežli jakou já a dr. Horský dávali jsme »Děl. Novinám«, to je trochu odvážné tvrzení.

Avšak plán se nezdařil. Socialní odbor družstva Vlasť konal jednu ze svých obvyklých schůzí dne 31. května r. 1895, jíž předsedal p. Václav Žižka za přítomnosti členů odboru: redaktora dp. Tom. Škrdle, dp. Rud. Vrby, p. Frant. Kotrče, p. Václava Dvorského a mne. Nuže a v této schůzi mimo jiné po referátech pp. Kotrče a Dvorského o zamýšleném vydání nového listu »Bojovník« rozpředena debata a jednohlasně usneseno vydati resoluci tohoto znění:

»Obdrželi jsme spolehlivých zpráv, že několik katolických dělníků v Praze již od Nového roku 1895 agituje mezi dělnictvem pro nový dělnický list; má to býti politický časopis neodvislých katolických socialistů. Agitovalo se mezi dělnictvem, aby k tomuto účelu upisovalo po 5 zl., vyjednávalo se s tiskárnou a celá věc měla ve skutek uvedena býti v den, kdy konal se loni v Litomyšli první sjezd katolického dělnictva česko-slovanského. Probírajíce tu věc vážně a klidně, nemůžeme těmto dělníkům upříti právo, že by si mohli svůj vlastní list založiti, ale přihlížejíce k celkové naší organisaci, musíme se vysloviti, že by pátý list pro naši mladou stranu křesť.-socialní byl přes příliš mnoho a že by v Praze vycházeje, škodil především *naší svornosti* a nejvíce našim »Dělnickým Novinám«. Již ta okolnost, že se agitovalo dlouho a zcela tajně a od osob, které žily s námi v dobrém styku, vrhá na celý podnik podezřelý stín. Na »Děl. Noviny« nikdo z nich ani ve valné hromadě družstva, ani ve výboru nebo v socialním jeho odboru, ba ani v redakci »Dělnických Novin« stížnosti nepodal; nikdo z nich k naší straně nějakých požadavků nevyslovil, že by si přál tu onu změnu, to ono zlepšení »Děl. Novin«, i z jakého tedy důvodu chtějí někteří dělníci založiti dělnický list, který by našemu listu nikterak ku prospěchu býti nemohl. My jsme »Dělnické Noviny« pracně a namahavě výtečnou naší redakcí přivedli k té výši, na které stojí a k tomu rozšíření, jemuž se těší, i musí to býti naší péčí, aby je, sotva že se zakotvily, žádná pohroma nestihla. Uvažujíce všecky tyto okolnosti, vyzýváme přátelsky ty dělníky, kteří nový časopis založiti chtějí, aby od té myšlénky upustili, a žádáme všecky přátele, *kteří jsou jednoty a svornosti milovní*, aby je v tom nižádným způsobem nepodporovali, nebo: *a)* nového listu s tendencí dosavadních listů není zatím potřebí, anyť nám nynější čtyři listy dostačí; *b)* dělal by konkurenci všem již existujícím křesť. socialním listům v Čechách i na Moravě.«[26])

Resoluce měla výsledek, že alespoň na čas rozkol byl zadržen. Dosti bylo ještě těch, kteří dali na slova naše a podnik nepodporovali, jak p. Koleš dále svědčí slovy: »Nepřátelské vlivy byly mocnější, nikdo, kdo by tehdáž byl na našem místě, jinak by nedopadl, byli jsme úplně zdoláni, poraženi. Těch 75 zlatých, co na časopis mezi sebou jsme upsali, opět se rozdělily.«[27])

A nemohlo také býti jinak. Dříve nežli socialní odbor družstva Vlasť své prohlášení o nově zakládaném listu »Bojovník« učinil a akci zastavil, měl za sebou již dva měsíce trvající zkušenost,

---

[26]) Resoluci přinesly »Vlasť«, »Čech« a »Dělnické Noviny« r. IV., č. 20., 1895.
[27]) »Nové Proudy«, roč. I., čís. 9, str. 142. Praha, 1900.

k čemu byl by nový list sloužil. 1. Bylo to stálé mne napadání dopisy a Zaslány z Prahy v moravsko-ostravské staročeské »Práci« v polovici měsíce března 1895 počínaje.[28]) 2. Byl to článek »K naší organisaci« od pseudonyma »Ten pravý«, v brněnském »Dělníku« č. 8., roč. XI. ze dne 27. dubna 1895. Tam se nám (dru. Horskému a mně) vytýkalo, že »Ani jediný bod resoluce (o organisaci sjezdu Litomyšlského) se neprovedl a neprovádí«, ano, že vykonáno od sjezdu málo, ba *téměř nic.«* Úmysl a účel takovéhoto psaní vzhledem k tomu, co konáno a vykonáno, byl patrný. Pozastavil jsem se nad tím velice, k čemu brněnský »Dělník«, k jehož založení a zvelebení jsem před 11 lety ruce přiložil, sloupce své mohl propůjčiti. Poněvadž jsem měl s aranžováním (jako místopředseda katol. dělnického výstavního odboru) našeho podniku spolkového na Národopisné výstavě co činit, nedbal jsem celé akce proti mně a naší straně podnikané »od svých vlastních přátel«, s nimiž v katol. děl. výstavním odboru jsem pracoval a zasedal. Za to však vypukly bouře v »Politickém klubu katol. dělnictva« v Praze právě pro tyto útoky na mne a mé přátele. Ale tyto bouře nevyvolal jsem já, nýbrž většina členstva, jak svědčí sama zpráva »Dělníka«, z kruhu mně nepříznivého zaslaná.[29])

Když si zakladatelé nového listu (»Bojovník«) tak počínali v listech jiných, jak by to bylo dopadalo, kdyby byli měli list vlastní, kde by byli mohli psáti, jak by si byli přáli? Proto vystoupení socialního odboru družstva Vlasť v otázce vydávání nového listu bylo nutné a k zachování jednoty v katolických řadách nezbytné.

Souhlas s námi podporován byl venkovem i Prahou statečně, důvěra projevována dru Rud. Horskému, redaktoru Tom. Škrdlovi, Vlasti, socialnímu odboru a mně proti všemu nás obviňování. První prohlášení důvěry podáno 42 pražskými dělníky.[30]) Výbor Sv.-Josefské Jednoty katol. mužů a jinochů v Proseči nám psal: »Nedbejte nevděku a překážek, od vlastních bratří činěných a zůstaňte nadále v předu našeho šiku socialního.«[31]) Jménem jednoty katol. jinochů a mužů v Červeném Kostelci psal předseda dp. Jar. Šourek: »Odsuzujeme rozhodně všecky útoky, jež z kterékoliv strany proti Vám se podnikají.«[32]) Jménem Jednoty katol. tovaryšů v Sušici s 230 členy psal předseda dp. Jiří Čadek a s ním 42

[28]) »Práce« přinesla článek »K situaci«, jehož ostří obráceno proti našemu vedení strany, které uznáváno za chabé. Dále otištěno v »Práci« »Zasláno« od Viléma Koleše v témž směru, a v »Zájmech Dělnictva« podáno proti mně V. Orlovským »Zasláno«, jako bych dosti statečně při výstavním katol. dělnickém výboru proti hlavnímu výboru výstavy národopisné si nepočínal. Věděl jsem, že toho není potřeba, neboť mírností dosáhli jsme, čeho jsme potřebovali. A ani »Obrana Práce« nezůstala nestrannou. Přinesla v čís. 17., roč. II., ze dne 17. května 1895 souhlasný dopis proti mně z Náchoda. V dopisu článek z »Dělníka« prohlašován za potřebný.

[29]) Viz dopis v »Dělníku« č. 11., roč. XI. pod nadpisem »Pražský dozvuk k článku »K naší organisaci«. Dle tohoto dopisu vystoupil proti článku v »Dělníku« p. Frant. Satorie, s ním pp.: Vančuřík, Dvorský, Stupka a teprve já. Mluvil jsem však dle referátu »Dělníka«, tedy listu, který při mně nestál, zcela mírně a přátelsky, až t. ké jsem dal návrh na konec debaty o této věci. Ve schůzi se p. Josef Hovádek za pisatele článku přiznal. (»Děl.« č. 11., roč. XI.) Na to pak ve schůzi pp. Hovádek a Koleš resignovali, první jako předseda a druhý jako jednatel klubu.

[30]) »Dělnické Noviny«, čís. 20. roč. IV. 1895. — [31]) Tamže č. 20. r. IV. — [32]) Tamže č. 21. r. IV.

podepsaných: »S politováním jsme četli, jak jistá část lidí, »také bratří«, spikli se proti Vám«, ale »stojíme s Vámi v šiku nerozborném a chceme s Vámi buď padnout, aneb zvítězit.«[33]) »Zavrhujeme veškeré osobní zlehčování, jakož i útoky, podnikané proti redaktoru »Dělnických Novin«, T. J. Jirouškovi a red. »Vlasti«, dp. Tom. Škrdlovi,« psal Jan Horák a s ním 40 českých dělníků z Vídně.[34]) Jménem Sv. Josefské Jednoty katol. jinochů a mužů z Velkého Dřevíčí u Hronova psal předseda, dp. Václav Šitina a s ním 35 podepsaných členů: »Vyslovena Vám neobmezená důvěra a uznání velikých zásluh o povznesení dobré katolické socialní myšlénky v lidu dělnickém, jichž Jste si vydobyli.«[35]) »Projevujeme Vám neobmezenou důvěru,« psali Jos. John, tkadlec a Jan Krauz, truhlář z Hoření Štěpánice u Jilemnice.[36]) »Jsme a budeme zastavateli a stoupenci ideí Vámi hlásaných, šířených a pro ně trpících,« psal Josef Šamalík, rolník v Ostrově na Moravě a s ním čtyři dělníci.[37]) »Uznávám nezapomenutelné Vaše zásluhy na dnešním válečném poli literárně-socialním,« psal Ant. Čihák, dělník zámečnický ze Solnohradu.[38]) Jménem Sv. Josefské Jednoty katolických jinochů a mužů v Hronově nad Metují psali předseda a děkan vldp. Jan Matouš, jednatel dp. Václ. Šitina, kaplan a s nimi 34 podepsaných členů: »Projevujeme úplnou důvěru a spokojenost dp. Tom. Škrdlovi, družstvu Vlasť a jeho důležitému a záslužnému působení, jakož i předním buditelům a pěstitelům křesťanskosocialního hnutí v Čechách: dp. dru. Rud. Horskému a p. Tom. Jos. Jirouškovi a vyslovujeme nejhlubší soustrast nad těmi, kteří snad jen z osobní záště vítr ve vlastním táboru rozsévají a nepřátelům nám a naší dobré věci, za kterou bojujeme, společným, jenom zbraň do rukou podávají. My družíme se neohroženě do šiku Vašeho, jsouce odhodláni za dobrou věc bojovati až do posledního vzdechu.«[39]) Další adresy důvěry nám zaslali: katoličtí dělníci a řemeslníci z Prahy, 25 podpisů,[40]) z Jaroměře truhlář Al. Krpata,[41]) Sv. Josefská Jednota z Úpice s předsedou Karlem Mensingrem v čele,[42]) Křesť. social. vzděl. spolek »Svornost« v Humpolci s 30 podepsanými členy[43]) a Sv. Josefská Jednota katol. mužů a jinochů v Modletíně u Chotěboře s dp. Antonínem Miffkem, předsedou v čele.[44])

A konečně také zemský prozatimní výbor strany křesťanskosocialní vystoupil s tímto (dr. Rud. Horským, Václavem Žižkou a Ludvíkem Skružným podepsaným) prohlášením: »Někteří soudruzi naší strany vystupují v záležitostech namnoze osobních na veřejnost, zatahujíce do svých soukromých sporů i záležitosti celé strany. Soudruzi ti zapomínají, že osobní nedorozumění, vzniklá ve spolcích, jejichž členy jsou, vyřizují se smírčími soudy těchže spolků, záležitosti pak, týkající se *celého hnutí našeho*, že v první instanci vyřizuje zemský sbor, v druhé pak zemský sjezd. Vyzýváme tedy dotýčné soudruhy, aby dle toho jednali, vědí zajisté, že zatahování osobních záležitostí *do veřejných listů na účet*

[33]) »Dělnické Noviny«, č. 21. r. IV. — [34]) Tamže č. 22. r, IV. — [35]) Tamže č. 22. r. IV. — [36]) Tamže č. 22. r. IV. — [37]) Tamže č. 23. r. IV. — [38]) Tamže č. 23. r. IV. — [39]) Tamže č. 24. r. IV. — [40]) Tamže č. 21. r. IV. — [41]) Tamže č. 21 r. IV. — [42]) Tamže č. 24. r. IV. — [43]) Tamže č. 24. r. IV. — [44]) Tamže č. 21. r. IV.

celé strany i trapně i rušivě na vývoj její působí. Dnes, kdy nepřátelské strany hotoví se k zuřivému boji, aby hnutí naše vyhladily, ***jest nám třeba jednoty a svornosti co největší*** a do řad nepřátel našich sám by se stavěl a za takového od nás pokládán musil by býti každý, kdo by pod jakýmikoliv osobními záminkami jednotu naší strany i na dále rušil a poškozoval.«[45])

Avšak jak dbáno bylo tohoto prohlášení a hlasu hlav strany, sezná každý z dalšího vývoje sporů.

VI.
Naše činnost v letech 1895 a 1896.

Nebude zajisté na škodu a bez zajímavosti poukázati, jak právě v nastávajícím pro nás rozkolu jsme si počínali, zvláště dr. Rud. Horský.

Dr. Rudolf Horský, tento nejnadšenější apoštol křesťanského socialismu, jakého jsem kdy poznal, obrnil se k svému úkolu náležitě. Již v r. 1893 v měsíci srpnu zajel si do Německa, kde navštívil v Bambergu křesťansko-socialní kurs katolíků německých a ve Würzburgu říšský katolický sjezd, aby nasbíral tam zkušenosti, jakých bylo nám v Čechách v ujímajícím se hnutí potřeba jako soli.

V Bambergu na prakticko-socialním kursu seznámil se s předními katolickými sociology: dr. Peschem, profesorem university Lovaňské, dr. Jägrem ze Špýru, prof. dr. Hitzem z Münsteru, dr. Pieperem z Gladbachu, dr. Schädlerem z Landavy ve Pfalci a j., a se všemi vedl řeč a hledal zkušenosti pro katolický život. Když katoličtí Němci seznali v něm také muže slova a bohatých vědomostí, vyzvali jej, aby také v jedné ze schůzí kursu promluvil o tom, jak křesť. socialové v Čechách si počínají a dr. Rud. Horský mluvil za velikého nadšení.

Když přijel dr. Rud. Horský z Německa nadšen pro křesť. socialismus a jeho hnutí, jako málokdo z nás, kladli jsme ve hnutí naše veliké naděje.

Druhého velikého významu měly cesty dra. Rud. Horského r. 1895 a r. 1896 do hornického revíru Moravsko-Ostravského, kde za pány situace v lidu hornickém považovali se socialní demokraté. »Slavné dny pro katolické dělnictvo,« tak nadepsán je článek v moravsko-ostravských »Zájmech Dělnictva« (roč. II. v č. 5.),

---

[45]) »Dělnické Nov.« č. 23., roč. IV. Prohlášení je datováno dne 30. července 1895. Ve výboru zasedali: Dr. Rud. Horský; Václav Žižka, stříbrník; Leopold Havelka, horník; Ludvík Skružný, zámečník; Josef Brož, horník; Bohumil Eichler, redaktor »Čecha« a já. Výbor byl prozatímním důvěrně v Litomyšli ustanoveným až do svolání zemského sjezdu strany, poněvadž na sjezdu Litomyšlském p. c. k. hejtman Drechsler, jak tehdáž se praktikovalo, vyžadoval na mně, znám-li všecky účastníky sjezdu, kteří jsou pozváni též osobně, což nemohl jsem při zkoušce jako svolavatel u několika osob potvrditi (neboť s hosty bylo nás přes 200 osob) a tu p. c. k. okr. hejtman Dreschler prohlásil, abych vzal k vědomosti, že považuje sjezd za veřejný a nikoliv za důvěrný. Na základě toho nesměl se zde žádný dále existující sbor nebo výbor voliti. I sestoupil se tedy výbor zemský mimo sjezd a jen na čas.

který věnován je prvnímu vystoupení dra. Rud. Horského ve dnech 24., 25. a 26. února r. 1895 na schůzích ve Vítkovicích, v Moravské a Polské Ostravě. Tam střetl se dr. R. Horský na řečništi se socialním demokratem Wagnerem, který přišel proti doktoru theologie obhajovat požidovštělou socialní demokracii a její názory — s anglikánskou biblí v ruce a stržil si ohromný posměch v celém shromáždění. Po Wagnerovi vystoupil proti dru. Horskému druhý social. demokrat Arnošt Soukup, ale dr. Horský usadil po zásluze oba a skončil za ohromného souhlasu lidu. Socialní demokraté táhli za dr. Horským ze schůze na schůzi, ale nesvedli proti němu nikde nic; ve Vítkovicích, v Moravrské i Polské Ostravě dr. Horský sklidil vavříny slávy.

Druhou cestu na Moravsko-Ostravsko podnikl dr. R. Horský v měsíci červnu r. 1896. Přišel jsem se s ním setkati na státní nádraží v Praze. Nesl si vak a pravil, že má v něm plno socialistických novin a knih. »To je munice do schůzí,« vysvětloval mně, oči mu jen zářily a kolem úst pohrával mu veselý úsměv. Díval jsem se za ním, když šel čekárnou k vlaku a co jsem si myslel, málokdo by uhodl. Myslil jsem si, půjdu-li mu ještě naproti — a přijede-li zpět. Neřekl jsem to však nikomu. Než, dr. Horský šťastně po čtyřech dnech přijel. A přijel zase tak veselý, jako když odjížděl a liboval si, že »munice« dělala prý mu dobrou službu.

Již několik dní předem ohlašovaly obrovské plakáty po ulicích Vítkovic, Polské a Moravské Ostravy příchod dra. Rud. Horského, který hodlá mluviti na čtyřech veřejných schůzích lidu v uvedených místech. Obrovské zástupy lidu valily se ze schůze do schůze a v každé byl dr. R. Horský na tribunu bouřlivým potleskem vítán.[46]) Socialní demokraté a jejich vůdcové Berner, Vondřich, Soukup a j. mohli si nohy uběhat se sháněním svých věrných, ale se »studováním« řeči proti dru. Horskému mnoho práce si nedali a proto s nimi ve všech schůzích slavně pohořeli. Dr. Horský mluvil dne 16. června ve Vítkovicích, dne 17. června v Polské Ostravě, dne 18. června opět ve Vítkovicích a dne 19. června v Moravské Ostravě, kde posléze socialní demokraté, když dru. Horskému po půl druhé hodiny trvající řeči nemohli odolat, způsobili kraval a řev, že schůze musila býti zástupcem vlády rozpuštěna a dvorana do posledního místa lidem přeplněná četnictvem pak vyklizena. Ale tím si socialní demokraté neposloužili, lid viděl v dru. Horském řečníka za právo a pravdu nezdolného a proto se slávou provázel jej ve vlastní ochraně ze schůze.

Takových dní Moravsko-Ostravsko od této poslední návštěvy vůdce křesťanských socialů českých na shromážděních ještě nezažilo. Byly to dni plné triumfů pro křesť. socialismus.

Tak pracoval a hnutí povzbuzoval dr. Horský právě v době, kdy v Čechách sbírali se mu mezi křesť.-socialními jeho stoupenci podpisy na osvědčení důvěry proti rozkolu, který právě v týž čas r. 1896 propukl v celé své síle.

[46]) Poukazuji na referáty z těchto schůzí v »Děl. Nov.«, roč. V. v č. 21.

Pokud mne se týče, rozvinoval jsem v týž čas r. 1895 a 1896 největší činnost na venkově, spěchaje od místa k místu a všude, seč mé síly stačily, staral jsem se o rozvoj a hnutí křesťansko-socialní strany. Řečnil jsem na schůzích v týž pro nás trudný čas roku 1895: v Náchodě, Hradci Králové, Liticích u Plzně, v Plzni, Modletíně, Volyni, Čes. Budějovicích, Sušici, Sedlčanech, Davli, Únhošti, Čáslavi a dvakrát na Kladně. Roku 1896 opět jsem mluvil ve schůzích v Libšicích, na Kladně, v Táboře, v Berouně, Písnici, Mýtě, Kard. Řečici, Mělníku, Červených Pečkách, Chrudimi, na Zbraslavi a v Třebíči na Moravě. A dr. Rud. Horský mimo uvedené schůze na Moravě mluvil v letech 1895 a 1896 na schůzích: v Mýtě dvakrát, na Kladně třikrát, v Praze několikrát, v Příbrami dvakrát, v Náchodě dvakrát, v Lounech, v Liticích, v Plzni, Kostelci n. Orl., ve Vamberku, v Polné dvakrát, v Únhošti dvakrát, v Jindř. Hradci dvakrát, v Kardašově Řečici, v Hronově n. Metují, v Ústí n. Orl., v Libšicích a v Táboře. Zkrátka, aby hnutí bylo hnutím, svědomitě jsme pečovali a vedle toho psali jsme jako nikdy před tím. Prací chtěli jsme zameziti jakoukoliv výtku nebo nedůvěru proti sobě, ale zklamali jsme se. Roztržce jsme nemohli zabrániti.

(Pokračování.)

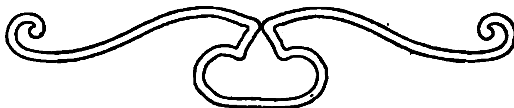
Já chtěla bych tě zřít!

MARIE VESELÁ.

Já chtěla bych tě zřít a tvé se dotknout dlaně,
když snivý valčík lká a šumí po dvoraně —
když vášeň nestoudných v běl lilijí se kryje,
když mlčky vidím vše a v duši hořko mi je.

Já chtěla bych, bys zřel, jak oko mé tě hledá,
jak noří se v tvůj zrak a odvrátit se nedá.
Ty poznal bys můj pohled tichý, čistý, vroucí,
a cítil bys mé srdce pro tebe jen tlouci.

Ty prodral bys se davem — ke mně našel stezku,
a v zátiší mě odveď z hluku, víru, lesku —
a co by dav se bavil, výskal, hřešil v sále — — —
já slyšela bych jen, že miluješ mě stále.

Z cesty Dánskem.

Píše profesor Dr. RUDOLF ZHÁNĚL.

(Dokončení.)

V pátek 19. července.

Musea otvírají se všude později; proto jsme věnovali ranní hodiny tohoto dne prohlídce Frederiksbergu. Stáli jsme na radnickém náměstí na tramwayi a jeli po nesmírně dlouhé Vesterbrogude až k zámku, který leží uprostřed rozsáhlých sadů. Frederiksberg byl v 18. století v italském slohu vystavěn a je v něm nyní vyšší vojenská škola; z terassy před zámkem je pěkný rozhled na město; z nepřehledného davu domů vynikala mocná báň mramorového kostela, věž radnice s četnými vikýři a štíhlá věž kostela Spasitelova, za městem pak vlnilo se modravé moře.

Touže cestou jeli jsme zpět a hned odebrali se do Prindslas Palais, kde jsou rozsáhlé sbírky. U vchodu stáli státní dozorci; byli oblečeni v černé kalhoty, červený kabát a bílou vestu, tedy barvy velmi mezi sebou kontrastující; ústroj tento pak doplňoval dvourohý černý, bíle lemovaný klobouk. K návštěvníkům měli se velmi zdvořile a úslužně.

V princově paláci je především uložena dánská sbírka starožitností; je rozestavena v 17 sálech a dvou poschodích, materiál to zajisté ohromný; v přízemí jsou starožitnosti z dob předvěkých, v prvním poschodí starožitnosti z doby historické. Všech starožitností vypisovati laikovi nelze., zvláště když mu je sbírky prohlížeti dle methody cestovatelské. Dojmy, které v museích a sbírkách byly sebrány, hromadí se na cestách tou měrou, že nemožno jich zachovati všech. Proto je vždy naší zásadou na cestách: non multa, sed multum. Procházíme vždy volně celé sbírky, hledíme však z nahromaděných tu předmětů pamatovati si jen nejdůležitější.

Ve sbírce předvěkých starožitností povšimnuli jsme si především proslavených »Kjökkenmödinger«, t. j. nahromaděných odpadků a mušlí, jež na dánských ostrovech byly nalezeny; pak jsme viděli veliké rakve z dubového dřeva, které u Boru v Jutsku byly vykopány. Rovněž velmi pěkně se zachoval dosti veliký vůz bronzem pobitý, který bezpochyby býval k účelům bohoslužebným. Neméně zajímavými pro nás byly četné kameny s runovými nápisy.

V oddělení historickém je křesťanství důstojně zastoupeno, a každým krokem připomíná se nám tu katolická dánská minulost. Viděli jsme tam zpovědnice, kříže, četné obrazy Panny Marie a sv. Jiří.

Národopisná sbírka, kterou palác princův rovněž hostí, je z nejbohatších v Evropě. Jsou tam zastoupeni snad všichni národové světa: obyvatelé ostrovů tichomořských pestrými oděvy z pér tropických ptáků, národové jihoafričtí koženými štíty a z rákosí pletenými plachtami, obyvatelé parné Quiney slonovou kostí, Čukčové, Laponci, obyvatelé Kamčatky zimními úbory kožešinnými, Malajci z Bornea a Javy modely svých chat, Číňané a Japonci »secessionistskými« malbami, obrazy a podobným ná-

řadím, Indie skulpturami, Persie zbraněmi, američtí Indiáni známým peřím do kadeří, atd.

Poměrně nejchudší je sbírka antická, kde jsou vystaveny památky etruské, egyptské, assyrské, řecké a římské. Za to však velmi hojná je sbírka mincí a medailí, má přes 30.000 čísel; při sbírce této je i zvláštní numismatická knihovna.

Praktickým zařízením dánským je, že netřeba jako u nás hůlky nebo deštníky do šatny ukládati. Zásadně neberu sice s sebou nikdy ani deštníku ani hůlky na cesty; neboť jsou jen zbytečným břemenem. Bývát — jak každý z vlastní zkušenosti ví — v létě déšť jen výjimkou, proto vždy lze počítati na několik pěkných dnů jeden deštivý. Proti dešti dostačí havelok, svrchník nebo plaid, bez něhož nikdo necestuje, nač tedy nositi se s deštníkem? Snad aby se v kupé nebo hotelu zapomenul? Hůl pak je na cestách, kde se většinou jen po železnici jede, zbytečný luxus. Proto lépe nebrati na cestu ani hole ani deštníku, alespoň není s nimi tolik starostí, jako měl druh D., který před lety se mnou delší cestu podniknul. Starostlivá matka a neméně pečlivá sestra nedaly mu odejeti bez deštníku; navštívili jsme alespoň 50 museí a galerií na celé cestě, kde musil se deštník vždy zastaviti v šatně; D. zaplatil ho málem podruhé; mimo to pršelo na celé cestě jen jeden den za celé tři neděle; rozmrzen nad drahým »průvodcem« chtěl ho milý D. již málem zahoditi.

Trochu však nepraktické je, že se otevírají sbírky kodaňské teprve v pozdní hodinu dopolední, mnohé až o 12. hodině; ba nejsou ani sbírky téhož domu v tutéž hodinu přístupny, nýbrž když se jedna část otevře, zavírá se jiná.

Kodaňskou specialitou je Thorwaldsenovo museum, rozsáhlá to budova, na jejímž dvoře je hrob tohoto znamenitého muže; je vystavěna ve slohu etruském s kopulí; obsahuje originály a odlitky všech prací proslulého sochaře tohoto.

Albert Thorwaldsen narodil se r. 1770 na lodi, která z Islandu do Kodaně plula; otec jeho byl rodem Islanďan; živil se tím, že vyřezaval ozdoby pro lodní přídy. Syn Albert měl se věnovati temuž řemeslu, a vskutku také již jako chlapec pomáhal otci při řezbě. Později byl dán do umělecké kodaňské školy, odkudž, dostav státní stipendium, odebral se do Říma, kdež, navštěvuje často vlast svou, valnou část svého života přebyl. Umřel náhle v divadle r. 1844 v Nysse v Dánsku, ustanoviv dříve vlast svou dědičkou všech svých děl uměleckých, ale s tou podmínkou, aby pro ně byla vystavěna zvláštní budova. Tak vzniklo proslulé Thorwaldsenovo museum, kde umělec je pochován uprostřed svých prací; také tam lze spatřiti Thorwaldsenovy sbírky obrazů a starožitností, knihovnu a nářadí z jeho příbytku.

Thorwaldsen čítá se mezi nejproslavenější sochaře nového věku; plodnost jeho je přímo úžasná, provedlť 109 soch, 119 poprsí, 228 basreliefů, 19 medailonů, 30 pomníků, 11 skupení, 5 velkých vlysů, 1 skupení ve štítě, 2 jízdecké sochy a 2 lvy. Náměty ku svým skulpturám bral Thorwaldsen většinou z pohanského bájesloví, než snažil se díla křesťanská důstojným způsobem provésti, zvláště v posledním období své umělecké tvorby

vytesal velmi podařené scény ze života Krista Pána. R. 1824 dostalo se Thorwaldsenovi, ač byl protestantem, čestné úlohy zhotoviti náhrobek na hrob papeže Pia VII. Thorwaldsen modeloval svoje díla s největší snadností, a přenechával-li další vypracování jiným, neopominul přece nikdy bedlivě je prohlédnouti, odstraniti nedostatky a dodati jim kouzelným svým dlátem oné svéráznosti a dokonalosti, kterou na nich právem obdivujeme.

V museu Thorwaldsenově jsme viděli přemnohé sochy a figury, jež nám byly již odjinud známy, na př. lucernského lva, 12 apoštolů a j.

Čas rychle míjel, a než jsme se nadáli, bylo se nám vrátiti do hotelu. Odpoledne jsme si vyjeli do Roeskilde, vrátivše se pak, zašli jsme si po večeři do vyhlášeného kodaňského »Tivoli«.

Hned v ulici u nádraží vidíme nápadný podkovovitý oblouk: toť vchod do »Tivoli«, zábavního místa pro celou Kodaň, jež neopomene navštíviti žádný cizinec. Zaplatili jsme 50 oerů, a byli jsme vpuštěni do tohoto kodaňského eldorada. Ozýval se tu šum a ruch se všech stran, malé a velké děti pobíhaly radostně, dospělí se smáli a bavili, všude plno radosti a veselí. Hned u vchodu byl čínský pavillon, hrála tam dobře obsazená kapela na plechové nástroje, kolem pak bylo shromážděno četné posluchačstvo. Když kapela vyčerpala svůj program, jala se jiná, smyčcová, v sousedním skleněném kiosku koncertovati, četné pak obecenstvo sedíc u stolů, poslouchalo. Hráli pěkně. Dále jsme viděli besídky ve slohu španělsko-maurském, kde nalévali víno; divadlo, které stálo opodál, bylo ještě zavřeno.

O zábavu dětí bylo postaráno kolotoči, skluzavkou, velikým kolem a pod. Na druhém konci pak bylo akvarium, vivarium a malý zvěřinec. Hojné návštěvě se těšil zvláště kolotoč, kde se nejen jezdilo na koních, jelenech, ale i na vozích, kocábkách a saních; kolotoč točil se nejen kolem do kola, ale i jednotlivé vozy kolem své osy. Proto jsme se nedivili, že mnozí malí cestující a cestovatelky sestupujíce s vozů, se potáceli a málem ze všeho mořskou nemoc by byli dostali.

Poohlédnuvše se poněkud po Tivoli, ubírali jsme se zpět; učinilo na nás dojem »vídeňského prátru« v malém. Návštěvou v Tivoli pak ukončili jsme prohlídku Kodaně.

Kodaň náleží mezi výstavná moderní města; ulice kodaňské -- vyjímajíc starou část městskou — jsou široké a rovné, slohově vystavěnými domy ozdobené, »plíce městské« t. j. sady, jsou tu hojné, tak že mile se střídají nádherné čtvrti městské s pečlivě upravenými, krásnými květinami ozdobenými sady, v nichž jsou široké zelené palouky, mohutná stromořadí na procházky, četná hřiště pro děti; mohutné průplavy mořské celými lesy stožárů poseté a četnými parníčky, »vlaštovkami« zvanými, oživené proplétají se městskými ulicemi, a vysílají statná ramena svá až do zelených sadů.

Ulice městské jsou oživeny četnými dostavníky a tramwayí, které ve všech možných směrech městem projíždí, po chodnících pak proudí četné elegantně oblečené obecenstvo.

Kodaň činí právem dojem moderního, elegantního města.

Okolí Kodaně.

1. Klampenborg a obora.

Ve čtvrtek odpoledne podnikli jsme vyjížďku do Klampenborgu. Nádraží Klampenborgské leží nedaleko Oerstedsparku, kamž jsme namířili své kroky. Bylo ohromné parno; teploměr ukazoval již hned z rána ve stínu na 20° R. Proto jsme se dříve zastavili na limonádu; stojíť v Kodani • na veřejných náměstích a jinde mužové, prodávající sodovku a limonádu za levný peníz; těší se velikému odbytu. Na cestách záhodno jest přizpůsobiti se životu domácího obyvatelstva; vidouce, že »budoáry» těchto gentlemenů od lidí všech tříd společenských bývají obleženy, navštěvovali jsme je také, kdykoliv nás žízeň trápila, což na naší severní cestě následkem neobyčejného parna velmi zhusta se přiházelo, a věru jsme toho nelitovali. Za několik oerů dostalo se nám studeného, příjemně občerstvujícího nápoje.

Na nádraží se lidem už jen hemžilo; koupili jsme si lístek III. třídy za 25 oerů a pak pozorovali své okolí. Byli tu lidé většinou dobrého středního stavu; děti, paní i muži byli oblečeni v bílé letní šaty, ano i bílé lehké střevíce letní mělo jich mnoho. Tak jsme si věru severu nepředstavovali!

Známí nám radili, abychom se na dalekou cestu dobře opatřili zimním šatstvem, zatím však je tu větší horko než u oás, a také chladní a vážní Dánové jsou na léto mnohem lépe připraveni, než my obyvatelé jižnějších krajů. Tolik letních šatů, vzdušných toilet, lehounkých obleků dětských ani u nás v létě neviděti!

Zatím otevřeli nám dvéře čekárny; vyšli jsme na perón a vstoupili do vlaku; některé vozy měly nad sebou první poschodí, vyvolili jsme si pro lepší přehled toto »vysoké postavení« a usedli vysoko povýšeni nad jiné pozemčany. Prázdný vůz se brzy naplnil velmi slušným obecenstvem. Jezdívám na cestách při větších turách obyčejně druhou třídou, zvláště v cizích zemích; než pokud možno, užiji někdy i třídy třetí. Druhou třídou cestuje vždy obecenstvo mezinárodní, proto tam studií národnostních činiti nelze V třetí třídě vypadá to zcela jinak, tam sejdeme se s lidem, který zemi tu obývá. Účelem cestování je nejenom poznati cizí krajinu, cizí města, nýbrž i hlavní jejich ozdobu, totiž lid ji obývající, což v třetí třídě lze provésti.

Zatím co se vlak plnil cestujícími, zazvonili po druhé, pak po třetí, a vlak dal se do pohybu. Jeli jsme nejprve městem; povšimnuli jsme si kostelíka hned u trati stojícího, ve způsobu kříže vystavěného; byla to jakási nordická centrálni stavba cihlová, oku velmi lahodící, jejíž massivní, ale zároveň i stěsnané tvary se zdály hlásati, jaké spousty sněhu jest jim v zimě nésti. Dále byla obydlí chudiny, ohromné činžáky lidstvem přeplněné. Na konci města spatřili jsme kodaňskou zvláštnost: zahrádky chudého lidu. Byly malounké, zelenal se v nich stromek a kvetlo několik květin, v každé pak stála dřevěná besídka. Mají Dánové dlouhou zimu a krátké léto, kterého i dělník rád užije; proto po namáhavé

denní práci jde se svými milými do zahrádky a veselí se s nimi na teplém letním vzduchu.

Zastavili jsme se v několika stanicích; v jedné přisednul k nám muž, který nás po chvíli německy oslovil a pravil: »Jsem také katolík.« Vyprávěl, že je ladičem klavírů a ptal se nás, kam jedeme. Když jsme mu pravili, že do Klampenborgu, litoval, že nemůže s námi jeti; »jedu do Charlottenlundu, kde se musím v moři koupati, poněvadž jsem churav,« vyprávěl. Rád by nás byl doprovodil a zpět vedl přes Ordrup, kde ctihodní Otcové Jesuiti mají pěkný kostel, kollegium a ústav pro vzdělání mládeže. Louče se s námi, smeknul uctivě se slovy: Pochválen buď Pán Ježíš Kristus!

Jeli jsme dále kolem četných letohradů, zahrad, luk, lesů a polí; místy otevřela se vyhlídka na širé moře. Konečně po jízdě asi půlhodinné byli jsme u cíle.

U stanice stál omnibus, na který jsme sedli a jeli k myslivně »Fortuna« zvané; cesta vedla pěkným bukovým lesem, který byl obehnán plotem; je to proslavená obora »Dyrehaven«, výletní místo kodaňských obyvatelů. Dohonili jsme jich také mnoho; byly to většinou maminky obklopené zástupem dětí, které v košíkách si nesly nutný proviant. Jiní již rozložili se po trávnících, děti skotačily a hrály si, staří pak buď se bavili hovorem nebo odpočívali v klidném náručí Morfeově.

Po 20 minutách byli jsme u Fortuny, kde je pěkná vyhlídka na les. Viděli jsme pod sebou louku s jezírkem, na níž pásla se štíhlá laň, za loukou pak šelestil bukový hvozd, z něhož vykukovala střecha jakéhosi zámku.

Chtěli jsme se zase vrátiti zpět omnibusem; proto jsme se ptali německy kočího, kdy jede zpět; z jeho odpovědí jsme vyrozuměli, že o šesté hodině. Šli jsme si proto sednout do hostinské zahrádky; tu přistoupí k nám starší dáma, která jela s námi v omnibuse a slyšela nás hovořiti s kočím, zdvořile upozorňuje nás, že omnibus nevrací se o šesté, nýbrž až o sedmé hodině. Poděkovali jsme ochotné matroně za její pozornost, jakou jsme jen zřídka na cestách poznali.

Zpáteční cestu do Klampenborgu jsme vykonali pěšky, a nelitovali jsme toho; měliť jsme alespoň kdy volně si prohlédnouti oboru. Jest to prastarý les bukový; mnohých kmenů ani tři muži neobejmou, jiné mají vrchol bezpochyby bleskem roztříštěný. Květena lesní však je velmi chuda; nejvíce pozorovali jsme tam kopřiv, jen místy tulila se v zelenou trávu skromná chudobka, nebo třpytil se v mokrém příkopu žlutý pryskyřník. Maně vzpomínali jsme na domácí lesy; a přece je obora Klampenborgská v celém Dánsku proslulým lesem!

Cestou potkávali jsme neustále výletníky. Asi uprostřed lesa na malé mýtině trávníkem porostlé hrálo několik dětí míč, staří ležíce v trávě, na čemsi si pochutnávali. Nedaleko byla široká prostora lesní pokryta boudami a budovami; slyšeli jsme vřískati kolovrátek, hráti muziku, kdesi zase pěl prostonárodní improvisátor dánské rhapsodie, doprovázen kytarou a houslemi.

Asi po třech čtvrtích hodinách došli jsme k moři, kde bylo jasně viděti švédský břeh. Pobřeží Klampenborgské je pokryto četnými villami a mořskými koupelnami, v hotelu lázeňském, velmi elegantně upraveném, hrála kapela; soudíc dle zvuku, byly to maďarské národní tance.

V Klampenborgu jsme dlouho nepobyli; na břeh mořský není tu přístupu, poněvadž je zastaven budovami; po zaprášené silnici, která ani vyhlídky na moře ani jiného kouzla nemá, jíti se nám nechtělo; proto vrátili jsme se nejbližším vlakem do Kodaně.

Vlak byl zase výletníky četně obsazen. V otevřeném vagoně, kterým sice vzduch volně procházel, který však byl nahoře střechou chráněn, jelo se to velmi příjemně. S námi vracelo se mnoho jiných výletníků; nesli si zpět prázdné koše, jiní zase měli kytky růží a jiných květin, které si vezli na památku do hlavního města.

2. Roeskilde.

Důležité místo v dějinách dánských zaujímá starobylé město Roeskilde, jež kdysi v hradbách svých nejen hostilo nádheru dvora královského, nýbrž i vídalo lesk slavností církevních, jsouc proslulým sídlem biskupským. Koncem desátého století založil tam král Harald Blaatan, upřímný křesťan, hrad a kostel, počátkem jedenáctého století bylo tam Kanutem Velikým zřízeno biskupství. Téměř po celý středověk bylo Roeskilde hlavním městem dánským a královským sídlem. Jméno má město dle četných zdravých pramenů, jež v městě a okolí prýští (»kilde« znamená pramen). V době rozkvětu bylo v městě 20 kostelů, mnoho klášterů a na 100.000 obyvatelů; nyní je Roeskilde venkovským obchodním městem (asi 6000 obyvatelů), které význam svůj děkuje pouze slavné své minulosti.

Toto staropamátné místo bylo cílem našeho výletu v pátek odpoledne. V kupé, do něhož jsme v Kodani usedli, bylo již několik pasažerů. Z nich zvláště dva kluci si nás vzali na mušku: vidouce naše černé kněžské — řekli bezpochyby »římské« — kabáty a slyšíce naše české zvuky, nemohli se přemoci, aby na nás s despektem nepohlédli a často opakujíce slova »Čeki Polak«, svému vlastenecko-evangelickému nadšení neodlevili. Odměnili jsme je za to resignací filosofů: nevšimli jsme si jejich nemístných poznámek. V kupé ještě seděl, podřimuje, upracovaný dělník s mozolovitými dlaněmi, a dvě ženské, dle všeho venkovanky, které z nákupu v hlavním městě domů se vracely.

Dráha jela krajem, který jsme již viděli; proto jsme si více všímali plodin, které na rolích tu pěstují. Viděli jsme širé lány posázené cukrovkou, jinde šelestily v letním vánku tučné žitné klasy, jiná role zelenala se bujným ječmenem, místy pak prostíraly se pěkné lučiny. Projeli jsme několik stanic, jejichž jména podivnou nám příponou »strup« končila, asi po hodině byli jsme v Roeskildě.

Hned na nádraží pozorovali jsme tu čilý ruch; žíznivých hostí bylo tam tolik, že láhve piva ze sklepa koníkem dováželi

do restaurace. Po ulicích roeskildských se to jen hemžilo; byla prý toho dne výstava dobytka, proto se tam sešli lidé ze všech končin a oživili tak jindy mrtvé uličky tohoto prastarého města.

Přešli jsme pěkným náměstím, jež ukončovaly krásné cihlové stavby, dle všeho radnice a nějaký humanitní ústav, pak zabočili jsme k největší památce roeskildské, k dómu, který jest z nejkrásnějších v Dánsku. Původní kostelík dřevěný Haraldem založený byl v jedenáctém století nahrazen kamenným chrámem třílodním, k němuž pojil se klášter. Nynější kathedrála stojí na základech této prastaré stavby, utrpěla sice mnoho několika požáry, nicméně však zachovaly se původní formy slohu románsko-gotického ze století XIII., v letech 1859—81 pak bylo památné dílo toto důkladně a slohově opraveno. Dóm roeskildský je hrobkou dánských králů, jejichž náhrobky spatřiti lze v postranních k tomu účelu schválně přistavěných kaplích; hrobky ty ovšem mnohdy slohem svým velmi kontrastují s ušlechtilými tvary hlavní budovy chrámové.

Chtějíce si prohlédnouti chrám, musili jsme zaplatiti dříve 50 oerů; dali nám za to ještě přídavkem německý popis kostela. V předsíni kostela bylo hlučno, jako venku před ním na trhu; ba druh J. prý pozoroval kteréhosi »nábožného«, který tam i kouřil. Vstoupivše do chrámu, neviděli jsme jiného obrazu; bylo tam jako v museu, lidé chodili, mluvíce po kostele skoro na hlas, četli z knížeček popisných, mnozí měli i na hlavě, v kterémsi výklenku ležel dokonce pohozen kus doutníku. Věru v podivném světle objevil se nám tu dánský lid; než nedivili jsme se; kterak může lid ten míti úctu k domu Božímu, jemuž jeho největší klenot a poklad chybí, totiž Ježíš Kristus ve Svátosti Oltářní přítomný!

Chrámu a náhrobků popisovati nebudu. Jak bolně dojalo nás to, že jsme do tohoto starobylého chrámu, v jehož zdech se konala bohoslužba Církve naší, zaplatiti musili vstupné, tak mile dojaly nás tu mnohé katolické reminiscence, jež setříti se tak zvané »reformaci« nepodařilo.

Viděli jsme v chrámě několik obrazů Panny Marie, sv. Ansgara, apoštola těchto krajin, Absalona, proslaveného biskupa roeskildského a j.; také jsou tu pochováni četní katoličtí králové dánští Haraldem v X. století počínajíc. Na kazatelně pak četli jsme pěkný latinský nápis: »Beati, qui audiunt verbum dei, et custodiunt illud« (Blahoslavení, kteří slyší slovo Boží a ostříhají je).

Z kostela odebrali jsme se rovnou cestou na nádraží. Na ulicích roeskildských byl dosud čilý život, většina cizinců však ještě déle se zdržela v Roeskildě. Na vlak nebylo nám dlouho čekati; koupili jsme lístek, nebyl poměrně drahý (75 oer), u kasy domluvili jsme se německy, a sotva jsme vyšli na perrón, již valil se plnou parou rychlík na nádraží. Vstoupili jsme do kupé náhodou otevřeného, kdež již sedělo několik cestujících, kteří mluvili německy. Pozdravivše je týmže jazykem, promluvili jsme s nimi několik slov, usednuvše pak na lavici, rozmlouvali jsme s J. v našem jazyku o dojmech dnešního dne. Spolucestující nás pozorovali a poslouchali s velikým zájmem, zvláště jeden starý

pán a vedle něho sedící mladší se o nás velmi zajímali. Konečně prohodil starší, vida, jak obratně mluvíme se spolucestujícími německy, ale ne méně zručně mezi sebou jakýmsi cizím nářečím: »Aber die Herren sprechen ebenso gut deutsch, wie dänisch« (Ale pánové rozpráví právě tak dobře německy, jako dánsky), na kterouž poznámku odpověděl náš nehorázný smích a lakonická průpověď: »Nicht dänisch, sondern böhmisch« (Nikoliv dánsky, nýbrž česky), pročež u všech — tableau! »Mínili jsme, že pánové jsou přiděleni misii v Kodani,« ospravedlňovali se, a vykládali, že jsou z Hildesheimu a katolíci. Byl to starý otec, který s dvěma svými syny podnikl z Hildesheimu výlet do Kodaně; bavili jsme se s nimi velmi dobře, také se ubytovali v témže hôtelu, jako jsme my byli, a večer šli jsme všichni pospolu do Tivoli.

3. **Frederiksborg.**

V sobotu dne 20. července.

Dnes bylo se nám rozloučiti s Kodaní a Dánskem, proto asi časně z rána nebe plakalo; o půl 6. totiž velmi pršelo, tak že jsme se obávali, že dnešní cestování nebude radostným. Než brzy přestalo, a když jsme po sedmé hodině se ubírali na dráhu, bylo dosti pěkně. Šli jsme do čekárny druhé třídy, a pozorovali, jak se cestující scházejí. Všichni, kteří do čekárny vstoupli, smeknuli a pověsili klobouk na připravené věšáky; většina jich jela na venek s dětmi, které si nesly rýče, vozíky a jiné hračky, jakož i nevyhnutelný košík s proviantem. Zatím dojelo několik vlaků; v obecenstvu, mezinárodně oblečeném, které z nich vystupovalo, pozorovali jsme několik žen, které měly na hlavách zlaté jakési čepce, a přes ně uvázaný šátek, poslední to zbytek dřívějšího národního kroje.

Vlak, do něhož jsme po chvíli vsedli, byl dosti obsazen, nicméně podařilo se nám dostati se do zvláštního kupé. Projeli jsme v několika minutách město s předměstími, a octli se v ploché zelené rovině, jež však nebylo bez idyllických krás. Podél dráhy zelenal se živý plot z hlohu, v zahrádkách stály ovocné stromy a bez, červenaly se třešně a rybíz, na šťavnatých lučinách táhly se řady kostrbatých vrb. Pole pěkným obilím osetá libě se střídala s lesy většinou listnatými, na lukách a zeleném pažitu kvetly naše známé květiny: svízel, měsíček, třezalka, pryskyřník, jetel a jiné. Asi hodinu jeli jsme tímto libým krajem, z něhož mi na mysli utkvělo několik pěkných obrázků.

Minuli jsme několik tichých průsvitných jezer, na nichž bělaly se jako vodní nymfy sněhové lekníny, a žlutaly máselnaté stuliky; klidnou hladinu vroubilo stepilé rákosí, květnaté lučiny a stinný les, na konci pak jezera vykukovaly z čerstvé zeleně pěkně stavěné letohrádky a červenaly se jejich střechy.

Ve Fure Sö páslo se u stanice stádo tučných krav, silných koní a bělostných ovcí, pasák pak, opíraje se o palici, hlídal svěřený brav. Na nedaleké louce žal rolník trávu, bezpochyby ranní píci pro dobytek, po tiché hladince vodní, u níž louka kon-

čila, ploula volně kocábka, na stinné cestě kolem vysokého lesa procházel se vystrojený měšťák.

Jinde zase ležela podél trati tlupa dělníků odpočívajících po ranní práci a snídaní; někteří z nich bavili se hrou v karty. Hůře bylo vojákům, které o něco dále vlak dohonil; neměli odpočinku, ale potili se pod svými brašnami, konajíce právě cvičení.

Tak dorazili jsme do Hilleröd, odkudž jsme chtěli navštíviti Frederiksbory. U stanice stálo několik povozů, které nás za levný peníz (25 oerů) zavezli přes pěkný městys do zámku.

Jako palác v pohádce stojí zámek na třech ostrovech malého jezírka; zámek má dva dvory, jež obkličují stavení hospodářská a byty úřednické; královská část sama vypíná se přímo z vody a je rozložena v podobě podkovy, jejíž střed zaujímá monumentální studna. Zámek tento byl r. 1602 vystavěn králem Kristianem IV., r. 1859 však lehla hlavní jeho část popelem, tak že z něho zbyly — vyjímajíc kapli — jen začouzené zdi. Než obětivostí královou a obyvatelů byl zámek ve staré kráse opět zbudován, nejvíce přispěl k tomu sládek Dr. J. C. Jacobsen. Zámek je zařízen za národní museum, v němž jsou uloženy historické památky od zavedení křesťanství až do nejnovější doby.

Nezbývalo nám mnoho času, proto jsme musili zámek projíti jen velmi zběžně; nábytek ve světnicích vystavený a úprava světnic samých je přeskvostná; také mnoho krásných starých i moderních obrazů jsme tu viděli. Zvláště zajímaly nás obrazy: smrt Dagmary, dobytí Arkóny Waldemarem, porážka slovanských lodí u ostrova Rány a j. V jedné světnici byl vystaven odlitek náhrobního kamene Tycho Brahe ze svatotýnského kostela v Praze. Zlatem, stříbrem a vším přepychem stkvěl se rytířský sál; viděl jsem sice již na cestách svých mnohé pěkné královské sály, než Frederiksborgský sotva s kterým se dá srovnati. Z nápisů všimli jsme si slov: Regna firmat pietas (sílou království je zbožnost) a obrazu Jana Soběského. Kdo by chtěl zámek, jeho krásné a skvostné zařízení důkladně prohlédnouti, musil by se tu alespoň den zdržeti. Tolik času jsme neměli; proto jsme rychle prošli cestou ve světnicích naznačenou a spěchali do zámecké kaple.

Kaple ta je vlastně dosti veliký chrám zdmi pěkně zdobený, v oratoři královské všimli jsme si obrazů: Zvěstování Panny Marie, navštívení sv. Alžběty, narození Páně.

Zámek Frederiksborg, který nyní nese název musea národně historického, stkví se nádherou královskou, a je zajisté málo zámkův v Evropě, které by se s ním daly porovnati. Proslulé bavorské letohrady a zámky královské vynikají sice nad Frederiksborg překrásným okolím, ale vnitřním zařízením, rozsáhlostí, drahocenností je Frederiksborg předčí. Bohatství v zámku tom nashromážděného málo kde jinde uvidíme.

Prohlédnuvše si, pokud čas dovoloval, zámek, vsednuli jsme do vozu, který na nás čekal; za mírný poplatek (50 oerů) provezli nás ještě kolem jezera a parkem, odkud byl rozkošný pohled na zámek přímo ze zelenavé vody čnějící a na jezero zahradní zelení pěkně vroubené.

V několika minutách byli jsme opět u nádraží; odpočinuvše a posilnivše se poněkud v restauraci, která stála hned u dráhy, vstoupili jsme opět do vlaku, který nás měl do poslední stanice dánské, Helsingöru, dovésti.

Jeli jsme nejprve kolem královského parku, v němž převládal jehličnatý les; krajina byla mírnými pahorky pokryta. Příští stanice byl Fredensborg; leží totiž nedaleko královské sídlo toho jména, obklopeno překrásným parkem, který se považuje za nejpěknější v celém Dánsku. Než dále a dále unášel nás parostroj; minuli jsme opět několik klidných tůní vodních, až v Snekkerstenu se objevila před námi širá hladina mořská. Netrvalo to dlouho a byli jsme v Helsingöru.

Helsingör je prastaré město, které ležíc na nejužším místě průlivu Sundu, bylo dříve nemalé důležitosti; vybíraloť se tu dříve clo od lodí, které úžinou plouly, pročež tu vystavěna i tvrz Kronborg. Když clo zrušeno, pozbylo i město, které nyní na 11.000 obyvatelů čítá, své důležitosti. Kronborg pak zůstal historickou městskou štaffáží. Většina malebného hradu tohoto je nyní kasárnou, než ušlechtilé omšené tvary jeho, štíhlé věžky a vikýře dodávají kraji zasmušilou romantiku. Není proto divu, že Kronborg se stal dějištěm mnohých pověstí dánských. Na terase u moře — jak Shakespeare líčí — viděli prý stráže procházeti se ducha krále Hamleta; dle Andersena pak dřímá v podzemních sklepích strážný duch dánský, Holger Danske, který v nebezpečí největším se probudí a vlasť z poroby vysvobodí.

Z Helsingöru jsme mnoho neviděli, neboť opustivše železniční kupé, spěchali jsme k lodi, která nás měla převézti do Švédska. Ve spěchu však čekalo nás přece milé překvapení; vystoupíme z kupé, tu stojí slušně oblečený mladík, dle všeho student, velmi přívětivě nás zdraví a důvěrně promlouvaje, připojuje se k nám. Než mluví dánsky, proto se mu omlouváme, že řeči té nerozumíme; z řeči jeho však přece poznáváme, že v nás poznal katolické kněze, a jsa sám katolíkem, považoval to za svou povinnost, nás pozdraviti a k nám se přihlásiti. Byli jsme dobromyslností mladíkovou velmi mile dojati a jen litovali jsme, že jsme mnoho s ním mluviti nemohli.

Poslední toto setkání nemálo přispělo k tomu, že jsme si z Dánska odnesli dojmy velmi pěkné. Země ta sice neoplývá krásami přírodními, nicméně místek idyllických přece nepostrádá: města jsou opatřena nejmodernějším komfortem, vynikají četnými bohatými sbírkami, též výstavnost jejich jest pozoruhodná. Přední okrasou země jsou vskutku královským přepychem vypravené zámky a různé monumentální stavby veřejné. Návštěvy země té proto nikdo litovati nebude.

K žádané „revisi“ Husova processu!

Dne 6. července t. r. přinesly »Národní Listy« úvodník, v němž důrazně žádají, aby »hierarchie římská provedla důkladnou, spravedlivou a poctivou revisi jeho (Husova) processu«, a vypočtívají případy, jež prý se už v podobných věcech staly s pannou Orleánskou a s »Jakubem« Savonarolou, »kteréžto obě události spadají též do působnosti hierarchie římské«, a byly poslední dobou vyjasněny »už tou měrou, že jako čarodějnice upálená Jeanne d'Arc už těší se úctě blahoslavené, a přísný mravokárce, dominikánský mnich Savonarola, upálený jako kacíř dne 28. května r. 1498 . . . . na základě provedené už revise processu jeho co nejdříve vřaděn bude mezi vyvolence boží.« Církev římská vůbec by neměla s revisí Husovou odkládati, až bude Čechy donucena, nýbrž měla by si pospíšiti, aby se zhostila veliké skvrny, jež na ní lpí v českém národě z mučennické smrti Husovy. Žádá toho hlavně spravedlnost, protože »obžaloby proti němu byly naveskrz lež a podvod«; žádají toho katoličtí Čechové, »kteří v církvi římské setrvati chtějí s pokojným vědomím, že Jan Hus nebyl kacíř«; žádá toho i »nižší kněžstvo české, cítící a myslící se svým národem« . . . jež by prý »tento nepochybný výsledek revise processu kostnického« s největší radostí uvítalo . . .

Nemáme v obyčeji brati náboženské neb i protináboženské články »Národních Listů« vážně, abychom neukřivdili zjevným *povrchním* úmyslům jich původců. I v této věci — o revisi — zůstali bychom tedy docela bez odvety, kdyby tentokráte nestál za »Národními Listy« muž, jenž chce vážně býti brán, totiž pan *dr. Flajšhans*, který v týchž »N. L.« dne 8. července uveřejnil feuilleton, nadepsaný »Husovo kacířství«, v němž zastává se nahoře podaného úvodníku v plném rozsahu jeho o revisi a jejím »nepochybném poctivém výsledku«, tvrdě opětně a důrazně, že nynější znalost spisů Husových, českých a latinských, zcela určitě dokazuje, že se koncil dopustil na Janu Husovi justiční vraždy, jak církvi vyčetl *německý* protestant *dr. Lechler*, za nímž to *opakoval* dr. Masaryk.*)

Učiníme tedy s hořejším projevem »Národních Listů« malou výjimku, ale jen *malou*, protože do opravdy nelze jich ani tentokráte bráti, jelikož, jak velevhodně připomněl *dr. Hajn* po husitské řeči páně Svozilově, byly to právě »Národní Listy«, které v roce 1869, když v »Pokroku« již tehdáž po revisi Husova processu bylo voláno, odmítly nápad ten, volajíce: »Kněz od prelátův odsouzený je nám milejší, než kněz na milost vzatý.« Možná, že od té doby přišly »N. L.« k jinému opáčnému názoru, ale i po té nelze nám jich letošního projevu považovati vážně míněným činem, protože úvodník jest tak povrchně a lehkomyslně psán, jako by se věci zrovna posmíval. Dle »Národních Listů« r. 1904 ze dne 6. července byly obžaloby koncilu proti Husovi »naskrze

*) *Dr. Masaryk* vůbec rád *po jiných* ve »své« vědě opakuje, a nejraději i sám sebe opakuje — nejnověji na př. v poslední husitské řeči pražské: »Já již nejednou řekl« —, jako by to byla božská orakula, a *ne trochu osobního fetišismu* a tichého »plundrování« v cizím revíru!

lež a podvod«; ze dne 8. července byly však obžaloby ty dle týchž »N. L.« již trochu jinačí, totiž jen v »nejtěžších případech« je »většina« obžaloby nesprávna. Dle »Národních Listů« ze dne 6. července 1904 jmenoval se *dominikánský* mnich Savonarola »Jakub«; dle pravdy slul však *Hieronymus* (Girolamo), a že by už process jeho byl tak zrevidován, aby co nejdříve vřaděn byl mezi vyvolence Boží jako panna Orleanská, jest právě tak pravdivo, jako že katoličtí Čechové, kteří chtějí zůstati v církvi římské, přejí si pro uspokojení svého svědomí, aby revise udělala z kacíře Husa *svatého* Jana, nebo že »nižší kněžstvo české by takový výsledek uvítalo s radostí.« Kdyby v redakci »N. L.« měli trochu rozhledů s Husem, poctivého úmyslu s církví římskou a s národem, nechali by svrchu připomenuté »důvody« věru stranou, aby hned předem nebylo dělati nad »revisí« křížek!

Či jsou »Národní Listy« tak dětsky naivními, že se opravdu o církvi domýšlejí, že jich výzvy uposlechne a »revisi« takových předpokladů podnikne, jak je »N. L.« ve svém »nepochybném« výsledku označují? Má se církev na liberalistický povel z Marianské ulice Pražské stavěti na pranýř hanby, usvědčujíc samu sebe z bludův a dopouštějíc se tím způsobem skutečné justiční vraždy na sobě a náboženské pravdě? A v takové samovražedné církvi že by chtěli »katoličtí« Čechové s dobrým svědomím zůstati a nižší klerus český že by chtěl tuto náboženskou samovraždu církve s jásotem uvítati? Je-li kdo hoden lásky Boží neb hněvu (dí Písmo), náleží jedině souditi Bohu; je-li však učení náboženské správno nebo bludno, náleží (dle Písma) po vůli Kristově souditi církvi, a to *neomylně* souditi za zvláštního přispění Ducha svatého. Opírajíc se o svědecké výpovědi a důkazy lidské, může církev (v nich) chybiti, a mohlo se tak státi i v tom neb onom svědectví, jež jí předkládali žalobcové Husovi na sněmu Kostnickém; z té příčiny chceme, aby se ty věci nyní důkladně prozkoumaly, aby vše do nejmenších podrobností bylo zjištěno, co se na sněmě s Husem dálo. Soudíc však o objektivní správnosti neb nesprávnosti toho kterého učení, tedy i Husova, jest církev po ustanovení Páně neomylna, a tak bylo i na sněmu Kostnickém, když ty a ony kusy Husovy prohlašovala kacířskými, takže český katolík a český duchovní, ať vyšší nebo *nižší*, nesmí opak smýšleti, nemá-li se mu říci: Vy již nevěříte po katolicku, ale jste kacířem čili haeretikem, jako jím byl Hus, když zavrhoval neomylnost církevní, dovolávaje se proti ní konec koncův až samého Krista Pána.

A teď poslechněme, co napsal »na ten čas nejlepší znalec« Husových spisů, pan Dr. Václav Flajšhans, o kacířství Husově! ». . . Jsme-li zeloty papežství a obhajci koncilu, měli bychom milejším, kdybychom mohli ještě dnes ze spisů Mistrových dokázati, že tehdy v Kostnici se mýlil nebo lhal, a tak ukázati, že byl právem odsouzen — ale na štěstí neb neštěstí tato práce je naprosto marna, protože ty věci, které mu falešně připsány a skrze křivé svědky dotvrzeny jsou, nedoloží ze žádného jeho spisu žádný theolog: prostě proto, že jich tam není.« Na doklad toho uvádí se dále — a toť duší celého článku — příklad falešného

obviňování Husova učení o velebné Svátosti, jako by Hus byl učil, že po proměně zůstává na oltáři podstata chleba, což nebylo pravda, jelikož Mistr úplně katolicky učil. V dalším poukazuje pan dr. Flajšhans na 28 artikulů, na jejichž základě podle akt koncilu byl Hus prohlášen za kacíře, a tvrdí, že těmto artikulům a svědeckým výpovědém falešným se katoličtí historikové opatrně vyhýbají, ba že jich ani ze spisu Mansiho neznají, při čemž výslovně jmenuje *Lenze*,*) jemuž i v učení o nejsv. Trojici pěknou poklonu činí, když se mu káže učit od Husa, jak se má o těch věcech po katolicku správně psáti. Na konci pan dr. Flajšhans ujišťuje, že Hus kacířem býti nechtěl a nebyl, a že mu koncil v nejtěžších případech také skutečně kacířství nedokázal.

Pane doktore! Abyste Husa vysekal a z kacířství spravedlivě osvobodil, je třeba nejen povídati, že, co *falešně* bylo Husovi podstrkováno, nikdo správným nedokáže, nýbrž že i ty kusy ostatní, které dle mínění »zelotů« *nebyly Husovi křivě připisovány* a které koncil ze spisů jeho vybral jako hlavní bludy a na základě kterých vlastně Husa za kacíře prohlásil, zdůrazniv je v závěrečném líčení, takže se staly přímými příčinami odsouzení nešťastného Mistra, — že i ty kusy, k nimž po dnes poukazuje se ze strany církevní jako k hlavním a správně učiněným, že i ty kusy jsou nesprávně Husovi podstrčeny, a že vůbec žádného kusu v celém učení jeko není, jehož by pravdivě bylo lze z kacířství viniti. Takto byste, pane doktore, skutečně udělal kacíře Husa nevinně odsouzeným, *ale jen takto*, k čemuž však dosud neučinil jste ani začátku. Pominouti však této stránky a chytati se jednotlivostí vedlejších, jichž ani sněm Kostnický nepoužil za rozhodující pro odsouzení Husa, a na jichž nesprávnost už dávno poukazují »zelotové papežští«, na př. dr. Lenz, — jak víme o učení Husově o Velebné svátosti, jehož však právě používá dr. Flajšhans, aby dokázal, že Hus byl »justičně zavražděn« — znamená padělati pravdu, a (děje-li se tak úmyslně a tendenčně) znamená *štváti proti církvi*. Nedělejte si tedy, pane doktore, práci jen poloviční a snadnou, nýbrž chopte se *celého* díla, a právě zde, v této druhé části páky nasaďte, poněvadž jinak ani v »Národních Listech« neuvěří, že jste Husa skutečně vysekal, nýbrž řeknou, že jste se hlavní obtíži vyhnul. Abyste tuto úlohu dobře provedl, bylo by vám ve všech oněch třiceti artikulích, na kterých katoličtí theologové proti Husovi nejvíce jezdívají, viníce ho právě pro ně z kacířství, dokázati křivost obžaloby *do nejmenších podrobností*, aby se »zelotové papežství a obhájci koncilu« nemohli pod tíží argumentův ani hnouti. Nesmíte tedy, pane doktore, jen tak ledabyle psáti; obránci dovolávají se hlavně některých vět z třiceti artikulů, jež byly koncilem ze spisů Husových vybrány. I tu je mnoho nespravného — — — *ale není třeba vstupovati zde do podrobného důkazu*« atd. Je třeba důkazu takového a právě Vaší povinností jest, abyste jej důkladně provedl, protože tvrdíte

*) Že *dr. Lenz* mnohem dříve *Mansiho* znal, než dr. Flajšhans, vysvítá z knihy »Učení Mistra Jana Husi«, v roce 1875 v Praze vydané, v níž *Mansi* jest několikráte citován, na př. na str. 350. a na str. 355., jakož vůbec dílo Mansiho jest *všeobecně* známé a nejen velikými, nýbrž i menšími historiky *katolickými* často užíváno, jak celé kněžstvo naše již ze seminářů ví.

Vy a ne »zelotové«, že důkazy (artikule) koncilu jsou nesprávny v »nejtěžších kusech a většinou«.

Abyste věděl, jak si důkaz ten představujeme, označuji toto: Předveďte autentický text artikulů z úředně ověřených akt koncilu: předveďte rovněž takový text obžalobní buď z úst svědků, nebo ze spisů Husových koncilem proti Husovi vedený; předveďte ze spisů Mistrových proti takovým koncilně úřadním textům husitským *kontraria*, ne jedno a ne z jednoho spisu, nýbrž pokud možno, dejte doklady *všecky* a nejvíce ovšem z hlavních děl Mistrových a z takových, které jako corpus delicti uváděny byly. Vaše úloha byla by zde tedy vždycky dvojí: a) ukázati, že koncilních inkriminovaných textů v Husovi není, b) a že proti tomu *ex adverso* tyto a tyto doklady svědčí, jež ze všech děl Husových správně dle kontextu a smyslu uvádíte. To by byl, pane doktore, důkaz, před kterým by zelotové papežství a obhájci koncilu, ba i lidé »pokrokoví« skláněli hlavy, — ale jen před *takovým!* Bylo by Vám tudíž počínati si zde podobně, jako si v boji o rukopisy počínal Vámi chválený »diletant« Oldřich Seykora, jenž maje ve hlavě různé obtíže a námitky proti rukopisům, hledal ve staročeských památkách a přišed na to i na ono, hned si to zaznamenával a nejednou s to byl, aby arcimistru češtiny nové, tvrdícímu, že to neb ono slovo nepřichází ve staročeských památkách, nadskočil a řekl: »Přichází, vícekráte přichází, tu a tam přichází« takže pan Dr. Gebauer býval diletantismem páně Seykorovým uváděn v úzké. Tak byste si měl počínati i Vy, protože v záležitosti processu Husova s koncilem, jež jest ponejvíce záležitostí theologickou, ani Vám, theologickému laiku, jinak počínati si nelze. Práce, kterou byste takovým diletantismem vykonal, byla by ovšem, jsouc *správně* učiněna, vzácnou, a nikdo by Vám za ni více neděkoval, než obhájci koncilu, kterým byste jich *odbornou* práci theologickou náramně usnadňoval. Do jisté míry pracoval již tímto *srovnávacím* způsobem i theolog dr. Lenz, o jehož spise prohlásil historik český, prof. Dr. Kalousek, že je to dílo, kterého světští učenci napsati nedovedou, protože nemají potřebných odborných vědomostí theologických, jako je má dr. Lenz.

Za druhé. Velice mne překvapuje, že, chtěje podati aspoň jeden doklad, jak nesprávně koncil s Husem si vedl, vybral Jste si za důkaz »falešné« obviňování Husa, že prý totiž učil bludně o velebné Svátosti, jelikož **tento** argument k věci vlastně nenáleží, poněvadž falešně Husovi připisované učení o remanenci podstaty chlebové ve svátosti oltářní po konsekraci nebylo vlastní příčinou, pro niž byl Hus za kacíře prohlášen. Že Husovi v tom kuse bylo křivděno a že Hus po katolicku dobře zde učil, výslovně a dávno před Vámi vyložil dr. Lenz, připsav (»Učení Mistra Jana Husi«, str. 250), že vedle této nepravdy ještě tři jiné nepravdy na Husa žaloval *Michal de Causis.* Ale, poznamenává Lenz (strana 251): »*Nicméně však zbývá ještě dosti kusů na pravdě spoléhajících.*« Proč jste tak nepoznamenal i Vy, pane doktore, a proč jste, ohledav tento kus učení Husova, a poznav, že mu v něm od protivníků bylo ubližováno, proč jste se tázal, mohl-li Hus nejen zde, nýbrž »v druhém, pátém, desátém případě odvolati,« zvláště když

těm bludům neučil? Neučil ani v *jiných*, snad v *žádných* případech bludně neučil?! Vy ovšem tvrdíte, že Hus »v nejtěžších případech, koncilem za vinu mu kladených, kacířem nebyl, a že »v těchto případech«, právě tak dobrým byl katolíkem jako soudcové, ale Lenz ukazuje na straně 299. a následujících, že Hus vinen byl, a že mnohé věty, které Hus popíral nebo jinak vykládal, ve spisech jeho jsou, a že tu a tam byl *smysl* censurovaných vět v knize Husově *horší* a »ve formě daleko příkřejší« (strana 310.), než mu koncil předkládal. O všech těchto věcech, pane doktore, čtenáře vážně nezpravujete, jako byste se bál, abyste jimi dojem *svého* psaní neseslabil. Lituji toho, poněvadž jsem myslil, že nepíšete pro ulici a že jste objektivním. Rovněž kárám, že jako *laik* posuzujete a odsuzujete *theologické* vědomosti Husovy a Lenzovy; abyste tak mohl učiniti *soudně* a správně, musil byste aspoň takovým theologem býti jak oni, jinak — »ruce vzhůru«.

Za třetí. Letos píšete, že žádný z theologů Husovi z Husa nedokáže, že na koncilu nemluvil pravdu a že ani koncil mu v případech nejtěžších dokázati nemohl a nedokázal, a *loni* — co jste psal? »Naše Listy« XIII. 46 přinášejí o té věci článek z péra laického právníka, jenž Vám připomíná, že jste v I. díle Vámi vydaných »Sebraných spisů Husových« výslovně napsal: »Tu šli protivníci dvojí cestou: jednak sehnali . . . množství přísežných svědků, ke 200, kteří dosvědčili, že Hus tak a tak učil, *jednak předložili jeho spisy, v nichž označili celou řadu článků bludných a kacířských;* obojí důkaz doplňoval se dohromady a nešlo vlastně již o bludy Husovy, nýbrž *o bludy Viklefovy, Husem kázané a hájené.* V tom spočívala ona vědomost a zatvrzelost, jak ji žádaly předpisy processu kanonického — *a tu byla dosvědčena vskutku měrou dokonalou.*« V dalším kvalifikujete odpůrce i svědky Husovy docela jinak, než ve feuilletonu »Národních Listů«, vykládaje, že to nebyli samí podvodníci a lháři, nýbrž svědkové »ze starších dob *mnozí a hodnověrni.*« Konečně na str. 13. připouštíte, že Hus z chváleného (počátečního) mravokárce v žalobách odpůrců se vytváří v *neposlušného bludaře.* Potom píšete (str. 74): »Štěpán z Pálče uchopil se zbraně nejnebezpečnější: z knihy Husovy nejbojovnější a nejotevřenější, ze spisu »*O církvi*« (de Ecclesia) vybral 42 artikulů kacířských, bludných a pohoršlivých. Celkem snaží se *Páleč* provésti důkaz Husova viklefství *z jeho vlasního spisu — a důkaz ten se mu celkem podařil.*« A jako byste předvídal, že jindy jinak psáti budete a nechcete, aby se všeho toho zapomnělo, opět jste (strana 94.) přidal, že Hus »již v prvé části artikulů vlastně z kacířství byl usvědčen.« Prosím tedy: kterému Flajšhansovi máme věřiti, — loňskému nebo letošnímu, literátu či feuilletonistovi? Nechci říci, že úplně nelze věřiti žádnému, ale mám za to, že se ukvapují oba a že přinášejí na literární trh ovoce nezralé. Stálé studium ovšem může vynášeti věci nové a nové, ale úsudky tak diametrálně sobě protivné nemohou prýštěti z hlavy jasné a takořka ráz na ráz.

Na konec! Kdyby někdo z nás »zelotů papežství«, přihlížeje k tomu, že pan doktor důkaz všestranný a celý ani positivně ani negativně neprovedl — jak jsem označil v námitce *prvé* — kdyby

někdo z nás použil způsobu feuilletonisty v »Národních Listech« ze dne 8. července 1904 a napsal, že *pan Flajšhans dopustil se literárně-vědecky justiční vraždy na koncilu a jeho obhájcích*, co by tomu pan doktor řekl? A přece platí zásada: Co nechceš, aby ti jiní činili, nečiň jim také! Případ jest tím horší, že pan doktor Flajšhans pohanu koncilu učiněnou o justiční vraždě *opakuje*, ač mu nedávno *dp. Lefler* připomenul způsobem slušným a věcným, že dle právnických pojmův o justiční vraždě v záležitosti Husově řeči býti nemůže,*) protože *všecky* na Husa vznešené *obžaloby nejsou křivě učiněny*, nýbrž po většině a v nejzávažnějších kusech pravdivy, takže jednotlivosti, až snad po důkladném studiu pro Husa příznivě by vyzněly, na konečném výsledku Husova odsouzení ničeho by ani dnes nezměnily. Či dopouští se dnes porota justiční vraždy na zločincí, jestliže ho k smrti odsuzuje, odpověděvši k daným hlavním otázkám po většině *ano*, a k několika jiným odpověděvši *ne?*

Nepovažuji nemožným ani nežádoucím, aby *vědecká* revise Husova processu na sněmu kostnickém za naší doby se stala, ale mám za to, že pomýšleti na *úřední* církevní revisi netřeba, zvláště když dr. Lenz v »Apologii sněmu kostnického« na stránce 7. si stěžuje, kterak marnou kojil se nadějí, že pracným a na výsost smířlivým spisem »Učení Mistra Jana Husi« podal dostatečného poučení, že *by byla dožádaná revise marná*, protože by Hus na novo byl i nyní odsouzen pro bludařské učení své; a zvláště když se ví, že by také dnes pro přemnohé pseudohusitské liberály církevní i necírkevní jakákoli vědecká kritika zrovna tak na prázdno vyzněla, jako v letech sedmdesátých minulého století na prázdno pro ně vyzněla práce Lenzova; vím to a nemyslím, že církev *úřední* revisi processu Husova za hodnou uzná, a přece jsem **)

---

*) Viz: »Husitství ve světle pravdy«, I. 2. »M. Jan Hus a jeho doba.« Uvažuje Václ. Lefler. V Praze 1904. Nákladem »Tiskové Ligy«, strana 71.

**) Poznámka spisovatele. Vyslovuji-li se pro možnost vědecké revise Husova processu, nečiním tak proto, že snad pochybuji o správnosti processu v kusech jeho podstatných; naopak, a právě proto, že jsem přesvědčen, že církev vyjde z boje i zde jako vítěz, mluvím o revisi. Také nechci revisi proto, že snad jinak soudím o neomylnosti církevní vůbec a v Husově záležitosti zvláště, než otcovsky varuje dr. Lenz v »Apologii sněmu kostnického«, vykládaje, kterak vlastně katolík nesmí bez úhony své víry žádati revisi processu Husova; soudím a věřím zcela jako Lenz učí, a právě pro *tuto svou víru* v neomylnost církve toužím, aby novým bádáním pravost učení církevního na novo se zastkvěla a široko u nás pronikla. V tom smyslu »revidoval« již Husův process i dr. Lenz svými studiemi, články a knihami. Ale, poněvadž slovo »revise« vydáno bylo jako *proticírkevní a protikatolické heslo*, obsahujíc v sobě vyslovený úmysl zostuditi církev jako pobloudilou hříšnici, jež se pro nátlak liberalisticko-nevěrecký dává na potupné pokání před jásajícím »světem«, proto radíme, aby katolíci, jimž jest církev dle ustanovení Páně *učitelkou pravdy náboženské*, neužívali slova »revise«, nýbrž kteréhokoli jiného podobného, jímž by označili, že se nebojí výsledku poctivé vědy a že s nepřáteli církve nechtějí míti společného ani otravného *slova*. »Člověka kacířského se varuj,« napomíná sv. písmo, a my tak čiňme zvláště v záležitosti Husově, v níž každá polovičatost vymstí se na nás strašlivě. Netřeba upřilišovati v boji proti odpůrcům, ale netřeba též zbaběle ustupovati a se vykrucovati, abychom jich »získali« — a samy sebe ztratili! Rada, abychom o slavnostech Husových mlčeli, není právě tak šalomousky moudrá, jak se i na katolické straně tu a tam tvrdívá, ač beze všeho připouštíme, že lépe mlčeti než zbytečně křičeti; ale, — učme se od protivníků (pseudohusitů) a pracujme positivně, slušně, věcně, aby nás odpůrce nenašel nepřipravených a beze zbraně. V tom smyslu

pro *vědecké* bádání už proto, aby vzdělaným laikům dobré vůle a našemu kněžstvu nejen nižšímu, nýbrž i vyššímu dostalo se v Husově celé záležitosti náležitého, na výši doby stojícího objektivního poučení. *Jen pravda osvobodí nás* i v této věci! Poukazuje k otevřeným archivům vatikánským a ku všeobecně známým projevům papeže Lva XIII. a Pia X. k takové vědecké studii povolané odborníky — filology, historiky, theology a třebas i právniky — z příma vybízím. Třebať zde vyznati, že jsme vůbec v záležitosti Husově žalostně pozadu.

Do nedávna neměli jsme ani kloudného vydání všech spisů českých neštastného Mistra, abych o latinských nemluvil. Zásluhou jest filologa Flajšhanse, že v čase nejnovějším nesnázi této odpomáhá, vydávaje spisy Husovy. Přeji *vědeckému* prozkoumání processu Husova i také proto, že jako nemáme vedle Palackého a Tomka dosud osvědčeného husitského odborného historika českého, původního, tak také nemáme my katolíci ani před Lenzem ani po Lenzovi povolaného odborníka theologického, ač právě teď by ho bylo nejvíce třeba a ač celá věc jest naší kněžskou čestnou úlohou a povinností vůči národu a vůči nám samým. Pamatuji si, jak mi kdysi zesnulý dr. Lenz živě si stěžoval, že nemá pomocníka, a jak potom toužil, aby mladší některý schopný kněz o práci s ním se dělil! Nemůžeme však očekávati od venkovského faráře nebo kaplana, že nám práci takovou, *vědecky* odbornou napíše; němečtí professoři a doktoři katoličtí nemohou v českých spisech Husových zkoumati také, a od čeho máme vlastně my své *české* doktory a professory theologie, zvláště dogmatiky? V Němcích čteme každou chvíli, že vyšel vědecký spis, jejž aspirant doktorátu neb professury theologické vydal, aby prokázal potřebnou kvalifikaci. Nemohlo by státi se podobně i u nás? Celá naše theologická literatura po tom zrovna křičí... Jen takto představuji si *vědeckou* práci theologickou v revisi Husova processu, nevykládaje, co a jak by se mělo studovati — to každý řádný pracovník si najde, okolnosti a potřeby časové cestu mu ukáží. Monografiemi theologickými, historickými a literárními vneslo by se při dobré vůli a poctivé práci skutečně světlo do záležitosti Husovy, a mnohým vzala by se zbraň z ruky, že by se ani za protektorátu slavných městských rad — řečniti neopovážili. Jak blahodárně působily v tom směru třebas i jen přednášky odborně vzdělaných historiků pp. Kalouska, Pekaře a tytýž i — Flajšhanse! Odborné práce Lenzovy otevřely oči i přemnohým — kněžím. Tedy v tom smyslu jsem pro poctivou, spravedlivou, důkladnou a *všestrannou* (nejen theologickou) studii Husova processu, — pro *vědeckou* studii, jíž by se účastnili odborně vzdělaní laici a kněží.

Co soudíme o výsledku poctivé vědecké zpytby procesu Husova?

Na schůzi vikariatního kléru Vrchlabského v Jilemnici dne 6. července t. r. hovořil před shromážděným klérem p. *Dr. Loskot*, kaplan v Hoření Branné, asi takto: Jsem přesvědčen, že závěrečný

docela schvaluji úmysl »Tiskové Ligy«, aby ve zvláštním časopise osvětloval se husitismus dle katolické pravdy a lidu našemu aby se dostávalo dobrého poučení. Kéž stane se tak hodně a brzy a kéž i mezi intelligencí začne se o husitismu vědecky nestranně a pravdivě pracovati!

soud vyzněl by v mnohých kusech nejpodstatnějších i po nejdůkladnější kritice, jíž vůbec moderní věda jest schopna, právě tak nepříznivě, jak nepříznivě vyzněl soud sněmu Kostnického, protože pro hlavní bludy, jež byly Husovi sněmem vytýkány a konečně jako kacířské sněmem zavrženy, našel by se i dnes ve spisech Husových starých i nově vydaných, v českých i v latinských, tak veliký, všestranně důkladný materiál, že by »Nár. Listy« a s nimi mnozí křičící žadatelé po »revisi« processu Husova, byli velice ve svých očekáváních zklamáni, ba zpříma překvapeni.

Dr. Loskot je též přesvědčen, že na základě těchto znova zjištěných objevů různé jednotlivosti vyzněly by snad pro Husa příznivěji a mírněji, než se stalo v záslužných pracích Lenzových, jehož stanovisko právě v těchto dnech akcentovaly »Naše Listy,« jež vydává družstvo» Vlasť«, možno však, že také ale ještě daleko nepříznivěji, než zkoumáním Lenzovým. Na konečném celkovém výsledku odsouzení Husova věci tyto věcně nic by nezměnily, protože Hus učil vedle nich bludům dokázaným a podnes dokázatelným, musil by tedy zůstati i po dnešní kritice jako kacíř censurován, ne pro jednotlivosti, jež by se snad revisí na prospěch jeho zlepšily, nýbrž pro dokázané a nevyvrácené zásadní staré chyby, jež by i nyní dokázány a dle všech pravidel moderní kritiky zjištěny byly.

Shromážděné duchovenstvo české i německé projevilo hlučný a úplný souhlas s vývody páně Loskotovými, a souhlasilo opět, když pisatel této stati povstal a pravil: Mám za to, že co dosud řečeno bylo, jest věcně a správně řečeno. Upozorňuji však, že »Národním Listům« a novodobým křičícím pseudohusitům nejde do opravdy o takovou revisi, jak jsme právě vyloženu slyšeli, nýbrž o něco zcela jiného — o nového berana, kterým by do klerikálův a do nenáviděné katol. Církve za souhlasu pouličního množstva důkladně bušili. Nebude-li »revidovaný« Hus, ať kacířský nebo nekacířský, této služby proticírkevní novodobým liberálům pseudohusitským konati, nechají revise jako nechali »prohlubování« Husových oslav a budou sháněti nový nějaký obušek na Církev. Celá dosavadní zkušenost, jíž z našich pseudohusitů a »Národních Listů« máme, jasně toho dosvědčuje. Nejdříve konány pouti do Kostnice, pak činěny přednášky, svolávány tábory lidu, pořádány večírky a manifestace pod protektoráty slavných městských rad, páleny hranice atd. a vždy při tom lvího podílu dostalo se Církvi a při nejmenším aspoň provolána byla »hanba« klerikálům, načež osvícený národ se rozešel. Neplechy a povrchnost, jež při slavnostech Husových páchány, přiměly konečně »Sokolskou obec« a jiné činitele, že chtěly, aby slavnosti Husovy byly prohlubovány a (tu a tam) pronášeny i hlasy, aby za řečníky nebyli zváni pp. pastoři. Ale přešlo již i to, jako vůbec všecko přechází, čeho se dle časové mody a potřeby užívá, a tak vynalezen nejnověji nový obušek husitský proti Církvi, revise Husova processu. Chvílku to »potáhne«, pak se odloží k předešlým opotřebovaným zbraním, najde se něco nového, a tak pořád idem per idem, nikdy však ne bez útoku proti církvi, to bylo před revisí, jest teď při revisi a bude po revisi hlavním. Čtěte jen na příklad,

jak revidoval a prohluboval letos dr. Masaryk, dr. Macháč, dr. Hajn a učitel Beneš nešťastného Jana Husa. Masaryk vykládal, jak nynější věk nechce naši »slepou« víru, ale jak hledí ujasnit otázku náboženskou vědecky, a doznal (dle »Čecha« č. 189. r. 1904), že »posud se jaks taks mluvilo proti církvím, proti klerikalismu«, ale to prý nestačí, protože se má nejen myslit, nýbrž i domyslit, a dle toho jednat, jak i Hus činíval.*) Dr. Macháč na Kladně mluvil asi hodinu o slavnosti Husově hlavně proti řádu Jesuitskému. (»Čech«, čís. 188.) Učitel Beneš vykládal v Uhlířských Janovicích o církevním jmění v Čechách za doby Husovy a o zlořádech duchovenstva. Dr. Hajn vytýkal církvi zkostnatělost (na Kladně) a v Praze po řeči nešťastného býv. p. pátera Svozila, dle něhož Kristus Pán nepřinesl prý celou náboženskou pravdu! (to již oslavuje Husa kacíře kněžský nevěrec!) tvrdil, že nesmíme chtíti smířit Husa s církví, ale že musí býti bez ní atd. Tedy jak praveno, samé štulce a rány do katolické církve, o jejíchž staletých skvrnách, zlomyslnosti a zlém svědomí vykládají v nejmenovaném úvodníku ovšem i »Národní Listy«. Majíce takové zkušenosti, nemůžeme se ovšem pro revisi, zvláště ne pro revisi, již by jen církev úředně vykonala sama, nikterak rozohňovati, byla by to práce marná, a prakticky škodlivá, ponévadž by se jí dával jen nový obušek našim odpůrcům do ruky na církev.

S názory mými souhlasilo veškeré duchovenstvo jednohlasně a uvádělo různé příběhy z oslav Husových, kterými zvyšovalo vinu a neupřímnost našich pseudohusitů vrchovatě. Aby se však věc dle vymožeností moderní vědy objektivně a zevrubně vyložila a lidem dobré vůle, kteří nesouhlasí s řáděním pseudohusitským, ale hledají poučení, aby se dostalo všestranného, věc vyčerpávajícího výkladu, a tím aby se ulomilo ostří všelijakých předsudků proti duchovenstvu a katolické církvi, proto byli jsme všickni a doufáme, že i jiní duchovní v Čechách tak smýšlejí, hodnostářů církevních nevyjímaje, poněvadž i oni touží po pravdě a jsou věrně cítícími syny českého národa, i když jim to »Národní Listy« a podobní výtečníci popírají, znajíce jich »osvědčené« vlastenectví jen při národních — sbírkách. »Nižší« kněžstvo, ať si na vlastenectví, patentovaném jemu »Národními Listy«, mnoho nezakládá; až nižšího kléru nebudou »N. L.« potřebovati proti »vyššímu« a za stafáž Husovu, odstrčí je zrovna tak, jako odstrkují kanovníky, praeláty a biskupy! Tím končím, a byl bych ze srdce rád, kdyby moje myšlénky našly souhlasu v řadách spolubratří-kněží a povzbudily naše doktory a professory k vědeckým studiím husitským, aby nás nepřekvapovali a nepředstihovali laici!

Na německé horské faře ve Lhotě Zálesní (Huttendorf) u Jilemnice 27. července 1904 v Čechách.

Filip Jan Konečný,
farář.

---

*) Aby posluchačstvo »se domyslilo«, šťouchl je prof. Masaryk takto do čela: »Já dosud Ježíše pokládám za nejvyššího učitele náboženství, Ježíše historického, ne dogmatického Krista, ne *boha*, ale člověka a právě jakožto člověka ho můžeme milovat. ctít, následovat jako našeho učitele, vzor, ideál. Ovšem toto následování nebude slepé.« . . . Nebude? Už jest, protože kdo strhl s Krista božství a »udělal« ho pouhým »historickým člověkem«, zapřel ho před lidmi a udělal ho *po židovsku* svůdcem, křivopřísežníkem, Belzebubem a jak rouhavé nadávky ty znějí, o nichž nám *Písmo* z úst Židů, odpůrců Kristových vypráví.

Cesty srdce.

Povídka. Napsal P. J. Franco S. J. S výslovným povolením časopisu »Civilta Cattolica« pro »Vlasť« z vlaštiny přeložil JOSEF FLEKÁČEK.

(Pokračování.)

XXVII. Se svíčkou v ruce.

Darmo končila Julie svůj rozhovor, nadarmo se chystala jíti; dítky pochopily, že milovaná jejich učitelkyně, hovoříc o Madonně, vyhrála, a že jí John (v jejich očích víc než doktor) dal skoro za pravdu, a proto velmi nerady viděly, že je rozmluva přetržena. Mistress Needleová, která to dobře pozorovala, řekla Julii: »Víš, už je pozdě; zdá se mi, že nejlépe učiníme, uděláme-li to tak, jako někteří areopagité, kteří zvolali k sv. Pavlu: »Budeme tě o tom podruhé slyšeti«, a to tím spíše, že tyto maličké jsou už ospalé.«

Ale Klára a Klementina se tomu velmi živě opřely, volajíce o závod: »Nechce se nám spát! Není to pravda!«

A John dodal pln divoké odvahy: »Počkejte ještě chvíli, milá máti; nemohl bych ani spáti, pokud se tato otázka nerozluští.«

Začala tedy Julie znova: »Vše lze shrnouti v jedno jediné: Katolíci považují Marii Pannu za Matku Boží a matku svou; to jest ono símě, z něhož vzrůstají všecky projevy zbožnosti a veškeré projevy každého vnějšího uctívání. Když to vezmete ze základ, tedy vše, co se vám před tím zdálo býti výstředním, stane se okamžitě logickým, správným, nepřehnaným. Jakž by bylo možno omeziti synovské důkazy lásky, jimiž zahrnuje syn svou matku?«

»Aby byla žena nazaretská uznávána za matku věřících, to mně přece jen připadá příliš fraškovité . . .« řekl John.

»Jen pomalu, pomalu!« přerušila ho Julie. »Jste znalcem filosofie, musíte uznati, že nikterak nemůže býti něčím fraškovitým, co přijímá za své veliký počet intelligentních, upřímných a poctivých lidí: něco pravdy v tom přece musí býti. Všichni křesťané pozdravují Marii jako svou matku.«

»Ale my anglikáni ne.«

»Kolik pak je vás? »A jak dlouho trváte?« ptala se Julie a ihned odpovídala sama sobě: »Je vás několik málo millionů, kteří se hlásíte k vysoké církvi, a veliká část z tohoto počtu uznává úplně uctívání nebeské mateře. Rozsekal jste nedávno na padrť, čemu katolíci věří. Ale není tomu tak dávno, co i vy Angličané jste vzývali Marii Pannu jako matku, právě tak, jako to činíme my Italiáni a celý ostatní katolický svět. Že vy toho neděláte, to je jako kapka proti moři, a to tím spíše, že nejen církev katolická, ale i obce schismatické na východě i severu v této záležitosti žijí beze sporu jednosvorně. A jestliže jednotlivec nebo několik jednotlivcův jsou osamoceni oproti celé jednotě křesťanstva, musí cítiti, jak jim hlas jejich v hrdle umírá, pachtí-li se po odporu, odvolání, protestacích. Alespoň morální mateřství Marie Panny mělo by býti od vás respektováno a nemělo by se proti němu mluviti.« »Pravda«, odpověděl John, »není nás mnoho a ještě jsme hodně mezi sebou rozerváni; ale za to, že je nás málo,

máme záštitu svatého písma, a proto počítáme ono morální mateřství Madonny vším právem mezi pošetilosti.«

»Citujte mi místo,« pravila Julie, »zda bible zamítá morální mateřství Marie Panny.«

John ihned zpozoroval, že touto svou odpovědí zaběhl příliš daleko; marně hledal nějaký text, aby z toho vyvázl.

Julie, pronásledujíc ho, pokračovala: »Vidíte, to já vám mohu okázati jako že dvě a dvě jsou čtyři, že morální mateřství Marie Panny je věc pravá a Božská.«

»To nedokážete!« zvolal John.

»Byla Marie Panna matkou sv. Jana Evangelisty nebo nebyla?« řekla Julie. »Ano, praví to evangelium samo: »Kristus řekl učeníkovi: »Hle, matka tvá!« Byla to matka fysická? Nikoliv. Tedy matka morální. A tedy máte morální mateřství, jak je vyslovil a stvořil sám Kristus Pán.«

John mlčel, nevěda jak čeliti síle těchto důvodů. A Julie mluvila se stále rostoucím zápalem, jenž jevil se ve hlasu i posuncích: »Třeba jen věděti, jestli se toto morální mateřství omezuje pouze na Jana, nebo jestli platí i pro ostatní věřící. Nechci dogmatisovati na Bůh zdař. Církev o této události nevyslovila žádné dogma, jež by platilo jako článek víry věřícím. Katolík nemusí věřiti na toto morální dětství oproti Madonně a není se mu obávati, že bude proto jmín za kacíře. Jedná se zde o nauku, která se vžila do krve katolického lidu, již hlásali stáři otcové církevní, kterou učilo nekonečné ústní podání, a samo již svaté písmo — byť jí přímo i neučilo — podporuje.«

»Vidíte, a já přec jen stále o tom pochybuji,« chladně prohodil John.

»Račte jen poroučeti. Ale chcete-li zůstati logickým protestantem, nemůžeto popřít katolíkům právo, aby se měli za syny této nebeské matky — připouštějíc ovšem, že to bible nikde nepopírá. Ostatně v naší věci pranic na tom nezáleží, přesvědčím-li vás o pravdě či nepravdě mínění katolíků o morálním mateřství Marie Panny; dostačí, uznáváte-li skutečnost, co katolíci o tom drží — a že názor jejich není absurdní, ani svatému písmu protivný.«

»O tom,« řekl klidně John, »nemůže být žádného sporu; věc mluví sama za sebe, je viditelná, lze ji rukama hmatati. Toť je jisté. Nechci katolíkům upírati svobodu, aby rozuměli svatému písmu dle svého, právě jako my protestanti.«

»Nuž dobře; nyní tedy rozumíte hluboké logice uctívání Marie Panny. Hle, jak soudí. Matka Kristova stala se mátí mou, mátí morální, mátí adoptivní. Stala se jí, poněvadž Kristus na ni vznesl tento úřad svými slovy: »Hle, matka tvá!« Tato slova umírajícího na Kalvarii Ježíše Krista byla tak všemohoucí, jako ono první fiat pronesené nad chaosem. Do srdce oné ženy pod křížem vložen byl poklad mateřství ve prospěch můj, poklad, který se skládá z mateřské lásky, prozřetelnosti, prostřednictví, odpuštění — ze všech částí, které odpovídají mateřství božsky stvořenému. Ono tedy může, chce a koná tisíce dobrých věcí pro mě; všecka století se svými svatyněmi, oltáři, zásliby a divy hlásají slávu

této matky pomocnice; utíkám se k ní plna obdivu, plna vděčnosti za milosti již přijaté, s neomezenou důvěrou, že se mi dostane nových. Tak rozumuje katolík. Řekněte mi, pane Johne, kdo takto mluví nerozumně? Ne, a tisíckráte ne. Položeno na základ tohoto mravního mateřství Madonny sta a tisíce projevů naší lásky k ní, stávají se přirozeným důsledkem a dodatkem, ba nutností; myšlénka o nebeské mátеři je pro nás nevyčerpatelným zdrojem lásky a zbožnosti, ovládá vnější naše projevy, činí logické závěry, které vedou k citům nejvznešenějším. Kdož by mohl říci synovi: »Přestaň svou matku milovati!«

»Vy básnířko!« zvolal John.

»Dějepisec jsem,« odvětila Julie. »Nic jsem nepřidala ani neubrala, čemu učí katolický katechismus, je to obecný zvyk, který naplňuje srdce a mysl každého věřícího, ať je prostý člověk nebo učenec; — a to jsem vám, pane Johne, odhalila teprve matný jen odlesk a poblesk světla nesmírného a nekonečného!

Za této ohnivé řeči, vycházející z nejhlubšího nitra, zdál se Juliin obličej třpytiti se líbezným jasem, a její oči, ozářené světlem svíce, kterou dosud držela v rukou, leskly se když mluvila, téměř nadpozemským zábleskem. John, jakkoliv byl hrubého zrna a sympatii velmi nepřístupný, cítil, že se k chladné vážnosti, již k Julii cítil, druží cit naprosté ucty. Pravil Julii: »Dobře, budu studovati vaše knihy; shledám-li, že jste mi řekla úplnou pravdu, pravím vám otevřeně, že vám dávám v celém rozsahu rozhřešení z klanění se Madonně navždy; nejsem schopen dopustiti se nějaké nespravedlnosti.«

Julie odvětila: Při studování mějte především tyto tři otázky na paměti: Předně: Jest-li katolická církev Madonnu pokládá za bohorovnou čili nic, a poznáte nad slunce jasněji, že v našich modlitbách vyznáváme povahu její jako lidskou a od Boha odvislou; za druhé: je-li dovoleno vzývati Marii Pannu jako mocnou přímluvkyni u Nejsvětější Trojice, a shledáte, že byste dříve musil v Kristu Pánu zničiti, že byl jako člověk jejím synem a Marie z vůle Boží jeho matkou, než byste mohl tvrditi, že přímluva Marie Panny u Krista Pána nic neplatí a nic není, a konečně za třetí, je-li důvěra věřících v Marii Pannu přílišnou, a bude vám úplně jasno, že nekonečná milost Marie jako matky oprávňuje zvláštní její uctívání, a ještě více to uznáte, připustíte-li pojem katolíků o mravním jejím mateřství; pak vám nižádná důvěra, nižádný projev vroucí lásky k ní nebude možno viniti z přehnanosti a přílišnosti.«

Julie by byla přidala ráda ještě jiné věci, ale mistress Needleová, která toto vše byla dosud mlčky snesla, ji přerušila: »Už dost, už dost; je pozdě a budeme se modliti večerní modlitby.« John hledal Prayer-book; děti se chystaly k modlitbě, přemýšlejíce, že jejich učitelka měla asi pravdu, neboť ani John, ani matka ji nepřesvědčili a ona měla poslední slovo.

Druhého dne nepromluvilo se o náboženství ani slovíčko. Zdálo se, že John zapomněl na knihy, které slíbil prostudovati. Julie mu večer řekla: »Prosím, abyste mi do neděle vrátil některé z půjčených knih; budu jich potřebovati ku mši svaté.«

»Ještě mi je chvíli nechte,« řekl John a již o tom nemluvil.

Julie tedy čekala. Po třech dnech přišel John do komnaty, kde jeho sestřičky čekaly na svou učitelku, majíce italskou hodinu; podávaje jim knihy, pravil: »Dejte to miss Julii.« Tak se i stalo. Ale z knihy vyhlížel malý lístek, jako znamení tam vložený. Byl mezi dvěma stranami, obsahující loretánskou litanii, a byla na něm napsána náboženská studie Johnova. Zněla takto:

»Ani pověra, ani nespravedlivost! Amicus Cicero, amicus Plato, sed magis amica veritas. Jest zcela patrno, že mí souvěrci, vznášejíce na katolíky obžalobu, že se po modloslužebnicku klaní matce Kristově, nevědouce ani o tom, hrubě urážejí církev papeženskou. Studoval jsem litanie k Nejblahoslavenější Panně, jak ji nazývají. První oslovení — Kyrie elejson a Kriste elejson — se čtyřmi následujícími jsou podle mého soudu úplně pravověrné a srovnávají se na vlas s prvními články našeho anglikánského vyznání, jakož i ona, která vyznávají Božství tří božských osob; následující poetická jmenování výslovně popírají každý božský přívlastek Marii, žádajíce ji, aby byla u Boha přímluvkyní. Zkoušel jsem litanie ke všem svatým: činím týž závěr. Zvláště pak jsem rozvažoval o nejobyčejnější modlitbě katolického lidu, »Zdrávas Maria«, která se, jak mi bylo řečeno, vždy říkává hned po modlitbě »Otče náš«. Zdá se mi, že neobsahuje pranic, co by odporovalo bibli. První část jsou věrně citovaná slova evangelia Lukášova; není pochyby, že je můžeme opakovati i my. Svatá Maria — to může ostati, neboť kdo je »milosti plný«, je svatý, »Matko Boží« je tolik, jako řekne-li se matko Ježíše Krista, člověka a Boha; také Alžběta, — u Lukáše — ji nazývá »matkou Pána.«

»Pros za nás hříšné.« Tady to trochu vězí. Třeba o tom dobře přemýšleti. Až dosud jsem poznal, že nelze odsouditi tolik vážených anglikánů, kteří se matce Kristově doporučují — ovšem beze všech výstředností. Marie prosila skutečně za snoubence v Káně Galilejské a stal se zázrak. Sv. Pavel se modlil za věřící a žádal je, aby se modlili za něho. Celá církev se modlila za Petra v žaláři. Dokonce i Šimon Magus doporučoval se apoštolům, aby se za něho modlili. Kristus rozkázal, abychom se modlili za nepřátele. Mohou-li tedy spravedliví živí dosáhnouti milostí pro své spolubratry, proč by toho nemohli spravedliví a blahoslavení na nebesích! Proč by nemohla Kristova matka?

Rozkazu, aby se nectili přátelé Boží v nebi, v bibli nikde nenalézám. Jestliže někdy Duch svatý nezdá se schvalovati úctu prokazovanou andělům nebo ostatním blahoslaveným, skoro vždy jedná se o klanění v nejvlastnějším smyslu slova: pouhé uctívání není nikde zakázáno.«

Epilog: »Ave Maria« katolíků mohlo by docela dobře býti vřaděno do našeho anglikánského »Prayer-booku«, aniž by některý ze třicíti devíti článků pošramotilo. Jestliže se tomu názoru zdá odporovati čl. dvacátý druhý, vysvětluje jej článek šestý, který ustanovuje pouhou bibli za výslovné pravidlo víry. Tak tomu alespoň rozumějí nejlepší naši doktoři, nejlepší anglikánští protestanté, zvláště ze školy Oxfordské. To, co však anglikán ve

svém svědomí dopustiti nemůže, je, aby překročil míru ve vnějších projevech: růžencích, pověrečných poutích, víře v divy a zázraky, které se i dnes Madonně připisují. I když konečně připustíme Mariino mravní mateřství a morální naše dětství (jsou to věci, které mi nejsou dosti jasné), přece jen všeho moc škodí, a co je mnoho, je mnoho. Jestliže taková přehánění formálně bible nezakazuje, odsuzuje je zdravý rozum. Tak soudím já.«

Zapomněl John tento lístek, začínající tak dobře a končící tak špatně, ve knize náhodou, nebo jej tak nechal úmyslně? Julie věřila pevně tomu druhému. Vždyť John skutečně v otázce zázraku v Turině osvědčil neotesanou, poctivou však povahu, proč by i nyní nemohl projeviti, jak jest přesvědčen o důvodech, proč uctívati Madonnu? Zatím Julie nehledala ničeho jiného a přenechala Bohu starost a péči, aby rozmnožil nepatrné ono světélko, které padlo do duše Johnovy, jež se mu zdála dobru a pravdě přístupnou — pod hrubým vnějškem a obalem skrývalo se srdce poctivé a mysl bystrá, spravedlivá. Ale ještě jiné ovoce vzrostlo dobré Julii. Když John odevzdal knihy svým sestrám, neměla Klára a Klementina nic jiného na práci, než je otevříti a dychtivě v nich čísti. Až dosud neměly v rukou katolických náboženských knih; Johnovy disputace vzbudily jejich pozornost a první myšlénky o sporných náboženských otázkách. Knihy Juliiny zdály se jim býti mlsným soustem. Z rukopisu Johnova poznávaly — ač nerozuměly všemu, co tam četly — že jejich bratr, student, vědec, který se rovnal úplně Julii, že si s ní mohl tykati — uznává modlitbu »Zdrávas Maria« za krásnou a dobrou. Nebyly by si ovšem nikdy mohly představiti, že jejich učitelka, dobrá, zbožná, láskavá a lásky hodná Julie by toho byla schopna, modliti se nějakou špatnou modlitbu, ale Johnův úsudek zdál se jim býti formálním dovolením, přijati tuto modlitbu bez ublížení svému svědomí. Pročež puzeny onou vábivostí, obestíranou kouzlem novoty, jaly se bez prodlení modlitbu tuto opisovati.

A v tom okamžiku vešla právě Julie, aby dítky vyučovala. Viděla, co se děje, a srdce jí plesalo. Opatrnost jí však radila, aby nezasévala símě neshody mezi sebou a paní Needle-ovou a nedávala v sázku veliké výhody za malé; na druhé straně zase se jí zdálo nespravedlivým, nedovoliti nevinným těm dětem, aby prosily Královnu nebes. Nalezla výmluvu a pravila: »Nemohu nikdy dovoliti, abyste si opisovaly do svých knížek modlitbu, která by se třeba nelíbila vaší dobré matince. Chcete-li si ji čísti, naleznete ji vždy v mé knize; vždyť víte, že nemám nic pod zámkem.« A Julie jednala ještě dále a lépe. Nikdy nešla s dětmi z domova, aby nevešla do některého kostela se pomodlit. A tam vyňala z kabelky knížku, kde měla krásným obrázkem založenou stránku, kde bylo »Zdrávas Maria«. Žačky její knihu chtěly, a tak šla z ručky do ručky. Netrvalo dlouho a dívky uměly modlitbu z paměti; říkaly si ji potají.

To ovšem nebyl vrchol tužeb Juliiných; ale ona si toho byla vědoma, že cesty srdce jsou dlouhé, příkré, obtížné ve svých počátcích, ale mohou se mnohdy neočekávanými okolnostmi státi rychlými, snadnými, vítěznými.

XXVIII. Sir Robert Smith, »pan Protijed«.

Julie, pozorujíc že je tak často dotazována ve věcech náboženských, pohřížila se do studování sporných otázek a dychtivě četla dobré spisy, které si v Turině byla opatřila. Těm zasvětila hodiny, jichž byla by mohla užíti ku svému oddechu a každou minutku času, kterou mohla si uspořiti, konajíc ostatní své povinnosti; tak opatřila se výbornými zbraněmi, že se mohla pustiti do každého boje k obhájení pravdy, aby se v plném lesku zatřpytila v pohostinném domě rodiny Needle-ovy. Majíc mysl bohatě vzdělanou a stále se cvičíc, stala se způsobilou osvojiti si i nejvyšší poznatky; těšila se tomu nesmírně, že mohla povznésti zraky do výšin nebeských, věčně zářících pravd, do oné oblasti stále nových a nových, ohromnějších a nesmírnějších, o jejichž nekonečnosti světáčtí lidé nemají nejmenšího zdání. Plesala sama nad sebou, když, provázena výtečnými mysliteli, procházela se stupnicemi a obory zjevených pravd, počínajíc hned od té prvé — že jest Bůh — až k nejpodrobnějším zjevům katolicismu, ku svěcené vodě, růženci, škapulíři s Madonnou; viděla jasným zrakem, že všecko toto spočívá na důkazech nad veškeru pochybnost povznesených, že jedno plyne z druhého, jedno druhé proniká oživujícími paprsky, jedno že je základem druhého, a všecko až k nejvyššímu že se stkví nevyrovnatelnými krásami logickými, mravními a esthetickými.

Často se stalo, že Julie docela sama počala v nadšení své mysli hovořiti a odpovídati, tak jako by se ji brzy John, brzy mistress něco tázali; chápala se ihned důvodů jimi uváděných ve prospěch náboženství katolického, odrážela anglikánské předsudky, porážela své protivníky nezdolnou silou závěrů, rozprášila jejich námitky, a zároveň se učila činiti tak s veškerou mírností a užívati slov i rčení, aby nikterak neurazila osvědčené jejich přátelství.

»Ubozí slepci!« zvolala si nejednou, »slepí a podezíraví, krmení a živení opovrhováním církví římskou, nevražící na všecko, co není anglikánské, zatvrzelí pýchou, že jen oni mají svaté písmo, že mu nikdo jiný nerozumí než jenom oni, pyšní a domýšliví, že sami sobě připisují onu neomylnost, kterou popírají náměstku Kristovu, koncilům, církvi! Dotknu se vás rukou a uvidíte, že — ale ne, nikoliv! Já blouzním! Ticho, pomalu — klid a mír! Zvolna! Modleme se — a mlčme!«

To byl praktický závěr horlivých studií Juliiných. Dobře tušila, že kdyby se měly opakovati dva nebo tři podobné turnaje o uctívání Marie Panny jako posledně, byla by zle porušila všechno přátelské soužití s paní Needle-ovou, a tím i na dlouho oddálila naději, ji získati. Bylo tedy nutno, nedati se tak snadně zavésti do disputací, ač si toho jinak velmi živě přála. Proto se dala do tím větší práce, vyšňořiti umělecké album, určené ke studiu svých žaček a zábavě ostatních. Byla samá malba, socha, pomník, samý přírodopis, a tak kvetla rozmluva neustále; vynalézala hry, dávala luštiti otázky literární a dějepisné, zapřádala hovory o politice a o běžných událostech, mnohdy pak buď sama sobě nebo celé společnosti zpříjemnila čas a zábavu hrou na piano.

Julii totiž nikterak nechyběla společnost ochotníků. Mnohé anglické a americké dámy, které trávily zimu ve Florencii, oblíbily si velice příjemný a útulný salon paní Needle-ové, a často jej se svými dětmi navštěvovaly, nalézajíce zde milou zábavu. Julie, jak pochopitelno, stkvěla se tu všemi svými přirozenými přednostmi i ušlechtilým svým zjevem; mistress Needle-ová byla pak vtělená radost. Zdálo se jí, že jí to dodává lesku a zásluhy jako dobré a obezřetné matky, když uvádí své dítky pod dozorem výtečné učitelky do vznešených a ušlechtilých společností.

Mistress byla tím spíše spokojena se skrovným vítězstvím své přítelkyně, když pozorovala, jak po rozhovoru o Madonně všemožně se snažila, aby se vyhnula každé bitvě, kterou jí John často nabízel. Žárlivá pietistka byla přesvědčena, že její drahý prvorozenec poněkud slevil ze své puritánské přísnosti a nedávala vinu Julii, nýbrž jemu samému, že s takovou bujností, u něho nebývalou, pouštěl se do hloubání svého náboženství. Poměr mezi ní a Julií byl sice stále výborný, ale proto přece neustávala úzkostlivě hledati prostředky, jak čeliti jejímu účinu co do názorů náboženských.

Za tím úmyslem obrátila pozornost k někomu, jenž se jí zdál k tomu býti zvláště způsobilým. Byl to stařec s hlavou bílou jako mléko, muž veskrze počestný, plnokrevný Angličan, který se uchýlil do Florencie, aby prodloužil léta svého churavostí ohrožovaného života a těšil se čistému a lahodnému vzduchu. Přátelé představili ho paní Needle-ové hned jak přišla do Florencie a on to byl, jenž způsobil, že upustila od svého úmyslu zaměniti pobyt v hotelu s villou v okolí města. Paní Anna, od jakživa nepřítelkyně hlučných zábav, nalézala štěstí v klidných domácích a přátelských společnostech, které shromažďovala kolem své rodiny. A přátelství sira Roberta Smitha — tak se stařec jmenoval — mělo v očích paní Anny zvláště znamenitou cenu. Starý poctivec onen znal totiž dopodrobna všechny okolnosti, dějiny, spory a vlastnosti všech protestantských obcí, často a rád o tom mluvil, dávaje vždy přednost vysoké církvi, jejímž byl příslušníkem. Netřeba ani podotýkati, jaký kapitál z toho Needle-ová vytloukala, jak říkáme. Proto ho zahrnovala zdvořilostmi, aby ho přivábila do svého domu a ihned začínala rozmluvy, ve kterých si tak liboval, a to zvláště, byl-li přítomen John a obě dcerušky; ve svém srdci nenazývala ho jinak než-li »pan Protijed«.

Mimo tuto kýženou a výtečnou výhodu poskytoval Smith jestě jinou, rovněž nikoliv k zahození: kde byl on, tam se nikdo nenudil. Byl řečník, mluvil čtvrt, půl hodiny sám a nedal jinému slovo; ale vypravoval novinky z Anglie a Ameriky, vše s tak milou přívětivostí, že na něm všichni mohli oči nechati. Jindy zase vzpomínal na své cesty (procestoval půl světa), dobrodružství a příhody svého mládí, skutky a způsob života znamenitých mužů, s nimiž byl důvěrným; při tom zapomínal svých let — mezi sedmdesáti a osmdesáti — a v obličeji jen kvetl jako mladík; poslouchati ho nebylo tolik jako obcovati pouhé společenské zábavě, ale jako býti přítomnu přednášce, akademii.

Needle-ová ho dávala svému Johnovi za příklad a snažila se, aby oba přiměla k vzájemnému rozhovoru.

V jistých dobách byl sir Robert Smith v náladě ponuré, nepřístupné. Nedostavil-li se do večerních společností, vyhledala ho mistress s Johnem sama. Obyčejně sedával na houpací židli, pohroužen v poduškách, bez novin, bez knih a map, ale s objemnou biblí na stolečku před sebou; byla stříbrnými sponami zavřena. Oči měl upřené do plamene krbu, sotva je pozdvihl na okamžik, aby návštěvu pozdravil a pokynul hlavou, aby si vedle něho sedla.

»O čem pěkném to přemítáte?« ptala se mistress, tisknouc mu ruku.

»O smrti,« řekl Smith.

»I jděte mi s nějakou těžkomyslností; kdo je zdráv, je mlád.«

»Kdybych byl zdráv, jako že nejsem; celý život moudrého je pomýšlením na smrt, povídá Plato.«

Paní Needle-ová napolo ze soucitu, napolo ze zdvořilosti snažila se rozmlouvati o něčem lhostejném, veselém a duchaplném. Marné namahání; její přítel byl jako z kamene. Po mnohých bezvýsledných pokusech, po mnohém trapném mlčení, sporými jen slovy přerývaném, chystala se k odchodu. Ale stařec ji chytil oběma rukama a posuňkem i pohledem prosil, aby ještě neodcházela. Bylo třeba ho poslechnouti. »Jak podivný to muž!« řekla sama sobě, když konečně se s ním loučila. »Je to zlaté srdce; náš duchovní mě ujišťuje, že nikdy ho nadarmo nežádá, jedná-li se o dobročinný skutek ve prospěch našich chudých krajanů a on sám mi řekl, že dává stejně katolickému faráři jako protestantskému pastoru! Kdož by to řekl, že pomýšleje na smrt, je tak zasmušen! A zítra nejspíš přijde k nám, bude vesel, bude hlasitě a hlučně rozkládati — kdož to může pochopiti!«

Bylo tomu skutečně tak. Pan Robert Smith přišel druhého dne po náboženské službě do domu mistress Needle-ové; ačkoliv že se opíral o hůl a dal se vésti sluhou, aby mohl do schodů hotelu New-York, měl pro každého vlídné slovo, každému tiskl ruku, koho potkal: paní, Johnovi, Julii, každému vroucně děkoval, kdo ho byl navštívil, a zvláště se laskal s oběma dceruškami. »Kde jste dnes byly, miloučkové?«

»Na bohoslužbách,« odvětily obě. Smith obrátil se k paní Anně a tázal se rovnou: »Vy jste si způsobila potěšení, poslouchati našeho duchovního?«

»Řekněte mně nejdříve vy, co se vám z jeho řeči nejlépe líbilo.«

»Skoro bych to řekl právě tak, jako jeden náš kritik: nejlepší bylo, když šel pryč a nechal kázání.«

»Běda! No ovšem, každý má své gusto.«

Smith na to: »Abych vám řekl čistou pravdu, poslouchám naše duchovní rád v obyčejném hovoru, jsou-li mužové počestní a vzdělaní; ale jejich kázání je mi tak milé, jako kouř do očí.«

»A proč to?« tázala se Needle-ová, nemálo pohoršena.

»Protože, když káží, nepovídají nic, co by vniklo až do nás, lítají pořád ve vzduchu vysoko a vysoko, řekl bych po špičkách věží — a to všecko ze strachu, aby nezavadili o různá nábo-

ženská vyznání svých sekt. Nalézám v tom prázdnotu ducha, nedokrevnost, je to jako vymačkaný citron. Mám pravdu nebo ne?«

»Každý má své gusto,« opětovala mistress, cítíc jednak, že poznámka Smithova je pravdivá, obávajíc se však, že urazí jejich náboženskou obec.

»Pomyslím-li si, že takový druh lidí má státi u mého smrtelného lože, cítím už napřed hrůzu posledního zápasu. Byl jsem v indické válce dvakráte raněn a odnesen do polní nemocnice. Měl jsem okolo sebe duchovní několika vyznání. Jaká to nešikovná čeládka! Jeden z nich hnal na mě útokem se slovy: »Příteli, teď je čas, abyste přijal Ducha Svatého a obrátil se; za krátko zemřete!« Druhý chtěl, aby se odtáhly záslony u postele, že moje duše bojuje se zlými duchy. Třetí přistoupil ke mně docela vesele a začal s Ezechielem: »Zdali pak si vzpomínáte na krásné doby mládí, kdy bývalo svaté písmo naší rozkoší a radostí? Desátá kapitola Ezechiela: »Vstupoval jsem do směsice cherubínů, vozů, řek chobar!« *) Račte uvážiti, vážím si bible jako každý věrný protestant, ale v mládí jsem měl jiné věci na práci než učiti se z paměti Ezechiela a zvláště kapitolu desátou.«

»Kde jste studoval?« tázala se paní.

»Poslední svá studia konám tady ve Florencii, neboť co se týče studií náboženských, neřekl jsem nikdy »dost«. (Paní se chvěla radostí.) Ale kde jsem do opravdy studoval, to bylo v Ženevě. Tam jsem se stal polovičním misionářem.«

»O vypravujte nám to,« zvolala Needle-ová, hoříc zvědavostí; »vypravujte nám, koho jste obrátil!«

A podívala se na Johna pohledem, který pravil: »Poslouchej!«

(Pokračování.)

Píseň.

Svět tiše dřímá, zahalený
v plášť tiché noci řasnatý . . .
dech klidný slyším milé ženy,
mé růže s dvěma poupaty.

Spí dcerka naše na kolébce
jak narcissový vonný květ,
a ze sna klučík »mami« šepce,
náš čtveračivý amoret!

Ty, Pane, který nad oblaky
ve slávě věčné přebýváš,
k nám dolů vlídně shlédni zraky
a andělskou nám sešli stráž!

Jan Karník.

*) Všechny tři případy jsou přísně historické. Pozn. spis.

Lvova společnost (Leo-Gesellschaft).

Vlastimil Hálek.

Pokládáme za prospěšné rozhlédnouti se po činnosti katolických literárních, vědeckých a uměleckých družstev v zemích Rakouských. Přední katolickou korporací pro vědu a umění jest Lvova společnost ve Vídni. Rakouská společnost Lvova (Leo-Gesellschaft) vykazuje za rok 1903 řadu úspěchů ve své činnosti.

V r. 1903 zřízena byla *sekce pro vědy přírodní*. Vstoupila v život 28. list. v předvečer stoletých narozenin rakouského fysika Kristiana Dopplera, čítajíc přes 30 členů. Za předsedu zvolen univ. prof. dr. J. Pernter. Za program své činnosti si ustanovila: pravidelné schůze s přednáškou a s připojeným rozhovorem, otisknutí přednášky a vydání její v populární formě, dále bádání vůbec. Zřízení této sekce předcházel podnik, který uspořádala Lvova společnost s pokusy Foucaultovým kyvadlem v rotundě Vídeňského Prateru. Mělť se opakovati pokus kyvadlem, který prvně r. 1852 v Pantheonu v Paříži fysikem Foucaultem byl podniknut k důkazu otáčení se země kolem osy, v obrovském rozměru s kyvadlem 80 metrů dlouhým. Pokus ten konán byl v obrovské budově výstavní v Prateru od 3.—11. října denně 4—5 hodiny. Na 19.000 obecenstva ze všech kruhů Vídeňských súčastnilo se na tomto podniku.

Jestliže úspěch tohoto projektu rozšířil jméno Lvovy společnosti do všech kruhů, tím více tak učinila *umělecká výstava*, pořádaná ve Vídni od 14.—30. července za tím účelem, aby seznámila přátely křesťanského umění se snahami umělců Lvovy společnosti. Súčastnilo se jí 15 umělců s 3 uměleckými průmyslníky, kteří vystavili 72 předměty originálů z řezbářství, malířství, modelů, návrhů a fotografií. Vynikajícím předmětem byly návrhy Božího Hrobu na vypsanou první cenu od Lvovy společnosti 1000 K a 4 ceny po 200 K. Přednášek se konalo 8, a to: O posvátném plátně hrobovém v Turině. Vzpomínka na malíře Schönbrunnera. Modelly Vídeňských musejních staveb se stanoviska musejního. Sekce pojala myšlénku zříditi Dolnorakouské zemské museum. Praktickou podporu křesťanského umění bude prováděti sekce dalšími výstavami a vypisováním cen. *Sekce pro socialní a právní vědy* za řízení c. k. sekčního rady dra. K. Scheimpfluga usnesla se ke své publikaci »Beschlüsse dreier Studienkommissionen katholischer Socialpolitiker 1882—1892« podniknouti další studie o naléhavých otázkách socialní politiky se stanoviska katolického a vynikající muže z Rakouska k tomu přibrati. Přednášky se konaly: O zákonité regulaci kartelů, a O problému úroku z kapitálu.

V přednáškových večerech každého týdne shromažďovalo se hojně členstvo i hosté. Themata jich byla následující: Opravy kostelů a hradů. Josef Wichner jako povídkář. Friedrich Nietsche. Starovídeňské pověsti. Rakouská konverse rent. Otázka Vídeňského paedagogia. Dějiny sirotčince v Judenau. Čínská řeč a výchova. Básník Hladký. Nynější stav Dol. Rak. zákona o chudinství. Upomínky na Kahlenberg. Hudební časové otázky. Alkoho-

lismus a duševní práce. Otázka rak. uhersk. následnictví trůnu a její dějinný vývoj. Moderní falšování na umělecko-průmyslovém poli. Nejnovější dějepis Bulharska. Papež Pius X. Založení Dol. Rak. zemského musea. Polský spisovatel Zikmund hrabě Krasinski. Hrob císaře Bedřicha Krásného.

V literární sekci přednášel básník ing. Ed. Hladký (asi Čech) své nejnovější básně.

Sekce pro paedagogiku konala 7 měsíčních schůzí s přednáškami a referáty: Soukromá četba žáků na středních a učitelských ústavech. Umění v životě dítka. Alkoholismus a škola. Plán paedag. pokrač. kursu v Solnohradě. Nové směry dějepisu a jich působení na vyučování dějinám. Vyučování mathematice a fysice na učitelských ústavech.

Sekce pro dějepis vyslala pracovníka na rok do Říma k veliké práci, jíž se podjala Lvova společnost, k vydání kamerálií avignonských papežů z listin vatikánského archivu, k čemuž přispěl opat cisterc. kláštera v Heiligenkreuzu. Ve dvou schůzích byly přednášky, a to o zasnoubení se císaře Ferdinanda III. a o válce r. 1809.

Sekce pro filosofii a theologii vykonala mnoho práce vydáváním listu: »Theologische Studien der Leogesellschaft«. V něm vyšly práce: Ratramnus a Eucharistie. Povinnost náhrady dědici dle kan. práva. Heteronomie křesťanské morálky, Vytvoření se koncil. theorie v 14. stol. Vědecký komentář ke knihám písma sv. St. Z. a N. Z.

Kromě těchto publikací vydala Lvova společnost jiné ještě *spisy*.

Dílo *»Das sociale Wirken der katholischen Kirche in Oesterreich«* doplněno bylo pokračováním monografie o diecési Litoměřické od univ. prof. dra. Fr. Endlera v Praze, k jehož vydání obdržela Lvova společnost podporu od nejdůst. Ordinariatu v Litoměřicích. Tím jsou nyní všecky diecése v Čechách v tomto díle zastoupeny vedle sv. Hypolitské, Solnohradské, Seckavské a Gurkské. V nejbližších letech budou vydány monografie diecési Olomoucké, Mariborské, Lublaňské a Brixenské.

Z »Pramenů k rakouskému církevnímu dějepisu« vyšel první svazek Acta Salzburgo-Aquilejensia u Styrie v Št. Hradci, druhý svazek jest v tisku.

Z »Pramenů a zkoumání k dějepisu a kulturním dějinám Rakouska a jeho korunních zemí« vyšel 9. svazek 1798—1858 a tyrolská literatura 1800—1846.

Periodické publikace Lvovy společnosti byly »Allgemeines Literaturblatt« ve 12. ročníku a »Die Kultur« ve 4. ročníku. Vědecké kruhy Vídeňské nazvaly je »vzory v jich oborech.« Mnohé práce v nich vyšly ve zvláštních otiscích. Též *»Allgem. Bücherei«* Lvova společnost vydala 7 svazků.

K podpoře *katol. lidových knihoven* věnovala v 19 případech Lvova společnost knihy.

Svým účelům věnovala Lvova společnost za r. 1903 obnos 26.365 K, od svého založení 315.296 K. C. k. ministerstvo kultu

jí věnovalo opět 2600 K k vydávání pramenů histor. Společnosti má upraveny vkusně spolkové místnosti dosud jen najaté, jež jsou střediskem katolického obecenstva Vídeňského. Koncem r. 1903 bylo 2503 členů, z nichž připadá 461 na odbočku pro Tyroly a Vorarlberg. Předsedou Lvovy společnosti jest svob. pán dr. Josef Helfert, c. a k. tajný rada, místopředsedou polní biskup dr. Koloman Bělopotocký, gen. sekretářem pap. prelát dr. Frant. Schindler, univ. prof. ve Vídni. Lvova společnost vznikla r. 1891 pod zářným jménem velikého Sv. Otce Lva XIII. Jest to jedna z nejseriósnějších katolických vědeckých institucí Rakouska a vykonala za 13 roků svého trvání velký kus práce kulturní.

Vidění.

»Perditio ex te . . . . . .«
Oseas 13. 9.

Tím dýmem otravným ze strojů nesčíslných,
par hustým závojem z křivulí tajuplných,
sextanty hvězdářů, zoologů drobnohledy,
přes hlavy vznešené velikých mužů vědy,
přes háje vavřínů
čtu jméno Ahasver.

Za lesem živoucím zdvižených tvrdých pěstí,
tou září krvavou, jež velký požár věstí
hlav žhoucích, vzbouřených a srdcí rozvášněných,
nad davem zmateným žen, mužů zubožených,
přes demagogů řev
čtu jméno Ahasver.

Za mořem ocele, bodáků, děl a zbraní,
přes nedobytnou zeď, jíž svět shlédnouti brání
území zničená morovým dechem »práva«,
za hnusným močálem, z nějž lidu pít se dává,
přes hory papíru
čtu jméno Ahasver.

Nad stínem satana na Krista křížem čnícím,
za nocí pýchy, bezdnem sálajícím
pekelným žárem, který všecko sžírá,
z nějž táhne výpar zlý a sodomitská síra, —
za vší tou příšerou
čtu jméno Ahasver.

Robert Práda.

Marianská jubilejní výstava v Praze.

Letos jest tomu 50 let, co slavnostně prohlášeno bylo dogma o Neposkvrněném Početí Panny Marie, kteroužto pravdu, jak vypočítává Simon Santagata, již ve věku XVII. na 6000 spisovatelů obhajovalo.

Za příčinou tou: Roma locuta est — celý katolický svět má oslaviti toto padesátileté jubileum prohlášení dogmatu.

K různým oslavám — na nichž ve Vídni i sám dvůr císařský stkvělým zastoupením měl podíl — má se v metropoli křesťanstva v Římě připojiti také mezinárodní výstava Marianská, která uspořádána býti má v paláci Lateránském a potrvati má do Velikonoc 1905.

Výstava ta má zahrnovati v sobě tři hlavní oddělení s různými poodděleními.

Prvé hlavní oddělení: Úcta Marianská, druhé hlavní oddělení: Literatura Marianská a třetí hlavní oddělení: Marianské řehole, ústavy a družiny.

Hesla vyšlého z Říma radostně uchopil se nejdůstojnější Ordinariat Pražský a ustavil komitet nejen za příčinou obeslání Římské výstavy, ale i s tím vděčným posláním, aby dříve v Praze došlo k pořádání Marianských památek českých a výběr jich aby poslán byl do Říma.

A k uskutečnění výstavy Pražské došlo za neobyčejné energie a vědeckého i taktuplného rozhledu budovatelů výstavy té.

Oč jsme předstihli výstavou tou na př. Maďary! Při nedávné cestě své po Slovači Uherské mluvil jsem s mnohými kněžími i uherské národnosti — leč ti ani o římské exposici nevěděli, natož aby byli pomýšleli na vlastní Marianskou exposici.

A což Poláci, jejichž hrdinové mají v katedrále na Vávelu pomníky a kteří za živa na prsou nosívali obraz P. Marie a na křivé šavli vyrytou její podobu? Nevím, zda ti uspořádali vlastní exposici Marianskou.

Pražská výstava Marianská slavnostně zahájena byla dne 19. srpna 1904 o 11. hodině nejdůstojnějším protektorem, Jeho Eminencí panem kardinálem.

Výstava oslňuje množstvím vystavených artefaktů Marianských.

Mimoděk připadá nám srovnati exposici marianskou na Výstavě Národopisné v církevním oddělení roku 1895 s nynější výstavou. Případně také v předsíni výstavní vyloženo je vyobrazení »První marianské výstavy v Praze« v oddělení církevním na výstavě národopisné r. 1895. Tenkráte srdce plesalo nad hojností památek marianských tam — což teprve nyní!

Vždyť jeden z největších sálů pražských, k. a. seminářský refektář, zdélí 44 m., zšíří 11 m., nestačil na exposici předmětů marianských, takže prospěšně užito bylo chodeb a arkád vedoucích do refektáře jako plošin výstavních.

V průčelí sálu výstavního umístěna je nadmíru bohatá exposice kláštera Strahovského v Praze, zejména péčí kapitulára Dra. J. Zahradníka. Na ohromné průčelní stěně látkou červenou pokryté připjat je nejvýše monogram Marianský, paprsky obklopený. A pod ním hned milé teplo rozehřívá srdce naše, kochající se

v těch hojných stkvostech kultu Marianského, které nastřádali »bílí otcové« ve svém klášteře na Strahově. Aspoň některé stkvosty buďtež tu vytčeny: Křídlový oltář ve dřevě řezaný s reliefem P. Marie z prvé polovice XVI. století. Kopie Dürerova obrazu: Slavnost růžencová. Hedvábím vyšitý obraz bělohorský s trofejemi válečnými (I. pol. XVII. stol.). K. Marattiho (1625—1713): Narození Páně. Mariale Arnošta z Pardubic z r. 1650. Z prvotisků: Liber Chronicarum z r. 1493. Missál Pražský z r. 1479. Psalterium B. M. V. z r. 1492. Cestopis českého pána F. z Donína ze XVI. stol. s obrazem chrámu Loretánského. Missál B. z Louky s krásnými miniaturami. Skladby Marianské premonstrátů Strahovských. Bohatá kolekce starších Marianských rytinek. Toť vyjmenována jenom nepatrná částečka v záplavě Marianských památek, které vystavuje kanonie Strahovská.

A tak v úzkém rámci referátu je nám těžko vyjmenovati, natož oceniti, ostatní památky Marianské, snesené na výstavě. Sámť katalog výstavní povšechně vystavené předměty vypočítává na 44 stránkách a i tu pod jedním pojmenováním je zahrnuta nejednou řada předmětů výstavních.

Nicméně ale přece aspoň na některé artefakty zvláště poukazuji. — Viděti tu lze, což jindy není tak snadno širším kruhům přístupno, z pokladu sv. Vítského: Tabulový obraz Madonny typu Zlatokorunského.

Z kapitulní knihovny: Žaltář kláštera Ostravského ze XIII. století. Latinský kancionál Arnošta z Pardubic (XIV. stol.). Missál Olomouckého biskupa Jana ze Středy (1364—1380). Evangeliář z XI. století s vazbou ze XIV. století.

Ze sbírek Jeho Eminencí: Dřevořezba: Korunování P. M. Mešní kalich s obrázky Marianskými na emailu (XVIII. stol.).

Z c. k. universitní knihovny v Praze: Vyšehradský evangeliář z XI. století. Passionál abatyše Kunhuty z let 1312—1314.

Z majetku Jiřího knížete Lobkovice: »Innocentii papae III. sermones«, rukopis na pergamenu ze XIII. století. Latinsko-francouzské hory (modlitby) z XV. stol. Z majetku hrab. H. Palffy-ho: Madonna ze zámecké kaple v Březnici z r. 1396.

Z majetku ryt. řádu křížovnického: Missál na pergamenu s miniaturami (XV. stol.)

Z majetku Erv. hr. Nostitze-Rieneka: Kožená vazba s emailovanými sponami. Z Břevnovského kláštera: Latinské modlitby na perg. s miniaturami ze XVI. stol.

Z řádu maltánského: Brevíř převora Petra z r. 1498.

Z umělecko-průmyslového musea v Praze: Soška Madonny ze slonoviny řezaná. Z Národopisného musea řada keramiky s Mar. obrázky.

Vysoce cenná je vlastní exposice Pražského Musea městského, jakož i předmětů z Náprstkova musea.

Milým teplem dýše: Interieur Marianského básníka Julia Zeyera (majetek Náprstkova musea), jakož i výstavka »Patronátu mládeže v Praze.«

Velice cenná je sbírka a exposice starších Marianských skladeb systematicky uspořádaná profesorem konservatoře Ondřejem Horníkem.

Krásným článkem zakončujícím řetěz nekonečný vystavených artefaktů Marianských tvoří díla žijících umělců ať v originále či reprodukci, jako jsou: Kastner, Klusáček, Satra, Pekárek, Rudl, Amort, Vosmík, Pirner, Liebscher, Dítě, Urban, Foerster, Bosáček, Říha, Knüpfer, Jenewein, Schwaiger, Úprka, Aleš a j.

Ba i průmyslové moderní věci Marianské vystavují tu: Kryšpín, Bauer, voskař, zlatnicí: Staněk, Hloužek, Tengler a j.

»Ex unque leonem.« Již z malého výpočtu toho dá se tušiti, jak výtečně obeslána je naše výstava Marianská.

Věru zasloužili by všechny korporace, kláštery, jednotlivci z kruhů šlechtických i občanských, kteří buď obeslali výstavu nebo jinak o ni zásluhu si získali, aby na tomto místě čestna vzpomínka jim byla věnována. Leč v povšechném posudku nelze tak učiniti — poukazuji opětně na katalog výstavní, sestavený duší výstavy, metrop. kanovníkem Drem. Ant Podlahou (cena 40 hal.), s nímž ostatní členové komitétu úsilovně se snažili co možná nejvíce přispěti ku zdaru výstavy.

Nemohu však pominouti ještě Jeho cís. Výsost, arciknížete Františka Ferdinanda, kterýž k lesku výstavy přispěl blahovolným propůjčením dvou vzácných Marianských sošek.

Shrnuji hluboký dojem, jaký v duši každého návštěvníka zanechává Marianská výstava, v tyto myšlénky:

Výstava ta velmi přehledně a ladně uspořádaná podává obraz retrospektivní i současný o úctě lidu našeho k Panně Marii. Uskutečnění toho usnadnili zdarma k výstavě zapůjčíce: sl. zemský výbor květinovou dekoraci, sl. Společnost vlasteneckých přátel umění mezistěny, rámy a pultové vitriny, sl. městská rada král. hlav. města Prahy, sl. Umšl. prům. museum a sl. Kuratorium technol. musea vitriny a j.

Výstava ta dokumentuje, že přes požár husitských válek, vpády švédské a německé, při nichž »čisté evangelium« hlásáno bylo vyčišťováním vlasti naší od uměleckých památek, přes zlobu doby Josefinské tolik památek uměleckých zůstalo, že krom poloostrova pyrenejského a Italie vlasť naše předčí na Marianské památky všechny ostatní země.

Výstava ta má i význam další! Na podnět z Říma zahájena byla u nás akce na obeslání mezinárodní výstavy Marianské v Římě. Ba více se stalo. Samostatná Marianská výstava v Praze byla uspořádána. Tak jsme my, dědici odkazu sv. Cyrilla a Methoda, z nichž jeden na družné Moravě, druhý v Římě odpočívá, osvědčili, že věrně trváme při skále, Petru, apoštolské stolici. Jeť výstava Marianská i důkazem životní síly a podivuhodné tvořivosti kultu Marianského.

Druhdy přední mluvčí českých evangelíků v posudku svém o církevním oddělení evangelickém na výstavě Národopisné pravil, když dříve předeslána byla stať o bohaté katolické exposici na artefakty umělecké na výstavě Národopisné: »Zde bylo patrno, čeho církev evangelická má hojnost a čeho postrádá, nač klade

váhu a důraz, co pomíjí... duch její nehledající okázalosti, duch hloubavý...«

Mám za to, že jakási závist pisateli tomu diktovala ona slova. Vždyť plodem ducha je nejen literatura, ale i umění a umělecké výtvory vedle literatury tenkráte byly krásným dokladem ducha a síly církve katolické.

A tak i vystavené předměty na výstavě Marianské jsou dokumentem neuhasínající životní síly, spočívajícím v kultu Marianském ve směrech nejrůznějších, dokladem jsou, že i po stránce kultu Marianského církev katolická jest oním stromem vyrostlým ze semene horčičného, vysílajícím opět a opět nové a nové zelenající se, svěží výhonky.

Výstava ta jest i výbornou školou, kde obohatiti můžeme obzor vědění, stopovati můžeme rozličné směry umělecké, konati i srovnávací studium, jelikož nejen domácí, ale i cizí díla jsou tu vystavena. — Jest apologií, že církev vždy přála umění.

Jest — a tím končím — i jakoby skleněnou čočkou, z níž tryskají nesčetné paprsky do srdce našeho, jež jsou s to, aby větší a větší žár lásky k Matce Boží v něm rozněcovaly.

Zasluhuje kat. exochen navštívena býti v době, co bude přístupna — t. j. do konce září b. r. *Karel Procházka.*

Za vlaštovičkou.

Vlaštovička roztomilá,
na niž zvyk' jsem od léta,
teď mne náhle opustila,
v cizí kraje odlétá.

Prázdné hnízdo zanechává,
dům i naši zahradu —
s ní mi radost s Bohem dává,
kdo dá za ni náhradu? . . .

Vím, že jinak nemůž' býti,
tak je psáno osudem:
Ani my tu, vlaštovičko,
věčně věkův nebudem'.

Musíme též odletěti
v dalný kraj a neznámý —
budou truchlit naši milí
také jednou nad námi.

J. M. Dědinský.

Dějiny Chlumku u Luže ve světle pravdy.

Odpověď p. Dr. K. V. Adámkovi. — Píše VÁCLAV OLIVA.

(Dokončení.)

Ještě ad vocem kronikář P. Ivánek. P. Ivánek prý povážlivě nad velikým množstvím »zázraků«, jež staly se na Chlumku, hlavou kroutí, dokládaje, že jest lepší jediný zázrak uznaný, než tisíce takových, jež začínají slovy jakýsi, odkudsi a kdysi. P. Ivánek na str. 16. píše: »Uvádím dobrodiní Marianská, ježto zázraky je pojmenovati se neodvažuji, leč by byly schváleny církevní vrchností« a na stránce následující připojuje: »Uvedu nyní ostatní dobrodiní Marianská se jmény těch, kdož jich obdrželi. Než toto mne dostatečně neuspokojuje, přál bych si totiž, aby také rok a měsíc a den, kdy se ta dobrodiní stala, poznamenány byly. Z této příčiny snažně žádám, aby ochránci této residence pilně toho dbali. Nebudou-li totiž s těmito okolnostmi a což hlavního jest, pod přísahou dobrodiní ta stvrzena, spíše zmenší úctu Rodičky Boží, nežli ji zvelebí, změní se v pověru a budou pokládány za výmysl náš, kterými lid obetkáváme. Jediný zázrak stvrzený příslušnou auktoritou stačí, aby obraz byl divotvorným.« Nekroutí tedy P. Ivánek hlavou nad množstvím »zázraků«, ale vykládá tu přesně dogmaticky nauku církevní o zázracích a prorocky předpovídá činnost mnohých nepřátel jesuitů, kteří na nich neshledají nic dobrého a vše zlé, abych užil slov Písma, o nich mluviti budou, lhouce.

II. Proč všecko toto? táže se zajisté mnohý. Jednoduše proto, že v první řadě z takovéhoto pramene čerpal pan Dr. Adámek.[8]) Alespoň sám toho doznává slovy: »Při líčení doby pozdější (jež v Kopiáři již obsažena není), přihlížím . . . k rukopisu »Kniha pamětní představeného ouřadu městečka Luže . . .« (od roku 1836 vedená), v níž přehled o panství jezovitském podal P. Hugo Jiroušek, jemuž . . . děkuju za ochotu mi osvědčenou.« (»Luže . . .« strana 2. poznámka.) Mimo to studoval p. Dr. Adámek, jak tvrdí, dějiny Chlumku i v archivech pražských, lužském a jiných, ba má zprávy archivní i knižné, jichž »ani p. P. Oliva, ani pilný kronikář p. P. Jiroušek nikdy v ruce neměli«.[9]) Neupírám p. Drovi jeho studie, ale zvláštní při tom je, že p. Dr. z těch pražských archivů a jiných ve spisku svém, pokud jsem shledal, nikde nic, ani jediného slova necituje, a při všech těch ohromných svých studiích jmenuje, jak jsem ukázal, pilným městského kronikáře, toho kronikáře, který ani latinsky neumí — ač tvrdí, že dle latinského spisu píše — a slovo beneficium překládá zázrak, toho kronikáře Jirouška, který při vypravování »zázraku« při r. 1670 v annálech košumberských na stránce 17. zapomněl, co četl na stránce 7.! Pan Dr. dále chlubí se na stránce 52. svého spisku: »Dobu jezovitskou líčím dle zpráv kronikáře residence«, tedy, že annály košumberské také sám četl a přece po městském kronikáři nesprávně tvrdí, že obraz P. Marie Chlumecké obestíral se zázračnou mocí. Platí tu tedy dilemma: Buď

[8]) K tomuto hlavnímu účelu přidružuje se také, abych ukázal, jak se píší dějiny o jesuitech.

[9]) Zdá se z těchto řádek, jako by p. Dr. Adámek »pilného kronikáře« rád hodil »přes palubu«, čímž nepřímo doznává, že »městský kronikář« jako pramen historický je dosti nespolehlivý. Nedivu, když sám »pilný kronikář« (sr. pozn. 3.) chybně četl a »nedopatření« se dopustil, čím vloudily se do jeho stati »nějaké nesprávnosti« atd.

p. Dr. četl annály košumberské, nebo nečetl. Četl-li je, neumí právě tak jako městský kronikář přes všecka svá studia v archivech ani latinsky, a nečetl-li je, pak ať si přečte slova v »Česko-slovanských letopisech musejních«: »Kdo chce se... spisem polemisovat, musí dříve umět číst... a spis si pročíst.« Zbývá ještě archiv lužský. V archivu lužském zajisté, platí-li slova pilného kronikáře: »krom Kopiáře a několika tu i tam roztroušených psaní, nenašel jsem nic...«, p. Dr. se příliš nezapotil! A tak mohu říci: prameny p. Dra, když z archivů pražských a jiných, jak jsem shledal, ničeho necituje a v lužském skoro nic není, zůstávají ve skutečnosti omezeny pouze na Pamětní knihu městečka Luže a na knihy, jež ve spisku svém cituje pod čarou. Tyto pak knihy jsou tak všeobecny, že každý jen trochu milovník české minulosti je má v knihovně.

III. »Kdo chce spisovat, musí býti,« tvrdí p. Dr. Adámek dále, »s logikou obeznámen patřičně. Nelogické však a nesprávné jest na příklad, usuzuje-li p. P. Oliva z jediné německé věty do českého nápisu lužského zvonu připojené, že byl Diviš Slavata z Chlumu a Košumberka němčourem. Biskup královéhradecký Eduard Brynych, jenž do kostela ryze české osady Chlumu u Hlinska opatřil křtitelnici, jež dodána byla okrášlená výhradně německým nápisem..., byl tedy také kovaným Němcem.« Souhlasím s p. Dr. zcela, že kdo chce spisovat, musí býti obeznámen s logikou. O Divišovi Lacembokovi jsem napsal: »Diviš Lacembok je mnohým vzorem Čecha-vlastence, ale v pravdě byl zrádcem svého národa a také ne českým bratrem, jak někteří prohlašují, ale přívržencem nemravného Luthera. Zde jsou důkazy mého tvrzení: Karel Adámek, horlivý Mladočech, píše v Chrudimsku (45): »Bohuše III. Kostka z Postupic s Jiříkem z Gerštorfu a z Choltic byli hlavní strůjcové odboje stavů českých proti Ferdinandovi I.; v Kostkově domě v Praze 14. února 1547 smluvili se členové o plán tohoto zápasu a zvolili výbor řídící, do něhož také věhlasný státník Diviš Slavata z Chlumu byl povolán.« Diviš Slavata, tedy děd to Lacemboků̊v, brojil s mnohými jinými proti zákonnitému králi Ferdinandovi I. — byl krátce zrádcem. Tento Diviš »roku 1572 tvrdil, že už přijal augšpurskou konfessi a že nestrpí na svém panství nikde ornátův« (Dr. Winter: Život církevní v Čechách 160.) byl, jinak řečeno, lutheránem. Sedláček pak píše: »Diviš (Lacembok) byl za příkladem děda horlivý vyznávač učení bratrského« (str. 101.). Spojíme-li obé dohromady, přijdeme k výsledku: Diviš Slavata byl lutherán, Lacembok následoval příklad svého děda — tedy byl také lutherán. Ostatně nebylo třeba toho ani dokazovati; je přece z dějin všeobecně známo, že páni, kteří povolali na trůn český Bedřicha Falckého, »zimního krále«, byli vesměs lutherané a Lacembok byl mezi nimi! A tím dokázáno i druhé, že byl zrádcem národa! Byl Němec smýšlením: u sv. Bartoloměje dal na zvon německý nápis v městě naprosto českém.« K tomu ještě připojuji: Na velkém zvoně u sv. Bartoloměje v Luži, který, jak sám p. Dr. Adámek správně tvrdí (str. 37.), dal pořiditi Diviš Lacembok se svou manželkou, po českém nápisu: »Jakož Mojžíš...« jest nápis německý: »Ich ruf mit meinem Klanck... 1610.« Městečko Luže v době Lacembokově byla osada »ryze česká«. (Č. L. M. 47.) Jest jasno: Diviš Lacembok dal zhotoviti — pozor! — nový zvon a na něm umístiti německý nápis. Co z toho plyne? Diviš Lacembok byl rozhodně přítelem němčiny. Mohl bych uvésti sice ještě,

že již před Lacembokem v letech 1572—76 Michal a Alb. Slavata z Chlumu a Košumberka (Adámek: Chrudimsko 49. poznámka!) studovali ve Vitemberce, kdež napojili se nejen lutheránstvím, ale i německým duchem a přenesli tohoto ducha do celé výchovy Slavatovských lutheránů, ale toho již netřeba.

Dr. Adámek, aby vývody mé o Diviši Lacembokovi seslabil, uvádí ndp. biskupa Brynycha, který při opravě do chrámu Páně v Chlumu u Hlinska opatřil prý křtitelnici s německým nápisem. Pravdou však je, že ndp. biskup Brynych z příčin starožitnických a uměleckých dal pouze opraviti starou křtitelnici, na níž byl německý nápis, jak svého času bylo konstatováno. Je tedy zde veliký rozdíl! Lacembok na nový zvon, který řídil, dal německý nápis; ndp. biskup Brynych dal opraviti starou křtitelnici [10]) a na ní ponechal z příčin starožitnických a hlavně uměleckých německý nápis, čili jsou zde dvě rozdílné praemissy. Proto kdo z těchto dvou rozdílných praemis chtěl by vyvoditi stejný závěr, není při nejmenším dobrým znatelem logiky a měl dle slov p. Dr. Adámka: »Kdo chce spisovat, musí býti s logikou obeznámen patřičně,« již dávno odložiti péro. Tento ortel nevynáším ovšem já, ale p. Dr. Adámek!

IV. Nyní k některým zvláštnostem. Pan Dr. volá: »Pravdou zůstane, že v XVII. věku lužský prvý katolický kněz Dudecius, když tamní měšťané dleli na hradě Košumberce, po jejich domech se zámečníkem chodil, skříně jim otvíral a z nich české knihy bral.« Ano, to pravdou zůstane, poněvadž to také nikdo nikde nepopíral. Pan Dr. zajisté jen v nedostatku věcných důvodů na to, co proti němu jsem tvrdil, aby se zdálo, že něco učinil a že se nebojí, uvádí faráře Dudecia a konfiskaci knih. Když již však pan Dr. o tom zmínku učinil, musím alespoň na vysvětlenou něco k tomu připojiti. Protestantská knížata v Němcích, jak dokázal Janssen ve svých dějinách, první zavedli krutou zásadu: »Cujus regio illius et religio« (»Čí vláda, toho náboženství«) a provádí je podnes. Je to zásada *nejkrutější*, která kdy na světě se objevila, poněvadž stala se tyranem svědomí.

Tato zásada, kdy seznalo se, že protestantismus směřuje v naprosté vyhlazení rodu habsburského, přijata i vládou v Rakousích. Proto. když po bitvě na Bílé Hoře katolický panovník zvítězil nad zrádnými protestanty, aby zachoval dědičnou vládu rodu svému, jež staletími byla posvěcena, dal protestantům pocítiti tíhu zásady jejich a nařídil, by kdo z poddaných nechce býti katolíkem, ze země vyšel. Kdo v zemi zůstali, mlčky podrobili se zákonu tomuto a tím samým již neměli pražádného práva, poněvadž se ho dobrovolně vzdali, aby přechovávali

[10]) Křtitelnice, o niž jde, byla do kostela chlumského, jak se mi právě z pramene nejspolehlivějšího sděluje, dána již za † ndp. biskupa Haise. Ndp. Brynych při opravě kostela v Chlumu r. 1899. dal křtitelnici tuto opraviti a německý nápis prostě odstraniti. To je faktum, které názoru p. Dr. odporuje. Při tom podivem mně naplňuje, že názor p. Drův za pravdu vydávají »Českosl. l. musejní«, jichž redaktor p. Vácslav Vl. Jeníček, rodák lužský v I. ročníku (loňském) ve článku: »Kostel sv. Bartoloměje v Luži« tak horlí pro zachování starožitností a starých pamatností v kostelích vůbec. »Místních přátel starožitností tu není a zabloudí-li sem kdy oko interessenta, odsoudí hrubou neuvědomělost místního obyvatelstva . . .« Pěkná to poklona veškeré naší venkovské intelligenci! Škoda, že mnozí z nich po studiích gymnasijních a po vykonání maturity, ba i universitních zkoušek s prospěchem nejlepším, nemívají žádného smyslu pro minulost. Snad méně studií a méně zkoušek, poněvadž všeho mnoho škodí, by tu více prospělo.) Zajisté, že p. redaktor Jeníček pravý stav věci v Chlumu neznal.

zapovězené, kacířské, protestantské knihy. Někteří přece však přes vládní zákaz mnohé knihy zapovězené u sebe chovali. Proto z rozkazu vlády farář je konfiskoval. Z tohoto důvodu zajisté netřeba dále vykládati, že farář Dudecius jednal právnicky zcela správně, ba nutně.[11]) Stalo-li se někde nedopatření, bylo to u protestantů, kteří tak krutou zásadu, jak uvedeno, v život vyvolali. U těch třeba toho vytknouti a pokárati. Ostatně knihy konfiskované byly ničemné škváry a pověrečné pleskanice, jak plyne ze článku Dr. Ant. Podlahy o jesuitovi Koniášovi a ze známého »Klíče«. Proto kdo lidu takovéto knihy bral, omezoval pověrčivost a přispíval ku všeobecnému dobru.[12])

P. Nygryn. Pan Dr. Adámek píše o něm: »P. Nygryn uznal v omluvném listě radě lužské, jaké nepřístojnosti se ve faře tamní dály.« Ve spise »Luže, Košumberk a Chloumek« doznává sám p. Dr., že P. Nygryn v zmíněném listě »odmítá hanebné podezření a ujišťuje, že kdyby byl věděl, jakého chování ta Švadlenka i dcera její byly, že nebyl by jim do fary vkročiti dal,« z čehož je jasno, že P. Nygryn na zločinu Doroty Švadlenkovy ani nejmenší viny neměl. Bylo sice povinností jeho, aby zabránil všem »nepřístojnostem«, než, uvážíme-li, že tehdy P. Nygryn spravoval faru lužskou, jenšovickou, chroustovickou, řepnickou, novohradskou a prosečskou se všemi přifařenými osadami, tedy okršlek, kde nyní působí 11—13 kněží, tážu se: jak dlouho asi zdržel se doma a jak mu bylo možno, za tehdejších časů rozbouřených a pro kněžstvo nanejvýš neutěšených (sr. Dr. Winter: »Život«), aby dům jeho za jeho nepřítomnosti byl ve všelikém pořádku, zvláště když ti, kteří povoláni byli, aby kněze na »nepřístojnosti« upozornili, jednak z vrozené sobě nenávisti proti katolickému kněžstvu, jednak pro tajné kacířství, mlčeli jako ryby, a v srdci ze všeho, co dům kněžský snižovalo, se radovali? Tím nechci P. Nygryna nikterak omlouvati, skutečná-li vina jeho existuje, ale také ani souditi. Kdož dnes může o tom rozhodovati, zvláště není-li jiného svědectví, než že Švadlenka P. Nygryna »podezřívala«. Podezření, důkaz a odsouzení jsou však naprosto rozdílné pojmy. To jsem chtěl pouze konstatovatt a nic více.

»Ještě za Diviše Slavaty z Chlumu, tak zní jiná výtka p. Doktorova, zkvétala zámožná, ryze česká Luže . . . (ale) za Viléma Slavaty Luže ožebračená bídně živořila.« Historická skutečnost něčemu podobnému nenasvědčuje. Jisto jest, že po bitvě bělohorské bylo v Čechách, pokud

[11]) Je zásadou právnickou »Volenti non fit injuria« (Chtícímu neděje se bezpráví). Ta zásada platí zde. Lužští, kteří za Diviše Lacemboka a za domnělých českých bratří »osvětou a pokrokem« jen oplývali — jak se tvrdívá — a teprve za jesuitů počali z nich slevovati, zajisté tak byli vzděláni z doby dřívější, že za faráře Dudecia věděli, že přechováváním zapovězených knih dopouští se něčeho nezákonitého a proto že všecky z toho následky je stihnouti musí. Farář Dudecius dostal — jako tehdy kněží vůbec — vládní rozkaz a proto jej vyplniti musil.

[12]) Stát je oprávněn to, o čem se domnívá, že jeho poddaným škodí, omeziti, anebo zakázati. Na zásadě této zakládá se dobrá polovice veškerých zákonů. Má tedy stát také právo, zakazovati některé lidu neužitečné knihy právě tak jako zakazuje potraviny atd. Po bitvě bělohorské stát zakazoval knihy protestantské. Jako dnes ani z advokátů nikdo se nesmí opovážiti kritisovati zákazy státní, ale musí jednoduše je přijati, myslím, že tím více byl povinen lid po bitvě bělohorské, ten lid, který dobrovolně v zemi zůstal a tím mlčky podrobil se tomu, že katol. víru přijme, jednoduše zákazům státním se podrobiti. Tyto myšlénky měli by si již jedenkráte naši historikové dob pobělohorských zapamatovati, aby tak hrubě neuráželi zásady právní a aby soudili, jak kdysi sám pastor Šádek v Ranné napsal, každou dobu dle poměrů tehdejších.

se týče blahobytu, zle. Svědčí o tom i sám p. Dr. Adámek, když o dobách těch píše: »Bylo tehdy všeobecně zle. Vojenská břemena byla těžká...« (Str. 13.) Shora uvedl jsem, jak nezištným byl Vilém Slavata, jak, ač snadno mohl, neobohatil se konfiskovanými statky, ale počínal si nanejvýše spravedlivě a správně. O jeho nezištnosti svědčí i to, že polovinu panství košumberského, které po Lacembokovi koupil, roku 1634 docela zdarma synu Lacembokovu Jindřichovi Vilémovi postoupil. Proto Viléma Slavatu v tomto směru obhajovati nebudu. Kdo není zaslepen stranictvím, již z konstatování uvedených fakt shledá, jak nesmírně křivdí se Vilémovi, tvrdí-li se o něm, že Luži ožebračil.

Uznávám, že Diviš Lacembok Luži přál a také nahlížím, proč jí přál. Jednaloť se mu o město mooné, které by ho mohlo podporovati v jeho odboji proti zákonitému králi. Ruka ruku myje. Lacembok propůjčoval Luži privilegia a čekal od ní pomoc ku provedení svých vlastizrádných plánů. Proto také opevňoval Košumberk. Že Vilém některá privilegia lužská v prvním čase vlády své — což nikdo nepopíral! — zrušil, bylo sice na škodu města, ale měšťané byli příčinou toho sami. Kdyby byli poslechli jak bylo jejich povinností a jak císařská vláda dle protestantské, výše vzpomenuté zásady, »čí zem, toho i náboženství« nakazovala a nekuli postranních piklů, zajisté že ani Vilém by byl proti lužským nezakročoval, jak jasno z fakta, že sotva lužští stali se katolíky a rejdů protestantských zanechali, všecka privilegia jim navrátil. Pan Dr. sám o tom píše: »Po obnově katolické víry na panství košumberském vrátil a potvrdil Vilém Slavata obyvatelům Luže privilegia, jmenovitě i nadání od Diviše Lacemboka z Chlumu a Košumberka z roku 1605 a vymohl jim pak roku 1631 u Ferdinanda II. privilegium na clo a mýto a také poddaným vesnickým poněkud ulevil.« Měli tedy Lužští za Viléma ještě o jedno privilegium více než za Diviše Lacemboka. Ne bez významu jsou tu i slova: »Strašný byl hospodářský stav tehdejší. Sám Vilém Slavata v dopisu ze 7. února 1632 píše Hendrichovi z Kolovrat, že psal úředníku panství, by vydával poddaným z peněz a obilí zálohy na věčné oplacení, dokud co stačí...« (Dr. Adámek d. c. str. 19.) *Byl tedy Vilém, jak p. dr. Adámek sám dokazuje, lidu svému v pravdě otcem, a to otcem dobrotivým.*

Útoku páně Adámkově neušla ani zakladatelka Chlumku, šlechetná a v pověsti svatosti zemřelá paní Eva Hysrlová z Chodů. Za ní prý »němčení a útisk češtiny připojily se k hospodářskému a kulturnímu úpadku.« Naproti tomu konstatuji pouze, že v roce 1681 paní Eva založila na Chlumku *českou školu*, kam poddaná mládež počtem 170 dětí byla povinna choditi, že žactvo této školy sama zaopatřovala potřebnými pomůckami, že chudině rozdávala chléb, zmenšila roboty, před svou smrtí všecky dluhy poddaným odpustila, atd. atd. Sám »městský kronikář« ji chválí. A to už něco znamená!

Ještě něco o jesuitech, či jak p. Dr. ústěpačně píše, jezovitech.[13]) Pan Dr. vytýká jesuitům chlumeckým, že nepohrdli Košumberkem, ba

[13]) Dr. Adámek po příkladu svého otce (Chrudimsko) důsledně píše všude »jezovité« a »Chloumek.« Slovo Jesuita je slovo latinské a píše se tak, jak já je píši. Psáti »jezovita« je proti všem pravidlům pravopisným a proto nesprávno. Důvod, že tak píší helvetští pastoři, nekatolíci, či snad dokonce otec p. Dr. Adámka, nemá s pravopisem co dělati. Pan Dr. píše prý Chloumek proto, »poněvadž na Hlinecku, Poličsku a j. jinak se vršku s poutním kostelem lužským neříká a tvar ten za případnější než »Chlumek« mám.« Než nehoda p. Dra je v tom, že všecky

naopak připravili si zde »teplé hnízdečko« a v posled se táže, proč papež řád tento právě v největším rozmachu jeho znamenité činnosti zrušil. Odpovím k otázkám těmto klidně a s rozvahou. Jesuité, ač panství Košumberské odmítali, přece po dalším váhání je přijmuli. Proč? Jesuité chlumečtí byli lidé a měli tělo a duši. Staří říkávali: »Prius vivere dein filosofari.« Písmo volá: »Hoden jest dělník své mzdy«. Syn Boží sám měl majetek, z něhož uhražoval své potřeby. Kristus jest ideálem všech ideálů. Proto míti majetek a jeho dobře ku slávě Boží a ve prospěch bližního — tato slova zdůrazňuji — užívati, nejen není hříchem, ale také v očích seriosniho muže nikdy nemůže býti příčinou nějakého pohoršení, tím méně výčitek. Jesuité chlumečtí, jak jest na bíledni, zvelebovali z výnosu svého panství svatyni Mariánskou, farní kostel v městě Luži, kostely ve Voleticích a Jenšovicích, prokazovali měšťanstvu lužskému a lidem v celém širém okolí mnohá a přečetná dobrodiní, celé téměř město znovu vystavěli, schopné jinochy na studie uváděli, zdarma na studiích je vydržovali atd. Nebyly to účely šlechetné osvětové a humanní? Jesuitům chlumeckým vyčítá se dále »teplé hnízdečko«, ač, jak dokázal Karel Zástěra, trpěli v Luži hlad, ač neměli pokojné chvilky jak pro práce v duchovní správě, tak pro nástrahy kacířův a pak lužských tajných protestantův! Slov »teplé hnízdečko« bylo použito obrazně a básnicky poprvé městským kronikářem. Než básnický obraz jednak nebývá skutečností, jednak nehodí se do díla historického, ježto jím trpí nutná objektivnost. Proto i když pan Dr. Adámek v práci pilného kronikáře s nimi se setkal, vyžadovaly nutně jeho rozhled a historická vyspělost, aby s nimi na veřejnost nevystupoval a podobnou činnost přenechal raději buď »Červánkům« anebo »Záři«.

Nejpodařenějším místem v páně Adámkových poznámkách je otázka, proč papež zrušil řád jesuitský, »tak blahodárný a ideáně nezištný«, čímž se má naznačiti mezi řádky, že papež sám byl přesvědčen o špatnosti toho řádu. Pan Dr. zapomněl, že řád jesuitský byl sice zrušen, *ale že byl za nedlouho Apoštolskou Stolicí zase obnoven!* Toto obnovení je nejpádnějším a nejjasnějším důkazem dřívější jeho neviny.[14]) Pan Dr. který v »poznámkách« svých užil analogie, zajisté mi nezazlí, užiju-li jí také. Svého času hostinský Ant. Havelka na Smíchově byl postaven před soud pro krádež a odsouzen do těžkého vězení na dva měsíce. Když týž již trest si odseděl, shledána jest konečně po pěti letech jeho nevina. Ztracená čest byla mu ihned vrácena. Něco podobného bylo u řádu jesuitského. Vlády světské, řízené a spravované liberály a ne

písemné prameny i nejstarší píší všude Chlumek, ba i náš »Ottův sl. n.« (XII. 252), kamž i sám p. Dr. přispívá, píše také tak. Slovo Chlumek je jméno vlastní a místní a jména místní dle Dr. Jiřího Pražáka »Rak. právo úst.« I. 75. 1. vydání — lituji, že Dr. práv musím takto upozorňovati! — měniti není dovoleno. Ale lid na Hlinecku, Poličsku a j. prý tak říká. Považuji to za pouhý žert od p. Dra. Jak já vím, lid na Hlinecku skutečně přezdívá, ale vždy buď ve smyslu posměšném, anebo místním. Tak říkají místo Zach Zášek, Cvrk Cvrček, Mládek Mládeček atd. a v Hlinsku samém, poněvadž je více Adámků, říkají u jedněch u »Tabáčníků« atd. Než ve veřejnoti tyto »přezdívky« rozhodovati nemohou; tam se musí psáti tak, jak člověk skutečně dle matrik, anebo místo dle starých památek se píše. To je pravidlo bez výjimky. Proto zcela nic na tom nezáleží, co p. Dr. za »případnější« považuje, anebo jak lid na Hlinecku říká, zde rozhoduje pouze, jak se Chlumek píše ve starých listinách, anebo případně, jak slovo to zní v ústech lidu v Luži.

[14]) Tento moment posud málo byl využitkován při obraně našeho nejpřednějšího řádu. Přečetl jsem celou řadu spisů o jesuitech pro i proti, ale nikde něco podobného jsem nenalezl. Kéž katol. apologeté toho si povšimnou!

věrci v Římě na jesuity stále štvaly a o jich zánik všemožně, hlavně lží a pomluvami usilovaly. Papež konečně po dlouhém zdráhání podlehl nátlaku a řád zrušil. Ale netrvalo dlouho a jeden z nástupců jeho obnovením tohoto řádu *před celým světem a slavně ukázal, že jesuité byli bez viny.*

Posléze považuji za přehlédnutí, že v dějinách — nepravím v historii literární!! — má rozhodovati jestě dnes Josef Jungmann svým výrokem: »Český národ nikdy více neklesl, jako když jesuitstvo zvítězilo nad ním.« — Toť Havlíček napsal o jesuitech ještě jinší věci. Jungmann přece nebyl a není ve sporu našem osobou kompetentní. Proti výroku jeho dá se uvésti na sta a tisíce výroků mužů nejslavnějších ze všech dob, ale hlavně z dob našich (jako Dr. Rezek a j.) kteří vesměs jesuity velebí a brání.[15]) Mohu tedy konečně shrnouti výsledek o »několika poznámkách« p. doktorových v »Českoslov. listech musejních« ve vlastní jeho slova: »*Vážná práce nemůže dbáti takových povrchních a předpojatých kompilací, nespolehlivých zpráv, dětinských báchorek a bombastických úsudků.*«

Na výsledku tomto nezmění ničeho ani faktum, že spis páně Adámkův uveřejněn byl nejprve v nejpřednějším našem odborném časopisu »Památkách archeologických a místopisných«, poněvadž »Památky nejsou časopisem neomylným[16]) a poněvadž v historii neplatí autoritářství, ale doklady. Samy »Památky« nejedenkráte v nejnovějších ročnících opravují názory své z ročníků starších, ba mladší generace historikův, jako na př. helvet p. Dr. Jindřich Vančura (Denis: »Konec české samostatnosti«) opravuje i samého protestanta i »otce českého dějepisu« Františka Palackého atd.

V. Také nemohu si nevšimnouti i výroků týkajících se mé osoby. Pravda, čekal jsem od muže a historika, že naprosto vyhne se osobě a přidrží se předmětu, ale nestalo se tak. Pan Dr nazývá články mé nekritickým diletantismem, prvotinami, mluví o mé bohabojnosti a nazývá mne »mladší Důstojností lužskou«. Mohl bych splatiti stejné stejným, ale bylo by to nekřesťanské a nehistorické jako u p. Dr. Adámka a proto toho pomíjím. Zda práce mé jsou nekritickým diletantismem čili nic,

[15]) Snad by p. Dr. naposledy nevěřil v »neomylnost«? (Pozn. sazeče.)

[16]) Pan redaktor Jeníček, jako učitel, který uveřejnil práci p. Adámkovu a p. Dr. Adámek, jako ctitel »Českých bratří«, snad mi nezazlí, když uvedu jim něco o Jesuitech — a ó hrůzo! — o Komenském. »Stále se tvrdí, že Komenský byl prvním, který dal podnět ke studiu cizích jazyků na základě mateřštiny a zatím tomu není tak. Prvními pěstiteli tohoto názoru byli španělští jesuité v Salamance. Komenský to sám doznává. Pramenem k jeho »Bráně jazyků« byla »Janua linguarum«, kterou latinsky a spanělsky sestavil člen jesuitské koleje v Salamance ve Španělích. Komenský to dovozuje ve své praefaci ze dne 4. března 1631, že ten vynález r. 1615 schválili nejprve Angličané, dr. Isák Habrecht přidal francouzský a německý překlad a jiní to dílo r. 1629 upravené v osmi řečích uvedli do škol. Dále uvádí Komenský, že se tito otcové (salamanští jesuité) o to snešení veškerého jazyka první pokusili, kterýžto vynález vděčně uznáváme, a co tam pochybeno, rádi promíjíme, poněvadž k věci vynalezené něco přidati tak snadno jest, jako následkem jednoho vynálezu nalézti druhý. Jak také jesuitské školy těšily se všeobecné úctě, pozorovati z okolnosti, že i čeští bratří do nich posílali své děti. Z té příčiny Komenský žárlivým okem pohlížel na jesuitské školství, jak o tom svědčí jeho didaktika (vydání z roku 1849, str. 187). Jesuité však popřáli rádi úspěchu Bráně jazyků Komenského. Nesprávně odsuzovaný J. Koniáš ji vydal v Praze roku 1694. Proto třeba dáti pravdě průchod, aby bez příčiny nebyly zásluhy jesuitův o školství umlčovány, ano i tupeny, jak se to u mnohých děje« (Vychovatel 1904, str. 131—132.)

myslím po tom, co jsem uvedl, že nejméně jest povolán rozhodovati p. Dr. Adámek. Jeho práce o Chlumku má tolik slabin, že p. dr., ač jsem mu je vytkl, nezmohl se na nic více, než na paušálních několik frází, při čemž dobrou polovinu výtek pominul. Proč? Práce má — lituji, že sám o sobě mluviti musím, ale po nájezdu p. Dra jest to nutno! — není prvotinami ani v ohledu historickém, ani v ohledu spisovatelském vůbec. Psal jsem již dříve, jak články vědecké, tak historická pojednání, ba ani belletrii jsem se nevyhýbal.[17]) Bohabojnost mou rozsoudí jedenkráte Bůh a přiznám se p. Drovi, že denně vroucně prosím Nejvyššího, by ráčil mi tehdy býti milostiv, neboť, abych mluvil se sv. Augustinem: »Homo sum et nihil humanum a me alienum puto.« (Jsem pouze člověk). Proto nebéřu všecko toto p. Drovi ve zlé. I to, že nazývá mně p. Dr. mladší Důstojností lužskou, nermoutí mně jako osobu a jednotlivce, ale rmoutí mně jako kněze. Nevím, co p. Dr. slovy těmi míní. Buď snad myslí, že jako kněz nemám práva obírati se českou historií a pravdou, buď že jsem ještě mlád, anebo konečně, že nedodělal jsem se lepší kariery. Konstatuji: Na pravdu má právo každý a obírati se naši minulostí je národní povinností každého upřímného vlastence. Pozná-li pak kdo na základě svého studia, že jiný pravdu zastiňuje, ať již vědomě či nevědomky, jest povinností jeho pravdu pověděti, zvláště opírá-li se o prameny také, jako jsou spisy, z nichž čerpal jsem znalost svou o dějinách chlumeckých.[18]) Pravda, jsem po jedenáctiletém kněžství — tedy mlád již nejsem[19]) — a po mnohaletých a namahavých pracích na horách mezi protestanty mladším kaplanem v Luži, ale útěchou mi je, že přede mnou je celá ještě řada kaplanů starších, holohlavých a šedivých. Za to ovšem nemůžeme my, ani naši církevní představení, ale poměry, jichž pány nejsme. Také doklad o »teplém hnízdečku«, jež se od lidí nerozvážných mnohdy vytýkává nejen jesuitům, ale veškerému katolickému kněžstvu vůbec.

Odpověděl jsem p. Drovi věcně. Proto až p. Dr. po druhé — a doufám, že se tak záhy stane, poněvadž veřejnosti nikterak fráze, jíž vlastně doznává se převaha pravdy druhého: »Nechal bych naprosto nepovšimnutým,« anebo »Sprošťuje mne povinnosti polemisovati« neimponuje — uzná za dobré mi odpovídati hlavně na článek ve »Sborníku historického kroužku«, prosím aby jednal věcně, aby zatím »kytičku přátelských rad«, jíž mi zaslal sám důkladně si pročetl a z květů její upletl si věnec křesťanské lásky a historické nestrannosti. Této pak *věcné polemice*, jež by dějiny minulosti Chlumku osvítila a ozářila tak, aby ryzí všude je pronikla pravda, upřímně volám: Zdař Bůh!

[17]) Sr.: »Nové ill. listy« 11. července 1903. Pozn. redakce.

[18]) Zdá se mi, že p. Dr. slovy: »Za pouhý žert pokládám, že jsem nevzal za bernou minci, co si ve svých letopisech ke své cti a slávě napsali jezovité chloumečtí« chce světu namluviti, jako bych minulost Chlumku líčil pouze dle záznamů jesuitských. Ve »Sborníku histor. kroužku« (IV. 33), jakož i z celého pojednání, kde pod čarou uvádím knihy, z nichž jsem čerpal, a konečně z prohlášení, uveřejněného v »Českém Východě«: »Tvrzení (mé) . . . zakládá se na nejlepších historických pramenech a pracích, jako professora Sedláčka, Dr. Wintra, Dr. Řezníčka, Dr. Podlahy, Hrudičky, Tenory a j., jakož i na svědectví Viléma Slavaty (sr. »Paměti«) jest jasno, že jsem pročetl při nejmenším tytéž prameny jako p. Dr. sám. Ostatně komu na tom záleží, nechť se přesvědčí.

[19]) Pan dr. jest narozen 19. září 1868 a pisatel 23. března 1870. Velká difference věku tedy neexistuje.

Národopisné rozhledy.

Píše *Karel Procházka.*

Veliká je řada typických lidiček, kteří během roku navštěvují naše vesnice. Bývají to mlékaři, kominíci, tkalounkáři, gránové, hadrníci, kramáři, komedianti, cikáni, řemínkáři, šlejfíři, plátenící, kolovrátkáři, dudáci, muzikanti, koníčkáři, medvědáři, cibuláři, okurkáři, dráteníci, žebráci se všemi nuancemi svých jmen, atd. Nevyhýbám se lidem těm, neboť již na gymnasiu nebylo mi sympatickým okřídlené slovo básníkovo: »Odi profanum vulgus«, pokud se slovo profanum překládá slovem *prostý.* Neboť každý člověk má duši krví Krista Pána vykoupenou, a já stýkaje se nahodile s lidmi těmi, pokud jsou na osadě mé, považuji je za osadníky, konám duchovní správu i vzhledem k nim a při tom činívám i studia lidopisná. V dnešních »rozhledech« rozhlédneme se s laskavým čtenářem po cikánech. Jindy bohdá po jiné kategorii.

Ode dávna říkávali předkové naši: »Host do domu, Bůh do domu.« O poslednějších, *cikánech,* sotva kdy to smíme říci. Naopak, přijdou-li do vsi, vše se před nimi zavírá. Pozoroval jsem při vesnické návštěvě jejich zvláštní methodu. Obyčejně nenapadnou pohromadě ves, nýbrž jeden po druhém přichází, majíce smluvené místo, kde se sejdou. A proč? Kdyby přišli najednou, tu slídící za nimi ruka bezpečnosti sumárně snadno by je vyeskortovala z vesnice, při ojedinělém vcházení to tak snadno nejde, získávají více času k žebrotě, krádeži a hádání.

Co různých praktik mají cikáni v hádání. Bylo to jednoho rána, kdy stará cikánka přišla do domu mého a chtěla hádati, žadoníc na mé sestře: »Dají si povědít pravdu, má paní, budou vidět, že jim povím pravdu, co jich čeká a jest-li jim nepovím pravdu, (sit venia verbo), dají mi facku.«

Sestra ji odbyla. Ale když po chvíli přišla její dcerka as 12tiletá a zase stereotypně začla: »Dají si . . .« pro zábavu sestra svolila.

Bez držení ruky nechtěla hádati, pravíc: »Bez ruky nemohu nic povědít. Nebojejí se, že mám ruku černou.«

A co při této cheiromantii sestře pověděla? Podivně věštila: »Když se oblíknou do svátečních šatů a když vyjdou ven, kamarádky říkají, že jsou pyšná po svej nátuře. Pro svoji dobrotu a hodnost nemají pokoje. Pod tímhle křížkem na ruce mají křížovou planetu, že budou do devadesáti let živa. Mají každého ráda a přejou každému a půjčujou.«

Na otázku: »Kdo tě to naučil?« pravila: »Maminka.« Pak dožadovala se odměny: »Nelitujou mně od té planety za tu křížovou planetu dáti šestáčku, kterou jsem jim pověděla. Nebude jich do smrti ani píchat ani štípat v tej ruce.«

Ze šestáčku slevila s poděkováním: »Pán Bůh jim štěstí dej a požehnej!«

Při hádání cikánky mnohdy i k různým praktikám se utíkají. Tuším, že to bylo ve Msticích na Klatovsku, kde hádajíc jedné selce cikánka, plivla při tom do jednoho ze dvou hrnců velikých s převařeným tekutým máslem tam stojících. Patrně, aby zošklivila omastek ten, a od selky snáze za hádání dostala máslo to.

Při všech nectnostech nejednou i světlou stránku v životě svém ukážou cikáni. Obdržel jsem od svého švakra říd učitele v Noutonicích podobenku cikánky v rakvi a kolem ní zástup truchlících cikánů a o pohřbu jejím nedávném na hřbitově v Noutonicích pak zprávu tuto: »Dne 20. července konal se v Noutonicích nezvyklý pohřeb cikánky Marie Vaicové, náležející tlupě cikánů černých z Uher či Haliče. Vzrušilo celou ves naši, kterak prapodivně se připravovali k pohřbu. Než zemřelá byla do rakve vložena, obstoupila celá tlupa cikánská rakev a v hlubokém mlčení asi půl hodiny nad rakví vytrvali. Potom zesnulou v nejlepší její šaty oblékli, špekem ji namazavše a vložili do rakve. Přikryli ji malou peřinkou a přiložili k ní něco peněz, šperky a potraviny, jako slaninu, uzenky a housky. Tak byla odvezena do umrlčí komory na hřbitov Noutonický. Před pohřbem celou noc byli u mrtvé a zpívali. V den pohřbu sešla se celá cikánská rodina od nejstarších až do nejmenšího. Před pohřbem ráno vložili do rakve ještě hrnek s kávou, chléb, citrony, malou dýmku, tabák a zápalky. Při pohřbu chovali se tiše, udiveně, a na povel pohlavára buď mlčeli anebo najednou hlasitě štkali. Nežli rakev byla spuštěna do hrobu, rozprostřeli cikáni na dno hrobu pěkný koberec. Nad hrobem dívka jedna zazpívala žalostnou píseň po cikánsku, loučíc se s mrtvou po skončených církevních obřadech — nemocná byla zaopatřena — žádali ještě, aby pře-

čtena byla jména všech příbuzných po světě roztroušených, a to proto, aby prý zesnulá ve hrobě mohla klidně spáti. I bylo jim vyhověno a na 70 jmen divných bylo přečteno.«

Hle — přece jeden krásný rys povahy cikánské: *pieta* k nebožtíku.

Ku konci zabočuji k »*Českému Lidu*«, výborné to revui národopisné, s milou poznámkou, že i na dále za osvědčeného vedení univers. profesora Dra Č. Zíbrta bude vycházeti (10 sešitů illustrovaných ročně s předpl. 9 K 60 h).

LITERATURA.

ČESKÁ.

Vaclava Kosmáka: **»Sebrané spisy«.** Díl VIII. Seš. 52.—57. Sláva a úpadek p. Jana Kroutila. — Macocha. — Pokání M. Nováka. — VI. zastavení. — Klekání. — Z kukátka. — V Brně. 1904. Nákladem papežské knihtiskárny benediktinů rajhradských. — Sešit po 24 hal. — Chváliti a doporučovati spisy Kosmákovy bylo by nositi sovy do Athén nebo vodu do Dunaje. Kosmák jest nejpopulárnější moravský spisovatel, díla jeho, jichž jest velmi mnoho, jsou vysledkem asi sedmadvacetileté práce. Kosmák byl veliký znatel života našeho lidu; poměry v městech a vesnicích jsou mu otevřenou knihou, v níž málo kdo tak jasně čítá, jak on. Sám nazýval se »kukátkářem«, — jméno to připsal také kdysi k svému podpisu na pamětní listině uložené ve věži v P. — a vskutku obrázky jeho jsou jako živými fotografiemi. Nenajdete v nich nic umělkovaného, hledaného, strojeného, nýbrž osoby a lidi, tak jak je v životě potkáváte, s nimi mluvíte a obcujete, tu vystupují a jednají, proud pak povídky plyne volně a jasně, jako klidný potok květnatými břehy.

Všechna Kosmákova díla, jak objemné povídky, tak drobné črty, povstávala znenáhla. Jen jedenkráte napsal Kosmák větší povídku takřka »jedním dechem«; stalo se to tak: Přišel k němu do T . . . starý jeho přítel a spolužák V . . . naříkaje, že nemá peněz. Kosmák byl dobrák, který s každým byl by rozdělil srdce. Proto vzal V . . . a do své světnice, dál mu papír, sedl si, a pravil: »Piš«. Pak diktoval mu povídku až dlouho do noci, rukopis mu odevzdal se slovy: »Zanes ho do tiskárny, honorář si ponech.«*)

Sám psával Kosmák nerad; říkal, že péro jest jeho největší mučidlo; přemýšleje o svých povídkách, býval vždy v růžovém rozmaru, zvláště, když nemusil sám psáti, nýbrž některý známý mu psal, co diktoval. Jak kukátka, tak ostatní povídky skládal pomalu; napsal obyčejně dvě stránky velikého kvartu, které putovaly do tiskárny; byl to obyčejně krátký feuilleton pod čáru; maje pokračovati, přečetl si poslední část, pak psal dále. Nicméně ani delší jeho práce nemají na sobě nic kouskovaného, nýbrž representují se jako jediný celek.

Nelíčená zbožnost, upřímná láska k moravskému lidu, řídká dobrota srdce, toť hlavní rysy šlechetné povahy Kosmákovy, jak ji poznáváme v jeho dílech, a jak jevila se v každodenním jeho životě.

Kosmák byl z celé duše knězem a křesťanem; podnikaje cestu, znamenal se vždy sv. křížem, breviář modlil se velmi svědomitě, pilně navštěvoval školu, rád sedával ve zpovědnici, komu mohl, vypomohl kázaním.**) Tato nelíčená zbožnost, odevzdanost do vůle Boží, bázeň Boží jsou proto vodícími myšlénkami jeho tvorby; k Bohu přivésti a naučiti životu dle přikázání Božích, toť účelem jeho.

Moravský lid miloval Kosmák z celého srdce; vždyť z něho vzešel, mezi ním působil, proto dýše každý řádek jeho spisů touto jeho láskou. Poslední léta ztrávil sice Kosmák jako děkan a farář mezi lidem německým, který ho nemálo miloval a k němuž i dobré srdce jeho přilnulo; ale nicméně i tu vzpomínal na bodrý slovanský lid, mezi nímž posud žil, a jemu věnoval i na dále své zlaté péro.

*) Tak vypravoval pisateli Kosmák sám.

**) Jak vznešený pojem měl Kosmák o stavu kněžském, jemuž sám náležel, dosvědčují tato jeho vlastní slova: »Mnohý čtenář se usměje panu faráři, že sotva vykročiv z kostela, již o hospodářství mluví. Musím se ho zastati. O čem má s rolníkem mluviti? A kdyby nezačal takové řeči, zapletl by ji rolník sám.« (Sláva a úpadek pana Jana Kroutila, pololáníka z Drnkálova. S. 68. poznámka.)

Rovněž prostodušnou dobrotu srdce vycíťujeme z každé věty Kosmákovy. Kdo Kosmáka navštívil, nepřišel nikdy nevhod; nikdo nebyl mu nepatrným, každého mile přijal. Kde mohl činil dobře, ba raději sám si utrhnul anebo vypůjčil, aby jen nemusil jinému něco odepříti. Zmiňuje-li se Kosmák někdy o dobrodiní, které jiným prokázal (na př. díl VII. z »Kukátka« S. 147. »Štědrý večer«), nečiní to nikterak z chlouby, nýbrž chce jen ukázati, jak blaží člověka činiti dobře.

Též nejnověji vydaný VIII. díl sebraných spisů Kosmákových má všechny přednosti. Obsahuje především kratochvilnou historii: Sláva a úpadek pana Jana Kroutila, pololáníka z Drnkálova. Kukatkář líčí tu rozmarným svým způsobem Jana Kroutila, zámožného pololáníka, který ovládán úplně marnivou svou ženou, byl by málem přišel na mizinu.

Káča Kroutilova pocházela z nafoukaného rodu Koukalova; nemohla se srovnati ani se starými Kroutilovými, ani se švakry: Anyšou a Šrámkem. Svému muži, který jí musil na slovo poslouchati, namluvila, že by se měl státi starostou. Staří byli proti tomu, než mladý přece přijal volbu. Starý Kroutil roztrpčil se nad tím tak, že ho ranila mrtvice, matka pak opuštěna a zanedbána od mladých odstěhovala se k dceři Anyši do Pozorova. Pravou rukou nového přednosty drnkálovského byl pan »postmajstr« Spiessni, původně krejčovský tovaryš, pak feldwebel, konečně postmajstr; poněvadž starosta všude za něj platil, nespustil se ho Spiessni, který byl povýšen na obecního písaře, nikde. Tak jedli, pili, hodovali, měli se dobře, dovedli do Drnkálova žida Róznfelda, který v opuštěné výmince Kroutilově si zřídil »kvelb« a »šenk«, a oblažovali jinak svou moudrostí své spoluobčany. Kroutil i Kroutilová začali se nositi po pansku, dojížděli často do města, hostili každého »úřada« a »pána«, který k nim přišel, brali a pili u Róznfelda na dluh, až konečně po prohýřené noci sylvestrovské na nový rok předložil žid účet na 1982 zl. 37 kr. r. m. Kroutil, který nedávno před tím byl s těží vyplatil zadržené daně, nevěda nyní kudy kam, obrátil se na švakra Šrámka. Vypůjčili peníze ze záložny, zaplatili židovi, Kroutil svlékl panský oděv, Kroutilka dlouhé šaty s tunikou, dali vale parádě, Spiessnému a židovi. Kroutil si oblekl koženky, Kroutilka šerky, on jezdil s koňmi, ona propustila druhou děvečku a pracovala sama. Tak vykřesal se z dluhů a vlastní škodou zmoudřel.

Vypravuje slávu a úpadek Kroutilův jest Kosmák pln humoru, vysmívá se schlubnému Kroutilovi a vypínavé Kroutilce, rozmarně a málem škodolibě líčí příhody podařeného toho párku, dobíraje si je neustále. Velmi povedenou figurkou jest pan Spiessni, krejčík, který přičichnuv k Vídni, dělal pána a marnivého Kroutila využitkoval, jak mohl.

Za to vážně a dojímavě mluví k srdci v následující povídce »Macocha«. Úvodem jest mu lidová pověsť o propasti Macoše u Sloupa na Moravě, v následujícím pak líčí macochu, které jménem tímto se křivdí, jež přilnuvši celým srdcem k sirotkům, ošetřuje je jako vlastní děti. Jest to cihlářova Anka, kterou po smrti první ženy si vzal hajný za manželku, ač ji v dědině »truplem« přezděli. Nebyla sirotkům jich matkou dle těla, ale starala se o ně, vychovávala a pěstila je na upřímném srdci svém, jak krásně to o ní pronesl o primici nejstarší Josef děkuje jí za vše.

Rovněž třetí povídka obírá se vážným předmětem: Pokáním Martina Nováka z Dubu; kukatkář sestavil jí dle vypravování lesníka K. K., na vignetce pak první stránku zdobící vidíme milého kukátkáře, jak zasedá s myslivcem u stolu. »Strééek Novák« byl velmi bohatý hospodář, měl dva půllány, proto se prací nestrhal, nýbrž rád sedal při plecháči piva v hospodě; ostatně byl muž dobrosrdečný. Jednou pozdě v noci vraceje se z pivovaru H . . . ského šel kolem dubu na hranicích Citovských a spatřil tam starý, omšelý obrázek Matky Boží. Jsa nachmelen nerozvážil, co mluví, a řekl rouhavě: »Jak dlouho budeš ty zde strašiti?« Pak napřáhl nešťastnou ruku a udeřil motykou do obrázku, že rozbit padl na zem.

V tom se zpamatoval, zůstal jako bleskem ožehnutý státi a okamžitě vystřízlivěl. Od té doby činil pokání; vyhýbal se hospodám, zakoupil na Citovský dub skvostný obraz Bohorodičky, na němž sama sebe na paměť své proviny vymalovati dal, věnoval mnohou část na chrám Páně, žil v kajícnosti. Umřel náhle v kostele na jitřní mši svaté.

Do povídky této vpleten jest příběh o zbohatlém tovaryši Josefu Ryšavém, který strýčka Nováka prováděl po Vídni, když tam objednával obraz.

Další povídka »Šestero zastavení křížové cesty v Mudrově — ne té svaté, ale takové, jež nakládá lidem kříž a k pádu je vodí«, odehrává se v zámožné venkovské obci Mudrově. »Povznesení« obce počíná zakládáním hospod; první otevře syn starostův na »Zastávce«, druhou Moric mlynářův, aby páni nemusili

v téže světnici seděti jako ostatní lidé, třetí »U veterána« Drbalův Francek vysloužilý kaprál. Toť jsou tři první štace, čtvrtá je u kupce Vincka Plhala, který nalévá také »fajnové likéry« a čaj, na páté objeví se phantáta žid, pan Štera »dobrý to člověk — jak praví Mudrovští — rád půjčí každému, a dává na dluh«. Šestým zastavením Mudrovských jest nešťastné spolkářství; aby obchod pozvedl, zakládá Bimbas »na Zastávce« akciový cukrovar, Drbalův kaprál »u Veterána« spolek vysloužilců, Vincenc Plhalův potravní spolek.

Konec konců jest: v Mudrově přijde několik statkův na buben, rozhořčení lidé pak vytlukou židům a starostovi okna; proto tam zřídí okresní hejtmanství četnickou stanici. Kosmák tímto drastickým způsobem ukazuje, kam vede kořalka.

Posledních pět archů VIII. dílu je věnováno obrázkům z »kukátka«, z nichž mnohé (klekání, vzkříšení) jsou prósou psané básně.

Osmý svazek sebraných spisů Kosmákových řadí se důstojně k svazkům předešlým. Spisy tyto, prodchnuté upřímnou zbožností, diktované vzácnou láskou k národu, kořeněné zdravým humorem a samorostlými vtipy, náleží k četbě, která lid náš nejen příjemně pobaví, ale také prakticky poučí; ukazujeť se v nich velmi názorně, že jen ve ctnosti a šlechetnosti nalézti možno klid duševní a tělesný, kdežto hřích a nepořádek již zde na světě sám plete sobě trestající metlu.

Dr. *Rudolf Zháněl.*

Germinal. Román Emila Zoly. Z francouzského přeložil Alois Šašek. Nákladem tiskového družstva soc. demokr. strany dělnické v Praze. Cena 2 K 50 h. Stran 547. — Z prací Zolových převedena opět jedna na jazyk český. Jest to socialní román se symbolickým názvem »Germinal«, t. j. měsíc klíčení. Jakožto socialní literární práce líčí »černou zemi«, svět havířů, nasazujících denně svůj život, jejich zotročení, hrozné katastrofy v dolech, naproti nim pak kapitalismus, jenž z luxuriesních salonů ovládá tisíce a tyje z potu ujařmeného dělnictva. Děj odehrává se sice ve Francii, ale viditelným jest vlastně v každé zemi a v celém světě. Zauzluje se v zápas ohromných vzbouřených mass, které prodělávají osvobození dělnictva z přemoci kapitalismu. Nedá se upříti, že jest to vynikající román Zolův, který má pro hornické dělnictvo nemalý význam. Nás dělí ovšem od způsobu řešení dělnické otázky, jak je Zola provádí ve svém románu, kloně se k ideám soc. demokratickým, zásadní stanovisko. Nicméně nesmíme popříti, že některé myšlénky socialní spravedlnosti, kterými oduševnil svoje dílo, mají svůj hluboký význam. Ovšem jakkoli k opravdovému vylíčení bídy, zločinu, zoufalství, kořenů zla u dělnictva, jakož i hnusných rozkoší a rozmařilostí u boháčů, jest třeba péru ponechati volnost, by psalo holou skutečnost, přece jen děsíme se nad drsným realismem, kterým oplývá Zolův Germinal. To jest význačnou vlastností Zolovou, která snad v pokleslé mravně Francii již tak neuráží jemnocitu čtenáře, avšak u nás přece jen dožaduje se záclony, která by cudně kryla lidskou nahotu. Jinak nedá se Zolovi upříti mistrovství formy a gigantické tvorby románu. Nemíníce se šíře obírati obsahem románu, jenž líčí bídu ujařmených hornických rodin, a z té rodící se mravní pokleslost, obrátíme zřetel k osobě kněze, jenž tu vystupuje. Předně jest to abbé Joiré, místní farář uhelné pánve, kterého líčí Zola jako kněze, usměvavě obezřelého, jenž si přeje žíti v míru s pány i horníky, a proto horníkům se vyhýbá chodě na procházky v noci. Srdce však pro bídu hornickou nemá (str. 274.). Přijde jeho nástupce abbé Ranvier, zcela jiné povahy. Zdánlivě ujímá se horníků a útočí prudce na měšťáctvo. Továrník slyše o něm dí: »Bude-li nás příliš mrzeti, biskup nás ho zbaví.« (Str. 390.) Zola pak zcela po soc. demokraticku líčí tendenčně ve stávce jeho chování. Využitkoval prý stávky a kruté bídy v hornictvu i jeho hladu pro svoji vládu náboženstvím. Dělníci — tak káže prý — až se zmocní majetku boháčů, chtějí-li spravedlivé rozdělení majetku na zemi, musí prý ho odevzdati ihned v ruce kněží. Jakou moc prý by měl papež, jakou armádou by vládlo kněžstvo, kdyby velelo nespočetným zástupům dělníků. Žena jednoho horníka hladovícího pak mu na to odpovídá: »To jste se jistě nepohodl s měšťáky. Všichni naši faráři jídávali na ředitelství a hrozívali nám ďáblem, jakmile jsme žádali chleba.« Když pak abbé dále mluví o politování hodném nedorozumění mezi církví a lidem, volá horník: k čemu tolik slov; lépe byste udělal, kdybyste nám přinesl bochník chleba. Vysmívavě klade Zola knězi v ústa slova: »Přijďte v neděli na mši, bůh pečuje o všechny.« A dále o něm líčí: farář odešel k jiné hornické rodině, aby dále kázal tolik povznešen ve svém snu o konečném vítězství církve, že pohrdal vší skutečností obcházeje takto koloniemi horníků bez jediného dárku, s prázdnýma rukama tou hladem umírající armádou, sám chudák, jenž nazíral na utrpení jako na pobídku k dosažení blaha. — Zde vidíme Zolu, kterak nazírá na katolického kněze zcela v názoru soc. demokracie, která

vidí v něm spolupodporovatele kapitalismu a nepřítele chudého lidu, pro nějž nemá kněz citu a jen řemeslně jej udržuje v náboženství, aby mohl z něj kapitalismus týti. Proti tomuto názoru Zolovu musíme rozhodně protestovati a usvědčiti jej jako lživý tím více, když tento román nyní v českém překladu přichází do rukou českého dělnictva. Po výtce ukazujeme v poměrech českých horníků na kaplana Haranta, jenž své doby na Kladensku první se ujímal uhnětených horníků a za zlepšení jich postavení statečně bojoval. Neméně v posledních letech, kdy zrodila se v Čechách strana křesťansko-socialní, stálo duchovenstvo v čele pracujícího lidu a bojovalo za jeho práva proti doléhajícímu kapitalismu. Zola píše však úmyslně protikatolicky, a proto musil i v tomto románu tendenčně zabarviti osobu kněze na úkor vší čestné pravdy. Vzhledem k drsnému realismu, jenž se hlavně v líčení dotýká rušivě studu, není možno knihy té dorůstající mládeži ani ženám vůbec doporučiti. *Vlastimil Hálek.*

Zábavy večerní. Redaktor Emanuel Žák. Ročník XXIV. Číslo 5. Dílo 135. *Bez Boha.* Román od Alfreda de Besuaceneta. Z franćiny přeložila Karla Černá. Číslo 6. Dílo 136. *Leukotea.* Obraz ze života prvních křesťanů. Volně z vlaštiny přeložil P. B. Chodohradský O. F. M. V Praze 1903. Tisk a majetek Cyrillo-Methodějské knihtiskárny V. Kotrba. — »Bez Boha«. Planteau, ovdovělý bohatý továrník, jest zednářem a zapřisáhlým nepřítelem kněží. Svou jedinou dceru Rozu, vychovanou v zásadách nevěreckých do té míry, že v pannu dospěvši ani nejmenšího neměla ponětí o náboženství, snaží se provdati za bursiána Lancyho. Tento jest praktickým nevěrcem, nestarajícím se leč o své obchody, a nemá valné chuti ke stavu manželskému. Roza onemocní a byvši Lancym mimovolně upozorněna na náboženství a jím podporována, snaží se tajně poučiti se o pravdách náboženských. Lancy seznámí se s místním stařičkým farářem, skýtá mu nepatrné služby, a tím popudí proti sobě otce Rozina. Týž při požáru továrny smutně zahyne, Lancy stává se Roziným poručníkem, kteráž hned po smrti otcově veřejně za věřící katoličku se prohlásí a později pro ozdravení odjede do Nizzy. Také Lancy stává se věřícím a po přání Roziny prodá továrnu dobrému katolíku. Patrný jest úmysl spisovatelův ukázati, kterak Roza i Lancy zvláštním řízením Božím docházejí ku poznání pravdy. — »Leukotea«. Povídky z prvých dob křesťanstva jsou u čtenářů nemálo oblíbeny; i tento obraz se zalíbí. Podkladem celého děje jsou tyto události: Numid'an Markus Opilius zajat byv od římských vojínů, doveden byl do Říma a stal se císařem pode jménem Makrinus. Zatím jeho choť Kalpurnia a dcera Leukotea přijaly křest sv. a po několika letech také upadly do otroctví. Kalpurnia stává se v Římě otrokyní Pinnulovou, kdežto Leukoteu vykoupí křesťan Katulus, sama sebe dávaje v otroctví Pinnulovi. Dcera i matka opětně se shledají před císařem, kterýž také je poznává. Pinnulus odhalí tajemství císařovo, dovedně vykořistí této události pro sebe, odstraní Makrina a sám pode jménem Severus uchopí se otěží vlády. Katulus pojme Leukoteu za manželku a žije s ní, se svou a její matkou klidně v Africe. Tento zajímavý děj jest v povídce velmi poutavě rozveden. Dá se jen vytknouti, že mohlo o křesťanech té doby pověděno býti více, leč výtky té nelze panu překladateli činiti. Obě práce lze jen doporučiti.

Josef Herzig.

Škola Božského Srdce Páně. Časopisy pro katolíky, zvláště pro zbožné spolky a bratrstva mezi Čechoslovany. Ročník 37. 1903. Pořádá P. Petr Hlobil, benediktin rajhradský. Tiskem a nákladem papežské knihtiskárny benediktinů rajhradských. Stran 384. — Časopis je orgánem »Apoštolátu modlitby« a přináší v každém čísle napřed delší — o dvou stranách — rozbor hlavního úmyslu, který má býti vzbuzen při modlitbě, pak přidán zvláštní lístek s kalendářem celého měsíce, na němž označen úmysl každodenní modlitby. Pilná redakce, která svěřena jest osvědčeným rukoum P. Petra Hlobila, konsistorního rady a správce fary rajhradské, přičinila se svědomitě, aby jako dřívější i tento ročník ozdobila články, kteréž hodily by se do orgánu zbožných spolků a bratrstev. Nejpilnějším přispěvatelem byl p. t. probošt ze Svatého Kopečku u Olomouce P. Bohumil Hendl, který má v každém čísle ne-li více, tedy aspoň jeden článek; pojednával milým, srdečným srozumitelným slohem o náboženských otázkách, které jsou právě nyní důležity jako na př. »co získá a co ztratí odpadlík od církve katolické?« »Jak to chodí ve světě bez náboženství?« »O papežích«, »Výklad věřím v Boha«, »víra a skutky« a jiné; v celku napsal p. probošt 22 článků. V každém čísle bývá několik zdařilých, hlavně didakticko-náboženských básní, jež podali p. t. S. Bouška, A. Dosedla, M. Kavanová, J. Podaný, J. Pohorský, Fr. Skalík, R. Stupavský, Fr. Špička, Vl. Šťastný, A. Travěnec, Fr. Vrátil, A. Záhorský, Prokop Zaletěl; básničky jsou po většině otištěny z brněnského »Obzoru«.

Pěkné články asketické, nábožensko-poučné, dějepisné, k nábožnosti povzbuzující, jednající o křesťanských záležitostech, životopisy podali p. t. P. Baudyš, B. Hendl, Fr. Janovský, K. Musil, J. St. Pavlík, † Jos. Vejchodský, P. F. Virsig, Ig. Zháněl; dp. Max Weinberger, auditor a vikář v Brně přispěl do všech čísel poutavými, nejvýš poučnými a povzbuzujícími články o misiích a misionářích.

Škola Božského Srdce Páně plní účinlivě a svědomitě úkol svůj, redakce pečlivě stará se o rozkvět časopisu; kéž přibude také horlivých čtenářů a čtenářek, aby časopis pomocí obětivých a ochotných dopisovatelů i na dále rostl, mohutněl a přispíval k úctě Nejsvětějšího Srdce Páně a k upevnění naší svaté víry v naší vlasti. Celoroční předplatné je i s poštovní zásilkou 3 K 20 h. Počátkem každého měsíce vychází číslo o dvou arších. *Ign. Zháněl.*

Sv. Vojtěch. Apologetický měsíčník pro lid katolický a orgán spolku sv. Bonifáce. — V pohnuté době dnešní, kdy pod heslem »Pryč od Říma« snaží se protestanté za pomoci říšských marek vzíti lidu našemu nejen víru ale i národnost, aby utonul v moři germanském, vytknuli si mnichové řádu sv. Benedikta na Slovanech, postaviti mocnou hráz proti tomu přívalu, a zároveň hráz ochranou, kde by lid katolický, český, mohl oddechnouti si za boje o víru sv. a jazyk mateřský. K účelu tomu odhodlali se vzpružiti a rozšířiti spolek sv. Bonifáce, jehož prvním a vznešeným účelem jest na místech ve víře ohrožených stavěti katolické chrámy. Prve než k účelu tomu dojde, aby posílil vytrvalé a získal vyklající se katolíky, aby šlechetné snahy své objasnil a stoupence k pochopení a součinnosti získal, vydává spolek sv. Bonifáce měsíčník: »*Sv. Vojtěch.*«

Směr časopisu toho je čistě obranný, uveřejňuje totiž statě, v nichž snadným a pochopitelným způsobem vykládá se učení sv. víry a poukazuje se na *rozdíl* učení katolického a protestantského o věcech víry, takže jasně pozná čtenář rozdíl mezi různými oněmi hesly, pod jejichž rouškou má se jeho víra zviklati a pak i ze srdce jeho vymýtiti; jest to vlastně snadný a nad míru potřebný výklad katechismu pro lid. Obsah měsíčníku doplněn je dále články »*Ze života*«, v nichž se líčí, kterak vlažní neb i odpadlící zvláštním řízením Božím přišli k poznání pravdy. Ve stati: »*Nábožný Tobiáš*« jasně ukazuje se na rozdíl, jak žila rodina křesťanská jindy a jak žije rodina tak zvaná »*moderní*« nebo »*vzdělaná*« dnes. V některých číslech přidány jsou i »*životy svatých*« (sv. Polykarp, sv. Ignác, mučenník, sv. Prokop, atd.) Jednotlivá čísla pak mají i povzbuzení a připomenutí o povinnostech katolíků v dobách církevního roku. Tento měsíčník, vydávaný pro laiky jest jim přístupen slohem i formou. Nutno poukázati i k tomu, že nikde posměšným ani hrubým způsobem nepíše se o protestantech a jejich učení, a nikdo neuráží, jako se tak často děje se stran jiných, boj vede se klidně, a doufáme, že dodělá se výsledků mnohých.

»Sv. Vojtěch« tedy stoupencům strany své nejen doporučujeme, ale i za jeho hojné rozšiřování se přimlouváme a prosíme, aby podpory nebylo odepřeno snahám tak šlechetným v době dnešního boje proti církvi sv. *Boh. Jiráček.*

Drobné literární a jiné důležité zprávy a úvahy.

Katolický tisk a dobročinnost. (Dokončení.) — *Knihu dobrou proti knize špatné.* — Slovo stokrát opakované, ale stokrát nepochopené. Kdyby běželo o bídu tělesnou, oč vydatnější byla by pomoc! A oč rychlejší! Tak je všade, i u nás, že značné sumy se věnují obětem velikého požáru, povodně, krupobití, války a j. Ale není-li právě těch ran, plamenů, mrtvol viděti, nikdo ani prstem nehne. Politování hodný názor!

Díla intellektuelní a mravní, jichž účelem je vyučovati lid pravdě, povznášeti duše, uchrániti je šílenství nevěry a socialismu, jsou ze všech nejdůležitější, hojíce nemoci a bídy mnohem nebezpečnější, než jsou nemoci těla; odpovídajíce nejnalehavějším potřebám naší doby, protože tu jde o život nebo smrt nebo aspoň živoření společnosti. —

Jednostranná dobročinnost na úkor katolického tisku je nepřímou podporou moderního protikatolického státu i socialismu. To je viděti velice jasně na dnešní Francii!

Beze vší pochyby dobročinné skutky skytají více útěchy a radosti dárci. Sušiti slzy nešťastných, je šatit, živit, vrátit zdraví nemocnému tělu a růže a úsměv bledému obličeji — toť skutek právě tak sladký jako vznešený, a hned odměněný: to je, abych tak řekl, charita *hotové*, za hotové; činnost nábožensky-mravně

vzdělávací je charitou *na splátky:* výsledky její jsou daleko vzdálenější, toť jisto, ale daleko širší a vznešenější; *ba ona zahrnuje v sobě i dobročinnost tělesnou,* neboť učiniti lid lepším, to jest: *nepřímo ale vydatně* pracovati i k jeho blahobytu časnému.

Nepředpokládá tedy méně srdce, ale jemnější porozumění a daleko širší pro potřeby naší doby.

Nejlepším prostředkem této vzdělávací a (nábožensky) umravňující činnosti je tisk, dobrá kniha. Proto nesčetněkrát Církev doporučuje zakládati knihovny, u nás synoda pražská: knihovny farní. A red. Š. nechce nic jiného, než oživiti tuto myšlénku a rozšířiti. — Vím, že to vyžaduje mnoho peněz — a což těch by snad mnohý při vší mizerii finanční kleru ještě oželel, ale co času, trpělivosti, práce, nepohodlí (podlaha) a j.!

Než my nesmíme počítati jen tu práci, kterou si tím přiděláváme, ale i tu, které si tím — později — *ušetřujeme!* Nejeden z nás, kdyby byl *v čas* postaral se *o farní* nebo *svou* knihovnu, kolik by si byl ušetřil později bojů, nocí probděných, starostí, práce, oč mohl býti spokojenější a déle živ, lidu neodcizený! Ale když vzrostlo už zlo, a tisk soc. zapustil kořeny, pak, ne-li zrovna »sero« pozdě, tedy aspoň velmi těžce, medicina paratur.

Zázračný apoštol. — Dobrá kniha je zázračný apoštol; všade vniká: nalézá přijetí i tam, kde klerika by nevnikla: v salonech i v chatrčích. Má právo všechno říci, dávati rady i vytýkati chyby. V každém věku kolik obrátila lidí! Kdo vyrval sv. Augustina jeho hříchům a bludu manichejskému? Byla to kniha, list sv. Pavla! Kdo změnil sv. Ignáce, když leže nemocný — poraněný — žádal zábavné knihy? Kniha »Životy svatých«! A kolik je neznámých konvertitů! Když prý přišli misionáři katol. na Koreu (»Nár. L.«), našli tam už půdu připravenou — bibli, kterou tam rozeslali jesuité atd. . . . Přečtěte si od J. F. Hrušky »V záblescích staré chodské slávy«, čím byla *katol.* kniha slavným Chodům!

A proto neváhám říci, že rozšiřovati knihy dobré — tyto neúnavné apoštoly, je samo o sobě dílem záslužnějším a daleko Bohu milejším, než vydržovati nemocnice, protože zachraňovati duše bude na věky mnohem krásnější než zachraňovati těla.

Je třeba jisté odvahy, širokého rozhledu, abychom pochopili cenu takového díla a veřejné vychování dobročinné dosud není po této stránce hotovo; znám zajisté oběti, které ukládá naše doba křesťanům, ale přál bych si, aby ta dobročinnost mnohých byla uvědomělejší. Taková duše dobrá věnuje snad tisíce na ústavy dobročinné — a nic nebo sotva několik korun na katol. tisk.

Co by se stalo, kdyby těžiště křesťanské charity zvolna se přesmyklo na *tolo* pole? Několik lidí, jež šlechetnost živila, *zdálo* by se zprvu opuštěno. Nebyli by jimi však ve skutečnosti: neboť *jejich vydržování padlo by na bedra moderního státu,* který, nesměje jich nechati umříti hlady, byl by nucen vydržovati je veřejnými daněmi! Další důsledek by byl, že stát nemoha spoléhati na soukromou křesť. charitu a skládati péči o nedostatečné na cizí ramena, *vrhal by méně peněz na podniky protináboženské* (na př. ve Francii — jen? — na školy bez Boha) — a to by nebyla malá výhoda. Konečně zaopatřování chudých by padlo stejnoměrně *na bedra všech* poplatníků, což by nebylo žádné neštěstí; a peníze katolické, místo aby ulehčovaly břemeno státu, který nemá nebo nebude míti za to ani uznalosti ani vděčnosti (viz Francie!), poplynou na díla užitečnější a dají dobrým daleko větší vliv pro blahobyt než pouhá dobročinnost tělesná.

Kdyby byli ve Francii katolíci jen $^{1}/_{2}$, ne, jen $^{1}/_{10}$ věnovali *méně* na všechny ty ústavy dobročinné a více na *tisk* katolický, nemusela rota židů tak zneuctíti druhdy nejpřednější dceru Církve, a nemuseli franc. katolíci býti psanci ve vlastním domově! Poučíme se my z jejich chyb?

Nuže, bratří, už hoří vedle Ucalegon, nelitujte obětí ani peněz! Ať se dělíme v různé frakce, v *»nutných«* věcech se přece shodujeme; učiňme touto *nutností* také rozšiřování tisku: dejme knihy těm, kteří je žádají, knihy — v knihovnách farních nebo soukromých —, které povznášejí ducha, a *zároveň jsou dosti zajímavými, aby samy k sobě magnetem přitahovaly,* neboť pouhý zákaz nebo varování dnes už nestačí. A poskytnete-li se tak lidu četby dobré — pokrmu *zdravého,* nebudou tak snadno sahati po *nezdravém,* po četbě špatné.

Agituje se proto (realisté a učitelé, na př. Štech), aby obce byly *povinny míti* knihovny. Některá města už mají i čítárny. Vy víte zajisté, že *katolické* nejsou. Myslíte, že by ty knihovny povinné, nucené, byly lepšími? Nečekejte pomoci od jiných, nepomůžete-li si sami!

A vy, knihy, milí poutníci pravdy, dobří a diskretní přátelé chudiny, vřelí pionéři vědy a víry, jděte jako kdysi apoštolé do světa! Jděte potěšit toho, kdo pláče, posilovat toho, jenž slábne už, osvěcovat ty, kteří bloudí: jděte jako sv. Jan Křtitel připravovati cestu Páně! Snad vzbudíte tu nějakého Augustina, tam nového Ignáce, ale jistě rozmnožíte *dobré občany a pravé křesťany! Liga ✝ 43.*

Ze Slovenska. Na srpnových letošních slavnostech Martinských byla dosti živá účast. Zdá se, že od několika let návštěvníkův ani nepřibývá ani neubývá, ač dalo by se snadno dosíci, aby zase celé Slovensko hledělo k Martinu jako k Dodoně. Večer před valnou hromadou »Museální společnosti« koncertoval »Spevokol«, jemuž ochotně přispěli: žák Ševčíkův houslista Štěpán, a uhersko-hradištský redaktor Krétz, znamenitý pianista. Valná hromada byla druhého dne na chvíli přerušena hasičskými trubkami: a věru zdá se, že některý dobrodinec úmyslně podpálil hospodářské budovy evangelické fary, aby zkazil shromáždění. Ale oheň záhy uhasili a redaktor Škultéty dokončil přece ve dvoraně »Domu« svou přednášku o místních jmenech slovenských. O kulturních snahách »Museálnej spoločnosti« dověděli jsme se, že před dvěma roky již k tisku připravené místopisné dílo kaplana Medveckého »Detva« nemohlo býti dosud vydáno tiskem pro nedostatek subskribentů. A konečně je správně tak: nemůže přece nikdo žádat na společnosti, aby svým nákladem vydala knihu, která zůstane na skladě, v níž budou mrtvy peníze, kterých se dá jinde se zdarem užiti. »Museu« musí zajisté záležeti, aby do jeho podniků vložený kapitál byl zase co nejdříve uvolněn. Povážíme-li ještě, že členové dluhují příspěvků na 2135 kor., nedivme se, že spoločnosť je haněna ve svém vzdělanostním úkolu. Vždyť i na nový dům musejní, kterého je nutně potřebí, sešlo se dosud jen 44.764 K. Na chudém Slovensku konečně i to dosť; kolik dali do toho Čechové? Kdo nic nepřispěl, nemá příčiny kárati. »Slovenská museálná spoločnosť« je dnes jediným kulturním ústavem slovenským, potřebným, ba nutným ústavem. »Spoločnosť« nesmí přijímati členů mimo Uhry bydlících, to jí zakázala kulturní vláda. Ale Čechové mohou pilně přihlašovati se za odběratele musejních publikací, a k tomu vybízím své čtenáře co nejdůrazněji. Bis dat, qui cito dat. — Ze slovenských úmrtí sluší zaznamenat, že dne 8. července zemřel v Pešti po životě plném útrap a zneuznání 82letý sochař Ladislav Dunajský. Ke svému slovenskému původu se sice hrubě neznal, ale Slovákům je známý monumentálním pomníkem básníka Jána Hollého, který je v Dobré Vodě. — V Hornom Tisovníku zemřel dne 24. srpna evang. farář Michal Zacials, který si získal velikých zásluh o luteránský církevní zpěv a o hudbu při luteránských bohoslužbách. Je to otec slovenské spisovatelky Miliny Zochové. — Ve Vel'kom Lome zemřel dne 27. srpna bývalý profesor velkorevúckého gymnasia Ján Déres, který se za mladších let také účastnil literárního ruchu slovenského (pseudonym Darov). — Na Slovensku bude letos mnoho bídy. Nebývalé trvalé sucho zavinilo, že v Oravě nebude ani bramborův ani zelí, hlavní to výživy obyvatelstva. Vládní nesnáze s obstrukcí na sněmě uherském přivodily ex—lex, jehož následkem jsou nyní dvojí daně, letošní a loňské, jejichž placení bylo mimozákonným stavem zastaveno. A k tomu požáry! My z Klobúk co den viděli jsme sloupy dýmu z trenčanské stolice a noviny slovenské neustále přinášely zprávy o požárech na Slovensku. — S martinskými slavnostmi konala se v Martině také schůzka mládeže, které však nesúčastnili se právě její svolavatelé! Mládež usnesla se, že schůzky bude pořádati každoročně, pohovořila o tom, že nutna jest náprava slovenských věcí, a vinou nepřítomných svolavatelů: dost! Pozná se tím slovenská mládež ovšem, ale kéž by si odnesla také chuť k práci! Kéž by se poučila od starých pilných pracovníků, jak se má robiti na národní roli! — V novém ročníku shledáme se zase, a snad s obšírnějšími články ze Slovenska. — Ve Val. Klobúcích dne 1. září r. 1904. *Frant. Vácsl. Peřinka.*

Ze zapomenutých dob. Bohaté průmyslové město české Kolín zmítáno už po mnoho let domácími osobními různicemi a politickým stranictvím. Je toho města věru líto, protože by mohlo v ohledu národním i náboženském vynikati. Již po delší dobu zápasí v Kolíně o nadvládu mladočeši, jichž vůdcem je starosta Č. Křička, realista, Duškovec, evangelík a radikálové, jež vede známý dr. Šíl. Spory jsou hrozně osobní a odporné. Nejodporněji však počínají si noviny obou stran. Duškovci mají »Českou Stráž«, časopis, jehož první snahou a úlohou je tupiti katolíky; radikálové vydávají »Labské Proudy,« o nichž »Čas« (21. bř.) toto praví: »Kolín novinářský vychoval kdysi české žurnalistice Baláka, ale ani ten snad nikdy tak hluboce neklesl, jako nynější jeho pokračovatelé v »Labských Proudech«. — Kdo byl tento Balák? Byl to v letech osmdesátých vzor revolverového žurnalisty, jemuž bývalo zvláštní pochoutkou — pokáleti cizí česť nebo rozsívati různice v obcích na Kolínsku. A kdo byl jeho předním ochráncem a podporovatelem? —

právě *evangelici*. Že se Husem rád oháněl, netřeba ani připomínati. Mnohý kněz musil i před soudem proti nespravedlivým útokům Balákovým ochrany hledati. — Myslíme jen, že Kolín Baláka nevychovával, nýbrž Balák sám zdivočil a bezcharakternost tam zasíval. Jinak ovšem byl Balák obratný feuilletonista a humorista, ale ztracená existence.« Že nyní Balák (po své smrti) právě se strany evangelické v »Čase« tak nechvalně je připomenut, v tom lze prst Boží spatřovati. — Vůdce radikálů dr. Šil znám je zase pro svou řeč na sněmu českém z r. 1889, když se dotazoval, proč deska se jménem Husovým zmizela s budovy musejní. Tenkráte se říkalo, že řeč Šílovu inspiroval pastor Dušek, nynější Šílův protivník. O Šílovi zase čteme v »Čase«: »Tady leží bývalý zemský a říšský poslanec před námi jako — mrtvola« (morální). Tak to na tom světě divně chodí. Lidé, kteří před 10, 20. 30 lety slaveni pro svou »umravňující« činnost, leží dnes před námi jako — mrtvoly. A je to zvláštní, že mezi nimi jsou tak mnozí — Husovi »stoupenci« a ctitelé. Ubohý Hus. A jak bude za 10, 20, za 30 let? *L. † k.*

Nejnovější »poesie«. »Básnický leták« (jméno má »*Trio*« — 22 stránek) pustili do světa »básníci« tři: Jaroslav Nauman, V. Vitinger, E. Lenský. První naříká (»křičí«), že »znevážen všemi«, ale aspoň upřímně vyznává, že nemá schopností (básnických) a je churav. Druhý zas neví, kam jde (jdou prý »všichni bludně v noc«) a stůně taky; Pána Boha nemá rád a radí své holce, aby nechodila do kostela (patrně febris atheistica). Třetí veršuje skoro nejobratněji, ale kdyby ho netrápila dráždivá Venuše, neměl by světu co říci; má také dopal na kritiky. Nejprotivnější je v té »poesii« potupné otírání o Boha a zbožnost. Když už nedovedou podobní »básníci« mluvit o ničem jiném, než o tom, o čem mluví i nejhloupější výrostci na pastvě (řeči necudné) a když se už chtějí vyhubovat na tu lidskou neuznalost, jak to dělávali zneuznaní »geniové« od jakživa, budiž; ale neměli by se sápati po citech, jež budou vždy posvátnými všem lidem slušným. Takovou darebností je »sonett o nábožné paní«, která pana Lenského svedla. Ví ten veršovec, co je to nábožnost? Jistě neví, sic by po té ctnosti neplival. U knihkupce Kytky vystaveno ve skříni »Trio« a rozevřeno na stránce, kde jsou verše o »nábožné paní«. Mohou tedy býti tři básníci s výsledkem své práce spokojeni; přáli si totiž, aby aspoň jedna duše je pochopila; nuže, ten knihkupecký mládenec pochopil je dobře, když z jejich sbírky to nejmastnější místo vylovil. *L. † t.*

Slavnostní list na paměť prvního českého hudebního festivalu a sjezdu Ústřední Jednoty zpěváckých spolků československých v Praze r. 1904. Uspořádali dr. L. Jeřábek, MUDr. Z. Janke, V. Müller. Cena 1 K. — Pěvectvo české sešlo se letos o Velikonocích z celého národa k veliké pěvecké slavnosti po příkladu jiných národů, by na kolbišti zpěvu zápolilo o čest jména českého. O slavnosti této vydán slavnostní list s básněmi »České písni« od Bohdana Kaminského, »K pěveckým slavnostem« od J. Vrchlického, jenž o hudbě a písni mile tu pěje:

Když zhynul velký Pán se tiše smekla
jak duše světové by byla vzdech,
v Betlemské písni nové slovo řekla
nad jeslemi po aeonech.
Své v středověku hřměla »Dies irae«,
pod křížem »Stabat mater« hlasně štkala,
v »Tedeum« zajásala všehomírem.

Dále jsou tu básně »Žluté kvítí« od Fr. S. Procházky, »Písně« od Ad. Heyduka, »Naší písni« od Václava Ryby a »Jen k dílu« od K. Nováka. Z článků budí naši pozornost »K dějinám festivalů« od prof. E. Světa, kdež seznáváme, že církev byla podporovatelkou prvních hudebních festivalů. Tak při schůzce Františka I., krále francouzského a papeže Lva X. v Bologně r. 1515 hudebníci obou dvorů spojili se k veliké produkci. V XVII. století za příčinou moru slaven u sv. Petra v Římě děkovný festival, kde mše Benevoliho pro šestero sborů provedena byla s průvodem varhan od více než 200 hlasů, při čemž šestý sbor umístěn na nejvyšší galerii kopule chrámové. Ve Francii byla první podobná slavnost uspořádána na poděkování, že nejstarší syn Ludvíka XIV. pozdravil se z těžké nemoci, a provedeno při ní Lullyho Te Deum od 300 hudebníků. Klenby chrámové byly pak po všecka staletí místem společného zpěvu od uměleckého počínaje až k lidovým zpěvům. Zmiňujeme se dále o cecilských slavnostech, jež shromažďovaly řady pěvců, ano i o poutích chrámových, které byly schůzkou pěvců celého dálného okolí. Článek »Naši hudební velikáni« věnován jest Bedřichu Smetanovi, Antonínu Dvořákovi, tvůrci nádherné »Stabat mater«, oratoria Sv. Ludmila, žalmu 149., rekviem, Te Deum a mše pro smíš. hlasy, a Zdeňku Fibichovi. Dále jest tu »Kus

historie rozkvětu umění pěveckého« od H. Laška, »Vzpomínka na I. pěvecký festival ve Slezsku« od Ed. Bartoníčka. »Vzpomínka na Zdenka Fibicha a Josefa Lva«, »Vzpomínka »Hlaholu Plzeňského« na Karlovy Vary« a řada jiných článků. Přihlédajíce k pořádanému festivalu, s uspokojením jsme shledali, že do jeho programu pojata byla skladba církevní, a sice Dvořákovo oratorium »Svatá Ludmila«. Z duchovenstva zastoupeni byli mezi četnými členy výboru k pořádání festivalu Jindřich Geisler, vikář a starosta zpěv. spolku »Žerotín« v Olomouci a ve výkonném výboru prof. Václav Müller. Uspořádání slavnostního listu jest velice ladné a technicky nádherně provedené, zvláště čistě jsou provedeny fotografie žijících předních našich sil pěveckých a hudebních. *Vlastimil Hálek.*

Paběrky z novin a veřejného života.

Výročí korunovace sv. Otce Pia X. O jubilejní slavnosti korunovace sv. Otce Pia X. se sděluje: Dne 9. srpna o 11. hod. dopol. uvítán byl sv. Otec Pius X. v kapli Nejsv. Svátosti ve velechrámě sv. Petra od arcikněze basiliky svatopetrské kard. Rampolly. Pokloniv se Nejsv. Svátosti dal si sv. Otec vložit na hlavu tiaru a ve slavném průvodu nesen byl k oltáři sv. Processa a Martiniana žehnaje klečícímu lidu. Volati slávu a mávati šátky bylo zakázáno. U oltáře zmíněného vsedl sv. Otec na trůně a kard. Merry del Val sloužil mši sv., při níž zpívala sixtinská kapela řízená od mistra Perosiho. Na konec udělil sv. Otec s trůnu apoštolské požehnání. Na tribuně diplomatů byl též nový ruský vyslanec Naryškin. Před 12. hod. byla slavnost skončena. Na Petrském náměstí italské vojsko a policie udržovali pořádek. Přítomno bylo asi 15.000 lidí. Kardinálů bylo při slavnosti 22. Sv. Otec byl svěží a zdráv.

Korunovace obrazu Panny Marie ve vatikánské basilice bude 8. prosince letošního roku. Korunovaci provede sv. Otec *Pius X.* Na korunu marianskou došly příspěvky z celého světa. Skvostná koruna poseta bude diamanty. Tyto dny dohotovena a schválena byla komisí kardinálskou první hvězda. Takových hvězd bude na koruně 12; každá bude mít v průměru 12 cm. První zhotovená hvězda má 209 brilantů různé velikosti, z nichž prostřední má cenu 4000 lir, celá hvězda oceněna je na 10.000 lir. Brilanty vsazeny jsou do stříbra, v pozadí je pak masivní zlato. Všech 12 hvězd zhotoví římský zlatník Josef Manzini se svými dvěma pomocníky. Pracuje *zdarma.* Hvězdová koruna položena bude nad korunu z drahokamů, jíž *Pius IX.* r. 1854 korunoval Marianský obraz po prohlášení dogmatu o Neposkvrněném početí.

Kalendář sv. Vojtěch, roč. IV., vyjde na konci září t. r. Prosíme své přátele a podporovatele, aby při objednávkách na náš kalendář pamatovali a v osadách svých hojně jej rozšířili. Prodává se velký za 1 K, malý za 60 h.

Biskup Strossmayer dokončí 4. února roku 1905 90. rok života svého. Chorvati chystají se památný tento den oslaviti.

Vhodná novinka. — »*Reformator Martin Luther jakožto záletník.*« »*Víry Svatováclavské i myšlenky rakouské* věrným vyznavačům i lehkomyslným odpůrcům dle historických pramenů vypravuje: *Dr. Karel Lev Řehák.* Stran 98, cena 40 h. — V době, kdy »*Pryč od Říma!*« »*Pryč od Rakouska!*« se volá a »*Pryč k Berlínu!*« se tomu rozuměti má, jest zajisté na čase, ohlédnouti se k počátkům té tak zvané »reformace« (»nápravy«), dle pravdy však »deformace« (»zhanobení«) Církve katolické, a to na základě *pravd historických,* a nikoli po bezcestí *odvěkých lží protestantských;* a poukázati *k učení i životu otce této církevní revoluce, Martina Luthera, a k pravé příčině bořivého působení jeho!* Tento úkol převzal na sebe důstojný pan spisovatel, v oboru tom již známý, a velmi působivě i zajímavě jemu v knížce této vyhověl. Doporučujeme ji všem, zejména *obrancům naší svaté víry jakož i státní myšlenky rakouské* co nejvřeleji, a žádáme za četné objednávky. — Objednávky vyřizuje administrace družstva Vlasť v Praze, čp. 570-II.

K panegyrikám Husovým. Napsal Jan Halouzka, farář ve Veřovicích, p. Frenštát pod Radhoštěm. Morava. Cena 14 h. — Nadšený tento bojovník pro církev katolickou oceňuje po zásluze učení Husovo a jeho oslavovatele; zároveň dává radu duchovním, kterak by měli proti Husovým oslavám čeliti, hlavně tím, že by lid sobě svěřený o bludném učení Husově důkladně poučili. Na konci jest přidán výrok † kanovníka Beneše M. Kuldy o Husovi. — Čím více brožur máme,

tím jest pro nás lépe a proto tuto brožuru srdečně vítáme; a vítáme ji hlavně pro její vnitřní cenu.

»Echo z Afriky.« Katolický měsíčník na podporu africké misijní činnosti vydávaný od družiny sv. Petra Klavera. Odpovědný redaktor Jar. Hrabačka v Praze, Hradčany. Cena 1 K, na venek 1 K 20 h. — Jak krásné a libezné čtení, zvláště missionářské dopisy z Afriky. Misionáři pracují, dílo se jim daří, duší přibývá, ale není dostatečných kostelů, škol a není peněz na hladovící domorodce. »Paní hraběnko, pomozte, pošlete pomoc!« Líčí se tu dále pokora a poslušnost sv. Petra Klavera a členové interní i externí se vybízejí, aby oslavili svátek sv. Petra Klavera, který připadl na den 9. září. — Kronika družiny sv. Petra Klavera přináší zápisky vrchní ředitelky v Římě, jednající hlavně o sv. Otci a některé jiné zprávy o družině z Miláná, ze St. Gallen, z Lauterbachu a ze Zugu. — Družina má 3.000 členů, české »Echo« 7.000 předplatitelů, cizí »Echa« mají na 30.000 abonentů.

»Křesťanský Dělník«, orgán katolických jinochů a mužů. Měsíčník pro rodinu a řemeslo křesť. lidu. Řídí Fr. Waldmann v Praze čp. 1538-II. Roč. III., č. 2. — Úprava »Křest. Dělníka« jest ladná a obsah tohoto čísla jest zvláště případný. Ve všech článcích, i v pěkné povídce »Dědictví po babičce« od Jos. Brožka, jsou obsaženа povzbuzující zrnka poučení a povzbuzení pro čtoucího tovaryše a učeníka. Buď řádný, zbožný, přičinlivý, šetrný, hleď se dopracovati jmění, spěj k blahobytu — to vyznívá ze všech zdařilých článků zde uveřejněných. V čele čísla jest píseň: »Ježíši, spáso«, slova od J. Zelinky, hudba od Fr. Waldmanna a za ní jsou články: od dělníka Jos. Pospíšila, red. Fr. Waldmanna, S. Smilesa (hluboké myšlénky), z knihy školního rady Fr. Tůmy, faráře Leop. Kolíska, a jak jsme již uvedli, spisovatele Jos. Brožka. — Znovu a znovu žádáme, aby časopis p. Fr. Waldmanna byl všemožně podporován a rozšiřován.

Proč piješ? Dle polského spisku faráře Kapice vzdělal Jan Tagliaferro, farář v Borové. Cena 10 h. Nákladem družstva Vlasť. — Naše družstvo vydalo již třetí alkoholistickou brožuru. Tato se táže každého, proč piješ? Tázaný odpovídá: chce se mi píti, musím těžce pracovati a chci se posilniti, je mi zima, chci se zahřáti a jiné a jiné. Autor odpovídá: Klameš se, alkohol ti nepomůže ani v té ani v oné příčině. Autor udává, co pomůže: dobrá silná strava, ovoce a jiné, ale důrazně a stále opakuje: alkohol nepomůže. Doporučujeme tedy tuto brožuru všude tam, kde se pití příliš hoví: tam bude dobře působiti. Objednávky vyřizuje administrace družstva Vlasť v Praze, čp. 570-II.

Úsudek »Jizerana« v Ml. Boleslavi o básních Korandových a o »Vlasti«. Jizeran v č. 64 t. r. ze dne 17. srpna píše: Zase jedna pěkná knížečka dostala se na náš pracovní stolek. Je to svazeček epických básní dp. Václava Korandy, kaplana v Horkách n. J. Autor práci svoji připisuje pí. Anně Horákové z Vrátna. Nu, skvostný, závidění hodný dárek. Takových básní my tu mnoho nemáme a s velkou radostí a potěšením uvítali jsme, jako katolicky smýšlející, práci kněze katolického. Dvacet pět básní tulí se tu k sobě, jedna jsouc bohatší druhé; jsou všecky pěkné, nádherné; nám nejlépe, snad svojí tendencí, zalíbila se báseň »Mistr Jan Hus«. Je tu pěkně pověděno, jak se dnešní oslavovatelé Husa daleko od něho odchýlili a dobře dopadají na ně slova básníkova: »Nač zapírat? Jsme všichni atheisti.« Sbírka těchto básní, nesoucí název »Zavátou stopou«, vyšla nákladem družstva »Vlasť« v Praze a lze ji obdržeti v knihkupectví Pavla Nešněry v Mladé Boleslavi za 1 K 20 h. — Když dochází již první polovice měsíce s nedočkavostí očekáváme nové číslo »Vlasti«, měsíčníku pro poučení a zábavu. »Vlasť«, která dospívá již ku konci XX. ročníku, vykonala veliký kus práce pro církev a národ; ani se to dnes nepozoruje. Kdo vezme do ruky všecky ročníky, kdo je přehledně a svědomitě posoudí, ten s námi řekne, že pro nás »Vlasť« vykonala tolik, kolik ani oceniti neumíme. Ale »Vlasť« se také zdokonalila obsahově; ona vychovala si řadu spolupracovníků. Můžeme-li komu přičísti zásluhu o zdokonalení »Vlasti«, je to jistě dp. Tom. Škrdle, který s nevšední pečlivostí a svědomitou oddaností »Vlasti« se věnuje; v tom je mu nápomocno mnoho jiných a tak ta naše »Vlasť« se vyjímá jako nejkrásnější květinka v zahrádce katolické literatury. Poslední číslo má zase řadu pěkných článků jako: od Lenze lit. pozůstalost, od Třeštíka (nemýlíme-li se od prof. Třeštíka), od prof. dr. Zháněla, prof. dra Sedláčka, Jiříčka, Drápalíka, atd. Pečlivě přečetli jsme si článek p. faráře Hálka a odpověď dru K. V. Adámkovi od V. Olivy. Pan Jiroušek pokračuje tu v dějinách socialního hnutí v zemích koruny české; je to práce úmorná ale záslužná. Báseň »Klimšova kletba«, až jen trochu se zhostíme látky feuilletonové, ihned otiskneme. Obsah její dotýká se našeho okolí. »Vlasť« má bohaté rubriky: Literatura, Drobné zprávy literární a jiné, Paběrky z novin atd. Pořadatelé těchto rubrik zaslouží si chvály a uznání

za své pečlivé posuzování knih a plodů literárních vůbec. Dobré jest náležitě oceněno, špatné patřičně odsouzeno. Vůbec celý obsah »Vlasti« je velmi pečlivě pracován a právem proto řekli jsme nahoře, že se vždy na »Vlast« těšíme. Máme okolo sebe té literatury, až nám jde hlava kolem, ale »Vlasti« dáme vždy přednost; tou se vždy oblažíme, posílíme. Můžeme-li doporučiti našemu čtenářstvu který časopis revualní, pak to je na prvním místě »Vlast«, bez které zdá se nám, nemůže se obejíti žádný pokročilý katolík a také bez ní nebude, jakmile si jedno číslo přečte. Odebírejte »Vlasť«, získávejte jí příznivce. Stojí ročně 10 K.

Ze spolku na zakládání katolických knihoven. — Přispívajícími členy stali se: Boh. Šubrt, faktor knihtiskárny družstva Vlasť, a P. Boh. Matějů, Redemptorista z New-Yorku. — Nové členy, členské vklady a dary na penězích a na knihách přijímá: Tom. Škrdle v Praze, čp. 570-II.

Výbor spolku na zakládání katolických knihoven konal dne 5. září 1904 třetí schůzi v prvním správním roce za předsednictví dp. faráře Vlastimila Hálka. — Jednatel dp. farář Aug. Krčmář četl protokol předešlé schůze, jenž byl schválen. — Za darované knihy děkují vldp. V. Polívka, děkan a Ant. Štenc, kaplan v Divišově. — Nové knihy darují se do Únětic do farní knihovny. — Zvláštní sympatie pro spolek projevuje p. Zdeněk Souhrada, chemigraf v Podbabě a slibuje, že přistoupí za člena. — Spolupracovník náš v zakládání knihoven z jihu Čech nám píše, jaké obtíže kladou se tomuto úkolu zvláště se strany pokrokářského učitelstva: »Do lidové knihovny dal jsem« — sděluje — »přes padesát různých knih. Jsou to »Hlasy katol. tisk. spolku« a přílohy amerického »Hlasu«. Proti těmto knihám vyslovil se řídící učitel, že prý jsou příliš klerikální. Já jsem však starostovi řekl, aby na takové tlachy nedbal a aby svěřil knihovnu řádným dvěma občanům, kteří ji ve správu vezmou. Snad tak učiní; vůbec naši učitelé jsou vesměs »Časisté« a jsou nepřátely katolického hnutí.« Na to rozpředla se důležitá debata o agitaci ve prospěch spolku a v té věci přijaty byly příslušné návrhy. Vldpp. vikářové se uctivě žádají, aby duchovenstvo při vikariatních poradách na náš spolek upozornili. — Příští schůze probere knihovní řád. — Tím byla schůze skončena.

Z Jednoty českého katolického učitelstva a přátel křesťanské výchovy. — Za členy zakládající přistoupili: Msgr. dr. Jos. Burian, kapitolní děkan na Vyšehradě, a Jos. Šauer z Augenburgu, c. k. školní rada a em. profesor v Praze. — Za členy činné přistoupili: Boh. Jiráček, katecheta na Král. Vinohradech; J. Smath, kaplan v Říčanech; Fr. Blažko, kníž. arcib. vikář v Noutonicích; biskupští vikářové Fr. Kondelík, arciděkan ve Mšeně, Lamb. Ludvík, farář v Mrákově, Jan Tyrichtr, farář v Přepeřích, a Jiljí Březina, učitel na Smíchově; dále: Fr. Vaněček, sídelní kanovník na Vyšehradě; Jan Říhánek, ředitel kníž. arcib. semináře v Praze; Emil Čvančar, kaplan v Plzenci; V. Vykoukal, farář v Choltících; Jan Ptáček, kaplan v Uhl. Janovicích; Jos. Hradec, koop. ve Mšeně; P. Adolf Wagner, farář v Úhonicích, jenž mimo to věnoval 10 K jub. podpůrnému fondu. — Přispívajícími členy stali se: Boh. Šubrt, faktor knihtiskárny družstva Vlasť; Alois a Josef Černý a Karel Hanzík, typografové v Praze; Jan Havelka a Fr. Soukup, sluhové v Praze; Josef Hnátek ze Skorenice; Alois Hanuš, František Šebesta a Antonín Hladký v Praze. — Jednota katolických jinochů a mužů pro Sopoty a okolí odsuzujíc jednání nevěreckých učitelů, vyslovuje úplný souhlas s resolucí Jednoty českého katolického učitelstva a na důkaz toho přistupuje za člena téže Jednoty nejen sama, nýbrž přihlašuje též prozatím 18 členů jednotlivých a ti jsou: Josef Dočekal, rolník; Josef Dočekal, tkadlec; Karel Dočekal, tkadlec; Adolf Ficek, tkadlec; V. Havlík, farář; Josef Henzl, domkař; Jar. Janáček, tkadlec; Karel Janáček, domkař; Karel Janáček, tkadlec; Fr. Jelínek, tkadlec; Karel Jonáš, tkadlec; Jan Ondráček, hostinský; Kvido Peřina, domkař; Kar. Pokorný, tkadlec; Jan Sibera, truhlář; Fr. Stehno, tkadlec; V. Vlk, učitel a Jindřich Zvolánek, tkadlec. — Dle »Čecha« ze dne 17. srpna projevily souhlas s resolucí Jednoty proti nevěreckým proudům v učitelstvu: Katolická Jednota v Třebechovicích (a objednala při tom 500 letáků), Politický klub v Úpici, Katolická Jednota v Úpici, Odbočka »Všeodborového sdružení« v Úpici. — Obě poslední a 55 jednotlivců přistoupilo za členy. Další souhlas projevily: Sv.-Josefská Katolická jednota v Korouhvi a Křesť.-sociální spolek žen a dívek v Příbrami a přihlašuje se též za člena. Konečně Katol. lidový spolek v Jindř. Hradci. — Prosíme, aby další spolky a sdružené osoby z obcí proti nevěreckým proudům v učitelstvu rovněž protestovaly. Projevy přijímá předseda: Fr. Jelínek, učitel v Malotících u Kouřimi, a nové členy, členské vklady a dary přijímá pokladník: Antonín Suchoradský, katecheta měšťanských škol v Praze-II., čp. 1879, Táborská ulice, nebo administrace družstva Vlasť v Praze, čp. 570-II.

Jeho Eminence ndp. Leo kardinál Skrbenský, kníže arcibiskup, Jednotě čes. katol. učitelstva. — K valné hromadě obdržela Jednota tento vzácný přípis: Sl. spolku katolického českého učitelstva v Praze! — Jeho Eminence, nejdůst. pan kardinál a kníže-arcibiskup slyšel s živým zájmem o nastávajícím sjezdu spolku katol. učitelstva a nařídil mně, abych vyslovil ve jménu Jeho srdečné přání zdaru konaných porad a kýženého prospěchu podniku tak potřebného a časového. Zároveň přikládám z rozkazu Jeho Eminence dárek (50 K) na spolkové potřeby. — S veškerou úctou znamenám se Mořic Pícha, k. a. sekretář. — V Roželově, p. Rožmitál, dne 15. srpna 1904.

Valná hromada Jednoty českého kat. učitelstva v království Českém a přátel křesť. výchovy konána byla dne 16. srpna v domě družstva Vlasť. — V 8 hodin sloužil red. Tom. Škrdle v kapli Červeného kříže za zemřelé členy Jednoty mši sv., načež scházeli se spolkoví údové ke schůzi do red. místností družstva Vlasť. Mezi jinými přítomni byli: školní rada prof. Jos. Šauer z Augenburku, kons. rada dr. Rud. Horský, farář P. Adolf Wagner, duch. správce Ant. Postřihač, katecheta Ant. Suchoradský, z Kladna Jos. Brož, horní naddozorce, jako zástupce Křesť.-social. spolku a jiní. Přítomné pp. učitele z taktických důvodů zde uváděti nebudeme. Sl. Albína Fortýnova a říd. učitel Bednář se písemně omluvili. Jako host byl přítomen P. Arnošt Tuček T. J., ředitel Mar. družiny akad. v Praze.

Schůzi zahájil křesťanským pozdravem a modlitbou pan předseda Fr. Jelínek. Líčil význam spolku a jeho účel a přimlouval se za hojnou přízeň k spolku a sliboval si zvláště od nově změněných stanov rozkvět a dobrou jeho budoucnost. Vítaje členy vyzýval je k činnosti a účastenství v podnicích spolku. Sliboval zároveň, bude-li výbor členstvem jednosvorně pracujícím a Jednotě přejícím podporován, že celá Jednota dojde vytknutého cíle. Řeč předsedova provázena byla hlučným souhlasem. Po přečtení protokolu, který byl schválen, následovala zpráva jednatelská, která taktéž schválena. Památka zemřelých členů uctěna byla povstáním všech přítomných. Zprávy pokladní a revisorů účtů došly též všeobecného souhlasu a schválení. Spolek má 395 členů, a to 18 zakládajících, 201 činných a 176 přispívajících. Jmění je 615 K 27 h, mimo to má podpůrný jubilejní fond 3917 K 02 h kapitálu.

Následoval referát o rozvoji a rozkvětu spolku. Referent red. Tom. Škrdle rozvrhl si naši agit. činnost: a) na prodej »Vychovatelských letáků«, b) na rozvoj »Vzdělávací četby katol. mládeže« a c) na agitaci pro spolek, aby bylo více členů a více peněz.

Letáky byly rozeslány křesťansko-socialním spolkům — akce ta se zdařila a vynesla již 141 K 68 h. — Vzděl. četba je dobře redigována, líbí se, je dosti rozšířena, ale přece ne tak, aby byla aktivní. Agitace pro spolek se rozvinuje utěšeně a přinese, doufáme, hojného užitku.

Předseda přečetl řadu dopisů od různých spolků křesť.-socialních, které dávají na jevo souhlas s resolucí Jednoty proti nevěreckému učitelstvu a které dýší neobyčejnou láskou k našemu spolku.

Při volbách nového výboru, které byly svorně a jednomyslné provedeny, zvolen byl za předsedu p. učitel Fr. Jelínek. Z činných členů voleno bylo osm členů a čtyři náhradníci. Nově zvoleni byli: za výbora katecheta Ant. Suchoradský a za náhradníka katecheta Boh. Jiráček. Z přátel křesť. výchovy zvoleni byli do výboru k návrhu p. předsedy: Jos. Hnátek ze Skorenice a k návrhu kons. rady dr. Rud. Horského zvoleni byli: a) za další tři výbory: red. Tom. Jos. Jiroušek, red. Václav Myslivec a mistr obuvnický Václav Průša; b) za náhradníky: spisovatel Jan Kř. Maštalíř a stříbrník Václav Žižka.

Předseda přečetl dopis ordinariátního sekretáře, který byl zaslán Jednotě jménem Jeho Eminence. Dopis ten způsobil mezi členy všeobecné radostné vzrušení. Krásný dopis zaslal také předseda výkonného výboru strany kat. národní J. O. Vojtěch hrabě Schönborn. Při tom žádá stanovy Jednoty, chtěje se státi jejím členem. — Katolický spolek českého učitelstva na Moravě konal dne 22. srpna na Velehradě valnou schůzi a pozval k ní členy naší Jednoty. I bylo usneseno, aby se tam odebrali: předseda Jednoty učitel Fr. Jelínek a říd. učitel Jos. Kavka. K návrhu předsedově bude v den sv. Václava dopoledne výborová schůze a večer spolková schůze, kdež se pojedná o úkolu Jednoty. Bylo projeveno přání, aby mimo učitele promluvil na této schůzi také Dr. R. Horský, jenž by mocným slovem vzpružil ráz schůze.

Předseda ukončil schůzi za povznešené nálady, provolav s přítomnými třikráte sláva: Jeho Svatosti papeži Piu X., Jeho Veličenstvu císaři a králi Františku Josefovi I. a Jeho Eminencí ndp. Leonu kardinálu Skrbenskému.

Jednotu čekají veliké úkoly a práce. Kéž se práce ta zdaří a přinese pro křesťanskou výchovu hojného užitku.

Ustavující výborová schůze Jednoty českého katol. učitelstva v král. Českém a přátel křesťanské výchovy konána byla hned po valné hromadě, dne 16. srpna t. r. — Zvoleni byli: za prvního místopředsedu p. Josef Flekáček, říd. učitel v Žižkově, za druhého p. Josef Kavka, říd. uč. ve Zdětíně, za jednatele pan Václav Kavka, uč. v Radími, za pokladníka dp. Ant. Suchoradský, katecheta měšť. škol v Praze na Karlově, čp. 1879-II. Dosavadní zasloužilý pokladník, p. učitel K. Jelínek. se pro nemoc své matky funkce své vzdal, ale ve výboru zůstal. — Výbor udělil jisté učitelské rodině z podpůrného fondu 50 K podpory. — Druhá schůze výborová koná se v den sv. Václava, dopoledne.

Z Tiskové Ligy. — Opravu uveřejnily »Červánky« vldp. proboštu Josefu Bergmannovi na Mar. Chlumu, a dpp.: Josefu Myslivečkovi, koop. z Bystré, Janu Komorádovi, faráři v Letovicích, Josefu Ptáčkovi, faráři v Sedlci u Kutné Hory a K. Hrdinovi, faráři v Bohušíně. — Na Ligu přispěli: Karel Beer, farář v Kostelní Myšlové; Em. Čvančar, kaplan v Plzenci; K. Hrdina, farář v Bohušíně; Václav Polívka, děkan v Divišově; Jan Klein, arcikněz v Činěvsi; Jan Lašťovička, děkan v Nížkově; Karel Tošnar, katecheta v Králové Poli; P. Norbert Horáček, farář na Andělce, a Josef Ptáček, farář v Sedlci u Kutné Hory. — Členy, příspěvky, členské vklady a dary přijímá: Tomáš Škrdle, Praha, čp. 570-II., předplatné na časopisy Tiskové Ligy zasílá se administraci družstva Vlasť v Praze, čp. 570-II. — Prosíme, aby předplatné na oba časopisy Ligy: »Husitství ve světle pravdy« a »Obrana víry« roč. I. (2 K) bylo doplaceno a nové na II. ročník bylo obnoveno.

Výbor Tiskové Ligy konal dne 8. srpna t. r. devátou schůzi za předsednictví dp. Tom. Škrdle. Potěšilo nás, že se ke schůzi dostavil také náhradník Ligy, dp. Ferd. Schmidt, farář z Chotýšan. — Jednatel četl protokol předešlé schůze, jenž byl probrán a schválen. — Cena brožury o Luthrovi z péra Dr. Karla Lva Řeháka ustanovena byla na 40 h.; — Čteny byly došlé dopisy a sdělovány byly různé právní případy, jež prošly rukou Ligy. — Dp. farář Ferd. Schmidt přináší zprávu, že zájem pro Ligu roste a že se kněžstvo čím dále tím více přesvědčuje o nutnosti a časovosti Ligy. — Výbor Ligy vzal s potěšením na vědomí projev výboru Zemské Jednoty česk. katol. duchovenstva učiněný ve schůzi konané dne 9. června, jenž zní· »Na upozornění, aby mezi Jednotou a Tiskovou Ligou v Praze panovala součinnost, netřeba vlastně ani odpovědi. Jednota chápe velikou důležitost obranné této instituce a doporučuje co nejvřeleji všemu duchovenstvu, aby při každé příležitosti osvědčených již služeb Ligy používalo. — K právě minulým oslavám Husovým zaujala Liga svojí resolucí přesně katolické, v jednotlivých bodech mírné, však přece rozhodné stanovisko. Vzhledem k tomu došlo Ligu čestné uznání za to, jakož i souhlasu s jejím stanoviskem k oslavám Husovým. Též katol. národní strana stanovisko to schválila. Podotknouti dlužno, že časopis sv. Vojtěch spolku sv. Bonifacia resoluci Ligy samovolně jako přesně katolickou otiskl, dále »Mír«, »Hanácké Noviny« a jiné listy a tím jí rozšířily mezi katolíky, mnozí se dle ní zachovali. — Z průběhu letošních oslav Husových lze konstatovati, že vážní živlové národa se jich letos vzdalovali, a že se oslavy zvrhly již na ošumělé povykování nejnižších tříd lidu, na mnoze jen dětí. — Proti barnumské reklamě nakladatelství B. Kočího s obrázkovým »Krása ženského těla« Tisková liga co nej rozhodněji protestuje, poněvadž spisem tím podkopává se cudnost a stydlivost, které každému člověku mají býti drahocenným pokladem. Jest to s podivením tím více, že obrázkový tento spis vydává firma B. Kočího, jež v kruzích duchovenských našla hojného odbytu pro své publikace až dosud vydávané. »Pokrytci spustí jistě povyk, že vydáváme knihu nemravnou«, ohrazuje se farizejsky reklama jeho již předem, aby co nejvíce rozšířila knihu tam, kde ještě panuje v rodině cit pro stud.« — Realistický denník »Čas« snižuje se v poslední době na ostouzení katol. duchovenstva nejfrivolnějším způsobem. Tím zároveň ztrácí nároky na jméno čestného listu pro intelligenci. Ve svých »Besedách« počal »Čas« právě otiskovati články odpadlého jesuity Pavla Hoensbroecha »Klerikalismus, jeho podstata a boj proti němu.« Jelikož Hoensbroech vydržován jest Gustav-Adolfským spolkem, v jehož centrále jest zaměstnán k šíření hesla »Pryč od Říma«, dlužno pokládati tento spis za agitační a předpojatý. Opakují se v něm staré fráze o klerikalismu. — Neméně neurvale vede si tisk soc. demokratický. »Právo Lidu« musilo býti pro nemravný feuilleton o řeholnicích konfiskováno. »Červánky« líčí v románě »Na Hané« nemravnosti takovým způsobem o kněžstvu, že každý slušný člověk musí tento škvár odhoditi, poněvadž líčení zabíhá již do zvířeckosti. »Zář« v čísle

31. má nemravnou karikaturu kněze a jeptišky. O sv. Prokopu má úvodní článek, s kterým ovšem přišla nyní již trochu pozdě, kdež se střídají slova »švindl, stádo modloslužebníků«, atd. a mluví se nízkým způsobem o tomto světci. Karel Horký, bývalý chovanec Královéhradeckého Boromea, jenž své doby v »Samostatnosti« poházel tento ústav blátem, ač z jeho dobrodiní žil, uveřejnil v »Času« řadu feuilletonů proti Plzeňské výstavě, při čemž mu mělo sloužiti za štafáž vtipů kněžstvo. Vrhá tam bezdůvodně snůšku klepů a lží na kněze, podezřívaje je, jakoby tam vyhledávali prostitutky. Nechť jmenuje aspoň jeden případ zjištěný, jinak zůstane bídným lhářem. — Pornografická literatura česká oznamuje nový spis: Sbírka intimních a pikantních novel č. 1. »Slepá Venuše« u nakladatele Adolfa Synka, knihkupce v Praze VII. Dřívější literatura česká skvěla se čestným názvem »panenská«, zdá se, že se nyní snaží někteří živlové, by sklesla na »nevěstkářskou«. — První sjezd rakouských knihtiskařů ve Vídni usnesl se žádati vládu, aby nepovolovala tiskařských koncesí klášterům. Klášterní tiskárny netiskly nikdy necudných spisů, za to však jednotlivci-knihtiskaři bohatnou z tisku nemravného. — Veškeren židovský, socínský, pokrokářský a učitelský tisk zahajuje tažení proti misiím a pomlouvá je hrubým způsobem. Lidé, kteří tak bídně o čisté věci píší, ukazují svou černou povahu. Kéž by i oni poznali, co jim k dobru slouží. — Jaké »skvosty« do české literatury přichází z ciziny, ukazuje román »Denník hezké komorné« od Octavó Mirbeau, známého spisovatele děl protiklerikálně i anarchisticky zabarvených, jenž počíná právě vycházeti v českém překladu nákl. J. L. Kobra v knihovně »Eros«. »Rudé Květy« přinesly své doby z něho ukázku. Jak »slušný« jest tento román, dokazuje ta okolnost, že německý překlad byl konfiskován. Samo »Právo Lidu« doznává, že tato kniha Mirbeauova »bude působiti jen jako četba sensační, ne-li jako pornografická. — Energické hájení práv církve sv. Otcem Piem X. oproti vládě francouzské, která odvažuje se omezovati pravomoc sv. Stolice k úřadům biskupským, naplnilo radostí a nadšením srdce všech věrných katolíků celého světa. — Vzhledem k nástrahám soc. demokracie a nár. socialistů na zemědělské dělnictvo vydána bude v »Hlasech Svatovácl.« brožura k zemědělskému dělnictvu s obsahem, jak zabrániti tomu, by je do svých tenat nedostaly. — Lize Štýrskohradecké podány správné informace o lžích, které přinesl tamní soc. dem. »Arbeitswille« o českém knězi. Z tono vidno, jak prospěšnou jest organisace rakouských Lig, která se utvořila na sjezdu Lig r. 1903 ve Vídni. — Od počátku roku 1904 vypravila Liga 380 výstřižků napadeným kněžím, z nichž mnohým sprostředkovala sestavení oprav, které musely býti otisknuty. Neméně projednala řadu případů různých pronásledování kněžstva v tisku a schůzích, udavačstvím, a byla kněžím nápomocna právnickou radou i skutkem. Jsouť to po většině případy, jež se vymykají z rámce veřejnosti.

Výbor Tiskové Ligy konal dne 5. září 10. schůzi za předsednictví dp. Tom. Škrdle. — Jednatel četl protokol, jenž byl schválen. — Určen byl honorář za brožuru o Luthrovi. — Liga prosí vdpp. vikáře, by při vikariátních konferencích učinili sbírku ve prospěch Ligy, která se snaží plniti svůj úkol ze všech sil, jak dosvědčí mnozí z duchovenstva, kteří použili pomoci Ligy při napadení v různých časopisech. — Ligu docházejí projevy souhlasu, že redakce »Našich Listů« zavedla rubriku »Školní hlídka«, kdež se pěstuje spravedlivá kritika nynějších poměrů školských. — *Protestantský* tisk otiskuje pilně klepy z masarykovského »Času« o katol. církvi, hlavně v »Hlasech ze Siona«. »Čas« zase navzájem uveřejňuje chvalořeči na pastory. »Hus« v č. 8. v článku »V sokolské košili a jezovitské hazuce« štve český lid k opovrhování katol. náboženstvím, které prý není důstojno »českého člověka«. »Hus« raduje se z jednání J. Svozila, nazývaje ho »Magus z Moravy«, an prý měl předchůdce v Hermannovi zvaném »magus severu«, který prý také žil v manželství neformálním, uzavřeném jen »dle svědomí (?)« — »Hlasy ze Siona« v č. 34 v článku »Druhé boží přikázání ve světle současné historie« posmívají se úctě obrazů svatých u katolíků a při tom nemohou odpustiti vyznání lutherskému, že připouští soch a obrazů za ozdobu svých modliteben. — *Socialně-demokratický* tisk postupuje svým lhavým způsobem ve všech svých časopisech, zvláštní zřetel věnuje tomu, že líčí osoby vykonávající náboženské povinnosti jako nejzvrhlejší. Na př. »Právo Lidu« ve své nedělní zábavné příloze: »Bydlí u jednoho ševcovského mistra takový mizera chlap, vyžilý, o každém procesí nosí korouhvičky, kněžím líbá ruce na potkání, za zády ženy drží s vlastní její sestrou« atd. »Zář« přináší stále karikatury kněze v choulostivých posicích a doprovází je nízkými vtipy. — Soc.-demokr. Tiskové družstvo vydá v nejbližší době brožurku »kněžské (?) zázraky«, která má čeliti proti poutím. Dle barnumské reklamy, která oplývá slovy »klerikální kšeftaření a kejklířství«, dá se souditi, jakého utrhačného obsahu bude

tento nový socínský pamflet, k němuž se ještě vrátíme. — Jak pošramoceného charakteru lidé píší do »Červánků« a jiných socínských listů lži o duchovenstvu, podává nám jako ukázku jeden napadený: »Dopisovatelem jest asi jakýs N., člověk dávno zralý pro kriminál, který nyní u sebe chová svého bratra, jenž si právě 15 měsíční žalář odbyl. Oba jsou v osadě dobře známi. Jen ti běřou zde »Červánky«. Tací lidé beze cti dovolují si strhávati čest zachovalých kněží. — »Nár. Politika« uveřejňuje v nedělní zábavné příloze nezřídka povídky, které vybočují z rámce cudnosti a jindy v neváżnost uvádí zřízení katolická. V č. 230. z maďarštiny přeložená kresba »Annuvka bude jeptiškou« nešetrně zlehčuje povolání k stavu řeholnímu. — Spolek osob bez vyznání »Augustin Smetana« v Praze vyšle k zednářskému sjezdu »Volné myšlénky« v Římě svého delegáta, aby prý byly zastoupeny též Čechy, které prý první v Evropě zahájily hnutí za svobodu svědomí Husem. Jak vidno, má se pokračovati ve staré smutně osvědčené praktice, že se český národ vždy chytal excentrických novot v cizině, ze kterých obyčejně utrpěl škodu. — Proti muzikám venkovským vystoupili v poslední době starostové okresu přerovského a náměstského na Moravě. Starostové usnesli se omezovat sprosté muziky. — Jestliže se uznává na Moravě omezení této rakoviny, jeví se potřeba omeziti sprosté taneční muziky v Čechách dvojnásob. — Tím byla schůze skončena

Katolický učitelský spolek pro německou část Moravy konal 16. srpna t. r. valnou hromadu v Olomouci; přítomno bylo 60 učitelů a učitelek, dále gener. vikář praelat Weinlich a kanovník svob. pán Linde. Slavnostní řeč měl učitel měšť. školy z Gmundenu Bündschuh.

Sjezd německých katolíků severních Čech, ve dnech 14. a 15. srpna konaný, vydařil se znamenitě. Jen slavnostního průvodu súčastnilo se na 1600 mužů a jinochů, soustředěných v 75 spolcích s 22 prapory a 4 hudebními kapelami. Dále přítomno bylo 50 žáků vyššího gymnasia z Bohosudova a universitní studenti z Prahy a z Inšpruku. Slavnostní schůze konala se v Koloseu a súčastnilo se ji daleko přes dva tisíce účastníků. Schůzi předsedal pražský universitní profesor dr. Karel Hilgenreiner; biskupa litoměřického zastupoval kanovník Fuchs, biskupa královéhradeckého děkan Tschertner z Vrchlabí. Prvním z řečníků byl německý říšský poslanec Erzberger z Berlína, který promluvil o křesťanství a kultuře; dále mluvili P. Perkmann o charitě, ředitel Moser z Vídně a red. Leopold Kunschak z Vídně o dělníku ve světle křesťanství. Druhý den, 15. srpna, konaly se po slavných službách Božích schůze v sekcích, v nichž zvláště organisace německých katolíků v severních Čechách náležitě byla probrána. Zároveň zvolen prováděcí výbor, který usnesení ta bude prováděti. — Již z těchto několika črt lze seznati, jak prakticky v každém směru dovedou Němci pracovati.

Oesterr. Leo Gesellschaft a pobočka spolku toho pro Tyroly a Vorarlberg konala generální své shromáždění dne 13.—15. t. m. v Hallu v Tyrolsku. Na programu byly m. j. přednáška prof. dr. J. E. Wackernella o Hermanu šl. Gilmovi, prohlídka uměleckých a historických památek hallských za vedení prof. M. Straganze, přednáška arch. dra. K. Klaara o stávajícím stavu bádání ohledně domoviny Waltera z Vegelweide, přednáška prof. dra. Rich. šl. Kralika o úkolech katolické vědy a umění vůči moderním problémům, přednáška prof. dra. H. Malfattiho o chemii života a j. v. Ve zmíněné dny koná se též komers katolického studentstva.

Hrad Karlštejn jako museum České místodržitelství zaslalo komisi pro zachování uměleckých a historických památek protokoly o jednání vládní komise a užšího výboru ohledně zařízení musea na hradě Karlštejně. Dle tohoto návrhu mají býti návštěvníkům vyloženy na Karlštejně umělecké památky všeho druhu, originaly a kopie z doby Jana Lucemburského, Karla IV. a Václava IV., tedy z epochy 1310 až 1419.

Prosba. Prosíme své přátele, aby nám udali adresy těch, kdož by »Vlasť« odebírati mohli; prosíme dále, aby příznivci naši přímo nám abonenty získali a »Vlasť« do spolků a ústavů a do nemocnic, které jsou pod vládou řeholníků nebo řeholnic, zavedli. Studující, klerikové a alumnové mají »Vlasť« ročně za 6 K místo za 10 K — budiž jim laskavě představenými jejich dopuručena. Dělníkům a chudším řemeslníkům necháváme »Vlasť« ročně za 4 K — buďtež na to laskavě upozorněni předsedy katolických spolků a společenstev. Vůbec, kdoby »Vlasť« rozšířiti mínil a pozoroval, žeby abonent 10 K ročně platit nemohl, ať nám to sdělí a my slevu povolíme. Velmi by nám mohli posloužiti velkostatkáři (šlechta, vyšší duchovenstvo, kláštery), kdyby pro úřednictvo svých kanceláří »Vlasť« předplatili. Krásným příkladem předchází Jeho Eminencí, který předplácí »Vlasť« i »Naše Listy«

pro svou úřední kancelář v Praze a mimo to předplácí »Vlasť« pro českou kolej v Římě. Spiritualové nebo katecheti v ženských klášterních školách obecných, měšťanských a hlavně paedagogií, nechť laskavě vyučujícím jeptiškám a dospělým studujícím dívkám »Vlasť« doporučí. Podobně by mohli učiniti ředitelové různých katolických konviktů v Čechách i na Moravě. Pracujeme 20 let družstvem Vlasť, 9 let Tiskovou ligou, rok Spolkem na zakl. knihoven, fedrujeme všemožně již 7 let Jednotu českého katol. učitelstva a přátel křesť. výchovy — počátkem a středem (vedle »Našich Listů«) tohoto hnutí a ruchu jest časopis »Vlasť«, i zaslouží si zajisté, aby byl podporován, doporučován a rozšiřován.

Spolkové zprávy.

Výbor družstva Vlasť konal dne 12. srpna t. r. třetí schůzi ve XX. správním roce za předsednictví kons. rady Dra Rud. Horského, kníž. arcib. vik. tajemníka a faráře na Šárce, obou pp. místopředsedů: p. Karla Ulricha a dp. faráře Vl. Hálka a hojného počtu výborů. — Děkují: p. JUDr. Jul. rytíř Nejedlý za soustrastný projev při úmrtí jeho matky a Kat. nár. beseda v Konojedech za zaslané knihy. — Knihy se darují Vincentinu pro jeho chovance. — Knihovní fond ve družstvu Vlasť se zrušuje a výlohy jeho bude krýti fond pro kat. spisovatele. — Smlouva s dp. Václ. Korandou ohledně jeho básní: »Zavátou stopou« se výborem schvaluje. — Cena »Hlasů Svatováclavských« a »Vzdělávací četby kat. mládeže« zvyšuje se ročně ze 40 na 50 h při každém tomto časopisu. Zvýšení to platí u »Hlasů Svatováclavských« roč. V. počínaje, u »Vzdělávací četby« počínaje roč. IV. Oba tyto časopisy jsou příliš laciné a vydávali jsme je dosud se škodou. — Z některých stran šíří se mínění, jakoby družstvo Vlasť bylo nepřítelem Zemské Jednoty česk. katol. duchovenstva. Výbor prohlašuje tyto zprávy za klamné, výbor všem šlechetným snahám Jednoty ze srdce přeje a družstvo naše žije s Jednotou od jejího založení v nejlepším přátelství. — K řeči p. poslance a učitele Černého ve schůzi delegátů zemského ústř. spolku jednot učitelských v král. Českém pokládá výbor družstva Vlasť, v jehožto řadách členských jest veliká většina duchovenstva, za svou povinnost prohlásiti, že jest naprosto nepravdou, že by duchovenstvo usilovalo o závislost stavu učitelského, nýbrž naopak stavovské organisaci učitelstva z celého srdce přeje. Naproti tomu však nikdy klidně nesnese bezpodstatného obviňování, že po vikariatech od duchovenstva rozprostřena jest agitace, která prý »lid na ně upozorňuje a pronásledovati je poroučí« a že s kazatelen proti učitelstvu co stavu bouří a agituje. Vyzýváme veřejně pana Černýho, aby uvedl určitá fakta, jinak musíme insinuce jeho prohlásiti za zlomyslné štvaní proti duchovenstvu. Duchovenstvo si ničeho tak vroucně nepřeje — než aby každý učitel dokonale zachovával § 1. školského zákona o mravně náboženském vychovávání mládeže a aby každý český učitel prodchnut byl takovou zbožností, jakou vynikal Komenský i Hus, a aby z řad učitelstva vymizeli lidé, kteří ve jménu svobody svědomí urážejí náboženské city katolíků českých. — Tím byla schůze skončena.

Na sklonku XX. roku. (1903 1904.)

Za smutných poměrů katolické věci v Čechách vyjel jsem si letos s váženým a vzácným přítelem Lambertem Ludvikem, bisk. vikářem a farářem v Mrákově, do Řezna na sjezd německých katolíků. Co jsem zde viděl a slyšel, čeho jsem tu byl svědkem, to nikdy z duše mé nevymizí. Síla, disciplina, svornost, přesnost přednášených nauk, všestranné provádění katolického programu ve všech směrech a oborech, imposantní vystupování ve slavnostních i odborových schůzích, ohromná řada katolické intelligence — to vše nelze vylíčiti; to pochopí a ocení jen ten, kdo to na vlastní oči viděl.

Jakou váhu má sjezd německých katolíků, vysvítá z toho, že účastníky sjezdu při první slavnostní schůzi vítá a pozdravuje starosta města Řezna, protestant, a že mu na holdovací telegram přímo děkuje sám císař německý Vilém II., rovněž protestant, a že se sjezdu súčastnila i královská princezna bavorská.

Posilněn ve své víře a v zásadách a pracích, které jsem učinil programem svého života, vstupuji s »Vlastí« do XXI. roku.

Dvacet let jsem působil k tomu, aby kněžstvo československé bylo přesně katolické a obětavé pro tisk, katol. spolky a chudinu, vůbec pro celý život katolický; předáci katoličtí pak aby nezištně sloužili zájmům katolickým.

Dvacet let jsem nabádal katolíky-laiky, aby pevně drželi s církví a řídili se jejími naukami.

Dvacet let jsem uváděl v život různé spolky, zakládal časopisy, fondy a jiná účelná zařízení, která povstala ve družstvu Vlasť a kolem něho a slouží jednak k obraně nás katolíků, jednak k upevnění víry a povznesení ducha katolického. Řadu těchto zařízení zavírá »Spolek na zakládání katolických knihoven«, který jsem letos jako poslední větší práci svou v život uvedl.

Práce moje přijímána byla z počátku s vroucí účastí, byla obětavě podporována, přibyla řada členů, množili se předplatitelé našich časopisů, ale když jsme byli ve družstvu na nejlepší cestě, rozepjati křídla k velikým prácem na poli literárním (pravidelné sjezdy a jiné) a hlavně socialním (Dr. Rud. Horský, Tom. Jiroušek a j.), začaly se nad námi stahovati mraky a mařena byla práce naše. Ale my jsme v družstvu zůstali stejní a sví, i když nás kněžstvo ve své většině podporovalo, i když byla vydána nová hesla literární a socialní a když jsme pro své pevné zásady upadali u jisté části katolíků v zapomenutí a nezměníme svých zásad i nyní, vidouce, kam přivedl seřaděný šik, kam přivedla disciplina a pevné katolické zásady německé katolíky a když pozorujeme, že nám ve družstvu klidnější dnové k práci nastávají.

Sv. Otec Pius X. vydal heslo: omnia instaurare in Christo — všecko obnoviti v Kristu. To heslo bylo v Řezně na sjezdu německých katolíků často a často opakováno, a tato slova buďtež i heslem naším. Obnovme v Kristu sebe, obnovujme v Kristu tiskem, slovem, celým životem své okolí a všecky, k nimž sahá náš vliv a naše působení. Obnovme v Kristu bývalou mezi námi kázeň a nadšení a obětavost pro zájmy katolické.

S těmi zásadami a snahami vstupuji v nové období činnosti. Výbor družstva Vlasť jest svorný a v zásadách jednomyslný, také v odborech družstva panuje bratrská láska a nadšení pro zájmy katolické, mnohé starší osoby duchovenské, dříve vlažné, věnují nám nyní účinnou přízeň a lásku; přibývá laiků mezi členy i předplatiteli a dobrodinci, zvláštní pak přízeň nám věnují četné kláštery a katolické ústavy. Ano, letos pozorujeme takový obrat, že naše knihtiskárna dostávala akcidenční práce i v letě, v mrtvém pracovním období, začež budiž Bohu čest a chvála, a všickni, kdož k tomu přispěli, přijměte od nás srdečné: Zaplať Pán Bůh!